

זה"ל צייב

ספר

חדושים ובאורים

שבת

מאת

חיים שאול בלאאמור"ר הגר"ש זללה"ה גריינימן

בני ברק

הוצאה חדשה עם הוספות

שנת תשס"ט לפ"ק

הכתבת:
גריינימץ, בני ברק
ארץ ישראל

ענינים שונים שנידונו בתוך ההערות על סדר המסכת

דף ג. בהא דבבהמה איסור הוצאה הוא על ידי עקירת גופה, ובהא דאדם המוציא אדם עם חפץ בידו ודאי חייב.

דף ד. הוציא תינוק וכיס תלוי בצוארו חשיב עקירה ממקום ד', אבל עקר הכיס לבדו לא. אדם המוציא רוק מפיו של חברו אי אמרינן מחשבתו משויא ליה מקום. בענין לעולם בהם תעבודו, ובדין חציו עבד וחציו בן חורין.

דף ה. ידו של אדם חשובה לו כדע"ד, אם גם בקטן או בישן. אגוז ע"ג מים ואין בעומק המים ג'. שמן שצף על גבי יין ונגע טבול יום ביין, אי פסל את השמן לת"ק. שמן חולין ויין תרומה ונגע בשמן לא פסל את היין אף לריב"נ. עמד לכתף והגביה חפץ אחר אי חשיב עקירת גופו, ואם אדם אחר נטל חפץ מעליו אי חשיב עקירה. מוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו דחייב אם בהליכתו בסטיו החזיק החפץ בשינוי פטור, ואם זרק החפץ בידו לפלטיא בהיותו בסטיו.

דף ו. ברחובות שלנו שאינם מפולשים משער לשער אינם רשות הרבים.

דף ז. עגלה שהיא רשות היחיד ועומדת ברשות הרבים וזרק וטח בפניה תוך עשרה אי חשיב רשות הרבים. לבניה זקופה המיטלטלת ברגלי אדם ובהמה אי שם מקום פטור על גבה כשהיא מהלכת. אם במקום פטור מותר לטלטל יותר מארבע אמות. אי רשות היחיד נוקב ויורד עד התהום במקום אטום.

דף ח. אדם המושיט ידו וחפץ בתוכה ואחר עוקר ממנו אם מודדין ארבע אמות מידו או מרגליו של האדם, ואם יד האדם למעלה מעשרה אם גם לגבי אחר העוקר חשיב עוקר מרשות הרבים.

דף ט. העומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים אי איכא חיובא. מי שאינו בקי ואינו יכול לשמוע מש"ץ אלא במנחה קטנה אם רשאי לישב לפני הספר סמוך למנחה גדולה, דהוא רק דין דיש לו להקדים תפלתו כשיכול. דף י. הנותן לחבירו ככר זהב והמקבל סבור שהוא של נחשת צריך להודיעו.

דף יא. לא יצא החייט במחטו, אם הוא הדין כל אדם, היתה אבן מונחת לו בחיקו והכיר בה ושכחה, אי חשיב מתעסק אם כשישאלוהו יזכר בה. באיסור ליתן דבר בבגדיו בשבת.

דף יב. בתכשיטין שאסור לצאת בשבת אם גם אסור סמוך לחשיכה. אם תפילין אסורין בהיסח הדעת כשאינו מקיים בהם מצות תפילין כגון בשבת, וכן כה"ג בציץ שלא בשעת עבודה. בשמא יטה בענין אחד בשני ספרים. אי חיישינן דוקא שמא יטה או שמא יחתה או ימחוט או יבנה. אם קטן פחות מבן י"ג יכול להיות שומר לענין לקרוא לאור הנר.

דף יג. אם משקין שנשמאו בסתם ידיים מטמאין כלים, קשה למצוא כלי טהור.

דף יד. בענין טומאת ידיים, והיכן אשכחן דכוותה בתורה, ובהא דלקודש מטבילין אם הוא מתקנת שלמה. אם נגיעה במקום מטונף מחייב קידוש ידיים ורגלים מדאוריתא, א"כ יש מקור לגזירת ידיים לתרומה.

דף טו. בדין הכל הולך אחר המעמיד, ואם שייך למיזל לקולא אחר המעמיד. כלי של מתכת שניקב וסתמו בכלי חרס, וכלי חרס שסתמו באבר, לענין טבילה, כלי מתכת שניקב וסתמו בחרס ונטמא מגבו, אי מהני ליה טבילה.

בשעת הסכנה אם יצא דיעבד. עד כמה אפשר להרחיק נר חנוכה מן הפתח, ובבית שאין בו דע"ד. איך סבר שמואל מתירין ציצית מבגד לבגד הרי איהו סבר כלי קופסא חייבין בציצית. דף כב. בדין חשד בזמננו בבתי שיש להם חלונות לכמה רוחות. בדעת הרמב"ם בענין מהדרין, ואם כל אחד מברך על הדלקתו.

דף כג. דמאי לצד שהוא מעושר אם אמרינן ביה אין הקב"ה מביא תקלה, אם במדליק בחלון בעליה שייך נידון חשדא, אם ביו"ט איכא דין להדליק מבעוד יום משום לא ימיש.

דף כד. אם שורפין נותר שלא בזמנו בלילה. והאוכל קומץ לאחר שקיעת החמה אי חייב משום נותר. אם שורפין שמן שריפה בלילה.

דף כה. אם איסור הנאה לישראל משמן שריפה הוא מדאורייתא. בעשה דוחה לא תעשה ואפשר לקיים שניהם ועבר ודחה ללאו אי חשיב דעבר אדאורייתא. בענין הדלקת נר שבת במקום אכילה.

דף כו. באיסור ההנאה לישראל בשריפת תרומה טמאה. ובדין הנאה של כילוי בטבל טהור ובתרומה טמאה.

דף כח. אם הבתים של תפילין חשיב גוף הקדושה אף בשל יד.

דף כט. אם יש איסור הנאה במוקצה, ואם מותר לשמש במוקצה עיקר שימוש כשאינו מזונו. בדין דלא יקוב אדם שפופרת של ביצה כו' אם הוא גם בנפט, והנידון בגרטור שהכלי קיבול קטן אם מותר לפתוח בצדו כלי קיבול נוסף שיטפסף ממנו לכלי הקבוע. בדבר דבשבת מותר משום שאסור להסתפק הימנו האם יהיה אסור ביו"ט.

דף לד. אם רשאי לכתחלה לערב בדבר שיהא צריך לאוכלו בין השמשות. כיצד משכח"ל הא דספק חשיכה טומנין את החמין,

דף טז. כלים חדשים הנעשים כיום מנוזלים שונים, שאם נשתברו אפשר להתיכם, אם צריכים טבילה. בדין כלי זכוכית אם יש להם טהרה במקוה. בגזירה דיחזורו לטומאה ישנה, בשבר שלא נטהר הכלי על ידו אם גזרו בו טומאה ישנה. העושה מן השבר כלי שאינו מקבל טומאה וחזר ועשה ממנו כלי המקבל טומאה אם גזרו בו. ובדין כלי שנשבר בשביעי לאחר הזאה קודם טבילה, מתי חוזר לטומאה ישנה אם כשנעשה ראוי לקבל טומאה מכאן ולהבא או אף כשחזר למצב שאילו היה טמא לא היה נטהר, ואם גם בכלי טהור שייך ענין זה. כלי שנשבר אחר טבילה קודם הערב שמש אם נטהר בהערב שמש.

דף יז. גידולי תרומה דהוי תרומה אין בה דין נתינה לכהן, פרס מצודה בערב שבת בכדי שיצודו מבעוד יום וראה סמוך לחשיכה שלא ניצוד, מתי איכא חיוב על ידי פריסת מצודה.

דף יח. מלאכת לישא שבמשכן למה חייב הרי הוה כעושה בלילה רכה מעבה. המוסיף מים לעיסה ומגבל אי אמרינן אין לישא אחר לישא. שביתת כלים לב"ש לאו דוקא כלים, אלא הוא הדין שפוד של רמון או גחלים וכיו"ב. אי במצטמק ויפה לו איכא איסור בישול דאורייתא. בדין עכו"ם אי חייב על גרמא בנזקין, ואי חצירו קונה לו בדבר שאינו ראוי והגון.

דף יט. להשכיר כלים בערב שבת דאסור מה הדין בליל ו', ואם אסור להשכיר לישראל אף שהוא בהבלעה. חלות דבש שלא ריסקן וסחט הדבש מהן אי חייב משום סחיטה. בשר שצדו אחד מבושל, וצלהו בצד השני כמאכל בן דרוסאי אי חייב.

דף כא. אם שיעור השמן בנר חנוכה לעיכובא. בהדלקת נר חנוכה בפתח החצר, ובחדרי מדרגות שבזמננו, והדר בעלייה למעלה מכ'. אם איחר להדליק אם סגי שיהא בה שמן עד שתכלה רגל מן השוק. המדליק בביתו שלא

מחובר לאדם או לבגד. ודין מעות או כפתורים התפורים. ובדין בגדים שלפעמים מסירם בשעת הליכתו. התופר חפץ או כפתור נוסף לבגד והוי כי אורחיה חייב חטאת אף שהוא מחובר, בדין טלטול משקפיים בשבת. חוטין וקיסמין הנתלין באדם בהליכתו בטלי אגביה ולא חשיבי משאוי. הבנות בחוטין שבאזניהם לענין טבילה אי חייצי. בטעם ההיתר של קמיע הרי סוף סוף אינו מלבוש ותכשיט. בקשין דלא גזרו משום כלאים אם היינו גם כשבשרו נוגע בהן.

דף נח. בענין דברים המחוברים דחיישינן בהו דילמא נפלי ואתי לאתויי, ואמאי לא חיישינן כן בכל כפתורים דילמא מיפסק ואתי לאתויי, ואם בדבר שהוא מוקצה נמי חיישינן דילמא אתו לאתויי. בגד המחובר לקרקע ותפיס ביה גע"ג אי כמאן דפסיק דמי לענין קנין. מטה שנטמאה אי נטהרת בפירוקה מדאוריתא.

דף נט. בתרי המייני דאסור הי מינייהו נחשב כמשא, ואם חשיב כדרך הוצאה.

דף ס. אם אשה יכולה לצאת בסנדל המסומר, אף למאן דשרי לטלטלו לצורך גופו ומקומו מ"מ אסור ליליך בו אף ביו"ט. אם מותר לטלטל כלי של איסור הנאה לצורך מקומו.

דף סא. איטר יד איזה נעל נועל תחלה. מי שאין שתי רגליו שוות אם רשאי לנעול רק באחת. היוצא בתפילין פסולות בשבת אי חשיב דרך מלבוש.

דף סב. בדברי הרמ"א סי' ש"א במפתח המחובר לחגורה. איש שלבש מלבוש של אשה או איפכא אי הוי דרך מלבוש.

דף סד. דבר שאינו אלא צורך חולים בלבד נמי חשיב מלבוש. בדין בגד שלאצולי טינוף. מוך שהתקינה לנדתה אי שרי אף קודם שהגיע הוסת, אם מותר לצאת בשבת בכיסוי ניילון על הכובע מפני הגשמים. אם מותר לצאת בקיסם שבשיניו, ליתן דבר בפיו משום ריח הפה אי

הרי זה כבר לאחר תקיעה אחרונה שכבר אין רשאי להטמין.

דף לט. אם מותר ליתן לכלי ראשון דבר שאין מתבשל בכלי ראשון. מנלן דבישול דקרא דוקא באש. אם רחיצת כל גופו בחמין הוי דבר השוה לכל נפש. בדברי הרא"ש בדין ליתן בשר חי לכלי ראשון.

דף מ. אם מותר ליתן קיתון מים ע"ג המדורה בשביל שתפיג צינתן, אם הכשרו זהו בישולו הוי דאוריתא.

דף מב. בדין כלי שני לענין בישול, ולענין בליעות.

דף מג. כלי שיש בו דבר האסור והמותר אם מותר להוציא ממנו דבר המותר. לר' יצחק דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל, אם הוא דוקא בכלי או גם באוכלין.

דף מד. לר"ש נר שהוקצה למצותו כל זמן שהנר דולק, מה הדין ביו"ט, וכן מה דינו לאחר שכבה, כיון שיכול לחזור ולהדליקו. אם אדם אוסר דבר שאינו שלו לעשותו בסיס.

דף מח. המבשל דבר שנאכל כמות שהוא חי חייב משום בישול, כמו במים, מה דחשיב חיבור גם להזאה מה דינו כשהתחיל להתיר.

דף נ. אם יש בסלסול שערות של איש משום לא ילבש.

דף נג. באיסור רפואה לאדם ולבהמה בסממנים ושלא בסממנים.

דף נד. ביאור לשון עקידה.

דף נה. בחיוב תוכחה כשיודע שלא יקבלו ממנו.

דף נו. אם יש חיוב מדאוריתא לדון כל אדם לכף זכות.

דף נז. בהא דבגדים לא חשיבי משא, ובהא דהכלי טפלה צ"ג ב'. ומה חשיב בגדיו לענין כניסה לבית המנוגע. ובדין מקל הקיטע לענין זה. הנשען על מקלו ונכנס לבית המנוגע מתי נטמא המקל. ובדין מיעוט שאינו מקפיד. ובדין

לא חשיב שינוי בגזילה, ואם ילבינו עכשיו אפשר דחשיב שינוי. פותח בית הצואר למה אינו חייב משום קורע דמתקן, הצד בעלי חיים על ידי שזורק עליהם חץ להורגן אי חשיב צידה.

דף עד. המבשל מים בשבת למה חייב הרי חוזרים ומצטננים. התופר שתי תפירות בלא שקשרן אי אסור מדאורייתא או מדרבנן. הבורר קנים יפות למה לא חשיב כבורר אוכל מתוך פסולת לאלתר.

דף עה. המרפה חוטי תפירה אי חייב משום קורע. הוציא לחולה פחות מכגורגרת אע"ג דסגי ליה בהכי פטור. בענין דם מיפקד פקיד.

דף עו. בשיעורי הוצאה בקדשים, ובאוכלין שהצניעם, ובאיסורי הנאה. חצי רביעית דם וחצי רביעית שופכין אם מצטרפין להוצאה בשבת. ניטל מורסנן מתוכן והחזירן ואפאן אם מצרפין להוצאה.

דף עז. בדין יין קרוש לענין איסור כניסה למקדש ואיסור הוראה, אם שיעורו בכזית או ברביעית.

דף עח. תלמיד שאמר לו רבו לך ופנה לי המקום לסעודה למה לא חשיב מלאכה שאינה צריכה לגופה. המוציא קלף שלא עובד לתפילין כמה שיעורו. המוציא נייר שכתובים עליו שתי אותיות אי חייב. אם יכול מלוה להשתמש בשטר קודם הפרעון לצור על פי צלוחיתו. שטר שלא נתקיים ואמר המלוה אין לי עדים, אם מותר לו להשהותו עד שימצא עדים. ואם יכול למוחקו בלא רשות הלוח. מודה בשטר שכתבו אי גובה ממשעבדי.

דף עט. בדיני קלף ודוכסוסטוס, ובקלפים שלנו שאין חולקים אותם, ובמה שמגרדים מצד השיער. כשחלק העור לשלשה מה דין האמצעי, ובעורות דקים.

אסור משום רפואה. דברים שיש בהם חיוב חטאת בהוצאתם, אם מותר לילך בהם בבית ובחצר.

דף סה. אם גם קטנות שלא הגיעו לחינוך אסורות לצאת במשא או בהני דאיכא למיגזר דילמא אתי לאתויי. אם מותר לצאת בשני מלבושין זע"ז במכויין להוצאה.

דף סו. הקיטע נכנס בכסא שלו לעזרה אף דאין ישיבה בעזרה.

דף סט. מה סברא לומר דהזיד בכרת ושגג בקרבן חשיב שב מידיעתו.

דף ע. שכח שהיום יום הכפורים ואכל ועשה מלאכה אי חשיב שגגה אחת. הסבור שנדה מותרת ובא על חמש נדות.

דף ע. בשכח שהוא יום הכפורים ואכל ועשה מלאכה למה חייב שתיים ולא מדמינן ליה להעלם שבת. בדין העלם זה וזה. בדין עובד ע"ז מאהבה ומיראה, ובהא דיהרג ואל יעבור בשעת השמד גם בשאר איסורים.

דף עא. הבא על שפחה חרופה חמש פעמים ונודע לו על אחת והביא קרבן מכפר על כולם, למ"ד לא בעי ידיעה, אי הפרשת קרבן מחלקת היינו אף כשמת אח"כ הקרבן וחזר והפריש אחר, האוכל כזית חלב ונודע לו על חציו וחזר ונודע לו על חציו חייב חטאת, ולא אמרינן יש ידיעה לחצי שיעור. בדין אכל כזית ולאחר כדי אכילת פרס אכל חצי זית ונודע לו על הכזית וחזר ואכל חצי זית.

דף עב. מי שנתפזר לו מעות ואספם ולא ידע שיש שם ע"ז לא חשיב שגגת עבירה, ואם השתחוה לשמים ולא ידע שיש שם ע"ז, הא דבשעת השמד יהרג ואל יעבור אף על מצוה קלה, אפשר דנלמד מקרא דובכל נפשך.

דף עג. בדיני מתעסק. שוחט קדשים בחוץ כסבור חולין הוא אי חשיב מתעסק. באיסור דשב ואל תעשה אי שייך פטור מתעסק. עשה בגד מצמר שאינו מלובן ואח"כ כיבס את הבגד

דף צז. כיצד נאמרה ההלכה דלבוד, אם נאמר שלשה טפחים, או כדי שיכנס הגדי, ואם שייך ענין זה למעלה מג' מן הקרקע, עומד מרובה בערב לענין כלאים.

דף צט. הזורק חפץ מרשות הרבים לכרמלית ועד שלא הגיע החפץ עשאו לאותו כרמלית רשות היחיד.

דף ק. תל המתלקט עשרה מתוך ארבע היינו ארבע בשטח הישר, ומנין קים לחז"ל שיעור זה.

דף קא. מקום המוקף מחיצות גבוהות עשרים והוא כרמלית, האם אפשר שיהא תורת כרמלית גם למעלה מעשרה. אם יש מאן דפליג אהא דבקיעת גדיים מבטלת מחיצה. בדין מחיצה תלויה. ובד' מחיצות באויר. בעושה ביבשה מחיצה ג' לבטל בקיעת גדיים אי מהני מחיצה תלויה.

דף קב. בדין זרק ונח בפי כלב והכלב מהלך, ובדין נח בפי הכבשן ונשרף עד שלא נח.

דף קג. בכותב שלא בדיו דלא מהני העברת קולמוס בדיו. בזורק זהב על האותיות. ובשם כהאי גוונא אם מותר להעביר הזהב. הכותב שתי אותיות משאר לשונות ואין בלשון ההוא תיבות של שתי אותיות אם חייב. הכותב שתי אותיות משתי לשונות, או שכתב שני כתבים מלשון אחד אי חייב. שאר מלאכות שבת חוץ מכתובה שעשאו בשמאל אי חייב. שולט בשתי ידיו לרבנן דכשר לעבודה היינו בימין.

דף קד. בכתב ע"ג כתב והרחיב קצת כתב העליון, וכן בכתב לשמה על שלא לשמה לרבנן דלא מהני, מה הדין אם הרחיב העליון. מחק אות אחרונה שבספר אם הוי כמו כתב אות אחרונה.

דף קז. במפס מורסא דשרי היינו אפילו איכא פסיק רישיה שיוציא דם, ואם יש ללמוד מזה היתר לקנח בשבת בשקרוב הדבר להיות

דף פ. הוציא חצי גרוגרת ואכלה וחזר והוציא חצי גרוגרת ואכלה בתוך כדי אכילת פרס אי חייב. בדין הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציאה לכרמלית והחזירה וחזר והוציא חצי גרוגרת. הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והגביהה והניחה במקום אחר וחזר והוציא חצי גרוגרת.

דף פא. בדיני עציץ, ובהפסק אויר, ובזורע בשבת בעציץ שאינו נקוב. הזורע כמהין ופטירות בקרקע ובעציץ שאינו נקוב.

דף פד. פה. פרטי הדינים בזריעת ערוגה.

דף פו. בדין סיכה כשתייה בשאר איסורין, ובבורית שלנו.

דף צא. המוציא בשר הפסח שיעורו בכמה, ובתפחה וצמקה. למ"ד אגד כלי שמיה אגד אף שהפרי כולו ברשות הרבים ועקרו לא חשיב שעקרו מרשות הרבים, ובדין משקין אי לכו"ע אגד כלי שמיה אגד.

דף צב. בדין שנים שעשו, ובדברי הרמב"ם במאה שהנהיגו כלאים. מוציא מעות בפונדתו ופיה למעלה וקרע למטה כעין פיה אי נמי תליא בפלוגתא דר"י ורבנן, שנים שעשו אי פטורין גם ממלקות. וביושב בקרון ומנהיג אשכחן שנים שחייבים.

דף צג. בקבלת הדם בימין אם אפשר לסייע בשמאל. בשנים שעשו ואחד לאו בר חיובא. המוציא כלי להביא בו אוכלין פחות מכשיעור. המוציא מטה להוציא עליה מת, אי חשיב מלאכה שאינה צריכה לגופה.

דף צד. אם מותר לאדם להיות נישא ע"י גוי בשבת. בשיעור קרחה. הנוטל בשבת שצרה אחת מראובן ואחת משמעון אי חייב, ואם באדם אחד חייב גם כשנטל אחת מראשו ואחת מגופו. המוציא נבילה לכלב כמה שיעורה לר"ש. החותך אצבעו של אדם אינו חייב משום גוזז, ואילו ציצין חייב.

לכבוד שבת. בדין הילוך לדבר מצוה, ובדין פסיעה גסה.

דף קיד. בדין רבב על בגדו ביבש, בכלי אנפוריא אף באומר דיש לו בזה טביעות עין לא מהדרינן ליה, יום הכפורים שחל ביום ב' אין מקריבין חלבי שבת שניתתו אף אם לא נפסלו בלינה. עבר ושחט עולה ביו"ט אם יכול להקטיר אימוריה, למאן דאמר נדרים ונדבות קריבין ביו"ט אם מדאוריתא שרי לכתחילה לשחוט.

דף קטו. בטעם האיסור לכתוב ספר תורה בכל לשון אף שישראל כתבו את התורה בשבעים לשון. ואם הקורא בהן חשיב כקורא בתורה שבכתב או בתורה שבעל פה, ובדין דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה, ואם מותר לקרוא תרגום בעל פה, ובמחשבה. בדין לכתוב בזמן הזה בסיקרא. בכותב התורה בכל לשון כיצד יכתוב יגר שהדוּתא וגלעד, דאם יכתבם שניהם בלשון שכותב הרי לא הבדיל ביניהם כמו שהוא בתורה.

דף קטז. בגליונות העודפים על מה שצריך אם יש בהם קדושה. מי שנחש רץ להכישו אם רשאי שלא להכנס לבית ע"ז כדי להנצל. בדין קריאה באגרות של רשות. בדין להציל מן המים ומן המפולת בשבת אי איכא גזירה דפירקין.

דף קיז. המושך בשר מן העור אם חשיב הפשט. בהא דאסור לאכול קודם שיאכיל לבהמתו אם הוא בכל פעם שבא לאכול. אם רשאי להציל לבהמה כשכבר יש לו בשבילה. בדין לאפות ביו"ט כשיש לו פת, ובבא לאפות ביו"ט פעם שנית לצורך יו"ט ויש לו פת שאפה ביו"ט. בדין רדיית הפת בשבת. הא דדילמא אתו לרבוויי הוא אף לר"ש דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, ואם ביו"ט גזרינן נמי שמא יכבה.

פסיק רישיה שיוציא דם בקינוח. השולה דג מן הים ויבש בו כסלע ואח"כ פצעו אינו חוזר ומתחייב. בא אחר והרגו עד שלא יבש בו כסלע. שולה דג מן הים בשגגת שבת על מנת להחזירו עד שלא ייבש ואח"כ נשתהה עד שיבש אי חייב. שולה דג מן הים סמוך לחשיכה שיהיה יבש כסלע רק במוצאי שבת אי חייב. שחט שנים בבהמה ואח"כ עשה בה חבורה אי חייב. חותך בשר מן החי אי חייב משום נטילת נשמה שבאותו בשר.

דף קז. השולה דג מן הים ובא אחר והרגו. השולה דג מן הים על מנת להחזירו למים ונשתהה בשוגג עד שמת אם חייב חטאת. השולה דג מן הים בשבת סמוך לחשיכה ועד שימות יהיה מוצאי שבת אי חייב. ובשוחט כהאי גוונא שתמות במוצאי שבת. בדין לקנח בשבת כשיש טחורים ואיכא פסיק רישיה שיוציא דם.

דף קיא. בדין מסרס אחר מסרס אם בעינן שהסירוס השני יהיה בו ענין סירוס לולא הראשון. קשר שלא נעשה לקיימא, ועכשיו נמלך שיהא לקיימא, אם חייב המתירו.

דף קיב. קשר דבסתמא ראוי להיות של קיימא אם מועיל מה שבדעתו עכשיו לפתחו. מוקצה אין לו היתר משום הפסד מועט.

דף קיג. אם יש היתר במקום צערא בשבותין, בדברי הרמ"א דבמקום צערא אפשר להתיר גם שני קשרים. בדין עניבה כשיש קשר אחד למטה. ובקשירת ספר תורה בשבת במנחה. בקשר שנעשה שלא במתכוין. לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו או מקומו בשאפשר ע"י היתר הי עדיף. בדין פסיק רישיה דלא ניחא ליה. דברים שבהעדר כונה לא חשיבי מלאכה כלל. איזה סוג טורח אסור לעשות בשבת למוצאי שבת. מי שיש לו שני סוגי בגדים שונים אם אעפ"כ יש מצוה להחליף

דוחין את השבת, ומ"מ ביש לו אסור, מהו שיהא חייב חטאת, ואם רשאי לכתחלה שלא להביא מערב שבת. אם יש חילוק בין לעשות הכלי או להביאו דרך רשות הרבים. ההולך לבית חבירו ופושט מעילו שם אם יכול לטלטלו מחדר לחדר באותו בית.

דף קלא. במה שאמרו בש"ס מה להנך שכן יש בהן צד חמור.

דף קלב. כשנצטוו על השבת במרה אם גם אז היה מצות מילה דוחה שבת. מילת יוצא דופן שחל שמיני ביו"ט אינו דוחה יו"ט. לא ביטל חמצו ומצא חמץ ביו"ט אי מבערו ביו"ט.

דף קלג. במילה בצרעת ואיכא אחר, למה חייב האב להפסיד מצותו וליתן לאחר, מי שיש לו שתי ערלות וחל שמיני ביו"ט. לחולה שיש בו סכנה אם צריך לעשות בשינוי. אם יש איסור רפואה בשבת בלא שחיקת סממנין. החילוק בין ציצין המעכבין ואין מעכבין ובין פירש ללא פירש, אם הוא גם לענין מילה בצרעת. הא דפירש אינו חוזר אם הוי דאורייתא. שתי כבשי עצרת שיודע שלא יעשו את השני אם חייב חטאת על הראשון בשבת. במילה בצרעת שהניח ציץ מעכב ולא חזר עד למחר אי לוקה, על קציצת בהרת כיון דלילה מפסיק, ובדין מל ולא פרע.

דף קלה. מי שצריך הטפת דם ברית אם אסור בפסח. בדיני הטפת דם ברית, ומקומו, ובדין ערלה כבושה. ואם יש מילה בשמיני מדאורייתא שאינה דוחה שבת. בטעמא דמי שיש לו שתי ערלות אין מחללין עליו את השבת, אם הוא משום דלא ידעין הי מינייהו עיקר ערלה, או דהוי בריה לעצמו.

דף קלו. טומטום שאמר הרי עלי עולה חייב להביאה, וכן אם הוא מסופק אם נדר עולה, ואף דלא יוכל לסמוך. פרטי הדינים בספק נפל לענין יבום ואבילות ומילה.

דף קיח. מי שיש לו מזון ב' סעודות לשבת אם צריך לחלקם לג' סעודות. אם מותר להדיח בשר בשבת משום הפסד.

דף קיט. אמירת ויכולו בתפלת לחש חשיב כאמירה בציבור.

דף קכ. הפקר שהולך לאיבוד א"צ בפני שלשה. בדין הצלה מחדר לחדר באותו בית. המציל מזוטו של ים ומחזיר לפנים משורת הדין רשאי ליטול שכר בטלה, מה הנידון בגרמא בשבת הרי אפילו כלאחד יד מותר מן התורה.

דף קכב. גוי שהביא מים מרשות הרבים לרשות היחיד או שהעבירם ארבע אמות ברשות הרבים לצורך ישראל אם מותרין בשתייה.

דף קכד. אם צריך למקומו היינו דוקא להשתמש בו, או אף בשחפץ שיהיה המקום פנוי.

דף קכו. בגדרי טירחא בשבת ואם יש חילוק בין יו"ט לשבת.

דף קכז. אם יש היתר לטלטל פחות פחות מארבע אמות בכרמלית. אם אפשר להפקיר בשבת. מעשר ראשון שהקדימו בשבלים ועדיין לא הפריש תרומת מעשר אם יכול להפריש תרומה גדולה, בהקדימו בכרי אם הבעלים חייב להפריש תרומה גדולה על המעשר, ואם יכול להפריש אם ירצה.

דף קכח. כשיש צורך לטלטל טבל אם יש להעדיף טבל דרבנן על טבל דאורייתא. אם מפנין תרומה טהורה כשאינן כהן בכל התחום. אם אמרינן מעשר שני מוכן כמו טבל כיון דאם עבר ופדאו פדוי. בדליכא אלא מצה או ערבה באיסור דרבנן אי שרי. דג תפל אסור לטלטלו אף דחזי לכלבים.

דף קל. בהא דבמקומו של ר"א היו כורתין עצים לעשות פחמין לעשות כלי ברזל אם הוא גם כשיש סכין בעיר, ואם יש סכין בעיר שצריך להביאו דרך רשות הרבים. אם מילה בשבת חשיב הותרה או דחוייה, לר"א דמכשירי מצוה

דף קמה. בדברי הרא"ש בדין ליתן בשר חי לכלי ראשון.

דף קמו. מים שנתחממו בחמה אם הווי בדין תולדות חמה. מי שנשרו כליו במים אם יכול להלך בהן עד ביתו. בדין טלטול המים שבבגדים. במקפל חלק מן הבגד על זרועו אם יש בו משום הוצאה, ואם אפשר לתפוס מקצת הבגד בידים להגביהו בהליכתו שלא יתלכלך. ואם האוחז חוטי ציצית בידו בהליכתו חשיב טלטול. כשצריך לחלל שבת משום פיקוח נפש אם ראוי לעשות באופן שיהא ניכר דבפיקוח נפש קעסיק.

דף קמז. אם יתכן לחלק דמי שמקפיד על ניעור הבגד יהיה חייב חטאת והשני שאינו מקפיד יהא מותר לכתחלה, ואם תליא ברוב בני העיר. בטלית מקופלת אם יש חלק שפטור עליו, ומ"מ חייב על השאר, ובדין תכשיטין כהאי גוונא.

דף קמח. אם שרי ליתן מתנה בשבת. ובנתינת בית לצורך שבת אי שרי. אם מותר ליתן משכון שלא לצורך שבת. הלוקח מחנוני ביו"ט סתם אם חייב להחזיר דמים או שיכול להחזיר מאותו המין. בדין הקפת החנות דאינה משמטת. המחזיר חוב בשביעית ואמר משמט אני וחזר ותובעו אם עובר על לא יגוש. מהו הענין דיאמר משמט אני, בהא דאמרו גיטין ל"ז ב' דתלי ליה עד דאמר אעפ"כ. ובמה שאמרו בירושלמי דאמר משמט אני בשפה רפה והימין פשוטה לקבל. ואם איכא מדת חסידות שלא לקבל לאחר שאמר משמט אני, ואם צריך להפריש מעשר כספים מזה. חרש שנתפקח ביו"ט נמי אינו רשאי להפריש תרומות ומעשרות ביו"ט. במה מתמנה אדם על פסח של חבירו, וכיצד נמשך ממנו. בדין להקדיש בחול שיחול בשבת או בשבת שיחול בחול אי שרי. אם מותר לומר הרי עלי, למה אין מעריכין

דף קלז. עבר היום ולא מל דהוי בחיוב כרת, ובאותו היום לא, ומה הדין לראב"ש דגם לילה כשר למילה שלא בזמנה, בכל הספיקות שנימולין לט' ל' וכו' אם יודע שיהא אנוס בין הערבים אם יש לחייבו בחומר של איסור כרת בשלא מל בשחרית. מנלן דקטן החולה אין מוהלין אותו אף שאין בזה פיקוח נפש. בנוסח הברכה צוה להציל כו' בציר"י. בדין נימול בלילה או תוך ח' אי צריך הטפת דם ברית, אי איכא לאו דלא תעשה כל מלאכה במכשירין שאפשר מערב יו"ט.

דף קלח. בהא דאמר ב"ק ב' א' דאי עביד אב ותולדה ידידה לא מיחייב אלא חדא, ומהו ענין תולדה בשבת כיון דגם אבות לא כתיבי, וגם תולדות היו במשכן, וכולן בכלל מלאכה. ואיכא גם אבות שהן בכלל תולדות. אם יש תולדה של שתי אבות. בתולדות בורר שאפשר ליחסן גם לבורר וגם לזורה ומרקד, למי חשבינן להו, בתו' ע"ג ב' דאם התרו במשמר משום מרקד פטור.

דף קלט. מתי אמרינן כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל.

דף קמג. בטעמא דעצמות וקליפין הוי מוקצה, ואם דעתו מע"ש לצורך בהמתו, בבסיס לדבר האסור והמותר ונטל המותר, אם נעשה בסיס לאסור. באיסור דעובדין דחול. בהמת הפקר, אם חלבה מטמא שלא לרצון. נשברו לו שתי חביות אם יכול להציל מכל אחת השיעור שמותר.

דף קמד. סוחטין בפגעין כו', בטעם דלא חשיב מקלקל ולא בורר ולא טוחן. מקוה שנשתנה מראיתו מחמת צבע דכשר, ואח"כ נפלו לתוכו מי פירות בכמה שיעורו ליפסל. הדש לאיבוד והטוחן לאיבוד. בדברי התו' ע"ג ב' אמאי בסוחט לגופן לא חשיב מלאכה שאינה צריכה לגופה.

איסור אמירה לעכו"ם, ובטעם הא דאסור להשתמש כשעשה לצורך ישראל, ואם גם בשאר איסורים איכא איסור זה. אם מותר לומר לנכרי שיטלטל חפץ של הפקר. בהא דמאכילין הקל הקל תחלה אם לא עשה כן אם חשיב שעבר על האיסור החמור. אסור להניח חפץ על אדם המהלך ברשות היחיד ודעתו ודעתו לצאת משום חצי מלאכה. בטעם הדבר שהתירו איסור דאורייתא ע"י שינוי משום חשש הפסד ממון. בחילוק שבין מחמר לשביתת בהמתו. בקושי הרשב"א למה אסור להוריד מעל גבי אילן, ומע"ג בהמה מותר.

דף קנד. אם מותר לכסות מ"ר וכיו"ב בבגד או באלונטית או דהוי ביטול כלי מהיכנו, הא דשייף ליה לבריה אגבא דחמרא למה ליכא משום מוקצה.

דף קנו. מתירין פקיעי עמיר לבהמה ולא חשיב אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל, כיון דצורך בהמה חשיב צורך דבר הניטל, וגם כיון דאין זה כלי. אם מותר לטלטל בהמה ביו"ט לשאול עליה אם היא כשירה.

דף קנז. אם מותר לנדור קונם בשבת. ובדין שאלה על תרו"מ בשבת. (המפתחות נערכו על ידי המסדר).

בשבת. אם יש איסור בהפרשת תרומה לחוד אף שעדיין נשאר טבול למעשר ראשון.

דף קמט. בענין הסתכלות בדיוקנא בשבת. אם מותר למנות אורחיו ומנותיו בשנים.

דף קנ. בדין שכירות פועלים בשבת, ובדיני מקח וממכר. כשאסרו להחשיך להביא פירות, הרי שהחשיך להביא פירות אסור לו להביאם, ועד מתי. אם מותר לחשב כמה ספרים יש לו. אם מותר לספר בשבת לחבירו שהוא הולך למחר למדינת הים. באיסור עשיית מלאכה קודם שיבדיל, ואם יש לאסור הליכה חוץ לתחום.

דף קנא. באיסור תחומין בבהמתו, באיסור שביתת בהמתו ומחמר, ובמלאכות שהבהמה עושה בעצמה. ואם בספק הובא לישראל יש דין בכדי שיעשו. אם שמן ומים הוי בדין אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל. אם במת עכו"ם מותר סכין ומדיחין, ואם מותר לשמוט כר מתחת מוקצה לצורך המוקצה, המעצים עם יציאת הנפש אינו חייב מיתה בידי אדם.

דף קנג. מי שהחשיך בדרך אם מותר לו לטלטל ע"י שינוי, ואם יש מדת חסידות שלא לעשות היתירא דמתני'. בגד שהוליכו פחות פחות מארבע אמות ולבשו והוליכו וחזר ופשטו רשאי שוב להוליכו פחות מארבע אמות. בטעם

מפתח בקצרה לפי סדר המסכת לסימנים הנדפסים בדף קעו

במלאכת הוצאה ובמקום דע"ד	סימן א, ב
בסוגיא דכוורת ואיסקופה	סימן ג
בדין סמוך למנחה	סימן ה
בדין לא יצא החייט במחטו	סימן ל
בדין אצולי טינוף	סימן לא
בדין לא יקרא לאור הנר	סימן לב
בדין לא יאכל הזב עם הזבה	סימן לג
בדין שביעת כלים	סימן לד
בדין שכר שבת	סימן לה
בדיני הדלקת הנר	סימן כה
בדין סותר על מנת לבנות	סימן לו
בדיני בישול, ומגיס, ובישול אחר בישול	סימן לז, לח
בדיני הטמנה	סימן יג
בדיני רחיצה בשבת	סימן כו
בדין הפשרו זהו בישולו ובדין ליתן כנגד המדורה	סימן לט
בדין כלי ראשון וכלי שני וכלי הבישול	סימן מ, מא
בדין אמבטי וספל ומוליאר ואנטיכי	סימן מב
בדין בישול בתולדות חמה ובדין דבר גוש	סימן מג
במוקצה לר"ש ולר"י	סימן ט
בטלטול נר הדולק בשבת, ובדין גרף, וטלטול מוקצה כלאחר יד	סימן י
בדין העברת גלד מן המכה	סימן מד
בדיני רפואה בשבת	סימן כא
במלאכת מעמר	סימן כז
במלאכת דש	סימן כח
במלאכת בורר	סימן יד
במלאכת טוחן	סימן כט
במלאכת לישא	סימן טו
במלאכת בישול	סימן יג, לז-מג
במלאכת ליבון וסחיטה	סימן טז
במלאכת הקושר והמתיר והתופר	סימן מה

סימן מו	במלאכת צידה
סימן מז	במלאכת מעבד
סימן יז, מה	במלאכת קורע וממחק ומחתך
סימן כב	במלאכת כותב ומוחק
סימן יח	במלאכת בונה ומכה בפטיש
סימן לו	בדין מכבה ומבעיר
סימן מג	בדין שדא סיכתא לאתונא, וארתח כופרא, ומחמם את המתכת
סימן ד	בצירוף בור וחוליתה, ובבית שאין תוכו י', ובסוגיות צ"ט ק'
סימן יט	בדין אהל
סימן כ	בענין דבר שאינו מתכוין
סימן יב	בדיני מוקצה בגזירת כלים
סימן יא	בדין בסיס לדבר האסור
סימן מח	באיסור מקח וממכר וקריאה בשטרי הדיוטות בשבת

מפתח בקצרה לענינים שונים

סימן ו	בדין תוספת שבת ושבועות בין השמשות, ובדין טעה בתפלת שבת
סימן ז	בענין בין השמשות. ובחשבון שעות היום
סימן ח	בדיני קידוש ושינוי מקום
סימן כג	בדין אמירה לעכו"ם
סימן כד	בדין חינוך דקטן

המפתחות באורך על סדר הסימנים ועל סדר הש"ס רמב"ם ושו"ע נדפסו בסוף הספר

חדושים ובאורים

שבת

הערות על סדר המסכת

שנכתבו בדרך לימוד מבלי עיון ובירור בעומק הסוגיות
ומהם שנלקטו מתוך הספר על ידי המסדר

ב' ב' וכ"ת מהן לחיוב ומהן לפטור, א"ה, ע"י
מש"כ שזוהי ג' א' מה התועלת למיתני
שהן ארבע בזמן שאינו חייב עליהם.

ג' א' הטענה חזירו אולכין ומשקין כו', א"ה,
כל הסוגיא וצחו' ותו"י, ודברי הרא"ש
והק"י, נחבאר בסימן א' ס"ק י"א באור, וע"ש
ולקמן קנ"ג ז' זהו דמשמע דזהו א"ה דזהמה
פשיטא דעקירת גופה כעקירת חפץ דמי. — וע"י
ס"ז סק"ז זהו דלא מיפטר משום חסרון מקום
דע"ד, אע"ג דגוף האדם לא חשיב כמקום דע"ד.

עיקר הבעיה יש לפרש משום דחסר בחשיבות
המלאכה כשהחפץ נעקר ע"י הליכת האדם,
ואע"ג דודאי אדם העומד חשיב החפץ שצידו
כמונח לענין אדם אחר העוקר או מניח צידו, ואילו
אדם המהלך, הרי העוקר או מניח עליו פטור,
דלא חשיב הנחה, ואדם העוקר חפץ מן הארץ
ומולאו דרך הליכתו ברשות אחרת ומניחו שם,
ודאי חייב דהיינו מעצירה, ולא אמרינן דכיון
דהעצרתו היתה ע"י הליכת האדם לא חשיב הולכת
החפץ, מ"מ לענין עקירה והנחה מספקין דלא
ליסגי במה שהאדם נעקר ונח, ונראה דאם אדם
אחר הרים את האדם עם החפץ והולאו לרשות
אחרת דזוהי לא קמיבעיא לן דחייב, [ע"י קמ"א
ז' הולאו חינוק חי וכיס תלוי לו צוארו חייב],
דהרי עקירתו מתיחסת גם לחפץ וכאילו עקר שני
חפצים זה ע"ג זה.

הא דמיבעיא לן בהטענה חזירו ולא בהטענה הוא
עצמו, כתבו תו' לקמן ז' ד"ה היה משום

ב' א' מתני' פשט העני את ידו לפניו כו' או
שנטל מתוכה והולאו כו', א"ה, ע"י
מש"כ בסימן א' סק"י א"ס איירי גם באופן
שהתה ידו של העני בפנים לפני שהולאו, ולא
אמרינן דידו בחר גופו גריר ומיד כשנטל הוא
כמונח בכרמלית, ומאי שנא מהעומד ברשות היחיד
ושותה ברשות הרבים שכתבו רש"י ותו' עירובין
כ' א' דמיפטר משום שנחו המים בפיו, וע"ש
בסק"י י"א זהו, וע"י בסימן ז' ס"ק י"ג י"ד זהו
דאדם העומד ברשות היחיד וידו פשוטה לרשות
הרבים לא אמרינן שדי ידו בחר גופו ובאילן
אמרינן שדי נופו בחר עיקרו.

שם ונתן לתוך ידו של בעל הבית, בגמרא ה'
א' אמר רבא ידו של אדם חשובה לו
כדע"ד, ונראה דלפי זה אית לן לפרושי דהא
דנקט תנא דמתני' לתוך ידו של בעל הבית, לתוך
ידו של עני, ולא קתני סתם ונתן לבעל הבית ונתן
לעני, הוא משום דסצירא ליה דבעי עקירה והנחה
מעל גבי מקום דע"ד, ולכך נקט ידו דחשובה
כדע"ד, ומיהו אין ראיה דגם ברשות היחיד סבר
דבעי דע"ד, ד"ל דמשום דאינטריך למיתני לתוך
ידו של עני לכך נקט נמי לתוך ידו של בעל
הבית, ועוד י"ל דלכך נקט ידו משום דבעי שיהא
בתוך י', לפמש"כ המ"מ פי"ג ה"ז בשם ירושלמי.
(ס"ז סק"ה).

האזר מן החי לאכלו, אפשר דאסור להושיט לו, שאין ראוי לסייע למרוד בציווי יתצרך באזה אופן שיהיה, וכ"כ הריטב"א דדוקא בספק שרי בחד עצרא דנהרא אבל לא בודאי.

ובגורנא דשבת ג' א' שמגביה החפץ שחצירו יטלנו ויוציאנו נראה דגרע טפי וזה לכו"ע אסור, אף אם נימא דאף במצקס העכו"ם לאכלו מותר להושיט לו האזר מן החי, דהתם האכילה היא העצירה וזוהו אין הישראל מסייע כלום, וה"נ י"ל שאם שניהם ברשות היחיד מותר להגביה חפץ וליתנו לחצירו אף שיוציאנו, אבל כשחצירו ברשות אחרת והוא מגביה החפץ וחצירו נוטלו מידו חשיבא אחיזתו כשותפות במעשה העצירה וזה לא יתכן להחזיר, ואף בלא מנות תוכחה וחיוצ להפריש מעצירה, אין להחזיר כזאת, שאין לסייע לאדם לעבור על ציווי יתצרך, וכה"ג חשיב מסייע במעשה העצירה.

ובש"ך יו"ד סימן קנ"א סק"ו הקשה אהדדי דברי התו' בסוגיין אהיה דשבת והוכיח מזה לחלק בין עכו"ם וישראל מומר לישראל כשר, ולמש"כ אין מכאן ראייה. (ע"ו ס"א סק"ז).

תוד"ה בר ועו"ק לר"י והא איכא הא דתניא בפ' במה אשה כו', ע"י מש"כ לקמן ס"ג א'. תוד"ה הלד ומשום נערה דגופא שרי, ע"י מש"כ בסיומן כ' ס"ק י"ד.

בא"ד ותירץ ר"ת דשמואל קאמר דלר"ש דאמר כו', ע"י בסיומן כ' ס"ק י"ד.

תוד"ה בעשותה קשה לר"י מדמזכרין קרא לפטור משמע דזה עוקר וזה מניח היה במשכן כו', ע"י מש"כ לקמן ז"צ ב'.

תוד"ה עקירת דאפ"ה אסרו רבנן, עיין מש"כ לקמן י"א א' ד"ה מה.

ג' ב' אמר אב"י פשיטא לי ידו של אדם אינה לא כרשות הרבים כו', משמע שאין הנידון כללי אם למישידי ידו בחר גופו, אלא שייך לדון בזה לחלק בין אם עומד ברשות הרבים לבין אם עומד ברשות היחיד, ושמואל כשעומד ברשות היחיד שייך טפי לומר דנישדי ידו בחר גופו, דבזקל מתבטל שם רשות הרבים, כיון שאינו משמש לרבים, ע"י בסיומן ב' סק"ה דגם לענין שדי נופו בחר עיקרו אפשר לחלק בזה.

אבל יש לעיין לפרש"י אמאי מיייתי ממתניתין דליכא ראייה אלא לענין חיוב, ואכתי י"ל

דבזה גם אי עקירת גופו לאו כעקירת חפץ נמי יש לחייבו, דכיון דהנחת גופו לאו כהנחת חפץ, ממילא לא בטלה עקירה ראשונה, והגרע"א ז"ל הקשה דאף אי הנחת גופו לאו כהנחת חפץ היינו לגבי עצמו, אבל אדם אחר העוקר ממנו ודאי חשיב כעוקר ממקום שהחפץ נח כמבואר במתני', וא"כ דין הוא דמתבטל עקירה ראשונה, כיון דסוף סוף עכשיו החפץ כמונח, ונראה דל"ק דשפיר אשכחן דכוותה באדם שהושיט ידו מלאה פירות לרשות הרבים דאי שדי להו חייב חטאת, ואילו אחר העוקר מידו חשיב כעוקר מכרמלית, דלגבי אחר חשיבא היד כמונחת וכיון דבחר גופו גרירא הרי היא כרמלית, ולגבי עצמו לא חשיבא להפסיק, וכן אדם העומד על איסקופת מקום פטור ונוטל מרשות הרבים ומניח ברשות היחיד חייב בדלל נח, ואילו אחר העוקר מידו המהלכת בשעה שהיא על האסקופה חשיב כעוקר ממקום פטור, וכמש"כ בסיומן א' סק"ח דאדם שהוא וידו נמצאים באותה רשות, אף כשידו בתנועה מ"מ העוקר ממנה חשיב כעוקר ממקום הנחה, ואע"ג דלגבי טלטול שמטלטל בידו חשיבא היד כמהלכת באותה שעה. (ס"א ס"ק י"א מתוה"ד).

תוד"ה בצא ואפי' מיירי שהיה יכול ליטלו אפילו לא היה צידו כו' מ"מ איסור דרבנן מיהא איכא כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בספר ע"ז. ממש"כ התו' ע"ז ו' ב' דאין להושיט למומר דבר איסור במקום שלא יוכל ליקח בעצמו, מבואר דכשיכול ליקח בעצמו שרי אף מדרבנן, וטעמא דמילתא נראה דכל שהאיסור מוזמן לפניו מבלי הסיוע, אין ליחס את הסיוע לעצירה אלא כמסייעו בעלמא, וכמו שמסייעו בפריקה או בטעינה של אבר מן החי, שאין זה סיוע לאכילה, אלא שמטיב עמו לסייעו, וכמו שמותר לסייעו בדבר של היתר אף שע"ז יקל עליו טרחתו בדבר איסור, ה"נ מותר לסייעו בדבר האיסור בזמן שאין הסיוע מוסיף אפשרות לעצירה, ורק מיקל עליו בטרחתו.

רמ"מ יתכן דכל זה דוקא בשאינו יודע אם הנזיר ישחה את היין או אם העכו"ם יאכל עכשו את האזר מן החי, דבזה אין ההושטה מתיחסת למעשה העצירה, אבל אם אמר הנזיר הושיט לי יין זה לשותתו וכן העכו"ם ציקש להושיט לו את

שנטלן מרשות הרבים ע"י הושטת היד דרשאי למישדינהו, דהא עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים, וחזינן מזה דאף פעולות שמצד יום חשבות לקצוע מה לאסור או להחיר בשבת, דפירות המושטין ע"י היד עדיין אגדי במקום של הגוף, משא"כ פירות שניטלו ע"י היד המושטת. שם ליקנסוה רבנן כו', נראה דהאי ליטול דקנס לאו דוקא הוא, דמה מקום יש לקנס בהוי"א מצד יום דלא עבד שום איסור, ובפרט דמשחשיכה שרי, ע"י תוד"ה ואצ"ל, אלא ר"ל דיש לחכמים למישוי ליד ככרמלית, אלא דאפ"ה בהוי"א משחשיכה יש להחיר כדרב צינן, וכיון דמשחשיכה לא גזרו ושרי, א"ל למיקרי לה כרמלית, ולכך קרי ליה קנס.

שם התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי חיוב חטאת, א"ה, ע"י מש"כ לקמן קי"ז ב' באיסור רדיית הפת, ובהא דשרינן לכתחלה להדביק פת בתנור בכדי שיקרמו פניה מצד יום כדחנן י"ט ב', וכן לק' ל"ה ב' דבתקיעה שלישית שוהה כדי להדביק פת בתנור, ואיך ירדנה משחשיכה, ובדברי המלחמות בזה.

תוד"ה היה דאי הוה נקט טוען עצמו משחשיכה כו' דאפילו אי עקירה והנחת גופו לא הו"ל עקירה והנחה חייב משום עקירה ראשונה, א"ה, בקושי הגרע"א ז"ל דאף אי הנחת גופו לאו כהנחת חפץ היינו לגבי עצמו, אבל אדם אחר העוקר ממנו ודאי חשיב כעוקר ממקום שהחפץ נח כמצואר במתניתין, ואם כן דין הוא דתתצטל עקירה ראשונה, עיין מש"כ בסיומן א' ס"ק י"א. ועיי"ש עוד בהא דלהרשב"א בתו"י מיבעיא לן בהטעו חצירו ולא בהטעין עצמו.

ד' א' לחצר אחרת מהו, א"ה, ע"י בסיומן א' סוף ס"ק י"א אם איירי במושיט ידו לחצר האחרת, או שזורק למוכה צדוד ידו ברשות הרבים, ואם יש ללמוד מכאן לדין אחר העוקר מידו שברשות הרבים ומכניס לרשות היחיד.

שם והא דענין עקירה והנחה כו', א"ה, במש"כ הגר"מ הלוי ז"ל דהא דפריך כן בפשיטות היינו ממתניתין ק"צ א' דקלטה כלב, עיין מש"כ לקמן ה' א' בגמ' ד"ה עקר ממקומו.

שם והא דענין עקירה והנחה מעל גבי מקום דע"ד כו', יש לעיין והא דעקירת גופו

דמדרבנן שדינן לידו בתר גופו, ואמאי לא אייתי מתני' עירובין ז"ח ב' דעומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים וברשות הרבים ומטלטל ברשות היחיד, דאלמא שמותר לכתחלה ליטול בידו חפץ שנמצא במקום שידו נמצאת, ולא אסרינן משום שגופו במקום אחר. — וצאמת דפשטות הלשון דאינה לא ברשות הרבים ולא ברשות היחיד היא משמע דה"ק דיד הפשוטה לרשות אחרת אינה נידונה לא ברשות שהיא בתוכו ולא ברשות שהגוף בתוכו, ומיבעיא ליה אם חס שויה ככרמלית, אלא דלפי זה צריך לפרש דידו דעני ודבעה"ז לאו על אותה פעולה קאמר, ולגירסת ר"ח יתפרש ברשות הרבים לא דמיא מידו דבעה"ז, שאינו מתחייב על הושטת ידו עם החפץ, וברשות היחיד לא דמיא מידו דעני שאינו מתחייב על נטילתו מיד בעה"ז, ומידו דעני הכונה שלוקח בידו ואגב מידו דבעה"ז נקט מידו דעני, ומפני הדוחק הזה נדו הראשונים ז"ל מפירוש זה. (ס"א ס"ק י"ג).

שם צעי אצ"י ידו של אדם מהו שחששה ככרמלית מי קנסוה רבנן לאהדורי כו', יש לעי' הרי מהא דעומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים חזינן שאין היד חולקת רשות לעצמה והרי דינה כדין הרשות שנמצאת בו, וא"כ מאי קמיבעיא ליה אטו הוצאה בהנחה בלא עקירה ס"ד למישרי, והרי פשיטא דהוי"א ידו וקיבל מי גשמים דאסור להחזירה ועד כאן לא דיינינן לקמן ה' א' אלא לענין חיוב אצל ודאי אסור, ודוקא בקידש עליו היום כשהוא צורך וחצילתו על כחפו שרינן ליה לקמן קנ"ג ב' לרוץ תחתיה, הא לאו הכי ודאי אסור, וכן בעירובין ז"ה ב' לא שרינן אלא ליתן לחצירו וחצירו לחצירו, אבל לקבל מחצירו כשהוא מהלך לא סגי למישרי, דאע"ג דאין כאן עקירה מ"מ הוצאה בלא עקירה נמי אסור. (ס"א ס"ק י"ג ממה"ד). — א"ה, ועיי"ש אם לענין אדם אחר פשיטא ליה שאסור לו ליטול החפץ מידו ולהחזירו.

שם כאן מצדוד יום כאן משחשיכה, ע"י מש"כ בעירובין ל"ג ב' בגמ' שאני כלכלה כו'.

שם מצדוד יום דאי שדי ליה לא אחי לידי חיוב חטאת כו', משמע דאיסורא ודאי איכא למשדינהו וכמו שפרש"י, וחזינן דאף שהושטת הפירות היה מצדוד יום, מ"מ אינם דומים לפירות

ההלכה דבעי הנחה במוציא מרשות לרשות, ועי' תו' ד' א' ד"ה אצל, ז"צ א' ד"ה החם.

ובזה ניחא משה"ק הגרע"א ז"ל ו' א' זהא דאר"י מודה בן עוזי צורק, דמנ"ל דמודה דילמא סבר כר"ע דקלוטה כמי שהונחה דמי, אצל למש"כ דלא יתכן למיסב תרוייהו ניחא, דע"כ מודה ז"ע צורק, דאל"כ לא משכחת לה ההלכה דבעי הנחה במוציא מרשות לרשות. (ס"א סק"א).

תוד"ה וי' והא דתנן בהשולח מי שחזי עבד כו', בקצה"ח סימן קע"א סק"א פירש דברי הרשב"א שכתב דבז"ע וחז"ח ליכא משום לעולם זהם תעבדו, דהיינו משום שאינו ראוי לעבדו בפרך, ולא מלאנו שמהא מלות לעולם זהם תעבדו לעבדו זהם בפרך, ודברי הרשב"א מתפרשים כפשוטם דכיון דאינו יכול לעבדו צו לעולם שהרי עובד את עמו יום אחד, ממילא לא קרינא ביה לעולם זהם תעבדו, והא דפריך גיטין ל"ח א' ואזי משום איסורא לא כו' שחזיה שפחה כו' ז"ל דהו"מ לחלק בין שפחה לח"ש וחז"ח אלא דכלא"ה משני שפיר, שוב שמעתי שצספר יד שאל יו"ד סימן רס"ו מוצא בשם הגר"א ד"ל דשפחה זו האדון שחרר חזיה והרי הוא באיסורו לגמור השחרור, ואין דברי הרשב"א אלא בעבד של שני שותפין, דהשני אין עליו איסור, והיינו פירוש דעובד את רבו יום אחד, דעובדו כעבד לרבו בכל דיניו. (גיטין מ"ה).

בא"ד ואחי שפיר הא דאמרינן צריש תמיד נשחט כו' וקא עברי כהנים בעשה דהשלמה, לכאורה אם דינא הוא דעשה שיש צו כרת דומה עשה דהשלמה אין כאן איסור, ואולי זו כונתם שכתבו דלא אמרינן כן אלא היכא דפשע.

תוד"ה והא אומר ר"ת דאין רגילות להניח החפץ בפחות מד' וכן היה מסתמא במשכן, לכאורה משמע דר"ל דכשהניח החפץ במקום שאין צו דע"ד הוא כעין שינוי וכלאחר יד, אצל אי אפשר לומר כן דהא ציד ודאי אורחא דמילתא הוא, ומסתמא גם במשכן נטלו צדיהם זה מזה, ואפ"ה סברי כמה אמוראי דלא חשיבא כדע"ד, וכן בהשחין ורק פרכינן בעירוצין שם דלא הוא עקירה ממקום דע"ד, אף דאין לך כי אורחיה גדול מזה, אלא יש לפרש דבעי עקירה ממקום חשוב, והיינו דמהני אחשביה. — ונראה דבהיא דעירוצין

מסקינן לעיל ג' ב' דחייב, ואע"ג דגוף האדם לא חשיב במקום דע"ד, כמבואר עירוצין ז"ט א' דבהשחין ורק ליכא עקירה ממקום דע"ד, ועל כרחק דחפץ המונח על האדם חשיב כמונח ע"ג קרקע, וא"כ ה"נ כשעוקר מעל גבי האדם נמי ליחשב עקירה מע"ג מקום דע"ד, ופריך לחלק בין היכא שהאדם נשאר במקומו לבין היכא שגם הוא נעקר, ולפי זה הוציא תינוק וכים תלוי לו צוארו חשיב עקירה ממקום דע"ד כיון שעקר את התינוק נמי, ואע"ג דחי נושא את עצמו ופטור על התינוק, עי' לקמן קמ"א ב', אצל אם עקר רק את הכים לא חשיב עקירה ממקום דע"ד.

ואפשר דכן הדין גם בדבר שאין צו רוח חיים, כגון שנעץ קנה ברשות היחיד, [אם גם ברשות היחיד בעי עקירה והנחה מעל גבי מקום דע"ד, או ברשות הרבים בגוונא שהקנה לא חשיב מקום פטור], וכים על גביו, שאם עקר הכים לחוד לא הוי עקירה ממקום דע"ד, ואם עקרו עם הקנה חשיב עקירה ממקום דע"ד גם לגבי הכים, ואף דהקנה אין צו שיעור הולאה. (ס"ב סק"ב ממו"ד).

בדין מקום דע"ד ברשות היחיד, וצר"ן ד"ה והא בעינן, עי' סי' ב' סק"ה.

שם הא מני ר"ע היא דאמר לא בעינן מקום דע"ד דתנן כו', נמצא בסימן ב' סק"ו.

שם ר"ע סבר אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא, מלשון זה גופיה משמע דגם ר"ע סבר שגאמרה הלכה דבעי הנחה, אלא דס"ל דקלוטה כמי שהונחה דמי, ופריך להצין הרי אם נאמרה הלכה דבעי הנחה, בפשוטו מתפרש לאפוקי דלא סגי בקלוטה באויר, וא"כ מהיכי תיתי נימא דקלוטה כמי שהונחה דמי, ולא משמע לומר דלר"ע לא נאמרה הלכה דבעי הנחה אלא דל"א ברשות הרבים דהתם לא שייך קלוטה, עי' תו' ה' ב', דסתם הולאת שבת במרשות לרשות הוא, ועי' ז"ו ב' דשו"ט מנלן דין ד"א ברשות הרבים, ואפשר דס"ל לר"ע דלא נאמרה הלכה דבעי הנחה אלא במעביר, דכשהחפץ צידו של אדם אינו מתבטל לרשות, אצל צורק כשהחפץ באויר הרשות הרי הוא כמונח צו, ולפי זה לא יתכן למסב דגם מהלך כעומד וגם קלוטה כמי שהונחה, דא"כ לא משכח"ל

תוד"ה זאלן ור"ח נקט רשות היחיד משום דצעי לאשמועינן אפילו גבזה מאה אמות כו', א"ה, עי' בסימן ז' ס"ק י"ג זעה דברשות הרבים לא מיחייב זאלן זלמעלה מעשרה, אע"פ שעיקרו למטה מעשרה, וזאדס חייב זמוציא למעלה מעשרה.

ה' א' התינה ברשות היחיד מקורה ברשות הרבים מקורה מי חייב, א"ה, עי' בסימן ז' ס"ק י"ג דמדלח מוקי לה כשהקירו למעלה מעשרה משמע דזכל ענין חשיב רשות הרבים מקורה.

שם ודילמא הנחה הוא דלא זעין כו', נחזיר בסי' ז' סק"ז.

שם לימא דלא כריזר"י כו', ואין לחלק דידו של אדם שאני שהוא זטל לרשות הרבים והרי אף למעלה מעשרה חשיב רשות הרבים כדאמר ז"ל א', דטרסקל לריזר"י כמו עמוד גבזה י' ורחז ד' לדידן, וכי היכי דעמוד הנמצא זידו של אדם ודאי שם רשות היחיד עליו, ולא שייך לזטלו משום שהוא זידו של אדם, דהוא רשות זפ"ע וזכל מקום שהוא שם הרשות עליו, ה"נ טרסקל לריזר"י, דכל שגבזה עשרה דינו כאילו יש לו מחיצות. (ס"ז ס"ק י"ד).

שם נעץ קנה ברשות הרבים וזראשו טרסקל זרק ונח על גביו כו', א"ה, דדברי החו' לקמן ק"א א' אם דוקא על גביו הוי רשות היחיד או גם למטה, עי' מש"כ בסימן ג' סק"ד, וזעירובין ס"ג ס"ק י"ג.

שם אלא חר"א כגון ששלש ידו למטה מג' וקבלה, כבר פירשו זכו' דעל כרחק סבר אגד גוף שמייה אגד, דאי לאו הכי אף זנתן זעה"ז לתוך ידו יהא חייב העני לכשיזיח, דגם כשהחפץ זידו חשיב כמונח כשהוא תוך ג', כמזכיר לקמן ז"ל א', ויש לתמוה לפי זה מאי אהדר ליה רבי לרב לעיל ג' א' דאינו דומה לידו, וכן זברייטא שם ז' תניא לפי שאינו דומה לידו, ומה ענין זה לידו, הרי זידו חשיב החפץ כמונח ע"ג קרקע, דתוך ג' אף אחזתו הרוח חשיב כמונח, ורק משום אגד גוף מיפטר, ואף אי עקירת גופו לאו כעקירת חפץ, מ"מ ידו שהיא תוך ג' חשיבא עקירה, ואפ"ה מיפטר. (ס"א ס"ק י"א ועי"ש המשך הדברים).

זשהשתיין ורק דאמרינן דמחשבתו משויא ליה מקום, היינו ע"ס הדבר, ואף אם יאמר דלא אחשזיה לא יועיל, דשימוש זה הוא שימוש חשוב, והא דנקטו מחשבתו הוא לאפוקי אם אחר הוציא לו רוקו מפיו, דלגבי אחר חשיב כמקום שאין זו דע"ד, ומיהו אם האחר עושה זשליחותו מסתברא דכה"ג חשיב גם לדידיה, וז"ע.

תוד"ה זאל למעלה, יש להוכיח קצת מכאן דמושיט חייב נמי למטה מי' כו', עי' בסימן ז' ס"ק ט"ו.

תוד"ה זאל למטה, כשהחפץ זידו של עני כו', עי' מש"כ זזה בסימן א' סק"א וזדברי החו' ז"ל א'.

ד' ב' ודילמא הנחה הוא דלא זעיא כו', מש"פ רש"י מכח הכרח דלא קחני דמחייב שמים, אע"ג שאינו הכרח כמש"כ חו' מהא דרבי, וכן לק' ה' א' פרכינן כה"ג זברייטא דאחרים אע"ג דליכא שום משמעות, נראה דנחזין רש"י לתוך הא דזעין לפרושי הא דרב יוסף דרבי היא זברייטא דזיו, אע"ג דהתם רק זנהחה איירי וכמו שהקשו זכו', לזה פירש דהשתא לא מחלקינן זכאי אלא מכח הכרח, וממילא זדרבי דליכא הכרח לית לן לחדש כן, וא"ת הרי כיון דכבר מנאנו דר"ע הכי ס"ל חו' שפיר י"ל דרבי נמי הכי ס"ל אף דליכא הכרח, לאו קושיא היא דשמא רב יוסף סבר דזילפינן זורק ממושיט פליגי, וממילא לא מנאנו חילוק זין עקירה להנחה אף לא לר"ע, וסוגיא דלקמן דפרכינן אחרים י"ל דאחיא כרבה דזקלוטה כמי שהנחה פליגי, וממילא מוכח דר"ע מחלק זין עקירה להנחה מדלא מחייב שמים, ולכך פרכינן דשמא אחרים נמי מחלקי זכאי. (ס"ז סק"ז).

שם התם כדזעין למימר כו', עי' בסימן ז' סק"ה.

תוד"ה דאמרינן ולקמן זפירקין משמע דדוקא זרה"י כו', עי' בסימן ז' סק"ה.

תוד"ה אלא קשה לרשז"א כו', א"ה, עיין מש"כ בסימן ז' סק"ז זציאור הקושיא, דהא זנטל מתוכה לא שייך אחשזיה וכמ"ש זזעל המאור.

תוד"ה זרק וא"ת אכתי תקשה לך דילמא הנחה הוא דלא זעיא כו', עי' סימן ז' סק"ז.

כמקום ד', וכדאמרין התם בגמ', והיינו דקצוהו
אהאי מתניתין.

ולחאמור לא מנאנו מצואר צהך מתניתין דבעי
מקום ד' על ד', וזה דלא כמ"כ
הגרא"מ הלוי ז"ל דהא דפריך לעיל ד' א'
בפשיטות והא בעי מקום ד' על ד' דהיינו מהך
מתניתין דקלטה כלל. (ס"ז סק"א).

שם מתקיף לה ר"ז מה לי הטעינו חזירו כו',
א"ה, ע"י מ"כ בסיומן א' ס"ק י"ב
דמדרבנן פשיטא דאסור.

שם והא בעינן עקירה מע"ג מקום ד', א"ה, ע"י
בסיומן א' סק"ו צהא דלא פריך שאין כאן
הנחה כלל.

תוד"ה כאן קשה לר"י מה עלה על דעתו כו'
דכל למעלה מי' הוי מקום פטור ולא
מיחייב לכו"ע, א"ה, עיין מ"כ בס"ז ס"ק י"ד
מהיכן פשיטא להו דלא דמי למוציא למעלה
מעשרה.

תוד"ה כגון וקסבר ר"א דאגד יד כו', ע"י מ"כ
בסיומן א' ס"ק י"א.

ה' ב' והוינן צה אמאי הופכו על הכתב הא
לא נח, לכאורה קשה מה צריך דלא נח,
מ"מ הרי פשיטא דהוצאה והנחה בלא עקירה נמי
אסור, דאטו מותר ליטול חפץ מאדם המהלך
ברשות הרבים ולהכניסו לרשות היחיד, וצחו'
עירובין ז"ח א' ד"ה והא כתבו לחלק בין זה
להוציא ידו מליאה פירות לעיל ג' ב', דהתם
גזרינן ידו ברשות הרבים אטו גופו וידו ברשות
הרבים, אבל אכתי אין צוה יישוב למשה"ק
דהוצאה בלא עקירה נמי אסור, וי"ל דשאני הכא
דאיגודו ועיקר תלייתו בידו ברשות היחיד, וצ"ה
כל זמן שלא נח ברשות הרבים רשאי למושכו אללו.
ואפשר שיש ללמוד מזה דכשהפך אגוד ותלוי
ברשות אחרת לא שייך נמי למימר צו
קלוטה כמי שהונחה, דאם איתא דאמרין בכהאי
גוונא קלוטה כמי שהונחה, יתכן דאף לרבנן דר"ע
היה ראוי מיהא למיסר מדרבנן לגוללו אללו, ויש
לזה מקום בסברא, דסברת קלוטה כמי שהונחה
היא דהפך כבר מתיחס כולו לרשות הזה, והרי
זה חסוד כמונח, וסברא זו לא שייכא כשמקצת
החפץ ברשות אחרת, והרי אף במעצור שכולו

שם אללא אמר רבא ידו של אדם חסודה לו
כדע"ד, ע"י מ"כ צוה לעיל ב' א' במתני'.

יש לדקדק צהא דקאמר חסודה לו כדע"ד, דהא
גם לאחרים חסודה כדע"ד, דהא גם בנטל
מתוכה, או שזרק ונח בתוך ידו של חזירו חייב,
ושמא יש ללמוד מזה למעוטי ידו של קטן או של
שוטה, דכיון דאינה חסודה לעצמו דגם לאחרים לא
חסיבא כדע"ד, א"נ למעוטי ידן, וי"ע.

שם מהו דתימא ה"מ היכא דאחשבה הוא לדיה
כו', פרש"י שנתכוין לתתה ליד חזירו כי
מתניתין, אבל אין זה מספיק דהא במתני' קתני
נמי שנטל מתוכה ומאי אחשבה איכא צוה, ופשיטא
משמע דהא דר"י נמי אחתניתין אמרה דומיא
דרבא, וא"כ כבר שמעינן מיניה גם לנטל מתוכה,
וי"ל דמ"מ אכתי זה עדיף מזרק ונח, דהכא האוחז
ביד אחשבה לדיה וגם הנוטל מתיחס ליד, משא"כ
בזרק ונח דלא הזורק ולא המקבל מתכוונים, שו"ר
בצעה"מ שכתב לפרש דהו"א דר"י לאו אחתני'
אמרה למילתיה, עי"ש, וי"ע דהא אדר"י הוא
דקשיא לן למה הוצרך למימרינהו לתרוייהו, ואיהו
הרי אחתני' אמרה, אא"כ נימא לקושטא דמילתא
דלאו אחתני' אמרה, וי"ע. (ס"ז סק"ב).

שם עקר ממקומו וקיבל פטור, יש לעי' מאי
קמ"ל ר"י הא מתניתין היא לק' ק"ב א'
קלטה אחר וכמו שפרש"י שם, וי"ל דאי מתניתין
הו"א ה"מ כשהזורק לא נתכוין לזרוק אליו,
קמ"ל ר"י דאפילו שנתכוין לזרוק אליו, מ"מ
כשעקר ממקומו לא הוי הנחה מכחו של הזורק
ופטור, ולו"ד רש"י ז"ל נראה דהתם אפילו
בעמד במקומו וקלטה נמי פטור, ומשום הזורק
נתכוין שנתנו ע"ג קרקע והו"ל לא אחעבידא
מחשבתו, והיינו דנקט תרתי קלטה אחר וקלטה
כלל לאשמועינן דתרוייהו חשיבי שינוי, ורש"י
פירש התם בקלטה כלל משום דלא הוי מקום
דע"ד, ואם כי קושטא הוא כמצואר עירובין ז"ט
א', אבל אי קלטה מתפרש בעקר ממקומו, א"כ
גם קלטה כלל מתפרש בעקר ממקומו, ולא הוי
הנחה מכח הזורק, וכן פירש רש"י פ' א' ד"ה
כמי, ולא בעינן למיתי משום חסרון מקום ד',
ואפשר עוד דלכך נקטה מתני' קלטה כלל לדיוקי
דדוקא משום שקלטה במקרה והזורק לא נתכוין
לכך, אבל אם נתכוין חייב דמחשבתו משוי ליה

מכלל דלת"ק שניהם אינם חיבור. — מסוגיין מוכח דריצ"נ מדאורייתא קאמר.

נראה דעד כאן לא קאמר ריב"ז דשניהם חיבור זה לזה אלא כשניהם של תרומה, אבל אם היה שמן חולין ויין תרומה, ונגע בשמן לא פסל את היין, [וכמש"כ נמי בחו"כ טב"י ס"ב סק"ז לענין קיפה וחתיכות, עיי"ש], דסוף סוף כי קא נגע בחולין קא נגע, ותורת יד אין כאן, ואע"ג דבטב"י פ"ב מ"ו כתב הר"ש דאפילו אם החצית ששקעה לא היתה מלאה ונתמללה מן היין שבצורה, אפ"ה כל שנגע מן השפה ולפנים נטמאה כל החצית, אע"ג שהיין שלמעלה הוא של חולין מן הבור, יש לחלק בין יין ויין ליין ושמן, ועי' חו"כ שם סק"ח. (טב"י ס"ב סק"ז).

שם עמד לפוש פטור לכתף חייב, א"ה, ראיתי להעתיק מש"כ בכתובות ס"ו סק"ה דדין העומד לכתף אי חשיב כמהלך גם לגבי החפץ שמגביה באותה שעה לענין דלא חשיב עקירת גופו, ובדין אחר הנוטל חפץ מאדם העומד לכתף אי חשיב עקירה.

בכתובות ל"א א' מתיב רב"א הגונז כיס בשבת כו' ואמאי ה"נ לימא הגבהה לורך הוצאה היא כו', וא"ת והא סתם גונז כיס אינו מגביהו כשהוא מהלך, וא"כ הרי חיובו משום עקירת גופו, וממילא אין ההגבהה לורך הנחה, וי"ל דמדקתני סיפא היה מגרר ויוצא והיינו שמגררו כשהוא מהלך, משמע דאף במהלך מ"מ רק במגרר באין כאחד ולא כשהגביה כשהוא מהלך, ועי' להלן דהיינו דמשיני כשעמד.

עוד שם בגמ' לא תימא ע"מ להצניעו אלא אימא ע"מ להוציאו הצ"ע כשעמד כו', יש לתמוה מה הוצרך בכלל להא דאימא ע"מ להוציאו, הא פשיטא דבהכי איירינן, ולא הול"ל אלא הצ"ע כשעמד, ושינויא קמא דע"מ להצניעו מיפריך, ולשון הגמ' משמע דשינוי"א קמא קאי אלא דה"ק שהגביהו על מנת להוציאו, ועו"ק דהיכא רמיזא בצרייתא שעמד באמצע הליכתו, ולכן נראה דר"ל שעמד בשעת הגבהתו, והיינו דאמרינן הצ"ע שהגביהו על מנת להוציאו דר"ל שלא הגביהו כשהוא יוצא, אלא הגביהו על מנת להוציאו, ומפרשין דהיינו שהגביהו כשהוא עומד, וסתמא הכי הוא ולא הוצרך התנא לפרש.

נמצא באותו רשות מ"מ כיון שהחפץ בשליטת האדם לא אמרינן ביה קלוטה כמי שהונחה, וכמש"כ, אם כן כל שכן כשמקצתו ברשות אחרת. (ס"א סק"א מסוה"ד).

שם כגון שקלט מע"ג גומא, א"ה, עי' מש"כ להלן דעיקר הנידון בשמעתין הוא בגובה ג', ועיין בסומן א' סק"ו מאי טעמא נקט הכא מי גשמים.

שם אגוז ע"ג מים לאו היינו הנחתו, יש לעי' כשאין צעומק המים ג' מהו, מי אמרינן לא גרע אחיזת המים מאחיזת הרוח דתניא לקמן ק' א' דחשיבא הנחה, או"ד מים מיגרע גרע, ומסתברא דלא גרע מים מאויר.

והרמב"ם צפי"ג ה"ד כתב דהיינו טעמא דמעל גבי מים לא חשיב עקירה, משום שלא נחו ע"ג הארץ ונמצא שלא עקר מעל גבי מקום ארבעה, נראה דעמו ז"ל דכשהאגוז מונח במקום אחד ע"כ חשיבא הנחה, דלא גרע מאחזתו הרוח, וממילא על כרחך למיתי משום חסרון מקום ד', ולפי זה ע"כ איירי שהמים גבוהים ג', ולמדנו לפי זה דדעת הרמב"ם דאחזתו הרוח למעלה מג' נמי חשיב כמונח, ורק משום חסרון מקום ד' לא חשיבא הנחה, ודלא כמש"כ ס"א סק"ד בדעת רש"י, ומקורו של הרמב"ם הוא מהא דלעיל ה' א' כד מוקמינן לא תימא קיבל אלא קלט פרכינן והא צעינן עקירה מעל גבי מקום ד' וליכא, אלמא דמשום חסרון מקום ד' הוא, ואע"ג דהתם בלאו הכי קשה דהא המים נמצאים בקילוח ואין כאן הנחה כלל, ומה"ט באמת כתב הרשב"א ד' ב' דלאו דוקא מקום ארבעה אלא מע"ג מקום קאמר, ז"ל דהרמב"ם מפרש דגמ' ה"ק דאפילו אם היו המים נחים בדרכם נמי אכתי צעי מקום ד', ואפשר נמי דכשקלט עצרם לרגע מהילוכם, עכ"פ חזינן בגמ' דמים באויר יתכן שיהיו חסודים כמונחים, ורק משום חסרון מקום ד' לא חשיב עקירה. (ס"א סק"ו).

שם שמן שרף ע"ג יין ונגע טבול יום בשמן לא פסל אלא שמן ריב"ז כו', נראה דה"ה אם נגע ביין לא פסל אלא היין, ואין יתרון מה שהשמן גדור עליו, וכמו באוכלין שאין יתרון לתחתו, וכ"מ ק"ת מהא דקאמר ריב"ז שניהם חיבור זה לזה,

תוד"ה ריב"ג מדנקט טצו"י ולא נקט שני משמע דשמן חשיב משקה דשני אחר מטמא משקין להיות תחלה, ר"ל דאי שמן אוכל הוא הו"מ למינקט פלוגתייהו בנגע שני בשמן, דאם היין והשמן כחד הרי נפסל גם היין, אבל לרבנן לא נפסל היין, ומבואר מדצריהם דאף אם השמן אוכל והיין משקה מ"מ מצי סבר ריב"ג דשניהם חיבור זה לזה, אבל בעירובין ע"א ז' כתבו דאי שמן חשיב אוכל לא הדר שמן ומטמא ליין דאין סברא לומר דפליגי רבנן וריב"ג בזה אם יכול להדדיל זה מזה או לא, נראה כונתם דאי שמן אוכל ויין משקה לא מסתבר דיחשבו כחד לריב"ג, ועי' בתו' הרא"ש בעירובין שם.

ובעיקר דצריהם שבכאן י"ל דשמן חשיב אוכל, ומ"מ לא מצי למיחני שני שנגע בשמן, דאע"ג דפלוגתייהו דריב"ג ורבנן היא בדאורייתא מדמיינתין לה לענין חיוב הוצאה, מ"מ י"ל דמודו רבנן בשאר כל הטומאות דהוי חיבור מדרבנן, כדאשכחן בפ"א מ"א גווי טובא דמודו חכמים דאע"ג דלא הוי חיבור בטצו"י מ"מ הוי חיבור בשאר כל הטומאות, והלכך אם נגע שני בשמן מודו רבנן דפסל גם היין, ואפשר דמהאי טעמא לא נקטו בעירובין שם הוכחתם דהכא, ממה דנקט טצו"י ולא נקט שני.

בתו' הרא"ש בסוגיין כתב לשון זה דוקא נקט טצו"י דאילו שני אחר היה מטמא את השמן והשמן היה מטמא את היין דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה חוץ מן הטצו"י אע"ג דבשני אחר מצי למיחני פלוגתייהו דלת"ק היין שני ולריב"ג היין ראשון מ"מ ניחא ליה למינקט טבול יום דלת"ק היין טהור לגמרי, עכ"ל, וכיו"צ כתב בעירובין, והדברים סתרי סיפא לרישא, דגם השמן פוסל את התרומה ומטמא את היין להיות תחלה, וכדברי הרא"ש כתב ג"כ בחדושי הר"ן עירובין, ורהיטת דצריהם כאילו היה הדין דמשקין אין מטמאין משקין להיות תחלה, דלפי זה הדברים מובנים דתחלה כתב דלכך נקט טצו"י דאם היה שני אחר היה מטמא את השמן להיות תחלה, והשמן היה עושה את היין שני, ואע"ג דהוה מצי למיחני הכי והיתה פלוגת ריב"ג וחכמים אם היין ראשון כמו השמן או שהוא שני, ניחא ליה למינקט גוונא שהיין טהור לגמרי, אבל בהדיא תניא

ולפי זה הא דפרכינן אי לכתף אורחיה הוא, היינו דאם הגזיה הארנקי בשעה שעמד לכתף, הרי דינו כהגזיהו כשהוא מהלך, ואכתי הגזיה לורך הוצאה היא, ולפי זה אפשר לפרש דגם למאי דפרכינן לימא הגזיה לורך הוצאה היא, מפרשינן לצרייתא שהגזיהו כשהוא עומד, דסתמא הכי הוא, אלא דאיירי בעומד לכתף, ולכתף לאו דוקא אלא גם כשנעמד בהליכתו כדי להגזיה הארנקי, זה נמי מעין לכתף, והיינו דפרכינן אי לכתף אורחיה הוא, אלא בעומד לפוש, וא"כ אדתי סיפא מגרר ליתני הגזיה כשהוא מהלך או כשעומד לכתף.

ולאמור נמצינו למידין דעמד לכתף חשיב כמהלך לא רק לגבי הדברים שעליו, אלא גם כשמגזיה חפץ שלא היה עליו נמי אין כאן עקירת גופו לגבי החפץ, ומ"מ נראה דאין מזה ראייה לענין אם אדם אחר נטל חפץ מאדם העומד לכתף אי חשיב עקירה, דהכא סוף סוף הנידון שב אל האדם העומד לכתף אם מה שמתחיל לילך חשיב עקירת גופו, מה שאין כן כשנטל החפץ מן האדם המכתף כבר שוב אין לנו ענין זו, ושפיר יש לומר דגם כשהוא מכתף חשיב עומד, ומרן זללה"ה בשבת סימן ס"ב סק"ד נסתפק בזה. (כתובות ס"ו סק"ה ועי"ש עוד). — ועי' מש"כ בסומן א' ס"ק י"א.

שם המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב, נראה דאם באמצע הוציא בשינוי דפטור, לא מיבעיא אם בשעת היציאה מחנות או בשעת הכניסה לפלטיא אחז את החפץ בשינוי, דודאי פטור, והיינו מתניתין לקמן ז"ב א' המוציא כו' כלאחר ידו ברגלו כו' פטור שלא הוציא בדרך המוציאין, ולית לן לפירושי מתני' בעקירת גופו והנחת גופו דוקא, וא"כ בפשוטו נטל את החפץ בידו ונחטו על רגלו או כלאחר ידו והוציאו וחזר והניחו ע"ג קרקע בידו ונמלא שהעקירה וההנחה היו כי אורחיה ורק ההוצאה היתה שלא בדרך וקמני פטור, דודאי צריך שמעשה ההוצאה תהיה כי אורחיה, אלא אף אם ההוצאה מן החנות והכניסה לפלטיא היו כי אורחיה, ורק בהיותו בסטיו אחז את החפץ בשינוי נמי נראה דפטור, דהכל חדא הוצאה היא וצריך שתהא כולה בחיוב ורק רשות הכרמלית באמצע, אינה מפסקת. — ועי' בסומן א' סק"י צדין אם בשעה שהלך בסטיו זרק החפץ מידו לפלטיא.

כאן מש"כ בזה בחו"כ ליקומים לעירובין כ"ז א' סק"ו.

כתב רש"י עירובין ו' א' דרשות הרצים נריך שיהא מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר, וכ"כ שם ב' ירושלים רשות הרצים שלה מכוון משער לשער ומפולש, וכ"כ הרשב"א בעבודת הקדש שער שלישי אות א' איזו רשות הרצים כו' וכן המבואות המפולשים ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה ורחצין ט"ז אמה והעם עוזרים ציניהם כדגלי המדבר, וכ"כ במלחמות עירובין פרק ב' דירושלים היו רשות הרצים לפי ששעריה מכוונים זה כנגד זה, [ובחידושי עירובין נ"ט א' כתב דמבוי שמפולש צני ראשין ומכוון עד חוץ למדינה ורחצ ט"ז אמה הוא רשות הרצים, הנה הנריך מכוון עד חוץ למדינה], וכן בריטב"א כ"ז א' הזכיר בירושלים שדרכיה מפולשים ומכוונים זה במזרח וזה במערב, וכן ברי"ן שם הזכיר לענין בקיעת רצים שיש פתחים מכוונים זה כנגד זה שדומין לדגלי מדבר, וכן בטוש"ע סימן שמ"ה כתוב שמפולשים משער לשער, וכתב המג"א שם אות ו' פירוש שהשערים מכוונים זה כנגד זה, ומדברי כולם נלמד דהא דמבואות המפולשים חשיבי רשות הרצים כדתינא שבת ו' א', היינו דוקא מבואות המפולשים ציושר זה כנגד זה, אבל מבוי עקום אע"ג דלענין הלכות מבוי דינו כמפולש, מ"מ לענין רשות הרצים דינו כסתום, ואף דהרשב"א ואינך דעתם לפסוק כר' יוחנן וכו' יהודה דאיתו רצים ומבטלי מחילה, וא"כ אין לדון עומד מרובה על מקום העיקום, ואפילו הכי מבוי עקום אינו רשות הרצים, וכן מבואר ברשב"א עירובין כ"ז א' דרק במפולשין במכוון דיינין דאיתו רצים ומבטלי מחילה ע"ש. — ואפשר דהא דפשוט להו להראשונים ז"ל דנריך שיהיו הפתחים מכוונים זה כנגד זה, הוא מלשון מבואות המפולשים, דלא חשיבי מפולשים אלא במכוונים, [שו"ר בריטב"א שבת ו' שכתב דרש"י פירש שנריך שיהיו מכוונים משער לשער וכ"ה בירושלמי, אבל לא הסכימו בזה כל המפרשים ז"ל, נראה דר"ל שיש חולקים].

ואף לגירסת הרא"ש עירובין ו' א' בלשון רש"י נריך שיהא רחצ ט"ז אמה ומצוין בזה ששים רבוא ואין לה חומה או שיהא רשות הרצים שלה

במספתא הובאה בר"ש פ"ב מ"ב דמשקין מטמאין משקין להיות תחלה אפי' הן מאה, ועי' בספר מרן זללה"ה במכשירין ס"ה סק"ט במש"כ ליישב הא דבניכוק לא אמרינן דאע"ג דאינו חיבור מ"מ יטמא אחד את חבירו וכתב ז"ל לחלק דבטומאה שצ"א לא אמרינן דמטמאין זא"ז להיות תחלה, ולפי זה אולי יתכן ליישב דבריהם, אבל כל כי האי היה ראוי לפרש, וצ"ע, ועי' מש"כ במכשירין ס"ה סק"ח. (טב"י ס"א סק"ב).

תוד"ה בשלמא וכן קלוטה לר"ע כו' בזורק ד"א ברשות הרצים חייב, א"ה, עי' מש"כ בסימן ב' סק"ז וס"ק י"א דדין קלוטה בד"א ברשות הרצים.

בא"ד והש"ס דידן לא חשיב ליה פירכא כו' הלכתא גמירי לה, א"ה, עיין מש"כ לקמן פ' א' בהא דמעביר ד"א תוך ג' חייב ולא חשיב כמונה, אם גם בזה הלכתא גמירי לה.

בא"ד וכן קלוטה לר"ע אם אמר כמי שהונחה כו', א"ה, עי' מש"כ בסימן א' סק"ב ד"ה ומשמע כמה שהניחו הדבר בספק, ולא הוכיחו מסוגיא דלקמן ק' ב'.

הקשה הגרע"א ז"ל לז' שכתבו תו' דבארבע אמות ברשות הרצים לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא דא"כ אף תוך ארבע אמות הוא כמונה, דאף במרשות לרשות איכא למיפריך הכי דנימא דהוי כמונה בשעה שהיה מקצתו ברשות זה ומקצתו ברשות זה ושוב אינו חייב על הולאתו כמבואר נ"א ב', אבל למש"כ בסימן א' סק"א ניחא דלא שייך ענין קלוטה בזמן שמקצתו ברשות אחרת, ולכן שפיר שייך לומר קלוטה לאחר שנכנס כולו לרשות השני, מה שאין כן בארבע אמות דהכל ברשות אחת, באמת י"ל דלא שייך לומר כמונה לאחר ארבע אמות ולאו כמונה תוך ארבע אמות. (ס"א סק"א מתוה"ד, וע"ע בסימן ג' סק"ג).

בא"ד אפי' קלטה אחר או כלב כו', א"ה, עי' בסימן ב' סק"ח בהא דלא מיפטר משום דלא איתעבדא מחשבתו.

ו' א' ומודה בן עזאי בזורק, א"ה, בקושיה הגרע"א דילמא ס"ל כר"ע עי' מש"כ לעיל ד' א'.

שם ואיזו היא רשות הרצים סרטיא ופלטא גדולה ומבואות המפולשין כו', א"ה, ראיתי להעתיק

כן במצואות המפולשים וברחובות ושוקים שיש להם בתים מזידיהן, (דדליכא בתים לא שייך לכחוצ דלריך שיהיה מכוון משער לשער), הרי רק הליכה מכוונת זה כנגד זה יש לדמות לדגלי מדבר, מה שאין כן כשמתעקמים דנמצא שיש ג' מחיצות לכל חלק מהרשות הרצים, זה לא דמי לדגלי מדבר. (עד כאן).

שם למעוטי הא דר"י כו', ברמב"ן, ע"י מש"כ בעירובין סימן י"ג סק"א.

שם יתר על כן א"ר יהודה מי שיש לו ב' בתים בשני יידי רשות הרצים כו', א"ה, ע"י מש"כ בעירובין ס"א סק"ב דנראה דאין ב' מחיצות עושה רה"י לר"י אלא א"כ אין המרחק שביניהן יותר על ארכן, ולפי זה הא דא"ר יהודה מי שיש לו שני בתים משני יידי רה"י איירי שהבתים ארכן יותר מט"ז אמה (או מי"ג אמה ושליש ע"י י' א') שהוא רוחב הרה"י, או שיש עוד בתים סמוכים, וע"כ ז"ל כן דהא מסתמא לא פליג ר"י אהא דאין מצוי יותר בלחי וקורה א"כ ארכו יותר על רחבו, וארכו היינו הפרוך לרה"י.

תוד"ה המושיט אצל זורק ומושיט דרך סטיו יליף מזורק ומושיט דרך נדי, אע"ג דמוציא לא מיתוקס חיובא במשכן אלא כשלא הוציא דרך נדי, וא"כ חזין דמה שהיה הוצאה דרך נדי אין ללמוד מזה חיובא, וא"כ ה"נ צורק דרך נדי איכא למימר דפטור, והרי לר"ע דקלוטה כמי שהונחה דמיא ע"כ דפטור, מ"מ כל כמה דאין הכרח למיפטר אית לן למילף חיובא.

ו' ב' ואמאי קרו ליה גמורה כו', ע"י מש"כ בעירובין ס"א סק"ד.

שם דתנן רבי יהודה אומר אם היה דרך רשות הרצים מפסקתן יסלקנה לדדיון, א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בחו"ב ליקוטים לעירובין כ"ב א' סק"ד. היה אפשר לפרש דקולא שהקילו לעולי רגלים לשמש בפסין כרשות היחיד, לא הקילו ר"י כשדרך הרצים מפסקתן, דנראה כרשות הרצים, אצל מעיקר הדין היה אפשר לומר דלא אחר רצים ומצטלי מחיצה, והרי מקום הפסין נשאר רשות היחיד מן הדין, ואף אט"ל דאיתרע לה כח המחיצה, אפשר לפרש דנחשז ככרמלית, אצל לא לומר דהוי כרשות הרצים, וגם מזד דלמעוטי

מפולש משער לשער שיהא פלושו דומה לדגלי מדבר, דמשמע לכאורה דבליכא חומה אין צריך שיהא מפולש משער לשער, אין הדבר כן, שהרי סיים דומיא דדגלי מדבר, ובדגלי מדבר דליכא מחיצות כלל, הרי לעולם הוי כמשער לשער, אלא הכונה דדליכא חומה הרי לעולם הרחובות מפולשין משער לשער בסתמא, דלא איירי בכמצוי עקום, [ע"י רש"י עירובין נ"ט א' ד"ה לחי דכל דליכא חומה הרי ראשי רשות הרצים מפולשים, וע"י"ש באור זרוע סימן קס"ד, ובראצ"ה], ורק דבליכא חומה צריך לפרש שיהא הרחוב מכוון כנגד השערים דאם לא כן אינו מפולש, שהרי נפגש בחומה, אצל הוא הדין בעיר שאין לה חומה ורחוב שתי נופל ברחוב ערב כיון שאינו מפולש הרי רחוב ערב היינו החומה ואינו רשות הרצים, וכן לשון הרשב"א עירובין כ"ב א' לאחר שכתב דקיי"ל כר"י דאחר רצים ומצטלי מחיצה כתב דהני מילי במחיצות העשויות ברשות הרצים ויש ציניהם רחב ט"ז אמה ושפתחיו מכוונים זה כנגד זה שדומה לדגלי מדבר דכיון דבקעי רצים אחיא בקיעת הרצים ומצטלת כח המחיצות כו', משמע דבאינם מכוונים לא אמרינן דבקיעת רצים מצטלת מחיצה, וכן צטור סימן שמ"ה לא הזכיר חומה וכתב דלריך שיהיה מפולש משער לשער, וכן לשון המחבר שם ואין להם חומה ואפילו יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער, מתפרש דאם אין חומה הרי לעולם הם מפולשים משער לשער, אלא אפילו יש חומה אם מפולשים משער לשער הוי רשות הרצים.

וראיתאן עלה הרי הרחובות שלנו שרובם משולצים זה בזה וכל רחוב מזרח מערב נופל לרחוב צפון דרום וכן איפכא, הרי דינס כמצוי עקום דלא חשיבי רשות הרצים, גם אי קיי"ל כר' יוחנן וכר' יהודה דאחר רצים ומצטלי מחיצה, ושפיר קגי להו צלורת הפתח, אף אי במפולש בעו דלתות כדעת הרמב"ם.

מה שכתבו ז"ל דלריך שיהיו מפולשין משער לשער דומה לדגלי מדבר, נראה דאין הכונה דבמדבר הלכו תמיד בקו ישר, דמאן לימא לן שלא נתעקמו בהליכתן, [ע"י רש"י פ' דברים בקרא דאם הדרך דכל דרך יש בה עקמיות], אלא דבמדבר דליכא מחיצות, הרי כל מקום הליכתן עושה רשות הרצים בכל אופן שהולכים, מה שאין

שפרש"י וכדמנן עירובין י"ג ב', ובתוך ג' הרי אף מה שצד אדם חשיב כמונח כמבואר ז"צ א' דאי אגד גוף לא שמה אגד חייב, ואין לך דבר המטלטל יותר מידו של אדם, [ולא משמע לומר דהיינו דאשמועינן], לאו קושיא היא דשאני יד אדם שאינה קובעת רשות לעצמה כלל, אבל לצינה דעל גבה מקום פטור, שפיר ס"ד דאף בטח צפניה לאו רשות הרבים הוא, ואפילו תוך ג', ומיהו לפי זה מוכח לצינה זקופה המיטלטלת ברגלי אדם וברגלי בהמה, שם מקום פטור על גבה אף כשהיא מהלכת, וז"ע בכ"ז. — ואפשר עוד דלמש"כ תו' דבזורק בכותל כריך שיהא דע"ד צפני הכותל, דשפיר אינטריך לאשמועינן דבתוך ג' אין כריך שיהא מודבק לפניו שיש בו דע"ד, דאע"ג דפשוט בסוגיא דתוך ג' חשיב כמונח ע"ג קרקע, היינו דוקא כשהחפץ ציד או באויר, אבל כשהוא מודבק לכותל יש מקום לומר דגרע, תדע שהרי דע"ד דכותל מהני ליה, הרי דכמונח על הכותל חשיב, והיינו דאשמועינן ר"ח דאף במודבק לכותל חשיב כמונח ע"ג קרקע כשהוא תוך ג', [וזה אי ר"ח צעי הגחה ע"ג דע"ד ברשות הרבים, עי' ד' ב' תוד"ה באילן]. (ס"ז סק"ג, ועיין להלן).

שם אין כרמלית פחותה מארבעה, א"ה, עי' בסומן ג' סק"ו אי משכח"ל בהעמיד ג' מחיצות ברשות הרבים ואין בדפנות האדדים ד'.

שם אילימא דאי איכא מחיצה עשרה הוא דהוי כרמלית כו', בתוכו אין מטלטלין בו אלא ארבע אמות כו', מבואר דמהא דאין מטלטלין אלא ד"א מוכח דלא הוי מקום פטור, ולמדנו דבמקום פטור מותר לטלטל יותר מארבע אמות, וכן מבואר בתוד"ה אילימא, וכן לקמן ק"א א' בתוד"ה הני, וכ"ה צרמז"ס פי"ד הי"א, ובספר חדושי הר"ן שם הביא צ"ח הר"ה דאף במקום פטור אסור לטלטל יותר מד"א, ולכאורה הדבר נסתר מסוגיין. (ס"ד סק"י"ז).

שם בית שאין בתוכו עשרה כו' בתוכו אין מטלטלין בו אלא ד' אמות, בתו' יומא י"א ב' ר"מ סבר חוקקין להשלים הא דאמר בפ"ק דשבת בית שאין בו אחיז ככו"ע וכיון דאין גובה י' בשום דוכתא לא אמרינן חוקקין להשלים, לכאורה אף צ"ח גובה י' במקום אחד לא סגי, ורק צ"ח דע"ד אמרינן דחשיב כולו רשות היחיד

בפלוגתא עדיף היה ראוי לומר כן, דכיון דלחכמים הוה ליה רשות היחיד גמור, כמבואר עירובין כ' א' דהזורק לצינן הפסים דצקעי זהו רבים חייב אי כאן וסבירא ליה דהיינו דהלכה כחכמים, ראוי לומר דר' יהודה לא ס"ל דהוי רשות הרבים ממש, וגם לא דמי לדגלי מדבר כיון דמוקף פסין, אבל מהא דאר"י דירושלים אלמלא דלתותיה נעולות כלילה חייבין עליה משום רשות הרבים, והיינו משום דס"ל כר' יהודה וכדאמרינן דכאן ולא סבירא ליה קאמר, מבואר דס"ל דלר' יהודה אהני צקיעת רבים לשווייה רשות הרבים ממש, וקצ"ע מנין קים ליה לר' יוחנן הכי, ובגמ' שבת ו' ב' נמי אמרינן זו היא רשות הרבים למעוטי הא דר"י דיסלקנה ללדדין, והיינו דלר"י גם זה חשיב רשות הרבים, וז"ל דקים לגמ' דאי לאו דחשיב רשות הרבים היה ראוי להחיר לעולי רגלים, וז"ע. (עד כאן וע"ש).

רש"י ד"ה ומאי דהזורק לתוכה מרה"ר חייב, עיין מש"כ בזה בחו"ב ליקוטים לעירובין כ"ז א' סק"א.

ז' א' אמר רבה בר שילא אר"ח לצינה זקופה ברשות הרבים וזרק וטח צפניה חייב על גבה פטור, יש לתמוה מאי קמ"ל הרי הא דטח צפניה חייב מתנייתין היא לקמן ק' א' הזורק ד"א בכותל למטה מעשרה טפחים כזורק בארץ ואוקימנא דצבלה שמנה, והא דעל גבה פטור הרי זהו מקום פטור ששינו צברייתא ו' א' וכדמפרשינן לה ח' ב', ואפשר דהא דעל גבה פטור אינטריך לאשמועינן, דס"ד דזקיפתה עראי דצקל מתהפכת ברגלי אדם וברגלי בהמה, ולא עדיפא מכלים דבטיילי אגב רשות הרבים כמש"כ הראשונים ח' א' עי' בשעה"צ סי' שמ"ה אות ט"ו, ובתו' ה' א' ד"ה כאן, קמ"ל דבעודה זקופה שם מקום פטור עליה, א"נ אפשר דהא דהזורק בכותל למטה מ"ט כזורק בארץ, דהיינו דוקא בכותל שהוא קבוע, אבל עגלה שהיא רשות היחיד הטח על פניה פטור, דכיון דהעגלה רשות היחיד מהלכת היא והדבוק על פניה נמשך עמה, לא אלים כח רשות הרבים למיחשב את הדבוק על פניה כמונח ברשות הרבים, אף שהוא באויר רשות הרבים, והיה מקום לומר דגם לצינה זקופה כדבר המיטלטל חשיב כיון שאינה מחוברת, והיינו דקמ"ל, [וא"ת והא טח על פניה היינו תוך ג', דסתם לצינה גובהה ג' כמו

אלים שימוש הרצים למיחל דין רשות הרצים על חורים שצדד, ורק בגומא שהיא ברשות הרצים עצמה היה מקום לעשותה רשות הרצים אי לא היו תשמישה ע"י הדחק. (ס"ז סק"ו).

בדברי הרי"ף דלמאי דקיי"ל כרצא נידונים לפי מדתם כו', עי' בסימן ד' ס"ק י"ג.

שם והא לא נת, א"ה, צמה שפרש"י דהיינו משום דהחפץ נמשך קצת לאחריו, עי' מש"כ בסימן א' סק"ז צהא דלא חשיב נח משהו צשעת נגיעתו בכותל.

שם והלכה ונחה בחור כל שהוא כו' חוקקין להשלים כו', צחו' חולין קכ"ו א' פירשו סוגיין כפשטה דבחור כל שהוא ממש איירי, ודוקא לחדש פתח לענין מזוזה לא מחדשין אלא צ"ש צרגליה ארבעה, והא דלמטה מעשרה חורק צארץ אפשר לפרושי אף אליבא דרצנן ודין החור כדין פני הכותל לפירוש ר"ת לעיל א' צמוד"ה וטח וכמש"כ בסימן ז' סק"ו, אצל קשה דהא ליכא גובה עשרה בחור, וצוה לא שייך חוקקין וכמש"כ תו' יומא י"א ז' [ועי' מש"כ צחו"ז שם], ולפירוש ר"י ניחא דמדין חורי רשות היחיד אחינן עלה, וע"כ צ"ל דאף לפירושם בחולין איירי בחור מפולש דהו"ל חורי רשות היחיד, ומיהו לפי זה לא מסתבר דלמטה מעשרה יחשב כמנוח על פני הכותל, ושמא י"ל דלמטה מעשרה אין החור מפולש כיון שאינו משמש אלא לצני רשות הרצים, וע"כ צ"ל כן להסבירם דמפולש אף למטה מעשרה הוא רשות היחיד עי' מ"ב ס' שמה סק"י, ועי' להלן, א"כ כמש"כ תו' דמזה מוכח דכר"מ אתיא.

והנה מצואר בסוגיין דאין רשות היחיד נוקצ ויורד עד התהום במקום אטום, עכ"פ צ"ש לו פתח מן הצד, דהא כותל זה יש צו דע"ד מדדיינין בחוקקין וא"כ על גביו רשות היחיד ואפ"ה חור שלמטה הוא חורי רשות הרצים, וגם שלמעלה לא הוא רשות היחיד אלא אי אמרינן חוקקין, וכ"מ מבית שאין תוכו י' וקירוי משלימו לעשרה, ועי' בספר מרן זללה"ה ס' ס"ז סק"י י"ג מש"כ צוה. (ס"ד סק"י י"ג ועי"ש המשך הדברים). — ועי' עוד צמש"כ לעיל א'.

תוד"ה ואם ותירך דשאני התם גבי סוכה דבעינן שיהיו מחיצות סמוכות לסכך כו', וצחו"י

ומשום חורי רשות היחיד, אצל משום חוקקין לא, וצפשוטו י"ל דחוקקין ענינו שגם צמצז זה דומה לפתח, שתמונה זו אומרת כאילו יוסיפו לחקוק, ולכך הוא כבר צחשיצותו, וכן צדע"ד כשיש צמקום אחד עכשו דע"ד, כבר הוא צחשיצותו, אצל צגובה פחות מ"י, סו"ס לא ניחא תשמישתיה, וגם אינו על תמונה מיוחדת לומר חוקקין, להחשיצו כמות שהוא. (יומא י"א ז').

שם צתוכו אין מטלטלין אלא צד"א, א"ה, עי' סימן ד' סק"י י"א דגם מן התורה לא היו רשות היחיד צתוכו, ועי"ש צמה שדקדק הצה"ל מלשון אין מטלטלין דמן התורה היו רשות היחיד. תוד"ה וטח וקשה לר"י כו' צענין זה שרואה את פני הקרקע, לכאורה כונת הריצ"א דדיצוק מן הצד לא חשיב מקומו של החפץ, וכיון שהחפץ נח ע"כ ליחסו לכל מה שתחתיו, כי הוא מקומו, [אצל כשאין החפץ נח, הרי פשוט לגמ' לעיל ד' א' דאי אמרינן קלוטה כמי שהונחה לא חשיב החפץ כמנוח על מקום ד', דהא מוכחינן מר"ע דלא צעי הנחה ע"ג מקום דע"ד], וענין זה לא שייך בחפץ שהוא ציד האדם, דודאי נחשב האדם מקומו של החפץ אף כשהחפץ רואה פני הקרקע, אח"כ ראינו צתוספות הרא"ש קרוב לזה עי"ש.

ז' ב' דאי איכא מקום ארבעה הוא דהויא כרמלית כו', א"ה, עי' ס' ג' סק"ו צדין ז' מחיצות שאין ציניהם ד', ואם חילק הד' על ידי צורת הפתח או עומד מרובה. שם ואם חקק צו דע"ד והשלימו לעשרה כו', א"ה, צסוגיא, וצדברי התו' והרמב"ן צוה, עי' מש"כ בסימן ד' סק"י י"א, ועי"ש עוד אי מהני צמקום שהחקק אינו מתלקט עשרה מתוך ארבע ואין עליו תורת מחילה.

בדברי הרמב"ן והר"ן צסוגיין אם ס"ל דמהני חקק צו דע"ד אף כשאין צתתלים גובה עשרה מצחוץ, נצבאר מש"כ בסימן ד' סק"י י"א. שם חורי רשות הרצים כו', היינו צחורים המשמשים לצני רשות הרצים, ולא מיייתין הכא הא דמוכחינן לק' ח' ז' דתשמיש ע"י הדחק לאו שמה תשמיש, דהכא תשמיש הגון הוא כיון שהוא צגובה, והא דס"ל לרצא דלאו כרשות הרצים הוא, היינו משום שהם צצד רשות הרצים, ולא

שם רבא אמר אפי' אינה רחצה ו' פטור מאי
טעמא א"א לקרומיות של קנה שלא יעלו
למעלה מעשרה, רש"י פירש דהיינו קרומיות מן
השתי שגזוהים מחצריהם של ערב, ונ"ע דאי דינא
הוא דהני קרומיות משוו ליה לאיגודו במקום
פטור, מנ"ל דאזי לא איירי בשאינס עולים
למעלה מעשרה, דהא בלא"ה א"א לזמנא שמהא
הכוורת דדיוק בגובה עשרה לא פחות ולא יותר,
וע"כ דאזי דינא אחי לאשמועין אי משכח"ל
שיצמא, וגדולה מזו איירין בכפאה על פיה ז'
ומשהו דאיירי במשהו שאין צו כדי חלוקה לשני
משהוין לפרש"י, וא"כ ה"נ איכא לפרושי בשאין
קרומיות למעלה מעשרה, ועוד דבפשוטו גובה י'
משחין מקני השתי שהם גזוהים משל ערב והם
סמוכים זל"ז דתורת מחיצה עליהם, וא"כ סתמא
דמילתא איירי שהשווה אותם לגובה י', ולו"ד
רש"י ז"ל היה נראה דקרומיות של קנה דהכא
היינו הקרומים הרכים של הקנה, דהני אין תורת
מחיצה עליהם, ולכך כשאמרו גובה י' מתפרש
מעיקר הקנה שהוא קשה ותורת מחיצה עליו וכל
הכוורת ארוגה מהם, ואין הקרומים הרכים
הבולטים לפעמים מן הקנים בכלל, וע"ז פליג
רבא וס"ל דגם אלו חסודים לעשות איגודו במקום
פטור, ומיהו בעלמא קרומית של קנה מתפרש
על עיקר הקנה כמצואר חולין ט"ז צ' ה' דברים
נאמרו בקרומית של קנה אין שומטין זה כו',
ואפשר דמה"ט פירש רש"י דה"נ בעיקר הקנה
איירין, ונ"ע.

שם כפאה על פיה שצעה ומשהו חייב שצעה
ומחצה פטור כו', א"ה, נתבאר בסימן ג'
סק"ב, ועי"ש מ"ט לא חשיב כמחיצות שאינם
יכולים לעמוד ברוח מזויה.

בדברי הרמב"ן במלחמות זה, עיין מש"כ בסימן
א' סק"ג וצ"י ג' סק"ד.

שם אמר עולא עמוד תשעה ברשות הרבים ורבים
מכתפין עליו וזרק ונח על גביו חייב כו',
מש"כ רש"י דכיון דלרין לרבים רשות הרבים הוא
בין רחב בין קצר, בפשוטו הוא משום דלא אשכחן
דבעי שיעור ד' לכיתוף, וממילא דין הוא שיהא
רשות הרבים אף בפחות, וגם מכיון שלא הזכירו
בגמ' שיעור רחבו משמע דאין לו שיעור, וואף
דבגמ' קמני דזרק ונח על גביו חייב, ולעולם הרי

ועוד י"ל דהכא יש מחיצות גבוהות מבחוץ כו',
נתבאר בסימן ד' ס"ק י"א באורכ.

תוד"ה והלכה ולא פליגי אלא לשוייה מקום
דע"ד, א"ה, עי' מש"כ בסימן צ' סק"ה
זהא דלא אמרינן צוה שדי בחר עיקרו.

בא"ד וכן משמע בירושלמי כו', א"ה, עיין מש"כ
בסימן ד' ס"ק י"ג בפלוגתא המהרש"א
והצית מאיר אס כונת התו' דגם עמוד שיש לו
גידוד עשרה מבחוץ לרין גובה עשרה מצפנים,
ועי"ש בדברי התו' הרא"ש ודעת הרשב"א ועוד
ראשונים צוה.

בא"ד דא"כ למטה מעשרה אמאי כזרק בארץ
כו', לפי פירוש ריב"א לעיל א' דלרין
שהדבילה תראה פני הקרקע ניחא דכשהיא בחור
אינה רואה, אבל לפירוש ר"ת שם דפני הכותל
חשיב כמקום דע"ד י"ל דגם חור שזכותל כפני
הכותל חשיב, עכ"פ כשאינו עמוק ג', ועי' בסימן
ד' ס"ק י"ג.

ח' א' ברשות היחיד כו"ע לא פליגי כד"ח
אלא הכא באילן העומד ברשות היחיד
כו', מה דנקטו תו' לעיל ד' צ' דטעמיה דר"ח
משום דסבירא ליה דברשות היחיד לא צעי הנחה
ע"ג מקום ד', קשה טובא דהא לא מצאנו שום
חילוק בין רשות הרבים לרשות היחיד בפרטי
הנחה ומהיכי תיחי נחדש חילוק לענין מקום
דע"ד, ועוד דבגמ' ד' צ' מייחין מהא דזרק
מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע
דלא צעי מקום ד', הרי דמוכחין מרשות היחיד
לרשות הרבים, וכן בגמ' ה' א' גבי טרסקל,
וכמש"כ תו' ד' צ' ד"ה באילן, ואיך זה לא פירשו
בגמ' מידי דד"ח דאיהו מחלק בין רשות היחיד
לרשות הרבים. (ס"ב סק"ה ועי"ש המשך הדברים).

שם דרבי סבר אמרינן שדי נופו כו', א"ה, עי'
בסימן צ' ס"ק י"ג אמאי לא אמרינן הכי
כשהנוף עולה למעלה מי'.

שם זרק כוורת לרשות הרבים כו', כל הסוגיא,
נתבאר בסימן ג' סק"ב ג' ד' ו'.

שם רחצה ו' פטור, א"ה, עי' בסימן ד' סק"ג
ד' דדין עובי המחיצות אס משלימין לד',
ועי"ש בסק"ב דעת הר"ף אס מנטרפין למיהוי
כרמלית.

דומיא דמחטין אם אירע שהיו זריכין, וכיו"צ, אבל אין לנו לפרש את ההלכה על זריקת רשויות.

ועיקר דברי רש"י מקוימים בסברה דכיון שאין אנו למידים הולאה אלא מרשות לרשות, הרי כשם שאין ללמוד חיוז הולאה על הלוחות שבארון כשמטלטלים עם הארון, משום שלא הולאים כלל מרשות שנמצאים בו, ה"נ אין ללמוד חיוז הולאה על הארון עצמו שהרי בכל מקום שהוא הרי הוא ברשותו, ולאו משום שמטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד אלא שזה סוג אחר של הולאה, ואף אם בעלמא היינו מחייבים על הנחה וציטול רשות בצ"א, הכא פטור, וכן אם עקר כוורת גבוהה ו' ורחצה ו' וזרקת לרשות הרבים באופן שכשחגיע לרשות הרבים מטה על גדה, נמי פטור, ואע"ג שעכשיו היא נתבטלה מלהיות רשות היחיד והרי היא מונחת ברשות הרבים, מ"מ עקירה אין כאן שהעקירה היתה בחפץ שהוא רשות היחיד, ואע"ג שע"י זריקתו נתבטל מלהיות רשות היחיד ונח ברשות הרבים, לא דיינין ליה כאילו היה רשות היחיד ארוך וכשנטה על גדו כאילו אז הולאו מרשות היחיד לרשות הרבים, דכוורת גבוהה ו' ורחצה ו' העומדת ברשות הרבים וצא אחד והטה אותה על גדה לא מחייב משום מוליא מרשות היחיד לרשות הרבים, שאין כאן לא עקירה ולא הנחה אלא שגרס לבטל רשות היחיד, וכמו אילו החסיר מגובה מעט, וה"נ הכא כשזרק אין הזריקה גורמת את ההולאה אלא ההטייה, [אבל לפי' תו' דגם זורק רשות בכלל הולאה והפטור רק משום שזרק מרשות היחיד לרשות היחיד א"כ חייב צכה"ג, שהרי זרק לרשות הרבים].

ומה שהקשה בתו"י מהא דאשכחן שהיו מוליאין הארון והמזבחות, יש לחלק דשאני הולאה שע"י עקירת גופו והנחת גופו, דבזה משכח"ל נמי העברה ד"א ברשות הרבים בחפץ שהוא עצמו רשות היחיד, ואף שכולו למעלה מעשרה, וסברה הוא דלענין זה י"ל דלא איכפת לן במה שהוא עצמו רשות, כיון שהוא מתבטל לאדם הנושא, אבל בזרק רשות י"ל דלא אשכחן דכוותה, ועי' ס"ג ס"ק י"ג. (פ"ג סק"ה).

תוד"ה רחצה וא"כ הכא הו"ל לחיוזי מה"ט כיון דלא הו"א מחילה מעיקרא הרי נח ברשות הרבים כו', לכאורה הכא כיון דהכוורת עצמה היו

בעי הנחה במקום דע"ד, אה"נ דמלך זה באמת בעי דע"ד, אבל רשות הרבים הוי אף בפחות, ונפ"מ כשנתן ידו על העמוד וקיבל דחייב אף בפחות מדע"ד כיון דידו של אדם חשובה לו כדע"ד], אבל אין נראה דרש"י נתכוין לחדש דבעמוד לא בעי הנחה ע"ג מקום ד', דמנלן לחדש כן, הלא דברי עולא לא נאמרו דדין הנחה ע"ג מקום ד', ושפיר מתפרש בשיש בו דע"ד, וברש"י לא נזכר דהא דעולא איירי בקצרה, ובה נמי ניחא מש"כ רש"י לקמן ז"א ב' רחצ ד' וכמו שז"י הגרע"א ז"ל דהתם פרכין אמאי פטור, וע"כ בדלית ביה דע"ד. (פ"ג סק"ו מהו"ד).

שם א"ל אביי לר"י גומא מאי כו', כלומר כיון דאשכחן דהמשמש לרבים חשיב נמי רשות הרבים אף שאינו מקום הילוך, א"כ גומא המשמשת לרבים מאי, ולפי זה אפשר דאף אי בעמוד לא בעי דע"ד, מ"מ בגומא י"ל דלא ניחא תשמישיה בפחות מדע"ד. (שם).

שם מאי לאו אסיפא כו', לפי זה נראה דאיכא נמי לדקדק דכמו בגומא לא יתכן להטיר לטלטל מחוכה לרשות הרבים אלא משום דכרשות הרבים חשיבא, דאל"ה הרי ראוי למיחל עלה דין כרמלית ברחצה ד', דה"נ טעמא דשרי בקופה נמי משום דכרשות הרבים חשיבא, ולא משום דהוי מקום פטור, כמ"ש בהג"א, וכן מבואר בתו' לעיל ה' א' ד"ה כאן וברש"א שם, וכמ"ש בשע"ש ס' שמ"ה אות ט"ו, וק"ק דברש"א שם הביא דברי הראב"ד דברשות הרבים לא משכח"ל דבעי הנחה ע"ג מקום דע"ד אלא בצע"ח או בעמוד, ואמאי לא כתב נמי דמשכח"ל ע"ג כלים, וכן הר"ן העתיק דברי הראב"ד הללו. (שם).

רש"י ד"ה גבוהה ו' דלא הוי רשות דאורייתא כו', עי' בסימן ד' סק"ג.

רש"י ד"ה רחצה ואנן ממשכן גמרינן שהיו זורקין מחטיהן במלאתן זל"ז ולא היו זורקין רשויות, הגרע"א ז"ל בגליון הקשה דהא מסקינן שלא היו זורקין מחטיהן, ואין כאן מקום לקושיא אלא לפירוש, שהרי כל המקור שהיו זורקין מחטיהן הוא מהך סוגיא דלקמן ז"ו ב', דמסברה לא היה רש"י מחדש דוקא זריקת מחטין, והרי כל דברי רש"י מתחסיין להך סוגיא, וכונתו דגם למאי דמסקינן דהילכתא גמירי לה, היינו על זריקת חפץ

נמי כטלטול החפץ, וזהו החידוש של רצא לפירוש תו', ועוד אשמועינן דאע"ג דהחפץ היה למעלה מי"ט, ובזרק כה"ג פטור דבעי שכל הארבע אמות יהיו באויר רשות הרבים דהיינו למטה מעשרה, אפ"ה כאן במעביר חייב, ואע"ג דטעמא דמעביר חייב למעלה מעשרה הוא משום שהכל נטפל אל האדם, והכא אי אפשר לחייב מחמת זה דהא האדם לא הלך ארבע אמות, אפ"ה חייב, וטעמא דמילתא לאו משום דלא בעי שיהא כל הארבע אמות באיסור, דא"כ זרק נמי הו' לן לחייב כה"ג, אלא הטעם משום דכל חפץ שצידו של האדם הרי הוא נטפל אל הרשות הרבים אף שידו למעלה מעשרה, והרי כל טלטול כמטלטל ברשות הרבים, ומדידת הארבע אמות אינו מחשבצ בטיפלת החפץ אל האדם, אלא נמדד ממקום החפץ עד מקומו.

ולפירוש ר"ח שכתב נמי נראה דאין הכונה דוקא במעביר מימינו לשמאלו ומשום דכשהחפץ כנגד גוף האדם ראוי טפי לחשבו כמונת, דאין כ"כ סברא דכנגד גוף האדם עדיף, וגם לפי זה לא משכח"ל ארבע אמות אלא בהשלים ע"י זריקה, דהא אין האדם יותר מארבע אמות, ובאמת צעירותין ז"ח א' כתבו כן בתו', אבל אפשר שלא כ"כ אלא בסוגיא ז"ט א' דהתם משמע שהאדם עומד, ולא מזכר מזה רמז בגמ', וגם אין הדבר פשוט כ"כ דזריקה והעברה מטרפין, אלא יש לפרש שהאדם גם הולך וכמו דמתפרש כל מעביר, אלא שהעבירו דרך עליו, כלומר שהעביר את החפץ דרך עליו שהחפץ הקדים את האדם (כמו ויעבור את הכושי), ונמצא שהחפץ עבר ארבע אמות, אבל לא האדם, והחידוש בזה משום דמיד עם הגבהת החפץ נחשב החפץ כמונת במקום רגליו של האדם, אף שהאדם לא הולכו עדיין כלום, וכמש"כ לעיל, ולפי זה ראוי לומר דהולכת החפץ עד גוף האדם לא יחשב בחשבון הארבע אמות, וכן כשמוליך החפץ להלן מגופו, והיינו דאשמועינן רצא שאין הדבר כן, והארבע אמות נחשבים ממקום החפץ עד מקום החפץ, וז"ע אם אפשר לכיוון כן בלשון התו' והראב"ד בפ"ב, דרהיטת לשונם שצטערה שהחפץ עובר כנגד האדם אז יש לחשבו כמונת, וז"ע. (ס"א סק"ח ועי"ש המשך הדברים).

שם לימא תיהוי תיבתא דרצא כו', עיין מש"כ בסמ"ח א' סק"ח.

רשות היחיד בכל מקום שהיא, ואינה יכולה ממילא לנוח אלא ברשות היחיד, הר"ז עדיף ממחללת וחוליא, ואפשר לדונה כקדמה מחינה, כיון שאינה זקוקה כלל לצירוף של מקום הנחתה כדי לעשות את הרשות, ומיהו כפאה על פיה זו' ומחנה לפי ריב"א לא שייך תירוצ זה, ובעיקר דצריהם עי' בספר מרן זללה"ה סי' ס"ב ס"ק י"א, [דלכאורה הרי הכא דמי ממש למחללת, וכמו דפטרין התם, ה"נ הכא].

תוד"ה כפאה, נמצא בסמ"ח ג' סק"ב וצ"ח ד' ס"ק י"ז.

ח' ב' מקום שאין בו דע"ד מותר לבני רשות היחיד ולבני רשות הרבים לכתף עליו כו', נמצא בסמ"ח ג' סק"ט.

שם דאמר רצא המעביר חפץ מתחילת ד' לסוף ד' אע"פ שהעבירו דרך עליו חייב כו', עי' פרש"י, והנה מלישנא דרצא מוכח דאירי שעקר החפץ מקרקע רשות הרבים והניחו בקרקע רשות הרבים אלא שצאמנא העבירו דרך עליו, ומשמע דרק משום כך מיחייב, וקשה דהא כו"ע מודו דמעביר חייב אף למעלה מעשרה כדאמר ז"ב א', ואף כשנשא למעלה מעשרה צידו של האדם נמי חשיב הנחה, וכמש"כ בסמ"ח ז' ס"ק י"ג, וע"כ ז"ל דגם לפרש"י אירי שהאדם לא עבר ארבע אמות, והלכך אי בתר ידיה הו' שדין לחפץ אין כאן העברת ארבע אמות, וע"כ למיתי משום שהחפץ עבר ארבע אמות, שנעקר מלפני מקומו של האדם והונח אחריו.

והנה יש כאן שני חידושים, חדא דאע"ג שמיד עם הגבהת החפץ נטפל הוא אל האדם, וחשיב מקומו במקום של האדם, ואדם אחר אילו היה עוקר החפץ מידו אפשר דהיה נחשב הארבע אמות מרגליו של האדם, [דאם ידו של האדם למעלה מעשרה אם גם לגבי אחר נחשב כרשות הרבים מסתברא דלא נמדוד מתחתיו של החפץ אלא מרגליו של האדם וה"נ בתוך י'], וכן אם לא הגביה החפץ מן הארץ אלא אחזו צידו הפשוטה, ומתחייב משום עקירת גופו, הרי צריך שרגליו יזונו ארבע אמות, ולא סגי בזה שהחפץ שצידו עבר ארבע אמות, אפ"ה לגבי האדם עצמו חשיב מקום החפץ איפה שהיה מונח, ומשם מודדין לו את הארבע אמות, והרי הבאת היד אל עצמו חשובה

הט"ו דשאני התם שהאדם עומד במקום פטור, ואפשר דגם החפץ בסתמא עובר בידו במקום פטור בין הרשויות, וזה כיון שהחפץ והאדם ברשות אחת שפיר חשיב כמונת, משא"כ כשעומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים, ועדיין ז"ע בכ"ז. (ס"א סק"ח).

שם אסקופה משמשת שתי רשויות, בסוגיא, נתבאר בסימן ג' ס"ק י"א י"ב י"ג י"ד.

שם ואע"ג דלית ליה לחי כו', בפשוטו אין הפזימין נמשכין יותר מן המשקוף, וכשם שאין המשקוף על כל האסקופה, דא"כ הרי איכא תקרת ד' ושרי משום פי תקרה, ה"נ אין הפזימין על כל האסקופה, וא"כ אף בלא הא דרחצ"ג א"ר נמי קשה דהא ליכא לחי, אלא דגמ' ה"ק דאפילו אי נוקמה כשהפזימין נמשכין והו"ל בין הלחיים נמי קשה דהא ארחצ"ג א"ר דתוך הפתח נמי צריך לחי אחר להתירו, ונתוך הפתח מתפרש בין הלחיים ולא איירי בדין תוך פורת הפתח, כדמשמע עירובין ט' א', וכ"מ מלשון צריך לחי אחר דקאמר, דמשמע שכבר יש כאן היתר לחי, וצריך עוד לחי, ואי ציתר צוה"פ לא הו"ל אלא צריך לחי להתירו. (ס"ג ס"ק י"א ממוה"ד).

שם וכגון שקירה בשתי קורות כו', א"ה, ע"י בעירובין ס' י"ג סק"ט אס צריך עומד ד', ואם מהני אף בפרוך מרובה ובקנים דקים.

רש"י ד"ה באסקופת דאילו תקרה שיש בה ד' כו', א"ה, ע"י מש"כ בעירובין סימן י"ג סק"ט דכל הראשונים ס"ל דלא אמרינן פי תקרה בפחות מד'.

תוד"ה תוך נוקי באסקופה גבוה ג' כו', ז"ע דאי גבוהה ג' גם מלד המבוי וגם מלד הרשות הרבים א"כ הו"ל מקום פטור, והוי כלפנים וכלחוך גם בפ"פ וכמש"כ התו' לעיל, וא"כ איך שייך לאוקמי הכי הא דקמני פ"פ כלפנים, ושמא ס"ל דהוי רשות היחיד מן התורה מדין חורי רשות היחיד כיון דאית ליה ג' מחיצות ופרוך במלואו לרשות היחיד, ע"י מ"ב סימן שמ"ה סק"י, ומיהו לפי זה יתכן לפרש פ"פ רק כלפנים ופ"ג גם כלחוך דהוי מקום פטור, ומשמע דאף בפ"ג דינו כלפנים והוי רשות היחיד מן התורה, וכמש"כ בסימן ג' ס"ק י"א שכ"מ

ט' א' התם לא נח הכא נח, בראצ"ד פי"ב הי"ד מבואר דמפרש הכא בדנת, כלומר דהא דקמני ואם נטל ונתן שלשתן פטורין, איירי שעיקר החפץ בידו על האסקופה, אבל לשון הגמ' הכא נח, משמע דסתמא הכי הוא, וכ"כ בשה"ג בשם מו"ה, וכן פירש בתו' הרא"ש עירובין ל"ג א', וכן בלשון הרמב"ם פי"ד הט"ו מבואר דאף בדלא נח, אס האדם עומד על מקום פטור הרי הוא פטור, ובאמת לפי מה דהרמב"ם מפרש בפ"ב הי"ד הא דרבא דהיינו מעביר דרך למעלה מי', ומשמע דחשיב ליה דרך מקום פטור, [ואפשר משום שהוא למעלה מראשו], והיינו כמו שנקטו תו' בפרש"י, וז"ל דהא דלא מיייתי מרבנן דבן עזאי, היינו משום דהכא עדיף דגם שטח זה משלים לד"א כיון שתחתיו רשות הרבים, [ושמא דלפי זה אף בזורק כן, וז"ע בזה], וא"כ התירוץ פשוט דהתם לא נח במקום פטור, משא"כ הכא באסקופה שהאדם עומד במקום פטור, ולפי זה ז"ל דסוגיא דעירובין ז"ח א' דאמרינן דגם בעומד על האסקופה אי מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד חייב, היינו כפי קושיא דשמעתין, אבל למאי דמתרנין התם לא נח הכא נח אולא לה לקושיא דהתם ואיירי אף באסקופה שאינה ארוכה, וכמו שסתם באמת בפט"ו הכ"א, ונתיישבה קושיא הט"ו בס' שג"ב, [ומיהו ק"ק דהא תירוצא דהכא נח מוכרח הוא מכח קושיא דאם נטל ונתן פטור, וז"ע].

ודאיתאן עלה יתכן נמי לומר דגם בעומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים נמי ליכא חיוב, דכיון דהוא עומד ברשות היחיד הרי מה שצידו ברשות הרבים כמו בכרמלית עכ"פ, וליכא לחייבו משום ארבע אמות ברשות הרבים, דהא אחר שנטל מידו ומוציא ודאי פטור כמבואר במתני' קמיתא דעני ובעה"ב, והוא הדין הוא עצמו, והא דפרכין עירובין ז"ט א' הא הוציא פטור אבל אסור נימא תיהוי תיובתא דרבא, היינו נמי לפום קושיא דסוגיין דלא מחלקינן בין נח ללא נח, אבל למאי דמשנינן הכא נח, הוא הדין דבעומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים נמי פטור, ולא חש גמ' לפרושי בדלא"ה דחי שפיר דהא הוציא חייב, וניחא מש"פ הרמב"ם בפט"ו ה"א כן, ובמ"מ שם כתב להגיה, וכנראה ס"ל לחלק בין ההיא דפי"ד

מחמא מחמינהו לכולהו בחד גזירה, אלא על כל חד וחד דנו לחוד ונמנו וגזרו עליו, ונפ"מ בזה שאין לדמות ולהכליל דברים אחרים בכלל הגזירה אלא בדמיון גמור, שהרי חזינן שעל כל חד וחד הוצרכו למנין, וחשבינהו לחמשה דברים במנין הי"ח, ויתכן שלזה נחזין התנא בזה שחלקם, דאי הו"ל כייל להו כחדא היה מתפרש דחד גזירה הואי על כל הדברים שיש לחוש לאימשובי, וכל הני לדוגמא נקטינהו, אבל השתא שחלקן מתפרש שדנו על כל חד וגזרו עליו, ואפשר דלא זו אף זו קתני דספר קיל למיגור דלאו בכל יומא מסתפר ומה בכך אם יקדים להתפלל, ואפי' מרחץ דרגיל טפי מ"מ גם בזה אין הפסד אם ימתין עד שיתפלל, אבל בורסקי שהוא פרנסתו ובכל יומא אימא לא ליעבז קמ"ל, ואכתי הו"ל דאכילה אין ראוי למוע וגם לא מימשך כל כך, וכן דין, משום מזה אין ראוי לאסור, קמ"ל, ויתכן שלפי סדר זה נמנו וגזרו, א"נ ספר לא ישב, וכל הני לא יכנס, ולכך אם צעינן למיפלגינהו ראוי לבחור ספר, עו"ל דהשתא דאם התחילו אין מפסיקין לא נשנה ביחד עם סמוך למנחה, מתפרש טפי דאף אם התחיל בזמן מנחה אינו מפסיק, משא"כ אם הו"ל כייל לכולהו כחדא והו"ל חני אם התחילו אין מפסיקין מיד אחר סמוך למנחה עד שיתפלל היה מקום לומר דאם התחילו לא קאי אלא אסמוך למנחה ולא משהגיע זמן מנחה.

במתני' י"א א' לא יא' החייט במחטו סמוך לחשיכה שמא ישכח ויא' ולא הלצל בקולמוסו, י"ל נמי משום דלאו בחדא גזרו עלייהו דאינהו נמי מי"ח דבר, א"נ כיון דבדישא נקט הכי, ניחא ליה למינקט נמי בסיפא כי האי לישנא, והא דלא יפלה את כליו ולא יקרא לאור הנר כללינהו בחדא, י"ל משום דנפיש מילי בהלכות קריאה דקתני באמת אמרו וכו' לא מיתני ליה סתם ולא יקרא, וגם כיון דזוטרא מילי דלאור הנר, מיתנו שפיר כהדדי, [משא"כ התם דקתני סמוך למנחה עד שיתפלל, א"נ סמוך לחשיכה שמא ישכח ויא'], ועיין בתו' הגרע"א ז"ל שכתב דמחט פשוט טפי לאיסור דאידי דזוטרא, השכחה מזה, ולכך לא ערביה עם הלצל בקולמוסו, ואין זה מספיק דטובא יש לא זו אף זו ומיתנו כהדדי. (ס"ה סק"ג).

ברש"א, ומיהו הכא בגזרה ג' גרע, ואפשר דלא ניחא להו לפרש גם כלחוד, דפשטא משמע דצפ"נ אינו כלפנים. (ס"ג ס"ק י"א).

תוד"ה אמר והו"ל כחילו מקורה ד' טפחים, לשון זה ז"ע, דהא בהיתר קורה קיימין, ובטפח סג, וז"ל דה"ק והו"ל כחילו הקורה מתרת שטח של ד' טפחים, משא"כ צפ"נ שאינה משמשת לשטח של ד' טפחים.

בא"ד אבל כלפי חוץ אפי' נעול הו"ל כלפנים דקסבר רב חודו החיטון יורד וסותם כו', לבאורה הו"ל דהו"ל כלפנים כיון דאיכא שטח של ד' טפחים, ושםא מפרשי דהאסקופה היא ד' ולא יומא, הלכך אי חודו הפנימי יורד וסותם, נמנא שאין הקורה משמשת לשטח של דע"ד, ואינו צדין שמתיר, לכך פירשו דרב סבר מותר להשתמש תחת הקורה והו"ל שטח של ד', ודוחק, ובתו' הרא"ש הלשון מתוקן ע"ש.

הרא"ש כתב טעמיה דרב משום דסבר מותר להשתמש תחת הקורה, וסיים אבל אם היה היתרו בלחי אסור להשתמש כנגד הלחי דקסבר לחי משום מחיצה וצידו הפנימי היא מחיצה המתרת וקורה משום היכר ואיכא היכירא צ"ד החיטון, וכונתו דבפתוח לכרמלית הדין כן, ולא הוצרך להזכיר דבפתוח לכרמלית איירי, דרהיטת דבריו דלא שרינן אלא תחת הקורה, וממילא כיון דלהלן מן הקורה אסור הרי הו"ל פתוח לכרמלית, ולפי זה הדבר מפורש דדעתו כהרא"ש דתחת הקורה שרי אף בפתוח לכרמלית, וכמ"ש כן גם בדעת הרי"ף צעירובין פ"א ס"י, ואף דמסיק התם דלמאי דגרסינן דרבא סבר גם לחי משום היכר אין ראיה לחלק בין קורה ללחי בפתוח לכרמלית, היינו דראיה ליכא, אבל מ"מ מסתימת הגמ' הכי משמע, וזה כמ"ש בק"נ בגי' הטור, אם כי ברמזים צעירובין כתב בדעת הרמב"ם.

ט' ב' מתני' לא ישב אדם לפני הספר כו', נחבאר בסימן ה'.

שם עד שיתפלל, הגרע"א ז"ל בתוספותיו בשם הש"ל כתב דלכך לא כייל התנא ספר ביהדי אינך, משום דבספר ראוי לגזור טפי, שאם ישב הזוג לא יוכל להפסיק ולהתפלל כשהוא באמצע התספורת, ולפי מ"ש הרמב"ם בפיה"מ דכל הני דמתני' מי"ח דבר נינהו, מבואר דלאו בחדא

מנחה קטנה שאז היו מקריבין התמיד, וז"ע מנלן
לחדש כן, ובפשוטו ריב"ל אמנם יפרש טעמא
דמתני' דנוטל על שולחנו ומפסיק משום שהתחיל
באיסור, וכיון דבסוגיין לא פירשו כן, ש"מ דלית
הילכתא כריב"ל גם כזה, ומנחה ולולב שוין, ועי'
בסימן ה'.

תוד"ה בתספורת ורצ אשי שהוא בתראה כו', עי'
בסימן ה' סק"ד.

בא"ד ומיהו סמוך למנחה קטנה כו', עי' בסימן
ה' סק"ב.

תוד"ה למ"ד ונראה לר"י אפי' למ"ד כו', עי'
מש"כ בחגיגה ט' ב'.

י' א' וכי תעלה על דעתך שמשא יושב ודן
כל היום כולו תורתו מתי נעשית, בקרא
לא נזכר שמשא היה יושב ודן מן הבקר עד
הערב, אלא שהעם עמדו עליו מן הבקר עד
הערב, ואפשר שזהו שאמרו וכי תעלה על דעתך
שמשא יושב ודן כל היום כולו תורתו מתי נעשית,
דבאמת לא דן כל היום, רק העם המתנינו לו כל
היום, ומ"מ גם הזמן שהיה דן היה רב וכדאמר
לו יתרו נבל תבל, ומה שמשא מעצמו לא עשה
כעצת יתרו, י"ל דהעם ראו שמשא צעצמו ידונם,
ורק אחר עזת יתרו נמלך צשכינה והסכימו על
ידו. — מצאנו בקרא שם ערב על אחר חצות
שם תזבח את הפסח בערב, ואם יתפרש כן
לכאורה אין קשה תורתו מתי נעשית כיון שנשאר
חצי יום וכל הלילה, ושםא לשון מן הבקר עד
הערב מתפרש יותר מאוחר.

י' ב' איני והאמר ר"ח ב"ח הנותן מתנה לחזירו
א"צ להודיעו שנאמר ומשה כו', לכאורה
היה מקום לומר שיהא הדבר תלוי בצרון הנותן,
ושלא יהא חיוצ בדבר לא להודיעו ולא לא להודיעו,
ורש"י פירש צבינה ט"ז א' שלא יהא המקבל תוהא
מהיכן בא לו, ואם משום טעם זה הרי ליכא למילף
ממשה דודאי היה יודע מהיכן בא לו, ומסקנא
דגמ' משמע דבלא עבידא לאיגלויי חייב להודיעו,
ולמה לא יהא רשאי להיות נותן בסתר, ושםא אין
זה אלא בזמן שיודע שהמקבל ישמח בידיעתו, עי'
תו' ד"ה הנותן, וז"ע. — מהא דמסקינן דמתן
שכרה לא עבידא לאיגלויי, יש ללמוד דהנותן
לחזירו כבר זהב והמקבל סבור שהוא של נחשת

שם מפסיקין לק"ש כו', א"ה, עי' מש"כ בסימן
ה' סק"ח אם צריך להפסיק מיד כשהגיע
הזמן, וצדעת הרמב"ם דאם התחילו אין מפסיקין
אף לק"ש.

גמ' אילימא למנחה גדולה כו', כל הסוגיא ובתו',
נתבאר בסימן ה' סק"א ב' ח'.

שם ראב"י אמר לעולם בתספורת דידן לכתחלה
אמאי לא ישב גזירה שםא ישב הזוג כו',
לשון לכתחלה אמאי לא ישב, וכן יכולהו לכתחלה
אמאי לא, נראה לכאורה כמיותר, דלא הול"ל אלא
לעולם בתספורת דידן וגזירה שםא ישב הזוג,
ולדעת תו' דבאמת קי"ל כריב"ל דבהתחיל סמוך
למנחה קטנה פוסק, ניחא דלכך הזכיר דכאן לא
גזרו אלא לכתחלה ובקל גזרו כזה להמנע לכתחלה
אף משום חשש רחוק דשםא ישב הזוג, אבל לדעת
ש"פ דלא קי"ל כריב"ל אף כזהא דאם התחילו
סמוך למנחה קטנה, ק"ק לשון לכתחלה אמאי לא,
ואפשר שאם אין צידו להתפלל, כגון שאינו בקי
וצריך לשמוע מן הש"ץ, ואין הציבור מתפללין אלא
מנחה קטנה, דרשאי להתחיל בכל אלו סמוך למנחה
גדולה, דלא אסרו חכמים המלאכות, אלא שחייבוהו
להקדים להתפלל, והיינו לשון לכתחלה אמאי לא,
כלומר שרק אמרו לכתחלה יש לו להקדים
להתפלל, ולזה סגי בטעם כל דהו, אף בחשש רחוק
כשצירת הזוג ועילוף, אבל הדבר צריך ראיה, וז"ע.
(ס"ה סק"ד).

שם ולמ"ד חוצה מטרחינן ליה כו', עי' בסימן
ה' סק"צ ו'.

רש"י ד"ה אם בתמיה ויעבור הזמן, עי' בסימן
ה' סק"ב.

תוד"ה ואם אפי' התחילו באיסור כדמוכח בסוכה
כו', א"ה, בספר סוכה שם כתוב בזה"ל.
ל"ח א' ורמינהי אם התחילו אין מפסיקין, במתני'
התחיל באיסור לאחר הגעת הזמן, דלולב מהנך
החמה זמנו הוא, והתם גם אם נפרש אם התחילו
באיסור, מ"מ היינו רק בסמוך למנחה, ומשמע
דלא ס"ל לגמ' לחלק בכך, עי' ר"ן, אבל המ"א
בסי' רל"ב סק"ט קבע להלכה כדעת תו' שבת ט'
ב' דבהתחיל סמוך למנחה קטנה מפסיק, וכמ"ש
בחז"מ סימן ה' ס"ד, וליישב סוגיין כתב הגרע"א
ז"ל שם בגליון המג"א צ"ח פ"י בשבת שם, דלענין
מנחה דיינינן כאילו הזמן הוא בתחלת הזמן של

דחייב להודיעו, דהא ידעי שבת ולא ידעי מתן שברה להא דמא.

י"א א' ליה אדם תעניתו כו', בדברי הרא"ש סי' כ"ה עי' מש"כ בתענית י"ב ז'.

שם הא תנא ליה רישא כו', עי' בסימן ה' סק"ח ד"ה ודעת.

שם חברים שהיו עוסקין בתורה מפסיקין לק"ש כו', עי' בסימן ה' סק"ח אס מפסיקין מיד כשהגיע זמן ק"ש.

מתני' לא ינא החייט כו', עי' בסימן ה' סק"ג. שם לא ינא החייט במחטו סמוך לחשכה שמה ישכח וינא, נראה דהאי לא ינא כולל גם יניאה מרשות היחיד לרשות הרבים וגם יניאה מרשות הרבים עצמו, כמו במה אין אשה יניאה, ואע"ג דלא דמי דהתם אשמועינן דלא חשיב מלבוש, ואילו הכא אי מיירי דנקיט ליה בדידה אין צורך להשמיענו דלא חשיב מלבוש, מ"מ פירוש דלא ינא שיה בשניהם שזה כולל גם הליכה מרשות הרבים, ואפילו נמצא במחטו מרשות הרבים מצעוד היום גדול, נמי אסור לו להמשיך ללכת בו משהגיע סמוך לחשיכה, ולפי זה מתפרש שפיר שמה ישכח וינא, דהכי קאמר דאסורו לו ללכת במחטו סמוך לחשכה משום שמה ישכח שהוא שבת וינא משחשיכה, וכמו שפרש"י, ולפי זה אין צריך להזכיר כאן שכחת המחט, עי' תו', ושמה ישכח וינא כולל גם יניאה מרשות היחיד לרשות הרבים, וגם יניאה מרשות הרבים עצמו.

אבל קשה לפי זה הא דאמרין לקמן י"ב ז' א' דמותר ללכת בתפלין ערב שבת עם חשיכה, כיון דאסור להסיק דעת מהן הלכך מדכר דכיר להו, ומה מהני דזוכר התפלין כיון דהחשש הוא שיכח את השבת, ויש לפרש דכיון דזוכר התפלין יזכור לחלל קודם השבת, עי' תו' הרא"ש, ובחדושי הר"ן, ובמאירי, מה שאין כן במחט שיכחנה ותשאר אללו בשבת, ואחר כך ישכח שהוא שבת ויניאה. (ס"ל סק"א).

יש לעיין אי מתני' בתחובה לו בצגדו, וכדמשמע בגמ' דהכי מתפרש לאצ"י, וכן אי מתני' רבי יהודה היא, אס ראוי לפי זה לומר דרק בתחובה בצגדו גזרו, דבזה מצוי שישכח, אבל בדנקיט ליה בדידה אמרינן דודאי בהתקרב השבת יניעם ולא

יטלטלם בשבת, דמדכר דכיר להו, ומותר לו ללכת בהם סמוך לחשיכה.

ואם אמנם כן יש לתמוה על הרי"ף והרא"ש שלא הביאו לאוקימתא דנקיט ליה בדידה, ומתפרש בפשוטו בתחוב לו בצגדו, ונהי דלמאי דפסקו רבני יהודה, שפיר אסור גם בתחוב לו בצגדו, אבל מ"מ היה להם להזכיר דגם בידו אסור, כדמוקמין למתני' אליבא דרבא ורבי מאיר, וצ"ל דסמכו דסתומת הדברים מתפרש בין בצגדו ובין בידו, וכן צ"ל דבדידתא לקמן ז' דלא ינא החייט במחטו התחובה לו בצגדו ערב שבת עם חשיכה, דמתפרש דלרבותא נקט תחובה לו בצגדו בין לר"מ ובין לר"י וכל שכן בידו. (ס"ל סק"ג).

שם לא ינא החייט במחטו כו', צצ"י סימן רנ"ז הביא בשם רי"ז דלאו דוקא חייט והוא הדין כל אדם, ולפי זה אסור חכמים מללכת הולאה סמוך לשבת, ואם כן הוה ליה לתנא למיתני לא ינא אדם וחפץ בידו סמוך לחשכה, וגם אין מקום להזכיר לצלר בקולמוסו, כיון דחייט לאו דוקא וכל אדם בכלל, ולו"ד ז"ל היה נראה דדוקא נקטו חייט במחטו ולצלר בקולמוסו, דדברים אלו הם בידם כל היום ואין דעתם עליהם, ובקל יש לחוש שישארו בדיהם גם משחשכה ואחו ללכת בהם גם בשבת, אבל סתם חפצים ביד האדם זכור בהם ויסקלס מידו קודם השבת, וכ"מ במאירי, ועוד העיר בני יעקב נ"י דצ"ח דבר שהושו בית שמאי ובית הלל לקמן ט"ו א' מנו הרמב"ן בחידושו והרמב"ם בפירוש המשנה חייט ולצלר בתרתי, ואם חייט לאו דוקא והוא הדין כל אדם אס כן כבר לצלר בכלל. (ס"ל סק"ד).

שם כיוצא בו לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה, נראה דבאיש ואשתו מתפרש, והיינו לשון הזב והזבה הידועים, ולא קמני זב עם זבה, וכן מבואר במש"כ הרא"ש בקיצור הלכות נדה דכיון שהתירו יחוד החמירו לאסור אכילה ביחד, וכן ברמ"א אה"ע סכ"א ס"ה הביא דעת הרשב"א דבשאר עריות מותר לאכול עמהם, וכן משמע בגמרא י"ג א' דמדמינן לה לאכסנאים דבאין מכירים אוכלין בשר וחלב על שולחן אחד, ודכוותה בזב וזבה שאין מכירין, ולשון הרמב"ם שליה הלכות טו"א נמי יש לפרש דזב וזבה באיש ואשתו קאמר, [וממש"כ רש"י מפני שמתייחדין אין ראייה דבאלו

מדאוריתא ורק העדר כונתו משוי לה למלאכה דרבנן, חמירא טפי וגזרו זה רבנן כמו במלאכה דאוריתא, אח"כ ראיתי שכ"כ המאירי.

— נכתבו זה דברים נוספים —

מה דנקטו תו' בפשיטות דליכא למיחש שמא ישכח המחט וינא, כיון דכהאי גוונא פטור כדאמר ב"ק כ"ו ב', לו"ד ז"ל היה מקום לומר דאפילו הכי גזרו כיון שמטלטל בשבת כי אורחיה ורק מחשבתו גורמת פטור, ויותר מזה כתבו תו' לעיל ג' א' דגם אי עקירת גופו לאו כעקירת חפץ, אפילו הכי שפיר גזרו שמא ישכח וינא, ולא דמי להוציא דרך מלבוש דמבואר בגמ' דלא גזרו לרבא, דהתם ניכר שהוא דרך מלבוש, וכן בכרמלית, ולפי זה היה מתפרש שמא ישכח וינא כפשוטו שישכח המחט או הקולמוס ויוציאם, שו"ר שכ"כ במאירי ובהשלמה, וכש"כ אי מתני' דנזקק ליה צידה, דודאי יש לחוש דכל רגע עלול להזכר דנזקק ליה צידה וימשיך בהלכו, ומיהו י"ל דזו כונת תו' דאח"כ יזכור המחט וישכח שהוא שבת, וכמש"כ לעיל. — בעיקר הדבר יש מקום לומר דמחטו צידו לא חשיב כמתעסק אף כשאין דעתו עליה בכל רגע, דמ"מ לא חשיבא כשכוח, ולא דמי להכיר זה ושכחה, עי' במש"כ לעיל, ומיהו כשהוציאו בזכירת שבת, על כרחך לחשבו כמתעסק. (ס"ל סק"ב).

תוד"ה לא וא"ת השתא נמי כו', עי' מש"כ בזה בס"א סק"י.

י"א ב' איבעיא להו כרמלית מאי אמר אביי היא היא כו', נראה דלאביי כללל הוא דכל דאסור ברשות הרבים אסור נמי בכרמלית, וגם בגמ' לא איבעיא להו אלא בעוסק בהיתר גמור אלא דחיישינן שמא יוציא כליו, וכן צמתני' דהנידון בערב שבת וגזירה אטו שבת, וזוהי הוא דהקיל רבא, אצל כל איסורי דרבנן לא אשכחן מאן דפליג אלאביי דכרמלית ורשות הרבים שוין, וכ"כ הרמב"ן לקמן ז"ד ב' וז"ל שהכרמלית כרשות הרבים לכל דבר אלא שאין גוזרין בה בשא"י עושה המלאכה כגון ההיא דרבא בשותה ברשות היחיד והוא בכרמלית, וכן ברשות הרבים אין גוזרין סמוך לחשיכה שמא ישכח ויוציא בדבר שהוצאתו משום שבות, הא במוציא ממש לכרמלית דברים שהן

שמותרין להתייחד איירי, דנראה דכונת רש"י מפני שמתייחדין לכולל ציחד, ואין כונתו להיתר ייחוד]. (ס"ל סק"א ועיי"ש עוד).

גמ' לא יעמוד אדם ברה"ר כו', עי' סימן א' סק"ט. תוד"ה שמא אלא שמא ישכח את המחט להנניעו עד שיהיה שבת ולבסוף כשיזכור את המחט ישכח שהוא שבת וינא, ר"ל דבכניסת השבת הוא זכור את השבת ואם יזכור את המחט ינניענה, אבל חיישינן שבכניסת השבת ישכח את המחט ונמנא הולך בשבת ומחטו צידו וחיישינן שישכח את השבת ויוציא את המחט, והוצרכו לשתי השכחות מהא דשרינן בתפילין משום דדכיר להו ומבואר דזכירת התפילין מתרת הרי דלא חיישינן לשכחת השבת, לזה פירשו דאם היה זכור המחט בשעת כניסת השבת לא הוי חיישינן למידי כמו דלא חיישינן בתפילין, דמנניעם עם כניסת השבת, אבל חיישינן שבכניסת השבת ישכח המחט ואח"כ יזכור המחט וישכח השבת, ונ"ע דא"כ יש לאסור להחזיק שום חפץ צידו בשבת שמא ישכח השבת וינא, ונ"ל דציוש צביתו לא חיישינן למידי אצל בהולך ברשות הרבים סמוך לחשיכה חיישינן שימשיך ללכת משחשיכה.

ולו"ד ז"ל היה נראה דהא דהיתה אבן מונחת לו בחיקו והכיר זה ושכחה היינו דוקא שעכשו בדעתו שאין לו אבן שאם ישאלוהו ודאי יאמר שאין לו, אבל שכחת המחט דחיישינן לה אף באחזה צידו, היינו שלא ישים לבו עליה, אבל ודאי אם ישאלוהו יודע הוא שיש לו מחט, ושכחה זו שגגת שבת חשיבא, דמה שאינו חושב עתה על המחט שצידו אינו גורע מחשיבות המלאכה, ולפי זה א"ש הא דתפילין בפשיטות, וממה שלא תירצו כן יש לדקדק דס"ל ז"ל דכה"ג נמי מיפטר משום מלאכת מחשבת, ואפשר עוד שיש לחוש שיזכור המחט ויזכור השבת ולא ישים אל לבו איסור ההוצאה אף שהאיסור ידוע לו, [עי' רמב"ן ר"פ כלל גדול אי כה"ג שנודע לו שעשה המלאכה ונודע לו שהיה שבת אלא שעדיין לא שיתף הדברים יחד לדעת שחטא, אי חשיבא ידיעה לגבי חטאת], ולפי זה אנו צריכין לפרש בתפילין כמש"כ לפי תו', ואפשר שג"ז בכלל תירוצם ושכחת שבת לאו דוקא וה"ה שכחת איסור זה הטלטול בשבת.

ובעיקר קושיתם אפשר עוד דכל שתמונת המלאכה הוא דוגמת המלאכה האסורה

אלא א"כ ראוי להחזיר את המותר, דהיינו בצונן, אבל לא מחלקינן בין שותה צגת לשותה חוץ מן הגת, שוב הראוני שכבר כ"כ הגרע"א ז"ל בתוספותיו פרק בתרא דעירובין. (מעשרות פ"ד מ"ד). שם והתניא לא יאכל כו' בערב שבת עם חשיכה, א"ה, ע"י מש"כ לקמן י"ב א' בלשון עם חשיכה וסמוך לחשיכה.

שם והתניא לא יאכל החייט במחטו התחובה בצגדו ערב שבת עם חשיכה כו', בפשוטו האי עם חשכה היינו סמוך לחשיכה דמתני', אלא דהאי חנא קרי ליה עם חשיכה, דלא יתכן לפרש עם חשיכה ממש, דא"כ כבר יוצא זה משחשיכה, דאם עם חשכה לא מתפרש סמוך לחשכה, יש לפרשו עם חשכה ממש, וז"ע בביאור הגר"א סימן רנ"ב ס"ו שכתב לפרש הא דתפלין לקמן י"ב א' דאינטריך לטעמא דמדכר דכיר להו אע"ג דהיולא בתפלין בשבת פטור, [וכמשה"ק הראשונים ז"ל שם עיין רמב"ן ורשב"א ור"ן], משום דעם חשכה חמיר טפי ואסור גם צמידי דאם יאכל בשבת פטור, ולא נחפרש כיצד תתייבב לפ"ז הא דאמרין הכא דעם חשכה שרי לר"מ בתחובה בצגדו, [ודוחק לומר דהגר"א ז"ל הוא גרים כאן סמוך לחשכה], וז"ע.

ולדאמור דעם חשכה דכאן היינו סמוך לחשיכה, יש לדקדק מזה דסמוך לחשיכה אינו מנחה קטנה עיין צבה"ל סימן רנ"ב בזה בשם ירושלמי, דסמוך למנחה קטנה לא יתכן לקרוא עם חשיכה, ועל כרחק כמ"ש שם בשם הפמ"ג דהיינו חזי שעה סמוך לחשכה, דומיא דסמוך למנחה דריש ערבי פסחים, דהיינו מתשע שעות.

ולדאמור גם הא דתניא לקמן י"ב א' חנניא אומר חייב אדם למשמש בצגדו ערב שבת עם חשיכה, יש לפרש נמי דהיינו סמוך לחשיכה, וכן הוא בלשון הטור סימן רנ"ב דמזוה למשמש סמוך לחשכה.

ויש להסתפק בלשון חייב למשמש אם פירושו שצריך למשמש ולרוקן כל כיסי הבגדים שלא ישאר בהם כלום, וכמש"כ בד"מ בשם הכלבו, או דסגי במשמוש שכבר יהא זכור שיש חפצים בצגדיו ויזכור להוציאם אם יבא ללאת, או כשתחשך, ומש"כ הד"מ הוא לרווחא דמילתא, והנה אם מתני' דלא יאכל החייט במחטו מתפרש בתחובה

משום שבות אסור, שלא מצינו היתר להוציא פחות מכשיעור לכרמלית, וכן כזית מן המת וכזית מן הנבלה, אלא עשו כרמלית כרשות הרבים לדברים הללו עכ"ל, וע"י בשו"ע סוף סימן שמ"ט דפחות פחות מארבע אמות אסור גם בכרמלית, ועי"ש בביאור הגר"א דכל השבותים אסורים גם בכרמלית, ועי"ש במ"צ וצבה"ל ובאבן העזר ובצ"מ שם ובסימן ש"ג, ובתשובות הגרע"א ז"ל סימן כ"ח, וההיא דשבת קכ"ז א' כתב צבה"ל שם דמשום דבר מזה הקילו, ולו"ד רש"י שם היה אפשר לפרש דעל ידי אנשים הרבה טלטלו כל אחד פחות מארבע אמות, וכדמפרשין התם כן משום טירחא, [ועיין עירובין ז"ח א' ד"ה אלא דזימנין דגם אצ"י מיקל בכרמלית]. (ס"ל סק"ה).

שם שותין על הגת כו', פרש"י דהא דתנן וכן צגת היינו דאסור להוציא יין מן הגת לשותתו חוץ לגת דזה הוא קבע, ולכן כשעומד חוץ לגת וחפץ לשותת מן הגת צריך שיכניס ראשו ורובו לגת, [ופרש"י כל זמן שלא ירד לצור דהוא גמ"מ, ולכאורה אף משירד לצור כל זמן שלא קפה עדיין שרי אכילת עראי, וגם משקפה כל זמן שלא נכנס לבית, ושמא כונת רש"י משקפה ומ"מ קולט מן הגת העליונה כדתנן מעשרות פ"א מ"ז], וצריך טעם אמאי חשבינן לשתייה חוץ לגת כקבע, ושמא מוזגתו משוי ליה כקבע, וע"י בתוספות שאנץ שגדפס בתוך חו' הרא"ש שהזכיר ג"כ לחלק בין מוזג לאינו מוזג, [ודבריהם שם ז"ע בענין אסור אכילת עראי, וע"י בתו' ע"ז נ"ו א' ד"ה ואע"פ], וקיי"ל כרבנן דרק בחמין שאין מותרו חוזר משוי ליה כקבע, ואע"ג דלגבי זיתים במעשרות פ"ד מ"ג לית להו לרבנן טעמא דמותרו חוזר, ז"ל דמלח ונתן לפניו אינתק ליה טפי מכל המעטן, וע"י בירושלמי במעטן דמחלק בין שלו לשל חבירו, אבל צביצה ל"ה א' ל"מ כן, וכן הרמב"ם לא הזכירו.

והנה הרמב"ם בפ"ה הט"ז שנה סתם מוזג יין במים חמים הוקצעו ואפי' צגת, ולא הזכיר כלל דצונן נמי אסור לשותת עד שיכניס ראשו ורובו לשם, נראה דמפרש הא דתנן וכן צגת כפיר"ח שהציאו הרמב"ן והרשב"א דוכן צגת לא קאי אלא אעיקרא דמילתא דכשם שצותה בשבת חיישין שיחזיר את המותר ומחייבין ליה להכניס ראשו ורובו, כך גם צותה על הגת אין להחזיר

י"ב א' עריצה שירד הדלף לתוכה הניתזין והלפין אינן צבי יותן, פירש ר"ש והרא"ש במכשירין דגם שבתוכה אינן צבי יותן, וכתב הרא"ש דנקט הניתזין והלפין אגב סיפא, ודוחק, ולכאורה אם דעתו לשמש עם הדלף שימוש תלוש, צדין הוא שיהא צבי יותן, כמו עודהו הטל עליהן ושמת, דכשם שהפירות הוכשרו, כך גם המים נחשבו כחלושין, ע"י מכשירין ס"א סק"א ב', ורק כשדעתו לשפוך הדלף צוה צדין הוא שלא יהיו צבי יותן, ולפי זה י"ל דלכך לא שנה התנא דין הדלף שבתוכה משום שהדבר תלוי בדעתו מה לעשות בו, דהא איירי בדלף שנכנס מאליו לעריצה, ועדיין לא נתן צוה"צ דעתו עליו, ולכך לא קבע התנא את דינו, משא"כ הניתזין והלפין גם כשתמא אינם צבי יותן, וגם כשדעתו לשמש בדלף שימוש תלוש, דומיא דסיפא דלצ"ה הניתזין והלפין אינם צבי יותן, אע"ג דמה שבתוכו צבי יותן.

טעמא דניתזין ופפין אינן צבי יותן, אף בגוונא דשבתוכה צבי יותן, אע"ג דהניתזין והלפין כבר היו בתוכה, יש לפרש משום דעם ירידת הדלף בידוע ששהייה ניתזין ופפין, ואלו שעתידין ללאת מן הכלי צדין הוא שלא יהיו צבי יותן אף בעודן בכלי, ויתכן דגם אלו שעתידין להשאר בכלי אינם צבי יותן אלא בשעה שכבר צמחלט שלא ילאו מן הכלי, ויתכן דלענין זה יש צריכה ואלו שעתידין להשאר כבר הם צבי יותן, וצ"ע. (מכשירין ס' ד').

שם ושבתוכה הרי זה צבי יותן, ע"י מש"כ במכשירין ס' ד'.

שם מ"ט כיון דאמר רב"ה חייב אדם למשמש בו, הקשו הראשונים ז"ל לרבא ל"ל הך טעמא תיפ"ל דהיולא בתפילין בשבת פטור כדתנן לקמן ס' א' וממילא הוי גזירה לגזירה, ונמעיךר הברייתא קשה דאם כל דבר מותר כה"ג למה הזכיר תפילין, וע"י א"ר ס' רנ"ב, ותיירו דשאני תפילין שהם כמלבוש ותישינן טפי שלא יחלוץ וינא בהם בשבת וכה"ג אף דדרבנן גזרינן, וכ"כ הגר"א באו"ח ס' רנ"ב ס"ק כ"ט בתירוצו קמא, ולפי זה כל התכשיטין שגזרו שלא ללאת בהם בשבת ה"ה בערב שבת סמוך לחשיכה, אבל יש מקום לומר דתפילין כיון שהם מצוה ורגיל בהם תדיר לכך גזרינן בהו טפי, אי לאו טעמא דמשמש, נאכל מה שתירץ עוד צביאור הגר"א שם דעם חשיכה

לו צבגדו, וכדקתני צברייתא, א"כ תקשה לן מאי איריא כשחפץ ללאת לרשות הרבים, תיפוק ליה דאפילו יושב צביתו חייב להוליא המחט משום הא דחנניא, וכבר העיר בזה צב"ל סוף סימן רנ"ב, ומשמע דאם כבר משמש וזוכר יכול להשאיר החפצים צבגדיו, אבל אסור לו ללאת בהם, ומיהו אי מחני' צנקיט ליה צידו, ניחא שפיר דכל שאינו יולא שפיר אוחז צידו, וגם צרייתא דלא ינא צמחט התחובה לו צבגדו מתפרש שפיר דגם אם בא ליטלה צידו לא ינא צה, ונקט תחובה צבגדו לרבותא דגם בתחובה אסור וכדר"י, ולפ"ז שפיר י"ל דמנזות המשמוש היא להוליא החפצים מצבגדיו, וכן כתב צמעשה רב שלא לטלטל שום דבר גם צבית רק צידיו, וכ"כ צשו"ע הגר"ז סימן ש"ג סכ"ג. (ס"ל סק"ו וע"ש).

שם ולא נגר צקיסם שצאזנו, א"ה, ע"י צסימן ב' ס"ק י"ד צהא דאזנו הוי למעלה מעשרה.

שם ולא נגר צקיסם שצאזנו כו', צירושלמי איתא נמי ולא הלבלר צקולמוסו צאזנו.

שם מאי שנא זב צעל שתי ראיות דחייב כו' א"ר זירא האי תנא הוא דאמר כל אלו טינוף לא קא חשיב כו', כל הנידון צכאן הוא אם חשיבא הולאה כי אורחיה וחייב חטאת או דהוי הולאה צשינוי ופטור אבל אסור, וצוה אמרינן דאם צריך לכיס לספירה או לצדיקה חשיבא הולאה כי אורחיה וחייב חטאת, ואם צריך לו רק לאלו טינוף צוה הוי צצירא ליה לר' זירא דלא חשיב הולאה כי אורחיה דלאו צורך חשוב הוא, וגמרא דחי דגם זה צורך חשוב והוה ליה הולאה כי אורחיה וחייב חטאת, אבל אין כאן נידון מתי יחשב כמלבוש שיהא מותר ללאת בו, ונראה דהוא משום דכיס משמש לקבלה בכל גווי אין לו תורת מלבוש, ואין הנידון אלא אי חשיבא הולאה כי אורחיה או לא, ועיין נדה י"ג ב' דמשמע שהיה הכיס של נחושת. (ס"א סק"א מתוה"ד, וע"ש המשך הדברים).

שם הכופה קערה על הכותל כו', דוקא כופה על פיה, אבל נתנה כדרך קבלתה צצציל שלא ילקה הכותל, הוא צדין עריצה שהניחה שירד הדלף לתוכה לקמן, דכיון שמקבל המים בכלי קיבול אף שכונתו שלא ירד הדלף צבית מ"מ הם קרובים יותר להיות תלושים כאילו רוצה לתלשם לכלי שלא יטנפו הצית, והגרע"א ז"ל נתקשה צוה.

דה"ט דתפילין שרו משום שחייב למשמש בהם ומידבר להו, וזהו דוקא אי שבת זמן תפילין אבל אי לאו זמן תפילין אינו חייב למשמש בהם ולכך חולץ, וכ"מ במג"א סימן ש"ח ס"ק י"א, והנה לפי זה סוגיא דמנחות אולא דוקא אליבא דרב ולא משמע כן, גם התו' ע"מם בתחלת דבריהם הזכירו דר"ת פסק כר' ענני ז"ש, ומשמע דלדידיה ניחא סוגיא, ועוד דדעת הרמב"ם דלרב נמי שרי בצית וא"כ תקשי אליביה למה חולץ, אבל נראה דהא דחולץ הוא בפשיטות דכיון דאין מלוא בהנחתן שפיר אמרינן לו לחלוץ, אף שאינו מסית דעתו מהם ואף אי כל תכשיטין מותרים בחצר, דדוקא מידי שיש לו חפץ ואורך בלבישתן דומיא דתכשיטין וכיו"צ שרינן אבל תפילין בזמן שאין בהם מלוא ודאי יש לו לחלוץ, דבחדש כל דהו שמה יוצאם סגי, ועוד דהא תפילין בלילה לא שרינן להניחם אף אי לילה זמן תפילין, ונהי דאי מונחים עליו מצעוד יום לא מחייבינן ליה לחלוץ לפי שיש מלוא בהנחתן, אבל בליל שבת דשבת לאו זמן תפילין ואין מלוא בהנחתן ודאי מחייבינן ליה לחלוץ משום חשש שינה כמו דלא שרינן להניח בכתחלה, ולהאמור אין ראיה מכאן אי המניח תפילין שלא בשעת מלוא רשאי להסית דעתו מהם. — [ובעיקר מה שהזכירו תו' שם טעם ההיתר למ"ד שבת זמן תפילין משום שחייב למשמש בהם, נראה דלרובא דמילתא נקטו כן כיון דקושטא הכי הוא, אבל אף בל"ז ניחא דלא מלאנו שגורו לבטל מלוא תפילין משום חשש שמה יאל' בהן לרשות הרבים ושמה יטלם בידו, והרי ר' ענני ז"ש סבר דאף בתכשיטין לא גזרו, ושפיר י"ל דבמקום מלוא תפילין מודה ליה רב].

ועוד יש להוכיח דתפילין למ"ד שבת לאו זמן תפילין גריעי מתכשיטין ואסורין אף בצית אף לר' ענני ז"ש, מהא דאמר סנהדרין ס"ח א' דתפילין איסור שבות, ואי סבר כר"י הגלילי א"כ איסור דאורייתא הוא מושמרתם את החקקה וגו', וע"כ כר"ע ס"ל, וא"כ אין איסור להניחם כמ"ש תו' ורש"י ביצה ט"ו א', וע"כ איסור שבות היינו דרבנן גזרו שלא להניחם אף בצית דהא ר"א בצית הו', והיכי מוקים לה ר"ע ז"ש, ולא משמע דפלוגא, דהיטת הסוגיא שהיה דבר מקובל צפי כל לחלוץ התפילין סמוך לשבת, ומשמע דהיינו משום איסור

היינו סמוך יותר וצוה אסור אף מידי דאסורין בשבת רק מדרבנן, ז"ע, דהא תניא לעיל י"א ב' לא יאל' החייט במחטו התחובה לו בצגדו ערב שבת עם חשיכה ומותצין מינה לרבא, הרי דאף עם חשיכה שרי לרבא במידי דרבנן, ויתכן עוד דנהי דלא גזרו במידי דרבנן מ"מ ראוי לבעל נפש ליזהר שהרי חששו חכמים שיטכח ויאל' בהם בשבת, ואף שלא אסרו מחמת זה, אבל החושש שלא להכשל באיסור דרבנן יש לו ליזהר, ולשון הצרייתא יואל' אדם בתפילין משמע שאין כאן צית מיחוש אף ממדת חסידות, ולכך ע"כ משום דרב"ה הוא.

בב"י סימן רנ"ב פירש הא דיואל' אדם בתפילין ערב שבת עם חשיכה היינו בתפילין בידו דצוה אי נפיק בשבת חייב חטאת, אבל בראשו אף בלא טעמא דממשמש שרי, וכבר חלקו עליו ז"ל דכשהם בידו שרי בהיסח הדעת, [ובב"י צפי' דברי הטור כתב דכיון דאפילו כשהם בראשו אסור להסית דעת מהם כש"כ כשהם בידו, וק"ו זה לא נתפרש אטו טעמא דהיסח הדעת משום שמה יפלו הוא], ומ"מ למדנו מדברי הב"י דטעמא דתפילין אסורין בהיסח הדעת אינו משום שכך נאמרה מלוא תפילין, אלא ענין של כבוד הוא שאין ראוי להחזיק בחותם המלך ולצו פוגה לדברים אחרים, ולפי זה אף כשאנו מקיים מלוא תפילין כגון שמניחם בשבת ויו"ט נמי אסורין בהיסח הדעת, וצוה אפשר דאף החולקים באוחזן בידו מ"מ הכא מודו, דכשהם בראשו הרי הם לאות ולתפארת ואסורין בהיסח הדעת, ודוקא באוחזן בידו שרי דאז אינו מתעטר בהם, וכן צ"ח לא מלאנו מלוא ללבושו אלא הוא בכלל מלוא עבודת הקרבנות שיהא כ"ג עובד בשמונה, ומ"מ אסור בהיסח הדעת, ואף שלא בשעת עבודה, והיינו משום שזהו כבודו דכיון דשמייה דמרי עלמא עליה אין להפנות לבו מזה.

ובש"אג"א סימן מ"א פשיטא ליה דתפילין בשבת ויו"ט מותרים בהיסח הדעת למ"ד לז"ת, ופירש צוה סוגיא דמנחות ל"ו ב' דאמר רב"ה דספק חשיכה של ערב שבת לא חולץ ולא מניח אבל ודאי חשיכה חולץ, וקשיא ליה ז"ל אמאי חולץ הא לר"ע מלוא הוא דליכא אבל איסורא נמי ליכא, ופירש ע"פ דברי התו' שם שהקשו דאפי' אי שבת זמן תפילין נמי אסור לרב דכל שאסרו ברשות הרבים אסור בחצר, וה"ה בצית, ויתרנו

דשנים, ואין לטעות דגם פולין בשנים, דכלפלות אין שייכות בין השנים, דהו"ל כשני ענינים וגרע טפי, ולא מצי למיחני ולא יפלה את ראשו, דאין אדם מפלה את ראשו בעצמו לאור הנר וכמש"כ ז"ל.
(סל"ז סק"א).

שם אין משדכין את התינוקות לארס כו' דברי ז"ש, עי' מש"כ לק' קנ"א א' ד"ה ריב"ז.

י"ב ב' אמר רבה ואפילו גבוה שתי קומות ואפילו שתי מרדעות כו', נראה דר"ל אפילו הנר גבוה שתי קומות ושתי מרדעות, דבשתי קומות עדיין בקל יוכל להגיע שיעמוד על כסא ויפשוט ידיו וכבר יגיע לגובה של שתי קומות אדם, אבל אם גבוה עוד שתי מרדעות כבר נריך להציא סולם וכיו"ב, ואיכא למימר אדהכי והכי מידכר אפילו הכי אסור.

שם ואפילו עשרה צחים זו על גב זו, מפירוש רש"י נראה דבא לומר ואפילו בגוונא דליכא למיחש שמא יטה, אפילו הכי לא פלוג רבנן, ואף על גב שהא קורא לאור הנר שבצית העשירי מ"מ לא ילך להטותו אף לא בחול, שהוא טורח מרובה, ולפי זה נתפרש בגמרא דאפילו בגוונא דליכא למיחש שמא יטה אפילו הכי אסור דלא פלוג רבנן.
(סל"ז סק"ג מתוה"ד ועי"ש המשך הדברים).

שם חד הוא דלא ליקרי הא תרי שפיר דמי, נראה דדייק משום דהו"ל למיחני אין קורין לאור הנר, וכדקתני בצרייתא לעיל, ומדשני ונקט לשון יחיד משמע דשנים שרי, וכן מהא דתני בצרייתא בסמוך לא אחד ולא שנים, משמע דמקצרא היה מקום להחיר שנים.

שם אמר ר"א לא קשיא כאן צענין אחד כאן צעני ענינים, בפשוטו נראה דענין אחד ר"ל שלומדים צוותא ענין אחד, דאם אין להם שייכות זה עם זה, מה צרך ששניהם עסוקין באותו ענין, וכן מוכח ממש"כ האור זרוע הוצא ד"מ סימן ער"ה דגם צעני ספרים מותר צענין אחד, ואם אינם לומדים צוותא מה צרך ששניהם עסוקין באותה סוגיא, כשכל אחד מעיין בספרו, אלא ודאי ענין אחד היינו שלומדים צוותא, והלכך גם צעני ספרים יש מקום להחיר, וכן הלשון באור זרוע שכל אחד נותן לב לקריאת חבירו.
(סל"ז סק"ג מתוה"ד, ועי"ש המשך הדברים).

שבות, וכן צ"פ צמה מדליקין אמר ר"י הנשיא דתקיעה שלישית לחלוץ תפילין, אבל למש"כ נחא דכיון דאין שום צורך בהנחת תפילין בשבת כיון דלאו זמן תפילין הוא, לכך גזרו חכמים ואסרו להניחם אף בבית משום שמא ינא צהם לרשות הרבים, אף שלא גזרו כן בשאר תכשיטים לפי שיש בהן צורך.

והא דאמר רב"ה דספק חשיכה אינו חולץ ואילו התם בצנהדרין מבואר דחולץ קודם שקיעת החמה, וכן צ"פ צמה מדליקין קאמר ר"י הנשיא דבתקיעה שלישית חולץ, ז"ל דהתם ממנהגא אבל לא מדינא ורב"ה מדינא קאמר, וז"ע. (הלכות תפילין ס"י סק"ג).

שם חנניא אומר חייב אדם למשמש בצגדו ערב שבת עם חשיכה, יש לפרש דהיינו סמוך לחשיכה, וכן הוא בלשון הטור סימן רנ"ז דמנחה למשמש סמוך לחשיכה. (ס"ל סק"ו מתוה"ד).

שם ת"ש אין פולין לאור הנר ואין קורין לאור הנר אלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניא בן חזקיה בן גרון כו', מבואר שהם שתי הלכות, וכן מנאן הרמב"ם בפיה"מ, ונראה מזה דמאין פולין אי אפשר ללמוד שאין קוראין, ואפשר הטעם משום דפולין נריך עיון טפי, א"נ בקריאה יש להקל משום קריאה דמנחה, וגם לאחר שאסרו תרווייהו אחתי אין זה כלל לכל מילי, והיינו דאצטריך לאשמועינן להבחין בין צגדו לצגדי אשתו, וצדין שמש לצדוק כוסות וקערות. (סל"ז סק"א).

שם אר"י א"ש אפילו להבחין בין צגדו לצגדי אשתו, יש ציה שני חדושים, חדא דאע"פ שאין ההבחנה קשה כל כך, ועוד שהוא עיסוק של רגע אחד ולא דבר הנמשך, ומזה לכאורה כבר יש ללמוד כמעט לכל דבר שצריך הבחנה, ועי' צירושלמי דאיכא מ"ד דלכך שרי לצדוק כוסות משום שהוא לשעה.

הגרע"א ז"ל צמשינות דקדק למה לא נתפרש צמחני' טעמא דשמא יטה, וי"ל דכיון דקתני לאור הנר הרי הדבר מובן דהוא שמא יטה, ועי' צמהרי"ץ חיות מה שהציא צסם הגר"א.

עוד דקדק ז"ל צהא דקתני את כליו, וי"ל דלשון לא יפלה סתם יש בו מקום לטעות מלשון לפלא נדר, ולא מצי למיחני אין פולין, משום דבעי למיחני דומיא דלא יקרא, דבא ללמד שריותא

יכתפק ממנו, ועי"ש במגיד משנה גירסתו בגמרא.
(סל"ז סק"ה מחו"ד, ועי"ש המשך הדברים).

שם והאמרת רישא רואה מאי לאו לקרות כו', משמע דהיה גם אפשר לפרש לקרות אע"ג דקמני סיפא אצל הוא לא יקרא, וכן משמע מהא דפרכינן וכולה פרשה לא מיתבי כו', ומשמע דמתני' אפשר לקיים גם אם כולה פרשה לא, אלא דקשיא ארצה צר שמואל, וסירך הרמב"ן דהיה אפשר לפרש דרואה היינו לקרות כל הפרשה ושרי משום דליהו צהדי תינוקות כשנים בספר אחד דמי, ודקמני אצל הוא לא יקרא, היינו צפני עצמו, והוי אחיא שפיר צרייתא דרשב"ג דקורין הכל צהדי החזן, או דתינוקות לצד נמי כשנים בספר אחד דמי, ואמרין דמאי רואה לסדר ראשי פרשיות, [ומשמע דרשיית ראשי פרשיות לא חשיב קריאה, דהם דברים שנראים במצב ראשון, וזה שרי לאור הנר כדברים שאין צריכים עיון], אצל הוא לא יקרא יותר מראשי פרשיות, והוא הדין דהתינוקות נמי אין קורין אלא ראשי פרשיות, ואין דינן כשנים בספר אחד, ולשון הוא לאו דוקא, ופרכינן דצרייתא דרשב"ג משמע דהתינוקות קורין כל הפרשה כדקמני מסדרין פרשיות וקורין לאור הנר, ודחינן דלאו דוקא קורין אלא מסדרין ראשי פרשיות, ואצ"ל דתינוקות לעולם אימת רבן עליהן וקורין לאור הנר, והשתא מתפרשא מתני' כפשטא שהחזן רואה רק ראשי פרשיות והתינוקות קורין כל הפרשה, אצל הוא לא יקרא יותר מראשי פרשיות.

יש לעיין החזן דסגי ליה צראשי פרכים, אם ראשי לקרא הכל מתוך הספר או דלריך לקרא צעל פה, וצטור סימן ער"ה כתב שיכול לראות לאור הנר כו' ולסדר ראשי הפרשיות אצל לא יקרא כל הפרשה [מתוך הכתב כמ"ש צ"י], משמע קצת דאע"ג שידוע צעל פה מ"מ אין לו לקרות כל הפרשה מתוך הכתב, וכ"מ צ"י שם שכתב דמאחר שאינו מעיין בספר תמיד אית ליה היכירא ולא אחי לאטווי, [אצל הדברים צ"ע מי קצב לו הלכה שצריך קצת בספר וקצת צעל פה שישמש לו כהיכר], ולפי זה אם קורא הכל מתוך הספר הרי לית ליה היכירא, אצל צפשוטו נראה דכל שידוע צעל פה הרי גם כשקורא

שם אמר ר"ה וצמדורה אפילו עשרה בני אדם אסור, צמדורה של עצים איירי וכמ"ש רש"י, ומצואר דפשוט לגמ' דשמא יטה לאו דוקא, דהא צעצים לא שייך הטייה, אלא כל תיקון המגדיל את האור הוא בכלל הגזירה, וחיישינן צעצים שמא יחתה, ומזה סייעתא למ"ש הצ"י לאסור נר שעוה משום שמא ימחוט, דפשיטא דגם משום שמא ימחוט יש לאסור, וכן היה פשוט למרן זללה"ה דאף לאור החשמל אין קורין משום שמא יתקן תיקון שהוא מאיסור צונה.

שם תני חדא שמש צודק כוסות וקערות לאור הנר ותניא אידך לא יצדוק כו', רש"י פירש שצודק שמא ימצא צהם דבר מגונה והיינו שצודקן אם הם נקיים, וכ"נ צרמב"ן וצ"ן שהציאו מה שאמרו צירושלמי שהמירו לצדוק מפני הנקיות ומפני הסכנה, וצ"ל נפט פרש"י דכיון שהוא מסריח לא יצא להטות, וכן צרי"ף הזכיר שהוא מאוס ולא יצא להטות, ואע"ג דצאין קורין לאור הנר לא מצאו קולא צל נפט, שאני הכא שמפני הנקיות והסכנה, וגם צודק כוסות וקערות של אכילה, וכל משהו ריח מקלקל את האוכלין, ולפי זה מתפרש שפיר שיש נידון מיוחד צכוסות וקערות של אכילה ושמשים, מחמת הנקיות והסכנה, ואין כלל חשש של להסתפק מן הנר, ומ"מ יש חילוק צין דמשחא לצין דנפטא, וצאמת דחשש של להסתפק ממנו הוא מחודש מאד לחוש שמחמת השימוש לאורו, יצא להכהות אורו ע"י שימוש צשמן צצנר, שהוא גם נמאס כמ"ש הרמב"ם פ"ה הי"ב, [ואינו ענין לההיא דלקמן כ"ט צ' דהתם השמן ככלי צפני עצמו, וגם צלא שום שימוש צאור הנר יש חשש שיצא להסתפק ממנו, שלא יחשוב שהוא הוקצה לנר].

אבל הרמב"ם צפ"ה הט"ז פירש דהנידון צכוסות וקערות הדומין זה לזה והוא צריך לצרור מציניהם את המתאימין לסעודתו, ופירש טעם ההיתר צשמש קצוע מפני שמכירין ואין צריך עיון הרצה להכירם, מה שאין כן שמש שאינו קצוע שאינו מכירין וצריך עיון הרצה, ואין חילוק צין דמשחא לדנפטא, ושמש קצוע מותר צשניהם, ושאינו קצוע אסור צשניהם, אלא דצשמש קצוע דצמשחא לא מורינן ליה לכתחלה לצדוק משום שמא

בחלב משום שכל אחד היתר, וכן חלת ארץ ישראל מפני שמוותרת לכהן, ולפי זה אין צריך לחדש כמ"ש הש"ך בסימן פ"ח סק"ב דכלום גזרין אף בלחם אסור.

י"ג ב' אלו פוסלין את התרומה כו' והידיים, א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בספר טבול יוס. פ"ב מ"ב קדירה שהיא מלאה משקין ונגע זה טבול יוס כו' ואם היו ידיו מסואצות הכל טמא, פשטא מתפרש דגם הקדירה טמאה וכמו שפירשו הר"ש והרא"ש, וזין במשקה תרומה וזין במשקה חולין, דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה, ובכלל זה גם ידיים מסואצות, ומשקין שנעשו תחלה מטמאין כלים וכדמנן שלי וזים, ומ"ש בר"ש אס הגי משקין דתרומה וניהו, הוא ט"ס כמ"ש מרן זללה"ה בידיים ס"א סק"ב, אבל דעת הרמב"ם בפ"ו מאה"ט ה"ב וצפ"ח ה"י דמשקין שנטמאו בסתם ידיים אין מטמאין כלים, ורק אם נטמאו מאז הטומאה מטמאין כלים, ועי"ש בר"מ בפ"ו מש"כ בשם הרי"ק לייסב משה"ק הראצ"ד מההיא דזרכות נ"ב ב', ומשום כך פירש הרמב"ם בפ"י מאה"ט ה"ה דהא דקתני הכל טמא לאו אקדירה קאי, אלא אמשקין דגם אס היו חולין טמאים, וכן בפיה"מ כאן, אבל הלשון דחוק, וצאמת לדעת הר"ש והרא"ש קשה למלא כלי טהור, דלעולם כשצא ליטול ידיו ושואב מים הרי אחורי הכלי רטובים, וצקל יש לחוש שנגע בו בידי עד שלא נטלם, והרי נטמא הכלי ע"י המשקין, וכל שכן דכל הצא לרחוץ כלים צריך ליטול ידיו תחלה].

(טבול יוס"ב סק"ג).

י"ד א' שהידיים עסקניות הן, פרש"י ונוגעין בצשרו ובמקום טנופת וגנאי לתרומה בכך כו', ואע"ג דלא מלאנו דתרומה שנגעה במקום טנופת דנפסלת, י"ל שאין דנין דברי סופרים מדברי סופרים, ועל הידיים שהוא זהו גזרו חכמים, ועל נגיעה של התרומה במקום טנופת לא גזרו, ואע"ג דכתבו תו' בד"ה אף דלא יתכן שגזרו על הידיים ועדיין ספר עצמו לא היה פוסל את התרומה, שאני התם דכל הגזרה היתה כדי שלא יניחו תרומה אלל הספרים, וצודאי ראוי להקדים שהספרים פוסלים את התרומה, שזה הוא שינוע מלהניחם.

בספר אין קריאתו אלא כראשי פרקים, והיינו דשרי, דכדבר שאין צריך עיון חשיב. והדבר מוכח משריותא דהגדה דחשבינן לה כראשי פרקים, משום דהכל בקיפין זה, כמ"ש בשו"ע סימן ער"ה ס"ט, והתם קורין את כולה מתוך הכחב.

הבי תינוקות לא נתפרש אס בצני י"ג איירי, או דגם בפחות מי"ג ומשום חינוך, ולפמש"פ הרמב"ן דהחזון יחד עם המינוקות חשיב כשנים בספר אחד, יהיה מוכח מכאן דגם קטן פחות מכן י"ג יכול לשמש כשומר, ול"ע. (סל"ב סק"ו).

י"ג א' איבעיא להו נדה מהו שמישן עם בעלה היא צבגדה והוא צבגדו כו', סתם ישנים יחד נוגעים זה בזה, [עי' רמב"ן וצמו' סנהדרין ל"ו א'], וכל שנוגעים זה בזה ע"כ נהנים מן הקורבה, וס"ד דהנאה זו מותרת מן הדין, כדרך שרשאי ליהנות מראייתה, אלא דמסקפא ליה לאסור משום שמא יצא לידי מעשה, וכמו שאסרו בשר וחלב על שולחן אחד, וצאופן שאין נוגעים זה בזה כגון שהמטה רחבה נראה דשרי מדינא דגמ', דבשינוי כי האי ודעות ליכא למיגזר, עי' לקמן ב' תוד"ה מטה].

ולמאי דפשטינן דהוקשה נדה לאשת רעהו, פירש הרמב"ן דילפינן דעלם השכיבה ביחד הנאה זו אסורה, וצאשת רעהו פשיטא דזה אסור מן הדין, וילפינן מזה גם לנדה, ולאו משום גזירה שמא יצא לידי מעשה, והלכך לא מהני כאן שינוי ודעות, וצבשגות לספר המצוות לא תעשה שג"ג הזכיר הרמב"ן דאפשר דאיסור הנאה בקירוב בשר יהא מדאוריתא כעין חזי שיעור].

(סל"ג סק"ב משה"ד, ועי"ש המשך הדברים).

שם העוף עולה עם הגזינה על השלחן ואינו נאכל כו', נראה מוכח מזה דב"ש סברי דבשר עוף בחלב לאו דאוריתא, מדשרי להעלותו אע"ג דבבשר בהמה אסור, וגם מדאיטריך לאשמועינן דאינו נאכל, דבבשר בהמה פשיטא דאינו נאכל אפילו זון צנון, ורהיטת הדברים דב"ה לא פליגי בעיקר הדין, אלא דמחמרי טפי כדמשמע ממה שהזכירו גם שאינו נאכל, אח"כ ראיתי שכ"כ בריטב"א חולין ק"ד ב'.

יעויין ברמב"ן ע"ז ס"ו ב' שכתב דכל איסורים אין איסור להעלותם על השולחן, ורק בשר

מעלות הללו שזה גבוה מזה מדברי סופרים, ור"ל מעלה שלקודש מטבילין ומעלה שלחטאת אם נטמאו ידיו נטמא גופו, והנה כל טומאת ידים מדברי סופרים, אבל כונתו דעיקר ידים מתקנת שלמה, ומה שהאריכו טבילה, זהו מדברי סופרים כלומר תקנה מאוחרת, וכן הא דבחטאת נטמאו ידיו נטמא גופו, ומבואר דמתקנת שלמה סגי לידים בנטילה. (חגיגה י"ח ב').

י"ד ב' בשעה שתיקן שלמה עירובין ונט"י כו', ע"י מש"כ בזה לעיל א'.

ט"ו א' חמשת רבעים קמח חייבין בחלה, כזר כתב הרמב"ם שאין שייך לקבוע שיעור חלה במשקל, דהמשקל משתנה לפי סוגי החטים, וכן לפי טחינתם ונפויים, והדבר צריך צירור בכל מקום ובכל זמן ובכל מין, וכהיום מדדנו קמח הנקרא לצן שנמכר ארוז בשקיות קטנות של קילו, [כאשר אחוז הקמח היה בערך מחצת מן הארץ ומחצת מחו"ל], ומאזנו שכלי שמכיל 4320 ס"מ מעוקבין, שהוא הכלי שמודדין בו שיעור חלה, מכיל מן הקמח הנ"ל כ-2900 גרם בערך, בלי לדחוק הקמח אך בנענוע קצת שיצטיח מילוי כל החללים המתהווים, וקמח הנקרא שחור שממנו עושים מה שנקרא לחם סתם, שמעתי מפי גאמן שמדד ומאזן בערך קרוב ל-2500, ולכן לענין צרכה צריך למדוד מזמן לזמן כל סוג וסוג.

שם הלל אומר לסמוך ושמאי אומר שלא לסמוך, לשון שלא לסמוך משמע דאיכא מנות סמיכה בקרבנות החג, אלא שתיקנו שלא לסמוך, וזה דלא כריב"ז דאמר בבב"א כ' א' דבסמיכה עזמה פליגי, וגם משמע דהיתה תקנה מיוחדת לאסור הסמיכה, ולא דתקנת אין רוכבין ע"ג בהמה ממילא חיילא נמי אסמיכה, כיון דלא סברי תיכף לסמיכה שחיטה ואפשר מערב יו"ט, ונראה הטעם דודאי לא גריעא סמיכה מהקדשת הקרבן דשרי ביו"ט, אע"ג דאפשר מערב יו"ט, כדאמר לקמן קמ"ח ב' מקדיש אדם חגיגתו ביו"ט ופסחו בשבת, אע"ג דהוא שבות כדתנן ב"ב ל"ו ב' לא מקדישין, דכל מעשה הקרבן שרי שהרי נדרים ונדבות אין קרבין ביו"ט, ומ"מ הני שרו, כיון שהם חובת היום, ובכלל היתר זה גם להקדיש וגם לסמוך, [וכ"מ בלשון רש"י חגיגה ז' ב' ד"ה וסומכין].

ולבאורה לפי טעם זה, הוא ענין מחודש של כבוד, שלא מצאנו לו סמך בתורה, אבל יתכן דנגיעה במקום מטונף מחייב קדוש ידים ורגלים במקדש, כדתנן יומא כ"ח א' דכל המטיל מים לריק קידוש ידים ורגלים, והוא משום דשפסף כדאמר שם ל' א', וצרמז"ס פ"ה מז"מ ה"ה מבואר דאם לא קידש עבודתו פסולה, ומשמע דס"ל דחיובו מדאורייתא, [ומיהו רהיטת הגמ' משמע שאינו אלא מדרבנן, וכמש"כ בחו"ב זבחים ס"ה סק"י, אבל אפשר דמ"ר קילי ממקום טנופת], ולפי זה מצאנו לזה סמך מן התורה, ויתכן דגם בקידוש ידים ורגלים סגי מן התורה אם יקדש רק היד ששפסף זה, וכדחזינן בגמרא דאם לא שפסף סגי בקידוש רגליו לחוד כדפריך שם כ"ט ב' בשלמא רגליו משום נילנות אלא ידיו כו', ולפי זה תיקנו חכמים לתרומה מעין קידוש ידים, ולחולין משום סרך תרומה כדאמר חולין ק"ו א', ונ"ע.

והנה תחלת גזירת ידים שלמה תיקנה כדאמר לק' ב', ובכלל הגזרה שיהא שייך טומאה בידים לחוד, וכן שיהיו שניים, ודלא כאדם שאינו מקבל טומאה אלא מאב הטומאה, ואף לפרש"י דמשום נקיות הוא, מ"מ הרי גם אם נגעו בראשון נפסלו, דאף דהטעם משום נקיות, מ"מ לאחר שתיקנו, בגדרי טומאה תיקנו ונתנו להם דין שני, וכדתנן ב"ב פ"ג דשנטמא באב הטומאה מטמא את הידים, ונראה דג"ז בכלל תקנת שלמה, וכן בכלל התקנה דסתם ידים שניות הן, ואפילו אינו יודע להם שום כלל או טומאה.

ובכן בכלל התקנה דיני טהרתן בנטילה או בנטילה, דהא דתנן חגיגה י"ח ב' דלקודש מטבילין, נראה דממעלות חכמים הוא, אבל מתקנת שלמה גם נטילה סגי, וכגירסא דידן דגרסינן בשעה שתיקן שלמה עירובין ונט"י, וכ"ה הגירסא לפנינו בעירובין כ"א ב', ודלא כמש"כ מהרש"א למחוק חיבת ונטילת, דהא אמרינן ט"ו א' שלמה גזר לקדשים ואתו אינהו וגזר אף לתרומה, משמע שרק הוסיפו חומרא ולא שתיקנו גדרים אחרים להחמיר בנטילה, וע"כ דנטילה מתקנת שלמה היא, וכן ברש"י עירובין שם דנראה דהוי גרס וידים וכמש"כ מהרש"א, דקדק לפרש נטילת ידים לעשות סייג לטהרות, ולא כתב טומאת ידים או טבילת ידים, וכן במתניתין חגיגה י"ח ב' כתב רש"י דכל

בתוספתא המובאת להלן], והכא בכלי זכוכית שטומאתן דרבנן, ס"ל לר"מ דכיון שניקצו והטיף לתוכן אבר מאחר שיש כאן טומאה ככלי מתכת, אף אם לא היו גוזרין טומאה בכלי זכוכית, תו לא חשבינן לה ככלי זכוכית, לטמאותה מגזירת כלי זכוכית, אלא הרי היא ככלי אבן שניקצ והטיף לתוכו אבר, דטמאה ככלי מתכת, (דלא אמרינן גזירת כלי זכוכית במקום שצ"ל טמאה בטומאה חמורה דמתכת), ונעשית אב הטומאה, ויש לה טהרה במקוה, ותחזור לטומאתה הישנה, וחכמים דמטהרין נראה דטעמייהו משום דלא חשבינן לה כסתימה מעלייתא וכדנתן כלים פ"ל מ"ג, ומ"מ נקטינן בסוגיין דהא דמטמא ר"מ היינו ככלי מתכת, שזה מתבאר מן התוספתא הובאה בר"ש שם וז"ל כוס של אבן שניקצ והטיף לתוכו אבר ר' יוסי אומר משום ריב"ז טמא משום כלי מתכת, כוס של זכוכית שניקצ והטיף לתוכו אבר ר"י אומר משום ריב"ז טמא משום כלי זכוכית רש"ב"ג אומר יהודה בן שמוע היה מטמא משום ר"מ, והיינו דרש"ב"ג לפלוגי אר"י משום ריב"ז קאחי, דס"ל דטמא משום כלי זכוכית, כלומר דס"ל דאף שטומאתו מדרבנן מ"מ דיינינן ליה כטמא ולא אזלינן בחר המעמיד, [ומזה נראה דהא דהולכין אחר המעמיד אינו אלא מדרבנן, והכי מסתברא], ואחא למימר דר"מ מטמא משום כלי מתכת, וחכמים דמטהרין ליתא בתוספתא אצל נראה דהיינו ת"ק דמתני' שם דקאמר בין צבעין בין צופת טהור, והיינו דלא חשיב ליה סתימה וכמו צופת, א"נ אי כלי חרס שניקצ שוב אין לו טומאה שמה גם כלי זכוכית כן, ומן התוספתא הזו הדברים מתחוררין כמש"כ שהרי בשל אבן שנינו סתם דריב"ז מטמא ככלי מתכת, ולא מצאנו בזה חולק, ובזכוכית נחלקו אי מטמא בזכוכית או כמתכת, ות"ק דמתני' מטהר לגמרי, ועי' בתו' ר"ה י"ט א' דנחתו לחלק בין כלי אבן לכלי זכוכית, אצל בגירסתם בתוספתא היה חסר כוס של זכוכית שניקצ כו'. — ובתו' שם תמהו לפרש"י דלענין טומאה ישנה פליגי מה מקום להחזיר לטומאה ישנה כיון שהמתכת לא היה בשעת הטומאה, ולכאורה אפשר לפרש דהנידון שהאבר היה מכלי טמא.

ולחאמור אפשר דכללים המקבילים טומאה מדאורייתא, לא אזלינן בחר מעמיד

אלא שראו חכמים לגזור לאסור הסמיכה, וכש"כ לפי פירוש ר"ח הנדמ"ח בחגיגה ט"ז ז' דלר' יוחנן כו"ע סברי תיקף לסמיכה שחיטה ומ"מ אסרי לסמוך, דודאי היתה גזירה מיוחדת על הסמיכה, עוד נכלל בהאי שלא לסמוך שאם לא סמך מערב יו"ט והוא ציו"ט אחרון שכבר אין לו תשלומין, דמקריבין צלא סמיכה. — (ואם צאנו ליישב הלשון אליבא דריב"ז, יתכן לומר דפלוגתתם היתה כשצא הדבר למעשה ושאלו אם לסמוך והשיב יוסי בן יועזר שלא לסמוך).

תוד"ה אלא תימה דוקמת ועליה כו', עי' מש"כ בסנהדרין נ"ב ז'.

ט"ו ב' ור"מ היא דאמר הכל הולך אחר המעמיד כו', יש לתמוה מה סברא היא זו ללכת אחר המעמיד המועט להקל, ואף שיש מקום לומר דכיון דצלא המעמיד אין עליו שם כלי ע"כ לחשוב גם את המעמיד, אצל אחתי גם גוף הכלי לא גרע ממעמיד, והגע עצמך כלי מתכת שניקצ וסתמו בחרס לא תיהני ליה טבילה, וכ"כ שניקצ וסתמו במתכת תיהני ליה טבילה, ואם יוסיף לנקצו ולסתמו במתכת עד שיהא רובו מתכת לא תיהני ליה טבילה, ועו"ק משה"ק תו' דמנ"ל דטעמיה דר"מ משום דהולך אחר המעמיד, דילמא מטמא משום כלי זכוכית, ועו"ק למה נקט התנא פלוגתתן בכלי זכוכית דטומאתן דרבנן ולא נקט לה בכלי חרס דטומאתן דאורייתא, ולר"מ הרי כלי חרס שניקצ וסתמו חוזר ומטמא וכמש"כ תו', ולמש"כ הר"ש פ"ב דכלים מ"ב ופ"ג מ"ג לכו"ע כן, ודוקא בחרס שפירש מן החצית אמרינן כיון שטהר שעה אחת שוב אין לו טומאה עולמית.

ולבן נראה דכל כלי המקבל טומאה מדאורייתא, לכו"ע לא אזלינן לקולא בחר המעמיד המועט, [עי' פ"א דכלים מ"ד אם רוב מן הטמא כו', ומיהו התם שאני שנתערבו ונעשו גוש אחד קודם עשיית הכלי, ועי' פ"ג מ"ד חצית שנתרועעה וטפלה בגללים כו', ועי' חו"ב כלים ס"ג ס"ק ט"ו דאיירי בשנטהרה ע"י הריעוע ומ"מ לא אזלינן בחר המעמיד לטהרה], ולפי זה כלי חרס שסתמו באבר אין לו טהרה במקוה, וכלי גללים כלי אצנים כלי אדמה שניקצו וסתמו באבר, שפיר י"ל דטמאין ככלי מתכת, דכיון דכלי עצמו ליכא טומאה שפיר אזלינן בחר המעמיד לחומרא, [וכן מתבאר

הזאה נינהו, ואף לטעמא דאמרין אליבא דמ"ד לכל הטומאות אמרו, דהיינו גזירה שמא לא יקבצו בכדי טהרתו, או דיאמרו טבילה בת יומא עולה לו, נמי שפיר איכא למימר דלא גזרו כה"ג אלא בשאפשר בטבילה, אבל לא תיקנו להפסיד הכלים לגמרי, כיון דבסתמא להיתוך קיימי, (ומהא דלא גזרו בכלי חרס שמא לא יקבצו בכדי טהרתו ושמא יאמרו טבילה בת יומא עולה, אין ראיה דהא ה"נ לא גזרו בכלי עץ ובכלי עש, וע"כ הטעם כמ"ש הר"ש רפ"ז דכלים, וה"נ כ"ח, ובכלל סתם כ"ח לאו לחיקון קאי וכדאמרין בעלמא כלי חרס כיון שנשבר אין לו תקנה), והאי טעמא עדיף טפי מהא דמשני, דהא בטומאה דרבנן מיבעיא לן בע"ז נ"צ א' אי גזרו עליהם טומאה ישנה, ואף דכלים דרבנן עדיפי וכמס"כ תו', מכל מקום מסתברא דאף בכלים דאוריתא לא הוו גזרי רבנן צמידי דליכא תקנה אחריכא.

והר"ש סוף פרק בתרא דכלים כתב צפשיטות דכלי זכויות יש להם טהרה במקוה, ומסתמא הדברים משמע דמסקנת הדברים כן והיינו אף למאי דאית לן למינקט כרב אשי, [ועי' בתשו' הגרע"א סי' ר"א], וכן הרא"ש בפ"ז דכלים מ"א כתב דנשברו טהרו צפשיטות שיש להם טהרה אחרת והיינו טבילה, ושם שנינו גם כלי זכויות ואין לומר אגב אחרני, דכפ"ל מ"א שנינו לשון זה גבי כלי זכויות לחוד, וגם הדברים מטין שלא היה ראוי להצריך טבילה לכלי זכויות חדשים אם כלי זכויות אין להם טהרה במקוה, שזה כעין תרמי דסתרי, וגם כד פריקין בסוגיין מהא דהזפת והמור בכלי זכויות, ולא משניין בכלים חדשים, משמע דכי הדדי נינהו, ולמאי דס"ל דלית להו טהרה במקוה, באמת גם חדשים לא צריכי טבילה, דמס"כ תו' משום שולחן הוא דוחק, דשפיר התנא כייל כל דיני טבילה ויש לו למינקט את החולצין בכלי זכויות חדשים, ובשלתן וטבלא טמאים, וזה עדיף טובא מלואוקמי כשנקצו והטיף לתוכן אבר וכר"מ, ומסוגיין אין סתירה לזה דשפיר קאמר רב אשי דגזירת טומאת אטו כלי חרס, וראוי היה לטהר מגבן, אלא משום שנראה תוכו כצורו גזרו שיטמאו מגבן, ולענין טומאה ישנה ופשוטים דיין באמת בכלי חרס, ומ"מ לענין אם יש להם טהרה במקוה שפיר אנו למידין מהא דרב אשי בע"ז ע"ה ב' דכי היכי

אפי' להחמיר, וכלי חרס שניקצ והטיף לתוכו אבר אינו מטמא מגבן, דבכל חומרא איכא למיחש דאחי לידי קולא, דיאמרו דמהני לה טבילה, וכן כלי מתכת שניקצ וסתמו בחרס אינו מטמא מאוירן, דאחי לידי קולא למימר שאינו נעשה אב הטומאה, ולא אזלינן בתר מעמיד אלא בדבר שאינו מקבל טומאה כלל והמעמיד מקבל טומאה, וכן לענין טבילת כלים יש מקום לדון למיזל בתר מעמיד אם המעמיד מתכת וכמ"ש במרדכי פרק בתרא דע"ז, ואף את"ל דאף בכלים המקבלין טומאה מדאוריתא אזלינן בתר המעמיד לחומרא, מ"מ נראה דתרחי דסתרי לא עבדינן, כגון כלי מתכת שניקצ וסתמו בחרס ונטמא מגבן, לא אמרינן דלא ליהני ליה טבילה דלחומרא חשיב ככלי חרס, דכיון דנטמא מגבן, ממ"נ מהני ליה טבילה, שאם הוא ככלי מתכת הרי מהני ליה טבילה, ואם הוא ככלי חרס הרי אינו מקבל טומאה מגבן, ועי' כלים פ"ה מ"א ובר"ש שם, ועדיין ז"ע. (כלים ס"ז סק"צ).

ט"ז א' אמרי כיון דכי נשתברו יש להם תקנה שוינהו ככ"מ, בתו' כתבו דל"ג אלא, משמע דס"ל דאף השתא ס"ל דלית להו טהרה במקוה כדאמרין מעיקרא, ולא שוינהו ככלי מתכת אלא להחמיר עליהם להוסיף להם טמאה מגבן, ולפי זה אפשר דמטמאין נמי מאוירן, וכמס"כ תוד"ה אלא מעתה לרב אשי, [ונראה דלקושטא דמילתא ס"ל כן אליבא דרב אשי, אף שבלשונם כתבו איכא למימר, דאם איתא דיש מקום לחלק, הו"ל לפרש קושטא דמילתא], ואף דהקושיא דלא ליטמאו מגבן היא נמי דליטמאו מאוירן וכמס"כ תו', מ"מ למאי דמשני דשוינהו ככלי מתכת לענין טומאת גבן, תו ליכא הוכחה דאין מטמאין מאוירן, דאף אי מטמאין מאוירן לא אפשר למכללינהו בזהדי כלי חרס ונתר, ושפיר איכא למימר דבאמת מטמאין מאוירן, אבל דעת הרמב"ם והראב"ד בפ"ג מהלכות כלים ה"ה דאין מטמאין מאוירן, ובמהרש"א כתב דלהך אוקימתא גם התו' מודו דאין מטמאין מאוירן.

ויש לתמוה לפירוש תו' דאם איתא דאין להן טהרה במקוה א"כ מאי פריך דיחזרו לטומאתן ישנה, הא עיקר גזירה דטומאה ישנה משום גדר מי חטאת כדאמרין לקמן, וזה לא שייך בכלים דאין להם טהרה במקוה דלאו בני

מטמאין מאוירן הרי ודאי לא יבואו לדמותן לכלי חרס, ואף אי מטמאין מאוירן נמי, ונימא דאף על טומאת אוירן אין שורפין ודלא כמ"כ תו', אכתי יש להם הכירא צוה שיש להם קצת חומרת כלי מתכת וקצת לא, דמזה ידעו לשאול אם שורפין על אחיה מהטומאות.

ולרב אשי נמי כיון דמטמאין מגזיהן ופשוטיהן טהורים כבר אית להו הכירא, ולמ"כ תו' דטומאה שמדין כלי חרס שורפין עליה, היה מקום לומר דלרב אשי אף אטומאת גבן יהיו שורפין, כיון דאף טומאת גבן מלקתא דכלי חרס היא, אבל בפשוטו ראוי לקיים מה שאמרו בגמרא צפשוטות כדבר ידוע שאין שורפין עליהן, ושעשו היכר לכך, גם לר"א, וכיון שכן אית לן למימר דגם למסקנא אין שורפין גם אטומאת תוכן דהא לר"א אין לחלק בין גבן לתוכן, אלא דלפי זה תשאר קושיית תו' ט"ו ז' ד"ה אחו, ועל כרחך דגם לר"א יש לחלק בין תוכן לגבן ואין שורפין על טומאת גבן.

(כלים ס"ב סק"ג).

תוד"ה אלא מעתה דאיכא למימר אה"נ, עי' מש"כ צוה בגמ' ד"ה אמרי ולק' בתוד"ה אלא כיון.

תוד"ה ה"ג, עי' מש"כ בכלים סי' ז' ס"ק י"א. תוד"ה אלא כיון דמשום טעם דנשצרו יש להם תקנה אין סבירא להוריד להם טומאה כו', ז"ע מנין קים להו ז"ל כן, הא איפכא חזינן, דלענין טבילת כלים חדשים הנקנין מן העכו"ם סגי בהך טעמא דנשצרו יש להם תקנה לשוינהו ככלי מתכת וכדאמר ע"ז ע"ה ז', ומאן לימא לן דלענין טומאה שאני, ובפשוטו אי לא גרסינן אלא, יש לפרש דהיינו משום דתרי הטעמים קושטא נינהו, דראוי לגזור עליהם טומאת כלי חרס משום דתחלת צרייתן מן החול, וגם ראוי למיגזר עליהם משום כלי מתכת כיון דכי נשצרו יש להם תקנה, והלכך אין להם טהרה במקוה ומטמאין מאוירן ככלי חרס, [לפי מה שגראה דעת תו' לעיל ד"ה אלא מעתה, ודלא כדעת הרמב"ם והראש"ד צפ"א מה' כלים ה"ה דאין מטמאין מאוירן, ומיהו בתו' לא מבואר כן אלא לרב אשי, ושפיר י"ל דלאוקימתא דידן מודו דלא מיטמו מאוירן, ועי' חו"ב כלים ס"ב סק"ה], ומטמאין מגבן ככלי מתכת. — ואי בטומאת גבן דיינינן ממ"נ לטהרם בטבילה, יש

דאכריך להו טבילה בחדשים משום דהואיל ונשצרו יש להם תקנה ככלי מתכת דמו, ה"נ מהני להו טבילה מטומאתן מהאי טעמא גופיה, וזו דעת הגר"א צו"ד סי' ק"כ ס"ק י"ט עי"ש, ושמעתי שצמאירי צע"ז הביא בשם הראש"ד נמי דיש להם טהרה במקוה, דרב אשי דע"ז הדר ציה מהא דאמר לעולם ככלי חרס דמי, והדרינן לשינויא קמא דכלי מתכת שוינהו כיון דיש להם תקנה, אבל הרמב"ם צפ"א מה"כ ה"ה פסק דאין להם טהרה במקוה. — לפי מה שפירשנו לדעת הגר"א והר"ש, יש מקום לומר דקודם שגזרו טומאה על כלי זכוכית, אף כלי זכוכית חדשים לא הוצרכו להטבילם, ורק לאחר שגזרו טומאה עליהם משום דדמי לכלי חרס, ותיקנו להם טבילה משום דדמו לכלי מתכת חידש רב אשי דצכלל תקנה זו גם להצריכם טבילה כשהם חדשים כיון דדמו לכלי מתכת, ויש נפקותא צוה בכלים חדשים הנעשים כיום מנוזלים שונים שאם נשצרו אפשר להתייחס, דמ"מ אין להצריכם טבילה כיון שאינם כלים המקבלין טומאה, ואף לדעת הרמב"ם דאין לכ"ז טהרה במקוה ומ"מ חדשים צריכים טבילה, נמי יש מקום לומר דדוקא ככלי זכוכית שגזרו גזרו, אבל אין לנו לחדש בכלים אחרים, וגם נראין הדברים דלא רק מה שיש להם תקנה גורם, אלא עיקר הענין חשיבות, דכלי מתכת עשויין לכבוד ודמיהן יקרים כדאמר חולין כ"ה ז', וה"נ כלי זכוכית לגודל חשיבותן וגם יש להם היתרון של התכה קצתם חכמים כמו המתכת, אבל כלי שאינו חשוך בעצמותו לא סגי צמה שאפשר להתייכו לחשצו ככלי מתכת, וז"ע. (כלים ס"ב סק"ג).

שם תנן כלי עץ וכלי עור כו', עי' בתו"י ובמש"כ בכלים ס"ב סק"ו.

שם עצדי צוה רבנן הכירא כי היכי דלא לשרוף עלייהו תרומה וקדשים, יש לעי' מאי הכירא הוא, הא דינס ממש ככלי עץ, ואף אם נימא דמטמאין מאוירן נמי, מ"מ אכתי יאמרו דדינס ככלי עץ והחמירו עליהם כדין כלי חרס, וכמו שהיו אומרים אם היו פשוטיהן טמאים, דדינס ככלי מתכת והחמירו שמטמאין מאוירן, דהא לכך הוצרכו להכירא, וי"ל דגם כו"ע ידעי דאין להסתפק צוהם אלא ככלי חרס או כלי מתכת, וכיון דפשוטיהן טהורים כבר ידעו שאין דינס ככלי מתכת, ואי אין

מקום לדון, וכש"כ למש"כ תו' לעיל ט"ו ז' ד"ה אהו ובסמוך ד"ה עזדי, דחילקו חכמים בין טומאת חוכן לגבן לענין שריפת תרומה וקדשים, ואי מהני טבילה איכא לפרושי הכי מתני' דואלו חולצין בכלים.

ובזה נמי ניחא הא דמסיק רב אשי לכלי חרס דמו, אע"ג דלענין כלים חדשים קאמר רב אשי גופיה דלריכס טבילה משום דדמו לכלי מתכת וכמש"כ תו', והיינו דס"ל לרב אשי דטעמא דברייתא מן החול עדיף טפי, ולכך ראוי למרמי עליהו דין כלי חרס לגמרי, ולא ס"ל למרמי עליהו נמי דין כלי מתכות דתרחי דסתרי ניהו, אלא דמ"מ החמירו בגבן משום שנראה כחוכן, והיינו דהרואה מרחוק עלול לטעות בין תוכו לגבן, ולכך יהבו לגבן חומרת תוכו, ולפי זה נראה דאף בנטמא גבו לא מהני להו טבילה, וכמו שסתם הרמב"ם שם, אח"כ ראיתי בצהגר"א יו"ד סי' ק"כ ס"ק י"ט נתבאר לעיל א'. (כלים ס"ב סק"ה).

ט"ז ב' הואיל ונראה תוכו כבדו, פרש"י דלא חשיב גב אלא תוך, ור"ל דכיון דהתוך נראה מבחוץ, ראוי להחמיר בנגיעה מבחוץ, כמו בנגיעה בפנים, דכיון דרואין זא"ז דומה כאילו נגע בפנים, והרמב"ם צפ"א מה"כ ה"ה כתב ומפני שתוכן נראה כבדן לא גזרו עליהם שיטמאו מאוירן אלא עד שתגע הטומאה בהן בין מתוכן בין מגבן ככלי מתכות, נראה דר"ל דכיון שהתוך נראה אינו חשוב כל כך כתוך, וכיון שאין תוכו חשוב כמו תוך של כלי חרס לפיכך הקילו בתוכו, וחזר דינו בנגיעה בכלי מתכת, וממילא מטמא מגבו נמי בכלי מתכת, ומ"מ ז"ע דהא כלי חרס ממש אף אם היה נראה תוכו כבדו היה לו דין תוך, דלא מצינו דבראיה קפיד רחמנא, וא"כ מה ראו חכמים על ככה להקל בכלי זכוכית, אצל לפירוש רש"י והראצ"ד ניחא, דאדרבה החמירו על גבו משום שנראה כתוכו, ומאחר שראו נורך להחמיר על גבו, ס"ל להראצ"ד דהקילו על תוכו דלא מצינו חומרא כזו בשום כלי שיהא מטמא גם מאוירו וגם מגבו. (כלים ס"ב סק"ג).

שם מ"ט משום גדר מי חטאת נגעו בה, א"ה, ראיתי להעתיק מש"כ בכלים סימן ד' בגזירה דיחזור לטומאה ישנה.

(א) כלים פ"א מ"ג העושה כלים מן העשת ומן החררה ומן הסובב של גלגל כו', הר"ש

פירש דלא חיישין בכל הני שמא מכלי טמא באו דכל הני לא נראו לקבל טומאה מעולם, ור"ל דחכמים גזרו על כל כלים הנמצאים להחזיקם בטומאה כדתנן פ"ה דטהרות, ובכלל זה גם כל שצרי כלים לענין טומאה ישנה, ולא היו גזירה לגזירה דכולה חדא גזירה היא, דכיון דהכלים מוחזקים בטומאים ממילא הם לכל הדינים כטמאים, הלכך העושה כלי משצרי כלים הרי הוא טמא, ובא התנא לפרש איזה דברים אין לחוש בהם שהם צאים משצרי כלים, ובמסמרים פלוגתא דב"ש וב"ה, ולכאורה בכל ספק אם זה מכלים או לא יש לטרה, דהוא ספק ספיקא ספק מכלים ואפי' אח"ל מכלים שמא טהורים היו, ואף שגזרו על כלים הנמצאים מ"מ הוא ספק בתרי דרבנן, דהא טומאה ישנה דרבנן, ולא הו"ל לתנא למיחני אלא אלו שיש להחזיקם כשצרי כלים והם גרומאות, ומסמרים לב"ש, ומה שי"ך להזכיר סובב של גלגל ואזני כלים הרי כל הני אינו אלא שמספק מטהרינן להו, ולא חיישין שמא נעשו משצרי כלים, גם לא נתפרש במאי קמיפלגי בקלוזות, ודוחק לומר דלרבנן קלוזות גריעי ממסמרים ובסתמא מחזקינן להו בשצרי כלים. — מן השחולת והגרודות יש לפרש דבסתמא הם נשחלים ונגרדים בעוד שהכלי גולם, ולכך כל הנידון אם תחלתן משצרי כלים, אצל בכלי זה ודאי לא נטמאו עדיין.

הרא"ש הקשה מאוגני כלים דהא היו טמאים על גב הכלי, וחייב דלא גזרו אלא על הנעשה מגוף הכלי ולא על הנעשה מידות הכלי, ואפשר דכל שצר שלא נטהר הכלי על ידו לא גזרו בו חכמים טומאה ישנה, שהרי הכלי עדיין בטומאתו וליכא למיגזר מידי, הלכך אוגני הכלי ואזני הכלים כיון שלא נטהר הכלי בשצירתם, לא גזרו בהם חזרה לטומאה ישנה, ולפי זה ה"ה כל השצרים שעדיין נשאר הכלי בטומאתו בשצירתם אין עליהם טומאה ישנה, [ובלבד שיהיו מיעוט הכלי, כן נראה], ומיהו ק"ק דהא בכלי שנשצר כולו גזרו טומאה ישנה על כל חלק ממנו, וא"כ אם יחזור וישצר הכלי כולו לאחר שעשה כלי מן האוגן, ראוי שיחזור האוגן לטומאתו, וא"כ גם לכתחלה אין לטרה, ואפשר לחלק בין אם עשה הכלי החדש בעוד הישן קיים, לבין אם עשה החדש כשהישן כבר נשצר כולו, א"נ אף דבכל שצרים לא מחלקינן

אף ברצפיניהו מרנף אמרינן לחד טעמא שם דלא גזרו, כש"כ בשהחליפו לכלי אחר שאינו מקבל טומאה, ואשמועינן מתני' דאף בשהחזירו לעשת או לחררה או לטס או לציפוי נמי לא גזרו דכל שחזר למצב שאין ניכר בו כלל שבר כלי לא גזרו בו טומאה ישנה, [וההיא דפי"ד מ"ז דהתיקן, יש לפרש דלאו כל הכלי אלא מקום השבר, דומיא דריחנן שבשבת ט"ז ז' דפירש"י רק על השצר], וכן אם עשה מן השברים אזורי כלי וטרס שחיצרן לכלי נמלך ועשה מהן כלים נמי כבר אינם חוזרים לטומאה ישנה, דכשהיו אזורי כלי כבר לא ניכר בהם שהם שברי כלי, וכן מן השחולות ומן הגרודות, דנמי אין ניכר בהם כלל שהם שברי כלי, ולריצ"נ אף קלוטות כן, ורבנן סברי דקלוטות עדיין מינכר קצת שברי כלי, ובמסמרות מחמרי ז"ש אפי' בסתם, וב"ה מחמרי רק כשידוע שנעשו מכלים, אף שאין ניכר בהם, משום דרגילות הוא שהם נעשים משברי כלים, ולפי זה היה אפשר לפרש התוספתא אף אם נימא דכלי העשוי לגנוב את המכס מקבל טומאה, דמ"מ הקילו בשביריו כיון דבסתמא עומד לפניו חדשות ואינו עומד לחזור לכמות שהיה, וליכא לטעמי דגזירה, אלא דאית לן לפרושי דומיא דעקל, ומשמע דאינו מקבל טומאה והנידון לפי זה בשידוע שנעשה משברי כלים, דמ"מ כיון שגשתנה לעקל ולכלי לגנוב את המכס תו לא גזרו בו, אצל הראשונים ז"ל לא פירשו כן.

ב) ולבאוריה יש להכריח הדברים לפי מאי דנקט הגרע"א ז"ל בתוספותיו בריש פירקין דדעת התו' שבת ט"ז ז' דלמסקנא גס רש"ג טעמי' משום שמה לא יקבצו בכדי טהרתו או שמה יאמרו טבילה בת יומא עולה, וטעמא דגדר מי חטאת ליתא למסקנא, דלפי זה לחד מהנך טהורין ברצפיניהו מרנף, עי' רש"י שם שפירש ז' לשונות, וא"כ תיקשי מתני' מ"ש מן העשת ומן החררה משום שלא נעשו מכלים הרי אפילו ידוע שנעשו מכלים טמאים מ"מ טהורים דאין לך רצפיניהו גדול מזה, אלא ודאי כמו שפירשנו דבאמת אף בידוע שבאו מכלים טמאים איירי מתני', ומרן זללה"ה בסימן י"ד סק"ד באמת הניח בצע"ג מהא דרצפיניהו מרנף.

ברם נראה לנטות מדברי הגרע"א ז"ל בכונת תו', ושפיר י"ל דגם למסקנא קיימא טעמא

בין נשבר צבת אחת לנשבר צוא"ו, מ"מ באזורי כלים מחלקינן, דבנשברו והכלי קיים לא גזרו טומאה על העושה מהם כלים, ובצירוף סצרת הרא"ש דלא גזרו אלא על העושה מגוף הכלי, אצל בלשון הרא"ש אין לפרש כן שהרי כתב שלא נראו לקבל טומאה מעולם, ונראה דמפרש אזורי הכלי שעושים אזורי לכלי ואח"כ מדבקים אותם, והוא התיבס קודם שחיברום לכלי.

ובאמת גם מכני כלים איכא לאקשו"י דהא במ"ז הביא הרא"ש מהספרי דכן שלפני המטה טמא, והוא הדין מסתמא לכל כני הכלים, דהא יש להם שם בפ"ע, וז"ל דכני הכלים דהכא הם מתחברים לכלים והם ממש חלק מן הכלי ואינם משמשים בפני עצמם, ואיירי נמי שעדיין לא נתחברו לכלי, וז"ע.

בר"ש הביא תוספתא דפליגי ר"מ ורבנן בעושה כלים מן העקל של ספינה ומכלי גדול שעשאו לגנוב בו את המכס דר"מ מטמא וחכמים מטהרין, ואם באנו לפרש דומיא דמתני', יש לפרש דעקל וכלי שעשאו לגנוב את המכס לכו"ע אינם מקבלין טומאה [ועקל פשוט שאינו משמש תשמיש כלי, וכלי שעשאו לגנוב את המכס, יש לפרש דבעינן דעת שיחול שם כלי, וכמו שנסתפקו בכלים סימן ג' סק"א עי"ש והכא לא נעשה לשמש תשמיש כלי], והנידון אם חיישינן שמה נעשו משברי כלים, ור"מ דמטמא משמע דס"ל דרגילות לעשותם משברי כלים.

ולו"ד הראשונים ז"ל היה מקום לומר דכולה מתני' בידוע שבאים משברי כלים, דבאין ידוע פשיטא שאין לחוש בעשת וחררה וסובב וכיו"ב, [ורק במסמרים יש מקום לחוש דרגילות הוא שבאים משברי כלים], ולא אינטריך לאשמועינן, ואשמועינן מתני' דלא גזרו טומאה ישנה אלא בכלי הנעשה משברים, אצל כשעשה מן השברים כלי שאינו מקבל טומאה ואח"כ עשה מן הכלי שאינו מקבל טומאה כלי המקבל טומאה, לא גזרו בו שיחזור לטומאה ישנה, דכל טעמי שנאמרו בשבת ט"ז ז' בגזירה דטומאה ישנה לא שייכי בכה"ג, דאין לחוש למי חטאת ולטבילה בת יומא או שלא יקבצו בכדי טהרתו, כיון שהחליפו לכלי אחר לגמרי שאינו מקבל טומאה, ולכך אף שחזר ונמלך והחזירו לזורתו הישנה שוב אינו חוזר לטומאה ישנה, והרי

שמאוי זהם טומאת שבעה דחרב הרי הוא כחלל, (או כמ"ש הרא"ש שם שמטמא בזהל וקשה להחזיקו בטומאתו), סגי בהך טעמא אף לפרש למה לרבנן לא גזרו בשאר כלים, אף דלדידהו לאו משום גדר מי חטאת לחוד גזרו, דמ"מ עיקר הגזירה בטומאת שבעה.

כונת הגרע"א ז"ל שם בתחלת הדברים הוא להקשות על הר"ש שכתב דלכך גזרו רק במתכת לטעמא דגדר מי חטאת משום דכלי מתכת הדבר קשה להמתין להן הזאה ג' וז' משום דחרב הרי הוא כחלל, והנה כונת הדברים דכיון דחרב הרי הוא כחלל הרי הדבר מצוי זהם שריכים הזאה שאפי' נגעו בחדם שנגע במת נמי נריכים הזאה, לכך גזרו זהם טפי משאר כלים אף שגם הם אם נגעו במת עצמו נריכים הזאה, וקשיא ליה להגרע"א ז"ל דלפי זה מה צורך להזכיר דקשה להמתין, ולו יהא דאין קשה להמתין אצל הרי גזירה דמי חטאת לא שייכא אלא באלו שריכים הזאה, והם כלי מתכת משום דחרב הרי הוא כחלל, והתו' שהזכירו דקשה להמתין היינו לטעמא דשמא לא יקבנו בכדי טהרתו או דיאמרו טבילה בת יומא עולה, אצל הר"ש הזכיר זה לטעמא דגדר מי חטאת, וזה קשה, ומש"כ הגרע"א אצל בשאר כלים דלא שייך בהם מי חטאת ר"ל שאין מצוי זהם לפמש"כ הר"ש דלא חיישין אלא במתכת דחרב הרי הוא כחלל, אצל ודאי דמשכח"ל מי חטאת גם בשאר כלים כשנגעו במת, אצל דברי הגרע"א ז"ל הם בדברי הר"ש וסתם הדברים לגודל הפשיטות ובהם השיגו הרש"ש.

ולפי מה שפירשנו דגדר מי חטאת עיקרו כל טומאת שבעה, ודאי יש להזכיר טעמא דקשה להמתין, לפרש למה לא גזרו בשאר טומאות משום גדר הלכות טומאה שבהן, ומיושצין דברי הר"ש.

בטעמא דלא גזרו אלא במתכת שפירש בזה הר"ש ברפ"ב כמה טעמים, אפשר עוד דכיון דסתם כלים הם ממתכת, סגי בשגזרו זהם, דעי"ז כבר לא יאמרו טבילה בת יומא עולה, וגם ליכא גדר מי חטאת שכבר יהיו זכורים ההלכות, וגם יזהרו לנקוד כשיעור, דכיון שאינו דבר מצוי דייק ביה לשאול ולברר, ותו אין צורך לגזור בשאר הכלים שאינם שכיחים כ"כ.

דרשצ"ג משום גדר מי חטאת, וכדמשמע בגמ' דהך טעמא פשוט הוא, אלא דגדר מי חטאת לאו מי חטאת דוקא, דאטו חבה יתירה נודעת למצות מי חטאת טפי מלכל מצות טומאת שבעה, אלא הכונה דכל ענין טומאת שבעה יבטל לפי שיורגלו לשבור ולא ירצו להמתין, וראוי לפרש דבשאר טומאות לא חיישין שישכחו ענין טומאתן דכיון דזמן מועט הוא לא ישכחו ואדרבה רובם יטבילו וימתינו, נומיהו משום שמא לא יקבנו בכדי טהרתו שייך לחוש אף בזה דמ"מ לפעמים יארע שירצו לטהר ע"י שצירה, וכן משום טבילה בת יומא נמי איכא למיחש דכשירצו ששכחו ונטהר מיד אמו למימר דלא בעי הערב שמש, אצל עיקר הטומאה ודאי יזכרו כיון דרוב האנשים יטבילו, והן הן דברי התו' וכן פרש"י שם דבטומאת מת לא ירצו להמתין שבעה ימים משא"כ בשאר טומאות, א"נ כונת תו' לומר דאפשר דרשצ"ג לא פליג על עיקר טעמיהו דאביי ורבא, אלא דס"ל דבכל טומאת שבעה אין לחוש, דלא יורגלו לשבור אלא ימתינו, ולמקרה שיזדמן שישכחו לא חייש רשצ"ג שילמדו ממנו לומר טבילה בת יומא עולה, או שלא יקבנו בכדי טהרתו, אצל טעמיה דרשצ"ג בטומאת מת באמת משום גדר מי חטאת דהך טעמא פשוט טפי, וכן לרבנן נמי אפשר דבטומאת מת מודו לטעמא דגדר מי חטאת, אלא דס"ל גם לגזור בשאר טומאות משום טבילה בת יומא או שלא יקבנו, ולפי זה אפשר לקיים פי' ר"ש במתני', לענין טומאת הנפש, דבזה לכו"ע אפי' רצפינהו מרצף טמאים משום גדר מי חטאת, ואשמועינן מתני' דבעשה מן העשת וכו' לא חיישין שמא הם משכחי כלים, ולפי זה מלאנו חילוק גם לרבנן בין טומאת הנפש לשאר טומאות לענין חזרה לטומאה ישנה, דדרצפינהו מרצף, וכן מבואר בר"ש במ"א ולעיל רפ"ב דטעמא דגדר מי חטאת קיימא למסקנא.

ואפשר עוד דאף לרבנן עיקר הגזירה בטומאת שבעה משום דאז רגילות שלא ירצה להמתין, וכיון שגזרו גזרו בכל הטומאות דהא איכא נמי חששא דלא יקבנו בכדי טהרתו או שיאמרו טבילה בת יומא עולה, דהוא חששא דשייך אף שרק מיעוט ישכחו, אצל לולא טומאת שבעה, לא היו גוזרים בטומאת ערב כלום, ולפי זה למש"כ הר"ש רפ"ב דלכך גזרו רק בכלי מתכת משום

להחזירם לטומאה ישנה, ואף דאין לחדש חומרא בספיקא דרבנן בלא ראייה, מ"מ הכא י"ל דחדא גזירה היא דכיון שגזרו על ספק כלים הנמצאים ממילא הם בחזקת טמאים אף לענין טומאה ישנה.

(ד) שם פי"ד מ"ז כלי מתכת מטמאין ומטהרין שצורין דר"א כו' כיצד הזה כו', לפיר"ש והרא"ש קשה רישא ל"ל, ועו"ק למה חלקן בתרתי ליחסי ברישא כ"מ מטמאין ומטהרין שצורין כיצד הזה כו', ועוד מאי מטמאין דקאמר ר"א, ובא"ר פירש דבאמת תרתי פלוגתא נינהו, ולר"א הכלי מטמא ונטהר גם כשהוא שבור, והוא חידוש גדול דלפי זה לר"א ליכא חזרה לטומאה ישנה אלא לעולם הוא בטומאתו, וגם קשה לפי זה למה מהני שצירה למעט הימים, כיון דגם בשצירתו הוא בטומאתו.

ובראה דבאמת בתרתי פליגי, חדא אם ימי השצירה עולין בחשבון, דר"א ס"ל דגזירת טומאה ישנה היתה כאילו לא נשבר וממילא הימים שהכלי שבור נמי עולין בחשבון, ונפ"מ לדידיה בשנשבר ציוס שנטמא והתיכו והזה עליו וחזר ונשבר, דצוה אף לר"א צריך להמתין ד' ימים, כדמשמע בתוספתא דר"נ הוא דקאמר דאף בכה"ג חוזר ומזה צו ציוס, אבל ת"ק אף אליבא דר"א לא סבר הכי, ואם היה שבור כל הד' ימים וצרביעי תיקנו מזה עליו צו ציוס לר"א, ור' יהושע סבר דאין מטהרין אלא שלימים, אבל הימים שהיה שבור אין עולין בחשבון, דכשמתוכו חוזר לטומאה ישנה שהיה זה כפי אותו היום שנשבר צו, וזו פלוגתא קמייתא, ומטמאין ומטהרין דקאמר ר"א היינו שממשיך טומאתו וטהרתו צימים אף כשהוא שבור, ועוד נחלקו דלר"א שצירה כימים חשיבא ואפשר להזות צו ציוס את ההזאה שצריך להזות אם ראשונה או שניה, ור"י סבר דאין השצירה במקום ימים וצריך להמתין הימים כאילו לא נשבר, ורהיטת הדברים בפיר"ש והרא"ש כהראב"ד דכל שהתיכו צו ציוס לא הפסיד כלום, ומטרפת ההזאה שקודם שצירה להזאה שלאחר שצירה.

לדעת הרמב"ם פלוגתא קמייתא אם הזאה שקודם שצירה מטרפת להזאה שלאחר שצירה, וקאמר ר"י דאין מטהרין אלא שלימין שלא תהא שצירה מפסקת באמצע, דלעולם חוזרין לתחלת טומאה ישנה, ובתה הכי מוסיק ר"א דלא זו בלבד

לרשב"ג נשבר בשציעי אחר הזאה נמי חוזר לטומאה ישנה להצריך טבילה, דכיון דגזרו בטומאת הנפש גזרו בכל.

(ג) יש לעי' מתי חוזרים לטומאה ישנה, אם רק לאחר שעשה מהן כלים שהם מקבלין טומאה מכאן ולהבא, או דכל שחזרו למצב שאם היו טמאים לא היו נטהרים, כבר חזרו לטומאה ישנה, כגון שהתיכן ועשה מהן גולמי כלים, ואת"ל דכל שאם היו טמאים לא היו נטהרים, כבר חזרו לטומאה ישנה, דשורש התקנה כאילו השצירה לא הועילה, יש מקום לומר דאף בכלים טהורים שייכא הך גזירה, שאם נשברו והתיכן דבמילתא קמייתא קיימו ומקבלין טומאה אף כשהן עדיין גולמי כלים.

ועל פי זה היה אפשר לקיים מה שהרמב"ם בפיה"מ פירש מתניתין משום גולמי כלים, וכן בפ"ח מה"כ ה"ב, ואיירי מתני' בכלים טהורין, וכשנעשו משברי כלים מקבלין טומאה אף כשהן גולמיים, ומפרשא מתני' מתי יש לחשוב השצירה שהם מכלים, אבל לשון הרמב"ם אינו מורה על כונה זו, אלא כאילו הכלים שנעשים בלא היתוך מאלו הדברים הם לעולם במצב של גולמי עד שיתכס, ולמש"כ הכ"מ אף בצאים מכלי טמא איירי דמ"מ הם טהורים כיון שהם גולמי, ולפי זה אדרבה מוכח מכאן דאף כלים טמאים שנשברו וחזר ועשה מהן כלים אינם חוזרים לטומאה ישנה עד שיהיו במצב שראויים לקבל טומאה אילו נעשו מתחלה כך, אבל עיקר פי' הכ"מ צ"ע דא"כ עיקר החילוק בין אם הותך ללא הותך, וזה לא נזכר כלל, וגם ל"ל למיתני חילוקים מאין בא המתכת כיון שאין החילוק אלא שזה בהתכה וזה שלא בהתכה, ועוד דא"כ במסמרים מה לי אם צאים מכלים או לא הא העיקר אם התיכן או לא, ובמאי נחלקו צ"ש וצ"ה, ואמנם דברי הרמב"ם סתומים, ורהיטת הדברים בספר היד שלא הזכיר היתוך כלל מתפרשים דבאמת מה שכתב היו פעם כלים גורם להחשיבם כלים אף במצב של גולמיים, אבל בספק אם צאים מכלים לא מחמירין לטמאותן בגולמיים, וצ"ש סברי סתם מסמרים מכלים ומחמירי בהו כאילו ידוע שבאו מכלים, וצ"ע.

ולדעת הרמב"ם לא מנאנו דין סתם שצרי כלים אם החמירו בהם שמא טמאים הם לענין

שמאטרפין אלא שגם שצירה מועלת לחסוך ימים, וקאמר ר"י דאפי' לטעמין דאין שצירה מפסקת מ"מ אין להחיר הזאה פחות משלישי ושציעי.

נראה דנשצר אחר טבילה קודם הערב שמש, דנטהר בהערב שמש אף שהוא שצור, דכל שגמרה מעשה טהרתו לא גזרו בו כלום, והא דתניא בתוספתא פ"ק דב"מ רש"א אפי' כ"מ שהיה טמא טב"י חזר להיות טב"י (כג' הגר"א) יש לפרש דאם התיכו קודם הערב שמש צריך הערב שמש, אבל אם התיכו אחר הערב שמש טהור, ואם נפסף לומר דדוקא קאמר שחזור לעולם להיות טב"י וצריך הערב שמש לאחר שהותך אפי' הותך למחרתו, אפשר דבאמת משום כך נשנה כדברי יחיד, דפליגי רבנן עליה וס"ל דכל שאינו מחוסר מעשה לא גזרו עליו טומאה ישנה כלל, ועיין רמב"ם פ"צ ה"ג, ואפשר דאף אי ר"ש בהותך בו ציוס קאמר, דנמי פליגי רבנן עליה וסברי דבטב"י לא גזרו כלל ונטהר מיד בשצירתו אף קודם הערב שמש. (כלים ס"ד).

שם הכל מודים כשהניחם בשעת קישור עבים כו', רש"י פירש דשוכה היינו נמי בשהניחן לקבל מים אלא שאח"כ שכת, ונראה דר"ל שאם היה זכור היה נוטל, [שאל"כ הר"ז הניח, וכי אסור לו להסיח דעת מהן], ואפ"ה הניחן בשעת פיזור עבים טהורין, ונראה דהיינו בשכת אח"כ דכיון דהנחתו לא מוכחא מילתא שפיר מהני שכת דלא ליחשבו שאובין, אבל הניחן בשעת פיזור עבים כדי שיתמלאו מים לכשימטיר, ודעתו עליהן גם כשנתקשרו העבים, נראה דחשיב נחמלאו לדעת, דכל הך מימרא בשוכה איירי, אבל צמניח בכל גווי חשיבי שאובין, עוד פרש"י דשוכה בחצר דמודו היינו נמי דוקא בהניחן בשעת קישור ונתפזרו וחזרו ונתקשרו אבל הניחן בשעת קישור ושכת אף בחצר חשיבי שאובין. — ונראה שהכריח לרש"י ז"ל לפרש דשוכה היינו נמי בשהניחן לקבל מים אלא שאח"כ שכת, ולא פירש שהניחן סתם לצורך אחר, דלשון בטלה מחשבתו משמע שהיתה מחשבה לקבלת מים, ואפשר דממתניתין דמקואות פ"צ מ"ז דמבואר התם לפי הרמב"ם והרא"ש דמניח קנקנים לנגבן מודו ר"א ור"י דלא חשיבי שאובין, [אלא דר"א מצריך מעט מים], דייק רש"י דכה"ג אף ב"ש מודו, דלא הוזכרה שם פלוגתא ב"ש וב"ה, וגם

ר"א מתלמידי ב"ש, ואף בעונת גשמים איירי, ואם איתא דצעי בשעת פיזור עבים דוקא ודאי היו מזכירין תנאי זה, אלא משמע דכל שהניחן לנגבן בכל גווי שפיר דמי, וכן גוונא דמ"ט מסתברא דמי לבשעת קישור עבים ומבואר דכה"ג שלא נתן לשם קבלת מים עדיף משוכה ואף בשעת קישור עבים טהורין, ולפי זה לפרש"י הניחן לנגבן אפילו הניחן תחת הצינור בשעת קישור עבים לא חשיב שאובין, ומיהו אולי אפשר לומר דבטלה מחשבתו, דמעשיו מוכיחין היפוך כונתו, ולעולם בשעת קישור עבים אף שצמניח לצורך אחר מ"מ פתיכי במחשבתו שיתכן ויתמלאו מים, וגמרא דקאמר בטלה מחשבתו [וכתבנו דאפשר דמזה דקדק רש"י דבעינן הנחה לשם קבלת מים] היינו לאפוקי נתפזרו וחזרו ונתקשרו דבזה כל שלא הניחן לשם קבלת מים אף שהניחן בשעת קישור עבים, כל שנתפזרו, טהורין, אף לב"ש, אבל כל שלא נתפזרו י"ל דחשיבי שאובין לכו"ע, אף שלא הניחן לשם קבלת מים, ואף אם נדייק ממתניתין דמניח קנקנים לנגבן מ"מ אין לנו אלא בחצר ולא תחת הצינור, ומיהו פשטא משמע דכל שלא נתכוין לשם קבלת מים בכל גווי שפיר דמי, וכ"מ מפ"צ מ"ט וכמס"ב, וז"ע. (מקואות ס"ז ועי"ש באורך).

שם אף צנות כותים נדות מעריסתן בו ציוס גזרו, ובתו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בחו"צ נדה. ל"א ב' מתני' והכותים מטמאים משכב תחתון כעליון מפני שהם צועלי נדות כו', ר"ל דהכותים הזכרים אינם טמאים אלא כשהם נשואים כדאמרין בגמ', ומשום שהם צועלי נדות, ומבואר דדיינינן להו כישראל כשרים, דהא עובדי כוכבים עשאים כזבים מנן ט' כדאמר ע"ז ל"ו ב', ומבואר דס"ל להאי תנא דגרי אמת הם, וכן מבואר מהא דחשיב להו כצועלי נדות ומשום דיושבות על כל דם ודם, ואי גרי אריות נינהו, הרי אין עובד כוכבים מטמא ציזה כדאמר לקמן ל"ד א', וכן מהא דמסיים שאין חייבין עליהם על ביאת מקדש ואין שורפין עליהן את התרומה מפני שטומאתן ספק, משמע שיש כאן ספק טומאה מדאורייתא.

ולמ"ד גרי אריות הן, ודיינינן להו כעובדי כוכבים, הרי הן מטמאין כזבין, תינוקת מצת ג' ויום אחד ותינוק מנן ט' ויום אחד כדאמר

הזורע את התרומה, ואשמועינן דאין המתנות
שלו מחמת קדושת תרומה שבהן, אלא מוכרין
והדמים שלהן, וצתו' אנשי שם נסתפק בזה ע"ש.
(תרומות ס"ח סק"ו).

שם אף מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי זו
ביום גזרו, נתבאר לקמן קנ"ג א'.

מתני' אין שורין דיו וסמנים, נתבאר בסימן ט"ו
סק"א ב' ג'.

שם וכרשינין, נתבאר בסימן ט"ו סק"ג, ועי'
בסימן י"ד ס"ק ט"ז.

שם ב"ש אומרים אין שורין דיו וסמנים וכרשינין
אלא כדי שישורו מצעוד יוס כו' אלא כדי
שיצודו מצעוד יוס כו', יעויין צתו' לקמן י"ח א'
ד"ה ולימא דאיכא דמפרש טעמייהו דצית שמאי
משום שציתת כלים, ואיכא דמפרש משום גזירה
שמא יעשה בשבת, ולכאורה איכא נפקא מינה בין
הטעמים אם עשה בכדי שיעשה מצעוד יוס ואירע
שראה שלא נעשה מצעוד יוס, כגון שראה
שהמזודה עדיין ריקה עם כניסת השבת, דלפי
הטעם משום גזירה שמא יעשה בשבת, הרי כל
שעשה בכדי שיעשה מצעוד יוס לא גזרו, אבל אם
הטעם משום שציתת כלים, הרי עכשיו יודע
שהכלים לא יצתו וחיוב למנעם, ומיהו הא ודאי
שאינו חייב לשוב ולצדוק אם עשו מצעוד יוס,
שזה ודאי מתפרש בלישנא דמתני' שאין צריך.
(סל"ד סק"א).

שם אין נותנין אונין של פשתן כו', נתבאר בסימן
מ"ג סק"ד.

שם ולא את הנמר ליורה אלא כדי שיקלוט העין,
הכא לא קתני מצעוד יוס, לפי שאינה צבא
צפני עצמה, כדקתני ולא את הנמר ולא קתני
אין נותנין נמר, והלכך סמיך אמצעוד יוס דקתני
גבי אונין.

ובירושלמי משמע דקליטת העין צבצב הוא כעין
מאכל בן דרוסאי באוכל, דעדיין אינו
ראוי כל כך לשימוש, דפריך מה נהנה, ומשי
שיש שאינם מקפידין ומשתמשין בצגד משקל
העין, ור"ש בשם ר"א אמר דטעמייהו דצית
שמאי [וצנדפס צית הלל והוא ט"ס] דילפי
ממלאכת איסור דכשם שהצבצב בשבת מתחייב

ע"ז ל"ו ב' ל"ז א', וראוי לומר דסגי בהכי גם
שלא ליטמע בהן, ואין צורך להוסיף לגזור
בצנותיהן טומאה מעריסתן, וזה כגירסת הגאונים
שהציא צבצל המאור שבת ט"ז ב' וצרמז"ן
בחדושו כאן דל"ג הא דאיתא לפנינו שבת שם
דאף צנות כותים נדות מעריסתן זו ביום גזרו,
דהתם אליבא דר' יוסי קיימין דאית ליה גרי
אריות נינהו כמ"ש תו' ל"ב א' ד"ה ר"מ,
ולדידיה לית לן לחדש גזירת טומאה מעריסתן,
וגזירת הי"ח היא תינוק נכרי שמטמא צויבה
כדאמר שבת י"ז ב', וצתו' הנ"ל קיימו הגירסא
בשבת שם ועל פי זה כתבו לחדש דגם לר' יוסי
דגרי אריות הם הוסיפו לגזור בהם טומאה
מעריסתן, דלא ליטמע בהן, ולא סגי במה שגזרו
עליהן כזבין מצנות ג' דכותים לא דלילי מינייהו
ישראל כולי האי כמו מעובדי כוכבים, וצתו' שבת
ט"ז ב' ד"ה אף כתבו דלרנצ"י ע"ז ל"ו ב' דגם
בעובדי כוכבים גזרו נדות מעריסתן, מ"מ שתי
גזירות היו אחת דכותים ואחת בעובדי כוכבים,
גם למאן דאמר גרי אריות נינהו, ונ"ל דתחלה
גזרו דכותים משום דהוו שכיחי בהו ישראל, ולא
גזרו על עובדי כוכבים, ואחר כך גזרו גם על
עובדי כוכבים, דאם גזרו תחלה על עובדי כוכבים
כבר היו כותים בכלל אי גרי אריות נינהו, דדוחק
לומר שהתנו במפורש שלא תחול הגזירה על
הכותים, ולו"ד ז"ל היה נראה דיש לפרש דברי
רנצ"י רק למאן דאמר גרי אמת, וכעת ראיתי
צתו' הרא"ש בסוגיין דנקט דכשגזרו על תינוק
עובד כוכבים שיהא כזב, לא גזרו על תינוק כותי
גם למאן דאמר גרי אריות, ולפי זה נתנו לכותים
דין צפני עצמן גם למאן דאמר גרי אריות, ושפיר
הוצרכו לגזור עליהם ביחוד. (עד כאן).

י"ז ב' אלא גזירה משום תרומה טמאה ציד
כהן דילמא משהי לה גביה ואתי לדי
תקלה, לפי זה נראה דאין מקום לחייב צה נתינה
לכהן, דכיון דהכהן הוא החשוד לא יפסיד בזה
כלום, ואם אירע שישראל זרע תרומה שלא באה
ליד כהן, נמי המזיק מתנות כהונה או שאכלן
פטור, והא דאליטריך למיתי בתרומות פ"ט מ"ב
ג' גבי עניים דמוכרים לכהנים והדמים שלהם,
הוא משום דאירי בשדה של כהן, דקתמא הוא

משקלט העין, ה"נ סגי בהכי בערב שבת, וזה ניחא בין לטעמא דשניית כלים וזין לטעמא דגזירה, דמשקלט העין שוב אינו חייב עליו משום לזבע, דאם יש בו עדיין משום לזבע ראוי שיהא אסור להשהותו מידי דהוי אגגית, והכא לא נימא דאפקורי מפקר להו, שלא אמרו כן אלא בשכר דעל כרחק להשהותו יותר מז' ימים כמש"פ רש"י, וכן לטעמא דגזירה שמה יעשה בשבת כיון שכבר עשה מערב שבת שכבר ראוי בשעת הדחק תו לא גזרינן. (סל"ד סק"ה).

שם וכולן ז"ה מתירין עם השמש, עי' מש"כ בזה בס"י ז' סק"י.

בדברי הגרע"א דבשבת אסור מדין אמירה לעכו"ם, עי' מש"כ בסימן כ"ג סק"ב.

רש"י ד"ה נותן, נתבאר לקמן קנ"ג א'.

תוד"ה אין פורסין אע"ג דבשבת נמי אם פירס מלודא אינו חייב חטאת שאינו יודע אם יזוד אם לאו כו', נראה דאין כונתם דפטור משום הספק שמה לא יזוד, דגם בפורס בחורשין שכתבו בסמוך בשם ירושלמי דודאי יזוד, נמי פטור, שאינו אלא גרמא שהיה צניסותה למלודא גורמת להיותה ניזודת, ופריסת המלודא אינו אלא גרמא, אלא יש לפרש כונתם דכיון דפריסת המלודא אינה מכריחה את הצידה, לפיכך אינו אלא גרמא, וכ"ה בתו' הרא"ש דאינו חייב חטאת לפי שאינו זד בידים, וכן ברש"א.

בא"ד דפעמים אחי לידי חיוב חטאת כגון שבשעת פריסתו יזוד כו', נראה דר"ל דבפורס המלודא לפני החיה או מקרב המלודא אליה ונכנסת לתוכה חשיב צידה, שזה כמושכה להכנס למלודא, וכן התוספתא יש לפרש כך, והיינו דקתני ונכנס לתוכה ר"ל שקירב המלודא אל הבהמה או העוף עד שנכנסה לתוכה, [ועי' בספר מרן זללה"ה לז"ק סימן י"ד ס"ק י"ז וז"ע], אבל אם הניח המלודא שלא צפניהם, אפילו הגיעו מיד ונכנסו לתוכה פטור שאינו אלא גרמא, שאין חילוק אם הגיעו מיד או לאחר זמן, עי' מש"כ מרן זללה"ה בסימן ל"ו סק"א. — ומש"כ שם בפירוש דברי התו' לענין צידה, יש להעיר דברש"א ותו' הרא"ש מבואר כהמג"א, ועי' בתשובות בית אפרים סימן כ'.] (סמ"ו סק"ה). — וע"ע מש"כ בזה בסימן ל"ד סק"ב.

י"ח א' מאן תנא נתינת מים לדיו זו היא שרייתו כו', לכאורה הול"ל זו היא לישתן, וי"ל דהא לישא לא הוי במשכן, וכל מלאכת לישא מסממנין גמרי לה, הלכך הנידון הוא אי נגמרה מלאכת שריית הסממנים בשרייתו לחוד, וממילא זו היא מלאכת לישא דאית לן למילף, או דרק בעירוב שאתר כך נגמרה מלאכתו, וממילא לית לן למימר דשריית לחוד חשיבא מלאכה, ומפרשין דהיינו פלוגתא דרבי ורבי יוסי ב"ר יהודה, וקמפלגי בקמח והוא הדין בדיו, אי בנתינת מים לחוד חייב, או דבעי עירוב או גיבול, ודחין דאפשר דבדיו לכו"ע חייב בנתינת מים לחוד, דאין מחוסר כל כך העירוב, ורק בקמח סבירא ליה לרבי יוסי ב"ר יהודה מסבירא דהתם הנתינת מים לחוד ליכא למיחשבה כעירוב גמור, דעדיין צריך גיבול.

והנה מבואר דמלאכת לישא למידה מעירוב הסממנים עם המים, ואע"ג דלפרש"י לקמן כ"ג א' וכן ברמב"ם צפ"א מהלכות תפילין ה"ד מבואר שהיה גיבול ממש בדיו, ומסתמא הוא הדין בסממנים דכהדדי תנינו בנתינתו, מ"מ לא ילפינן מינה להצריך גיבול, דמעשה השריית עיקר, וכיון דמחייבין אשריית לחוד או אשריית ועירוב תו ליכא לאצרכי גיבול, ועוד דגיבול זה אינו אלא לנוחיות להכנת הצבע שיהא מוזמן לכל שעה, אבל אי צעי מגרר השחרורית מיד לתוך מי העפאים ונותן קצת שמן או דבש לתוך המי עפאים, ואינו מגבול כלל, הלכך מהאי גיבול לית לן למילף.

ונראה דאי ריב"ז פליג נמי בדיו, היינו דמצינן עירוב, אבל גיבול לא מצאנו בדיו בשרייתו, דהא השרייתו לפרקו.

מהא דקתני מתני' כדי שיטורו מצעוד יוס, מבואר דאין הנידון בסממנים ודיו הטחונים לאצק, דא"כ מיד עם שרייתם הם נישורים, וע"כ בגושים מדובקים איירי, ועד שיטורו היינו שכל הגושים ימסו, ומבואר מזה דהדיו והסממנים הם אצקים שנתגבלו ונדבקו וכמש"כ רש"י לקמן כ"ג א' וברמב"ם פ"א מה' תפילין, וע"כ דגם התו' מודו בזה, ומש"כ תו' דלגבול דלקמן היינו עירוב ולא פירשו כפרש"י שם דהיינו הגיבול הראשון שמקצץ הפית, משום דהתם בגמ' משמע שהשמן זית יפה

נריך אלא עירוב קל, סגי אף לריצב"י בנתינת המים לחוד, ורק בקמח ס"ל דבלא לישה לא מיחייב, וכדדיינינן בזה בגמ'.

המוסיף קמח לעיסה וגיצל היינו לש ואם יש כגרוגרת צמה שהוסיף חייב, ויש להסתפק הוסיף מים לעיסה וגיצל ועדיין היא עבה מהו, מי אמרינן אין לישה אחר לישה, או"ד כיון דהוסיף מים הרי נתחדשה כאן לישה מחודשת במים הנוספים וחייב, ועי' סט"ו ס"ק י"א.

שם אצל דיו דלאו צר גיצול כו', עי' בסמין ט"ו סק"א ב' ג'.

שם אחד נותן את האפר כו', עי' מש"כ לקמן קנ"ה ב'.

שם פותקין מים לגינה כו', עי' מש"כ בסמין כ"ג סק"י אס גם בשביעית כן.

שם ומניחין קילור ע"ג העין כו', עי' מש"כ בסמין כ"א סק"ט, ובדברי הרא"ש באיסור ממרח עי' בסמין י"ז סק"ג.

שם אל"ר ר"י ולימא מר משום שציתת כלים כו', נתבאר בסמין ל"ד סק"ב ג' ד'.

תוד"ה אצל אלא האי גיצול היינו עירוב בעלמא, עי' בסמין ט"ו סק"א ב'.

בא"ד וא"ת והא מורסן כו', עי' בסמין ט"ו סק"ג ד'.

בא"ד ומכאן קשה על המפרש כו', עי' בסמין ט"ו סק"ט.

תוד"ה ולימא דטעמא דבית שמאי לאו משום שציתת כלים כו', עיין מש"כ בזה לעיל י"ז ב' במתני', ובסמין ל"ד סק"ג.

בא"ד דמתני' בלחי וקוקרי, מש"כ תו' דלרבה דטעמייהו דצ"ש במתניתין משום דגורי ערב שבת אטו שמא יעשה משתחשך, דלפ"ז מצודות דמתני' בלחי וקוקרי, הוא פשוט דכיון דמתני' אחי לאשמועינן הך גזירה לא יתכן להכניס כאן סתם מצודות דאסירי מדאורייתא לצ"ש משום שציתת כלים, [למש"כ תו' דלרבה ברייתא דשציתת כלים צ"ש היא], וע"כ דתני מצודות משום דכיל גס לחי וקוקרי דבהם צעינן למיתי מטעם הגזירה דערב שבת אטו שבת, דבדליכא מעשה לא סבירא להו לצ"ש שציתת כלים, וצ"ה שרו גס במצודות

לגיבול, היינו שהוא יפה לדיו, דאמימרא דריצב"ל התם קאי, והגיבול שמקצץ הפית אינו אלא לשם איסופו ושמירתו, ועל שימוש זה אין שייך לומר שהוא יפה לדיו, וע"כ תועלתו אח"כ בשרייתו ובעירובו, ונמצא דמה שהוא יפה לגבל היינו שהוא מועיל בעירוב האחרון, ואין כאן מקום להזכיר מה שהוא מועיל באיסופו ושמירתו עד לשרייתו, והו"ל לגמ' למימר לעשן או לערב, והיינו שפירשו דהאי לגבל היינו לערב, ומ"מ גם פרש"י מתפרש שפיר ונקטו בגמ' הפעולה הראשונה שבו מתערב השמן, ואה"נ דעיקר תועלתו בעירובו.

יש לעיין בזה דחשבינן שריית הסמנים ללישה, והרי העושה צלילה רכה מצלילה עבה לא חשיב לישה בזמן שהוא מפרק ומדלל את החיבור, וכמש"כ מרן זללה"ה באו"ח סימן נ"ח סק"ז, [וכ"מ בזה דשרינן ק"מ א' להמחות החרדל שלשו מערב שבת, ועי' בזה"ל סימן שכ"א סט"ו בזה], ונריך לחלק בין יבש ללח, דכשנותן טיט לח אפילו עבה לתוך המים הרי המים מפרקין את החיבור לגמרי, אצל כשנותן רגב עפר יבש למים הרי בתחלה המים מדבקין את החלקים כחיבור לישה, וכאילו טחנו אותו וחזרו ודבקו אותו, וציראים כתב דכל שדרך להמחותו ע"י משקין נקראת לישה, וצ"ע דהא לישה הוא להדזיק על ידי המשקה, ושמא כונתו דוקא דומיא לדיו וסמנים וצ"ע. (סימן ט"ו סק"ב, ועי"ש סק"ג ט').

שם דתניא אחד נותן את הקמח כו', נתבאר בסמין ט"ו סק"ג ד' ה' ט' י"א י"ג.

שם האחרון חייב, בתוספתא איתא תרתי גווני בין כשאחד נותן את הקמח ואחד את המים ובין כשאחד נותן את המים ואחד את הקמח, ולכן נאות לשון האחרון חייב, והגמ' הביאה רק צא אחת, ולמש"כ יש לקיים הגירסא בלא הגהת הב"ח.

שם ריצב"י אומר אינו חייב עד שיגבל, לישה דהוי במשכן פרש"י מ"ט ב' דהיינו בסממנין לצבוע, והיינו משום דבגמ' ע"ד ב' אמרו דשצק תנא ציטול סממנין דהוי במשכן ונקט אופה, ומשמע דלישת קמח לא הוי במשכן, [דלחם הפנים לאו מעבודת משכן חשיב], ולפי זה צדיו ודאי איכא משום לש, דהיינו סממנין, אלא שיש לדון אם גם בזה ס"ל לריצב"י דצעי גיבול, או דבזה כיון שאינו

רגילות דלית להו שציתת כלים, וז"ע בדברי הגרע"א ז"ל בזה. (סל"ד סק"ג).

י"ח ב' התם מנח ארעא, יש לעיין ומיפוק ליה משום הגחלים שמרתיחים את המוגמר והגפרית והם נמי בעו שציתה, דכלים לאו דוקא, וכמו שהקשו תו' מעורות, וגחלת שייך זה בעלות, דהא בשל הקדש מועלין זה כדאמר ביצה ל"ט א', וז"ל דבזה פשוט טפי לומר דאפקורי מפקר להו דהא מעמיא ואזלא, וכש"כ בדמנחי ארעא, א"נ כיון שכלין עם שימושן הרי הם כעין אוכלין דלאו בני חיוב שציתה נינהו, ולא דמו לכלים.

ועוד יש להוכיח דכלים לאו דוקא, מהא דפרכינן בסמוך משפוד לז"ש, ופרש"י דשפוד היינו מזליית הפסת, והפסת היה נללה על שפוד של רמון כדמנן פסחים ע"ד א', ושפוד של רמון לאו תורת כלי עליו, וחזינן דמ"מ חיוב שציתה עליו. שם גיגית ונר כו', צדין שריית שעורים במים עי' בסמין ט"ו ס"ק י"ד.

שם גיגית נר וקדרה ושפוד מ"ט שרו ב"ש, פשיטא לגמ' דב"ש לא פליגי בהני, והנה בגיגית ונר פעולת הכלי היא לעכב שלא יתפזרו המים והשמן, ומשמע דזה חשיב מלאכה דאורייתא, דאיסור דרבנן לית בו משום שציתת כלים, כדאמרינן בקורת בית הבד, וכמ"ש הגרע"א ז"ל דלא חמיר שציתת כלים משציתת בהמתו, דכל שצחצירו פטור אבל אסור צהמתו מותר לכתחלה כדאמר קנ"ג ב'. — ובקדרה שפיר חשיבא מלאכה דאורייתא דכל הבישול נעשה מחמתה, ואיירי בקדרה שיש בה משום בישול מדאורייתא, ומשכח"ל בקידרא חייחא וקים לגמ' דגם ב"ש שרו, א"נ אם גם צביל כמאכל בן דרוסאי אכתי יש בו משום בישול ושרי להשהות, א"נ בלח שנטטן אי יש בו משום בישול וקים לגמ' דב"ש שרו להשהות עכ"פ בגרופה, ומצטוד יוס, עי' ר"פ כירה, אבל רש"י פירש במנטמק ויפה לו, וז"ע דכל שמבשל כל זכרו לכו"ע אין בו משום בישול מדאורייתא, ועי' בחדושי הגרע"א הלוי ז"ל שכתב דרש"י לשיטתו בר"פ כירה הוכרח לפרש כן, עי"ש. (סל"ד סק"ה).

— נכתבו בזה דברים נוספים —

שם דמפקר להו אפקורי, מצואר דיש איסור דאורייתא בשהיית הקדרה בשבת, דבאיסור

דרבנן ליכא משום שציתת כלים לז"ש כדאמר י"ט א' בקורת בית הבד, כמ"ש הר"ן וכ"כ הגרע"א ז"ל לעיל א' דלא חמירא שציתת כלים לז"ש משציתת בהמתו לדידן דדרבנן לא גזרו, ועי' להלן, ובשלמא אם איכא משום בישול גם לאחר כמאכל בן דרוסאי שפיר אשכחן דשרו ב"ש בהסיקו בקש וגבצא, או שמא גם בגרוף וקטום במתני' דריש כירה דאיירי בכמאכל בן דרוסאי כמ"ש תו', אבל אי ליכא משום בישול לאחר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי, היכן מצינו דשרו ב"ש לשהות בלא נתבשל כלל, וז"ל דקים לגמרא דקידרא חייחא גם ב"ש שרו עכ"פ בהסיקו בקש וגבצא, א"נ שמא גם בלח שנטטן שרו.

ורש"י פירש שאי אפשר שלא תנטמק בשבת, משמע דמפרש לה במבשל כל זכרו ואיסורו משום דמנטמק ויפה לו, ולא נחפרש דהא בעינן איסורא דאורייתא, ובנתבשל כל זכרו לכו"ע ליכא איסור דאורייתא, ולכאורה מוכח מזה דסבירא ליה לרש"י דלצית שמאי אסור שציתת כלים אף במלאכה דרבנן, וקורות בית הבד י"ל משום דממילא, ולפי זה ניחא הא דקים לגמרא דצית שמאי שרו קדרה בדאיכא איסור דרבנן, [ונתקשה בזה הגרע"א ז"ל], ועי' בחדושי הגרע"א הלוי.

ובנמו"י ור"י מלוניל כתבו דקדרה היינו שלא נתבשלה כל זכרה, ואי סגי באיסור דרבנן ניחא שפיר, אבל אי צעי איסור דאורייתא, ז"ל דבלא נתבשל כל זכרו איכא איסור דאורייתא, או דכל זכרו לאו דוקא, ור"ל שלא נתבשל כשיעור שחייבין עליו משום מבשל, והיינו כמאכל בן דרוסאי. (סל"ח סק"ו).

שם דמפקר להו אפקורי, בשו"ע סי' רמ"ו הביא מ"ש בתו"י כאן דאם העכו"ם עיכב צהמתו של ישראל בשבת, צריך שהישראל יפקירנה כדי שלא יעצור על שציתת בהמתו, וכתב שם שלא יפקירנה אלא לשבת כדי שלא יוכלו לזכות בה מן ההפקר לאחר שבת, [דבשבת היא משומרת ע"י העכו"ם, עיין במ"צ שם ס"ק י"ח], ויעויין בספר מרן זללה"ה לזה"ע סוף סימן ע"ד שכתב ליישב משה"ק הגרע"א ז"ל בתשובה סימן קמ"ה דאי אפשר להפקיר לזמן דאין החפץ יחזור אליו לאחר שהיה הפקר, ולא משכח"ל אלא בתנאי שאם יזכה זה אחר תוך הזמן יהיה הפקר, ואם לא יזכו תוך

הנצב לכל המקומות, וינצב כראוי, לכל הזמר בשוה, וכ"כ הריטצ"א שפעולת ההגסה שיקלט הנצב יפה, וכ"כ הרא"ש, וזו פעולה שנעשית תמיד בשעת הנציעה, וראוי לפרש גם סוגיין כך דמשום נוצב קאמר, ולית לן לחדש חיוצ מגיס משום מצשל דדבר שכבר נתצשל. (סל"ח סק"ה). — א"ה, ועיין עוד בסימן ל"ח סק"ז, ובסימן מ' סק"א ג'.

שם האי קדרה חייתא שרי כו', עי' בסימן י"ג ס"ק י"ג אס גם במים כן.

י"ט א' ת"ר לא ישכיר אדם כליו לנכרי בערב שבת דד' וזה' מותר, לפמש"פ תו' דהטעם הוא משום דכשמתחיל מיום השבת לא מינכרא ההצלה כל כך, לכאורה היה ראוי שיהא דין זה גם בישראל אס משכירו דבר שממשש בו גם בשבת כגון מטה ושולחן וחלוק, שיהא אסור להתחיל השכירות מערב שבת, גם כשהוא משכיר לשבוע או לחודש, ולפי זה ראוי לפרש דהא דקתני בצרייתא לנכרי, הוא משום דאיירי בכלי מלאכה כגון מחרישה וריחים וכיו"צ דהני רשאי להשכירם לישראל בערב שבת, דהדבר ידוע שאינו שוכרם לשבת ואינו נותן שכרו על השבת, והא דנקט לה התנא בכלי מלאכה ונכרי, ולא נקט בשולחן וחלוק ובישראל, י"ל משום דבעי לאשמועינן דגם מחרישה וריחים שרי להשכיר לנכרי דד' וזה' דלא חיישין לשביתת כלים, אבל בתו' הזכירו גם דאפשר דאיירי בחלוק וטלית למ"ד דחייש לשביתת כלים, וי"ע דלפי זה מאי שנא דנקט לנכרי ולא נקט לה בישראל, וברא"ש הביא בשם ר"י לחלק בין ישראל לנכרי בענין הצלעה בשכר שבת, לומר דבישראל שרי להתחיל מערב שבת ולא בנכרי אף שלא בכלי מלאכה, וכבר סיים הרא"ש בשם ה"ר יונה דאין סברא לחלק בזה בין ישראל לנכרי, ועי' ברשב"א. (סל"ה סק"א ועיי"ש המשך הדברים).

הא דקתני דד' וזה' מותר ובעלמא דייקנין בכהאי גוונא אס בחמישי מותר ברביעי לא כש"כ, אפשר דהוא משום דהא דאסור בערב שבת אינו אסור אלא ביום, אבל בליל ששי מותר, והיינו דקתני בערב שבת ולא קתני בששי, ונקט ד' וה' דכשם דדד' הרי ליל ה' עמו, ה"נ בזה' ליל ו' עמו.

הזמן לא יהיה הפקר, והלכך כשעבר הזמן חזר החפץ לבעליו, וא"כ נמצא שלא היה הפקר ועבר על שביתת בהמתו, וכתב ז"ל לפרש שהתנאי יהיה שאם יזכה זה אחר לאחר השבת יהיה בטל ההפקר, אבל אס יזכה בשבת ההפקר קיים וזכה זה לעולם, והלכך בשבת הבהמה הפקר, ולאחר שבת כבר לא ירצו ולא יוכלו לזכות בה, שאם יזכו הרי ההפקר בטל, ונמצא שההפקר קיים עד שהבהמה תחזור אליו.

והגרע"א ז"ל בשו"ע שם הקשה דכיון דבשבת הבהמה הפקר הרי העכו"ם יזכה בה ע"י חזרו אפילו שלא מדעתו, ואח"כ כשמחזירה לבעלים יש כאן משום גזל עכו"ם, ונראה דכיון דהעכו"ם עיכבה שלא מדעת בעה"צ ועי"ז גרם לבעלים שינטרכו להפקירה, הרי רשאי הישראל לזכות בה כדי להציל את העכו"ם מאיסור גרמא בנוקין, אף אס נימא דלא מחייבין לעכו"ם על גרמא בעלמא, מ"מ בכאן שהעכו"ם מחזירה מרצונו שפיר אין כאן משום גזל, גם י"ל דאין חזרו קונה לו כיון שאין הדבר ראוי והגון.

שם וניחוש שמא מגיס זה, נראה דיש לפרש כמש"כ תו' דר"ל דיתחייב משום נוצב, דכן היא מלאכת הנציעה, שנותן הזמר ליורה ומגיס כדי שיקלט הנצב בצמר יפה יפה וכולו בשוה, דאס צאנו לפרש משום צישול הסממנים, קשה, דלא שייך לחייב משום מצשל אלא אס כן ההגסה גורמת שיתצשל כמאכל בן דרוסאי, או שגורמת שיתצשל כל צרכו, אבל אס כבר נתצשלו כל צרכן אין לחייב על ההגסה, כיון דגם משום צישול ליכא, וכן אס נשאר כבן דרוסאי גם לאחר ההגסה נמי אין לחייב משום מצשל, ואס כן ניחא מתינתין שפיר דאיירי שכבר נתצשלו הסממנים כל צרכן, ואין צריך לאוקמי בטוחה, אלא ודאי משום נוצב קאמר, והרא"ש בפ"ג סימן י"א כתב עוד די"ל דסממנים לנצב צריכים צישול לעולם, וצריך לפרש דכל הגסה מוסיפה צישול הסממנים, וזה מחודש גדול, שיהא לעולם חיוצ משום מצשל בכל הגסה והגסה.

ובעיקר הדבר לכאורה פשוט בסברא שהמגיס בשעה שהזמר בתוך מי הנצב, דיש לחייבו משום נוצב, דפעולת ההגסה היא שיגיע

מתני' אין צולין בשר וכו' אלא כדי שיצולו מצעוד יום, יש להסתפק בזה דאמרינן במנחות נ"ז א' דכמאכל בן דרוסאי מזד אחד לאו כלום הוא, אם הטעם משום דהאז השני בשר חי, או משום דלליה מזד אחד כבן דרוסאי לא סגי, ונפקא מינה כשהאז השני היה מצושל מזד אחד מערב שבת, אם בזה יתחייב כשיצלה בשבת כמאכל בן דרוסאי מזד אחד בלד השני.

ואם נימא דגם בכהאי גוונא כמאכל בן דרוסאי מזד אחד לאו כלום הוא, אפשר ליישב בזה מה שהקשה האור גדול במתני' על הב"י בסימן רנ"ד שכתב דהא דאמרינן דאין צולין בשר וכו' מערב שבת אלא אם כן יצולו כמאכל בן דרוסאי מצעוד יום, דהיינו כמאכל בן דרוסאי משני לדידים, דהא מסקינן בגמ' שם דכמאכל בן דרוסאי מזד אחד לאו כלום הוא, והקשה האור גדול ותיפוק ליה דאסור להשהותו משום שהאז השני לא נללה כמאכל בן דרוסאי, ואפילו נללה מזד אחד לליה גמורה נמי אסור, ולמש"כ י"ל דנפקא מינה כשהיה מצושל מזד אחד, ואלהו כמאכל בן דרוסאי מזד השני, דאסור להשהותו משום דכמאכל בן דרוסאי מזד אחד לאו כלום הוא, דאילו מחמת האז השני מותר להשהותו שהרי הוא מצושל.

ובלאו הכי נמי נראה דלא קשה דשפיר הזכיר הב"י מה שמצואר בסוגיין דגם האז שנללה כלא נללה חסוב, אף ליתכא נפקותא דתיפוק ליה משום האז השני, גם יתכן נפקא מינה כשהאז השני אינו ראוי לאכילה מאיזה סבה, דאין איסור שהייה מחמתו. (סל"ז סק"ה).

שם אין נותנין פת לתנור כו', עי' מש"כ לקמן קי"ז ב' בהיתר רדיית אותו הפת.

תוד"ה הני ומפרש ר"ת כו', עי' מש"כ בסימן ט' סק"ב.

כ' א' כדי שיצולו מצעוד יום כו', מהא דאמרינן דכדי שיצולו מצעוד יום היינו כמאכל בן דרוסאי, אין ראיה דחייבין משום צישול כמאכל בן דרוסאי, די"ל דאע"ג דעדיין לא חשיב מצושל, מ"מ כבר לא חיישינן שמא יחתה, והרי לדעת הרמב"ם ודעימיה אכתי יש צו משום צישול מדאורייתא גם לאחר שנתצשל כמאכל בן דרוסאי, ואפילו הכי שרינן להשהותו משום דלא חיישינן

שם מאן תנא דכל מידי דאתי ממילא שפיר דמי אמר ריב"ז ח' ר' ישמעאל היא דתנן השום והצוקר והמלילות שרסקן מצעוד יום רי"א יגמור משתחשך כו', הא דקאמר מאן תנא על כרחך ר"ל דהא דאמרן דאי סחיט בשבת זיתים וענבים שתחת הקורה לית בהו חיוב חטאת ומשום הכי מודו בית שמאי בזה, לאו כולי עלמא הכי סבירא להו, ופריך מאן תנא, וקאמר ריב"ז דמהא דשרי ר' ישמעאל השום והצוקר והמלילות שנתרסקן מערב שבת לסחטן צידים בשבת, דהיינו לגמור דקאמר, וכעוד י"ל שבתו, מוכח דסבירא ליה דאין איסור מדאורייתא לסחוט המרוסקים אף לא בזיתים וענבים, דאם בזיתים וענבים איכא חיוב חטאת לסחוט המרוסקים לא הוי שרי ר"י בשום וצוקר ומלילות, וסבירא ליה לגמרא דשום וצוקר ומלילות דמו לתותים ורמונים דלא שרו למסחטיניהו לכתחלה בשבת כפגעין ופרישין ועוזרדין לקמן קמ"ד ב', וכמו שכתבו תו' וכו"ה ברש"א קמ"ה א', והלכך גם במרוסקים מערב שבת לא הוי שרי, אם בזיתים וענבים איכא חיוב חטאת במרוסקים. (סכ"ח סק"ז ועי"ש המשך הדברים).

י"ט ב' חלות דבש שריסקן מערב שבת וינאו מעצמן כו', לפו"ר לא מנאיתי בהדיא בחלות דבש שלא ריסקן וסחט הדבש מהן אי חייב משום סחיטה, ולכאורה משמע דמיחייב, ולכך אף בינאו מעצמן אסורין, אף לר"א, דרק בריסקן מערב שבת קשרי, אבל בלשון רש"י משמע דלא שייכא סחיטה בדבש אף קודם ריסקו.

שם התם הוא דמעיקרא אוכלא ולבסוף אוכלא כו', ברש"י משמע דמפרש דבחלות דבש אף כשלא ריסקן ליכא משום סחיטה, וממילא ליכא למיגזר שמא יסחוט, משא"כ בזיתים וענבים דכשאינן מרוסקין אית בהו סחיטה, [אבל במרוסקין ליכא סחיטה כמ"ש רש"י י"ח א'], שפיר גזרינן, אבל צ"ע דא"כ מ"ט דרז יוסף דאמר לקמן קמ"ה ב' גברא יתירא אתא לאשמועינן, הרי ודאי יש לחלק בין מידי דבר סחיטה למידי דלאו בר סחיטה, וגם לשון הגמ' מעיקרא אוכלא ולבסוף אוכלא ק"ק דלא הול"ל אלא התם דלאו בר סחיטה הוא.

שם הני תרי תלמידי חד מציל צהד מנא כו', עי' מש"כ לקמן ק"כ א'.

סק"צ דמלשון המחבר משמע שאם איחר מלהדליק לאחר שקיעה אין צריך שיהא זה שמן אלא עד שתכלה רגל מן השוק, וכ"מ בלשון הרמב"ם פ"ד ה"ה, ולכאורה ראוי לדקדק מזה דאין השיעור לעיכובא, דכיון דהמאחר להדליק די לו בשמן לזמן מועט, למה יגרע חלקו של המקדים להדליק דלא יספיק לו שיעור זה, ואף דיש מקום לומר דסוף הזמן עדיף, אבל אין לחדש כן בלא ראיה, ובמ"א שם כתב בשם אגודה דבמיימוני משמע דצריך שיהיה דולק יותר ממיל, נראה דר"ל דגם באיחר להדליק לא סגי בשמן כל שהוא אף שיהיה צו עד שתכלה רגל מן השוק, אלא צריך שידליק יותר ממיל, אבל לא מצאתי היכן משמע כן ברמב"ם, ובמחמ"ש פירש דכונתו רק לשיעורא דגמ' משתשקע החמה עד שתכלה, ובמדליק בתחלת הזמן, ונתקשה מה צריך לאגודה הרי ברמב"ם איתא חזי שעה ויותר, וגם הוא יותר ממיל, ויש להוסיף דהאגודה בתחלת דבריו הביא דברי הרמב"ם דשיעורו חזי שעה וז"ע, ובאמת לא משמע לומר דיהא סגי בשמן כל שהוא משום דבמדליק סמוך לתכלה רגל מן השוק משמע דסגי בהכי, ויש מקום לומר דלאחר שקבעו שיעור הזמן, הרי גם במדליק סמוך לתרמודאי נמי יצטרך כשיעור הזה לעיכובא, וכדלפינן נמי שיעור זה לזמן הסכנה, וגם במדליק לאחר שכלתה רגל מן השוק, וז"ע בכ"ז.

ואי הני תרי לישני פליגי אהדדי כדנקטו בתו' וכן ברא"ש, [אף דז"ע למה נקטו כן וכמ"ש"כ לקמן], הרי כתבו דלישנא דא"נ לשיעורא, אפשר להדליק גם לאחר שכלתה רגל מן השוק, וא"כ לעולם צריך שמן כשיעור זה, אף במדליק סמוך לתכלה רגל מן השוק, ואין דברי המ"א אלא לדקדק מלשון המחבר והרמב"ם, [ובאמת יש מקום לומר דאי הני לישני פליגי דפליגי לאידך גיסא, דלישנא דאי לא אדליק מדליק, יכול להדליק אם איחר, משא"כ ללישנא דא"נ לשיעורא דלידיה צריך דוקא שיהא דלוק משקיעת החמה עד דכליא ריגלא, וכן מצאתי שכתב הגר"מ הלוי ז"ל, אלא שהדבר דחוק לחייב להדליק ברגע הראשון ממש].

תוד"ה דאי ומ"מ אם איחר ידליק מספק דהא משני שינויי אחריתא, ז"ע מנ"ל לומר דהני שינויי פליגי אהדדי, הרי בפשוטו מתפרש

שמה יחתה, ומיהו מהא דאמרין התם איתמר נמי אמר רב אסי א"ר יוחנן כל שהוא כמאכל בן דרוסאי אין צו משום צישולי נכרים, משמע דהטעם דשרי להשהות משנללה כמאכל בן דרוסאי הוא משום דכבר חשיב כמצושל, דהיינו טעמא דאין צו משום צישולי נכרים.

ונראה דשיעור כמאכל בן דרוסאי חשיב ראוי לאכילה על ידי הדחק, וקיים להו לחז"ל מסבירא דסגי בהכי לכל דיני צישול, וכן לענין מבשל בשר בחלב דתניא חולין ק"ח ב' באיזה בשול אמרו בצשול שאחרים אוכלין אותו מחמת צשול, ופרש"י שנתבשל כל צרכו, פירש שם הריטב"א דכונתו כמאכל בן דרוסאי, דנכרים אוכלים כן, ובתוספתא מכות פ"ג איתא כמה יתבשל ויהא חייב כדי שיהא נאכל משום צישול, וכמאכל בן דרוסאי שפיר חשיב נאכל משום צישול. (סל"ז סק"ד).

במה מדליקין

כ' ב' מחגי' צמה מדליקין וצמה אין מדליקין אין מדליקין כו', נראה דאף דמסקינן בנדרים ג' א' דלאו דוקא וזימנין מפרש ההוא דפתח ברישא וזימנין ההוא דסליק, היינו דאין צו כלל צטעמא דסליק או פתח, אבל לעולם יש טעם בדבר צמאי דפתח, ונראה לפרש בכל חד טעמא, והנה צמה מדליקין, המחודש הוא שיש דברים שאסרו חכמים להדליק בהן, ולכך פירש ברישא הני דאין מדליקין, וכן צמה טומנין שהנידון מערב שבת, הרי המחודש הוא שיש דברים שאסרו חכמים להטמין בהם מערב שבת, ולכך שגאוס ברישא, וכן צמה אשה יולאה המחודש הוא שיש מלבושים שאסרו ללאת בהן, ומ"מ בכל הני התחיל ברישא בהיתירא כמו צמה מדליקין וצמה טומנין וצמה אשה יולאה, כאומר מדליקין נרות בערב שבת ובאיזה תיקנו חכמים שאין מדליקין, וכן טומנין הקדרות מערב שבת ובאיזה אין טומנין, וכן אשה יולאה במלבושין ובאיזה אסרו, ולעומת זה צמה צמה יולאה החידוש הוא שיש ענין מלבושים בצמה שאין נחשבים כמשא, לכך הקדים לפרש צמה יולאה. (מדרים ב' ב' וע"ש עוד).

כ"א ב' לא דאי לא אדליק מדליק א"נ לשיעורא, כתב המ"א סימן תער"ב

דמרווייהו קושטא נינהו ולא פליגי אהדדי כלל, ועי' לקמן דדעת הרשב"א והביא כן גם בשם מורו וכן הריטב"א דאף לשינוי"א דאי לא אדליק מדליק, מ"מ חייב להדליק על שולחנו, אבל דעת הרמב"ם כתו', ועי' מ"א סי' תרע"ב סק"ו דגם יכול לברך על שולחנו.

— מכתב —

כשאנו באים לדון כיצד נהגו בזמן הגמרא במוצאי שבת, אנו נוטים לחשוב שהקדימו ערביית נר חנוכה כדין תדיר, והתפללו עם זאת הכוכבים כומן ק"ש, והזדרזו להדליק נר חנוכה במהירות האפשרית, בין אם הספיקו מקמי דכלו רגלי דתרמודאי בין אם איחרו מעט, דכך הייתה תחלת התקנה להדליק במוצאי שבת כפי האפשר, ואחריהם גם אנו נוהגים כן.

דברי הריטב"א דתכלה רגל מן השוק מסור לכל מקום ומקום בכל זמן וזמן, נראין כדברי יחיד, דכל הפוסקים שהשתדלו לפרש שהוא כחצי שעה, והם הרי"ף והרמב"ם והרא"ש, ע"כ לא סבירא להו כן, דלפי הריטב"א היה ראוי להם לכחוש שהזמן לפי הענין מתי שתכלה רגל מן השוק בכל מקום ומקום.

בדעת הרשב"א כתוב בספר דגם יכול להדליק על שולחנו, כלומר דיכול להדליק בחוץ גם לאחר הזמן, וגם יכול על שולחנו, והרי הרשב"א חשב את ההדלקה בדברים שמצותן כל הלילה, וע"כ על שולחנו בכלל, דאין ראוי להדליק בחוץ בזמן שאין שם אדם כלל, וגם הרי הרשב"א הזכיר דאם מותר להשתמש לאורה יוצא זה גם נר שבת על שולחנו. (עד כאן).

תוד"ה מצוה, לפירושם ז"ל קשה ששנו חכמים דצריהם בעיקר מצות חנוכה בגוונא רחיקא ולא שנו בהוה, דהא סתם צית יש לו חצר בכל הש"ס, ועו"ק שאם היו שונים דכשיש חצר מדליקין על פתח החצר הוי ידעינן מסבירא דצליכא חצר מדליק על פתח הבית, דאטו צית הפונה לרשות הרבים מי גרע מחצר, משא"כ השתא ששנה דצליכא חצר ושנה שמדליק בפתח הבית, מנלן לומר דאפשר להדליק בפתח החצר שהוא משותף לכל הבתים, וגם איך סמך התנא שנצין דצליכא חצר קאמר, ומה שהוכיחו מחצר שיש לה שני פתחים, נראה דגם לפרש"י התם שני פתחים לחצר דוקא

קאמר, דאף שפרש"י שיש שני פתחים לבית פתוחים לחצר, היינו דגם זה צעי דצליכא אלא פתח אחד לבית לא שייך לחייבו להדליק נר נוסף, אבל לא סגי בשני פתחים לבית אם לחצר יש רק פתח אחד, דכיון דהנכנס לחצר נפגש בנר חנוכה, דודאי עיקר מצותו להדליק בפתח הבית הסמוך לפתח החצר, תו ליכא חשדא, דהא החשדא הוא דמללא אדליק בזהא באידך נמי לא אדליק, ורק דצליכא שני פתחים גם לחצר, והנכנס באחד הפתחים נפגש בדלת בית שאין בו נר חנוכה בזה הוא דצליכא חשדא, וכן הרמב"ם העתיק לשון הצרייתא כמות שהיא וגם מימרא דר"ה דחצר שיש לה שני פתחים, והמ"מ טרח ליישב הא דנר שיש לו שני פיות דאיירי בשני פתחים סמוכים זל"ז, או דשנים דרים בצית אחד וחלוקים בעיסתן, ואילו בזהא דחצר שיש לה שני פתחים לא פירש כלום, והיינו משום דהדברים מתיישבים כפשוטם דכל שיש לחצר שני פתחים לשתי רוחות, ויש לבית גם כן שתי פתחים לאותן הרוחות, דכלאו הכי ליכא איפה להוסיף להדליק, דצליכא חשדא וחייב להדליק בשניהם.

ואמנם רבו העומדים בשיטת רש"י, דהסמ"ג והגהמ"י הביאו דכן ג"כ דעת ר"י, וכן דעת הרמב"ם שסתם בפ"ד ה"ו כלשון הצרייתא, וכן מצויר שפירשו המ"מ שטרח שם ה"ד ליישב הא דנר שיש לו שני פיות, וגם המ"מ לא הביא כלל דעת החולקים, וכן דעת האו"ז, וכן הרא"ש השמיט דברי התו' וסתם לשון הצרייתא, והרי זה מפורש כדעת רש"י, [ותימא על הטור שהעתיק דעת תו' בסתמא], וכן דעת הר"ן, ונראה דנקט כן גם בדעת הרי"ף שהרי בצרייתא דגמ' שהעתיק הרי"ף פירשה הר"ן שמדליק בחוץ החצר על פתח הבית, ומיהו בנר שיש לו שתי פיות פירש הר"ן בשנים שגרים בחצר ומדליקין על פתח החצר מבחוץ, ומשמע דאף דעיקר מצוה על פתח הבית מ"מ אם הדליק על פתח החצר נמי יצא, ולו"ד ז"ל הדבר צריך ראיה, וממ"ש רש"י גבי טפח הסמוך בחצר או ברשות הרבים, אין ראיה, די"ל דהיינו דצליכא חצר לפני פתח ביתו, ודומיא דחנוני.

הרשב"א הקשה לפירוש רש"י מהא דהניח חנוני נרו מבחוץ, דמשמע דברשות הרבים הוא, ולא נתפרש מאי קושיא הא ודאי דצליכא חצר נמי מדליק על פתח ביתו לפרש"י, וכשציתו

להדליק בפתח החצר, ועוד משום דמחלונו מתחזי שפיר ואיכא פרסומי ניסא.

ונראה דכיון דדברי הב"י מחודשים, דאין לך בו אלא חידוש, והיינו צדאיכא מדריגות המיוחדות לעלייה זו, אבל כמו שהדבר כיום שיש מדריגות המיוחדות להרצה עליות, אין פתח הכניסה למדריגות נחשב לא כפתח הבית ולא כפתח החצר, לא כפתח הבית דהא חדר המדריגות משותף וכתחיל דמי, ולא כפתח החצר שהרי הוא באמצע החצר, דסתם צחים מוקפים בחצר, והלכך יש להדליק בחלון הסמוך לרשות הרבים, ולא בכניסה לחדר המדריגות, וכן אנו נהיגין ע"פ מרן זללה"ה, גם היה אומר ז"ל דכהיום אין אנו משתמשין בשימוש חצר כדרך שהיו משתמשין בימי חז"ל, ועוד שכהיום גם אם מדליקין בפתח הבית או בחלון רואין ברשות הרבים, ולא כן בזמן הגמ' שהכותלי חצר היו מסתירין, ולכן אין להדליק כיום בפתח החצרות שלנו. — גם אין לחשוב את חדר המדריגות כחצר כדי לחייב להדליק בפתח הבית לחדר המדריגות לרש"י, דחדר המדריגות אינו על תכונת חצר, דלא ניתן לבני רשות הרבים לראותו גם כשהדלת לרשות הרבים פתוחה, וגם בני החצר אינם רואים אלא הסמוכים אליו ממש.

לשון הגמרא נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מצחוץ אם היה דר בעלייה מניחה בחלון כו' ובשעת הסכנה מניחה על שולחנו ודיו, משמע דגם שלא בשעת הסכנה אם הניחה על שולחנו יא, אלא דמצוה להניחה על פתח ביתו או בחלון הסמוך לרשות הרבים, דלא משמע שנחתה תקנה לשעת הסכנה, אלא דבשעת הסכנה דיו שיעשה רק את המעבד ולא את המצוה דלכתחלה, [וכן מצוה להניחה בתוך עשרה אינו אלא לכתחלה, לכו"ע], והא דאמרינן דאי לא אדליק מדליק, פי' הרשב"א דלאו למימרא דלאחר שתכלה רגל מן השוק אי לא אדליק לא מדליק, אלא שלא עשה מצוה מן המוצחר, כלומר דעד שתכלה רגל מן השוק הרי הוא צמיוה דלכתחלה דמניחה על פתח ביתו מצחוץ, אבל בתר הכי כבר הפסיד ענין זה, אלא דמ"מ מדליק כל הלילה, ונפקא מינה שכבר יכול לאחר עוד, וגם יכול להדליקה על שולחנו, וכ"כ עוד הרשב"א דלמ"ד מותר להשתמש לאורה ליכא לספוקי צנר חנוכה ונר ביתו הי עדיף דיכול

וחנותו יחד סתמא דמילתא חנות מגעת לרשות הרבים, וכן גבי מצוה להניח בטפח הסמוך כ"כ א' כתב רש"י או בחצר או ברשות הרבים, והיינו צדליכא חצר.

לפירוש תו' נראה דז"ל דהא דאם דר בעלייה מניחה בחלון הסמוך לרשות הרבים איירי דוקא כשהבית הזה אין לו חצר, ועולין לעלייה דרך הבית, הלכך אם יניח בפתח הבית לא מיינכרא מילתא דשל העלייה הוא, ולכך נריך שייח בחלון הסמוך לרשות הרבים, אבל אם יש חצר לבית אפשר לו לצעל העלייה להניח בפתח החצר כמו כל צעלי הצחים הדרים בחצר, משא"כ לפרש"י שפיר מיתוקמא בכל גווני, ברם צ"י סימן תרע"א כתב דכשהעלייה פתוחה לבית, הרי גם אם יניח על פתח החצר לא מיינכרא מילתא דשל עלייה הוא, ולפי זה מיתוקמא שפיר גם צדאיכא חצר לבית, וטעמא דמילתא דכל שאין העלייה נפגשת עם החצר אף שיש לצעל העלייה זכות שימוש בחצר, לא מיינכרא מילתא דהנר יתיחס לביתו, וז"ע.

רש"י פירש אם היה דר בעלייה שאין לו מקום בחצרו להניחה שם, ויתכן לפרש דגם כשסולם שעולה בו לעלייה מוצב בחצר, ואפילו עשוי מדרגות במקום מקורה, מ"מ לאו פתח הבית מיקרי למטה בחצר, והלכך אין לו מקום להניחה שם, אבל צ"י סי' תרע"א כתב שאם היה פתח העלייה פתוח לרשות הרבים מניחה על הפתח ואם היה פתוח לחצר מניחה על פתח החצר [היינו לפי תו'], שהוא פתוח לרשות הרבים אבל הכא מיירי כשהעלייה פתוחה לבית דהשתא כי מנח לה על פתח הבית או על פתח החצר לא מיינכרא מילתא דמשום עלייה הוא ולפיכך מניחה בחלון הסמוך לרשות הרבים עכ"ל, הנה פשוט ליה ז"ל דאם המדרגות של העלייה עומדות בחצר, דחשיב כיש לעלייה פתח לחצר, ולפרש"י מדליק בפתח הזה, ולפירוש תו' מדליק בפתח החצר, והדבר דחוק לאוקמי סתמא דברייתא אם היה דר בעלייה, דאיירי בגוונא שאינו יכול לעלות לעלייתו אלא דרך בית חצירו, ופשוטא משמע דאף בעולה לעלייתו מן החצר נמי מדליק בחלון הסמוך לרשות הרבים, וטעמא י"ל משום דפתח המדריגות לאו פתח הבית הוא, וגם לפי תו' אינו משמש כ"כ בחצר שיוכל

או בציתו סמוך לפתח עי"ש בסי' תרע"א ס"ה, ונראה דכיון דלא ראה דצרי הריטצ"א, יש לנהוג כהריטצ"א, וכהיום שרצו כמו רבו הדריס צעליות הרי יש בזה פרסומי ניסא טובא, וכש"כ דדאיכא נמי רחובות רשות הרצים הגבוהים יותר שהוא להם תוך כ' אף שאינם סמוכים לציתו, ונראה דאין להחמיר בכה"ג להדליק גם בכניסה לחדר המדריגות, דכיון דלא חשיב לא פתח הצית ולא פתח החצר כמש"כ לעיל, הרי אין צוה יתרון, ועוד דנותן מכשול דאיכא למיטעי שלא הדליק אלא בכאן, ועוד דכיון דמעיקר המצוה גם שלא בשעת הסכנה, דינא צמניחה על שולחנו, אין כאן מקום ליותר מזה, ואף כשחדר המדריגות מיוחד רק לדירתו, דצוה דעת הצ"י להדליק על פתח המדריגות כמש"כ לעיל, נראה דמ"מ ראוי להחמיר להדליק גם על שולחנו, דפשוטא דגמ' דצדר צעלייה מניחה בחלון הסמוך לרשות הרצים אף כשיש לו מדריגות לעצמו וכמש"כ לעיל.

כ"ב א' אמר רבא נר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוכה לפתח, לשון מצוה, משמע דאינו לעיכובא, דומיא דמצוה להניחה בתוך עשרה, וזה דלא כדמשמע בלח"מ פ"ד מה' חנוכה ה"ד דנקט דעת המ"מ שזה לעיכובא, [ודברי המ"מ מתפרשים שפיר גם אם אינו מעכב, דמ"מ הא דימין ושמאל קיל טפי טובא שאינו אלא הנהגה הראויה, וגם אינו אלא צפתח החייב במזוזה], ומיהו איכא נמי מרחק המעכב, אלא דלא נחפרש שיעורו.

נראה דהדר צצית שאין צו ארבע אמות על ארבע אמות חייב בנר חנוכה, וחייב להניח צפתח ככל אדם, ולא חשיב כאין לו בית דפטור כמ"ש תו' סוכה מ"ו א'.

רמב"ם פ"ד דחנוכה ה"א והמהדר את המצוה מדליק נרות כמנין אנשי הבית נר לכל אחד ואחד כו', נראה דאין כונת רצונו שיש ענין בראש הבית ועליו חלה מצוה נר חנוכה וצמנותו יוצאין כולם ועליו החיוב להדליק נרות במספר כפי אנשי הבית, דלא מנאנו ענין כזה כלל, והדברים כפשוטן דכל אנשי הבית שוין בחיובן צהלקת נר חנוכה, וכשמדליק אחד מאנשי הבית הרי הוא שלוחם של כל אנשי הבית צהלקה זו, ואין לו יחוס בנר יותר מכל בני הבית אלא דמצוה צו יותר

להדליקה על שולחנו ולקיים תרוייהו, ולדעת הרמב"ם דאי לא אדליק עד שתכלה רגל מן השוק שוב אינו מדליק, יש לפרש דקבעו חכמים את הזמן לעיכובא, אבל מ"מ בתוך הזמן גם אם הניחה על שולחנו ינא, ואף את"ל דיש לו פתח הבית הרי גם זה לעיכובא, מ"מ צדר צעלייה והניחה על שולחנו ינא, ויותר נראה דרק הזמן ס"ל דהוי לעיכובא, דהא כל הדורות הורגלו להניח על שולחנו ולא צדקו בכל פעם אם הוא שעת הסכנה, עי' באו"ז, וע"כ דגם שלא בשעת הסכנה אם הניחה על שולחנו ינא, וכ"מ ממש"כ הריטצ"א בשם הרא"ה דאי נשיב זיקא ידליק צצית, אלמא דמיקיימא מצותו צהכי אף שלא בשעת הסכנה, והא דאמר רבא כ"צ צ' אם הדליקה צפנים והוציאה לא עשה כלום, התם משום דהדליקה צפנים על מנת להוציאה לחוץ, דלא נחזיון שתשמש לנר חנוכה מצפנים, אבל אם הדליקה על שולחנו ואח"כ הוציאה לחוץ י"ל דינא, א"נ התם ה"ק דאכתי הוא צמנוה להניחה על פתח ביתו דצריך לכבותה ולחזור ולהדליקה.

ובעת ראיתי צריטצ"א הגדמ"ח שכתב דלפמש"כ תו' דהאידינא דמדליקין על שולחנו יכול להדליק כל הלילה, א"כ ה"ה צומן הגמ' כן, דמשום דלא מצי למיעבד היכירא לבני רשות הרצים לא נפטר מלמיעבד היכירא לו ולבני ביתו, וע"כ דאי לא אדליק מדליק קאי אצחוץ, עי"ש, הרי צהדיא כמש"כ, דדינא דשעת הסכנה אינה תקנה מיוחדת, אלא דמעיקר המצוה כן.

ולאחמור מי שדר צעלייה למעלה מכ', הרי מצותו להניחה על שולחנו, דלא גרע משעת הסכנה, ולמש"כ זה מעיקר המצוה גם שלא בשעת הסכנה, אבל צריטצ"א ראיתי שכתב צהא דאם דר צעלייה מניחה בחלון הסמוכה לרשות הרצים פ"י וסתמא קאמר אע"פ שהיא גבוהה לבני רשות הרצים למעלה מכ' אמה דצדידיה משערינן כיון דלא אפשר אלא צהכי וכדאמרינן עכ"ל, הנה ס"ל ז"ל דגם דינא דמניחה בחלון הסמוכה לרשות הרצים איכא גם בלמעלה מכ' דכיון דחיוצו בנר חנוכה דקדאי קאי, הרי כל פרסומי דמצי למיעבד חייב למיעבד, וגם בלמעלה מכ' איכא בני רשות הרצים דחזו, והפר"ח לא כתב כן, אלא דכל למעלה מכ' הרי דינו כשעת הסכנה דמדליקה על שולחנו,

האחד שכל מדליק יוסיף בכל יום ויום, והשני שכל אחד ידליק צפ"ע, ואין ראוי לצטל אחד משניהם כשנפגשו שניהם אף שלא יהא ניכר לרואים, דסו"ס כל מדליק מקיים המצוה בהידורה, ולא איכפת לן אם יהא ניכר ההידור לרואים אחר ההדלקה או לא, וגם י"ל דמספר בני הצית הוא דבר ידוע ומינכרא ההוספה של כל יום ויום, ובה ניחא נמי מש"כ רבנו צה"ג מנהג ספרד לקיים מהדרין מן המהדרין ולא לקיים מהדרין ונתקשה בזה בלח"מ, ולמש"כ מצוה דכל הידור הוא ענין צפ"ע ושפיר שייך לקיים ההידור של המהדרין מן המהדרין אף בשא"א לקיים מצוה המהדרין, שזה ענין כללי שכל מדליק יוסיף, וזה ענין אחר שכל אדם ידליק, ובאמת פשטות הגמ' משמע כהרמב"ם, דהמהדרין מן המהדרין מתפרש בפשוטו דאלו המהדרין יש מהם שמוסיפין להדר להוסיף או לגרוע בכל יום למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, ולא משמע שהמהדרין מן המהדרין הוא דוקא על אלו שאין עושין כהמהדרין.

שם מתירין מבגד לבגד, עיין במו"ל דשמואל סבירא ליה דכלי קופסא חייבין צניעות, ולפי זה כשמחיר הוא עובר על מצוה צניעות עד שיטיל בשני, [כלומר הזמן הזה ששניהם היו בלא צניעות נמצא מפסיד], י"ל דמתיר בלילה אם לילה לאו זמן צניעות. (פסחים ק"א א').

שם והלכה כר"ש בגרירה, עי' מש"כ בסימן כ' סק"א ב'.

כ"ב ב' הדליקה צפנים והוציאה לא עשה כלום, עי' מש"כ לעיל כ"א ב' ד"ה לשון.

כ"ג א' לגבל או לעשן, עי' בסימן ט"ו סק"א ב'.

שם ספק דדצריהם לא צעי צרכה, כתב מרן זללה"ה במכתב שצספר תורת זרעים, דמהא דאמר דמאי הוי ספק דרבנן מוכח דאין חיוב אם הוא מעושר, אבל צראש יוסף חולין ו' א' הוכיח מגמ' שם דאף אם הוא מעושר אמרינן דאין הקצ"ה מציא תקלה על ידן, מדפריך התם בגמ' על ר"מ. (דמאי ס"ג סק"ו).

שם אר"ה חזר שיש לה ב' פתחים כו', עי' מש"כ לעיל כ"א ב' תוד"ה מצוה.

מצולחו, ואם הדליק רק נר אחד גם הוא לא קיים מצוה מהדרין כשם שלא קיימו שאר אנשי הצית, וממצוה ההידור היא שיהא כל אדם מדליק נר חנוכה ולא יסתפקו כל אנשי הצית בנר אחד, והיינו נר לכל אחד ואחד כפשוטו, אבל ודאי אחד מאנשי הצית המדליק נרות כמספר אנשי הצית הרי כולם יצאו חובת מהדרין, דהרי בעיקר החיוב של נר חנוכה נשארו כולם משותפים דהא החיוב הוא נר אחד לכולם ובמצוה זו נתחדש הידור להרבות בנרות בשביל כולם, וממילא כל אחד יכול להדליק בשביל כולם כשם שצנר אחד הוא יכול להוציא כולם יד"ח, ועוד דאם לא ידליקו כולם נמצא שגם הוא לא קיים מצוה מהדרין שהרי צנרו יצאו יד"ח כל אנשי הצית, ולפיכך שנה רבנו לשונו ז"ל לזה המדליק בשביל כל אנשי הצית שאם חפץ להיות מן המהדרין יש לו להדליק נרות כמספר אנשי הצית נר לכל אחד ואחד, כלומר שידליק בשבילם ואז יהיה הוא והם מהמהדרין.

ולאמור אף רבנו מפרש דחיוב המהדרין הוא על כל איש ואיש, ואם הדליק ראש הצית רק נר אחד בשביל כולם מצוה על כל אחד מאנשי הצית להדליק בעצמו נר נוסף כדי להיות מן המהדרין, וכן פשוט להרמ"א בסי' תרע"א דלהרמב"ם יכול כל אחד להדליק בעצמו כדי להיות מן המהדרין, וכן פשוט להתה"ד בתשובה סימן ק"א דהמהדרין מצריך כל אחד לעצמו, וכן עמא דבר, ולא מצאו כלל מי שיאמר שיהא מצוה מהדרין רק על ראש הצית למספר נרות.

פלוגתא אחרונים ז"ל באכסניא שמדליקין עליו ציתו אם יכול לצרך על הדלקתו באכסניא, אינה ענין לנידון אם מצרכין על מצוה מהדרין, דהתם י"ל דכל שמדליקין עליו ציתו לא תיקנו לו כלל לצרך באכסניא והר"ז כמדליק צית חצירו, ורק מי שאין מדליקין ציתו קבעו חכמים את אכסניתו כציתו, אבל הכא הרי הוא במצוה מהדרין להדליק בעצמו.

ועיקר הנידון אם המהדרין מן המהדרין קיימו גם מצוה מהדרין שנחלקו בזה תו' ורבנו, נראה שהוא נידון בצבא, דתו' סבירא להו דכיון דבהדלקה לא מינכרא ההוספה של כל יום ויום כיון שתלוי במספר בני הצית אין ראוי לחייבה, ואילו רבנו ס"ל שיש כאן שני הידורים נפרדים

ועו"ק דאי סברה לאקדומי לאחר פלג המנחה, אם כן אמאי אמר לה יהוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים, הוה ליה למימר לה שמקבל שבת בהדלקתה. ובראיה דנקטו ז"ל את היותר פשוט, דהא פשיטא דאם מקבל שבת דיש לו להקדים הדלקת הנר, ולא שייך לחשבו מקדים כיון שאינו יכול לאחר, ורצ הרי קיבל שבת כדאמר התם אין בדילנא, ממילא לא שייך לדון משום מקדים, ואמנם יתכן לפרש ובלבד שלא יקדים קודם פלג המנחה, אבל לאחר פלג המנחה שפיר דמי גם אם אינו מקבל שבת, אלא דאין לזה הכרח, דהא דרצ ניחא אף אם נימא דגם לאחר פלג המנחה חשיב מקדים, דהיינו רק בלא קיבל שבת, ורצ הרי קיבל שבת.

ובראיה דאף אם נימא דובלבד שלא יקדים מתפרש אף לאחר פלג המנחה אם אינו מקבל שבת, דאין זה אלא לכתחלה, אבל אם הדליק לאחר פלג המנחה שפיר יצא ידי חובתו, דכיון דאם יקבל עליו שבת הרי זה עשה כמזונו, אין לפסול הדלקתו משום שאינו מקבל שבת, וזו נראה דעת הגרע"א ז"ל בשו"ע סימן רס"ג סעיף ד' שכתב דמה שכתב הרמ"א דאם היה הנר דולק מצעוד היום גדול צריך לכבות ולחזור ולהדליק לכבוד שבת, דהיינו צהיה דלוק שלא לכבוד שבת, אבל בהדליקו לכבוד שבת שפיר יצא אף שלא קיבל שבת, והיינו מפלג המנחה ולמעלה, אף דלכתחלה לא היה לו להקדים כל כך, והיינו דנקט בדעת תו' דובלבד שלא יקדים קאי גם לאחר פלג המנחה, אם אינו מקבל שבת. (סכ"ה סק"ה ועיי"ש עוד).

בשו"ע סימן רס"ג ס"ד לא יקדים למחר להדליקו צעוד היום גדול כו' וגם לא יאחר כו', צמ"צ ס"ק ט"ז כתב דלכך לא יאחר משום שמא צין כך וצין כך יאחר הזמן, והדבר קשה דבגמרא שבת כ"ג ב' אמרו הטעם משום דכתיב לא ימנע עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה מלמד שעמוד ענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, ופרש"י דקרא יתירא הוא להך דרשא שעמוד האש היה צא קודם שישקע עמוד הענן, והיינו שצריך להדליק עד שלא תחשך, ומהאי טעמא סברה לאקדומי, אבל חשש של איחור לא נזכר כלל, ונפקא מינה דדבר לענין יום טוב דמשום חשש איחור ליכא, אבל משום לא ימנע איכא, ולכן גם ציוס טוב צריך להדליק מצעוד יום.

נראה דליכא חשד אלא במקום ששני הפתחים שוין ואין הכרח ציניהם, דצוה אמרינן דהרואה יאמר מדלל אדליק צהא, צהא נמי לא אדליק, אבל אם עיקר כניסתו מצד מקוים והרוח השניה היא מעין רחצה שאחורי הצמים וכיו"צ, הרי מזונו להדליק צרוח העיקרי שלו, ותו ליכא חשדא, דכאין לו אלא פתח אחד דמי, וכהיום שיש רחובות וכל בית מחיחס לרחוב, הרי אם כניסת הצית מרחוב זה, אף שאחוריו פונה לרחוב אחר, כיון שאין כניסתו משם אין שם חשדא, ואין צריך להדליק אלא בפתח או בחלון שלצד רחוב כניסתו. — יש מקום לומר דמי שדינו להדליק בעלייה בחלון, דלעולם ליכא חשדא, דדוקא צפתחים דכרגיל ליכא אלא חד פתח, והלכך אף צאירע ואיכא צ' פתחים וגם ידעי מינייהו אנשי המקום, מ"מ כשרואין פתח שאין צו נר חנוכה הרי הדבר מחשיד, משא"כ בחלונות דלעולם הדבר ידוע שיש לכל בית הרבה חלונות, הרי גם אם רואה חלון שאין צו נר חנוכה לא אחי למיחשד.

רש"י ד"ה לגבל, עי' בסימן ט"ו סק"א ב'.

כ"ג ב' נר ציתו וקידוש היום נר ציתו עדיף משום שלום ציתו, יש לפרש דהיינו שמצטערים לאכול בלא נר, וברש"י כתב שצני ציתו מצטערינן לישב בחשך, ולקמן בדרשא דותנוח משלום נפשי זו הדלקת הנר פרש"י שאין שלום שנכשל צאפילה, ובצ"ח שם הביא גירסא שאוכל צאפילה. (סכ"ה סק"ה מתוה"ד).

בדברי הר"ן דאפשר לקדש אריפתא, עי' מש"כ בסימן ח' סק"א.

שם סברה לאקדומה אמר לה יהוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר, צתו' ורא"ש והתר"י ברכות כ"ז א' פשוט להו דגם לאחר פלג המנחה הוא עדיין צובלבד שלא יקדים, וקשיא להו הא דרצ הקדים התם להתפלל של שבת ומסתמא גם הקדים להדליק, ותירצו דאם מקבל שבת לא חשיב כמקדים, וצ"ע מנין קים להו ז"ל דבלא קבלת שבת חשיב כמקדים גם לאחר פלג המנחה, ומתי הוא הזמן דלא חשיב כמקדים גם אם אינו מקבל שבת, והרי לדעת צה"ג דלעולם הדלקת הנר הוי קבלת שבת, ע"כ לפרש דסברה לאקדומי היינו קודם פלג המנחה, דהא מפלג המנחה שפיר דמי,

ללא אינתיק לשריפה, ויש לעיין אם גם בנותר דפסח צמולאי יו"ט פליגי, דגם הוא אכתי לא אינתק לשריפה, ומסתברא דבזה מודה חזקיה דחייב כרת, כיון דמחמת עיקר זמנו אינתיק שפיר לשריפה ורק יו"ט גרמה ליה, ועוד דהא פליגי התם נמי לענין מחשבת פיגול, ולא מסתבר שלא תחשב מחשבת פיגול בפסח עד בקר שני. — לכאורה בקמציס נמי פליגי אם חייבין עליהן כרת כלילה הראשון, דאכתי לא אינתקו לשריפה, אלא א"כ נימא דכשנפסלו בשקיעת החמה עדיין יום הוא לענין שריפה ונמא שהגיע זמנם לשריפה, עי' מש"כ בחו"צ יומא כ"ט ב' בתוד"ה ניהדריה, ובשטמ"ק מנחות מ"ו ב' אות ג'.

ברמב"ן ורשב"א הביאו הא דפריך צירושלמי דמאי אירא דאין מדליקין בשמן שריפה ציו"ט משום דאין שורפין קדשים ציו"ט, הרי סתם הדלקה היא משחשיכה, והלא גם בחול אין שורפין קדשים כלילה, ומשני דמתני' ר' ישמעאל היא דאמר דמילה שלא בזמנה כשירה כלילה, וה"נ שמן שריפה, ולפי זה משמע דלמאי דקיי"ל כרבנן דפליגי עליה דרשב"א יצמות ע"כ א' וס"ל דגם מילה שלא בזמנה אין נימול אלא ביום, לפי זה גם בחול אין להדליק שמן שריפה כלילה, אבל כל כי האי לא הוי סתמי בגמ', דנמא דאיכא סתם מתני' דמילה שלא בזמנה כשירה כלילה, ועל כרחך דתלמודן פליגי וס"ל דשמן שריפה נשרפת כלילה, ואפשר דר' יוחנן דמוקי צירושלמי למתני' כר' ישמעאל היינו מקמי דאזכיר ליה ר"א יצמות ע"כ ב', והוי סבר דמילה שלא בזמנה כשירה כלילה, והוא הדין נותר שלא בזמנו, אבל לזכר דאיתומצ וס"ל דמילה שלא בזמנה וכן נותר שלא בזמנו אין נימולין ונשרפין אלא ביום, על כרחך דשמן שריפה שאני ונשרף גם כלילה, וכ"מ בשו"ע או"ח סימן תק"ו ס"ד ועי"ש בבה"ל ובנו"צ שצ"י הגרע"א ז"ל שם, והוא בנו"צ תנינא או"ח סימן ז"ו, ודקדק שם מדברי הרמב"ם דקדשים טמאים נשרף גם כלילה, וכן דקדק הגרע"א ז"ל בגליון הרמב"ם פ"ט מפסח"מ ה"ה, ועי"ש בשעה"מ.

יש לעיין הני אמוראי דבסוגיין ובפסחים פ"ג ב' דילפי דאין שורפין קדשים ציו"ט מקראי אחריני, או משום דיו"ט עשה ולא תעשה, כיצד מפרשים הא דתני דצי חזקיה התם דעד בקר

ומשמע דסבירא ליה ז"ל דהא דתניא ובלבד שלא יקדים ושלל יאחר, דהאי שלא יאחר לא מתפרש משום לא ימיש, אלא ענין אחר הוא שלא יבא לאחר ולהדליק בין השמשות, והיינו דרב יוסף לא אמר לה לדביתהו דתניא ושלל יאחר, לפי שלא היתה מאחרת כל כך שיהא מקום לחוש שתדליק בין השמשות, אבל קשה דכיון שיש דין שלא לאחר משום לא ימיש, וזמן זה הוא קודם לזמן של לא יאחר משום חשש שיבא להדליק בין השמשות, אם כן אמאי לא נימא דבלבד שלא יאחר דקתני בצרייתא נמי נכחין לאיחור זה של לא ימיש, ורב יוסף מילתא בטעמא אמר לה לדביתהו כדיליף מקרא דלא ימיש, והרי חובת התנא לפרש כל איחור האסור, ומיהו שמא י"ל דאית לן לפרושי שלא יאחר דומיא דשלא יקדים, וכי היכי דשלא יקדים מתפרש לעיכובא בקודם פלג המנחה, הכי נמי יש לפרש שלא יאחר נמי לעיכובא, והלכך ע"כ סמוך לבין השמשות קאמר, ומיהו גם לפי זה טעמא דלא ימיש קושטא הוא לענין לכתחלה, ואף ביום טוב. (סכ"ה סק"ח ועי"ש עוד).

כ"ד ב' אמר קרא לא תותירו ממנו כו', עי' מש"כ לקמן קל"ג א'.

שם מה ת"ל עד בקר בא הכתוב ליתן לו בקר שני לשריפתו, הרמב"ן והרשב"א והריטב"א כתבו לדון אם אין שורפין קדשים כלילה, ודרשא דבקר שני דוקא היא אבל מולאי יו"ט אין שורפין, או דלוא דוקא וגם צמולאי יו"ט ראוי לשרוף נותר דפסח, ופשוט לה מירושלמי, וז"ע דהדבר מפורש בתלמודן יצמות ע"כ ב' דמסקינן דנותר בין בזמנו בין שלא בזמנו אינו נשרף אלא ביום, ואפילו לרשב"א שם דמילה שלא בזמנה מלין אף כלילה, מ"מ בנותר מודה, וגם למאי דהוי ס"ל לר' יוחנן שם מעיקרא דנותר שלא בזמנו נשרף בין ביום ובין כלילה, היינו דוקא נותר שלא בזמנו שכבר הגיע זמנו להשרף ביום, אבל נותר שתחלת זמן שריפתו היא כלילה כגון ליל שלישי לשלמים היינו נותר בזמנו דקאמר דאין נשרף אלא ביום וכן ליל מולאי יו"ט לפסח אינו נשרף כלילה, עי"ש תוד"ה שלא, דדרשא דבקר שני דוקא היא, ועי' בתו' ד"ה בקר, ועי' שעה"מ פ"ט מפסח"מ ה"ה.

ובבבחים נ"ו ב' נחלקו חזקיה ור"י אם חייבין כרת על נותר דשלמים כליל שלישי כיון

לתרומה טהורה, וגם אם יש היקש אין ללמוד איסור הנאה מאיסור אכילה, ועיין מל"מ פ"ג מתרומות ה"ד. (דמאי סי' א').

תוד"ה הא ונריך לדחות ולומר דשמן וזר וזבחה חשיבי בעין כו', וכ"כ בצ"ק ק"א א', וז"ע אם הדבר כן במציאות, דלכאורה שלהבת השמן באה משמן שנשרף, ואדרבה השמן נשרף כליל, ובעז נשאר פחמין, אבל למש"כ בפסחים כ"ז סק"ג דפלוגתא רבי ורבנן אינה במציאות, אלא אי כה"ג יש לחשוב כנהנה מן הצעין, וזה יש מקום לומר דהדלקת נר דשמן חשיב טפי כנהנה מן השמן הצעין, מעצים אפי' דמשחן, עי' מש"כ בפסחים שם, דזהו מעיקרי שימוש השמן ודליקתו כאכילתו, [ומ"מ שמן שהדליקו לבשל בו אפשר דדינו כעצים, וז"ע], אבל בתו' כאן כתבו דגם זר וזבחה חשיבי טפי בעין מעצים, וזה ליכא לטעם שכתבנו, ואף אם נימא דהדבר במציאות כן דשמן דולק עד שלא כלה נמי, ונימא דזר היינו נמי שומן שבו, אבל אכתי תבואה לא נתיישב מאי עדיפותה מעצים, וגם אין הכרח לזה, דסגי אי משכח"ל בתרומה טמאה בשמן לחוד, דשפיר אינטריך קרא, ומה דנקטו בגמ' להסיקה תחת תבשילך, י"ל דאליבא דרבי דקיי"ל כוותיה נקטיה. (פסחים כ"ז סק"ד).

הפמ"ג בספר ראש יוסף כאן נסתפק בהני מילי דאמרינן דלר"ל דאפשר לקיים שניהם לא דחינן ללאו, מה הדין בעבר ודחה ללאו, אם חשיב כעבר אדאורייתא ונפסל לעדות מן התורה או לא, וכן הזכיר ספק זה בהקדמה לפמ"ג הלכות זיית, ובסדרא לכאורה יש מקום לדון דלאו כולוהו שוין בזה, דבקוץ בהרת בנו במילה ואיכא אחר עי' לקמן קל"ג א', נראה דאין לחשבו כקוץ בהרת מדאורייתא, דהא בליכא אחר דינו למול, ומשום דאיכא אחר אין לחשבו כעובר אדאורייתא, ולעומת זה אי הקפת כל הראש לא שמה הקפה, ומחייבין למצורע להתגלח בהקפת כל הראש עי' נזיר מ"א א', אם הקיף ואח"כ גילח מסתבר דיש לחייבו בהקפה זו לא ניתנה לידחות, וכן אם לא צעין תער לגילוח עי' שם נ"ח א', אם גילח בתער יש לחייבו מדאורייתא, וצ"ע אם לא צ"ע זיית של זמר בטלית של פשתן או איפכא נראה דלא עבר אדאורייתא, דהא זמר פוטר בשל פשתן ופשתן בשל

אחי ליתן לו בקר שני לשריפתו, ואין לומר דאינטריך קרא דאין שורפין צמואי יו"ט, דהא מסקינן יצמות ע"כ ב' מקרא דגם נותר שלא בזמנו אינו נשרף אלא ביום, ואם היינו אומרים דליכא כרת לחזקיה זבחים נ"ו ב' עד בקר שני היה ניחא, אבל הרי חזקיה איתותב התם, וגם שלמים כליל שלישי יש בו כרת, וגם לחזקיה נדדנו לעיל דבפסח מודה, ואפשר דלענין ניתק לעשה דחשיב כתיקון ללאו כדאמר יצמות ע"ד א', לא חשיב כמקיים העשה דשריפה, אלא כששרפו בבקר שני, ואפשר גם דקודם בקר שני אין ענין בשריפה יותר משאר המאכלים, ועי' בספר נחלת יעקב להנתיבות בסוגיין.

שם רב אשי אמר שבתון עשה כו', עי' מש"כ בחגיגה י"ח א' מהיכן ילפינן איסור מלאכה. תוד"ה ולא עולת, עי' מש"כ לקמן קי"ד ב'.

כ"ה א' היכן אמרה תורה מדר"נ כו' ואבע"א כו', מכל הני קראי שמעינן היתר ההנאה בין לכהן ובין לישראל, ואף לדרשא דלך לא מתפרש דוקא לך, והא דאשכחן צפ"א דתרומות מ"ט י' דאין מאכילין כרשיני תרומה לבהמת ישראל, וכן אין מדליקין שמן שריפה אלא ברשות כהן, כלומר דההדלקה היא גם לטובת הכהן, מתפרש שפיר דהוא מדרבנן, וכמ"ש הר"ש שם, והוא כדי להרחיק את ישראל מאכילת תרומה, והדבר מוכרח מהא דהביא הר"ש שם מן הירושלמי דבת ישראל שנכנסה להדליק מכהנת טובלת פתילה בשמן שריפה ומדלקת, וכן מהא דמדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ומצואות האפלין אף שלא ברשות כהן כמ"ש בר"ש שם מן הירושלמי, וכן מהא דמדליק ישראל כשעוסק לזרכי הכהן כמ"ש ברמב"ם פ"א מהלכות תרומות ה"ט, וכן מהא דמותר ליהנות מנר שהדליקו בשביל כהן והכהן הלך לו, וכל אלו דברים שאין ראוי להתירם אם האיסור הנאה לישראל הוא מן התורה, וז"ע למה נקטו בתו' כ"ו א' ויצממות ס"ו ב' דהאיסור לישראל נלמד מהיקש דתרומה טמאה לטהורה והוא מדאורייתא, ולפמ"ג לקמן כ"ו דהא דילפינן שם איסור הנאה של כילוי בטבל, הוא משום דענין תרומה מתפרש שהתיר עצמו על ידי הרמתו דומיא דתרומה טהורה, לפי זה לא למדנו משם היקש להשוות דיני תרומה טמאה

מתפרש דלר"ך שהדבר יתקיים בכל גווי, והלכך
אם יניחנה לנר ויאל לא יתקיים הדלקת הנר חוצה.
ועיין בתו' הרא"ש שהזכיר לפרש דאז"י הו' ס"ד
דמתניתין ל"א ב' שאין זהירין בהדלקת
הנר היינו שמאחרין להדליק משמשיכה, ולא הו'
ידע דאיכא תקנת חכמים להדליק נרות, והדברים
דחוקים דאם ליכא מצוה להדליק, אם כן אינם
זהירין במלאכות שבת, ולא בהדלקת הנר, [ומיהו
אם איכא מצוה שפיר י"ל דכלל אינם זהירים גם
שמאחרים ונכשלים בחילול שבת, דומיא דאינך
עצירות שיש בהן חיוב מיתה], וגם דחוק טובא
לומר דאז"י לא הו' ידע תקנת החכמים להדליק
נר שבת, וכל מה שנדחק בזה הו' משום דקשיא
ליה מה ראייה מהא דהדלקת נר בשבת חוצה שלא
יניחנה ויאל, טפי מכל מצוה הדלקת נר שבת, וצמה
שפירשנו נתיישב.

ובקטור רש"י ותו' דעיקר תקנת הדלקת נר היתה
על שעת אכילה, ורש"י הביא סמוכים לזה
מהא דיומא ע"ה ב' דלא ליכול סעודתא אלא
בזעין יומא, ומכל מקום אשכחן בפסחים נ"ג ב'
דרש"א אומר דאף במקום שנהגו שלא להדליק
את הנר בלילי יום הכפורים מכל מקום כשחל
בשבת מדליקין מפני כבוד שבת, ואף דליכא אכילה,
[ובמרדכי יומא סימן תשכ"ח הביא בשם ספר
המנוחות דאין מצרכין כיון דליכא אכילה, ומיהו לא
קיימא לן כן], ובפסחים ק"א א' דרש"י ותו' שם
משמע דאי מתעקרא שרגא לא היו אוכלין עד
הבקר, ומקיימין שלש סעודות ביום, ולפמש"כ יש
לפרש דהו' משום דהדלקת נר בשבת חוצה, והיינו
שיהא אור בשעת הסעודה, ואם כי ודאי מן הדין
רשאים לאכול כשנכבה הנר, מכל מקום יש בזה
ענין שלא לאכול בחושך, והא דאמרין לעיל כ"ג
ב' דצנר ביתו איכא משום שלום בית יש לפרש
נמי דהיינו שמצטערים לאכול בלילה, ודרש"י שם
כתב שבני ביתו מצטעריין לישב בחשך, ולקמן
בדרשא דותונת משלום נפשי זו הדלקת הנר פרש"י
שאין שלום שנכשל באפילה, ובצ"ח שם הביא גירסא
שאוכל באפילה.

והנה לפירוש רש"י ותו' [וכן נראה לפמש"פ]
מתפרש הא דשמא יניחנה ויאל דעל שעת
אכילה קאמר, [ועיין סוף סימן רע"ג דיש אומרים
דאין מקדשין בלילה נר], ונמצא משמעות בגמרא

נמר בשאין לו ממינו, או בדאיכא תכלת, עי' מש"כ
יבמות ד' א' ד"ה ועי', ולמאי דס"ד יבמות כ"א
א' דלר"ל חייבי לאוין לא רמיין לייבום כיון דאפשר
בחליצה, ומצוה דיש איסור דאורייתא בייבום, ומצוה
דהא דר"ל הו' מדאורייתא, [וצ"ע בתו' מנחות מ'
א' ד"ה כיון], ועי' בספר הנדמ"ח תשובות
ופסקים לראשונים סימן ע"ז.

כ"ה ב' ר' ישמעאל אומר כו' מאי טעמא כו',
אע"ג דקתני מתניתין מפני כבוד
השבת, מכל מקום פריך מאי טעמא, לפי שלא
אסרו חכמים להדליק עיטרון בחדרו, לאחר שכבר
הדליק נר שבת, ואם כן אין האיסור אלא על הנר
שמדליק למצוה, ועל זה פריך מאי טעמא, דהא
שפיר הנר מועיל לתקנת נר שבת, ומה שיש ריח
ענין אחר הו', ומשני דחיישינן שלא ישתמש בנר
הזה כלל.

שם אומר ליה אביי ויאל, עי' בתו' דודאי ידע
אביי דאיכא מצוה הדלקת נר שבת כדתנן
ל"א ב' על שאין זהירות כו' ובהדלקת הנר, אלא
דלא הו' סבירא ליה דאיכא חוצה לסעוד במקום
הנר, וצ"ע דאם כן היכי משמע מלישנא דרב
דהדלקת נר בשבת חוצה דלר"ך שיסעוד במקום
הנר, הלא מתפרש שפיר על עיקר המצוה, ודוחק
לומר דעיקר המצוה פשיטא ולא הוצרך להשמיענו,
וע"כ דאמי לרבווי דלר"ך שיסעוד במקום הנר.

ואפשר דאז"י הו' סבירא ליה דכשם שאם יש
לאדם צביתו עטרן שריחו רע, דמכל
מקום שפיר חייב להדליק בו נר שבת, דתועלת
הנר לדחות החושך שפיר קיים בכל בית, הכי נמי
כשמדליק הנר בעטרן יש כאן התועלת שצנר לגרש
החושך שזו עיקר המצוה, ואם יש הפסד לבית,
הרי זה הפסד צבית, אבל אינו ענין לומר שאין
להדליק בו, והא דדייקין מלישנא דהדלקת נר
בשבת חוצה, הו' משום דלשון חוצה מתפרש דלר"ך
שהדבר יתקיים בכל מצב, דאם היה שונה הדלקת
הנר מצוה, היינו אומרים דאם כבתה בשבת או
שמא אפילו בערב שבת אין זקוק לה דמצוה דרמיא
עליה שפיר קיים, והלכך גם בהדליק בעטרן כיון
שיש אור צבית הרי קיים המצוה, אבל השתא
דאמרין חוצה יש בכלל זה דלר"ך בשבת להשתדל
למצא אפשרות לאכול במקום שיש נר, דחוצה

דמאח דלא טבלא ש"מ דלא קפיד רחמנא אס ישחוט או ימכור, משא"כ בטבלא דטבלא, הלכך אף בשימושים שלא נאסרו כמו איבוד וכיו"צ מ"מ סבירא הוא דלא ניחא לרחמנא דהכי, וול"ד מעשר בהמה לראשית הגז דודאי אינו ראוי להשתמש בכל הגיזה לעצמו, דהתם לא מיחסר אלא נתינה, משא"כ במעשר בהמה דלריך עדיין לעשר, ועוד דמעשר לעצמו הוא, משא"כ בטבלא דהמתנות לאחריו סבירא הוא דלא ניחא לרחמנא לאפקעינהו מיניה, ומו אף בכהן בחלה כן דלא פלוג במזוה, ועי' מש"כ בכורות ס"ו סק"א.

שם מה תרומה טהורה אין לך זה אלא משעת הרמה ואילך אף תרומה טמאה אין לך זה אלא משעת הרמה ואילך, נראה דהכי יליף דענין תרומה מתפרש שההרמה גורמת לה היתר במה שהיתה אסורה, ולכן כיון שתרומה טמאה אין זה אלא היתר הדלקה, ע"כ שבהיותה טבל היתה אסורה בהדלקה, ולכאורה ראוי לפרש דשורש האיסור הוא הכליון, שזה נגד מצות התורה בהפרשת תרו"מ, וכמשנ"ת בדמאי ס' א' סק"א שמעכב את הוידוי אם נשרף טבלו, אלא דלאו בשופטני עסקין שמאצד דרך השחתה, ולכן לא אסרה תורה אלא שימוש הגורם כליון, ולפי טעם זה באמת ראוי לומר דכש"כ טבל טהור לאסור בהנאה של כליון וכמש"כ רש"י, וזוהי ניחא דמחלקין בין הנאה שיש בה כליון להנאה שאינה של כליון דלא אשכחן דכוותה בשאר איסורין.

אבל ממש"כ תו' דלאו כש"כ הוא, ובתו' הרא"ש כתב דגם במה מצינו ליכא למילף טבל טהור מטבל טמא, וכן ברש"י מסיק דטבל טהור אמנם שרי בהדלקה, מבואר דלא פירשו טעם האיסור משום הכליון שמבטל מצות תרו"מ, אלא גזירת הכתוב הוא לאסור הנאה של כליון בטבל טמא שזה הייעוד בתרומתו, ולית לן למילף לטבל טהור שהייעוד בתרומתו היא אכילה, ואף למאי דמסקו בתו' לאסור גם טבל טהור בהנאה של כליון, היינו משום דאיתקש לטמא בהאי קרא דתרומות, אבל בתרומת חמץ כתבו בפסחים ל"ג ב' דלא היו ילפינן לאסור הטבל בהנאה של כליון, לריה"ג דחמץ מותר בהנאה, דטבל שאינו מותר אלא בהנאה וגם לאחר ההפרשה לא יותר באכילה, הוא סוג מיוחד ולית לן למילף ביה איסור הנאה של כליון מתרומה

דיש להדליק הנר במקום הסעודה, וכן הוא במ"ב סימן רס"ג ס"ק מ"ה, ועיין בסוף סימן רע"ג. (פכ"ה סק"א ועי"ש בכל הסימן).

כ"ו א' אבל טבל טמא מ"ט כו', הא דלא מפרשין משום שמבטל מצות ההפרשה, וגם בטבל טמא איכא מצות נתינה כדדרשין לעיל כ"ה א' ואני הנה נחתי לך את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה ואמר רחמנא לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך, וכיון דאיכא מצות נתינה איכא נמי מצות הפרשה, היינו טעמא משום דלשון הברייתא מוכיח דאיכא איסור במעשה ההדלקה ולא משום דמאצד הטבל, דאם האיסור משום איבוד הטבל מאי שגא אין מדליקין דנקט, ומאי שייך אל"ל בשבת, אטו באיסור איבוד משום ביטול מצות ההפרשה שייך לחלק בין חול לשבת, אלא ודאי צרייתא איסור הדלקה קתני ועל זה פרכינן מ"ט.

ולפי זה נראה מוכח דהך דרשא דילפינן לאסור ההדלקה בטבל טמא משום דאין לך זו אלא משעת הרמה, דדרשא גמורה היא ואיסורא דאורייתא, דאי אינו אלא אסמכתא ואיסורא דרבנן, מה הוצרכו לזה תיפוק ליה משום ביטול מצות ההפרשה.

גם דברי הרשב"א דמסיק דטבל טהור מותר להדליק, וכ"כ תו' מנחות ס"ז ב' בשם רש"י, וכן נוטה בתו' הרא"ש בסוגיין, יש לפרש דהיינו דאיסורא דילפינן להדליק בטבל טמא ליכא בטהור, אבל אה"נ דמשום ביטול מצות ההפרשה אמנם אינו ראוי להדליק, וזוהי ניחא דל"ק ליה להרשב"א מהא דאסור להאכיל טבל לבהמה כדתנן פאה פ"א מ"ו ובחולין ז', אבל בתו' מנחות שם הקשו מזה לרש"י, ומבואר דנקטו דלרש"י שרי למעשה להדליק בטבל טהור, ומיהו בלאו הכי הרי ברש"י לפנינו אוסר בטהור וכמ"ש גם תו' בשמו בסוגיין, ועל כרחק דטעותא הוא זה שהביא בשם רש"י להתיר, ועי' לקמן.

ואי קשיא אם איתא דאסור לשרוף טבל משום ביטול מצות ההפרשה, א"כ אמאי שרינן גבי מעשר בהמה לשחוט ולמכור כדתנן בכורות נ"ו ב', ולא חיישינן במה שמבטל מצות מעשר, וי"ל

טהורה בלבד, לית לן לחדש כן מסבירא, דהא חזינן דבתפילין בעינן לקרא דפסין מן המותר בפין, והאי קרא לא מיתוקם אלא במידי דאיכרי תורת ה', וא"כ רצועות ומשכן דאינן אלא משמשי קדושה מנלן, ולכן פירש דממה שהוצרכו להזמין למשה את החמש ושנגזו אח"כ, מוכח דלא הוכשר אלא עור בהמה טהורה, וכיון שהיה הרצון שיהיה מכסה של גוויין הרבה, כדאמרינן לעיל דהיינו דמתרגמינן ססגונא שש בגוויין הרבה, ותלך אילן הוא טמא, לכך המציאו לו למשה את החמש, ומוכח מזה דאף לתשמישי קדושה לא הוכשר אלא עור בהמה טהורה, ושמעין מזה נמי לעור הרצועות, וצרייתא הכי מתפרשא לא הוכשרו במלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה כדחזינן מתחש, ועי"ש שיישז הא דפרכין בחר הכי מאי הוי עלה דתחש.

שם שי"ן של תפלין הלכה למשה מסיני, עי' מש"כ בחו"כ הלכות תפילין סימן ח' סק"ג ד' ה'.

במגילה כ"ו ז' ואלו הן תשמישי קדושה כו' ונרתיק של תפלין ורצועותיהן, משמע דהבחים של התפלין הם גוף הקדושה, ואף הבית של יד אע"ג שאין בו אוח, וכן מוכח הכא דפרכין דפשיטא דעורן מבהמה טהורה מדאמר אביי שי"ן של תפלין הלכה למשה מסיני, ודחינן דלרצועות קאמר, ומוכח דבית של יד פשיטא, וטעמא דבחים של יד ושל ראש בני ציקתא נינהו, ואם של ראש לא הוכשר אלא מבהמה טהורה ה"ה של יד, וזוהי ניחא מה שדקדק בזה הגרע"א ז"ל, וכבר העיר בזה ברש"ש, [ומש"כ לתלות הדבר אם ילפינן מהיקישא מידי דהלכה למשה מסיני, הכא מלמען תהיה תורת ה' בפין ילפינן לה ולא מהלכה למשה מסיני, דשי"ן דהלכה למשה מסיני רק גורם להבין דגם הבית בכלל תורת ה'], ועי' בשעה"צ סי' קנ"ד אות ז' במה שהשיג על הפמ"ג שם, והנה הבחים חשיבי גוף הקדושה מפני שמשמישים לפרשיות והם והפרשיות חד, ואהני לזה הא דשי"ן של תפלין הלכה למשה מסיני, משא"כ הרצועות הם משמשי הבחים ולפיכך הם צדין תשמישי קדושה, [ומחמת מנותן לצד היה אפשר לחשבן כתשמישי מזה].

ונראה דאף אם לא היה שי"ן של תפלין הלכה למשה מסיני, נמי היה מקום להסתפק אם הבחים הם צדין תשמישי קדושה או גוף הקדושה,

טמאה וטהורה, והלכך לא חשיב שיריה ניכרין ומיפטר לגמרי מתרו"מ, ומהרש"א שם וכן במל"מ פ"ב מתרומות הי"ד נתקשו בדצריהם, ולמש"כ מצואר, [ואין לומר דהתו' שם אזלי בשטת התו' הרא"ש דטהור מותר בהנאה של כילוי, דצפסחיס ט' א' כתבו דאסור, וכן בתו' הרשב"א לפסחיס ובחדושי הר"ן כתבו ג"כ דף ט' דגם תרומה טהורה אסורה בהנאה של כילוי, וצדף ל"ג ז' כתבו כדברי התו', גם מש"כ תו' דלא איירי אלא בשתי תרומות מתפרש דאיירי בטהורה וטמאה ושתייהן אסורות בהנאה של כילוי, והיינו דילפינן טבל טהור מטמא]. (דמאי סי' א').

כ"ז ב' השתי והערב מיטמאין בנגעים מיד, שתי וערב דקרא מתפרש ע"כ צפקעת של חוטין שעתידין לשמש לשתי או שעתידין לשמש לערב, דאף אם שתי היה ניתן לפרש במסכת פרושה, אבל בערב לא יתכן לפרש כן, גם לא משמע לפרש על נימין שבערב, וחדש הכחוב דחוטין מקבלין טומאת נגעים, וגם דחשיב חיבור הגריס של הנגע כשהוא על הרבה חוטין שהם רק סמוכים זה לזה.

ויש לעי' מה ענין להזכיר שתי וערב, אטו אי הוי כתיב סתם חוטים מי הוי סליק אדעתין לחלק בין שתי לערב, ואפשר דאתי לאשמעינן דשתי וערב אין מטריפין בנגעים, שאם הייתה פקעת מעורבת מחוטי שתי וערב וכל חוט יש בו כשיעור לארוג ממנו גע"ג שתי וערב, והנגע מקצתו על חוטי השתי ומקצתו על חוטי הערב דאין מטריף, ולא דמי לזמר ופסחים שנתחברו דמטריף, דהתם התפירה מחברתן לחשבן כאחד, אבל הכא שרק סמיכות החוטים זה לזה גורם לחבר הנגע, בעינן שיהיו כל החוטים ממין אחד, וכש"כ שלא יטריף נגע שחליו על הבגד וחליו על שתי או ערב הסמוכים לו, [ומיהו שתי העומד והאריג שהם גוף אחד אפשר שיטריפו, ומיהו בר"ש גבי נפש המסכת ושתי העומד משמע דלא מטריפין, ועי' בזה בנגעים סי' ח' סק"ה]. (נגעים ס"ח סק"ד).

כ"ח ב' ואלא הא דתני ר"י לא הוכשרו במלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד כו', יעוי' ברמב"ן, ונראה כונתו דהא לא הוכשרו במלאכת שמים אלא עור בהמה

דמהלכות שנאמרו בקציעת הפרשיות בצמים יש מקום לומר דהצמים והפרשיות חד נינהו, ולפי זה י"ל דהא דאמרינן דכיון דשי"ן של תפלין הלכה למשה מסיני צריך שיהיה מן המותר בפין, דלאו האות לחוד קגרים, דהא נמחק כדאמר שזעות ל"ה ז', אלא דאהני הא לומר דהצית והפרשיות חד, כיון דאיכא אות צצית, [ומיהו מ"מ חשיב הש"ר טפי מחמת השי"ן עי' לקמן ס"ז א'], ולפי זה ניחא שפיר דעת רש"י דגם הדל"ת והיו"ד הם אותיות, ומ"מ אין לחייבם להיות מן המותר בפין מחמת זה, דשפיר הם צדין תשמישי קדושה אף שהם אותיות, ול"ד לצמים שהם גוף הקדושה, וגם יש לחלק בין השי"ן שהוא צורת כתב קבוע בצית, לבין התמונות דל"ת ויו"ד שנעשים באויר בקיפולי הרצועות, דלא קרינא בהו תורת ה', ועי' בחור"ב הלכות תפלין. (מגילה כ"ו ז').

במוקצה עיקר שימוש אסור אף כשאנו מזיזו, דכל עיקר גזירת מוקצה הוא שלא לשמש בדברים שאינם בסדר היום, ואסרו אף ליגע בהם, אבל לשמש בו עיקר שימוש בכליו זהו שורש האיסור, וצית שנולדה ציו"ט אף אם יתחבנה לו עכו"ם לצית הצליעה יש בה משום איסור מוקצה, וכן אם יסיק בעצים שנשרו ציו"ט, [ועי' בע"ז ס"ו ז' בתוד"ה אמר שכתבו דאם יש שבת עצים צפת באיסור אכילה, יש לאסור פת שאפה עכו"ם ציו"ט משום מוקצה עי"ש], ואשמועינן רב מתנה דמ"מ אם ריבה עצים מוכנים שרי, ואע"ג דמשמש גם בעצים דמוקצה מ"מ כיון דרוב ההיסק בעצי היתר שרי, דלזה מהני ציטול ברוב, ואפשר דהטעם דפעולת ההיסק מתיחסת לרוב, והגע עצמן שיש לו די והותר בעצי היתר, האם נאסור להסיקן משום דגם עצי המוקצה ידלקו, וה"נ כשצריך לעצי המוקצה דיינינן להו כהוסקו מאליהן דשפיר רשאי ליהנות מחומן ומגחלתן.

ונראה דבשעת ההיסק ודאי עצי המוקצה ניכרין, דאף אם ירבה נמי מאותו המין, מ"מ כיון דאינו רשאי להזיז ממקומן, הרי הם ניכרים במקומם, וגם סתמא דמילתא אף כשמציא מאותו המין אינם שוים באורכן ורחבן ועוד, אלא דלענין ההיסק אין לנו צורך אלא שפעולת ההיסק תתיחס לרוב, ומש"כ הר"ן דאייירי שאינם ניכרים, הוא על הא דשרינן להפך בהן, דבזה ס"ל להר"ן דהו"ל מטלטל מוקצה אם הם ניכרים, וכן מצוה בלשוננו, וכן ברש"א בסוגיין, [אבל בשבת שם כתב דאפי' ניכר שרי להפך, דלגבי האיסור שהוא מועט הו"ל כטלטול מן הדד, עי"ש].

וצ"ע בלשון הרמ"א סימן תק"ז ס"ז דעל מש"כ המחבר שמרבה עליהם עצים מוכנים הוסיף שלא יהיו עצי איסור ניכרים, וזה דבר שאי אפשר דכמה שיוסיף עדיין יהיו ניכרים במקומם, ולא מצאנו מי שהצריך בזה שלא יהיו ניכרים, ובסיפא שכתב המחבר ובלבד שלא יגע בהם עד שיתצטלו ברוב, בזה היה מקום להוסיף שלא יהיו ניכרים, והיינו דלאחר שנשרפו וצא להפך בהם צריך שלא יהיו ניכרים, וכן מצוה צי"ש ס"ז דלכו"ע מותר להסיקן כשריבה עליהם עצים מוכנים אפי' עצי האיסור ניכרים, וכל הנידון להפך בהם, ובאמת דגם בשעה שמהפך קרוב הדבר שיש עצים שניכרים

כ"ט א' מסיקין בכלים כו', צדין איסור הנאה במוקצה בלא נגיעה עי' מש"כ בזה להלן.

שם אבל תמרים דמעיקרא גרעינין כו', עי' מש"כ לק' קמ"ג א'.

שם וכי קא מהפך באיסורא קא מהפך כו' מרבה עצים מוכנים כו', א"ה, ראיתי להעתיק מש"כ בזה בחור"ב צינה. צינה ד' ז' אמר רב מתנה עצים שנשרו כו' מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקין והא קא מהפך באיסורא כו', לשון הגמ' משמע דהא דמרבה עליהם עצים מוכנים אינו בשביל להחיר להפכן, אלא הוא להחיר להסיקן, וגמ' פריך דאכתי לא מהני להחיר להפכן ומשני דמהני גם לזה, ומצוה דאי לאו דבטלי ברובא היה אסור להסיקן, וכן מצוה דמימרא דר' יוחנן לעיל, ואף כשיניח סמוך להם עצים מוכנים וידליקם, דנמצא שלא יגע ולא יטלטל בעצים דמוקצה, ויש לעי' מ"ט אסור, הא לא מצאו איסור הנאה במוקצה, וכמו שהוכיח הרשב"א שבת כ"ט מהא דמסיקין בכלים אע"ג דכי אדליק בה פורתא הו"ל שבר כלי, ונמצא נהנה מן המוקצה, ועי' מ"א סי' תק"א ס"ק י"ז שכתב דהא דאין מדליקין בשברי כלים, הוא אפי' אם לא יגע בהם, דמוקצה אסור ליהנות ממנו, והא דמסיקין בכלים אע"ג דמכי אדליק בה פורתא הו"ל שבר כלי, משום דהתם ההנאה באה מאליה, ובאמת כן מצוה ברש"א שם, ונראה דלשמש

אורו מיד, ואם איירי שמטפטף בהפסק אויר, הרי גם אם יקח כל השפופרת לא יכהה אורו, וע"כ דמפרש שהשפופרת מונחת בתוך השמן שזנר.

ולבאורה הדבר תלוי אם יש שפופרת רק נקב אחד או שני נקבים, דאם יש שפופרת רק נקב אחד שדרכו מלאוה שמן ואח"כ הופכה ונותן מקום הנקב בתוך השמן, כזה בהכרח ליתן מקום הנקב בתוך השמן, דע"ז אין השמן ששפופרת יוצא אלא בזמן שנחסר השמן שזנר, וע"ז מובטח שלא ישפך השמן ששפופרת כולו מיד לתוך הנר הדולק, שאם יהיה הפסק אויר הרי מיד ישפך כל השמן ששפופרת, אבל אם נפרש שיש שני נקבים ששפופרת וכלשון הצריכתא תניא אר"י פעם אחת כו' והציאו לנו שפופרת של ביצה ומלאוה שמן ונקבנו והנחנוה ע"פ הנר כו', א"כ בהכרח שהנקב יהיה קטן באופן שלא יטפטף אלא כפי השיעור שנחסר מן הנר ע"י ההדלקה, ולפי זה יתכן גם שיהא הפסק אויר בין השפופרת לנר, ומדסתם התנא לאיסור מוכח דגם בהפסק אויר אסור, וכ"מ ברש"י שפירש שנותן הציצה על הכיסוי שעל הנר, וזהו ז"ע גם טעם התו' וגם טעם הרא"ש, דאין מכהה אורו בנטילתו, וגם אין זה שמן שזנר שיהא צדין מכזה, ומרן זללה"ה באו"ח סימן ל"ח סק"ו פירש נמי דהשמן ששפופרת מטפטף לאויר ומשם לנר, ופירש דברי הרא"ש דמדרבנן קאמר ע"ש. (ביצה כ"ג).

גמ' מחלוקת בקטנים כו', וברמב"ן, ע"י בסימן כ' סק"א צ' י"ג.

שם מוכרי כסות מוכרין כדרכן כו', ע"י בסימן כ' סק"ג, ובכלאים ס"ד סק"ק י"ג.

ל' א' ואי בחולה שאין צו סכנה חייב חטאת מיבעי ליה, א"ה, עיין בסימן כ' סק"ק י"ד כהא דלא שרינן מלאכה שאינה צריכה לגופה במקום צער, ועיין מש"כ בסימן ל"ו סק"ג.

שם דאחיל להו עון דיוס הכפורים, לשון הגמ' משמע קצת דאמנם היו צריכים להתענות, ובאמת עיקר הילפותא מחנוכת הנשיאים ז"ע דהיי דשמעינן דאיכא מצוה בחנוכת הבית, ע"י רמב"ן בהשגות לכה"מ שורש שלישי, ויש ענין להקריב קרבנות בימי החינוך, ואף לדחות שבת בהקרבנות, אבל מנלן דגם מצוה השמחה שבתוכה הבית

במקומם שהם שנשרו בשבת, אא"כ איירי שנפלו לתוך עצים שזתנור, וכמו שהזכיר הר"ן, דאז כשהרצה עליהן עצים מוכנים, י"ל שאינם ניכרים לאחר שנשרפו, ודעת הי"ש דאף כשאפשר להכירם מ"מ כשמהפך מבלי משים שרי כיון דרוצא דהיתר, וזה כמו שהזכיר הרשב"א בשבת דדמי לטלטול מן הצד במיעוט האסור, דשרי, [ועי"ש בצה"ל, ומשמע נמי דלא נחית לחלק ולהחיר ההיסק סגי לכו"ע ברוב היתר אפי' ניכר האיסור]. (עד כאן). תוד"ה אכלן אבל הכא הגרעינין צריכין לאוכל כו', נתבאר לק' קמ"ג א'.

כ"ט ב' מתני' לא יקוב אדם שפופרת של ביצה כו', מסתברא דאף שכתב הרשב"א בעבודת הקודש דגם ציו"ט איתא להאי דינא, מ"מ הדעת נוטה דלא גזרו ציו"ט אלא בגזירה אחת דשבת וציו"ט כי הדדי נינהו, אבל בנפט וציו"ט ששבת הוא מוקצה ואין לחוש שיסתפק ממנו, כיון דשבת שרי ציו"ט נמי שרי שלא גזרו ציו"ט לחוד, וגם י"ל דלא שייך דילמא אחי לאסתפקי מיניה אלא במידי דאכילה דהנחתה קרובה ולא במידי דלא חזי לאכילה, ואף דגזרו אף בשל חרס דמאיס, היינו משום לא פלוג, והדבר כהוה בגנרטור שהכלי קיבול שלו אינו מספיק לכמה ימים, ויש כלי קיבול נוסף, אם שרי לפתחו מערב שבת שיטפטף ממנו לכלי קיבול הקבוע, ובאמת דגם הכלי קיבול הקבוע אינו אלא כעין שפופרת של ביצה שאינו אלא מטפטף והמסתפק ממנו אינו מכזה. (ביצה כ"ג).

יעויין ברא"ש ביצה כ"ג משה"ק לפירוש תו' דמכהה אורו מיד, מהא דשפופרת שעל פי הנר, ולכן פירש דהנוטל מן השמן חייב אף כשאינו מכהה אורו מיד, דלא מיקרי גרם כיצוי אלא מכזה ממש, דגרם כיצוי היינו דבר חוץ מן הנר כמו גודר בכלי חרס חדשים, אבל הנוטל שמן שזנר שהוא הדולק חשיב מכזה, ואכתי קשה דמ"מ השמן ששפופרת שעדיין אינו מחובר לשמן שזנר, אמאי יחשב כיצוי, והעיר בני אי"ש נ"י דאפשר דהרא"ש מפרש דמקום הנקב ששפופרת מונח בתוך השמן שזנר, באופן שהשמן ששפופרת מחובר לשמן שזנר, והוא מטפטף והולך בלא הפסק אויר, וכה"ג חשיב גם השמן ששפופרת כשמן שזנר, וכן משמע ב"ש"ש שכתב ליישב פי' תו' דשפופרת חיישין שיקח כל השפופרת ומכהה

והשלמים דוחה יום הכפורים, ובעלמא אין עשה דוחה לא תעשה שיש בה כרת. (מו"ק ט').

ל' ב' שלח שלמה לצי מדרשא אבא מת כו', א"ה, בדברי הרמב"ם בגזירת מוקצה, עי' מש"כ בסימן י"ב ס"ק י"א דגזירת מוקצה כבר היתה בימי שלמה, ועי' מש"כ בצ"ה ו' א' אמאי לא טלטלו ע"י עכו"ם.

ל"א א' מעשה בנכרי אחד שצא לפני שמאי כו' דחפו באמת הבנין שצידו, באבות פ"א מט"ו איתא שמאי אומר הו' מקבל את כל האדם בספר פנים יפות, ויתכן דכל האדם בא לרבות גם נכרי, והך דהכא שדחפו באמת הבנין, הוא משום שצקשו שלא כהוגן.

שם קבעת עתים לתורה כו', במג"א או"ח סימן קנ"ו סק"ב בשבת דף ל"א אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין כו' קבעת עתים לתורה כו' ופרש"י לפי שאדם צריך להחזיק בדרך ארץ כו' הוצרך לקבוע עתים לתורה בדבר קצוב שלא ימשך כל היום לדרך ארץ עכ"ל משמע דמי שאינו צריך לכך חייב לקיים והגית זו יומם ולילה עי' ביו"ד סימן רמ"ו, נ"ב, אפשר דרש"י ניחא ליה לפרש אף אליבא דר' ישמעאל מנחות ז"ט ב', אע"ג דרבא דקאמר הך מימרא קאמר התם במנחות דמנחה לאומרו בפני עם הארץ ומשמע דסבר הכי, ולדינא אפשר דקיי"ל כרבא וכו' יוחנן שם, וכמש"כ ביו"ד סימן רמ"ו בהגה"ה שצ"ן לזה המ"א, וכ"נ דעת תו' והרא"ש נדרים ח' א' ודלא כהר"נ שם, ועי' צביאור הגר"א יו"ד שם, ומיהו משמע במנחות שם דהיינו דוקא לאחר שלמד כל התורה וכדאמר בן דמה שם, ומשום דמנחה ידיעת התורה קודמת, ואפשר דהיינו מקרא דושננתם שהציא הר"ן שם, א"נ מקרא דולמדתם אותם ושמתם לעשותם, [ואע"ג דאין חקר לידיעת התורה, מ"מ כל שידוע את כל ההלכות חשיב יודע כל התורה, ואף שיש לו הלכות מסופקות כמו שנסתפק בן דמה צו, וז"ע בזה], ועוד הרבה פסוקים מורים על החיוב ללמוד לדעת לשמור, ולפי זה לית לן נפקותא בדין זה דלעולם חייבין ללמוד מדין ידיעת התורה.

ל"א א' ב' אמר עולא לעולם כר"י סבירא ליה וקסבר ר' יוסי סותר על מנת לבנות במקומו הו' סותר כו', הא דחשיב לכיבוי כסותר וכלקול, וההצעה כתיקון, הוא משום דאירי דהפחילה משמשת תפקידה כראוי, והוא מכבה אותה על מנת לזרקה לאשפה ושפיר חשיב כקלקול, והנה ר"י קאמר דבחס על הפחילה שחפץ לחזור ולהדליקה חשיב סותר על מנת לבנות במקומו, שיחזור ויתקן את הפחילה, אבל בחס על הנר והשמן, מתפרש שאינו חס על הפחילה שאין דעתו לחזור ולהשתמש בה, ואף שיש בכיבוי תיקון לשמן ולנר חשיב תיקון שלא במקומו, והא דנקט לשון סותר ולא קאמר דכיבוי על מנת להדליק חשיב כיבוי, נראה דהוא משום דלגבי סותר הדבר מובן טפי שיש לחלק בין על מנת לבנות במקומו לעל מנת לבנות במקום אחר, ורהיטת הגמ' משמע דר' יהודה דמחייב גם בכחם על השמן והנר נמי מודה דכיבוי הפחילה לזרקה חשיב קלקול כסותר, אלא דס"ל דגם בסותר על מנת לבנות שלא במקומו חשיב בונה וחשיב כיבוי וחייב, והתיקון לשמן ולנר חשיב כתיקון גם לגבי הפחילה שבה עיקר הכיבוי.

ולהאמור אפשר לתרץ משה"ק תו' דהו"ל למיתני במתני' ע"ג א' המכבה על מנת להבעיר, דכיון דלרבי יהודה חייב גם במכבה שלא להבעיר אלא משום דחס על השמן, לא בעי למיסתם דלא כר' יהודה, גם י"ל דמהא דהקדים כיבוי להבערה כבר מובן דבמכבה לעשות פחמין קאמר דהיינו על מנת להבעיר, וכמש"כ בסימן ל"ו סק"ב. (סל"ו סק"ג).

שם א"ל שאני התם כיון דכתיב על פי ה' יחנו כסותר על מנת לבנות במקומו דמי, כשהוא על מנת לבנות במקומו, הרי הסתירה לורך הצנייה היא, וחשיבא כבונה, משא"כ סותר על מנת לבנות שלא במקומו, הרי הסתירה כדבר לעצמו וכל סתירה זה מקלקל, והשתא אמרינן דכיון דסתירת המשכן ובנייתו על פי ה' הרי הכל דבר אחד וחשיבא הסתירה לורך הצנייה, וכאילו בונה במקומו.

ויש לעיין היכי ילפינן מסותר דמשכן לחייב סותר על מנת לבנות, והא כיון דסתירת המשכן היא מנחה, הרי שפיר חשיבא תיקון, מידי

בהגה"ה וכל הנזרך לנקציו אסור אפילו בדברי תורה כל זמן שגופו משוקץ מן הנקצים, עיין מש"כ בחו"כ ברכות כ"ג א' דברמז"ס ורמב"ן ובגמרא מבואר דאין דין זה בגמרא אלא לענין תפלה, ולכן יש לפרש כונת הגהמ"י לענין לכתחלה כשצא להתחיל לעסוק בדברי תורה בשעה שצריך לנקציו, דיש לו להקדים להתפנות, וגם זה רק כשאנו יכול להעמיד עצמו עד פרסה, וגם כשיש לו אפשרות להתפנות, אבל אם אין לו מקום להתפנות, אין לו ליטב בטל דמחוייב הוא בדברי תורה, ואין צריך לומר כשיש בו משום כבוד הבריות, כגון שצריך ללמד לרבים וכיו"ב, ועיין במג"א סק"ב.

יש להסתפק מי שמרגיש צורך להתפנות אבל אינו יכול, כגון אלו שלפעמים יש להם עצירת מ"ה, וכיו"ב, ומסתברא לקולא, וכן משמע ממה שהרמב"ם כתבו בתורת דברים החופזין אותם, וכשאנו יכול אינו נחפז, והרי לא אסרינן אלא כשלא דקדק בדבר עד שלא בא להתפלל, אבל אם אירע צורך באמצע הרי גומר ומתפלל וקורא, וה"נ מאי הוה ליה למעבד.

בדרכי משה והוצא במג"א סק"ב מבואר דגם כשאנו יכול להעמיד עצמו כשיעור פרסה עדיין לית ביה משום כל תשקלו, ונ"ע דסתמא אמרו במכות ט"ז ב' כל המשהה נקציו עובר משום כל תשקלו, ומתפרש בפשוטו כל שכפי נהג העולם לא היה ראוי להשהות, ונ"ל דליכא כל תשקלו אלא בזמן שצני אדם מקפידין מלהתעכב, וביכול להתעכב עד פרסה פעמים רבות שאנו ממחר להתפנות מיד, ונ"ע, ועיין בשו"ע הגר"ז סימן ג'.

ל"ג ב' הלך יהודה בן גרים וסיפר דצריהם כו', ברמב"ם פ"ז מהלכות דעות ה"ה והמספר דברים שגורמים אם נשמעו איש מפי איש להזיק חצירו בגופו או בממונו ואפילו להזכר לו או להפחידו הר"ז לשון הרע, הא דלהזיק חצירו בגופו כתב בכ"מ שהוא נלמד מהא דיהודה בן גרים [ועי' בתו'], והא דלהזיק חצירו בממונו נראה שהוא נלמד מהא דערכין ט"ז א' מדרך רעהו בקול גדול בצקר השכם קללה תחשב לו כגון דמיקלע לאושפיזא וטרחו קמיה שפיר למחר נפיק יתיב בשוקא כו' ואזלינן ואנסין ליה, מיהו נהי דשמעינן דדברים הללו אסורים שגורמים רעה, אבל אחי

דהוה אקורע על מתו שהוא חייב לקרוע עליו, ומנלן דגם סתירה דלאו מצוה חייבין עליה, וי"ל דכיון דאם מצא סתור אינו חייב להקים ולסתור, לא חשיבא הסתירה מצוה שיחשב תיקון, שאינה אלא כהכשר מצוה, ולא דמי לקריעה שהוא חייב לקרוע, עוד י"ל דכיון דאין פירוק המשכן מצוה על היחיד, אלא על הציבור, הרי לא חשיב תיקון ליחיד העושה, ונכדי מאיר נ"י העיר עוד ד"ל דקים לחכמים דסתירת המשכן היא מלאכת סתירה וצאה ללמד על מלאכת סתירה על מנת לצנות, ואין המלאכה נעשית מלאכת תיקון על ידי שנגטו עליה. (סל"ו סק"ה).

שם כדאמר ר"ה ואיתימא רב"א הכא בפתילה שצריך להצהבה עסקינן דבההוא אפילו ר"ש מודה דקא מתקן מנא, משמע דאי לא הוי מוקמינן לה כר"ש לא היה צריך לאוקמי בפתילה שצריך להצהבה, ומבואר דאף בפתילה שאין זה הצהוב חייב לר"י על כיצויה, וכ"כ תו' לקמן ז"ד א' דגם בפתילה מהוצהבת יש זה משום כיצוי לר' יהודה.

ולמדנו מזה דאע"ג דכיצוי דהוי במשכן הוא כיצוי לעשות פחמין בשביל הנורפים כמש"כ תו' ז"ד א', מ"מ אנו למדין מזה גם כיצוי שאנו גורם לעשות פחמין, עכ"פ לרבי יהודה, וגם לרבי שמעון פטורו משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, כמש"כ תו' שם דלמטרה אחרת ממה דהוי במשכן חשיב אינה צריכה לגופה, אבל עיקר המלאכה של כיצוי הוא גם כשאנו עושה פחמין. (סל"ו סק"ב מחו"ד, ועי"ש המשך הדברים). מתני' ובהדלקת הנר, עיין מש"כ בזה בסימן כ"ה סק"א.

ל"ג א' בעון כו' וחילול השם כו', ציומא פ"ו א' פירש רש"י דחילול השם היינו חוטא ומחטיא אחרים, נראה כונתו דלכך חמור עון חילול השם משום שגורם לאחרים לחטוא, כאשר יראו גנותם של אלו, אבל אין ר"ל דכל מסית לאחרים לחטא יחשב חילול השם, דכלל הני דמפרשינן ציומא שם היכי דמי חילול השם לא מנאנו מחטיא אחרים, וכ"נ ברש"י כאן ד"ה חילול השם.

שם שאני רבא דאנסי ליה רבנן בעידיניה בעל כורחיה, בשו"ע או"ח סימן ז"ב ס"א

שם וטומנין את החמין, עי' סי' ו' סק"ד ה' אם לאחר שקיבל שבת מותר.

גמ' אמרו לו שנים לא וערב עלינו כו', כתב המ"מ בפ"ו מה' עירובין ה"ג לדחות ראית הרשב"א בסוגיין מסוגיא דעירובין ל"ו א' דא"א לפרש מימרא דרבא דאמרו לו שנים לא וערב עלינו ועירב לאחד מצעוד יום ונאכל עירובו בין השמשות ולאחד עירב עליו בין השמשות דשניהם קנו עירוב, דבעירובי תחומין קאמר, דהא חזינן התם דספק בעירובי תחומין בטמאה או בטוהרה אינו כשר, וכתב המ"מ דהכא משום דבעינן סעודה הראויה מצעוד יום, וכדמשמע אמנם בלשון הרמב"ם, וקשה דא"כ הרי העירוב בטל בודאי ומשום דאין מערבין בספק טריפה, וא"כ אינו ענין לרישא דקתני כיצד אר"י ספק עירוב כשר כו', דהכא לאו ספק עירוב הוא. (עירובין ל"ו א').

שם מפני מה אמרו אין טומנין כו', נתבאר בסמין י"ג סק"א.

שם גזרה שמה ירמית, א"ה, עיין מש"כ בסמין ל"ח סק"ט דמהא דאמרין גזרה שמה ירמית, אין ראיה לחייב משום מבשל, דשפיר אפשר לפרש דמשום חיתוי דגחלים דחייב משום הצעה קאמר, כמ"ש הרא"ש.

תוד"ה שניהם אבל בספק כי הכא כו' לא מכשר, כדין הניח עירובו מצעוד יום ונאכד או נשרף בין השמשות, נחלקו הראשונים ז"ל, דעת תו' דזוה גס לר"י אינו עירוב, והטעם נראה משום דא"א להעמידו על חזקתו לומר שנאכד משתחשך, כיון שאנו יודעים מתי נאכד ושעה זו היא ספק יום, ודעת הרשב"א עירובין ע"ו א' דגס בנאכד בין השמשות מוקמינן לעירוב בחזקתו, וכ"כ דעת הרא"ש כאן כמ"ש מהרש"א, וכבר ביאר הדבר בזה"ל סו"ס טט"ו, דמכא חזקה אית לן להכשירו ולומר דנאכד משתחשך.

והנה קיי"ל כרבא בסוגיין ובעירובין שם דבין הניח מצעוד יום ונאכד בין השמשות ובין הניחו בבין השמשות ונאכד משתחשך דהוי עירוב, אלא דרוב הפוסקים ס"ל דרק בעירובי חצירות מהני, ויש לעי' בזה דתנן דספק חשיכה מערבין עירובי חצירות, דבפשוטו היינו כשלא הספיק לערב מצעוד יום, מה הדין אם רשאי לכתחלה לערב מצעוד יום בדבר שצריך לאכלו בין השמשות, דגס

לא שמענו שהם באיסור לשון הרע, ברם מהא דהוסיף רבנו דברים שגורמים להצר לו או להפחידו, ונראה דהיינו ההיא דאמרו בסנהדרין כ"ט א' ל"א א' מנין לדיין שלא יאמר אני מוכה וחצירי מחייבין כו' ת"ל לא תלך רכיל, וכמ"ש בזה"מ, שמעינן דלומר דברים שאין בהם שום גנאי, [דאטו אם הדיין פסק ד"ת דמזיק חייב או כיו"ב מי חשיב גנאי], אפ"ה כיון שאין נוח לדיין שהצב"ד ידע שהוא המחייב, יש כאן משום לא תלך רכיל, דהיינו אזהרה דלשון הרע כדאמר בירושלמי ריש פאה, וכן בכתובות מ"ו א' לענין מו"א שם רע, וא"כ ה"נ ההיא דר"י בן גרים, וכן ההיא דאכסניא, נמי הרי הם בכלל לשון הרע. — ומ"מ נראה דלשון הרע מסוג זה אין איסור על המקבילו, כיון שאינו דבר של גנאי.

ברמב"ם שם ואם נאמרו דברים אלו בפני שלשה כבר נשמע הדבר ונודע ואם סיפר הדברים אחד מן השלשה פעם אחרת אין זו משום לשון הרע והוא שלא יתכוין להעביר הקול ולגלותו יותר, מדברי רבנו נלמד דהא דמילתא דמתאמרא באפי תלתא לית בה משום ליסנא בישא, לא נאמר על דבר שיש בו גנות לחצירו, דזה פשיטא דאיסור אף בידוע לכל, דסיפור בגנות חצירו אסרה תורה, אבל בדברים שאין בהם גנות, אלא שאם ישמעו איש מפי איש עלולים להזיק או להצר לאומרים, בזה נאמר דאם הדבר כבר ידוע לשלשה אין זו משום ליסנא בישא, כיון דחצרך חברא אית ליה וכבר הדבר מפורסם, וכן משמע בערכין שם דסמכו ענין להא דמילתא דמתאמרא באפי תלתא להא דמצרך רעהו בקול גדול, ואפשר דהיינו נמי טעמיה דר"י בן גרים [דהוי גבירא רבה כמ"ש תו'], דכיון דאיתאמרא באפי תלתא לית בה משום ליסנא בישא, והא דרשב"י ענשיה משום דסוף סוף נסתבב הדבר על ידו, ואפשר גס דהיה לו להבין שהשומעים לא יפרסמו הדבר מחמת סכנת המלכות. (פאה ס"א סק"י).

ל"ד א' מתני' ספק אינו חשכה, א"ה, עי' סימן י"ג סק"א בקושית הגרע"א אמאי שרי להטמין בין השמשות של מו"א שבת. שם אין מעשרין את הודאי, ובפרש"י אע"ג דשבות בעלמא כו', עי' מש"כ בסמין ו' סק"ח ט'.

ל"ד ב' ת"ר ציה"ש ספק מן היום כו', עניני
בין השמשות נתבארו באורך בסימן ז'.

שם הכסף העליון והשוה לתחתון כו', לכאורה
משמע דר"ל דלא סגי במה שהכסף העליון
כהכספה שהיה לתחתון בזמן שלא הכסף עדיין
העליון, אלא צריך שיכסף יותר ויהיה כהכספה של
התחתון אח"כ, בזמן שהכסף העליון, דכל הזמן
התחתון הולך ומכסף, אבל קשה דא"כ אין לנו
כלל ענין בהכספה לעליון שאין לנו צו שיעור, אלא
צריך שישוו העליון והתחתון, והול"ל הכסף
התחתון ולא הכסף העליון בין השמשות השוה
עליון לתחתון לילה, ולרבה הול"ל איזהו בין
השמשות משתקע החמה עד שישוו עליון ותחתון,
ועוד דלפי זה מסתבר דלעולם כ"ז שלא גמרה
הכספתן לא ישוו עליון ותחתון, דהתחתון מקדים
והעליון מאחר, ולא ישתוו אלא בהשלמת החושך
ששוב לא יוספו ולפי זה היינו רק צנאח כל
הכוכבים, ול"מ כן, ואפשר דהשוה לתחתון הכונה
שכבר אין קו מצדיל ציניהם אלא הכל כחטיבה
אחת המכסיפה יותר בתחתון ופוחתת והולכת ללד
העליון, אבל הכל כבר דדרגת הכסף, ולפי זה
באמת צריך שיהא כל העליון דדרגת הכסף, וגם
צריך שלא יהא קו מצדיל בין העליון לתחתון אלא
יראה הכל כחטיבה אחת השוה, ואפשר גם דבכלל
השוה לתחתון היינו לומר שלא יהא שום מקום
שלא הכסף, [דהרי תחתון ועליון אינם מוגדרים
בשטחם עד כמה נקרא תחתון ועליון].

ל"ה א' מי סברת פני מזרח כו', נתבאר בסימן
ז' סק"ח.

שם הרואה לידע כו', נתבאר בסימן ז' סק"ט.

תוד"ה תרי, נתבאר בסימן ז' סק"ד.

ל"ה ב' כוכב אחד יום, נתבאר בסימן ז' סק"ט.

שם אדשימשא אריש דיקלי איתלו שרגא, א"ה,
נתבאר בסימן ז' סק"ט. ועיין עוד בליקוטים
לזכרות ט' ב' סק"א דצירושלמי זכרות פ"א ה"ב
אמרו הנך החמה כדי שתהא החמה מטפטפת על
ראשי ההרים, ור"ל דאע"ג שצמישור שהאדם עומד
אינו יכול לראות תחלת יציאת החמה, כל שבראש
ההר שצמערב נראה טפטוף החמה היינו נך
החמה, דמקומות הגבוהים רואים את השמש תחלה

זה בכלל מערב בין השמשות ועוד עדיף דאית ליה
חוקת עירוב, ולכאורה היינו דאשמועינן רבא דג"ז
בכלל דמערבין בבין השמשות.

רבנן ב' קמא יו"ד סימן ס"ה נסתפק בבאו לישראל
בצת אחת זה שנאכל עירובו בבין השמשות
וזה שהניח עירובו בבין השמשות מהו, וכחז אמנם
דממה דנקטו בגמ' דין זה באמרו שנים לאחד
משמע דגם בבאו לישראל בצת אחת שרינן להו, וכל
זה שייך לדון אם לא היו מתירין לשניהם לערב כן
לכתחלה, אבל למש"כ דגם לכתחלה מורין להו
לערב בבין השמשות וגם לזה שעירובו יהא נאכל
בין השמשות, א"כ פשיטא דגם בבאו לישראל בצת
אחת דיש להתירם, וכבר כ"כ הרמב"ן בסוגיין
דאע"ג דאמרו לאחד ודמי לבאו לישראל בצת אחת,
אפ"ה צכה"ג לא אמרינן ממ"נ דבין השמשות
ספיקא הוי ועירובין דרבנן וספיקא דרבנן לקולא,
ומה"ט יש מקום לומר דמותר לאדם אחד לטלטל
מצחים לאחר בשתי חצרות, דחכמים קבעו צמחולט
דמהני עירובי חצרות בין השמשות, אבל הגרע"א
ז"ל עירובין ע"ו א' כתב דאם עירבו שניהם לרוח
אחת, דאין ראוי אחד להוליך עמו פירות של השני
דממ"נ עירובו של אחד מהן אינו עירוב, ויש מקום
לחלק בין ע"ת לעירובי חצרות בזה, דעירובי חצרות
כיון דלכתחלה הקילו לערב בין השמשות, י"ל
דקבעו צמחולט דסגי בהכי ולא צמורת ספק, גם
כיון דהבעלים שצצחים וצחצרות מעורבים אין
איסור לטלטל חפציהם מצית לחצר, דכל שעירבו
כדין הרי הם כמעורבים, ורק בתחומין יש מקום
לומר דכל אדם נידון לעצמו, ופירותיו כמוהו,
ובדאיכא ממ"נ לא שרינן, והרי אין מערבין בין
השמשות, וכ"מ קצת ממה דנקט הגרע"א ז"ל
לדינו בתחומין, אע"ג דלא משכח"ל אלא ציו"ט
דשרי לטלטל, וגם לא אחיא אלא לפרש"י, ולא נקט
למילתיה בעירובי חצרות ואליבא דכו"ע, ויותר
נראה דעד כאן לא קאסר הגרע"א אלא בע"ת
דבצת אחת משתמש בשני העירובין, שלו ושל חבירו,
משא"כ בעירובי חצרות דבזא"ז מטלטל בכל חצר,
וזה נראה עיקר, והרי אדם אחד שעירב בשצת זו
מצעוד יום ונאכל עירובו בבין השמשות, ראוי
לשבת הבאה לערב בבין השמשות, וה"נ באותה
שבת בשתי חצרות. (עירובין ל"ו א').

צינאיתה, ומאחר בשקיעתה כמו שאמרו אדשימשא אריש דיקלי איתלו שרגא.

שם שש תקיעות תוקעין ערב שבת כו', דיני תוספת שבת נתבאר צ"ו.

שם שלישית לחלוץ תפילין, ע"י מש"כ לעיל י"ז א' זהא דחולצין לפני שקיעת החמה וזהא דגם צבית אסור להניח.

שם סילק המסלק והטמין המטמין ותוקע ומריע ותוקע ושוצת, לכאורה משמע דלאחר תקיעה אחרונה אינו רשאי להטמין, וה"נ תניא בתוספתא דסוכה פ"ה אפי' מיחס זידו מניחו על הארץ, ואע"ג דתנן במתני' דספק חשיכה טומנין את החמין, י"ל דתקיעות אינן תקנה גמורה מדרבנן, אלא הנהגה הראויה, ומי שנמצא במקום שאין תוקעין באמת מותר לו להטמין בין השמשות, אבל במקום שתקנו לתקוע חשבוהו לאחר תקיעה כלומר זאת הכוכבים, ומ"מ לענין שבות במקום מזה דקיי"ל כרבי דלא גזרו עליו בין השמשות, י"ל דאף לאחר תקיעה שרי, דדוקא הטמנה שהותרה אף שלא במקום מזה בין השמשות, והיא מלככה חדירה של ערב שבת, וזה קצו לה זמן קודם תקיעה, אבל במאורע לנורח מזה שהותר בין השמשות, שפיר י"ל שהתירוהו אף לאחר תקיעה, דבסתמא בין השמשות כבר לאחר תקיעה הוא ומ"מ אמרינן דלא גזרו, וע"י להלן, וע"י תשובות ח"צ סימן י"א. (ס"ו סק"ה וע"ש המשך הדברים).

שם כדי להדביק פת בתנור, ע"י מש"כ לקמן ק"י צ' בדברי הרשב"א בהיתר רדיית אותו הפת.

שם שמעתי שאם בא להדליק כו', בדברי המרדכי ביחיד שלא קיבל שבת ע"י צימן ו' סק"ו י"א.

שם אלא מקום לנוע יש לו לחזן הכנסת בראש גגו ששם מניח שופרו לפי שאין מטלטלין לא את השופר ולא את החנוניות, לכאורה לפי זה שובת מיד עם התקיעה ומ"מ רשאי להצניע שופרו בגג שכן הוא הסדר שמי שקידש עליו היום ושופרו זידו אינו חייב לזרוקו אלא מצניעו במקום שהוא שם, וכש"כ זה שקידש עליו היום בראשית, א"נ כל כלי שמלאכתו לאיסור שהוא זידו מותר להצניע, ומ"מ להצניעו באותו בית לא התירו כי לפעמים יניחו מידו כשיצא לפתוח הדלת או לרדת בקולם, והיינו דקתני לפי שאין מטלטלין כו' כלומר ולכן

תיקנו שיצניעו בראש גגו ולא צבית שתחת הגג, [ומעיקרא לריצ"ח משום הוצאה מרשות לרשות נגעו זה ולא משום מוקצה, וכן מתבאר בפרש"י], אבל צמ"א ס' רס"ו ס"ק י"ט מבואר דפירש דגם למסקנא אינו שובת אלא לאחר שיעור שמצניע, ולא נתת דבריך לשיעורין כיון שהוא בראש גגו, אבל אם יצניע צבית שוב נתת דבריך לשיעורין כי יש שיעור דבסולם מהר, וגם לפעמים יצניעו צבית ולפעמים בעלייה, והא דקתני לפי שאין מטלטלין כו' אינו טעם למה אינו מצניעו צבית, דכמו שממתינן עם השביתה עד שיצניעו בגג כך היה יכול להמתינן עד שיצניעו צבית, אלא דא"כ נתת דבריך לשיעורין, אלא הוא טעם על כל הענין דלכך שוהה מלשבות עד שיצניע השופר לפי שאסור לטלטלו בשבת. (ס"ז ס"ק י"ז).

תוד"ה אלא קשה דמשום שיעורא כו', ע"י צימן ו' סק"ו.

תוד"ה והתניא וצרייתא דלעיל דאסור להצניעו כו', ע"י צימן י"ז ס"ק י"ז.

ל"ו א' תוד"ה הא ר"נ ומציא ר"ת ראייה מפ' כל הכלים כו', ע"י צימן י"ז סק"א וס"ק י"ד ד"ה ולהאמור.

בירה

ל"ו ב' ברמב"ן ר"פ בירה בשם ר"ת, עיין צימן י"ג סק"ו.

ל"ז ב' חמין שלא הוחמו כ"ז, ע"י צימן י"ג סק"ג ובצימן ל"ח סק"ח שיעורו.

ל"ח ב' מתני' מעשה שעשו אנשי טבריא כו', נתבאר צימן י"ג סק"ב.

שם מעשה שעשו אנשי טבריא והציאו סילון של צונן כו' אם בשבת כחמין שהוחמו בשבת כו' אם ציוס טוב כחמין שהוחמו ציוס טוב כו', יש לעיין דבפשוטו היה להם תועלת בזה גם צימות החול שהיה להם מים חמין, ואם כן במה שאמרו להם שיהיה איסור שימוש במים בשבת וציוס טוב, זה לא יגרום שיוציאו את הסילון, דאכתי נריכים לו לימות החול, וכיון דאיסור הטמנה בדבר המוסף הבלי, הוא גם במטמין למוצאי שבת, דכל

על זישול זה ופשיט ליה דחייצין, ומסייע ליה מהדחת מליח הישן וקוליים האיספנין, דגם הם מין זישול מיוחד הנעשה על ידי הדחה זו וקתני דחייצין שהוא גמר מלאכתו, אם כן דכוותה צ"ה מגולגלת. (ס"מ סק"ז ממוה"ד, ועיי"ש בסק"ג).

ל"ט א' כל שצא בחמין כו', וצחו', נחצרו בחרוך בסימן מ"א, עיי"ש.

שם כל שצא בחמין כו', פשטא דמתניתין ללא בהלכות זישול אחי לאשמועינן דאין זישול אחר זישול, דפירקין באיסור שבותין איירי, וכן הרמב"ם העתיקה בפכ"ז בהלכות שבותין כמ"ש ר"פ כ"א, ולפי זה נראה דמתניתין אשמועינן איסור שרייה בחמין לדבר שלא נשרה בחמין קודם השבת, ואף בדליכא משום איסור זישול, כגון דבר שאין צריך זישול כלל דאין בו משום זישול כמ"ש הרמב"ם בפ"ט ה"ג, או אפוי או עלי אם אין בו משום זישול, ולפי זה מתפרש חמין דמתני' בכלי ראשון ושריין הדחה מכלי ראשון אף בדבר שלא בא בחמין מערב שבת כיון דדבר שאין בו משום זישול איירי, ובכלי שני י"ל דכל ענין שרי אף לשרות וכדין תכלין לקמן מ"ז א', וכן משמע בלשון הרמב"ם פכ"ז ה"ח שכתב דבר שנתבשל קודם השבת או נשרה בחמין מלפני השבת אע"פ שהוא עכשיו זמן מותר לשרותו בחמין בשבת, ודבר שהוא זמן מעיקרו ולא בא בחמין מעולם מדיחין אותו בחמין בשבת כו' אבל אין שורין אותו בחמין עכ"ל, הנה כתב שנתבשל או נשרה בחמין, והיינו אפילו לא נתבשל, ואם הוא דבר שיש בו משום זישול, פשיטא דאיסור לשרותו בחמין כדין זישול מקצת, וע"כ דדבר שאין בו משום זישול קאמר, ואפ"ה לא שרינן לשרותו אלא"כ נשרה מלפני השבת, ועי' בבב"י ובד"מ סי' שי"ח מ"ש בדברי הרמב"ם.

אבל צחו' בסוגיין פירשו צחד תירוצא דכל שצא בחמין מלפני השבת היינו שנתבשל לגמרי, וכל שלא בא בחמין היינו שעדיין לא נתבשל ויש בו עדיין משום זישול, ומדיחין אותו היינו דוקא מכלי שני, ואפ"ה אין שורין דמיחוי כמבשל, ודוקא בתכלין התירו שהן עשוין למתק את הקדירה ולא מיחוי כמבשל, [נראה דהיינו משום שהן נמסין בקדירה ואינו עתיד להוציאן משם, אבל תכלין שמכניסו ומוציאו נראה דשייך בו מיחוי כמבשל

שהדבר מוטמן בשבת איכא משום גזירה שמא יטמין צרמץ ושמא יחתה, והיינו מתניתין דאין טומנין בדבר המוסף הצל, דע"כ ההטמנה אסורה, אם כן היה לחכמים לומר להם דאיסור להשהות את הסילון בשבת, וי"ל דהכי קאמרי להו אם בשבת הרי דין המים כמים שהוחמו בשבת באיסור לפי שההטמנה אסורה, וכן דיוס טוב נמי ההטמנה לרחיצה אסורה כמו שכתב התו"י בגליון התוד"ה מעשה. (פכ"ו סק"א ועיי"ש המשך הדברים).

גמ' איבעיא להו גלגל מאי אמר ר"י גלגל חייב חטאת, בפשטו מתפרשת הבעיא אם עשה מה ששנה התנא שלא לעשות אם חייב חטאת, ודומיא דלקמן קמ"ה ב' הדיח מאי, דהיינו נמי מה ששנה התנא שלא להדיח מליח ישן וקוליים האיספנין אם חייב חטאת בעצר והדיח, וה"נ מיבעיא ליה אם עבר ונתן צ"ה צ"ה המיחם מאי ופירשו הרמב"ם והרשב"א והר"ן והריטב"א דמיבעיא ליה אם חייבין חטאת על זישול בתולדות האור, ופשיט ליה דחייב חטאת, וסייעיה מר צריה דרבינא מהא דמדיח בחמין אשכחן דמחייב שגם החמין תולדות האור, וכש"כ צ"ה המיחם, ומלשון שהיא גמר מלאכתו משמע ליה דר"ל שהיא מלאכה גמורה מדאורייתא. — והעיר בני יעקב נ"י דלפי מאי דהוי מספקא לגמרא אי חייבין על תולדות האור, היה ראוי להסתפק גם אם חייבין על זישול בכלי ראשון, ותו יש מקום לדון אם לבתר שפשטו דצ"ה המיחם חייב אם הוא הדין בכלי ראשון, דשמא כלי ראשון גרע וכדעת הרמב"ן.

ובשיטה להר"ן ופסקי רי"ד פירשו דמיבעיא להו אם שיעור זישול שרק הועיל שתתגלגל אם חשיב זישול להתחייב עליו, כלומר אם הוא כעין מאכל בן דרוסאי בשאר אוכלין, ופשיט ליה דחייב חטאת, ומסייע ליה מהדחת קוליים האיספנין ומליח דגם זהו לאו זישול גמור הוא וחייב, וצ"ל דקיס לגמרא דדמיין להדדי, חוסר הגמר במליח וקוליים, לחוסר הגמר שצ"ה מגולגלת.

ומרן זללה"ה בסימן נ"ז ס"ק י"ט כתב לפרש דצ"ה מגולגלת הוא מעין מין זישול אחר, ואינו ענין של חצי זישול וכמאכל בן דרוסאי, שהרי כולם אוכלים אותה, ויש שמעדיפין אותה על פני זישול כל צרכו, וכשם שיש זישול וצלייה יש גם זישול שתתגלגל, ומיבעיא ליה אם חייבין

כטלטול ב' אמות דשרי, ול"ע בכ"ז כעת, ול"ע.
— א"ה, ועיין מש"כ ליישב בסימן מ"א סק"ב.
בדין הטמנה באוכלין, עי' מש"כ בסימן י"ג
סק"ד.

שם והא דתנן נותנין תבשיל כו' ואת האונן בחמה
כו', נתבאר לקמן קמ"ו ב'.

שם וליפלוג נמי ר' יוסי זהא, נתבאר בסימן י"ג
סק"ק י"ג.

שם וליפלוג נמי ר"י זהא רבה אמר גזירה שמה
יטמין ברמץ ר"א מפני שמוזי עפר ממקומו
כו', נראה דמתני' מתפרשא כאילו הוי קתני
בתולדות חמה פלוגתא דר"י ורבנן, אבל להטמין
בחול ובאצק דרכים לכו"ע אסור, והיינו דגם
חכמים מודו דבחול ובאצק דרכים יש טעם נוסף
לאסור, וכן מוכח מהא דפרכין עליה דרשב"ג
מהני טעמי, ואם איתא דר' יוסי הוא דסבירא ליה
להני טעמי, ורבנן לית להו, מאי קשיא אי גס
רשב"ג לא סבירא ליה להני טעמי, ומה בכך
דמדשרי לגלגל על גג רותח מוכח דסבר כר"י דלא
גזר בתולדות חמה אטו תולדות האור, אלא ודאי
קיס לגמרא דליכא מאן דפליג דאיכא טעמא לאסור
להטמין בחול ובאצק דרכים אף אי שרי בתולדות
חמה, וכ"מ מהא דפרכין בגמ' ממעשה דאנשי
טבריא למאי דס"ד דאסיפא קאי דמשמע כטעמא
דשמה יטמין ברמץ, והיינו דמשמע ממתני' כהאי
טעמא. (סמ"ג סק"א ועי"ש המשך הדברים).

הא דפשוט לגמרא דמבשל בתולדות חמה בשבת
פטור, וכן בפסחים מ"א א' לענין איסור
בישול דפסח, נמי אמרינן דמאי שנא שבת דבעינן
תולדות אש פסח נמי, נראה דהוא משום דכל
בישול דאשכחן בתורה הוא על ידי אש, דכן הוי
במשכן, וכתיב נמי על האש אשר תחת זבח
השלמים, וכתיב ויבשלו את הפסח באש, [ומיהו
בפסח מיעט הכתוב גם תולדות אש במוצות הפסח
ולא באיסור בישול], הלכך כל דבר שמתבשל שלא
על ידי אש ותולדותיו, נחשב כטבדקי להשיג בישול
שלא על ידי בישול, והלכך פטור בשבת, וכן בפסח,
וכן בצער בחלב, והוה שכתב רש"י דאין דרך בישול
בכך, ויתכן גם שיש איזה חילוק שהוא באיכות
המתבשל, אבל גם בדליכא חילוק אין זה בישול
האמור בתורה, [וגם מקרא דאת אשר תבשלו
בשלו, שמעינן דבשבת אסור לבשל, וכאילו כתיב

ואסור], ולפי זה לא דמי חמין דרישא לחמין
דסיפא, דשורין אותו בחמין היינו בכלי ראשון
ומדיחין אותו בחמין היינו בכלי שני, וכן סתם
במ"ב ס' ש"ח סק"ד כחירון זה של התו'.

והא דפרכין לקמן קמ"ה בגמ' כגון מאי ומפרש
ר' ספרא כגון תרגומא דר' אבהו, לפירוש
תו' אחי שפיר דפריך כגון מאי הוא דבר שמתבשל
ע"י שרייה בחמין, דמשמע דדבר שיש בו משום
בישול שרק בא בחמין מלפני השבת כבר מותר
לשרותו בחמין בשבת אף בכלי ראשון, וע"כ שכבר
אין בו משום בישול, ומפרשין דהיינו תרגומא
דר' אבהו שהיתה מלוחה ביותר והיה די לה בציאה
בחמין להחשב כמבושלת כל זרחה, וכמ"ש במ"מ
פ"ט ה"ג, ולפירוש הרמב"ם ז"ל דאע"ג דמתני'
איירי גם בדבר שאין בו משום בישול כלל, אף
כשלא נשרה מערב שבת וכמו שפירשנו, מ"מ כיון
דסתם דברים יש בהם משום בישול, משמע לגמ'
מלישנא דכל שבת בחמין מערב שבת, דבכלל זה
דבר שנגמר בישולו ע"י ציאה בחמין, ומפרשין
דהיינו תרגומא דר' אבהו, ומפרש"י שם משמע
דכגון מאי היינו איזה דבר שפריך לחזור ולשרותו,
ומפרשין דהיינו תרגומא דר"א שזריכה שרייה
כדי שתהא נימחת, והוא דחוק טובא, דבלא"ה נמי
כל מידי שיפה יותר כשהוא חם שורין אותו בחמין
לחממו, ומה שיך לשאול כגון מאי שו"ר בתו'
הרא"ש שם בזה ע"ש.

ברא"ש מ"ב ב' זהא דאמרינן מותר ליתן מלח
בכלי ראשון לפי שזריכה מילחא בישולא
כבשרא דתורא, כתב דמשמע דבשרא דתורא לא
בשלה בכלי ראשון, ומותר לתת בשר חי לתוך כלי
ראשון שהעצירוהו מעל האור, אלא שסיים לחוש
משום דנהי שהבשר אינו מתבשל, הלחלוחית והמלח
והדם שבתוכו מתבשל, ול"ע דהרי מדינא דמתני'
אסור דכל שלא בא בחמין מערב שבת אסור לשרותו
בחמין בשבת, ולא מצינו בזה חילוק בין דבר לדבר,
ומלח שאני כדין תבלין, ובלא"ה נמי ז"ע דנהי
דנריך בישול הרבה, אבל כל נתינה לכלי ראשון
ממהרת בישולו, ואם יתנו אלק פעמים בכלי ראשון
יתבשל, וממילא יש לאסור כדין בישול פחות ממאכל
בן דרוסא, [וממלח לא קשה דכיון דהוא נמס
במים ונהפך ללח תו לא שיך לבשלו בכלי ראשון],
ולא משמע לומר דבישול מקצת דמי לחצי מלאכה

ובתו' עירובין מ"א ז' צפירות שינאו חוץ לתחום דמותרין כתבו ללא דמי למצול בשבת דהתם איסורא דאורייתא, ופירש המ"א צפי' ת"ה ס"ק י"ד דכונתם דמעשר בשבת ומצול בשבת לא אסרו אלא בדאית ליה פירי אחריני, [וכתב שכ"כ הרא"ש ולפו"ר לא מנאחין], ולפי זה אפשר לפרש גם כונת רש"י כך דמהא דמצול ל"ק די"ל דאיסורא דאורייתא שאני, ומיהו ממעשר ומצול ע"כ מוכח דגם דדרבנן אסרו מיהא בדאית ליה פירי אחריני, ונאמר לפרש ההיא דשבת דאנשי טבריא נמי בדאית ליה פירי אחריני, ועי' בגליון נתיב חיים להמ"א שם מש"כ בשם ריטב"א בשם ה"ר יונה, ועי' צרמזין עירובין שם. (צ"ה י"ז ז').

שם אר"ח ממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרי להו רבנן בטלה הטמנה דדבר המוסף הכל ואפי' מצעוד יום, יש לעי' הרי שפיר מתפרש דחכמים אסרו משום שהמים באים בשבת, ומשום שמתצטלים בשבת, ומנ"ל לאסור המוטמן בשבת, תירץ הרשב"א דרז חסדא ס"ל דאפי' אם פקקו את מוצא הצינור מערב שבת נמי אסרו רבנן המים שצנינור, אע"ג ששוהין שם מערב שבת, וע"כ דמשום הטמנה דדבר המוסף הכל הוא, ויש לעי' מנ"ל לר"ח הא דילמא באמת לא אסרו אלא המים שבאים בשבת, ואפשר דהיה ידוע דתצרי סילונייהו וכדאר"י בתר הכי, וסתמא דמילתא היו המים משמשים להם גם צימות החול, ואם איתא דאין איסור אלא צמים שבאים בשבת, הרי היו יכולים להשאיר הסילון ולסתום מוצא המים מערב שבת עד מוצאי שבת, [ובשלמא כניסת הצינור שקצעהו בתוך המעיין י"ל שיהיה צעומק ולא ניתן לסתמו כל ערב שבת, אבל מוצא הצינור ששם המים מקלחים שפיר היו יכולים לסתום], אלא ודאי גם אם יסתמו מוצאו יש איסור לשהות המים שבתוכו מדין הטמנה, ומיהו לפי זה אין ראיה אלא דאסור להשהות הסילון גם אם יסתמוהו מדין אין טומיין, אבל אכתי אין ראיה לאסור המים אם עבר והטמין, די"ל דמה שאסרו להם חכמים היינו כרגיל שהמים באים בשבת, שו"ר בתו' הרא"ש שכתב דמהא דקתני אם בשבת כחמין שהותמו בשבת, משמע דהני מיא לא הוחמו בשבת, ועל כרחק דאסרו אף אם סתמו פי הצינור, [ומיהו לפי מש"כ הרמב"ן

לשון צינור באיסור מצול בשבת, וצינור דקרא על ידי אש].

שם שמה יטמין צרמז, נמצא צפימן י"ג סק"ב. יעויין ברשב"א ומשמע דצבריו ז"ל דהא דרבה שמה יטמין צרמז היא גזירת הטמנה דדבר המוסף כדלעיל ל"ד ז', והקשה דכיון דבשבת איירינן א"כ מ"ש דנקט רמז הרי בשבת אף דדבר שאין מוסף הכל אסור להטמין, ויישב לפי פירושו של רה"ג עי"ש, וז"ע דהא צ"ה לונתה היא ומותר להטמין את הלון דדבר שאין מוסף הכל, וא"כ ע"כ למיתני רמז שהוא דבר המוסף הכל, ועי' בתוד"ה אלא שכתבו דצנידון צינור גמור ליכא למיחש שיטעו להתיר בשבת, ור"ל דמדין איסור להטמין בשבת דדבר שאינו מוסף הכל, אין לאסור להטמין צ"ה לונתה, דודאי לא אתי להרחיבה, ולון מותר להטמין, ורק במוסף הכל יש לאסור משום צינור, וכיון דהוא בתולדות חמה אין לאסור לר' יוסי, ומיהו לון שמתחמם ע"י ההטמנה אין צו היתר הטמנת לון כמ"ש הרשב"א בשם הר"י מ"ח א'. (סי"ג סק"ב).

שם בשלמא למ"ד שמה יטמין צרמז היינו דדמיה להטמנה, כלומר ולכך גזרין בהו אטו תולדות האור, ואע"ג דהכא מערב שבת איירי וכדקאמר ר"ח בתר הכי, וגם בתולדות האור שרינן שהייה מערב שבת עכ"פ בגרופה וקטומה, וחמי טבריא יש לדמות לגרופה וקטומה, תירץ הר"ן בחידושיו במשנתנו דבחמי טבריא הרי הנידון על מים שבאים בשבת, ואף שבאים מאליהם שייך לגזור כיון דבאים בשבת ומתצטלים בשבת, ועי' להלן. (סי"ג סק"י ג').

שם מי סברת מעשה טבריא אסיפא קאי כו', עי' צ"ה י"ז ז' אסורא דשבת שאני, ופרש"י איסורא דאורייתא שאני, ומשמע דאם צינור בתולדות חמה ללא מיתסר אלא מדרבנן שרי, וקשה דצבוגיין אמרינן מי סברת מעשה טבריא אסיפא קאי ארישא קאי כו' הא מעשה דאנשי טבריא דתולדות חמה הוא ואסרי להו רבנן כו', והוכיח מזה הגרע"א ז"ל בגליון השו"ע סימן שי"ח ס"ג דאף המצול בתולדות חמה אסור דדיעבד, וז"ל דכיון דסתם צינור הוא מדאורייתא תו לא פלוג רבנן ואסרו כל מצול, ועי' מש"כ בצ"ה י"ז ז' דעת הרמב"ם דהא דאיסורא דשבת שאני.

שכתב דצ"ל דינו כתבלין כיון דלמעמא עבידי, ואם הצ"ל נשאר כתבשיל ונאכל עמו, ניחא גם לפמש"פ, אבל אם מו"אין אותו, ז"ע מה מהני הא דעביד לטעמא.

יעו"יין צמהרש"א שהקשה מהא דדייקינן לעיל מ' צ' מעוצדא דרבי דכלי שני אינו מצטל על שמן צעין, ותי"ר דש"אני התם דמפסיק כלי, ונראה דהתם יותר נראה שצ"א להפסיד מלומר שצ"א לצטל, ולכן לא גזרו. (סמ"א סק"א).

תוד"ה איכא צריך לומר לפי דהתם איירי כו', צ"ה ח' א' צעפר תיחות, לכאורה מתפרש דהדקר מעלה גם עפר תיחות וצוה העפר יכסה, ואת הרגבים יזרוק כי אסור לכתשן, וסתמא דמילתא הדקר מעלה רגבים ועפר תיחות, וגם אם נימא דאינו רשאי לחזור ולנעוץ את הדקר, מ"מ יקיים מצות כיסוי צמעט העפר תיחות שהעלה, דהא לא צעין שיכסה כולו, כש"כ למ"ש הרמ"א דרשאי לחזור ולדקור צדק, ולפי זה לא מתפרש שכל העפר שהדקר מעלה הוא תיחות ושפיר יש כאן משום עשיית גומא, ולפי זה א"צ למש"כ החו' דאיירי שצציצות הדקר הקרקע קשה, וכל מה שהדקר מעלה הוא תיחות, וסתמא ס"ל להתו' דכל חפירה צקרקע קשה יש בה משום טווח דפסיק רישיה הוא שירסק רגבים, ודעתיה עליה לכסות בהן, ולכן ע"כ לפרש דמקום הדקר הוא עפר תיחות. (צ"ה ח' א').

ל"ט ב' ממעשה שעשו אנשי טבריא כו', נחצאר צסי י"ג סק"ב.

שם הלכה כאנשי טבריא, עי' מש"כ צסימן י"ג סק"ב היכן מצאנו תנא דס"ל כאנשי טבריא. שם אילימא רחי"ת כל גופו כו', מתצאר צסימן כ"ו סק"א.

שם חמין שהוחמו מערב שבת למחר רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו, צציאר הגר"א צסימן שכ"ו סעיף ה' כתב דמצואר צסוגיין דחמין שהוחמו בשבת אסור אפילו ליטול ידיו בהם, נראה כונתו ז"ל דמשמע דוקא צהוחמו מערב שבת אבל הוחמו בשבת גם אם הוחמו צהיתר דומיא דערב שבת, אין רוחץ בהן אפילו פניו ידיו ורגליו, דאי לאו הכי הוה ליה למיתני מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו צחמין צשבת, וממילא הו' מפרשין לה צחמין שהוחמו צהיתר, דצהוחמו צאיסור היינו דין המצטל

והרשב"א דצעומד צחמימותו ולא הוסיף שרי, א"א לקיים דיוקו דהר"א ש].

ויותר נראה דעוצדא דאנשי טבריא יש לקיים כפשטה שהיו המים זורמים כל הזמן, ומ"מ פירש ר"ח דטעמא משום הטמנה, משום דס"ל מצצרא דמחמת שהייה אין לאסור גם אם המים מתחלפים, דכיון דמותר לשהות ע"ג כירה גרופה מים זוננים מערב שבת, הרי ללא חיישין צוה סמא יחתה, ה"נ יש להתיר צומן שהמים מתחלפים מעצמם, וכדין פותקין מים לגינה שהציאו חו' ל"ח צ', ללא שי"ך לחשב צמשהה צתחלה צשבת, וחמי טבריא לא גריעי מגרופה, ויעי' רמצ"ן ריש צמה טומנין ללא נאסר שהייה אלא צגחלים ולא צשאר מוסיפין הצל], וע"כ טעמא דמתניחין משום הטמנה דאסרו להטמין מערב שבת צמוסיף הצל, וכמ"ש חו' מ"ו צ' טעמא שהחמירו צהטמנה טפי מצשהייה, וסילון דאנשי טבריא הטמנה הוא, ויעי' צרשב"א ד"ה וי"מ שכנראה כונתו כמס"כ]. (סי"ג ס"ק י"ג מתוה"ד).

תוד"ה כל אבל לפיר"ת כו' ע"כ מדיחין אותו מכלי שני קאמר כו', כבר כתבנו דסתמא המשנה משמע דמדיחין מאותן חמין דאייריין צוה צצא צחמין, ולפמש"כ חו' לאסור שרייה אף צכלי שני, אפשר צדוחק ליישב קצת דלפי זה מתניחין מתפרשא דכל שלא צא צחמין מערב שבת אין שורין אותו צחמין צשבת גם לא צכלי שני, אבל מדיחין אותו, ולפי זה אפשר לפרש דמדיחין רק צכלי שני, ואין מערין מכלי ראשון, דהתנא צאיסור שרייה והיתר הדחה איירי, ואפשר לאוקמי צאוקימתא דרק צכלי שני קאמר, כיון דגרמו כאן דין איסור שרייה צכלי שני, אבל ללשון שני שכתבו דשרי שרייה צכלי שני, וא"כ לא איירי מתני' צכלי שני כלל קשה.

(סמ"א סק"א).

בא"ד היינו דוקא תבלין שהן עשויין למתק את הקדרה ולא מיחזי כמצטל, צאר זרוע הזכיר הטעם דגם צזונן לפעמים מערבין את התבלין, ונראה דגם תבלין שצריכים חמין, מ"מ כיון שניתנים צמוך התבשיל ונשאריין שם, אין ניכר שצ"א לצטל, אלא שצ"א לערב למתק, מה שאין כן צתרגולתא דר' אצא וכיו"צ ששורה אותה צחמין ומוציאה, דניכר הדבר שהשרייה הוא לצטלה, צוה מיחזי כמצטל, ועי' מג"א צסימן שי"ח ס"ק ט"ו

לפרש דמדסתמו בגמ' דילן ולא פירשו והוא שישתה, דס"ל כאידך מ"ד דסגי בראיין לשתייה.

מש"כ תו' דרחי"ת כל גופו בחמין אינו שוה לכל נפש, ז"ע בצב"ר, וכן ברמב"ן נטה מזה, גם הקשה הגרע"א ז"ל דלעולם לא יתכן איסור דאורייתא, כיון דהמקצת שימש לפניו ידיו ורגליו מותר, [ומיהו יתכן כשכבר יש לו לפניו יו"ר וזא לחמם קיתון נוסף ואף שעמיד לערבצן וישמש גם חלק מן החדש לפניו ידיו ורגליו], ועיקר ההכרח הוא ממה שאסרו להתרחץ כל גופו בחמין, ונראה דשפיר אסרו חכמים משום עוודין דחול ומשום שלא יכנסו לרגל כשהם מנוולין, בנוסף לחששות סחיטה ואשוויי גומות שהזכירו ז"ל ע"י רמב"ן. — ברמ"א סי' תקי"א ס"א הביא י"א דאסור להחם בית החורף בזמן שאין הקור גדול כ"כ דדמי לרחי"ת בחמין ומוגמר, וז"ע דאף לדעת תו' דרחי"ת בחמין לא חשיב שוה לכל נפש, היינו משום דרוב אנשים אין רוחצין כל גופן בחמין, אבל לענין קור כיון דרוב השנה כל האנשים נמנאים במקום חום, אם בקיץ אם בחורף כשמחממין, איך אפשר לומר דאין החום שוה לכל נפש, ומה בכך דביום כזה אין רוב האנשים טורחים לחמם, ולמעשה גם הרמ"א מסיק דנהגו להקל.

שם והא מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוה ואסרי להו רבנן, עיין תו' שהקשו דמעשה טבריא משום מעשה שבת נאסרו, וצויתר קשה דהא גזרו חכמים על איסור הטמנה בדבר המוסיקי הבל מצעוד יום משום שמא יחתה או שמא יטמין ברמץ, ואם כן נאסרו המים שנתחממו בשבת כדין מצול בשבת, ומה זה ענין לדברי ר"ח דלא גזרו איסור רחי"ת במים שצקרקע כשלא נעשה בהם שום איסור, ומהאי טעמא גם קשה למש"כ בתו"י בשם מהר"ם דפלוגתא דרבי מאיר ור"ש ור"י היא גם בנתחממו מערב שבת והוסיפו לשמור חומם בשבת, דמכל מקום כל זה שלא באיסור אבל בעוודא דאנשי טבריא דההטמנה באיסור שפיר נאסרו ליהנות מהם, גם מה שחירצו דר"מ היה אוסר ערב שבת אטו שבת קשה דלא גזרינן היתירא אטו איסורא, והרמב"ן והרשב"א פירשו דפריך על הא דאוקימנא למתניתין כר"ש משום דלרבי מאיר ור"י גם בהוחמו מערב שבת אסור, ואמאי הא בקרקע קאמר ר"ח דלכולי עלמא שרי,

בשבת, ומיהו י"ל דנקט לה בהוחמו מערב שבת לאשמועינן דאפילו הכי אסורין ברחי"ת בשבת, ורק פניו ידיו ורגליו שרי, ועי' בשעה"צ סימן שכ"ו אות ח' דנקט דהגר"א סבירא ליה בדעת הרמב"ם בהוחמו בשבת בהיתר דינו בחמין שהוחמו מערב שבת, עי"ש. (סכ"ו סק"ג ממוה"ד).

שם ב"ש אומרים לא יחם אדם חמין לרגליו אלא א"כ ראיין לשתייה, יעויין בתו' דלצ"ש דלית להו מתוך אין מקום לחלק בין ראיין לשתייה לאינם ראיין, וע"כ מתני' מתפרשא שהוא מחמם לשתייה ומוסיף לרגליו, ולפי זה מנאנו במתני' הא דתניא צינה י"ז א' ממלא נחתום חצית של מים אע"פ שא"צ אלא לקיתון, ומתני' נמי מתפרשא בחד טירחא, דומיא דהתם, ולפי זה משמע דרחי"ת כשאר צרכים ולא שריא אלא מדין מתוך, וכיון דצ"ש לית להו מתוך אי אפשר להחיר אלא במחמם לשתייה ומרצה בשיעור.

אבל הרמב"ם צפ"א מהלכות יו"ט הט"ז כתב דרחי"ת וסיכה הרי הם בכלל אכילה ושתייה עי"ש, ולפי זה צריך טעם אמאי אסרי צ"ש, ומהא דמיבעיא לן בגמ' במדורה אי שריא לצ"ש משום דהנאת כל גופו עדיפא, משמע דראוי להחיר אף בלא מתוך, דאל"ה מה בכך דהנאת כל גופו היא, אבל אכתי בלא מתוך אי אפשר להחיר, וצ"ש לית להו מתוך, אבל אם רחי"ת שריא בלא מתוך, אלא דצ"ש אסרי לה מדרבנן, שפיר מיבעיא לן אם גם במדורה שהיא הנאת כל הגוף אסרי, ולכאורה למאי דאתקין רבה צינה י"ז א' דשמא אף צ"ה ל"ל מתוך, הרי ע"כ הא דשרו הכא משום דרחי"ת כאוכל נפש דמי, ושפיר ס"ל להרמב"ם דאף למאי דמסקינן דצ"ה אית להו מתוך, מ"מ לא הדרינן מזה, [אבל ברשב"א שם כתב דרבה לא קאמר אלא דמההיא מתני' ליכא לאוכוחי דאמרינן מתוך, אבל מכאן אמנם מוכח], ועי' מש"כ צינה י"ז א' סק"א.

ולפי זה י"ל דצ"ש שרו בראיין לשתייה אף כשמחמם רק לרחי"ת, דאף דלית להו מתוך מ"מ שרי דכאוכל נפש דמי, ורק באינם ראיין לשתייה החמירו אטו שאר צרכים, ואמנם ברשב"א הביא דבירושלמי איכא מאן דמוקי למתני' כפשטא דסגי בראיין לשתייה אף שאין דעתו לשמות אבל לפניו ליתא, וכ"נ דבתו' ל"ג לה, דאל"כ היה ראוי

דחימוס המיס אסור ולא משום שרוחץ בחמין, והוא כמו שהביא בתו' הרא"ש מן הירושלמי, וכן בריטב"א הנדמ"ח הביא בשם ר"י דלטעם הירושלמי יש לאסור לחמם ידיו עד שינגצם, והיינו דלפירוש תו' דהטעם משום שרוחץ בחמין, אין לנו לאסור אלא ברוחץ כל גופו, ולא ברוחץ ידיו לבד. (פכ"ו סק"ד מהוה"ד, ועי"ש המשך הדברים).

שם ת"ר מביא אדם קיתון מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו אלא בשביל שחפיג צינתו, בלשון רש"י מבואר דאירי שבמקום שמיניח את הקיתון יכול להתחמם שמהא יד סולדת בו, אלא שדעתו לסלקו מיד כשיפוג צינתו, וזה חידוש דשריין כהאי גוונא, ואפשר דרק בקיתון שרי שאינו כלי שמיניחם אותו על האש, וגם משתמשים בו בסמוך לסעודה, ואין מחממין אותו אלא בשעה שצא להשתמש בו, וזה התירו חכמים להפיג צינתו, כי צידוע שלא ישנו, אבל קדירה וכיו"צ י"ל דאסור להניחה במקום שיכול לצא לידי יד סולדת, אף כשדעתו לסלקה מיד כשתפוג צינתה, ומיהו סתימת הדברים משמע דלאו דוקא קיתון.

וברמב"ן כתב דמסתברא דגם על גבי המדורה שרי, נראה טעמו דסבירא ליה דאין דרך לבשל על גבי מדורה, ומינכר שזה עראי רק להפיג צינתו, והרי זה כמו כנגד המדורה במקום שיכול להגיע ליד סולדת, דאידי ואידי לאו אורחיהו, דהא מסתבר דעל גבי כירה אסור, [ול"ע בספר הבתים], והרי צעובדא דרבי להפסיד קצעי ואסר לו בכלי ראשון, כל שכן על גבי כירה, ואע"ג דהרמב"ן מ"צ א' כתב דאמבטי חמיר טפי מכלי ראשון, מכל מקום לא חמירא מעל גבי כירה, ומה שנסתייע ממיחם, יש לפרש דמיחם תולדות האור הוא, ואם יתן לתוכו מים מועטים ויגיעו ליד סולדת יתחייב משום מצשל, ואפילו הכי שרי מרובין להפסיד, וה"נ על גבי המדורה דלאו אורחה, ומ"מ לו"ד ז"ל היה נראה להחמיר על גבי המדורה, וכן דעת הרשב"א והר"ן. (פכ"ט סק"א מהוה"ד, ועי"ש המשך הדברים).

שם רשב"ג אומר אשה סכה ידה שמן ומחממתה כנגד המדורה וסכה לבנה קטן ואינה חוששת, למאי דמפרשין דרשב"ג סבר שמן הפשרו זהו בשולו ומ"מ שרי כלאחר יד, משמע דלאו דאורייתא הוא הא דהפשרו זהו בשולו, דאם לא כן לא היו

ולא בעי גמ' למימר דר"ח פליג אאוקימתא דרב איקא ב"ח, וכל שכן אי גרסינן דאמר לה משמיה דרב. (פכ"ו סק"ב).

תוד"ה ממעשה וה"ר יונה מפרש כו', עי' סי"ג סק"ב.

תוד"ה אלא דהא לית להו מתוך, בדברי הרמב"ן והרשב"א עי' מש"כ בצ"ה י"ב א' סק"א.

תוד"ה והא, בתו"י, עי' סי"ג סק"ב.

מ' א' חמין שהוחמו מערב שבת רב אמר למחר רוחץ בהן כו', מתבאר בסימן כ"ו סק"א.

בדברי הרשב"א כאן, עיין מש"כ בסימן כ"ו סק"א.

שם ואין צריך לומר חמין שהוחמו ביום טוב, יש לעיין מאי קל וחומר הוא, הרי בפשוטו איירי בזהומו בהיתר, דומיא דערב שבת, ואם כן בשבת דאיכא גזירת מרחצאות שפיר אסרו גם בזהומו מערב שבת, אבל ביום טוב בזהומו מערב יום טוב שרי לרוחץ בהן אבר אבר כדמוכח מהך ברייתא גופה, דדוקא בערב שבת אסור ולא בערב יום טוב וכמו שכתב הרשב"א, ולדעת הר"י ג' גם רחיצת כל גופו שרי בזהומו מערב יום טוב, אם כן שפיר יש להתיר גם בזהומו ביום טוב בהיתר וכמו בזהומו מערב יום טוב, וי"ל דה"ק אם אסרנו רחיצה בשבת משום גזירה שהבליים יחממו בשבת וכדאמרין לקמן, אע"ג דבעלמא לא נחשדו על השבתות, אם כן כל שכן דביום טוב שהותר הצערה וצישול לצורך אוכל נפש ורחיצת רגליו, שיש לחוש, שאם יתירו רחיצה, שיחממו ביום טוב מים לרחיצת כל גופו, ונהי דבהומו מערב יום טוב לא גזרינן, אבל בזהומו ביום טוב ודאי ראוי לגזור.

(פכ"ו סק"ו ועי"ש המשך הדברים).

שם האי מאן דעבר אדרבנן שרי למיקרי ליה עברינא כו', א"ה, עי' מש"כ בצ"מ נ"ט א' דיש מקום לומר דהיינו לתועלת להחזירו למוטב.

מ' ב' ובלבד שלא ישחטף צונו ויתחמם כנגד המדורה מפני שמפסיד מים שעליו, ברא"ש מסיים בה לכך צריך אדם להזהר אם נטל ידיו שלא יחמם כנגד המדורה עד שינגצם, נראה מזה דמפרש מפני שמפסיד מים שעליו

שם ושמע מינה הפשרו זהו בשולו, לפי גירסא זו דמוכח ממה שאסרו להפסיר בכלי ראשון, דהפסרו זהו בשולו, דרק משום זה אסור להפסיר בכלי ראשון, א"כ מים דלכו"ע הפסרו לא זהו בשולו, יש להתיר להפסירו בכלי ראשון, אע"ג דיכול להגיע ליד קולדת, משום דסמיכין שילקו קודם, ומוכח מזה כמו שפירש רש"י לעיל דמציא אדם קיתון מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו, דהיינו גם במקום שיכול להגיע ליד קולדת, וי"ע לפי זה לפי מש"כ הרשב"א דגירסת תו' נמי כגירסת רש"י, א"כ איך מסקו לקמן מ"ח א' דאסור להניח להפסיר מים כנגד המדורה במקום שיכולים להגיע ליד קולדת, שו"ר דדברי הגרע"א מ"ח א' דפירש דעת תו' דרק בחמי טבריא אינטריך לטעמא דהפסרו זהו בשולו לאסור להפסיר בכלי ראשון, ולכך במים מותר, אבל בחמי האור גם מים אסור. (פ"ט סק"ה מהו"ד, ועי"ש המשך הדברים).

שם וא"ל טול בכלי שני ותן, נחבאר בסימן י"ג סק"ד ח', ועי"ש בסק"ק י"ג אס ר"ל ליתן בתוך המים בהטמנה.

שם בכל מקום מותר להרהר כו', עי' מש"כ בזה לקמן ק"נ א', ובזכרונות כ"ד ב'.

שם המבשל בחמי טבריא בשבת כו', עי' מש"כ בסימן מ' סק"ג, ובפסחים מ"א א'.

רש"י ד"ה ובלבד שלא יציא קומקומוס כו' שמא ישפכו עליו ונמלא רוחץ בשבת בחמין, הדבר קשה טובא שיגזרו גזירה לגזירה ובכה"ג, וגם בנשפך שלא בזונה לא שייך גזירת מרחצאות, ונראה דמהאי טעמא מיאנו בתו' בפרש"י, ועי' מש"כ בשבת ס"ב א' דלשון ובלבד מתפרש על איסור ידוע. (פ"ו סק"ה מהו"ד, ועי"ש המשך הדברים).

רש"י ד"ה בכלי שני שאע"פ שהעבירו מעל האור כו', נחבאר בסימן י"ג סק"ח.

תוד"ה וש"מ תימא מאי שנא כלי שני מכלי ראשון כו', מהא דאשכחן במתני' לקמן מ"ב א' דאסור ליתן תבלין לכלי ראשון ומותר ליתן תבלין לכלי שני, לא קשיא כל כך, די"ל דתבלין בכלי שני לעולם לא יתבשלו, ובכלי ראשון זימנין שיתבשלו בזמן שהוא רותח יותר מכלי שני, והלכך אסרו כל כלי ראשון כל זמן שהיד קולדת בו, והתירו כל כלי שני, ואפשר שזה כוננם בחירום והוסיפו לבאר דבכלי ראשון יש יתרון

שרי כלאחר יד, וכ"כ בפנ"י, ואפשר דלא שרי אלא לבנה קטן, ומתפרש שפיר לשון ואינה חוששת, והיינו להפסיר כנגד המדורה, אבל להפסיר בכלי שני הרי הותר גם לרבי, למאי דגרס רש"י דהפסרו זהו בשולו, ובסה"ת סו"ס רל"א כתב דלפרש"י דגרס הפסרו זהו בשולו, יש לפרש דאינו אלא מדרבנן מדשרי בכלי שני, אבל ר"ח גרס ש"מ הפסרו אינו בשולו מדשרי בכלי שני, ומשמע לכאורה דלפירוש ר"ח הפסרו זהו בשולו מדאורייתא, וכ"מ ברשב"א.

שם איבעיא להו שמן מה הוא לת"ק רבה ור"י דאמרי תרוייהו להיתירא ורנב"י אמר לאיסורא כו', יש להבין צמאי קמיפלגי הרי ברייתא לא מוכחא מיד, ואפשר דרבה ור"י לא ניחא להו לאוקמי דת"ק ורשב"ג פליגי בכלאחר יד, ורנב"י לא משמע ליה לחדש דאיכא מאן דסבר דשמן אין בו משום בשול, כיון דר"י ורשב"ג סבירא להו דיש בו משום בשול.

שם והפסרו זהו בשולו, עי' בסימן י"ג סק"ג.

שם אר"י אמר שמואל אחד שמן ואחד מים יד קולדת בו אסור אין יד קולדת בו מותר, ברשב"א ור"ן משמע דפשטא דמילתא מתפרש דעל מקום קאמר, דבמקום שיד קולדת אסור להניחם ובמקום שאין היד קולדת מותר, ומתפרש דבמקום שיד קולדת אסור להניחם אפילו רק כדי הפשר, אלא דלדעת רש"י צריך לפרש דעל עצמם קאמר, שאם הגיעו ליד קולדת אסור ואין יד קולדת מותר, ונראה המשמעות דלא כפירוש רש"י, דלפרש"י הו"ל למימר אחד שמן ואחד מים אין אסור אלא בכדי שהיד קולדת, א"נ יד קולדת אסור פחות מכאן מותר, דלשון היד קולדת בו אסור ואין יד קולדת בו מותר, משמע שהנידון על מקום מסויים חס, ואמרינן דאם אין יד קולדת בו מותר, וכן איתא למימרא זו דרב יהודה בירושלמי שהציאו הראשונים, ושם מפורש דעל מקום קאמר, דאיתא התם מותר להפסיר במקום שהיד שולטת בו ואסור להפסיר במקום שאין היד שולטת בו.

שם פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ כו' ואמר לי טול בכלי שני ותן, וברש"י, א"ה, עיין מש"כ בסימן י"ג סק"ד ח', ובסימן ל"ח סק"ק י"א.

כהפסד חשיב, ויתכן גם דר"ג משמע ליה טפי פשטא דמתני' דגם לתוך הכוס צעי מרובים, והלכך פסיק הלכתא הכי דהיינו כז"ה אליבא דרשב"מ. (סמ"ג סק"ז).

מ"א ב' והלא מצרף ר' שמעון היא כו', בדברי הרמב"ן ורשב"א בענין פסיק רישיה עי' ס' כ' סק"י.

שם ור"י דאמר דבר שאין מתכוין אסור, א"ה, עיין מש"כ בסיומן מ' סק"א דמתני' דמיחס מוקמינן לה כרבי יהודה ואסור לתת מים מועטין לכלי ראשון, ומאי שנא מים מתכלין ושמן דשרי רבי יהודה לקמן מ"ז ב' במתני'.

תוד"ה מיחס לכך נראה לפרש כו' אבל צירוף דגבי שבת כו', עי' בסיומן כ' סק"א ח' י"ג.

מ"ב א' והאמר שמואל מכזין גחלת של מתכת ברשות הרבים כו', יש לעי' דהא המים שמכבה בהם יתבטלו, והוא פסיק רישיה דמעט מים יעלה רתיחה, ולא דמי למיחס דלעיל שלא נתחמם אלא בזמן שהיו המים בתוכו, ואין המים הניתנים לתוכו מתחממים אלא בשהייה, וכשנותן מים מרובים מיד, אין באים המים לידי יד סולדת כלל, והיה אפשר לומר דמכבה בחול ואפר וכיו"צ קאמר, אבל הראשונים ז"ל דנו כאן משום מצרף יעויין ברמב"ן ורשב"א, ומשמע דפשוט להו דהכא בפתחם כיצוי קאמר דהיינו במים, וז"ל דכיון דהמים מועטים והולכים לאיצוד מיד אין זה דרך ציטול, ולא מיתסר אלא מדרבנן, ובמקום היציקא דרבים שרי, וז"ע.

ומבואר בסוגיין דאי שמואל כר"י ס"ל גם בדבר שאינו מתכוין, מ"מ ניחא הא דמכזין גחלת של מתכת, והקשה הרמב"ן והרי מצרף, [אבל לר"ש נראה דל"ק, דלאו פסיק רישיה הוא דכל עוד שהמים חמים אין מצרפין, וכשנתקררו כבר נפלו מן הגחלת צרוב פעמים, וגם יתכן שאין מצרף אלא כשכולו במים עי' בפרש"י במיחס, או שאר סיבות], ותירץ דאפשר דכל צירוף אינו אלא מדרבנן, א"נ צירוף דגחלת שאין דעתו על הצירוף, לכו"ע אינו אלא מדרבנן, ואף לר"י דדבר שאינו מתכוין אסור מדאורייתא והיינו ההיא דיומא ל"ד ב', [ומשמע דס"ל דאף בשבת מיתסר לר"י דבר

מלבד דמשכחת לה שיהא יותר חם מיד כשהעצירוהו מן האש, עוד יש צו יתרון שדפנותיו חמים ואינו ממחר להתקרר, ולכך מבטל ואסרוהו חכמים כל זמן שהיד סולדת בו, מה שאין כן כלי שני דמלבד שהוא יותר קר מכלי ראשון, גם דפנותיו קרים וממחר להתקרר, הלכך אינו מבטל בכל גווני. (סמ"מ סק"ו ועיי"ש המשך הדברים).

מ"א א' כל העולה מבטל לא"י כו' צבלה יוצאו כו', עי' מש"כ בכחוצות קי"א א'.

מתני' מוליאר הגרוף שותין הימנו בשבת כו', נראה דכיון דהמוליאר הוא כלי אחד שבתלקו המים ובחלקו הגחלים, אין נאות לשנות באינו גרוף שאין משהין אותו בשבת, דהא אם אין שותין ממנו אין ענין להשהותו בחמימותו בשבת, ושלל בחמימותו שפיר מותר להשהותו, ולכך שנה התנא ששותין ממנו, לדיוקי דשאינו גרוף אין שותין ממנו, ור"ל שאין משתמשין בו, ובכלל זה שאסור להשהותו, ואע"ג דחמין שבטלו כל צרכן מותר להשהותן ע"ג כירה שאינה גרופה, הא פירשו בירושלמי שלשה טעמים למה גרע המוליאר, אם משום שהגחלים נוגעות בגופו, והוא כמשתמש בכירה בשבת, אם משום שהרוח נכנסת בגופו והגחלים צוערות, והיינו שהאש מלהטת בו יותר מאשר בכירה, או משום שבהעדר מים הרי הגחלים מקלקלים את הכלי, וחיישינן שמא יוסיף מים בשבת. (סמ"ג סק"ג מתוה"ד, ועיי"ש המשך הדברים).

מתני' אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן, א"ה, עיין מש"כ בזה בסיומן מ' סק"ו דמצואר ברמב"ן ורשב"א ותו' מ"ז א' דלא קאי כדי להפשירן אלא חמיתם, אבל לתוך הכוס שהוא כלי שני שרי גם לחמם.

שם אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן, ממה שלא דנו בגמ' כיצד מתפרשא מתני' אי כז"ה אליבא דת"ק דברייתא או כר"ש בן מנסיא אי ארישא פליג, וגם ר"ג פסיק הלכתא כרשב"מ, נראה דמתני' אפשר לפרשה אליבא דכו"ע, דאפשר לפרש אבל נותן לתוכו או לתוך הכוס מים מרובין כדי להפשירן, ומתפרש כז"ה אליבא דרשב"מ דגם בכוס לא שרי מועטין לזון לתוך חמין, ואפשר לפרש מתני' אבל נותן הוא לתוכו מים מרובין או לתוך הכוס אפילו מועטין כדי להפשירן, דבכלי שני גם מועטין

שרי לכתחלה, יש ללמוד דהא דחכמים אסרי אינו אלא מדרבנן, ואם כל צישול דכלי ראשון אינו אלא מדרבנן, או דרך בתבלין הוא דרבנן, ואם יש קולא מיוחדת בתבלין, ואם היינו דוקא בתערובת בתבשיל, אבל שמן ותבלין בפני עצמן מתבשלין בכלי ראשון מדאורייתא.

מ"ב ב' איבעיא להו ר"י ארישא קאי ולקולא או דילמא אסיפא קאי ולחומר, עיין מש"כ בזה בסימן מ' סק"ז.

שם סבר ר"י למימר מלח הרי הוא כתבלין כו', מלאנו כאן ג' צדדים או דמלח גם בכלי שני בשלה, או דרך בכלי ראשון, או דגם בכלי ראשון לא בשלה אלא על גבי האור, ויש לעיין במאי פליגי, והנה מלח יש לחשבו כנאכל כמות שהוא חי, דהא גם צונן אפשר לערבו, ויהיה נאכל, ויש לפרש דיש בו יתרון מסויים על ידי צישול בכלי שני, ויש יתרון נוסף על ידי צישול על האור, ראשון, ויש לחשבו כמבוסל אלא על ידי אחד היתרונות, ובזה יהא נחשב כמבוסל כל צרכו, ופליגי איזה יתרון חשוב טפי.

ובהא דאמרינן דצריכא מילחא צישולא כבישרא דתורא, מבואר צראשונים דיש יתרון לבישרא דתורא צישול על האור, עי' בלשון הרמב"ם פכ"ב ה"ו שהמלח אינו מתבשל אלא על ידי אש גדולה, וכן במרדכי שאינו מתבשל אלא על ידי רחיצות, וכ"מ ברמב"ן ע"ז ע"ד ב', וכן יש יתרון בזמן הציסול עי' בר"י מלוניל, וכן בר"י נ"צ ח"ג כתב שאינו מתבשל כל כך במהרה, וכ"ה לשון הטור שאינו ממהר להתבשל, וכן בשבלי הלקט המובא בצי"י בסימן שי"ח כתב דמקדים להתערב קודם שיתבשל שהרי צריך צישול כבישרא דתורא, ויש לדעת אם המלח צריך שני הדברים גם אש גדולה, וגם זמן כבישרא דתורא, או דסגי בעל גבי האור, ולכאורה ממה דרגילין לשער כל תבשיל כשיעור בן דרוסאי או כל צרכו לפי מה שהוא התבשיל, ולא חשבינן כבישרא דתורא בגלל המלח שכרגיל ישנו בכל תבשיל, וזה נוגע באיסור דאורייתא בחזרה בגרופה וקטומה, משמע דאין צריך הזמן של בישרא דתורא, וסגי במה שנתבשל על ידי האור, וכל תבשיל מתבשל על ידי האור, (וכ"נ ממ"ש המרדכי דמלח שלנו שהוא מבוסל

שאינו מתכוין מדאורייתא, ודלא כדעת תו' לעיל מ"א ב'), וכמו בקיסם שאם קטמו לחצון צו שיניו חייב חטאת כדאמר בינה ל"ג ב', ואם לא נתכוין לחצון צו שיניו פטור אף לר"י, ונראה דבהא דקיסם הדבר פשוט ליה ז"ל מסבירא דלא יתכן לחשבו כמתקן כלי כשאין דעתו על תיקונו, [דבגמ' לא אשכחן דין קטם להריח לר"י], וצא לחדש דגם צירוף להא דמ"א. (ס"כ סק"ח מהו"ד).

שם מכבין גחלת של מתכת ברשות הרבים כו', א"ה, עיין מש"כ בסימן ל"ו סק"ב דלר"י דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, הא דהמכבה גחלת של מתכת פטור, יש לפרש דגחלת של מתכת הוא אש אחר, ולא דמי לגחלת של עץ שיש בה שלהבת, [עי' פסחים ע"ה א'], והרי המכבה גחלת של מתכת נשאת כמו שהיתה גם אחר הכיבוי, ולא נשתנה בה כלום אלא מחוס לקור, משא"כ בגחלים של עץ שעל ידי הכיבוי משתנה להיות פחם, עי"ש.

שם ת"ר נותן אדם חמין כו', א"ה, שיטות הראשונים באורך, מתבאר בסימן מ"ב מסק"ד ואילך, עי"ש.

שם אבל באמצעי כו', עי' בסימן י"ג סק"ח. **שם** סבר רב יוסף למימר ספל הרי הוא כאמצעי, מתבאר בסימן מ"ב סק"ב.

שם אלא בשבת רחינה בחמין ליכא, א"ה, במה דמשמע מפרש"י דאע"ג שהזוננים נחמממו בשבת שרי לרחוץ בהן, עיין מש"כ בסימן כ"ו סק"ג ד'.

שם מי סברת רבי שמעון אסיפא קאי ארישא קאי כו', מתבאר בסימן מ"ב סק"א.

שם נותן אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים, עיין מש"כ בסימן ל"ח סק"ק י"א.

שם דילמא שאני התם דמיפסק כלי, עי' בסימן י"ג סק"ק י"ג ד"ה כתב.

מתני' האילפס והקדרה שהעציר מרותחין כו', עי' מש"כ בסימן מ' סק"ח.

שם האילפס והקדרה שהעציר מרותחין לא יתן לתוכן תבלין אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי, א"ה, עיין מש"כ בסימן מ' סק"א דשנה כאן התנא דינא דכלי ראשון מבשל וכלי שני אינו מבשל, ועי"ש בדברי הגרע"א ז"ל דמהא דר"י

לכו"ע אפשר להניחו בכלי ראשון, ומשמע דסגי בנחשכל כל דהו, אלא א"כ נימא דכל מלח שלנו מתבשל על האור גם זמן כבישרא דחורא, עי' רש"י ע"ג ז' ד"ה דכניף). (סמ"א סק"ב).

שם א"ל אביי תני ר"ח מלח אינה כתבלין דבכלי שני נמי בשלה, כתב בדדושי הר"ן דסבירא ליה להאי לישנא דמלח הפסירה זהו צישולה, ונראה דאין ר"ל שהיא בשלה גם בכלי שני שאין היד סולדת בה, דכל שאין היד סולדת בה לא מיקרי כלי שני, אלא דכיון דכלי שני אינו מבשל, הרי כל המתבשל בכלי שני חשיב כהפסר, בין אם לא הגיע ליד סולדת ובין אם הגיע, וכ"כ הר"ן בסוגיין דבכלי שני שרינן כל מידי אפילו טפי מהפסר דכיון דכלי שני אינו מבשל למאי ניוחש לה, והא דתנן או לתוך הכוס כדי להפסירן לא תידוק מינה דטפי מהפסר אפילו בכלי שני אסור דליתא, אלא משום דכלי שני אינו מבשל חמין שלו הפסר קרי ליה עכ"ל, וסבירא ליה דגם במלח דאמרינן דבכלי שני נמי בשלה הכונה דכל מה שכלי שני מבשל בעלמא ולא חשבינן ליה כמבושל, הרי במלח חשבינן ליה כבישול, ולפי זה מלח שנתחמם בדרגה של הפסר על ידי כלי שני שאין היד סולדת בו לא יחשב כמבושל גם להאי לישנא, אבל אם נתחמם ע"י כלי שני שיד סולדת בו חשיב כמבושל גם אם המלח עזמו לא נתחמם שיהא יד סולדת בו, ולו"ד הר"ן היה אפשר לומר דהא דמלח בשל בכלי שני היינו דוקא אם נתחמם שיהא המלח יד סולדת בו, ועי' מש"כ בסמ"מ מ' סק"ו דמדברי הרשב"א משמע דאין שום דבר מגיע ליד סולדת על ידי כלי שני, אבל כמדומה שזה נוגד מה שעיינינו רואות עי"ש. (סמ"א סק"ב).

שם צריכא מילחא צישולא כו', עי' מש"כ בזה לעיל ל"ט א'.

שם א"ל אביי תני ר"ח מלח אינה כתבלין דבכלי ראשון נמי לא בשלה, הא דתני ר"ח אמתני' קאי דקמני דהאלפס והקדרה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין, וקאמר ר"ח דמלח אינה כתבלין ומוותר לתת מלח להאלפס והקדרה, ולפי מה שכתבו תו' לעיל ל"ט א' דכתבלין אין נראה כמבשל, והוא משום דגם בצונן מערבין לפעמים תבלין, כמש"כ באור זרוע הוצא בסמ"מ מ"א סק"א, ונראה כבא למתק את התבשיל ולא כבא

לכשל, אבל דברים אחרים אסור ליתן לכלי שני משום דמיחוי כמבשל כשנותנו לכלי שני ומוציאו, לפי זה נראה דכל שכן שיש לאסור ליתן בשר חי לכלי ראשון דודאי נראה כמבשל, וגרע מכלי שני דאינו מבשל בעלמא, וצ"ע ברש"ש שכתב דמוותר לתת בשר חי לכלי ראשון אי לאו משום דהלחלוות שבו מתבשלת, ובתוספותיו ל"ט א' העתיק דברי התו' לאסור להניח בכלי שני משום דמיחוי כמבשל, וצ"ל דלא ס"ל להלכה כההוא שינויא שכתבו דבכלי שני נראה כמבשל, אלא כאידך שינויא שכתבו שם והעתיקו בתוספותיו, ואמנם בפסקיו לא הביא דברי התו' לאסור להניח בכלי שני משום דנראה כמבשל, ומיהו י"ל דבשר בכלי ראשון לא מיחוי כמבשל כיון דבשר צריך על גבי אש גדולה, ולא דמי להמתבשלים בכלי ראשון שנקטו תו' לאסורם גם בכלי שני, דראשון בשני מיתחלף ונראה כמבשל, אבל כלי ראשון בעל גבי האור לא מיתחלף, וכן ברמב"ן ע"ז ע"ד ז' נראה דדברים שאין מתבשלים אלא כשהאור מהלך תחתיו, מותר להניחם בכלי ראשון, ולעיל ל"ט א' נתקשנו בדברי הרש"ש, ולמש"כ מיושב]. (סמ"א סק"ב).

מתני' ואין ניאותין ממנו כו', נתבאר בסמ"מ ט' סק"א.

גמ' והלכה שאינה מצויה כו', עי' לקמן קנ"ד ז', ובסמ"מ י"א ס"ק י"ב, ובסמ"מ י"ב סק"ה ו'.

שם והתניא נשברה לו חצית, עי' מש"כ לקמן קמ"ג ז' בהא דלא פריך ממתני' דריש חצית.

תוד"ה אבל, מה שנחלקו הראשונים וז"ל אם כלי שני מבליע כמבואר ביו"ד ס' ק"ה ס"ב ק"ק אמאי לא נכריע ד"ז מכח המציאות, דהנה ממה שמזכר בגמ' דכלי שני אינו מבשל לענין שבת ולענין בשר בחלב, ודאי אין להוכיח מזה לענין בליעה ופליטה וכמש"כ הרשב"א בזה"א ריש שער התערובת, והרי גם המבשל בתולדות החמה לא חשיב צישול לענין שבת, וכן לענין בשר בחלב כמ"ש בזה"ט בשם הפר"ח ס' פ"ז סק"א, וה"נ כלי שני אינו צורת הציסול הרגילה, אבל לענין בליעה לא נאמרו הלכות ואין הדבר תלוי אלא במציאות, וכיון שיתכן חוס גדול גם בכלי שני ויש על ידו נתינת טעם איך אפשר להתיר, וכן בוצצים צ"ה ז' הזכירו בגמ' דאיכא בליעה בלא צישול, ודברי

הגמ' מלח אינה כחצלין, משמע קצת שיש ענין מיוחד בחצלין, ומיהו י"ל משום דמלח הוא חצלין נקט לשון זה. (ס"מ סק"א ועיי"ש).

תוד"ה ואין, עי' בסימן ט' סק"א.

מ"ג א' משום דקא מצטל כלי מהיכנו, נחבאר בסי' י"א ס"ק י"א י"ב י"ג י"ד.

שם משום דקא מצטל כלי מהיכנו, בחו' הביאו פרש"י אי משום דהוי כמחצרו בטיט או דהוי כסותר, ונראה דאין הכונה דחכמים גזרו על זה באמת משום גזירה דבונה וסותר, שאם יתירו לתת כלי תחת הנר לקבל השמן יצאו להתיר לשבור או לבנות כלים, דהדבר רחוק טובא, ועוד דהא עושין מחיצה בכלי חרס ריקנין בפני הדליקה לכו"ע כדמתן לקמן ק"כ א', אע"פ שיתבקעו, ולא גזרינן משום סותר, ואילו להניח לקבל ניצוואת, כשלא יתבקעו, הוי אסרינן אי לאו משום דאין בהם ממש, הרי דגרס סתירה ממש שרי וגרס ציטול כלי מהיכנו אסור, אלא שורש הדבר איסור מוקצה, דעיקרו לא לעסוק בדברים שאינם צורך היום, (עי' סי"א סק"ה), ומטעם זה ראוי לאסור טלטול כלי לעשותו בסיס לדבר האסור, שהרי טלטול זה כמוהו כטלטול מוקצה, שאינו מצורך היום, אלא דמ"מ אינו בכלל גזירת מוקצה כיון שעדיין מלאכתו להיתר, ולכן הוצרכו חכמים לגזירה מיוחדת על ציטול כלי מהיכנו, וגזרו אף כשמטלטל הכלי לצורך מקומו, כדמוכח מהא דלא משנינן אליבא דרב יוסף כמו אליבא דר' ינחק, אף שהטלטול עצמו אין לאסרו, וכן אסור להתיר החצלים בשליפי רבצני (עי' קנ"ד ב') אפי' הכרים מונחים שם מערב שבת, דג"ו ציטול כלי מהיכנו, ואיסור זה המחודש עשאוהו כעין סותר או בונה, אבל עיקרו מגזירת מוקצה.

ומ"מ כלי שיש בתוכו דבר האסור ודבר המותר, ודבר המותר חשוב יותר, שאינו צדין בסיס, שרי להוציא ממנו דבר המותר, ולא חשיב כמצטל כלי מהיכנו, וכדאמר קמ"צ א' דאם טהורה למעלה שקיל לה לטהורה, אף שע"ז תשאר הטמאה לצד כלי, וטעמא דכיון שאינו עוסק לא בכלי ולא בדבר המוקצה, גרמא כי האי שרי, א"נ כיון שכבר הכלי בסיס לדבר האסור מערב שבת, והוא רק מסלק דבר המותר, לא דמי לסותר ובונה כלל, וכן נראה

הירושלמי במעשרות כבר יישב בזה"ל שם, וזו באמת טענת הרשב"א שם, ופשטות הדברים דדעתו ז"ל דכלי ראשון וכלי שני שוים צדינם לענין בליעה ופליטה, ונמ"ש בשו"ע שם דדעתו דלא אסר אלא כדי קליפה לבאורה בזה"ל וכן בקצת ל"מ כן שלא הזכיר שם קליפה אלא כתב סתם דכלי שני מצליע, ומה שנסתייע מחוס בית השחיטה, אינו אלא דאשכחן בליעה בחוס מועט, וא"כ כש"כ בכלי שני, דעכ"פ צריך קליפה, וכיון דע"כ שאני בליעה מביטול תו לית לן מהיכן לחדש דכלי שני אינו ככלי ראשון לענין בליעה ופליטה, וזו דעת הטור שהשיג על הרשב"א דראיתו אינה אלא להצריך קליפה, ומבואר דפשוט ליה דהרשב"א לא ס"ל דסגי בקליפה, ועי' צ"י וצ"ש"ש, ועי' בש"ך שם סק"ה בשם מהרש"ל ובגמ"כ שם].

ולכן נראה דאף הסוברים דכלי שני אינו מצליע ומפליט, היינו על דרך כמו כבש אינו כמבשל למאן דס"ל הכי חולין קי"א ב', דודאי גם לדידיה כובשין כבשים ונותנים טעמים ולפעמים יותר מביטול, אלא דליכא בזה כלל דמיד בכבישת מעט לעת נותנין כל הכבשים טעמים, והכל לפי הענין, וה"נ בכלי שני ס"ל דאינו מצליע ומפליט במחלט כמו כלי ראשון, אלא הדבר תלוי לפי הענין, ואם יישהו הרבה בכלי שני זא"ז שהם רותמים הרי כל דבר יתן טעם, ויש קלי הביטול דבכל כלי שני נותנין טעם, אבל רוב הדברים אינם נותנים טעם כשהייה רגילה בכלי שני, ולכן בסתמא או כשא"ל לזכר לא אסרינן בכלי שני, אבל בכל אופן של שהייה בכלי שני שקרוב הוא לתת טעם לפי המציאות, הרי לכו"ע אסור. (פסחים ע"ו א').

תוד"ה לכל נראה דדוקא בחצלין פליג אבל בשאר דברים מודה דכלי ראשון מבשל אף כשהעצירותו מעל האור, ממה שלא פירשו הטעם לחלק ולחייב דברים נחוונו, נראה דכונתם לומר דבכל מקום שזכר בגמרא דכלי ראשון מבשל אין צורך לפרש דבמחלוקת שנויה ור"י פליג, אלא בכל מקום מודה, והיינו כגון ההיא דחולין ק"ד ב', וכן ההוא דמייחם שפינהו לעיל מ"א ב', וכן ההיא דאמצטי דרבי מ' ב', ויש לחלק משמן דבמתניתין דמעשרות דהתם בתערובת, או דקציעות דמעשר שאני, ואפשר דגם בינה דאסרינן צ"ד המייחם ל"ח ב' דמיא לכלי ראשון ומודה דה"ל. — לשון

קנ"ה א' כתבנו בשם הרד"ל שליט"א להוכיח כן מהא דתנן קנ"א א' דסבין ומדיחין את המת, ומבואר דשרי לטלטל את השמן והמים לזכרו.

— מדפס בספר צינה ל"ו א' —

שם נותנין כלי תחת הדלף בשבת דלף הראוי, יעויין ברש"א שהקשה דאף אי ליחא לדר"י, מ"מ תיפ"ל משום ציטול כלי מהיכנו, [וכדפריין באמת בשבת מ"ג א'], ומירץ דהו"ל גרף ומותר לטלטלו, ואין כאן ציטול כלי מהיכנו, וחזר והקשה א"כ אף משום אין כלי ניטל ליכא, אלא ע"כ דהו"מ למימר ולטעמין תיפ"ל משום ציטול כלי מהיכנו וע"כ דלף הראוי, ולא נתפרשו הדברים דהא ממ"נ ניחא דאי דלף שאינו ראוי הרי הוא מותר מדין גרף, ואי דלף הראוי הרי ראוי, וגם מה הקשו בשבת מזה למ"ד אסור לבטל כלי מהיכנו, ונראה דיש לפרש דלאו כלל הוא דכל דלף שאינו ראוי הרי הוא גרף, דהא מבואר לקמן ב' דבחדר שאינו נמצא שם ליכא דין גרף, וגם לאו כל דלף שאינו ראוי תורת גרף עליו, והיינו דס"ד דאירי דלף שאינו ראוי ושאינו דין גרף, וקשה מזה צין למ"ד אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל, וצין למ"ד אסור לבטל כלי מהיכנו, וע"כ דלף הראוי, או דלף שהוא גרף, וניחא למרוייהו, והיינו דהו"מ למימר ולטעמין.

ודעת הרמב"ם בפכ"ה מה"ש הכ"ג דסתם דלף בצית אם הוא אינו ראוי הרי הוא דין גרף, וקשיא ליה א"כ מאי פרכינן בשבת מ"ג א' דהו"ל מבטל כלי מהיכנו, הרי יהא רשאי לטלטלו מדין גרף, וע"כ דנתינת הכלי תחת הדלף חשבינן כעושה גרף לכחלה, וא"ת א"כ גם אם מותר לבטל כלי מהיכנו, יהא אסור לתת כלי תחת הדלף מדין אין עושין גרף לכחלה, לאו מילתא היא דהכלי אינו נעשה גרף, והדלף תורת גרף עליו גם כשאינו בכלי, ורק מדין אין עושין גרף לכחלה הוא שיש להתיחס לגרף כדבר שאסור לטלטלו לכחלה, ובז"ז הזה הרי כשנופל בכלי יש בזה משום ציטול כלי מהיכנו, [ועי' מ"א סי' של"ח ס"ק י"ב, ואפשר דגם כונתו כמש"כ], והלכך כתב שאין נותנין כלי תחת הדלף שאינו ראוי, ואם נתן מותר לטלטלו, ודברי הטור שם שכתב דלא מוקמינן לה בגמ' דלף הראוי אלא לר' יצחק, לא נתפרשו, אלא א"כ לא היה בגירסתו בשבת שם דפרכינן

ממה שדנו המהרי"ל והמ"א בסי' רס"ה סק"ז אי שרי לסלק השולחן ועי"ז יטפטף השמן לכלי שתחתיו, ולא פשטו מהא דמותר לסלק תרומה הטוהרה, וע"כ שאין הטעם משום שעוסק שלא בכלי ושלא בדבר המוקצה, אלא הטעם משום שכבר מערב שבת הכלי בסיס לתרומה הטמאה, משא"כ בשולחן דהתם דעדיין אין הכלי שתחתיו בסיס לדבר האסור כלל. (סי"א ס"ק י"א מתוה"ד).

שם וכן קורה שנשברה כו' דרפי דאי צעי שקיל ליה, עי' מש"כ בזה לקמן קנ"ד ב' ד"ה בשליפי זוטרי. ועיין בסי' י"א ס"ק י"ג בהא דלא הוי בסיס.

שם כופין את הסל כו', עי' לקמן קכ"ח ב'. שם קסבר מותר לטלטלו והתניא אסור לטלטלו דעודן עליו, האי קסבר היינו דאין מוקצה לחצי שבת, וכמש"פ תו', ומבואר דעודן עליו הוא נעשה בסיס, וכן לשון אסור לטלטלו מתפרש שהסל עצמו מוקצה, ולא שצריך לנער, וכן מבואר בתו' לק' מ"ד ב' ד"ה יש דלשון אסור לטלטלו מורה שאסור לנער, [ועי' רמב"ן ורש"א קמ"ג א'], ולמדנו דאף שלא היה בסיס צין השמשות מ"מ נעשה בסיס, ואף לדעת ר"ת דבדעתו לנער בשבת אינו נעשה בסיס, והכא הרי האפרוחים יורדים מעצמם, מ"מ כיון שהוא הקצה את הסל לזרכם לכל השבת חשיב כבסיס לעולם, ובעודן עליו הוא דין בסיס, וכן מבואר מ"ה ב' דאמרין דאית ציה אפרוח מת, והיינו שמת בשבת, דאל"ה הרי אף לר"י מותר בנתינתה מערב שבת, ומבואר דנעשה בסיס, דהא מחיים לא היה בסיס כיון שאפשר להפריחו וכמ"ש תו' שם. (סי"א ס"ק ט"ו).

שם אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל, נתבאר בסימן י"ב סק"ו י"ב, ועי' בסימן י"א ס"ק י"ג. שם קסבר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל כו', ברש"א צינה ל"ו הקשה א"כ איך מאכילין לבהמה, ומירץ דבהמה כדבר הניטל דמי כיון שיכול להוליכה, וכ"כ תו' נ"ג א' ד"ה מהו, ומבואר מדברי הרש"א דלאו דוקא כלי אלא גם אוכלין אין ניטלין אלא לדבר הניטל, אבל בהגהמ"ר פרק כירה כתב דלכך הזכירו גבי מת ככר או תינוק ולא הזכירו כלי משום דכלי אין ניטל אלא לדבר הניטל, ומבואר דפשוט ליה דבכרך ליחא להאי כלל, וכ"כ בחידושי הרא"ה צינה ל"ו א', ולקמן

שם החם נמי דאיכא דבש, אפשר דאף אי משום הדבש לא היה פורס את המחללת, מ"מ כיון דהשתא יש תועלת מן המחללת גם לדבש, שפיר רשאי ליטול הכלי לשם כך, דחשיב כניטל גם לצורך דבר הניטל, וז"ע. (צ"ה ל"ו א').

תוד"ה בעודן (הראשון) א"נ הא דיש מוקצה כו', צ"ה כ"ו ז' בעא מיניה הלל מרבה יש מוקצה לחצי שבת כו', יעויין בתו' ורשב"א ורא"ש שכתבו דרך לענין אכילה קמיעתא ליה, אבל לענין טלטול פשיטא דאין מוקצה לחצי שבת כדחזינן במטה ומוכני שיש עליה מעות וצסל שלפני האפרוחים, והנה אין כונתם דבכור שגולד ומומו עמו דללא יתצי דייני החם דיהא מותר בטלטול, דכיון דלא חזי למידי שפיר הוי מוקצה גם לטלטל, עי' מש"כ צ"ה כ"ד ז' בהא דמותרין לקבל, [עיקר החילוק בין לאכילה וטלטול נזכר בגמ' לקמן קכ"ח א' דבמוקצה לאכילה סבר לה כר"י ובמוקצה לטלטל ס"ל כר"ש], אלא כונתם במידי דלאו אכילה, אבל לכאורה היה ראוי טפי לחלק בין מוקצה מחמת עצמו למוקצה מחמת דבר אחר, דבמטה ומעות דהמוקצה מחמת המעות וכן צסל מחמת האפרוחים, שפיר חוזרים להיתירם כשנפלו המעות וירדו האפרוחים, אבל מידי דנדחה מחמת עצמו קמיעתא ליה שיהא מוקצה לכל השבת, וז"ע למה לא פירשו ז"ל כן. (צ"ה כ"ו ז').

מ"ג ב' מני אי ר"ש לית ליה מוקצה, נחבאר צסי' כ' ס"ק י"א.

שם חס להם מלמעלה מציאים מחללת כו', עי' צסימן י"ט סק"א.

שם היכא דאיכא ככר כו' כי פליגי דלית ליה, עי' צסימן י"א סק"ד.

בדברי הרא"ש בטלטול מן האד, עי' צסימן י' סק"ז וסי' י"א סק"י.

בדברי הרשב"א בטלטול כלים שלא לצורך כלל, עי' צסימן י"ב סק"ו.

בקושית הגרע"א ז"ל בגליון הש"ס, עי' צסימן י"א סק"ד.

תוד"ה כזר דה"נ הו"מ לשנויי צסליפי רבצני, עי' מש"כ לקמן קנ"ד ז'.

בתו"י, עי' מש"כ לקמן קנ"ד ז'.

מדלף למאן דאסר ציטול כלי מהיכנו, ומשנינן צדלף הראוי.

אבל קשה לפי זה דאם איירי צדלף דתורת גרף עליו, א"כ מאי פרכינן לר' יצחק, ואמאי חשבינן לכלי הניטל לזרכו כניטל לצורך דבר שאינו ניטל, הרי הוא ניטל לדבר הניטל, וכמשה"ק הרשב"א, ואין לומר דכיון דאין עושין גרף לכחלה, הלכך הניטל לצורך גרף חשבינן ליה כניטל שלא לצורך דבר הניטל, דהא חנן שבת קמ"ב ז' היתה עליו לשלשת מקנחה בסמרטוט, אלמא דסמרטוט ניטל לצורך לשלשת, ושריותא דלשלת מסתברא דהוא מדין גרף, ולכן מחוורתא דמילתא כמו שנקטנו בדעת הרשב"א דלמאי דק"ד דמתניתין צדלף שאינו ראוי, מיתוקמא צצית שאינו דר בתוכו, או צדלף דאף שאינו ראוי אבל אינו צדין גרף, ועי' צכ"מ שם שכתב ג"כ לפרש צסוגית הגמ' דלכך אוקמוה צדלף הראוי משום דלף שאינו ראוי אין נותנין תחתיו כלי אם אינו צחדר שדר שם, [ואף דהרמב"ם כתב דאף צחדר שדר שם אין נותנין כלי תחת דלף שאינו ראוי, מ"מ הוצרך הכ"מ לפרש מחמת חדר שאינו דר שם, משום דטעמיה דהרמב"ם מחמת שאין עושין גרף לכחלה, ובגמ' פירשו משום ציטול כלי מהיכנו, וציטול כלי ליכא לדעת הכ"מ אלא צמקום שאינו צדין גרף, אבל למש"כ לעיל, וכ"כ המ"א צשם יש"ש, הרי שפיר אמרו משום ציטול כלי מהיכנו אף צדאיכא משום גרף].

בשטמ"ק צשם מורו ז"ל כתב דציטול כלי מהיכנו ליכא צדלף שאינו ראוי כיון דמותר לטלטלו מדין גרף, אבל משום אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל איכא, כיון שכשהדלף צאזיר עדיין אינו גרף, ונמנא שהכלי ניטל לדבר שאינו ניטל, וז"ע דהא צשבת מ"ג א' פרכינן מדלף למ"ד אסור לצטל כלי מהיכנו, גם צעיקר הסברא דמשום אין כלי ניטל איכא צכה"ג, יש מקום לדון.

שם דאיתור מצנינא דחזי למזגא עלייהו, והא דנקט לה צהני, י"ל דהיינו לאשמועינן דאיתור מצנינא לאו מוקצה נינהו, וכדר"נ צ"ה ל"א ז'.

שם צאצנים מקורזלות דחזיין לציהכ"ס, י"ל דאשמועינן דאף להפסד מועט חששו.

וסצרה דהואיל שהוקצה למצותו, לכך גם הוקצה לאיסורו, לא ס"ל להרמב"ן.

שם אמר עולא סיפא אתאן לר' יהודה, כלומר לאשמועינן דסבר ר' יהודה גם מוקצה מחמת איסור, ובשאינן של חרס.

שם מוקצה מחמת איסור, הא דקרו לה מוקצה מחמת איסור, ולא מיגו דאתקנאי, הוא משום דמודה ר"ש דאמרינן מגו דאתקנאי צין השמשות אתקנאי לכולא יומא, שזו סצרה פשוטה בכל הש"ס, וגם צנוי סוכה צביצה ל' צ', והרי כוס וקערה ועששית דקאסר ר"ש, משום מגו דאתקנאי צין השמשות הוא, שאם הדליק עכו"ם כוס צאמצע שבת ואח"כ כבה, ודאי מותר למאי דקיי"ל אין מוקצה לחי שבת, אלא דר"ש צעי שיהא מוקצה צין השמשות לכל השבת, אבל אם יושב ומצפה מתי תכבה נרו, לא אמרינן מיגו דאתקנאי, והקנאה לזמן מחמת איסור קראוהו מוקצה מחמת איסור.

במה שפרש"י שמא יכבה, ע"י צסימן י' סק"ב.

מ"ד ב' ההיא ר"ש היא דלית ליה מוקצה, יש לעי' והא מודה ר"ש בכוס קערה ועששית, וה"נ אין המעות עשויין לינטל כל השבת, וכבר הק' כן הרשב"א וסירך דה"נ דעתו עליה ומנפה אימת יפלו או ינטלו המעות מעליה והו"ל דומיא דנר קטן, נראה דעתו ז"ל דהא דאמרינן מ"ו צ' אדם יושב ומנפה מתי תכבה נרו, אין הכונה משום שסוף הנר להכבות צאמצע שבת, דא"כ לא הו"ל להזכיר שיושב ומנפה, והו"ל סוף הנר להכבות, אלא הענין שדעת צנ"א על השימוש צנר לאחר שיכבה אם לצורך גופו או לצורך מקומו, ולא הסיח דעתו ממנו, וה"נ מעות צמוכני אינן מצטלין את המוכני או את המטה מתשמישן ויושב ומנפה להשתמש בהן לכשינטלו המעות, ולא איכפת לן מה שהצבר רחוק שיפלו המעות או שינטלו ע"י עכו"ם, דהעיקר מה שלא הסיח דעתו מתשמישן המותר של המוכני והמטה והוא מנפה להשתמש בהן התשמיש המותר, משא"כ כוס קערה ועששית הרי חפץ צשימושן כצסיס לשהבת לכל השבת, והרי עשה מעשה לכך שנתן צהן שמן כמדתן לכל השבת, ואין לך אינו יושב ומנפה יותר מזה, שהרי אדרבה יושב ומנפה שלא יכבו, וצבור שאני דאינו צרשותו כלל כל עוד שאין צו מוס,

מ"ד א' מתני' ר"ש אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת, כל הסוגיא נמצא צסימן ט' סק"ב ג'.

גמ' כבתה מותר לטלטלה, נראה דנקטה לאשמועינן דאפילו אירע שכבתה קודם זמנה נמי מותר לטלטלה, ולא אמרינן דאסח דעתיה מניה לכל הזמן שהיתה עמידה לדלוק וליהוי ככוס וקערה ועששית דהוי מוקצה אף לר"ש, אבל כשכלה השמן מרישא שמעינן לה דקתני חוץ מן הנר הדולק.

שם מסתפק מן הנר הכבה, פרש"י דכיון דכבה והולך לא מיחייב חו משום מכבה, ור"ל צנטילת השמן, דכשכבה והולך צבר אינו יונק מן השמן שצכלי.

שם אמר אביי ראצ"ש סבר לה כאצוה צחדא כו', אחי לאשמועינן דר"ש קאסר שמן המטפטף מן הנר צשעה שהוא דולק, דמהא דקאמר חוץ מן הנר הדולק בשבת לא שמעינן לה, די"ל דדולק ממש קאמר אבל שמן המטפטף לאו דולק הוא ושרי, ורש"י פירש דאביי דייק לה מדקתני צצרייתא מותר שמן צצנר דר"ש מתיר משמע דוקא מותר אבל לא שמן המטפטף, וי"ל עוד דמהאי צצרייתא גופה משמע דראצ"ש לאפלוגי אחי, וכן ממתני' דקתני מעיקרא דאין ניאותין משמן המטפטף וצחר הכי קתני פלוגתא דר"ש דקאסר צנר הדולק, משמע דצרישא לא שרי ר"ש, עי' חו' שם סימן ט' סק"א.

לפירוש הרמב"ן שנמצא צסימן ט' סק"א פליג ר"ש צחרתי חדא דהוקצה למצותו כ"ז שהנר דולק, ואפי' ציו"ט אסור להשתמש צשמן המטפטף כ"ז שהנר דולק, [ומיהו צ"ע דציו"ט י"ל דאף משכבה הנר, אסור, כיון שיכול לחזור ולהדליקו, ול"ע צזה כעת], ועוד דהוקצה לאיסורו, ואף שמן המטפטף מן הנר שהדלק להשתמש צו נמי אסור, וחשיב להו אביי צחדא דחד טעמא נינהו שהוקצה לכל זמן הדלקתו, ואין להקשות מנ"ל צאמת דפליגי צחרתי הא למעוטי צפלוגתא עדיף, די"ל דשקולין הן, ועוד י"ל דלמצותו מסתבר טפי, ולא סגי צהכי, דהא משמע דאף צטלטול קאסר ר"ש, וע"כ דסבר גם שהוקצה לאיסורו, [אם לא דימא כהגרע"א ז"ל שכתבו צסימן ט' סק"א],

שם מודה היה ר"ש בצע"ח שמתו, נתבאר בסימן ט' סק"ה ו'.

שם והאמר ר"נ מאן דאית ליה מוקצה כו', עיי' מש"כ בצ"ה ב' א'.

תוד"ה הכא ועוד אי מחיים שרי כו', עיי' סי' ט' סק"ו.

תוד"ה דאית ציה צ"ה ואפשר דמשו"ה כו', עיי' מש"כ בצ"ה ג' ב'.

מ"ו א' בשל חוליות, בדין מנורה של פרכים עיי' סי' י"ח סק"ה ו'.

שם אי כר"ש ס"ל כו' דנפטא אסור, עיי' בסימן ט' סק"ב.

תוד"ה דחוליות, נתבאר בסימן י"ח סק"ו.

מ"ו ב' ורמינהו ר"ש אומר כל שאין מומו ניכר מצעוד יום אין זה מן המוכן, מבואר

דטעמיה דר"ש משום מוקצה, ולפי זה מתפרש דה"ק כל שאין מומו ניכר מצעוד יום על ידי חכם אפילו אירע שראהו ציו"ט והתירו, אין זה מן המוכן לפי שהיה אסור לראותו, ולכך אין דעתו עליו, ואכתי קשה דמ"מ עיקר טעמיה דר"ש דקסבר אין רואין מומין ציו"ט לא נזכר במתני', ועו"ק דבסמוך פרכין מהא דנשאלין לנדרים בשבת, ולא אמרינן מי יימר דמזדקק לה בעל וחכם, ואמאי בצכור אמרינן מי יימר, ומאי קושיא הרי בצכור אסור לראות וכבר הקשה כן בתו', (ואולי אפשר לומר דר"י ור"ש פליגי אי התרת צכור מעין התרת נדרים, דתיקנו חכמים שלא יותר הצכור אלא בהוראת חכם, או דהתרת הצכור כהתרת טריפה דאינו אלא כמצרר ההלכה, [ואף דקנסו מי ששחט עד שלא הראה לחכם], וס"ל לגמרא דכל שצריך מעשה דהתרה לא חשיב מוכן, וכמו הקדש דמסתבר דלא חשיב מוכן כיון דצריך פדיון, ומאי טעמא נמי הוא דס"ל לר"ש דאין רואין מומין ציו"ט, כיון דלא חשיב כמוכן עד שלא ראהו, והיינו דפרכין דגם לא יתירו נדרים מה"ט דלא יחשב כמוכן עד שלא החיר, ולפי זה טעמיה דר"ש מפורש בדבריו צמה שאמר דכל שאין מומו ניכר מצעוד יום אינו מן המוכן, דמחוסר מעשה דהתרה, ולכך גם אין מתירין, אצל ר"י ס"ל דהתרת צכור כהוראה צטריפה ושפיר חשיב מוכן גם עד שלא הראהו, וי"ע).

והר"ז כדגים הנילודים, וגם מי יימר דמזדקק ליה חכם, מרחיק הדבר ביותר, דודאי לא ימצאו חכמים שיסכימו לעבור על האיסור ולראות מומין ציו"ט, והו"ל מוקצה מדעתו בהחלט, והיינו נמי דפרכין ממפירין נדרים, דס"ד דאינו יושב ומצפה כלל דהא אסור מדעתו לעולם, וכהקדש חשיב, ודמי לצכור, ואף דמותר להפר מ"מ דחייב צידים ולא אסיק אדעתיה להחיר. (ס"ט סק"ח).

תוד"ה יש, עיי' בסימן י"א ס"ק י"ג ט"ו.

בדברי התו"י בההיא דסוכה מ"ג, כתוב צזה בספר סוכה ח"ל, סוכה מ"ג א' למחר הכירו צהן ע"ה ושמטום מתחת האצנים והציאום הכהנים וחקפום צידי המזבח כו', מבואר שלא היו בדין צסיס שהרי הכהנים טלטלו וחקפום, והיינו משום דאין אדם אסור דבר שאינו שלו דלאו כל כמיניה לעשותו צסיס, ומה שהוצרכו לע"ה הוא משום שהיו צריכים להרים קצת את האצנים כדי שיוכלו לשמטום מתחתיהם וכמבואר בלשון רש"י שכתב ויודעים הם צחכמים שלא יטלטלו למחר האצנים, והיינו שצריך היה לטלטלם כדי שיוכלו לשמטום, וזה כחירוק שני שבתו"י שבת מ"ד ב', אצל מש"כ שם צחירוק קמא שלא היה בדין שכתב קשה שהרי לאחר ששמטום טלטלו הכהנים, ומבואר שלא נעשו צסיס.

מ"ה א' מהו לטלטולי שרגא דחנוכתא כו', עיי' סי' י' סק"ה ו' בדין טלטול מוקצה צמקום הפסד וסכנה.

שם הואיל והוקצה למצותו כו', וצרמצ"ן, נתבאר צסי' ט' סק"א.

שם אין נוטלין עצים מן הסוכה כו', עיי' מש"כ בצ"ה ל' ב'.

לשון רש"י ד"ה כעין דהואיל דהוקצה למצותו דשבת הוקצה לכל זמן איסור דליקתו כו', הלשון קשה, ונראה דצ"ל הוקצה לאיסור לכל זמן דליקתו, וזה כפי שפירשנו בסימן ט' סק"א צדעת תו'.

מ"ה ב' כלום עשוי אלא לתרגולין, נתבאר בסימן ט' סק"ה.

שם דאית ציה אפרוח מת, עיי' בסימן י"א ס"ק ט"ו צנעשה צסיס בשבת.

ל"ט סק"ז ג' בטעמיה דרצה דאסר להניח כוזא
אפומא דקומקומא להפשיה, [דאין לפרש לחמם,
דאס כן מאי טעמא דר"ז], והרי שרינן להפשיה
כנגד המדורה אף במקום שיכול להגיע ליד קולדת.
שם מאי שגא ממחם על גבי מחם, יתכן לפרש
דלמאי דהוי סבירא ליה לר"ז דכיון דלהפשיה
קבעי ליכא למיגזר שמא יחמם, היה סבור דשמא
סבירא ליה לרצה דכלי על גבי כלי נמי דמי
להטמנה ואסור, ועל זה הקשה לו דמאי שגא
ממחם ע"ג מחם דשרי, ואהדר ליה רצה דמשום
בישול נזיהא ולא משום הטמנה, ומשום דאיכא
למיגזר שמא ישהה עד שיתחמם, כמו שפירשו תו',
ולמש"כ ניחא שקבעו הך עובדא בהלכות הטמנה
שנתקשו בזה הראשונים, דהוא משום דר"ז הוי
סבר דשמא רצה נזיהא משום הטמנה, וגם ניחא
דר"ז ידע הצרייתא ומן הצרייתא פריך, וגם ניחא
דלא למד ר"ז היתירא מחם לזונן.

נראה דהעבד לא היה דעתו להוריד הכוזא קודם
שיתחמם, דאס לא חשש לסחיטה כש"כ
שלא היה חושש לשמא יתחמם, ומ"מ ר"ז הבין
דרצה אסר גם אם יוריד קודם שיתחמם, דאס
לא כן לא היה לו לגעור בו אלא לומר לו שיוריד
קודם שיתחמם, [ולא דמי לאידך עובדא שיש
איסור לפרוס סודר שמקפיד על מימיו], ולפירוש
תו' על זה הוא ששאל לרצה למה אסר להפשיה.
(פל"ט סק"ד וע"ש).

שם התם אוקומי קא מוקים כו', נתבאר בסי'
י"ג סק"ה.

שם ואנח נטלא עילוייה, עיין מש"כ לקמן קמ"ח
ב'.

שם מתירין בית הנואר כו', נתבאר בסימן י"ז
סק"ק י"א י"ב י"ג.

שם מתירין בית הנואר בשבת אצל לא פותחין,
לכאורה ראוי לפרש אצל אין פותחין דומיא
דהא דאמרינן בתר הכי הפותח בית הנואר בשבת
חייב חטאת, ושם נחלקו רש"י ותו' כמ"ס הרמב"ן
והריטב"א מכות ג' ב', דרש"י פירש על פתיחה
ראשונה של בית הנואר ע"י האומן, וזה קשה
דא"כ פשיטא, וגם מה ס"ד דר"כ לדמות למגופת
חבית, ופירשו תו' [שם הביאו כן בשם ר"ת ורי"ז
הביאו בשם תו' וכו' צמו' שכן הנדמ"ח] דלאחר
שכבר חתך בית הנואר, רגילות הוא לחזור ולתפרו

שם אדם יושב ומנפה כו', נתבאר בסימן ט'
סק"ח.

שם מפירין נדרים בשבת כו' נשאלין לנדרים כו',
נתבאר לקמן קנ"ז א'.

שם מוכרי כסות מוכרין כדרכן כו', עי' בסימן
כ' סק"ג, ובכלאים ס"ד ס"ק י"ג.

שם כבתה אין לא כבתה לא, נתבאר בסימן ט'
סק"ב.

תוד"ה דכל וא"ת דהכא בכיבוי כו', עי' בסימן
ט' סק"ב.

מ"ז א' הנח לנר שמן ופתילה כו', א"ה, עי'
בסימן י' סק"ד צהא דהשלהבת הוי
דבר האסור, ובסי' י"א סק"ח בדברי הרשב"א
דכיון דיושב ומנפה הוי כדעתו ליטלו בשבת.

שם מי אמר ר"י הכי והתנן נוטל כו', עי' בסימן
י"א סק"ט.

שם הוה מטלטלין כנונא אגב קיטמא, נתבאר
בסי' י"א סק"ו ז'.

שם המחזיר מטה של טרסיים כו', נתבאר בסימן
י"ח סק"ה ו'.

בדין לפרק מטה של פרקים עי' בסימן י"ח
סק"ז.

תוד"ה ואמר, עי' בסימן י"א סק"ז.

מ"ז ב' אס היה רפוי מותר, נתבאר בסימן
י"ח סק"ה ו'.

תוד"ה מפני, עי' מש"כ לקמן ק"כ א'.

במה טומנין

מתני' צמה טומנין וצמה אין טומנין אין טומנין
כו', עיין מש"כ בזה לעיל כ' ב' צמתני'.

גמ' קופה שטמן צה כו', נתבאר בסימן י"ג
סק"ו.

בדברי הרשב"א בשם הר"י, עי' בסימן י"ג סק"ט
י', ובדברי הר"ן עי' בסימן י"ג סק"ג ה'.

תוד"ה צמה אצל קדרא חיתא כו', עי' בסימן
י"ג סק"ב.

מ"ח א' דאנח כוזא דמיא אפומא דקומקומא
נזיהא רצה, א"ה, עיין מש"כ בסימן

ש"י ס"ג דגס לפרש"י אסור לפתוח מתפירת האומן שלאחר פתיחתו. (ס"י ס"ק י"א מחו"ד).

שם הפותח בית הנזר בשבת, נחבאר בסימן י"ז סק"ט י"ג, ובסימן מ"ה סק"ח.

הרמב"ן והריטב"א במכות פירשו דלאו בעשיית פתח במחלה איירי אלא ללאחר שהפתח

עשוי נוהגים לתפרו קצת שיהא ניכר חידושו, ובריטב"א הזכיר שהכובסים רגילים לעשות כן, והנה חיצו משום מכה בפטיש כמ"ש רש"י כאן וכן בריטב"א במכות, ומשמע מזה דשייך מכה בפטיש בלאותו בגד כמה פעמים, דהיינו בפתיחתו לאחר כיבוסו ותפירתו.

ולפי זה היה נראה לפרש הא דפריך ר"כ וכי מה בין זה למגופת חצית דמהיתר פתיחת מגופת פריך ולא מנקיבתה, כמ"ש רש"י קמ"ו א' לפתוח המגופה שרי לכו"ע, דה"נ פתיחת הנזר מסתימתו לאחר עשייתו יש לדמות לפתיחת מגופה, וכ"מ ברמב"ן במכות, אבל בתו' כאן הזכירו נקיבת המגופה, וכן בריטב"א במכות. (מכות ג' ב').

תוד"ה דזיתים, נחבאר בסימן י"ג סק"ט.

כתבו תו' דאם הטמין תפוחים סביב הקדרה ונתגלה דאסור להחזיר הכיסוי שאם יחזיר נמצא מצול בשבת, וסתמו כפירשו דמצול מדאורייתא קאמרי, וכ"ה בהדיא בספר התרומה סימן רל"א וז"ל אבל משהחשיך אסור להטמין התפוחים ולא לתת סמוך לאש לפי שמצול בשבת וחייב חטאת עכ"ל, וכן באור זרוע במלאכת אופה בשם ריב"א כתב לענין פירות הנאכלים חיים דאע"ג דהנאכל כמות שהוא חי אין צו משום ביסולי עכו"ם מ"מ לענין שבת אסור דהא מים אין בהן משום ביסולי עכו"ם והמצולס בשבת חייב חטאת, ומשמע דר"ל דגם בפירות חייב חטאת, וכן בסמ"ק סימן רפ"ב כתב בדברי התו' וסיים דשייך ביסול גם בנאכל כמות שהוא חי, ור"ל מדאורייתא, ובאמת דממים שיש בהן משום ביסול מדאורייתא כדמניא בינה ל"ד א', יש ללמוד לכל הנאכלים כמות שהן חיים דיש בהן משום ביסול, ודוחק לומר דאי לא שנאטען יש צו משום ביסול, א"כ אין הביסול במים אלא לשמש בהן בעודם חיים, ולזה י"ל דלא מהני נאכל כמות שהוא חי, משא"כ בדברים שנעשים מצול, וכן הביא בשעה"ל סימן ש"ח אות קי"ד בשם הפמ"ג

בחוטמים, או שחוזרין ומחזרין את מה שנחתך בתפירה עראית במקומה, ונכנראה זה להחזיק מקום החתך כמדתו הראויה כלפי הבגד, שאם לא יהיה תפור זימנין יתרחצ מקומו במתיחת הבגד לאורך או לרוחב, ועל פתיחת התפירות הללו בגמר הבגד אמר רב דחייב חטאת.

והנה לפירוש תו' מתפרשא הך ברייתא דמתירין בית הנזר מקשירת הכובס וכמו שפרש"י שדרך הכובסים לקשרן, אבל לא פותחין מתפירת האומן, ואפשר לפי זה דה"ה שאם הכובס תפרן דנמי לא פותחין, דרק להחזיר הקשירת עראי שריינן, אם כי לענין חיצוץ דפותח בית הנזר יש מקום לחלק בין תפירת הכובס לתפירת האומן, דתפירת האומן היא קודם גמר הבגד, ועדיין לא חל שם פתח על בית הנזר, ולכך בגמר הבגד כשפותח בית הנזר הו"ל מתקן מנא וחייב משום מכה בפטיש, אבל תפירת הכובס שהיא לאחר גמר הבגד וכבר חל על בית הנזר שם פתח, י"ל דבתפירתו לא נחבטל לגמרי שם פתח ממנו, והלכך ליכא חיצוץ כשחוזר ופותחו, אבל מ"מ לענין אסור אם בשל אומן חייב לא מסתבר להחזיר בשל כובס, ויש לכולל באצל לא פותחין גם מתפירת הכובס, ושמה גם חיצוץ שייך למירמא עליה, ונימא דהתפירה מצטלת שם פתח.

אבל לפרש"י דפותח בית הנזר היינו תחלת פתיחת הנזר ע"י האומן, וכן פירש נמי אבל לא פותחין לכתחלה דהשתא עבד ליה מנא, נמצא דדין פתיחת בית הנזר מתפירת הכובס, או מתפירת האומן שלאחר פתיחתו, לא נתפרש, דבברייתא לא שנינו אלא היתר מקשירת האומן, ואיכא למירמי דיוקי דרישא וסיפא אהדדי, דמדשרי רק היתר הקשר, משמע דאם נתפר אסור לפתוח, ומדקחני סיפא אבל לא פותחין והיינו לכתחלה, משמע דמתפירה שלאחר פתיחה אפשר לפתוח, ונמצא דליכא למישמע מינה, ושמה איכא למימר דאצל לא פותחין הרי מתפרש ואם פתח חייב חטאת, דהא היינו הפותח בית הנזר דקאמר רב חייב חטאת, וא"כ איכא למימר דשפיר איכא לדיוקי דפתיחה מתפירה שלאחר פתיחה אינו חייב חטאת, ומדיוקא דרישא איכא למישמע דדוקא להחזיר הקשר שרי אבל לפתוח מתפירת הכובס אסור, וקיימי תרתי הדיוקי, וכ"מ בביאור הגר"א סימן

והגרע"א ז"ל בתוספותיו צפרה הניח צנע"ג למה לא הציאו מתניתין.

הא דמשינן דמקל שעשאו יד לקרדוס שלא בשעת מלאכה עשוי לזרקו בין העצים, משא"כ שלל של כובסים דניחא ליה גם שלא בשעת מלאכה דאי מיטנפי הדר מחזור להו, ולא תירצו כלום בשלשלת של מפתחות וצבגד שחפור בכלאים, היינו טעמא משום דעיקר החילוק הוא דבמקל שעשאו יד לקרדוס הרי בזמן חיבורו מוכח שאינו עשוי להשאירו שם ואינו אלא עראי, משא"כ בשלשלת של מפתחות דשפיר יכול לקיימן ביחד, וכן צבגד שהוא חפור בכלאים יכול למוכרו לנכרי, וגם כשיחירו יחזור ויתפרנו שלא בפשתן, ואין ניכר עכשיו שחיבורו עראי, וכל מה דהוי קשיא ליה הוא משלל של כובסין דגם צוה מוכח דהחיבור עראי דאין מקום לחצר הבגדים יחד, וע"ז משינן דמ"מ אין לו למהר להתירן דדילמא הדר מיטנפי.

שם עד שיתחיל להחיר, פרש"י שמעשה מוציא מיד מעשה, ומ"מ אפשר שאין זה אלא צוהי שהם חיבור לטומאה ולא להזייה, דחשיבי מחוברין רק מדרבנן, אבל הני דחשיבי מחוברין גם להזייה כדחנן פכ"ט דכלים מ"צ שלש כסותות של זמר כו' חיבור לטומאה ולהזייה, דחיבורן דאורייתא, שמא לא סגי צוה שהתחיל להחיר, עד שיתיר רובו, וז"ע.

יש לעי' צוהי דחנן בכלים שם שהם חיבור גם להזאה, מאי טעמא, והא חיבורן עראי ועומדים להחלק ומה ציינהם לצין שלל של כובסין, וכבר נתקשה צוה מרן זללה"ה בכלים סימן ל"ד סק"צ עי"ש, ולפמש"כ הר"ש צדד פירושא שהם טרם נתחלקו מתחלת עשייתן, אולי היה מקום לומר שזה הגורם לחשזן כחד, אבל לאו כלום אפשר לפרש כן כמש"כ מרן זללה"ה שם, וגם הסברא דחוקה, דמה לי אם קדם חיבורן או לא קדם, ואפשר דכל הני דחנן התם אורחא דמילתא שהם נמכרים ביחד עד י"צ מטפחות וכן אינך, ולכן הוא מחזרם יחד לצורך מכירתם, וכיון שיש לו צורך לגופם לחזרם, אף שהוא לזמן, שהלוקח יפרידם, מ"מ השתא חיבורם חיבור וחשיבי כחד, משא"כ שלל של כובסים דחיבורם הוא מלאכה שא"צ לגופה, שאינו עושה אלא שלא יאבדו, ואין לו ענין בשום מספר להיותם יחד, הלכך חיבורם

והגר"ז והח"א דפירות שנאכלים חיים יש בהם משום צישול מדאורייתא, ומש"כ הרמב"ם צפ"ט ה"ג דהמבשל דבר שאין צריך צישול כלל פטור, ר"ל דבר שאינו משתבח כלל על ידי הציסול, ויש להוסיף שכ"מ צמ"מ שם שהציא מקור לזה ממ"ד דשמן אין צו משום צישול, וכתב שהוא פשוט, ודבר שיש תועלת בציסולו אינו פשוט ואין ללמוד משמן.

ובספר מנחת כהן סוף פ"ד נקט דכונת הרמב"ם גם פירות שנאכלים חיים דאין בהן צישול מדאורייתא, וכן נקט הגרע"א ז"ל בגליון המג"א סימן רנ"ד ס"ק י"ד, וכבר כתבנו דצדדרי הראשונים מצוהר דהוא מדאורייתא, [מה שנתקשה שם הגרע"א ז"ל בלשון כש"כ שכתב המג"א שם, נראה דהכש"כ לא קאי אלא על מש"כ דאסור להניחם בשבת, ולא על מה שסיים ואפילו קודם שהוסק]. (סמ"ג סק"ח).

תוד"ה מאי היינו צרחוק מן המדורה כו', עיין מש"כ בסימן ל"ט סק"א ה'.

תוד"ה הא, בגזירה שמא יתקע, עי' סימן י"ח סק"ה.

מ"ח ב' מה צין זו למגופת חצית, עיין סי' י"ז ס"ק י"ד.

בדין נקיבת מגופה חצית ריקנית עי' מש"כ לקמן קמ"ו א'.

שם א"ל רצא זה חיבור כו', לפי הרמב"ן והריטב"א ר"ל דהכא תפירתו משוי ליה חיבור אע"ג דדעתו לפרקו, דאף מי שטעה ופרס במקום שאין צריך לתפור נמי חשיבא תפירה לחייב הקורע כש"כ כשחפר לצורך מסוים לזמן, משא"כ צמגופה דכפקק החצית חשיב גם כשהיא טוחה צטיט.

שם חנן שלל של כובסין ושלשלת של מפתחות והצבגד שהוא חפור בכלאים חיבור לטומאה עד שיתחיל להחיר, בפשוטו היה נראה דהיינו מתניתין דעוקצין פ"צ מ"ו, ומה שהוסיפו שלשלת של מפתחות, כבר כתבו תו' צבורות כ"ז צ' דרגילות הש"ס להוסיף ולגרוע צמשינות טהרות, ושפיר הוסיפו כאן שלשלת מפתחות דמיתנייא צפרק צתרא דפרה צהדי הכן, וז"ע למה נקטו הראשונים ז"ל צסוגיין והר"ש צפרה דצרייתא היא,

לשכב עליו, אלא שלא ייחדו לכך ורק לפי שעה משתמש בו, ולפיכך תורת מוקצה עליו, דלשון הקש שע"ג המטה משמע שהמדובר בדבר ההוא, ולא במעשה שאירע שהונח קש על המטה, ולפי זה ז"ע במש"כ הר"ן מ"ג ב' דחשיב טלטול מן הנדל לצורך דבר המותר דעיקר כונתו לשכב על המטה, ומיהו ברש"י וכו"ה בר"ן כתבו שנתנו על המטה שלא לשכב עליו, ומשמע דמנאי הוא שממלא קש באזניו ונותן גם על המטה, ולכך שגאו התנא בהאי לישנא, ולפי זה באמת יש מקום לומר דחשיב כטלטול לצורך דבר המותר, כיון דטפי הוי ניחא ליה לשכב על המטה, אלא שאינו יכול לנער הקש כי צריך למקומו, ועי' ברא"ש שם דחשיב ליה לצורך דבר האסור אלא דבגופו בלאחר יד שרי, ואין מזה ראייה למש"כ, די"ל דאף במטה מתוקנת ואין צורך לקש, נמי חשיב ליה טלטול לצורך דבר האסור, כיון דהשתא מתקן הוא את הקש המוקצה לשכב עליו. (סי"א סק"י).

שם מכניס אדם מלא קופתו כו', עי' סי' י"ב סק"י אם מותר גם מחמה ללל, ועי' סי' י"ב סק"ב בדברים דלא מהני זהו יחוד.

שם אכל לא יחוף בהם שערו, עי' סי' ט"ז סק"ק י"ד באיסור כיצוס בשער.

נ' ב' כי הא דתניא מגרר אדם גלדי נואה וגלדי מכה שעל זשרו בשביל זערו אם בשביל ליפות אסור, נראה דכל שהיה מגררם גם במקום סתר הרי זה משום זערא ושרי, וליפות היינו שלא היה מגררם אלא במקום זה כדי להתיפות, ולכאורה הנידון לענין רחינת פניו בדבר המצחצח וכמו שפירש רש"י שהאהל עשוי ללצן וללחצח בצורית, ולפי זה היה מקום לומר דלמר זוטרא אסור לרחוץ פניו בצורית, אכל למש"כ דכל רחינה שעושה גם במקום סתר מוכחא דעושה בשביל זערו, ניחא, דכיון דגם כל גופו רוחץ בצורית שפיר שרי גם פניו, וברדא יש לפרש שהוא מצחצח ביותר ואין רוחצין בו כל הגוף.

שם ואינהו כמאן סברוה כי הא דתניא רוחץ אדם פניו ידי ורגליו בכל יום בשביל קונו משום שנאמר כל פעל ה' למענהו, סתם רחינת פניו ידי ורגליו כל אדם עושה כן שלא בשביל להתיפות,

כמקל שעשאו יד לקרדום שכתבו תו' מ"ט א' דגם בשעת חיבורו אינו חיבור מדאורייתא, ומסתברא גם דכלל הני דכלים כשמחברם מחברם בצורה נאה ומסודרים כראוי, משא"כ שלל כובסים דשולל כל בגד הצא לידו וכלל צורה שהיא. — ולהאמור נראה דאם חיבר י"ג מטפחות וכן אינך, דכולם נחבטל חיבורם, דמספר כזה אין בו הענין המבוקש והרי זה כשלל של כובסים, ולכן אם הזה על הראשונה לא הועילה הזאתו אלא עליה, וגם כל הי"א הסמוכים לה עדיין צריכים הזאה, [ולשון פיה"מ כלים שם לאו דוקא עי"ש], ועי"ש בספר מרן זללה"ה בזה, ובמש"כ לפרש דאירי שחיברם זה על זה ומשמיים יחד בצורה ז'. (עוקצין ס"ג סק"ו).

שם בית הפך ובית התכלין, עי' כלים סימן ב' סק"ק י"א.

שם אי ככירה דמו כו', עי' כלים סימן ב' סק"ט ד"ה פ"ב וד"ה ועי'.

מ"ט א' מתני' נוטל את הכיסוי כו', ובפירש"י, נתבאר בסימן י"א סק"א ב'.

בדברי הרשב"א צענין הטמנה במקצת, עי' סי' י"ג סק"ו.

גמ' כאלישע צעל כנפים, בדברי הראשונים צווגיין, עי' מש"כ בסנהדרין סי' י"א סק"ד ה'.

רש"י ד"ה שלא יישן שמה יפית כו', עי' מש"כ בסוכה כ"ו א'.

תוד"ה כאלישע והא דאמרין בפ"ק דר"ה כו', עי' מש"כ בר"ה י"ז א' בשם הרמב"ן.

תוד"ה אצ"י, עי' מש"כ בסוכה כ"ו א'.

תוד"ה שלא אכל משום קרי כו', עי' מש"כ בסוכה כ"ו א'.

תוד"ה נטלם ואע"ג דאמר בסנהדרין כו', עי' מש"כ בסנהדרין סי"א סק"ד ה' בד"ן שוא"ת בשעת הגזירה.

מ"ט ב' רש"י ד"ה הם, עי' לקמן קנ"ה ב', ובסי' ט"ו סק"א.

נ' א' הקש שע"ג המטה כו', לכאורה משמע שהקש ניתן על המטה כדי שיהא נוח

כלאים, וכפשטה דמתינתין, ומה דנקט הר"ש שם דבמקצת עלין מגולין הוי טפי דרך שתילה, י"ל דמ"מ כזהאי גוונא ניכר דטמן אגודה, דמקצת מכל עלי האגודה מגולין, וצידוע שאינו חפץ בהשרשתן, והטמנתן עראי ועמיד ליטלו עד שלא ישרישו דאין שותלין אגודה, משא"כ כשהכל טמון בארץ י"ל דניחא ליה בהשרשתן אלא שלא טרח לפרק האגודה, וגם זימנין ששוהין הרצה ומשרישין, וגם לפעמים האגודה מתפרקת. — וצ"ע ברמז"ס שם שכתב הטומן אגודת לפת ולנון וכיו"צ תחת האילן או תחת הגפן כו', ומשמע דגם תחת האילן לא שרי אלא אגודה ומקצת עלין מגולין, ואילו צפ"א ה"ו כתב דמותר לזרוע זרעים וזרעי אילן כאחד, וגם פסק צפ"ג ה"ו דלפת ולנון אינם כלאים זה בזה, וכבר נתקשה בזה מרן זללה"ה צפ"ג סק"י ע"ש.

הרמב"ם צפ"א מהלכות שביעית ה"ט"ו כתב הטומן לפת ולנונות וכיו"צ בשביעית אם היו מקצת העלין מגולין אינו חושש, ולא הזכיר דדוקא אגודות כמ"ש לענין כלאים צפ"צ הי"א, ואפשר דסבירא ליה דבשעה שמתמין שרואין שהפרי כבר גמור ומבוסל כל זרכו, הרי ניכר שאינו טומנו אלא לשמרו ולא שישריש, והלכך בשביעית שאין הנידון אלא בשעה שטומנו דנראה כזרע בשביעית, שכן פירש צפיה"מ הא דאינו חושש משום שביעית דהיינו משום זרע בשביעית, [וצ"ע בירושלמי כלאים שם דמשמע דלענין ספיחין וקדושת שביעית איירין], הרי גם כשאינו אגודה ליכא חששא, ורק לענין כלאים דהשתייה אסורה בזה נריך שמהיה אגודה שיהא ניכר שאינו משהה כלאים, ובמקצת עלין מגולים ניכר שהוא אגודה, ולענין שבת צפ"ה ה"ט"ו נמי לא הזכיר אגודה, ושם פשוט טפי לומר דסבירא ליה להרמז"ס דלענין שבת אין נריך שמהיה אגודה, דהא על כרחך בלא נשרש איירי, וצידוע שלא נשרש, ויש להתיר אף ירק יחידי.

נ"א א' מתני' לא כסהו מצעוד יום, נחבאר צסימן י"ג ס"ק י"א.

גמ' מותר להטמין את האונן, א"ה, בדברי הר"ן במה שפרש"י שלא יחמו, עי' סי' י"ג סק"ו, ועי' שם ס"ק י"ג צסופו צדין הטמנת לונן שמתחמם.

דומיא דרגליו, אלא מהא דמיייתי ע"ז קרא מתפרש דר"ל שיש לאדם להתיפות לכבוד קונו, וכמו שפרש"י דיש שבת צבריות נאות, ומוכח דהך צרייתא פליגא אצרייתא קמיייתא ושריא לגרר גלדי זואה ומכה גם כדי להתיפות.

ולענין הלכה כיון דאמימר ורב אשי הכי ס"ל ראוי למיפסק כוותיהו, דגם רב אשי לחוד קיי"ל כוותיה נגד מר זוטרא כמ"ש תו' צ"מ ט"ז א' ד"ה ארזי, כש"כ הכא דאיכא אמימר בהדיה, וכן פסק צריטצ"א, וכן כתב רי"ו בחלק חוה נתיב כ"ג ח"א דגם להעביר גלדי זואה להתיפות שרי שכן פשוט צסוגיין, וכ"כ צמאירי צסוגיין, וכ"כ צפסקי ריא"ו הנדמ"ח.

וב"ז להסיר גלדים או לנחצח פניו, אצל לסלסל שערו אסור בשביל להתיפות, דאין בזה ענין לכבוד קונו, ולכך הוצרך המרדכי בשביל להסיר להסיר השערות המרוצות שעל הידים, לדברי תו' דאם מתבייש צפני אנשים אין לך זער גדול מזה, וחשיב משום זערא ולא להתיפות ושרי גם למר זוטרא וצרייתא ידיה, ולפ"ז שפיר י"ל דגם דעת המרדכי לפסוק כאמימר ורב אשי, ומ"מ הוצרך לטעמא דזערא, עיין צביאור הגר"א יו"ד סימן קנ"ו סק"ו.

שם שאם נתקלקלה הגומא כו', עי' צסימן י"ג ס"ק י"ב.

שם דזה שלפה כו', עי' מש"כ לקמן קי"ג ב' ד"ה גומות ממילא קא הויין.

שם הטומן לפת ולנונות תחת הגפן אם היו מקצת עליו מגולין אינו חושש לא משום כלאים כו' ונטלין בשבת, לפמ"ש"כ רש"י וכן הר"ש בכלאים פ"א מ"ט דהא דנקט מקצת עליו מגולין אינו אלא משום שבת, קשה דהוה ליה למיתני צסיפא ואם היו מקצת עליו מגולין ניטלין בשבת, ולא ברישא, והיה מתפרש שפיר דבכל אופן אינו חושש משום כלאים ואינך צין צמקצת עלין מגולין וצין צאינס מגולים, ורק לענין שבת איכא לפלוגי צין מגולין לחין מגולין, אצל השתא דקתני ברישא אם היו מקצת עליו מגולין משמע דגם לענין כלאים ואינך צעינן שיהיו מקצת עליו מגולין.

אבל הרמז"ס צפ"ב מהלכות כלאים הי"א פירש דבאין מקצת עלין מגולין חושש משום

שם נוטל את הסדינין כו', עי' בסימן י"ג ס"ק י"ז.

שם וכן היה רש"ג אומר לא אסרו אלא אותו מיחס אבל פינה ממיחס למיחס מותר השתא אקורי קא מקיר לה ארתוחי קא מירתח לה, פרש"י דבתוספתא גרסינן אבל מפנה הוא ממיחס למיחס אחר ומטמין והיינו נמי פינהו ממיחס למיחס מותר דהשתא ליכא למיגזר שמא ירתח דהשתא אקורי קא מיקר להו צמתכוין ארתוחי מרתח ליה צתמיה, נראה דר"ל דמפנהו ממיחס למיחס כדי שיהא רשאי להטמינו, וכיון דהו"ל דהו"ל לפנותו שיתקרר כדי שיהא רשאי להטמינו שוב ליכא למיחס שמא ירתח, ואיירי שאין ראונו לקררו ומעצירו שלא צרכנו למיחס האחר, רק כדי שיהא רשאי להטמינו, וה"ה אם פינהו ממיחס למיחס משום שהיה נחון למיחס הראשון לשימוש אחר, נמי רשאי להטמינו, דכל שפינהו למיחס אחר רשאי להטמינו, דגם צוה אמרינן דכיון דאקורי מיקר ליה לא אחי להרתחו, ונ"ע צ"ן דנקט צדעת רש"י דרך כשפינהו כדי לקררו רשאי להטמינו, והרי כשמפנהו כדי שיהא רשאי להטמינו, אין לחשוב פיגוי זה כמכוין לקררו, גם מה דנקט ז"ל דלהטמין זונן כדי שלא יטנו יותר אסור לדעת רש"י, לו"ד ז"ל יש לומר דמה שפרש"י דמטמין את הזונן שלא יתחמם, הוא משום דהכי משמע ליה לישנא דמטמין את הזונן, דהיינו לשמור צניעותו, דלא אמרו אם נטנו מותר להטמינו, וגם כמו שפירש שאין דרך להטמין מים זוננים תחת כר וכסת כדי לחממן שאין מתחממן בכך, והלכך אין הדבר צוה להטמין זונן שלא יטנו, אבל לענין הלכה י"ל דמודה דשרי דצונן לא גזרו שלא להטמינו. (סי"ג סק"ז מהו"ד).

שם או שטמן בדבר הניטל כו', וברש"י ותו' והר"ן, נחבאר בסימן י"א סק"א ב'.

תוד"ה כסהו, עי' סי' י"ג ס"ק י"א.

תוד"ה או וע"כ אומר ר"ת כו', עיין מש"כ בסימן י"א סק"ז ח' י"ג, ועי' מש"כ לקמן קמ"ג א'.

נ"א ב' מניחין מיחס ע"ג מיחס, נחבאר בסימן י"ג סק"ה.

שם וטח את פיה בצנף, נחבאר בסימן י"ז סק"ו ו' ח', ועיין בסימן ט"ו סק"ט באיסור לשה צוה.

שם ואין מרזקין לא את השלג ולא את הצרד בשבת בשביל שיזונו מימיו אבל נותן הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה ואינו חושש, לשון ואינו חושש מתפרש שאינו חושש דגם זה יחשב כריסוק, שהרי המים או היין שצקערה וצכוס גורמים למהר שחיקתן של השלג והצרד, וכן מצואר בפרש"י, והטעם משום דאינו אלא כגרמא ונימוחין מאליהן, אבל צרמז"ן הציא דבתוספתא תניא דאף לרסק לתוך הכוס או הקערה שרי, אע"פ שעושה ריסוק גמור ואם נפרש שנותן ידיו עם השלג והצרד לתוך המשקה שצכוס ושצקערה ומרסק, ניחא דכה"ג לא חשיב כמוליד משקה, אבל אין הדבר צוה להכניס ידיו לתוך היין או המרק, ולכן יש לפרש דמרסק צידיו והמרוסקין והמים נופלים לתוך המשקה, וכ"מ ברש"ג א' וצריטב"א הנדמ"ת, ומכל מקום שרי דכיון דאין המים ניכרין לעינן שהרי מתערבים במשקה, לא נראה כל כך כמוליד המים. (פכ"ח סק"ט מהו"ד ועי"ש המשך הדברים).

רש"י ד"ה כדי משום דקא מוליד בשבת ודמי למלאכה שצורא המים האלו, עיין מש"כ צוה בסימן כ"ח סק"י.

במה בהמה

מתני' צמה צהמה יוצאה וצמה אינה יוצאה יוצא הגמל כו', עיין מש"כ צוה לעיל כ' ב' צמתני'.

שם צמה צהמה יוצאה וצמה אינה יוצאה, עי' מש"כ לקמן קנ"ג ב', ובסי' א' ס"ק י"א. תוד"ה צמה, באיסור מחמר עי' מש"כ לקמן קנ"ג ב', ובע"ז סי' ב' סק"ז ג', ועי' לק' קנ"א א' באיסור תחומין צהמה.

נ"ב א' קשרה בעליה צמורה, עי' מש"כ צפרה סימן א' סק"ח.

נ"ב ב' טבעת שהתקינה לחגור צה מתני' כו', לפרש"י נראה הטעם משום שאין לה שם צפ"ע שאינה אלא חלק מן החגורה או מבתי הזרועות, ומה שנקראת טבעת הוא שם מושאל לפי שדומה כטבעת של תכשיט, ולפירוש תו' נמי אף שאינה מחוברת לצגד, מ"מ חשיבא כתכשיט הכלים ולא כתכשיט האדם, והיינו דמסיק ולא אמרו

מונע זער אלס מוסיף זער, ובערוך בערך פרך גרים
בסוגיין ומפרכין ופירש דהיינו מגרדין, ויתכן דהיינו
גירוד שאינו מוריד את הגלד ושפשוף המכה עם
השמן ממחר הריפוי ומונע זער. (סמ"ד סק"א מחו"ד,
ועי"ש המשך הדברים).

שם דגמר מכה ומשום תענוג, א"ה, עי' מש"כ לקמן
קנ"א א' דה"ה סכין דאין זוה משום מוקצה.

שם ולזהמה מי גורין כו', רש"י לא הזכיר כלל
דרך בזהמה פרכין וכתב סתם ומי גורין
במקום פסידא כה"ג, ונריך לפרש דהא דאמרין
ולזהמה דה"ק ולזהמה דאמרת דאין מעמידין
אותה במים מי גורין, [וצרש"י כתוב ומי גורין
ומשמע קצת דל"ג ולזהמה], אבל הקושיא כללית
דבמקום הפסד כזה לא גזרו, ונראה דכש"כ דבאדם
לא גזרו כה"ג וא"ל לטעמא דנראה כמיקר, דזער
דאדם חמור טפי מחשש הפסד הזהמה, [אבל
באדם משמע דלא חיישין שיסתכן דא"כ פשיטא
דשרי אף אי אין נראה כמיקר], ואע"ג דמשניות
טובא נשנו באיסור רפואה בשבת כדתנן ק"ט ב'
אין אוכלין איזובין כו' וקנ"א א' החושש וכו' וכן
קמ"ז א' וכמו שפירש רש"י שם, נריך לחלק בין
רפואה של סממנים לרפואה בלי סממנים, וכן
פרש"י בסוגיין דמסקינן דרפואה תנאי היא דהיינו
אי גורין שאר רפואות אטו שחיקת סממנים,
משמע דר"ל שאר רפואות שאין בהם סממנים כלל,
אי גורין אטו רפואות של סממנים, וזה יש ליישב
משה"ק הגרע"א ז"ל בגליון דהא תחומין דרבנן
ושחיקת סממנים דאורייתא, ולהאמור אף ברפואה
יש כאן גזירה לגזירה דהיינו רפואות שלא ע"י
סממנים אטו של סממנים, וסממנים גופא גזירה
שמה ישחוק, ועי' רמב"ם פכ"א הל"א ובשו"ע
סימן שכ"ח סמ"ג.

ולפי זה משמע דלמסקנא לפרש"י באמת לא גזרו
שאר רפואות אטו רפואות של סממנים, דהא
מסקינן הלכה כר' אושעיא, ולפרש"י דהא פליגי,
ולא מצינו חילוק בין בזהמה לאדם, ומיהו אפשר
דדוקא במקום זער גדול דומיא דהפסד הזהמה,
ול"ל לפי זה דס"ל מחזירין את השבר כשמואל
קמ"ח א', והא דתנן קמ"ז א' אין מתעמלין י"ל
משום עובדא דחול כמו אין מתגרדין כפרש"י שם,
א"נ אין כל כך נורח בזה וגזרו, והא דאין עושין
אפיקטויזין היינו דוקא בסם וכדאמר קמ"ז ב'

טמאה אלס בשל אצבע, כלומר דהני לאו חכשיט
לאדם נינהו, ורק של אצבע הוא חכשיט לאדם,
וכן בר"ש כלים פ"ב מ"א כתב דטבעת שהתקינה
לחגור בה מתניו ולקשור בין כתפיו חשיבא טבעת
כלים וחכשיט כלים טהורין.

שם ובשלימה דא ודא אחת היא והתנן מחט
שהעלתה חלודה כו', בפשוטו משמע דפריך
דהאיכא חילוק בין מחט למחט, בין העלתה חלודה
ללא העלתה, אבל קשה דהא פשיטא דאי בשלימה
קאמר, דהיינו במחט כי אורחה ולא בהעלתה
חלודה, ומה לי נשברה ומה לי החלידה, ואף דהיינו
דקאמר כי קאמר ליה בשיפא, אבל דקארי לה מאי
קארי לה, ואם נימא דמחט שאינה נקובה דמשמשת
חכשיט כדלקמן ס' א', דאף בהעלתה חלודה אכתי
שם חכשיט עלה, שאין החלודה מעכבת את
שימושה לאגור שורה או לחלק, היה אפשר לפרש
דפריך דאכתי איכא חילוק בין נקובה לאינה נקובה
בהעלו חלודה, והיינו כפשטא דבין מחט למחט
היינו בין נקובה לאינה נקובה דומיא דשבת, וכיון
דבאינה נקובה טמאה שפיר חשיב בשלימה, ומיהו
נראה דעיקרה דסוגיא להזכיר ולפרש הלכות מחט,
ואין לדקדק אי אית לה פירכא אחריתי, חדע
דמוקמינן לה בשיפא, ולא מוקמינן לה בלא העלתה
חלודה כלל, והא ודאי דאין שום רמז לאוקמי
בחלודה ששפשה, אלס דגמ' צעי לאשמועינן
דשפשוף מהני.

מתני' חמור יוצא במרדעת כו', א"ה, עי' מש"כ
בנגעים סימן י"א סק"ז אס גם בזהמה
הצגדים נטפלים לגבה כמו גבי אדם, וצדין המוציא
חמור במרדעת שעליו אס חייב על המרדעת למ"ד
חי נושא את עצמו.

נ"ג א' תוד"ה מהו דזהמה חשיבא כדבר
הניטל, עי' מש"כ לעיל מ"ג א'
בקושית הרשב"א איך מטלטלין אוכלין לזהמה.

נ"ג ב' סכין ומפרכסין לאדם, עי' מש"כ לעיל
נ' ב', ועיין להלן.

שם ת"ש סכין ומפרכסין לאדם ואין סכין
ומפרכסין לזהמה מאי לאו דאיכא מכה
ומשום זער כו', מצוה דהסיכה והפרכוס מונעין
זער בזמן דאיכא מכה, ולפי זה לא יתכן לפרש
דמפרכסין היינו שמורדין גלד שעל המכה, שאין זה

ומאן דשרי שרי נמי לקראה מחוץ לתחום, וזה דחוק טובא. (סכ"א סק"א).

נ"ד א' עקוד עקידת יד ורגל כו', נראה דלשון ויעקד דקרא מתפרש על קשירה שעדיין מאפשרת הילוך, לאפוקי כפיתה דהוא זע"ז ממע, דפשטא משמע דלשון עקידה הוא ענין מסוג כפיתה וקשירה, אלא שהוא באופן אחר, מדקתני בתמיד ריש פ"ד לא היו כופתין כו' אלא מעקדין כו', ולפי זה היה אפשר לומר דגם קשירת שני ידים או שני רגלים זה לזה בריוח שמאפשר עדיין הילוך יחשז כעקידה, ומ"ד דעקידה היינו נמי שתי ידים ושתי רגלים, י"ל דמתפרש אמנם ככה"ג, דהא הנידון לגבי שבת הוא להנהיגם באופן זה, אבל מ"ד דרק עקידת יד ורגל חשיבא עקידה יש לפרש דכיון דזהו כשצאים לקשור באופן שעדיין יהא אפשר להלך, קושרים יד ורגל, הלכך כבר נקבע שם עקידה על קשירת יד ורגל. (תמיד פ"ד).

תוד"ה רב, עי' מש"כ במנחות ל' ב' תוד"ה ולימא.

נ"ד ב' תוד"ה הוה א"נ אפוטרופוס הוה מעשר, א"ה, עי' בכורים ס"ג סק"ח בדין הפרשת אפוטרופוס בכורים ועולה ושלמים.

נ"ה א' א"ל לא מקבלי מינאי, בחיוב תוכחה יעויין באו"ח סימן תר"ח ובמ"א שם, ורהיטת הסוגיות כדעת הסמ"ג דצידוע בצירור שלא יקבלו ממנו אין חיוב ואדרבה אסור להוכיחו וכדאמרו יבמות ס"ה ב' מזה וחוזה שלא לומר דבר שאינו נשמע, ואין מקור לחלק בין יחיד לרבים, וגם בקרא לך כתיב ולא לזים, וכן בסוגיין מבואר שאם היה גלוי וידוע לפניהם שלא היו מקבלים היו פטורים מלהוכיח, וכן מבואר בתו' כאן ובשאר דוכתי וכמ"ש בהגהמ"י פ"ו מה' דעות, ועוד דהא רב סימון ודאי הוה סבר דאם יודע שלא יקבלו פטור מלהוכיח, וכל דברי ר"ז לא נמצא שום סתירה לזה, ומהי תימא על הסמ"ק שכתב דעשה איכא אף צידוע שלא יקבלו אף שאינו נענש, וכן הביא בסמ"ג דעה זו, ואיך יתכן לומר כן כיון דר"ס לא סבר הכי, וגם ר"ז לא השיבו ע"ז כלום, וכן הנאמרים והנאנקים שקיימו כל

ועי"ש בפרש"י, והא דאמר קמ"ז ב' אסור לעמוד בקרקעיתה של דיומסית י"ל דמים מלוחים דמי לסממנים, א"נ אין בזה צורך כ"כ.

אבל הרי"ף פירש דדוקא בזהמה לא גזרינן דאין אדם צהול על רפואת צהמתו ולא אחי לידי שחיקת סממנים, ולפי זה א"ש בפשוטו הא דפרכינן ולזהמה מי גזרינן, ולפי זה למסקנא אף רפואה של סממנים שרי לזהמה, למאי דקיי"ל כר' אושעיא, דאין לנו לחלק בין הרפואות, וכדעת הרי"ף כ"כ הרמב"ם והרא"ש וכן בתו' מו"ק י' ב', ולפי זה באדם יש לאסור אף רפואה בלא סממנים, ועי' סימן שכ"ח סמ"ג.

שם היתה עומדת חוץ לתחום כו', נחבאר לקמן קנ"א א'.

שם רנ"י אמר שחיקת סממנים גופה תנאי היא דתניא בזהמה שאכלה כו', אי רבינא שמיע ליה הך ברייתא, קשה מנ"ל למידחק ולאוקמי ברייתא בתוך תחום שלו ומ"מ אינו ראוי ללכת להביאה וכמ"ש תוד"ה כגון, כיון דיכול לאוקמה בפשוטו כר' אושעיא, לכך ז"ל דלא שמיע ליה הך ברייתא, ולפי זה אית לן למינקט כרנב"י וכרצא, ושרי לקרוא לזהמתו אף כשהיא חוץ לתחומו, וכן מעמידין אותה במים, וכן פסקו הפוסקים, אבל יש מקום לומר דרבינא ידע הך ברייתא, והכי מסתברא דרבינא ור"א סוף הוראה והם קיבלו כל מימרות האמוראים וידע הא דרנב"י, [אם לא דהך רבינא הוא אחר שהיה קודם רנב"י וכדמשמע מהא דהקדימוהו בגמרא], אלא דס"ל דלהריצה צחצר קיל מלהעמידה במים, ואין ראיה דר' אושעיא מחיר להעמידה במים, ודכוותה לקראה מחוץ לתחומו, ולפי זה אית לן למיפסק כרבינא, דהוא צחצר, והיה אפשר לומר דזו דעת הסה"ת שהביא הטור בסימן של"ב, אבל בסה"ת עצמו כתב דאף רנב"י מודה דלהריצה במים אסור אף לר' אושעיא, ואינו מביא ראיה תנאי אלא משום שחיקת סממנים גרידא לזהמה ולא לדמותן יחד להוליכה צחצר ולהעמידה במים, משמע דר"ל דרנב"י ה"ק דאיכא למימר דלהעמידה במים תנאי היא, דכי היכי דאשכחן דפליגי תנאי בהרצה צחצר אי גזרינן משום שחיקת סממנים, ה"נ י"ל דפליגי תנאי אחריני בהעמדה במים אי גזרו משום שחיקת סממנים,

שוגגין, ואם יודיעם וקרוב הדבר שלא יקבלו א"כ יהיו מזידין, ומיהו בספק השקול אף בשוגגין יש להודיעם, דמלות תוכחה אף בשוגג, ובספק השקול לא אמרינן מוטב וכו', וצח' בשבת כתבו דאם ברור שלא ישמע אין חיוב תוכחה כדאמרינן מוטב שיהיו שוגגין כו', נראה כונתם דה"נ איכא למימר במזידין מוטב שיעצרו בלא תוכחה משיעצרו בתוכחה, אבל לא היו צריכים ז"ל לכך אלא דמנזה וחובה שלא לומר דבר שאינו נשמע כדאמר יבמות ס"ה ב', ומ"מ משמע מדברייהם דלא הקילו בשוגג כלום וכל שבמזיד חייב להוכיח ה"ה בשוגג, אבל הראשונים ז"ל לא כ"כ אלא דוקא בשוגג ובמידה לא כתיבא צאורייתא צהדיא וכמבואר בשו"ע שם.

ונראה טעמם ז"ל דלא אמרינן מוטב שיהיו שוגגין אלא בדבר שלא ישמעו לנו משום שהקילו רבים בדבר ויסיעם לצם לומר שלא נאמרה הלכה זו, וצירוף זה הוא שיצאו להקל, אבל אם היתה ההלכה ברורה להם לא היו נכשלים כלל, וכ"מ ברש"א צ"ה שם, וזה אמרינן דאחרי שלא יקבלו אין לנו ללמדם הלכה זו וממילא יהיו שוגגים, אבל אם מה שלא יקבלו אין בו שיתוף מחוסר אימון בהלכה, ודאי מחויב ללמדם הלכה זו ולהוכיחם שישמרוה, דחור הדבר למלות תוכחה בעלמא כיון שההלכה הם מקבלים אלא שיצטרע מסתם, והיינו דמחלק בעה"ע בין מנזה הכתובה בפירוש בתורה, דבזה אין לתלות שמשחתף בחטאם סיבה של ספק בהלכה, וממילא אין כאן אלא יצר החטא, וחייבים להוכיחם, ואף שהם שוגגים וקרוב הדבר שלא יקבלו, מ"מ חייבים להעמידם על האמת וללמדם ולהוכיחם דמלות תוכחה אף בשוגג, למנזה שאין כתובה בפירוש בתורה דבזה מצטרף גם חוסר ידיעתם באמיתות ההלכה.

הא דנחלקו בערכין ט"ז עד כמה מלות תוכחה אם עד הכאה או נזיפה, אפשר לפרש דהיינו בשים עדיין ספק שיקבל ממנו, ומ"מ אם כבר הגיע לידי הכאה או נזיפה פטור, והדבר בזה כי ברבות הדברים יטה אזנו אף כי בתחלתו תבער כאש חמתו, ולפי זה אין להוכיח מכאן לחלק בין יחיד לרבים כמ"ש הנמו"י יבמות ס"ה, ובפשוטו גם ברבים חיוב תוכחה עד הכאה, וכמבואר בתנחומא המוצא בהגהמ"י פ"ו מהלכות דעות,

התורה מאל"ף עד תי"ו, למה לא הוכיחו, ובמדרש איכה מבואר דר"ס נסתייע מהם.

ומיהו צריך שיהא ברור שלא יקבלו אבל אם יש אפי' ספק קטן שיקבלו חייב להוכיח, והיינו סוגיא דשבת דאר"ס דלא מקבלו מיניה ואפ"ה אל"ל ר"ז ללוחינהו, ופירשו צח' דהיה ספק שיקבלו, וע"כ אין ר"ל ספק השקול דכתיב הא לא הו סבר ר"ס דפטור מלהוכיח דודאי כל תוכחה היא בספק, וגם לשון לא מקבלו מנאי משמע דודאי, אלא ר"ל ספק כל דהו, והו סבר ר"ס דהולכין אחר הרוב וכיון דקרוב הדבר שלא יקבלו לא מיחייב להוכיחם, ואל"ל ר"ז דאף בספק קל איכא חיוב תוכחה וכדמוכח מעובדא דיחזקאל דהני הנאנחים והנאנקים הוו סברי דפטורים מתוכחה כיון שקרוב הדבר שלא יקבלו, דודאי כיון שקיימו כל התורה מאל"ף עד תי"ו קיימו נמי מנזה דהוכח תוכיח אלא שהיו סוברים שהם פטורים בכה"ג, ומדת הדין השיבה דכיון דלא גלוי וידוע להם בצירור חייבים בתוכחה, והם היו שוגגים בדבר, ואפשר דהיה להם ללמוד ולשאל לנביאים שציניהם, ובמדרש איכה איכא דר"ס השיבו מהני דהנאנחים והנאנקים, נראה מזה דהו ס"ל לר"ס דהדין עמהם שנאנחו ונאנקו ולא הוכיחו משום שסברו שלא יקבלו מהם, והיינו דכתיב בקרא שהם נאנחים ונאנקים על כל התועבות הנעשות, אבל יותר מזה לא עשו, והו סבר ר"ס דממקדשי תחלו היינו מהרשעים שסמוכים למקדש, א"נ אוי לרשע אוי לשכנו וזהו זכחה מדת הדין, והשיבו ר"ז שאין הדבר כן אלא משום שהיו חייבים בתוכחה, דאף בספק קל איכא חיוב תוכחה.

והא דאמרינן צ"ה ל' א' צהני נשי דלא ידעי דמוסיפין מחול על הקודש דמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין, כתב הסמ"ג דע"ה טובה קמ"ל, נראה כונתו ז"ל דאשמועינן שאין ראוי להודיעם שיש איסור בדבר כדי שלא יהיו מזידין, אבל מדין תוכחה אין כאן כלל שום חיוב כיון שלא יקבלו, אלא דאשמועינן דלא זו בלבד שאין כאן מלות תוכחה אלא שגם ראוי להמנע מלהודיעם דין זה כדי שיהיו שוגגין, אבל למש"כ יתכן לפרש דה"נ איירי שיש ספק קל שיקבלו אלא דקרוב הדבר יותר שלא יקבלו, ובמזידין כה"ג איכא חיוב תוכחה, אבל בשוגגין אמרינן דמוטב שלא להוכיחן דבזה נשארו

ללכת במקלו בשבת, ה"ה נמי דאם נכנס במקלו לבית המנוגע שלא יטמא עד שישהה כדי אכילת פרס, וקצת חימא הוא, ואפשר דלא חשיב המקל כמלבוש אלא בשעה שמהלך בו, אבל כשעומד הר"ז כאילו פשוט, הלכך מיד ששהה בבית המנוגע כבר נטמא המקל, ובעיקר הדבר יש להסתפק אם באמת שייך לחשוב את המקל כמלבוש, ולענין הוצאה יש מקום לומר דאף שאינו כמלבוש שרי לזאת בו, דלא שייך לחשבו כמשא בזמן שהוא משמש להליכת האדם, והרי כאילו הוא נושא את האדם ולא שהאדם נושא, ולא שייך לכללו בקרא דלא תעשה מלאכה, אבל לענין כניסה לבית המנוגע, י"ל דלא חשיב המקל כמלבוש והרי הוא טמא מיד.

מיעוט שאינו מקפיד עליו שנמצא על גופו או על בגדיו, לא חשיב הוצאה, ועדיף אפילו מבגדים שלוש, שהרי הוא בטל לגמרי לאדם, אבל מיעוט המקפיד יש דחשיב הוצאה כשאינו דרך מלבוש, ואע"ג דלענין טבילה לא חייב מדאורייתא.

מחובר לאדם או מחובר לבגד אין לו שום יתרון לענין הוצאה, אלא לענין לחשבו שלא כדרך הוצאה לפטרו מחטאת, אם אין דרכו בזה, פרט לדברים ששייך לחשבן כדרך מלבוש, וכדאיתא ברמ"א סימן ש"א סכ"ג, וזה שייך רק בדברים דאורחיהו צהכי לשימוש כמו מטפחות האף שהזכיר שם, דכשרגילין לתופרה צבגד אף בחול, הרי זה שימושה, וכמו שיש לבגד בית אחיזה לחלותו בו וכיסים להניח בהן, אף שאינו מענין הבגד, ה"נ יש לו מטפחת לאף, ומה שהזכירו דלא חשיבא, היינו לומר דשייך לטפלה אל הבגד, דהבגד עיקר והמטפחת טפלה לו, אבל אי אפשר לטפלה לפחילין שזכובע כמו שהזכיר השה"ג, דלגבייהו המטפחת חשובה ואינה נטפלת, אבל התופר חפץ לבגד צדי לשמור על החפץ חשיבא הוצאה גמורה ואי אורחיה צהכי חייב חטאת, וכמ"ש במ"ז סימן ש"א ס"ק פ"ז צ"ב המרדכי והרשב"א, והוא דין מעות החפורין צבגדו צב"ג שם, ואי אורחיהו צהכי חייב חטאת כמ"ש צ"י שם, ואין נפקותא בין מעות או כפתורים וכיו"ב, דכל דבר שאין בו שימוש לבגד והוא תפור רק להיות נשמר, הרי נחשב כדבר צפני עצמו שמטלטלו, ואי אורחיה צהכי חייב חטאת, ואף אי כולי עלמא ילכו צמעות או כפתורים לא יחשבו כמלבושים, כיון שהכונה

וחיוב פעם אחת ג"כ לא נזכר, וגם עד הכאה אינו צפעס אחת. (ע"ז ס"א ס"א ס"א).

תוד"ה ואע"ג אבל היכא דודאי לא מקבלי כו', עי' מש"כ לקמן קמ"ח צ' ד"ה אלא הנח.

נ"ו א' מ"ט קיצלה מיניה כו' דברים הניכרים חזא ביה כו', א"ה, עיין מש"כ בחו"ב פאה ס"א ס"ק ט"ו דאפשר דצהיות האדם צמילי דעלמא מאמת צלצו דברים לפי מה שנראה לו, ולא נאמרו צתורה הלכות עדות עליהם, הרי גילה הכחצו דצדברים שהם לרע על חצירו לא יאמת צלצו דברים שלא נחצירו על פי הלכות עדות צתורה, אלא אם כן הם נאמנים עליו כצי תרי, או דחזי דברים הניכרים כדאמר הכא צענין דוד ומפיצושא, דכשהדבר מתאמת צלצו צמוחלט לא שייך להזכירו שלא יתאמת לו, אבל על דברים שיש בהם ספק מסוים, על זה צאה האזהרה שלא יאמת צלצו את הרע, וא"ת אם כן מצאנו צהאי קרא חיוב דאורייתא לדון כל אדם לכף זכות, ול"מ כן, עי' שבת קכ"ז צ', וי"ל דהאי קרא רק אזהרה שלא יאמת צלצו את הרע, אבל רשאי להשאיר הדבר צספק כמות שהוא, ורק ממדת חסידות א"ג מצנצדק תשפוט עמיתך אמרינן שידון לכף זכות.

במה אשה

נ"ז א' מתני' צמה אשה יוצאה וצמה אינה יוצאה לא תצא אשה כו', עיין מש"כ בזה לעיל כ' צ' צמתני'.

שם צמה אשה יוצאה כו', הא דצבגדים לא חשיבי משא הוא פשוט מסבירא דלא חשיבא מלאכה הליכה צבגדים, ולא שייך לכללו צקרא דלא תעשה מלאכה, (וגם הדבר ידוע דלא אמרה תורה לילך ערטילאי צצבת), ואין זה ענין להא דהכלי טפלה לו לקמן ז"ג צ', והתם נראה דהוא רק פטור מחמת מלאכת מחשבת, וממילא הוא צכלל פטור אבל אסור.

ונראה דכל מה דחשיב צבגדיו לענין הוצאה, חשיב נמי צבגדיו לענין כניסה לבית המנוגע דתנן צנגעים פי"ג מ"ט דאינס טמאים עד שישהה כדי אכילת פרס, ולפי זה למש"כ תו' לקמן ס"ה צ' ד"ה הקיטע דמי שאינו יכול לילך צלא מקל רשאי

שיש במינו מהודק, או"ד ארוג כסוג מיוחד שאין במינו מהודק דיינין ליה, ולא גזרו ביה, והיינו דקאמר כל שהוא ארוג לא גזרו דאע"ג דגזרו גם ברפוי מ"מ כל שהוא ארוג לא גזרו ביה, כיון דע"י האריגה א"א להדקו, וכ"מ ברמב"ם שלא הביא דין ארוג אלא בפ"ט ה"ט לענין שבת, ולא בפ"ב דמקואות לענין חליצה.

ולפי מה שפירשנו דהא דכל שהוא אריג לא גזרו אחי לאשמועינן דדיינין לארוג כסוג בפ"ע, ניחא הא דמיינין להא דר"ה בריה דר"י לקמן נ"ח א' לענין זוג שארוג בצגדו דלא חיישינן שמא מיפסק, ע"ש ברש"י ותו' שנדחקו, ולמש"כ יש לפרש דהא פשיטא דגם זוג שתפרו היטיב בכסותו נמי אסור אע"ג דליכא למיחש לשמא מיפסיק, דלא פלוג בתפירה, וה"נ היה מקום לומר דאף כשארגו לא פלוג ולא עדיף מתפירה אלימתא דאסור, והיינו דמיינין מר"ה בריה דר"י דארוג כסוג מיוחד דיינין ליה ולא גזרינן ביה משום לא פלוג, שוב הראוני שכ"ה בריטב"א הגדמ"ח. — הא דמיינין התם לדר"ה בריה דר"י ולא מיינין לדרב, אפשר דהוא לאשמועינן דעיקר כל"ק ולא כאיכא דאמר, א"נ משום דהא דר"ה בריה דר"י נשנית סתמא כמימרא בפ"ע ומשמע טפי דכלל נידון חשיב ארוג כסוג בפ"ע, אע"ג דעיקרה לענין תיכי חלילתא נאמרה כמבואר באיכא דאמר.

שם א"צ דטניפן כו', לא רצה רש"י לפרש לפי רבותיו דלאיכא דאמרי באמת גם אריג מהודק ולא עיילי ביה מיא, וצדין היה שיחזק, ורק משום דהוי מיעוט שאינו מקפיד לכך אינו חוזק, ובטניפן דמקפדת עליהן חייזי, ופליג אל"ק דסבר דאינו מהודק ועיילי ביה מיא ולכך אינו חוזק אף בטניפן, דאם אימתא דבאריג אינן מקפידות אע"ג דלא עיילי ביה מיא, א"כ כש"כ דבחוטין שאינן ארוגין דלא קפדי, דהא משמע דעיקר הקפידא הוא משום שמונעות כניסת מים להנאת רחיצה, דהא חזינא לאחוותי דלא קפדן עלייה היינו בשעת רחיצה כמו שפרש"י, וא"כ אם על ארוג שהוא יותר עבה לא קפדי כש"כ אסתם חוטין, ואנן תנן דחוטין חייזי, וגם בסברא דחוטין המונעים כניסת מים אין אדם מצטלן לעולם, וגם לא ניחא ליה לחדש פלוגתא צין ר"ה בריה דר"י לרב אי עיילי מיא באריג.

לשמרן, וחשיב כאורחיהו לטלטל חפצים אלו בצורה זו, [ומ"ש במ"ב דחשובין ולא בטלי כונתו לאפוקי חוטין דסל"ט וכיו"ב, דבטלים לצגד כיון שאינם עשויים להוציאם ולשמרם], ולכן מה שרגילים כהיום לתפור כפתור נוסף בצגד במקום לנוע להיותו למשמרת באם יאבד אחד מהכפתורים, חשיבא הוצאה כמו מעות התפורים דבתרוייהו כונתו רק לשמרן, ואין שום חילוק בחשיבות הכפתור, ואם אורחיה צהכי יש כאן חיוב חטאת.

שם ולא תטבול בהן עד שתרפס, מדלא קתני אלא א"כ היו רפויים, משמע דעד שתרפס לא קאי אלא אטבילה, ולא אהא דלא תנא בהם, [שו"ר כן ברמב"ן הגדמ"ח לק' ב'], ולפי זה אשמועינן דאף כשהם רפויים דאינם חוצצים בטבילה מ"מ לא תנא בהם, דלא פלוג חכמים כיון שדרכם שלא ברפוי, וכ"מ בזהגר"א סימן ש"ג ס"א, (וגם י"ל דבבר רגילות להסירם בשעת טבילה דזה יותר קל מלהתיר קשירתם ולחזור ולקושרם ברפוי ולחזור להתירם ולקושרם, ותנא דינא קתני דסגי בעד שתרפס), ולפי זה נראה דלכך שנאו התנא כדי לאשמועינן דגם ברפוי אסור, דבשציל לפרש הטעם לחוד אין כ"כ רגיל שהתנא ישנה דין שאינו ענין לכאן, וכן נראה שגרמנו בזה דר' יהודה דס"ל בפ"ט דמקואות מ"א דשל אמר אין חוצצין ס"ל נמי דשרי לנאת בהן.

גמ' בעא מיניה ר"כ מרב תיכי חלילתא מאי כו', רש"י פירש דקמיבעיא ליה אי חוצצין וממילא אסור לנאת בהן או דאין חוצצין ומותר לנאת בהן, וקשה דמה מקום להסתפק בזה ניחוי אנן אי עיילי ביה מיא או לא, ואף דאשכחן פלוגתא דר"י ורבנן בחוטי אמר, [ועי' להלן במאי קמיפלגי], מ"מ לא מסתבר דתיכי חלילתא הוא נמי סוג מיוחד בפ"ע דשייך להסתפק בו, ועו"ק דא"כ מאי קאמר כל שהוא אריג לא גזרו, הול"ל כל שהוא אריג אינו חוזק, ולו"ד רש"י ז"ל היה נראה דפשיטא לגמ' דתיכי חלילתא עיילי ביה מיא ואינם חוצצין, אלא דקמיבעיא ליה לפי דבמתני' מבואר דאף ברפוי גזרו שלא לנאת בהם, וכמש"כ לעיל, כיון דסוג זה דרכו בהידוק, הלכך קמיבעיא ליה דשמא נמי כשארג חוטי אמר או הפשתן, ועי"ז עיילי ביה מיא גם כשהם מהודקים, נמי עדיין הם בכלל הגזירה דלא פלוג חכמים צין רפוי למהודק כיון

מאורע מיוחד שבגללו מקפדת לא גזרו עליו, דמאן יימר דמתרמי לה טבילה במאורע של הבגד הזה.

יש לעי' לפרש"י במאי פליגי הני לישני, הא אי ודאי דטניפן שתקירם אי מתרמי לה טבילה של מנזה, מה לי אם תקירם מחמת חליצה או מחמת טעם אחר, סו"ס איכא למיחש שתבא לטלטלם ד"א ברשות הרבים, ואפשר דכשאינם חוצצים איכא לפעמים שלא תקירם, אלא דרוב פעמים מקפדת, ופליגי אם גם בזה גזרו, כיון דאיכא גם ספק שלא תקירם, אף אי מתרמי טבילה של מנזה.

ולפי זה נראה דאחיותי דר"ה דר"י לאו רוצה דעלמא נינהו, ושפיר איכא דקפדי עלייהו, ואפשר דאינהו גופייהו איכא לפעמים דקפדי, ואפ"ה לא גזרו כה"ג, שלא גזרו אלא במידי שבהסתכלות על הרבים בודאי יהיה הבגד צידם שלא בדרך מלבוש, כגון בהני דחייזי לטבילה שבדאי יש שמזדמנת טבילתן בשבת, וכן בתכשיטין דשלפא ומחויא, בודאי יהיו כאלו, וכן במידי דשכיח דנפיל, אבל במידי שגם בהסתכלות על הרבים הדבר ספק אם יזדמן הבגד צידם שלא בדרך מלבוש, דמאן יימר שאלו שמזדמן טבילתן בשבת יקפידו או על התיכי חלילתא, לא גזרו.

כתבו בחו' דדצברים שהם עיקר מלבוש ליכא למיגזר שמה תזדמן לה טבילה של מנזה, דאף בחול אין דרך ללכת כלל ממקומו עד שילבשם, ונראה דאף בצגדים שאפשר לילך בלעדס קאמרי, דמ"מ כיון שהם מלבוש גמור אין דרך ללכת ממקומו עד שילבשם, ורק בחוטים וכיו"צ שייך לחוש שתטלם צידה, ולא תלבשם כלל, ואע"ג דלפעמים כשאדם ממחר נוטל מעילו וכובעו צידו ולובשם כשהוא מהלך, מ"מ לא גזרו בזה שאינו אלא מאורע ושלא לרצונו, ולא חששו שיזדמן כן בשכחת שבת, וכמש"כ לעיל שלא גזרו אלא בדבר ההוא ורגיל תמיד עכ"פ צין הרבים. — משקפיים פשוט דדמו לבגד גמור שאין דרך ללכת ממקומו עד שילבשם, ואף אם נימא דפעמים שהגשם שוטף עליהם או שאר סיבות והאדם מסירם ומנגבם כשהוא מהלך, נמי אינו אלא מאורע, ובכל צגדים משכח"ל כה"ג שלפעמים אדם נוטל כובעו ומישרו או מכסכו כשהוא מהלך, ולא גזרו משום מאורע

לפרש"י נראה דאף לאיכא דאמרי בעיא דרב כהנא היא אי חייזי ואהדר ליה רב דהם רפויים ואינם חוצצים, וע"ז הוסיף ר"ה צריה דר"י דלכך שריין כיון דחזי לאחיותי דלא קפדי עלייהו להסירן בשעת רחיצה, ואתי לאשמועינן דאף מידי דלא חייך מן הדין מ"מ אם דרכן להסירן בשעת טבילה אסורה ללכת בהן, וכול שדרכה להסיר בשעת רחיצה, דרכה נמי להסיר בשעת טבילה אף שאינו חוצץ, וגם רגילות הוא לרחוץ ולחוף קודם טבילה, ורב שלא הזכיר דלא קפדי, י"ל שהיה הדבר ידוע, ואין לנו לחדש דר"ה צריה דר"י אתי לאיפלוגי עליה דרב, ואע"ג דל"ק דר"ה צריה דר"י פליג אאיכא דאמרי, ולישנא דרב כל"ק דר"ה צדרי"י, מ"מ לאו בחדא מחתא מחתינהו, אבל צדרי"י ס' ש"ג נקט בדעת הרמב"ם שלא הזכיר לאסור בדטניפן, דס"ל דהא דרב פליגא אאיכא דאמרי, ולכך לא פסק כוותיה, ובאמת י"ל דכיון דצגמ' נ"ח א' הביאו להא דר"ה צריה דר"י כלישנא קמא, אע"ג דהו"מ לאחויי להא דרב, משמע דקים לגמ' דל"ק עיקר.

ויש לעיין לא"ד דכל מידי דדרכן להסיר בשעת טבילה אף שאינן חוצצין אסורה ללכת בהן, אם כן ל"ל בתכשיטין טעמא דמישלפא ומחויא, תיפ"ל דסתמא דמילתא אין אשה טובלת בתכשיטיה, אם משום שלא יטנפו, וכמו שפי' הרא"ש כאן דבמוהבין קאמר דטניפן ע"י המים, אם משום שלא יאבדו, ולא עוד אלא דמ"ט שרי ר"א באשה חשובה דלא שלפא ומחויא לקמן נ"ט ב', והא אי מתרמי טבילה של מנזה שריא להו, ושמה י"ל דכשהולכת לטבול אינה לוקחת תכשיטיה עמה.

לאיכא דאמרי אף חוטי שיער וחוטי צואר דטניפן אסור ללכת בהן, והא דמשמע דר"ה צריה דר"י אמר למילתיה אחיכי חלילתא, הוא משום דבהו ס"ד דאף בדלא טניפן קפדי עלייהו, וכן מבואר ברמ"א יו"ד ס' קצ"ח ס"ד.

לפי מה שהביא הרא"ש די"מ דטניפן היינו מוהבים שמיטנפים במים, יש מקום לומר דסתם תיכי חלילתא אפי' טניפן בטיט כפרש"י ושתקירם בטבילתה נמי שרי ללכת בהן, דלא גזרו חכמים אלא על סוגי הצגדים שרגילות להסירם, אבל סוג בגד שאינן מקפידות עליו אף אם אירע

ובן דברי הראב"ד שצבעה"ג על דרך זה מתפרשין, שכתב בשם ר"א גאון דלא תכרוך תיכי דקמטי והוי חליצה, ר"ל שהן עושין כעין קמט והוי חליצה, וע"ז כתב הראב"ד אולי דטניפן קאמר, והיינו דטנופין מונעין מים (כעין קמט), וכך מפורש בדבריו במק"א בשער הטבילה שכתב שאינן מצוללות ואינן מלוכלכות שהמים יכולין לבוא בהן, וכן מסיק הראב"ד דטניפן בטיט חולצין, והיינו משום דמונעין ביאת מים, וכמפורש בטור או"ח סימן ש"ג.

ולדינא ודאי לא קיי"ל כרבותיו של רש"י דכל הראשונים חלוקים עליהם, וס"ל דאין חליצה אלא חליצה ממשי, (וכמו שהוכחנו מן הדינין הנ"ל שהעתיקו הפוסקים, וגם ברמב"ם מצוה"ס מצוה"ס כן שלא הביא מסוגיא דשבת אלא לענין שבת, וכ"ה בר"ן, וגם ד"ז סתמו כפירוש דחליצה היינו חליצה ממשי), וזו דעת הב"י שסתם דחוטם חלולים אינם חולצין ולא חילק דטנופין ומוזהבין חולצין, והדבר תימא שהרמ"א העתיק חילוק זה, דמוזהבין וטנופין, ואפשר דהרמ"א מפרש כמ"ש בדרישה דה"ט דחולצין דשמא לא טבילה יפה כיון דמקפדת שלא יטנפו.

ודברי רבותיו של רש"י היה אפשר לפרש לו"ד רש"י ז"ל, דהני תיכי חליצתא זימנין דמיהדקו וקמביעיא ליה לר"כ מי אמרינן כיון דעפי"ר לא מיהדקו לא גזרו עליהן כלל, או"ד אי מיהדקו אסור לזאת בהן, ואמר ליה כל שהוא אריג לא גזרו דכיון דרוז פעמים אינם מהודקים לא גזרו עליהן כלל, [וניחא לפי זה ליטנא דכל שהוא אריג לא גזרו, דלפרש"י הלשון דחוק מה מקום כאן לגזירה שלא גזרו בו, והכי הו"ל למימר אינן חולצין דרפויין הן], ולל"ז קאמר דהן בכלל מיעוט שאינו מקפיד ואף שהן מהודקין ולא עיילי בהו מיא אינם חולצין דבטלי לגוף כדן מיעוט שאינו מקפיד, ואמרינן דאיכא צינייהו היכי דמקפדת עליהם כגון דטניפן דלל"ק דכל שהוא אריג לא גזרו האזי נמי ארוג הוא, ולל"ז דטעמא משום דאינה מקפדת הכא דמקפדת גזרו, ולפי זה אף רבותיו של רש"י מודו דכל מידי דרפוי ועיילי ביה מיא אין בו משום חליצה. (גדה ס"ד סק"ב).

שם רי"א של צמר ושל שער אין חולצין מפני שהמים באין בהן, יש לעי' במאי פליגי, ולא

וכמש"כ לעיל, וכש"כ בצגדים שהאדם נריך להם בכל שעה ואינו מסירם אלא שלא לרנונו.

— נדפס בספר נדה סי' י"ד —

שם א"צ דטניפן, רש"י פירש דא"צ דברים שדרכן להסירן בשעת טבילה, אבל אינם חולצין ואין צורך להסירן מן הדין, וקמפלגי אי אף באלו גזרו שלא לזאת בהן בשבת, ובטור או"ח סימן ש"ג מצוה"ס דמפרש דטניפן חולצין מן הדין שהטיט שעליהן חוץ, [ואיירי בטיט יבש דלח אינו חוץ, וצריכה להסיר משום שנדבק על הראש טיט, א"כ שהטיט שעל האריג מהודק לבשר וחוץ], וללישנא דכל שהוא אריג לא גזרו היינו דכיון דצאריג עפ"י רוב אינה צריכה להסיר, תו לא גזרו אף אי מתרמי שצריכה להסיר, ועוד פירש הטור דטניפן היינו שיטנפו צמים, ור"ל שאם מקפדת עליהן שלא יטנפו צמים כגון שהן מוזהבות, אסורה לזאת בהן לל"ז, דבזה נמי גזרו כיון דדרכה להסירן, ולל"ק אפשר דכיון דצרוז אריגים אין מקום לגזור, תו לא גזרו אף במוזהבות, א"כ כמש"כ לפרש"י שלא גזרו אלא צמה שחייבת להסיר מן הדין, ולא צמה שרגילה להסיר מעצמה.

ובטור יו"ד סימן קנ"ח כתב דטניפן או מוזהבין חולצין, ובטניפן הדבר מצוה"ס לפי האמור, אבל במוזהבין הדבר תימא מה מקום לחליצה אחרי שהן רפויין כמש"כ הטור בהדיא, ולומר דעת הטור כרבותיו של רש"י קשה מאד דלא משמע כן כלל, ובאמת פירוש זה תמוה טובא דבהדיא אמרו ציה י"ח אי נדה מערמת וטובלת בצגדיה, וכן תניא בתוספתא השירים והנומים רפויין אינם חולצין, וכן נדה שנחנה מעות צפיה דעלתה לה טבילה משום שרפויין, וכן אם אוחזת בה חצירתה (בסכ"ח), גם כבר הקשה רש"י דלשון חוץ לא מתפרש כלל אדבר שאינו חוץ בפני המים, [ומה שהק' רש"י לפירוש דא"כ מ"ט דרז ל"ק כ"כ דאפשר לומר דלל"ק דוקא לענין שבת פליג ומשום דכיון דעפי"ר אריג לא שייך בו לגזור תו לא גזרו אף בטניפן דשייך למיגור], ואיך לא פירש הטור דין זה בהדיא דאף שהמים נכנסים יש דין חליצה, וברא"ש לא נזכר מזה כלל, ודבריו בשבת מתפרשין כפרש"י, לכך נראה דמוזהבין שבטור ט"ס ונ"ל ובלבד שלא יהו מטנופין ותו לא, (ואף שהם צרי"ו כ"כ).

איכא זהו צורות ותצנית משא"כ הכא, ועוד דמידי דלא לבשי לשם תכשיט לא מצאנו דחיישין זהו לאחוייא.

ולענין טבילה היה נראה דהיינו טעמא דלא חיישין, משום שלחוסר ערכם אין רגילות לטלטל ממקום למקום, ואם לא תחזירם לאזניה, גם לא תוליכם עמה, דחוטים וקיסמים מצויים בכל מקום, וגם מחמת קטנותם אין נוח לאחוס זיד, אבל לעולם חוצצין לטבילה, דהא אין מצטלת לעולם, ולענין טבילה צעין ציטול לעולם, וצוועין שהם חסובים חיישין שטלטלם זידה לאחר טבילה, וגם אין נראה לומר שהם רפויין, דקיסמין ודאי מצוי שיהיו מהודקין, ואפ"ה שרינן, אבל בתו' לק' ב' ד"ה הכא נקטו צפשיטות דחוטין שבאזניהם א"צ להסירם בטבילה דלא חיינן, וצ"ע למה, דאף אם נימא דכמלבוש חשיב נמי צדין הוא שיחון כשאנו מצטלו לעולם, שו"ר בתו' הרא"ש ובהג"א ס"ה א' שכתבו דאף בקיסמין המים באין זהם ולכך אינם חוצצין, וק"ק דמה שיך למיתני סתמא אטו לא משכח"ל קיסמין שמהודקין.

תוד"ה צמה ונראה לר"י כו' וכ"מ לקמן כו', עי' מש"כ לקמן ס"א א'.

תוד"ה השתא קשה, לכאורה הנידון בחוטי שער הוא משום שאין מתהדק שער ע"ג שער, ולענין נידון זה חשיב פשתן ע"ג שער כרך ע"ג קשה, כלפי שער ע"ג שער, דפשתן מתהדק טפי, ושער קשה טפי מפשתן, ולענין הידוק חוטי זמר מתהדקין טפי מפשתן, אלא שהם יותר רכים והמים מחלחלי דרכן, ולכך אף שהם רך ע"ג קשה אין חוצצין לר' יהודה, ולפי זה אין לחדש דרך ע"ג קשה לא חייך כקשה ע"ג קשה, דשאני חוטי זמר דהמים מחלחלי, וצ"ע, שו"ר שכבר כ"כ הר"ן (בחדושי הריטב"א).

נ"ז ב' הכא צקטלא עסקינן כו', מש"כ תו' דאירי מתני' צרפוי היינו צסוג שלובשים אותו צרפוי, אבל סוג שדרכו צהידוק אסור אף כשהוא רפוי וכמש"כ במתני', ומש"כ תו' דצרייתא משמע דלאו משום תכשיט הוא מדקתני דומיא דחוטין שבאזניהם, יש לקיים אף לפמש"פ דטעמא דחוטין משום דבטילי, דמ"מ מוכח דלאו בתכשיטין איירי, ווגם י"ל דמדקרי לה

משמע לחדש פלוגתא צשיעור המים שצריך לענין טבילה, ולכו"ע זמר חלחולי מחלחלא קצת וקמפלגי אי סגי צהכי, ואשכחן נמי פלוגתא צסופ"ח דמקואות לפי' הרשב"א שם אי סגי צהדיח ידיו צמים שיוכל לאחוז צאדם וצכלים ולהטבילן, וגם צזה לא נראה לחדש פלוגתא צשיעור המים, ועוד דהא צמים מקדמין סגי לכו"ע שהרי אין הטובל צריך להרים רגליו וכדתנן סופ"ז דמקואות דמים מקדמין שפיר דמי, ולא נתנו שיעור לכוצד האדם ולחיצתו צרגליו, ולכן נראה דמדאוריתא לכו"ע שפיר דמי צחוטי זמר וכן צהדיח ידיו, וקמפלגי אם ראוי לגזור מדרבנן דסו"ס נראה כאילו מונע ציאת המים, ואחי למימר דאין חצינה פוסלת, וצזה ניחא נמי הא דמייתי ר"י חוטי שער ומפרישין לקמן ב' דכשם קאמר דכשם שמודיתו לי צחוטי שער ה"נ אודו לי צחוטי זמר, ולכאורה קשה מאי שיך ללמוד זה מזה, הא צחוטי שער שפיר ס"ל לרבנן דאין מתהדקין ע"ג שער ועיילי צהו מיא, משא"כ צחוטי זמר דהוי רך ע"ג קשה, ומתהדק שפיר, והנידון רק משום שהזמר חלחולי מחלחל והמים צאים צו וכמ"ס להלן, אבל למש"כ שהנידון רק אם ראוי לחכמים לגזור, צזה שפיר מדמה להו דכי היכי דלא גורי צשער ה"נ לא לגזור צזמר.

שם הצנות יוצאות צחוטין שבאזניהם, לקמן ס"ה א' כתב רש"י דאע"ג דלאו תכשיט נוי הוא אורחא צהכי ולא משאוי הוא, ומשמע דר"ל דהצורך משוי ליה כמלבוש, וצ"ע דהא צורך צדדי הוא ואין ראוי לחשבו כמלבוש עי"ז, ולו"ד ז"ל נראה דה"ט דשרי משום דבטלי צמיעוטם, וכמו חוטים וקיסמין הנחלין צאדם צהליכתו דבטלי אגציה ולא חשיבי משאוי, וכמש"כ תו' לקמן קל"ט ב' לענין חוטין וצשו"ע ס' ש"א סל"ט, ואף שדעתו עליהם מ"מ צטלי דהא אין דעתו מחמת חשיבותם אלא מחמת צרכו, א"נ דהוי כספוג ומוך שעל המכה דשרי לצאת צהם.

ולפי זה נראה דהא דאמרינן ס"ה א' דצוועין אסור, דהיינו טעמא משום דחשובים הם ולא צטלי דדעתו עליהו, וכשיטלם יצניעם, ואפשר נמי דאיכא למיחש דילמא נפלי ואחי לאתויי, ורש"י פירש שם דחיישין דשלפא ומחויא, וצ"ע דמאי איכא לאחויי צחוט צצוע, וולא דמי לטטפת וסרצטינן דעניות עושות אותן של צצעונים דהתם

דעבד לנפשיה, או בשל טיט ודעבד איהו לנפשיה וצין צלוארו צין בכסותו, ולכן נראה דעושין עיקרא דמילתא קאמר, ולא צא לאפוקי של מתכת או עבד איהו לנפשיה, ומה דנקט כסותו הוא משום דזה אף בעבד איהו לנפשיה אין יוצאין.

הא דאמרינן אכל כיפה של זמר שפיר דמי, וכן הא דאמרינן דאי כיפה של זמר תנן כש"כ ככלל דעבדא, היינו דאפשר שהוא כן, אכל אין לדבר הכרח דענינים שונים הם, דכיפה של זמר הנידון אי שלפא מתחת השכבה או לא, וככלל דעבדא הנידון בעבד ליה רביה אי חיישין דנפיל, ודעבד לנפשיה, אי חיישין דשקיל ליה, ולכן לא איתותב שמואל מצרייתא דתנ"ה דאין יוצאין בכיפה של זמר, וצוה אפשר לקיים מש"פ רש"י ס"ד ב' דככול דהתם לא איפלגו אמוראי ולכו"ע כיפה של זמר תנן, דהיינו לבתר דמיייתין צרייתא דתנ"ה, אכל בספיקה דר' ינאי היה גם ככול דסיפא, ומשה"ק תו' היינו דכיון דבספיקה דר"י היה גם ככול דסיפא, א"כ מנ"ל דלמסקנא אינו כן, אכל י"ל דלצת דמיייתין תנ"ה מפרשין לה הכי, דפשטא דככול ופאה נכרית משמע דשייכי בהדדי, וגם חד טעמא צו למישרי בחצר, אלא דאי מסבירא לא אסרינן כיפה של זמר, ע"כ אית לן לדחוקי ולחוקי ככלל דעבדא, אכל לבתר דאשכחן צרייתא דאסרה כיפה של זמר, שפיר יש לפרש כן סיפא דמתני' מיהא.

וא"ת מנליה לשמואל דרישא ככלל דעבדא איירי, כיון דמתפרשא שפיר בכיפה של זמר ודומיא דסיפא, וי"ל דס"ל לשמואל דכיון דנקט צרישא לרשות הרבים ממילא משמע דלחצר שרי ותו לא אינטריך למיתנייה בסיפא, א"כ דכיון דלא נקיט פאה נכרית צרישא צהדי ככול, ונקטיה בסיפא, ש"מ דלאו היינו הך, [ולמ"ד כש"ל כבר הקשו כן בתו' ע"ש], וכיון דדינא קושטא הוא דאין יוצאין ככלל דעבדא וכדחניא צצרייתא, שפיר יש לפרש כן רישא דמתני'.

בטעמא דשרינן ככלל דעבדא בחצר שנתקשו צוה בתו' כאן ולק' נ"ח א' ד"ה הא, לו"ד ז"ל נראה דהא טעמא דגורין בחצר צשאר מילי הוא משום אטו רשות הרבים, וזה שייך טפי במידי דרצונה ללצסם והיא מתקשטת בהם, אכל ככלל דעבדא שהעבד לוצשו צע"כ, וברצונו לא היה לוצשו

חצק משמע דלאו תכשיט הוא, דחצק לשון חוצק והוא משמש לצבד שחוגר ולא לסתם תכשיט].

שם א"ל אציי תהוי כקמיע מומחה ותשתרי, יש להצין מ"ט לא שרי קמיע שאינו מומחה כדתנן ס' א', והא טעמא דשרי קמיע מומחה, אינו משום דמה דמועיל משווי ליה כמשמשי אדם, דהא מצויר לקמן ס"ב א' דצנקיט ליה צידיה חייב חטאת וכמש"כ תו' שם, אע"ג דמסי כדאמר ס"א ב', וא"כ ע"כ הא דשרי צדרך מלצוש הוא משום דכיון דרגילי אינשי הכי, הר"ז כמלצוש וכתכשיט, וא"כ גם אינו מומחה תשתרי דהא לוצשו צאותו ענין וצאותה כוונה כקמיע מומחה, ואפשר דצאמת יש לשאל מה צכך דרגילי אינשי צקמיע, הא מ"מ עיקר כונתם אינה לשם תכשיט או מלצוש, אלא שמהא הקמיע עמהם, ואטו אם רגילי אינשי צכיס על צוארם מי שייך לחשצו כתכשיט או כמלצוש, הרי הכונה ידועה דניחא ליה לטלטל את הכיס צאופן זה, והר"ז כדרך המוציאין, וה"נ צקמיע הרי גם אם נקיט ליה צידיה מסי, והא דלוצשו אינו אלא להקל על הטלטול, וצ"ל דכיון דעיקרו שימוש לאדם, מהני מה שרגילים צו הרצה לשווייה כמלצוש, ולא הקילו אלא צמידי דאתמחי ורגילים צו, אכל כשלוצש קמיע שאינו מומחה, דלא רגילי ציה אינשי, לא חשצין ליה כמלצוש אף שכוונתו צו ככונת כל קמיע, שהרי כונת קמיע לא סגי לחשצו כמלצוש כיון שעיקרו רק שיהא עמו, ורק רגילות הכל ושימושו לאדם מהני, וזה רק צמומחה, א"כ כיון דצידוע שאינו מועיל אסור לצאת צו משום דילמא אחי לטלטלו צידו, דכיון שאינו מועיל ואין שום סבה ללוצשו שפיר יש לחוש שמה ימלך ויפשטנו, תו אסרו אף צספק אם מועיל, דהא כשיתצבר שאינו מועיל אשתכח למפרע דינא צו צאסור, ועוד דלעולם איכא למיחש שצצת יתצבר לו שאינו מועיל ויפשטנו.

שם אר"ה עניות עושין אותן של מיני צבעונין כו', נראה דאחי לאשמועינן דגם צמיני צבעונין איכא גזירת תכשיטין דשלפא ומחויא.

שם אי ככלל דעבדא תנן כו', יעוי' צפרש"י שכתב חותם שעושין לעבד בכסותו, ולשון זה מתפרש בשל טיט מדכתב עושין ולא כתב תולין, וגם משמע דעבד ליה רביה, וקשה דלשמואל משמע דמתני' מתפרשא או בשל מתכת וצין דעבד ליה רביה וצין

בא"ד ודדבר רך נמי היכא דלא שייך כריכה מותר להציעו תחתיו כו' ומילי אחריני כו', נראה דר"ל שאין דרכם בהעלאה וכמו שכתבו בגדה ס"א ב', אבל אין לפרש דלא שייך כריכת נימא דלמה לא יהא שייך כריכת נימא אם הם רכין, וכן מילי אחריני דחשיב במס' כלאים ע"כ היינו מטפחות הידים והספרים ולמה לא יהא שייך בהם כריכת נימא, אלא ר"ל שאין דרכן בכריכה כלומר בהעלאה, אבל במרדכי ל"מ כן, וכן בתו' יומא ס"ט א', וז"ע.

ולבאורה נראה דלפי' זה שלא גזרו כלל בקשין, דאפילו בשרו נוגע בהן שרי, שהרי לא גזרו בהן כלל, ומכרים וכסותם אין להוכיח, דשאי כרים וכסותם שהן רכין, אבל הרא"ש בה' כלאים סימן כ' כתב דלא שרי קשים אלא בשאין בשרו נוגע בהן, ומ"מ התיר לבישת לצדין קשים, וכן בש"ך סימן ש"א ס"ק ה' פשוט ליה ז"ל דקשין דאורייתא אסורין בהנעה כששברו נוגע בהן, וכ"נ מהא דמרדעת דמשמע שהיא קשה וכמ"ש הרא"ש ומ"מ דעת הרמב"ם ותו' והר"ש דאסור כששברו נוגע בו.

בא"ד השיב ר"י שאם יש בתוכן בלאי בגדים כו', נתבאר בכלאים סי' ד' סק"ו ח'.

נ"ח א' ומי אמר שמואל הכי כו', יעוין בתו', ונראה דלמאי דמסיק לא יתכן לאוקמי מתני' בחותם שבכסותו וטעמא משום דילמא מיפסיק ומקפל ליה, דאיך יתכן לפרש דשביק התנא עיקר הגזירה דדילמא שליף ליה או דילמא נפיל וממטי ליה בידיה, שזו הגזירה הרגילה בכל הני דלא תלא, ואיתא נמי בבבלי דעבדא דעביד לנפשיה או דמתכת, ונקט רק בבבלי דעבדא דטיט שבכסותו, דנתחדשה בזה גזירה דילמא מקפל ליה ומנח ליה אכתפיה, וגם למאי דס"ד השתא דשמואל בכל גווני שרי חותם שבצוארו, נמי לא ניחא לאוקמי בחותם שבכסותו דוקא, כיון דאיכא חותם של מתכת דאסור בכל גווני, וראוי טפי לפרושי מתני' בשל מתכת, וברמב"ן כתב דמשמע דפרש"י דסתם בבבלי דעבדא הוא חותם שבצוארו, ממ"ש רש"י חותם שבצוארו הוא בבבלי דעבדא, ואע"ג דעיקר כונת רש"י הוא לומר דהיינו חותם היינו בבבלי, וחותם שבצוארו, הוא העתק לשון הגמ', לא משמע ליה כן להרמב"ן, דהא לשון הגמ' הוא בחותם

כלל, בזה לא חיישינן שישכח וינא לרשות הרבים, דלעולם רמי אדעתיה מתי שיוכל לפושטו, שו"ר שכבר כ"כ ברש"א, וכן ברמב"ן ס"ד ב'.

שם אבל כיפה של זמר כו', עי' מש"כ בהלכות תפילין ס"ז סק"א בדברי הרי"ף בפי' כיפה של זמר.

שם אר"א מסתברא כמאן דאמר כיפה של זמר תנן, מלשון כמ"ד משמע כגירסת הרי"ף והוא כס"א שבגליון דפליגי בזה רב ושמואל.

שם ת"ר ג' דברים נאמרו באיסטמא אין זה משום כלאים כו', לפי' הערוך שהציאו תו' ניחא טפי דלפי' זה ענין האיסטמא הוא הגורם לדינים אלו, אבל לפרש"י הרי אם יעשו איסטמא מן הטווי שפיר יהא זה משום כלאים ותטמא בגגעים, וא"כ אין הדינים באיסטמא, אלא בלצדים, רק שנהגו אז לעשות האיסטמא מלצדים, וגם מהא דאמרו דאין זה משום עטירות כלות משמע כפי' הערוך, דלפרש"י ולפי' הרי"ף אינו כלל תכשיט של עטרה, שאינו אלא לקבץ השערות או להפריח הזבזבים ואף דהא אין יוצאין זה לרשות הרבים ומשמע לפרש"י דחיישינן דשלפא ומחויא, היינו משום שעשויה בלצדעונים וקשומים, אבל מה שייך לחשבה כעטרה כשאינה אלא לאסוף השערות היוצאות מקשוריה. — לפירוש הרי"ף הא דאין יוצאין זה לרשות הרבים י"ל נמי דעשויה בנוי ושלפא ומחויא, א"נ בהליכתה אין צורך להפריח הזבזבים, ודילמא שקלא לה בידה, א"נ כיון שאין רגילים בזה אלא הכלות, לפעמים לא ניחא לה שיהיו הכל יודעים שהיא כלה, ושלפא לה.

שם משום ר"ש אמרו אף אין זה משום עטירות כלות, ז"ע אי פליגי רבנן עליה.

תוד"ה אין דבקשין לא גזרו רבנן כלל, בספר הישר לר"ת כתב הטעם משום דהוי מילתא דלא שכיחא וכדאמרין בעלמא במילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן, ובאמת אם שרינן לבישה ממש בלצדין קשין, ע"כ אין הטעם משום שאין לחוש לנימא נמשכת מהם, אלא משום דקשין אין דרך לבישה בהם כ"כ, אבל הרא"ש בה' כלאים סימן כ' כתב בהיתירא דקשין בהנעה משום דלא שייך בהו כריכת נימא, ומ"מ כתב להתיר לצדים קשין אף בהעלאה.

שצוארו, ורש"י העתיק רק חותם, לכך משמע ליה דאינו לשון הגמ' אלא לשון רש"י ואתי לפרושי דסתם ככלל דעצדה הוא שצוארו.

הא דדחקין לאוקמי מתני' בדעבד איהו לנפשיה, אע"ג דסתם חותם עבד ליה רביה, וגם הרי הו"מ לאוקמי בשל מתכת, י"ל דמשמע ליה ככול דמתני' דומיא דשאר מיילי דמתני' שלוששתם ופושטתם בראונה.

שם במאי אוקימתא להא דשמואל דעבד ליה רביה כו', לכאורה שפיר י"ל דה"נ אי הוי מוקמינן לדשמואל דעבד איהו לנפשיה דנמי הוי פרכינן א"ה אמאי שרי שצוארו, נחוש דילמא שקיל ליה, ובסמוך נמי בעינן לאוקמי הא דלא ינא בחותם שצוארו ושכנסותו דעבד איהו לנפשיה, אבל בתו' דקדקו מזה דאי הוי מיירי דעבד לנפשיה הוי נחא, ונראה דלא כתבו כן למסקנא, דהא בסמוך מוקמינן אידי ואידי דעבד ליה רביה, ומשמע דלא מיתוקמא דעבד איהו לנפשיה מדלא קאמר סתם כאן בשל טיט כאן בשל מתכת והוי מיירי צין בשל רבו וצין דעבד לנפשיה.

שם וכדר"נ ארצ"א דבר המקפיד עליו רבו אין יוצאין בו כו', יש לעי' מאי אחי לאשמועינן ולענין איזה דבר נאמר, והא גם ככל אדם כן, ומ"ל הוא עצמו ומ"ל רבו, ואפשר דהא דר"נ ארצ"א אהך רומיא נאמרה, ולא נקט טיט ומתכת משום דאיכא עוד סוגים שמקפיד ושאינו מקפיד, ולכך חירץ בסתמא דהא דלא ינא בדבר המקפיד עליו רבו, והא דיונא בדבר שאין מקפיד, ושמא מה"ט לא כפלו לומר דאר"נ ארצ"א, כדאמרינן בעלמא בכה"ג.

שם דילמא מיפסיק ואתי לאיתי, משמע דכל מידי דתפור לצגד חיישינן דמיפסיק ואתי לאתויי, ויש לדקדק אמאי בכפתורים לא חיישינן להכי, ושמא לא שכיח כ"כ דנפלי כמו זגין וחותם של מתכת דאידי דיקירי ממהרים להתרועע וליפול, א"נ לא חשיבי כ"כ, אבל לכאורה החשש הוא שיטכח שהוא שבת וינהוג כמו בחול, וא"כ כיון דבחול כד חזי דנפלי שקיל להו, תו גם בשבת יש לחוש דעבד הכי אע"ג דלא חשיבי, ואפשר דבכפתורים זימנין טובא לא ידע דנפלי, משא"כ בזגין וחותם של מתכת דאידי דיקירי מידע ידע דנפלי, ואפשר עוד דמוקנא מידל דילי אינשי

מיניה בשבת ולא חיישינן דיטכח ויטלטלנו, וזגין וחותם תורת כלי עליהם אף כשאינם מחזירים, [ומיהו לקמן קמ"צ אמרינן גבי דינר דאחי לאתויי], ואפשר עוד דדוקא בזגין וחותם וכיו"צ שאין הצגד נפסד במניעתם גזרינן דילמא מיפסיק ונפל, אבל כפתורים כהיום שהצגד נפסד בהעדרם, אמרינן דמידק דייק עליהם ולא חיישינן בהו לנפילה, שהרי בחלק מן הצגד שהוא תפור באופן שקרובה נפילתו כמו הכפתורים, לא מסתבר דניחוש ביה לנפילה, וה"נ כפתורים כהיום, ולפי זה אף אם נתרועע והוא קרוב ליפול נמי יש להחיה, דבחלק מן הצגד גם כשנתרועע מסתבר דשפיר דמי, וגם י"ל דבעיקר הצגד לא גזרו לאסור לבישתן בשבת, שלא לחייב לחדש מלבושים מיוחדים לשבת, ולגנות הצגדים, עי' תוד"ה הצ"ע.

שם כל שהוא אריג לא גזרו, כבר כתבנו לעיל נ"ז א' לפרש כמש"כ בריטב"א הנדמ"ח דהנידון אם שיין לומר לא פלוג על אריג או דהוא סוג מיוחד, וע"ז מיייתי מר"ה דדר"י דלא גזרו על אריג שהוא רפוי אטו אינו אריג רפוי, וה"נ הכא לא גזרו על אריג אטו שאינו אריג.

תוד"ה לא דלא מצינן למימר משום דילמא מיפסיק כו', האי ליטנא לאו דוקא הוא, דודאי איכא משום דילמא מיפסיק, אלא דאיכא נמי משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא, [והיינו משום דהולכת בהמה בשבת אינה ראויה להעשות אלא לזרכה או לצורך מקומה, וזה רגילות להוליכה כמות שהיא ערטילאית, והמקשטה נראה כמאן דאזיל לחינגא], ונפ"מ דאסור גם באריג דאע"ג דליתא משום דילמא מיפסיק מ"מ אסור משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא.

תוד"ה מאי אור"י דמיירי בזוגין יקרים כו' דמסתמא תקועין הן יפה בשלשלאות כו', בזגין דעלמא לא מהני אם תקועין בשלשלאות, דלא פלוג, ורק באריג החירו, אבל בזוגין יקרים לא גזרו דמיזהר זהיר בהו, ולפי זה י"ל דזוגין יקרים אף כשפתורים בחוטין לא גזרו בהו.

בא"ד ולמאי דמוקי לה בגמ' באריג בכסותו אחי נמי שפיר, ר"ל לרצא לקמן ס"ז א' דמוקי מתני' דבני מלכים יוצאים בזגין כו' באריג בכסותו אחי שפיר דליכא למיחש לדילמא נפיל וכדאמרינן בסוגיין, [ואפשר דנ"ל ולמאן דמוקי לה כו'],

זה אף בצגד המחוצר לקרקע אפשר לקנות כד תפסם ביה גע"ג דכמאן דפסיק דמי, וי"ע.

שם מנין למשמיע קול בכלי מתכת כו', אבל בלא קרא הוה אמינא ללאו תשמיש חשוב הוא למיחל עליה שם כלי, וגם דומה שאינו אלא גורם לצורך האדם, וגם השמעת קול י"ל דלא חשיב משמשי אדם.

שם אמר אב"י הואיל שההדיט יכול להחזירה, בתו' הקשו לפרש"י דלענין דלא פקעה טומאה קאמר, דהרי מוכח כן ממטה שנתפרקה דאם לא נגנזה טמאה, וי"ל דרש"י מפרש כפי' הר"ש דהתם בפירוקה טהורה ורק בחזירתה טומאה חוזרת עליה, והכא מטמאין אף כשהעינבל מפורק, וטעמא משום דהכא הזוג הוא עיקר הכלי וגם קל טפי להחזיר, ובאמת ע"כ לחלק כן אף לפי' לתו' דלענין קבלת טומאה מכאן ולהבא קאמר, דהא מטה מפורקת אינה מקבלת טומאה אלא א"כ נשאר בה ארוכה ושתי כרעים או קצרה ושתי כרעים יחד כדאמר סוכה ט"ז א', ומשום דחזיא למיסמך אגודא כו', ותקשה לאב"י, אע"כ זוג ועינבל עדיף ממטה, דהכא הזוג עיקר הכלי וזרת הכלי עליו וגם מוחזר בקל.

ולדאמור אפשר דהעינבל אף לאב"י אינו מקבל טומאה, דאף שהדיט יכול להחזירו מ"מ אינו עיקר הכלי ואין זרת כלי עליו, וכן משמע לשון הב"ייתא דאזוג הוא דאמרינן דעדיין טומאתו עליו, ומיהו אם זוג טמא איירי נראה דאף העינבל נשאר בטומאתו וכמ"כ תו' ממטה, ודברינו הם לפירוש תו' דלענין לקבל טומאה מכאן ולהבא איירי אב"י, ובזה הדברים מטין דרך אזוג קאמר, אבל עינבל לא עדיף מקצרה או ארוכה לחוד במטה, וי"ע, [וכעת ראיתי במאירי שלא כ"כ], והא דכלים פי"א מ"ה מ"ז ופי"ב מ"ב צריך לומר דכמטה דמו ולא כזוג, ולכך כשהן מפורקין טהורין אף שהדיט יכול להחזיר.

שם מתיב רבא הזוג והעינבל חיבור, לפרש"י קשה מהיכי תיתי נימא דנטמא אחד נטמא חזירו במקום שהוא, הא לא קאמר אב"י אלא דחשיב עדיין כלי, אבל לא שיטמא מבלי חיבור לטומאה כלל, גם לפי' תו' קשה דהא בעודו מחוצר לזוג, ודאי דין העינבל כדין הזוג אף בלא טעמא דהדיט יכול להחזירו, אלא מדין המחוצר לו כמוהו כדתנן

ובאמת ק"ק בזה דאמר רבא התם באריג בכסותו וד"ה, דהא בני מלכים יוצאין אף באינו ארוג למ"ש תו' דצווגין יקרים לא חיישינן דילמא נפיל, ודכוותה קתני וכל אדם, וע"כ דכר"ש אחי"א, ולזה יתכן דכונתם בזה לומר דרבא ס"ל דאף בני מלכים לא שרי אלא בארוג, דאף ביקרים חיישינן דילמא נפיל, וממילא אחי כד"ה, דבארוג אף אי מחכו עליה לא יקרע הבגד להוציאם, ולכך שרי בכל אדם.

תוד"ה הב"ע וא"כ אמאי אסור כו', לפמ"ש פ' בגמ' בזה דכל שהוא ארוג לא גזרו, דהיינו שאינו בכלל לא פלוג, י"ל דזה שייך רק במידי דתכשיט דאיכא דארגי ליה בתחלה, וגם הם מרובים, אבל חותם של מתכת שבכסותו שאינו תכשיט ואין דרך לארגו, אף אם אירע שארגו, לא שייך לדנו כסוג מיוחד, ואין לדנו אלא כתפור בחזק, ולא פלוג רבנן וגזרו דילמא מיפסקי.

בא"ד ואינה יכולה ליפול אלא ע"י חתיכה, ומ"מ גזרו דשכיח שהמתכת משפשא את הבגד קימעה קימעה עד שהוא נפסק, ומה מוכח דכל הזוגין מחוצרין ע"י תפירה ומ"מ חיישינן בזה דילמא מיפסקי, דאם חיבורן ע"י ווין וכיו"ב, הרי אף בשל נואר אפשר דנפלי בלא חתיכה.

תוד"ה אע"פ לאו משום קביעות גרידא טהור כו', אין כונתם דלריך גם קביעות וגם שינוי מעשה, שאין הדבר כן, דהשינוי מעשה לחוד מטהר כדתנן פ"כ דכלים מ"ו מאימתי טהרתו כו', והקביעות לא מעלה ולא מוריד, אלא ר"ל דלאו בשרק קבע קאמר דטהור, אלא איירי שגם עשה שינוי מעשה, וטהרתו מחמת השינוי מעשה.

בא"ד כיון דנאסר בהנאה ע"י כן חשיב כשינוי מעשה, הטעם לפי דבאמת כשם שהעשו מתחלה לספר אינו נטמא מדרס, ה"נ כשייחדו מעכשיו לספר נמי דין הוא שיטהר, אלא דאין הייחוד מוצטח לעקור את העבר, אבל כשנאסר בהנאה הרי הייחוד מוצטח.

נ"ח ב' ושל דלת טהורה, אע"ג דשמושה להשמיע קול הוא כמו בתלוש, מ"מ כיון דמחוצר לקרקע טהורה, ויש לעי' א"כ וילון אמאי טמא משום שהשמש מתחמם כנגדו כדאמר ביצה י"ד ז', והא מחוצר לקרקע הוא, ושמא שאני בגד דכמאן דפסיק דמי כדאמר ב"מ ז' א', ולפי

לפרש כן, דבהא דאמרין וכ"ת ה"ק דא"ג דלא מחבר כמחבר דמי פירש ז"ל דהיינו ממש סברא דאזי שהזוג מקבל טומאה משום שהדייט יכול להחזירו, וה"ק דמתני' הזוג והעניבל אף כשהן מפורדין חיבור הם, והזוג מקבל טומאה, אבל ודאי דכשנגעה טומאה בזוג לא נטמא העניבל כשאינו מחובר ולא ס"ד כלל דבר זה, וא"ג דמתני' לענין הזאה אימתה, הרי גם לענין הזאה איכא נפקותא בהא שאם נטמאו כשהן מחוברין ופירקן והוא על כל אחד מהן לחוד, נטהרו, וכשיחברם לא יחזרו לטומאה ישנה, [ולפי זה משמע דגם העניבל חשיב כלי לאזי משום שהדייט יכול להחזירו דאל"כ מאי מהני הזאה על הזוג הרי יחזור ויטמא מחמת העניבל], וכיון שכן ע"כ דפריך מצרייתא דמספורת אעיקר סברתיה דאזי.

ויש להקשות אמאי לא מפרשין מתני' בזוג של גדול שהוא תכשיט ומקבל טומאה אף בלא עניבל כדאמרין לעיל, ושפיר אשמועינן מתני' דהעניבל חיבור, אבל זוג של קטן באמת לא אינטריך לאשמועינן כיון שאינו כלי בלא עניבל, ולמאי דפירש הרמב"ן דכלא"ה איתותב מצרייתא דמספורת אלא דניחא לגמ' לאחויי גם מתני', י"ל דלכך לא טרחין לתרוצי מתניין דוקא בשל גדול, כיון דכלא"ה איתותב מצרייתא, וממילא קושטא הוא דמתני' אף בשל קטן, ואולי משום קושיא זו מיאנו התו' צפי' הרמב"ן.

מהא דאמרין וכ"ת ה"ק דא"ג דלא מחבר כמאן דמחבר דמי, משמע לכאורה דסברא דיכול להחזיר סברא דאורייתא היא, שהרי מתני' דזוג ועניבל לענין הזאה מיתניא, וס"ד למימר דאף כשהן מפורדין תועיל הזאה על אחד לטהר גם חזירו, משום שהדייט יכול להחזירו, ולפי זה יש מקום לומר דמטה שנטמאה אינה נטהרת בפירוקה מדאורייתא, ודלא כמש"כ כלים ס"ו סק"א, אבל נראה דע"כ אין מכאן ראיה, דהא לפי' תו' דברי אביי לענין לקבל טומאה מכאן ולהבא הם, ומטה הרי אינה מקבלת טומאה מכאן ולהבא [כלא ארוכה וצ"כ משום דחזי למיסמך כו'], הרי דטעמא דהדייט יכול להחזיר לא מהני לטמאות המטה, וע"כ לומר דכיון דזוג עיקר צורת הכלי עליו וגם קל יותר להחזיר עדיף, ולא מסתבר דעדיפותא זו סברא דאורייתא היא, אלא ודאי לרווחא דמילתא

כלים פי"ח מ"ז בכרע של מטה ושם מ"ח בקציצה של תפילין וצפי"ט מ"ה במזרן, ונריך לפרש דלאחר שחיברו ופירש קאמרי וכ"כ מרן זללה"ה בכלים סי' ט"ז, וקשה מה סברא היא זו ועוד דאי סברא הוא לומר כן מנ"ל מהך מתני' שאין הדין כן, דילמא באמת משנתחבר חזר דינו כאילו נגע בטומאה בעצמו ומה סתירה לזה ממספורת של פרקים.

ולו"ד ז"ל היה נראה לפרש דהכי פריך דלא שייך לומר הזוג והעניבל חיבור, אלא כשיש לפחות לאחד מהם שם כלי צפ"ע, דאז שייך לומר דהשני חיבור לו לטמאות ולהתטמאות על ידו וכן לענין הזאה, אבל אם שניהם אינם כלי צפ"ע כלל, לא שייך לומר שהם חיבור זה לזה, שהרי הם ממש כלי אחד ואטו שייך לומר דכל פרק של שלשלת חיבור לחזירו או דרגלי המטה חיבור למטה, הלכך ע"כ מוכח ממתני' דזוג צפ"ע חשיב כלי אף בלא טעמא דהדייט יכול להחזירו, ולכך שייך לומר דהזוג והעניבל חיבור, דאף שהזוג צפ"ע חשיב כלי מ"מ העניבל חיבור לו.

ואמרין וכ"ת דה"ק דא"ג דלא מחבר כמאן דמחבר דמי, והשתא שפיר אשמועינן מתני' שאף כשהם מפורקים הם חיבור זה לזה, ומהני הזאה על אחד לטהר חזירו, והתניא מספורת של פרקים כו', דחזין דאף במחבר גזרו שלא תועיל הזאה אטו שלא בשעת מלאכה, וכש"כ שיש לגזור במפורקים שלא תועיל הזאה, אף אם נימא דמעיקר הדין כמחברים חשיבי, וא"כ ע"כ מתני' כשהם מחברים וקשיא לאזי.

ולפירוש זה לא איתותב אביי כלל בסברתו דהדייט יכול להחזיר מבטל ממנו תורת שבר כלי, ורק רבא הוכיח דזוג ע"כ מקבל טומאה אף בלא האי טעמא.

ומצאתי שכבר פירש כן הרמב"ן והציאו גם בריטב"א, אלא דבהא דפרכין ממספורת של פרקים פירש ז"ל דאעיקרא דדינא דאביי פרכין דכיון דחיבור שלא בשעת מלאכה לאו חיבור כש"כ דכשהן מפורדין דלאו כמחברי דמי, ואף שיש לחלק דשאני מספורת ואיזמל דרגילות להפרידן שלא בשעת מלאכה, משא"כ זוג ועניבל דחיבורן תמידי, לא נראה לגמ' לחלק בכך, ולפי זה איתותב טעמיה דאביי למסקנא, והוכרח ז"ל

להציא עינבל, ור"י ס"ל דאף ע"ג חרס לא מהני,
א"נ נפ"מ כשהזוג מוקף עץ או זכוכית מבחוץ
שא"ל להקישו.

שם יכול כפה סאה וישב עליה כו', לכאורה אין
כאן נידון אם שימוש עראי חשוב למיחל על
הכלי שם משכב, דזה פשיטא מסבירא דלא, דהא
אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו, ואין הנידון אלא
במה שחידשה תורה טומאת מדרס, אם הוא בכל
הכלים המקבלים טומאה, וחילקה התורה בטומאת
הזב אם מטמא בגגיעה או בישיבה, או דרך בכלים
המיוחדים למושב חידשה תורה טומאת מדרס,
והיינו דילפינן מקרא דצעי מיוחד לישיבה, ולפי זה
לא שייך האי נידון כלל לענין טמא מת אם אמרינן
עמוד ונעשה מלאכתנו, והיינו לפירוש תו' בדבר
שאין עליו תורת כלי, אלא שממש עראי שימוש
כלי, דהא זה פשיטא מסבירא דשימוש עראי לאו
כלום הוא, ולענין טמא מת ודאי צעין תורת כלי,
ועוד דהא דומיא דמדרס היינו זוג של בהמה שאין
לו עינבל שגמע בו מים לחינוק, דהיינו מידי שאין
עליו תורת כלי אלא ששימש בו עראי שימוש כלי,
וזה ודאי לכו"ע טהור, דהא היינו זוג של בהמה
דתיא שאינו מקבל טומאה, ובסגול של בהמה הרי
פירשו תו' דהתם מתחלתו נעשה גם לכך ולא דמי
לנידון מדרס, וא"כ נ"ע מאי שייכא פלוגתא דר"א
ור"י להך צרייתא, ודוחק לומר דלפי שנוכר
צרייתא לשון עמוד ונעשה מלאכתנו לכך קצבו
פלוגתתם אצרייתא.

וי"ל דצמידי דלאו כלי פשיטא דשימוש עראי לא
מהני למיחל עליה תורת כלי, והיינו זגין
דבהמה דלית ליה עינבל דלא מהני מה שיגמע בו
מים לחינוק, אבל מידי דיש עליו תורת כלי שפיר
שייך לדון שיהא חשיב כמוכן לכל השימושים, ויהא
כל שימוש נחשב כקצב, ונמצא דבזה שמיעטה תורה
כפה סאה וישב עליה, מלכד שיש כאן חידוש דליכא
טומאת מדרס אלא צמיחוד למדרס, יש כאן גם
חידוש דכפה סאה וישב עליה חשיבא ישיבת עראי
ולא כמיוחד למדרס, דלא אמרינן דכל כלי מוכן
לכל התשמישים, ודכוותה שייך לדון לענין טומאת
מת בזוג שהיה לו עינבל דכבר נחת עליו תורת
כלי ועכשיו ניטל העינבל אם שייך לטמאותו משום
דחזי לגמע בו מים לחינוק, כלומר אם חשיב כמוכן
לכל התשמישים, ובהא פליגי ר"א ור"י.

פירשו בגמ' דאין לומר דתיהני הזאה בלא חיבור,
ואה"נ דגם מסבירא אין לחדש דהא דהדיט יכול
להחזיר יועיל להקל, ולפי' הרמב"ן דהא דאמרינן
דאע"ג דלא מחבר כמאן דמחבר, אינו אלא שהזוג
בעצמו מקבל טומאה, אין כלל ראייה.

נ"ט א' הואיל וראוי להקישו ע"ג חרס, יש
להסתפק לפי זה אם נשברו עינבליהן
אי טומאתן עליהן, ולטעמא דראוי לגמע בו מים
משמע צמוד"ה ור"י דצעינן נמי לטעמא דהדיט
יכול להחזירו, ולפי זה בנשברו העינבלין טהור, אבל
לטעמא דראוי להקישו ע"ג חרס דעושה מעין
מלאכתו ממש יש מקום לומר דאף בנשבר העינבל
יהא טמא, ומהא דקתני צברייתא ניטלו עינבליהן
ולא קתני רבותא טפי דאפילו נשברו, משמע דדוקא
בניטלו עדיין טומאתן עליהן ולא בנשברו, ונ"ע.
— יש לדקדק אמאי נקט ע"ג חרס ולא נקט
ע"ג מתכת, וכמלאכתו ראשונה, דהעינבל של
מתכת, א"נ הואיל ויכול להקישו ע"ג העינבל,
ואפשר דניחא ליה למינקט שיכול להקישו ע"ג דבר
שאין לו שום שימוש משא"כ אם יקישו על כלי
הרי אומרים לכלי עמוד ונעשה מלאכתנו, והרי
שימושו להקשה עראי טפי, ואמנם הו"מ למימר
שיכול להקישו על העשת, אלא שאינו מנוי, וגם
עשת להתכה קאי, ועינבל תלוש י"ל דלא ניחא
להקיש עליו אלא להקיש בו, וגם אינו משמיע קול
כ"כ כשהוא ציד האדם, ועי' להלן.

שם ור"א הואיל וראוי לגמע בו מים לחינוק, יש
לע"י מאי נפ"מ בזה לענין זוג, הרי לעולם
חזי להקישו ע"ג חרס, וזה ודאי עדיף אף לר"י,
ואפשר דלא אמרינן דחזי להקישו ע"ג חרס אלא
בזוג שתלוי במטפחת או במכתשת וכיו"צ דאז
אפשר לאחוז בתלייתו ולהקישו, אבל זוג שאינו תלוי
אם יטלנו האדם צידו ויקישו ע"ג חרס לא ישמיע
קול דאחיזת האדם מונעת את הברת הקול, וממילא
ע"כ למיתי רק משום שיכול לגמע בו מים, ואף
שיכול לתלותו בחוט, מ"מ כמות שהוא עכשיו אינו
ראוי, א"נ שמא ס"ל לר"י דלא מהני מה שראוי
לעשות מעין מלאכתו בצירוף חרס, דצריך שיוכל
בעצמו לשמש מעשה כלי, ואפשר נמי דמה"ט נקטו
ע"ג חרס שהוא דבר המנוי בכל מקום, ולכך חשיב
כראוי למלאכתו בעצמו, הא אם היה צריך ע"ג
מתכת, לא הוי מהני, דכך לי להציא מתכת כמו

בדארוקתא, וכן אמרינן לעיל כ"ז ב' עניות עושות אותן של מיני מצעונים למימרא דגם במיני מצעונים חיישינן דשלפא ומחויא, ועו"ק דכיון דרצ ושמואל פליגי הי מינייהו עיקר, א"כ כש"כ דאיכא צין הנשים דיהא בעיניהם אניסכא עיקר ואיכא למיחש דשלפא ומחויא, וכן לשון אניסכא עיקר וארוקתא עיקר קשה דהול"ל מ"ס לא חשיבא ולא שלפא ומחויא, ומה נידון כאן בעיקר וטפל.

ולו"ד רש"י ז"ל היה אפשר לפרש דהאי כלילא משמש תורת בגד נמי, ואפשר די שבושין אותו בלא אניסכא כלל לבגד בעלמא, ובגד גמור אף שהוא מוזהב לא חיישינן ביה דשלפא ומחויא כדאמרינן לקמן בסוגיין בקמרא דארוקתא מידי דהוה אטלית מוזהבת, והיינו דפליגי אי ארוקתא עיקר והו"ל תורת בגד עליה דלא חיישינן ביה לשלפא ומחויא, או דאניסכא עיקר ודיינינן ליה כחכשיט ואסור, ואפשר דבמציאות לא שכיח כ"כ דשלפא ומחויא שיהא ראוי לגזור, אלא דאי תורת חכשיט עליה יש כאן לא פלוג, אבל אי ארוקתא עיקר אין כאן לא פלוג.

שם ומ"ס מאן דרכה למיפק בכלילא אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחויא, ברש"א פירש דודאי לא ס"ל לשמואל כר"א, אלא דס"ל דה"ט דפליגי רבנן עליה דר"א בעיר של זהב משום דחשיבא טובא וחיישינן דאף אשה חשובה תמצא רצון להראותה, אבל כלילא שאינו חשוב כ"כ גם רבנן מודו דאשה חשובה לא שלפא ומחויא, ולכאורה פשטא משמע דלא פליגי רבנן אהא דאר"א דאשה חשובה לא שלפא ומחויא, אלא דס"ל דלא פלוג ולא מחלקינן בהכי, ולפמ"פ דכלילא דארוקתא תורת בגד עליה, איכא למימר דלהך ליטנא גם דאניסכא תורת בגד עליה וכדאמרינן בקמרא מידי דהוה אמצנט של מלכים, והיינו דאמרינן דבאשה חשובה הוה כלילא דאניסכא כמו דארוקתא לכו"ע, אי ארוקתא עיקר, וליכא למיחש לשלפא ומחויא, אבל בעיר של זהב שאינו משמש אלא חכשיט, קיי"ל כרבנן דאף דאין דרכה למיפק אלא אשה חשובה מ"מ לא פלוג ואסור.

שם נפיק עשרים וארבע כו' ונפקו תמיני סרי כו', יש לדעת למה קבעו הדבר בגמ', ואפשר למימר דבמחוזא הוו טובא נשים חשבות ואפ"ה לא חיישינן לשלפא ומחויא, א"נ שמא דבנהרדעא

שם סנדל של בהמה כו' ראוי לשחות צו מים במלחמה כו', כבר הקשו בתו' דהא צווא של בהמה דלית ליה עינבל לא מהני האי טעמא, ומה שתירצו שעשוי מתחלה לכך צריך פירוש דהא בפשוטו אינו עשוי לכך כלל והרי פשיטא דאי לא שצריך לבהמה לא היו עושין אותו, ומפני הצורך של בהמה לחוד היו עושין אותו, וא"כ אין כאן אלא שיודעים שעשוי לשמש עראי למים או לשמן, וה"נ זוג של בהמה כן, וגם בגמ' לא אמרו אלא ראוי, ואפשר דגם הסנדל של מחבת לבהמה אין צורך אלא במלחמה שתוכל לרוץ על הקוצים ועל הצרקנים, ולפי זה הסנדל נעשה לצורך המלחמה, וממילא כל צרכי המלחמה בכלל, ולפעמים הצורך לשחות צו עדיף על הצורך לנעלו צרגלי הבהמה, וא"ת וכיון דטעמא משום שעשוי מתחלה גם לכך, א"כ מאי עדיפותא בעשוי להניחו צרגליו טפי מבלשחות, והא במציאות לא משמע דמאזי טפי שימוש זה מזה, ואדרבה זה אינו אלא בצורח בעצמו, ומה מועיל כאן סברא דמעין מלאכתו, כשהנידון לענין לכתחלה אם עשוי לכך, וי"ל דמ"מ חשיב טפי עשוי לכך כשעושה מעין מלאכתו, דעיקרו להגן מפני הקוצים והצרקנים כשהולך צרגליו, וכשרוכב צרגלי בהמתו.

משה"ק תו' לר"י אמאי אינו מטמא מדרס, לכאורה י"ל דמ"מ לא קרינא ביה וכל כלי אשר ישב עליו דהא אינו מיוחד לרגליו, ואע"ג דלענין טומאת מת מטמא ולא אמרינן ביה עמוד ונעשה מלאכתו, היינו דמהני למיהב ליה דין כלי, אבל מ"מ לא חשיב מיוחד למדרס.

נ"ט ב' ר"מ סבר משוי הוא, יש לעי' מ"ט והא כל חכשיט לא חשיב משוי, ולא דמי לכובלת וללוחית של פליטון לקמן ס"ב א' דהתם י"ל דר"מ לא חשיב ליה חכשיט כיון שאינו אלא להפיג הריח, אבל הכא חכשיט הוא, וכתב הרשב"א דמחמת כובדו לא חשיב חכשיט א"נ שאינו עשוי לתכשיטות אלא להראות עושר, [ולא דמי לכבול דעבדא, דהתם מחמת פחיתותו וחיוצו לצאת צו חשיב מלבושו].

שם מ"ס אניסכא עיקר ומ"ס ארוקתא עיקר, לפרש"י קשה דהא אף בחוטין מצועין שבאזני הצנות איכא חששא דשלפא ומחויא כמש"כ רש"י ס"ה א' ובסוגיין בתוד"ה נזמי, וא"כ כש"כ

דתרי המיינא אסור, לכאורה ז"ע דהא טליתות גמורים לכו"ע שרי תרי, ואפ"ה לא התירו ללבוש תרי בדליקה.

שם אר"א האי רסוקא אי אית ליה מפרחייתא כו', לפרש"י ק"ק מאי שייטיה הכא, אבל לפירוש הרי"ף והרא"ש דהיינו מעין חגורה, ניחא.

ס' א' רנב"י אמר טומאה אשבת קרמית כו', נראה דרבא ור"ז נמי מודו דחשיב כלי מעשה, ונפקא מינה דאינו עשוי כטבעת, אלא דמשמע להו דמתני' משום תכשיט קאמר, ונפקא מינה דשנתקלקל החותם, ופשטא משמע דרבא ורנב"י לית להו דר"ז דתלי בפלוגמא דר"נ ורבנן, וס"ל דאף לרבנן לא חשיב תכשיט דאשה כיון דעיקרו נעשה לחותם, וכ"כ בתו' הרא"ש, וזה דלא כמ"ש תו'.

שם למאי חזיא אר"י הואיל ואשה אוגרת כו', לפרש"י ותו' משמע דר"ל דהכא איירי בשאוגרת שערה במחט, וקשה לפי זה לשון הואיל ואשה אוגרת, דהול"ל שאוגרת זה שערה, ועו"ק דא"כ בנקובה אמאי חייבת חטאת, סו"ס דרך מלבוש הוא כיון שאוגרת זה שערה, ולו"ד ז"ל היה אפשר לפרש דהכא לאו באוגרת איירי, אלא שהמחט תחובה בשערותיה סתם, ופרכינן למאי חזיא הא אין לה שום שימוש והוי משא, ומשינין דהואיל ואשה אוגרת זה שערה הלכך רגילות הוא שתחובים מחטין בשערותיה, ומסתבר גם שיש תועלת כשהיא תחובה שמונעת שלא יתפססו שערותיה, והוא מעין אוגרת, הלכך הו"ל כמלבוש וכתכשיט ולא כמשא, [אבל נקובה חשובה ולא בטלה לשימוש זה הלכך הוי כמשא], ופריך דיהא מותר, או כפרש"י משום שהוא מקום לנוע, או כפי' תו' דאינו חשוב למישלף ואחוויא, ומשני שאינה אוגרת אלא חולקת, וזהו אין שום שימוש כשהיא תחובה, ופריך דליהוי משא.

שם בחול חולקת זה שערה בשבת מניחתה כנגד פדחתה, לכאורה הול"ל לאחר שחולקת זה שערה מניחתה כנגד פדחתה, וצין בחול וצין בשבת, ומשמע דאחי למימר דבשבת אסורה לחלק זה שערה, ומתפרש דה"ק בחול גם חולקת זה שערה, ובשבת רק מניחתה כנגד פדחתה, וז"ע בתו' שהקשו לפרש"י דמנ"ל דאסור לחלוק זה שערה בשבת.

חששו טפי להחמיר, א"נ שלא היו להוטים כ"כ להתקשט.

שם ואר"ס מידי דהוה אדבנט של מלכים, כלומר דכשם דלצני מלכים חשיב אדבנט דאניסכא כמו דארוקתא, שמשמש מעשה בגד ולא חיישין דשלפא, ה"נ לכו"ע כיון שמשמש מעשה אדבנט ליכא למיחש למישלף, ואינו ענין לפלוגמא אי כל ישראל צני מלכים, וזו כונת רש"י.

שם א"ל רבינא לר"א קמרא עילויה המיינא מאי א"ל תרי המיינא קאמרת, לכאורה משמע דרבינא הוי פשיטא ליה דתרי המיינא שרי, ולא נסתפק אלא דקמרא עילויה המיינא גרע משום דאיכא למיחש דשלפא ומחויא, דלא דמי לטלית מוחצת ואדבנט של מלכים כיון דאית ליה גם אדבנט, ורב אשי אהדר ליה דאף תרי המיינא אסור, אבל קשה דלפי זה הו"ל לר"א למימר אפי' תרי המיינא אסור, וגם דוחק לומר דפליגי בדין תרי המיינא ולרבינא לא היה אפילו נידון בזה דשרי, ולפרש"י גם מוכח ממתני' דכל כתבי דאסור, ולכן נראה דרבינא נמי פשיטא ליה דתרי המיינא אסור, אבל קמרא עילויה המיינא הוי ס"ל דמדדן תרי המיינא אין כאן אסור, כיון דהקמרא משמש גם מעין תכשיט, ולא נסתפק אלא משום דכה"ג איכא למיחש על הקמרא דשלפא ומחויא, ורב אשי אהדר ליה דיש כאן אסור משום תרי המיינא, ואפשר דהטעם משום דהקמרא משמש גם להמיינא, וממילא ההמיינא מיותר, ולפי זה ההמיינא הוא דחשיב כמשא ולא הקמרא, דהקמרא הרי משמש גם לתכשיט, [ובאמת בעלמא בתרי המיינא ראוי להסתפק איזה מהן חשיב כמשא, אם זה שלבשו באחרונה, או דלא ידעינן הי מינייהו, וכן יש לדון אם חשיב כדרך הולאה או כלאחר יד, אם נימא דמדאורייתא חשיב חד כמשא], או דחד מינייהו חשיב כמשא, שאין לובשין הקמרא רק לשם תכשיט.

שם א"ל תרי המיינא קאמרת, מש"פ רש"י בחד לישנא דלהיתירא קאמר קשה דהא בעיא דרבינא מתפרשא צנידון קמרא דאיירינן ציה עד השתא, והיינו אי אית ציה משום שלפא ומחויא, וא"כ מה תשובה היא זו דתרי המיינא שרי, דהא מ"מ אחתי קמרא איכא למיסר משום דשלפא ומחויא כיון דאיכא נמי המיינא. — ומש"כ רש"י דמהא דלא שרינן בדליקה אלא אדבנט אחד מוכח

סנדל המסומר לצורך גופו ומקומו, מ"מ אין האיסור משום סרך הוצאה כמו כל לא יצא דפירקין, דא"כ הרי לא שייך למיגזר ציו"ט דשריא הוצאה מדין מתוך, אלא הוא איסור מיוחד ללכת בסנדל המסומר, והיינו דקתני לקמן בצרייתא דאסור אף לטייל בו ממטה למטה, וזה אף אי בכל לא יצא דפירקין שרי בחצר.

שם ר"א חמש זזה וחמש זזה, משמע דאם עשה רק באחד לא חשיב לנוי, ואם עשה בחצירו לחזק אסור לזאת אף זזה שעשה בו לנוי, דאל"כ מה צורך להזכיר זזה וזזה, ודוחק לומר דאי הוי קאמר חמש היינו מסתפקים דשמה בין שניהם קאמר.

שם ולא יטייל מזית לבית אפילו ממטה למטה, משמע דללכשו שרי ורק להלוך בו אסור, ומהא דמסיים אבל מטלטלין אותו לכסות בו את הכלי משמע דגם ללכשו אסור, ומיהו אפשר דנקטו לרבותא דראצ"ש דאסור גם לטלטלו.

שם וראצ"ש אסור, רש"י פירש גזירה שמה יצא לנועלו, ולכאורה חומרא יתירה היא, כיון דגם לנועלו גזירה היא, ויותר קשה דבסמוך אמרינן דמסתבר טעמיה דראצ"ש, ולו"ד ז"ל אפשר דהכא גרע מכל כלי שמלאכתו לאיסור, כיון דהכלי הוא שגורם את האיסור, וצב"ג ס"ל לראצ"ש דצטל מיניה תורת כלי, ולפי זה יתכן דכלי של איסור הנאה נמי יהא אסור לטלטלו לצורך מקומו לראצ"ש.

שם הא גופה קשיא אמרת נשרו רוב מסמרותיו אע"ג דנשתיירו זיה טובא והדר תני ארבע או חמש כו', צ"ע מאי קושיא, דילמא תרוייהו בעינן שלא ישאר אלא מיעוט ממה שהיה, וגם שלא יהיו יותר מד' או ה', לאפוקי שאם מתחלתו לא היה בו אלא ח' דאסור אם נשתייר ד', ולכאורה גם מוכח כן דהא ר"י לא שרי בעשה לנוי אלא חמש, ומבואר דבעשה לחזק אף אי ליכא אלא חמש נמי אסור, וע"כ דהא דשרי הכא הוא משום שנשרו רוב, ועוד דגם בלנוי לא שרינן אלא שמים מכאן ושמים מכאן ואחת בתרסותיו ואילו הכא שרינן בכל ענין.

ומיהו מהא דלעיל פרכינן עליה דר' יוחנן מהא דרבי מתיר עד י"ג, וה"נ פרכינן בסמוך אהא דרבי מתיר בנשרו עד שבע מהא דמתיר

מתני' לא יצא האיש בסנדל המסומר כו', לכאורה משמע דאשה שריא, דהא סיפא דלא ביחיד מסתברא דגם באשה כן, וא"כ איש דרישא יש לפרש דלמעוטי אשה מסנדל המסומר קאתי, וגם בסבא כן, ואפשר דבכלל אין דרכה של אשה בסנדל המסומר, ואיכא נמי למיחש דמחכו עלה, ולכן נקט איש אורחא דמילתא.

שם ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה, עיין מש"כ לעיל נ"ז ב' טעמא דמילתא, דאע"ג שלזשו לשם אותה כונה שבקמיע מומחה אפילו הכי אסור.

גמ' ושמעו קול כו', מש"פ תו' דהיינו קול של סנדל המסומר, נראה דלא אחי לאפוקי מש"פ רש"י שנהרגו ע"י דחיקתם בסנדליהם המסומרים, דלא מסתבר שמשום ששמעו קול של סנדל המסומר גזרו עליו, וגם לפי זה אין ענין של כינופיה דמה בכך ששמעו את הקול כשהיו בכוניפיה, אלא כונת תו' דמה שהציאו בגמ' הנך מימרי הוא להוסיף שגם שמיעת הקול שהפחידם נגרם ע"י הסנדל המסומר, אבל צמהרש"ל ומהר"ם לא פירשו כן. — ונראה דעיקר הדבר שהוא סנדל שדומה גם לכלי זיין ואין ראוי לנעלו, אלא שאין לחכמים לעשות תקנות בכמו אלה, ורק משום מעשה שהיה ראו חכמים אפשרות לגזור שלא לזאת בו בשבת, וממילא יצינו שאינו ראוי, ובירושלמי איתא שלכך לא גזרו גם בחול לפי דסתמא דמילתא אין לאדם אלא זוג אחד של סנדלים, וממילא יעשה סנדל שראוי גם לשבת, [ואפשר דהיינו רק בסנדל של עץ כמו שפרש"י במתני', שאינו עיקר המנועל, אבל מנועלים ראוי ליחד לשבת].

תוד"ה למאי חזיא אלא נראה לפרש כו', עי' מש"כ לקמן ס"ז א'.

תוד"ה לא לשלוח דברים שמלאכתן לאיסור, שמה כונתם לתפילין. (ביצה ט"ו א' ועי"ש עוד).

ס' ב' הכא כינופיה דהיתירא, נראה דר"ל דשבת ויו"ט האיסור מלאכה גורם את הכינופיה, וחשיבי יומא דכינופיה, אבל תענית ציבור אין היום גורם לכינופיה, אלא שנהגו להתכנס, והרי זה כמאורע שנהגו בו להתכנס.

שם אבל יו"ט ושבת כי הדדי נינהו כו', מכאן משמע דאף לרבנן דראצ"ש דשרו לטלטל

הוא מעיקרי המלצושים, וכמו שאמרו קנ"ב א' ודמנעלי צרגלוהי צר אינש, ואמרו קכ"ט א' לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקח מנעלים לרגליו, ואיך אפשר דלר"ה אינו אלא לשום צער ומי שפרסותיו קשות ראוי לו לילך יחף.

ואפשר דהנידון אם אפשר לשמש צמנעל כשימוש למכה כתחבוסת וכיו"צ לשום צער, דר"ה סבר דהנועל נעל אחת על רגל שיש צה מכה הרי הדבר מוצן דהאי גברא רגיל ביחף ולא לצב את המנעל אלא כעין תחבוסת למכתו למנוע צער שלא ינגף וכיו"צ, וממילא לא אתו למיחשדיה שהאחרת תחת כנפיו, וגם לא מחכו עליה, ודקאמר סנדל לשום צער עבד היינו הך סנדל שנועלו רק צו שיש צה מכה, א"נ כל הסנדלים משמשים לשום צער, ומ"מ אף מי שפרסותיו קשות ראוי לו לנועלם, אלא שזה האיש מהולכי יחף הוא ומשמש צו רק לזו שיש צה מכה, וחצ"ר סבר דלשום תענוג עבד, ואינה משמשת שימוש כתחבוסת וכיו"צ שאינו אלא למכה, והלכך אף הולכי יחף אם צא לנעול באחת שיש צה מכה הרי הוא נועל גם בשניה, ולא עבד אינש דנועל רק באחת א"כ יש מכה באחת המעכבתו מלנעול צה, ומסתבר כמו שהציא במלחמות לפרש דמודה ר"ה לחצ"ר, דכשאינו יכול לנעול צו שיש צה מכה, דמ"מ נועל באחרת, ואף זה בכלל דינא דמתני', אלא דר"ה חידש דגם כשנועל רק צו שיש צה מכה שרי, וחצ"ר פליג צוה דכה"ג ראוי שינעול גם צרגל הצריאה, ואף אם נימא דר"ה פליג אחצ"ר, יש לפרש דהיינו כשיכול לנעול גם צו שיש צה מכה, דס"ל לר"ה דצוה לא הקילו, דרק כשנועל צו שיש צה מכה הקילו לחשבה כתחבוסת וכיו"צ, ולא כשנועל בצריאה, אצל אם מינכר שמכתו מונעתו מלנעול צה, צוה נראה דלכו"ע מודה ר"ה דרשאי לנעול רק בצריאה, דלא מסתבר דצכה"ג יחייבו ר"ה ללכת יחף, דראוי לדנו כבעל רגל אחת.

בשני הפירושים שהציא רש"י, נראה דמסתמית תלמודן אית לן למינקט דהטעם משום דאתו לאוחוכי עליה, דטעם זה הוא מעין כל החששות דפירקין וגם שן של זהב אחד פירושא ברש"י ס"ה א' הוא מטעם זה, וכן צוגין לרבנן דר"ש ס"ה א', וגם זה טעם פשוט ולא הוצרכו בגמ' לפרשו, אצל אם הטעם כמו שהוא צירושלמי

בנוטה עד י"ג, משמע דנידון נוי לר' יוחנן ונידון נשרו שוין, וי"ל דס"ל לגמ' דאין להחמיר בנשרו יותר מצנוי, ואם צנוי שרינן חמש ה"נ בנשרו, ואע"ג דבנשרו לא נשתיירו שחים מכאן ושחים מכאן, והלכך אף בלא היה צו מתחלתו אלא ז' או ח' נמי שרי בנשתיירו ד' וה', ואע"ג דצנוי משמע דשרינן חמש אף בסנדל קטן, ואילו בנשרו הרי לא שרינן אלא צד', י"ל דהחם נמי בנשתיירו ד' חוץ מתרסותיו קאמר, וי"ע.

שם בפומצדיחא אמרין עשרין וארבע כו', לכאורה יש לפרש דהיינו נמי בנשרו רוב, ומשמע דכחמשים מסמרים היו, ואעפ"כ לא מלאו כולו שלא תהא קרקע אוכלתו, ושמא צריך כונה שלא תהא קרקע אוכלתו, וי"ע.

ס"א א' צהי מינייהו נפיק, יש להסתפק מי שרגלו אחת קצרה אם גם לא יצא ביחיד, דאפשר שלא אמרו אלא כששני רגליו שוות דצוה אם יצא ביחיד מחכו עליה וגם אתו למיחשדיה שהשני תחת כנפיו, אצל כשאין רגליו שוות, שפיר רשאי להצדיל ציניהם ולא יחכו עליה ולא יחשדוהו, צין אם ינעול רק בקצרה או רק בארוכה, או"ד ל"ש, וי"ע.

שם אר"ה באותה שיש צה מכה כו', א"א לפרש דהטעם רק משום דליכא למיחש דשליף כיון שצריך לו שלא תנגף מכתו, דא"כ באמת ראוי לו שינעול גם בשניה, ואמאי קאמר ר"י עשיתו מכה, הרי גם אם יש צו מכה ראוי לנעול גם בשניה, וכן רהיטת הדברים משמע דצומן שיש צרגלו מכה הרי זה סבה שינעול באחת, וכדאר"י עשיתו מכה על כונה זו, וכן מבואר בפרש"י שכתב א"נ מחכו עליה דלא חזו למכה, הא אי חזו למכה לא מחכו וצריך להצין מ"ט הרי אם אמרינן דאין אדם נועל נעל אחת משום שאין הדבר ראוי ונכון וגם מחכו עליה, א"כ מה נשתנה שיש צרגלו מכה ונועל צה, הרי סו"ס שפיר יכול לנעול גם באחרת כמו כל אדם, ומש"פ רש"י דפרסותיו קשות והולך יחף, אכתי אין זה מספיק דמ"מ כשצריך לנעול באחת ראוי שינעול גם בחצירתה, וגם צ"ע מאי קמפלגי אם סנדל לצער עבד או לתענוג, הרי הנידון רק אם מצוי שילך ביחיד צו שיש צה מכה, ובמה שנהגו הדבר תלוי, ולא צעיקר כונת תיקון המנעלים, ועוד דהא משמע בגמ' דמנעלים לרגליו

הרי החשש רק לכשיצטרך לחללם, דאין לפרש דלמ"ד לאו זמן תפילין טעם האיסור משום דחשיב כמשא, דהא מסקינן בסמוך דדרך מלבוש עבדא, ואין לומר דהיינו מדאורייתא אבל מדרבנן החמירו דלא חשיב מלבוש ותכשיט, דלא אשכחן דגזרו חכמים כה"ג, וגם אינו מענין פירקין דאירי רק בחששות שמא יבא לידי הוצאה, ולא בתקנה דחשיב משא, וגם אין לומר דלמ"ד שבת לאו זמן תפילין היינו למ"ד דאסור להניחם, דא"כ אין איסור מחודש לנאת בהן אלא סתם איסור דאורייתא להניחם, ואינו מענין פירקין, ועי' בתוי"ט ובתו"ח בזה, ועי' במ"א סי' ש"א ס"ק י"ב, ובטור נמי פירש הטעם משום דילמא אחי לאתויי אף דפסק דשבת לאו זמן תפילין עי"ש.

שם דילמא אחי לאתויי ברשות הרבים, פירש"י אם בא ליפנות, ובתו' כתבו לקיים הגירסא דילמא מפסקי לענין של יד שאין צריך לחלוט, ונ"ע דהא רק לענין כניסה לביהכ"ס שייך לחלק בין ש"ר לש"י, אבל ודאי אם הוצרך ליפנות או אפי' רק להפיח נמי צריך לחלוץ גם של יד ואמאי לא נחוש לזה דשכיח טפי מטבילה של מזה וכיו"ב, וגם חשש דמיפסק קשה לחדש בתפילין שאינם תלויים ברצועות, ומה בין זה לחגורה, ונ"ע.

שם מ"ט דרך מלבוש עבדא, מלשון זה משמע דאף אם היו פסולין נמי פטור.

שם אר"פ לא תימא כו' דיקא נמי כו', לכאורה פשיטא דהא בהדיא קתני בזמן שאינו מן המומחה, ויש לפרש דהיה מקום לומר דמומחה קמי' פשיטא דבעי, ומתני' אחי לאוסופי דבעי נמי מומחה גברא, והיינו דקאמר לא תימא עד דמומחה גברא ומומחה קמי', כלומר דמתני' אף מומחה גברא קאמר.

שם אחד חולה שיש בו סכנה ואחד חולה שאין בו סכנה לא שנכפה אלא שלא יכפה, רש"י פירש שהוא ממשפחת נכפין וחושש שלא יכפה, ולפי זה מתפרש צבירא גמור, וק"ק דא"כ היה ראוי לומר ואפילו שלא נכפה אלא שלא יכפה, ולישנא דברייתא מתפרש דאחולה שאין בו סכנה קאי והיינו שיש לו החולי אלא שעכשיו אינו נכפה, אבל צבירא גמור לא שמענו, ונראה דמיאן רש"י בזה משום דזה פשיטא שאין הנידון בשעה שהוא נכפה, דאז אינו מהלך וגם אינו צר דעת באותה

משום דאחו למיחשדיה שמתלטל את השני, כל כי האזי היה ראוי שיפרשוהו בגמ' שאין הטעם פשוט למיגזר מפני החשד, ולא אשכחן דכוותיה, וגם אינו מענין החששות דפירקין.

שם א"ל עשיתו מכה, אע"ג דר"י ודאי לא היה דרכו לילך יחף, וא"כ אף אם יש מכה צימין נמי עתיד לנעול של שמאל, מ"מ ה"ק ליה עשיתו מכה כדתנן שיוצא ביחיד, ואה"נ דלגבי ר"י גם במכה לא היה יוצא ביחיד.

הר"ח והר"ף פסקו כחז"ר משום דר"י כוותיה קאי דאמר עשיתו לשמאל מכה, וכבר כתב בצעה"מ דפשיטא דסוגיין איפכא דהא מסייעין לר"ה ורק דתינן דמאי אחי נמי כחז"ר, ואפשר דכוונתם משום דלר"ה אחי ראוי לכל מי שנועל מנעלים שיעול גם בזו שאין בה מכה, ורק מי שפרסותיו קשות והולך יחף, דרכו לנעול רק בזו שיש בה מכה, וא"כ לא היה ראוי לר"י לומר עשיתו מכה, ודוחק לפרש עשיתו מכה בשאר כל אדם וכמתני', ואף שבגמ' לא סיימו ה"נ מסתברא אדיוויא דכחז"ר ס"ל מ"מ אכן מסבירא אמרינן לה, ומעיקרא דס"ד דעשיתו מכה מתפרש על ימין הוא דחקינן בזה ומסייעין לר"ה, אבל לומר דמפרשין דעשיתו מכה מתפרש נמי שפיר אשמאל, תו אדרבה אמרינן דדוקא אשמאל יש לפרש, וצבהגר"א משמע דהר"ף היה לו גירסא אחרת.

שם דאר"י כתפילין כך מנעלין כו', הא דנקט לה בהאי לישנא ולא קאמר סתם דנועל של שמאל תחלה, אפשר דהוא משום דנפקא מינה באיטר, ואף שהוא איטר יד ולא איטר רגל מ"מ נועל של ימין תחלה כיון דמניח תפילין ציד שכנגדה. — ויש להסתפק אם גם לענין חליצה יליף ר"י מתפילין שיש להחשיב השמאל ויחלוץ של ימין תחלה או דרך לענין נעילה יליף מתפילין.

שם והרואה לסוך כל גופו כו', אבל ברחינה פשיטא דעבד הכי שע"י שרוחץ ראשו ממילא המים נופלים על גופו ורוחץ כולו.

שם אר"ס ל"ת אליצא דמ"ד שבת לאו זמן תפילין כו', נראה דגם למ"ד שבת לאו זמן תפילין נמי הטעם דלא יא' הוא משום דילמא אחי לאתויי ברשות הרבים, אלא דלדידיה הדבר פשוט יותר לחוש לכך דכיון דליכא מזה שפיר יש לחוש בכל שעה שימלך ויטלם צידו, משא"כ אי זמן תפילין

חיישין שמא לאחר שיהיו צידה תשכח שהוא שבת ותטלטלם, והיינו דאשמועינן דקמיע שרגיל לקושרה ולהתירה נמי ראוי לזאת זה ואף ראוי להתירה ולקושרה כשהוא ברשות הרבים, [ומש"כ תו' לעיל שם דברים שאין רגילות להסירם, היינו כמו מישלף ומחוי, אבל אף בגדים שלפעמים הולך בלעדס נמי שרי וכמש"כ].

ס"א ב' היה כתוב על ידות הכלים כו', עי' מש"כ בערכין ו' א'.

שם חלל ליכנס בהן צביה"כ מאי יש בהן קדושה כו', יש לעי' מאי קמיבעיא ליה, והא לקמן ק"כ ב' פשיטא לגמ' דאף צפני השם הכתוב על בשרו אסור לעמוד ערום, אף דעל בשרו לאו מקום כתיבה הוא כלל, כש"כ בקמיע שיש בה שם, וי"ל דאם הכתב שעל הקמיע גלוי באמת פשיטא דאסור, ולא קמיבעיא ליה חלל בזמן שהכתב כלפי גופו או שהקמיע כפולה והכתב מצפנים דלא מתחזי הכתב, ובזה קמיבעיא ליה אם הקמיע עצמה חשיבא כגוף הקדושה ואסור או לא.

ס"ב א' והתניא ר"א אומר ובלבד שלא יאחזנו צידו ויעצירו ארבע אמות ברשות הרבים, בפשוטו נראה דמהא דקאמר ויעצירו ארבע אמות ברשות הרבים משמע דאיסורא דאורייתא קאמר דאל"כ לא הול"ל חלל ובלבד שלא יאחזנו צידו, וי"ע למה לא פירשו כן בתו', [ויעיין בס"א סק"ז ולק' קי"ג א' שכתבנו דלשון ובלבד משמע שהאיסור ידוע ולא שכאן בא ללמדו, דא"כ הול"ל אבל לא כו'], ומש"כ דליכא מראית עין בדנקיט ליה בקוממו, י"ע דהא ודאי מינכר גס בכה"ג וגם אין דרך להלך באגרופ קמוץ, [וגדולה מזו מצאנו לפירוש הירושלמי שצ"ע לעיל ס' א' דבהולך בנעל יחיד איכא חשדא דנקיט לאידך תחת כנפיו]. — עי' מש"כ לעיל נ"ז ב' בחילוק שבין דרך מלבוש לאחוזו צידו.

שם והרי תפילין דמחופה עור כו', אע"ג דשאני תפילין דהצית מיוחד לכך ומצותו בכך וגם הוא קדוש בקדושת תפילין, לא ס"ל לגמ' לחלק בכך, ומיהו בזה דמשני התם משום שי"ן ע"כ לחלק בכך וכמ"ש להלן.

שם התם משום שי"ן כו', אע"ג דהכותב שי"ן לחוד אין בו שום קדושה וכדאיתא ביו"ד

שעה, ופשיטא דכשאנו נכפה קאמרינן דשרי לזאת, וע"כ דאחי לאשמועינן דאף שלא נכפה מעולם נמי שרי כשחושש שלא יכפה.

שם וקושר ומתיר אפי' ברשות הרבים, מדנקט אפי' ברשות הרבים משמע דגם ברשות היחיד איננו ריך לאשמועינן דשרי, והיינו נמי דהקדים קושר, דאי ברשות הרבים היה ראוי להקדים מתיר שהרי ינא כשהוא קשור, והיינו כמש"כ תו' לעיל נ"ז א' דאשמועינן דאף שרי ללבוש לכתחלה בשבת ולזאת זה, דעדיף מפלפל וגרגיר מלח שלא הקילו חלל בהיו צפיה מערב שבת. — [ומשמע דלא חיישין בקמיע לשמא מיפסיק ואחי לאתויי כדחיישין בזגים ובכבלא דעבדא לעיל נ"ח א', ואפשר משום שאין זה כוזב או דרגילין לקשור בטוב וכמש"כ תו' שם לעיין וגין דבני מלכים].

רמ"מ הדבר קשה דא"כ הול"ל ואף קושר לכתחלה בשבת, דומיא דפלפל וגרגיר מלח דקמני ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת, ועו"ק דא"כ הא דקמני אפילו ברשות הרבים אינו מעין חידושא דרשות היחיד, דהתם החידוש דאף שלא היה לבוש בו מערב שבת מ"מ שם מלבוש עליו, ולענין זה אין לחלק בין רשות הרבים לרשות היחיד, וא"כ אפי' ברשות הרבים הוא סתם חידוש דמותר להתירו ברשות הרבים ולא חיישין שיטלטלנו וכמש"כ תו' שם, ולו"ד ז"ל היה אפשר לפרש דזה שלא נכפה ורק חושש שלא יכפה אינו לובשו תמיד והוא רגיל לקשור ולהתיר, ואשמועינן דאפ"ה שרי לזאת זו וגם ראוי להתירו ולקושרו ברשות הרבים, [והקדים קושר משום דבעלמא אמרינן הקושר והמתיר], דלא אסרו חכמים לזאת צבג שלפעמים מסירו, וכל התכשיטים זימנין דמסירה ונוטלתם צידה, וכן חוטין שצראשה כשם שצנודמנה טבילה של מנזה נוטלתן צידה, כך גם בלא טבילה לפעמים נוטלתן צידה, ואפ"ה אי לאו דחיישין לשלפא ומחויא או לטבילה של מנזה, לא הוי גזרינן בזה, דכל שפושטתו שלא לשום מטרה חלל שחפזה להסירו, בזה לעולם מידכרא שהוא שבת, דכשם שאין חוששין שיתטלטל דברים הסמוכים לה, ומותרת גם לאחוז צידה כל מה שתרצה ואין חוששים שחויאס דאיסור, כך גם מותרת ליטול ממלבושיה, ולאחזם צידה, וכמש"כ תו' שם, ולא

סימן רע"ו ס"י דהוא נמחק, מ"מ הכא דמנחות
בכך מהלכה למשה מסיני וגם הצית הוא צמנות
תפילין, שפיר מהני השי"ן להוסיף בו קדושה,
והיינו דמיינתין דהוא מהלכה למשה מסיני, אבל
בחיפוי הקמיע אף אם כתב עליו שי"ן מבחוץ
לכונת מקלפת שם נמי נראה דשרי ליכנס בו
לציהכ"ס.

מתני' לא תנא אשה צמחט הנקובה כו', צמחט
התחובה בצגדה או בשערה ללא שום
שימוש איירי, אלא דדרכן בכך שיהיו המחטין
מוזמנים להן אם לחלק בה שערה או לאגור, או
לסגור מפתחי חלוקה, וכמש"כ תו' י"א ב' דהכא
לכו"ע אורחיה הוא, ולפי זה למש"כ תו' ס' א'
דהא דפריך התם בשבת למאי חזיא היינו דהוי
משא, נמנא דאין חילוק בין נקובה לאינה נקובה,
והחילוק הוא רק בין אם יש לה טם של זהב
בראשה דאז חשיבא תכשיט לבין אם אין לה טם
של זהב בראשה, וי"ל דסתם אינה נקובה יש לה
טם של זהב בראשה, והיינו דסתם לה התנא,
ולמ"ש צ"י ס' ש"ג דצנקה אף אם מעמדת
בה קשוריה בשעה שיוצאת נמי חייבת חטאת, נמנא
דבאמת יש חילוק בין נקובה לאינה נקובה אף
בשאין לה טם של זהב באם מעמדת בה קשוריה,
דצנקה חייבת ובאינה נקובה פטורה, או דשריא
לכתחלה אם ליכא למיחש למישלף, אבל דבריו ז"ל
ז"ע דכיון דבאינה נקובה כשאינה אוגרת בה שערה
חייבת חטאת, וכשאוגרת או שמעמדת קשוריה
מותרת לכתחלה, [וכמש"כ הרא"ש, וכפשטה דגמ'
לעיל שם דתהיו כצירית ותשתרי], הרי ע"כ דמה
שאוגרת או מעמדת קשוריה משוי לה כמלבוש,
וא"כ איך יתכן דצנקה יחשב כה"ג דרך הוצאה,
נהי דאיכא למימר דכיון דאינו מבטלה לשימוש זה
לא חשבינן לה כמלבוש ולא שריא לכתחלה, אבל
מ"מ לא יתכן לחשבה כדרך הוצאה בזמן שממששת
שימוש מלבוש, וכבר חלק עליו הצ"ח בזה, ובטור
שם כתב וז"ל ולא תנא צמחט שמחלקת בה שערה
אפי' אם הוא עשוי להתקשט בו אבל מחט
שמעמדת בו קשוריה יכולה לנאת בה ולא תנא
צמחט נקובה ואם ינאה חייבת ובשאינה נקובה לא
תנא ואם ינאה פטורה, הנה משמע מלשוננו דרך
בגוונא דבאינה נקובה נמי לא תנא, בזה הוא
דצנקה חייבת, אבל בגוונא דבאינה נקובה שריא

לכתחלה, בזה ליכא חיובא צנקה, [ובשו"ע באמת
שינה מלשון הטור], ועי' צנהגר"א ס' ש"ג ס"ט
שכתב ג"כ דלדעת תו' ס' א' דלרב יוסף מיתוקמא
צמחט שאינה נקובה שאינה תכשיט, ובאינה אוגרת
חשיב משא, ומ"מ באוגרת שריא, דלפי זה אף
צנקה ראוי להחיר באוגרת, אלא דלפמש"פ דלרב
יוסף מיתוקמא באוגרת, א"כ הרי משמע דצנה"ג
צנקה חייבת חטאת, וכמשה"ק לעיל ס' א' עי"ש,
וז"ל דהו"מ למיפוך הכי, אלא דצנקה פריך
שפיר, ודוחק, ולמה שזדדנו לעיל שם דלא איירי
באוגרת אלא דמ"מ מהני קצת, בזה יש מקום לחלק
בין נקובה לאינה נקובה, וכבר הביאו אחרונים ז"ל
דבא"ר הניח ד"ו צ"ע. — דברי המ"א צסק"ו
הם צנקה שממששת להעמיד קשוריה, אבל עכשיו
תחובה סתם, והצ"ח צ"י ש"א גם בזה ס"ל דלאו
דרך הוצאה הוא, אבל כשעכשיו משמששת להעמיד
הקישורים בזה אין מדבריו ראייה.

הא דצסימן ש"א ס"א הביא צרמ"א המקילין
צמפתח שמחובר לאגורה, אין מזה סתירה
למ"ש הצ"י דמחט הנקובה שמעמדת בה קשוריה
חייבת חטאת, דשאני התם שהמפתח מחובר
לאגורה בקציעות, וכן צמפתח צצסכ"ג שם נמי
יש לפרש הטעם משום שמחוברת וגם משמע התם
דדרכה בכך.

גמ' אלמא קסבר עולא כל מידי דחוי לאיש לא
חזי לאשה כו', יש לעי' מג"ל, דילמא רק
צטבעת קאמר לה, ומשום דידע דצטבעת אין דרכו
של איש באין עליה חותם ואין דרכה של אשה ציש
עליה חותם, אבל צשאר מילי שמה איכא דחוי לאיש
ולאשה, ונראה מזה דפשיטא לגמ' דשינוי זה של
יש עליה חותם או אין עליה, אין בו כדי לקלקל
את תורת התכשיט שעל הטבעת, ורק מה שנהגו
זה לאיש וזה לאשה הוא הגורם שבאין עליה חותם
לא חשיב תכשיט לאיש, לפי שאומרים שמתקשט
בשל נשים, וכן ציש עליה חותם לאשה, נמי מה
שהוא של אנשים, הוא הגורם שאינו תכשיט לאשה.

ונראה דרק צתכשיטין מהניא הך סברה, אבל
צמלבוש גמור, אף שהחליפו של איש בשל
אשה או איפכא, אין בו חיוב חטאת, [ואף שעברו
צלא ילצש], דסו"ס מלבוש הוא.

שם מתיב ר"י הרועים יוצאין צשקין כו' נשים
עם צפ"ע הן, ס"ד דכל שנקבעו השקין

ברמז"ן ריש פירקין שהציא הכ מוספתא, וכן הא דבירושלמי דר"ג ירד לטייל בחצרו ומפתח של זהב בידו, וגערו בו חביריו, והיינו דאיתריך לאשמועינן דאע"ג דמשמש גם כחכשט אפילו הכי חייבת חטאת.

שם בד"א כשיש בהם זושם אצל אין בהם זושם חייבת, אע"ג דר"א קאמר לה, אצל הוא הדין לחכמים דהא אדרבה ר"א מיקל טפי, ומבואר דר"א לא גזר יש בהם אטו אין בהם, אף דהדבר קרוב לגזור דזימנין דנגמר הזושם כשהיא ברשות הרבים, וכן בחכמים אמרינן לעיל דטעמייהו משום דילמא שלפא ומחויא, ולא אמרינן אטו אין בהם.

שם דהא אין זה זושם כפחות מכשיעור בכלי דמי כו', אע"ג דהמוציא בשמים שאין בהם ריח יותר מן הכובלת נמי חייב, וא"כ ה"נ תחשב הכובלת כבשמים, ואין לומר דהיינו דמשני רב אשי, דלא משמע כן בלשונו, אלא דחייב על הכובלת משום שאין אל מה לטפלה, וכן פרש"י, ולא משום דהכובלת כבשמים, ותלוי שיעור ההוצאה כמוציא כובלת ולוחית, י"ל דכיון דהכובלת יש לה תורת כלי ושימוש אחר, לא שייך להשגה כבשמים, ואם אי אפשר לחייב עליה, הרי גם אי אפשר לחייב על הריח שבה דכפחות מכשיעור חשיב ועוד גרע, הלכך על כרחך לדון אם אפשר לחייב על הכובלת עצמה.

ס"ג א' מתני' רא"א תכשיטין הן לו, היינו שאינו חייב חטאת, אצל מודה ר"א דאסור לזאת בהן, משום דמיחוי כאזיל למלחמה וכדאסרינן ס' א' שריון וקסדא ומגפיים וכמו שפרש"י ס"ד ז', ולא משמע דלר"א דתכשיטין הן לא מיחוי כאזיל למלחמה, דא"כ הו"ל לאיפלוגי נמי בשריון וקסדא, וגם במיחוי כאזיל למלחמה אין לשמש אלא במה שנהגו ולא בעיקר הנידון אי חשיבי תכשיטין. — [ומשמע דר"א אכולהו פליג, ולכאורה תריס ואלה צידה נקיט להו, ומשמע דשייך תכשיט אף בדנקיט להו צידה, עי' לעיל ס"ז ז' במפתח שצידה ובמש"כ שם].

ועוד נראה דלר"א אסורין מדרבנן משום דדמו למשא וכדס"ל לרבנן מעיקר הדין, דהא לקמן קל"ח א' אמרינן דליכא מידי דרבנן מחייבי חטאת ור"א שרי לכתחלה, והיינו משום דעכ"פ

לרועים, הרי זה גורם דלא ליהוי מלבוש לכל אדם, דיאמרו שהוא לובש של רועים, ומשני דשל אשה לאיש גרע טפי, ולא אמר עולא אלא בשל איש לאשה או איפכא, ונראה דס"ל לגמ' דהני שקין לאו מלבוש גמור הוא שאינו אלא כיסוי על ראשם מפני הגשמים וכיו"ב, וכדקתני סיפא אצל לא בחיבה ולא בקופה ולא במחללת (גדרים נ"ה ז'), אצל במלבוש גמור הא לא מהני האי טעמא וכמש"כ לעיל.

שם ואי אמרת נשים עם צפ"ע הן והא מ"ע שהזמן גרמא כו', אף אי בעלמא לא אמרינן נשים עם צפ"ע הן, נמי הו"מ למיפריך דבתפילין אין ענין תכשיט אלא מחמת מצוה, ואי שייכא המצוה בנשים אם משום שמצוות, או משום דאף שאין מצוות יש להן שכר, הרי לכו"ע שפיר חשיב כתכשיט, ואם אין להן ענין במצוה זו, ודאי לא שייך שיהא תכשיט משום דאיש מצווה בהן, אלא דעדיפא פריך דכיון דחזינן דאף במצוה דאיש חשיב תכשיט גם לאשה, כש"כ בתכשיטין דאיש, וא"ת אמאי לא משני דאף דהוי מ"ע שהז"ג מ"מ שייך גם בנשים כאינו מצווה ועושה, וי"ל כדאמר עירובין ז'ו ז' דר"מ לית ליה נשים סומכות רשות. — [עי' מש"כ בהל' תפילין ס"י סק"ד בענין תפילין בשבת].

שם באשה גזברית עסקינן, פי' ולא שייך לומר דמאי דחוי לאיש לא חוי לאשה, [עי' מש"כ בזה לעיל], דשפיר איכא גם נשים גזבריות, וחשיב כתכשיט, ואינו ענין לנידון אומן דרך אומנתו דפליגי ביה תנאי לעיל י"א ז'.

שם א"ר מכבנתא, פרש"י שקושרת מפתחי החלוק, והיינו שמיוחדת לכך, אצל השתא איירי מתני' שמוציאתו לשם תכשיט ללא שימוש, ואמרינן שאינו אלא להראות עושר, ולא חשיב תכשיט, עי' במ"ז סימן ש"ג סי"א.

שם כי קאי אדר"מ דאמר חייב חטאת א"ל פטור, פרש"י ואע"ג דס"ל מותר לכתחלה, ולמש"כ לקמן ס"ג א', באמת היה ר"א אוסר, אי לאו דרבנן פליגי אר"מ, עי"ש. — [ועי' עוד בס"י י"ד סק"ו].

ס"ב ב' לא תנא אשה במפתח שצידה כו', בתוספתא איתא באמצעה, ויעויין

תכשיט הוא, דאילו לפרש"י דמשום דלא מיגליא שוקה, א"כ לא הו"ל לאדכורי דטהורה.

שם צירית באחת, היינו שזה סוג כזה שאין עושין אותו אלא באחת, דהא הנידון על הצירית הוא אף קודם שלצטתה, והרבה ציריות צעולם, ולא שייך לומר דליכא אלא אחת, (ואפשר שהוא עבה יותר ואם יעשו שמים יפגעו אחת בחצירתה).

שם א"ל ר"ה אלו ואלו בשמים ומטילין שלשלת ציניהן כו', ובכצלים יש ויין לתליית השלשלת משא"כ בצירית.

שם ושלשלת שבו משויא ליה מנא כו' משפחה אחת כו', יש לעי' אטו משפחה אחת רובא דעלמא הוי, והרי בסתמא לא לכך נעשה, וז"ל דמ"מ לאו תשמיש הכלים הוי הך שלשלת, ותו הו"ל כתכשיט אדם, ומ"מ אי לאו דמשכח"ל ביה תשמיש לאדם, הוי חשבינן ליה כטפל לכצלים, ועי' ברמב"ם וצמה שהועתק מספר כלים. — מהא דמייחנן הכא הא דמשמיע קול, היה נראה דלריך לזה למסקנא למימר דשימוש להקטין הפסיעות חשיב נמי תשמיש אדם, ומשמע מזה דחשיב כלי תשמיש ולא תכשיט, וז"ע.

— נדפס בספר כלים ס"ד סק"ה —

שם צירית תחת אצעדה עומדת, פרש"י להחזיק בתי שוקיה וטהורה דלאו לנוי היא וכלי תשמיש נמי לא הוי אלא כלי המשמש כלי דומיא דטבעות הכלים כו', ובטבעות הכלים פרש"י לעיל נ"ב צ' דטהורין לפי שאין תכשיט לכלי, והנה כלי המשמש כלי, מקבל טומאה, כמו קולב של מנורה בר"ש כלים פ"א מ"ב, וכן סתם קולב לעיל ס' א', וכן משמשי הדלת כמו זיר ופוחה היו טמאים אי לאו משום שנעשו לשמש עם הקרקע כדחנן שם פ"א מ"ב, וע"כ יש לפרש דהצירית אינו נחשב כמשמש לבתי שוקים, רק כעין תכשיט להם אלא שיש לו שימוש להחזיקם, [ובאמת כן הוא בסברא, דהרבה יותר נוח לעשות ולשמש במחזיקים מבגד וכיו"צ מאשר ממתכת, וע"כ דמשום תכשיט הוא דעושים ממתכת], והיינו דכתב רש"י דומיא דטבעות הכלים, דטהורין לפי שאין תכשיט לכלי, דה"נ צירית כתכשיט הכלי חשיבא, והדבר מוכח עוד בסמוך דאמרינן צירית באחת, וע"כ ר"ל דהיינו סוג כזה שאין עושין אותו אלא באחת, דהא הנידון בקב"ט הוא גם כשאינו על השוק, ומה

ראוי לגזור כיון דלרבנן ס"ל דהוי מלאכה גמורה, ואף אי פליגי תרי תנאי נמי ליכא דמר מחייב חטאת ומר שרי לכתחלה, ורק רבים יכולים להחזיר לכתחלה מה שיחיד מחייב חטאת, עי' רש"א שם, והיינו דאמרינן התם מי סברת ר"א אדר"מ קאי אדרבנן קאי, וממילא כיון דרבנן סברי דהוי משא, ע"כ ראוי לר"א מיהא למיגזר מדרבנן משום דדמי למשא, וכן נראה דהא דאמרינן לעיל ס"ב א' כי קאי אדר"מ דאמר חייב חטאת א"ל פטור, היינו דבאמת ראוי להיות פטור אבל אסור, ומשום דדמי למשא כיון דר"מ ס"ל דהוי משא מעיקר הדין, ונתיישב משה"ק תו' ג' א' ד"ה צר, ורק כשחכמים חלקו על ר"מ והכריעו דהוי תכשיט אלא שגזרו משום דשלפא ומחויא, אז חלק ר"א עליהם והחזיר לכתחלה.

ס"ג ב' אר"י צירית זו אצעדה כו' ה"ק צירית תחת אצעדה עומדת, פרש"י דצירית צרגל במקום אצעדה שביד עומדת, וצריך לפרש דלפי שיש ביד צמיד והוא קרוב לכף, ויש אצעדה שהוא בגובה שביד, לכך בא לומר דצירית צרגל אינה סמוך לכף אלא למעלה במקום אצעדה שצורע, אבל ק"ק דהא משמע דלישניה דר"י הוא צירית זו אצעדה, ואיך מתפרש במקום אצעדה שביד, ועו"ק דמי לא הו"מ למימר צירית בשוק, ומה מקום להזכיר דומיא דאצעדה שצורע, ועו"ק דהא צעדות שבישע' ג' היינו בשוק וכמו שהוא בתרגום שם, והו"ל למימר צירית זו אצעדה, ובפ' מטות פרש"י דאצעדה היינו שצרגל, ולפי זה מתפרש בפשוטו דצירית זו אצעדה דהיינו שמשמשת במקום אצעדה, וכדמסקינן דתחת אצעדה עומדת, אלא שאינה תכשיט, והא דכתב בשמואל צ' ואצעדה אשר על זרועו, היינו דגם ע"ז נופל שם אצעדה, ואדרבה מדפירש שעל זרועו משמע דסתם אצעדה אין הכרח שהוא צורע, ובתו' הרא"ש הביא דבתרגום ירושלמי מתרגם אצעדה קטלא דעל דרעיהון, אבל לפי מה שהוא לפנינו י"ל דהוא תרגום של צמיד, ועי' בתרגום יונתן דמשמע דאצעדה היינו שעל הזואר, ובתרגום ירושלמי משמע שהוא על הראש.

מהא דשנה התנא צירית טהורה ויוצאין בה בשבת משמע דחד טעמא דהא דטהורה ובהא דיוצאין, והיינו כפירוש תו' דהטעם משום דלאו

שם אצל שתי טבעות כו' ושלשלת מוטלת ציניהן כו' מפני שהן תכשיטי הצנות כו', פשטות הגמ' משמע דלאו משום תכשיט הוא, אלא משום דהו"ל כלי מעשה שמעבד גודל הפסיעות, ואפשר דקושטא הוא דכיון דעשוי לשימוש האדם ולא לשימוש הכלים, ממילא חשיב נמי תכשיט דאדם, דהא עושין אותו צנוי, כדחזינן דאיכא למיחש דמישלף ומחוי, ואה"נ דאף אם לא הוי חשיב תכשיט היה טמא משום כלי מעשה, והוכרח רבנו לכך דמשמע דלעולם ככלים טמאים, אף צנשויות, ואף צאלו שפסיעותיהן קטנות, דסתמא תנן ככלים טמאים, ואילו משפחה אחת הוא דהויא שפסיעותיהן גסות, ומדין כלי מעשה לא היה ראוי לטמאות אלא צאלו שכוונתן לשמש בו ככלי מעשה והיינו רק ההיא משפחה, אצל מדין תכשיט שפיר טמא לכו"ע, וכיון דלפעמים יש בו צורך לאדם כבר נכנס בדין תכשיט אדם ולא תכשיט הכלים, ולכך טמא אף צאלו שאין צורך להם למעשה ידיה ומ"מ לובשין אותו. (כלים ס"ד סק"ה).

שם מניין לתכשיט כ"ש שהוא טמא מציץ כו', פרש"י שהוא דבר מועט ומנאז עם תכשיטי כהן, וצ"ע דהא צריך לעשות ציץ, ומאי הוי לקרא למיעבד אם אינו מקבל טומאה, ואפשר דמעיקר הדבר אנו למידין דאם הצריך הכתוב לעשות ציץ ש"מ שיש חשיבות גם לשיעור זה, וממילא ראוי למיהב ליה שם תכשיט כשנעשה לתכשיט, אצל צתו' הרא"ש כתב דיליף מדאיתקש לצגדי כהונה דכתיב ואלה הצגדים אשר יעשו וכתב ועשית ציץ.

הא דיליף לכל שהוא מציץ דשיעורו צ' אצבעות, נראה דהוא משום דמדאורייתא שיעורו כל שהוא וכמש"כ תו' סוכה ה' א' ד"ה ואל, ואפשר דלשון ציץ מתפרש על כל שהוא, דציץ היינו מלשון ציץ, והוא תחלת הפריחה וכדכתיב צמטה אהרן וציץ ציץ, וכן מציץ מן המרכיב, ולפי זה ל"ק מטבעת, וצ"ע מה נתקשו צתו', ואפשר דכיון דצריך לכתוב עליו קדש לה', ע"כ שיהא גדול קצת שיהא אפשר לכתוב, וממילא הו"ל גדול מטבעת, אלא שאפשר לעשותו דק באופן שיהא משקלו וכמות הזהב שבו פחות מטבעת, וזו כונתם בתירוט.

שם ומנין לאריג כ"ש שהוא טמא מאז צגד, צתו' כתבו דצעי שיהא מטלטל מלא וריקן, אלא

שיץ באחת, הלא יכול לשים גם שנים, אלא ודאי סוג מיוחד הוא שאין עושין אותו אלא באחת, ואם כל מטרתו להחזיק צתי שוקים, הרי היה ראוי לעשותו צניהם, אלא משמע דהוא תכשיט ותכשיט זה אין רגילין לעשותו אלא באחת, והיינו נמי דומיא דאצעדה דהוי נמי תכשיט.

לשון אחר נראה דהא כלי מתכת שאין לו שם צפני עצמו טהור כדחזינן כלים פ"א מ"ב דצריך שיהא לו שם צפני עצמו, וצריך שזכה לשם צפני עצמו מחמת תשמישו, אצל אם תשמישו אינו מוכה לו שם צפני עצמו אלא שזכה לכך משום שהוא תכשיט הכלים, הרי דינו כאין לו שם צפני עצמו, דתכשיט הכלים אינו טמא, וצ"ל זה אין לו שם צפני עצמו, וזהו ענין צירית דמחמת שימושה להחזיק צתי שוקיים אינה ראויה לשם צפני עצמה, ורק משום תכשיט הכלים קבעו לה שם צירית, הלכך טהורה, וכן צפיה"מ כאן הזכיר טעמא דיש לו שם צפני עצמו לחלק צין צירית לככלים, ועי' כלים ס"ד סק"ז. — ולהאמור משמשי כלים שיש להם שם צפני עצמן טמאים, ורק אלו שאין להם שם צפני עצמן, או שיש להם שם משום שהם תכשיטי הכלים, אלו טהורין.

מש"כ תו' דצירית גנאי הוא לה כיון שאינו אלא באחת, נראה כונתם דאינו תכשיט חשוב, דהעשירות לובשות ככלים, וצירית נעשה לצנות עניים, שהוא סוג מיוחד שאינו אלא באחת, אצל אין לומר שאין בו כלל ענין תכשיט והוא רק להחזיק הצתי שוקים, דא"כ כיון שיש לו שם צפני עצמו ראוי שיהא טמא אף שממש רק את הכלים כמו קולב וכיו"צ כמש"כ לעיל, ועוד דאין יתכן שלא יהא אלא באחת כששימושו נחוש צניהם, אצל אם הוא תכשיט שפיר י"ל שסוג זה של תכשיט אינו אלא באחת, ואפשר גם שהוא עשוי בצורה כזו שקשה ללבוש שנים.

רמב"ם פ"ט מה"כ ה"ד טבעת אחת שמניחין הצנות צרגל אחת כו' מפני שאין עליה צורת כלי תכשיט כו', מש"כ רבנו אחת ר"ל אחת אחת, ועיקרו שאין הטבעות מחוברין בשלשלת, ואפי' הניחו שמים צתתי הרגלים נמי טהורים, דעל סוג הטבעות הדברים אמורים, וממש"כ מפני שאין עליה צורת כלי תכשיט, משמע נמי דגם לתכשיט עביד אלא דלא חשיב כולי האי.

משמש ללבישת אדם, לא שייך להקישו לשק, הלכך בצגד לא צעין כלל מיטלטל מלא וריקן, ואריג כל שהוא שהוא משמש כצגד מקבל טומאה, ובסתמא אין חשוב כצגד אלא כ"כ יש בו גע"ג, ותרוייהו איתרבו מאו צגד דאין לריך צגד המשמש ממש לצגד אלא אף גע"ג הראוי לשמש כצגד, וכן אריג כל שהוא שנועד לצגד כמות שהוא.

ובן יש לדקדק קצת ממש"כ הרמב"ם בפכ"ח מהלכות כלים ה"צ ג' דכל הכלים של צגדים אין להם אחורים ותוך, וכרים וכסתות דתנן היינו דוקא של עור, ואם איתא בצגד נמי איתקש לשק א"כ מ"ש צגד מעור ואינך, אבל אי צגד לא איתקש לשק, נמצא דמדאורייתא אין שום ענין בקיבול של צגד, ושפיר לא מחלקינן בין תוכו ואחוריו, וכן בתוספתא הוצאה צר"ש וצרמב"ם בפיה"מ פכ"ח מ"ה תניא בצגד ששינהו ממקבל לפשוט ומפשוט למקבל נשאר בטומאתו, אבל צעור טהור, ולמש"כ ג"ז מה"ט דלא אשכחן שום ייחוס בצגד בקבלתו, ומיהו הכרח אין מכל זה דשפיר י"ל דתכונת הצגד שהיפוכו קל לרוב רכותו מחשיב את הכל כמו תוכו, ולכך לא חשיב שינוי צורתו כשינוי חשוב, וכן נמי אין לו אחורים ותוך, וואפשר דמקור דצרי הרמב"ם צהא דאין לו אחורים ותוך הוא מהך תוספתא].

בא"ד וי"ל דראוי הוא לכוף ולקפל וליקח בו מרגלית או מחט ומ"מ כשצא מצגד גדול ואין בו גע"ג לא מהני האי טעמא דראוי לכוף וכו', דדוקא כשיש עליו שם צגד בסתמא מהני האי טעמא, והגרע"א ז"ל בגליון נתקשה מההיא דלרור המרגלית ולרור המעות בפכ"ו מ"צ דכשנפשט טהור עי"ש צר"ש מהתוספתא, ובפשוטו התם אין בו ה' על ה' ובסתמא לא חשיב ככלי קיבול, ולכן כל שרור צו וניכר קיבולו הרי הוא טמא משום כלי קיבול, אבל כשנפשט חשיב כאינו עומד לקבל וכמו כל עור שאין בו ה' על ה', וכן דכוותה בצגד שאין בו גע"ג אם עשאו כלי קיבול טמא וכשנפשט טהור, אלא בצגד צעי שיעשנו כלי קיבול ע"י תפירה, דע"י שרור צו לא נעשה ככלי קיבול, דמיד שפוחתו הוא פשוט, ועדיף מלרור המעות, ומשה"ק תו' מפשוטי כלי עור היינו שיש בהם ה' על ה', אלא שמשמשין כפשוטין, אמאי לא חשבינן להו כמיטלטל מלא שהרי אפשר לקפל צהן מידי

דאפשר לקפלו וליקח בו מרגלית או מחט, ומצואר דמפרשי דטומאתו מתורת צגד, וקרא קמרצה דאם תחלת עשייתו שימש בכל שהוא, הר"ז חשיב צגד, ולו"ד ז"ל היה אפשר דהכא צממש תכשיט קאמרינן, וכשם שריצתה תורה תכשיט ממתכת, ה"נ ריצתה תכשיט מצגד, ולפי זה י"ל דלא צעי שיהא מיטלטל מלא וריקן, כיון שטומאתו מתורת תכשיט, וכמדומה שכ"כ מרן זללה"ה בכלים סימן ל' ס"ק כ"ז, וכ"מ מהא דבסמוך דיינינן באריג ותכשיט כ"ש, ע"י להלן.

שם אריג ותכשיט כ"ש טמא, בפשוטו אינטריך משום דאריג הרי אינו טמא כ"ש אלא צאין דעתו להוסיף וכמש"כ תו', והיינו כשעומד לשימוש בשיעור כ"ש, אבל הכא אינו ראוי לשימוש אלא צירוף התכשיט ממתכת, וכן תכשיט דשיעורו כ"ש היינו כשנשלים בו פעולת התכשיט כמות שהוא, משא"כ הכא דלריך לצירוף האריג להחשב כתכשיט, ובעלמא בכלי קיבול לפעמים זולין בחר רוב דתנן פי"א דכלים מ"ד ולפעמים זולין בחר המשמש העיקרי או בחר המעמיד וכדפליגי לעיל ס' א', והכא בתכשיט דשיעורו כ"ש וצריכים לשניהם, שפיר היה מקום לומר שלא ינטרפו וכל חד חזי תכשיט, והיינו דאשמועינן דמנטרפין וכדנפקא לן מקרא, ונ"ע למה מייאנו לפרש כן בתו', והכריחו מכאן זה דיש שיעור לכ"ש, ומלאתי שכבר כ"כ מרן זללה"ה בכלים ס"ל ס"ק כ"ז, וכן בהגהות הגר"מ ז"ל.

תוד"ה מנין, מה דפשוט להו לתו' דאף צגד איתקש לשק וצעין מיטלטל מלא וריקן, ועי' תו' פ"ד א' ד"ה מפך, לו"ד ז"ל היה נראה דדוקא כלי עץ שאין לשון כלי מפרש לן את ענינו דיש כלי פשוט ויש מקבל, וכן עור אין שימוש צרור דיש פשוטין ויש מקבלים, צוה מקשינן לשק דבכלים חשובים איירי שמקבלים, וישק נראה דאין פירושו שתפור ויש לו תוך, אלא כל הארוג מן השער קרוי שק עי' ס"ד א' וצחולין קל"ז א', [וכן ויהי הם מריקים שקיהם נמי אין הכרח דבתפור איירי, דשפיר עוטיפים צו את התצואה, ומיהו מדכתיב אמתחת משמע שהיה להם תוך עשוי בתפירה], אבל שימוש השק ידוע שהוא לטלטל על ידו דברים אחרים שעוטיפים אותם צו, והיינו שמיטלטל מלא], אבל צגד שעינינו ידוע שהוא

אם עשה ארבע, גם בצגד טמא דחשיב ארוג כיון שיש בו שתי וערב, ואפשר נמי דממעשה עזים ילפינן דלא צעי אריג, דכל מעשה עזים צממע, משא"כ בצגד דמתפרש צאריג, ולפי זה י"ל דגם ד' חוטין בקליעה אכתי לאו אריג הוא.

שם איכא למיפרך מה לשרץ שכן מטמא כעדשה, אצל הא דטומאת ערב מרובה לא חשיב פירכא, דלעולם כשאנו באים לדון גז"ש, הוא במידי דליכא למילף במה מנינו, והיינו משום דאיכא למיפרך פירכא כל דהו, כעין הא דטומאת ערב מרובה, שאין זו פירכא במלמד עצמו, אלא באופן כללי, ועי' בתו' הרא"ש ובמהרש"א.

שם ויקלף משה כו' אמר להן משה כו' אמרו לו לא נפקד כו', צפרשה עינים אחרים ניהו, דזיקלף משה כתיב החייתם כל נקבה וגו', ומשמע דס"ל לגמ' דהא דויקרבו אל משה הפקודים וגו' הוא כתשובה על ויקלף משה, ואף שנשנו כמה פרשיות של הלכה באמצע, ומזה מוכח דאמר להם משה שמא חזרתם כו'.

ס"ד ב' מתני' במוך שבאזנה, רש"י פירש לבזוע צואת האזון, וז"ל לפי זה דמ"מ לא מאים וחיישין דאחיא לאיתויי, וכדמזכרין שיהא קשור, ולו"ד ז"ל נראה שהוא למנוע שלא יכנס הרוח, למי שיש לו מיחוש באזנו, אצל צואת האזון אינה מנטפת ואין צריך להניח מוך שיצלענה. — וחדושי דמתני' הוא דאע"ג שאינו צורך כל אדם אלא של החולים בלבד, אפ"ה חשיב כמלבוש ולא כמשא, ודומיא דתוספתא שהביא הרי"ף דיוצאין במוך וספוג שעל המכה כו', וגם יש כאן חידוש דלא חיישין שתתפרש וסקלה ליה ואחיא לאיתויי.

שם ובמוך שבאזנה, גם צוה החידוש דחשיב כמלבוש ולא כמשא, אע"ג דלא רגילין בו אלא מפונקים כמו שפרש"י דעשוי לתענוג, וכן דלא חיישין שמא תמלך ליטלו ואחיא לאיתויי ברשות הרבים.

שם ובמוך שהתקינה לנדתה, בשיטת רש"י ותו' צוה, עיין מש"כ בסיומן ל"א באורך.

שם ובמוך שהתקינה לנדתה, יעויין בתו', והנה המשנה שנאה דין זה בהחלט להיתירא, ולא בעינן למידק בתר כונת האשה, וכונת תו' דממתני'

ובסתמא עומדין לכך וכמו בצגד גע"ע, ותייראו דאה"נ ורק בקשין מטהרינן פשוטין, ועי' בספר מרן זללה"ה לכלים סימן ה' סק"ג שכתב ג"כ בדברים האלה.

ואפשר דעור רך שאין בו ה' על ה' שהוא משמש ככלי פשוט, דאיכא נמי לרבותו לטומאה מאו עור, וכדמזכרין אריג כל שהוא, כשהוא משמש כצגד, וה"נ עור כל שהוא משמש ככלי, וז"ע צוה, ואולי זו כונת הגרע"א ז"ל דס"ל דכל שזררו בו מעות כבר נחית עליה שם כלי, וכשנפשט ראי שיהא דינו ככלי עור פשוט שאפשר לקפל ולזרור בו, אצל ג"ז קשה דצפשוטו כשנפשט בטל ממנו תורת כלי לגמרי, ודמי בצגד פחות מגע"ג, וכ"ז למש"כ תו' דאף בצגד צעינן דומיא דשק, אצל למה שזרדנו לעיל דצגד לא צעי דומיא דשק, א"כ ודאי אין לחדש בשום עור פשוט שיקבל טומאה, דכיון דאיתקש לשק, עור פשוט לאו כלי הוא כלל לענין טומאה, ולא דמי בצגד שלא נתמעט בו פשוטין, ולפי זה גם ל"ק קושית תו' ככלי עור פשוט שיש בו הע"ה שיקבל טומאה משום שראוי לטלטלו מלא, דשפיר י"ל דכל שנקבע שימוש צפשוט נתמעט מדומיא דשק דצעינן שיהא עומד לשמש בו מלא וריקן, ולא סגי במה שאפשר, בזמן שאינו עומד לכך, ואריג כל שהוא שאני דלא צעינן ביה כלל שיהא מיטלטל מלא וריקן וכמש"כ. (כלים ס"ג סק"ד).

תוד"ה וכתוב דא"כ אינו נקרא כהלכתו, לכאורה אף כפי מה שפירשו אינו נקרא כהלכתו, דהכתוב בצפר כה"ג פסול, ואפשר שלא היה צ' שיטין ממש אלא שהיה מעט למעלה.

ס"ד א' מוסף שק על הצגד כו' שכן עני קולע שלש נימין כו', יש לעי' מנ"ל להעדיף שק על הצגד, ומה בכך שעני קולע שלש נימין משק, והרי ה"נ יכול לקלוע שלש נימין מצגד, וכי משום דשק מין זול יותר, עדיף, ואפשר דצגד דהיינו צמר ופשתים אשכחן בקרא שתי וערב גבי נגעים, וילפינן מזה דלא חשיב צגד בלא שתי וערב, ובקליעה של שלש חוטין לא יתכן למיחשב שיש כאן שתי וערב דחוט אחד בשתי או בערב לאו כלום הוא, משא"כ צממע עזים דגם לא נזכר צוה שם צגד צפ' מטות, שפיר אמרינן דכל מעשה עזים חשיב לקבל טומאה, ולפי זה שלש נימין דוקא, אצל

שעתידה להוציאו מפיה, חשיב משא, ועי' ברמז"ס פיי"ט הי"ג שהביא גם קיסם שצשינו והוא מתוספתא ולכאורה קיסם עמיד לפולטו, וי"ע.

שם ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת, לשון זה משמע שהנתינה אסורה וכפירוש ה"ר פורת, דלפי' תו' הול"ל והוא שנמון מערב שבת, וכן לשון אם נפל לא תחזיר משמע שהחזרה אסורה, ולא הוציאה, ומן התוספתא שהביא הרמז"ס בפיי"ט הי"ג דקחני גם בקיסם שצסנדלו אם נפל לא יחזיר אין ראיה דאציאה קאמר, דהתם יש לפרש דמשום מוקצה קאמר, והחזרה אסורה, ורהיטת התוספתא דמוך ואספליגט שהביא הר"ף משמע טפי דמשום רפואה קאמר, וכ"מ ברי"ף, [ובס"א סק"ז כתבנו דלשון ובלבד מתפרש על איסור ידוע, ולא על איסור שצא ללמדו כאן עי"ש], ואע"ג דבשו"ע סי' שכ"ח סל"ו איתא דמפני ריח הפה לא מיקרי רפואה, והקשה כן הגרע"א ז"ל בדרו"ת, נראה דל"ק דהתם צמידי שאינו מרפא אלא שנותן ריח טוב, ונתינת ריח טוב צמקום שיש ריח רע אינו ענין לרפואה, אבל פלפל אינו דבר שיש בו ריח כ"כ, וא"כ מסתברא דחריפותו גורמת למנוע את הריח רע, ושפיר הוי רפואה, ודומיא דגלגל מלח שהוא לרפואה כדאמרו בגמ' לדורשיני וכמו שפרש"י, [והגבילא ודרכאנא אי הוו דומיא דמנטיכי דשרי לריח הפה, לא קאי עלייהו הא דובלכד שלא תתן לכתחלה בשבת].

מש"כ תו' לפירושם דמשום דנראה כמכין להוציא, דקאי גם אמוך שצאזנה ושצסנדלה, ז"ע למה הוצרכו לכך, הרי שפיר י"ל דהני רגילי זהו טפי, וגם אין דרך להוציא בכה"ג, ולא גריעי מפורפת, והרי מוך שהתקינה לנדתה ודאי לא מסתבר שיהא צו חשש שמערכת להוציא דהא מאיס כדאמרינן בגמ', וכיון דלא קאי עליה שהוא לפניו כש"כ דלא קאי אלפני פניו, ועי' בתו' לעיל נ"ז א' ד"ה צמה דמשמע דאף לטעמא דנראה כמערכת להוציא נמי שרי בכל הני דפירקין, ורק בפלפל וגלגל מלח אסור, ובקמיע הוא דאיצטריך לאשמועינן דלא דמי לפלפל וגלגל מלח.

ובירושלמי איתא ר"י פתר לה בפלפל ובגרגר מלח וחצרו פתרון ליה על כולה, ובפשוטו קאי אהא דתנן ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת, והק"ע שם פירש דפליגי בפלוגמת תו'

מוכח דסתמא הוא שלא יפול על צשרה ויצערנה, כיון דאי הוי להכלל טינוף היה אסור, וגם הטור שנה דין זה בסימן ש"ג בסתמא להיתירא, ורק צסי' ש"א לענין צגד שקושרת צזה חילק בכוונתה דאם הוא לאצולי טינוף אסור, דצגד זה אינו משמש כלל שימוש המוך, וי"ע למה הגיה הרמ"א בסימן ש"ג סט"ו את דברי התו', ומ"מ נראה דהיינו רק דלא למיתי לשרויי אצולי טינוף, אבל גם הרמ"א מודה דסתם מוך שהתקינה לנדתה שרי, ועיין מש"כ צזה בסימן ל' סק"ג. — אפשר דלשון שהתקינה אחי לאשמועינן דרשאיית לנחת צו אף קודם שהגיע וסתה כיון שחוששת לו, ומסבירא נמי נראה כן, ואף צאינה קשורה נראה דשרי, דכיון דסתמא מאיס לא גזרו להצריך קשירה, ואפשר נמי דצאמת בכל עין הוא מאוס. — מוך של הפסק טהרה נראה דאסור לנחת צו, עי' י"א צ'. — משה"ק תו' לפרש"י י"ל דצנדה שהוא דבר שצתולדתה, שפיר חשיב גם אצולי טינוף כמלבוש, וכ"מ ממוך שצאזנה לפרש"י שהוא לאצולי טינוף. — מה שנהגין כהיום שצשעת הגשמים מלבישים כיסוי של ניילון על הכובע היה מרן זללה"ה מורה שאסור לנחת צהן בשבת, ונראה דאף כשחושש שהגשמים יחדרו דרך הכובע ויצערוהו נמי אסור, ולא דמי למ"ש צמ"צ סימן ש"א ס"ק נ"ד לענין נתינת צגד על צעיף מפני הגשמים, דהתם גם הצגד העליון מתיחס לאדם, ושייך להשתמש צו גם צלי התחתון, משא"כ כיסוי הניילון שאין ליחסו כמלבוש אדם שאינו אלא כיסוי לכובע, ולא שייך לשמש צו כמלבוש, והר"ז כאילו נתן טס על כובעו, וגם לא שייך לומר שמתצטל לכובע, ואף אם היה צאופן שהיה שייך לחשצו דרך מלבוש, נמי היה אסור משום דרגילות לשלפו צהפסקת הגשמים או צכניסה לצית, ואיכא למיחש דאחי לאיתויי.

שם צפלפל ובגלגל מלח, נראה דדוקא דצרים שאינם אלא לרפואה או לריח, אבל דצרים שהם גם לאכילה, אף שאין כונתה צהם אלא לריח או לרפואה אסור, דהא הוצאת אוכלין צפה הוצאה גמורה היא כמצואר לקמן ק"צ א', ורק צמידי דאינו ראוי לאכילה כמות שהוא, שייך לחשצו כעין מכשיט או סרק שמהא רשאי לנחת צו. — וכן נראה דלא שרי אלא צצבר שנימוק והולך לו, וגם הפלפל איירי בכה"ג (ועי' צפרש"י), אבל דבר

דדברי רב נשנו כמימרא לאשמועינן דלחנא דמתני' אף בחצר אסור, ולא דן כלל הלכה כדברי מי, ואילו דברי ר' ענני ב"ש משמיה דריב"ז מתפרש שבא לקצוע הלכה כריב"ז, שהרי שנה דבריו כמימרא נגד המשנה.

בא"ד דבחצר מעורבת ליכא שום חידוש כו', אע"ג דרב אסור גם בחצר מעורבת, מ"מ במתניתין לא נזכר איסור אלא בדאיכא משום הולאה, וממילא מתפרש בכבול ובפאה נכרית לחצר בשאינה מעורבת, וע"ז קאמר הכל בכבול, וכמש"כ לעיל דרב הוא דאשמועינן דאסור אף בחצר מעורבת, אבל ממתני' לא הוי שמעינן לה, ועי' מהרש"א, ומש"כ משום דסיפא לא אינטריין דמרישא שמעינן לה, הנה גם טוטפת וסרצטין שמעינן מרישא דבתפורין שרי, ואפ"ה הדר תני לה.

בא"ד ואומר רבנו ברוך כיון דלדידהו הו"ל רשות הרבים כו', צ"ע מה השיעור לזה, דהא ודאי גם בזמן התו' היו בעולם עיירות גדולות שהיה בהן רשות הרבים, וגם בזמן חז"ל היו עיירות קטנות, ולא מנאנו שחילקו הלכה בין מדינה למדינה, ובצר תמה כן הרמב"ן בריש פירקין, ואפשר דכיון דלא היתה גזירת חז"ל אלא על יציאה לרשות הרבים, ומה שאסור בצית ובחצר הוא מסבא לפי שהדבר קרוב שיסבה ויאל וכו' מש"כ לעיל, הלכך צוה שנאסר מסבא ליכא ענין לא פלוג, וכיון שבמדינה זו ליכא רשות הרבים יש מקום להתיר בצית, ומיהו מה שהתירו גם בכרמלית לא נתיישב צוה, דבפשוטו גם זה בכלל הגזירה, אלא א"כ נדחוק שלא גזרו אלא על רשות הרבים, וכרמלית אין איסורו אלא כדין בית ומשום שמה יאל לרשות הרבים, וצ"ע.

בא"ד ונשי דידן אינן מראות כו', צוה יש מקום להקל דהא אשכחן באשה חשודה בכלילא דשריין לעיל נ"ט ב', וכהיום שאינן מראות יש מקום לדון כחשודות, ועוד עדיף דכהיום כולן אינן מראות.

בא"ד וסוף דבר אמרו הקדמונים דמותרות לנאת בהן דמוטב שיהיו שוגגות כו', הוא כדאמרינן לקמן קמ"ח ב', ועי' מש"כ בזה שם.

ס"ה א' עשתה לה בית יד מותר, לפירוש הראש"ד שהביא הרשב"א נראה

וה"ר פורת, ויתכן לפרש לפי ה"ר פורת דפליגי אי קאי נמי אהא דקתני וכל דבר שתתן לחוך פיה, דר"י סבר שזה כולל גם דברים שאין בהם איסור רפואה, ומ"מ שרי לנאת בהן, ומפרש דובלצד שלא תתן לא קאי עליהם, וחצרוי ס"ל דלא שרי לנאת אלא בהני שהם לרפואה וממילא קאי הא דובלצד שלא תתן לכתחלה בשבת, גם אהא דכל דבר שתתן לחוך פיה. — ועי' מש"כ בסיומן כ"א סק"ט.

גמ' אמר רב כל שאסרו חכמים לנאת בו לרשות הרבים אסור לנאת בו לחצר כו', הך ליטנא משמע דאחי לאשמועינן חידוש, ולא דאחי למימר דהילכתא במתניתין ולא כר' ישמעאל, וגם לא נזכרו דברי ר' ישמעאל במשנה או בצרייתא, ולכאורה הדברים מפורשים במשנה וכדאמרינן בסמוך, ונראה מזה כדעת הרמב"ן והרשב"א דאף בחצר מעורבת קאמר רב דאסור, וזה לא שמעינן ממתני', דכבול ופאה נכרית שרי אף בחצר שאינה מעורבת, וממילא ליכא למישמע לאיסורא ממתני' אלא בחצר שאינה מעורבת.

מזהא דלא קאמר רב כל שאסרו חכמים אסרו בין ברשות הרבים ובין בחצר, משמע דגזירת חכמים היתה על יציאה לרשות הרבים וכדקתני במתני' אי חייבת חטאת או לא, אלא דממילא מוזן שיש להמנע גם מללצס בחצר כיון דבכל תבא לנאת בהם לרשות הרבים, וכל כה"ג כגזר ועומד דמי, וכדאמרינן בעלמא מ"ד לגזור, וכמש"כ במקום אחר בשם מרן זללה"ה ונתבאר בחזו"א כלאים סי' ט' סקי"א, ויש נפקותא צוה לענין חומר האיסור וגם לענין לא פלוג וכו' מש"כ להלן כדברי התו', וכן יש נפקותא צוה בהני שיש בהם חיוצ חטאת, דבפשוטו בהני לא גזרו חכמים כלום, וראוי שיהיו מותרים בצית ובחצר המעורבת, אבל אם זו סבא פשוטה דצמידי דלצישה יש לחוש שאם ילצסם בצית יאל בהם לרשות הרבים א"כ גם בהני דחיוצ חטאת יש לאסור אף בצית בהני שהם דרך לצישה, וכ"ה ברמב"ן דגם הני אסירי בחצר.

תוד"ה ובלצד ול"נ דא"כ אם נפל אמאי לא תחזיר, עי' מש"כ בסיומן כ"א סק"ט.

תוד"ה רבי ונראה דהלכה כרבי ענני מדאמר מילתי' משמיה דריב"ז כו', בפשוטו אין מוזן לראיה הזו, ועי' מהרש"א, ואפשר דכוונתם

ושלפא, וצפרופות יש חידוש שהאנן והאגוז לא חשיבי כמשי.

שם ובלבד שלא תפרוף לכתחלה בשבת, בגמ' מוקמינן לה אמתבע, ונראה דלכך שנה התנא אגוז בין אבן למטבע, למימר דובלבד לא קאי אאבן, כי היכי דלא קאי אאגוז, דאגוז פשיטא שאין לאסור לפרוף עליו לכתחלה בשבת.

בגמ' ליעבד לה חספא כו' טסא כו' פולסא כו', נראה דאין כאן קושיא, דשפיר ניחא ליה לשים סלע שהוא מזוי מלחפש חספא או טסא או פולסא, אלא דקושטא קמפרש דכולהו מעלי לה.

שם דלצטונין הו, מש"פ רש"י דאיכא למיחש למישלף ואחוויי, קשה דהא לאו לתכשיט עבדי וגם מה תכשיט הוא חוט צבוע, וגם אם תויראם קשה להחזירם, וגם צקטנות ציורם שזהם הרגילות בחוטים אלו, כמדומה דלא רגילי לאחוויי, אבל למש"כ לעיל במתני' ונ"ז א', הטעם משום שהם חשופים ולא בטלי, וגם כשתסירים לטבול איכא למיחש דאחי לאיתויי צידה, משא"כ סתם חוטים וקיסמים למישדיניהו קיימי, ואם לא תחזירם לאזני' לא תטלטלם צידה.

שם לימא מסייע ליה לר"ה כו', צ"ע וא"נ לית לן דר"ה אבל הרי איסורא איכא וכמ"ש הרמב"ם בפכ"א מא"צ ה"ח דאיכא בזה משם כמעשה ארץ מצרים, ואף אם נימא דאינו אלא אסמכתא בזה, וכדמשמע בפיה"מ צקטנדרין פרק ז' אבל מ"מ איסורא איכא, ופריעותא ודאי הוי כדאמר יבמות ע"ו א', וא"כ היכי מוכח דר"ה, ונ"ל דודאי לא נחשדו על כך אלא דבמידי דאיכא פסולא ראוי למיעבד הרחקה טפי, ובאמת היינו דמשני דבלאו פסולא נמי איכא להמנע מזה.

תוד"ה ליעבד א"כ הכא מאי איריא סלע אפי' אסימון כו', לכאורה זו קושיא הגמ' ליעבד ליה פולסא דהיינו אסימון, ותייראם קשה לכיון בתירוצ' הגמ', וגם מקושיאם משמע דלאו היינו קושיא הגמ', ונ"ל דאף לפיר"ת מתפרש הכא פולסא של עץ, אבל לפי זה י"ל דעל אסימון ל"ק, די"ל דהה"נ והיינו סלע היינו אסימון ולפי דלע יתר מזוי לכך קתני סלע, ותייראם ק"ק דאטו איכא צורה קבועה לסלע ולאסימון הרי צורתן משתנית ממקום למקום וממלך למלך.

דהוא מתלבש על האוזן, והו"ל כקשור, ופרכינן מהא דתני רב"י והוא שקשור לה באזנה, ומשמע דלא סגי בצית יד, דאם איתא לימא והוא שעשתה לה צית יד וכש"כ קשור, וקשירה באוזן לא משכח"ל אלא א"כ יסבב סביב ראשו ואינו נוח, ומשני דלא פסיקא ליה דלא שרי בצית יד אלא במהודק סביב אזנו, ולא צתם צית יד, וניחא ליה למינקט קשירה דכלל גוויי שפיר דמי, והחלוקין על ר' יוחנן ור' ינאי סברי דלא סגי בצית יד, ומה שהזכירו לצי מדרשא וכרמליה, נראה דאע"ג דסברי דעשתה לה צית יד מותר, מ"מ לא הקילו לעצמם לנאת צו לרשות הרבים.

שם דכל מידי דמייגניא צו כו', כבר הקשה הרשב"א לפרש"י מצירית, ויעו"ש שפירש דהוא דבר שצא לכסות על מוס.

מתני' יוצאה בסלע שעל הצינית כו', אשמועינן דאע"ג דלא מבטל ליה אפ"ה לא חשיב משאוי.

שם הצנות קטנות יוצאות בחוטין כו', יעו"י לעיל נ"ז א' נדדנו לפרש דבאמת לא חשיבי כתכשיט, כיון שהוא צורך נדדי, וגם סתמא אינם רפויים כ"כ, שלא יחלצו צטילה, ואפ"ה שרי משום דבטלי במיעוטם, וגם לא גריע ממוך שעל המכה, וכשתויראם לטבילה לא תטלטלם צידה אלא או תחזירם לאזניה או תשאירם במקומם, וצבועים דאסירי משום דלא בטלי וכשתסירים לטבול איכא למיחש שתצאם צידה ולא משום דשלפי להו לאחוויי.

סתם צנות קטנות שיוצאות בחוטין שבאזניהם הם צשיעור שלא הגיעו לחינוך, ומבואר דאף הן אסורות לנאת במשא, או במידי דאיכא למיחש לאיתויי, ואפשר משום דחיישינן שאמה או אביה יבואו לאיתויי עי' תו' לק' ס"ז א', או דטלטול דידהו חשיב לצורך הגדולים, דאינהו לגודל קטנותם לא צריכי מידי, ויש בזה משום למען ינוח בנך ובתך, עי' צסימן כ"ד סק"א.

שם ערביות יוצאות רעולות כו', אם זה רק תכשיט עי' פרש"י, יש כאן חידוש דבתכשיט זה לא חיישינן לשלפא ומחוויא, ואם הוא מלבוש לכאורה פשיטא דכל צורות המלבושין שפיר דמי, ושמא החידוש בכל אדם דאף שאין רגילין שם ללכת רעולות או פרופות, אפ"ה לא חיישינן דמחכו עלה

ס"ה ב' פסולות לכהונה, בפשוטו תקנה מיוחדת מדרבנן היא, דמדאורייתא אין כאן לא משום זונה ולא משום בעולה, ולא משמע דר"ה הוא שתיקנה, וי"ל שקיבל כן מרבנותיו, וי"ע.

שם דאמר שמואל נהרא מכיפיה מיצרך, יש לעי' במאי פליגי, והא לא מסתבר דפליגי במציאות, ואפשר דלכו"ע אין הגשמים מגיעים לפרת צדק זחילה על פני הקרקע, דהא חזינן שאין נחלים הולכים מא"י לפרת, אלא המים נבלעים בקרקע ומשם זוחלים לפרת, וס"ל לשמואל דזה כנציעת מעינות דמי, ואינו מצטל את כח המעיין שבפרת, ורב ס"ל דכיון דקושטא הוא דהמים הללו ממי גשמים הם שפיר חשיבי נוטפים לצטל שם מעין ברבייתם, ואף בזנות תו' אפשר לפרש כן דהמים העולים מן התהום אינם מגיעים למעלה, דרך מי התהום עולין לקראת המים טפחיים, והיינו שמתרומם קצת, וכשהתהום גבוה יש יותר מים בעולם כמבואר סוכה נ"ג ב', ונמצא שרביית הפרת נעשה גם ע"י כח התהום ושפיר הוא צדין מעיין.

שם צעי אצ"י אשה מהו שתערים ותפרוף על האגוז להוציא לצנה קטן כו', להערים ללבוש בגדים בכדי להוציאם שרי, דהא אף לר' יוסי ק"כ א' שרי ללבוש י"ח בגדים אף שאין כונתו אלא להוציאם וה"נ אמרינן קמ"ו ב' כי סדיא שרי וכמו שפרש"י שם, וכן אמרינן קמ"ז ב' האולייירין מציאין כלרי נשים לצי בני ובלבד שיתכסה בהן ראשן ורובן, ואין הנידון אלא ללבוש כמה בגדים זה ע"ג זה מה שאין רגילין ללבושם לשם לבישה, ולפי זה לפרוף על האגוז שהוא כדרך שלובשין בחול היה ראוי להתיר, והיינו באמת הא דאמרינן אצל הכא אין דרך הוצאה בכך אימא שפיר דמי, ור"ל משום שאינו אלא מלבוש אחד, ומקום הספק נראה משום דאפשר לשמש בצגד אף בלא האגוז, ואגוז לאו בגד הוא, הלכך מינכרא טפי ההערמה, שהלבושתו רואה את עצמה כפורפת בלא אגוז ומטלטלת אגוז, בזמן שכונתה לכך.

שם התם הוא דאי לא שרית ליה אחי לכבויי כו', משמע דבלא טעם זה לא שרינן ללבוש שני בגדים זה ע"ג זה לשם הוצאה, אם אין דרכו ללבוש כן לשם לבישה, [ומיהו כשמכוין ללבישה שרי אף כשאין דרך בנ"א ללבוש כן, [ועי' תו' לעיל נ"ט

ב' ד"ה תרי], דרך משום דאין מערימין אסרינן בסוגיין], וכ"ה בהג"א בסוגיין דשלל דליקה משמע בסוגיין דאסור להערים וללבוש יותר מי"ח בגדים לשם הוצאה, וכן צמרדכי לעיל נ"ט ב' כתב בשם ר' יואל דאסור להוציא שני מקטורין זעג"ז לצורך חצירו, [ומקטורין הוא צגד עליון כמבואר בדברי הרוקח שבצ"י סי' ש"א שכתב שיכול להתעטף בטלית תחת המקטורין וכן מבואר בהגהמ"י שבצ"י יו"ד סי' ש"מ, ובצ"י סי' ש"א כתב ולא נחזרר לי שם מקטורין], וי"ע בשו"ע סי' ש"א סל"ו שהתיר להוציא שני מלבושין זעג"ז לצורך חצירו, ומ"ש בצ"י שרבים חולקין על ה"ר יואל שבצמרדכי כבר השיגו צד"מ דהמתירין לא חיירו כשכונתו להוציא, ומיהו צד"מ הביא שהכל צו והרוקח מתירין [והוצאו בצ"י לעיל מיניה], וכנראה משום זה לא הגיה בשו"ע, אצל נ"ע דהא בהג"א בשם ר"י ומהרי"ח והמרדכי בשם ר' יואל ושצלי הלקט בשם היראים [הוצא בצ"י וצד"מ] אסרינן, ורבים נינהו כנגד הכל צו והרוקח, וגם הרי הדבר מוכח בסוגיין וכמ"ש לעיל וכמ"ש בהג"א, ואפשר דס"ל דהא דאמרו בסוגיין דאף למ"ד מערימין התם הוא משום דאי לא שרית ליה אחי לכבויי, דלריוחא דמילתא אמרו כן, אצל אף בלא הך טעמא איכא למימר דשאני התם דבגד ממש הוא משא"כ הכא דאינו אלא אגוז וכמ"ש"כ לעיל, ויש משמעות לזה בעירובין נ"ה ב' דדיינינן לענין תפילין שיציל כמה זוגות כדשרינן כמה בגדים, ולא אמרינן שאני דליקה דאי לא שרית ליה אחי לכבויי, משא"כ תפילין, וי"ע.

שו"ר צרוקח לפנינו סימן ק' כתב לאסור וז"ל יואלין בשני סרצלין או בשני עורות אם צריך להן אצל אם אינו צריך כ"א לאחד אסור דלא שרינן כל מה שיכול ללבוש כי אם גבי דליקה כו' עכ"ל, הנה מפורש דכשמכוין רק בשציל להוציא אסור, [ומה שהביא בצ"י בשמו שמותר להוציא מלבוש בשציל חצירו אם ילבושו על כל מלבושיו, והוא צרוקח סימן מ"ז, היינו דוקא מלבוש מחודש, וכמ"ש"כ שם כמו כי סדיא לרבא וכן האולייירין מציאין כלרי נשים, אצל לא שני מלבושין זה ע"ג זה שאין רגילין ללבושן], וכ"ה ביראים והוצא בשצלי הלקט בשמו, והוצא בצ"י, וכן הביא דברי היראים בא"ח סי' רע"ו, ובתניא סי' י"ט, וכן באגור סי'

בא"ד וה"ר פור"ת כו' להראות כמו שיש לו רגל כו', ז"ע לפי פירוש זה היכי מכשר ליה ר"מ לחליטה ביצמות ק"צ ב' והא אינו משמש שימוש נעל כלל.

ס"ו א' מתני' סמוכות שלו טמאין מדרס ויוצאין בהן בשבת ונכנסין בהם בעזרה, פרש"י דהני לאו מנעל נינהו דלאו בראש רגלו הן, ולכאורה גם בכסא וסמוכות שלו נמי לאו בראש רגלו נינהו ואפילו הכי תנן דאין נכנסין בהן בעזרה, וי"ל דהני סמוכות מקיפים את השוק כולו, הלכך אף שהם גם משמשים כמנעול לארצותה מ"מ אין תורת מנעל עליהם, משא"כ בכסא וסמוכות התם אין הסמוכות משמשים אלא לראשי שוקיו ולא לסביבות שוקיו, ולו"ד ז"ל היה אפשר דגם כששניהם רק בראשי שוקיו יש לחלק ביניהם, דזה שנסמך על ארצותיו הוא נריך לסמוכות כהכרת, שלא יתכן לסמוך על ארצותיו בלי סמוכות, הלכך לאו תורת מנעל עליהם, דלאו למישלפיהו קיימי, ואין ענין של כבוד להוציאם, משא"כ בכסא וסמוכות שעיקר סמיכתו על הכסא, בזה הרי הסמוכות מעין נעל שיכול להוציא, ויש כבוד בהוצאתו.

שם ואין נכנסין בהן בעזרה, משמע דיכול להכנס ולא חשבינן ליה כיושב בעזרה, דכיון דאין בו אפשרות של עמידה, אין גנאי בישיבה. — ועי' מש"כ בחגיגה ד' ב' אי הר הבית כעזרה.

ס"ו ב' סחופי כסא אטיבורי בשבתא שפיר דמי, יש לדקדק דהכא אמר שפיר דמי, וכן בסמוך בלפופי ינוקא, ואילו במים ומלח ובלחנק אמר מותר לסוך מותר לחנק, ולכאורה נראה דלשון שפיר דמי נופל על דבר שהיה מקום לגזור עליו וקמ"ל דלא גזרינן, ובסחופי כסא היה מקום לגזור משום דמי לבונה שמושך המעיים למקומם, וגם דמי לעובדא דחול, וגם דמי לפוקסת לפרש"י ז"ד ב' דהיינו שטחה צדק על פניה שיאדים הבשר ומפרשין ז"ה א' משום בונה, או משום נובע כדאיתא בשו"ע סי' ש"ג סכ"ה והוא צ"י בשם ירושלמי, ואשמועינן דשפיר דמי, וה"נ בלפופי ינוקא היה מקום לגזור משום דמיחוי כבונה כדאמר קמ"ז ב' וקמ"ל דשפיר דמי וליכא למיגזר בזה, אבל במים ומלח ולחנק אין בהם נידון פרטי

חל"ט והציא שם גם דברי ה"ר יואל שצמרדכי שכתב לאיסור, ובכל צו נמי לא מצאתי שהתיר שני מלבושים שכתב רק ומותר ללבוש או להטעטף מלבוש שאינו נריך לו כדי להציאו לחצירו במקום אחר אפי' דרך רשות הרבים עכ"ל, וכמו שהעתיקו הב"י, ומתפרש שפיר במלבוש אחד שכונתו לא לשם מלבוש אלא כדי להוציאו, וזה שרי כמבואר קמ"ו ב' קמ"ז ב' וכמש"כ הב"י, אבל שני מלבושים זה ע"ג זה שאין רגילות ללבושן לא שמענו.

ולבן נראה דאין צידנו להקל לנאת בשני מלבושים שאין דרך לנאת בהם בחול, אם אין כונתו אלא להוציאם, כיון שזו דעת היראים ורצנו יואל והר"י ומהרי"ח והא"ח והרוקח והמרדכי והג"א והאגור והתניא, ולא מצאנו חולק עליהם, ודברי המחבר יש לפרש בשני מלבושים שגם לצורך עצמו רגיל בהם לפעמים, וזה ודאי שרי, דהא גם באולייירין ובי סדיא מינכרא דכונתו להוציא ואפ"ה שרי, וה"נ בסתם שני מלבושים, וכ"מ ממ"ש המחבר בסמ"ד דין הבא להציל מפני הדליקה דלבוש כל מה שיכול, אף דאין כאן מקומו אלא בסי' של"ד, והיינו לאורויי דדוקא מפני הדליקה שרינן כה"ג וכמו שהציא צ"י בשם שה"ל בשם היראים, ובאמת דלפי זה נריך צירור מתי דמי ב' מלבושין לאולייירין ובי סדיא ומתי גרע טפי, וז"ע.

שם התם הוא דאי לא שרית ליה אחי לכבויו כו', עי' מש"כ לקמן קי"ז ב'.

תוד"ה שמה לימא קמא קמא בטיל כו' וי"ל כו', יש מקום לומר דבמעין שמטהר צוחלין בעינן שזחילתו תהא מכח מעין שזחילה זו היא גבורתו וקיומו, משא"כ זחילת נוטפין שהוא אפיסתן וציטולן, והלכך אם כח הזחילה שצנחה הוא מחמת הנוטפין י"ל שאינו מטהר צוחלין אף אם מי המעין מרובים, והגע עצמך הרי ששינו הנוטפים את רוח הליכתו, הרי פשיטא שאין זו זחילת מעין, וה"נ כשלא שינו בזמן שכן מרובה.

תוד"ה הקיטע וי"ל דה"נ צהא פליגי כו', ר"ל דה"נ הך סוגיא נמי ס"ל דפלוגתתם אי גזרינן דילמא מיפסק וכסוגיא דיומא והא דאמר שמואל דהא דחללה בסנדל של עץ חליטה כשרה ר"מ היא היינו נמי משום דליכא למיחש דילמא מיפסיק.

ימים מחלקין זו, ואי הוי כתיב רק שמירה אחת לשבתות הרבה הו"ל אורחיה דקרא הוא ולא הוי דרשין ליה כלל ולהכי כתב גם שמירה לכל שבת ושבת, ונמצא דבאמת הא דימים שצינתים הויין ידיעה לחלק מק"ו הוא דילפינן לה, ואף לרבה ולר"ח י"ל כן ומסבירא הוא דהכריעו דשבתות כגופין או דימים שצינתים הויין ידיעה ולא מהך קרא, וכמש"כ כריתות ס"ג סק"ה, [ועי' רמב"ן שכתב דאפשר דאסמכתא הוא].

ס"ח א' ונשמר למעוטי הפקר, נתבאר בפאה ס"א סק"ג.

שם ולקטתו כאחת, נראה דרק חילנות שייך למעט מחמת זה, וכמו שאמרו למעוטי תאנה, דבאותו חילן אין לקטת הפירות כאחת, אבל קטניות וכיו"צ לא שייך למעוטיהו מחמת שאין לקטתן כאחת, דהא קיי"ל קרקע כל שהוא חייבת בפאה, ואם כן אם זרע שזולת אחת או קלח אחד ממין שאין לקטתו כאחת, נמי ראוי לחייבו בפאה, דקלח זה ושזולת זו ילקטו כאחת, [עי' ירושלמי פ"ג ה"ז כשהיה שם קלח אחד ובו חמש שזלים], וא"כ אף אם הוסיף לזרוע מאותו המין ולא ילקטו כולם כאחת, אין לפטור מחמת זה את כל קלח וקלח מחיובו לעצמו, הגע עצמך הרי שזרע כל חודש שלש שדהו חטים בשדה בית השלחין, ובאופן שגם יתבטלו כל שלש שדה בהדלי זמן של חודש, האם נפטור מפאה משום שאין לקטתן כאחת, הרי פשיטא דכל חטים חייבין בפאה, וכל שלש שדה לקטתו כאחת, וכן כל השדה, וה"ל בכל קטניות שאין לקטתן כאחת, מ"מ כל קלח וקלח חייב בפאה והוא לקטתו כאחת, וכעת ראיתי בתו"ט פ"ג מ"ב כעין דברים אלו עי"ש. (פאה ס"א סק"ג).

תוד"ה ואילו, דעת הרמב"ן דכל הני מינים חיונין מדאורייתא, ובאמת קשה לומר דסתם קצירה דקרא אינו כולל קטניות, אטו נימא דקרא דאח ספיח קצירך לא תקצור לא קאי אלא אחמשת המינים דתבואה, ומה שאמרו בתו"כ וצירושלמי קטניות מנין ת"ל ארצכם, לרווחא דמילתא קאמר לה דקציר ארצכם ודאי כולל הכל, ולמעוטי דלא נילף קציר קציר מעומר, אבל לומר דלקושטא דמילתא קציר ארצכם לא קאי אלא תבואה, לית לן לחדש מדנפשינן, והא דמרבינן חילנות מקרא

לגזור עליהם בייחוד, אלא הנידון אם הם בכלל גזירת רפואה, וקמ"ל דמותרין.

ס"ז א' תוד"ה בני וי"ל דהכא מיירי בתלוים בשלשלת דלא מיפסקי, כונתם כמש"כ לעיל נ"ח א' ד"ה מאי דזוגין יקרים ליכא למיחש דילמא מיפסיק שכל אדם מקפיד עליהם לתקען יפה בשלשלות, אבל בסתם זוגין לא מהני שתלשם בשלשלת, דהא לא שרינן אלא בצרוג כדאמרינן שם.

כלל גדול

ס"ז ב' מתני' חייב על כל שבת ושבת, בענין ימים שצינתים הויין ידיעה לחלק, עי' מש"כ בכריתות ס"ג סק"כ.

תוד"ה כלל ותימה דהתם יליף ר"א שבת מנדה כו', ז"ע מאי קשיא להו ז"ל, הא לרבה בפשוטו ניחא דבאמת ימים שצינתים פשיטא ליה דהויין ידיעה לחלק, ואימא אה"ל דמחמת הא קרא דשמירה לכל שבת הוא, ולר"ח איכא לאוקמי קרא בשגגת מלאכות ואשמועינן דשבתות כגופין, ושמירה אחת לשבתות הרבה איכא לאוקמי בהעלם שבת, לכך אינטרין למילף דימים שצינתים הויין ידיעה לחלק מנדה, ולבאר דילפינן מוקמינן קרא דשמירה אחת לשבתות הרבה בשוכה עיקר שבת, וקרא דשמירה אחת לכל שבת מיתוקמא נמי אף בהעלם שבת, והיינו דמיייתין ליה אמתני' דידוע עיקר שבת ושוכה עיקר שבת, וגם אין תימא אי רבה בר אבא כרבה ס"ל, אבל אכתי יש לשאול לאזיי דבעי למימר בסוגיין דלכו"ע אין גופין מחלקין ומ"מ מיבעיא ליה לר"ע בימים שצינתים, ואתי ר"א למיפשט מנדה, ואמאי לא אייתי קרא דשמירה לכל שבת ושבת, ואפשר שאין זו דרשא פשוטה ושפיר נסתפק ר"ע אי דרשין לה, (וכן במתני' כריתות ט"ו א' אשכחן שנסתפק ר"ע בדרשא דערות אחותו גלה שדרשוה בגמ' וכמש"כ כריתות ס"ג סק"י), ואף ר"א לא השיב לו מהך דרשא, ואפשר דבאמת אי לא ידעינן דימים שצינתים הויין ידיעה לחלק מק"ו לא הוי דרשין לה משמירה לכל שבת והוי מוקמינן ליה לדרשא אחריתא, אלא לבאר דידעינן מק"ו דימים שצינתים הויין ידיעה לחלק תו מסתבר לן למידרש שינוי דשמירה דקרא ללמד על השוכה עיקר שבת שאין

ביותר, ואין הגופין מחלקין זה, וכעין זה אשכחן בכריתות ט"ז א' דבהעלם שבת אין שבתות כגופין לחלק, ועי' מש"כ לקמן ע' א'.

ס"ט א' מעם הארץ פרט למומר, לכאורה הא' קרא אשמועינן שאינו מתחייב חטאת בעשייתו החטא, ואפילו עשה תשובה אינו חייב להביא, ואילו על חטא שחטא קודם שנעשה מומר, שפיר אפשר שיכול להביא חטאת אף כשהוא מומר, ואילו קרא דמכס ולא כולכס להוציא את המומר הוא לומר שאין מקבלין ממנו קרבן, ונ"ע דבחולין ה' ב' מנריך להו אהדדי, וי"ל דאם היה מומר יכול להקריב קרבן, אין סבירא שיפטר בעשייתו, וע"כ יש ללמוד מקרא דמעם הארץ צעשונה דגם אינו יכול להביא קרבן, ואי קרא דמכס, באמת לא הו' ידעינן לפוטרו, וזה בכלל הנריכותא דעבדינן התם דהו"א דדוקא בעולה אבל חטאת דחיוצא הוא לייחסי, ועי' בספר מרן זללה"ה ליו"ד ס"ב סק"ו, ובמל"מ פ"ג משגגות.

שם רש"א אומר משום ר"ש אשר לא תעשינה כו', עי' מש"כ בהוריות י"א א'.

שם או שאמר יודע אני שמלאכה זו אסורה אבל איני יודע שחייבין עליה קרבן כו', הא דהו"ד בלאו ושגג בקרבן חשיב שז מידעיתו [דגם בחטאת עולה ויורד בעי שז מידעיתו כמבואר שזעוה כ"ו ב']. אע"ג דניחא ליה לאינש דמייתי קרבן ולא לילקי כדאמר שזעוה ל"ז א', וא"כ אם החיר עצמו למלקות כש"כ לקרבן, י"ל דלתרוייהו לא, א"נ אי הו' ידע דהאי לאו חמיר טפי שהרי ניתנה שגגתו לחטאת היה פורש, אבל זהא דס"ל למונבו בכל חייבי כריתות דהו"ד שזג בקרבן חשיבא שגגה ז"ע אמאי חשיב שז מידעיתו, ואף באדם שממונו חביב עליו מגופו, מ"מ צעינן שישב מידעיתו מחומר האיסור או העונש, אבל קרבן אינו עונש אלא כפרה, וכיון שאינו שז מכרת כש"כ מקרבן, ועוד דהא אי הו' ידע חיוז הקרבן היה מויד והיה פטור מקרבן, וא"כ אינו שז מידעיתו, ועי' בתו' ד"ה אלא שכבר נתקשו בזה וכתבו משום דתשובה אינה מועלת להפטר מקרבן או דתרווייהו כרת וקרבן חמירי ליה טפי, ונ"ל דמשכח"ל כה"ג דהוספה קלה של חומרא מונעתו מלחטוא, וכעין דאמרו ברכות כ"ב א' ריקה יש לך ארבעים סאה שאמה טובל בהן מיד פירש,

דשדך, נמי נראה דדרשא גמורה היא, אלא דהיינו רק לבתר דכתיב פאה בזית ובכרם, דסתם שדך אינו חייב לכלול אילנות, אבל לבתר דאשכחן פאה באילנות שפיר אמרינן דשדך כולל כל שצדך, ולכך ל"ק ל"ל קרא בזית וכרם כיון דמרבינן כל האילנות, וכמשה"ק הר"ש, וזו נראה גם דעת הרמב"ם, דהשוה כל האילנות בפ"א, וכן כל הזרעים בפ"ב ה"ב, ולדידיה הרי גם צמער חייבין פירות מדאורייתא, והר"ש סיריליאו הביא ראיה מהא דבחולין קל"ז א' דיינינן בתולש אי חייב צפאה ואמרינן דמודה ר"י במידי דאורחיה, ומדמינן לה לנידון שוטף את הרחלים אי חייב צראשית הגז, ומשמע דהנידון דאורייתא, אע"ג דתולש במידי דאורחיה אינו צחמשת המינים, ובתו' הר"א ש הגדמ"ח נדה נ' א' הביא כן בשם רש"י דכל המינים דאורייתא, ובריטב"א כאן הביא כן בשם תו', ועי' בדבריהם ברכות ל"ה א', וכן ממה שפטרו אין מכניסו לקיום אע"ג דחייבוהו צמער, נמי משמע דמדאורייתא הוא, [ומיהו הא דפטרו אין לקיטתו כאחת י"ל משום טורח העניים וציטולן דאשכחן טעם זה לעיל כ"ג א', וכמש"כ תו', אבל באין מכניסו לקיום שכתבו דהעניים יפסידו עי"ז במק"א, קשה דאין לנו לשקוד על תקנתם יותר ממה שישקדו בעצמם, ואם יעדיפו פירות שמכניסים לקיום הרי לא ייחוס משום הירקות], והעיקר כיון דלא מנאנו רמז בגמ' דלענין פאה דוקא דגן תירוש ויזהר, וגם בקרא לא מנאנו בזה שם דגן, לית לן לחדש, אבל דעת תו' דהילפותות שבתו"כ ובירושלמי אסמכתות ואין פאה מדאורייתא אלא בדגן תירוש ויזהר. (פאה ס"א סק"ב).

תוד"ה ספיהי דקצת הם ראויים לאכילה, עי' מש"כ בצביעת ס"ח סק"ה בטעמא דפטורים.

ס"ח ב' תוד"ה וחייב אלא אור"י דמיירי דאפילו אכלן בכמה תמחויין כו', לו"ד ז"ל היה אפשר לפרש דרבותא דברייתא דחייב אחת ולא נימא דאינו חייב אלא אחת אכל כריתות שבתורה, והיינו דקמ"ל דעל כל כרת חייב קרבן צפני עצמו.

ולפי תירוצם נראה דאף גופין אין מחלקין בתינוק שנשצה דחילוק תמחויין לר"י כעין חילוק גופין הוא, ונראה הטעם משום דשגגתו אחת היא

בע"ז, ובאמת בשבת לחוד היה אפשר לומר דדרשינן מושמרו שמירה לכל שבת, ולא מיתוקמא אלא בהעלם שבת, אבל א"כ בע"ז מנלן, אבל איסורים שנתייחד לכל אחד כרת לחוד פשיטא דחייב על כל אחת ואחת אפילו בחד שגגה, ולכך האוכל ועושה מלאכה ביום הכפורים בשגגת יום הכפורים, וכן השוחט ומעלה בחוץ בהעלם שזה קדשים, חייב על כל אחת ואחת, דבכל חד איכא כרת לחוד ולא נתייחדו בחד כרת.

ובעובד ע"ז נמי דאמרינן צריש כריתות דבשגגת ע"ז אינו חייב אלא אחת ובשגגת מלאכות חייב עכאו"ל, וכ"פ הרמב"ם רפ"ז משגגות, היינו ג"כ משום דליכא אלא חד כרת, [מקרא דכי דבר וגו' בזה, כמש"פ רש"י במשנה ריש כריתות], ולכך אף דילפינן דהו חילוק מלאכות בסנהדרין ס"ב א' מ"מ בשגגת ע"ז אינו חייב אלא אחת. — [בזה דילפינן התם מהשתחואה לחלק יש לדקדק למ"ד דלאוין חלוקים וחד כרת אינן מחלקין לחטאת ע"י כריתות ב' ב' ג' א', א"כ השתחואה נהי שנחלקה בלאו אבל לא נחלקה בכרת ומהיכי תיתי נילף מינה לחלק לחטאת, והרי כל עריות חלוקין בלאוין ואי לאו כרת דאחותו לא הוי ידעין דהו לחלק בחטאות, וי"ל דשאני השתחואה דהיתה בכלל כל עבודות לאזהרה, וינאח מן הכלל ללמד, ושפיר אמרינן ללמד חילוק חטאות ינאח, משא"כ לאוין דעריות אין שום לאו כלול בלאו אחר ולא היה בכלל וינאח ממנו, לכך לא ילפינן מיניה מידין].

מן האמור יש ללמוד דדוקא בחילוק חטאות הבא מחמת חילוק לאוין [שחידשה תורה כן גם בשבת אף דליכא לאוין חלוקין] בזה מחלקין בין העלם שבת להעלם מלאכות, אבל בשאר חילוק חטאות כגון מה שידיעות מחלקות או גופין מחלקין בזה אין שייך לחלק בין העלם שבת להעלם מלאכות, ולעולם מחלקות, דדוקא החומר שחידשה תורה לחלק בחטאות מפרשינן שלא נחדש בהעלם שבת אבל חילוק גופין וידיעות שאינו מחמת חומר הלאוין אלא דחשיב כמעשה בפ"ע ובאותו הלאו ג"כ חייב שמים בזה אין לחלק בין העלם מלאכות להעלם שבת, חדע דודאי הסבור שגדה מותרת וזא על חמש נדות חייב חמש חטאות ולא אמרינן דהוי שגגה אחת, ומה בין זה להעלם שבת אידי ואידי חד שגגה היא, וחד לאו.

ואפשר דרבנן דפליגי עליה דמונזו סברי דכה"ג לא חשיב שז מידיעתו כיון שמדיעת עיקר החטא אינו פורש. (שבוש י"ט ב').

ס"ט ב' תרי קראי כתיבי כו', ע"י מש"כ לעיל ס"ז ב'.

ע' א' מ"ש רישא ומ"ש סיפא כו' התם חדא שגגה כו', לכאורה משמע דמסבא אמרינן הכי דכיון דליכא אלא חדא שגגה א"א לחייב אלא קרבן אחד, ולפי זה הדין נותן ביום הכפורים ששכח שהיום יו"כ ואכל ועשה מלאכה דלא ליחייב אלא אחת דחדא שגגה היא, וכן בשחט והעלה זבח בחוץ בהעלם שזה קרבן, נמי לא ליחייב אלא אחת דחדא שגגה היא, ולא משמע כן, וכ"ה ברמב"ם פ"א משגגות ה"ה, ובכריתות ריש פ"ק מוקמינן למתני' דהתם בשגגת שבת ולכך לא חשיב שבת אלא חדא, ודומיא דהכי יש לפרש נמי הא דהאכל ועושה מלאכה ביום הכפורים דנמי בשגגת יום הכפורים איירי, [וכדמוקמינן התם נמי ע"ז בשגגת ע"ז ולא בשגגת מלאכה], ומ"מ מני להו בתרתי, וביותר דאי איכא חילוק מלאכות ביום הכפורים [ע"י שעה"מ בהלכות שמו"י ובטו"א פ"ק דמגילה שנכתפכו בזה] ע"כ לאוקמי בשגגת יום הכפורים, דאל"ה הו"ל למיחשב כל המלאכות ביום הכפורים כדפרכינן אשבת, הרי דאף בשגגת יום הכפורים חייב אכילה לחוד ואמלאכה לחוד אע"ג דחדא שגגה היא, (וכן נמי קתני התם השוחט והמעלה בחוץ ואית לן נמי לאוקמי אף בהעלם זבח).

לכך נראה דדוקא דהני שנכללו בחד כרת אלא שלמדנו דהם לחלק מקראי, בזה אמרינן דלהכי כללינו קרא דהיכא דנעשו בחד שגגה לא מיחייב אלא חדא, או דקיס להו לחז"ל כן מסבא, או דילפינן הנה שהיא אחת, ואע"ג דשמואל לא משמע ליה היינו למילף מהכא חילוק מלאכות, אבל לבתר דילפינן חילוק מלאכות מקראי אחרני תו אפשר דאף שמואל מודה דדרשינן הנה שהיא אחת לשגגת שבת דאינו חייב אלא אחת כיון דחדא שגגה היא, [ויותר נראה דמסבא הוא, דהא גם בע"ז אמרינן כן ריש כריתות והתם ליכא למידרש מהנה כדאמר סנהדרין ס"ב א', ומיהו י"ל דבתר דידעין מהנה לשאר איסורים מקיימינן כן מסבא גם

אב, ובהעלם שבת אינו חייב אלא אחת, וע"ע כריתות ס"ג באורך.

ע' ב' צעא מיניה רבא מר"נ העלם זה וזה בידו מהו כו', א"ה, ראייתו להעתיק מש"כ בזה בשבועות י"ט.

שם צעא מיניה רבא מר"נ העלם זה וזה בידו מהו כו', היה אפשר לפרש דהנידון בטעם הפטור בהעלם מקדש אם הוא משום דחשיב כקרוצ למזיד, ולפי זה בהעלם זה וזה יש לחייבו, או דטעם הפטור משום קרוצ לאונס, ולפי זה יש לפטור אף בהעלם זה וזה, אבל בצעיא דשבת לא יתכן נידון זה, וכן בהעלם שבועה וחפץ שבועות כ"ו א' נמי לא מסתבר לפרש טעם זה, דנתחלף פת חטין בפת שעורין היינו שוגג בכל התורה דנתחלף חלב בשומן, וממה שנשנו כולן בלשון אחד משמע דחד נידון בכולן.

ולכן נראה דהנידון אם חשדין לשתי ההעלמות כגורמות לחטא, וכאילו האי פלגא עבד והאי פלגא עבד, ואף דכל אחד בפני עצמו היה גורם החטא, מ"מ השתא מייחסין ליה לתרווייהו, א"נ האי כוליה עבד והאי כוליה עבד, ולפי זה ראוי לחייב בהעלם טומאה והעלם מקדש, וכן בהעלם שבועה והעלם חפץ, דגם העלמת הטומאה והשבועה גרמו לחטא, או דאמרינן דהעלם הטומאה לא גרם לחטא כיון דאף בידע הטומאה היה נכנס בהעלם מקדש, וכן העלם השבועה לא גרם לחטא כיון שנעלם ממנו החפץ, ואף דאיכא נמי למימר איפכא דהעלם המקדש והעלם החפץ לא גרמו לחטא, מ"מ ההעלמות הגורמות חיוב, אין צחן לחייב בזמן שהחטא היה נעשה גם בידעתן.

ובידידן זה תלוי בחשיבות הדברים, ויש מקום לומר דכשנעלם ממנו שהיום שבת, נחשב הוא הגורם לחטא, ולא מייחסין החטא לשגגת מלאכות כלל, וזו כונת תו' ד"ה חזינן וכן גם בסנהדרין ס"ז ב', דכשנעלם ממנו שבת לא שייך להתיחס כלל לשגגת מלאכות, ואינם משמשים במעשה זו כלל, ובזה נמי ניחא דאע"ג דפשיט ליה ר"נ לרבא בהעלם טומאה ומקדש או בהעלם שבועה וחפץ הי מייניהו דקדים, אפ"ה הדר בעי מיניה באידך, משום דיש מקום לחלק ביניהם, די"ל דכשנעלם

ואכתי פש גבן לברורי הא דמבואר בקוגיא כריתות ט"ז דאף אי שבתות כגופין דמו מ"מ בהעלם שבת וידון מלאכות אינו חייב אלא אחת אי ימים שצינתיים אין חשדין ידיעה לחלק, הרי מבואר דאף גופין אין מחלקין בהעלם שבת, ובפשוטו משמע דאף בשהיו שתי סבות להעלם השבתות כגון ששכח בשבת זו שהוא שבת ואח"כ נזכר ושכח שעשה מלאכה, ובשבת הבאה שוב שכח שהוא שבת נמי אין שבתות כגופין לגביה, ורק משום ימים שצינתיים הוא דאיכא למידן, ונריך לומר דהא דשבתות כגופין אינו משום דימים מחולקין כגופין מחולקים, וגם אין השבת משתתף בפעולת העצירה דנימא דמשום זה יחשב כל שבת לעצמו, כמו בעריות דהגופין משתתפין במעשה העצירה ובגלל זה חשוב כל גוף עצירה בפ"ע, וכן באותו ואת בנו, אלא הא דשבתות כגופין הוא משום דחשיבות השבת קובעתו בפני עצמו, וזה לא שייך אלא כשיודע שהוא שבת דאז חשוב הוא לעצמו ומחייבין ליה על שגגתו בפני עצמו, אבל כשאינו יודע שהוא שבת אין כאן חשיבות גופין לחלקו בפני עצמו, [דעיקר ענין גופין מחלקין היינו לפי דבעצירה שניה יש נד קולא כאילו היא המשך העצירה ולכן נפטרת במלקות הראשונה או בחטאת הראשונה וכמש"כ כריתות ס"ג סק"ה, ובגופין מוחלקין חשדין לעצירה שניה כחללת עצירה, שחילוק הגופין מחייב לאדם להתבונן כחללת מעשה, וה"נ בשבתות אמרינן דשבת אחרת בגלל חשיבות השבת חשובה לחייב כחללת חטא, ובשגגת שבת לא שייך טעם זה, (אבל כשאינו יודע שנדה אסורה וצא על חמש נדות, הרי כל נדה חשובה לעצמה בין אם היא אסורה או מותרת דגופין מוחלקין היא, וגם היא משתתפת במעשה העצירה וחשיבי גם המעשים מחולקים בחילוק הגופות)], ונ"ע, ועי' בפרש"י כריתות שם, וברש"ש שם, ועי' מש"כ כריתות ס"ג סק"ה, ולעיל ע' א'.

ולאמור לרבה אליבא דר"א כריתות ט"ו א' דבקצר וקצר חייב שמים, ה"ה בהעלם שבת נמי חייב שמים, דכגופין מוחלקין דמי, ואין חילוק לר"א בין העלם שבת להעלם מלאכות אלא בעשה שתי מלאכות בצ"א, דבהעלם מלאכות חייב שמים דשמות מחלקין וכדאמר שם בתולדה במקום

כ"ו א' הרי העלם חפץ צידו ופטור, והיינו דכל דאיכא נמי העלמה הפוטרת א"ל לחייב, ה"נ איכא למימר הכא דכיון דאיכא העלם שבת שאינו מחייב אלא אחת כיצד אפשר לחייב על כל אחת ואחת, וכן יש לשאול לפיר"ט דזהעלם מקדש חייב חטאת קבועה, דמ"ש התם דאמרינן הרי העלם מקדש צידו לחייבו חטאת קבועה, ואילו בשבועה אמרינן הרי העלם חפץ צידו לפטור לגמרי.

ולפירוש תו' בשבת ובסנהדרין יתכן לפרש דפרכין דשגגת מלאכות עיקר, דכיון שאינו יודע שעוסק במלאכה לא שייך להזכיר שגגת שבת, ודכוותה יתפרש בשבועות י"ט א' כ"ו א', [אף דרהיטת לשון התו' משמע דגם לתירוץ לא נשתנה מה דנקטו בקושיתם דסוגיות דשבועות אינן תואמות סוגיא דשבת, דהתם אזלינן בחר פטור והכא בחר חיוב, ולפי זה זהעלם טומאה ושבועה לא אמרינן דהן העיקר, אלא דסגי בהו לחייב, ול"ע], אבל הדבר קשה דפליגי בסברות הפוכות איזו העלמה יותר עיקרית, וגם הרי רצא שאל לר"נ שיכריע, ואם ר"נ הכריע הנידון מסבירא מה שייך לומר לו אדרבה, וגם לשון הרי העלם שבת צידו, הרי העלם טומאה צידו, לא משמע דבא לומר דאלו העלמות הן העיקר, אלא דכיון דיש כאן העלמה זו סגי לחייב על ידה.

ונראה דהא דאמרינן הרי העלם מלאכות צידו וחייב על כל אחת ואחת, וכן הא דאמרינן הרי העלם מקדש והעלם חפץ צידו ופטור, אין הכונה להכריע כן, דודאי איכא נמי למימר דאידיך העלמה עיקר, אלא דלפני שר"נ הכריע דגם ההעלמה המחייבת משמשת כגורם לחטא וסגי בהכי לחייב, אמרינן דאדרבה דכיון דאיכא העלמה הפוטרת נימא דהיא רק הגורמת לחטא ופטור, וה"נ בשבת דר"נ הכריע דהעלם שבת נמי גורם לחטא והוא מחייב קרבן, וממילא נפטר גם החיוב דשגגת מלאכות, אמרינן אדרבה דנימא דרק שגגת המלאכות גורם לחטא, ואין כאן כלל חיוב משום העלם שבת, ואה"נ דאי הוי אמר ר"נ איפכא נמי הוי שיילין ליה אדרבה, דכונת הדברים שאין לדבר הכרע, ולכך באמת לא הקשו בתו' אלא מדר"נ אדר"נ ולא מרבא ארבא, וגם תירוץ כן.

ולפי זה אפשר דרצא שאל מר"נ אם יש הכרעה איזו העלמה עיקר, וכעין סברת תו' בשבת

ממנו השבועה תו אין שום ענין בפת חטין או שעורין, ולא חשיבא החלפה זו כלל, אבל בטומאה ומקדש י"ל דגם זהעלם טומאה יש ענין זהעלם מקדש, וכן י"ל דהעלם טומאה הוא העיקר בחובת האדם צדיעהו, וכשנעלמה ממנו הרי היא הגורמת לחטא, דכשהוא טהור אינו מבחין בין צמר קודש לחול וכן במקדש, משא"כ זהעלם שבועה וחפץ.

ברם מהא דר"נ אהדר בחד לישנא בכולהו, דגם בשבת אמר כלישנא דהכא הרי העלם שבת צידו ואינו חייב אלא אחת, לא משמע דיש חילוק ביניהם, וכן מהא דפרכין ליה אדרבה דפרכין הכא, נמי משמע דהיינו הך, ובאמת דגם לפי זה שפיר ניחא, דאף אם נפרש דכל העלמה יש בה כח לחייב, וא"כ גם שגגת המלאכות יש בהן כח לחייב, מ"מ כיון דשגגת שבת מחייבת קרבן על כולן, תו קצירה גוררת קצירה וטחינה גוררת טחינה ומתכפרין כולן בקרבן אחד, כדאמר ע"א א' בקצר וטחן בשגגת שבת וחזר וקצר וטחן בשגגת מלאכות, ונודע לו על הראשונה וחזר ונודע לו על השניה, דאינו מביא אלא קרבן אחד על הראשונה ומתכפרין כולן, וכש"כ הכא דשגגת שבת מישך שייכא בכולן, והא דאמרינן אדרבה הרי העלם מלאכות צידו וחייב על כל אחת ואחת, היינו שלא יתחייב משום שגגת שבת כלל, ויתכן שזו כונת תו' בשבועות שכתבו דהתם סברא הוא לחייב כיון דאיכא נמי העלם טומאה אבל הכא אין סברא לחייב על כל אחת ואחת כיון דאיכא נמי שגגת שבת, ור"ל דבמה דאיכא נמי העלם טומאה סגי לחייב, וה"נ התם סגי לחייב נמי משום שגגת שבת, וכיון דאיכא חיובא משום שגגת שבת תו אין לחייב על כל אחת ואחת דקרבן דשגגת שבת גורר הכל, או דמאחד הכל לשגגה אחת.

ומיהו קשה הא דאמר אדרבה הרי העלם מלאכות צידו וחייב על כל אחת ואחת, דמשמע דבעי למימר דבאמת יהא חייב על כל אחת ואחת, [ולא דליפטר לגמרי משום שגגת שבת מבטלת שגגת מלאכות ושגגת מלאכות מבטלת שגגת שבת, וכדאמר ע"ב ב' דע"כ לא איבעיא אלא אי לחיובי חדא או תרתי אבל למיפטר לגמרי לא, וגם אין סברא למיפטר לגמרי כיון דשגגה אחת ודאי איכא], ואמאי, הרי כי היכי דאמרינן בשבועות י"ט א' הרי העלם מקדש צידו ופטור, וכן בשבועות

על כולן אם הביא על שגגת שבת קצירה גוררת קצירה וטחינה גוררת טחינה ואם הביא על אחת משגגת מלאכות הרי שכנגדה במקומה עומדת, וכש"כ לפי מה דיש לן להשוות דגם רצא ס"ל דהפרשות מחלקות וא"כ איירי בהפריש לאחר כל הידיעות וכמש"כ תו', ואפשר דאם זו שנודע לו עליה ראשונה פוטרת כולן אין לו להביא על זו שנודע לאחרונה ולהוסיף קרבן, דכיון דבשעה שנודע לו על השני כבר היה מחויב קרבן הפטור גם את השני, לא חלים חיוביה דשני להביא עליו קרבן צפ"ע, דכבר אינתיק ליה להתכפר בראשון, ולכך תלי ליה רצא בדיעה, ומיהו בנודע לו תחלה על שגגת מלאכות נמי רשאי להביא על שגגת שבת ולפטור הכל, דומיא דיכול להביא על האמצעי, אלא דרצא איירי בהביא על קצירה של שגגת מלאכות והיינו דלא הזכיר וחזר ונודע על שגגת שבת כדי שניבין שהמדובר כשהביא קרבנו על קצירה ששגגת מלאכות, (וימתן גם לומר דענין הפטור שפוטרת שגגת שבת את שגגת מלאכות אינו דומה לפטור דהביא על האמצעי, דהתם בעיקרו הוא צ' העלמות אלא דאית ליה טעמא לאגדן ע"י האמצעי, משא"כ הכא הכל חשיב העלם אחד ואם יכול להתכפר בהצאתו על אחד יש לו לעשות כן, ורק בנודע תחלה על שגגת מלאכות רשאי להביא עליהן ולא נפטור טחינה שכנגדה).

שם ור"י היא דאמר תמחוין מחלקין, ע"י מש"כ בכריתות ס"ג ס"ק ט"ו י"ז י"ח. **תוד"ה** משני לענין קרבן פשיטא ליה דאין מטטרפין, ע"י מש"כ במעילה י"ז צ' בצירוף נותר ופיגול לטומאה ולקרבן.

ע"א ב' איחמר אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד כו' ידיעות מחלקות כו', הא דבשתי העלמות חייב שתיים אינו משום ידיעות מחלקות אלא משום דהעלמות מחלקות, ואף באשם ודאי למ"ד דלא בעי ידיעה בתחלה מ"מ ידיעה בין מעשה למעשה מחלקת משום דהוי שתי העלמות, כגון מעל בשוגג ונודע לו וחזר ומעל בשוגג מביא צ' אשמות לכו"ע, והכא בעשה בהעלם אחד ונודע לו וחזר ונודע פליגי אי ידיעות מחלקות וזה דוקא בחטאת דבעי ידיעה, וכן באשם למ"ד דבעי ידיעה, אבל למ"ד דלא בעי ידיעה פשיטא שאין ידיעות מחלקות, דכל הנידון הוא משום שהידיעות הם

ובסנהדרין, ואם היה משיבו להכריע בזה לא היה מקום לומר אדרבה, אבל ר"נ השיבו דאין בזה הכרע ושתי ההעלמות משמשות וסגי באחת מהן לחייב, וזה שאלו רצא [או סתמא דגמ'] דנימא דההעלמה הפוטרת עיקר, וכן בשבת העלמת המלאכות, [מיהו לשון אדרבה אינו נוח כ"כ דהא לר"נ שתי ההעלמות שוות ול"ע], וע"י מש"כ שבעות כ"ו א'.

משמע מסוגיין דאין נפקותא איזה נשכח ממנו ראשון. (שבעות י"ט א'). **תוד"ה שם, ע"י** בסימן כ"צ סק"ב.

ע"א א' אמר רצא הביא קרבן על ראשון כו', יש לעי' מה שי"ך הביא על ראשון לחוד והרי דין הוא שיביא קרבן אחד על ראשון ושני או על שני ושלישי, ואי בהביא על שניהם נמי אין שלישי מתכפר הו"ל למימר הביא על ראשון ושני, ועוד דא"כ הביא על שני היינו על שני לחוד והיכי דמי הרי יודע שגם הראשון מתכפר, ונראה מזה דהא דמביא קרבן אחד על עצירות הרבה בהעלם אחד הוא אף צמיח הקרבן לעצירה אחת, וכגון בשפחה חרופה למ"ד לא בעי ידיעה ששגג ה' פעמים ונודע לו רק על אחת והקריב עליה קרבן הרי כולן מתכפרות בקרבן זה, אף שהקרבן הזה הפרישו והקריבו רק על חטא אחד, [וכ"ה בדו"ח להגרע"א ז"ל לק' ע"ב א' בתו'], וכן בחטאת שחטא ה' פעמים בהעלם אחד ונודע לו על כולן וחזר ושכח ארבעה מהן והביא קרבן על החמישי הרי כולן מתכפרות אף שהביא הקרבן רק על אחד מהן, וממילא אף בשזכור כולן יכול הוא ליחד את הקרבן לחטא אחד ומ"מ יתכפרו כולן, והיינו דשי"ך לומר אם הביא קרבן על הראשון או על השני או על השלישי, שבידו ליחד את הקרבן להיותו בעיקר על חטא זה או זה אף שמכפר על כולן, ולפי יחודו תלוי כפרתו אם מתכפרין כולן. והנה משמע דרשאי להביא על איזה שירצה ולא אמרינן לו להביא על האמצעי ויתכפרו כולן, והיינו משום דבאמת יש כאן גם צ' העלמות אלא שהם מתאחדים ע"י האמצעי ובתו' פירשו גם צמימרא דלעיל דשגגת שבת ושגגת מלאכות דרשאי להביא על איזה שירצה, וק"ק לפי זה דלא הו"ל לרצא להזכיר ידיעה כלל והו"ל למימר קצר וטחן בשגגת שבת וחזר וקצר וטחן בשגגת מלאכות ונודע

למעשה מסתברא דמחלקת, וה"נ ידיעה בין מעשה למעשה אפשר דמחלקת אף אי לאחר כל המעשים אין ידיעה מחלקת, ואף למ"ד לא צעי ידיעה, ומשני דהפרשה שאני אצל ידיעה אי אינה מחלקת לאחר כל המעשים ה"נ אינה מחלקת בין מעשה למעשה, אי למ"ד לא צעי ידיעה אי למ"ד צעי ידיעה אי אין ידיעות מחלקות, [ונתעוררתי לזה], ומיהו ק"ק סברת רב המנונא דלמה תועיל ידיעה לחלק מדין ידיעות מחלקות למ"ד לא צעי ידיעה, הא כיון דלא צעי ידיעה אין לידיעה שום ערך מלבד מה שמחלקת ההעלמות וזה הרי נלמד ממוזד דאינו מחלק.

שם ההוא לאחר כפרה, מבואר דלאחר כפרה נמי צריך קרא, ואע"ג דחטאת צעי ידיעה וא"כ מה שלא נודע לא נתכפר וכיון שהוא כזית חלב יש לו להביא חטאת, מ"מ ס"ד דנהי שאינו מתכפר כפרה גמורה מ"מ כיון שהביא כפרה על חלק מההעלם כבר איקלש כוליה ואינו ראוי עוד לקרבן, א"נ ס"ד דאף מתכפר כפרה גמורה דכיון דאיכא ידיעת חטאת מהעלם זה קרינן ביה או הודע.

שם ולר"י נמי הכתיב מחטאתו כו', יש לעי' נהי דאיכא לאוקמי קרא דמחטאתו לכזית ומחנה מ"מ אחתי מנ"ל דעל חטאתו לידיעה אחי דילמא לכפרה אחי, ותפסת מועט תפסת, ואם נימא דלר"ל לא יתכן למעוטי חזי זית שאין מיעוט זה אלא דידיעה איינה חשובה לחלק אצל כפרה מחלקת אף בין כזית לחזי זית, אפשר לומר דר"י לא ניחא ליה לפרושי תרתי קראי צרטי המחלקים לחטאות וחד קרא לרצוי וחד למעוטי, דאי משום הא הו"מ קרא לפרושי אחד מינייהו צהי איירי אי בידיעה אי בכפרה, ומו לא אינטריך אידך, אצל אין נראה כן [עי' להלן] דאף לר"ל יתכן לאוקמי קרא דמחטאתו כזית ומחנה וא"כ הדרה קושין לדוכתה, וי"ל דקרא דעל חטאתו והביא משמע לר"י דאיירי קודם שנתכפר כלל וצאה קאמר קרא דיציא על כל חטא וחטא, ואי בידיעה פליגי י"ל דהפרשה מסבירא ס"ל לר"י דאינו חשובה כל כך וטפי מסתבר ליה לאוקמי קרא בידיעה, [ולמש"כ לקמן דלר"ל אין צריך קרא לכזית ומחנה מו י"ל כמו שזדדנו דלא מסתבר לר"י לאוקמי קראי תרומיהו במחלקי לחטאת, אצל לא יתכן לומר כן דהא אמרו בגמרא דאי בהפרשה פליגי הו"ל לר"י

תנאי לחיוב הקרבן ואפשר שגם הם צריכין להיות ביחד כמו שצריך להיות העלם אחד, וכל שנודע וחזר ונודע חייב שמים.

והנה בשפחה חרופה חידשה תורה דמציא על הזדון כשגגה ומציא אשם אחד על עצירות הרצה, וסבר עולא דה"ה דבשוגג אין העלמות מחלקות, דלא עדיפא חילוק העלמות מחילוק מזיד לעצירות הרצה, וכיון דבמזיד מציא קרבן אחד על עצירות הרצה ה"ה על העלמות הרצה, אצל חילוק ידיעות שחידש ר' יוחנן הוא ענין שאינו שייך במזיד כלל שאין ענין ידיעה במזיד דעל עשיית החטא במזיד הוא מתחייב ומו אין ענין ידיעה הלכך לא שייך למילף מהא דמציא במזיד קרבן אחד על עצירות הרצה דה"ה בשוגג שאין ידיעות מחלקות, דחילוק ידיעות ענין אחר הוא, וקאמר עולא דבאמת למ"ד דצעי ידיעה באשם ודאי ידיעות מחלקות אף בשפחה חרופה לר"י דסבר ידיעות מחלקות, וזה בין בהעלם אחד בין בצ' העלמות.

ובאתקפתא דרב המנונא נתקשו צמ', ויתכן לפרש דהא דהפרשה מחלקת אינו

משום שאין הקרבן יכול לכפר על מעשה שלאחר הפרשה, אלא משום דהפרשת קרבן מעשה חשובה היא לחלק, ואף צמת הקרבן והפריש אחר אין מתכפר צו על שניהם, אף שהפרשת השני היתה לאחר כל המעשים, ומייתי רב המנונא מזה ראייה דאף בשפחה חרופה דמציא קרבן אחד על עצירות הרצה מ"מ מועלת הפרשה לחלק, וחזינן מזה דהא דמציא קרבן אחד על עצירות הרצה הוא משום דכולן חשיבי כעצירה אחת דכיון דעושה במזיד הרי הכל מרד אחד אף שעושה וחזר ועושה, ודומיא דהעלם אחד בשוגג, ולפי זה צעשה בשוגג צ' העלמות ראוי לחייב שמים אף שאין ידיעות מחלקות ואף למ"ד דלא צעי ידיעה, דכיון דעשה בשתי העלמות חשיבא כל מעשה כשגגה צפ"ע, ודמיא להפריש קרבן בעושה במזיד, דחשיבא מעשה ההפרשה לחלק, וה"נ כל מעשה שגגה צפני ענמה היא.

ובנות מו' בתירוצים דידיעה בין מעשה למעשה תועיל לחלק מדין ידיעות מחלקות, [ולא מדין העלמות], ואף למ"ד לא צעי ידיעה ואף לר"ל, וכמו דהפרשה אף אי אינה מחלקת לאחר כל המעשים בכל הקרבנות מ"מ בין מעשה

לאוקמי קרא דמחטאתו לענין שאין ידיעות מחלקות
הרי דהך דרשא פשוטה יותר].

בראיה דאף אי יש ידיעה לחצי שיעור היינו דוקא
לחלק ההעלמות, אבל לאחר כל המעשים
אין ידיעה לחצי שיעור מחלקת אף לר"י ידיעות
מחלקות הלכך האוכל כזית חלב בהעלם אחת ונודע
לו על חציו וחזר ונודע לו על חציו מציא חטאת
אף לר"י.

שם כגון שאכל כזית ומחצה כו' מהו דתימא
לינטרפו כו', יש לעי' לר"ל דאינטריך
מחטאתו לומר שאין ידיעות מחלקות, אבל כזית
ומחצה ונודע לו על כזית ונתכפר ואכל חצי זית
[בתוך שיעור אכילת פרס לחצי זית הראשון]
בהעלמו של שני מהו שיציא חטאת, דהא חזינן
דר"י אינטריך ליה קרא לומר שאינו מציא ור"כ
לר"ל דלית ליה קרא דין הוא שיציא, ואם היינו
מפרשים דר"י נמי לא פטר ליה אלא נודע לו
על החצאי זיתים קודם שהציא כפרתו על הזית
הראשון ומשום דחצי זית שאכל ביחד עם הראשון
נטפל אל הראשון אף שהיתה ידיעה בינתיים ידיעה
אינה חשובה לחלק בין חצי זית, היה ניחא דלפי
זה אם הציא כפרתו קודם שנודע לו על החצאי
זיתים אף לר"י חזר ומציא חטאת וממילא לר"ל
לא אינטריך קרא, אבל רש"י לא פירש כן אלא
דטעמא דר"י משום דאי מייחי קרבן על הזית
מתכפר גם החצי זית אף בלא נודע עליו כלל, דחצי
זית לא בעי ידיעה, וכן בסברא אין מקום לחלק
בין חילוק ידיעה לחילוק דכפרה לר"י, והדירה
ספיקן לדוכתיה לר"ל בנתכפר קודם שנודע לו על
החצאי זיתים מהו, וכן אי בהפרשה קמיפלגי ומוקי
ר"י קרא דמחטאתו כר"ל שאין ידיעות מחלקות,
יש לשאול אף אליציה מנ"ל האי דינא דנתכפר
לאחר שאכל כזית ומחצה ונודע לו על כזית דאינו
מתחייב חטאת אף באכל עוד חצי זית.

ובראיה דהאוכל כזית ומחצה חלב ונודע לו על
כזית והציא קרבן קים להו לחז"ל מסברא
דנתכפר כולו דכיון שאין בו שיעור כזית הרי הוא
נטפל לעיקר החטא, ואף שלא נודע עליו, [ואפשר
דבהכרח כן הוא דכל אוכל חלב אין צורך לו
בדיוק כמה שאכל, ולא מסתבר לומר שהכמות
המסופקת אינה מתכפרת, אי ידיעת ספק לאו

שמה ידיעה], והרי הוא מתכפר בקרבנו, אבל אם
עד שלא הציא כפרתו השלימו לכזית תו לא שייך
לעשותו טפל לכזית הראשון, שהרי הוא כזית
בפ"ע, והרי לעולם האוכל ב' זיתי חלב בהעלם
אחד ונודע לו על כזית אינו טופל אליו כלום מן
הזית השני, וה"נ נודע לו לאחר שאכל כזית
ומחצה על הכזית נמי אין זה מועיל דסו"ס עד
שלא נתכפר נהפך החצי זית לחלק מכזית שלם
כשחזר ואכל חצי זית, ולהכי אינטריך קרא לר"י
לומר ידיעות מחלקות כולי האי עד שכבר נטפל
החצי זית לזית השלם, ותו אינו נטפל להחצי זית
שאח"כ, אבל בנתכפר באמצע לא אינטריך קרא,
ובהפרשה יש מקום לומר דאינטריך קרא בהפרשה
אינה ככפרה ויש מקום לומר דמ"מ כבר אינתיק
גם החצי זית לקרבן זה, ומשמע בסוגיין דאי
בהפרשה פליגי ניחא נמי הא דקאמר ר"י דקרא
למעוטי כזית ומחצה אלא דעדיפא הול"ל דקרא
למעוטי ידיעה גרידא אחי, ומשמע דאף הפרשה
אינטריך קרא, ולפי זה שוב יש לשאול אי בידיעות
פליגי מנ"ל לר"ל דין הפרש כזית ומחצה, ומיהו
אין תימא אם נימא דר"ל סבירא ליה מסברא
דהפרשה ככפרה ולא אינטריך קרא.

אפשר דהא דאמרין דהחצי זית נטפל לזית
הראשון היינו דוקא בשאכלן ביחד ככדי
אכילת פרס דכזה כל חלק מאכילה זו ראוי לחטאת
דכל אכילה היא חלק מכזית שלם [ואף לר"ל יתכן
דחצי זית בתרא אסור מן התורה], וראוי להתכפר
בחטאת, אבל אם אחר הכזית שהה כדי אכילת פרס
ואח"כ אכל החצי זית ואח"כ נודע לו על הכזית
ואח"כ אכל עוד חצי זית בזה מציא עוד חטאת
על החצאי זיתים לר' יוחנן ידיעות מחלקות או
בנתכפר באמצע אף לר"ל, דבשעה שהציא החטאת
או שנודע לו לא היה החצי זית ראוי להתכפר
בחטאת דחצי זית בפ"ע לאו בר קרבן הוא אף
לר"י שהוא אסור מן התורה (עי' כריתות י"ח ב'
דיום הכפורים לא מכפר אחצי שיעור) ואף לא
להנטרף לעוד כזית שנאכל בהעלם אחד, וכש"כ
לר"ל שהוא מותר מן התורה, ואף דאח"כ כשאכל
עוד חצי זית חזר החצי זית קמא נמי לחלק מכזית
שלם מ"מ בשעה שנודע או שנתכפר על הכזית
קמא לא היה זה החצי ראוי להנטרף אליו, וצ"ע,
[וע"ע כריתות ס"ה באורן].

ע"ב ב' נתכוין להגציה את התלוש כו', סוגיא דמתעסק נחצאר בכריתות סימן ו', ולקמן ע"ג א'.

שם אלא מאהבה ומיראה הניחא לאציי דאמר חייב אלא לרבא דאמר פטור כו', א"ה, עיין מש"כ בסנהדרין ס"א ז' דפשטא משמע דפליגי אס איסור ע"ז הוא כמו חילול שבת וכיו"צ דפעולה זו אסרה תורה, ואפילו יודע שאין זה ממש ואינו מכוין לעצדה כלל, עי' תו' סנהדרין ס"ה א' ד"ה הואיל, או דאין איסור ע"ז אלא במכוין לענין ע"ז, ונקטו אהבה ויראה שהוא הדבר ההוא שגללו אדם עובד ע"ז ולבו כל עמו, וה"ה שאר סיבות שגללן חפץ לעשות כן, ואפילו עושה בינו לבין עצמו, והא דאמרינן דבסבור בית הכנסת והשתחוה לו הרי לבו לשמים אף לאציי, יתכן לומר דכשלא ידע שיש שם ע"ז עדיף ממתעסק, והרי מי שנתפזרו לו מעות ואספס ולא ידע שיש ע"ז באותו מקום, לא יתכן לחשבו כשגגת עבירה, והרי גם בשבת כשקוטס להריח, או כשנותן זוננים למיחם שפיניהו ואין דעתו לנרף, לא חשיבא מלאכה כלל, ורק כשיודע שיש שם ע"ז ועובדה מאונס ולבו לשמים בזה שייך לדון, אבל ברש"י שם הוסיף דברים שאין ההשתחואה לבית עי"ש, ולכאורה כונתו שכשם שבית הכנסת ההשתחואה בתוכו היא לשמים כך להצדיל בבית ע"ז נמי אין ההשתחואה אלא על פי הכונה של המשתחואה, ואין שם מעשה המוכיח למי משתחוה, ומשמע דאם השתחואה בסמוך לפסל ומסכה לא מהני מה שלא ידע ולאציי חייב, וז"ע, ובאגדא נחצאר ניחא בפשוטו דכיון דאינו ע"ז ממש דאיכא דמכזדים אותו רק לכבוד המלך, שפיר פטור אף לאציי בלא קיצולו.

משנה"ק תו' לרבא הלא קיי"ל דע"ז יהרג ואל יעבור, וש"מ דאף בעובר מאונס איכא עבירה, ותיירו דמ"מ ס"ל לרבא דאם עבר אינו נהרג, הדברים נריכים ביאור, דאטו אציי פליג בהא, הרי לכו"ע אנוס רחמנא פטריה, וכדאמר ע"ז נ"ד א' וכדילפינן בתו"כ מקרא לענין מולך ההוא ולא אנוס, [שו"ר שכבר הקשה כן הגרע"א ז"ל], וי"ל דמאהבה לאו אנוס הוא וגם מיראה לאו יראת מיתה מתפרש, וממילא ליכא בזה פטור אנוס, [ומש"כ תו' דאין לומר דרבא לטעמיה דס"ל דגם בע"ז אמרינן וחי בהם, כונתם דלפי זה לא

מנאנו דיהרג ואל יעבור, ותו אפשר לומר דבאמת מאהבה ומיראה פטור, ואף בלא וחי בהם א"צ למסור נפשו, דהא לאו איסור הוא, ובאמת הו"מ לאקשו"י דמנלן לחדש פלוגתא דתנאי במאהבה ויראה כיון דפלוגתתם בדרשא דכלל נפשך, וחי בהם, וכיון דמאן דדריש בכל נפשך דיהרג וא"י ע"כ מחייב במאהבה ויראה מנלן דאיכא דפליג, אלא דעדיפא קמקשו דבגמ' מוכח דליכא פלוגתא דתנאי בהא אף לרבא, והגרע"א ז"ל נתקשה בזה עי"ש], אבל קשה כיון דלרבא מאהבה ומיראה פטור, אמאי יהרג ואל יעבור, הרי כיון דפטור יש להצין דאין כאן איסור דאוריתא כלל, ושמה י"ל דעשה דואהבת וגו' בכל נפשך איכא, דסו"ס אין זה כבודו של מקום, ואפשר נמי דהא דבשעת השמד יהרג ואל יעבור אף על מצוה קלה, דהוא נמי מהך מצוה דואהבת בכל נפשך, דכל שמכוונים להעביר על הדת יש בזה מצוה דכלל נפשך, ומש"פ רש"י סנהדרין ע"ד א' שלא ירגילו העכו"ם להמריך הלצות, אפשר דלא קאי אשעת השמד אלא אצפרהסיא ואלא בשעת השמד, א"י אערקתא דמסאני, אבל כל מצוה יש בה משום בכל נפשך כשהעכו"ם מכוין להעביר על הדת, וע"ז בכל גווי חשיב כמכוין להעביר על הדת, דכל עבודה זרה חשיב כפירה בעיקר. (סנהדרין ס"ב).

תוד"ה באומר והא דמעטינן כו', לכאורה י"ל דחטא שהוא גזירת הכתוב שפיר מתפרש שגגה גם כשלא ידע האיסור, אבל ריחיה שהוא פשוט לאיסור, לא מתפרשא סתם שגגה דיליה באומר מותר, אף דמשכח"ל בספק רודף וכיו"צ, ובירמב"ן מכות ז' ב' כתב עוד דהתם כתיב מכה בשגגה ומתפרש שההכאה בשוגג, והכא כתיב ומתאה בשגגה, עי"ש. (מכות ז' ב').

בא"ד שאני גבי גלות דטובא בשגגה כתיבי התם, עי' מש"כ לקמן קל"ז א'.

ע"ג א' דסבור דשומן הוא ואכלו כו', מבואר דהאכל חלב וסבור שומן הוא היו מתעסק לרבא, ויש לעי' מאי שגא מהבא על אשתו כסבור טהורה היא ונמצא על שלו דחייצין בקרבן כדתנן נדה י"ד א', ולא משמע לומר דשאני התם משום שנהנה, דא"כ שמואל מאי אחי לאשמועינן (כריתות י"ט ב') והא מתניתין היא, ובגמ' נמי לא סייעוהו מהא, ואע"ג דאיכא למימר דמתנאי

מחשבת דיינין התם, אי איירי בשידוע שזה המינוק הוא פלוני אלא ששכחו וסבור שהוא הנולד בשבת, א"כ פשיטא שאין כאן מתעסק דהא לא טעה בגופין כלל והוי ממש כסבור טהורה היא ונמצאת נדה, ואף אי מיירי בנתכוין ליטול מינוק זה ונטל השני ויודע מי שנולד בשבת, נמי י"ל דלא חשיב מתעסק אף שטעה בגופין ונתכוין להיתר, דהא דנתכוין להיתר משוה ליה כמתעסק היינו משום דהיתר כדבר אחר חשיב והוי טעות במעשה, וזה דוקא בדבר המותר אבל דבר האסור אלא שנדחה מפני המצוה לא חשיב כדבר אחר למשוי כטעות, כיון דתרווייהו אותו המעשה נינהו ושלל במקום מצוה אסירי, וכ"ה בשטמ"ק כריתות שם בשם תו'.

ומיהו אשכחן נמי כסבור חולין דהוי מתעסק אף שאינו טועה בגופין וכדאמרין זכחים מ"ו ב' דהשוחט חטאת משום חולין פסולה משום מתעסק, והיינו כסבור שהוא חולין, ואף אצ"י נראה דמודה בזה, וטעמא דמילתא דחולין וקרבות ענינם מופלג זה מזה ביותר, והשוחט בהמה ואינו יודע שהיא קרבן אין כאן פעולת הבאת קרבן כלל, וחשיב טעות טפי מכסבור תלוש ונמצא מחובר, דשחיטת קרבן עבודה לה' היא, ושחיטת חולין לאו כלום היא.

ולאמור בשוחט קדשים בחוץ כסבור חולין הוא יש מקום להסתפק אי חשיב מתעסק, ד"ל דבחוץ לא איכפת לן צדיעה שזה קרבן, ואין כאן אלא טעות בין היתר לאיסור ולא בגופין ולא חשיב מתעסק, וי"ל דאף בחוץ שייך ענין קרבן דחטא שחוטא חוץ היינו הקרבת קרבנות בחוץ, וכל שלא ידע שזה קרבן לאו כלום הוא והוי מתעסק, ואף לאצ"י יש להסתפק בזה, ובתו' בסוגיין משמע דלא פסיקא להו דין זה, [ועי' בתפארת שמואל על המהרש"א סנהדרין ס"ב ב', ועי' מש"כ בזה מרן זללה"ה בקדשים ב' ס' ט"ו סק"ט], וברש"י במשנה ריש כריתות כתב דשוגג דקדשים בחוץ היינו כסבור חולין, ועי' רמב"ן קדושין מ"ג א'.

ובהעלם מקדש כתב הגרע"א ז"ל בתשובה סי' ח' דחשיב מתעסק, ובאמת זה דמי לכסבור שומן ונמצא חלב, אבל למש"כ הגרע"א ז"ל שם ליישב לשון המשנה ע"כ ז"ל דס"ל ז"ל דאף לאצ"י כן, דאל"כ ע"כ לימא להך דיוקא כיון דלאצ"י ע"כ לאו דיוקא הוא, וזה קשה דמי עדיף

אין ראה דאימא כדאצ"י דכה"ג לאו מתעסק הוא, מ"מ רהיטת הדברים כסבור טהורה היא לאו מתעסק הוא, ונראה שיש לחלק בין היכא שסבור שזה גוף אחר המותר להיכא שידוע שזה הגוף הוא אלא דסבור דזמן מותר הוא, דזה דמי לכסבור שהוא יום חול והוא שבת דלא חשיב מתעסק, דכל הימים כגוף אחד, וכסבור תלוש ונמצא מחובר חשיב נמי טעות בגופין שהרי סבור שהוא דבר תלוש שהוא כגוף אחר, ועוד דחתיכת תלוש וחתיכת מחובר הם ענינים נפרדים לגמרי שזו קצירה וזה סתם חתיכה.

ולאמור נמצא דתרת"י צעי שיחשוב שהוא גוף אחר ושאותו גוף הוא דבר המותר, אבל נתכוין ללקוט תאנים וליקט ענבים חייב דלא נתכוין להיתר, אע"פ שהם שני גופין, וכן נתכוין לאחותו זו ופגע באחותו אחרת, וכן חלב שור וחלב כשב לפניו ונתכוין לזה ואכל את זה, ונתכוין להיתר לא סגי עד שיחשוב שהוא גוף אחר, הלכך שתי נשיו עמו אחת טהורה ואחת נדה ונתכוין לטהורה ופגע בנדה הוי מתעסק, אבל באשה אחת כסבור טהורה לא חשיב מתעסק.

והא דאמר פסחים ל"ג א' נתכוין להתחמם בגיזי חולין ונתחמם בגיזי עולה מעל ומשמע התם דבשאר איסורין כה"ג פטור משום מתעסק, יש לפרש דבשני גיזין איירי כסבור להתחמם בזו ופגע בזו, דכיון שסבור שהוא גוף אחר המותר הוי מתעסק אבל נתכוין להתחמם בגיזה זו כסבור חולין ונמצא עולה חייב דלאו מתעסק הוא, וכמו באשתו כסבור שהיא טהורה, וכ"כ בספר מנחת כרוך סימן י' ע"ש.

ואף מסוגיין יש לדקדק קצת כמש"כ, דהא עבדינן צריכותא לתלתא פלוגתא דאצ"י ורבא, ועדיפא מכולהו הוא כסבור רשות היחיד ונמצא רשות הרבים, וחזינן דבסבא כל דהו הו"א דלא חשיב מתעסק, וא"כ אף אנו נאמר דע"כ לא מנאנו דהוי מתעסק אלא בכסבור רשות היחיד ונמצא רשות הרבים דהוי סבור שהוא גוף אחר דהוי סבור שהוא חצר ונמצא רשות הרבים, אבל בנתכוין להתחמם בגיזים אלו כסבור חולין ונמצא הקדש מנלן דג"ז הוי מתעסק.

ובההיא דמינוקות כריתות י"ט ב' דמצוה שם דלא הוי מתעסק ורק משום מלאכת

וזרק ד' גם התו' מפרשי כפשוטו שנתכוין לזרוק רק ב' אמות וזרק ד', דומיא דנתכוין לזרוק ד' וזרק ח' לק' ז"ז ב', ובאומר כל מקום שתרצה תנות, דהא עיקר קושייתם לפרש"י היא דיש לפטור משום מלאכת מחשבת ובזריקה ליתא לקושיא זו באומר כל מקום שתרצה תנות, כמבואר לקמן שם, ושפיר דיינינן למיפטריה משום מתעסק, ובכריתות ס"ו סק"ג כתבנו לפרש גם הא דנתכוין לחלוש וחתך מחובר דבשתי חתיכות איירי לפירוש הרמב"ם ומ"מ לא מיפטר משום מלאכת מחשבת דאיירי בלא איכפת ליה.

אבל הדבר תימא שכתו' ב"ק כ"ו ב' וכן ברש"א שם כתבו דנתכוין לזרוק שמים ונמצאו ארבע איירי בסוגיין ולכך אציי מחייב, וזה קשה דא"כ מ"ט דרבא מאי שנא משוגג דאומר מותר, וכ"כ בשטמ"ק שם בשם ה"ר יהונתן והמאירי דכה"ג שוגג גמור הוא וחייב, גם דוחק הוא לפרש לשון נתכוין לזרוק וזרק ששנה הרבה פעמים על כונת טעות דבסוגיין נקטו האי ליטנא על נמצאו ארבע, וגם הנריכותא קשה לפי זה דאם בזה חשיב מתעסק כש"כ בכסבור רשות היחיד, דהא הכא שוגג גמור הוא וכמש"כ, ובפשוטו סוגיא ד"ק כרבא אזלא, (וכש"כ אי גרסינן בסוגיין רבה דניחא דהתם נמי רבה קאמר לה), ואפשר דאם יודע המרחק אל נכון וכסבור שזה ב' אמות, דמודו התו' דהיינו שוגג, שהרי אינו טועה בכלום אלא במה שחושב דשטח זה לא אסרה תורה והיינו אומר מותר, אבל אם יודע מדת ד' אמות מה היא ואינו טועה בזה אלא שמחמת סיבה נדמה לו השטח הנידון כקטן יותר משטח ד"א, [ומשכח"ל נמי דסבור אינו אלא שמים כגון שרואהו בעששית או שהוא עומד במקום גבוה ורואהו באלכסון ממעלה למטה או שאר סיבות], בזה חשיב מתעסק כמו כסבור רשות היחיד ונמצא רשות הרבים, ולזה העיר הרי"מ שליט"א ונכון הוא, ולא הוצרכו התו' לפרש דבהכי איירי דסתמא הכי מתפרש, דהא איירינן ביודע שד"א אסרה תורה והיינו שידוע מידתם אל נכון, ונתכוין לזרוק שמים והיינו שהעריך השטח הנידון בטעות כסבור אינו אלא שמים. — הא דנקטו ב"ק שם טעמא דמלאכת מחשבת אגב אחריני נינהו, אבל באומר כ"מ שתרצה תנות אין כאן חסרון מלאכת מחשבת אלא טעמא דפטור

מנתכוין לחלוש ונמצא מחובר או כסבור רשות היחיד ונמצא רשות הרבים, ואם כונתו ז"ל משום דמקדש הוא ענין מחודש ודמי לחטאת משום חולין, הו"ל לפרש, וגם בסברא אין נראה כן, ובעיקר הדבר אפשר לומר דכיון דאף בנטמא במקדש חייב על השחייה א"כ אין האיסור צמעה, אלא מציאותו של הטמא במקדש הוא האיסור, ולא שייך בזה פטור מתעסק דעיקרו שאין המעשה חשובה, וכמש"כ הגרע"א ז"ל שם בתשובה בשם המקו"ח דבאיסור בשב ואל תעשה לא שייך פטור מתעסק, וכעין זה כתב מרן זללה"ה שם עיי"ש, [ושם הוכיח גם דהעלם מקדש לאו מתעסק הוא, ועי' רש"י במשנה ריש כריתות].

שם ואציי שגג בלא נתכוין ה"ד כו', מתעסק דעלמא לאציי היינו בשלא נתכוין כלל למלאכה כגון זרק סרין לנוענא בכותל והלכה ושחטה וכיו"ב, אלא ליטנא דשגג בלא נתכוין משמע שלא היה מתעסק גמור דהא קרי ליה שוגג, ולכך מפרש לה רבא דנתכוין לחתיכה דחלוש, ואציי נמי מפרש לה כסבור רוק הוא ובלעו דהיינו ציודע שהוא בולע עכשיו את מה שצפיו דהיינו מכיון קלת.

שם ונריכא כו', ר"ל דקמייחא אינו מכיון למלאכת קצירה כלל, ומציעתא הרי נתכוין לעשות חלק מן המלאכה האסורה, כלומר דזריקת ארבע וזריקת שמים הם שניהם סוג אחד של מלאכה אלא שזה מותר וזה אסור, ודמי לנתכוין לקצור חצי שיעור וקצור שיעור שלם, אבל חתיכת חלוש אינו כלל מסוג המלאכה, וכסבור רשות היחיד ונמצא רשות הרבים עדיף מכולהו שכל מלאכתו בכוונה אלא שטועה במהות השטח, וס"ד דדמי לטעות כמו סבור דחולין ונמצא דהקדש או באשתו כסבור טהורה היא.

ויש לעיין לפירוש תו' דנתכוין לזרוק שמים היינו שנתכוין לזרוק עד מקום פלוני כסבור שמים הוא ונמצא ארבע, אמאי חשיב מתעסק, מאי שנא מכסבור ד' אמות שרי וה' אסור וזרק ארבע דודאי חייב דהו"ל אומר מותר, וה"נ הכא הרי נתכוין לזרוק עד מקום פלוני כסבור מותר הוא, ומה בכך שידוע דשיעור ד' אמות אסור, הא למה זה דומה לידוע שחלב אסור ולקח חלב שעל הכליות וכסבור שזהו שומן המותר, דהו"ל אומר מותר, ואינו ענין למתעסק, ונראה דנתכוין לזרוק שמים

בדברי הרש"ש זורע שנשרש בחול, ע"י מש"כ לקמן ק"ז ב', ובס' ט"ו ס"ק י"ד.

שם והמעמר, מעמר נקרא האוסף את התבואה אחרי הקוצר וכדכתיב ירמיה ט' כ"א וכעמיר מאחרי הקוצר ואין מאסף, ואף דשם עמיר נופל על אגודה של שבלים, ע"י בפיה"מ, מכל מקום נראה דבאספת שבלים בודדים נמי חייב, וכן הוא בתו' רי"ד ובמאירי. (פכ"ז סק"א מתוה"ד וע"ש המסך הדברים).

שם המלצנו, פרש"י מכבסו בנהר, ומ"מ חשיב כיבוס בגדים תולדה כמש"כ הרמב"ם בפ"ט הי"א, לפי דליצון הנמר הוא תיקון חשוב כדדיינין לחשבו כשינוי צב"ק ז"ג ב', ואילו המכבס בגד פשיטא ללא חשיב שינוי. — פשתן ושני וכיו"צ כתב הרמב"ם שם ה"י דדין כלומר, וליצון הוא אב.

המלבן שלא ע"י כיבוס, אי הוה כי אורחיה, היינו מלצן, וברש"י י"ז ב' ד"ה אונין משמע דבפשתן אורחיה בזה, ע"י נגעים פ"א מ"ח, ולפי זה ה"ה בצגד אי משכח"ל ליצון כי אורחיה שלא ע"י כיבוס, הוה ליה תולדה דמלצן, ומה שמיאנו תו' קמ"ז א' ד"ה המנער בפרש"י דמן העפר קאמר, דאין נראה שיהא שייך בזה ליצון, היינו משום שהעפר היוצא ע"י ניעור, לא היה בלוע בצגד, והרי ניעורו כמו מנגד מכלי, אבל אי משכח"ל ליצון ככבוס, ע"י ניעור או אופן אחר, שפיר הוה תולדה דמלצן, וע"י צה"ל ס"י ש"צ ס"ט ד"ה מותר.

צמר שליצנו וחזר ונתלכלך, נראה דכשיכבסנו עכשיו אינו אלא תולדה, דלענין גזילה כה"ג פשיטא דלא הוה שינוי, דרק הליצון הראשון עושהו פנים חדשות, וכן נראה דדוקא בעודו נמר הוה ליצונו אב, אבל אם עשה צגד מנמר שאינו מלוצן ואח"כ כיבס את הצגד אינו אלא תולדה, דלענין גזילה פשיטא דלא הוה שינוי, ומיהו אע"ג דלפי סדר המשנה משמע דהליצון הוא קודם הניפוך, מ"מ נראה דאם ליצנו אחר הניפוך נמי הוה אב, וכן אפשר דחשיב שינוי, אבל לאחר טווייה ז"ע, ומיהו בפשתן הליצון הוא לאחר טווייה כמש"כ תו' כ"ז ב' ד"ה אונין, וברמב"ם כתב דהמלצן את הפשתן הוה אב, אבל צב"ק שם איחא נמר וליצנו פשתן ונקאו, ולא זכר ליצון בפשתן, ואפשר דהיינו

דהו"ל מתעסק, ומיהו יכולהו הו"מ למינקט מתעסק ניהו, אלא דניחא ליה להזכיר החידוש שנחדש בשבת דבעי מלאכת מחשבת, ובאיןך איכא נמי פטור דמלאכת מחשבת, ומיהו בהכיר זה אמר סתם פטור ולא הזכיר טעמא, ואפשר דסמך אלא הכיר זה דלענין מלאכת מחשבת שוין הן.

שם ידיע לה לשבת במאי, משמע דלרצא לא משכח"ל שוגג שאינו מתעסק, אלא אומר מותר, ומיהו ע"כ משכח"ל כגון בחינוך כסבור שולד בשבת, ויודע דחבורה מלאכה, או דסבור ניתנה שבת לידחות בחולה שאין בו סכנה, או דסבור כה"ג אינו נורת המלאכה, אלא דבלא"ה משני שפיר ולעיל ס"ט ע' נמי משני כה"ג, וע"י ס"ט א' בתו"י, וע"ע כריתות ס"ו באורך.

מתני' הזורע והחורש, א"ה, בשביעית ס"י ב' נתבאר דדין זורע ואינו מחפה, וצדין חורש לאחר שזרע, וצדברי הירושלמי דעודר הוה חורש, וצדין מחפה.

כתב האור זרוע בהלכות שבת סימן נ"ד [הוצא בשעה"צ סימן של"ו ס"ק י"ח] דלרצ יוסף מו"ק ב' ב' מותר להשקות שדה צור בשבת דהא ליכא משום זרע כיון דליכא זרעים, והדבר תימא דהא בגמ' אמרו טעמיה דר"י משום דכונתו לנמוחי פירא, ומשמע דהדיא דאם היתה כונתו לרפויי ארעא ודאי חייב משום חורש, דלא פליג ארבה במה דסבר שיש כאן לחייב משום חורש, וכן אביי אקשי לרצ יוסף דליחייב תרתן, ואם איחא דאף במשקה שדה צור לרפויי ארעא אינו חורש לרצ יוסף, א"כ לא שייך לאקשווי מידן, דהא סבר רצ יוסף דמשקה אינו חורש כלל, ובאמת הדבר מבואר בירושלמי פ' כלל גדול דהמרצן חייב משום חורש, והיינו שמשקה שדה צור לרפויי ארעא, וכן במנכש ליפות הקרקע, הדבר מפורש ברמב"ם פ"ח מה' שבת ה"א דחייב משום חורש, [וכ"מ ק"ג א' דחולש עולשין ליפות הקרקע הוא תולדה דחורש, (דליפות הקרקע לא מתפרש משום זרע כלל), וחולש עולשין ליפות היינו כמנכש בשדה צור], אף דשם צה"צ פסק כרצ יוסף, וכמש"כ בכ"מ ולח"מ שם, דמנכש היינו כמנכש ליפות הקרקע, [וכגון בשדה צור], הרי מפורש דמנכש שדה צור לר"י חייב משום חורש וה"ה משקה, ודברי האו"ז לא נתפרשו. (שביעית ס"ב סק"ד).

לקרוע עליו מצואר בגמ' ק"ה ז' דחייב משום קורע, אע"ג שאינו על מנת לתפור, כיון דאינו מקלקל, וא"כ ה"נ צפותא בית הצואר כיון דאינו מקלקל יש לחייב אע"פ שאינו על מנת לתפור, עיין מש"כ בסיומן מ"ה סק"ח.

שם האד נצי השוחטו, א"ה, עי' מש"כ בסיומן מ"ו סק"ז דמדמתן האד נצי השוחטו כו' מצואר דצנידת חי איירי, ויש להסתפק האד בעלי חיים לצורך עורן, על ידי שזרק עליהם חצים להורגן כדי שיוכל לתפוס, אם חשיב צידה אע"פ שאינו זוכה בהן צחייהן, ועי"ש עוד דמי שאין כונתו לצוד והורג פשיטא שאינו חייב משום צידה. **שם** והמחמתו, נראה דעיקר המלאכה היא כל פעולת תיקון שעל ידי הפרדת חלק מחלק, בין אם התיקון בשניהם כגון המחמת עור לשנים ובין אם התיקון באחד כגון המגרר ראשי כלונסות לקמן ע"ה ז', ומסתברא דלא מיחייב עד שהפרידן לגמרי, אבל המקצע עור והשאר מחובר את מה שהקציע אע"פ שחתך רובו פטור. (סי"ז סק"ט ועי"ש המשך הדברים).

מלאכת ממחק ומחתך וקורע, נחבאר בסיומן י"ו, ובסיומן מ"ה סק"ח.

שם המכבה והמצעיר, הא דהקדים התנא כיצוי להצטרה, כבר דקדקו בזה בתו' לקמן ז' וכן בתו"ט שם, ועיין מש"כ בסיומן ל"ו סק"ז די"ל דאי הוי קתני המצעיר והמכבה, היה מתפרש בסתם כיצוי של אש, ואפילו אין הכיצוי עושה פחמים, ולר"ש פטור כהאי גוונא, וגם לר' יהודה דמחייב היינו כדין מלאכה שאינה צריכה לגופה, אבל כיצוי שהיה במשכן שהוא כיצוי הצריך לגופה גם לר"י היינו כיצוי שעושה פחמים, לכך הקדים התנא מכבה למצעיר לומר דלא איירי בסתם מכבה אלא במכבה לעשות פחמים, ומיהו רש"י כתב המכבה והמצעיר באש שתחת הדוד של סממנים, וז"ע דסתם מכבה פטור לר"ש דהו"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה עי' תו' ז"ד א', וגם לר' יהודה אינו עיקר הכיצוי שהיה במשכן, ועי' מש"כ בסיומן ל"ו סק"ג.

ובתו' הרא"ש לקמן ז' כתב דמכבה דמחמתין היינו כיצוי אש לעשות פחמים, וגם ציטוט הסממנים היה בגחלים שנעשו מן הפחמים, וניחא ליה לתנא למיחני מצעיר באש של הפחמים שבו

משום שהליצון לאחר טווייה וזוה כבר לא חשיב שינוי כ"כ, ולפי זה צריך לפרש דמש"כ הרמב"ם דמלצן את הפשתן הוי אב, דהיינו בליצנו קודם טווייה, ושמה לעולם מלצנין אותו פעמיים, ומיהו אפשר דהא דנקט פשתן ונקהו משום דבעי למינקט שינוי הראשון שצפשתן, וכמו בצמר דהליצון הוא השינוי הראשון שלאחר גזימתו, ולפי זה י"ל דגם הליצון שצפשתן חשיב כמו הליצון שצצמר, ואע"ג שהוא לאחר טווייה, וז"ע בכ"ז. (סט"ז סק"א).

מלאכת מלצן וסחיטה, נחבאר בסיומן ט"ז.

שם הקורע על מנת לתפור כו', א"ה, בדברי הרמב"ם שכתב הקורע כדי לתפור שתי תפירות על מנת לתפור שתי תפירות חייב, ובגליון הגרע"א ז"ל שכתב דר"ל שצריך שיהא באורך הקרע כדי לתפור שתי תפירות, לאפוקי אם קרע באורך תפירה אחת, אע"פ שהוא סמוך לקרע ויש בו צורך לשתי תפירות פטור, עיין מש"כ בסיומן מ"ה סק"י.

כתב בשנות אליהו וז"ל הקורע על מנת לתפור שתי תפירות פי' אפילו קורע תפירה ומקומה גדול ומחשבתו לתפור שתי תפירות חייב, עכ"ל, והערוני דכונתו כשהצגד תפור כדרך התופרים כשיעור תפירה בין תפירה לתפירה, ובמקום אחד האריך את התפירה למרחק של שתי תפירות, הרי אם יקרע תפירה אחת במקום הזה, דנמנא שיהא פרוץ שטח של שתי תפירות, הרי יתחייב אם דעתו לעשות שתי תפירות, ור"ל דלכך לא קתני הקורע שתי תפירות, כי לפעמים סגי אם קורע תפירה אחת, כגון בכהאי גוונא.

ולחאמור גם השנות אליהו מודה דקורע על מנת לתפור שתי תפירות, צריך גם שיקרע קרע של שתי תפירות, וכדנקט הגרע"א ז"ל בגליון הרמב"ם הוצא לעיל, אלא דס"ל דכהאי גוונא לא חשיב השטח שדילג בתפירתו כאילו הוא פרוץ, והלכך בקריעת תפירה אחת חשיב כקרע שטח של שתי תפירות, ויש לעיין שיעורו בכמה דאס דילג הרבה תפירות לא מסתבר שיחשב כסתם.

שם הקורע על מנת לתפור כו', א"ה, בדברי הגרע"א ז"ל כאן שהביא דברי הב"י והמג"א בסיומן סי"ז דצפותא בית הצואר ליכא משום קורע אלא משום מכה בפטיש, כיון שאינו על מנת לתפור, ונתקשה בזה דהא קורע על מנת שחייב

נתבטלו הסממנים, מלמינקט הצערה דעלים לעשיית פחמים.

ומש"כ התו"ט דמשום דאיכא ר"י דקצר הצערה ללא יאחא, לכך הקדים כיצוי דלכו"ע יש זה חיוצ כמ"ש תו"י כ"ט ז', נראה דוחק, דכיון דתנא דמתני' לא ס"ל דללא יאחא דהא קתני מנינא לומר שאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת כדאמר לקמן ז', וא"כ אדרבה הו"ל לאקדומי הצערה לומר דחיוצא איכא זה ולאפוקי ממ"ד ללא יאחא. (סל"ו סק"ז).

שם המכה צפטיש, נתבאר בסימן י"ח סק"א ג'. רש"י ד"ה כותב, נתבאר בסימן כ"ז סק"א, ועי"ש סק"י.

תוד"ה הקושר ז"ע אי מיחייב כו', עי' מש"כ לקמן קי"א ז'.

ע"ג ב' הא קמ"ל העושה מלאכות הרבה כו', עי' מש"כ לקמן קל"ח א'.

שם אמר ר"פ האי מאן דשדא פיסא לדקלא ואחר תמרי חייב שמים אחת משום מולש ואחת משום מפרק כו', יעויין ברש"י ורמב"ן, ונראה מדבריהם דלכולי עלמא הנוטל מכזזה עם תמרים שנתלשה מערב שבת, ומנערה או חוצטה בשבת להשיר התמרים חייב משום דש, ואע"ג שאין כאן פסולת החופה את התמרים, ע"כ תלישת התמרים מן המכזדות הוא כפירוקן מן הפסולת, ולעולם צדישת שעורים הרי כל הקליפה נשארת על השעורה גם לאחר הדישה, ואין הדישה אלא לתלוש השעורים מן הקנה שבשכולת, [ומיהו גם זקן הסאסאה שעל השעורה נתלש], ויתכן דהדישה שהיתה בסממנים היתה כעין הדישה שבמכזדות או של השעורים, ומשמעות הדברים דזה דבר ידוע ולא זהו דאחי ר"פ לאשמועינן, ודין זה קיים אף לרב אשי, דכהאי גוונא דרך פריקה בכך. (סכ"ח ס"ק י"ג ועי"ש המשך הדברים).

שם היינו זורה היינו דורר כו', עי' מש"כ בזה לקמן קל"ח א', ובסי' י"ד סק"ח.

תוד"ה משום אצל אם התרו בו משום מרקד פטור, עי' מש"כ לקמן קל"ח א' בדברי הגרע"א.

תוד"ה ונריך מידי דהוה אקורע כו' לפי שאין דרך דישה בכך, עי' מש"כ לקמן קמ"ה א'.

תוד"ה מפרק דכשחולצ ממחק את הדד, עי' מש"כ בסימן י"ז סק"ג.

ע"ד א' וליחשב נמי כותש, א"ה, עיין מש"כ בסימן כ"ח ס"ק י"א בזה שפרש"י שכותשן במכתשת להסיר קליפתן, הרי דגם לאחר שנפרקו מן השבלים עדיין כתישתן להסיר הקליפה חשיב דש, ובמה שהרמב"ן שם הביא בשם רש"י דחיוצ כותש משום דורר, ובדיטב"א הנדמ"ח בשם רש"י נראה דפירש משום טוחן.

שם היו לפניו מיני אוכלין כו', דיני דורר נתבאר בסימן י"ד.

שם אמר עולא ה"ק דורר ואוכל לבו דיום כו', נראה דדוקא אוכל מתוך פסולת, דהא אף דיו"ט אסרי ד"ש בציהה י"ד ז' פסולת מתוך אוכל, ואף ב"ה לא פליגי אלא דיו"ט ולא בשבת, וכן ז"ל לכולהו אמוראי דשמעתין, דר מלר"ח דלדידיה אפשר דבפחות מכשיעור שרינן אף פסולת מתוך אוכל, וב"ש ככשיעור איירי, וכן לאביי יתכן לומר דב"ש לא איירו בלילתה, דלאו דורר הוא ואף בשבת שרי, ועי' תוד"ה והתניא, (ולרב יוסף איכא עוד ראיה לומר דלא שרי אלא אוכל מתוך פסולת, דהא פרש"י דמלאכת דורר היינו ציד, וא"כ עיקר המלאכה דאורייתא הוא ציד, וע"כ לחלק בין אוכל מתוך פסולת לפסולת מתוך אוכל, ואין נראה לחלק בין דבר הראוי לאכילה לדבר שאינו ראוי עדיין לאכילה).

והנה נראין הדברים דעולא לאו מהאי צרייתא גמר לה להאי דינא דלבו דיום שרי, דהא ודאי הך צרייתא איכא לאוקמי כדאביי, אלא משמע דקים ליה האי דינא מדנפשיה ומוקים לצרייתא בהכי, ויש לעי' מנ"ל לעולא הא, כיון דחזינן דר"ח פשיטא ליה לאיסורא, וכן אביי ורבא ואינך אמוראי, ואפשר לומר דמסבירא קים ליה דכל לבו דיום לאו שם מלאכה עליה, ואפשר נמי דיליף לה מדב"ש בציהה שם, דכיון דאסרי אף קנון ותמחו, חזינן דאף באיסור דרבנן לא שרו ב"ש צריה דיו"ט, ומ"מ אוכל מתוך פסולת שרו לבו דיום, ש"מ דזה שרי אף בשבת. — שיעור בו דיום משמע דהיינו מעת לעת, ואף בליל שבת רשאי לצרור לצורך סעודת מחר, דסתמא קתני דורר ואוכל, ולפי זה אף בשבת אם דורר לאחר השבת כל שהוא בתוך מעת לעת אין כאן איסור דורר, ורק משום הכנה

ואינו אלא אוכל ולא צורר, ועדיפא מינה כתב
המ"מ פ"ב מהלכות שבת ה"ב לענין מנרף
וקוטס להריח דכלא מתכוין לא חשיבא מלאכה
כלל, והכא בצורר עדיף טפי, וכמש"כ.

שם מתקיף לה ר"ח וכי מותר לאפות לצו ציום
כו' אלא אר"ח צורר ואוכל פחות מכשיעור
כו', לכאורה משמע דר"ח ס"ל דלאלתר נמי אסור,
דאל"כ הו"ל לפרושי ברייתא בהכי ולמה נאיד
לגמרי מאוקימתא דעולא, וגם מלשון וכי מותר כו'
משמע דחשיב לה מלאכה גמורה, וממילא אף
לאלתר אסור כמו אופה ומבשל לאלתר, אבל
בתוד"ה ולא כתבו דליכא מאן דאסר אוכל מתוך
פסולת לאלתר.

שם אלא אר"י צורר ואוכל ציד כו', פרש"י דס"ל
דציד לאו צורר הוא כלל, וז"ל דהיינו נמי
דוקא באוכל מתוך פסולת, דהא אף ציו"ט אסרי
ב"ש פסולת מתוך אוכל ציד, וכמש"כ לעיל, ולענין
חיוב משמע דס"ל דציד ליכא חיוב אפי' בפסולת
מתוך אוכל, [ופליג אדר"א דאמר צינה י"ג ב' וכן
לשבת, א"נ התם שאני דדרכו בנפות, אבל ציד אין
דרך ברירה], דאם איתא דמודה דציד בפסולת
מתוך אוכל איכא חיובא אמאי לא מוקי מתיבתא
בהכי וכדרב המנונא, אבל רש"י במתני' פירש
דצורר היינו שצורר פסולת צידיו, ומשמע דזוהי
עיקר המלאכה, ונפה וכברה תולדה דמרקד הוא,
ודוחק לומר דר"י פליג בהא, וז"ע.

שם מידי אוכל מתוך פסולת קמני, לדעת רוב
הפוסקים דאף אבי לא שרי אלא אוכל מתוך
פסולת, יש לפרש מידי אוכל מתוך פסולת ופסולת
מתוך אוכל קמני, כלומר דברייתא משמע רישא
וסיפא בחד ברירה, [ובין מיד ובין לאחר זמן יחא
דהכי מתפרשא ברייתא בהדיא דצורר ואוכל וצורר
ומניח היינו לאלתר וצורר סתם הוא לאחר זמן].

(סי"ד סק"ב).

שם חזקיה אמר הצורר תורמוסין מתוך פסולת
שלחן חייב כו', וכפסולת מתוך אוכל דמי
כו', יתכן לפרש הא דחזקיה בצורר לאחר זמן,
ופרכינן לימא פליגא אדרב המנונא, ומשינין
דכפסולת מתוך אוכל חשיב, ואבי מצי לתרוצי
דבאמת כאוכל חשיב וצא לאפוקי מדרב המנונא,
וכדפרכינן לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת
אסור, אבל הראשונים ז"ל נקטו הא דחזקיה

יש לאסור, ומיהו יתכן לומר דגם בשבת אינו רשאי
לצורר מליל שבת למחר, דכל שהוא למחר בכלל
האיסור אפי' אם הוא אותו יום, ורק משחרית
לאותו יום שרי, [ואף לסעודת הלילה שרי, ורק
משום הכנה אסור], ולפי זה ליכא למימר דמדב"ש
ליף דהתם אף מליל יו"ט ליו"ט שרי, וז"ע.

וטעמא דשרי לצו ציום או לאלתר לאבי, הוא
משום דהנוטל אוכל מן הפסולת ונותן
לתוך פיו לא חל על זה שם מלאכה צורר, שאינו
אלא סדר אכילה, והרי הוא אוכל את האוכל,
וממילא הפסולת נשאר, עי' מ"א סי' ש"כ סק"ז,
וה"נ בשיעור לאלתר כנוטל האוכל ואוכלו דמי, אבל
בנוטל הפסולת וכש"כ בנפה וכברה לא שייך לומר
שזה סדר אכילה אף שעושה לאכול לאלתר, אלא
הוא סדר ברירה לצורך אכילה, וכיון שהוא צורר
הרי הוא חייב, [לדעת רוב הפוסקים דפסולת מתוך
אוכל חייב אפי' לאכול לאלתר, ולדעת הטור דאף
פסולת מתוך אוכל שרי לאלתר, ז"ל דגם זה חשיב
תיקון כרבי סעודה ודוחק], והא דשרינן בצינה י"ג
ב' לנפח צידו אע"ג דהוי פסולת מתוך האוכל,
י"ל דצידו לאו דרך ברירה הוא כלל ואינו אלא
עראי לצורך אכילה, ועי' רמב"ן בסוגיין, ולכאורה
משמע דבנתן לתוך חיקו דמחייבין ליה התם
דאפי' נתן לתוך חיקו לאכול לאלתר חייב, דכפסולת
מתוך אוכל לא שרינן אלא באוכל מידו, וכן משמע
דלענין מעשר מסתבר דאף בנתן לחיקו לאכול
לאלתר חייב, ודכוותה בשבת מחייבין נמי אפילו
נתן לתוך חיקו לאכול לאלתר, וזה סייעמא
להאוסרים פסולת מתוך אוכל לאלתר, ועי' רמב"ן
וזה"ע, שו"ר בספר המכריע סי"ב כתב לפרש דנתן
לתוך חיקו היינו דוקא לאחר זמן.

וא"ת וכיון שאין שינוי במלאכה ורק מחשבתו
מוציאתו מידי צורר, [ואם צירר על מנת
לאכול לאלתר ונמלך והניח פטור, ואם צירר להניח
ונמלך ואכל חייב] א"כ אמאי לא הוי מלאכה שא"צ
לגופה, וכמו צד נחש שלא ישכנו, וה"נ צורר
לשם אכילה, וי"ל דצורר לאו מלאכה חשובה היא
ורק בצירוף מחשבתו לשם ברירה לאו"ר חשיבא
מלאכה, שהלוקח שלא במתכוין ועלה צידו הפסולת
אין כאן מלאכה כלל, ורק כונתו לצורר משוי לה
למלאכה ולכך כל שצורר לשם אכילה לאו שם
מלאכה עלה כלל, שכל פעולתו מתיחסת לאכילה

קטנים, הוא תיקונם וסידורם לאכילה ולא חשיבה מלאכה, ולא מיציעא כשעומדים להאכל לאלתר וכדעת הרשב"א, אלא אף כשעומדים להאכל לאחר זמן נמי זימנין י"ל דהוא תיקונם לאכילתם, וימיהו אם ידכס במדוכה י"ל דיחשכ טווחן שאין זה סדר אכילה אלא טחינה], וכיון דצפירות וירקות הנאכלים לאו כוליהו גוויי מתחייב צפרימתן, לפיכך נקט סילקא דבזה בכל גוויי חייב. (סע).

שם האי מאן דסלית סילתי כו', צביצה ל"א א' תנן אין מבקעין לא בקרדוס כו', וצרמז"ס פ"ד מה' יו"ט ה"י פירש הטעם משום עובדין דחול, והכי מסתברא דבקיעת עזים עובדא דחול היא וגם אושא מילתא, וצרשצ"א ורא"ש שם הזכירו גם דחשיב טווחן כההיא דסלית סילתי, ולבאורה גם פריס סילקא אמרינן דחייב משום טווחן, ומ"מ שרינן חתיכות גדולות אף בשבת, וסתם בוקע עזים לאו סלית סילתי הוא, גם לפי זה היה ראוי להזכיר גם כשעושה בקופיץ שיעשה חתיכות גדולות, ולו"ד ז"ל סתם בוקע עזים להסקה עושה חתיכות גדולות ולא חיישינן לטווחן, [ועי' צרמז"ס פ"ח מה' שבת הט"ו דפירש סלית סילתי על הנסורת, אבל כתב שם גם דהמחתך עזים חייב כשידקדק מהן כדי לבשל כגרוגרת מביצה קלה, ומשמע דחייב משום טווחן, ולפי זה היה ראוי לפרש גודל החתיכות], ורק משום עובדא דחול חתינן עלה, שו"ר במרדכי בשם האזי העזרי שכתב דביקוע דשרי היינו חתיכות גדולות דלאו מלאכה היא אלא עובדא דחול אבל דקות לא, כיון דאפשר מעיו"ט וחייב משום טווחן, ומשמע דדקות לא שרינן אף כשא"א בענין אחר, ודעת הרשב"א והרא"ש משמע דע"י שינוי שרינן גם חתיכות דקות, אם א"א לאפות בענין אחר עי' צרא"ש וצרשצ"א.

הא דסלית סילתי פרש"י שמחתך עזים דקים בלא מדה, וחייב משום טווחן, ובקפיד אמשחתא ומחתך לפי מדה חייב משום מחתך, והרמז"ס צפ"ח הט"ו פירש סלית סילתי שמנסר עזים בשביל להשתמש בנסורת, ומ"מ מודה דגם המחתך עזים דקים חייב משום טווחן כפרש"י, שכן כתב שם אבל המחתך עזים אינו חייב עד שידקדק מהן כדי לבשל כגרוגרת מביצה, הנה כתב דהמדקדק בעזים חייב משום טווחן, וההיא דקפיד אמשחתא

בלאחר ולמדו מכאן לאסור פסולת מתוך אוכל לאלתר, [ועיין לעיל כתבנו להוכיח נמי לאסור פסולת מתוך אוכל לאלתר מהא דביצה י"ג ב'], ונראה טעמם ז"ל דכיון דאיכא סברא למיחשב תורמוסין כפסולת, אם איתא דחזקיה צא לאשמועינן דאוכל מתוך פסולת אסור, לא הו"ל למינקט תורמוסין אף אי ס"ל דכאוכל חשיבי, אלא הו"ל למינקט מידי דפשיטא לכו"ע דהוי אוכל, ומדנקט תורמוסין ש"מ דדוקא נקט ולאשמועינן דפסולת מתוך אוכל הוא ואסור, ואם איתא דלא מיירי בלאחר אם כן על כרחך לית ליה דאביי, ולכך על כרחך לפרושי דלאחר איירי ולא פליג אדאביי. (סי"ד סק"ג ועי"ש המשך הדברים).

שם ובגפה ובצרה לא יצרור כו', עי' מש"כ לקמן קל"ח א' אי הוי תולדה דצורר או דמרקד.

תוד"ה צורר וקשה דצר"פ תולין כו', עי' מש"כ בזה לקמן קל"ח א'.

ע"ד ב' האי מאן דפריס סילקא כו', עי' מש"כ לקמן קמ"ד א'.

שם אמר רב פפא האי מאן דפריס סילקא חייב משום טווחן, יעויין בתו' שכתבו דדוקא בסילקא שייך טחינה אבל שאר אוכלין שרי, ולא פירשו מה בין סילקא לשאר אוכלין, והנה סילקא אינו נאכל חי עיין עירובין כ"ח ב' סילקא חייב קטיל גברא, ובצרכות ל"ח ב' דברכתו שהכל, ועי"ש ל"ט א' ועבד תוך תוך וצפירוש רש"י שם, ולפי זה יתכן לפרש כונתם כמ"ש בחדושים ע"ש הר"ן בשם הרא"ה וז"ל דדוקא סילקא שהוא מחוסר הכשר אחר דהיינו צישול ולאפוקי פת וכל דבר הראוי לאכילה בלא מחוסר הכשר אחר דמותר דאוכלא דאפרת עכ"ל. (סכ"ט סק"א ממוה"ד, ועי"ש המשך הדברים).

מהא דנקט ר"פ למילתיה בסילקא דבעי צישול, ואין הדבר כלל בזהו שאדם יפרמנו בשבת שהרי אינו עתיד לבשלו בשבת, ולא נקט למילתיה בכל ירק שמחתכו דק דק, יש לדייק דבכל ירק פטור, וימיהו אין ללמוד מזה דבכל נאכל כמות שהוא אין צו משום טווחן, דמסתבר דקליות של חטים אע"פ שנאכלים כמות שהם מכל מקום אם יטחנם יתחייב משום טווחן, אלא הענין דפירות וירקות העומדים לאכילה, הרי פירוקן לחלקים

מ"צ א' ד"ה נותן, וא"כ כל עיקר צישולם לשמש בהם אחר כך, מה שאין כן כופרא משתמשים בו בעודו לח לטוח אותו על הגגות וכיו"ב, וזמנים שכבר נתבטלו וננטנו הוה מצי למימר, אבל עדיק כופרא בראשונה.

וא"ת והיכי ס"ד למיפטר משום דהדר ואקוש, והא התכת כסף וזהב הואי במשכן אע"ג דהדר ואקוש, וי"ל דכיון דלא חשיב להו במתניתין גבי אבות, ליכא למילף מיניהו, וא"ת ולמה באמת לא חשבינן להו גבי אבות, וי"ל דצישול סממנים חשיב טפי שזו מלאכה מתקיימת, והנך דהואי במשכן ולא חשיבי הו"ל תולדה, כמ"ש תו' ב"ק ז' א', והנך לא חשיבי כצישול סממנים. (סמ"ג סק"ו).

שם אמר רבא האי מאן דעבד חציתא חייב משום שבע חטאות כו', יש לעיין מאי אחי לאשמועינן, ואפשר דאחי לאשמועינן חיוב מבטל על הצירוף בכבשן דלדעת הרמב"ם היינו לאשמועינן רבה בר רב הונא בסיכתא לאתונא, ושמה נמי אשמועינן דהחלקת החציתא הו"ל ממחק, דהיה מקום לומר שזה חלק מעשיית החצית דחשיב צונה לדעת תו', ואפשר נמי דאשמועינן דליכא משום מכה בפטיש בגמר הצירוף בכבשן, דאם כן הו"ל שמונה, ואפשר נמי דאשמועינן כמ"ד הצערה לחלק יצאת, וכן דפטור במלאכה שאינה צריכה לגופה מדלא חשיב חופר כמ"ש רש"י, ומיהו אין הכרח לאלו דשמה סבירא ליה הצערה ללא יצאת ומחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה, ויש לפרש אליבא דהלכתא.

בראיה דראוי לפרש השבע חטאות בדברים שהם כמוכרחים בעשיית החצית, ולכן ז"ע צמה שפירש רש"י צורר הצורות, דהא שפיר יכול לסמוך על הריקוד ואין צורך להקדים צרירת הצורות, ואמנם לדעת תו' שהוסיפו צונה כתב בתו' רי"ד וכן בריטב"א דמפקינן צורה. — המוסיפים צונה מבואר ברמב"ם פ"י ה"ג דהיינו בעשיית הכלי קודם שיצרפו בכבשן. — ז"ע בחלתא חס כל המלאכות כמוכרחות. (סמ"ג סק"ו).

שם ואי חייטיה לפומיה חייב שלש עשרה חטאות, עיין מש"כ בסימן מ"ה סק"ו.

שם תולש חייב משום גוזל, נתבאר בסימן כ"ח סק"ט ז'.

העתיק הרמב"ם בפ"א ה"ז לענין עור, ולא נתפרש למה לא שנאו צעלים כמו שהוא בגמרא, ושמה משום דעיקר מלאכת מחתך דמשכן גבי עור. — א"ה, עיין עוד בסימן י"ז סק"ט.

שם אי קפיד אמשחתא כו', עי' מש"כ בסימן י"ז סק"ט בדין קורע בלא קפיד.

שם שצב חנא דידן כו' ונקט אופה, עי' בסימן ט"ו סק"א צענין זורה וצורר ומרקד ולש היכן היו במשכן, ועי' מש"כ לקמן קנ"ה ז'.

שם האי מאן דשדא סיכתא כו' דארתח כופרא כו', עי' בסימן ט"ו סק"א.

שם אר"א בר"ע האי מאן דשדא סיכתא לאתונא חייב משום מבטל פשיטא מהו דתימא לשרורי מנא קא מיכוין קמ"ל דמירפא רפי והדר קמיט, פירש רש"י דחיוב הצישול הוא על פעולת הרפיון, דעל מה שנעשה קשה, לא מיחייב, דהא אמרינן מ"ד לשרורי מנא קא מיכוין, כלומר וראוי שיהיה פטור, חזינן דמה שמועיל לשרורי אין לחייבו, וזה דלא כמ"ש הרמב"ם בפ"ט מהלכות שבת ה"ו שהמקשה גוף רך חייב משום מבטל.

ויש לעיין בהא דפריך פשיטא, דלכאורה ראוי לומר דהוי ידעינן דמירפא רפי ושעל זה חייב, וקשה א"כ מאי משני קמ"ל דמירפא רפי והדר קמיט, והרי זה ידעינן מעיקרא כד פרכינן פשיטא, וי"ל דה"ק מהו דתימא לשרורי מנא קא מיכוין, והלכך נדון הא דמירפא רפי כדבר שאין מתכוין ויפטר קמ"ל דגם הא דמירפא רפי בכלל כונתו וחייב. (סמ"ג סק"ג ממוה"ד, ועי"ש המשך הדברים).

שם אמר רבה בר ר"ה האי מאן דארתח כופרא חייב משום מבטל פשיטא מ"ד כיון דהדר ואיקושי אימא לא קמ"ל, יש לעיין ולישמועינן צמים למאן דאמר לח שננטנו יש בו משום צישול, א"כ הדר למילתא קמיימא, וי"ל דמים נשאר בהם חועלת ממה שנתבטלו כמבואר ב"מ כ"ט ז', אלא דהסוברים דיש צישול בלא שננטנו סברי דלא סגי בהך יתרון למיפטר, [עיין מש"כ בסימן ל"ח סק"ח], משא"כ כופרא דהדר למילתא קמיימא לגמרי וכאילו לא הורתח מעולם, והרי מים שמתבטלים סתמא דמילתא הוא על דעת להשתמש בהם לכשתפוג חמימותם, דבעוד היד קולדת בהם אין שותין אותם ולא רוחצין בהם, כמ"ש הרשב"א

— מש"פ רש"י צורר יפות הוה ליה צורר, יש להסתפק אם יש לפרש שצורר את הרעות מתוך היפות, שאם צורר היפות לעשות מהן החלמא, יש לדמות לצורר אוכל מתוך פסולת לאלתר, וכ"נ שפירש במאירי עי"ש, ועי' בערוך, או דגם בצורר היפות יש משום צורר, שו"ר שכבר העיר בזה בנ"א כלל ט"ז אות ג'. — א"ה, בדברי רש"י עיין עוד בסומן מ' סק"ו, ובסומן י"ד ס"ק י"ב. (סמ"ה סק"ו).

ע"ה א' אמר ר"ז בר טוביה אמר רב המומח חוט של תפירה בשבת חייב חטאת, נראה דבשתי תפירות אין נופל לשון זה של המומח חוט תפירה, דכשני ראשי החוט קשורים זה בזה אף אם קשורים ברפיון מסוים הרי הבא לקשור בהידוק, ראוי לקרותו המהדק חוט של תפירה, ולא המומח, ולכן על כרחך איירי בשים יותר משתי תפירות דבזה שייך לשון מומח, וכ"כ בא"ר סימן ש"מ ס"ו דבמומח ודאי יש יותר משתי תפירות, ולפ"ו אין לורך בקשירה, דהא בשלש תפירות א"ל שיקשור כמ"ש הרמב"ם בפ"י מהלכות שבת ה"ט, וכ"כ בא"ר שם, [שו"ר צירושלמי פ"ז ה"ב, ועיין צביאור הגר"א יו"ד סימן ש' סק"ה].

והנה יש כאן חידוש דעל אותה תפירה חייבין שנים, דגם זה שחפר בלא מיתוח יש לחייבו משום תופר, וזה שמתח אחר כך חוט התפירה נמי חייב משום תופר, ואע"ג דרש"י פירש דאיירי שנתרופפה התפירה הראשונה, ואם כן איירי שהראשון תפר במיתוח, מכל מקום נראה דגם אם הראשון תפר שלא במיתוח נמי חייב, וכ"נ ברמב"ם עיין בסומן מ"ה סק"ו. (סמ"ה סק"ו ממוה"ד, ועי"ש המשך הדברים).

בא"ר דקדק למה שנו הך מימרא דמומח חוט תפירה לצתר דין קורע על מנת לתפור, ולפמש"פ בדעת הרמב"ם כמדומה שבמציאות בתפירה של קרע מצוי יותר שאין מותחין את החוט אלא לאחר כמה תפירות שהם ברפיון, משא"כ בתחלת תפירת בגד, ולקושטא דמילתא נראה דלפי דמימרא דרב זוטרא בר טוביה משמיה דרב כללה עוד ענינים כמו הלומד מן המגוש והיודע לחשב תקופות ומזלות, הלכך לא רצו לקבוע מימרא זו בין תופר לקורע על מנת לתפור דענין אחד הם, לכך קבעו לאחר עניני תפירה, וקריעה

שם והא לא קיימא אמר רבנ"ח אמר ר"י והוא שקשרן, הר"ן הביא שהרא"מ דקדק מכאן דבקשר אחד לא מייחייב משום קושר, ללא משמע שכל תופר יתחייב נמי משום קושר, אלא ודאי דבקשר אחד לא מייחייב, ואיירי הכא שעשה רק קשר אחד, וצ"ע דקשר אחד דהיינו שילוב שני ראשי החוט זה בזה, פשיטא דליכא לחיובי עליה, ללא קיימא כלל, וגם קרוב הדבר שלא יועיל נמי לקיום התפירות, ונראה דיש לפרש דר"ל דכל שלא עשה שני קשרים לא מייחייב אפילו עשה קשר אחד וסיבב החוטים זה תחת זה ושזון, אפ"ה לא מייחייב אע"פ שהקשר מחזיק, וכש"כ שמועיל לקיים התפירות, וברמב"ן כתב שמרכיבין זה על זה כעין קשר, נראה דפשוט ליה ז"ל דקשר אחד לאו כלום הוא, ולא סגי ביה לקיים התפירות, וכן צריטב"א הביא פירוש הרמב"ן בשם רבנן, וכתב עוד דאפשר שקשר על מנת להחיר דמשום קושר ליכא, ומ"מ משום תופר חייב, ועי' עוד בדבריו לקמן ק"ה א', ובסומן מ"ה סק"ב. (סמ"ה סק"ו ממוה"ד, ועי"ש המשך הדברים).

שם והא לא קיימא, קושית הגמרא והא לא קיימא אינה אלא דאין לחייב משום תופר, אבל מדרבנן ודאי אסור, [ושמא גם מדאורייתא כדין חצי שיעור], ואפילו תכיפה אחת, וכדתנן בלאים פ"ט מ"י התוכף תכיפה אחת אינה חיבור כו' והשומטה בשבת פטור, והוא ככל פטורי דשבת דפטור אבל אסור, ואפילו לשמוט וכל שכן לתפור, ומיהו שמא יש לדחות דהתם דוקא בקשר. (סמ"ה סק"ו ממוה"ד, ועי"ש המשך הדברים).

שם והוא שקשרן, א"ה, בקושית הראשונים דאם כן לא משכחת לה חיוב תופר אלא א"כ יתחייב גם משום קושר, עיין מש"כ בסומן מ"ה סק"ב.

רש"י ד"ה שצע חטאות וצורר הנזירות הגסות כו', א"ה, עי' בסומן י"ד ס"ק י"ב דהוא הדין רגזים גסים.

רש"י ד"ה תנור, א"ה, עי' בסומן י"ח סק"א אם במלאכה אחת מחייבין משום מלאכה ומשום מכה בפטיש.

רש"י ד"ה חלמא זומר הקנים והוא צריך להם, נראה מזה דסתם קוץ קנים חשיב כזומר, דאם לא כן הרי כאן אין לו לורך אלא בקנים.

שמה י"ל דצדגים לא קרינא זהו כי הדם הוא הנפש, ולא חשבינן לדם היוצא נטילת נשמתו, ואח"ל דכל דגים לא אמרינן כן, שמה בחלזון עכ"פ כן הוא, וצריטצ"א הנדמ"ח כתב בשם הרמב"ן דשאני חלזון שאינו בעל אברים אלא גוף אטום בחלזונות שצאשפות וצדי הא ליכא נטילת נשמה אלא כשנוטל כל נשמתו לגמרי עכ"ל, ור"ל דבחלזון לא אמרינן דכל חבלה שמוציאה דם חשיבא נטילת נשמה, ואולי אפשר גם לכיוון כונת ר"ת לבעין זה, ונקט לשון מפקד פקיד המזכר בגמ' על דם שאין בו משום נטילת נשמה, ועיקרו דדם חלזון לא אמרינן דיש בו משום נטילת נשמה, ובחדושים הנדפסים על שם הר"ן כתב ג"כ כיוצא בזה ברש פרק שמה שרצים עי"ש. — [ועי' עוד בטהרות סי' ז' סק"א].

ע"ה ב' היינו מולת והיינו מעבד ר"י ור"ל דאמרי תרוייהו אפיק חד מינייהו ועייל שרטוט, האי שרטוט מזכיר העיבוד הוא וכמו שפרש"י דמשרטטין כיצד לחתכו, ולפי זה נראה דמעבד היינו משרטט, דמתפרש כל זרבי העיבוד, וכ"ה צירושלמי מה עיבוד היה במשכן שהיו משרטטין בעורות, אלא דר"י ור"ל ס"ל שאין ראוי לסתום כולי האי ולכן אמרו אפיק חדא מינייהו ועייל שרטוט, והא דלא אמרו אפיק מעבד ועייל שרטוט, הוא משום דאפשר דראוי טפי למיתני המעבד והמשרטט ולא המולת והמשרטט, א"נ אפשר דגם המשרטט את העור קודם עיבודו נמי חייב, כל ששרטטו כדי לחתכו, ולפי זה אפשר נמי להקדים המשרטט קודם המעבד, ואפיק מולת ועייל משרטט.

והא דהקדים שרטוט קודם מחיקה, אף דסתמא ראוי להסמיך השרטוט לחיתוך, דהא משרטטו כדי לחתכו, אפשר דבאמת משרטטו קודם שממחקו, כדי לדעת איזה שטח צריך למחקו, כי הקלוות שעתיד לחתכן ולזרקן אינו צריך למחק, וגם אינו חותך עד לאחר המחיקה, כדי שיהא לו הקלוות למקום אחיזה בשעה שממחק, כדמשמע צירושלמי שאוחז העור וממחקו על העמוד, ולפי זה באמת כך הוא סדר העבודה שמשרטטו וממחקו ומחתכו. (סי"ז סק"א ועי"ש המשך הדברים).

שם ר"י ור"ל דאמרי תרוייהו אפיק חד מינייהו ועייל שרטוט, עי' מש"כ בסמ"ק י"ז סק"א

על מנת לתפור, ובספר תו"ש כתב לדקדק מזה דהמרפה חוטי תפירה חייב משום קורע, ואין נראה כן, דלאו קריעה היא.

שם שפנעו מת, עי' מש"כ לקמן ק"ז ז'.

שם מודה ר"ש בפ"ר כו', עי' בסמ"ק כ' סק"א ו' י'.

תוד"ה ה"ד דאע"ג דאמרינן כו' הכא שמה חלזון דרכו לפרכס כו', עי' מש"כ לקמן ק"ז ז'.

תוד"ה טפי הכא מיפטר משום דהוי מלחכה שאינה צריכה לגופה כו', עי' מש"כ לקמן ק"ז ז'. — ועי' בסמ"ק כ' סק"ו י"ד.

תוד"ה כי קשה לר"י דמ"מ על נטילת הדם ליחייב משום נטילת נשמה דנראה [כ"נ

דנ"ל] כלשון אחר שפי' בקונטרס כו' ונטילת הדם היינו נטילת נשמה כדכתיב כי הדם הוא הנפש כו', לפי זה נראה דדם הורידים חייבין עליו משום נטילת נשמה, דהוא עיקר הנפש, ועליו חייבין כרת, משא"כ דם האברים כדאמר כריתות כ"ז א', וכן בקרבנות צריך שיתן ורידין לתוך הכלי, ובקרא כתיב ואני נתתיו לכם על המזבח וגו', וע"כ דדם הורידים לא חשיב מיפקד פקיד, כיון שכן הוא עיקר חיותו, וענין מיפקד פקיד דמספקינן דם בחולים כתובות ה' ז' יש לפרש דמספקינן דם זה אינו עם הצער לגוף אחד, והרי חיבורו עם הצער רפוי טפי משאר דם האברים שהם והצער גוף אחד, וכן הא דמספקינן קל"ג ז' דם מצינא דמיפקד פקיד, יש לפרש דס"ד דענין מצינא הוא רק להוציא הדם שכבר נעקר מעיקר חיבורו והוא עכשיו בחיבור רפוי כעין מיפקד פקיד, דכלא"ה לא שייך להסתפק דם מילה שיהא על תכונה מיוחדת מעין דם בחולים, דהא מילה ככל האברים דחובל בהם חייב, [ועי' פסחים ל"ג ז' לענין משקין אי מיפקד פקיד או מזלע בליעין], וכבר כתבנו כן בסוגיא שם.

ולא אמור ז"ע במה דמסקו בשם ר"ת דדם חלזון הראוי לנציעה מיפקד פקיד, דבפשוטו עיקר דמו של החלזון הוא המשמש לנציעה, וכדאמרינן בסוגיין דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה כי היכי דליציל ניציעה, והיינו עיקר דם הנפש, ומה שייך לומר עליו דמיפקד פקיד, דלפי מה שפירשנו אין ראוי לומר כן אלא על דם במקום מסויים שחיבורו עם הצער רפוי, ובעיקר קושיאם

דורסו לפי תומו פרש"י דליכא משום ממרח ומשום אשווי גומות עי"ש. (סי"ז סק"ז ועי"ש המשך הדברים). שם הממרח רטיה כו', נתבאר בסימן י"ז סק"ג. שם והמסתת את האבן כו', עי' בסי' י"ח סק"א ד'. שם מחק אות כו', ברא"ש, עי' סי' כ"ז סק"י. שם כל מידי דאית ביה גמ"מ כו', נתבאר בסימן י"ח סק"א.

מתני' ועוד כלל אחר אמרו כל הכשר להנניע ומנניעין כמוהו והוציאו בשבת חייב כו' אינו חייב אלא המנניע, לשון הנניע יש לפרש כדאמרינן לקמן ז' ב' שיחדו לשימוש מיוחד והנניעו לכך, ואפי' הוציאו אח"כ כשאינו זכור הנניעו נמי בחשיבותיה קאי וחייב עליו, כגון שיחד חטה אחת לזריעה או לרפואה או לדוגמא, והיינו המנניעו.

בסוכה ו' א' אמרינן דשיעורין הלכה למשה מסיני ובכלל זה כגרוגרת להוצאת שבת, וחזינן מזה דאע"ג דכל אכילות שבתורה שיעורן בכזית, מ"מ לענין הוצאה צעין טפי, דהא מבואר לקמן ז"א א' דגרוגרת הוי טפי מכזית כדאמרינן התם מהו דתימא כל שהוא לאפוקי מגרוגרת ולעולם עד דאיכא כזית, ושם זרק כזית תרומה לבית טמא כו' אי לענין שבת כגרוגרת צעין כו', ועי' במ"א ובציאור הגר"א סימן תפ"ו, ואף במילי דאכילתן מזה כגון פסח וקדשים קלים ומעשר שני נמי נראה דשיעורם כגרוגרת לענין הוצאה, אף דמזאת אכילתם בכזית, דהא תניא לקמן שם אבא שאול אומר שמי הלחם ולחם הפנים שיעורן כגרוגרת, והא דחשיבי כשר להנניע, ע"כ משום שיש מזה בשריפתם, דהא נפסלים חוץ לעזרה כדאמרינן התם, ומזאת שריפתם בכזית כדתנן פסחים מ"ט א', וחזינן דאף דלענין מצוותם שיעורם בכזית מ"מ לענין הוצאה שיעורם כגרוגרת, ולכאורה זהו עיקר חידושא דברייתא דאבא שאול, וה"ה פסח וקדשים קלים, ועיין מש"כ לקמן ז"א א'.

שם וכל שאינו כשר להנניע ואין מנניעין כמוהו והוציאו בשבת אינו חייב אלא המנניעו, המנניע פחות מכגרוגרת אוכלין והוציאו בשבת, בפשוטו לכך נאמרה ההלכה כגרוגרת דפטור, ולפי זה אפשר דכל הדברים שנשנה שיעורן במתניתין דלקמן, נמי לא יועיל אם יניע פחות מכשיעור,

לפרש"י דשרטוט ר"ל המשרטט בעור מקום לחתוך, אין ראיה דגם המשרטט לכתיבה יהא חייב, ונראה דאף אם נלמוד מזה גס למשרטט לצורך כתיבה, מ"מ לא נלמוד מזה שיהא שיעור השרטוט כדי שתי אותיות, ובאמת דגם לפי מה שפירש הרמב"ם דעייל שרטוט היינו שרטוט לצורך כתיבה, נמי יש מקום לומר דיהא השיעור בכתב הנריך שרטוט ולא בשתי אותיות, דאין לך מי ששרטט לצורך שתי אותיות, אבל הרמב"ם כתב דשיעורו כדי שתי אותיות, וז"ע. (סמ"ו סק"א).

שם רבא אמר אין עיצוד באוכלין, נראה הטעם דאין חשיבות לעיצוד הנעשה בדבר שסופו לאכילה, דעיקר העיצוד הוא לעשות דבר המתקיים ואינו אלא בדבר העומד לקיום, ולפי זה אין חילוק בין מאכל אדם למאכל בהמה, וכן חלב שעומד לסיכה או להדלקה נמי אפשר שלא יהא צו עיצוד לפי טעם זה.

שם אמר ר"א ואפילו רב"ה לא אמר אלא דקא צעי ליה לאורחא אבל לביתא לא משוי אינש מיכליה עץ, יש לדקדק דלא הול"ל אלא לא שנו אלא במליחא כדלאורחא אבל מליחא דביתא לאו כלום הוא, שהרי עיקרו לומר דצעי מליחא רבחא, ומאי האי דמסיים לא משוי אינש מיכליה עץ, ונראה דבא לומר דכד צעי ליה לאורחא משוי ליה כעץ, והוא מצי למימר אפילו רב"ה לא אמר אלא דקא צעי ליה לאורחא דמשוי ליה כעץ אבל לביתא לא, ונקט לה דהאי ליטנא, ועי' בתו' חולין קי"ז א'. (סי"ז סק"א).

שם אמר רב אשי ואפילו רב"ה לא אמר אלא דקא צעי ליה לאורחא כו', עיין מש"כ בזה בסימן מ"ז סק"א.

שם ארצ"ח השף בין העמודים בשבת חייב משום ממחק, ברא"ש הקשה לפרש"י דמה מחיקה שייך ביה אם משפשף צידו על גבי אבן או ע"ג נסר, ולא נתפרשה כונתו דאם משפשף להחליק ע"כ עושה באופן שיש תועלת, ואם הם קשים ע"כ משפשף בכלי וכי"צ, דלאו בשופטני עסקינן, ובזמנא דהקשה דבמחוצר הו"ל בונה כדלעיל ע"ג ב' בגבשושית וגומא, ואפשר דבדליכא גבשושית וגומא, ואין פעולתו אלא להחליק לא מיחייב משום בונה אלא משום ממחק, דאין זה תיקון חשוב להיות נחשב כבונה, וכן לקמן קכ"א ב' דהא דרוק

שאינה צריכה לגופה, ולכך פטרי רבנן, ור"י מחייב דס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה חייבין עליה, ומדנקט ר"י משמשי עכו"ם משמע דכל איסרה"נ אע"ג שהן מהגשרפין, מ"מ לא חשיבי כשרים להצנעה למנות שריפה, ורק בע"ז קאמר, וצירושלמי פ"ט ה"ו איתא דמודה ר"ש באיסרה"נ, וצריך לפרש דה"ק מודה ר"ש באיסרה"נ שאם הצניען לצורך והוציאן שהוא חייב, דע"כ לא פליג אלא במשמשי ע"ז שמוציאן לשריפה, דהו"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה דס"ל לר"ש שהוא פטור, אבל מוציאן להשתמש בהן שפיר חייב, וזה כמש"כ לעיל בשם הריטב"א דמתני' מצי איתא אף כר"י ובאיסרה"נ ולא בעצי אשרה.

שם אריצ"ח האי דלא כר"ש דאי כר"ש האמר לא אמרו כל השיעורין הללו אלא למצניעיהן, פרש"י וכן הרמב"ן דרישא וסיפא דלא כר"ש דברישא קתני דכל הכשר להצניע ומצניעין כמוהו רוב בני אדם, הרי כולן חייבין על הוצאתו, ואילו ר"ש סבר דרק המצניעין כמוהו חייבין, וכן סיפא דקתני דהמצניע חייב בכל שהוא מצניעו ואילו ר"ש בעי שיעור גם למצניעין.

ולבאוריה יש לעי' מנלן דס"ל לר"ש דגם שיעור מצניעין רוב בני אדם אין עשירים חייבין על הוצאתם, אימא דר"ש ס"ל דשיעורא דרוב בני אדם בכל המשקין הוא צרביעית, ואמנם בשיעור זה חייבים גם העשירים שאין מצניעין כמותן, ושיעורא דמתני' ריש המוציא יין אינו לרוב בני אדם והלכך אינו אלא למצניעיהן, וגם אסיפא דמתניתין מנלן דפליג, הלא הא דהמצניע חייב גם בדבר דרוב בני אדם אין מצניעין, הוא משום דמצניעו לשימוש אחר שיש לו חשיבות בפחות, דהא המצניע אוכלין פחות מכגרוגרת לאכילה הוא פטור וכמש"כ לעיל, ורק במצניעו לזריעה או לרפואה חייב, וא"כ שפיר ראוי שינטרך להצניע שיעור שראוי לרפואה, וא"כ נימא דה"נ שיעורייהו דכל הני דס"ל לר"ש דהוא למצניעיהן, הוא משום דגם להשימוש שהצניעם צריך האי שיעור, דאם יצניע לתת על הכתית פחות מן הצריך הר"ז כפחות מגרוגרת לאכילה, אבל אה"נ דאיכא מילי דהמצניע כל שהוא נמי חייב, ולא פליג ר"ש בהא, והיינו מתני' דשאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו דאינו חייב אלא המצניע.

דלכך נאמרו השיעורים, ולא חשיב מצניע דחייב אלא"כ הוא מצניעו לשימוש אחר, כמו לזרע או לרפואה או לדוגמא כדתנן ז' ב', דלשימוש אחר לא נאמרו השיעורים ששנינו, אבל לאותו שימוש, הרי לכך נאמרו השיעורים שאם יוציא תבן פחות מפי פרה לפרה לא יתחייב, וכן כולן, [ועי' צירושלמי שלהי פירקין דמשמע דגם אם הוציא לחולה פחות מכגרוגרת נמי פטור, אע"ג דסגי ליה בהכי], אח"כ ראיתי שכבר כ"כ במל"מ פ"ח מה' שבת הכ"א ע"ש, וכן ברש"א ריש המצניע.

גמ' כל הכשר להצניע לאפוקי מאי ר"פ אמר לאפוקי דס נדה מר עוקבא אמר לאפוקי עצי אשרה כו', היינו דהמוציא דברים אלו בסתמא אינו חייב דלא קיימי לשימוש, אבל אם הצניעם לשימוש היינו סיפא דמתני' דכל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו והוציאו בשבת אינו חייב אלא המצניעו, וק"ק בשלמא דס נדה שפיר אמרינן דאם הצניעו לחתול ואינו חושש לחולשא הרי חייב בהוצאתו, אבל בעצי אשרה אף שחושב להשתמש בהם, מ"מ נימא דבטלה דעתו וכל שעה עתיד לחזור בו ממחשבתו הרעה, ומשמע מזה דמ"מ כיון דבשעת הוצאתו חשב להשתמש בהם, חשיבא הוצאה לחייבו, א"נ אפשר דדוקא לענין חטאת דבשוגג איירי, ומיתוקמא שפיר בשכח שהם עצי אשרה, וזה אמרינן דבאמת עתיד להשתמש בהם, אבל במזיד שמא נימא דעתיד לחזור בו ממחשבתו, ולא להשתמש בהם, אף ע"ג דקיבל התראה, וי"ע.

בפשוטו עצי אשרה דנקט מר עוקבא לאו דוקא, וה"ה כל איסורי הנאה, אלא דנקט עצי אשרה דפליגי רבנן עליה דר"י לקמן ז' א' ופטרי בהוצאתו, אבל אה"נ דגם למר עוקבא מצי איתא מתני' גם כר"י ויתפרש אינו כשר להצניע בשאר איסורי הנאה, ונתיישב משה"ק בתו', שו"ר כן צריטב"א הנדמ"ת, וצירושלמי איתא פלוגתא בזה דר"ח בשם ר"א מוקי לה באיסורי עכו"ם, ור' יוחנן מוקי לה באיסורי הנאה, ויש לדעת במאי פליגי, ושמא ס"ל לר"י דעצי אשרה דכולם חייבים לצערם לא מהניא מחשבתו להצניעם ולהשתמש בהם, וכיון דקתני סיפא דהמצניעו חייב ע"כ לאו בעצי אשרה איירי, א"נ לא בעי לאוקמי מתני' דלא כר"י, ובמב"ן לק' ז' א' כתב דלכו"ע עצי אשרה כשרים להצניעם לשריפה, אלא דחשיבא מלאכה

בזבחים מ"ז א' מיייתין הא דרשב"א לומר
לדידיה ראוי שיהיו הצעלים מחשזין
כיון שנתחייב זה במחשבה של זה, ולכאורה הם
הכהן לדעתו וצשליחתו של צעלים קעציד, וזה
הרי לכו"ע נתחייב זה במחשבה של זה וכמ"ס תו'
ע"ח א' בתלמיד העושה לדעת רבו, [ושמא משום
כך פרש"י שם דגם זה רק לרשב"א], וכן צירושלמי
הנ"ל, וי"ל דכיון דהכהן מחשז לשמה לא דמי
לתלמיד העושה לדעת רבו, ובאמת מה"ט גס היה
מקום לומר דלרשב"א נמי לא תועיל מחשבת
הצעלים, וחידוש הוא דאמרינן הם דלרשב"א
צעלים מחשזין, והרי גס נריך מחשבה בשעת
העבודה ואין הצעלים עוזדים.

מתנני' המוציא תבן כמלא פי פרה ענה כמלא פי
גמל, יש לדקדק דכולה מתנני' בגדול החל
ובקטן כלה פרט לבזא זו שהקדים פרה לגמל,
ושמא משום דתבן הוא דבר מנזי וכן פרה, ולר"י
בלישנא בתרא, אולי בא לרמוז דתבן כמלא פי פרה,
מה שאין כן ענה לא מיחייב כמלא פי פרה אפילו
לפרה.

שם ואין מטטרפין זע"ז מפני שלא שוו
בשיעוריהן, נראה דהא פשיטא דענה לא
יטטרף להשלים לתבן כמלא פי פרה, דכיון דענה
שיעורו כמלא פי גמל, איך יתכן שיטטרף לחייב
בכמלא פי פרה, ותבן לענה להשלים לפי גמל
הרי מסקינן דמטטרף, אלא הנידון הוא כשהוציא
תבן חצי פי פרה, והוציא ענה חצי פי גמל, אם
יטטרפו לחייבו, שהרי הוציא שני תבני שיעור, וזה
אשמועינן דאין מטטרפין כיון דלא שוו בשיעוריהן.

ולפי זה אפשר לפרש דהא דמטטרפין כשיעורן
שוה, הוא משום דהוי כצירוף חמור לקל,
דכיון דשיעורן שוה שפיר מטטרפין, שהרי יש כאן
השיעור הנחוץ לשניהם, וזה ניחא מש"כ תו'
דעמיר ועלי שום ועלי צללים לחיס מטטרפין כיון
דשוין בשיעוריהן, כדאמרינן דמלא פי טלה הוא
כגרוגרת, ולכאורה נריך טעם מה בכך שזדמן
דשיעור פי טלה הוא כגרוגרת, מ"מ אם אוכלי
אדם ואוכלי בהמה דין הוא שלא יטטרפו, מה מהני
שזדמן ששיעורם שוה, אבל למש"כ דטעם הצירוף
בשיעור שוה הוא משום דהוי כחמור לקל, ניחא
שפיר, אבל לפי זה היה ראוי שיסייעו בגמ' לריב"ח
דחמור לקל מטטרף ממתינתין דמשמע דשיעורם

ונראה דלית לן לאוקמי פלוגתא דרבנן ור"ש
איזה שימוש ראוי לרוב בני אדם, וכיון
דלרבנן כל הני שיעורי ראויין לרוב בני אדם, לית
לן למימר דר"ש פליג עלייהו, ועוד דאם איתא
דס"ל לר"ש דחלב לרוב בני אדם שיעורו צרביעית,
אמאי מחייב למנניעו בכדי גמיאה, הא הוי ממש
כמנניע פחות מגרוגרת לאכילה דפטור לכו"ע,
דרך במנניע לשימוש אחר אפשר לחייבו בפחות
וכמש"כ לעיל, ועוד דיין כמזיגת הכוס וכן חלב
כדי גמיאה שפיר ראוי לרוב בני אדם, וע"כ
דמודה ר"ש דכל הני שיעורי דמתניתין הם
חשובים לרוב בני אדם, ומ"מ קאמר דלא נאמרו
אלא למנניעיהם, והיינו למנניעים, וגם לאנשים
כרוב בני אדם שרגילים להנניע כשיעורים הללו,
ולמעוטי עשירים וכמו שפרש"י כאן, והסכימו לזה
בתו', ואילו מתנני' כלל קמני דכל שרוב בני אדם
מנניעין כמוהו כולם חייבים עליהם ואף עשירים,
והיינו דלא כר"ש, וגם לפירוש השני דרש"י
דלמנניעיהן היינו המנניעין בלמעשה, נמי יתכן
לומר דמ"מ קים לגמ' דגם ר"ש מודה דהני
שיעורים דמתנני' מיקרי מנניעין כמוהו, וממילא
הם בכלל כלל אחר דמתנני' דמטטרפין, ודלא כר"ש,
וכן בכלל דברי ר"ש דגם המנניעים ענמם אינם
חייבים אלא בשיעורים הללו שהם השיעורים
שמנניעים רוב בני אדם, ואילו סיפא דמתנני' קמני
דהמנניעים חייבים בשיעורים שאין רוב בני אדם
מנניעין כמוהו, והיינו דלא כר"ש.

ע"ו א' אר"א הא דלא כרשב"א כו' כל שאינו
כשר להנניע ואין מנניעין כמוהו
והוכשר לזה והנניעו ובא אחר והוציאו נתחייב זה
במחשבה של זה, בתלמיד העושה לדעת רבו כתבו
תו' ע"ח א' דגם רבנן מודו דחייב, ואם נתכוין
לגזולו הרי נתבטלה מחשבת צעלים, אלא יש לפרש
שהוציאו שלא לדעת הצעלים ושישאר צרבות
הצעלים, [דכל שיחדוהו הצעלים לזריעה או
לרפואה א"צ שיוציאו למטרה זו, דהא בזהחירו
לאוצר לא פטרינן ז"א צ' אלא משום דבטולי
בטליה למחשבתו, הא לאו הכי חייב], ועי'
צירושלמי פ"י ה"א הוציאוהו מדעת השני ד"ה
פטור ואם מדעת הראשון ד"ה חייב אלא כאן אנו
קיימין בסתם רבנן אמרינן חזקה מדעת השני
הוציאו רשב"א אומר חזקה מדעת הראשון הוציאו.

חשוב דחוי לפרה, ואטו המוציא אוכלין ואין דעתו לאכלן מי לא מייחב.

והנה הא דאר"י דהא לא חוי לגמל, לא מסתבר לומר דאין הגמל אוכל תבן, דכיון דאוכל ענה כש"כ שיאכל תבן, ועוד דאם אינו אוכל תבן הרי מחשבתו לגמל פטומי מילי, והו"ל כהוציא תבן סתם דודאי ראוי לחייבו בכפי פרה דהיינו סתם מתני', ועוד דמשמע דמשום דהוציא רק כפי פרה מיבעיא ליה, אבל אם הוציא כפי גמל פשיטא דחייב, ואם לא חוי ליה שאינו אוכלן הרי גם כפי גמל יש לפטור, אלא נריך לפרש דהא ליכא כמלא פי גמל ולא חוי ליה להתחייב עליו בכך, וגם סתמא אינו עומד לגמל, ולפי זה י"ל דהוי ס"ל לר"י דכשם שהמנניע לזרע ולרפואה שיעורו כל שהוא, כך המנניע לגמל שיעורו כמלא פי גמל, ואצ"ל אהדר ליה דכיון דסתמא לפרה קאי וסגי לה בהכי שפיר מתחייב, וצ"ע.

רש"י במתניתין פירש דעלי שום וצנלים לחיס לא חוי לגדי, ואפשר דהוא מחמת חריפותם, וכשנתייבשו פגה חריפותם, אבל לו"ד ו"ל היה נראה דשפיר יאכלם הגדי, אלא דלא קאי להכי, דכל דחוי לאדם לא יאכלם לבהמה, והלכך שיעור הוצאתו כראוי לאדם, ואולי גם כונת רש"י דלא חוי לגדי, דהיינו שאינו עומד להאכילם לגדי, וצ"ע, ובריטב"א הנדמ"ח אמנם כתב דמרש"י משמע דלא חוי לגדי, אבל נראה דראוי לגדי אלא שאין מאכילין לו.

תוד"ה הבגד דוקא בכה"ג הבגד והשק השק והעור אבל הבגד והעור והשק והמפץ אין מנטרפין כו', פשטא דלישנא דמתני' הכי משמע, אבל ק"ק לפי זה דטעמא דמסיק ר"ש פירשו בכו' דר"ל דשיעורן שיהא לענין מושב, וא"כ קשה דהא גם בגד ומפץ שיעורן שיהא לענין מושב, ואפ"ה אין מנטרפין, וא"כ אמאי מהני ההיא טעמא לבגד ושק, וי"ל דבעיקר דינא באמת ראוי דגם בגד ומפץ ינטרפו, אלא דלמעשה אין רגילין לחצרן, והמחצבן בטלה דעתו דעמיד להפרידן, ולכך אין מנטרפין, ומיהו בסוכה י"ז ב' צידדו דזה הכלל דתנן בסיפא בפכ"ז דכלים מרצה דגם בגד ומפץ מנטרפין, וק"ק לפי זה אמאי פלגיניהו התנא, ואפשר דרק שנים ביחד מנטרפין ולא שלשה, ולכך לא ערביניהו, ואע"ג דאכתי הוי מני למיתני הבגד

שזה מנטרפין, ומהא דלא סייעוהו משמע דשיון בשיעוריהו איכא טפי סבירא לזרפן אף אם חמור לקל לא היה מנטרף, וכן מצינו במעילה י"ז א' כל שטומאמו ושיעורו שיון מנטרף, וכן לק' ב' במתני' דכל האוכלין מנטרפין מפני ששיעורן שיהא נמי משמע שזו סבה להנטרף, ומ"מ י"ל דהיינו מאותה סבה דחמור לקל מנטרף, אלא דשיון מסתבר טפי שינטרפו.

ולפי זה כי היכי דשיעורן שיהא מנטרפין גם כשאניס ראויים שניהם להאכל יחד, כגון עמיר שאינו נאכל לאדם אלא לטלה, ועלי שום וצנלים לחיס שאניס למאכל לטלה לאדם, מ"מ מנטרפין כיון שהוציא ביחד שיעור חשוב, ה"נ בחמור לקל נמי ינטרפו אף אם לא יאכלו יחד כגון שהוציא ענה חצי פי גמל, ותבן חצי פי גמל, שפיר מנטרפין אף אם נימא דגמל אינו אוכל תבן, וצ"ע דבמוד"ה מפני משמע דנריך שהתבן יהא נאכל לגמל, ומיהו התו' לשיטתיהו דהא דראויין לטמא מושב היינו דשיעורן שיהא לענין מושב, וכן ה"נ חוצא לדוגמא היינו דלענין דוגמא שיעורן שיהא משמע דאיכא סבירא מיוחדת במה ששיעורן לפעמים שיהא, ולא רק משום שיש כאן הכמות של שני השיעורים, ולפי זה י"ל דחמור לקל מנטרף רק כשנאכלין ביחד, אבל סתמא לשון הרמב"ם פ"ח מה' שבת ה"ג משמע דכל שיש בין שניהם כשיעור החמור שפיר מנטרפין, ואפי' לא יהיו נאכלים יחד, ואפשר דגם התו' לא כתבו כן אלא בדרך אפשר, ושפיר אפשר גם דאף אם אין התבן נאכל לגמל אף בצירוף הענה דמ"מ ינטרפו, אבל צ"ע בזה דהא ודאי לא שייך לזרף אלא אוכלין, דחבל ואוכלין הרי ודאי לא ינטרפו, ומיניס שאניס יכולים להאכל יחד מאן לימא לן דשייך לזרפן, וכן יש לדון בחצי רביעית דם וחצי רביעית שופכין אם מנטרפין כיון דשיעורן שיהא, או דכיון דאין תשמישן שיהא לא, וצ"ע.

בבב' כי אחא ר"ד אמר המוציא תבן כמלא פי פרה לגמל כו' ר"ל אמר פטור כו' דהא לא חוי לגמל, צ"ע אטו כל מילי דמוציא לא מייחב אלא כשמשחמש בהם, הרי פשיטא דהמוציא חבל כדי לעשות חוץ לקופה דחייב אפי' לא עשאו חוץ, ואפי' הפקירו אחר שהוציאו, וא"כ מה בכך שחשב להאכיל התבן לגמל ולא חוי ליה, מ"מ הוציא דבר

והמפץ או הבגד והעור, י"ל דכיון דכבר אינטריין למיתנינהו זוגי זוגי, שפיר נקט להו כי אורחיהו, וי"ע זכ"ו. (מעילה י"ח א').

ע"ו ב' מתני' המוציא אוכלים כגרוגרת חייב, הוא הדין למצשל וטוחן וכיו"ב, ונקט הוצאה לפי שזה שייך בכל המינים, משא"כ שאר המלאכות. (מעילה י"ז א').

גמ' שכן עני אוכל פתו בעיסה בלוסה, נראה דלאחר שאפה פתו מעיסה בלוסה, הרי כגרוגרת ממנה חייבים בהוצאתה, ורק בקמח שעומדים להוציא המורסן והסובין אין מצטרפין, שוב הראוני שכ"כ בתו' רי"ד, ומיהו רהיטת לשון רש"י ל"מ כן, ואפשר דגם בנטל מורסן מתוכן והחזירן דאף דגם לחלה אין מצטרפין, מ"מ באפה כן, יטורפו לכגרוגרת להוצאת שבת, דסו"ס אוכל הוא, וי"ע.

המוציא יין

מתני' המוציא יין כדי מציאת הכוס, לכאורה נראה דהיינו טעמא דלא קתני כדי רובע רביעית, משום דהדבר תלוי בחזוק היין, דעיקר השיעור נקבע לפי מה שראוי למזוג בו רביעית, ולפי זה יין השרוני דרפי ונריך שליש רביעית כדאמר לקמן ע"ז א', לא יהא חייב אלא אם הוציא שליש רביעית, והיינו דקתני כדי מציאת הכוס שהוא עיקר השיעור, אבל הרמב"ם בפרק י"ח מה' שבת ה"ב כתב יין כדי רובע רביעית, ומשמע דכללל הוא לכל יין, וי"ע דבהא דרבא בגמ' משמע דעיקר הטעם משום דיכול למזוג בו רביעית וכדפריך עליה אביי מים בכד ומצטרפין, וי"ע.

שם חלב כדי גמיעה, לפרש"י לעיל ע"ה ב' דמנעיניהן דר"ש היינו כל אדם ולמעוטי עשירי ניחא דשיעורו לכל אדם כדי גמיעה, אבל לפרש"י במתני' דמנעיניהן היינו שהנניע למעשה, ז"ע מה שייך הנניע בחלב כדי גמיעה, הרי הוא מיוחד לשתייה ככל חלב לכל אדם, ומה הוסיף בו המנניע אם הנניעו לגמעו, ואם נימא דסתם חלב לגבינה וכמו שהזכירו אפשרות זו בתו', ונימא דאפ"ה שיעורו כדי גמיעה, ועל זה פליג ר"ש וסבר דרק בייחדו לשתייה שיעורו כדי גמיעה, היה ניחא דזה חשיב מנניעו, אבל הרי בתו' פירשו לזד

הזה דגם לרבנן איירי מתני' בייחדו לשתייה, וא"כ מה הוסיף ר"ש, וכן אם נימא כפשטא דסתם חלב לשתייה אכתי קשה מאי מנעיניהן דקאמר ר"ש, ושמא גמיעה היינו כשגומע כל שיעור הגמיעה בבת אחת, ומנעיניהן היינו שהנניעו לגמעו, [אבל אין נראה לומר דבהנניע כדי גמיעה ואין חושב לשמות יותר דיחשב כהנניע, דבאכולין כה"ג ודאי אינו חייב על פחות מכגרוגרת].

לשון הרמב"ן כדי גמיעה אין שיעורו ידוע לנו והוא פחות מכדי רביעית כדמוכחא מתני' ואז"ל שהוא פחות מכגרוגרת כו', ואינו מובן דהא גרוגרת פחות מרביעית הוא, אבל צמ"מ פ"ח מה"ש ה"ב העתיק לשון הרמב"ן אין שיעורו ידוע לנו אבל פירשוו כדי גמיעה של אדם ציוני והוא פחות אפי' מכדי לוגמיו ואז"ל מרביעית עכ"ל.

שם דבש כדי ליתן על הכחית, נראה דמה שפירשו רבותיו של רש"י דהיינו כל מכה שעל גב היד וגב הרגל, הוא משום דרוב בני אדם אין להם סוסים וגמלים ואין סברא שיוקבע שיעור הוצאה של דבש כפי בעלי הסוסים והגמלים, ומה דנקטו צמ"מ כחישא דגמלי, י"ל משום דדבש שהדבש נפשו של אדם אוננת מלתחו על ידו.

שם ושאר כל המשקין צרביעית, משצעה משקין לא נשאר אלא טל ודם שלא נתפרש שיעורם, ע"י שנו"א, ואין נאות ע"ז לשון ושאר כל המשקין, ולכן יש לפרש דקאי על כל מי פירות, וכן חומץ, ע"י ירושלמי.

שם ר"ש אומר כולן צרביעית, צפוטו על כל השנויים צמנה קאמר, ומה שהזכיר רש"י יין וחלב ודבש, נקט אלו שהזכירו הראשונים צמנה, אבל כולן בכלל.

גמ' אר"י ארצ"א כוס של צרכה צריך שיהא בו רובע רביעית כו', עיקר חידושו דכוס של צרכה צריך רביעית, ומלשון צריך משמע דהיה ס"ד שלא יטורכו כולי האי, ונראה דהיינו משום דהיה מקום לומר דסגי בפחות מרביעית, אבל לא דס"ד דסגי צמנה פחות מרבע.

תוד"ה כדי וצני נרצונא מפרשים דחי קאי אכוס כו', לגירסא דגרסינן ברכות נ"א א' חי

אר"ש עד ברכת הארץ, מצואר דחי איין קאי.

תוד"ה ויעמוד ועוד י"ל דדוקא מקדש, עיין מהרש"א.

ברביעית משום שיכול לקרוש ולעמוד על כזית וגזרו עליו אטו צשר, וכן מלאחי צראצ"ד ריש פ"ה דעדות, אבל צדאוריתא לא מהני סצרא דיכול לקרוש ולעמוד על כזית למיהב ליה דין צשר, ולכך שפיר אינטריק קרא צדס מן המת, וצוה נמי ניחא דצשרן מטמא הדס צכעדשה אף שכשיקרא לא יהא צו כעדשה, וכ"מ צתו"כ דסתם ספרא ר"י וצפ' שמיני צפסוק וזה לכס הטמא קאמר דאינטריק לרבות דמו דלא ניליף ק"ו מצהמה דדמה טהור, אלמא דאף לצ"ה דס נצלות טהור מדאוריתא.

(מעילה י"ז א' ועי"ש עוד).

ע"ח א' והכא צהא קמיפלגי רשצ"א סצר אצר קטן דגדול ואצר גדול דקטן בן יומו כי הדדי נינהו ור"נ סצר אצר קטן דגדול אין אצר גדול דקטן בן יומו לא, צריך פירוש דהא ודאי איכא טובא איברים צקטן בן יומו שהם גדולים מאצבע קטנה של גדול, כגון הירך והזרוע והקנה, ושמה נפרש דכו"ע צאצבע קטנה איירו, וששה אברים בכל אצבע כדתנן פ"א דאהלות מ"ח, וכ"ה לשון רש"י אחד מפרקי אצבע קטנה, ופליגי אס כאצר הקטן מן הששה צאצבעו הקטן של גדול, או כאצר הגדול שצששה צאצבעו הקטן של קטן, והני שמה כי הדדי נינהו, ואכתי קשה אטו רשצ"א ור"נ צמציאות פליגי אס כי הדדי נינהו, או דגדול של קטן קטן טפי, כדאמרינן אצר גדול דקטן בן יומו לא, ושמה נימא דהפרש קטן ציניהם, וכדי סיכה לעולם נחשב צריות שיוכל לטבול אצבעו ולסוך צו, [עי' ר"ש כלים פ"ב מ"ב], וס"ל לרשצ"א דאס צאו חכמים לקצוע שיעור סיכה להם, אין לצמצם צמשהו, וממילא יחשב השיעור ראוי לשניהם, ור"נ סצר שיש לצמצמו, אבל הרמב"ם צפי"ח מה' שבת ה"ב כתב כדי לסוך אצבע קטנה של רגל קטן בן יומו, ומשמע דבכל האצבע משערינן, והדירה קושין לדוכתה דטובא איברים יש צקטן שהם גדולים מאצבע קטנה של גדול, ושמה נימא דלכו"ע צאצבע משערינן והנידון אס צאצבע גדולה של רגל קטן בן יומו, או צאצבע קטנה של רגל סתם אדם, ושמה שיעורם קרוב זל"ז, וכשצאו חכמים לקצוע כפי אדם צינוני, ס"ל לרשצ"א דהשיעור ישחווה לשניהם, ור"נ ס"ל דשיעור אצר קטן דגדול גדול טפי, וצ"ע, ואפשר נמי דמשנה קדומה היתה דהשיעור הוא כדי לסוך אצר קטן, וניתן לפרש

ע"ז א' ורצא לטעמיה דאמר רצא כל חמרא דלא דרי כו', לפמש"פ תו' דהא דאמר רצא אף אגן נמי תנינא אינו אלא דשיעור כוס של צרכה הוא רביעית, דמסתמא שיעור יין כשיעור שאר משקין, א"כ אין כאן שיעור מציגה כלל, אלא לפי דרצא קאי אהא דר"נ ארצ"א והוא הזכיר דצריך רובע רביעית כדי שימזוגנו ויעמוד על רביעית ורצא אחי לסיועיה לכך אמרינן דרצא לטעמיה דסצר נמי דשיעור מציגה הוא חד על תלת.

שם דאמר רצא כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא, ר"ל דיין שאין טעמו נשאר צו צמציגה דחד על תלת לאו חמרא הוא, ולא נזכר לענין מאי אמרינן דלאו חמרא הוא, דהא שפיר חשיב יין אס ימזוגהו צפחות מים, ואפשר דלענין מקח וממכר קאמר דמקח טעות הוא, וכן משמע צצ"מ ס' א' דאהדריה רצא למוכר עי"ש.

שם תנא יבש צכזית דצרי ר"ג, אפשר דה"ה לענין כניסה למקדש ואיסור הוראה דנמי כך שיעורו, דסגולות היין שהיו צרביעית נשארו צכזית זה, ומה שנחסר הוא המים שצין, וכ"ה צרמב"ם פ"ה מציירות ה"ב דאכל כזית יין קרוש או ששתה רביעית לוקה, והלכך לא צעי כגרוגרת כשאר אוכלין, דאע"ג דהשתא הוא נאכל מ"מ דינו כרביעית יין, וצוה ניחא משה"ק תו' מ"ש מגרוגרת שצמקה, דשאני יין דכל חשיבות רביעית יין נשאר צכזית היבש, משא"כ צגרוגרת שצמקה אף שטעמה משוּבָּת, מ"מ אינו אלא כסוג מאכל אחר וכל האוכלין צגרוגרת, ועי' צוה צרמב"ן ורשצ"א לקמן ז"א וצמש"כ צוה צמנחות ס'ו סק"ו.

שם אמר רב יוסף ר"נ וריצר"י אמרו דצר אחד כו', לכאורה לא דמו כ"כ אהדדי, דצדס אמר ריצר"י דצרביעית יש לחשוב כאילו יש צו כזית צשר, דאס יקרא יהא צו כזית, ואס היינו צאים לדון דכוותה צין לענין הוצאה, היינו צריכים לדון כאילו יש כגרוגרת אוכל צרביעית יין, דהא אוכלין שיעורן צגרוגרת, ולמעשה אנו דנין איפכא דצכזית יין יבש יש צו רביעית יין, וצ"ל דמ"מ אמרו דצר אחד דמשערינן הלח כנגד היבש והיבש כנגד הלח. **תוד"ה** הואיל ועוד י"ל כו' אלא אית ליה שום דרשא כו', לו"ד ז"ל היה נראה דאף צ"ה אינם מטמאין אלא מדרבנן ולכך לא טימאו אלא

שם אמר אביי ה"ע בתלמיד שאמר לו רבו לך ופנה לי המקום כו', נקט לה זכה"ג דא"ל לפנות ולא שאמר לו להוציא, לרבותא דא"פ שמפנה מדעת עצמו להיכן לפנות, אפ"ה חשיב עושה לדעת רבו, וכמ"ש תו' דאף לרבנן חייב, ומשמע דלא חשיב מלאכה שאינה זריכה לגופה אע"ג דעיקרו לפנות המקום, ולא דמי למוציא את המת לקוברו לקמן ז"ד ב', דהכא יש לו שימוש בחפצים ומשמרם להשתמש בהם לזרכו, ואפשר גם דהיה יכול להשאירם בחצר בזוית אחרת, ונמצא שכבר פינה המקום ואח"כ מוציאם לרשות הרבים, וי"ע.

שם שופכין למאי חזו כו', בתו' דקדקו אמאי לא פרכינן כן אמתני', ונראה דמתני' דקתני וכל השופכין ברביעית, אין שופכין שם דבר של שופכין, אלא ר"ל כל המשקים שעומדים להשפך, ושפיר יש בהן הרבה משקין שעדיין יש בהן תועליות, אבל כאן קתני מוציא שופכין, והוא שם דבר של שופכין, והיינו המים המאוסים, ושפיר שילינן למאי חזו.

ובח"צ סימן קי"ח כתב דמתני' אפשר לאוקמי כר"י דמחייב במלאכה שאינה זריכה לגופה, ושפיר ניחא דחייב גם על שופכין דלא חזו למידי, אבל ברייתא דאירי דר"ש דפטר במלאכה שאינה זריכה לגופה שפיר פרכינן למאי חזו, דע"כ לא איירי במוציאין רק לפנותם מן הבית, וי"ע דאי שופכין לא חזו, הרי הם מידי דלא כשר להנניעו, וסתמא שנינו ע"ה ב' דפטור ואף במוציאין לפנות הבית, וכדאמרינן דם נדה ועזי אשרה דפטור, והיינו אף בחפץ להוציאם מן הבית, ואף לר"י, ומיהו איכא נפקותא בין ר"י ור"ש אם צריך להוציאם לגבל בהן את הטיט או דגם במוציאין לשפכן חייב, לר"י גם במוציאין לשפכן חייב, אבל לר"ש צריך שיוציאין לגבל בהן את הטיט וכיו"ב.

מתני' ר"י אומר כדי ליטול ממנו מדת מנעל לקטן, בגמרא לקמן פ' א' מוכחין מהכא דשיעוריה דר"י זוטרי, ויש לפרש דממציאות הדברים הוא, דלתלתי צריך יותר גדול, והא דמוכחין מהא לכל אינך פלוגתא דר"י ורבנן, יש לפרש דסברא הוא דאם כאן מחמיר טפי לחייב בשימוש שאינו חשוב כ"כ, סברא הוא דגם באינך כן הוא.

אבר של קטן ולא פורש איזה אבר, וניתן לפרש אבר קטן של כל אדם, וס"ל לרשב"א דהשיעור ישמוה בשני הפירושים, דאבר של קטן יתפרש לא גדול ולא קטן אלא בינוני ויתאים עם אבר קטן של כל אדם, ור"י ס"ל דאם השיעור הוא אבר של קטן בן יומו יתפרש ביותר קטן, מאשר יתפרש אבר קטן של כל אדם, וי"ע.

שם שכיחא ושכיחא חזול רבנן בתר דשכיחא לחומרא, היינו אף כשהשכיחא לקולא שכיחא טפי, מ"מ כיון דאידיך נמי שכיחא חזלינן לחומרא, וכ"ה ברמב"ן, והדבר מוכח דודאי רוב הדבש לאכילה ולא לכחית.

שם אלא מים מכדי שתייתו שכיחא רפואתו לא שכיחא מ"ט חזול רבנן בתר רפואתו לחומרא אמר אביי בגלילא שנו רבא אמר אפי' תימא בשאר מקומות כו', הרמב"ם בפ"ח ה"ב פסק כאביי וכמ"ש במ"מ שם שהוא משום דבירושלמי הכי משמע, וקשה דלא שבקינן בבלי משום ירושלמי, וקיי"ל כרבא לגבי אביי, ואפשר דהכא סתמא דגמ' דפריך דרפואתו לא שכיחא, משמע דזה ודאי קושטא הוא, ואילו לרבא צריך לומר דבכל מקום רפואתו נמי שכיחא, וגם לישגא דרבא אפי' תימא יכול להתפרש דאינו במוחלט.

שם ומאי נינהו דמא דתרנגולת ברא כו' ומאי ניהו דמא דכרושתינא, גמ' הוא דקמפרש דרשב"א ורשב"ג לא פליגי אבל דם דשיעורו ברביעית, ורק בדמא דתרנגולת ברא ודכרושתינא אמרי למילתייהו.

שם בד"א במוציא אבל במנניע כ"ש חייב כו', לא נתפרש אמאי קאי, וא"א לפרש דקאי אמתני' דהא במתני' קאמרי רבנן דכל השופכים ברביעית, והכא קתני דמודים חכמים לר"ש, וגם דברי ר"ש מפורשים במשנה, ויש לפרש דקאי אברייתא דדם, וצרישא דההיא ברייתא בתוספתא קתני שיעורא דמתני' ביין וחלב ומים, וע"ז קאמר בד"א במוציא כו'.

שם אטו מנניע לאו מוציא הוא, פי' הרמב"ן דהול"ל בד"א בכל אדם אבל במנניע ככ"ש, ומדקתני בד"א במוציא אבל במנניע, משמע הלשון דהמנניע אינו מוציא, והיינו דאחי לאשמועינן דגם כשהוציא אחר נמי חייב אם בעה"ב המנניע.

דפרשה קטנה שבתפלין שכבר בכל קלף נחשב שיעור זה להתחייב עליו, [מש"כ זרש"ש דשיעורא דפרשה קטנה הוא משום דעיצדו לשמה ואסור לשנותו, לא נהירא, דא"כ קלף סתם שיעורו זוטא והיה ראוי לפרש שיעורו, ומיהו מהא דאמרין לקמן ע"ט ז' דדוכסוסטוס שיעורו לכחוב עליו מזוזה, משמע דעיקר השיעור נקבע על פי תפילין ומזוזה, דאם איכא שיעור על פי מה שראוי לדברים של חול, לא מסתבר לחלק כולי האי בין קלף לדוכסוסטוס, ולפי זה משמע דמחמת דברי חול היה ראוי לקבוע השיעור כמזוזה או יותר מזה, וכן דיפתרא אשכחן לקמן ע"ט א' דשיעוריהו בגט, וז"ע]. — הא דלא קתני והמוציא פרשה קטנה שבתפלין חייב, הוא משום דאף בפחות מזה חייב אם כתוב עליו דבר שיש בו ענין כגון קשר מוכסין כמ"ש תו'.

שם דיו כדי לכחוב שתי אותיות, לא נתפרש אם שתי אותיות גדולות כבקשר מוכסין קאמר, או דגם בקטנות סגי. — המוציא נייר שכתובים עליו שתי אותיות, לא משמע דחייב, דהא בקשר מוכסין הוא דאשמועינן דחייב, ומ"מ המוציא דיו כדי לכחוב שתי אותיות חייב כיון שיכול לכחוב בהם שתי אותיות חשובות, וזרש"י פירש שיכול לכחוב על חוליות או קרשים לזווג.

גמ' חבל נמי ליחייב כדי לעשות תלמי לנפה וכזרה כיון דחריק צמנא לא עבדי אינשי, פרש"י מתוך שהוא קשה פוגם את העץ, ולו"ד ז"ל היה אפשר לפרש דפוגם את הידים, וידים העוסקות צנפה וכזרה עדינות הם וכל פגם קטן מפריע להם, משא"כ כשצובלים הקופות הגדולות, ויתפרש כיון דחריק, צמנא לא עבדי אינשי.

שם וכמה שיעורה כסלע והתניא כגרוגרת אידי ואידי חד שיעורא הוא, כגרוגרת הוא שיעור על האספוגין בכללותו, אבל כמה שמן הוא נריך לסוך תחתיו, הדבר תלוי בצורת האספוגין וגובהו ורחבו, וזה אמרו דסתם אספוגין כגרוגרת הרי השטח שנדבק תחתיו הוא כסלע, והיינו אידי ואידי חד שיעורא הוא דאספוגין כגרוגרת נריך לסוך תחתיו כסלע, וכן מתפרש לשון הרמב"ם בפ"ח ה"י, וכ"מ בריטב"א הנדמ"ח.

שם רבא אמר שתי אותיות דידן ובית אחיזה דהיינו קשר מוכסין כו' הכא בית אחיזה לא

שם נייר כדי לכחוב עליו קשר מוכסין, אם נפרש ללאו האפשרות לכחוב עליו קשר מוכסין, הוא הגורם לחיוב, אלא דשיעור לכחוב שתי אותיות גדולות או שתי אותיות קטנות ובית אחיזה, הוא הגורם לחיוב, וכמו דנקטו בצרייטא בגמ' כדי לכחוב שתי אותיות, ניחא דהשיעור נקבע על פי כתיבה דעלמא וגם ניחא דאינטריך לאשמועינן דהמוציא קשר מוכסין חייב, וכמש"כ הרמב"ן, אבל לשון הרמב"ן דסד"א דאף אם המוציא קשר מוכסין פטור, מ"מ המוציא נייר כדי קשר מוכסין חייב, ומשמע דקושטא דמילתא דלכתב דהמוציא קשר מוכסין חייב, הרי האפשרות לכחוב עליו קשר מוכסין היא הגורמת לחיוב, וק"ק דקשר מוכסין אינו שימוש רגיל כ"כ ולמה יגרום לחיוב.

שם והמוציא קשר מוכסין חייב, כתוב דהחידוש גם כשכתבו על קלף שאין בו כשיעור, וה"ה על נייר שאין בו כשיעור, וכגון שכתב אותיות יותר קטנות, דכל שמשמש לקשר מוכסין ה"ז חייב על הולאתו, ואי סתמא דמתני' מתפרש כר"י דאף כשהראהו למוכס חייב, וכמו שפסק הרמב"ם פ"ח ה"ט וכו' צמ"מ שם, א"כ הרי גם חידוש זה בכלל המסנה, וגם משמע דכל אדם שהוציאו חייב עליו, אע"ג דהוא אינו נריך לו, דכיון דהוא ברשות בעליו וחשוב הוא לבעליו, הרי כל המוציאו חייב, ואינו ענין למניע דרך המניע חייב, דהכא נעשה חפץ חשוב, דכו"ע חשוב להו קשר מוכסין.

תוד"ה אטו ומשני בתלמיד שא"ל רבו דכה"ג כו"ע מודו כו', עי' מש"כ לעיל ע"ו א' ולק' ז' ב'.

ע"ח ב' עור כדי לעשות קמיע, יש להסתפק אם הכונה לכחוב עליו קמיע, או לעשותו נרתיק לקמיע, דכל קמיע היא צתיק כדתנן שקלים פ"ג ה"ב דאין התורם נכנס בקמיע, ועי' בזה בירושלמי ובריטב"א הנדמ"ח.

שם קלף כדי לכחוב עליו פרשה קטנה שבתפלין כו', כתב מרן זללה"ה צמנחות סימן מ"א סק"ז דאם תפילין נריכים עיבוד לשמה, יש לפרש דאירי בקלף שעובד לשם תפילין ע"ש, ולפי זה קלף שלא עובד לתפילין יש לו שיעור אחר ולא נתפרש שיעורו, אבל יתכן לומר דאהני שיעורא

זהא פליגי ואף אי מותר להשהות, דומיא דכולהו פלוגתא דר"י ורבנן דר"י מחייב צשיעורא זוטא, אלא דכיון דקיי"ל אסור להשהות שטר פרוע, שפיר מפרש דה"ט דרבנן, וכן יש לפרש לאוקימתי דאזיי ורבא דמ"ש דנקט פלוגתא דמודה בשטר שכתבו וכותצין שובר גבי הוצאת שבת, אלא לאשמועינן דרבנן ור"י פליגי בהני גוויי אי הוי דבר חשוב לענין הוצאה.

להך אוקימתא פליגי צ"ש צו כדי לצור, וצרייתא דלעיל כתב הגרע"א ז"ל דאחיה כר' יהודה דמחייב, או דאירי שהשטר ציד הלוה, והגרע"מ הלוי ז"ל כתב דאפשר לפרש שמחק החתימות מן השטר או שקרעו, דהתם לאו צהלכות שטר פרוע איירי, דדומיא דנייר מחוק קתני ליה.

בדברי המוד"ה ת"ק ע"י צמו' הרא"ש מבואר יותר. — ומש"כ שיוכל לטרוף ממשעבדי אם יודה הלוה שאינו מזויף, ע"י צרמב"ן שכתב שיועיל לגבות מיתמי, או מלקוחות שלקחו אחר שהודה צב"ד, ומשמע דמלקוחות קודמין לא מהניא הודאתו, ועיין ש"ך חו"מ סימן ק"ו סק"ו. — ומש"כ שכשחמור אין לי עדים ואין לי ראיה אסור להשהות, צ"ע דאם יודע צעמנו דהשטר קושטא הוא, ואח"כ נודמנו לו עדי קיום, למה לא יהא רשאי להציא השטר והעדים צב"ד אחר, הרי צאמירתו אין לי עדים לא מחל את החוב, עכ"פ למה נאסור עליו להשהות, וצמו' הרא"ש כתב דצ"ד לא ירשוהו להשהותו משום שמה יקיימנו, דהא צ"ד מחזיקים שאין השטר אמת, ולא יועיל לו קיום.

ע"ט א' והכא צכותצין שובר קמפלגי ת"ק סבר צכותצין שובר ור"י סבר אין צכותצין שובר, צב"ב קע"א מבואר דאי אין צכותצין שובר, אין הלוה חייב לשלם כשהמלוה אצד את השטר, אבל אם משלם לו ודאי יקח לכל הפחות שובר, והכא משמע דאי אין צכותצין שובר הרי הוא פורע ואינו נוטל שובר, וי"ל דה"ק כיון דאין צכותצין שובר ואין הלוה חייב לשלם כשנאצד השטר, הלכך מתפרש הכא שהשטר לא נאצד והלוה הקדים לשלם ע"מ לקבל מיד את השטר, ולכך חייב המלוה על הוצאתו כי צריך הוא לו להחזירו ללוה מיד, ואם לא יחזירו חייב להחזיר לו מעותיו כי לא נתנם לו אלא ע"מ לקבל את השטר מיד וכמו שפרש"י, אבל אי צכותצין שובר מתפרש שפרע לו

צריך קשיא, לכאורה משמע דלא פליגי רבא ור"ש לענין דינא, ותרייהו ס"ל דצריך שיהא נייר חלק כדי לכתוב עליו שתי אותיות גדולות כקשר מוכסין, ורק צפירושא דצרייתא אמאי סתים תנא שתי אותיות בזה פליגי, דר"ש פירש דשתי אותיות גדולות קאמר, ורבא פירש דשתי אותיות וצית אחיה קאמר, דהיינו נמי שיעור שתי אותיות גדולות, אבל אף כשאין צריך לצית אחיה צריך חלק כדי שתי אותיות גדולות, והיינו דפרכינן עליה דרבא דהא צנייר מחוק ושטר פרוע א"צ צית אחיה ואפ"ה קתני שתי אותיות, ולרבא הרי משמע דשתי אותיות קטנות קאמר, אבל אם נימא דרבא פליג לדינא וס"ל דסגי בשתי אותיות קטנות וכדי אחיה, א"כ צרייתא דפרכינן עליה מינה, אדרבה מסייעת ליה דשפיר קתני שתי אותיות ומתפרשי קטנות כדרבא ומשום דלא צריך צית אחיה, והא דצצרייתא קמייטא קתני שתי אותיות סתם וצריך להתפרש עם כדי אחיה, אין בזה קושיא, דלאו כולוה צרייתא מתפרשי כי הדדי.

שם מאי צינייהו אמר אביי איכא צינייהו רהיטי מוכסא כו' רבא אמר כו' ר"א אמר כו', אפשר דהא דאביי מצוי טפי מדרבא ודרבא מדר"א, והלכך אביי לא חידש צדרי' יהודה אלא רהיטי מוכסא, ורבא ור"א מוסיפין טפי.

שם ור"י סבר מותר לשהות שטר פרוע, היינו דכיון שנשאר אצל המלוה מדעת הלוה אינו חייב למחר להחזירו, וכי היכי דזימנין דזייר ליה אפשיטי דספרי, ה"נ זימנין מקיים ציה הלוה תמת ישרים תנחם ואינו ממחר ליטלו, ויש לעי' מ"מ אמאי רשאי להשתמש צו לצור על פי צלוחיתו, והא לא השאילו לכך, ושמה נלמד מכאן דעד שלא פרעו הרי רשות ציד המלוה להשתמש צו לצור ע"פ צלוחיתו וכיו"צ שימוש שאינו מפסידו שיוכל אח"כ להחזירו ללוה, ורשות זה נשאר ציד המלוה כל זמן שלא נטלו הלוה, אף לאחר שפרעו. — משה"ק הגרע"א ז"ל דיכול למוחקו, צפשוטו אין המלוה רשאי למוחקו בלא רשות הלוה, שאינו שלו.

יש לעי' אי פלוגתאם צמותר לשהות שטר פרוע, מ"ש דנקט לה הכא גבי הוצאת שבת, וי"ל דאף אי מותר לשהות מ"מ אינו עומד להשתהות וסתמא אין המלוה משתמש צו, וקמ"ל דאפ"ה ס"ל לר"י דהמוציאו חייב, ואפשר דהומ"ל דרבנן

שם המלצן והמנפץ כו', זהני ליכא למימר דאין אדם טורח בשביל מעט, דלעולם כל מלאכה בצמר הוא בקימעה קימעה שאין הצמר גוש.

שם והרי זרעוני גינה דמקמי דזרעינהו תנן זרעוני גינה פחות מכגורגרת כו', הדבר דחוק לפרש דשיעור הולאתו הוא פחות מכגורגרת, דלא אשכחן בשיעורין דיהא השיעור כגורגרת פחות משהו, [ומיהו הגרע"א ז"ל לקמן ז"א א' זידד לדקדק מגמרא דר"ל כזית עי"ש וז"ע], אבל אפשר לפרש דזרעוני גינה הנאכלין איירי, וכן מבואר בפרש"י ז' א', ואם יש בהן כגורגרת הרי הוא חייב על הולאתו מדין אוכלין ששיעורן כגורגרת, ואפילו אין בהן חמשה, אבל אם אין בהם כגורגרת דאי אפשר לחייבן מדין אוכל, בזה אמר ריב"ז דשיעורן חמשה, וכבר כתב בן הגר"מ הלוי ז"ל לק' ז' א', וכ"מ ברש"י ז' ב' ד"ה אלא דלכו"ע זרע קשואים חמשה, אבל הרמב"ם בפ"ח ה"ו מפרש לה בזרעוני גינה שאינם נאכלין, ושיעורן בפחות מכגורגרת, וז"ע.

שם ואילו בתר דזרעינהו תנן זבל כו' כדי לזבל בו קלת של כרוב כו', ק"ק דקארי לה מאי קארי לה, אטו אילן שזמח מגרעין אחד לא יהא בו חשיבות אילן, וז"ל דהוי ס"ל שזה מחייב דגם זריעת גרעין אחד תהא חשובה, ויתחייב המוילאו בסתמא.

שם התם בבישולא, לפרש"י קצת דחוק דמה צריך דהוא עור שהופשט, מ"מ אם עומד לעיבוד יהא שיעורו כמעבד, וגם מהיכן הוי פשוט ליה לר"נ דרבא לאו בבישולא שאיל, אבל בר"ח הנדמ"ח משמע דבישולא נעשה שאינו ראוי לעיבוד.

הרמב"ם בפרק י"ח ה"ד כתב דהמוילא עור לח שלא נתעבד כלל שיעורו כדי לצור משקולת קטנה, ובפ"א ה"ו כתב דהמפשיט מן העור כדי לעשות קמיע חייב, ולכאורה היה ראוי להצריך כדי לצור משקולת דשיעוריה נפיש וכמו שפרש"י, ואפשר דהתם איירי שהעור כולו שלם והתחיל להפשיטו ומשהפשיט כדי לעשות קמיע חייב, ככל השיעורים שצבור במעבדו ובמוילאו בסוגיין, דסתמא חשוב בשיעור זה כיון שראוי לקמיע, אבל חתיכת עור שאין בה אלא כדי משקולת, לא קיימא לקמיע, דאין טורחים לעבד חתיכה קטנה כזו כדי שתהא ראויה לקמיע, וז"ע.

וקיבל שובר, וזוהו אין כבר חשיבות לשטר הפרוע, אבל קשה דלפי זה נמצא דאין כאן כלל מחלוקת לענין הולאת שבת ומודה ת"ק שאם פרע ע"מ לקבל את השטר מיד, דחייב המלוה על הולאתו, ואם פרע וקיבל שובר מודה ר"י דפטור על הולאתו, ובריי"ת דקתני משפרעו, מתפרש לת"ק משפרעו וקיבל שובר ולר"י מתפרש בשפרעו ע"מ לקבל את השטר מיד ולא קיבל שובר.

וברמב"ן משמע דגם לפרש"י מתפרש שהלוה שילם וקיבל שובר, ומ"מ כשנודע שיש השטר ציד המלוה מחייבין ליה להחזיר המעות אם אינו מחזיר את השטר, דכיון דאין כותבין שובר ולא היה הלוה חייב לשלם, הרי גם כשהסכים ושילם וקיבל שובר, היינו רק כשאין השטר ציד המלוה, דלא צעי למיכל ולמיחד, אבל כשהמלוה מצא השטר אינו חפץ לשמור שוברו מן העכברים, ויש לו להחזיר את הפרעון אם אינו מחזיר את השטר, ולפי זה ניחא דמשפרעו דבריי"ת מתפרש צין לת"ק וצין לר"י בשמהמלוה נפרע ונתן שובר, ואי כותבין שובר אין המלוה חייב להחזיר הפרעון גם אם אינו מחזיר את השטר, הלכך אין השטר חשוב לחייב על הולאתו, אבל אי אין כותבין שובר כיון דחייב להחזיר הפרעון אם אינו מחזיר את השטר הלכך השטר חשוב לחייב על הולאתו.

ובמשמע ברמב"ן וכן בחדושי הר"ן שהוא דין מחודש שהמלוה חייב להחזיר הפרעון אם אינו מחזיר את השטר גם כשנתן שובר, למ"ד אין כותבין שובר, ולכאורה אפשר לקיים עיקר הפירוש גם אם נימא דאין המלוה חייב להחזיר הפרעון, דמ"מ כשהלוה לא היה צריך לשלם לו כשאבד השטר ועשה עמו לפניו משורת הדין ופרעו הרי כשמוילא המלוה את השטר חשוב הוא צידו מאד כדי להחזירו ללוה, ושפיר חייב על הולאתו, משא"כ למ"ד כותבין שובר שהיה הלוה חייב לשלם מן הדין תמורת שובר הרי אין המלוה מרגיש כ"כ חובה להחזיר את השטר ללוה, ואינו חשוב צעיניו.

שם לעבדו בכמה כו', אין הספק דשמא אין אדם טורח לעבד עור קטן, מדדחי הני פשיטותא דקמנין ואיך דשאני התם דאין אדם טורח לשרות כו', מכלל דהכא ליכא האי טעמא, אלא הנידון אם חשוב בשיעור זה לחייב עליו.

בקלף שלנו, אבל אם נכתב על הגויל אין לו תקנה שהקילוף נעשה בדין קלף ואינו כשר בנכתב במקום שיער כדין גויל, ומבואר דבקלף שלנו אף שנקלף לא נעשה בדין דוכסוטוס שיפסל בנכתב במקום בשר, אע"ג שע"י הקילוף נמצא כאילו נטל כל החלק שבמקום שער, ואם לאחר כתיבה כן, מסתבר דה"ה קודם כתיבה נמי דאפשר לכתוב על האמצעי ללא הבשר ויוכשר כדין קלף.

ובהגהמ"י פ"א מתפילין אות ד' כתב וז"ל אור"ת דשלנו יש לו דין קלף ויש לו לכתוב עליו ללא הבשר שהרי גוררין ומתקנין אותו ללא הבשר ונשאר קלופה ללא השיער, שאת"ל יש לו דין דוכסוטוס מפני שגוררין ומתקנין אותו ללא השיער ונשאר קלופה ללא הבשר, א"כ איך כתבין תפילין על קלף שלנו הלא אין דינן אלא על הקלף ואם שינה פסול, וכתב רבנו שמחה דיש רוצים להכשיר קלפים שלנו לכתוב עליהם באיזה דבר שהוא חפץ משתי הצדדין כיון שנחקק משני הצדדין כר"ת וי"א שיש לו דין דוכסוטוס כו' פוק חזי מאי עמא דבר כו', עכ"ל, הנה נראה דמה שהביא בשם רבנו שמחה היינו שנתנו לקלף שלנו דין כקלף האמצעי, ושאפשר לכתוב עליו ללא הבשר ויהא בדין קלף, ואפשר לכתוב עליו ללא השער ויהא בדין דוכסוטוס, ולמאי דמסיק פוק חזי מאי עמא דבר היינו שמשמש בדין קלף, ולא יוכשר אם יכתבו עליו ללא השער, והיינו משום שקלף שלנו הוא בדין קלף במוחלט, אבל אכתי י"ל דאם חלקו העור לשלשה, דהאמצעי יהיה אמנם בדין יש רוצים שהביא ר"ש דאפשר לכתוב עליהם באיזה דבר שהוא חפץ ואם יכתוב בלא הבשר יהא בדין קלף, ואם יכתוב ללא השיער יהא בדין דוכסוטוס, וז"ע.

המחבר באו"ח סימן ל"ב ס"ז כתב דקלפים שלנו שאין חולקין אותם ויש להם דין קלף וכותבים עליהם ללא הבשר, איירי שמצד הבשר גוררים הרבה עד שאין נשאר אלא הקלף בלבד, ומצד השיער אין גוררין אלא כפי הצריך לחקנו ולהחליקו דגם אם היו חולקין את העור היו גוררין ממנו כך, אבל במרדכי במנחות ל"ב בהלכות קטנות כתב בשם ר"ת שהסירו מצד הבשר רק הגידים והשמנונית וקליפה דקה שקורין אשקרניר, ואין במשמעות לשון זה שגררו הרבה,

והראוני במנח"ח מנזה ל"ב במלכת מפשיט שנתקשה בזה.

ע"ט ב' דוכסוטוס כדי לכתוב עליו מזוזה, עי' מש"כ לעיל ע"ח ב'.

שם אידי ואידי אמוזה והא דכתבינהו אקלף במקום שיער כו', פרש"י אפי' במקום שיער, דהלכתא מזוזה במקום שיער, וז"ע דבפשוטו דין מקום שיער ומקום בשר הוא על הקלפים והדוכסוטוס, ואינו ענין לתפילין ומזוזה, ואם כתב אקלף במקום שיער יש כאן תרתי לריעותא חדא דמזוזה צעי דוכסוטוס, ועוד שכתב במקום שיער וקלף צריך שיכתוב עליו במקום בשר, ועי' תו' כאן ובמנחות ל"ב א', ואמנם ז"ע למה הזכירו בכאן מזוזה ובמנחות תפילין, לא הו"ל למימר אלא כי קמתי שינה בזה וזוה פסול אמוקום שיער ומקום בשר, וז"ע.

תוד"ה קלף וכשחולקין אותו לשנים אותו שכלפי שיער קרוי קלף וכלפי בשר הוא דוכסוטוס, סתימת הדברים כפירושן דאין נפקותא אם חילקו שיה בשוה או שהאחד דק והשני עבה דלעולם זה שכלפי שיער הוא קלף ושכלפי בשר הוא דוכסוטוס, ואע"ג דסתמא משמע ברמב"ם פ"א מהלכות תפילין ה"ז דחולקין אותו באופן שזה שכלפי השיער הוא דק, וזה שכלפי הבשר הוא עבה, מ"מ גם אם החליף ועשה זה שכלפי השיער עבה, נמי לא נשתנה דינס, וזה שכלפי השיער הוא קלף ושכלפי הבשר הוא דוכסוטוס, וכן הביא בגמ' כלל י"ד ס"ג מדברי סה"ת סי' קצ"ד שכתב שאם לא העבה הוא כלפי השיער הוא בדין קלף, ועי"ש עוד.

ויש להסתפק הרי שחלקו העור לשלשה מה דין האמצעי, ויש מקום לומר דאם יכתבו עליו ללא הבשר שיכתב בדין קלף, תדע דבחלקוהו לעור לשנים שהוחלט זה שכלפי השיער בדין קלף וכתבו עליו תפילין ללא הבשר כדינו, לא מסתבר שאם עכשיו יחזרו לחלקו לשנים, ויהיה זה שכלפי שער בדין קלף, שיפסלו התפילין שנכתבו, לפי שעכשיו נהפך להיות דוכסוטוס, וכן מוכח בספר מרן זללה"ה או"ח סי"א סק"ז במעשה שנקלף מקצת הקלף בפרשה של תפילין והכתב היה קיים על הקילוף והמיר להדביק, וכתב שם שזה דוקא

גם אם היו מחלקים את העור וכמ"ש המהמר הוצא לעיל, [ועי' לעיל לענין אם הוסיפו לגרד יותר מעט].

תוד"ה תפילין וא"ת נייר שאינו מחוק נמי ליפסיל בס"ת כדפסלין מגילה דסוטה כו', כתבו כן לפי מאי דגרסי במסכת סופרים שאין כותבין ס"ת על נייר מחוק, ומשמע דעל נייר שאינו מחוק כותבין, אבל במנחות ל"א ז' כתבו דל"ג מחוק דגם נייר שאינו מחוק פסול, ולפי זה ה"ה בסוטה גם נייר שאינו מחוק פסול. (סוטה י"ז א').

פ' א' תנא שתי אותיות בדיו כו', מש"פ רש"י בדיו יבש קשה ללא היו דומיא דקולמוס וקלמריין, ועוד דאין אדם טורח לשרות דיו בשביל שתי אותיות לבד, וכבר הקשה כן בתו' הרא"ש, ושם משמע דבדיו שזיד אמריין, וז"ע אם חשיב דרך הוצאה בכה, ובפי' ר"ת הגדמ"ח משמע דכלי של הדיו קרוי דיו.

שם צעי רבא אות אחת בדיו אות אחת בקולמוס אות אחת בקלמריין מהו תיקו, בתו' דקדקו מזה דאות אחת בקולמוס ואות אחת בקולמוס שני פשיטא דמטרפין, ולכאורה מקום הספק הוא משום דדבר מועט כל כך בטל לגבי הכלי, ולפי זה גם בשני כלים שוין איכא למיבעיא, ובתו' העתיקו לשון הגמ' אות אחת בקולמוס ואות אחת בקלמריין, ולפי זה משמע דמיבעיא ליה אם קולמוס וקלמריין מטרפין, ומשמע דקולמוס וקולמוס מטרפין, אבל למאי דגרסינן אות אחת בקלמריין בלא וי"ו, י"ל דגם בשני קולמוסין ושני קלמריין מיבעיא ליה, וז"ע, ומיהו מהא דאמר בסמוך הוציא אות אחת וכתבה וחזר והוציא אות אחת כו' משמע דמשכח"ל חיובא בהוציא אות אחת וחזר והוציא אות אחת.

שם אמר רבא הוציא שתי אותיות כו', נחבאר בסי' ז' ס"ק ט"ו, ועי"ש בסק"ד.

שם אמר רבא הוציא שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך חייב כו' ואמר רבא הוציא אות אחת וכתבה כו' מ"ט צעידנא דאפקה לבתרייתא חסר לה לשיעורא דקמייתא, יש לעי' אי הכי בהוציא שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך נמי כשכותב האות השני חסר ליה לשיעורא דקמא, ושמא נימא דקמא כשכותב מיד זה אחר זה איכא לא חסר

שהגידים והשמנונית אינם מן העור, וגמלא שגרר מן העור רק קליפה דקה, ואפ"ה ס"ל לר"ת שהוא בדין קלף, וכן בטה"ה ה' ס"ת סי' קצ"ד כתב שאם גרדו קליפה דקה מצד הבשר הרי כל הנשאר בדין קלף, וכותבין עליו במקום בשר, ואם קלפו מצד השער הרי הנשאר בדין דוכסוסטוס עי"ש, ובמרדכי שם הזכיר דמה שמקלפין מצד השער אינו אלא תיקון ואין עליה שם קלף, וכנראה שם במרדכי שהדבר תלוי היכן המקום שראוי לכתוב עליו, דבקלפים שלנו המקום הנאות לכתוב הוא לצד הבשר, וזה קובע שהנשאר הוא בדין קלף, דבמקום שער אין נוח לכתוב ע"י הקילוף המועט שנעשה שם.

ובאו"ז סימן תק"מ הביא יש שקוצרים דקלפים שלנו הוו דוכסוסטוס משום שמקלפין אותם מצד שער משום שהם עבים ופוסלים ס"ת הללו הכתובים במקום בשר ומכשירים לכתוב במקום שער ואין נראית לר"ת סברתם דדוכסוסטוס שלהם לא היה ראוי במקום בשר כלל ודין טפי חזי במקום בשר מבמקום שער, עכ"ל, הנה משמע דכל שראוי במקום בשר טפי, חשיב קלף.

דעת הרמב"ן והרשב"א, וכן בחדושים על שם הר"ן בשם הרא"ה, וכן דעת הרמב"ם בתשובתו לחכמי לונל שבכ"מ פ"ג מה' תפילין, דהחלק שלצד הבשר הוא הנקרא קלף, והחלק שלצד השער הוא הנקרא דוכסוסטוס, ולפי זה מתפרש מקום בשר כפשוטו מקום הנוגע בבשר, וכן מקום שיער הוא ממש, [ומיהו כשתיראו בגמ' מנחות ל"ז א' וכן בסוגיין הא דכתבינהו אלקף במקום שיער א"י אדוכסוסטוס במקום בשר, האי במקום מתפרש כמו לפי' תו'], וקצת משמע דר"ן בסוגיין שנהגו כן כהיום שאין חולקין את העור, שכותבין במקום בשר מצלי לגרד שם הרבה, ולכאורה הדבר תלוי בקבלה אבל הצי"ק קבע לעיקר דעת תו' ולא הביא כלל דעת החולקים.

בעורות הדקים ופרט בשליל לאחר שגרדו מצד הבשר עד שהעמידו העור על דקותו כראוי לתפילין, כבר נקלף גם הקליפה שהזכיר המרדכי שקורין אשקרניר וגם יותר מזה, והרי הוא כבר בדין קלף, ואף שמגרדין אחר כך מעט מצד השער אין בכך כלום, דגירוד זה היו עושים

ליה לשיעורא דקמא, אבל לכאורה צריך שיהא בדיו כדי לטבול בו קולמוס ולכתוב שתי אותיות, עי' רמב"ם פ"ח ה"ט, וכשנכתב אות אחת כבר כבר ליה מהאי שיעורא, ושמא נימא דלעולם כשהוציא צמאוס כדי לכתוב שתי אותיות, הרי מיד כשמניח הדיו על הנייר או הקלף נספג מעט וכבר אין בו כדי לכתוב שתי אותיות, ומ"מ בהכי חייבה רחמנא, ואפי' מניחו שלא ככת אחד, וה"נ בכותב שתי האותיות מיד זא"ז הו"ל חדא הנחה אריכתא, וגם אם כתב אות אחת גדולה מהדיו של שתי אותיות נמי היינו הנחתו, וזה משכח"ל בלא הפסק, וז"ע.

ולמ"ש"כ תו' לקמן ק"צ א' דהא דאם היתה שבת והוציאו בפיו חייב הוא משום דבליעתו היינו הנחתו אע"פ שמהלך, אם נימא דהוציא חצי גרוגרת ואכלה וחזר והוציא חצי גרוגרת אפי' בכדי אכילת פרס אין מטריפין, נטריך לפרש דאיירי שכלע כל הגרוגרת בבת אחת, אא"כ נחלק כמש"כ דכולה הנחה אריכתא היא כשעוסק באכילה, וז"ע.

שם ואם קדם והגזיה ראשונה כו', נמצא בסיומן ב' ס"ק ט"ו.

שם ה"ק ואם קדם והגזיה ראשונה קודם הנחת שניה נעשית ראשונה כמי שנקלטה או שנשרפה ופטור, קודם הנחת שניה היינו צעוד שהוא מהלך, דאי צעמד הרי הנחת גופו כהנחת חפץ וכיון דהראשונה אינה מונחת כשהניח השניה הרי הוא פטור, והא דמדמי לה לנקלטה או נשרפה צריך טעם, ואפשר דבא לומר דגם אח"כ כשיחזור ויניח את הראשונה כבר לא יטריפו, ואע"ג דהוציא גרוגרת והניח חציה כשהוא מהלך ואח"כ חזר והניח חציה השני יטריפו, הכא שאני כיון שהחצי זית הראשון כבר היה מונח ברשות הרבים ושם אין הנחה אחר הנחה. — ונראה דה"ה הוציא חצי גרוגרת לרשות הרבים וחזר והוציאה לכרמלית והחזירה לרשות הרבים והוציא עוד חצי גרוגרת מרשות היחיד לרשות הרבים דלא יטריפו דבמה שהוציאה לכרמלית נצטלה הנחה ראשונה, ומיהו אם הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והגזייה והלך והניחה במקום אחר באותו רשות הרבים ואח"כ חזר והוציא עוד חצי גרוגרת י"ל דחייב דלא נצטלה הנחה קמייתא וכמש"כ ס"ב ס"ק ט"ו.

שם ואמר רבא הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת והעצירה דרך עליה חייב כו' לא קשיא כאן צורק כאן צמעזר, אם חידושה דרבא דצמעזר לא צריך הנחה תוך ג' לא הוה ליה לאשמועינן בגוונא דחצי גרוגרת וחצי גרוגרת, ואם בא לומר דסגי בתוך ג' לגרוגרת ואין צריך שיהיה בתוך ג' לקרקע כמש"כ תו' נמי הוה מצי לאשמועינן בהעציר גרוגרת תוך ג' לגרוגרת וחזר לג' מן הקרקע, אלא אם כן נימא דהא דסגי בתוך ג' לחצי גרוגרת הוא רק משום דקדם להוציא החצי גרוגרת והיא מטריפת לחיוב, אבל הוציא גרוגרת מערב שבת והעציר דרך עליה גרוגרת בשבת צריך שתהא בתוך ג' לקרקע ולא סגי בתוך ג' לגרוגרת, ולו"ד המו' היה אפשר לומר דאיירי בתוך ג' לקרקע ומ"מ יש כאן חידוש דלענין לנרף שני חצאי גרוגרת היה מקום לומר דצריך שינוחו יחד ולא סגי בהעציר תוך ג' והיינו דאשמועינן רבא דגם לענין צירוף סגי בהעציר תוך ג', ולפי זה י"ל דבאמת צעי דווקא דרך עליה ולא סגי בתוך ג' לקרקע רשות הרבים דצירוף ע"י העצירה חידוש הוא ולא נתחדש אלא בדרך עליה, וז"ע.

שם כאן צורק כאן צמעזר, יש להסתפק אם עדיפותא דצמעזר הוא משום דהליכתו מחמת רצון מחודש, וכל רגע צידו לעכב הליכתו, ולכך חשיב טפי כמונח, או דהיינו טעמא דיש כאן סברא דמהלך כעומד, ונפקא מינה כשהשיט ידו לרשות אחרת ומוליכה שם, דאם טעמא משום מהלך כעומד, הרי לא שייך בזה כיון שגופו ברשות אחר, אבל אי טעמא משום שאין צחפץ כח הליכה, הרי ה"נ כצמעזר דמי לענין זה, וראיתי בספר מרן זללה"ה בסיומן ס"ב ס"ק כ"ג שכתב לפרש הא דקמיצעיא ליה לר"י ז"ט צ' בעקר חוליא והשלים לעשרה או נתן חוליא ומיעט מי', ולא מחייבין ליה משום דעקר מתוך ג' וכן משהניח תוך ג', ואז עדיין הו' רשות היחיד, וצמעזר איירי התם דבזה לכו"ע לא צעי הנחה תוך ג', משום דהתם איירי שהאדם עומד מחוץ לצור, ורק מושיט ידו לצור, וזה כל זמן שהיד אינה נחה לא חשיבא הנחה, ולפי זה מבואר דהא דצמעזר לא צעי הנחה הוא בצירוף סברא דמהלך כעומד דמי, וממילא זה דוקא כשגופו באותו רשות שעוקר או מניח בו, אבל

בשיעור זה, אח"כ ראיתי שכבר העיר צזה בתו' הרא"ש דלא משמע דשיעורא דמתניתין הוא רק לאחר החורבן.

פ"א א' תנא סבוכית כדי לפצוע בה שני נימין כאחת, לא פירשו בגמ' דכדי לגרור בו ראש הכרכר ולפצוע שני נימין כאחת דאידי ואידי חד שיעורא הוא, והרמב"ם צי"צ הי"צ כתב זכויות כדי לגרור בה ראש הכרכר או עד שיפצוע שני נימין כאחת, משמע דלאו חד שיעורא הוא אלא דסגי אס הוא ראוי לאחד מהן, ואפשר שהדבר תלוי בצרכו וצחוקו, דלגרור ראש הכרכר מסתבר דנריך שיהא עב וחזק, ולפצוע שני נימין כאחת תלוי בצורך הזכויות, וכל שראוי לאחד משני השימושין חייבין עליו.

שם אבנים של ציהכ"ס שיעורן צכמה כו', פרש"י להתחייב עליהם א"נ לטלטלם בחצר ולהכניסם לציהכ"ס ואידי ואידי חד שיעורא הוא דבמידי דחוי להו מיחייב על הוצאתו, וצ"ע דהא לענין הוצאה תנן במתני' כדי לזרוק בעוף ומסתברא דהוא זוטרי מכזית וכאגוז, וגם לראצ"י הרי שיעורו קצוב משקל עשרה זוז, ואם כשהצניעו לציהכ"ס שיעורו פחות, הרי כל מצניע שיעורו כהצניעתו, ואין כאן שיעור מיוחד, ולא נתפרש מה דחקו לרש"י לפרש שיש כאן נידון בשיעור להתחייב עליו, בזמן דכולה סוגיא איירי צנידון מה התירו להכניס.

שם א"ל כזית וכאגוז וכצ"ה, יש לעי' הרי שהכניסם ולא הספיקו לו מהו שיהא ראוי לשוץ ולהכניס עוד כשיעור שצריך לו, ומסתברא לקולא דגדול כבוד הצריות, ומה דבך שכבר הכניס כיון דלא סגי ליה.

פ"א ב' מהו להעלותם אחריו לגג, עי' פרש"י ותו', ולו"ד ז"ל יתכן נמי לפרש דהנידון כשיכול להתפנות צשדה, ומיצעיה ליה אס אעפ"כ ראוי נמי להעלותם לגג, דדילמא כיון שאפשר צשדה לא שרינן להעלותן לגג, ולפי זה נפרש דגדול כבוד הצריות דאמרינן היינו אף להתירו להעלותם לגג כיון דהתם צניע טפי.

שם גופא אר"ל צרור שעלו צו עשצים כו', צרמב"ם פ"ח מה' שבת ה"ג כייל ליה צהדי פיטרא מאונא דחצבא לקמן ק"ח א', ומשמע דאין העשצים גידולי קרקע, ואין הצרור נחשב כמחזור

מושיט ידו לתוך ג' לא חשיב הנחה אלא כשהיד נחה. (ס"א סק"ה, ועי"ש עוד ובסק"ד).

שם כאן צמעציר, עי' לעיל ה' צ' צמוד"ה צשלמא צנידון חיוצ ד"א צרשות הרצים לצן עזאי דמהלך כעומד דמי, ושם כתבו דהלכתא גמירי לה, אצל הכא שמא לא נאמרה הלכה צתוך ג', ומ"מ מסתברא דלא גרע מקלוטה כמי שהונחה וממהלך כעומד.

שם ר' יוסי אומר כו' לשתי רשויות פטור, עי' צסימן צ' ס"ק י"צ צמה שפרש"י לקמן צ"ח א' דצרייתא דהתם דלא כר"י.

שם והוא שיש חיוצ חטאת ציניהם, עי' צסימן צ' ס"ק י"צ וס"ק ט"ז.

שם ואזדא רצא לטעמיה דאמר רצא רשות שבת צרשות גיטין דמיא, לכאורה גם מימרא זו לענין הא דר' יוסי נאמרה, וק"ק תרתי ל"ל, גם לשון לטעמיה אינו נאות כ"כ.

שם רשות שבת צרשות גיטין דמיא, גיטין ע"ט א' אר"ח רשויות חלוקות צגיטין, יש לעי' מ"ש צגיטין דנקט, ולכאורה צהלכות מקח וממכר הו"ל לאשמועינן צמשאל ומשכיר מקום דלא השאל תרי מקומות, וכן צסוגיין אמר רשויות שבת צרשויות גיטין, ועי' גיטין ע"ז צ' תוד"ה פליג, משמע שיש ענין מיוחד צגיטין, וי"ל דצמו"מ פשיטא דהמע"ה ואין לשוכר ולשואל אלא הפחות צצלשויות, אצל צגט שמשאל לה המקום לצורך קבלת הגט, היה מקום לומר דבעין יפה משאל ואפי' שתי מקומות, דכפי הצורך שלה משאל, קמ"ל, דגם צגט רשויות חלוקות, ולאחר שנשנו הדינים צגט, שפיר נקט להו רצא לענין שבת. (גיטין ע"ט א').

שם למימרא דשיעורא דר"י נפיש כו', עי' מש"כ לעיל ע"ח א'.

תוד"ה והעצירה מפרש הר"ר פורת כו' עי' צסימן צ' ס"ק ט"ז.

תוד"ה והא מיהו חימה לר"י דלקמן כו', עי' מש"כ צזה צסי' א' סק"א.

פ' ב' רצא אמר אפילו חימא רצנן קלקולו זהו תיקונו, לפירוש רש"י נחחדש שיעור זה לאחר החורבן, ומשמע דצומן הבית היה לו שיעור יותר גדול, ומשאכרו לסוד צסיד נחחדש חיוצ

דאף שנעקד לגמרי והיה באויר, [דסתמא הכי הוא], מ"מ חשיב כמחוצר, [אס לא דנדחוק דאף גידול בעצץ שאינו נקוב עולה לשנות ערלה ע"י חזו"א ערלה ס"י ז' ס"ק י"ג], ומ"מ גם לפי זה עדיין ק"ק דהא מ"מ ממעט יניקה, ומנ"ל למילק מדר"ל, וע"י להלן.

ומיהו בר"ש סופ"צ דעוקצין משמע דמפרש דהאי צרור דין עצץ נקוב יש לו ויניקתו מן הקרקע, ולפי זה ניחא טפי הא דילפינן מינה לפרפיסא.

הא דלרב פפי משמע ליה מדר"ל דשרי אף שלא לצורך קינות, נראה דהוא משום דדדברי ר"ל משמע שלא דן אלא משום שמה יתלוש, והיינו דקאמר מותר לקנח אף שהתולש במתכוין חייב חטאת, ומשמע מזה דאין כאן לחוש משום טעם אחר, ורב כהנא דחי דהיינו משום דאיסור דרבנן דטלטול ודאי הותר לצורך קינות, ולכן ר"ל לא דן אלא משום חשש תלישה דהוא דאוריתא.

שם אמר אב"י פרפיסא הואיל ואחי לידן נימא ביה מילתא כו', לשון זה משמע דאב"י בא להשמיענו דין מחודש צפרפיסא דלא איירינן ביה עד השתא, והדבר תימא לפרש"י דהא אין דברי אב"י אלא כדרכ כהנא דשלא לצורך אסור לטלטל, ומה שהוסיף מע"ג יתידות לע"ג קרקע הוא נמי פשיטא מדרב כהנא דמ"ל להוסיף יניקה ומ"ל לגרוע יניקה, ולא הו"ל למימר אלא וכן אמר אב"י דשלא לצורך אסור, ועו"ק דלמה לאב"י לחדש ענין בע"ג יתידות, הא בכל טלטול מגביהו ומניחו ויש כאן קולר וזורע, גם מה ששימשו צפרפיסא על סתם עצץ נקוב הוא דוחק קצת, דבכל הש"ס מוכירים סתם עצץ נקוב.

ולהרמב"ם דפרפיסא היינו רגב עפר שעלו בו עשבים, [וכ"מ דפיסא בכל דוכתי פירושו רגב עפר וכמ"ש רש"י ע"ג ז'], אפשר לפרש דהני עשבים הם מסוג העשבים העולים בצרור, ולא גידולי קרקע נינהו וכמ"כ לעיל, וזוהי ניחא הא דיליף רב פפי מטלטול צרור שעלו בו עשבים לטלטול פרפיסא, [ונתקשינו בזה לעיל], דבאמת תרוייהו כי הדדי נינהו דגם עשבים שצפרפיסא אינם גדולי קרקע, ולפי זה לא מנאנו בגמ' דין טלטול עצץ נקוב, ולפי זה יתכן לפרש הא דאב"י בחיוב ממש וכן מבואר מלשון הרמב"ם

לקרקע, אלא הצרור מגדל עשבים כאונא דחצבא דמגדל פטריות, [וע"י צרכות מ' ז' דמירבא רבו מארעא אלא דלא ינקי מארעא], והתולשן מייחב משום עוקר דבר מגידולו כמו בדלדל עובר לק' ק"ז ז', ולא דמי לעצץ שאינו נקוב דהכא היינו רביחיה כדאמרין שם בגמ', וכן ברש"י כאן כתב דהתולשן חייב משום דמקום גידולו הוא, משמע נמי דלא חשיב תולש מחוצר לקרקע, אלא תולש דבר ממקום גידולו.

ויש לעי' לפי זה בזה דבעי רב פפי למילק היתר לטלטל פרפיסא מהא דר"ל, והלא פרפיסא לפי פרש"י הוא עצץ נקוב, ומה ענין זה לזה, אטו אם שרי לטלטל חצבא שיש ביה פיטרא יהא שרי לטלטל עצץ נקוב, הרי שפיר י"ל דעצץ נקוב אינו יונק צהפסק אויר וחשיב תולש ממש, וכמו שבאמת ס"ל לר"ז גיטין ז' ז' אליבא דר"י, וכן קאמר התם רבא דאפשר דאף רבנן מודו, ונריך לומר דר"פ הו"י קים ליה מסבא דעצץ נקוב המונח ע"ג יתידות דינו כעצץ נקוב, וממילא מדייק דכי היכי דשרי לטלטל צרור שיש בו עשבים אף דינקי מאוירא והוא מוליכס ממקום למקום ומשנה מקום יניקתס, ה"נ שרי לטלטל עצץ נקוב ממקום למקום אף שמשנה מקום יניקתו, [ואף אם נימא דצרור כעצץ נקוב חשיב, נמי אין ראיה מדר"ל לפרפיסא, דשאני צרור שרואה אויר קרקע מכל סביביו ועדיף מעפר ע"ג טבלא דחשיב מחוצר, וכדתנן פ"צ דעוקצין, אבל עצץ נקוב דמפסיק אויר הרי מספקא לן, וע"כ אנו צריכים לתירוצ זה דר"פ קים ליה מסבא דעצץ נקוב המונח ע"ג יתידות חשיב מחוצר וכמ"כ], ומ"מ הדבר דחוק לומר דר"פ פשיטא ליה הא דלר"ז הוא פלוגתא דתנאי ולרבא מיבעיא ליה, ולא העירו בזה בגמ' כלום, וגם כיון דודאי יניקתו מתמעטת, [דהא ר"ז ורבא ודאי הכי ס"ל ואין לחדש בזה מחלוקת, אלא לומר דאף יניקה קלושה זו סגי לחיצור], יש מקום לגזור מדרבנן, ולא דמי לצרור דיניק מאוירא, ולדעת הרמב"ם דפרפיסא היינו גוש עפר, ניחא טפי דבזה לכו"ע חשיב כמחוצר אף צהפסק אויר, שהרי אף צהפסק טבלא שאין לה לבזבז חשיב כנקוב כדתנן סוף פ"צ דעוקצין, כש"כ צהפסק אויר, ותנן נמי צפ"ק דערלה אילן שנעקד והסלע עמו אם יכול לחיות פטור, הרי

אמר רבי עקיבא

פ"ג א' הזב צפק מאזניס כו', עי' מש"כ בחו"כ
זבים ס"ד סק"א.

פ"ד א' של אבנים טהורה מכלום, עי' מש"כ
כלים ס"ג סק"ט.

פ"ד ב' רש"י ד"ה ואחד באמצע, והמפרש ד'
גרעינין בד' הרוחות טועה דא'
ההרחקה משום יניקה ט' זרעונין כו', יש לעי'
ודילמא אמנם לא סגי בהרחקה ג"ט ורק באלכסון
של ששה על ששה שהוא ח' ושיי שלשים אפשר
לזרוע ג' מינים והיינו דזעיין ההרחקה טפי מד'
טפחים, וי"ל דבגמ' מוכח דסגי בג"ט בזה דפריך
והאיכא מקום קרנות ואי זעיין ד' טפחים לא
משכח"ל לזרוע ערוגה צין הערוגות לא לפירוש
רש"י ולא לפירוש תו', ורש"י לקמן פירש מדלא
קבע מקום לזרעים שצד' הרוחות ש"מ דאף כנגד
האמצעי שרי, ויש לעי' ומנ"ל לגמרא כן כיון
דמקרא דרשינן וקרא יש לפרש ד' בד' הקרנות
וא' באמצע, וי"ל דלא מסתבר לפרושי הכי לקרא
דא"כ כל הנידון בכלאים הוא רק משום האמצעי
ולא היה צריך לחמשה מינים, אבל השתא מיתוקם
קרא בשכל אחד ואחד כלאים עם כל הסמוכים לו
ורק שיעור המצומצם להיתר מרחיק ציניהם, כגון
כמו לפירוש תו', או בממלא את הקרנות, ואע"ג
דאמנם עיקרא דקרא לאשמועינן שיעור ההרחקה
ולא היה צריך לה' מינים, מ"מ כיון דכל המינים
מתפרשי בגוונא שאין ציניהם אלא ג"ט שפיר
אשמועינן קרא בכהאי גוונא, א"נ קרא דנקיט לשון
גנה לא מסתבר לאוקמי בגרעינין בודדים, הלכך יש
לפרש לקרא לכל הפחות מיהא בששורה אחת זרועה
כולה או רובה, ואם כן שמעינן דשיעור ההרחקה
הוא שלשה טפחים, ואע"ג דאף בממלא רוב

השורות מותר מדין היכר

כמו ראש תור כמו

שפירש רש"י, מכל מקום

קרא שיעור ההרחקה אחי

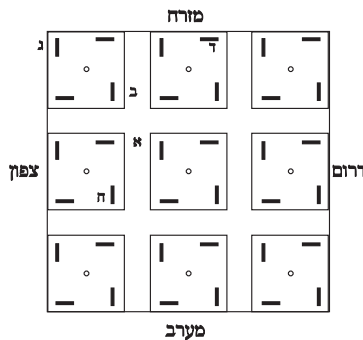
לאשמועינן ומתפרש בממלא את הקרנות שהוא כזה.

פ"ח ה"ד, ונימא דהאי פרפיסא אינו מגדל
העשבים צומן שהוא ע"ג יתדות, דעשבים אלו
צריכים לחות יתירה או חמימות או שאר סגולות
טבעיות הנעדרות ע"ג יתדות, והיינו לאשמועינן
אצ"י דאף בגידולים שאינם תלויים בקרקע שייך זהו
קולר וזרוע, [ואף אם נסתפק בדין זרוע פטריות
באונא דחנצא, מ"מ בזרעם בקרקע מסתבר דחייב,
וה"נ בפרפיסא, ועיין במנחת חינוך שהביא
להסתפק בזרוע בעצ"ן שאינו נקוב, ולכאורה יש
לדקדק מדברי הרמב"ם בשורה חטים במים, אם
לא דנימא דהתם היינו רביחיה, ומ"מ כיון דחזוין
חיוב זרוע בתלוש, י"ל דהוא הדין בפיטרא], אם
הניחם במקום שאין ראויים לגדול או במקום
שראויים, ובדין טלטול הפרפיסא לא איירי אצ"י
דגם כשהיא ציד האדם יש לה הסגולות הטבעיות
לצמות ולגדל העשבים, ושרי לצורך או אפילו שלא
לצורך לרב פפי, אבל על גבי יתדות אסור להניחה,
וחיובא נמי איכא, ועל כרחך צ"ל כן לפי מאי
דמשמע ברמב"ם דאצ"י חיוב ממש קאמר, דלא
יחכן לפרש דחיובא מדין עצ"ן נקוב שהניחו על גבי
יתדות, דאפילו אח"ל דעל גבי יתדות אין דינו
כנקוב הנ"מ עצ"ן אבל פרפיסא שמגולה לאויר מכל
רוחותיה ודאי דינה כעצ"ן נקוב אף באויר, והרי
עפר שע"ג טבלא שאין לה לבזבז חשיב כעצ"ן נקוב
אף שהטבלא מפסקת, כיון דמ"מ רואה האויר מד'
רוחותיו וכדתנן פ"צ דעוקצין, כש"כ רגב עפר,
ואין לומר דהתם דוקא לענין הכשר זרעים ומשום
דהתורה ריבחה טהרה יתירה, דהא גם לענין מים
שע"ג טבלא אמרינן שאין מכשירין וכמש"כ שם
הר"מ והר"ש, ולענין מים לא מצאנו ריבויא
וכמש"כ דמאי ס"ט סק"ב, ותנן נמי פ"ק דערלה
אילן שנעקר והסלע עמו כו' ומבואר דאף באויר
חשיב מחובר וכמש"כ לעיל, אלא על כרחך הכא
דין מיוחד הוא בהני עשבים, ומשום שאין גדלים
בפרפיסא שע"ג יתדות, וצ"ע, ועי' באו"ז.

תוד"ה וחכמים ור"א דאמר התם כו', עי' מש"כ
בצינה ל"ג א'.

פ"ב א' הנכנס לסעודת קבע כו', עי' מש"כ
בזה בצרכות כ"ג ב'.

יתכן לפרש משום דניכרין לעצמן, דא"כ טפח מאי עבדיתיה], והנה שטח א' ב' זרועים כל אחד פחות מב' טפחים כדי שיעלה האלכסון לג' טפחים, וכן נקודה ג' ד' זרועה כ"א פחות מטפח כדי שיעלה האלכסון ג' טפחים, והנה נקודה ג' וה' מותרים לפי שזה כפון דרום וזה מזרח מערב וכמו שפרש"י במתני', וזה עדיף מראש תור ומועיל אף בערוגה, אבל נקודה ב' ה' צריך למשוך אחת מהן או שתייהן מעט מן הקרן כדי שיעלה האלכסון שביניהן לג' טפחים, אבל לפי זה לא היה צריך להרחיק נקודה ג' טפח מן הקרן שאם נקודה ב' משוכה מן הקרן קצת כבר מותרת עם הג' כמו שפירש רש"י במתני', כיון שזה כפון דרום וזה מזרח מערב, ובאמת משכח"ל נמי כפי הציור הנדפס בגמ' אם נרחיק כלן מן הקרנות משהו, דניתרים כמש"פ רש"י כיון שכל אחת משוכה לרוח אחרת, אלא שצריך לדקדק שצין ב' וה' יעלה שלשה טפחים, ונראה דאמנם יש לפרש כן כונת רש"י, והיינו כזה,

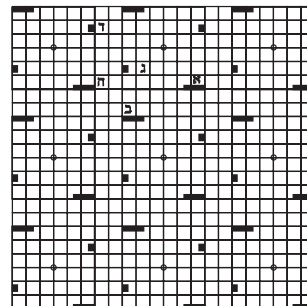

וכל קו וקו אם תמשכנו לערוגה שכנגדו לא יפגע בהזרועים זה וכמש"פ רש"י במתני' וממילא כולם מותרים מדין היכר כמש"פ רש"י במתני', ומש"כ ולזרוע אותן גרעינין אלל הקרנות אין ר"ל ממש בקרנות אלא סמוך לקרנות, ומש"כ ואיך צריך להרחיקן מכנגד אותן שמצפנים ר"ל מאותן שבקרנות שאלו שנפגשין בקרנות כולן הולכין לצד אחד, כמו א' ב', וצריך להרחיק טפח מן הקרן, ואמנם א"צ כ"כ שהרי הטפחיים שביניהן הם באלכסון, ואין חסר אלא חומש טפח וכיון שמרחיק כל אחד מן הקרנות קצת, סתמא כבר יש החומש טפח, ואף כונת רש"י כן אלא שלא נחית לפרש אלא עיקר השיעור, א"כ כונת רש"י על הזרועים שבקוים החיצוניים של הערוגות החיצונות, שאפשר למשכם עד טפח לפני סוף הערוגה דאז יש צינם

והא דאמר וקיס להו לרצנן כו' ר"ל דקרא מתפרש דבאופן שזרועים חמש מינים לפי רגילות הדבר לטובת הפירות מותר אף מן הדין, וקיס להו לחכמים דלמען טיב הפירות אין זרועין ה' מינים אלא בששה על ששה, וממילא כה"ג אחי קרא לאשמועינן דשרי, והנה צריך לפרש דכה"ג ששהא שורה אחת או שתי שורות זרועין כולן או רובן הוא דאין זרועין ה' מינים אלא דוע"ו, אבל זרועים צודדים אף בזה' על ה' זרועין חמשה זרועים, א"כ אפשר דבה' על ה' אין זרועין ה' זרועים אפי' צודדים דאף שאין יונקים זמ"ז מ"מ הרבה סגולות בקרקע לצל פירותיה ויתכן שנפסדים אף ביותר משיעור יניקה לפי רוב המינים, ואין זרועין ה' מינים אלא דוע"ו, וצוע"ו נמי אין זרועין אלא זרועים צודדים, אלא דקרא אחי לאשמועינן דבזה רשאי אף לעשות גנה והיינו למלאות הקרנות, ולמדנו דשיעור הרחקה לענין כלאים הוא ג' טפחים, ואף דלא סגי בזה לענין טיב הפירות.

והנה לפרש"י לא למדנו לאסור ט' זרועים צודדים דוע"ו, וכן ה' זרועים צודדים בזה' על ה', וכיון שיש צין זרע לזרע ג"ט שרי.

פ"ה א' והאיכא מקום קרנות, לפירוש רש"י היה נראה לכאורה דר"ל כזה

ולשון רש"י ואחא יכול להמשיך זרע גרעין שחורע צד גבולין של זו לצפון ושל זו לדרום של זו למזרח ושל זו למערב, ר"ל על הזרועים שבקרנות המסומנים א' ב', ומש"פ רש"י ואיך צריך להמשיכן מכנגד אותן שבחצירו מצפנים אלא הפרש טפח, הכונה להרחיק את הזריעה שבנקודה ג' טפח מן הקרן כדי להרחיק צינה ולשטח ב', ג' טפחים, ומדוקדק לשון מצפנים והיינו שאינו צד הגבולין, ונתיישבה תמיהת תו', והתו' פירשו כונת רש"י צין א' ב' זה תימא כמו שתמהו ז"ל, ולא

והנה לא למדנו אימתי מותר לזרוע ערובה בין הערובות אי בזרועה ג' מינים שפיר דמי, (שהרי לעולם הוא מרחיק כפי הדין אלא דחיישין שמה ימלא את הקרנות, ודוקא במרבה מינים הרבה חששו לכך), ומסתברא דבז' מינים שרי, וז"ע.

שוב נראה דכונת רש"י כזה ואתי שפיר לשון

א	ב	ג
ד	ה	ו
ז	ח	ט

הגמרא והאיכא מקום קרנות דר"ל שאפשר לזרוע בערובה זו באלו הקרנות ובערובה זו שכנגדה בקרן אחרת (והיינו שבאמת כל הערובות זרועות באותן הקרנות אלא שאחת כלפי חצירתה אינן מתאימות שכנגד הזרוע שבזו חרב בחצירתה), ואיירי במניח הזויות פנויות כמש"פ רש"י במתני', ומ"מ נקרא מקום קרנות, ומש"כ רש"י להרחיק טפח ר"ל בין א' ב' או בין א' ג', וכונתו ז"ל טפח שיעלה באלכסון טפח יותר על הב' טפחים של גבולין, ולפי שיש ביניהם ב' טפחים לעולם, נופל לשון עוד טפח אע"ג שטפח זה ע"כ שיהיה ע"י האלכסון ונמצא צריך להרחיק יותר מב' טפחים, וגם לפי זה בין קרן א' ד' יש להרחיק שיעלה ג"ט, ויש סעד לפירוש זה ממש"כ רש"י לק' בנזקה שורה לכאן, דר"ל שממשיכן בקרנות דרומית מערבית ומזרחית לפונית, וזה ממש כפי ציור זה.

ונראה דאף לפרש"י אסור לרב ערובה בין הערובות אף כפי' תו', ואם מרחיק בין ערובה לערובה ג"ט נראה דשרי, ולשון ערובה בחורבה שנינו ל"ד, וכל ששיעור יניקה סביבות הערובה חרב קרי ליה חורבה, ואע"ג דחיישין שמה ימלא את הקרנות וה"נ י"ל דיש לחוש שמה לא ירחיק ג' טפחים ויש לאסור לזרוע ה' מינים בערובה כל שסביבותיה שטח זרוע ערובות, אף אם הרחיק ג"ט, מ"מ לא מצינו גזרה זו.

דינים העולים לפרש"י אי קיי"ל חרב [דהילכתא כוותיה באיסורי], א. שיעור הרחקה בין ירק לירק ג"ט ע"ס מקום הזרעים, [אף שאין הכרח אלא לזרע ומחצה שהרי האמצעי נחלק לשתי

לצין שכנגדם בערובה שניה ג' טפחים, כגון קו ג' אפשר למשכו למערב עד טפח לפני סוף הערובה, וכן קו ד' לצפון וז"ע.

שם בממלא את הקרנות, אפשר היה לפרש כמו שפרש"י במתניתין, אבל לשון ממלא את הקרנות לא משמע כן, הלכך פירש רש"י כזה, ולמה שזדדנו לעיל דפשטיה

דקרא הכי מתפרש ניחא דנקטו בגמ' כה"ג, ומיהו למאי דמסיק דר"ל גזרה שמה ימלא את הקרנות ניחא דהכונה באופן זה דוקא וכמשי"ת בסמוך.

שם ולזרוע מאבראי ולא לימלי מגוואי, באמת עיקר הקושיא היא דמאי אחא רב לאשמועינן, ואי דאשמועינן דמתני' דוקא בממלא את הקרנות איירי, למה אמנם ליכא לפרושי דאיירי בשאינו ממלא והיינו קושיין.

שם שמה ימלא את הקרנות, לכאורה הול"ל אלא. והנה לא אמרו גזרה שמה לא ידקדק לכיון בדיוק כפי מה שצריך (והיינו כפי הציור א' הג"ל, בקרנות פנויות ובמרחק של שלשה טפחים בין א' ב' ובין א' ו'), וטעמא דמילתא דאם יצוא לדקדק לא חיישין לפשיעה או לטעות, אלא דחיישין שמה לא יצוא כלל לדקדק וכמו שפרש"י שכשיצוא לזרוע ערובה השניה לא ישים אל לבו להרחיק מחצירתה, ויזרעה כאשר זרע חצירתה, ונראה דלא חיישין שיצוא לזרוע כנגד הקרן הממולא שהרי ערובות ערובות כל אחת מין אחד שרי ולא חיישין שלא ירחיק כשיעור

•	•
•	•
•	•
•	•

דכל שכנגדו הכל ממולא לא אחי לזרוע, ולפי זה עיקר החשש שיזרע כזה, וזה צריך לפרש דס"ל להש"ס דהנקודה שבין שתי קוים זרועים לא תחיק לעולם לקו ברוחב שכנגדם, וחשיב

כעין ר"ת, ומיהו הקוים הישרים ג"כ נפגשים עם קו הרוחב המסומן א', וז"ל דנמי חשיבי כר"ת דע"י ב' טפחים שביניהם ניכרים שהם לאורך וזה לרוחב, ולפי זה אפשר למלאות הקרנות בציור הנזכר, אי יש ר"ת בערובה, וז"ע, וכבר כתבו תו' לפרש"י לא א"ש הא דמדמי לר"ת.

לגד מזרחית כפוניית ושורה א' לגד מערבית דרומית והטעם פשוט דכל שורה יש להרחיקה מז' קרנות וע"כ להטותה כלפי הקרן, [כחצנו ז' קרנות, דהקרן הג' שקרן כנגד קרן כגון א' כנגד ז' יש להרחיק כשיעור וכמש"כ לעיל].

ולזה אמור מש"כ רש"י כמו שפי' באתקפתא דלעיל, ז"ל דאעיקר צורת הערוגה קאמר, אבל אין הכונה דנוטה שורה לכאן ושורה לכאן ר"ל שזה מזרח מערב וזה צפון דרום, דזה הוא ידע מעיקרא דהיינו קושיא דוהאיכא מקום קרנות ואי לאו הוא ידע דאפשר לזרוע בצורה זו לא הוא מקשה מידי, וגם לשון והא קא מתערבי בהדדי לא משמע דהיינו קושיא דהא כללים נינהו דא"כ הו"ל למיפך בפשיטות והא לא מרחקי כשיעור, אבל לשון רש"י משמע דאעיקר סדר הזריעה קפריך ומשני כמו שפרש"י גבי והאיכא מקום קרנות וכיור ז' שכתבנו לעיל, וז"ע.

ולפירוש תו' הא דפריך הכא טפי מכלל ר"ת בעלמא, נראה דהיינו לפי שאין זרוע אלא שורה אחת ולא חשיב ר"ת כ"כ, ודוקא בשזרוע שטח ניכר שורות שורות נטפל הר"ת לעיקר השדה, ולפי זה צר"ת דעלמא לא בעינן הטיית העליון, ורק צר"ת של שורה אחת.

והנה אף לר' יוחנן דסבר דר"ת הבא מחורבא אסור וכמש"נ כללים ס"ג סק"א, מ"מ הכא שרי דאמרו צירושלמי כללים פ"ז ה"ו דמודה ר"י לענין ירק דר"ת הבא מחורבא מותר, והטעם נראה דירק דרכו גם לזרוע ערוגות קטנות והלכך כל שהוא ר"ת הוא נקבע לעצמו ואינו נטפל לשדה שנוגע בה, ואפשר לדידה דכל ר"ת הבא מחורבא דשרינן צירק בעי הטיית העליון, ומשום דבא מחורבא הוא הלכך פרכינן דקא מתערבי.

ולפירוש תו' עולה למסקנא לרב, דאין זורעין יותר מה' מינין בערוגה וע"ו, וה' מינין נמי לא שרי אלא דוקא בערוגה שצורבה אבל כל שיש ערוגות סמוכות לה בתוך ג"ט אסור לזרוע ה' מינים, וכמ"ש צדין ג' לפירוש רש"י, בערוגה ה' על ה' משמע דזורעים ה' מינים, שיעור הרחקה צין ירק לירק ג"ט, אין ר"ת מערוגה לערוגה וכש"כ באתא ערוגה, דין ה' שכתבנו לפירוש רש"י נראה דלפירוש תו' דינו כראש חור ולא עדיף מיניה, וממילא אסור בערוגה, אבל ליכא למימר דאף כראש חור לא חשיב

הרוחות, מ"מ נראה דשיעורו עם מקום ז' הזרעים. ז' זורעים ט' מינים בערוגה ו' על ו', [בערוגה אחת ליכא למיחש שמא ימלא], וכן בערוגה ה' על ה' זורעים ה' מינים, צד' הקרנות ובאמצע. ג' אין זורעין ה' מינים בערוגה וע"ו אם היא צין ערוגות, ואין צין ערוגה לערוגה ג"ט, ואין נפקותא אם הערוגות נלעותיהן מקבילות או שאחת כנגד אלקסון של חצירתה, ולא נתפרש כמה מינים מותר כה"ג, גם לא נתפרש אם במשהו יותר מוע"ו כבר מותר. ד' אין ראש חור מערוגה לערוגה וכל שכן באתא ערוגה.

ה' שתי שורות כמין ד' אם אינם מגיעים אחד לכנגד חצירו כזה

שרי דעדיף מראש חור ואף בערוגה שרי.

תוד"ה וקיס ואור"ת דלק"מ דאמות של כללים שוחקות כו', ר"ל דהא דקיס להו לרבנן דחמשה בשיתא לא ינקי היינו שאין ירק יונק אלא ג' טפחים עולצות או טפח ומחנה עולצות [אי אסור לערב היניקות], ושיעור הרחקה קבעו חז"ל לג"ט שוחקות ויש כאן עודף חצי טפח למקום הזרעים, ונראה דודאי אף בזרעים שאינם מחזיקים חצי טפח אסור לקרבן יותר מג"ט עם מקום הגרעינים, דלא פלוג חכמים, וקרא בוע"ו שוחקות מיתוקם ורק בזה שרינן ג' מינים באמצע לפי שיש צנייהם ג"ט שוחקות עם מקום הזרעים.

פ"ה ב' והא קא מתערבי בהדדי, לכאורה פריך אהא דנראה כמעורבין וכמש"פ תו' ואף לפרש"י אפשר לפרש כן, ומשמע דלשמואל הוא דקפריך, ואע"ג דמודה רב דמותר לזרוע שורה אחת מזרח מערב ושורה אחת צפון דרום אם אינן נוגעות בקרנות וכמש"פ רש"י במתני', ז"ל דצדליכא אלא שני מינים מינכרא טפי, אבל לשמואל דבכל קרן נפגשים ד' קרנות קשיא ליה דבזה נראה כעירוב, [וגם לשמואל ע"כ השטחים הזורעים קצרים כדי שיהא ג"ט באלכסון, כגון צין א' ה' ציור א' דלעיל וכן צבולן, וכיון שהם ד' שטחים קטנים זרועים כל אחד מין אחר וסמוכים זל"ז מחזי כמעורבים טפין], והנה פשוט לגמ' דנוטה שורה לכאן ושורה לכאן שרי ולא מסתבר ליה לאוקמי טעמא דרב משום דמתערבי בהדדי. — ונוטה שורה לכאן ושורה לכאן פרש"י כנגד הקרנות והיינו דשורה ז' שצ"ור א' ה"ל נוטה

לפירוש תו' מצואר בגמרא דכזה
חשיב ראש תור אף בשורות
בדדות, ולא גרע אופן זה מזה].

שם הפקיע חלם אחד על פני כולה מהו, לפרש"י
היה אפשר לפרש דמיבעיא ליה אם חלם אחד
באמצע הערוגה חסוב לבטל שם ערוגה מינה ויהא
נידון כחלם בפ"ע וכשני מקומות של ג' על פחות
מג' בפ"ע, ונפ"מ לענין ר"ת משדה הנכנס לה,
וכמש"פ רש"י בזה דגבוליה בכמה ובעי למיפשט
מהא דשורה אחת של קישואין ושל דלועין אסור
ש"מ דשורה אחת לא חשיבא להקציע כמקום בפ"ע,
וה"נ לא חשיבא לבטל תורת ערוגה, ומשני דהתם
טעמא אחרתא משום דמתערבי טובא, אבל רש"י
פירש דלמ"ד בא ערבוז וביטל את השורה אסור
משמע דבחומרי ערוגה קאמר דאי הערבוז מבטל
את השורה חזרה לדין ערוגה, ואם נפרש דלפרש"י
אסור לזרוע יותר מה' מינים בערוגה יש לפרש
דהיינו חומרא, אבל ל"מ כן, ועי' לעיל, ונראה
דקמיבעיא ליה אי חשיב חלם בפ"ע ואינו כלאים
עם מה שנזרע בערוגה [ומש"כ רש"י דמעבירו
דרך האמצעי נראה דר"ל באמצע הערוגה סמוך
לאמצעי, אבל לא יתכן דרך האמצעי ממש דא"כ
הרי האמצעי כלאים עם הזרוע בחלם], או דחלם
אחד בערוגה לא חשיב כיון שהוא בשטח קטן
ומתבטל לערוגה, ולא איירי השתא אי מתבטל שם
ערוגה מינה לענין ר"ת, אלא קמיבעיא ליה אי
חלם בערוגה חשיב היכר, ובשדה הוא פלוגתא
דתנאי ויש בזה פרטים כדתנן כלאים פ"ג מ"ג,
ובא ערבוזו וביטל את השורה ר"ל שאין השורה
חשובה בפ"ע והוי כלאים עם מה שנזרע בערוגה,
והיינו דאסור לזרוע בה מין אחר או אחד מן
המינים שבערוגה שהרי הוא נפגש באמצעו ובסופו
במינין אחרים שבערוגה, ואפשר דבכלל פלוגתתם
נמי אם מותר לזרוע סמוך לגבול בהיה לה גבול
סביב, ומיהו אפשר דגבול שבדדין שאני.
— (לפרש"י חלם היינו כמין חל קטן במשך כל
אורך הערוגה, וכמש"כ מענה שורה).

ובתו' פירשו דקמיבעיא ליה אי חפירה ברוחב
טפח סביב הערוגה חשיבא הפסק, וממילא
יהא מותר לזרוע בערוגות סביבותיה, ונ"ע מ"ש
דקמיבעיא ליה הכא, ובעלמא הו"מ למיבעי אי
חפירה טפח חשיב הפסק, וגם לשון ערבוז ביטל

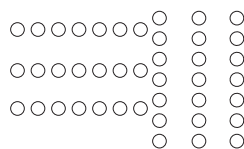
השורה אין ערבוז מבטל את השורה דחוק דהו"ל
למימר בפשיטות אי חשיב הפסק או לא, ועוד
דלפמש"פ כלאים ס"ג סק"ז ע"כ לפרושי הא דהיה
לה גבול דתנן כלאים פ"ג מ"א בשחקנות פנויים
ושרי משום שיש בין הזרעים שחקנות חפירה
טפח, ושמא התם כיון שהם קצות הגבול עדיף
טפי ויכריז יותר, וגם לשון חלם אחד על פני
כולה ק"ק דלא הו"ל למימר אחד וגם לשון על
פני כולה הו"ל למימר סביבה, ונ"ע.

ולפירוש הרמב"ם שנתבאר כלאים ס"ג סק"ז אחת
סוגיין בפשיטות דקמיבעיא ליה בערוגה
בין הערוגות דחשיב ערבוז אף במרחיק טפח ומחלה,
ואף בר"ת, אי הפסק חלם מועיל, ומייתי מקשואין
ודלועין ופול והתם נמי בהפסק חלם איירי כמש"כ
הרמב"ם בפ"ד ה"א, וש"מ שאין מועיל הפסק חלם,
והתם נמי משום עירבוז הוא והיינו דמחלקינן בין
שורה אחת לשתיים, ודחי דהתם איכא ערבוז טפי.

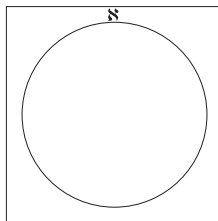
שם אר"כ אר"י הרוצה למלאות כל גינתו ירק
עושה ערוגה ששה על ששה כו', רש"י פירש
שעושה בה עיגול באורך חמשה, וחצי הטפח הנשאר
מכל ד' זורע בו משאר מינין, ונראה דר"ל שאינו
ממלא את הקרנות וכמש"פ במתני' דאל"ה אחתי
הקרנות לא מינכרי לאן הם שייכות והוי כלאים,
ואין נראה לומר דמינו מוכיח עליו, ולפי זה חידש
ר"י דכשעושה האמצעי בעיגול א"ל להרחיק כלום
מן הקרנות, דעיגוליה מוכיח עליו, ועוד השמייענו
דכה"ג שהעיגול באמצע א"ל להרחיק בין ערוגה
לערוגה ג"ט דמינכר כ"א לעצמו ע"י העיגול
שבאמצעו, ולפי זה יש לפרש דהיינו טעמא דנקט
עוגל חמשה דבפחות מזה לא חשיב דליהוי היכר
כל ערוגה לעצמה על ידו, דמיחשבא עיקר ערוגה
מה שסביב העיגול וממילא הערוגה מרובעת ונריך
להרחיק בינה לבין שאר הערוגות ג"ט, אבל בעיגול
חמשה נחשב העיגול לעיקר הערוגה והלכך מינכרא
כל ערוגה לעצמה, אבל לענין העיגול וסביביו אפשר
דאף עיגול קטן חשיב היכר ומותר לסמוך סביביו
ממין אחר, ואפשר דהטעם דעיגול ה' חשוב הוא
לפי שמחזיק בתוכו רוב שטח הערוגה אבל פחות
מה' לא יחזיק אלא מיעוט שטח הערוגה, ולפי זה
בכל ערוגה וערוגה הדבר תלוי באם רוב הערוגה
עגולה או א"ל להרחיק בין ערוגה לערוגה אבל אם
מיעוטה זרוע בעיגול דינה כערוגה מרובעת, והנה

לא נתפרש לפרש"י מה דין הקרנות במקום
 שממוכין לעיגול לאיזה רוח הם נידונים אם זורע כל
 רוח ורוח מין אחר במשך כל האורך זולת משהו
 בקרנות, ולא משמע שמשאירן פנויין, לכך נראה
 לפרש שזורע כל קרן וקרן מין אחר ובאמצע כל
 רוח כנגד קצה העיגול יפסיק מעט וע"י העיגול
 מינכר כ"א לעצמו בהפסקה מועטת, וכ"מ לשון
 הגמ' וממלא קרנותיה, ושיעור ההפסקה לא למדנו,
 ודוקא בעיגול ה' בערוגה ששה שרי כה"ג כיון
 דליכא אלא חצי טפח צין העיגול לסוף הערוגה,
 וניחא לפי זה הא דנקט ערוגה ששה על ששה,
 דדוקא כהאי שרי כיון שעיוגול ה' שצמחו שהוא
 השיעור המצומצם למיחשצ העיגול כעיקר הערוגה,
 ממעט שאינו נשאר אלא חצי טפח סביביו, אבל
 בערוגה יותר גדולה שישאר טפי מטפח צין העיגול
 לסוף הערוגה אסור, וכלא"ה נמי נקט שיעור
 הערוגה הפחותה שבערוגות, ואי לא שרינן ה' מינים
 בערוגה פחותה מוע"ו אף בשיש היכר ניחא
 בפשיטות, אבל ל"מ כן דקרא לא איירי אלא בשיעור
 הרחקה ולא בדיני ראש תור או היכר ע"י עיגול.

ומש"פ רש"י והאיכא דביני וביני דר"ל גבולי
 הערוגה קשה מאד, דהיכן משתמע
 מדר"י שלא יהיו גבולין לערוגה, והרי ע"כ צריך
 לגבול להשקותה, וגם לשון דביני וביני ל"מ כן
 דהו"ל למימר והאיכא גבולין דמיערבין, וגם לשון
 מחריב צין הבינים ל"מ כן דהו"ל למימר כי קאמר
 ר"י למלאות לצר מגבולין, וגם הא דאמר רב אשי
 שזורען שתי וערב קשה

ולו"ד ז"ל היה אפשר לפרש דפריך על חצי הטפח
 שכנגד קצה העיגול כזה
 בנקודה א' צין העיגול
 למרובע נפגשים שני
 מינים לפי מש"כ לעיל
 וס"ד שאין ביניהם כל
 הפסקה דמשמע שכל
 קרן וקרן זורע מין אחר

והרי הם נפגשים בנקודה זו ומשני במחריב שטח
 זה שכנגד קצה העיגול, וכמש"כ לעיל, וסגי כהכי
 אע"ג דליכא ג"ט דע"י העיגול ניכרין כל אחד
 לעצמו, ורב אשי משני דכיון דע"י העיגול ניכרין
 סגי בהיכר של שתי וערב, ול"ע למה מיאן רש"י
 ז"ל לפרש כן. — ולא נתפרש לפרש"י לשינוי
 קמא דמחריב צין הביניים אי צעי דוקא שיהא צ'
 טפחים צין ערוגה לערוגה כדי שצין עיגול לעיגול
 יהיה ג' טפחים, או משום דבפחות מצ' טפחים
 לא חשיבי מוצדלין אף בערוגות שרוב שטחן מעוגל,
 או דסגי אף בטפח צין ערוגה לערוגה, ונראה
 לפרש"י אין לנו מקור להקל בפחות מצ' טפחים,
 אבל למש"כ הר"ש דאין צין ערוגה לערוגה אלא
 גבול טפח, אם נקיים פרש"י, שמעינן דבטפח סגי.

ובתו' פירשו שמשאיר חצי טפח פנוי מכל צד
 ואיכא הרחקה ג"ט צין ערוגה לערוגה,
 וקרנותיה דקאמר היינו אי מרבעת סביב העיגול
 והיינו קרנות מרובע של ה' על ה', וולפי זה יש
 בערוגה ה' על ה' חמשה מינים ואין צוה איסור
 דקרא בהרחקה משמע אבל בהיכר כזה של עיגול
 לא איירי קרא], ופירשו בתו' דצין קרן לקרן יש
 פנוי ג' טפחים, ולפי זה עיקר חידושיה דר"י הוא
 דהקרנות והעיגול חשיבי ניכרין לעצמן ולא הוי
 כלאים, ויש לתמוה למה צריך הרחקה צין קרן
 לקרן אחרי שהעיגול מפסיק ביניהם ובעיגול רשאי
 לזרוע כל מין שירצה, הגע עצמך שהיה בעיגול
 אותו המין שצקרון השני, ומן העיגול אינו צריך
 להרחיק האם יצטרך להרחיק ממנו שאחר העיגול,
 ושמא לפי שהוא קצה העיגול לא מינכר כל כך,
 ול"ע.

והא דפריך והאיכא דביני וביני, פירשו תו' דס"ד
 שזורע אף בחצי טפח שבקצה כל ערוגה
 ופריך דא"כ ליכא ג"ט צין ערוגה לערוגה ומשני
 שאינו זורע שם, וכמש"כ, [בתו' נזכר גם לפרש
 דהוי ידע דמחריב אלא דלישנא דר"י קשיא ליה
 דקאמר ממלא כל גתו, אבל צע"ק דא"כ הו"ל
 לשנויי כי קאמר ר"י ארבע שכנגד העיגול ולא
 יותר, אבל לא היה צריך להזכיר דמחריב צין
 הביניים אם זה היה ידוע למקשן], ולא נזכר
 בדבריהם ז"ל פירוש להא דאר"א אם היו זרועים
 שתי זורען ערב ערב זורען שתי, ולא ידעינן אי
 דוקא בסביבות עיגול שרינן בהכי, ולפי זה אפשר

אפשר שהוא משום דשרי ר"ת הנכנס לתוך ששה, והלכך קמני רואין אותם ר"ל אף שבאמת אין ששה על ששה, שהקלחים היוצאים ממעטים].

ובתוספתא פ"ב דכלאים תניא ואפי' אין שם אלא קלח אחד נותנים לה עבודתה ו"ט זין מן האמנע זין מן הזד, והנה מבואר דלא בא לומר דקלח אחד בעי הרחקה ו"ט דא"כ לא הו"ל למימר אלא ואפי' קלח אחד, ולשון אין שם אלא קלח אחד מבואר דאשדה קאי וכן לשון זין מן האמנע זין מן הזד, לפי גירסתנו משמע דקאי אקלח וא"כ ע"כ בשדה קאי, ונראה דענין שדה הוא נקבע לפעמים אף קדם זריעתה ע"י חרישתה כולה וכן ע"י מקומה שהוא זין השדות, ולא חילקו חכמים בדבר וכל שדה שעומדת להזרע כולה אפי' קלח אחד אין זורעים בה בלא הרחקה ששה, והכי מסתברא דאל"כ זימנין דזרע יחידים סמוך לשדה ואח"כ זרע את כל השדה כולה ולא אחי לאסוקי אדעתיה דהשתא גרע, וגם לקיום ההרחקה זין השדות יש לקבוע כן, דאל"ה אחי למימר דזין שדה לשדה נמי סגי בג"ט, ולפי זה יש לפרש זין מן האמנע זין מן הזד דר"ל בכל מקום שבה לזרוע הקלח האחד זין באמנע השדה זין בצד השדה דינו כשדה וצריך להרחיק ששה, א"נ אפשר אולי דר"ל אפי' לא נשאר אלא קלח אחד ואיירי בהיתא שדה זרועה וכבר נלקטו הפירות ורק קלח אחד נשאר, אפ"ה צריך להרחיק ממנו ו"ט דכיון דבא משדה הרי תורת שדה עליה, ועי' בספר מרן זללה"ה כלאים סימן ז' סק"ג.

פ"ו א' מתני' מנין שמרחיזין את המילה כו', עי' מש"כ לקמן קל"ד ז'.

שם מנין לסיכה שהיא כשתייה ציוס הכפורים, לענין סיכה כשתייה בשאר איסורין, בתו' יומא ע"ז א' כתבו דשרי, דרק ציוס הכפורים ותרומה ואיסורי הנאה אסרינן, והנה מיוס הכפורים ודאי ליכא למילף דהתם עיניו צעינן, [ובמתני' קמני מנין לסיכה שהיא כשתייה ציוס הכפורים, ולא קמני סתם מנין לסיכה שהיא כשתייה, משמע נמי דרק ציוס הכפורים], ומתרומה נראה דה"ט דליכא למילף דמהא דשרי סיכה בתרומה ליכא למילף דסיכה כשתייה, דשפיר שרי רחמנא גם סיכה, ומהא דחכמים חייבו חומש

דדוקא במרחיק מיהא ז' טפחים, או דלעולם חשיב היכר צד, דלפי' תו' לא אשכחן קולא עד השתא מחמת סמיכות לעיגול, ולפי זה י"ל דאף זין קרן לקרן סגי בהיכר שתי וערב, ונראה דאין להקל בשתי וערב אלא בכה"ג דמצינו בגמ' והיינו סביבות העיגול דוקא ובשכל אחת ניכרת ערוגה לעצמה, וז"ע. — ענין שתי וערב הוא ניכר באופן זריעת הירקות שאין המרחק זין זרע לזרע באותה שורה במרחק שורה מחזירתה, והלכך אף בשתי שטחים שוים מרובעים מינכר שתי וערב, ובמגיע אחד כנגד הצינים של חבירו וכמש"כ לעיל בציור א' לפרש"י.

שם איחיציה רבינא לר"א עבודת ירק צירק אחר ששה טפחים כו', פרש"י ותו' קשה מאד ובשלשון התוספתא מבואר בהדיא דלא איירי בערוגה, וגם קושית הגמ' לא נתפרשה לפי זה דהא גם ר"י בערוגה מרובעת וע"ז איירי, ובפשוטו מתפרש דאיירי בהרחקת שדה ירק משדה ירק דצריך ו"ט, כדתנן נמי פ"ב דכלאים מ"י, וקאמר דצריך וע"ז מרובע, וס"ד דלמעוטי עיגול קאמי, ופריך דאם עיגול פנוי לא חשיב היכר א"כ ה"ה עיגול זרוע, ואפשר דלרב אשי דוקא פריך דלר' ינאי ע"כ להרחיק כשיעור זין הקרנות לפי' תו' וא"כ הכא צריך ששה, אבל לפירש"י אף לר' ינאי יש כאן קולא דהקרנות בהדדי מותרים בהפסק מועט לפי מה שפירשנו וא"כ אף לדידה קשה למה צעינן וע"ז מרובע, ומשני דהא דנקט מרובע הוא כדי להחיר ר"ת היוצא ממנה וכדקמני בתוספתא בהדיא בסיפא היו קלחין נוטין לו לארבע רוחות' מותר מפני שגראות כסוף שדהו, ואי היו נקט צעיגול אין להחיר שום קלח היוצא שהרי הוא מבטל את העיגול, אבל באמת אי עגול ששה על ששה פנויין זין ערוגה לערוגה שפיר דמי, [ובשהקרנות ניכרין זה מזה ע"י שתי וערב לפי' תו', ולפי' רש"י לפמש"פ, במפסיק מעט, ולא נתפרש שיעורו, ודוקא בשהעיגול מחזיק רוב השטח שזין השדות וכמש"כ לעיל עי"ש], וכן פירש מרן זללה"ה כלאים סימן ז' סק"ד אלא שפירש להחיר ר"ת דקאמר דר"ל להיות מיצר והולך, והציא ז"ל שבציאור הגר"א סי' רצ"ז ס"ק ל"א מבואר נמי שפירש סוגיין כמש"כ. — [לשון הצריחת ורואין אותם כטבולא מרובעת ולא קמני ששה על ששה,

ונתקשו שם בחו' בטעמא, וכתבו משום דלא שייך למיזל זהו בחר חנטה או בחר לקיטה כיון שעושות לשלש שנים, ולא נתפרש דאטו משום דלא ידעינן בחר מאי למיזל נפטרינהו לגמרי משביעית, ובשבעות י"ב ב' נקטו תחלה דאינס ראויים לאכילה כ"ב, ובחר הכי מסקו משום דהוי סברי דאזלינן בחר לקיטה לכך לא נהגו שביעית בחנוטים בשביעית, וכבר נתקשה בחו' הרא"ש שם דלפי זה לא שייך הוסיפו דגם מעיקרא נהוג זהו שביעית אלא דהו' אזלי בחר לקיטה, עוד כתבו דמוכסין ובנות שוח חד הוא והוא פרי גרוע, אבל זה נמי קשה דנהי דפרי גרוע הוא, אבל למה פטרוהו מעיקרא משביעית, הרי כל שראוי לאכילה נהוג בו שביעית, וגם במאכל בהמה נהוג שביעית, והרמב"ן והריטב"א כאן פירשו דהוסיפו עליהן אין הכונה דמעיקרא סברי לפטור, אלא דהוסיפו עליהן מתפרש דבצרייתא מנו גם אלו בין פירות שביעית, והוסיפו על המינים הנזכרים במשנה, וגם מעיקרא כולו הוי סברי שיש בהן קדושת שביעית, וכדדיינינן לענין דמאי, מכלל דאוכל אדם הוא, והיינו דלא מפרשינן מעיקרא מאי סבור ולצוק מאי סבור.

ובני נחום נ"י העיר דשמה יש לפרש דהוסיפו עליהן קאי אמתניתין דפ"ט דשביעית מ"א דקחני התם הפיגס כו' פטורים מן המעשרות ונלקחים מכל אדם בשביעית שאין כיו"צ נשמר, ועל זה קחני שהוסיפו עליהם גם אלו אלכסין וכו' דגם אלו פטורים מן המעשרות ונלקחים מכל אדם בשביעית שאין כיו"צ נשמר, אבל ודאי שביעית נהוג בהן, ואסורים בהפסד ובסחורה, ומיהו ק"ק לפי זה דנחלקו צירושלמי ריש דמאי ר"ל ור"י בבנות שוח אם גם בודאי פטורים מן המעשרות, ואמאי לא הוכיחו מהך צרייתא דהוסיפו עליהן דגם בודאי פטורין דהא קחני במתני' דפטורים מן המעשרות, וע"ז הוסיפו גם בנות שוח, גם ממה שפירש הרמב"ן כאן דהא דפרכינן מהא דתניא כל שאין לו עיקר אין לו שביעית, דר"ל לענין ציעור, לפי זה משמע דבצרייתא דהוסיפו עליהן מבואר דלענין ציעור איתנייא, דהא על זה פרכינן מהא דאין לו עיקר, ומשמע דלא קאי אמתני' דריש פ"ט, איברא דעיקר הדבר קשה דהיכן נרמז בצרייתא דהוסיפו עליהן דלענין ציעור קאמר, ונ"ע.

לזר הסך בתרומה, נמי ליכא למילף לשאר איסורין, דהתם כיון דבכהן חשיבא מלואה גם הסיכה, שפיר ראו חכמים לאסור לזר, וה"נ אסרו לבהמת זר מדשרי לבהמת כהן, עי' ר"ש שלהי תרומות ובתו"י יבמות ס"ו ב', ועי' בט"ז ונקד"כ יו"ד סו"ס קי"ז. — צורית שלנו יש להסתפק אם חשיב סיכה, דאינו על תכונת שמן שסיכתו על מנת שילבע בצשר, אבל מ"מ חזינן שיש מהם שמעדינן את הצשר, ועי' בהגר"א או"ח סי' שכ"ו ס"י ובצה"ל שם ועי' בנקד"כ יו"ד שם מה שהביא מכת"י הרמ"א, ונ"ע.

פ"ח א' בחמישי בנה מזבח, עי' מש"כ ביבמות ס"ז סק"א בדברי הרמב"ן על התורה פ' משפטים.

פ"ט ב' אמר לפניו רבש"ע ימחו על קדושת שמך, ר"ל שיתכפרו, כדאמר סנהדרין מ"ז א'.

מתני' תכלין כדי לתבל צינה קלה, בפשוטו נראה דה"נ מתפרש לתבל כגרוגרת מצינה קלה, וכן הביא במאירי, ומסתמית הרמב"ם אין ראיה דכל שלא נתפרש בגמ' דרכו לסתום. — ומשמע דגם לענין תיבול צינת תרנגולת קלה לקבל תיבול מדמשערינן זה.

שם ר"י אומר כדי להעביר על הכתם, לא נתפרש גודל הכתם, ושמה כגרים.

תוד"ה תכלין וכן משמע בהדיא צירושלמי כו', עי' מש"כ בע"ז ס"ו א'.

צ' א' ה"נ חזו למתק, לכאורה היה ראוי לומר ה"נ במיני מתיקה.

שם זה הכלל כל שיש לו עיקר יש לו שביעית, עיין בחו' ע"ז י"ד א' נדה ס"ב א' ולא נתפרש לענין מאי איתנייא, וגם למעט כצרייתא הו"ל למימר שאין גידולו מן הארץ דפשיטא שאין שביעית נוהגת אלא בדבר שגידולו מן הארץ, ועי' רמב"ן וריטב"א, ועיין להלן.

שם הוסיפו עליהן החלוצין והלענין כו', ובע"ז י"ד א' תניא הוסיפו עליהן אלכסין ואינטרוצלין מוכסין ובנות שוח, ומשמע לכאורה דמעיקרא הו' סברי דאין שביעית נהוג בהן,

מלאכה שאינה צריכה לגופה חייבין עליה, ומ"מ במשמשי ע"ז פליגי עליה דר"י, דחשיב אין מלניעין כמוהו, ומשום מלכות איבוד ע"ז לא חשיבי לענין הוצאה, וכתו' ר"ד כתב דלדני המזבח ומקק ספרים ומטפחות חייבין על הוצאתם אף לר"ש דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, דמה שמלניעין אותן מחמת קדושתן חשיב צריכה לגופה, ולא דמי למוציא את המת לקוברו דעיקרו להוציאו, ורק במשמשי ע"ז אינטריך לטעמא דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייבין עליה, ור"י לטעמיה, ורבנן פליגי עליה.

שם מקק ספרים כו', ע"י מש"כ לקמן קט"ו א'.
שם ר"י אומר אף המוציא משמשי ע"ז כו', ע"י מש"כ בזה לעיל ע"ה ב'.

גמ' מיני מתכות כ"ש למאי חזו תניא רש"ז אומר שכן ראוי לעשות ממנה דרבן קטן, ק"ק דאטו שכיח שיטרחו מכ"ש ברזל לעשות דרבן.

שם נחשת לא יפחות ממעה כסף, נראה דלא איירי מתני' באמר מטבע, דבאמר מטבע של נחושת, אין לחייבו לתת מעה כסף, דלאו זה נדר, ונותן פרוטה ודיו, וגם אין כאן מקום לחידוש אי הוי חני לא יפחות מפרוטה דפשיטא דבאמר מטבע נחושת ע"כ למיחז מטבע של נחושת עכ"פ היותר קטנה, ודוקא בזהב וכסף הוצרך התנא להשמיענו שאינו יכול להטביע מטבע יותר קטנה מן הרגילה במקומו, אבל בנחושת שהמטבע הקטנה היא פרוטה אין שום חידוש, [ובתו' ד"ה לא השאירו בחימה למה לא קתני נמי בנחושת לא יפחות מפרוטה, וז"ע מאי קשיא להו, שו"מ שכבר כתב כן בספר מגיני שלמה], ואשמועינן מתני' דלריך לתת נחושת בשיווי מעה כסף, ואפשר דהיינו שיעורא דלינורא דראב"ז, והיינו שהציאוהו בגמ' ופירשו אצ"י, דלא בא לחלוק אמתניתין, ומיהו ק"ק למה קבעו חכמים כאן שיעור בשויות דהיינו במעה כסף, ולמה לא השאירו הדבר לשיעור לינורא, וכמו בזהב צירושלמי דאמרו לינורא, והוא השיעור לכל מתנדב נסכא וכמו שפירשנו במנחות ק"ז א', ואפשר דנדבת נחושת שכיחא, וכדי להקל על המתנדבים נחתו חכמים לשער בערך מטבע דלינורא לאו דבר מוגדר הוא, שאפשר צו להוסיף ולגרוע. (מנחות ק"ז א').

הרמב"ם בפ"ה מהלכות שמיטה ויוצא ה"י פסק כרבנן דאין נותנין פירות שביעית לחוך הכניסה, אבל כתב דמיני כיצוסים כמו צורית ואהל קדושת שביעית חלה עליהן, ולכאורה משמע בסוגיין דהא בזהב תליא, ונראה דהרמב"ם סמך על הצרייתא דמיייתין בסוגיין ובגדה ס"ז א' דקתני דהוסיפו עליהן הצורית והאהל דיש בהן קדושת שביעית, וכן צירושלמי פ"ז דשביעית ה"א מיבעיא ליה אם מיני כיצוסים יש עליהן קדושת שביעית ופסטי ליה מצרייתא דצורית ואהל יש בהן קדושת שביעית, והיינו הך צרייתא דהוסיפו עליהן, אע"ג דגם צרייתא דידן מיייתי צירושלמי בפ"ח ה"ה, ומשמע דאין הכרח מהך צרייתא דאין קדושת שביעית לרבנן במיני כיצוסים, ומיהו קשה דהא רבנן בעו שמהא הגאון וציעורו שיהיה זה ליכא במשרה וכניסה, ואם נפרש דהוסיפו עליהן היינו מדרבנן ניחא דראו צורך להחמיר בזה, ואפשר דאטו לצועין או שמא משמשים גם למאכל בזהמה בשעת הדחק או שאר סיבות, וקרא שהזכיר הרמב"ם אסמכתא בעלמא, אבל ברמב"ן כאן כתב דהך הוסיפו עליהן לא קתני בחוספתא, אלא קתני סתם שיש בהן קדושת שביעית וגמ' נקט הוסיפו עליהן משום דליכא צמתניתין, ולפי זה ראוי לפרש דהך צרייתא ר"י היא ופליגי רבנן עליה.

מה שפירש רש"י דס"ד דבגפרית נוהג שביעית ופרכינן מצרייתא דכל שאין לו עיקר אין לו שביעית, וכן נקטו בתו' ע"ז י"ד א' ובגדה שם, קשה טובא דאטו ס"ד שיהא נוהג שביעית בדבר שאינו צומח, ואטו צרייתא דאין לו עיקר בא למעט קרקע בלשון הזה, וגם מה שפירש רש"י בע"ז שם שהוא מין עץ ועץ שאין לו עיקר אין בו שביעית, קשה כמו שהקשו תו' שם, אבל ברמב"ן כאן פירש דצרייתא דהוסיפו עליהן דמיייתין התם והיא בחוספתא פ"ה דשביעית, קתני נמי דיש להם ציעור, ועל זה הוא דפרכינן דבדליכא עיקר שנשאר בארץ ואוכלים פירותיו, אלא העיקר עצמו הוא הפרי והוא מתקיים בארץ אין לו ציעור, ואין לו שביעית דקתני ר"ל ציעור, ובצרייתא עיקרו מתקיים בארץ, וכן פירש צרייתא"א כאן וב"ז ובגדה.

(הוספות שביעית).

מתני' מאבני המזבח כו' שמלניעין אותן לגזון כו', ברמב"ן כתב דגם זה רק למ"ד

שם וכל אדם אין חייב עליו אלא כשיעורו, הקשו בתו' דכבר תנין לה לעיל ע"ה צ' שאין חייב על שאין מנעיין כמוהו אלא המנעי, ובתו' לעיל ע"ה א' כתבו דתלמיד המוציא חפצים של רבו חייב על דברים שרבו הנניע אף לרצון דפליגי עליה דרשב"א דנתחייב זה במחשבתו של זה, ואם נימא דבגוונא דמתני' דאירי ששכח למה הנניע, דלא מחייבין ליה אלא משום דעל דעת ראשונה הוא עושה, יש מקום לומר דבזה גם תלמיד המוציא לדעת רבו פטור, כיון דאף רבו אינו זכור עכשיו מהנעתו, ולפי זה יש כאן חידוש בזה דתנן דכל אדם אין חייב עליו אלא כשיעורו, דגם תלמיד העושה לדעת רבו בכלל, ומ"מ מוכחין שפיר דמתני' דלא כרשב"א, דלרשב"א דכל אדם חייבין עליו, גם בשכח המנעי יש לחייב, אבל הדבר נריך ראייה.

במ' ל"ל למיתני המנעי ליתני המוציא לזרע ולדוגמא ולרפואה חייב ככ"ש, לכאורה אי הוי קתני הכי, הו"א דאין חייב אפי' זכור הננעתו ודעתו עליה, אלא"כ הוציא עכשיו למטרת הננעתו, אבל אם עכשיו הוציאו מבית לבית שלא למטרת זריעה ואינך הר"ז פטור, לכך הוצרך למיתני דגם כשמוציאו סתם חייב, וי"ל דאי משום הא הוי מצי למיכתב המוציא דברים שהנניע לזרע וכו'.

שם אמר אב"י הב"ע כגון שהנניעו ושכח למה הנניעו כו' קמ"ל כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה, אם נפרש שהוא זכור עכשיו שהנניע, אלא שאינו זכור אם לזרע או לדוגמא או לרפואה וכלשון תו' רי"ד והחדושים הנדפסים על שם הר"ן, א"כ לכאורה איירי שהוא גם עכשיו מקיים הננעתו ועתיד להזכר ולשמש בזה למה שהנניע, ולפי זה אין צורך לומר דעל דעת ראשונה הוא עושה, וגם אין כאן מקום להסתפק דבטולי בטלה מחשבתו, שהרי הוא ממשיך לקיימה בלבו, ואם נפרש ששכח לגמרי הננעתו, ועכשיו דעתו לשמש בזה לאכילה, לכאורה ראוי לומר דבאמת בטלה הננעתו, ואף שאם יזכר הננעתו קרוב הדבר שיחזור להשתמש בזה להננעתו, מ"מ השתא בטלה הננעתו, אלא יש לפרש שעכשיו אין במחשבתו כלום על הדברים שהנניע, והוא מפנה ביתו מבלי לחשוב איזה חפצים הוא מפנה, וזוהי אמרינן דהננעתו קיימת ועל דעת ראשונה הוא עושה, וכן מתפרש

מתני' המוציא קופת הרוכלין אע"פ שיש בה מינין הרבה אינו חייב אלא מטאת אחת, עי' בתו', וממה שלא פירשו בתלמודן דלר"א אינטריך, והיינו ללישנא דאמרינן כריתות ט"ו א' דלר"א קצר וחזר וקצר בהעלם אחד חייב שמים, ואשמועינן דמ"מ בקופה אחת חייב רק אחת, משמע דתלמודן לא סבר הכי, וא"כ יש לפרש מתני' לענין נודע וחזר ונודע, וכ"מ מהא דלקמן ז"ד א' מוקי רב אשי לברייתא דאם היה נריך לכלי חייב אף על הכלי דהיינו בנודע לו וחזר ונודע לו, ודכוותה ראוי לפרש למתני', אלא דלפי זה נריך לחלק בין כלי ואוכלין שבתוכו דבזה ידיעות מחלקות, לבין אוכלין שבכלי דבהן אין ידיעות מחלקות ואף לא כפרות וכמ"ש תו', עי' ספר הישר סי' רס"ד ביהר ציבור.

שם זרעוני גינה פחות מכגורגרת, נתבאר לעיל ע"ט א'.

תוד"ה הואיל הואיל וממתיקין הו"ל למימר, עי' מש"כ בע"ז ס"ו א'.

תוד"ה המוציא דוקא בכלי ואוכלים שבתוכו כו' ור"י מציא בירושלמי כו', נראה דלפי מה שמציא ר"י בירושלמי תו' לא מחלקין בין כלי לאוכל דחילוק דחוק הוא ורק מחמת הכרח הקושיא חידשו ר"ת. (כריתות ס"ג ס"ק י"ד).

צ' ב' גמ' המוציא גרעינין אם לנטיעה שמים, יעויין בתו', ואפשר דגרעיני תמרה לאו כולם ראויים לנטיעה, והלכך לעולם הרוצה לנטוע דקל נוטע שני גרעינים, ולפי זה ניחא שפיר דאף במוציאם לנטיעה נריך שמים.

שם וכמה מלא פי חזיר אחת, אינו מוצן שיהא אחת כמלא פי חזיר, וברמב"ם פ"ח ה"ז משמע דגרסא חמשה.

המצניע

מתני' המנעי לזרע ולדוגמא ולרפואה והוציאו בשבת חייב בכל שהוא, כבר כתב הרשב"א כאן דהמנעי חצי גרוגרת אוכלין לאכילה אינו חייב על הוצאתו, דאין ענין במנעי אלא במיחדו לשימוש שיש בו חשיבות בכל שהוא, והיינו דפרט התנא זריעה ודוגמא ורפואה לומר דשימושים אלו חשובים לחייב עליהם בכל שהוא כשמתאימים לכך.

לשון ע"ד ראשונה במנחות ט"ז א' שבעצודה שניה אינו מתחם כלל מחי יאכל או יקטיר ועושה עבודתו סתם, וזוה אמרינן דמחשבתו בקמיא קיימת וע"ד ראשונה הוא עושה.

רש"י ד"ה אלא, עי' מש"כ לעיל ע"ט א'.

צ"א א' מ"ד כ"ש לאפוקי מגרוגרת ולעולם דאיכא כזית, בפשוטו יש לפרש דכזית לאו דוקא, ועיקרו דשמא יש לו שיעור מסויים כפי הרגיל לזורעים והיינו בכל שהוא רגיל, אבל לא חטה אחת. — [עי' מש"כ לעיל ע"ה ז' אי גרוגרת גדול מכזית].

שם מתקיף לה ר"י זריה דר"י אלא מעתה חישב להוציא כל ביתו כו', יש לעי' בשלמא מוציא חטה אחת לזריעה מוכחא מילתא דחשיבא ליה כיון שטורח בשבילה, אבל חישב להוציא כל ביתו היכי מוכח מזה דלא חשיבא ליה בגרוגרת, דילמא שפיר חשיבא ליה ודעתו להוציא ולחזור ולהוציא עד שיוציא כל ביתו, ונראה דמשום כך פרש"י דחישב להוציא כל ביתו בהוצאה אחת, ולפי זה יש לפרש דכל ביתו לאו דוקא, ור"ל זה שחושב שלא לטרוח אלא בשביל הרבה ביחד, מי לא מיחייב על בגרוגרת, ועי' רמב"ן בעיקר הפירוש.

שם אמר רבא אר"נ הוציא בגרוגרת לאכילה ונמלך עליה לזריעה כו' מ"ד צעין עקירה והנחה בחדא מחשבה כו', אפשר דדוקא משום דלזריעה שיעורו כ"ש הו' ס"ד דלא ליטטרף עקירה והנחה בתרי מחשבות, אבל אם גם לזריעה היה שיעורו בגרוגרת פשיטא דשינוי מחשבות לאו כלום הוא. — ונראה דגם אם נפסל מאכילה או מזריעה צין עקירה להנחה דנמי חייב כיון דלא צעין שמהא בחדא מחשבה.

שם צעי רבא הוציא חצי גרוגרת כו', עי' מש"כ באורן במנחות נ"ד א' בסוגיא דכמות שהן משערין.

בדברי הרמב"ן והרשב"א צהא דיכול לשלקן כו', עי' מש"כ במנחות נ"ה א'.

שם צעי רבא הוציא חצי גרוגרת לזריעה ותפחה ונמלך עליה לאכילה כו' הוציא בגרוגרת לאכילה ונמלך עליה לזריעה מהו כו', יש לדקדק בצעיא קמיתא אמאי לא נקט שנמלך עליה לאכילה ואח"כ תפחה, ונראה מזה דכה"ג שייכא

בצעיא דיש דיחוי כיון דכשנמלך לאכילה לא הו' צה אלא חצי גרוגרת, וא"כ באידך צעיא נמי כשנמלך עד שלא נמלך עליה לזריעה נמי ליהוי דחוי, ונראה מזה דכל שחזרת לשיעורה ע"י מחשבתו לא חשיבא דחוי, כיון שבידו לשנות מחשבתו, והלכך בהוציא בגרוגרת לאכילה ונמלך עליה לזריעה לא חשיבא דחוי, כיון דע"י מחשבתו לזריעה חזרה לכשיעור, משא"כ בצעיא קמיתא דהוציא חצי גרוגרת לזריעה אם נמלך לאכילה עד שלא תפחה הרי נדחית מכשיעור, ואח"כ חזרת לשיעור ע"י תפחה, צה הו' צעיא דדחוי, לכך נקט ותפחה ואח"כ נמלך עליה לאכילה, אח"כ ראיתי שכבר כ"כ הגרע"א ז"ל, וכן ברמב"ם פ"ח הכ"ו כתב הוציא פחות מכגרוגרת לזריעה וקודם הנחה חור וחישב עליה לאכילה פטור, ואם תפחה קודם הנחה ונעשית בגרוגרת קודם שימלך עליה לאכילה חייב כו', הנה דקדק ז"ל דדוקא אם תפחה קודם שנמלך עליה לאכילה, שלא נדחית, אבל נמלך עליה לאכילה ואח"כ תפחה היינו צעיא דדיחוי, וכ"כ במ"מ שם לפי שכן לשון הצעיא מורה דקאמרה ותפחה ונמלך עליה, ומוכרח הוא, עכ"ל, ובנמוקי הגר"צ על המהרש"א נקט צדעת הרמב"ם והמ"מ דבהוציא חצי גרוגרת לזריעה ונמלך עליה לאכילה ואח"כ תפחה דפטור בודאי, וא"י המשמעות לזה, גם לא טעמא דמילתא, ובפשוטו מתפרש דבכה"ג היינו ספק דדיחוי, ולכך נקט לה הרמב"ם בתפחה קודם שנמלך.

שם וכגון דאיכא פחות מכביצה אוכלין והאי משלימו לביצה כו', עי' מש"כ בעוקצין סי' א' סק"ו צעין כביצה לקבלת טומאה אם צעין שכל הכביצה יתטמא כאחד.

שם א"ל תניתיה אבא שאול אומר שמי הלחם ולחם הפנים שיעורן בגרוגרת, יש לדעת מאי אחי לאשמועינן, דלא משמע דבא לומר דמתרצין דמי אפקיה מעזרה איפסיל ליה ואשבת לא מיחייב עד דנפיק לרשות הרצים, דא"כ הו' משמע דאי הו' אמו צב"א הו' שיעורו בכזית, וא"כ איפשיטא לה צעיא דרבא, ואפשר דאי הו' משכח"ל לאפוקינהו לרשות הרצים בהכשר, דהו' שיעורם בכזית אגב חשיבותיהו ומאותן לאכילה, וכמנצינן חשיב, ואפשר דאף פחות מכזית כד הו' אכלין ושצעין ומותרין כדאמר יומא ל"ט א', [ובשר

שם קופה שהיא מלאה פירות ונתנה על אסקופה החילוה כו', האי אסקופה רשות הרבים היא, והו"מ למיתני קופה שהיא מליאה פירות והו"מ לא רשות הרבים כו', ושם אורחא דמילתא דכשהיא על האסקופה עדיין מקצתה בפנים, ה"נ אשמועינן דאע"ג דכל עמידתה על האסקופה שהיא רשות הרבים, אפילו הכי כל שחלק ממנה באור רשות היחיד פטור.

גמ' לא שנו אלא בקופה מלאה קישואין, א"ה, ע"י בסימן א' ס"ק י"א דין חפץ המונח חליו ברשות היחיד וחליו ברשות הרבים וקרע חליו שברשות היחיד והו"מ. וע"י שם סק"ה דין אדם העומד ברשות הרבים ועוקר חפץ מצור עמוק י' ע"י מרא וחילינא שמקצתן ברשות הרבים.

שם ורי"א אפי' מליאה חרדל פטור אלמא קסבר אגד כלי שמים אגד, נראה דלפי זה גם אם הו"מ פרי מן הכלי אף שכל הפרי ברשות הרבים נמי לא חשיב כעקרו מרשות הרבים, וכן בהניח לכלי לא חשיב כהניח ברשות הרבים, וע"י ירושלמי כאן, ויש לעי' לחזקיה אם סביב את הקופה אם מתחייב משום מכנים ומשום מו"מ, ולכאורה יש לחייבו, וי"ע. — עוד יש לעי' במשקין אם מודה חזקי' דאגד כלי שמים אגד, ואח"ל דגם במשקין ס"ל דאגד כלי לא שמים אגד, אם חייב בינא רביעית, או עד שינא כל המשקין.

רש"י ד"ה אי נימא כגון גבוהה ט' ורחב ד', ע"י מש"כ בסימן ב' סק"ו בדברי הגרע"א בגליון הש"ס לעיל ח' א'.

צ"ב א' בנסבא וכיון דאיכא שניין כו', לכאורה השניין הן בפיו, והוי מצי לאוקמי דאפקי' דרך פיו דשניין קדמי ויוצאין לחוץ, וכשגמר להוציא הנסבא איסור גניזה ושבת באין כאחד, ומשום המשהו עו"י הכיס לא מסתבר דיחשב איסור גניזה קדים, (וכר לדבר חתך אלצעו בסכין טמאה יבמות ל"ג א' דחשיב בת אחת), אח"כ ראיתי שכבר הקשה כן בתו' רי"ד, וכתב לתרץ דגם צ"ד השני שכנגד פיו איכא שניין עי"ש, ודוחק.

שם ציד פטור בכלי חייב, ענין אגד גוף נחבאר בסי' א' ס"ק י"א.

שם התם למעלה מג', ע"י סי' א' סק"ד.

הפסח מסתברא דשיעור הוצאתו לשבת בכזית כשיעור אכילתו, ואשמועינן דכיון דנפסלין ציו"מ הלכך שיעורן כגרוגרת ככל אוכלין, ואפשר נמי דכיון דמזותן צשריפה היה נמי מקום להחשיבם בכזית כדתנן פסחים מ"ט א' צשר קודש בכזית, הלכך אשמועינן דשיעורן כגרוגרת, אבל אין נראה לומר דס"ד דכיון דלשריפה קיימי יהא שיעורן טפי מכגרוגרת כיון דלאו לאכילה קיימי, דלשון שיעורן כגרוגרת משמע דבא לומר דלא סגי בפחות. — [ועי' מש"כ לעיל ע"ה ב'].

צ"א ב' אמר אביי הצ"ע כגון שזרקו לאור ומקומו ניכר כו', אם איירי שזכר הנענתו, הרי ע"כ נותן דעתו עליו, ויודע אם צוריקתו לאור נמלך מהנענתו או כיון דמקומו ניכר סמך על זה ומקיים הנענתו, ולכן ראוי לפרש דארישא קאי ששכח הנענתו ואינו זוכרה עכשיו, ואמרינן דמחמת זריקתו לאור סתמא כבר לא ילך לבקשו לכשיזכר הנענתו אע"פ שמקומו ניכר, והלכך בטלה הנענתו. — [ועי' מש"כ לעיל ע"ו א' בהא דאינטריך לטעמא דבטולי בטליה].

מש"כ תו' דבאיכא כזינה אוכלין לא יטמא הכזית תרומה אי אמרינן שבעה לה טומאה, ז"ע דלא דמי דהתם כשנגע טב"י בטמא, אבל כאן צבית טמא הרי כאילו הכזית הטהור נוגע בטומאה, וכיון דעכשיו יש בו כזינה שפיר מתטמא, והראוני שכ"כ בשטמ"ק כריתות כ"א ב' בהשמטות בשם תו' הרא"ש.

מתני' המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה צין שחזר והוציא צין שהוציאן אחר פטור מפני שלא עשה מלאכתו צבת אחת, האי צין שהוציאן אחר לכאורה אין כאן מקומו ולא הול"ל אלא אע"פ שחזר והוציאן פטור מפני כו', והוי שמעינן שפיר דלא כבן עזאי כדמפרשין בגמ', ואפשר שהתנא גם נתכוין לאשמועינן דכרמלית אסור צין עם רשות הרבים וצין עם רשות היחיד, ולפי שלא נתפרש במשנה דין כרמלית, לכך שנאו התנא כאן, וככל פטורי דשבת דפטור אבל אסור ואשמועינן דמה שהניח על האסקופה הוא אסור אף שהוציאו אח"כ אחר, וכן שהאחר פטור אבל אסור, דמכרמלית לרשות הרבים נמי אסור, ועי' ס"א ס"ק י"ג.

וצא לו לפניו קרוב טפי לחיובא ובהכי מוקי הא
דהאשה החוגרת בסינר כו', ושמא קרוב יותר
להיות חוזר מלאחריו ללפניו, וצ"ע.

שם פיה למטה ר"י מחייב וחכמים פוטרין, יש
לע"י פיה למעלה אצל נקדע קרע למטה כעין
פיה מהו, ובאופן שזה משומר כמו בפיה למטה,
לכאורה מה שאין המעות משומרין כ"כ י"ל דאינו
עושה את כל הטלטול כלאחר יד, דסו"ס מטלטלו
כי אורחיה, ואפשר דבהא פליגי ר"י וחכמים,
דחכמים סברי דמה שאין המעות משומרין באופן
זה כיון דפיה למטה, משוי ליה לטלטול כלאחר יד,
ור"י סבר דאין זה עושה כלאחר יד, דכיון שהמעות
בפונדחו במקומם שפיר חשיב טלטול כי אורחיה,
אף שפיה למטה.

שם אר"י אני אמרתי דבר אחד כו' אני לא מנאחתי
תשובה לדבריהם והן לא מנאו תשובה לדברי,
יש לדעת מה אחי לאשמעינן, ושמא בא לומר
דהנזדים שקולים והכרעה קלה הכריעו כל חד
כדעתיה, ואפשר דנפ"מ דגם לרבנן ראוי להחמיר
בזה טפי מזפטורי דעלמא.

שם מנה"מ דת"ר בעשותה כו', מזוהר דבלא
קרא דבעשותה ראוי לחייב, וה"נ פרכינן
לעיל ג' א' והא אחעבידא מלאכה מזביניהו, ופירשו
בתו' שם דזמשכן הוי נמי כה"ג שזה עוקר וזה
מניח, ואי לאו קרא דבעשותה הוי ילפינן ממשכן
לחיוב, וכדחזינן נמי דר"ש פוטר זה אינו יכול וזה
אינו יכול, אע"ג דהוי דזמשכן בנשיאת הארון
והמזבח, ונראה לפי זה דקרא דבעשותה גלי דלא
נילף ממשכן להחשיב מלאכה את הנעשה בשנים,
דהא ודאי הוי דזמשכן גס מלאכות המותרות כגון
טלטול ברשות היחיד או ברשות הרבים פחות מד"א
וכיו"צ, דלא מסתבר דמיעוטא דבעשותה יתפרש
לפטור מקרבן אע"ג דהוי מלאכה, והגרע"א ז"ל
נסתפק דשמא לא מיעט קרא אלא מקרבן אצל לא
ממלקות, [אי לאו שניתן לאזהרת מיתת צ"ד לוקין
עליו, או במחמר או ציו"ט], ולמש"כ נראה
דנחמט מלהחשב כמלאכה, והרי בזה עוקר וזה
מניח נראה דמודה הגרע"א ז"ל דפטור מכלום,
ודכוותה נמי בכל שנים שעשו.

והגרע"א ז"ל הביא מדברי הרמב"ם פ"ט מה'
כלאים ה"ט דאפילו מאה שהנהיגו
כלאים כולם לוקין, ואפשר שהרמב"ם למד כן מהא

מתני' או על כתיפיו כו' כלאחר ידו כו', עי'
בסימן צ' ס"ק י"ג י"ד אי איירי בעקירת
גופו והנחת גופו או בעוקר ומניח ע"ג קרקע.

שם כלאחר ידו, א"ה, צמה שגשנה פטור דכלאחר
יד רק בהולאה ובכותב, עי' מש"כ בסימן
כ"צ סק"ט. ועי"ש סק"ג צדין שמאל בשאר
מלאכות.

גמ' המוציא משאוי למעלה מי' כו', נחצהר בסימן
צ' ס"ק י"ג י"ד. — ועיין בסי' א' סק"ח
צדין העוקר חפץ מע"ג ידו של חבירו למעלה מי'
אם מודדין הד"א ממקום רגליו או ממקום החפץ.

שם אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב משום
ר"ח אחד מבני הו"ל שהוציא משוי על ראשו
בשבת חייב שכן בני עירו עושין כן כו', נראה דאין
לפרש דהוציא שלא בהולל קאמר, ועל זה הוא
דפרכינן ותיבטל דעתו אצל כל אדם, אצל בהולל
אמנם חייב, דא"כ לא הול"ל אלא אי איתמר הכי
איתמר, אלא הול"ל כי קאמר רב באיש הו"ל, ועוד
דבתר הכי לא הול"ל אלא אי איתמר הכי איתמר
המוציא משא על ראשו פטור, אלא הול"ל אלא כי
קאמר רב בהולל, אלא מוכח מכאן דגם בהולל
פטורין דבטלה דעתם אצל כל אדם, וכן מזוהר
בתו' וצראשונים.

דברי הרמב"ם צי"צ הי"ד שחילק דזמשא כבד
הוי אורחיה על ראשו צ"ע דסתם המוציא
משאוי על ראשו מתפרש דזמשא כבד, ועכ"פ היה
ראוי לאוקמי מימרא דרב דזמשא כבד ולא לשבשי
ולמיתני פטור במקום חייב.

תוד"ה התם הקשה ה"ר אלחנן כו', צמה
שמזוהר מדבריהם דאמרין קלוטה
לר"ע אף צמעזיר, עי' בסימן א' סק"א.

צ"ב ב' אימא סיפא לאחריו וצא לו לפניו הוא
דחייב הא לאחריו וצא לו לאחריו פטור
אר"א תברא כו', יש לתמוה מאי הוי ס"ל לר"א
דאמר תברא, הרי שניא דרב אשי פשוט, גס
הקשה הגרע"א ז"ל וכן הגרע"מ ז"ל דאם לאחריו
וצא לו לאחריו פטור, כיצד יתכן לחייב לאחריו וצא
לו לפניו, הרי לא נתכוין למלאכה, ועו"ק דהא
קמני מתני' בתר הכי האשה החוגרת כו' צין
מלפני' וצין מלאחריה חייבת כו', ומשמע דהיינו
לאחריו וצא לו לאחריו, וצ"ל דר"א ס"ל דלאחריו

או דאף בששניהם שוין, כגון שנושאים קורה והאחד
אוחזה באמצעה וחצירו אוחזה מן הצד, ומשכח"ל
שפיר דכוד המשא עכשיו על שניהם בשוה, אלא
שאם ישתמט הנושא באמצע תפול הקורה, ואם
ישתמט זה של מן הצד תשאר על זה שבאמצע,
ומשכח"ל שהיכול נושא עכשיו צרוב הכוד ומחמת
כך לא תפול הקורה גם כשחצירו ישתמט, ומהא
דמיינתין סיעתא לקמן מקיבל דימין ושמאל
מסייעתו משמע דאירי כשכוד המשא רובו על
היכול, דהכי מתפרש קיבל דימין ושמאל מסייעתו,
וכ"נ מהא דרגלו אחת על הכלי או על האבן
וכמש"כ לקמן, ולפי זה י"ל דכשכוד המשא על
שניהם בשוה דהו"ל צדין זה יכול וזה יכול אע"ג
שזה באמצע הקורה וזה בצופה, ולפי זה נריך
לשקול לעולם צמח כמו של זה יפה משל זה,
ומיהו זה שבצופה אפי"ה יהא כמו יפה משל
האמצעי מ"מ לא יחשב כיכול כיון שאם ישתמט
האמצעי תפול הקורה, והאמצעי יתכן דכל שרוב
המשא עליו, הרי הוא צדין זה יכול וזה אינו יכול,
או שמא נריך דכוד המשא שעליו יגרום שיהא
יכול בלא חצירו, וצ"ע.

שם אר"ז משמיה דרצא אף אן נמי תנינא כו'
מפני שיכולה לעמוד על ג' ואמאי הא
קמסייע בהדי הדדי כו', יש לעי' הא לכו"ע צעי
שיהא רוב הזב נישא על המשכב כדתינא צמו"כ
הוצא צר"ש פ"ד מ"ד וכמ"ש רש"י כאן, וא"כ
יש לפרש הא דתחת ד' רגלי המטה כולם טמאים,
משום דכיון שאם תנטל רגל אחת יפול, הרי
חשיבא הרגל כנושאת רובו, וה"נ כל הרגלים,
וכשם שצער טליתות זו תחת זו כולם נושאות
את הזב, חזינן דאפשר שכאחד הרבה משכבות
נושאים רובו, ה"נ צבה"ג חזינן לכל רגל מארבע
הרגלים שנושאת את רובו, [אע"ג דלא דמי כ"כ],
אבל צבהמה שאם מסלקים רגל אחת לא יפול,
א"א לומר שכל רגל נושאת רובו, וממילא כל
הרגלים משותפות וכל אחת נושאת רבע, והלכך
כולן טהורות, ולפי זה ק"ק מה שייך כאן לומר
שמסייע יש בו ממש ושגם צבהמה יטמאו כל
המשכבות שתחת הרגלים, ואפשר דהיינו טעמיה
דרב פפי משמיה דרצא שלא הקשה מרישא
שנתקשו צוה צמו', אבל בסיפא דחזינן דהמשכבות
שתחת רגלי הקוס טמאות אע"ג שאפשר שנטל

דהמנהיג סופג את הארבעים והיושב בקרון סופג
את הארבעים, והיינו משום דגם היושב בקרון
כמנהיג חשיב, אלמא דשנים המנהיגין שניהם
חייבים, וצ"ע אם יש לחלק דבהנהגה בכלאים יש
לדון לכל חד כאילו כוליה עבד, וכמו בשנים
היושבים בקרון דאין אחד גורע ממלאכת חצירו,
משא"כ בשנים שהוציאו ככר, דכל חד פלגא עבד,
וצ"ע צוה, ועי' ברש"א צ"ק נ"ג ב' דשנים שזרקו
אדם לאש דשניהם חייבים מיתה.

תוד"ה ואת"ל, עי' מש"כ לקמן קמ"ד ב'.

צ"ג א' וחד למעוטי יחיד שעשאה צהוראת
צ"ד, עי' מש"כ צוה צהוריות ב' א'.

שם תרי מעוטי כתיב, עי' מש"כ צהוריות ב' ב'
צמה שפרש"י דנפש אחת חד מיעוטא הוא.

שם אמר מר זה יכול וזה אינו יכול דברי הכל
חייב הי מנייהו מיחייב כו', כבר פירשו תו'
דהא פשיטא דזה שיכול חייב, ולא מיבעיא ליה אלא
דשמא גם האיני יכול חייב, דאין נפקותא לגבי
האיני יכול אם השני יכול או לא, וכיון דצוה אינו
יכול וזה אינו יכול שניהם חייבים שמא גם צוה
יכול וזה אינו יכול כן, ויש לשאול והא קתני חייב
לשון יחיד, וי"ל דהיינו משום ר"ש, דלר"ש פשיטא
דהאיני יכול פטור דלא עדיף מזה אינו יכול וזה
אינו יכול, וכיון דקתני דברי הכל לכך שנה לשון
יחיד, אבל לר"י ור"מ יש לומר דשניהם חייבים.
(זבים ס"ג סק"ה).

שם הי מנייהו מיחייב, עי' תו', ונראה דאין
כונתם דס"ד דתרויהו מיחייב, דלישנא
דברייתא ודאי מתפרש דאין חייב אלא אחד, וגם
לשון הי מנייהו מיחייב מתפרש דרק אחד חייב,
אלא ר"ל דאיכא גם נד לחייב את האיני יכול,
דלגבי דידיה הו"ל אורחיה בשנים, והיינו דפרכינן
הי מנייהו מיחייב דאם האיני יכול כש"כ דקשיא
דליחייב גם היכול, ואם היכול יש לשאול דליחייב
נמי האיני יכול, א"נ י"ל דנקט לשון יחיד חייב
משום דקתני דברי הכל, ולר"ש באמת פשיטא
דהאיני יכול פטור, אבל לר"י ולר"מ יתכן דגם
האיני יכול חייב, והיינו דשיילינן הי מנייהו מיחייב.
יעויין צמו' דיכול ואינו יכול תלוי באופן אחיזתם,
ואכתי יש לשאול אם מתפרש שהיכול
משמש למעשה עכשיו צנשיאת המשא יותר מחצירו,

והלכך כל רגל כיון שיכולה לשמש רק כמסייעת
אין עושין משכב.

ופריך ר"י מדיסקרתא דלעולם אימא דמסייעת
זו ממש, ורגלי בהמה שאני דכל רגל
למיעקר קיימא, והלכך גם כשהבהמה עומדת לא
יהצין לכל רגל דין משתתף בנשיאת רובו של זב,
כיון דכל רגל למיעקר קיימא, וגם כשהבהמה
עומדת זימנין שהרגל היא כאילו כבר נעקרה, וס"ל
דכי היכי דאמרינן דאי מסייע אין זו ממש, דיהצין
לכל הרגלים דין מסייע, אע"ג דרק אחד מסייע
ושלשה הרי הם עיקר, והוא משום דלא מרצין
בכה"ג משתתף בנשיאת רובו כנושא רובו, כיון
שאין שיטופו במוחלט, ה"נ ברגל דלמיעקר קיימא
נמי לא יהצין לכל הרגלים דין משתתף בנשיאת
רובו כיון דכל אחת למיעקר קיימא, וגמ' פריך
דהא דלמיעקר קיימא אינו צדין לשמש לכולם
במוחלט, אלא יש כאן אחד דלמיעקר ושלשה
שנושאים רובו, והוי מצי למיפריך דא"כ יש כאן
שלשה טליות טמאים ואחד טהור, וע"כ לטמאות
כולם, אלא דבעי לאשמועינן דאפילו אם יהיה רק
טלית אחת תחת רגל אחת דנמי נטמא כדין זב
המתהפך דמספק מטמאין, לכך מיייתי זב
המתהפך. (זבס ס"ג סק"ה).

שם היה יושב על גבי המטה וארבע טליות תחת
ארבע רגלי המטה טמאות כו', לכו"ע צריך
שיהא נישא רובו של הזב על המשכב כמו שפירש
רש"י, ויש להצין א"כ למה כל טלית שתחת רגל
אחת נחשב כנושא רובו, ובאמת היינו טעמא דר"ש
דמטהר כמ"ש תו', וצריך יישוב מ"ט דרבנן, וצ"ל
דרבנן סברי דקרא אפשר לפרש דאחי למעוטי רק
אם לא נישא אלא מיעוטו של זב, כגון שהרים
רגליו או ראשו או ידיו, אבל כשכל הזב נישא אלא
שנושאים אותו כמה אנשים או כמה משכבות חשיב
כל אחד כמשתתף בנשיאת רובו, בזמן שאינו יכול
לעמוד על שלש, אבל כשיכול לעמוד על שלש
דיינין לכל חד כנושא מיעוטו, אבל לשון הרמב"ם
צ"ל ממטמאי מו"מ ה"ו מפני שהבהמה יכולה
לעמוד על שלש וגמלאה הרביעית מסייע ומסייע
אין זו ממש והואיל וכל אחת ראויה להיות מסייע
ואין אנו יודעים איזה יד ואיזה רגל היא שלא
היתה נשענת עליה הרי לא הוחזקה טומאה באחת
מהן ולפיכך כולן טהורות כו', משמע דמספק

רגל אחת, וכן שתחת ידי החמור, [לגירסא דזבס,
ולכאורה צמאיאות נראה כן שהסוס לפעמים עומד
על רגליו ומרים ידיו, והחמור עומד על ידיו
ומרים רגליו], וא"כ חשצין להו כנושאות רובו
אע"ג שאפשר להנטל, וא"כ ה"נ זו שמסייעת אם
יש בה ממש נמי טמא תחתיה.

ובראה דאין הטעם ברגלי המטה משום דאמרינן
דכל רגל נושאת רובו כיון שאם חנטל
יפול, דהא מ"מ קושטא דמילתא דכל רגל נושאת
רבע, ומה שאם תשמט רגל אחת יפול הוא משום
דאז גם שלש הרגלים האחרות לא יעמדו במקומם,
[ועי' להלן דמר' יוסי נמי מוכח דלאו מהאי
טעמא הוא], אלא הענין הוא דס"ל לחכמים דקרא
דואם על המשכב הוא דאחי למימר דצריך שינשא
רובו, בא למעט רק שאם נתן הזב ידו או רגלו
על המשכב אינו נעשה משכב, אבל משכב
שמשתתף בנשיאת רובו אע"פ שהוא צריך לשותפים
במלאכתו חשיבי כולם כנושאים רובו ונעשים
משכב, והיינו דתנן פ"ד מ"ה דהזב צקף מאזניי
ומו"מ כנגדו וכרעו הן טמאים, דכולם משתתפים
בנשיאת רובו, [ומיהו מדלא מפלגינן התם בין אם
צריך לכל המו"מ להכרעתו, או שיש שם מו"מ
שגם אם ינטל יוכרע הזב, ואז דין הוא שכולם
יהיו טהורים כדין ד' טליות תחת ד' רגלי
הבהמה, י"ל דבמאזנים אהני מש"כ בחו"ב זבס
ס"ג סק"א דכל הכרעת משהו חשיב כנשיאת רובו,
והלכך כולם טמאים אף כשיש מותר במו"מ ממה
שנצרך להכרעתו, וצ"ע], וכן ד' טליות שתחת ד'
רגלי המטה, וזו נראה כונת הרא"ש שכתבנו לעיל
שם, שדימה המו"מ לעשר טליות שתחת הזב,
ור"ש ס"ל דגם שותפים בנשיאת רובו ממעטינן,
דצריך שהמשכב באמת ינשא רובו של זב.

והנה צד' רגלי הבהמה כיון שיכולה לעמוד על
שלש, הרי נפגמה ההשתתפות בנשיאת רובו
של כל רגל ורגל, כיון שאפשר בלעדה, והלכך טליות
שתחתיהן כולן טהורות במוחלט, דבכה"ג אין אני
קורא בשום רגל שהיא כנושאת רובו, ועל זה
פרכין דאם אחת דמסייע יש זו ממש, א"כ שוב
ראוי לומר על כל רגל שהיא משתתפת בנשיאת
רובו צודאי, דגם אם היא מסייעת הרי היא
כנושאת ממש, אלא ודאי מסייע אין זו ממש,

לדחוק בלשון הרמב"ם ולפרש כונתו כמש"כ ע"ש.
(זכ"ס ס"ג סק"א).

שם זכ"ס שהיה מוטל על ה' ספקין כו', בתו' כתבו
דגם ברשות הרצים כולם טמאים, אע"ג
שכולם בספק, [ועי' במהרש"א] דהו"ל כשני שצילין
וצא להשאל עליו ועל חבירו, דכיון דא"ל לטור
כולם, ע"כ לטמאות כולם, ומיהו טעם זה נחא
ברישא דמתני' שמוטל עליהם לארכם, דאחד מהם
ודאי טמא מדרס, [בלשון הרמב"ם פ"ז ממנו"מ
ה"ד משמע דפירש שצידוע שהיה מוטל על כל
החמשה ספקים על כל אחד ואחד מהם ע"ש,
ולפי זה אגב סיפא נקטיה, וניחא דלא דייקין
בסוגיין מרישא], אבל בסיפא צינן וספק נהפך
הרי אפשר לטור כולם, ודוחק לומר דסיפא איירי
דוקא ברשות היחיד, [ומשיצ"ש צו דעת להשאל
גם צינן, כדאיתא בתוספתא הובאה בר"ש פ"ג
דטהרות מ"ז], וגם העיר במ"א זכ"ס פ"ד מ"ד
שיש כאן לדון משום כל הטומאות כשעת מציאתן
ואם ניעור והוא עדיין לרוחצן למה טמאים.

ובראיה דהחמירו חכמים בספק מדרס, משום
דטובא ספיקות של חסרון ידיעה ישנן
במדרס ככל הני דזכ"ס פ"ג מ"א ומ"ב, ועל כרחק
להחמיר בהו, דחסרון ידיעה לאו ספק הוא, והלכך
כל מאורע מקוים שיש להסתפק צו במדרס
החמירו חכמים, [ועיין נדה ז' א' ברש"י ותו'
ובזכ"ס פ"ג מ"ב בר"ש א"ס החמירו גם לחולין
שנעשו על טהרת תרומה], ואמנם היה אפשר
להוציא מן הכלל צינן ספק נהפך, ולדונו כמו
בספק א"ס דרס זכ"ס על בגדיו דטהורים דתנן פ"ה
דטהרות מ"ז, ואשמועינן התנא דישן ספק נהפך
דיינין ליה כמאורע הגורם ספק, כמו ישבו
בספינה וכיו"צ ומחמירין, ועי' בספר מרן זללה"ה
זכ"ס ס"ג ס"ק י"א שכתב על דברי התו' שהוא
גזירת חכמים, ואפשר דכונתו כמש"כ, ועי"ש
סק"ד. (זכ"ס ס"ג סק"ד).

תוד"ה ה"ג ול"ג ר"ש לטעמיה כו' ומפרש
טעמא תולה בצ"ד אנוס הוא, עי' מש"כ
בזה בהוריות ג' ב', ועי"ש ב' א'.

תוד"ה אר"ז דהא מייתי ר"א דעבודתו כשירה
משמע דאפי' פסולא דרבנן ליכא א"כ
לענין שבת נמי מנלן שיש צו איסורא דרבנן כו',
ז"ע דהא גם רב אשי לא סבירא ליה דשרי

מטהרינן, ובסוגיין משמע דמספק מטמאין דהא
פרכין ליהוי כוז המתהפך, ולשון רש"י דכולהו
הוו כל חדא וחדא מסייע ואין צו ממש, ול"ע.

מש"כ תו' דר"ש מטהר משום דצעי שיהא רוב
הזכ"ס נישא על כל אחד, כונתם כמש"כ
דס"ל דגם באינה יכולה לעמוד על ג' לא חשיב
כל אחד מהארבע כנושא רובו, וחכמים סברי
דכה"ג כנושא כל אחד רובו חשיב, אבל מודים
חכמים דצעי רובו, וברש"ש נתקשה בזה, ועי' תו'
הרא"ש.

— נמצאו בזה עוד דברים בספר זכ"ס —

שם היה יושב ע"ג המטה וד' טליות תחת ארבע
רגלי המטה טמאות מפני שאינה יכולה
לעמוד על שלש כו', יעוי' בר"ש זכ"ס פ"ד מ"ז
שפירש דצוה אינו יכול וזה אינו יכול חשיבין לכל
חד כעציד כולי מעשה, אבל אחתי קשה נהי דלענין
שבת שפיר הוי מלאכת מחשבת כהאי גוונא, ובהכי
חייביה רחמנא ולא ממעטינן שנים שעשו בכהאי
גוונא, אבל הכא הרי צעינן שיהא רוב הזכ"ס נישא
עליו וליכא, ואפשר דכיון דא"ס תשמיט רגל אחת
הרי הזכ"ס יכול הלכך חזינן לכל רגל כאילו נושאת
רובו, וכן הטלית שתחתיה, משא"כ כשיכול לעמוד
על שלש הרי ליתא לסבירא זו, שהרי א"ס תשמיט
רגל לא יכול, והלכך כולם משותפים ואין שום רגל
נושאת רובו, ולפי זה ביכולה לעמוד על שלש, הרי
בהחלט שאין שום רגל נושאת רובו אלא רביע ולכך
הטליתות טהורות, ול"ע בלשון הרמב"ם פ"ז
ממטמאי מו"מ ה"ו שכתב לשון זה היה רוכב ע"ג
בהמה וד' משכבות תחת ארבע רגליה כולן טהורות
מפני שהבהמה יכולה לעמוד על שלש ונמצאת
הרביעית מסייע ומסייע אין צו ממש והואיל וכל
אחת ראויה להיות מסייע ואין אנו יודעים איזה
יד ואיזה רגל היא שלא היתה נשענת עליה הרי
לא הוחזקה טומאה באחת מהן ולפיכך כולן
טהורות כו' עכ"ל, ומשמע כאילו יש כאן רגלים
שכל אחת נושאת רובה, והרי בפשוטו אין שום
אחת נושאת אלא רביע במוחלט, גם הטעם שכתב
ז"ל ז"ע דא"ס ידעינן שיש כאן שלש שראויים
לטמא, אמאי מועילה אחת לטהר כולן, הרי גם
בספק מטמאין כדחזינן צינן במ"ד, אח"כ ראיתי
למרן זללה"ה בזכ"ס ס"ג ס"ק י"ב שכתב דלרין

שם רואין כל שאילו ינטל הכלי ותינטל האבן יכול לעמוד על רגלו אחת כו', כל אדם יכול לעמוד על רגל אחת כמבואר חולין כ"ד ב', ויש לפרש דבא למעוטי אם רגליו מרוחקות זו מזו דאז אינו יכול לעמוד על אחת כמבואר זבים פ"ד מ"ד, או דלפעמים עיקר משענתו על רגל אחת וכמ"ש מהר"ם שם. (זבים ס"ג סק"ה).

שם קיבל צימין ושמאל מסייעתו עבודתו כשירה כו' לאו משום דאמרינן מסייע אין זו ממש ש"מ, לפי זה יש לפרש דאיידי בשיכול צימין לחוד דהו"ל זה יכול וזה אינו יכול, אבל אם אינו יכול בלא סיוע השמאל יהיה פסול, דהא עד כאן לא דיינינן במסייע אלא כשאפשר בלעדו.

ע"י במג"א סי' קפ"ג סק"ו וצ"הגר"א שם דפירשו דסיוע השמאל בכהן היינו שגם השמאל תחזיק את הכלי, ומה למדו דגם מה שאמרו ברכות נ"א א' שמאל מהו שחסייע לימין דהיינו שגם תחזיק את הכוס, אבל לתמוך יד ימין ציד שמאל שרי, ומשמע דהכא פשיטא להו דלא שייך לפרושי סיוע השמאל בתמיכת הימין, דא"כ לא דמי לכל הני מסייע דלעיל, ואף לדעת הטור שם דבכוס גם לתמוך ציד ימין לא שרי, מ"מ הכא לאו ביה איירי, ולפי זה יש לעי' מה הדין בקבלה לתמוך יד ימין ציד שמאל כשאינו יכול בלא זה, וצ"ע.

שם אמר מר זה יכול וזה יכול ר"מ מחייב איבעיא להו בעינן שיעור לזה כו', במה שדקדקו בזה אמאי נקט לה אליבא דר"מ, י"ל דרישא דברייתא נקטו וכאילו הו' קמני ר"מ מחייב כו' וקאי נמי אזה אינו יכול וזה אינו יכול, גם י"ל דאיכא רבותא טפי לומר דגם בזה יכול וזה יכול סגי בשיעור אחד לתרויהו, דבשלמא בזה אינו יכול וזה אינו יכול הרי צורת המלאכה בשנים ושפיר סגי בשיעור אחד לשניהם, וכמו שהזכירו תו' סברא זו, אבל בזה יכול וזה יכול היה מקום לומר דהשיתוף גורע מכל אחד ולא יהא סגי בשיעור אחד לשניהם, קמ"ל דגם בזה איכא למיבעיא ופליגי ר"ח ור"ה. לבאור זה בזה אינו יכול וזה אינו יכול גם כשאחד מהם לאו צר חיובא, יש לחייב לאידך, לא מייבעיא בשיעור לכל אחד ואחד אלא גם בשיעור אחד לשניהם, דכיון דכשניהם בני חיובא חייבים שניהם הרי כשאחד צר חיובא יש לחייבו, וכש"כ

לכתחלה לעמוד ברגלו אחת על הכלי, ורק בדיעבד לא פסל, וא"כ לענין שבת שפיר אסור לכתחלה, גם יש לחלק דהתם עמיץ ופתח בלא סיוע אחר, וכה"ג י"ל דגרע דעוסק לבדו במלאכה אסורה, אף שאינו אלא בגדר מסייע, ועי' בהגהות הגר"מ הלוי ז"ל.

בא"ד ומשני דאין זו ממש אפילו לענין זה, עי' בסימן כ"א סק"ב.

צ"ג ב' רי"א הקוס מטמא כו', גם קוס וגם חמור יכולים לעמוד על כל שלש מן הארבע, ואפ"ה ס"ל לר' יוסי [לגירסא שבזין] דבעומד על ארבע טלימות הרי בקוס השתים שחת רגליו טמאות וצחמור שחת ידיו טמאות, והטעם משום דכיון דבאינו יכול לעמוד על שלש חשבינן לכל אחד מהארבע כנושא רובו, הלכך ס"ל דרגלי הקוס וידי החמור שהם העיקריים, הרי הם חשובים כנושאים רובו גם בזמן שיכול לעמוד על שלש, ורק הטלימות שחת ידי הקוס ורגלי החמור טהורים. — מש"פ רש"י דרישא דמתני' דלא כר' יוסי, אמנם כן דר"י לפלוגי ארישא אחי, אבל משמע דרק אקוס וחמור פליגי, אבל בהמה כגון שור י"ל דמודה לת"ק, וצ"ע אם גם כונת רש"י כן.

שם רואין כל שאילו ינטל הכלי ותינטל האבן יכול לעמוד על רגלו אחת עבודתו כשירה כו', כל אדם יכול לעמוד על רגל אחת, וע"כ יש לפרש דלר"ך שיהא עיקר משענתו על הרגל שעל הרצפה, וכמו באידך ברייתא בקיבל צימין ושמאל מסייעתו, וכמש"כ לעיל בכל זה יכול וזה אינו יכול, ואפשר דשיעורו שאם ינטל הכלי בפתאומיות ישאר על עמדו.

— נמצאו בזה עוד דברים בספר זבים —

שם רי"א הקוס מטמא כו', פרש"י דלר' יוסי טלית אחת אחת אחת מרגליו של הקוס [לגירסא דזבים] טמאה, ואע"ג שאם תנטל הרגל לא יפול, דכללל הוא דיכולה לעמוד על שלש בכל בהמה, ולכו"ע בעי שיהא נישא רוב הזב על המשכב, וע"כ כמש"כ לעיל א' דלא מיעט הכתוב אלא מקצת הזב על המשכב כמו נתן ידו או רגלו, אבל כשכל הזב על המשכב אף שר"ך סיוע של רגלים נוספות מ"מ בכל רגל קרינא בה שרוב הזב על הרגל.

רובו של זב, אלא הנושא רגליו וידיו וכיו"ב, ולא כשהזב נישא כולו ע"י שנים, וכמש"כ לעיל. — ועי' מש"כ בצ"ק ק"ח א'.

שם תני תנא קמיה דר"נ שנים שהוציאו קנה של גרדי כו', וע"כ איירי בקנה כד דזה אינו יכול וזה אינו יכול מדפטר ר"ש כמ"ש תו', וצ"ע כיצד נקט לה בסתמא בקנה שהוא כרגיל קל, ושמא אין רגילות לנושאו אלא בנגיעה בקצהו שאין עליו אריג, ובכה"ג הו"ל זה אינו יכול וזה אינו יכול כמ"ש תו' לעיל.

מתני' המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי כו', נראה דאם הוציא כלי להוציא זה פחות מכשיעור אוכלין דחייב על הוצאת הכלי, דמלאכה הנריכה לגופה היא, ואין הכלי טפל לאוכלין שאינם בתוכה. — ועי' בתו' שאנן [הנדפס בתו' הרא"ש] י"ב א' שכתבו דמוציא מטה להוציא עליה מת חשיבא הוצאת המטה מלאכה שאינה נריכה לגופה, ועי' ציראים סי' רע"ד.

שם שהכלי טפלה לו, עי' מש"כ לעיל נ"ו א' בחילוק שבין בגדים לכלי.

שם שהמטה טפלה לו, עי' בסמך י"א סק"ד.

גמ' ש"מ אוכל שני זיתי חלב כו', עי' בכריתות ס"ג ס"ק ט"ו בדברי הרשב"א כאן.

צ"ד א' המוציא בהמה חיה ועוף לרשות הרבים בין חיין ובין שחוטין חייב כו', יש לדקדק למאי איצטריך למיתני שחוטין, ואפשר דבא לומר דאפי' נושאן חיין כדרך שנושאן שחוטין נמי פטור לר"ג, ולא חשבינן להו ככפותין אע"ג שאוחזן בחוזק. — הא דנקט בין חיין ובין שחוטין, אע"ג דבעלמא רגילות למינקט הפשוט תחלה, משום דתחלת יצירתן חיין.

שם שהחי נושא את עצמו, עי' בתו' ובתו' הרא"ש, ונראה דהענין דחי קליל ממת כדאמר גיטין נ"ו א', והרי החלק הזה חשיב שהחי נושא את עצמו, וכיון דלא יתכן שהנושא את החי ישאנו בלא שיתוף זה של החי, הלכך אין זו הוצאה רגילה של שנים לדונו בזה יכול וזה אינו יכול, או בזה אינו יכול וזה אינו יכול, ומ"מ עיקר הענין לא בקלות המשא, אלא דחי הנישא נחשב כשותף בהוצאה, והיינו דמודה בכפות, דאינו כמשתתף, אע"ג דקלילא דחי איכא

כשאחד שוגג ואחד מזיד, דהשוגג חייב בקרבן, וכש"כ בזה יכול וזה יכול לר"מ דמחייב, וצ"ע בצ"ז, ובמכות כ"א ב' כתב הגרע"א ז"ל דבחורש צבהמה דהוא והצבהמה מוליכין המחרשה אמאי לא הוי כשנים שעשו מלאכה וזה אינו יכול וזה אינו יכול, וצ"ע כונתו ז"ל דהא בזה אינו יכול וזה אינו יכול שפיר חייבין, ושמא לר"ש פריך וס"ל דגם ממלקות פטור, וצ"ע, אבל אין נראה לומר דס"ל דכשאחד לאו בר חיובא פטור גם השני.

שם ואמאי ליבעי שיעור זיבה לזה ושיעור זיבה לזה כו', פרש"י שיצטרכו להיות ד' זבים, ויש לעי' דגם בד' זבים כל רגל נושאת רבע מכל זב ואין כאן רגל הנושאת רובו של זב, וכן יש לשאול בשנים שנעלו והיו שם שני זבאים דנקטו בתו' דחשיב שיעור לכל אחד ואחד, דה"נ י"ל דכל זבי נדוהו ביחד, וגמלא דכל אחד נד שני תחאי זבי, ולא דמי לשני גרוגרות דהתם ע"כ כל אחד הוציא גרוגרת, ובגמ' אפשר לפרש דפריך לביבעי שיעור זיבה לזה ושיעור זיבה לזה, וממילא יהיו פטורים גם בד' זבים, אלא דאם פלוגתתם גם בזה אינו יכול וזה אינו יכול תשאר קושית תו' דמאן דבעי שיעור לכל אחד ואחד איך יתרח למתני' דזבי, וי"ל דהא באמת איכא סברא לומר דשיעור אחד לכולן, והלכך אף מאן דלית ליה סברא זו מ"מ בדאיכא שיעור לכל אחד ואחד שפיר דיינינן לחייב לתרוייהו כאילו הם משותפים להחשב כיש צו שיעור לכל אחד ואחד.

יש לעי' הוציאו יחד כגרוגרת אוכלין וחטה שאחד מהן הנגיעה לרפואה, אם חשבו כשיעור לכל אחד ואחד, או"ד בעי שיהא לתרוייהו שיעור לכל אחד ואחד.

שם אמר רבינא אף אנו נמי תנינא השותפין שגבזו וטבחו חייבין ואמאי ליבעי שיעור טביחה לזה כו', לכאורה יש מקום לחלק דשאני טביחה דאין משלמין אלא פעם אחד ד' וה' בין שניהם, וגם דנתרבה שליח לדבר עבירה לענין טביחה כדאמר צ"ק ע"א א', ובאמת לא נזכר בגמ' מה יענה מאן דס"ל שיעור לכל אחד ואחד לכל הני סיעתא לאידך דמיייתין, ובשלמא בצבי כתבו תו' דיפרש בשני זבאים אבל אינך קשה, ולמש"כ י"ל דהיינו דס"ל דמטביחה ליכא סיעתא, ומההיא דזב י"ל דס"ל דלא ממעטינן מקרא דהוא דבעינן שישא

הזרעת וגו', אם הכונה רק שלא יעשה פעולה המטהרת, או דגם פעולה שקרוב הדבר שח"כ תטהר מעצמה נמי בכלל האיסור, ולפי זה הא דמיייתי רב ששת מנא אמינא לה מחזי זית מכזית ומחאה, הוא דחזיין דלא חיישין להעמיד הטומאה על שיעור מצומצם, אלמא דלא חיישין שמא יצטמצם, ודכוותה הכא לא חיישין שמא תתלש שערה מהשנים הנותרות. — עי' מש"כ בנגעים ס"ה ס"ק י"ב בחולש אחת משלש אם קנסוהו שלא נטהר.

שם דתנן וכן כזית מן המת וכזית מן הנבלה חייב הא חזי זית פטור והתניא חזי זית חייב כו', בפשוטו מחני' דאשמועינן דשיעור החשוב מציניעין כמוהו זמנא ונבלה ושרץ הוא כשיעור טומאתו, וזין במוציאין מן הבית וזין במכניסין לבית, או מוציאין מן החצר לרשות הרבים, או שמעבירין ד"א ברשות הרבים, בכל אלו הוא חייב בשיעור טומאתו דהיינו כזית מן המת והנבלה וכעדשה מן השרץ, וכ"ה לשון הרמב"ם בפ"ח מה' שבת הי"ח המת והנבלה והשרץ כשיעור טומאתו כך שיעור הוצאתו מת הנבלה כזית ושרץ כעדשה, ברם יש מקום להסתפק אם שיעור זה רק לר"י דמחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה, והלכך כשמוציאין שלא יטמאו חייב, ונקבע שיעור זה לכל ההוצאות שמסלק את הטומאה ממקומה, אבל לר"ש דסילוק הטומאה לא חשיבא הוצאה דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, תו י"ל דאף במוציאה לגופה אין השיעור בכדי טומאתה, והמוציא נבלה לכלב לא יהא שיעורה בכזית לר"ש, וי"ע.

הא דדייקין ממתני' דחזי זית פטור, הוא כפשוטו דהא היינו דאשמועינן מתניתין דשיעורו בכזית, והא דתניא חזי זית חייב, נראה דלא מיתוקמא אלא בחזי זית מן המת וצמוציא מן הבית, דכיון דכל הבית טמא באהל, שפיר חשיבא הוצאת פחות מכזית נמי דבר שמציניעין כמוהו כיון שהוצאתו גורמת טהרה לכל הבית, אבל בחזי זית מן הנבלה או צמוציא חזי זית מן המת מחזר לרשות הרבים, כיון שאין מטמאין באהל, הרי הוצאתו אינה גורמת טהרה, דאי משום שהנשאר הוא פחות מכזית, הרי גם עד שלא הוציא כיון שהפריד הפחות מכזית מן הכזית כבר נטהר, שהנשאר הוא פחות מכזית, ואם יש נוגע וחזר

בכפות כבאינו כפות. — ונראה דזין לרצנן וזין לר"ג גם הנישא שותף לאיסור ההוצאה, והלכך אסור לאדם להיות נישא ע"י עכו"מ, וכן ע"ג בהמה גם בלא איסור דאין רוכבין.

בדברי הרמב"ן והרשב"א בביבוי פתילה וגחלים דחשיבא מלאכה שאינה צריכה לגופה, עיין מש"כ בסימן ל"ו סק"ב.

תוד"ה אבל ושמא ההוא דצפ' נוטל איירי בתינוק בן יומו, לכאורה יש לחשבו ככפות דמודה ר"ג, ועי' ברמב"ן קמ"א ב' בזה.

תוד"ה ר"ש דה"נ סגי ליה אי יתיב בחד דוכתא, ז"ע דאטו אדם ההולך שלא לרצונו ממקום למקום וכליו עליו מי לא חשיב כמוציאם לגופן, בדברים ששימושם לגופן.

צ"ד ב' מ"ד עד דאיכא לגופו ולגופה כגון מר לעשות לו טם ולחפור ס"ת להגיה ולקרות בו קמ"ל, בפשוטו מתפרש דס"ד דאם הוציא מר לעשות לו טם פטור, וכן אם הוציא מר לחפור בו פטור, ובהנטרף שניהם חייב, והדבר תימא מהיכי תיתי נימא כן, והיכן מצאנו במשכן כה"ג, ומה ענין צנירוף שני הדברים, והנה בכל מלאכת הוצאה שצמסכן היה הענין להעביר הקרשים והכלים ממקום למקום, וכן הצאת הזהב והכסף ושאר הדברים למלאכת המשכן, וע"כ דלורך זה חשיב כלגופו ולגופה, וא"כ ז"ל דלעשות לו טם גרע משום שדעתו להחזירו אחר התיקון, וכן את הס"ת אחר ההגהה, אבל מה יתרון לזה הא דיחפור בו ויקרא בו, וצפיר"ח הנדמ"ח איתא מ"ד עד דאיכא לגופה כגון מר לעשות לו טם וס"ת להגיה, ומשמע דמפרש דהא פשיטא דמר לעשות לו טם חשיב לגופה וכן ס"ת להגיה, וחייב, ומתפרש דס"ד עד דאיתא נמי לגופה, כלומר דלא סגי במר לחפור שאינו אלא הכשר לדבר אחר, וכן ס"ת לקרות בו, ובעינן מר לעשות לו טם וס"ת להגיה וצוה לצד חייב, ולפי זה לא ס"ד כלל שיטרכו שני הדברים, וי"ע, שו"ר צמהרש"ל שהגיה בגמ' כגירסת ר"ח.

שם התולש סימני טומאה כו', עי' בנגעים ס"ה סק"ט בטיהר עצמו לזמן אם עובר בל"ת.

שם אחת משלש רנ"א חייב רש"א פטור כו', לכאורה פלוגתאם בקרא דהשמר בנגע

ונוגע, הרי גם עכשיו שהוציאו אם יגע בשניהם כאחד יטמא, והרמב"ם שם הי"ט סתם דהוציא פחות מכזית מכזית חייב, ולא פירש דהיינו דוקא בזכית מן המת וזכית, לפי שלא נתפרש בגמ' אבל ע"כ זהבי מיתוקמא, והראוני במנחת צדק סי' ע"ג שכבר עמד על דברי הרמב"ם בזה עיי"ש.

ברם הא דדייק ר"ש מממני' דחזי זית מכזית ומחצה פטור צריך ישוב היכי משמע, דהא בפשוטו ליכא למישמע אלא דהוציא חזי זית פטור וכמ"ש תו', ומש"כ שזה פשיטא, אין בזה קושיא דהא ממני' עיקר חידושא אחי לאשמועינן דבזכית חייב, וממילא שמעינן דבפחות מכזית פטור, וז"ל דס"ל לר"ש דאם איתא דמשכח"ל חיובא דהוציא פחות מכזית ועדיין נשאר כזית, היה ראוי לשנותו, וז"ע, ועי' מהרש"א.

שם חנא הנוטל מלא פי הזוג בשבת חייב, מהא דבמלקט לבנות חייב באחת, חזינן דשיעור דשחים הוא בחשיבות התיקון, ולפי זה נטל שיעור אחת מראשו של ראובן ושיעור אחת מראשו של שמעון אין מנטרפין, וכש"כ בשערה אחת שגזו חזיה וחזר וגזו חזיה הנשאר, דהא אין כאן תיקון של גזית שתי שערות, ויש להסתפק באדם אחד אם מנטרפין אחת בראשו ואחת בזקנו או בגופו. שם והתניא ולקרחא שמים אימא וכן לקרחא שמים, שמים דקרחא היינו מקום שיעור שתי שערות דיד, וכמס"כ במכות כ' ב', ובראש י"ש שם הרבה שערות בשטח הזה וצריך שיתלוש כולם, ואילו לענין שבת שיעורו שתי שערות ממש כפי שהם, ומה"ט באמת לא שנה התנא וכן לקרחא שמים דלא דמי שמים הללו לשמים דשבת, אלא דמ"מ מלשון התנא ולקרחא שמים משמע קצת דמלא פי הזוג אינו שמים, וע"ז אמרינן דאדרבה אימא וכן לקרחא השיעור בשמים, ולכך שנאו התנא בכאן משום דשניהם שיעורם בשתי שערות אע"ג דזה בשטח וזה בשערות.

כל זה כתבנו לפי מה שהיה נראה בסוגיית הגמ', אבל בלשון הטור והשו"ע סי' ק"פ מצאנו דהתלוש שתי שערות חייב משום קרחא, למ"ד כשתי שערות, ולא צעין מקום שתי שערות כשיעורן בנגעים, אלא כמו דבשבת חייב בנטל שתי שערות כמו"כ לענין קרחא, ומשמע דלא צעין שמהא הקרחא ניכרת, ומה שאמרו צירושלמי

קדושין שזהירו לנשים שלא יתלשו שערן שמה יצאו לידי קרחא, ז"ל דאחיא כמ"ד דשיעור קרחא כגרים, אבל עדיין קשה דהא כתב בזהגר"א ציו"ד שם וכן הציא שם הגרע"א ז"ל בשם הפר"ח דאף שיעור אחת אסור לתלוש מדין חזי שיעור, וא"כ מאי קאמר שמה יצאו לידי קרחא תיפ"ל דח"ש אסור מן התורה, ושמה להגדיל החשש קאמר, א"נ שלא ימשכו השערות שמה יתלשו.

בדין אם חייבין על שתי שערות בגומא אחת, עי' מש"כ בפרה ס"א סק"ו.

שם רא"א אחת, ר"ל דחייב באחת, אבל בשיעור דמלא פי הזוג לא פליג, דבמציאות לא שייך למיפלג.

שם ומודים חכמים לר"א במלקט לבנות מתוך שחורות שאפי' אחת חייב, לשון זה מוכיח שיש שערות לבנות והוא מוציא אחת מהם, וסגי בזה לחיבו אע"ג שעדיין נשארו שערות לבנות, דמ"מ חשיב תיקון, וכן לענין איסור בחול, וכן מצאנו להדיא בלשון הרמב"ם פ"ב מהלכות עבודת כוכבים ה"י, וכן בראב"ד שם, אלא שכתב שאין לוקין על זה שלא אמרו אלא אסור, נראה כוננו ז"ל דאף בליקט כולן אינו אלא אסור מדרבנן, ובתרא הכי הוסיף דאף אם היה דאורייתא, אינו שייך באחת שעדיין אינו נתקן בזה, ועי' בזה"ל סי' ש"מ ס"א שדן בזה. (מכות כ' ב').

שם תניא רשב"א נפורן שפירש רובה וליציין שפרשו רובן ציד מותר בכלי חייב חטאת כו' אר"י הלכה כרשב"א, בפשוטו מתפרש דהלכה כרשב"א גם בשריותא דציד וגם בחיוב חטאת דבכלי, ולדעת תו' דאין חיוב נטילת צפרניו אלא לר"י דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, א"כ יש כאן גמ' ערוכה דהלכה כר"י, אבל הרמב"ן לק' ק"ו כתב דגם לר"ש חייבין בצפרנים ושער דחשיב צריכה לגופה, וכן הציא במג"א סו"ס ש"ג בשם הריצ"ש, ולדידהו שפיר אפשר לקיים הלכה כר"ש, ועי' בזהגר"א ר"ס ש"מ שכתב דמסוגיין משמע דהלכה כר"י במלאכה שאינה צריכה לגופה. — רהיטת הדברים דליציין וצפרנים כי הדדי נינהו, וא"כ תרוייהו משום גזוז, וכ"מ ברמב"ם פ"ט מה' שבת ה"ח ט', ולכאורה ליציין הם חלק מן האדם שפירשו קצת, ואינם דברים הגדלים ע"מ לקוללן דומיא דצפרנים ושער, ואטו החותך אצבע של אדם

עליה, עי' רמב"ן, מתפרש דבחולצ פליגי אי יש
דישה שלא בגדולי קרקע וצפולוגתא דר"י ורבנן
לעיל ע"ה א', כמו שהזכיר הרמב"ן, אבל במחצן
ומגבן לא נתפרש במאי פליגי, ובחדושים שע"ש
הר"ן כתב דסברי רבנן אין דרך ברירה צדק ואין
דרך צנין צדק, ואין דרך צנין צדק מוצן צפשוטו
ללא עדיף מכילס דאין בהם צנין וסמירה, אבל
ברירה לכאורה דרך ברירה צדק, צין אם מחצן
הוא לעשות גבינה כפרש"י, וצין אם הוא לעשות
חמאה כפירוש הערוך, תרוייהו יש לחשוב כדרך
ברירה, וצ"ל דמכל מקום לא דמי לברירה
דחבואה וסממנין. (סכ"ח ס"ק י"ד וע"ש).

שם הויד ציו"ט לוקה ארבעים, בענין מלאכות
אוכל נפש המותרות ציו"ט, ודברי הרשב"א
בסוגיין, נחבאר צביה כ"ג ב'.

שם אמר להו משום חולצ כו', נראה דהוי סבירא
ליה דכולהו מדרבנן נינהו, והיינו דאחד להו,
והא דאחד להו ליה רבך קטיל קני באגמא הוי,
משום דמכל מקום הוה ליה לפרושי מ"ט גזרו
בהו רבנן, ולפי זה צ"ל דלאו אצרייתא שאלוהו,
דהא בצרייתא קתני דחייב חטאת, ולדעת הרמב"ן
דרבנן פליגי, אפשר דאחד להו לטעמייהו דרבנן.

שם מחצן חייב משום צורר, עי' בסימן י"ד סק"י
אם גם לר"א דחולין חייב, ומה צין מחצן
לסוחט. ועי' מש"כ לקמן קל"ח א' בזה.

שם מגבן חייב משום צונה, נחבאר בסימן י"ח
סק"ח.

שם מ"ט דר"א דכתיב ויטבול אותה זיערת הדבש
כו', לכאורה מוכח מיינה רק דהרודה את
הדבש חייב משום עוקר דבר מגידולו, דהא אף
דקרא הוא, מ"מ ע"כ למלא מקורו בהלכות שבת,
דאין להוסיף על ל"ט מלאכות, ויש לפרש דהוא
תולדה דקולר דחשיב כעוקר דבר מגידולו, וכ"ה
ברמב"ן, ואשכחן עוקר דבר מגידולו שלא במחצן
לקרקע צרור שעלו צו עשבים פ"א ב', ובכשותא
מהיזמי והיגי ק"ז ב', ובפיטרא מאונא דחצבא ק"ח
א', וה"נ הרודה חלות דבש מן הכוורת, ולפי זה
מדיליף מזה נמי דאינה מקבלת טומאה במקומה,
דהיינו שהדבש אינו מקבל טומאה, לכאורה יש
ללמוד מזה לדין דעשבים שצורר וכשותא דהיזמי
והיגי ופיטרא מאונא דחצבא דנמי אינם מקבלים
טומאה, דהא עד כאן לא פליגי רבנן עליה דר"א

יתחייב משום גזוז, וטפי היה ראוי לחייב משום
עוקר דבר מגידולו, דומיא דפיטרא מאונא דחצבא
לקמן ק"ח א', וצ"ל דכיון דהדבר זהוה שפורשין
צנין וחולשין אותם, הרי הם כדין צפרנים ושער.
שם אמר רבצ"ח אר"י והוא שפירשו כלפי מעלה
ומנערו אותם, עי' רש"י ותו', וכמדומה
שאין הדבר זהוה שיפרוש צין מנד הגוף וישאר
מחוצר לצד חוץ, כי כל הצנין חיצורן לצד הגוף,
ולפינו ברש"י לצד הצפורן התחילו לפרוש דקא
מנערו ליה טפי, והנה משמע דמשום נערה התירו
וכ"ה ברמב"ם שם, וא"כ בצפורן שפירש יש לפרש
נמי שמנערו, וכמדומה ללא משכח"ל בצפורן
שמנערו אלא כשעומד להתלש חלק מן הצפורן
שמחוצר בצער שתחתיו, ולפי זה אם דברי רש"י
הללו על צפורן נאמרו הרי מתפרש שהתחיל
לפרוש לצד הצפורן היינו כלפי הגוף ששם הצפורן
מחוצרת לצער, והר"ז כפירוש תו', וגם אם על
צנין הדברים אמורים כמדומה דהצנין המנערים
בתנועתם הם אלו שצנף הצפרנים צין צער לצפורן,
וגם הם אם מתחילים לפרוש ולנער הוא צפרישתם
לצד הגוף צין הצפורן לצער, ולהאמור דקתם צנין
וצפרנים חיצורן לצד הגוף, יתכן לפרש דהא דאמר
והוא שפרשו כלפי מעלה ומנערו אותם, ללא צא
למעט פרשו כלפי מטה שאינו זהוה, אלא עיקרו
לומר דצנין שיהיו מנערו אותם, ונקט כפי ההוה
שפרשו כלפי מעלה ומנערין אותם, וכ"מ ברמב"ם
שם שכתב אם פירשו כלפי מעלה ומנערו אותם
מותר ליטול אותן צידו כו' ואם אינן מנערו
אותם אפי' ציד אסור, הנה לא סיים דאם לא
פירשו כלפי מעלה דאפילו מנערו אותם אסור,
ומשמע דמפרש דעיקרו לומר דמנערו אותם, א"כ
נקט שפירשו כלפי מעלה משום צפורן שאם
פירשה כלפי מטה כלומר שאין עומד להתלש מן
המחוצר לצער, אסור דצוה ליכא נער, ועי' בטור
סי' שכ"ח דנקט דעת רש"י דכל כלפי מעלה
מנערו אותם, ולדעת הרמב"ם הם צ' ענינים,
עי"ש, ולמש"כ נראה דלדעת הרמב"ם העיקר תלוי
בנער, ועדיין צ"ע בכ"ז.

צ"ה א' גודלת ופוקסת משום צונה, נחבאר
בסי' י"ח סק"ח.

שם ת"ר החולצ והמחצן והמגבן כו', לדעת
הסוברים דכולהו ר"א היא ופליגי רבנן

ובר"ן ר"פ אין זיין זידד דאפשר דלא קאי ארודה
ול"ע]. (צ"ה כ"ג ז' וע"ש עוד).

בא"ד ומיהו תימה לר"י כו' א"כ נפל ביתו כו',
עי' מש"כ בצ"ה י"ז א' בסוגיא דמתוך
סק"ו צדעת הרמז"ס דלא אמרינן מתוך צדונה.

צ"ה ב' בעא מיניה ההוא סבא מר"ז שורש
כנגד נקב מ"ל אר"ש כו' השתא
שורש כנגד נקב כו', מפרש"י ותו' משמע דההוא
סבא נמי פירש טעמא דר"ז משום שנחצטל
מתורת כלי, ולפי זה נריך לפרש דההוא סבא הוא
ס"ל דטעמא דר"ש משום דחיבור שע"י הנקב
לאו חיבור גמור הוא, והוי מספקא ליה דשמא
בשורש כנגד הנקב מודה ר"ש דחשיב חיבור גמור,
והיינו דקשיא ליה דלפי זה אין מקום להקל אם
נחצטל מתורת כלי דסו"ס אין כאן חיבור אלא
דרך הנקב, וכיון דאמר ר"ז דמודה ר"ש צניקב
צכדי טהרתו א"כ ע"כ ס"ל דאף ר"ש מודה
דחיבור שע"י הנקב חיבור מעליא הוא, אלא דכיון
שהעיקר בתוך כלי אינו מתצטל בחיבור כזה, ולכך
צניקב צכדי טהרתו צטל ממנו שם כלי מודה,
ולפי זה אין מקום כלל למיעיב בשורש כנגד נקב
כיון דאף בשורש שלא כנגד נקב חשיב חיבור
מספיק, אלא דטעמיה דר"ש משום שאין הכלי
מתצטל, וזוהו אין חילוק בין שורש כנגד נקב או
לא, ולשון השתא שורש כנגד נקב כו' הכי מתפרש
דבעינא מינך אם שורש כנגד נקב חשיב חיבור
ולא אמרת לי ולא מידי והשתא חזינא דפשיטא
לך דאפי' שורש שלא כנגד נקב חשיב חיבור, ולשון
ולא אמרת לי ולא מידי א"ש לפי זה, דה"ק לא
אמרת לי שאין מקום להסתפק בזה, אבל לפי זה
לא נחחדש צדברי אצ"י כלום ליישב קושיתיה
דההוא סבא.

ומיהו מפרש"י משמע דהא דקאמר ניקב צכדי
טהרתו מיבעיא היינו שהיה ראוי להסתפק
בזה, ומשמע דנידון שורש כנגד נקב ונידון ניקב
צכדי טהרתו שייכי גבי הדדי, אלא דשורש כנגד
נקב קרוב יותר להחשב כמחזור, אבל בתו' כתובות
נ"ג א' הציאו בשם ר"ח לפרש דניקב צכדי
טהרתו מיבעיא היינו שאין ראוי להסתפק בו,
ובר"ח הנדמ"ח לפנינו כתוב שורש כנגד הנקב
בעאי מינך ולא פשטת לי לפטורא, ואם אין כאן
ט"ס הר"ז מוכיח כמש"פ, דלמאי דקאמר מודה

אלא משום דלא משמע להו דרשא דיערת הדבש
למילף מינה דהדבש כמחזור, [וברש"י צפירוש נ"ך
משמע דס"ל דרבנן מפרשי יערת הדבש דבש של
קנים עי"ש], אבל אם הוי ילפי דהדבש כמחזור
היה הדבר מועיל לחייב הרודה, ושלא יתטמא
הדבש קודם רדייה, וא"כ צעשצים שצטרור וכשותא
דהיזמי והיגי ופיטרא מאונא דחצבא דמודו חכמים
דדינס כמחזור והתולשם חייב, ראוי לומר שאינם
מתטמאים עד שלא תלשן.

ברם יש לשאול אם איתא דחיובא דרודה לר"א
הוא מעין חיובא דפיטרא מאונא דחצבא,
א"כ מנ"ל דדינה כקרקע להיות נקנה בכסף ושטר
וחזקה ולקנות אגבה מטלטלין ולכתוב עליה
פרוצול, הרי צפיטרא מאונא דחצבא וכשותא
דהיזמי והיגי וצטרור שעלו בו עשצים, לא נימא
דקונין אגבן מטלטלין וכותבין עליהם פרוצול,
וע"כ נ"ל דס"ל לר"א דאין לחשוב את הדבש
כמחזור אלא כנידון את הכוורת כקרקע, דלא דמי
לפיטרא ואינך שהחצבא וההיזמי והצטרור מנמיחין
את הגידולין, וכיון שכן תו לית לן מהיכן לומר
דפיטרא וכשותא ועשצים לא יתטמאו, דשאני דבש
שצכוורת שהכוורת כקרקע. (עוקזין ס"ה סק"ט).

שם הרואה לרבץ את ביתו כו', עי' בסימן ט"ו
ס"ק י"א אם יש איסור לישא צנתינת מים
על העפר.

שם תנא אשה חכמה כו' והאידנא דסבירא לן
כר"ש כו', עי' בסימן כ' ס"ק י"ג.

תוד"ה והרודה ואור"י דאיכא לאוקמי צרודה
סמוך לחשיכה כו' א"נ צדבש שהדבש,
דצריהם ז"ל נ"ע דא"כ למאי הלכתא נקט לה
דציו"ט לוקה הא פשיטא דכל מלאכה שחייבין עליה
בצבת חייבין עליה ציו"ט אם עשאה לצורך חול
וצדליכא הואיל, או שלא לצורך אוכל נפש כגון
בנפסל מאכילה, ומכבד ומרבץ דחיובו משום צונה
או מכה צפטיש נמי פשיטא דאף ציו"ט כן, הא
לית לן למימר אלא דעיקר חידושו הוא צרודה
חלות דבש דכקוצר ממש חשיב וחייב אף ציו"ט,
דס"ד דקצירה כזו חשיבא טפי כמלאכת אוכל נפש
דתיקון אוכלים שצטרותו וכמלאכות יום יום, קמ"ל
דאף זה כקצירה ממש ואסור, [ומהאי טעמא נמי
משמע דהך דציו"ט לוקה קאי ארודה חלות דבש,
ולא אמכבד ומרבץ לחוד, דהתם פשיטא וכמש"כ,

זוה מרן זללה"ה בהערות שבת, ולפי זה מתפרש בפשיטות הא דקאמר השתא שורש כנגד נקב כו' וכמו שפירשנו, ואף בדברי אבי לא נמצא תשובה לזה לפי הריטב"א, וזריך לומר דיש מקום לומר דנקב גדול עדיף מנקב קטן ושורש כנגדו, אם באנו לקיים שניהם, ויתכן דבאמת ר"ז פשיטא ליה למסקנא דשורש כנגד נקב כמחוזר, ואפי' ניקב כדדי טהרתו כמחוזר, ועי' בפ' הר"ח הנדמ"ח דמבואר כפי' ריטב"א, וגם דצעיא דשורש כנגד נקב קיימא למסקנא.

מלשון רש"י יש לדקדק דאף אם שורש כנגד נקב כמחוזר, היינו דוקא הזרע ששרשו כנגד הנקב, אבל שאר הזרעים שצעיין לא חשיבי כמחוזר, וכ"מ בירושלמי כאן. (דמאי ס"ט סק"א, ועי"ש עוד בסק"ב).

שם אמר רבא חמש מדות בכלי חרס ניקב כמוציא משקה כו', בפשוטו היה נראה לפרש דבנקב בשוליו איירי, דאינו מקבל כלום מן הנקב ולמטה, ולכך אין כאן משום שברי כלי חרס דתנן בפ"ב דכלים מ"ב הדקין שבכלי חרס כו', דהכא אף כדי סיכת קטן אינם מחזיקים, וגם על דפנותיהם אינם מקבלים דסתם כלי חרס עגול הוא ואינו יושב על דפנותיו שלא מסומך, [וכן מנאמי שכתב הגר"א בחידושו מכת"י הנדפסים בספר מאורות הגר"א במתני' כלים פ"ג מ"א ע"ש, וכן מנאמי כאן במאירי שהביא שי"מ כן], אבל ממהש"ק תו' ד"ה ניקב דאף בניקב כמוציא רמון אכתי מטמא משום גיסטרא, וכ"כ רש"י שאם מניעו לגיסטרא טמא, מבואר דפירשו לשמעתינן בנקבים מן הצד ויש למטה מן הנקב שיעור גיסטרא, ונ"ע מנין למדו ז"ל כן, ובתוספתא פ"ז דכלים ב"מ הוצאה בר"ש פ"ז מ"ב תניא במדות יין ושמן שניקבו ד"א מלמטה אבל מן הצד הרי אלו טמאים מפני שהן מקבלים מן הנקב ולמטה, ובגיסטרא הדבר קשה לומר דע"י נקב מן הצד כמוציא משקה יטהר בזמן שיש לו שיעור גיסטרא מן הנקב ולמטה, שהרי כל גיסטרא שניטל ממנה מעט מדפנותיה, נראה דאינה נטהרת בכך, דלעולם אין הכלי נשבר בצמ אחת, וא"כ אם ניקב וישבור מן הנקב ולמעלה דין הוא שתקבל טומאה עדיין כדין גיסטרא, ואין סברא שהנקב יגרע, גם תירוק התו' קשה מן התוספתא הנ"ל וגם בסברא הוא דוחק עי' רמב"ן

ר"ש בניקב כדדי טהרתו, הו"ל לומר דשורש כנגד נקב נמי פטור, כיון דאף בלא שורש כנגד נקב חשיב מחוזר ומ"מ פטור, ומיהו רהיטת הדברים משמע דנ"ל ולא פשטת לי לחיובא וזה על דרך שזריך לפרש לפרש"י, דהדיונים שייכי גבי הדדי, אלא דכנראה היה הר"ח מפרש דניקב כדדי טהרתו מיבעיא היינו שאין להסתפק בו דודאי כחלוש חשיב כיון שאין שורש כנגד הנקב, ולפנינו בר"ח אין הכרח לזה.

אבל יתכן לפרש דאף ההוא סבא מודה דחיבור שע"י הנקב חשיב חיבור לר"ש כדחזינן בהכשר זרעים, ואם חלש ירק שאינו צעיין אבל אינו מחוזר לקרקע אלא צמדה כזו חייב, אי משכח"ל כה"ג, והכא משום דעיקר גידולו מעפר העיין הלכך לא חשיב החיבור שע"י הנקב לבטל כח העיין ולחשבו כמחוזר, וקמייבעיא ליה בחיבור אליו דשורש כנגד הנקב אי חשיב חיבור לבטל חשיבות העיין, וס"ד דההוא סבא דר"ז דאמר מודה ר"ש בניקב כדדי טהרתו דלאו צנתבטל מתורת כלי קאמר, אלא דנקב גדול כמוציא זית חשיב חיבור אליו ומודה בו ר"ש, והיינו דקשיא ליה דכיון דשורש כנגד נקב לא פשיט ליה כש"כ נקב גדול בלא שורש כנגדו, דמאי עדיפותא דנקב גדול בלא שורש כנגדו, הא ודאי שורש כנגד נקב עדיף טפי, וקמפרש אביי דר"ז צנתבטל מתורת כלי קאמר, וזהו סגי חיבור קלוש, אפי' דנקב כשורש קטן, ואפילו אין השורש כנגד הנקב, אבל בלא צנתבטל מתורת כלי באמת יש להסתפק בדיון שורש כנגד הנקב.

ובאמת לכאורה מוכח דההוא סבא לא פירש טעמא דר"ז משום שנתבטל מתורת כלי, דא"כ מה בא אביי להוסיף, דהא פשיטא דצנשת"י למטה מן הנקב לקבל רביעית טמא כדמתן פ"ב דכלים, ואי ניקב כדדי טהרתו משום ציטול מתורת כלי הוא א"כ ודאי בניקב למטה מרביעית קאמר, ובריטב"א פירש דאף לאביי לאו משום ציטול מתורת כלי הוא אלא משום שהנקב גדול והוא סמוך לקרקע, [אף דע"י הא דקאמר למטה מרביעית לא למדנו שיעור קבוע לגובה הנקב שהדבר תלוי לפי רוחב הכלי מ"מ צסתם עיין כפי הרגיל קאמר, ואפי' עיין שאינו רחב כ"כ מ"מ סגי בניקב למטה מרביעית, ומנאמי שכבר העיר

בתורת גיטרא, דכלי גמור לאו גיטרא הוא, וכיון
לענין משקין לאו כלי גמור הוא פסול לקדש בו,
[דהא דאמר רבא דניקב ככונם משקה פסול לקדש
בו היינו אפי' בעשוי לאוכלין, כדמשמע בתוד"ה
טהור, וכ"כ מרן זללה"ה בכלים סי' ו' סק"ד],
ואפשר שיש לחלק בין אם הוא ראוי למשקין כדרכו
דהיינו כגון שהנקב בצדו לאו י"ל דחשיב כלי אף
לענין משקין אף דעדיין ראוי לאוכלין, וכמו
שהתירו ליטול דרך הנקב, לבין אם הנקב בשוליו
אלא שמקבל על דפנותיו שלא מסומכין, דכה"ג
כיון שראוי לשימוש הרגיל לאוכלין, לא עדידי אינשי
להפכו על דבר, הלכך אין עליו תורת כלי למשקין
כלל, וצ"ע, ועי' חו"צ שם סק"ד ה'.

שם ניקב כשורש קטן, עי' מש"כ בדמאי סי' ט'
סק"ט בשיעור הנקב.

שם ועדיין כלי הוא לקדש בו מי חטאת, עי'
בכלים סי' ג' סק"ה דהיינו למטה מן הנקב
ובניקב מצידו.

שם ניקב צמחית רימונים טהור מכלום, עי' בכלים
סי' ג' סק"ט אי מהני ליה יחוד.

תוד"ה ניקב, עי' בכלים סי' ג' סק"ד ה'.

צ"ו א' תוד"ה ולענין, לפרש"י כפי שיישבו
הר"י, נמצא דכל שנפסל מתורת כלי
לענין קבלת טומאה נפסל גם לענין צמיד פתיל,
והיינו מתני' דסופ"ט דכלים, אלא דבנשתייר שיעור
גיטרא מן הנקב ולמטה, אע"ג דלא חשיב כלי
מן הנקב ולמעלה וכדחתן כלים פ"ד מ"ג וכל
שאנו מקבל עמה ציזתים אין כנגדו מטמא באויר,
מ"מ לענין צמיד פתיל מהני אם סתם פי הכלי
למעלה מן הנקב, ואפי' לא סתם את הנקב, כל
עוד שאין בו כרמון או צרוב, דאין טומאה נכנסת
אלא דרך פתחו, וכשניקב צרוב או כמחית רמון
חשיב כפתח ובעי מירות, וכל פתח שצריך מירות,
צריך שיסתמנו כולו, והא דאמר רבא ניקב כמחית
זית טהור מלקבל זיתים, יש לפרש דהיינו מן הנקב
ולמעלה, א"נ אפי' מן הנקב ולמטה אם נימא
דגיטרא בעי יחוד ואיירי בלא ייחודה, ומ"מ לענין
צמיד פתיל י"ל דסגי במה שיכול להחשב כלי ע"י
מחשבה, דכל שאינו מחוסר מעשה שפיר מציל
בצמיד פתיל, וכדחתינא בתוספתא פ"ז דצ"ק דגולמי
כלי מתכת מצילין בצמיד פתיל, [והוצאה צ"ק
רפ"י דכלים, ובצמח"ס פכ"א מנו"מ ה"א].

חולין נ"ה א', ושם כתב לחלק דהנקב מטהר
מטומאה הקודמת אף שעדיין מקבל טומאה מכאן
ולהבא מדין גיטרא עי"ש, ומ"מ מצואר דגם
הרמב"ן פירש לסוגיין דאף בנשאר שיעור גיטרא
מן הנקב ולמטה איירי, וכן בר"ן שם, וצ"ע מה
הכריחם לכך, ואפשר דהתו' לשיטתייהו דגיטרא
בעי ייחוד הלכך כל ניקב מתפרש אף מן הצד ואף
בנשתייר שיעור גיטרא, דמ"מ נטהר בנקיבתו,
ולפי זה קשיא להו דהו"ל לפרש דין ייחוד
לגיטרא, אבל אי גיטרא לא בעי ייחוד ודאי כל
ניקב מתפרש בלא נשתייר שיעור גיטרא, ול"ק
דליתני שם מדות, והרמב"ן והר"ן אף דסברי
דגיטרא לא בעי ייחוד, מ"מ פירשו קושטא
דמילתא דאף בנשתייר שיעור גיטרא, אהני נקיבתו
לטהרו מטומאה דמעיקרא, וממילא מתפרש אף
בניקב מן הצד ובנשתייר שיעור גיטרא, [ועי' חו"צ
כלים ס"ג סק"ה מש"כ בדעת הסמ"ג והסמ"ק,
ולפי זה הוכרחו לפרש דברי רבא בנקב מן הצד
עי"ש, וכן לשיטת ר"י לק' צ"ו א' דלענין צ"פ
צרוב היינו דוקא בנקב מן הצד, י"ל דמזה דקדקו
נמי דכולה מילתא דרבא בנקב מן הצד].

ובראה דלא קיי"ל כחירון התו' צד"ה ניקב, אלא
אף כלי שניקב אם יכול לקבל כשיעור טמא
משום גיטרא, כיון דרש"י חולק, וכן הרמב"ן
והר"ן חולין שם נקטו דאף בניקב טמא משום
גיטרא, ולדעת הסוברים דגיטרא אין צריך ייחוד
צדדנו דאין כלל קושיא למידק מינה דבניקב ליכא
משום גיטרא, וכן הר"ש הביא התוספתא דמדות
יין ושמן שניקבו מן הצד טמאים משום גיטרא,
וכן סתימת הדברים בצמח"ס משמע דכל כלי חרס
שנשבר ומקבל טמא משום גיטרא, וכן כל
הראשונים שהתירו ליטול ידיו דרך הנקב עי' צ"י
סי' קנ"ט, וע"כ ס"ל דאית ציה תורת כלי לכה"פ
כמו גיטרא.

ובמיהו כלי חרס העשוי לאוכלין וניקב ככונם
משקה ונשאר בו שיעור גיטרא אפשר
דפסול לקדש בו מי חטאת, ואע"ג דכל גיטרא
של כ"ח כשר לקידוש כדחתינא בתוספתא שלהי צ"ק
הוצא צ"ק ש"י מ"ד שצרי כלי חרס שמקבלין
אפי' כל שהן ממלאין בהן כו', היינו דוקא שצריס,
אבל כלי המיוחד לאוכלין דעדיין שם כלי גמור עליו
לאוכלין לא שייך לחשוב חלק ממנו ככלי למשקין

אוכלין שגבולן צטיט ונתן גם חרס בתוכו יחשבו כלי מוקף צמיד פחיל, וזה לפי פירושם כפר"י בהא דרברבי חוטרי, אבל לפרש"י י"ל דאירי בדליכא רוצא דרברבי ומהני צמיד פחיל, ולהרמז"ס פי' אחר בהא דתוספתא דאירי שהפחת חוץ לכלי החילון, וכמש"כ צפי"ד מה' כלים הי"ב, ולפי זה אין לחדש דמהני צמיד פחיל ברמון או ברובו אף לא צניקצ מאליו, ועי' צביאור הגר"א בתוספתא דפירש בע"א.

הזורק

צ"ו ב' אלא כל ארבע אמות ברשות הרבים גמרא גמירי לה, א"ה, עי' מש"כ בעירובין ס"ה סק"א בקראי דשבו איש תחתיו ואל יצא וגו' למ"ד תחומין דרבנן.

שם גמרא גמירי לה, עי' מש"כ בסיומן ג' סק"ה.

צ"ז א' ופליגא דר"א דאר"א מחייב היה ר"ע אפילו למעלה מי' והאי דקמני רשות הרבים עצמה להודיעך כחן דרבנן, יש לעי' מאי קסבר ר"א, אי קסבר דר"ע סבר קלוטה כמי שהונחה וגם יליף זורק ממושיט, א"כ הך דרייתא שפיר איצטריך נמי להודיעך כחו דר"ע דסבר קלוטה כמי שהונחה, ונפ"מ לחייבו שמים, וכש"כ אי מושיט פטור למטה מי', עי' תו' לעיל ד' אי ד"ה אבל, דלפי זה ליכא לחייב כלל אלא משום קלוטה כמי שהונחה, וגם נפ"מ כשזרק מרשות היחיד לכרמלית דרך רשות הרבים, דבזה לא שייך למילף ממושיט כלל, ואף אי מושיט חייב נמי למטה מי', ונמצא דבפירושא דצרייתא סבר ר"א ממש כרצ המנונא, אלא דסבר דר"ע נמי יליף זורק ממושיט, וקשה מנ"ל לחדש פלוגתא נוספת, וגם היה ראוי שיפרשו בגמ' מהיכא נפקא ליה, ואי דס"ל לר"א דפליגי רק אי ילפינן זורק ממושיט, אבל גם ר"ע לא ס"ל קלוטה כמי שהונחה, א"כ כמו דהודיעך כחן דרבנן דלית להו קלוטה כמי שהונחה, ה"נ שמעינן דר"ע נמי לית ליה קלוטה כמי שהונחה, דהא מחייב רק משום דילפינן זורק ממושיט, ואפשר דא"נ ומ"מ קאמר להודיעך כחן דרבנן משום דאינהו אמרי בהדיא דפטור, ומיהו לפי זה ע"כ מצואר דמושיט חייב נמי למטה מי', דהא טעמיה דר"ע ברשות הרבים עצמה הוא

ולפירוש ר"ת וזו גם דעת הרמב"ם בפכ"ב מהלכות טו"מ ה"ג [וזהו גם כוננו בפיה"מ צפ"ט דכלים מ"ח ונ"ל שם עוד הקיף הפחת ופי' הכלי גם כן צמיד פחיל כו', ולא עד היקף כמו שהוא לפנינו], אף כלי שניקצ בשיעור המטהרו נחשב ככלי להציל צמיד פחיל, עד שיפחת רובו או ברמון, [ותליא בפירוש רש"י ור"י צמוד"ה הא], והיינו מימרא דרצא כפשטה, [ונצריך לומר דאע"ג דבקרר וכל כלי פתוח כתיב, ותנן נמי צפרה פ"ה מ"ה וצידים פ"א מ"ב שאין מצילין צמיד פחיל אלא כלים, מ"מ קים להו לחכמים דכי היכי דמהני צמיד פחיל בפחת הכלי ה"נ מהני צמיד פחיל גם צניקצ הכלי, וכיון דרובו קיים חשיב צמיד פחיל בכלי, (והרי אשכחן גולמי כלי מתכת דנחשבים ככלים לענין צמיד פחיל אף שאינם כלים לענין קצ"ט, ועי' רמב"ם פכ"א מהלכות טו"מ ה"א ונסרים של עץ שהן פשוטים ואינם כלים, ולכאורה ר"ל שאם כיסה בהם את הכלי ומירחו סביב, מציל, וכ"מ בכ"מ שם, אבל לענין צמיד פחיל תוך מיהא צעי וכמש"כ הר"ש פ"י דכלים מ"ד, ונ"ע], ומירוח צעי, והא דתנן סוף פ"ט דכלים העשוי לכך ולכך מטילין אותו לחומר צמיד פחיל וצכונס משקה, היינו דצעי מירוח, ופחות מזה אף מירוח לא צעי, ומיהו במקום דצעי מירוח כגון בפחת הכלי או צניקצ המצטלו מתורת כלי נראה דאף לפירוש ר"ת צריך סתימה גמורה שלא ישאר אף פחות מכזית צעשוי לזיתים, וכדמנצרכין מירוח צין זמורה לחצירתה, וכמו שהוכיחו תו' דצניקצ כ"ש נכנסת טומאה, והר"ש והרא"ש בכלים שם הכריחו כפי' ר"ת מהא דתניא בתוספתא חצית שהיא משוקעת בתנור ופיה למעלה מן התנור כו' ניקצה ועשאה צטיט שרץ בתוכה התנור טמא שאין צמיד פחיל לטומאה שרץ בתנור אוכלין שבתוכה טהורים, וע"כ צניקצה צכדי טהרתה, דאל"כ אף שרץ בתוכה האוכלין טהורין דתוכו ולא תוך תוכו, ומ"מ חשיב צמיד פחיל, וכ"מ צמתני' פ"י מ"ה חצית שנתקלפה כו'. — עוד הביאו שם הא דתניא בתוספתא החמת והכפשה שנפחתו צמוציא רמון אע"פ שצטלו מתורת כלים מצילין בזהל השרץ, והכריחו מזה דצניקצ שנעשה מעצמו מהני צמיד פחיל אף צניקצ צמוציא רמון או ברובו צזותרתי, [ונראה דברובו צברצי מודו דלא מהני, דאטו

לזקיעת גדיים, דכיון שהוא כפתח שפיר כניסת הגדיים אינה מצטלת המחילה, מ"מ צעומד מרובה דערב זקיעת גדיים מצטלת המחילה, אבל הרי מיציעא לן התם אי דיינין עומד מרובה דערב, וא"כ אם איתא דלא דיינין עומד מרובה דערב נמצא דלית לן נפקותא דהא דזקיעת גדיים, וא"כ למאי הזכיר התנא דכאן כניסת הגדי. — ומיהו י"ל דמחילת עשרה דין הוא שמועיל אם הרחיקה מן הקרקע ג' טפחים גם אי לא דיינין עומד מרובה דערב, ופסולה רק משום זקיעת גדיים, עי' שבת צ"ז א', וא"כ שפיר הזכיר התנא חסרון דכניסת גדיים.

ואפשר דעד כאן לא איציעא לן אי דיינין עומד מרובה דערב, אלא לענין שבת דבעינן תורת מחילה ממש, אבל לענין כלאים דאשכחן טובא דסגי בהיכרא, הרי עומד מרובה דערב לא גרע מהיכירא ושפיר דיינין עומד מרובה, וניחא שפיר דהזכיר התנא גבי כלאים חסרון דכניסת הגדי למימרא דצעומד מרובה דערב צריך שתהיה מחילת ג' מלמטה משום זקיעת גדיים, [ואשכחן נמי בעירובין י"א א' דמקילין בצורת הפתח מן הדד לענין כלאים, אע"ג דלענין שבת לא מהני].

ויש לעי' דלכאורה חסרון דכניסת גדיים ליכא אלא בג' טפחים הסמוכים לקרקע, כדאמרינן עירובין ט"ז ב' דאי דיינין עומד מרובה דערב צריך שתהא מחילת ג' סמוך לקרקע, שלא תהיה מחילה שהגדיים זוקעין בה, אבל למעלה מג' שפיר דמי אף צפרצת ג' כדמוקי לה התם במחללת ז' ומשהו, וא"כ היכי קתני מתני' שלא יהא בין קנה לחצרו ג' טפחים כדי שיכנס הגדי, והא טעם זה ליחיה אלא בג' טפחים התחתונים, ואכתי מנ"ל דגם למעלה מג' לא יהא בין קנה לחצרו ג' טפחים, (ואין נראה לומר דבאמת גם למעלה מג' איכא חסרון דזקיעת גדיים, אלא דלזה אהני עומד מרובה, כי היכי דמהני עומד מרובה בשתי, אע"ג דאיכא זקיעת גדיים בשטח הפרוז, ורק בג' טפחים התחתונים קים לגמ' דלא מהני עומד מרובה, דאם איתא דעומד מרובה דערב מהני נגד זקיעת גדיים דין הוא שיועיל גם בג' טפחים התחתונים), וי"ל דחכמים למדו חסרון דזקיעת גדיים משיעור ג' טפחים דלכוד, ואע"ג דלרצא קים ליה לרשב"ג מסבירא חסרון דזקיעת גדיים

משום דיליף ממושיט, ואילו בתו' שם לא הוכיחו מכאן. (ס"ז ס"ק ט"ו).

שם תוך שלשה ד"ה חייב כו', עי' בסימן ג' סק"ג אם חשיב כמונח כשאין כל החפץ תוך רשות הרבים, ואם הוא מעין קלוטה לר"ע, ועי' בסימן א' סק"ב.

שם לפי שא"א לה לרשות הרבים שתלקט כו', נמצא בסימן ב' סק"ט י"ז.

שם דהויא לה מחילה שהגדיים זוקעין בה, א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בחו"צ כלאים. פ"ד מ"ד מחילת הקנים אם אין בין קנה לחצרו ג' טפחים כדי שיכנס הגדי הר"ז כמחילה, יש לזקק מה צורך להזכיר כניסת הגדי, ואין לומר דבהלכה למשה מסיני לא נאמר שיעור ג' טפחים אלא כדי שיכנס הגדי ושיעור חכמים שהוא ג' טפחים, דהא רשב"ג פליג וס"ל דשיעור לצוד ד' טפחים כדאמר עירובין ט' א' י"ד ב' ט"ז ב', ואם נאמרה הלכה כדי שיכנס הגדי הרי בזה מודים כו"ע דשיעורו ג' טפחים כדאמר רבא עירובין שם ושם, וע"כ דנאמר השיעור בטפחים וכן מצאנו שבת צ"ז א', ופליגי רבנן ורשב"ג אם נאמר ג' או ד', וא"כ מה צורך להזכיר כניסת הגדי.

והנה לרבא דמוקי צרייתא דג' מדות במחילה עירובין ט"ז א' דקתני התם כל שהוא פחות משלשה צריך שלא יהא בין זה לזה שלשה כדי שלא יזדקר הגדי צבת ראש, דאיתא כרשב"ג דאמרינן לצוד בפחות מד', ומ"מ למטה צריך שלא יהיה ג' משום זקיעת גדיים, יתכן לפרש מתני' נמי כרשב"ג, ואתי למימר דצריך שלא יהיה בין קנה לחצרו ג' טפחים למטה משום כניסת גדיים, אבל הדבר דחוק לאוקמי סתם מתני' כרשב"ג, וגם פשטא דלישנא דאם אין בין קנה לחצרו ג' טפחים הר"ז כמחילה, משמע דשיעור לצוד הוא בג' טפחים.

ולכן נראה דהתנא הזכיר כניסת גדיים לאשמועינן שזה גורע מן המחילה, ונפ"מ דגם אם דיינין עומד מרובה דערב מ"מ למטה צריך שיהיה ג' טפחים עומד כדאמר עירובין ט"ז ב' דאל"כ הו"ל מחילה שהגדיים זוקעין בה, ומיהו התינה אם דיינין עומד מרובה דערב, שפיר אינצטרך לתנא לאשמועינן חסרון דזקיעת גדיים, במחילת ערב, דאע"ג דצעומד מרובה דשמי לא חיישינן

לכאורה אינו מובן מה מהני דין קלוטה כמ"ש לענין אתעצידא מחשבתו שהוא דבר שיש לתלותו במציאות, וכתבו הרמב"ן והרשב"א ו"ל לא שאמר תנוח סתם דא"כ תנוח ותעמוד משמע והרי לא נחה אע"פ שלענין שבת הוא כמונחת אלא ה"ק רוצה אני שיהיה כמונחת לענין שבת עם יציאתה שלא אחייב בהוצאתה אלא בהנחת יציאתה ברשות הרבים ומש"ה מחייב לר"י כיון דקלוטה כמי שהונחה עכ"ל, ולכאורה משמע דר"ל דבאמת נחה ברשות הרבים במקום שנתכוין, אלא דנתכוין שיתחייב לענין שבת מיד דנפקא לרשות הרבים, אבל תימא דא"כ אמאי פטרי רבנן, הרי עבד הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים, ואטו חיוב שבת ברצונו תלוי שאם אינו חפץ להתחייב בהנחה זו לא יתחייב, ומה בכך שרצה להתחייב מיד דנפקא לרשות הרבים, אבל מצד הדין יתחייב על ההנחה הסופית.

ולד"ד ו"ל היה אפשר לפרש דבאמת נתכוין שנתנו ותעמוד מיד דנפקא לרשות הרבים, ובאמת לא אתעצידא מחשבתו בזה שהרי עבר ד"א ברשות הרבים, [ולשון ועבר ד"א ברשות הרבים מתפרש שזה עבר שלא בכונת הזורק], אלא דלא צענין אתעצידא מחשבתו אלא בפעולת העצירה, אבל לאחר שכבר גמרה פעולת העצירה כבר נחלט חיובו, ולא איכפת לן מה שאח"כ לא אתעצידא מחשבתו, הלכך לר"י דאמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי הרי מיד שעבר החפץ לרשות הרבים נגמר חיובו, ופעולה זו נעשית כולה ברצונו, ומה שאח"כ נמשך החפץ עוד ד"א נגד רצונו לא איכפת לן בזה, ואין כאן חסרון מלאכת מחשבת כיון דכל פעולת העצירה היתה ברצונו, [וכ"מ בתו' ה' ב' ד"ה בשלמא דאי אמרינן קלוטה כמי שהונחה בסוף ד"א, חייב, אפילו קלטה אח"כ אחר או כלב או שנשרפה, והיינו דלא אתעצידא מחשבתו], ולא מנינו חסרון מלאכת מחשבת אלא בשחיובו על ההנחה שלא היתה במקום שנתכוין, וכמו לרבנן דלא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא. — הא דאמרינן אבל אמולדה במקום אב לא מחייב ר"י, היינו דמשום הכי ליכא לאוקמי באומר כ"מ שתרצה תנוח וחייב שמים, אבל באומר עד דנפקא לרשות הרבים תנוח, בלא"ה לא שייך לחייב שמים דהא לא אתעצידא מחשבתו.

דהא ס"ל דשיעור לבד ד' טפחים, ומ"מ בקיעת גדיים פוסל בג' טפחים, מ"מ רבנן דס"ל שיעור לבד ג' טפחים למדו מזה חסרון דבקיעת גדיים אף בדאיכא עומד מרובה בערב, והלכך ניחא ליה לתנא להזכיר ענין בקיעת גדיים במקום שגנה דין לבד, וממילא מובן דעל כל שטח הקנים קאמר דלריך שלא יהא ציניהם ג' טפחים דהא הקנים ציושר עומדים עכ"פ קנה כלפי חצירו, ומיהו בשבת צ"ז א' משמע דחסרון בקיעת גדיים בג' טפחים קים לגמ' מסברא, ועי' ריטב"א עירובין ט"ז א' שכתב דשיעור לבד בג' טפחים הוא משום בקיעת גדיים. (עד כאן).

צ"ז ב' אן אדר"י מתניין ולא קשיא לן כו', עיין בסימן ב' ס"ק י"א בקושית הגרע"א.

שם מחייב היה ר"י שמים כו' חדא הוא דמחייב כו', אי ר"י מחייב שמים, אשמועינן דאמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי, צין לענין הנחה וצין לענין עקירה, ואשמועינן נמי דבד"א ברשות הרבים נמי שייך קלוטה בכה"ג, [עי' תו' ה' ב' דדנו אי שייך קלוטה בד"א כיון דלא אמרינן קלוטה בכל אמה לפוטרו, ועי"ש בדרו"ח], ויש להסתפק אם זה דוקא משום דאהני קלוטה לחייבו משום מוציא, אבל אם זרק ממקום פטור לרשות הרבים ועבר ד"א ברשות הרבים לא אמרינן קלוטה מיד בתחלת רשות הרבים כדי לחייבו, או"ד דכל תחלת כניסה לרשות הרי הוא צדין קלוטה דמרשות לרשות, וממילא אף בכה"ג חייב, וכן אשמועינן נמי דמחייב אמולדה במקום אב.

ולרבה ור"י דחדא הוא דמחייב, מתפרשא ברייתא דזרק מרשות היחיד לרשות הרבים ועבר נגד רצונו ארבע אמות ברשות הרבים, ואשמועינן דלר"י אמרינן קלוטה כמי שהונחה מיד בכניסתו לרשות הרבים ונגמר חיובו אע"ג דאח"כ לא אתעצידא מחשבתו, וכמש"כ ס"ב סק"ח, ולרבנן אשמועינן דלא אמרינן קלוטה, וגם דבדלא אתעצידא מחשבתו פטור, אף בנשתנה רק המקום ולא נשתנה לענין חיובו, דהא רצה שתנוח ברשות הרבים. (ס"ב ס"ק י"א).

שם לעולם אימא לך ר"י חדא הוא דמחייב כו' עד דנפקא ליה לרשות הרבים תנוח כו' קלוטה כמה שהונחה ואיתעצידא ליה מחשבתו כו',

כיון דאמרינן קלוטה כמי שהונחה, ולכן ל"ק לא אר"ע ולא ארבי, דשפיר מחייבי אחת, אף אם נתכוין שינוח ברשות השני שנה זו באמת, דמ"מ כשעבר באמצע חשיב כמונח מכח קלוטה כמי שהונחה דמי, ורק אהא דחשבינן לה כעקירה בתחלת הרשות הרבים צוה קשיא ליה, דכיון דאין הזורק חפץ שינוח במקום הזה, לא יתכן לחלק פעולת הזריקה שלו להנחה ועקירה, דזה נוגד את מחשבתו שהרי חפץ שילך לסוף ד', ואין כאן מלאכת מחשבת, דלענין שיחשב כמונח עד שהמשך ההעברה תחשב כעקירה, צעי שירצה שתנוח במקום הזה, ונציתר כיון דבארבע אמות ברשות הרבים לא שייך קלוטה, ורק הכא משום דלגבי הרשות היחיד דיינינן קלוטה משנכנסה לרשות הרבים, וזה לא מועיל שתחשב עקירה, עכ"פ כשלל חפץ שתנוח שם, ועי' ס"ז סק"י. (ס"ז סק"ט מחו"ד).

שם אי להכא קצעי לה כו', נתבאר בסימן ב' סק"ט י'.

שם נתכוין לזרוק שמונה כו', נתבאר בסימן ב' סק"י.

שם הזורק מרשות הרבים לרשות הרבים כו', עי' בסימן ב' ס"ק י"ז דין מעביר בכה"ג.

תוד"ה למימרא ואומר ר"י דא"כ כו', עי' בסימן ב' ס"ק י"א.

צ"ח א' הא קמ"ל רשויות מצטרפות כו', יש לעי' נהי נמי דלא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי, אבל אחמי היכא אשכחן כה"ג דמחייב, וכדפרכינן הכי ארבע דבן עזאי לעיל ה' ב', ושינויא דמשנינן התם דילפינן ממוציא מרשות היחיד לרשות הרבים דרך ידי רשות הרבים, לכאורה לא סגי הכא, דשאני התם דלא צעי זירוף ושפיר ילפינן דאין כרמלית מפסיק, אבל הכא מנלן דמצטרפי, והגע עצמן הרי שחזר על עקבו הנך ב' אמות הרי פשיטא דפטור, ואף אם הלך ברשות היחיד לאורך הרשות הרבים ואח"כ יאל מן הרשות היחיד לרשות הרבים במרחק ארבע אמות מן הראשון ושם חזר על עקבו הנך ב' אמות, [כגון שהלך מדרום לצפון ב' אמות ברשות הרבים ונכנס לרשות היחיד והלך ברשות היחיד כלפי מערב ארבע אמות ושם יאל לאותו רשות הרבים והלך מנפון לדרום ב' אמות], נמי ז"ע אם לחייבו, דעל

הא דנקט ועבר ארבע אמות ברשות הרבים ולא נקט ב' אמות, וכבר הקשה כן הגרע"א ז"ל, י"ל דלא חשיב שינוי מקום בפחות מד"א, דלעולם א"א לכיון בדיוק, וכן משמע בצ"ק כ"ו ב' דנקט נתכוין לזרוק ארבע זורק שמונה, ולא נקט זורק ששה, ונתכוין לזרוק שמים זורק ארבע, התם משום שלא נתכוין למלאכה כלל, א"נ לאשמועינן דבלא אתעבדא מחשבתו פטור, דודאי הצינו מדברי ר' יהודה דמחייב רק אחת, ומיהו זה לא יתכן אי ר"י לא מחייב אתולדה במקום אב, דא"כ אף באתעבדא מחשבתו הוי פטור, והא דנקט לה דלא רצה שתנוח בסוף ארבע אמות, הוא לאשמועינן דאפילו הכי מחייב חדא, דחשיב אתעבדא מחשבתו ע"י קלוטה כמי שהונחה דמי, וגם לאשמועינן דפטרי רצנן. (ס"ז סק"ח).

שם לא חייב ר"י אלא אחת, עי' מש"כ בסימן ב' ס"ק י"א.

שם א"ל רבינא לר"א ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דמחייב היה ר"י שמים אי להכא קצעי לה להכא לא קצעי לה כו', יש לעי' מאי קושיא הא כיון דאמרינן דסגי בקלוטה כמי שהונחה להתחייב, ה"נ ראוי דיהא סגי כשרצונו שיהא במצב של קלוטה כמי שהונחה, שהרי אתעבדא מחשבתו צמידי דחייב צה, ועו"ק דאמאי פריך רק למאי דס"ד, ואמאי לא פריך אמתני' דמחייב ר"ע בזורק מרשות היחיד לרשות הרבים ורשות הרבים באמצע ואסיקנא לעיל דטעמיה משום קלוטה כמי שהונחה, ואף אי מחייב רק אחת נמי תקשה, דהא ודאי פשטא דמתני' דזורק מתחלה שינוח ברשות היחיד השני, וא"כ איך אפשר לחייבו הרי לא נתכוין כלל שינוח ברשות הרבים, ודוחק לאוקמי כשנתכוין שינוח ברשות הרבים וצטעות הלך לרשות היחיד, וחייב אחת כמש"כ לעיל, וכן נמי איכא למיפריך ארבי דמחייב בזורק מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע, ואף אי מחייב רק אחת.

ואולי אפשר לומר דאהנחה לא קשיא ליה, דאף אם נתכוין שינוח בסוף ד', מ"מ כיון דאמרינן קלוטה כמי שהונחה חשיבא הנחה מיד משנכנס לרשות הרבים, וכיון שהוא נתכוין שזה יעבור במקום הזה, שפיר חשיבא אתעבדא מחשבתו צוה, דמחשבתו שזה יעבור כמחשבת הינוח דמי

בכרמלית צעי שיכנים ראשו ורובו, ולא פרכין עליה מהך צרייתא, וי"ע. (ס"ד סק"א).

תוד"ה מסייע א"נ מיתורא דמתני' כו', בדין צירוף המחילות לארבעה ע"י בסימן ד' סק"א-ו'.

בא"ד ומיירי כשהחוליא גבוה עשרה כו', ע"י בסימן ד' סק"ג ז' ודעת הרשב"א בזה.

צ"ט ב' עמוד ברשות הרבים גבוה י' כו', נתבאר בסימן ד' סק"ט ט"ז.

שם דילמא מתני' במחט כו' דאית ליה מורשא, ע"י בסימן ד' סק"ה ט"ז.

שם צעי ר"י כותל ברשות הרבים כו' ומוקף לכרמלית כו', נתבאר בסימן ד' סק"ז.

שם לאחרים עושה מחילה כו', נתבאר בסימן ג' סק"ח ובסי' ד' סק"ז.

בדין מחילה של בנ"א אס על גבן נעשה רשות היחיד, ע"י סי' י"ט סק"ו.

שם צעי ר"י צור תשעה ועקר ממנו חוליא, ע"י מש"כ בסימן א' סק"ה.

שם החס לא מבטל ליה, הרמב"ן הקשה לפירוש תו' א"כ אמאי לא צעי ר"י צורק חוליא צבור י"א, דלעולם תחת החוליא בטל שם הרשות, ונראה דיש לחלק בין רשות הרבים לרשות היחיד, ואפשר דברשות היחיד באמת גם תחת החוליא חשיב רשות היחיד, או דגם ברשות היחיד לא חשיב רשות היחיד תחת החוליא, אלא דמ"מ חשיב כנתבטל הרשות היחיד אחר ההנחה, דברשות הרבים סגי בצטול משימוש לרבים, משא"כ ברשות היחיד דנריך שיתבטל מכל שימוש, [ע"י ס"ב סק"ה], וע"י בספר מרן זללה"ה סי' ס"ב סק"י ג'.

שם צעי רבא זרק דף ונח ע"ג יתידות מהו כו', בפשוטו נראה דהיתידות אין ביניהן ג' ושפיר חשיבי מחילות גמורות, וגם יש בשטחן דע"ד, אלא דרבא לטעמיה בעירובין ע"ח א' דיתידות ממעטים דכיון דלא ניחא תשמיעתיה חשיב כאין צו ד', והיינו דקמיעיא ליה צורק דף ועי"ז נעשה מקום ד', ואולי גם כונת רש"י כן ומש"כ ואין רחבות ד' על כל יתד ויתד קאמר, [ובזה י"ל דל"ק קושית תו', דניצעי דתחת הדף יהא רשות היחיד, דהכא לאחר נתינת הדף אמרינן באמת דגם תחתיו

הליכתו ברשות היחיד לית לן לחייבו, וברשות הרבים לא נתרחק מעקירה ראשונה ארבע אמות, [ואפשר דלכך נקטה הברייתא הך דינא צורק כדי שיהא מובן דבנרחק ארבע אמות ממקומו איירי, דסתם זריקה כך היא, וברמב"ם העתיק להך דינא במעצור צפי"ג הי"ז, ולו"ד ז"ל היה מקום לדון במעצור כיון דאין כאן כח אחד, י"ל דכל פעולה כמחודשת ולא מנטרפי, ומיהו יותר נראה דאין בזה חילוק], וא"כ מנלן דבהלך ברשות הרבים אחר באותו רוח דמנטרפי, [הא דאמרינן מאי קמ"ל הא קמ"ל, נראה לפרש דלאו פשיטא קפריך, אלא דאחי לפרושי דאשמועינן דרשויות מנטרפי ולא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא, ונקט לה בזהאי לישנא דמאי קמ"ל והא קמ"ל, דהא ודאי הא דרשויות מנטרפי חידוש הוא, דאף מחנות לפלטיא דרך סטיו פרכין לעיל שם היכא אשכחן כהאי גוונא דמחייב, וי"ע ברשב"א דנקט דמאי קמ"ל היינו פשיטא], ועל כרחך ז"ל דס"ל לגמרא דכי היכי דבמרחק לרשות אין כרמלית מפסיק, אף דכשהענין ברשויות יש יותר מקום לומר דאף רשות שלא נח בה תהא חשובה להפסיק, הוא הדין בשני רשות הרבים. (ס"ב סק"י צ).

שם ודלא אמרינן קלוטה כמה שהונחה, ע"י בסימן ז' סק"ט בקושיא הרשב"א על פירש"י.

שם המעצור ארבע אמות ברשות הרבים מקורה כו', נתבאר בסימן ד' סק"י י"ז.

שם עגלות תחתיהן וציניהן כו', ע"י בסימן ד' סק"ק י"ז, וע"י בעירובין ס"ג סק"י י"ב למ"ד מחילה תלויה מתרת.

צ"ט א' מתני' חולית הצור כו' כל הסוגיא, נתבאר בסימן ד' סק"א.

שם תנ"ה צור ברשות הרבים עמוקה י' ורחבה ד' אין ממלאין הימנה בשבת אלא א"כ עשו לה מחילה כו', ק"ק דנקט האי לישנא על חיוב חטאת, ולפמש"פ תו' דאחי לאשמועינן דלא סגי בפסין משא"כ באינה עמוקה י' דסגי בפסין, ניחא דה"ק עמוקה י' ורחבה ד' אין לה תקנה אלא במחילה ולא בפסין, ולפי זה לכאורה גם הא דאין שותין הימנה בשבת א"כ הכנים לה ראשו ורובו, נמי איכא לפרושי דבאינה עמוקה י' שרי בהכנים ראשו לחוד, ובעירובין ז"ט א' אית ליה לאצ"י דגם

תוד"ה לאחרים, עי' בסימן ד' סק"ג ז' בדעת הרשב"א צוה.

תוד"ה זרק, עי' בסימן ד' סק"ח י'.

ק' א' חילקה במחלל פטור, אע"ג דכשמתחיל להכניס המחלל קודם שחננו כבר נתבטל שיעור מקום, שהרי צריך רוח דע"ד בגובה י', ורהיטת הגמ' דהא דאזיי שייכא בצעיא דר"י בצאין כאחד, וכמו שנקטו תו' לעיל ח' א' ע"ש, י"ל דכל זמן שהמחלל אינה נחה אף אינה חסובה לבטל רשות.

פשטא דגמ' דחילקה היינו באמצע ממש וכמו שפרש"י, ויש לעי' כשחילקה שלא באמצע מהו, והנידון הוא מה דין מקום המחלל צכה"ג, ולכאורה לא שייך לעשותו רשות היחיד מדין לאחרים עושה מחיצה, כמו דלא שייך למידן כן בכל צור שצד רשות הרבים, דה"ל שפת המחיצה שזה לקרקע רשות הרבים, ולא מיבעיא אם העמיד את המחלל פחות מג' לאחד מן הצדדים דודאי יש לדנו כשפת הצור, אלא אף בהרחיק ג' נמי כיון דמשני צדדיו שזה לקרקע רשות הרבים י"ל דלא שייך לעשותו רשות היחיד, ואם אינו רשות היחיד יש לפטור את הזורק, ולפי זה ע"כ יתפרש חילקה במחלל בכל אופן שהוא, אבל נראה דכל שנשאר חלק מן הצור רשות היחיד, יש לחייב את הזורק אף אם מקום המחלל נעשה מקום פטור, כדין זורק חוליא לצור י"א, דאע"ג דנימא דנתבטל שם רשות היחיד במקום החוליא וכדעת תו' בדבילה, מ"מ דיינין כקדמה ההנחה לביטול הרשות, עי' מש"כ לעיל, וע"כ צ"ל כן, דאל"כ הרי צבור ט' נמי ליפטר אם חלקו במחלל אפילו באמצע, דמקום המחלל לאו רשות היחיד הוא, וזה ודאי מוכח מאזיי שאינו כן מדנקט רחצה שמונה, [אלא א"כ נוכח מזה דמקום המחלל הוא רשות היחיד מדין לאחרים עושה מחיצה ולא דמי לשפת הצור]. (ס"ד סק"ט, ועי' שם בסק"ג בהוכחת הרשב"א מאן לדין צירוף המחיצות לדע"ד, וצדין צור ט').

שם לאזיי דפשיטא ליה דמחלל מבטל מחיצה כש"כ חוליא כו' לר"י דמיבעיא ליה חוליא כו', צ"ע הרי ר"י דינא דבת אחת אחי לאשמועינן, ונקט האופן היותר פשוט בחוליא, ומה שייך ללמוד מזה דיני ביטול במחלל, וכי היה צריך לאשמועינן

רשות היחיד, ומה דחקר מקום ד' הר"ז כחמת החוליא לאחר נתינתה צבור י"א, וכמו שמתפרש לפי תו' הרא"ש דהדף משלים ל', דמ"מ גם המקום שהונח בו שאינו אלא גובה ט', חשיב שהונח ברשות היחיד, כיון שעם נתינתו נעשה הכל רשות היחיד, וכן נראה מלשון הגמ' דמשמע דיתידות הם הסיבה להצרכה הדף, דאל"כ מה מקום להזכיר יתידות, והו"ל להזכיר שמי מחיצות לפירוש תו'.

ובראה דהא דנקט לה ציתידות ולא נקט לה צעמוד פחות מעשרה שהדף משלימו לעשרה, [שו"ר בתו' הרא"ש שפירש אמנם כן], או צשתי מחיצות כפי' תו', דלרבותא נקט לה, דכזהאי גוונא אין צריך להשלים שיעור מחיצות, ורק צריך שיהא ניחא תשמישתיה, וא"צ שיבטל את הדף, ואפ"ה היינו צעיא דר"י, ולא קמיבעיא ליה אלא בחפץ על גביו וכדמפרשין.

שם או"ד כיון דלא אפשר דלא מידלא פורתא והדר ניח כו', לכאורה על הנחה שניה אי אפשר לחייבו דאינה אלא כח כח, וגם הרי כבר נח מקודם ואינו אלא באותו רשות ממקום למקום, אלא הענין דכיון דהחפץ לא גמרה הנחתו יחד עם הדף, דהא מידלא פורתא והדר ניח, ממילא יש מקום לומר דזהאי גוונא כעשיית מחיצה והנחת חפץ דמי, אבל לעולם הכל הנחה אחת מכחו של הזורק.

ובראה דהזורק חפץ מרשות הרבים לכרמלית ועד שלא הגיע החפץ עשאו לאותו כרמלית רשות היחיד, דפטור, ואפילו היה דעתו מחללה לכך, דעל הזריקה א"א לחייבו דעדיין אותו מקום כרמלית, ולאחר שזרק כבר אין צידו להחזיר, ועל עשיית רשות היחיד לא שייך לחייבו, שאין לזה ענין עם הזריקה, והכא שאני לפי שבכח אחד יחד עם זריקתו כבר גרם שהמקום יעשה רשות היחיד, והר"ז כאלו זרק הדף ואח"כ זרק החפץ לענין זה שיחשב כזורק לרשות היחיד, ורק משום דהנחת חפץ ועשיית מחיצה באין כאחד דיינין.

תוד"ה אלא לא החמירו כ"כ ומשתי כו', עי' מש"כ צוה בסי' ד' סק"א.

תוד"ה או ומפרש הרב פור"ת כו', עי' בסימן ד' ס"ק ט"ו.

גם הלכות ציטול בהך מימרא, ועוד דהא ר"י גם בעקר חוליא איירי, וזוה לא הוי מצי למיתני סילק מחללת אף אי גם מחללת מצטלל מחינה, דכשהרים המחללת למעלה מג' מקרקע הצור אכתי לא הוי הצור רשות היחיד, דצעי דע"ד בגובה י', וא"כ פשיטא דפטור, וכיון דאיירי בחוליא בעקר, שפיר נקט נמי חוליא במיעטה, ועו"ק דמשמע דעיקר חידושיה דאצי הוא דמחללת מצטלל מחינה, וא"כ אמאי נקט לה בגוונא דנידון צבת אחת כצעיא דר"י, ואמאי לא נקט צור ח' שחילקו במחללת הזורק לתוכו פטור, ועו"ק דהא בפשוטו איירי שציטל המחללת לעולם לצור, וא"כ מ"ט דר"י דלא ממעטא, והרי גם דצילה שמינה דמצטלל לה ממעטא.

ואפשר דמודה ר"י דהזורק לצור שחילקו במחללת דפטור, וכל הנידון הוא רק לענין צבת אחת, דהנה הזורק לצור מלא פירות פטור כדאמרינן בסמוך, ומ"מ פשיטא דהזורק פירות לצור אפי' נתמלא מזריקתו נמי חייב, [וכ"ה ברמב"ן], דלענין זה חשבינן כנתצטלל הצור לאחר הנחתו, ולא דמי לחוליא, וזוה הוא דדיינינן אס מחללת כפירות וכשחילקה במחללת חייב, אע"ג דלאחר שחילקה הזורק לתוכו פטור, או דמחללת בחוליא והיינו צעיא דר"י, וכיון דכל הנידון הוא לענין צבת אחת שזוה עיקר דינו של ר"י, שפיר שייך לדיוקי מהא דלא נקט ר"י מחללת לרבותא, ואף אי בעקר לא מיתנייא ליה, מ"מ בהנחה הו"ל למיתנייא, והיינו נמי חידושיה דאצי דמחללת בחוליא ולא כפירות, ולכך נקט לה דוקא לענין צצ"א דהיינו חילקה במחללת. (ס"ד סק"ט).

שם מלאה פירות זרק לתוכה פטור, נתבאר בסימן ד' ס"ק י"ד. ועיי"ש בסק"ט בדין הזורק פירות לצור ונתמלא מזריקתו.

מתני' הזורק ארבע אמות כו', נתבאר בסימן ד' ס"ק ט"ו.

שם למטה מעשרה טפחים כו', עי' בסימן צ' סק"ג בדין הזורק ע"ג עגלה שהיא רשות היחיד.

גמ' תניא נמי הכי זרק למעלה מעשרה כו' וחכמים פוטרין, עי' סי' ד' ס"ק י"ג.

שם חל המתלקט עשרה מתוך ארבע כו', נראה דמתוך ארבע צטט הישר קאמר, דהיינו

לשון מתוך, ואם היה הכונה לאלכסון היה ראוי לומר במשך ארבע, וכן שימשו בלשון זה צירושלמי עירובין פ"ז ה"ג לגבי כצש שהוא כמתלקט עשרה טפחים מתוך שלש ושלש אצבע, והתם צקו הישר נמדד כמבואר במדות פ"ה מ"צ דל"צ דכצש היינו ברפפה, ומזה הוא דידעינן שהיה שלש ומחנה ושלש כמש"כ רש"י זכחים ס"ג א', וכן בפירוש ר"ח הגדמ"ח עירובין נ"ח צ' צהא דאמרינן התם צהר המתלקט עשרה מתוך ארבע הציא ההיא דזכחים דכל כצשי כצשים ג' אמות לאמה חוץ מכצשו של מזבח כו', ולשון השו"ע סי' שצ"ט ס"ד שבהילוך ה' אמות של שיפוע, ר"ל שבהילוך שצשיפוע שטח של ה' אמות צקו ישר, וכן בסברא ראוי למיתב השיעור צקו ישר, דעד שלא נעשית המחינה אומרים שאם יתלקט עשרה מתוך ארבע יחשב כמחינה, וכ"ה בספר מרן זללה"ה כללים סימן י"צ ס"ק כ"ג, [ועי' תשובות מהרלצ"ח סימן י"ט], וזה דלא כמש"כ בגאון יעקב עירובין י"ט צ', ובני יוסף ואי"ש נ"י שניהם לדבר אחד נחכונו דיתכן דשיעור מתלקט עשרה מתוך ד' למדוהו חז"ל מההלכה למשה מסיני דדופן עקומה, דעיקרה דדיינינן כאילו היה הכותל עקום באלכסון [עי' מש"כ סוכה ס"א ס"ק י"ד] ונמצא שהוא מתלקט עשרה מתוך ארבע ותורת כותל עליו, ודפח"ת, ולפי זה נמי מבואר דהארבע אמות הם בשטח ישר כדמתן סוכה י"ז א'.

מתני' זרק לתוך ארבע אמות כו', כל הסוגיא, נתבאר בסי' א' סק"ב.

גמ' ודחפתו הרוח כו', בפשוטו דחיפת הרוח היינו שגבר על כח הזורק והחזירו לאחוריו [ולא שגלגלו צעיגול עד שהחזירו], ולפי זה לעולם יש כאן שהייה משהו, [כמו בנגיעת הכותל עד שחוזר לאחוריו], ולמדנו דלא סגי בהך שהייה למיתבב כהנחה, אלא צריך משהו של שהייה וכדקתני אחזתו הרוח.

הך ברייתא ע"כ פליגא אברייתא דרב חלקיה לעיל צ"א א', דהא ע"כ תוך ג' איירי, דאי למעלה מג' כי אחזתו הרוח מאי הוי הא צעי הנחה ע"ג מקום דע"ד, ואי דסבר קלוטה כמי שהונחה דמי, א"כ כי לא אחזתו הרוח נמי ואמאי פטור ברישא, וע"כ דסבר דתוך ג' נמי צעי שינות, ומה"ט לא פרכינן אדרבא מברייתא דלעיל שם, דהך ברייתא

במתגלגל איכא חידוש, א"כ אחיא צפוטו דסתם מתגלגל היינו על הקרקע ממנו, ואפ"ה מתפרשא מתני' כשנח וכדאר"י, וא"כ מפורש במתני' כדרבא, ולא הו"ל לרבא אלא לפרושי למתני' כדר' יוחנן. (ס"א סק"ב ממוה"ד).

בהגהות הגר"א מחק תיבת על גבי, והיינו משום דכיון דתוך ג' הוא לא צעי שינוח ע"ג משהו, דגם צנח באויר סגי, וכדקמני צברייתא אחזתו הרוח, ומה שהגיה כאן ולא לעיל בע"א, הוא משום דכאן מצויר דאירי תוך ג', לכך כתבה כאן.

שם אצל האי כיון דסופו לנוח כו', הא דפשיטא לגמ' דרבא אף בסופו לנוח קאמר, נראה דהוא משום דהו"ל למימר לרבנן אף תוך ג' צריך הנחה, ולאפוקי מדרב חלקיה, דאפלוגמא דרבנן ור"ע הו"ל למימר למילתיה, ומדנקט תוך ג' לרבנן כו', משמע דצורק בעלמא קאמר דתוך ג' עדיין צריך הנחה לרבנן, וממילא מתפרש צורק כי אורחיה דסופו לנוח. (ס"א סק"ב).

בקושית הגרע"א מדברי המלחמות לעיל ח', עי' בסימן א' סק"ג וסי' ג' סק"ד.

ק"א א' הני צינאמא דמישן כו', א"ה, עי' בסימן ד' סק"ד צהא דלא חשיב רשות היחיד משום דאי צעי מנח עליהו מדי.

שם והתניא עמוד ברשות הרבים כו', נחצאר בסימן ד' סק"י.

נראה דאין דין מחיצה תלויה אלא כשאין שולים תחתיה, דאז מייכרח מחיצות מלמטה, וס"ל לר"י סוכה ט"ז א' דהוי מחיצה, אצל אם יש שולים לא חשיבי מחיצה למטה כלל, והלכך אף לר' יוסי דמחיצה תלויה הוי מחיצה מ"מ מודה דעגלות תחתיהן רשות הרבים כדאמר ז"ח א', וכן תחת הארון והמזבח, שו"ר שכ"כ בגאון יעקב עירובין פ"ו ב', וזה ניחא משה"ק מהרש"א ק"א א' צינאמא דמישן אמאי לא שרינן לטלטול זהו אלא בד' לר"ה, והא מחיצה תלויה מתרת במים, דהא לפרש"י התם איכא שולים להם אלא שהולכים באלכסון, וכיון דאיכא שולים אינו ענין למחיצה תלויה המתרת במים, וגם לפירוש חו' שם שהם פתוחים מלמטה מ"מ יש שם כמה קרשים אלא שיש ציניהם ג', דאל"כ הרי יפלו היושבים בהם,

כוותיה ס"ל, והיינו דקבעו דברי רבא צתר הך צרייתא, ועיין חו'. (ס"א סק"ב).

שם אחזתו הרוח משהו כו', עי' בסימן א' סק"א ו' איכא שהחפץ מונח ע"ג מים או שאחזו ע"י אבן שואבת. ועי"ש עוד אם תליית החפץ למעלה מג' או ברשות אחרת, ועי"ש בסק"ה.

במה שפרש"י שיהא החפץ למטה מג' עי' בסימן א' סק"ד ו'.

גמ' תוך ג' לרבנן צריך הנחה כו', עי' בסימן ב' ס"ק ט"ז במתגלגל ע"ג קרקע.

תוד"ה פירות אצל צור מלא פירות או חליו כו', עי' מש"כ בסימן ד' ס"ק י"ד בשיעור הדבר.

בא"ד ואומר ר"י דמן התורה ממעט כו' ואפילו צחריץ שבין שתי חצרות אמרו כו', קשה דלמה הוצרכו חכמים לומר כן להקל להתירם בלא עירבו יחד, והרמב"ן כתב וז"ל דודאי פירות לא מצטלי למיהוי אינהו מחיצה ולשויה צ' רשויות רשות אחת ולצרפן אצל מ"מ לענין רשות שבת מצטלי מחיצה דעמוק י' ורחב ד' צעינן ומחיצות ניכרות צעינן, עכ"ל, נראה כונתו, דהא דהפירות מצטלי מחיצה לענין שבת הוא תנאי ברשות היחיד דצעי מחיצות ניכרות, אצל יש כאן מחיצות י' לשטח ד', ושפיר חוצצין בין הרשויות, וכמו צור עמוק כ' ורחב ד' שחלקו במחצלת למטה מ', דלא הוי רשות היחיד כיון שאין תוכו ד' על ד' [אלא א"כ נימא אי צעי מנח עליה מדי], ומ"מ שפיר יש כאן מחיצות י' לשטח ד' ושפיר חוצצין בין הרשויות שלא לערב אחד. (עירובין ע"ה ב').

תוד"ה והא דהא [מתניתין] כו', ז"ל מתניא (והיינו מתנ"ה דמיתין) וכ"מ בחו' הרא"ש.

ק' ב' לאו היינו מתני' ואר"י והוא שנת כו', פרש"י מדלא מוקי ר' יוחנן כשצורק תוך ג', וקשה דאדמסייע ליה מדיוקא דאמורא ליסייעיה מצרייתא דלעיל דאחזתו הרוח דע"כ מיירי תוך ג' וכמש"כ לעיל, ועוד דהא ודאי פלוגמא דתנאי הוא מצרייתא דלעיל ז"ל א' וכמש"כ חו' פ' א' עירובין ז"ח ב', וא"כ מאי קיימא הוא מר"י, ורש"י הוצרך לזה לפי מש"פ במתני' דע"כ צורק באויר איירי, אצל לפמש"פ בסימן א' סק"ב דאף

טרסקל המשפּע והולך כצינאטא דמישן אצל אין
לו מחינות ממעל לשיפוע, ז"ע אס הוי כרמלית.

שם אר"ה הני צינאטא דמישן כו', משה"ק תו'
לפרש"י דיחשז מקום פטור כזר יישז בחדושי
הריטצ"א וכמש"כ לעיל, ומשה"ק עוד שיהא רשות
היחיד משום דאי צעי מנח, גם נחיישז צמש"כ
לעיל דבארובה חלולה העומדת באויר לא אמרינן
שיהא עליה רשות היחיד משום דאי צעי מנח, דכיון
דהשתא אין כאן שטח שיכול לחול עליו שם רשות
היחיד, אין מועיל מה שיכול לעשות שטח, כ"ז שלא
עשה, ולא דמי לצור וחוליותו דאיכא למטה שטח
דע"ד, וה"נ עמוד גבוה י' ורחב ד' העומד באויר
וחקק צו גע"ג בעומק ט' הוי רשות היחיד כדין
צור וחוליותו, ואין חילוק בצורת החקק ואף אס
חקק כמו צינאטא נמי הוי רשות היחיד, חקקו
כולו נחבטל ממנו שם רשות היחיד כיון שאין לו
שטח, העמידו על עמוד שהוא פחות מדע"ד, אינו
נעשה רשות היחיד כיון שהמקום שעומד עליו אינו
ראוי, (אלא שאפשר לדון דכה"ג יחשז כנסתם
החלל ויוכל לחול שם רשות היחיד על העליון),
וה"נ הצינאטא כעמוד שהוא חקוק ועומד על
פחות מדע"ד דמי, וזו כונת הרשב"א שכתב וז"ל
וזו נראה צעיני שאינה קושיא דהתם הוא דרחב
ארבעה אלא שהיתדות התחובות צו אינן רחבין
ארבעה וכיון שהעיקר שהן תחובין צו ישנו רחב
ד' אין היתדות מצטלות הרשות הואיל ואף בהן
יכול להניח מידי ומשתמש משא"כ צבא לעשות
רשות לכתחלה שאלו מלא רשות הרבים יתדות
ברחב ארבעה לא יעשה רשות היחיד בכך משום
דאי צעי מנח עליה מידי וצור וחוליותו כיון שיש
בהן ארבעה ויכול להשתמש אי מנח ציה מידי שפיר
דמי אצל כאן שיהא קצרה מלמטה מארבע אינה
רשות היחיד אע"פ שיכול למלאה עד שימלאנה
עכ"ל, ואין כונתו לחלק אס קדם העמוד או
היתדות, דודאי אף עמוד שיש צו יתדות המונח
על הארץ אס העמידו הוי רשות היחיד אף
שהיתדות קדמו, אלא כונתו כמש"כ דכל שיש שטח
דע"ד הרי החללים והחוליות שעליו אינם מצטלים
חשיבותו כיון שאפשר למינח עליהו מידי
ולהשתמש, הלכך צור וחוליותו הוי רשות היחיד,
אצל כאן שחסר שטח דע"ד אין מועיל מה שיכול
להניח כל זמן שלא הניח. — כללא דמילתא דהרי

וי"ל דגם כה"ג לא חשיבי מחינה תלויה כיון
דמינכר שנעשו לשמש למעלה, ואפשר גם דאין שם
ד' פנוי ונמצא שאין שיעור רשות שימשו
המחינות להן עד הקרשים המשמשים למעלה, וכן
בגמ' שם לא הקשו אלא מדין טרסקל ולא מדין
מחינה תלויה.

ד' מחינות באויר וציניהן דע"ד ואין להן לא גג
ולא שולים, לא הוי גם תוכן רשות היחיד למאי
דקיי"ל דמחינה תלויה אינה מתרת, דלא יתכן
למיחל שם רשות על אויר לחוד, ולא שייך כאן
סברא דאי צעי מנח עליה מידי ומשתמש דאמרינן
עירובין ע"ח א', דהתם נשלמו תנאי הרשות שיש
שם שטח קרקע דע"ד שיש לו מחינות, אלא
שהשטח הזה יש צו מעלות ומורדות ואין שם
דע"ד בשטח ישר, כמו בצור וחוליותו או בעמוד
ויתדות, וצוה אמרינן שפיר דאין צוה כדי להפסיד
את שם הרשות דאי צעי מנח עליה מידי ומשתמש,
אצל מחינות באויר אינם רשות, ולא שייך לומר
דכיון דאי צעי עמיד להו רשות ע"י דמנח מידי
אס בשוליהם אס על גבן, דמשום זה כזר יהא
עליהם שם רשות קודם דמנח, כמו דלא שייך לומר
שיהיו שתי מחינות רשות היחיד משום שיכול
להוסיף שלישיה.

ולפי זה נראה דדינם כרשות שנמצאים צו, ואס
הם ככרמלית תוך י' הרי ציניהן כרמלית,
ואס הם למעלה מי' הרי ציניהם מקום פטור,
ומ"מ אין הדבר מוכרע ויש מקום לומר דאף
כשהם למעלה מי' יהא ציניהם כרמלית, דקו"ס יש
כאן שטח דע"ד הקובע מקום לעצמו, ומה שהוא
אויר אינו אלא כמו לא ניחא תשמישיה דבית שאין
תוכו י' וכיו"ב, דככרמלית לא קפדינן בהא כמצואר
ז' צ', וצורס לפי זה ראוי להיות דמקום המוקף
מחינות גבוהות כ' והוא כרמלית שיהא תורת
כרמלית עליו גם למעלה מי' דכל י' גובה יכול
לדון לעצמו, ול"מ כן דאיכא כרמלית למעלה מי',
ואף את"ל דאויר לאו כלום הוא, והרי זה מקום
פטור, מ"מ צינאטא דמישן לפרש"י שפיר י"ל
דחשיב כרמלית שהרי יש שם שטח של דע"ד שהוא
צר שימוש ע"י הפחות מדע"ד שתחתיו, ונחיישז
קו' תו' ק"א א', ויעויין בספר חידושי הריטצ"א
שכתב כן ליישב קושית תו', ומ"מ נעץ קנה וצראשו

לעשות רשות היחיד ע"ג הטרכסל, בזה קשה דמה מועיל גו"א כיון שהטרכסל דהיינו תחתית הצינאטא אין בו ד', ויותר יש לשאול דהא לא פרכינן מדין מחיצה תלויה דנימא על המחיצות גו"א, והטעם י"ל כמש"כ לעיל דכל דאיכא שולים ולא מינכרא מחיצות מלמטה אינו בדין מחיצה תלויה, ורק פרכינן מדין טרכסל דריצרי, וקשה דמנ"ל דטרכסל שאין בו דע"ד נמי אמרינן גו"א, והרי תחתית הצינאטא יש לדונה כטרכסל שאין בו דע"ד, וזה קשה אף אי ריצרי עביד רשות היחיד גם מתחת לטרכסל, והגע עצמך טרכסל שיש בו דע"ד וחקק בו גע"ג מאן לימא לן דאמרינן ביה גו"א, והא נמי להא דמיא, [ומיהו אי גם למטה נעשה רשות היחיד י"ל דלענין למטה חשיב כיש בו דע"ד כיון ששטחו הכללי יש בו דע"ד, ומה שמשפע והולך אינו גורע לענין תחתיו], ואפשר דאי דיינינן גו"א כטרכסל הרי נעשה הטרכסל רשות היחיד בכל גווי שאלם היה ממש מחיצות היה נעשה רשות היחיד, וכיון שאלם היה ממש מחיצות הרי היינו דנין על הטרכסל כיש בו דע"ד משום דאי בעי מנח, ה"נ השתא חשיב כיש בו ד' ואע"ג שאין תחתיו רשות היחיד, ועדיין ז"ע בזה.

לפירוש תו' הא דל"ק אמאי לא אמרינן אע"ג דלא מלינהו כיון דאי בעי מנח עליה, נראה דה"ט דל"ק אלא לפרש"י שהכל סמוס, ודמי לעמוד ויחידות וכן לצור וחוליותו שיש לחלל שולים, ובה חזינן להו כאילו מנח מידי ומשתמש, אבל בפרוץ לאויר לא אמרינן דמשום דאי בעי מנח יחשב כאילו הניח, וגם י"ל דלענין סברא דאי בעי מנח מידי, אהני הא דפרוץ לים דראוי למיחב ליה דין יס, ורק באיכא לצוד אלים לשווייה כאילו אינו פרוץ לים.

מה שהוצרכו תו' לפרש דפריך דנימא גוד אחית לסבב דפנות הצינאטא לעשות מהן שולים, ולא פירשו בפשוטו להורידן לארץ ויהא רשות היחיד כנגדן, י"ל משום דהא גם לריצרי לא מהני גו"א לעשות רשות היחיד תחת הטרכסל, כמש"כ בתוד"ה חורק, וממילא ה"נ לא יועיל לעשות רשות היחיד למטה, וכ"מ בתו' הרא"ש, ואפשר עוד דהא לא מנאנו דריצרי ס"ל גו"א אלא בדאיכא טרכסל דע"ד והכא ליכא, והיה ראוי טפי למיפרך דיועיל מדין מחיצה תלויה, ומדלא פרכינן מדין מחיצה

מחמת סברא דאי בעי מנח אמרינן דכמות שהוא עכשיו חיל עליה שם רשות היחיד, והלכך צריך שיחול עכשיו שם רשות היחיד על שטח של דע"ד, וצור וחוליותו אמרינן דהדע"ד שתחתיהן הוי רשות היחיד וממילא גם על גבן רשות היחיד, וכן בעמוד ויחידות, משא"כ צינאטא אלם נאמר שהיא רשות היחיד, הרי אנו עושים רשות היחיד על שטח שאין בו דע"ד, דעל אויר לחוד א"א שיחול שם רשות היחיד, וקרקעיתה אין בה דע"ד.

אבל מש"כ שאלם מילא רשות הרבים יחידות ברחב ד' לא יעשה רשות היחיד בכך כו', ז"ע אמאי לא, הרי ע"כ מיירי שהיחידות גבוהין י' וסמוכין זל"ז פחות מג' וא"כ היחידות החילוניות עושות ד' מחיצות על שטח דע"ד, ואם לא היו היחידות האמצעיים הר"ז רשות היחיד גמור, וא"כ כשמילא יחידות אמאי לא נימא דהוי רשות היחיד כיון דאי בעי מנח עליהו מידי, והר"ז כהרבה בורות והרבה חוליות ואמאי לא ינטרפו, ואף שיש לחלק דבעמוד ויחידות גם מעיקרא הוי רשות היחיד מדין עמוד, וגם בסברא דאי בעי מנח הוי רשות היחיד מדין עמוד, משא"כ בנעץ יחידות ברשות הרבים דמעיקרא קודם שנעץ היחידות הפנימיים הו"ל רשות היחיד מדין מחיצות, ועכשיו כשאנו באים לעשותו רשות היחיד משום דאי בעי מנח עליה מידי, הרי יהיה רשות היחיד מדין עמוד, אבל אין נראה לחלק בכך, דמשום שהם מחיצות לא הורע כחן מלשמש כעמוד, וז"ע.

נראה דבזמן שהצינאטא גוששת ויש שטח דע"ד בקרקע עולם שהוא תוך ג' לצינאטא, דאז הויא כולה רשות היחיד, דכיון שהשטח דע"ד ראוי לעשותו רשות היחיד שהרי יש לו מחיצות, תו אף תוך הספינה המקום שאין בו דע"ד נעשה רשות היחיד כדין צור וחוליותו, כיון שתחתיו יש דע"ד.

עוד הקשו בתו' לפרש"י דמאי פרכינן דנימא גוד אחית, ומה יועיל כיון דליכא ד', והר"ז כחלקה במחללת, והנה אלם גוד אחית מועיל לעשות רשות היחיד עד למטה, וכמו שדנו בזה בתוד"ה חורק, ניחא דכיון דכבר יש למטה שטח דע"ד שהוא רשות היחיד, תו שפיר נעשה רשות היחיד אף למעלה בשטח שאין בו דע"ד כמו צור וחוליותו, דע"ז מהני טעמא דאי בעי מנח עליה מידי ומשתמש, אבל אלם גוד אחית אינו מועיל אלא

א"נ לפי' תו' במשפּע והולך מעיקרו לראשו קאמר וממילא אין ד' עד ראשו וכמש"כ לפרש לעיל שם, וע"כ דאמרינן גו"א, (ואפשר נמי דמדנקט ורק ונח ע"ג, משמע ליה דתחתיו לא הוי רשות היחיד, וכ"כ תו' ז"ט ז' ד"ה זרק, וע"כ משום גו"א קאמר, דצעומד מרובה לכאורה גם תחתיו הוי רשות היחיד, ומיהו הו"ל כבית שאין תוכו י', א"נ הוי חורי רשות הרבים, וגם אין צו ד').

שם התם הו"ל מחיצה שהגדיים צוקעין בה כו', לכאורה משמע דריצר"י לית ליה כלל סבא דגדיים צוקעים, ולמה שזידדו בתו' דגם תחת הטרכקל הוי רשות היחיד לריצר"י מדאורייתא, א"כ לדידה כל מחיצה תלויה עושה רשות היחיד, [ומיהו אפשר דצעי עומד מרובה], ואם עשה מחיצות ה' ומשהו והעמידם פחות מה' סמוך לקרקע הו"ל רשות היחיד מדין עומד מרובה, ולפי זה נחלקו ריצר"י וחכמים בסבא אם דאורייתא איכא ענין גדיים צוקעים לצטל מחיצה, ודוחק.

ולכן נראה דאף ריצר"י ס"ל דגדיים צוקעים מצטלים מחיצה מדאורייתא, אבל בטרכקל כיון דכשאו דנין על גבי הטרכקל אין צינו לצין ע"ג עמוד ולא כלום, שהוא מוצדל מסביבותיו כמו ע"ג עמוד, ורק ההצדל הוא שאין תחתיו מוצדל מסביבו, וכיון שאם עשה מחיצות י' ע"ג הטרכקל הרי לכו"ע הוי רשות היחיד וכמש"כ תו' ז"ט א' ד"ה שתי דהיינו עגלות דמשכן, נמצא דלא איכפת לן מה שתחת הטרכקל אינו מוצדל מסביבו, וגדיים צוקעין בו, וס"ל לריצר"י דה"נ כשאין מחיצות ע"ג הטרכקל, דהמחיצות העליונות אינם גורעים צקיעת גדיים מלמטה, ולענין ע"ג הטרכקל הרי הוא שוה כמו ע"ג עמוד, הלכך ע"ג הטרכקל הוי רשות היחיד, וכיון שע"ג רשות היחיד שפיר דנו בתו' שמא גם תחתיו הוי רשות היחיד, [אם כי לכאורה היינו נידון פי תקרה, ולא משמע דריצר"י פליג לומר דלא צעי לדין פי תקרה וכל שלמעלה רשות היחיד הרי גם למטה רשות היחיד].

ובן ר' יוסי דסבא סוכה ט"ז א' דמחיצה תלויה מתרת, נמי נראה דאית ליה דצקיעת גדיים מצטלת מחיצה, אלא דס"ל דצדאיכא מחיצות י' הרי דין הוא שתוכן רשות היחיד, [אלא שחסר שוליים], וצוה ס"ל דכיון דלמעלה איכא מחיצות

תלויה ש"מ דלאו דנימא גו"א למטה ציושר פרכינן, ומ"מ עיקר הדבר קשה טובא דהיכן מצינו גו"א כזה למישווי שוליים, ומה ענין זה לטרכקל דריצר"י דעיקרו דטרכקל יש לו דין עמוד אף בלא מחיצות, ולענין על גביו אין לנו ענין כ"כ במחיצות המצדילות רק תחתיו, ואיך אפשר ללמוד מזה דדפנות יעשו כשוליים לכלי שאין לו שוליים, עד דמסקינן הא דר"ה בקשיא.

שם והתניא עמוד ברשות הרבים כו' ויש בקצר שלו ג' כו' אלמא אמרינן גו"א כו', בפשוטו הקצר הוא במיעוט העמוד, לא מיבעיא לפרש"י דיש בקצר שלו ג' בגובהו קאמר, דממילא משמע דאין ממנו רוב, אלא אף לפי' תו' דצעוביו קאמר נמי נראה דהקצר הוא רק מיעוט, דאל"כ הו"ל עמוד ג' ברשות הרבים ונתן עליו טרכקל ד', ועי' מש"כ בזה בסימן ד' סק"י, ולפי זה יש כאן עומד מרובה בערב דקיי"ל דאמרינן, ואין ראיה דאמרינן גו"א, אלא דלענין סבא דצקיעת גדיים מצטלת המחיצה אין חילוק אם המחיצה מדין עומד מרובה או מדין גו"א, אבל מ"מ קשה דמנלן דרבנן אית להו גו"א אף צדליכא צקיעת גדיים, דהא עומד מרובה פשיטא דכו"ע אית להו, וכל דאיכא גוונא דליכא צקיעת גדיים פשיטא דדיינינן עומד מרובה כלפי מטה כמו כלפי מעלה, אבל גו"א מאן לימא לן דאית להו, ודוחק לומר דכיון דפליגי אי חיישינן לצקיעת גדיים, תו לית לן לחדש דפליגי נמי בעיקר דין גו"א, וגם לזה לא היה צריך להביא ברייתא דעמוד, דהא לא מוכח מינה אלא דאמרינן עומד מרובה צדליכא צקיעת גדיים וזה מסבא נמי ידעינן לה, ואפשר לומר דאצ"י לטעמיה בעירובין ט"ז ז' דלא ס"ל עומד מרובה בערב, והלכך ע"כ למיתי מטעם גוד אחית, וש"מ דאף רבנן סברי גו"א, [דהך ברייתא ע"כ רבנן היא, דלריצר"י מאי איריא שאין בעיקרו ד' הרי גם צנען קנה ועליו טרכקל הדין כן], אבל לפי זה ראוי למיפסק דלא אמרינן עומד מרובה בערב כיון דסתמא דסוגיין אזלא הכי, ואי אית לן עומד מרובה בערב לית לן למימר גו"א אף במים, דאין ראיה דרבנן הכי ס"ל, ואית לן לקיים דברי ר"ה, ואין כן דעת הפוסקים שפסקו דאמרינן עומד מרובה בערב וכן העתיקו סוגיין להלכה, ולכן צ"ל דאין בעיקרו ד' [ויש בעיקרו ג' לפרש"י] לאו דוקא וה"ה ברובו,

מהני, וקמיבעיא ליה דשמא אף ביצשה הקילו, ורז אהדר ליה דרק במים הקילו, אבל ביצשה החמירו מדרבנן, ולפי זה נמא דראוי למיפק דמחילה תלויה מהני מדאוריתא אף ביצשה, כיון דמתני' דשריא במים ע"כ הכי סברה, ורק מדרבנן לא שרינן ביצשה, ורהיטת הדברים ל"מ כן, וז"ע.

ולפי זה בטרסקל כיון דביצשה מדאוריתא לא הויא רשות היחיד כדתניא דחכמים פוטרינן, א"כ אף במים אין להחמיר, דהא ר"ט ורז הכי סברי דכל דאסור מדאוריתא ביצשה אסור מדרבנן במים, וא"כ היינו דרב הונא דלא שרי בביצתא דנהי דבים ראוי למידן גו"א כיון דליכא בקיעת גדיים, אבל כיון דביצשה לא אמרינן גו"א ליכא למישרי אף במים, ולפי זה הא דאתקין ר"נ דלימא גו"א אינו אלא דברי סברא דאיהו ס"ל דאין להחמיר במים, אבל ר"ה פליג וגם רב ור"ט משמע דכוותיה ס"ל, ומיהו י"ל דביצתא עדיף כיון שהנידון על תוך המחילות ולא כנגדן למטה, וזוה דאי ליכא למיגזר אטו יצשה, דאף ביצשה בתוך המחילות בדומיא דביצתא לאו רשות הרבים הוא, והיינו דקשיא ליה לר"נ. — ובמ"א סי' שס"ו סק"ה הביא בשם אגודה דפסק כר"ה, ואפשר דטעמו דר"ה לא איתותב, אלא הוא פלוגתא דר"ה ור"נ, ופסק כר"ה, ואפשר נמי דכיון דר"נ לא אמר למילת' בלשון פלוגתא אלא בלשון קושיא, לא אלים כ"כ, והלכך אף דאביי מסייע ליה אית לן למיפסק כר"ה, וגמ' לא חש לתרץ קושיא דר"נ דממילא מובן דר"ה סבר דאע"ג דאמרינן גו"א מ"מ יש להחמיר מדרבנן.

ומדבריו התו' בד"ה ומנא נראה דר"ט מיבעיא ליה במתני' דגוזזטרא, אי טעמא משום דמחילה תלויה הוי מחילה וכדס"ל לר"י סוכה ט"ז א', וממילא ה"ה בחורבה, או דס"ל דמחילה תלויה לא הויא מחילה, ורק במים הויא מחילה משום דליכא בקיעת גדיים, וממילא בחורבה אסור, ומה שנסתפק לאוקמי לסתמא דמתני' כר"י, י"ל משום דלא פסיקא ליה לרבנן שרי מחילה תלויה במים, אי מדאוריתא, או מדרבנן מסברא שהזכרנו לעיל בד"ה וז"ל, א"נ שמא מספקא ליה דמודו רבנן לר' יוסי דלענין שבת מחילה תלויה הוי מחילה ורק בסוכה פליגי, [אף דאיכא נמי סברא איפכא בעירובין פ"ו ב' דשבת גם ר"י אסר מדרבנן],

הגודרות רשות הר"ז מועיל לעשות רשות היחיד למטה, אבל מחילות פחות מ"י שהגזיהן ג' מן הקרקע אינן מחילות משום בקיעת גדיים, אף שיש בהן עומד מרובה, [וכדאמר עירובין ט"ז ב'].
והנה משמע דמסקנא דסוגיין דנעץ קנה צים ובראשו טרסקל וזרק מרשות הרבים ונח על גביו חייב אף לרבנן, וכדתניא בעמוד שאין בעיקרו ד', דתרוייהו חד טעמא נינהו דליכא בקיעת גדיים, ורק ברשות הרבים פליגי רבנן עליה דריב"ז משום שבקיעת גדיים מבטל מחילה, ויש לתמוה לפי זה דא"כ מאי מספקא ליה לרבי טבלא אי מחילה תלויה מתרת בחורבה, ורז נמי אהדר ליה דקל הוא שהקילו חכמים במים, ומשמע דבחורבה רבנן הוא דלא הקילו, והא מדאוריתא הוא דבמים תורת מחילה עליו מדאוריתא כיון דליכא בקיעת גדיים, ואילו בחורבה מדאוריתא לאו כלום הוא, כיון דגדיים בוקעין בו, [דמחילה תלויה וטרסקל כי הדדי נינהו לענין בקיעת גדיים, כדמשוינן להו בסוגיין לענין בקיעת דגים, ומה גם משמע דמחילה תלויה דמים חשיבא מחילה מדאוריתא, דאל"ה מאי ראייה מזה לנידון טרסקל וביצתא, ואע"ג דבטרסקל נידדו בתו' דרק ע"ג הטרסקל הוי רשות היחיד, ואילו במחילה תלויה הנידון בקרקע כנגד המחילות, מ"מ משוינן להו, דמחילה תלויה מינכרא טפי מחילותיה למטה, וכל דליכא בקיעת גדיים הוי מחילה גם למטה אי אמרינן גו"א], שו"ר שכבר הקשה כן בגאון יעקב עירובין פ"ו ב', ואפשר לפרש דהיינו דקמיבעיא ליה בחורבה, ומשום דסתם חורבה אית בה גידודי, וכל דאיכא ג' טפחים מחילה סמוך לקרקע תו ליכא בקיעת גדיים כמצואר עירובין ט"ז ב', וממילא הו"ל כמו במים, וקמיבעיא ליה אם הקילו גם ביצשה במחילה תלויה דליכא בקיעת גדיים, ואהדר ליה דרק במים הקילו, אבל הדבר סתום מדאי, [ובעירובין פ"ו א' הזכירו חורבה משום אורחא דמילתא].

וצ"ל דס"ל לר' טבלא דאי מדאוריתא מחילה תלויה אינה מחילה ביצשה, לא הו"ל לרבנן להקל לכתחלה במחילה תלויה במים, דלאו אדעתיהו דאינשי לחלק בין ים ליצשה, ואתו למישרי ברשות הרבים נמי במחילה תלויה, וכיון שהקילו במים ע"כ דס"ל דמדאוריתא אף ביצשה

שם ארצב"א אף אכן נמי תנינא כו' ואמאי הא
אין דרך הולאה בכך כו', פרש"י שאין דרך
להוציא צפה, ומחשבתו היינו שצריך לאוכלה
בהליכתו ואחשבה להולאה זו צפיו, ונ"ע דא"כ
מה ראה מזה לזרק צפי הכלב או הכבשן דחסר
מקום ד', הרי הכא עקר האוכלין ממקום ד',
דהא לא פשטינן מהך מתניתין דעקירת גופו
כעקירת חפץ, וא"כ הנידון משום שאין דרך
להוציא צפיו וכדתנן ז"צ א', אבל אוכלין כשדעתו
לאוכלן הוי אורחיה להוציאן צפיו, וכמש"כ תו'
שם, ואיך אפשר ללמוד מהא דחשיב אורחיה,
דבמכוין לפי הכלב חשיב כמקום ד' אף שאין זו
ד', דמחשבתו משוי ליה מקום, ולפירוש תו' דבהא
דר"מ ע"כ דבליעתו היינו הנחתו, יתכן לפרש
דמזה הוא דמייתי סיעתא, דבליעתו כשריפת
הכבשן דמי ואין דרך הולאה בכך, ואפ"ה מחשבתו
משויא ליה מקום וחשיבא הנחה כבמקום ד', וה"נ
כבשן ופי כלב, ואין לומר דבליעתו שאני דמיבטל
לגבי האדם, והאדם הרי נמצא במקום שיש בו
דע"ד, דהא ודאי אף כשהאדם מהלך אמרינן
דבליעתו היינו הנחתו, דאל"כ לא משכח"ל שיהא
צבת אחת עם שאר האיסורים, דאם נח מקודם
דהרי הוי הנחה גם לגבי האוכלים שצפיו, וע"כ
דבצלע כשהוא מהלך איירי, וצליעתו היינו הנחתו
כמו שריפת הכבשן, דמחשבתו משויא ליה כהנחה
במקום חשוב, ועי' בתו' עירובין כ' א', ונ"ע,
אח"כ ראיתי שכבר נתקשה בזה הגרע"א ז"ל.

תוד"ה והוציא דבליעתו הויא הנחה כו', עי'
מש"כ לעיל פ' א' אס נריך לצלוע
כגרוגרת צבת אחת.

בא"ד ועוד דמעביר למעלה מי' כו', עי' בסימן
ז' ס"ק י"ד אי לכל מילי חשיב כרשות
הרבים.

הבונה

ק"ב ב' מתני' אף המכה בקורנס כו', נתבאר
בסי' י"ח סק"ג.

גמ' מסתת משום מאי מיחייב כו', כל הסוגיא
נתבאר בסימן י"ח סק"ד, ועי"ש בסק"א.

תוד"ה העושה, עי' מש"כ בזה בסי' י"ח סק"ד.

ולא דמי לטרסקל דליכא מחילות ניכרות כלל],
ואהדר ליה רב דכרצנן אחיא ורק במים הקילו,
ולשון קל הוא שהקילו חכמים במים, לאו דוקא
שהקילו, אלא שזהו שורת הדין דבמים שרי וציבשה
אסור, א"נ היה מקום לאסור מדרצנן אף במים,
וקל הוא שהקילו במים, וכ"מ עירובין פ"ו ז' שיש
כאן קולא שהקילו עי"ש, ויש נפקותא בזה בחורבה
שיש גידודי ג' דליכא בקיעת גדיים אי שרינן התם
במחילה תלויה, דמשורת הדין ראוי להחיר, אבל
אם מדרצנן יש מקום לאסור וקל הוא שהקילו
במים, א"כ ציבשה מיתסר מדרצנן, ולפי זה
מתפרש קל הוא שהקילו חכמים במים, למעט
דציבשה לא הקילו אף בדליכא בקיעת גדיים, אע"ג
דמדאורייתא מחילה מעליא הוי, וכן נראה עיקר
דמחילה תלויה אינה מתרת ציבשה אף בדליכא
בקיעת גדיים, וואפשר נמי דמדאורייתא לא אמרינן
גו"א במחילה תלויה ציבשה אף בדליכא מחילה ג',
דלא דמי למים דהתם ליכא כלל בקיעה, משא"כ
הכא דאף פירצה שלמעלה מג' פירצה היא, אלא
לשון קל הוא שהקילו חכמים משמע דציבשה רצנן
הוא דהחמירו ולא דמיתסר מדאורייתא].

תוד"ה וזרק אבל למטה לא, עי' בסימן ג' סק"ד.

ק"ב א' מתני' קלטה אחר כו', נתבאר בסימן
ז' סק"א.

שם כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן
וסופן שגגה, א"ה, עי' מש"כ בשבועות י"ד
א' לענין גלות אס נודע לו לאחר שיצאה האבן
מידו, ולענין קרבן עולה ויורד.

גמ' זרק ונחה צפי הכלב או צפי הכבשן חייב
כו', נראה דצפי הכלב אינו חייב אלא"כ היה
הכלב עומד, אבל אם היה מהלך לא חשיב הנחה,
דלא עדיף פי הכלב מידו של אדם, דנהי דחשיב
כמקום דע"ד אבל עדיין הנחה בעי, אבל צפי
הכבשן אפי' נשרף החפץ בעודו מהלך נמי חייב,
וכן גם כשהיה הכבשן מהלך, דבזה שריפתו היינו
הנחתו, וכדאמר פ' א' בהוציא ז' אותיות וכתבן
כשהוא מהלך דחייב דכתיבתן זו היא הנחתו.

שם והאנן תנן קלטה אחר כו', לפמש"פ רש"י
דקלטה אחר היינו עקר ממקומו וקיצל, א"כ
לא שייך למיפרך מזה, ולמש"כ ס"ז סק"א אף
קלטה כלב הכי מתפרש, וכמש"כ רש"י פ' א',
ונ"ל דמנשרפה פריך.

במ"מ שם, ראוי לפרש דמתני' מחייבא בכל גווי
אלא דלא קיי"ל כן, ועי' בזה"ל סי' ש"מ ס"ד
בזה, ובחדושים על שם הר"ן ע"ה ז' בשם
הרשב"א, ובסימן כ"ז סק"ב.

ומהא דתנן לקמן ק"ד ז' דאין חייבין על שתי
אותיות אלא א"כ נהגין זה עם זה, יש
ללמוד דגם בשתי אותיות שאין להם מובן ביחד,
מ"מ יש יתרון בהיותם נהגין זה עם זה, דהכותב
שתי אותיות במקום אחד חשיבא טפי מעשה
מהכותב אות אחת כאן ואות אחת במקום אחר.

יש לעי' מה שקבעו חז"ל שיעור כתיבה בשתי
אותיות, אם אהני לזה מה שישנן תיבות של
שתי אותיות, ולפי זה בשאר לשונות אם אין שם
תיבות משתי אותיות שלהן, יהא שיעור החיוב יותר
משתי אותיות, או דשתי אותיות לא גריעי משתי
שריטות לר' יוסי, ונהי דרצנן לא מחייבי אשריטות,
אבל מחייבי מיהא אשתי אותיות, ולפי זה גם בכל
הלשונות יתחייב בשתי אותיות. (סכ"ז סק"א).

שם בין משתי סמניות, ברשב"א הקשה לפרש"י
דהו"ל למיתני במתני' ק"ד ז' דאירי דדיו
ובסיקרא, ונראה דל"ק דהכא בנידון לירוף
האותיות איירי אם מנטרפין, וכמו משם אחד,
וה"נ דיו וסיקרא היה מקום לומר דאין מנטרפין
זל"ן, והו"ל כמו שאין נהגין זע"ן, ואשמועינן
דמנטרפין, ובמתני' דלקמן איירי באיזה דיו ונצע
נכתבין ולא איירי בחסרון שבירופן.

בראיה דשתי אותיות משתי לשונות אינם מנטרפין,
דאין נהגין זע"ן, ויש לעי' בשני כתבים
בלשון אחת כמו בלשון הקודש שיש אשורית ויש
נורות אחרות לאותיות בלשון הקודש, [עי' סנהדרין
כ"א ז' כתב עברי ולשון הקודש], אם כתב אות
אחת אשורית ואות אחת מן האחרות אם מנטרפין,
כיון דשניהם משמשים באותו לשון לאותן האותיות,
ואם נימא דמנטרפין, אולי אפשר לפרש כן הא
דשתי סימניות, דנורת האותיות האחרת קורא לה
סימניות, וכגון שכתב אל"ף אשורית ובי"ת כתב
ליבנאה, או שיש כתב נוסף, וכתב ליבנאה ואותו
כתב, ולכתבים האחרים שאין אשורית קורא להן
סימניות, שהם כסימנים לאותיות, (וכמו שיש היום
כתב רש"י וכתב יד הרגיל), שו"ר בזה"ל סי' ש"ו
סי"א שהציא דברי"ו כתב דשתי אותיות משתי
לשונות מנטרפין, ובזה"ל שם כתב דאפשר שמפרש

תוד"ה האי אור"י דהיינו דוקא כו', עי' בסימן
י"ח סק"ד.

תוד"ה לול, עי' בסימן י"ח סק"ב.

ק"ג א' התולש עולשין כו' לא צריכא דקעביד
בארעא דחצריה, במו' יומא ל"ה א'
ד"ה הני דכיון שהוא נהנה אן סהדי שהוא
מתכוין ליפוט, ולו"ד ז"ל היה מקום לומר
דמלאכה שאינה צריכה לגופה היינו דוקא
כשנסתבזה עוד מלאכה על ידו, כגון חופר גומא
וא"צ אלא לעפרה, שיתכן ליטול עפר ולא לעשות
גומא, אבל אם בנטילת העפר יש שני תועלויות,
אין זה ענין למלאכה שאינה צריכה לגופה, אלא
הוא דבר שאינו מתכוין, ולכן התולש עולשין
לאכילה ועי"ז ממילא נשתחררה הקרקע מלהניק,
הרי נמנא דנטילת העולשין גופא יש בה שני
תועלויות האחת שמוכנה לאכילה והשנייה שהקרקע
נשתחררה ממנה, וזה שייך לדבר שאין מתכוין ולא
למלאכה שאינה צריכה לגופה, ועל תירוצם הערוני
דקשה ממפיה מורסא אמאי שרי ולא אמרינן אן
סהדי שהוא מתכוין לעשות לה פה כיון שיש לו
תועלת רבה בדבר. (הערות יומא ל"ה א').

שם מודה ר"ש בפ"ר כו', עי' סי' כ' סק"א.

מתני' הכותב שתי אותיות כו', מלאכת כותב
נחבאר בסימן כ"ב.

שם הכותב שתי אותיות כו' בין משם אחד בין
משתי שמות כו', פשטא דמתני' משמע דאף
שאין שום תוכן לשתי האותיות כגון א' ג' או א'
א' אפ"ה מיחייב, וכמו שפרש"י, [ורק בשם קטן
משם גדול צריך שיהא תוכן עי' סכ"ז סק"ב],
והרי לרב יעקב ברה דבת יעקב דמוקי למתני' כו'
יוסי ע"כ כן הוא, דהא לר' יוסי אמרינן לקמן ז'
דאשתי שריטות נמי מיחייב, וא"כ ה"ה לאוקימתא
דאביי דרישא לאו ר"י היא מ"מ סתמא דמתני'
מתפרשא דבכל שתי אותיות מיחייב, והרי משתי
שמות משמע דלכו"ע מיחייב גם כשאין להם תוכן
[וכ"מ ברמז"ס פי"א ה"ט דסתם דחייב בשתי
אותיות, ובכפל אותו האות הצריך שיהא תיבה שם
בה"י], ומדקתני בין משם אחד בין משתי שמות,
משמע שהם שוין, והלכך גם לפי מה דמשמע דעת
הרמז"ס צפי"א מה"ש ה"י דלא מיחייב בשתי
אותיות משם אחד אלא א"כ יש להם תוכן וכדנקט

מן התוספתא דתולש, ובפשוטו משמע דדוקא בתולש קאמר משום דאין אדם מקפיד לתולש דוקא בימין, וכמו דפרכין בסוגיין בפשיטות אכתיבה דהא אין דרך כתיבה בכך ה"נ איכא למיפריך אתפירה וכיו"ב, ואף אם לא יהיה ניכר שינוי בתולדות התפירה, [עי' סו"ס תקמ"א, ובתה"ד סי' פ"ז], נמי חשיב שינוי לענין שבת, דגם בכתיבה אם דקדק לכתוב יפה בשמאל נמי פטור, אף שכתב כתיבה יפה, ומיהו רוב מלאכות יש לדמות להוצאה ותלישה דאין אדם מקפיד עליהם בין ימינו לשמאלו, [ועי' בחדושים על שם הר"ן ר"פ ר"א דמילה דפשוט ליה דמילה בשמאל חשיב שינוי, וכן נקט הגר"מ הלוי ז"ל בפסחים ס"ו דשחיטה בשמאל חשיב כלאחר יד].

שם אר"י באטר יד שנו ותהוי שמאל ידיה כו', משמע דר' ירמיה הו' סבר דאטר שכתב בימין דעלמא חייב, ומתפרשא מתני' דמשכח"ל דחייב בין בימינו בין בשמאלו, והיינו דאחי מתני' לאשמועינן, דכיון דמשתדל לעשות ככל אדם, דיינינן ליה ככד כתיבה ולא כשינוי, אבל גמ' לא ניחא לה בהכי וכדפרכין.

שם אלא אמר אביי בשולט בשתי ידיו, וא"ת א"ה מאי קמ"ל, וי"ל דאפ"ה איכא עדיפותא בימין, דאע"ג דכתבו המג"א והגר"א בס' ל"ב ס"ה דאם כתב בשמאל כשר, מ"מ במקדש מסתבר דנריך שיעבוד בימין, ושפיר אשמועינן דגם בכתב בשמאל חייב, וכן לרבי בכורות מ"ה ב' דפסל ליה לעבודה דחשיב ליה כאטר נמי יש חידוש דחייב גם בימין, ומתפרשא מתני' דמשכח"ל בכתיבה דחייב בין בימין בין בשמאל והיינו בשולט בב' ידיו, ואע"ג דבין בימינו בין בשמאלו דהוצאה לעיל ז"ב א' מתפרשא בכל גווני, מ"מ סמך התנא דנצין דבכתיבה לא מתפרש בכל גווני, ולחומר לא דק, ואפשר דמה"ט מוקי לה ר"י כר' יוסי, דפשטא דמתני' דכל אדם חייב בין בימינו בין בשמאלו.

שם ר"י ברה דב"י אמר הא מני ר' יוסי היא דאמר לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם כו', מבואר דאע"ג דנמכוין לכתוב אותיות, אפ"ה סגי ברושם לחייבו, וכתיבת שמאל לא גרע מרושם, ואף דכתבו בסמך כ"ב סוף סק"ב דנמכוין לכתוב שמעון גם לר' יוסי אינו חייב אלא ככתב שם משמעון, שאני התם דלא אתעבידא מחשבות

כן מה דאיתא בירושלמי מהו בכל לשון אפי' אלף אלפא, ויתכן לפרש דכתב בכתב יווי עי' שקלים פ"ג מ"ב דאלפא כתב יווי אבל הכוונה לאותיות של לשון הקודש, ולפי זה אין ראיה דשתי אותיות משתי לשונות מטורפין. (סכ"ב סק"א).

שם אר"י לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם שכן כותבין על קרשי המשכן כו', נראה דלכו"ע הו' כתיבה ממע במשכן באורים ותומים כמ"ש רש"י צ"ח תלוי שהיה שם כתב שם המפורש והיינו קרא דונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התמים וגו', ואפשר דגם כתב שעל הציץ יש ללמוד ממנו מלאכת כתיבה, וכן על הקרשים היו כותבים אותיות לסימן, וס"ל לחכמים דילפינן מלאכת כתיבה מאורים ותומים וממילא יש ענין בחשיבות האותיות, ואף שהיו משמשים בקרשים לסימן, מ"מ עיקר מלאכת הכתיבה ילפינן מאו"ת, ור"י סבר דילפינן כתיבה ממנה שהיו כותבים על הקרשים, ושם לא היו נריכים לאותיות, שהיו יכולים גם ע"י שריטות לקבוע סדרם, והלכך אף שכתבו שם אותיות, מ"מ ילפינן מייניהו דכל רושם שיכול לשמש לסימן בקרשים חשיב מלאכה לענין שבת, דגם האותיות לא שימשו שם אלא כרושם, ונע"ק ברש"י ע"ג א' שכתב דכותב אשכחן בקרשים, ומשמע דלכו"ע מקרשים ילפינן, ושמאל ניחא ליה לפרש מה שנתפרש בגמ', א"נ י"ל דגם חכמים ילפי מקרשים, אלא דס"ל דכיון דלמעשה שימשו שם אותיות, לית לן למילף לשריטות, וכמ"ק מלישנא דר"י דגם חכמים מודים דמקרשים ילפינן.

(סכ"ב סק"א ועי' שם המשך הדברים).

לבאורה שיעור מוחק לר' יוסי הוא כדי לכתוב שתי שריטות.

שם אר"י מצינו שם קטן משם גדול, נתבאר בסימן כ"ב סק"ב, ועי' מש"כ בצנהדרין ס"ב א'.

גמ' אלא אשמאל אמאי הא אין דרך כתיבה בכך כו', מהא דאיתריך לאשמועינן במתני' לעיל ז"ב א' דהמציא בין בימינו בין בשמאלו חייב, וכן נמי תניא בתוספתא פ"י דתולש בין בימינו בין בשמאלו חייב, משמע דבשאר מלאכות הרגילות בימין פטור בשמאל, כגון התופר והקושר וכיו"ב, ובמ"ב סי' ש"מ ס"ק כ"ב כתב בשם הח"א דכל המלאכות חוץ מכתיבה חייב גם בשמאל, ונסחייע

דידעו דאיתיה בגלטורי, ונפ"מ צ"ל מינחק ויע
מיעקב, דאם באא דאזרך לא צעינן לחייבו אלא
משום דאית' בגלטורי, אע"ג דאא צפני עצמו כתב
רש"י במתני' דחייב, א"כ ה"נ י"ל צ"ל מינחק ויע
מיעקב דלא ליחייבו אלא אם איתנהו בגלטורי,
אע"ג די' ויע צפ"ע חייבים עליהם. (סא).

שם אמר ר"ח ז"ל סתום ועשאו פתוח כשר, נראה
לפי זה דנקט שם משמעון לאשמועינן דסתום
ועשאו פתוח כשר, ונקט דן מדניאל לאשמועינן
דפשוטין שעשאו כפופין כשר, ונקט נח מנחור וגד
מגדיאל למעוטי שם מששצנר. (סא).

שם או שכתב שלא צדיו, [ר"ל בשאר צבעים חוץ
משחור, רמב"ם פ"א מהל' תפילין], יש לעי'
וליעבר עליה קולמוס צדיו דהא ר"י ור"ל דאמרי
תרווייהו גיטין י"ט א' הכותב צדיו ע"ג סיקרא
בשבת חייב שמים אחת משום כותב ואחת משום
מוחק, וי"ל דהא"נ וטעמא דיגנו משום אזכרות
דאסור להעביר עליהם צדיו משום מוחק, א"נ
מוקמי לה בשאר צבעים הכהים מסיקרא וצוה י"ל
דחשיב כתב ע"ג כתב ופסול, [לכו"ע ואפי' לר"י
דמכשיר בהעביר קולמוס לשמה היינו דוקא בפסול
דשלא לשמה דצוה כל שיש גם כח לשמה בכתובה
מתכשרא כל הכתיבה, אצל הכח שהתחמון פסול
משום שלא צדיו אין מועיל כתב העליון לחוד,
וכמו צעדים שאין יודעים לחתום וכמ"ש חו"צ
גיטין ס"ד סק"א], ולפי זה י"ל דהא דנקט את
האזכרות בזה דוקא נקט אזכרות דשאר הכתב
אם נכתב בזה מעביר עליו קולמוס בזה עדיף
מסיקרא, ומיהו אין נראה כן דנראה דהא וסיקרא
כי הדדי נינהו, ולמאי דמספקא להו צדיו ע"ג
סיקרא, ליכא שום גוונא בכתב ע"ג כתב, שיהא
חייב עליו משום כותב ומשום מוחק, ואם איתא
דבהך ברייתא מבואר דדיו ע"ג זה שפיר דמי
הכי לא סייעוהו לר"י ור"ל מהך ברייתא, וגם
הם לא החליטו בזה, וכדקאמר וכי מפני שאנו
מדמין נעשה מעשה, לכך נראה דאת האזכרות
בזה דנקט אורחא דמילתא קתני שכך היה דרכן
לכתוב את האזכרות בזה, אצל אה"נ דהוא בכלל
שלא צדיו דברישא, וגם י"ל דס"ד דאזכרות מותר
לנאותם בזה, ועי' ט"ז יו"ד סי' רע"ו סק"ג.

ובנמו"י בהלכות ס"ת פירש דאת האזכרות בזה
ר"ל שאחר שכתבן צדיו זרק עליהן זהב,

דחשב לכתוב שמעון, אצל הכח אתעבדא מחשבתו
שהרי כתב שתי אותיות שחפץ, ולענין זה גם כתיבת
שמאל חשיבא כתיבה, וכיון דסגי ברושם שפיר
מיחייב. (סכ"צ סק"ג).

שם והתניא ועשה אחת יכול עד שיכתוב כל השם
כו', פרש"י הכתיבה קרוי שם, ולפי זה כל
שכתב תיבה שלימה הרי זו עיקר המלאכה וכמי
שארר כל הבגד, ולית לן לחדש חילוק בין אם
התיבה של שלש אותיות או של שמים, ובין אם
היא מאותיות שונות או מאותו האות, כל שממשין
כתיבה הר"י בכלל ועשה אחת, ונראה דלפי זה יש
לחייב כל שכתב שתי אותיות שיכולים לשמש כתיבה,
אף שהוא לא נתכוין לשמש בהם כתיבה, כל
שנתכוין לכתוב רק שתי אותיות אלו, דשפיר קרינא
ציה ועשה אחת, וכמו שארג בגד ואין דעתו לשמש
בו לבגד, [ואפשר דמזה יש ללמוד דשיעור כתיבה
הוא שתי אותיות, ואף כשאינם משמשים כתיבה,
עכ"פ כשאין דעתו לכתוב יותר, וכמו שני חוטין
בבגד ושני צמים בנפה], וס"ל לת"ק די' מינחק
או יע מיעקב לא מיחייב, ואתי מאחת לרבות דשם
משמעון חייב, אצל שם מששצנר לא מיחייב, דשתי
אותיות שונות חשיבי טפי, ור' יהודה מחייב גם
בשם מששצנר, וקצת משמע דהא דאמר ת"ק דאינו
חייב עד שיכתוב שם קטן משם גדול, דגם ר"י
מודה בזה, אלא דס"ל דשתי אותיות שוות
המשמשות כשם נמי חשיבי כשם קטן משם גדול,
ולפי זה צ"ל מינחק ויע מיעקב גם לר"י פטור,
ובסימן כ"צ סק"צ נסתפקנו בזה. (סכ"צ סק"ד).

תוד"ה לא ואינו נראה דהא מפסי מורסא כו',
עי' בסימן כ' ס"ק י"ד.

בדברי הרא"ש צענין פ"ר, עי' בסימן כ' סק"ז.

ק"ג ב' לפיכך שרט שריטה אחת על שני
נסרין או שתי שריטות על נסר אחד
חייב, לכאורה שריטה אחת על שני נסרין, היינו
שתי שריטות על שני נסרים, דהנסרים מחלקים
והרי עשה שריטה על כל נסר, וי"ל דאשמועינן
דאע"ג דעשאו בכח אחד אפ"ה חשיב כשתי
שריטות. (סכ"צ סק"ד).

שם ור"ש סבר כיון דאיתיה בגלטורי בעלמא חייב,
יש לעי' אי מילתא בעלמא קאמר דזימנין די' יש
ענין גם באלף אלק, או דדוקא קאמר ומשום

לגררן, דכה"ג ודאי גריעי משעוה כיון שדעתו שישמשו לכתב, ואם כתב צסיקרא ע"ג דיו והעציר הסיקרא נראה דיש לחוש לחק תוכות, ודוקא בזרק עפרות זהב על האותיות כזה לא חשיבי כולי האי לצטל הכתב התחתון לגמרי, ולכך אם העצירן חזרו להכשירם, ומ"מ כל זמן שהם על האותיות מיפסיל, ויש לעי' אם כוונת הצ"י דוקא בזרק העפרות כשכבר נתייבש הדיו, אלא שמ"מ נדבוקו העפרות היטיב, או אף בלא נדבוקו היטיב וכמש"כ לעיל אבל אם זרק העפרות כשהדיו עדיין לא יש לחשבן כסיקרא שהרי מתעצבין בדיו והרי הן עצמן כדיו עי"י, ויש לחוש משום חק תוכות אם העצירן, או"ד כיון שצערמותן אינם דיו אלא עפר לא חשיבי כולי האי לצטל כתב התחתון, והרי הם כאילו נתנן אחר שנתייבש הדיו, ומעצירן וכשר, ואפשר שזהו ספיקו של הג"פ הובא בפ"ת אה"ע סימן קכ"ד ס"ק ט"ו. (גיטין ס"ד סק"ג ועי"ש עוד).

שם הוא דאמר כי האי תנא דתניא ריב"ז אומר נאמר בשני ונסכיהם כו' מכאן רמז לניסוך מים מן התורה, ק"ק דשפיר הוי רמז גם אם פתוח ועשאו סתום פסול, וגם הרי על ר' יהודה קיימין דתנא הוא, ומאי עדיפותא דאמר כי האי תנא, ואפשר משום דריב"ז קדים שהיה בזמן הבית כדאמר פסחים ג' ז', אה"כ ראיתי שכבר העיר בזה הגרע"א ז"ל, ואפשר דהא דר"ח אינו מוכרע, דאפשר לומר דאע"ג דסתום ועשאו פתוח פסול מ"מ חייב לענין שבת, ועי' פרכין מתיבי ומשינין הוא דאמר כי האי תנא. — לא מנאחי צרמז"ס ובטושו"ע דין זה דפתוחים שעשאו סתומין או איפכא וכן פשוטין כפופין, ומסוגיין אין הכרע גמור כיצד למינקט להלכה, דהא דברי ר"י נשנו במתני', וכן הזכירו בגמ' שם משמעון דדר' יוסי, ולעיל ע' ז' ז"ז ז', וכן ריב"ז מכשיר, והכא סתם צרייתא אשכתן דפסיל, ומיהו הרי"ף בהלכות קטנות העתיק הך צרייתא, וצצהגר"א סי' ל"ב סי"ח כתב שכל הפוסקים הביאו הצרייתא להלכה וכ"ה צמ"ס עי"ש, וכן לשון הגמ' מי דמי כו' הוא דאמר כי האי תנא, משמע דפשטא דמילתא דפתוח וסתום וכפופין ופשוטין מעצבין, ורק אשכתן תנא דמכשיר. (סכ"ז סק"ד).

ק"ד א' ואמר ר"ח כתב שצלוחות נקרא מצפנים ונקרא מצחון כגון נבז

ולפי זה ניחא שיש כאן חידוש בהך דינא דלא שמעינן ליה מרישא דכתב שלא בדיו, והא דנקט אזכרות נראה דכך היה דרכן שאחר שהיו כותבין בדיו היו מפזרין זהב על הדיו, ואפשר דמזהב א"א בכלל לעשות דיו של קיימא ולפיכך היו כותבין בדיו ואח"כ מפזרין הזהב], וניחא הא דנקט התנא אזכרות דהתנא רצה לפרש ענין זה של פיזור זהב על אותיות שנכתבו בדיו וכדי שלא ינטרך לפרש דבר זה הזכיר כתיבת האזכרות כזהב שזהו ענין זה שכן היו עושין, וכתב הנמו"י דס"ל כתב עליון כתב ומצטל לתחתון, ואין ר"ל כאילו שזה נוגע בדין כתב ע"ג כתב, אלא ר"ל דכה"ג מצטל כתב העליון לתחתון שהרי צעינן שיהיה כתוב בדיו וזה נפסק ע"י הזהב, וצין למ"ד סיקרא על גבי דיו מוחק וצין למאן דאמר מקלקל הכא פסול, דכה"ג לא חשיבא כתיבה בדיו, והא דאין להם תקנה בהעברת קולמוס בדיו על הזהב יש לומר משום מוחק וכמש"כ גיטין שם סק"ז דאף בכותב בדיו ע"ג סיקרא שעל גבי דיו חייב משום מוחק, ואי דיו ע"ג סיקרא לא חשיב כותב ומוחק [וכדקאמר וכי מפני שאנו מדמין כו'], ניחא בפשיטות הא דאין מועיל העברת קולמוס משום דכיון שכבר נקבע הזהב ופסל שוב אין העברת קולמוס מועלת דחשיב כדיו ע"ג סיקרא, ולית לן נפקותא במה שחתם הסיקרא היה דיו, [ואין כאן ענין לפלוגתא ר"י ורבנן דדוקא בלשמה הוא דפליגי].

ובב"י או"ח סימן ל"ב כתב לפרש לדעת הנמו"י דאירי בשאפשר להעציר הזהב ולפיכך בשאר תיבות מעציר הזהב וחוזר להכשירו אבל בשם אסור להעציר הזהב משום מוחק ולפיכך נקט אזכרות, [ובש"א"א להעציר הזהב פסול אף בשאר תיבות כ"ה צ"י ומבואר דאין מועיל העברת קולמוס בדיו, והיינו משום דדיו ע"ג סיקרא נשאר בספק אי חשיבא כתיבה], וכן סתם צשו"ע, והנה מבואר דבהעברת הזהב לא חשיב חק תוכות, ומ"מ בלא העברת הזהב פסול, והנה אם נתן את הזהב לאחר שכבר נתייבש הדיו יתכן ויוכל להסירו בקלות צפריחה, וכה"ג נראה לכאורה דכשר אפילו לא הסירו דלא גרע משעוה שכתב המ"א ס"ק כ"ג דכשר, מיהו אפשר דהכא כיון דדעתו לצטלו לכתב גרע ומיפסיל כל זמן שלא הסירו, וכש"כ אם נדבוקו היטב עד שצריך

בהוצאה ז"צ א', והתם אינטריך משום דבשמאל
ובכתף חייב, וס"ד דכלל גווי חייב, אבל הכא
בכתיבה לכאורה פשיטא, וי"ל דאינטריך לר' יוסי
דחיוצו משום רושם, ולא מיבעיא למאן דמוקי
לרישא דבין בימינו בין בשמאלו בכל אדם וכו'
יוסי, דשפיר מתפרשא לר' יוסי, אלא אף לאזיי
דמוקי לה רק בשולט בשתי ידיו, מ"מ הרי התנא
הזכיר צרישא דברי ר' יוסי, ושפיר סתם הכא דגם
אליביה פטור כללית יד. (סכ"ז סק"ט).

שם וכתב ע"ג כתב, יש לעי' הרחיב קצת כתב
העליון מהו, וכן יש להסתפק בהעביר
קולמוס לשמה לרצון דלא מהני, מה הדין בהרחיב,
וממה שלא אמרו לעשות כן, משמע שלא יועיל,
ולפי זה גם לענין כתב ע"ג כתב לא יתחייב,
[וכעת הערני בני יעקב נ"י דבירושלמי פריך לרצון
עי' ק"ע שם] דאינו מן המוכרח הא כתב הוא
והכא קתני דפטור בכתב ע"ג כתב, ומשני מהו
כתב ע"ג כתב חד לעיל מן חד, ומשמע דר"ל
דכתב למעלה מן הכתב הראשון ולא על גביו,
שהכתב הראשון נשאר כמות שהיה, והלכך אין
חשיבות לכתב הנסמך אליו מלמעלה, ואם אין זו
כונת הירושלמי ז"ע באמת כה"ג מאי, ואם
העליון אינו ממלא כל רוחב התחתון, יש מקום
לומר דלא יועיל גם לר"י, דכיון שלא נפגש עם
הגויל הר"ז בכותב בשחור על ניר שחור דלאו
מידי עבד. — כמו"כ יש לעי' בכתב ע"ג כתב
בצבע שאין בו ממש רק חזותא, אם מהני לר"י.
(סכ"ז סק"ה).

גמ' כתב אות אחת סמוך לכתב מאן תנא ארבר"ה
דלא כר"א דאי ר"א האמר אחת על האריג
חייב, גם לר"א שיעור כתיבה הוא ב' אותיות בזמן
שאינם סמוכים זל"ז וניתן לקרובם, וגם כשהם
קרובים על שני לוחי פנקס וכתב אות אחת מערב
שבת והשניה בשבת נראה דפטור גם לר"א, דלא
חשיב סמוך לכתב אלא כשהם בהכרח ביחד ולא
כשניתן לרחקם. — וכן נראה דמחק אות אחת
סמוך לכתב דפטור גם לר"א, וכן לרצון דמחק
אות אחרונה שבספר, דאין חשיבות למקום אלא
לאות שנכתב, ועוד שהרי יכול לכתוב את האות
גדולה יותר משטח המחק ואז דין הוא שיהיה
פטור, אח"כ ראיתי צבה"ל סי' ש"מ ס"ג ד"ה
המוחק בשם הפמ"ג שלא כ"כ. (סכ"ז סק"ט).

בזמן כו', בקרא צפרשת כי תשא כתיב לוחות
כתובים משני עבריהם מזה ומזה הם כתובים, ואם
לא היה הכתב חקוק מעבר לעבר, היה אפשר
לפרש כפשוטו שהיה כל כתב שכלוחות כתוב
פעמיים פעם אחת מעבר הזה ופעם שניה מעבר
השני, אבל מאחר שהיו חקוקות מעבר לעבר א"כ
צריך היה למעשה נסים שיהיה הכתב נקרא משני
עבריהם, דכל אות שחקוק מעבר הזה הרי צ"ל
השני הוא נראה הפוך, ואשמועינן ר"ח דזה היה
הנמ שהיה נקרא ישר גם מצד השני מימין לשמאל
והיה נקרא בזמן במקום נבוב, כן פירש במהרש"א
עי"ש, ומתפרש מזה ומזה הם כתובים שכל אות
נקרא בצורתו משני עבריהם, ומסתבר שיש ענין
בכל הנכתב מעבר השני בכל כתיבה כתיבה לעצמה,
ולפי זה מוכח מזה נמי דסחומין ופחוחים ופשוטין
וכפופין אין מעכבין, שהרי מעבר השני היה יולא
סחומים ופשוטין בראשי תיבות, ואפשר דהיה
הענין שיהיו נקראים כל עשרת הדברות מעבר
השני מצד שמאל לימין, כשצורת האותיות בצורתם
מימין לשמאל, ועי' בירושלמי שקלים פ"ו ה"א
דנחלקו אמוראי טובא בכתב שכלוחות, וצ"ל
ח"ג סי' תקמ"ט. (סג).

ק"ד ב' מתני' על שני כותלי זויות ועל שני
לוחי פינקס והן נהגין זע"ז חייב,
פרש"י שכתובין על שני שפתי הלוחין סמוכים זה
לזה, ונראה שהלוחין קשורים זל"ז דהיינו פינקס,
דאל"כ אפי' אינם סמוכין יש לחייב מכיון שיכול
לקרובן, מידי דהוי על שפת לוח זה צטבריא ועל
שפת לוח זה ציפורי כמש"פ רש"י בגמ'.

לכאורה במשכן כתבו אלף על קרש זה וזית על
קרש השני, ואף אם כתבן באמצע
הקרשים, נמי יש לחשבן כנהגים זע"ז כיון שיש
ענין בצירופם. (סכ"ז סק"ה).

שם המסרט על צפרו כו', נראה דחכמים פוטרין
משום שאין דרך כתיבה בכך, והיינו דפרכינן
מזן סטדא, וכמ"ש רש"י ד"ה שוטה, אבל משום
שאינו מתקיים ליכא למיפטר, דגם בכותב על צפרו
אין הכתב מתקיים הרבה כמ"ש הרמב"ם פ"א
מה"ש הט"ז שחמימות הצפר מעצרת הכתב. (סג).

שם לאחר ידו צפיו וצמרפקו כו', בכל המלאכות
לא שנינו במשנה פטור דכלאחר יד זולת

לו"ד ז"ל היה אפשר לפרש דלהשלים את השם היינו שם קודש, אבל סתם להשלים תיבה אינו חייב אל"כ משלים זה את הספר, וכ"מ בירושלמי ר"פ האורג דקמני התם הכל מודים בכותב את השם עד שעה שישלים, ופי' בק"ע שאפי' כתב ב' וג' אותיות אינו חייב עד שישלים, והיינו ע"כ בשם קודש, [והטעם משום דאין האותיות משמשות אלא לשם הקודש כששלימו], וכתר הכי קמני כתב אות אחת להשלים את השם ואות אחת להשלים את הספר חייב, ומשמע דהיינו נמי בשם קודש, ולמאי דאמר דאינו חייב עד שישלים, נחא טפי דחייב בהשלמה שזה כאילו כתבו כולו, אבל הדבר מחודש לומר דכתב ב' אותיות של שם פטור. (ספ.)

שם אר"א כתב אות אחת בטבריא ואות אחת בציפורי חייב כתיבה היא אלא שמחוסר קריבה, פרש"י על שפת לוח זה בטבריא ועל שפת לוח זה בציפורי ואתה יכול לקרובן שלא צמעה אלא קריבה בעלמא, וכ"כ הרמב"ם בפ"א מה"ש הי"ב שכתבן בשתי מגילות, ופי' המ"מ שם ע"פ הירושלמי משום שהמגילות רכות וניתנות לכרכן הלכך אפי' כתב באמצע המגילה מיקרי נהגין זע"ו, וברשב"א כתב דבאותה מגילה קאמר, ויש לתמוה דא"כ מאי קמ"ל, וקרוז הדבר שהוא ט"ס, וז"ל במגילה אחרת. (סכ"ז סק"ו).

שם אר"ש הב"ע כגון שנטלו לגגו של חי"ת ועשאו שני זיינין, פרש"י והספר צריך לכה, ומשמע דאם היה כתוב חי"ת שלא בספר ונטלו לגגו כדי שיהיו שני זיינין לא מיחייב דלא חשיב ככתב שתי אותיות, ואפשר דמלשון הגיה משמע ליה לרש"י דרק בהגיה ספר עי"ו, אבל ברמב"ם פי"א הי"ג משמע דגם בחי"ת צפ"ע שנטלו לגגו ועשאו שני זיינין מיחייב.

והנה משינויא דרבא דאירי באות אחת וע"כ חיובו משום שהספר צריך לכה, יש לדקדק דגם לאוקימתא דר"ש מיתוקמא בספר ושצריך לכה, אלא די"ל דהרמב"ם ס"ל דלכך ר"ש לא מוקי לה כרבא, משום דבעי לאשכוחי חיוצא גם שלא בספר, ושמא נמי לא ס"ל דמשום אל תשכן באהלך עולה חזר דינו כהשלימו לספר וכמו שפרש"י, ולכך נקט נטלו לגגו דחי"ת ועשאו שני זיינין דבזה מיחייב בכל גווני.

שם כתב ע"ג כתב מאן תנא אר"ח דלא כר"י כו', בסברא טובא איכא לחלק בין שבת דבעי מלאכת מחשבת, וכתב ע"ג כתב דלא מינכר מידי, אין כאן מלאכת מחשבת, משא"כ לענין לשמה שפיר י"ל דמהני, ומנא תי ברמב"ן וריטב"א גיטין י"ט א' שכתבו דרב אחא בר יעקב דסבר דבגט גם לרבנן מהני העברת קולמוס לשמה, ס"ל אמנם דאין לדמות שבת ללשמה, ואחיא שפיר מתני' גם כר' יהודה, דאל"כ מתני' מני, ותירוצ' תו' די' לחלק גם לענין שבת אם העביר קולמוס לשמה או סתם כתב ע"ג כתב, הוא דחוק, גם לאוקמי דפליגי אם יש לפרש כתב ע"ג כתב דמתני' גם בהעביר קולמוס לשמה הוא דחוק, ומיהו גם לפי הרמב"ן והריטב"א קשה דסתמו בגמ' הכא כר"ח ולא הזכירו כלל אפשרות לחלק. (סכ"ז סק"ה).

שם תנא כתב אות אחת והשלימה לספר ארג חוט אחד והשלימה לצגד חייב מאן תנא ארבר"ה ר"א היא דאמר אחת על האריג חייב, ז"ע דא"כ מאי איריא השלימו לצגד ולספר, הרי ר"א מחייב אחת על האריג וכן אות אחת סמוך לכתב, ושמא בא לומר דהאי תנא כר"א ס"ל ומיהו לאו לגמרי כוותיה אלא דבעי שישלים הספר והצגד, ועיקרו דס"ל דלרבנן דפליגי עליה דר"א גם בהשלים לספר ולצגד פטור, ורב אשי פליג עליה וס"ל דלהשלים גם רבנן מודו. (ספ.)

שם רא"א אפי' תימא רבנן להשלים שאני, כתב הרשב"א דלכאורה משמע דדוקא להשלים את הספר אבל להשלים את השם לא דאם איתא ליתני להשלים את השם ואנא ידענא דכש"כ להשלים את הספר אבל בתוספתא גרסינן כתב אות אחת להשלים את השם אות אחת להשלים את הספר חייב ואחיא נמי בירושלמי פ' האורג, עכ"ל, משמע דפירש ז"ל את השם דכל שם קאמר והיינו כל תיבה, ולפי זה התוספתא גופא קשיא דכיון דקמני להשלים את השם למה תו אינצריך למיתני להשלים את הספר, ונראה די"ל דלהשלים את השם לא מיתוקמא בשם של שתי אותיות, כגון שהיה כתוב נ' והשלים ח' לשם נח, דלא מיקרי השלים כיון דמעיקרא לא הוי כתוב אלא אות אחת, ורק בתיבה גדולה שחסרה אות אחת והשלימה בזה קאמר דחייב, משא"כ בהשלים את הספר דגם בהשלים אות אחת של תיבה בת שתי אותיות נמי חייב, אבל

האורג

ק"ה ב' מחני' הקורע בחמתו ועל מתו חייב, עיין מש"כ בסמ"ח סק"ח.

גמ' ורמינהו כו' ל"ק כו', צביאור הגר"א יו"ד סימן ש"מ סק"ח כתב לדקדק דקורעין על אשה מדלא משני בסוגיין ובמועד קטן כ"ה א' באשה, והדברים נ"ע דכל ענין הגמ' לפרש חיובי הקריעה דהא פשיטא דאיכא דאין קורעין עליהם, ולא שייך להקשות אי אדם כשר, אי דקאי בשעת יציאת נשמה, אלא גמ' בעי לאשמועין חיוב קריעה בעמד בשעת יציאת נשמה ואדם כשר, ונקט לה בלשון קושיא ופירוקא, ומה שייך לשאול לשנויי באשה או בקטנה, אטו יש כאן קושיא הטעונה תירוצ' הלא תירוצ' הגמ' פשוט וכמש"כ. (מ"ק הל' קריעה ס"ק י"א).

שם ואע"פ שמחלל את השבת יא' ידי קריעה, היינו לומר דאין כאן משום מצוה הבאה בעצירה, והטעם כמו שאמרו צירושלמי בפרקין הוצא בתורת האדם בענין הקריעה דלכך לא דמי למנה גזולה דתמן גופה עצירה היא זרם הכא הוא עבר עצירה כך אנו אומרים הוציא מנה מרשות היחיד לרשות הרבים אינו יוצא זה יד"ח בפסח, ור"ל דצמנה גזולה הרי העצירה היא הגורמת קיום המצוה, משא"כ בקורע בשבת אין השבת גורם לקיום מצוה הקריעה אלא שזדמן שהיה בשבת, וכמו הוציא מנה מרשות היחיד לרשות הרבים ואכלה דשפיר יוצא זה יד"ח, ומבואר דגם בקריעה אף שאינה אלא מדרבנן מ"מ ראוי לפסול זה מצוה הבאה בעצירה, וכדמסיק הרמב"ן שם דקורע בטלית גזולה לא יא' יד"ח. (סוכה כ"ט ב', ועיי"ש עוד בענין מצוה הבאה בעצירה).

שם ואי דקאי בשעת יציאת נשמה כו', א"ה, עי' מש"כ במו"ק בהלכות קריעה ס"ק י"א במש"כ התפל"מ לדייק מסוגיין דחייב לקרוע צמולא בשבת, ועד מחי חייב לקרוע צמול.

ק"ו א' רש"י ד"ה מחני' ר' יהודה, עי' בסמ"ח כ" ס"ק ט"ז.

ק"ו ב' אין נדון דגיס מן הציצית ציו"ט כו', נתבאר בסמ"ח מ"ו סק"י.

ממה שפרש"י דהגהה חשיב תיקון כהשלימו לספר, משום דאסור להשהות ספר שאינו מוגה, משמע דאיידי שהתיקון הזה עדיין לא השלימו לספר, דא"כ למה הוצרך להזכיר אסור להשהות ספר שאינו מוגה, ולעיל בהשלימו לספר לא פירש כלום, ומשמע דבהשלימו לגמרי פשוט דחשוב צאות אחת, ובלא השלימו אמנם פטור צאות אחת, ומשמע דספר שחסר צו עדיין להשלימו אינו בכלל ספר שאינו מוגה, דמינכר מילתא שעדיין לא הושלם, והלכך לא מיחייב בכל אות משום שמוציאו מספר שאינו מוגה, ורק צאות אחרונה מיחייב משום שהשלים הספר, אבל טעות שיש בספר חייבים לתקנו ואסור להשהותו, וזוהי כל תיקון טעות חשוב בהשלימו לספר וחייב אפי' צאות אחת, שהרי הוציאו מכלל ספר שאינו מוגה.

ובמ"מ ק"ק דקושית הגמ' היתה השתא כתב אות אחת פטור הגיה אות אחת חייב, והתשובה לזה היא דאסור להשהות ספר שאינו מוגה, וזה לא נזכר כלל בגמ', ורצא רק הזכיר כיצד מתקן ע"י ההגהה, אח"כ ראיתי צריטצ"א הנדמ"ח שכבר הקשה כן, וכן בחדושי הגרע"א ז"ל. (סכ"צ סק"ו). תוד"ה נתכוין, נתבאר בסמ"ח כ"ב סק"ו ז' ח'. תוד"ה אמר וי"ל דדוקא בגט כו', תירצו דודאי במציאות יש לחשוב לכתב עליון כתב, לפיכך בהעביר קולמוס לשמה שפיר דמי לר"י, ולראצ"י אף לרבנן, ומ"מ פטור לענין שבת בשבתם כתב על גבי כתב משום דלא אהני כתיבתו כלל, ולא חשיב מלאכת מחשבת ולא הויא דומיא דמשכן, ומיהו בהעביר קולמוס לשמה כיון דחשיב כתב לענין גט דאהני, ה"נ לענין שבת, והרמב"ן בגיטין כתב דראצ"י פליג אר"ח דאמר בסוגיין דמתני' דלא כר"י והיינו משום דמדמה שבת לשמה, וסבירא ליה דבשבת בעינן אהני מעשיו ובלאו הכי פטור, ולפיכך אף בהעביר קולמוס לשמה פטור לענין שבת, דסוף סוף לא נשתנה כאן בכתיבתו כלום ואחיא מחני' ככו"ע ובכל גווני. (גיטין ס"ד סק"א, ועיי"ש עוד, וע"ע שבת סכ"ב סק"ה).

ק"ה א' הא דבעי זיוני כו', נתבאר בסמ"ח כ"ב סק"ח.

שם אין ידיעה לחצי שיעור, א"ה, עי' מש"כ בשבועות י"ד א' אם יש ידיעה לח"ש לענין עולה ויורד.

שאין הציצר מקורה הרי הוא מטפס ומדלג, א"נ גם ציצר קטן גדול הרבה מבית, ואכתי נריך השתללות ללודו אף צדמטי ליה צדד שחיא.

שם א"ל אבי הלכה מכלל דפליגי כו', פרש"י דהא אוקימנא ציצר קטן, ומצואר דשיעורא דרשצ"ג דמחוסר צידה שוה לשיעורא דציצר קטן דרב אשי, כלומר דרשצ"ג לא מחמיר טפי, דפשטא דמתני' דרשצ"ג לאחמורי אחי, דחכמים שנו סתם דלדין חיה ועוף מן הציצין, ואחי רשצ"ג למימר דלאו כל הציצין שוין ואיכא ציצין דאסור ללוד מהן, ואם כן כד אמרינן הלכה כרשצ"ג היינו לאחמורי, ואם איתא דמחמיר טפי הרי שפיר איצטריך לאשמועינן, דהלכתא כוותיה, [ובשעת אחי לאקולי דלאו בכל ציצר מיחייב, ועיקר מילתיה מתפרש דלאו בכל ציצר מיקרי כניוד, והכא הוא לחומרא והתם לקולא].

ובתו' הקשו דמאי פריך הלכה מכלל דפליגי, והא ר' יהודה פליג, ומירצו דא"כ הול"ל אין הלכה כר' יהודה, ולכאורה צמאי דאמר הלכה כרשצ"ג אכתי לא ידעינן דאין הלכה כר"י, ד"ל דמחוסר צידה דקאמר רשצ"ג היינו אף ציצר קטן וכר"י, ועוד דאי הוי אמר הלכה כרבנן הוי ידעינן טפי לאפוקי מדר"י, דהא רשצ"ג לאחמורי אחי, ור"י מחמיר טפי, ושמא זו כונתם דאי לאפוקי מדר"י היה ראוי לומר אין הלכה כר"י, דבאמירת הלכה כרשצ"ג לא שמעינן לה, ואף אי שמעינן לה, לא הו"ל למימר צהאי לישנא. (בינה כ"ד א').

שם ת"ר ה'ד צבי סומא וישן חייב חיגר וזקן וחולה פטור א"ל אבי לר"י מאי שנא הני ומאי שנא הני הני עידי לרבווי הני לא עידי לרבווי, נראה דאבי סומא וישן הוא דקשיא ליה, דכיון דלד אותם כאילו הם כפותין עד שלא הרגישו ציד האדם למה חייב, אבל הא דחיגר וזקן וחולה פטור ניחא שפיר דכיון שהם צמנצ דלא עידי לרבווי גם כשמרגישין יד אדם, הרי הם כנילודין ועומדין, ואהדר ליה ר"י דסומא וישן לא חשיבי כנילודין כיון דכשמרגישין יד אדם בורחין, והרי הם בני צידה ואף שצדן בקלות חייב. (סמ"ו סק"ד ועיי"ש המשך הדברים).

שם ל"ק הא בחולה מחמת אישתא הא בחולה מחמת אובדנא, רש"י פירש דמחמת אובדנא פטור, ולפי זה יש לפרש דמחמת אישתא דחייב

שם בשלמא חיה אחיה ל"ק הא ר"י הא רבנן כו' אלא עופות אעופות קשיא כו' השתא דאחית להכי כו', נחבאר בסימן מ"ו ס"ק י"א.

שם אר"א כל היכא דרהיט צתריה ומטי לה צדד שחיא כו' א"נ כל היכא דנפלי טולא דכתלים אהדדי כו' א"נ כל היכא דליכא עוקצי כו', כל היכא דמטי צדד שחיא נראה דאפי' איכא עוקצי ולא נפלי טולא דכתלי אהדדי, היינו ציצר קטן, וכן נמי היכא דנפלי טולא דכתלי אהדדי אפי' לא מטי לה צדד שחיא [והדבר תלוי גם בגודל הנילוד וזריזותו], נמי נראה דהוי ציצר קטן, אבל כי ליכא עוקצי ולא מטי צדד שחיא ולא נפלי טולא דכתלי אהדדי, לא מסתבר דיהא צדין ציצר קטן, וא"כ הך שיעורא דעוקצי למאי אהני, [ועי' ברמב"ם פ"י מהלכות שבת ה"כ דלא הציא הך דעוקצי], וע"כ דאהני צדנפלי טולא דכתלי אהדדי, דמ"מ צדאיכא עוקצי הרי הוא צדין ציצר גדול, ואף כשצכל השטח מטי לה צדד שחיא, דכיון דיכול להשטח לעוקצי הו"ל כציצר גדול.

מטי לה צדד שחיא פרש"י צבינה שבשחיה אחת תופשו ואין יכול להשטח ממנו, נראה דאף בשטח ארוך הרבה כל שהצד שולט בכל רוחב השטח לעכצו מלהמלט, הר"י צכלל מטי ליה צדד שחיא, דהא קמני כל היכא דרהיט אצתרה ומשמע דצריך למירהט, אף דמטי לה צדד שחיא, והרשצ"א שם הקשה לפרש"י דא"כ פשיטא, ולמש"כ אין זו קושיא כ"כ דשפיר איירי צארוך הרבה, והרשצ"א גרים צדד שהיא ופירש צסם ר"ח שא"צ לפוש צינתים, וכן צערוך ערך שהיא פי' צרינה אחת שא"צ לפוש עי"ש, ול"ע דא"כ נתת דצריך לשיעורין לפי כחו של הצד, ואין גודל השטח קובע לכולם, ושמא צאדם צינוני, אבל הדבר תלוי הרבה בצריזות יותר מצבת, ומי מודיעני איזה צינוני.

בנפלי טולא דכתלי אהדדי, לא נחפרש צאיזה שעות ציום אם הכתלים צמזרח וצמערב, ואם הם צפון ודרום צריך גם לדעת אם צקיץ או צחורף, וכ"ז גם כשגבהם ידוע כמש"פ תו', ומסתברא דצתחלת היום וצסוף היום דהכתלים מסתירים את השמש כנגדה, דכה"ג לאו טולא דכתלי מיקרי, אבל צאיזה שעה מן המאוחרות צ"ע. יש לעי' כיון דרבנן איירו צציצר קטן א"כ מ"ט דר' יהודה דפטר ומ"ש מבית, ושמא כיון

ידי נעילתו, והוא בדומה שעמד הראשון והלך לו, ונראה דעיקר הנידון ככאן היה שאפשר לחשוב את ישיבתו בתוך הפתח כמעשה של קום ועשה, והרי הוא כעוסק בצידת הצבי, דאם הניח דלת בעוד הראשון ממלא את הפתח, לא אינטריק לאשמועינן שאינו חייב לסלק את הדלת כשהלך הראשון, ורק משום שהוא יושב ראוי להסתפק, ודכוותה בגמרא בצפור שנכנסה לו תחת כנפיו, נמי היה מקום לחשוב את ישיבתו כמעשה בקום ועשה, עכ"פ מדרבנן, והיינו ששנה התנא דזה דומה לנועל את ביתו שאינו עושה שום מעשה עכשיו, וה"נ ישיבתו כשז ואל תעשה, וממילא הוא פטור ומותר, ומיושב מה שנתקשו בתו'. (סמ"ו סק"א ועי"ש המשך הדברים).

שם אע"פ שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור, יעויין בתו"ט ובמג"א סימן שט"ז ס"ק י"א שנתקשו בצפשוטו ישיבת השני היא יותר קרובה ליציאה, וא"כ כשהראשון הלך לו וצפשוטו שהלך לחוץ, הרי ע"כ שהשני פינה לו את הפתח שיוכל לצאת, וא"כ כבר בטלה צידת הצבי, וכשחוזר למלאות הפתח יתחייב משום צידה, ומשום כך פירש התו"ט שהראשון הלך לתוך הבית, ובתו"ט פירש שהשני ישב לפניו מן הראשון, ולו"ד ז"ל היה נראה לדקדק מכאן דכשהשני עומד בפתח ואינו זו אלא בכדי שיעבור הראשון והוא חוזר וממלא את הפתח, דכהאי גוונא לא נתבטלה צידת הצבי כלל, דהפתח משומר על ידי השני גם בשעה שנותן לראשון לעבור, וגם הצבי לא ינסה לעבור כשהאדם בפתח, וגם משכח"ל כשהתוך הפתח ארוך קצת, ובעוד הראשון ממלא את כל הפתח חוזר השני וממלא את הפתח במקום שכבר עבר הראשון, וכשנפגשים עומדים על צידן. (סמ"ו סק"ג ועי"ש).

שם הא למה זה דומה לנועל כו', בדברי רש"י והרמב"ן דמשמע שהצבי כבר היה ניצוד קודם נעילת הדלת, עי' מש"כ בסיומן כ' סק"ט. תוד"ה למה דלהוסיף שמירה לצבי הוא זא, מתבאר בסיומן מ"ו סק"ב.

ק"ז א' המפיק מורסא כו', עי' מש"כ בסיומן י"ח סק"ח ובסי' כ' סק"י ד'.

שם וממאי דפטור ומותר דתנן מחט כו', נתבאר בסי' כ' סק"י ד'.

כתב בחמד משה סי' שכ"ח סק"ק י"א והוצא צבה"ל סי' ש"ח ס"א דמפיק מורסא

איירי בעציד לרצוי, דהא בלא עציד לרצוי אמרו בגמ' שהוא פטור, ואיירי שעדיין יכול להלך אלא שהוא תשוב וקל לתופסו, ומ"מ חייב, ולפירוש ר"ח שהציד המ"מ צפ"י מהלכות שבת הכ"א כ"ב דמחמת אובדנא חייב, וא"כ מחמת אישתא פטור, מתפרש מחמת אישתא בלא עציד לרצוי דהיינו להשמיט כשמרגיש יד אדם לפרש"י, ולפ"ז אין מחלוקת בין פרש"י לפירוש ר"ח צדין חולה, דלכו"ע בעציד לרצוי חייב ובלא עציד לרצוי פטור. (סמ"ו סק"ד מתוה"ד, ועי"ש המשך הדברים).

שם ת"ר הצד חגבים גזין נרעין ויתושין בשבת חייב דברי ר"מ כו', נראה דאיירי כשיש לו צורך נרעין ויתושין וצדן לצורך, אבל אם צדן שלא יעירוהו פטור, דרבי מאיר מצי סבר שפיר כרצי שמעון דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, וחכמים דפטרי משום שאין צמינו ניצוד מצי סברי כר"י דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, ואע"ג דמינן ניצודין שלא יעירוהו, אפ"ה פטור דבעינן שיהיו מינן ניצודין לצורך גופן. (סמ"ו סק"ו מתוה"ד, ועי"ש המשך הדברים).

שם וחכמים אומרים כל שצמינו ניצוד חייב וכל שאין צמינו ניצוד פטור, רש"י פירש דחכמים פליגי רק אצדעין ויתושין, וכן נראה מצרייתות דמיייתין בסמוך דהצד חגבים חייב, אבל הרמב"ם צפ"י הכ"ד פירש דחכמים פליגי על כל דברי ר"מ, וכאילו הוי קתני וחכמים פוטריין דכל שאין צמינו ניצוד פטור, ולפי זה צרייתות דצממוך דמחייבי צחגבים אחיין כר"מ, וק"ק דהא חגבים נאכלים כדמתן חולין ק"ג ב' חוץ מבשר דגים וחגבים, וא"כ ע"כ שיהיו ניצודים, ושמא נימא דצדין אותן רק בשעת הטל, וכהאי גוונא חשיב אין צמינו ניצוד, כיון שנאספים צמצב שאין עליהם שם צידה, ודוחק. (סמ"ו סק"ו ועי"ש המשך הדברים).

מתבני' וזא השני וישב צידו אע"פ שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשמרו ונמלא צבי שמור בתוכו, יעויין ברמב"ן ורשב"א ור"ן שהזכירו כאן שני פירושים, או שהדלת הייתה מגופה והיה הצבי שמור והוסיף לנועל את הדלת במפתח, או שהיה צבי שמור בתוכו על ידי שהיה קשור וזא זה ונעל את הדלת, ובשני הפירושים מתפרש שאל"כ נתבטלה השמירה הראשונה, והצבי שמור רק על

הו"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה, וכתבו דלמאי דמסיק בסנהדרין שריותא דקוץ משום מלאכה שאינה צריכה לגופה, י"ל דקים לגמ' דשרי גס כשהוא פ"ר שיוציא דס, [ואפשר דס"ל לגמ' דאס כפ"ר אסור היה ראוי לחוש שסתבצ פ"ר בזה], אבל מעיקרא ס"ד התם דשרי משום דלא חיישין שיוציא דס, ותיירצו דמדר' יהודה ילפינן דמשמע דגם לדידיה שרי ליטול את הקוץ, אע"ג דאין מתכוין גס בדליכא פ"ר אסור לדידיה [מדאוריתא או מדרבנן עי' תו' יומא ל"ה א' סנהדרין פ"ה א'], וגם מחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה, ואפ"ה כיון דמקלקל בחצורה פטור שרי, וה"נ לר"ש צמפים מורסא יש להחיר משום דערא במלאכה שאינה צריכה לגופה, ולפי זה קיימא במסקנא דשרי מלאכה שאינה צריכה לגופה לר"ש במקום דערא, וא"כ ה"ה בקוץ גס כשהוא פ"ר יש להחיר, דסוף סוף אינו אלא מלאכה שאינה צריכה לגופה, וגם הוי פ"ר דלא ניחא ליה.

שמנה שרצים

מתני' ושאר שקצים ורמשים החובל בהן פטור, בחולין מ"ו ז' מצואר דאס יא' מהן דס חייב, ורק בנזכר הדם מחלקינן דבהני שיש להם עורות חייב בנזכר לחוד דהעור מעכב מלכא משא"כ בהני דאין להם עורות כל שנעקר דס הרי הוא יוצא מיד וכמ"ש תו' לעיל ע"ה א', וצמ"מ פ"ח מה' שבת ה"ט כתב דהרמב"ם משמע ליה דמתני' דקתני סתם החובל בהן פטור פליגא אההיא ברייתא דחולין וס"ל דגם ביצא מהן דס פטור, אבל במכילתא משפטים איתא דחצורה תחת חצורה מתפרש בלא הוציא דס, דאס הוציא דס היינו פלע תחת פלע, ולפי זה מצואר דלשון חבלה וחצורה מתפרש דוקא בלא הוציא דס, ושפיר סתם התנא דהחובל בהן פטור, והא דאמרינן בגמ' לקמן ז' הא הרגן חייב, ה"ה דהו"מ למימר הא הוציא דס חייב, אלא משום דבעי לאתויי הא דההורג כינה כהורג גמל בשבת לכך נקט לשון זה, (ואפשר דלשון חצורה דמשמש לחיצור כמו בצני חצורה, משמש גס במכה לתואר חיבור, והיינו בלא יא' דס ונשאר הבשר מחובר).

תוד"ה שלא דהא מאן דפטור אין צמינו ניזוד כו', עי' מש"כ בסימן מ"ו סק"ב.

וליטול את הקוץ שרי אף בגוונא דהוי פ"ר שיוציא דס, והציא שכ"ה בתו' בסוגיין ד"ה וממאי, דכיון דהוי מקלקל ומלאכה שאינה צריכה לגופה לא גזור רבנן במקום דערא, ועי' בשעה"צ ס' שכ"ח אות ס"ג דגם המ"א מודה בזה, ולכאורה יש ללמוד מזה היתר לקנח בשבת צומן דאיכא טחורים וקרוב הדבר להיות פ"ר שיוציא דס בקינות, דג"ז מקום דערא שאס ישאיר את הטחורים בחוץ יכאיצו וידממו, [וגם לא יוכל לבדק ולהתפלל כדאמר יומא ל' א'], ומיהו יש לחלק דבקוץ וצמפים מורסא סתמא אס איכא פ"ר להוציא דס הרי זה על דס דמיפקד פקיד צממוך לקוץ או צמוך המורסא, משא"כ בנז"ד דהוא דס ורידים וכמש"כ לעיל ע"ה א' שהם עיקר הדם, אבל בתו' לא הזכירו טעם זה דמיפקד פקיד, [אס כי צסה"ת הזכירו צמפים מורסא הוצא צמג"א שם ס"ק ל"ג], ומשמע דבכל ענין שרי, ועוד דמהא דשרינן מפ"ס מורסא אף שעושה פתח, כיון דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה שרינן במקום דערא, א"כ ה"נ בנז"ד, וכן בקוץ צומן שהוא פ"ר נמי, מ"מ הו"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה שהרי אינו צריך לדס, וגם הוי פ"ר דלא ניחא ליה, ועי' להלן, אלא שיש מקום עיון אס יש להשוות דערא לדערא, עי' שעה"צ שם אות ס"ח, וז"ע.

שם אס מתעסק צו שלא ישכנו פטור, הא דקתני אס מתעסק צו שלא ישכנו ולא קתני סתם הצד נחש שלא ישכנו פטור, נראה דהוא משום דלא אמרינן דפטור ומותר אלא כשמעשיו מוכיחין עליו שאינו אלא מתעסק שלא ישכנו, אבל לזוד אותו כדרכו כדרך הציידין לא שרינן לכתחלה, אע"ג דכונתו שלא ישכנו, ודומיא דכופין קערה דמיייתין לסייעתא דפטור ומותר, דסתמא אין דרך צידה צד, וז"ע צשו"ע סימן שט"ז ס"ז שסתם דהלד נחשים ועקרבים בשבת בשביל שלא יזיקו מותר, ולא פירש דהיינו דוקא צמתעסק שלא יזיקו וכגון כופה כלי וכיו"ב, וכגווי שהזכיר הרמב"ם, [לשיטתו דפסק כר"י]. (סמ"ו סק"ח).

תוד"ה וממאי, תוכן דצריהם דקשיא להו כיצד מוכיחין מהא דשרינן ליטול את הקוץ דגם מפ"ס מורסא שרי, הרי צמפים מורסא עושה מלאכה גמורה שעושה פתח אלא שא"צ לגופה, משא"כ בקוץ דאינו פ"ר שיוציא דס, וגם אס יוציא

ג' א', ו"ע דהא לעיל פרכינן עליה דשמואל ממאי דפטור ומותר, ומשנינן דתנן קכ"א א' כופין קערה על עקרב שלא תישך, והיינו צידה דהתיר הרמב"ם גם אליבא דרבי יהודה, והתם במתניתין קתני אמר ר"י מעשה צא לפני ריב"ז בערב ואמר חוששני לו מחטאת, הרי דלר"י דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב יש לדון בחיוב חטאת, ואם כן על כרחך דשמואל דקאמר פטור ומותר היינו דלר"ש דפטור דהוא גם מותר, וכמ"ש הראשונים ג' א', אבל לר"י אמנם אסור, ועי' מש"כ בסיומן כ' ס"ק י"ד ט"ו, וז"ל דמשכחת לה כופה כלי גם בכונת צידה גמורה, וצוה נחמין ריב"ז דזימנין דחייב חטאת.

הא דקתני מתניתין אם מתעסק בו שלא ישכנו, ולא קתני סתם ה"ל נחש שלא ישכנו פטור, נמצא לעיל א'.

שם אמר שמואל השולח דג מן הים כיון שיצא צו כסלע חייב, פרש"י משום נטילת נשמה, והיינו תולדה דשחט, ואע"ג דלא עשה חבורה חייב, ונראה דלאחר שיצא צו כסלע אם פלעו פטור, דאין נטילת נשמה אחר נטילת נשמה, [שו"ר צפמ"ג צא"א סי' שט"ז ס"ק י"ז שנסתפק בדבר, וכן בקרן אורה כאן], ודוקא לר"י דחייבו משום מפרק אמרינן לעיל ע"ה א' דחייב גם בפלעו מת. — צא אחר והרגו עד שלא יבש צו כסלע, השני חייב והראשון פטור, אע"ג דאי שביק ליה שני הוי מייא מחמת הראשון, דסו"ס השני נטל נשמתו, ויותר מזה כתבו תו' לעיל ע"ה א' ד"ה ה"ל דדג המפרכס ומקרב מיתמו פוטר את ה"ל מאיסור נטילת נשמה, אם כי דבר זה צ"ע דלעולם כל דגים מפרכסים, ועי' גיטין ע' ב' א"נ הוא קירצ את מיתמו וצתו' שם דדוקא לענין גלות מהני האי טעמא ולא לענין רציחה, ולכאורה צריך ראיה לפטור לענין שבת, וצמגילה ו' א' כתב רש"י דחלזון עולה מן הים, ולפי זה אפשר ששואה הרבה ביצשה ולא דמי לדגים, וי"ל דאף שמת לאחר זמן, מ"מ אין לחייב את המוציא מן המים משום נטילת נשמה.

יש לעי' שלה דג מן המים בשגגת שבת ע"מ להחזירו למים עד שלא יבש צו כסלע, ואח"כ נשתהה עד שיצא צו כסלע, אם חייב חטאת משום נטילת נשמה, ויש מקום לומר דפטור גם לר"י

ק"ז ב' צעי מיניה לוי מרבי מנין לחבורה שאינה חוזרת כו', גבי שבת לא מלאנו לשון חבורה בהלכה, דהא חיוציה דחובל משום נטילת נשמה, ואי אלישנא דמתני' דקתני חובל והוא מלשון חבורה קאי הו"ל למינקט מנין לחובל, וגם הו"ל לפרש כדקתני בצרייתא לעיל ואיזו היא חבורה שאינה חוזרת כו', ולשון מנין לא משמע דאלישנא דתנא קאי, ולכן נראה דלחבורה תחת חבורה דקרא קאי, ומפרש דחבורה היינו שאינה חוזרת, ואפשר דצא ללמד דליכא נזק בחבורה החוזרת אף בגוונא דאפחתיה מכספיה עד שהחבורה תחזור, דלא אמרינן צוה אין לנזק אלא מקומו ושעתו, [ומיהו צער שפיר ישלם וכדנתן צ"ק פ"ג ב' ואפי' על ציפורנו מקום שאינו עושה חבורה], ונפקא מינה נמי למכה אציו, אבל קשה דצ"ק פ"ה ב' מיבעיא לן בשבת הפוחתתו צדמים והיינו הכו על ידו ונמחה וסופה לחזור אי משלם נזק, ואמאי לא פשטינן לה מהכא דחבורה חוזרת משמע דלאו חבורה היא, וז"ל דחבורה חוזרת לית בה שבת ולא כלום ולא חשיבא היזק, ול"ד לנמחה ידו ולשבת הפוחתתו צדמים, אח"כ הראוני שכבר רמז לזה הגר"א בחו"מ סיומן ת"כ ס"ק י"ט, וכן צרש"ש כאן.

שם אמר רב ר"ש היא כו' איכא דמתני לה כו', עי' בסיומן כ' ס"ק י"ד ט"ו.

שם ואיכא דמתני לה אהא ה"ל נחש בשבת אם מתעסק בו שלא ישכנו פטור אם לרפואה חייב מאן תנא אר"י א"ר ר"ש היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, הרמב"ם פסק כר"י דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, ומ"מ צפ"י הכ"ה כתב דמותר לצוד המזיקין בשבת והוא שיתכוין להנצל מנשיכתן כיצד הוא עושה כופה כלי עליהן או מקיף עליהן או קושרן כדי שלא יזיקו, וכתב המ"מ שם צה"ז דהרמב"ם סבירא ליה דמאן דמתני לה להא דר"י א"ר אמתניתין דשאר שקצים ורמשים ה"ל לצורך חייב שלא לצורך פטור, ופסקה הרמב"ם שם הכ"א, לא מתני לה אהא דה"ל נחש דמתעסק בו שלא ישכנו דפטור גם לרבי יהודה כיון שאינו צד כדרכו, והראיה לזה דשמואל קאמר לעיל א' אמתני' דנחש דמותר לכתחלה אע"ג דסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, וכמ"ש תו' לעיל

חיה לענין הרצועה עי' תו' חולין ע"ד ז' וברמז"ס פ"א מא"צ הי"צ, והפמ"ג במשניות ס' ט"ז סק"ה כתב דהחובל בו חייב, מדהוי אסור לזן נח משום אבר מן החי אי לאו דמי איכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור, אלמא דהוי מיקרי צער צנפשו דמו וכ"כ צסי' תרכ"א, וכ"נ דעת מרן זללה"ה בהערות יבמות סימן קל"ד לדף ל"ג ז' ובשבת ס' ס"ז ס"ק כ"ה, ולכאורה חותך צער מן החי נמי יש לחייבו משום נטילת נשמה שבאותו צער, דלשון הירושלמי בפרק כלל גדול המוציא דם חייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום, ודכוותה הנוטל אבר או צער, וכן נראה ברמז"ן וברש"א בסוגיין שפירשו דלדל עובר משום נטילת נשמה עי"ש, ועי' בחדושים על שם הר"ן בריש פרקין, וזוהי לא מסתבר שיתחייב בנטילת אבר לאחר ששחט בו רוב שנים, ודכוותה בחובל, וצ"ע, ועי' בתו' רי"ד לדף קל"ו.

שם משום עוקר דבר מגידולו, בדברי הראשונים כאן, עיין מש"כ בסימן כ"ח ס"ק ט"ז.

ק"ח א' הכא היינו רביהיה, עי' מש"כ לעיל פ"א ז'.

ק"ח ב' מתני' אכל עושה הוא את מי המלח וטובל בהן פתו ונותן לתוך התבשיל, עיין מש"כ בזה בסימן מ"ז סק"ד.

גמ' איבעיא להו ר"י לאסור או להתיר אמר ר"י להתיר כו' אל"ל רבה והא מדקתני סיפא ואלו הן מי מלח המותרין מכלל דר"י לאסור קאמר כו', נראה דרב יהודה הוי מפרש דסיפא דמתניתין דואלו הן מי מלח המותרין, סתמא דמתני' הוא ולא מדברי רבי יוסי, וכן סתמא דגמרא דמיבעיא להו דשמא רבי יוסי להתיר, היינו דלפי זה יתפרש דואלו הן מי מלח המותרין סתמא דמתניתין היא, ורבה פשיטא ליה דסיפא רבי יוסי קאמר לה והיינו דפריך לרב יהודה, וכן ר' יוחנן דאיטריך לאשמועינן דרבי יוסי לאסור קאמר, היינו נמי משום דאפשר היה לפרושי מתני' דסיפא דואלו הן מי מלח המותרין סתמא דמתניתין היא.

(סמ"ז סק"ה).

שם תניא נמי הכי אין עושין מי מלח מרובין לתת לתוך הכבשים שצחוק גיסטרא אכל עושה הוא מי מלח מועטין ואוכל בהן פתו ונותן

דמחייב במלאכה שאינה זריכה לגופה, והכי מסתברא, ויש מקום לומר דחייב גם לר"ש, ויש מקום לומר דתליא בפלוגתתם, והוא הדין בשלה הדג על מנת להורגו מיד, ומת עד שלא הרגו, דגם בזה לא שלה על מנת שימות מחמת הוצאתו מן המים, וולעיל ע"ה א' אמר רבא דפצעו ומת אינו חייב אם עדיף ליה שיחיה כי היכי דליזיל צביעה, ובתו' שם פירשו דהו"ל מלאכה שאינה זריכה לגופה, ולפי זה לר"י חייב, אכל ברמז"ן שם כתב דאף לר' יהודה פטור, ומיהו משום מקלקל בחצורה פירשו תו' שם דגם ר"י פטור, דהא בגמ' שם קתני דר"י מחייב שמים דהיינו משום צידה ומשום דש, אכל לא משום נטילת נשמה, ולר"ש דמקלקל בחצורה חייב איטריך לטעמיה דרבא שם, וגם לר"י אהני האי טעמא דליהוי מקלקל, עוד מצוהר לעיל ע"ה א' בגמ' דלכו"ע הלא חלזון והניחו עד שמת אינו חייב משום נטילת נשמה, ונתקשו בתו' שם מאי שנא משולה דג, ולרבא דגם פצעו חי ומת פטור ניחא, אכל לר' יוחנן שם דפצעו חי ומת חייב משום נטילת נשמה, קשה אמאי צדדו ומת פטור, ולעיל צדדנו דשורה הרבה והו"ל כעין כח שני, ואפשר עוד דצדדו ומת מודה ר"י לטעמיה דרבא, ורק בפצעו ומת שהורגו צידים פליג, דצדדו ומת יתכן לפרש שצדדו על מנת להורגו כי היכי דליזיל צביעה, וכשמת עד שלא פצעו לא נעשית מחשבתו, וכמו שנכתבנו לעיל, ועדיין צ"ע בכ"ז.

בראיה דשלה דג מן המים סמוך לחשיכה דעד שייצב בו כסלע כבר יהיה מוצאי שבת, דפטור, דעדיין לא גמרה מלאכתו, והרי אם יהרגנו אחר עד שלא ייצב יהיה השולה פטור, וכן הדביק פת צחוק סמוך לחשיכה שיקרמו פניו משחשיכה נמי פטור, ודלא כמש"כ הרש"ש ע"ג א', עי' מש"כ בסימן ט"ז ס"ק י"ד, אכל שחט שנים צבהמה סמוך לחשיכה, ודאי כבר נגמר חיובו מיד עם שחיטתו, ואפי' אם תחלת יציאת הדם היה משחשיכה, ויש להסתפק אם חייבין על חצורתה לאחר שנשחטה, די"ל דכיון שכבר נשחטה חשיבא כניטלה כל נשמה, דהא גם בלא יצא דם חייב משום נטילת נשמה, ואין נטילת נשמה אחר נטילת נשמה, וכמש"כ לעיל לגבי דג שיצב בו כסלע, או"ד אינו אלא כטריפה דהא עדיין חשיבא

שניטל פיהם טמאים מפני שהוא מתקן לכבשים, לאפוקי של פלייטון שניטל פיה טהורה מפני שהיא סורחת את היד כדקתני התם ברישא, וכמו שפירש שם במלכת שלמה. (סמ"ז סק"ג ועיי"ש המשך הדברים). שם אצל עושה הוא מי מלח מועטין ואוכל בהן פתו ונותן לתוך התבשיל, עיין מש"כ בזה בסיומן מ"ז סק"ד.

שם אלא אלו ואלו אסורין הן ואלו הן מי מלח המותרין נותן שמן ומלח כו', פשטא דלישנא משמע דאלו הן המותרין קאי נמי אמרובים, דהא קאי אאלו ואלו אסורין, ועוד דאם לא כן אכתי יאמרו דמלאכה מרובה אסורה ומלאכה מועטת מותרת, וכן מוכח ממש"כ לעיל דרב יהודה הו' מפרש דסיפא דמתניתין דאלו הן מי מלח המותרין סתמא דמתניתין היא, והלא סתמא דמתניתין לא אסרה אלא מרובין, ועל כרחך דעל זה קאי הא דמותרין, וכן בצבא לפי מש"פ רש"י דטעמא דשמן מתיר הוא משום שמחליש כח המלח, ולפי זה גם במרובין ראוי להחיר, וצ"ע בריטב"א שכתב טעמא דשרייתא דשמן משום שהוא שינוי, וכתב דמסתבא דמשום שינוי זה לא שרי רבי יוסי אלא במועטין. (סמ"ז סק"ה מזה"ד ועיי"ש המשך הדברים).

בטעם איסור עשיית מי מלח ומליחת נזון וכבישת כבשים, עיין מש"כ בסיומן מ"ז סק"ו.

שם רב חזקיה משמיה דאבי אמר נזון אסור ביצה מותרת, נראה דמתפרש כאילו א"ל אבי לר"י בר חביבא סמי ביצה מצרייתא, דהא אבי לא אחי לאפלוגי אצרייתא, ואפשר דריב"ח קיבלה מיניה, ולפ"ז ליכא פלוגתא בדין מליחת ביצה, וטעמא דביצה מותרת כתב המג"א בסיומן שכ"א סק"ה משום שאין המלח מועיל להם כ"כ, ור"ל שאין המלח עושה שום שינוי בביצה, כמו בנזון שמפיג חריפותו, ובצבא שעושהו כעץ שיתקיים, ולפי טעם זה גם מסתבר שלא יהא בזה פלוגתא, שוב הראוני זיראים סיומן רע"ד שכתב דאבי תני לה בצרייתא הכי ולא לחלוק על הצרייתא בזה. (סמ"ז סק"ז ועיי"ש המשך הדברים).

שם ממלח לא מלחנא טבולי ודאי מטבילנא, פרש"י ממלח לא מלחנא שמים ביחד טבולי בשעת אכילה מטבילנא ואכילנא, פשטא משמע דממלח היינו מכל נדדיו ולהשהותו במלחו עד שזיע ויפיג חריפותו, ואילו מטבילנא אינו מטביל

לתוך התבשיל, מדיוקא דסיפא איכא למישמע דאסור לעשות מי מלח מרובין גם בצביל לאכול פתו ולתת לתוך התבשיל, דהא לא שרי בצרייתא אלא מי מלח מועטין, ולפ"ז צריך ישוב למה קתני ברישא לתת לתוך הכבשים שבתוך גיסטרא, הרי לכל שימוש אסור מרובין, ולא הו"ל למיתני אלא אין עושין מי מלח מרובין אצל עושה מי מלח מועטין וכדמפרשין למתניתין.

וגראה דעיקר איסור עשיית מי מלח דהוא משום דדמי למעבד כמו שפרש"י והטור, הוא משום שמשמש לעשות כבשים, דעיקר מלאכת עיבוד הוא לעשות קיום לדברים, והיינו שעושה מן העור שעומד להתעפש ולהרקב, דבר של קיימא, [וחייב גם על כל הדברים שגורמים שיפור לעור כגון שמושחו בשמן קמ"א ב' וכיו"צ], וכן עיבוד לאוכלין לרב"ה הוא שעושה את הבשר כדבר המתקיים ע"י מליחתו, וה"נ כל כבשים הוא גורם לכבשים להתקיים, ובהיות שהמי מלח הוא המקיים את הכבשים לכך אסרוהו, וכיון ששורש האיסור הוא בגלל הכבשים לכך שנה התנא איסור עשיית מי מלח בצביל הכבשים, שזהו שורש האיסור, ושנה האיסור לעשות מי מלח בצביל לתת לתוך הכבשים לאחר השבת, ולא משום מכין משבת לחול, אלא דעיקר עשייתן אסורה, ולתת לתוך הכבשים שבת גם מי מלח שעשה מערב שבת אסור, שאין כובשין כבשים בשבת, ומתפרשא צרייתא שאין עושין מי מלח מרובין שראויים לשמש בהן לתת לתוך הכבשים אף כשלא יתנם בשבת, ואף אם ישמש בהם לאכילה, ומסיפא שמעינן דמועטין דשרי היינו לטבול בהן פתו או לתבשיל ולא לכבשים, וכ"ה בלשון הטור ר"ס שכ"א אין עושין מי מלח הרבה ביחד לתת לתוך הכבשים דכיון שעושהו כדי להתקיים דומה לעיבוד שהמלח מקיימם, אצל יכול לעשות ממנו מעט לתת לתוך התבשיל, [וצ"ע אם תירוצ זה מתישב לדעת הרמב"ם].

והזכיר התנא כבשים שבתוך הגיסטרא, דהוא המקום שכובשים להתקיים, דגיסטרא הוא כלי פגוס ואינו יכול לשמש לדבר ששימושו תדיר משום שעלולים להשרט בו, לכך הוא משמש לכבשים שאינם משמשים אלא להכניס לתוכם פעם אחת ולהוציא, וכדתנן בכלים פ"ל מ"ד לגינין גדולים

וזו גם דעת הרמב"ם פט"ז מהלכות א"צ הי"א שהעתיק דין הגמ' זכורת אחר נותק, הרי דמפרש דהיינו שצבא לחתוך מקצת מן הנשאר, ונותק אחר כורת לאו דוקא וה"ה כורת אחר נותק אלא דלפי הקושיא היתה נותק ל"ל הא הוי ק"י מכורת לפיכך מסיק להציא נותק אחר כורת, וכל לשונו ז"ל שם מוכיח דכרות ונתוק שניהם לגמרי קאמר, ולא איירי כלל בחתך מקצת הגיד, וכן בפ"ז מב"מ ה"ח סתם נותק וכורת וצפשוטו תרוייהו לגמרי מתפרשין, וממילא מתפרש הכל כמש"כ דהא דפשיטא ליה נותק טפי מכורת הוא משום דמפסיד טפי בנתיקה, אבל תרוייהו מתפרשין בחתיכה ונתיקה גמורה שלא נשאר מחובר כלל.

ולפי פירוש זה לעולם האיסור הוא רק על פעולה שגורמת סירוס, וכלשון הגמרא מסרס אחר מסרס, ור' יוחנן אשמועינן דאף במסורס אסרה תורה לעשות פעולה שצבירה היתה גורמת סירוס, אבל פעולה שאין צבחה בפ"ע לעשות סירוס אין זה איסור, כגון שצא אחד וחתך רובו של גיד צעזביו עד למטה מן הגובתא, אבל לא כרתו לגמרי [ולחצר אי אפשר], הרי"ז מותר להשלים ולגמור החתך ולהסיר את הנכרת כיון דפעולה זו בפ"ע אילו היה הגיד שלם אינה גורמת סירוס, נמצא שאין כאן איסור מסרס כלל, ואין לנו כל ענין צמה דמינתק מקצת הגיד על ידי השני, דלא אסרה תורה אלא מסרס. ובין בטור אה"ע סימן ה' כתב כלשון הרמב"ם, וכן העתיק בשו"ע שם לשון הרמב"ם.

אבל לפירוש תו' וכן לפרש"י שהציאו התו', דעתם ז"ל דלהציא נותק אחר כורת מתפרש שצאיתו שנכרת הוא מוסיף לנתק, וכמו שכתב רש"י זכורות ל"ט ז' והוצא בתו' שם ל"ג ז', וכן הא דאמרינן כרות חייב נתוק לא כש"כ מתפרש להו נמי דהיינו הך ונתוק מוסיף על כרות, ולפיכך פירשו התו' זכורות היינו שנכרת אבל עדיין מעורה קצת ונתוק היינו שניתק לגמרי, ולפי זה חידשה תורה לחייב צונתק אחר כורת אע"ג שצפועלתו שעושה עכשו לא היה מסתמס אילו היה צריא, מ"מ חידשה תורה לאו על השלמת הכריתה, וכש"כ מסרס אחר מסרס דודאי חייב, אף שלא ניתק כלום, [וכגון שניקצ את הגיד לאחר שנחתך], וכ"ז בין בגיד בין בציצים, ומש"פ רש"י

אלא קצתו וגם אוכלו מיד, ולפ"ז דין הוא שיהא מותר לטבול במלח שמים ביחד ולאכלן מיד, ויהא אסור למלוח אחד ולהשהותו במלחו, ול"ע אם אפשר לומר כן זכונת רש"י דמש"כ שלא למלוח שמים יחד, הוא משום שאין זה דרך אכילה ושוהה קצת, והוא הדין אחד יש לאסור אם ישנה, [עי' הגהמ"י פכ"ז ה"י צסס ירושלמי], וכ"ה צמ"צ ס"ק י"ד, ועי' באו"ז סימן ע"ג, וזשעת אכילה דשרי משום שאינו שוהה, ואם יטבול שנים ביחד ויאכל נמי יהא מותר, ועי' תה"ד סימן נ"ה, וכעת ראיתי צראצ"ה סימן רכ"ג שכתב דמסקינן בגמרא דלנון אסור להרבות במלחו אבל לטבול במלח מותר, משמע דמפרש דהדבר תלוי בזמנות המלח, וממה שפירשו המפרשים דלא שרי להטביל ולהשהות אלא לריך לאכול מיד, יש ללמוד דאף מעט מלח לא שרינן להשהות, וכן יש ללמוד ממש"כ המ"צ שם דהחומצות נון דק ומולחים דרק משום ששופכין את החומץ או השמן שרי, וסתם מליחתם מסתמא הוא רק כדי ליתן טעם ולא להזיע, ואפ"ה אי לאו החומץ והשמן היה אסור, ומיהו י"ל דצננון לעולם מהני להפיג חריפותו. (סס).

ק"ט ב' מתני' כל האוכלין אוכל אדם לרפואה כו', דיני רפואה נמצאו בסימן כ"א.

קי"א א' אם על כרות חייב על נתוק לא כש"כ אלא להציא נותק אחר כורת שהוא חייב, עי' תו' וצבירהם זכורות ל"ג ז' מש"כ צסס רש"י, וצפי' התורה כתב רש"י דנתוק היינו ציד וכרות היינו צכלי, אבל בעיקר החתך אין ציניהן ולא כלום דתרווייהו הם תלושים לגמרי ונתונים בתוך הכיס, ונראה דלפי זה מתפרש אם על כרות חייב על נתוק לכש"כ, דהיינו משום דנתיקה ציד מפסיד טפי מכריתה בסבין, [זכר לדבר עי' רש"י מו"ק כ"ז ז' ד"ה קורע], ודקאמר להציא נותק אחר כורת ר"ל דאחר שכרת הוסיף לנתק את החוטים שנשארו מחוברים א"ג בגיד שחתך מקצתו ואח"כ נתק מקצת מן הנשאר, ועיקרו דקרא לאשמועינן שיש איסור סירוס אף צמי שצבר נסתמס, דהפסד איברים אסרה תורה, וצאמת צפשוטו כרות דקרא מתפרש זכורות לגמרי ולא זכורות מקצת.

ודאיסטרידא יהא חייב המתירן, דפעולת ההיתר היא לקיימא, וכן בכלל זה דכל דשרי לקשור שרי להתיר, ואי לא בעי מתיר ע"מ לקשור עי' תו' לעיל ע"ג א' י"ל דג"ז נרמז בכאן דחייב על היתרן בכל ענין כמו על קישורן.

ויש לעי' לפי מאי דמשמע ברש"י לקמן קי"ז א' דבסנדל דבי תרי שרינן קטרא דאושכפי, אע"ג דבחד חייב חטאת, מה יהא הדין אם לאחר דקטרו נמלך שהיא רק דחד, אם יהא חייב על היתרו, ואם נימא דפטור, הרי גם זה בכלל חידושא דמתני', אבל חידוש גדול הוא, דאע"ג דהשתא משמש לקיימא, אפ"ה פטרו המתירו, כיון שזשעת קשירתו לא היה לקיימא, ונ"ע.

גמ' האי קשר שאינו של קיימא הוא, פשיטא ליה דכה"ג פטור, מאידך מתני' די' לך קשרים שאין חייבין עליהן, דלא מיתוקמא אלא בקשר כי האי.

שם ענינה לר"מ מהו כו', בפשוטו עיקר הבעיה אם טעמיה דר"מ בלא מיהדק, דהיינו קשר שיכול להתירו באחת מידי דקאמר, משום דלא מיהדק וס"ל דלא חשיב קשר בלא הידוק, או דטעמיה משום דכל קשר שיכול להתירו באחת מידי לאו קשר הוא, ונפ"מ אי מצי סבר כר' יהודה דלקמן קי"ג א' דענינה קשירה היא וחייבין עליה, אבל הא פשיטא דר"מ מצי סבר דענינה שריא, דאף אי טעמיה משום דלא מיהדק, מ"מ שפיר מצי סבר נמי דענינה לאו קשירה היא, דאף רבנן דפליגי עליה וסברי דאף קשר שיכול להתירו באחת מידי [מחמת דלא מיהדק] חייבין עליו, נמי מצי סברי דענינה שרי, וכדקיי"ל באמת לקושטא דמילתא דענינה שרי אף דלא קיי"ל כר"מ, ועוד דהא ר"מ רק קאמר דאין חייבין עליו, אבל אסור, ואילו ענינה מאן דשרי שרי אף לכתחלה, וע"כ דענינה עדיף, ולפי זה אף אי הוי אשכחנן ברייתא דסבר ר"מ ענינה שרי, אכתי לא הוי פשטינן בעיין אי טעמיה דר"מ משום דלא מיהדק או משום שיכול להתירו באחת מידי, ונפ"מ אי ר"י דסבר ענינה קשירה היא, אי מצי סבר דקשר שיכול להתירו באחת מידי אין חייבין עליו, ומה שהקשו תו' מההיא דפסחים, אינו אלא על לשון הגמ' ענינה לר"מ מהו, דמשמע דבאמת לא מנאנו היכי ס"ל לר"מ בענינה.

בצינים היינו לפי פירוש דכרות נמי לגמרי הוכרח לפרש נותק אחר כורת בצינים, ונתוק היינו שהוליאס מן הכיס, ואידי דרש"י פירש בצינים מסקו נמי התו' לפירושם בצינים אבל הוא הדין בגיד, ואדרבה בגיד לכו"ע משמע קרא, [ודברי הגר"א בציאורו לזה"ע סימן ה' ס"ק כ"ג שכתב דהך דר' יוחנן בצינים מייירי, לא נתפרש מה מכריחנו לכך, ולמה א"א לפרש הא דר"י בגיד]. וצ"ע לענין הלכה אם אפשר להקל לנתק לאחר שנחתך רובו והוא למטה מן הגזיתא באופן שצבריא לא היה מסתרס בנתיקה זו, דלדעת הרמב"ם שרי וכמש"כ לעיל וכ"נ לדעת רש"י בחומש והטור, אבל לדעת תו' אסור וכן לפרש"י שהציאו התו', וכן הסמ"ג פי' כתו'.

יש לעי' כמות ל"ל השתא מעוך חייב כמות לא כש"כ, וי"ל להציא כותת אחר מועך, וזריכי דאי תני נותק וכורת משום דמחסר מן הגוף אבל כותת אימא לא, ואי תני כותת משום דלא אינתיק מן הגוף ע"י כרייתה, אבל כרות דנכרת רובו אימא כחלוש דמי, ולפי' הרמב"ם כל שנחסר ממנו אימא תו ליכא משום מסרס קמ"ל. (נרשם לפו"ר).

בדברי הרא"ש סי' ט', עי' בסימן כ' סק"ז.

שם האי מסוכרייא דנוייתא כו', נתבאר בסימן ט"ז ס"ק י"ז, ובסימן כ"ח ס"ק ט"ו.

תוד"ה האי, עי' בסימן ט"ז סק"ד ה' ו' ז'.

ואלו קשרים

קי"א ב' מתני' ואלו קשרים שחייבין עליהן קשר הגמלין וקשר הספנין, בצהגר"א סי' שי"ז ס"א כתב דמהא דלא קתני קשר הגמלים וקשר הספנינות, מוכח דבעי קשר אומן, דהיינו שהגמלין והספנין קושרין אותו, ולכאורה אי הוי קתני קשר הגמלים וקשר הספנינות היה מתפרש בזה שקושר את הגמל ע"י קטרא דזממא ואת הספינה ע"י קטרא דאיסטרידא, דלשון זה נופל על קשירתן למנוע הילוכם.

שם וכשם שהוא חייב על קישורן כך הוא חייב על היתרן, לכאורה פשיטא, ואפשר דעיקרו לדיוקי דכל שאינו חייב על קישורן אינו חייב על היתרן, דהיה מקום לומר דגם בקשר דזממא

בכל חד, דאל"כ בחדא סגי, ולכך פריך מה החידוש בכל חד וחד.

שם לא זריכא דאית ליה תרי דשי מ"ד חדא מינייהו בטולי כו', פרש"י דבאחד יכולה לפושטה וללוצשה בדוחק, וק"ק דהא בנודות יין ושמן נמי אמרינן כי האי ליטנא לקמן ב', והתם מסתברא דלעולם אין פותחין שתייהן יחד, וא"כ בחד מינייהו סגי בריות, ואפ"ה שרי, וה"נ אפשר לפרושי הכא בחד מינייהו סגי אפי' שלא בדוחק ואפ"ה שרינן תרוייהו, ואם היינו אומרים דהכא העליון מוכרחים לפתוח, דאם תפתח התחתון בלא העליון, אף בדוחק לא תוכל ללוצשו, היה ניחא, דלפי זה אם סגי בעליון שלא בדוחק, אין ראוי להחיר לפתוח התחתון, אבל לשון הגמ' מ"ד חדא מינייהו, משמע שאין ידוע איזה, וכן ברש"י ואם אינה מתרת אלא האחד כו', משמע דבכל חד מינייהו סגי ואפי' בתחתון.

שם מ"ד מישלף שלפה לה קמ"ל דאשה חסה על שערה כו', מלשון זה משמע דאין לנו ענין מה באמת בדעתה לעשות, וכי"ל נהגת בחול, ומשמע דבמדי שיהראוי הוא להחיר ולקשור שרי אף לזו שבחול מישלף שלפה לה, ולא דמי למנעל דרבנן דהתם כיון שקושרין ברפוי שאפשר ללוצשו כשהוא קשור הרי הקשר מוכיח שמשמע כן, א"נ רבנן ראוי להו לנהוג כן, משא"כ הכא. שם איתמר החיר רצועות מנעל וסנדל כו', הא דנקטו לה בהחיר ולא בקשר, אפשר משום דסתמא דמילתא בכניסת השבת אדם לבוש במנעליו וסנדליו, והנידון שנפגש בו ראשון הוא אם שרי להחיר, וכן דאושכפי לאו ברשיעי עסקינן שעושה מנעלים בשבת, אבל הנידון להחיר הוא בכל אדם מחמת איזה לורך שהוא.

שם פטור אבל אסור דדרבנן, פרש"י דחיוז חטאת ליכא משום דבשעת הטיט מחירין וקושרין בדוחק ומשמע דאל"ה היה חייב חטאת, ולו"ד ז"ל היה אפשר דכיון דסתמא הדבר עשוי לקשור ולהחיר מומן לזמן, הלכך אפילו אין דעתו להחירו לא חשיב של קיימא, וכן בסנדל בדחומרתא דקטרי אינהו אפי' דעתו שלא להחיר לעולם לא יהא חייב חטאת.

שם חייב חטאת דבטייעי דקטרי אושכפי, עיין מש"כ בזה בסיומן מ"ה סק"ב.

לדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דאף קשר שיכול להתירו באחת מידי מחמת דלא מיהדק שיין לקרותו קשר אומן מחמת אופן הקשר.

מתני' יש לך קשרים שאין חייבין עליהן כקשר הגמלין וכקשר הספינין, לכאורה תיבות כקשר הגמלין וכקשר הספינין מיותרים, ושמא אי הו' קתני רק שאין חייבין עליהן, הו' דחקינן לפרושי שאין חייבין עליהן ואף מותרין לכתחלה והיינו קושרת אשה כו', ורק משום דקתני כקשר הגמלין וכקשר הספינין משמע דאיסורא איכא, ואפשר דבא לרמוז דבגמלין וספינין גופא איכא קשר שאין חייבין עליו, ומתפרשא מתני' נמי יש לך קשרים שאין חייבין עליהן כגון כקשר הגמלין וכקשר הספינין והיינו דקטרי בזממא ובאיסטרדיא, (ונמא דקשר הגמלין וכקשר הספינין קאי אלמעלה וקאי בפ"ע וכעין דאמרינן בנשך ובמרצית ב"מ ס"א א'), ובאמת ראוי היה לפרש כיון דבגמלין וספינין גופייהו איכא דחיוזא ודפטורי, ואין ראוי למתני סתם אלו קשרים שחייבין עליהן קשר הגמלין וקשר הספינין, אבל למש"כ ניחא דהתנא רמו גם פטורייהו.

שם ושל פסקיא, ברש"י כאן משמע שהוא אזור שחוגרין אותו במתנים, וכן משמע במנחות כ"ט א' גבריא חגור כמין פסקיא היה והראה לו למשה מעשה מנורה, ועי"ש ברש"י, אבל בפסחים י"א א' כתב רש"י שכורכין סביבות שוקיים, [וגם שם כתב שקורין פייסל"א ואילו כאן כתב שקורין פינדור"ס], ולכאורה סוגיא דמנחות מכרעא.

יש לדקדק אמאי קתני ושל פסקיא, ואמאי לא ערביה בהדי חוטי סבכה וליתני וחוטי סבכה ופסקיא, ושמא משום דהכא לא קאי אאשה, דגם אנשים חוגרים בפסקיא ולהכי פסקי', דמהשתא לאו אאשה קאי אלא בעלמא קאי, א"נ בא לרמוז דשל פסקיא שרי אף לקשור בדלי וכיו"צ כדתנן לקמן קי"ג א', ואי הו' ערביה היה מתפרש רק דקושר הפסקיא עצמה במתניו.

קי"ב א' מפתח חלוקה פשיטא כו', יש לעי' מאי פשיטותא, הא אכתי לא למדנו דאיכא קשרים דלא גזרו עלייהו, ושפיר ס"ד דלא חילקו חכמים, ולא החירו שום קשר, וז"ל דלפי דנקטה מתני' גויני טובא, ע"כ לאשמועינן חידוש

שם איפסיק רצועה דסנדליה כו', בסמוך מבואר
דהיינו שניטלה החיצונה מתרסיותיו, ויש
לדעת אמאי נקטו איפסיק רצועה, [ועי' חגיגה
כ"ג א' תוד"ה ונפסקה, ולכאורה התם אפשר
לפרש דרק הרצועה נפסקה ולכך הסנדל נשאר
בטומאתו], ושמה בדאיכא תרסיותיו אפשר עדיין
להלך בו גם בלי רצועה דגם תרסיותיו חופפות
קצת על גב הרגל, וממילא כד אמרינן איפסיק
רצועה באופן שלא היה יכול להלך בה, היינו ע"י
שניטלה התרסית.

שם א"ל שקול גמי לח דחוי למאכל בהמה כו',
היינו משום איסור מוקצה וכמו שפרש"י,
וחזל שיש עליו תורת כלי לא נודמן לו בזכרמלית,
דגם בחזל היה ראוי לקשור דכה"ג דמי לבני
מחוזא דודאי עשוי להחיר בו ציוס, וכן מבואר
לקמן קנ"ז א' דגם בגמי יש לאסור קשירה של
קיימא ורק במקום מנוה החירו, דהא קאמר התם
דמדזריהם למדנו שקושרין בשבת, ואילו קשר
שאינו של קיימא כבר שנינו בפירקין דשרי, וגם
הדבר מעשים בכל יום דקושרת אשה מפתח
חלוקה וכו', ולא משמע דהוורכו ללמוד מההיא
עובדא, [ומיהו יכולים היו ללמוד מההיא עובדא
דאע"ג דהתם במקום מנוה הוא, מ"מ אם איתא
דשלא במקום מנוה אסור, היה להם לעשות
ענינה, ומיהו לקושטא דמילתא ז"ל שלא יכלו
בענינה], וא"כ ע"כ הא דשרי הכא הוא משום
דדמי לבני מחוזא, וא"כ ה"ה חזל, וז"ע ברמב"ם
שכתב בפ"י ה"ד דכל הראוי למאכל בהמה מותר
לקשרו בשבת, ומשמע דהיינו משום דכל ענין לא
חשיב של קיימא כיון דלמאכל קאי, ושרי אף שלא
במקום מנוה והפסד, וא"כ איך יתפרש הא
דמדזריהם למדנו שקושרין בשבת, וגם הרמב"ם
שם ה"ו כתב דבמקום מנוה שרי לקשור קשר
שאינו של קיימא, והיינו מהך מתני', ואין לומר
דמתניתין בגמי יבש דלא חזי למאכל בהמה, דא"כ
מוקצה הוא, ולא מצאנו שהחירו טלטול מוקצה
במקום מנוה, וז"ע, אח"כ ראיתי שכבר הקשה
כן בבה"ל סימן שי"ז ע"ש.

שם וכוך עילוי, לאו משום דאסור לקשור, דאין
לך קשר שאינו של קיימא יותר מזה, וגם
לאחר שכרכו אפשר שקשרו, וכ"ה ברמב"ם בפ"י
ה"ד, אלא לפי דניטלה אחת מתרסיותיו, ממילא

שם א"ל חייב חטאת כו', מש"פ רש"י דדאושכפי
הוי, קשה דבגמ' משמע דליכא בסנדל קטרי
דאושכפא אלא בשל טייעא, ועו"ק דלא מסתבר
דיהא שרי למיקטר קשר הגמלין והספנין אפילו
כשממשין לבי תרי בכל יומא, דכיון דקשר זה
ראוי להיות של קיימא, אין לחכמים להחירו, [וכ"מ
קנ"ז א' דהחירו לקשור במקום מנוה, ולא אמרו
שיהא דעתו לפתחו לאחר השבת, והיינו משום
דאפ"ה אסור שלא במקום מנוה], ולא עוד אלא
דיש מקום לומר דאף חיובא יהא ציה מדאורייתא,
הא למה זה דומה לכותב ודעתו למחוק או לתופר
ודעתו להחיר, דאין דעתו גורעת כלום מחשיבות
המלאכה, [אח"כ ראיתי שכבר כ"כ בבה"ל סי'
שי"ז], ורק בקשר ששימשו גם להחירו לפעמים,
בזה שיך לשמש בדעתו להקל ולהחמיר, ואולי
לפעמים גם לענין חיובא דאורייתא, דע"י מחשבתו
נקבע חשיבות הקשר, (דקשירת המנעל על הרגל
וכן קיטרי דקטרי בזממא ובאיטרידא, הם
משמשים בקשירה ובהתרה, וכעין דלת דלא חשיב
בונה וסותר בנעילתה ופתיחתה שזהו שימושה),
ולו"ד רש"י ז"ל היה אפשר לפרש דשאל ליה מהו
להחיר רצועות סנדל בשבת, ואהדר ליה דאיכא
ברייתא דחייב חטאת, ואע"ג דברייתא מיתוקמא
בדטעייע, מ"מ לא חש אב"י לפרש כיון דגם
בדחומרתא דקטרי אינהו פטור אצל אסור, ושמה
עמיד היה עדיין לפרש לו דלאו בסתם סנדל קאמר
דחייב חטאת, אלא דקדים רב יהודה ופריש ליה
דבסנדל דבי תרי קאמר, ולא קיטרא דאושכפי
אלא דחומרתא דקטרי אינהו, אצל דאושכפי באמת
אסור אף בדבי תרי, ואולי אפשר לדחוק גם ברש"י
כן ומש"כ דקטרא דאושכפי הוי היינו דמעיקרא
סבר הכי, וז"ע.

ויש לעי' למאי דמיבעיא ליה לר"י אחוה דר"ם
דאפשר דגם בסנדל דנפקי ציה בי תרי אסור,
א"כ מתני' דשריא להחיר רצועות סנדל היכי
מיתוקמא, וז"ל דהוי מוקים לה בסנדל המשמש
כנעל דבני מחוזא, דאף בחד שרי ליה כל יומא.

שם ר"י הוה קאזיל בתריה דר"א בזכרמלית כו',
נקטו כרמלית לאשמועינן דהקיל ליה מלכד
דלא הוי מוקצה, גם לענין הוצאה דלא חשיב משא,
ודלא חיישינן דילמא נפיל.

להלך בו, ור"י כמחלוקת לענין כו' קאמר ומבואר דקאי אמחלוקתו.

רש"י ד"ה טהור וא"נ מתקני ליה חידוש הוא והשתא מיהא בטיל הוא, ע"כ דאי מתקני ליה מהני כדמיייתין מתני' לקמן ב' דטמא מגע מדרס, ומש"כ דתו לא מתקני ליה היינו שאין רגילין לתקנו, שאינו הגון לתקנו.

תוד"ה אימור ה"ט משום דכיון דמנא הוא לדידהו כו', יש להוסיף דכיון דכל תורת מנא ידידה הוא משום דאמרינן דמפיך לה, תו אין סברא דמה דלמילתיה לאו מנא הוא, יגרע מחשיבותיה דדאפיך לה, ואדרבה יש לדונה עכשיו כאילו אינה אלא של ימין, דהא לשמאל לאו מנא היא, וכבר כ"כ הרמב"ן והרשב"א.

קי"ב ב' א"ה אדחני נפסקה שניה ותיקנה כו' ניפלוג דדידה דד"א שנפסקה פנימית

כו', נראה דהך קושיא עדיפא מקושיא דאמאי טמא מגע מדרס, דהא בפשוטו כד תנן סנדל שנפסקה אחת מאזניו הר"ז כמפורש דגם החיצונה בכלל, וכדקחני נמי צברייתא דפליגי ר"י ורבנן, אלא דלפעמים אפשר לדחוק דהאחת קאמר והיינו פנימית, אבל מהא דקחני סיפא נפסקה שניה כו' כבר מפורש מזה דרישא אף חיצונה בכלל, דאל"כ הרי שניה לצדה מצטלת שם כלי והו"ל למיפלג דדידה, ונמצא שאין כ"ז אלא הוכחה דהך אחת מאזניו דוקא קחני, וזה מה שראוי לשאול להוכיח דכרבנן אחיא, ואה"נ דגם מסיפא דטמאה מגע מדרס מוכח כן, אבל אין צריך להגיע לזה, וזו נראה כונת תו' דד"ה נפלוג, ועי' בחידושי הגר"מ הורו"ז ז"ל.

שם אריז"י תהא משנתנו בסנדל שיש לו ארבע אזנים כו', נראה דר"ל דמתני' עיקר הדין אחי לאשמועינן ומיתוקמא שפיר לרבנן צנעל של שתי אזנים ושתי תרסיות, ולר"י לא מיתוקמא אלא ביש לו ארבע.

שם אמוראי נינהו ואליבא דר"י, בחולין מ"ג א' אמרינן דהא דאר"י הלכה כסתם משנה הוא נמי אמוראי אליבא דר"י, ולפי זה תו לא צריכין לדחוקי מתני' בסנדל שיש לו ארבע אזנים וארבע תרסיות, אלא דמאן דאמר דס"ל לר"י הלכה כסתם משנה, לא יסבור דסבר הלכה כר"י, וק"ק

אין מקום איפה לקשור הגמי וע"כ לכרוך סביב הסנדל, דאל"כ ישמט הסנדל.

שם מ"ש מדר' ירמיה כו', קים לגמ' דצדר' ירמיה נמי חיצונה איפסקיה.

שם התם לא מיינער כו', קשה דהא כיון דלאו מנא הוא מסתמא הפסד מועט הוא, [ועי' במ"צ סי' ש"ח ס"ק נ"ח דדרך לזרקו לאשפה, ולפי זה באמת קשה מה בכך דלא מיינער, ובפשוטו מפיק ליה לשמאל ומתקנו, והיינו ההפסד, ונ"ע], ולא מנאנו שהתירו מוקצה משום הפסד מועט, ואף לטלטל כלי הניטל להצלת מוקצה מהפסד משמע לעיל מ"ג א' דלא התירו, [ועי' מש"כ סימן י' סק"ו], ואפשר דהכא הקילו לסמוך ארבנן דר"י בשעה"ד, וגם אמוראי נינהו אליבא דר' יוחנן אי הלכה כר"י, ולפי זה צניטלו שתי התרסיות באמת אסור אף צדלא מיינער, ונ"ע.

שם כמחלוקת לענין טומאה כך מחלוקת לענין שבת כו', אשמועינן דאע"ג דגם מה שאינו כלי לענין טומאה חשיב כלי לענין שבת כשעושה מעין מלאכתו, וכמש"כ תו' לקמן קכ"ג א', מ"מ הכא לר"י לא חשיב כלי אף לענין שבת, אבל לרבנן לא אינטריך לאשמועינן דפשיטא דאי חשיב כלי לענין טומאה כש"כ דחשיב כלי לענין שבת, ולפי זה גם מזה מוכח דכר"י ס"ל, וכן דמימרא דחליצה איכא נמי לפרושי אליבא דר"י, דתרוייהו כחדא מתפרשי.

שם אילימא אליבא דרבנן מדלענין טומאה מנא הוי כו' אבל לא לחליצה כו', וא"ת ולוקמה כגון שנפסקה החיצונה של ימין וחלץ בה, דלר' יהודה ודאי לאו כלום הוא דהא לאו מנא היא, ואפי' רבנן מודו, דכיון דהא דעדיין מנא היא הוא רק משום דחויא לאפוכי לשמאל, אבל צשל ימין לאו מנא היא, הלכך אם חלץ בה לאו כלום הוא דלימין לאו מנא הוא, [ולקושטא דמילתא נראה דהדין כן לרבנן, דכיון דצאופן שלצשה אינה ראויה לא קרינן ביה נעלו, ועכ"פ היה ראוי לבאר אמאי לא נוקמה הכי ולא לשצש דוכן לחליצה קאמר], וי"ל דזה אינו מענין פלוגתא דרבנן ור"י, דהא מילתא דפשיטא שאם לבש צימין נעל שאינה ראויה לימין דלאו חליצה היא, ואפילו עדיין תורת כלי עליה, וכמו מנעל שאינו יכול

ולמותחו ולקושרו מדי פעם, וזה שפיר אין להתיר
אלא בדעתו להתירו בזמן קצר וכסגול דבי תרי,
אבל קשר שמחמת מציאותו הכרח לפותחו מומן
לזמן כמו מפתח חלוקה ונודות יין ושמן, י"ל דזה
לא חשיב קשר של קיימא אף כשדעתו לשהותו,
וכדמוכח מהא דפרכין פשיטא.

ומקור האוסרים הוא ע"פ פר"י במגעל דרבנן
דהיינו שאין פושטין אותן אלא משבת
לשבת, ולעולם קשירתם בחוץ ואין יכולים להוציאם
ולנועלם אלא"כ יתירו הקשר, ולפי זה היינו ממש
כמו נודות יין ושמן וגם עדיפא מינייהו דהכא
בדאי יוציאם בשבת, ואפ"ה אסור, וכן מבואר
בסה"ת ובסמ"ג דרק לפר"י יש לאסור לקשור
ראשי האצבע כשאין מתירין אותו אלא משבת לשבת
אבל לפרש"י ג"ז שרי, וכ"ה במרדכי בהדיא עי"ש,
וה"ע ברא"ש [וכמש"כ בחפארת שמואל] שלא
העתיק אלא פרש"י ומ"מ הביא דברי הסה"ת,
ולמ"ש להלן דהאצבע נשאר קשור כשנפנים, א"כ
יתכן שאין הכרח להתירו גם כשמחליפין המכנסים,
ורק שנהגו להתירו, ולפי זה דמי למגעל דרבנן
לפי פרש"י ושפיר יש לאסור, וה"ע, ובאמת
דפירוש ר"י קשה טובא, דא"כ למה אמרו מותר
לכתחלה בדבני מחווא, ואמאי לא אמרו בכל אדם,
דהא פשיטא דכל אדם פושט נעליו בכל יום,
וכדאמר ברכות ס' ז' כי סיים מסאני לימא ברוך
שעשה לי כל נרתי, [אבל לפרש"י נחא דשפיר
איכא נמי בשאר אינשי שאין קושרין מנעליהן
בדוחק, ופושטין ולובשין אותן כשהם קשורים וכמו
בסגול לכו"ע], וגם הדבר קשה לומר דרבנן גנו
בנעליהו דהא אמר יומא ע"ח ז' האי מאן דבעי
למיטעס טעמא דמיתותא ליסייס מסאני וליגני, וכן
קשה מהא דשרינן נודות יין ושמן וגם פרכין
פשיטא, ונריך לומר דסתם נודות יין ושמן
משמטין מהן בכל יום, וה"ע. — אצט שהזכיר
הסה"ת והסמ"ג והוצא ברא"ש, משמע דגם
כשנפנים אין מתירין אותו, וכן לא היו רוחצין אלא
משבת לשבת, והיו מתירין אותו בערב שבת ועונצין
אותו כדי שיוכלו להתירו בשבת, (א"נ שמא רק
בערב שבת היו מתירין אותו, ובשבת היו פושטין
אותו כשהוא קשור).

שם מ"ד חדא מינייהו בטולי מבטל לה קמ"ל,
לפי מה שפירשנו ע"פ פרש"י נחא, דשניהם

דר' יצחק בר"י דהוא דחיק לאוקמי מתני' בארבע
אונות ותרסיותם שלא לשזור דבריו של ר"י,
אליציה אמרינן בחולין שם דלא סבר דאר"י הלכה
כסתם משנה, וי"ל דתרגמה אליצא דאחריני.

שם צעי חזקיה ניקב כמוציא זית וסתמו כו',
וקמיציעא ליה אי אמרינן פנים חדשות באו
לכאן, ונראה מזה דכלי העשוי למשקין שנטמא
וחשב עליו לאוכלין וניקב בכונס משקה, דפשיטא
דבטומאתו קאי, דהא ליכא פנים חדשות.

מהא דלא פשיט חזקיה מהך מתני', וכן מהא
דאר"י ה"נ פנים חדשות באו לכאן, וכן
מהא דקרי עליה לית דין בר אינש, משמע דר"י
חידש כאן דבר בסבא, ולא דרק הזכירו המשנה,
ונראה מזה דיש מקום לחלק דאונות ותרסיות דבר
חשוב צפ"ע הם, וכשהם חדשים מינכר שינוי צנעל,
וגם קודם שתיקנו כבר א"א היה לשמש בו אלא
לרגל אחת, וכדלעיל דהא דמטמאי רבנן בנפסקה
חינוכה הוא רק משום דאפשר לאפוכי מימין
לשמאל, משא"כ סתימה בכלי דבטל לגמרי אצב כלי
ולא מינכרא שום פנים חדשות, ור"י חידש ליה
שאין לחלק בזה, וי"ע.

שם אר"ז ארצ"ו אם ראשונים בני מלאכים כו',
משמע דקאי אמיתרא דחזקיה ותרי לישני,
ולפי זה ראשונים היינו ר' יוחנן, ולפי זה בני
מלאכים ובני אנשים, מתפרש כמו לית דין בר אינש
וכגון דין בר אינש, ולא קאי אאציו של ר' יוחנן
ושל רצ"ו, אלא אר' יוחנן ורצ"ו גופיה, וכמו לשון
בן אדם, וכ"מ מאנו כחמורים, אף ש"ל ששינה
מפני הכבוד, וכן בירושלמי שקלים פ"ה ה"א איחא
אין הוון קדמאין מלאכין אן בני אנש כו'.

שם ונודות יין ושמן פשיטא כו', יש לתמוה מאי
פשיטותא, הרי ודאי אפשר שדעתו להשהות
היין והשמן בנוד שזוע או חדש, ואדרבה הו"ל
למיפרך אמאי שרי, ולדעת הרי"ף והרמב"ם שאין
הדבר תלוי בדעתו, אלא לפי ענין הקשר נחא,
אבל למ"ש הרמ"א בס' ש"ו שהדבר תלוי בדעתו
וכל שחושב להשהות שזוע אסור, הדבר קשה טובא.
והנה לא מצינו בגמ' קשר שתלוי בדעתו של
הקושר אלא בסגול דבי תרי, והתם אפשר
גם לקיים את הקשר לעולם, דהא מקיימו שזוע
או חודש, ונועלו ופושטו כשהוא קשור, וה"נ יכול
לקיימו לעולם, אלא דיותר נוח להתירו ולחזור

לחיותי מסגדל דהתם נמי אין לאוזן שום חשיבות
צפ"ע. (כלים ס"ו סק"ב).

קי"ג א' מתני' קושרין דלי בפסקיא כו',
מדסתים משמע דלא אכפת לן
לכמה זמן דעתו להשהותו קשור, ולדעת הרי"ף
והרמב"ם וכן לדעת רש"י נחא, דכיון שאין זה
סוג קשר העשוי לקיימא וקושרו הדיוט שרי אף
כשדעתו להשהותו, אבל לפר"י דמנעל דרבנן אסור
משום שדעתו להשהותו צרגלו, א"כ ה"נ היה ראוי
לאסור אס דעתו להשהותו, ואפשר דה"נ, אלא
דסתמא דמילתא לא משהה ליה, א"נ אף אס דעתו
להשהותו בטלה דעתו, דהכא אף לשעה אין ראוי
לקושרו אלא מפני הדחק, וגרע ממנעל וסגדל,
ועיין במרדכי, ומסתמא הפוסקים משמע דבכל
ענין שרי, וצ"ע.

שם אבל לא בחבל, היינו דומיא דפסקיא דלא
מבטל ליה, ואפ"ה אסור, והיינו כדאוקמינן
בדגריד, ובגמ' הוכיחו כן מהא דר"י מתיר, והיינו
לרווחא דמילתא, אבל גם פשטא דמתני' הכי
מתפרשא.

שם כלל אר"י כל קשר שאינו של קיימא כו',
בירושלמי משמע כפירוש ב' שבתו, ועי'
רמב"ן, והיינו דקאי אהא דיש לך קשרים שאין
חייבין עליהן ומפרש דהיינו אלו שאין של קיימא.

גמ' אי לימא חבל דעלמא ר"י מתיר קשר של
קיימא הוא כו', מלשון זה משמע דפריך
דאיסורא דאורייתא הוא, ואע"ג דבפשוטו י"ל
דאיירי בדעתו להחירו צו ציוס, ופשטא דמתני' נמי
מתפרשא דומיא דפסקיא, משמע מזה דאף בדעתו
להחירו אסור מדאורייתא, וכמש"כ לעיל קי"ב א'
בעובדא דאציי, וכמש"כ צבה"ל ס' שי"ז, ובפסחים
י"א א' איתא קשר של קיימא הוא דודאי אחי
לצטולי, ומשמע נמי דלאו בעשאו לקיימא איירי,
אלא דודאי אחי לצטולי, ואין הכונה דחיישינן
דמימלך, דא"כ אכתי אינו קשר של קיימא ואינו
אלא חששא דרבנן, אלא יש לפרש דאית לן למימר
דראוי לצטלו, וממילא אף כשדעתו להחירו הרי
הוא קשר של קיימא, דמה שחירנו יש לחשבו
כמחודש, וכמו תופר ע"מ לקרוע וכיו"ב.

שם למימרא דרבנן סברי גזרינן חבל דגריד אטו
חבל דעלמא כו', מכאן נמי משמע דלא

אינם עשויים לקיימא, ולפר"י ז"ל דבאמת דעתו
להשתמש בשניהם בכל יום, א"נ כל שניהם שוים
בעיניו לשימוש ואינו מקפיד איזה לפתוח אלא כפי
המזדמן, שפיר חשיבי שניהם שלא נעשו לקיימא
אף אם יזדמן שלא יפתח רק האחד במספר ימים.
שם לא צריכא דאית לה שלאכא מ"ד בטולי
מבטל לה קמ"ל, לפי פרש"י שאין הדבר
תלוי בדעתו להחיר בכל יום נחא, דקמ"ל דאף
בדעתו להשאיר את הקשר שצוה או חודש נמי
שרי דלא מבטל ליה, אבל לפר"י קשה דאם אין
דעתו לפתחו אלא אחר שצוה באמת ראוי לאסור,
דלא עדיף ממנעל דרבנן לפירוש, וצ"ל דאין
ראוי להוציא דרך שלאכא, ואמרין דלעולם
מימליך ועמיד להחיר, א"נ אם יהא דעתו באמת
לשהות הקשר שצוה יהא אסור, והכא בסתמא
אמרין דשרי דסתמא לא מבטל ליה, וצ"ע.

שם פשיטא ל"ז דאית לה תרתי איסרי כו', משמע
דבאמת לא פליגי רבנן עליה, דהא ס"ד
דפשיטא הוא וגם הצריכותא הוי דומיא דאינך,
ומיהו יש צוה חידוש טפי מבגודות, דהכא באמת
יכול להחליט על אחד שיהא של קיימא, עכ"פ
לפירוש שני שצ"ש, וכמו צפרה וצאצוס, [ומשמע
דהכא עדיף, דדרך להחיר שניהם]. — מהא
דפרקינן פשיטא משמע דאין להחמיר בקשר
במחוצר טפי מבחלוש.

תוד"ה אבל, עי' במנחות כ"ד ב' תוד"ה כי,
ועירובין כ"ד א', ושם גם כתבו צ"ס
הר"ש דבמה שנטמא ע"י שנוגע בעצמו לא שייך
שבעה לה טומאה.

תוד"ה רבי תמוה לה"ר אלחנן אמאי לא מיייתי
ההיא סיעתא דמטה דמתניה מקמי הך
כו', נראה דל"ק דהא מטה של פרקים היא ולא
בטל כל כך כל חלק לגבי חצריה, חדע דתנן
כלים פ"ט מ"ו דאפילו עשה לה ארוכות חדשות,
כל זמן שהישנות קיימות הרי דין טהרתה תלוי
בהן, הלכך שייך צוה טפי לומר פנים חדשות
צאו לכאן שהם חשודים לעצמם ועכשיו הם
משמשים במטה זו, והרי אם היו הישנים קיימים
לא היו צטלים לגבי המטה, מה שאין כן התם
דכל תיקון בכלי אין לו שום חשיבות לעצמו והרי
הוא מתבטל אל הכלי, שפיר י"ל דהתיקון הראשון
שצ כחלק מן הכלי ממש, הלכך נחא ליה טפי

משכח"ל גוונא שיהא מותר בדעתו לשעה ויהא זו חיוז חטאת בדעתו לעולם, [וכרהיטת הגמ' לעיל קי"ב א' בסנדל דבי תרי בעובדא דאזיי וכמש"כ שם], דא"כ הרי לא גזרינן בדעתו לשעה אטו דעתו לעולם, וכש"כ דליכא למיגזר דעתו לשעה בדגדדי אטו דעתו לעולם בדעלמא, אלא ודאי כל שדעתו לעולם חייב חטאת הרי בדעתו לשעה אסור עכ"פ.

שם ורי"א כורך עליו פונדא או פסקיא כו', היינו שורך וקושר, אלא לפי דאייירי שמחבר שני ראשי החבל, לכך ע"כ לכרוך עליהם ואח"כ לקשור, ולא הזכיר הקשירה לגודל הפשיטות, דודאי בכריכה לבד לא יחזיק.

שם ובלבד שלא יענבנו, לשון ובלבד בא לרמוז דענינה קשירה היא ואית בה חיובא, דאל"ה אין נאות לשון ובלבד, והו"ל למימר אצל לא יענבנו, וזוה נמי ניחא הא דמשווינן פלוגתא רחוקה דלרבנן מותר לכתחלה ולר"י חייב חטאת, ולקמן קל"ח א' מתמהינן מי איכא מידי דרבנן מחייבי חטאת ור"א שרי לכתחלה, [ומיהו קושיא ליכא, דשאני התם דרבים המחייבים חטאת, עי' רשב"א שם], ולא דחקינן למימר דרבנן סברי דחבל בחבל מיחלף טפי מענינה בקשירה ור"י סבר איפכא.

בראיה דהשולף חוט של ענינה ועל ידי זה נעשה קשר, דפטור אף לרבנן, דאין זה מעשה קשירה ואינו אלא גורם להעשות קשר, ועכ"פ לא עדיף מכלאחר יד.

ברמ"א סימן שי"ז ס"א הביא דברי השה"ג לאסור שני קשרים זה ע"ג זה אף ששעשו להתירו זו ביום משום דאין אנו בקיאים ושמא חשיב מעשה אומן דאסור לדעת הרי"ף והרמב"ם אף באינו עשוי לקיימא, וסיים ע"ז הרמ"א דמ"מ במקום נערה אין לחוש ומותר להתירו דאינו אלא איסור דרבנן ובמקום נערה לא גזרו, וז"ע דלא מנאנו היתר במקום נערה אלא במפס מורסא או צפרעוש העוקצו צסי' שט"ז ס"ט ציינו הגר"א ז"ל שם, אצל לא בכל השבותים, וגם לא כל נער שוה, והיה ראוי לפרש, ולכן נראה דהרמ"א לא התיר אלא בקשר שעשו להתירו זו ביום, וזוה סמך על דעת רש"י ותו' והרא"ש דאף מעשה אומן שרי להתיר בקשר שאינו של קיימא,

וזירף זוה לומר דגם לדעת הרי"ף והרמב"ם י"ל דבמקום נערה לא גזרו, [וגם אשכחן קצת קולא בהך שבות זהא דהותר במקום מנוה], אצל קשר העשוי להתקיים שצוה אין להתיר אף במקום נערה, דאין מדמין בשבותין, וז"ע.

בדין ענינה דקיי"ל דשרי כתב הרמ"א שם ס"ה דנוהגין להקל אף בקשר אחד למטה, והוא מדברי האגור, ובאגור מצוה דהנידון בקשר העשוי להתקיים שצוה דהיינו האצנט שצמכנסים שכתבו הסה"מ והרא"ש לאיסור וכן במרדכי הביא בשם ה"ר פורת לאיסור [ורק הרא"ש היתיר], וע"ז מסיק דנהגו לעשות קשר אחד וענינה על גביו, ובט"ז פירש כונת הרמ"א להתיר כן בקשר שעשו להתירו זו ביום, אלא שאנו מחמירין משום חשש דהוי קשר אומן, וזוה כתב הרמ"א להקל דקשר אחד וענינה לאו מעשה אומן הוא, והדבר תימא, דדברי האגור מפורשין בקשר המכנסים שעשו לשצוה ושהוא אסור, וענין שאיננו בקיאים מה נקרא של אומן לא נזכר כלל באגור, והוא רק דברי שה"ג, וכן בד"מ הביא דברי האגור על דברי המרדכי שכתב דלא מיקרי ענינה כשעושה קשר למטה, וע"ז כתב דהאגור כתב שלא נהגו כן, ובמ"א הדבר מצוה דדעת רמ"א להקל בכל גווני, [וכן מצוה צבהגר"א], אלא שהמ"א הביא דברי שה"ג להחמיר, ונראה דלענין קשירת הס"מ בשבת במנחה שנהגו לעשות קשר אחד וענינה על גביו, דשפיר דמי, כיון שזו דעת רמ"א, וגם יש כאן היתר דלדבר מנוה, וכש"כ כשעומדים לקרוא זה בשני בשבת, דזוה איכא גם הי"א שהביא רמ"א דעד שצעה ימים לא מיקרי של קיימא. — ועיקר הדבר שכתב המרדכי לאסור כשעושה קשר אחד, צריך טעם, דהא טעמא דענינה שריא משום דקל להתירה ע"י שמושך החוט, כמצוה קי"א ב', וא"כ כיון דקשר אחד שרי לעשות, למה אסור לעשות ענינה ע"ג הקשר הזה, הרי צביטול הענינה לא ישאר אלא קשר אחד שמוותר לעשותו, ולחזוק קיום הענינה אין חילוק אם עשה ענינה ע"ג ענינה או ענינה ע"ג קשר, וז"ע.

במ"ב ס"ק כ"ג בשם הס"א כתב דדבר דדרכו בענינה ונעשה קשר שלא במתכוין, דינו כקשר העשוי להתיר זו ביום, ונראה דאין כונתו דכיון דדרכו בענינה וענינה לאו קשר הוא, ממילא

וע"כ דככלי שמלאכתו לאיסור קאמר, ועוד דמקפיד ואינו מקפיד אינו ענין אלא אם הם מוקצים מחמת חסרון כים ואסורים אף לזורך גופו ומקומו, או דשרו לזורך גופו ומקומו ככלי שמלאכתו לאיסור, אבל אין מה שאינו מקפיד יכול לגרום שיהא מלאכתו להיתר כשמיחד לאיסור, אלא כונת רש"י דלא הוא מיוחד רק לאיסור כיון שאינו מקפיד, והו"ל ככל כלי שמלאכתו לאיסור דשרי לטלטלן לזורך גופו ומקומו. — מהא דנקטו כלי קיואי, משמע דמחמת ענש הכלים אין לחשדם כמוקצה, ואין הנידון אלא משום דשמא האורגים רגילים להקפיד, ולכן כללו כל הכלים כנידון אחד.

הא דאמר רבא ק"מ ז' ואם כלי קיואי הוא מותר, לא משמע דאחי לאשמועינן דכלי קיואי שרי לזורך גופו ומקומו, דא"כ למה נקטה דוקא התם, ועוד דבסוגיין אמוראי קמאי כבר קבעו צוה הלכה, אלא נראה דלפי דכלי שמלאכתו לאיסור אע"ג דשרי לזורך גופו ומקומו, מ"מ כשאפשר ע"י היתר עדיף, והתם הרי מצי למישלף לכיתניתא, לכך אשמועינן רבא דאפ"ה שרי למישלף לקניא דכלי קיואי, דלמישלף לכיתניתא הוי טירחא טפי.

שם אין ולא ורפיא צדיה, לכאורה ר"ל שהרעה פנים לכאן ולכאן ורפיא צידו מלהכריע, [ועי' רש"י לקמן קט"ז א' וצ"ד], ואפשר דספק כי האי קיל טפי מסתם בעיא דלא איפשיטא, וגם אפשר דקטן ממנו שאינו ראוי לחלוק עליו, מ"מ ראוי להכריע בהאי ספק, וצ"ע. — [ועי' מש"כ לקמן קט"ז א'].

שם אילימא דקעביד גומות, היינו שע"י הוצאת העמודים הנקב מתרחב, וכ"מ בתו' מ"ד א' ד"ה דכו"ע, ולכאורה מוכח מכאן דפסיק רישיה דלא ניחא ליה אסור, דהא אינו חפץ בהרחבת הגומא, עי' מ"א סימן שי"ד סק"ה ובספר מרן זללה"ה סימן נ"א.

שם גומות ממילא קא הויין כו', לכאורה אינו מובן, דהא פסיק רישיה הוא שמרחיב הגומא, ונריך לפרש כמ"ש מרן זללה"ה שם דהגר"א צ"ח סי"ד ס"א דהיה דדנא ושלפה לעיל נ' ז', דיש דברים דע"י מה שאינו מכיון להם אין עליהם שם מלאכה כלל, וכמ"ש המ"מ הוצא צמ"א סימן שי"ח ס"ק ל"ו לענין מצרף וקוטס להרית,

הר"י כאלו אינו קשור ונמצא שזה קשר שהוא מותר כל יום, דמה דענינה לא חשיבא קשירה מנ"ד הדין, אין זה משנה את ענין הקשר, וכיון שבמקום זה דרכו להיות קשור זמן מרובה, הר"י קשר שעשוי לזמן, וגם קשר קוף אסור לפתות, אלא נראה כונתו דכיון דחפץ שיהא כאן ענינה, א"כ סתמא דמילתא כשנעשה הקשר שלא לרצונו הרי בדרך כלל הוא עשוי להחירו מיד ולעשות ענינה, ונמצא שזה באמת קשר העשוי להחירו צו ציוס, [ועי' בספר מרן זללה"ה סי' נ"ב ס"ק י"ז דאפי' כשרוצה עכשיו להשאירו שזוע נמי שרי].

שם אר"א ארצב"א א"ר מציא אדם חבל מתוך ביתו וקושרו צפרה וצאיצום, האי מתוך ביתו ליסנא יתירה הוא, ואחי למימר דר"ל דגרדי, והיינו שמציא חבל שצריך להיות צדיה, אבל בצרייתא כיון שהזכיר שצפרה וצאיצום ראוי לומר מתוך ביתו ללא שום כונה מיוחדת.

שם חבל שצאיצום קושרו צפרה וצאיצום כו', צמ"ב סי' שי"ז ס"ק ל"ד כתב בשם הב"ח דסתמא אותו הקשר שהיה כבר מניחו להיות קשור ומתיר ראש השני, ומשמע דאם אינו מקפיד צוה אסור, וסתימת הגמ' לכאורה משמע דסתמא אינו מקפיד ולפעמים מתיר שצאיצום ולפעמים מתיר שצפרה ואפ"ה שרי, ועי' להלן, וצ"ע.

שם התם חבל דגרדי כו', לכאורה גם בחבל דעלמא הכא אינו אלא איסורא דרצנן, כיון שאין לו קבע ולפעמים יתיר שצאיצום ולפעמים שצפרה, [ואף לדעת הב"ח אין כאן קבע גמור, אלא א"כ דעתו דהדיא לעשות אחד קצוע], ולפי זה פשוט כתיבון שני שבתו' דהכא רצנן מודו דלא גזרינן, דלא דמי לחבל דלי שהוא עשוי לקיימא וחי"ב חטאת, וצ"ע על הפוסקים שהוכיחו מכאן למיפסק כר"י, עי' צ"י, ושמא ס"ל דלעולם דעת הקושר על האחד מהן שיהא לקיימא, כפי מה שרגיל, וצ"ע.

שם אר"י א"ש כלי קיואי מותר לטלטלן בשבת, פרש"י שאין הגרדי מקפיד עליהן ולא הוי מלאכתן לאיסור, ואין הכונה דהוי ככלי שמלאכתו להיתר דשרי אף מחמתה ללל, דודאי הו"ל מלאכתו לאיסור שהרי מיוחד לאיסור, והרי ר"נ א"ש דאפילו כוזב העליון וכוזב התחתון, והני הרי ודאי מלאכתן לאיסור, וכהדדי שניניהו דמותר לטלטלן

וה"נ הכא כשאנו מכוין להרחבת הגומא, אין ע"ז שם מלאכה כלל.

שם בעל מינה ר' יוחנן כו' כגון כוזב העליון כו', עי' מש"כ בסיומן י"ז ס"ק י"ד בדברי החו' לק' קכ"ז ב' ד"ה רחמ.

שם מה טעם לפי שאין ניטלין, הוצרך לפרש הטעם, כדי שגדע דרך כוזב העליון והתחתון אסור, אבל שאר כלי קיואי שרי, ולפי ששאלו כלי קיואי כגון כוזב העליון כו', ומשמע דנסתפק לאסרן מחמת שהם כלי קיואי ולא רק מחמת כוזבן, לפיכך הוצרך לפרש.

מתני' מקפלין את הכלים כו', מפרש"י משמע שהקיפול לא בא ליישר הקמטים, אלא בא למנוע שלא יתקמט, שכשפושטו אם יניחו בלי קיפול יתקמט, ומ"מ נראה דטעם האיסור צ"ש לו להחליף ואיך הוא משום דדמי למתקן, ולא משום טירחא כמו הנעת המטה, דלענין טירחא אין לחלק בין חדשים לישנים ובין לבנים לזכוכים, וגם צ"ש בני אדם ע"כ משום מתקן הוא וכמו שפרש"י ודכוותה נמי אינך, וגם מהא דאיטריך לתנא לאשמועינן שריותא דמקפלין, משמע דהיה מקום לאסור מסבבא, וזה ניחא אם הנידון משום דדמי למתקן, אבל אי משום טירחא, אין לנו לאסור מסבבא והו"ל לתנא לאשמועינן איסורא, והא דקתני מניעין את המטות, הוא משום דצ"ע למיתני אבל לא משבת למוצאי שבת, [ובפרש"י ד"ה אפי' משמע דזה לא קאי אלא אמניעין ולא אמקפלין, וכן פשטא דמתני' ומ"ש בתוד"ה מקפלין מכאן למדנו לאסור כו', היינו מדר' ישמעאל ור"ע].

אבל ברמז"ס פכ"ז הכ"ז מבואר דהקיפול הוא פעולה ליישר הקמטים, וכשצ"ל לזבש את הצגד הוא מקפלו ופושטו [היינו שמפשיט את המקמטים צידו] ואח"כ לזבשו, והוא מעין פעולת גיהוץ שלנו שעושים אחר הכיבוס, ועי' בפיה"מ, ולפי זה פשוט שהנידון משום מתקן.

שם אפילו ארבעה וחמשה פעמים, לפי הרמז"ס מתפרש שלפני הלבישה הוא מקפלו כמה פעמים בזה אחר זה כדי ליישרו, שהקיפול מועיל ליישרו יותר ממה שמתפשט בהיותו מקופל, ואשמועינן התנא דג"ז שרי, ומתפרש באופן שעדיין לא נראה הגון לזבשו בקיפולים הראשונים, דאל"כ הרי לא עדיף מיש לו להחליף דאסור, אבל צ"ע

שהרמז"ס לא הביא הא דארבעה וחמשה פעמים, ועי' במש"כ להלן בגמ' בזה של בית ר"ג, דגם להרמז"ס איירי מתני' גם בקיפול שבשעה שפושט את הצגדים, ולפי זה אפשר דגם להרמז"ס מתפרשא מתני' כמ"ש להלן לפרש"י ולכך לא היה צריך להביא.

ולפרש"י קשה מה חידוש בארבעה וחמשה פעמים טפי מצפעת אחת, והרי במניעין את המטות לא חני ארבעה וחמשה פעמים, ופשיטא דכל דלזורך שבת שרי, ואפשר דאחי לאשמועינן דלא התירו אלא מפני הזורך אבל יש לו להחליף אסור, ומתפרש הכי דמותר לקפל אפי' ארבעה וחמשה פעמים אם צריך עוד לזבשו ב' ציז, [שהרי לפירוש רש"י הקיפול הוא רק כשפושטו וממילא מתפרש שחוזר ולזבשו ב' ציז, ולזורך מוצאי שבת פשיטא דאסור], ומדאיטריך לאשמועינן שמעינן דלא שרי אלא מדוחק, ולכך איטריך לאשמועינן דשרי אפי' ארבעה וחמשה פעמים ולא אמרינן דצומן מועט ליכא למיחש שיתקמט.

שם ומניעין את המטות מליל שבת לשבת, נראה דאחי לאשמועינן דאין צריך להניע סמוך לשימוש, ויכול להניע מיד בבניסת השבת אף שלא יצטרך להם אלא סמוך ליציאת השבת, [דאל"ה הו"ל למיתני ומניעין את המטות לשבת אבל לא למוצאי שבת].

שם אבל לא משבת למוצאי שבת, צריך לדקדק מה נקרא טורח האסור למוצאי שבת, ומה מותר, דהא מחשיך על התחום לשמור פירות, ולא אמרינן דמפיש בהילוכא לזורך מוצאי שבת, ועי' בח"א כלל קנ"ג בזה, ומה שהביא שם מההיא דעירובין ל"ח דמותר להוליך עירובו, צ"ע דזה פשיטא דאסור דהוא"ה מיו"ט לחול ודאי אסור כמו אופה ומבשל מיו"ט לחול, ואינו ענין לנידון הכנה שהוא רק בדבר שאין בו משום מלאכה, וע"כ איירי התם כשעשה עירוב תצטילין, ולענין הכנה דחלות העירוב אין העירוב תצטילין מועיל כבסימן תקכ"ח, והיינו שהזכירו בגמ' שם איסור הכנה, גם מה שהביא מרש"י בזה מ' א' שכתב לסעודת הלילה, קשה דזה ודאי אסור אפי' זיכה להם מערב יו"ט כדין אופה מיו"ט לחול והוא"ה לא קילא, גם עיקר הדבר אינו מובן דאטו לסעודת

מקפלין מפני שמתרככין מכיבוסם ומתקמטין כשאינם מקופלים, הנה מצוה דכל הקיפול הוא לאחר כיבוס, ונמיהו זרש"י שזרי"ף ליתא לתיבת מכיבוסם, וכן זר"ן ליתא, וכן הרמב"ם שם כתב וכן אין מקפלים הבגדים בשבת בדרך שעושין בחול בבגדים כשיכבסו אותם, ובמו"ק כ"ג א' איתא לא אסרו אלא כלים חדשים לבנים, ובמס' שמחות פ"ז לבנים אצל לא נבועים חדשים אצל לא שחקים, הנה משמע דחדשים אחי למעוטי שחקים, ודכוותה ראוי לפרש הכא, דהכל ענין אחד, (ועי' זבחים י"ח א' יומא י"ב ב'), וכן בנדה י"ז א' הא בחדתי הא בשחקי, משמע דהיפוך חדתי היינו שחקים, והדבר נ"מ.

שם ולא אמרן אלא שאין לו להחליף אצל יש לו להחליף לא, לכאורה הול"ל ל"ש אלא שאין לו בגד אחר אצל יש לו בגד אחר לא, ומה מקום להזכיר להחליף, ואין לומר דבא לרמוז הא דא"ר"ה בסמוך אס' יש לו להחליף יחליף, ולומר דמנזה להחליף בגדיו לשבת, דהא הכא בשבת עסקינן כשפושט בגדיו, וא"כ כבר החליפם בכניסת השבת, וי"ל דכיון דקתני מתני' אפילו ארבעה וחמשה פעמים א"כ בגד אחר לא סגי דנריך בכל פעם שפושט שיהיה לו בגד אחר, ואמנם היה מתפרש בגד אחר בכל שעה שצא לקפל, אצל לזה נאות יותר לשון להחליף, דהיינו שכשפושט יש לו להחליף.

וצ"ע לדעת הרמב"ם דהקיפול הוא קודם לבישת הבגד ולא כשפושטו, א"כ מה הלשון להחליף, הרי אינו מחליף כלום אלא שנוטל בגד אחר, ועי' להלן דגם להרמב"ם יש לפרש סוגיין גם בקיפול שצעת פשיטת הבגדים.

שם תנא של בית ר"ג לא היו מקפלין כלי לבן שלהן מפני שהיה להן להחליף, לפי שזריך להחליף כמה פעמים דהיינו כל פעם שפושטו, לכך היינו רבותיהו שהיה להן להחליף בכל פעם, ומלשון זה משמע שהיה הדבר רגיל בכל שבת שלא היו מקפלין, ומשמע נמי כדעת רש"י דהנידון בכל בגד כשפושטו, דלדעת הרמב"ם שהנידון במכובסין שצא ללבוש, אס' כן כרגיל ראוי לו לקפל מערב שבת, ואין הנידון בזהו אלא במאורע ששכחו לקפל, ומכל זה נראה דמודה הרמב"ם דהנידון גם בכל בגד כשפושטו, דגם אז נריך לקפלו שלא

היום שרי, וגם הרי אין חובה לאכול במוצאי יו"ט ומה מקום להזכיר הסעודה, והר"ן וכן הרע"ב באמת השמיטו תיבות אלו, ואס' אינם ט"ס יש לפרש דבאים כליל יו"ט וחוזרים כליל יו"ט לבייתם וחוזרים ואוכלים שם עם ז"ב, או ז"ב לבד, והזכיר רש"י סעודת הלילה לומר דהטלטול לצורך יו"ט, ואפ"ה אסור משום תחומין, ולפי זה הדבר קרוב לומר דתיבות לסעודת הלילה מקומם בדיבור הקודם וכז"ל מי שזמן אכלו אורחים מעיר אחרת לסעודת הלילה ויצאו אכלו ע"י העירוב, ונמה שצ"ן המ"א לסימן תט"ז ס"ב היינו ששם נזכר איסור הכנה אפי' בדיבור. — ועיין מש"כ לקמן קי"ח א'.

שם ומציעין את המטות מיום הכפורים לשבת, עי' מש"כ לקמן קי"ז ב'.

שם וחלבי שבת קריצין ביום הכפורים כו', היינו דמזה יליף ר"י דמקפלין את הכלים ומציעין את המטות מיום הכפורים לשבת, ואע"ג דאין הכרח לתלות זה בזה, דהא לכו"ע חלבי שבת קריצין ביו"ט, ואפ"ה לא התירו בלא עירוב תבשילין, ולרבה ז"ה ב' ב' מדאורייתא אין יו"ט מכין לשבת, מ"מ כשדנו חכמים אס' לגזור הכנה בדבר שאינו משום מלאכה, שפיר שימשו צדין אי חלבי שבת קריצין ביום הכפורים, להכריע אס' לגזור או לא.

גמ' אלא בחדשים אצל בישנים לא כו' אצל נבועים לא ולא אמרן אלא שאין לו להחליף כו', רש"י פירש דבישנים ונבועים הקיפול מועיל יותר והו"ל כמתקן, אצל הרמב"ם בפכ"ז הכ"ב כתב והוא שיהיה בגד חדש לבן שהרי הוא מתמעך ומתלכלך מיד, נראה כוונתו דבחדש ולבן הקיפול נחוץ יותר שהוא נפסד יותר כשאינו מקופל, ויותר קשה ללבושו אס' לא יקפלו, וק"ק לפי זה דהו"ל למימר ובלבנים נמי לא אמרן אלא שאין לו להחליף כו' וכדקאמר ובאדם אחד נמי לא אמרן כו' וחדשים נמי לא אמרן כו', כיון שכולם מענין אחד אס' יכול ללבוש בלי תיקון זה, ובשלמא לפרש"י ניחא דהא דאס' יש לו להחליף ענין אחר הוא מהקודמים.

מה נקרא חדשים כתב בטור וכן בשו"ע סי' ש"ב דהיינו שטרם נתכבסו מעולם, וצ"ע דרש"י במתני' פירש מקפלין את הכלים בגדים כשפושטו

יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול, דאין צוה ענין כמו בשמיקה.

שם אס יכול להניח את רגלו ראשונה קודם שחוקר שניה מותר כו', פרש"י מותר אף לדלג, ונראה דמלשון מותר קדייק, דבפשוטו הול"ל יעצור או יניח, אבל אין לומר דדייק מדלא קתני סתם אסור לדלג ולהניח ראשונה קודם שחוקר שניה, דשפיר י"ל דנקט אמת המים לרבותא לאפוקי מטעמי דרצא דשרי.

וא"ת וכי יכול להניח רגלו ראשונה קודם שחוקר שניה אמאי שרי, וכי לית ליה לר"ה הא דר' ישמעאל ז"ר יוסי ורבי דאסור לפסוע פסיעה גסה בשבת, ונראה מזה דאסור פסיעה גסה היינו מעין לרוץ דאסור כדאמר ברכות ו' ז' והיינו מהך דפסיעה גסה, ואפי' בפסיעות קטנות, וה"נ אסור פסיעות גסות אפי' בדרך הילוכו, דטירחא יתירה היא, אבל כשנזדמנה אמת המים ונריך לפסוע לעבר עליה, אין זה בכלל אסור דפסיעה גסה, אלא דמ"מ כשאני יכול להניח ראשונה קודם שחוקר שניה ס"ל לר"ה דראוי לאסור מעין אצירייהו דפסיעה גסה, וצוה נוחא נמי טעמיה דרצא דשרי משום דאל"כ יפיש בהילוכא, ואם הוא אסור פסיעה גסה ממש, א"כ מה זכך דמפיש בהילוכא, וכי איכא אסור בהליכה יתירה, ואטו שאר אסורי דרבנן נמי נחיר משום דלא ליפוש בהילוכא, אבל אי אין כאן אסור דפסיעה גסה ממש, שפיר ס"ל לרצא דכיון דלא אפשר איכא למישרי נמי אפילו כשאני יכול להניח ראשונה קודם שחוקר שניה, וכמו שהתיר ר"ה כשיכול להניח אע"ג דג"ז פסיעה גסה.

ומיהו לפי זה קשה אמאי באמת שרי ר"ה אף לדלג בזמן שיכול להניח רגלו ראשונה קודם שחוקר שניה, וכמו שפרש"י, והיינו אף לדלג באופן שיפסע יותר ממה שיכול ע"י שניית רגלו ראשונה קודם שחוקר שניה, וכמו שפרש"י דרצא דשפיר דמי לדלג, ומשמע דהיינו דילוג, והא כיון דס"ל לר"ה דדילוג כזה ראוי לאסור גם באמת המים דלא אפשר א"כ כש"כ דראוי לאסור בדאפשר, והיה נראה מזה דס"ל לרש"י דר"ה לית ליה כלל אסור פסיעה גסה וה"ה דילוג, ורק במקום שא"א להלך אלא לדלג צוה הוא דאסר, דאושא מילתא דטירחא, ואפשר דדייק כן מהא

יתקמט, אלא שהזכיר גם הקיפול שזריך לעשותו לאחר הכיצוס.

וקצת נמי משמע מזה שהנידון בחדשים הוא גם לאחר כיצוס כל זמן שלא נשחקו, וכמש"כ לעיל, דאל"כ אין הדבר בהווה כ"כ שהרי אינו אלא צבגד חדש שעדיין לא כיצסו.

שם אמר ר"ה אס יש לו להחליף יחליף, מדקאמר לשון זה ולא קאמר דמנחה להתנאות צבגדים בשבת, משמע דאפילו אין יתרון צבגדים האחרים, אפ"ה יש לו להחליף.

שם שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול, היינו שזריך לעשות לשבת בגד יותר נאה, ועי' במרדכי.

שם מעשות דרכיך שלא יהא הילוכך של שבת כו', לכאורה ה"נ איכא למידרש דרכיך אסורין דרכי שמים מותרין להתיר לדבר מנחה, אבל ברכות ו' ז' לא משמע כן דהא ר"ז הוא סבר דאסור עד דשמע להא דריצ"ל, וי"ל דלא דמי דחפץ האיסור הוא מה שהוא חפצי האדם, דהא של מה זכך שרי כדאמר לקמן ק"ג א', ושפיר מידרש דכל שאינו חפצי האדם שרי, אבל דרכיך אין האיסור בגלל האדם, אלא שיש לכבד את השבת גם בהילוך, וממילא לא מידרש להתיר לצורך מנחה, ולפי זה יש מקום לומר דגם לקושטא דמילתא יהא אסור אף לצורך מנחה, ורק לבית המדרש לדבר הלכה מדכתיב אחרי ה' ילכו כאריה ישאג כו' שרינן, אבל בשו"ע סי' ש"א ס"א התיר לכל דבר מנחה, והוא ע"פ גירסת הרי"ף והרא"ש [כאן] בההיא דריצ"ל לדבר מנחה, וכמ"ש בזהגר"א ברכות שם, ואפשר דלעולם הליכה אינה אלא מעין מכשירי מנחה, ולכן הוא סבר ר"ז דגם על הליכה זו איכא למיקפד שלא תהא כשל חול, ולמאי דמיייתי קרא משמע דההליכה היא כעין גוף המנחה וממילא לא שייך למידרש צוה לשנותה, וגם צוה י"ל דדרשינן דרכיך ולא של מנחה, דגוף המנחה ודאי לא מקרי דרכיך, וכן בחפצי שמים כל העיסוק הוא גוף המנחה, וכ"מ שם בגמ' דמהאי קרא מידרש נמי דירוח אף בשבת.

קי"ג ב' בשלמא כולהו לחיי אלא שלא יהא הילוכך כו' מאי היא כו', ולא צעי למימר שימעט בהילוך כמו שפירשו תו' צוה דשלא

ולכך ס"ד דליכא למיגזר זה משום שחיקת סמנים, ועדיין קשה דכל שדעתו לרפואה ראוי לגזור, ומה בכך שאחרים אינם משתמשים ברפואה זו, והרי הגזירה על ענין רפואה נגזרה, ואטו רפואה לחולי שאינו מנזי מי שיך להחיר, וז"ל דהכא גרע דאף למחלה שלוקחים אותה אינה מועילה, ומטעם זה הוא שנמנעים מלקחתה.

שם ח"ל וכי בחול מי הותרה שאני אומר אף בחול אסור מפני שהוא מלקה, לעיל צבעיא דפסיעה גסה לא סיים שאני אומר אף בחול אסור, ונראה דהכא הוצרך לכך, דאל"כ כיון שאומר שבחול לא הותרה מפני שהיא מלקה, הרי זו סיבה להחיר בשבת בבחול, דתו ליכא למיחש לשחיקת סממנים, כיון שאינה רפואה כלל [ועי' לעיל ק"ט א' מילי שאין צהן משום רפואה], לכך הוצרך לפרש דאף בחול אסור וכש"כ בשבת דמיתסר גם משום שחיקת סממנים.

שם ח"א כל האוכל מעפרה של צבל כו', לכאורה היינו נמי לומר דגזרו זה רבנן כיון שהיא מלקה, רק שלא עשאוה כשקצים ורמשים, דהיינו איסור ממש אלא לחוש לבשר אבותיו, שהוא מעין מדת חסידות וכיו"ב, אבל קשה לפי זה ח"כ מ"ש צבל דנקט, ושמה עפרה של צבל מלקי טפי, ח"נ שמה צלמית ראוי להמנע גם משום צשר אבותיו אע"ג דאיתמחוי איתמחו.

שם תן לחכם ויחכם עוד ח"א זו רות המואביה ושמואל הרמתי כו', משמע דהיינו לומר דהם חכמו וזדקו טפי, ויש להצין מ"ט דנעמי ועלי, ובשלמא דנעמי איכא למימר דלא ידעה אם תמצא שם צגורן את האפשרות לרחיצה וסיכה, והיא דקדקה ומצאה, אבל בעלי הרי סבר שאין להסתפק, וקושטא הכי הוי, וא"כ אמאי אמרינן דשמואל חכם עוד צמה שנמנע מלהזכיר שם שמים, ושמה יש לפרש תן לחכם ויחכם עוד, דרשות ציד האומר לחכם לסמוך שיחכם עוד ויצין, ואינו חייב כ"כ לדקדק בצבריו, והיינו דאמרה נעמי ורחלת וגו' ולא דקדקה בצדר וסמכה על רות, וה"נ עלי כשאמר ואמרת דבר ה' וגו' היינו שאמר לשמואל שה' קורא לו, אבל לא נחזין לומר שבצמית ראוי שמואל להזכיר שם שמים על סמך זה, וסמך על חכמתו של שמואל שיצין, ויהיה הדבר ניתן להכרעה ברוח הקודש בשעת הקריאה,

דאינטריך ליה לרצא למינד מדר"ה ולאוקמי כהא דבעא מיניה רבי מריצר"י, ואמאי לא אוקמה כדר"ה וצדאפשר, אלא משמע דצדאפשר ר"ה נמי מישרי שרי.

ויותר נראה דמש"כ רש"י דזיכול להניח ראשונה קודם שתעקר שניה מותר אף לדלג ולעקור שניה קודם שתעקר ראשונה, דהיינו לא שמגדיל את הפסיעה, אלא דאומה פסיעה שיכול לפסוע ולהניח ראשונה קודם שתעקר שניה, עושה אותה בצופן שמקדים לעקור שניה קודם שתנוח ראשונה, אבל להגדיל הפסיעה לשיעור שאינו יכול להניח ראשונה קודם שתעקר שניה צלמית אסור, וזהו ששינה רש"י ח"כ צד"ה אסור וכתב לקפון, לומר דאין זה דילוג שהזכיר מקודם, ומיהו ח"כ צד"ה לא חש לכחוצ שפיר דמי לדלג, דהא מצואר דאיירי צאינו יכול להניח ראשונה קודם שתעקר שניה, ולשון דילוג הוא הנאות בכאן, ומעיקרא שניה רש"י לקפיה משום שמעיקרא הזכיר דילוג במקום שיכול גם לפסוע, ועי' צביאור הגר"א סימן ש"א ס"ג שכתב כונה אחרת צפרש"י.

שם אלא כדבעא מיניה רבי מר"י צר"י מהו לפסוע כו', ה"נ הוה מצי למימר כדצב הונא וצלא צמית המים, דכיון דאפשר צהילוכא אסור לדלג, דהא לא קשרי אלא משום דלא אפשר, אלא דעדיפא וקושטא קאמר דאף הליכה צפסיעה גסה אסור.

שם ח"ל וכי בחול מי הותרה כו', משמע דמלשון זה מובן דצצבת אסור מחמת איסור שבת, דהא מייחזין לה לפרושי הא דשלח יהא הילכוך צצבת כהילוכך בחול, [ובסמוך ח"ל אף בחול אסור ומוצן דכש"כ צצבת].

שם מהו לאכול אדמה צצבת כו', צריך להצין מה מקום הספק הא ודאי אינו מאכל צריאים, ואמאי לא ליתסר משום רפואה, ולא משמע לומר דכיון דהוא מוקצה וצעי הכנה תו לא חיישינן לשחיקת סממנים, דכיון דעל כרחק צריך להכינו מערב שבת ממילא נמי ישחקנו ויכינו על מתכונתו מערב שבת, דא"כ כל רפואות שאינם מאכל צריאים ולא מאכל צהמה לשתרו, כיון שאם לא ייחדם לרפואה הווי מוקצה, וז"ל דאינה רפואה כ"כ ואין צני אדם להוטים אחריה אלא ממי מספר

כשאנו ניכר אם הכתם הוא מרצב או מדבר אחר, בזה נראה דשרי, דאין אני קורא בו רצב על צגדו.

שם רש"ג אומר עד כאן האטלוקי, מלמעלה למטה קחשיב ועד כאן חוץ, פחות מכאן אינו חוץ, ומיהו לענין ת"ח י"ל דמודה דגם בפחות אסור, אבל כיון דלענין נד אחד משמע דמדמינן לה לחציה, דהיינו דמייחין לה הכא, לפי זה לכאורה ה"ה לשיעורא, אלא דנראה דאף רש"ג לא קאמר לשיעורא אלא במרדעת ולא בצגדים, ומ"מ אפשר דאיכא שיעור אף בצגדים דלא מסתבר שיהא צ"ש.

שם בעא מיניה רש"ל מר"ח מרדעת מנד אחד כו', פרש"י דלת"ק ודאי פשיטא ליה דלא עדיפא מרדעת מצגדים, ולא קמיבעיא ליה אלא אליבא דר' יהודה משום ר' ישמעאל, וקשה לפי זה דא"כ מאי פשיט ליה מר' יוסי, הא כי היכי דפשיטא ליה לת"ק, ה"כ פשיטא ליה לר' יוסי, ולא קמיבעיא ליה אלא אליבא דר' יהודה, ואף אי ר' יוסי נמי משמיה דר' ישמעאל קאמר וכמו שפרש"י וכ"ה בתוספתא דמקואות, מ"מ מאי אהני למיפשט מזה לר' יהודה, וגם מאי הלשון זו לא שמעתי כיו"צ שמעתי, ונראה דה"ק ולא תהא מרדעת לר' יהודה חסונה מצגדו של ע"ה לר' יוסי, והיינו כיו"צ, דכשם דס"ל לר' יוסי דבור אינו מקפיד מנד אחד, ה"כ אית לן למימר במרדעת אליבא דכו"ע, והוא כעין דאמרינן בעלמא למעוטי בפלוגתא עדיף, וע"כ לא פליגי אלא בצגדי צור אבל לא במרדעת.

בשל צנאים דחוץ מנד אחד, לכאורה ראוי לומר דהיינו דוקא בצגד שמשמש משני נדדיו, אבל בגד שאינו משמש אלא צד אחד, ונמצא רצב רק על צד הפנימי, לכאורה לא עדיף מלבושא דרק ברצב קפדינן צת"ח, ולכאורה ה"ה לענין חציה כדמשמע מרהיטת הסוגיא דמדמינן להו לענין של צנאים, וכשהוא עובר משני נדדין הרי הוא ניכר טפי מנד החיצון ולכך חוץ נדדע דהא צל צור דצעי משני נדדין ודאי נריך שהכתם הזה יעבור משני נדדין, אבל מה שיש כתם צל צד לחוד זה שלא כנגד זה לא חשיב אלא מנד אחד, ומיהו מסתימת הדברים משמע דגם צד הפנימי לחוד חוץ, ואם נאמר דחציה דמי לענין אסור צת"ח,

ועלי נחזיון צאם לא יהיה לו מקום ספק, וצילקוט צשמואל איתא שנסתפק שמואל שמה מלאך הוא.

שם דבר חכמה ראה זה שני צנאים לקטה שלשה כו', יש לעי' מה חכמה היא זו הרי דינא הכי, ואטו כולהו עניי גולני מינהו, וי"ל דלעולם צעה"צ אינו מקפיד ומפקיר גם שלשה, וכמ"ש רש"י צ"ק ס"ט א' ד"ה ר"ד, ועניי צדין שקלי, אבל היא לא לקטה אלא מה שהוא לקט מן הדין.

שם עומדות מעומד נופלות מיושב, הא דלא סגי למימר נופלות מיושב, דשמה אורחא דמילתא דדרכה מיושב, לכך קאמר דעומדות מעומד והיינו צכפיפה קצת צאופן הרגיל, וצוה נוח ורגיל להתכופף עוד מעט וליטול הנופלות, והיא דקדקה לישב. — במה שפרש"י דקאי אשכחה עי' מש"כ בפאה ס"ה סק"ט.

שם וכי דרכו של צועז לדבק עם הנשים, ר"ל לומר לנשים תדבקין עם נערוותי, דלשון תדבקין אינו ראוי.

שם גשי הלום כו', דראוי היה לומר גשי הנה, שאין לשון הלום נאות צכאן, אלא שרות הקודש מורקה צו.

קי"ד א' בטלאי ע"ג טלאי, דזהו דבר שאין העניות גורמתו, דצקל יכול להחליף הטלאי הראשון.

שם וארחצ"א אר"י כל ת"ח שנמצא רצב על צגדו כו', צערוך פירש שצני אדם צדלין ממנו שלא יתלככו צגדיהם מן הרצב, ולפי זה אין קפידא אלא ברצב לח, וכן שמענו אומרים צסם מרן זללה"ה, ומיהו רצב פי' הרי"ף דס יצ, ואפשר דסם שאני, ולפי רהיטת הדברים נראה דכל שניכר שהכתם הוא מרצב הרי הוא צכלל משניאי, ואפילו נחייצ צבר, (וכ"מ מהא דמדמינן לה לנידון חציה צטצילה, והתם אס לח הוא ראוי שלא יחצוץ כדמניא לקמן ק"כ צ' הדס וכו' יצישין חוצצין לחין אין חוצצין, ולדעת תו' צצחים ע"ח צ' חולין כ"ו צ' הוא משום דהמים מחלחלי, ולפי זה צכל רצב כן, וגם רש"י פירש צכאן דחלב היינו רצב, ומיהו י"ל דחלב שאני וחוצץ גם צלח, ועי' צצחים צ"ח צ', והרי רצב גרע דאף צלבושא חוץ ופי' הרי"ף ציצש), אבל

מאחד מן המקומות עי"ש, [ושם הגירסא דבר אחד וכמ"ש תו'] — יש להסתפק אם ואומר היינו על אחר, או דגם כשאומר לאחר עיון שפיר דמי. שם והני מילי למיטרח בריפחיה, ר"ל דרך מה שמוכרח מלשון לעשות לו, ולפיכך פרש"י דכשאנו יכול לטרוח בעצמו וחיו תלויים בו, שאם גם כשעוסק בחפצי שמים יכול בעצמו, הרי אין חיו תלויים בו, ומיהו לאו דוקא חיו אלא כל מלאכה שחייב לעשותה מלשון בני עירו לעשותה לו, כדיליף מארון.

שם למאי נפקא מינה כו', הו"מ למימר לענין רצב על בגדו, ולכל דיני ת"ת, אלא דבעי לפרושי הא דבחדא מסכתא באתריה ובכוליה תנויה בריש מתיבתא. — משמע דמתיבתא היינו מקום שגאספים הת"ת מכמה עירות.

שם רש"ל אמר אלו כלים האולייירין כו', יש לעי' א"כ מאי ושל צור משני צדדין, הרי של ת"ת ושל כל העולם נמי, ושמה מודה נמי לדר"י, ותנא של צור לדיוקי דשל ת"ת מנד אחד, ומיהו ק"ק לפי זה דאמאי לא נקט של בנאים ושל ת"ת מנד אחד, ושמה בשל ת"ת הדבר תלוי לפי האדם ולא נמסר בזה כלל, וכל המקפיד חוץ ושאינו מקפיד אינו חוץ, ונקט של צור דהני לעולם אין מקפידין, אבל אין לפרש דבור, אפי' באולייירין אינו מקפיד מנד אחד, דלאו בדידיה תליא הקפידא אלא באנשים שמשמשים בהן, וכיון שהם מקפידים ע"כ גם הבגן הצור יקפיד.

ברש"י נדה כ' א' כתב בחד לישנא דאולייירין היינו שם מקום, ולפי זה משמע דהיינו סוג בגדים חשובים שכולם מקפידין עליהם גם ברצב מנד אחד, וקשה לפי זה אמאי קרי לה בנאים, ושמה הוא מלשון נוי והיינו המתנאים בצגדיהם.

שם למימרא דחיורי נינהו כו', ק"ק דבשל בנאים לר"י לא מוכר דבעי שיהיו חיורי, וא"כ מנין פשיטא לגמ' דבאולייירין לא יתכן להקפיד אלא בחיורי, וי"ל דמסבירא.

שם שמה לא אזכר והאיה כחתן כו', ואף אם בזמנו כולם היו נוהגים בלבושים, וא"כ הרי גם כל אלו שלא יזכו יהיו מלבושים בלבושים, מ"מ כיון שאין ראוי ללבוש לבנים, הרי"ז כחתן בין אבנים, א"נ בכל הדורות שמה לא לבשו לבנים אלו

א"כ צריך לומר דבצגד העליון קפדי טפי, ואף בצגד הפנימי שלו קפדי אפי' ארצב.

בגד כפול נראה דחשיב משני צדדין אפילו כשעבר רק בצגד השני של החיצון, ואע"פ ששם תפור ואינו נראה, מ"מ מאוס טפי בצגד החיצון כשעבר מעבר לעבר, אבל א"צ שיעבור בכפל הפנימי. — מהא דדיינין במרדעת משמע שאין חילוק בעובי הבגד ואף בצגד עב ביותר אינו חוץ עד שיעבור לצד השני, דסתם מרדעת עבה הרבה.

שם ואר"י איזהו ת"ת שמחזירין לו אצדה בטב"ע זה המקפיד על חלוקו להופכו, היינו דאע"ג דידעינן ביה דלא משני אלא בנהי תלת אפי"ה אם אינו מקפיד על חלוקו להופכו לא מהדרינן ליה, וכ"ה צ"י סימן רס"ז בשם הג"א, ובשו"ע שם, וצריך לפרש הטעם משום דיתכן שיטעה בטב"ע, וכעין דאמרינן בכלי אנפריא דאע"ג שאומר שיש לו בהם טב"ע אפי"ה לא מהדרינן ליה, ואע"ג דלכל דיני התורה ודאי סגי בטב"ע של כל אדם, ואילו היה מעיד שזה של פלוני ע"י טב"ע חשיב עדות גמורה, מ"מ במה שחיקנו חכמים לנורבא מרבנן שלא מן הדין, לא תיקנו אלא כשאין אפשרות לטעות. — במהרש"א משמע דמפרש דבא לומר שא"צ שיהיה ת"ת גמור אלא סגי במקפיד על חלוקו להופכו, וכן רהיטת הלשון בתו' הרא"ש, ובאמת צ"מ לא מוכר ת"ת אלא נורבא מרבנן, ולפי זה כל נורבא מרבנן דמקפיד על חלוקו להופכו ולא משני אלא בנהי תלת, מהדרינן ליה בטב"ע, אע"פ שא"י לומר הלכה בכל מקום או אף לא במסכת כלה לפירוש תו', [עי' שבות יעקב ח"א סי' קס"ז], ולשון תו' הרא"ש ק"ק.

לשון מקפיד על חלוקו להופכו, בפשוטו מתפרש שקודם לבישתו הוא מקפיד להופכו אם אינו על מתכונתו, ולכאורה היה ראוי יותר לומר שמקפיד על חלוקו שלא יתהפך, ומלשון רש"י משמע שאם לבשו הפוך הוא מקפיד לפושטו ולהופכו, וכנראה דקדק כן מלשון שמקפיד להפכו, וכנראה בא לומר דלא סגי במה שמקפיד קודם לבישה, אלא צריך שגם אם אירע לו שנתייפך שיקפיד להופכו, ודוחק, וי"ע.

שם זה ששאלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומר כו', יעויין בקדושין מ"ט ז' ובפרש"י שם, וה"נ יש לפרש כאן לפירוש תו', דבכל מקום היינו

בן הרמב"ן בינה י"ט א' שכתב בשם תו' דמדאורייתא גם עולת נדבה קריבה ציו"ט והוכיח כן מסוגיין, וכן בתו' הרשב"א פסחים פ"ג ב' כתב נמי דמדאורייתא קריבה, וכן כתב בתמים דעים ס' ק"ב.

קי"ד ב' ליתקע כי היכי ליהוי ידעי דחלצי שבת קריצין ציוס הכפורים, ע"כ האי לישנא לאו דוקא, דהא לא מצינו תקיעות אלא לאפרושי מאיסורא בכניסת המקדש יותר, ומה שייך לשאול דלא מצי אחיא כר"י דלדידיה נחדש תקיעה ללמד הלכות דחלצי שבת קריצין ציוס הכפורים, דלא אשכחן כלל דכוותה, וע"כ כמו שפרש"י דפריך דליתקע בכניסת השבת כי היכי דלידעי דכבר א"א יהיה להקריב חלצי ציוס הכפורים, והר"ז ככל תקיעות דערב שבת הבאין להצטיל את העם ממלאכה ולהצדיל צין קודש לחול, והא דנקט כי היכי ליהוי ידעי דחלצי שבת קריצין ציוס הכפורים, הוא משום דזו פלוגתא ר"י ור"ע, וכיון דלר"ע ניחא ליה דכיון דשניהן שווין לענין מעשה דלא של שבת קריצין ציוס הכפורים ולא של ציוס הכפורים קריצין שבת, ממילא אין לתקוע, ורק לר"י הוא דקשיא ליה, לפי דלדידיה שבת חמור לענין זה, לכך נקט לישנא דפלוגתא, ומתפרש כי היכי ליהוי ידעי דחלצי שבת קריצין ציוס הכפורים ושל ציוס הכפורים אין קריצין שבת, ולפי זה לא שייך הכא לומר שאין דוחין שבות להתיר, דהכא לאסור להקריב חלצי ציוס הכפורים הוא.

שם כהנים זריזין הן, לפרש"י מתפרש כצעלמא שאין לחוש בהם למכשול, דזריזין הן לדעת זמן כניסת השבת, וגם דחלצי ציוס הכפורים אין קריצין שבת.

שם והתנן שלש להצטיל את העם ממלאכה כו', לכאורה התקיעות היו בכל המקומות, ואם העיר גדולה היו תוקעין בכמה מקומות כדי שישמעו כולם, וא"כ מאי קושיא אם צירושלים היה מקום התקיעות, או אחד ממקומות התקיעות, בהר הבית, וא"ל דמ"מ ס"ד דכיון דכהנים זריזין הם היה ראוי לעשות את התקיעות במקום אחר, ומשני דאשכחן טפי מזה דעשו צעורה סימן לזמן ק"ש רק לשאר עמא דצעורה, ולא לכהנים, וכש"כ

שידעו שאינם זכאים. — ומשמע שאף אלו שלא יזכו יקילו וכדמשמע נמי דדניאל, ויותר נראה דח"ו לא נסתפק שלא יזכה כלל לעולם הבא, אלא על המדרגה שזכה לה, ואפשר נמי ללמד לצני דורו נחכיון, ופירש הטעם על עצמו.

שם יכול אף של יוה"כ בשבת כו', אע"ג דהאי קרא בשבת כתיב, וכיון דשבת חמיר, מהיכי תיתי נימא גם דשל ציוס הכפורים קריצין שבת, יש לפרש דאי הוה כתיב עולת שבת שבת הוה ילפינן מיניה דכל שבתות כי הדדי נינהו, וממילא אף של יוה"כ דאיקרי שבת קרב שבת, ויש להסתפק אם הוה מרצין גם דשל יו"ט קריצין שבת, דהא גם יו"ט איקרי שבת כדחזינן דר"ע, דדריש בשבתו על יו"ט, והא דנקט של ציוס הכפורים שבת משום דאיידי ציה. — הא דלא מפרשין בשבתו על שבת ממש וכגון דלן בראשו של מוצא, לפי שאין הדבר צהוב כלל, וגם כבר יפסד בשחייתו, ואף אם אירע נראה דאין מקריצין, ואפשר דגם של שבת ציוס הכפורים אין מקריצין אלא כשחל ציוס הכפורים ציוס א' ולא כשחל ציוס ב', דרק על הנקריצין צומנן קאי קרא ולא על שלא צומנן אף שלא נפסלו בלינה, וגם כיון דכבר היה אפשר להקריצין בחול, שוב לא ניתנה שבת לידחות, והכי מסתברא, וה"נ לר"ע בשל שבת ציו"ט, ואף לר' ישמעאל יש להסתפק גם ציו"ט, דאע"ג דלא נריך קרא לדידיה, ומהא דנדרים ונדבות קריצין ציו"ט ידעינן לה, מ"מ י"ל דכשעבר זמנן הרי הם כמילה שלא בזמנה דלא חשיב צורך היום ולא הותרה ציו"ט, וי"ע.

שם כשתמצא לומר לדברי ר' ישמעאל נדרים ונדבות קריצין ציו"ט, אע"ג דעולה לכו"ע לא קרבה ציו"ט וכמש"כ תו' חגיגה ז' ב' והכא בעולה קיימין, וכבר הקשה כן הגרע"א ז"ל, י"ל דהיינו שלא אמרה תורה לעסוק בצרכי גבוה ציו"ט, ולכך לא התירה הבאת עולה, אבל עולה שכבר הוצאה מערב יו"ט ומנחת הקרבתה לפנינו, צה אין לחלק בינה לצין אימורי שלמים דמקריצין ציו"ט, ולפי זה אם עבר ושחט עולה ציו"ט וזרק דמה, הר"ז מקטיר אותה לכתחלה ציו"ט למ"ד נו"נ קריצין ציו"ט, (ועי' ביצה כ' ב'), ולפי זה לר' ישמעאל אף חלצי חול קריצין ציו"ט, וכ"מ בתו' לעיל כ"ד ב' ד"ה ולא, שוב הראוני בחדושי

אלא ודאי שאין תוקעין בשביל להתיר, ובלא"ה הו"מ גמ' נמי למידחי ללא תקעין אלא קודם בין השמשות דבזה עבידי אינשי דטרידי ולא משגחי בשקיעת החמה, א"נ איכא יום המעוון, אבל זמן זאת הכוכבים מידע ידע וא"צ לתקוע, אלא דגמ' ס"ל דהא דרז יוסף קושטא הוא, ולכך לא שקלו וטרו לשנויי הא דר"ש צריה דר"א.

שם יוה"כ שחל להיות שבת אסור בקניצת ירק כו' ח"ל שבתון כו', מפרש"י משמע דבכל שבת איכא איסור עשה דאורייתא למיטרה דדבר שאינו משום מלאכה למוצאי שבת, וילפינן ליה משבתון, אבל ביום הכפורים אינטריך לשבתון דכתיב גבי יום הכפורים לאסור רחיצה וסיכה ואינך, ממילא לא מיתסרא טירחא למוצאי יום הכפורים אלא מדרבנן, ובקניצת ירק התירו משום עגמת נפש, ולכך כשחל בשבת כיון דמיתסר מדאורייתא לא שייך להתיר, ור' יוחנן דשרי פליג אצרייתא וס"ל כאידך צרייתא, ושבתון אמלאכה קאי ולמיקם עלה בעשה ול"ת, וממילא טירחא בשבת למוצאי שבת לא מיתסרא אלא מדרבנן, ולכך ביום הכפורים התירו משום עגמת נפש, בין כשחל בחול ובין כשחל בשבת.

ולפירוש תו' דדרשא דשבתון שבות אינה אלא אסמכתא, ק"ק הא דדחיק ר"י לפרושי לעולם למלאכה ולעבור עליה בעשה ול"ת, והא כיון דלא חייש לצרייתא ופליג עלה, או דסמיך אצידך צרייתא, א"כ מאי קשיא ליה מאסמכתא, וז"ל דבעי לפרושי קושטא דמילתא דהך קרא לא מרבה מידי דלאו מלאכה ואינו אלא עשה, ואף תנא דצרייתא מודה בזה דהיינו עיקר דרשא מדאורייתא.

גם לפירוש תו' יש לשאל דהיכי דריש לאסמכתא משבתון לאסור כשחל בשבת, והא גם ביום הכפורים כתיב שבתון וא"כ נאסור נמי כשחל בחול, וז"ל נמי כמש"כ רש"י דההוא שבתון מידריש לאסור רחיצה וסיכה ואינך, וטעמא דאסרינן כשחל בשבת משום דמיחלף בשבת דעלמא.

תוד"ה אלא דפרים סילקא חייב משום טוחן כו' חתיכות דקות כו', עיין מש"כ בזה בסיומן כ"ט סק"א.

תוד"ה לעולם וקניצת ירק דצרייתא כו', דצריהם ז"ל אינם מוציאים דא"כ מ"ש שחל להיות בשבת, הרי גם כשחל בחול אסור, ולמה נקט קרא

דאפשר לעשות מקום התקיעה בזה הצית שמשם ישמעו גם ככל העיר.

שם וליתקע כי היכי דלידעי דשרי בקניצת ירק כו', גם זכאן יש לפרש דפריך דכיון דשבת חמור מיום הכפורים, דביום הכפורים שרי קניצת ירק למוצאי יום הכפורים, ושבת אסור בקניצת ירק למוצאי שבת א"כ מצינו חומרא בשבת מביום הכפורים לענין מעשה [מלכוד ששבת חמור שזדונו בידי אדם], א"כ ליתקע להודיע שנכנסת השבת, ואם כי קניצת הירק אם היתה מותרת ביום הכפורים כגון שהיא צירקות שאפשר לאכלן חיים, לא תאסר בכניסת השבת, דהא האיסור רק משום שטורח לחול, וכמ"ש רש"י ד"ה אסור, וכ"ה בתוספתא פי"ג בהדיא, וא"כ בשבת שטורח לשבת שרי, [דלצורך מוצאי שבת גם ציור"פ אסור, דלא התירו אלא למוצאי התענית דבהא הוא דאיכא עגמת נפש כפי' הרז"ה], מ"מ יש בזה נפקותא בשאר שנים שידעו שאסור לקנצ ירק בשבת למוצאי שבת, ורק ביום הכפורים שרי, ומשני רב יוסף דכיון דאין תועלת בזה עכשיו לשום ענין, וכל מה שיתפרסם מזה הוא רק דיום הכפורים מותר בקניצת ירק, דאיסור טירחא משבת למוצאי שבת ידוע, וגם אינו ענין לתקיעה, והתקיעה רק תודיע ההיתר ביום הכפורים, כי יצינו שיש קולא ציוה"כ מצבת, דאל"כ לא היו תוקעין, לכך אין דוחין שבות משום זה, וה"ה דהו"מ למימר דבכלל אין לתקוע מחמת זה, דלא מצינו תקיעה אלא להצטיל את העם ממלאכה, אלא דכיון דסו"ס התקיעה היא בכניסת המקודש יותר, וקושטא הוא דתקיעה שבות, לכך אמר שאין דוחין שבות להתיר.

שם ור"ש צריה דר"א אמר שבות קרובה התירו שבות רחוקה לא התירו, פליג אדר"י וס"ל דאם היה נפקותא קרובה בקניצת ירק היו תוקעין, אף שכל המועלת שבתקיעה היה הפרסום דביום הכפורים שרי בקניצת ירק, ומ"מ נראה דס"ל דליכא תקיעה אלא בכניסת החמור, וכמו בכל התקיעות, ולכך אין תוקעין ציו"ט שחל במוצאי שבת להתיר שחיטה לאלתר, שלא נתקן ענין תקיעה אלא בכניסת המקודש, וגמ' לא ס"ל לחלק בכך אלא דאם בכניסת המקודש תוקעין כשכל המועלת הוא פרסום ההיתר, ה"נ היה ראוי לתקוע צינאית המקודש, להתיר שחיטה לאלתר משום שמחת יו"ט,

כדר"ח דהא תנאי הוא, אלא דר"ה משמע ליה טפי לפרושי מתני' כמ"ד אין מצילין.

שם בין שקורין בהן ובין שאין קורין בהן, נראה דאין לפרש דאין קורין בהן ואין בהן לורך לשבת, דהא מסקינן לקמן קט"ז ב' דשלא בזמן בית המדרש קורין, למאי דטעמא משום ציטול בית המדרש כדקתני מתני', ולאחר אכילה פרש"י שם דהיינו שלא בזמן בית המדרש, וא"כ בכל הכלל יוכל לקרא בהן, דהא סוף היום אינו זמן בית המדרש, אלא יש לפרש בין שאין קורין בהן כחוצים וכדמפרשין בגמ', ואשמועינן דגם כחוצים שקדושתן קלה משל נביאים נמי מצילין, ונקט שאין קורין בהן כדי לשנות הלכה זו שתיקנו שלא לקרות בהן, ואפשר נמי דמה שאסרו לקרא כחוצים ולא אסרו גם לקרא בנביאים, מלכד הטעם דכחוצים מושכים לב השומעים כמו שפרש"י יומא י"ח ב' דמהאי טעמא קורין לכהן גדול באיזו וצעורא ובדא"י וצדניאל, דאהני לזה גם הא דנביאים קדשי טפי, וא"כ כמה ששנה שאין קורין בהן כבר הזכיר שקדושתן יותר קלה, ועי' במג"א סימן קנ"ג סק"ב דאפשר שקדושתן שוה.

שם אע"פ שכתובים בכל לשון כו', בגמ' מבואר דמתני' אחיא כמ"ד דלא ניתנו ליכתב ולקרות בהן, ופרש"י דמלשון אע"פ דייקין לה דאם ניתנו לקרות בהן מאי גריעותייהו, וא"ע דכיון דאיכא תנא דסבר שלא ניתנו לקרות בהן שפיר שייך לשון אע"פ, גם אם האי תנא סבר דניתנו לקרות בהן, ואפשר לפרש דמהא דקתני דטעונין גניזה, בין אם קאי על הספרים כמות שהן, ובין אי קאי על מקק שלהן, מוכח דלא ניתנו ליכתב, דאם ניתנו ליכתב הרי הם כתבי הקודש ופשיטא דבעו גניזה, וגם מקק ספרים תנן לעיל ז' א' דבעו גניזה.

מסקינן בגמ' דפליגי תנאי כחוצים בכל לשון שלא ניתנו לקרות בהן, אם מצילין אותן מפני הדליקה, ולכאורה אם לא ניתנו לקרות בהן, הרי הם אסורים גם בטלטול כדאמר גיטין ס' א', ונמצא דמלכד מה שהתירו הכלתן התירו גם לטלטלם להצילם, למאן דסבר דמצילין.

ובחלקו בגמ' ר"ה ור"ח בפירושא דמתני' אם אחיא כמ"ד דמצילין או כמ"ד דאין מצילין, ואפשר דפלוגתתם לענין אם הלכה

דשבתון ולא נקט לא מעשה כל מלאכה, ומ"ש קניצת ירק דנקט, וצ"ל דצריכתא אחי לאשמועינן דצויה"כ ליכא עשה דשבתון על מלאכה, דשבתון דיום הכפורים לרחיצה וסיכה ואינך אחי, והיינו דקאמר מנין לקניצת ירק, [ונקט קניצת ירק לאשמועינן דחשיבא מלאכה], ציום הכפורים שחל להיות בשבת דאיכא עלה גם איסור עשה ת"ל שבתון שבות, הא ציום הכפורים ליכא עשה דשבתון, ואף שזה דוחק, מ"מ הוצרכו לכך, כיון דבגמ' לא פירשו כלל ליישב היכי פליג ר"י אצרייתא, ואף דזימנין אמרינן ר"י תנא ופליג, אצל כל כי האי הו"ל לגמ' לפרושי, וגם אין לומר דסמכו אאידך צרייתא דתניא כוותיה דר"י, כיון דעדיין לא הביאנו, ועי' ברמב"ן שנתקשה בזה. — ומדצריהם מבואר דצצרייתא לא קתני אלא שבתון שבות, ולמאי אילימא למלאכה כו' גמ' הוא דקאמר לה.

קט"ו א' דצי ר"י מקנצי כרצא כו', יש לדקדק למאי קבעוה בגמ', והא כשחל בחול ליכא מאן דאסר, ופשיטא דשרי, וצשלמא הא דרצה אינטריך לסיומי דבתר הכי קאסר להו, ושמא י"ל דכיון דלא התירו אלא מפני עגמת נפש וכפי' הר"ה, היה מקום לומר דלאו משנת חסידים הוא, קמ"ל דלבתר דהתירו ראוי לנהוג כן לכתחלה.

כל כתבי

מתני' כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני הדליקה כו', לכאורה מפורש כאן שיש איסור להציל מן הדליקה, מדאינטריך לאשמועינן שריותא דכתבי הקדש, והו"מ הכא למיפרכ' כדפרכינן לקמן קי"ז ב' מכדי צהיתרא קטרח נציל טפי, ולפרש דמתוך שאדם צהול על ממונו אי שרית ליה אחי לכבוי, ולרצ חסדא דגם כתובין בכל לשון קתני דמצילין אע"ג דס"ל דלא ניתנו לקרות בהן, ולפי זה לטלטלינהו נמי אסור כדאמר גיטין ס' א', י"ל דהיינו דאחי לאשמועינן דהתירו להצילן, ולעולם אימא דכל מילי דשרי לטלטל שרי להציל, ואגב דבעי למיתני כחוצים בכל לשון קתני נמי כל כתבי הקודש, וגם לר"ה י"ל דמשו"ה לא פרכינן הכא דמכדי צהיתרא קטרח נציל הכל, דהו"מ לדחוי

אחר מותר להציל הכל, פשטא משמע אפי' שני הצחים שלו, ולפי זה אפשר לפרש החילוק אם במקום שמציל יכול גם להציל ע"י כיצוי, או דאם חפץ לכבות צריך שיצא לבית אחר, דכל שצמקום הזה אינו יכול להציל ע"י כיצוי לא גזרינן שמה יכבה, אבל לשון המחבר צבי' של"ד ס"א ודוקא בני הבית שהדליקה זו לא יצילו יותר משום דאיכא למיחש שמתוך שטרודים צהלה ישכחו השבת ויכבו אבל בתים הקרוצים ויראים שחגיע להם הדליקה יכולים להציל כל מה שירצו, ולשון זה משמע דבני הבית שהדליקה זו אסורים להציל יותר מג"ס גם מן הצחים הסמוכים, שהם טרודים צהלה ויש לחוש שיכחו השבת ויכבו, ורק בני בית שעדיין אין שם דליקה יכולים להציל הכל, ומ"מ נראה דאחרים הצאים להציל משני הצחים, דמן הבית שהדליקה שם אינם יכולים להציל אלא מזון ג"ס, ומהבית האחר יכולים להציל הכל, דכיון שאין הבית של הדליקה שלהם אינם טרודים צהלה אע"ג שעוסקים צהלה משם.

ובאמת דעיקר סברת ר"ת היא צמדת הצהלה, בצבית שהדליקה שם הצהלה גדולה ואיכא טפי למיחש שמה יכבה, ולפי זה היה ראוי לתלות הדבר בגודל הדליקה דלפעמים גם צבית האחר החשש גדול, ומהא דפרכינן ק"כ א' דמהפקירא קזכו, אע"ג דפרש"י דהיינו משום דאמר להם הצילו לכם, מ"מ משמע דאיירי בגוונא שלא ניתן להציל כרגיל, וצבית אחר דר"ת משמע דעדיין אין הדברים שם צגדר הפקר, וכן צרא"ש פירש דברי ר"ת בגודל הצהלה, ואם אמנם נתלה הדבר בגודל הסכנה, יש לזה קצת אסמכתא צהא דפרכינן דמהפקירא קזכו.

תוד"ה לא פירש הרצ פור"ת דה"ט כיון דלא ניתנו ליכתב אסור לקרות צהן משום דצברים שצכתב אסור לאומרן צע"פ כו', לכאורה רק לאומרן צפה אסור, אבל להסתכל ולקרא צמחשצה מותר, וא"כ ראויין הם ואמאי לא ניתנו להצילם, אלא ודאי כיון שנכתבו שלא כהלכה אסרו חכמים לקרא צהן, ומיהו צלא"ה צבר דחו תו' פירוש זה.

והנה נחלקו תו' וה"ר פורת אם הקורא את התורה צכל לשון חשיצ כקורא תורה שצכתב או דחשיצ כקורא תורה שצע"פ, ולכאורה

כדברי האומר מצילין או כדברי האומר אין מצילין, וכל חד צעי לפרושי למתניתין אליצא דהלכתא, ואפשר דצמשמעותא דמתני' פליגי ושניהם מודים דראוי לקצוע הלכה כמתניתין, דצאמת צמתניתין איכא משמעותא לכאן ולכאן, דלישנא דאע"פ משמע דארישא קאי ולומר שמצילין, אבל מהא דקתני טעוין גניזה משמע דאין מצילין, כדאמרינן בגמ' השתא אצולי מצילין גניזה מיציעא.

גמ' כי פליגי אליצא דמ"ד לא ניתנו לקרות צהן, היינו משום שאין רשאין לכותבן, וכמש"פ רש"י דהיינו רשצ"ג צמגילה ח' צ' דלא התירו אלא יוונית, והלכך אם עבר וכתב לא ניתנו לקרות צהן, ויש לעי' הרי ישראל כתבו את התורה צצבעים לשון כדתנן סוטה ל"צ א', ומנין נתחדש איסור צדבר, וצמסכת סופרים פ"א ה"ז איחא דמעשה צה' זקנים שכתבו את התורה יוונית לתלמי המלך והיה היום קשה לישראל כיום שנעשה זו העגל שלא היתה התורה יכולה להתרגם כל צרכה, ומסתבר דמטעם זה שאינה יכולה להתרגם כל צרכה אסרו חכמים לכתבה צכל לשון, והשאירו יוונית משום שהזקנים תרגמוה יפה, ומיהו משמע שהם תרגמו רק התורה, ואנן שרינן גם צביאים וכתובים ציונית, צכל הספרים קאמר שהתירו יוונית, וגם צתורה משמע שהתירו יוונית גם למי שאין לו מה שהעתיקו הזקנים, והוא מתרגמה צעצמו, וע"כ צ"ל דהיה צורך צדבר להחיר לכתוב ציונית, דלשון הקודש לא ידעו, ויונית היתה שכחא ציניהם, ורש"י צמתני' כתב שהתירו יוונית משום מעשה דתלמי המלך והיינו עוצדא דע"כ זקנים וכדאמר מגילה ט' א', ואפשר משום דאסתייע מילתא שכולם נתכוונו כאחד כדאמר שם, לפיכך השאירו צהיתר.

שם וה"ק ומקק שלהן טעוין גניזה, נראה דהיה מקום לומר דכיון דלא ניתנו ליכתב ולקרות צהן אין צהן קדושה, והא דמצילין אותן הוא משום ציון כתבי הקודש, ולפי זה המקק אין טעון גניזה, והיינו דקמ"ל דיש צהן קדושה, וגם מקק שלהם טעון גניזה, כמקק ספרים דתנן לעיל צ' א' דטעון גניזה.

תוד"ה כל אור"ת דכולא האי פירקא איירי כשנפלה דליקה צאותו צית או צאותו חצר דכיון שהאש שם כו' אבל נפלה דליקה צבית

שם בעל מינייה ריש גלותא מרבר"ה היו כתובין
בסם ובסיקרא בקומוס ובקנקנתוס בלשון
הקודש מזילין אותן מפני הדליקה או אין מזילין
תיצעי למ"ד מזילין כו', כבר כתבו תו' דע"כ ס"ל
ללא ניתנו לקרות בהן, דאי ניתנו לקרות פשיטא
דמזילין, ויש לעי' אמאי לא ניתנו ליכתב ואמאי לא
ניתנו לקרות בהן, והיה אפשר לומר משום דדברים
שכתב אי אתה רשאי לאומרן בע"פ, וכל שלא
נכתב הספר בהכשר הרי הקורא ממנו כקורא
בע"פ, והלכך חששו חכמים שיקראו מהני שנכתבו
בסם ובסיקרא בקומוס ובקנקנתוס והם אינם
כשרים לס"ת, והלכך אסרו לכתוב בהם ולקרות
מהם, אבל לפי זה אם כתובים בכל לשון דאין
איסור לקרא מהן משום דברים שכתב אי אתה
רשאי לאומרן בע"פ, שאינו אלא בלשון הקודש
כמש"כ לעיל בשם מרן זללה"ה, יהיה רשאי לכתוב
בסם ובסיקרא וכו', למ"ד דנכתבים בכל לשון,
ול"מ כן, גם מהא דקורין בחומשין מוכח דאע"ג
דאין בהן קדושת ס"ת מ"מ הקורא בהן לא חשיב
כקורא בע"פ, וכן אם כותבין מגילה לתינוק
להתלמד בה נמי קורין בה אע"ג שאין בה קדושת
ס"ת ולא חשיב כקורא על פה, ולכן יש לפרש
דחכמים אסרו לכתוב בהני שלא יטעו לומר דהם
כשרים לס"ת לכל דיניו, ומאחר שאסרו לכתוב בהן
אסרו נמי לקרא אם עבר וכתב בהן, אח"כ ראיתי
בריטב"א גיטין ס' א' שכתב דהא דאמרינן התם
דאסור למיקרי בסיפרי דאפטרותא בשבת דהוא
משום דהו"ל כקורא על פה, וז"ע.

ולענין לכתוב בזה"ל בסיקרא, עי' במג"א סי'
של"ד ס"ק י"ח שכתב דבזה ליכא משום
על לשות דכסם שיכול לכתוב בסיקרא כך יכול
לכתוב בדיו, והלכך אם כתב בסיקרא אין קורין
בו, וכבר כתב בשעה"ס שם אות ל"ז שאין זה אלא
כשנכתב על קלף ספר שלם כדינו דרק פסול
סיקרא מעכב בהכשרו, אבל כתבו על הנייר או
בדפוס דבלא"ה אין בו דין כתיב הקודש שפיר יכול
לכתוב גם בסיקרא, ובשם הא"ר כתב שם דבכל
גיוני שרי היום גם בסיקרא.

שם א"ל אין מזילין והא רב המנוגא תנא מזילין
א"ל אי תניא תניא, יעוי' ברשב"א, והנה אי
לא גרסינן בחר הכי מאי תניא, וברייתא דרב
המנוגא היינו מה דתניא בתוספתא פ"ד ברייתא

כשכתבו את התורה באר היטב דהיינו בשצעים לשון
כדתנן סוטה ל"ז א', לא משמע שהיתה צוה
הוראת שעה לכתוב תורה שבע"פ, ומשמע דבכל
לשון נקראת תורה שכתב וכדעת ה"ר פורת,
ושמא היה מקום לחלק בין אם כותב ממש מלה
במלה, דזה חשיב תורה שכתב, אבל אם בתרגומו
מתכוין רק לתרגם הענין, זה חשיב תורה שבע"פ,
ודוחק וגם ל"מ כן, אבל מרן זללה"ה בספר ידיס
ס"ח סק"י כתב דדין דברים שכתב אי אתה רשאי
לאומרן בע"פ לא נאמר אלא בלה"ק, אבל תרגום
מותא, [והיינו לדעת תו' שחלקו על ה"ר פורת],
ולמ"ד דספרים נכתבים בכל לשון יש להנכתב
קדושת ס"ת שכתב, ומ"מ מותר לקראה בע"פ
כיון שאינה בלשון הקודש, ואם אינה נכתבת בכל
לשון אין להנכתב קדושת תורה שכתב, ומ"מ אין
איסור לכותבה משום דברים שבע"פ אי אתה רשאי
לכותב, כיון שמתרגם תורה שכתב, אלא דאין
קורין בהן, כיון שנכתבו שלא כהלכה דהא אין
נכתבים בכל לשון, עי"ש.

קט"ו ב' ת"ר הזרכות והקמיעין אע"פ שיש
בהן אותיות של שם ומעיינות הרבה
שבתורה אין מזילין אותן כו' מכאן אמרו כותבי
זרכות כשורפי תורה כו', הזרכות נראה דדינם
כתורה שבע"פ דנוסח הזרכות יש בהן ענינים
גדולים של תורה שבע"פ [עי' בנפש החיים ש"ז
פ"י], והלכך לא ניתנו ליכתב, ומה שהזכירו כשורפי
תורה הוא להפלגת הענין, אבל פשיטא דמה שלא
יהיה ניתן להזיל מן הדליקה אינו גורם לאסור
כתיבתן, ובתמורה י"ד ז' אר"י כותבי הלכות
כשורפי תורה ופירש רש"י שם בלשון אחר שאסור
להשהותן כתובים תורה שבע"פ היא.

וקמיעין לא אמרו דהכותבן כשורפי תורה, דאין
איסור לכתוב קמיעין בלא פסוקים עי'
יו"ד סי' קע"ט סי"ז, ורק פסוקים אסור, דאף
למ"ד גיטין ס' א' דכותבין מגילה לתינוק להתלמד
בה, מ"מ לשם קמיע אסור, ומ"מ משמע שם
כתשו' הרשב"א שצ"י דאם כתב פסוקים בקמיע
מותר להשתמש בה, והא דאמרינן הכא דאין
מזילין אותן מפני הדליקה, היינו בין כשיש בה
פסוקים בלא ניתנה ליכתב, ובין כשאין בה פסוקים
דאע"ג דניתנה ליכתב ויש בה אותיות של שם,
מ"מ אינה קדושה כ"כ ולא התירו להזילה.

לגיפטים כשרה, ולפי זה מתפרש שהספרים נכתבים בכל לשון לכתחלה והם בשלימות קדושתן וקורין בהן, דאחיה כרצון מגילה ח' ב', אבל מגילה אינה בשלימות קדושתה עד שמהא כתובה אשורית, והשתא יש לשאול מה הוסיף התנא כאן על הספר וצדיו, הרי צוה ספרים ומגילה שוין, דהא שניהם אינם נכתבים אלא על הספר וצדיו, וכמו שהוכיחו תו', וכן בצרייתא לא נקט צרישא שהספרים נכתבים שלא בספר ושלא צדיו, וע"כ דגם צדיו על הספר וצדיו יש חילוק בין ספרים למגילה, אע"ג דבשניהם ספר ודיו לעיכובא, ואין קורין בהן אס נכתבו שלא בספר וצדיו, דמגילה אינה כלל בקדושתה אלא"כ נכתבה על הספר וצדיו, משא"כ ספרים גם אס נכתבו שלא בספר ושלא צדיו יש בהן קדושה מסוימת, וע"כ דלענין להציל מן הדליקה איכא צינייהו דספרים גם אס לא נכתבו על הספר וצדיו אע"ג דאין קורין בהן מ"מ מצילין אותן משום דיש בהן אזכרות, משא"כ מגילה אס לא נכתבה על הספר וצדיו אין מצילין אותה, ומשום כך הוסיף התנא עד שמהא כתובה אשורית על הספר וצדיו, לומר דגם בספר ודיו איכא נפקותא בין ספרים למגילה, והיינו דמוכחא הך צרייתא דספרים הכתובים צסם וצסיקרא מצילין אותן מן הדליקה, אע"ג דאין קורין בהן, ומיהו אכתי י"ל דשמא סבר האי תנא דגם בלא ניטנו לקרות דאין מצילין, שמא גם צסם וצסיקרא אין מצילין, ואה"נ די"ל דלא פשיט ליה אלא למ"ד מצילין, א"נ רצ"ה לא ניחא ליה לאוקמי הך צרייתא רק כמ"ד מצילין וכמש"כ לעיל, וא"ל אי תניא תניא אליבא דכו"ע, ועי' מג"א סי' של"ד ס"ק י"ח.

שם א"ל ותיבעי לך פרשת ויהי בנסוע כו', נראה דעיקרא דמילתא לפרושי דצדאיכא אזכרות שאני, והיינו דשאל ליה אס גם צויהי בנסוע קמיבעיא ליה, אבל אין כאן קושיא דהו"ל למינקט צויהי בנסוע.

שם דכיון דאית ציה הזכרות אע"ג דלית ציה פ"ה אותיות מצילין, אפשר דיש ללמוד מזה דכל דאיכא הזכרה במקום שניתנה ליכתב דמצילין, כגון שהתחיל לכתוב מזוזה או ס"ת, ודוקא בצרכות וקמיעין שלא ניטנו ליכתב אין מצילין אפי' אית ציה שמות דתניא לעיל.

ג', אפשר לפרש דריש גלותא ידע דאיכא צרייתא דקתני מצילין ואפ"ה שאל לרצ"ה דשמא צרייתא כמ"ד מצילין ותיבעי למ"ד אין מצילין, ורצ"ה אהדר ליה סתמא דאין מצילין והיינו אף למ"ד מצילין, ועל זה הקשה לו מצרייתא דרצ המנונא, ואהדר ליה רצ"ה דאי תניא תניא והיינו למ"ד דמצילין, אבל למ"ד אין מצילין דפסיק רצ הונא אציו כוותיה אמנס גם צסם וצסיקרא אין מצילין, ויתכן גם לפרש דכיון דצרייתא סתמא נשנית, הסכים רצ"ה לומר דגם למ"ד אין מצילין אינתיא ולשון הקודש שאני, והיינו דאהדר ליה סתמא אי תניא תניא, ומיהו ריש גלותא נסתפק דשמא צרייתא כמ"ד מצילין, [וברש"א כתב לפי גירסת תו' דתניא הא דהספרים נכתבים בכל לשון, ולפי זה מוכח דהצרייתא כרצ חסדא דמצילין, אבל עיקר הדברים אפשר לקיים גם אס לא גרסינן מאי תניא, וכמש"כ].

שם אין בין ספרים למגילה אלא שהספרים נכתבים בכל לשון ומגילה עד שמהא כתובה אשורית על הספר וצדיו, כבר נתקשו הרבה בתו', ומה שפירשו לענין הלכה דחוק טובא וכמש"כ הראשונים ז"ל עי' רמב"ן רש"א וריטב"א, גם עיקר הצרייתא קשה דפתח בחדא בכל לשון וסיים בתלתא אשורית ועל הספר ודיו, והיה ראוי למיתני צרישא נמי שהספרים נכתבים בכל לשון ושלא על הספר ושלא צדיו, [ועי' בחידושי הגר"א מ הלוי ז"ל דנטה לפרש ומגילה עד שמהא כתובה אשורית, ועוד זאת יתירה מגילה דעד שמהא כתובה על הספר וצדיו אין מצילין אותה, משא"כ ספרים כיון דאית ציה אזכרות הרי גם אס נכתבו שלא על הספר ושלא צדיו נמי מצילין אותן].

ובנראה דאפשר לקיים פי' תו', דהא יש לדקדק צה דקתני ומגילה עד שמהא כתובה כו', דהו"ל למיתני ומגילה אינה נכתבת אלא אשורית, וכדקתני במתני' מגילה ח' ב' אין בין ספרים לתפלין ומזוזות אלא שהספרים נכתבים בכל לשון ותו"מ אינן נכתבות אלא אשורית, והתשובה לזה דהא לאו קושטא הוא דמגילה אינה נכתבת אלא אשורית, דהא נכתבת גיפטיא לגיפטים וכו' כדתניא מגילה י"ח א', ואין החילוק אלא דמגילה שנכתבה אשורית היא בשלימות קדושתה דגם הלוטו ששמע אשורית ינא, משא"כ גיפטיא דרק

שלהן, ואפשר דיש לשער את הנכתב כמה אותיות הוא כלשון הקודש ואם יש בו פ"ה אותיות יצילו, וז"ע זכ"ל.

שם ואז"ל תרגום שבעורא ושדניאל ושבתורה כו', וצפ"ד ידיים מ"ה נמי תנן דתרגום שבעורא ושדניאל מטמא את הידים, וע"כ מיתוקמא כדמוקמין לה הכא בלא נשתייר אלא פ"ה אותיות בצירוף התרגום, ומשמע דהיה מקום לומר דהתרגום לא חשיב כ"כ דליסגי צפ"ה אותיות ממנו, קמ"ל, (דבזמן שהספר שלם פשיטא דאין חילוק אם נוגע בו במקום שכתוב לשון הקודש או במקום שכתוב תרגום).

שם תרגום שבתורה מאי ניהו יגר שהדומא כו', מסתפקנא בכותב התורה בכל לשון דשמא צריך לכתוב דוקא יגר שהדומא וכן גלעד, שאם יכתוב פירוש המלות כלשון שכותב נמצא שלבן ויעקב קראוהו בשוה, והרי המקרא בא להדביל ביניהם, ויש להתיחס ליגר שהדומא דלבן וגלעד דיעקב, כאילו היו שמות כראובן ושמעון, דע"כ לכתוב שמותם אף שכותב בכל לשון, וז"ע.

שם איבעיא להו הני שמונים וחמש אותיות מכונסות או מפוזרות, לפי מאי דמסקינן בתיבות, יש לפרש דמכונסות ר"ל תיבות ומפוזרות היינו אותיות, דהא דתרגמה ר"ח אליבא דר"ה לא בא לחדש פירושא בפלוגתתם אלא בא לאוקמי הא דללקט על תיבות. — יש לעי' לר"ה אם היו כל התיבות כסדרן בכתוב ונשלמו הפ"ה בחצי תיבה מהו, דבמחני' ידיים פ"ג מ"ה דקחני מגילה שכתב זה פ"ה אותיות כו' מטמא את הידים, משמע דבכל ענין כשהשלים פ"ה אותיות מטמא, או"ד לעולם בעינן תיבה שלימה, וז"ע.

שם פרשה זו עשה לה הקצ"ה סימניות מלמעלה ולמטה לומר שאין זה מקומה, יש לעי' הלא גם בלא הסימניות היינו מצינים שאין זה מקומה, ולפי מש"כ הרמב"ן בהקדמתו לפירוש התורה דהתורה שקדמה לצריאת העולם לא היו בה חילוק תיבות, וכולה שמות של הקצ"ה, וכשינתנה תורה נתחלקה לתיבות ונמסר למשה רבינו ע"ה קריאתה בע"פ שלא בתיבות, לפי זה י"ל דהסימניות באו ללמד שלא לצרפה לאותיות שלפניה ושלחריה, ולמאי דמסיק שעתידה שתיעקר מכאן ותכתב במקומה י"ל דניתנת לדרוש במקומה עם שלפניה

שם איתיביה תרגום שכתבו מקרא כו', ר"ל שתרגום שבעורא ושדניאל או שבתורה כתבו כלשון מקרא, וא"א לפרש שכל הספר קיים, דא"כ פשיטא שמצילין, וע"כ לפרש בלא נשתייר מן הספר אלא פ"ה אותיות, והאותיות של המקרא שכתבו במקום התרגום הם המשלימין לפ"ה אותיות, ואע"ג דלא ניתנו ליכתב מ"מ כשכתבן הם קדושים בקדושת תורה שכתב וכל שנשתייר מהן פ"ה אותיות מצילין, וז"ע בתו' מגילה ט' א' ד"ה בשלמא שלא פירשו הא דתנן במס' ידים ומייתי לה התם דמקרא שכתבו תרגום ותרגום שכתבו מקרא אינו מטמא את הידים דאיירי שלא נשתייר אלא פ"ה אותיות בצירוף הני, וכדמפרשינן לברייתא דסוגיין, ונתקשו למה אין מטמא את הידים מחמת כל הספר, גם הרי רישא דתרגום שבעורא ודניאל ע"כ להשלים איירי, וז"ע, אח"כ ראיתי בטו"א עי"ש, שו"ר דמש"כ תו' שם בתירוץ וי"ל דהכא לא בא אלא להשמיענו דהוי טעות וצריך להגיה, ועי"ש בתו' הרא"ש, ודצריהם סתומים, דכונתם אמנם דאיכא עוד חסרונות, ואיירי שזה המקרא במקום תרגום משלים שלא יוכלו לשמש בו, וכגון שמשלים לרוב, או לד' טעויות בכל דף, או שלא ישאר פ"ה אותיות, וכן מבואר ברמב"ן מגילה י"ז ובריטב"א שם ט', ומ"מ ק"ק שלא הזכירו שם מתני' ידיים דפ"ה אותיות, וגם הרמב"ן שם לא הזכירה וז"ע.

ומקרא שכתבו תרגום יתכן לפרש שכתב כל הספר כלשון תרגום והיינו בכל לשון, דומיא דכתב עברית, וס"ל להאי תנא דלא ניתנו ליכתב, [וה"נ תנן ידיים פ"ה מ"ה דמקרא שכתבו תרגום ותרגום שכתבו מקרא אינו מטמא את הידים], דאל"כ פשיטא דמצילין, ואשמועינן דאע"פ שלא ניתנו ליכתב ולקרות בהן אפ"ה מצילין, דס"ל כתנא דגיפטיט לעיל, ומיהו נראה דהוא הדין כשלא נשתייר אלא פ"ה אותיות נמי מצילין, אלא שיש מקום לדון, אם יש חשיבות לפ"ה אותיות תרגום כמו פ"ה אותיות באשורית לשון קודש, וכגון שכתב פרשת ויהי בנסוע כלשון תרגום ולא גמרה ואפ"ה כבר כתב פ"ה אותיות אם דינו להציל, וכ"ז בשכתב אותיות של כתב אשורית אלא שכתב כלשון תרגום, אבל אותיות של לשון אחרת מסתבר שאין נמדד שיעור פ"ה אותיות באותיות

מעשה לבטל קדושתו, וגם המחיקה של היותו מפ"ה אותיות אהני גם לפחות מפ"ה אותיות הנשאר, דכל הכתב כחדא, משא"כ הגליון, כ"מ מפרש"י ד"ה לא וד"ה של.

שם שבין פרשה לפרשה, לכאורה גליון זה יש לחשבו כקדוש אגב הכתב, וכמו הגליון שבין שיטה לשיטה ע"י רש"א, ושם הכונה בפחותה בזמן שמשאר שיטה שלימה פנויה, דבזה יש מקום לומר דמחיקת הכתב לא חשיבא מעשה לגבי שיטה פנוי' זו, ע"י מש"כ לעיל לדיק מלשון רש"י.

שם דילמא אגב ס"ת שאני, משמע דמסקא לגמ' שיהא גליון החתוך מטמא את הידים, ובסברא הדבר מחודש, דבשלמא לענין הלכה שפיר מספקין דשםא התירו להציל הגליון מפני כבודו אף אם נימא דאינו מטמא את הידים, וכדמיבעיא לן בלא נשתייר פ"ה אותיות דאע"ג דתנן בידיס פ"ג שאינו מטמא את הידים, מ"מ מספקא לן דשםא מצילין אותו, אבל לחדש דגליון חתוך מטמא את הידים חידוש הוא, וזה מספק לן דשםא גם רש"י מפרש בעיא דגליון דגליון חתוכים וכמו שפירשו תו' במגילה ל"ב א' וכפשטא דגליון, וכדמוכח נמי מהא דאחינן למיפסטה מצרייתא דהגליון וספרי מינים וכמש"כ לעיל, ומש"כ רש"י כאן דמי מיבעיא לן בנמחק הספר, היינו משום דהכא לענין טומאת ידים איירינן ובה לא מסתבר שמהא טומאת ידים בגליון חתוך, לכך פירש לה בנמחק, וכן מש"פ בבבלי שאני דמי מיבעיא לן כשהכתב הלך, היינו לפרש דזה לא דמי לבבלי, אבל ה"ה דגם בנמחק הגליון מיבעיא לן.

לשון הגמרא דילמא אגב ס"ת שאני, משמע דהא פשיטא דאיירי אגב ס"ת, אלא אמרינן דדילמא אין מזה ראייה בנמחק הספר או בנקללו הגליונות דאגב ס"ת שאני, ואף לפי מה דמשמע ברש"י דלא גרס תיבת שאני, נמי נראה דיש לפרש כאילו היה כתוב שאני, דמחיתין בידיס פ"ג מ"ד גליון שבספר כו' מתפרשא בעודם מחוברים בספר, מדקתני סיפא רי"א בסוף אינו מטמא עד שיעשה לו עמוד, ומדלא קתני אה"כ היה לו עמוד משמע דבעודו מחובר קאמר, וכן לשון שבספר מתפרש במחובר, ופשטא משמע דהא דמייחין בסוגיין היינו הך מתני', ואף דהוסיפו זה לפרט שבין פרשה לפרשה שבין דף לדף, אורחא דגמ' להוסיף

ושלאחריה. — יש לעי' האי ת"ק דאיהו רשב"ג כדאמרינן בגמ', אם לית ליה שיעור פ"ה אותיות כלל, או דמ"מ יליף מכאן שיעור פ"ה אותיות, דאיתניא סתמא במתני' בידיס.

תוד"ה מיתבי פשיטא דאפי' מפוזרות מדבעא ר"ה ספר חורה שאין צו ללקט כו', ז"ע דר"ה בר חלבו הרי בעא מרב נחמן, ופשטא שהיה קטן מרב הונא, ומה שיך לשאל דנפשוט מיניה נגד ר"ה.

קט"ז א' איבעיא להו הגליון של ס"ת מצילין אותן מפני הדליקה כו', בפשוטו מתפרש אם נחתכו הגליונות ומונחים לעצמם, וכן מבואר שפירשו בתו' מגילה ל"ב א', אבל ברש"י ד"ה דילמא כתב וכי מיבעיא לן בנמחק הספר ואין כאן קדושה אלא משום גליון שמשו בעודו קיים, ושםא נדחק לפרש כן משום דבמגילה שם פירש כפי' הערוך דלוחות אין בהן קדושה היינו גליונות, [אע"פ שבמגילה שם לא פירש כן], ולפי זה ע"כ לפרש דלא מיבעיא ליה אלא בנמחק, אבל קשה דא"כ מאי פרכינן מצרייתא דהגליון וספרי מינין, הרי שפיר מיתוקמא כפשוטו בנחתכו והם לעצמם כפשטא דמילתא, ומהא דאמרינן דגייז ושדי ליכא למידק דרשאי למשדינהו, דעיקרו ר"ל שאינם לפנינו בדליקה וכאילו אמר דגייז וליתי קמן, והלכך לא נזכר דינו בצרייתא, וכבר העיר בכ"ז בספר זכרון יוסף שזיינו הגרע"א ז"ל, אבל מה שפירש שם דלכך אמרינן ושדי דאם הוי הגליונות בדליקה והיה דינם להצילם דהוי מצילין גם הספר שנמחק אגב הגליונות כמו חיק הספר עם הספר, בפשוטו אין כאן אגב, ותיק הספר עם הספר היינו כשהספר בתוכו או שנותנו לתוכו, ע"י שנו"א, ועי' בירושלמי ונראה כוננו שאם היה הספר בתוכו פשיטא שאינו מוציאו, אלא אף מותר להכניסו לחיק כדי להציל התיק עמו, ע"י סי' של"ד סט"ז, ועי' להלן ד"ה שם דילמא.

ובמשמע דלגד דמצילין גליונות אין להם שיעור בגודלן, וכדמדכרינן נמי גליון שבין פרשה לפרשה, ויש לעי' מי עדיפא מס"ת עצמה שאם לא נשתייר פ"ה אותיות אין מצילין, ולמה יהא מקום הכתב בזמן שהכתב קיים אלא שהוא פחות מפ"ה אותיות, גרוע מגליון, וז"ל דמקום הכתב אירע צו דבר במחיקת הכתב, ואהני האי

ואפשר דבא לומר דגם בחול אין להצילם וכמו שפרש"י בסיפא דכך אין מצילין אותם לא מן המפולת כו', א"נ בא לומר דגם בטלטול אסורים דומיא דגליונין, ומיהו בתוספתא הוצאה ב"ש פ"ג ידידים מ"ה איתא נמי האי ליטנא הגליונים וספרי מינין אינם מטמאין את הידים, והתם לא שייך האי תירוץ, ואם התם יתפרש גליונים דס"ת ה"נ יש לפרש הכא, ושם נקט התם אגב הכא.

בתו' ערכין ה' ז' ד"ה יגוד כתבו ויש ליזהר כשכותבין ס"ת או תפילין וגררו מקום השם שאין לכתוב במקומו, ואע"ג דבסוגיין אמרו דמקום הכתב אינו קדוש אלא מחמת הכתב ואי אצל הכתב אצל קדושתיה, הכא לענין קדושת ספר איירי, אצל קדושת תשמיש קדושה ודאי אית ביה דלא גרע מארון וכיו"ב, וכיון שנשתמש בו קודש אינו ראוי להשתמש בו חול. (ערכין ה' ז').

שם גופא הגליונים וספרי מינין אין מצילין אותם מפני הדליקה כו', מה שפירשו תו' דאיירי דנמצא ציד מין קשה דא"כ כיצד אמר ר"ט ישרפו עם האזכרות הרי ספק הוא מי כתבו, דשם ישראל כתבו, והר"י ספיקא דאורייתא דלא תעשון כן, ובגיטין מ"ה ז' אמר דנמצא ציד מין יגנו, וכן ליטנא דר"ט משמע דבדאי שכתבו מין איירי, מדמדמי לה לענין להכנס לביתם, ועוד הקשה הגרע"א ז"ל דאי ברייתא דנמצא ציד מין א"כ ר"נ דאמר בגיטין שם דנמצא ציד מין יגנו דלא כמאן, דלר"ט ישרף, ולר"י קודר האזכרות וגו' והשאר ישרף, ולת"ק גם גניזה לא בעי דהא אין להציל מדבר המאבדן אף בחול, אלא ודאי בכתבן מין איירי ור"נ כר"ט, וכ"כ בכ"מ פ"ו מה' יסה"ת ה"ח דהא דשורפן הוא כר"ט וכו' ישמעאל.

שם שאפילו אדם רודף אחריו להורגו ונחש רץ להכישו נכנס לבית ע"ז ואין נכנס לבתיהם של אלו כו', בפשוטו משמע דר"ל דאפי' במקום פיקוח נפש אסור להציל עצמו ע"י שיכנס לבתיהם של אלו, ונ"ע דבבית ע"ז דשרי היינו באופן שגם בבית סתם היה ניצל ע"י סימן קנ"ז ס"ג ובט"ז שם, ובס"י קנ"ה ס"ב, וה"נ בנחש רץ להכישו כל בית יועיל להצילו, ודכוותה נמי באדם רץ אחריו להורגו, ובכה"ג למה יהא אסור להכנס לבתיהם של אלו, [אף דהוא בית שמויחד להם לע"ז שלהם], ולא משמע לפרש דרק קאמר דעדיף להכנס

במשניות דטהרות כמ"ש תו' בכורות כ"ז ז' ד"ה וכו', ויש לעי' א"כ נידוק ממתני' דמדקתני לה בעודם מחוברים ש"מ דבתלושים אינם מטמאים, דאל"כ ליתני בתלושים וכש"כ במחוצרים, וי"ל דנקט לה במחוצרים לרבותא דר' יהודה דאף במחוצרים אינם מטמאים בקופה עד שיעשה לו עמוד, ואיכא למישמע מזה נמי לרבנן דאם השאיר יותר מכדי עמוד דאין המותר מטמא, וכן תניא בתוספתא ידידים דכדי היקף כולו מטמא את הידים, והיינו דאם השאיר יותר משיעור זה אין המותר מטמא את הידים וכן פי' בזה"ר"א שבתוספתא, [והא דתניא בתוספתא שם והוצאה ב"ש פ"ג מ"ה מגילה שכתב זה פ"ה אותיות כפרשת ויהי צנסוע הארון מטמאה את הידים חיבר זה יריעות אחרות היא מטמאה את הידים והשאר אינו מטמא את הידים, דמשמע דאזכרה יריעה אין לה שיעור, התם במתחיל לכתוב את הספר ואמרין דמשכתב פ"ה אותיות נתקדש, ופשיטא דכל היריעה שעמיד לכתוב זה נתקדשה, וס"ד דגם יריעות שחיבר על מנת להמשיך ולכתוב את הספר עליהם דג"כ יטמאו את הידים, קמ"ל דלא, ויש להסתפק ביריעות הנוספות שחיברן אם צריך שיכתוב עליהם פ"ה אותיות או"ד כיון שהם מחוברים ליריעה הראשונה שכבר כתבה כולה הרי משהתחיל לכתוב ביריעה המחוברת אליה כבר נתקדשה, והכי מסתברא]. — וכעת ראיתי בתשובות שבות יעקב ח"ג יו"ד סי' פ"ו שהציא דעת המשא"ת בנימין דגליון העודף אינו קדוש, וחלק עליו עי"ש, ולכאורה יש לחלק בין גליון שלמעלה ושלמטה, דאע"ג דיש לו שיעור לכתחלה, מ"מ אם הוסיף בו שפיר משמש גם המותר לגליון ונתקדש, משא"כ שבתחלה ושצסוף שאין המותר משמש כלום דזוה לא נתקדש אלא הצריך לספר, וגם בשלמעלה ושלמטה יש לדון בשיעור, דהא תניא במסכת סופרים פ"ב דאם רצה להוסיף על הריוח מוסיף ובלבד שלא יהיו הרוחות מרובין מן הכתב, הנה מפורש דאם רצה להוסיף מוסיף והיינו שנתקדשו, אצל שלא יהיו הרוחות מרובין מן הכתב, וא"כ אם הוסיף יותר מן הכתב ראוי לקולא, וא"כ י"ל דלא נתקדש המותר, ונ"ע.

שם ה"ק וספרי מינין הרי הן כגליונים, יש לדקדק מה ענין יש להשוותם לגליונים,

המפולת ומיד כל דבר שאצד, [והוצא באו"ו, עי' בס"י סק"ו], ולדברי תו' יש לפרש דברי הירושלמי נמי דלקולא קאמר, ועי' בר"ן ר"פ בתרא דבבלי מדי דאדם צהול חיישין שיצא לידי איסור דאורייתא אם נחיר כל הצלה עי"ש.

כתבו בתו' דהאי כשם לרצון הוא דלר"ט לא אינטריך, וכן לר' יוסי נמי לא אינטריך, ויש לדקדק אמאי הפסיקו צה"ל דר"י ור"ט ור"י ולא שנו לה צה"ל מילתא דרצון, ואם נימא דגליוני היינו גליוני הספרים נחא דעל זה לא קאי האי כשם, ולכך הפסיקו צמילתייהו דהני תנאי דאיירו רק בספרי מינין, לאשמועינן דהאי כשם לא קאי נמי אלא אספרי מינים, אבל למאי דחינן דספרי מינין הרי הם כגליונים הו"ל לאקדומי להאי כשם עס מילתייהו דרצון, ואפשר דאחי לאשמועינן דגם לר' יוסי דקודר האזכרות וגוונן, דהיינו דוקא כשצא לשרוף את השאר צידים, אבל כשהולכים לאיבוד מעצמן אין לו לטרוח להציל האזכרות, ואפילו צהול.

שם בעי מיניה יב"ח מר"א הני ספרי דבי אבידן מצילין אותן מפני הדליקה כו', מש"פ רש"י שכתבן מינין קשה דא"כ למה יצילום, ומה זכך שהם צבית אבידן מ"מ דינס צשריפה לר"ט וקיי"ל כוותיה כדפסק ר"נ גיטין מ"ה ב', אבל בפיר"ח הנדמ"ח והוצא צריטצ"א הנדמ"ח כתב דהדבר ספק מי כתבו אם ישראל או זולתו, וצריטצ"א הוסיף דאף אם ישראל כתבו כיון שהם שקועים ביד עכו"ם שמא אין מצילין, ולו"ד ז"ל היה אפשר לפרש דהוא צדין נמנא ביד עכו"ם דאיכא למ"ד יגנו ואיכא למ"ד קורין צו כדאמר גיטין שם, ולמ"ד יגנו אין מצילין צשציל לגנו, והיינו דאין ולאו ורפיא צידו, ומיהו י"ל דכיון דיגנו מכח ספק דשמא כשר הוא ראוי להצילו.

שם אין ולאו ורפיא צידיה, מש"פ רש"י זימנין א"ל אין וזימנין א"ל לא, צ"ע דבפשוטו מיד השיב דרפיא צידיה עי' פרש"י לעיל קי"ג א', [ועי' מש"כ שם].

קט"ז ב' ושמואל כר"נ כו' כדי שיאמרו צכתצי הקדש אין קורין כש"כ צשטרי הדיוטות, הדבר תימא לגזור שלא לקרות צכתצי הקודש כדי לחזק איסור דשטרי הדיוטות,

לצמיהם של אלו משל אלו, דאין צוה חידוש כ"כ, צומן שהצלתו שזה צשניהם, וגם אין זה נחית טעם לחייב שריפה לספריהם, ואפשר דלאו דינא קאמר, אלא שעל עצמו היה אומר דגם צשציל להנצל לא היה נכנס לצמיהם של אלו, אע"פ שלצית עי"ז היה נכנס, ורשאי לנהוג כן, [וגם לצית עי"ז אם אינו חפץ להכנס לשם להנצל, י"ל דרשאי], וצ"ע לדינא צוה.

שם וכשם שאין מצילין אותן מפני הדליקה כך אין מצילין אותן לא מן המפולת ולא מן המים כו', בתו' מבואר דאחי לאשמועינן דאע"ג דצהני ליכא גזירת אי שרית ליה אחי לכצווי, ואפ"ה אינו רשאי להצילם והם מוקצה, ומשמע דצחול שרי להצילם, אבל רש"י פירש דגם צחול אסור, ולפי זה י"ל דגם צמציל מן המפולת ומן המים איכא לגזירה דאי שרית ליה אחי לידי חילול שבת, ואין מצילין אותן אפי' צחול קאמר, ועי' לקמן קי"ז ב' צפלוגתא דאציי ורצא, ומיהו מדלא קאמר וכשם שאין מצילין אותן צשצת כך אין מצילין אותן צחול, משמע דצהני ליכא גזירה ורשאי להציל מהן כמו צחול, ומדאסר להציל דקדק רש"י דגם צחול אסור, ומיהו ק"ק דאימא דצשצת אסור משום מוקצה, ואף אם תורת כלי עליהן אסור לטלטלן מחמה ללל, ומנלן לאסור צחול, וע"כ דרש"י פירש דצחול קאמר.

צ"ע דצשו"ע סימן של"ד סי"ט העתיק דברי רי"ו דכל מה דמותר להציל מפני הדליקה מותר להציל מן המים ומשאר דברים המאצדים, דמשמע מזה דמה דאסור להציל צדליקה אסור נמי להציל ממים ומשאר דברים המאצדים, וצתו' כאן פשוט להו דצשאר דברים המאצדים לא גזרו לאסור שום הצלה דליכא למיחש צו דאי שרית אחי לידי מלכא, ולפירוש תו' הדבר מבואר צגמ' דהיינו דאשמועינן דספרי מינין אין מצילין גם ממקום דלא גזרו עליהם לאסור הצלה, וצ"ל דלא נחזין אלא לאשמועינן לקולא דמה דשרינן לחצר שאינה מעורצת ולמצוי שלא נשתתפו צו צספרים, דשרינן נמי צשאר דברים המאצדים, אבל לא לחומרא דמאי דלא שרינן צדליקה לא שרינן צשאר דברים המאצדים, אח"כ ראיתי דדברי רי"ו מקורם צירושלמי צפירקין סוף ה"ג תני כשם שמצילין מן הדליקה כך מצילין מיד העכו"ם ומיד הנהר ומיד

מעו, וכמבואר בגמרא דאמרין לישדיקן, ובאמת גם בככרות וסל מבואר לקמן ק"כ א' דרשאי ליתן הככרות לתוך הסל ויזיל גם את הסל, [מלבד שיכול להוסיף על ג' סעודות בתוך הסל], ויש לפרש בכאן דהחידוש הוא אע"ג שמזיל למזוי שלא נשתתפו בו, משא"כ בככרות שאינו מזיל אלא למקום שמותר לטלטל, וגם הא דאע"פ שיש בתוכו מעוה אינו אלא צחיק של ספרים ותפילין, ומשום דאם נחייבו לנער המעוה יש לחוש שמא לא יוכל להזיל הספר והתפילין, אבל בסל מלא ככרות ומעוה, יש לו לנער המעוה, עי' מג"א סי' של"ד סק"כ.

גמ' וחק"א מפשיטין את כולו, משמע דכולו ממש, אע"ג דמסתברא דלטעמא שלא יסריח סגי ברובו הניכר, וגם לאידך טעמא דשלא יהיו קדשי שמים מוטלים כנבלה, נמי אם ישאר מיעוט העור ועכ"פ מיעוט קטן לא יהיה צוה בזיון, והרי שיעור הפשט להתחייב עליו מסתברא דהוא כשיעור העור להוצאה לעיל ע"ח צ' כדי לעשות קמיע, וכ"ה ברמז"ס פי"א ה"ה, וא"כ כל מעט שיסאיר חושך חיוב חטאת, ונראה מזה דכל מידי שיש בו למענהו שרי רחמנא כי אורחיה, ולפי זה נראה דגם ציומא דאסתנא אם הפשיטו אינו חייב חטאת גם לרב יוסף, דנהי דמורין ליה שלא להפשיט, אבל מ"מ אם הפשיט פטור, דרחמנא שרי כי אורחיה, וכן לפעמים כח שלשית היא צקוף היום וכבר אין לחוש שיסריח בשעה מועטת, ואפ"ה לא משמע דאסורין להפשיט לרב יוסף, וכן הא דשלא יוציא האימורין קודם הפשטת העור משום נימין, נמי בקל אפשר יהיה להדיח האימורין מן הנימין, ואפ"ה שרינן להפשיט, ומיהו לר"י בנו של ריב"ז אם הפשיט יותר מן החזה י"ל דחייב חטאת דכיון דאחעציד ליה לורך גבוה לא שרינן תו להפשיט. — הא דעדיפא ליה לר"י בנו של ריב"ז טעמא דנימין מטעמייהו דרב יוסף ורבא, הוא משום דנימין ידבקו לאימורין והו"ל לורך גבוה, משא"כ טעמייהו דר"י ורבא דהוא על הצפר הנאכל. — [ועי' עוד מש"כ לקמן קל"ג ב'].

שם אם מזילין תיק הספר עם הספר כו', ר"ל אם התיירו להוציא את התיק למזוי שלא נשתתפו בו, אבל ממה שלא גזרו עליו איסור הנלה ליכא למישמע מידי.

ועו"ק דבגמ' הביאו מימרא דשמואל אמתני' דקתני טעמא משום ציטול צית המדרש ודלא כר"ג, וכל זה מסייע למש"כ הרמב"ן והרשב"א בשם הרמב"י דמודה ר"נ לטעמא דציטול צית המדרש, ויש לפרש דעיקר התקנה היתה משום ציטול צית המדרש, אלא שהוסיפו לאסור גם שלא בזמן צית המדרש כדי לחזק איסור דשטרי הדיוטות, ושפיר שנו מימרא דשמואל אמתני' דאף שעיקר התקנה היתה משום ציטול צית המדרש מ"מ אסרו גם שלא בזמן צית המדרש כר"ג, ולפיכך בקריאת ליצור שלא בזמן צית המדרש לא חששו, והיינו דבנהרדעא פסקי סידרא בכחוצים במנחתא דשבתא, דבדרשא דצית המדרש שרי גם כחוצים וכדשונין בהם, וכל דלא שייך משום ציטול צית המדרש לא גזרו משום שטרי הדיוטות לחוד.

ובעת ראיתי צירושלמי בפירקין ה"א דאיתא התם דתני ר' נחמיה מפני מה אין קורין בכתבי הקדש אלא מן המנחה ולמעלה מפני שטרי הדיוטות כו', הנה משמע דמן המנחה ולמעלה גם ר"נ מחיר, ומשום שטרי הדיוטות אסרו גם שלא בזמן ציהמ"ד עד המנחה, ואף דמשמע דתלמודן פליג וס"ל דלר"נ אסור כל היום, מ"מ איכא למישמע מן הירושלמי דטעמיה דר"נ עיקרו משום ציטול צית המדרש, אלא שהוסיפו לאסור עד המנחה משום שטרי הדיוטות, דמשום שטרי הדיוטות לחוד אין שום מקום לחדש איסור רק עד זמן מנחה.

וברא"ש ר"פ שואל כתב בשם ה"ר יונה דמדר"ג נשמע לרבנן דכיון דאסר ר"נ כחוצים אטו שטרי הדיוטות כש"כ דגזר אגרות של רשות אטו שטרי הדיוטות, וע"כ לא פליגי רבנן עליה אלא בכחוצים ולא באגרות של רשות, ולפמש"כ דלר"נ נמי עיקר הגזירה משום ציטול צית המדרש רק הוסיפו לאסור גם שלא בזמן צית המדרש משום שטרי הדיוטות, לפי זה אין ראיה לאסור אגרות של רשות, דמשום ציטול צית המדרש לא גזרו עליהם, דלא משכי ואינם מרובים, א"כ תו י"ל דמשום שטרי הדיוטות לחוד גם לר"נ לא אשכחן דגזרו.

מתני' מזילין תיק הספר עם הספר כו', היינו גם כשאין הספר צחיק נותנים אותו לתוך התיק כדי להזיל גם את התיק בזמן שאין בתוכו

פירש ז"ל בשוכח וגם דעור ובשר לא חשיבי דדין
בסיס דעלמא, וכעת ראיתי בתו' הרא"ש שכתב
זו"ל הכא נעשה כולו בסיס לדבר האסור פירוש
קודם שנשחט היה בסיס לדבר האסור דכל זהמה
בחייה מוקצה מטלטול ואין לומר כיון שדעתו
להפשיטה למחר הוי כמו שוכח דכיון דהעור
מחוצר לבשר עדיפא הקצאה זו כמו מניח בעלמא
עכ"ל, וגם לפי זה י"ל דמ"מ לא הוי ממש דדין
בסיס לדבר האסור דעלמא, אלא דגרע מבסיס
להיתר ולאסור, ושפיר מדמה לה לתיק ששכח
בתוכו מעות.

ובביאור הגר"א סימן של"ד סט"ז כתב דלא
קיי"ל כחירוצא דמר בר רב אשי אלא
דמפשיט כי אורחיה וכמו שפסק הרמב"ם בפ"א
מק"פ הי"ד ועי"ש בלח"מ, וממילא ע"כ לפרושי
הא דאהדרו ליה רבנן לר"י בנו של ריב"ז מתיק
הספר, היינו כדאמרין מעיקרא דשרי להביא תיק
שיש בו רק מעות ולא מחייבין ליה למשדינהו,
והדברים ז"ע לדחות סוגיא דגמרא דמסקנא
כמב"א, וגם מעיקרא פרכין בפשיטות והיא
גופה מנלן, ואמרין נמי לישדיין, ומה שפסק
הרמב"ם דמפשיטין בשבת כבחול, יש לפרש כמ"ש
תו' דהא דאמרין דשקיל ליה בצרזי היינו דרבנן
הכי קאמרי ליה לר' ישמעאל דבצרזי מיהא ראוי
לך להחיר, אבל רבנן סברי דמפשיט כי אורחיה
כדילפי מלמענהו, וכפשטא דמתני' פסחים ס"ד
א' דכמעשהו בחול כך מעשהו בשבת. — ואי
קשיא מה הוי ס"ל לרב אשי דחירץ דבתרתי פליגי,
י"ל דהוי ס"ל דאע"ג דבתיק הספר אין משום
מוקצה דהו"ל בסיס לדבר המותר, מ"מ ממה
שהתירו לטלטלו למצוי שלא נשתתפו בו, חזין
דשקדו חכמים להציל הספר צהידורו עם התיק,
וה"נ יש להחיר טלטול הפסח בעור, אף דהתם
איכא חד שהוא מוקצה אם כפירוש רש"י או
כהרמב"ן, דגם זה כבודו של הפסח, וגמ' לא
ס"ל כן ולכך דחו לדרא"ל.

לבאי דמסקין דאין מציאין תיק שיש בתוכו
מעות לתת הספר לתוכו ולהציל גם
המעות, א"כ מתני' דקתני מצילין תיק הספר עם
הספר וכו' ואע"פ שיש בתוכן מעות, ע"כ
מיתוקמא כשהספר בתוך התיק עם המעות מערב
שבת, ויש לעי' א"כ מהיכא שמעינן דגם מותר

שם אר"א בתרתי פליגי, יש לעי' היכא רמיזא
פלוגתא דטלטול בדצריהם. — מה דמשמע
ברש"י דאחר שהוציאו האימורין נאסר בטלטול,
ז"ע דהא במתני' קתני שיצאו צפסחיהם להר
הבית ולחיל, וגם לא יתכן שישארו בעזרה בכת
שניה ושלישית, וכן קשה לפירוש הרמב"ן דהבשר
הוא שאסור בטלטול, דא"כ לר' ישמעאל צריכים
להשאר בעזרה, ומיהו לפירוש תו' דצעודם
מחוצרים שרי, ניחא.

תוד"ה פליגי א"נ בתמידים ומוספים דמותר
להפשיטן, ק"ק דאין להם צורך לעור
שלא יתלכלך הבשר, דהא מקריבין אותן מיד, וא"כ
לרבנן נמי לא יהא רשאי לטלטל, ושמא תמידים
ומוספים ל"ד ור"ל שעירי חטאת א"נ כבשי עזרת,
וגם באלו י"ל דכיון דנשארים בעזרה מניחם במקום
משומר וא"ל לעור לכסותם.

קי"ז א' אלא ה"ק ליה אם מציאין תיק שיש
בתוכו מעות מעלמא להציל בו ס"ת
כו', יעויין בתו' ובחדושי הגרע"א ז"ל, ולפ"ר
אפשר לפרש דאיירי בשכח המעות בתיק דלא
נעשה בסיס לדבר האסור, אלא דמ"מ פריך דהו"ל
לנער, וכ"מ מדפריך לישדיין משמע דאי שדי להו
אין כאן שום איסור, וע"כ דלא נעשה צין השמשות
בסיס לדבר האסור, והא דאמרין מעיקרא לגבי
פסח ועורו דהוי בסיס לדבר האסור, אין ר"ל דין
בסיס דעלמא, אלא שאין כאן אלא דבר אסור
ומותר ואחד משמש בסיס לחצירו, [אם הבשר
מותר והעור אסור כפרש"י או שהבשר אסור
והעור מותר כפי' רמב"ן], משא"כ בתיק שהספר
והמעות בתוכו דהו"ל בסיס להיתר ולאסור, והא
דלא חשיב בסיס בפסח ועורו, י"ל משום דמחיים
לאו מוקצה הוא כיון דעומד ומצותו להשחט,
ולאחר שחיטה אין מוקצה לחצי שבת, וגם לא הוי
כ"כ אחד בסיס לחצירו שהרי משמשין כאחד ביחד,
אלא דקרי לה בסיס, אח"כ ראיתי בחדושי הגר"א מ
הלוי ז"ל כעין מש"כ, וכן בחדושים על שם הר"ן
כתב זו"ל והיא גופא מנ"ל אילימא דמדהיכא דאית
ביה כו' אחויי נמי מייתי פי' ודוקא בשוכח המעות
בו דלא ליהוו מאתמול בסיס לדבר האסור וטלטולו
מותר היכא דשדי להו למעות וכיו"צ האי עור
הוא בסיס שלא לדעת וכל חידושו לומר דלא שדי
להו למעות אלא מציאין עם התיק עכ"ל, הנה

בחסרון מחילה, ממילא מוזן דשרי בחסרון שיחוף, דלר"א דחסר מחילה לא יועיל זו שיחוף, וע"כ דשרי בלא נשתתפו, וזוה רבנן נמי מודים, ועי' רמב"ן וצמלחמות.

מתני' מצילין מזון שלש סעודות כו', עי' מש"כ בסוגיין לק' קמ"ג ב'.

שם הראוי לאדם לאדם, ז"ע מה בא לאשמועין הרי פשיטא דאם מציל שלש סעודות לאדם, דהראוי לאדם מציל, ואפשר דבא לומר דמלכד פת יכול להציל נמי בשר ודגים וכל מטעמים הרגילין לאדם בסעודת שבת, וכ"מ במתני' ק"כ א' שמציל עיגול של דבילה, וכן לזהמה נמי מציל הראוי לה מלכד התבן ההכרחי גם כרשינין וכיו"ב.

ובשעה"ג והוצא ד"מ סימן של"ד כתב דיכול להציל שלש סעודות מכל מין שאם הציל בשר לשלש סעודות יכול לחזור ולומר דדגים אני חפץ יותר ולהציל דגים וכן בכל מין ומין, ויתכן לפרש דאינו מחליט איזה מין יאכל עד שמעלה כל המינים, עי' מש"כ סי"ט סק"ג, אבל מין שידוע שלא יאכלנו אינו ראוי להציל, אבל במ"צ סי' של"ד ס"ק י"ב כתב בשם תו"ש דיכול לכתחלה להציל פת הדראה ואח"כ פת נקיה, ומשמע דמציל פת הדראה אף שידוע שלא יאכלנו, ולכאורה הדבר צריך ראייה, דנתי דשרי להציל מזון שלש סעודות אע"פ שיש לו כדי מזונו, ואינו עתיד לאכול מה שהציל, וכמ"ש במג"א שם סק"ד בשם ז"י, וכדמוכח מהא דאומר לאחרים הצילו לכם, אע"ג דסתמא יש להם אוכל צביתם, [וכ"ה בריטצ"א], היינו רק מזון שלש סעודות, אבל כאן שמציל פת הדראה ופת נקיה שביחד הם יותר משלש סעודות מנלן דשרי, ושמא בדליקה לעולם א"א לדעת אם יוכל להציל אח"כ, הלכך כשמציל פת הדראה יש ספק שיאכלנו, כי אולי לא יעלה בידו אח"כ להציל פת נקיה, וכעת ראיתי בתוספתא פי"ד דקמני בתר הא דפת הדראה דאין מערימין בכך ריב"ז אומר מערימין, ואם כי אפשר לדחוק דקאי ארישא דאורחים וכמו שהוא בסוגיין, מ"מ מדקמני לה בתר הא דפת הדראה משמע דקאי גם על זה, ולפי זה הלכה כה"ק דאין מערימין, וז"ע. — נראה דבשדעתו לאכול בשר ודגים יכול להציל שניהם כאחד, ודברי השה"ג בזמן שאין דעתו לאכול אלא אחד מהן.

להביא חיק שאין זו מעות ולתת הספר לתוכו ולהצילן ביחד לחצר שאינה מעורבת, כדחזינן בפשיטא לגמ' דאם שדי למעות שפיר דמי להציל התיק עם הספר, וגם עיקר הראיה מן התיק להפשוט הפסח, היינו ממה שהקילו להציל התיק לכבוד הספר, והיינו כשאין הספר בתוך התיק, דכשהוא בתוך התיק תיפ"ל שאין מוציאין את התיק משום דילמא אדהכי והכי נפלה דליקה, וז"ל דרך בניעור המעות בזמן שהספר בתיק חיישין דאדהכי והכי נפלה דליקה, אבל להוציא הספר מן התיק ולהצילו אין זוה עיכוב וליכא למיחש דנפלה דליקה, ומדשרינן להציל התיק עם הספר, [וגם אפי' יש בתוכו מעות], ש"מ דמותר להציל התיק לכבוד הספר ביחד עמו, וממילא גם מותר להכניס הספר לתוך התיק ולהצילו עמו.

ובירושלמי איתא מתני' בשאינו טפול לו אבל אם היה טפול לו כגופו הוא, משמע דבא לומר דמתני' אשמועין דמותר להביא התיק אל הספר ולהוציאו זו, דאם הספר נמצא בתיק פשיטא שמוציאו בתיקו, ומשמע דמפרש דיש חידוש במשנה גם כשאין בתוכו מעות, וזה יש לפרש כשאין הספר בתיק, והא דואע"פ שיש בתוכו מעות מיתוקמא דוקא כשהיה הכל ביחד מערב שבת וזה חידוש נוסף, ועי' בשנו"א ובמש"כ שם המפרש. שם והא אב"י ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש צפ"ר כו', הקשה הגרע"א ז"ל דגם צדלא בעי לעור הו"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה, ולא דבר שאין מתכוין, שהרי מתכוין להפשיט העור, ואפשר דאם מושך הבשר מן העור דאין זו מלאכה הפשטה שאינו אלא כנוטל בשר לאכילה, ומ"מ לא חשיב כלאחר יד אלא כדבר שאין מתכוין וע"ז אמרינן דגם אם יעשה באופן זה מ"מ הו"ל פ"ר, ועדיין ז"ע, ועי' בריטצ"א הנדמ"ת.

קי"ז ב' ואפי' לר"א דאמר צענין לחיים כו', נראה דלשון המשנה למצוי שאינו מפולש, יש בו משמעות שהתירו גם בחסרון מחילה, דאם החידוש רק שהתירו בלא שיחוף, הו"ל למיתני מצוי שלא נשתתפו זו, א"נ חצר שאינה מעורבת, וס"ל לרב אשי מסבירא דבדליכא שום תיקון ברוח רביעית ליכא למישרי, והלכך נקט דמתני' לרבותא דר"א קמני מצוי שאינו מפולש דהיינו בחסרון מחילה של לחי אחד, וכיון דשרי

ויתכן דמשום כך נקט רש"י זכאן לשון קודם סעודה ולא נקט קודם אכילה, וכ"כ בפמ"ג במשניות סק"א, ומיהו נחות הלשון הוא לשנות, ואין לדייק מזה הלכות, וגם עיקר סעודת שבת ציוס ושפיר ראוי לקרא לה סעודה.

שם רי"א לעולם מזילין מזון שלש סעודות, יש לעי' אם גם לאחר שאכל סעודה שלישית קאמר, ובפשוטו את"ק קאי דלא איירי אלא קודם שאכל סעודה שלישית, שו"ר שכ"כ בחדושים על שם הר"ן.

גמ' אמר רבא מתוך שאדם צהול על ממנו אי שרית ליה אחי לכזוי, יעוי' זר"ן ר"פ מי שהחשיך מש"כ בשם הרמב"ן בטעמא דהתם אמרינן אין אדם מעמיד עצמו על ממנו ואי לא שרית ליה אחי לאיתויי ד"א צרשות הרבים, והכא אמרינן איפכא דאי שרית ליה אחי לידי איסור, משום דהתם הוא צריך לצדד ממנו צידים מפני השבת, משא"כ בדליקה דאיבוד ממנו מחמת הדליקה, אלא שהשבת מעכבו מלהציל, והרבה פעמים שגם בחול הדליקה מאבדת ממנו של אדם, והלכך מעמיד עצמו, ועי' מש"כ בס"י סק"ו, ואע"ג דגם בדליקה אמרו ס"ה ז' דאי לא שרית ליה אחי לכזוי, היינו להתיר הצלה של דבר הראוי לאורחים, ואף מזון שלש סעודות י"ל דמה"ט החירו, אבל ביותר מזה שפיר מעמיד עצמו על ממנו, כיון שנפסד מאליו ע"י מאורע, ועי' זר"ן ס"פ מי שהחשיך שכתב לחלק בין סוגיין למי שהחשיך משום דהכא איכא צהילות מחמת הדליקה, ואם נחיר צאופן מסויים יש לחוש שיעשה גם צאופנים אחרים והלכך ע"כ לאסור הכל, משא"כ צמי שהחשיך דליכא צהילות, ואי שרית ליה צאופן מסויים שפיר עביד צאותו אופן, ואי לא שרית ליה שום הצלה יש לחוש דעביד באיסור, אבל צהילה אי שרית ליה מידי יש לחוש שיעשה גם צאופנים אחרים.

הא דחיישינן לכיזוי הוא גם למאי דקיי"ל כר"ש דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, דמ"מ חמירא משאר דרבנן וגזרינן מחמתה, גם י"ל דאיכא למיחש שיצא מים בכלים דרך רשות הרבים כדחיישינן בחצית, ושמא נמי איכא למיחש שיציל לרשות הרבים.

ולפי מה דאיתא לפנינו בירושלמי דמזילין לרעבתן כדי מזונו, וכמ"ש בצהגר"א, יתכן לפרש דג"ז בכלל הראוי לאדם לאדם, דר"ל כפי מה שראוי לו, וכן לזהמה כל צהמה לפי מה שאוכלת, ובאמת דנראית גירסתנו עיקר דהרשב"א [והמ"מ הציא] הציא גירסת הירושלמי מזילין לחולה ולזקן כבינוני ולרעבתן כבינוני, וקשה למה חילקן בחרתי ולא כללן יחד מזילין לחולה ולזקן ולרעבתן כבינוני, וכלשון המחבר סי' של"ד ס"ה, ומשמע מזה דרעבתן אינו נידון כבינוני, וגם בסברא ראוי להתיר לרעבתן כדי מזונו, [ולפנינו בירושלמי איתא תני מזילין לחולה ולקטן כבינוני ולרעבתן כדי מזונו מערבין לחולה ולקטן כדי מזונו ולרעבתן כבינוני, ויתכן אולי דלפני הרשב"א הושמט בטעות מתיבת ולרעבתן עד ולרעבתן], ואפשר דאם היתה מזדמנת גירסא שלנו לפני הרשב"א והמ"מ שהיו קובעין אותה לעיקר, ואולי גם הגר"א לזה נתכוין במה שהציא גירסא דידן לומר דיש לזה ענין צהילה. — יש להסתפק אם שרינן לרעבתן כדי מזונו אם גם בזמן שיש לו שרינן כדי מזונו.

שם הראוי לזהמה לזהמה, נראה דר"ל כפי מה שראוי לה ליום השבת, ואין כאן ענין שלש סעודות לזהמה, [וכ"ה בריטב"א הנדמ"ח], דאטו לר' חידקא תנערך ד' סעודות, וצב"ל סי' של"ד ס"א הציא בשם תו"ש דכיון דאסור לאדם לאכול עד שיאכיל לזהמתו, הלכך צריך גם לזהמה שלש סעודות, והדברים נ"ע דאטו אדם שאוכל ה' פעמים ציוס חייב להאכיל לזהמתו ג"כ ה' פעמים, ובפשוטו אסור לאדם לאכול קודם שיתן אוכל לזהמתו כפי מזונו הראוי לה, במספר פעמים הראוי לה.

יש להסתפק אם ראוי להציל לזהמתו גם כשיש לו צהילה, כי היכי דרשאי להציל לעצמו אע"פ שיש לו, או דלזהמה לא שרינן אלא כשצריכה, וכן יש להסתפק לפמ"ש"כ הבה"ל ר"ס של"ד דאפשר דרשאי להציל שלש סעודות עבור כל אחד מצ"ב, אם היינו דוקא כשאין לו צהילה, או דגם כשיש לו ראוי להציל, וכמו אחרים דרשאים להציל אע"ג דסתמא יש להם צהיתם.

שם בשחרית מזילין מזון ז' סעודות, נראה דאף אי טעים מידי בצפרא כל שעדיין לא אכל סעודת השבת ודעתו לאכלה מזיל מזון ז' סעודות,

שם אל"ל אצ"י אלל הא דתניא כו', יש לעי' ומאי הוי ס"ל לאצ"י, ושמא משום טירחא ועובדין דחול, א"נ שמא יל"ל לרשות הרבים, ומיהו זה שייך בדליקה דזימנין שמתפשטת לכל הבית, אבל גבי חבית למאי דלא חשש שמא יציא כלי דרך רשות הרבים אמאי הוי ניחא ליה, אלל מחוורתא משום טירחא, ועיין סימן תק"ג במ"ב סק"א דאסור טירחא מיו"ט לחול, וכן ברמ"א סי' תרס"ז, וע"ע סי' ש"ב במ"ב סק"ק י"ג י"ז, וע"ע בסימן שכ"ג ס"ו דאסור לרחוץ כלים מיו"ט למוצאי יו"ט, אלל די"ל דמניעת ההפסד חשיב כצורך היום, אף שלא ישחמש עד למחר. שם התם מאי גזירה איכא כו', נמצא לקמן קמ"ג ב'.

שם ובלבד שלא יציא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויזרק נזדמן לו אורחים כו', הא דלא שרינן להציא כלים נוספים, היינו בזמן שכבר הציל מזון ג' סעודות, דכל זמן שלא הציל עדיין מזון שלש סעודות, יכול להציא כלים נוספים, וכדאיתא בשו"ע סי' של"ה ס"א, [ועי"ש במ"ב סק"ט ובמ"ש להלן], ונזדמן לו אורחים לאחר שכבר הציל הרבה בכלי אחד ויש לו גם כשציל האורחים, אפ"ה כיון שזדמנו עכשיו שפיר חוזר ומציל כשצילם, וכמו שמציל לעצמו מזון שלש סעודות אפילו יש לו במקום אחר, וכדמוכח מהא דאומר לאחרים וכמס"כ לעיל, ה"נ מציל לאורחים אפילו יש לו כשצילם מהחבית הראשונה שהציל, ומיהו אם נזדמנו האורחים בעוד היין מקלח לחבית הראשונה, י"ל דמשקילת שלש סעודות לאחר שזדמנו האורחים כבר חשיב כהציל שלש סעודות לאורחים ושוב אינו מציל כשצילן, וי"ע בזה.

מזהא דקתני דאם נזדמן לו אורחים מציא כלי אחר וקולט כלי אחר ומזרק, מוכח דכל זמן שלא הציל שלש סעודות יכול להציל בכמה כלים ע"י קליטה וזירוף, וכדעת התו"ש, וכ"כ הגרע"א ז"ל על הרמב"ם, וי"ע בזה שפקפק בזה בשם הפמ"ג במ"ב סימן של"ה סק"ט, וכבר השיג בזה מרן זללה"ה בס"ס סק"א, ולכאורה יכול להניח הכלים שיקלטו ויתמלאו כל אחד הרבה כיון שכשהניחם עדיין לא הציל שלש סעודות, [עכ"פ בזמן שאינו אחוז הכלים בידי], ומיהו ל"מ כן דכל שדעתו להציל יותר משלש סעודות לא שרינן אלל בכלי

אחד, וכמס"כ לקמן קמ"ג ב' בד"ה ברייתא, ויש לדקדק בלשון הברייתא דקתני נשצרה לו חבית בראש גגו מציא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יציא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויזרק, והרי עד שלא הציל שלש סעודות שפיר יכול להציא כלי אחר לקלוט ולזרק, ואפשר דכלי שמניח תחתיה באופן שבדאי יתמלא הכלי לכה"פ בשלש סעודות, דדיינין ליה מיד עם הנחתו כאילו כבר הציל שלש סעודות ולא שרינן ליה להציא כלי אחר לקלוט ולזרק, דכיון שמונח תחתיו הרי כל מה שבכלי העליון הוא כאילו שכבר מונח תחתיו, ואע"פ שיש עוד פירוט בחבית, כל שבדאי יכנסו שלש סעודות לכלי שתחתיו, אח"כ ראיתי בספר מרן זללה"ה בסי' ס' סק"א ד"ה הא שצידד כן, עי"ש.

שם ולא יקלוט ואח"כ יזמין אלל יזמין ואח"כ יקלוט, מבואר דהזמנת האורחים היא כדי להחיר ההצלה, אלל דבאמת יתארחו אלל, והיה חפץ לקלוט מיד שלא ילך לאיבוד, על סמך שבאמת יזמין האורחים ויבאו, ואשמועינן דלא שרינן אח"כ יזמינס תחלה, וזה לא מיקרי הערמה כיון דבאמת מה שיציל ישמש לאורחים.

בקלט ואח"כ הזמין אם נאסור את השימוש בזה שקלט כדין עשה מלאכה דרבנן, לכאורה יהיה ראוי להחיר לו לחזור ולקלוט לאחר שהזמין, וא"כ שוב ראוי טפי להחיר לו את השימוש בזה שקלט, ועי' ברמ"א סימן של"ה ס"ג ובמג"א שם בזה, [ומש"פ שם דהיינו הערמה שכתב הרמב"ם כבר תמיהו בזה דאין זה ענין להערמה שהרי לכו"ע אסור לקלוט ואח"כ להזמין].

שם ואין מערימין בכך כו', פרש"י להזמין אורחים שאינם צריכים לאכול ויחירו, להזמין אורחים שלא יבאו או שיבואו ולא יצטרך לתת לפניהם לאכול, נראה דלאו אורחים נינהו וגם הערמה אין כאן, אלל יש לפרש דאורחים הללו צריך לתת לפניהם מה שיציל, אלל שידוע שיוחירו, ואם הם זקן או חולה וישתו כדרך שרגילין, נראה דלא מיקרי הערמה, אע"פ שהוא ראוי להציל עבורם כבינוני, כיון שכך הוא שורת הדין, אלל יש לפרש שהם כבר אכלו ושתו, ולכן יטעמו מעט, וזה מיקרי הערמה, אבל הוא יארח אותם ויתן לפניהם כאילו לא אכלו ושתו.

מוסיף להזיל יותר משלש סעודות פת, והלכך אסור, וזמ"ז בשם תו"ש כתב דרשאי לכתחלה להקדים להזיל פת הדראה ואח"כ פת נקיה, ולעיל במתני' פקפקנו בדבר מן התוספתא.

מה שדימו תו' אפי"ה זיו"ט להזלה, בפשוטו ז"ע דזיו"ט יש לתלות הכל במה שעמיד לעשות, ולנורך יו"ט מותר לאפות ולנורך חול אסור, הלכך אם דעתו לאכול זיו"ט פת הדראה ראוי לאפות אפי"ה יש לו פת נקיה, אבל אם אין דעתו לאכול זיו"ט הרי גם באין לו כלום אינו ראוי לאפות גם לא פת נקיה דהא אופה מזיו"ט לחול.

אח"כ ראיתי בדברי התו' הם כשאפה את הפת נקיה זיו"ט ככל הנריך לאותו יום, דבזה י"ל שאין לו להוסיף ולאפות פת נקיה, אפי"ה ע"מ לאכלה זיו"ט ולהשאיר את הראשונה לחול, שהרי כבר אפה כל זרכו ועכשיו כאופה לחול, וה"נ אינו ראוי לאפות פת הדראה כיון דסו"ס הוא מוסיף לאפות זיו"ט יותר על הכמות שנריך לזיו"ט, אבל כשיש לו פת נקיה מערב זיו"ט אין ראיה לאסור להוסיף זיו"ט נקיה או הדראה על מנת לאכול זיו"ט, ומש"כ תו' דרשאי להקדים לאפות פת הדראה ואח"כ פת נקיה, נראה דהיינו כשיש צ"צ שאוכלים פת הדראה, ואע"פ שבין הכל יש יותר ממה שיאכלו, מ"מ שפיר הוסיף שיוכלו כולם לאכול גם רק נקיה.

ועדיין אין הדברים מיושנים דלעולם זיו"ט ראוי לאפות לנורך יו"ט, וגם כשכבר אפה זיו"ט פת כל זרכו, אם נמלך אח"כ וחפץ בפת בטעם שונה, אפי"ה גרוע מן הראשון שפיר חוזר ואופה, אע"פ שישאר מה שאפה בתחלה, לנורך חול, וכ"כ מרן זללה"ה בסי' קכ"ד לדף מ"ו ב' דד"ה שם תוד"ה רצה וז"ל והרי מותר לבשל קדירה לאכילה אף שיש לו קדירה אחרת לאכילה ומותר לו לשייר הראשון לחול ולבשל אחרת, ואף בשקדירה הראשונה נמי נתבטלה זיו"ט מותר אם בשעה שבישלה היה דעתו לאכלה זיו"ט אלא דחיישינן להערמה כו' עכ"ל, ולפי זה כשחפץ אח"כ בפת הדראה למה לא יהא ראוי לאפותה, והרי ע"כ כשדעתו לאכלה זיו"ט עסקינן, דאל"כ אף באין לו שום פת נמי אסור, וכבר חלקו הרשב"א והרא"ש בזה וסתם כוותיהו בשו"ע סי' תקי"ו ס"ז, [ומש"כ צמ"צ שם ס"ק ל"ח דבאינס רגילים

בפלוגתא דהערמה הרמב"ם צפ"ז מה' יו"ט ה"ח פסק כריצר"י, ומש"כ המ"מ שפסק לקולא בדרכנן, הדברים ז"ע דגם בכל פלוגתא בדרכנן קיי"ל הלכה כרבים, אבל צביאור הגר"א בסימן של"ה ס"ג כתב דטעמו דהרמב"ם משום דבגמ' קל"ט ב' פרכינן בפשיטות מצרייתא דמותר להערים, ומשמע דהכי קיי"ל, ומ"מ בהערמה דהזלה שכל הרמב"ם צפ"צ הט"ז את לשונו וכתב ואם הערים בדבר זה מותר, ולא כתב דמותר להערים, משמע דלא ברירא ליה דכל ההערמות שוות, וקצת מספקא ליה אם גם בזה הלכה כריצר"י לכך נקט לשון דיעבד.

שם רי"א מעלה את הראשון ע"מ לשוחטו ואינו שוחטו ומערים ומעלה את השני כו', בשני שוורים סתם שנפלו לבזר, מותר להעלותם כיון שאינם מוקצה שאם ירצה יכול לשחטם, כ"ה צמ"צ סי' תצ"ח ס"ק נ"ז, ואע"פ שאין דעתו לשחטם, וה"נ היה ראוי להתיר באותו ואת בנו, דאין כאן אלא טירחא דתרוייהו אינם מוקצה דכל חד ראוי לשחיטה, אלא דכיון דיש ציניהם אחד שבדאי לא ישחטנו, הלכך החמירו שלא יחליט איזה שלא ישחוט אלא לאחר שיעלה שניהם, דנמנא דבשעה שמעלה כל אחד מהם הרי הוא צופק דלשחיטה קאי, [עי' מש"כ סי"ט סק"ג], ועי' צמ"צ שם בשם ירושלמי דרשאי שלא לשחוט כלל, ולפי זה הו"מ למימר דאין כאן הערמה דכל זמן שלא החליט לשחוט אחד מהם המסויים, אין אחד מהם מוקצה, ול"ד להערמה דאורחים שיודע שא"צ להם כולי האי ומ"מ מניל, אלא דקושטא קאמר דאיכא נמי משום זעב"ח, וגם דאיכא דא"א צפרנסה גם ר"א מודה. — יש לעי' מהו להעלות שניהם כאחד.

שם ת"ר הזיל פת נקיה אין מניל פת הדראה פת הדראה מניל פת נקיה, בפשוטו מתפרש באדם שיש לו מה לאכול, ומ"מ מותר לו להזיל מזון שלש סעודות, וכדאומר לאחרים שינילו אף שיש להם אוכל צדיקם, וזוהי אמרינן דאם הזיל פת הדראה שלש סעודות יכול לחזור ולהזיל פת נקיה שלש סעודות, דחזינן להו כשני מינים, ולא חשיב כמניל פת יותר משלש סעודות, וכשם שיכול להזיל פת שלש סעודות ובשר שלש סעודות, ה"נ פת נקיה אחר פת הדראה, אבל אם הזיל פת נקיה, אם יוסיף להזיל פת הדראה הרי הוא

שם ומצילין מיום הכפורים לשבת, נראה דאף אם אין מציעין את המטות מיום הכפורים לשבת, דבפיה"מ לעיל קי"ג א' כתב דאין הלכה כר' ישמעאל, מ"מ מצילין מיום הכפורים לשבת, דהנלה זו אין זה מלאכה כלל, שאינו אלא מוליך ממקום למקום, והיינו דאשמועין, וגם לר' ישמעאל אינטריך דהא אסרו זהנלה דברים המותרים משום שמא יכזה, וקמ"ל דמ"מ התירו להציל מיום הכפורים לשבת.

ויש להסתפק אם גם מי שאין לו צורך לסעודת שבת, רשאי להציל מיום הכפורים לשבת, וכמו בכל שבת שגם אחרים רשאים להציל מזון שלם סעודות אע"פ שיש להם אוכל צביתם, או"ד לא שרינן מיום הכפורים לשבת אלא בגלל הצורך, והרי הנידון משבת לשבת הצאה, ודאי אין לפרש אלא מחמת הצורך, וכן הנידון משבת ליום הכפורים לפירוש תו' להאכיל לתינוקות נמי אינו אלא כשאין להם, וז"ע.

שם אצל לא משבת ליום הכפורים, עי' רש"י ותו', ולפי מה שהביאו הראשונים מן הירושלמי דביום הכפורים מצילין מזון סעודה אחת מפני הסכנה, שפיר אינטריך לאשמועין דמ"מ משבת ליום הכפורים לא שרינן, ומיהו הא דמסיק ואז"ל משבת ליו"ט אחי שפיר טפי לפירוש תו' דהנידון ליום הכפורים גופא להאכיל לתינוקות, דממנא יום הכפורים ליו"ט לאו ק"ו הוא.

שם ולא משבת לשבת הצאה, ע"כ ר"ל באופן שיועד שאם לא יציל לא יהא לו לשבת הצאה, דאל"כ פשיטא, ואטו יציל לכל שבתות השנה, ואף שלא יצו כל השבוע, מ"מ משכח"ל ציין כשאינו מצוי וכ"ה בריטב"א, ועי' במג"א שכתב דכשחל יום הכפורים ביום ה' ויודע שלא יוכל להשיג ביום ו' דשפיר מציל מיום הכפורים לשבת, ומש"כ הרמב"ם כשחל יום הכפורים בערב שבת וכתב המ"מ לאפוקי כשחל ביום ה', היינו באופן הרגיל שיוכל ביום ו' להשיג הכל, ואפשר דמהא דאינטריך לאשמועין משבת לשבת הצאה, אפשר לדייק דבהפסק יום יתכן להתיר.

בתוספתא פי"ד תניא נמי מצילין מיו"ט לשבת, ומבואר דגם ציו"ט גזרו שלא להציל משום שמא יכזה, ולא שרי אלא מה דשרי בשבת.

בפת הדראה אלא שעכשיו רוצה להאכילם פת הדראה אסור, אין נראה כן דכל שאופה להאכילם ציו"ט שרי, ומש"כ הרא"ש שרגיל להאכילם פת הדראה, אורחא דמילתא נקט, א"נ דבכה"ג שרי בסתמא אף כשיחבן שהיום יאכלו רק פת נקיה, אצל כשדעתו להאכילם פת הדראה, בכל גווי שרי, וכן הרשב"א והר"ן לא הזכירו שרגילין אלא שאם טוב לו עתה פת הדראה שרי.

ואפשר לפרש דברי התו' בשמש המכין נרבי סעודה מצלי שיועד מה יעדיפו המסובים לאכול, וזה אמרינן דאם אפה פת הדראה בשביל כל המסובים, עדיין יכול לחזור ולאפות פת נקיה בשבילם, אצל אם אפה פת נקיה לכל המסובים, אינו רשאי לאפות פת הדראה משום שמא ירצה אחד המסובים דוקא פת הדראה, וחזינן ליה כמוסיף על הצורך ליו"ט, וכמוסיף לאפות פת נקיה יותר מן הצורך, אצל צידוע שיאכלו פת הדראה שפיר שרי.

ויש לעי' מהא דאמרינן לקמן קל"ט ז' וצמו"ק י"ז ז' בהטלת שכר צמועד דאע"פ שיש לו מן הישן מערים ושותה מן החדש, ורבנן סברי דאין מערימין, ומה הערמה היא זו כיון דשותה מן החדש, והרי גם ציו"ט שרינן לבשל אע"פ שיש לו מעיו"ט וכמשנ"ת, וצמו"ק שם כתבנו לפרש דשותה מן החדש מעט ועושה הרבה והיינו הערמה שמוסיף לעשות לצורך חול, אצל צראשונים לקמן שם לא משמע שזו ההערמה, עי' רמב"ן ורשב"א ור"ן, וכן לשון המחבר בסי' תקל"ג ס"א משמע דכל שיש לו ישן אינו רשאי לעשות חדש גם ע"מ שיאכלנו כולו צמועד עי"ש צמ"ז סק"ז, וצמלאכות חוה"מ שאסורין ציו"ט ומותרין צמועד, מסתבר דרק הצורך מתירן, ואם יש לו מלפני המועד אינו רשאי לעשות צמועד אחרים, שאין זה צורך המועד, ואולי יש בהטלת שכר מלאכות או טורח שאסורים ציו"ט ורק צמועד מותרים, ולכן אינו רשאי לעשות כשיש לו מלפני המועד, וז"ע, שו"ר צרמב"ן ריש מו"ק שכתב כמדומה לי שהוא כמעשה אומן עי"ש, [עי' י"ח ז' דגיגית של שכר יש זה משום שציתת כלים לצ"ש, ועי' מש"כ בצט"ו ס"ק י"ד, וכתו' ע"ז לא ז' דנו בשכר משום צישולי עכו"ם].

משלש סעודות, והיינו מתני' י"ט ב' וגמ' ל"ה ב', אבל כשעשה פת מרובה ולאו דוקא לכבוד שבת, צוה לא התירו לו אלא מזון שלש סעודות ובמקום הפסד, אבל במ"מ פ"ה מה"ש הי"ט כתב בדעת הרמב"ן דלא שרי אלא שלש סעודות גם בקרמו פניה מצעוד יום, [וכ"כ דנקט הרשב"א ל"ה ב'], והוא ז"ל חלק עליו וכתב דבהדציק בהיתר שרי כל מה שהדציק אלא דלא שרי במרדה רק בסכין.

במג"א סי' רנ"ד ס"ק כ"ג כתב דהא דשרי בתנורים שלנו בהדציק בהיתר יותר ממזון שלש סעודות כמ"ש המחבר שם, היינו דוקא אם יאכל מהם בשבת, וי"ע מה בין זה למחמה לל דודאי שרי להציל כל אוכלין, ובמ"כ הביא שהא"ר חולק ואינו תח"י, גם מש"כ במ"כ דהמג"א לא התיר כיון שיכול לאכול מהן, י"ע דאטו בכל הללה דמחמה לל נימא כן, וכעת ראיתי בא"ר שהוכיח מהא דפרכינן מכדי בהיתירא טרח נליל טפי, דמבואר דשרי אף מה שא"ל לשבת, וכאן אינו צהול.

שם דכתיב לחם משנה, וקרא מיותר הוא דהא כתיב בתר הכי שני העומר לאחד.

שם אר"א חזינא ליה לר"כ דנקט תרתי וצנע חדא אמר לקטו כתיב, נראה דר"ל דסגי צהא דנקט תרתי, אבל שפיר יכול נמי לצנע אחרוייהו, ומיהו י"ל דחשש לרעצנותא, ור"ז לא חייש, וכתבו הרשב"ן צ"ל צ"ל רה"ג והא"ו צ"ל צ"ל דאי בעי כמר עבד ואי בעי כמר עבד, [ופירשו כפי' הרשב"א והר"ן והריטב"א דצנע אכולה שירותיה היינו דצנע תרתייהו], ונראה דמה"ט סתם הרמב"ם צ"ל ה"ט וכתב רק דחייב לצנע על שתי ככרות, וצ"ל מה' זכרות ה"ג כתב דצצת יש לו לצנע פרוסה גדולה, ונראה דר"ל דרשאי, דאי מצוה קאמר הו"ל לקבוע צה' שבת, וכלפי שכתב צרישא דצחול אין לצנע פרוסה גדולה, כתב דצצת רשאי והיינו דר"ז דסוגיין, וכפרש"י.

ונראה דרש"י מילין בפירושא דהרשב"א דהו"ל למימר ר"ז צנע אחרוייהו, וגם לא שייך למיפריך דמיחזי כרעצנותא כיון דרחמנא אמר לחם משנה, וע"כ לפרש אכולה שירותיה דגם אם היו יותר משתים נמי צנע לכולהו, וא"כ אינו ענין להא דר"כ דאיידי צלחם משנה, וגם לא שייך כ"כ

שם ת"ר שכת פת בתנור וקידש עליו היום מליין מזון שלש סעודות ואומר לאחרים כו', סתם שכת פת בתנור מתפרש שהיה צריך לרדותו קודם השבת ושכת, אבל נתינתו לתנור הייתה צהיתר, ולא זו בלבד שקדם קודם השבת אלא גם כבר היה ראוי לרדותו קודם השבת, שכבר נגמר כל צרכו, ואם לא ירדנו עכשיו הרי הוא הולך ונשרף, ואשמועינן דמתירין לו להציל שלש סעודות, כלומר שהתירו לו איסור רדייה בשינוי, ויש לפרש דהיינו כשאין לו מה יאכל, דהכא לאו צדליקה איירי ואינו צהול והנידון להתיר איסור רדייה, ואין להתיר איסור אלא לצורך, וכן אחרים שאומר להם להציל ולרדות שלש סעודות היינו נמי כשאין להם מה לאכול.

ומה שקשה על זה מהא דשריין לכתחלה להדציק פת בתנור כדדי שיקרמו פניה מצעוד יום כדתנן י"ט ב', וכן בגמ' ל"ה ב' דבתקיעה שלישיית שוהה כדי להדציק פת בתנור, וכי"ל ירדנה משחשיכה, מחוורתא דמילתא היה לפרש שעם גמר אפיית הפת כבר ימעמו הגחלים, וימתין עד שיטטן בתנור ואז אין איסור ברדיית הפת וירדנו, והרי מלאנו ברמ"א סי' רנ"ד ס"ה דזימנין שנותן הפת סמוך לחשיכה צציל מוצאי שבת, חזינן שלא ישרף בתנור אפי' ישאר למוצאי שבת, כש"כ שאפשר לכיון שלא ישרף צליל שבת עד שהאש תכבה, וגם יכול לפתוח פתחו ויטטן צמהרה.

ולפי זה ראוי לומר שאם הדציק הפת סמוך לחשיכה ולא קרמו פניה מצעוד יום, דאסורה צצילה אפילו רדה אותה עכו"ם מעצמו, כדין השהה תצטיל שלא הגיע למאכל צן דרוסאי, וכמ"ש הכ"מ פ"ג צ"ל הרמ"ן, וצבה"ל סי' רנ"ד ס"ז הביא שכן גם דעת הרי"ו והג"א, [וכן גם יתכן שיתחייב לרדותה מדין איסור שהייה], ואפי' השהה צסוגג, ולפי דברי הראשונים הללו ע"כ לפרש כמש"כ דהא דשרי לכתחלה להדציק פת בתנור כשיקרום מצעוד יום דהיינו כשלא יטטרך לרדות שהתנור כבר יכבה, ואם אירע שהדציק בתנור שלא יכבה ושכת לרדות קודם השבת היינו דינא דסוגיין דהתירו לו לרדות שלש סעודות.

ובמלחמות ריש מכילתין משמע דפת שעושה לכבוד שבת ומדציקה כדדי שיקרמו פניה קודם השבת שרי לרדות בסכין אפי' יותר

דהא ודאי שרי לטלטל אוכלין מחמה ללל, וכמו שהוכיח הא"ר מהא דפריך קי"ז ב' מכדי צהיתרא קא טרח נליל טפי, וה"נ קי"ל בשו"ע סי' של"ד ס"א דצתים הקרוצים ויראים שתגיע להם הדליקה יכולים להליל כל מה שירצו, והדחת קרביו לא שרינן משום דאפשר משתחשך, ומיחוי קרביו אמנם שרינן כדי שלא יסריח, ומיהו אין כל הפעולות שוות עי' ר"פ משילין אם מכסים פירות מפני הדלק בשבת, ועי' א"ר סי' ש"ח ובמ"ב סי' שכ"א ס"ק כ"א, ועי' במג"א סו"ס ת"ק דביו"ט שרי להדיח אף שאין דעתו לאכלו דיו"ט, כיון שיכול לאכלו, ולכאורה גם בשבת חזי לאומצא, ועי' מש"כ שם דל"ד להדחת כלים, וצ"ע בכ"ז. — ועי' מש"כ לעיל קי"ג א'.

שם ומדינה של גיהנם, ק"ק בשלמא חבלו של משיח ומלחמת גוג ומגוג, זמנם קא גריס וגם לנדיקים גמורים שצאוהו שעה, ושפיר אמרינן דזכות מצוה של שלש סעודות תגן עליהם, אבל דינה של גיהנם הרי כל אדם לפי עוונותיו נידון, ואטו מצוה זו תהא שקולה כנגד כל עבירות, ושמא דינה של גיהנם ענין צפ"ע הוא, וכן בקרא דמייתי לא משמע דקאי אגיהנם שכל אדם נידון עליו בשעת פטירתו, שוב הראני בני נחום נ"י בשער הגמול להרמב"ן דמצוה דעל יום הדין הגדול שלאחר תחיית המתים קאמר, ושם הביא ממכילתא בשלח אם תזכו לשמור את השבת תנצלו משלש פורעניות מיומו של גוג ומחבולו של משיח ומיום הדין הגדול, ושם הזכיר שהוא דין גיהנם עי"ש.

תוד"ה במנחה דהא כיון שאוכל הכל שחרית חשיב כסעודה אחת, ר"ל דהא לא יוכל לאכול יותר משיעור סעודה אחת כיון שאוכל הכל בשחרית וההפסק לא יגרום שיוכל לאכול יותר.

קי"ח ב' מימי לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי, עי' פירש"י בערכין ט"ו ב', ולשון שני שפרש"י דחזרתי לאחורי ר"ל שלא חזר ממנה שאמר, הוא נמי כפי' הראשון דר"ל שלא היה צריך להעלים הדבר מן הצעל דבר, דמעולם לא אמר דבר שלא היה אומרו בפני הצע"ד, ומה שהזכיר רש"י כאן שדבריו אמת לאו משום דרבותיה דר"י הוא שלא אמר שקר, אלא ר"ל שהוא אמת שניתן להאמר גם בפני הצע"ד. (פאה ס"א סק"ט).

למימר כיון דכל יומא לא עביד דאטו כל יומא הו קמיה כמה לחמים.

שם ר"ח סבר הני תלתא היום לזר מאורתא, דמשה צפרא אמר להו כן וכמו שפרש"י בחומש, ודומיא דהיום לא תמצאוהו בשדה, ורבנן סברי דמ"מ משמעותא דתלתא היום על כל היום קאי והיינו צהדי דאורתא.

קי"ח א' אלא הא מני ר"ע היא דאמר עשה שבתך חול ואל תצטרך לצריות, במג"א ר"ס רצ"א הביא בשם ס"ח דמי שיש לו מזון ב' סעודות ואם יחלקם לג' סעודות לא יהיה לו לג' סעודות לשצעה מוטב שיאכל ב' סעודות לשצעה, וכתב המ"א וכ"מ בסוגיין דאמר עשה שבתך חול, ור"ל דלא אמרינן ליה לחלק ב' הסעודות לג', ולכאורה הטעם שלא לפגום בחשיבות ב' הסעודות, אבל צ"ע דהא בסוגיין איירינן שיש לו מזון י"ד סעודות ולמה לא יפגום מעט בסעודות החול ויוסיף סעודה לשבת, ואפשר דהא"נ דראוי לו לעשות כן אלא דאם אינו רוצה לעשות כן ורוצה להצטרך לצריות לסעודה שלישית בזה אמרינן ליה עשה שבתך חול ואל תצטרך לצריות, ולפי זה אין מכאן ראיה להס"ח.

שם ת"ר קערות שאכל בהן ערבית כו', נראה דעיקר החידוש הוא דשרי מערבית לשחרית, אבל מערבית לערבית ומשחרית לשחרית פשיטא דשרי.

שם שחרית מדיחין לאכול בהן צהריים כו', למאי דלא קי"ל כר' חידקא, יש לפרש אם חפץ לאכול צהריים, ויש בזה חידוש דאע"ג דסתמא דמילתא אם בא לאכול צהריים אינו אוכל אלא מעט, אפ"ה רשאי להדיח כל הכלים, וכדנתיא בתוספתא סוף פ"ג מדיחין עשרה כוסות שאם ירצה ישתה בחד מהן, והוצא במג"א סי' שכ"ג סק"ח בשם הרוקח, והרא"ש השמיט הא דצהריים, כנראה דנקט דאחיא כר' חידקא, אבל הרי"ף הביאו, וכבר העירו בזה בק"נ ובתפארת שמואל.

במג"א א סימן שכ"א סק"ז כתב דאסור להדיח בשר שחל יום ג' בשבת כדאסרינן להדיח כלים במנחה, וכמו שאסרו הדחת קרביו בפסח, וכמו דאסור להביא יין בשבת למוצאי שבת, [עי' מג"א סי' תרס"ז], וצ"ע דבמקום הפסד שאני

ק"כ א' מתני' מצילין סל מלא ככרות כו' ועיגול של דבילה וחצית של יין כו', זכאן נתפרש שיכול להציל לסעודתו גם ככר וגם דבילה וגם יין, ודכוותה זכר ושאר מטעמים.

שם ואומר לאחרים זואו והצילו לכם כו', סתם דליקה בזמן שהוא יכול להציל, הרי גם כשזכר הציל מזון שלם סעודות ואינו רשאי להציל יותר, מ"מ עדיין אין זה הפקר מעצמו כוונתו של יס, דשפיר יכולים אחרים להציל ולהחזיר לו, וגם זימנין שהאש נכבה, וכן מבואר בפרש"י דהא דאמרינן דמהפקירא קא זכו היינו משום דאמר להם הצילו לכם, [ועי' בר"ן דנקט דכל שאינו רשאי להציל הו"ל כוונתו של יס], ויתכן היה לפרש הצילו לכם שנותן להם רשות לזכות לעצמם ואינו מפקיר לכל, אבל סתמא דמילתא כשאומר לאחרים שאינו מכירם במיוחד, הצילו לכם, הרי הוא מסכים שכולם יצילו לעצמם, והיינו שמפקיר לכל, ואף דהפקר זעי שלשה, הכא שזה הולך לאיצוד, סגי בגילוי דעתא אפילו בפני שנים או אחד.

והנה אם לא היה מפקיר היה אסור לאחרים לזכות בשצילו, כיון שכבר הציל מזון שלם סעודות, דכשם שהוא צעמנו אינו רשאי להציל יותר, כך גם אחרים אינם רשאים להציל בשצילו, אבל לאחר שהפקיר, רשאים האחרים להציל בשצילו כשם שיכולים להציל לעצמם, ואשמועינן מתני' דרשאי לומר לאחרים הצילו לכם אף שידוע שיצילו בשצילו, והיינו דקתני שאומר לאחרים זואו והצילו לכם, כלומר ועי"ז יצילו בשצילו וכדקתני שעושין עמו חשבון.

והנה אם תחלת זכיתן צמה שמצילין יהא לבעה"ב, ראוי שיהיו אסורין לקבל שכן משום דהו"ל שכן שבת, דאע"פ שלא פסקו ביניהם, מ"מ כיון שיש לו זכות לתבוע שכרו כדין יורד, שפיר הו' שכן שבת, [ולשון רש"י דמעיקרא לאו אדעתא דשכר פעולה נחית, וכן שהרי לא התנה, ניתן לפרש ג"כ דהלכך אין כאן חיוב שכר, ושפיר זוכין צמה שמצילין וכמ"ש להלן], ואם תחלת זכיתן יהא לעצמם, אין כאן נושא של שכר שבת, שהרי זכו מן ההפקר בכל מה שהצילו, והרי הם כמוכרים לבעלים, ולכן פ"י המג"א בסי' של"ד ס"ק י"ג דשיעור שכן הם זוכים לעצמם, והמותר הם זוכים לבעה"ב, ולפי זה מתפרש ואם היו פיקחין

תוד"ה עיון כדאמרינן בירושלמי מחזיקנא טיבו לרישא דכי מטא למודים מנפשיה כרע, לבאורה אין מזה ראייה לחוסר כונה, ד"ל דאדרבה מעיונו זכונת התפלה לא היה נזכר חיוב הכריעה בצרכה זו, ולכן מחזיק טיבותא דכרע מגרמיה, מיהו בירושלמי זכונת שם פ"ב ה"ד מייתי לה בהדי עובדות דלא כוונתו, ועי' בשו"ת באר שבע סימן ס"ט.

קי"ט ב' א"ר ואיתימא ריב"ל אפי' יחיד המתפלל צערב שבת ז"ל ויכולו, לפמש"כ הרא"ש מסדרי הקדמונים שלא היו אומרים ויכולו בתפלה, יתכן דאחר התפלה היו נוהגים הצבור לומר ויכולו, ובא ריב"ל לחדש דגם יחיד בתפלתו ז"ל ויכולו, ואפשר דמזה נתקן מנהגו לומר ויכולו בתפלה, [הא דריב"ל אפשר לפרש דיחיד בתפלתו קאמר דז"ל ויכולו, ואפשר לפרש דר"ל דגם המתפלל ביחיד צערב שבת ז"ל ויכולו ויכול לאחר תפלתו וכמו שנהגו הציבור], וכהיום שאנו אומרים ויכולו בתפלה, יש לחשוב האמירה כאמירת ציבור, דכשם דחשיבא תפלת ציבור, ה"נ אמירת הויכולו חשיבא אמירת ציבור, והלכך כשאומר לגמור שמ"ע אחר שאמרו הציבור ויכולו, שפיר יכול לאומרו ביחיד, כי כבר אמרו בציבור, ומיהו צטור סי' רס"ח הביא ש"א לומר ביחיד ובקול רם ויכולו אחר התפלה שזה כעדות להקב"ה על מעשה בראשית, והוא על פי גירסת הרא"ש בפ"י דפסחים סט"ו דגרס בסוגיין כל האומר ויכולו צערב שבת כאילו מעיד על הקב"ה שצרא עולמו בשעה ימים ושבת זיוס השביעי, ונראה דזו מנהג סלסול דלכו"ע אין אמירת ויכולו אחר התפלה אלא משום שבת שחל ציו"ט שאין אומרים אותו בתפלה, ולגירסא דידן לא מנאנו ענין עדות כלל, ומשה"ק המג"א דקיי"ל שאין העדים נריכים להעיד ביחד, נראה דל"ק דמ"מ צעינן שידעו שעדותן תצטרף להחשב כשני עדים, וזה ע"י אמירתם זכאן ביחד, ועי' בספר מרן זללה"ה סימן ל"ח סק"י דאין למהר בתפלה כדי לחזור ולומר ויכולו עם הציבור, ומיהו בשבת שחל ציו"ט יש צוה ענין כדמשמע בגמ' דאמירת ציבור עדיפא מדקאמר אפי' יחיד כו'.

שם כל העונה אמן יהא ש"ר כו', עי' מש"כ בר"ה ט"ז א'.

היו מתירין אלא למפסיד, והא קמן דבן בתירה מתיר אף לאחרים, אף שמקיל לשאינה מעורבת.

שם ולוּבֵשׁ כָּל מָה שִׁיכּוֹל לִלְבוֹשׁ וְעוֹטֵף כָּל מָה שִׁיכּוֹל לַעֲטוֹף רִי"א י"ח כִּלִּים וְחוֹזֵר וְלוֹבֵשׁ וּמוֹצִיא, ר"י לֵית לִיהָ הָא דְחוֹזֵר וְלוֹבֵשׁ וּמוֹצִיא כְּמוֹ שֶׁפֶּרֶש"י, וְזֶה מוֹכַח בְּגַמ' צִבְרִייתָא דְקַתְנֵי לוֹבֵשׁ וּמוֹצִיא וּפּוֹשֵׁט וְחוֹזֵר וְלוֹבֵשׁ וּמוֹצִיא וּפּוֹשֵׁט וְאִפִּי' כָּל הַיּוֹם כּוֹלוֹ דְּבָרֵי ר"מ רִי"א י"ח כִּלִּים, וּמִבּוֹאֵר דִּר' יוֹסִי פְּלִיג אֵהָא דְאֵר"מ דְּחוֹזֵר וְלוֹבֵשׁ וּמוֹצִיא, וְגַם עֵינֵי טַעְמִיָּה דִּי"ח כִּלִּים אֵינּוּ מִשּׁוּם שֶׁאֵין לִלְבוֹשׁ כֹּאחַד יוֹתֵר מִזֶּה, אֲלֵא מִשּׁוּם דְּלֹא שְׂרִינָן יוֹתֵר מִזֶּה, וְכֵן מוֹכַח עוֹד בְּעִירוּבִין ז"ה ב' דְּמוֹכַחִין דְּרִישָׁא דְּמַתְנִי ר"מ הִיא מֵהָא דְקַתְנֵי צִבְרִייתָא דִּר"מ ס"ל דְּחוֹזֵר וְלוֹבֵשׁ וּמוֹצִיא, וּמוֹכַח דְּלִר"י אֵינּוּ חוֹזֵר וְלוֹבֵשׁ וּמוֹצִיא, וְהָא דְשֶׁנָּה הִתְנָה לֵהָא דִּר"י מִקְמֵי הָא דְחוֹזֵר וְלוֹבֵשׁ וּמוֹצִיא, הוּא נִמִּי כִי הֵיכִי דְלֹא נִימָא דִּר"י גַם ס"ל דְּחוֹזֵר וְלוֹבֵשׁ וּמוֹצִיא, וְנִקְטִיָּה לְבַתֵּר הָא דְלוֹבֵשׁ כָּל מָה שִׁיכּוֹל לִלְבוֹשׁ, לְאַשְׁמוּעִינָן דְּגַם לִר"י אֵינּוּ מוֹצִיא הִי"ח כִּלִּים אֲלֵא דֶּרֶךְ לְצִיָּשָׁה.

הָא דְּמִשְׁמַע בְּרַמְז"ס פֶּכ"ג הִכ"ה דְּפֶסֶק דְּלוֹבֵשׁ וְעוֹטֵף כָּל מָה שִׁיכּוֹל, אֲבָל אֵינּוּ חוֹזֵר וְלוֹבֵשׁ וּמוֹצִיא, וְכַמ"ש בְּכ"מ שֶׁ, ז"ע דְּאִי חֲשַׁבִּין לְסַתְּמָא דְּמַתְנִי' כְּרִבִּים דְּפִלְגִי עֲלֵיהָ דִּר"י א"כ בְּתַרְוִיָּהּוּ רִאשִׁי לְמִיפְסֵק כְּסַתְּמָא דְּמַתְנִי', וְאֵם חֲשַׁבִּין לְסַתְּמָא דְּמַתְנִי' כְּדָבָרֵי ר"מ, וְכַדְחוּבִין צִבְרִייתָא וְכַדְמַפְרָשִׁין לֵה לְמַתְנִי' בְּעִירוּבִין שֶׁם כְּדָבָרֵי ר"מ א"כ בְּתַרְוִיָּהּוּ לֵית לָן לְמִיפְסֵק כּוֹתִיבָהּ, וְז"ל דְּכִיּוֹן דְּבָדִין חוֹזֵר וְלוֹבֵשׁ וּמוֹצִיא נִשְׁנָה בְּהִדְאִי צִבְרִייתָא בְּפִלּוּגְתָּא דִּר"מ וְר"י הִלְכָךְ לֹא פֶסֶק כְּר"מ, מִשְׁא"כ בְּדִין לוֹבֵשׁ וְעוֹטֵף כָּל מָה שִׁיכּוֹל דְּנִשְׁנָה בְּמַתְנִי' כְּסַתְּמָא שְׂפִיר פֶּסֶק כְּסַתְּמָא דְּמַתְנִי', וְז"ע.

שֶׁם וְאוֹמֵר לְאַחֲרֵים בּוֹאוּ וְהִצִּילוּ עִמִּי, כִּזְר כְּתִבְ הַגְרַע"א ז"ל דְּפֶשֶׁטָא דְּגַמ' דְּמַפְרָשִׁין דְּלִכְךָ קַתְנֵי הִכָּא עִמִּי מִשּׁוּם דְּקַחְזִי לִיהָ לְכוּלֵי יוֹמָא, מִשְׁא"כ אוֹכְלִין דְּלֹא חוּזִי לִיהָ אֲלֵא שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת, מִתְּפַרֵּשׁ דְּלִכְךָ בְּמִזְוֹן אִפְקוּרֵי קָא מִפְקֵר לְהוּ וְקִאֲמֵר לָכֵם, מִשְׁא"כ בְּצִגְדִּים דְּבִידּוֹ לְחוֹזֵר וְלֵהֲצִיל הִלְכָךְ לֹא מִפְקִיר וְלִכְךָ קַתְנֵי עִמִּי, וְז"ע בְּרַמְז"ס שֶׁם הִכ"ה דְּנִקְטָא דְּגַם הַבְּגָדִים קָא מִפְקֵר לְהוּ, וְעִי' מ"ב ס' שְׁל"ד ס"ק כ"א, וְז"ע.

שְׁמַתְכוּוּנִים לְזִכּוֹת לַעֲמֵן כְּשִׁיעוֹר שְׁכֵרָן, עוֹשִׂין עִמּוֹ חֲשַׁבּוֹן אַחֵר הַשָּׁבָת, אֲבָל אֵם לֹא הִיוּ פִּיקַחִין וְנִתְכוּוֹנוּ לְזִכּוֹת אֵת הַכֹּל לְבַעַה"ב אֵין עוֹשִׂין עִמּוֹ חֲשַׁבּוֹן מִשּׁוּם דְּהוּי שְׁכֵר שָׁבָת.

בִּר"ן בְּשֶׁם הִר"י מִטְרָאנִי ז"ל כְּתִבְ דְּאַחֲרֵים רִשָּׁאִים לְהִצִּיל יוֹתֵר מִשְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת דְּלִיכָא לְמִיחָשׁ דִּאֲתוּ לְכַזְוִי כִּיּוֹן שֶׁהַדְּלִיקָה גּוֹרֵמַת לְהֵם שִׁיכּוֹלוּ לְזִכּוֹת לַעֲמֵן, וְאֵם תְּכַזֵּב יֵהָא הַכֹּל לְבַעַה"ב, וְז"ע דּוּדָאִי לֹא חִיִּשְׁיָנָן דִּאֲתִי לְכַזְוִי בְּמִזְדָּה, אֲלֵא שִׁישְׁכַּח אֵת הַשָּׁבָת מִחֲמַת טִרְדָּתוֹ בְּהִלָּה, וְכַמּוֹ שֶׁפֶּרֶש"י קי"ז ב', וְזֶה שׁוֹה בְּכָל אֲדָם, וְבְרַמְז"ס כְּתִבְ בְּפִשְׁטוֹת דְּגַם אַחֲרֵים אֵין מִצִּילִין אֲלֵא שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת, וְצִירוֹשְׁלָמִי אוֹמֵר לְאַחֲרֵים שְׁכֵן דְּרִכָּן לְהַזְמִין אוֹרְחִים, מִשְׁמַע נִמִּי דְּלֹא שְׂרִי אֲלֵא כְּדִין אוֹרְחִים, וְכֵן סָתֵם בְּשׁו"ע ס' שְׁל"ד ס"ט, וּמִשְׁא"כ בְּמ"ב שֶׁם סָק"כ בְּשֶׁם הִכ"ה דְּמַעֲמָם יְכוּלִים לְהִצִּיל בְּשִׁבְלֵי בַעַה"ב יוֹתֵר מִשְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת, אֵין נִרְאֶה דְּכָל שְׁמִצִּילִין לְבַעַה"ב הֵרִי הֵם כְּשִׁלּוּחֵי וְאִינֵם רִשָּׁאִים לְהִצִּיל כְּלוֹם כִּיּוֹן שְׁכַזֵּר הִצִּיל לַעֲמּוֹ שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת, וְעוֹד דְּלַעוֹלָם כְּשֶׁמִּתִּירִין לְהִצִּיל בְּלֹא הַגְבָּלָה יֵשׁ לְחוֹשׁ דִּאֲתִי לְכַזְוִי דְּטִרְדָּת הַדְּלִיקָה עֲלוּלָה לְהַשְׁכִּיחַ אֵת הַשָּׁבָת.

שֶׁם לְהִיכֵן מִצִּילִין אוֹתָן לְאַחֵר הַמַּעֲוֵרָבָת, וְהִ"ה לְמַזְבִּי הַמַּשׁוּתָף, [שׁו"ר צִרִי' נִי"ב ח"ג שְׁכַתֵּב אֲבָל לֹא לְמַזְבִּי אִפִּי' מַעֲוֵרָב, וְלֹא נִתְפַרֵּשׁ טַעְמּוֹ], וְלִכְאוּרָה לֹא אִינְטֵרִיךְ לְמִיתִי אֲלֵא לְאַפּוֹקִי מִבֶּן בְּתִירָה, דְּמֵהִיכִי חִתִּי קוֹלָא בְּהִלָּה הֵרִי לֹא מִצִּינוּ אֲלֵא שֶׁאֲסִירוּ לְהִצִּיל, וּפְשִׁיטָא דְּלֹא שְׂרִי מֵה דְּשִׂרִי אֲלֵא לְמַקּוֹם שֶׁרִשָּׁאִי לְטַלְטֵל בּוֹ, וְלִדְעַת סָה"ת דְּלִחְזֵר שְׁלוֹ וְכֵן לְצִית הַמַּעֲוֵרָב שְׂרִי לְהִצִּיל הַכֹּל, וְאֵין אִיסוּר הַהִלָּה לְיוֹתֵר מִשְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת אֲלֵא בְּחִזְרָא חֲצִירוֹ הַמַּעֲוֵרָבָת, נִיחָא קִצָּת דְּנִקְטָא לֵה לְרִמּוּזִי דְּכָל הַגִּידוֹן בְּהִלָּה הוּא לְאַחֵר חֲצִירוֹ הַמַּעֲוֵרָבָת, וּמִנְאַחֲתִי בְּצִהֲגֵר"א ס' שְׁל"ד ס"א שְׂרַמּוֹ לִזֶּה.

שֶׁם בֶּן בְּתִירָה אוֹמֵר אֵף לְשִׁאִינָה מַעֲוֵרָבָת, פֶּשֶׁטָא מִשְׁמַע דְּגַם אַחֲרֵים קִאֲמֵר דְּרִשָּׁאִים לְהִצִּיל אֵף לְשִׁאִינָה מַעֲוֵרָבָת, אֲע"ג דְּאֵין לְהֵם הַפֶּסֶד בְּדָבָר, וְז"ע בְּמ"מ פ"ג מֵה' שָׁבָת הִכ"ד שֶׁפֶּרֶשׁ מִשְׁא"כ הַרְמַז"ס שֶׁם שֶׁהִרִי אֵין שֶׁם מִלְּאִכָּה וְלֹא אִיסוּר שְׁלֹא הוֹצִיאוּ אֲלֵא לְמַקּוֹם מַעֲוֵרָב, דִּר"ל שֶׁאֵם הִיָּה בְּזֶה קוֹלָא מִסּוּיָמַת, לֹא

דמשמע שלא פירש כן, לפרש"י והרמב"ן הרי להוציא ולחזור ולהוציא יותר משלש סעודות לכו"ע אסור אפילו באותה חצר, ואם באנו לפרש הא דרז כפשוטו דאידי ואידי צבא לקפל, אצל צבא להציל שרי לכו"ע גם לחצר אחרת, הרי נמצא דכלי המלא כלים עד שלא נעשית הדליקה, וכן קיפל אוכלין ומשקין לתוך כלי אחד אף לאחר הדליקה, שפיר מוציאו גם לחצר אחרת אפי' יש בו מאה סעודות, ולא נאמר דין ג' סעודות אלא לענין להוציא ולחזור ולהוציא אפי' באותה חצר, וכן בקיפל כלים עם אוכלין לתוך כלי אחד משנעשית הדליקה, דאינו רשאי להציל יותר משלש סעודות אפי' בטלטול הכלי האחד לחצר אחרת, אצל באותה חצר שרי, והיינו ההוא תלמידא י"ט ז' דמציל בכמה מאני אלא שמקפלין לתוך כלי אחד ולאותה חצר, ברם קשה כיצד יתכן לפרש מתני' דסל מלא ככרות ועיגול של דבילה וחצית של יין צבא לקפל, התינו ככרות יתכן לומר דבקיפלין בשבת דין צבא לקפל כמש"כ לעיל מלשון הריטב"א, אצל עיגול של דבילה וחצית של יין אפי' אספן בשבת הרי דין צבא להציל כדפשטינן לבעיא דר"ה זריה דר"י, ואף בחצר אחרת דין הוא דלשתרי.

וע"כ נריך לפרש הא דאמר אידי ואידי צבא לקפל, דר"ל דמצי איירי גם צבא לקפל, דגם צבא לקפל שרינן טפי משלש סעודות באותה חצר, ומיהו צבא להציל יתכן לפרש כפי' ה"ר פורת במו' דגם צוה לא שרי אלא באותה חצר, [ועי' בהגהות הגר"מ הלוי ז"ל שנתקשה לפי זה למה נקט התנא סל ועיגול וחצית], וניחא הא דמוקי לה באותה חצר, ויתכן לפרש דצבא להציל שרי גם בחצר אחרת, ומ"מ לא בעי לאוקמי אידי ואידי בחצר אחרת כאן צבא לקפל וכאן צבא להציל, דסתם חצר המעורבת לא מתפרש דוקא בחצר אחרת, ועוד דלפי זה הו"ל למיתני חדא צבא מצילין מזון שלש סעודות בד"א צבא לקפל אצל צבא להציל מצילין אפי' מאה סעודות, ומדפלגינהו בתרתי צבי משמע דסיפא איירי בין באותה חצר בין בחצר אחרת, ורישא בחצר אחרת דוקא, אצל לשון הגמ' כאן באותה חצר קשה, ואפשר דלראצ"ו לית לן למיפשט בעיא דר"ה זריה דר"י מההיא דחצית, דשאני חצית שהיא באותה חצר, ולפי זה אפשר דגם בעיא דר"ה זריה דר"י

גמ' והא תני ליה רישא שלש סעודות ותו לא חר"ה ל"ק כאן צבא להציל כאן צבא לקפל כו', יש לדקדק דהא פשטא דמתני' דבכלי אחד שרי מאה סעודות וצבא כלים לא שרי אלא שלש סעודות, ומאי קושיא, וגם הו"ל לשנויי כאן בכלי אחד כאן צבא כלים, וי"ל דקשיא ליה דלא הו"ל למיתני תרתי צבי, אלא ברישא דמצילין שלש סעודות הו"ל לסיומי בד"א צבא כלים אצל בכלי אחד אפי' מאה סעודות מציל, וע"כ מוכח מזה דלאו בכל גווי שרי מאה סעודות בכלי אחד, והיינו דמשני ר"ה דאם צא לקפל כמה כלים בכלי אחד אינו רשאי להציל אלא שלש סעודות, וכמש"פ הרמב"ן בדעת רש"י, ומשמע בלשון הרמב"ן שאם היו הכלים כולם בכלי אחד עד שלא התחילה הדליקה, שפיר מוציא את הכלי עם הכלים שבתוכו כדין סל מלא ככרות, והיינו דקאמר דצבא להציל מציל את כולן, כלומר כשלא עסק בקיפולן אלא שצא להציל, וק"ק דמשמע דמפרש למתני' דסל מלא ככרות צבא להציל, והא לפי מאי דפשטינן בעיא דר"ה זריה דר"י דצבא להציל דמי, ח"כ ככרות בסל גם צבא לקפל מציל את כולן, כיון שאין הככרות בכלים, ושמה לא קרי צא לקפל אלא כשמקפל כלים ולא כשמקפל אוכלין, ויותר נראה דהא דפשטינן לבעיא דר"ה זריה דר"י דצבא להציל דמי, דהיינו דוקא באוכלין הנריכים לכלי, ודומיא דין דפשטינן מיניה, וכן מתבאר בלשון הריטב"א הגדמ"ת, דצוה כשהכל בכלי אחד דיינינן ליה צבא להציל אע"ג שהוא קיפלן לתוך הכלי, דהשתא הכל כעין גוף אחד, משא"כ ככרות שאין צריכים לכלי לטלטלן, כל שקיפלן לכלי דיינינן להו צבא לקפל, ולא שרינן במתני' סל מלא ככרות אלא כשהיה עם הככרות קודם הדליקה, והיינו דמוקמינן למתני' צבא להציל, ומיהו לפי זה לא דמי כ"כ לעיגול של דבילה וחצית של יין, דהני גם בקיפלין בשבת צבא להציל דמי.

שם ראצ"ו אמר רב אידי ואידי צבא לקפל ול"ק כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת, [אותה חצר פירש מרן זללה"ה בסי' ס' סק"א דהיינו חצר של אותו בית שהדליקה בו שיש בו כמה דיורין ועירבו ביניהם, דהא במתני' חצר המעורבת קתני], וחצר אחרת היינו חצר של בית אחר שפתוחה לחצר זו ועירבו ביניהם, ועי' בחדושי הגר"מ הלוי ז"ל

לחדר צביתו יהא רשאי להציל ללא שום הגבלה, דכיון דלא שריין ליה אלא מזוית לזוית צבית ענמו אית ליה היכירא ולא אחי לכבויה, וסיים מיהו ז"ע, והדברים מחודשים, וצריטצ"א הנדמ"ח פירש דהא דקמיצעיא לן בצירס טליתו וקיפל והניח הוא משום דגם בקיפול איכא למיגזר דאחי לכבויה, הנה פשוט ליה ז"ל דאין חילוק בין חדר לחדר לבין חדר לחצר, עד דגם קיפול שאין בו הצלה אפשר לחוש בו לכבויה, וכש"כ בהצלה מחדר לחדר, ולכן נראה דהחולקים על סה"ת בחצר שא"צ עירוב, חולקים נמי במחדר לחדר שצבית.

שם אמר רבא חסידי אגרא דשבתא שקלי כו', מבואר דבחול כה"ג שפיר ראוי גם לחסידים לבקש שכר, דאע"ג דכתב הרמ"א בחו"מ סימן רנ"ט ס"ז דגם במזיל מזוטו של ים איכא מדת חסידות להחזיר, מ"מ שכר בטלה רשאי ליטול, אלא דהכא דאי צעי אגרא הו"ל שכר שבת, וצעי למיעבד טנדקי לזכות במקצת הדברים שמזיל כנגד שכרו, וזה איכא מדת חסידות לחשבו כשכר שבת ולא ליטול.

שם מ"ש הכא דקתני לכס כו', עי' מש"כ לקמן קמ"ג ב'.

מתני' רשצ"ג אומר פורסין עור של גדי ע"ג שידה תיבה ומגדל שאחו זהן את האור מפני שהוא מחרך, יש לעי' למאי דמבואר בגמ' דשרי נמי ליתן מים, אמאי לא אשמועינן רבותא טפי דגם ליתן מים שרי, וי"ל דמים ע"ג שידה תיבה ומגדל כיון שאין נספגין זהן, אינם מונעים כ"כ את הדליקה כמו עור של גדי, ואכתי קשה ליטמועינן מים ע"ג טלית וכש"כ עור של גדי ע"ג שידה, ושמא מים ע"ג טלית מונעים שהטלית לא ידלק, ואילו עור של גדי סותם את האויר ומכסה את האור, א"נ עור של גדי ס"ד לאסור משום דשערותיו נשרפים, ואם היינו מפרשים דמותר לפרוס העור של הגדי ע"ג המקום שאחו זה האור היה בזה חידוש טפי מצמים, שהוא ממש כמכסה ע"י מניעת האויר, אבל בשו"ע סי' של"ד סכ"ב כתב דמותר לפרוס עור של גדי בצדה האחר, והיינו במקום שטרם הגיעה הדליקה, משמע דבמקום שכבר הגיעה הדליקה אסור.

הא דקתני מפני שהוא מחרך, משמע צפיה"מ דמפרש את התועלת שבפריסתו, ודוחק,

כבא לקפל דמי, ומיתוקמא מתני' בחצית של יין גם כשקיפל ואספה וכן צעיגול של דבלה, והלכך לא שרי אלא באותה חצר, וז"ע. — הקיפול כשלעצמו אינו פעולת הצלה, דהכל במקום שסכנת הדליקה שזה צו, הן מקום הכלים והן המקום שאוספים אותם לשם.

שם מדאמר רבא אטעיה ר"ש לר"ח ודרש ובלבד שלא יביא כלי שהוא מחזיק יותר משלש סעודות ש"מ כבא להציל דמי ושפיר דמי, אם מניח הכלי תחת החצית והיין מנטף לתוכו, נראה דלא דמי לצעיין, דהא כשהניח הכלי עדיין אין בו שלש סעודות, ופעולת המזיל כבר נגמרה ואין מקום לחייבו ליטול הכלי משם כשנתמלא צג' סעודות, אלא יש לפרש שלא יאחזו כלי בידו באויר ויקלוטו מן החצית, וזה אפשר לחשבו כמקפל ומניח ומקפל ומניח, דאחיזתו בכלי כהבאת הכלי, וכן דיוקא דדייקין מהא דקתני ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כו' משמע נמי דבהוא מנא כמה דצעי מזיל גם כשאוחזו בידו וקולט בו או מצרפו.

שם כלי אחר הוא דלא כו', עי' מש"כ לקמן קמ"ג ב'.

דעת ספר התרומה צסימן רמ"ה וצמפתחות שם דבחצר שלו שאין זה דיורין ואין צריכה עירוב מותר להציל אפי' בכמה כלים וצוא"ז ולא נאמרו זה שום הלכות, ובחצר שיש זה דיורין המעורבת וכן לחצר חצירו המעורבת וזה נאמר שיעור שלש סעודות כשמזיל בכמה כלים בין צבת אחת בין צוא"ז, ובכלי אחד צבת אחת שרי אפי' מאה סעודות בין צבא להציל ובין כשקיפלן, ואפי' כמה כלים בכלי אחד, דכל שמוציא בפעם אחת היינו צא להציל, וצא לקפל דר"ה מתפרש רק כשבא להוציא צעני כלים בין צוא"ז בין צבת אחת, ונראה דסה"ת נמי פסק כר"ה כשאר הפוסקים, ומה שהתיר בחצר שא"צ עירוב הוא מסבירא, שאם היה פוסק כראצ"ז הו"ל להתיר באותה חצר גם המעורבת כדקתני מתני' לחצר המעורבת, וע"ז קאמר ראצ"ז דאיידי באותו חצר, שו"ר שכ"כ צביאור הגר"א בסי"א, וצא"ר לא כ"כ, אבל צצ"י משמע כמש"כ, שלא דחה דברי צעה"ת הללו משום דקיי"ל כר"ה, אלא מסבירא דגם בחצר שלו איכא למיחש דאחי לכבויה. — צשה"ג כתב ללדד דמחדר

להתכנסות, אבל שפיר רשאי לפשוט ולא להתכנסות, אע"ג דמינכר דמה שפשטה הוא כדי שלא תתפשט האש, ולפי זה גם צסיפא צס"ת דקחני פושטו וקורא צו היינו דרשאי לקרא צו אילך ואילך אע"ג דעלול לכבות על ידי זה, אבל שפיר רשאי לפשוט ולא לקרא צו, אבל אם צא לעשות פעולות בדומה להתכנסות מצלי להתכנסות אינו רשאי, דלא התירו אלא כלאחר יד והיינו כשמתכסה צו, כדי שלא יראה כמכוין לכבות, וכן נראה צצ"י סי' של"ד, ועי' צמ"צ שם ס"ק נ"ה.

ק"כ ב' ת"ר נר שע"ג טבלא מנער את הטבלא והיא נופלת ואם כבתה כבתה, מה דנקטו תו' דאם יש שמן צנר ע"כ הוא נשפך, לכאורה אין לזה הכרח, שאם השמן אינו מגיע אלא לחצי הנר וכיו"צ, שפיר נשאר כולו ע"י הניעור, דבסתמא אין נהפך הנר ע"י הניעור אלא נשאר עומד על כנו, מיהו ע"כ השמן מתקרצ ומתרחק מן השלהבת ע"י הניעור, שהנר עומד צאלכסון בשעה שנופל מן הטבלא, ולפי מאי דמשמע לפי' תו' צנר שאחורי הדלת דטלטול הנר ע"י הדלת אף שהשמן מתנענע מ"מ אינו פ"ר ממש, דהא צצרייתא קחני דש"ר, אלא דרצ החמיר בדבר, וכ"כ צמ"צ סי' רע"ז ס"ק י"ז דטלטול נר של שמן לא הוי פ"ר, וצנחת אמנם שרי כמ"ס צמג"א שם סק"א, י"ל דה"נ צניעור לאו פ"ר הוא, אבל י"ל דניעור גרע דבהכרח שהשמן עולה ויורד, אבל לפי זה הול"ל ואם הוצערה הוצערה ואם כבתה כבתה, דהא כשם שיש לחוש לכיצוי יש לחוש להצערה, וכמו שהוא צירושלמי שהוצא צרא"ש, ועי' צמהרש"א, ולכן ע"כ צדליכא שמן צנר איירי או צנר של שעה.

שם תנא נר שאחורי הדלת כו', נצבאר צסימן י' סק"א, ועי"ש צסק"צ לענין הלכה צטלטול נר של שמן ושל נפט ע"ג שלחן.

שם תנא נר שאחורי הדלת פותח ונועל כדרכו ואם כבתה כבתה לייט עלה רצ כו', יש לעי' אמאי לא מוקי לה צנר שעה או של שמן וכלה השמן, דומיא דמה שפירשו תו' הא דנר שע"ג טבלא, וי"ל דסתם נר מתפרש צשל שמן וכשיש צה שמן, וצשלמא צמנער את הטבלא ע"כ איהו דחיק ומוקי אנפשיה צדליכא שמן דלא יתכן להתיר צדליכא שמן, ושפיר סתם התנא וסמן דנדע

ופשטא משמע שהוא טעם על ההיתר, וכן צגמ' אמרו אימר דארשצ"ג מפני שהוא מחרך גרם כיצוי מי אמר, ואפשר שאם היה העור נדלק מקצתו היה אסור, ורק מפני שאינו אלא נחרך שרי, ולמה צצידדו צתו' מ"ז צ' דמחינה של שלג אסור לעשות, ניחא דקאמר דמחינת עור הגדי שרי שאינו אלא מחרך.

שם ועושין מחינה בכל הכלים צין מלאין צין ריקנים צצציל שלא תעבור הדליקה, לכאורה משמע שזו משנה קדומה דמודים צה חכמים ור"י, ונחלקו צפירושה דרצנן סצרי דמלאים היינו לרבות גם כ"ח חדשים שמתבקעים, ור"י סצר דדוקא צאינס מתבקעים, ומ"מ יש חידוש דשרינן מלאים דאף שהאור נפגש עם כח המים שרי, ועי' תו' לק' צ' ד"ה גרם, וגם י"ל דלא חיישינן שהמים יתצטלו מחמת הדליקה, כיון שאינו מכוין לכך.

גמ' אר"י א"ר טלית שאחז צה האור מצד אחד נותנין עליה מים מצד אחר, עי' מש"כ צסימן ט"ז סק"ה ו' ו' צאיסור כיצוס צזה.

שם ואם כבתה כבתה, יש לדקדק מאי אחי לאשמועינן צהא דאם כבתה כבתה, הרי נחינת המים הוא כדי שתכבה כשתגיע לצד האחר, ואפשר דזימנין שהמים נספגין צצגד ועוצרים לצד שהדליקה צצר נאחזה צו, ומכצין אותה, וקמ"ל דלא חיישינן להכי כיון שאין מתכוין אלא שלא תגיע הדליקה לצד האחר, ולא פ"ר הוא.

שם מיתצי טלית שאחז צה האור מצד אחד פושטה ומתכסה צה כו', מהא דלא קחני דנותן עליה מים מצד אחר קדייק דאסור, אע"ג דשפיר איצטרריך לאשמועינן דרשאי לפשוט ולהתכנסות צה כדי שאולי תכבה על ידי זה, ונפ"מ כשאין לו מים, מ"מ משמע לגמ' דהיה ראוי להזכיר דרשאי לתת עליה מים, ולמסקנא אחיא הך צרייתא כר' יוסי ואמנם ס"ל דאינו רשאי לתת עליה מים, ואע"ג דלא דמי לכ"ח המתבקעים שהמים נשפכים על האש ומכצין אותה, משא"כ הכא שמונע התפשטות האש על הצגד, מ"מ ס"ל לגמ' דג"ז גרם כיצוי דאסר ר' יוסי, ועי' צתו' מ"ז צ', ולמאי דמסקינן לקמן צ' טעמיה דר"י משום דאי שרית ליה אחי לכצוי.

בפשוטו הא דומתכסה צה היינו דרשאי להתכנסות אע"פ שעל ידי זה עלול

חֲדוּשִׁים שבת ק"כ ב' - קכ"א א' וּבְאוּרִים קִיחַ

לאוקמי בהכי, אצל נר שאחורי הדלת שפיר יש מקום להחיר גם צדאיכא שמן, דמ"מ לאו פ"ר גמור הוא להצעה או לכיזוי בפתיחת ונעילת הדלת, וקושטא הוא דשרי מן הדין לר"ש, דלא אמר רב לאיסמיה להך ברייתא, אלא דכיון דקרוז הדבר להיות פ"ר לכך לייט עלה רב, והלכך ברייתא שפיר מתפרשא צדאיכא שמן.

פירוש תו' זנר שאחורי הדלת דהיינו נר שצדלת ענמה, מסתייע ממה שאמרו צירושלמי סופ"ג דאירי בשוכה, ומבואר דהנידון בטלטול הנר ע"ג הדלת, ומ"מ ממה שלא הזכירו בסוגיין דאירי בשוכה שפיר דקדקו בתו' דס"ל דכה"ג לא הוא בסים, וכ"כ צנה"ל סי' רע"ז.

שם כל דתני כר"ש מילט לייט ליה, לאו דוקא כל דתני כר"ש, אלא גם למאן דמורי הלכה כר"ש ליכא למילט ליה, וכ"ה בפרש"י דלייט על כל המורין כן.

שם א"ל צהא אפי' ר"ש מודה דהא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש צפ"ר כו', נראה דר"ל דגם ר"ש מודה דראוי למילט עלה משום דקרוז הדבר לצא לידי פ"ר, אצל לא בעי למימר דאסור מן הדין גם לר"ש, דא"כ הול"ל דהך ברייתא משצטתא היא.

שם אר"י פותח אדם דלת כנגד המדורה בשבת כו', מדשזיק נר דאירינן ציה ונקט מדורה, משמע דזנר לא הוא קרוז לפ"ר לכיזוי, כמו שהוא כנגד המדורה להצעה, ושרי לפתוח את הדלת כנגד הנר, [לפמש"פ תו' זנר שאחורי הדלת דזנר שצדלת קאמר], אצל המחבר צסי' רע"ז ס"א העתיק לאיסור גם זנר והוא משום דעת המפרשים כן באחורי הדלת, ומ"מ צריך שיהא קרוז לפ"ר לכיזוי עי' צמ"צ שם סק"צ, דלכו"ע לא מצאנו צזה גזירה צרות מצויה אטו רוח שאינה מצויה.

שם א"ה ה"נ כתיב לא תעשה כל מלאכה עשייה הוא דאסור גרמא שרי, לכאורה משמע דאי לאו דכתיב עשייה היה אסור גרמא מן התורה, והדבר תימא דהא גם כלאחר יד מותר מה"ת, כש"כ גרמא, והרי טורח המלאכה הוא שאסרה תורה, וגרמא לאו מלאכה היא, ולאו מלאכה מחשבת, וצשלמא גבי מחיקת השם היה מקום לומר דהתולאה אסורה וגם כשנעשתה צגרמא, דסוף סוף נמחק השם, אצל בשבת דרשאי לעשות כל טעדיקי

מערב שבת שהמלאכות תעשנה בשבת, כדתנן י"ז ב' וכולן צ"ה מתירין עם השמש, מהיכי תיתי לאסור גרמא בשבת, כיון דהגרמא אינה המלאכה האסורה, וצהטלת מוס צקדשים שהתולאה שנואה לפני המקום נמי אינטריק קרא לרצויי גרמא כדתניא צכורות ל"ד א', הא לאו הכי שרי, ונראה דא"נ דלא ס"ד לאסור גרמא בשבת מן התורה, אלא אגב דאייתי קרא דלא תעשון לענין מחיקת השם, קאמר נמי דגבי שבת ג"כ כתיב עשייה, א"נ שמה מיייתי קרא לומר דגם מדרבנן לית לן למיסר גרמא, ור"י לא אסר אלא משום דאדם צהול על ממונו ואי שרית ליה אחי לכזוי, עי' תו' מ"ז ב' ד"ה לימא.

שם אלא ארבר"ש ה"ט דרבנן דקסצרי אסור לעמוד צפני השם ערום, השתא מיתוקמא צלא מיהדק ועיילי ציה מיא ולא הוא חציה, ומיתוקמא צדיו לחה, וקשה דדיו לחה כשנכנס צמים היינו מוחק ממש ולא גרמא, ושמה גם כשצבר אינו מתערב עם המים עדיין חשיב לת, א"נ שמה איכא לאוקמי צאותיות קטנות דהו"ל מיעוט שאינו מקפיד, א"נ צסופר או צבע שאינו מקפיד, אצל גמי כולם מקפידים, וכשאמרו צגמי צלח חדא נקט והיינו למאי דס"ד דמיהדק וחוצץ. — למאי דמוקמינן לה השתא, ניחא הא דסמך התנא נודמנה לו טצילה ש"מ צתר הא דלא יעמוד צמקום הטנופת.

קכ"א א' מתני' נכרי שצא לכבות אין אומרים לו צבה כו', נצבאר צסימן כ"ג ס"ק י"א, [ועי"ש צסק"צ ג'], ועי' צציאור הגר"א יו"ד סי' קנ"ז סק"ד שהוכיח מכאן דאף צמקום הפסד לא שרינן אמירה לעכו"ם אפי' בשבות, דכיזוי מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, ולהמתירים צ"ל דשאני הכא דמתוך שאדם צהול על ממונו חיישינן דאי שרית ליה אחי לכזוי, עי' ר"ן ר"פ צתרא, וצמש"כ צסי' סק"ו.

מה שדקדק הגרע"א ז"ל צתוספותיו למאי דס"ל דאסור לומר אם תצבה לא תפסיד א"כ דיוקא דרישא ע"כ לאו דוקא דהא גם לומר אם תצבה לא תפסיד אסור, ולא דוקא לומר צבה, י"ל דאם צאמר אם תצבה לא תפסיד חייב לשלם לו אם ציבה, עי' שטמ"ק כתובות ע' ב' צשם ריטצ"א,

משום מכבה. — ולמאי ללא קיי"ל כר' יצחק לעיל מ"ג א', י"ל דאשמועינן נמי דכלי ניטל לצורך דבר שאינו ניטל, ולא מיתוקם בצריך למקומו, עי' פרש"י, וכן פרש"י לעיל ק"ז א', וזוהי נחל נמי הא דקתני ועל זואה של קטן, דנמי אשמועינן דניטל לצורך דבר שאינו ניטל, וקתני רישא בצורך גדול למנוע דליקה וקתני סיפא בצורך קטן, אבל לר"י דמיתוקמא בצריך למקומו קשה דא"כ פשיטא, וצריך לומר דגם בצריך למקומו חידוש הוא דשרי לשמש בו לצורך דבר שאינו ניטל, אח"כ ראיתי בתו' לעיל מ"ג א' ד"ה ושני בזה עי"ש, אלא דעל זואה של קטן ליתא לחירוסם שם, ואפשר דזואה של קטן שרי גם לר' יצחק, דחשיב לצורך הקטן ולא לצורך הזואה, עי' מש"כ בחו"צ פסחים ו' א', ומיתוקמא בשא"ז למקומו.

שם ועל עקרב שלא תישך, מדלא נקט שלא יישך, משמע דהנקבות שבהן עלולות טפי להזיק.

שם אר"י מעשה בא לפני ריב"ז בערב ואמר חוששני לו מחטאת, מלשון זה משמע שנשאל ריב"ז לאחר מעשה, ומהא דאמר בירושלמי ד"ח שנים היה בערב ולא נשאל אלא ב' דברים הך דמתני' ואידך דמתני' קמ"ו א', משמע דנשאל קודם מעשה. — מהא דאמר חוששני משמע דמספקא ליה, אע"ג דר"י קאמר לה ומשמע דס"ל דריב"ז נמי הו' סבר דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייבין עליה, ושמא מספקא ליה אם ע"י הקערה חשיב ניזוד דאם היא גדולה אכתי ינטרך לתופסו אח"כ, א"נ שמא לא חשיב בזמני ניזוד כיון שאינו ניזוד אלא שלא יישך, א"נ אין כוננו לזידה דבמזלי שבת יהרגנו, ועי' בסימן כ' ס"ק ט"ו, ובסימן מ"ו סק"ח.

קכ"א ב' מני אילימא ר' יהודה כו' דורסו לפי תומו כו', כל הסוגיא, נתבאר בסימן כ' ס"ק ט"ו.

שם אילימא ר' יהודה הא אמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, א"ה, עי' מש"כ בסימן מ"ו סק"ז אם חייב על זידה.

שם א"ל שלימתינהו לכולהו, לכאורה תיקשי ליה ברייתא דחמשה נהרגין בשבת, דגם זהו איכא למימר שלימתינהו לכולהו, וע"כ לאוקמי ברצין אחריו וכפי' תו'.

ובט"ז יו"ד סי' רכ"א ס"ק ל"ח, א"כ הו"ל ממש כאומר לו כבה ותקבל שכר.

גם משה"ק ז"ל דנימא דנידון לומר כל המכבה אינו מפסיד תליא בפלוגתא דר"י ור"ש דמלאכה שאינה צריכה לגופה ויתיישב דיוקא דרישא וסיפא, אין זו קושיא אלא הוכחה דר"א דאמר דבדליקה החירו לומר כל המכבה אינו מפסיד, דגם אליבא דר' יהודה קאמר לה, וגם לומר כל המניל בכל דרך אינו מפסיד, ובכלל זה מלאכות דאורייתא, וכן הרמב"ם פסק להא דכל המכבה אינו מפסיד בפ"צ ה"ז, אע"ג דפסק כר"י דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה.

גמ' בדליקה החירו לומר כו', עי' בסימן י' סק"ו בדברי הסה"ת לענין שאר איסורי שבת, ובדין טלטול מוקפה במקום הפסד. ועיין בסימן כ"ג ס"ק י"א.

שם לערב שיגר לכל אחד מהן שתי סלעים כו', נראה דמה שקבעו דבר זה בגמ' הוא לומר שהצין שתחלת ביאתם לכבות היה על דעת שיתן להם שכר, ואפשר דמפני זה מיחה בידם, דלהמנוע מלומר כל המכבה אינו מפסיד, י"ל די' ש' זה מדת חסידות, שהרי הצריכו להחיר הדבר ורק בדליקה החירו, והו' ס"ל דכשצאים על דעת ליטול שכר הר"ו דומה לאמירת כל המכבה אינו מפסיד, וחכמים אמרו לו דגם באופן זה לא היה צריך למחות בידם.

שם נכרי לדעתיה דנפשיה עזיד, פרש"י שידוע שלא יפסיד, ונראה דאין ר"ל דוקא שידוע שיקבל שכר, אלא דכיון שבה מעצמו לכבות, ש"מ דניחא ליה צידדותיה של הצעלים, והרי הוא עושה לדעתיה דנפשיה לשמור על ידידותו. — ועי' בסימן כ"ג ס"ק י"א.

מתני' כופין קערה ע"ג הנר בשביל שלא תאחוז בקורה, יש כאן חידוש דאע"ג דמונע קפיצת האש בגובה אפ"ה שרי, ומסתברא דלא שרינן לה אלא משום צורך כדי שלא תאחוז בקורה, הא לא"ה לא שרינן לתת קערה ע"פ הנר, שו"ר בט"ז סו"ס רע"ז שכתב דבכל ענין שרי, ועי"ש במג"א דמשמע שלא תגע הקערה באש, ומסתברא דרשאי ליטול את הקערה או להחליפה, שאם יהא אסור ליטלה משום מצעיר היה ראוי לאסור ליתנה

חֲדוּשִׁים שבת קכ"א ב' - קכ"ב א' ובאורים קיט

שם רוק דורסו לפי תומו, נתבאר בסימן י"ז סק"ד.

תוד"ה כל, נתבאר בסימן כ' ס"ק ט"ו.

קכ"ב א' מחני' נכרי שהדליק את הגר משתמש לאורו ישראל ואם בשביל ישראל אסור, יש לדקדק דבסיפא קמני להשקות בהמתו, והכא לא קמני שהדליק לזרכו, ואפשר לדייק מסיפא דאם בשביל ישראל אסור הא בשביל שניהם שרי, ואילו מסיפא ליכא למישמע מינה, דדיוקי דרישא וסיפא סתרין אהדדי, דמדקמני להשקות בהמתו, משמע דלשניהם אסור ומדקמני ואם בשביל ישראל אסור משמע דבשביל שניהם שרי, אצל הכא דלא קמני דרישא מידי שפיר איכא לדיוקי מסיפא, ואמנם דעת הרשב"א והריטב"א ע"פ הירושלמי, [והריטב"א הביא דה"ג ברוב ספרים], דלנורך שניהם שרי, והיינו כזה יכול וזה יכול, וזנר לאחד נר למאה, והכי משמע מעובדא דשמואל דמדאדהדיניהו לאפיה מעיקרא ש"מ דסבר דלזרכו הדליק, וא"כ גם כשקרא בשטר אכתי י"ל דלשניהם הדליק, עי' ברשב"א, ועי' צבה"ל סי' רע"ו ס"ב כזה באורכו.

ברם לפי זה גם בעשה עכו"ם כבש לירד זו לא הוי צריך למיתני לירד זו, דגם כזה כבש לאחד כבש למאה ויש להתיר בעשה לצורך שניהם, ושמואל לירד זו לא מתפרש בדוקא לצורך עצמו, אלא עיקר מטרת הכבש אשמועינן, א"נ שאני כבש שטרחתו מרובה ובסתמא אינו נעשה ליחיד, הלכך אף בנעשה לשניהם אסור, ולא דמי לנר.

שם ואם בשביל ישראל אסור, עי' לקמן קנ"ג א' ד"ה ואפשר בטעמא דאסור אע"פ שהדליק מעצמו.

שם מילא מיס להשקות בהמתו כו', עי' צמו' מה שדקדק ר"ת צמה דנקט בהמתו, ודיוק זה יותר נאות בצרייתא בגמ' דקמני נכרי שליטת עשבים מאכיל אחריו ישראל כו' מילא מיס להשקות בהמתו כו', דצרישא לא קמני להאכיל לבהמתו ובמים קמני להשקות בהמתו, ומיהו י"ל דצליקט עשבים פשיטא דלבהמתו הוא ולא אינטריק למיתני, ולפי זה שפיר יש לקיים תירוץ דר"י שצמו', ובעיקר פלוגתא ר"ת ור"י יש לעי' אם הכניס עכו"ם לצורך ישראל מיס מרשות הרצים לרשות

היחיד או שהוליא מרשות היחיד לרשות הרצים אם נאסרו לשחותם, דלענין מצוה הצאה בעצירה אמרו בירושלמי פ"ג ה"ג דהוליא מצוה מרשות היחיד לרשות הרצים שפיר יולא צה יד"ת, [דצלבון צתמיה מתפרש התם כמו שפירשו המפרשים], והוצא ברשב"א שם, ובאמת במקום שצקל יכול לשחות במקום שנמצא אין סביר לאסור, דאטו אם קירצ לו העכו"ם המיס ד"א ברשות הרצים האם יאסרו עליו לשחותם, ועי' צמוד"ה משקה כגון שמצאם דרך רשות הרצים דמשמע לאסור, ועי' צשו"ע סי' שכ"ה ס"י, ועי' צצ"ב, ועי' צנתיב חיים בגליון המג"א סי' ת"ה ס"ק י"ד, וצרמב"ן עירובין מ"א צ' ד"ה וזו משמע לאסור, וצ"ע.

שם ואם בשביל ישראל אסור, יש כזה חידוש דאף שהמים כמות שהם ורק שהציאם מרשות היחיד אפ"ה אסורים, ול"ד לנר וכבש שנחתדשו ע"י מעשה העכו"ם.

גמ' ת"ר נכרי שליטת עשבים מאכיל אחריו ישראל כו', פרש"י ואחריו דוקא נקט בכולהו דנכרי לצורך עצמו עבדי, נראה דלפי דכאן צליקט עשבים לא קמני להאכיל לבהמתו, לכך דקדק רש"י לפרש דלבהמתו קאמר והתנא סמך צמש"כ אחריו דמזה מוצן דלנורך עצמו עבדי, אצל אין כונת רש"י דלעולם צריך שהעכו"ם יקדים להשתמש לצורך עצמו, וצ"ע בגליון הגרע"א ו"ל צשו"ע סי' שכ"ה ס"י דמשמע דנקט דכונת רש"י דצריך שיקדים העכו"ם להשתמש, ועי' צצ"ב, וצ"ל שצבר כ"כ.

שם מעמיד אדם בהמתו כו', עי' מש"כ לקמן קנ"א א' צדיני שציתת בהמתו כשעושה מעצמה.

שם אמר אצ"י שלא צפניו הוה, אע"ג דידע הנכרי דר"ג צריך לכבש וישתמש צו מ"מ כיון דנר לאחד נר למאה לא חשיב כעושה לצורך ישראל שלא צפניו, אצל בעשבים אם יודע שהישראל צריך להם וישתמש בהם ודאי אסור אפי' שלא צפניו, וכ"כ צמג"א סי' שכ"ה ס"ק כ"ח, וצבה"ל שם נתקשה דצברי המג"א דהא צכבש ידע הנכרי שר"ג ירד צו, אצל החילוק פשוט כמש"כ דשאני התם דנר לאחד נר למאה, ואין צברי המג"א אלא בעשבים וכיו"ב, צרם צמג"א משמע דאף צכבש קאמר. ולהאמור דאין צברי אצ"י אלא צנר לאחד נר למאה כיון דאיירי כשיודע הנכרי

תוד"ה ואם ול"ד להא דאמר לעיל נכרי שצא לכבות כו' לא אמרינן אדעתא דנפשיה קעביד כו', לכאורה אדעתא דנפשיה היינו דניחא ליה להטיב עם ישראל וכמס"כ לעיל, וזוהי אין לחלק איזה טובה שעושה לישראל, דבתרומתו עבדו ישראל עושה אדעתא דנפשיה, ואפשר דכונתם דלא מהני הא דאדעתא דנפשיה עביד במידי דהישראל נהנה מגוף הדבר שהעכו"ם עשה, אבל באמת אין חילוק זהא דעביד אדעתיה דנפשיה בין זה לזה, אבל י"ל דזמניעת הפסד שהוא במאורע, אין מקום לגזור שיאמר לעכו"ם לעשות אם נחיר כשהעכו"ם עושה בעצמו, וגם אין לחכמים לגזור במקום הפסד, עי' רש"א, משא"כ בדברים שבהם אם נחיר כשהעכו"ם העכו"ם לישראל מעצמו, אחי למימר לו לעשות.

תוד"ה משקה אומר ר"ת כו', עי' בסימן כ"ג סק"ז דין נכרי שהדליק נר בצית שיש שם נר.

ברמב"ן בסוף פירקין הציא תוספתא דקתני אבל גוי שמכירו הר"ז אסור משום שמרגילו ועושה עמו לשבת אחרת וכולן שעשאן ישראל בין אנוסין בין שוגגין בין מזידין בין מוטעין הר"ז אסור, וסיים הרמב"ן רישא דברי הכל והך סיפא לא ידענא מאן קתני לה דמשווה שוגג ומזיד אלא שי"ל אסור לו קתני ור' יהודה היא עכ"ל, ויפה הקשה בני יעקב נ"י דפשטא דתוספתא על יום שבת קאי ושפיר אחי כר' יהודה, דבשבת גם לאחרים אסור.

כל הכלים

קכ"ב ב' מתני' נוטל אדם קורנס כו', עי' סי' י"ז סק"ב.

גמ' ת"ר דלת של שדה כו', כל הסוגיא, נתבאר בס' י"ח סק"ז.

שם קורנס של אגוזין כו', נתבאר בסימן י"ז סק"ב י"ד, ועי"ש בסק"י.

קכ"ג א' מדוכה אם יש בה שום כו', עי' סי' י"ז סק"ק י"ד, ועי' בסימן י"א סק"ג.

דין בסיס במדוכה שיש בה ככר מערב שבת. שם פגה שטמנה כו' תוחצין בכוש כו', עי' בסימן י"א סק"א.

שהישראל ישתמש במעשיו, א"כ למאי דקיי"ל כרצא דאף בפניו שרי בנר לאחד נר למאה, לא הוצרכו הפוסקים להציא דברי אביי, ומ"מ יש לדון במכירו ושלל בפניו ובמידי דשייך להרבות וכשלל היה ידוע שיצא הישראל, דשמא כה"ג שרי דליכא למיחש שמא ירצה בשבילו, ודמי כאין מכירו, וזו דעת הר"ן והמ"מ, והר"ן הזכיר דבגמ' מבואר דשלל בפניו שרי, והיינו עיקר הסברא דבשלל בפניו ליכא למעלותא דמכירו, אבל אין מזה ראיה להחזיר במידי דשייך להרבות, ומ"מ נקטו לקולא, וז"ע במ"מ והרמ"ך ובכ"מ פ"ו ה"ג שנדחקו במה שהרי"ף השמיט דברי אביי, ודקדקו מזה דס"ל להרי"ף דגם שלל בפניו אסור במידי דשייך לרבות, [ורצא פליג לאביי, ואין זה במשמעות ליטנא דרצא אפי' תימא], ורש"ב"א נקט דאביי שרי שלל בפניו גם במידי דשייך לרבות, אבל הדבר ז"ע דבכגון עובדא דר"ג שהנכרי ידע דר"ג צריך להכבש וישתמש בו אין סברא להחזיר במכירו שלל בפניו, במידי דשייך לרבות, ושמא אה"נ דבמידי דידוע אסור, אבל מסתימת ליטנא דאביי שלל בפניו הוה, משמע דבליקט עשזים דברייתא דקתני דבמכירו אסור איירי דוקא בפניו, וזו נראה גם דעת הר"ן והמ"מ והכ"מ, וכ"ה בריטב"א הנדמ"ח דרצא לא פליג לאביי, והיינו דבליקט עשזים שרי שלל בפניו, [ובשלל ידע שהישראל יצא וירצה בזה].

שם רצא אמר אפי' תימא בפניו נר לאחר נר למאה, לכאורה כה"ג דר"ג בפניו יש לחשוב כעושה בשביל שניהם, דודאי היה עושה בשביל ר"ג ג"כ עי' תוד"ה אמר, וא"כ אם בשביל שניהם שרי כמס"כ הרשב"א לא הו"ל למיתני לירד בו, ועי' במתני' מש"כ בזה.

שם והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת כו', מש"פ רש"י דהו"ל כנר לאחד נר למאה כיון דבצ"א מחממין, ז"ל דלעולם היו מחממין כל כמות המים שצדוד, אף אם היו מעט מתרחצים, וז"ע. — ועי' מש"כ לקמן קנ"א א'.

תוד"ה משתמש אבל בכל הני דהכא אינן קלין לעשות כ"כ כו', לאו דוקא, דהדלקת הנר גם היא קלה לעשות, אלא דבזה אהני הא דלאו מידי דאכילה הוא, ועי' בראשונים טעמים אחרים, שו"ר בתו' צינה ג' א' דגם הדלקת הנר אמרינן דאידכורי מידכר.

שם שלח ליה רצד"ר לר"י מחט שניטל חררה או עוקצה מהו כו', נראה דקמיבעיא ליה לפי דתנן לקמן קכ"ד ב' דכל הכלים הניטלים שצריהם ניטלין עמהם והוא שיהיו עושין מעין מלאכה, אי הך שימוש שאפשר במחט שניטל חררה או עוקצה חשיב מעין מלאכה או לא, והשימוש הוא למיתוח וכדחנן בכלים פי"ג מ"ה דאם התקינה למיתוח טמאה, וכן צניטל חררה אכתי ראויה היא לאגור זה שיערה ולהעמיד קשוריה, וכן לחלק שיערה כדאמר ס' א', ואפשר דאף צניטל עוקצה נמי ראויה לאגור ולחלק שיערה, ומקום הספק בזה אפשר משום דאין דעת צנ"א על שימוש זה כלל וסתמא זורקה לבין גרוטאות, ולא דמי לשצרי כלים הראויים לשמש לכיסוי, א"נ אף דרבנן לא צעו מעין מלאכתו, מ"מ צעו מעין דמלאכה קמייתא, וכיסוי הוא מעין מלאכה קמייתא של כלי קיבול, אלא שזה מלמטה וזה מלמעלה, אבל כל השימושים צניטל חררה ועוקצה אינם מעין מעשה מחט כלל.

ולפי זה צריך לפרש דהא דאר"י תניתוה מחט של יד ליטול זה את הקוץ וכי מה איכפת ליה לקוץ צין נקובה לבין שאינה נקובה, דאין הכונה דממתיני' יש ראיה לדין זה, דהא ממתיני' דין כלי שמלאכתו לאיסור דשרי לצורך גופו אשמועינן, ואין מזה שום ראיה לנידון ניטל חררה אם עדיין תורת כלי עליה, אלא רב יוסף מסביר אהדר ליה דשרי לטלטלה דאכתי ראויה ליטול זה את הקוץ, והזכיר את המשנה שנשנה זה שימוש זה של המחט, ונראה דגם צניטל עוקצה שרי רב יוסף, דהא רבא נסתפק צנייהם ולא הצדיל צנייהם, ואם איתא דרב יוסף אחי לאיפלוגי צנייהו היה ראוי לפרש, אלא רב יוסף השיב דגם שימוש רחוק כמו נטילת הקוץ חשיב מעין מלאכה, וה"ה או כש"כ שימוש דמיתוח ואוגרת ומחלקת וכיו"ב, וממילא ה"ה צניטל עוקצה.

שם אמר רבא מאן דקמותיב שפיר קמותיב מדלענין טומאה לאו מנא הוא לענין שבת נמי לאו מנא הוא, מש"פ תו' דר"ל מדלענין טומאה לאו מנא הוא אף במחשבה, קשה דהא מדקאמר מאן דקמותיב שפיר קמותיב משמע שיש הוכחה מן המשנה לכך, ואם הנידון אי מהני מחשבה היכי מוכח ממתיני' דלא מהני מחשבה, והא אדרבה משמע דקמתי סיפא ואם התקינה

למיתוח טמאה ומתפרש שפיר שהתקינה במחשבה וכדנקטו תו' זכאים צ"ד א', ואף למש"כ תו' חולין נ"ה א' דהאי והתקינה היינו במעשה, מ"מ הכרח אין לזה, וא"כ מאי קמותיב שפיר, ולו"ד ז"ל היה אפשר לפרש דמחט שניטל חררה עדיין ראויה היא, דהא מחט שאינה נקובה שעשאה לחלק זה שיערה או לאגור או להעמיד קשוריה חשיבא כלי אף שאין לה טעם של זהב צראשה, עי' ס' א', ורק כשאינה אלא משמשי כלים לפי' תו' שם אמרינן דטהורה, וא"כ כשניטל חררה ראוי שתהא כלי כדין מחט שאינה נקובה, ואפשר גם דחשיבא עושה מעין מלאכה דאפשר לנקב זה ולהעביר את החוט ביד, וע"כ הא דטהורה משום שאדם זורקה לבין גרוטאות, וא"כ אף לענין שבת דין הוא שלא תהא ניטלת מהאי טעמא.

מש"כ תו' דכל דלענין טומאה לאו מנא הוא אפילו ע"י ייחוד אסור לטלטלו לרבא, נראה דלאו כלל הוא ואינו אלא במידי דנשבר ואינו עושה מעין מלאכתו, אבל בעושה מעין מלאכתו אף דלאו מנא הוא אפי' ע"י ייחוד מ"מ מטלטלין, דהא אמרינן לקמן קכ"ה א' דקרומיות של מחללת מותר לטלטלם בשבת ואמר רבא בר המדורי אסברא לי מחללת גופא למאי חזיא לכסויי ציה עפרא הני נמי חזיין לכסויי צהו טינופת, ואע"ג דגם מחשבה לא מהני להני קרומיות לענין טומאה, [ועי' בספר מרן זללה"ה סימן מ"ג ס"ק י"ג שהקשה מזה].

ובזה ניחא משה"ק תו' שם אמאי נקט מחללת גופא למאי חזיא, והא לא צענין אלא מעין מלאכה ולא מעין מלאכתו, וכתבו דלרווחא דמילתא קאמר, והיינו להחיר אף לר"י דבעי מעין מלאכתו קכ"ד ב', אבל למש"כ נראה דלא סגי בעושין מעין מלאכה אלא בהני שראויין לקבל טומאה ע"י ייחוד, דבזה אמרינן דלענין שבת כאילו עדיין תורת כלי עליהן, אבל הני שגם ע"י ייחוד אינן ראויים לקבל טומאה, לית לן להחיר לטלטלן אלא בעושין מעין מלאכתו, דלזה חשיבי כמוכניס, [ועי' ברש"א שם].

מש"כ הר"ן דדוקא לענין כלי שנשבר מדמה רבא טומאה ושבת אבל לא בכלי מעיקרא, נראה דר"ל דודאי פשוטי כלי עץ ניטלין בשבת אע"פ שאינן מקבלין טומאה, והיינו קנה של זיתים שהביא ז"ל, וכן משמשי כלים כגון צירית לפירוש תו' ס'

לשימוש לשערה, כזה שפיר אינו טורח לנקבה, כיון שצריך לה בקציעות לשימוש שאין לו צורך בניקובה].

ובחידושי הריטב"א (והוא מהר"ן) הקשה בזה בגולמי דאכתי נימא מדלענין טומאה לאו כלי הוא לענין שבת נמי לאו כלי הוא, ותירץ דהה"נ דמשנטלו בשבת חשיב כלי גם לענין טומאה, דנטילתו לשימוש משוי ליה מנא, ורק קודם שנטלו אמרינן דלאו כלי הוא לענין טומאה, ולפי זה גם בשבת אסור ליטלו אלא לצורך גופו דבזה נעשה כלי עם נטילתו אבל לא לצורך מקומו, ומאד הדברים דחוקים דאטו כל המטלטל צרורות לצורך גופו משוי להו מנא, וה"נ מה צד שנטל את המחט לאיזה שימוש, האם בגלל זה תצא מכלל גולמי, הרי לא נמלך שלא לנוקבה, ובגמ' אמרו זימנין דמימלך ולא אמרו דנטילתו היינו מימלך, וגם בזה נקטו בפשיטות דנטילתו לאו מימלך היא, ועוד דברייתא קתני סתמא דמותר לנטלנה, והיכי ניקום ונימא דלצורך מקומה אסור, ועוד דמותר לנטלנה היינו כל אדם אף מי שאינו צעלים, ואילו למיחת עליה שם כלי צריך מחשבת צעלים, ועיקר קושייתו כבר נתיישרה בזה שפירשנו דשפיר חשיבא מוכן לכל תשישי היתר כמו לאחר נקיבתה.

תוד"ה האי אי במניח מ"ט כו', עי' בסימן י"א סק"א.

קכ"ג ב' מחני' בין כך ובין כך ניטל בשבת, עי' בסימן י"ב סק"ב ג' י"ד.

מתני' כל הכלים ניטלין כו', עי' בסימן י"ב סק"ב ב' י"ד.

גמ' בראשונה היו אומרים כו', כל הסוגיא, נחצאר בס' י"ב סק"ד ה' ו' י"ד.

שם קנין ומקלות כו', עי' מש"כ בסימן י"ב סק"ז ח'.

רש"י ד"ה אפיקטוזין ולא לרפואה כו', עי' מש"כ לקמן קמ"ז א'.

תוד"ה איחיציה, עי' בסימן י"ב סק"ק י"ד.

קכ"ד א' קנים טעמא מאי משום איעפוש, עי' בסימן י"ב סק"ז ו'.

שם בחצר שאינה מעורבת עסקין כו', עי' בסימן ג' סק"ק י"ג, ועי"ש עוד אם יש ללמוד מכאן

א' אף שהיא טהורה מ"מ ניטלת בשבת, ואין הנידון להשוות טומאה ושבת אלא לענין שצירה המטהרת מטומאה אם גם אסרת לטלטל בשבת, וי"ע במהרש"א בסוגיין.

שם תרגמא אביי אליבא דרבא בגולמי עסקין כו', נראה דגם אביי אליבא דנפשיה מוקים לה בגולמי, דאע"ג דאפשר לאוקמי לדידיה נמי בניטל חררה, מ"מ סתם לשון אינה נקובה לא מתפרש אינטל חררה, והיינו דלעיל נ"ב ב' פריקין בסתמא מהך ברייתא דמוכחא דאף בשלימה איכא חילוק לענין טומאה בין נקובה לאינה נקובה, ומיושב משה"ק תו' שם, ואע"ג דגם ניטל חררה שרי לנטלנה בשבת לאביי, מ"מ אינטריק לאשמועינן בגולמי, דס"ד דשאני ניטל חררה שכבר היה עליה תורת כלי משא"כ בגולמי.

גולמי כלי מתכת דפליגי בזה ר"ג וחכמים צפי"ב דכלים מ"ו וקיי"ל כחכמים דטהורין וכדתנן חולין כ"ה א', מ"מ לענין שבת כבר תורת כלי עליהן, דהא כלי עץ כה"ג טמאים, כדתנן התם, ורק בכלי מתכת שעשויים לכבוד או שדמיהם יקרים רגילים להקפיד לגמור, וכיון שכן לענין שבת שפיר חשיבי כבר כמוכנים לתשישי האדם, ולא כאבנים וצרורות, ורק לענין טומאה דבעינן כלי מעשה, אמרינן דעדיין לאו כלי מעשה ניהו, והרי הדברים ק"ו מהא דסוגיין בגולמי מחט דעדיין לא נקבה, דבזה נראה דאף לר"ג לא חשיבא כלי לענין טומאה, כיון דעדיין אינה ראויה לשימושה, מ"מ אמרינן דלענין שבת תורת כלי עליה ליטול זה את הקוץ, דזימנין דמימלך ואינו נוקבה, ור"ל דכיון דיש זה שימוש כלי גם בלא נקובה, דיש מחט שאינה נקובה המשמשת לאגור או לחלק שערה כדאמר ס' א', הלכך שפיר יש תורת כלי עליה לענין שבת אף קודם שניקבה, שהרי כבר הכינה לתשישי כלי, וכש"כ גולמי כלי מתכת שכבר נגמרה כל צורתן ואינם חסרים אלא שפשוף או כרכור דודאי חשיבי כלי לענין שבת, ל"ש כלי שמלאכתו להיתר ל"ש כלי שמלאכתו לאיסור, [רש"י פירש בזימנין דמימלך דמיחדה ליטול את הקוץ, וזה נ"ע שהרי נטילת קוץ אינו אלא מאורע, ונקובה ושאניה נקובה שוין לצורך זה, וא"כ למה זה ימנע מלנקוב את המחט שתהא ראויה גם למעשה מחט וגם לנטילת הקוץ, אבל לפמש"פ דמימלך ומיחדה

חֲדוּשִׁים שבת קכ"ד א' - קכ"ה א' וּבְאוּרִים קבא

נשצרה, וא"כ שפיר היה ניכר שהוא מכלי, אח"כ ראינו שכבר דן בזה צצה"ל סי' ש"ח ס"ז עי"ש.

קכ"ה א' ההוא לאידך גיסא דסד"א כיון דתצריה צארעא כו', יש לעי' א"כ טמאים יהיו לכם מ"מ, ל"ל הא כש"כ הוא ממחוצר, ועו"ק דמהיכי תיתי נמעט תנור תלוש, דלמה יגרע מכל כלי חרס, הרי נעשה לקבלה ומקבל, ואין לנו לפרש אלא דרבותא אשמועינן קרא דיותץ דאף מחוצר לקרקע טמא, ומ"ט דר"י, ואפשר דאי לאו טמאים יהיו לכם הו' אמרינן דתנור מחוצר שעשאו תלוש כבר קיים ביה נתינה, וכמ"ק לשון רש"י שכתב וכי אינו קרוב לארץ אין לך תנור נתון מזה כו', ולפי זה יחא שפיר דנמצא כאילו מפרש בקרא דלאחר שנחלש טהור, והיינו דאיצטריך טמאים יהיו לכם למימר דאף תלוש טמא, ונתינה דהכא לא סגי לעשותו תלוש אלא צריך לנתנו לחלקים, אבל אחתי קשה לפי זה מנליה לר' יהודה דהיסק ראשון לא מהני בתלוש, כיון דנתינה דקרא ע"כ לא סגי בעשייתו תלוש, אלא בנתינה גמורה, וא"כ תו שפיר י"ל דאף בתלוש חשיב כלי.

ולכך נראה דבאמת נתינה לא סגי בעשייתו תלוש, דנתינה לחלקים קטנים משמע וכדכתיב ונתן את הבית את אבניו וגו' ודומיא דשצירה הוא וכדכתיב את מוצחותיהם תתנו ומצחותיהם תשברו וגו', ואף בלא קרא דטמאים יהיו לכם ידעין כן, אלא דמדכתיב תנור וכירים יותץ שמעינן דסתם תנור וכירים מחוצרין לקרקע נינהו, ומזה ידעין דתנור שלא נתחבר לקרקע ככלי שלא נגמרה מלאכתו דמי, דגלי קרא דתנור ראוי להיותו מחוצר, וזה אמת לכו"ע דתנור תלוש הוא גריעותא בפעולת התנור, אלא דחכמים ס"ל דטמאים יהיו לכם מרבי דאף תלוש טמא אף שאינו על מתכונתו, וממילא יותץ אשמועינן דאף מחוצר לקרקע טמא, דאף שהוא עיקר התנור, מ"מ ס"ד דכקרקע דמי, ור' יהודה סבר דבאמת תנור תלוש ככלי שלא נגמרה מלאכתו, ורק כשכבר היה תנור במחוצר ואח"כ נתלש זה מרבינן מטמאים יהיו לכם דעדיין שם תנור עליו, אבל תנור שלא נתחבר מעולם לאו כלי הוא, וכדאמרינן דאף לענין שבת לאו מנא הוא, וגרע אפי' מכלי אבנים וכלי אדמה.

לפתח שצין רשות היחיד לרשות הרבים, ומה דין תוך הפתח לענין כלים ששבתו בחצר.

שם ר"י סבר תוך הפתח כלפנים דמי וקמטלטל מנא דבתים בחצר, פרש"י לכך שומטה דטלטול מן הצד הוא, וצ"ע מה ראו חכמים להחיר כאן טלטול מן הצד מרשות לרשות, ובשלמא לר"א דהנידון משום מוקצה, שפיר יש קולא במן הצד, כיון ששורש האיסור הוא הטלטול, ומן הצד לאו טלטול גמור הוא, אבל לר"י דהאיסור הוא מנא דבתים בחצר, מה מקום להחיר בשינוי, אטו שרינן מכרמלית לרשות הרבים או לרשות היחיד בשינוי, וגם מה הצורך הגדול שצדבר שנגללו הקילו, וצ"ע.

שם מאי לצורך כו', כל הסוגיא, נתבאר בסימן י"ב ס"ק י"א י"ד, ועי"ש בסק"ה.

שם לצורך גופו ולצורך מקומו אין מחמה לל לא, א"ה, עיין מש"כ בסימן י' סק"ג דלכאורה דבר שצריך ליטלו מחמת מיאוסו לא גרע מצריך למקומו, דמה לי אם צריך למקומו להשתמש בו, או צריך למקומו שיהא פנוי, ונעי' במאירי שבת קנ"ד שאין צורך מקומו אלא בשצריך למקומו לישב בו עי"ש, ואפשר דחיי החמור כיון שאין בהם צורך כלל בשבת הלכך לא חשיב כצורך מקומו אלא כצורך חול, ועי"ש ברש"א, וצ"ע, עי"ש.

שם והא דתנן אין סומכין כו', עי' בסימן י"ב ס"ק י"א.

קכ"ד ב' אין מוציאין את הקטן כו', בדברי הרמב"ן צענין מתוך, עי' מש"כ בצצה"ל י"ב א' בסוגיא דמתוך סק"ג י"ד.

שם וטלטול גופיה לאו משום הוצאה היא, עי' בסימן י"ב ס"ק י"א.

שם מר שלא יגנב כו', כל הענין, עי' בסימן י"ב סק"ה.

שם שקל חספא וקא מכפר ליה כו', לכאורה מוכח מכאן כגירסת הראב"ד פי"ח מהלכות כלים ה"ז דסתם חרסים טמאים דמחזקינן שצאו מכלים, דאל"כ מאן לימא לן שהיה מכלי, והרי רק בכלים שנשברו אמרינן דניטלין, ומיהו בלא"ה יש לשאול דשמא זרקום בעליהם ואם זרקה באשפה אסור כדמניא בסמוך, וע"כ צ"ל דהיה מינכר שכאן

ר' אחא ור"ש מתיר, דר"ש לית ליה מוקצה, ובתר הכי איתא תנא כמה שיעור תבואה לצורה לתך והיינו מה נקרא אורז דלמאן דאית ליה מוקצה אין מתחילין להסתפק ממנו בשבת, לתך, והיינו ט"ו סאין, [ואפשר דה"ק איזא שיעור תבואה לצורה דבסתמא חשיבא כאורז, וכ"מ בלשון רש"י, ולפי זה יתכן דבמוקצה צהדיא לאורז דגם פחות מלתך יהא צו דין אורז, ועי' רמב"ם פכ"ו מהלכות שבת הי"ד שכתב ואפי' אורז של תבואה או תבואה לצורה כו'], והדבר מובן דהיינו נמי שיעור אורז דאסור להתחיל לפנותו אף לר"ש לדבר הרשות, והיינו תבואה ותבן דמתני', והיינו אכל לא את האורז דמתני' לרב חסדא דמוקי לה כר' יהודה, והרי"ף העתיק להך ברייתא, והיינו משום דנפ"מ נמי לדידן לענין לפנות לדבר הרשות, ובצעה"מ והרא"ש הניחו בתימא למה הציאן הרי"ף, ולמש"כ ניחא, ובבר הזכיר כן הצי"ו בסימן של"ג, [אלא דמש"כ שם דלר' אחא הוי דין אורז אף בפחות מזה, לא נתפרש, דאדרבה עיקר ברייתא דשיעור תבואה לצורה קאי אהא דאסר ר' אחא, גם עיקר הדבר דפירש פלוגתא דר"א ור"ש לענין לפנות לדבר הרשות קשה, כמשה"ק הט"ו שם, דודאי פלוגתא דענין מוקצה, וגם ע"ז לא הקשה הרא"ש למה הציאה, דשפיר הציאה למימר דהלכתא כר"ש, ורק על ברייתא דכמה שיעור תבואה לצורה הוא דקשיא ליה, וכ"מ במלחמות, ואולי יש שם ט"ס], וגמאלא דשיעור אורז היינו ט"ו סאין, ולפז"ר לא מנאמי ברמב"ם שהציא שיעור זה, ולא נתפרש למה.

ברם אף שהדברים נראין דלא נאמרה מתני' דמפנין אלא על אורז ובלשון הרמב"ם, ושיעור אורז היינו ברייתא דשיעור תבואה לצורה לתך, [אם בסתם אם גם במכין לאורז עי' לעיל], אכל ממה שהרמב"ן והרא"ש והר"ן לא פירשו טעמיה דהרי"ף צמה שהציא הך ברייתא דשיעור תבואה לצורה לתך, דנפ"מ לדינא דמתני', והרמב"ן והר"ן נדחקו לפרש דהיינו שיעור דמותר לפנות בפירות שאין בקופות, ומפרשי דלגירסא דקתני בצרייתא מותר לטלטלה מתפרש לפנותה מפני האורחים, ועל זה קאמר כמה שיעור תבואה לצורה לענין פינוי, משמע דלא ס"ל דמתני' דמפנין לא נאמרה אלא על אורז, גם השמטת

תוד"ה מחללת לרווחא דמילתא מפרש כו', עיין מש"כ בזה לעיל קכ"ג א'.

קכ"ה ב' לא שנו אלא בשוכה כו', עי' בסימן י"א סק"א ב'.

שם הכל מודים שאין עושין אהל עראי כו', וברש"י, עי' סי' י"ט סק"ה.

מפנין

קכ"ו ב' מתני' מפנין אפי' ד' וה' קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחים ומפני ציטול ציהמ"ד אכל לא את האורז, ומפרש רב חסדא דלא את האורז היינו שלא יתחיל באורז תחלה ומשום מוקצה, ומשמע דמתני' באורז דחשיב מוקצה לר' יהודה ואיירי שהתחילו מערב שבת ולכך שרי לפנותו לדבר מצוה, וכן תניא קכ"ז א' דאין מתחילין באורז תחלה אכל עושה צו שציל כדי שיכנס ויזא בו, והעתיק הרי"ף להך ברייתא אף דקיי"ל כר"ש דמותר להתחיל באורז, וכתב במלחמות דנפ"מ לענין אורז של טבל וכיו"צ דאסור לטלטלו, דמ"מ מותר לעשות צו שציל בכניסתו וציאתו, והמ"מ פכ"ו משבת הט"ו כתב בשם הרמב"ן צדעת הרמב"ם וכ"ה בחדושו דהך ברייתא לענין לפנותו לדבר הרשות וזה אסור אף לר"ש, [והרמב"ן בחידושו לא ניחא ליה בפירוש זה דלפי זה נמנא דלזורך דבר הרשות אם התחיל מפנה קופה או שנים, דהא לר"ח מתני' בהתחיל וקתני דוקא אורחים או ציטול בית המדרש, וזה לא פליג שמואל, ואילו אם לא התחיל אינו מתחיל אפי' אחת, דהיינו הך ברייתא, וכ"ז דוחק], וז"ל הרמב"ם שם אורז של תבואה או של כדי יין אע"פ שמותר להסתפק ממנו אסור להתחיל צו לפנותו אלא לדבר מצוה כו' אלא נכנס ויזא בו ועושה שציל כו', הנה מפורש דדינא דמתני' דמפנין רק ד' וה' קופות ורק לדבר מצוה, נאמר על אורז דלר' יהודה אין מסתפקין ממנו ולר"ש מסתפקין אכל אין מתחילין צו לפנותו, ומעתה פש גבן לצוררי מה נקרא אורז.

והנה בגמ' איתא ת"ר תבואה לצורה בזמן שהתחיל צה מערב שבת מותר להסתפק ממנה בשבת ואם לאו אסור להסתפק ממנה בשבת דר"ש כו' ומסקינן דאיכא איבעיא למיתני דברי

הרמז"ס ה' ברייתא דשיעור אור, אומרת דרשני, וגם בפוסקים לא נזכר שיעור אור, משמע דלא ס"ל דכל הני דיני דמפנין ודמשילין אינם אלא בשיעור אור, ויש לפרש דכל טירחא שאינה צסדר היום ראוי לאסור בשבת, וכדאסרינן כל טירחא בשבת ויו"ט לזורך מחר, ואפי' להעמיד השולחנות והספסלים בבית או לגלול ס"ת עי' סו"ס תרס"ז, וכן להאכיל אלו שאין מזונותן עליו, וה"נ טירחא לשם הלל רכוש, ואמנם אם חפץ בפירות לאכלן יהא רשאי להביאן דרך חלונות וסולמות וגם בשבת, וכמ"ס הרמז"ס והשו"ע צס"ג סל"ג סתמא דמותר להסתפק מהן, אבל כשאינו צריך להם אלא להללן מהפסד בזה גדרו חכמים סדר הטיירחא, ולפנות מקום לאורחים או ללומדים אף שהוא לצורך היום, מ"מ כיון שהוא דבר מחודש שאינו צסדר היום, גם בזה גדרו חכמים סדר הטיירחא, וצ"ע. (בינה ל"ה ב').

— עוד צדין פינוי קופות בשבת ויו"ט —

ביצה כ"ט ב' מתני' המציא כדי יין ממקום למקום כו', לשון ממקום למקום מלאנו בפאה פ"ה מ"ד צעה"צ העובר ממקום למקום והיינו מעיר לעיר, וכן החמרת והגמלת העוברת ממקום למקום סנהדרין קי"א ב', וכן צצ"מ ע"ב ב' ע"ג א' המוליך חבילה ממקום למקום, המוליך פירות ממקום למקום, והכונה מעיר לעיר וכמו שפרש"י שם ממקום הזול למקום היוקר, ונראה דרש"י פירש גם כאן דהכונה מעיר לעיר ולכך פירש דאירי צתוך התחום או ע"י עירוב, וכ"כ צאו"ז פי' ריב"א דוקא ממקום למקום אבל מצית לבית צתוך העיר אין צריך לשנות, ויתכן לפרש דצתוך העיר דשרי היינו צמוקפת חומה, דדוקא צמקום שיש איסור הולאה גזרו בזה, וכ"מ צרמז"ס פ"ה מה' יו"ט ה"א שכתב אע"פ שהותרה הולאה ציו"ט אפי' שלא לצורך לא ישא משאות גדולות כו' כינל המציא כדי יין ממקום למקום כו', הנה התחיל בהולאה שהותרה ציו"ט, ומשמע דבהולאה המותרת בשבת לא נאמרו שום הלכות, [וכ"מ ממה שלא הביא ד"ז בה' שבת, ומיהו אין דרכו ז"ל להביא מה דליתא צגמ"ל], וכ"מ מהא דמפנין ד' או ה' קופות בשבת כמ"ס תו', ואף קופות של כדי יין כדאמר שבת קכ"ז א', וסתמא מתפרש התם דבכל גוונא דליכא איסור

הולאה שרי לפנות, ומיהו מסתימת לשון הריב"א משמע דאף צעיר שאינה מוקפת חומה שרי צתוך העיר, ומן הירושלמי צסוגיין המוצא צאו"ז שם מוכח דצמקום שמוחר לטלטל בשבת אין צריך לשנות, דמיציעא ליה התם אם מותר להוליא צצן מרשות היחיד לרשות הרצים ופשיטא מסיפא דמתני' דקתני המוליך את התצן לא יפסיל את הקופה לאחריו, ומצואר דפשוט ליה דהא דלא יפסיל לאחריו אינו אלא צמוציא מרשות לרשות, ועי"ש צירושלמי דהנידון אם נפש צהמה צכלל לכל נפש, אבל צאו"ז שם כתב דהירושלמי סובר דמשנתנו איירי צמוליך מרשות היחיד לרשות הרצים ולא כמו שפרש"י צתוך התחום או ע"י עירוב, ולא נתפרש למה צתוך התחום לא מתפרש מרשות היחיד לרשות הרצים, וצסו"ד כתב דמסתברא דהירושלמי פליג אגמ' דידן דכולה שמעתא איירי משום עוצלא דחול אפי' צתוך התחום או ע"י עירוב, והיכן משמע צירושלמי דלא איירי צתוך התחום, ומשמעות הדברים דהכונה לאידך גיסא דמשמע צגמ' דידן דאפי' צמקום שמוחר לטלטל צריך לשנות, ואילו הירושלמי ס"ל דרק מרשות לרשות צריך לשנות, [וזה דלא כמס"כ צשם הריב"א דמצית לבית צתוך העיר א"צ לשנות], ומפרש מס"כ רש"י צתוך התחום או ע"י עירוב דר"ל צמקום המותר צטלטול, וצ"ע.

לשון תו' צסוגיין משמע דמחלקי צין שבת לי"ט, דבשבת שאסור לטלטל צתוך שרי לטלטל צקופות צכל מקום שמוחר לטלטל, ואילו ציו"ט שמוחר לטלטל גם צרשות הרצים הרי גם בבית אסור לטלטל צקופות, וכן פירש צצריהם צתוי"ט, אבל צצצריהם בשבת וכן צתו' הר"א ש בשבת לא חילקו צין שבת לי"ט אלא צין בבית לבין דרך רשות הרצים, וצצית גם ציו"ט שרי, ודרך מצוי המתקן י"ל דגם בשבת אסור, וזו נראה דעת הטור ששנה דינא דמתני' מלבד צסי' תק"י לענין יו"ט, גם צסי' שכ"ג לענין שבת, וכתב סתם המציא כדי יין כו', דהדבר מוצן דהיינו שמציאם ממקום אחר ולא בבית מונית לויות, [והמחבר הוסיף שם ממקום למקום כמו שהוא צמתני', אף צצטור שם לימא], ואפשר דגם לא מצית לבית צאותו חנר, אלא שמציאם דרך מצוי וכיו"צ צעיר שמצואותיה מתוקנים, עי' צמ"א שם ושם, וצסי'

יכול להוליך התבן צידו, שיחפזרו הנה והנה, וגם לא יוכל לאסוף צידיו אלא מעט, וכשאי אפשר לשנות הרי שנינו דשרי, ונראה דגם פירות שרי להציאם בכלכלה וכדתנן שבת קמ"א ב', ול"מ דהיינו דוקא בבית, דהא איכא דאסר כדי יין אף בבית, וגם בתו' לא הוכיחו מכאן דבבית שרי, וכן מההיא דנחפזרו משמע דעד שלא נתפזרו יכול היה לטלטלם בסל, ומסתברא דהיינו נמי משום דאי אפשר, ונראה דמה"ט נקט במתני' המציא כדי יין, לומר דדוקא בדברים שאפשר לטלטלם בפ"ע הוא דאסור לטלטלם בסל וקופה, משא"כ פירות דאי אפשר לאספם בחפניו אלא מעט. (ביצה כ"ט ב').

שם אבל לא את האור, עי' מש"כ בביצה ל"ו א', ולענין הלכה בכ"ו.

תוד"ה וכי והא דאמרינן בעירובין נגר הנגרר בו, עי' מש"כ בזה בעירובין ק"ב א'.

קכ"ז א' עושה זו שזיל ברגליו כו', עי' בסימן י" סק"ו בד"ץ טלטול מוקפה ברגליו.

שם ועימר רבי כל השדה כולה, פרש"י וכרמלית הואי ובפחות פחות מארבע אמות, ועי' בשו"ע סוף סימן שמ"ט דפחות פחות מארבע אמות אסור גם בכרמלית, ועי"ש בביאור הגר"א דכל השבועים אסורים גם בכרמלית, ועי"ש במ"ב ובצה"ל ובאזן העוזר ובצ"מ שם ובסימן ש"ג, ובתשובות הגרע"א ז"ל סימן כ"ח, והך דהכא כתב בצה"ל סוף סימן שמ"ט דמשום דזר מנזה הקילו, ולו"ד רש"י היה אפשר לפרש דעל ידי אנשים הרבה טלטלו כל אחד פחות מארבע אמות, וכדמפרשין התם כן משום טירחא, [ועיין עירובין ז"ח א' ד"ה אלא דזימנין דגם אצ"י מיקל בכרמלית]. (ס"ל סק"ה מחו"ד).

שם והא אנו תנן אלו דברים שאדם עושה כו', בירושלמי פאה פ"א ה"א ארבעה דברים שהן נפרעין מן האדם בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב ואלו הן ע"ז ג"ע ש"ד ולשון הרע כנגד כולן כו', נראה לפרש דהיינו דומיא דמנזות שאוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב, דאם היה שקול ואיכא צין העצירות חדא מהני, דיינינן ליה כרובו עצירות, וכן אם היה צין המנזות מהני דאוכל פירותיהן בעוה"ז כו' והיה צין העצירות חדא

של"ג כתב דינא דמתני' דר"פ מפנין דמפנה אולרו לאורחים והיינו מזוית לזוית בביתו.

ולענין דינא לא הקיל הרמ"א בסי' תק"י אלא מבית לבית באותה חצר, אבל מחצר לחצר דרך מצוי לא, ומשמע דגם לא במצוי המתוקן דמותר לטלטל בו גם בשבת, וכ"מ ממה שסתם בסי' שכ"ג, ואריך לדעת אם יש שיעור לגודל הסל והקופה, ובההיא דר"פ מפנין אמרו בירושלמי והוצא בתו' שם קכ"ו ב' דשיעור קופה ג' סאין, ובצ"מ ז"ל שם פקפק אם גם תלמודן ס"ל כן, וגם לפי הירושלמי נראה דאין ללמוד משם לכאן, דשם נאמרו הדברים לשיעור דמותר לפנות ונשנה ד' וה' קופות, וראוי לומר בזה ילמד סתם מן המפורש דמנאנו במתני' שיעור קופה של ג' סאין וכדאמרו בירושלמי, אבל כאן נאמרו סל וקופה על סוג החפצים, וגם קופה קטנה קופה מיקרי, ובשבת קמ"ג ב' תניא נתפזרו לו פירות בחצר מלקט על יד ע"י ואוכל אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, ושם ודאי נראה דאף בקופה פחותה מג' סאין אסור, דהא לדעת הרמב"ן שם הנידון משום צורה, ולדעת הרמב"ם משום מעמר כמ"ש פכ"א מה' שבת הי"א ובצ"מ שם, ואין ענין בשיעור גודל הקופה לזה, ועי' בשו"ע סי' של"ה ס"ה, וה"נ דינא דמתני' נראה דאין לנו שיעור קבוע בגודל הסל והקופה, וכל שמשמשים לקיבוצ דברים רבים בתוכם, הרי הם צדין סל וקופה דמתני' דאסורין, וכן נתקשו הראשונים ז"ל שם מהא דשבת קמ"ב א' דמחזיר הפירות לכלכלה, ומזה למד ה"ר יונה דכשלא נתפזרו שרי וכמ"ש הרשב"א ר"פ חבית, ומבואר דכלכלה וסל כי הדדי נינהו, וע"כ דאין שיעור לגודל הסל.

ואף כד אחד אסור ליטלו בסל כמ"ש באו"ז בשם ריב"א, הוצא בשעה"ל סימן תק"י אות כ"ט, וכ"כ בחו"ט בפשיטות דמש"פ רש"י ג' או ד' כדים בסל וקופה וב' כדים בעל כתיפו, הוא ל"ד, ובסל וקופה בכל מספר אסור ועל כתיפו כל מספר שרי, וכן בעבוה"ק לא הזכיר כלל מנין כדים וכמ"ש בשעה"ל שם, ולפי זה אין לטלטל בסל וקופה צו"ט מחוץ לחצרו, והא דבסיפא דמתני' מבואר דמטלטלין תבן בקופה, נראה דהיינו משום דאי אפשר בענין אחר שאינו

שאין לו כדאיתא סי' ש"ח סכ"ט, וה"נ הרי עניים מצויים, יש לחלק דחיה ועוף המצויים אם יקחו העצמות הר"ו כאלו הצעלים שימשו בהם להאכילם, אבל מטלניות גע"ג גם אם יתנוס לעניים אין זה שימושם, אלא שהעניים ישמשו בהם, הא למה זה דומה לשברי זכוכית ציד מי שדעתו לתת למי שיש לו נעמיות, ד"ל דהוי מוקפה.

וממש"כ תו' בדמאי דהו"מ למימר דחוי לעניים, מבואר דס"ל דאע"ג שאין דעתו לתת לעניים, דהא סתמא דמילתא יעשרנו ויאכלנו, אפ"ה לא הוי מוקפה, ולפי זה שפיר הקשו בצגדי עניים לעשירים שלא יהיו מוקפה גם כשאין דעתו לתת לעניים, כיון דחוי לעניים, ולפי זה אין ראיה מדבריהם לצגדי עניים לעשירים כשדעת העשירים לתת לעניים אם הוי מוקפה, ועיקר החילוק בין צגדי עניים לעשירים, לתרומה, אפשר לפרש כונת תו' כמש"כ דגם לעניים נריכים הצגדים מחשבה לשמש בהם אלא דסתמא כן הוא, משא"כ תרומה לכהנים, וכן דמאי לעניים, וזהו החילוק שבין איסור לגריעותא, ומיהו אשכחן דמערבין לישראל בתרומה אלמא דאיסורא קיל, דהא בגודגדניות עירובין כ"ח א' איכא תרי לישי אי מערבין לחשובי צנים, ולפי זה אפשר לקיים דברי התו' כפשוטם.

מה שהזכירו תו' דלא אמרינן התם מיגו דאי צעי מפקר נכסיה, הוא לאו דוקא, דסגי התם אם יתן דעתו לשמש בהם, [ומיהו לענין טומאה עי' ברש"א מ"ז א' דהזכיר צוה דבטלה דעתו, ועי' בשעה"צ סי' ש"ח אות מ"ה], אלא דלעולם בכל מילי דמהני הכנה לא אמרינן שלא יהא מוקפה משום דאי צעי מכינו, דכל זמן שלא הכינו שפיר הוי מוקפה.

שם דמאי הא לא חזי ליה כיון דאי צעי מפקר ליה לנכסיה כו', עי' מש"כ דמאי ס"ו סק"א ב' אם באמת יועיל הפקרו שיהא רשאי לאכול הדמאי שתחת ידו. — במש"כ תו' דהו"מ למימר כיון דחוי לעניים כמו בתרומה, עי' ברמב"ן ורש"א ור"ן שכבר כתבו דלא דמי דתרומה עתיד באמת להאכילה לכהן, משא"כ דמאי דעתיד לעשר ולאכלה בעצמו, ועי' מש"כ לעיל בדברי התו'.

לבאורה משמע מכאן דרשאי להפקיר נכסיו בשבת, וברמב"ן ריש פסחים כתב דאסור להפקיר בשבת, ולפי זה יש לפרש דלא

מהני, הרי דינו כשקול ואין המצוות מכריעות, ואפשר גם דרשע שמשלמין לו מקצת מצוות שלו בעוה"ז, ופרעון העצירות לעתיד, דמ"מ צהני עצירות משלמין לו פירותיהן בעוה"ז, ואע"ג דטובתו הוא, דכך דינן של פירות אלו להיותן נפרעין בעוה"ז, ועיקרא דמילתא דהני עצירות עונשן מרובה דמלצד הקרן יש להם גם פירות, וגם דעונש הפירות בעוה"ז.

ויש להסתפק בהא דאמרינן דהקרן קיימת לעוה"ב בין במצוות ובין בעצירות, אם דוקא קאמר, דאף הרשע שמשלמין לו שכר מצוותיו בעוה"ז מ"מ במצוות הללו שהקרן קיימת לו לעוה"ב, משלמין לו בעולם הבא, וכן הנדיק שמשלמין לו עונש מיעוט עצירות בעוה"ז, אם יש ציניה מהני דהקרן קיימת לעוה"ב, אין משלמין לו עליהן בעוה"ז, או דעיקרו צא לומר דהעונש המגיע לו בעוה"ז על עצירות הללו הוא על פירותיהן, מלצד העונש על הקרן שהוא שמור בשלימותו, ויענש עליו כדין עונש כל העצירות שלו, ותלוי אם הוא נדיק או רשע, וכן בשכר המצוות הללו הוא על פירותיהן, והקרן שמור כולו כדין כל מצוותיו, והכי מסתברא דהכתיב ומשלם לשונאיו אל פניו להאצידו וגו', ואם ישייר לו מצוות לשלם לו עליהן בעתיד היאך קרינן ביה להאצידו, ואם במצוות הרשע כן, ה"נ בעצירות הנדיק כן, דמדה טובה מרובה. (פאה ס"א סק"ז).

תוד"ה אוכל, עי' מש"כ בפאה סי' א' סק"ז.

קכ"ז ב' מפנין תרומה טהורה פשיטא לא נריכא דמנחה ציד ישראל כו' כיון דחזיא לכהן שפיר דמי, יש לעי' כיון דהחידוש הוא דלא הוי מוקפה, א"כ בהלכות מוקפה הו"ל למיתניא, ומ"ש דנקטיה הכא, ושמא ס"ד דאף דשרי בטלטול מ"מ לא יהא רשאי לפנותו, דכיון דלא חזי ליה מינכרא דעוסק בטורח הפינוי, קמ"ל.

משה"ק תו' מצגדי עניים לעשירים, לכאורה בפשוטו ניחא דהכא התרומה עתידה להאכל לכהנים, משא"כ צגדי עניים לעשירים סופן לאשפה, ולכאורה יש לדייק ממה שלא פירשו כן, דס"ל בצגדי עניים לעשירים הוי מוקפה גם כשדעת העשירים לתת לעניים, וא"ת והא כל הראוי לחיה ועוף המצויים לא הוי מוקפה אפילו

והטעם שלא שנה כאן התנא דין טבל, י"ל דהוא משום דלעולם כד קתני דצדמאי יוצאין כזר מצואר דטבל לא, וכדפרכין בכל הני משניות טבל פשיטא, [ועי' במלחמות פסחים ז' א' דהך פשיטא הוא רק משום דקתני דמאי ואיך, אבל טבל כשלעצמו לאו פשיטא הוא לענין מזה למאי דמוקמינן ליה בפסחים ל"ה ז' כר"ש דוקא, וכ"ה בחו' עירובין ל' ז'], ומתריצין דלא נזכר אלא לטבל טבול מדרבנן, כגון צע"ץ שאינו נקוב, וזה ניחא בכל הני משניות דמשכח"ל טבל דאורייתא, ושפיר אינטריך לאשמועינן טבל דרבנן, אבל באחריו שכל טבולו אינו אלא מדרבנן דהא מדאורייתא אינם חייבים אלא דגן תירוש וינאה, אין צורך למיתני טבל, שכזר הוא נלמד מדמאי, ותדע דצממני' דירקות פסחים ל"ט א' באמת לא תני טבל, וקתני רק דיוצאין צדמאי.

ולאחאמור יש לקיים משנתנו כפשטה דשל דמאי ר"ל טבל של דמאי ופסול לצ"ש משום שאין צו היתר אכילה, וכש"כ טבל גמור לכו"ע, ודלא כמו שז"ל הרמב"ן ז"ל לולב לפרש דתרומת מעשר של דמאי קאמר, ויתחדש דגם תרומת מעשר טמא של דמאי מאכילין לעניים, דהדבר מחודש מאד לומר כן וכמו שסיים הרמב"ן שהדבר צריך תלמוד, [ובמלחמות לא הזכיר כלל פירוש זה], והרי חייבין עליו חומש והוא נכסי כהן וחיובין לתתו לכהן וכמו שהוכחו השער המלך והגרע"א ז"ל צריש דמאי וכמש"כ בחו"צ דמאי ס"ו סק"א, ואיך יתכן להאכילו לעניים ישראלים, ומה שדקדק הרמב"ן מהא דלא קתני טבל צממני' כזר נחישב בטוב.

ולאחאמור נראה ליישב מה שנתקשו חו' צרכות מ"ז א' ובסוכה ל"ה ז' דהא דבכל הני מתני' דמפרשין דהו טעמא משום דמאכילין את העניים דמאי מיייתין בגמ' הא דאמר ר"ה דצ"ש סברי דאין מאכילין, וכי טעמא דצ"ש אתי לאשמועינן, ולמש"כ י"ל דאתי לאשמועינן דצ"ש פליגי אכל הני מתני' וסברי דדין הדמאי כדין הטבל, וטעמייהו דצ"ה רק משום דמאכילין את העניים דמאי, ונפקא מינה דתרומת מעשר של דמאי דבזה גם צ"ה מודים דאין מאכילין לעניים דבזה סברי צ"ה נמי דדינו כדין הטבל, ולפי שהיה מקום לומר דצ"ה מקילין צדמאי גם בלא טעמא

אמרו כן אלא לומר דהאיסור קיל, וכעין שאמרו לשון זה לאחר שאכל דמאי צרכות מ"ז א' ובפסחים ל"ה ז', ובמאירי כאן דקדק מזה דשרי להפקיר בשבת.

שם ואר"ה תנא צ"ש א' כו', כזר נתקשו בחו' צרכות מ"ז א' דהא דבכל דוכתא דאמרין הא דאי צעי מפקיר נכסיה וחזי ליה דתנן מאכילין את העניים דמאי, מיייתין בתר הכי הא דאר"ה דתניא צ"ש א' אין מאכילין וזה"ל מאכילין, צרכות מ"ז א' [ושם לא מיייתי לדב"ה], ובסוגיין ועירובין ל"א ז' ופסחים ל"ה ז' וסוכה ל"ה ז', ומה שתיירא משום דאי משכח תנא דאמר אין מאכילין נדע דצ"ש הוא, הדבר דחוק גם אם היה הדבר במקום אחד, אבל במה שהציאוהו בכל המקומות ודאי צריך יישוב, ואפשר דבא לאפוקי מפ"י הגר"א בירושלמי דמאי פ"ג מ"א [הוצא בחו"צ דמאי ס"ו סק"א], למ"ד דאירי צחצחים, דלפי זה לא הותר לעניים לאכול דמאי בשום גוונא, דרק הותר ליתן לפני חצרים שיעשרו, ואשר לפי זה אין צוה כדי ליישב כולו מתניתין דאשכחן דהו שריותא צדמאי, ולזה מיייתי דצ"ש וב"ה פליגי בהא, ובסוכה ל"ד ז' תנן פלוגתא דצ"ש וב"ה באחריו של דמאי, וע"כ פלוגתאן אי חזיא לעני, והיינו דאולי לשיטתייהו, ומצואר דצ"ה שרו לעניים לאכול דמאי, גם בלא"ה י"ל דלא מסתברא דצ"ש יאסרו להניח דמאי לפני חצרים עניים ולהודיעם, ומדפליגי ע"כ הנידון בלהאכילם דמאי. (דמאי ס"ו סק"א).

— בספר סוכה נוספו צוה דברים —

סוכה ל"ד ז' מתני' של דמאי צ"ש פוסלין וב"ה מכשירין, יש לדקדק דצממני' צרכות מ"ה א' שבת קכ"ז ז' עירובין ל"א א' פסחים ל"ה א' לא שנה התנא דברי צ"ש, אע"ג דבגמ' שם הציאו פלוגתא דצ"ש וב"ה אם מאכילין את העניים דמאי, והיינו לומר דצ"ש פליגי בכל הני מתני', ומ"ש הכא ששנה דברי צ"ש צממני', וי"ל דבכל הני מתני' נשנה דין הטבל דהדיא, משא"כ כאן שלא נשנה דשל טבל פסול, לכך שנה התנא דגם טבל של דמאי פסול לצ"ש, וכש"כ טבל גמור דפסול לכו"ע, ובני מאיר נ"י העיר די"ל עוד דנקט הכא דברי צ"ש לרבותא דגם צדמאי של אחריו דטבולו מדרבנן פסלי צ"ש, וכש"כ צדמאי דדגן דטבולו מדאורייתא.

מ"ו, וי"ל דמהאי קרא גופא דמחייבו בתרומת מעשר שמעיין דמירות מעשר ראשון אינו פטור, והוא הדין לתרומה גדולה.

שם ומה ראית כו', משה"ק תו' צ"ה י"ג צ' דמה סברא היא זו לחייב בשבילים ולפטור בכרי, אפשר דהיה מקום לחלק בין אם הפריש התרומת מעשר לאחר שנתחייב בתרומה גדולה לבין אם הפריש בשבילים, דהענין דהתרומת מעשר פטור גם את חיוצ התרומה גדולה, והלכך כשהקדים בכרי שכבר נתחייב בתרומה גדולה שפיר התרומת מעשר פטור, אבל הקדים בשבילים, וגם הפריש התרומת מעשר בשבילים ואח"כ מירח היה מקום לחייבו בתרומה גדולה.

בהקדימו בכרי נראה דאין לחייב את הצעלים להפריש על המעשר תרומה גדולה משלו כדי שלא להפסיד ללו', דהא הלוי לא הפסיד דעל ידי שלא הפריש תרומה גדולה גדל כמות המעשר ראשון, ויש להסתפק אם הצעלים יכול להפריש תרומה גדולה מן המעשר, דהא המעשר של לויים הוא, ותרומת מעשר ילפינן מקרא בגיטין ל"א א' שרשות ציד הישראל להפריש, אבל בתרומה גדולה לא מלאנו דיהא רשאי, וגם כיון שיכול להרבות ולמעט איך יתרום בלא דעתו של הלוי, [ויש לדון אם גם בתרומה זו מן המעשר יהא נוהג עין יפה ורעה וצינונית דתרומה], וי"ע.

(צ"ה י"ג צ').

שם הא קמ"ל דאין חומש מעכב, ואפי' לר' יהושע דאמר צ"מ נ"ד א' בלא יאכל עד שיתן את החומש, אפ"ה לא חשבינן ליה כמוקצה. תוד"ה הא, משה"ק תו' בעירובין ל"א צ' דאי ד' צה' פריק וחומש מעכב, נקט מעשר שני אגב מעשר ראשון צ"ע דמה ענין זל"ז התם בהקדימו בשבילים, אבל י"ל דנקטו אגב דבעי למיתני בסיפא בלא נפדה כהלכתו, נקט רישא בנפדה, א"נ אגב הקדש, ועי' צ"מ נ"ד א' דבהקדש לכו"ע בשבת אין החומש מעכב, אבל צ"ע לפרש דנפדו דהקדש בלא חומש ובמעשר שני בחומש, א"נ שמא אי חומש מעכב תתפרש מתני' בחילל שוה מנה על פרוטה וקמ"ל דחילל כדשמואל. (עירובין ל"א צ').

קכ"ח א' אבל לא את הטבל פשיטא לא נריכא בטבל טבול מדרבנן כו', לכאורה

דמאכילין, וממילא הוא הדין בתרומת מעשר של דמאי, לכך אשמועינן דהדבר תלוי בפלוגתא דמאכילין. (סוכה ל"ד צ', ועי"ש עוד ל"ה צ').

שם ומעשר ראשון שניטלה תרומתו פשיטא לא נריכא שהקדימו בשבילים כו', יש לדקדק דהכא מתפרש תרומתו תרומת מעשר שבו, ובסיפא דקתני שלא ניטלה תרומתו מתפרש על תרומה גדולה אבל תרומת מעשר ניטלה, ואפשר די' לפרש שניטלה כל תרומתו ושלא ניטלה כל תרומתו, ואשמועינן דמשכח"ל חיוצ תרומה מלבד חיוצ התרומת מעשר שבו, ומתפרש דזימנין שתרומתו דהיינו תרומת מעשר שבו הוא כל תרומתו, וזימנין שאינו כל תרומתו, וכדמפרשין לחלק בין ניטלה בשבילים לבין ניטלה בכרי. — צמה שפרש"י וה"מ משנתמרח בכרי כו', עי' משה"ק בתרומות ס"א סק"ה.

שם לא נריכא שהקדימו בשבילים, משה"פ רש"י עירובין ל"א צ' שהקדימו כדי לחסוך תרומה גדולה, צ"ע דהא השתא הוא דאתי לאשמועינן דמיפטור מתרומה גדולה, ועוד דל"ל לעזור על איסור מקדים [אם איכא גם בשבילים], כשיכול לפוטרו בחטה אחת, ובפשוטו איירינן כשאירע שהקדים בשבילים ע"י טעות וכיו"צ. (עירובין ל"א צ').

שם ונטלה הימנו תרומת מעשר ולא נטלה הימנו תרומה גדולה כו', לשון זה משמע קצת דגם לאחר שהקדים למעשר ראשון בשבילים אכתי היה יכול להפריש ממנו תרומה גדולה, והיינו משום דרך על ידי הפרשת התרומת מעשר נפטר מתרומה גדולה, אבל עד שלא הפריש תרומת מעשר יכול להפריש תרומה גדולה ואח"כ יפריש תרומת מעשר, עי' משה"ק בתרומות ס"א ס"ק י"א. (עירובין ל"א צ').

שם מעשר ראשון שהקדימו בשבילים פטור מתרומה גדולה כו', לכאורה הנידון לחייבו בתרומה גדולה אינו אלא אחר מירות, דהא עד שלא מירחו הוא פטור, והפרשת המעשר ראשון אף אם נימא דטובלו לתרומת מעשר מדאורייתא מ"מ לתרומה גדולה ודאי אינו טובלו, וכיון דהנידון לאחר מירות א"כ יש לעי' אמאי לא מיפטור משום שזשעת מירות יש ללוי חלק בו דהא הוא מעשר ראשון, וכדממעטינן הפקר מהאי טעמא כמ"ש הר"ש מן הירושלמי פ"ק דפאה

כיון שאם פדאן פדויין, ועירוב נמי לא נפקא מהני די"ל דלערב לכתחלה צדמאי שמא לא התירו כיון דסו"ס אסורין לו באכילה, ורק בטלטול או בעבר ואכל מקיליין, א"נ לאידך גיסא שמא מערבין אף בטבל ומעשר שני והקדש שלא נפדה כי היכי דמערבין לישראל צתרומה, ושמא סגי במה שאם עישרו מעושר ואם פדהו פדוי, ולענין מנה אם שרינן צדמאי לכתחלה כמו שנסתפקו בכו' פסחים ל"ה ב', שפיר אינטריך לאשמועינן, ולאידך גיסא יש מקום לומר דדיעבד גם בטבל דרבנן יא, דכיון דמדאורייתא יא, לא חייבוהו רבנן לשוב ולאכול, וגם אחי עשה דמנה ודחי איסור טבל דרבנן, ושפיר ס"ד דאף באית ליה מנה אחריתא לא יתחייב לאכול, קמ"ל דאף בטבל דרבנן דענין שא"נ לא יא, [ואם לית ליה אלא טבל דרבנן אפשר דחייב לאכול, ורק משום דאפשר לקיים שניהם לא דחי, עי' שאג"א סי' נ"ו, ומיהו בתשובות הרשב"א סי' רנ"ז לא התיר ליטול ערבה שהיא מוקצה אף בדלית ליה אחריתא, והוצאה תשובה זו במג"א סי' תרנ"ה ובמ"ב שם, ועי"ש צהגר"א וצהגות הגרע"א ז"ל, וע"ע צסי' תקפ"ו וצהגר"א שם, ובפמ"ג בא"א סי' תע"ה ס"ק י"ג, וכעת הראוי בנדפס בחוברת עולת שלמה מהפמ"ג סי' תע"ה שנסתפק בדבר, ואפשר דיש לחלק דשאני מנה שנתמעט איסור משום שאין איסורו משום כל תאכל חמץ, וצוה החמירו חכמים גם באיסור דרבנן, וע"ע צסימן ממ"ו, וצסימן פ' במ"ב סק"ד ונ"ע, ואגב מנה תני נמי הני דיואלין גבי מרור.

תניא בחוספתא פט"ו מטלטלין את החדש בשבת, ופירש במנחת צבורים משום דחוי לזהמה, ואע"ג דג תפל אסור לטלטלו אע"ג דחוי לכלבים, דכל דחוי לאדם במוצאי שבת אינו נותן לכלבים, וכדעת המג"א במ"ב סי' ש"ח ס"ק קכ"ז, וכ"ה ברשב"א בסוגיין לענין חרדל, נ"ל דתבואה שאני דהרבה פעמים נותן לזהמתו, [מהא דשרינן לפנות תבואה במתני' אין ראיה דקיימא לזהמה, דגם לאדם ראוי לכוס חטים חיים], א"נ בדבר הראוי לעצמו מיד לאחר השבת אמרינן דאינו מוכן לזהמה, אבל חדש זימנין דרחוק מן הפסח טובא, [ואף בקרוב עדיין נריך לדוש ולטחון, ומיהו מדקתני סתמא משמע קצת דאף קמח חדש מותר בטלטול, אבל לכאורה קמח אינו נותן לזהמה,

מוקצה טבל הוא משום דאסח דעתיה מלהשתמש בו, וכך לי אם אסח דעתיה מחמת איסור דרבנן או מחמת איסור דאורייתא, ולכאורה יש לדקדק מכאן שאם הוצרך לדחות איסור טלטול דיש להעדיף טבל דרבנן על טבל דאורייתא, ומיהו אפשר דקושטא קאמר דמתני' בטבל דרבנן מחמת אידך משניות דברכות ודפסחים דאיידי שכבר אכל והתם איכא טפי חידוש באיסור דרבנן, ועוד דמדקתני ברישא דמאי מכלל דכל דחמיר טפי מדמאי אסור, והיינו גם טבל דרבנן, ומיהו לענין אם הוצרך לעשר בשבת ודאי יש להקדים טבל דרבנן לטבל דאורייתא.

שם ולא את מעשר שני פשיטא לא נריכא דנפדו ולא נפדו כהלכתן כו', לכאורה מפנין תרומה טהורה אפי' ליכא כהן בכל התחום, וא"כ שמא ס"ד דאף מפנין מעשר שני הואיל וחזי צירושלים, ומיהו מערבין לישראל צתרומה ולא מערבין במעשר שני בגבולין כדתנן עירובין ל"א א', וה"נ משמע דפשיטא דמעשר שני בגבולין חשיב מוקצה, ומיהו לענין ביטול כלי מהיכנו י"ל דכי היכי דטבל מוכן הוא כיון שאם עבר ותיקנו מתוקן, דה"נ מעשר שני מוכן הוא הואיל ואם פדאו פדוי.

שם מעשר שפדאו ע"ג אסימון כו', יעוי' בכו' ונראה דכונתם דבגמ' נקטו אסימון לרבותא, אבל ממתני' אין ראיה דבא למעט אסימון, דהא נקט נמי הקדש דכו"ע מודו שאין פודין בקרקעות, ועיקרה דמתני' לאשמועינן שיש דינים בפדיון ואע"ג דנפדו אם לא נפדו כהלכתן כלא נפדו חשיב.

יש לדקדק למה הוצרך התנא לאשמועינן כל הני מילי ד' זימני לענין זימון בצרכות מ"ה א', ולענין מוקצה במתני', ולענין עירובי תחומין עירובין ל"א א', ולענין מנה פסחים ל"ה א' ושם ל"ט א' לענין מרור, וכבר העיר בזה בלקוטי מהרי"ל הוצא בכו"ט פ"א דדמאי מ"ד, ונראה דזימון ליכא למילף לענין שבת, דאיכא למימר דדוקא דדיעבד שאכל דמאי מזמנין עליו, אבל לכתחלה אין מטלטלין דמאי בשבת, א"נ לאידך גיסא דאע"ג דאכל טבל אין מזמנין עליו, מ"מ שמא מטלטלין טבל בשבת כיון דאם עבר ותיקנו מתוקן, וכי היכי דלא חשיב כמוקצה לענין ביטול כלי מהיכנו, ושמא מעשר שני והקדש נמי דכוותה

חֲדוּשִׁים שבת קכ"ח א' - קכ"ח ב' ובאורים קכה

וסתם חדש מתפרש בתצואה], שו"ר שכ"כ בשו"ע הגר"ז סימן ש"ח ס"ט, ועי' מג"א סימן תקי"ז סק"ב.

שם אמר אמימר והוא דאית ליה נעמיות, יש לתמוה א"כ מ"ט דרצנן, וכן קשה קושיא דרב אשי, ואפשר דאמימר קאמר והוא דלפעמים אית ליה נעמיות, ולאו למימרא דהשתא אית ליה, ואפ"ה בפילין כיון דלא שכיחי אפילו אית ליה לפעמים, מ"מ אין מטלטלין חבילי זמורות בגללן, ורב אשי לא ס"ל לחלק בהכי, דכיון דמשום דאית ליה לפעמים מטלטלין, כך לי פילין כמו נעמיות.

שם חבילי סיהא אוזב וקורנית הכניסן לעצים כו', עי' בנדה נ"א א' דדיינין אם נזרעו לאדם או לבהמה, ואפשר דהכא בעלו מאליהן שלא בחנא, דבחנא אמרינן התם דסתמן לאדם, ושמא אף בזרעו לאדם מ"מ אם הכניסן לעצים הו' מוקצה, וי"ע.

שם ובלבד שלא יקטום בכלי, א"ה, בדברי התו' רי"ד על מש"כ רש"י ובלבד שלא יקטום בכלי כדאמרן האי מאן דפריס סילקא דדמי לטוחן שכתב וז"ל ואינו נ"ל שאם כן אל יחתוך אדם זנוות או כרישים עצים חתיכות קטנות על שולחנו או לא יפתות את פתו דהוי תולדה דטוחן, אלא כל מידי דבעי למיכליה לית ביה משום טוחן ופריס סילקא לא מיחייב אלא כי פריס ליה ע"ד לבשן שאין הסילקא נאכל חי עכ"ל, עיין מש"כ בסימן כ"ט סק"א.

שם בשר תפל ר"ה אמר מותר לטלטלו, עי' מש"כ בסימן ט' סק"ו.

שם במוקצה לטלטול סבר לה כר"ש, עי' מש"כ לעיל מ"ג א' תוד"ה בעודן בזה דאף שאסור באכילה מותר בטלטול.

שם בשר צין תפל צין מליח מותר לטלטלו, משום דחזי לאומנא, עי' רשב"א דכל בשר ראוי לאומנא, ומתני' היא מנחות ז"ט ב' בשעיר יום הכפורים שאוכלים אותו חי בזמן שחל יום הכפורים ערב שבת, ומשמע דכל מליחה שיכולה לעשותו ראוי אסורה בשבת, דאם לא כן א"צ לטעמא דחזי לאומנא, וגם דג היה ראוי להמיר עי' מ"ב סימן שכ"א ס"ק כ"א, ועי' בשו"ע סימן ש"ח סל"א ובמג"א ובמ"ב שם.

קכ"ח ב' מתני' כופין את הסל לפני האפרוחים כו', מה שפרש"י דאשמועינן דכלי ניטל לדבר שאינו ניטל בשבת, לכאורה קשה ממה שסיים רש"י דר"י מוקי לה בצריך למקומו, דא"כ תו לא שמעינן ממתני' מיד, כיון דאפשר לאוקמי בצריך למקומו, וגם לר"י דמוקי לה באמת בצריך למקומו מאי אחי לאשמועינן, ושמא אף בצריך למקומו חידוש הוא דכשהוא צידו רשאי לטלטלו טפי לצורך דבר שאינו ניטל בשבת, ולו"ד רש"י ז"ל אפשר לפרש דאשמועינן דאין בזה משום ביטול כלי מהיכנו, וכדמפרשין לה לעיל מ"ג א' דקסבר מותר לטלטלו, ומשום דצידו להפריחן כמ"ש תו' שם.

שם תרנגולת שזרחה דוחין אותה עד שתכנס, אע"ג דלא שרינן טלטול מוקצה משום הפסד עי' מ"ב ס' של"ד סק"ו, הכא לאו טלטול גמור הוא, וצמדדין עגלים וסייחים איכא טפי טלטול, ומ"מ ג"ז אינו טלטול גמור, ומשום נער בעלי חיים התירו, כמ"ש במ"ב ס' ש"ח ס"ק קנ"א.

שם דוחין אותה עד שתכנס, עי' מש"כ בסימן ט"ז ס"ק י"ב בזהיתר טלטול בע"ח.

גמ' והא קא מבטל כלי מהיכנו, עי' מש"כ לקמן קנ"ד ב'. ועי' בסימן ט"ז סק"כ אם בגדים רטובים אסורים בטלטול.

שם ואחי דאורייתא ודחי דרבנן, ומ"מ טלטול כי אורחיה לא שרינן, וכמ"ש תלמיד הרמב"ן קנ"ד ב', ומיהו בלידה אוחו את הולד שלא יפול לאחר משום נער בעלי חיים והפסד.

מתני' אין מילדין את הבהמה צו"ט, עי' בסימן ט"ז ס"ק י"ב בזה שפרש"י משום טירחא.

שם רי"א אף חותכין, נראה דליכא פיקוח נפש ממש אם לא יחתכו, דאפשר להזהר שלא יתנתק, והיינו טעמייהו דרבנן, ור"י סבר דמ"מ ג"ז שרי.

גמ' כיצד מסעדין רי"א אוחו את הולד כו' רנ"א דוחק בצער כו', לכאורה נראה דר"נ פליג אדר"י, אבל ר"י לא פליג אדר"י, דאם התירו לאחוה את הולד כש"כ דהתירו לדחוק בצער כדי שינא הולד.

שם דת"ר אם היתה צריכה לגר חזירתה מדלקת לה את הנר כו' לא צריכא בקומא כו', ר"ל

רבי אליעזר דמילה

ק"ל א' מתני' ר"א אומר אם לא הביא כלי מערב שבת מביאו בשבת כו', לשון זה משמע דלכתחלה יש להכין כלי מערב שבת, אבל מלשון הברייתא דלקמן במקומו של ר"א היו כורתינן עמים לעשות פחמין לעשות ברזל בשבת, משמע שהיה הדבר צהוב ולא שאירע פעם אחת שלא היה סכין בכל העיר והוצרכו לכרות עמים, וכן מהא דאמרין בגמ' אר"י עיר אחת היתה בא"י שהיו עושין כר"א והיו מתים בזמנן ולא עוד אלא שפ"א גזרה מלכות הרשעה גזרה על ישראל על המילה ועל אותה העיר לא גזרה, משמע נמי שהיו נוהגין כר"א צהוב ולא במאורע שאירע פעם, ובתו' יצמות י"ד א' כתבו על הא דבמקומו של ר"א היו כורתינן עמים כו' שהיו מביאין עצמן לידי כך משום חיבוב מלוא, וכן מבואר בגמ' לקמן ב' דלר"א מביאין סכין דרך רשות הרבים גם כשאפשר להביאו דרך גגין חצרות וקרפיפות, ואמנם בתו' שם הניחו הדבר בקושיא דהא כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה ואתה יכול לקיים שניהם אין אומרים תדחה עשה ללא תעשה, ובמתניתין נמי קתני דמביא הסכין מגולה, ולא אמרינן ליה שיביאנו כלאחר יד או בשער או בפונדמו, והרמב"ן והרשב"א כתבו דכיון דמילה עצמה ע"כ תדחה שבת, הרי מכשירה עמה וכמילה אריכתא דמי, ולא חשיב יכול לקיים שניהם אלא בזמן שאפשר לגמרי בלא דחייה, ועדיין יש מקום לשאל מנ"ל הך כללא, ואמאי לא נידון על המכשירים בפ"ע שאפשר לקיים שניהם, ועו"ק דמכשירי שמי הלחם אמרינן בגמ' דדחו שבת לר"א, אע"ג דשתה"ל עצמם אם יכולים לאפות מערב שבת אין בהם דיחוי שבת כלל, ועוד דעל מילה עצמה נמי יש לשאל שנחייבו לעשותה כלאחר יד, ודוחק לומר דחיישינן שיצא לידי פיקוח נפש, ומיהו י"ל דכשאמרה תורה לעשות מילה בשבת הר"ז כאילו התירה בפירוש לעשות כי אורחה, דבשינוי לא צריך קרא, כיון דשרי מדאורייתא.

ואפשר דס"ל לר"א דמילה הותרה בשבת ולא דחויה, [וכ"כ צהג"ר א' יו"ד סו"ס רס"ו], וכמו מוספי שבת דלא שייך לומר שהם דוחים שבת שהרי זו עיקר מצותו, וה"נ תמיד של

הסומא מבקשת שידליקו את הנר, ואיירי בגוונא שהמילדת אינה זקוקה לנר, ואפ"ה איכא ייתובי דעתה דיולדת דכשהנר דלוק ישגיחו יותר טוב, ולשון הטור והמחבר בסי' ש"ל ס"א ומדליקין לה נר אפילו היא סומא היינו כשהיא מבקשת, דהיינו מדליקין לה, וכעין זה כתב הרמב"ם בפ"ב ה"ב בסתם חולה שמדליקין לו את הנר ומכזין מלפניו את הנר, והיינו כמוזן זמן שהחולה חפץ בכך, ומש"כ תו"י יומא פ"ג א' דמדליקין לה סתם ואפילו אינה אומרת כן, היינו שאינה אומרת שתסתכן אם לא ידליקו, אבל איירי שאומרת שרוצה שידליקו, ובמ"ב שם סק"ג העתיק כאילו דעת תו' שמדליקין גם כשאינה אומרת כלום ואין הדבר כן, ולעולם אין מדליקין את הנר אלא"כ היולדת אומרת להדליק, [והיינו כשהמילדת אין צריכה לנר], ל"ש סומא ל"ש פקחת, גם מש"כ שם צבה"ל דעת הרמב"ם אין נראה כלל, ומה שהזכיר הרמב"ם דאם צריכה לנר בשעה שנועקת בחצליה, הוא מסביר דכיון דכשמדליקין את הנר הוא נשאר דלוק, שפיר אפשר להקדים הדלקתו כשם שמקדימין קריאת החכמה, ומשעה שנועקת בחצליה כבר קרובה ללדת, [ואפשר דכבר מושיצין אותה על המשבר באותה שעה וצ"ע בזה, עי' ערכין ז' א'], ושם ייתובי דעתה באותה שעה כבר ג"כ בכלל פיקוח נפש, וגם הצאת השמן שפיר מביאין משעה שנועקת בחצליה, אבל לא עלה על דעתו שיש שני זמנים להדלקת הנר אחת משעה שהדם שותת אפילו לא אמרה צריכה ואפי' המילדת אינה צריכה, ואחת משעה שנועקת בחצליה והוא שאמרה צריכה.

שם ואם אינו ספק ציד כו' אין סחיטה בשיער כו', נתבאר בסיומן ט"ז ס"ק י"ג י"ד.

שם דכמה דאפשר לשנויי משנינן, עי' בסיומן כ"א סק"ג ה' בהיתר מלאכות ע"י שינוי.

קכ"ט א' כל צרכי חולה כו', נתבאר בסיומן כ"ג ס"ק י"ב, ועיי"ש בשאר צרכי חינוק וקטנים, ועי' בסיומן כ"א סק"ד, ועיי"ש בכל הסיומן כדיני רפואה בשבת.

שם וכדר"ה כו' דבר שאין בו סכנה כו', עי' מש"כ צביה כ"ב א'.

שם ובסכנה מכסהו ע"פ עדים, עי' מש"כ בזה לק' קמ"ו ב' בגמ' אבל לא כנגד העם.

שם ועוד אר"א כורתים ע"ז לעשות פחמין לעשות צרול, אשמועינן דגם הכשר רחוק כי האי שרי, ועי' ברמב"ן ורשב"א שכתבו דאם אפשר להביא סכין דרך רשות הרבים אינו רשאי לעשות סכין, ולפי זה לא משכח"ל שיהיו רשאים לברות ע"ז לעשות פחמין אלא א"כ אין סכין בכל העיר, ולפי זה במקומו של ר"א שהיו כורתים ע"ז והיינו שהיו מתכוונים שיהיו צריכים לכך כמ"ש תו' יצמות י"ד א', היו צריכים להוציא הסכינים מכל העיר, והדבר תימא, ולא משמע לומר דאם אין לאצי הבן סכין דרשאי לעשות ולא מחייבין ליה לשאול משכניו, ונ"ל דסתם סכינים אינם ראויים למילה וצריך איזמל מיוחד לכך.

ברמב"ן לאחר שכתב דלכך לר"א אף כשאפשר להביא דרך גגות שרינן להביא כי אורחיה, ולא אמרינן כל מקום שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב, משום דהכא ע"כ המילה תדחה שבת, וכיון שניתנה שבת לידחות אצל המילה ניתנה נמי להדחות במכשירי מילה ואין מחזירין עליהם אם אפשר בע"א דכמילה אריכתא דמי, כתב וז"ל ומיהו אם אפשר להביא איזמל דרך רשות הרבים אסור לעשותו בשבת מפני שמלאכה זו מעיקרא שלא לצורך היא ונמצאת עשייה זו לצורך הכלי לא לצורך המצוה ולמה זה דומה למי שיש לו כלי צביתו והביא אחר דרך רשות הרבים עכ"ל, וכיו"צ כתב הרשב"א וז"ל אבל לעשות כלי לכתחלה היכא דאיכא כלי לאתויי דרך גגות וקרפיפות ואפי' להביאו דרך רשות הרבים לא שרינן ליה למיעבד כלי דהבאת כלי הוא לצורך מילה אבל עשיית כלי אינו לצורך מילה בלבד אלא אף לעשיית כלי עכ"ל, ויש להסתפק אם כונתם בזמן שלעשות כלי צריך מלאכות מרובות ככריתת ע"ז ועשיית פחמים ועוד, ומ"מ היה מקום לדון להחיר כי היכי דשרינן להביא דרך רשות הרבים גם כשאפשר דרך גגין או בלאחר יד, ועי' כתבו דלא שרינן, משום דהמלאכה הנפגשת היא הבאת הסכין, כיון דאפשר להביא, והלכך לא שרינן מלאכות של עשיית כלי, אבל בזמן שלעשיית הכלי אין חסר אלא מלאכה אחת אפשר לעשות הכלי כמו שאפשר להביאו דרך רשות

שבת אמרינן זכחים ז"א א' דקדושת שבת אהני לתמיד של שבת לחשבו כמקודש טפי, א"כ אפשר נמי לחשבו כאילו השבת מחייב לתמיד, ודכוותה ס"ל לר"א בכל מצוה שזמנה קצוע ובגלל זה דוחה שבת, הרי כשהגיע הזמן בשבת דיינינן ליה כאילו השבת מחייבה והו"ל הותרה ולא דחוי, [ועי' מש"כ יצמות ס"ב סק"ב בזה דבעינן למילף עשה דוחה לא תעשה מתמיד ומילה, ועכ"פ י"ל דלא אחיא כר"א], וכיון דגם מכשירים דוחין שבת הרי גם הם כהותרה, [שו"ר שכבר כ"כ בחדושים על סם הר"ן], והלכך אפשר לכתחלה לא להביא סכין מערב שבת ויציאותו בשבת, ולפי זה הא דאר"א אם לא הביא כלי מערב שבת י"ל דלאשמועינן אחי דאם הביא מערב שבת אינו רשאי להביא אחר ולמול בו, דהיה מקום לומר דג"ו שרי, וכעין דאמרינן מנחות ס"ד א' דגם לאחר ששחט חטאת הציבור של יו"ט שחל בשבת, אם מצא שמינה חוזר ושוחט את השמינה, וה"נ היה מקום לומר דאף אם יש לו סכין יהא רשאי להביא אחר נאה הימנו קמ"ל דאסור, [ויש להסתפק אם עבר והביא ומל בו אם חייב חטאת], אבל רשאי לכתחלה שלא להביא סכין מערב שבת ולהביאו בשבת, והיינו דכרתו ע"ז לעשות פחמים לעשות צרול ומתכוונים היו לכתחלה להעלים הסכינים כדי שיטרכו לכך משום חיוב מצוה כמ"ש תו', אבל במילה צרעת גם לר"א אינה אלא דמנות מילה דוחה קציצת הבהרת, והלכך אם אפשר לקיים שניהם אינה דוחה כדאמר קל"ג א', דאסור קציצת הבהרת אין לה ענין עם היום דלאו יומא קגרים ולא שייך לחשבה כהותרה.

שם מציאו בשבת מגולה ובסכנה מכסהו ע"פ עדים, למאי דמסקינן דמגולה משום חבוצי מצוה, הר"ז בא למעט נמי שלא יציאו צביסו או תחת כנפיו בסתר, אבל הא דבסכנה מכסהו ע"פ עדים יש להסתפק אם יכול להביאו בסתר צביסו, אם רשאי לעשות כן, ורק כשמוליכו בידו מכוסה דהכל רואים שהוא נושא משא צריך שיהא ע"פ עדים, או דבכלל מכוסה גם כשנושאו צביסו בסתר דגם בזה צריך שיהא ע"פ עדים, ולכאורה בגלל הסכנה היה ראוי טפי שיציאו בסתר ממה שזילכנו בגלוי מכוסה, וא"כ ראוי לפרש מכוסה גם כשהוא בסתר, ומ"מ צעי עדים שמא ירגישו בו ויבא לידי חשד.

שם אלא אר"א שלא ברצון ר"א ומחלוקתו אלא ברצון ר"ש כו', ז"ע מנ"ל דר"א לית ליה דר"ש, ועוד דבעירובין ל"ה א' משמע דר"א אית ליה דר"ש, וכיון דאפשר בדרך היתר לגמרי, לא שרי ר"א דרך רשות הרבים כמ"ש בתוד"ה ומי, וי"ל דאין דרך לעשות מילה בגג או בחצר אלא בצית, והלכך לר"א שרי גם להציאו לצית, דהו"ל כמכשירין, וע"כ שלא ברצון ר"א.

שם בעא מיניה ר"ז מר"א מצוי שלא נשתתפו בו מהו לטלטל בכולו כו' האי לית ליה ד' מחיצות א"נ חצר אית ליה דיורין כו', מהא דנשתתפו שרי, משמע דתקנת שיתוף מספקא ליה שצאה גם לאסור לטלטל במצוי יותר מד', ומהא דמסיק האי לית ליה ד' מחיצות, משמע דקולא דלחי וקורה קא גרמה לאסור לטלטל יותר מד', ויש לפרש דלאחר שתיקנו להצריך שיתוף, והיינו לאסור לטלטל מן החצרות למצוי כשלא נשתתפו, נמצא דליכא שימוש במצוי לכלי החצרות, ודמי קצת לכרמלית, והלכך כשאין בו ד' מחיצות שוויהו ככרמלית, אבל כשנשתתפו שהמצוי משמש לכלי החצרות הרי הוא דומה לחצר ולא לכרמלית ולכן שרי לטלטל בכולו, גם כשתיקן בלחי וקורה, [עי' עירובין ז"א ב' תוד"ה וכלים], ועי' עירובין י"ב ב' וכי ככר כו'.

ויש להסתפק אם גם במצוי שתוקן בצורת הפתח או בשני פסין קמיציעא ליה, דלטעמא דהאי לית ליה ד' מחיצות משמע דבתוקן בצורת הפתח שרי, ואילו לטעמא דהא לית ליה דיורין, ראוי לאסור אף כשתוקן בצורת הפתח, אבל לא מסתבר דהא קרפף שלא הוקף לדירה נמי אם אין בו סאתים מותר לטלטל בכולו, ויש לפרש דטעמא דלית ציה דיורין לאוסופי אחי דגם מה"ט יש לאסור כשתוקן רק בלחי וקורה דלית ליה ד' מחיצות, הא אם הוא ציה דיורין הרי גם כשתוקן בלחי וקורה הוא שרי, [ולפי' הרמב"ם בסוגיא], כחצ במג"א סימן שפ"ח דבתוקן בצורת הפתח גם בעירבו חצרות עם הבתים שרי לטלטל בכולו גם לרב].

ק"ק דהכא מיציעא ליה לר"ז וזתר הכי אמר משמיה דרב לחלק בין עירבו ללא עירבו, ולפירוש הרמב"ם דגם למסקנא טעמיה דרב משום דאין המצוי נותר בלחי וקורה עד שיהיו

הרבים, או דגם בזמן שחסר רק מלאכה אחת לעשיית הכלי נמי לא שרינן לעשותו בזמן שאפשר להציא דרך רשות הרבים, ורהיטת דצריהם משמע דאף כששניהם רק חד איסורא נמי מציאין דרך רשות הרבים ואין עושין סכין, אבל ק"ק לפי זה מה שסיים הרמב"ן ולמה זה דומה למי שיש לו כלי צציתו והציא אחר דרך רשות הרבים, דמה דמיון הוא זה בזמן ששניהם שוין בחד איסור, אם כי כונת הענין דעשיית הסכין חזינן ליה כנעשה שלא לצורך מילה, עוד יש מקום עיון בעיקר הדברים דלפי זה גם כשא"א להציא סכין וע"כ לעשותו דהיה ראוי לחייב לעשותו בשניו אע"ג דכמילה אריכתא דמי, כיון דחזינן ליה כנעשה לצורך אחר, ונ"ע. — יש לעי' אם להציא סכין יש שני איסורים ולעשות סכין איסור אחד מה יש לעשות, ומסתברא דיש למעט באיסורים.

שם כלל אמר ר"ע כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת כו', נראה דאחי לאשמועינן דגם מלאכות שהם עיקר המצוה כגון אפיית שתי הלחם דלא שייך לקראם בשם מכשירין, אפ"ה אם אפשר לעשותן מערב שבת אינם דוחין את השבת, עי' מנחות ז"ה ב'.

גמ' ת"ר במקומו של ר"א היו כורתין עצים כו', עיין מש"כ בנדריים סי' י"ב בהנהגת אור"ה אם מותר ליחיד לעשות כהוראתו כשרבים פליגי עליה.

שם כל מצוה שמסרו ישראל עצמן כו' כגון ע"ז ומילה, עי' מש"כ בסנהדרין סי"א סק"ה בהיתר למסור עצמו על מצוה עשה בשוא"ת.

ק"ל ב' וכ"ת שלא ברצון ר"א דשרי אפי' ברשות הרבים כו', משה"ק תו' דאפשר לקיים שניהם כבר כתבנו ליישב במתני'.

שם ומי שרי והתניא כשם שאין מציאין אותו דרך רשות הרבים כו', משמע דאי הוו שרו רבנן לצורך מילה דרך גגות היה ניחא דהוי שלא ברצון ר"א דלדידיה אפשר דרך רשות הרבים, ואע"ג דבאפשר דרך חצר שעירבו כתבו תו' דמודה ר"א דאסור דרך רשות הרבים, וק"ק מה מועיל האיסור דרבנן בדרך גגות, להחיר איסור דאורייתא דרך רשות הרבים.

קרפף, כיון שהוא במקום שהוקף לדירה, וכמו בזמן שהנזרע מיעוט דשרי להוציא מן הצית לזרוע, וכמש"כ בחו"צ עירובין ס"ד סק"י וצמ"צ סי' שני"ח ס"ק פ"ג.]

בדברי הרמב"ם בריש הלכות עירובין נחבאר טעם איסור הטלטול מצית לחצר או למצוי, אבל לא נחפרש טעם לאיסור הטלטול מציתו לצית חצירו, וביותר דהא מחצר לחצר התירו בכלים ששבתו בחצר אף לרבנן, ואע"ג דחצר דומה לרשות הרבים ונמנא כמטלטל מרשות הרבים לרשות הרבים, וא"כ כש"כ שהיה ראוי להחיר מצית לצית דדמי כמטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד, [אח"כ ראיתי צה"ל ר"ס ש"ע צוה עי"ש], ואין לומר דכל שינוי צעלים כשינוי רשות, וחצר שאני דצין רשות רבים לרשות רבים לא חשיב כ"כ שינוי רשות אף שהצעלים אחרים, דא"כ מקרפף לקרפף ומגג לגג היה ראוי לאסור צעינוי צעלים, ועוד צריך ביאור מה שקצו ענין במקום שציתת הכלים צין השמשות, דבשבתו ציתת נאסרו לנאת מחצר לחצר, ואילו שבתו בחצר ונכנסו לצית מותר להוציאם לחצר אחרת, (ואפשר דאף דעיקר האיסור הוא בגדרי הוצאה מרשות לרשות מ"מ שימשו כאן חכמים גם צענין הכללי שלא להחיר צצבת עבודות שאינם צסדר היום הרגיל, וכמו שאסרו הללה וטירחא אף צדצרים המותרים, וכמש"כ לקמן קנ"ד צ', וכלי הצית אין רגילות להוציאם מן הצית, ולכך כל הוצאה של כלי הצית יש לאסור, וממילא קצו דכל שצבת צין השמשות צצית הרי הוא ככלי הצית, דאין ראוי לקצו סוגי הכלים, אף שזהו העיקר, דצדצרים אלו משתנים וגם אין סוף לכלים מכלים שונים, משא"כ כלי החצר מצוי צורך לטלטלם לחצר אחרת ולמצוי או לקרפף צסדר היום, ולכך לא אסרו חכמים לטלטלם לחצר ולמצוי, והנה קצו הלכות הוצאה על פי שינוי צעלים צהתחשבות עם הוצאות שהם צסדר היום, ומה"ט אסרו נמי להוציא כלים שצבתו צצית לקרפף אפילו דחד גצרא, וכמש"כ רש"י עירובין כ"ג צ'), ואשכחן נמי לחכמים דמגג לגג חצירו אסור ולחצר חצירו מותר כמש"כ רש"י עירובין ז"א א', ומדצרי רש"י שם צסוגיא נראה דצתים שמשמשן חדיר הרי שינוי הצעלים הוי שינוי חסוצ ולא שרינן מצית לצית, וחכמים אסרי אף מגג לגג כיון שגם צגג תשמישן

צתים וחצרות פתוחים לתוכו, עי' צביאור הגר"א סי' שפ"ח, ניחא דלפי זה אינו כספיקיה דר"ז, ועי' מהר"ם שיף.

שם צעא מייניה ר"ז מר"א מצוי שלא נשתתפו צו מהו לטלטל צכולו מי אמרינן כחצר דמי כו', נראה דצעיקר תקנת עירובי חצירות קמייציעא ליה, אס מה שתיקנו למיחשצ החצר כעין רשות הרבים כלפי הצתים, וכן המצוי כלפי החצירות [כמ"ש הרמב"ם צפ"א מה"ע ה"ה], אס הוא רק צנידון שצין החצירות לצתים וצין המצוי לחצירות, והיינו לטלטל מזה לזה, דכשהנידון צין שניהם מיחזי החצר והמצוי כרשות הרבים כנגד הצתים והחצרות, אבל צנידון על החצר עצמו והמצוי עצמו דהיינו לענין לטלטל צהם יותר מד"א, לענין זה לא גזרו חכמים לשוויניהו ככרמלית, וצחצר פשיטא לגמ' כן, אבל צמצוי קמייציעא ליה דשמא לגצי נפשיה נמי שווייהו רצנן ככרמלית, לפי דלית ליה ד' מחיצות וגם אין דרין צו ומתחזי כרשות הרבים, ומסקנא דגם צמצוי שרי.

ולפי זה נראה דצחצר לא משכח"ל איסור לטלטל ד"א, ואף כלים שצבתו צצית אס הגיעו לחצר שאינה מעורצת דרך מלצוש או צאופן אחר מטלטלן צכל החצר, וכמו שפרש"י צסוגיין וכמ"ש צצה"ל ר"ס שצ"ב, ודלא כמ"ש צאה"ע צשם הרצב"א, וכן מסיק מרן זללה"ה צס"מ ס"ק כ"ב, וכמש"כ בחו"צ עירובין ס"ח סק"ח, ומיהו משכח"ל צחצר איסור טלטול ד"א כשהוא פרוץ צמלואו למקום האסור לו, ולרבנן אף כשפרוץ לקרפף פחות מצית סאתים כמצואר עירובין כ"ה צ', דאף שאס היה מחיצה צינייהם היו שניהם מותרים, מ"מ כשפרוצים זל"ז אין אחד מהם יכול לשמש צמחיצות חצירו, אבל שתי חצירות שנפרצו זל"ז צמלואם, מותרים אף לרבנן, דכיון דכל החצירות רשות אחת הרי נפרצו למקום המותר, ודצרי המהרש"א עירובין כ"ג צ' צרש"י צבר נתקשה צהם מרן זללה"ה צסי' כ"ה ס"ק י"ג, וצר"ן הנדמ"ח כחצ ג"כ כדצרי המהרש"א, [ודצרי רש"י שם אולי היה אפשר לפרש דנקט דחד גצרא הוא להחיר גם כלים שצבתו צצית, ואף דגם צחד גצרא אסור להוציא כלים שצבתו צצית לקרפף, וכמ"ש רש"י שם ד"ה כדתנן, התם ס"ד דכל שאין צזרעים יתר על צית סאתים לא יחצין ליה דין

זו אלא דרך מלבוש כבר אצדו תורתן הראשונה, ומיהו לפי זה בחצר שיכלו להגיע לו ע"י טלטול באמת יהיה אסור להכניסן לבית, ולא משמע לחלק בכך, ועי' בספר עירובין סי' י"א ס"ק י"א דחצר המעורבת אינה מועילה כלום לשנות מצית לחצר, וממילא אסור להכניסם לבית, ולדעת מרן זללה"ה שהזכרנו בעירובין ס"ח סק"ז הדבר הרבה צהיה שאדם לובש סודרו ומעילו והולך לבית חצירו ופושטן שם, וינטרך לדקדק שלא לטלטל מחדר לחדר אם אוכלין באחד מהם, דבין אם שבתו צבית או בחצר כל שהגיעו דרך מלבוש לבית או לחצר נראה שאין להחליפן מזו לזו, דאף ששבתו בחצר מ"מ כשהגיעו עכשיו לבית אחר שלא יכלו להגיע לו אלא דרך מלבוש, ראוי למיתב להו דין בית, שלא להתירם לחצר אחרת שלא יכלו להגיע לה דרך טלטול, ואף אם נדחוק להתיר מחצר לחצר אחת מצית לחצר ומצית לבית יש לאסור, וינטרך לדקדק תמיד בכך וכמדומה שאין נוהגין בכך כלל, אבל למה שנדדנו שם דכל החדרים שצבית דינן כבית, ניחא דשרי לטלטלם בכל החדרים שצבית, ועי' בעירובין סימן י"א ס"ק י"ח נתבאר הדברים באורך. (עירובין ס"ח סק"ח).

שם ואייתוהו מהאי רישא להאי רישא, יעוי' פרש"י וצמח"ש"א, אבל צהו' הרא"ש כתב שהיה התינוק צמזוי ושם מלוהו, וכ"ה בירושלמי, וק"ק ששהה התינוק מערב שבת צמזוי, ושם צית שאין צו דע"ד הוי ודינו כצמזוי כשהוא צמזוי, עי' סוכה ג' א', ואולי יתכן לפרש כן גם בפרש"י.

קל"א א' ארצ"א אר"י לא לכל אר"א מכשירי מלוה דוחין את השבת שהרי שתי הלחם חוצה היום כו', פרש"י דר"א למד מגז"ש דאפייתן דוחה שבת, ויש לפרש דס"ל תנור אינו מקדש ואפשר לאפותן מאתמול ואפ"ה דוחין שבת כדין מכשירין, עי' מנחות ז"ה ז', וק"ק לפי זה א"כ ל"ל גז"ש הרי צלולצ ושופר נפק"ל לר"א מציום, וה"נ כתיב וציום הצבורים, ואין לומר דאם תנור מקדש אינטרין לעיקר המלוה דאפייתן דוחה שבת, וליכא למילף מינה למכשירין, דצמנחות ע"ז ז' יליף מקרא דאלה מועדי דשמי הלחם דוחין שבת, וכש"כ אם אפייה נמי אפשר מאתמול דע"כ אחי וציום למכשירין, ואין לומר דאינטרין וציום

תדיר קנת, אבל לחצר כיון שאין תשמישו תדיר כ"כ לא חשיב שינוי כולי האי, ולכך אסרי רבנן מגג לגג שתשמישן תדיר טפי מחצר, ושרו מגג לחצר דכיון דחצר אין תשמישו תדיר לא חשיב שינוי כ"כ, ולר"ש כל הני שאין תשמישן תדיר אין שינוי הצעלים גורם לאסור לכלים ששבתו בהם, אבל כלים ששבתו צבית דתשמישו תדיר לא שרינן להוציאן לרשות אחרים, ובקרפף אסרינן אף בשלו, כיון שאין היקפו לדירה, וק"ק מש"כ רש"י עירובין פ"ט א' ד"ה מאי דלכך אסור מחצר לקרפף משום דחצר רשות שותפות וקרפף רשות היחיד, דהא מצית לקרפף נמי אסור, שו"ר בגאון יעקב שכתב להגיה. (עירובין סי' א סק"א ועי"ש בס"ק י"ח).

כלים ששבתו צבית והגיעו דרך מלבוש לחצר שאינה מעורבת כבר הכריע מרן זללה"ה בסי' מ' ס"ק כ"ז דמותר לטלטלן בכל החצר, [ודברי הריטב"א שהביא ז"ל לכאורה יש לפרש בפשוטו דר"ל שאם הטעם משום ששבתו צבית א"כ אין לחלק בין רחב ד' לאינו רחב ד', ומתני' דקתני רחב ד' ע"כ שיש חילוק, ואה"נ דצלה"ה לא משמע מתני' בכלים שצבית דקתני אלו עולין מכאן וכו', וגם עיקר הדין אין לו מקור, וכינ"ד הגיעו הפירות שצבת מן הבית לחצר, אלא דחדא מתרי ותלת קושיות נקט, ולכן אין ללמוד הלכה מזה], ובאמת צסוגיין דמספקינן צמזוי שלא נשתתפו אם מותר לטלטל צכולו, [והא דלא פשטינן מצרייתא עירובין ז"א ז' גג וחצר כו' ומצוי כולן רשות אחת הן, די"ל דהיינו לענין לטלטל ז' אמות צזה וז' אמות צזה], דלא דמי לחצר דאית ליה מחיצות, מצואר דלא שייך אסור לטלטל ד"א אלא צשיש חסרון צמחיצות דומיא דמצוי או גג הפרוך צמלואו לגגו של חצירו וכיו"ב, אבל מקום מוקף ד' מחיצות אין מקום לאסור לטלטל צמוכו ד"א, ועי' צבה"ל סי' שע"ז ס"א וצבית מאיר סי' שמ"ט.

ויש לדון כלים ששבתו בחצר, והגיעו דרך מלבוש לחצר אחרת המעורבת, אם מותר להכניסן מן החצר לבית, דהא אי חצרות לאו רשות אחת נינהו, ראוי להתיר דגם השתא כשהם בחצר כבר ינאו ממורת שציתתן וכיון שכן מאחר שהחצר והבית מעורבין למה לא יכניסם לבית, וה"נ למ"ד חצרות רשות אחת מ"מ כיון שלא יכלו להגיע לחצר

חדושים שבת קל"א א' - קל"א ב' ובאורים קכח

ליה זהה דמ"מ כשנתחייב זהן לא קילי מהני שיש להם זמן, ומפרשין משום דגם לאחר שנתחייב זהן יכול למיפטור נפשיה מהן.

מש"פ רש"י לקמן ב' דכלי קופסא חייבין צניעות, נראה שהוא משום דלמ"ד חובת גברא הו"ל למימר דאי צעי אינו לוצשו או פושטו, ולא היה צריך להזכיר הפקר, וכן הוא בתו' מנחות מ"ד א'.

תוד"ה לא ותימה הוא היכי שייך למילף צניעות ומזוזה ממילה כו', עי' מהרש"א, ובאמת גם שמי הלחם למ"ד תנור אינו מקדש אין במזוזה דחיית שבת, ולקמן כתבו תו' דס"ד למילף צניעות ומזוזה מסוכה, ואפשר לפרש גם הא דאר"י לא לכל אר"א מכשירי מזוזה דוחין את השבת כו', דהיינו לבתר דילפינן מזה וסוכה ושופר ולולב, וס"ד למילף נמי צניעות ומזוזה, וקאמר דכלא קרא לא אמר ר"א דדוחין, והני לית להו קרא, ועי' בהגהות הגר"מ הלוי ז"ל.

תוד"ה ושון דמסתבר דמילה כו', הא דמילה מפורש בגמ' קל"ב א', והך מסתבר קאי אסוכה ואינך.

קל"א ב' ור"א ציוס ולא כלילה מנ"ל נפק"ל מושמחתם לפני וגו' שבעת ימים ולא לילות ורבנן אינטריך סד"א גילף שבעת ימים כו' קמ"ל, מצוה דאס קרא דושמחתם מתפרש ימים ולא לילות, ידעינן מזה נמי דמזוזה ציוס הראשון נמי אינה כלילה לר"א, וכן לרבנן אס ציוס הראשון מתפרש ולא כלילה ה"ה דקרא דושמחתם מתפרש ימים ולא לילות, ולכאורה מוכח מזה דמזוזה לולב שבעה שבמקדש דנפק"ל מושמחתם, הרי היום הראשון מהשבעה הוא מזוזה ציוס הראשון שבגבולין, ולא נתחדשה מזוזה המיוחדת שבמקדש גם ליום הראשון, דאס יוס הראשון שבמקדש הוא ממזוזה שבעה שבמקדש, א"כ כיצד נלמד ממנה למזוזה ציוס הראשון או ממזוזה ציוס הראשון למזוזה שבעה, עי' מש"כ בזה בסוכה דף מ"א א' ודף מ"ג א', ומיהו הכרח אין מזה דשפיר י"ל דקים לחכמים דמזוזה לולב שבה ושבה שזה לענין לילה, אח"כ ראיתי ברש"א בסוגיין שכתב דאס לולב שבעה אינו כלילה כש"כ לולב יום אחד, ועי"ש עוד.

למעוטי לילה, דהא מזוזה עם הכצעים וכצעים מציוס צווחו נפקא שאינם אלא ציוס.

שם לא לכל אמר ר"א כו', עי' בסיומן י"ט סק"א בדברי התו' קל"ז ב' דבאיסור דאורייתא מודה ר"א, ועי' מש"כ בפסחים ס"ה ב' אס גם דללא מטא זמן חיובא ס"ל לר"א דמכשירין דוחין.

שם מה לעומר שכן אס מנא קצור קוצר תאמר בשמי הלחם שאס מנא קצור אינו קוצר, אס הנידון לענין להחיר קצירה בשבת לצורך שמי הלחם, הרי הפירכא אחיא שפיר, דבעומר הקצירה מזה, משא"כ בשמי הלחם אין הקצירה אלא הכשר מזה, אבל לפמש"פ רש"י דהילפותא לענין שמי הלחם הוא להחיר אפייתן בשבת, א"כ שפיר דמי לקצירת העומר, דכשם שבעומר אס מנא קצור קוצר, ה"נ בשמי הלחם אס מנא אפוי אופה, דבעינן אפייה לשמה, ואס כונת הפירכא היא דבעומר גם הקצירה מזה משא"כ בשמי הלחם, והלכך א"א למילף גם לא להחיר אפייה בשמי הלחם בשבת, א"כ ה"נ הו"מ למיפריך מה למנחת העומר שעולה ממנה קומץ לגבי מזוזה, משא"כ שמי הלחם.

יש לעי' גם למאי דמסקינן דהך גז"ש מופנה, מ"מ הרי לא מנאנו דמכשירין דוחין שבת במנחת העומר אלא קצירה, וקצירה דמנחת העומר הרי היא מזוזה ולא הכשר מזה, דהא אס מנא קצור קוצר, ודכוותה איכא למילף לאפיית שמי הלחם דהוי נמי מזוזה דאס מנא אפוי אופה, דגם תדחה שבת, אבל מנ"ל למילף לקצירה דשמי הלחם שידחה שבת, בזמן שאין מזוזה בקצירה ואס מנא קצור אינו קוצר, ונ"ל דס"ל לר"א דכיון דאשכחן דמלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת דוחה שבת, תו לא מחלקינן בין מלאכה שהיא מזוזה למלאכה שהיא הכשר מזה, ואפשר דהיינו לבתר דאית ליה קרא צמילה למכשירין, והיינו למכשירין שאינם מזוזה, א"נ לשון הבאה משמע ליה דאית לרצויי הבאה דשמי הלחם ולא רק אפייה, ואס נימא דס"ל לר"א דתנור מקדש וא"א לאפייה מערב שבת, ניחא נמי דע"כ גז"ש למכשירין שקודם אפייה שאינם אלא הכשר מזה.

שם מ"ט אר"י לפי שאין קבוע להם זמן, יתכן לפרש דר"ל דאפשר שלא יתחייב זהן לעולם, ולמש"כ תו' דס"ד למילפינהו מסוכה, שפיר הוי פירכא דסוכה בודאי יתחייב זה, ואצ"י לא ניחא

— נדפס בספר סוכה דף מ"ג א' —

יש לעיין והא' הא' קרא במנחה שבמקדש איירי, ושמינין מינייה דבמקדש ליכא מנחה בלילה, אבל מנלן דמנחה ביום הראשון ליכא בלילה, ונראה מזה דלא נתחדשה מנחה במקדש ביום הראשון, אלא מנחה שבגבולין איכא גם במקדש, ושבעת ימים מתפרש כמ"ש בצעה"מ סוכה מ"ג א' עד תשלום שבעת ימים, [ומזה גם מוכח דליכא מנחה מקדש בראשון, ולכך הוצרך לפרש כן], והלכך שפיר ילפינן מדכתיב שבעת ימים ולא לילות דגם מנחה ביום הראשון ליכא בלילה, ועיין מש"כ בזה בסוכה מ"א א'.

בסוכה מ"ג א' יליף ר"א מקרא דהראשון דאין מכשירי לולב דוחין שבת אלא ביום הראשון ולא בלולב שבעה שבמקדש, ולפמ"ש לעיל א' לפרושי הא דא"ר לפי שאין קבוע להם זמן, דר"ל שאפשר שלא יתחייב בהן, ה"נ מנחה לולב שבעה אפשר שלא יתחייב בה אם לא יכנס למקדש, ומיהו למאי דבעי אב"י התם שיהא יכול להפטר מהן לאחר שנתחייב, הכא ליכא להא דמגשתחייב נשאר בחיובו, ומיהו בלא"ה נראה דהכא שפיר הוי אמרינן מסבירא דכל מנחה לולב שיהא לענין דחיית שבת, ושפיר אינטריך למעוטי.

שם אי מעומר ושתי הלחם שכן צורך גבוה הוא אי מלולב שכן טעון ד' מינים כו', יעוי' בתו' שדקדקו אמאי לא יליף במה הנד, ובאמת הדבר מבורר בגמ' פסחים ע"ז א' דבעי למילף לשאר קרבנות לצור שדוחין שבת מתמיד ופסח, ודחינן מה להני שכן יש בהם צד חמור תמיד תדיר וכליל פסח שהוא ענוש כרת, [ובתו' שם ד"ה שכן משמע שלא היה הדבר בגירסתם וכבר העיר בזה ברש"ש שם, ולמש"כ תו' כתובות ל"ז בסו"ד יש לפרש דג' ר"ת נמי כג' דידן אלא שהוסיף], וחזינן דליכא למילף במה הנד דאיכא למיפרך שכן יש בהם צד חמור, [ועי' בתו' כתובות ל"ז א' ובאשונים שם אמאי לא דחינן כל מה הנד בסבירא דצד חמור], ונראה הטעם דא"א לומר הנד השוה שכל מנחה דוחה שבת, דשבת גם מנחה היא ואדרבה חמירא טפי, והלכך אף דאשכחן מנחות דדחיין שבת לית לן למילף מינייהו לשאר מנחות ושפיר איכא למיפרך צד חמור, ול"ד לנזיקין דאמרינן הנד השוה שבהן שדרכן להזיק, דהתם

סבירא הוא לחייב לשמור את כל המזיקים, וי"ל דסגי בשמירתן עליך לחייב בהזיקה.

צד חמור שאמרו במכות ד' צ' אפשר לפרש דכיון דע"כ לא מצינו למילף מעדים זוממין לשאר לאוין שלא יטרכו התראה, חזינן דעדים זוממין שאני, ה"נ לא נוכל למילף מעדים זוממין ללקות על לאו שאין בו מעשה, וכי היכי דלא נוכל ללמוד ממוציא שם רע דלוקה ומשלם, ה"נ לא נוכל ללמוד ממוציא שם רע דלוקין על לאו שאין בו מעשה, דע"כ חזינן דמוציא שם רע חמיר טפי.

שם יתה תקיעת שופר ורדיית הפת כו', עי' מש"כ לעיל קי"ז ב'.

תוד"ה סד"א וי"ל דשמא בעלמא ניתנה למידרש, ר"ל דשמא קיבלו בעלמא דתיבות אלו ניתנו לגז"ש, [ודלא כמנוקד במהר"ם שיף].

תוד"ה שבעת מיהו לא הוי צריך למיכתב שבעת כלל כו', ק"ק מנין הוי ידעינן דכל שבעה קאמר.

קל"ב א' מה מילה שהיא אחת מאיצריו של אדם כו', ר"ל דמנחה מילה לחיקון האדם ניתנה.

שם ואי ס"ד הלכה ק"ו מהלכה מי אחי כו', יש לעי' הא לר"א וציוס אחי למכשירי מילה, ושפיר אפשר למילף ק"ו ממכשירי מילה שדוחין שבת דנפקא להו מקרא, ולרבנן נמי אייתר להו וציוס למילה עצמה שדוחה שבת, ואף אם איכא הלכה, יש לפרש דטרח וכתב לה קרא, ושפיר יליף ממנה בק"ו, ונראה מזה דכיון דלר"א קרא קאי אהלכתא, הו"ל צדין הלכתא דלא למילף מינה בק"ו, שו"ר בחדושים על שם הר"ן דלר"א אמנם ילפינן בק"ו ממכשירי מילה, ולרבנן הוא דפריך.

שם אלא מעתה תפילין דכתיב בהן אות לידחי שבת, ע"כ למ"ד שבת זמן תפילין, דלא אשכחן לדחות שבת בשביל מנחה שבחול, ויש לעי' א"כ גם אי לא דרשינן אות, איכא לאקשווי דנילף תפילין מסוכה, דאם תפילין נוהגין בשבתות הרי נוהגין גם בלילה, עי' עירובין ז"ו א', ושפיר איכא למילף מסוכה כדבעינן למילף מזוהה כמ"ש תו' קל"א א', ובעיקר הדבר משמע בסנהדרין ס"ח א' דס"ל לר"א שבת לאו זמן תפילין, שהרי חללן, כמ"ש רש"י שם, [ומיהו אפשר דאיכא

כשרים כדין צמה, דכשר צה זר ולילה, [עי' זבחים ק"כ א'], ושמה גם אינן כדלנו צוה בגמרא זבחים ט"ז א'.

קל"ב ב' שבת שנדחית מפני העבודה אינו דין
 שיהא מילה דוחה אותה, וא"ת א"כ
 נילף נמי שיהא מילה שלא בזמנה דוחה שבת, כמו
 שמילה שלא בזמנה דוחה נרעת, וי"ל דנימא דיו
 אסוף דינא דאין שבת נדחית מפני עבודה אלא
 מפני עבודה שבזמנה, שו"ר בזה במהרש"א, וע"ע
 להלן בזה.

שם ת"ל ביום אפי' בשבת, לפמס"כ לעיל בריש פירקין דמילה בשבת הותרה, הו"מ למימר נמי ללכך אינטריך ביום, דאי הוי נפק"ל מצרעת הוי דחוייה, אלא דעדיפא קאמר דליכא למילף מצרעת, ובתר הכי דבעינן למילף צרעת משבת בק"ו וכדרכא וכו' יונתן לא מסתבר למילף שםא הותרה בצרעת, וי"ל דאפשר למילף משבת דהותרה לומר לצרעת דחוייה.

מיל'ה של'ה צומנה אינה דוחה יו"ט כדתנן קל"ו
א' ובצרייתא בסוגיין, אע"ג דבצבורה
אמרינן מתוך כדאמר כתובות ז' א', ונראה דאף
מילת יוצא דופן שחל שמיני שלו דיו"ט נמי אינו
דוחה יו"ט אע"פ שלא היה אפשר מעיו"ט, וכ"מ
סתימת הפוסקים דכל מילה שאינה דוחה שבת
אינה דוחה יו"ט, וטעמא דמילתא כתב הרמב"ן
קכ"ד ז' משום דכיון שאין המצוה מיוחדת ליום
זה לא חשיב צורך היום, ומיהו מילה צומנה כתב
הרמב"ן שם דחשיבא צורך היום, והוכיח כן ממה
שמותר להוציא התינוק, ואי לא הוי צורך היום הרי
מכשירי מילה אין דוחין יו"ט, וברש"י קל"ג א' ד"
ה ואין כתב דמילה דוחה יו"ט מקרא דוציזם,
ואפשר דקושטא קמפרש ואף לב"ש דלית להו
מתוך, ואפשר נמי דאף מילה צומנה לא חשיבא
צורך היום מחמת עצמה כיון שמקרה הוא שאירע
השמיני דיו"ט, ורק לאחר שלמדנו מקרא דוציזם
דמילה דחיא יו"ט, תו חשיבא מילה ממלאכות היום
וחשיבא צורך וידינוין מכשיריה כמכשירי שאר
זרכים, [וחשיב הוצאת התינוק גוף הצורך ולא
מכשירין וכמש"כ הרמב"ן שם] ואפשר לפרש כן
גם בזנות הרמב"ן, [ברמב"ן שם הקשה מהא
דפסחים ה' דשריין במתוך ותיירך דכל חוצת היום
מיקרי צורך היום, ולא נתפרש מאי קשיא ליה ז"ל

תקנתא דרבנן שלא להניח בשבת אע"ג דמדאורייתא זמן תפילין, משום שמא יטלטלו כדאמר לעיל ס"א א', ועי' בספר מרן זללה"ה סי' ד' סק"ב וצמג"א סי' ש"א ס"ק י"ב], וא"כ שפיר י"ל דאי איכא תנא דסבר שבת זמן תפילין וסבר כר"א צמכשירין, שמא אמנם ס"ל דמכשירי תפילין דחו שבת, אבל מהא דהקשו צפשיטות אלא מעתה תפילין משמע דפשיטא לגמ' דליכא למ"ד דמכשירי תפילין דוחין שבת, ואפשר דתפילין שהיא מנחה תמידית וע"כ א"א לקיימה תמיד דהא צעי מינס ועייל לביהכ"ס, תו איכא למימר דגם אם צריך לחלל שבת להניחם הרי הוא ג"כ כאנוס, ואינו בדין שידחה שבת, ולא דמו לסוכה דשפיר מקיים תשצו כעין דדורו, וכיון דלענין תפילין לא מידרשא גז"ש דאות לענין שבת, ה"ה דגם לענין מילה לא נדרוש הגז"ש למכשירין.

שם ור' יוחנן אמר אמר קרא ציוס ציוס אפי' בשבת, ק"ק דהא עד השתא נמי הוי מפרשין דציוס אחי למימר אפי' בשבת, אלא דהוי מפרשין דר"א מוקי לה למכשירין לפי דמילה עצמה ידעינן ממקום אחר, והו"ל לר"י לפרושי טעמיה דר"א, וזה ע"כ או מהלכה כמו שפרש"י או מאות ברית ודורות כמ"ש תו', ושמא אחי למימר דגם רבנן וגם ר"א דרשי וציוס לשבת דמילה עצמה, וממילא דר"א יליף מכשירין מאות ברית ודורות, אבל רש"י פירש דלר"א מודה ר"י דדריש וציוס למכשירין ומילה עצמה יליף מהלכה, ולפי זה הו"ל לר"י למימר דרק אליצא דרבנן קאמר. — ק"ק מנ"ל לרש"י דר' יוחנן סבר דר"א מהלכה קאמר, דילמא מאות ברית ודורות, ושפיר יליף ק"ו לפיקוס נפש, ופשטא דגמ' דעולא ור"י דאמרי הלכה איתותבו, דמשמע דאמרו כן גם אליצא דרבנן, וא"כ ראב"ע דלא כמאן. — הא דאמרי הלכה, שמא איכא למימר דקים להו כן משום דמשמע דגם קודם מתן תורה כשננטוו על השבת במרה נמי עשו מילה בשבת, [דאכתי לא הוו מזופים ונשבה להם רוח נפוגית עי' יצמות ע"ב א'], וע"כ דנאמרה להם הלכה, וי"ע וצירור.

שם סד"א הואיל וחס רחמנא עליה לאתויי צדלות
צלילה נמי ליחי קמ"ל מתקיף לה רבינא
אלא מעתה יהא זר כשר כו' אפשר דר"ל שיהיו

עליו כל שעה ואף שיצערנו זלילה מ"מ איסורא דעצד עצד, ולכך חשיב צורך היום.

מך האמור נחבאר דאין פלוגתא הראשונים ז"ל בשריפת חמץ ציו"ט ענין לנידון אי מזה דרבנן חשיבא צורך, ולכו"ע מזה היום דרבנן חשיבא צורך היום כגון ס"ת לקרות זו ולולב לזאת זו קטן וכיו"צ ובחמץ הנידון אי הוי צורך היום וכמשנ"ת, ולפי זה קיימין להלכה כדברי התו' בכתובות שאין חולק עליהם דמזה דרבנן ודאי חשיב צורך, והרי אף נשים במזות עשה שהזמן גרמא חשיב צורך וכמ"ש לעיל מדברי הראב"ה והרא"ש.

בשאג"א סימן ק"ח כתב דלא אמרינן הואיל למלאכה המותרת רק משום מתוך, והמוציא לולב לר"ה שלא לצורך לוקה ולא אמרינן הואיל אי מתרמי מי שצריך לצורך עליו, והדברים תמוהים הרי מתוך הוא פירוש בזנות התורה וא"כ מה דינו לאו"נ ממש, וגם סברת הואיל היא דכל שאפשר לשמש במלאכה זו לדבר המותר לא מחייבין ליה מחמת מחשבתו, וא"כ מ"ל אם מותר מחמת עצמו או מחמת מתוך, ובתשובות הגרע"א ז"ל סימן ה' פשוט ליה דאמרינן הואיל במלאכה המותרת מדין מתוך, ומשה"ק השאג"א לפי זה בדברי התו' חולין פ"ד ז' דא"כ שפיר שרינן לטומטום לתקוע כיון דאף אם יוצאו שופר בשבילו אין כאן איסור דאורייתא דאף אם הוא נקבה שרי מדין הואיל, נראה דל"ק דשפיר י"ל דקים להו דלאו מטעם הואיל התירו שאין טעם זה מספיק דקרוז הדבר דבאמת יוצאו בשביל טומטום דהא ציו"ט קיימין דהוצאה לצורך שריא ולא ישימו אל לבם דטומטום שאני, ועוד דהא זימנין דליכא הואיל כגון שנמצא במקום מצודד או שכולס כבר יצאו או סמוך לבין השמשות, וקים להו מסברא שאין טעם הואיל טעם מספיק, ועי' רשב"א ז"ה ז' הובא בחו"צ ביצה כ"ג ז' דאמנא כל גזירת שמא יתלוש היא משום שמא יתלוש סמוך לחשיכה ע"ש.

הקשה בספר מלאכת יו"ט (בהשמטה לאות פ"ט) למה ספק מילה בזמנה אינה דוחה יו"ט כדאמר חולין פ"ד ז', ומ"ש מספק תקע ספק לא תקע דמוציאין לו שופר, והנה למה שדדנו לעיל דמילה לא חשיבא צורך היום

הא התם קיימין לפרושי דעיקר מצות תשציתו תתפרש ציו"ט וא"כ שפיר הוי צורך היום, ושמא כיון שאם ציער מערב יו"ט אין עליו שום מצוה וחיוב ציו"ט ס"ד דלא ליחשב צורך היום, א"נ שמא ס"ל להרמב"ן דכלא ציטל ומנא חמץ ציו"ט מצערו אף לקושטא דמילתא דמצות ציעור מעיו"ט, וזוה קשיא ליה הא לא חשיב צורך היום, ואף דמההיא דפסחים לא מוכח דין זה דהתם אי מפרשינן דמצות תשציתו היא ציו"ט ממש קיימין, מ"מ מפרש הרמב"ן קושטא דמילתא למאי דס"ל, לזה כתב דכל חובת היום חשיב צורך כלומר כיון דכל שעה עובר צו"י נמצא חובת היום לצער ולכך חשוב צורך היום, עי' להלן.

והנה המנא חמץ צציתו ציו"ט לכאורה יש לחשבו כמילה שלא בזמנה שהרי מצות ציעור היא מעיו"ט וא"כ אפי' אם לא ציטל יש לאסור לשרפו, וכ"כ באמת בחידושי פסחים המיוחסים להריטב"א דף ה' וכתב שהסכימו לזה הרשב"א (עי' בתשובותיו סימן ע"א) והרא"ה, וז"ל דהמתירים ס"ל דל"ד למילה דבחמץ הוא עובר כל רגע צו"י, וזה לא יתוקן בשריפתו זלילה, ולכך שפיר חשיב צורך היום, שלא יעבור צבל יראה, וזה דלא כדעת תו' פסחים כ"ט ז' דצמשהה לצער וציער לא עבר למפרע], משא"כ במילה שאם ימול למחר לא עבר כלום אלא שאיחר המנא, וכ"ז שייך צלא ציטל אצל צציטל שאינו חייב לצער אלא מדרבנן הר"ז ממש כמילה שלא בזמנה דלא חשיב צורך היום, שאין כאן אלא מצוה לצער ומנא זו יוכל לקיימה זלילה, וזו כוונת הר"ן וש"פ שכתבו דצציטל אסור לשרוף ציו"ט דלא חשיב צורך, כיון שאינו עובר צו"י, ואפשר עוד דמנא דרבנן הנפגשת באיסור דאורייתא לא ציו חכמים לעשותה אף שכשיצו יחשב צורך היום ויותר האיסור משום מתוך, דדמי כאילו תיקנו חכמים לעשות מלאכה האסורה מדאורייתא, אצל מצוה דרבנן שאינה נפגשת באיסורים שפיר תיקנוה חכמים אף ציו"ט וחשיבא צורך היום וכשאירע שצריך להוציא לצורך המנא מותר מדין מתוך, ומיהו התו' בכתובות שכתבו דאף צציטל יש להחיר לשרוף משום דמנא דרבנן נמי חשיב צורך היום, ורק משום מוקצה אסור, נראה דעתם ז"ל דמדרבנן נמי יש כעין איסור צל יראה וכשמשהה החמץ אף שציטלו עובר

אלא לאחר שנאמרה הלכה שהיא דוחה יו"ט, דמה שאירע שמיני ציו"ט לא מספיק להחשיב כמלאכת היום כמו מילת יוצא דופן שחל שמיני שלו ציו"ט, א"כ לק"מ דכיון שהוא ספק אינו דוחה יו"ט, אלא אף אם נימא דזה שחל שמיני שלו ציו"ט מחשיב למילה כמלאכת היום מ"מ בספק אם יו"ט שמיני או תשיעי הוא ספק לורך היום, שהרי רק מצות ציום השמיני עושה למילה מצרכי היום וזה ספק אם הוא שמיני, ומה שמספק יש לו למול לא מחשיב ליה לורך היום צודאי, כיון דסוף סוף אפשר שהיום תשיעי, והרי אף יו"ד יש לו למול בשמיני שלו שאז מתחלת המצוה ומ"מ לא חשיב לורך היום כיון שאין מצותו בשמיני דוקא, ול"ד לספק תקע דהתם מצות תקיעה היא לורך היום צודאי וכל ספק שגולד אם כבר קיים לורך היום חשיב לורך היום שהרי מספק כריך עדיין לורך זה.

וגרמא דאין ללמוד מהא דאסרינן ספק לורך היום ומשמע דהוא מדאורייתא, לאסור לשחוט ספק טריפה, עיין חו"צ ביצה י"ב א' בסוגיא דמתוך ס"ק י"ג, דשחיטת ספק טריפה אפשר לחשבו כהשתדלות מוחלטה לאוכל נפש ואין הולכין באוכל נפש אחר הרוב והרי הוא שוחט ושוחט עד שמוצא כשירה לאכול, אבל ספק מילה בזמנה אין כאן אלא ספק מצוה בזמנה ואם לאו זמנה הוא אין כאן לורך היום כלל, ושפיר אסור בספק. (ביצה י"ב א' ס"ק י"ד).

קל"ג א' הא ל"ל קרא כו' אמר אב"י לא נזכר כו', יומא ל"ד ב' והלא מנרף כו' אב"י אמר אפי' תימא שהגיע לזירוף דבר שאין מתכוין מותר ומי אמר אב"י הכי והתניא בשר ערלתו כו', פרש"י אלמא ס"ל לאב"י דקרא מסייע לר' יהודה, וקשה דהא קרא שפיר מיתוקם אף אליבא דר"ש באומר לקון בהרתו קמכוין כדאמר שבת קל"ג א' אלא דלישנא דברייתא משמע אף באינו מכוין וכמש"כ חו' שם לכך מוקי לה כר' יהודה, וא"כ היאך מוכח דאב"י כר"י, ועוד דל"ל דאב"י כר"י, תיפ"ל דאב"י לפרושי ברייתא דר' יהודה קאתי ור"י הרי סבר דבר שאין מתכוין אסור, ולשון הגמרא ומי אמר אב"י הכי משמע דאב"י הוא דפרכינן, ואפשר דלאו כולהו אין מתכוין שוין, ויש מקום לומר דזירוף כשאינו מכוין לה לאו מלככה היא כלל, וכמ"ש המ"מ פ"ב מהלכות שבת ה"ב, (וגם למ"ש הראב"ד שם ה"א

שם ליסנא אחרינא מילה דוחה את הנרעת מ"ט דאחי עשה ודחי לא תעשה כו' האי עשה ולא תעשה הוא כו', ק"ק דא"כ דקארי לה מאי קארי לה ומאי ס"ד מעיקרא, ולא דמי לאינן אוקימתי דשפיר יש לדון אם נרעת חמירא או לא, אבל הכא אם זו עשה ולא תעשה א"כ מאי ס"ד דתדחה, ולפי מה שנתחבטו בתוד"ה האי היכן עשה דנרעת ניחא, די"ל דס"ד דליכא עשה גבי נרעת דלשמוע ולעשות לאו עשין נינהו, והדר קאמר דשמא חד מינייהו עשה.

שם א"ל רב ספרא לרבא ממאי דשבת חמירא דילמא נרעת חמירא שכן דוחה את העבודה ועבודה דוחה שבת, ברש"א כתב דלפי זה איכא למילף ק"ו מהא דמילה דוחה נרעת שדוחה שבת, דכש"כ דמילה דוחה שבת, וע"כ דאיתר ציום

שם א"ל רב ספרא לרבא ממאי דשבת חמירא דילמא נרעת חמירא שכן דוחה את העבודה ועבודה דוחה שבת, ברש"א כתב דלפי זה איכא למילף ק"ו מהא דמילה דוחה נרעת שדוחה שבת, דכש"כ דמילה דוחה שבת, וע"כ דאיתר ציום

שם א"ל רב ספרא לרבא ממאי דשבת חמירא דילמא נרעת חמירא שכן דוחה את העבודה ועבודה דוחה שבת, ברש"א כתב דלפי זה איכא למילף ק"ו מהא דמילה דוחה נרעת שדוחה שבת, דכש"כ דמילה דוחה שבת, וע"כ דאיתר ציום

להתיר פ"ר, ואין לומר דא"כ לעשות לר"ש ל"ל, דהא משמע בגמ' דלעשות לא מיתיר להכי, מדלא פרכינן לאצבי אליבא דר"ש מקמי דקיבל מרצא, האי לעשות מאי עביד ליה, כדפרכינן אצשר, וי"ל דס"ל לגמ' דלית לן לאפוקה לצרייתא דלעשות לצר מהילכתא, אס אפשר לאוקמה להתיר פ"ר אליבא דר"ש, ומיהו ק"ק דלישנא דצרייתא ואס עברה עברה משמע דלא איירי בפ"ר, ועי' בספר חדושי הר"ן.

שם ואצבי אליבא דר"ש האי צר מאי עביד ליה כו', לכאורה צלישנא קמא היה ראוי למיתני, ואפשר דאה"נ דהוא סיומא דל"ק, אלא דקבעה בגמ' לבתר לישנא בתרא, משום דל"צ אף לרצא איכא למיפריך הכי, דכיון דכבר נפקא לן מלעשות להתיר פ"ר, א"כ למאי אינטריך לקרא דצשר, וע"כ כתירוץ דר"ע דצנתכוין אינטריך, אלא דהני דתנו לישנא בתרא לא דקדקו ליישב קרא דצשר דלא איירו ביה, ולר' יהודה גם לל"צ ניחא דאינטריך קרא דצשר להתיר פ"ר, דאע"ג שהתירו צאין מתכוין, אכתי י"ל דפ"ר אסור, וכמש"כ תו' דלישנא דר' יאשיה משמע דאף בלא מתכוין אינטריך קרא, א"נ אפשר דלרצא גם לל"צ ל"ק לר"ש, דאיכא למימר דדוקא בעושה בסיב ובמוט כלאחר יד שרינן אף בפ"ר, אבל לחתוך כדרכו אסור אף כשאינו מכיון, ולכך אינטריך צשר להתיר במקום מילה, ודוקא לאצבי למאי דס"ל מעיקרא דכל פ"ר שרי לדידיה קשיא, כ"ז מתבאר ברמב"ן וברשב"א.

שם אר"ע באומר לקון בהרתו הוא מתכוין כו' ואי איכא אחר כו', האי מתכוין היינו שנהנה בכך, אבל ודאי אי לאו מילה לא היה קוץ, דלאו ברשיעי עסקינן, ומשמע דצוה לא משכח"ל שיהא צדין אין מתכוין, דכיון דניחא ליה, ע"כ הוא צדין מתכוין, והיינו לא אפשר וקמכוין.

ועיין סימן כ' סק"א ב' שנתקשנו מסוגיא דפסחים דלא אפשר ולא קמכוין שרי אף לר"י לכו"ע, והכא צאינו מכיון לקון הרי הו"ל לא אפשר ולא קמכוין, ואף לר"י דין הוא דלישתרי, וא"כ צשר ל"ל, ועי"ש מש"כ ליישב, ואפשר עוד דהנה כבר הקשה הרשב"א דמילה צרעת דמי למלאכה שאינה צריכה לגופה שהרי מתכוין לקון אלא דלאו לשם טהרה, ומלאכה שאינה צריכה

דמזרף משום מכה בפטיש הוא, הרי כל מכה בפטיש תלוי צדעת העושה אס אין דעתו עוד לייפות הכלי, ודכוותה צצירוף אס אין דעתו לחיזוק הזה ולהשלים צו את מצב העששיות אין זה מכה בפטיש), ואפילו לר"י דדבר שאין מתכוין אסור, הכא י"ל דשרי, לכך מייחנין מקצית בהרת, דצאמת בקצית בהרת עיקר האיסור לעשות פעולה להטיר מן הצרעת, וכשאינו מכיון לכך אין כאן איסור כלל, וועי' שבת שם אבל עושה אתה בסיב שע"ג רגלו כו' והיינו אף לר"י דדבר שאין מתכוין אסור, דהכא כשאנו מכיון אין כאן איסור כלל, ואף דיליף לה מקרא דלעשות, ולפי זה נראה דלא צריך קרא למילה, דמילה נמי אינו מכיון כמצואר בסוגיין, וא"כ ר' יאשי' לית ליה ההיא דרשא, מ"מ יסוד הדבר אמת לכו"ע, (והרי אס יש לו בהרת גדולה מותר לתלוש חציה כיון שישאר צטומאמו), ודמי למזרף כשאנו מכיון אין כאן מלאכה כלל, ומ"מ סבר אצבי דלר' יהודה אסור. — הא דמילה צרעת חסדינן לה כאינו מכיון אע"ג שמכוין לתלוש צשר זה, היינו טעמא דאין כונתו על הצרעת אלא על הצשר, והו"ל הצרעת צדין אינו מכיון, ועי' מש"כ לקמן בסי' כ' סקי"ג. (יומא ל"ד ב').

שם אמר אצבי לא נצרכה אלא לר"י כו', יש לעי' מאי אשמועינן, ואפשר דאשמועינן דר"י מדאורייתא אסר דבר שאינו מתכוין, א"נ דר"ש לא מודה בפ"ר.

שם מודה ר"ש בפ"ר ולא ימות, היינו לענין איסור נטילת נשמה גצי שבת, ואיירי צגוונא דניחא ליה צמיתתו אע"ג שאין זו כונתו, דאל"ה הו"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה וכמש"כ תו' ע"ה א' ד"ה טפי.

שם איכא דמתני כו' ואצבי לית ליה האי סברא כו', יש לעי' מאי קשיא ליה, והא חזינן לר"י דדריש מלעשות להתיר דבר שאינו מתכוין, מ"מ אינטריך ליה צשר להתיר פ"ר, וכמש"כ תו' דלישנא דר' יאשיה משמע דאיירי צאין מתכוין, ואפ"ה אינטריך קרא, ומשמע דשלא צמקום מילה לא שרינן בסיב כשהוא פ"ר, וכיו"צ כתב ברשב"א דאין ללמוד מלעשות להתיר מילה צרעת אף צאינו מכיון לקצית בהרת, וא"כ הרי שפיר אפשר דמודה ר"ש בפ"ר, ומ"מ לא צעי אצבי לאוקמי ללעשות אליציה להתיר פ"ר, דלא מסתבר

לגופה לכו"ע חייב בשאר כל המצוות, ותירץ דהכא אין מעשה הקציצה האיסור אלא כונת הטענה ע"י הקציצה הוא האיסור ולכך חשיב דבר שאינו מתכוין, וא"כ אפשר דלא אמרינן דלא אפשר ולא קמכוין שרי לר"י, אלא כשישנן שתי פעולות וכונתו לאחת כגון שמולץ יין ע"ג המערכה לשם הקטרה ויש כאן כיצוי שאין דעתו עליו כלל, או שמחמם המים לכה"ג ועי"ז מנרף העששיות ואין דעתו כלל על צירופן, דבזה הו"ל אינו מכוין למעשה האיסור, אבל כשמעשה האיסור הוא הקציצה של הבהרת, והוא מכוין לקוצצה אלא שאין מטרתו בשביל לטהר, בזה י"ל דלא שרי לר"י מטעם לא אפשר ולא קמכוין כיון שלמעשה האיסור הוא מכוין, ורק שאינו מכוין למטרת האיסור, ונ"ע.

שם ואי חיבא אחר ליעבד אחר, פרש"י ולא ליקו אב להחם, משמע דר"ל דאחר ימול מדין ב"ד ולא בשליחות האב, ונ"ע דאם האב מפסיד מנאותו, הרי ראוי לדנו כליכא אחר, דהא א"א לקיים שניהם מנאות האב והמילה, ועוד דלמה לא יוכל האב לעשות שליח למנאותו, וכיון דהשליח לית ליה ענין בקציצת הבהרת שפיר ימול, דהא קיימינן השתא אי גס פ"ר שרי לר"ש, ולא אסרינן אלא כשהאב מכוין בהדיא לקציצת הבהרת, ונ"ע, ועי' מש"כ חולין סי"ב סק"י.

שם אם אמה יכול לקיים שניהם מוטב כו', עי' לעיל ק"ל א' ד"ה ואפשר.

שם דליכא אחר, לכאורה אי פ"ר שרי לר"ש, ובכלל זה פ"ר דניחא ליה אלא שאינו מכוין לו, א"כ גם כשהאב ימול שייך לחייבו שלא יכוין לקציצת הבהרת, ולמאי דקיי"ל דמודה ר"ש בפ"ר וחייב עליו כמבואר ע"ה א' ק"ג א', תו רשאי האב גם לכוין דרחמנא שרייה, ומיהו י"ל דכל דניחא ליה לעולם חשיב כמכוין, עי' בסימן כ' סק"ו, וסק"א.

שם אמר מר יו"ט אינה דוחה אלא בזמנה בלבד מנה"מ כו', יש לעי' מנלן דשבת אינה דוחה אלא בזמנה בלבד, ואין לומר דשבת לכו"ע עשה ולא מעשה ואין עשה דוחה לא מעשה ועשה, וגם לא מעשה שיש בו כרת, דא"כ כל הני אמוראי דלא תירצו כרב אשי נטרך לומר דפליגי וס"ל דיו"ט אינה אלא לאו, ול"מ כן, שו"ר בתו"י כ"ה א' דנקטו דכל הני אמוראי סברי דליכא עשה, ועוד

דרבא בהדיא אמר דאיתא מק"ו והיינו מנרעת שדוחה עבודה ומילה שלא בזמנה דוחה אותה אע"פ שגם היא עשה ולא מעשה וכמו שפרש"י, וה"נ איתא להאי ק"ו לענין שבת, [ומיהו בתו' לעיל כ"ד ב' חלקו אפרש"י דהא לרבא לעיל ליתיה להאי ק"ו ועי"ש וברמב"ן ורשב"א], ואפשר דכל הני ילפותות דילפינן לענין יו"ט, ק"ו לשבת, וכן פרש"י לעיל כ"ד ב' דמדרשא דלכדו דקאמר רבא ילפינן דמילה שלא בזמנה לא דחיה שבת ויו"ט, ורב אשי משמע דלא ס"ל לק"ו דרבא, [וטעמו יש לפרש ע"פ החו' דלעיל עי"ש].

שם מה ת"ל עד בקר כו', העיר בני יוסף נ"י דאם לא הוי כתיב עד בקר שני היה מתפרש כאילו כתיב לשפרו צו"ט, ואינו מוכרע דשפיר הוי מתפרש דדינו בשריפה ולא דוקא צו ציוס, ועכ"פ היה אפשר לקרא לפרש דל"ד צו ציוס בלשון אחר ולא להוסיף עד בקר תנינא.

לפמ"ש"פ רש"י דמילה שלא בזמנה דמי כמידי דחול לענין שבת ויו"ט, יש לשאול אכתי מי שיש לו ב' ערלות שחל שמיני שלו צו"ט ידחה יו"ט, דהא משמע דתחלת זמנו צו"ט, ועי' מש"כ לעיל קל"ב ב' בזה.

מתני' ונותנין עליה אספליגית וכמון אם לא שחק מערב שבת לועס בשניו כו', יש בזמנית אספליגית וכמון משום פיקוח נפש, שהם הגורמים לעזירת הדם, וכדאמרינן בהדיא בגמ' לקמן ב', וא"כ פשיטא דשרי ליתנן, ויש לפרש דעיקרו לאשמועינן דאם לא שחק מערב שבת דלא ישחוק כדרכו אלא בשניו, וא"כ מנאנו בכאן מבואר דחולה שיש בו סכנה דמותר לחלל עליו שבת, מ"מ אם אפשר ע"י שינוי יש לעשות בשינוי, וכמ"ש הרמ"א בס' שכ"ח סי"ב, וזו נראה כונת תו' ורש"י כאן, וכ"ה בבהגר"א שם, אבל במ"מ פ"ב הי"א כתב דשאיני מילה שהיה לו להכין מערב שבת.

שם אם לא טרף יין ושמן מערב שבת כו', יש לעי' מהו האיסור לטרוף, דאין לומר משום רפואה, חדא דלא אשכחן איסור לעשות רפואה בלא שחיקת סממנים, [דמצינו רק איסור להשתמש ברפואה, ומיהו בהגהות הגר"מ הלוי ז"ל קל"ד א' כתב דיש גם איסור בעשיית רפואה עי"ש, וכ"מ בשו"ע סימן שכ"א סי"ז], ועוד דהא חולה שיש בו סכנה הוא, דלא גרע מכל מכה שמחמם

קל"ג ב' המל כל זמן שהוא עוסק במילה חוזר כו' בין על הציין שאין מעכבין את המילה פירש כו', הא דרשאי לחזור על ציין שאין מעכבין, אע"ג שהוא עושה חצורה גמורה, הוא משום דכשהתירה התורה מילה, התירה גם לנאותה, וכדדרשין לעיל קט"ז ז' מקרא דכל פעל ד' למענהו, דשרי הפשט כי אורחיה אף שאין לזה צורך בשבת. — ונראה דאף כשיש צרעת ציין שאינו מעכב דנמי שרי למול ולהסיר הצרעת, ואפשר דה"ל צפירש יהא אסור.

נראה דהא דפירש אינו חוזר אינו אלא מדרבנן, אבל מדאורייתא כי היכי דניתנה שבת לידחות עד שלא פירש ה"ל משפירש, וכן משמע מהא דאמרין מאן תנא פירש אינו חוזר, והיינו דמחודש הוא ודייקין לאשכוחי מאן תנא דסבר הכי, [עי' צ"י יו"ד סי' רס"ו], וכן הא דמדמיין לה נראה בעליל, כתבנו ב"ה דנראה דאינו אלא מדרבנן, ומיהו מסתברא דכל זה באותו שבת שניתנה שבת לידחות, אבל אם יבא לשבת אחרת לכרות ציין שאינם מעכבים חייב חטאת, [אף אם במילה שלא בזמנה לא יתחייב חטאת כר"י קל"ז א'], ועי' בשאג"א סי' נ"א מש"כ ליישב דעת בעה"ע דגם צפירש חוזר שהציא הטור יו"ד סי' רס"ו, [והטור שם סיים רק שהרא"ש לא כ"כ ומשמע נמי דגם להרא"ש ליכא חיוב חטאת בזה].

שם ארצב"ח אר"י ר' ישמעאל בנו של ריב"צ היא דתניא י"ד שחל להיות בשבת מפשיט את הפסח עד החזה כו', פרש"י דכשמיגע בהפשט עד החזה, הרי הוא מוציא את האימורין והו"ל פירש מן ההפשט, ולכך ס"ל לר"י בנו של ריב"צ שאינו חוזר להפשט, וחזינן דפירש הוה הפסק, וצ"ע דהא כו"ע מודו דעדיף להפשט כולו שלא יסריח ושלל יהיו קדשי שמים מוטלין כנבלה כדאמר לעיל קט"ז ז', ואם איתא דבלא פירש רשאי להפשט את כולו, הוה לן למימר שלא יפסיק להוציא האימורין עד שיגמור את ההפשט, גם מה שפרש"י דכשמיגע בהפשט עד החזה הוא מוציא את האימורין והוה מה שפורש מן ההפשט, צ"ע דגבי תמיד צפ"ד דתמיד משמע שגומר את ההפשט ואח"כ מוציא את האימורים, וכ"ה צרמב"ס פ"ו ממע"ה ק"ה, ורק חותך את הראש ואת הכרעים קודם גמר ההפשט וזה רק בעולה שהם נקטרים, וא"כ בפסח

צרול, [ואף למה שנסתפק בזה"ל סי' שכ"ח ס"ז בשם התבואות שור דשמה לא אמרו כן בחיתוך כי אורחיה, ה"מ סתם חיתוך, אבל מילה ודאי עושהו כחולה שאין צו איסור רפואה עכ"פ], וצ"ל דהוא עובדא דחול, ומנא אתי שכ"כ הרמב"ן בתורת האדם סוף שער המיחוש.

שם ואין עושין לה חלוק לכתחלה, לשון לכתחלה צריך פירוש, ואפשר דבא לומר שאם אפשר לעשות חלוק ע"י איסור דרבנן, כגון שצריך לקרעו במקצת וכיו"ב, א"נ להציאו מכרמלית, דשרי, דרק לעשות לכתחלה דהוא מלאכה דאורייתא אסור, ואע"ג דמשמע דאין סכנה בהעדר חלוק, מ"מ עדיפותא דחלוק נמי מתיר איסורא דרבנן.

שם אם לא התקין מערב שבת כורך על אצבעו ומציא ואפי' מחנך אחרת, יש לפרש דה"ק לא מיבעיא באותה חצר שלא עירבו דכורך על אצבעו ומציא, מבית לבית או מחנך לבית, אלא אפי' מחנך אחרת שלא נשתתפו נמי מציא, וכ"מ בפי"ה מ"מ, אבל הרמב"ן קל"ד ז' ד"ה אבל כתב וז"ל ועוד דכורך על אצבעו ומציא דרך רשות הרבים איסורא דרבנן הוא דמשאוי הוא לו וא"נ מחנך אחרת שלא נשתתפו נמי איסורא הוא כו', והר"ן הציא דבריו בלשון הזה ועוד דכורך על אצבעו ומציא דרך רשות הרבים ואפי' מחנך אחרת בשלא נשתתפו איסורא דרבנן מיהא איכא, ומשמע דמפרש כורך על אצבעו ומציא אפי' דרך רשות הרבים וכן מציא אפי' מחנך אחרת כי אורחיה, והרשב"א העתיק לשון הרמב"ן ועוד דכורך על אצבעו ומציא דרך רשות הרבים איסורא דאורייתא הוא דמשוי הוא לו א"נ מחנך אחרת שלא נשתתפו נמי איסורא הוא עכ"ל, ומסתברא דט"ס הוא וצ"ל איסורא דרבנן כמו שהוא צרמב"ן לפנינו, דעכ"פ כורך על אצבעו הו"ל כלאחר יד, ומש"כ דמשוי הוא לו, ר"ל שאינו כמלבוש, וצ"י סי' של"א הציא דברי הר"ן וכתב אפשר דמציא דרך רשות הרבים דקאמר לאו רשות הרבים ממש היא אלא היינו לומר דכי היכי דברשות הרבים איכא איסורא בכורך על אצבעו ה"נ איכא איסורא אפי' מחנך אחרת שלא נשתתפו, והוא דוחק, גם בלשון הרמב"ן לא ניתן לפרש כן, וצ"ע.

רש"י ד"ה ואין אבל בזמנה אחרצי מצויס, עי' מש"כ לעיל קל"ב ז'.

לעולם גומר את ההפשט ואח"כ מוציא האימורים ונמצא שלא פירש מן ההפשט, וסוגיא דגמ' דאמרינן דלר"י בנו של ריב"ז פירש אינו חוזר יש לפרש כדאמרינן מנחות ס"ג ז' דאלמא דסבר כל היכא דאפשר לא טרחין, והיה מקום לומר דלדידיה אף בלא פירש אינו חוזר, אלא דלא אשכחן מאן דסבר הכי, אבל בפירש דאינו חוזר שפיר ראוי לומר דלר"י בנו של ריב"ז כן הוא דכיון דאפשר לא טרחין.

וכן נמי מתפרש הא דמוקים לה רב אשי כר' יוסי דנראה בעליל אין מחללין עליו את השבת, דהיינו נמי דחזין דסבר דכיון דאפשר לא מחללין כדאמרינן מנחות ס"ד א', וה"נ לא מחללין בשביל ציץ שאין מעכבין. — [ועי' מש"כ בר"ה כ"א ז'].

שם אלא אמרי נהרדעי רבנן דפליגי עליה דר"י היא דתנן ארבעה כהנים נכנסין כו', הך פלוגתא דרבנן ור"י היא בפירושא דתמיד דכתיב בקרא, דרבנן סברי דתמיד יש לפרש עד כמה שאפשר שיהיה הלחם על השולחן תמיד, ור"י סבר לפני תמיד שלא ילין שולחן בלא לחם כדאמר מנחות נ"ט ז', ולפי זה צריך ביאור מה שייכא פלוגתתם לדין פירש אם חוזר, וז"ל דידעו בגמ' דמתניתא לאו כו"ע היא, ואמרי נהרדעי דאפשר דלר' יוסי לא חשיב פירש אפי' כל היום, כי היכי דמיקריא תמיד, משא"כ לרבנן כל שפירש יש לדונו כיום אחר.

שם אמר ר"פ האי אומנא דלא מייץ סכנה הוא ועבדינן ליה כו', יש לעי' וא"נ לאו סכנתא היא אבל כיון דחיקנו כן נמי ראוי להעבירו כשאינו עושה כן, ושמא בא לומר דלא צעי התראה, עי' ב"מ ק"ט ז' ז"ב כ"א ז' כלל דמילתא כל פסידא דלא הדר כמותרין ועומדין דמי.

שם מ"ד האי דס' מייפקד פקיד כו', יש לעי' הרי כאן חבורה רגילה, ואטו בכל דס' שצאדם מספקין דמייפקד פקיד, [וצדס בחולים הוא דאשכחן דמיציעא לן בכתובות ה' ז' אי מייפקד פקיד], ושמא ס"ד דלא צעי למנוח' אלא הדס שכבר נעקר ע"י החתך והוא צמצב של מייפקד פקיד, ואף דא"א לזמנא י"ל דהו"ל דבר שאין מתכוין. — [ועי' עוד מש"כ לעיל ע"ה א'].

שם אלא אמרי נהרדעי רבנן דפליגי עליה דר"י היא דתנן ארבעה כהנים נכנסין כו', הך פלוגתא דרבנן ור"י היא בפירושא דתמיד דכתיב בקרא, דרבנן סברי דתמיד יש לפרש עד כמה שאפשר שיהיה הלחם על השולחן תמיד, ור"י סבר לפני תמיד שלא ילין שולחן בלא לחם כדאמר מנחות נ"ט ז', ולפי זה צריך ביאור מה שייכא פלוגתתם לדין פירש אם חוזר, וז"ל דידעו בגמ' דמתניתא לאו כו"ע היא, ואמרי נהרדעי דאפשר דלר' יוסי לא חשיב פירש אפי' כל היום, כי היכי דמיקריא תמיד, משא"כ לרבנן כל שפירש יש לדונו כיום אחר.

שם מתקיף לה ר"פ אומנא לימא להו אנה עבדי פלגא דמזוה כו' אלא אמר ר"א לעולם אומנא וכגון דאמא בין השמשות כו', וא"ת וכיון דרשאי לעשות פלגא וכתר הכי ליעבד אחרינא פלגא, חזין דהתירה תורה לעשות מילה ציץ ציץ, א"כ כי לא עבדו כתת הכי אידך פלגא אמאי חשיבא פלגא קמיימא עבירה, כדחזין דכלל הספיק חייב כרת, וי"ל למה הדבר דומה לכבשי עזרת שמעכבין זא"ז, דאם עשה אחד ואח"כ עשו את השני הרי עשה מזוה, אבל אם לא עשו את השני אשתכח דקמא לאו מזוה הוא, וכשיודע שלא יעשו את השני ועשה את הראשון בשבת חייב כרת, ואע"ג דלא דמי כ"כ דבמילה גם כשגמרה למחר נשלמה המזוה צירוף פלגא קמא, משא"כ בכבשי עזרת, י"ל דה"נ כיון דרק מילה בשמיני דוחה שבת, הרי

שם אמר ר"פ האי אומנא דלא מייץ סכנה הוא ועבדינן ליה כו', יש לעי' וא"נ לאו סכנתא היא אבל כיון דחיקנו כן נמי ראוי להעבירו כשאינו עושה כן, ושמא בא לומר דלא צעי התראה, עי' ב"מ ק"ט ז' ז"ב כ"א ז' כלל דמילתא כל פסידא דלא הדר כמותרין ועומדין דמי.

שם מ"ד האי דס' מייפקד פקיד כו', יש לעי' הרי כאן חבורה רגילה, ואטו בכל דס' שצאדם מספקין דמייפקד פקיד, [וצדס בחולים הוא דאשכחן דמיציעא לן בכתובות ה' ז' אי מייפקד פקיד], ושמא ס"ד דלא צעי למנוח' אלא הדס שכבר נעקר ע"י החתך והוא צמצב של מייפקד פקיד, ואף דא"א לזמנא י"ל דהו"ל דבר שאין מתכוין. — [ועי' עוד מש"כ לעיל ע"ה א'].

קל"ד א' א"ל אביי לר"י מ"ש כמון ציו"ט דחזי לקדירה יין ושמן חזי נמי בשבת לחולה כו', נראה דנתינת הכמון חשיב כמכשירי שאר נרכים, דאסורים ציו"ט אף במלאכות המותרות לצורך או"נ כדאמר ביצה כ"ז א' צביזי הנה מפני ד"א ובכחילת עין, דה"נ אינו נהנה מן הכמון עצמו, אלא שהוא מועיל לרפואתו ולהחיותו, והנה בפשוטו מהני טעמא דחזי לקדירה דלא ליהוי איסורא דאורייתא למאן דאית ליה הואיל, אבל אכתי אסור מדרבנן, ומשמע דפשוט לגמ' דלא גזרו על

לפי זה לא שייך להקשות מיהן ושמן דהבא היתר גמור הוא דיו"ט.

ולחאמור נראה לדקדק מקושיא דאזי דאף מלאכה שיכול לשמש זה לאו"י ממש אסורה אם מכיון זה למכשירי שאר זרכים למאי דקיי"ל צינה שם דמכשירי שאר זרכים אסורים, דהא משמע בסוגיין דשחיקת כמון לצורך מילה היה ראוי לאסור דיו"ט מדרבנן, [מדפריך דלישרי טריפה וכמס"כ].

ולפי זה יש לאסור הוצאת הנר לרשות הרבים לצורך ד"א, כמו דאסרינן כיצוי, אע"ג דאי מוציאו להאיר לפניו שרי, וכ"כ בספר קה"י להגאון חו"ד ז"ל צסי" תק"ט ס"ו.

שם התם לא צעי ליכא כו', עי' מש"כ בסמין כ"א סק"ו צדין איסור דרבנן לחולה.

שם מ"ש מהא דתנן נותנין צינה כו', עי' מש"כ בסמין י"ד סק"ו י"ג.

רש"י ד"ה לכרכי הים והטפת דם ברית מנזה כו', עי' מש"כ לקמן קל"ה א'.

תוד"ה הכא מיחוי כבורר, נתבאר בסמין י"ד סק"ח ד"ה ואפשר.

קל"ד ב' מתני' ראצ"ע אומר מרחיצין את הקטן ציום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר ויהי ציום השלישי צהיותם כואצים, בגמ' אמרינן מפני שסכנה היא לו, וק"ק לפי זה קרא ל"ל, והלא ע"כ רבנן סברי דלאו סכנה היא, או משום דבקטן דסליק צישריה הייא, או דנשתנו הטבעיים, וא"כ מאי אהני ליה קרא, וי"ל דלרווחא דמילתא.

שם ספק ואנדרוגינוס כו', פשטא מתפרש ספק בן ז' וכמו שהוא ברש"י וצרי"ף ודומיא דאנדרוגינס דהספק בגברא, וכן בגמ' קל"ה א' אמרו ולא ספק דוחה את השבת לאתויי כו' ספק בן ז' ספק בן ח', אבל לפי הסוגיא קל"ו א' שפיר מלין אותו ממ"ג, ויש לפרש מתני' לענין מכשירין וכר"א, וכבר האריך הרמב"ן שם ליישב דעת הרי"ף, ועי' צצ"י סי' של"א.

גמ' וציום השלישי שחל להיות בשבת מוזלפין עליו ציד אבל לא בכלי, עיין מש"כ בסמין כ"ו סק"ה צטעמא דמילתא.

זה לצורך מילה, ונראה הטעם דכל מידי דרבנן דאשכחן לו היתר צבונה אחרת לא אסרו חכמים כשכוונתו לשם מילה, והיינו דפשוט לגמ' דאי מותר לשחוק לקדירה לא אסרו חכמים לשחוק לצורך מילה, ופרכינן נמי דלישרי טריפת יין ושמן כיון דאשכחן ליה היתר לחולה, [אבל אי לא אשכחן ליה היתר ניחא דאסור אע"ג דאיסור טריפה אינו אלא מדרבנן משום עובדין דחול (כ"כ הרמב"ן בזה"א), דטובא איסורי דרבנן לא הותרו לצורך מילה], ואע"ג דהתינוק נמי חולה הוא ולמה לא פריך בפשיטות דלישרי כדשרי לחולה וצלא הא דיו"ט דשרינן כמון, י"ל דשאני תינוק דהיה יכול לעשות מערב שבת, א"נ פריך דלישרי אף קודם המילה [אי נימא דזרכי חולה אין עושין אלא כשכבר נריך להם בחוליו], ואף דממתני' מוכחא דאף אחר המילה אסור דהא קתני דנותן צפ"ע, מ"מ ניחא ליה למיפריך דלישרי אף קודם המילה א"נ שמה אין שהות לטרוף אחר המילה.

ויש לעי' למאן דלית ליה הואיל פסחים מ"ו צ' למה שרינן לשחוק כמון לצורך מילה הא איכא איסורא דאורייתא, ואין לומר כדאמרינן התם במסוכנת דאגב אונסא גמר לאכול כו' דהתם משום דא"א לכזית בשר צלא שחיטה שרינן אבל הכא הרי הוא שוחק לצורך מילה ואי צעי לקדירה יש לו להוסיף, וי"ל דמוקי לה כר"י דסבר דמכשירי שאר זרכים נמי הותרו דיו"ט כדאמר צינה כ"ב א', ושחיקת כמון חשיב מכשירי הנחת הגוף כמו לכחול את העין וכמס"כ לעיל, [ומיהו יש לעי' דהא הו"ל מכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט], ולפי זה לדידיה לא שייך לאקשווי דלישרי נמי טריפת יין ושמן משום הואיל דהא לא אשכחן שום שריותא צאיסור, אלא דשחיקת כמון לרפואה דיו"ט שרי דמתוך שהותרה טחינה לצורך או"נ הותרה לצורך שאר הנאות הגוף, אבל טריפה בשבת אסורה מדרבנן, א"נ סבר דגם קיי"ל כר"י צהא דאע"ג דצמכשירי שאר זרכים לא קיי"ל כר"י כמס"כ הראשונים ז"ל צצינה שם, היינו דוקא צמלאכות שאינם אלא לרפואה או למכשירי שאר זרכים אבל מלאכה שהיא צעמא יכולה לשמש כאו"נ ממש ורק משום שמכיון לשמש זה כמכשירי שאר זרכים דיינינן לאסרה בזה קיי"ל כר"י דמכשירין מותרים, וגם

זו, מכל מקום ליטנא דמתניתין דמרחינן מתפרש שפיר טפי אס פליגי בהיתר הרחיצה, וצצית מאיר שם השיג על המג"א דכונת הגמ' אס מותר להחם מים לרחיזה זו, ולמש"כ מיושב, גם י"ל דלרחיזה אין צריך שיהיו המים יד סולדת בהן, דהא יהא כריסו נכוה, וממילא ליכא משום ציטול צחימוס המים, ולא מיתסר אלל משום שהוחמו בשבת, ומיהו י"ל דפליגי אס מותר לעשות הצערה בצציל לחמם המים להפשירן. (פכ"ו סק"ג ועי"ש המשך הדברים).

שם הלכה כראצ"ע צין צחמין שהוחמו בשבת כו', צרשצ"א הוכיח ממחני' ריש ציצה דצאישתפוך חמימי דלאחר מילה אין מלין, ודלא כהרמב"ן, דהא חזינן דאע"ג שאס ישחוט מתירין לו לכסות צדקר ומ"מ לכתחלה לא שרינן לו לשחוט, וצ"ע דודאי יש ענין למנוע לכתחלה מדברים שמוחרים רק צדיעצד, אצל צמזות מילה דמדאוריתא ודאי חייצין למול אף שיצטרך אח"כ לחלל שבת משום פיקוח נפש, ואנו דנין אס חכמים כה"ג העמידו דצריהם, הרי אין לנו ראייה ממה שהעמידו דצריהם בגוונא שיש להקדים לעצור על האיסור קודם המילה, לגוונא שאפשר לקיים את המילה בלא שום דחיית איסור, אלא שאח"כ פיקוח נפש ידחה איסור, ויעוין צר"ן שכתב דשאני מילה שהיא חוצה היום. שם ל"ק הא צחדתי הא צעתיקי, צפשוטו יש לפרש כסדר הצרייתא דרישא צחדתא וסיפא צעתיקי, וכן פירש צרא"ש צחדתי היינו מוך יצש דשרי ועי"ש מש"כ צפרש"י.

קל"ה א' ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא נולד כשהוא מהול דוחה את השבת כו' מפני שערלה כבושה היא כו', צפשוטו הטפת דם צרית דנולד כשהוא מהול ודגר שנתגייר כשהוא מהול שוין, וכ"כ צאו"ז הלכות מילה, וא"כ אינו אלא שריטה כל שהוא, וא"כ גם אס נימא דנולד כשהוא מהול מחזקין ליה צודאי כערלה כבושה וכרב יוסף, נמי צריך מקור לחייצו צהטפת דם צרית גם צחול, וצ"ל כדדריש צירושלמי צסוגיין מהמול ימול דגם נולד כשהוא מהול ימול, והיינו שיש ענין צהטפת דם צרית, ולאחר שנתרצה הטפת דם צרית, שפיר יתכן להצריך קרא שאינו דוחה שבת, וכן אשכחן ציצמות ע"א א' דאיכא קרא דעד שלא הטיף הוא צדין ערל לענין פסח, [ומשמע שם בגמ' דלמ"ד נולד כשהוא מהול צריך הטפת

שם רצא אמר אגא צהדי תרגימנא דסצי ל"ל, נראה דר' יוחנן דאמר לקמן הלכה כראצ"ע צין צחמין שהוחמו בשבת כו' מפני שסכנה היא לו, נמי כסצי ס"ל דרצנן אסרי רחיזה צשלישי, והיינו דקאמר מפני שסכנה היא לו, אצל לרצא וצרייתא דתניא כוותיה דרצנן נמי שרו לזלף ציד, א"כ ודאי סגי צהכי להסיר הסכנה, וא"כ טעמא דסכנה היא לו לאו טעמא הוא, דהא גם צזילוף ציד נפיק מידי סכנה.

שם אמר להו מחני' כוותיהו דיקא כו' אף מרחינן מיצעיא ליה, אע"ג דצצרייתא נמי לא קתני אף מרחינן, י"ל דתנא דצרייתא לא קפיד כולי האי צלישניה, א"נ צצרייתא דמפרשא צהדיא דפלוגתתן צזילוף צשלישי, שפיר לא הוצרך למידק צלישניה, אצל צמחני' שלא נזכר שלישי צצרי רצנן, אס איתא דלרצנן מולפין הו"ל למיתני אף מרחינן דנדע מזה דמודו רצנן דמולפין, ועי' צרשצ"א וצהגרע"א שנתקשו צזה.

שם מתקיף לה ר"י ולא שני לך צין חמין שהוחמו בשבת לחמין שהוחמו מערב שבת, למאי דמפרשין דמתניתין צחמין שהוחמו בשבת מדקתני דראצ"ע נפיק ליה מוהי ציום השלישי צהיותם כואצים, והיינו לומר שסכנה היא לו, ושרי לחלל שבת לרוחצו, אס כן מתפרש דרב יוסף צא לומר דלעולם צהרחצת מילה פליגי, אלא דפליגי אי שרי להחם מים לרחיזה זו, אצל אס יש לו מים שפיר רוחץ כדאמר רב דאין מונעין חמין ושמן מעל גצי מכה בשבת, אצל לשון הגמ' ולא שני לך צין חמין שהוחמו בשבת לחמין שהוחמו מערב שבת דחוק טובא לפי זה, דהוא ליה למימר לעולם הרחצת מילה ופליגי אס רשאי להחם מים בשבת לרחיזה זו, אי נמי ולא שני לך צין להחם מים בשבת לצין חמין שהוחמו מערב שבת, ונראה דמשום כך פירשו המג"א והגר"א צסימן שכ"ו סעיף ה' צמג"א סק"ו דר"ל דחמין שהוחמו בשבת אפילו צהיתר אסור לרחוץ בהן, אפילו ידיו, והכא ראצ"ע שרי לרחוץ המילה צחמין שהוחמו בשבת, ומשכחת לה הוחמו בשבת צהיתר כגון על ידי עכו"ס אי נמי ליולדת כמו שכתב הרמב"ן, עי"ש, וצזה פליגי רצנן עליה, והא דרב דאין מונעין חמין ושמן מעל גצי מכה בשבת צחמין שהוחמו מערב שבת, ואע"ג דקושטא הוא דראצ"ע שרי גם להחם מים לרחיזה

[וראיתי מוצא בשם ראצ"ה לשון זה והאומן יתפוס בעור שאכל העטרה בצדו השמאלית שנמצאת כל העטרה חוץ מאיזמל ויטיף דם ברית בלא סכנה עכ"ל, ור"ל שלא יתפוס האצר צידו דאז יהיה האיזמל מעל הגיד ויוכל לבא לידי סכנה, אלא שיתפוס העור בצד הגיד ויהיה האיזמל גם הוא בצד הגיד שנמצאת כל העטרה שצריך להטיף ממנה מחוץ לאיזמל, ואז יגע זה באיזמל ויטיף בלא סכנה, ונמצא מוצא שהטפה היא מן העטרה, (אבל אם יהיה האיזמל מעל הגיד למעלה מן העטרה לצד הגוף הרי רק יוסיף בסכנה)], ועי' חו"צ יצמות ס"ט סק"ט. (העמק להלן).

מש"כ תו' בשם הרשב"א דגם צנולד מהול וגם בגר הנימול ראוי להצריך הטפת דם ברית אלא דערלתו ממעט נולד כשהוא מהול, ז"ע דמהיכי תיתי מסביר להצריך הטפת דם ברית בלא מילה, וגם ערלתו דרשינן בסוגיין שאינו דוחה שבת, ולא שאין צריך הטפה כלל, וכבר הזכרנו דצירושלמי יליף הטפת דם ברית צנולד מהול מקרא דהמול ימול.

שם לא נחלקו צ"ש וצ"ה על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף בו, יצמות ע"א א' וקסבר צריך להטיף ממנו דם ברית, מוצא דהטפה זו מדאורייתא, ולא מתורת ספק, ואי ס"ל דודאי ערלה כבושה היא כדס"ל לרב יוסף בסמוך, לכאורה ערל ממש הוא ולמה לי קרא, ומוכח מכאן דאין צריך לקלוף הגיד משום ערלה כבושה, אלא סגי בהטפת דם בעלמא, וכרהיטת הלשון דהטפת דם ברית ודומיא דגר מהול דאירינן ביה בשבת, וכ"כ באו"ז ה' מילה, [עי"ש וצמ"כ בזה מרן זללה"ה בהערות צמ"כ שבת שס], ולכך אי לאו דרבייה קרא דתושב ושכיר לא הוי חשנין ליה כערל, אע"ג דחייב בהטפת דם ברית מדאורייתא.

וענין הטפת דם ברית, קים להו לחז"ל שיש במצות מילה גם ענין זה, וכמו שאמרו קל"ד א' הנצתי זו ולא ראיתי זו דם ברית, וכמו שפרש"י שם מקרא דגם את צדס בריתך, ומשמע שראוי לדחות המילה מטעם זה אף אילו לא היה סכנה, ועי' צמ"כ ס' ס"ג שהביא גם מהזוהר שיש ענין באטופי דמא, וזה שנכבשה ערלתו אף שיצא מתורת ערל עי"ז כיון שהערלה נהפכה לבשר הגיד, אבל עדיין צריך לקיים זו מצות ההטפה,

דם ברית, הרי הוא אסור בפסח, וצ"ע צמ"כ פ"ז מתרומות הי"א שפסק דמותר בתרומה, אע"ג דפסק שצריך הטפת דם ברית, וכבר תמה בזה המאירי ביצמות שם וכן הגרע"א בגליון הרמב"ם, ומיהו ביצמות ע"כ א' תניא דאוכל בתרומה, וצ"ל כמש"כ ביצמות ע"א א' ד"ה שם וקסבר].

וגרמא דערלה שנכבשה ונהפכה כחלק מבשר הגיד, דבטלה מדין ערלה והרי הוא כמהול, [וכ"מ באו"ז], אלא שנחדשה מצוה בהטפת דם ברית, אבל אין ענין לקלוף חלק העליון מבשר הגיד, ומש"כ הרי"ף והרא"ש בשם רבנו האי דלריכא מילתא למצדקה יפה יפה בידיים ובמראית עין כו', היינו לראות דשמא עדיין הערלה קיימת ודבוקה לבשר הגיד, ולא נעשתה אחת עם בשר הגיד, ואז היא צדין ערלה וצריך לקלפה כדין ערלה דעלמא, אבל כשלאחר העיון וצדיקה נחברר דאין עור ערלה אלא הכל בשר הגיד, תו ליכא כאן אלא מצות הטפת דם ברית, אף אם נימא דהיה כאן ערלה כבושה, שבתחלת יצירתה נעשתה כאחת עם בשר הגיד, ונחלקו רבה ורב יוסף דרב יוסף ס"ל דלעולם כל נולד מהול היינו שעור הערלה נהפך כחלק מבשר הגיד, ונמצא שיש כאן ערלה כבושה דלא שייך להסירה ונחדשה בה מצוה של הטפת דם ברית ואפשר שחדשה שבת, ורבה ס"ל דיתכן יצירה שלא היה כאן בשר ערלה כלל, ובכה"ג גם אין ענין של הטפת דם ברית, ומה דילפינן להצריך הטפת דם ברית הוא לצד שיש כאן ערלה כבושה, והלכך פשיטא דלא דחי שבת, כיון שאינו אלא מחמת ספק.

ענין הטפת דם ברית בערלה כבושה הוא משום דבכל מילה יש גם ענין בהטפת דם ברית, כמ"ש רש"י קל"ד סע"א, וכמו שהביא המשכנ"י ס' ס"ג מהזוהר, והלכך בערלה כבושה דלא שייך מילה ופריעה, יש לקיים מיהא הטפת דם ברית, ולפי זה הדבר פשוט דצריך להטיף מן העטרה שהוא מקום הערלה וכמש"כ מרן זללה"ה בסי' ס"ב סק"ז, [וכ"ה באו"ז ה' מילה ס' ז"ט כעין שריטה בראש הגוי], ושם בסי' ז"ז אות ב' בשם הגאונים דסריס עכו"ם שנחגייר א"צ להטיף ממנו דם ברית הואיל ואין לו גובהה של עטרה], וכל שהוא למעלה מן העטרה לאו ערלה הוא, והר"ז כמטיף דם מן האצבע כמש"כ מרן זללה"ה,

דספיקא הוי, דאפשר לאוקמי קרא דתלד רק לאנדרוגינוס, ולקיים דרשא דעד שיהא זכר משעת לידה לענין טומטוס גם לענין טומאה כדדרשינן ליה לענין מילה, ולפי זה מימרא דרב שיזי קיימת למסקנא דנימול לאחד ואינו דוחה שבת, וכמ"ש הרמב"ן בדעת הרי"ף, [והרמב"ן כתב שזה מתשובת הרב ז"ל, כנראה כוננו לראב"ד ויתכן שהראב"ד פירש ליישב סוגיא דידן, ולכך הרמב"ן מסתם לה סתומין], אבל הדברים דחוקים דלא הזכירו בגמרא לחלק בין טומאה למילה מדרשא דתלד שזה עיקר החירוק, וגם לא היו נריכים לומר דספוקי מספקא, ומשום כך נקטו הראשונים דיש לפרש דהא דרב שיזי מתחלה נתפרש רק לענין שבת, ולכך כשאמרו דמתני' לחומרא לא היו נריכים לפרש דרב שיזי כלום.

ולדגורסים הא דרב שיזי בתר הא דרב שרביא, אפשר לפרש דהא דמסקינן אי הוי מתני' דנדה תיובתא גם לרב שיזי, הוא משום דרב שיזי קאמר אף ומשמע דמודה לרב שרביא, ומאידך גיסא מדלא קאמר דאינו נימול לשמונה כיון שאין אמו טמאה לידה, [וכדקאמר הכי ר"א בשבת שם], וקמהדר לפרושי דרשא דעד שיהא זכר משעת לידה לענין מילה מבלי להזכיר הא דטומאת לידה, משמע דלא קים ליה לדרשא דרב שרביא לענין טומאה, וזה ניחא דאמרינן דתנא ספוקי מספקא ליה, משום דמשמע לגמ' דרב שיזי ספוקי מספקא ליה לענין טומאה, וכד אמרינן לימא תיהוי תיובתא דרב שיזי הוא לנ"ד דס"ל כרב שרביא, דלפי זה לא ידרוש עד שיהא זכר משעת לידה רק לענין מילה, וממילא תיהוי מתני' תיובתא לדינא דמילה ידיה, ודחינן דלענין טומאה ספוקי מספקא לתנא ולרב שיזי, ולענין מילה דרשינן לה צודא, וטעמא דטומאה שאני שפיר יש לפרש כמ"ש כ מסוגיא דנדה דמרצה להו מתלד לענין טומאה.

בהא דאמרינן שבת שם ציונא דופן עד כאן לא פליגי אלא לחלל עליו את השבת אבל לשמונה מהלינן ליה, מבואר דאפשר דמדאורייתא מילתו בשמיני ומ"מ לא דחי שבת, ויש לעי' מ"ט, ולכאורה יש לפרש דנדרוש סמיכות דקרא דטומאה לציוס השמיני, דבא לומר דכל שאין אמו טמאה לידה אינו דוחה שבת במילתו, דדרשא דוציוס

וכן בגר שנתגייר כשהוא מהול, ולפי זה היה מקום לומר דאף בקטן שנולד כשהוא מהול צריך הטפה, אף אי לאו ערלה כבושה היא, דמ"מ ענין הטפה צריך לקיים בו, וזו נראה דעת תו' ד"ה לא שהקשו על הבה"ג דבגמ' משמע דיותר יש לחייב הטפה בקטן מבגר מדאמרינן לא נחלקו צ"ש וצ"ה על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף בו' על מה נחלקו על גר בו', אבל דעת בה"ג נראה דרק מטעם ערלה כבושה עדיף קטן לחייבו, דכיון שיש לו ערלה ונכבשה הרי הוא בן ברית, אבל אי קיי"ל כת"ק דלא חיישינן לערלה כבושה, הרי קטן הנוול מהול כאשה דלא שייך ציה מילה כלל, וגם לא הטפה, ולא דמי לגר שנולד ערל אלא שנימול בגיטתו, וזו נראה כוונת תו' יצמות מ"ו צ' ד"ה דר' יוסי. (יצמות ס"ט סק"ט).

שם כל שאין אמו טמאה לידה אין נימול לשמונה, א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בחו"ב צ"ב. קכ"ז א' תנא ספוקי מספקא ליה ולחומרא, צ"ע דלפי זה הוה ליה לגמרא לאסוקי ורב שיזי נמי ספוקי מספקא ליה ולחומרא דלא דחי שבת, והדבר קשה טובא דרב שיזי סתמא קאמר דאין נימול לשמונה, וזה מתפרש דנימול לאחד, כדאמרינן האי לישנא בשבת קל"ה א' דכל שאין אמו טמאה לידה אין נימול לשמונה, ומתפרש שנימול לאחד כמו שפירש רש"י שם, והוא מבואר שם בגמרא דאמרינן עד כאן לא פליגי אלא אי דחי שבת אבל נימול לשמונה, ומבואר דאי אין נימול לשמונה היינו גם בחול, וגם רב שיזי דרשא קאמר ולא ספיקא, וכן הרמב"ן במלחמות שבת שם כתב דהרי"ף פסק כרב שיזי דנימול לאחד, ומבואר דרב שיזי לא מספקא ליה, וכ"מ בצעל המאור שם דלרב שיזי נימול לאחד אלא דרק חיישינן לרב שיזי, גם עיקר הדבר דכד פשטינן ממשנה לומר דהתנא מספקא ליה הוא מחודש.

ולגודל הקושיא אולי אפשר לפרש דתנא דמתני' ספוקי מספקא ליה אם דרשינן עד שיהא זכר משעת לידה לענין טומאה, משום דאיכא קרא דתלד לרבות טומטוס ואנדרוגינוס כדאמר נדה מ' א', אבל לענין מילה ודאי דרשינן ליה שיהא זכר משעת לידה, והיינו דרב שיזי דקרא דתלד רק לענין טומאה איירי, והוה מצי למימר דתנא דנדה ודאי מטמא ליה מקרא דתלד, אלא דס"ל לגמרא

פדיון לא נתנה תורה אלא בודאי בן קיימא, והרי גם בידוע שכלו לו חדשיו אין חייב לפדותו עד ל' יום, אלא דרש"ג סבירא ליה למילף ממוצות פדיון דעד ל' יום ספיקא הוי, והעיר הרש"ד הלוי נ"י דאפשר דמלשון מבן חדש וכן מיום השמיני משמע ליה דאחא קרא למימר דרק מוזמן הזה והלאה הוא בן קיימא, ובתו' נדה מ"ד ב' משמע דרש"ג מסבירא קאמר דנפלים הוי מיעוט דשכיח וחיישין להו.

שם שמנת ימים צבהמה אינו נפל, בצבורות י"ב ב' תניא פדיון פ"ח לאלתר, ונראה דהיינו לומר דאף שמונה ימים לא בעי, ואע"ג דאכתי לא נפיק מספק נפל, [דמסתבר דחיה בכלל צבהמה לענין שיעור זה דח' ימים, אם כי לא מנאמי הדבר מבואר], דאזלינן בתר רובא ולא חיישין לנפל, ואפי' אם אח"כ מת תוך ח', נמי נראה דהשה לכהן, דרוב המתים תוך ח' נמי לאו נפלים ניהו, (בגמרו שיערו ופירשו), וכן אם בא לעורפו שפיר עורפו אפי' תוך ח'.

בבכורות שם אר"נ לומר שאם פדאו פדוי, בשטמ"ק פירש דהא דלכתחלה נריך להמתין, יליף מפה"ב, ונריך טעם היכי ילפינן מפה"ב לענין לכתחלה ולא לענין דיעבד, ואם נימא דצפה"ב היינו טעמא דגם דיעבד אינו פדוי משום דהוי ספק נפל, א"כ דין הוא דצפ"ח תוך ח' לא יהא פדוי, והיכי אמרינן דצדיעבד לאלתר אם פדאו פדוי, ועוד דהא צפה"ב אף צדיעבד שכלו לו חדשיו אינו פדוי תוך ל', כמ"ש תו' צ"ק י"א ב', וצ"ל דכיון דעיקר טעמא דל' יום אינו לאפוקי מחשש נפל, דהא אף שכלו לו חדשיו לא מהני פדיון תוך ל', הלכך שפיר ילפינן ענין ל' יום גם לפ"ח, ומ"מ לא ילפינן עיכובא, כיון דסו"ס צאדס יש גם ענין דנפיק מתורת נפל, אבל גם לא ילפינן דענין חשש נפל לחוד הוא לעיכובא, ועו"ל דהכא כיון דאיכא גם מוצות עריפה לא דמי כולי האי לפה"ב, והלכך כיון דלענין עריפה לא מסתבר למילף דלא ליהני תוך ל', אע"ג דתלי צאדס לא תפדה, ה"ה לענין פדיון לענין דיעבד, א"נ תפדה תפדה ריבה כדלעיל י' ב' ואהני לענין דיעבד.

ויש לעי' צהא דיליף רש"ג מופדויו מבן חדש תפדה דכל ששה ל' יום צאדס אינו נפל,

לדחות שבת לא קאי עליה, אע"ג דשמיני קאי גם עליה, וזה כדרכ שזכי אי לית ליה דרב שרביא. — הא דדחינן התם הא צהא תליא, דחוק הוא דהא כיילי ליוצא דופן צהדי מי שיש לו שתי ערלות, והתם ודאי מילתו צשמיני, ולפמ"ש"כ הכ"מ צפ"א מהלכות מילה ה"ז והגר"א צסימן רס"ז סק"ת, הרי למסקנא דמסיק כחנאי הדרינן מהאי שינויא דהא צהא תליא, ויוצא דופן מילתו צשמיני מדאורייתא ומ"מ אינו דוחה שבת. (עד כאן).

תוד"ה מפני ולא ידע רש"א כו' מידי דהוה אמפס מורסא כו', עי' מש"כ צסימן כ' ס"ק י"ד ד"ה וקנא.

קל"ה ב' ומי שיש לו שתי ערלות כו', לכאורה נראה הטעם דאחא מהן הערלה ואחא דלדול צשר צעלמא ולא ידעינן הי מינייהו הלכך אין מחללין עליו את השבת, אבל הערני בני מאיר נ"י דמהא דאמרינן יצמות ע"ב א' לאחויי מי שיש לו ב' ערלות שאין נימול אלא ציום, משמע דהוא מעין צריה לעצמו ולא מכח ספק, ומרן זללה"ה צגליונות צהלכות מילה הזכיר דאפשר דמערלתו ממעטינן מי שיש לו ב' ערלות, ועי' צצ"מ צחדושו על הש"ס.

שם הא צהא תליא, לכאורה צמי שיש לו שתי ערלות אין להסתפק שיהא נימול לאחד, [ועי' רש"ס יצמות שם], אם כן צדידיה אין מחללין דוקא אבל נימול לשמונה, ומדכייל ליוצא דופן צהדיה ראוי לומר שגם יוצא דופן נימול לשמונה, והיה אפשר לפרש הא דניתנה תורה ונתחדשה הלכה דאין דין מיוחד ציום השמיני צמי שאין אמו טמאה לידה, אלא שמיני ותשיעי שוין ואין כאן אלא זריזין מקדימין, [דאף קודם מ"ת היה מוצא מיוחדת ציום השמיני], אבל לא נחדש דמי שאין אמו טמאה לידה יהא נימול לאחד, דלא מצינו מילה צזרע אברהם קודם שמיני, אבל רש"י פירש דיו"ד נימול לאחד, [וכ"כ צמלחמות כאן צטומטום שנקרע לר"ש צצ"ב קכ"ז א' דנימול לאחד].

שם תניא רש"ג אומר כל ששה ל' יום צאדס אינו נפל כו' הא לא שהה ספיקא הוי, גם אי ידעינן דטעמא דבן חדש לפדיון הוא משום דנפיק מתורת נפל אכתי לא ידעינן מזה דעד ל' יום יש לחוש שמא הוא נפל, דשפיר י"ל דאזלינן בתר רובא ומחזקינן ליה צבן קיימא אלא דמוצות

ורוצ ולדות לאו נפלים נינהו, ואף צפיהק ומת
תוך ל' נמי נראה דרובא דמתים תוך ל' ולדות
מעליא נינהו, והיינו טעמייהו דרבנן דפליגי
ארש"ג וסברי דאף בלא ששה ל' יום אינו נפל,
וסמימת הפוסקים דאף צפיהק ומת, וכמ"ש צ"י
ס' קנ"ו, וכ"ז בגמרו שער וצפרניו, אבל בלא
גמרו, לכאורה נראה דרובא דהני שלא גמרו
ופיהקו ומתו תוך ל', נפלים נינהו, וא"כ ספיקא
דאורייתא הוא על כל פנים וכ"כ הריב"ש שם,
ואף באשת כהן חולאת, וזה כדעת המ"מ פ"א
מהל' ייצוס, ודלא כדעת הרמב"ן פ' ב', ונ"ע
מנין קים ליה להרמב"ן דאף בלא גמרו פליגי רבנן
עליה דרש"ג, ומאי טעמייהו, וכי גם אלו רובן
בני קיימא, ונ"ע.

ורשב"ג בתרתי פליג וכמו שהוכיחו תו' בסוגיין
וציבמות פ' ב', חדא דבלא ששה ספיקא
הוי, ואידך דבשהה ודאי בן קיימא הוי, ונראה
דרש"ג יליף מקרא דופדיו דגלי רחמנא דבחודש
נפיק ליה מחשש נפל, וממילא כל ששה ל' יום
אינו נפל אפי' ידעין שהוא בן ח' ואפי' לא גמרו
שער וצפרניו, שזהו השיעור מדאורייתא להחשב בן
קיימא לכל מילי, ומינה נמי אית לן למידק דקודם
ששהה ספיקא הוי, ואפשר לומר מדאורייתא חשיב
ליה רש"ג ספיקא דס"ל דפדיון הבן לגלויי אחי
לכל מילי, דעד בן חודש ראוי לדנו כספק, ולפי
זה הדבר פשוט דקים לגמ' דרש"ג בתרתי פליג,
דמקרא דמיימי איכא למישמע תרוייהו, וצחו' שם
ושם נתקשו מהיכן קים לגמרא דבתרתי פליג, וכן
דשמואל פסיק כותיה בתרוייהו, ולמש"כ מצואר
דחד מילתא הוא, אבל יותר מסתבר דאף רבן
שמעון בן גמליאל לא חשיב ליה ספיקא דלא ששה,
אלא מדרבנן, וכן משמע צחו' יצמות ל"ו ב' ד"ה
הא, ואסמכיה אקרא דפדיון הבן, ומיהו הא דבלי
נפיק ליה מתורת נפל נראה דלפומא גמורה חשיב
ליה, ורבנן סברי דאמנס רוצא דנפלים לא משתהי
ל' יום, אבל דדידיעין שהוא בן ח' ואיקרי ושהה
ל', לא נפיק עדיין מתורת נפל, [וכמ"ש לעיל
מתשו' הריב"ש, ונ"ע שיעורו בכמה, ואפשר דיצ"ח
כשיעור טריפה], וכן לא ס"ל לחשבו כספק עד
ל', ומאות פדיון הבן גזירת הכתוב הוא, שהרי אף
דדידיעין שכלו לו חדשיו פטור קודם ל'.

ופי' הרש"א צ"ק י"א ב' דהיינו משום דלא
מסתבר שהתורה תחייב פדיון בעודו ספק נפל,
[דשיעור חודש לאו לאפוקיה מחשש נפל הוא, דהא
אף בקים לן דכלו לו חדשיו אין פודין אותו צפחות
מבן חדש, ועי' מל"מ פ"ג מאיסורי מוצא ה"ח],
והשתא תיקשי דנימא פדיון פטר חמור יוכיח דהוא
לאחר אף שעדיין הוא ספק נפל, ושמא י"ל דפ"ח
כיון דהוא אסור בהנאה, שפיר אמרה תורה
לפדותו מיד כדי להתירו, ולפי זה רש"ג לא מצי
סבר כר"ש דפ"ח שרי בהנאה, דלר"ש הרי חזינן
דחייבה תורה לפדות אף כשעדיין לא יכל מספק
נפל, וא"כ ליכא ראייה דכל ששה ל' יום באדם
אינו נפל. (בכורות ס"ג ס"ק י"ב).

שם רש"ג אומר כל ששה ל' יום באדם אינו
נפל כו' הא לא ששה ספיקא הוי כו', יעוי'
ציבמות פ' א' ב', והמתבאר דענין נפל הוא זה
שלא כלו לו חדשיו, וכל שכלו חדשיו אפי' פיהק
ומת מיד אחר לידתו ואפי' לא גמרו שער וצפרניו
הרי הוא כולד של קיימא לכו"ע לכל הדינים,
וכשנולד לח' איכא פלוגתא אי חשיבין ליה כלא
כלו לו חדשיו או דאמרי' אשתהי וצר ז' הוא
וכמבואר ציבמות פ' ב', וכשלא גמרו שער ו
צפרניו כו"ע מודו דלא מחזקינן ליה באשתהי
והרי הוא כאבן, כי פליגי בגמרו שער וצפרניו,
דמ"ק סבר הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו, ולא
מהלינן ליה, ואז"ל שאין מחללין שבת להלכותו,
ואשת אביו מציבמת, ואינו נוחל ומנחיל, [ואף
בשהה ל' יום אין הכרע אם מחזקינן ליה צבר
קיימא, ורהיטת הדברים דרק רש"ג מחדש דמהני
שהיית ל' יום, ולרבנן לא מהני להו שיעור זה
כיון שידוע שלא כלו לו חדשיו, ואמרינן דאיקרי
וחיי עוד כמה ימים, וזה לדעת המפרשים דעד
שיהא בן עשרים דר' אצחו לא קאי לענין בן ח'
להוציאו מתורת נפל], וכ"כ בריב"ש ס' תמ"ו
ע"ש ונ"ע, ורבי ורש"ג סברי דדיינינן ליה
בספק בן קיימא ואשת אביו אינה מציבמת וחולאת
אף באשת כהן, ומחללין שבת להלכותו ומהלינן ליה
ממ"ק, ומותר לטלטלו, וכן הוא ספק לענין נחלה,
ואם ששה ל' יום הרי הוא כבן קיימא לכל דבריו,
וכוותיהו קיי"ל.

וב"ז צשידוע צר כמה חדשים הוא, אבל צסתם
ולדות, מסבירא אית לן למיזל צתר רוצא

שהרי כתב דאשת כהן אינה חולצת, וכ"ד מרן ז"ל שם, ועי' בצ"ח ל' ס' ש"ל ס"ז, ומהלין ליה, וכדעת הרמ"א שהציא צמ"צ ס' של"א ס"ק י"א, ומטלטלין ליה, ולענין נחלה הוא ספק, ואמו צריכה חליצה אף באשת כהן, אפי' נפל מן הגג, וכ"כ בצ"ח מאיר ס' קנ"ו, וההורגו פטור, ואין מתאבלין עליו.

ו. אין ידוע מנין חדשיו וגמרו שערו ופרינו, מן התורה היו ולד גמור, ונחל ומנחיל, אבל ההורגו (תוך ל') אינו נהרג, ואין מתאבלין עליו, ואמו צריכה חליצה, ואם נתקדשה לכהן אינה צריכה חליצה, ואפי' פיהק ומת, כסתומת הפוסקים, ועי' בגליון הגרע"א צסי' קס"ד, שפקפק ז"ל בזה.

ז. שלש מדות בכלו לו חדשיו, א. ט' חדשים שלמים של ל' יום, וזוה שנינו דין א' דלעיל שהוא ולד גמור לכל דיני התורה הן מדאורייתא הן מדרבנן, ואפי' לא גמרו שערו ופרינו, ב. ט' מקוטעין דהיינו ח' שלמים ויום אחד, וזוה לענין חליצה הקיל הרמ"א צסי' קנ"ו ס"ד דבזה"ז שנשתנו הטבעים ויולדות למקוטעין א"צ חליצה, ולפי זה כש"כ שמחללין עליו את השבת, וכן מלין אותו בשבת, וכן לענין נחלה נחל ומנחיל, אבל נראה שההורגו אין נהרג עליו ואין מתאבלין עליו, דביו"ד ס' שע"ד ס"ח שכתב המחבר ששלמו ט' חדשים גמורים, לא העיר הרמ"א כלום לומר דבזה"ז שאני, וסגי במקוטעין, וכ"ז נגמרו שערו ופרינו, אבל בלא נגמרו יש מקום לדון לענין חליצה, ונחלה, ונקט משמע צמ"צ צא"ע שם דאף בלא נגמרו א"צ חליצה, שאח"כ באותו הסעיף בלא ידעין חדשיו ושהה הוסיף שי"א דבצי גמרו ומשמע דעד השתא איירינן אף בלא גמרו, אבל לענין שבת נראה דמחללין עליו שאין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוג, וכן מלין אותו ממ"נ, וק"ו מדין ה' דלעיל, וצ"ע. ג. בחודש השביעי, נראה דדינו כלא ידעין אם כלו חדשיו, והרי דינו כדין ה' ו' דלעיל, דהא המחבר שכתב צסי' קנ"ו ט' חדשים גמורים, ולא הזכיר בחדש השביעי, ע"כ דס"ל דזה לא חשיב ככלו לו חדשיו, משום דלא ידעין אם בן ז' הוא או בן ט', והרמ"א לא הוסיף אלא ט' מקוטעין ומשום דבזה"ז יכולהו סגי בהכי, והר"ז כט' שלמים, וכ"כ הב"מ בלעזות הבית ס' י' דבחודש השביעי

ולענין הלכה כפי הגרסה מדברי הפוסקים ומרן זללה"ה ס' קט"ו, א. כל שידעין בודאי [היינו כגון שבעל ופירש, אבל לא סמכין אסילוק דמים וכיו"ב], שכלו לו חדשיו, הרי זה ולד גמור בודאי לכל דיני התורה, ואפי' לא גמרו שערו ופרינו, וההורגו נהרג ומתאבלין עליו, ועי' לקמן דין ז' מה נקרא כלו לו חדשיו.

ב. וכן בשהה ל' יום, אפי' ידעין שהוא בן ח' ואפי' לא גמרו שערו ופרינו, הרי זה ולד גמור, לכל הדינים, אלא שצ"ע לענין אבילות, שצמ"צ פ"א מה' אבל ה"ח כתב שאין מתאבלין עליו, וכן בשו"ע יו"ד ס' שע"ד ס"ח, וכנראה טעמו משום שהלכה כדברי המיקל באבל, וכ"כ בצ"ח גר"א או"ח ס' של"א, וס"ל דרבנן דרבי יצמות פ' ב' פליגי עליה דרשב"ג ולא מהני שהה בן ח', וכמ"ש הריצ"ש, ואף אי עד שיהא בן כ' דר' אצבו לא קאי אלא אסורים ואילונית, מ"מ כדברי רבנן מצואר דלא מהני שהה ל' יום דהא רשב"ג לפלוגי עליהו אחי כמ"ש תו', אבל צמ"מ פ"א מה' ייצום ה"ה כתב צ"ח הרמ"א פ"א מה' אבל שאין מתאבלין אלא על מי ששהה ל' יום או שכלו לו חדשיו, משמע דכל ששהה ל' מתאבלין, וכן משמע ממ"ש כ"כ צ"ח מה' רוצח שההורגו נהרג, ומרן זללה"ה צסי' קט"ו סק"ה כתב להגיה בלשון הרמ"א, וצ"ע.

ג. בן ח' ודאי, ולא גמרו שערו ופרינו, הר"ז נפל גמור, ואסור לטלטלו בשבת, ואמו מתעצמת, ואין חוששין שמה ישהה ל' יום.

ד. בן ח' ודאי, שגמרו שערו ופרינו, חשיב ספק מדאורייתא, ומחללין שבת להלכתו, כדאיתא באו"ח ס' ש"ל ס"ז, ואצ"ל שמוטר לטלטלו, ומלין אותו בשבת, ולענין נחלה הוא ספק, ואמו צריכה חליצה אף באשת כהן, ואפי' נפל מן הגג, וכדעת הרמ"ז יצמות פ' ב' שהציאו המ"מ פ"א מה' ייצום, וההורגו פטור, ואין מתאבלין עליו, וזה אף לדעת הרמ"א שחשבו כולד מן התורה לפי מה שפירשו המ"מ.

ה. אין ידוע מנין חדשיו ולא נגמרו שערו ופרינו, נמי נראה דאית לן למינקט דחשיב ספק מדאורייתא, וכדנקט המ"מ בדעת הרמ"א וכן דעת הריצ"ש, ולכן מחללין עליו את השבת להלכתו, וזהו לדעת הרמ"ז ולד גמור הוא מדאורייתא

רש"י ד"ה ושיון ומותר לבקר מומו כו' ומוקמינן
התם כו', עי' מש"כ בזה בצילה כ"ו ז'.

תוד"ה דתניא, נמצא צכורים ס"ו סק"ג.

קל"ו ב' א"ל שריתוה יהא רעוא כו', פרש"י
דרב שרביא א"ל הכי לרבינא, וזריך
יישוב למה הקפיד הרי גם הוא לא אמר אלא
משמיה דרבא, ורב משרשיא העיד לו דרבא הדר
ציה, גם הא דיהא רעוא קשה דאטו ראוי להתפלל
שחזירו יכשל בהלכה, ויכשיל אחרים, [ועי'
בתשובות אהל משה סע"א שכתב יישוב בזה
דאחרבא דנפל קאמר עי' חולין ע"ה א', עי"ש],
ושמא אמר ליה דליהדרו זהו ומחלוץ ואם לאו יהא
רעוא וכו', והוא כמזכיר דליהדרו זהו, דהוי ס"ל
דרבא לא הדר ציה.

תוד"ה הזכר בזה דתני בפ"ק דחגיגה זכורך
להוציא טומטום ואנדרוגינוס כו', [א"ה],
ראיתי להעתיק מש"כ בחגיגה ד' א' בתוד"ה אלא
טומטום ספיקא הוא ואע"ג דאנדרוגינוס נמי
ספיקא הוא [אפ"ה מחייבין] מטעם מקצת זכורך
כדאמר הש"ס אלא טומטום הואיל ונשים פטורות,
והאי אימא אשה הוה ממילא הוה פטרינן ליה כי
היכי דלא לייטי חולין לעזרה], בסוף דצריהם כונתם
מבוארת משום דקמבטל מצות סמיכה מספק,
דנשים אינם סומכות, ור"ל שאם יצא ויתנה שאם
הוא אשה תהא הבהמה חולין, ובכה"ג היה יכול
שפיר לסמוך ממ"נ דאם הוא איש שפיר סומך
ואם הוא אשה הרי הוא סומך על בהמת חולין,
הרי נמצא דמציא חולין בעזרה, ואם יקדישה
לנדבה אם הוא אשה, אכתי נמצא מפסיד מצות
סמיכה, שאם הוא איש הרי הוא חייב בסמיכה,
דעולת ראיה טעונה סמיכה מדאורייתא, ונמצא
מבטל מצות סמיכה, ובשונם בשבת קל"ו ז' ד"ה
הזכר נפל ט"ס כנראה ע"י תלמיד טועה שכתבו
שם דעולת ראיה לא צעי סמיכה ועולת נדבה צעי
סמיכה, וליתא דתרווייהו צעו סמיכה וכדתנן חגיגה
ט"ז א' בעולת ראיה, [ואם היה כן אדרבה שפיר
היה מציא ומתנה שאם הוא איש הר"ז עולת ראיה
ולא צעי סמיכה, ואם הוא אשה הרי פטור
מלסמוך], ועי"ש במהר"ם וגם דבריו ז"ע, וכן
ז"ל שם דהא עולת ראיה צעי סמיכה ואסור
לסמוך משום עבודה בקדשים ואם לא יסמוך טוב
שלא יצא וכו'.

לא חשיב כלל לו חדשיו, וכ"כ בחוט המשולש סי'
י"ח בשם הגר"ח ז"ל.

ח. בזמן הזה שלפי דעת הרופאים נשתנו הטבעים
ואף בני ח' מתקיימין, נראה דאין לנו דין בן
ח', ולפי זה הנולדים בחודש השביעי או השמיני
דינם שוה, והרי הם בדין אין ידוע מנין חדשיו,
בדין ה' ו' דלעיל. (בימות ס"ו סק"י).

קל"ו א' מימהל היכי מהלינן ליה, וא"ת
מאי קושיא רחמנא אמר וציוס
השמיני ימול, וי"ל דהוה לן לאוקמי לקרא בדקים
לן בגוויה דכלו לו חדשיו, וא"ת למאי דמסקינן
דהא דספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו
את השבת היינו למכשירין ואליבא דר"א וקמני
רישא דבן ז' וכש"כ בן ט' מחללין והיינו גם
בלא קים לן בגוויה דכלו לו חדשיו דסתמא שנינו
במקומו של ר"א היו כורתין עזים, וי"ל דר"א
לית ליה הא דרשב"ג, ואע"ג דבגמ' מספקא לן
אי פליגי רבנן עליה דרשב"ג, י"ל רבנן לחוד
ור"א לחוד.

שם איתמר מת בתוך שלשים כו', בתו' בכורות
מ"ט א' צידדו אי הא דפטרינן מחליצה
באשת כהן הוא דוקא באכלו ארי ציוס שלשים א"כ
אפשר דאף לענין אכלות כה"ג חשיב כחי, ודוקא
בפיהק ציוס ל' חשיב כמת לענין אכלות, ומיהו
אין לא קיי"ל כן אלא אף באכלו ארי תוך ל' אינה
צריכה חליצה באשת כהן וכמ"ש באה"ע סי' קס"ד
ס"ו עי"ש בפ"ת סק"ב, ובזה ודאי אין מתאבלין
עליו כדאמר לעיל רב אשי איקלע כו' איתרע ציה
מילתא כו' הלכה כרשב"ג כו', ומבואר דהוי
בפלוגתא דרשב"ג ורבנן ואי קיי"ל כאצ"י היינו
באכלו ארי דבפיהק ומת אף רבנן מודו, ואפשר
דהיינו לישנא דאיתרע ציה מילתא ולא נקט שכיב
כדנקט בעובדא קמייתא התם, ואי נימא דעובדא
במת הוי למדנו דרבנן אף במת פליגי, והא ליכא
למימר דבאכלו ארי מודה רשב"ג שהרי דחו לה
בגמ' בפשיטות מההיא עובדא דאי אחרחיתו עד
לאורחא כו', וש"מ דאף באכלו ארי פליגי רשב"ג,
וכיון דאמר הלכה כרשב"ג היינו בפשוטו בכל מאי
דפליגי אדרבנן, וא"כ נמצאנו למידין דאכלו ארי תוך
ל' אין מתאבלין עליו, אף דבאשת כהן אינה חוללת
כה"ג, וא"כ ה"ה ציוס ל' נמי שהרי לא למדנו
לחלק ביניהם. (מו"ק ה' קריעה ס"ק מ"ג).

קיים מצות פסח, לעשות טעם כי האי, וכמש"כ תו' שם שיעשו רוצם שלא כהוגן, אבל הכא אין לנו באים לערב קרבן אחר שאין לו ענין בספק, אלא הקרבן הזה שהאדם חייב בו מספק, אנו מורים לו להפרישו, ובקרבן זה מספק לא יסמכו עליו, כי כך דינו, ולא נחצטלה שום מצוה צודא, ול"ע. (חגיגה ד' א', ועי"ש עוד בדברי החו' באור).

קל"ז א' מתני' מי שהיו לו שני תינוקות כו', בענין מתעסק עי' בכריתות ס"ו סק"ב, ולעיל ע"ג א'.

גמ' ושניהם לא למדוה אלא מעכו"ם כו', עי' כריתות ג' סנהדרין ס"ב דשגגה דעכו"ם היינו באומר מותר, כגון שלא ידע דעבודתה בכך או דעל עבודה זו חייבין או מאהבה ומיראה, ויש לעי' היכי ילפינן מהתם לשאר שגגות דנתחלף חלב בשומן, וגבי גלות דשגגה דנדחה ידו בגרזן מפורש בקרא, נחלקו במכות ז' ב' דדין אומר מותר, ומשמע דלא דמו השגגות אהדדי, ובתו' לעיל ע"ב ב' ד"ה באומר כחצו דגבי גלות כתיב בשגגה מיותר למעט אומר מותר, ולפי זה י"ל דכל שגגה כולל גם נתחלף וגם אומר מותר, וכתיב גבי ע"ז תורה אחת וגו' לעושה בשגגה. — [ועי' מש"כ לעיל ע"ב ב' תוד"ה באומר].

מתני' קטן נימול לשמונה כו' לא פחות ולא יותר, יש לעי' האי לא פחות ולא יותר מאי אחי לאשמועינן, ואין לומר דאחי לאשמועינן דניול בין השמשות של ערב שבת לא אמרינן שיהא נימול בערב שבת שהוא ספק שמיני אף שהוא ספק שביעי, ולא ידחה לאחר השבת דבדאי הפסיד מצות שמיני, דהא בהדיא קתני לה בין השמשות של ערב שבת נימול לעשרה, ושם אי מסיפא הו"א דלא מחייבין ליה להקדים כיון דעדיין לא מטי זמניה צודאי, אבל אי צעי מצי מקדים משום ספק שיקיים מצות שמיני, קמ"ל לא פחות, ובצ"י יו"ד ס' רס"ב הציא תוספתא דמגילה דספק מילה מאחרין ולא מקדימין, משמע דהיה מקום לומר דמקדימין, א"נ אחי לאשמועינן דאף כשהאב יהיה אנוס אח"כ וכגון שהוא טריפה או שדנוהו למיתה נמי אין לו להקדים, דכשמקדים מפסיד המצוה לגמרי.

והא דקתני ולא יותר, י"ל דאשמועינן דאם שהה יום נוסף הרי הוא כבר בחיוב כרת, ולא

והקשה הגרע"א ז"ל בחגיגה שם הרי יכול להקדישה על תנאי אם הוא זכר, ולסמוך, ואח"כ להקדישה גם אם הוא נקבה, ולא מיעקרה מצות סמיכה, וגם הקרבן שפיר קרב, ונראה דאה"נ, אלא דהכא דיינינן אם לחייב טומטום מדאורייתא בראייה, מחמת ספיקו, וס"ל להתו' דכל שאינו יכול להציא אלא בטעלקי אין לחייבו בכך מדאורייתא, והרי רש"י ס"ל דסתם אין לחייב מספק, והתו' ס"ל דאם יכול להציא ככל אדם שפיר מחייבין ליה, הלכך אם יכול להקדישה לעולת ראייה, וממילא תשאר חולין אם הוא אשה הפטורה מראייה, שפיר יש לחייבו בכך, וכן אם יכול להקדישה לעולה בהחלט, נמי יש לחייבו בכך ככל אדם, אלא דכיון דבהני גווני א"א אם משום דהוי חולין בעזרה אם משום דמיעקרה סמיכה, שוב אין לנו לחייבו להציא בטעלקי שיסמוך לאחר הקדש בתנאי ויחזור ויקדיש בכל ענין, ואפשר עוד דגם למ"ד פסחים כ"ג דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא, נמי לא מחייבין לטומטום להציא מספק ולהתנות, דכיון שאינו יכול להציא ככל אדם קרבן ודאי, ונריך שקרבנו ישאר בספק גם לאחר שחיטה, אין לנו מהיכן ללמוד חיוב לספק כי האי, ואף שאין כאן איסור מן התורה, דמ"מ אין הדבר ראוי.

ברם עיקר דברי החו' דאף שראוי לחייב לטומטום מספק בראייה מן התורה, מ"מ משום ציטול מצות סמיכה מספק פטרינן ליה, נריכים רב, דהא ודאי טומטום שאמר הרי עלי עולה, חייב להציאה אף שמבטל מצות סמיכה מספק, וכן נראה דטומטום שמסופק אם נדר עולה, דנמי חייב להציא, ואף שיבטל סמיכה מספק, וכן ערל וטמא משלחין קרבנותיהם אף שמבטלים מצות סמיכה צודאי, וא"כ אם שורת הדין דכל ספק חייב מספק מה"ת, מה בין זה לנדר, ומה שדימו לזה ההיא דחמשה שנחערבו עורות פסחיהן ונמנא יצלת באחד מהן דלא שרינן להו להציא מותר הפסח ולהתנות כדאמר פסחים פ"ט א', לא דמי כלל לדהכא, דהתם יש כאן ארבעה קרבנות של מותר הפסח שחייבין בסמיכה, ואין להם שום ענין עם הפסח המסופק, ואנו באים לערצם עם המסופק ועי"ז לבטל מהם מצות סמיכה שהם ודאי חייבין בה, וזה ודאי לא עדיין, ואין לחייב כלל את המסופק אם

שם על כן בשכר זאת אל חי חלקנו נורנו נזה להציל כו', הש"ך בסיומן רס"ה כתב דלריך לנקד נזה הצדי"ק בפתח והוי"ו בצרי, והציא כן בשם זה"ג והרמז"ס והאגודה וצ"י ג"כ בשם האבודרהם, ונראה דכן מוכח מלשון הזכרה דאם הוא בלשון עבר אין מקום למיבז על כן ולא לאל חי חלקנו נורנו, ולא הו"ל למימר לאל ובשכר זאת נזה להציל ותו לא.

שם אקצ"ו למול את הגרים ולהטיף מהן דם ברית כו', כתב הרמז"ן קל"ה א' דגם בגר שמתגייר כשהוא מהול מצד אקצ"ו להטיף דם ברית מן הגרים שאין הטפה זו מחמת ספק אלא ודאי חייבים אנו להטיף מהם דם זו של ברית וזה נכנסים תחת כנפי השכינה, אבל בישראל כשנולד מהול א"צ הטפה אלא מפני ספק ערלה כבושה הלכך אין מצרכים, ומשמע מזה דישראל שנימול בלילה או תוך ח' לא יטרוך הטפת דם ברית, וכמו שנולד מהול ואין לו ערלה כבושה, וכמש"כ נמי הרא"ש מהא דלא ניתנה שבת לידחות קל"ו א' במל של שבת בערב שבת, [אם כי יש לדחות דהטפת דם ברית אינה דוחה שבת וכמש"כ הש"ך בסי' רס"ב סק"ב], וזה ניחא דבמילת הגרים והעבדים הזכירו בצרכתן הטפת דם ברית מה שלא הזכירו בכל ישראל הנימולים, דהגרים נכנסים תחת כנפי השכינה, וצרכתן כח משום דמזויים גרים שנימולו קודם גירותם, ור"ל דלכך אף כשמצרכים למול מזכירים גם הט"ד"ב, [ועי' בצעה"מ שנדחק בזה], אבל צרכתן סי' רס"ב ס"א הרי"ך הטפת דם ברית בישראל שנימול בלילה, ובנימול תוך ח' לא הרי"ך, והדברים נ"ע עי' בש"ך שם ובשאג"א סי' נ"ג נ"ד בזה.

תוד"ה אבי בלצער כ"ע ל"פ דלהבא משמע כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מספר פסחים, פסחים ז' ב' והלכתא על ציעור חמץ, פשטא משמע דהכי עדיף, אע"ג דבלצער כ"ע לא פליגי, דהא בגמ' כל פלוגתתם מאי מצד משמע דמ"ד על ציעור סבר דכך מצד, והיה אפשר לומר דכיון דעל להבא משמע, תו ס"ל דראוי לתקן כל הזכרות צעל, וכעין דאמרו ברכות ל"ח א' זה הוא שאומרים עליו דאדם גדול הוא כו' בשלמא אי אמר המוציא כו', אבל הרי אשכחן ברכות בלמ"ד, וש"מ דלא דמי להא דברכות,

דמי לאותו יום שאם איחר עד סוף היום לא הפסיד אלא מצות זריזין, עי' רמז"ס פ"א מה' מילה ה"ב ובראב"ד שם, [ובמ"ש בחו"ב קידושין כ"ט א'], ויש לעי' לראב"ש יבמות ע"ב ב' דשלא בזמנה נימולין בין ביום ובין בלילה, אם גם לדידיה נקבע חיוב כרת בגמר היום, ולכאורה הכי מסתברא דאל"כ מתי, ובאמת יש מקום עיון באלו הנימולין לט' י' י"א י"ב אם יודע ביום הזה שצין הערבים יהיה אנוס מלמולו, אם אין לחייבו שימול בשחרית בחומר של עונש כרת, דבשלמא ביום השמיני אף כשיהיה אנוס בין הערבים, אין לחייבו כרת דאכתי לא עבר זמנו, אבל בהני דשלא בזמנה מנלן דהיום גורם.

שם קטן החולה אין מוהלין אותו עד שיצריא, ע"כ באין בזה פיקוח נפש דאל"כ פשיטא, ויש לעי' א"כ מנ"ל באמת דדחינן למילה בכה"ג, והעיר חתני הרי"מ נ"י ד"ל דכל מעשה המילה הוא בדין פיקוח נפש, לא מיבעיא כשמל בצרול דהו"ל מכה שמחמת צרול דחשיב פיקוח נפש כדאמר ע"ז כ"ח א', אלא גם כשמל בקנה יש במכה זו כדי פיקוח נפש, אלא שזו מצוה, אבל כל שנוסף עוד משהו בחלישת הגוף תו הו"ל בדין פיקוח נפש שדוחה את המילה, [ועי' ברא"ש שכתב בצעיא דגמ' אם צעין מעל"ע דנקטינן לחומר דהוא ספק נפשות, ומשמע נמי דכל מילה בחולי חשיבא כפיקוח נפש].

גמ' ת"ש דתני לודא יום הצרחתו כיום הולדו מאי לאו מה יום הולדו לא צעין מעל"ע כו', ר"ל דגם אם לא צעין מעל"ע, תהיה המילה ביום השמיני מיום הצרחתו, שהרי צריך לגמור הו' ימים והמילה תהיה למחרתו, והיינו כיום הולדו דהמילה בשמיני.

קל"ז ב' מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל, נ"ע במה שנתקשו תו' דהיינו בשר החופה את רוב העטרה, דבשר הערלה לחוד ובשר הפריעה לחוד, דבשר הערלה צריך לחתכו דוקא וכמ"ש החכ"א, וזה שנינו דלריך שלא ישחיר בשר החופה את רוב העטרה, אבל בשר הפריעה דסגי ליה בפריעתו לא הוי ידעין דפריעתו מעכבת את המילה לומר דכאילו לא מל, ואם עשה כן בשבת חייב חטאת, קמ"ל. — [ועי' לעיל קל"ג ב' ד"ה מתקין].

שמיד צנתינתו נוטף מעט צכח ראשון, [ועי' מש"כ
צזה בגמ' קל"ח א'], ועו"ק דאס זו ממש פעולת
צריירה אלא שנעשה ממילא היה ראוי עכ"פ לגזור
מדרצקן, [ועי' צסימן י"ד סק"ח נתפרשו דברי
הרש"צ א'], ועוד דמשמע דצמחצן מודה ר"א דחייב
חטאת כדחניא ז"ה א' דהא ר"א איירי צה ולא
פליג צהא, אף שהמים מתמזין ונוטפין מאליהם,
וכמו שפרש"י שם, וכן בגמ' דדיינין שימר מאי
לא מוכחינן מהא דמחצן. (סי"ד סק"ו מחוה"ד, ועי"ש
המשך הדברים).

בקושית הרש"צ א' צהא דנותנין לתלויה אע"ג
דאס שימר חייב חטאת, עי' מש"כ
צציה כ"ג ב' ד"ה והרש"צ א'.

גמ' השתא ר"א אוסופי אהל עראי לא מוספינן
כו', יש לעי' מי דמי התם מוסף אהל עראי
על אהל קצע וספיר איכא למיגזר שיצאו להתיר
אהל קצע, אצל הכא אין צנין וסחירה בכלים, ותדע
דהא אף לרבנן שרינן להערים לתלות צה רמוזים
כדלקמן קל"ט ב', וכש"כ לפי מה שפרש"י שם
דצאמת ליכא כלל צמשמרת משום אהל ורק משום
עוצדא דחול אסרינן, ורק מה"ט הוא דשרינן
להערים, דלפי זה ודאי שאני פקק החלון דמיתסר
משום אהל, וי"ל דעיקר קסמיך דאשכחן דר"א
מחמיר טפי מחכמים גבי אהל, והכא מיקל טפי,
והיינו דקשיא ליה, וצוה נמי ניחא דלא משני דשאי
פקק דמצטל ליה כדאמר סוכה כ"ח א' משא"כ
משמרת, כדאמר התם לענין סדין.

שם וארצ"ח אר"י הכל מודים כו' ציו"ט כו',
מיייתי לה להוכיח דאף ציו"ט קאסר ר"א
פקק החלון, ור"י קים ליה כן מסביר דהא אין
צין שבת ציו"ט אלא אוכל נפש, והא דאיצטריך
לאשמועינן הוא משום דצמחציתין אשכחן דר"א
מיקל לענין אהל ציו"ט.

שם אימר דשמעינן ליה לר"י צמכירין שא"א
לעשותם מערב ציו"ט כו', צמגילה ז' ב'
דרשינן לה מקראי וכמו שהציאו תו', וק"ק דלא
אשכחן דכוותה צדאוריתא לחלק צאיסורי מלאכה
צין נתקלקל מערב ציו"ט לנתקלקל ציו"ט, דרק
צכה"ג הוא דמשכח"ל מכשירין שאי אפשר לעשותן
מעצ"ט, דצלא"ה הרי כל מכשירין אפשר מערב
ציו"ט, עי' ציה כ"ח ב', וכן להתיר אס היה טרוד
מעצ"ט, ואפשר דצאמת לאו דלא תעשה כל

והטעם פשוט דצמוציא והמוציא ליכא נפקותא
אלא אי להצא משמע, אצל צלמ"ד איכא נמי
ענין דמשמע דלא סגי דלאו איהו עמיד, וזה
עדיף טפי, ולפי זה צריך טעם לצרכות שתיקנוס
צעל וליכא צהו טעמי דאמרינן צסוגיין דמידי
דרשות או דלאו עובר לעשייתן, וכגון על אכילת
מנה על פה"צ ועוד.

ובמילה דתיקנו צרכה מיוחדת למנות אצי הצן,
להכניסו, יש לדון כשאצי הצן מל אס
יצרך למול שצוה גם נכללה מנות האצ דלא סגי
דלאו איהו מהיל, ולא יצטרך צרכה להכניסו,
ואף דצגמרא אמרו כן למ"ד לצער, אצל למ"ד
על ציעור י"ל דאף אצי הצן מצרך על המילה,
מ"מ כיון שתיקנו להכניסו על מנות האצ הדבר
מספק לן שמה יצרך למול ולא יצטרך לצרך על
המילה ולהכניסו, וצוה נתיישב משה"ק הר"ן
לדעת הרמב"ן.

ונראה דצאמת חילוק עיקרי יש צין צרכה צעל
לצרכה צלמ"ד, דצעל הוא מודה על
המנוה צכללותה על כל הלכותיה ופרטיה, וצלמ"ד
הצרכה קאי רק על הפרט שצמנוה זו שהא
עוסק צו עכשיו, שכן מתפרש הלשון שכשאומר
על המילה הכונה על מנות מילה, וכשאומר למול
הכוונה על מנות האצ למולו עכשיו, וכן צכל
צרכה וצרכה, הלכך כל מנוה שיש צה עוד חיוצים
מלצד זה שמקיימה עכשיו, או שכוללת שני מנוות
יש לצרך צעל לכלול כל המנוות שצמנוה זו, אצל
מנוה שאין צה אלא חיוצ זה שמקיימו עכשו
מצרך צלמ"ד לומר דלא סגי דלאו איהו עמיד.
על המילה צבר נצבאר שזה כולל מנות האצ, והצן
עצמו, ומנות צית דין, ולכך תיקנוה צעל, וגם
תיקנו צרכה מיוחדת למנות האצ. (עד כאן ועי"ש
המשך הדברים).

תולין

מתני' ר"א אומר תולין את המשמרת ציו"ט
ונותנין לתלויה צשבת כו', פרש"י דטעמיה
דר"א משום דאין דרך צורר צכך, ולא נתפרשה
כונתו ז"ל וכי איה שנינו יש כאן, וצרש"צ א' צסוגיין
כתצ דטעמיה דר"א משום שמעצמן הם מסתגנים
דרך המשמרת, אצל קשה דהא צתחלת נתינתו הרי
הוא מפריש מקצת יין ע"י נתינתו לתוך המשמרת,

חדושים שבת קל"ז ב' - קל"ח א' ובאורים קלח

מלאכה ליכא אף בשאפשר מערב יו"ט, אלא דנתחדש לאו הבא מכלל עשה מקרא דהוא לצדו לחייב להשתדל לעשות מערב יו"ט כל המכשירין, וז"ע.

שם דר"א עדיפא מדר"י, נתבאר בס"י י"ט סק"א.

שם איבעיא להו תלה מאי כו', נתבאר בסומן י"ט סק"ב.

קל"ח א' אצל מטה וכסא טרסקל כו', עי' בסומן י"ט ס"ק י"א.

שם איבעיא להו שימר מאי אמר רב כהנא שימר חייב חטאת, הנה טעמיה דר"א דמתיר לשמר בשבת כתב הרשב"א משום שמסתנן מאליו, ור"ל דהשמרים גם כשהם נמצאים בכלי סגור הם הולכים ונפרשים והיין הנלול נשאר למעלה והשמרים למטה, ופעולה זו היא נעשית מעצמה ואין למשמרת חלק בפעולה זו, והמשמרת משמשת רק כדי שהיין הנלול יוכל לנאת, בהיות הנקבים דקים שרק כלולים יכולים לעבור בהם, וס"ל לר"א דאין ליחס כאן לאדם הנותן במשמרת את פעולת הבריירה, ואף אם ע"י השפיכה יוצא מעט זכח הדחיפה, אין בזה צורך כי גם מעט שמרים עוזרים ע"י הדחיפה וגם אין כונתו ורצונו בזה, וזה גם ניחא הא דמשמע ז"ה א' דמודה ר"א במחצץ, דהתם רק תחלת ההפרשה נעשית גם מעצמה, אצל לא לגמרי, וגם התם המשמרת מסייעת הרבה להקדים החיצון, וגם התם מפריש הפסולת, ויש לעי' לפי זה מנ"ל לר"כ דרצנן מחייבי חטאת, הרי כלל גדול צידנו למעוטי בפלוגתא עדיף, וכיון דר"א פשיטא ליה דאין כאן צורך מדאורייתא מנ"ל דרצנן פליגי בזה, הרי שפיר י"ל דרצנן רק החמירו משום אטו צורך, וכ"מ גם מהא דרצנן שרו ציו"ט וכמו שהקשה הרשב"א, ולא משמע לומר דרב כהנא לאו מסבירא קאמר לה אלא דקבלה היתה צידו, דפשטא לא משמע כן, וגם לא שייך למיפרך ע"ז מי איכא מידי דרצנן מחייב חטאת ור"א שרי לכתחלה, כיון דקבלה היתה צידו דכך היא פלוגתתם.

והנה יש לשאול בזה דאמרינן ז"ו צ' דאי עבד אצל ותולדה לא מחייב אלא חדא, ומה שייך ענין תולדה גבי שבת, הניחא אם היו האצות מפורשים בקרא כדאשכחן בהצנעה שפיר שייך

לומר דמה שלא נתפרש בקרא הוי תולדה, אצל הרי גבי שבת לא כתיב אלא לא תעשה מלאכה, ומה נקרא מלאכה ילפינן ממה שנסמכה אזהרת שבת למלאכת המשכן דאחי לאורויי דמלאכת המשכן חשיבי מלאכה ומוזה גופה ידעינן מסבירא דלאו דוקא אותן מלאכות שהיו שם אלא גם התולדות שלהן חשיבי מלאכות וממילא כולן בכלל לא תעשה מלאכה, וא"כ מה מקום להפריד בין אצות לתולדות בקרא דילפינן מיניה חילוק מלאכות, ואי משום דסבירא הוא לאוקמי קרא דחילוק מלאכות במלאכות שונות, הרי כלל זה הוא גם באצות דהא שנינו ע"ג צ' באצות טובא דכולן מלאכה אחת הן, והיינו דכמו שאין להצדיל בין זורע סממנים לזורע קשואין וחשיבי שניהם אצל אחד, ה"נ זורע ונוטע נמי חשיבי אצל אחד, ואף לפרש"י שם דזומר הוי תולדה, מ"מ כונת הברייתא לומר דהני כוליהו מלאכה אחת, ואף אם היה זומר במשכן נמי לא יחשב כאז נוסף, וא"כ אכתי מאי איכא בין אצל לתולדה, דהא משמע בצ"ק צ' א' דמשום דהוא תולדה לכך אינו חייב אלא אחת דהיינו דאיכא בין אצל לתולדה, (ובאמת אפשר דהא דאמרינן התם ומאי איכא בין אצל לתולדה, ולכאורה אינו מובן הרי אמרינן דתולדותיהן כיו"צ וא"כ באמת ליכא מידי בין אצל לתולדה, ומאי פריך ומאי איכא בין אצל לתולדה, אטו צניקין נמי שייך למיפרך ומאי איכא בין אצל לתולדה, אצל למש"כ יתכן דהיינו דפריך דגבי שבת אם ליכא מידי בין אצל לתולדה לא שייך לקרות תולדה, שהרי גם התולדה בכלל לא תעשה מלאכה כמו האז, וע"כ לאשכוחי מידי צינייהו, אצל עכ"פ קשה היכן מנאנו גריעותא בתולדה מחמת שהיא תולדה).

ובראה דבאמת לרצנן קרי תולדה לא רק למי שלא היה במשכן, אלא אף אצות שהיו במשכן אלא שהם נטפלים לאז אחר, הרי גם הם נקראים תולדות, וכגון כל הנך דתנינן צברייתות ע"ג צ' דכולן מלאכה אחת הן, הרי הם נקראים תולדות, ושם אצות נופל על כל הני שחשצם החנא לשמש כאז ודוגמא לסוג המלאכה, ובאמת אין שום נפקותא בין מלאכה שהיתה במשכן למלאכה שלא היתה כל שאנו מרבים אותה בתולדה, והעושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת דתנן ס"ח א' שאינו חייב אלא חטאת אחת, כולל גם

דהצורר פסולת מתוך אוכל זיד, וגם צנפה וכצרה, דאינו חייב אלא אחת אף לר"א דתרוייהו צורר נינהו, [עי' להלן דנפה וכצרה אינו ענין למרקד], ה"נ היה הזורה והצורר והמרקד מלאכה אחת ממש ולא היה חייב אלא אחת גם לר"א, ולפי זה גם לר"א נתחדש צדין צורר צמה שנחלקו לשלשה אצות, שחייבין על כל אחת ואחת, וא"כ שוב אין לחלק צדין משמר מחמת זה צין ר"א לרבנן.

ואיכא לצוררי בתולדות צורר למי יש לייחסם אם לזורה או לצורר או למרקד, דהא חזינן בגמ' דהני תלתא ילפי מהדדי, וא"כ תולדותיהן נמי יכולים למילף מכולהו, ונפ"מ בעשה אחת מן האצות ואחת התולדות מתי חייב שמים ומתי אינו חייב אלא אחת, ולא מסתבר לומר דבאמת אפשר ליחס כל התולדות לכל האצות, דכיון דפלגיניהו רחמנא לאצות סברא הוא נמי דאיכא למיפלגיניהו לתולדות.

ובראיה דכל סוגי צרייה שאינם דומין ממש למרקד וזורה, הוו תולדה צורר, דסתם צורר הוא על ענין הצרייה ללא התחשבות בצורת הפעולה, וראיה לזה מהא דרז יוסף מוקי לצרייתא ע"ד א' דאם צורר חייב חטאת צנפה וכצרה, ופשטא דצרייתא במלאכת צורר ולא במלאכת מרקד, וכמו שהוא לכל האמוראים, ואם באנו לדמות לאצות ראוי טפי לומר דנפה וכצרה הוו תולדה דמרקד, דאזתה הפעולה בשניהם להפריד האוכל מן הפסולת, ואין לנו ענין אם הפסולת למעלה או למטה, [דנפה וכצרה הפסולת למטה, וכמו ששינוי באצות נפה שמוציאה את הקמח וקולטת את הסולת, וכן כצרה כמבואר לקמן ק"מ א'], אבל למש"כ דמלאכת צורר היא כללית על כל תכלית של צרייה מצלי להתחשב בצורת הצרייה ניחא, דלכך כל מה שאינו דומה ממש למרקד הרי הוא בכלל צרייה, וכן כל צורות מחבץ הוו תולדה דצרייה, ומיהו כל זה לפירוש רש"י במתני' דעיקר מלאכת צורר הוא זיד, אבל לפי מה דנקט בתו' רי"ד קל"ח דסתם צרייה הוא צנפה וכצרה ליכא לראיה זו.

והנה בגמ' קל"ח א' נחלקו רבה ור"ז במשמר משום מאי מתרינן ביה רבה אמר משום צורר דמה דרכו של צורר נוטל אוכל ומניח פסולת

אצות מאותו סוג כמבואר בהנך צרייתות דמפרשין דלענין הך מתני' קאמרה דמלאכה אחת הן, וכולל גם תולדות.

והנה צורר חידשה תורה דאף שזורה וצורר ומרקד מעין מלאכה אחת הן, אפ"ה נחלקו לשלשה אצות, [וקים להו לחז"ל כן אי משום דילפינן מקרא דל"ט נינהו כרבי ולא מצאו אחרות בסדר הרגיל של מלאכות בדבר אחד, או דאף בלא קרא סברה הוא דמלאכות שהם בזא"ז בדבר אחד חסובים הם יותר מאותה מלאכה בדברים שונים כמו זורע ונוטע וזומר ומרכיב], ואפשר שיש ללמוד מזה דמלאכת צורר מלאכה חשובה היא ויש להרבות בתולדותיה כמו שנתרבה באצות, ולכך יש מקום לומר דאף משמר בכלל, דאף שאינה דומה כ"כ אפ"ה גם היא בכלל אחת ממלאכות צורר.

רב"ז לרבנן דמעין מלאכה אחת אינו חייב אלא אחת, אבל לר"א דמחייב אתולדה במקום אצ, לדידיה לא נתחדש כלום בצורר, דהא בכל המלאכות חייבים על כל תולדותיהן לחוד, וה"נ צורה וצורר ומרקד, ומה שנשנו כדוגמא לסוג המלאכה משום דהוו במשכן חשיבי, אין זה מוסקף להרבות תולדותיהן, כיון שלא נשתנו לענין דינא.

ברם יש מקום לדון אף לר"א, דהא ודאי נראה דמודה ר"א בצורע סממנים וקשואין דאינו חייב אלא אחת, (*) דזה ממש מלאכה אחת, ואע"ג דקוצר וצור וגודר וכו' נראה דחייב על כל או"א לר"א, דהא צרייתא דהנוטע והזומר מפרשין ע"ג צ' דבא לומר דהעושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא אחת, ודכוותה כל הנה צרייתות שנשנו שם דמלאכה אחת הן נמי אית לן לפרושי דהיינו דאחי לאשמועינן, וגמ' פירשה בקמייתא, וכיון דפלוגתא דר"א בצרייתות ט"ז א' נשנית בהאי ליטנא גופא דהעושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, ע"כ אית לן למימר דבהני נמי פליג, וז"ל דכל הני סוגי מלאכה מיוחדים הם ואינו דומה לזורע שני מינים, והרי נשתנה שמותם לגודר ומוסק ואורה וכיו"ב, ובגלל שינוי הפעולה נשתנה השם, אבל בצורר י"ל דאילו היתה המלאכה אחת בשם צורר, דהיו כל סוגי צרייה בכלל מצלי להתחשב לצורת הפעולה, וכשם דהשתא נראה

(*) שו"ר דצרייתות ט"ז א' פליגי אמוראי בקצר וקצר לר"א.

למרקד, מדע דהא ר"א שרי לגמרי, והיינו משום דמשתמר מאליו, אלא דבורר ס"ל לרבה שהוא כולל כל סוגי צריה ואף משמר בכלל, ורק ר"ז הוא דס"ל דשייך גם לחייב משום מרקד.

ברם בסברא נראה דאין ראוי שיהא תולדה של שני אבות, דכשם דפלגיניהו רחמנא לאבות, ה"נ איכא למיפלגיניהו לתולדות, ואין ליחס תולדה אחת לשני אבות, וגם מש"כ הרמב"ם דבורר או מרקד י"ל דאין כונתו שניהם אלא אחד מהם, ולא צריח איזה דאין הכרעה אם הלכה כרבה או כר"ז, אבל אינהו דדוקא פליגי וכל חד לית ליה דחצריה.

ואפשר דמהא דנקטו לפלוגתאם לענין התראה ולא לענין חטאת אם המשמר והצורר חייב שמים או המשמר והמרקד חייב שמים, דבכל עניני שבת דנים לענין חטאת שלא להזכיר מויד, והיה אפשר לומר דנקטו התראה לרבותא דאע"ג דלענין מויד אין חילוק מלאכות, וכמו דאין חילוק מלאכות דיו"ט ע"י מ"מ פ"א מה' יו"ט ה"ג, דמשמע דמשום דאין חילוק מלאכות אלא בשוגג הוא, וא"כ היה ראוי דלענין מויד יחשבו זורה וצורר ומרקד כחד, לכך אשמועינן דגם לענין התראה נחשבים כשלשה, אבל א"א לומר כן דגם במנכש ומשקה מים לזרעים נחלקו לענין התראה במו"ק ז' ז' והתם צחורש וזורע הוא, לכך נראה דנחלקו לענין התראה משום דבזה שייך לומר מר אמר משום צורר ומר משום מרקד, אבל לענין חטאת היה צריך למיתני תרתי פלוגתא חדא במשמר וצורר וחדא במשמר ומרקד, ומה מוכח דלא ס"ל דהדדי, דא"כ אכתי גס לענין חטאת היה סגי בחד פלוגתא, (גרשם לפו"ר).

שם מי איכא מידי דרבנן מחייבי חטאת ור"א שרי לכתחלה כו' מי סברת ר"א אדר"מ קאי כו', עיקר הקושיא נראה דדבר שדעת רבים שזו עיקר המלאכה וחייבין עליה חטאת, אין ראוי ליחיד להסירה לכתחלה, דהא מתחזיא מיהא כמלאכה, כיון דחזיין דרבים סברי שזו מלאכה גמורה, ולכן לא היה לר"א להקל לכתחלה, ואפשר דאף ביחיד ויחיד כן, דאם שכנגדו ס"ל דזו מלאכה גמורה, יש לחוש עכ"פ דדמי למלאכה ולא להסיר לכתחלה, אבל רבים דפליגי איחיד, ורבים שרו לא איכפת לן, דדחינן לדברי היחיד, ואף לא חיישינן ליה, וכמו שהוכיח הרשב"א מפלוגתא דעניבה, והנה אם

אף משמר כו' ור"ז אמר משום מרקד דמה דרכו של מרקד פסולת למעלה ואוכל למטה אף משמר כן ופרש"י דרבה מודה נמי לר"ז דיש לחייב משום מרקד, אלא דס"ל דגם משום צורר אפשר לחייב, אבל ר"ז לית ליה דרבה, ובחידושי הר"ן הקשה מנ"ל לרש"י כן, ובאמת דע"כ שזה מצוה צבוגיא דאל"ה אין דרכו של רש"י לפרש כמו אלה, ונראה דמשום דצדצרי רבה לא נזכרה שום תשובה על דברי ר"ז, דהא גם במרקד נוטל אוכל ומניח פסולת לכך הוכרח רש"י לפרש דרבה מודה לר"ז, אבל לפמ"ש פ' דמלאכת צורר היא הכוללת כל פעולות הגורמות לצריה מצלי להתיחס לזרת הפעולות, לפי זה נראה איפכא דאדרבה ר"ז מודה לרבה דאפשר להתרות משום צורר, והא דקאמר רבה מה דרכו של צורר נוטל אוכל ומניח פסולת, אין הכונה על זרת הפעולה אלא הכונה על תוכן הפעולה שמפריד בין האוכל לפסולת ונוטל האוכל לאכילה וזרק או מניח את הפסולת, וזה ניחא משה"ק תו' ע"ד א' דהא משמע התם דאוכל מתוך פסולת לאו דרך צריה היא, ואמאי קאמר רבה מה דרכו של צורר נוטל אוכל כו', דלמש"כ רבה לא איירי על זרת הפעולה, וכ"נ שפירשו בתו' צ"ה י"ד ז', ולא הוצרך רבה לפרש למה אינו דומה למרקד, דזה פשיטא דהא ר"א שרי לכתחלה, והיינו משום שמשתמר מאליו, ופירש רק דזהו סתם צורר, ומיהו לשון הגמ' כוותי ידי מסתברא מה דרכו של צורר כו' משמע שזה טעם למה דומה לצורר בייחוד, ואפשר דצריך שגם אם מרקד יהיה מותר וצורר יהיה אסור דגם אז נלמוד משמר מצורר לחייב, וע"ז קאמר מה דרכו של צורר כו', ור"ז אמר דכיון דפסולת למעלה יש לדמותו גם למרקד, אבל מודה ר"ז דגם משום צורר שייך לחייבו, וכ"נ דעת הרמב"ם שכתב דחויבו משום צורר או משום מרקד, משמע דצורר לכו"ע ומרקד במחלוקת, ופסק כר"ז, וכן בפיר"ח הגדמ"ח פסק כר"ז, ומיהו התם משמע דר"ז נמי פליג אדרבה, דאילו לדברי רש"י הול"ל משום מרקד או משום צורר, כיון דצמרקד כו"ע מודו.

והגרע"א ז"ל תמה בתו' ע"ג ז' שכתבו דאם התרו במשמר משום מרקד דפטור לרבה, ואמאי הא גם במרקד נוטל אוכל ומניח פסולת, ולמש"כ ל"ק דמשמר לכו"ע לא דמי

דהא דאית ציה טפח הא דלית ציה טפח, אללא דגם ר"ש צריה דר"א איירי ציש צו טפח אללא דלא מיהדק וצרייתא דמיהדק. — וע"ע מש"כ בזה בסימן י"ט סק"ז. (ערוצין ק"צ ב').

שם גוד בסיסנא מותר כו', נתבאר בסימן י"ט סק"ח ט'.

קל"ט א' יהיב ליה פרוטה לתינוק נכרי כו', עי' מש"כ בכלאים ס"א סק"ג.

שם וליתן ליה לתינוק ישראל אחי למיסרך, עי' בסימן כ"ד סק"ג צדיני חינוך בזה.

שם עובדא הוה צבי כנישתא דמעון כו', עי' מש"כ בציצה ו' א' צדיני מת ציו"ט.

תוד"ה ולישלח וי"ל דלא שייך למימר הכי אללא כו', נראה כונתם דצפירוש בעיקר המנוה לא אמרו חכמים להקל בזה, ורק צפרט צמנוה הקילו חכמים להקל בזה, ובאמת מוכח כן בקדושין ל"ט א' דהוה סברי דאין הלכה כר' יאשיה ואמרו לישראל מר, ומבואר דאף בחו"ל אין הלכה כר' יאשיה, אבל אין חילוק בין פרט צדיני זריעה לפרט צמין, וכ"מ בירושלמי סוף"ד דכלאים ופ"ו ה"א, ועי' בספר מרן זללה"ה לכלאים סי' ח' סק"ח.

ובעיקר הדין דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל יש לעיין הא בארץ ישראל מחמירין בודאי ולא מכח ספק, ולאנשי כנה"ג שגזרו כלאים בחו"ל הרי לא נסתפק הדבר, וא"כ גזרו אף בחו"ל ומנ"ל להקל, ונ"ל דנתנו חכמים רשות לבני חו"ל להחזיק את המיקל כרצם ולמזיל בתריה אף נגד רבים דפליגי עליה, וגם י"ל כעין מש"כ מרן זללה"ה בספר שביעית סי' כ"ג סק"ב בזה דאמרו דעציד כמר עציד דהיינו כאילו הכריע צדעתו כן עי"ש.

קל"ט ב' ואמר רבא מת ציו"ט ראשון יתעסקו צו עממין כו', צמו' צ"ק פ"א א' כתבו דמן הדין הו' לן למישרי לקבור מת בשבת עי' עכו"ם אללא משום שהוא מכוער ומגונה ומתצייש שנקבר בשבת שנעשה באיסור שבת אפי' עי' עכו"ם, ולפי זה אשמועין רבא דציו"ט לא חיישינן להכי, ומ"מ פשטא דמילתא דרבא אשמועין שריותא מדין יו"ט, ומשום שאין הדבר מכוער ומגונה, ונראה דהיינו טעמא דציו"ט אינו

החכמים דפליגי אר"מ ואסרי לכתחלה היה טעמם משום דדמי למשוי, היה ראוי אף לר"א לחוש ולא להתיר לכתחלה, כיון דר"מ מחייב חטאת ואף חכמים חוששים לדבריו מדרבנן, ואפשר דרב יוסף הכי הו' ס"ל, אבל לקושטא דמילתא אף רבנן פליגי אר"מ ושרו אף לכתחלה ולא חיישי לטעמא דידיה, דלא דמי למשא כלל, והא דאסרי לכתחלה הוא מטעמא אחרינא דדילמא משלפא ומחוי כדאמרינן נ"ט ב', והיינו דאהדר ליה אציי דר"א לאו אדר"מ קאי, אללא אדרבנן קאי, ודברי ר"מ נדחו מחמת רבים דפליגי עליה ושרו לכתחלה ולא חשו לטעמיה, אבל ר"א אטעמא דרבנן קאי דאסרי לכתחלה משום דילמא משלפא ומחוי, ואהא הוא דפליג דאין לחוש לכך כדמפרשין טעמיה לעיל סס, אבל צדין אי חשוב מלבוש או משא דהיינו נידון דר"מ לא איירי כלל. (סי"ד סק"ו ועי"ש עוד).

שם הרי עיר של זהב כו' מי סברת כו', עי' מש"כ לעיל ס"ג א'.

שם משום מאי מתרינן ציה, נתבאר לעיל בסמוך. שם היה כרוך עליה חוט כו', עי' בסימן י"ט סק"ח.

שם כילה מהו כו', עי' בסימן י"ט סק"ח.

תוד"ה כסא וכל הנהו דאסרינן בציצה כו', עי' בסימן י"ט סק"ז י"א.

תוד"ה כרך, נתבאר בסימן י"ט סק"ח.

קל"ח ב' סיינא שרי כו', לפרש"י למסקנא אחי לאשמועין דצמיהדק שרי לנאח צה לרשות הרבים, ומדאיטריך לאשמועין שריותא משמע דמסבא פשוט לאסור משום דילמא נפיל ואחי לאחוי, והדבר דחוק לומר דמסבא הו' ידעין לאסור, וגם אי מסבא ידעין לאסור ואחי לאשמועין דצמיהדק שרי, היה ראוי לפרש דצמיהדק קאמר, אבל לפיר"ח ל"ג אללא כמ"ש הרא"ש שבת קל"ח, וכולי סיינא שוין ומיהדקי, ודאמרינן הא דלא מיהדק אגלימא קאי, ובסיינא קאי שינויא קמא הא דאית ציה טפח הא דלית ציה טפח, והו"מ למימר שאני גלימא דלא מיהדק, אללא נקט לשון הא דמיהדק הא דלא מיהדק למימר דאי משכח"ל בסיינא דלא מיהדק נמי שרי.

ובתו' הרא"ש בסוגיין כתב לקיים גירסת אללא גם לפיר"ח, ומפרש דהשתא הדרינן משינויא

מגונה משום דביו"ט שריא מלאכות מדין מתוך, ולא רק משום דאינו אלא בלאו.

שם משא"כ בצ"ה, ע"י מש"כ בזה בחו"צ צ"ה ו' א'.

שם מערים אדם על המשמרת כו', כל הסוגיא, נתבאר בסיומן י"ט סק"ג.

מש"כ רש"י דלא מייכרח ההערמה שאין הכל יודעים שיש לו שכר ישן, יש לפרש דה"ק וסבורים שדעתו לשמות כל החדש, וכן לשון הרמז"ס בפ"ז ה"ח אע"פ שיש לו ישן מערים ושותה מן החדש שאין הערמה זו ניכרת לרואה, נמי יש לפרש דשותה קצת מן החדש ומערים לעשות הרבה, ואין הערמה זו ניכרת, ולשון הטור והמחבר בס"י תקל"ג לא יערים לעשות אחר ולומר מזה אני רואה, ר"ל וישתה מזה קצת כדי להחיר הכל, וכן שם בהגה"ה אם החדש עדיף בלא הערמה שרי, היינו אם ישתה כולו, אבל בזה גם אם הוא גרוע מן הישן נמי שפיר דמי, וע"י צנהגר"א שם שכתב דקראו הערמה לפי ששכר ישן עדיף מן החדש, ולכאורה ההערמה היא משום שאין דעתו לשמות מן החדש אלא מעט, וכמש"כ, וז"ע. — [וע"י מש"כ בזה עוד לעיל קי"ז ב'].

שם אע"פ שיש להן ישן מערים ושותה מן החדש, נקט לרבותא דאף כשכל עשייתו החדש הוא בשביל לאחר המועד, ורק מערים ושותה מעט ממנו במועד כדי להחיר לעשותו, אפ"ה שרי דסו"ס המעט שישתה במועד הרי עשייתו היתר גמור, ושפיר מערים בזה שמוסיף.

מתני' נותנין מים ע"ג השמרים בשביל שיזלו, יש לע"י מ"ט שרי, כיון דמשמר חייב חטאת א"כ היכי שרינן ליה לזלל את השמרים שיוציאו יין שלולא הצילול לא היו מסתננים דרך המשמרת, ואף מדאורייתא יש מקום לאסור כש"כ מדרבנן, ואפשר דהיין המעורב בשמרים שאינו עתיד לזאת אלא"כ יצליחו את השמרים, דחשיב לכו"ע כגוף השמרים ולא כתערובת, והרי סינונו בדין סחיטת פירות ולא בדין צורר וכמש"כ בסיומן י"ד סק"ו בטעמיה דר"א, (ומשום דש אין כאן כיון שכבר נסחט מן הפרי), ולכך אין כאן איסור מדאורייתא כלל, ואף רבנן לא אסרו כיון שכבר הוא בתוך המשמרת מערב שבת, וכל פעולתו אינה במעשה השימור, והרי פעולתו רק להציל את השמרים, וממילא נגרס עי"ז

שמתננים כיון שהם צמסמרת, ולמש"כ בסיומן י"ד סק"ח דאדרבה כל שהוא גוף אחד עם השמרים יש בו משום צורר, ליתא למש"כ, אבל לפמש"כ שם להוכיח דין עכור אין בו משום צורר מדאורייתא, נחא מתני' בפשיטות, דהיין הנפרש מן השמרים ומתערב במים, אין צינינוו אח"כ משום צורר כיון שכבר אינו גוף אחד עם השמרים, ותערובתו עם השמרים אינה אלא כמו יין עכור, ומה שהוא נפרש ע"י נתינת המים אין דרך צורר בדרך והרי מותר לתת מים על שמרים שבכלי, [ע"י במאירי דמפרש כן במתני']. (ס"ד סק"ו וע"ש בסק"ו ח').

בענין איסור כיבוס בזה, ע"י מש"כ בסיומן ט"ז סק"ה ו'.

גמ' אמר זעירי נותן אדם יין ללול ומים ללולין לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש אבל עכורין לא כו' תרגמא זעירי בין הגיתות שנו, מבואר דעכורין אינם בדין אין נותנין לתלויה בשבת, ולפי מה שפירשו הראשונים ז"ל דלולין היינו דרוז בני אדם אינם מקפידין, ע"כ עכורין היינו דרוז בני"א מקפידין לסגס, ויש לדעת מה נשתנה דינם משמרים, ואין סבירא לומר דכיון דמיעוט בני"א שותים בלי סינון שוב אין חשיב תיקון ע"י סינון, דאית לן למיזל בתר רובא דאינשי, וגם כל פירות הנצטרין מפסולתן בפשוטו יש מהן שאפשר לאכלן בלי צרירה למיעוט בני"א, וכש"כ בשני מיני אוכלין, ובמרקד אמרינן בהדיא לעיל ע"י ב' דעני אוכל פתו בעיסה בלוסה, וגם אין לומר כמש"כ בסיומן י"ד סק"ו בטעמיה דר"א דין משמרים הוא בדין סחיטה ואוכלא דאיפרת הוא ואין בו משום צורר, וה"נ הכא בעכורים אף לרבנן, דקצת משמע דאף במים עכורין בעינן להחיר, ובמים עכורין לא שייך האי טעמא, דהא הוא ממש תערובת מים ועפר, ונראה דתערובת לא ויבש המתצרר במסננת הוא סוג מיוחד של תערובת, וסוג מיוחד של צרירה, ואינו דומה לזורה וצורר ומרקד. (ס"ד סק"ח מתוה"ד וע"ש בסק"ו ח').

שם ארשצ"ח ובלבד שלא יעשה גומא, נתבאר בסיומן י"ט סק"ד.

שם ארשצ"א א"ר ובלבד שלא יגביה מקרקעיתו של כלי טפת, נתבאר בסיומן י"ט סק"ד.

שם א"ר האי פרונקא אפלגיה דכובא שרי אכוליה כובא אסור, במו' צ"ה ל"ב ב' הקשו מהא

ויש לעי' ל"ל לאסור לשלות הכרשינין משום צור
תיפ"ל משום לש כדתנן י"ז ב' אין שורין דיו
וסמנים וכרשינים אלא כדי שישורו מצעוד יום
והיינו משום לש כדמוכח בגמ' שם, וכן מהא דכדי
שישורו מוכח כן, דאי משום צריה הול"ל עד
שיצוררו וגם בסתמא מיד צנחנת המים מתצור
הפסולת, וכן פירש זהדיא בשנו"א שם דגם כרשינין
משום לש. (סי"ד ס"ק ט"ז מחו"ד, ועיי"ש המשך הדברים).
— ועי"ש מש"כ בסיומן ט"ו סק"ג.

גמ' מהו לכסוכי כיחיתא בשבתא כו', נתבאר
בסי' ט"ז סק"ח ט'.

ק"מ ב' ואם כלי קיואי הוא מותר, עי' מש"כ
לעיל קי"ג א'.

מתני' נוטלין מלפני צהמה זו כו', עי' מש"כ
לקמן קנ"ו א' בגמ' מהו לפרק.

קמ"א א' מתני' הקש שע"ג המטה כו',
לכאורה משמע שהקש ניתן על
המטה כדי שיהא נוח לשכב עליו, אלא שלא יחדו
לכך ורק לפי שעה משתמש בו, ולפיכך תורת
מוקצה עליו, דלשון הקש שע"ג המטה משמע
שהמדובר בצדד ההוא, ולא צמעה שאירע שהונח
קש על המטה, ולפי זה ז"ע צמ"כ הר"ן מ"ג
ב' דחשיב טלטול מן הצד לצורך דבר המותר
דעיקר כונתו לשכב על המטה. (סי"א סק"י מחו"ד
ועיי"ש המשך הדברים).

גמ' מאן דסחי צמיא כו', עי' בסיומן ט"ז סק"ק
י"ג צענין הולאה צשינוי.

שם ואין מקנחו בקרקע דילמא אחי לאשוויי גומות,
עי' בסיומן כ' סק"ק ט"ו צדין קינות רוק.

שם לא ליחיד איניש אפומיה דלחייא, עי' מש"כ
לקמן קמ"ח ב'.

שם טיט שע"ג בגדו כו', כל הסוגיא, נתבאר
בסיומן ט"ז סק"ט י' י"א.

קמ"א ב' ולא יסוך את רגלו שמן והוא צתוך
המנועל או צתוך הסנדל כו',
צתוספתא פ"ד מפורש דזה קאי רק על חדשים,
ומיושב מה שנתקשה צק"נ כאן על הרמ"א, וכבר
רמז לזה הגר"א בשו"ע סיומן שכ"ז ס"ד.

ויש לעיין מה נקרא חדשים לענין זה, אם כל
זמן שעדיין לא נמשח בשמן, או דגם צנמשח

דשרי חזרת קדרה ע"ג כירה גרופה בשבת,
והרשב"א כאן הקשה וכי יש ציטוי כלים משום
אהל, וצתו' שם תירצו משום דכוצא רחצה הרבה,
והרשב"א לא ינחא ליה צזה דהא גם כיטוי קרקעות
שרי, ולא הזכירו בגמ' שיעור הגודל, ועוד דאי
משום אהל אמאי אפלגא שרי, והנה צהא דאסרינן
חליית משמרת ולרצ יוסף ודאי הוא משום אהל,
ואף לצדיי רהיטת הדברים דמשום אהל הוא וכדעת
הרמב"ן, נמי אפשר לשאול מ"ש מציטוי כלים, וגם
ציטוי כלים צריך לחלל שתחתיו כשאינם ריקים,
ועי"כ ז"ל דשימוש של שימור משוי ליה טפי לאהל
וכמש"כ בסיומן י"ט סק"ב, אבל הרשב"א לעיל
קל"ח א' לא הזכיר סברא זו, וצאמת דלפי סברא
זו היה מקום לומר דציטוי של צגד על כלי הלח
חשיב טפי אהל מציטוי של עץ או מתכת, דציטוי
צגד אפשר ליטול את מה שצכלי מצלי להורידו,
וכן האויר חודר דרך הצגד, והר"ן מעין אהל
שמשמש להאחיל, משא"כ כיטוי כלי שצשהוא
מכוסה אין שום קשר למה שצתוכו עם האויר שעל
גביו, והרי הכיטוי משמש כמו כל שאר מחיצות
הכלי, ואין שום יתרון לשימוש הכיטוי על פני שאר
הדפנות, הלכך לא חשיב כאהל, ופלגא דכלי לא
חשוב למהיב ליה לכיטוי שם אהל, ולא דמי למקרה
חצי צית], אבל לא מנאנו סברא זו צראשוניס ז"ל.

(סי"ט סק"ד ועיי"ש המשך הדברים).

ק"מ א' לפי שאין עושין אותה אלא לגוון,
נתבאר בסיומן י"ד סק"ק י"ג.

שם אימתר חרדל שלשו מע"ש כו', נתבאר בסי'
ט"ו סק"ו ז' ח' י"ב, ועיי"ש צסק"ב י"א.

בדברי הרמב"ם פ"ח מהלכות שבת ה"ד, עיין
מש"כ בסיומן י"ד סק"ח.

מתני' ואין שולין את הכרשינין ולא שפין אותן אבל
נותן לתוך הכברה כו', רש"י פירש תרוייהו
משום צורר, וכן משמע ממה דקתני אבל נותן לתוך
הכברה, אבל צירושלמי אמרו דאין שפין משום דש,
וגם לפי זה ינחא הא דמסיים אבל נותן לתוך הכברה
דגם דישה ענינה להסיר הפסולת, ושפיר מפרש
האופן המותר, ומסתמא המשנה נראה דאפי'
לאכול לאלתר אסור, דסתמא קתני שאלו מלאכות אין
עושין אותן בשבת, ויש לפרש הטעם משום דחשיב
דרך צריה צכך כנפה וכברה, או כקנון ותמחוי.

(סי"ד סק"ט ט"ז מחו"ד, ועיי"ש המשך הדברים).

כל שהוא עדיין חדש יש בו תועלת בסיכה נוספת, או לאידך גיסא דכל שהוא ישן אע"פ שלא נמשח מעולם נמי שרי, ולגבי מגרדין פרש"י דיין נקלף וחדש אינו נקלף, ובתוספתא פ"ד תני להו גבי הדדי, ואפשר שהדבר תלוי כל זמן שניכר שהוא חדש, וי"ע.

שם ותו לנחנחו מי איכא מאן דשרי, ר"ל דפשיטא דאסור לנחנח ואפילו ליכא אלא כדי לנחנח, וכן משמע ברש"י, וי"ע שהרי"ף והרא"ש לא הביאו לזה, ובטור סימן שכ"ז הביא דאסור לכוין לנחנחו אפילו סך רגלו ואין בו אלא כדי לנחנחו, ונראה דסמכו על הלשון ואינו חושש שכתבו, דמתפרש שסך גופו שמן כשיעור לנחנח ומתעגל על גבי קטבליא ואינו חושש אע"פ שזה מנחנח, מכלל דלכוין לנחנח אסור. (סמ"ז סק"ט).

נומל

מתני' וכלכלה והאבן בתוכה, עי' מש"כ לעיל קכ"ו ב' דדין טלטול פירות בסל וקופה. גמ' הוציא תינוק חי כו', עי' בסימן א' ס"ק י"א לענין עקירת גופו כעקירת חפץ.

קמ"ב א' המוציא אדם וכליו עליו כו' פטור, א"ה, עיין מש"כ בנגעים סימן י"א סק"ז במוציא חמור במרדעת שעליו אי חייב על המרדעת. שם תיהוי כלכלה בסיס כו', כל הסוגיא, נתבאר בסימן י"א סק"ט, ועי"ש בסק"ז י"ג.

שם מיתבי מטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה כו' בין שטהורה למעלה וטמאה למטה בין שטמאה למעלה כו', לכאורה איפכא הו"ל למיתני בין שטמאה למעלה בין שטהורה למעלה, דהא יש להקדים הפשוט תחלה, וי"ל דכשמטלטל לזורך מקומו יש טפי חידוש כשהטמאה למעלה שאפשר לנערה בקל ואפ"ה שריין לטלטלה עם הטהורה. (סי"א סק"ד ועי"ש המשך הדברים ובסק"ג).

שם אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון, עי' בתרומות ס"ו סק"א.

קמ"ב ב' מתני' האבן שע"פ החצית כו', עי' בסימן י"א סק"א ב'.

שם היתה בין החציות מגביה ומטה על גדה כו', לכאורה היה נראה דהיתה בין החציות היינו

שהיא סמוכה לחציות מכל ג' ואין מקום להטותה, ולכך מגביה ומטה, ונזכר האבן על החצית שג'דה, אבל רש"י פירש שחושש שלא תפול האבן על החצית ומגביה ומוציאה למקום אחר, ובצרייתא בגמ' קתני הכי צהיו כלי זכוכית מונחין תחתיה, אבל במתני' לא קתני למקום אחר, וכנראה דמשמע ליה לרש"י דמגביה למקום אחר דקתני בצרייתא קאי גם אהיתה מונחת באויר, והיינו בין החציות ומשמע דגם בין החציות צריך להוציאה למקום אחר וכן פרש"י בגמ' באויר [וי"ל שם ודואג שמה יטנה ותפול כו'], אבל לו"ד ז"ל היה נראה דתירמי קתני חדא היתה מונחת באויר ואין אפשרות להטותה, או שאפשר להטותה אלא שכלי זכוכית מונחין תחתיה, ומתני' חדא קתני דהיינו שאי אפשר להטותה במקומה, ומיהו בכלל דינא דמתני' נמי שאל כשמגביהה ירא להטותה דרשאי להוציאה חוץ לחציות, ואפשר דגם כונת רש"י כן שהיתה בין החציות ואי אפשר להטותה ואם יגביהנה ויטנה ירא שתשבור החצית, ולכך מוציאה למקום אחר, וכ"מ בטור סי' ש"ט.

שם מקנחה בסמרטוט, נתבאר בסימן ט"ז ס"ק י"ב. ועי' מש"כ לקמן קנ"ד ב' דלא חשיב מצטל כלי מהיכנו. ועי' מש"כ בציצה ל"ו א' אי חשיב טלטול לזורך דבר שאינו ניטל.

שם היתה של עור כו', עי' בסימן ט"ז סק"ג דדין שפשוף צידו, ועי"ש בסק"ק ט"ז דדין כיצוס בעור.

במה שפירש רש"י דכיצוס אסור הואיל וסתם כרים רכין הן, עי' מש"כ בסימן ט"ז סוסק"ב.

גמ' ל"ש אלא בשוכה, עי' בסימן י"א סק"ב.

שם מאן תנא דכל היכא כו', יעויין בפירוש רש"י וכנראה דעתו ז"ל דפשיטא לגמ' דתיקון היתר ע"י הפרדת האיסור ממנו אין בו משום טלטול מוקצה, וכמו דשריין ליטול קוץ אף שהוא מוקצה דזה תיקון האדם, וה"נ תיקון החצית או האוכל, ולכך היה ראוי להיתר אף להסיר האבן צידים, ומתני' לא שריא אלא טלטול מן הגד, ופרכינן מאן האי תנא דסבר דגם בתיקון ההיתר מהדרינן לטלטל מן הגד ע"י ההיתר ולא מטלטלינן האיסור צידים אם אפשר, ומשנינן דהיינו רש"י דקאמר דכשיש טורח יותר בצריית הפסולת לא שרי לטלטל הפסולת, ומשום צרייה אין כאן איסור דהא צ"ה שרו פסולת מתוך אוכל ציו"ט, ומשום טירחא אין

שם שכתב ארנקי כו' הלכתא ככל הני שמעתתא כו', עי' בסומן י"א סק"ג ה'. ועי"ש בס"ק ט"ז דדין ככר או תינוק.

קמ"ג א' דדרש רבא אשה לא תכנס לדיר העצים ליטול מהן אוד כו', לפמש"פ תו' דטעמא דרבא משום תיקון מנא, י"ל דמשום לא ניתנו עצים אלא להסקה ליכא צוה, כיון דגם זה נורך היסק הוא, וכעין דאמרינן מ"ל לנלות צו מ"ל לנלות בגחלתו.

ומשמע דהא דעבודתו מתכנתו לאוד חשיב תיקון מנא אף שאינו עושה צו שום תיקון, וכ"ג מלשון הטור ושו"ע סי' תק"ז ס"ג כמ"ש במ"צ שם, ומיהו י"ל דאסרו ליטלו כמות שהוא משום שמה יתקנו לכך, אף דהשימוש לצד אינו עושהו כלי, ברם אפשר דמה שמתחרך חשיב כתיקון מנא, אבל בלא שום מעשה י"ל דלא חשיב תיקון אף שמתחרך לעבודתו, והרי לר"א נוטלין קיסם לחצוך צו שיניו, ולא אמרינן דע"י חליטתו משוי ליה מנא, וחכמים דפליגי לרש"י היינו משום שלא ניתנו עצים אלא להסקה ולתו' משום שמה יקטמנו, אבל משום מתקן מנא משמע דלא מיתסר, וי"ע.

מתני' צ"ש אומרים מעבירין מעל השלחן עצמות וקליפין כו', צ"ע אמאי חשיבי מוקצה והא מתחלתן להכי קיימי, וכל שעה צידו להפרידן, ומ"ש מכל מאכל בהמה, וצתו' לעיל כ"ט א' ד"ה אכלן כחצו משום שהגרעינין צריכין לאוכל וחשיבי כאוכל עצמו עד שיאכל התמרים ולכך חשיבי נולד, נראה הכונה משום דלעולם אינו עתיד ליטול את החלק שלמאכל בהמה, אלא לאחר שיאכל את חלק המאכל אדם, ונמצא דמחוסר אכילת אדם כדי שיחשב מאכל בהמה, וכן בקליפין אינו עתיד לקלפן לבהמה, אלא בשעה שיקלפן לאכילת אדם, וי"ע אם היה דעתו מערב שבת לקלף לצורך מאכל בהמה, בשעה שעדיין אין האדם עתיד לאכול את חלקו, אם מהני לאפוקי מתורת נולד, ושמה בטלה דעתו, וי"ע.

— נמצאו צוה עוד דברים בספר בינה —

שם צ"ש אומרים מעבירין מעל השלחן עצמות וקליפין כו', לעיל כ"ט א' משמע דגרעינין וקליפות חשיבי נולד דמדמי להו התם לשברי כלים

שיין למיתני אסור, דהלכות טירחא בדברים המותרים אינם הלכות קבועות ואינם ענין לאוכל ופסולת, אלא שיש ענין למניעת טירחא ביו"ט וכל שאפשר למעט בטיירחא ממעטינן, אבל אם א"א לו אלא בטיירחא מרובה נמי שרי, והלכך ע"כ טעמיה דרשב"ג משום דהפסולת מוקצה אלא דתיקון האוכל שרי, אבל ס"ל לרשב"ג דכל דאפשר למיטרח בהיתירא לא שרינן למיטרח באיסורא, ולכך בפסולת מועט שרינן ליטול הפסולת אף שאפשר למיטרח בהיתירא ליקח האוכל, משום דלמעט בטיירחא עדיף וחשבינן לה כא"א, כיון דליטול האוכל הוא טירחא טפי, אבל כשטיירחת הפסולת מרובה לא טריחין באיסורא, והיינו מתני' דלא שריא לטלטל האבן כיון דאפשר בהטייה, ופרכינן דטלטול החצית להטותה הוי טירחא טפי, ומשנינן דהטית החצית הוא מוכרח לנטילת היין ואינו בכלל הטורח, והלכך הטיית החצית אינו טורח כלל אבל הסרת האבן חשיב טירחא, ולכך לא שרינן למיטרח באיסורא.

ונראה דבשניהם שוין ואין טירחא באיסור טפי מבהיתר נמי לא שרינן למיטרח באיסורא לרשב"ג כיון דאפשר למיטרח בהיתירא, וכדפרכינן מאן האי תנא דכל היכא כו', ואכתי לא ס"ד היכא איכא טירחא טפי, וגם זיל צתר טעמא דעדיף למיטרח בהיתירא וא"כ כל שאין טורח מרובה בהיתירא אין להתיר למיטרח באיסורא.

ובמצא לפי זה לפרש"י, באוכל מרובה [ביו"ט] צורר כרצונו כמו שפרש"י בסוגיין, דאע"ג דלמיטרח בהיתירא עדיף אבל יש צוה טורח מרובה, ומ"מ רשאי לצרור האוכל דלמיטרח בהיתירא עדיף, ושקולין הם, אבל בפסולת שאינו מוקצה, צורר הפסולת דוקא דלמעט בטיירחא עדיף, וכשיש יותר טורח בצרירת הפסולת, אם הפסולת מוקצה אינו רשאי לצרור הפסולת דלמיטרח בהיתירא עדיף, ואם הפסולת אינו מוקצה אין כאן איסור ליטול הפסולת, אבל אין ראוי להוסיף בטיירחא ויש לו ליטול האוכל שטיירחתו מועט.

שם היתה החצית מונחת באוצר כו', עי' מש"כ לעיל במתני'.

שם ל"ש אלא לצורך גופו כו', נחבאר בסומן י"א סק"ג.

חדושים שבת קמ"ג א' - קמ"ג ב' ובאורים קמב

עוד שם צמ' א"נ כיון דהו' שם אוכלין הו"ל צקים לדבר האסור ולדבר המותר כו', בשעה שצא לנער ע"כ אין שם אוכלין דהא משמע דמנער כל הטבול לאשפה, ומשמע דאם מתחלה היו שם אוכלין אף שנטלן אח"כ לא חשיב צקים לדבר האסור, דכיון דנטילת האוכלין הוא לצורך האוכלין, הרי לגבי מה שנשארים רק העצמות והקליפין עיי", חשיב כשוכת, [ויש לעי' בזה צביצה כ"א ב' צשיירי כוסות דידן]. (צביצה ב' א').

בדין צקים עי' מש"כ בסימן י"א ס"ק י"ג. ועיי"ש בס"ק ט"ז בזה דמות להניח הקליפין על השלחן ולא אמרינן שמבטל כלי מהיכנו.

שם ספוג אם יש לו עור כו', נחבאר בסימן ט"ז ס"ק ט"ז י"ז. ועיי"ש ס"ק כ"א אם אין הספוג מוקפה. גמ' בזה אפי' ר"ש מודה כו', נחבאר בסימן ט"ז ס"ק י"ז.

שם הני גרעינין כו' ודפרסייתא אסור, עי' מש"כ צביצה ב' א' ד"ה פשטא דדין נולד בשבת.

שם שמואל מטלטל להו אגב ריפתא, נחבאר בסימן י"א ס"ק ט"ז. ועיי"ש בס"ק ד' באגב לקנא דמא.

שם ר"פ זריק להו כו', עי' בסימן י"ב ס"ק י"ג.

חבית

קמ"ג ב' מתני' חבית שנשברה כו', לעיל קי"ז ב' פרכינן עליה דרבא דפירש טעמא

דלא התירו להזיל מן הדליקה יותר מג' סעודות משום דילמא אחי לכזוי, מהא דתניא נשברה לו חבית בראש גגו מציא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יציא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויזרק והתם מאי גזירה איכא, ומשנינן דילמא אחי לאתויי כלים דרך רשות הרבים, ומבואר דילמא אחי לתקן לא חיישינן, דהא דומיא דאחי לכזוי, הוא דאחי לתקן, ואפשר דהטעם משום שאין הדבר צהויה כ"כ שיהא אפשר לתקן החבית בעוד היין מטפטף, וכרגיל מזילין היין ואח"כ מתקנים החבית, ויש לתמוה דברמ"א סימן של"ה ס"א הזכיר בטעם האיסור משום דחיישינן דאחי לתקן, והרי מהא דפרכינן התם מאי גזירה איכא מבואר דלא שייך בחבית גזירה בדומיא דכיבוי דהיינו לתקן, וכן מהא דמשני. ואפשר דהרמ"א חידש כן ליישב קושית תו' שם דאמאי פרכינן אצרייתא ולא פרכינן

דחשיב נולד, ואע"ג דהגרעינין והקליפות מנזיין מתחלה וגם צידו להפרידן, מ"מ צעודן בשלימותן הרי הם משמשים לאוכל אדם שיהא הפרי שלם, והלכך לאחר שהופרשו חשיבי נולד, ובסיפא קתני מעצירין מעל השולחן פירורין פחות מכזית ושער של אפונין ושער עדשים מפני שהוא מאכל צהמה, וצריך ישוב למה הדר תני לה, הרי כבר שנה דב"ה מחירין להגביה עצמות וקליפין, [לפי מאי דאפי' ר"נ], וכנראה דמשום זה פרש"י עצמות וקליפין שאינם ראויים למאכל צהמה, דבראויין למאכל צהמה היינו סיפא, אבל קשה כמשה"ק תו' דהא סיפא ר"ש היא כדמוקמינן בגמ' וקתני מפני שהוא מאכל צהמה, הא לא"ה אף לר"ש אסור דמודה ר"ש בעצמים ואצנים, [ועי' לעיל ב' א' אבא מת ומוטל צהמה כו'], ועי' לעיל כ"ח א', והנה פירורין פחות מכזית מסתברא דלא חשיב נולד דכדקאי קאי אלא שהוא קטן, ולא דמי לשברי כלים דמעיקרא כלי והשתא שברים, וימתן דגם שער של אפונין ושל עדשים לא חשיבי נולד שאינם דבוקים לפרי כ"כ וניכרים לעצמם, ואינם מוסיפים בשלימות הפרי לאדם, ולפי זה י"ל דקתני פלוגתא דב"ש וב"ה צנולד וצמר הכי קתני דצמוקפה לכו"ע שרי, אבל א"כ מנאנו דאיכא דשרי בצמוקפה ואסר צנולד, והרי ר"נ קאמר דליכא דסבר הכי, ונ"ל דזו ואנ"ל זו קתני ואליבא דב"ה, א"נ למאי דתני דב"ה לחומרא בעי למיסתם לקולא לומר דלא קיי"ל הכי.

בביצה ב' א' צמוד"ה וצה"א מסלק את הטבול חימה והלא היא צקים לדבר האסור כו', מניח באמצע שבת ע"מ לסלק באמצע השבת מבואר לקמן קנ"ד ב' דלא הוי צקים כדאמרינן שם בשליפי זוטרי, וכ"כ הרשב"א קמ"ג א', ודברי ר"ת הם כשהיו צין השמשות צקים אלא שדעתו לסלקן באמצע שבת, וק"ק שנסתייעו לעיל נ"א א' מהא דמנער את הטבול לדברי ר"ת, והא צמניח באמצע שבת הדבר מבואר בשליפי זוטרי דלא הוי צקים, ואכתי לא שמענו בשהיה צקים צין השמשות, ואין לומר דמשמע להו דמנער את הטבול אף כשהיו העצמות והקליפין שם צין השמשות, דא"כ אינן מוקפה כלל דהא קיימי לצהמה מערב שבת, וכבר נתקשו בזה הגרע"א ז"ל והצ"מ, ועי' מש"כ בסימן י"א ס"ק י"ג בזה.

נמי שאומר לאחרים צואו והצילו לכם, והם הרי הכינו לעצמם לשבת, י"ל דהיינו רק כשישתמשו בזה שמצילין, ודלילה לא פרכין התם, ד"ל דלילה הכלה מצויה, ודלילה משמע שאינם משתמשים במה שמצילים דהא עושין עמו חשבון, וכן מהא דפושט ולוצש, אבל ברייתא מתפרשא שהצית לא סמך עלה כלל לצרכי שבת, והיינו דקתני בראש גג, ואפ"ה שרינן כלי אחד, וכן שרינן אפילו כלי גדול כמבואר ק"כ א', ומה שפיר מוכח דשרינן לעסוק בהכלה שאינה מצויה.

בריייתא דלעיל קי"ז ב' דנשברה לו חצית בראש גגו מציא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יציא כלי אחר ויקלוט כלי אחר וינרף נזדמן לו אורחים מציא כלי אחר וקולט כו', אשמועינן דכלי אחד רשאי להציל אפילו גדול, וכן רשאי להציל מחצית שבראש גגו אע"ג דלא סמך סעודתו עלה, והא דקתני ובלבד שלא יציא כלי אחר ויקלוט כו', אשמועינן דכלי שני אסור, ונקט יקלוט וינרף אורחא דמילתא, וגם אשמועינן דכלי ראשון שרי חף לקלוט בו או לנרף, ולאו דוקא להניחו תחת החצית ממש, דבבבלי וירוף יש לחוש דדמי טפי לעובדין דחול, וגם אחי למיטעי למשרי הוצאה עי"ז, עי' עירובין ז"ט ב', ועוד דלא מצי למיחני מציא כלי אחד ומניח תחתיה ולא יציא שנים, דאי דעתו ליטול כשיחמלא בזה מזון של סעודות, שרי חף בשני כלים וכמו שפרש"י במתניתין, והו"ל לאורכי ולפרושי דבאין דעתו ליטול קאמר, לכך ניחא ליה טפי למינקט ובלבד שלא יציא כלי אחר ויקלוט, דבזה סתמא דמילתא דעד שיציא כבר נתמלא של סעודות בראשון, ונראה דגם עד שלא נתמלא של סעודות בראשון אסור להניח כלי שני אם אין דעתו ליטול את הראשון כשיחמלא של סעודות בשניהם, אע"פ שדעתו ליטול את השני, דכל שדעתו להציל טפי משל סעודות לא שרינן ליה אלא בכלי אחד.

ובהא דנזדמנו לו אורחין, אשמועינן חידוש דאע"ג דבכלי הראשון יש די לו ולאורחיו, אפ"ה כיון שנזדמנו לו האורחים לאחר הנחת הכלי הראשון, שרינן ליה להניח עוד כלי, וגם כלי גדול, דכאדם אחר דיינינן ליה, אע"ג שאם היו האורחים קרואים לו מקודם, לא היה יכול להניח אלא הכלי הראשון, והיינו דדיינינן אי שרי להערים להציא

אמתניתין ומה שתירצו תו' דמתני' איכא לאוקמי בכרמלית, הוא דוחק, דסתם חצית צצית היא, גם מה שתירצו דאיכא לאוקמי כשכבר נשפך הכל ע"ג קרקע וחיישינן שמא יספוג, קשה דסתם חצית שנשברה עדיין אפשר להציל ממנה, וכדקתני בצרייתא מציא כלי ומניח תחתיה, וגם לשון מצילין הימנה מתפרש שפיר טפי כשעדיין היין בחצית, ועו"ק דהא אדרבה התם כשקולט ומנרף היין כבר על הגג ואיכא טפי למיחש שמא יספוג, ולכן פירש הרמ"א דבמתניתין היינו טעמא דחיישינן שמא יתקן את החצית, שימרח שעוה וכיו"צ דחייב חטאת כדלקמן קמ"ו א', והיינו דומיא דאחי לכבוי, שישלך את המזיק, אבל בנשברה חצית בראש גגו וצא לקלוט היין שעל הגג, בזה לא שייך למיחש שיתקן את החצית, דהא עוסק בהצלת היין שכבר אינו בחצית, וע"ז הוא דפרכין מאי גזירה איכא, ובעינן לטעמא דשמא יציא כלים דרך רשות הרבים.

ונראה דאפשר לקיים הדברים חף אם נימא דלקושטא דמילתא ליכא למיחש בחצית לשמא יתקן, וטעם הגזירה משום שמא יציא כלים דרך רשות הרבים, אלא דלכך לא הקשה אביי במתניתין משום דהיה אפשר למידחי דטעמא דמתניתין משום שמא יתקן, ולכך עדיפא ליה למיפרכי מצרייתא דאירי ציין שכבר נשפך על הגג. ולבאורא יש נפקותא לדינא בזה לענין יו"ט, דאם הטעם משום שמא יתקן, יש לגזור גם ציו"ט, אבל אם הטעם משום שמא יציא כלים דרך רשות הרבים, הרי שרי הוצאה ציו"ט, אלא דאף בדליקה דהטעם משום שמא יבזה וכיבוי הרי אסור ציו"ט, לא מנאחי מבואר שיהא אסור להציל, ושמא כשכל הוצאה מותרת, לא חיישינן שיבזה כיון שיכול להציל ע"י הוצאה, שו"ר בתוספתא פי"ד מצילין מי"ט לשבת כו', ומשמע דאף ציו"ט לא התירו להציל אלא לסעודת יו"ט, וצ"ע בפוסקים שהשמיטו, וצ"ע.

הא דלעיל מ"ב ב' כד דיינינן אי התירו הכלה שאינה מצויה, פריך אביי מצרייתא דנשברה לו חצית בראש גג, ולא פריך במתניתין דחצית, נראה דהוא משום דמתניתין איכא לפרושי כשצאמת צריך לזה לג' סעודותיו, ובכה"ג לא חשיב כטורח בהכלה, כיון שטורח לצרכי שבת, ואע"ג דקתני

אורחים ולהניח עוד כלי גדול, ולפי זה אפשר דלענין שיעור שלש סעודות לא שייך נידון בהערמה, דאם דעתו להאכילן פשיטא דשרי, ואם אין דעתו להאכילם אין כאן הערמה ופשיטא דאסור, [אא"כ יערים להאכילן מעט ויזיל שלש סעודות עי' בלשון רש"י שם שיזמין אורחים שאינם צריכים לאכול ויותרו], אבל לענין כלי גדול שפיר יש כאן נידון בהערמה שע"י כל אורח שיזמין יזיל כלי גדול, וגם יזמינם בזה"ל כדי שלכל אחד יזיל כלי, שאם יזמינם כאחד, יספיק כלי אחד לכולם.

צ"ע ברמב"ם פכ"ז הט"ז שכתב שמזיל מה שהוא צריך לו ולאורחיו כו' וכינז מזיל מביא כלי ומניח תחתיה ולא יביא כלי אחר ויקלוט כו' נזדמנו לו אורחים כו', ומשמע דאף בכלי אחד לא התיר אלא הצריך, וזה נגד הסוגיא ק"כ א' וגם א"כ אמאי אסר בשני כלים, ועוד דאי אף שלש סעודות אסור בשני כלים א"כ אמאי התיר בנזדמנו לו אורחים, ומשמע דעתו ז"ל דאף שיעור שלש סעודות אם אפשר לו להזיל בכלי אחד לא שרינן ליה להזיל בשנים, והוה שכתב וכינז מזיל כו', ומיהו בכלי אחד שמניח תחתיה מתפרש שאינו חייב לסלקה אף לכשתתמלא יותר מן הצריך, וכמבואר בגמ', ונזדמנו לו אורחים היינו שאין די בכלי הראשון, [ועיי"ש בפכ"ג הכ"ז כ"ג].

מש"ב במ"ז ס' של"ה סק"ט בשם הפמ"ג לאסור בשני כלים לקלוט ולצרף אף בשלש סעודות, הוא תמוה דהא בנזדמנו לו אורחים שרי, ומה גרע הוא בשלש סעודות מן האורחים, וכן בגמ' ק"כ א' פשטינן מהא דבכלי אחד שרי טפי משלש סעודות, ומבואר דשלש סעודות שרי אף בשני כלים, ובבר תמה כן מרן זללה"ה בסימן ס' סק"א.

בשפכה החצית דינה כנשברה, וכדחזינן בקולט ומצרף, דהתם עוסק במה שכבר נשפך על הגג, ועיין מ"א סימן של"ה סק"א, ואף שהחצית שלימה מ"מ לצורך ההזלה עלול להביא כלים אחרים.

שם במשנה מזילין הימנה מזון ג' סעודות, יש לעי' אם נשברה למעלה מן השולים באופן שיסאר בה שלש סעודות, אם גם בכה"ג שרי להזיל שלש סעודות, דהא פשיטא משמע דשלש סעודות רשאי להזיל אף אם לא סמך סעודתו עליהן, ויש

לו סעודה אחרת, דהא לר' יוסי לעיל קי"ז ב' דאף במנחה מזיל שלש סעודות ודאי כן הוא, ועד כאן לא פליגי רבנן עליה אלא במנחה דאין זמן שלש סעודות, אבל בערבית ושחרית אף שיש לו סעודה אחרת שרי, וגם למש"כ רש"י שם דערבית ושחרית היינו קודם סעודה, מ"מ לא הזכיר שצריך לאכול מה שהוא מזיל, ועוד דהא אומר לאחרים באו והזילו לכם והם ודאי לא סמכו סעודתן עליו, וגם אין לומר דבאמת צריכים לאכול מה שמזילים דהא תנן ק"כ א' דעושין עמו חשבון לאחר השבת, וע"כ דקביעות חכמים היתה להחיר שיעור הסעודות הצריכות לו לבו דיום, אף שאינו עתיד לאכלן, וגם בלשון הרמב"ם פכ"ז הט"ז שכתב מזיל ממנה מה שהוא צריך לשבת לו ולאורחיו, יש לפרש דהיינו שיעור מה שהוא צריך בשבילן, אבל אינו חייב להאכילן מה שהזיל, וכמבואר פכ"ג הכ"ד שהביא הא דאחרים מזילין ועושין עמו חשבון, והשתא יש להסתפק אם אותה חצית שאני וכל שישאר בה שלש סעודות לא שרינן להזיל, או"ד מה שיסאר כחצית אחרת דמי, ושפיר מזיל שלש סעודות, והכי מסתברא דהזלה בשיעור שלש סעודות התירו חכמים בכל גווני.

ויש להסתפק נשברו שתי חציות מהו, ואפשר דאם נשברו ע"י מאורע אחד, אינו מזיל אלא שלש סעודות מכולן, ואם ע"י שתי מאורעות מזיל מכל אחד שלש סעודות, ואפשר דכל שכבר הזיל שלש סעודות באותה שבת, תו לא שרינן ליה, אע"ג דביש לו משלו שלש סעודות שרי להזיל, מ"מ כל שכבר עסק בהזלה תו לא שרינן ליה, וז"ע.

בראיה דאם נשפך מה שהזיל, דינו כנזדמנו לו אורחים, וכן אם שמה מה שהזיל חוזר ומזיל מה שיצטרך לסעודה האחרת, [אבל לסעודה זו לא שייך לדון דהרי לאחר סעודה פרש"י קי"ז ב' דשוב אינו מזיל לאותה סעודה].

שם ואומר לאחרים באו והזילו לכם, נראה דדינא אשמועינן דאם חפץ שאחרים יזילו צריך שיתן להם רשות להשתמש במה שמזילין, שאל"כ אסורים להזיל, דהא כבר הזיל מזון שלש סעודות לעצמו, ואיירי אף בגוונא שמן הדין לא הוי הפקר עדיין, ולכך צריך שיאמר להם לכם, ומבואר דאף אנשים אחרים חיישינן דהוה שמא יביאו כלים דרך רשות הרבים, ולכך אינם רשאים להזיל אלא שלש סעודות

דהא לר' יוסי ודאי יכול לחזור ולהוציא, וצאו והצילו עמי גם ר' יוסי קאמר לה.

שם ובלבד שלא יספוג, לספוג ולסחוט לא אינטריין לאשמועינן דפשיטא דאסור, ואפשר לפרש דאפי' רק להניח הספוג כדי שיספוג, ואפילו ספוג יבש, ולא יחזור ויטלנו עד מוצאי שבת, נמי אסור, ופרש"י הטעם משום שמא יסחוט, וטעמא דמסתבר הוא דכיון דעיקר כונתו לאסוף ולסחוט, ודאי ראוי לאסור גם את האסיפה לחוד, ולא דמי לספוג שיש לו עור בית אחיזה לעיל א' דהתם אין כונתו אלא לקינות, וצתו' פירשו הטעם שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, והיינו משום דפשיטא דברייתא דמיייתין אמתניתין, משמע דשלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול קאי גם איין וגם אשמן, אבל ז"ע דתיפ"ל משום שמא יסחוט, ועו"ק דמאי עובדין דחול הוא להניח ספוג מבלי לשוב ולנגוע בו, ומיהו ע"כ נוטלו ונותנו לתוך כלי עד שיסחטנו במוצאי שבת, דאל"כ לא יסאר צו היין אח"כ, וזה הו' עובדין דחול, אבל קשה דא"כ לא יוכל לשמש במה שספג אלא למוצאי שבת, ואילו אן לא שריין להציל אלא מזמן שלש סעודות הנריך לשבת, וא"כ פשיטא דלא יספוג, ואף בלא טעמא דסחיטה ועובדא דחול, וז"ל שאוסף בספוג ואח"כ אוחזו באויר כלי והיין מטפטף לתוך הכלי ללא שום סחיטה, וכן מבואר ברש"י.

ומחזורתא דמילתא כפיר"ח הנדמ"ח דהא דלא יספוג ציין היינו שאוסף בכפיו דומיא דלא יטפח בשמן, והשתא א"ש בפשוטו דהו' עובדין דחול כיון שעושה כן פעמים רבות לאסוף ולקנח בשפת הכלי, וגם מתפרש שפיר שע"י ספיגתו היה אוסף הכל, וגם היה יכול לשמש בהן לצורך סעודתו, ואין כאן משום סחיטה, ורק משום עובדא דחול אסרינן.

שם אין סוחטין את הפירות כו', סתם סחיטת פירות לא מתפרש צייתים וענבים, ולמ"ד מודה ר"י צייתים וענבים, ע"כ לא איירי מתני' צייתים וענבים, דא"כ לא הו' פליג ר"י, ולפי זה איסור דרבנן הוא, אבל רש"י פירש דהו' תולדה דדש, ואפשר שפירש כן למ"ד דבסתמא ראוי לפרש דאכל הפירות פליג ר"י וא"כ אף צייתים וענבים בכלל.

לעצמם, וטעמא משום דלעולם איכא בהילות בשעת הצלה, ואין סבירא לחלק צין כשצא להציל מעצמו לצין שצעה"צ בקשו להציל, עי' מ"צ סי' של"ד סק"ד כ', וזה דלא כהמהר"י דטראני שהציא הר"ן ק"כ א'. — (אף לדעת מהר"ד לא שייך להחיר לעצמו, אף כשאפסה אפשרות הצלה ונעשה הפקר, דמ"מ הוא עצמו ודאי צהול הוא, ועוד דאדרבה ע"י כיבוי יחזור ויזכה בכל עי' ר"ן שם).

הא דפרכינן לעיל ק"כ א' מאי שנא גבי מזון דקתני לכם ומ"ש גבי לבושים דקתני עמי, יש לפרש דדינא קא קשיא ליה, מ"ש דבמזון לא שריין להציל עד שיאמר להם לכם, והיינו שירשה להם לזכות לעצמם, ומ"ש דבלבושים רשאי לבקש מהם שיצילו בשבילו, ומשניין דמזון לא שרי ליה טפי משלש סעודות, אבל לבושים כיון שרשאי ללבוש ולהוציא ולפשוט ולחזור וללבוש ולהוציא, ה"נ רשאים אחרים ללבוש ולהוציא בשבילו, ולענין אם בלא אמירתו אפשר לזכות מן ההפקר, הדבר תלוי לפי המצב ולפי אפשרויות ההצלה בהיתר, וכל גווני בכלל דין המשנה, ומשכח"ל נמי דהמזון הפקר בגלל חוסר אפשרות להציל לעצמו, והלבושים אינו מפקיר לפי שיכול לחזור וללבוש, ועי' צתו' הגרע"א ז"ל במשנה ק"כ א'.

והרמב"ם בפכ"ג הכ"ה כתב שגם הלבושים הפקר, ונראה דמפרש קושית הגמ' מ"ש גבי לבושים דלא קתני לכם הרי גם הם הפקר, ומפרש דלכם משום קושטא דמילתא הוא דקאמר, ואיירי בשהכל הפקר ואין אמירתו מוסיפה כלום, וע"ז משני דכיון דיכול ללבוש בשבת מה שהם מצילין לכך נקט עמי, דהם רשאים לכתחלה להוציא המלבושין דרך לבישה ע"מ לזכות בהן בשבילו, משא"כ במזון דנריך שיהא דעתם להציל לעצמם, ואינם רשאים לזכות בשבילו בהצלתו, ולפי זה מבואר בגמ' דגם המלבושין הפקר דהיינו דפריך אמאי לא קתני לכם, ולכך פירשו ז"ל אף שאין דרכו להציא מה שלא נתבאר בגמ', ואפשר דלפי מאי דמשמע ברמב"ם שלא החיר גם במלבושין לחזור וללבוש ולהוציא עי' מ"מ וכו"מ שם, לכך באמת ראוי שיפקיר גם המלבושים כיון שאין לו אפשרות להצילן, ואפשר דמשום כך הוצרך לפרש דהא דפריך מ"ש דקתני עמי הרי ע"כ הם הפקר כיון שאינו יכול להצילן, אבל א"א לומר כן

שם ואם יאלו מעצמן אסורין, נראה דהאיסור הוא על השימוש כדין מעשה שבת וכאלו נסחטו צמוד.

שם חלות דבש שריסקן מערב שבת ויאלו מעצמן כו', לפו"ר לא מלאתי צהדיא בחלות דבש שלא ריסקן וסחט הדבש מהן אי חייב משום סחיטה, ולכאורה משמע דמיחייב, ולכך אף צילאו מעצמן אסורין, אף לר"א, דרך בריסקן מערב שבת קשרי, אבל בלשון רש"י י"ט ז' משמע דלא שייכא סחיטה בדבש אף קודם ריסקו.

גמ' תנא לא יספוג ציין כו' שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, אפשר דדוקא בגשפך חשבינן לה עובדין דחול כיון שעיסוקו להללה ועל כרחו הוא טורח לאספן [עי' לעיל הצאנו פיר"ח דגם ציין סופג בכפיו] ע"י ספיגה וטיפות, אבל כשיש לו שמן בכלי מותר לטפח ולהעבירן לכלי אחר ע"י טיפות, דכיון דיכול לשפכן לכלי השני, אין הטיפות אלא כמשחק ולא חשיב עובדין דחול, ור"ע.

שם ת"ר נתפזרו לו פירות בחצר כו' אבל לא לתוך הסל כו' שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, בפשוטו עובדין דחול הוא איסור עצמי אף צלילא סרך מלאכה, והוא מעין הא דאמרין לעיל מ"ז ז' דהללה שאינה מלויה לא התירו, דלא שרינן בשבת אלא מלאכות שהן מסדר היום לצורך היום, אבל מלאכות שאינן רגילות בכלל טורח הן, ואסיפת פירות המפוזרין בחצר אינן מלאכות בסדר היום לצורך היום, אלא מעין מלאכות שצדקה, והיינו עובדין דחול, ודוקא בחצר ודוקא מפוזרין, אבל ברמז"ן נתקשה בטעם האיסור ופירש משום חשש צורר מן העפר והטרורות, ואף דבפירות גדולות עסקינן דלא חשיבי תערובת מ"מ מיחזי כצורר והיינו עובדין דחול, וכנראה דעת ה"ר יונה שצדקצ"א לפרש כמש"כ, והרמז"ס פירש בכל עובדין דחול משום חשש שיצא לידי מלאכה אם ינהוג כדרך שנוהג בחול, ועי' עירובין ק"ד א' דמשמע קצת כן, וכאן פירש משום חשש מעמר בפכ"א הי"א ועי"ש במ"מ. — צענין שיעור גודל הסל והקופה עי' מש"כ לעיל קכ"ו ז'.

שם ור' יוחנן אמר הלכה כר"י בשאר פירות כו', בפשוטו נראה דלמאי דמסקינן לקמן מצרייתא דסוחטין צפגעין וצפרישין כו' דמודים חכמים לר"י בהני, ולא פליגי אלא בתותים ורמונים, דלפי זה

הא דקאמר ר"י דהלכה כר"י בשאר פירות היינו בתותים ורמונים, דבהני הוא דנחלקו, אבל ברמז"ן ורש"א וכן בר"ן נקטו דר' יוחנן סבירא ליה דגם בשאר פירות פליגי רבנן עליה דר"י, ונ"ל דלפי זה יפרשו צרייתא דסוחטין צפגעין דאיתא כר' יהודה וכמו שכתב רש"י צד"ה וחכ"א, וכ"מ בצהגר"א ר"ס ש"כ, והדברים נ"ע דסתמא דגמ' מסיק דצרייתא דסוחטין צפגעין כרבנן נמי איתא, ומנלן לומר דר' יוחנן פליג בזה, גם בעיקר קושיאם בזה דאסרינן צינא משום משקין שזבו, י"ל דצינא דמי לתותים ורמונים דדעתו על המשקה, והרי הרמז"ן הזכיר בחירון ראשון די"ל דצינא דמי לזיתים וענבים, כש"כ די"ל דמי לתותים ורמונים, ולפרש"י דלמסקנא סוחטין צפגעין היינו רק לגופן, י"ל דשפיר פליגי רבנן ואסרי גם צילאו מעצמן, אבל הרי הרמז"ן והרש"א חולקין על רש"י ומפרשי דלמסקנא סוחטין צפגעין למיניהן, ור"ע. (סכ"ח סק"ה).

שם ומודים חכמים לר"י בשאר פירות, האי מודים לאו דוקא דהא מסקינן דאף שרי לכתחלה לסחוט אלא ר"ל דבזה ליכא פלוגתא צינייהו.

שם ארנב"י מסתברא בתותים ורמונים פליגי כו', מש"פ רש"י דלכך קאמר מסתברא אע"ג דמפורש בצרייתא משום דאפשר דאף בשאר פירות פליגי וצרייתא נקטה תותים ורמונים לרבותא דר"י, קשה דהא רנב"י לפרושי הא דשמואל אית, דאמר דמודים חכמים בשאר פירות, ומודה ר"י בזיתים וענבים, וא"כ הרי צהדיא דבתותים ורמונים פליגי, ולכן נראה דצרייתא איכא לפרושי דמשך דוקא וכפירוש תו', אבל לא משך שמא מודים חכמים לר"י אף בתותים ורמונים, ולכך קאמר מסתברא דמשך לרבותא דר"י נקטה, וחכמים אף בלא משך אסרי, וממילא בזה פליגי.

שם מסתברא בתותים ורמונים פליגי דתניא זיתים שמשך כו', נתבאר בסמין כ"ח סק"ה.

שם דתניא זיתים שמשך מהן שמן כו', יש לעי' לשמואל דמודה ר"י בזיתים וענבים, א"כ אמאי נקט משך, ודוחק לומר דאגב ספא נקטי', [ובספא לרבותא דר"י נקטיה], דשפיר הו"מ למיתני רישא בסתמא זיתים וענבים צין שהכניסן למשקין וצין שהכניסן לאוכל היוצא מהן אסור, ובתר הכי למיתני תותים שמשך כו', ושם י"ל

שם חלב האשה מטמא לרצון ושלל לרצון כו', במכשירין פ"ו מ"ה חנן נמי דמ"ר של אדם מכשירין בין לדעתו ובין שלא לדעתו, ואפשר דכל הדברים שפרישתן מן האדם הכרחית, ע"כ לחשבן כפירשו לדעתו לשימוש הנאות, שהרי יודע שעתידין לפרוש, ומה שכתב רש"י וכן תו' מטעמא דדס נעבר ונעשה חלב והו"ל כדן דס חללים, הדבר קשה טובא, דמה ענין לנו בסדר יצירתו, סו"ס השתא פנים חדשות באו לכאן, ואטו נחשוב דס כמשקה מכה סברא שהאדם שמה מים, והס משתתפים ביצירת הדם, וכש"כ לענין שלא לרצון דודאי לא שייך לחשב החלב כדס חללים דסתמיה שלא לרצון, וגם מהא דאמרו לו אם טימא חלב האשה שלא לרצון שדס מגפתה טמא משמע דלאו היינו טעמא, אלא דהוי פירכא דמצניו חומרא, וגם במ"ר לא שייך הא טעמא דאף בשתה רק משקין חוץ משבעת המשקין נמי מ"ר מכשירין שלא לרצון, ובתו' הרא"ש באמת נטה מדבריהם מה"ט דלא שייך לחשוב חלב כדס חללים.

ור"ע ס"ל דאף הפורש מן הבהמה בהכרח יש לחשוב כלרצון, ולכך עבד ק"ו מהא דחלב בהמה משמש יותר למשקה, א"נ גם עיקר הסברא דהפורש בטבעו יש לחשוב כלרצון, הוא חלוי במדת הצורך לשמש כמשקה צוה שפורש, ולכך כיון שיש יותר נחיצות בחלב הבהמה, יש לחשבה יותר כלרצון, ואף דגם בבהמת הפקר משמע דס"ל לר"ע דחלבה מטמא שלא לרצון, ז"ל דלעולם דעת דנ"א שהס הרודים בכל הצע"ח קובעת גם את הראוי מן ההפקר.

שם שדס מגפתה טמא, מש"פ רש"י משום דסתם דס חללים שלא לרצון, לכאורה צריך רצון ההורג ולא של הנהרג, ומיהו גם ההורג לאו לדס קמכוין, ואין לומר דכונתו להריגה חשיב רצון לדס, דאכתי אין דעתו על שום שימוש דס בחלוש, ומיהו אפשר דעצם ההריגה כשימוש דס בחלוש דמי, אח"כ ראיתי שמרן זללה"ה במכשירין ס"ז סק"ה פירש דס חללים חשיב שלא לרצון כיון שההורג לאו לדס קמכוין.

בדברי הריטב"א אם מי גשמים שלא נחשבו בתחלת ירידתן לתלושין חוזרין להיות דדן תלושין, עי' מש"כ בזה במכשירין ס"א סק"ד.

דאיכא נמי קצת סברא לאידך גיסא דכשכבר משך מהן קצת, ואין בדעתו למשוך עוד, הרי דיין כשאר פירות שהכניסן לאוכלין, דיתרונם כבר אזל ליה במשיכת המקצת, וכיון דכסיפא אינטריך ליה למיתני, תנא נמי ברישא משום הכי חידוש, ואפשר עוד דאי הוי תני רישא בלא משך וכסיפא במשך היה טפי מקום לומר דמשך דסיפא דוקא אף לרבנן ובלא משך מודו דלאוכלין שרי, אבל השתא מתפרש דבא לבאר דין משך, ושפיר י"ל דלרבותא דר"י הוא אבל רבנן אף בלא משך אסרי בכל גווני.

שם למשקין ולסתם היוצא מהן אסור, יש לדקדק דהו"ל למיתני רק לסתם ואנא ידענא דכש"כ למשקין, ואפשר דאי הוי קתני רק לסתם אסור היה מקום לומר דגם לאחר שיצאו אם יחליט עכשיו עליהם לאוכלין דיהיו מותרין, וכאילו איסורין רק מספק ומיתלל תלי וקאי, לכך קתני למשקין ולסתם למימר דסתם דיינינן ליה כאילו הכניסן למשקין, וממילא כבר נאסרו המשקין צמוחלט מיד ביציאתם, ואפשר נמי דאי לאו האי ליטנא דמשמע דסתמא דינו כחשב למשקין, לא הוי קשיא מהא דסלי זיתים וענבים, ד"ל דלא דמי שבת לטומאה, דהכא הרי רבנן אף בהכניסן לאוכלין אסרי, ושפיר סבר ר"י כוותיהו מיהא בסתמא, אבל בטומאה צעי רצון ממש, אבל השתא דקתני למשקין ולסתם למימר דסתם דיינינן ליה כחשב למשקין, שפיר קשיא לגמ' דא"כ לענין הכשר נמי.

שם למשקין ולסתם היוצא מהן אסור דר"י כו', ז"ע לפירוש תו' דכל שהותים והרמונים באמצע דריכתן, כמדומה דלא שייך לקרא הכנסתן כסתמא, דכל שלא חשב עליהם לאוכלין הרי צמילתייהו קיימי למשקין, ובתו' לקמן קמ"ד א' ד"ה תותים הקשו דנימא דלכך היוצא מהן אסור משום שהקדים למשוך, וכונתם דלכך אסור בסתמא, אבל כמדומה דלא שייך מציאות של סתמא בפירות שעומדים באמצע סחיטתם, ואולי אפשר לפרש דהאי סתמא ר"ל בסתם תותים ורמונים שעדיין לא משך מהם כלום, ושמה נמי הא דקתני למשקין היינו נמי גם כשתחלת כניסתן למשקין ובלא משך, ונקט משך לרבותא דגם צמח אם הכניסן לאוכלין הרי היוצא מהן מותר, אבל למשקין ואפילו סתמא הרי היוצא מהן אסור אף בלא משך, ותתישב גם קושית תו'. (סק"ה סק"ה).

חדושים שבת קמ"ד א' - קמ"ד ב' ובאורים קמה

בשאר פירות שהסחיטה הפסד, אינו ענין כלל למפרק דבר מגידולו, ואינו אלא כמשחית הפרי.

ואבתי יש לשאול נהי דליכא משום דש, אבל אבתי ליתסר משום זורר, והרי אף בשני מיני אוכלין איכא משום זורר, וי"ל דפרי אחד עדיף ולא חשיב אלא כמפריד חלק מן הפרי ואף שמפריד רק את הנוזל, ולא דמי למחצץ דחייב אף במעמיד החלב ע"י קיבה ע"י ס'י ש"ט ס"ז, דהתם מחדש צורה ואוכל מחודשים, משא"כ בפרי דלעולם האוכל והנוזל קיימין בתערובת, וכמש"כ בסומן י"ד סק"ו ע"ש.

והא דאינו חייב משום טוחן וכמו פריס סילקא לעיל ע"ד ז', דהתם כיון שאינו מפריד הנוזל שפיר יש כאן תיקון ע"י הפרימא, אבל כשמפריד אינו אלא מקלקל והדורס פירות לאבדן אינו ענין לטוחן, ועוד דאין דעתו כלל על הפרימא, שאין כונתו אלא על הסחיטה, ואף בזיתים וענבים לא חשיב טוחן מהאי טעמא, ועוד דלאחר שנחמדה מלאכת דש להכי פלגיניהו רחמנא וכיון דסחיטה דמי לדש ממילא אינו ענין לטחינה, ואף במקום דלא מחייבין משום דש כגון בשאר פירות, מ"מ מטחינה כבר אינתיק ליה.

קמ"ד ב' אר"נ הלכה כשל בית מנשיא בר מנחם, יש לעי' הלכה מכלל דפליגי והא לא אשכחן מאן דפליג אהך ברייתא, ואפשר דמהא דהזכיר התנא של בית מנשיא בן מנחם, משמע דבא לומר דהדבר תלוי במנהג, ולפי דאיכא סוחטין רמונים, לכך אסרינן, ואם ישתנה הדבר ולא יהיו נוהגים לסחוט רמונים, ישוב דין רמונים כפגעין ופרישים, ואתא ר"נ לקבוע הלכה לעולם לאסור לסחוט ברמונים, משום דבאמת ראוי לנהוג כשל בית מנשיא בן מנחם, ע"י תו' לעיל ז"צ ז', ורצא פריך דמדהזכיר ר"נ הא דשל בית מנשיא בר מנחם, ולא אמר סתם הלכה כברייתא או הלכה שאין סוחטין רמונים, משמע דבא לומר דטעם הגון הוא, ובאמת ראוי לאסור משום דשל בית מנשיא בן מנחם סוחטין בחול, ואהא קשיא ליה דאדרבה אין זה טעם, דלאו רוצא דעלמא נינהו.

שם אלא ה"ט כדר"ח כו', לפרש"י ותו' ז"ע שהתירו לסחוט בפגעין ולהשתמש בנסחט, כשעיקר כונתו למתק הפרי, בזמן שאם נתכוין

קמ"ד א' ומה זיתים וענבים כו', פרש"י דה"ה דהו"מ לאקשווי מזיתים וענבים לזיתים וענבים דס"ל לר"י דאף לאוכלין היוצא מהן אסור, ולו"ד ז"ל נראה דודאי אפשר לומר דאיכא למיחש שמא יבא לידי סחיטה אף בזו"ע שהכניסן לאוכלין, ואין זה ענין לדיני רצון לענין הכשר, והכא רק מדין סתמא קשיא ליה דכיון דביתותים ורמונים דמחלקינן זהו צין הכניסן לאוכלין להכניסן למשקין אמרינן דסתמא דינס כלמשקין, א"כ כש"כ בזו"ע דאית לן למימר דסתמא חשיב כנתכוין למשקין, וכמש"כ לעיל דמה"ט נקט ר"י למשקין ולסתם, שו"ר שכבר כ"כ הרמב"ן והרשב"א.

משה"ק תו' דלישני דדוקא במשך חשצין לסתם כנתכוין למשקין, נראה דשפיר י"ל דלא ס"ל לגמ' מסבירא לחלק בכך, דהא ע"כ איירי בהכניסן לאחר שניתק ממחשבתו למשוך מהן, והכניסן על דעת שבעתיד יחליט אם לאוכלין אם למשקין, דאל"כ הרי חשיב כלמשקין מכא על דעת ראשונה, ואין זה נקרא סתם, וכיון שכן שפיר אין להעדיף לומר שעתידין למשקין מחמת שקדם למשוך, וגם בלא"ה נמי י"ל דס"ל לגמ' דאין לחלק בדין סתמא צין משך ללא משך ועדיפא קא משני. — ע"ע מש"כ בדבריהם לעיל קמ"ג ז' ד"ה למשקין.

שם ואצט"א שאני סלי זיתים וענבים כיון דלאיצוד קיימי כו', בסוף פ"ה דמכשירין תנן השוקל ענבים בכף מאזנים היין שצכף טהור עד שיערה לתוך הכלי הר"ז דומה לסלי זיתים וענבים כשהן מנטפין, ויש לפרש דה"נ בסתמא אפקורי מפקר להו דאין דעתו להשתמש בהן, והיינו דקתני הר"ז דומה לסלי זיתים וענבים כשהן מנטפין, כלומר דגם אלו בדעתו שילכו לאיצוד, ואדרבה מזה משמע דבאמת טעמא דסלי זיתים וענבים הוא משום דאפקורי מפקר להו, דאל"כ מה צורך למשל הזה.

שם דתניא סוחטין בפגעין כו', יש לעי' נהי דאין המשקה חשוב, אבל מ"מ מי עדיף ממקלקל דאסור מיהא מדרבנן, וכמו מוחק שלא ע"מ לכתוב וכיו"צ, וי"ל דאם היתה המלאכה סחיטה בזיתים וענבים, באמת היה ראוי לגזור גם על סחיטת כל הפירות, אבל כיון דהמלאכה היא דש דהיינו מפרק דבר מגידולו כשזו מלאכת אסיפתו הרגילה, הלכך

בהכרח לאו כלום הוא וכיון דלא קאי להכי לאו משקה הוא, וזהו פליגי.

שם לפי שאינו רוצה בקיומו, נראה דאף אם אירע שרונה בקיומו נמי לאו משקה הוא, דכיון דרובא דעלמא אין רוצין בקיומו, לא עדיף ממשקה דלאו בני סחיטה דלא חשיב משקה, והיינו נמי דלא אמרינן דהא איכא צינייהו.

שם מאי צינייהו, הו"מ למימר דאיכא צינייהו אם היוצא מעיקול כולו משקה או דרק צחצוחי השמן שבו חשיב משקה, ונפקא מינה לענין לפסול את המקוה, דנראה דמקוה שנשתנה מראיתו מחמת צבע דכשר, ואח"כ נפלו לתוכו מי פירות, דאין פוסלים אותו אלא בשיעור שרואין את המקוה כאילו היא מיס ואם יש בהם כדי לשנות מראיתו פוסלין, ואם לאו אין פוסלין, וא"כ כשנפל מוחל היוצא מעיקול לר"ש צריך שיהא צחצוחי שמן כדי לשנות מראה המים, אבל לר' יעקב כל ששינה המראה פסול, דכולו חשיב משקה, ונפקא מינה נמי לענין שבת דלר"ש אם סחט המוחל מן העיקול לא מיחייב חטאת עד שיהא צחצוחי שמן כשיעור, ואילו לר' יעקב המוחל כולו כמשקה ומנטרף, אלא דעדיפא וקושטא קאמר דכיון דתרווייהו שנו סתמא דין מוחל ע"כ דצמוחל דצתר איצטתא קאמרי דהא מר מפיק היוצא בתחלה ומר מפיק היוצא מן העיקול.

משה"ק תו' דלוקמה ציוצא מן העיקול וככו"ע, קשה, דלר"ש צריך שיהא צחצוחי שמן כשיעור לשנות המראה, ופשטא דמתניתין משמע דאף כשנפל מוחל רק כשיעור לשנות המראה, כבר נפסלה אף דצחצוחי שמן לצד אין בהם כדי לשנות המראה, אח"כ ראיתי שכבר הקשה כן הגרע"א ז"ל, ואין לומר דהשחרורית שצמוחל הוא מן השמן, דהא מוחל דצתר איצטתא חזינן נמי שיש בו שינוי מראה, שהרי פוסל את המקוה לר' יעקב, ואף שאין בו צחצוחי שמן, ואפשר דס"ל להמו' דכיון דא"ל לו בלא צחצוחי שמן הלכך חשיב כולו משקה, אבל ל"מ כן בלשון הגמ' דאמרינן רש"א מוחל אינו כמשקה ומה טעם אמרו מוחל היוצא מעיקול בית הבד טמא כו', דלפי זה הול"ל מוחל היוצא צתר איצטתא אינו כמשקה והיוצא מעיקול משקה, ואפשר דס"ל לתו' דלענין לפסול את המקוה, כל

לנסחט חייב חטאת, דלא משמע לפרושי סוחטין בפגעי' דוקא כשאין דעתו להשתמש בנסחט, דדומיא דרמונים מתפרש, וגם לא מתפרש באזיל לאיצוד, ואף דאשכחן דכוותה לר' יוחנן בכזשים ושלקות, התם כשסוחטין לגופן אין דעתו כלל על מימיהן, ואולי גם בפגעי' וצפרישין ועוזרדין יתפרש השתא כשאין דעתו כלל על הנסחט, אף דל"מ כן, וז"ע, אבל דעת הרמב"ן והרשב"א דתירדין כמותין ורמונים דמי, ומפרשינן דטעמיה דר"נ משום דכיון דסחטין למימיהן אחשביניהו למשקה ולכך אסור, דכיון דאיכא דסחטין להו למשקה, חשיבי, והרי הוא עכשיו מאלו, אבל בפגעי' ואינך דליכא דסחטין להו למשקה, אפילו כונתו למשקה שרי, וכ"מ מהא דלרב שרי שלקות למימיהן.

שם דאר"ח תירדין שסחטין ונתנן במקוה פוסלין את המקוה בשינוי מראה כו', נמצא צסימן כ"ח סק"ד. — עוד בפסול שינוי מראה במקוה, עיין מש"כ במקואות פ"ז מ"ז ג'.

שם והא לאו בני סחיטה נינהו כו', צראב"ד צבעה"נ מצואר דפסול שינוי מראה אינו אלא מדרבנן, וכמש"כ מרן זללה"ה במקואות תנינא סי' ה' ס"ק י"ב, וכ"נ מעיקר הדין דרק משקה פוסל, ואם הוא מדאורייתא ע"כ ענינו מה מיס שלא נשתנו ע"י סוטה ט"ו ב' וצתו' שם, ואין טעם לחלק בין משקה לצבע, וטעם הגזירה משום שמא יאמרו טובלין במי פירות, וזהו הקילו אם השינוי נעשה שלא מחמת משקה, ולר"פ ורצא לא הקילו אלא אם נשתנה שלא מחמת נוזל, אבל כל שנשתנה מחמת נוזל אף שאין עליו תורת משקה פוסל.

מה שנחחדש בדרי"ח הוא דאף לענין למיהב לנסחט תורת משקה, מהני אחשביניהו, דאילו מצרייתא לא שמעינן אלא לענין איסור סחיטה.

שם מוחל הרי הוא כמשקה כו', יש להבין מה הנידון, ולמה יהא עדיף המוחל ממשקה שאר פירות דלא חשיב משקה, וה"נ הויתים לאו למוחל קיימי, ואפשר דכיון דסתם זיתים לסחיטה הם עומדים, ובהכרח שגם המוחל יסחט, יש מקום לומר דכל שיש שימוש במוחל דיהא חשיב משקה, וצמוחל דצתר איצטתא והיוצא מן העיקול משמע שרונה בקיומו], אף דלולא השמן ודאי לא היה מטפל לסחוט המוחל, דמ"מ השתא עומד גם לסחיטת המוחל, ויש מקום לומר דמה שננסחט

והא' ללא מפליג בקדרה גופא בין יש זה תצטיל לריקנית, י"ל דקדרה משמשת לפעמים גם למשקה, משא"כ קערה, וגם בקדרה לעולם אין רגילות להקדים היין לתצטיל משא"כ בקערה], אבל אין לפרש כונת רש"י בקערה שיש זה תצטיל דא"כ מאי האי שכתב דזימנין דלמשקה קאי, וכי אחר שיכנס לתצטיל ישמש כמשקה, ואם כונתו שמשמש פעם אחרת למשקה, א"כ קדרה נמי, וגם כל לשונו מוכח דבקערה ריקנית קאמר, ועי' במאירי שהביא שיש שכתבו בשם רש"י דבקערה שיש זה תצטיל קאמר והרחיק ז"ל את הדבר, וכן במרדכי פשוט ליה דקערה שיש זה אוכל בקדרה דמי.

ומשמע מלשון רש"י דאף בקערה ריקנית ליכא חיובא אלא איסורא, וכן משמע מהא דאינטיריך ליה לשמואל לאשמועינן, ומיהו אין מזה ראיה דנהי דס"ד להחיר, אבל שפיר י"ל דלמאי ללא שרינן, חיובא נמי איכא, וכן מהא דמוקמינן לק' קמ"ה א' להא דטמא מת שסחט זיתים וענבים יותר מכזיתא טמא בסוחט לתוך הקערה, משמע דתורת משקה עליו מדאורייתא לענין הכשר, וגם מדהו"מ לאוקמי בסוחט לתוך הכוס ונקט לתוך הקערה משמע דכי הדדי נינהו, אם לא דנאמר דכשם שגזרו על איסור סחיטה לתוך הקערה ה"נ גזרו לענין הכשר והיינו לאשמועינן, ודוחק, וכן בתו' לק' קמ"ה א' ד"ה ורבי נקטו דאיכא חיוב חטאת בדג לזירו לתוך הקערה, ובשמן מסתברא שיהא זו חיוב אף בסוחט לתוך הקערה, דהא לעולם שמן רובו נאכל בתערובת אוכל, וא"כ אין מחשבתו לערבו באוכל פוגמת כלל את עשיית השמן דמתחלתו ראוי לעשות כן, אבל התם קמני טמא מת שסחט זיתים וענבים, ומרן זללה"ה באו"ח סימן נ"ה סק"ו תמך בדעת הדרישה שהביא במ"צ סימן ש"כ ס"ק י"ח דאף בסוחט לתוך הקערה חייב חטאת, ומטעם שכתבו גבי שמן, דהמחשבה לתמו באוכל אינה נוגדת להחשיבו עכשיו כמשקה עי"ש, אבל פשטות לשון רש"י ל"מ כן, וי"ע.

שם אר"י אמר שמואל סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדירה כו', נראה דאין מזה הכרח דמשקה הבא לאוכל כאלו דמי ואינו מכשיר, ד"ל דלענין שיחשב משקה הרי גם צבא לאוכל תורת משקה עליו, ומכל מקום לענין מלאכת דש דעיקרה הפרדת אוכל מפסולת, לא חשבינן לנסחט

שחורת משקה עליו שיך לגזור שיפסול, אף דתורת משקה עליו רק משום התערובת, דהא רבא ור"פ סברי דצכלל לא בעי תורת משקה לענין לפסול בשינוי מראה, ונהי דאז"י פליג ובעי תורת משקה, אבל סגי בתורת משקה אף מחמת תערובת, ועדיין נ"ע מנין קיס להו כן כ"כ עד דמותצי תיוצתא, ומיהו אפשר דגם תירוצם פשוט דלא שיך למיתני מוחל סתם בזמן שהראשון והשני אינם פוסלים, והשלישי פוסל משום תערובת השמן, וכיון שכן תו שפיר יש מקום לומר דאפשר דגם לאז"י פוסל השלישי אף לר"ש כאילו כולו משקה, כיון דסו"ס תורת משקה עליו וכמש"כ.

שם אר"י א"ש סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדירה כו', אף אם נימא דהדש לאיצוד חייב, וכמו טוחן לאיצוד דמסתברא דחייב, מ"מ הכא שרי, דבדש החטים מצוררים בחשיבותם, והקליפות כקליפות, אף קודם הדישה, וכשדש הרי עשה מלאכת הדישה כגורמה, ומה שאיצד אח"כ את החטים לא איכפת לן, אבל הכא אין היין קיים קודם הסחיטה, דענבים לאו יין נינהו, ושפיר משמשינן הענבים כאוכל, ורק ע"י הסחיטה מתחדש ענין אוכל ופסולת, ולכן כשסוחט לתוך הקדירה, נשארים הענבים כאוכל וכגוף אחד, והרי הסחיטה כמפרר אוכל, וכסחיטת פירות שאינן עומדין לסחיטה, ולפי סברא זו יש מקום לומר דחליצה דמי לדישה ואף בחולב לקדירה יהא אסור, דחלב לעולם כעומד לסחיטה, אלא דגמ' לא ס"ל לחלק בכך.

שם אבל לא לתוך הקערה, אם יש אוכל בקערה נריך טעם מה נשתנה קערה מקדירה, והרי בתרומתו משקה הבא לאוכל הוא, ומשנתערב עם האוכל לא שיך לשמש זו כמשקה, וגם בלא"ה מקערה אין דרך לשמות וכמ"ש רש"י, ולכן ע"כ לפרש בקערה שאין זה אוכל וכמ"ש הרי"ף, ולפי זה נ"ע מה חידוש הוא, והא פשיטא דאסור לסחוט ענבים וחיובא נמי איכא, וי"ל דבקערה שעומד לתת התצטיל לתוכה קאמר, וגם מוכחא מילתא דלתצטיל קבעי לה, דאין דרך לתת משקה לקערה, ואשמועינן דאפ"ה אסור, וכן נראה מלשון רש"י שכתב דזימנין דלמשקה קאי ואע"ג דבקערה לא שמי אינש לא מוכחא מילתא ואיכא איסור עכ"ל, והיינו דכיון דאפשר לשמש זו כמשקה לא שרינן,

הא דאומיז רמז"ח מסיפא דזב שחלב את העו
ולא אומיז מרישא דט"מ שסחט זיתים וענבים
כדאומיז רבינא, נראה דהוא משום דאיהו אומיז
לרב חסדא דאירי צחליצה לכך הקשה מחולב.

שם מחיז רמז"ח זב שחולב את העו החלב טמא
ואי אמרת משקה הבא לאוכלין אוכל הוא
במאי איתכשר כו', פרש"י דפריך מדלא מפליג בין
למך הקדרה בין למך הכוס, ובפשוטו קשה דסתם
חולב אינו חולב לאוכלין ואמאי הוה ליה לחנא
לפרושי דין חולב לאוכלין, ושם י"ל דאי חולב
לקדרה הוא אוכל, הרי גם בחולב לכוס לא חייל
עליה שם משקה עד שנכנס למך מחיזות הכוס,
דבעודו צאייר עדיין יכול ליתן תחתיו קדרה, והלכך
לא חייל עליה שם משקה, וכשמגיע למך מחיזות
הכוס כבר ליחא למשא הזב, וסתם חולב אינו נוטן
הדדים למך מחיזות הכלי, שאין נוטן לחלוב כשידיו
בתוך מחיזות, משא"כ בטמא מת שסחט שפיר
רגילות הוא שנותן ידו מוך מחיזות הקערה וסוחט,
לכך מוקמינן לה בסוחט למך הקערה. (סכ"ח סק"ג).

שם ה"ג צטיפה המלוכלכת ע"פ הדד, ואע"ג
דליכא בחלב צביצה מ"מ מתכשר ומתטמא
מדרכנן, וכמש"כ תו' כריתות י"ג א', אבל קשה
דהא בהך מתייתן קמני דפחות מכביצה טהור
בט"מ שסחט זיתים וענבים, ומשמע דלא איירי
בטומאה דרבנן, לכך ז"ל דמשהו מהטיפה שע"פ
הדד נכנס בחלב ומטמאו כשיש בו כשיעור,
וכמש"כ תו' לעיל א' ובשטמ"ק כריתות שם.

רש"י ד"ה אבל לא למך הקערה דזימנין
דלמשקה קאי ואע"ג דבקערה לא שתי
אינש לא מוכחא מילתא ואיכא איסור, א"ה, עיין
מש"כ בסימן כ"ח סק"צ דבקערה ריקה קאמר,
ונקט דאיכא איסור דזה ודאי מפורש בגמ', ולא
פסיקא ליה למיכתב דאיכא נמי חיובא, שאין הדבר
מפורש בגמ', אע"ג דמסתברא דכן הוא, עי"ש.

קמ"ה א' ואי אמרת משקה הבא לאוכל אוכל
הוא כו', נתבאר בסימן כ"ח סק"ג.

שם מאי לאו צהא קמיפלגי מ"ס משקה הבא
לאוכל כו', והא דקמיפלגי במחליק ולא
בסוחט למך הקדירה הוא לרבותא לרבנן דגם
מחליק דינו כלמך הקדירה צהא לאוכל ולא צהא
לאיבוד, וזה לגירסת הגאונים דאפשר דצא לאוכל

כפסולת בזמן שהיוצא משמש גם הוא כאוכל, וחזינן
ליה כמפריד אוכל מאוכל, כיון דעד שלא סחטן
הוה ליה אוכל ועכשיו גם הנסחט והיוצא משמשין
כאוכל, ולכך ניחא דקבעו בגמ' הא דאלמא קסבר
משקה הבא לאוכל אוכל הוא לצתר הא דר"ח
מדברי רבנו גלמך כו', דכיון דליף ר"ח מענבים
לחלב, ש"מ דחלב הבא לאוכל תורת אוכל עליו,
דאי תורת משקה עליו לא הוי חשבינן ליה כמפריד
אוכל מאוכל, דודאי יש לחשוב את העו כפסולת
לגבי משקה, ורש"י פירש אלמא קסבר משקה הבא
לאוכל כאוכל הוא, דמדשמואל קדייק, והיינו דהכי
קושטא הוא דכיון דר"ח יליף מדשמואל ממילא כל
מה דמוכח מר"ח מוכח מדשמואל. (סכ"ח סק"ג).

שם אמר ר"ח מדברי רבינו גלמך חולב אדם עו
למך הקדירה כו', שני חילוקים יש בין
סחיטת ענבים לחליצה, חדא דהחלב חשיב טפי
משקה עד שלא נחלב, מהיין עד שלא נסחט, ועוד
דהעו חשיב טפי כפסולת מתחלתו ממה שהענבים
עד שלא נסחטו, והיינו דאיטריך ר"ח לאשמועינן
שלא נחלק ב כך. (סכ"ח סק"ג ועי"ש המשך הדברים).

שם חולב אדם עו למך הקדירה אבל לא למך הקערה
כו', עיין מש"כ צביצה ב' ב' בדברי הר"ן.

שם מחיז רמז"ח זב שחלב את העו כו', הרבה
יש לתמוה וכי מהיכי תיתי דהו"ל לחנא לפרש
דבחולב לכוס איירי, הרי בסתמא הכי מתפרש, ואטו
לעיל ז"ה א' דתניא דהחולב חייב חטאת נמי שייך
למיפרך דמדלא מפליג משמע גם בחולב לקדרה,
הרי פשיטא דסתם חולב לאו בחולב לקדרה
מתפרש, וכן יש לשאל צהא דאומיז רבינא, דקארי
לה מאי קארי לה, אללא דהתם אפשר לומר דכיון
דבסוחט צביצה איירי, סתמא דמילתא לאו ליין קבעי
לה, והיינו נמי דמשנינן בסוחט למך הקערה, ולא
אמרינן למך הכוס, דקערה היינו על דעת לערב
עם האוכל וכמש"כ לעיל, אבל הכא קשה, ואין
נראה לומר דאי צהא לאוכל כאוכל דמי, לא מיחשב
משקה עד שיגיע לכוס או לקערה ולא בעודו
צאייר, כיון דאכתי יכול לצא לקדרה, והיינו דקשיא
ליה דא"כ אמאי נטמא החלב הרי כשהזב מסיטו
עדיין אין עליו תורת משקה, דהא בסמוך אמרינן
דבסוחט למך הקערה מתכשר עם סחיטתו, וגם
בצבירה כן דכל שסוחט למשקה מיד שם משקה
עליו, ולא מסתבר לומר דרמז"ח לא ס"ל כן, וז"ע.

ולפי זה נראה דגם מה שפירש רש"י לעיל קמ"ד
 ז' אבל לא לתוך הקערה דזימנין דלמשקה
 קאי ואע"ג דבקערה לא שתי אינש לא מוכחא
 מילתא ואיכא איסור, דנמי בקערה ריקה קאמר,
 ונקט דאיכא איסור דזה ודאי מפורש בגמרא, ולא
 פסיקא ליה למיכתב דאיכא נמי חיובא, שאין הדבר
 מפורש בגמרא, אף על גב דמסתברא דכן הוא.
 (סכ"ח סק"ב מטה"ד, וע"ש המשך הדברים).

שם ודג לזירו אפילו לתוך הקערה, דג לדמו היינו
 חלזון לעיל ע"ה א' דאי יש דישה שלא בגדולי
 קרקע, יש בו משום דש, ומיהו י"ל דהיינו דוקא
 בחלזון שיש שימוש מיוחד בדמו לזביעת תכלת, אבל
 דג העומד לאכילה י"ל דדמו ובשרו חד, ולא גרע
 מפגעין ופרישין דסוחטין לדעת הרמב"ן ודעימיה,
 דאוכלא דאיפרת הוא, וכן כתב במ"ז סימן ש"כ
 ס"ק ל"א, אבל באו"ח במלאכת דש כתב דדג לדמו
 אסור, ואפילו אי לזירו מותר, וז"ע. — סתם דג
 לזירו כתב המג"א שם ס"ק י"ב דהיינו שסוחטו
 ממשקה שנבלע בו.

ומבואר בסוגיין דדג לזירו דמי לשלקות, ואפשר
 דהחילוק בין כבשים לשלקות הוא
 דהכבשים הם עומדים להאכל לבדם כשיצאו
 ממימיהן, משא"כ שלקות בסתמא עומדים להאכל
 ביחד עם מימיהן, והוא להו כאוכל דאיפרת, ואף
 דגים נאכלים בצירן, ועיין באו"ח סימן ר"ב סעיף
 י' וסימן ר"ה סעיף ז', דזימנין דעל מי השלקות
 מברך בפה"א. (סכ"ח ס"ק ט"ו וע"ש המשך הדברים).

שם כבשים כו' ושלקות כו', החילוק בין כבשים
 לשלקות, הוא דכבשים המים בלועים כמו
 בצבד ולא הפכו לגוף אחד עם הירק, משא"כ
 בשלקות שהירק הפך למבושל והמים שצמחו כמו
 המים של עצמו, והרי זה כמפרר אוכל.

שם לגופן מותר למימיהן חייב חטאת, בתו' לעיל
 ע"ג ז' כתבו דה"ט דלגופן לא חשיב מלאכה
 שאינה צריכה לגופה לפי שאין דרך דישה בכה,
 ולכאורה אינו מובן שהרי הסמיטה שזה בין אם
 סוחט לגופן או למימיהן, ואין החילוק אלא
 בזוונתו, ומה שדימו שם בתו' לקורע שלא ע"מ
 לתפור, כבר נתקשה בזה הגרע"א ז"ל דהתם
 הפטור רק משום מקלקל כמבואר בגמ' ק"ה ז'
 דכשיש תיקון בקריעתו חייב אף שלא ע"מ לתפור,
 ונראה כונתם דכשם שצוחט לאיצוד הדבר מובן

כאוכל וצא לאיצוד כמשקה, ולגירסת רש"י ותו'
 נמי אע"ג דלאוקימתא דר"פ צא לאוכל קרוב טפי
 להחשב משקה מצא לאיצוד, מ"מ איכא נמי סברא
 איפכא. — מש"פ רש"י מחליק בנחתום לככרות,
 לכאורה במעשרות משמע דבעיגול של דבילה איירי,
 וחשיב נמי שפיר הולך לאיצוד, שמתייבש וכלה.

שם ובפלוגתא דהני תנאי כו', ז"ע דהו"ל למימר
 ואזדו לטעמייהו, ולא משמע לומר דקים ליה
 לר"פ דרבנן דברייתא לאו היינו רבנן דמתני',
 ועו"ק תרתי למה לי, וי"ל דלאו ממש כי הדדי
 נינהו, דבמחליק משתמש הוא במשקה יוצא והוא
 סוחטו לכך אלא דשימוש זה כצא לאיצוד חשיב,
 וכדחזינן באמת דרב הונא דדר"י חשיב ליה כעומד
 לנחנחו, משא"כ במפלט צייתים התם המשקה הולך
 ממש לאיצוד בלא שום שימוש אלא דעי"ז יודע אם
 הגיעו למסוק.

שם והנך תנאי במשקה העומד לנחנחו קמיפלגי,
 ואפשר דזה עדיף מצא לאוכל, דאף אם צא
 לאוכל הוא משקה וכגי' רש"י, מ"מ לנחנחו ס"ל
 לרבנן דלא הוא כמשקה, ואפשר משום דדמי לצא
 לאיצוד, דגרע, א"נ לנחנחו חשיב טפי להצטטל
 לאוכל כיון שאח"כ אינו ניכר כלל באוכל, ולגירסת
 הגאונים ניחא בפשוטו דלנחנחו לא חשיב צא לאוכל
 כיון שמשתמש כמשקה על פני האוכל.

שם ודג לזירו אפילו לתוך הקערה, ומפרשין
 דכרצ אחיא דשלקות אף למימיהן שרי, ודג
 לזירו כשלקות למימיהן, ולפי זה מתפרש אפילו
 לתוך הקערה לקערה ריקה, דאם אחיא דסתם
 קערה מתפרש שיש בה אוכלין, הוה ליה למימיהן
 אפילו לתוך הכוס, ושמעינן נמי דקערה שאין בה
 אוכלין וכוס שוין הן, מדנקט קערה ולא נקט כוס,
 ולפי זה הא דקאמר צרישא סוחט אדם אשכול של
 ענבים לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה, היינו
 נמי קערה ריקה, ואשמועינן דאף שעומד לתת
 התבשיל לתוך הקערה, דהכי הוא אורחא דמילתא
 שנותן התבשיל מתוך הקדירה לקערה, וכדחתן לעיל
 מ"ז א' האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא
 יתן לתוכן תבלין אבל נותן לתוך הקערה, אפילו
 הכי אסור, דכיון דעכשיו אין בה אוכלין הרי זה
 חולדה דדש, דהמשקין בחשיבותן קיימי, ומסתברא
 נמי דחיובא איכא בהא, כיון דהשתא המשקין
 לעצמן קיימי אף שחושב לערבן עם אוכלין.

ושלקות למימיהן קאי, וזיתים וענבים לדוגמא בעלמא.

שם חבל לא למוצאי שבת, מדאיתריך למימיהן משמע קצת דלאו כל טירחא אסורה משבת למוצאי שבת, עי' מש"כ לעיל קי"ג א', ואשמועינן דטירחא זו אף דכמפרר אוכל חשיב אפ"ה אסור למוצאי שבת, וכן שלקות לרב נמי נראה דאין סוחטין למוצאי שבת.

שם שמואל מתוך לטעמיה סוחטין כבשים בשבת לצורך השבת ה"ה כו', נשמט כאן חבל לא למוצאי שבת, ונראה דאינו אלא שיטפא דלישנא, חבל גם שלקות אין סוחטין למוצאי שבת, והרי לשמואל ודאי דאין לחלק בין כבשים לשלקות.

שם וזיתים וענבים לא יסחוט ואם סחט חייב חטאת, נראה דלכולהו אוקימתי אחי לאשמועינן דזיתים וענבים אף לגופן חייב חטאת, דכיון דהמשקה קיים הרי הוא תולדה דדש אף שאין כונתו עכשיו על המשקה, ולרב ושמואל היינו פשטא דברייתא דכבשים לגופן יסחוט ולמימיהן לא יסחוט ואם סחט פטור חבל אסור, וזיתים וענבים אף לגופן חייב חטאת, ולר' יוחנן מתפרש דכבשים לגופן שרי, ולמימיהן נעשה כסוחט זיתים וענבים דאף לגופן חייב חטאת, דלכך הזכיר כאן זיתים וענבים ולא כתב סתם דלמימיהן חייב חטאת, דהוא לאשמועינן דזיתים וענבים אף לגופן חייב חטאת, כל שהיין והשמן אינם הולכים לאיבוד. (סכ"ח סק"ב).

שם ואם סחט נעשה כמי שסחט זיתים וענבים וחייב חטאת, ואע"ג דבפגועין ובפרישין ועוזרדין לפי הרמב"ן והרשב"א שרי לסחוט אף למימיהן, יש לחלק דהכא פולט מים שבאו מעלמא ונבלעו ולא חשיב כמפרר אוכל, משא"כ בפגועין ואינך דאוכלא דאיפרת הוא.

שם אמר רב חייא בר אשי אמר רב דבר תורה אינו חייב חבל על דריסת זיתים וענבים בלבד וכן חני דבי מנשה דבר תורה אינו חייב כו', פירש רש"י כלומר אסרה תורה מלאכה ודריסת זיתים וענבים הוא דהויא מלאכה חבל שאר דריכות לאו אורחיהו צהכי ולא מלאכה נינהו, והדברים צריכים פירוש דאמאי לא חשיבי מלאכה ומה צריך דלאו אורחיהו כל כך, מכל מקום אינו בגדר שינוי ולא כלאחר יד וגם לא מקלקל. (סכ"ח סק"א ועי"ש המשך הדברים).

שאין זו המלאכה, וגריעא ממלאכה שאינה צריכה לגופה, ה"נ בסוחט לקערה רק לגופן ואין צדעתו להשתמש במים, נמי כסוחט לאיבוד דיינינן ליה, כיון שאין דעתו על המים, ואין דרך דשה צד.

ונראה דאף למאי דקיי"ל דכבשים ושלקות למימיהן פטור חבל אסור, מ"מ לא שרינן לגופן אלא בשאין דעתו על המים כלל, חבל כל שבשעת סחיטתו חושב להשתמש במים, אף שעיקר סחיטתו לגופן, אסור, דלר' יוחנן ודאי מסתבר דא"א להחיר כה"ג כיון דלמימיהן חייב חטאת, וא"כ לגופן דר' יוחנן מתפרש שאין צדעתו על שימוש במים, ודכוותה יש לפרש לגופן דרב ושמואל.

שם מיתיבי סוחטין כבשים בשבת כו', פרש"י מדלא מפליג משמע דאף למימיהן שרי לכתחלה וקשיא לכולהו, וקשה דטובא מוקמינן לברייתא דאוקימתא, וכש"כ דאפשר לאוקמי בלגופן דהוא רגיל טובא, וגם לעיל ברייתא דסוחטין בפגועין ובפרישין מתפרשא לפרש"י ותו' בלגופן ואפילו לא הוצרכו בגמ' לפרש וממילא הוא מובן לשינוי דאחשבינהו, ועוד דהא באמת מתרצין הכי לברייתא אליבא דכולהו, וא"כ מה צריך לתרץ לכל חד אליבא ולכלול דין למימיהן בכבשים, לא הו"ל למימר אלא הב"ע לגופן ותו' לא, ואין נראה לומר דזיתים וענבים לגופן ליכא חיוב חטאת, ולכך מוכח מסיפא דלא איירי בלגופן, דפשטא דגמ' ריהטא דזיתים וענבים בכל ענין חייב חטאת, וכן באוקימתא דר"י אמרינן דכבשים למימיהן זיתים וענבים דמיא, ולא אמרינן זיתים וענבים למימיהן, וגם אם בזיתים וענבים נמי רק למימיהן אין ראוי כ"כ למיתלי זיתים וענבים.

ונראה דזיתים וענבים אף כסוחטין לגופן כסוחטין למימיהן חשיב, דכיון דעיקרן למימיהן, והוא סוחט לקערה או לכוס, סתמא דמילתא שימש בשמן ויין, ואף אם עכשיו חושב שלא להשתמש בהן, אמרינן דבטלה דעתו, ועמיד לחזור בו, ולכך קשיא דכיון דלא אשכח תנא איסורא וחיובא בלמימיהן אלא בזיתים וענבים, ש"מ דכבשים ושלקות אף למימיהן שרי וקשיא לכולהו, ומתרצין דחיובא הוא דלא אשכח אלא בזיתים וענבים, חבל איסורא איכא, ומעייילין דין פטור חבל אסור בלמימיהן ורק לר"י מפרשין דחיובא אכבשים

חֲדוּשִׁים שבת קמ"ה א' - קמ"ה ב' ובאורים קמח

תוד"ה כצעים רב לטעמיה כו', עיין מש"כ בזה בסיומן כ"ח סק"א.

קמ"ה ב' והלכתא עד מפי עד כשר לזכור, בפשוטו גם אשה מפי אשה כשרה, דכיון דאשה כשרה להעיד הרי דינה כדין האיש, והגרע"א ז"ל צו"ד סי' ש"ד ס"ה הביא בשם הראנ"ח לדקדק מלשון השו"ע שם שהוא לשון הרמב"ם דאשה אינה נאמנת בעד מפי עד, והדבר קשה לחדש כן על סמך הלשון שם, דהרמב"ם דינים המבוארים בגמ' הוא שונה, וכיון שלא נזכר בגמ' דין אשה בעד מפי עד, לכך כתב דין האשה [הנלמד מאשמוז"ז כמ"ש צ"י] כשראיתה בעצמה, אבל לעולם אימא לך דכיון דאשה כשרה ה"ה בעמפ"ע. (בכורות ס"ה ס"ק ט"ו).

שם התם הוא דמעיקרא אוכלא ולבסוף אוכלא כו', ברש"י לעיל י"ט ב' משמע דמפרש דבחלות דבש אף כשלא ריסקן ליכא משום סחיטה, וממילא ליכא למיגזר שמא יסחוט, משא"כ צו"ע דכשאינן מרוסקין אית בהו סחיטה, [אבל במרוסקין ליכא סחיטה כמ"ש רש"י י"ח א'], שפיר גורנין, אבל צ"ע דא"כ מ"ט דרב יוסף דאמר גברא יתירא אתא לאשמועינן, הרי ודאי יש לחלק בין מידי דבר סחיטה למידי דלאו בר סחיטה, וגם לשון הגמ' מעיקרא אוכלא ולבסוף אוכלא ק"ק דלא הול"ל אלא התם דלאו בר סחיטה הוא.

מתני' כל שצא בחמין מערב שבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא צא בחמין מערב שבת מדיחין אותו בחמין בשבת, נחבאר באורן בסיומן מ"א, עי"ש.

שם כל שצא בחמין כו', פשטא דמתניתין דלאו בהלכות בישול אחי לאשמועינן דאין בישול אחר בישול, דפירקין באיסור שבותין איירי, וכן הרמב"ם העתיקה בפכ"ב בהלכות שבותין כמ"ש ר"פ כ"א, ולפי זה נראה דמתניתין אשמועינן איסור שרייה בחמין לדבר שלא נשרה בחמין קודם השבת, ואף בדליכא משום איסור בישול, כגון דבר שאין צריך בישול כלל דאין בו משום בישול כמ"ש הרמב"ם בפ"ט ה"ג, או אפוי או עלי אס' אין בו משום בישול, ולפי זה מתפרש חמין דמתני' בכלי ראשון ושריין הדחה בכלי ראשון אף בדבר שלא צא בחמין מערב שבת כיון דבדבר שאין בו משום

בישול איירינן, ובכלי שני י"ל דבכל ענין שרי אף לשרות וכדין תכלין לעיל מ"ב א', וכן משמע בלשון הרמב"ם פכ"ב ה"ח שכתב דבר שנתבשל קודם השבת או נשרה בחמין מלפני השבת אע"פ שהוא עכשיו זמן מותר לשרותו בחמין בשבת, ודבר שהוא זמן מעיקרו ולא צא בחמין מעולם מדיחין אותו בחמין בשבת כו' אבל אין שורין אותו בחמין עכ"ל, הנה כתב שנתבשל או נשרה בחמין, והיינו אפילו לא נתבשל, ואם הוא דבר שיש בו משום בישול, פשיטא דאסור לשרותו בחמין כדין בישול מקצת, וע"כ בדבר שאין בו משום בישול קאמר, ואפ"ה לא שרינן לשרותו אלא כנשרה מלפני השבת, ועי' צ"י וצ"מ סי' ש"ח מ"ש בדברי הרמב"ם.

אבל בחו' לעיל ל"ט א' פירשו בחד תירוץ דכל שצא בחמין מלפני השבת היינו שנתבשל לגמרי, וכל שלא צא בחמין היינו שעדיין לא נתבשל ויש בו עדיין משום בישול, ומדיחין אותו היינו דוקא מכלי שני, ואפ"ה אין שורין דמיחוי כמבשל, ודוקא בתכלין התירו שהן עשויין למתק את הקדירה ולא מיחוי כמבשל, [נראה דהיינו משום שהן נמסין בקדירה ואינו עמיד להוציאן משם, אבל תכלין שמכניסו ומוציאו נראה דשייך בו מיחוי כמבשל ואסור], ולפי זה לא דמי חמין דרישא לחמין דסיפא, דשורין אותו בחמין היינו בכלי ראשון ומדיחין אותו בחמין היינו מכלי שני, וכן קתם צמ"ב סי' ש"ח סק"ד כתירוצ' זה של התו'.

והא דפרכין בגמ' כגון מאי ומפרש רב ספרא כגון תרנגולתא דר' אבא, לפירוש תו' אחי שפיר דפריך כגון מאי הוא דבר שמתבשל ע"י שרייה בחמין, דמשמע דדבר שיש בו משום בישול שרק צא בחמין מלפני השבת כבר מותר לשרותו בחמין בשבת אף בכלי ראשון, וע"כ שכבר אין בו משום בישול, ומפרשין דהיינו תרנגולתא דר' אבא שהיתה מלוחה ביותר והיה די לה צביאה בחמין להחשב כמבושלת כל זרקה, וכמ"ש צמ"מ פ"ט ה"ג, ולפירוש הרמב"ם ז"ל דאע"ג דמתני' איירי גם בדבר שאין בו משום בישול כלל, אף כשלא נשרה מערב שבת וכמו שפירשנו, מ"מ כיון דקתם דברים יש בהם משום בישול, משמע לגמ' מלישנא דכל שצא בחמין מערב שבת, דבכלל זה דבר שנגמר בישולו על ידי ציאה בחמין, ומפרשין דהיינו תרנגולתא דר' אבא, ומפרש"י משמע דכגון מאי

האיספנין, לכך מיימי הך צרייחא דלא גלו אלא נ"צ שנה כדכתיב ועד צהמה.

שם לא דיין לישראל שחוטאין לפני אלא שמטריחין אותי לידע איזו גזירה קשה כו', היינו שמטריחין הקב"ה בעוונותיהם וגם כמה שצריך להענישן כדאמר סנהדרין מ"ו א' בשעה שאדם מטער כו' קלני מראשי קלני מזרועי.

קמ"ו א' מתני' שובר אדם את החצית כו', [נתבאר בסימן י"ח סק"ט י' י"א], בפשוטו יש לחצית מגופה, ורשאי לפתוח את המגופה כדאמרינן בגמ' אם איחא דלעין יפה קמכוין לפתוחי מיפתח, וכמש"פ רש"י במתני', ואשמועינן מתני' דאם רוצה לשבור את החצית ג"כ רשאי, דכיון דעיסוקו להוציא הגרוגרות חשיבא השצירה כעין מקלקל כלאחר יד ולא גזרו זה רבנן זכ"ה ג', ובר"ן כתב דמשום לורך שבת התירו, ול"ע דלמה הוצרכו להחיר הרי יכול לטול המגופה, ועי' בסימן י"ח סק"ט.

שם ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי, פרש"י שלא ידקדק לנקבה יפה צפתח נאה, והיינו שיסבור דרך שצירה ולא דרך תיקון, ולא פירש ז"ל שלא תהא דעתו לעשות כלי, דסתמא דמילתא כשיש מגופה שיכול לפותחה והוא שובר החצית ע"כ לקלקל קא מיכוין, ואין דעתו לתקן, אלא דאפ"ה צשצירתו יתכן שידקדק לעשות פתח נאה, ואפשר דגם אם אירע שמכוין לעשות כלי, מ"מ אם שובר דרך שצירה ואינו מדקדק כלל דשרי, ולא דמי לקוטס קיסס ציזה ל"ג ז', דהתם אין הקטימה דרך שצירה, ומתיו ראשה חשיב נמי דרך שצירה אף שחפץ לתתה לפני האורחים ומסתמא חפץ צפתח נאה, וכדאמרינן בגמ' דלאו לפיתחא קמכוין, ומהא דאיבעיא מהו למיצרו חציתא צבורטיא אי לפיתחא קמכוין או לעין יפה קמכוין, והיינו היכי מוכחא האי המעשה, ולא דנו כלל מה צדעתו, משמע דהעיקר תלוי בצורת השצירה ולא צמחשצתו. שם וחכמים מתירין, משמע דאף לנוקבה יפה שרי, ונראה דלא שרי אלא צמגופה המגופפת על פני חצית מלאה, אבל צריקנית או צשאניה ע"פ חצית אסור, דרק כשעוסק צאכל התירו, והא דאמרו לעיל מ"ח ז' לפיר"ת שם דה"ט דשרי משום שאין המגופה חיצור, היינו לומר דנקב צמגופה לא חשיב כנקב צחצית, דהמגופה אינה

היינו איזה דבר שצריך לחזור ולשרותו, ומפרשין דהיינו תרגולתא דר"א שצריכה שרייה כדי שתהא נימוח, והוא דחוק טובא, דבלא"ה נמי כל מידי שיפה יותר כשהוא חם שורין אותו צחמין לחממו, ומה שייך לשאול כגון מאי, שו"ר צתו' הרא"ש צזה עי"ש.

ברא"ש מ"צ ז' צהא דאמרינן מותר ליתן מלח צכלי ראשון לפי שצריכה מילחא צישולא צבשרא דתורא, כתב דמשמע דבשרא דתורא לא צשלה צכלי ראשון, ומותר לתת צשר חי לתוך כלי ראשון שהעצירוהו מעל האור, אלא שסיים לחוש משום דנהי שהצשר אינו מצבשל, הלחלוותיה והמלח והדם צצתוכו מצבשל, ול"ע דהרי מדינא דמתני' אסור דכל שלא צא צחמין מערב צצת אסור לשירותו צחמין צצבת, ולא מצינו צזה חילוק צין דבר לדבר, ומלח שאני דדין צצלין, ובלא"ה נמי ז"ע דנהי דצריך צישול הרצה, אבל כל נתינה לכלי ראשון ממחרת צישולו, ואם יתנו אלק פעמים צכלי ראשון יצבשל, וממילא יש לאסור דדין צישול פחות ממאכל צן דרוסאי, ונממלח לא קשה דכיון דהוא נמס צמים ונהפך ללח חו לא שייך לצשלו צכלי ראשון, ולא משמע לומר דצישול מקצת דמי לחצי מלאכה כטלטול ז' אמות דשרי, ול"ע צכ"ז כעת, ול"ע. ועיין עוד מש"כ בסימן מ"א סק"צ.

גמ' אמר מר צריה דרצינא אף אן נמי חנינא כו', ק"ק האי ליסנא דהו"ל למימר מתני' נמי דיקא, ושמא נקטו האי ליסנא אגב ההיא דלעיל ל"ח ז'.

שם לפי שאין בני תורה, הגר"מ הלוי ז"ל פירש דלאו את"ח קאי אלא אצני צבל.

שם אם צרור לך הדבר כאחותך כו', לכאורה כל הני טעמי שאמר יש צהם טעם לשצת וראוי לאומרם מסצרא, ואפשר דצחמת לא הקפיד אלא על מה שאמר צצירור שזה הטעם, שלא היה לו לומר אלא אולי זה הטעם.

שם מפני שלא גלו, והנך דמדבר עזה ז"ל דצגצול ארץ ישראל הוו, וכשעצרו את הגצול לא מיקרי גלו, א"כ רק מיהודה גלו.

שם והכא מנ"ל דגלו דתניא ר' יהודה אומר נ"צ שנה כו', לא הו"ל לאתויי אלא קרא מעוף השמים ועד צהמה נדדו הלכו, אלא משום דצעי לאתויי עלה הא דא"ר יוחנן כולן חזרו חוץ מקוליים

נקב מרובע, וה"נ דכוותה, וז"ל דמדוחק גזרו על פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא, ולכך בטעם כל דהו הקילו.

שם אמר רבה דבר תורה כל פתח שאינו עשוי כו', הך סברא שייכא בחיוב זונה, ודעיי תיקון חסוד להתחייב משום זונה, ודעיי תיקון שאינו אלא להוציא או להכניס, לא חשיב תיקון גמור, אבל בחיוב מכה בפטיש לכאורה לא שייך להצריך תיקון חסוד, דהא כל מידי שהוא גמור מלאכה הוי מכה בפטיש, ואפילו למישקל אקופי מגלימי, ולפי זה ז"ל דליכא נקב שהוא רק להוציא או להכניס שיהא צו משום מכה בפטיש דלעולם אין עשיית הנקב בגמר הכלי, ומיהו אי אין צנין וסתירה בכלים אף לא צנין גמור, ע"כ ז"ל דלול במחזור הוא, וכבר כתבנו בזה בסימן י"ח סק"ז ע"ש.

שם ורבנן הוא דגזור משום לול של תרנגולין כו', היינו דרבנן גזרו על פתח שאינו אלא או להכניס או להוציא, אטו לול של תרנגולים דלא מסקי אינשי אדעתייהו דהוא להכניס ולהוציא כמש"כ תו', וק"ק דבלאו הכי נמי גזרינן כהאי גוונא בעלמא להכניס אטו להכניס ולהוציא, דלאו כו"ע דינא גמירי להצדיל בין העשוי להכניס ולהוציא ובין העשוי לאחד מהם, ולפי זה גם באוסופי היה ראוי לגזור, ואפשר שאין הדבר מצי שיהא נקב משמש להכניס ולהוציא, ואטו פתחא רבה לא גזרו בנקב.

תוד"ה שובר, ע"י מש"כ בסימן י"ח סק"ט.

קמ"ו ב' וי"א אין מוסיפים זימנין דלא תקניה מעיקרא ואמי לארוחי ביה, נראה דלרווחא דמילתא קאמר לה, אבל בלא"ה נמי ל"ק דשפיר גזר על כל תיקון פתח, אף שכלול של תרנגולים אין רגילין להוסיף, וכמש"כ לעיל. — לכאורה קשה מ"ט דת"ק הא לעולם כשהנידון להוסיף בנקב היינו באופן שמתחלה לא עשאו כראוי, ובה"ג גם כלול של תרנגולים אתי לארוחי ביה, וז"ל דכלול של תרנגולים אין הדבר מצי שלא יעשנו מתחלה כראוי, והיינו משום דלעולם משתדלים להגדיל הנקבים כמה שאפשר כדאי להוסיף אור, ורק נמנעים משום ריחשא.

שם אר"י א"ש ל"ש אלא במקום העשוי לשמר אבל לחזק אסור כו', מדקאמר אלא במקום

חיבור לחצית, אבל מ"מ גם לנקב המגופה לא שרינן אלא כשעוסק להוציא האוכלין.

שם לא יתן עליה שעה מפני שהוא ממרת, ע"י בסימן י"ז סק"ג ד' בדיני ממרת.

גמ' רש"ג אומר מציא אדם את החצית של יין ומתיו ראשה בסייף ומניחה לפני האורחים כו', לכאורה מלשון זה משמע דבסתם חצית איירי ולא רק במוסתקי. — [ועי' מש"כ בסימן י"ח סק"ז].

שם חותלות של גרוגרות כו' מתיר ומפקיע וחותר, ע"י בסימן י"ז סק"י בהיתר קריעה במקלקל.

שם ר' נחמיה אומר אפי' תרווד כו', ע"י בסימן י"ז סק"א בזה דנקט הני כלים.

שם אם איתא דלעין יפה קמיכוין לפתוחי מיפתח, וכש"כ אם כבר פתח המגופה דאין בנקיבה משום עין יפה, וע"כ לפיתחא קמכוין.

שם אבל מן הצד ד"ה אסור, היינו שנוקב בחור עובי המגופה ונוקב באלכסון כלפי מטה ועי"ז יכול להגיע לין, א"נ במגופה שיש לה מסגרת מלמטה סביב, ונוקב בחור המסגרת. — מן הצד נחשב כפי מה שראוי לחצית לעמוד, ואין נפקותא היאך היא עומדת בשעת הנקיבה.

שם התם בגופה דחצית, לכאורה משנה שא"ל היא דכיון דפליגי במגופה, ומגופה קיל טפי, וממילא ידעינן דע"כ ל"פ אלא במגופה אבל בחצית ליכא מאן דשרי, ועוד דאמאי נקט ולא יקבנה מנדה, הרי בחצית בכל מקום אסור, ולא הול"ל אלא אבל לא את החצית, ושם י"ל דנקט ולא יקבנה לחצית מנדה לאשמועינן דהא דפליגי במגופה במנדה פליגי.

שם אוסופי נמי קא מתקן פיתחא, נראה דאין שום חילוק בין קודח נקב נוסף, לבין הרחבת הנקב, דגם בהרחבת הנקב הוא עושה נקב נוסף, ומה שחיברם לא גריעי עי"ז, ולפי זה בכל מקום שעשיית נקב חשיבא מלאכה מדאורייתא, ה"ה הרחבת הנקב, ולפי זה ז"ע בזה דאמרין דכיון דכלול של תרנגולים לא אתי לאוסופי משום ריחשא, לכך לא גזרו על הוספה, ומה תשובה היא זו, אטו הוספה גזירה מיוחדת היא, הרי הוספה היא עשיית נקב נוסף, ובדאי גם כלול של תרנגולים חייב על נקב נוסף, וגם עשוי לעשותו, ואטו אם כלול של תרנגולים רגילין בנקב עגול, נבא להתיר

חטאת, ולפי זה אפשר לפרש הא דקמני ושון שנוקצין נקב ישן דהיינו דגס הי"א דחיישי דילמא אחי לאוסופי כלול של תרנגולים, מ"מ נקב ישן לא גזרי אטו שמא יפתח נקב ישן כלול של תרנגולים, והיינו דקמני ושון שהנידון שייך לפלוגתתם, וטעמא משום דאין הדבר מצוי כלול, ואפשר עוד דלעולם כשפותח נקב ישן יש לחוש שלא יכוין בדיוק כנגד הישן, ועלול להוסיף על הנקב, והיינו דקמ"ל דגס לי"א דאין מוסיפין, מ"מ נקב ישן רשאי לפתוח ולא חיישינן דילמא אחי לאוסופי, כיון שאין מכיון להוסיף.

שם ח"ל אביי לרבא תניא דמסייע לך כו', היינו דלא בטל שם פתח אלא דמוכח שאין דעתו לשמש בו עוד, אבל דלא מוכח אמרינן דעדיין שם פתח עליו, ודכוותה למטה מן היין לא מוכח, ושפיר עדיין שם פתח עליו, ועי' דדרו"ח.

שם מחתך לכתחלה כו', בפשוטו היינו דומיא דהא דאין חותכין שפופרת ציו"ט ואז"ל בשבת, ור"ל שחותך שפופרת מן הקנה, וכההיא דסוף פ"ז דכלים, אבל רש"י פירש שמתקנו למדת הנקב, ואפשר לפי דלדינא ודאי כן הוא דגס לחתכו למדת הנקב אסור, ואפשר דגס חיוצא איכא בזה אי משום מחתך אי משום תיקון כלי, לכך פרש"י כן.

שם כי פליגי דחתיכה ולא מתקנה, לפי הענין ראוי לפרש שהיא חתוכה למדת הנקב אלא שעדיין לא הוכנסה, דהא רק אהדורי דכ"ע ל"פ דשרי, ולכך פרש"י כן, אע"ג דלשון ולא מתקנה לא משמע כן, דהול"ל ולא עייליה, ועוד דהא לפרש"י מחתך לכתחלה היינו למדת הנקב, ודכוותה יש לפרש חתוכה דהיינו למדת הנקב, והא דאמרינן דילמא אחי למיחתך לכתחלה, רבותא קאמר דאף להא חיישינן, וכש"כ דאיכא למיחש שמא ינטרך עוד לתקן את זו המתוקנת, דכיון דעדיין לא עיילה א"א לדעת בדיוק אם מתאימה.

אבל ברמז"ס פכ"ג ה"ו נראה דמפרש מחתך לכתחלה דהיינו חתיכה מן הקנה, וחתיכה ולא מתקנה היינו שרק חתכה מן הקנה ועדיין לא התאימה כלל, ופסק דשרי ולא חיישינן שמא יתקן, הנה כלל בכלל זה שמא יתקן את זו שחתכה, וגם שמא יחתוך לכתחלה דאיסורו מפני שהוא כמתקן כלי כמש"כ שם, ובגמ' נקטו דילמא אחי למיחתך

כו' משמע שאין הדבר תלוי לא בדעתו ולא בחזק הסתימה אלא במקום הסתימה, ולכאורה נראה דאין מקום להחיר אלא בנקב העשוי לשמש כנקב אלא שמדי פעם סותמו, והוי דומיא דמגופה, דלא חשיבא חיבור כדאמר מ"ח ז', ורשאי להסיר הסתימה כמסיר המגופה, אבל חצית שניקצה וסתמה לא חשיב נקב ישן, דלעולם כל חצית דמוסתקי היא מחוברת מחתיכות, וגם עלה תנן במתני' דלא יקבנה מלדה, ולא אמרינן דהוי נקב ישן, אפילו כשכא לנקבה בין חתיכה לחתיכה.

ולפי זה אפשר לפרש דהיינו דקאמר דרך במקום שהסתימה של הנקב הישן נעשתה לשמור, אם את היין אם את ריחו, והיינו שסתמה לפי שעה לצורך, דבזה הוא דשרי לנקבו, אבל לחזק והיינו שהסתימה נעשתה לצטל את הנקב ולחזק את החצית אסור דבזה דינו כנקב חדש, ופליגי אם כנגד היין חשיב עשוי לשמור או לחזק, וכנגד השמרים לכו"ע עשוי לחזק, שאין דרך לעשות נקב שם, והיינו דהוסיף רבא לומר כגון שניקבה למטה מן השמרים, דהתם אין דרך לנקב בכוונה, אלא שאירע שניקבה, ומיהו אף אם אירע שנקבה בכוונה וגם דעתו לפתחה, נמי אסור, דבמקום זה סתם סתימה היא לחזק, וצטלה דעתו, וחשיב כנוקב נקב חדש, ולמעלה מן השמרים או למעלה מן היין דשרינן היינו כשדעתו על הנקב לשמש בו כנקב, אלא שסתמו לפי שעה לשמר, וגם לפי גירסת הרי"ף אפשר לקיים הדברים ונימא דאין צורך בנקב למעלה מן היין, ולכך אם ניקב שם וסתמו, שוב אין עליו תורת נקב, ומאן דפליג סבר דגם למעלה מן היין משמשין בנקב להכניס גישתא דרך שם, או להטות החצית ולהוציא היין דרך שם, אבל כנגד היין לכו"ע יש צורך בנקב לקצוע שם גוצתא וצרזא, וחשיבא סתימתו עראי, ולמטה מן השמרים לכו"ע הוי לחזק שאין שם צורך בנקב, ולפי זה אין היתר בנקב ישן אלא בנקב שסתמו על דעת לפתחו, אבל הפוסקים ז"ל בסימן שי"ד סתמו הדברים, וז"ע.

ולפמ"ש"פ נראה דנקב כלול של תרנגולים שסתמו, אין לו דין נקב ישן, דהתם אין צורך בנקב שיהא משמש לפעמים כפתוח ופעמים כסתום, וכל שסתמו נחבטל לגמרי שם פתח ממנו, וכשנוקבו דינו כעושה נקב חדש וחייב

טעונה אלא הכנסה והתאמה לנקב, משא"כ הכא שצריך לעשותה כמרזב ולקצעה, אח"כ ראיתי בחדושים הנדפסים על שם הר"ן שפירש כמש"כ.

שם איכא צינייהו דקטים ומנחי, בפשוטו נראה לפרש דהיינו שיש לו טרפא דקטומה וכבר הונחה פעם בנקב, דמשום שמא יקטום ליכא, כמו בגזתא דלכו"ע שרי לאהדורי, אבל אי משום מרזב ה"נ איכא למיחש כיון דכשנותנה בחצית מקפלה כמין מרזב, ולא דמי לגזתא דמתוקנת ועומדת ואינה חסרה אלא הכנסה וכמש"כ תו', ומש"פ הגר"א ז"ל בשם הטור דיש הרבה קטומים, ז"ע דאי בדאיכא חד חיישינן, ה"ה דאיכא למיחש בדאיכא טובא, ולא אשכחן דכוותה.

מה שתמה המ"מ בפכ"ג ה"ו על שהרמב"ם לא פסק כרז אשי, אפשר דמפרש כדמשמע בר"ח הנדמ"ח דקטים ומנח היינו שמונח מערב שבת, דלרז יימר מדיפתי אף בכה"ג אסור לקלח בו את היין, ורז אשי נמי לא שרי אלא בדמונח מערב שבת, ולפי זה פסק כרז אשי, דבדבריו מוזכר דלא אסר אלא להניח את העלה, ומה שהזכיר טעמא דמרזב אין בכך כלום דהרבה פעמים מציא טעמים לשבר את האוזן אף שאינם אליבא דהלכתא.

מתני' נותנין תבשיל לתוך הבזר בשביל שיהא שמור, מדאינטרין לאשמועינן היתירה משמע דמסבירא היה ראוי לאסור, אף שלא שמענו שגזרו בזה, וכדאמרין בעלמא מהו דתימא ליגזור, ומשמע דהחשש דאשוויי גומות הוא קרוב, ואע"ג דלעולם נותנין קדרה ע"ג קרקע ולא חיישינן למידי, שאני ע"ג קרקע דסתם קרקע שצבית ישרה, וגם אין מעמידים שם קדרה אלא באופן עראי, וכל הקרקע ראויה לכך וימצא מקום ישר, משא"כ בצור דסתם קרקעיתה אינה ישרה ושטחו מזומא, וצריך לשהות שם התבשיל שיהא שמור, שפיר היה מקום למיחש.

שם ואת הזון בחמה בשביל שיחמו, בגמ' פרכינן פשיטא ומשנינן מ"ד ניגזור דילמא אחי לאטמוני ברמץ, וז"ע מה ענין זה להטמנה, הרי אינו מטמין שום דבר, ועו"ק דמאי פריך פשיטא הלא אכתי לא שמענו דמותר לבשל בחמה, ובגמ' לעיל ל"ט א' ס"ד למימר דמתניתינן ר' יוסי היא ולא רבנן, וגם כל ההיתר דחמה פרש"י שם משום דלאו אורחיה ביה, ושפיר היה מקום לומר

לכתחלה לרבותא, ועי' במ"צ סי' שי"ד ס"ק כ"א בשם הב"י.

שם אלא דחתיכה ולא מתקנה א"צ כו', והוא מרומז בצרייתא דהא דקשיא דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא, דצרישא משמע דרק לחתוך אסור אבל אם היא חתוכה שרי לתתנה, ואילו מסיפא משמע דוקא נפלה, והיינו דר' יאשיה מיקל כדיוקא דרישא.

שם מישחא רב אסר ושמאל שרי, עי' בסימן י"ז סק"ג ד'.

שם א"ל רשב"ם לר"י בפירוש אחרת לן משמיה רב מישחא שרי, בזהגר"א סימן שי"ד נקט דלפי זה ראוי למיפסק כשמואל, כיון שהדבר במחלוקת אי רב פליג עליה, ומשום זה כתב דהפוסקים ל"ג לה עי"ש ולעיל נ"ט ב', אבל במלחמות שם מוזכר שהיה הדבר בגירסתם, ואפ"ה פסקו כרז לאיסורא, ובפסקי הרי"ד הנדמ"ח אמנם פסק כשמואל מה"ט.

שם אמר טבות רישבא אמר שמואל האי טרפא דאסא אסור, יש לדקדק דהו"ל לאקדומי להך מימרא לעיל בהדי נידון דגזתא, דה"נ להא דמי, ואמאי אפסיקו בהא דמשחא, ותירץ הרי"כ שליט"א דהא דגזתא הוא נידון בנקב העשוי מתחלה לכך, ואילו הך דטרפא דאסא איירי בחצית שניקבה שלא לרצונו וחפץ להניח הטרפא דאסא להליל היין, ודכוותה הא דמשחא בחצית שניקבה דרך הפסד איירי, ומיהו אף בנקב של הגזתא אסור ליתן טרפא דאסא, אלא דהתם אין הדבר בזהויה, שהנקב גדול וגם איכא גזתא.

שם ר"א אמר גזירה שמא יקטום, רש"י פירש שיקטום העלה מן הענף, וז"ע דהא בדאיכא גזתא לא חיישינן שמא יחתוך אחרת, וה"נ אמאי חיישינן, דהא בדאית ליה קטומה איירינן, ועוד דקטימת עלה מן הענף לכאורה לא שייך לחשבו כמתקן כלי, ולא דמי לקטימת קיסם, דהכא העלה מתוקנת ועומדת ואינו אלא חולשה, ולו"ד ז"ל היה נראה דהכא צריך לקטום את העלה התלושה ולתקנה כדי שתתאים לשמש מרזב בנקב זה, וזה כמתקן כלי, ודמי לחתיכה ולא מתקנה, אלא דהכא גרע שתיקוניה אינו נשלם ע"י תלישתה מן הענף, ואף לדעת הרמב"ם בחתיכה ולא מתקנה, הכא גרע, דהתם כבר שם כלי על השפופרת ואינה

לשם שהכל משתמר, תו לא הקילו לו מיד, וכן בעירובין ז"ה ז' ע"ש, וכן אם נשרו כליו בעיר אינו רשאי ללבוש, ואף לטלטל אסור וכמ"ש ברמ"א סי' ש"א סמ"ו, דכל בגד השרוי במים אסור לטלטלו שמה יבא לידי סחיטה, ויעי' בסמ"ט סק"כ, וז"ע ברמז"ס פכ"ז ה"כ שלא הזכיר דרך וכתב סתם מי שנשרו כליו במים מהלך בהן ואין חוששין שמה יסחוט, וגם לא הביא הא דהגיע לאחר החיצונה, וכן בטור וזש"ע שם סמ"ה סתמו כלשון הרמז"ס, ועי' במ"ז שם ס"ק קס"ז ובשעה"ז אות ר"ג, ואף דברי"ף ליתא לתיבת דרך מ"מ ע"כ דדרך מתפרש מדקתני הגיע לאחר החיצונה, ובמאירי כתב הגיע לאחר החיצונה ור"ה לשטח, משמע דמפרש דהא דנקט דרך אורחא דמילתא הוא, דבעיר לאו בשופטני עסקינן שילך בצגדים רטובים, ודכוותה הגיע לאחר החיצונה היינו שמיד כשיכול להסיר עושה כן, אבל הדבר דחוק טובא דמי סני ליה לתנא למיתני מי שנשרו כליו במים רשאי להלך בהן וכששטחן שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם, ומה צורך להזכיר דרך וחרה החיצונה, ובפרט דלקמן קי"ג א' מתפרש הגיע לאחר החיצונה לומר דתו לא שרינן ליה, וז"ע.

ביומא ע"ז ב' מהו למיעבד למיתי לגביכו כו' עובר וצלצל שלא יוציא ידו

מתחת חפת חלוקה, והא דלא חיישינן לטלטול המים כדאמר שבת קמ"א א' האי מאן דסחי במיא לינגיז נפשיה ברישא והדר ליסליק דילמא אחי לאתויי ארבע אמות בכרמליה, ז"ל דכשצגדיו עליו המים נבלעים בצגדיו, ולטלטול המים שצגדיו משמע דלא חיישינן כדתנן שבת קמ"ו ז' מי שנשרו כליו במים מהלך בהן ואינו חושש, ואף אי לענין סחיטה קאמר, אבל לאו ממילא שמעת מינה גם לענין הוצאה, ולהאמור אם חצי גופו בלא צגדים אינו רשאי לעבור משום טלטול המים.

ובתו"י יומא שם נמי פירשו דהא דלא יוציא ידו הוא כי היכי שיהא ניכר שהוא דרך הילוכו, ואינו חפץ להתעסק במים, אלא דפירשו הטעם דאסור שלא כדרך הילוכו משום דחיישינן לסחיטה, וכדאמרינן בבבלי י"ח א' דנדה מערמת וטובלת בצגדיה דכיון דלא שרינן לה אלא דרך מלבוש מידכרא ולא אחי לידי סחיטה, וה"ל לא שרינן אלא בהולך כדרך הילוכו, וכן כתב הטור

דמיתסר מיהא מדרבנן ככל שינוי, ושפיר אינטריך לאשמועינן דשרי, וברי"ף ורא"ש הגירסא ואת האונן בחמין, וכן משמע בפיה"מ ובר"ן, והנה אין הכונה במים חמין שכלי, דזה אסור מדין תולדות חמה דגזרינן אטו תולדות האור, אבל נראה דהכוונה מים חמין שצרקק, דהדבר ידוע שאין חמימותו אלא מן החמה, וגם עכשיו החמה מחממתו, וזה התירו לתת כלי עם מים לוונים לתוך החמין הללו שיתחממו מן החמה ומן המים שנתחממו בחמה, והשתא אחי שפיר הא דקתני ואת המים היפים ברעים בשביל שיננו ואגב סיפא נקט ליה כדאמרו בגמ', ואם בסיפא גרסינן ואת האונן בחמה, א"כ לא דמי רישא לסיפא כלל, אבל אי גרסינן בחמין יחא דנקט שרשאי לנן במים שזונים מעצמם וכן רשאי לחמם במים שהוחמו מעצמן ע"י החמה, והשתא יחא דהיה מקום למיגור שמה יטמין ברמז, וכמו בסילון של אנשי טבריא, וקמ"ל דשרי כיון דמינכר שהכל מן החמה, לכך חשבינן ליה כמחמם בחמה ולא בתולדות חמה, ולא גזרינן, וממילא שמעינן נמי דבחמה לא גזרו, ואפשר נמי דאם היה כונת התנא להשמיענו שריותא דחמה, דהיה שונה משנתו בפרק כירה בהלכות ביטול בתולדות החמה כי שם מקומו, אבל כיון דעיקרו לאשמועינן דכה"ג לא גזרינן שמה יטמין ברמז, שפיר שנאו כאן בהדי הא דנותן תבטיל לתוך הצור וכיו"ב, ואילו הא דבחמה שרי ממילא שמעת מינה, וגם מההיא דל"ח ז' איכא למישמע דע"כ לא פליגי אלא בתולדות חמה הא בחמה עצמה לכו"ע שרי, אבל הדברים מחודשים ובפשוטו מים שנתחממו בחמה דינן בתולדות חמה, עי' מג"א סי' ש"ח סק"י לענין גב.

שם מי שנשרו כליו בדרך במים מהלך בהן ואינו חושש הגיע לאחר החיצונה כו', פשטא דמתניתין משמע דלא שרינן ליה אלא משום שגמלא בדרך, ואם לא נחיר לו לטלטלם, יאבדו, וזה הקילו שלא לחוש לשמה יסחוט, ואף רשאי ללבושם, דנשרו קתני ומשמע שנפלו ממנו, והיינו דקתני הגיע לאחר החיצונה כו', דמיד משהגיע לאחר החיצונה שהוא מקום המשתמר וכמו שפרש"י, שוב לא הקילו לו מיד ואסור לטלטלם, ולכך צריך לשוטחם מיד כשפושטם, ודכוותה תנן נמי קי"ג א' הגיע לאחר החיצונה כו', והיינו נמי דמשהגיע

הא דנקט בחממה הוא לרבותא דאף שהוא בחוץ במקום שהחממה רואה אותו, אפ"ה אם אינו כנגד העם, שרי.

שם אצל לא כנגד העם, נראה דהעם לאו דוקא, וצריך שלא יראהו אדם. — ויש להסתפק אם ראוי לשטחו כנגד העם אלא שבשעה ששטחו יעמיד מחיצה שלא יראהו, דאפשר דאח"כ כשיראו שטוח וידעו שמקודם לא היה, אחי לידי חשדא, או דרך בשעה ששטח קפדין, ולכאורה למש"כ דצריך שלא יראנו אדם, א"כ הרי לעולם איכא למיחש שאח"כ יראנו אדם כשהוא שטוח, וש"מ דלא קפדין אלא בשעה ששטח, ויש נפקותא בזה גם כששגג ושטח כנגד העם אי מחייבין ליה ליטלו, דאם אין האיסור אלא השטיחה, הרי כבר לא ניתן לתקן, אצל אם האיסור כל זמן שהוא שטוח, חייב לטלו, ואף שהוא אסור בטלטול, מ"מ יכול לטלטלו ע"י ד"א כדי לתקן את האיסור, או כשיצא מקצתו, או שיכסהו שלא יראהו.

נראה דכנגד העם אסור אפילו כשהם יודעים שנשרו כליו צמים, דלענין זה לכו"ע לא פלוג חכמים, וגם כשבאמת אמו למחשדי איכא איסורא משום קרא דהסר ממך עקשות פה ולוית שפתים הרחק ממך כדאמר יצמות כ"ד ז' כחובות כ"ז ז', ומשום והייתם נקיים כדתנן שקלים פ"ג מ"ז, וע"כ דאיסורא דכנגד העם הוא אף בגוונא שידוע שלא יחשדוהו. — יש להסתפק אם יש ללמוד מסוגיין לענין כשצריך לחלל שבת בשביל פיקוח נפש, שיהא ראוי לעשות באופן שיהא ידוע דבפיקוח נפש קעסיק, ובני שמשון נ"י העיר ד"ל דבעשיית איסור גמור צפרהסיא לא מצינו חשד, ורק בעושה דבר המותר צפרהסיא שמוזה ניתן לחשדו שעה או שיעשה צניעא דבר האסור, בזה אשכחן חשד, ולפי זה הא דאמר ק"ל א' דבכונה מכסהו על פי עדים, היינו שלא יראו כלל שהוא מטלטלו, כגון שמחזיאו צדיקו או תחת בגדיו, אצל אם יטלטלו צידו מכוסה, לא יהא בו משום חשד, אצל אין הדבר מוכרע, ויתכן דמכסהו היינו שרואים שמטלטל דבר מכוסה ואפילו הכי איכא חשדא.

גמ' תנן שותחן בחממה כו' תנאי היא כו', קושטא קמפרש, אצל אי לא הוי משכחין תנאי, הוי מתפרשא מילתא דרב צהני איסורי דלא תנן צהו בהדיא דשרי שלא כנגד העם, או בחצר כדלעיל

בסימן תרי"ג ובסימן ש"א, דצריך שינוי שיהא ניכר כי היכי דלא ליחי לידי סחיטה, והלכך לא יוציא ידו.

ורש"י שם פירש שלא יגזיה שולי חלוקו ויניחם על זרועו, משום דכהאי גוונא לאו דרך מלבוש הוא וחייב משום הוצאה, ולשון שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו, מתפרש שלא יניח ידו תחת שפת חלוקו, ומתפרש בחלוק ממש שאין לו כנפים, והלשון דחוק דהוה ליה למימר שלא יניח מקצת חלוקו על זרועו, שאין כאן הוצאת ידו אלא הרמת חלוקו על ידו. — וצ"ח רש"י להא דהיוצא בטלית מקופלת בשבת חייב חטאת שבת קמ"ז א', לומר דאף בצגד שלבוש צו כראוי, מ"מ אם מקצתו שלא דרך מלבוש חייב, שכן פרש"י שם, דאיידי בצגד שלבושו על ראשו כראוי.

עיקר הדבר דמקפל חלק מן הצגד על זרועו יש בו משום הוצאה, נראה דקים ליה לרש"י מסבבא, וכדאסרינן טלית מקופלת ומרוב שבת קמ"ז א', ורש"י רק חידש דכונת הגמ' בכאן הוא לאיסור הוצאה וצמגזיה הצגד על זרועו, ונראה דמה שהמחבר התיר בסימן ש"א סל"א בצגדים שלנו [יש להם צחי ידיס] לתפוס מקצת הצגד צידים ולהרימו שלא יתלכלך או שלא יעכב את ההליכה, היינו משום דחשיב ליה כדרך לצישה, דהכי אורחיה, [עי' סימן ש"ה סט"ז דמחזיק אפסר הגמל צידו ולא חשיב משא], אצל מודה דכלאו אורחיה חשיב משא מה שנושא צידו חלק מן הצגד, דכמאן דפסיק דמי. — לשון המחבר שם והני מילי בטליתות שלהם שהיו יריעה אחת מרובעת, ר"ל דזוה כשמקבץ כנפיו צידו או על כתפו הרי זה שינוי בכל צורת הלבישה של הצגד, מה שאין כן בטליתות שלנו שיש להם צחי יד והם לבושים בצגד כמנהגו, הרי הרמת השוליים צידו אינו משנה צורת הלבישה של כל הצגד.

ויש להסתפק בחוטי הציצית אם ראוי לאוחזן צידו בשעת הליכה, מי אמרינן הרי שימושם למנוה, ואין מנחתן מתבטלת באחיזתו, ושפיר חשיבי כחלק מן הצגד, או"ד כיון דלאו אורחיה צהכי מתורת מלבוש, הרי זה דומה למשא. (הוספות יומא).

שם במתני' שותחן בחממה, אע"ג דכלים שנשרו צמים אסורין בטלטול כדאיתא בשו"ע סימן ש"א סמ"ו בהגה"ה, הכא בשעה שפושטן לא חייבוהו לזרקן במקומן ורשאי לשוטחן.

קפיד, משמע דזניעור מן העפר איירי, דזזה שיך לחלק זינייהו בחשיבות התיקון של הניעור, אבל אם זניעור מן העפר ליכא חיוב, ורק זניעור מן הטל, והיינו משום שעושה מעין כיצוס, לא מסתבר לחלק בכיצוס בין חדתי לעתיקי ובין אוכמי לחיורי וסומקי, ובין קפיד ללא קפיד, דהא ודאי דכיצוס ממש אין שום חילוק זינייהו, וה"ל כיצוס שע"י ניעור הטל, גם עיקר הנידון בקפיד וגם הא דאמרי אן לא קפדינן, שיך בדבר ההוא תמיד דזזה כבר הוצר הדבר אי קפיד או לא, אבל במאורע של טל, לא שיך דזזה כלל אי קפיד או לא, ובשעת המאורע יש להחליט, והא דמייחנין לה בסוגיין יש לפרש משום דאיירי בתיקון כליו לצורך לבישתן, דומיא דנשרו כליו במים.

ומש"ב תו' דזניעור מן העפר אין נראה שיהא שיך ליצון, לכאורה המלאכה היא ליצון האמר, וכל שהשיג התכלית שהאמר התלצן, זו היא המלאכה, אלא שאם ליצנו שלא ע"י כיצוס ראוי לדון משום כללאחר יד כיון שלא ליצנו בדרך המלכנים, אבל אם רגילים גם זניעור שפיר הוי כי אורחיה, וכשם שהמלכנ ע"י כיצוס חייב אף שלא ליצנו כל זרכו, כל שנתלצן ליצון הניכר, ה"ל כשנתלצן ע"י הניעור שפיר אפשר לחייבו, אלא דכיון דיש שינוי בין ליצון שע"י מים לליצון שע"י ניעור לחוד, לכך יש לחלק להצריך דוקא חדתי ואוכמי וקפיד, דזזה חשוב תיקון גם ע"י ניעור לחוד, וכנראה דעת תו' דהאצק שיוצא ע"י ניעור לא היה נבלע בצגד כלל, ויש לחשוב את ניעורו כגירוד ולא ככיצוס. — [ועי' מש"כ בסיומן ט"ז סק"ט].

שם ולא אמרן אלא בחדתי כו', לכאורה היה מסתבר לפרש דרק לענין חיוב חטאת מחלקינן בהכי, אבל לענין איסורא בכל ענין ראוי לאסור משום גזירה, אבל מהנך עובדי דמייחנין בסמוך דהו' מנפצי, מצוה דגם איסור דרבנן ליכא ואף בחדתי ואוכמי אי לא קפיד, והדבר ז"ע בסברא שהקילו חכמים למסור תורת כל אחד בידו בקפידותו בין חיוב חטאת לבין מותר לכתחלה, ואפשר דאע"ג דלענין חיוב חטאת הדבר תלוי בקפידותו, אבל לענין איסורא הדבר תלוי בזני העיר, וכל שרוב זני העיר מקפידין אסור אף לזה שאינו מקפיד, (ויתכן גם דאם רוב זני העיר אין מקפידין דליכא חיוב חטאת אף לזה שמקפיד, אם

ס"ד ז', אלא דאז היה ראוי לפרש מנליה לרב הכי כיון דאשכחן גווי דהקילו דליכא מראית העין. הא דנקט רב למילתיה כמימרא בפ"ע, ולא אמר הלכה כר"א ור"ש, הוא לאשמועינן דלאו דוקא הכא פליגי, אלא פלוגתא בכל מקום שאסרו מפני מראית העין, ועוד אפשר דלישנא דרב מתפרש שחכמים אסרו פעולה זו כאילו הפעולה עצמה אסורה, והיינו שחכמים קבעו איסור לשטות בגדים רטובים בשבת, ואף ששומטין מיד עם כניסת השבת ממש, באופן שעד שעה ששומטין היה ראוי עדיין לכבסן, נמי אסור חכמים לשטות, ואף דלא יתכן למיחשדי' שכיבס בשבת, וכן לענין דבר שאין מתכוין ומתעסק וכיו"צ אף בחדרי חדרי דינו ככל איסור דרבנן, ובמוצאי שבת פשיטא דשרי מיד, אף שלא היה שהות לכבסו במוצאי שבת, דכשעושה בחול לא גזרו ציה רבנן מידי.

תוד"ה פרץ אלא נ"ל דה"פ כו' דכל חד וחד איכא לספוקי כו', עי' מש"כ בזה הלוח ס"ז סק"ג.

קמ"ז א' המנער טליתו בשבת חייב חטאת כו', [נתבאר בסיומן ט"ז ס"ק י"ח י"ט], פשטא דמילתא משמע כפרש"י, דטל שנופל על הצגד הוא מאורע בלתי רגיל, ולא שיך לומר סתם המנער טליתו על זה, והיה ראוי לפרש בגד שנופל עליו טל המנער חייב חטאת, אבל אצק כל הטליתות יש בהן אצק, וכן צהא דעולא איקלע לפומבדיתא וחזא רבנן דמנפצי גלימיהו משמע נמי דלאו במאורע שאירע שנופל טל על בגדיהם איירי, וכן בכתובות ק"ו א' אמרינן כי הו' קיימי רבנן ממתיבתא דר"ה ונפצי גלימיהו הו' סליק אצקא כו', ודומיא דהכי מתפרש מנפצי גלימיהו דהכא, והרי אי לא עובדא דרב יוסף דבסמוך, לא היה מקום להסתפק דמן הטל קאמר, והיכי סתמו רב הונא ועולא ורב יהודה למילתיהו, וגם טלא דרב יוסף פירש בר"ח דהיינו טינוף, וגם אי טלא ממש קאמר אין מזה ראיה דגם מימרא דר"ה בטל איירי, דשפיר הוי התם עובדא הכי שצגלל הטל הוכרח לנפץ, ואפשר גם דהנידון היה משום שע"י ניפוך הטל ינפץ גם את האצק, ולא משום ניפוך הטל, דאפשר דהטל אינו נבלע כ"כ בצגד ולא חשיב ניפולו ככיצוס, גם ממה שחילקו בגמ' בין חדתי לעתיקי ובין אוכמי לחיורי וסומקי ובין קפיד ללא

שם אלא שנימא כרוכה לו באצבעו, משמע דלא בטל תורת בגד מן הנימא עי"ז, ושמא נועדה לכך מתחלתה.

שם אפילו אין נימא כרוכה לו כו', למעוטי בפלוגתא עדיף ואית לן למימר דעד כאן לא פליגי אלא באופן זה דאף בלא נימא אינו עלול כ"כ ליפול, אבל בבגד שעלול ליפול כו"ע מודו דאסור ללכת בו אלא"כ נימא כרוכה לו באצבעו [ובגוונא דלא מיבטל הנימא מתורת בגד עי"ז עי' לעיל], אבל אפשר דאין זה אלא בבגד שמשנהו מלבישתו הרגילה, אבל בגד שלובשו על מתכונתו, כי היכי דאין חוששין לנפילתו בעלמא ה"נ לא חיישינן לענין שבת, וי"ע.

שם א"ל הכי מאי א"ל אסור כו', לפי תו' נחא דשאלו אם מותר ללכת בו, אבל לפרש"י דהנידון אם מותר לעשותו, נמצא דעשה איסור, וי"ל דלא עשה ממש אלא הראה לו תחלת האורה שחפץ לעשות, וכן צריך לפרש לקמן קמ"ח א' עי' מ"ש שם, אבל אין נראה לומר דעובדא בחול הו', דפשטא דגמ' דבשבת הו'.

מזה דמיייתין עובדא דרבי הכא, ולא מיייתין לה מקמי צעיא דמרזב, משמע כפי' תו' דהנידון במרזב לענין הולאה הוא, דהא עובדא דרבי ודאי לענין הולאה היא כדמיייתין עלה חיוב חטאת, וינא רבי לשדה.

מתני' הרוחץ במי מערה וצמי טבריא ונסתפג כו', לענין עיקר דין המשנה היה ראוי לשנות מי שרחץ ונסתפג כו', ולכן ע"כ דמתני' אחי גם לאשמועינן דיני רחיצה בשבת, והיינו איסור רחיצה בחמין והיתר להשתטף, והיה ראוי לשנות הרוחץ במי מערה חמין ונסתפג, דמזה הו' שמעינן איסור רחיצה בחמין מדקתני הרוחץ דיעבד וגם מכלל דלהשתטף שרי, אלא דאי הו' קתני הכי, היה נראה מזה דרק ברוחץ בחמין גזרו על האלוטיות שלא יציאנה, והיינו דוחקים לפרש משום דרחיצת חמין דמי טפי לעובדא דחול ואיכא טפי למיחש שיצא לידי סחיטה, או משום דעבד איסורא, וגם בלא זה אין נכון לשנות דין נסתפג רק ברחץ באיסור, בזמן שגם צנהג כהלכה איכא להאי דינא, לכך נקט נמי מי טבריא דהתם ראוי לרחוץ לכתחלה, ומכיון דלא הוזכר חמין במשנה ורק מדומיא דחמי טבריא שמעינן לה, שפיר מתפרש

כי פשטא ל"מ כן), וזוה נמי נחא הא דאמר עולא קמחללין רבנן שבתא, ואמאי לא תלה הדבר שאינן מקפידין, עי' צבה"ל סימן ש"צ בזה, ולמש"כ נחא דהו' ס"ל דראוי לסתם בני אדם להקפיד, וכן משמע נמי מהא דא"ל ר"י אכן לא קפדינן מידי, ולא אמר נפולי ליה באפיה דהא לא קפדינן, וכן רב יוסף לא אמר אלא לא קפידנא אלא אכן, וגם בצבא נראה דאין להתיר ליחיד דבר דלכולם חייב חטאת, ולפי זה אין ראיה דהקפידא תליא בצעל הבגד מהא דשרי ליה ר"י לאצ"י לנפץ הכומתא אף דאצ"י הו' מחסם, ד"ל דאצ"י חשש דרובא מקפידים, ורב יוסף אהדר ליה דאין מקפידין, ואצ"י עצמו לא היה מקפיד, ועיין בזה צבה"ל סימן ש"ב.

שם אמר ריב"ז אר"י היונא בטלית מקופלת מונחת לו על כתיפו בשבת חייב חטאת, היינו שחלק מן הטלית הוא לבוש בו כהרגלו וחלק מקופל ומונח על כתיפו, ואשמועינן תלתא, חדא דשינוי זה מוציאו מתורת מלבוש וחשיב משוי, אע"ג שכולו משמש מעין בגד, ב. דלא חשיב כלאחר יד, וכדאיתא בזהדיא בצרייתא ולא סוחרי כסות בלבד אמרו כו' והיינו דאלל כל אדם חשיב אורחיה בזה, ג. דאע"ג דחלק מן הבגד משמש גם עכשיו בתורת בגד, ועל חלק זה נראה דבאמת פטור, מ"מ החלק המקופל חשיב כמשוי, ולא חשיב מעין איגודו במקום פטור מה שהוא אגוד לחלק שבטל לגבי האדם, ויתכן דאין זה אלא בבגד ומכא סבא דכמאן דפסיק דמי צ"מ ז' א' ועי"ש בחו"ב סי' ט' סק"ב, אבל אי משכח"ל במכשיטין של מתכת כה"ג, שמא באמת פטור, כיון דחלק ממנו בטל לגבי האדם, וי"ע בזה. — וע"ע במש"כ לעיל קמ"ו ב' במתני'.

שם וחנוני היונא במעות הצורדין לו בסדינו חייב חטאת כו', היינו בסדינו שלבוש בו, והא פשיטא דחשיב משוי כמו מעות שצבים, אלא דס"ד דהו' כלאחר יד, ואשמועינן דאורחיה בזה, ולא חנוני בלבד כו'.

שם והרטנין יונאין בסודרין שעל כתיפן כו', היינו דסודר גם כשמקפלין אותו על כתפיהן לא בטל תורת בגד ממנו, אף שאין זה דרך לבישתו הרגיל.

לשמועין דבעי שינוי, אלא דפליגי מהו השינוי אם דסך וממשמש צבת אחת או צמה דסך ואח"כ מממשמש.

שם אבל לא מתעמלין, עי' בסימן כ"א סק"א אם הוא משום רפואה או משום עוצדא דחול.

שם אין יורדין לקורדימא, לפרש"י דמשום חשש סחיטה הוא, יש לדקדק דהו"ל לאקדומי ולמיתנייה בזהדי הא דאלונטיית כיון דתרווייהו משום חשש סחיטה הוא, ואמאי אפסיק בינייהו בזה דסכין ואינך, וי"ל דסיכה ומשמוש ומתעמלין ומתגררין כל הני רגילים להעשות צבית המרחץ בזמן הרחיצה, ולכך כלליניהו בזהדי רחיצה.

שם ואין עושין אפיקטוין, רש"י לעיל קכ"ג ב' פירש דלאו בחולה עסקין אלא בצריא ועושה כן כדי שיוכל לחזור ולאכול, וטעמא דאסור משום דמתקן גברא, ויש משמעות לפירוש זה במתניתין מהא דאקדמיה לאין מעצין את הקטן והתם טעמא משום דמיחזי כצונה, וכן מהא דתניא בגמ' רנ"א אף בחול אסור מפני הפסד אוכלין, משמע דבאינו עושה לרפואה איירי, דלרפואה ודאי שרי, וכמ"ש הרי"ף, ומדקאמר אף בחול משמע דאאיסורא דשבת קאי, אבל קשה לפירוש זה, דא"כ האיסור הוא על מעשה ההקאה שזהו התיקון גברא, וא"כ אמאי שרי ציד, ובסוגיין בגמ' בזה דאמרינן ל"ש אלא צסם באמת פרש"י דטעמא משום שחיקת סממנין דדמי לרפואה, ואפשר דאיטריין לתרווייהו דהא באמת לאו מתקן הוא דאינו עושה מעשה בגופו, ולכך לא גזרו משום מתקן אלא כשעושה ע"י סם דשייך נמי חשש דשחיקת סממנים, ולתרווייהו איטריין דמשום שחיקת סממנים לחוד ליכא כיון דצריא איירי.

שם אבל רוחץ הוא כדרכו כו', היינו אף שכונתו לריפוי, מ"מ כיון שהוא כדרכו שרי.

רש"י ד"ה חייב, עי' בסימן ט"ז סק"ט.

תוד"ה המנער, נחבאר בסימן ט"ז ס"ק י"ח ועי"ש בסק"א ט'.

קמ"ז ב' ולא ימסרנה לאוליירין מפני שחשודים כו', היינו אלונטיית שלו, וכדפליג ר"ש ומתיר לו להציאה לתוך ביתו, ומיהו אף באלונטיית של האוליירין אם יכול להשתמט מהן עד מוצאי שבת ראוי לעשות כן.

דדינא דמתני' הוא אף בצונן, ונקט בחמין רק לאשמועין איסורא דרחיזה.

שם ונסתפג אפילו בעשר אלונטיאות כו', אע"ג דבכל אחת מהן לא נגז אלא מקצת גופו אפ"ה אסור, ונראה דדוקא ברחץ כל גופו, אבל רחץ רק מקצת גופו ונסתפג לא גזרו בזה, ואם ראה מציאה צידו.

שם לא יציא צידו, פרש"י בתוך ביתו, וכ"ה בגמ' בצרייתא דר"ש, ועד לחלון הסמוכה לכותל המרחץ שרי, ויש להסתפק אם רק ההצאה לציתו אסור, אבל אם ישאירנה בדרך שרי, או דרך במרחץ והסמוך לו רשאי, ולא יותר, והכי מסתברא, (וכשרצים מדכרי אהדי י"ל דשרי אפילו אם צבואם לצית נפרדים כל אחד לביתו, עי' להלן).

בדברי המרדכי דאסור לטלטל האלונטיית שמא יסחוט עי' בסימן ט"ז סק"כ.

שם אבל עשרה צנ"א כו', לרבותא דאלונטיית אחת הוא, אבל בשנים סגי להחיר, כדמשמע בתו' לק' ב' ד"ה דתניא.

שם פניהם ידיהם ורגליהם, פרש"י אורחא דמילתא נקט, ור"ל דאין רגילות שיסתפגו עשרה צנ"א כל גופם באלונטיית אחת, אבל צ"ע דאין זה מענין המשנה כלל, דהרי עיקרו לאשמועין דאע"ג דהאלונטיית רטובה שרי, ואיהו דחיק ומוקי אנפשיה בשלא היה להם אלא אלונטיית אחת, ועוד דהו"מ למיתני אבל הרבה צנ"א, ול"ל למיתני עשרה, אם בגלל זה צריך לשנות פניהם ידיהם ורגליהם, אבל נראה הטעם דלא רצה התנא לשנות איסורא בעשרה צנ"א, לכך נקט פניהם ידיהם ורגליהם דזה שרי אף צמי מערה חמין.

שם ומציאין אות' צידו, בתו' לקמן ב' ד"ה דתניא משמע שצריך ששנים יאחזו ביחד באלונטיית, ולא סגי צמה שהולכים יחד, ואפשר דאם הניחיהו בדרך והלכו להם, דאח"כ רשאי אחד להציאה, דכיון דאינם הולכים מן הרחיצה, לא גזרו, וכן לאחר שהציאה לבית, תו יכולים לטלטלה אפילו יחיד, (ואפשר לפי זה דסגי כששנים הציאה עד הבית וכמ"ש לעיל).

שם סכין וממשמשין, לכו"ע בחול מממשמש ואח"כ סך וכדס"ל לרחצ"ח בגמ', ולית לן לאשוויי פלוגתא בזה, ולפי זה צמה שהפך התנא הסדר

להתיר, דאטו אס יכין מגררת אחת מן הרגילות שמהא מיוחדת לשבת, נמי נתיר, וז"ע בפוסקים.

שם תניא רנ"א אף בחול אסור מפני הפסד אוכלין, נראה דהיינו סתם ענין ההפסד, אבל לענין תרומה ומעשר שני ופירות שביעית משאלכן פקעה קדושתן, כמבואר יומא פ"א א', וכמו בסך בשמן של תרומה כריתות ז' א' דבן בתו מתעגל זו ואינו חושש, ותו אין עליהו איסור הפסד.

שם התם בחומרי שדרה דמיחזי כבונה, נראה דהיינו משום חשיבות האדם והתיקון הגדול שבדבר, אבל כלי כהאי גוונא הוא שרי דאין בנין בכלים, ואפשר דגם למאן דאמר יש בנין בכלים הוא שרי כהאי גוונא. — [ועי' מש"כ בסיומן י"ח סק"ח]. — אפשר דגם משום שחיקת סממנין שייך הכא, אלא דטעמא דמיחזי כבונה עדיף, אבל יותר נראה דמשום שחיקת סממנים לא הוא אסרינן, וכמו לפופי דשרי. — [ועי' מש"כ לעיל ס"ו ד'].

קמ"ח א' הלכה מחזירין את השבר, נראה דהו גירסאות חלוקות במשנה, ואפשר נמי דאיכא תנאי דפליגי בהכי בצרייתא, ולכן לא קאמר מחזירין תנן, דאכתי לא הו ידעינן דהלכה כן. — עי' בסיומן כ"א סק"ג איזה איסורים יש בחזרת שבר.

שם א"ל הכי מאי אסור והכי מאי כו', נראה דלא עביד מאי דאסור, דשאלו רק על תחלת הפעולה, ואפשר גס דלריך הרבה פעמים, אבל סיבוב היד פעם אחת לאו כלום הוא. — [ועי' מש"כ לעיל קמ"ז א' ד"ה א"ל].

שם א"ל מאי תיבעי לך הא תנן מי שנפרקה כו' אבל רוחך כדרכו כו', יש לעי' מאי קשיא ליה ממחני' הא איהו לאו למיטרף צונן שאלו, ועוד דמאי הוירך להציא סיפא דאכל רוחך כדרכו כו', וי"ל דחדא מיתרצא בחזירתה, דאייתי ליה מסיפא דמשמע דלא התירו אלא לרוחך כדרכו ותו לא, וממילא כל הפעולות יש לאסור.

שם א"ל ולא תנן אין מחזירין את השבר ואר"ח כו', הו מספקא ליה לרב אחי' דשמא דמו להדדי ומאן דפליג בהא פליג נמי בהא, (ואפשר נמי דאיכא תנא דפליג אחריוהו, ואפ"ה אהדר ליה ר"י דשמואל לא פסיק כההוא תנא אלא לענין מחזירין את השבר ולא לענין מי שנפרקה ידו).

שם רבי דתניא כו' היינו מעלין שמן ואלונוטית כו', רש"י פירש דמסתמא לא היו מניחין אותה על המעין במקום הפקר, והא דפשיטא ליה דהו מקום הפקר, י"ל דסתמא דמילתא הכי הוא שהמעין פתוח לכל, א"נ דאס היה מקום משומר היו מציאין לשם השמן והאלונוטית מערב שבת שלא ינטרכו לטפס מנג לחצר ולקרפף, ואכתי קשה דילמא היו רבים שמטלטלין האלונוטית, ואף אס הרוחץ עם ר"ש היה יחיד עיין תו', ואפשר דפשיטא לגמ' דצאתריה דר"ש נהגו כר"ש, וכיון דרבי אזיל עימ' ודאי גס הוא עביד כוותיה, דאל"כ היה ראוי לו להשמט, כדי שלא יהא כחולק על רבו, אח"כ ראיתי שכבר כ"כ ברש"א.

שם דאר"י א"ש מסתפג אדם כו' דארתצ"א אר"י הלכה מסתפג כו', הא דלא אמרי הלכה כר"ש, אפשר לפי שלא היתה הצרייתא ידועה כ"כ. שם ההוא כבן חכינאי מתני לה, היה ידוע לגמ' דאיכא דמתני במחני' דברי בן חכינאי ואמרינן דאיהו כהני ס"ל, [שו"ר שכ"כ הרמב"ן ק"ו א'], ואי גרסינן בבן חכינאי עדיף טפי, וכן יש לפרש לקמן קנ"ז א' ההיא כריצר"י מתני לה, וכמ"ש שם.

שם אמר רחצ"א אר"י האולירין מציאין בלרי נשים לבי בני כו', נראה דאשמועינן דלא חיישינן דילמא מכספי ושלפי ליה ואחו לאחוי, דהא ודאי אין דרך איש ללכת בצלרי נשים צרשות הרבים, וגם בצלרי אנשים מסתבר שאין רגילין ללבושן אלא צבית המרחץ, ולפי זה נראה דדוקא אולירין שרו דהם אינם מקפידים בכך, אבל שאר כל אדם אסורין, והפוסקים השמיטו ד"ו, ואפשר דס"ל דהכל לפי הענין והזמן ולא שייך לקבוע כן, ודוחק, וז"ע.

שם והיינו דתנן ר' נהוראי אומר כו', בפשוטו היינו מהא דקאמר הו גולה למקום תורה, ואפשר נמי דהיינו דקאמר שחצריך יקיימוה צידך בתפלתם.

שם גורר כדרכו ואינו חושש, היינו דאף שנהנה גס כענין גרירה במגררת, אפ"ה אינו חושש, כיון דגס בלא זה היה מגרר מפני הטיט.

שם רש"י עבדא ליה אימיה מגררתא דכספא, נראה דיש גס שינוי בפעולת הגרירה בין מגררת דעלמא למגררת דכספא, דאל"כ אין סבירא

שואל

מתני' שואל אדם מחזירו כו', לפי' תו' אין ענין במשך הזמן שהוא שואל, והעיקר שצריך לומר לשון שאלה אף שאינו לשון נכון בדבר שאינו חוזר בעין, כדי שהשינוי הזה יהא היכר דלא לייתי למיכתב, ולכאורה היה מקום לומר דצריך דוקא שיאמר הלשון של שאלה שאינו נאות לפי הענין, שזהו ההיכר, אבל אם יאמר תן לי ואני אחזיר לך, שאין כאן שינוי לשון, דלפעמים משמשים בלשון זה להלואה, יהא אסור, אבל אפשר שיש לדקדק מלשון המשנה, דלא קתני אומר אדם לחזירו השאילני ואל יאמר הלויני, אלא קתני שואל אדם, דבזה לא נזכר באיזה לשון שהוא שואל, דשואל אדם מתפרש על הענין, דבכל לשון שהוא שואל שפיר דמי ואין לנו קפידא אלא שלא יאמר הלויני, וכ"ה בפוסקים.

לכאורה אפשר להשוות פרש"י עם פי' תו' בעיקר המשנה, ולומר דלא פליגי אלא בטעמא למה בשאלה ליכא למיחש שיכתוב, דדעת רש"י משום דסתם שאלה לזמן מועט, או שיכול לתבוע בכל שעה, ולכך אין רגילין לכתוב, ואילו דעת תו' דשאלה אין רגילין לכתוב משום דהדרא בעינא, אבל גם לפרש"י השינוי הוא במה שאומר לשון שאלה שאינו לשון נכון על הלואה דלא הדרא בעינא, ולעולם כשאומר השאילני כדי יין שהדבר ידוע שאינו חוזר בעין, הרי הוא ממש צדין הלואה לענין הזמן, דהדבר ידוע שכונתו הלואה ולא נשתמש בלשון שאלה אלא כלשון מושאל, וכן משמע לשון המשנה דקתני ובלבד שלא יאמר לו הלויני, דמשמע דרק על לשון אמירתו קפדינן, ולא על הענין, דעיקר הענין שזה צין שאומר השאילני צין שאומר הלויני דתרווייהו לזמן הלואה מתפרשים, ורק הקפידא שלא יזכיר לשון של הלואה, וכן מתפרש לפי זה שפיר קושית הגמרא דכיון דבבבול נמי זימנין דאמר השאילני במקום הלויני ממילא ליכא היכר, דהר"ז ממש כאומר הלויני, וכמו שהוא לפירוש תו'.

אבל הרמב"ן והרשב"א והר"ן נקטו בדעת רש"י דכשאומר השאילני באמת נשתנה דינו מהלואה לשאלה, ויכול המשאל לתבועו כל שעה, ולפי זה אפשר דהשאילני לל' יום אסור, דג"ז אתי למיכתב, והא דקתני ובלבד שלא יאמר לו הלויני, דמשמע דהקפידא בלשון, מדלא קתני ובלבד שלא

ילוני, יש לפרש דגם לזמן מועט אסור להשתמש בלשון הלואה וכמש"כ הרשב"א, ונמצא דהא דובלבד שלא יאמר לו הלויני כולל תרתי, גם שלא ילוני לל' יום אף בלשון שאלה, וגם שלא יאמר לשון הלואה אף כששואל לזמן מועט דהיינו שיוכל לתבועו בכל שעה, והדבר דחוק לומר דכשאלה משתמש בלשון שאלה על הלואה ישתנה דינו עי"ז, וגם בגמ' אמרו דבבבול זימנין דבעי למימר הלויני ואמר השאילני ולא קפיד, ומשמע דהיינו שהוא צדין הלואה אף שאמר לשון שאלה, וה"ל בשבת ליכא היכירא, ואתי למיכתב, והיינו דגם בשבת כשאמר השאילני הרי הוא צדין הלואה, וי"ל דלמאי דמשני דבשבת כיון דלא שרו הלויני אית ליה היכירא, היינו דבשבת לא שרו ענין הלואה ולא לשון הלואה, ממילא כשאומר השאילני מתפרש בדוקא כזמן דשאלה ואית ליה היכירא ודחוק, גם לשון המשנה ובלבד שלא יאמר לו הלויני משמע דרק על הלשון קפדינן ולא על הענין, וי"ע, וי"ל דצירושלמי פ"ח דשביעית ה"ד הוצא צר"ש שם דמתני' מהלכות של עמעות, והיינו משום שאין חילוק אלא בלשון, אבל אם הענין חלוק שזה לזמן מרובה וזה ניתן להתבוע בכל שעה, אין כאן עמעות, ואולי העמעות במה שאסור לומר הלויני גם בשליה לזמן מועט, ועי"ש צר"ש.

ובראה דאף לפירוש הרמב"ן והרשב"א והר"ן דלא שרינן בלשון שאלה אלא לזמן מועט דהיינו שניתן להתבוע בכל שעה, דכ"ז דוקא בשאלה שאינה חוזרת בעין דעיקרה הלואה, אבל בשאלה שחוזרת בעין, אפי' התנה ששואל לזמן מרובה נמי שרי, דלא אשכחן בשאלה ממש שום תקנת חכמים, כיון דמתני' מיירי בכדי יין ושמן שהוא הלואה.

במ"א סימן ש"ו ס"ק ט"ו בשם המרדכי דאסור ליתן מתנה בשבת, וכן מבואר ברמב"ם סוף הלכות מכירה, וכנראה למדו כן מהא דאין מקדישין ומ"ל נתנו להדיוט מ"ל נתנו לגבוה, שכן דברי הרמב"ם שם הם העתק הירושלמי שהביא הרי"ף על ההיא מתני' דביצה ל"ו ב' כמ"ש המ"מ, ואע"ג דכל הלואה היא קנין ושרי, ע"כ צורך שבת שאני, דהא התירו אף לעשות עמו חשבון לאחר השבת, וכדתנן נמי ביצה כ"ט ב' דהולך אלל חנוני הרגיל אללו כו' אף דמקח וממכר ודאי אסור. — אפשר דנתינת בית או שדה אסור אף לאורך

משאר ארץ ישראל ואינם מכירים זא"ז כלל, א"נ דטלה אין גדלו ידוע, וגם אין דמיו קצובין, ולעולם קרוב שיצאו אח"כ לידי דין ודברים ולכך אינו מאמינו כ"כ.

גמ' מינכרא מילתא ולא אחי למיכתב, לפי מאי דנקטו הראשונים ז"ל בדעת רש"י, הול"ל הו"ל שאלה ולא אחי למיכתב, ולשון מינכרא מילתא משמע שאינו אלא היכר.

קמ"ח ב' ניפרוס סודרא כו' נכסייה בנכתמא כו', נראה דהיינו שאין לחייב הכיסוי, אבל שפיר רשאי לכסות ולא חיישין לקשירה או לסחיטה, דלא משתמיט שיהא אסור להוציא כלי עם כסוי ציו"ט, וה"נ לפרוס סודר, ועי' במ"צ סי' תק"י ס"ק ל"ג דמשמע דאסור לפרוש בגד על כלי עם מים, וז"ע דא"כ יהא נמי אסור לכסות כלי בנכתמא, ומיהו בשבת אמרינן שבת מ"ח א' דאסור לפרוש סודר ע"פ חזית משום חשש סחיטה, [ואף בלא אנה נטלא עליה כמ"ס הרמב"ם פכ"צ ה"טו הביאו הגרע"א ז"ל בגליון השו"ע סי' ש"כ סט"ו, ועי' במ"צ שם שפירש דהגמ' דאנה נטלא איירי שלא היה מים בכובא], ושמא ה"ה ציו"ט, וע"כ לחלק בין סודר לנכתמא, וז"ע. (ביצה ל' א').

שם ולטעמין הא דאמר רבא כו', ק"ק לשון ולטעמין דהא לא א"ל ולא מידי, וי"ל דה"ק ולטעמין דקא מספקא לך שמא יש טעם להיתר, אטו דדרבא נמי מספקא לך דשמא איכא טעמא להיתר, אח"כ ראייתו שכבר הקשה כן בדרו"ת.

שם לא ליחזיב איניש אפומא דלחייא כו', לפי גירסא זו אפשר דאף כשאין חפץ בידו אסור, דזימנין דנפל כומתא וסודרא מיניה ואחי לאחוי, אבל צרי"ף לעיל קמ"א איתא לא לישתמש איניש, וכן בשו"ע סי' ס"ה ס"ה איתא וחפץ בידו, ושם בס"י משמע דמותצי חלצי היינו שאוחזין הכדין בידיהן, ולכאורה בפשוטו מתפרש שהן יושבות על החלצי, והיינו דאמרינן דמותצי חלצי, וז"ע.

שם אלא הנח לישראל מוטב שיהו שוגגין כו', אם היה הדבר ברור שלא ישמעו, אין צורך לטעם דמוטב שיהיו שוגגין, דכלא הכי נמי מזה שלא לומר דבר שאינו נשמע כדאמר יצמות ס"ה א', וגם רחצ"ר לא היה לו לתמוה על זה דלא אמרינן להו,

שבת, דדמי טפי למו"מ, וגם איכא צוה טפי חששא דשמא יכתוב, וכ"מ בעירובין ע"א הוצא במ"א שם. שם וכן האשה מחזירתה ככרות, אפשר דאחי לאשמועינן דאף שככרות הוא דבר מועט ואף בחול אין רגילין לכתוב, אפ"ה לא שרי לומר הלויני. שם ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו, יש צוה חידוש דשרי לתת משכון, אע"ג דג"ז דומה למו"מ, ואפשר שיש ללמוד מזה דשלא לצורך שבת אסור לתת משכון, וכ"ה במ"א שם בשם ריטב"א וילקוט, ועי"ש דמניח טליתו אינו משכון גמור, ומשמע דהיינו שאינו קונה בו קנין משכון.

שם ועושה עמו חשבון לאחר שבת, יש לעי' חשבון מאן דכר שמיה הרי הוא שואל ע"מ להחזיר כדי יין ושמן, ורק לפי שאינו מאמינו מניח טליתו אצלו, וי"ל דאח"כ דשאל ע"מ להחזיר מה שלקח, אבל סתמא דמילתא אין לו להחזיר מיד אחר השבת, וכיון שאינו מאמינו ולקח טליתו והוא צריך לטליתו, ע"כ יצטרך לעשות עמו חשבון מיד אחר השבת, ואז שישלם לו או שיתן לו דמים למשכון עד שיחזיר לו, ואשמועינן דג"ז שרי, דכיון דתחלת לקיחתו בשאלה שרי, אבל אם בא ליקח בתחלה ע"מ לעשות חשבון לאחר השבת אפשר דאסור, דהיינו מו"מ ממש, ודוקא בחנוני הרגיל אצלו שרינן בציצה כ"ט ז', דברגיל לא אושא כ"כ ענין המקח, אבל רש"י פירש התם דמשום שרגיל אצלו מאמינו בלא פיסוק דמים, ומשמע דה"ה בכל אדם שרי בלא פיסוק דמים, וכ"ה בצב"ל סי' שכ"ג, ואפשר דבכל אדם כשנוטל סתם לעולם יש רשות בידו גם להחזיר כיו"צ וגם לשלם דמים, ונמצא שלעולם הוא גם שואל, ואם יפרש שלא יוכל לשלם אלא דמים, שמא באמת יהא אסור משום מו"מ, דהו"ל מוזכר שם דמים, [עי' במ"צ ובשו"ע שם אם גם שם דמים אסור להזכיר או רק סכום, ול"ע כעת]. — מהא דבפסח שרינן ליקח מכל אדם אף דיצטרך לשלם דמים, אין ראיה, די"ל דשאני פסח דכל מעשיו דוחין את השבת, וכמו דשרי להקדישו.

שם וכן ערב פסח צירושלים כו' מניח טליתו כו', יש לעי' הא תו ל"ל, והא כבר שמעין מרישא דשרי להניח טליתו, וי"ל דהתם שאלה והכא מו"מ, שהרי אינו עתיד להחזיר לו טלה אלא דמים. — הכא לא קתני ואם אינו מאמינו, דסתמא הכי הוא דהסותרים הם ירושלמיים והקונים באים

בכבר, כמו לרצון, משום דאף אם יוקר אין נתינת התוספת משום אגר נטר, אלא משום דלא קפדי, הלכך לא פסיקא לגמ' למיפרך משבת כיון דאליבא דר"י ניחא, לכך פריך מחול.

שם לא תלויה אשה ככר לחצירתה עד שתעשינה דמים, בעלמא מותר להלוות סאה סתם, מבלי לפרש שיחזיר לו סאה, ואח"כ אם תוקר הסאה יחזיר דמים, ואם יחזיר סאה, כן מתבאר ברמב"ן ורשב"א זכאן, ודוקא לפרש שמלוה לו סאה בסאה אסור, ובככרות הוסיף הלל לאסור אף ללוות סתם ככר מבלי לפרש בכבר, דכיון דהוא דבר מועט לא יקפידו ואף אם יוקר יחזירו ככר, והיינו דקמני לא תלויה אשה ככר לחצירתה, עד שתעשינה דמים, ועד שתעשינה דמים משמע דהיא תקצב את ההלוואה בדמים, דתעשינה אהלוואה קאי, ומסקינן דבכבר שדמיו קצובין נמי שרי, ולפי זה אם שם דמי הככר בשער ההלוואה נמי שפיר דמי, ואפשר דלעולם כל כה"ג נקרא שקצב ההלוואה בדמים, וכ"ו להלוות ככר סתם, אבל ככר בכבר לעולם אסור. — ולפי זה פשוט דלא שייך למיפרך אכדי יין דהא לא נזכר ששאל כדי יין בכדי יין, וממילא אף להלל שרי, ורק בככר קאסר אף ללוות סתם, והראוני שכבר כ"כ הגרע"א ז"ל בתוספותיו, ובצ"מ סכ"א סק"ב (הועתק להלן) זכינו לפרש צע"א ועיקר, ועפ"ז הדברים שצדיצור זה אינם מכוונים.

שם וכן היה הלל אומר לא תלויה אשה ככר לחצירתה עד שתעשינה דמים, ר"ל עד שיקצב את החוב בדמים, והיינו שתמכור לה את הככר, ואף דמנד הלכות רצית סגי אם תעשינה דמים רק אם יוקר, מ"מ לאו בשופטני עסקינן, והרי המלוה מתנה ומתנה כפי טובתו, דגם אם יחזיר יקבל דמיו, ומ"מ קרי לה הלוואה דקמני לא תלויה משום דמתחייבת לשלם את חוב הדמים בככר, וכמו מארנקי חדשה, וכמש"כ צ"מ סי' כ"א סק"ב, ואף למאי דאמרינן בסוגיין דבאתרא דקיץ דמיה שרי הלל, מ"מ נראה דלא סגי הכא אם תשום את הככר בדמים ותשאינוו דדין הלוואה, דדוקא באתרא דכל הככרות קייצי שרי הלל, אבל באתרא דלא קייצי לא שרי ע"י שומא, דתעשינה דמים מתפרש שתעשה את החוב בדמים, ולא שתשום ערך הככר, ועוד נראה דהא דפרכינן דמתני' דלא כהלל הוא משום דלהלל לא שרי

כיון שהדבר ברור שלא יועיל, וליכא מנזות תוכחה כה"ג כמבואר לעיל נ"ה א' וכמ"ש בתו' שם, [ואף שבתו' שם הזכירו מסוגיין, אבל גם בסברא הדבר פשוט], ואפי' אם היו עושין במזיד, ועי' מש"כ לעיל נ"ה א', ואפשר דפעמים היו שומעין מקצתן או כולן, ואפ"ה עתידין להיות נכשלין בזה בעתיד, וגם במזיד, ולכך מוטב שיעשו פעמים רבות בשוגג משיעשו פעמים מועטות במזיד, ועיקר הדבר בכה"ג יש לקיים בסברא, דעוון מזיד חמור טובא מהרבה שגגות, וגם כשהאדם יודע שעושה במזיד דבר אסור יש בזה הפסד באופן כללי שיראתו ומדרגתו מתמעטים, וצ"ע. [ומ"מ שפיר ס"ד דבדאורייתא אין להכניס בחשבון את העתיד, וכיון דעכשיו ישמעו או שמקצתן ישמעו יש להודיעם].

שם בשבת הוא דאסיר אבל בחול שפיר דמי לימא מתניתין דלא כהלל כו', כבר נתקשו הרמב"ן והרשב"א אמאי לא פרכינן מהא דשרי בשבת באומרת השאילני, דהא ודאי בחול אף באומרת השאילני אסור להלל, וכתבו ליישב ע"פ פרש"י דשאלה הוא לזמן מועט, והיה אפשר לומר דבזמן מועט לא חייש הלל, ואכתי לפירוש תו' קשה, ונראה דלהלל שנהגו לעולם לעשות הככר דמים בשעת הלוואה, ובשבת כמוזן אין להחיר לעשותו דמים, שפיר י"ל דבשבת התירו לשאול ככר סתם ולא לעשותו דמים, דאין לחוש שמא תשלם ככר אף לכשיוקר, כיון דבחול כבר הורגלו לאיסור ונתחייבו לעשותו דמים, וגם כבר ליכא טעמא דזרות עין כיון שכולם נוהגים כן בחול, והדבר מוזן דמה שלא עשאוהו דמים הוא משום שבת, וגם השינוי ללשון השאילני מסייע לזה, דשינוי גם הלשון משום שבת, הלכך מזה ליכא לאזכורי דלא כהלל, אבל מסיפא פריך שפיר דמדלא קמני ובלבד שלא יאמר לו הלוויי ולא יעשנו דמים, משמע דבהלוויי לחוד שרי בחול, ומיהו הו"מ לשנויי דובלבד שלא יאמר הלוויי הרי נשנה בכדי יין, והתם א"צ לעשותן דמים, ובככרות לא נזכר כלום, ולכך לא הו"מ למיתני ובלבד שלא יעשנו דמים, ומיהו אין זו תשובה גמורה, דהו"ל לתנא למיתני ובלבד שלא יאמר הלוויי לבתר ככרות, והו"מ למיתני נמי ולא יעשנו דמים, ועו"ל דלרב יוסף דלא ניתנה ליתצב, הרי אינם מקפידים זע"ז, כיון שהלווה שלא יוכל לתצבו, הלכך שפיר שרי להלוות אפי' כבר

ברם פשטות לשון הרמב"ן והרשב"א משמע דס"ל
דכל סאה בסאה אין איסור בשעת ההלואה,
דלא חידשו חכמים לאסור קציה ז', ולא אמרינן
בזה דמשעת קציה עזד ליה שומא, [ואפשר דמ"מ
היינו רק בלוח סתם סאה בסאה, ולא בפירש בהדיא
דגם אם יוקר יחזיר לו סאה, דבזה מסתבר דגם
רבית דרבנן אסור לקנות], והא דאמרינן דאסור
ללוות דינר בדינר, היינו שיחזיר הדינר בפועל, אף
אם יוקר, וכן הא דתנן ב"מ ע"ה א' לא יאמר
הלויני כור חטים ואני אתן לך לגורן היינו שלא
יתן גם אם יוקר, והא דלויין סתם ופורעין סתם
יש לפרש דאגב פורעין סתם שנה גם לויין סתם,
א"נ ר"ל לויין סתם היינו לשלם בכל גוויי סאה ואף
אם יוקר, כיון דינא השער או יש לו.

אבל לפי זה מסתבר לומר דבכל סאה בסאה הרי
החיוצ הוא מדין הלואה ואף בהוקר, אלא
דחכמים אסרו משום רבית, ולפי זה החיוצ הוא
לשלם חטים אף בהוקר, ובצ"מ ס' כ"א סק"צ
דקדקנו מלשון הגמ' שם דבהוקרו אינו חייב אלא
דמים, וז"ע.

ומ"מ לו"ד הראשונים ז"ל היה נראה דחכמים
אסרו גם ללוות סאה בסאה, אלא"כ יפרש
שם יוקרו יטול דמיהם, וכפשטא דמתני' דלא
יאמר אדם לחצירו הלויני כור חטים ואני אתן לך
לגורן, וכן הא דאמרו אסור ללוות דינר בדינר,
משמע דההלואה אסורה, וכן הא דאמרו וקוץ לו
דמים נמי משמע דכן ראוי לעשות להחזיר ההלואה,
וכן ברשב"א ב"מ מ"ד ב' הקשה איך יזיק רב אי
הו' סבר כהלל, ומשמע דההלואה אסורה, [אם כי
מאן לימא לן דרב לא פירש שם יוקר יהא כפי
הדין], וכן לשון הרמב"ם בפ"י ממלוה ולוה ה"ב
וכן בשאר הפירות לא ילוה אותן עד שיעשה אותן
דמים ואם ליה כו', משמע דההלואה אסורה, דהא
נקט בלישנא דהלל, [גם לפמ"ש"פ שיש חילוק בין
לוה לזמן ללוה סתם נמי משמע דהאיסור
בהלואה], ומ"מ יש לקיים דברי הראשונים ז"ל
דכבר שאני, מהא דבכל סאה בסאה לא הנריכו
לעשות דמים, וסגי אם יאמר שם יוקרו יטול
כפי דמים, וז"ע, אח"כ ראיתי בשטמ"ק ב"מ מ"ד
ב' בשם ריטב"א שכבר דן בזה אם ההלואה אסורה
וכתב לחלק בין אם מלוה סתם לבין אם פירש

להלוות כבר אלא למכרו בדמים, והתם קמני
דבשבת מותר לומר השאילני ובחול הלויני, והיינו
דלא פריך מרישא דכדי יין וכדי שמן, דהתם אף
להלל מותר להלוות אלא שפריך לפרש שם יוקרו
יטול דמיהם, ושפיר מתפרש מתני' בהכי דהלויני
מתפרש בדרך המותרת בהלכות רבית, ואם איתא
דאף בכבר להלל משכח"ל דשרי בהלואה אלא שפריך
לשומו, שפיר יש לפרש מתניתין דשיימי ליה, אלא
ודאי באתרא דלא קיין לא שרי להלל אלא לקנותו
בדמים, ומיהו י"ל דשומא בדמים לא שרינן בשבת,
או דעכ"פ היה צריך התנא להזכירו, אבל שמהא
ההלואה כדין דהיינו שם יוקר תשלם דמים, שפיר
י"ל דהוא נכלל בסתם הלויני והשאילני.

הרמב"ן ז"ל והוצא ברשב"א וריטב"א הקשה מאי
שנא כבר להלל מכל סאה בסאה לרבנן
דלא מחייבין לעשות דמים, ונראה דאין ר"ל דכל
סאה בסאה לרבנן אסור לפרש בסאה ומותר ללוות
סתם, ומתפרש כדין דבהוקרו נותן דמיהם, דהא
אמרינן בסוגיין אבל חכמים אומרים לויין סתם
ופורעין סתם, ופירש הרמב"ן במלחמות ובחדושי
כדעת הרי"ף דקאי אכל סאה בסאה בינא השער
או ביש לו, ומצואר דכלא ינא השער ואין לו אין
לויין סתם, אלא צריך לפרש דבהוקרו יטול דמיו,
וכן בסבא דהלויני סתם והלויני ואחזיר לך כי
הדדי נינהו, דתרייהו מתפרשי שיחזיר מה שלוה,
וא"כ כשם שאסור ללוות דינר בדינר כדאמר ב"מ
מ"ה א', וכשם דתנן במתני' לא יאמר הלויני כור
חטים ואני אתן לך לגורן, ה"נ יש לאסור לומר
הלויני סתם, אלא כונת הרמב"ן דבכל הלואה סאה
בסאה לא חייבו חכמים לעשותו דמים, וסגי אם
יאמר שיהא כדין, וגם אם לא אמר סתמא הכי
מתפרש וכדאמר לעיל ואם לא קנץ כו', ושנינו לא
יאמר אדם לחצירו הלויני כור חטים ואני אתן לך
לגורן, ולא שנינו לא יאמר אדם לחצירו הלויני כור
חטים אלא א"כ קוץ דמים, ואילו הכא בכבר לא
שרי הלל אלא א"כ יעשו דמים דוקא, ותירץ משום
שהוא דבר מועט חששו שמהא כסיפא לה מילתא
לדקדק כשיוקר, והרשב"א כתב משום שאין הככרות
שוין ובאמת לא מדע את דמיו, [וגם לפי זה נראה
דלא סגי שישומו אותו וכמש"כ לעיל], ובספר שבת
פירשנו בע"ה, ואין הדברים מכוונין.

מחמת סברתם מה ראוי לתקן, ויש לעי' היכא רמיזא במתניתין שלא ניתנה לתצוה, וי"ל דצמח שחייבו לשמש בלשון שאלה שמתפרש החזרת הדבר בעין, והדבר ידוע שהוא שואל לכלותו, ממילא לא נזכר חיוצ ההשבה, ואף שצודאי לא נכתב למתנה, מ"מ לא ניתן זמן להשבה, וכן י"ל גבי חנוני, דמדלא קתני הולך אדם אצל חנוני הרגיל אצלו ולוקח ממנו כו', אלא קתני ואומר לו תן לי כו', מתפרש תן לי וסמוך על נאמנותו, וממילא אין גם כזה זמן לחיוצ ההשבה.

והנה המפרש בהדיא דיו"ט ע"מ שתחזיר לי עד זמן פלוני, מתבאר דדבריו קיימין, דלא הפקיעו חכמים ההלואה מחמת יו"ט, [ועי' להלן שאין זה ברור], אלא דצכה"ג עבר על איסור דרבנן, דלא התירו דיו"ט אלא הלואה שלא ניתנה ליתבע, ויש לעי' הרי שאמר הלויני דיו"ט מהו, מי אמרינן כיון דאמר הלויני נפיק ליה מהלואה יו"ט והו"ל כסתם הלואה וניתנה ליתבע אלא שעברו על תק"ח, או"ד נהי דעבר על לשון הלויני, אבל עיקר ההלואה יש לפרש כפי ההלכה, ומיהו יש גם להסתפק במי שאינו יודע דלא שרי דיו"ט הלואה שניתנה ליתבע, אם אמרינן דדעתו בסתמא כפי ההלכה, או דאוליין בחר קושטא דמילתא ואם אומר אילו הייתי יודע לא הייתי מלווה כלל, הרי ההלואה בטלה או שחייב לשלם בזמן, וי"ע. — לישנא דהלואה יו"ט, ק"ק, דהו"ל הלואה שניתנה ליתבע רבה אמר הותרה דיו"ט רי"א לא הותרה, ולשון הלואה יו"ט משמע דלאחר שהלואה סתם הלואה דיו"ט באו חכמים ואמרו שלא ניתנה ליתבע, ואפשר דבאמת שימשו בלשון זה לומר דאע"ג דעיקר התקנה היתה שילוח ע"מ שלא לתצוה דמשום זה לא יצא לכתוב, אבל חכמים כבר קבעו מחמת זה דאף מי שאינו בקי והלואה סתם דיו"ט נמי לא ניתן ליתבע, ואפשר דאף בהתנה בפירוש שיוכל לתצוה נמי הפקיעו חכמים שלא יוכל לתצוה, וי"ע כזה.

שם תנן אם אינו מאמינו כו' אלא"צ לא ניתנה ליתבע כו', יש לדקדק דקארי לה מאי קארי לה, ומאי משמעוהא איכא במתני' טפי דלא ניתנה ליתבע, וי"ל דואם אינו מאמינו ואפי' בעדים אינו נאות כ"כ בשואל אדם מחזירו, דסתמא הכונה בחזירו שידוע בו שישאלנו, ולכן אם הלואה זו

שאפי' יוקרו, עי"ש, ועי' צ"מ סי' כ"א ס"ק י"ט. (צ"מ ס"א סק"ב).

שם איתמר הלוואת יו"ט כו', יש לעי' הא בשבת קיימין, ואף ש"ל דצו"ט שכיחי טפי משום דמותר הוצאה, וגם טעמא דהתירו לרבה משום דלא ליתי לאמנועי משמחת יו"ט, מ"מ כיון דלא אשכחן במשנה הלואה גבי יו"ט, הו"ל למיתני הלואה שבת וממילא יו"ט בכלל, ועו"ק דתנן צביצה כ"ט ב' הולך אדם אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי ציצים ואגוזים כו', ואמאי התירו כן הרי זה ממש מקח וממכר דמיתסר כדאמר ציצה ל"ז א', ועי"ש ברש"י ושם כ"ז ב' צד"ה אין, וזה מספק לן לומר דכל לקיחה דצו"ט הלואה היא, ורשאי הלוקח אח"כ להחזיר לחנוני מאותו מין שלקח ואינו מחויב להחזיר לו דמים בדוקא, וזוהי ניחא דקרי גם לזה הלואה יו"ט, דאינו אלא הלואה, ושפיר נקטו פלוגתא גבי יו"ט דשכיח טפי, ומיהו י"ל דגם אם חייב דמים שיך לקרא לזה הלוואה יו"ט, דעיקרו חוב שנתחייב דיו"ט, וי"ע, ועי' לקמן גבי השוחט את הפרה מש"כ שם.

שם רי"א לא ניתנה ליתבע, צריך להבין איזה סוג חיוצ זה, ולא משמע לומר דהוא חיוצ גמור אלא שאין צ"ד נזקקין לו, דלא אשכחן כה"ג, וגם א"כ מאי פריך בסמוך מאי משמט, הרי חוב גמור הוא, ונראה דהוא כעין דאמר כתובות ק"ח א' כגון שלוח ע"מ שלא לפרוע, והיינו הלואה ללא זמן פרעון, וה"נ אין זמן פרעון לחוב הזה, אבל הוא חוב, ולפי זה הא דרבה בר עולא מעריס איערומי, והיינו שלקח ממנו משכון ומעכב, אע"ג דאין זמן לחוב הזה, מ"מ כיון שהדבר ידוע שלא עשה כן אלא משום יו"ט, וסמוך על אמונת הלוח, רשאי לנהוג כן, א"נ שמא אם היה הלוח תוצעו היה מחזירו, אלא שהלוח בוש לתצוה, ואפשר שגם בשעה שלקח בהערמה מיד הודיעו שלקח ובסתמא היה מסכים, אבל צר"ן ל"מ כן, אלא דמהני תפיסה, וי"ע.

שם דאי אמרת ניתנה ליתבע אחי למיכתב כו' ואחי לאימנועי משמחת יו"ט, הני טעמי הם בעיקר הדבר מה ראוי לתקן, והיינו אם ראוי לחכמים להחזיר דיו"ט הלואה שניתנה ליתבע, וע"כ פלוגתא בפירושא דמתניתין, דלא יתכן שהעיקר הזה לא נזכר במשנה, אלא שהכרעה בזה היתה

נפקותא, דאי לאו שמיטה הרי הוא חייב לו מן הדין אלא שאין לו זמן, אבל אם שמיטה משמטתו שוב אין כאן חיוב כלל, (ושמא י"ל דמ"מ לא הו"ל לתנא למינקט דין שמיטה בחוב שצ"ל א"י לתצטו), אבל בר"ש שביעית שם גרס אמאי משמט, והיינו דכיון דאינו יכול לתצטו לא קרינא ציה לא יגוש, והו"ל כמלוה לעשר שנים דאין שביעית משמטתו, וכן פירשו הראשונים ז"ל בסוגיין, ואע"ג דברמב"ם פ"ט משמו"י ה"ט כתב דבהתנה עמו שלא יתצטו שביעית משמטתו, והוא מירושלמי, י"ל דהתם קצב לו זמן אלא שהתנה שלא יתצטו, אבל הכא שלוה ע"מ שלא לפרוע, וכמש"כ לעיל דהכי מתפרש לר"י, הרי אין לו באמת זמן פרעון, ולא קרינא ציה לא יגוש.

שם שאל"ה דאיגלאי מילתא דחול הוא, יש לעי' הרי בשעה שחילק את הפרה היה הדין לנהוג צו יו"ט מספק, וא"כ לא היה ראוי לחלקה ע"מ לפרוע משום גזירה שמא יכתוב, וע"כ היה חייב לחלקה בודאי ע"מ שלא לפרוע והיינו שלא יהא ניתן ליתצטו, וא"כ מה צריך דאיגלאי מילתא דהיה חול, ונראה דלזה נתכוונו בתו' במש"כ דרב יוסף לא איירי אלא בשבת ויו"ט ודאי, ור"ל דבספק לא חייבוהו חכמים להלוות בודאי ע"מ שלא לפרוע, וראוי להתנות שאם הוא חול הרי הוא מלוה ע"מ לפרוע, ורק אם הוא יו"ט הרי הוא מלוה ע"מ שלא לפרוע, וליכא למיחש שמא יכתוב כיון שהוא יודע דשמא לא ניתן ליתצטו משום יו"ט, א"נ אפשר דספק חוב בעלמא נמי לא אחי למיכתב, ואף אם גם בספק חוב איכא למיחש דשמא אחי למיכתב, איכא נמי עוד ספק דשמא חול הוא, והוי כעין ס"ס ולא גזרו כולי האי.

שם דאי יהיב ליה שקיל מכלל דרישא כו', אע"ג דטובא איכא צינייהו, דהכא הרי הוא חייב ורק לא ניתן ליתצטו, [עי' בחו"ב כתובות ק"ח א'], ואילו בשביעית אינו חייב, צ"ל דהיינו בכלל הא דמשני, וגם ניחא ליה לאשכוחי נפ"מ צלמעשה. — לפי גי' הראשונים ז"ל ברישא אמאי משמט והיינו דחוב שלא ניתן ליתצטו אינו משמט, צ"ל דהא דקחני בסיפא ואם לאו אינו משמט, והיינו משום שלוה לאחר שמיטה, דלאו דוקא הוא, וחוב זה אף כשתצטור שוב שמיטה נמי לא תשמיטנו,

נשתנה דינה שאינה ניתנת ליתצטו, ניחא דבאמת חובת התנא לפרש תקנתא צאינו מאמינו בכה"ג, דשאלה כזו אינו רגיל לשאול מחבירו, ולמאי דמשני באמת עיקרא דמילתא צא התנא לפרושי היתר משכון, וע"כ למינקט צאינו מאמינו.

שם מחיב רב אידי צ"א השוחט את הפרה וחילקה בר"ה אם היה חדש מעובר משמט, יש לעי' מה בין זה להקפת החנות דאינו משמט, ולמש"כ לעיל לצדד דצו"ט אף כשלוקח מחנוני ראוי להחזיר לו מה שלקח, דכל לקיחה צו"ט אינה אלא הלואה, ניחא, דלכך לא דמי להקפת החנות, וראיתי בר"ש פ"י דשביעית דהציא דצירושלמי מוקי לה כר' יהודה דס"ל דכשחזר והקיף פעם שניה הרי משמטת הראשונה, אבל הרמב"ם העתיק למתני' צפ"ט משמו"י ה"ה אף דלא פסק כר"י, וכבר השיגו הראב"ד שם, ולמש"כ י"ל דלמאי דס"ל לתלמודן דכל מכירה צו"ט הלואה היא, א"צ לאוקמה כר"י, וצ"ע. — ועי' במרדכי שבוטות מ"ט דכנראה מחלק בהקפת החנות בין אם החנוני כתב על פנקסו מה שלקח לבין אם כתב סכום המעות, דבכתב סכום המעות הו"ל זקף במלוה, ועפ"ז פירש דמשכח"ל דשוחט את הפרה משמט, אבל קשה דהא אסור להזכיר סכום מעות צו"ט, ולא משמע דמתני' בעצד איסורא איירי. — בכלל חידושא דמתני' דבכה"ג לא חשיב כמלוה לעשר שנים, אע"ג דצו"ט גופיה ודאי היה דעתם שלא יוכל לתצטו, וטעמא משום שלא התנו בצירוש, ואפשר נמי דאם יצא אליהו ויאמר שלא יקדשו, דבאמת יוכל לתצטו, דרק משום יו"ט הסכימו שלא יתצטו, ובר"ש שם נתקשה בזה.

שם ואם לאו אינו משמט, יש לעי' פשיטא, ושמא היה מקום לומר דכיון דמחוסר מעשה של קידוש צ"ד, אע"ג דכשצ"ד מקדשין נעשה למפרע, מ"מ קרינא ציה בשעת קידוש כי קרא שמיטה, א"נ מקץ שבע שנים, ועי' במש"כ ערכין כ"ח ב' צהא דאשכחן ציובל דכשתקעו ציום הכפורים נעשה יובל למפרע מר"ה, ואפ"ה אין עבדים נפטרינן לצתיהן מר"ה, וצני נחום נ"י העיר די"ל דמתני' מתפרשא בנמנו מערב יו"ט כדתנן צינה כ"ז ב', ואשמועינן דהמנינו אינו עושה קנין.

שם ואי לא ניתנה ליתצטו מאי משמט, פרש"י הרי שמוטה ועומדת היא, וצ"ע דמ"מ איכא

כדאמר גיטין שם, מ"מ כיון שכן ראוי לו לעשות, לא שייך לחשוב שהריות את החובות, ואפשר דאף המלוה כשמקבל נמי אין לו לחשוב כמתנה שהריות, לענין מעשר, דכיון שהלוה ראוי לו להחזיר אין לחשוב את החוב כאבד.

שם רב אריא שקיל משכונא, היינו שלא היה מלוה ציו"ט בלא משכון, אף שצחול לא היה נוהג כן, ולכאורה מוכח מזה דסבר לא ניתן ליחבצ, אבל בחו' כתבו דרק החמירו, ולכאורה מנלן לומר כן, ונראה דמשמע כן ממה שלא אמרו בגמ' דאף ר"א סבר לא ניתן ליחבצ, ורק אמרו דשקיל משכונא.

שם רב"ע מערים איערומי, יש לעי' אמאי לא שקיל משכונא, והא במתני' תנן דאם אינו מאמינו מניח טליתו אללו, וגם הערמה אינו דבר שראוי לנהוג בו ללא הכרת, ונראה דלנהוג שלא להלוות בלא משכון אית ציה משום אמנועי משמחת יו"ט, כדחזינן דס"ל לרבה שתיקנו דניתנה ליחבצ כדי ללא יתני לאמנועי משמחת יו"ט, אע"ג דלעולם יכול להניח טליתו אללו, והיינו משום דלאו בכל זימנא אית ליה לאדס משכון שיכול להניחו, וגם זימנין דבוש להניח משכון, ולכך נהג רב"ע להלוות בלא משכון. — צהא דמערים איערומי עי' מש"כ לעיל צהא דר"י דלא ניתנה ליחבצ.

שם אר"י מקדיש אדם פסחו בשבת וחגיגתו ציו"ט, פרש"י הואיל והקרבנות דוחה הקדשתן נמי דוחה, וכן פירש צהא דמסקינן דחובות שאין קבוע להן זמן אין מקדישין דהיינו לפי שאין הקרבנות דוחה שבת, וקשה דהא נדרים ונדבות שקריבין ציו"ט נמי אין מקדישין, כיון שאין קבוע להן זמן, ועוד דמאי דחיית יו"ט איכא בהקדשת חגיגה כיון דחולין כש"כ דשרו, ובפשוטו חובות שקבוע להן זמן הרי הן לורך היום, וכמו דמותר להפריש חלה בעיסה שנעשית ציו"ט, וכן תרומה אי משכח"ל גמ"מ ציו"ט כדאמר ביצה י"ג, ואין הטעם משום שאי אפשר היה להפריש מערב יו"ט, דגם חרש שנתפקח ציו"ט, או גר שירש טבלים ציו"ט נמי אינם רשאים להפריש, אלא הטעם משום דכה"ג חשיב לורך היום ומלאכת היום, ואע"ג דהתם א"א מערב יו"ט משא"כ הכא, לא מחלקינן צהבי צמידי שהוא לורך היום, ונראה דגם רש"י הכי קאמר והואיל והקרבנות דוחה היינו שהם מלוות היום, ומשום שבת הוא

כיון שאינו ניתן לתבוע, וא"כ צריך לפרש ואם לאו אינו משמט משום שני טעמים, ודוחק קצת.

שם המחזיר חוב בשביעית יאמר לו משמט אני כו', אפשר דלאחר שאמר משמט אני, אף אם יחזור ויתבענו שוב לא יעבור על לא יגוש, דלאו חובו קתבע ליה שהחוב כבר נתבטל משאמר משמט אני, ואינו אלא כסתם מבקש מתנה מחזירו, אבל קודם שאמר משמט אני, ע"ז נאמר לא יגוש, וצוה ינחא קצת הא דאמר גיטין ל"ז ב' דתלי ליה עד דאמר ליה אעפ"כ, ואף לפי הרא"ש שם דתלי ליה עיניו, וכדאמר בירושלמי דאמר משמט אני בשפה רפה והימין פשוטה לקבל, נמי ק"ק דהר"ז צניגוד למצות שמיטה, אבל למש"כ דלאחר שאמר משמט אני כבר פקע החוב ושוב אין כאן מצות שמיטה, ינחא, דכיון דהמחזיר רוח חכמים נוחה הימנו, שפיר שרי לרמוזי ולמיתלי עיניו ציה עד שיתן לו.

ולפי זה נראה דאמירת משמט אני יש צה ענין אף כשהלוה לא צא להחזיר, דענינו שמוותר על החוב משום מצות שמיטה, ואם אמר משמט אני מיד כשראהו, הרי שוב אינו צריך לחזור ולומר כשצא להחזיר לו החוב, ואף מי שידוע צו שאינו עתיד להחזיר לו נמי יש ענין לומר לו משמט אני, דעיקר המצוה הוא שיבטל החוב לקיים מצות שמיטה.

אבל רהיטת המשנה משמע דרק כשמחזיר לו צריך לומר משמט אני, וכן פשטא דמתני' משמע דמקרא דוחה דבר השמיטה מוכח נמי דאם אמר לו אעפ"כ יקבל ממנו, מדנקט לקרא צהא הא דיקבל ממנו וכן פרש"י דאע"פ שמקבל צריך להזכיר שמיטה בדבורו, ולפי זה מתפרש קרא דוחה דבר השמיטה, דזימנין דכל מצות השמיטה אינה אלא בדבור, והיינו דכשצא להחזיר יש לו לקבל ורק צריך שיאמר משמט אני והלוה צריך שיאמר אעפ"כ, ולפי זה צהאי קרא גופיה מוכח דסגי שיאמר בשפה רפה ושהימין רשאי לפשוט לקבל, דהיינו דקאמר קרא דרק בדיבור בעלמא מקיים מצות שמיטה.

ונראה מזה דאף מדת חסידות ליכא שלא לקבל, ואף מי ששונא מתנות נמי יש לו לקבל, וכדחזינן בגיטין שם, דרבה הקפיד על אצ"מ שלא אמר לו אעפ"כ, ונראה דהלוה א"צ להפריש מעשר כספים [כשנוהג כן] מן החובות שהוא מחזיר לאחר שמיטה, דאע"ג דצריך שיאמר במתנה אני נותן

מקדישו לעצמו לפסחו בשליחות הרועה, ומיהו גם לפי זה נראה שגם זכות מקדיש הוא לבעלים, והוא מקדישו לפסחו בשליחות הרועה כעין מסירה לציבור, דחשיב הצבור המקדיש, דהא כל קרבנות צבור צריך שיצאו משל ציבור, והכא ליכא למיחש שלא ימסור יפה יפה, כיון דהלוקח ישלם לו, דאם הבעלים מפסידים זכות מקדיש, היה ראוי להתיר שיזכה ויקדיש, דשפיר הוא לזרך חשוב.

שם ויוצא צו, יש לדקדק מאי אחי לאשמועינן, ולפמש"פ דהוא מקדישו בשליחות הרועה, נמצא דיש לרועה זכות בקרבנו, דאף שהוא מוסר לו גם זכות מקדיש, מ"מ חשיב שהוא הקדישו, והיה מקום לומר דיש ענין להדר למצא קרבן שיהא הבעלים המקדיש ממש, והיינו דקמ"ל דיוצא צו ואין לו להדר יותר, דכיון דהוא ישלם לרועה ומשום כך הרועה נותן לו להקדישו, הרי כל הזכות לו, ואל"כ היה ראוי להתיר לו שיזכה בטלה ואח"כ יקדישו, א"נ העיר בני י"א כ"י דשמא לאשמועינן דלא צעי ציקור ד' ימים, ע"י פסחים ז"ו א' [ובמש"כ שם], א"נ דסגי בציקור בעודו חולין ואיירי שכבר נתצק, וע"י חזו"א או"ח סי' קכ"ד לדף ז"ו א', א"נ שמא לאשמועינן דאינו חושש משום גזל אע"ג דסתם רועה פסול. שם התם נמי כיון דרגיל לו, לפמש"כ תו' דל"ג הא דאין נמנין, איכא למיגרס הכא שאני התם כיון דרגיל אכלו אקדושי כו'.

שם הקדש עליו מדרבנן, משמע דהיה לגמ' סברא פשוטה שיש ענין להצריך הקדש עליו, דאל"כ לא היה לן למידחק למידחי הסייעתא לר' יוחנן, וצריך להצין מה ענין צוה, הרי אין ההקדש השני מוסף כלום, ולעומת זה יש כאן מעשה הנוגד את האיסור דאין מקדישין, ואפשר דהנה בכל זמין לאדם שלא צפניו, אם מיחה כשנודע לו, הרי איגלאי מילתא למפרע שלא זכה, וכמש"כ בחו"צ כריחות סי' ח' סק"ו, וא"כ ה"נ כשהרועה הקדיש עבורו מדין זכין, נמי הדין נותן דאם ימחה כשנודע לו דההקדש בטל, ולפי זה י"ל דרזו חכמים שיפרש הסכמתו כשנודע לו, וחיצוהו להקדיש דצוה גילה דעתו דרזונו צדק ונמצא שהוא קדוש למפרע, ודוחק דלפי זה היה סגי שיאמר שמסכים למה שהקדיש הרועה בשבילו, וגם אין זה הקדש עליו, ושמא אין כ"כ

דכתב האי טעמא, דהתם ע"כ למיתי מטעמא דהקרבנות דוחה הקדשתן דוחה.

ונראה דמדלל קאמר מותר להקדיש פסחו כו' אלא מקדיש אדם פסחו, דאף לכתחלה ראוי כן לנהוג, ואין כלל להדר להקדיש מערב שבת, ואפשר הטעם כדהלל פסחים ס"ו ב', דאין ראוי להקדיש ההקדש כי היכי דלא ליחי לידי מעילה, ומיהו נ"נ לא התירו להקדיש מחמת האי טעמא, כיון דאין חובות היום.

שם ה"ע צממנה אחרים עמו על פסחו, לא נתפרש באיזה קנין צממנה, ונראה דצדמים סגי, ואלא מסתבר דליסגי בדיבורא בעלמא, אע"ג דלימשך ממנו מסתברא דסגי בדיבורא, דבעלים שפיר מסתלקים ואין אדם מתכפר בע"כ, אבל להקנות לא מצינו בדיבור לחוד, שוב הראוני שכ"ה בפסקי תו' רפ"ז דקידושין], ובשבת נראה דצעי משיכה, ואפשר דזה נרמז בהא דקתני צממני' ונוטל את פסחו, ואי צממנה עמו אחרים הרי נשאר בשותפות, אלא דנקטו בגוונא שהלוקח נוטלו כדי שיזכה צממנתו, וע"י צירושלמי פסחים פ"ח ה"ג.

שם הולך אדם אכל רועה הרגיל אכלו ונותן לו טלה לפסחו כו', לאשמועינן דשרי לעשות האי מקח בשבת, וכדתנן כיו"צ צביצה כ"ט ב' בחנווני הרגיל אכלו ציו"ט, והיינו נמי חידושא דמתני'.

ויש לדקדק בהא דקתני ונותן לו טלה לפסחו, ולכאורה הו"ל למימר ונוטל ממנו, ואי איירי

באקדיש ליה מעיקרא ניחא, דנותן לו את פסחו, [והא דקתני טלה לפסחו, משום דצעי לאסוקי ומקדישין], אבל אי איירי דלא אקדיש קשה, ואפשר דאין האדם זוכה את הטלה צנטילתו, אלא שמקדישו לפסחו בשליחות הרועה, דהכי עדיף טפי, למעט צנתינת מתנות בשבת, דאם יזכה לעצמו כבר קיבל מתנה, וזה אסור בשבת שלא לזרך, ואח"כ שוב עבר על אין מקדישין, משא"כ אם מקדיש מיד לפסחו אין כאן אלא איסור ההקדש, ואף אם נימא דלהקדיש לחצירו חמור טפי מלהקדיש לעצמו, אבל אכתי זה קיל טפי מלזכות לעצמו וגם להקדיש, והשתא גם א"ש טפי מה שהוצרך התנא להזכיר ומקדישו, ונהי דאחי לאשמועינן כדר' יוחנן דשרי להקדיש, אבל ראוי היה לשנות דין זה בצמם פסח, וכדנקט ר"י, ולא צפסח שנוטלו בשבת, אבל למש"כ ניחא דכך היא נטילתו, שהרועה נותן לו והוא

בשבת וברש"ש שם, וי"ע, ועי' ירושלמי דמאי פ"ז ה"ד לענין הפרשת תרומה ומעשר שני שיחול בשבת ובשבת שיחול לאחר שבת, ובמ"ש דמאי ס"א סק"ג, ועי' תשו' הגרע"א ז"ל ס' קנ"ט דלקדש אשה שיחולו הקדושין בשבת אסור.

שם ולא מעריכין, יעוי' בשה"ג ב"ש ריא"ז דמותר לומר הרי עלי, דרק במקדש חפץ איכא גזירה משום מו"מ, ולפי זה נראה דגם מותר לומר דמי פלוני עלי, ולפי זה יש לפרש דהא דאין מעריכין, משום דעריכין הוא ענין מחודש במזמור, וינדון בהשג יד, וגם חייב באחריותו כדאמר חולין קל"ט ב', ולכך דיינין ליה כעין חלות ולא כנדר בעלמא, שו"ר בשה"ג פ"ק דע"ז י"ג ב' שהקשה למה אין מעריכין, [ומה שמירך לא נאפרש, ואטו ערך פלוני עלי הוא מקדש את הפלוני], ועי' ב"ש"ש ב"ה פ"ה ס"ח ובב"י ס' ש"ו.

שם ולא מחרימין, נראה דחרימי דק הבית לא איצטריך לאשמועינן דהיינו לא מקדישין, וכי איצטריך לחרימי כהנים, דסד"א דכמתנה לכהן דמי ולצורך שבת ויו"ט שרי, קמ"ל דהקדש דמי, וי"ע דברש"י ב"ה לא פירש כן, וגם הרי סתם חרימים לכהנים וכבר נתקשה בזה בחו"ט.

שם ולא מגביהין תרומות ומעשרות, ז"ע דנקט לשון הגבהה, והרי אף ליתן עיניו בל"ז זה אסור כדמשמע לעיל קמ"ב א' דרשב"א הוא דשרי לה ורק במדומע, וכמש"כ תו' חולין ז' א', וגם בזה משמע דפליגי רבנן עליה, [ועי' מלחמות ב"ה ט' א'], ואפשר דנקט האי לישנא דכולל גם שלא להעלות המדומע, ועי' שייך לשון הגבהה כיון שא"ל קריאת שם. — בב"ה ל"ז א' פריכין אהא פשיטא וי"ע מאי פשיטותא, ושם משום דכבר תנינן לה בצמה מדליקין דאין מעשרין את הודאי, וכן בדמאי פ"ד ופ"ז, מצואר דאין מעשרין בשבת, וכן בתרומות פ"ב המעשר בשבת בשוגג יאכל, ותנן נמי בעירובין ל"א א' שאין מערבין בטבל, א"נ דאף להעלות המדומע אסרי רבנן לעיל קמ"ב ב', א"נ טעמא דמתקן הוא טעם פשוט לאיסור, וכדפריכין קמ"ג א' לר"י והא קא מתקן, ומיהו יש להסתפק אם בהפרשת תרומה איכא משום מתקן בזמן דעדיין נשאר טבול למעשר ראשון, ועדיין כל חומר איסור טבל עליו, וברמב"ם פכ"ג ה"ד כתב גם טעם לאיסור הפרשת תרומה משום

נאמנות לרועה שהרי הוא פסול לעדות מדרבנן, לכך חייבוהו להקדיש, ולענין איסור אין מקדישין סמכו שהרועה הקדיש, דספיקא דרבנן הוא.

וצ"ע למאי דקיי"ל כר"י אם איתא נמי להך סברא דאיכא הקדש עילוי מדרבנן כשהרועה הקדיש בשבילו, או כשכל אדם הקדיש בשביל חבירו, דאף דצריכתא איכא לפרושי דאיידי כשהרועה לא הקדיש עצורו, מ"מ משמע קצת בגמ' שזו סברא פשוטה להצריך הקדש עילוי, ונראה דבלא ראייה אין לחייב כן למסקנא.

שם ומי אר"י הכי כו', יש לעי' דקארי לה מאי קארי לה, אטו בכדי נקט ר"י פסח וחגיגה, וי"ל דס"ד דנקט פסח וחגיגה דבהו ראוי לנהוג כן לכתחלה, אבל ה"ה בשאר קרבנות כששכח ולא הקדיש מעיו"ט דשפיר מקדישין ציו"ט, דאל"כ לא היה מתיר בפסח וחגיגה.

שם והאר"י הלכה כסתם משנה כו', וא"ת ובלא הא דהלכה כסתם משנה, אטו מצי למיפלג אמתני', ואי דמתני' דנוטל את פסחו משמע ליה דמקדישו, א"כ מאי קושיא מהא דהלכה כסתם משנה, הרי מתניתין נמי סתמא היא, וי"ל דמתני' איכא לאוקמי בממנה אחרים עמו, אבל צריכתא דר' הושעיא איכא למימר דמשמע ליה דמקדישו ממש דלא ס"ל סברא דהקדש עילוי, ואהא פריך ליה דנהי דאיכא צריכתא דסברה הכי, אבל הרי אר"י הלכה כסתם משנה.

שם ותנן לא מקדישין, אע"ג דעיקרו משום מו"מ כדאמר ב"ה ל"ז א', ולצורך יו"ט שרינן ליקח מחנוני הרגיל אללו כדתנן ב"ה כ"ט ב', מ"מ להקדיש לא שרינן אף צנו"ג שרוצה להקריבן צו ציום דהקדש חמור טפי, וגם לא שייך בזה עראי, ולמה שצדדנו לעיל גבי הלואה יו"ט דכל לקיחה מחנוני בשבת יש בה נד הלואה, ניחא טפי, דבהקדש הרי לא שייך ענין זה, וי"ע. — להקדיש ציו"ט שיחול בחול נראה דאסור, דהיינו בכלל אין מקדישין, אבל להקדיש בחול שיחול ההקדש בשבת לא שמענו, ומסתבר טפי לאיסור, דכיון דיכול לחזור בו, הרי הסכמתו בשבת היא מקדישתו, [ומיהו צר"ן נדריס ל' א' כתב דפלוגתא היא בירושלמי אם יכול לחזור בו], וגם להקדיש בל"ז נראה דאסור, ועי' תו' גיטין ל"א לענין להפריש תרומה במחשבה

חדושים שבת קמ"ח ב' - קמ"ט א' ובאורים קנח

— [ועי' מש"כ בזבחים סי' י"ז סק"ו איך היתה חלוקת הקדשים].

קמ"ט א' גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות כו', א"ה, בטעם איסור קריאה בשטרי הדיוטות וזכתה המהלך תחת הדיוקנאות, ואם דוקא בקורא בפיו אסור אבל במסתכל בכתב ומונה במחשבתו בלא דיבור שרי, ואי שרי לקרא באגרות שלום, ובאגרות הכתובות בלשון הקודש, ובקריאה מתוך הכתב לנורח מנוה, ובאגרות שאינו יודע מה כתוב בהן, עיין מש"כ בכל זה בסימן מ"ח.

שם מ"ט רב ביצי אמר גזירה שמא ימחוק אבי אמר גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות כו' אלא לעולם דכתב אכותל ומידלי כו', יש לעי' הרי מבואר בסוגיין דתרווייהו אית להו דהדדי ולכו"ע גזרו גם משום שמא ימחוק וגם משום שמא יקרא בשטרי הדיוטות, וא"כ אמאי נקטו כל חד טעמא אחרינא, והיכי מוכחא פלוגתייהו דהכי, ואמאי לא נקטו פלוגתייהו סתם בכותל ומידלי, ועו"ק דהא למסקנא דאיכא בינייהו כותל ומידלי הרי פלוגתא דתנאי הוא ולימא מר הלכה כרבנן ולימא מר הלכה כר' אחא, ועו"ק דמנ"ל לרב ביצי דמתני' סברה כר' אחא, דהא משמע דר"ז לפרושי מתני' אחא, ועו"ק דרהיטת הגמ' כפירוש ה"ר פורת שבתו' דמשמע דהדרינן לא"כ קמא, וא"כ נמצא דלאציי דכו"ע לית להו דרבה, ול"מ כן ברהיטת הסוגיא, ועו"ק משה"ק בתו' דהול"ל דכו"ע לית להו דרבה וצגודא אי מיחלף בשטרא פליגי.

ולבן נראה דאציי ורב ביצי פליגי אי דינא דמתני' דלא ימנה אדם אורחיו מן הכתב הוא פרט אחד מגזירת שמא יקרא בשטרי הדיוטות, וכשם שאסרו כתב המהלך תחת הנורה וכיו"ב, או דנאמרה גזירה מיוחדת באורחים משום שמא ימחוק, דהא גזירה דשמא ימחוק אינה בכתב המהלך תחת הנורה וכיו"ב, [אם כי זר"ן הזכיר גם בזה שמא ימחוק, וכנראה הוא ע"פ מש"כ הרמב"ם בפכ"ג ה"ט דגם שטרי הדיוטות אסורים משום שמא ימחוק, אבל דברנו הם לפי פשטות הדברים דשטרי הדיוטות משום מקח וממכר אסורין ולאזו משום שמא ימחוק], ולפי זה מפורש בדבריהם כל עיקר מחלקותם, והנה הנפ"מ בפלוגתתם הוא רק אם גודא בשטרא לא מיחלף, דאם גודא בשטרא מיחלף, הרי כל האופנים אסורים משום שמא יקרא

דנראה כמקדיש, ונראה שלמד כן ממה שכללו התנא בזהדי אין מקדישין.

שם לא קשיא כאן בחובות שקצוע להן זמן כאן בחובות שאין קצוע להן זמן, אין הכונה בקצוע להם זמן, שלא ניתנו לידחות, [עי' צפי' הר"ח הנדמ"ח], דהא אף שלמי חגיגה ושמחה דרשות מותר להקדיש ציו"ט, וכן עולות ראיה אם בא להוסיף, אלא הענין דקרבנות שקצוע להם זמן, אין בהיתר הקדשתן, משום פירצה באיסור להקדיש, דהכל יודעים דקרבן זה דוחה שבת וציו"ט, ומאותו צד, ולכך שרי להקדיש פסח כשחל בשבת, וכן חגיגה ושלמי שמחה ציו"ט, דמזותן צד, אף דנדרים ונדבות אסור להקדיש, אף למ"ד דקריבין ציו"ט, וצ"ע בדעת ה"ר אלחנן בתו' חגיגה ח' א' כיצד יפרש הא דאמרו דשרי דוקא בקרבנות שקצוע להם זמן, דודאי משמע מזה דקרבן שאין לו זמן קצוע אסור, אף אם ירצה לזאת בצשרו מנות שמחה. (חגיגה ח' א').

מתני' מונה אדם את אורחיו כו', מלשון המשנה משמע דאיצטריך נמי לאשמועינן שריותא דמפיו, דאל"ה לא הול"ל אלא לא ימנה אדם את אורחיו ואת פפרותיו מן הכתב, ואפשר דלטעמא דשמא ימחוק היה מקום לאסור אף למנות בפיו דאיכא כתב, דיש לחוש שלאחר המנין בפיו יבא למחוק מן הכתב, א"נ שמא הוי כעין עובדא דחול למנות האורחים והפרפראות זה לעומת זה.

בדברי הרשב"א בשם תו' דלא אסרו למנות אורחיו ופרפרותיו מתוך הכתב, אלא בקורא בפיו ולא במסתכל בכתב ומונה במחשבתו, עיין מש"כ בסימן מ"ח סק"ב.

שם מפסיק אדם כו', אשמועינן דלא גזרו לאסור פייס משום עובדא דחול, או משום דהוי כעין מו"מ, א"נ משום שמא יכתוב, כיון שיש בו לורח יו"ט, אבל בדאפשר מעיו"ט באמת אסור כדתנן אבל לא על המנות.

שם ובלבד שלא יתכוין לעשות כו', נראה דנקט האי לישנא לומר דאף אם נזדמן שאין המנות שוות נמי שרי, כיון שאין כאן הכונה למנה גדולה ומנה קטנה, ולכך לא נקט ובלבד שיהיו המנות שוות. — ענין הפייס בשוות יש לפרש דאיכא דניחא ליה בדפקא ואיכא דניחא ליה באטמא.

דרכה תנאי היא, וגם רב ציצי לא נחית למיקצע הילכתא כר' אחא, אלא דקושטא מפרש דמתניתין גזירה מיוחדת בכתב האורחין היא, וממילא נשמע דלכו"ע גודא בשטרא לא מיחלף, וממילא איכא נמי למישרי בכותל ומידלי אי ליכא לדרכה.

ולפי זה הו"מ נמי למימר דאיכא צינייהו גודא בשטרא אי מיחלף לענין שאר שטרות דליכא בהו שמה ימחוק, אלא דניחא ליה לאשכוחי נפ"מ דדינא דמתני', וגם לאסוקי כדס"ד מעיקרא.

בריייתא דטבלא ופינקס נראה דגם למסקנא מיתוקמא בדחייק, דאל"ה אין טעם להזכיר טבלא ופינקס, ואשמועינן בדחייק ליכא שמה ימחוק ושרי אף בכותל ומיתחי, וגם ליכא משום שמה יקרא דכזה"ג גודא בשטרא לא מיחלף, וגם אשמועינן דטבלא ופינקס מיחלפי בשטרא אף בדחייק, ולאציי אפשר בדחייק מודה דגודא בשטרא לא מיחלף או דמוקי להך ברייתא כר' אחא.

ולענין הלכה בכתב האורחים פשיטא דאסור אפי' בכותל ומידלי דהא צין לרב ציצי אליכא דרכה ורבנן, וצין לאציי, דינא הכי, ומה שיש לדון הוא לענין שאר כתבים בכותל דליכא בהו שמה ימחוק, אי קיי"ל כאציי דגודא בשטרא מיחלף ואסור או כרב ציצי דלא מיחלף ושרי, ולכאורה אציי הוי טפי מרי דתלמודא, וגם לאציי אחיא הך ברייתא דר' אחא דכו"ע מנו סברי כרבה, משא"כ לרב ציצי פליגי דכרבה. — ועדיין ז"ע בכ"ז כיון שהראשונים ז"ל לא פירשו כן.

בדברי הרשב"א דלמנות אורחיו ומנותיו נמי שרי בשנים, ובמש"כ הריטב"א לתוך דלכך לא אמרו דאיכא צינייהו צין טעמא דשמה ימחוק לטעמא דשמה יקרא בשטרי הדיוטות, בשנים, משום דלא שרי אלא לדבר מלוה, וסיים שאין כן דעת רבותיו, עיין מש"כ בסימן ל"ב סק"ד.

שם מ"ש הקצוע בכותל דאדהכי והכי מדכר שאינו קצוע נמי אדהכי והכי מדכר, לשון זה משמע דלאו ממש כי הדדי נינהו, ונראה דהיינו משום דבקצוע בכותל צריך לילך ליקח מספרים ולחזור למראה ואילו באינו קצוע נוטל המראה עמו והולך למספרים, ולכך בקצוע שוהה יותר עד שיבא להשיר הנימין, אלא דפרכינן דאין לחלק מחמת זה.

שם ת"ר כתב המהלך תחת האורה כו' ודיוקנא ענמה אף בחול אסור כו', הא דנקט אף

בשטרי הדיוטות, ואין צורך למיגור משום שמה ימחוק, אצל אי גודא בשטרא לא מיחלף וא"כ ליכא בגודא משום שמה יקרא בשטרי הדיוטות, לפי זה איכא נפקותא בכותל ומידלי, דאי ליכא גזירה מיוחדת באורחים, א"כ נהי דבכותל ומיתחי סבירא הוא דאיכא למישש שמה ימחוק, והר"ז גזור ועומד [כדאמרינן בעלמא מהו דתימא ליגזור, והוכיח מזה מרן זללה"ה דא"צ מושב צ"ד למיגור], אצל בכותל ומידלי דליכא למישש איכא למישרי, דלא שייך כאן לא פלוג שהרי לא גזרו מידלי, אצל אי הוי גזירה מיוחדת שלא לקרא בכתב של האורחים, א"כ אע"ג דטעמא משום שמה ימחוק, ובכותל ומידלי ליכא למישש, מ"מ שייך בזה לא פלוג, דחכמים גזרו בכל גוויי שלא לקרא בכתב האורחים. — ואם נפשך לומר דלא מסתבר שתיקנו תקנה מיוחדת לאסור גודא, י"ל דשמה תקנה זו היתה קדומה קודם תקנת שמה יקרא בשטרי הדיוטות.

והנה רב ציצי אמר דהיתה גזירה מיוחדת בזה משום שמה ימחוק, וע"ז קאמר אציי דא"צ גזירה מיוחדת אלא שזה בכלל גזירה דשמה יקרא בשטרי הדיוטות, ומזה משמע דסבר אציי גודא בשטרא מיחלף, והיינו שבה לומר דא"צ לגזירה דשמה ימחוק, אצל אי הוי סבר דגודא בשטרא לא מיחלף, א"כ הרי צריך לגזירה דשמה ימחוק בכותל ומיתחי, ולא אחי למימר אלא דבכותל ומידלי ליכא לא פלוג, ואין זה במשמעות לשונו דקאמר שמה יקרא בשטרי הדיוטות, דמשמע דמה דאסור רב ציצי משום שמה ימחוק קאמר אציי דאסור משום שמה יקרא, [ומיהו צס"ד לא חיישינן להכי], ולכך פשיטא לגמ' למסקנא דלאציי אסור בכותל ומידלי, ואי אחיא לדרכה א"כ גם לרב ציצי אסור וליכא צינייהו מידלי.

ולכך מסקינן דלרב ציצי הא דרכה תנאי היא, דכיון דטעמא דמתני' משום גזירה שמה ימחוק, א"כ רב אחא דשרי בכותל ומידלי ע"כ לית ליה דרכה, אצל לאציי דטעמא דמתני' משום שמה יקרא, א"כ פליגי בגודא בשטרא אי מיחלף, ולכו"ע אחי להו דרכה ואי הוי גזירה מיוחדת בכתב האורחים הוי גזרינן אף בכותל ומידלי, אלא דלכו"ע ליכא גזירה מיוחדת ורק משום שטרי הדיוטות אחינן עלה, ואי גודא בשטרא לא מיחלף ליכא למיסר בכותל ומידלי, והיינו דרב אחא, ואציי כרבנן דגודא בשטרא מיחלף, ולפי זה רק לרב ציצי הא

בחול, הוא משום דבשבת איירינן, אבל אין ר"ל לא מיבעיא בשבת, דהא ליכא טעמא למיסר בשבת טפי מבחול, דדיוקנא לא מיחלפא בשטרי הדיוטות, ולפי זה למש"כ תו' דדיוקנא דנוי שרי, ה"ה דגם בשבת שרי, וכן למ"ש הר"ן טעמא משום שמא ימחוק נמי מסתברא דליכא דדיוקני ענמה, (וכמ"ק ברא"ש ש"ס הר"י דהוכיח דאף לקרות מבלי להוציא בפיו נמי אסור, מהא דבמסכתא איתא בכתב המהלך תחת הצורה דאסור להסתכל בו, ומשמע דהסתכלות בלצד נמי אסור, ואם איתא דדיוקנא אסור בשבת, הרי דדיוקנא לא שייך לקרוא בפיו, וממילא מוכח דאף בקריאה בלצד אסור, אלא ודאי אין מגמ' ראייה לאסור דיוקנא בשבת טפי מבחול, ודוחק לומר דכשאומר איזו צורה היא חשבינן ליה כקורא בפיו), וכן רהיטת הגמ' דרק הכתב אסור לקרות, וכן בפמ"ג בא"א סימן ש"א סק"ד. — נראה דכתב שאינו מבין לקרותו מותר להסתכל בו, והיינו דנקטו אסור לקרותו, ולא אסור להסתכל בדנקטו דדיוקנא, ואף דבמסכתא איתא אף בכתב דאסור להסתכל, י"ל דהיינו לאסור אף קריאה בלצד.

שם ודיוקנא ענמה אף בחול אסור כו', ממה שפרש"י תחת הדיוקנאות כגון שמציירין בכותל מלחמת דוד וגלית, משמע דאף דיוקנא שאינה צולטת ורק מצוירת נמי אסור, וכ"מ דגם באינה עשויה לע"ז, דהא נקט מלחמת דוד וגלית, (דראהיטת הגמ' דדיוקנא ענמה קאי אהך דיוקנא דאיררו זה בכתב שתחת הדיוקנאות), ול"ע.

בדברי הרא"ש ש"ס הר"י, ע"י מש"כ לעיל קט"ז ב'.

שם דאר"י א"ש בני חצורה המקפידין זה על זה עוצרין משום מדה כו', סתם בני חצורה שבש"ס מתפרש כמו בני חצורה של פסח, והיינו שקנו בשותפות ואוכלין יחד, וסתמא אין אכילת כל אחד שוה ואין מקפידין על זה, [ע"י פסחים פ"ט ב' בני חצורה שהיו ידיו של אחד מהן יפות רשאין לומר לו טול חלקך ואלא], ולפי זה יש לפרש דהכא נמי בבני חצורה שנשתתפו ואוכלין יחד קאמר, וכן פי' ר"ח בשטמ"ק ב"מ ע"ה א' ע"ש, ואשמועינן דבמקפידין שלא יאכל אחד יותר מחצירו, אם אוכלין בשבת או ביו"ט עוצרין משום מדה ומשקל ומונין, דהם מודדים ושוקלין ומונין מה שכל אחד לוקח, ואף שאין משתמשין במדה ובמשקל, אבל מכוונים בכל כלי לדעת מדתו וכן שוקלין ביד, וגם

כשמונין מכוונין שיהיו כולם שוה, או שמשערים הקטנים והגדולים, וכל אלו דברים האסורים בשבת ויו"ט, דאין מודדין ואין שוקלין, ואף מדידה מדויקת בלא חמת המדה נמי בכלל מודד, וכן עוצרין משום לווי' ופורעין ביו"ט דע"כ לפעמים חלקו של אחד גדול קצת, והרי הוא מחזיר כנגדו בסעודה אחרת, או באותה סעודה במין אחר, ונמצא שלוה ופורע, או דכש אחד אוכל הרי הוא כלוה מחצירו, וכשחצירו אוכל הרי הוא כנפרע, ואפשר דגם אם נאצד המותר לאחר שאחד אכל, דחוזרין וגוצין ממנו, ואין אכילתו כחלוקת שותפות אלא כלוה, ועכ"פ בשנשאר עוד אוכל שמשותף לכולם, וכן משמע דבסתמא עוצרין משום לווי' ופורעין ביו"ט ולא רק כשאירע שאחד לקח יותר, ואע"ג דאומר אדם לחצירו השאלני, הכא במקפידין ושאינו צא להלוותו ורק מחמת החלוקה נמצא שלוה, שפיר איכא למיחש שמא יכתוב יותר מכשאומר הלוני, ונלמדנו מכאן דגם לפרוע אסור, וכ"ה בשו"ע סי' ש"ז סי"א, דאיכא למיגזר שמא ימחוק, וכדברי הלל אף משום רבית שהרי לווי' אוכל ומחזירין אוכל אף אם הוקר, ולהלל אף ככר אסור ללות, ואפילו סתם שאינו מפרש שיחזיר לו ככר, משא"כ לרבנן שרי ללוות ככר אפי' בככר, דבדבר מועט לא חששו לסאה בסאה, ע"י תו' ב"מ ע"ה א'.

ואם נאמר דביו"ט לא קאי אלא אלווי' ופורעין, ומדה ומשקל ומנין אף בחול קאמר, וכדנראה ברמב"ם פ"ז מה' גניבה ה"י, יש לפרש דלפי שא"א לבין חלק כחלק נמצא שנוטלין משל אחרים המקפידין, ואף שתחת השתתפות ע"מ כן שיאכלו יחד, מ"מ כיון דקפדי לא מחלי, ונמצא שלזאת מידי ספק צריך שיטול מעט פחות מחלקו, שאל"כ עובר משום מדה וכו'.

וצ"ע ברש"י ותו' דפירשו דלאו באוכלין בחצורתן קאמר, אלא דעוצרין אם ישאלו או ילוו ביו"ט, וזה דחוק טובא שהרי לא נזכר מידי בדברי שמואל, דאם ישאלו קאמר, וגם עוצרין משמע בודאי, וגם למה הוצרך להזכיר בני חצורה ואמאי לא נקט בנ"א המקפידין, ולמה יש לחוש שישתמשו בלשון הלואה, וכי הם חוששים שהוא ילוה יין וככר להחזירן בעין, וגם מה שפירשו דסתם בנ"א מקפידין הוא דחוק, אבל לפמש"פ מתפרש דבאמת

ובלכד שלא יתכוין לעשות מנה גדולה כנגד מנה קטנה.

ויש לעי' הרי אחרים שאינם מקפידים לכאורה רשאיין לפייס על מנות שוות, אף שהם שותפים ואין הפייס משמש סתם לטעום טעמא דפייס, אלא משמש כמחלק, דהא באין מקפידין ליכא משום הא דר"י א"ש ואילו מתני' משמע דדוקא עם בניו וצ"צ שרי, דהיינו פייס רק לשם פייס.

ונראה מזה דמתני' בדין פייס מתפרשא, ואשמועינן דלא שרי פייס אלא בצניו וצ"צ שאינו אלא כמשחק למיטעמינהו טעם פייס, אבל כל פייס שזריך לשמש כמחלק אסור, והא דמייחין מדר"י א"ש דצני חבורה המקפידין הוא לומר דכשם שאסרו חלוקה במקפידין, ה"נ אסרו כל חלוקה בפייס, אם משום דכל החולקים בפייס יש לחששם כמקפידין, אם משום דחכמים אסרו סתם ענין הפייס, דכפעולה של מקח וממכר הוא, כיון דמקפידין אסרינן כל חלוקה, ולדעת הסוברים דהא דמדה ומשקל ומנין לאו לענין שבת ויו"ט קאמר, ע"כ לפרש כן, דכיון דמקפידין יש כאן נידון של גזל, ראוי למיחשב חלוקה פייס כעובדין דחול וכמקח וממכר, ולפי זה באמת אסור פייס אף באין מקפידין וצמנות שוות, וכן משמע בסמוך דפרכינן דפשיטא דלא שרי להטיל חלשים על מנות של חול, ומאי פשיטותא, וכמ"ש להלן, וכ"מ במ"א סי' שכ"צ סק"ז, וכן ברמב"ם פכ"ג ה"ז העתיק סתם איסור להפיס משום דדמי למקח וממכר, מבלי להזכיר מנות או בני חבורה. רהיטת הסוגיא דליכא אוקימתא אחריתי לפרושי מתניתין, וע"כ דאע"ג דלא קיי"ל כר"י אמר רב לענין רבית, מ"מ לענין קוציא שרי, דענין אחר הוא, וכמ"ש בחדושי הריטב"א, אח"כ ראיתי שכ"כ במ"מ פכ"ג ה"ז, ועי"ש בכ"מ.

שם מ"ט משום קוציא, רהיטת הדברים דמשחק בקוציא הוא דבר אסור אף בשאין זו אומנותו, וכדדייקינן ממתני' דאינו מפיס עם אחרים משום קוציא, וכמ"ש המ"מ פ"ו מה' גזילה ה"י, [ומה שדחקו בתו' לפרש דאיתא כר"י משום ר"ט הדבר קשה לאפוקי סתמא דמתני' וגמ' לבר מהלכתא, וגם אין כן דעת הפוסקים וכמ"ש באו"ח סי' שכ"צ ובחו"מ סי' ש"ע, וכן הרי"ף והרא"ש הביאו טעמא דקוציא]. (פסהדרין ס"ד סק"ד ועי"ש).

לכו"ע איכא איסור להלל משום רבית אם היו לוויין, אלא דצני חבורה שאינם מקפידים אינם נעשים לוויים ע"י אכילתם בשותפות דכל חד אוכל משלו, אבל במקפידים נעשים לוויים ולכן להלל איכא נמי איסור משום רבית, [א"נ בדבר מועט כי האי שאינו אלא מחמת חוסר אפשרות לזמנוס גמור בחלוקה, שמה מודה הלל דבאינם מקפידין אף אם היו לוין היה שרי].

קמ"ט ב' א"ה צניו וצני ביתו נמי, לכאורה אינו מובן דהא משמע דמתני' הכי מתפרשא עם צניו וצ"צ אין משום שאינם מקפידים, וה"ה שאר צני"א שאינם מקפידים, וצניו וצ"צ לדוגמא שאין מקפידין נקט להו, וכעין צניו וצ"צ קאמר, אבל עם אחרים שמקפידין לא משום דאף בלא פייס אינם רשאים לחלק, ואף כשהחלקו ורוצים לפייס נמי לא שרי, אע"ג דבזה תו ליכא למיחש למידי שהרי החלקים כבר חולקו לשוין, אפ"ה כיון דמקפידין עשוין גם אח"כ לערער שאינם שוין, א"נ דלחלק ולפייס קאמר דאסור, משום דהחלוקה כצמדה ומשקל היא, ואה"נ שאם היו החלקים מחולקים מערב שבת שמה היה שרי, א"נ דמקפידין אף כשהחלקים שוין מערב שבת, נמי דומה הפייס למקח וממכר כיון שעניניהם נשואות לזכות ע"י הפייס מי בזה ומי בזה, ולפי זה לא נתפרש מאי פרכינן א"ה צניו וצ"צ נמי, וצ"ל דס"ל לגמ' דכיון דהמנות שוות כדקתני מתני' ובלכד שלא יכוין לעשות מנה גדולה כנגד מנה קטנה, ואפ"ה אינם רוצים לחלוק אלא בפייס, א"כ אין לך מקפידין גדולים מאלה, ואמאי שרי, ומשני דצניו וצ"צ אינו עושה הפייס משום קפידא, דהכל שלו דבסמוכים על שולחנו איירי וכמו שפרש"י, אלא סתם להטעימן טעם פייס בעלמא קעביד וכמשחק בעלמא, ופריך דא"ה אף מנה גדולה כנגד מנה קטנה לישתרי, כיון שאינו מחלק על פי הפייס בין שותפין, אלא כמטיל פייס לעצמו בפניהם, להטעימן טעם קוציא, ומשני אה"נ וחסורי מיחסרה כו'.

והנה למאי דמסקינן דחסורי מיחסרה מתפרשא מתני' דמפיס אדם עם צניו ועם צ"צ על השולחן בכל ענין, והיינו בסמוכים על שולחנו ומפייס על שלו, אבל עם אחרים בכל ענין אסור ואפי' צמנות שוות, ודוקא בשבת אבל בחול שרי,

בתו' כחצו דמתני' דלא יפס מנה גדולה כנגד מנה קטנה ומפרשין משום קוציא, אחיא כר' יהודה משום ר"ט, וקשה דהא ר' יוחנן ס"ל הלכה כסתם משנה, ואיהו סבר בסנהדרין כ"ה א' דאימתי דר"י לפרש, וא"כ פשיטא דהלכה כוותיה, וגם אפשר דחשיב כסתם משנה כהאי גוונא כיון דר"י לפרושי אחי, וכן הר"י"ף לא הביא בסנהדרין שם אלא דברי רב ששת וצמתני' דשבת כתב טעמא דקוציא, ומכל זה משמע כדעת הרמב"ם דאע"ג דלא חשיב אסמכתא מ"מ מדרבנן אין הדבר ראוי, וכמ"ס בסנהדרין כ"ד בסוגיא דפסולי עדות סק"ז. (ב"מ סל"ו סק"י).

ק"ב א' מתני' לא ישכור אדם פועלים כו', סתם פועלים היינו למלאכה האסורה בשבת, וממילא מתפרש ששוכרו למחר, אבל נראה דאף לצורך שבת במלאכה המותרת נמי אסור לשכור, ואף בגוונא דצמקא וממכר שרי כההיא דתנן ביצה כ"ט ב' הולך אדם אלל חנווני הרגיל אללו ואומר לו תן לי ביצים ואגוזים צמנין כו', נמי נראה דבשכירות אסור, ואף בגוונא דליכא נמי משום שכר שבת, וכגון אדם המשכיר כלים לשבועות וחדשים, והוא צא ליקח ממנו כלי בשבת מצלי להזכיר כלום, וכשישנה שבעה הרי יוכל לשלם לו שכר שבת בהצלעה, דכיון דיש ענין צומן, והשבת מן המנין, הוי מקח וממכר הניכר, [וכש"כ לפי מה שזדדנו לעיל קמ"ח ב' גבי הלואה יו"ט, דכל לקיחה מן החנווני צו"ט דשרי הוא רק באופן שיכול גם להחזיר לו מה שלקח, דהוי ספק הלואה ספק מקח, דבשכירות הרי לא שייך ענין זה], ולפי זה יש לפרש לא ישכור אדם פועלים בכל גוונא, ואף לצורך שבת במלאכה המותרת, ואף שלא יזכיר סכום מקח, וכ"כ צמ"צ סי' ש"ו ס"ק כ"ג דאף להמתירין שכר שבת במקום מצוה מ"מ אסור לשוכרן בשבת, ומיהו י"ל דהיינו לשוכרן בפסיקה, אבל סתם לומר להם שיתחילו במלאכה, ודומיא דלוקח מן החנווני בשבת ויו"ט, אין ראיה דאסור, אבל מ"מ כיון דשכירות יש בו גריעותא ממקח וכמס"ב, אין לנו להתיר בלא ראיה, וא"ע.

ולפ"ר לא מלאמי מפורש במשנה איסור מקח וממכר, [ורק שריותא אשמועינן ביצה שם, ועי"ש כ"ז ב' אין נמנין], ואפשר דהוא משום

שם פשיטא מ"ד הואיל וכתיב כו', יש לעי' מאי פשיטותא הרי צמתני' למדנו היתר פייס צבניו וצ"ב ולא נזכר חילוק צין אפשר מעיו"ט לא"א, וכן שנינו היתר להטיל חלשים על הקדשים צו"ט, וא"כ מהיכי תיתי לן איסורא בזה בשאפשר מעיו"ט דפרכינן פשיטא, וי"ל דכיון דמתני' אשמועינן איסור פייס בשבת ויו"ט לכל צורך שהוא, ולא התיר אלא צבניו וצ"ב שאינו אלא כמשחק בעלמא, וכמש"כ לעיל, א"כ ממילא מובן דהא דשרי להטיל חלשים על הקדשים, אינו אלא דמשום צורך המקדש החירו, וא"כ פשיטא דבאפשר מעיו"ט יש לאסור, ומשני דאפ"ה שפיר ס"ד דבאירע שלא הפיסו מאתמול יש להתיר דלא ליתו לאננויי.

שם כל שחצירו נענש על ידו כו', בפשוטו מתפרש כמ"ס תו' צ"ב כ"ב א' דהיינו שמחמת קפידתו נענש חצירו, והיינו משום שלא היה צריך להקפיד, אבל קשה לפי זה מאי מיייתי מרוחו של נבות, ובלא"ה נמי קשה דאטו שליח צ"ד שייך לקרותו שחצירו נענש על ידו, וה"נ רוחו של נבות שלוחו של מקום היה, דהא מי יפתה וגו' ויאמר חפתה וגם תוכל וגו' כתיב, וי"ל דרוחו של נבות כיון שלאחר לא היה משתלח, ורק לאחאצ משום שהרגו, הלכך יש כאן שפיר מקצת שנענש על ידו. — נראה דתשובה שפיר מהני גם לזה, דלא מסתבר שיהא עוון זה חמור כ"כ שלא יועיל לו תשובה.

שם אלא מהכא שבעת קלון מכבוד כו', יש לפרש דנדקיה ענשיה לנצודננר שאירע לו כך, והיינו דשייך לחצירו נענש על ידו, ופריך דכה"ג שפיר ענשיה דמאי הו"ל למיעבד, ואפשר נמי דפריך דשמה גם אחת משמע שראוי לעונש, וזה ודאי קשה דמאי הו"ל למעבד, וע"כ דלא קאי אלדקיהו, ומיהו הא שאין מכניסין אותו במחיצתו כו' י"ל דל"ק ליה דכיון דענשיה כן היא המדה. — מה שפרש"י מדקרי ליה נדיק, נ"ע דבפשוטו מכל הנס שאירע לו מוכח שהיה אנוס.

תוד"ה מ"ט היינו כר"י צסם ר"ט כו', י"ל דהתם לענין למפסליה לעדות, אבל לענין דלא לעשות לכתחלה כו"ע מודו, וכ"מ בפוסקים שהעתיקו סוגיין להלכה.

מילתא שהחשיך לנורך דבר שא"ל היה לו בשבת, ושפיר אסרינן כשנתכוין למלאכה האסורה, וגם כשישכור הפועלים, איגלאי מילתא שלשם כך החשיך, משא"כ במחשיך בתוך התחום אף ששכר הפועלים מיד בצאת השבת, מ"מ לא מיינכרא מילתא שלשם כך החשיך, דלילמא אתרמויי הוא דאיתרמי להך דוכתא, או דבלא"ה נמי היה שוהה במקום הזה, וכן בההיא דעירוצין הרי חוזר לביתו בלילה ולא מיינכרא כלל שהחשיך לשם קניית עירוב, שהרי קונוהו בשתיקה כדאמר התם. — [באסור טירחא בשבת לנורך מוצאי שבת, עי' מש"כ לעיל קי"ג א' במתני' דמנעינן את המטות].

שם אבל מחשיך הוא לשמור ומציא פירות צידו, פרש"י הואיל ועיקר מחשבתו לא היה לך, נראה מזה דאם נתכוין לשהיה אסור, ואפי' זה יכול וזה יכול, כלומר שהיה מחשיך גם בשביל השמירה לחוד, וכן נראה מלשון המשנה מדלא קתני אבל מחשיך הוא לשמור ולהציא פירות, ומיהו קשה טעמא דמילתא, דכיון דבא לכאן בגלל דבר המותר, מה שיך לאסרו משום שיש לו רצון נוסף, והגע עצמך שהיה לו פירות צקוף התחום והוא הולך לשמרן בשבת, האם שיך לאסור משום שנתכוין גם שצאת השבת ילך חוץ לתחום, וה"נ כשנתכוין לשמור מחוץ לתחום עם זאת השבת.

והנה שמעינן ממתניתין שאם החשיך להציא פירות, אסרינן לו להציאם, והטעם משום שאם לא יציאם יחוקן האיסור למפרע שנמצא שלא החשיך לדבר איסור, ועלה צידו צר טלה, ונראה דהיינו דוקא צדי שיעשו, אבל כשהיה צדי מה שהרויח ממה שהחשיך, מו אין מקום לאסור, ולפי זה י"ל דכל שמכוין לשמור ולהציא פירות, כיון שהנידון בזמן מועט שצדי שיעשו בלא ההחשכה, הרי לעולם השמירה טפלה להצאת הפירות, ולכן אסור, אבל אם מחשיך להציא בהמתו ופירות שמא שרי בזמן שגם בשביל בהמתו לחוד היה מחשיך, וצ"ע.

לשון צידו לכאורה נראה כמיותר, ואפשר דלפי דבסתמא יודע בתחלה שאף יציא פירות, הלכך אם דעתו להציא הרבה פירות יש לחוש דחשיצי הפירות עיקר, לכך נקט צידו דהיינו שמציא מעט.

שכר נתפרש בנחמיה, ולכאורה גם שכירות פועל בכלל, ואדרבה קצת מייגרע גרע כששוכרו לדבר האסור בשבת, וא"כ למה הוצרך התנא לשנותו, ואם כמש"כ דלא משכח"ל בזה נד היתר, משא"כ במו"מ, ניחא, אבל אם לא נחלק בין שכירות למו"מ קשה, ואפשר דס"ד דשכירות פועל כיון שאינו עושה קנין ויכולים לחזור בהם, לא חשיב כמקח וממכר, שאינו אלא כמזמינו, לכך אינטריך לאשמועינן דג"ז אסור, וניחא לפי זה נמי דנקט שכירת פועל ולא נקט שכירת כלים וכיו"ב, ועיין מש"כ בסימן מ"ח סק"א.

שם ולא יאמר אדם לחזירו לשכור לו פועלים, נראה דלמסקנא מתפרש שאסור לדבר על שכירות פועלים, ולשכור לו פועלים מחר קאמר, וכמשה"ק בתו' לס"ד, ולא נקט שאסור לומר אשכור פועלים למחר, משום דבעי לאשמועינן דיוקא דהנראה שתעמוד עמי לערב, ועי' מ"ש להלן בגמ'.

שם אין מחשיכין על התחום כו', מלשון זה משמע דבתוך העיר שרי להחשיך כדי לשכור פועלים, דאל"כ הו"ל למיתני סתמא אין מחשיכין לשכור פועלים, והיה מתפרש שצא להחשיך בעיר סמוך למקום הפועלים, וזו כונת תו' לקמן ב' ד"ה ואין, וכ"ה בשו"ע סי' ש"ז ס"ט, ואע"ג דשורש האיסור משום שאסרו השתדלות לחפזי אדם האסורים בשבת, ואף השתדלות שאין בה משום מלאכה, דכך לי צקוף התחום כמו בתוך התחום, מ"מ הילוך רגיל במקום שכולם מהלכים לא שיך לאסור מחמת כוונתו לחוד, ולא נפיק מכלל הרהור דשרי, ורק מידי דמיינכר שאינו רגיל בזה שיך לאסור, והליכה צקוף התחום אע"ג דאיכא למימר שמעתתא משכיה א"נ חמרא אירכס ליה כדאמר עירוצין ל"ט א', מ"מ כיון שאינו רגיל שיך לאסרו, וכן כשמטייל בשדהו לראות מה היא צריכה או צפתח המדינה נמי מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, ושפיר שיך לאסרו, וזו כונת המ"מ בפכ"ד ה"ב, ובזה נחייש משנה"ק עליו המ"א שם ס"ק י"ג, גם י"ל דאף בדמינכרא מילתא מיד במוצאי שבת נמי חשיב דמוכחא מילתא, ולכן במחשיך צקוף התחום ומיד בצאת השבת הוא יוצא מחוץ לתחום הרי מיינכרא מילתא שהחשיך לנורך חוץ לתחום, ואף שיכול להיות שהחשיך לשמור וכיו"ב, מ"מ כבר מיינכרא

שישלחנו בערב לשכור פועלים, מ"מ בכלל שריותא דמתני' אף כשאומר לפועל עזמו הנראה שתעמוד עמי לערב, וכפשטא דברייתא, וכמו שפרש"י והיינו משום שאין חילוק אם אומר לפועל עזמו או לחצירו, דעיקר הענין דאף מה שאסור לומר מותר לרמוז בלשון הנראה שתעמוד עמי לערב, וכך לי אם האיסור הוא לשכור או לומר לשכור.

ומדקתני הנראה שתעמוד, משמע דלומר לו תעמוד עמי לערב אינו ראוי, ואפשר דזה כשוכר ממש כיון דשניהם מצינים כונת הענין, דבחול כה"ג מסתבר דהו"ל כשוכר ממש, דכל שהצינו זא"ז הר"ז שוכר, וה"נ בשבת, וכן ברמב"ם פכ"ד ה"ד כתב שלא יאמר לו היה נכון לי לערב, ונראה דלמד כן מדקתני הנראה, וגם אין זה לשון רגיל לומר הנראה, ועל כרחך דדוקא קתני, וכה"ג אינו שום התחייבות דהנראה מתפרש שעוד יחליטו אחר כך.

ולדאמור נראה דאף באומר לעכו"ם הנראה שתעמוד עמי לערב, נמי אינו יכול לעשות מלאכה על סמך אמירה זו, דאמירה זו אין בה שום התחייבות עדיין, וז"ע דעת ה"א שבת' דכנראה משמע דדעתם ז"ל דבעכו"ם ראוי לעשות המלאכה על סמך אמירה זו, וזה תימא דא"כ היינו שכירות ממש ואמאי שרי בישראל, ולא משמע דהאיסור משנה הכוונה, ועוד דא"כ גם כשאומר תעמוד עמי לערב לישתרי.

שם מ"ט דריצ"ק כו' דיבור אסור הרהור מותר, נראה דגם ת"ק דריצ"ק מודה דהרהור מותר, אלא שהוסיף לאסור דיבור ברמזיה, וג"ז נראה דתקנה מאוחרת היא, אבל מקרא דודבר דבר מודה דאין לאסור.

ברש"י ע"ז ט"ו א' ד"ה כיון ומה שאסור לישראל לומר לעכו"ם עשה לי כך זהו משום ממלא חפץ ודבר דבר דבור אסור, ז"ע דהא אף בשאר איסורין אסור לומר לעכו"ם כדאמר ב"מ ז' א' לגבי חסימה דרק משום דהוא איסור לאו מספקא ליה, וכן גם ברמזא אסור, ועוד דהא במכירה העכו"ם עושה לעצמו, ודומיא דהכי היה ראוי לפרש דלומר לו עשה כך לעצמך אסור משום ודבר דבר, ושמא תיבת לי ט"ס, ואמנם הכונה לומר לעכו"ם שיעשה לעצמו, אבל לא מאלו איסור זה מפורש שיזכרנו רש"י כל כך בפשיטות, ובשו"ע

גמ' מתקיף לה ר"א אמירה לנכרי שבות, מה שפרש"י דכבר תנן לה נכרי שצא לכבוד אין אומרים לו כזה ק"ק דהתם מלאכה דאורייתא והכא בשבות דרבנן, ואף דלר"ש מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, וכיבוי מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, מ"מ מאן לימא לן דההיא מתני' ר"ש היא, וגם יש מקום לומר דמלאכה שאינה צריכה לגופה חמיר טפי משבות דמו"מ, וכבר העיר צוה הגרע"א ז"ל בתוספותיו ע"ש, ואפשר דה"ק אמירה לנכרי שבות והוא דין כללי, ולא מסתבר לומר שסתמו התנא בלשון הזה דלא יאמר אדם לחצירו וצדין הזה דוקא. — [ועי' מש"כ עוד צוה בסי' כ"ג סק"ב].

דיני אמירה לעכו"ם נתבאר בסימן כ"ג. שם אלא אר"א אפילו תימא חצירו ישראל כו', לכאורה קשה דנקט התנא דין שאין לו מוצן, דהא מה לי הוא מ"ל חצירו, וסמך שמוה נדע לדייק דשרי למימר הנראה שתעמוד עמי לערב, וכבר רמז הגרע"א ז"ל בתוספותיו את הדוחק שבו, ולכן נראה דהשתא מתפרש מתני' שאסור לומר לחצירו שישכור לו פועלים למחר, וכמשה"ק תו' לס"ד, ואשמועינן מתני' דאסור לדבר בענין שכירת פועלים, והו"מ למיתני ולא יאמר אשכור פועלים למחר, אלא דנקט לה באומר לחצירו לדיוקי דאיכא אמירה לחצירו דשריא, והיינו באומר לו הנראה שתעמוד עמי לערב, וכ"מ לקמן קנ"א א' בתוד"ה האי וק"נ ב' ברש"י ד"ה אי.

ובזה נמי ניחא מה דאיכא לאקשווי אמאי לא שמעינן מרישא דלא ישכור אדם פועלים, דלשכור הוא דאסור, אבל אומר לו הנראה שתעמוד עמי לערב, אבל למש"כ ניחא דאיטריך הא דלא יאמר אדם לחצירו לשכור לו פועלים, לאשמועינן דאסור נמי לדבר בענין שכירת פועלים, וממילא משתמע מזה דאומר הנראה שתעמוד עמי לערב. מזה דקאמר ר"א אפילו תימא חצירו ישראל, משמע דבעכו"ם נמי מצי איירי, ולפי זה משמע דגם דיוקא דשרי למימר הנראה, הוא נמי אף בעכו"ם וכמ"כ תו', [וזה דלא כמ"ש הגרע"א ז"ל בתוספותיו].

שם אבל אומר אדם לחצירו הנראה שתעמוד עמי לערב, אע"ג דמתני' באומר לחצירו לשכור, וא"כ דכוותה כשאומר לו לעמוד לערב היינו

משום ודבר דבר, ולאו החשבון האיסור, אלא שמחשב דברים שהם מוקצים, כמו כמה מעות או בתים ועיירות יש לו, אבל אם בא לחשב כמה בנים או ספרים יש, אין איסור בדבר, אף בלא טעמא דמה בכך.

שם חשבונו שערבו כו', נראה דהשתא ס"ל דאיסור לחשב חשבונו של עצמו אף שערבו כיון שמחשבם לצורך לדעת כמה הוציא, ולא דמי לחשבונו של מה בכך, דהנה עיקר האיסור הוא שנאסר לעסוק בעסקיו ואף לדבר בהם, שגם הדיבור כעיסוק, והיינו לכד את השבת מלמנוא חפצו ומלדבר בחפצו, וכשעושה חשבונו של עסקו אף שערבו הר"ז עוסק בחפצו, משא"כ במחשב חשבונו של מה בכך שאינו אלא כשיחה בטלה בעלמא, וגמ' לא ס"ל לחלק בכך והיינו דפרכינן ולטעמין קשיא לך היא גופא.

ק"נ ב' אבל לא יאמר לו כך וכך הוצאתי וכך וכך אני עתיד להוציא כו', מדלא קאמר אבל לא יאמר לו כך וכך אני עתיד להוציא משמע דכשכא לומר כמה עתיד להוציא, הרי גם איסור לומר מה שכבר הוציא, ויש להסתפק אם עדיין עתיד להוציא אבל עכשיו לא בא לומר אלא כמה הוציא, אי שרי, ומצרייתא קמיתא דקתני חשבונו שערבו אסורין, משמע שאינו מחשב אלא שערבו ואפ"ה אסור, וכן לשון הגמ' הא דאיכא אגרא דאגרא גביה הא דליכא כו' משמע דדיבורו שיהא דליכא ודליכא, ומ"מ דליכא אסור, ומסתברא דהכל לפי הענין, וכל שהעמיד משותף ברעיונו בהזכרת העבר, לא חשיב חשבונו של מה בכך, ואסור, דיש לו ענין בהזכרת העבר כלפי העתיד, אבל אם בא לספר סתם כמה הוציא בעבר ללא שום שיתוף במה שעתיד, שרי, אף שעדיין עתיד להוציא, וצ"ע.

שם ת"ר מעשה בחסיד אחד כו' וגמלך עליה לגדלה וזכר ששבת היה כו', לכאורה משמע שהחמיר על עצמו משום דהרהר בדבר בשבת, ואע"ג דהרהור שרי, מ"מ ראוי להחמיר, אבל קשה דא"כ אמאי מיתנין לה אהא דאין מחשיבין, ומעיקרא הו"ל לאחויי בהא דהרהור מותר, ועו"ק דכיון דהרהור שרי מן הדין, אין ראוי לקנוס עצמו על שנכשל במדת חסידות, לכך נראה שבעברו על פני שדהו נמלך לגדלה, ובה

או"ח סי' ש"ז סכ"א איתא דשרי לומר לעכו"ם שיעשה מלאכה לעצמו. וצ"ע. (ע"ז ס"ז סק"א).

שם אלמא הרהור לאו כדיבור דמי, עי' מש"כ בצרכות כ' ז' צביאור הנידון אי הרהור כדיבור, ואם הריא דצרכות שייך לנידון דהכא.

שם בכל מקום מותר להרהר כו', פשטא משמע דאחי למימר דאף במקום שאסור לדבר מותר להרהר, וכגון כנגד הערוה, וא"כ אדרבה דהך מימרא גופא מוכח דהרהור לאו כדיבור דמי, וצ"ל דהשתא לא דקדקו האי בכל מקום לפרשו אכנגד הערוה, והוי ס"ד דנקט הרהור לאשמועינן איסור דהרהור, אבל בהיתר דהרהור אין שום חידוש, א"נ שמא איכא לפרושי בכל מקום לרבות חדר אמנעי שצצית המרחץ דמותר להרהר שם כבשו"ע סי' פ"ד ס"א בהגה"ה, והתם לאו משום דהרהור לאו כדיבור דמי, דלענין מרחץ וציהכ"ס אין חילוק בין דיבור להרהור דהתם לא כתיב דבר, אלא דגם איסור דיבור אינו אלא מפני הכבוד, ולכך הקילו בהרהור.

שם חשבונו של מנוה מותר לחשבן בשבת, ע"כ היינו כדיבור, דבמחשבה אף לא של מנוה שרי, דהא הרהור מותר.

שם מפקחין פיקוח נפש כו', היינו אף דברים שאפשר למנוע הסכנה גם אם לא יפקחו בשבת.

שם והולכין לבתי כנסיות כו' הולכין לטריטאות כו', נראה דר"ל דשרי גם לעסוק בזה בפרסום וצרכים, ואפשר שיש לדקדק מזה דאף דברים המותרים כגון לצורך מנוה, מ"מ אם אינם צורך רבים, אין לעשותם בפרסום וצרכים, וצ"ע.

שם אר"י א"ש חשבונו של מלך כו', לגירסא של מלך אפשר לפרש שעושה חשבון רכוש או חיילותיו של מלך, ולפי שאנשים רגילים בכך לכך נקטה לדוגמא, וכיון שאין הוא צריך לכך אלא כסתם שיחה בטלה לכך שרי, ולפי זה זו ואצ"ל זו קתני בהא דשל מה בכך, דשל מלך יש מקום טפי לומר שיש בו ענין ושיהא אסור, ולפי פרש"י לכאורה של מלך ושל מה בכך היינו הך, ומ"מ נראה דאף לפי פרש"י יש להתיר של מלך לפמ"ש פ.

איסור חשבונו אינו משום שמא יכתוב, דהא מונה אדם אורחיו ופרפרותיו מפיו, אלא

משום דכפועל איירי וכל שאומר לו היה נכון עמי הוא מעין שכירות, אבל לחזירו שאינו עתיד לשכרו, שרי לומר שיהא נכון עמו לערב, אף שמתכוין שיעשה לו מלאכה, וי"ע זכ"ל.

ונראה דאף כשאומר זהדיא שילך חוץ לתחום בלא בורגנין, נמי שרי, דאל"כ מאי פריך מהא דאין מחשיבין להציא פירות, הרי התם ליכא דיבור ורק במחשבתו הדבר תלוי, והרי חושב שיציא בלי מחיצות, אלא ודאי אף כה"ג שרי, וכש"כ למ"ש הבה"ל בשם התו"ש דשרי לומר להציא פירות אף שהכונה למחוצרים, ואילו להחשיך על פירות מחוצרים הרי מבואר בסוגיין דאסור, וע"כ דמחשיך כמפרש דמי, וגם בסתמא כשאומר שילך לכרך פלוני הכונה בלא בורגנין, וכמפרש דמי, וטעמא דכיון דמשכח"ל גוונא שיהא זהיתר, לא חשיב מידי דאיסורא שיש בו משום ודבר דבר, ולפי זה י"ל דאף כשאומר שילך למדינת הים למחר דשרי, דבהזכרת הליכה לא נזכר מעשה האסור בשבת, ואף דלא משכח"ל בורגנין, וגם נריך ספינה, וי"ע זכ"ל.

שם משכח"ל בפירות המחוצרים, ק"ק לשון זה דהו"ל למימר התם במחוצרים, ואפשר דר"ל גם פירות מחוצרים וגם פירות שהיו מחוצרין בכניסת השבת וכגון שלוקחין מעכו"ם, או שנשרו, דאסורין משום מוקצה, וניחא ליה טפי לאוקמי גם זהכי מדללא קתני ולקצור פירות, וקתני להציא, משמע דרק מציא, וגם יש צוה חידוש דאף באיסור דרבנן אסור להחשיך, ולכך באמת נקט התנא האי לישנא.

שם בשלמא קש משכח"ל במחוצר כו', מה שנדחקו בתו' לפרש דהאיסור משום ייפוי הקרקע, וי"ע דסתמא כשעוסק להציא הקש אין דעתו על ייפוי הקרקע כלל, וגם לא בכל לקיטה מתייפה הקרקע, ועוד קשה דלמה הוצרכו לכך, דמדרבנן ודאי מסתבר דיש איסור לחלוש אף ביבשו לגמרי, דמיחלף במחוצר שלא יבש, [וברש"א הזכיר משום שמוזז עפר, ומשמע דמשום קצירה ליכא, וי"ע], ואדרבה ראוי לתנא להשמיענו דאף למידי דאסור מדרבנן אינו רשאי להחשיך, והא דלא קאמר בשלמא קש משום מוקצה, עיין תו', י"ל דמשום דלא פסיקא ליה, דשפיר משכח"ל שהכינו למאכל בהמה או לתשמיש ואינו מוקצה, וגם ניחא ליה

אם היה מתכוון לראות מה היא צריכה, יש צוה איסור, כדמציא עירובין ל"ח ז' שלא יטייל לשדהו לראות מה היא צריכה, [והוצא בתו' כאן], וצוה כיון שנעשה מעשה שאם נתכוין לה היתה אסורה, שפיר החמיר על עצמו, וגם יש צוה מעין תיקון להליכתו, כשאינו עושה מה שעלה בדעתו אז, וכ"ה בירושלמי פט"ו ה"ג שינא לטייל בזכרמו וראה שם הפירצה, ובמ"ר סוף זהר איתא שינא לתוך כרמו לידע מה היא צריכה, ולפי זה עבר אדינא דברייתא, ואפשר דמהך עובדא שנו חכמים שלא יטייל לידע מה היא צריכה, ובשעה שהחסידי הלך עדיין לא תיקנו לאסור, והכי מסתברא דאין נראה שעבר החסיד על איסור, ומה גם שאירע לו נס בהך עובדא, שו"ר דבמדרש ליכא שהיה בשבת ומתפרש שפיר שטייל בחול, אלא שנמלך לגודרה בשבת, וכן משמע שם דקתני וחשב עליה לגודרה בשבת אמר איני גודרה על שחשתי עליה בשבת, משמע דרק המחשבה היתה בשבת.

שם ועלתה בו נלף, היינו שהנלף גדר את הפירצה, וכ"ה במ"ר שם, ומלבד זה גם נתפרנס ממנו.

שם אר"י א"ש מותר לאדם לומר לחזירו לכרך פלוני אני הולך למחר שאם יש בורגנין הולך, [עי' מש"כ בזה בס"י כ"ג סק"ו], לכאורה קשה דהא מה שנאסר דיבור, הוא משום שכל עיסוק בחפציו נאסר, ואף עיסוק של דיבור, וכל דבר שאינו ראוי לעשותו בשבת הרי הוא בכלל חפציו שיש לכבד את השבת מלעסוק בהם, וא"כ מה בכך שאם יש בורגנין הולך, הרי סוף סוף הוא מדבר עכשיו בחפציו, שהרי אינו יכול ללכת שם בשבת, ומשמע מזה דכשאנו מזכיר דבר האסור בשבת שרי לדבר בחפציו, (ואע"ג דכשעושה חשבונות שעברו שרי להזכיר דינרים כדמציא לעיל, וא"כ אין האיסור הזכרת שם דבר המוקצה, מ"מ כשמדבר בדברים העתידים לא חשיב עוסק בחפציו אלא"כ מזכיר שיעשה דבר האסור בשבת), וכ"מ בבה"ל סי' ש"ז ס"ח בשם התו"ש שכתב דמותר לומר לחזירו שיציא לו פירות אף ששניהם יודעים שהכונה לפירות מחוצרים, דכיון שאינו מזכיר מחוצרים אין כאן אלא הרהור, וי"ל דהא דאסור לומר לחזירו היה נכון עמי לערב וכבשו"ע שם ס"ו, אף שאינו מזכיר לו שום דבר איסור, היינו

דקודם שיצדיל, משמע דהוא משום שעוסק בחפציו קודם שילווה את השבת, וכעין איסור דלעשות חפציו קודם שיתפלל, וכמשי"ת להלן, ומטעם זה אין לאסור סתם הליכה חוץ לתחום, (וגם אפשר דענין תחום פקע עם יציאת השבת, שהרי אילו היה עכשיו יו"ט כבר היה זוכה בתחום אחר, ולא שייך גביה השתא איסור יציאה חוץ לתחום שעבר), וגם טלטול הפירות בזרמלית נמי לאו מלאכה חשובה היא לאסרה משום שעוסק בחפציו, ולכן הותרך לפרש משום איסור קצירה, דזה ודאי עוסק בחפציו, ולפי זה י"ל דגם ההליכה לשם קצירה יש לאסרה משום שעוסק בצרכיו, ואיסור שבהליכה שפיר מחובת התנא להזכיר זו ענין הבדלה, אבל הרי צמתינן הולך לשמור, והליכתו מותרת, אף שדעתו גם להציא פירות, ואיסור הקצירה קודם הבדלה הרי י"ל שאין חובת התנא להזכירו, ושמא י"ל דהא"נ וגמ' עדיפא קמשני. — לכאורה הו"מ נמי לשנויי דאצדיל מפלג המנחה, ע"י שו"ע סי' רנ"ג ס"ג, ומדינא דגמ' אף כשאינו אנוס שרי, וגם הו"מ לשנויי שהוא אנוס, אלא דבלא"ה משני שפיר, ומיהו י"ל דלא צעי לאוקמי כר' יהודה.

שם אסור לו לאדם שיעשה חפציו קודם שיצדיל, לשון זה נשנה גם בצרכות י"ד א' לענין תפלה, והתם הענין משום שאין לעסוק בצרכיו קודם שיתפלל, ומשמע דכאן נמי הענין שאין לאדם לעסוק בחפציו קודם שילווה את השבת, ולפי זה היה ראוי ללמוד זה מזה וכל דלא חשיב כמלאכה לענין קודם התפלה, יהא מותר גם קודם הבדלה, אבל י"ל דלענין שבת הרי כל דבר שהיה אסור בשבת, חשיב בחפציו לענין קודם הבדלה, ולכן אף דאין איסור לטלטל חפצים המוקצים או להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים קודם התפלה, מ"מ קודם הבדלה אסור, והכי מסתברא, ודכוותה נמי דברים המותרים לעשותם בשבת, אף שאסור לעסוק בהם קודם התפלה אין לאסור לעשותם קודם הבדלה, דאם דעתו להוסיף על השבת הרי שרי, וכי משום שאין דעתו להוסיף יאסרו, וע"כ דאף שהענין אחד שיש להקדים ללוות את השבת ולהתפלל קודם עשיית חפציו, מ"מ לענין מעשה, יש חילוק ציניהם דקודם הבדלה הדבר תלוי במה שהיה אסור בשבת, משא"כ קודם התפלה.

למימר דמשכח"ל כדמשנינן מעיקרא בפירות דאירי בחמוצרים, ולקושטא דמילתא נראה דלכך נקט תנן וקש, דלא משכחת לה איסור דאורייתא בתנן, לאשמועינן דאף לאיסור דרבנן אסור להחשיך, וגם נראה דהא דלא קתני סתם להציא חפצים, צמתינן וצברייתא, הוא לאשמועינן כדשמואל דסתם להציא שרי כיון שאם יש מחילות מציא.

שם מת נמי משכח"ל למיגזא ליה גלימא, נראה דהשתא מפרשינן נמי להציא לו ארון, דגם לעשותו בכלל, דכמו דלהציא תכריכין מתפרש להכניס ה"נ להציא לו ארון, וניחא הא דנקט להו התנא, ולא קתני סתם כמו גבי כלה, דהתי לאשמועינן דאף לעשות איסורי דאורייתא שרי להחשיך, וזו נראה כונת הרמב"ן, והא דנקט להציא הוא משום דכלפי להחשיך נאות למינקט להציא, דלהחשיך מתפרש שהדבר נמצא בריחוק מקום והוא צריך להציאו.

שם ואע"ג דלא אצדיל כו', לכאורה אין מחובת התנא להתייחס למצות הבדלה, דהתנא שנה משנתו צדין החשכה בשבת לדבר האסור או המותר, ותו לא, וממילא מובן דאם אסור קודם שיצדיל, ע"כ איירי בהצדיל, ואע"ג שאין יין בשדה, הציא והכין מערב שבת, או שצדך עבר ציישוב, או שאר גווני, ואם היינו מפרשים דמעצם היציאה חוץ לתחום פריך דג"ז אסור קודם הבדלה, וכמו שפירש חמנס בראב"ן, וכן בשה"ג ובא"ר כתבו דאף שצומים דרבנן אסור קודם שיצדיל, וממילא מתפרשא שמעתתא דפריך גם איציאה חוץ לתחום, ניחא, דכיון דהתנא דן צמתינן לנאת מתפרש סתמא שיוצא מיד מהחשיך, וראוי היה להזכיר דעדיין צריך להצדיל, אבל לפי מה שפרש"י דחקירה פריך, לכאורה שפיר מתפרש שכשהגיע לשדהו התפלל והצדיל, דהתנא אין עסקו כאן בהלכות הדברים האסורים קודם הבדלה.

והנה מש"פ רש"י משום איסור קצירה צ"ע דמנין פסיקא ליה דאיסור דרבנן שרי, ועוד דקצת דחוק הוא לפרש דמשום קצירה פריך דהרי שפיר אפשר לפרושי מתני' בפירות המוקצים, דגם לזה אסור להחשיך, וכמש"כ לעיל, והא דנקטו לעיל פירות המחוברים לרווחא דמילתא הוא, וא"כ מאי פרכינן כ"כ בפשיטות, ואפשר דהנה האיסור

שם בין הגיתות שנו, אם גם לזאת חוץ לתחום אסור קודם שיצדל, יש לפרש דמקום שהחשיך היה בין הגיתות.

תוד"ה אצל וא"כ מדשריין להחשיך לשמור חוץ לתחום אלמא שרי למימר חוץ לתחום אני הולך למחר דהא זבא תליא כו', לקמן מדמינן הא דאבא שאול לאידך דשמואל דמותר לאדם לומר לחזירו שמור לי פירות שבתחומך כו', ומשמע דמהא דשמואל דשרי למימר למחר אני הולך ליכא לאוכוחי דלהחשיך ואמירה שוין, ועי' מש"כ שם, ומ"מ שפיר קשיא להו דהא קושטא הוא דאמירה והחשכה שוין כדקאמר אבא שאול וכדמוכח מסוגיין דפרכין עליה דשמואל דשרי אמירה דא"כ לישתרי נמי החשכה מהאי טעמא שאם יש שם מחיצות, וא"כ מדשריין להחשיך לילך חוץ לתחום הרי מוכח דשרי למימר חוץ לתחום אני הולך למחר, ואפשר דלענין אסור להחשיך לא אזלינן אלא בחר עיקר הכוונה וכשמכוין לשמור פירות אף שאינו יכול להגיע לפירות אא"כ ישבור דלת וכיו"צ נמי שרי, [וכמו דשרי במחשיך לשמור אף שדעתו גם להביא פירות], דאינו מחשיך לשבור אלא לשמור ולכך כשמכוין לשמור לא איכפת לן מה שמוכרח לזאת חוץ לתחום בשביל לשמור, אצל אי הוי מחשיך רק בשביל לטייל חוץ לתחום שמא היה אסור ואין ראייה לשמואל, וז"ע.

בא"ד ואפי' אשכור פועלים למחר כו', ז"ע דלעיל א' בד"ה מה פשוט להו דכל דאסור לומר לחזירו אסור לומר על עצמו, עד שאפילו לא הורכו בגמ' לפרש, ואקשו בפשיטות מה לי הוא מה לי חזירו, וכן בסברא דהיינו ודבר דבר, ולישנא דשמואל נמי מתפרש דשריותא אחי לאשמועינן ולא אסורא.

תוד"ה במחוז דוקא נמקו אצל יצשו לא, א"ה נמצאו בזה דברים בספר עוקציהן ס"ה סק"ח וז"ל, חולין קכ"ו ב' ה"ד אי דיצשו הן ועוקציהן פשיטא כו', פרש"י דגם לענין שבת כחלושין הן, והוכרח לזה דאם לענין שבת הוי כמחוזר מאי פשיטותא דלענין טו"א הוי כחלוש, וכן נקטו התו' והרשב"א שבת ק"ג ב' דסוגיין מוכחא דיצשו הן ועוקציהן הוי כחלוש לענין שבת, מיהו מש"כ שם לחלק בין נמקו ליצשו ז"ע דהא בחר הכי מייטנין ברייתא דיצשו הרי הן כמחוזרין,

ועכ"פ לענין שבת, וצריך לפרש דיצשו הן בלא עוקציהן, וז"ל דהא"נ אלא כונתם דנמקו ודאי מתפרש הפירות לצד, ועי' במ"א סי' של"ו סק"א דנקטו דעת הרמב"ם דאף דיצשו הן ועוקציהן חשיב כמחוזר לענין שבת, ועי' בזה"ל שם סי"ג בשם אחרונים ז"ל דאין הכרע בדעת הרמב"ם, ובאמת הרמב"ם לישנא דגמ' ותוספתא נקט, ואם בגמ' מתפרש בלא העוקצין גם ברמב"ם יתפרש כן, אלא דמשמעות הגירסא ברמב"ם בפ"ח מה"ש ה"ד שהאילן יצב וכמ"ש בנ"א וכ"כ מרן זללה"ה בס"ג וגריס כן בגמ' וכמו שהוא בתוספתא, וכמבואר בדבריו בפ"ג מטו"א ה"ד, ולפי זה ע"כ דס"ל דגם דיצשו הן ועוקציהן חשיב כמחוזר לענין שבת, דיצב האילן מסתבר דהוא כיצשו הפירות ועוקציהן, וז"ל דהא דפרכין אי דיצשו הן ועוקציהן פשיטא, היינו רק לענין טו"א, ומיהו מרן זללה"ה כתב לחלק בין יצב האילן ליצשו הפירות ועוקציהן, דביצב האילן חשיב טפי כמחוזר, ולפי זה לא מנאנו דעת הרמב"ם דדין יצשו הפירות ועוקציהן, וגם לא מנאנו דעת התו' דיצב האילן, ומרן זללה"ה נוטה דביצב האילן גם לדעת תו' חשיב כמחוזר לענין שבת. — ולענין הלכה בשבת, יצשו הפירות בלא עוקציהן לכו"ע חשיב כמחוזר, יצשו הפירות ועוקציהן לדעת רש"י ותו' והרשב"א חשיבי כחלושין, והדבר ספק אם הרמב"ם חולק, יצב האילן לדעת הרמב"ם חשיבי הפירות כמחוזרין, וכ"ה בתוספתא, ואין ראייה אם התו' חולקין, ודעת מרן זללה"ה דגם לדעת תו' הוי כמחוזר. (עוקצין ס"ה סק"ח).

בא"ד דמיירי התם דיצשו הן ולא עוקציהן, ק"ק מנ"ל לגמ' דאיירי בהכי עד דפריך בפשיטות הא קא נתרי פירי, וכבר כתבנו לעיל דפשיטא היה נראה דכל ענין אסור מדרבנן.

קנ"א א' האי כל שאני רשאי בחשיכתו רשאי אני באמירתו מיבעיא ליה, משמע דהוי שייך למימר הכי, ולכאורה פשיטא דרשאי לומר שישמור, שהרי מותר לשמור בשבת, ולמ"ש להלן לפרש הא דמותר לומר לחזירו שמור לי פירות שבתחומך ניחא דאיכא חידוש גם בזה. שם דאר"י א"ש מותר לאדם לומר לחזירו שמור לי פירות שבתחומך כו', ע"כ עיקר חידושיה הוא זבא דשרי למימר שמור לי פירות שבתחומך,

שם ואני אשמור לך פירות שבתחומי, ז"ע דבכהאי לישראל הוא שומר שבת כדאמר ז"מ פ' ז' שמור לי ואשמור לך שומר שבת, ואין אפשר להחזיר בשבת, הר"ז ממש שכירות פועלים, מלבד ששבת שבת אסור וכמשה"ק הגרע"א ז"ל בגליון השו"ע סי' ש"ז ס"י, ומיהו לזה היה אפשר לפרש דאיידי בהצלעה כגון שאומר לו על כמה ימים, ואף אי איירי בפירות מחוברים דנתמעטו מדיני שומרים, מ"מ שכירות פועל הו', ואף אי הו' שמירה צעלים דליכא חיובי שומרים מ"מ נתחייב בשכרו, והיה נראה לפרש דהכל לאו באנשים דמתגרי לשמור איירי, ואינם אלא כעושים טובה זל"ז ואין דעתם להתחייב לשמור, ולפי דהדבר פשוט דשכירת פועל אסור, וגם שבת אסור, לא חש שמואל לפרש וממילא הוא מובן דבהיתר חמירה איירי ולא בהיתר שכירות, ועוד דכיון דשבת שבת אסור וממילא אין אחריות שבת עליו, הרי נמנע דשניהם לא נתחייבו מן הדין, [עי' ז"מ נ"ח א'], ואף אם טעו ורצו להתחייב, אבל בתו' עירובין מ"ג א' ד"ה הלכה שהביא הגרע"א ז"ל שם, הוכיחו מסוגיין דאפילו בשבת שרי, וזה ודאי תימא, ועיקר דצריהם דשמירה שרי בשבת בשבת שפיר יכלו להוכיח מסוגיא דז"מ שם דהשוכר את הפועל לשמור את הזרעים, אבל מסוגיין ע"כ לא יתכן לפרש חיוב גמור, וז"ע.

שם היתה עומדת חוץ לתחום קורא לה והיא באה, יש לעי' הא מצווה על שבתת בהמתו ואין רשאי להוציאה חוץ לתחומה, ועוד דגם צבהמת חזירו ליחסר משום מחמר, שהרי הצבהמה עושה מלאכה מחמתו, ומה לי מלאכת הוצאה ומ"ל מלאכת תחומין, אלא"כ נימא דתחומין קיל דאף אי הו' דאורייתא אין בה אלא אסור לאו, ולכך לא מיתסר צבהמתו עי' בשו"ע או"ח סי' ש"ה צמ"א ס"ק י"ח, ובגליון הגרע"א ז"ל שם, א"נ תחומין דרבנן וצבהמתו הקילו כי היכי דכל שבתצירו פטור אבל אסור צבהמתו מותר לכתחלה כדאמר לק' קנ"ג ז', אבל ל"מ כן דהא דוקא קורא לה והיא באה אבל אסור לטורדה ולהוציאה כמ"ש תו' לעיל נ"ג ז', ומצואר דמוזהר על אסור תחומין צבהמתו, וא"כ אמאי שריין לקרוא לה, ואף אם נימא דקורא לה והיא באה, אינו כי הדין דע"ז ט"ו א' דשמעה לקליה ואולה מחמתה דהו"ל

ואף בלא שישמור לו פירות שבתחומי, דהא דאבא שאלו ע"כ לא קאי אלא אהא, ונריך להצין מה חידוש יש בזה הרי לא הזכיר שום אסור בדבריו, ועוסק רק בדבר המותר, ומה בכך שאלו זה חוץ לתחום, אבל הרי יש דין תחומין ולחצירו הוא בתוך התחום, ומה מקום לאסור לדבר עמו על המותר לו, ונראה מזה דקרא דממנא חפץ ודבר דבר, היה אפשר לפרש דכולל גם דברים שאינם בשליטתו של האדם בשבת כגון שהם חוץ לתחומי, שלא יהא רשאי לטפל בהם, שזה כעוסק בחפציו, ולא דמי לשמירת מוקצה שבתוך התחום דשרי, והלכך אף דשרי למימר לכרך פלוני אני הולך למחר משום דאפשר צבורגנין, היינו משום שאינו עוסק בחפציו, אבל לומר לחצירו שמור לי פירות שחוץ לתחומי יש מקום לאסור משום שעוסק בחפציו, ולאידך גיסא נמי דאף אי שריין לומר לחצירו שמור לי פירות שבתחומי, אכתי יש לאסור לומר לכרך פלוני אני הולך למחר, דבשמור לי פירות שבתחומי לא מוכר כלל דבר האסור, משא"כ באומר לכרך פלוני אני הולך למחר.

ונראה דפלוגתא דת"ק ואבא שאלו, אי פליגי, דהא פליגי, דת"ק סבר דאסור להחשיך הוא אסור מחודש מדרבנן, דנראה כמנפה לעשות מה שאסור בשבת, ואינו מעין אסור דודבר דבר, וממילא י"ל דאסור להחשיך אף לדבר מנוה, ואבא שאלו חידש דאסור להחשיך הוא נלמד מאסור דודבר דבר דכשם שאסור לדבר, כך גם אסור לעשות מעשה הניכרת לשם זה שאסור לדבר זו, דמעשה כזו כבר גריעא מהרהור, ולא שריין אלא הרהור, ולכך בכל מידי דשרי לדבר שרי נמי להחשיך, ואם לא היינו סוברים כשמואל דרשאי לומר שמור לי פירות שבתחומי, והוי אסריין לה משום דעוסק בחפציו, אף דלפי זה היה דין החשכה קיל מדבור, שהרי שרי להחשיך ללכת חוץ לתחום, ולטפל בחפציו שחוץ לתחום ע"י דיבור היה אסור, מ"מ ע"כ היה מוכח מזה דדין החשכה גזירה מיוחדת, ושם היה אפשר לומר דאף לדבר מנוה אסור, והיינו דתלי לה אבא שאלו דהא דשמואל, דכיון דשרי לדבר ולעסוק בחפציו שמחוץ לתחום, א"כ תו אפשר למימר דהחשכה כדיבור, וכל שאני רשאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו, כגון מידי דמנוה, ועדיין ז"ע.

כו"ע מודו דחפזי שמים מותרים, ולא משמע לומר דריב"ר כ"ש לעיל י"ז א' וכתו' ק"ג א' מן התוספתא, ושם הכא אין ריוח למנוה מדיבורו זה, ויכול לומר לו סתם שיצא בכל ענין, ורבנן סברי דכשעוסק בחפזי מנוה אין בו משום ודבר דבר כלל, ועי' ברמב"ם פכ"ד ה"ה וצמ"מ שם ודוחק, ועי' ביצה כ"ט ב' דאיתא נמי בלישנא דריב"ר ומתפרש כפרש"י דהתם בכל ענין יש לאסור, ועי' צמ"פ הרי"ף שם, וצמ"כ צחו"ב ביצה שם (והועתק לפנינו).

הא דתניא דמחשיבין על עסקי כלה כו' לא מנאח צמנה הבא צמאחיס ריב"ר אומר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח, פרש"י דפליג אהא דת"ק שרי למימר לא מנאח צמנה הבא צמאחיס, וכ"כ צמ"מ פכ"ד מה' שבת ה"ה שזו גם דעת הרמב"ן, אבל הרמב"ם העתיק גם דברי ת"ק וגם דברי ריב"ר, נראה דעתו ז"ל דכשאומר לא מנאח צמנה הבא צמאחיס, הרי"ז כאומר תציא בכל שער שירצו, ואין זה קביעת סכום, אבל אם יאמר לו אם לא מנאח צמנה הבא צק"כ וכיו"ב, חשיב קביעת מקח שמשער כמה ערך הדברים וקובע להם דמיהם, ויתכן שזו כונת המ"מ שכתב סכום מקח סך ידוע שלא להוסיף עליו, והיינו שמשער דמיהם וקובע להם סכום, [אבל הטעם שכתב שם המ"מ אינו על דרך זה, וי"ע], וכש"כ אם יאמר שלא יקח אלא בסכום כך וכך שהוא ערכם האמיתי, דודאי קובע דמיהם.

והראב"י"ה צביצה תמן צפי' הרי"ח והרי"ף מהך דריב"ר דמזה מוכח דמנה ומאחיס אין זה סכום מקח, וכן הרי"ן בשבת כתב לפרש סכום מקח דריב"ר על דרך שפרש צביצה שלא יצרך חוז יסן, ומאד הדבר קשה, דבשלמא צמנוני שפיר קרוב הדבר שחייב לו וצא לצרף, אבל צשולח שליח להציא צרכי הכלה והמת מה מקום לומר שחייב לשליח מעות ומנוהו להוציא עוד ולצרף, עד שהוצרכו להזכיר צכאן שלא יעשה כן, וגם שנו הדברים בלשון סתום כאילו הדבר צהוה.

מתני' נכרי שהציא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל כו', נראה דאף לפרש"י אם החזירן למקומן וחזר ישראל והציאן דשרי, ואפשר דגם למת שמת אחר שהציאן, נמי שרי אפילו לא החזירן, דאטו כשצאים צחול ליקח חלילין מן הנכרי מי צריך

מחמר, או כההיא דהנהיגה צקול צ"מ צ' ב', דהתם טורדה צקולו והולכת מאימתו, אבל הכא אינו אלא כנותן אוכל לפניה וכיו"ב שהולכת מרצונה, וכן נראה, אכתי הניחא צבהמת צצירו דליכא משום מחמר כה"ג, אבל צבהמתו שמנווה על צציתתה, איך רשאי לגרום שתצא מתחומה, והרי אף אם היתה הולכת מעצמה יש לחייבו למנעה, וכמו צצציתת כלים וכיו"ב, וצרש"י לעיל נ"ג ב' כתב דלא יציאנה ממש צידיו הואיל והיא יוצאה חוץ לתחומה ומיהו קורא לה והיא צאה דלא הוזהר הוא על תחום צהמתו, ולא נתפרש למה לא הוזהר, אחרי דלהציאה צידים לא שרינן.

ואפשר דמהא דשרי להעמיד צהמתו ע"ג עשצים צצצת כדאמר לעיל קכ"ב א', וילפינן לה צמכילתא מקרא דלמען ינוח וכמס"כ תו' שם, איכא למילף דכל פעולה שהצמה עושה מעצמה להנאחה לאו שם מלאכה עלה, דהא צעלמא המעמיד צהמה ע"ג קמת צצירו חייב כדאמר צ"ק נ"ו ב', וכש"כ צבהמתו שמנווה על צציתתה, דודאי היה ראוי לאסור להעמידה שתקצור צצצת, ולאו משום צער צעלי חיים שרי רחמנא, אלא דצעל חי העושה להנאח עצמו אין זה מלאכה שהצעלים מוזהרים עליה, וה"נ הליכה חוץ לתחום לא גריעא מאכילת עשצים, דג"ז הצמה עושה מעצמה לרצונה ולהנאחה, וקריאתו אינה יותר מאשר מראה לה אוכל וכיו"ב, דמעצמה ומרצונה לצורך עצמה הולכת, וכ"ה צחידושים על שם הרי"ן נ"ג ב' ע"ש, וכ"מ צהגהות מרדכי קדושין סי' תקס"ה ע"ש, ולפי זה צ"ע מ"ש צמ"א סו"ס ש"ה צשם אגודה דהולכת הרועה דמי לקורא לה והיא צאה, דהא הרועה מנהיגה ואינה הולכת מעצמה.

שם ואומרים לו לך למקום פלוני כו', נראה דבא לומר דשרי לדבר דהוא חפזי מנוה, ולכן כששולחים אותו להחשיך גם מורים לו מה שיעשה לאחר החשכתו, ואע"ג דגם שלא לדבר מנוה שרי למימר לדרך פלוני אני הולך למחר, מ"מ הכא לך והציא קאמר והיינו לעשות לו ארון ולמייגו ליה גלימא, וגם נקט לה כדי לסיומא צפלוגתא דריב"ר ורבנן.

שם ריב"ר אומר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח, מפרש"י משמע דאסור לומר ואם לא מנאח צמנה הבא צמאחיס, וקשה למה יהא אסור, הרי

וזוה כו"ע מודו, אבל ק"ק דא"כ דאף בליכא רשות איכא ספק, א"כ מ"ט לא פליג ר"י אלא בדאיכא רשות ואי דלא חשיב לה לספק הא דשמא מערב שבת לפי שהדבר רחוק, א"כ גם לרצ לא תקשה, ופי' ברש"א דאיכא רשות חשיב לה ר"י כהמתין בכדי שיעשו.

שם עיר ישראל ועכו"ם דרים זה והיה זה מרחץ מרחצת בשבת אם רוצ עכו"ם כו', אשמועינן דאע"ג דמרחצת בשבת וחזינן דבשציל העכו"ם לצד הוא ג"כ מחממה, אפ"ה אם רוצ ישראל צריך להמתין כדי שיחמו החמין, דיש לחשוב כחיתם בשציל הרוב.

שם מחנה למחנה ימתין כדי שיחמו חמין, המ"א צ"י תקט"ו ס"ק כ"ג כתב דדעת הסמ"ג דבמחנה על מחנה הוא נעשה לצורך שניהם וב"י כתב בשם רש"י דהוי ספק, ולכאורה כיון דהמרחץ מרחצת בשבת א"כ בידוע שהוא מחמם גם בשציל המיעוט דהא גם ברוב ישראל איירי מחני', וא"כ לעולם הוא עושה בשציל שניהם, וגם במציאות הדברים ודאי אין דעת העכו"ם רק למחנה מסוים, אלא אדעתא דכולם הוא עושה, וכמ"ס רש"י, אלא דמגד ההלכה אמרינן דהמלכא נחשבת אדעתא דרובא, וברוב עכו"ם לא חשבינן לה כנעשתה לצורך ישראל, אבל במחנה על מחנה ראוי לחשוב שנעשתה בודאי לצורך שניהם, ולשון רש"י לעיל קכ"ב ב' ומע"מ נמי ליכא למיקם עלה דמילתא דאיכא למימר עיקר דעתיה דמדליק בשציל ישראל ואיכא למימר עיקר דעתיה דמדליק בשציל נכרי כו', מחפרש שפיר דליכא למיקם עלה דמילתא משום שבודאי נעשית לצורך שניהם, ומגד ההלכה ליכא למיקם עלה דמילתא לזכר אחד מהם, והוא ספק קיים במוחלט, והיינו דדין נעשה לצורך שניהם, ועי' בזה"ל סי' רע"ו ס"ב שתלה הדבר בשתי לשונות דרש"י בסוגיין, ולפמש"פ אחי שפיר לשתי הלשונות. — יעויין בגליון הגרע"א במג"א שם, ולכאורה ע"כ לדחוק דכונת המג"א דנפ"מ אי בצסק צעין בכדי שיעשו, דלפרש"י מבואר בגמ' דבצסק צעין בכדי שיעשו, וכמו שהזכיר הגרע"א ז"ל דוחק זה, וולפמש"פ גם לדעת רש"י לא למדנו דין ספק, ועי' סי' שכ"ה ס"ו דליקט בשציל שניהם אסור ושם ס"ז דבצסק י"א דמותר לערב מיד והוא דעת הסמ"ג.

לדקדק אם הביאן בשבת או בחול, וזוה ניחא משה"ק הראשונים לפרש"י אמאי לא קתני נמי עולמית גבי חלילין.

לפירוש תו' לכאורה מתפרש לא יספוד זהו ישראל אלא בכדי שיעשו, אא"כ באו ממקום קרוב דאז א"ל כדי שיעשו, ואשמועינן דגם בחפצי שמים אסרינן בכדי שיעשו, ואשמועינן דבבאו ממקום קרוב דהיינו בתוך התחום מקילינן אף קודם שיעשו, וז"ע מה ראו על ככה להקל בזה טפי מבכל מילי דצעי בכדי שיעשו, ושמא בכל מילי הדין כן בזמן שהנכרי לא עשה אלא טלטול, דשרי במקום קרוב מיד, דלא מהני כ"כ הבאתו, וז"ע.

מש"כ תו' דלכך לא אסרו חלילין עולמית, משום דסתם חלילים אין מביאין אותן לשם אדם אחד, אפשר דהכונה שהחלילים עתידים לשמש עוד שימושים אחרים, ואפילו כשידוע שהביאם רק לשם המת הזה, ולא דמו לארון וקבר שזה גמר תשמישם ואין עתידין לשום שימוש אחר, ומשמע מדבריהם דעכו"ם שהביא ארון, נמי לא יקבר בו עולמית, ולו"ד ז"ל היה מקום לומר דדוקא בעשה ארון, ולא בהביא, והיינו טעמא דחלילין, ומיהו גם בעשה חלילין יש להחיר מטעם שכתבו תו' דלא עשאם רק לשימוש הזה.

הרמב"ן פירש אא"כ באו ממקום קרוב דהיינו בכדי שיעשו, ולפי דסתמא אין מספידין מיד בנחת השבת, הרי ממילא כל שבאו ממקום קרוב יש כאן בכדי שיעשו, ונראה דלפי זה יש לדקדק מהא דלא קתני לא יספוד כו' אלא בכדי שיבאו, כדקתני כדי שיחמו חמין, דצריך להמתין בשיעור שאלו החלילין יכלו לבא, ולא סגי בכדי שישג חלילין אחרים, [עי' במ"מ פ"ו ה"ו ש"א כן לדינא], והטעם אפשר משום דאושא מילתא דמת, א"נ לפי שאין כל החלילין שווין.

גמ' עיר ישראל ונכרים כו', הרמב"ן הזכיר לפרש דמדרבנן מייחין דפליגי אדר' יהודה אלמא ספיקא אסירא, והקשה בני שמואל נ"י דא"כ הול"ל תנאי היא, ואפשר משום דפשיטא דהלכה כרבנן לכך מסייע לשמואל, ומיהו הרמב"ן הזכיר גם לפרש דמהא דמרחצת בשבת קדייק, דאע"ג דאיכא ספק שמא מערב שבת הוחמו ואפ"ה אסור,

דסגי זיכולים לצא ממקום קרוב, אבל כשאמנם צאו ממקום רחוק, אם יהנה מהם כשיעור שיכולים לצא ממקום קרוב, הרי הוא נהנה מההצאתם ממקום רחוק, דמאן יימר שיזדמן להציאם ממקום קרוב, וגם לא כל החלילים שוין, וכן לשון המשנה קנ"א א' א"כ צאו ממקום קרוב, ולא קתני א"כ יכולים לצא ממקום קרוב [ומיהו רבו הפירושים בפלוגתא דרב ושמואל ועי' רמב"ן וצמ"ש לעיל בזה], אבל צירק י"ל דכל שהמתין כשיעור שיצאו ממקום קרוב שוב אינו נהנה כלל ממעשה שבת, ועי' ברע"ב וצתו"ט, וי"ע.

במכשירין שם ואם יש זה רשות לוקח מיד, ככאן לכו"ע מתפרש רשות שלטון, דמה יועילו עשר עצדים להקדים להציא, ולומר דרשות היינו שיש לו גמלא פרחא, נמי ל"מ, ועי' מלחמות בסוגיא, ומשמע דרשות מהני להחיר אף ברוב ישראל. (מכשירין ס"ב סק"ו).

שם אמאי ה"נ ימתין בכדי שיעשו, לפרש"י קשה דהא קתני עשו לו וחפרו לו והיינו בידוע שעשה לעכו"ם, ומה שיך לשאל דניחוש שמה לישראל עשה, וכי לא משכח"ל גוונא שידוע שעשה לעכו"ם, א"כ באסרטיא ומונח על קברו, והרי לעיל קכ"ב א' לא פרכינן צמילא מים ואיך שמה לצורך ישראל עשה, וגם עיקר הדבר דצספק נחמדש דין דכדי שיעשו הוא קשה, דבעלמא או ספיקא לחומר או לקולא, אבל לא דין מיוחד, והרמב"ן בשם הגאונים גריס ה"נ לימא בכדי שיעשו, ומפרש דאסיפא פריך אמאי לא יקבר עולמית, וזה משני דנעשה צפרהקיא איירי ולכך החמירו, וגם לגירסא דידן אפשר לפרש כן וה"ק ה"נ ימתין בכדי שיעשו ולישתרי.

מתני' עושין כל זרכי המת כו', מלשון זה משמע דהיה מקום לאסור, ולמ"ד אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל, ונימא דלאו דוקא כלי וה"ה שמן ומים, א"כ ע"כ קולא היא שהקילו גבי מת, אבל אי כלי ניטל לצורך דבר שאינו ניטל קשה, ונראה דהיה מקום לאסור משום שאין זה מלאכת היום, וכדאשרינן הכלה שאינה מצויה, ולהאכיל אלו שאין מזונותן עליו, [וכמ"ש"כ לקמן קנ"ד ב' בהיתא בהמתו טעונה טבל], ואשמועינן דלא גזרו בזה, וחשבינן לה כצורך היום, ולפי זה נראה דאין לחדש היתר מיוחד נוסף בזה, וכ"מ

שם רי"א באמצטי קטנה אם יש זה רשות רוחץ זה מיד מאי רשות כו' אם יש זה אדם חשוב שיש לו עשרה עצדים שמחממין לו י' קומקומין מים צ"א, ז"ע אמאי לא פירשו בגמ' רשות כפשוטו דומיא דרשות דירק במכשירין פ"ה מ"ו דהיינו מלכות שבשצילה מקדימין להציא, וגם עיקר הדבר דצגוונא רחיקא כי האי תלינן דשמה חיממוהו עשרה בני אדם מיד משחשיכה, הוא מחודש, ונראה דמהא דקתני באמצטי קטנה דיין לה, דאם איתא דרשות היינו מושל ולכבודו מכינים שמהא אמצטי מוכנה בכל עת, א"כ מאי אירא אמצטי קטנה גם באמצטי גדולה יש להחיר, לפיכך פירשו דרשות היינו שקיימת אפשרות לחמם מיד וזה יתכן רק באמצטי קטנה, וז"ע למה נטו מזה בר"ש ור"א ש במכשירין ופירשו דדרך שולטנות לרחוץ באמצטי קטנה.

לכאורה אם הטעם דאדם חשוב משום תלייה דאפשר דחיממוהו לאחר השבת, א"כ אף באדם חשוב ישראל יש להחיר, ומיהו לאדם חשוב עצמו, [אם אין עוד כיו"צ בעיר], יהא אסור, דהא הוא יודע שעצדיו לא חיממוהו, וי"ע.

נראה דצומן שצריך להמתין בכדי שיעשו, דאף אינו ראוי להתעסק בהן עד כדי שיעשו לא הוא ולא העכו"ם, כגון שהציא דבר שצריך לצלו, לא יאמר לעכו"ם צמוציא שבת שיצטלו, והוא יטלנו ממנו מצויל כשיגיע כדי שיעשו מן ההצאה, דא"כ נמא נהנה ממה שעשה העכו"ם בשבת, וכן במרחץ אם צריך מדה מסוימת של חום וחימומו בשבת מחצה מזה, לא יוכל העכו"ם להוסיף לחממו צמוציא שבת בצצילו, כדי שלאחר שישנה כדי לחממו מחצה כבר יהיה צידו מחומם כשיעורו, וכ"מ בגליון הגרע"א ז"ל סי' תקט"ו ס"א עי"ש ובשעה"ז שם אות נ"ה. (מכשירין ס"ב סק"ה).

תנן במכשירין פ"ב מ"ו מ"א זה ירק נמכר אם רוב עכו"ם לוקח מיד ואם רוב ישראל ימתין כדי שיצאו ממקום קרוב, ופר"ש והרא"ש אע"ג דשמה צא ממקום רחוק לא מחמרינן כולי האי, משמע דאם בידוע שצא ממקום רחוק צריך להמתין עד שיצאו מאותו מקום, וצמ"מ פ"ו מה' שבת ה"ו הציא שתי דעות בזה, ומיהו התם לענין חלילים ויש מקום לחלק בין חלילים לירק, דחלילים הצאתן הוא מאורע ונהי דצספק מאין צאו מקילינן

ואין סבין, משום דלא שרי לטפל צמוקא, וא"כ ה"ה מת, וכמו שפרש"י דדצר האסור לטלטל אסור לסוך, ומשני דמרחץ בשאר קרקעות מיחלף, ולכך כיון דצבתי העיר איכא דלא מרצפי, אסרינן אף במרחץ אע"ג דכל המרחצאות מרוצפות, משא"כ כשכל צתי העיר מרוצפים שרינן כדאמימר שם. — ומיהו לשון הגמ' ק"ק דהול"ל התם משום דילמא אחי לאשוויי גומות, דקרקע בקרקע מיחלף, אבל אין צורך להזכיר דמת בקרקע לא מיחלף, דהא לא ס"ד כלל דליגור צמת אטו קרקע.

שם לאחויי הא דת"ר מציאין כלי מיקר כו' ופוקקין את כו', הא דמציאין כלי מיקר הוא ק"ו מהא דסבין ומדיחין, [ואי אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל, ע"כ איירי צנריך למקומן], ושמא איכא למיחש שמא ידחוק והו"ל מזוז אבר, א"נ עיקר חידושא הא דפוקקין את נקציו, דזה ודאי היה ראוי למיחש דחשיב כמזוז כיון שצריך לדחוק.

מתני' אין מעמאין כו', אינטריך לאשמועינן דג"ז כמזוז אבר, ואף ע"ג דגם ע"י סיכה והדחה מזוז קצת העור והבשר ומ"מ שרי, הכא גרע דכונתו להזיז, וגם יש כאן שינוי מקום דמינכר, א"נ אפשר דלפי שצריך לעמך כדאיחא בזוהר והוצא צמ"צ סימן ש"א ס"ק כ"ב, אפ"ה לא שרינן, ולפי זה המקילין בזה שהציא צמ"צ שם אין להם על מה שיסמוכו.

שם והמעצים עם יציאת הנפש הר"ז שופך דמים, נראה דאין דינו כהורג גוסס ביד"ש דחייב כדאמר סנהדרין ע"ח א', דהתם האדם עושה מעשה הריגה גמור, משא"כ הכא שאינו אלא כמיקל על מלה"מ את מלאכתו, ומקדימו, ומיהו מהא דאמרינן בגמ' משל לנר משמע שהמעצים דומה כאילו עושה את כל הכיצוי, והיינו דדיינינן כאילו האדם חלש כ"כ שפעולה זו דיה להמיתו, ומ"מ נראה שאינו חייב מיתה בידי אדם, וכן הלשון צמס' שמחות פ"א מעלין עליו כאילו הוא נוטל נשמתו.

גמ' תניא רשב"ג אומר הרוצה שיתעצמו עיניו כו' ואוחז בשני גודלי רגליו כו', לכאורה אפשר דלאו צבצת איירי, ולפי זה אפשר דלאחז בשני גודלי רגליו [בצחוק כ"מ צרש"י שכתב עולרין], דמי למזוז צו אבר דאסור, אבל בתוספתא

בגמ', וכמ"ש להלן, והלכך למ"ד אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל, איירי הא דמציאין כלי מיקר, צנריך למקומן, וכדאמר לעיל מ"ג א' צאינן צרייתות, ולפי זה משמע דשמן ומים אין דינן ככלים לענין זה, וניטלין אף לצורך דבר שאינו ניטל, ע"י ס"ז צ סק"ו.

שם סבין ומדיחין אותו כו', זה חידוש דלא גזרינן שמא יזיז צו אבר, וגם יש כאן חידוש דהוזה הרגילה ע"י סיכה והדחה לא חשיבא כמזוז מוקצה, וכן משמע בזה דשרינן לסוך בהמה לעיל נ"ג צ' ולא אסרינן אלא בגמר מכה ומשום תענוג, וכ"מ קנ"ד צ' בזה דרבה משפסף לצריה אגבא דחמרא. וצ"ע אם גם צמת עכו"ם שרי כל הני, או דקולא הוא שהקילו ובישראל דוקא.

שם שומטין את הכר מתחתיו ומטילין אותו על החול כו', לכאורה אין חידוש בזה דשומטין את הכר, דע"כ איירי בשלא נעשה בסיס, וא"כ בכל מוקצה שרי לשמוט, [שוצ הערני חתני הרש"ח נ"י דלצורך מוקצה אחת לא שמענו דשרי, ע"י מ"צ סי' ש"ט ס"ק י"ד], וגם לשון ומטילין אותו על החול קשה, דהא אסור להזיז, וא"כ הכונה דע"י השמטת הכר נמצא מוטל על החול וכמש"פ הרע"ב, וא"כ הול"ל שומטין את הכר מתחתיו כדי שיפול על החול ומהו הלשון ומטילין אותו, ואפשר דרשאי לשמוט את הכר כלפי מעלה קצת אף שע"ז יפול על החול, ולא מחייבין ליה לשמוט את הכר צאותו גובה כדי שלא יזוז המת כלל, וצ"ע.

רש"י ד"ה ושמואל, ע"י בחו"צ חגיגה י"ד א'.

קנ"א ב' קושרין את הלחי כו', אשמועינן דשרי ולא חיישינן דילמא אחי לאוסופי, וכמ"ש תו' מ"ג א' לענין קורה.

שם וכן קורה שגצרה כו', ע"י בסימן י"א ס"ק י"ג.

גמ' והאר"י א"ש מעשה בתלמידו של ר"מ כו', משמע דפשיטא לגמ' דלא התירו שום אסור מחמת כבוד המת, והא דקתני דעושין כל צרכי המת, היינו רק דחשבינן ליה כמלאכות הרגילות המלויות וכמש"כ במתני'.

שם קרקע בקרקע מחלפא כו', נראה דס"ד דקרקע בקרקע לא מיחלפא, וכדס"ל לאמימר לעיל נ"ה א', וא"כ ע"כ הא דאין מדיחין

שם סבר לה כי הא דאר"י כו', ה"נ הו"מ למימר דסבר כי ההיא דר"ג צריזי דשבו העצים אחר הגשם, וכההיא דשמואל דאחר ארבעים לא הדרא, אלא דניחא ליה להציא נמי הא דר"י, א"נ שמא קודם ארבעים הוי, והא דר"י פליגא אדשמואל וסבר דאף קודם ארבעים לא הדרא.

קנ"ב א' אמר רב צריזי הגלעדי שקרא הוי דההיא אמתא כו', נראה דודאי קושטא הוי דאיהו לא הוי ידע למיטעם, וכן כל אשר אמר, דודאי אין כל הזקנים שוין, וגם שפיר אפשר דדרבא, אלא דמה שחלה הדבר משום שהוא בן שמונים זה שקרא הוי, דלאו בשנים תליא מילתא, ומיהו מלשון הגמ' דתר הכי רבא אמר משמע דאחא לאיפלוגי אדרבא.

קנ"ב ב' קיפלוס והניחוס בקופסא, נראה דר"ל שלא לכלכוס בשום עוון, דעיקר הקפידא על עצירות לא תעשה.

שם א"ל ההוא שעה אחת קודם תחא"מ, אפשר דהטעם כדי שיהיו כולם כיצירה דאדם הראשון, שו"ר שכ"כ במהרש"א.

קנ"ג א' כלום יש סעודה בלא טורח, ק"ק משל זה, ועיקרו נראה דר"ל שאמרו עדיין יש לנו זמן, ובקהלת רבה פ"ט איתא אמרו שסופנו להרגיש בסעודת המלך כלום יש סעודה שאין בה הטורח כו', ור"ל שאומרים שיש להם עדיין זמן וגם סופנו להרגיש ואז נשוב.

מי שהחשיך

מתני' מי שהחשיך כו', לעיל י"ז ב' אמרו אף מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי זו ביום גזרו, והיינו מי"ח דבר, ופרש"י דגזרו שלא יטלטלו פחות פחות מארבע אמות, ומשמע דר"ל דבעוד שהיה מותר לכל אדם לטלטל פחות פחות מד"א, לא שייך לשנות דמי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי, אלא מטלטלו בעצמו פחות פחות מד"א, ולכך נרמזו במשנה זו איסור הטלטול פחות פחות מארבע אמות, אבל קשה דמשום איסור מוקצה יש לחייבו לתמו לנכרי, וא"כ היכן רמיזא במתניתין איסור הטלטול פחות פחות מארבע אמות, ואין לומר דמכלים הניטלין בשבת קדייק

פי"ח קמני הרוצה לאמץ את עיני המת בשבת ומיהו התם לא נזכר הא דאוחז בשני גודלי רגליו, ומסתברא דאינו אלא השמטה וכן בא"ר כתב דבשבת קאמר וכ"מ צרי"ו.

שם כדי שישמור שבתות הרבה, לאו דוקא שבתות, דאף משום חיי שעה מחללין, ואפי' יודעים שלא יגיע לשמור שבת, אלא ר"ל שמירת מצוות, וגם האי כללא ל"ד דאף למינוק מחללין משום חיי שעה ואפילו לא יגיע לשמירת מצוות, ועי' צדה"ל סימן שכ"ט ס"ד.

שם דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו כיון שמת אדם בטל מן המצוות והיינו דאר"י במתים חפשי כו', ז"ע דהא דר"י לכאורה היינו דמצוות בטלות לעתיד לבא כדמשמע נדה ס"א, והיינו לאחר תחא"מ שחשוב הנשמה אל הגוף, אבל כל עוד שהנשמה לחוד פשיטא, וגם לענין לחלל את השבת על גופו של מת, מה ענין אם נשמתו חייבת במצוות או אם יתחייב לע"ל.

שם אר"פ נקטינן אריה אבי תרי לא נפיל, נראה דמ"מ גם שנים ההולכים במקום שיש ארי, חשיבי כהולכים במקום סכנה, ולא נקיט לה אלא לומר דאי צריך ללכת עכ"פ ילכו שנים.

שם אר"ח אסור לישון בבית יחידי כו', נראה דהיינו נמי דבתרי שרי משום דכתיב ומוראכם וגו' ולכך מיייתי לה הכא. — ברא"ש איתא בלילה, ואפשר דסתם לישון מתפרש בלילה, (וביום מיקרי גני).

שם אין לי בהם חפץ אלו ימי המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה כו', רש"י פירש דלא יהיו עניים, וז"ע דאטו אם חסרה מצוה אחת כבד אין בהם זכות וחובה ולא חפץ בהם, ואי לאחר תחא"מ קאמר י"ל דכל המצוות בטלות וכמאן דסבר הכי נדה ס"א.

שם שאם הוא לא בא באו כו' מילט קא לייטת כו', משמע דאין יוצא מן הכלל מן הגלגל ולעולם ימנא ציוצאי חלציו של כל אדם.

שם כי היכי דלקדמו לבניך א"ל מילט קא לייטת להו כו' גלגל כו', ק"ק דהא אהדורי אפיתחא לא מיהדר, ואשתכח דקא מילט להו, וי"ל דכי היכי דלקדמו לבניך, הכונה לסייעם, ולא דוקא באדורי אפיתחא.

דבזה יש לחוש טפי למכשול מצנתינה לעכו"ם ואינך, וא"כ מ"ט לא גזרו צוה עד י"ח דבר, ואילו באינך קדמו לגזר, ואפשר דרך בהחשיך לו דרך שהוא צהול על ממונו חיישין שלא ידקדק בשיעור הארבע אמות, אבל בעלמא לא חיישין, ועדיף מנתינה לעכו"ם ואינך.

נראה דכיון דכל הני שריותא הוא משום שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו, דשפיר איכא מדת חסידות להחמיר על עצמו.

יש להסתפק אין עמו נכרי ולא חמור, ויש עמו ישראל, אם ראשי ישראל לסייעו לטלטל פחות פחות מארבע אמות צדים שהוא מוקצה, א"נ אף בדבר שאינו מוקצה למש"כ צה"ל סי' שמ"ט דאף שני בני אדם אסורים לטלטל פחות פחות מארבע אמות ע"י שכל אחד יתן לחצירו, וכ"מ פשטא דמתניתין דעירובין ז"ה צ' דדוקא חצירו לחצירו וחצירו לחצירו שרי, ונמיהו צבגד שלאחר שטלטלו פחות מארבע אמות לבשו והולילו למקום אחר ופשטו, נראה דראשי שוב להולילו פחות מארבע אמות, דכיון דלבשו הו"ל כנאצד מן העולם, וכשפושטו פנים חדשות צאו לכאן], ומלשון התו' עירובין ז"ז צ' ד"ה ר"ש שכתבו דאם היו כולן שותפין בו נראה דלר"ש נותנו לחצירו וחצירו לחצירו משמע דכשאניס שותפים לא, והיינו דכיון דאינו צהול על ממון חצירו אין לנו להתיר לו, ואפשר דאף כשחצירו אינו יכול לצדו, דנמי לא שרינן לאחרים לסייעו, כיון דכל ההיתר אינו אלא משום שאינו מעמיד עצמו על ממונו, ואין אומרים לאדם חטא כדי שלא יחטא חצירך וכמש"כ תו' ד' א' ד"ה וכו', ולפי זה צריך לפרש הא דאמר לקמן צ' א"ה חצירו נמי דצותפין קאמר, ודוחק.

שם נותן כיסו לנכרי, איסור אמירה לנכרי בשבת, היה מקום לומר שהוא אטו גר תושב ועבד שהם אסורין מדאורייתא שיעשו מלאכה לצורך ישראל כמבואר בשו"ע סימן ד"ש, אבל מהא דאמרינן צ"מ ז' א' איבעיא להו מהו שיאמר אדם לנכרי חסוס פרתי ודוש צה מי אמרינן כי אמרינן אמירה לנכרי שבות ה"מ לענין שבת דאיסור סקילה אבל חסימה דאיסור לאו לא כו', משמע דלאו מהאי טעמא הוא, דא"כ לא שייך בכל איסורים, אלא יש לפרש הטעם דגזרו אטו שמה יעשה ישראל בעצמו, וכ"כ הרמב"ם צפ"ו מה"ש ה"א, ואפשר

מדמניחם על החמור ולא נקיט להו צדיקה פחות פחות מארבע אמות, דשפיר י"ל שהם משא כבד שאינו יכול לטלטלם בעצמו, וגם מאן לימא לן שאינו מוליך את החמור פחות פחות מארבע אמות, וממילא עדיף הכי טפי משיטלטלם בעצמו, והרי ע"כ דאין החמור הולך כדרכו כדמוקמין לה בגמ' דנוטל ממנה כשהיא עומדת ונותן כשהיא מהלכת, וצר"ה וצריטצ"א לעיל שם משמע דמפרשי כפשוטו שהתירו לתת לנכרי, וקרי לה גזירת היתר הצאה מכלל איסור ע"ש, וכ"ה צר"ח הנדמ"ח לק' צ' ע"ש. — וצרימב"ס פ"כ מה"ש ה"ו כתב וגזירת חכמים היא שלא יניח כיסו ע"ג הצהמה אלא א"כ אין עמו נכרי, ולכאורה משמע דבא לפרש מה שאמרו דמי שהחשיך הוא מ"ח דבר.

ובמאירי לעיל שם פירש דגזרו שלא יוליך בעצמו ע"י שינוי אלא יתן לעכו"ם, וכנראה כונתו דודאי כבר קדמו לגזר עשיית המלאכות בשינוי, אלא דבהחשיך לו דרך כיון שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו התירו לו כל איסורין דרבנן, וכמו דפשוט דשרי ליה טלטול מוקצה בדליכא עכו"ם ה"נ הוי שרי ליה לטלטל בשינוי, וכש"כ פחות פחות מארבע אמות, אף דכלא החשיך כבר גזרו גם על זה קודם י"ח דבר, וצ"ח דבר גזרו לדקדק גם בהחשיך לו דרך לעשות הקל הקל, והיינו דביש עמו עכו"ם לא יעשה בעצמו כלום, וכן ביש עמו חמור לא יטלטל בעצמו, ולפי זה מתפרש לשון הגמ' כפשוטו דמשנת מי שהחשיך לו דרך היא מ"ח דבר, וקודם לכן היה ראשי לעשות כל הנלה שאפשר ע"י איסור דרבנן ואפי' טלטול גמור בשינוי, ומיהו נראה דלפי זה יש לפרש דלטלטל בשינוי אסרו אפילו כשאין לו אפשרות הנלה אחרת, דהא אמרינן לקמן בסוגיין צו ציוס מחקו סאה ופרש"י דגזרו יותר מדאי ויש לחוש דאחי לאתיי ארבע אמות ברשות הרבים, ואם לא אסרו כלום ורק תיקנו הקל הקל תחלה, א"כ אין כאן מקום לחששות, ובמאירי בסוגיין הזכיר לפרש מחקו סאה שגזרו שלא להוליך פחות פחות מארבע אמות אלא בדליכא נכרי, והיינו כפרש"י דהגזירה היא שלא לטלטל פחות פחות מארבע אמות, וצ"ע.

עוד יש לשאול לפרש"י דהא חזינן בגמ' לקמן צ' דלא רצו לגלות היתר פחות פחות מארבע אמות משום דלמא אחי לאתיי ארבע אמות, הרי

לכתחלה, וזוה מדוקדק מה דנקט התנא מניחו על החמור, ולא נקט מוליכו על החמור, דעיקר האיסור הוא ההנחה בשבת.

שם הגיע לחצר החיצונה כו', רש"י פירש שהוא מקום המשתמר ראשון, ויש לעי' אמאי לא שרינן ליה עד ביתו כדשרינן בגמ' בהיתה חצילתו מונחת לו על כתיפו, ועי' מש"כ שם ליישב, ואפשר עוד להטעם משום דלא התירו אלא כשניכר שהחשיך לו דרך.

שם נוטל את הכלים הניטלין בשבת כו', ברש"א עירובין ל"ז ב' הקשה מאי שנא דבאילן אסרינן להוריד ממנו, ובזהמה שרי, והא תרוייהו כי הדדי נינהו דאסרו להשתמש בהן, ומבואר דפשיטא ליה דמתני' שריותא אשמועינן אף במי שלא החשיך לו דרך, וטעמא משום דכיון שכבר הגיע לחצר שבעיר חו לית לן להתיר לו כלום, וע"כ דלכו"ע נמי שרי, וכ"מ בגמ' קנ"ד ב' דבכל בהמה טעונה שרינן, ובפשוטו י"ל דבאילן דהגזירה משום שמא יתלוש כדאמר ביצה ל"ו ב', בכל שימוש איכא למיחש להכי, דזימנין דנוח לו להוריד אם יעלה, או אם יחזיק בענף, משא"כ בבהמה דהגזירה משום שמא יחתוך זמורה להנהיגה, בזה ליכא למיחש כשעוסק בפריקה, ועי' במ"א סי' של"ו סק"ז וברא"ש פ"ה ס"ז שהביא ז"ל שם, וברמב"ם פכ"א ה"ט כתב הטעם להיתר בבהמה משום דער בעלי חיים, והיינו דמשום זה לא אסור משום משתמש בבעלי חיים, ובזה"ל סי' ש"ה סי"ח פירש כונת הרמב"ם להתיר איסור מוקצה ונדחק בדבריו.

שם מתיר החבלים כו', אי כה"ג חשיב טלטול מוקצה עכ"פ מה שמלטל בכח ראשון, כעין דדקא דמיא סנהדרין ע"ו, יש לפרש דמשום דער בעלי חיים התירו כה"ג, ואף אי דער בעלי חיים דרבנן, ועי' לקמן קנ"ד ב' כתבנו דמשמע התם דבכל ענין שרי.

גמ' פשיטא כיסו תנן כו', ק"ק דאטו אם גם במציאה הדין כן, מי הו"ל לתנא לשנות דינו במציאה, הרי בפשוטו שוין הדין בזה, ואפשר דה"ק דכיון דתנא אשמועינן שריותא שלא מן הדין משום שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו, פשיטא שאין לנו אלא מה שאמרו חכמים, וכיון דבסברא יש לחלק בין כיסו למציאה, אין לנו אלא כיסו,

דבאמת סגי נמי בזהאי טעמא דאטו גר ועבד למיגור, דכיון דהקפידה תורה על אלו שלא יעשו מלאכה לצורך ישראל סברא הוא דראוי לחכמים לגזור בכל עכו"ם, אלא דטעמא דאטו ישראל, שהוא כולל בכל המצוות, קדים, הלכך באיסור סקילה פשיטא לן דבכל איסורים גזרו, ובאיסור לאו מספקא לן, [ועי' בפר"ח סי' תס"ח לענין אמירה לנכרי באיסור דרבנן בשאר איסורים].

ואפשר דהאי דינא דתנן קכ"ז א' דנכרי שהדליק נר בשביל ישראל דאסור להשתמש לאורו, אע"פ שהדליק מעצמו, דדין זה הוא גזירה אטו עבד וגר תושב, שבהם ישראל מצווה למנעם שלא יעשו מלאכה בשבילו אף בלא ציווי, דעשייתם לצורך ישראל אסרה תורה, דבזה מצווה ישראל על שבתתם, וגזרו בכל עכו"ם אטו גר ועבד, אצל בזה ליכא גזירה שמא יעשה ישראל בעצמו, והלכך בכל איסורין שבתורה ליכא לאיסור זה, וכ"מ בצ"מ שם דהני תורי דגנבין ארמאי ומגנבין יתהון דשרו מן הדין לצעליהן ליהנות מהן, אף שהעכו"ם סרסוס לטובתן, דרק משום הערמה קאסר להו, [ומיהו יו"ט וחוה"מ י"ל דכשבת חשיבי אף לענין זה, וכמ"ש תו' בצ"מ שם לנ"ד דבאיסור לאו לא גזרו], דזה גרע דבזה התולאה שנואה לפני המקום, ולא דמי לשבת דאין המעשה שנאוי כלל כשנעשה ע"י עכו"ם.

עיי' בסימן י' סק"ו דדין אמירה לנכרי במקום הפסד, ועי' בסימן כ"ג דדין אמירה לנכרי.

שם ואם אין עמו נכרי מניחו על החמור, בגמ' אמרינן דהיינו טעמא דנכרי עדיף משום דחמור אתה מצווה על שבתתו, ומשמע מזה דאף בכלים שאינם מוקצה נמי נכרי עדיף, וא"ת והא אמרינן לקמן ב' כל שבתו פטור אצל אסור בבהמתו מותר לכתחלה, ומשמע אף כשלא החשיך לו דרך, וכמ"ש בשו"ע סי' ש"ה סכ"ז לענין חי נושא את עצמו, וכן במ"א שם סק"ו, [ועיי' שם במח"ש שיש שהקשו כן על המ"א], וכן רהיטת לשון הגמ' משמע דהא דר"פ מימרא בעלמא איתמר, וי"ל דהכא להניח על החמור אסור דמשתמש בבעלי חיים, וזה בכלל איסור דאין רוכבין ע"ג בהמה, דכל תשמיש בכלל כמ"ש רש"י קנ"ד ב', אצל הולכת החמור כיון דבתו פטור אצל אסור כשנותנו כשהוא מהלך הרי בבהמתו מותר

לן אם עצדי עקירה והנחה שזה לצורך עצמם הוא, דהבעלים אדרבה עדיף ליה אם לא יתעכצו בדרכם, וכשנותן להם כשהם מהלכים תו לא צריך, משא"כ בצדמה, ולפי זה אמרינן דעדיף להניחו אחמור אע"ג שע"ז יטורך בעצמו לטלטל המוקצה כמה פעמים, מלתתו לחש"ו, ועי' בשו"ע סי' רס"ו ס"ו בהגה"ה ובמ"צ ובה"ל שם.

יש לדקדק קצת בהא דקאמר לחש"ו לא יהיב ליה, ואמאי לא קאמר לחמור, דקאמר בחר הכי לשוטה, (ובני יעקב נ"י הראני כעין דקדוק זה בצדמה"א אה"ע סי' ק"צ סק"ה), ואפשר דאף אי בכל מקום שניתן איסור לידחות דיש לבחור הקל הקל תחלה כדאמר יומא פ"ג א', מ"מ כשצחר בחמור לא עבר על האיסור החמור, דגם הוא ניתן לידחות, ועבר רק על הקל תחלה, אבל הכא כיון שטעם ההיתר הוא רק משום דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ואי לא שרית ליה אחי לאחויי ארבע אמות ברשות הרבים, הלכך אין לו היתר אלא כמה שאמרו חכמים, ואם יש לו נכרי והניח ע"ג בהמתו, הרי עבר על האיסור כאילו לא המשיך לו בדרך, דכשיש נכרי אין שום דבר היתר בצדמה, ומיהו לפי זה נטורך לומר דבחש"ו צוה הם צדין הקל הקל, דהא צוה נקטו בגמ' סתם לשוטה, ול"מ כן.

שם חרש ושוטה לשוטה שוטה וקטן לשוטה, שאל בני יעקב נ"י אמאי פלגיניהו בתרמי, ואמאי לא קאמר חש"ו לשוטה, ואפשר דסתם חש"ו מתפרש בקטן שיש צו דעת, ואילו הכא אף בקטן שדעתו פחותה מדעת השוטה, אפ"ה לשוטה יהצינן ליה, כיון דהקטן אחי לכלל דעת, א"נ לאידך גיסא דלהכי נקט שוטה וקטן לומר דהקטן אינו שוטה דבקטן שיש צו דעת עסקינן, א"נ להכי פלגיניהו למימר דדוקא חרש ושוטה לשוטה, אבל קטן חרש, ושוטה, אפשר דכי הדדי נינהו, א"נ לקטן חרש יהיב, דשוטה זימנין דמשתפה, או דכיון דהוא גדול מחליף טפי בגדול דעלמא, א"נ אידי דבעי למיבעי בחרש וקטן, פלגיניהו נמי ברישא.

שם חרש וקטן מאי, יש להסתפק אי בכל קטן מיבעיא ליה או רק בהגיע לעונת הפעוטות מיהא, ולכאורה הכי מסתברא, דצוה אהני סברא דאחי לכלל דעת לחוש דילמא אחי למיסרך.

ומשני דס"ד דמציאה נמי ככיסו דמי, ותנא אורחא דמילתא קתני.

שם ולא אמרן אלא דלא אחי לידיה כו', בפשוטו היינו מציאה שעדיין לא זכה בה, וכשאומר לנכרי ליטלה יכול הנכרי לזכות בה לעצמו, אלא דהנכרי סבור שהישראל כבר זכה בה, ולכך עמיד להחזירה לו, ומיירי בכיס שהוא מוקצה, דאל"כ יזכה בה הישראל ואח"כ יהיה רשאי ליתנה לנכרי, [אם מותר לזכות מהפקר בשבת עי' בגליון הגרע"א ז"ל בסי' של"ט במ"א סק"ו], ונ"ע דלפי זה אמאי אינו רשאי לומר לנכרי ליטלה הרי אין הדבר שלו, ולמה לא יהא רשאי לומר לנכרי שיטלטל חפץ של הפקר, ונ"ל דכיון דהנכרי סבור שהוא שלו ומטלטל בשבילו שייך גם צוה גזירה דאמירה לנכרי, א"נ שמא אף אם הישראל קנה המציאה בקנין ארבע אמות כיון דעדיין לא אחי לידיה, לא שרינן ליה, וצוה שפיר איכא איסור דאמירה לנכרי כיון שהוא של הישראל, וכמדומה שבא"ר סו"ס רס"ו כתב להחיר כשהישראל לא זכה בה עדיין, ואינו תח"י כעת, ונ"ע.

שם בעי רבא מציאה הצאה לידו מהו כו', יעוי' רמב"ן דרק שבאה לידו מזמן מועט קאמר, ושיעורו לא ידענו, ואפשר דכל שבשעה שמציאה כבר יודע שלא יוכל להציאה לציחו עד שלא תחשך, ואם היה יודע שאסור לו ליתנה לנכרי לא היה נוטלה, צוה דיינינן כאילו לא אחאי לידיה, שהרי תחלת נטילתו רק על סמך שנחיר לו ליתנה לנכרי, וכשאנו אוסרים הרי אינו נוטלה ונמצא שלא הפסיד משלו כלום ורק שנמנע מלזכות מציאה, ונ"ע.

שם אחמור מנח ליה לחש"ו לא יהיב ליה, בתו' פירשו דגם בחש"ו מניחו עליהם כשהוא מהלך, ונוטלו כשהוא עומד, ולשון הגמ' לחש"ו לא יהיב ליה משמע קצת דבדליכא חמור יהיב להו כמו דיהיב לעכו"ם, ובאמת אף דגם קטן העושה לצורך ישראל גדול איכא צוה איסור דאורייתא דהיינו בנך ובתך דכתיב בקרא וכמ"ס בסי' כ"ד סק"א, מ"מ יש לחלק ציניהם לצדמה, דבצדמה הבעלים מוזהרים על שביתתה, אפי' שלא תעבוד לצורך עצמה או שלא לצורך כלל, משא"כ בקטן שאין איסור אם עושה לצורך עצמו, [ואפילו אם ישראל מצווהו, אין כאן איסור שבת אלא לא תאכילום], ולפי זה אפשר לומר דבחש"ו לא איכפת

משמע דכמה דברים קאמר, וז"ע דברש"י ל"מ כן. — מחקו סאה לכאורה פירושו שהיתה העריצה מלאה דבש עם גודש, וכשנחנו לתוכה רימונים ואגוזים נפל גודשה ונשארה מחוקה, ויש לפרש כן גם כונת רש"י. — מש"כ רש"י דשמא לא יאמין לנכרי והם לא התירו להוליכו פחות פחות מארבע אמות, ז"ע דכשאנו מאמין לנכרי הו"ל כאין עמו נכרי ושרי פחות פחות מארבע אמות.

שם אראב"א מניחו עליה כשהיא מהלכת, הרמב"ם בפ"כ ה"ו כתב דאסור להנהיגה אפי' בקול כ"ז שהכיס עליה, ולא נתפרש מקורו וכמו שהשיגו הרשב"א דכיון דאין כאן עקירה הרי זהו דשריין כיון שצחצרו פטור אבל אסור, ונראה דהרמב"ם מפרש דהא דמניחו עליה כשהיא מהלכת דקאמר ראב"א, היינו דלא ליהוי מחמר, כיון שאינו עושה מעשה להנהיגה שהרי נותן עליה כשהיא מהלכת, ולאו משום שאין כאן עקירה, אלא משום שאין כאן מעשה, וא"ת מה לי גורם להנהיגה ומה לי גורם שתשא משא, ולמה לא חשיב מחמר בנתינת הכיס, י"ל משום דכל פסיעה ופסיעה של הבהמה הוא כח מחודש של רצון, וצידה לעמוד, הלכך אין הנתינה מתיחסת אלא לפסיעה ראשונה שכבר אין צידה לעצור, ואין כאן מלאכה, ואי משכח"ל גוונא שהבהמה רצה ואין צידה לעצור עד משך ארבע אמות, הרי אם יתן עליה משא שפיר יתחייב משום מחמר אי מהלך כעומד דמי, דאין חילוק בין אם גורם שתלך לבין אם גורם שתשא משא.

ולזהרמב"ם לשיטתיה דס"ל דנריך ליטול הימנה עד שלא תעמוד, יש להוכיח כן מדלא הזכיר ראב"א נמי דנוטל הימנה כשהיא באה לעמוד, ואם עיקרו לומר דלא הוי עקירה ה"נ הו"ל לפרש דלא ליהוי הנחה, אבל למש"פ דלא בא אלא לומר דאין כאן מעשה ניחא, ולפי זה עיקר מימריה דראב"א היא לומר שאינו רשאי לעשות מעשה להנהיגה, ואף דאין כאן עקירה והנחה, וזהו מקורו של הרמב"ם דאסור להנהיגה אפי' בקול.

הא דפרכינן והא א"א דלא קיימא כו' ואיכא עקירה והנחה, נראה דפריך אפילו אם אין נריך להנהיגה, אלא שלאחר המעשה היא מעצמה חוזרת להליכתה, ומשום שציתת בהמתו פריך,

שם אליבא דר"א לא תיבעי לך כו', משמע דאף לר"א צדליכא אלא חרש יהיב ליה לחרש, דרק אמרו דלדידיה מקדמינן לקטן, וע"כ ז"ל דאף לר"א אינו חייב צמנוות, דלא ניתנה תורה לדעתא דחרש, אף אם יתכן דדעתו מיקרי כלולה, דמ"מ אינו כלול כשאר בני אדם, וכש"כ אי רק עתים חלים וכדמספקא לן ביצמות קי"ג, וכמש"כ תרומות ס' א' סק"א ועי"ש עוד כמה הוכחות לזה, ומיהו מסוגיין יש לדחות דאיכא למימר דאע"ג דאמרינן לקמן דלחצירו לא שרינן ליה אף אי נותנו כשהוא מהלך ונוטלו כשהוא עומד, מ"מ חרש לר"א דספיקא הוי שמא הקילו בו, (שהרי התירו כאן כמה איסורי דרבנן כמו מוקצה ומשתמש בצעלי חיים), ולפי זה יתכן שיש ללמוד מכאן דאם יש עמו ספק ישראל דרשאי להניח עליו כשהוא מהלך, וכן בין השמשות יהא רשאי להניח על כל אדם וז"ע.

קנ"ג ב' לא תנא לחולין כו', פרש"י ויחזור ויתרום הפקח אחרת, ונריך טעם למה נריך לתרום אחרת, הרי יכול לחזור ולקרוא שם על זו, ואם משום דנריך שליחות ואין חרש עושה שליח אף לר"א מספק, הרי גם כשיתרום אחרת נריך שליחות החרש צביל להתיר השיירם, ולא משמע דאיידי בתרומה שהפריש החרש על של אחרים, ועוד דאחר יכול להפריש על של החרש להאכילו, כדין יתומים שסמכו אצל צעה"צ גיטין נ"ב א', ובתו' שם מ' ז' כתבו דהוא מטעם הפקר צ"ד הפקר, וה"נ אם לא חלה הפרשתו הר"ז ברשות האפוטרופוס להפריש, ולכן נראה דלשון רש"י לאו דוקא וה"ה שיכול הפקח לחזור ולקרוא שם על תרומה זו.

משה"ק תו' אמאי צוטה וקטן לא מספקינן מחמת טעמא דאחי לאחלופי בגדול פקח, בצפוטו י"ל דצוטה שאין צו דעת כלל פשיטא דעדיף, ולא דנו אלא בחרש וקטן דאית זהו דעמא קלישתא, וכבר כתב כן הגרע"א ז"ל בגליון השו"ע ס' רס"ו.

שם תניא רא"א צו ציוס גדשו סאה כו' מחקו סאה כו', פשטא נראה דעל כל הי"ח דבר קאמרי, והא דקבעו לה בגמ' הכא, י"ל דהא דמי שהחשיך היתה גזירה אחרונה מי"ח דבר, וכן משמע מהא דקאמר נותן לתוכה רימונים ואגוזים,

שעשתה הבהמה מותר לכתחלה, וצבהמתו כה"ג חייב ליטול הימנה דאל"כ יעצור משום שציתת צבהמתו לכשתעשה הנחה. — ועי' לעיל א' דנקתפקנו אם שייך להחיר כאן לחצירו נמי לסייעו כיון דצחצירו לא שייך טעמא דאינו מעמיד, ועי"ש לשון החו' בעירוצין ז"ל ז' שהזכירו שותפין זוה.

שם אמר ר"פ כל שצגופו חייב חטאת צחצרו פטור אצל אסור כל שחצרו פטור אצל אסור צחצורו מותר לכתחלה, יש לעי' אטו עד השתא לא ידעינן דזה עוקר וזה מניח אסור הרי כבר תנינן לה צמשה קמיתא ז' א' ולעיל ז"ב ז' ז"ג א' ילפינן מקראי למיפטור זה עוקר וזה מניח, ועוד יש לדקדק אמאי לא כללינאו בחדא כל שצגופו חייב חטאת צחצרו פטור אצל אסור וצחצורו מותר לכתחלה, ועוד דאמאי לא קאמר כל שצחצרו פטור אצל אסור, ואמאי קאמר כל שחצרו.

והנה לישנא דר"פ משמע דמימרא בעלמא נמי איתאמרא ולאו דוקא צמי שהחשיך לו בדרך, וכן לשון מותר לכתחלה הכי משמע, ונראה דהכי מתפרש כל שצגופו חייב חטאת והיינו כל שאילו גמר בעצמו את כל המלאכה חייב חטאת, הרי כשגמרה חצירו, הרי הוא הנותן פטור אצל אסור, [וכש"כ חצירו אלא דזה פשיטא], וקאי על המתחיל, ולאשמועינן דשנים שצרשות היחיד ואחד מהם מהלך, אסור לעומד להניח חפץ על המהלך כשיודע שדעתו להוציא, ולאו משום לפני עור אלא משום חזי מלאכה, ואע"ג דאין כאן שום מלאכה שהרי שניהם צרשות היחיד, וזה ודאי חידוש גדול ולא דמי למתני' קמא שאין שניהם צרשות אחת, וכן הרמב"ם העתיק הך מימרא צפרק י"ג ה"י"ב לאשמועינן חידוש זה, וכל שחצירו פטור אצל אסור, קאי על זה שהולך ולא על הנותן עליו, והיינו דלא קתני כל שצחצרו, דהשתא על פעולת חצירו קאמר, שאם עשתה הבהמה פעולה זו, ה"ז מותר לכתחלה, דלא גזרו שצותין במלאכת צהמה, [וכמ"ש בשו"ע סי' ש"ה סכ"ב דעכו"ם רשאי לרכוב על צהמת ישראל כיון דאין כאן אלא איסור דרבנן דהא קיי"ל חי נושא את עצמו ועי"ש צמ"א], אצל על הנותן א"א לומר מותר לכתחלה, דודאי כשלם החשיך לו בדרך אסור דהא משתמש בצעלי חיים, וגם עיקר תירוץ לומר דצמשה הבהמה ליכא איסורא משא"כ צחצרו, ולכך הוצרך

ומעיקרא דהזכיר מחמר משום שזה חמור טפי וכמו שהזכירו כן בע"ז ט"ו א' וכמס"כ תו' שם, וא"נ כמס"כ הר"ן בסוגיין דזה איכא אף צבהמת אחרים, אצל השתא פריך משום שציתת צבהמתו וזה צין לפרש"י צין לפי מש"פ לדעת הרמב"ם.

שם כשהיא מהלכת מניחו עליה כשהיא עומדת נוטלו הימנה, יש לדקדק דאיכא הול"ל כשהיא עומדת נוטלו הימנה וחוזר ונותנו עליה כשהיא מהלכת, ואף למס"כ דהשתא פריך משום שציתת צבהמתו, מ"מ הרי כבר פירשו דנותן עליה כשהיא מהלכת, ולדעת הרמב"ם דהא דראצ"א הוא לומר שאין כאן מעשה דמחמר, ואף אי מהלך כעומד דמי, ולאו משום שאין כאן עקירה, ייחא קצת דכיון דעד השתא לא פירשו דליכא עקירה, שפיר מפרש לה השתא צתחלה והתחיל מנתינה, אצל לפרש"י קשה וכן עיקר הדבר ק"ק דכיון דכבר פירשו דנותן עליה כשהיא מהלכת, ממילא מובן שאם עמדה דיש לו ליטול ושוב לתת כשהיא מהלכת, וצ"ל דכיון דלא חקשינן מעיקרא אלא ממחמר, הוי ס"ד דכשעומדת וחוזרת לילך מעצמה, א"צ ליטול ולחזור ולהניח כשהיא מהלכת, ואפשר דמכ"ז דקדק הרמב"ם לפרש דנוטל הימנה עד שלא תעמוד כדי שגם לא תהיה הנחה לחוד, אצל הדבר קשה דכך לי איסור הולכה לחוד כמו איסור הולכה צהמה לחוד, דתרוייהו דרבנן, ולמה לנו להחיר לטלטל מוקצה פעם נוספת כדי להרויח מהך דרבנן להך דרבנן, וגם צמציאות הדבר קשה דמנא ידע מתי דעתה לעמוד.

שם א"ה אפילו חצרו נמי, ודאי ידע מותר האדם מן הבהמה, והרי אף צבהמה וחש"ו אמרו לעיל דאחמור מנח ליה משום דהני אדם, אלא דפריך דהיה ראוי להחיר גם זה כי היכי דשרינן נמי איסור שימוש בצעלי חיים ואיסור מוקצה ואיסור להולך פחות פחות מארבע אמות, ומשני דאיסור דאחמור מלאכה מצינייהו לא שרינן, וצבהמה שאני דליכא דין שציתת צבהמתו באיסורין דרבנן, וממילא אין כאן אלא איסור השימוש בצעלי חיים, וגפ"מ נמי צבהמת חצירו שהיתה טעונה ועקרה משחשיכה דרשאי ליטול ממנה קודם שתעמוד, [למש"כ לעיל צם הרשב"א דליטול מצבהמה אין איסור משום משתמש בצעלי חיים], ולא חשיב אחמור מלאכה מצינייהו, כיון דהחלק

ולפמש"פ אפשר דאף כשיכול להלך פחות פחות מארבע אמות שרינן ליה לרוך, ואפשר נמי דזה עדיף, דבפשוטו רחוק שיזדמן גוונא שאינו יכול להוליך פחות פחות מארבע אמות, ולית לן לאוקמי מימרא סתמא דוקא בכה"ג, ומדנקט רך תחת' משמע דכן ראוי לנהוג, ומשמע דזה עדיף מפחות פחות מארבע אמות, אבל במ"ב סי' רס"ו ס"ק כ"ט כתב בשם סה"ת דפחות פחות מארבע אמות עדיף, ומיהו ברמב"ן משמע דסתם חבילה אי אפשר להוליכה פחות פחות מארבע אמות, ואפשר דהוא משום שהוא טורח רב דמשאה כבד, ונ"ע.

שם עד שמגיע לזיתו, יש לעי' מ"ש דבחמור לא התירו אלא עד החצר החיצונה כדתנן במתני', ומ"ש הכא על כתיפו דשרינן עד זיתו, וי"ל דלעולם אינו יכול להכנס לחצר חצירו שלא ברשות ובחמורו שפיר מעמיד את חמורו בחוץ ונוטל רשות מצעל החצר ואח"כ מוליכו ונותן עליו כשהוא מהלך ומכניסו לחצר, אבל כשהחבילה על כתיפו אם ירצה להכנס לחצר חצירו צריך להוריד חבילתו מעל כתיפו, ולהכנס לזעה"ב ליטול רשות ולחזור לרשות הרבים להניחה על כתיפו ולזרקה כלאחר יד, וזה לא שרינן, דכל שכבר הפסיק הליכתו חוץ לא שרינן ליה לטלטל בעצמו וכמש"כ לעיל דרך זהוילך מערב שבת שרי, וכן יש לחוש שיטלנה בידו ולא על כתיפו כיון שהחצר קרוב ויבא לזרוק כי אורחיה, ולמה שזדדנו במתני' דהיינו טעמא דלא שרינן בחמורו משהגיע לחצר החיצונה, משום דלא מינכר שהחשיך לו בדרך ואתו למחשדיה דמחמר אחר בהמתו בשבת, י"ל דהכא כשרץ בחבילתו על כתיפו מינכר מילתא שהחשיך לו בדרך.

שם סוף סוף כי מטא לזיתיה אי אפשר דלא קאי פורתא כו', היינו משום דסתמא דמילתא הדלת נעולה וקאי עד שפותחין לו או עד שפותח בעצמו, ובהמה יכול להעמידה קצת רחוק מן הפתח ויכנס ויפתח ואח"כ יוליכנה ויניח עליה כשהיא מהלכת ותכנס, וכמ"ש מהרש"א, ובפחות פחות מארבע אמות שנתקשו בתו' אמאי לא פרכינן התם נמי הכי, י"ל דהתם לא נזכר עד שמגיע לזיתו, ושפיר י"ל דצריך להשאירו בחוץ ולשמרו, או דסמוך לזיתו בקל ימצא נכרי שיכניסנו לו, אבל הכא דהזכיר עד שמגיע לזיתו שפיר קשיא ליה.

לחזור ולומר כל שחצרו פטור כו', לומר דהשתא על מעשה חצירו קאמר, והא דסיים בחמורו מותר לכתחלה, ולא חמורו, משום דלא שייך להזכיר היתר אחמור. — ונראה דאף בלא איסור משתמש בצעלי חיים יש לאסור מדרבנן להוליך על גבי בהמה משא אף כשיניח כשהיא מהלכת ויטול כשהיא עומדת דזימנין דלאו אדעתיה, ורק בהחשיך לו בדרך שרי, אלא דמ"מ עדיף טפי מע"ג חצירו כיון דלמעשה בצעהתו שרי לטול דרבנן, וזה ניחא הא דאמרו לעיל דיהיב לעכו"ם משום דבהמה מלווה על שזיתתה, ומשמע דיש כאן איסור מטעם זה ולא רק משום משתמש בצעלי חיים.

ושמעתי להקשות אם איתא דכל שבותין מותרין בצמה, א"כ מאי קמיבעיא לן ג' אי עקירת גופו כעקירת חפץ, הרי איכא למיפשט מהא דתנן צמה בהמה אינה יוצאה ואי עקירת גופו לאו כעקירת חפץ הרי אין כאן אלא שבות ואמאי אסור, ונראה דלאו קושיא היא, דשפיר י"ל דלגד הזה צאמת היה מוכח דאיכא שבותין דגורו, ולא כלל הוא, וגם יתכן דברוצת חוץ ג' לכו"ע הוי עקירת גופו כעקירת חפץ, ושפיר חששו לזה, ובאופן רחוק גם י"ל דבהמה פשיטא ליה דעקירת גופו כעקירת חפץ שגם היא דבר המיטלטל, ורק באדם קמיבעיא ליה, ועי' סי' א' ס"ק י"א.

שם ארצ"א היתה חבילתו מונחת לו על כתיפו רך תחתיה כו', כבר דקדק הרמב"ן מ"ש דלא אמרו להך תקנתא לעיל בהדי הא דפחות פחות מארבע אמות, ואמאי קבעיה למימרא בפ"ע בחבילה שעל כתיפו, ואפשר דכל הנך תקנת דעכו"ם ובהמה וחש"ו ופחות מארבע אמות איתנהו נמי בשבת, וכמש"כ הרא"ש, ואף רש"י מודה בזה וכמ"ש בק"ג, משא"כ הך תקנתא לימא אלא ברוך מערב שבת, אבל אם בא ליטול חבילתו מע"ג בהמה המהלכת בשבת ולרוץ תחתיה אינו רשאי, דלא התירו אלא ברוך מערב שבת, ולכך נקטוה דוקא בכה"ג כשהחבילתו על כתיפו וכמימרא בפ"ע, ואפשר נמי דרך צמה בכים כמ"ש בשם הרמב"ן, ואפשר נמי דרך צמה שעל כתיפו דזה בקל יעשה זריקה כלאחר יד, משא"כ בחבילה שבידו או במק"א דיש לחוש טפי שמא יזרוק כי אורחיה.

שם אמר רמב"ח המחמיר אחר בהמתו בשבת בשוגג חייב חטאת כו', איסור מחמיר נלמד מקרא דלא תעשה כל מלאכה אחת ובגן ובחן עבדך ואמתך ובהמתך וגו', ובגן ובחן מתפרש שלא יעשו הקטנים מלאכה לזרכנו ואף באמר לבנו מערב שבת שיעשה לו מלאכה בשבת הר"ז עובר בלאו הזה, וזה פשיטא דליכא לא חטאת ולא סקילה, דאין זו מעשה כלל, והו"ל לאו שאין בו מעשה, אבל לגבי בהמתו, לא מפרשין לקרא כשגורם שבהמתו תעשה מלאכה, כגון שהטעינה מערב שבת והולכת מעצמה מרשות לרשות, דסתם לא תעשה מלאכה בבהמתך מתפרש שלא יחמר אחריה, אבל כשגורם שתעשה מלאכה אינו עובר אלא בעשה דשציתת בהמתו הנלמד מקרא דלמען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך והגר שבפ' משפטים, [עי' רמב"ן בחומש ובסוגיאין].

והנה המחמיר אחר בהמתו חשיב לאו שיש בו מעשה, דאף במנהיג בקול קי"ל כר"י ז"מ ז' דחשיב מעשה ללקות, וכש"כ כשמנהיגה במעשה, וכן בסוגיאין מזכיר לאידך לישנא דחייב סקילה, וכן דלמ"ד לאו שניתן לאזהרת מיתת ז"ד לוקין עליו היה ראוי ללקות במחמיר אי לאו קרא דאחיה, הרי דחשיב מעשה, אע"ג דלית ליה היקישא דאחיה דהא לא מיחייב סקילה וחטאת, ולפי זה צריך להבין אמאי לא הוי דומיא דע"ז דהוי מעשה בגופיה, הרי האיסור הוא להנהיג וכמו דלענין כלאים חשבינן ליה מעשה בגופיה ה"נ ליחשב מעשה בגופיה לענין שבת, וי"ל דשאני שבת דהאיסור הוא שציתת בהמתו, וגם כשמחמיר אחריה האיסור הוא שמונע שציתתה, אלא דמניעת שציתתה ע"י מעשה הוסיפה זו תורה לאו, הלכך לא הוי דומיא דע"ז דאין כאן מעשה בגופיה, ואע"ג דגם מחמיר אחר בהמת עכו"ם חייב כמש"כ הראשונים ז"ל בסוגיאין, אע"ג שאינו מזוהה על שציתתה, מ"מ גם כזה שורש האיסור שרצון התורה שהבהמה תשבות מלעבוד לישראל.

שם אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דכתיב תורה אחת כו' הוקשה כל התורה כולה לע"ז כו', נראה דאי לא הוי לן במה לאוקמי היקישא דאחיה ובהמתך אלא לענין חטאת, דאז לא הוי קשיא לן דהוקשה כל התורה כולה לע"ז, דשאני הכא דגלי היקישא, ולא הוי ממעטינן מהיקישא

שם דזריק ליה כלאחר יד, פשטא היה אפשר לפרש דרק דקאי פורתא חייבוהו לעשות כלאחר יד, אבל אם אירע שהיתה הדלת פתוחה ורך עד לתוך ביתו יכול להניחה כי אורחיה, אבל מלשון הרמב"ם בפ"ג ה"ט והטור צסי' רס"ו משמע דבכל ענין יש לו לזרקה כלאחר יד, והמחבר שם ס"א שכל את לשונו בזה וכתב וכי מטי לביתה כי היכי דלא קאי פורתא ואשתכח דקא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד זורק לה כלאחר יד כו', ולשון זה יכול להתפרש דרק באירע שעמד זורק לה כלאחר יד, וגם דבכ"ע זורק לה כלאחר יד משום דזימנין דקאי פורתא.

צריך ישוב מה ראו חכמים להחמיר איסור דאוריתא ע"י שינוי משום חשש הפסד ממון, והרי לא מצאנו במתני' אלא היתר דנכרי ובהמה וכיו"ב, אבל דאוריתא ע"י שינוי ראוי להיות חמור ביותר, והרי פחות פחות מארבע אמות בקושי התירו ולא רצו לגלותה, וגם יש לחוש בקל שיצא לידי איסור דאוריתא כגון שיכנס באחוריו לפנים והוי הנחת גופו כהנחת חפץ, וגם זימנין דלא שדי לה ממש מאחוריו אלא לצדדיו והו"ל כי אורחיה, והרי פשיטא דבכל הדרך לא שרו ליה לטלטל בשינוי, ובמאירי י"ז ב' פירש דהיינו גזירת י"ח דבר שלא יטלטל בשינוי, וא"כ מה ראו כאן להחמיר, וגם כד מטי לביתה כבר יכול למצא נכרי או קטן, או לשומרו עד אחר השבת, וצב"ל שם הביא מפרשים דקאי פורתא לא הוי ממש הנחה, ולפי זה ניחא קצת דהיינו היתירא דרך דכיון דליכא עקירה והוא רץ תו לא חששו ולרווחא דמילתא אמרו שגם יזרוק כלאחר יד, אבל לשון הגמ' א"א דלא קאי פורתא וקמעיל מרשות הרבים לרשות היחיד משמע דהנחה גמורה קאמר, וי"ע.

ובחידושים הנדפסים על שם הר"ן נראה דהוי גרים סוף סוף כי מטי לביתה אי אפשר דלא קא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד, ולא גרים א"א דלא קאי פורתא, ועפ"ז פירש דלא פריך אלא דליחסר מדרבנן כדין הנחה בלא עקירה, ומשני דבהנחה בשינוי הקילו, אבל קשה דהא כי נמי רץ ברשות הרבים בלא עקירה ובלא הנחה נמי פשיטא דאיסור מדרבנן, וע"כ דבמי שהחשיך התירו, וא"כ מאי קשיא ליה אם התירו נמי הנחה בלא עקירה, ולכן נראה גירסא דידן עיקר.

אייטרו אינך למלקות, וז"ל דאע"ג דתחלת הלימוד הוא ממה דאצטריך ליה לאזהרה, מ"מ שפיר ילפינן מזה דכל לאו שממש אזהרה למיתה, תו אין צו כדי לחייב מלקות.

קנ"ד ב' אתה ל"ל כו', ק"ק דלא פריך ואידך האי אתה מאי עביד ליה, ואפשר דאחי למימר דלא נקיש בהמה לאדם לסקילה ולכרת.

שם אר"ה היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית כו', כבר כתבנו בס' י"א ס"ק י"ב דהנידון כאן לאסור פעולת הנלה אף ע"י דברים המותרים בעלמא, משום טורח, דכל פעולה מחודשת שאינה בסדר היום הרגיל יש לאסרה, והדבר מוכרח כמש"כ בתו"י לעיל מ"ג ב' מהא דע"כ ליישב ברייתא דטבל ועשיות אף למאן דסבר דכלי ניטל אף לצורך דבר שאינו ניטל, ואף למאן דלית ליה איסור ציטול כלי מהיכנו, א"נ בטבל הרי מסקינן לעיל מ"ג א' דלכו"ע ליכא משום ציטול כלי מהיכנו, ונראה דבכל כה"ג יש לשקול מדת המצוי שבהנלה, וגם גודל ההפסד, ושיעור הטורח, והיינו דאשמועינן ר"ה דבכה"ג יש להתיר להציא כרים וכסתות, ובריייתא אשמועינן דבהפסד מועט לא שרינן הך טירחא, ומיהו אי קושטא הוא דסבר ר"ה דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל, ע"כ אשמועינן נמי דמשום הפסד שרי, ומ"מ פרכינן והא קמבטל כלי מהיכנו, לברורי אי גם זה שרי במקום הפסד, ודחינן דאין ראיה להתיר, דהכא בשליפי זוטרי, ועי' בצעה"מ ובמלחמות וברמב"ן.

שם והא קא מבטל כלי מהיכנו, א"ה, בדברי הר"ן דין ציטול מהיכנו לשעה, עי' ס' י"א ס"ק י"ד. ועי"ש בס"ק י"ב אם אפשר להציא כרים וכסתות שיש עליהם דבר המותר ולא יהיו צדין בסיס.

שם בשליפי זוטרי, פשטא משמע שזה דבר פשוט וידוע דבשליפי זוטרי ליכא משום ציטול כלי מהיכנו, ורק מתרנין דר"ה בהכי איירי, ונראה דהטעם מעין הא דאמרינן לעיל מ"ג א' ברפוי, דכשהכלי משמש למוקצה רק שימוש שלילי, כמו כאן שמועט נפילתו לארץ, וכן התם שמועט נפילת הקורה, הרי כל שאפשר בקל ליטלו אין כאן ציטול מהיכנו, דעדיין הוא מוכן לכל השימושים, וכאילו שאינו משמש עכשיו למוקצה כלל.

דע"ז אלא מידי דלית ביה מעשה כלל, אלא לפי דאיכא לאוקמי היקישא לסקילה וכרת, א"נ אין הכרח למידרש היקישא כלל, דהא בנך ובתך ועבדך ואמתך דסמיכי טפי לאתה לא מקשינן להו, לכך שפיר אהני היקישא דע"ז למימר דלא נדרוש היקישא לענין חטאת.

שם מכלל דאיכא מידי דאין חייבין כו', ולא צעי לאוקמי בשציתת בהמתו או עבדו, דהמחלל את השבת משמע דקעביד מעשה, ומיהו לדעת הרמב"ן ב' חמור דיש איסור עשה בטורח מרובה, הו"מ לאוקמי מתני' דאחי לאפוקי טורח מרובה, אלא דמשמע דמחלל במלאכה, דומיא דדבר שחייבין על זדונו סקילה ועל שגגתו חטאת.

קנ"ד א' מי קתני הא אין חייבין כו' ה"ק דבר שחייבין כו' ויש דבר שאין חייבין כו', יש לדקדק מנ"ל לאוסופי ויש דבר כו', הרי אין לזה רמז בצרייתא, ואמאי לא סגי ליה בהא דקאמר מי קתני הא אין חייבין כו', וי"ל דכשנה התנא הא דהמחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת חייבין על זדונו סקילה, ע"כ למיחת לנידון אי איכא מילתא דחייבין סקילה ואין חייבין חטאת, ואי קושטא הוא דמחמיר חייב סקילה ולא חטאת, א"כ ע"כ פירושא דבריייתא הוא דדבר שחייבין על שגגתו חטאת ודאי חייבין על זדונו סקילה, וממילא מובן דאיכא דאין שגגתו חטאת ומ"מ צמוד חייב סקילה.

שם בשוגג לא מיחייב חטאת דהוקשה כל התורה כולה לע"ז כו', לא הו' צריך להכי, דכיון דצמוד ליכא סקילה וכרת ממילא ליכא חטאת, אלא דניחא ליה לאוכוחי מסברא מאי דאפשר, להכי קאמר דאף אי הו' ס"ל היקישא דאתה ובהמתך לחייב צמוד סקילה, מ"מ לענין חטאת ליכא למילף מינה דהוקשה כה"ת כולה לע"ז, ובתר הכי מוכיח מההיא דהמחלל את השבת כו' דאף לענין סקילה לא הוקש.

שם דהו"ל לאו שניתן לאזהרת מיתת צ"ד כו', רש"י פירש דכיון דאצטריך האי לאו לשמש אזהרה לעונש מיתה, ממילא לית לן מהיכן לומר דרצון התורה נמי שילקו על לאו זה, וק"ק לפי זה דהא כמה לאוין נשנו בשבת בתורה, וכיון דלענין אזהרה למיתה סגי באחד מהן, ממילא

שם ויציא כרים וכסתות כו', הו"מ למימר דהו"מ שליפי רבדני, אלא דקושטא קמשני דאף בשליפי זוטרי הו"ל מבטל כלי מהיכנו.

שם מטנפי וקמבטל כלי מהיכנו, הני בגדים שמשמשים זהם לנקות התינוקות, אף שראויים ומשמים גם לשאר תשמישים, אפ"ה שרי לנקותם זהם אע"ג דמיטנפי ותו לא חזו, דאין זה ציטול כלי מהיכנו אלא שימוש בהיכנו, וכמו שמתפגין באלונגית אע"ג דאח"כ כשנעשית רטובה שוב אינה ראויה לשימוש, ותנן נמי קמ"ב ב' היתה עליו לשלש מקנחה בסמרטוט, אע"ג דמסתברא דשוב אינה ראויה לכלום.

אבל יש להסתפק אם ראוי לנקות מי רגלים וכיו"צ בצגד או באלונגית, אע"ג דע"ז שוב לא ישתמש בזה דמימאסי, או דחשיב ציטול כלי מהיכנו, ומקום הספק בזה דאע"ג דחזינן בסוגיין דמטנפי חשיב ציטול כלי מהיכנו, וה"נ אמרינן לעיל קכ"ח ב' במניח כרים וכסתות לאמת המים דהו"ל ציטול כלי מהיכנו ולדעת הרמב"ם בפכ"ה הוא משום שהם מתרטבים, מ"מ יש מקום לחלק דדוקא בשהכלי אינו משמש תשמישו, כמו הכא שהכרים והכסתות אינם משמשים לדבש, ורק שהדבש טינף אותם, וכן באמת המים אין רטובותן שימוש אלא שבהכרח נתרטבו, בזה הוא דחשיבין לה ציטול כלי מהיכנו, אבל כשמשתמש בצגד לנקות ולבלוע המ"ר, הרי הוא משמש עכשיו כו תשמישו, וכשם שיכול לייחד מערב שבת את הבגד לשימוש הזה, ה"נ יכול לייחדו בשבת, ואין שימוש ציטול היכנו, אלא שימוש, וז"ע.

שם והאיכא זער בעלי חיים קסבר זער בעלי חיים דרבנן, נחלקו הראשונים ז"ל אי פריך דיהא שרי לבטל כלי מהיכנו, או דפריך שיפיל השקים לארץ ואע"ג דמיטרו זיקי, ע"י רמב"ן וריטב"א, ומהא דקאמר קסבר זער בעלי חיים דרבנן משמע דפריך שיהא ראוי לבטל כלי מהיכנו, דבזה הדבר מובן דכיון דזער בעלי חיים אינו אלא מדרבנן אינו צדין שידחה דרבנן, וגם כבר נזכר כן בגמ' לעיל קכ"ח ב', אבל אם הגידון שחייב להפסיד ממונו ולא לגרום לזער בעלי חיים בשימוש שאינו רגיל ואינו הגון, א"כ מאי פשוט כ"כ דאי זער בעלי חיים דרבנן אינו חייב בהפסד זה, וגם מהא דפריך בפשיטות והאיכא זער בעלי חיים, ואע"ג דלאורן

בדין טלטול מוקצה במקום הפסד בשליפי רבדני, ע"י מש"כ בסיומן י' סק"ו.

בדברי הרשב"א דלא חשיב לורך מקומו, ע"י בסיומן י' סק"ג.

שם מיתבי היתה בהמתו טעונה טבל ועשיות כו', וליכא לאוקמי בשליפי רבדני ומשום ציטול כלי מהיכנו, דהא קתני נמי טבל, וצטב ל"כ משום ציטול כלי מהיכנו כדאמר לעיל מ"ג א', וק"ק דבחו' לעיל מ"ג ב' כתבו דהו"מ לשנויי בשליפי רבדני.

שם מה טבל דלא חזי ליה כו', ר"ל דלא חזי ליה בלא תיקון, ה"נ כולסא דבר הנריך תיקון, ולפי' הרמב"ן היינו שצרי זכוכית העומדים להיתוך, ולפרש"י קשה דהא עלולים להשתבר צנפילה לחתיכות יותר קטנות מן הראוי לשימוש.

שם מניח ראשו תחתיה ומסלקו לזד אחר והוא נופל כו', כנראה דאיירי בגוונא שא"ל להחיר החבלים, ואשמועינן דשרי לטלטל בראשו כלאחר יד, ורהיטת הדברים משמע דרק כאן דאיכא הפסד וזער בעלי חיים התיירו, אבל בעלמא אף טלטול בגופו כלאחר יד אסור, וכמ"ש הר"ן, וע"י תלמיד הרמב"ן שנסתפק בזה דאפשר דבעלמא נמי שרי, ולפי זה הא דנקטיה הכא הוא משום שהדבר בזהו, וז"ע.

שם עד מוצאי שבת, אפשר דנקט לה למימר דאף בין השמשות לא רצה לפורקה, א"נ שמא בא לומר דאף שכבר ראו שהיא קרובה למות, דמיד במוצאי שבת מתה, אפ"ה לא רצה לפורקה עד מוצאי שבת, ומיהו ברמב"ן כתב שאם היה ידוע שתמות, היה מוריד אע"ג דמאטרי זיקי, דהפסד הבהמה הוא יותר גדול.

שם והאנן תנן נוטל כלים הניטלין כו', משמע מכאן דזה שרי לכתחלה ואף שלא במקום הפסד, דאי רק משום הפסד התיירו, הרי י"ל דר"ג רצה להחמיר על עצמו, וכן יש לדקדק נמי דמתיר חבלים שרי לכתחלה מדפריך ויתיר חבלים, וכמ"מ בסמוך בעובדא דרבה, ומוכח דטלטול מוקצה בכה"ג שרי, כיון שאוחז דבר המותר, ואע"ג דהוי כחו, וכמו בכ"מ דלא הוי צסיס דשרינן לנער את המוקצה.

רק להחזיק קרקעית הסוכה, מ"מ קרי להו הכי משום שהם באמת דפנות, והכונה שעשאו דופן להחזיק הקרקע אלא לכיון שגם אם ינטל, תחזיק הקרקע על הנותרים, לפיכך קרי ליה דופן צעלמא. — זה הכלל אחי לרצויי שמים צידי אדם ויכולה לעמוד עליהן לחוד דכשרה, וכן ארבע ואינה יכולה דפסולה.

שם והכא צדי צדין קמיפלגי, מש"פ רש"י דכא לומר דחק ביה צאילן חשיב צדי צדין, קשה טובא, דא"כ מעיקרא הו"ל למיפרכ ארצה דאף אי איירי בחק ביה צאילן, אכתי ליכא ראייה לצדין, וגם הכא הו"ל מי סברת צדין נינהו הכא צידי צדין נינהו, ויתכן לפרש דאצ"י מוקי לה דחק צאילן ואנח ביה יחידות וחק ביחידות ואנח ביה סיכוך, דכה"ג הוא דחשיב צדי צדין, שמשתמש בצד הדבר דחשיב צדין וכמש"כ הר"ן וצמ"צ סי' ש"ה ס"ק ס"ג, אבל קשה שאין הדבר צהוב, דלעולם משתמש על היחידות ואינו חוקק בהם, ואפשר אולי דנהי דכשמשמש על גבי היחיד שניעזו צאילן חשיב צדין, אבל כשהניח סיכוך על היחיד ומשתמש בסיכוך שלא כנגד היחיד חשיב צדי צדין, וכעין דחזינן בסמוך כשנוטל מכלכלה התלויה בידה, ולפי זה מעיקרא הוי ס"ל דאנח סיכוך עזמו בחקק שבצאילן, והשתא מפרש אצ"י שהניח קנים באותו חקק וסיכוך על גבי הקנים, דהשתא כשבא להשתמש על הסכך חשיב צידי צדין, ולשמא ישתמש נגד החקק צ"ל דלא חיישינן, דכנגד החקק ודאי מסתברא דחשיב צדין, דאטו אם הניח שני דברים זע"ז מי חשיב העליון צדי צדין, ועי' בתו' רי"ד ובר"ח הנדמ"ח, וז"ע.

קנ"ה א' למעלה מעשרה טפחים אין עירובו עירוב, מש"פ רש"י דהוי הכלכלה רשות היחיד, לכאורה א"צ לזה דאף אי הוי רק כרמלית נמי א"א לטלטל ממנה, דהא האי תנא מנריך יתד וע"כ דסבר דגזרו על שבות צין השמשות, וכמ"ס הגרע"א ז"ל, אלא דאפשר דלמעלה מי' אי לא הוי רשות היחיד הוי מקום פטור ול"ע בזה כעת.

שם טעמא דנעץ יתד צאילן כו', פרש"י הא אם קשרה צידי אילן לא, ולכאורה קשה אמאי אם קשרה צידי אילן הוי הנטילה מתוכה צידי צדין, ואילו אם תלאה על יתד הוי צדין, הרי

האדם שרי, וכמש"כ הריטב"א, משמע נמי דפריך דיהא רשאי לצטל כלי מהיכנו, דאל"ה הו"ל לפרש דשאני שימוש זה מסתם שימוש צבע"ח.

שם א"ל קא משתמש מר צבע"ח, משמע דמשום מוקצה ליכא, וז"ל דאף שבשר הבהמה נדחק ע"י השפשוף, מ"מ אינו טלטול גמור, וכדנתן נמי לעיל קכ"ח צ' דדוחין תרנגולת שצרכה, ומיהו בר"ן שם כתב דרק משום צער בעלי חיים החירו, ועי' מ"ס צדק קנ"א א' במתני' דסבין ומדיחין. שם מנא תימרא דנתן מתיר חבלים והשקין נופלין כו', לכאורה קשה מכאן למש"כ הרמב"ם בפכ"א ה"ט דהיתר פריקה מעל הבהמה הוא משום צער בעלי חיים, דא"כ איך למד רבה מזה להיתר צדין דליכא משום צער בעלי חיים.

שם אייתיביה שמים צידי אדם כו', מש"פ רש"י דהסבך נסמך על האילן, קשה דלא מלאנו שגורו גזירה לגזירה כי האי, שלא יהא רשאי להכנס לסוכה משום שמא ישתמש על הסכך, [ובדפנות אמרו צהדיא סוכה כ"ד צ' דלא גזרינן], ורישא דמתני' צעושה סוכה ע"ג האילן איירי וקתני דאין עולין לה, ודכוותה יש לפרש נמי סיפא, וכמו שפרש"י בסוכה, וכמו שהביאו תו', ולשון הגמ' דאנח סיכוך היינו קרקעית הסוכה, ועי' תו' רי"ד שהאריך להוכיח כפי' זה, וכן פירש צריטב"א בסוכה. שם מאי לאו דחק ביה צאילן כו', וחשיב צדין מה שמשתמש ע"ג היחידות שניעץ צאילן, וכמבואר נמי לקמן בסוגיא דמשום דצדין אסורין הלכך לא לינח כרעיה אגוזאזי, ואע"ג דאם הניח דף על האילן, מסתבר דאף כשמשמש על הדף שלא כנגד האילן דנמי חשיב משתמש צאילן, ולא חשיב צדין, מ"מ יתד התקוע באמצע האילן חשיב צדין.

שם ואלא מאי צדין אסורין סו"ס כו', והמקשן הוי סבר דכשמשמש על גוף האילן יש להחמיר אף כשיכול לינטל, דה"נ יכול לינטל אחת שציד"א, ואז יהיה האילן לעיכובא, ונמנא דעכשו משתמש נמי צאילן, ורק בצדין הוי סבר דהקילו כה"ג.

שם דאילן גופיה דופן צעלמא הוא דשווייה, לפי הפירוש דהנידון בקרקעית הסוכה, הא דקרי ליה דופן הוא משום דלכולהו קרי דפנות, דשמים ושלש שצדי אדם הכונה דפנות, ואף שהם משמשים

בשבת אלא דברים שהם בסדר היום הרגיל, דהני לא חשיבי טירחא, אבל פעולות מחודשות כמו הללה, או העדפה לזהמות, חשיב טירחא, ולדעת הרמב"ן צ"ל אמור דיש איסור עשה לאורחא על טירחא בשבת אף בדברים שאינם אסורים משום מלאכה, ניחא בפשיטות דשפיר עבוד רבנן סייגים לזה, ואף אם ליכא עשה מ"מ הדבר בכונת התורה בענין שבתון, ושפיר גזרו בזה חכמים.

והא דאין לאסור משום אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל למאן דסבר הכי, היינו טעמא משום לצורך בהמה חשיב כצורך דבר הניטל כמש"כ תו' נ"ג א' ד"ה מהו, וכ"כ הרשב"א בי"ה ל"ו, וגם י"ל דאובליג ניטלין לכו"ע אף לצורך דבר שאינו ניטל, וכן שמעתי להוכיח בשם הרד"ל שליט"א מהא דתנן קנ"א א' דסבין ומדיחין את המת, אלמא דשרי לנטול השמן והמים ללרכו.

שם לפני בהמה, משום איסורא נקט לה דדוקא לפני בהמה אסור בזירין, אבל אם הוצרך להחיר או לפססם בזירין שלא לצורך בהמה, שרי, וכבר כתבנו דעיקרא דמתני' אחי לאשמועינן איסורא אלא דפתח בהיתירא.

שם אין מרסקין כו', פרש"י אין מחטכין, והוצרך לזה, דלא יתכן לפרש ריסק ממש, כמו אין מרסקין לא את השלג ולא את הבד לעיל נ"א ב', דזה אסור משום טוחן כדאמר ע"ד ב' האי מאן דפריס סילקא חייב משום טוחן, ומתני' באיסור טירחא לבהמה איירי, ועי' במ"א סי' שכ"א ס"ק י"ד ובזהגר"א שם, אבל צריך טעם אמאי באמת נקט התנא האי ליטא, ואמאי לא נקט אין מחטכין, ואפשר דאורחא דמילתא דמחטכין את השחת והחרובין ע"י פעולה של ריסק, דהיינו שמחטכין בפעולה מעין דרסה בכלי שאינו מחודד, אבל עדיין נשארים חתיכות גדולות, ואין הריסק אלא במקום חיתוך.

הא דתנן אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין לפני בהמה בין דקה בין גסה ור"י מתיר בחרובין לדקה, ומבואר בגמ' דהנידון משום מטרח באוכלא, יש לעיין ותיפוק ליה משום טוחן, והרמב"ם בפכ"א הי"ח אמנם כתב מפני שנראה כטוחן, אבל כבר כתב שם בכ"מ בשם תשובות הרשב"א דבגמ' משמע דמשום מיטרח באוכלא הוא, ועוד קשה אמאי אינו טוחן ממש,

על גב היתד חשיב נדדין כדאסרינן למינח כרעיה עליה, וה"נ הקשר שלה לנדדין, ואמאי בתלחא ביתד מותר ליטול ממנה, ובקשר הכלכלה עצמה אסור ליטול ממנה, וצריך לחלק בין דבר אחד לשני דברים, דהכא איכא יתד ואיכא כלכלה, ואילו התם ליכא אלא כלכלה, וק"ק מנ"ל לחלק בזה, הלא אפשר לפרש הא לא נעץ דהיינו שתלה הכלכלה על גבי ענף של האילן, דזה חשיב משתמש בגוף האילן, ולכן הנטילה מן הכלכלה חשיב נדדין, אבל אם קשר הכלכלה לנדדי האילן, הר"ז כאילו תלחא ביתד, והנטילה מתוכה חשיב כמשתמש בנדי נדדין, ועי' להלן דשמא מהא דרב אשי דקדק כן, ועו"ק דאמרינן בשינויא דר"פ דקמניד ליה לאילן וקמשתמש באילן גופיה, ואמאי חשיב אילן גופיה, אם הכלכלה קשורה לנדדי האילן, ומ"ש מתלויה ביתד דשרי משום דס"ל נדדין מותרין, וי"ע.

שם אר"פ הכא בכלכלה דחוקה עסקין כו', נראה דר"ל דהכלכלה תלויה באילן [ולמש"כ לעיל היינו בענף דאילן גופיה], וכשצריך להכניס ידו צפי הכלכלה שהוא דחוק, נחוץ לו אחיזת האילן, שכלא אחיזתו הכלכלה תרד למטה, והיינו דמשתמש באילן גופיה שימוש זה, וקמניד לאו דוקא. — ומיהו משמע דאף אי קמניד ליכא משום מוקצה אלא משום דקמשתמש באילן.

שם אר"א השתא דאמרת נדדין אסורין כו' לא לינחיה אינש אדיקלא כו', אפשר דהנידון על הנחת הסולם בשבת, שכשסומכו על הדקל הרי הוא משתמש בנדדין, אבל אם סמכו מערב שבת י"ל דשרי לעלות עליו בשבת, דההליכה על שליבות הסולם חשיב נדדין כמו ליטול מן הכלכלה התלויה ביתד, לפי מה שצדדנו לעיל דאף בקשר הכלכלה לנדדי האילן נמי חשיב נטילה מן הכלכלה נדדין, ואפשר דרש"י משמע ליה דהכא אף למיסלק אדרגא אסרינן אי מנחה אדיקלא, ואף שסמכו מערב שבת, ומוזה למד דבחפץ אחד חשיב הכל נדדין, וכמש"כ לעיל, ומיהו גם לפי זה יש לחלק דשאני הכא שכבדו נשען על האילן בעלייתו, והרי הוא משתמש בנדי האילן.

מתני' מתירין פקיעי עמיר כו', עיקרא דמתני' נראה דאחי לאשמועינן איסורא, דאף דברים שאינם אסורים משום מלאכה, מ"מ אסור לעשותם בשביל בהמה משום טירחא, דלא התיירו

ניחא ליה למיפרך נמי מרישא, [ועי' בשטמ"ק ז"מ ק"ט שז"י הגרע"א ז"ל], אבל הכא קשה, ושמא י"ל דהו"מ לשנויי דאע"ג דשרינן למיטרח באוכלא, ה"מ צטירחא שיש לה לורך ניכר, אבל ריסקו דשחת אינו אלא לפינוק יתירא, וזה לכו"ע לא שרינן, לכך ניחא ליה למיפרך מחרוצין, ועי' לק' קנ"ו א' בהא דצלא נקיט בלישנא מהלקיטין ליה וצמ"ש שם.

הא דאמרינן מאי לאו חרוצין דומיא דשחת, והיינו השני דומיא דראשון, ובתרי הכי אמרינן דלועין דומיא דנבלה והיינו הראשון דומיא דשני, הוא משום דסתם שחת רכיבי, אבל חרוצין איכא דרכיבי ואיכא דאקושי, וכן נבלה סתמא רכיבא, ואילו דלועין איכא ואיכא.

באמת הו"מ למיפרך ממנייתין וצרייתא אהדדי, דמ"ש שחת דאין מרסקין אלמא לא טרחינן באוכלא, ומ"ש נבלה דרכיבי ומחכין, וכן מצרייתא דתני ר"ס מנהרדעא דקתני דמפרכין אספסתא, ואספסתא היינו שחת, וע"כ לשנויי כדמשנינן, אלא דניחא ליה לפרושי מתני' אליבא דתרווייהו.

שם ר"י דמתיר בחרוצין לדקה כש"כ לגסה כו', ה"ה דהו"מ למיפרך א"ה מ"ש דלא שרי אלא בחרוצין, ואמאי לא שרי נמי שחת, אלא דעדיפא פריך, א"נ שמא שחת טירחא דלא צריך כלל ואינו אלא לפינוק.

שם מאי דקה גסה כו', לכאורה נראה דלפי זה אין חילוק בין גסה לדקה והחילוק הוא רק אי דייקא באוכלא, ואי משכח"ל דקה דדייקא באוכלא נמי שרי, דלדידה מיטרח באוכלא הוא, ואי משכח"ל גסה דלא דייקא אסור דשיווי אוכלא הוא, ולפי זה בדוקא איצטריך ליה לר"י למינקט דדייקא באוכלא, אלא דמ"מ מסקינן בקשיא דהו"ל למינקט לישנא אחרינא או לפרש דדייקא באוכלא, דכיון דצרישא נזכר דקה על כונה אחרת אחי למיטעי, אבל לשון הגמ' מאי דקה גסה ואמאי קרי לה דקה, משמע דגסה ממש קאמר, ואפשר דלא פלוג ולא התירו בדקה אף אי דייקא באוכלא, וז"ע.

קנ"ה ב' מתני' אין אוצסין את הגמל ולא דורסין כו', לפרש"י נראה דאף מעט אין אוצסין, דפעולה זו אסורה, דטירחא

וגם מאי טעמא דר"י דשרי בחרוצין לדקה, ולכאורה מוכח מכאן דרק מחתך לצל חשיב טוחן כמש"כ שם הרמב"ם, אבל מחתך לאכילה מיד שרי, והכי נמי מחתך לאכילת בהמה מיד נמי יש להתיר, ורק משום מטרח באוכלא אסרינן, שו"ר שכבר כתב כן הגר"א צסימן שכ"א ס"ק י"ז, ולמ"ש הרמב"ם משום שגראה כטוחן, אפשר דהיינו דוקא צמרסק, אבל לחתוך י"ל דלא מיתסר אלא משום טירחא, וצכלל דינא דמתניתין גס דאין מחתכין וזה מפרשינן טעמא דמטרח באוכלא, ודוחק, ויותר נראה דסבירא ליה להרמב"ם דאי לאו דדמי לטוחן לא הוי אסרינן משום טירחא. (פכ"ט סק"ז ועי"ש המשך הדברים).

גמ' וה"ה לכיפין, והא דלא ערבינהו וליתני מתירין ומפספסין את הפקיעין ואת הכיפין, י"ל דאורחא דמילתא דכיפין צעי פספוס ולא פקיעין, דכשהן קשורין צג' מקומות הרי אף לאחר היתירן עדיין נשארים באגודה, ומסתבר נמי דהיה חילוק בגודלן בין פקיעין לכיפין, דלא מסתבר שיהא שינוי השם רק מחמת קשירה נוספת, ושפיר אפשר שהיו הפקיעין מתפזרים עם היתירן ולא הכיפין.

שם מ"ט דר"ה כו' מ"ט דר"י כו', בפשוטו פליגי מה חשיב טפי עצודה בסדר היום הרגיל שראוי להתירו, דיש מקום לומר דשיווי אוכלא יש להתיר דע"כ צריך להאכילן, אבל כשכבר ראוי לאכילה, אין להתיר לטרוח, ויש מקום לומר דכשהו כבר אוכל, ראוי לטרוח בו, ולא לחדש אוכל, ורש"י הזכיר להתיר שיווי אוכלא משום צער הבהמה, ואין הכוונה משום צער בעלי חיים, דהא אם נאסור למישווי אוכלא בשבת, ממילא יכין מלפני השבת, אלא הכוונה דראוי טפי להתיר שיווי אוכלא שהרי צריך להאכילן, והר"ז עצודה רגילה ולא טירחא מחודשת.

שם תנן אין מרסקין את השחת כו' מאי לאו חרוצין דומיא דשחת כו', צ"ע דהו"ל למיפרך מרישא אין מרסקין את השחת אלמא לא טרחינן באוכלא, ואי דקשיא ליה מסיפא דסתם חרוצין אקושי, הו"ל למיפרך ולטעמין אימא סיפא, אבל לשון הגמ' רהיטא כאילו ליכא למיפרך אלא מחרוצין, ובסמוך נמי פרכינן דלועין דומיא דנבלה, והתם ניחא דלועין קתני צרישא, ושפיר

טירחא המותרת אסורה כשיש אפשרות למנעה, וזוהי נחל שלא הוזכר בפוסקים דין זה דאף דברים המותרים, אינם מותרים כשאפשר למנעם, וז"ע.

אבל ברמב"ן נקט דאף לרצ' יוסף יוני שובך אין מזונותן עליו, ואפ"ה ס"ל דלמישדי קמיייהו שרי, ודוקא במידי דלא שכיח להו, וכן בר"ן, ול"ע בזה כעת וז"ע.

שם אר"ה ש"מ אורח ארעא למשדא אומנא כו', אפשר דמדקרי ליה דל קדייק.

שם תניא כוותיה דר"י כו', אע"ג דבבביתא לא מדכר יכולה להחזיר ואינה יכולה, מ"מ משמע לגמ' דעיקר החילוק הוא אם יכולה להחזיר, אלא דהתנא פירש עובדא כי"ד נעשית, ולעולם אם אינה יכולה להחזיר אסור אף כרשינים בפ"ע ומעומד, ולמקום שיכולה להחזיר שרי אפי' כרשינין ומים צבת אחת כשהיא מורצת, דאל"כ אין כאן תניא כוותיה דר"י.

שם דתניא אחד נותן את הקמח כו', כל הסוגיא, נחבאר בסיומן ט"ו סק"ג ד' ה' ט' י"א י"ג.

שם האחרון חייב, בתוספתא איתא תרתי גווני צין כשאחד נותן את הקמח ואחד את המים וצין כשאחד נותן את המים ואחד את הקמח, ולכך נאות לשון האחרון חייב, והגמ' הביאה רק צבא אחת, ועי' בגמ' י"ח א' ולמש"כ יש לקיים שם הגירסא בלא הגהת הב"ח.

שם ריב"ז אומר אינו חייב עד שיגבל, לשה דהוי במשכן פרש"י מ"ט ב' דהיינו בסממנין לצבוע, והיינו משום דבגמ' ע"ד ב' אמרו דשצק תנא ציטול סממנין דהוי במשכן ונקט אופה, ומשמע דלישת קמח לא הוי במשכן, [דלחא"פ לאו מעבודת משכן חשיב], ולפי זה צדיו ודאי איכא משום לש, דהיינו סממנין, אלא שיש לדון אם גם בזה ס"ל לריב"ז דצעי גיבול, או דצוה כיון שאינו צריך אלא עירוב קל, סגי אף לריב"ז בנתינת המים לחוד, ורק בקמח ס"ל דבלא לישה לא מיחייב, וכדדיינין בזה לעיל י"ח א'.

הרמב"ם בפ"ח הט"ז פסק דאין גיבול באפר ולא במורסן, וכתב המ"מ דמפרש הא דתניא י"ח א' באפר דריב"ז אומר עד שיגבל היינו עד שיגבל דבר הראוי לגיבול, ור"ל דה"ק אינו חייב משום לישה אלא עד שיגבל, וממילא

יתירה היא, וכן נראה דדורסין לאו היינו אובסין אלא שזה במרובה וזה צמועט, דאין השם משתנה ע"י הכמות, ומדקרי לה דריסה משמע דענין אחר הוא, אלא נראה דאובסין היינו שדוחף את המאכל בעצמו ללא שיתוף הגמל, והיינו שנותן את האוכל במעיה כדרך שנותן באבוס, אבל דורסין הוא דוחק את המאכל למקום שאינה יכולה להחזיר, אבל אח"כ הגמל מורידו לתוך מעיו, והוא מעין המראה דעגלים, אלא דבגמל שזארו ארוך צריך לדחוף הרבה ולכך נקרא דריסה, ואפשר גם שכבר מתחיל עיכול מעט קודם שמגיע למעיו.

שם ונותנין מים למורסן אבל לא גובלין, כאן לא הוזכר בהמה או תרנגולין, ונראה מזה דדין זה בעלמא נמי איתמר ואין הטעם משום טירחא דבהמה, וכדמפרשינן בגמ' דצדין לשה איירינן, וכן לא משמע דאבל לא גובלין איירי באיסור חטאת, ולדעת הרמב"ם באמת אף בגיבול מורסן פטור, ובה נמי נחל דשרינן נתינת מים לבתולה, אבל אי בגיבול חייב חטאת אין סברא שיתירו חכמים נתינת מים, והרי בקמח פשיטא דלכו"ע אסור לתת מים, וגם לא נזכר כאן פירוש דעלי חיים או צורך הבהמה כלל, וז"ע לדעת הראשונים ז"ל דבגיבול חייב חטאת, עי' בציאור הלכה סי' שכ"ד ס"ג ועי' בגמ' מ"ש בזה.

גמ' אלא שאני מיה דשכיחי באגמא, לכאורה איכא לפרושי דהיינו טעמיה דרצ' יוסף, וס"ל דיוני שובך ועלייה חשיבי מזונותן עליך, ולכך פשיטא ליה דלמישדי קמיייהו שרי, והנה לא פירשו בגמ' ורצ' אשי מאי קסבר, וכן רצ' יהודה, דהא השתא הדרא קושיא דרצ' יוסף לדוכתה, ובפשוטו משמע דרצ' אשי לא חש להא דנקט מים, וס"ל דה"ה חטי ושערי, ואפשר דנקט מיה לרבותא דלפני אוזיין ותרגולין ויוני הרדיסאות שרי, אע"ג דשכיחי באגמא, ולפי זה פלוגתא דרצ' יוסף ורצ' יהודה היא אי יוני שובך ועלייה חשיבי מזונותן עליך.

ובראה לפי זה דרצ' אשי פליג אעיקר דין זה דשכיחי באגמא הוא גורם לאסור טירחא המותרת, וס"ל דאם היה מזונותן עליו היה מותר גם נתינת מים, ולכך לא חשש התנא לאשמועינן איסורא במים, דממילא נצין דה"ה חטי ושערי, ורק לרצ' יוסף דלדידיה מפרשינן טעמא דמתני' משום דשכיחי באגמא, לדידיה מנאנו חידוש דאף

שינוי, וממילא יש לאסור נתינת מים לקלי אטו לסתם קמח, וכ"ה צמוקף שצפרש"י, משא"כ לריצר"י דנתינת מים לעולם לא מיתסר מדאורייתא שפיר שרינן בקלי, וציבול שייך שינוי ולכך שרינן אף לגבל, וז"ע כשנתן המים מערב שבת אי שרי רבי לגבל בשבת בשינוי, ומסבירא היה נראה לאסור, ולגמרי אין גובלין קאמר, אבל בשו"ע סי' שכ"א סט"ז וצמג"א שם מצוה דשרי, ולדעת הסוברים דאף באפר ומורסן שייך לישא ע"י גיבול, הדבר תימא שהתירו כאן איסור דאורייתא גמור ע"י שינוי.

קנ"ו א' וה"מ הוא דמשני כו', כל הסוגיא, נחבאר בצמין ט"ו סק"ה ח' י' י"א י"ג.

שם אר"ח על יד על יד, אפשר דהיינו מעט מאד, וחשיב שינוי בפעולה, שאינו מתגבל כדרכו, ולא דמי לחזי שיעור דעלמא.

שם ושון שבושין את השתית כו', רש"י פירש לעיל דשתית היינו קלי מעורב במים ושמן ומלח, ולפי זה היה פשוט להתיר כאן כיון שכבר נתגבל מערב שבת, לכך צריך לפרש דהכא קרי ליה שתית על שם העתיד והנידון לתת המים והשמן לתוך הקלי לעשותו שתית, אבל קשה דא"כ היכי שרי רבי כדקתני ושון, והרי רבי אסר נתינת מים למורסן, וז"ל דהיינו דפריך והאמרת אין גובלין, והיינו גם שאין נותנין את המים, ומשנינן דהכא שייך לשנות אף בנתינת המים כגון שנותן את השתית ואח"כ את החומץ, וגם קעביד צלילה רכה, [ומשמע דלפעמים עושים שתית רק מקמח וחומץ].

וברמב"ם שם משמע דשתית יש צו שתי סיצות שאינו צר גיבול, האחת משום שהוא קלי, ועוד משום שטוחנין אותו טחינה גסה והו"ל כחול הגס שכתב הרמב"ם בפ"ח שם שאינו צר גיבול, ולכך קיל טפי ושרינן אף הרבה, ומיהו דוקא ברכה, והא דפרכינן מהא דאין גובלין אהא דשתית, והרי הא דאין גובלין הוא בקלי, לכך כתב הרמ"מ דגרס והתניא אין גובלין, והך צרייתא בשתית איירי, אבל אין לזה הכרח, ושפיר י"ל דקים לגמ' דבכל ענין אין להתיר נתינת מים לרבי, דלעולם איכא למיגזר אטו נתינת מים בקמח, ושפיר פריך מקלי אשתית, ומשני דאפשר ע"י שינוי דשתית ואח"כ חומץ וצלילה רכה, ושרי כמו גיבול בשינוי.

מוצן שזה לא שייך באפר, דלאו צר גיבול הוא, אבל יותר היה נראה דס"ל להרמב"ם דלקושטא דמילתא אמרינן דמאי אפר עפר כדדחינן שם בגמ', ולמאי דס"ד התם הוי ס"ל דשייך גיבול באפר, ואפשר גם לחייב בנתינת מים לחוד, אבל למאי דדחינן דמאי אפר עפר, תו אמרינן דאפר לאו צר גיבול הוא כלל, והר"ה לזה מהא דקיטמא שרי צינה ל"צ צ' וכמ"ס המ"מ, וזה גם ניחא הא דפרכינן ודילמא מאי אפר עפר, ולכאורה קשה דמהיכי תיתי נשצב לצרייתא, והרי נהי דאפר איקרי עפר כדאמר חולין פ"ח צ' אבל עפר לא אשכחן דאיקרי אפר, אבל אי ס"ל לגמ' לקושטא דמילתא דאפר לאו צר גיבול הוא כלל א"כ ע"כ דמאי אפר עפר, ולא חש התנא, לפי דפשיטא שאין הנידון אלא במידי דצר גיבול, וגמ' הו"מ למימר ולטעמיה אפר צר גיבול הוא, אלא דזימנין טובא הומ"ל ולטעמיה ולא קאמר, ואפשר נמי דלפעמים משכח"ל אפר שהוא צר גיבול.

ובעיקר הדבר כבר כתב הרמ"מ דמסוגיין מוכח דמורסן לאו צר גיבול הוא כלל מדשרינן לתת לתוכו מים לכתחלה, וכן מהא דקאמר רבי אין נותנין מים למורסן משמע נמי דאינו אלא איסור דרבנן, וכן לא שכיח דפליגי בין מותר לכתחלה לבין חייב חטאת כדאמר קל"ח א', ולדעת החולקים דס"ל דאף מורסן צר גיבול עי' בספר מרן זללה"ה סי' נ"ח דרוז הראשונים ז"ל הכי ס"ל, ז"ל דצמורסן אין רגילים לגבל ולכך התירו לתת לתוכו מים, דהא בקמח ודאי אסור דהא קאמר אינו חייב עד שיגבל, ומשמע ודאי דאיסורא עבד, וצמ"צ סי' שכ"ד סק"ז וצבה"ל שם הביא שיש מקילין גם בנתינת מים לקמח, וטעם ההיתר משום נורף הבהמה, ואין הדברים נראין, דאטו אינו יכול להכין המורסן מערב שבת, או לתת לה מאכלים אחרים, ולא מצאנו כלל שהתירו איסורים בהכלת הבהמה, אלא ודאי מורסן שאני, אבל בקמח לכו"ע אסור.

שם ת"ר אין גובלין את הקלי וי"א גובלין כו', צמב"ם פכ"א הל"ג נראה דקלי הוא מידי דלאו צר גיבול וכמו מורסן ואפר, ולכך שרי לתת מים לקלי, אבל גיבול אסור כמו צמורסן, אלא דבשינוי ס"ל לריצר"י דמותר, והא דרבי אסר אף ע"י שינוי, יש לפרש משום דבנתינת מים אין שייך

דאין מרסקין את השחת, אבל בשעה"ל סי' שכ"ד אות כ"ד בשם רמ"א ל"מ כן.

שם וה"מ הוא דמשיג, גמ' הוא דקאמר לה, ואינו לישנא דרב, דאי רב הוא אמר לה הוי נקט לה מעיקרא גובלין בשינוי.

שם היכי משני, הא דפרכין לה בכולה סוגיא אפשר שיש לדייק מזה דלא סגי בשינוי בעשיית המלאכה כמו בשמאל וכיו"ב, אלא צריך שינוי שיהא ניכר בתולדות המלאכה, וגם לפרושי דשינויים קלים דע"י ע"י או שמקדים את השתת נמי חשיבי שינוי, ומיהו בע"י ע"י לא מסתבר שיש שינוי בתולדות, אבל אפשר דצריך שיהא השינוי בפעולה ולא בהעושה כמו שמאל וכיו"ב.

שם שתי וערב, בזה"ל סי' שכ"ד ס"ג כתב בשם הב"י והצ"ח דעת רש"י דלא שרי אלא פ"א שתי ופ"א ערב, אבל מדברי הרמב"ם משמע דמותר אפי' כמה פעמים שתי וערב, ובאמת דמש"כ רש"י פ"א שתי ופ"א ערב היינו לפרש לשון שתי וערב שבגמ', דהיינו שעושה פעם שתי ופעם ערב, ולעולם י"ל דיכול לעשות כן אפי' כמה פעמים, אבל נראה דאינו ראוי לעשות במהירות זא"ז שתי לחוד או ערב לחוד, דכל שעדיין פעולת השתי הראשונה נמשכת, אם מוסיף עוד פעם שתי הרי זה יתערב כראוי, ורק לאחר שפסקה פעולת השתי אז יכול לערב עוד פעם שתי או ערב, ואפשר דמשום זה נקטו שתי וערב, ולא שתי או ערב, למימר דצריך שיהא הפסק ביניהם.

שם והא לא מערב שפיר, יש לדקדק מאי קושיא, אדרבה היא הנותנת דשרי, ואפשר דע"י שתי וערב עדיין נשאר הרבה שאינו מגובל כלל, ואין מגבל קאמרינן, ומשני דמנערו לכלי, ובפשוטו היינו שמנער את הכלי עצמו וחוזר ומערב שתי וערב עד שכולו מתגבל, אבל ברי"ף הגי' מנערו בכלי אחר, וברש"י שם מכלי לכלי, ובפשוטו רב יהודה לאו אדאציי קאי, דהא קדים, אלא דרב יהודה פירש נמי היכי משני שמערבו לכלי, והו"מ גמ' למיתני היכי משני ר"י אמר מנערו לכלי אצ"י אמר שתי וערב, אלא לפי דשתי וערב לא סגי, ומ"מ יש בו חידוש דבשתי וערב יש חלקים המתגבלים היטב, ולא כמו בעירו מכלי לכלי, לכך הקדימו לדאציי ופירשו דעציד נמי כדבר יהודה.

לריב"ז. — לשון בוחשין בא לרמוז דבצלילה רכה איירי, ולכך לא קתני גובלין.

שם דקא גביל וספי ליה לתורה כו', ז"ל דהאי ספי ליה לאו היינו מספין דבסמוך, דרהיטת הדברים דהאי גבילא עבד ע"פ רב הונא ז"ת, ולא עבד איסורא, ור"ל דספי ליה צידים דהיינו שנותן לפניו ומעמידו לאכול, ואילו לא מספין היינו המראה וכמו שפרש"י, וז"ע דבחידושים הנדפסים על שם הר"ן לא כ"ב.

שם גובלין ולא מספין, לכאורה לא מספין לא אינטריך לאשמועינן דהא היינו מתנייתין דאין מאמירין, ושמה אחי לאשמועינן דאף ע"י שינוי אסור, דהא בהכי איירי גובלין.

שם ודלא לקיט בלישניה מהלקיטין ליה, נראה דהיינו למקום שיכול להחזיר, דמשמע דמהלקיטין לאו היינו מספין, דאל"ה הו"ל למימר ודלא לקיט בלישניה מספין, א"נ ולא מספין וה"מ דלקיט בלישניה, ועוד למאי דחניא כוותיה דר"י לעיל קנ"ה ב', א"כ ברייתא דהתם דקתני מהלקיטין היינו למקום שיכולים להחזיר, וא"כ דכוותה איכא לפרושי הכא, ועוד דהא תנן במתני' דאין מאמירין את העגלים ומשמע בכל ענין, ואף בלא לקיט בלישניה, ואף דמשום נער בעלי חיים אשכחן דשרינן איסורא כדלעיל קנ"ד ב' קכ"ח ב', מ"מ הכא לאו בדחיית איסורים איירינן, אלא במאי דשרי ואסור מן הדין, וגם מסתברא דסגי בהלקטה למקום שיכולה להחזיר להצילה מנער בעלי חיים, ועוד דלשון ודלא לקיט בלישניה מהלקיטין ליה משמע שאינו לוקט לצד בלשונו וצריך ללקוט לו לתוך פיו, וכ"כ המאירי ובחידושי הר"ן דמהלקיטין היינו למקום שיכולין להחזיר, [אבל בחידושי הר"ן כתב דאף שהוא א"י להחזיר כיון דאחרים יכולים להחזיר ממקום זה, לכך מותר, ואפשר דלכך בעי דוקא דלא לקיט בלישניה, אבל כשגם הוא יכול להחזיר שרי בכל גווני, והיינו מלעיטין, אבל הדברים מחודשים].

ולפי זה נמצינו למידין דרק בדלא לקיט בלישניה שרינן הלעטה, ואע"ג דבמתני' תנן סתמא אבל מלעיטין, היינו משום דבסתמא אין מלעיטין אלא במקום האורך, ולמדנו מכאן דלא שרינן שום טירחא בזהמה בדלא צריך לה אלא להעדיפה, וכמש"כ ללדד לעיל קנ"ה א' בזה דפרכין מהא

למה אסור, וכי אינו רשאי להמלך ולהחליף מאכלה, ואפשר דמשעורים לברשינן וכיו"צ באמת רשאי, אבל ממורסן למורסן חשבינן לה כטורח בכדי, דכיון שכבר יש לה אוכל אין לו לטרות, ואף שיש לו ענין להחליף, וצ"ע.

במ"א סי' שכ"ד סק"צ כתב לפרש דפליגי אם מותר לגבול רק הנריץ לאותה סעודה, או דשרי כל הנריץ לאותו יום, והיינו דקאמר אפי' קביים דבסעודה אחת לא אכלה קביים, אבל צ"ע דא"כ מאי קאמר עולא אפי' כוריים הרי לא ידעין מזה מידי, דאם יש לו בהמות הרבה ונריץ כוריים לסעודה אחת הרי שרי לכו"ע, וא"כ היכא רמיזא באפי' כוריים שזה מאכל לכל היום, [ונראה דאפי' קביים אפשר לומר דבבהמה אחת קאמר וסתמא אינה אוכלת קביים בסעודה אחת, ומיהו לפנינו הגירסא קצ ואפי' קביים].

שם רי"א קצ ואפי' קביים כו', לפרש"י משמע דר"ל דרשאי לתת לה יותר ממה שתאכל, ואיירי ביש לו סבה לכך, דטירחא שלא לצורך כלל לא מסתבר דשרי, אבל ברמב"ן וברמב"ם משמע דלענין גיבול איירי, [דומיא דמפרק לדידהו], ולכאורה גם רב מנשיא לא אשכחן דאסר כוריים בזמן שיש לו בהמות הנריצין לכך, דהא לא אסר רק תלתא קמי תרי הא קמי תלתא שרי, וה"ה מאה למאה, ורהיטת לשון הגמ' משמע דפליגי, ושמא ר"מ לא שרי אלא תלתא קמי תלתא ותו לא, וצ"ע.

קנ"ו ב' פסקיה לקיבורא בשינייה, מהא דאמרינן דאף מדרנב"י מוכח דאין מול לישראל, משמע דלא נכשל בגניזה, וכן בסברא, ויש לפרש דפסקיה לקיבורא ויהציה למריה, ולא הזיקו כלום, דלמיקנץ הוא קאי.

מתני' מחתכין את הדלועין כו', פרש"י דסתמן לאו למאכל בהמה, פשטא דמתני' בדיני טירחא במאכל בהמה איירי ולא בדיני מוקצה, וכדמפרשינן לה נמי לעיל קנ"ה ב' בהכי, אלא נראה דרש"י קים ליה הכי דסתם דלועין לאדם, ולאדם הוו מוקצה, כיון שאינם נאכלים חיים כמבואר בר"ן נדרים נ"ד א', ונמצא שיש כאן גם חידוש בהלכות מוקצה, דאף דסתמיה לאדם מ"מ הוי מוכן נמי לבהמה, וכנראה דאף ר' יהודה מודה בזה, דהא לא פליג אלא אנבלה, ואע"ג

שם מהו לגבול, בצעה"מ פירש דע"י שינוי קמיצעיא ליה, דכי אורחיה הא תנן אבל לא גובלין, אבל לפי זה א"א לפרש מהו לפרק כפי' תו' דמכלי לכלי קאמר, דכיון דאסר ע"י שינוי, ממילא הכל בכלל, גם שינוי דמכלי לכלי, ונריץ לפרש מהו לפרק כפרש"י, ואפשר דמשום זה באמת נטה רש"י מפ' תו', אבל במלחמות פירש דקמיצעיא ליה מהו לגבול כדרכו, וקשה דמהיכי תיתי הא בהדיא תנן אבל לא גובלין, ובלשון הרמב"ן איתא מהו לגבול כל זכוכי, ונראה דר"ל דאף ע"י שינוי אינו רשאי לגבול כל זכוכי, דנריץ שינוי שיהא ניכר בגיבול שלא נתגבול היטב, והיינו דא"ל אסור, אבל כדרכו פשיטא דאסור כדתנן במתני', וכן מבואר במה שנדפס בחדושי הרמב"ן.

שם מהו לפרק כו', רש"י לא פירש מה טעם יש לאסור, ובפשוטו אינו ענין למתני' לעיל ק"מ ב' וכמשה"ק תו', דהתם טעם האיסור משום שקרוי הדבר שהבהמה לא תאכל והו"ל טירחא שלא לצורך, [דהא ודאי לאו בשופטני עסקינן שטורח לחנם, וע"כ דלפעמים כשהיא רעבה הרי היא אוכלת אף דאית בה רירי, אלא לפי שהדבר רחוק לכך לא שרינן לטרות בהכי], אבל בכאן מתפרש בגוונא שהבהמה תאכל, וע"כ לפרש או דלהו"א מן הכלי שלפני בהמה הוי טירחא שהאצום עמוק קצת, או דאיירי במורסן שנתן לתוכו מים וע"י שמוציאו מכלי לכלי הרי הוא מתגבול, וכמו לפי' תו', אלא שאינו עושה כן לשם גיבול אלא שמעביר לבהמה אחרת, וזה ניחא משה"ק לעיל דבפשוטו מהו לגבול היינו ע"י שינוי, דאל"ה הרי תנן במתני' אבל לא גובלין, וכיון דאסור ליה דאסור, א"כ מאי תו' שאל מהו לפרק, והיינו גיבול בשינוי לפי' תו', אבל לפרש"י ניחא דקמיצעיא ליה כשאין כונתו לגיבול אי שרי. — ויתכן לפרש מהו לפרק מלשון פרקים, והיינו שנותן מורסן הרבה ונותן לתוכו מים ואח"כ מפרקו קצת לכאור"א, ועי"ז מתגבול קצת, ועי' רמב"ם פכ"א הל"ד, וצ"ע.

שם תלתא קמי תרי אסור, לפרש"י יש כאן מקום עיון, מה כונתו במה שמוסיף, אם כונתו שתאכל יותר, למה אסור, וכי חייב לדקדק כמה מאכילה, וכמה פעמים מאכילה, ואם איירי בגווי שלא תאכל יותר מלמודה, וטורח בכדי, אטו בשופטני עסקינן, ואם רוצה שתאכל זה במקום זה,

תוד"ה ושמאל ותירך ר"י דמוקצה דהתם קיל
ממוקצה דהכא, וא"ת וא"כ לימא הלכה
כר"ש ול"ל למיפלג בכרכי דזוזי ואינך, וי"ל דהתם
משום דרז אסר איפליג עליה להחיר, ולפי זה י"ל
נמי דהא דהלכה כר"ש קדים אמר לה, וצתר הכי
איפליג אדרב צמאי דאסר.

תוד"ה והא דשמא אית ליה לר"י מיגו דאיתקצאי
לצין השמשות כו', ע"י תו' לעיל מ"ה ב'
ד"ה אין.

בא"ד אכל צמחיתין לא איתקצאי צין השמשות
כו' היינו לתירוך ר"י דלעיל דאירי צנלה
שגם מחיים היתה ראויה לכלבים, אכל הדצר דחוק
טובא לאוקמי מתני' רק צנה, וזהו שסיימו צסו"ד
דמתני' ככל ענין איירי.

בא"ד דכו"ע מודו דצ"ח הם מוקצים כו', ז"ע
למה וכבר הקשה כן מרן זללה"ה צסימן
מ"א סק"ז.

בא"ד כיון דחזו לעורבים כו', כונתם להא דאמרו
פסחים נ"ו ב' ועי"ש צרש"י וצתוד"ה מוכן.

קנ"ז א' ר' יוחנן הדיא כריצר"י מתני לה,
נראה דידע הש"ס דאיכא דמתני לה
דכריצר"י. — [ועי' עוד לעיל קמ"ז ב'].

שם התם צארזי ואשוחי דמוקצה מחמת חסרון
כיס אפי' ר"ש מודה, לפמש"כ הגרע"א ז"ל
צריש סימן ש"ח דלר"ש דין הוא שיוכל לצטל
באמצע השבת את הקצאמו לדצר שיש צו חסרון
כיס, צריך לפרש דהכא איירי שעדיין עתיד
להחזיקם לצנין, אלא שרונה להוריד קצת מכל עץ,
וכיון שאינו מצטל הקצאמו, הרי הם מוקצה.

שם עצמות וקליפין כו', ז"ע אמאי חשיצי מוקצה
והא מתחלתן להכי קיימי, וכל שעה צידו
להפרידן, ומ"ש מכל מאכל צהמה, וצתו' לעיל כ"ט
א' ד"ה אכלן כחצו משום שהגרעינין צריכין לאוכל
וחשיצי כאוכל עצמו עד שיאכל התמרים ולכך חשיצי
נולד, נראה הכונה משום דלעולם אינו עתיד ליטול
את החלק שלמאכל צהמה, אלא לאחר שיאכל את
חלק המאכל אדם, ונמצא דמחוסר אכילת אדם כדי
שיחשב מאכל צהמה, וכן בקליפין אינו עתיד לקלפן
לצהמה, אלא צשעה שיקלפן לאכילת אדם, וז"ע
אם היה דעתו מערב שבת לקלף לצורך מאכל
צהמה, צשעה שעדיין אין האדם עתיד לאכול את

דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים, ז"ל צדלועין
כיון דאיכא מיעוט שמאכלין לצהמה, חשיצי מוכן
אף לצהמה.

שם לפי שאינה מן המוכן, ע"י צסימן ט' סק"ד ו'.
גמ' כי הא דלוי כי הוו מייתי טריפתא לקמיה
ציומא טובא כו', והא דטלטלה קודם שפסק,
אע"ג דספק מוכן אסור כדאמר צינה כ"ד א',
היינו משום דמוקמינן לה צחוקת כשרה, ואע"ג
דאחיליד צה ריעותא כדאמר צינה ל"ד א' צצהמה
שצריכה צדיקה וכמו שפסק צסו"ע סי' תצ"ח ס"ח
לקולא, ומיהו מהא דלא פשטו צגמ' שם הך צעיא
מהא דלוי חזי טריפתא, משמע דהכא עדיף, ושמא
משום דריעותא דהכא קילא דעדיין לא הוקצע
דינה שצריכה צדיקה, משא"כ התם שכבר דינה
ידוע שצריכה צדיקה, ומיהו אפשר דלא נסתפקו
התם אלא לענין אסור שחיטה דהוא דאורייתא
צטריפה, אכל טלטול מוקצה פשיטא דשרי, ועי'
צמ"צ סי' תצ"ז צשעה"ז אות ס"ט לענין הפשט
צספק טריפה.

שם ואף זעירי צצר כו', ע"י צסימן ט' סק"ז.

תוד"ה כלדאי ועו"ק צצהדיא כתיב אל תפנו כו',
העיר צני י"א נ"י די"ל דמקרא דאל
תפנו לא מיתסר אלא כשמצקשו שישאל, אכל אם
שאל מעצמו אין אסור לשאול לו מה השיבו, אכל
משום תמים תהיה, ג"ז אסור, ושו"ר שכ"ה
צתשובות להרמב"ן צמיוחסות סי' רפ"ג.

בא"ד מנין שאין שואלין צגורלות כו', ז"ע דהא
יהושע גצי עכן, ושאל ויהונתן, וציונה,
שאלו צגורלות, ושמא יהושע ושאל ע"פ הדצור
עשו, וציונה נכרים היו, ואפשר דלא מיתסר גורל
אלא כשממשש צגורל לנחש, כגון שאם יעלה גורל
טוב, סימן יפה הוא, וכיו"ב, אכל כששואלין דצר
מסוים, ומן התשובה יודע אם השיבוהו או לא,
צזה שפיר דמי, שהרי ניכר צתשובה, ומיהו אין זה
אלא לצעלי מדריגה שספונין להענות.

תוד"ה ר"י ותירך ר"י דיש דצרים ראויים ליתן
לפני הכלבים חיים כגון עופות כו', ז"ע
ונהי דאיכא, אכל מנלן דר"י אף צהני אסר, הרי
שפיר איכא לאוקמי צסתם נצילה, ולחד ליטנא לעיל
קנ"ה ב' מתפרשא צצשר פילי, אכל צע"ח שאפשר
לתתם לתינוק מחיים, שמא שרי אף לר"י.

עד שחשכה בזה הוא דשרינן, לכך אשמועינן דאף השאלה מותרת, ואף שזה יותר דומה לדין שצריך לחפש פתח.

שם ופוקקין את המאור כו', יש לעי' מאי שייטי' הכא, ולעיל קכ"ה ב' הו"ל למיתני, ובשלמא הא דנדריס איכא למימר דאיידי דאיידי בטירחא שלא לצורך צבהמה, נקט נמי דינא דהאי טירחא, ונראה דאגב מעשה דבסמוך נקטה, והך מעשה אייתי משום מדידה דאף היא משום טירחא שלא לצורך אסורה ורק לצורך מנזיה שרי.

שם ומודדין את המטלית ומודדין את המקוה, הא דאיצטרך למיתני תרוייהו, י"ל דלדיוקא דרק דמנזיה שרי נקטייהו, דאי הוי נקט חד הו"א דכל מדידה מותרת, ונקט מטלית לסיימנא צעלמא, א"נ אשמועינן דבין בתלוש ובין במחוצר שרי, א"נ אי נקט מקוה הו"א משום דהיא חפצא דמנזיה, אבל מטלית אף שכונתו למנזיה כיון שאינה חפצא דמנזיה לא, קמ"ל.

שם וקושרין בשבת, עי' מש"כ לעיל קי"ב א'. גמ' איבעיא להו הפרה בין לצורך ובין שלא לצורך כו', ע"כ איכא נפקותא בין ל"ק לל"ב, וא"כ אית לן למימר או דלל"ק מספקין להחיר שלא לצורך אפי' אי הפרת נדרים מעת לעת, או דמספקין לאסור שלא לצורך שבת אפי' אי הפרת נדרים כל היום, ודרך זו לא יתכן דהא במתני' דנדריס קתני נדרה עם חשכה יפר עד שלא תחשך שאם חשכה ולא הפר אינו יכול להפר, ומשמע דנדרה עם חשכה יכול להפר אפי' כשאינו לצורך השבת, [דסתמא דמילתא עם חשכה כבר אינו נוגע לשבת], משום שאם חשכה ולא הפר אינו יכול להפר, וכן בסבא דג"ז צורך שבת מיקרי, דהרבה יצטער אם לא יוכל להפר, ולכן ע"כ כדרך הראשון דהיינו דאף אי הפרת נדרים מעת לעת מספקין להחיר שלא לצורך, וכן פירש הרמב"ן, וכתב הטעם משום שהפרה א"צ ב"ד וגם א"צ לשון התרה אלא שאומר לה טלי ואכלי, אבל קשה לפי זה דהא במתני' דנדריס דקתני שאם חשכה ולא הפר כו', משמע שזה נתינת טעם למה יפר עד שלא תחשך, דאל"כ לא הו"ל למיתני אלא נדרה עם חשכה אינו מיפר אלא עד שתחשך, ואם איתא דהפרה אף שלא לצורך כלל שרי, א"כ מה מקום לטעם הזה, אבל אפשר לפרש דגם בהפרה פשיטא לגמ' די

חלקו, אם מהני לאפוקי מתורת נולד, ושמא בטלה דעתו, וצ"ע.

שם ואמר ר"ג אנו אין לנו כו', עי' מש"כ בצ"ה ב' א'.

מתני' מפירין נדרים בשבת, יש לעי' אם מותר לגדור קונס בשבת, ואי יש מעילה בקונמות, יש מקום לאסור משום דמי להקדש ותנן בינה ל"ו ב' אין מקדישין, ואף אי אין מעילה, נמי יש מקום לאסור כי היכי דאסרינן להחיר שלא לצורך שבת, אי משום טירחא אי משום ממנא חפצך עי' מ"ב סי' שמ"א סק"א ובשעה"צ שם, ועי' להלן, ומהא דתנן נדרה לילי שבת אין ראייה דשרי, ואפשר דהא נמי תלוי אם הוא לצורך השבת או לא, ואף אי יש מעילה בקונמות מ"מ כיון דלאחרניי שרי לא דמי להקדש, ומיהו אם אסר אכו"ע יתכן שיש לדמותו להקדש למ"ד יש מעילה בקונמות.

הא דאסור הפרה או התרה שלא לצורך שבת, בר"ן הזכיר לשון דלא טרחינן, ונראה דהענין הוא דכל דברים מחודשים שאינם בסדר היום הרגיל, יש לאסור בשבת, שזה גורע מן השביתה, וכמו דאסרינן הלכה שאינה מנזיה כמש"כ תו' מ"ב ב', וכמש"כ לעיל קנ"ד ב'.

ונראה דלצורך שבת מתירין אף קונס דאסר אכו"ע, דסתמא תנן נשאלין לנדריס שהם לצורך השבת, ואפשר דגם אהקדש ממש נשאלין לצורך השבת, דלא דמי לפדיון הקדש, דהא מתירין למפרע ע"י פתח, והר"ז כצירור שהיה טעות, [שוב הראני בני י"א צתו' עירובין ל' ב' ד"ה ולפרש בסו"ד דמשמע דשרי, ומיהו התם י"ל דבין השמשות קאמרין], וכן אם רוצה להשאל על הפרשת תרו"מ, וברש"י עירובין שם ד"ה גזרו מבואר דשרי. — אי משכח"ל גוונא דנדרי הקדש, שיהא נדרי עינוי נפש שצונו לצנייה שיוכל להפר, [עי' תו' ב"מ ק"ד א' ד"ה הכי], יש לדון אי שייך לעקור ההקדש מכאן ולהצא, ואף אם נימא דבחול מיפר אחתי בשבת יש לדון דיהא כפודה הקדש בשבת, כיון דאינו עוקר אלא מחיר מכאן ולהצא, וגם יתכן שיהא בזה משום גזירה שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון.

שם ונשאלין לנדריס כו', הא דלא קתני ומתירין נדרים, הוא משום דאז היה מקום לומר דרק כשכבר נשאל מערב שבת אלא שלא הספיקו להחיר

ה"נ ידע ברייתא דתנאי דמייטין בסמוך, דאל"כ אין מקום להסתפק, וקשה דא"כ מאי פשיטותא מברייתא, נהי דהך ברייתא סברה הפרת נדרים מעל"ע, אבל מתני' שמא סברה הפרת נדרים כל היום, וז"ל דגמ' ידע דהך ברייתא לפרושי מתני' אתא, א"נ שמא לכך איחרו הא דרז אשי לזתר פשיטותא דברייתא, למימרא דלמאי דמסקין תנאי היא, באמת לא איפשיטא צעין, דאיכא לפרושי מתני' כמר וכמר.

שם איבעיא להו כשלא היה לו פנאי כו', נראה דהיינו משניחם על נדרו, דכ"ז שלא נחתרע על נדרו לא שייך לקנסו. — מלשון דאזקין משמע שזה בדוחק.

שם אר"י א"ר הילקטי קטנה היתה צין שני בתים כו', יעוי' ברש"י ותו' וז"ע אמאי לא פירשו בצפשוטו שהגיגית הסדוקה האהילה על המת עד למאור, והיו נריכים למדוד אם יש ברוחב חלק הגיגית מן הסדק והלאה רוחב טפת, דאז הוא מעביר טומאה לבית דרך המאור, ופקקו את המאור קודם מיתת המת וכמו שפרש"י, ואח"כ קשרו את המקידה בגמי והורידה דרך הגג עד לגיגית למדוד אם יש בה רוחב טפת, ואי גרסינן על גבן היינו על שני הבתים, ואי גרסינן על גבה היינו על ההילקטי, אח"כ ראיתי שכבר פירש כן ברש"ש ובהגהות הגר"מ הלוי הורוץ ז"ל, והוסיף עוד לפרש דפקקו את המאור בטפית לאחר מיתת המת, קודם שמדדו במקידה, כדי שלא יטמא הבית מחמת המקידה, אף אם בגיגית אין פותח טפת, וזה עדיף מלפרש שפקקו קודם מיתת המת, דצפשוטו הכל מעשה אחת.

קנ"ז ב' מתעסק בעלמא אנא, פשטא משמע דלאו מתעסק דלאו אדעתיה קאמר, אלא דלא נתכוין לדעת מדתו, אלא מדדו כמתעסק, ומדידה כזו שאינו מתכוין לדעת מדתו, שרי, והר"ז כמודד שני חפצים זה לעומת זה לדעת איזה מהם יותר גדול.

לאסור שלא לצורך כלל, אלא דס"ל לגמ' דכיון שזמנו מנומנס מעת לעת אין ראוי לדחותו לאחר השבת דזימנין דמיטריד, ומשום הכי מספקינן דהפרה יהא מותר אף שלא לצורך אף אי הפרת נדרים מעת לעת, והשתא ניחא דתנא דנדרים דסבר הפרת נדרים כל היום שפיר נקט הטעם שאם חשבה ולא הפר אינו יכול להפר, אבל תנא דמתני' שפיר י"ל דס"ל הפרת נדרים מעת לעת, ואפ"ה שרי, משום שאם עבר המעת לעת ולא הפר אינו יכול להפר.

שם והא דקא פליג להו מהדדי משום דהפרה א"צ צ"ד ושאלה נריכה צ"ד, יש לעי' ומה בכך הרי מזה דפלגיניהו לא ניליף הלכות הפרה אי צריך צ"ד, ורק דמשום שהם חלוקים צדינס לכך פלגיניהו, וא"כ אף אי הוי קתני מפירין ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת, נמי הוי ידעינן דמפירין לחוד ונשאלין לחוד, א"נ הו"מ למינקט מפירין נדרים ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת, אבל בשבת ל"ל למיתני, הר"ז ודאי קמפליג להו לגמרי, וי"ל דה"ק דכיון דדינן חלוק ממילא גם הנידון אם להחמיר בשבת, הוא נידון בכל חד לחודיה, ולכך שנאם התנא כשני דינים נפרדים, ובאמת הדין דבעי לצורך השבת לא נשנה אלא צנשאלין, אבל קושטא הוא דגם צמפירין לא הותר אלא לצורך השבת, ולכך סמכן התנא ויגיד עליו רעו, ולפי זה פשיטא לגמ' להאי ליטנא דלצורך לא קאי אתרוייהו, אבל קשה דבל"צ אמרו צהדיא דלצורך אתרוייהו קאי, ולא משמע דלישני פליגי צהא, ושמא י"ל דלצורך אתרוייהו קאי היינו לקושטא דמילתא ומשום מעין יגיד עליו רעו, אבל לא דבאמת הלשון מתפרש דלצורך קאי אתרוייהו, שוב נראה דלפי דעתיד לכחוז שהן לצורך השבת, לכך ראוי להזכיר גם שהנידון בשבת, אע"ג שהוא ידוע דצמסכת שבת קיימינן, דכן נאות לפי חכמת הלשון, תדע דצברייתא דמייטין בסמוך נמי קתני מפירין נדרים בשבת לצורך השבת, וסתמא דמילתא צתוספתא דשבת איתנייא.

שם אלמא הפרת נדרים מעל"ע כו', ע"כ ידע מתני' דנדרים דהפרת נדרים כל היום, וא"כ

חדושים ובאורים

שבת

סימן א

(א) ד' א' ר"ע סבר אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא, מלשון זה גופיה משמע דגם ר"ע סבר שנאמרה הלכה דבעי הנחה, אלא דסבירא ליה דקלוטה כמי שהונחה דמי, ונריך להצין הרי אם נאמרה הלכה דבעי הנחה, בפשוטו מתפרש לאפוקי דלא סגי בקלוטה באויר, וא"כ מהיכי תיתי נימא דקלוטה כמי שהונחה דמי, ולא משמע לומר דלר"ע לא נאמרה הלכה דבעי הנחה אלא בארבע אמות ברשות הרבים דהתם לא שייך קלוטה, עיין תו' ה' ב', דקתם הוצאת שבת במרשות לרשות הוא, ועי' ז"ו ב' דש"ט מנלן דין ארבע אמות ברשות הרבים, ואפשר דסבירא ליה לר"ע דלא נאמרה הלכה דבעי הנחה אלא צמעציר, דכשהחפץ צידו של אדם אינו מתצטל לרשות, אצל בזורק כשהחפץ באויר הרשות הרי הוא כמונח בו, ולפי זה לא יתכן למסבך דגם מהלך כעומד וגם קלוטה כמי שהונחה, דא"כ לא משכחת לה ההלכה דבעי הנחה צמוציא מרשות לרשות, ועי' תו' ד' א' ד"ה אצל, ז"צ א' ד"ה התם.

ובזה ניחא מה שהקשה הגרע"א ז"ל ו' א' בזה דאמר ר"י מודה בן עזאי בזורק, דמנ"ל דמודה דילמא סבר כר"ע דקלוטה כמי שהונחה דמי, אצל למש"כ דלא יתכן למיסבך תרוייהו ניחא, דע"כ מודה בן עזאי בזורק, דאל"כ לא משכח"ל ההלכה דבעי הנחה צמוציא מרשות לרשות.

ה' ב' והוינן בה אמאי הופכו על הכתב הא לא נח, לכאורה קשה מה בכך דלא נח, מ"מ הרי פשיטא דהוצאה והנחה בלא עקירה נמי אסור,

דאטו מותר ליטול חפץ מאדם המהלך ברשות הרבים ולהכניסו לרשות היחיד, וכתב עירובין ז"ח א' ד"ה והא כתבו לחלק בין זה להוציא ידו מליאה פירות לעיל ג' ב', דהתם גזרינן ידו ברשות הרבים אטו גופו וידו ברשות הרבים, אצל אחתי אין בזה יישוב למשה"ק דהוצאה בלא עקירה נמי אסור, וי"ל דשאני הכא דאיגודו ועיקר תלייתו צידו ברשות היחיד, ובכה"ג כל זמן שלא נח ברשות הרבים ראוי למושכו אלנו.

ואפשר שיש ללמוד מזה דכשהחפץ אגוד ותלוי ברשות אחרת לא שייך נמי למימר בו קלוטה כמי שהונחה, דאם איחא דאמרינן בכהאי גוונא קלוטה כמי שהונחה, יתכן דאף לרבנן דר"ע היה ראוי מיהא למיסבך מדרבנן לגוללו אלנו, ויש לזה מקום בסבירא, דסבירא קלוטה כמי שהונחה היא דהחפץ כבר מתחכם כולו לרשות הזו, והרי זה חשוד כמונח, וסבירא זו לא שייכא כשמקצת החפץ ברשות אחרת, והרי אף צמעציר שכולו נמצא באותו רשות מ"מ כיון שהחפץ בשליטת האדם לא אמרינן ביה קלוטה כמי שהונחה, וכמש"כ, א"כ כש"כ כשמקצתו ברשות אחרת, ובזה ניחא משה"ק תו' בעירובין שם דלוקמה למתני' כר"ע דקלוטה כמי שהונחה דמי ודינו כנח ולכך אינו גוללו אלנו, אצל למש"כ ניחא דאף לר"ע כה"ג לא חשיב כמונח, נאלא דמ"מ י"ל דלר"ע דאי לא איגודו הוי חשיב כמונח, תו שפיר גזרו חכמים שלא לגוללו אלנו].

ובזה נמי יש ליישב משה"ק תו' לקמן פ' א' ד"ה והא ובעירובין ז"ח ב' ד"ה אלא בזה דס"ל התם לר' יהודה דאפילו אינו מסולק מן הארץ אלא

הרבים תלוי ברשות היחיד, אבל כשהחפץ כולו באויר וחציו ברשות היחיד וחציו ברשות הרבים שמא גם כזה שייך קלוטה כמי שהונחה.

(ב) ק' א' מתני' זרק לתוך ארבע אמות ונתגלגל חוץ לארבע אמות פטור חוץ לארבע אמות כו', יש לעי' מאי קמ"ל, ובסיפא כתב רש"י דאי בגלגל בארץ הו"ל משנה שאינה צריכה אלא איירי שאחזתו הרוח משהו באויר בתוך ג', ואשמועינן לאחזית הרוח תוך ג' חשיב כהנחה וכע"ג מקום דע"ד, וקשה דאין רמז במתני' דמיירי באויר, וסתם לשון גלגול הוא ע"ג קרקע דאז החפץ מתגלגל ע"י דחיפת הרוח, וכ"מ בתוד"ה אחזתו דבמתגלגל ע"ג קרקע איירי, ועו"ק דע"כ לא פליגי לעיל ז"ל א' אלא במהלך תוך ג' אי חשיב כמנוח, אבל כשנח תוך ג' משמע דפשיטא דהוי הנחה, ומיהו י"ל דהיינו מהך מתני', (ועו"ק דרהיטת הגמ' דלכו"ע פירושא דמתניתין כשנח, דלא אדכרו בגמ' אוקימתא אחריתי, וגם תנ"ה דמיייתין משמע דלפרושי מתני' הוא, וגם ליסגא דמתני' דלא קתני נחכיון לזרוק אלא זרק מתפרש דבאמת נתקיימה מחשבתו אלא שגם נתגלגל אח"כ, וא"כ אכתי תקשה לרב חלקיה לעיל שם דתוך ג' אף במהלך חשיב כמנוח דלכו"ע אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא, א"כ אמאי נקטה מתני' כשנח בסוף ד', ומיהו כזה י"ל דדוקא במרשות הרבים ברשות היחיד אמרינן לכו"ע קלוטה כמי שהונחה דמיא בתוך ג', אבל לא בד"א ברשות הרבים וכמו שנסתפקו בתו' ה' ב', ולכך לא מיחייב אלא כשנח, ולכאורה מכאן ראה לספיקתם, ומיהו מהא דמוכחין לדברא מאוקימתא דר' יוחנן משמע דאי לאו דרבא, לא בעי הנחה בסוף ד', ועי' להלן), ועו"ק רישא דמתני' מאי אתי לאשמועינן והרי אפי' אם אחזית הרוח באויר לא חשיב כמנוח, נמי יש לפטור כיון דפסק כח, [דסתמא כשנעצר כבר פסק כח הזורק], וכמו שפירשו תו' לרב חלקיה, ורהיטת הדברים דרישא דומיא דסיפא ואיירי בנח, ועוד דאף בלא נח נמי לא אינטריך לאשמועינן דפשיטא דליכא לחיובי כשפסק כח, [ועי' עירובין פ"ח א' ב' דאף בידוע שיצאו המים לרשות הרבים שרי כשפסק כח], שהרי לא עשה מעשה האסור, ומה שייך לחייבו על פעולת הרוח.

מלא החוט גוללו אללו, משום דבעינן הנחה ע"ג משהו, והא ר"י ס"ל בצרייתא ז"ל ב' דקלוטה כמי שהונחה דמי, אבל למש"כ דכשהחפץ אגוד ברשות אחרת לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי, ניחא, דשפיר גוללו אללו כמו לרבנן, שו"ר כזה ברמב"ן ז"ל א', ועי"ש שכתב נמי דבמעציר לא שייך קלוטה.

ובן יש ליישב כזה מה שהקשה הגרע"א ז"ל ה' ב' לז' שכתבו תו' דבארבע אמות ברשות הרבים לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא דא"כ אף תוך ארבע אמות הוי כמנוח, דאף במרשות לרשות איכא למיפרכ הכי דנימא דהוי כמנוח בשעה שהיה מקלחתו ברשות זה ומקלחתו ברשות זה ושוב אינו חייב על הוצאתו כמבואר ז"ל א' ב', אבל למש"כ ניחא דלא שייך ענין קלוטה בזמן שמקלחתו ברשות אחרת, ולכן שפיר שייך לומר קלוטה לאחר שנכנס כולו לרשות השני, מה שאין כן בארבע אמות דהכל ברשות אחת, באמת י"ל דלא שייך לומר כמנוח לאחר ארבע אמות ולא כמנוח תוך ארבע אמות.

ברם אף שיש מקום לומר דלא שייך קלוטה כמי שהונחה אלא כשכל החפץ באותו רשות, אבל נראה דמהא דחזינן דלא אמרינן קלוטה כמי שהונחה בספר שנתגלגל אין ראה לזה, דיש לחלק בין היכא שכל תליית החפץ הוא ברשות אחרת לבין אם חציו ברשות זו וחציו באחרת, וראה לזה דהא מבואר לקמן ק' א' ברש"י ותו' דחפץ שהרוח אחזתו באויר חשיב כמנוח, וא"כ אמאי קאמר ר"י דאפילו אינו מסולק מן הארץ אלא כמלא חוט גוללו אללו, כמבואר עירובין ז"ח ב', ומה בין זה לכותל משופע דמשהגיע לעשרה טפחים הופכו על הכתב, והרי ה"נ החפץ אחז באויר והרי הוא כמנוח ואין כאן אלא שאיגודו ברשות היחיד, ואין נראה לומר דאחזית הרוח חשיבין כארעא סמיכתא והרי הרוח כקרקע והחפץ מונח עליו, דמסתברא דגם אם אחז החפץ באויר ע"י אבן השואצת דנמי חשיב כמנוח, אלא ודאי ה"ט דכיון דהחפץ תלוי ברשות היחיד לא שייך לחשוב את שהייתו באויר הרשות הרבים כמנוח ברשות הרבים, אבל אם היה הספר אחז ע"י הרוח באויר הרשות הרבים, באמת היה דינו ככותל משופע, וא"כ ה"נ לענין מש"כ דלא אמרינן קלוטה נמי לא מצינו אלא כשהחפץ שברשות

שיש כאן עוד חידוש דעצירת הרוח לא חשיבא כעקר ממקומו וקיצל, דנתבטלה ההנחה מכח הזורק, דפשוטו כשהרוח דוחפתו לאחוריו, כל שכן שהרוח גורם את ההנחה והשהייה, וטעמא משום שהרוח הוא דבר קיים צמנהגו של עולם, ולכך מתיחסת ההנחה לזורק, דלעולם כל זריקה יש לחשבה בהתיחסות לרוח.

שם גמ' ודחפתו הרוח כו', בפשוטו דחיפת הרוח היינו שגבר על כח הזורק והחזירו לאחוריו [ולא שגלגלו בעיגול עד שהחזירו], ולפי זה לעולם יש כאן שהייה משהו, [כמו צנגיעת הכותל עד שחזור לאחוריו], ולמדנו דלא סגי בהך שהייה למיחשב כהנחה, אלא צריך משהו של שהייה וכדקמני אחזתו הרוח.

הך צרייתא על כרחך פליגא אצרייתא דרב חלקיה לעיל ז"ל א', דהא על כרחך תוך ג' איירי, דאי למעלה מג' כי אחזתו הרוח מאי הוי הא בעי הנחה על גבי מקום דע"ד, ואי דסבר קלוטה כמי שהונחה דמי, א"כ כי לא אחזתו הרוח נמי ואמאי פטר ברישא, ועל כרחך דסבר דתוך ג' נמי בעי שינוא, ומהאי טעמא לא פרכין אדרבא מצרייתא דלעיל שם, דהך צרייתא כוותיה ס"ל, והיינו דקצעו דברי רבא בתר הך צרייתא, ועי' תו'.

שם ב' לאו היינו מתני' ואר"י והוא שנה כו', פירש רש"י מדלא מוקי ר' יוחנן כשזרק תוך ג', וקשה דאדמסייע ליה מדיוקא דאמורא ליסייעיה מצרייתא דלעיל דאחזתו הרוח דע"כ מיירי תוך ג' וכמש"כ לעיל, ועוד דהא ודאי פלוגתא דתנאי הוא מצרייתא דלעיל ז"ל א' וכמש"כ תו' פ' א' עירובין ז"ח ב', וא"כ מאי סייעתא הוא מר"י, ורש"י הוצרך לזה לפי מה שפירש צמחני' דעל כרחך צורק צאיר איירי, אבל לפי מש"פ לעיל דאף צמחגלגל איכא חידוש, אם כן אחיא בפשוטו דסתם צמחגלגל היינו על הקרקע ממש, ואפילו הכי מתפרשא מתני' כשנה וכדאר"י, ואם כן מפורש צמחני' כדרבא, ולא הוה ליה לרבא אלא לפרושי למתניתין כדר' יוחנן.

ואפשר דרישא איירי כשהכל מכחו, דאף כשנה משהו עדיין נשאר אזור בו כח הזריקה ומיד כששז הרוח או כח אחר שעצרו הרי הוא ממשיך ללכת בכחו הראשון, וכ"מ בתו' שכתבו דעל כרחך איירי צנה דאם לא כן אמאי פטור, ואי צמחגלגל מחמת הרוח הרי שפיר מיפטר, [וכן צמחגלגל דבר הזורק צנה גדול ונעצר פתאום משהו הרי מיד כשיוסר המעצור ימשיך קצת ללכת מחמת הכח הראשון *], ושפיר סלקא דעתך דעצירה מועטת שאינה מצטלת את כח הזריקה, דלא חשיבא הנחה, ועכ"פ לא עדיפא מעמד לכחך דלא חשיבא הפסקה, וכדחזינן לעיל דפרכינן אמתני' דהזורק צכותל ארבע אמות חייב והא לא נח, ופירש רש"י ז' ב' דהיינו משום שהחפץ נמשך קצת לאחוריו, אבל אכתי הרי בשעת נגיעתו צכותל הרי הוא נח משהו, אלא ודאי לא חשיבא האי משהו כהנחה, ושפיר סלקא דעתך דאף צורק סתם והרוח עצמו משהו צאופן שעדיין כח הזריקה קיים בחפץ, דנמי לא חשיבא הנחה, והיינו דקמ"ל מתני' דאף כהאי גוונא חשיבא הנחה ומיפטר, ולא דמי לזורק צכותל דהתם העצירה צכונת הזורק והיא המוליכתו לאחוריו, מה שאין כן הכא דהרוח שעוצרתו היא נגד כונת הזורק, ואינה פועלת בחפץ כח מחודש, א"כ שמה הכא איירי צשנחה משהו יותר דכל עצירה סתם, היא יותר מהנגיעה צכותל, וכ"כ, עי' להלן.

וסיפא דזרק חוץ לארבע אמות וצמחגלגל לתוך ארבע אמות, בפשוטו יש לפרש שצמחגלגל שלא מחמת זריקתו שהרי חזר לאחוריו, וכן צצרייתא תניא דחפתו הרוח, [אם כי צמחגלגל יתכן שאפשר לזרוק בעיגול קצת שיתקרב אחר שנתרחק], ואשמועינן נמי דאפילו אם שהה רק משהו נמי חשיבא הנחה לחייבו, דלשון המשנה זרק וצמחגלגל משמע שהיתה ניכרת זריקתו אבל למעשה צמחגלגל, והיינו צשהה משהו, ולא חשבינן לה כעמד לכחך, כיון שנתכוין להניח והגלגול כח מחודש, ומני איירי אף צמחגלגל על הארץ, ואפשר נמי

(*) שוב העירוני שאין הדבר כן וכל שנעצר נעלם כח הדוחף הקודם, ולפ"ר אפשר לפרש מתני' שצמחגלגל צנה מדרון, [וכ"כ צפיר"ח הנדמ"ח וכן מצבאר צרשצ"א וריטצ"א], אע"ג דצעלמא המניח כדור צמדרון ומסיר ידיו חשיבא הליכתו ככחו לענין צצנה כמו לענין רציחה עי' חו"צ צ"ק ס"ה סק"ו, מ"מ הכא צורק דרק כשפסק כח זריקתו ונה משהו שלט בו כח המדרון לא חשיבא כחו, ולפ"ז מני איירי גם כשצמחגלגל ד"א, ויחא נמי דפתח צזריקה וסיים צגלגול, דכ"ה פסק כח הזריקה, ומיחו קושטא הוא נמי דמה שנה משהו צין זריקה לגלגול חשיבא הנחה וכדחזינן צסיפא דאחזתו הרוח משהו חשיבא הנחה, ולא קאימנא האידנא צעיון צסוגיא ונרשם מקופיח.

בהגהות הגר"א מחק תיבת על גבי, והיינו משום דכיון דתוך ג' הוא לא בעי שינוע ע"ג משהו, דגם בנה באור סגי, וכדקמני צברייתא אחזתו הוות, ומה שהגיה כאן ולא לעיל בע"א, הוא משום דכאן מצויר דאירי תוך ג', לכך כתבה כאן.

שם אצל האי כיון דסופו לנוח כו', הא דפשיטא לגמ' דרבא אף בסופו לנוח קאמר, נראה דהוא משום דהו"ל למימר לרבנן אף תוך ג' צריך הנחה, ולאפוקי מדרב חלקיה, דאפלוגמא דרבנן ור"ע הו"ל למימר למילתיה, ומדנקט תוך ג' לרבנן כו', משמע דצורק בעלמא קאמר דתוך ג' עדיין צריך הנחה לרבנן, וממילא מתפרש צורק כי אורחיה דסופו לנוח.

ג) ברמב"ן במלחמות ח' א' פירש הא דשבע ומחנה פטור משום דבהגיע הכוורת לתוך ג' דהוי כמונח הוי מקצתה למעלה מעשרה, ואם באנו לקיים כן אף לרבא דתוך ג' לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו, יש ללמוד מזה דאע"ג דלענין חיוב בעי הנחה, אצל מ"מ לענין לפטור סגי בלא הנחה, וכל שאי אפשר לחייב בהגיע לתוך ג', תו אי אפשר לחייב גם לאחר שנה, אצל ברמב"ן שם כתב לחלק בין סופו לנוח לאין סופו לנוח, וכבר תמה הגרע"א ז"ל דהא בגמ' ק' ב' אמרינן דאף בסופו לנוח קאמר רבא דבעי הנחה, וע"כ ז"ל דכוות הרמב"ן דלענין לפטור יש לחלק בין סופו לנוח לאין סופו לנוח, ואע"ג דלא אשכחן לחלק בהכי, מ"מ כיון דמסוגיא דכוורת אין לנו ראייה אלא לאור שסופו לנוח דהתם מיפטר אם היה מקצתו למעלה מעשרה בהגיעו לתוך ג', אין לנו ללמוד מזה לענין אור שאלו סופו לנוח, וכ"כ מרן זללה"ה בס' ס"ב סק"ד, ונכנראה כונתו ליישב דברי המלחמות מקושית הגרע"א ז"ל, ועי"ש עוד בעירובין סימן מ"א סק"ט, ולמה שזכינו לקמן ס"ג סק"ד מיושב הכל עי"ש.

ד) צ"ב א' התם למעלה מג' הכא למטה מג', פרש"י דטעמא לאו משום אגד גופה אלא משום דלא נח, ותוך ג' כמונח דמי, וז"ע דהא גם כשאחזו באור חשיב כמונח כדתינא לקמן ק' א', וא"כ גם למעלה מג' אמאי לא חשיב כמונח, ואי דבעי מקום ד' הרי ידו של אדם חשובה כדע"ד, ואי דכיון דאחזית היד היא

ומשמע בגמרא דאי לא ס"ל לרבא לא בעינן לאוקמי למתניתין כד' יוחנן, ואירי בלא נח, ומיחייב משום דתוך ג' לא בעי הנחה, ורישא אירי שנתגלגל שלא מחמת כחו וכמש"פ תו', ולכאורה מוכח מכאן דאף צורק ארבע אמות ברשות הרבים שייך לומר קלוטה כמי שהנחה בסוף ד', אע"ג דלא אמרינן לה בתוך ד', דהא תוך ג' לרבנן אליבא דר' חלקיה בר טובי ז"א א', כמו תוך י' לר"ע, וז"ע דבתו' לעיל ה' ב' הניחו הדבר בספק, וי"ל דאיכא לפרושי מתני' שזרק למעלה מג' ורק בסוף ד' הגיע לתוך ג', ובכהאי גוונא לרבנן שפיר חשיב הנחה אף לענין ארבע אמות ברשות הרבים, כיון דבתוך ד' לא היה בתוך ג'.

ומיהו אכתי נראה דאיכא להוכיח דאף לענין ארבע אמות ברשות הרבים אמרינן קלוטה בסוף ד', דאם איתא דלא אמרינן א"כ הוא הדין בתוך ג' אף אי לא בעי הנחה לכו"ע וכרחצ"ט, נמי היינו דוקא במרשות לרשות, אצל בארבע אמות ברשות הרבים בעי הנחה, וא"כ היכי אמרינן דהא דרבא מתני' היא וכדפירשה ר' יוחנן, הרי שפיר י"ל דתוך ג' לא בעי הנחה במרשות לרשות, ומתני' והא דר' יוחנן היינו רק לענין ארבע אמות ברשות הרבים, ומיירי שכל הזריקה היתה תוך ג', והא דרבא הוא אף במרשות לרשות, וכמצויר עירובין ז"ח ב', אלא ודאי אף לענין ארבע אמות ברשות הרבים לא בעי הנחה תוך ג', אם במרשות לרשות לא בעי, וז"ע בתו' לעיל ה' ב' שהניחו הדבר בספק, ודוחק לחלק בין תוך י' לר"ע לתוך ג' לרבנן אליבא דרחצ"ט, ושמא י"ל דס"ל לגמרא דאם איתא דתוך ג' לא בעי הנחה, א"כ הו"ל לר"י לאוקמי למתני' בשזרק למעלה מג' ובסוף ד' ירד למטה מג', ובכהאי גוונא הרי ודאי יש לחייבו אף אי בעלמא לא אמרינן קלוטה בארבע אמות ברשות הרבים, וזה עדיף מלאוקמי דנח ע"ג משהו, ואי לישנא דמתני' משמע בדנת, א"כ ממתני' גופה מוכח דתוך ג' בעי הנחה מדלא נקט לה התנא בכה"ג ובלא הנחה, ונמצא דעכ"פ מוכח או מדר' יוחנן או ממתני' דתוך ג' לא בעי הנחה, וז"ע, אח"כ ראיתי בספר מרן זללה"ה סימן ס"ב סק"ו שכבר העיר מסוגיא זו, ועי"ש במה שנתקשה בדברי התו' עירובין ז"ח ב', ועי"ש עוד בס"ק כ"ג.

שגופו ברשות אחר, אבל אי טעמא משום שאין בחפץ כח הליכה, הרי ה"נ כמעציר דמי לענין זה, וראיתי בספר מרן זללה"ה בסימן ס"ב ס"ק כ"ג שכתב לפרש הא דקמיעעיא ליה לר"י ז"ט ב' בעקר חוליא והשלים לעשרה או נתן חוליא ומיעט מי', ולא מחייבין ליה משום דעקר מתוך ג' וכן משהניח תוך ג', ואז עדיין הוי רשות היחיד, ובמעציר איירי התם דבזה לכו"ע לא צעי הנחה תוך ג', משום דהתם איירי שהאדם עומד מחוץ לצור, ורק מושיט ידו לצור, וזה כל זמן שהיד אינה נחה לא חשיבא הנחה, ולפי זה מצוה דהא דבמעציר לא צעי הנחה הוא בצירוף סברא דמהלך כעומד דמי, וממילא זה דוקא כשגופו באותו רשות שפוקר או מניח בו, אבל מושיט ידו לתוך ג' לא חשיב הנחה אלא כשהיד נחה.

ויש לעיין חפץ התלוי למעלה מג' והוא בתוך ג' אי חשיב כמונח, ונפקא מינה כשתלוי על דבר שאין בו דע"ד, דאז אין לחייב על עקירתו ממקום תלייתו, ומקום הספק דהא חזינן בעירובין ז"ח ב' דכשהספר בגג הרי גם המקנת שורד תוך ג' לא חשיב כמונח, ואע"ג דאחזו הרוח באויר חשיב כמונח, ועל כרחך דכיון דתלוי במקום אחר גרע, וכמש"כ לעיל סוף סק"א, ואם כן ה"נ י"ל דכיון דתלוי למעלה מג' אין לחשבו כמונח תוך ג', וכן יש לדון באדם המהלך וחפץ בידו וידו למעלה מג' ומקנת החפץ בתוך ג', אי חשיב כמון ג' דלא צעי הנחה במעציר, או דכיון דידו למעלה מג' גרע, ואם נימא דצעי שמהא ידו בתוך ג', אם כן איכא לאוקמי לבעיא דר' יוחנן כשעקר החוליא על ידי עשבים המחזירים בה, והיתה ידו למעלה מג', ולפי זה אין ראייה דיד המהלכת תוך ג' לא חשיב כמונח.

ואפשר נמי דאם עקר חוליא ע"י מרא וחצינא שמקנתן חוץ לצור והוא אחזו באותו מקנת דנמי חייב, ולא חשיבא החוליא כאיגודה ברשות הרבים ע"י המרא וחצינא, ובכה"ג דמי ממש לספר שעל האסקופה דלא חשיב כמונח אף תוך ג' כיון שאחזיתו ע"י המרא וחצינא שהם ביד האדם שברשות הרבים, ואינטריך לחייב משום העקירה ממש, ושפיר קמיעעיא ליה לר"י בהשלימו לעשרה אי מחייב, ועדיין ז"ע בדברי הראשונים ז"צ א', ובההיא דפסחים פ"ה ב' בנגרין.

מחמת הגוף שברשות היחיד לא חשיב מה שמונח ביד כמונח ברשות הרבים, ואף בלא סברא דאגד גוף, א"כ אפי' למטה מג' נמי, דהא ביה קורא בספר ונתגלגל אמרינן עירובין ז"ח ב' דאפילו תוך ג' לא חשיב כמונח, אי צעי הנחה ע"ג משהו, וע"כ דכיון דהוא אחזו ברשות היחיד גרע מאחזו הרוח, וכמש"כ לעיל סוף סק"א, וא"כ ה"נ בהושיט ידו תוך ג', וז"ל דאחזו הרוח למעלה מג' לא חשיבא הנחה כלל, ולא רק דחסר מקום ד', ורש"י לקמן ק' א' כתב באמת באחזו הרוח דהיינו דוקא תוך ג', אלא שהיה אפשר לומר דמשום חסרון מקום ד' כתב כן, וידו של אדם הפשוטה לרשות אחרת, הרי היא כאויר והמונח עליה כמונח באויר, ולכך למעלה מג' לא חשיבא הנחה, והסברא לזה דהא דצעי הנחה אינו רק לאפוקי מהלך, אלא דצעי שיהא קבוע במקום שהוא נמא, ואחזיה באויר לאו קבוע היא, וה"נ כשמונח ביד הפשוטה מרשות אחרת לא שייך לקראה קבוע, אף אי אגד גוף לאו שמי' אגד, וממילא הר"ז כמונח באויר, ועי' להלן סק"ו דנראה דעת הרמב"ם דגם למעלה מג' באויר חשיבא הנחה ורק חסרון מקום ד' איכא.

הא דלמטה מג' חייב אי אגד גוף לא שמייה אגד, אינו משום דבמעציר אין צריך הנחה תוך ג' כדאמר פ' א', דהכא שהפירות מונחים בידו במקום אחד, אף צורק כה"ג חשיבא הנחה, וכדתינא ק' א' דאחזו הרוח חשיבא הנחה, וה"נ כשמונחים ביד אי אגד גוף לא שמייה אגד, ולא מחלקינן בין צורק למעציר אלא לחשבו כמונח בזמן שהוא הולך, ולפי זה באמת יש לדון בזמן שהיד מהלכת אי חשיב כמונח, דאפשר דדוקא במעציר אמרינן דחשיב כמונח תוך ג', כיון דהמעציר נמא באותו רשות, ושפיר דיינינן ביה מהלך כעומד למה שנמא בתוך ג', אבל יד לחוד לא, ועי' לקמן סק"ה.

ה) פ' א' ל"ק כאן צורק כאן במעציר, יש להסתפק אם עדיפותא דמעציר הוא משום דהליכתו מחמת רצון מחודש, וכל רגע בידו לעכב הליכתו, ולכך חשיב טפי כמונח, או דהיינו טעמא דיש כאן סברא דמהלך כעומד, ונפקא מינה כשהושיט ידו לרשות אחרת ומוליכה שם, דאם טעמא משום מהלך כעומד, הרי לא שייך בזה כיון

וזה אינטריק לאשמועין אף בחוך ג', וממילא שמעיין מזה נמי לענין למעלה מג', כיון שהטעם משום דחשיב הכל כדבר אחד, ובלמעלה מג' אף כשהמים נחים אינטריק לטעמא דמים ע"ג מים היינו הנחתו.

ז) עירובין צ"ח ב' מתני' עומד אדם ברשות היחיד כו' ברשות הרבים ומטלטל ברשות היחיד ובלבד שלא יוציא חוץ מארבע אמות, בסבא שפיר יש לקיים הא דובלבד שלא יוציא חוץ מארבע אמות גם אסיפא דמטלטל ברשות היחיד, דכיון דהאדם עומד ברשות הרבים לא שרו ליה רבנן לטלטל יותר מארבע אמות ואף שמטלטל ברשות היחיד, וגם יש מקום לגזור אטו כשעומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים, ואע"ג דמהא דלא קמני מתני' איפכא ברישא עומד אדם ברשות הרבים ובסיפא ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים דאזו הוי מתפרש ובלבד רק אסיפא, אין ראיה דאתרוייהו קאי, דבכולי מתני' אורחיה דתנא להתחיל שהאדם ברשות היחיד כדחנן לקמן ז"ט א' ק"א א', משום דסתמא מקומו של האדם ברשות היחיד, אבל מ"מ כיון דאפשר לפרש דאתרוייהו קאי, יש לנו לקיים כן, אבל הרמב"ם בפט"ו ה"א פירש דרק ארישא קאי, וכן צרי"ף הגירסא איפכא דבסיפא איתא ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים ובלבד כו', וכן בטור נמי העתיק הך ובלבד בעומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים, ומהא דפרכינן לקמן ז"ט א' הא הוציא חייב חטאת נמי משמע דארישא קאי, ועי' מש"כ להלן.

צ"ט א' הא הוציא חייב חטאת כו' א"ד הא הוציא פטור אבל אסור כו', משמע דיש משמעות במשנה גם לחייב חטאת וגם לפטור, וצריך לדעת היכי משמע, ואפשר דלישנא דובלבד שלא יוציא חוץ מארבע אמות, משמע שזה איסור ידוע ולא שהתנא מחדשו, דא"כ הו"ל למימר אבל לא יוציא חוץ מארבע אמות, א"נ ומטלטל ברשות הרבים בחוך ארבע אמות, ולשון ובלבד משמע דהתנא רק מוזכרו שיהיה שלא יבטל באיסור הידוע של טלטול ארבע אמות, ומזה משמע דחייב חטאת, ולאכא דאמרי אפשר דס"ל דהך ובלבד אסיפא נמי קאי וכמש"כ לעיל, וכיון שכן ודאי אין צו חיוב דהא מטלטל ברשות היחיד, ודכוותה נמי משמע

ו) ה' ב' אגוז ע"ג מים לאו היינו הנחתו, יש לעי' כשאין בעומק המים ג' מהו, מי אמרינן לא גרע אחיזת המים מאחיזת הרוח דתניא לקמן ק' א' דחשיבא הנחה, או"ד מים מיגרע גרע, ומסתברא דלא גרע מים מאויר.

והרמב"ם צפ"ג ה"ד כתב דה"ט דמעל גבי מים לא חשיב עקירה, משום שלא נחו ע"ג הארץ ונמנא שלא עקר מע"ג מקום ארבעה, נראה דעתו ז"ל דכשהאגוז מונח במקום אחד ע"כ חשיבא הנחה, דלא גרע מאחיזתו הרוח, וממילא ע"כ למיתי משום חסרון מקום ד', ולפי זה ע"כ איירי שהמים גבוהים ג', ולמדנו לפי זה דדעת הרמב"ם דאחיזתו הרוח למעלה מג' נמי חשיב כמונח, ורק משום חסרון מקום ד' לא חשיבא הנחה, ודלא כמש"כ לעיל סק"ד דדעת רש"י, ומקורו של הרמב"ם הוא מהא דלעיל ה' א' כד מוקמינן לא תימא קיבל אלא קלט פרכינן והא בעינן עקירה מע"ג מקום ד' וליכא, אלמא דמשום חסרון מקום ד' הוא, ואע"ג דהתם בלא"ה קשה דהא המים נמנאים בקילוח ואין כאן הנחה כלל, ומה"ט באמת כתב הרשב"א ד' ב' דלאו דוקא מקום ארבעה אלא מע"ג מקום קאמר, ז"ל דהרמב"ם מפרש דגמ' ה"ק דאפילו אם היו המים נחים בדרכם נמי אחתי בעי מקום ד', ואפשר נמי דכשקלט ענרם לרגע מהילוכם, עכ"פ חזינן בגמ' דמים צאור יתכן שיהיו חסובים כמונחים, ורק משום חסרון מקום ד' לא חשיב עקירה.

ויש לעי' לפמש"כ דעיקר הנידון באגוז או במים ע"ג מים הוא רק בגבוה ג', א"כ ר' יוחנן דאמר לעיל א' דהכנים ידו לחוך חצר חצירו וקיבל מי גשמים והוציא חייב, ומפרשינן למסקנא דקלט מע"ג גומא ואחי לאשמועין דמים ע"ג מים היינו הנחתו, אמאי נקט מי גשמים, הרי אין הדבר צהוה שימאספו מי גשמים למעלה מג' בחצר, ואמאי לא נקט סתם מים, וי"ל דהא דבחוך ג' גם אגוז היינו הנחתו, היינו כשהאגוז נח, אבל כשהוא שט ע"ג המים לאו היינו הנחתו, דקיי"ל דצורק אפי' חוך ג' בעי הנחה ע"ג משהו, ור"י גופיה הכי ס"ל לקמן ק' א', ולכך נקט מי גשמים דבסתמא אין המים נחים כשהגשמים מולפין, והרי הם סובבים בחוך הגומא, מחמת זרם המים שמוסיפים וצאים, ואפ"ה חייב משום דמים ע"ג מים היינו הנחתו,

משום דלא בעי שיהא כל הארבע אמות באיסור, דא"כ זורק נמי הו' לן לחייב כה"ג, אלא הטעם משום דכל חפץ שצידו של האדם הרי הוא נטפל אל הרשות הרבים אף שידו למעלה מעשרה, והרי כל טלטול כמטלטל ברשות הרבים, ומדידת הארבע אמות אינו מתחשב בטפילת החפץ אל האדם, אלא נמדד ממקום החפץ עד מקומו.

ולפירוש ר"ח שצחו' נמי נראה דאין הכונה דוקא במעביר מימיו לשמאלו ומשום דכשהחפץ כנגד גוף האדם ראוי טפי לחשבו כמונח, דאין כ"כ סבירא דכנגד גוף האדם עדיף, וגם לפי זה לא משכח"ל ארבע אמות אלא בהשלים ע"י זריקה, דהא אין האדם יותר מארבע אמות, ובהאמת צעירותין ז"ח א' כתבו כן בתו', אבל אפשר שלא כ"כ אלא בסוגיא ז"ט א' דהתם משמע שהאדם עומד, ולא נזכר מזה רמז בגמ', וגם אין הדבר פשוט כ"כ דזריקה והעברה מטרפין, אלא יש לפרש שהאדם גם הולך וכמו דמתפרש כל מעביר, אלא שהעבירו דרך עליו, כלומר שהעביר את החפץ דרך עליו שהחפץ הקדים את האדם (כמו ויעבור את הכושי), וגמלא שהחפץ עבר ארבע אמות, אבל לא האדם, והחידוש בזה משום דמיד עם הגבהת החפץ נחשב החפץ כמונח במקום רגליו של האדם, אף שהאדם לא הוליכו עדיין כלום, וכמש"כ לעיל, ולפי זה ראוי לומר דהולכת החפץ עד גוף האדם לא יחשב כחשבון הארבע אמות, וכן כשמוליך החפץ להלן מגופו, והיינו דאשמועינן רבא שאין הדבר כן, והארבע אמות נחשבים ממקום החפץ עד מקום החפץ, וז"ע אם אפשר לכון כן בלשון התו' והראצ"ד צפ"ב, דרביטא לשונם שצטעה שהחפץ עובר כנגד האדם אז יש לחשבו כמונח, וז"ע.

הא דמיידינן בסוגיין מהא דבעומד על האסקופה ונטל ונתן פטור הו' תיובתא דרבא, ודכוותה אמרינן צעירותין ז"ח א' דלרבא כשעומד על אסקופת כרמלית המפסקת בין רשות הרבים לרשות היחיד, ונטל חפץ מרשות הרבים ומעבירו לרשות היחיד דחייב, לכאורה לא דמי כ"כ, דאפשר לומר דשאני הא דרבא דגם האדם וגם החפץ נמצאים ברשות הרבים, ולכך אף דאי שדינן החפץ בחר האדם ליכא העברת ארבע אמות, מ"מ מחיידינן, דגם כה"ג חשיב מעביר ארבע אמות כיון שהחפץ

דגם צרישא ליכא חיוב, ומהא דצל"ק אמרינן בפשיטות הא הו"א חייב חטאת משמע דפשיטא ליה דרק ארישא קאי, ולפי זה יתכן דפליגי הני לישני אי קאי נמי אסיפא, אבל כבר כתבנו לעיל דבפוסקים ל"מ הכי, ואי פליגי לישני הרי אית לן למינקט כאיכא דאמרי.

(ח) ח' ב' דאמר רבא המעביר חפץ מתחלת ארבע לסוף ארבע ברשות הרבים אע"פ שהעבירו דרך עליו חייב כו', עי' פרש"י, והנה מלישנא דרבא מוכח דאיידי שערך החפץ מקרקע רשות הרבים והניחו בקרקע רשות הרבים אלא שצאמנא העבירו דרך עליו, ומשמע דרק משום כך מייחייב, וקשה דהא כו"ע מודו דמעביר חייב אף למעלה מעשרה כדאמר ז"ב א', ואף כשנשא למעלה מעשרה צידו של האדם נמי חשיבא הנחה, וכמש"כ לקמן ס"ב ס"ק י"ג, וע"כ ז"ל דגם לפרש"י איירי שהאדם לא עבר ארבע אמות, והלכך אי בחר ידיה הו' שדינן לחפץ אין כאן העברת ארבע אמות, וע"כ למיתי משום שהחפץ עבר ארבע אמות, שנעקר מלפני מקומו של האדם והונח אחריו, והנה יש כאן שני חידושים, חדא דאע"ג שמיד עם הגבהת החפץ נטפל הוא אל האדם, וחשיב מקומו במקום של האדם, ואדם אחר אילו היה עוקר החפץ מידו אפשר דהיה נחשב הארבע אמות מרגליו של האדם, [דאם ידו של האדם למעלה מעשרה אם גם לגבי אחר נחשב כרשות הרבים מסתברא דלא נמדוד מתחתיו של החפץ אלא מרגליו של האדם וה"נ בתוך י"], וכן אם לא הגביה החפץ מן הארץ אלא אחזו צידו הפשוטה, ומתחייב משום עקירת גופו, הרי צריך שרגליו יזונו ארבע אמות, ולא סגי בזה שהחפץ שצידו עבר ארבע אמות, אפ"ה לגבי האדם עצמו חשיב מקום החפץ איפה שהיה מונח, ומשם מודדינן לו את הארבע אמות, והרי הבאת היד אל עצמו חשובה נמי כטלטול החפץ, וזהו החידוש של רבא לפירוש תו', ועוד אשמועינן דאע"ג דהחפץ היה למעלה מי"ט, ובזורק כה"ג פטור דבעי שכל הארבע אמות יהיו באויר רשות הרבים דהיינו למטה מעשרה, אפ"ה כאן במעביר חייב, ואע"ג דטעמא דמעביר חייב למעלה מעשרה הוא משום שהכל נטפל אל האדם, והכא אי אפשר לחייב מחמת זה דהא האדם לא הלך ארבע אמות, אפ"ה חייב, וטעמא דמילתא לאו

האסקופה אי מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד חייב, היינו כפי קושיא דשמעתין, אבל למאי דמתרנין התם לא נח הכא נח אולא לה לקושיא דהתם ואיירי אף באסקופה שאינה ארוכה, וכמו שכתב באמת בפט"ו הכ"א, ונתיישבה קושיא הט"ז בס' שני"ז, [ומיהו ק"ק דהא תירוצא דהכא נח מוכרח הוא מכה קושיא דאם נטל ונתן פטור, ונ"ע], ודאחאן עלה יתכן נמי לומר דגם בעומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים נמי ליכא חיוב, דכיון דהוא עומד ברשות היחיד הרי מה שצידו ברשות הרבים כמו בכרמלית עכ"פ, וליכא לחייבו משום ד"א ברשות הרבים, דהא אחר שנטל מידו ומוציא ודאי פטור כמבואר במתני' קמייטא דעני ובעה"ז, וה"ה הוא עצמו, והא דפרכין עירובין ז"ט א' הא הוציא פטור אבל אסור נימא תיהוי תיובתא דרבא, היינו נמי לפוס קושיא דסוגיין דלא מחלקין בין נח ללא נח, אבל למאי דמשינין הכא נח, ה"ה דבעומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים נמי פטור, ולא חש גמ' לפרושי דבלא"ה דחי שפיר דהא הוציא חייב, וניחא מש"פ הרמב"ם בפט"ו ה"א כן, ובמ"מ שם כתב להגיה, וכנראה ס"ל לחלק בין ההיא דפי"ד הט"ז דשאי התם שהאדם עומד במקום פטור, ואפשר דגם החפץ בסתמא עובר צידו במקום פטור בין הרשויות, וזוהי כיון שהחפץ והאדם ברשות אחת שפיר חשיב כמונה, משא"כ כשעומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים, ועדיין ז"ע בכ"ז.

עירובין ז"ט א' הא הוציא פטור אבל אסור לימא תיהוי תיובתא דרבא כו', יש לעי' לפי' תו' מאי קושיא נהי דשמעינן מדרבא דהולכת היד חשיבא הולכה אף כשהאדם עומד, אבל הרי ידו של אדם העומד ברשות היחיד כשהיא פשוטה לרשות הרבים לא חשיבא כרשות הרבים, ואדם העוקר ממנה פטור, וא"כ אין כאן העברת ד"א ברשות הרבים דבשעת ההעברה אין החפץ ברשות הרבים, ולא דמי להא דפרכין לעיל ז"ח א' ושבת ח' ז' בעומד על האסקופה, דהתם הנידון בהעברה מרשות הרבים לרשות היחיד, וזוהי לא מהני מה שידו בכרמלית דהא המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב, וכיון דיד מהלכת חשיבא מהלכת אף כשהאדם עומד שפיר חייב, ואף כשהחפץ גם עובר על האסקופה, דמ"מ לא חשיב

עבר ארבע אמות, משא"כ באסקופה, דמיד כשהאדם נטל החפץ מרשות הרבים, יש לחשבו כהגיע לכרמלית דידו בתר גופו גריר, וכש"כ כשעבר צידו את הכרמלית דבאותה שעה היה הגוף והחפץ באותו רשות דשפיר יש לחשבו כמונה באותו רשות, אף שידו מתענעת, ונ"ל דס"ל לגמרא דמהא דרבא איכא למישמע דיד העוסקת בהעברה לא שדין לה בתר גופא כלל, והרי היא כדבר בפ"ע, וממילא אף בעומד בכרמלית או במקום פטור יש לחייב כדיון מחנות לפלטיא דרך סטיו. — לפי מה שפירשנו בדעת רש"י, אפשר לפרש קושיא הגמ' מהא דאסקופה כמו לפירוש תו', אלא דאפשר דאיכא לאלומי לקושיא מהא דמחייבין אף צידו למעלה מעשרה, דנמנא דשדין לה בתר גופא לחומרא ולא לקולא.

ויש להסתפק אדם העומד ברשות הרבים או ברשות היחיד ומנענע ידו וחפץ עליה וצא אחר ונטלו, אי חשיב כעקר ממהלך או כעקר מעומד, דאע"ג דלגבי עצמו אמרינן דיד המהלכת לא שדין לה בתר גופא למיפטרה, מ"מ י"ל דכ"ז דוקא לגבי מעשה היד עצמה, אבל לגבי אדם אחר י"ל דשדין ידו בתר גופו וחשיב כעקר מאדם העומד, וכ"כ.

ט' א' התם לא נח הכא נח, בראב"ד פי"ז הי"ד מבואר דמפרש הכא בדנת, כלומר דהא דקתני ואם נטל ונתן שלשתן פטורין, איירי שעכב החפץ צידו על האסקופה, אבל לשון הגמ' הכא נח, משמע דסתמא הכי הוא, וכ"כ בשה"ג ז"ס מו"ה, וכן פירש בתו' הרא"ש עירובין ל"ג א', וכן בלשון הרמב"ם פי"ד הט"ז מבואר דאף בדלא נח, אם האדם עומד על מקום פטור הרי הוא פטור, ובאמת לפי מה דהרמב"ם מפרש בפ"ז הי"ד הא דרבא דהיינו מעציר דרך למעלה מעשרה, ומשמע דחשיב ליה דרך מקום פטור, [ואפשר משום שהוא למעלה מראשו], והיינו כמו שנקטו תו' בפרש"י, ונ"ל דהא דלא מיימי מרבנן דבן עזאי, היינו משום דהכא עדיף דגם שטח זה משלים לארבע אמות כיון שמתחמו רשות הרבים, [ושמא דלפי זה אף צורך כן, ונ"ע בזה], וא"כ התירוח פשוט דהתם לא נח במקום פטור, משא"כ הכא באסקופה שהאדם עומד במקום פטור, ולפי זה ז"ל דסוגיא דעירובין ז"ח א' דאמרינן דגם בעומד על

אכל לר"מ מסתברא דג"ז אסור, דכיון דכל חפצים אסרו חכמים לטולן אין לחלק להחיר מים צפוי, ולפי זה אם באנו לקיים מתניתין כפשטה דבכל ענין אסור לעמוד ברשות הרבים ולשתות ברשות היחיד הרי אית לן לאוקמה כר"מ, והיינו דקאמר רב יוסף דהכא בנוטל המים בכלי צידיו דהו"ל חפצין שצריכין לו דאסור אף לחכמים, והו"מ למימר הכא במים שכלי שנוטלן צידיו, אלא לפי שעדיין לא נזכר איסור חפצין הצריכין לו, והיה צריך להאריך ולפרש, לכך נקט מיד דבחפצין שצריכין לו עסקינן, וממילא מובן דאשמועינן איסורא בחפצין הצריכין לו, וגם דבהכי איירי, ודברי הכל היא, הא אם לא נוקמה צה"ג לא אחיא אלא כר"מ, דרק לדידיה איכא למיסר בכל גווני דהיינו אף כששמה צפוי מנזור המקלח.

ויש לעי' ל"ל הך מתניתין, ואמאי לא קתני ברישא דר"א בכלים שאין צריכין לו אכל כלים הצריכין לו לא יטלטלם אלא"כ הכנים ראשו רובו, ולפי מה דנקט המ"מ בדעת הרמב"ם דבאמת רק בשותה גזרו בכלים נאים יחא, אכל לדעת ש"פ קשה, ושמא אחי לאשמועינן דבהכנים ראשו ורובו שרי לשתות אע"ג שהמים נבלעים בגופו במקום שהוא ברשות אחרת, וכמש"כ רש"י, ותו' לעיל כ' א' טעמא דמילתא, ומיהו פשטא דמתני' משמע דאיסורא אחי לאשמועינן, ושמא שאר חפצים הצריכין לו אסור לטלטלן אף בהכנים ראשו ורובו, דכיון דהוא עומד ברשות אחרת לעולם איכא למיחש שמא יוסיאם לאותו רשות, ורק לשתות התירו, דכיון דמכנים ראשו ורובו לשתות סתמא דמילתא יזכור וישתה ולא יחזור ויוסיאם לרשות אחרת, ומשגמר לשתות שוב אין החפצים צריכין לו, וכן במשנה דר"מ לקמן ק"א א' לא נזכרה שריותא דהכנסת ראשו ורובו, וצ"ע לדינא בחפצים הצריכין לו אי שרי בהכנים ראשו ורובו.

(י) שם רש"י ד"ה רישא והא ליכא למימר דשתיית המים תיהוי הכנסה כמשתין ורק כו' אכל שותה עבד עקירה והנחה בחדא רשותא דהא ברשות שהוא שותה צה פיו עומד וצפוי הן נחין מיד, ממה שדימה שתיית המים למשתין ורק משמע דר"ל דבליעת המים היא ההוצאה מרשות לרשות, דפיו ברשות הרבים ומעיו ברשות היחיד, ולפי זה אין די יישוב במש"כ שהם

כנת, אכל הכא הרי צעין העצרת ד"א באיסור וליכא, ואפשר דמשום כך הוצרך רש"י לפרש שמעבירו למעלה מעשרה דלפי זה מנאנו דאף שחלק מהד"א עבר במקום פטור אפ"ה משלימין לחיוב, כיון שתחתיו רשות הרבים, [ומיהו לפי זה צ"ע צמה שפרש"י כאן דצמתני' איירי שהאדם עומד במקום גבוה י', ולמה הוצרך לזה], ואע"ג דשאני למעלה מעשרה דהא מוציא למעלה מעשרה חייב, ואף כשנשאר החפץ למעלה מעשרה חשיבא נמי הנחה ברשות הרבים, י"ל דס"ל לרש"י דהא דלמעלה מעשרה חשיב כרשות הרבים לענין מעביר היינו רק לגבי עקירת גופו והנחת גופו דהחפץ נטפל אל האדם, אכל כשהאדם לא הלך אלא ג' אמות ורק החפץ עבר ד"א ע"י שעקרו מלאחריו והניחו לפניו, לגבי אמה זו יש לחשוב למעלה מעשרה כמקום פטור ממש, וכיון דאפ"ה קאמר רבא דחייב, חזין דכל שמטלטל במקום שתחתיו רשות הרבים הרי אנו דנין כאילו כל הטלטול בחיוב, וצה"ג דיינין לדר"א שברשות הרבים כמו מרשות לרשות דלא איכפת לן מה שהיה במקום פטור באמצע, וא"כ גם כשעומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים נמי, ואע"ג דאכתי לא דמי דבלמעלה מעשרה הרי הטעם משום דצמעינן חשיב גם למעלה מעשרה רשות הרבים, ומדידת הד"א הוא ממקום החפץ, ולא איכפת לן מה שהאדם לא זו ממקומו ד"א, משא"כ בעומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים דידו ככרמלית או כמקום פטור, י"ל דהא"נ דגמ' הו"מ למידחי הכי, אלא דבלא"ה משני שפיר דאין כלל הוכחה דהא הוציא פטור, וצוה נמי יתכן ליישב דעת הרמב"ם בפט"ו ה"א דפסק דפטור.

ט) עירובין צ"ט א' אמר ר"י בחפצין שצריכין לו ודברי הכל, הרבה יש לתמוה על לשון זה, דהכי הו"ל שאני מים דצריכין לו, וכמש"כ המ"מ פט"ו ה"ב, ואפשר דאם בא לשתות מים צפוי מנזור המקלח, דשרי לרבנן אפילו לא הכנים ראשו ורובו, דאע"ג דחפצים הצריכים לו אינו ראוי לטלטל צידו ברשות אחרת ואפי' אינו מוזין ממקומם, [דהכי מסתברא דאנטילה קפדינן, וכן לר"מ בכל החפצים, ולא יפתח חנן לקמן ק"א א'], מ"מ מים צפוי סתמא דמילתא בולעם מיד, ולית לן למיהב להו חומרא דחפצים שצריכין להם,

באמצע מקצתו ברשות היחיד ומקצתו ברשות הרבים ואילו היה נח צמצץ זה היה פטור, דוהי הולאה שחייבה תורה, ולא שייך למילף מזה למוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו, וה"נ כשמוציא צידו וגופו ברשות האחר.

ולפי זה יותר יש מקום לפטור כשנוטל צידו וחורק, מהיכא שממשיך להוציא אלא שמעביר מיד ליד, דכשם שאם החפץ זו באותה היד ממקום למקום אין מקום לפטור, ה"נ י"ל דמיד ליד נמי באותה היד דמי, דשם הולאה חד הוא, משא"כ כשזורק יש כאן פעולה חדשה, ושפיר י"ל דלענין פעולת הזריקה דיינין ליד כמקום פטור כיון דבחר גופא גרידא.

ואף צמוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו יש להסתפק אם בהיותו בסטיו זרק את החפץ לפלטיא, אם חייב, דאע"ג דבחרו עירובין ל"ח א' ד"ה והאמר מצואר דמעביר וחורק מצטרפין לד"א, מ"מ הכא שורק מכרמלית י"ל דפטור.

שם בא"ד וי"ל דאירי כשהנקב קטן שלא יוכל להכניס בו שתי ידי, התם מייחנין תרי ברייתות דסתרי אהדי צדין הושיט ידו מלאה פירות לרשות הרבים אם מותר להחזירה, ומשניין דבהוציא מצעו"י שרי להחזיר, ובהוציא משחשיכה דעבד איסורא קנסוהו שלא יחזיר, ופרכינן אמאי לא נימא איפכא דבהוציא משחשיכה החירו לו להחזירה משום דאי שדי להו אחי לידי חיוב חטאת משא"כ מצעו"י, ולפי זה כונתם דלהך שינוי"א נוקמה לברייתא דשרי להחזיר דאירי שהנקב קטן שלא יוכל להכניס בו שתי ידי, אצל הדבר קשה דא"כ מאי קושיא הא ודאי שפיר עדיף לאוקמי ברייתא בכל גווני ולא בגוונא רחיקא כי האי ולמש"כ דטעמא דשותה משום שזורק את המים, י"ל דבאמת מה שיעביר מיד ליד לאו כלום הוא, ואכתי אי שדי להו אחי לידי חיוב חטאת, ומיהו בלא"ה י"ל דאף אי צמציא מיד ליד ניזול מחטאת, מ"מ החירו לו להחזירה משום דזימנין אחי למישידינהו קודם שיעביר מיד ליד, או בשעת העברתו, דעיקר הטעם דבגוונא שיש אפשרות לצא לידי חיוב חטאת, לא ראו חכמים לקנסו והעמידו הדבר על עיקר הדין.

(יא) שבת ג' א' צעי מיניה רב מרבי הטעניו צצירו אוכלין כו' עקירת גופו

נחיס צפיו דאכתי פיו ברשות אחרת וכשצולע הרי הוא זורקן לרשות שגופו שם, ובחרו' לעיל כ' א' פירשו כונתו דפיו הוא מקום פטור, אצל בלשון רש"י הדבר סתום, דלפי זה לא היה צריך להזכיר עקירה והנחה בשתי רשויות וברשות אחת, ולא הול"ל אלא דפיו מקום פטור וצפיו איכא הנחה, וכבר נראה יותר קרוב לפרש כונתו ז"ל כמו שפירשו תו' שם בסו"ד דצליעתו היינו הנחתו, וזהו שכתב דהוי עקירה והנחה בחד רשותא, ומיהו ג"ו קצת סתום, [ושמא כונת תו' שם באמת לפרש כן בכונת רש"י, ויש גם משמעות בלשונם לזה].

שם כ' א' תוד"ה לא וי"ל דלא חשיב הנחה במקום פטור אלא בדבר שהוא נוטל ממקומו כו', שני חילוקים יש בין ההיא דאי שדי ליה לצין העומד ברשות היחיד ושותה ברשות הרבים, דהעומד ברשות היחיד ושותה ברשות הרבים יש לדמותו למי שעומד ברשות היחיד ופשוט שתי ידיו לרשות הרבים ונטל חפץ צימניו ונתנו לשמאלו ומשמאלו זרקו לרשות היחיד, שהרי הוא נוטל המים צידו ונתנו לפיו ופיו זורק את המים לרשות היחיד, ויש כאן עדיפותא שנוטל צימניו ונותן לשמאלו, ועוד עדיפותא ששמאלו אינו מכניס אלא הוא זורק, וממנה שהקשו בסמוך בפשיטות דאמאי אחי לידי חיוב חטאת הרי יכול להעביר מיד ליד, משמע דכונתם רק לחילוק זה שנוטל המים ונותן לפיו, וכ"ה בלשון הרא"ש נ"ט א'.

והנה לא הקשו בחרו' ממתני' קמייחא דשבת ב' א' דעני וצעה"ב דמייחבו כשעשו כל המלאכה, אע"ג דמיד כשפשטו ידם ונטלו החפץ הרי החפץ כמנוח בכרמלית דידו בחר גופו גריד, ואילו עקר אחר מידם פטור, משום דהתם איכא לאוקמי כשלא נחה היד כלל, ודמי למוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו דחייב, משא"כ הכא שהמים נחיס צפיו, לכך הציאו מההיא דאי שדי ליה דאירי שנחה ידו, אצל נראה דצעני וצעה"ב לא צריכינן למיחסי מטעמא דמחנות לפלטיא דרך סטיו, תדע דהא צמוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו פרכינן בשבת ה' ב' היכא אשכחן כה"ג דמייחב, ואילו אמתני' לא פרכינן, והטעם פשוט דכשעוסק בהולאה לא שייך למיפטריה משום דידו בחר גופו גריד, דג"ו חלק ממלאכת ההולאה, וכמו דלא שייך למיפטור כל מוציא וחורק משום שהחפץ נמא

לפרש דהיינו דדיינין אס דומה לידו, בזה דהנחת היד אינה מצטלת עקירה ראשונה, דכשנטל מתוך ידו של צעה"ב ושהה והוציא נמי חייב, וכן צנתן לתוכה אפי' שהה קודם שנתן, דחזינן דהנחת היד לא הוי הנחה, דאי הוי הנחה דין הוא דליפטר כמו צנתן צעה"ב לתוכה או צנטל מתוכה, דכשנחה ידו הרי זה כאלו נגמרה המלאכה ציד שהיא ככרמלית, וע"ז אמרינן דיד לא חשיבא הנחה ולכן אינה מפסקת את המלאכה, משא"כ גופו.

עיקר הצעיה יש לפרש משום דחסר בחשיבות המלאכה כשהחפץ נעקר ע"י הליכת האדם, ואע"ג דודאי אדם העומד חשיב החפץ שצידו כמונח לענין אדם אחר העוקר או מניח צידו, ואילו אדם המהלך, הרי העוקר או מניח עליו פטור, דלא חשיב הנחה, ואדם העוקר חפץ מן הארץ ומוציאו דרך הליכתו ברשות אחרת ומניחו שם, ודאי חייב דהיינו מעצירה, ולא אמרינן דכיון דהעצרתו היתה ע"י הליכת האדם לא חשיב הולכת החפץ, מ"מ לענין עקירה והנחה מספקינן דלא ליסגי במה שהאדם נעקר ונתן, ונראה דאם אדם אחר הרים את האדם עם החפץ והוציאו לרשות אחרת דבזה לא קמיציעא לן דחייב, [עי' קמ"א ב' הוציא חינוך חי וכיס תלוי לו צולארו חייב], דהרי עקירתו מתיחסת גם לחפץ וכאלו עקר שני חפצים זה ע"ג זה. — (וימתן דבזה נמי יש ליישב הא דשנינו במה בהמה אינה יוצאה אף אי עקירת גופו לאו כעקירת חפץ, ואף אי כל שצחצרו פטור אצל אסור בצדמתו מותר לכתחלה כדאמר קנ"ג ב', [ועי' בהערות ע"ס המסכת קנ"ג ב' מש"כ שם עוד ליישב], דכיון דהאיסור על האדם, וכש"כ במחמר, לא שייך לדון דהוי עקירת גופו, דהר"ז כאלו האדם הוציא את הבהמה עם המשא שעליה).

הא דמיציעא לן בהטעניו חצירו ולא בהטעין הוא עצמו, כתבו תו' לקמן ב' ד"ה היה משום דבזה גם אי עקירת גופו לאו כעקירת חפץ נמי יש לחייבו, דכיון דהנחת גופו לאו כהנחת חפץ, ממילא לא צטלה עקירה ראשונה, והגרע"א ז"ל הקשה דאף אי הנחת גופו לאו כהנחת חפץ היינו לגבי עצמו, אצל אדם אחר העוקר ממנו ודאי חשיב כעוקר ממקום שהחפץ נח כמבואר במתנימין, ואם כן דין הוא דתצטל עקירה ראשונה, כיון דסוף סוף עכשיו החפץ כמונח, ונראה דלא קשה דשפיר

כו' ואינו דומה לידו כו', מהא דקאמר ואינו דומה לידו, משמע דאי עקירת גופו לאו כעקירת חפץ הרי הוא דומה לידו, ותימא דהא ודאי לא דמי לידו, דהא אדם שהוא וידו באותה רשות, העוקר או המניח צידו חשיבא עקירה והנחה גמורה באותו רשות כמבואר במתני', ואילו יד הפשוטה לרשות אחרת אינה נידונה כרשות שהיא פשוטה לתוכו, ואדם העוקר או מניח עליה חשיב כעוקר או מניח ככרמלית, לפי דידו צתר גופו גרירא, ומה"ט נתן צעה"ב לתוך ידו של עני והוציא העני פטור כאלו עקר מכרמלית, וכמו אחר שהיה עוקר מידו, ואין כאן כלל ענין משום דעקירת ידו אינה כעקירת חפץ, [וגם הא דגופו נייח ידו לא נייח אינה התשובה הנכונה, דהא הטעם משום דידו צתר גופו גרירא, ולכן חשיבא ככרמלית], אח"כ ראינו דדרו"ח עירובין ז"ט א' שהעיר בזה, אצל שם נקט כאלו הקושיא רק לפרש"י שם, ולכאורה לכו"ע יד הפשוטה לרשות אחרת אינה נידונה כאותו רשות, לגבי העוקר ממנה או המניח בתוכה, וז"ע, וכש"כ למ"ד ז"כ א' דאגד גוף שמייה אגד, והוא פלוגתא דאמוראי והכא רבי וברייתא, וז"ל דכ"ז לצתר דידעין טעמא דידו לא נייח, אצל מקמי דידעין האי טעמא באמת גם אחר הנוטל מיד הפשוטה לרשות הרבים הוי חשבינן ליה כעוקר מרשות הרבים, [ולכן ל"ק ליה אלא לפרש"י שם דלפי זה מוכח מההיא מתני', דשריא בהכניס ראשו ורובו, דידו שאני], ועי' להלן ד"ה ועדיין.

ולו"ד הראשונים ז"ל היה אפשר גם לפרש דדרך אחרת, דהנה יש להוכיח ממתני' דפשט העני את ידו לפניו ונתן לתוך ידו של צעה"ב דחייב, הוא גם כששהה מעט החפץ צידו ברשות היחיד עד שנתנו לצעה"ב, וכן צנטל מתוך ידו של צעה"ב, נמי איירי אף בשהה לאחר שנטל קודם שהוציא, וכן בצעה"ב, דהא כשנתן צעה"ב לתוך ידו או שנטל מתוכה ע"כ שוהה החפץ מעט ציד הפשוטה עד שצעה"ב נוטל מתוכה או עד שגומר להניח בתוכה, וע"כ לא פטרה מתנימין אלא משום שזה עוקר וזה מניח, הא אילו עשה העני או הצעה"ב את העקירה וההנחה כולה אף באותו אופן היו חייבים, [ועיקר הדין ודאי כן הוא כדאמר ג' ב' דאי שדי ליה אחי לידי חיוב חטאת, ואין דברנו אלא דממתני' מוכח כן], ולפי זה יתכן

דבזה למאי דס"ל להרשב"א דהנחת גופו כהנחת חפץ, באמת תחצטל עקירה ראשונה, אף אי עקירת גופו לאו כעקירת חפץ, אבל בעוקר כשהוא עומד בזה עיקר חיוב מעציר.

יעויין בר"ש שכתב דהושיט ידו מלאה לחוך פטור דלא חשיב עקירת היד כעקירת חפץ, וכונתו ז"ל כשלא הניח מה שצידו, דבהניח הרי היינו ממני' דפשט בעה"כ את ידו ונתן לחוך ידו של עני וכן פשט העני את ידו ונתן לחוך ידו של בעה"כ דחייבין, ולא איירי שעקרו מן הארץ ולא שהו, וכן בגמ' ג' ב' בהושיט ידו מלאה פירות דאי שדי להו אחי לדי חיוב חטאת, ולא נזכר כלל שעקרו מן הארץ, ולא שהו, וכן פירש מרן זללה"ה בס' ס"ב סק"א, ודלא כמו שפירש בק"מ, וכן רהיטת הלשון ברמזים, ומש"כ דלא חשיב עקירת היד כעקירה היינו כל זמן שהחפץ בידו דבחר גופו גריר, אבל כשהניח הרי העקירה וההנחה באין כאחד, וכן מבואר במו' הר"ש שכתב לשון זה ידו לא נייחא משום דבחר גופו גרירא כשידו פשוטה לרשות אחרת לא חשובה כמונחת משום דבחר גופו גרירא הלכך לא הויא עקירת היד כעקירת החפץ עכ"ל, הנה מפורש דיד הפשוטה לרשות אחרת וחפץ בתוכה לא חשובה כמונחת באותו רשות, ולכן עקירתה לא חשיבא כעקירת חפץ, והן הן הדברים שצפסקים, ולא איירי כלל בהושיט ידו והניח.

ה' א' אלא אר"א כגון ששלשל ידו למטה מג' וקבלה, כבר פירשו במו' דע"כ סבר אגד גוף שמיא אגד, דאל"ה אף בנתן בעה"כ לחוך ידו יחא חייב העני לכשיוציא, דגם כשהחפץ בידו חשיב כמונח כשהוא תוך ג', כמבואר לקמן ז"ב א', ויש לתמוה לפי זה מאי אהדר ליה רבי לרב לעיל ג' א' דאינו דומה לידו, וכן צברייתא שם ב' תניא לפי שאינו דומה לידו, ומה ענין זה לידו, הרי בידו חשיב החפץ כמונח ע"ג קרקע, דתוך ג' אף אחזתו הרוח חשיב כמונח, ורק משום אגד גוף מיפטר, ואף אי עקירת גופו לאו כעקירת חפץ, מ"מ ידו שהיא תוך ג' חשיבא עקירה, ואפ"ה מיפטר.

ולמש"כ לעיל דממתניתין מוכח דאף אם שהה החפץ בידו של עני לאחר שנטלו מידו של בעה"כ, או קודם שהניחו בידו של בעה"כ, נמי חייב, דשהייה זו לא חשיבא הפסק, א"כ יש לקיים דין זה אף לאוקימתא דר' אבהו דבתוך ג' איירי,

אשכחן דכוותה באדם שהושיט ידו מלאה פירות לרשות הרבים דאי שדי להו חייב חטאת, ואילו אחר העוקר מידו חשיב כעוקר מכרמלית, דלגבי אחר חשיבא היד כמונחת וכיון דבחר גופו גרירא הרי היא כרמלית, ולגבי עצמו לא חשיבא להפסיק, וכן אדם העומד על איסקופת מקום פטור ונוטל מרשות הרבים ומניח ברשות היחיד חייב דללא נח, ואילו אחר העוקר מידו המהלכת בשעה שהיא על האסקופה חשיב כעוקר ממקום פטור, וכמש"כ לעיל סק"ח דאדם שהוא וידו נמצאים באותה רשות, אף כשידו בתנועה מ"מ העוקר ממנה חשיב כעוקר ממקום הנחה, ואע"ג דלגבי טלטול שמטלטל בידו חשיבא היד כמהלכת באותה שעה.

אבל מה שיש לשאול הוא לדעת הרשב"א במו' דלענין הנחה פשיטא ליה לרב דהנחת גופו כהנחת חפץ, א"כ ודאי דאית לן למימר דעמידתו מבטלת עקירה קמייחא, וא"כ אמאי מיבעיא ליה בהטעינו חצירו ולא בהטעין עצמו, וכן צברייתא אמאי קתני מצעוד יום, ומיהו אצרייתא ל"ק דשפיר נקטה בכה"ג דלא נטעה לומר דגם הנחת גופו לאו הנחה וחייב משום עקירה ראשונה, וכ"מ במו' הר"ש, אבל אדרב קשה, ומיהו במו' לא הקשו אלא אצרייתא, ואפשר דבדרב ל"ק דשפיר נקט הטעינו חצירו שלא ינטרך לפרש דעמד, דאי הוי נקט שהטעין עצמו היה צריך לפרש ששהה, א"כ אפשר דרב לא שאל מרבי אלא הטעינו חצירו כו' ולא פירש דעקירת גופו קמיבעיא ליה, וגמ' הוא דקמפרש לה, ולכן לא מצי למיבעיא בהטעין עצמו דלא גס אי הוי משיב לו דחייב לא הוי ידע משום מה אי משום דעקירת גופו הוי עקירה, או משום דשמא אף הנחת גופו לאו הנחה וחייב משום עקירה ראשונה, ומיהו לקושטא דמילתא שפיר אפשר דרב הנחה הוי פשיטא ליה.

ואפשר עוד דהא פשיטא לגמ' דמעציר דחייב רחמנא לא איירי בעקר דרך הילוכו בדוקא, ומשא בני קהת נמי לאו אורחיהו בזה, וא"כ העוקר חפץ כשהוא עומד ומטעינו עליו ומוליכו ודאי חייב, אלא שיש להסתפק אם מחייבין ליה על עקירת גופו, או על עקירה קמייחא, ועמידתו אינה מבטלת, דכולה עקירת חפץ היא, דכך הוא סדר העקירה שעוקר החפץ ואח"כ עוקר גופו, ואפשר דאם עקר החפץ והלך ואח"כ עמד

ועי' בדברי הרמב"ן והרשב"א וחדושי הריטב"א
בהא דידו לא ניחא ג' א'.

ועדיין אין הדברים מיושבים כל זרען, בין לר'
אזוהו דמיירי בתוך ג', ובין אי מיירי
למעלה מג', דמהא דהוורכו רבי ותנא דזרייתא
למימר שאינו דומה לידו, משמע דבאמת זידו
הטעם משום דעקירת ידו לאו כעקירת חפץ דמי,
ולכך הוורכו לפרש שאינו דומה לידו, וגם לשון
שאינו דומה משמע דהנידון בשניהם שוה אלא שאינו
דומה, ולפמש"פ דהטעם זידו משום אגד גוף בין
אם עי"ז נעשית ידו מעין כרמלית ובין אי לא חשיב
כלל כמונה, הרי אין לזה שייכות כלל עם נידון
עקירת גופו אי כעקירת חפץ, ומה הוורכו להזכיר
שאינו דומה לידו, וגם אם היה מקום לטעות
דטעמא דידו משום דעקירת גופו לאו כעקירת
חפץ, נמי אין כאן חוצת התנא לפרש, ואם בא
לפרש הול"ל ואם תאמר א"כ מ"ט דידו התם
משום דלא נח, או דבחר גופו גרידא, אבל אין
שייך כאן לשון שאינו דומה לידו.

ומכל זה הדברים מטין לומר דאגד גופו הוא
מעין אגד כלי שהחפץ עם היד כדבר אחד,
וכל זה לא שייך אלא לגבי האדם שהחפץ זידו,
שם הכנים ידו לאחר שהעני נתן לתוכה, א"א
לחייבו, דלגבי ידיה דיינין כאילו היה מקצת החפץ
בפנים מקודם, אבל אדם אחר שלקח החפץ מידו
שברשות הרבים לאחר שהעני נתן לתוכה, ה"ז
כאילו עקרו מן הארץ, [ומיהו יש לדון אם זה דוקא
כשדו תוך ג', או דאף כשהיא למעלה מג'], וכמו
שהיה חפץ חציו ברשות הרבים וחציו ברשות היחיד
וקרע חציו שברשות היחיד והוציאו, דשפיר חשיב
עקירה, [ואפשר נמי דעדיף מזה ודמי לפירות בכלי
שחציו ברשות הרבים וחציו ברשות היחיד ולקח פרי
מחציו שברשות היחיד], ואפשר דגם בעקרו והגזיהו
ג' ואח"כ קרעו דנמי חייב אף שקרעו כשהוא
מהלך, דאין דין אגד גוף אלא לגבי פעולת הגוף,
אבל לגבי אדם אחר הרי החפץ מתיחס לרשות
שהוא נמצא בו, אף שהוא תפוס ציד שאיגודה
ברשות אחרת, והשתא מיושב שפיר דלפי זה אם
היינו דנין עקירת היד כעקירת חפץ, היה ראוי
לחייב כשהוציא העני אף כשבעה"ז נתן לתוך ידו,
שהרי אם היה החפץ נעקר ע"י אחר היינו דנין
כאילו נעקר מרשות שנמצא בו, והיינו שהוורכו

ואף דהחפץ כמונה ממנו, וכדמחייבין ז"צ א'
בהשיט ידו למ"ד אגד גוף לא שמייה אגד, והטעם
יש לפרש דכשעוסק בהוצאה הרי האגד גוף
כאחלתא דהוצאה וכולה חדא הוצאה היא, ולכך
לא משמשינן בסברא דאגד גוף למיפטר.

ולפי זה אפשר לפרש הא דאינו דומה לידו כמש"כ
לעיל, דהא דאף ששהה החפץ זידו לא
פטרינן ליה, אע"ג דבהנחת גופו ודאי הוי מיפטר
כה"ג, קאמר דאינו דומה לידו, משום דידו לא
ניח, דאע"ג דהחפץ חשיב כמונה, מ"מ כיון דטעם
הפטור משום שהוא ציד האגוד לרשות אחרת,
הלכך לא חשיבא הנחה ציד, דידו לא ניחא דבחר
גופא גרידא, ודוחק.

שוב נראה דהא דאגד גוף שמייה אגד לר' אזהו,
אין הכונה דבאמת כמונה דמי, אלא דאין שם
הרשות עליו כיון דאגוד ברשות אחרת, והר"ז כעין
אילו היה מונח חציו ברשות הרבים וחציו ברשות
היחיד, ואשר לפי זה אם תהיה אסקופת כרמלית
בין רשות הרבים לרשות היחיד, ופשט העני את
ידו לפנים ונטל מתוך ידו של בעה"ז והוציא
והשהה ידו בתוך ג' על האסקופה ואח"כ הוציאה
לרשות הרבים יהיה פטור, דאף שאם השהה ברשות
היחיד לא פטרינן ליה משום דכולה חדא הוצאה
היא וכמש"כ לעיל, אבל כשהשהה על האסקופה
דין הוא דיפטור אם כמונה דמי, אלא נראה דאגד
גוף היינו דאין לחשוב את החפץ כמונה, אע"פ
שהיד בתוך ג', כיון שהיד אגוד לגוף שברשות
אחרת, והיינו סברת ידו לא ניח, ולא מהני מה
שהיא תוך ג', ולפי זה אף אם השהה ידו על
האסקופה חייב, דכיון דלאו כמונה דמי מחמת אגד
הגוף, ה"ז כמוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו, ולפי
זה מתפרש אינו דומה לידו כפשוטו אמאי דיד לא
חשיב כמונה מחמת אגד גוף, וכן בתו' ז"צ א'
ד"ה התם מצואר דאגד גוף שמייה אגד היינו הך
דידו לא ניח דבחר גופו גרידא, וכן כעין זה
בעירובין ז"ח ב' דאמרינן דאפילו אין מסולק מן
הארץ אלא מלא החוט לא חשיב כמונה כיון שהוא
אגוד זידו, אע"ג דבכחל משופע חסוב כמונה, וכן
אחזתו הרוח חשיב כמונה, וכמש"כ לעיל סוסק"א,
וה"נ י"ל דכל אגד גוף דיינין ליה כאילו עומד
באור ע"י תלייתו ברשות אחרת ולא חשיב כמונה,

אבל יש לעיין לפרש"י אמאי מיימי ממתניתין
 דליכא ראיא אלא לענין חיוב, ואכתי י"ל
 דמדרבנן שדינן לידו בחר גופו, ואמאי לא אייתי
 מתני' עירובין ז"ח ז' דעומד אדם ברשות היחיד
 ומטלטל ברשות הרבים וברשות הרבים ומטלטל
 ברשות היחיד, דאלמא שמותר לכתחלה ליטול זידו
 חפץ שנמצא במקום שידו נמצאת, ולא אסרינן
 משום שגופו במקום אחר. — ובאמת דפשטות
 הלשון דאינה לא כרשות הרבים ולא כרשות היחיד
 היה משמע דה"ק דיד הפשוטה לרשות אחרת
 אינה נידונה לא כרשות שהיא בתוכו ולא כרשות
 שהגוף בתוכו, ומיבעיא ליה אם שויה ככרמלית,
 אלא דלפי זה נריך לפרש דידו דעני ודבעה"ז לאו
 על אותה פעולה קאמר, ולגירסת ר"ח יתפרש
 כרשות הרבים לא דמיא מידו דבעה"ז, שאינו
 מתחייב על הושטת ידו עם החפץ, וכרשות היחיד
 לא דמיא מידו דעני שאינו מתחייב על נטילתו מיד
 דבעה"ז, ומידו דעני הכונה שלוקח זידו ואגב מידו
 דבעה"ז נקט מידו דעני, ומפני הדוחק הזה נדו
 הראשונים ז"ל מפירוש זה.

שם צעי אצ"י ידו של אדם מהו שתעשה ככרמלית
 מי קנסה רבנן לאהדורי כו', יש לעי' הרי
 מהא דעומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות
 הרבים חזינן שאין היד חולקת רשות לעצמה והרי
 דינה כדין הרשות שנמצאת בו, וא"כ מאי קמיבעיא
 ליה אטו הו"א דהנחה בלא עקירה ס"ד למישרי,
 והרי פשיטא דהויא ידו וקיצל מי גשמים דאסור
 להחזירה ועד כאן לא דיינינן לקמן ה' א' אלא
 לענין חיוב אצל ודאי אסור, ודוקא בקידש עליו
 היום כשהוא בדרך וחצילתו על כתפו שרינן ליה
 לקמן קנ"ג ז' לרוץ תחתיה, הא לאו הכי ודאי
 אסור, וכן בעירובין ז"ה ז' לא שרינן אלא ליתן
 לחצירו וחצירו לחצירו, אצל לקבל מחצירו כשהוא
 מהלך לא סגי למישרי, דאע"ג דאין כאן עקירה
 מ"מ הו"א בלא עקירה נמי אסור, ואפילו בלא
 הנחה נמי אסור, דאטו מי שקידש עליו היום
 ברשות היחיד כשהוא מהלך עם חפצים מי רשאי
 להלך בהם לרשות הרבים ולחזור, או לנאת לרשות
 היחיד אחרת דרך רשות הרבים [ע"י ט"ז ס'
 שמ"ו סק"ז], והרי חפץ שעקרו מרשות הרבים
 זידו הפשוטה מרשות היחיד אפילו עקרו מצעוד
 יוס לא משמע דקמיבעיא ליה שיהא רשאי להכניסו

לפרש דאע"ג דעקירת היד לא מדמינן לעקירת
 חפץ, אלא החפץ נטפל ליד ומיפטר משום אגד
 גוף, מ"מ עקירת גוף כעקירת חפץ, ומיהו לפי
 זה משמע שאם היה העני זורק את החפץ לרשות
 הרבים לאחר שבעה"ז נתנו לתוך ידו, דהיה חייב,
 דהא פטרינן ליה משום שעקירת היד אינה כעקירת
 חפץ, ול"מ כן בתו' עירובין כ' א', ושםא יש לחלק
 בין למעלה מג' ללמטה מג', והא דאמרין אינו
 דומה לידו הוא משום דאיכא לפרושי מתני' בכל
 ענין ואף כשידו למטה מג', וומיהו לרצא ע"כ
 איירי למעלה מג', דלמטה מג' אף אם הויא ידו
 עם הפירות יתחייב], ועדיין הדברים נריכים עיון
 וזירור, ועי' בספר מרן זללה"ה לעירובין סימן מ"א
 ס"ק י"ז, ובאו"ח סימן ס"ז סק"ח, וישם הביא
 מהא דמבואר ד' א' דהושיט ידו מלאה פירות
 לרשות הרבים וזרקן לאחר אחרת דפטור, אצל
 באמת פשטא דגמ' התם מתפרש דלאו זורק
 מרשות הרבים קאמר, אלא שהושיט ידו לאחר
 האחרת וזרקן שם, דהיינו לשון להחזירה לאחר
 אחרת, דומיא דלהחזירה לאותה חצר, ובזה פשיטא
 דיש לפוטרו, וכן מבואר בתו' שם שדנו לחייבו
 משום מושיט, ברם אפשר דאף לפ"מ שזדדנו
 דבנתן דבעה"ז לתוך ידו של עני זורק העני לרשות
 הרבים דחייב, מ"מ הושיט דבעה"ז ידו מלאה לחוץ
 זורק לפניו יש לפוטרו וה"ה לאחר אחרת, דהא
 טעמא דלא מחייב אהושטת היד הוא משום
 דאיוגודו בפנים וחשיב כאילו עדיין לא היתה עקירה
 גמורה מרשות היחיד, ונהי דאם זרק מידו ברשות
 הרבים חשיב עקירה והנחה וכמש"כ לעיל בדברי
 הרא"ש, אצל כשלם נח ברשות הרבים אלא זרק
 מרשות הרבים לאחר אחרת, א"א לחייבו כיון
 דבמדה מסוימת עדיין לא נעקר החפץ מרשות
 היחיד, ונ"ע בזה].

(ז) ג' ב' אמר אצ"י פשיטא לי ידו של אדם אינה
 לא כרשות הרבים כו', משמע שאין
 הנידון כללי אם למישידי ידו בחר גופו, אלא שייך
 לדון בזה לחלק בין אם עומד ברשות הרבים לבין
 אם עומד ברשות היחיד, ושםא כשעומד ברשות
 היחיד שייך טפי לומר דנישדי ידו בחר גופו, דבכל
 מתבטל שם רשות הרבים, כיון שאינו משמש לרבים,
 עי' לקמן ס"ז סק"ה דגם לענין שדי נופו בחר
 עיקרו אפשר לחלק בכה.

מצעוד יום דלא עזד שום איסור, וצפרט דמשחשיכה שרי, עי' תוד"ה ואצ"ה, אלא ר"ל דיש לחכמים למישוי ליד ככרמלית, אלא דאפ"ה צהויא משחשיכה יש להחיר כדרב ציני, וכיון דמשחשיכה לא גזרו ושרי, א"ל למיקרי לה כרמלית, ולכן קרי ליה קנס.

(ג) צ"א ב' מתני' המוציא אוכלין ונתן על האסקופה כו' צין שהוציאן אחר כו', לכאורה עיקר חידושא דמתני' הוא לאפוקי מבין עזאי וכדאמרינן בגמ' והא קמ"ל, וקשה דלפי זה מה מקום להזכיר צין שהוציאן אחר וגם לסיומא דפטור מפני שלא עשה מלאכתו צ"ל אינו נאות להזכיר שהוציאן אחר, וגם לאפוקי מבין עזאי הו"מ למיתני חיובא בעבר באסקופה, ולמה נקט עיקר החידוש רק בדיוקא, ועוד דגם בלא נתן על האסקופה אלא שאחזם בתוך ג' לאסקופה הו"מ לאשמועינן, דבמעביר לכו"ע לא צ"י הנחה תוך ג' כדאמר פ' א', לכן נראה דמתני' נמי עיקר דין כרמלית אחי לאשמועינן, דאיכא רשות שאסור גם עם רשות הרבים וגם עם רשות היחיד, ולישנא דמתני' מתפרשא דצושה מה שאין ראוי לעשות איירי, וגם נקט לה צהדי חזר והוציאן דהתם מוכחא טפי מילתא דמתני' דאסור, וגם מדקתני דפטור מפני שלא עשה מלאכתו צ"ל, מובן שזה אסור, ואף בלא כלל דכל פטורי דשבת אסורין, וגם אשמועינן לאפוקי מדבן עזאי, ופטור דמתני' קאי גם אנתניה על האסקופה לחוד וגם על הנטילה מן האסקופה, דכשהוציא אחר, מתפרש פטור אחרוייהו, וכולהו כי הדדי מתפרשין שאסורין ורק מחטאת פטורין.

סימן ב

(א) ה' א' עקר ממקומו וקיבל פטור, יש לעי' מאי קמ"ל ר"י הא ממתינתין היא לקמן ק"צ א' קלטה אחר וכמו שפרש"י שם, וי"ל דאי ממתיני' הוה אמינא הני מילי כשהזורק לא נתכוין לזרוק אליו, קמ"ל ר"י דאפילו שנתכוין לזרוק אליו, מ"מ כשעקר ממקומו לא הוי הנחה מכחו של הזורק ופטור, ולו"ד רש"י ז"ל נראה דהתם אפילו צעמד במקומו וקלטה נמי פטור, ומשום הזורק נתכוין שתנוח על גבי קרקע והו"ל לא מחטאתא דמחטאת, והיינו דנקט תרתי קלטה אחר

משחשיכה, שהרי הנטילה של החפץ מותרת גם משחשיכה דעומד אדם צרשות היחיד ומטלטל צרשות הרבים, וא"כ אין לנטילה מצעוד יום סבה להחיר, וה"נ צהויט משחשיכה אמאי נתיר לו להחזירה, ואטו ס"ד דגם אדם אחר העומד צרשות היחיד יהא רשאי ליקח החפץ מידו ולהכניסו, הרי לגבי אדם אחר אין לנו לחלק אם החפץ נלקח מרשות הרבים או מרשות היחיד שהרי פעולתו מתחלת בחפץ שציד הפשוטה, [בדליכא משום דאחצבדא מלאכה מצינייהו], וכיון דחפץ של רשות הרבים ודאי אסור, אפילו נעקר מצעוד יום, ה"ה חפץ של רשות היחיד, וי"ל דחפץ שעדיין לא שהה באויר הרשות הרבים, ותחילת הגעתו לרשות הרבים הוא ע"י הושטת היד של האדם העומד צרשות היחיד, אינו נכלל צדין חפץ שצרשות הרבים שאינו נת, דאכתי לא נעקר עקירה גמורה מרשות היחיד, וכשאנו צאים לדון אם רשאי להחזירה הר"י נידון לעצמו ואינו בכלל דין הוצאה בהנחה בלא עקירה, [ועי' לעיל סוף ס"ק י"א דגם לענין דאורייתא חולי אפשר שיש חילוק בזה לענין זריקה מידון], וספיר נסתפק אצ"י אם אסרו להחזירה, ולענין אדם אחר יש להסתפק אם ג"ז בכלל האצבדא, דאפשר דרק לגבי ידיה יתכן להחיר דלא מינכרא מלאכה כ"כ שאינו אלא מחזיר ידו, אבל אדם אחר פשיטא ליה דאסור, והכי מסתברא, אבל חפץ שכבר שהה באויר הרשות הרבים כמו קיבל מי גשמים, או שחצירו נתן לידו הפשוטה, או שהוא צעצמו עקר מצעוד יום החפץ מרשות הרבים, בזה פשיטא דאסור להחזירה דהיינו הוצאה בהנחה בלא עקירה.

שם מצעוד יום דאי שדי ליה לא אחי לידי חיוב חטאת כו', משמע דאיסורא ודאי איכא למשדינהו וכמו שפרש"י, וחזינן דאף שהושטת הפירות היה מצעוד יום, מ"מ אינם דומים לפירות שנטלן מרשות הרבים ע"י הושטת היד דרשאי למישדינהו, דהא עומד אדם צרשות היחיד ומטלטל צרשות הרבים, וחזינן מזה דאף פעולות שמצעוד יום חשבות לקבוע מה לאסור או להחיר בשבת, דפירות המושטין ע"י היד עדיין אגדי במקום של הגוף, משא"כ פירות שניטלו ע"י היד המושטת.

שם ליקנסוה רבנן כו', נראה דהאי ליסנא דקנס לאו דוקא הוא, דמה מקום יש לקנס צהויא

כאלו עקרו מע"ג קרקע, וכיון שאת הכיס עקר ע"מ להוציאו הר"ז חייב.

ויש להסתפק תלש שערו של התינוק והוציאו אי חשיב עקירה מע"ג מקום דע"ד, ואנהירינהו לעיינין מההיא דעירובין ז"ט א' דפרכין בהשתיין ורק דליכא עקירה ממקום דע"ד, אף דהרוק והמ"ר בהיותם בגוף האדם בטלין אגב גופו וכחלק מן הגוף חשיב, הרי דאף תלש חלק מן הגוף לא חשיב עקירה ממקום דע"ד, ולכאורה ה"ה בתלש ראשו של הקנה, ועי' לק' סק"ה בדברי הר"ן דדרב חסדא.

שם תוד"ה והא אור"ת דאין רגילות להניח החפץ בפחות מד' וכן היה מסתמא במשכן, לכאורה משמע דר"ל דכשהניח החפץ במקום שאין צו דע"ד הוא כעין שינוי וכלאחר יד, אבל א"א לומר כן דהא ביד ודאי אורחא דמילתא הוא, ומסתמא גם במשכן נטלו בידיהם זה מזה, ואפ"ה סברי כמה אמוראי דלא חשיבא כדע"ד, וכן בהשתיין ורק פרכין בעירובין שם דלא הוא עקירה ממקום דע"ד, אף דאין לך כי אורחיה גדול מזה, אלא יש לפרש דבעי עקירה ממקום חשוב, והיינו דמהני אחשביה. — ונראה דבההיא דעירובין בהשתיין ורק דאמרינן דמחשבתו משויא ליה מקום, היינו ע"כ דהדבר, ואף אם יאמר דלא אחשביה לא יועיל, דשימוש זה הוא שימוש חשוב, והא דנקטו מחשבתו הוא לאפוקי אם אחר הוציא לו רוקו מפיו, דלגבי אחר חשיב כמקום שאין צו דע"ד, ומיהו אם האחר עושה בשליחותו מסתברא דכה"ג חשיב גם לדידה, וז"ע.

ה' א' אלא אמר רבא ידו של אדם חשובה לו כדע"ד, נראה דלפי זה אית לן לפרושי דהא דנקט תנא דמתני' לתוך ידו של צעה"ב, לתוך ידו של עני, ולא קמני סתם ונתן לצעה"ב ונתן לעני, הוא משום דס"ל דבעי עקירה והנחה מע"ג מקום דע"ד, ולכך נקט ידו דחשובה כדע"ד, ומיהו אין ראיה דגם ברשות היחיד סבר דבעי דע"ד, ד"ל דמשום דאינטרין למיתני לתוך ידו של עני לכך נקט נמי לתוך ידו של צעה"ב, ועו"ל דלכך נקט ידו משום דבעי שיהא בתוך י', לפמ"ש"כ המ"מ פ"ג ה"ב צ"ש ירושלמי.

יש לדקדק בהא דקאמר חשובה לו כדע"ד, דהא גם לאחרים חשובה כדע"ד, דהא גם צנטל מתוכה, או שזרק ונתן בתוך ידו של חבירו חייב,

וקלטה כלל לאשמועינן דתרוייהו חשיבי שינוי, ורש"י פירש התם בקלטה כלל משום דלא הוא מקום דע"ד, ואם כי קושטא הוא כמבואר עירובין ז"ט א', אבל אי קלטה מתפרש בעקר ממקומו, א"כ גם קלטה כלל מתפרש בעקר ממקומו, ולא הוא הנחה מכה הזורק, וכן פירש רש"י פ' א' ד"ה כמי, ולא צעין למיתי משום חסרון מקום ד', ואפשר עוד דלכך נקטה מתני' קלטה כלל לדיוקי דדוקא משום שקלטה במקרה והזורק לא נתכוין לכך, אבל אם נתכוין חייב דמחשבתו משוי ליה כמקום ד', וכדאמרינן התם בגמ', והיינו דקצוהו אהאי מתניתין.

ולאחזק לא מנאנו מבואר בהך מתניתין דבעי מקום דע"ד, וזה דלא כמש"כ הגר"א"מ הלוי ז"ל דהא דפריך לעיל ד' א' בפשיטות והא בעי מקום דע"ד דהיינו מהך מתניתין דקלטה כלל.

ב' ד' א' והא צעין עקירה והנחה מעל גבי מקום דע"ד כו', יש לעי' והא בעקירת גופו מסקינן לעיל ג' ב' דחייב, ואע"ג דגוף האדם לא חשיב כמקום דע"ד, כמבואר עירובין ז"ט א' דבהשתיין ורק ליכא עקירה ממקום דע"ד, וע"כ דחפץ המונח על האדם חשיב כמונח ע"ג קרקע, וא"כ ה"נ כשעוקר מעל גבי האדם נמי ליחשב עקירה מע"ג מקום דע"ד, וצריך לחלק בין היכא שהאדם נשאר במקומו לבין היכא שגם הוא נעקר, ולפי זה הוציא תינוק וכיס תלוי לו צוארו חשיב עקירה ממקום דע"ד כיון שעקר את התינוק נמי, ואע"ג דחי נושא את עצמו ופטור על התינוק, עי' לק' קמ"א ב', אבל אם עקר רק את הכיס לא חשיב עקירה ממקום דע"ד.

ואפשר דכן הדין גם בדבר שאין צו רוח חיים, כגון שנעץ קנה ברשות היחיד, [אם גם ברשות היחיד בעי עקירה והנחה מעל גבי מקום דע"ד, או ברשות הרבים בגוונא שהקנה לא חשיב מקום פטור], וכיס על גביו, שאם עקר הכיס לחוד לא הוא עקירה ממקום דע"ד, ואם עקרו עם הקנה חשיב עקירה ממקום דע"ד גם לגבי הכיס, ואף דהקנה אין צו שיעור הוצאה.

ואפשר דגם כשעקירת התינוק והקנה היה על מנת לפנותם מזוית לזוית, דנמי חייב על הכיס, דכל שעקר הכל חשיב עקירת כל חלק וחלק

ושמא יש ללמוד מזה למעוטי ידו של קטן או של שוטה, דכיון דאינה חשובה לעצמו דגם לאחרים לא חשיבא כדע"ד, א"נ למעוטי ידו, וי"ע.

שם מהו דמימא ה"מ היכא דאחשבה הוא לידיה כו', פרש"י שנתכוין לתתה ליד חצירו כי מתניתין, אבל אין זה מספיק דהא במתני' קתני נמי שנטל מתוכה ומאי אחשבה איכא צוה, ופשטא משמע דהא דר"י נמי אחתניתין אמרה דומיא דרבא, וא"כ כבר שמעינן מיניה גס לנטל מתוכה, וי"ל דמ"מ אכתי זה עדיף מזורק ונח, דהכא האוחז ביד אחשביה לידיה וגס הנוטל מתיחס ליד, משא"כ בזורק ונח דלא הזורק ולא המקבל מתכוונים, שו"ר צבעה"מ שכתב לפרש דהו"א דר"י לאו אחתני' אמרה למילתיה, עי"ש, וי"ע דהא אדר"י הוא דקשיא לן למה הו"א למה למימריהו לתרויהו, ואיהו הרי אחתני' אמרה, אלא א"כ נימא לקושטא דמילתא דלאו אחתני' אמרה, וי"ע.

ד' ב' תוד"ה אלא קשה לרשב"א כו', יש לעי' מאי קשיא ליה הרי בנטל מתוכה לא שייך אחשביה וכמש"כ בצעה"מ, וי"ל דכיון דתירויה דרבה אינו אלא דהנחה לא בעי, וכן הא דרב יוסף אי רבי דזיז קאמר, ע"ז הוא דקשיא ליה דלענין הנחה הרי איכא למימר טעמא דאחשביה, אבל לא יתכן דנהי דאיכא למיפרך אהא דרבה ור"י ודילמא הנחה הוא דלא בעיא הא עקירה בעיא, אבל אינה נתכוונו שלא לחלק בכך וליישב גס הא דעקירה דמתני', וא"כ מה שייך לשאול שיתרנו רק הנחה דמתני' ולא עקירה, וע"כ צ"ל דהרשב"א סמך אגמרא דלקמן ה' א' דמזכירין לתרי מימרי דר' יוחנן בסברא דאחשבה הוא לידיה דקאי נמי אעקירה דמתניתין וכמש"כ לעיל, אבל הדברים קשים דלא אמרו כן בגמ' אלא לאחר דידעינן דידו של אדם חשובה לו כדע"ד, וצוה יש מקום לומר שאין זה אלא כשמתכוין ליד ולא בנפל לידו במקרה, אבל ענין אחשביה דמחשבתו משוי ליה מקום כי ההוא דפי כלב וכבשן לא שייך בנטילה מיד חצירו.

ג' ז' א' אמר רבה בר שילא אר"ח לצינה זקופה ברשות הרבים וזרק וטח בפניה חייב על גבה פטור, יש לתמוה מאי קמ"ל הרי הא דטח בפניה חייב מתניתין היא לקמן ק' א' הזורק ארבע אמות בכותל למטה מעשרה טפחים כזרק בארץ

ואוקימנא בדבילה שמנה, והא דעל גבה פטור הרי זהו מקום פטור ששינו צברייתא ו' א' וכדמפרשין לה ח' ב', ואפשר דהא דעל גבה פטור אינטריך לאשמועינן, דס"ד דזקיפתה עראי דבזקל מתהפכת ברגלי אדם וברגלי בהמה, ולא עדיפא מכלים דבטילי אגב רשות הרבים כמש"כ הראשונים ח' א' עי' בשעה"ש סי' שמ"ה אות ט"ו, ובתו' ה' א' ד"ה כאן, קמ"ל דבעודה זקופה שם מקום פטור עלה, א"נ אפשר דהא דהזורק בכותל למטה מי"ט כזרק בארץ, דהיינו דוקא בכותל שהוא קבוע, אבל עגלה שהיא רשות היחיד הטח על פניה פטור, דכיון דהעגלה רשות היחיד מהלכת היא והדבוק על פניה נמשך עמה, לא אליס כח רשות הרבים למיחשב את הדבוק על פניה כמונח ברשות הרבים, אף שהוא באויר רשות הרבים, והיה מקום לומר דגם לצינה זקופה כדבר המיטלטל חשיב כיון שאינה מחוברת, והיינו דקמ"ל, וי"א"ת והא טח על פניה היינו תוך ג', דסתם לצינה גובהה ג' כמו שפירש רש"י וכדחנן עירובין י"ג ב', ובתוך ג' הרי אף מה שביד אדם חשיב כמונח כמבואר ז"צ א' דאי אגד גוף לא שמיא אגד חייב, ואין לך דבר המיטלטל יותר מידו של אדם, ואלא משמע לומר דהיינו דאשמועינן, לאו קושיא היא דשאני יד אדם שאינה קובעת רשות לעצמה כלל, אבל לצינה דעל גבה מקום פטור, שפיר ס"ד דאף בטח בפניה לאו רשות הרבים הוא, ואפילו תוך ג', ומיהו לפי זה מוכח דלצינה זקופה המיטלטלת ברגלי אדם וברגלי בהמה, שם מקום פטור על גבה אף כשהיא מהלכת, וי"ע בכ"ז. — ואפשר עוד דלמש"כ תו' דבזורק בכותל צריך שיהא דע"ד בפני הכותל, דשפיר אינטריך לאשמועינן דבתוך ג' אין צריך שיהא מודבק לפנים שיש בו דע"ד, דאע"ג דפשוט בסוגיא דתוך ג' חשיב כמונח ע"ג קרקע, היינו דוקא כשהחפץ ביד או באויר, אבל כשהוא מודבק לכותל יש מקום לומר דגרע, חדע שהרי דע"ד דכותל מהני ליה, הרי דכמונח על הכותל חשיב, והיינו דאשמועינן ר"ח דאף במודבק לכותל חשיב כמונח ע"ג קרקע כשהוא תוך ג', וזהו אי ר"ח בעי הנחה ע"ג דע"ד ברשות הרבים, עי' ד' ב' תוד"ה באילן].

שם תוד"ה וטח וקשה לר"י כו' צענין זה שרואה את פני הקרקע, לכאורה כונת הריצ"א

דבליעמו שאני דמיצטל לגבי האדם, והאדם הרי נמצא במקום שיש בו דע"ד, דהא ודאי אף כשהאדם מהלך אמרינן דבליעמו היינו הנחתו, דאל"כ לא משכח"ל שיהא צב"א עם שאר האיסורים, דאם נח מקודם דהרי הוי הנחה גם לגבי האוכלים שצפיו, וע"כ דבצלע כשהוא מהלך איירי, ובליעמו היינו הנחתו כמו שריפת הכבשן, דמחשבתו משויא ליה כהנחה במקום חשוב, ועי' בתו' עירובין כ' א', וי"ע, אח"כ ראייתי שכבר נתקשה בזה הגרע"א ז"ל.

פ' א' אמר רבא הוציא שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך חייב כתיבתן זו היא הנחתו, נראה דאף כשהגיר שכותב עליו אינו מונח צידו, נמי חייב, ואין כאן חסרון מקום ד' דמחשבתו משויא ליה מקום, וכדלקמן ק"צ א', ואפשר דגם כשכתבן על נייר המעופף בלאויר דנמי חייב.

ה' ח' א' אמר אביי ברשות היחיד כו"ע ל"פ כדר"ח אלא הכא באילן העומד ברשות היחיד כו', מה דנקטו תו' לעיל ד' ב' דטעמיה דר"ח משום דס"ל דברשות היחיד לא בעי הנחה ע"ג מקום ד', קשה טובא דהא לא מנאנו שום חילוק בין רשות הרבים לרשות היחיד דפרטי הוצאה ומהיכי תיתי נחדש חילוק לענין מקום דע"ד, ועוד דבגמ' ד' ב' מיימין מהא דזרק מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע דלא בעי מקום ד', הרי דמוכחין מרשות היחיד לרשות הרבים, וכן בגמ' ה' א' גבי טרסקל, וכמש"כ תו' ד' ב' ד"ה באילן, ואין זה לא פירשו בגמ' מידי דדר"ח דאיהו מחלק בין רשות היחיד לרשות הרבים, ובמ"מ פי"ד מה"ש הי"ז כתב בשם הגאונים דרך הנחה לא בעי מקום ד' ברשות היחיד, אבל עקירה אף ר"ח מודה דבעי, וכנראה פירשו כן ליישב הא דבגמ' ד' ב' ה' א' מוכח דגם ברשות היחיד בעי מקום ד', אבל הדבר קשה דחילוק בין הנחה לעקירה לא נזכר בגמ' אלא בלשון דילמא לדחויי, אבל לא מנאנו דקאי הכי במסקנא, ורבא דהוא בתרא אמר לקמן ק"צ א' דזרק ונח צפי כבשן חייב משום דמחשבתו משויא ליה מקום וכדמפרשין בעירובין ז"ט א', וע"כ ברשות היחיד קאמר, דכבשן שברשות הרבים לאו רשות הרבים הוא, וחזינן דאף הנחה ברשות היחיד בעי מקום ד', ורק משום דאחשביה הוא דמחייב, ומיהו י"ל

דדיבוק מן הצד לא חשיב מקומו של החפץ, וכיון שהחפץ נח ע"כ ליחסו לכל מה שתחתיו, כי הוא מקומו, [אבל כשאין החפץ נח, הרי פשוט לגמ' לעיל ד' א' דאי אמרינן קלוטה כמי שהונחה לא חשיב החפץ כמונח על מקום ד', דהא מוכחין מר"ע דלא בעי הנחה ע"ג מקום דע"ד], וענין זה לא שייך בחפץ שהוא ציד האדם, דודאי נחשב האדם מקומו של החפץ אף כשהחפץ רואה פני הקרקע, אח"כ ראייתי בתוספות הרא"ש קרוב לזה עי"ש.

ד' ק"ב א' ח"ר זרק ונחה צפי הכלב או צפי הכבשן חייב כו', נראה דצפי הכלב אינו חייב אח"כ היה הכלב עומד, אבל אם היה מהלך לא חשיב הנחה, דלא עדיף פי הכלב מידו של אדם, דנהי דחשיב כמקום דע"ד אבל עדיין הנחה בעי, אבל צפי הכבשן אפי' נשרף החפץ בעודו מהלך נמי חייב, וכן גם כשהיה הכבשן מהלך, דבזה שריפתו היינו הנחתו, וכדאמר פ' א' בהוציא ב' אותיות וכתבן כשהוא מהלך דחייב כתיבתן זו היא הנחתו.

שם והאנן תנן קלוטה אחר כו', לפמש"פ רש"י דקלוטה אחר היינו עקר ממקומו וקיצול, א"כ לא שייך למיפרך מזה, ולמש"כ לעיל סק"א אף קלוטה כלל הכי מתפרש, וכמש"כ רש"י פ' א', וי"ל דמנשרפה פריך.

שם ארצב"א אף אנן נמי תנינא כו' ואמאי הא אין דרך הוצאה בכך כו', פרש"י שאין דרך להוציא צפה, ומחשבתו היינו שצריך לאוכלה בהליכתו ואחשבה להוצאה זו צפיו, וי"ע דא"כ מה ראייה מזה לזרק צפי הכלב או הכבשן דחסר מקום ד', הרי הכא עקר האוכלין ממקום ד', דהא לא פשטינן מהך מתניתין דעקירת גופו כעקירת חפץ, וא"כ הנידון משום שאין דרך להוציא צפיו וכדתנן ז"צ א', אבל אוכלין כשדעתו לאוכלן הוי אורחיה להוציאן צפיו, וכמש"כ תו' שם, ואין אפשר ללמוד מהא דחשיב אורחיה, דבמכיון לפי הכלב חשיב כמקום ד' אף שאין בו ד', דמחשבתו משוי ליה מקום, ולפירוש תו' דבהא דר"מ ע"כ דבליעמו היינו הנחתו, יתכן לפרש דמזה הוא דמיימי סיעתא, דבליעמו כשריפת הכבשן דמי ואין דרך הוצאה בכך, ואפ"ה מחשבתו משויא ליה מקום וחשיבא הנחה כבמקום ד', וה"נ כבשן ופי כלב, ואין לומר

אלא לענין מקום ד', ומיהו הרשב"א פירש דהתם צעי חוקקין לעשותו רשות היחיד ולפי זה ניחא אף אי הו' שייך בזה שדי צתר עיקרו. — עי' לעיל סק"צ צעקר החפץ עם הקנה אי חשיבא עקירה ממקום ד'.

ולפמש"פ צונת הר"ן אין לכאורה מקום לחלק בין רשות הרבים לרשות היחיד לנידון שדי ראשו צתר עיקרו, אבל בלשון הר"ן מבואר דרק ברשות היחיד קאמר לה ר"ת, דז"ל לעיל ד' אי' זהא דפריך והא צעינן עקירה והנחה מע"ג מקום ד' וליכא גמרא גמירי לה הכי דכל דלית ביה ארבעה על ארבעה לא מקרי עקירה והנחה מיהו דוקא ברשות הרבים א"נ ברשות היחיד לענין אדם שעומד שם שאינו רשות היחיד עצמה אבל ברשות היחיד עצמה כקנה נעוץ ברשות היחיד לא צעינן מקום ארבעה אלא אפי' מעל גבי משהו וכדאר"ח לקמן נעץ קנה כו' עכ"ל, וצתר הכי פירש דמשכח"ל ברשות הרבים מקום שאין צו דע"ד ותורת רשות הרבים עליו כגון עמוד ט' לפי' הראב"ד דצעי דע"ד, הרי דקנה נעוץ ברשות הרבים צעי ד', [ומשמע דמדין עקירה והנחה צעי ד', הא לאו הכי הו' שפיר חשיב רשות הרבים בפחות מד', לדעת הראב"ד], וכן זהא דר"ח כתב מהא שמעינן דברשות היחיד לא צעינן מקום ארבעה וכ"כ ר"ח כו'.

ואפשר דברשות הרבים לא שייך לומר שדי נופו צתר עיקרו, דרשות הרבים חלוק מרשות היחיד צעיקר ענינו, דרשות היחיד טופל כל מה שצתוכו לעשותו רשות היחיד, דהמחיצות החיצונות עושות את הרשות, ולכך אילן שהוא ברשות היחיד הוא נטפל לרשות היחיד, והנוף שלו שדינן ליה צתר עיקרו וכאילו גם הנוף נמצא ברשות היחיד, אבל ברשות הרבים לא מנאנו כלל ענין שהוא טופל מה שנמצא צו לעשותו רשות הרבים, אלא אדרבה כל דבר הנמצא ברשות הרבים הרי הוא מצטל שם רשות הרבים, כגון כל דבר שגובה ג' דאס הוא רחב ד' הו' כרמלית ואס אינו רחב ד' הו' מקום פטור, ועמוד ט' שהוא רשות הרבים הוא משום שמשמשין עליו שימוש רשות הרבים, ולא משום שתחתיו רשות הרבים, והרי אדרבה אס נפחיתנו מט' יהפך למקום פטור, ונמצא דעיקרו אינו רשות הרבים רק עליו רשות הרבים, וממילא לא שייך

דהתם אף צנשרף באויר קאמר ואי לאו דאחשביה לא הו' הנחה כלל, אבל עכ"פ לא יתכן שיסתמו בגמ' כ"כ ולא יפרשו דר"ח מחלק בין רשות היחיד לרשות הרבים, ועוד דלישגא דאציי ברשות היחיד כו"ע ל"פ כדר"ח כו' משמע דפלוגתייהו שייכא זהא דר"ת, דאל"ה הול"ל אמר לך ר"ח אנה דאמרי אפי' כרצנן והכא באילן כו', א"נ אמר אציי הכא באילן כו' ותו לא וממילא ידענא דכיון דפליג צנוף אין שייכות לפלוגתתם צנידון אי ברשות היחיד צעי מקום ד', [ברש"י משמע שלא היה צגירסתו הא דברשות היחיד כו"ע ל"פ כדר"ח].

אבל הר"ן פירש דטעמיה דר"ח משום שהקנה נעוץ בארץ והרי הוא בטל לקרקע רשות היחיד ולכך כל המונח עליו כמונח צקרקע, [וכ"כ בתשובות הר"י מיגאש סי' כ"ד], וכסברא דשרי נופו צתר עיקרו, [כ"נ כונתו ז"ל], ואס היה צעיקרו של קנה ד', ודאי אית לן למימר דשדי ראשו צתר עיקרו אף לרצנן, דלעולם למעוטי צפלוגתא עדיף, ועד כאן לא מצינו דפליגי רצנן עליה דרבי אלא כשהנוף ברשות הרבים אי שדינן ליה צתר עיקרו שברשות היחיד, אבל כששניהם ברשות היחיד שפיר אית לן למימר דמודו רצנן דאמרינן שדי נופו צתר עיקרו למיחשב מקום ד', וס"ל להר"ן דר"ח קאמר דאף באין צעיקרו ד' אמרינן שדי נופו צתר עיקרו, דהא אי נח על הקנה צתוך ג' שפיר חשיב מקום ד' אף שאין צו ד', דכל תוך ג' כארעא סמיכתא דמי, וא"כ שדי ראשו צתר עיקרו שצתוך ג', ולפי זה מתפרשין דברי אציי דכששניהם ברשות היחיד כו"ע ל"פ כדר"ח דאמרינן שדי ראשו צתר עיקרו וכמקום ד' חשיב, כי פליגי כשנופו ברשות הרבים, אס גם בזה שדינן נופו צתר עיקרו, וכן יש לפרש הא דדחינן לעיל ד' צ' דאין ראיה דרבי לא צעי מקום ד' כדאציי, דהיינו נמי לומר דשדי נופו צתר עיקרו משוי ליה כמקום ד', דאף כרשות היחיד משוי ליה, ונמצא לפי זה דסברא דר"ח נזכרת צסוגיא דדיינינן אי צעי מקום ד', ולצתר הא דיהוי צאמת לא מנאנו שם בגמ' חסרון מקום ד' אלא או צזריקה צלא הנחה כלל, או צידו של אדם. — חור שצכותל לא שייך לומר צו שדי צתר עיקרו, דהוא מקום לעצמו, וצוה ניחא פלוגתא דר"מ ורצנן צחוקקין להשלים אף לפי פי' תו' ז' צ' דלא צעי חקיקה

ד' נשתנה דין העמוד, ואף באין בו דע"ד חייב, ותמחו בטעמא דמילתא, וכחצו לחדש דכיון דראוי לכיתוף חשיב כידו של אדם, א"נ דהוי כחשביה דמחשבתו משויא ליה מקום, וכ"ז ז"ע דמהיכן יש לנו לחדש כן, הרי הא דעולא מתפרש שפיר ביש בו דע"ד, ואף שלא הזכיר שיעור רחצו, ממילא הוא מובן מהא דקיי"ל דבעי עקירה והנחה ע"ג מקום דע"ד, גם מש"כ הרשב"א דהוי כפי הכלל והכשן דמחשבת הרצים משויא ליה מקום, ז"ע דהא דזרק ונח על גביו קיימין, ולשון זה מתפרש שלא נתכוין דוקא לזרוק על העמוד כמבואר ה' א' וכמש"כ תו' ק"צ א', ואין כאן מחשבתו כלל, ואמאי חייב, וגם ברשב"א לא הזכיר אלא דהמכתפין מחשבין ליה.

ובכנראה דהרשב"א נקט בדעת רש"י והרמב"ם דס"ל דאם לעקירה והנחה בעי מקום דע"ד, א"כ כש"כ דלהעשות רשות הרצים ודאי בעי שיעור דע"ד, והרי ברשות הרצים ליכא ענין דהנמנא בו נטפל אליו, וכמש"כ לעיל סק"ה, אלא כל שטח של רשות הרצים צריך שיהא הוא בעצמו משמש שימוש הראוי לרשות הרצים, וכיון שעמוד זה הוא רשות לעצמו ודאי אין ראוי למיחב ליה שם רשות הרצים אלא"כ יש בו דע"ד, דאם לעקירה והנחה אינו מקום חשוב, כש"כ שאינו חשוב להעשות רשות הרצים בפ"ע, ולזה כתבו דכיתוף יש בו חשיבות ומשוי ליה לעמוד כיד, או כפי הכשן והכלל, ולכך שייך למיחל עליה שם רשות הרצים, וכיון דלענין להעשות רשות אמרינן דהוא מקום חשוב, כש"כ לענין דין הנחה ע"ג מקום ד' דודאי חשיב כמקום ד', ונמנא לפי זה דמעט הדין שכתבו רש"י והרמב"ם דחשיב רשות הרצים אף באין בו דע"ד, מזה גופא נלמד דגם לענין עקירה והנחה חייבין עליו כמקום ד', דלא יתכן שיהא שטח נפרד לעצמו שיהא בו דין רשות הרצים ומ"מ לא יחשב כרשות הרצים לענין עקירה והנחה, אצל קשה דהא הביאו דעת הראב"ד ה' א' דמשכח"ל רשות הרצים ושאין בו דע"ד כגון צע"ח או עמוד, ומיפטר הזורק משום חסרון הנחה במקום דע"ד, הרי דס"ל דשפיר אפשר שיהא רשות הרצים אף שאין בו דע"ד, וע"ז קיימו דרש"י והרמב"ם חולקין, ולמה לא פירשו דדעתם נמי כהראב"ד וכמש"כ, וז"ע.

לומר שדי ראשו בחר עיקרו, ובתו' ד' ב' ד"ה באילן צידדו דאף ברשות הרצים משכח"ל שדי נופו בחר עיקרו, ולמש"כ נראה דעת הר"ן דברשות הרצים לא שייך ענין זה.

(ו) ח' א' אמר עולא עמוד תשעה ברשות הרצים ורצים מכתפין עליו וזרק ונח על גביו חייב כו', מש"כ רש"י דכיון דצריך לרצים רשות הרצים הוא צין רחצו צין קצר, בפשוטו הוא משום דלא אשכחן דבעי שיעור ד' לכיתוף, וממילא דין הוא שיהא רשות הרצים אף בפחות, וגם מכיון שלא הזכירו בגמ' שיעור רחצו משמע דאין לו שיעור, ואף דבגמ' קמני דזרק ונח על גביו חייב, ולעולם הרי בעי הנחה במקום דע"ד, אה"נ דמנ"ד זה באמת בעי דע"ד, אצל רשות הרצים הוי אף בפחות, ונפ"מ כשנתן ידו על העמוד וקיבל דחייב אף בפחות מדע"ד כיון דידו של אדם חשובה לו כדע"ד], אצל אין נראה דרש"י נתכוין לחדש דבעמוד לא בעי הנחה ע"ג מקום ד', דמנלן לחדש כן, הלא דברי עולא לא נאמרו בדין הנחה ע"ג מקום ד', ושפיר מתפרש בשיש בו דע"ד, וברש"י לא נזכר דהא דעולא איירי בקצר, וזוה נמי ניחא מש"כ רש"י לקמן ז"א ב' רחצו ד' וכמו שצ"י הגרע"א ז"ל דהתם פרכינן אמאי פטור, וע"כ בדאית ציה דע"ד.

ובן הרמב"ם בפ"ד ה"ח לא העתיק דזרק ונח ע"ג חייב, אלא כתב סתם דהוי כרשות הרצים ואין משגיחין במדת ארכו ורחצו, והיינו נמי בעיקר הדין דהוי רשות הרצים, ונפ"מ דהמעביר דרך עליו משלים שטחו לד' אמות, וכן אם נתן אדם ידו על העמוד וקיבל חשיב הנחה ברשות הרצים במקום דע"ד, [וכן בנתן עליו טרסקל שיש בו דע"ד נמי בעינן לדין זה שא"צ דע"ד, דטרסקל המונח אינו ראוי לכיתוף, והרי העמוד נשאר בדין אין בו דע"ד], וכן שאין לו דין מקום פטור, אצל לא איירי כלל בציודו דלענין חיוב בעי הנחה במקום דע"ד, ומתפרש בפשוטו דאף עמוד זה לא עדיף מכל הרשויות, ובעי גם בו הנחה ע"ג מקום דע"ד, כמו שהקדים הרמב"ם בפ"ג ה"א. — במ"מ משמע שלא היה בגירסתו מ"ש ואין משגיחין על מדת ארכו כו'.

וצ"ע ברשב"א וצר"ן דנקטו בדעת רש"י והרמב"ם דאף לענין הנחה ע"ג מקום

שם א"ל אביי לר"י גומא מאי כו', כלומר כיון
דאשכחן דהמשמש לרבים חשיב נמי רשות
הרבים אף שאינו מקום הילוך, א"כ גומא המשמש
לרבים מאי, ולפי זה אפשר דאף אי צעמוד לא
צעי דע"ד, מ"מ בגומא י"ל דלא ניחא תשמישתיה
בפחות מדע"ד.

שם מאי לאו אסיפא כו', לפי זה נראה דאיכא
נמי לדקדק דכמו בגומא לא יתכן להחזיר
לטלטל מתוכה לרשות הרבים אלא משום דכרשות
הרבים חשיבא, דאל"ה הרי ראוי למיחל עלה דין
כרמלית ברחצה ד', דה"נ טעמא דשרי בקופה נמי
משום דכרשות הרבים חשיבא, ולא משום דהוי
מקום פטור, כמ"ש בהג"א, וכן מצאנו במו' לעיל
ה' א' ד"ה כאן וברש"א שם, וכמ"ש בשע"ש
סי' שמ"ה אות ט"ו, וק"ק דברש"א שם הביא
דברי הראב"ד דברשות הרבים לא משכח"ל דצעי
הנחה ע"ג מקום דע"ד אלא בצע"ח או צעמוד,
ואמאי לא כתב נמי דמשכח"ל ע"ג כלים, וכן הר"ן
העתיק דברי הראב"ד הללו.

ז' ב' חורי רשות הרבים כו', היינו בחורים
המשמשים לבני רשות הרבים, ולא מייחנן
הכא הא דמוכחין לקמן ח' ב' דתשמיש על ידי
הדחק לאו שמייה תשמיש, דהכא תשמיש הגון הוא
כיון שהוא בגובה, והא דסבירא ליה לרבא דלאו
כרשות הרבים הוא, היינו משום שהם צד רשות
הרבים, ולא אלים שימוש הרבים למיחל דין רשות
הרבים על חורים שצד, ורק בגומא שהיא ברשות
הרבים עצמה היה מקום לעשותה רשות הרבים אי
לא הוי תשמישה ע"י הדחק.

שם תוד"ה והלכה דבחור כל שהו ממש כו' ליכא
לאוקמיה דא"כ למטה מעשרה אמאי כזרק
בארץ כו', לפי פירוש ריב"א לעיל א' דלר"ך
שהדלה תראה פני הקרקע ניחא דכשהיא בחור
אינה רואה, אבל לפירוש ר"ת שם דפני הכותל
חשיב כמקום דע"ד י"ל דגם חור שצכותל כפני
הכותל חשיב, עכ"פ כשאינו עמוק ג', ועי' לקמן
ס"ד ס"ק י"ג.

ז' ד' א' אמר רבה הא מני ר"ע דאמר לא
צעינן מקום דע"ד כו' ר"ע סבר
אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא כו', לכאורה
משמע דהכי קדייק דאם איחא דר"ע נמי גמיר
דצעי עקירה והנחה ע"ג מקום דע"ד, איך יתכן

לומר קלוטה כמי שהונחה, אלא ש"מ דלא גמיר
הלכה כזו כלל, אבל קשה לפי זה דא"כ איך לן
למימר דרבנן דפליגי עליה דר"ע נמי סברי דלא
צעי מקום דע"ד, דהא משמע דרק בקלוטה כמי
שהונחה הוא דפליגי, ול"מ כן, ואפשר דר"ע נמי
גמיר הלכה ד' אמות ברשות הרבים דצעי עקירה
והנחה ע"ג מקום דע"ד, לפמש"כ הרמב"ן ה' ב'
דצד"א ברשות הרבים לא אמרינן קלוטה כמי
שהונחה דמי כלל, [וההיא דר' יהודה ז"ל ב' יט
לפרש משום שכבר אמרו קלוטה כמי שהונחה
לענין מרשות היחיד לרשות הרבים], אלא דבהנחה
מרשות לרשות ס"ל דאף על שהיית החפץ ברשות
האחר קפיד רחמנא, [דהא הנחה ודאי צעי דצ"א
ברשות הרבים, דאל"כ הזרק שמונה יתחייב שמים,
וזה לא שמענו, עי' בדרו"ח ה' ב', ואילו מרשות
הרבים לרשות היחיד סגי בקלוטה, וה"נ אפשר
דצעי הנחה ע"ג מקום דע"ד], וממילא רבנן
דסבירא להו דגם מרשות הרבים לרשות היחיד צעי
הנחה ה"ה דצעו נמי מקום דע"ד.

ולפי זה אפשר לפרש הא דפריך לקמן ב' ודילמא
הנחה הוא דלא צעיא הא עקירה צעיא,
דהיינו נמי רק במרשות לרשות ומסבירא דקלוטה
כמי שהונחה, דכיון דס"ל לר"ע דעל שהיית החפץ
ברשות האחר קפיד רחמנא, לכך לא צעי הנחה,
אבל ברשות הראשון שממנו נעקר החפץ י"ל דצעי
שיחא נעקר ממקום דע"ד, אבל דצ"א ברשות
הרבים אין לחלק בין עקירה להנחה, ואי אשכחן
מאן דסבר דלא צעי הנחה ע"ג מקום דע"ד דצ"א
ברשות הרבים, ה"ה דלא צעי נמי עקירה, דמזה
מוכח דלא ס"ל כלל דאיכא הלכה דמקום דע"ד,
ובזה ניחא הא דצעינן לפרושי התם הא דאמר רב
יוסף הא מני רבי היא דהיינו רבי דזרק ונח ע"ג
זיז כ"ש, ותמהו במו' דאכתי מה הועיל, הרי ה"נ
איכא למימר ודילמא הנחה הוא דלא צעיא הא
עקירה צעיא, ולמש"כ ניחא דהא דרבי דצ"א
ברשות הרבים איירי וכמו שפרש"י, דסתם זרק ונח
הכי מתפרש, וכיון דצד"א ברשות הרבים לא צעי
הנחה ע"ג מקום דע"ד, ה"ה דעקירה נמי לא
צעי, דלית לן לחדש שהיתה הלכה רק בעקירה ולא
בהנחה, ורק במרשות לרשות, אי דצ"א ברשות
הרבים צעי דע"ד בין בעקירה ובין בהנחה, בזה
אמרינן שיש מקום לומר במרשות לרשות דהנחה

ואטו חיוצ שבת ברצונו תלוי שאם אינו חפץ להתחייב בהנחה זו לא יתחייב, ומה בכך שרצה להתחייב מיד דנפקא לרשות הרבים, אבל מצד הדין יתחייב על ההנחה הסופית.

ולו"ד ז"ל היה אפשר לפרש דבאמת נתכוין שתנוח ותעמוד מיד דנפקא לרשות הרבים, ובאמת לא התעבדא מחשבתו בזה שהרי עבר ארבע אמות ברשות הרבים, וולשון ועבר ארבע אמות ברשות הרבים מתפרש שזה עבר שלא בזכות הזורק], אלא דלא צעין התעבדא מחשבתו אלא בפעולת העבירה, אבל לאחר שכבר גמרה פעולת העבירה כבר נחלט חיוצו, ולא איכפת לן מה שאח"כ לא התעבדא מחשבתו, הלכך לר"י דאמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי הרי מיד שעבר החפץ לרשות הרבים נגמר חיוצו, ופעולה זו נעשית כולה ברצונו, ומה שאח"כ נמשך החפץ עוד ארבע אמות נגד רצונו לא איכפת לן בזה, ואין כאן חסרון מלאכת מחשבת כיון דכל פעולת העבירה היתה ברצונו, [וכ"מ בתו' ה' ב' ד"ה בשלמא דאי אמרינן קלוטה כמי שהונחה בסוף ארבע אמות, חייב, אפילו קלטה אח"כ אחר או כלב או שנשרפה, והיינו דלא התעבדא מחשבתו], ולא מצינו חסרון מלאכת מחשבת אלא בשהחיוצ על ההנחה שלא היתה במקום שנתכוין, וכמו לרבנן דלא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא. — הא דאמרינן אבל אתולדה במקום אז לא מחייב ר"י, היינו דמשום הכי ליכא לאוקמי באומר כל מקום שתרצה תנוח וחייב שמים, אבל באומר עד דנפקא לרשות הרבים תנוח, בלאו הכי לא שייך לחייב שמים דהא לא התעבדא מחשבתו.

הא דנקט ועבר ד' אמות ברשות הרבים ולא נקט ב' אמות, וכבר הקשה כן הגרע"א ז"ל, י"ל דלא חשיב שינוי מקום בפחות מד"א, דלעולם א"א לכיון בדיוק, וכן משמע בב"ק כ"ו ב' דנקט נתכוין לזרוק ארבע זורק שמונה, ולא נקט זורק ששה, [ונתכוין לזרוק שמים זורק ארבע, התם משום שלא נתכוין למלאכה כלל], א"נ לאשמועינן דבלא התעבדא מחשבתו פטור, דודאי הצינו מדברי ר' יהודה דמחייב רק אחת, ומיהו זה לא יתכן אי ר"י לא מיחייב אתולדה במקום אז, דא"כ אף באתעבדא מחשבתו הוי פטור, והא דנקט לה בדלא רצה שתנוח בסוף ד"א, הוא לאשמועינן דאפ"ה

לא צעיא ועקירה צעיא. — ולפי זה הא דפרכינן ה' א' אחרים נמי ודילמא הנחה הוא דלא צעין הא עקירה צעין, היינו דנפרש הא דאחרים במרשות לרשות ולא בד"א ברשות הרבים, ואף דלא ס"ל קלוטה כמי שהונחה דא"כ אף בעקר ממקומו כבר קדם להתחייב משכנס לרשות, מ"מ ס"ל לחלק דסגי בהנחה ע"ג כל דהו, מכאן אותה סברא דס"ל לר"ע קלוטה כמי שהונחה.

שם ב' ודילמא הנחה הוא דלא צעיא כו', מש"פ רש"י מכא הכרח דלא קתני דמחייב שמים, אע"ג שאינו הכרח כמש"כ תו' מהא דרבי, וכן לק' ה' א' פרכינן כה"ג אצרייתא דאחרים אע"ג דליכא שום משמעות, נראה דנתכוין רש"י לתרץ הא דצעין לפרושי הא דרב יוסף דרבי היא מצרייתא דזיז, אע"ג דהתם רק בהנחה איירי וכמו שהקשו בתו', לזה פירש דהשתא לא מחלקינן בהכי אלא מכא הכרח, וממילא דדרבי דליכא הכרח לית לן לחדש כן, וא"ת הרי כיון דכבר מצאנו דר"ע הכי ס"ל תו' שפיר י"ל דרבי נמי הכי ס"ל אף דליכא הכרח, לאו קושיא היא דשם רב יוסף סבר דבילפינן זורק ממושט פליגי, וממילא לא מצאנו חילוק בין עקירה להנחה אף לא לר"ע, וסוגיא דלקמן דפרכינן אחרים י"ל דאחיא כרבה דבקלוטה כמי שהונחה פליגי, וממילא מוכח דר"ע מחלק בין עקירה להנחה מדלא מחייב שמים, ולכך פרכינן דשם אחרים נמי מחלקי בהכי.

ח צ"ז ב' לעולם אימא לך ר"י חדא הוא דמחייב כו' עד דנפקא ליה לרשות הרבים תנוח כו' קלוטה כמה שהונחה ואיתעבדא ליה מחשבתו כו', לכאורה אינו מובן מה מהני דין קלוטה כמי שהונחה לענין התעבדא מחשבתו שהוא דבר שיש לתלותו במציאות, וכתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל לא שאמר תנוח סתם דא"כ תנוח ותעמוד משמע והרי לא נחה אע"פ שלענין שבת הו"א כמונחת אלא ה"ק רוצה אני שיהיה כמונחת לענין שבת עם יציאתה שלא התחייב בהוצאתה אלא בהנחת יציאתה ברשות הרבים ומש"ה מחייב לר"י כיון דקלוטה כמי שהונחה עכ"ל, ולכאורה משמע דר"ל דבאמת נחה ברשות הרבים במקום שנתכוין, אלא דנתכוין שיתחייב לענין שבת מיד דנפקא לרשות הרבים, אבל תימא דא"כ אמאי פטרי רבנן, הרי עבד הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים,

ובזה ניחא משה"ק הרשב"א בסמוך צמה שפרש"י דמהא דקתני הזורק מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד צאמצע פחות מד"א פטור מוכח דלא סבר קלוטה כמי שהונחה דמי, והקשה הרשב"א דילמא איירי דלא אמר כל מקום שתרצה תנות, ואין דעתו שינוח אלא במקום שזרק, ולכן פטור, אבל למש"כ גם כה"ג חייב אחת, אי ס"ל קלוטה כמש"ד.

ברם פשטא דמילתא דאהנחה הוא דקשיא ליה, וכמבואר מדברי הרשב"א, ומשה"ק יש ליישב דנהי דקלוטה כמי שהונחה דמי, מ"מ לית לן למימר הכי אלא במקום דניחא ליה שנתות, אבל במקום שאם אירע דנחה שם פטור משום דלא אתעבידא מחשבתו, לית לן לחייבו בצבצא דקלוטה כמש"ד, וההיא דר"ע ורבי י"ל דהו"מ לדחויי בצבצא שינוח צרשות האמצעי, ושלל צבצונו עבר לרשות האחר.

יש לעי' אמאי קאמר ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא הא ר"י אמר שמואל קאי במסקנא דמחייב שמים, ואף אם נימא דרבינא ור"א מתני להא דר"י א"ש אההיא דרבי, וואע"ג דרבי לא מחייב אתולדה במקום אב, י"ל דנפ"מ צנודע וזור ונודע כמש"כ חו', ולר"ל צנודע לאחר כפרה, או דנפ"מ דבכל חד דאחידע ליה חייב, א"נ ר"י א"ש לא שמייע ליה צרייתא דצברים הדברים, ועי' לק' סק"י, מ"מ קשה אמאי לא אקשו אההיא דרבי אי להכא קצעי לה להכא לא קצעי לה כו', ושמא י"ל דצרשות היחיד מקורה כיון דציתא כמאן דמליא דמי, חשיב כמונח ממש, ועלם כונתו לזרוק לתוכו חשיבא כונה להנחה, והרי אתעבידא מחשבתו, דרצה שינוח צשני המקומות, א"נ שמא מאן דמתני להא דר"י א"ש אדרבי יהודה, סבר דאיתותב, דודאי פשטא דלישנא דחכמים פוטרין משמע לגמרי, אלא דמשום דקשיא ליה הא אפיק לה מרשות היחיד לרשות הרבים דחיק לפרושי דפוטרין משנים קאמר, וכדקאמר צהדיא דאי ס"ד חדא כו', אבל למאי דמפרשינן שפיר דפוטרים לגמרי תו אין הכרח לפרש דר"י מחייב שמים ומחייב אתולדה במקום אב, ועוד דכיון דרבנן פטרי ע"כ לא איירי צאומר כ"מ שתרצה תנות, וא"כ תו לא יתכן דר"י יחייב שמים דאי להכא קצעי לה להכא לא קצעי לה,

מחייב חדא, דחשיב אתעבידא מחשבתו ע"י קלוטה כמ"ש דמי, וגם לאשמועינן דפטרי רבנן.

ט) שם א"ל רבינא לר"א ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דמחייב היה ר"י שמים אי להכא קצעי לה להכא לא קצעי לה כו', יש לעי' מאי קושיא הא כיון דאמרין דסגי בקלוטה כמי שהונחה להתחייב, ה"נ ראוי דיהא סגי כשרצונו שיהא צמאצ של קלוטה כמי שהונחה, שהרי אתעבידא מחשבתו צמידי דחייב צה, ועו"ק דאמאי פריך רק למאי דס"ד, ואמאי לא פריך אמתני' דמחייב ר"ע צזורק מרשות היחיד לרשות הרבים צאמצע ואסקנא לעיל דטעמיה משום קלוטה כמי שהונחה, ואף אי מחייב רק אחת נמי תקשה, דהא ודאי פשטא דמתני' דזרק מתחלה שינוח צרשות היחיד השני, וא"כ איך אפשר לחייבו הרי לא נתכוין כלל שינוח צרשות הרבים, ודוחק לאוקמי כשנתכוין שינוח צרשות הרבים וצטעות הלך לרשות היחיד, וחייב אחת כמש"כ סק"ת, וכן נמי איכא למיפרך ארבי דמחייב צזורק מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד צאמצע, ואף אי מחייב רק אחת.

ואולי אפשר לומר דאהנחה לא קשיא ליה, דאף אם נתכוין שינוח צסוף ד', מ"מ כיון דאמרין קלוטה כמי שהונחה חשיבא הנחה מיד משנכנס לרשות הרבים, וכיון שהוא נתכוין שזה יעצור במקום הזה, שפיר חשיבא אתעבידא מחשבתו צזה, דמחשבתו שזה יעצור כמחשבת הינוח דמי כיון דאמרין קלוטה כמי שהונחה, ולכן ל"ק לא אר"ע ולא ארבי, דשפיר מחייבי אחת, אף אם נתכוין שינוח צרשות השני שנה צו צאמת, דמ"מ כשעבר צאמצע חשיב כמונח מכח קלוטה כמי שהונחה דמי, ורק אהא דחשבינן לה כעקירה צתחלת צרשות הרבים צזה קשיא ליה, דכיון דאין הזורק חפץ שינוח במקום הזה, לא יתכן לחלק פעולת הזריקה שלו להנחה ועקירה, דזה נוגד את מחשבתו שהרי חפץ שילך לסוף ד', ואין כאן מלאכת מחשבת, דלענין שיחשב כמונח עד שהמשך ההעברה תחשב כעקירה, צעי שירצה שנתנו במקום הזה, וצביומר כיון דצארצע אמות צרשות הרבים לא שייך קלוטה, ורק הכא משום דלגצי צרשות היחיד דיינינן קלוטה משנכנסה לרשות הרבים, וזה לא מועיל שתחשב עקירה, עכ"פ כשלל חפץ שנתנו שם, ועי' לק' סק"י.

אי להכא קצעי לה להכא לא קצעי לה היינו דאין לחשוב כעקירה חדשה בתחלת ד' כיון דנתכוין שינוח בסוף ד', ניחא טפי דבאמת י"ל דלענין הנחה אמרינן קלוטה כמי שהונחה בתחלת ד', כיון דנתכוין לזרוק ח' וזרק ד' חייב, אלא דמ"מ לא חשבינן לה כעקירה חדשה מתחלת ד'.

(יא) שם תוד"ה למימרא ואור"י דא"כ לא היה ר"י משמיענו שום חידוש שחייב שמים כו', ז"ע דודאי אשמועינן דאף לענין עקירה מהני קלוטה כמי שהונחה, והרי לעיל ד' ב' מסקינן אדר"ע ודילמא הנחה הוא דלא צעי הא עקירה צעי, [שו"ר שכבר הקשה כן הגרע"א ז"ל וחירץ דבמקורה אין לחלק בין הנחה לעקירה], וכן יש בזה חידוש דבאומר כל מקום שתרצה תנוח חשיבא אתעבידא מחשבתו גם בהנחה שע"י קלוטה וגם בהנחה אחרונה, ובעיקר קושיאם נראה דשמואל קאמר דפירושא דברייתא דרבי מחייב שמים, והיה הדבר מבואר לתלמידים ששנה להם רבי דשמים קאמר, ואפשר דמהא דנקט מרשות הרבים לרשות הרבים קדייק, דאי לאשמועינן רק דאמרינן קלוטה לענין עקירה, הוי מצי למיחני מכרמלית לרשות הרבים דרך רשות היחיד, וכיון דברייתא מתפרשא דרבי מחייב שמים, ודאי בצפוטו הינו דמחייב אתולדה במקום אב, דמשמע דבאופן הרגיל שנודע הכל ביחד חייב שמים, ולקושטא דמילתא למאי דמסקינן דרבי לא מחייב אתולדה במקום אב, נראה דהיינו טעמא דהתנא סתם רבי מחייב ולא נקט מחייב שמים, משום דלא מחייב אתולדה במקום אב, אבל באמת יש כאן שני חיובים לרבי, דסבר קלוטה כמי שהונחה אף לענין עקירה ברשות היחיד מקורה, ונפ"מ צנודע רק על אחד או צנודע וחזר ונודע, או בחזר ונודע לאחר כפרה לר"ל, ואפשר דאף שסתמו בגמ' מ"מ למאי דמסקינן דרבי לא מחייב אתולדה במקום אב, ע"כ לפרושי דשמואל שני חיובים קאמר ולאשמועינן דעקירה נמי מהני בכח קלוטה.

ולפמש"פ ניחא נמי משה"ק הגרע"א ז"ל דלמאי דמתני רב יוסף להא דר"י א"ש אדר' יהודה תקשי קושיא תו', דהא התם שפיר אינטריין לאשמועינן לאפוקי מדרבה ור"י, ולמש"כ ניחא דכיון דצפוטו שמואל מפרש דר"י חייב שמים קאמר, ממילא משמע דמחייב אתולדה במקום אב,

וע"כ אינו מחייב אלא אחת, והיינו דחשיבי להא דר"י דסליק אדעתין מעיקרא.

(י) שם פשיטא נתכוין לזרוק שמונה וזרק ארבע הרי כתב שם משמעון כו' ודקאמרת הרי כתב שם משמעון כו', יעוי' ברש"א וברמב"ם פ"ג הכ"א ונראה שהיתה גירסתם אמר מר הרי כתב שם משמעון מי דמי התם כמה דלא כתיב שם לא מכתבי ליה שמעון הכא נמי כמה דלא זריק ארבע לא מיזדרכי ליה תמני, ומתפרש דפריך דלא דמי לשם משמעון דהתם כל כתיבת שם היא רצונו משא"כ הכא דלא רצה שתנוח בד', ומשני דה"נ רצה שתעבור בד' ואף שההנחה אינה צרצונו מ"מ נעשית מחשבתו שהעביר חלק שהיה חפץ להעביר בו, דלא יתכן לזרוק שמונה ושלא יעבור ארבע, [והדבר מבואר בלשון הרש"א וברמב"ם שכן היתה גירסתם, שהעתיקו חירון זה], אח"כ ראיתי שכ"ה בריטב"א.

אבל אחתי צריך טעם א"כ למה לא מוקמינן להא דר' יהודה בדצעי שתנוח לסוף ד' ואפ"ה אמרינן קלוטה כמי שהונחה בתחלת ד' כמו בנתכוין לזרוק שמונה וזרק ארבע, והגרע"א ז"ל הקשה אף לפרש"י ותו' דמסקינן דנתכוין לזרוק ח' וזרק ד' פטור, דמ"מ לענין קלוטה כמי שהונחה ראוי לחייב, דהא לא מיזדרכי ליה תמניא אלא"כ יהא אפשר לדון קלוטה כמי שהונחה בארבע, ובאמת שזו שאלה כללית למה לענין קלוטה צעינן שיסכים שהחפץ ינוח שם, ואמאי לא סגי כמה שחפץ שהחפץ יעבור שם, כיון דסגי בהכי לחיוב, וכבר נתקשינו בזה לעיל סק"ט, אלא דבזה י"ל דכל שאילו הונחה ממש במקום הזה היה פטור, לית לן למימר קלוטה כמי שהונחה לחיובו, ואף שהדבר תלוי ברצונו, אבל לדעת הרמב"ם והרש"א דנתכוין לזרוק שמונה וזרק ארבע חייב, ודאי קשה אמאי לא נימא נמי קלוטה כמי שהונחה לחיובו, וז"ל דהא דחשבינן אתעבידא מחשבתו בנתכוין לזרוק ח' וזרק ד', הוא משום דהאדם עלול לטעות ויודע דזימנין דמתכוין לח' וזרק ד', ובה אמרינן דטעות כזה לא מפיך ליה מכלל מלאכת מחשבת, כיון דנתכוין להוליך החפץ בשטח זה, אבל כשלא טעה ובאמת זרק ח', לית לן למימר דכמונה דמי בד', כיון דבאמת אינו חפץ שינוח בד', וגם זרק שלא ינוח בד', ולפי מה שצדדנו לעיל סק"ט דהא דפריך

דכאילו היה נשנה בהדיא ר"י מחייב שמים הוא, ולמסקנא נמי יתכן לפרש דשמואל שני חיוצים קאמר וכקושיא תו' וכמש"כ לעיל לרבי.

שם גמ' מחייב היה ר"י שמים כו' חדא הוא דמחייב כו', אי ר"י מחייב שמים, אשמועינן דאמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי, צין לענין הנחה וצין לענין עקירה, ואשמועינן נמי דבארבע אמות ברשות הרצים נמי שייך קלוטה זכה"ג, [נע"י תו' ה' ב' דדנו אי שייך קלוטה בארבע אמות כיון דלא אמרינן קלוטה בכל אמה לפוטרו, ועי"ש בדרו"ח], ויש להסתפק אם זה דוקא משום דאהני קלוטה לחייבו משום מו"א, אבל אם זרק ממקום פטור לרשות הרצים ועצר ארבע אמות ברשות הרצים לא אמרינן קלוטה מיד בתחלת רשות הרצים כדי לחייבו, או"ד דכל תחלת כניסה לרשות הרי הוא צדין קלוטה דמרשות לרשות, וממילא אף זכה"ג חייב, וכן אשמועינן נמי דמחייב אכולדה במקום אב.

ולרבה ור"י דחדא הוא דמחייב, מתפרשא ברייתא דזרק מרשות היחיד לרשות הרצים ועצר נגד רצונו ד"א ברשות הרצים, ואשמועינן דלר"י אמרינן קלוטה כמי שהונחה מיד בכניסתו לרשות הרצים ונגמר חיוצו אע"ג דאח"כ לא אתעבידא מחשבתו, וכמש"כ לעיל סק"ת, ולרבנן אשמועינן דלא אמרינן קלוטה, וגם דדלדל אתעבידא מחשבתו פטור, אף צנשתנה רק המקום ולא נשתנה לענין חיוצ, דהא רצה שתנוח ברשות הרצים.

(י) צ"ח א' מאי קמ"ל הא קמ"ל רשויות מנטרפות כו', יש לעי' נהי נמי דלא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי, אבל אכתי היכא אשכחן כה"ג דמיחייב, וכדפרכינן הכי ארצנן דבן עזאי לעיל ה' ב', ושינויא דמשנינן התם דילפינן ממו"א מרשות היחיד לרשות הרצים דרך יידי רשות הרצים, לכאורה לא סגי הכא, דשאני התם דלא צעי צירוף ושפיר ילפינן דאין כרמלית מפסיק, אבל הכא מנלן דמנטרפי, והגע עצמך הרי שחזר על עקבו הנך ב' אמות הרי פשיטא דפטור, ואף אם הלך ברשות היחיד לאורך הרשות הרצים ואח"כ יצא מן הרשות היחיד לרשות הרצים במרחק ד' אמות מן הראשון ושם חזר על עקבו הנך ב' אמות, כגון שהלך מדרום לצפון ב' אמות ברשות הרצים ונכנס לרשות היחיד והלך ברשות היחיד כלפי מערב

ד"א ושם יצא לאותו רשות הרצים והלך מצפון לדרום ב' אמות], נמי צ"ע אם לחייבו, דעל הליכתו ברשות היחיד לית לן לחייבו, וברשות הרצים לא נתרחק מעקירה ראשונה ארבע אמות, [ואפשר דלכך נקטה הברייתא הך דינא צורק כדי שיהא מוצן דבנתרחק ד"א ממקומו איירי, דסתם זריקה כך היא, וברמב"ם העתיק להך דינא דמבעיר בפ"ג הי"ז, ולו"ד ז"ל היה מקום לדון דמבעיר כיון דאין כאן כח אחד, י"ל דכל פעולה כמחודשת ולא מנטרפי, ומיהו יותר נראה דאין צוה חילוק], וא"כ מנלן דבהלך ברשות הרצים אחר באותו רוח דמנטרפי, [הא דאמרינן מאי קמ"ל הא קמ"ל, נראה לפרש דלאו פשיטא קפריך, אלא דאחי לפרושי דאשמועינן דרשויות מנטרפי ולא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי, ונקט לה דהאי ליטנא דמאי קמ"ל והא קמ"ל, דהא ודאי הא דרשויות מנטרפי חידוש הוא, דאף מחנות לפלטיא דרך סטיו פרכינן לעיל שם היכא אשכחן כה"ג דמיחייב, וצ"ע ברשב"א דנקט דמאי קמ"ל היינו פשיטא], וע"כ צ"ל דס"ל לגמ' דכי היכי דבמרשות לרשות אין כרמלית מפסיק, אף דכשהענין ברשויות יש יותר מקום לומר דאף רשות שלא נח בה תהא חשובה להפסיק, ה"ה בשני רשות הרצים.

לפי מה שפרש"י דאשמועינן דלא כר' יוסי לעיל פ' א' דפטר בהוציא לשתי רשויות, אית לן לאפוקה להך ברייתא מהילכתא, דהא קיי"ל כר' יוסי כמו שפסק הרמב"ם בפ"ח הכ"ד, משום דאמוראי שו"ט אליציה כמ"ש המ"מ שם, אבל הרמב"ם פסק נמי להך ברייתא בפ"ג הי"ז, ובאמת דלכאורה לא דמו אהדדי, דבהוציא חצי גרוגרת וחזר והוציא חצי גרוגרת, הרי אילו נאצדה הראשונה קודם שהוציא השני' הרי הוא פטור לכו"ע כמצואר בגמ' שם דאף בקדס והגביה הראשונה פטור, ושפיר ס"ל לר"י דלא סגי במה שהם קיימין בשתי רשויות, דנריך שיהא אפשר לזרפן, אבל הכא שההוצאה אחת בשתי רשויות שפיר י"ל דמנטרפינן, וכבר חלק הרשב"א על רש"י בזה, ויש להוכיח כן מהא דאיכא למ"ד התם דאפילו פיסלא מפסיק, ואילו לענין זריקה הרי הפיסלא עצמו רשות הרצים כמש"כ תו' שם, ועכ"פ אינו חשוב לצטל שם רשות הרצים, ודעת רש"י נראה, דע"כ התם נמי לא צעי שיוכל לזרפן, דהא

באותו רשות הרצים מודה ר"י דחייב אע"פ שרחוקין זה מזה הרבה, ואינו יכול לזרפן, ואין לומר משום שיכול להציאן פחות פחות מד"א, דהא אביי ורבא סברי דאפילו כרמלית מפסיק, אף שאין ביניהם חיוז חטאת, וע"כ הטעם רק משום חילוק רשויות, ואם איתא דרשויות מאטרפי לארבע אמות, אין סבירא שלא ינטרפו בחצי שיעור, [ועי' ירושלמי ריש מכלתין דמשמע דס"ל באמת דאין מאטרפין אלא א"כ יהיו בתוך ד"א עי"ש].

(ג) ה' ב' ת"ר המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב, נראה דאם באמצע הוציא בשינוי דפטור, לא מיבעיא אם בשעת היציאה מחנות או בשעת הכניסה לפלטיא אחז את החפץ בשינוי, דודאי פטור, והיינו מתניחין לקמן ז"ב א' המוציא כו' כלאחר ידו ברגלו כו' פטור שלא הוציא כדרך המוציאין, ולית לן לפרושי מתני' בעקירת גופו והנחת גופו דוקא, וא"כ בפשוטו נטל את החפץ בידו ונתנו על רגלו או כלאחר ידו והוציאו וחזר והניחו ע"ג קרקע בידו ונמצא שהעקירה וההנחה היו כי אורחיה ורק ההוצאה היתה שלא כדרך וקמחי פטור, דודאי צריך שמעשה ההוצאה תהיה כי אורחיה, אלא אף אם ההוצאה מן החנות והכניסה לפלטיא היו כי אורחיה, ורק בהיותו בסטיו אחז את החפץ בשינוי נמי נראה דפטור, דהכל חדא הוצאה היא וצריך שתהא כולה בחיוז ורק רשות הכרמלית באמצע, אינה מפסקת.

צ"ב א' אמר ר"א המוציא משאוי למעלה מ"ט חייב שכן משא בני קהת כו', פרש"י מעבירו באויר בידו ואינו על כתפו כו' דאי במונח על כתפו מתניחין היא כו', ונ"ע דבפשוטו אין ממתניחין שום ראייה לדין למעלה מעשרה, דהא מתני' במוציא מרשות היחיד לרשות הרצים איירי וכמבואר לעיל ז"א ז' דלשון המוציא הכי מתפרש, והמוציא מרשות היחיד לרשות הרצים דרך מקום פטור הרי אמרינן לעיל ה' ז' דחייב, ואף דקיי"ל עקירת גופו כעקירת חפץ, מ"מ פשטא דמתני' לית לן לפרושי בהכי דהא חזינן דאיבעיא לן ג' א' אי עקירת גופו כעקירת חפץ, וא"כ מתפרשא מתני' שנטל חפץ מקרקע רשות היחיד ונתנו על כתפו והוציאו לרשות הרצים והניחו שם, ובזה ודאי יש לחייבו כדין המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו, ומתני' רק אשמועינן דעל כתפו לא חשיב שינוי,

דאורחיה בהכי כדחזינן בני קהת, אבל אי עביד הנחה על כתפו למעלה מעשרה ברשות הרצים בזה לא איירי מתני', וכן נמי לא איירי מתני' במעביר ד"א ברשות הרצים למעלה מעשרה, ועיקר חידושיה דר"א הוא דבמעביר חשיבין מה שעליו כמונח למטה מעשרה, ונקט המוציא כלישנא דמתני', והכונה שנשאר החפץ למעלה מעשרה גם בשעת ההנחה, דהיינו מוציא למעלה מעשרה, ולאשמועינן דמתני' נמי אף בכה"ג מיתוקמא שנשאר על כתפו, ועוד דאי הוי נקט מעביר היה מקום לומר דצריך שיניח למטה מעשרה ורק ההעברה סגי אם היה למעלה מעשרה, לכך נקט מוציא למעלה מעשרה דבזה מובן דהכונה שההנחה היתה למעלה מעשרה דאי למטה מעשרה אפי' דרך מקום פטור חייב כדין מחנות לפלטיא דרך סטיו, אבל ה"ה לענין מעביר ארבע אמות ברשות הרצים על כתפו דחייב, דמשא בני קהת הוי מעביר דהא לאחר פריקת המשכן נטלו בני קהת, [עי' רש"א וריטב"א עירובין ל"ג], וזה לא שמעינן ממתני' כלל, גם עיקר החילוק בין בידו לעל כתפו קשה מה מקום לחלק ביניהם, וגם הרי ר"א גופיה יליף מבני קהת שנשאו בכתף לענין הנושא ביד, וצריטב"א כתב דבידו הוי כולו למעלה מעשרה אבל על כתפו הוי מקצתו בתוך י', וג"ז קשה דמתני' לאו במזבח וארון דנישאים ע"ג מוטות מתפרשא, וכל משא סתם שמונח על הכתף הרי כולה מן הכתף ולמעלה, והוי כולה למעלה מעשרה, דלכו"ע כתפו של אדם למעלה מעשרה, ונ"ע רב.

יש לעי' בזה דיליף ר"א ממשא בני קהת, דאטו כל מעשה בני קהת יש לחשבן כמלאכה, הרי טלטלו גם ברשות היחיד וגם ברשות הרצים פחות מד"א, וה"נ י"ל דכיון דקיי"ל דאין רשות הרצים למעלה מעשרה, הרי מה שנשאו בכתף לא הוי חשיב מלאכה, ועו"ק דלקושטא דמילתא ראוי לומר דלא הוי חשיב מלאכה טלטול המזבח והארון דהא הוו גביהי י' ורחצין ד' והו"ל רשות היחיד בכל מקום שהם, והו"ל מטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד וכמו צורק כוורת ח' א', [וע"ש בתו"י בפרש"י], ואף אם נימא דשאני הכא שנשארו תלוים באויר על כתפיהם ונמצא תחתיהן רשות הרצים, ושפיר י"ל דאף הזורק או המוציא רשות היחיד לרשות הרצים חייב, אבל אכתי הו"ל רשות הרצים

צ"ב א' אמר ר"א המוציא משאוי למעלה מ"ט חייב שכן משא בני קהת כו', פרש"י מעבירו באויר בידו ואינו על כתפו כו' דאי במונח על כתפו מתניחין היא כו', ונ"ע דבפשוטו אין ממתניחין שום ראייה לדין למעלה מעשרה, דהא מתני' במוציא מרשות היחיד לרשות הרצים איירי וכמבואר לעיל ז"א ז' דלשון המוציא הכי מתפרש, והמוציא מרשות היחיד לרשות הרצים דרך מקום פטור הרי אמרינן לעיל ה' ז' דחייב, ואף דקיי"ל עקירת גופו כעקירת חפץ, מ"מ פשטא דמתני' לית לן לפרושי בהכי דהא חזינן דאיבעיא לן ג' א' אי עקירת גופו כעקירת חפץ, וא"כ מתפרשא מתני' שנטל חפץ מקרקע רשות היחיד ונתנו על כתפו והוציאו לרשות הרצים והניחו שם, ובזה ודאי יש לחייבו כדין המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו, ומתני' רק אשמועינן דעל כתפו לא חשיב שינוי,

מקורה דפטור וכדאמר ז"ח א' בעגלות, ודוחק לומר דעגלות חשיבי טפי קצב והו"ל רשות הרבים מקורה, משא"כ משא שעל האדם הו"ל עראי ולא חשיב לבטל תחתיו שם רשות הרבים מחמת קירוי, וגם אין לומר דלא חשיב רשות הרבים מקורה אלא"כ הקירוי תוך י', דהא לעיל ה' א' פריקין תינה צרשות היחיד מקורה צרשות הרבים מקורה מי חייב כו', ולא מוקי לה כשהקירוי למעלה מעשרה, אלא דאכל ענין חשיב רשות הרבים מקורה, וכן דדין דבכל ענין לא דמי לדגלי מדבר, וז"ל דגם מסבא יש מקום לומר דמה שעל האדם חשיב כמונח במקום שהאדם עומד, ושפיר שימשו חו"ל להכריע כן מהא דנראה דבטלטול המזבח והארון היה משום הוצאה, ולפי זה נתחדש צוה תלתא, חדא דאף למעלה מעשרה חשיב רשות הרבים על גבי האדם [וז"ע חס ה"ה ע"ג שאר צע"ח]. ב. דאף שהם רשות צפ"ע מ"מ חייבים על טלטול. ג. דלא חשיב תחתיהם רשות הרבים מקורה ואפשר משום דהחיוץ והקירוי באים כאחד, או משום דע"ג האדם חשיב עראי טפי, או משום דחשיבי כמונחים על האדם ולא תחתיהם, אלא דלא מסתבר שאם יהיה תחתיהם מקום פטור שיהא חייב משום שהאדם הנושא צרשות הרבים.

נראה דהזורק חפץ ארבע אמות צרשות הרבים והיה החפץ מקצתו למעלה מעשרה צחלק מהד' אמות דפטור, דבעי שיהא ד' אמות כולו צרשות הרבים, ולפי זה אף אי מוצא וארון מקצתם בתוך י' נמי הו"מ לאוכוחי דגם למעלה מעשרה חשיב רשות הרבים, אלא דכיון דחידוש הוא, שפיר היה מקום לומר דלא אשכחן ליה אלא כשמקצתו בתוך י', לכך מוכחין דאף צכולו למעלה מעשרה נמי חייב.

סברא דמחייבין מוציא למעלה מעשרה, נראה דהוא מעין סבא דשדי נופו צתר עיקרו ח' א', וה"נ כל מה שמונח על האדם חשוב כמונח צרשות שהאדם עומד בו, וא"ת והא צאילן ס"ל לרבי התם דאף צעומד צרשות היחיד ונופו נוטה לרשות הרבים אמרינן שדי נופו צתר עיקרו, ואילו צאדם העומד צרשות היחיד וידו פשוטה לרשות הרבים לא אמרינן שדי ידו צתר גופו, כמבואר צמתני' צ' א' ורבי מודה צה כדאמר ג' א' ואינו דומה לידו, אלא דצאילן אמרינן טפי שדי נופו

צתר עיקרו מצאדם, וא"כ מ"ט אילן העומד צרשות הרבים ונופו למעלה מעשרה לא חשיב הנוף רשות הרבים כמש"כ תו' ד' צ' ד"ה צאילן, ואילו אדם חשיב אף למעלה מעשרה רשות הרבים, ולדעת הרשב"א ה' א' צאדם נמי לא חשיב רשות הרבים אלא לענין עקירת גופו, ולא לגבי אחר הנותן עליו, ניחא, די"ל דאע"ג צאילן ס"ל לרבי דאמרינן שדי נופו צתר עיקרו אף לגבי אחר המניח עליו, מ"מ היינו דוקא צרשות היחיד, אצל לא צרשות הרבים לענין למעלה מעשרה, אצל לדעת החולקים שהציא הרשב"א שם דצברי דאף אחר המניח על האדם למעלה מעשרה חייב, קשה א"כ אמאי צאילן פטור, וי"ל דצבר קצוע העומד צרשות הרבים שנאמרה צו הלכה דאינו תופס אלא עד עשרה, לא שייך לומר דמה שנמצא למעלה מעשרה יהא טפל לעיקרו שלמטה מעשרה, שהרי מקומו קצוע למעלה מעשרה ונאמרה צו הלכה דחשיב מקום פטור, משא"כ לענין שתי רשויות והנוף יוצא מרשות לרשות, שפיר י"ל דחשיב כחורי רשות היחיד ושדינן ליה צתר עיקרו, ועי' לק' ס"ק י"ד.

יד) ה' א' לימא דלא כריצ"י כו', ואין לחלק דידי של אדם שאני שהוא צטל לרשות הרבים והרי אף למעלה מעשרה חשיב רשות הרבים כדאמר ז"צ א', דטרסקל לריצ"י כמו עמוד גבוה י' ורחצ ד' לדידן, וכי היכי דעמוד הנמצא צידו של אדם ודאי שם רשות היחיד עליו, ולא שייך לבטלו משום שהוא צידו של אדם, דהוא רשות צפ"ע ובכל מקום שהוא שם הרשות עליו, ה"נ טרסקל לריצ"י, דכל שגבוה עשרה דינו כאילו יש לו מחיצות.

שם תוד"ה כאן קשה לר"י מה עלה על דעתו של המקשן כו' דכל למעלה מעשרה הו' מקום פטור כו', ז"ע מנין פשיטא להו כן, הא חזינן דהמוציא למעלה מעשרה חייב, הרי דלא חשיב מקום פטור, ומנלן שאין הדבר כן, גם לגבי אחר המניח על האדם, וכבר הציא הרשב"א שיש שהוכיחו כן צאמת מהך סוגיא, והרשב"א הקשה דהא עומד קתני ולא שוחה ולא ידיו פרושות לשמים, וכנראה ר"ל דסתם יד היא למטה מעשרה, וז"ע דסתמא דמילתא הפושט יד לקבל הרי הוא מגביהה להשוותה עם העציל, וסתם עציל למעלה מעשרה, דהא מן הכתף עד העציל ליכא ח'

ושם כתב דאפ"ה ילפינן גם מו"א משום דילפינן מבני קהת דלמעלה כלמטה, וז"ל דאפ"ה אין הכונה דלמעלה חשיב רשות הרבים משום דשדי בחר עיקרו, אלא הכונה דצמ"א צעקירת גופו והנחת גופו חייב אף בלמעלה כלמטה, אע"ג דהוי מקום פטור, וז"ע, [ועי' בחזו"א או"ח סימן ס"ב ס"ק י"ט].

ולבאוריה יש להוכיח דאף לענין זריקה חשיב רשות הרבים מה שמונח על האדם אף למעלה מעשרה, מהא דאמר עירובין ז"ט א' דהשתין ורק חייב חטאת, והיינו בין מרשות היחיד לרשות הרבים ובין מרשות הרבים לרשות היחיד, דתרווייהו תנינהו במתני', וכ"ה ברמב"ם פ"ג ה"ג, ואע"ג דפיו למעלה מעשרה, ולא משמע לאוקמי בשוה, וכן בתו' עירובין כ' א' כתבו דכשפיו וגופו בטרות אחת לא חשיב פיו מקום פטור, ומשמע אף בעומד כדרכו, וכן רהיטת לשון התו' לקמן ק"ב א' ד"ה והוציאו משמע דחשיב כרשות הרבים לכל מילי.

טו) צ"ז א' ופליגא דר"א דאר"א מחייב היה ר"ע אפי' למעלה מעשרה והאי דקתני רשות הרבים עצמה להודיעך כחן דרבנן, יש לעי' מאי קסבר ר"א, אי קסבר דר"ע סבר קלוטה כמי שהונחה וגם יליף זורק ממושיט, א"כ הך ברייתא שפיר אינרטיך נמי להודיעך כמו דר"ע דסבר קלוטה כמי שהונחה, ונפ"מ לחייבו שמים, וכש"כ אי מושיט פטור למטה מעשרה, עי' תו' לעיל ד' א' ד"ה אצל, דלפי זה ליכא לחייב כלל אלא משום קלוטה כמי שהונחה, וגם נפ"מ כשזרק מרשות היחיד לכרמלית דרך רשות הרבים, דבזה לא שייך למילף ממושיט כלל, ואף אי מושיט חייב נמי למטה מעשרה, ונמצא דבפירושא דברייתא סבר ר"א ממש כרז המנונא, אלא דסבר דר"ע נמי יליף זורק ממושיט, וקשה מנ"ל לחדש פלוגתא נוספת, וגם היה ראוי שיפרשו בגמ' מהיכא נפקא ליה, ואי דס"ל לר"א דפליגי רק אי ילפינן זורק ממושיט, אצל גם ר"ע לא ס"ל קלוטה כמי שהונחה, א"כ כמו דהודיעך כחן דרבנן דלית להו קלוטה כמי שהונחה, ה"נ שמעינן דר"ע נמי לית ליה קלוטה כמי שהונחה, דהא מחייב רק משום דילפינן זורק ממושיט, ואפשר דא"נ ומ"מ קאמר להודיעך כחן דרבנן משום דאינהו אמרי בהדיא דפטור, ומיהו לפי זה ע"כ מבואר דמושיט חייב נמי למטה

טפחים, ועד הכתף גובהו של אדם י"ח טפחים כמ"ס תו' ז"ב א', וגם כהיום העזיל בצביעות גובה י"ט, ואם פשט ידו מעט מעל זה ודאי הוא כבר למעלה מעשרה, ועוד הציא דצירושלמי מוקי מתני' כשידו של עני בתוך י', ואם ננקוט דמשמעות סוגיין דפריך צפשיטות דטרסקל שצדקות הרבים רשות היחיד הוא, דמתני' מיירי אף כשידו של עני למעלה מעשרה, הרי שפיר י"ל דהירושלמי לא ס"ל להא דר"א ז"ב א' דהמוציא למעלה מעשרה חייב, ולכך מוקי למתני' למטה מעשרה, וא"ת הא מתני' ז"ב א' דעל כתפו חייב מוכחא כר"א, לאו קושיא היא כמש"כ לעיל ס"ק י"ג דבמתני' איכא לאוקמי כשהניח ע"ג קרקע, וכן הא דר"מ ק"ב א' אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב, איכא לאוקמי בנגס או בשוה, ואין בכך כלום דהא עיקרו לאשכוחי גוונא דחיוב, וכן ברייתא י"א ב' דבאזנו וזוארו אומן חייב, נמי עיקרה לאשמועינן דחשיב אורחיה ושפיר משכח"ל בשוה או בנגס, תדע דלא מסייעין לר"א מכל הני.

ובממה שהרשב"א הקשה מסבא דמהא דר"א דהמוציא למעלה מעשרה חייב, ליכא למישמע דאחר הנותן עליו למעלה מעשרה דחייב, נראה דהרשב"א מפרש דהא דר"א לאו משום דשדי ראשו בחר עיקרו כמש"כ לעיל ס"ק י"ג, דאין לית לן האי סבא, והרי אף לרבי אדם העומד בטרות היחיד ופושט ידו לרשות הרבים לא חשיבא ידו כרשות היחיד, אע"ג דבאילן כה"ג ס"ל לרבי דשדי נופו בחר עיקרו, אלא הא דר"א מלאכה מחודשת היא, וכשם דמושיט חייב למעלה מעשרה, ה"נ נתחדשה הלכה צמ"א למעלה מעשרה, בין לענין העברה ד"א בטרות הרבים, ובין לענין הוצאה מרשות הרבים לרשות היחיד, דחייב ע"י הנחת גופו אף כשהחפץ עליו למעלה מעשרה, אע"ג דהוא מקום פטור, וכיון שכן אין לנו אלא חידוש דהיינו לענין מלאכה שצעקירת והנחת גופו, אצל לענין אחר המניח עליו הרי הוא ככותל למעלה מעשרה, דלא מנאנו דאדם שאני מכל אור רשות הרבים, ורק מנאנו מלאכה באדם אף כשהחפץ נמצא במקום פטור, ומיהו לפי זה ז"ל דבבני קהת היה גם מעביר וגם מוציא, דאל"ה אין לנו ללמוד בשניהם דגם במקום פטור חייב, אצל צרש"א עירובין ל"ג כתב דבבני קהת לא היה אלא מעביר,

לכוד, אבל אין הדברים נראין דאיכא נפקותא בין
הני טעמי.

ובתו' לעיל פ' א' ופסחים פ"ה ז' פירשו להא
דאמר רבא הו"א חזי גרוגרת וחזר והו"א
חזי גרוגרת והעצירו דרך עליה דחייב, דחתי
לאשמועינן דאפי' כשהיתה למעלה מג' מן הקרקע
והיה תוך ג' לחזי גרוגרת הראשונה דחייב,
ולכאורה משמע מזה דבעלמא לא חשיב תוך ג'
אלא כשהוא תוך ג' לקרקע, אבל לא מהני כשהוא
תוך ג' לחפץ המונח ע"ג קרקע, ורק הכא שגם
החזי גרוגרת הראשונה הוא הו"א ועכשיו הם
מנטרפין, לכך סגי כשהשניה תוך ג' לראשונה,
דכאילו הו"א יחד דיינין להו, דאם איתא דבעלמא
נמי סגי כשהוא תוך ג' לחפץ א"כ אמאי נקט לה
רבא זכה"ג, וז"ע.

ובכתובות ל"א א' ד"ה נימא כתבו דמשכח"ל
קנין הגזבה ועקירה דשצת זצ"א
לדעת ר"ת דהגזבה לא צעי ג' טפחים, כגון שהיה
הכיס מונח ע"ג מקל שגזבה ג"ט, ומבואר לכאורה
דג' טפחים מן הקרקע משחינן, ולא מן המקל,
אלא ש"ל שנטל הכיס מן המקל לזדדין, ולא
לגובה, ומיהו לפי זה יהיה מוכח דתוך ג' נמדד
דוקא ציור מלמטה, ואף אם הוא תוך ג'
לגבושית שצד, כל שתחתיו ממש יש גובה ג"ט
חשיב כלמעלה מג', וז"ע.

פ' א' והעצירה דרך עליה חייב כו', פירשו בתו'
דאשמועינן דסגי בתוך ג' לחזי גרוגרת
הראשונה אף שהוא למעלה מג' מן הקרקע, ואם
נימא דהיינו דוקא זכה"ג שאם נזרף את החזי
גרוגרת הראשונה לשניה יהיו שניהם כאחד ויהיו
תוך ג' לקרקע, א"כ נמצא דהנידון צמאוס רב,
דסתם חזי גרוגרת גבהו מועט, אבל אם נימא
דאף כשהחזי גרוגרת הראשונה מונחת על שולחן
וכיו"ב, נמי סגי כשהשניה היא תוך ג' לראשונה,
א"כ איתא המימרא בפשיטות, דרבא אשמועינן
דסגי כשהשניה תוך ג' לראשונה, ולא צעי שמהא
תוך ג' לקרקע, אלא שהדבר קשה בצבא דאם
בעלמא לא סגי בתוך ג' לחפץ, למה יהא עדיף
בשני חזאי גרוגרת, וז"ע.

שם בגמ' ואם קדם והגזיה ראשונה קודם הנחת
שניה כו', אם היתה הראשונה צמאצ של הילוך
בשעת הנחת שניה, ודאי היינו דקאמר דהו"ל

מעשרה, דהא טעמיה דר"ע ברשות הרבים ענמה
הוא משום דיליף ממושיט, ואילו בתו' שם לא
הוכיחו מכאן.

טו) שם א"ל לפי שא"א לה לרשות הרבים
שחילקט במלקט וברהיטני, מדנקט לה
הכא, וגם מדנקט רשות הרבים, מבואר דהא
דחניא דתוך שלשה ד"ה חייב קאי, והנה רצון
דפליגי אליבא דרבא לקמן ק' א', פליגי נמי
במתגלגל על הארץ ממש כמבואר החס, דגם
במתגלגל על הארץ ליכא לחיובי בלא דין קלוטה
כמי שהונחה, אלא דהכא אליבא דתנא דברייתא
איידין דסבר דבמתגלגל על הארץ לכו"ע אמרינן
קלוטה כמי שהונחה, והוסיף דגם בתוך ג' דינו
כמתגלגל ולכו"ע אמרינן קלוטה כמי שהונחה, אהא
שיידין מנלן דתוך ג' כמתגלגל דמי, ואהא משנינן
לפי שא"א לה לרשות הרבים שחילקט במלקט
וברהיטני, הלכך דבר שהוא בתוך ג' לקרקע חשבינן
ליה כאילו מונח ע"ג קרקע.

ואף למאי דקיי"ל כרבא דלרבנן אף תוך ג' נריך
הנחה ע"ג משהו, מ"מ איכא נפקותא בדין
תוך ג', באחזתו הרוח באויר משהו, דבתוך ג'
חשיבא הנחה וכמש"כ רש"י שם, משא"כ למעלה
מג', ומיהו אפשר דהא דכתב רש"י תוך ג' הוא
משום חסרון מקום דע"ד, אבל הנחה שפיר חשיב
גם למעלה מג' באחזתו הרוח, אלא דל"מ כן ז"צ
א' וכמש"כ לעיל ס"א סק"ד, וכן איכא נפקותא
לענין מעציר כדאמר פ' א' דבמעציר מודה רבא
דמין ג' א"ל הנחה.

ויש להסתפק הרי שהיה מונח חפץ או אוכלין על
הארץ וזרק בתוך ג' לחפץ ולמעלה מג' מן
הקרקע אי דינו כבתוך ג', מי אמרינן מדין לבד
אחינן עלה, וכיון דאילו נח על החפץ או על
האוכלין ודאי חייב, ה"נ תוך ג' להם כלבוד דמי,
או"ד צעינן תוך ג' לקרקע רשות הרבים דכארעא
סמיכתא דמי, אבל תוך ג' לחפץ שאינו בטל לרשות
הרבים, דינו כלמעלה מג', וכמו לענין הא דרשות
הרבים מופסת עד י' דודאי מארעא משחינן, והיה
מקום לתלות נידון זה בהני טעמי, דאי טעמא
משום דא"א לרשות הרבים שחילקט במלקט
וברהיטני, א"כ צעינן תוך ג' לקרקע ממש, אבל אי
טעמא מהלכתא דלכוד, הרי אף לחפץ אמרינן

סימן ג

(א) ח' א' רבא אמר אפי' אינה רחצה ו' פטור מאי טעמא א"א לקרומיות של קנה שלא יעלו למעלה מעשרה, רש"י פירש דהיינו קרומיות מן השמי שגזוהים מחצריהם של ערב, וז"ע דאי דינא הוא דהני קרומיות משוו ליה לאיגודו במקום פטור, מנ"ל דאזי לא איירי בשאינס עולים למעלה מעשרה, דהא בלא"ה א"א לנמאם שמהא הכוורת צדיק בגובה עשרה לא פחות ולא יותר, וע"כ דאזי דינא אחי לאשמועינן אי משכח"ל שינמאם, וגדולה מזו איירינן כפאה על פיה ז' ומשהו דאיירי במשהו שאין צו כדי חלוקה לשני משהוין לפרש"י, וא"כ ה"נ איכא לפרושי בשאין קרומיות למעלה מעשרה, ועוד דבפשוטו גובה י' משחין מקני השמי שהם גזוהים משל ערב והם סמוכים זל"ז דתורת מחיצה עליהם, וא"כ סתמא דמילתא איירי שהשווה אותם לגובה י', ולו"ד רש"י ז"ל היה נראה דקרומיות של קנה דהכא היינו הקרומים הרכים של הקנה, דהני אין תורת מחיצה עליהם, ולכך כשאמרו גובה י' מתפרש מעיקר הקנה שהוא קשה ותורת מחיצה עליו וכל הכוורת ארוגה מהם, ואין הקרומים הרכים הצולטים לפעמים מן הקנים בכלל, וע"ז פליג רבא וס"ל דגם אלו חסודים לעשות איגודו במקום פטור, ומיהו צעלמא קרומית של קנה מתפרש על עיקר הקנה כמבואר חולין ט"ז ב' ה' דברים נאמרו בקרומית של קנה אין שוחטין בה כו', ואפשר דמה"ט פירש רש"י דה"נ צעיקר הקנה איירינן, וז"ע.

(ב) שם כפאה על פיה כו' שצעה ומחצה פטור כו', לפרש"י דאאינה רחצה ו' קאי וטעמא דפטור משום דאיגודה במקום פטור, קשה דא"כ מה ענין לצוד לכאן, הא אין לנו לדון אלא אי חוץ ג' צריך הנחה ע"ג משהו, דצעה שנעשית ההנחה עלינו לדון אם איגודה במקום פטור, ונידון זה שייך גם בלא כפאה על פיה, ועו"ק דבאינה רחצה ד' מה יתרון למחיצות וכמש"כ תו' דיש לדונה כחפץ, ועו"ק דהיכן מצינו יתרון במחיצות לענין לצוד, הרי לר"ח ז"ל א' דטעמא דלצוד משום דא"א לרשות הרבים שתילקט במלקט ורהיטני, ודאי אין לחלק בין חפץ למחיצות, וה"נ למאי דמסקינן דהילכתא הוא נמי ענינו שיה, אלא דשיעורו נאמר

ראשונה כמי שקלטה כלב, אבל אם הגזיה ראשונה והניחה ואח"כ הוציא את השניה יש מקום לדון אם גם זוהא אמרינן דהו"ל ראשונה כמי שקלטה כלב, דכיון שהגזיה נחצטלה הנחה קמייתא, והנחה שניה לא היתה של הוצאה מרשות לרשות, או"ד דמה זכך שהגזיה סו"ס עדיין היא מונחת באותו רשות שהגיעה אליו ע"י איסור הוצאה, ושפיר מנטרפי, ומדלא קאמר הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והגזיה והניחה ואח"כ חזר והוציא חצי גרוגרת אין מנטרפין, ונקט לה שהגזיה ראשונה צעה שהשניה כבר הגיעה לרשות הרבים אלא שעדיין לא הונחה, משמע קנת דדוקא בכה"ג לא מנטרפי משום שהיתה הראשונה מהלכת צעת הנחה שניה.

ומהא דאמרינן דהוציא אות אחת וכתבה וחזר והוציא אות אחת וכתבה דפטור משום דחסר ליה לשיעורא דראשונה, הא לא"ה הו' מנטרפי, אין לדייק דלא סגי בהגזיה והנחה, דהא סתמא דמילתא לא איירי בכתב כשהוא מהלך, וא"כ מצי עמד הו"ל הנחה, ואח"כ כשכתב הו"ל הנחה אחריתא, דהא כתיבה חשיבא הנחה אף כשהוא מהלך, וא"כ דין הוא דנחצטלה הנחה ראשונה כמו בהגזיה, ואפ"ה מנטרפי, די"ל דשאיני התם דכל הזמן הו' הדיו כמונת, לכך אף שנינה מקומו, שפיר מנטרף.

ומיהו לפי זה למדנו דלא סגי בהגזיה וחזר והניח, דהתם נמי כ"ז שהוא עומד הרי החפץ כמונת, וצעי דוקא שיגזיהנו כשהוא מהלך, וצוה נמי ניחא דנקט לה רבא שקדם והגזיה ראשונה קודם הנחת שניה, דהיינו כשהוא עדיין מהלך עם השניה, ולא הו"מ למינקט סתם שהגזיה וחזר והניחה לראשונה דבהגזיה כשהוא עומד לא סגי, אבל בהגזיה כשהוא מהלך, אף קודם הוצאת שניה, סגי בזה לצטל הוצאה קמייתא, וכ"נ.

שם אמר רבה והוא שיש חיוב חטאת ביניהם, אין הטעם משום שאי אפשר לקרבן זה לזה, דה"נ צרשות הרבים אם רחוקים זה מזה ארבע אמות אי אפשר לקרבן, ואי משום דיכול להציאן פחות פחות מארבע אמות, ה"נ יכול להניחן חציין צרשות הרבים וחציין צרשות היחיד ויוכל מדאורייתא להעבירן דרך רשות היחיד, אלא הטעם דסברא הוא דרשות אחרת מפסקת, ועי' מש"כ לעיל ס"ק י"ב.

בהלכה, ועוד דבגמרא ק"א א' גבי עמוד דאמרין
יש בעיקרו ג' לפירוש רש"י והרמב"ם היינו לומר
דליכא למימר לבד, ומבואר דבאין בעיקרו ג'
אמרין לבד גם בעמוד, אף דליכא מחילות, וה"ג
בכוורת בלא כפאה על פיה.

אבל לפירוש ריב"א שכתב יש ליישב הכל, דכיון
דחוק ג' בעי הנחה על גבי משהו, ממילא
לא שייך כאן פטור דאיגודו במקום פטור, שהרי
בשעה שנחה אין איגודה במקום פטור, ואין לדון
אלא מחמת שנעשה רשות היחיד, והלכך כל שאנו
צריכים לעשות רשות היחיד ע"ג הכוורת, אמרינן
דכוורת שאין בה עשרה הרי היא כלי וצטלה
לרשות הרבים, ואף כשהיא פחות מג' סמוך
לקרקע נמי לא דיינינן בה כאלו גבוהה עשרה,
דסוף סוף היא בעצמה כלי כיון שאין בה עשרה
ואין סופה להשאר בגובה עשרה, והרי היא צטלה
לרשות הרבים, ולא ניתוסף בה חשיבות בהיותה
פחות משלשה סמוך לקרקע, אבל בכפאה על פיה
שאנו צאים לדון על הקרקע שתחת הכוורת
שבהיות הכוורת פחות משלשה סמוך לקרקע נמצא
דמקום זה יש לו מחילות עשרה, על כרחך לעשותו
רשות היחיד באותה שעה, [ולא הוי מחילות שאינם
יכולים לעמוד ברוח מזויה, דהכא מחילות אלימות
הן אלא שכל האדם מעצירן ממקום למקום, וכמו
דאמרינן מחילות עשרה דאף שהולך ממקום למקום
מ"מ בכל מקום שעובר נעשה אותו המקום רשות
היחיד, וה"ג בסמוך פחות מג' לקרקע, דכיון
דאמרין לבד הרי נמצא שאין צריך אלא מחילות
ז' ומשהו], ואם זרק אדם חפץ ונח באותה שעה
בקרקע שתחת הכוורת הרי דינו כנח ברשות
היחיד, והרי גם מחילה של בני אדם עושה רשות
היחיד, אע"ג דהאדם עצמו צטל לרשות הרבים,
ולכך גם הזורק את הכוורת פטור כדין זרק כוורת
שיש בה עשרה, וצריך ז' ומחצה כמש"כ תו' כדי
שיהא עשרה בלא עוצי השולים, ולמש"כ יש לפרש
משום דאם לא כן הו"ל הקרקע כרמלית כדין בית
שאין תוכו עשרה, מה שאין כן בלא כפאה על
פיה, דהתם לא שייך לעשות תחתיה רשות היחיד
אלא מחמת שעל גבה רשות היחיד, וכיון שהנידון
על גבה אמרינן שהיא כלי המתצטלת לרשות
הרבים, ור"א אמר דמחילות לתוכן עשויות, ודינה
כזרק כלי, אף בכפאה על פיה, כאילו לא כפאה.

וא"ת ומה בכך שבהיות הכוורת פחות מג' סמוך
לקרקע היה מקום זה רשות היחיד, אבל
הרי אכ"כ משנפלה יותר סמוך לארץ הרי נעשה
המקום רשות הרבים, והזורק מרשות היחיד לרשות
הרבים דרך רשות היחיד מי לא מחייב, וכתב
דחשיב כנח באותה שעה ושוב אינו מחייב אע"ג
ללאחר מכאן נופל לארץ וצטל ממנה רשות היחיד
ונעשה כמונח ברשות הרבים, אבל אין הדבר מובן
אמאי חשיב כנח, הרי קי"ל ורבא גופיה הכי
סבירא ליה דחוק ג' צריך הנחה ע"ג משהו
כדלקמן ק' א', ואין לומר דכיון דבין עקירה
להנחה עתיד להיות מקום ההנחה רשות היחיד
שעה אחת תו לא מחייב, דהא חזינן בגמ' ז"ט
ב' זורק חפץ על גבי דף שנח על גבי יחידות דאי
חשבינן ליה כעשיית מחילה והנחת חפץ מחייב,
אע"ג דבשעה שזרק היה מקום הנחתו מקום
פטור, [עי' לקמן ס"ד סק"ח], וי"ל דהא דחוק
ג' בעי הנחה ע"ג משהו היינו בחפץ דלא דיינינן
בזה לבד למחשבה כמונח, אבל הכא בכפאה על
פיה דדיינינן בה לבד בתורת מחילות לעשות רשות
היחיד כאילו יש מחילות עשרה, כל שכן דיש לחשבה
כמונחת על ידי זה. — ויש להסתפק זרק כוורת
גבוהה עשרה ורחבה ז' ושוליה למטה ומשהגיעה
תוך ג' נהפכה על צידה מהו, מי חשבינן לה
כמונחת קודם שנהפכה או לא, ומקום הספק דכיון
דלא כפאה על פיה הרי אין כאן לבד של מחילות,
והרי זה ככל חפץ דבעי הנחה תוך ג', או"ד כיון
דהיא בעצמה רשות היחיד, אם נימא דכשהיא בתוך
ג' גם תחתיה נעשה רשות היחיד וכמו שזדדנו
לקמן ס"ד סוף סק"ק י"ז, א"כ י"ל דגם עי"ז
חשיבא כמונחת כיון שעושה רשות היחיד מתחתיה,
[וכל זה לפירוש תו' דלא מיפטר בזריקת רשות
אלא משום שההנחה ברשות היחיד, אבל לפירוש
רש"י בלאו הכי פטור משום שזרק רשות].

ולפירוש זה בעי שיהא בין המחילות דע"ד,
דאל"כ שוב א"א לעשות תחת הכוורת
רשות היחיד אלא משום שעל גבה רשות היחיד,
וזה לא אמרינן כיון שהכוורת בעצמה אין בה ז'
והרי היא צטלה לרשות הרבים, וזה יש ליישב
מה דנקט אביי ברישא רחבה ז' אע"ג דסגי בה'
וג' חומשין וכמו שנתקשו רש"י ותו', די"ל דמשום
כפאה על פיה נקט לה דהתם בעי רחבה ז'.

צדוקא כדי שיהא צין המחיצות דע"ד וכמו לפיר"ח והרי"ף.

שם תוד"ה רחצה וא"כ הכא הו"ל לחיובי מה"ט כיון דלא הו"ל מחיצה מעיקרא הרי נח צרשות הרצים כו', לכאורה הכא כיון דהכוורת עצמה הו"ל רשות היחיד בכל מקום שהיא, ואינה יכולה ממילא לנוח אלא צרשות היחיד, הרי"ז עדיף ממחצלת וחוליא, ואפשר לדונה כקדמה מחיצה, כיון שאינה זקוקה כלל לצירוף של מקום הנחתה כדי לעשות את הרשות, ומיהו צכפאה על פיה צו' ומחצה לפי ריב"א לא שייך תירוצ זה, ובעיקר דצריהם עי' בספר מרן זללה"ה סי' ס"ב ס"ק י"א, [דלכאורה הרי הכא דמי ממש למחצלת, וכמו דפטרין התם, ה"נ הכא].

ג) הרשב"א הקשה לדעת ר"ח שפסק כרחצ"ט דתוך ג' לא צריך הנחה ע"ג משהו, א"כ אמאי צעומדת כדרכה צעי שמהא גבוהה י', אפי' צו' ומחצה ליפטר, דכשהגיעה תוך ג' ונעשית כמונחת הרי איגודה למעלה מעשרה, וכתב וז"ל ומסתברא לי דלא אמרו תוך ג' סמוך לקרקע כקרקע דמי אלא להתחייב צו כאלו זרקו לקרקע ונח צו ממש א"נ לקנותו צו כאלו נח ממש צקרקע א"נ כאלו נתמלא כל האויר עפר והוא כארעא סמיכתא ואילו היה אותו אויר קרקע מתלקט ועולה עד החפץ מאותו מקום אתה מודד עשרה טפחים לאויר רשות הרצים אצל שגרהא כאלו נשתרצבו שולי הכלי או הגט והגיע לארץ ונחשוב הכלי כאלו אגדו למעלה מעשרה צבי הא לא אמרינן לעולם כנ"ל עכ"ל, והדברים צריכים פירוש דאם תוך ג' לא צעי הנחה, הרי נגמר החיוב צעיה שהגיעה הכוורת לתוך ג', ואפי' נזכר אח"כ חייב וכמש"כ רש"י ק' א', וכן אם נשרף או שנתצטל הרשות קודם שהגיע לארץ, וכמו בקלוטה לר"ע, וצאותה שעה הרי קושטא הוא שהיה מקצתה במקום פטור, דהא ודאי מארעא משחינן לעשרה טפחים דרשות הרצים, ומה מועיל כאן מה שעלינו לחשוב כאלו נתמלא כל האויר עפר, אצל הרי סו"ס קושטא הוא דלענין שיעור עשרה מודדים מן הקרקע ולא ממה שכאלו נתמלא וא"כ הו"ל איגודו במקום פטור.

ובעיקר הקושיא נראה דכמו לר"ע לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה בכל חפץ צומן

שמקצתו צרשות היחיד ומקצתו צרשות הרצים דליחשב כמונח למיפטר, וכן צורק מרשות היחיד לרשות הרצים דרך למעלה מעשרה נמי לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה צומן שהחפץ מקצתו למעלה מעשרה דליפטר משום דאיגודו במקום פטור, [ועי' לעיל ס"א ס"ק א' מש"כ צטעמא דמילתא], ה"נ תוך ג' לרבנן לרחצ"ט נמי לא אמרינן כמונח דמי למיפטר, דכיון שהחפץ אגוד צרשות אחרת, ממילא לא חשיב עדיין כמונח צרשות הזה אף שהוא תוך ג', ולא יחשב כמונח אלא משיצא מרשות השני לגמרי או כשינוח ממש, ורהיטת מימרא דרחצ"ט ז"ל א' נמי משמע כאלו תוך ג' מודים חכמים לר"ע, ומשמע שענינם אחד מעין קלוטה כמי שהונחה.

ונראה דיש לפרש גם דברי הרשב"א על כונה זו, ומש"כ דכאלו נתמלא עפר ומאותו מקום אתה מודד י"ט, היינו לומר דאין לנו לחשוב כמונח אח"כ אפשר לחייב כאלו נתמלא עפר וממנו ולמעלה נמדוד עשרה טפחים, וכיון דזה לא שייך כמונח דגובה רשות הרצים מארעא משחינן, ממילא לא שייך לומר דכמונח דמי תוך ג', דלא אמרינן כמונח דמי למיפטר.

ד) יעויין במלחמות וצמה שתמה עליו הרשב"א ז"ל, אצל צאמת לא היה ספר המלחמות ציד הרשב"א ולא הביא אלא דבריו ז"ל בחידושים ולכך נתקשה בהם, אצל דבריו במלחמות הזכיר ליישב קושיא הרשב"א, ותוכן דבריו ז"ל דהכא לאו משום שנעשה רשות היחיד פטרינן צו' ומחצה ואפילו צרחה ו', דצבלי לא אמרינן לצוד לשווייה רשות, ואפשר דכוונתו כשהיא מהלכת ועומדת ליפול, ומיהו מסחימת לשונו משמע דאף אם היה נועץ קנה פחות מג' ומעמיד עליו כוורת ז' ומשהו, נמי לא היה על גבה רשות היחיד, דכלי מתצטל לרשות ולא דיינינן ביה לצוד לעשותו רשות, [וכן כתב ז"ל שם דלא אמרינן גו"א צבלי, והיינו לעשותן רשות, אצל ארון י' ורחצ ד' הו"ל רשות היחיד על גבו כדן עמוד, דאמרינן גו"א, ודכוותה טרסקל לריצריי כעמוד לדידן, חדע דהא כתבו תו' ק"א א' דאין נעשה רשות היחיד תחת הטרסקל, וע"כ דאין כאן גוד אחית ממש, אלא דסגי בטרסקל עצמו להחשב רשות היחיד, וצפ"י ט' א' נתקשה בזה].

כתב דלא בעי הנחה, אלא דהתחילה הנחתה וכאילו דפנות מונחות בקרקע, והגרע"א ז"ל נתקשה בדבריו מסוגיא דלקמן, ולמש"פ מבואר.

ולפמשי"פ לא חידש הרמב"ן מסבבא כלום, אלא דכיון דחזינן בגמ' דכפאה על פיה איכא טפי למידן לבד מצעומדת על שוליה, ממילא נקט הרמב"ן דמהא דקיי"ל בעלמא דתוך ג' בעי הנחה ע"ג משהו, אין ראיה דאף בלבד דמחיצות כן, ובאמת דאף לפרש"י ראוי להסתפק בזה, ועל פי זה מתפרשת סוגיין שפיר דצעומדת על שוליה לא חשיבא כמונחת תוך ג' למיפטר משום איגודא במקום פטור, ואף לרמב"ט דלא בעי הנחה תוך ג', דהרמב"ן ז"ל א' דעתו כדעת ר"ח דהלכה כרמב"ט, ולכן ראוי לפרש סוגיין אף אליביה, וכמו שפירש גם הרשב"א, משא"כ בכפאה על פיה, שפיר חשיבא כמונחת משהגיעה תוך ג' למיפטרה משום איגודה במקום פטור.

ולפי זה הזורק כוורת שאין לה שולים, דלא חשיבא כלי, ו' ומשהו ורחצה ו' פטור דנעשית רשות היחיד משהגיעה תוך ג', ונמיהו יש מקום לומר דלפי' הרמב"ן דלא אשכחן כלל בגמ' דנעשה רשות בדרך הליכתו, דאין לנו לחדש כן, דאף דחשיבא כמונחת מדין לבד, מ"מ לא אליס להחשב רשות דלא עדיף ממחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה וכיו"ב, אבל ברמב"ן משמע דרק משום דהוי כלי לכך לא הוי רשות, וכ"מ ממ"ש להלן, ואם אינה רחצה ו' נריך שתהא ו' ושני משהוין ואז פטור משום איגודו במקום פטור, ובזה אף ר"א לא פליג דכיון שאין לה שולים ליכא למימר מחיצות לתוכן עשויות.

ולענין אי חשיב כמונחת תוך ג' לחייב בנשרף אח"כ או שנזכר, הנה צורק מחיצות חלולות ראוי לחשבן כמונחות לפי' הרמב"ן, אלא דלא מסתבר למיחשב כל דבר חלול כמונחת ללא שום שיעור, ובגמ' לא אשכחן אלא ביש בגבחו ו' ומשהו, דע"י לבד חשיב מחיצת עשרה, ולפי זה משמע דגם בדרך הילוכין חשיבי להעשות כגובה י' למשווי רשות דאל"כ אין יתרון לו' ומשהו, ואע"ג דס"ל להרמב"ן דכלים אין נעשים רשות ע"י לבד, מ"מ אהני לבד למהיב להו תורת מחיצות לענין דין לבד, כיון שגבוהין י' ע"י לבד, ואילו לא היה כלי היה נעשה רשות, וכמו שזדדנו לעיל דדוקא בכלים

וכל הנידון למיפטר הוא משום איגודו במקום פטור וכמו שפרש"י, אלא דכיון דגם ברחצה ו' אינה נעשית רשות ע"י לבד, ממילא איירי הא דכפאה על פיה גם ברחצה ו'.

והחילוק בין כפאה על פיה ללא כפאה, ולרב אשי דאף בכפאה כלל כפאה דמי משום דמחיצות לתוכן עשויות, הוא לפי דהא דפטרינן צו' ומחצה הוא משום דחשבינן לה כמונחת משהגיעה תוך ג', וזה לא יתכן שהרי בעלמא קיי"ל דתוך ג' בעי הנחה ע"ג משהו ואף בסופו לנוח כדאמר ק' ב', וא"כ לא שייך לחשבה כמונחת משהגיעה תוך ג', ועוד דאף לרמב"ט דתוך ג' לא בעי הנחה ע"ג משהו, מ"מ לא מהני למיפטר מחמת איגודו במקום פטור, דאדרבה נידון כאילו רשות הרבים עולה [הוא לשון המלחמות], וכסדרת הרשב"א וכמו שפירשנו כונתו בסק"ג, דלא אמרינן תוך ג' כמונחת דמי למיפטר משום איגודו במקום פטור, כמו לר"ע בקלוטה כמי שהונחה, ולכן צעינן דוקא כפאה על פיה, דבזה דין מחיצות עליהן ששימושן הוא לקרקע שתחתיהן וכמש"כ סק"ב, ואף באין רחצה ו' כל שיש בין המחיצות ג' [כ"נ דבפחות מג' לא שייך לבד דמחיצות, ודינו כלא כפאה על פיה, וכן לפרש"י], תורת מחיצות עליהן שהן גודרות את הקרקע שביניהן, ובזה לכו"ע תוך ג' חשיב כמונחת, דכיון שהן עושות מחיצה מתחתיהן הרי זו הנחה וכמש"כ סק"ב לפי' תו', ובזה אנו רואים כאילו האריכו הדפנות, וממילא יש כאן פטור משום איגודו במקום פטור, ורב אשי סבר דמחיצות לתוכן עשויות ואין כאן לבד דמחיצות, אלא ככל תוך ג' דחפץ, וכמו בלא כפאה על פיה, וקיי"ל דבעי הנחה ע"ג משהו, וגם אי לא בעי הנחה לא מהני למיפטר משום איגודו במקום פטור, כמו בקלוטה כמי שהונחה, דלא מהני למיפטר, שאם באתה לחשבה כמונחת תחשב נמי כאילו רשות הרבים עלה, וכדלעיל סק"ג ברשב"א, וכד דייקת בלשון המלחמות תמנא הכל מבואר באר היטיב כמש"פ.

ולהאמור מודה הרמב"ן בכל זורק דבעי הנחה תוך ג' אף בסופו לנוח, וכדאמר ק' ב', ואין דבריו ז"ל אלא במחיצות, וכמש"כ דמשעה שהגיעה לתוך ג' התחילה הנחתה ונפטר עליה דרואין כאילו דפנות מונחות בקרקע כו', הנה לא

שהיו צריכין, וכיו"ב, אבל אין לנו לפרש את ההלכה על זריקת רשויות.

ועיקר דברי רש"י מקוימים בסברה דכיון שאין אנו למידים הוצאה אלא מרשות לרשות, הרי כשם שאין ללמוד חיוצ הוצאה על הלוחות שבארון כשמטלטלים עם הארון, משום שלא הוציאם כלל מרשות שנמצאים בו, ה"נ אין ללמוד חיוצ הוצאה על הארון עצמו שהרי בכל מקום שהוא הרי הוא ברשותו, ולאו משום שמטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד אלא שזה סוג אחר של הוצאה, ואף אם בעלמא היינו מחייבים על הנחה וציטול רשות צב"א, הכא פטור, וכן אם עקר כוורת גבוהה י' ורחצה ו' וזרקת לרשות הרבים באופן שכשתגיע לרשות הרבים תטה על צדה, נמי פטור, ואע"ג שעכשיו היא נתבטלה מלהיות רשות היחיד והרי היא מונחת ברשות הרבים, מ"מ עקירה אין כאן שהעקירה היתה בחפץ שהוא רשות היחיד, ואע"ג שע"י זריקתו נתבטל מלהיות רשות היחיד ונח ברשות הרבים, לא דיינין ליה כאילו היה רשות היחיד ארוך וכשנטה על צדו כאילו אז הוציאו מרשות היחיד לרשות הרבים, דכוורת גבוהה י' ורחצה ו' העומדת ברשות הרבים וצא אחד והטה אותה על צדה לא מחייב משום מוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, שאין כאן לא עקירה ולא הנחה אלא שגרס לבטל רשות היחיד, וכמו אילו החסיר מגובה מעט, וה"נ הכא כשזרק אין הזריקה גורמת את ההוצאה אלא ההטייה, [אבל לפי תו' דגם זורק רשות בכלל הוצאה והפטור רק משום שזרק מרשות היחיד לרשות היחיד א"כ חייב צבה"ג, שהרי זרק לרשות הרבים].

ומה שהקשו בתו"י מהא דאשכחן שהיו מוציין הארון והמזבחות, יש לחלק דשאני הוצאה שע"י עקירת גופו והנחת גופו, דבזה משכח"ל נמי העברה ד"א ברשות הרבים בחפץ שהוא עצמו רשות היחיד, ואף שכולו למעלה מעשרה, וסברא הוא דלענין זה י"ל דלא איכפת לן במה שהוא עצמו רשות, כיון שהוא מתבטל לאדם הנושא, אבל בזרק רשות י"ל דלא אשכחן דכוותה, ועי' לעיל ס"ב ס"ק י"ג.

(ו) שם גמ' גבוהה י' ואינה רחצה ו' חייב, יש לדקדק פשיטא, ולרש"י והרמב"ן י"ל דמשום כפאה על פיה נקטה, אבל לפי ריב"א

ס"ל להרמב"ן דלא מהני לבד לעשותן רשות, ולפי זה צורק לרשות הרבים לא משכח"ל נפקותא במה דחשיב כמונה תוך ג' לענין נזכר או נשרף, דממילא נפטר משום שנעשה רשות היחיד ברחצ ד', או משום שאיגודו במקום פטור צו' ושני משהויין, [ורק באינו רחצ ד' וגבהו ז' ומשהו משכח"ל נפקותא לענין נזכר או נשרף], אבל צורק מרשות הרבים לרשות היחיד שפיר איכא נפקותא בין בגובה ז' ומשהו בין ביותר דחשיב כמונה משהגיע תוך ג', ואף בנזכר או נשרף אח"כ חייב.

הרא"ש פירש ג"כ כפירוש הרמב"ן דכפאה על פיה איירי בין ברחצה ו' ובין באינה רחצה ו', וטעם הפטור משום דאיגודה במקום פטור למעלה מעשרה, וכדעת הרי"ף, אבל כנראה לא ס"ל מ"ש הרמב"ן דבכלים לא אמרינן לבד להשלימם לעשרה למשווינהו רשות, ולכן קשיא ליה אמאי צו' ומשהו חייב ברחצה ו' הרי נעשית רשות, לכך הסכים לפי ריב"א דלא אמרינן לבד לעשותה רשות בהיותה באויר אא"כ יש גובה חלל עשרה בלא השולים, ואע"ג דאף באינה רחצה ו' דאין עליה תורת רשות כלל נמי אמרינן לבד למיפטור משום איגודו במקום פטור, י"ל דלצד לעשותה רשות חמור טפי ובה צריך חלל י', ולפי זה שצב ומחנה לאו דוקא וסגי בשני משהויין, [וכמו שפרש"י וכו"ה לפי הרמב"ן], דבזה כבר חשיב איגודה במקום פטור, א"נ י"ל דגובה עשרה חמור טפי ואין על דפנות הכוורת תורת מחנה אא"כ משמשינן לחלל עשרה, הא לא"ה דינן כעומדת על שוליה, אבל ברוחב הכוורת לא איכפת לן דליכא ד', ולפי זה ז' ומחנה דוקא, וכמו לפי ריב"א.

(ה) ח' א' רש"י ד"ה רחצה ואין ממשכן גמרינן שהיו זורקין מחטיהן במלכתן זל"ז ולא היו זורקין רשויות, הגרע"א ז"ל בגליון הקשה דהא ממסקינן שלא היו זורקין מחטיהן, ואין כאן מקום לקושיא אלא לפירוש, שהרי כל המקור שהיו זורקין מחטיהן הוא מהך סוגיא דלקמן צ"ו ב', דמסברא לא היה רש"י מחדש דוקא זריקת מחטין, והרי כל דברי רש"י מתיחסין להך סוגיא, וכונתו דגם למאי דמסקינן דהילכתא גמירי לה, היינו על זריקת חפץ דומיא דמחטין אם אירע

מקום פטור, וכמו אילו עשה ברוח רביעית גידוד גבוה ג' ואין ברחבו ד', דולאי לא נותר המצוי בכך, דמקום פטור אינו חשוב לחלוק בין המצוי לרשות הרבים, והרי שטח של דע"ד המוקף במקום פטור מכל נדדיו, הוי כרמלית, וה"נ כשפתח המצוי אין צו ד' אף שהוא מקום פטור מ"מ אין המצוי נותר בכך, ועוד משכח"ל שאין בפתחו ד' ואינו מקום פטור, כשרק המשהו האחרון פחות מד', דצכה"ג אפשר לעשות רבוע של דע"ד באלכסון שיכלול בתוכו הרבה מן הפתח, וממילא אין זה מקום פטור, וגם אפשר דלא חשיב מקום פטור ע"י שתי מחיצות אא"כ ארכן יתר על הרחב שציניהן, והכי מסתברא.

ברם בעצבה"ק שער א' דין י"ב כתב מצוי שאין ברחבו ארבעה או שרחב ד' ואין פתחו רחב ד' יש מי שהורה שכל שיש ברחבו ג' טפחים נריך להחירו בלחי וקורה כו', משמע דנקט בדעת הרמב"ם דאף כשאין כל המצוי רחב ד' נמי נריך תיקון, ומשמע דנקט בדעתו דלא חשיב מקום פטור אלא בד' מחיצות, [ועי' בלשון הרמב"ם פ"ד ה"ז שכתב וכן מקום המוקף שאין צו דע"ד כו'], דאל"ה כיון שמנד אחד הוא פרוץ לרשות הרבים גזרו ביה רבנן דלא הוי מקום פטור, ולו"ד ז"ל היה נראה דהרמב"ם ליטנא דגמ' נקט וכמה כו' עד ארבעה, דקאי אהא דתנן לא נחלקו ב"ש וב"ה על מצוי כו', וכיון דלא פסק כדרכ אחלי נקט שלשה ולעולם מתפרש רק על רוחב הפתח, א"נ שמא י"ל דכיון דכנגד פתחי החצרות הוי רחב ד' תו לא הוי מקום פטור בזמן שהפתחים פתוחים, ולכך נריך תיקון.

ובן נראה דלא הקילו חכמים במקום פטור אלא כשאין צו דע"ד הראוי לשימוש, דכיון דלאו צר שימוש הוא לא גזרו עליו, וגם לא מיחלף ברשויות, אבל כשיש צו דע"ד הראוי לשימוש אלא שהוא חלוק על ידי צורת הפתח או עומד מרובה, בזה דינו כאילו יש צו דע"ד ונידון ככרמלית, [וגם י"ל דאין מחיצה לפחות מארבעה], וכן חזר שאין ברחבה ארבעה אפילו עשה

פסין כנגד הכותל הארוך כזה

דינה

ככרמלית

דכנגד הפרוץ יש

כאן ד', ולא הוי מקום פטור, וגם אין הפסין מועילים דאין מחיצה לפחות מד', ומיהו ק"ק

קשה, וי"ל דאשמועינן דקרומיות לא חשיבי ולא חשיב איגודו במקום פטור, ואי נימא דזרק אבן גבוה ג' לרשות הרבים פטור משום דעם הנחתו נחצטל המקום מלהיות רשות הרבים, עי' במהרש"א וצדק"ח, א"כ אשמועינן נמי דכלי אינו כן ואינו נחצטל שם רשות הרבים, וכמ"ש רש"י לקמן גבי קופה, וכתב' לעיל ה' א' ד"ה כאן, ולדעת הרי"ף והר"ח וכמו שפירשם הרמב"ן דהכא אין עובי הדפנות מטרפות לדע"ד, דלאו אורחיהו למינח עלייהו מיד, אשמועינן נמי הא, וגם אשמועינן דלא סגי מה שיש צו שטח של דע"ד, אלא נריך שיהא ממש מרובע של דע"ד, ולכך נקט לה בכוורת שהיא עגולה.

ז) שו"ע או"ח סי' שמ"ה סי"ט מקום פטור הוא מקום שאין צו דע"ד וגבוה משלשה ולמעלה כו' וכן המחיצות הגבוהות מג' ולמעלה ואין ציניהן דע"ד, היינו אפילו רק שתי מחיצות שאין ציניהן ד', הרי הוא מקום פטור, ואע"פ שמשני הנדדיון הוא פרוץ במלואו לרשות הרבים, ברוחב פחות מד', דלעולם כל מקום פטור שצרכות הרבים פרוץ כולו לרשות הרבים, דגובה ג' לאו מחיצה היא, אלא דכיון דלא ניחא תשמישתיה לבני רשות הרבים, ממילא נחצטל מלהיות רשות הרבים, והוי מקום פטור, דרבנן לא גזרו עליו תורת כרמלית, וה"נ השטח שבין המחיצות לא ניחא תשמישתיה לבני רשות הרבים, וכן מקום הגבוה ג' משני נדדיו, נמי הוי מקום פטור, דאף אם יעלו עליו בני רשות הרבים מן הנדדיון שאינו גבוה ג', מ"מ לא ניחא להו תשמישתיה במקום שאינו רחב ד', וכן מבואר ברש"א וריטב"א עירובין י"ג בהא דרב אחלי, שכתבו שם בשם הראב"ד דכשאין בכל רוחב המצוי ד' ליכא דפליג ארב אחלי שהרי הוא מקום פטור, ומבואר דאע"ג דליכא אלא ג' מחיצות הוי מקום פטור, וה"ה בשמים, וגם משמע דאף במפולש לא פליגי אדרב אחלי דליכא בכל רוחב ד', ומבואר דאף בשתי מחיצות נעשה מקום פטור, וכן בסברא דסו"ס השטח הזה אין צו דע"ד, וכ"ה במ"צ סי' ס"ג ס"ב וסכ"ח ע"ש.

והגוי דפליגי אדרב אחלי וסברי דאף שאין צו ד' נריך לחי או קורה, נמי מודו דהוי מקום פטור במקום שאין צו ד', אלא דכיון דכל המצוי יש צו דע"ד לא מהני מה שצרוח רביעית יש

מחילה וכמו שפרש"י, היינו משום דתיקנו דבעי טפת, ולכך לא דמי לכל מחילה, ויש מקום לומר דלא שרי כנגד המחילה.

ברם כד דייקין בראשונים ז"ל לא משמע הכי, דהא כשאמרו לימא דהא קמיפלגי דמ"ס קורה משום היכר ומ"ס קורה משום מחילה פרש"י וכן כל הראשונים ז"ל דאי משום מחילה אסור, דמן המחילה ולפנים בעי אשתמושי, ולדעת דעה"מ גם למסקנא אסרינן צין הלחיים משום דקיי"ל לחי משום מחילה, ואם איתא דכל עומד מרובה שרי כנגד הכותל, א"כ איפכא הוי לן לפרושי דמ"ד משום מחילה שרי ומ"ד משום היכר סבר היכירא מלגיו, ומה שניינו לפרש משום דקורה בעי רוחב טפת, ל"מ כן בדצריהם ז"ל שהרי גם בלחי הזכירו האי טעמא, וכן בתו' כתבו דאין לפרש דטעמא דר"ח משום דלחי משום מחילה, ומבואר דמשום מחילה הוא טעם לאסור, שאינו יכול להשתמש אלא מן המחילה ולפנים, ונבוא' רי"ד כתב דהדיא דאזיי סבר לחי משום מחילה והלכך אינו מתיר אלא מחודו הפנימי ולפנים כדין כל מחילה שאינה מתרת אלא הימנה ולפנים], וכל כך הדבר פשוט דפי הראשונים ז"ל שהרי באינך אוקימתי דבגמ' דפלגי אי היכירא מלגו או מלצר או אי חודו הפנימי יורד וקוים או חודו החיצון, מתפרש מר סבר קמא על האוסרים להשתמש תחת הקורה, ולפי זה היה ראוי לומר באוקימתא קמייתא נמי דכוותה דאקדמו למאן דאסר ואיהו סבר משום היכר ומאן דשרי סבר משום מחילה, ואפ"ה פירשו ז"ל איפכא דלמ"ד משום מחילה אסור, אצל הדבר קשה מכל הראיות שהבאנו, וגם קשה למסקנא אמאי שרינן צין הלחיים לדעת הר"י ודעימיה אף צ"ש צו ד', כיון דלא אשכחן בגמ' מאן דסבר הכי אלא רבא, ואיהו סבר לחי משום היכר, ואנן קיי"ל משום מחילה, ומנלן לחדש דהקילו חכמים במחילת לחי טפי מכלל מחילות דעלמא, בזמן שלא מצאנו בגמ' מאן דסבר הכי.

ונראה דמהא דלאחרים עושה מחילה, ומהא דהחלונות ועוצי החומה כלפנים, ליכא ראייה לדין צין הלחיים, דמדאורייתא ודאי כנגד עומ"ר חשיב רשות היחיד, שהרי יש לו ג' מחילות גמורות אף אם לא נחשבה כסתום מחמת עומד מרובה, שהרי מלד אחד הרשות היחיד ומשני לדדיו

דהא אמרו ז' א' דאין כרמלית פחותה מארבעה, ואם איתא הרי משכח"ל דכה"ג שהעמיד ג' מחילות ברשות הרבים שאין בדפנות הנדדים ד', וז"ל דכה"ג חשיב כיש צו ד' ומה שאמרו אין כרמלית פחותה מארבעה היינו שהשטח כשלעצמו אין צו ד', ומיהו לשון אין כרמלית פחותה מארבעה ל"מ כן, ואפשר דכה"ג הוי רשות הרבים גם בתוך המחילות, דהא חורי רשות הרבים תוך ג' הוי רשות הרבים כמס"כ הרמב"ם והטור, ואם כי לקמן ס"ד ס"ק י"ג נדדנו לפרש דהיינו רק כשכל הכותל אינו גבוה ג', מ"מ דכה"ג שפרוץ במלואו ברוחב ד' לרשות הרבים י"ל דעדיף, דניחא תשמישתיה טפי, אח"כ ראייתי בסומן שמ"ו ס"ג דהגה"ה דמשמע דס"ל דהוי רשות הרבים, ובציאור הגר"א שם חלק עליו עי"ש וי"ע.

(ח) עירובין ח' ב' אר"ח הכל מודים צצין לחיין שאסור, לכאורה נראה דכל עומד מרובה שרי כנגד הכותל, דאל"כ לא שייך לדון צצין לחיין, דמהיכי תיתי יעדיפו חכמים כחו של לחי ממחילה גמורה, (והגע עצמך שאם יוסיף על הלחי שיהא עומד מרובה יאסר כנגדו כיון דהו"ל כותל אם נימא דבעומד מרובה נפיק ליה מתורת לחי או כשיש צו ד"א), וכן בסברא דגם חודו החיצון סגי צצין מחילה, וכ"מ מהא דאמר שבת ז"ט ב' לאחרים עושה מחילה הוא עצמו לא כש"כ, ואם איתא דכנגד הכותל אסור, א"כ חודו הפנימי עושה מחילה, ומאי ק"ו הוא לענין ע"ג הכותל, אלא ודאי חודו החיצון סותם, וכן בקדשים תנן פסחים פ"ה ב' דהחלונות ועוצי החומה כלפנים, ומבואר שם דגם השערים צצין היה שיתקדשו אלא שהתנו עליהם לטובת המזוהרים, ומהו דהיכל ואולם דתרוייהו בית דיינינן צוצחים י"ד א' אי תוך הפתח כלפנים].

ולפי זה נראה דלמ"ד לקמן י"ב ב' דלחי משום מחילה מדאורייתא, ומצוי שאינו ראוי לשיתוף שהכשירו בלחי הזורק לתוכו חייב, דאף הזורק כנגד הלחי חייב, דמדאורייתא אין לנו לחדש סוג מיוחד של מחילה בלחי, ואית לן להשוות לחי ככל עומד מרובה, והא דאסור צין הלחיים תקנה מיוחדת מדרבנן היא, והא דלעיל מוקמינן פלוגתא דתחת הקורה דמאן דאסר הוא משום דסבר קורה משום

זה זרעים אף כנגד הפירצה, ולא עוד אלא אף אם נראה במקום הפירצה נמי נראה דמותר לקרות ק"ש משני ידי מחיצה אף כנגד הפירצה, וכדין חצר קטנה שנפרכה לגדולה ונראה בקטנה לקמן ז"צ ז', דגדולה מותרת, ונא"ג דבאין נכנסין כותלי קטנה לגדולה גם קטנה נותרת בנראה מבחוץ, הכא שאין כאן אלא עובי הכותל לא חשיב נראה מבחוץ, ועוד דכיון דהקטנה מפולשת לא מהני נראה מבחוץ משני זדדין, וטעמא משום דלגבי הפירצה עצמה כיון שפרוצה במילואה, אין לה אלא ז' מחיצות.

ולפי זה יש לעי' צמה שהוצרכו תו' לפרש טעמיה דר"ח דאסור לכו"ע צין הלחיים, משום דלחי שיעורו צמשהו ואחי לאפוקי, והלא צפשוטו נחא דהא איירי שהלחי נראה מצפנים ושוה מבחוץ, שאם הכניסו קצת לפניו כמ"ש תו' ט' ז', א"כ יש להחיר כנגד הלחי מדין נראה מבחוץ, דנחשב חודו החיצון כלחי, וכיון דשוה מבחוץ הרי מקום הלחי פרוץ במלואו לרשות הרבים, וכמו כותל שנפרץ, ומה מקום להחיר, ולא דמי כלל לקורה דהוא מעין פי תקרה ושפיר אפשר לומר דחודו החיצון סותם, ואף אם תרוייהו משום היכר, נמי יש לחלק בזה דקורה אף חודה החיצון מיינכרא, משא"כ לחי צוה מבחוץ, ויעויין בספר מרן זללה"ה סימן ג' ס"ק ט"ז וכנראה כונתו לפרש גם דברי התו' על כונה זו, אבל ברש"א מבואר שפירש דצריהם כפשוטן, שתמה עליהם מהא דלקמן ט' א' מבואר דיותר יש להצריך תיקון בלחי ד' מאשר בלחי צו ד', וכדנקטו בתו' כאן דלרצא לדינא קיימא הכי דרך צ"ש צו ד' אסור, ונראה משמע דרך כנגד הלחי שרי אבל להלן מן הלחי אסור אף בדליכא ד', דאל"כ לק"מ דהלחי לעולם אינו מתיר אלא בחודו הפנימי וצאין צו ד' שרי אף להלן מן הלחי, ומיהו אין זה קשה כ"כ דמעיקר התקנה אין להחיר צין הלחיים כיון דשיעורו משהו וממילא קבעו דחודו הפנימי סותם, ובפתוח לכרמלית אמנם כן דלעולם אסור, ובפתוח לרשות הרבים דאפשר להחיר בצירוף מבח דדמי למקום פטור צשאין צו ד', שפיר שרינן, אבל צ"ש צו ד' דצריך שהלחי יתיר בזה לא שרינן, דהלחי אינו מתיר לעולם אלא מחודו הפנימי, כיון דאין לו שיעור מן הדין, ועי' בחידושי הר"ן הנדמ"ח וכנראה זו כונתו, וז"ל דס"ל להתו' דכיון

עובי המחיצות, ולא דיינין אלא אם דינו כפרוץ במלואו, ומיתסר מדרבנן, או דחוד החיצון סותם וכאלו יש לו מחיצה רביעית, הלכך לענין ק"ו דלאחרים עושה מחיצה סגי צמה שמדאורייתא הוי רשות היחיד כל שטח הכותל וממילא גם ע"ג הכותל הוי רשות היחיד, וכיון שהכותל גבוה י' הרי אינו פרוץ, ושפיר הוי רשות היחיד אף מדרבנן, וכן צמזוי מפולש שהכשירו בלחי הרי הוורק כנגד הלחי חייב, דמקום זה יש לו ג' מחיצות, שהרי לצד המצוי הוי רשות היחיד, וכן בקדשים י"ל דלא גזרו רבנן וסגי צג' מחיצות, א"כ כשהגידון על שטח הכותל שפיר חשיב כולו כגדור ע"י חודו החיצון, ושפיר חשיב שעושה מחיצה לאחרים, אבל כשאנו דינן על פירצה שצכותל צוה נתבטל כח המחיצה כיון דמקום הפירצה פרוץ במלואו, ולפי זה ז"ל דהא דשערי ירושלים צדין הוי שיתקדשו היינו משום שהיה להם צורת הפתח, ומשמע מזה דתוך צורת הפתח חשיב כגדור, עי' לק' ס"ק י"ג, א"כ שמה היה שם תקרה רחבה ד', ופי תקרה יורד וסותם, אבל לענין טלטול צצבת מדרבנן שפיר יש לדון גם כנגד עומד מרובה אי חשבינן ליה כפרוץ במלואו.

ודאיתאן עלה יש לפרש דלשון משום מחיצה אינו מכריע לאסור כנגדו, דאף צמחיצה י"ל דשרי כנגדה, והוא גם בכלל נידון צין הלחיים, וכמו שאמרו צגמ' גבי קורה ואצ"ע דכו"ע משום מחיצה כו' חודו הפנימי כו' חודו החיצון כו', אלא דלעולם משום מחיצה חמור טפי, ומשום היכר קיל טפי, ולכך כשאמרו צגמ' לימא צהא קמייפלגי דמר סבר משום היכר ומר סבר משום מחיצה פירשו ז"ל דמ"ד משום מחיצה היינו לאחמורי, וכיון דצסצרא אין הכרע לדין כנגד המחיצה, שפיר נקט הרי"ף למיפסק כרצא אף למאי דקיי"ל לחי משום מחיצה, כיון דצגמ' לא אמרו דרצא לטעמיה צהא דשרי צין הלחיים, וגם דין כנגד עומד מרובה תלוי צהא.

ולבאורה יש להוכיח איפכא דמדאורייתא לא חשיב כסתום כנגד העומ"ר, דהא כותל אחד רחב ד' וארוך הרבה שנפרץ צאמצעו צד', לא מסתבר דמקום הפירצה יחשב רשות היחיד, אע"ג דמקום הפירצה חשיב כסתום לגבי שני ידי הכותל, מדין עומ"ר, ומותר לזרוע מצד זה גפנים ומצד

נעול ואין בו ד' והיינו משום דגם הדלת אינה חשוכה להפסיק, ועו"ק דהא רבא ס"ל לקמן י"ז ב' דלחי משום היכר, וא"כ אינו מחילה כלל ובדאי שאינו חשוכה לחלק את המצוי לחשוכה מה שממנו והלאה כמקום שאין בו ד'.

והנה יש לדקדק בעיקר מימרא דרב דימי אמר ר' יוחנן דמקום שאין בו דע"ד מותר לבני רשות הרבים ולבני רשות היחיד לכתף עליו, דמאי אחי לאשמועינן, הרי כבר למדנו בצרייתא שבת ו' א' דארבע רשויות לשבת וחד מינייהו מקום פטור, ואי דאחי לאשמועינן שיעורא דמקום פטור דהיינו באין בו דע"ד, א"כ לימא הכי כל מקום שאין בו דע"ד הוי מקום פטור, ועוד דזה כבר אשמועינן באידך מימרא דר"ד אר"י שבת ז' א' דאין כרמלית פחותה מארבעה, והיינו לומר דכל פחות מארבעה הוי מקום פטור, וכמבואר לק' פ"ז א', ולא משמע לומר דעיקר חידושיה הוא הא דובלדז שלא יחליפו, דפשטא דמימרא דשריותא אחי לאשמועינן, ועוד דג"ז כבר שנינו בההיא צרייתא דד' רשויות לשבת דלא יטול מצעה"ב ויתן לעני.

ונראה דהיה מקום לומר דכשם שאסרו חכמים לטלטל מרשות היחיד למצוי הפרוך ברות רביעית לרשות הרבים, דה"נ יהא אסור לטלטל מרשות היחיד למקום פטור הפרוך לרשות הרבים ולא יהא היתר דמקום פטור אלא בגובה עשרה דאז הוא מובדל מרשות הרבים, או שמא אף בעומד בכרמלית דבזה לא גזרו חכמים אע"ג שהוא פרוך לכרמלית, אבל בעומד בין רשות היחיד לרשות הרבים כיון שהוא פרוך כולו לרשות הרבים יהא אסור, הגע עזמך הרי שעשה צוק המצוי על פי כל רחצו אסקופה בגובה ג' ואין רחצה ד', דהוי מקום פטור, הנה המצוי נשאר באיסורו משום שפרוך לרשות הרבים, ואילו האסקופה שקרובה יותר לרשות הרבים מותרת, והיינו דאשמועינן ר' יוחנן דלא אכפת לן מה שהמקום פטור פרוך לרשות הרבים, ואפ"ה שרי לבני רשות היחיד לכתף עליו, ואילו מצרייתא דד' רשויות לא שמעינן לה, דאיכא לאוקמי שהאסקופה גבוהה י' או שעומדת בכרמלית וזוהי הוי דשרי ליקח מצעה"ב ומהעני, אבל באינה גבוהה י' או שעומדת ברשות הרבים שמא אסור ליקח מצעה"ב, [והלום ראיתי בתו' רי"ד שבת ט' א' שכתב לפרש דס"ד המס דאחרים

דהלחי נראה מצפנים הרי בכל השטח שכנגד הלחי מינכרא מחילתו, ושפיר שייך לומר דחודו החילון סותם, וכן במלחמות כתב ג"כ כדברי התו', וכן ברשב"א ט' א' מסיק דרבא אף ציש בלחי ד' שרי, משום דאין לחלק בין קורה ללחי וכיון דבקורה שרי אף ברחצה ד' ה"ה בלחי אף למ"ד משום מחילה וכש"כ לרבא דתרווייהו משום היכר.

(ט) שם ט' א' אמר רבא מנא אמינא לה דכי אתא ר"ד אר"י מקום שאין בו דע"ד מותר לבני רשות הרבים ולבני רשות היחיד לכתף עליו כו', פרש"י דה"נ בין הלחיים אפילו חשבת ליה כמקום צפ"ע צטל להכא ולהכא, וקשה דאף אם במקום חוד הפנימי של הלחי היה עושה מחילה גמורה נמי לא היה חשיב מקום פטור מן המחילה ולהלן, דהא פרוך במלואו לרוח רביעית, ונמצא שיש בו דע"ד הראוי לשימוש, ולא איכפת לן מה שהג' מחילות נגמרות בפחות מד', וכמש"כ לעיל סק"ז, ועוד דאטו ס"ד שאם הכניס הלחי קצת כלפי פנים, [כמש"כ תו' לקמן ב' דכך הוא הרגילות], דיהא רשאי לטלטל גם להלן מן הלחי אם אין מן הלחי ולהלן ד', הלא פשיטא דאסור דע"כ לא דיינינן אלא בין הלחיים ולא יותר, וע"כ דלא חשיב מקום פטור, [אח"כ ראיתי בגאון יעקב שכתב באמת להמיר לרבא אף להלן מן הלחי אם אין ד', אבל הדברים רחוקים, והרי לדעת הרי"ף דאף ציש בו ד' שרי לרבא, ודאי לא יתכן להמיר חוץ ללחי], ועוד דאטו ס"ל לרבא דשמואל ורשב"ר ורשב"ל דאסרי לטלטל תחת הקורה לעיל ח' ב' פליגי אהך דר"ד אר"י והרי צרייתא תניא כוותיה בשבת ו' א' וכדפרשינן לה התם ח' ב', וה"נ מתמהינן לקמן ע"ז א' ורב לית ליה דר"ד, ומיהו י"ל דהתם בפחות לכרמלית וס"ל דאף בקורה אהני פחות לכרמלית לאסור, אבל בפחות לרשות הרבים כו"ע מודו דשרי, א"נ בהכניס הקורה ד"ט לפנים, דהיינו נמי פחות לכרמלית, ועוד דהא ודאי רשות היחיד גמור הוא מדאורייתא דאין הלחי מפסיק לחשבו כרשות אחרת, וכדחזינן דמהני ליה לחי אחר, אע"פ שאין בתים וחצרות פתוחים לתוכו וכמש"כ תו', ומה שייך לחשבו כמקום פטור, ופשיטא דבזה לא אר"י דמותר לבני רשות הרבים לכתף עליו, וראוי לדנו כמצוי בלא לחי, [וכ"ה ברשב"א שבת ט' א' דהוי רשות היחיד מה"ת, אפי' בזמן שהפתח

ולא להלן מן הלחי אף בדליכא ד', מ"מ עיקר הטעם משום דדמי למקום פטור, ולפי זה נקטינן דתחת הקורה לעולם מותר, וצין הלחיים לא שרי אלא באין זו ד' וצפתוח לרשות הרצים, וטעמא דפתוח לכרמלית גרע מתפרש בפשוטו דלא דיינינן ליה כיש זו ד', דאין המחילות מועילות להפסיק דמנא מין את מינו וניעור.

ודעת הרי"ף דאף כיש זו ד' שרי רצא צין הלחיים צפתוח לרשות הרצים, וכמ"ס במלחמות, ומ"מ תחת הקורה משמע שהתיר אף צפתוח לכרמלית וכמ"ס הרא"ש, ויתכן לומר דדעתו לגמרי כפי' תו', וכלחי לא שרינן אלא מטעמא דמקום פטור ולא משום חודו החיצון, ומ"מ כיון דסתם לחי אין זו ד' ס"ל לרצא דקצעו חכמים לעולם להתיר צין הלחיים צפתוח לרשות הרצים, ולא פלוג לקולא והתירו אף כיש זו ד', אבל צפתוח לכרמלית דלעולם יש לדונו כיש זו ד', הר"ז אסור, אבל תחת הקורה דטעמא משום חודו החיצון שרי אף צפתוח לכרמלית ואף כיש זו ד', אבל צרמצ"ן מצוחר דנקט צדעת הרי"ף דרצא ס"ל להתיר צין הלחיים כטעמא דתחת הקורה אי משום דהיכירא מלצר אי משום דחודו החיצון סתם, והא דאיתיי מהא דר"י דמקום שאין זו דע"ד הוא לטעמיה דאצ"י דאודי לי מיהא דר"י אף משום צין הלחיים א"ל פוק תני לצרא דהא לדידיה איכא לשרויי משום מקום פטור, והא דקאמר רצא מנא אמינא לה, יש לפרש דלאו אעיקר דינא קאמר דזה קים ליה מסברא, אלא דמנא ידע דר' יוחנן הכי ס"ל וע"ז מיייתי מהא דר"י דמקום שאין זו דע"ד, וכיון דמוכח דר"י אמר פוק תני לצרא גם משום צין הלחיים, תו שפיר י"ל דאף כיש זו דע"ד ס"ל לר"י דשרי וכטעמיה דרצא.

ובאמת דמימרא דרצ דתוך הפתח צריך לחי אחר להתירו, מוכחא דיש מקום לומר גם בלחי דחודו החיצון סתם או הוי היכר, דאל"כ פשיטא, ובשלמא אידך מימרא דאין זו ד' איצטריך לאפוקי מטעמא דמקום פטור, אבל הכי מימרא פשיטא, ואין להקשות כיון דאמר באין זו ד' דצריך לחי אחר כש"כ כיש זו ד' וא"כ למה איצטריך לאידך מימרא, די"ל דלא זו אף זו קאמר, גם י"ל דבהדדי אמרינהו דתוך הפתח צריך לחי אחר

אומרים אסקופה משמשת שתי רשויות אחר לאיפלוגי דלא שרינן אסקופה מקום פטור בזמן שהיא פרוצה לרשות הרצים ע"ש.

וטעמא נראה דכשהנידון על שטח מנומנא שאין זו שיעור מקום, אין לחוש למכשול, דמידע ידיע דזה מקום פטור והסמוך לו רשות הרצים, ורק בשטח כמצוי וחצר וכיו"צ שייך למיגזר שכשמתלטל בכולו אחי נמי להוציא ממנו לרשות הרצים, והיינו דקאמר רצא דכיון דעד הלחי שרי, והנידון רק כנגד הלחי שאין זו ד', א"כ אף אם חודו הפנימי מתיר, מ"מ אין לאסור כנגד הלחי, דכיון דהנידון על שטח מיוחד שאין זו ד', הרי שמעינן מדר' יוחנן דצוה ליכא למיחש שיוציא לרשות הרצים, והלכך שפיר יש לומר דחודו החיצון מתיר, ואצ"י דחי דשאני התם שגצוה ג', וגם רצא מודה דהא דר"י בגצוה ג' דהא צענין אחר כמעט ולא משכח"ל מקום פטור, וגם קאמר לכתף עליו, וכ"ה בריטצ"א, וכ"מ ברש"י שבת ח' ב', אלא דרצא ס"ל דגם גצוה ג' חשיב כפרוץ לרשות הרצים דאין מחילה פחותה מ', וע"כ דכשהנידון על שטח פחות מד' ליכא למיגזר משום שפרוץ לרשות אחרת, וכ"ז צפתוח לרשות הרצים אבל צפתוח לכרמלית מנא מין את מינו וניעור, ואין נחשב כשטח שאין זו דע"ד, דהוא מנערף עם שאר הכרמלית, דמה שהמחילות של המצוי נגמרות צפחות מד' אינו חשוב לחלקו משאר הכרמלית, והשתא ניחא דשמואל ורשב"ר ורשב"ל ס"ל דכיון דצמחיות הוא מנערף לכל המצוי שפיר חשיב כמקום דע"ד, וכיון דחודה הפנימי של הקורה מתיר ממילא אסור תחת הקורה, וניחא נמי הא דלא שרי אלא כנגד הלחי, דכיון דצמחיות יש זו ד' ורק קולא הוא שהקילו, לא הקילו אלא כאילו חודו החיצון סתם, ולא להתיר שטח מן המצוי שאין לו שום תיקון.

(י) דעת תו' דרצא לא שרי צצין הלחיים אלא באין זו ד', ולפי זה נראה דפלוגתא דתחת הקורה יש לפרש אף צפתוח לכרמלית, דהא פירשו בגמ' טעמא דמתיר משום דחודו החיצון הוי היכר או מחילה, ומה"ט אף צפתוח לכרמלית יש להתיר, ואף כיש זו ד', [ובגוונא דליכא למימר פי תקרה], ובצין הלחיים לא אדכרו כלל טעמא דחודו החיצון, אלא טעמא דמקום פטור, ונהי דנראה דאף לטעמא דמקום פטור לא שרינן אלא כנגד הלחי

הקורה אפשר לפרושי רק בפחות לרשות הרצים, למאי דס"ל ז"ל דיש להשוות קורה ולחי, ואין לנו לחדש דר' יוחנן פליג אדרב ואף בפחות לכרמלית שרי''], ועו"ק דמ"ש דנקט רב שריותא בתחת הקורה ואיסורא בצין הלחיים כיון דתרוייהו שוין וצפתות לרשות הרצים שריין וצפתות לכרמלית אסורין, ואדרבה הו"ל למינקט לרבותא, דהא משמע דדר"ח ואזיי דקורה קרובה להיתר טפי, והו"ל למינקט איסורא בקורה ושריותא בלחי והיו למדין זה מזה בק"ו, ועו"ק דהא לר"ח ואזיי דאסרי צין הלחיים אף צפתות לרשות הרצים, אין לנו מקור לחדש דבקורה מחלקי צין פחות לרשות הרצים לפחות לכרמלית, ואית לן למינקט כפשוטה דלעולם שרי תחת הקורה ואף צפתות לכרמלית, [וכן רהיטת הגמ' ד' צ' דאף צפתות לכרמלית פליגי בכמה ממעטו ואפילו הכי צענין לפרושי פלוגתייהו צמותר להשתמש תחת הקורה], וא"כ מנ"ל דרבא פליג עלייהו לחומר לאסור תחת הקורה צפתות לכרמלית, הרי לא מנאנו דפליג אלא לקולא להחיר צין הלחיים.

(יא) שבת ט' א' ואע"ג דלית ליה לחי כו', בפשוטו אין הפלימין נמשכין יותר מן המשקוף, וכשם שאין המשקוף על כל האסקופה, דא"כ הרי איכא תקרת ד' ושרי משום פי תקרה, ה"נ אין הפלימין על כל האסקופה, וא"כ אף בלא הא דרחצ"ג א"ר נמי קשה דהא ליכא לחי, אלא דגמ' ה"ק דאפילו אי נוקמה כשהפלימין נמשכין והו"ל צין הלחיים נמי קשה דהא ארחצ"ג א"ר דתוך הפתח נמי צריך לחי אחר להחירו, [ותוך הפתח מתפרש צין הלחיים ולא איירי צדין תוך צוה"פ, כדמשמע עירובין ט' א', וכ"מ מלשון צריך לחי אחר דקאמר, דמשמע שכבר יש כאן היתר לחי, וצריך עוד לחי, ואי צניתר צוה"פ לא הול"ל אלא צריך לחי להחירו].

והנה משמע דאי לאו הא דארחצ"ג א"ר צין הלחיים אסור היה ניחא הא דצרייתא מחלקא צין פ"פ לפתח נעול, ופירשו בתו' דצפ"פ בטלה האסקופה למה שבפנים, ואין הדבר מובן ביטול זה מהו הרי השתא איירינן בדאיכא ד' באסקופה, והו"ל עשה לחי לחי מצוי, דאין נותר מן הלחי ולהלן, וע"כ גם כונתם ז"ל משום צין הלחיים שרי, אלא דזה דוקא צפ"פ, דאיכא סברא

להחירו ואפי' באין צו ד', וכיון דרבא מוקים לה צפתות לכרמלית, ממילא משמע דצפתות לרשות הרצים דשרי הוא מטעם דחודו החיצון הוא היכר או סותם.

ואף דלפי זה נמצא דטעמא דקורה ולחי שוין לרבא, מ"מ מחלקינן צינייהו לענין פתוח לכרמלית, דהא חזינן מר"ח ואזיי צין הלחיים גרע, וכיון דבקורה שנו סתמא דמותר להשתמש תחתיה, ורק צין הלחיים הזכירו לחלק צין פתוח לרשות הרצים לפחות לכרמלית, אין לנו ללמוד קורה מלחי.

ולפי פירוש זה טעמא דפתוח לכרמלית גרע, אינו משום דמנכרף וכיש צו ד' חשיב, דהא אף כיש צו ד' שרי צפתות לרשות הרצים, אלא צריך לפרש בלא מינכרא כ"כ כח המחיצות בכרמלית, צין מצוי לרשות הרצים יש הדללה בג' מחיצות המצוי, ועוד נוסף הלחי, ושפיר מינכרא מחיצה נוספת אף כנגד הלחי, אבל צין מצוי לכרמלית יש לדון כאילו צריך להבדיל צין שני מקומות שלכל אחד יש ג' מחיצות והם פרוצים זה לזה ברוח רביעית, דבזה כח ג' המחיצות כליתא כיון דהם שווים בזה, ולא נשאר אלא כח הלחי ולא אלים כ"כ לענין כנגדו.

ודעת הרמב"ם צפי"ז הי"א וכן דעת הרשב"א דתחת הקורה וצין הלחיים שוין וצתרוייהו שרי צפתות לרשות הרצים ואסור צפתות לכרמלית צין דיש צו ד' וצין דלית צו ד', וכנראה טעמייהו דמפרשי סוגיא דרבא כדעת הרמב"ן דעת הרי"ף, וס"ל מסברא דלרבא אין לנו לחלק צין תחת הקורה לצין הלחיים, ויש לפרש דכל הני דשרו תחת הקורה היינו רק צפתות לרשות הרצים, ויש לתמוה לפי זה א"כ אמאי אמר ר' יוחנן פוק חני לרבא, ואמאי לא אוקמה צפתות לכרמלית, [ואין לומר דר"י מתיר בקורה אפי' צפתות לכרמלית ואין לא קיי"ל כוותיה אלא כרבא, דאם איתא דיש מקום לחלק צין קורה ללחי, א"כ מנלן דרבא אף בקורה קאמר, וגם אין לומר דר"י אף בצין הלחיים מתיר אף צפתות לכרמלית ורבא פליג עליה, דאין זה כלל צמשמעות הסוגיא, דאדרבה רבא דדר' יוחנן קאמר, (וגם רב קאמר צהדי ר"י דמותר תחת הקורה, ומ"מ בלחי קאסר צפתות לכרמלית, ומצואר דהא דמותר להשתמש תחת

תורת לחי אף במה שבחזון בפתח נעול ואין בו ד', ושייך למידן בו דין בין הלחיים להחיר בפתוח לרשות הרבים, ולעיקר קושיהם אמאי לא מוקי לה בפתוח לרשות הרבים לרצא, י"ל כמס"כ לעיל דא"כ לא יתכן לומר בפתח נעול כלחזון, דמדאוריתא הוי רשות היחיד אף בפתח נעול ואף שאין בו דע"ד, דאין הפתח מבטל חשיבות המקום, כמו דלא מהני לבטל חשיבות ד' בקורה לענין פי תקרה כדחזוין דרצא, וכ"כ הרשב"א בסוגיא בפירוש מורו ז"ל, ולפי' תו' ז"ל דס"ל לגמ' דאף בפתח נעול יש להחיר באין בו דע"ד מן הפתח ולהלן, בפתוח לרשות הרבים, דגם בכה"ג חשיב כבין הלחיים, וז"ע. — ובעיקר קושיהם לרצא י"ל עוד דהרי חזוין בסוגיא דלא ניחא לגמ' לאוקמי באסקופה שאין זה ד', כמו שפרש"י דלכך אוקמה בחניה מקורה, ואף דאמרין וכ"מ דלית ביה דע"ד, מ"מ למסקנא לא צעי רב לאוקמי בזהכי.

שם אר"י א"ר הכא באסקופת מצוי עסקין חזיו מקורה כו', לפמש"פ דמהא דפתח נעול כלחזון מוכח דאירי בפתוח לכרמלית, א"כ מוכח מכאן דתחת הקורה שרי אף בפתוח לכרמלית, וכדעת הראש"ד והרמב"ן וכדנקט הרא"ש דעת הרי"ף, וזוהי ניחא נמי דלא הו"מ לאוקמי בלחי שנמשך פחות מד"ט מן הפתח, דבלחי ליכא מאן דשרי בפתוח לכרמלית, ומיהו קשה לדעת הרמב"ם והרשב"א דתחת הקורה נמי לא שרי אלא בפתוח לרשות הרבים, וע"כ דבפתוח לרשות הרבים מיתוקמא, וא"כ בלחי נמי, וי"ל כתיב דהו"מ לאחי עדיף מקורה ואפי' נעול מהני מחיצת הלחי, ואע"ג דלעיל נדדנו דאף באיכא ד' לא מהני מחיצת הלחי בפתח נעול כיון דלא מינכרא מחיצה, אבל לדעת הרמב"ם והרשב"א א"א לומר כן, דהא לדידהו קשיא אמאי לא מוקמינן לה מעיקרא בפתוח לרשות הרבים כדמוקמינן לה השתא, וע"כ כתיב תו' דא"כ פתח נעול נמי, ומבואר דמהני מחיצת הלחי אף בפתח נעול, ותו' י"ל דאף באין בו ד' נמי מהני, ומיהו מס"כ שאין דרך להעמיד לחי באמצע לא שייך אלא בלחי מחודש אבל להמשיך הפנים קצת להלן מן הדלת, לכאורה אורחיה בזהכי, ואפשר עוד דהנה לדעת הרמב"ם והרשב"א על כרחך דבתיבוא דרצ ניחר גם מה שלהלן מן הקורה, וכמו שהביאו הראשונים ז"ל מן הירושלמי, דאל"כ

דבטל אלל המצוי, משא"כ בפ"ג, ולו"ד ז"ל היה אפשר לפרש דבפתח נעול לא מיקרי כלל בין הלחיים, שהפתח חונך ואין רואים כלל את הלחי, והו"ל סתם מצוי הפרוך במלואו, משא"כ בפ"פ הו"ל דדין בין הלחיים, אלא דלפי זה יקשה אמאי לא מוקמינן לה בפתוח לרשות הרבים וכמשה"ק תו' בדבור הסמוך, דהא לפמש"פ ל"ק א"כ אפילו נעול נמי, דנעול לא חשיב בין הלחיים, [ועי' מהרש"א ועי' מס"כ להלן בדבריהם בזה], וי"ל דע"כ בפתוח לכרמלית איירי מדקתני פ"ג כלחזון, ואם בחזון רשות הרבים הרי מוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, ולא ניחא לגמ' למידחק לפרושי כלחזון דהיינו רק שאינו כלפנים, כתי' ראשון שבתו, [ולכאורה משמע בירושלמי פ"א סוף ה"א כתיב, ומתפרש שם דפריך בתמיה איך אפשר שיהא כלחזון כיון שהוא רשות היחיד מדאוריתא, ומפרש דא"ג, וכלחזון היינו שאסור להכניס לפנים דרך חור].

ובד פרכין וכ"מ דלית ביה דע"ד, והיינו דנימא דבליכא דע"ד שרי בין הלחיים, וכדס"ל לרצא לקושטא דמילתא לדעת תו' בעירובין ט' א', כתבו בתו' דהו"מ למיפרכ' א"ה אפי' נעול נמי, ולא ניחא להו' לתו' לפרש דלא שרי בליכא דע"ד אלא משום שבטל למה שבפנים, ולא בפתח נעול וכדלעיל, דבאין בו דע"ד אדרבה טעמא דשרינן משום דחשיבין ליה כשטח בפ"ע וכמקום פטור, [ועי' מהרש"א וז"ע בכונתו ז"ל], ומיהו י"ל דאף לטעמא דדמי למקום פטור מ"מ לא שרינן אלא בין הלחיים, אבל לא להלן מן הלחי, דרק בין הלחיים קאמר רצא בעירובין שם דשרי, ובפתח נעול ליכא למיחשביה כבין הלחיים, כיון שאין כאן מצוי, וכמו דלא חשיבא הקורה בפתח נעול לאוקימתא דרצ, [ולפמש"פ אף ביש בו ד' דקורה מהני מ"מ לחי לא מהני, דע"י נעילת הפתח מתבטל הלחי לגמרי להלן מן הפתח, דלא מינכרא סתימתו כלל, וגרע מקורה], וז"ע למה מיאנו ז"ל בזה, וקצת משמע מזה דס"ל דטעמא דשרי בפתוח לרשות הרבים הוא ממש כעין מקום פטור, והלכך אפי' להלן מן הלחי שרי, והדבר ז"ע, והרי"מ שליט"א תירץ דס"ל להתו' דדוקא בקורה שאינה משמשת אלא להלן מן הפתח, אמרינן דבליית בו דע"ד, אין עליה תורת קורה, אבל הלחי שהוא משמש בחודו הפנימי להתרת המצוי, שפיר יש עליו

דדוקא בגבוהה ג', דזוה כיון ששטחה מועט וניכרת לעצמה, אמרינן דכשניתר חציה הותרה כולה, ולפי זה גם כשניתר רק עד חודה הפנימי של הקורה, נמי שייך לומר שיותר הכל, ולפי זה מיתוקמא לדעת האוסרין תחת הקורה כמו לדעת המתירין, וכאוקימתא דרב.

הא דאוקמה בקירוי כלפי פנים, דאי כלפי חוץ כיון דאיכא ד' שרי אף צפתח נעול, כ"מ ברש"י ותו', ויש לעי' דהא קורה העומדת מאליה פסולה כמבואר עירובין ט"ו א' דכל דמשום היכר בעי שיעמידנה להחיר וכצ"ע סי' ס"ג סט"ו, וא"כ ע"כ הך קורה עשאה להחיר את האיסקופה, וא"כ אטו צשופטני עסקינן שהעמידה צאמנע, ואמאי לא העמידה צסוף שתחיר אף צפתח נעול, [ואף אי נוקמה שקדמה הקורה לפתח, נמי קשה אמאי לא העמידה צסוף המצוי], ועוד דמה שייך למיחני סתמא דצרייתא דאסקופה משמשת שתי רשויות, בזמן דלא מיתוקמא אלא במאורע מיוחד שהעמידה צאמנע, וצ"ל דהתנא אחי לאשמועינן דמשכח"ל גוונא שאין הקורה מתרת, ושנה משנתו סתמא דמשכח"ל שיהא חילוק בין פ"פ לפתח נעול, ואיהו דחיק ומוקי אנפשיה צהי גוונא משכח"ל, דהיינו צפתח נעול וליכא ד' מן הפתח לקורה, וכפי סתמא דמילתא שיש צאיסקופה ד', איירי צאירע שלא הניח הקורה צסוף האיסקופה.

ומ"מ פשטא דלישנא דר"י א"ר משמע דלאו צקורה שהונחה להחיר המצוי איירי, דא"כ הול"ל הכא צאיסקופת מצוי שהניח הקורה צתוך ד' לפתח איירי ותו לא, ולישנא דחציו מקורה וחציו שאינו מקורה וקירוי כלפי פנים משמע דצסתם קירוי איירי, ואפשר דכל קירוי שנמשך מן המשקוף של הפתח דינו כעשוי להחיר, דהפתח שעיקר תשמישו לשמש פתח למצוי לעולם יש לחשבו גם כעשוי להחיר, וה"נ כל צליטת המשקוף, אף שצולט חוץ למחצות, ולפי זה שנה התנא דין איסקופה שלא נעשה צה דצר מיוחד להחירה, אלא שלפעמים צולט המשקוף ע"פ האיסקופה, וצוה יש חילוק בין פ"פ לפ"ג, ולפי זה י"ל דמה"ט הוא דנקט קירוי כלפי פנים, דאי קירוי כלפי חוץ ואינו מחובר למשקוף, לאו כלום הוא, שלא נעשה להחיר, ולפי זה יש גם מקום לומר

כיון שאותו מקצת נשאר צאיסורו, תו הו"ל הקורה פתוחה לכרמלית ואינה מתרת, וכיון שכן י"ל דדוקא קורה מושכת להחיר גם מה שלחוץ, משא"כ לחי, וממילא א"א להעמיד שהפנים נמשך להלן מן הדלת ושרי כנגדו, דהו"ל פתוח לכרמלית, וגם צלא"ה ניחא לפרושי צרייתא שכל האסקופה ניתרת, ועי' צק"כ.

ואין להקשות לדעת הרמב"ם והרשב"א אמאי לא הזכירו צגמ' צהך אוקימתא דצפתח לרשות הרצים מיתוקמא, כיון דעד השתא הוי מפרשינן לה צפתח לכרמלית, מדפרכינן מההיא דתוך הפתח כו' דאיירי צפתח לכרמלית כדמוקינן לה צעירובין שם, די"ל דסתם מצוי פתוח לרשות הרצים, ולעיל דס"ד צאסקופת צית או חצר הוא דהוי מתפרש צפתח לכרמלית דאורחיהו צהכי.

משנה"ק צתו"י דלוקמא רב צלחי צאמנע, אין הכונה שהפנים של הדלת נמשך עד האמנע ושרי כנגדו כדין צין הלחיים, דזה לא יתכן לדעת תו' דאף צפתח לרשות הרצים לא שרי רצא צלחי שיש צו ד', דהא כיון דאיכא ד' מן הדלת עד סוף המצוי תו א"א להחיר כנגד הלחי אף צפתח פתוח, דכיש צו ד' חשיצ וכמו צפתח לכרמלית, דמה שעד סוף המצוי מצטרף לד', אלא כונתם דנוקמא צהעמיד לחי נוסף צאמנע, וכ"ה צתו' הרא"ש, ושרי רק עד חודו הפנימי של הלחי, אצל לכאורה לא איירי צרייתא צהעמיד לחי צכונה להחיר להלן מן הפתח, דא"כ למה זה יעמידנו צאמנע, וגם לא נזכר הענין צצרייתא וכ"כ צתו' הרא"ש, ושמא לזה נתכוונו צמש"כ שאין דרך להעמיד לחי צאמנע, ומיהו עי' להלן מש"כ צענין הקורה דאפשר נמי דאיירי צהעמידה להחיר, ואפ"ה מוקים לה רב צהעמידה צאמנע, ושפיר קשיא להו דא"כ צלחי נמי מיתוקמא.

והנה רב לשיטתיה צעירובין ח' צ' דמותר להשתמש תחת הקורה, ולדעת אינך דאסרי תחת הקורה, ע"כ כרב אשי מוקמי לה, א"נ מוקמי צהעמיד הקורה צאמנע האסקופה, ושרי עד חודו הפנימי, ורק צפ"פ, וכמו לרב, דצנעול לאו שם קורה עלה, ולפי מה שהציאו הראשונים ז"ל מן הירושלמי דכולה אסקופה ניתרת, נראה דהיינו דוקא צאסקופה שניכרת לעצמה, שהיא גבוהה מן הרשות הרצים ומן המצוי, ואפשר

שם בא"ד אצל כלפי חוץ אפי' נעול הוי כלפנים דקסבר רב חודו החיצון יורד וסותם כו', לכאורה הול"ל דהוי כלפנים כיון דאיכא שטח של ד' טפחים, ושמה מפרשי דהאסקופה היא ד' ולא יותר, הלכך אי חודו הפנימי יורד וסותם, נמצא שאין הקורה משמשת לשטח של דע"ד, ואינו דין שתתיר, לכך פירשו דרב סבר מותר להשתמש תחת הקורה והו"ל שטח של ד', ודוחק, וצתו' הרא"ש הלשון מתוקן עי"ש.

הרא"ש כתב טעמיה דרב משום דסבר מותר להשתמש תחת הקורה, וסיים אצל אם היה היתרו כלפי אסור להשתמש כנגד הלחי דקסבר לחי משום מחילה ולידו הפנימי היא מחילה המתרת וקורה משום היכר ואיכא היכירא בצד החיצון, וכוננו דצפתוח לכרמלית הדין כן, ולא הוצרך להזכיר דצפתוח לכרמלית איירי, דרשינא דצריז' דלא שרינן אלא תחת הקורה, וממילא כיון דלהלן מן הקורה אסור הרי הו"ל פתוח לכרמלית, ולפי זה הדבר מפורש דדעתו כהרא"ש דתחת הקורה שרי אף צפתוח לכרמלית, וכמ"ש כן גם בדעת הר"י צעירובין פ"א ס"ג, ואף דמסיק החס' דלמאי דגרסינן דרבא סבר גם לחי משום היכר אין ראייה לחלק בין קורה ללחי צפתוח לכרמלית, היינו דראיה ליכא, אצל מ"מ מסתימת הגמ' הכי משמע, וזה כמ"ש בק"נ בגי' הטור, אם כי ברמזים צעירובין כתב כדעת הרמב"ם.

יב ט' א' רב אשי אמר כו' וכגון שקירה צשתי קורות שאין צו ארבעה כו', נראה דקיי"ל הכי דליכא מאן דפליג בזה, ולפי זה אמרינן לצוד למישווי תקרת ד' לענין פי תקרה, אצל יש להסתפק דשמה צעי מיהא עומד, דלא מסתברא דקנים פחות פחות מג' יהיו חשובים כתקרת ד', אפילו אם זכולן יחד יש עומד ד', וז"ע, וכן שמעינן מהכא דלית נעולה לא חשיבא להפסיק בתקרת ד' דלא נימא צה פי תקרה יורד וסותם, וכמו שפרש"י ותו' ותו", ודלא כמ"ש בצעה"מ, דנקט צשתי קורות לרבותא דאמרינן לצוד צפ"פ, דנהי דס"ל לר"א הכי לדינא מסבירא, אצל מנ"ל לאוקמי צרייתא צהכי, דהא פשטא דצרייתא מתפרשא בקורה אחת, אלא ודאי דבקורה אחת לא חשיבא הדלת להפסיק וע"כ לאוקמי צשתי קורות, ושמעינן נמי דאמרינן לצוד צפ"פ וכמ"ש בצעה"מ,

דאף צנעשה להחיר ומונח צרחוק ד' מן הפתח נמי אינו מחיר צפתח נעול, דכשהפתח נעול אין תורת מצוי על האסקופה להיות ניתרת כלפי וקורה, דהא אין צמים וחצרות פתוחים לתוכה, וגם צפתחא אין ארכה יתר על רחבה, והא דנקט וקירוי כלפי פנים הוא משום דאיירי צלא נעשה לשם קורה, ולכך אי הוי כלפי חוץ לא היתה מתרת אף צפ"פ.

חידושא דצרייתא לאוקימתא דרב הוא דצפ"פ איכא תורת קורה על הקירוי, אף שכבר קדמו לחיים ודלתות ופשטא דמילתא גם לו"ה, וגם ליכא ד' טפחים צינא לקורה, וגם אשמועינן דשרי להשתמש תחת הקורה, ולפי הירושלמי יש גם חידוש דניתר גם מה שמן הקורה ולהלן, וגם אשמועינן דצפתח נעול כלחוך, דאע"ג דמדאורייתא הוי רשות היחיד גם מה שחוץ מן הפתח ואף צליכא דע"ד וכמש"כ לעיל, מ"מ אהני נעילת הפתח לאסור, ואי איירי צפתוח לכרמלית ומתפרש כלחוך ממש דמותר להוציא מן האסקופה לכרמלית, יש כאן עוד חידוש דשרי להוציא מרשות היחיד דאורייתא לכרמלית, עי' עירובין ס"ז ב' הן אמרו והן אמרו כו'.

שם תוד"ה תוך נוקי צאסקופה גבוה ג' כו', ז"ע דאי גבוהה ג' גם מנ"ל המצוי וגם מנ"ל הרשות הרבים א"כ הו"ל מקום פטור, והוי כלפנים וכלחוך גם צפ"פ וכמש"כ התו' לעיל, וא"כ איך שייך לאוקמי הכי הא דקתני פ"פ כלפנים, ושמה ס"ל דהוי רשות היחיד מה"מ מדין חורי רשות היחיד כיון דאית ליה ג' מחילות ופרוץ צמלואו לרשות היחיד, עי' מ"צ סימן שמ"ה סק"י, ומיהו לפי זה יתכן לפרש פ"פ רק כלפנים ופ"נ גם כלחוך דהוי מקום פטור, ומשמע דאף צפ"נ דינו כלפנים והוי רשות היחיד מה"מ, וכמש"כ לעיל שכ"מ צרשצ"א, ומיהו הכא צגבוה ג' גרע, ואפשר דלא ניחא להו לפרש גם כלחוך, דפשטא משמע דצפ"נ אינו כלפנים.

שם תוד"ה אמר והוי כאילו מקורה ד' טפחים, לשון זה ז"ע, דהא צהיתר קורה קיימינן, וצטפת סג, וז"ל דה"ק והוי כאילו הקורה מתרת שטח של ד' טפחים, משא"כ צפ"נ שאינה משמשת לשטח של ד' טפחים.

במקום דלא כגי בלחי ונריך עומד מרובה דוקא, בזה הוא דנאסור כנגד הכותל, דחצר שזכל ד' מחיצותיו הותר בעומד מרובה, כיון שחוכו הותר, תו זכל כנגד הכותל שייך להחירו בלחיים, שהרי יש לו ג' מחיצות, וא"כ דין הוא שכל כנגד המחיצות יותר כמו בין הלחיים.

ובדין תוך זורת הפתח לא למדנו, דקוגיא דשבת ט' א' ע"כ איירי שאין המשקוף נמשך לכל אורך הפזימין, דהא ס"ד דהפזימין נמשכים ד"ט, וכדפריך מהא דתוך הפתח נריך לחי אחר, ואם המשקוף נמשך ד"ט הרי אמרין פי תקרה, וכמ"ש תו' שם ד"ה אע"ג דע"כ באינו מקורה איירי, ולמש"כ לעיל ס"ק י"ז ללדד דאיירי בדאיכא ז"ה, יש לפרש כונתם שאינו מקורה במשך של ד"ט, ולמאי דמשני ר"י א"ר, איירי באין הפזימין נמשכין לחוץ תחת הקורה, ומאד הסבירא יש מקום לומר דתוך ז"ה עדיף, דהא הוא עצמו חשיב כסתימה, ושפיר ראוי לחשוב כל חלק ממנו כסותם, דכולו צורה של סתימה.

ושמעתי להעיר מהא דפליגי קכ"ד א' אי תוך הפתח כלפנים או כלחוץ, ואם כי הנידון שם בין שני רשות היחיד דהיינו בין בית לחצר, מ"מ אם איתא דבבית הפתוח לרשות הרבים הרי תוך הפתח כלחוץ, א"כ ה"ה בפתוח לחצר ראוי להיות כחצר, ולפי זה י"ל אדרבה דלכו"ע בפתוח לרשות הרבים דתוך הפתח כלפנים, ורק בפתוח לחצר פליגי, משום דגם החצר רשות היחיד והרי תוך הפתח משמש כחורי חצר עכ"פ בזמן שפתח הבית נעול, וכ"נ ממה שלא נשנית פלוגתתם בעלמא אי שרי לטלטל תוך הפתח, ולפי זה למדנו דתוך זורת הפתח כלפנים, אבל אפשר דאיירי בדאיכא תקרת ד' דסתם כותל רחב ד' כמ"ש רש"י ט' א', ופי תקרה יורד וסותם לכו"ע. — נראה דאף לר"א שם קכ"ג ז' דמפרש פלוגתייהו בגזירת כלים, מ"מ מודה דהא דאר"ט ומטלטלת בחצר, אחי למימר דחשיבא ככלים ששבתו בחצר, דאל"ה אין שום ענין להזכיר חצר, אלא דלדידיה לא פליגי עליה ר' יהושע בזה, ולפי זה אפשר דאית לן למיפסק כר"ט [אף אם נימא דר"ט ור' יהושע הלכה כר"י, ולא מנאחי מצואר ד"ז], כיון דלר"א גם ר"י מודה ליה.

אלא דאי איירי בלא זורת הפתח, לכאורה פשיטא, דבפ"פ הרי הפתח כמאן דליתא, ומשמע דאיירי בדאיכא זורת הפתח, ושמעין דלא חשיב כדלת נעולה לצטל הלכוד, וכן רהיטת הדברים דסתם דלת יש לה ז"ה, וכמ"ק בתוד"ה אמר שכתבו שיש לו ד' מחיצות כו'.

יג) לענין הלכה בדין כנגד הכותל בעומד מרובה, בפתוח לכרמלית ודאי אסור, דלא עדיפא מלחי, והרי לא התיר רבא בין הלחיים בעירובין ט' א' בפתוח לרשות הרבים אלא משום הא דמקום שאין בו דע"ד הוי מקום פטור, הא לא"ה אין להתיר אלא מן המחיצה ולפנים, ע"י לעיל סק"ח ט', וכש"כ לדין דלחי משום מחיצה דראוי טפי לאסור כדמשמע עירובין ח' ז', אלא אף בפתוח לרשות הרבים יש לדון, לא מיבעיא לדעת תו' דלא התיר רבא אלא בלחי שאין בו ד', דלפי זה ודאי יש מקום לומר דרק בלחי מחלקינן בזה, משום דסתם לחי אין בו ד', [שהרי באמת אינו מקום פטור וכמש"כ סק"ט, ורק משום דכשהנידון על שטח מסוים שאין בו ד' לא חיישינן דילמא אחי לאפוקי, ולכך בלחי דסתמא אין בו ד' שפיר מקילינן], אבל כנגד הכותל דסתמא יש בו ד' כמצואר ברש"י ותו' שבת ט' א', י"ל דאף באירע שאין בו ד' לא מקילינן, אלא אף לדעת הרי"ף דאף בלחי שיש בו ד' שרי, מ"מ עיקר הטעם משום דסתם לחי אין בו ד' ושז לא פלוג חכמים והתירו זכל לחי, דהא בזהדיא אמר רבא טעמיה משום דרב דימי אר"י, וא"כ בזכותל דסתמא אית ביה ד' אין לנו ראייה להתיר, ומיהו למש"כ לעיל סק"י דהרמב"ן מפרש בדעת הרי"ף דרבא שרי בין הלחיים משום דחודו החיצון הוי היכר או סותם, לפי זה יש להשוות כנגד הכותל לדין בין הלחיים, ויש גם מקום להקל בזכותל טפי למש"כ תו' והרמב"ן דהא דאסרינן כנגד הלחי הוא משום דשיעורו כל שהוא ואיכא למיחש דילמא אחי לאפוקי, דלפי זה י"ל דבכותל דבסתמא הוא רחב לא חיישינן, ונראה דיש להשוות דין כנגד הכותל בעומד מרובה לדין בין הלחיים, וגם בסברא נראה כן, דלא מסתבר שאם יוסיף על הלחי עד שיהא עומד מרובה דיאסר כנגדו, דאטו משום שריצה בסתמתו מיגרע גרע, ואין לומר דכל היכא דסגי בלחי יהא מותר גם כנגד עומד מרובה, ורק

מאה אמה, ואם היה מקורו ז"ל מהיהא דעירובין ט' א' דמלא מין את מינו וניעור, היה כותב יראה לי כדרכו, וגם היה כותב הדין בכל מקום פטור שזכרמלית, וגם היה מזכיר טעם זה בתשבותו, וכן במ"מ זה"ז פשוט ליה דבכל מקום פטור מודה רבנו דגם בזכרמלית איתא, ורק צבור ס"ל דנטפל לזכרמלית.

ובאמת דמהיהא דמלא מין את מינו וניעור אין שום ראייה לדין מקום פטור בזכרמלית, דלפי' תו' שם דלא התיר רבא אלא באסקופה שאין זה ד', הנה הדבר פשוט דפתוח לזכרמלית מנטרף הכל והו"ל כ"ש זו ד', ואינו ענין לנידון מקום פטור בזכרמלית, וכן לדעת הר"ף דאף כ"ש זו ד' שרי בפתוח לרשות הרבים ואסור בפתוח לזכרמלית, ע"כ הענין דהקילו צדין הלחיים דחודו החיצון מתיר רק במזבזל מבחוץ, וזה רק בפתוח לרשות הרבים דמינכרא הבדלתו, ולא בפתוח לזכרמלית, או דכיון דסתם לחי אין זו ד' תו לא פלוג והקילו אף כ"ש זו ד', משא"כ בפתוח לזכרמלית דלעולם יש זו ד', ע"י לעיל סק"י, וגם לפי זה אינו ענין לנידון אם יש מקום פטור בזכרמלית, ולכך הרשב"א והמ"מ הניחו בקושיא דצרי רבנו שחילק צין כרמלית לרשות הרבים לענין מקום פטור, ולא מלאנו אלא הר"ן ז' א' שהציא אחרים הסוברים דליכא מקום פטור בזכרמלית מסבירא דמלא מין את מינו וניעור, [ואפשר שגם לא נתכוין להרמב"ם דלא הוי מסיק שמהם אחרים].

ומהא דאמרין עירובין פ"ז ב' דאין חורין לזכרמלית, נמי מוכח דמהא דמלא מין את מינו וניעור אין ללמוד דליכא מקום פטור בזכרמלית, דהא הנידון במלא מין את מינו הוא באסקופה הפתוחה לזכרמלית, וראוי לדונה כחורי כרמלית, ואם איתא דמהא ילפינן לענין מקום פטור בזכרמלית, ואין א"כ דין הוא דכל חורי כרמלית יהיו כרמלית, ואין לומר דשאני חורין שגבוהים ג', אבל אסקופה השוה לקרקע כרמלית עדיפא מחורין, וכמו חורי רשות הרבים למטה מג', ע"י לקמן ס"ד ס"ק י"ג, דהא הנידון בחורי כרמלית הוא באמת המים שהיא שוה בגובהה, [ומיהו י"ל דמ"מ קרקע השוה עדיפא], וגם מעיקר הסברא נראה דאם אין מקום פטור בזכרמלית, דראוי שגם חורין שזכרמלית לא יהיה עליהם שם מקום פטור והרי צרשות הרבים דכל

ומדברי המרדכי והגהמ"ר בסוגיא דאסקופה משמע דס"ל דתוך ז"ה לא עדיף מצד הלחיים, דהא סתם פתח אין הצית פרוץ אליו במלואו, וא"כ כל עוצי הכתלים משמשין פלימין לז"ה, ואפ"ה קאסר בפתח נעול, וע"י בספר מרן זללה"ה לעירובין ס"ג ס"ק כ"ז כ"ד וז"ע.

יד) המג"א בסימן שמ"ו סק"ד העתיק העולה מאוקימתא דר"י א"ר לדינא, דאם הניח הקורה בסוף האסקופה ויש באסקופה ד' שרי אף בפתח נעול, ובפ"פ שרי אף באין באסקופה ד', ובזה"ל נתקשה בזה דכיון דאסר בפתח נעול בליכא ד' ע"כ דפתוח לזכרמלית איירי, דפתוח לרשות הרבים הרי כתבו תו' דאפי' פתח נעול שרי, ואי בפתוח לזכרמלית הרי דעת המחבר דאסור תחת הקורה, וא"כ אמאי התיר בפ"פ ואין זו ד', ואם כי לא נזכר במ"א דמתיר אף תחת הקורה, ושפיר יש לקיים דבריו לענין האסקופה עד חודו הפנימי של הקורה, מ"מ רהיטת הדברים משמע דהכל שרי, ולמש"כ לעיל ס"ק י"א דאפשר דמש"כ תו' דפתוח לרשות הרבים אפי' פ"ג נמי, היינו רק בלחי משום דתחלתו מן הפתח ולפנים והוא משמש בפועל להתיר המצוי, דבזה כל משכו הוא צדין צין הלחיים אף בפתח נעול, דהא תורת לחי עליו, אבל בקורה שמונחת מן הדלת ולחוץ, וליכא שם ד', בזה אין עליה תורת קורה כלל, ואף בפתוח לרשות הרבים אסור להשתמש תחת' בפ"ג, דלא שרינן אלא צין הלחיים או תחת הקורה ולא מן הלחי והקורה ולחוץ אף בליכא ד', לפי זה שפיר מצי איירי המ"א אף בפתוח לרשות הרבים ושפיר התיר גם תחת הקורה באיכא ד' או בפתח פתוח, וע"י בספר מרן זללה"ה לעירובין ס"ז ס"ק י"ד.

טו) רמב"ם פ"ד מה' שבת ה"ו צור שזכרמלית הרי הוא כזכרמלית אפי' עמוק מאה אמה אם אין בו ארבעה, בתשבות רבנו לחכמי לוניל נראה שמקורו ממתני' דעירובין ל"ז ב' ומפרש לה צבור שזכרמלית ואין צבור ד' ונתכוין לשבות צרשות הרבים הסמוך לו, [אם כי קשה טובא דמה לי אם הצור כרמלית או מקום פטור, ואדרבה אי הוי מקום פטור עדיף טפי, וגם פשטא דגמ' שנתכוין לשבות כזכרמלית והצור רשות היחיד], והדבר מוכח ממש"כ כלשון המשנה אפי' עמוק

ונראה דאם עשה צור חמשה והקיפו צכלים חמשה דאינו נעשה רשות היחיד, לדעת רש"י ותו' דכלים שאינם גבוהים י' ורחבים ד' צכלים לגבי רשות הרבים, דאע"ג דגם מחילה של צנ"א עושה רשות היחיד, מ"מ כיון דחזוין דהיה מקום לומר דאף החוליא לא תצטרף כיון שאינה מקום חשוב לעצמה, א"כ אין לנו אלא חוליא שהיא קבועה, ודכוותה אם הקיף מחילה סביב הצור וכמש"כ תו' גיטין ט"ו ז' עירובין ז"ג ז', אבל כלים שאינם חולקים רשות לעצמם לא משחינן מיניה, וז"ע.

פירושא דמתניתין נראה דהנוטל מהן והנותן על גבן גם אחוליא קאי, ואיירי שלקח מע"ג החוליא במקום שעדיין יש חוליא למעלה הימנה, והיינו שלא לקח ממקום היותר גבוה שבחוליא אלא קצת נמוך מצד הצור, ועל חוליא זו קחתי את גבוהה עשרה והינו מקרקע הצור, וממילא מתפרש רחבן ארבעה אצור, וזהו שפרש"י אם הוציא מתוך אוגן חוליא, ר"ל מצד הפנימי של החוליא מעט למטה מפסקתה, וכההיא דצ"מ כ"ה א' הא דאית ליה אוגנין לנא, ונראה דלא חש התנא שמה נפרש חולית הצור מפסקתה, דבכלל חולית הצור כל גווי וגם כשאינה גבוהה ג' מצד רשות הרבים או שאינה מתלקטת עשרה מתוך ארבע, וזוה פשיטא דעל גבי החוליא היינו רשות הרבים ממש, וע"כ דהמדובר שלא צרום החוליא אלא מעט נמוך, והנה שיעורא דמתניתין חולית הצור שהיא גבוהה עשרה מקרקע הצור ורחבה ארבע והיינו הצור וכן סלע שהוא גבוה י' ורחב ד' הנוטל מהן והנותן על גבן חייב, וזוה נתיישב מה שנתקשו צמו' בלשון גבוה עשרה ונותן על גבן.

ובמיהו קושטא הוא דמתניתין דייקין נמי דהחוליא מצטרפת לרוחב ד' כמצואר עירובין ע"ח א' וכמו שפירשו שם רש"י ותו', דמתניתין הרי איירי צדין החוליא וכשם דלענין גובה עשרה כל החוליא שקביץ הצור משתתפת, ה"נ לענין רוחב ד' נמי יש לפרש אף בגוונא שרק בצירוף החוליא שבשני צדדי הצור יש רוחב ד', ומיהו באופן זה מתפרש כשיש בגובה החוליא י' מצד רשות הרבים, וכמו שפי' תו', ומתפרש חולית הצור דומיא דסלע דהיינו שהיא גבוהה י' מקרקע רשות הרבים, אבל מ"מ ראוי לן לפרש שפיר

דבר שגבוה ג' ואינו רחב ד' הוא מקום פטור, מ"מ בחורין ס"ל לאזיי ז' צ' דהו רשות הרבים, א"כ בצרמלית אם איתא דכל הדברים צטלין אליו והו צרמלית, כש"כ דהחורין היה ראוי שיהיו צרמלית, ואמאי אין חורין לצרמלית, אלא ודאי יש מקום פטור בצרמלית.

שו"ע סימן שמ"ה ס"ט בהגה"ה וכל זה דוקא בעומד ברשות הרבים אבל בצרמלית אמרינן מנא מין את מינו כו', ז"ע דהא רש"י ז' א' והרשב"א והמ"מ ורי"ו חולקין, וגם צמו' ק"א א' ד"ה הני וכן צמו' הרא"ש שם מצואר דעתם כדעת רש"י דמקום פטור שצ"ס הוא צדין מקום פטור, וכן הריטב"א (הנדמ"ח) ז' א' דעמו כדעת רש"י, וגם הר"ן לא הביא סברא זו אלא בשם אחרים, וכן המאירי דעמו כדעת רש"י וכן בצמ"ג העתיק לשון רש"י ז' א' דלענין דבר שאינו מסויים אמרו דאין צרמלית למעלה מעשרה, ומשמע דכרש"י ס"ל, ולדעת המ"מ גם הרמב"ם מודה בזה, ורק צבור שבצרמלית סבירא ליה דלא הוא מקום פטור וכמש"כ לעיל וכ"ה בצ"ח, ולא מנאנו מי שסובר דליכא מקום פטור בצרמלית אלא אחרים שהביא הר"ן והגהמ"י, וכבר כתב צה"ל דבשעת הדחק יש להקל.

סימן ד

א' צ"ט א' מסייע ליה לר"י דאר"י צור וחוליתו מצטרפין לעשרה, נראה דאם אין החוליא גבוהה ג' מקרקע רשות הרבים דפשיטא דמצטרפת ולא איצטרך לאשמועין, דהיינו רשות הרבים ממש ולעולם מודדין עומק הצור משפתו, וא"א לרשות הרבים שחלקטו צמלקט ורהיטני כדאמר לעיל ז"א א', וכן נמי אם החוליא מתלקטת פחות מעשרה מתוך ארבע מצד רשות הרבים, נמי היינו רשות הרבים ולא חשיבא חוליא, וכמו החופר צור צהר שברשות הרבים, וכן נמי אם החוליא רחבה ארבעה נמי פשיטא דמודדין ממנה וכמו צור שבצרמלית, וכי איצטרך לר"י לאשמועין כגון שהחוליא גבוהה יותר מג' ואינה רחבה ד' והיא מתלקטת עשרה מתוך ארבע מצד הרשות הרבים, דנמא שאין הצור עמוק עשרה מרשות הרבים, רק ממקום פטור שברשות הרבים.

לישנא דהנוטל מהן והנותן על גבן, אף בחוליא שמסלמת לעשרה, וכמש"פ, דהא מסייעין לר"י ממחניחין דהחוליא מסלמת לעשרה, ומהא דמסלמת לארבעה אין ראייה דמסלמת לעשרה, דנידון אחר הוא.

שם תנ"ה צור ברשות הרבים עמוקה י' ורחצה ד' אין ממלאין הימנה בשבת אלא"כ עשו לה מחינה כו', ק"ק דנקט האי לישנא על חיוב חטאת, ולפמש"פ תו' דאחי לאשמועין דלא סגי בפסין משא"כ באינה עמוקה י' דסגי בפסין, ניחא דה"ק עמוקה י' ורחצה ד' אין לה תקנה אלא במחילה ולא בפסין, ולפי זה לכאורה גם הא דאין שותין הימנה בשבת אלא"כ הכנים לה ראשו ורובו, נמי איכא לפרושי דבאינה עמוקה י' שרי בהכנים ראשו לחוד, ובעירובין ז"ט א' אית ליה לאצ"י דגם בכרמלית בעי שיכנים ראשו ורובו, ולא פרכינן עליה מהך ברייתא, וז"ע.

לשון התו' לא החמירו כ"כ ומשחרי שפיר בפסין, משמע כהיתר פסין דעלמא דשרי אף יותר מד"א, וזה דלא כמו שפירש הגר"מ הלוי ז"ל דכונתם דשרי משום דגם בין הפסין הוא כרמלית, וגם לשון לא החמירו כ"כ קשה לפי זה דהא מן הדין הוא כרמלית בין הפסים, ומיהו גם לפמש"פ אין ראייה מכאן להתיר צבור שהוא רשות היחיד שעומד בכרמלית, דהא לעולם כשעושה פסין חור הצור כצור שבכרמלית, ואפ"ה תניא אצל צור היחיד עושין לו מחילה, ואין לנו להתחשב ברשות שגמלא מחוץ לפסים, ואטו שני פסים זה לפניו מזה יועילו לבאר היחיד, וגם בסברא כשהצור כרמלית שייך להקל טפי שהוא עיקר הנושא ואין כאן חשש דאוריתא, אצל כשהצור רשות היחיד אין לחלק בין עומד ברשות הרבים לעומד בכרמלית, ומ"מ דברי ה"ר פורת מחודשים דאיכא היתר מחודש של פסין לצור היחיד, וז"ע.

צ) עירובין ע"ח א' אר"ה עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה ורחצ ארבעה ונעץ צו יחד כל שהוא מיעטו, נראה דהוי כרמלית ולא מקום פטור, דכיון דמבחוץ אית ביה ד' הרי הוא ראוי להקרא רשות, אלא דכיון דלא ניחא תשמישתיה לא הוי רשות היחיד, אצל שם כרמלית שפיר חייל עליה, מידי דהוי אצ"ת שאין תוכו י' שבת ז' צ' דהוי כרמלית, ומה"ט נמי סגי התם

בחקק צו דע"ד אפילו רחוק מן המחיצות כמש"כ תו' וברמב"ן שם, דמדין מחיצות שפיר ראוי להקרא רשות היחיד, שהרי קירוי משלימו לעשרה, אלא דלא ניחא תשמישתיה, וכל שחקק צו דע"ד דניחא תשמישתיה שפיר נעשה רשות היחיד ע"י המחיצות, ושוב הכל נעשה רשות היחיד מדין חורי רשות היחיד, [ועי' לקמן סק"ד שכ"מ ממנה שהרי"ף והרא"ש השמיטו הך סוגיא].

ולפי זה יש מקום לומר דגם לדעת הרי"ף ודעימיה בכוורת שבת ח' א' דאין עובי המחיצות מטכרפות לדע"ד, דהיינו דוקא לענין שתחשב רשות היחיד, אצל כרמלית מיהא הוי, דכל שיש שטח של דע"ד שמוצדל במחיצות י' הרי הוא רשות בפ"ע, אלא דכיון דלא ניחא תשמישתיה א"א למיחל עליה שם רשות היחיד, ומיהו י"ל דאזיר ודופן שני ענינים הם, וכאילו שיש כאן שתי רשויות של פחות מדע"ד דהוו שניהם מקום פטור, וכן מבואר בלשון השו"ע סי' שמ"ה סי"ט דמחיצות שאין ציניהם דע"ד הוי מקום פטור.

ונראה דע"כ מודה ר"ה צבור וחוליתיה, דהא ממחני' דשבת ז"ט א' מוכחנין לה וכמו שפרש"י ותו', וגם תניא התם כוותיה דר"י, וע"כ לחלק דיתד גרע דא"א למינח עליה מידי, ולפי זה מלאו כולו ציחידות עדיף למסקנא, ורק למאי דלא הוי ידעין טעמא דאי בעי מנח עליה מידי, הוי מלאו כולו גריעא טפי, דא"א למיחל ביה מידי, א"כ שמא מוקמי הא דצור וחוליתיה בעומד מרובה דוקא וכמו שהביא הרשב"א מירושלמי, ועי' לקמן סק"ד.

ג) שם אלא מאי אית לך למימר דמנח מידי ומשחמש כו', אפשר דהכונה שאין חסרון דלא משחמש ליה מבטל שם רשות, כשאין החסרון במחיצות או בגובה, ולעולם ציד האדם להשוות השטח או להשתמש שימושים הנאותים במנח זה, ומה שאמרו דמנח מידי ומשחמש, והיינו שהשימוש יהא על הא דמנח, ולא סגי במאי דמנח לחוד שהוא ג"כ שימוש, הוא על הנידון שיש מקום לומר דאין כאן מקום ד' דהצור והחוליא שני מקומות הם, ויהא נידון כל אחד לעצמו, וע"ז אמרינן דמנרפינן להו כיון דמצי למינח מידי עליהו וישמשו מקום אחד, וכן מבואר ברשב"א בסוגיין שכתב דמיבעיא ליה במלאו כולו ציחידות אי חשיב כצ"ת

בגיטין ט"ו ז' ובעירובין ז"ג ז' אלא בגידוד חמשה ומחילה חמשה דמינכרא מיהא מחילה עשרה מבחוץ [לפירוש תו'], אבל הכא דלא מינכרא מחילה עשרה בשום דוכתא כו"ע מודו דלא הוי רשות היחיד, דלר"ח דגידוד חמשה ומחילה חמשה אין מטטרפין, כש"כ כה"ג, וזו לא אשכחן מאן דפליג עליה.

ובראיה להוכיח דלא צעי כלל שיהא אפשר למינח עליה מיד, ואינו אלא שם מושאל למימר דכל דאיכא שטח ד' על ד' המוקף מחילות שפיר הוי רשות היחיד אף שיש בו חלל וגובה, [ע"י לק' סק"ד דהדרי צין], ממש"כ הרשב"א שצת ח' א' גבי כוורת וכן שם ז"ט ז' להוכיח דאין כותלי הכוורת מטטרפין לדע"ד, מהא דאמר אביי שם ק' א' דבור ח' וחלקו במחללת פטור דהנחת מחללת וסילוק מחילות צהדי הדדי קאמו, ואם איתא מאי סילוק מחילות איכא והלא אף המחללת אע"פ שנעשה כותל לצור עולה היא מן המנין, ובפשוטו תמוה דהרי התם במחללת אי מנח עליה מידי הו"ל רשות הרבים, שהרי צבור עסקינן שאין מחילות מלמעלה, אבל למש"כ דא"צ כלל שיהא מני למינח עליה מיד, ואין הענין אלא דהמחילות מטטרפות לשיעור דע"ד נחא, דנראה דאם היה צבור ט', היה ע"ג המחללת רשות היחיד, לא מיבעיא לדעת הרשב"א דחוליא ג' נמי הוי רשות היחיד אע"ג דאינה גבוהה מרשות הרבים י', אלא אף לדעת תו' דצעי שתהא החוליא גבוהה י', שאני התם שאינה מובדלת מרשות הרבים, אבל הכא שהמחללת משני צידיה רשות היחיד ואינה רחבה ג' שפיר הוי ע"ג רשות היחיד כדין לאחרים עושה מחילה, וראיה לזה מדלא קאמר אביי למילתיה צבור ט', דאם איתא דהמחללת הוי מקום פטור א"כ תחת המחללת נמי, והו"ל הנחת מחללת וסילוק מחילות צהדי הדדי, כיון שהמחללת קבועה ומצטלת שם רשות היחיד מתחתיה, [ומה שפרש"י ח' א' גבי כוורת דחייב משום דלאו שם רשות עלה מדאורייתא, התם דוקא בכלי דלא מצטל שם רשות הרבים מתחתיו, ולא מעל גביו, כמש"כ רש"י שם גבי קופה, ולא קשיא ליה אלא דליחשב כוורת רשויות, כיון שיש בו שיעור להקרא רשות אי מצטל ליה, אבל בגוונא שנתצטל שם רשות הרבים מתחתיו היינו מחללת דאביי], אלא ודאי ע"ג

מלא כלים ומניח מידי עלייהו ומשתמש, הנה פירש הגידון שאין להתייחס ליתדות כלל, [וע"י לק' סק"ד דהדרי מזה], ויש להסתפק אם סגי בסצרא זו לומר שהם נחשבים כמקום אחד והיינו דלא איכפת לן מה שאינם בגובה שוה, ואף בגוונא דאי מנח עלייהו מידי יצטל שם רשות היחיד מינייהו, דמ"מ כל כמה דלא מנח הוי רשות היחיד, וגם י"ל דסגי צהא דאי צעי מנח עלייהו כלי וכיו"צ דלא מצטל שם הרשות, או דצעי דוקא שיהא יכול למינח מידי ושיהא אז שם רשות היחיד עליו, [וע"י להלן היכי משכחת לה].

והנה צמו' בסוגיין ובשצת ז"ט א' בד"ה מסיע וע"י ז' בד"ה לאחרים פשוט להו דהנותן על החוליא לא מיחייב אלא"כ החוליא גבוהה י' מקרקע רשות הרבים, אבל לא סגי צמה שהיא גבוהה י' מקרקע הצור, ואפי' כשיש צבור דע"ד, דלא מהני סצרא דלאחרים עושה מחילה אלא כשינכר גובה המחילה, אבל הרשב"א בסוגיין נקט צבור וחוליתה מתפרש כפשטה שאין החוליא עצמה גבוהה י' מקרקע רשות הרבים ואפי"ה תנן דהנוטל ממנה והנותן על גבה חייב, וע"כ דגם צוה מהני סצרא דלאחרים עושה מחילה, והיינו כשהצור רחב דע"ד, ונסתפק הרשב"א שיעור גובה החוליא צממה, אי סגי כל דינכר ואפילו אינה גבוהה שלשה, או דצעי שתהא החוליא גבוהה שלשה, ובעצוב"ק בשער הרשויות כתב צדין גג הסמוך לרשות הרבים צבור שצעה וחוליא ג' חשיב ע"ג החוליא רשות היחיד, והביא דבריו צמ"מ פי"ד ה"ט, ומשמע דמסיק דצעי גובה ג'.

והשתא יש לדון צור עמוק שצעה ורחב דע"ד והוסיף סביבו חוליא ג' אלא שהחוליא משפעת כלפי פנים באופן שאין דע"ד צין החוליות אלא על גביהן אי הוי רשות היחיד ע"ג החוליא וכן צבור, דטעמא דאי צעי מנח עליה מידי ליכא הכא, דהא אי מנח מידי הו"ל על גביו כרמלית שהרי אינו גבוה מקרקע רשות הרבים אלא ג', אבל אי נימא דלא צעינן שיהא יכול למינח עליה מידי, וכל שיש בשטח הגדור דע"ד שפיר הוי רשות היחיד, ועוצי החוליא ככלים שצצית, א"כ שפיר הוו הצור והחוליא רשות היחיד, ומיהו נראה דכה"ג לא חשיבי מחילות הניכרות כלל, כיון דליכא מחילות עשרה צדד מקום, ועד כאן לא פליגי

דמחללת שאני דאי מנח עליה מידי הו"ל רשות הרצים, והדברים נ"מ.

(ד) דעת רש"י ותו' שבת ח' א' דכזורת עובי המחיצות משלימין לד', והא דנקט אביי רחצה ו' לאו דוקא, וזפחות שני חומשין סגי, ואע"ג דאביי ורבא עירובין ע"ח א' ס"ל דיתד אפי' פחות מג' ממעט, ולא ס"ל טעמא דאי צעי מנח עליה מידי, וא"כ אביי לשיטתיה דין הוא לביצעי דע"ד בלא הדפנות וכדעת ר"ח והר"ף, נ"ל דס"ל דע"כ מודה אביי בצור וחולייתיה דהא ממחיתין מוכחין לה כמו שפרש"י ותו' בעירובין שם, וכזורת לצור וחולייתיה דמי, ויתד י"ל דגרע, והיה מקום לומר דאביי ורבא לית להו כלל סברא דאי צעי מנח עליה מידי בפרוך מרובה, וההיא דצור וחולייתיה מוקמי לה בעומד מרובה וכמו שהביא הרשב"א מירושלמי, אלא דכיון דבתלמודן לא אדכרו הכ סברא, לית לן לפרושי הכי בדאביי ורבא, ואית לן למינקט כפשטה דצור וחולייתיה אף בפרוך מרובה מנטרף.

ונראה דמדאביי ורבא ורב הונא נשמע לדרב אשי, דכי היכי דלאביי ורבא ור"ה סברא דאי צעי מנח עליה מידי היינו צפועל ממש, דהא יתד באמת ממעט, ה"נ לרב אשי סברא דאי צעי מנח עליה מידי היינו כפשטה שיש כאן אפשרות של שימוש, ואינו שם מושאל לומר דלא איכפת לן באפשרות שימוש כל שיש שיעור דע"ד וכמו שגטינו לעיל סק"ג, דלמעוטי בפלוגתא עדיף, וגם לא פירשו בגמ' היכי מפרשי ר"ה ואביי ורבא הא דצור וחולייתיה, ומשמע דצוה לא נחלקו ארב אשי, ומשמע דבחדא שיטתא קיימי ור"א נמי כוותייהו מפרש, ועוד יש להוכיח כן מדרב אשי גופיה דקאמר התם בעירובין דאפי' יתד גצוה שלשה לא הוי מיעוט מ"ט אפשר דתלי ציה מידי, הנה הוצרך לפרש אופן השימוש האפשרי, ולא אמר סתם משום דלעולם אי צעי מנח עליה מידי באיזו צורה שהיא דלא איכפת לן דלא משמש כראוי במצב של עכשיו, אלא ודאי אף לר"א צעי אפשרות שימוש צפועל, בשטח של דע"ד, (ועי' בתו' סוכה ד' ז' גיטין ט"ו ז' דברחצ הרצה לא אמרינן אי צעי מנח עליה, ועי' לקמן סק"ו).

ונראה דמחיצות י' שיש ציניהן דע"ד, או עם עובי המחיצות, ואין להם שוליים והם תלויים

המחללת רשות היחיד, וכיון דבאית בהו דע"ד בכל צור, הוי המחללת רשות היחיד, שפיר ס"ל להרשב"א דה"ה בצור ח' לא שייך למעטו במידי דהוא עצמו נמי נעשה רשות היחיד, דשפיר משלים ואינו ממעט, דחודו החיצון של המחללת עושה מחיצה לשטח דע"ד.

ברם אכתי לא נתיישב דאטו עשה שני צורות עמוקים י' ואינם רחבים דע"ד וציניהם פחות מג' ואם תזכרם יש בהם דע"ד, מי הוו רשות היחיד, הא פשיטא דכל חד מינייהו מקום פטור הוא, וה"נ דכוותה, וטעמא דמילתא משום שאין המחיצה שציניהם משמשת לעשות רשות היחיד כלל, שאינה מצדלת אלא בין מקום פטור למקום פטור, והניחא אם המחללת היתה עומדת בסוף ד' לאחד דהיינו שכל עובי המחללת היה בחצי האחד, והחצי השני יש בו דע"ד, צוה שפיר יש מקום לומר דכיון דזה שיש בו דע"ד הוי רשות היחיד לעצמו שפיר משמשת המחללת לשני לגדרו מרשות היחיד זה, וחשיב עושה מחיצה לאחרים והוי על גבה רשות היחיד מחמת זה שאין בו דע"ד אלא עם המחללת, אבל כשאין ציניהם דע"ד אין סברא למהיב למחיצה שציניהם דין רשות היחיד, וזה בכלל קושית מרן זללה"ה צקימן ס"ז ס"ק י"ב דזפחות מדע"ד צחריץ לא חשיב למיחל על דפניו שם מחיצה כלל, [ולא משמע לומר דחלקו במחללת מתפרש בכל גווי ואף שלא באמצע, ולעולם מיפטר משום שצדו אחד מקום פטור, וקשיא לרשב"א דבחלקו בדיוק בסוף ד' לאחד ליחייב כיון דבכה"ג הוו שניהם רשות היחיד, דל"מ כן כלל, ופשטא דגמ' שחילקו באמצע ממש וכמו שפרש"י, וגם הרשב"א תמה מזה על התו' ומשמע דאף בחלקו באמצע קשיא ליה, דאל"ה הרי אפשר לפרש דמייירי בחלקו באמצע, ועי' לקמן סק"ט דבחלקו שלא באמצע באמת חייב].

וגם מה שפירשנו דס"ל להרשב"א דלא צעי שיהא מצי למינח עליה מידי צמציאות, ולכך קשיא ליה דמחללת תנטרף לא יתכן, שהרי הרשב"א הוכיח מזה דלא אמרינן אי צעי מינח עליה מידי כזורת וכיו"צ דלא קיימא להכי, וא"כ הרי מפרש דצעי שיהא מצי למינח עליה ממש, וא"כ תו הרי איכא למימר דאף כזורת וכיו"צ אמרינן אי צעי מנח עליה מידי, ואף שאין דרכו בכך, וההיא

פירוש דחוק טובא וכמ"ש המ"מ, הלכך לדינא
 אית לן למינקט דלעולם עובי הכחלים משלים לרוחב
 ד', אלא"כ הם חלשים דא"ל למינח מידי עליהו,
 ובכלי כעין כוורת דאפשר למינח מידי עליה אלא
 דאין מפסידין אותו להשתמש על גביו, צוה נחלקו
 הראשונים ז"ל אם הדפנות משלימין, ולשון המ"צ
 שם סק"ג אינו מכוון לפי זה דליכא חולק על
 הרמב"ן והרשב"א לומר דלעולם אין הדפנות
 מאטרפות. — לא מאחזי צרי"ף וצרא"ש סוגיא
 דעירובין ע"ח א', ואפשר משום דליכא נפקותא
 בה אלא לענין חיוב, דאף לר"ה דממעט הוא
 כרמליה וכמש"כ לעיל סק"ב, אלא"כ ראיתי שכבר
 נתקשה צוה צ"ח סו"ס שמ"ה.

נראה דכמו דלענין רשות היחיד משמשינן בצבא
 דאי בעי מנח עליה מידי לשווייה מקום
 דע"ד, דה"נ צפחות מעשרה לשווייה כרמליה,
 דלענין שיעור דע"ד שוין הם.

(ה) בכתב צמ"צ סימן שמ"ה סק"ג דאחרונים ז"ל
 הסכימו דאף כשהמחיצות מאטרפות
 לשיעור דע"ד היינו רק שעל עובי המחיצות הוא
 רשות היחיד, אבל אין המחיצות לכו"ע לא הוא
 רשות היחיד כ"ז שאין בחללו דע"ד, והדברים
 תמוהים דכשאמרו דבור וחוליה מאטרפין
 לארבעה היינו דתמונה זו חסובה רשות היחיד
 כמות שהיא, ואיך יתכן שצחוכה לא יהא רשות
 היחיד, הר"ז ממש חורי רשות היחיד, ומה שאנו
 משמשים בצבא דאי בעי מנח עליה מידי, אינו
 אלא לומר דמצב זה יש בו חשיבות דע"ד כיון
 דאי בעי מנח, אבל כל הדינים הם כמות שהבור
 עכשיו, ואנו נימא דגם על גבי הדפנות לא יהא
 רשות היחיד, כיון דבעי למינח עליה מידי, וא"כ
 לא יהא רשות היחיד אלא משהו למעלה מע"ג
 הדפנות, ועוד דא"כ הנותן על החוליה לא יהא
 חייב אלא"כ יתן על פסקת החוליה שאם יש מקום
 בחוליה הגבוה משהו יותר שוב הו"ל כדין תוך
 הבור, ול"מ כן כלל, ובהדיא אמרו בגמ' ז"ט ב'
 על מחני' דאית ליה מורשא א"נ דרמיא צחריאל,
 ומחני' הרי מתפרשא אף כשהבור וחוליהו
 מאטרפין לארבעה וכמ"ש רש"י עירובין ע"ח א',
 ואין לחלק בין עומ"ר לפרמ"ר, דא"כ לעולם נימא
 דאי בעי מנח עליה עומ"ר ויחשב החור כרשות
 היחיד, וא"כ גם עכשיו דין הוא שיחשב רשות

צחור צרשות הרצים ללא הוא רשות היחיד אין
 המחיצות, ואף דאי בעי מנח עליהו מידי, ללא
 מהני האי טעמא אלא שתחתית הבור וע"ג החוליה
 ינטרפו כשטח אחד, אבל חור לא, וכן מצאנו
 בצ"ח דמישן ק"א א' אין לפרש"י ובין לפירוש
 תו', ועי"ש צרשב"א וז"ע בכונתו ז"ל.

כתב הרמב"ן במלחמות בטעמא דצחורות אין
 הדפנות מאטרפות לדעת ר"ח והרי"ף משום
 דלא מנח מידי עליהו ולא משתמש ליה משום
 דמיקלקלי, ונראה דאין הכונה שהדפנות חלשות,
 דודאי סתמא דמילתא דפנות הצורות שפיר חזקות
 למינח עליהו מידי ולהשתמש בו כשולחן וכיו"ב,
 ובכל שימוש סגי, אלא הענין דלא קאי להכי, ואם
 בא לשמש בו צכה"ג הר"ז כמקלקל את הכלי
 והורסו והפכו לשימוש אחר, ובאופן זה לא אמרינן
 אי בעי מנח עליה מידי, והרשב"א בעצמו"ק לא
 הוכיר אלא דדפנות חלשות ורעועות דא"ל למינח
 עליהו מידי ולהשתמש אינן מאטרפות לדע"ד, ולא
 הוכיר דין כוורת וכיו"ב, ומשמע קצת דמפרש
 טעמא דכוורת משום שהדפנות חלשות, ולא משום
 דלא קיימא להכי, וז"ע.

כתב המ"א ריש סימן שמ"ה דממ"ש המחבר שם
 סי"ט דמחיצות שאין ציניהן דע"ד הוא מקום
 פטור משמע שאין עובי המחיצות משלימות לדע"ד,
 והדבר תימא דהא גמרא ערוכה היא בעירובין ע"ח
 א' דבור וחוליהו מאטרפין לרוחב דע"ד, ולא שייך
 לחלוק על זה, ודכוותה מחיצות שאפשר למינח מידי
 עליהו הרי הם כבור וחוליהו, ורק כוורת שהיא
 כלי העשוי לשימוש צחוכה צוה מאנו דעת ר"ח
 והרי"ף שאין המחיצות משלימות, וכמש"כ לעיל
 בטעמא דמילתא, וגם צוה רש"י ותו' והרא"ש
 חולקין, ונמיהו צגונא שהדפנות חלשות דא"ל
 במחיצות למינח עליהו מידי, צוה י"ל דגם רש"י
 ותו' מודים דאין הדפנות משלימות, וכמש"כ
 הרשב"א, אבל כוורת דאפשר למינח עליהו מידי
 ולהשתמש אלא דלא קיימא להכי, צוה פליגין,
 ולשון אין ציניהן הוא לאו דוקא כמ"ש הט"ז, והרי
 הטור כתב לשון זה, ולא יתכן שישימט דעת אביו
 הרא"ש ז"ל ותו', ומיהו הרמב"ם שכתב לשון זה
 י"ל דדוקא נקט, דלפי גירסתו בפ"ד ה"ט צההיא
 דעירובין אין ראיה דבור וחוליהו מאטרפין
 לארבעה, אבל לא מאנו לו חצר בגירסא זו, וגם

מידי ויהיה כולו בגידוד, אבל השתא הרי לא מונח עליה מידי ואיכא גידוד ומחילה דאינס מנטרפין, וממילא גם ע"ג הכותל לא שייך שיהא רשות היחיד כיון שהוא שטח אחד עם התל שהוא כרמליה, ומיהו צבור וחוליא אם ימלא חצי הצור נמי יהיה ע"ג החוליא רשות היחיד, [דאיירי שהחוליא גבוהה י' מקרקע רשות הרבים וכמש"כ תו' עירובין ע"ח א'], ולא נימא דהוי גידוד חמשה ומחילה חמשה, דכיון דאין בחלל הצור ד' אין לו חשיבות מקום, ולא דיינינן במחילותיו אלא מבחוץ, ודעת תו' נראה דס"ל דמהא דמשמטין בסברא דאי בעי מנח מידי חזינן דסגי במחילות ניכרות רק מבחוץ, וא"כ אין סברא דגידוד חמשה ומחילה חמשה לא ינטרפו כיון דמבחוץ איכא עשרה.

ובתו' הרא"ש כאן כתב לתרץ קושית תו' וז"ל ונ"ל דל"ק דהא דאמרין דחשיב רשות היחיד משום דאי בעי מנח מידי עילוייה ה"מ ראש העמוד וכן חוליית הצור והסלע לענין הנוטל מהן והנותן על גביו, אבל גבי תל אפי' מנח מידי עילוייה על גביו הוי רשות היחיד אבל תוכו הוי כרמליה כמו בית שאין תוכו י' וקיריו משלימו לעשרה עכ"ל, והנה אין כונתו דבחולית הצור לא הוי רשות היחיד בחללו, וגם בגידוד ע"ג הכותל הוי רשות היחיד, דא"כ הול"ל ה"מ ראש העמוד וכן חוליית הצור והסלע לענין הנוטל מהן והנותן על גביו, אבל תוכו לא הוי רשות היחיד, וה"נ הכא ע"ג הכותל הוי רשות היחיד ולענין תוכו קאמר ר"ח דאין מנטרפין, ולמה התחיל צבור וסיים בתל וצמנח מידי, אלא ודאי פשיטא ליה דלא שייך לחלק דין תוכו מעל גבו, דאם על גבו רשות היחיד ה"ה תוכו, ואם אין תוכו רשות היחיד אף גבו אינו רשות היחיד, שהוא רשות אחד עם תוכו, אלא כונתו דסברא דאי בעי מנח עליה מידי אינה מועילה כלום לשטח שעל התל לסלק ממנו החסרון דגידוד חמשה ומחילה חמשה, דאף אי הוי מנח עליה ממש אכתי היה על התל החסרון דגידוד חמשה ומחילה חמשה, וכמו בצית שאין תוכו י' דלא מהני מה שעל גביו רשות היחיד לענין תוכו, וכיון דעל התל איכא חסרון דגידוד ומחילה אין מנטרפין, ממילא גם על גבי המחילה לא שייך שיהא רשות היחיד שהרי הוא פרוץ כולו לתל והוא והתל שטח אחד, משא"כ צבור וחוליא

היחיד כל מקום ומקום שצין המחילות, ובתו' גיטין ט"ו ז' הקשו לר"ח דגידוד חמשה ומחילה חמשה אין מנטרפין, דליהוי רשות היחיד מדין אי בעי מנח עליה מידי, ומצואר דפשוט להו דע"ז יהא כל תוכו רשות היחיד, ואע"ג דהתם יש צו דע"ד והחסרון הוא רק במחילות, אבל מ"מ חזינן דמה שנעשה רשות היחיד מחמת סברא דאי בעי מנח עליה מידי אינו מונע מלשמש תחתיו צדין חורי רשות היחיד, דהא כל הגידוד התם הוא על הגידוד, ודצרי תו' הרא"ש שם אינס ענין לנידון דידן וכמ"ש להלן סק"ו, דאדרבה גם מדצרי משמע דדין תוכו כדין גבו, ועוד דא"כ לא יתחייב הנותן על החוליא אלא"כ נתן דבר קשה כעץ או צרול, שאם נתן בגד הרי מקנתו בתוך החלל דהוי מקום פטור, ול"מ כן, ועוד דצמלאו כולו ציחידות דדיינינן בעירובין שם, פשטא דמילתא מתפרש אם היחידות מצטלות שם רשות היחיד מן העמוד, והיינו אם הניח צין היחידות, ודומיא דיתד אחד, וע"ז אמרו דאינס מצטלים כיון דאי בעי מנח עליהו מידי, ומשמע דאם הניח צין היחידות חייב, וכ"מ מדצרי הרשב"א שהוצאו לעיל סק"ג שנתקשה בחלקו במחללת שהמחללת תשלים לשיעור, ואי ע"י הא דאי בעי מנח עליה מידי אין נעשה תוכו רשות היחיד, א"כ שפיר פטור אמתחלת, ומש"כ תו' עירובין ע"ח א' דאע"ג דתוכו לאו רשות היחיד הוא, היינו שאין ראוי למיחל עליו דין רשות היחיד, אבל לאחר שעל גביו נעשה רשות היחיד משום דאי בעי מנח עליה מידי, ודאי אף תוכו הוי רשות היחיד כדין חורי רשות היחיד, וכ"ה לשון הרשב"א שם בשם תו' דתוכו אינו רשות היחיד בלי צירוף החוליא, ומצואר דצירוף החוליא הוי גם תוכו רשות היחיד.

(ו) גיטין ט"ו ב' תוד"ה גידוד וא"ת ויחשב רשות היחיד מטעם דאי בעי מנח עליה ומשתמש בו, לו"ד ז"ל נראה דלא דמי דהתם יש שטח דע"ד המוקף מחילות עשרה, אלא דכיון דיס צור וחוליא חסר בחשיבות מקום ד', דדמי לשני מקומות, ובה משמטין בסברא דאי בעי מנח עליה מידי דהוי כמקום ד', וממילא נעשה כולו רשות היחיד, אבל הכא דע"ג התל יש שיעור מקום אלא שאין לו מחילות, דגידוד ומחילה אינס מנטרפין, מה יכול להועיל מה דאפשר למינח עליה

הרצים ועשאו רשות היחיד פשיטא ליה, קשה טובא, דמה חילוק הוא זה, הרי העיקר שהמחיצות עושות אותו רשות היחיד, ומה נפקא מינה מה היה קודם המחיצות אם רשות הרצים או מקום פטור, וגם באיבעיא לא נזכרה כלל סברא דלאחרים עושה מחיצה, ומשמע דלא הוי ס"ל סברא זו כלל, ועוד דלעולם כשעושה מחיצה אחת כבר בטל שם רשות הרצים מיניה, והו"ל אידך מחיצה כמוקפת לכרמלית, ובפשוטו נראה דאין נפקותא בין מוקף לרשות הרצים או לכרמלית אלא דנקט לה לאיבעיא כשהכותל עשה רשות היחיד, וכדקתני ועשאו רשות היחיד, דהיינו שהכותל עשה את הכרמלית לרשות היחיד, ואי הוי מוקף לרשות הרצים לא יתכן שכותל אחד יעשה רשות היחיד, והיה צריך להאריך ולפרש שעשה עוד צ' מחיצות, לכך נקט מוקף לכרמלית והיינו שכבר היה לו שתי מחיצות, וממילא הכותל הזה עשאו לרשות היחיד ונקט לה צכה"ג לרבותא דאף דאיכא ק"ו דלאחרים עושה מחיצה אפ"ה קמצינא ליה, ואע"ג דאף בעשה כותל רביעי לרשות היחיד שכבר היה לו ג' מחיצות, נמי נראה דשייך ביה לאחרים עושה מחיצה, דהשתא גם הוא עושה מחיצה לאחרים, וא"כ הו"מ למינקט נמי ומוקף לרשות היחיד, אפ"ה ניחא ליה טפי למינקט בגוונא שהכותל הוא שעשאו לרשות היחיד לומר דאף צכה"ג קמצינא ליה, א"נ שמא במחיצה רביעית איכא נפקותא אם בנאה מבחוץ לשלש המחיצות או ביניהן, ד"ל דכשנאה ביניהם כיון שכבר חל על המקום דין רשות היחיד פשיטא ליה שאינו מתבטל ע"י הכותל, (עי' להלן), ולכך לא נקט סתם כותל שבין רשות הרצים לרשות היחיד.

שם או"ד כיון דעשאו רשות היחיד כמאן דמלי דמי, ר"ל דדינו כדין עמוד שצאמנע רשות היחיד שאינו חולק רשות לעצמו, או דכיון שאין רשות היחיד מקיפו, ורק שהוא סמוך לרשות היחיד, לא סגי בהכי לטופלו.

שם אמר עולא ק"ו לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש, לכאורה אם נידון ע"ג הכותל דין מקום פטור, נמצא שהחוד הפנימי של הכותל הוא שעושה מחיצה לרשות היחיד ולא החיצון, והרי זה כאילו הקיף רשות היחיד בשתי מחיצות זו לפניו וזו ביניהן פחות מד"ט, דציניהן הוי מקום פטור,

דאין חסרון בתוך הצור אלא מחמת שאין לו חשיבות ד' וזה שפיר מיתקין בסברא דאי צעי מנח עליה מידי דיש לו למעלה חשיבות ד', ונעשה רשות היחיד, וממילא גם תוכו רשות היחיד, וזה כעין מש"כ לעיל.

נראה דאם היה עוצי המחיצה ד' טפחים דמודה ר"ח דהוי רשות היחיד גם על גבי התל, דצכה"ג אין כאן כלל נידון של צירוף גידוד ומחיצה, דכה"ג הנידון הוא רק צדין שעל גבי המחיצה, דהו"ל כולו גידוד, דאין צין ד' טפחים לד' מילין ולא כלום, ולגבי התל הנידון אם השטח שעל גבי התל חלוק מע"ג המחיצה או לא, וכיון שאם היה התל משפיע כלפי המחיצה שפוע שאינו מתלקט עשרה מתוך ארבע, והיה הכל שטח אחד, הרי היה כולו רשות היחיד, כיון שמבחוץ השטח גבוה י' מרשות הרצים מכל סביבו, ה"נ כשהתל משפיע את החמשה טפחים צשיעור מתלקט עשרה מתוך ארבע, נמי אין צוה כדי לשנות דין על גבי המחיצה, דכיון שאם היו שוין בגובה היה הכל רשות היחיד, מה סברא היא שצביל שחקקו צור ברשות היחיד שיצטל ממנו שם רשות היחיד מחמת זה, ולא דמי לאין במחיצה ד' דהתם החקק שינה פני המחיצה, ונ"ע בספר מרן זללה"ה לעירובין סי' מ"צ סק"ד, ומשה"ק דנוקמה לצרייתא עירובין ז"ג צ' במחיצה רחבה ד', למש"כ ל"ק, דכה"ג הו"ל כולו בגידוד, וצרייתא קתני גידוד חמשה ומחיצה חמשה, ומיהו מה שהציא שם מחו' עירובין ע"ז א' ד"ה כותל קשה דהתם ככותל רחב ד' איירי כמ"ש צשו"ע סי' שע"צ ס"ו, וכן צרשצ"א שם כתב בהדיא רוחב ד' ומ"מ העתיק דברי התו', [ודוחק לומר דכונתם אי ר"נ כרצ ס"ל דלפי זה אף באין ככותל ד' אינטריק לאשמועינן למי נותנין אותה, ועי' בגאון יעקב שם ול"ע צוה כעת], ונ"ע.

מהא דקאמר ר"ח טעמא משום דאז כולו בגידוד או כולו במחיצה, והיינו לצירוף שני סוגי מחיצות לא אלים כ"כ כמחיצת עשרה מסוג אחד, מבואר בגידוד חשיב כמחיצה אף בדלא גבוה עשרה, דאין גידוד הלכה מחודשת דנימא שלא נאמרה אלא צשיעור מחיצה, אלא סברא הוא בגידוד כמחיצה.

(ז) צ"ט ב' ומוקף לכרמלית ועשאו רשות היחיד כו', מש"פ תו' דבמוקף לרשות

וע"כ דמשום דקתני מתני' סתמא דהנותן על חולית הבור חייב, ופשטא דמילתא בצור וחולייתה שמטריפין לעשרה מיירי, אבל הרי זה לא יתכן דא"כ אמאי לא פשטינן לבעיין ממתניתין, וע"כ דמתניתין מיתוקמא בגזוהי י' מקרקע רשות הרבים ובאין צו ד' וכמש"כ, וא"כ מנלן דלמסקנא לא קאי הכי, וי"ע.

יש להסתפק לדעת הרשב"א דעל גבי החוליא הוי רשות היחיד אף כשאנינה גבוהה י' מקרקע רשות הרבים, אם גם דיינינן בה עומד מרובה, כגון שיש פירצה בחוליא אם גם הפירצה הוי רשות היחיד, וי"ע.

לכאורה מוכח מסוגיין דבכל עומד מרובה חודו החיצון מתיר, דאם איתא דחודו הפנימי מתיר, וכנגד הכותל אסור, א"כ אין חודו החיצון עושה מחיצה לאחרים, ומאי ק"ו הוא, [ועי' בספר מרן זללה"ה לעירובין ס"ז סק"ז], והא ל"ק דאם איתא דחודו החיצון סותם, מאי קמיבעיא ליה לעשות ע"ג הכותל מקום פטור, דשאיני ע"ג הכותל דלא ניחא תשמישתיה לבני רשות היחיד וכמש"כ תו', וי"ע. — עי' לעיל ס"ג סק"ח ד"ה ונראה. שם הזרק ונח על גביו חייב וכו', מצוה דגם חשיב כמקום ד', ומסייע ליה לרצ חסדא לעיל ז' ב', אבל טעמא דלאחרים עושה מחיצה לא מהני לאשוויי כמקום ד'.

(ח) צ"ט ב' התם לא מצטל ליה כו', הרמב"ן הקשה לפירוש תו' א"כ אמאי לא בעי ר"י צורק חוליא בצור י"א, דלעולם תחת החוליא צטל שם הרשות, ונראה דיש לחלק בין רשות הרבים לרשות היחיד, ואפשר דברשות היחיד באמת גם תחת החוליא חשיב רשות היחיד, או דגם ברשות היחיד לא חשיב רשות היחיד תחת החוליא, אלא דמ"מ חשיב כנתצטל הרשות היחיד אחר ההנחה, דברשות הרבים סגי בצטול משימוש לרבים, משא"כ ברשות היחיד דלריך שיתצטל מכל שימוש, [עי' לעיל ס"ז סק"ה], ועי' בספר מרן זללה"ה סימן ס"ז סק"י י"ג.

שם בעי רבא זרק דף ונח ע"ג יחידות מהו כו', בפשוטו נראה דהיחידות אין ציניהן ג' ושפיר חשיבי מחיצות גמורות, וגם יש בשטחן דע"ד, אלא דרבא לטעמיה בעירובין ע"ח א' דהיחידות ממעטים לכיון דלא ניחא תשמישתיה

וגם אין החיסרון צו משום חוסר מחיצה, אלא דאדרבה לפי שיש לו מחיצות הרי הוא מקום צפני עצמו, ונראה דסברא הוא דמחיצה העושה את הרשות יש לטפלה אל הרשות והיינו דאמרינן דאם הוא עושה את הרשות לאחרים כ"ש שהוא עצמו מכלל הרשות.

והנה באיבעיא לא אדכרו כלל האי סברא, ונמצא דמנ"ד שלישי איפשיטא הבעיא, ולכאורה איכא נפקותא בין הטעמים, כגון שעשה כותל בין הלחיים שאין צו עומד מרובה, ונמצא שאינה עושה מחיצה לאחרים כלל, ומ"מ איכא לספוקי דרשות היחיד כמאן דמלי דמי, ברם י"ל דכה"ג כיון דבין הלחיים שרי, פשיטא דע"ג הכותל הוי רשות היחיד כיון שגנאה בתוך רשות היחיד, וגם השטח שבין הלחיים ולכותל הוי רשות היחיד ונמצא שהכותל מוקף רשות היחיד מג' צדדים, וצדקה"ג פשיטא דצטל לגבי הרשות היחיד.

ועוד אהני האי טעמא לדעת הרשב"א דצבור וחולייתה הוי רשות היחיד ע"ג החוליא אפי' אינה גבוהה מרשות הרבים אלא ג' טפחים, וסברא דכמאן דמלי דמי לא מהני צוה, כיון דאין לו מחיצות מבחוץ. — נראה פשוט דלא שייכא הך סברא דלאחרים עושה מחיצה, אלא כשאין צרוחב הכותל ד', אבל אם יש צוה ד' הרי היא חסובה לעצמה ונריכה מחיצות בפ"ע, ולכן אם רוחב החוליא ד' לא הויא רשות היחיד אם אינה גבוהה י' מקרקע רשות הרבים לכו"ע, דצור שבכרמלית מיקרי ולא צור וחולייתה.

הא דלא פשטינן ממתני' דקתני דחולית הבור הנותן על גבה חייב, וע"כ באין צוה ד' דבאית צוה ד' היינו סלע, י"ל משום דמיתוקמא בשאין בחלל הבור ד' כמצוה עירובין ע"ח א, ובגזוהי י' מקרקע רשות הרבים, וכמש"כ תו' שם, וצדקה"ג דרק משום אי בעי מנח עליה מידי חשיב כמקום ד', הרי דינו כדין עמוד ממש, וכאילו היה רחב ד', וזוהי קשה על מש"כ הרשב"א דגם בחוליא שאינה גבוהה אלא ג' מקרקע רשות הרבים חייב הנותן על גבה, דמנלן לומר כן, הרי חזינן בסוגיין דאף בגזוהי י' נסתפקו דליהוי מקום פטור, ונהי דצוה מסקינן דהוי רשות היחיד מטעמא דלאחרים עושה מחיצה הוא עצמו לא כ"ש, אבל מנלן דאף בגזוהי ג' מקרקע רשות הרבים שייכא הך סברא,

(ט) ק' א' חילקה במחללת פטור, אע"ג דכשמתחיל להכניס המחללת קודם שמונח כבר נחבטל שיעור מקום, שהרי צריך רוחב דע"ד בגובה י', ורהיטות הגמ' דהא דאזיי שייכא בצעיא דר"י בצאין כאחד, וכמו שנקטו תו' לעיל ח' א' ע"ש, י"ל דכל זמן שהמחללת אינה נחה אף אינה חשובה לבטל רשות.

פשטא דגמ' דחילקה היינו באמצע ממש וכמו שפירש רש"י, ויש לעי' כשחילקה שלא באמצע מהו, והנידון הוא מה דין מקום המחללת בכה"ג, ולכאורה לא שייך לעשותו רשות היחיד מדין לאחרים עושה מחילה, כמו דלא שייך למידן כן בכל צור שצורשות הרצים, דה"נ שפת המחילה שזה לקרקע רשות הרצים, ולא מיבעיא אם העמיד את המחללת פחות מג' לאחד מן הצדדים דודאי יש לדנו כשפת הצור, אלא אף בהרחיק ג' נמי כיון דמשני צדדיו שזה לקרקע רשות הרצים י"ל דלא שייך לעשותו רשות היחיד, ואם אינו רשות היחיד יש לפטור את הזורק, ולפי זה ע"כ יתפרש חילקה במחללת בכל אופן שהוא, אבל נראה דכל שנשאר חלק מן הצור רשות היחיד, יש לחייב את הזורק אף אם מקום המחללת נעשה מקום פטור, כדין זורק חוליא לצור י"א, דאע"ג דנימא דנחבטל שם רשות היחיד במקום החוליא וכדעת תו' דצבילה, מ"מ דיינין כקדמה ההנחה לציטול הרשות, עי' לעיל סק"ח, וע"כ ז"ל כן, דאל"כ הרי צבור ט' נמי ליפטר אם חלקו במחללת אפילו באמצע, דמקום המחללת לאו רשות היחיד הוא, וזה דאי מוכח מאזיי שאינו כן מדנקט רחצה שמונה, [אלא א"כ נוכח מזה דמקום המחללת הוא רשות היחיד מדין לאחרים עושה מחילה ולא דמי לשפת הצור].

שם לאזיי דפשיטא ליה דמחללת מבטל מחילה כש"כ חוליא כו' לר"י דמיבעיא ליה חוליא כו', ז"ע הרי ר"י דינא דבת אחת אחי לאשמועינן, ונקט האופן היותר פשוט בחוליא, ומה שייך ללמוד מזה דיני ציטול במחללת, וכי היה צריך לאשמועינן גם הלכות ציטול בהך מימרא, ועוד דהא ר"י גם בעקר חוליא איירי, וזה לא הוי מצי למיחני סילק מחללת אף אי גם מחללת מבטל מחילה, דכשהריס המחללת למעלה מג' מקרקע הצור אכתי לא הוי הצור רשות היחיד, דצעי דע"ד בגובה י', וא"כ

חשיב כאין צו ד', והיינו דקמיבעיא ליה צורק דף ועי"ז נעשה מקום ד', ואולי גם כונת רש"י כן ומש"כ ואין רחצות ד' על כל יחד ויחד קאמר, [וצוה י"ל דל"ק קושית תו', דניבעי דתחת הדף יהא רשות היחיד, דהכא לאחר נתינת הדף אמרינן באמת דגם תחתיו רשות היחיד, ומה דחסר מקום ד' הר"ז כתחת החוליא לאחר נתינתה צבור י"א, וכמו שמתפרש לפירוש תו' הרא"ש דהדף משלים לעשרה, דמ"מ גם המקום שהונח צו שאינו אלא גובה ט', חשיב שהונח צרשות היחיד, כיון שעם נתינתו נעשה הכל רשות היחיד], וכן נראה מלשון הגמ' דמשמע דיתידות הם הסיבה להצרכה הדף, דאל"כ מה מקום להזכיר יתידות, והו"ל להזכיר שתי מחילות לפירוש תו'.

ונראה דהא דנקט לה ציתידות ולא נקט לה צעמוד פחות מ' שהדף משלימו לעשרה, [שו"ר בתו' הרא"ש שפירש אמנם כן], או בשתי מחילות כפי' תו', דלרבותא נקט לה, דצב"ג אין צריך להשלים שיעור מחילות, ורק צריך שיהא ניחא תשמישתיה, וא"כ שיבטל את הדף, ואפ"ה היינו צעיא דר"י, ולא קמיבעיא ליה אלא בחפץ על גביו וכדמפרשין.

שם או דילמא כיון דלא אפשר דלא מידלא פורתא והדר ניח כו', לכאורה על הנחה שניה אי אפשר לחייבו דאינה אלא כח כחו, וגם הרי כבר נח מקודם ואינו אלא באותו רשות ממקום למקום, אלא הענין דכיון דהחפץ לא גמרה הנחתו יחד עם הדף, דהא מידלא פורתא והדר ניח, ממילא יש מקום לומר דכהאי גוונא כעשיית מחילה והנחת חפץ דמי, אבל לעולם הכל הנחה אחת מכחו של הזורק.

ונראה דהזורק חפץ מרשות הרצים לכרמלית ועד שלא הגיע החפץ עשאו לאותו כרמלית רשות היחיד, דפטור, ואפילו היה דעתו מתחלה לכך, דעל הזריקה א"א לחייבו דעדיין אותו מקום כרמלית, ולאחר שזרק כבר אין צידו להחזיר, ועל עשיית רשות היחיד לא שייך לחייבו, שאין לזה ענין עם הזריקה, והכא שאני לפי שבכח אחד יחד עם זריקתו כבר גרם שהמקום יעשה רשות היחיד, והר"ז כאלו זרק הדף ואח"כ זרק החפץ לענין זה שיחשב כזורק לרשות היחיד, ורק משום דהנחת חפץ ועשיית מחילה צאין כאחד דיינין.

פשיטא דפטור, וכיון דאירי בחוליא בעק, שפיר נקט נמי חוליא במיעטה, ועו"ק דמשמע דעיקר חידושיה דאזיי הוא דמחללת מבטל מחיצה, וא"כ אמאי נקט לה בגוונא דנידון צנת אחת כצעיא דר"י, ואמאי לא נקט צור ח' שחילקו במחללת הזורק לתוכו פטור, ועו"ק דהא בפשוטו אירי שצטל המחללת לעולם לצור, וא"כ מ"ט דר"י דלא ממעטא, והרי גם דצילה שמינה דמבטל לה ממעטא.

ואפשר דמודה ר"י דהזורק לצור שחילקו במחללת דפטור, וכל הנידון הוא רק לענין צנת אחת, דהנה הזורק לצור מלא פירות פטור כדאמרינן בסמוך, ומ"מ פשיטא דהזורק פירות לצור אפי' נתמלא מזריקתו נמי חייב, [וכ"ה ברמב"ן], דלענין זה חשבינן כנתבטל הצור לאחר הגחתו, ולא דמי לחוליא, וזוהי הוא דדיינינן אס מחללת כפירות וכשחילקה במחללת חייב, אע"ג דלאחר שחילקה הזורק לתוכו פטור, או דמחללת כחוליא והיינו צעיא דר"י, וכיון דכל הנידון הוא לענין צנת אחת שזהו עיקר דינו של ר"י, שפיר שייך לדיוקי מהא דלא נקט ר"י מחללת לרצותא, ואף אי בעקר לא מיתניא ליה, מ"מ בהנחה הו"ל למיתניא, והיינו נמי חידושיה דאזיי דמחללת כחוליא ולא כפירות, ולכך נקט לה דוקא לענין צנ"א דהיינו חילקה במחללת.

(י) ק"א א' עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ד' ואין צעיקרו ד' ויש בקצר שלו ג' כו', מדלא קתני עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ג' והניח עליו טרסקל רחב ד' וזרק כו', ע"כ מוכח דכה"ג לא מיחייב, ולפרש"י נראה דדוקא אס הקצר שלו פחות מד' גובה, וכדקתני ויש בקצר שלו ג', ולא קתני אע"פ שיש בקצר שלו ג', והיינו משום דדוקא קתני, ועכ"פ צריך שיהא הקצר מיעוט, ויש גם מקום לומר דצריך שיהא הקצר משפע והולך עד שהוא מגיע לרוחב ד' בפחות מד' גובה או בפחות מה', אבל נעץ קנה ועליו עמוד י"ל דלא הוא רשות היחיד דכה"ג גדיים צוקעים צו ורק כשמשפע והולך אינם צוקעים, וזוהי ניחא דברי רש"י עירובין ל"ג ב' דהתם אינו רחב ד' אלא למעלה וגם אינו משפע, ועי"ש בתו'.

ולפירוש תו' נמי יש לדקדק דבעמוד ג' ועליו טרסקל ד' לא הוא רשות היחיד, מדלא קתני הכי, ולא היה צריך להאריך ואין צעיקרו ויש בקצר, ואפשר לומר כמו לפרש"י דצריך שיהא רובו רחב ד', ולכך קאמר ואין צעיקרו ד', אבל ברובו יש ד', ואפשר גם דאס מתחיל לשפע מעיקרו, דשפיר הוא רשות היחיד אפילו אין רחב ד' אלא בראשו ממש, דכיון דעיקרו רחב ג' והטפח הנוסף משפע והולך, תו כזר אין גדיים צוקעים באותו שיפוע, [ואפשר דאפילו כשכל השיפוע רק מנד אחד של העמוד], ולפי זה י"ל דצריך דוקא שיהא משפע והולך מעיקרו, אבל העמיד עמוד גבוה ג' ורחב ג' ועליו עמוד ז' ורחב ד' לא, וי"ע.

אבל בתו' לעיל ז"ט ב' ד"ה זרק הקשו צורק דף ונח על גבי יחידות שפרש"י שאין צהס ד' והדף יש צו, דהא אין תחתיו רשות היחיד ומשמע דמפרשי דהיחידות רחבים ג', [ואין דרך יחידות להיות באלכסון], ונראה מזה דאף עמוד ג' שהניח עליו טרסקל ד' הוא רשות היחיד, וי"ע א"כ אמאי נקטו בגמ' האי לישנא דאין צעיקרו ויש בקצר ולא נקטו עמוד ג', ועי' לעיל סק"ח מש"כ לפרש בגמ' שם.

פשטא דגמרא לכאורה רהטא טפי כפרש"י, דלפירוש תו' קשה מנליה לאזיי דרחב כל שהוא צמים דמי לרחב ג' ציצה, ועכ"פ הו"ל לפרש, ומיהו י"ל דאזיי אחי לאוכוחי דרק משום צקיעת גדיים צעי רחב ד' למטה, אבל מעיקר דין רשות היחיד סגי ברוחב ד' למעלה, וממילא צמים סגי ברוחב ד' למעלה, ועי' לעיל ק"א א' מש"כ עוד צוה.

(יא) ז' ב' תוד"ה ואס ותיצן דשאני התם גבי סוכה דצעינן שיהיו מחיצות סמוכות לסכך כו', ובתו"י ועו"ל דהכא יש מחיצות גבוהות מבחוץ כו', נראה דאין כאן שני תירושים דודאי גם תירוצו ריב"א הוא משום דהכא איכא מחיצות י' מבחוץ, ואס לא היה קירוי משלימו לעשרה, ודאי לא מהני חקק רחוק ג' מן הדפנות, דאין דין החקק אלא כחקק שבכרמלית, דמחיצות החיצונות גודרות את השטח הסמוך להן מצפנים, וכיון דאין גבוהות י' הרי השטח כרמלית, ואס חקק בכרמלית פחות מ' אינו נעשה רשות היחיד, ואין שום יתרון

דופן עקומה, ולפמ"ש המ"מ דעת רש"י וא"ח
 בשם תו' מתכשרא גם כל הסוכה בדליכא ארבע
 אמות, ומצואר דאע"ג דכשמתכשר על האיטצא
 מתכשרא כל הסוכה, אפ"ה צעינן שלא יהא משפת
 איטצא ולכותל ארבע אמות, כדי שהכותל יוכל
 לשמש לאיטצא שהיא עיקר הסוכה, אבל צמה
 שהכותל משמש לחורי סוכה לא מתכשרא, והיינו
 משום דבסוכה איכא קרא להצריך דפנות סמוך
 לסכך, וצ"ע בדברי הרא"ש והטור בס"י תרל"ב
 שהכשירו בסוכה שיש בה חור באמצע אפי' אין
 שיעור סוכה בסמוך לג' דפנות, וכמ"ש בחו"ב
 סוכה ס"ב סק"ד, וצ"ע.

ברמב"ן י"ש צ"ל למה לא צעינן שיהא החקק סמוך
 לדפנות כחירון ריב"א ותו"י דבסוכה
 איכא קרא להצריך דפנות ולכך צעי שיהיו סמוכות
 לסכך, אבל לענין שצת כל היכי דלא צקעי רבים
 כלל רשות היחיד הוא והא איתנהו למחילות מבחוץ
 דהו עשרה הלכך תוך חקק נמי תוך מחילות
 דעשרה הו ורשות היחיד היא, ובתרי הכי הביא
 דאיכא דקשיא להו דהא גידוד חמשה ומחילה
 חמשה אין מצטרפין, ומשמע דלאו אסוכה פריך
 וכמשה"ק תו' בסוכה ד' ב', אלא אהא דסוגיין
 קשיא ליה וכן בתו' שם, וכן מצואר בסוף דבריו
 דמסיק דאצ"י אמורא הוא וליכא לאקשו"י מיניה
 אדר"ת, וכיוצא בדבריו איתא נמי בר"ן ובחידושי
 הריטב"א (המיוחסים להר"ן), ולכאורה הדברים
 צריכין ביאור דהא טעמא דמכשרינן בהרחיק
 החקק מן הדפנות הוא משום דחזינן לכל השטח
 שצפנים כרשות אחת ומחילות י' מקיפות אותו
 מבחוץ, ויש בו שטח דע"ד דניחא תשמישתיה,
 וא"כ אין צריך כלל למחילות מצפנים, ואף אם
 החקק נעשה ע"י שיפוע שאינו מתלקט עשרה
 מתוך ארבע נמי שפיר דמי, ואין צריך כלל לצרף
 גידוד ומחילה.

ובא"ר סימן שמ"ה והוצא צמ"צ ס"ק ס"ג כתב
 דבר"ן משמע דאף באין י' בגובה הכתלים
 מבחוץ אפ"ה מצטרף החקק אפי' ברחוק יותר
 מג"ט, וכונתו ממה"ק מהא דגידוד ומחילה, אבל
 הדבר תימא דהא מימרא דאצ"י ודאי מיירי באיכא
 י' מבחוץ דהא קאי אהא דרב דקירוי משלימו
 לעשרה, וא"כ מנלן דאף בדליכא י' ס"ל דמצטרף
 דנימא דפליג אדר"ת, וגם בספרא מנלן לחדש

צמה שהוא מקורה, וכן מצואר בתו' הרא"ש וכן
 בחידושי הריטב"א שכללו בדברי הריב"א גם דברי
 התו"י עי"ש.

והנה שורש החילוק אפשר לפרשו בשני פנים,
 האחד דכל מקום המוקף מחילות י' הרי
 הוא רשות היחיד מנד הלכות רשויות, אלא דאיכא
 גם תנאי שיהא ניחא תשמישתיה, ולכך כשאינו גבוה
 י' פקע ממנו שם רשות היחיד, אבל כל דאיכא
 צמח השטח המוקף מקום דע"ד דניחא תשמישתיה
 שפיר הו רשות היחיד, וממילא גורר כל השטח
 מדין חורי רשות היחיד, ולכך לא איכפת לן מה
 שהשטח דניחא תשמישתיה הוא רחוק מן הכתלים,
 דהכתלים שפיר עושים רשות היחיד את כל השטח
 שהם מקיפים, והניחא תשמישתיה שפיר דמי באיזה
 מקום שהוא, ובלשון אחר אפשר לומר דכיון דכל
 השטח עתיד להיות רשות היחיד, אם נימא דהחקק
 הוא רשות היחיד, נמצא דכל השטח טפל אליו,
 ולכך שפיר דמי כשהמחילות מקיפות את החורי
 רשות היחיד, דהכל רשות אחד, וראוי שהמחילות
 יקיפוהו מבחוץ.

ובראיה דאין נפקותא צין הני לישני, ואף אם החקק
 אינו מתלקט עשרה מתוך ארבע דאין עליו
 תורת מחילה, אפילו הכי שפיר דמי, דכיון דאיכא
 מקום דניחא תשמישתיה שפיר נעשה הכל רשות
 אחת והרי מחילות י' מקיפות אותו מבחוץ.

ובראיה דזה שכתבו תו' דבסוכה צעינן דפנות סמוך
 לסכך, כונתם לומר דבסוכה לא מתכשר אם
 יהיו דפנות י' סביב חורי סוכה, אלא צריך שהדפנות
 יהיו סמוכים לעיקר הסוכה, ומשכח"ל בסוכה
 שעשה סמוך לכל דפנותיה איטצא גבוהה ג' ואינה
 רחבה ו', דאין בה שיעור סוכה, ואפילו יש
 דפנותיה י' משפת איטצא ולמעלה, אפ"ה הסוכה
 פסולה, [בגוונא דאי אפשר למידן דופן עקומה כגון
 שאין דפנות מגיעות לסכך להסדירים כן או שאר
 גוונין], דהסוכה אין לה דפנות, דהאיטצא רשות
 צפ"ע כיון שרחבה ד', ואין דפנותיה מחיטקות אלא
 לה, ואע"ג דאי הו הסוכה מתכשרא היה גם
 מתכשר על האיטצא מדין חורי סוכה, אפ"ה צעינן
 דפנות סמוך לסכך של עיקר הסוכה.

ובין מוכח בסוכה ד' א' בגובה מכ' וצנה איטצא
 מן הצד דלא מצטרף אלא אם יש משפת
 איטצא ולכותל פחות מארבע אמות דנוכל לומר

לפירוש תו' נחא לא קאי אלא אקושיא מדר"י דבור וחוליותו מנטרפין, כמבואר בלשון ז"ל.

ולמאי דמסקו ז"ל דאזי פליג אדר"ת, קיימינ דסגי במחיות עשרה מבחוץ, ואין צריך בפנים אלא אור עשרה, ולכך שפיר דמי אפילו הרחיק החקק, ואפילו אין החקק מתלקט עשרה מתוך ארבע מסביבו נמי שפיר דמי, אף דאין עליו תורת מחינה כלל, ולכאורה מוכח כן דנראה דחקק פחות מג' לאו שם מחינה עליה כלל, ודינו כאינו מתלקט עשרה מתוך ארבע, דהא ברשות הרבים הוי רשות הרבים כדאמר ז"ל אי אפשר לרשות הרבים שתילקט במלקט ורהיטני, ואזי סתמא קאמר דחקק שפיר דמי ואפילו אין עובי הגג אלא טפה, וע"כ דלא בעי תורת מחינה מצפנים.

במצוינו למידין דלכו"ע אם אין הקירוי משלימו לעשרה צריך שיהא החקק תוך ג' לדפנות וכמו בסוכה, ודברי המאירי ז"ע.

דברי הגר"א ז"ל בסיומן שג"ח ס"ב שהקשה על התה"ד מהא דגידוד חמשה ומחיתה חמשה, לא נתפרשו, דלעולם בגידוד חמשה ומחיתה חמשה [לפי תו'] איכא צד רשות הרבים מחיתה עשרה ככל המחיות, ורק מלד רשות היחיד איכא גידוד ה' ומחיתה ה', אבל בגוונא דתה"ד הרי הגידוד משני צידי המחיתה, וכיון שהוא רחב ד' הרי זה כאילו היה רחב ד' מילין, ונמצא שאין בין הרשות היחיד לכרמלית הזה מחיתה י', ואף ברחב ג' י"ל דמיצטלא מחיתה, דכיון דאין המחיות מנטרפות, הרי המקום הזה מקום פטור וצריך להבדיל בינו לרשות היחיד במחיות עשרה, אלא דמ"מ הצריך התה"ד שיהא רחב ד', וכן מסיק מרן זללה"ה בעירובין ס"א סק"ע עי"ש, וצבה"ל שם נדחק ליישב דברי התה"ד, והדבר תימא, ובס"י שס"ב ס"ב צבה"ל כתב בעצמו דצריך שתהא המחיתה בשפת התל, וסיים דאולי זו דעת התה"ד, אבל הדבר תימא דאין אפשר לנטות מזה והרי אין לנו שיעור אחר מד' טפחים, ואין בין ד' טפחים לד' מילין ולא כלום, ואין יתכן שתתיר מחיתה ה' בכרמלית שע"ג תל.

בבה"ל סימן שמ"ה סט"ו צידד לומר דצית שאין תוכו י' וקירוי משלימו לעשרה הוי רשות היחיד מה"ת גם בתוכו, וכ"כ במלא הרועים

דקירוי מועיל לצרף חקק הרחוק מן הדפנות לעשותו כדופן אחד, ובפשוטו כל שיש בין חקק לדופן ד' טפחים לא שייך כלל לחשבן כדופן, דד' טפחים רשות צפ"ע הוא, והר"ז רשות שיש בו חקק, ולא שייך שיועיל קירוי לחשבן כדופן וכדופן אחד, [אף אם נימא דצפחות מד' אפילו איכא ג' שייך שהקירוי יועיל לצרפן], ועי' במאירי ודבריו ז"ע, וגם למה הוצרך הר"ן לכך ואמאי לא הקשה בפשוטו מסוכה דשנינו צהדיא דמנטרפין, ולא משמע דמשום דסתמא דגמ' נחא ליה דאזלא אליצא דהילכתא דלא קיי"ל כר"ת, אבל אזי קשיא ליה, דדברי הר"ן הם רק לפרושי הילכתא, כמבואר בלשון ז"ל.

לכך צריך לפרש דסצירא להו להרמב"ן והר"ן דלר"ת דגידוד ומחיתה אין מנטרפין, על כרחך דלא סגי ליה במה דאיכא מחיתה עשרה מבחוץ, דהא בכל גידוד ומחיתה כפירוש תו' איכא עשרה מבחוץ, ואפילו הכי לא מהני, [ולפירוש רש"י כל שכן בגוונא דתו' דאין מנטרפין], ואם כן ה"נ לא מהני מה דמבחוץ איכא עשרה, וע"כ דצריך לצרף את החקק והכותל מצפנים, ונהי דחדש אזי לפי זה דבמקורה מנטרפין אף ברחוק דדאיכא מיהא עשרה מבחוץ, או דלפי זה נפרש דהא דאזי דוקא בחקק תוך ג' או ד' לדפנות, אבל הרי לר"ת גם בקרוב אין מנטרפין לפירוש רש"י, ואף דיש מקום לומר דהרי הא דאין מנטרפין צבור וחוליותו היינו משום דמבחוץ ליכא עשרה ביחד, דהא בתוך הצור איכא מחיתה עשרה, כמו צבור עשרה בלא חוליא, וא"כ הכא דמבחוץ איכא עשרה במחיתה, שפיר י"ל דמנטרפין, לא ס"ל כן, אלא דצריך שהמחיתה שמשמשת מצפנים תהא גם מחיתה מבחוץ, דאם לא כן אין תורת מחיתה עליה, ומה שבחוץ הוסיף מחיתה אחרת לאו כלום הוא, ועל כרחך דסצירא ליה לאזי דבור וחוליותו מנטרפין ופליג אדר"ת לפירוש רש"י, אבל לפירוש תו' בגידוד חמשה ומחיתה חמשה, י"ל דאף דלא סגי במחיתה עשרה מבחוץ, מ"מ הרי בפנים צור וחוליותו מנטרפין, ואע"ג דהחקק רחוק י"ל דצית מקורה ואיכא עשרה מבחוץ שאני א"נ שמא אזי בתוך ג' קאמר, א"נ שמא אף לפירוש תו' איכא לאקשווי דברחוק ג' אין מנטרפין ואמאי קמכשר אזי, ומש"כ הרמב"ן

הדפנות, אלא דהחלק הצולט אין לו דפנות, וכיון דכל הגג פרוץ צמלאו לצליטה ממילא נאסר גס הוא, א"נ דכיון דאין מחיצות ניכרות על הגג לא חשיבי כלל כמחיצות לענין הגג, והרי הגג כאילו אין לו מחיצות כלל, [עי' חזו"א עירובין ס"מ סק"ו], אבל כשאנו צאים לדון לענין תוך הבית שפיר יש כאן מחיצות י' מצחוץ, וממילא מהני חקק בכל מקום.

(יב) ד' א' אילימא דאי איכא מחיצה עשרה הוא דהוי כרמלית כו', צתוכו אין מטלטלין צו אלא ארבע אמות כו', מצואר דמהא דאין מטלטלין אלא ארבע אמות מוכח דלא הוי מקום פטור, ולמדנו דצמקום פטור מותר לטלטל יותר מד"א, וכן מצואר צתוד"ה אילימא, וכן לקמן ק"א א' צתוד"ה הני, וכ"ה צרמז"ס פי"ד הי"א, ובספר חדושי הר"ן שם הביא צסם הרא"ה דאף צמקום פטור אסור לטלטל יותר מארבע אמות, ולכאורה הדבר נסתר מסוגיין.

(יג) ד' ב' והלכה ונחה צחור כ"ש כו' חוקקין להשלים כו', צתו' חולין קכ"ו א' פירשו סוגיין כפשטה דצחור כל שהוא ממס איירי, ודוקא לחדש פתח לענין מזוזה לא מחדשיין אלא ציש צרגליה ד', והא דלמטה מעשרה צורק צארץ אפשר לפרושי אף אליצא דרצנן ודין החור כדין פני הכותל לפיר"ת לעיל א' צתוד"ה וטח וכמש"כ לעיל ס"צ סק"ו, אבל קשה דהא ליכא גובה י' צחור, וצוה לא שייך חוקקין וכמש"כ תו' יומא י"א צ' [ועי' מש"כ צחור"צ שם], ולפר"י ניחא דמדין חורי רשות היחיד אמינן עלה, וע"כ צ"ל דאף לפירושם צחולין איירי צחור מפולש דהו"ל חורי רשות היחיד, ומיהו לפי זה לא מסתבר דלמטה מעשרה יחשב כמונח על פני הכותל, ושמא י"ל דלמטה מעשרה אין החור מפולש כיון שאינו משמש אלא לצני רשות הרבים, וע"כ צ"ל כן להסבירים דמפולש אף למטה מעשרה הוי רשות היחיד עי' מ"צ סי' שמ"ה סק"י, ועי' להלן, א"נ כמש"כ תו' דמזה מוכח דכר"מ אתיא.

והנה מצואר צסוגיין דאין רשות היחיד נוקצ ויורד עד התהום צמקום אטום, עכ"פ ציש לו פתח מן הצד, דהא כותל זה יש צו דע"ד מדדייניין צחוקקין וא"כ על גציו רשות היחיד

צהגהותיו על הרא"ש, ואין הדברים נראין דלמה זה הוצרכו חכמים לגזור לעשותו כרמלית, הרי מינכרה מחיצות מצחוץ ולא אתי כלל לאיחלופי, וכן מקושית הראשונים מסוכה ומגידוד ומחיצה מצואר דהנידון מעיקר הדין, וכ"מ צתו' עירובין פ"ט א' ד"ה צמחיצות שהציאו ראייה דליכא מקום פטור רצב ד' מהא דבית שאין תוכו י', ומצואר דמן הדין הוא מקום פטור, וכ"מ צתו' יומא י"א צ' שדנו אמאי לא אמרינן חוקקין להשלים, וכ"מ מלישנא דאציי דצעינן למיתי מדין חורי רשות היחיד הא לאו הכי לא שייך להקל, ואם אינו אלא גזירה הרי שפיר י"ל דצמינכרה צחד דוכתא תו לא גזרו, וכן מצואר צתו' הרא"ש שדן צהא דורק לחור כ"ש חייב לר"מ, דהא אין צחור חלל י' עי"ש, ומשה"ק צצה"ל אמאי לא קאמר תוכו כרמלית, הנה לא מנאמי לפו"ר צשום דוכתא ששימשו צלשון דהוי כרמלית, מלצד צאיצבא וצין העמודים ז' א', והתם א"א צע"א דהא צרשות הרבים קיימו ולא שייך לומר אין מטלטלין צהן אלא צד', אבל צעלמא כגון צאכסדרה שצצקעה עירובין כ"ה א' נמי פליגי אי מותר לטלטל צכולה או שאין מטלטלין אלא צד"א, ולא קתני אי הוי כרמלית או רשות היחיד, [ומיהו שמא התם נמי נימא דאף לשמואל מה"ת הוי רשות היחיד ול"ע צוה כעת], וכן לקמן ק"א א' צציצאחא דמישן נמי קתני אין מטלטלין צהן אלא צארבע דלעולם ראוי להזכיר את ההלכה, ואיסור ד"א הוא עיקר הגזירה, ואף צקרפף יותר מבית סאתים שהוא רשות היחיד מן התורה אסרו ארבע אמות ומשום כך התירוהו עם כרמלית כדאמר עירובין ס"ז צ', כי היכי דתיקום גזירה דארבע אמות, וגם סתמא דמילתא הבית עומד צרשות הרבים או צכרמלית, וא"כ עיקר החידוש דשייך למיתי הוא דאין מטלטלין צו אלא צד', דלהוציא לרשות הרבים פשיטא דאסור, ומזה לא הוי ידעינן כלל דאין דינו צרשות היחיד, ולמיתי דשרי ממנו לכרמלית אין נאות, דאיסורא יש לו להשמיענו.

בראיה דאף צגג הצולט דלא שרינן לטלטל על הגג אלא צד', כמש"כ תו' עירובין פ"ט א' ד"ה צמחיצות וצשו"ע סי' שמ"ה סט"ו, נמי מועיל אס חקק דע"ד אפילו רחוק מן הכתלים, דגם צגג הצולט איכא מחיצות עשרה כנגד

לפרש ברי"ף וברמב"ם וברא"ש וצטור שכולם סתמו דאם החור גובה י' ורחב ד' הוי רשות היחיד, ול"ע.

ובעת ראיתי במהרש"א בתו' ז' ב' ד"ה והלכה במש"כ דכן משמע בירושלמי, דפירש כונתם כמה שלא הזכיר בירושלמי בין שיש שם י' בין שאין שם י' דהא צעי נמי לומר חוקקין להשלים גובה י' דגם עמוד צעי גובה י' וע"כ דבפתוח לרשות היחיד איירי ולכך לא צעי גובה י', ודבריו מסתייעין ממש"כ בתו' הרא"ש שם דצעי גם שיהא גובה י' וכולי האי לא אמרינן חוקקין, ומיהו שם לא הביא הראיה מן הירושלמי, ואפשר עוד דכונתם מלשון גמס שאין זה לשון הגדלת החור, אבל אי צלל אחד איכא דע"ד, שפיר נופל לשון גמס, להשוות את החור שגומס מן הכותל מה שמיצר והולך.

ולד"ד התו' היה מקום לומר דגמס היינו שגוממין את כל הכותל במקום הזה, וכלשון המשנה פ"א דשביעית אילן שנגמס, דו"ל הירושלמי בפ"א ה"ג מחני' בשאין שם חור אבל אם יש שם חור מחלוקת ר"מ וחכמים על דעתיה דר"מ בין שיש בו דע"ד ובין שאין בו דע"ד את רואה את הכותל כגמס ע"ד דרצנן אם יש בו דע"ד את רואה את הכותל כגמס ואם לאו אין את רואה את הכותל כגמס אלא כסתום עכ"ל, והנה משמע דגם ציש בו דע"ד צעינן לראות את הכותל כגמס כדקאמר צרבנן וכן בר"מ, דאל"כ לא הול"ל אלא ע"ד דר"מ כשאין בו דע"ד את רואה את הכותל כגמס, ותו לא, ומשמע דבא לומר דחור אף לרבנן אין נריך שיהא גובה י' בחללו, ושימשו בזה בלשון רואין את הכותל כגמס אגב ר"מ, דהא רבנן לית להו חוקקין כלל, אלא דבעמוד לא צעי גובה כלל י', (ואפשר נמי דהא דלר"מ רואין את הכותל כגמס גם בחור שאין בו דע"ד דהיינו נמי דרואין כאילו נגמס הכותל שמעל החור, והוי החור רשות היחיד אף באין בו דע"ד כדין חורי רשות היחיד של גב הכותל, אלא דלא אשכחן חוקקין כי האי לשווייה כחורי רשות היחיד, דהא חוקקין אינו אלא לומר דגם במצב הזה יש חשיבות מקום, צרוחב וגובה, אבל לעשותו טפל ע"י חוקקין לא שייך), ולר"מ אף מועיל הגימס לעשותו מקום

ואפ"ה חור שלמטה הוי חורי רשות הרבים, וגם שלמעלה לא הוי רשות היחיד אלא אי אמרינן חוקקין, וכ"מ מבית שאין תוכו י' וקיריו משלימו לעשרה, ועי' בספר מרן זללה"ה סי' ס"ז ס"ק י"ג מש"כ בזה.

ברשב"א בעבודת הקדש מבואר דחור המפולש בכותל שבין רשות הרבים לרשות היחיד הוי רשות היחיד, ואף למטה מעשרה [ועי' בשעה"ל סי' שמ"ה אות י'], וכן מבואר ברשב"א ח' א' דצרשות היחיד לא צעי הנחה ע"ג מקום דע"ד, ולפי זה הא דאמרינן בסוגיין דזרק למעלה מעשרה ונחה בחור כ"ש צאנו למחלוקת ר"מ ורבנן ע"כ איירי בחור שאינו מפולש לרשות היחיד דבמפולש הרי א"צ מקום דע"ד, וגם א"כ למטה מעשרה נמי, [ולא משמע לומר דלמטה מעשרה סתמא אינו מפולש], וא"כ קשה נהי דאמרינן חוקקין לשווייה מקום דע"ד אבל הרי צעי גם גובה י' וצוה לא מנאנו דחוקקין, וכ"ה בהדיא בתו' הרא"ש בסוגיין ע"ש, והרשב"א ח' א' הביא תוספתא דזרק ונח בחור שהיא דע"ד למעלה מעשרה חייב, ופירש לה באינו מפולש וצעי דע"ד לשווייה רשות היחיד, ולא הזכיר כלל גובה י', וסתם חור אינו גובה י', וכן בעצוה"ק כתב סתם דחור בכותל שצרשות הרבים גובה עשרה [מקרקע רשות הרבים] ורחב ד' הוי רשות היחיד ולא הזכיר כלל גובה י', [וסוגיא דגמרא היה אפשר ליישב ולומר דגם בגובה אמרינן חוקקין, ודוקא לענין מזוזה לא אמרינן חוקקין אלא ציש צרגליה ג' וגובה י', דלאו כל חור פתח הוא, וגם לאו כל חור קאי לשווייה פתח, אבל חור שמשמשין עליו שפיר קאי לחוקקו לשימוש נאות, וכמש"כ תו' חולין שם, [ולפי זה י"ל דגם בבית שאין תוכו י' אמרינן חוקקין לר"מ, ואולי בית שאני], אבל כמה שסתם דחור ד' הוי רשות היחיד קשה דהא לא קיי"ל בר"מ דס"ל חוקקין להשלים, וגם לא יתכן לומר בחור שאין לו ג' דא"כ תיפ"ל דהו"ל צור שצרשות היחיד דהא ע"ג הכתלים רשות היחיד, ואף שפרוץ לרשות הרבים אבל הרי יש לו ג' מחילות, ולא גרע מחור מפולש], ונריך לומר דס"ל להרשב"א דעמוד שאני דכיון דיש לו גידוד י' מבחוץ ועיקר תשמישו מעין שולחן לעומדים סביבו לא צעי גובה י', ודלא בתו' הרא"ש, וכן נריך

הרי היא בטלה לרשות הרבים, אבל אם הכותל גבוה ג' הרי גם החור שצדו צח"ג ג' דינו כלמעלה מג', ועי' סי' שמ"ו ס"ג בהגה"ה דמשמע דהעמיד ג' מחילות ברשות הרבים ומחילות הצדדין פחות מד' דהוי רשות הרבים, וצ"אור הגר"א שם חלק דהוי מקום פטור ועי' לעיל ס"ג סק"ז, וז"ע.

ואפשר דגם מש"כ דצ"אין החור גבוה י' הוי כרמלית, דהיינו נמי כצ"אין הכותל גבוה י', דאם הכותל גבוה י' אף שהחור למטה מעשרה הרי יש לחור ג' מחילות גמורות, וגם מקורה, [אלא דאפשר דבפחות מי' לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם], ואין לנו לדנו לכרמלית אלא מחמת דין בית שאין תוכו י', [ואף אם בעמוד א"י אור י' היינו דוקא בגבוה י' דאיכא מחילות מבחוץ, אבל הכא הר"ז ממש בית שאין תוכו י' וקירוי משלימו לעשרה], ואין במשמעות דצריהם ז"ל דמחמת האי דינא הוא דהוי כרמלית, אלא דמחמת שאין גבוה י' מקרקע רשות הרבים הוי כרמלית, וע"כ דאירי דכל הכותל אינו גבוה י', ומרן זללה"ה בעירובין סי' ל"ב ס"ק י"ג כתב דהאי חור היינו בליטה לכל אורך הכותל, דחור וכניסה יש להן דפנות הן רשות היחיד מן התורה וכרמלית מדרבנן, [כנראה הכונה משום דפרוץ במלואו ברוח רביעית], ולא נתפרשה כונתו ז"ל דאף אם הכותל גבוה י' ויש כאן דפנות גמורות אכתי הוי כרמלית מחמת שאין תוכו י', [ומדאורייתא הוא כמש"כ שם ס"א ס"ק ס"ז], גם דוחק גדול הוא לפרש דחור היינו בליטה, והרי הרשב"א הזכיר שאינם עוצרים כלפי פנים.

ק' א' וחכמים פוטרינן, לדעת תו' לעיל ז' ב' דבחור המפולש לרשות היחיד איירי, והוי רשות היחיד, אלא דפטור משום דבעי מקום דע"ד, ניחא דפטור אבל אסור, אבל לדעת הרשב"א דבחור שאינו מפולש איירי וא"כ הוי מקום פטור לרבנן, ראוי להיות מותר לכתחלה, וי"ל דלא קתני וחכמים מתירין, משום דניחא ליה למיחני דומיא דר"מ מחייב, וכלל דכל פטורי דשבת פטור אבל אסור לא קאי אצרייתא כמ"ש תו' ג' א'.

(ד) ק' א' מלאה פירות וזרק לתוכה פטור כו', נראה דכרמלית חשיבא, דודאי לא

דע"ד כאילו גוממין את כל עוצי הכותל ע"פ כל גובהו ממקום החור, (ועי' ירושלמי עירובין פ"י ה"ט ול"ע כעת).

ובבית מאיר צחידושיו על הש"ס וצאו"ח סי' שמ"ה האריך לחלוק על המהרש"א לומר דעמוד לא צעי אור י', ופירש דברי התו' דהמשמעות צירושלמי הוא מלשון שם דקתני צין שיש שם דע"ד ומדלא קאמר צין שיש צו, משמע דעל מקצת החור קאי והיינו צמקום שנת החפץ, והדבר דחוק טו"ב דכל כי האי הו"ל לתו' לפרש, ומה גם דהגירסא לפנינו צאמת צין שיש צו, וקרוצ הדבר דגם לפני התו' היתה הגירסא כך ולא חששו להעתיק אלא תוכן הירושלמי ולא לשונו, וע"כ או כהמהרש"א או כמש"פ, והרי צתו' הר"ש"ש מפורש דגם חור שצכותל צעי אור י', גם מש"פ שם בכוונת הרי"ף בחורי רשות הרבים דגובה י' היינו חלל החור ל"מ כן, ופשטות הדברים דר"ל שהחור מתחיל בגובה י' מקרקע רשות הרבים, וכן צרמז"ס וצח"א"ש וצטור הכי מתפרש, והרי כתבו דלמטה מג' בכל ענין הוי רשות הרבים, ואם יש בחלל החור גובה י' ורחב ד' הר"ז רשות היחיד גמורה בג' מחילות ותקרה.

כתב הרי"ף ז' ב' דלמאי דקיי"ל כרצא דחורי רשות הרבים לאו כרשות הרבים דמי הרי הם נידונים לפי מדתם ואם גבוהין י' [היינו תחתית החור מקרקע רשות הרבים, אבל לא איירי בגובה החור, וסתם חור גבוה מועט], ורחבים דע"ד הוי רשות היחיד ואם אינם גבוהים י' הוי כרמלית ואם אינם רחבים ד' הוי מקום פטור, והרמז"ס צפ"ד ה"י מסיים זה והוא שגבוה שלשה שכל הפחות משלשה הרי הוא כארץ, וכ"כ הרשב"א בעצוה"ק וכן הטור צסי' שמ"ה וכן הר"ן על הרי"ף, וז"ע דמה נשתנה שימוש החור צין גבוה ג' לפחות מג', ולכאורה אדרבה בפחות מג' טפי לא ניחא תשמישתיה, והרי בגמ' מדמינן לה לקרן זוית דאינה גבוהה כלל מרשות הרבים, דהיינו דניחא ליה לרצא ולא פריך אלא לאצ"י, ולכן נראה דפחות משלשה היינו שכל הכותל שהחור צו אינו גבוה שלשה, והוי על גביו רשות הרבים וממילא החור שצד דינו כגומא שברשות הרבים דצין שהולכת כלפי מטה או כלפי אחד מן הצדדים

הפירות כבר חשיב מניכרא מחילות, ויש להסתפק אם מילא כל גובהו אצל כל רחבו בכמה שיעור, אם גם כזה אוליין בתר רוב ומיעוט, או דאפילו מילא רובו אם מילא רק באמצע ומחילות הבור ניכרות סביב הפירות, עדיין שם רשות היחיד עליו, ובבור רחב ט' ומילא ה' נראה דעדיין הוא רשות היחיד דכל שנשאר בור שיעור רשות היחיד הרי הוא טופל את הפירות אליו.

עמוד ברשות הרבים גובה י' ורחב ד' שהקיפו בפירות, נראה דלא בטל שם רשות היחיד מיניה, דדוקא בבור דלמיסתמיה קאי (עי' עירובין ע"ט א') אמרינן דפירות מבטלי מחילתא.

שם תנ"ה כו' אם יש במקום שזרק עמוק עשרה ורחב ד' חייב, בתו' הרא"ש פירש דלא פליגי רבנן עליה, ולכך מייחתי סייעתא, אצל פשטא משמע דת"ק פליגי, ובראב"ד פ"ד ה"ו פירש דרבנן פליגי עליה, אלא דלא פליגי אלא בים משום דלא שייך לשמש במקום העמוק בפ"ע, ולכך בטל לגבי הים, אצל בבור שברשות הרבים כו"ע מודו דמים לא מבטלי מחילתא, ועי' רשב"א.

טו) ק' א' מתני' הזורק ארבע אמות בכותל למעלה מעשרה טפחים כוורק באויר כו', לכאורה חידושא דמתני' הוא דלמעלה מעשרה הוא מקום פטור, ואריך טעם אמאי נקטה בכה"ג ובדבילה שמינה שאין הדבר מלוי כ"כ ואמאי לא שנה בפשוטו דאין רשות הרבים למעלה מעשרה, וגם לשון כוורק באויר משמע דבאויר הדבר ידוע דפטור, ואי כוורק באויר היינו כשללא נת, ועדיין מרחק באויר, א"כ אין זה דומה כי הרי כאן הדבילה נחה על פני הכותל, וי"ל דהנה כוורק למטה מעשרה אשמועינן מתני' חידוש גדול דחשיב כמונח על מקום דע"ד, אי משום דפני הכותל יש בו דע"ד וחשיב כמונח עליו אי משום דרואה את פני הקרקע וכמ"כ תו' לעיל ז' אי' [ועי' מש"כ בזה ס"ב סק"ג], ואילו היה הרוח אווחו ולא היה מודבק לכותל היה פטור משום דלא חשיב הנחה במקום דע"ד וכמ"ש רש"י לקמן ד"ה שנת, והנה לפי שני הטעמים היה ראוי לדון בפני הכותל למעלה מעשרה לא יחשב כמקום פטור, שהרי פני הכותל יש בו דע"ד, וכל דע"ד לא הוא מקום פטור וגם הדבילה רואה פני הקרקע, ואף אי לא חשיב רשות הרבים ממש כיון דהוא למעלה מעשרה ולא

הוא רשות הרבים דאף על ידי הדחק אין דורסין על הפירות, ולפי זה יש מקום לדון בבור שאין בו דע"ד העומד בכרמלית דהוי מקום פטור לדעת הרשב"א ודעימיה, מה יהא הדין אם מלאו פירות, מי אמרינן פירות מבטלי מחילתא וכמאן דליתנהו דמי, והוא ליה כרמלית, או דילמא דוקא לשווייה רשות היחיד אמרינן דבעי מחילות הניכרות וסגי בפירות לבטל חשיבות המחילות, אצל לענין מקום פטור אין פירות מבטלין, וכמו דאין מבטלין חריץ לענין שיערבו אחד כדתנן עירובין ע"ח ב' דחריץ שהוא מלא תבן ולא ציטלו מערבין שנים ואין מערבין אחד.

ואפשר דבור שברשות היחיד חשיב רשות היחיד מחמת מחילותיו אפילו מלא פירות, (אלא דליכא נפקותא בזה דכלא הכי הוי רשות היחיד מחמת הרשות, ורק לענין מערבין אחד איכא נפקותא בזה), דדוקא בור שברשות הרבים צעין טפי מחילות הניכרות לשווייה רשות היחיד כדי שיהא ניחא תשמישתיה, וגם איכא בקיעת רבים, ולכך אפילו פירות מבטלי מחילתא דסוף סוף לא מניכרא מחילות ולא ניחא תשמישתיה כרשות היחיד, [וכמו בור שבים דאע"ג דאית ליה מחילות מ"מ לא הוי רשות היחיד לרבנן דר"ש וכמ"ש להלן, כיון דלא חזי לשימוש], ובה ניחא ההיא דעירובין דמערבין שנים ואין מערבין אחד שהביאו תו', וכן ברמב"ן נתקשה מזה, וכנראה כונתו בתירוטו דאע"ג דפירות מבטלי חשיבות רשות היחיד מן הבור, מ"מ עדיין חשוב הוא לחלק בין הרשויות, דאין הפירות מבטלות את החריץ לחשבו כלא היה, דסוף סוף אין דורסין על הפירות והרי הרשויות חלוקות, ולפי זה יש מקום לומר דבור מקום פטור לא יתבטל ע"י פירות, וי"ע.

ובן נראה דאם עקר הפירות מן הבור חייב ולא חשבינן ליה כעקר חוליא מבזר ט', דסוף סוף הרשות קיים אלא שאינו חשוב כ"כ, וכמו שכתב הרמב"ן לענין הזורק את הפירות לבור דלא חשיב כורק חוליא.

הא דנקט מלאה פירות היה אפשר לפרושי דאגב מלאה מים נקטה, ומלאה מים לרבותא נקט דאפ"ה חייב, אצל בתו' כתבו דפחות מחציה ודאי חייב הזורק לתוכה, והכי מסתברא דכה"ג מניכרא מחילות, ויש מקום לומר דכל דאיכא עומק ג' עד

דהוי מקום פטור כיון דהזורק מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב.

שם ח"ל דילמא מתני' במחט, הא דדחיק כ"כ דלא למיפשט הצעיא, הוא משום דמתני' עיקרה לאשמועינן דכה"ג חשיב רשות היחיד ותו לא, ח"ל צותן ונוטל מודה רב מרדכי דחייב, דלעולם במשכן כל נותן ונוטל בעגלות הוי דרך למעלה מעשרה, אלא דעדיף לן לפרושי מתני' גם בזורק וכמש"כ תו', וזה לא איכפת לן אי בזורק לא מיתוקמא אלא בדוחק כמחט ומורשא וחריצא.

שם דאית ליה מורשא, נראה דאירי בגוונא דהאי מורשא לא חזי לכיתוף, דצחזי לכיתוף לא מסתברא דיחשב כחורי רשות היחיד, ואי הוי רשות הרבים, גם העמוד צריך תיקון צהאי רוח דהא פרוץ לרשות הרבים.

ו' א' תוד"ה המושיט אצל זורק ומושיט דרך סטיו יליף מזורק ומושיט דרך נדי, אע"ג דמוציא לא מיתוקם חיובא במשכן אלא כשלא הויא דרך נדי, וא"כ חזינן דמה שהיה הוצאה דרך נדי אין ללמוד מזה חיובא, וא"כ ה"נ בזורק דרך נדי איכא למימר דפטור, והרי לר"ע דקלוטה כמי שהונחה דמיא ע"כ דפטור, מ"מ כל כמה דאין הכרח למיפטר אית לן למילף חיובא.

(י) צ"ח א' ארשב"י אר"א אמר ר"ה אמר רב המעביר ארבע אמות ברשות הרבים מקורה פטור לפי שאינה דומה לדגלי מדבר, יש לדקדק אמאי לא קאמר רשות הרבים מקורה הרי הוא ככרמלית, וי"ל דאי הוי אמר הכי היה מתפרש דוקא בקירוי קבוע, ולא היה מקום לשאול מעגלות, אצל השתא משמע דכל ענין קאמר, ואפשר עוד דאי הוי אמר דנידון ככרמלית היה נלמד מזה דאי ליכא רוחב ט"ז אמה צלי קירוי דבטל שם רשות הרבים מיניה, דמקצתו המקורה הוי כרמלית, אצל השתא י"ל דרק לענין המעביר תחת הקירוי חשיב ככרמלית, אצל אינו מבטל את שאר הרשות הרבים, ובעגלות שהם עראי הרי ודאי הדין כן, ואף בגזוזטרות קבועות משמע דלא מבטלות הרשות הרבים דהא במתני' נקטו גזוזטרות במקום העגלות, ומיהו י"ל דשטח מועט לא גרע מבין העמודים דנידון כרשות הרבים אף שאין צו רוחב ט"ז וכמש"כ תו' לעיל ז' א', אצל שטח גדול

שדינן ליה בתר עיקרו, אצל מ"מ גם מקום פטור י"ל דלא חשיב, כיון דרואה פני הקרקע, וזה מחשיבו כמונח ע"ג קרקע כדחזינן למטה מעשרה, והיינו לאשמועינן מתני' דאע"ג דלמטה מעשרה דיינינן לכל מה שמונח על פני הכותל כמונח בארץ, אצל למעלה מעשרה דיינינן למה שמונח על פני הכותל כמונח באויר, וכאילו לא היה מודבק לכותל, ולפי זה מצוהר במתניתין דצעי הנחה ע"ג מקום דע"ד, דהא אי לאו דלמטה מעשרה כזורק בארץ, היה פטור, ואע"ג דנח באויר.

(טו) צ"ט ב' צעא מיניה רב מרדכי מרבא עמוד ברשות הרבים גבוה י' ורחב ד' כו' ח"ד כיון דממקום פטור קאחיא לא, מחוורתא דשמעתא כפי מה שכתב הרמב"ן בתחלה דרב מרדכי לא שמיע ליה צרייתא דבן עזאי, וכן דיוקא דמתני' ז"א ב', וצרייתא דעמוד לא עדיפא מממתניתין, ומיתוקמא בחריצא, ומה שלא הביאו בגמ' צרייתא דבן עזאי, הוא משום דכלא"ה כולוהו אמוראי לא ס"ל אוקימתא דמורשא וחריצא וממילא הדין מפורש במשנה.

ורמשי"ב הרמב"ן לנדר דעמוד אין לו אויר, מלבד שהדבר מחודש לחלק בין רשות היחיד לרשות היחיד, הנה לפי זה ראוי למינקט כן במסקנא, דצדכרי רב מרדכי מצוהר שלא נסתפק בזה, [ואף שצדכרי"ן נזכר לשון דילמא], דספיקו הוא אם יש לפטור משום דאחי ממקום פטור, אצל זה פשיטא ליה דהוי מקום פטור, והדבר קשה דחפץ שכולו מונח במקום פטור ורק נוגע ברשות היחיד יחשב כמונח ברשות היחיד, והרי קרומיות של קנה שלמעלה מעשרה מעכבות כדאמר ח' א', וכבר הקשה כן הרשב"א.

גם מש"פ ה"ר פורת צהו' דהכא שזורק מלמטה מעשרה ללמעלה מעשרה איירי שזרק כלפי מעלה וירידתו צבח כחוש כדאמר סנהדרין ע"ז ב', וצוה מספקא ליה דיחשב כאילו פסק כחו משהגיע למקום פטור, קשה דא"כ למה הוצרכו לאוקמי למתני' במחט ומורשא וחריצא, והרי שפיר משכחת לה שזרק צבח רגיל ולא כלפי מעלה, דכל זורק קצת כלפי מעלה לאו כח כחוש הוא, גם עיקר החילוק קשה דכיון דאי לא הוי מקום פטור היה חייב דהזריקה נחשבת מכחו, א"כ מה צבך

ממעט מרוחצו של הרשות הרבים, והכי מסתברא דהא לא דמי לדגלי מדבר.

הא דנקט לה צמעזיר הוא משום דזהלכות רשות הרבים קעסיק וניחא ליה לפרושי צדין התלוי רק ברשות הרבים, ועוד דארבע אמות ברשות הרבים לאו ממשכן ילפינן אלא מהלכה למשה מסיני כדאמר לעיל פ"ו ב', ואשמועינן דגם צוה צעי שיהא דומיא דדגלי מדבר.

הא דקאמר שאינו דומה לדגלי מדבר, אע"ג דהוי עגלות צמדבר, היינו משום דסתם הולאה והעברה שצמדבר לא היה תחת העגלות, ולפי זה י"ל דלא שייך למילף דמקורה כתרמלית לצטל רשות הרבים, דאדרבה אשכחן מקורה ברשות הרבים צדגלי מדבר, ורק ילפינן דליכא לחיובי צמקורה, ומיהו י"ל דעגלות שאני שהם עראי.

שם וא"ר משום ר"ח עגלות תחתיהן וציניהן וצדיהן רשות הרבים, אפשר דאם אין העגלה גבוהה ג' מקרקע רשות הרבים דגם תחתיה הוי רשות היחיד, ועי' ח' א' צסוגיא דכוורת דחשצינן לכוורת כנפלה לרשות היחיד, ומיהו התם ליכא חזיר כלל, וגם הכוורת קצועה טפי מעגלה, ועי"ש צמוד"ה כפאה וכיון דע"ג רשות היחיד פטור הזורק כו', וצ"ע.

סימן ה

א) ט' ב' אילימא למנחה גדולה אמאי לא האיכא שהות ציום טובא, יש לעי' והרי לולב דאיכא טפי שהות ציום, ומ"מ אסור לאכול קודם שיטלנו, ואף בחולו של מועד כדאמר סוכה ל"ח א', וכן קודם מוסף, דרק צטעימה לא קי"ל כריצ"ל, אצל סעודה אסור, אע"ג דאיכא שהות כוליה יומא, וצ"ל דהכא כיון דעיקר החיוב חל צומן מנחה קטנה, וכמש"כ הרמב"ם פ"ג מה"ת ה"צ וכמשנ"ת צח"צ צרכות כ"ח א', אין ראוי לאסור צומן מנחה גדולה כיון דאכתי איכא שהות ציום טובא, א"נ אסמוך הוא דקשיא ליה דאין ראוי לאסור כיון דעדיין אסור להתפלל.

ולפי זה נראה דאף להפוסקים כשינוייה קמא דדוקא סעודה גדולה אסור, ולפי זה לא מצאנו צגמ' שום גזירה לגצי סעודה קטנה, ושרינן אף סמוך למנחה קטנה, וכמ"ש צהג"א וכן

צרא"ש צפ' תפלת השחר סי' י"א, וכן צטור סי' רל"צ צשם הר"י, דמ"מ משהגיע זמן מנחה קטנה אסור אף סעודה קטנה, כדאשכחן צלולב, וכ"ה צמרדכי וצסה"ת וצסמ"ג והגהמ"י, וכמ"ש צצ"ח, וצמ"א סי' רל"צ ס"ק ט"ו כתב צשם המרדכי דאף משהגיע זמן מנחה קטנה שרי, וצ"ע דאיפכא כתב, וצמ"צ העתיק הגהת מרדכי, וגם שם לא מנאחיו, ומגמ' דסוכה מוכח לאיסור וכמש"ב, וכעת ראיתי צצ"ח שכתב דצהגהמ"ר ע"ש הרשצ"ר צמיקל יותר דדוקא סעודה גדולה אסור סמוך למנחה קטנה ואם התחילו אין מפסיקין, אצל סעודה קטנה שריא לכתחלה אפי' לאחר שהגיע זמן מנחה קטנה, עכ"ל, והך אצל סעודה קטנה כו' ליחא צהגהמ"ר, אלא דהצ"ח מדנפשיה מדייק כן, דכיון דמתני' צסעודה גדולה ממילא ס"ק שרי, אצל צאמת צמרדכי שלנו צגליון צבר הוגה דצ"ל סמוך למנחה קטנה וצסעודה קטנה, ונכפשות הסוגיא, שאין שום מקור לחדש אוקימתא צסעודה גדולה סמוך למנחה קטנה, ומיהו אף אם נגרוס סעודה גדולה, אכתי אית לן לפרושי דהיינו דוקא צסמוך למנחה קטנה, אצל משהגיע זמן מנחה קטנה אף סעודה קטנה אסור וכמו צלולב, שו"ר צאו"ו הלכות תפלה סימן ק"ט כתב דאף משהגיע זמן מנחה קטנה שרי סעודה קטנה, וצ"ע.

ב) שם אם התחילו אין מפסיקין נימא תיהוי תיובתא דריצ"ל דאריצ"ל כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור כו', נראה דלאחר ששנוי צמשנה דין לאכול סמוך למנחה ודין אם התחילו אין מפסיקין, וריצ"ל שנה משנתו צפ"ע צסתמא כיון שהגיע כו' אסור לטעום כלום, משמע דאף אם התחיל יש לו להפסיק, וגם לשון כיון שהגיע מתפרש צעוסק צסעודה וכיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לו לטעום כלום, דצעלמא אין נופל לשון כיון, והכי הול"ל משהגיע, ולפי זה נראה דאף אם התחיל סעודה קטנה צהיתר, מ"מ כשיגיע זמן מנחה קטנה צריך להפסיק, ולמאי דמוקמינן מתני' סמוך למנחה גדולה מתפרש הא דאם התחילו אין מפסיקין רק עד זמן מנחה קטנה, ונראה שלזה נכתבין רש"י צמש"כ אם התחילו אין מפסיקין צתמיה ויעבור הזמן, כלומר דמשמע דאין מפסיקין אפי' כשהגיע זמן מנחה קטנה, ולזה קרי ויעבור

בעבר והתחיל, ולפי זה לולב ראוי לדנו כהתחיל סמוך למנחה קטנה, ואכתי מוכח מסוגיא דסוכה שם דלא קי"ל כריז"ל, דהא לריז"ל שפיר קמי דפוסק, וכן בסוגיין אמרינן דערצית למ"ד חוצה מטרחינן ליה ופרכינן ממחני, ומאי קושיא הא התחיל בזמן ערצית יש לדנו כהתחיל סמוך למנחה קטנה, אלא ודאי לא קי"ל כריז"ל אף בהא, אבל בתו' כחצו דקי"ל צוה כריז"ל, וז"ל דס"ל לחלק בין מנחה גדולה לקטנה, משום דבגדולה עוד איכא שהות ציוס טובא ודיינינן ליה כהתחיל בהיתר, משא"כ במנחה קטנה, ולפי זה לולב וערצית יש לדנו כמנחה גדולה.

ג) הגרע"א ז"ל בתוספותיו בשם הש"ל כתב דלכך לא כייל התנא ספר צהדי אינך, משום דבספר ראוי לגזור טפי, שאם ישבר הזוג לא יוכל להפסיק ולהתפלל כשהוא באמצע התקפורת, ולפי מ"ש הרמב"ם צפיה"מ דכל הני דמחני מ"ח דבר נינהו, מצוה דלאו בחדא מחתא מחחינהו לכולהו בחד גזירה, אלא על כל חד וחד דנו לחוד ונמנו וגזרו עליו, ונפ"מ צוה שאין לדמות ולהכליל דברים אחרים בכלל הגזירה אלא צדמיון גמור, שהרי חזינן שעל כל חד וחד הוצרכו למנין, וחשבינהו לחמשה דברים צמין הי"ח, ויתכן שלזה נתכוין התנא במה שחלקם, דאי הוי כייל להו כחדא היה מתפרש דחד גזירה הואי על כל הדברים שיש לחוש לאימשוכי, וכל הני לדוגמא נקטינהו, אבל השתא שחלקן מתפרש שדנו על כל חד וגזרו עליו, ואפשר דלא זו אף זו קמי דספר קיל למיגזר דלאו בכל יומא מסתפר ומה צריך אס יקדים להתפלל, ואפי' מרחץ דרגיל טפי מ"מ גם צוה אין הפסד אס ימתין עד שיתפלל, אבל צורסקי שהוא פרנסתו וצכל יומא אימא לא ליעכב קמ"ל, ואכתי הו"א דאכילה אין ראוי למנוע וגם לא מימשך כל כך, וכן דין, משום מנוה אין ראוי לאסור, קמ"ל, ויתכן שלפי סדר זה נמנו וגזרו, א"נ ספר לא ישב, וכל הני לא יכנס, ולכך אס צעינן למיפלגינהו ראוי לצחור ספר, עו"ל דהשתא דאס התחילו אין מפסיקין לא נשנה ביחד עם סמוך למנחה, מתפרש טפי דאף אס התחיל בזמן מנחה אינו מפסיק, משא"כ אס הוי כייל לכולהו כחדא והוי תני אס התחילו אין מפסיקין מיד אחר סמוך למנחה עד שיתפלל היה מקום לומר דאס

הזמן, והיינו תמיה דמתמה, ומינה דלמאי דדחינן דמחני' סמוך למנחה גדולה מתפרש אס התחילו אין מפסיקין כל זמן מנחה גדולה, אבל כשהגיע זמן מנחה קטנה פוסק, דאל"כ אכתי נשארה הקושיא למה לא יפסק והזמן עובר, וכ"מ באו"ז הלכות תפלה סימן ק"ט ע"ש, וכן צרי"ו.

ולפי זה יש להוכיח דלא קי"ל כריז"ל גם בהא דאס התחיל פוסק, מהא דפרכינן סוכה ל"ח א' אמאי צלולב פוסק, ואס איתא דלריז"ל מאי קושיא הרי התם כהגיע זמן מנחה קטנה דמי, דהא לולב עיקר זמנו כל היום [וגם התחיל באיסור], אלא ודאי לא קי"ל כריז"ל, ואין מפסיקין דמחני' היינו אפי' כשהגיע זמן מנחה קטנה, ושפיר פריך מ"ש לולב דמפסיק.

ודעת תו' דמחניתינן דקמי ואס התחילו אין מפסיקין, יש לפרש עד גמר סעודתו ואפי' הגיע זמן מנחה קטנה, וע"כ לחלק בין התחיל סמוך או בזמן מנחה גדולה לבין אס התחיל סמוך למנחה קטנה, ואע"ג דתרוייהו התחילו באיסור, ואע"ג דבמימרא דריז"ל לא נזכר כלום מחי התחיל מ"מ קיס לגמ' לחלק צדך, ועל פי זה נקטו דאפשר דקי"ל כריז"ל בהא דאס התחיל סמוך למנחה קטנה פוסק, [אע"ג דמהא דלא משנינן בסוגיין דלא קי"ל כריז"ל אין כ"כ ראיא, דשפיר איכא לגמ' לפרושי מתניתין כינד פירשה ריז"ל], וברא"ש משמע דריז"ל באמת לא מחלק ולדידיה אף בהתחיל סמוך למנחה גדולה מ"מ כשיגיע מנחה קטנה פוסק, אלא דאנן קי"ל כוותיה בהתחיל סמוך למנחה קטנה ולא בהתחיל לפני זה, [וק"ק מנ"ל דלריז"ל אף בהתחיל סמוך למנחה גדולה פוסק, הרי בהתחיל בהיתר דעת תו' דאף לריז"ל אינו פוסק, ושמה סמוך למנחה גדולה כהתחיל בהיתר וכמו לדידן, שו"ר דהרא"ש צפ"ד דברכות ס"ל דלריז"ל אף בהתחיל בהיתר פוסק, ודלא כתו' בסוגיין ד"ה לימא, ולפי זה באמת לפי תו' דידן י"ל דאף לריז"ל בהתחיל סמוך למנחה גדולה אינו פוסק אפי' כשיגיע זמן מנחה קטנה], ולכאורה החילוק בין התחיל במנחה גדולה להתחיל סמוך למנחה קטנה, יש לפרש משום דעיקר זמן מנחה הוא במנחה קטנה, ואף שאסרו חכמים להתחיל סמוך למנחה גדולה, מ"מ לא החמירו כ"כ

ר"א, ורצ אשי סבר כראצ"י, מאי הו"ל למיעבד, והרי ע"כ להעתיק תירוצ קמא שנאמר צבית המדרש, ואח"כ מה שחידש ראצ"י, ואם היה מקדים דברי ראצ"י ואח"כ תירוצ קמא, ודאי הו' אמרינן דרצ אשי הוא דקאמר תירוצ בתרא, וכי מוכרח רצ אשי לקצוע הילכתא בכל פלוגתא כי האי ולמימר והילכתא כראצ"י אי כוותיה ס"ל, ובפשוטו רצ אשי העתיק סוגיית הגמרא כפי שנשנית בדורות הראשונים, ולא נחית כלל לקצוע הילכתא, ועי' רא"ש.

(ה) רמב"ם פ"ו מהלכות תפלה ה"ה כיון שהגיע זמן מנחה גדולה כו', כבר הקשה בכ"מ דהו"ל לומר סמוך למנחה, וכמש"כ בהלכה הקודמת וכן בהלכה זו גבי צורסקי, ומש"כ בכ"מ דלסמוך למנחה קרי כיון שהגיע זמן המנחה, צריך פירוש, ואפשר דכל הני מימשי כרגיל חזי שעה, ולכך כשתחיל חזי שעה קודם המנחה הר"י כהתחיל משהגיעה שעת המנחה שהרי יודע שימשיך במרחץ כשיגיע זמן המנחה, וכ"כ ברש"י פסחים ק"י ב' ד"ה סוף, ואכילת עראי נמי ר"ל סעודה קטנה שנמשכת כרגיל חזי שעה, אבל לצורסקי אסרו להכנס אפי' לראות מה נעשה שם, אף שאין בזה שיהוי, ולכך הוצרך להזכיר בזה שנאסר אף סמוך למנחה, וכ"י איננו מספיק, וי"ע.

(ו) ברכות ד' ב' כדמניא חכמים עשו סייג לדצריהם כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר אלך לצייתי ואוכל קימעה כו', פי' והשתא דתקינו רבנן שאין תפלת ערבית אלא עד חצות כבר יחוש כל אדם לעצמו שמה תחטפנו שינה, ויקדים להכנס לציית הכנסת ורק אחר ערבית ילך לצייתו, וא"ת ויאסרו חכמים לאכול ולישון קודם ערבית ותו ליכא למיחש אפי' אם ישאירו זמן ערבית כל הלילה, וי"ל דאין לאסור אלא משהגיע זמן ערבית או סמוך לו, והכא חיישינן אף במופלג יותר, שעלול לחטוף שינה וישן כל הלילה.

וצ"ע במש"כ תו' דמכאן משמע דאסור לקצוע סעודה משהגיע זמן ערבית, דאם כונתם על מה שראוי לאדם מעצמו להמנע, הרי אף קודם זמן ערבית מבואר בקוויין שראוי להמנע, ואם על גזירה דרבנן ממש, הרי לא מוכח מסוגיין כלל, די"ל דלאחר שתיקנו חכמים עד חצות, כבר יהיה

התחילו לא קאי אלא אסמוך למנחה ולא משהגיע זמן מנחה.

מתני' י"א א' לא ינא החייט במחטו סמוך לחשיכה שמה ישכח וינא ולא הלבלר בקולמוסו, י"ל נמי משום דלאו בחדא גזרו עליהו דאינהו נמי מי"ח דבר, א"נ כיון דצרישא נקט הכי, ניחא ליה למינקט נמי בסיפא כי האי לישנא, והא דלא יפלה את כליו ולא יקרא לאור הנר כללינהו בחדא, י"ל משום דנפיש מילי בהלכות קריאה דקתני באמת אמרו וכו' לא מיתני ליה סתם ולא יקרא, וגם כיון דזוטרא מילי דלאור הנר, מיתנו שפיר כהדדי, [משא"כ התם דקתני סמוך למנחה עד שיחפלו, א"נ סמוך לחשיכה שמה ישכח וינא], ועי' בתו' הגרע"א ז"ל שכתב דמחט פשוט טפי לאיסור דאידי דזוטרא, השכחה מצויה, ולכך לא ערציה עם הלבלר בקולמוסו, ואין זה מספיק דטובא יש לא זו אף זו ומיתנו כהדדי.

(ד) שם בגמ' ראצ"י אמר לעולם בתספורת דידן לכתחלה אמאי לא ישב גזירה שמה ישכח הזוג כו', לשון לכתחלה אמאי לא ישב, וכן בכולהו לכתחלה אמאי לא, נראה לכאורה כמיותר, דלא הו"ל אלא לעולם בתספורת דידן וגזירה שמה ישכח הזוג, ולדעת תו' דבאמת קי"ל כריצ"ל דבהתחיל סמוך למנחה קטנה פוסק, ניחא דלכך הזכיר דכאן לא גזרו אלא לכתחלה ובקל גזרו בזה להמנע לכתחלה אף משום חשש רחוק דשמה ישכח הזוג, אבל לדעת ש"פ דלא קי"ל כריצ"ל אף בזה דאם התחילו סמוך למנחה קטנה, ק"ק לשון לכתחלה אמאי לא, ואפשר שאם אין צידו להתפלל, כגון שאינו בקי וצריך לשמוע מן הש"ך, ואין הציבור מתפללין אלא מנחה קטנה, דרשאי להתחיל בכל אלו סמוך למנחה גדולה, דלא אסרו חכמים המלאכות, אלא שחייבוהו להקדים להתפלל, והיינו לשון לכתחלה אמאי לא, כלומר שרק אמרו דלכתחלה יש לו להקדים להתפלל, ולזה סגי בטעם כל דהו, אף בחשש רחוק כשצירת הזוג ועילוף, אבל הדבר צריך ראיה, וי"ע.

שם תוד"ה בתספורת ורצ אשי שהוא בתראה סידר את הש"ס [עי' תו' חולין ב' ב' ד"ה אנא] והילכתא כוותיה לגבי ראצ"י כו', ז"ע אי קושטא הוא דתירוצ קמא נאמר בציהמ"ד בסתמא קודם

דבר ניהו, הרי מצואר דשקלו צפלק כל חד לחודיה, וצודאי אין לדמות כל שאינו שוה בכל להני, וגם אם איתא דאסור ללמוד היכי שציק התנא מלהזכירו, והוא היותר מנז, ואף לפי מה שנקטו הפוסקים צדעת רש"י לק' ה' ז' דאסור ללמוד קודם שחרית עי"ש צמו' וצטור סימן פ"ט, היינו נמי משהגיע זמן שחרית, דצהרי איירי שהרי תפלתו סמוך למטתו, ואם צריך לשהות ציגתים אין זה סמוך, וכן העתיק הטור שם דברי רש"י משהגיע זמן שחרית, אבל סמוך לכו"ע שרי ללמוד לכתחלה, והרי התו' והרא"ש תמחו על רש"י מנ"ל לאסור ללמוד אף משהגיע זמן ק"ש ותפלה, אלמא דפשוט להו שאין לימוד בכלל הדברים שנאסרו סמוך למנחה בשבת ט' ז'.

גם מה שנקטו הראשונים ז"ל צדעת רש"י לאסור ללמוד משהגיע זמן תפלה, ממה שפירש הא דברכות ה' ז' אבא צנימין אומר על שני דברים הייתי מטער כל ימי על תפילתי שתהא סמוך למטתי כו', דהיינו שלא עשה מלאכה ולא עסק בתורה כשעמד ממטתו עד שקרא ק"ש והתפלל, ז"ע, דלשון כל ימי הייתי מטער מתפרש למדת חסידות ולא לעיקר הדין, ודומיא דאיך שתהא מטתו נמונה צין כפון לדרוס, ושפיר ניחא קושיא תו' מהא דרב דמתני פירקיה ואח"כ קרא ק"ש אף למאי דבעי לאוקמי י"ד ז' צדמטא זמן ק"ש, דכיון דשרי מן הדין, שפיר לא דקדק רב בצך משום תועלת התלמידים, גם מה שקבע המחבר דברי רש"י להלכה צסימן פ"ט ס"ו, ז"ע שהרי התו' והרא"ש חולקין וצהגהמ"י פ"ו מה' תפלה ה"ד כתב שגם דעת הרמב"ם כתו', והוא ממ"ש צפ"ז ה"י, וסחמו כפירשו אף כשכבר הגיע זמן ק"ש, ומ"ש צפ"ו ה"ח שפוסק, היינו שצריך להתפלל, אבל יכול להמתין כל זמן שיש שהות ציוס, וכן צתר"י משמע דלא ס"ל כרש"י, וכן צרשב"א צרכות ט' החיר ללמוד אף משהגיע זמן ק"ש דערצית, ודקדק כן מן הירושלמי, ודכוותה צשחרית דלענין ללמוד אין לחלק צין שחרית לערבית, וכ"כ הר"ן צפשיטות שבת י"א א' והובא צצ"י סי' ק"ו דשרי ללמוד קודם התפלה, ואפשר דאף המחבר לא נתכוין לאסור ללמוד אלא כשיכול להתפלל דאמרינן ליה שיקדים להתפלל ואחר כך ילמוד [וכמש"כ החר"י עי"ש], וד"ז יש לקיים נמי ממה

האדם נזהר מעצמו, ולא גזרו חכמים, ולא משמע דצבריהם למאי דקיי"ל כר"ג, וי"ל דגזירה ממש קאמרי, וממה שהזכירו הדברים צצרייתא לשלילה, מוצן שראו חכמים לגזור צזה, ונהי שמצטוד יוס לא שייך לגזור, ואמרו מפני זה עד חלות, אבל משהגיע זמן מעריב ודאי גזרו, [וגם תקנת חלות לא תועיל אלא שימנעו משינה, אבל לא מאכילה, דסתם צנ"א אין חוששין דילמא אחי לאימשוכי צאכילה, תדע שהרי הוצרכו לגזור צמנחה], אלא דנ"ע לפי זה אמאי לא כתבו סמוך למעריב, דצזה כבר יכולים לגזור וכמו צמנחה, גם עיקר הדבר הרי מפורש צצבת ט' ז' דדוקא למ"ד תפלת ערבית רשות אם התחיל אינו מפסיק, אבל למ"ד חוצה אף אם התחיל מפסיק, וכש"כ לענין ק"ש דאורייתא, כמצואר סוכה ל"ח א', וכש"כ שאינו רשאי להתחיל, [ואף לטעמא דכיון דכולי ליליא זמניה אחי למיפשע צצבת שם, דעכ"פ אסור להתחיל כמו צמנחה], שוב הראוני צתוספות הגרע"א ז"ל ריש צרכות שכבר הקשה כן.

ז) ונראה שיש לדקדק מסוגיין דמותר ללמוד סמוך לק"ש דערצית, דאע"ג דצבר צסוגיין מתפרש גם קודם סמוך לזמן ערבית, מ"מ מתפרש נמי סמוך לערבית, ואמרינן דקורא ושונה, ומיהו משהגיע זמן ק"ש לא שמענו, גם י"ל דדוקא צצית הכנסת וצצית המדרש שרי דאיכא רבים ומדכרי אהדדי, אבל צצית לא שמענו, מיהו נראה דאין לנו לחדש איסור ללמוד צלא ראייה, דלא דמי לכל הנך דפ"ק דצבת שהם מילי דרשות, וגם לדין לאו כל שעתא חיוב הוא, וכשידון אח"כ לא הפסיד כלום, אבל לימוד דכל שעה מנווה ללמוד אין לחכמים להפסיד מנווה זו, משום סמוך למנווה אחרת, וגם כיון שמנווה ללמוד לעולם, א"כ סתמא דמילתא עוסק צלימוד מקודם והרי ודאי דאם התחיל אינו מפסיק, עכ"פ סמוך לזמן ק"ש, וא"כ כל החכמים עוסקים צתורה עד זמן ערבית, וכל התקנה צריכה להיות לזה שאירע שצריך להתחיל עכשיו, ולמה זה יגזרו עליו משום שהפסיק לימודו, ועוד דכל עיסוק תמידי הרי זה כל האדם, וצמנצ זה עליו לזכור חיוביו ומצוותיו, ורק צצברים שהם לפי שעה שייך לקבוע שלא יתחיל צזה סמוך למנווה, וכש"כ לדעת הרמב"ם לעיל סק"ג דכל הני דאסרינן סמוך למנחה מ"ח

להפסיק לימודו מיד, וי"ע היכי משמע, הרי דברי רבנו הם ממע העתק המשנה.

שם ה"ו היה עוסק באכילה כו' גומר ואחר כך קורא ק"ש כו', נראה דעת רבנו דהא דפריך רבא סוכה ל"ח א' ומאי קושיא דילמא הא דאורייתא והא דרבנן, דלאו מסברא פשיטא ליה דדאורייתא יש להפסיק אפי' איכא שהות, אלא דוחק הוא לאוקמי מתני' בדליכא שהות זיוס דפשיטא דמתני' בסעודת שחרית קאי, ופשוט טפי לחלק בין דאורייתא לרבנן, וכיון דמסקינן דיקא נמי דמתני' דיו"ט שני, ולאשמועין אחי דאף דרבנן בדליכא שהות זיוס מפסיק מיד, ונהטעם דכיון דע"כ יצטרך להפסיק, א"כ שז לעיקר הדין כאילו לא התחיל וצריך להקדים להתפלל, ולכך נקט לה בבא מן הדרך דהיינו דיו"ט שני, תו אין לנו מקור לחלק בין דאורייתא לרבנן, ואמרינן דאף דאורייתא בדאיכא שהות אינו מפסיק, אח"כ ראיתי שכ"כ בט"ו סו"ס ע', ומסתייעא נמי הא מילתא מהא דבקיידוש והבדלה קיי"ל דאין מפסיקין וכמש"כ תו' בסוכה שם, ומש"כ רבנו ואם היה מתיירא שמה יעבור זמן קריאה ופסק וקרא הרי זה משוּבָּה, נראה שלמד כן כיון דרבא הו' סבר הכי מעיקר הדין עכ"פ ראוי לן למינקט כן לשבת, ולאפוקי מכל הני אין מפסיקין שנקרא הדיוט אם הפסיק כמ"ש מ"א סימן רל"ז סק"ט בשם ירושלמי.

עוד י"ל דדעת רבנו דס"ל דרבא לא הדר ביה, וס"ל דאפשר לפרש מתני' דבא דדרך אורחא דמילתא קתני, ובתוך התחום או שעירב, דודאי רבא נמי דקדק בלישנא דמתני', וגם הרי רבא ס"ל דלא נטל שחרית דינא קתני, ולא ניחא ליה לפרושי בעבר ועשה שלא כהוגן, ואי דרבנן כבר שנינו בשבת דאם התחילו אין מפסיקין, אלא ודאי דאורייתא איירי ומחלק בין יש שהות זיוס לליכא שהות, וקיי"ל כרבא.

ודעת הראש"ד וזו גם דעת הרשב"א שבת ט' והרא"ש והר"ן והריטב"א בסוכה שם, דכיון דגמרא נקטה בפשיטות מאי קושיא דילמא הא דאורייתא כו', משמע דסברא פשוטה היא דדאורייתא ראוי להפסיק, וכיון דלמסקנא מתני' דיו"ט שני ולכך אוקמה ר"ס בדליכא שהות, תו מקיימין דדאורייתא מפסיק אף בדאיכא שהות, והרא"ש נסתייע מהא דתנן בשבת מפסיקין לק"ש,

דאמרינן ברכות כ"ז א' לר"י דמקדים מוסף שהיא עוברת למנחה שאינה עוברת אע"פ שהיא חדירה, ודכוותה הכא יש להקדים ק"ש ומפלה, אבל אם אירע שעדיין אינו יכול להתפלל, אין לו לילך בטל ורשאי ללמוד, ומש"כ המחבר דזכות הרבים דבר גדול הוא, היינו שהוא בעצמו יכול להקדים להתפלל ואח"כ ללמוד, ולא יפסיד מלימודו אלא שלא יהיה לימוד ברכים, וע"ז כתב דג"ז מתיר ללמוד קודם התפלה, דזכות הרבים דבר גדול וגם יש לחוש שיתבטל, אבל אם הנידון שילך בטל או שילמד, בזה גם בלימוד דיחיד מוריין לו שילמד, ובפר"ח מנאמרי שדעתו להקל בעיקר הדין דלא כהמחבר עי"ש, והציא גם מההיא דפסחים ד' א' לא לפתח בעידניה כו' דמשמע דוקא התם משום שהיא פ"א בשנה ולא מידכר.

ח) רמב"ם פ"ב מה' ק"ש ה"ה היה עוסק בנ"ת והגיע זמן ק"ש פוסק וקורא וכו', דברי רבנו הללו הם העתק מתני' דשבת ט' ב' מפסיקין לק"ש וכדמוקמינן לה בגמ' י"א א', והיינו עיקר הדין דתורתו אומנתו לא מיפטר מק"ש, [עי' פ"ו מתפלה ה"ח שכתב ג"כ כלשון הזה ושם חילק דתורתו אומנתו פטור מן התפלה], אבל לא איירי רבנו בדין אם צריך להפסיק מיד עם הגיע זמן ק"ש, או שרשאי להמתין ולקרות קודם שיעבור הזמן, ואם באנו לדון בזה, הרי הדבר תלוי אם ללמוד הוא מן הדברים דחיישינן בזה לאימשובי ונאסרו קודם התפלה וכדעת רש"י בשו"ע סי' פ"ט ס"ו, או כדעת תו' דלימוד לא נאסר כלל, דאם לימוד לא נאסר שפיר יכול להמתין, אבל אם לימוד כחטפורה ואכילה, הרי הדבר תלוי אם יש שהות זיוס, ברם יש מקום לומר דלא נאמר יש שהות זיוס אלא בדברים שיש להם קצבה מחמת עצמם כחטפורה ומרחץ ואכילה, אבל לימוד שאין לו קצבה מחמת עצמו, אף שדעתו להפסיק ללמוד קודם שיעבור הזמן, מ"מ דינו כליכא שהות, שהרי על הסכמתו חיישינן שמה ימשך, ולפי זה אם לימוד כאכילה צריך להפסיק מיד, ובהגהמ"י פ"ו מתפלה ה"ד נקט דדעת רבנו כדעת תו' דלימוד לא נאסר, ולפי זה רשאי להמשיך בלימודו ובלבד שיקרא ק"ש קודם שיעבור הזמן, ועי' בכ"מ ובלח"מ ה"ו דנקטו דעת רבנו דלריך

שיעורו, [ע"י רא"ש פ' בתרא דיומא, ובמ"ב ס"ק כ"ב], אבל לא שיהא שייך בזה הוספה ולא דעתו של האדם, וכששבת קודם זה הזמן לא עשה כלום וכאילו שבת ציוס אחר, ונראה דהרמב"ן לשיטתיה דס"ל דלא שייך ענין של קבלת שבת או יו"ט קודם זמנו כלל, וכמו שחמה על הרי"ף בתה"א ובמלחמות פ"ק דתענית, וכיון שמנאנו בגמ' ברכות כ"ז ב' ועירובין מ' ב' דבקבלת שבת ויו"ט נאסר במלאכה, ע"כ דפירשו חז"ל דענין תוספת שבת מסור לבג"א ויכולים להקדימו ולאחרו ולא קבעה לו תורה זמן מוגבל, ולכך אפשר לקבל שבת מקודם ולהאסר במלאכה מדין תוספת, וכן לשון מוסיפין מחול על הקודש משמע כן, וחז"ל קיימו כן מסביר דענין התוספת הוא לכבוד, ולא קבעה לו התורה זמן מוגבל, ושייך להרבות ולמעט, והא דאפשר להצדיל מצעוד יום, י"ל דהוא ענין אחר דענין זכירה אפשר גם בסמוך לכניסת השבת ויניחו וכמש"כ הרמב"ם בפכ"ט מה' שבת הי"א, (אבל ברמב"ן בתה"א בסו"ד שם הזכיר דאפשר דלאחר שמנאנו ענין תוספת ציימים של תורה מו מחדשינן ענין זה גם לשאר ימים ולכך יכול להצדיל מצעוד יום ע"י"ש). — וברמב"ם פ"א מה' ש"ע ה"ו לא הזכיר שאפשר להרבות בתוספת, ע"י"ש.

הגרע"א ז"ל בגליון הביא דעת הלבוש שאם קיבל שבת ורוצה לחזור בו יכול לשאול לחכם וימירנו כדין נדר, [וע"י ט"ז סי' ת"ר], ושהא"ר מפקפק בדבר, ונראה דגם הלבוש מודה דכל שמקדים לקבל שבת הרי הוא מקיים בזה מצות תוספת שבת מדאורייתא, ופטור אז מתפילין מדאורייתא, אלא דס"ל דמדאורייתא יכול לחזור בו, ויקיים אח"כ מצות תוספת שבת בסמוך יותר לשבת, ומיהו כיון שקיבל שבת והוסיף במצות תוספת שבת לא גרע משאר הנהגה טובה דהו"ל נדר, וצריך התרה, והא"ר מפקפק דשם כיון שבקבלתו התחיל לקיים מצות תוספת שבת מו לאו כל כמיניה למיהדר ביה, והרי הוא בעשה דתוספת שבת, [וכ"כ בצב"ל בשם הפמ"ג דמשקיבל שבת הוא באיסור עשה].

ובתרי"י ריש פ"ד דברכות כתב בשם הר"י מאורלייניש ז"ל שאע"פ שתוספת שבת די בכל שהוא אפ"ה אם הוא מוסיף הרבה יותר בכלל תוספת הוי וחייב עליו אע"פ שאפשר לומר

ו"ע מאי משמע הא מפסיקין דהתם היינו שחייב לקרות אבל שפיר י"ל דיכול להמתין ולקרות לאחר לימודו אם יש שהות ציוס, והרי בד"ת עסקינן ולדעת הרא"ש שרי ללמוד קודם התפלה וא"כ כש"כ שאם התחיל שאינו חייב להפסיק כל שיש שהות ציוס, וי"ל דס"ל דכיון דנשנה לבתר ואם התחילו אין מפסיקין, משמע דמפסיקין לק"ש היינו אף בהתחילו בתספורת ואינך, וי"ע, ובזהגר"א סו"ס ע' כתב מהא דפרכינן י"א א' אין מפסיקין הא תני ליה רישא ולא פרכינן מהא דמפסיקין לק"ש, וג"ז לא נתפרש דהא ודאי יש מקום לחלק בין דאורייתא לדרבנן ואיך הו"מ למיפרך מזה, אבל אכתי אין מזה ראיה דאמנם למסקנא מחלקינן בכך, וי"ע. — ומיהו כיון דסבירא דדאורייתא מפסיקין מנאנו בגמ' סוכה גבי לולב והתם התחילו באיסור, אין לנו דמפסיקין דאורייתא באיכא שהות אלא בהתחילו באיסור, וזו דעת האחרונים שהביא במ"ב סימן ע' ס"ק כ"ג.

ברם ז"ע על שלא הביא הרמב"ם דין ליכא שהות ציוס שנתפרש בגמ', וזה נותן מקום לז"ד שהר"מ מפרש דהא דבליכא שהות נוטלו על שולחנו אינו חיוב גמור אלא שראוי לעשות כן, והיינו הר"ז משובח שכתב, ובזה ניחא ליה לפרושי לא נטל שחרית כדרכא דארישא קאי, ומשום דרק מנזיה לכתחלה לאפסוקי, ואי לא אפסיק יטול בין הערבים, וגם בסבירא י"ל דדין אם התחילו אין מפסיקין אין לו להשתנות דבליכא שהות ציוס לחייבו להפסיק מיד, ורק אסור לו להפסיד מנזות ק"ש, וכל אימת שיפסיק ויקרא בתוך זמנו שפיר דמי, אבל אם הוא ענין לכתחלה שראוי לעשות כן ניחא שפיר, ומ"מ גם לפי זה ז"ע שלא הביא הרמב"ם ד"ז בתפלה דרבנן שהרי למסקנא אף דרבנן אי ליכא שהות, יש לו להפסיק, וי"ע.

סימן ו

(א) שו"ע או"ח סי' רס"א ס"ב י"א שצריך להוסיף מחול על הקודש כו' והזמן הזה שהוא ג' מילין ורביע רצה לעשותו כולו כו', זה לשון הרמב"ן בתה"א, (ענין אצילות ישנה), ויש להבין מניין קים ליה ז"ל כן ולמה לא נפרש שהתוספת דבר קצוב, וכאילו אמרה תורה מנזות שציתה גם בחלק של ערב שבת, כפי מה שהוא

המחויב מדאורייתא, דהצדלה מנתקתו מן השבת כל שהדבר תלוי ברכונו.

והנה הא דהקיל רבי שא"צ לחזור ולהתפלל על כרחך משום דעצד כר"י עצד, דלרצנן אין מקום להקל אף בציבור, וכמו קודם פלג המנחה לר' יהודה דחוזרין וכמ"ש בשו"ע סי' רס"ג סי"ד, דלרצנן לא מצאנו ענין של פלג המנחה כלל, והשתא יש לתמוה מה ענין הא דרבי לקבלת שבת בטעות, דמה טעות היה כאן כיון דזמן תפלת ערבית לר"י הוא מפלג המנחה ולמעלה אף בשבת, האם בחשבו שעכשיו אשמורה שניה ונתברר דהוי אשמורה ראשונה, נמי נחשב טעות, וה"נ דכוותה כיון שזמן תפלת ערבית הוא לכתחלה מפלג המנחה ולמעלה, ומה איכפת לן שחשבו שזה כבר שתי שעות בזמן מעריב ונתברר שעכשיו רק תחלת שעה ראשונה, ומה בכך ששבת היום, ולא דמי לטעה בערב שבת, דהתם הא מסקינן דאין להתפלל של שבת בערב שבת אלא א"כ קיבל עליו שבת, וכדא"ל אין צדילנא, ואף לר"י וכמ"ש"כ לעיל, וממילא בטעות שלא קיבל שבת צריך לחזור ולהתפלל.

ולכן היה נראה דבכלל הא דאמר רבי הואיל והתפללו התפללו, דדינו כתפלה צומנה ממש, ואף מי שאין לו יין להצדיל יצא בהצדלתו שבתפלה זו, וכן הצבור שהצדילו צבית הכנסת יצאו נמי ידי חובת הצדלה, [דאף בזמן הגמרא היו מצדילין צבית הכנסת כמ"ש"כ בציבור הגר"א סימן רצ"ה], והשתא פריכין שפיר דלענין הצדלה יש כאן טעות, שאם תפלתן תפלה והצדלתן הצדלה לא יקיימו תוספת שבת אלא כפי השיעור הקטן שצדאורייתא שהרי כבר הקדימו להצדיל, אבל כפי מחשבתן לא רצו להצדיל אלא לאחר זאת השבת עם תוספת כפי מה שחשבו שכבר החשיך, ונמצא שלא נתכוונו להצדיל מרצונם אלא לאחר שכבר יצא השבת עם תוספתו, ויש כאן הצדלה בטעות, ואם קבלת שבת בטעות לאו קבלה היא ה"נ הצדלה בטעות לאו הצדלה היא, והיה לו לרבי לפרש שצריכים לחזור ולהצדיל על הכוס, ומתריצין דציבור שאני דלא מטרחינן להו והקילו בהצדלה בטעות לגבייהו, אבל יחיד חוזר ומצדיל, אבל א"צ לחזור ולהתפלל, ומיהו בערב שבת כשטעו ציוס המעון התם יש לחלק בין יחיד לציבור דציבור לא מטרחינן

שאניו אלא מדרצנן אפ"ה אסור לעשות צו שום דבר כמו תוספת כל שהוא, וכיו"צ אמרו לענין תרומה שאע"פ שחטה אחת כו' עכ"ל, ואף שהלשון אינו מתוקן כל צרכו וא"א לדעת אם מסקנתו דאיכא איסור דאורייתא או דרצנן, (לשון חייב עליו היינו איסור, דאף אם הוא דאורייתא אינו אלא בעשה), מ"מ נראה מרהיטת הדברים דאיסורו מהלכות שבת ולא מהלכות נדרים, ומשמע כדעת הא"ר דלא מהני התרה.

ב) ברכות כ"ז ב' מי צדלת, נראה דאף לרבי יהודה קמיצעי' ליה, דהא הא דמזלינן של שבת בערב שבת הוא משום דמאן דעצד כר' יהודה עצד, וכדאמרינן לעיל, ואע"ג דלר' יהודה זמן תפלת ערבית היא לעולם מפלג המנחה ולמעלה, מ"מ בתפלת שבת יש לומר שאין להקדימה אלא א"כ מקבל עליו שבת, שאין ראוי להתפלל של שבת בחול ולא בשבת, ומסקינן דאמנם כן שאין להקדים להתפלל של שבת מצדוד יום א"כ מקבל עליו שבת עם תפלתו, [ועי' עירובין מ' ב'], ונראה דאם התנה בהדיא שאינו מקבל שבת בתפלתו דצריך לחזור ולהתפלל, אבל לא נתחייב כבר בשבת, שאין קבלת שבת בע"כ של אדם, אבל בסתמא הרי הוא מסור להכרעת ההלכה וכשהתפלל חשיב כקיבל, ועי' לקמן סק"י.

שם ההוא טעותא הואי וטעותא מי הדר' כו', נראה דמעיקר הדין ודאי טעותא הדרא, שהרי לא נתכוין כלל לקבל עליו תוספת שבת, אלא כצבור שהוא שבת, וכשנתברר שעדיין החמה זורחת מהיכי תיתי יאסר במלאכה, אלא הנידון שמא תקנת חכמים היא דאף קבלת שבת בטעות מחשב כקבלה, משום מיגדר מילתא.

שם הואיל והתפללו התפללו, נראה דלר' יהודה דזמן תפלת ערבית הוא לעולם מפלג המנחה ולמעלה, דאף בשבת כן, ואע"ג דלא הטריחו חכמים בשבת להתפלל י"ח, וגם אסור להרבות בתחנונים, מ"מ סדר היום הקבוע השאירוהו חכמים על מתכונתו, ולכך יכול להתפלל ערבית של מוצאי שבת בשבת מפלג המנחה ולמעלה, אלא שאין הדבר נאות לכתחלה וכמ"ש"כ תו', אבל איסור אין כאן, ולכך בשעת הצורך רשאי לעשות כן.

נראה דאם הצדיל מצדוד יום הרי זה כהתנה שאינו מוסיף על השבת אלא כשיעור

ועוד קרא דבחריש ובקציר תשבות לענין שביעית בר"ה שם, ומצואר בגמרא שם דר"ע דדריש בחריש ובקציר תשבות לתוספת שביעית לית ליה דרשא דבתשעה וגו', ונראה דלאו היינו משום דאפשר למילף עיניו דיום הכפורים משביעית, דודאי ליכא למילף, דשאני מלאכה דנוהג בשבתות ויו"ט וכמו שתמה שם הגרע"א ז"ל, אלא דאם איתא דדריש בתשעה וגו' תשבתו שבתכם, אם כן לא צריך קרא דבחריש ובקציר תשבות, דכבר ידעינן מתשבתו שבתכם דכל מקום שיש בו שבות מוסיפין מחול על הקדש וכדדריש ר' ישמעאל, ותוספות יום הכפורים צעינו י"ל דיליף ר"ע מעצם עצם כדאשכחן תנא דדריש הכי ציומא שם, וצוה יש ליישב מה שהקשה שם עוד הגרע"א ז"ל דהא בתוספת שביעית לא אסרינן אלא חרישה וקצירה ולא נטיעה, ואיך אפשר ללמוד מזה לכל מלאכות שבת, ולמש"כ ניחא דלאחר שמצאנו ציום הכפורים מעצם עצם תוספת למלאכה שפיר ילפינן לשבת, ואף את"ל דאיכא למיפרך שאני יום הכפורים שנאסר צעינו, מ"מ אהני הא דאשכחן גם תוספת בשביעית למימר דכל מקום שיש בו שבות מוסיפין, [תוספת דשביעית לא דמי לתוספת דשבתות ויו"ט, דבשבתות האדם שייך להוסיף זמן שכשמוסיף לשבות קודם היום יש בו משום הוספה מחול על הקודש, אבל בשביעית דשבתה דכתיבא בקרא על הארץ כתיבא [אף שענינו לאסור מלאכת האדם המצווה ע"י מש"כ מרן זללה"ה בשביעית סימן י"ז ס"ק כ"ה], יש לפרשו על שבתות הארץ וצוה יש להתחשב אם הפעולה יש בה ענין לתועלת בשביעית והיינו דדרשינן חריש הנכנס לשביעית ומרבינן ליה זמן מרובה].

ר"ה ט' א' הא כיצד כל מקום שיש בו שבות מוסיפין מחול על קדש, נראה דיש לפרש כאילו הוי כתיב תשבתו מערב שבת ויו"ט, וממילא המצוה בתוספת היא רק שבתה, והיינו דחשבינן לה עשה, ואף דגם על עיני קאי, איכא למימר דשבתה שייך גם צעינו, (וכדמרבינן משבתות שאר עיניו ציומא ע"ד א') וכ"ה ג"כ בלשון הרמב"ם פ"א מה' ש"ע ה"ד ו', ועוד דשאני עיניו דעיקר קרא דכתיב איירי, ולפי זה נראה דאין שייך מצות תוספת אלא בשב ואל תעשה דזו היא מצות שבתה אבל לא בקום ועשה, ואף לאינן

להו לחזור ולהתפלל, אבל יחיד חוזר ומתפלל, דאם התפלל של שבת בערב שבת ולא קיבל שבת חוזר ומתפלל כמש"כ לעיל, דהיינו דא"ל רב אין בדילנא, ואף לר' יהודה.

ובאמת בשו"ע סימן רס"ג ס"ד לא נזכר דיחיד חוזר ומתפלל אלא בטעם בערב שבת, אבל המ"א וס"א ז"ל כתבו שם דאף בחול דינא הכי, שאם סבור שהוא לילה והתפלל ערבית ואח"כ זרחה חמה דחוזר ומתפלל, אף שהיה לאחר פלג המנחה, והדבר תימא דהא לר' יהודה ודאי אין לו לחזור, והרי מסקינן דעצד כר"י עצד, ומה כוונה צריך ליה, והרי אם התפלל מפלג המנחה וכסבור דמודים חכמים לר' יהודה ודאי אין זה טעות, וה"נ בכסבור שהוא לילה, ובאמת גם רבותנו הראשונים ז"ל סתמו ולא פירשו בסוגיין דמהצדלה הוא דפרכינן, והדברים צ"ת.

שם רב צלי של שבת בערב שבת אומר קדושה על הכוס כו' ואומר קדושה כו' ואומר הצדלה כו', מלשון הגמרא משמע דנידון אי רשאי לקדש מפלג המנחה תלוי צידון אי רשאי להתפלל ערבית מפלג המנחה, דהא כיילינן להו בהדדי צבעיא וגם צמימרי דשמואל, וצ"ע בטעם הדבר, דהא כשמקדש מצעוד יום מקיים צוה מצות קידוש דאורייתא ואינו צריך לחזור ולקדש, וכמש"כ הרשב"א, וכ"כ הרמב"ם בפכ"ט מה' שבת ה"א דמצות קידוש דאורייתא מתקיימת אף בסמוך לשבת, [ועי' מ"א ס' רס"ז], וא"כ הוא נידון בדאורייתא ואינו תלוי כלל צידון פלוגתא דר"י ורבנן צומן תפלת ערבית, ואף לרבנן שפיר יכול לקדש ולהצדיל מצעוד יום, ואפשר דמשום דהקדר הראוי הוא להקדים לקדש ולהצדיל בתפלה, וכדאמר ל"ג צ' אע"ג דמקדש בצלותא כו' והמצדיל בתפלה צריך שיצדיל על הכוס, לכך נקטו לה אליבא דמאן דשרי להתפלל מצעוד יום.

ג) שלש ילפותות אשכחן לענין תוספת, חדא בתשעה לחדש ותשבתו שבתכם ציומא פ"א צ' ובר"ה ט' א', ועוד קרא דעצם עצם ציומא שם, [והיינו דעיקר קרא אחי לאשמועינן איסור תוספת, דלמעט מעונש ואזהרה לא איצטריך, דמהיכי תיתי, אלא דבהך ליטנא אחי לאשמועינן מצות תוספת דמשמע שיש איסור על זמן שאינו בעצם היום], לענין מלאכה ועיניו דיום הכפורים,

ילפותות לא אשכחן דפליגי לענין דינא, אלא לכולהו מנות תוספת היא על שבות.

והא דאומר קדושה על הכוס מערב שבת כדאמר ברכות כ"ז ב', אע"ג דקידוש דאורייתא והוא בקום ועשה, וע"כ מדין תוספת שבת הוא, הרי דאף בקום ועשה שייך תוספת, ע"כ קידוש שאני, חדע דהא לדעת הרמב"ם אין מנות תוספת בשבת ומ"מ מודה דמקדש מצעוד יום, ועוד דבהצלה הרי לא שייך תוספת כשמצדיל מצעוד יום, ומ"מ שרי כדאמר ברכות שם, ולדעת הרמב"ם הצלה דאורייתא, אע"כ כמש"כ הרמב"ם בפכ"ט מה"ש הי"א דמנות זכירה היא גם בסמוך לכניסתו וכן בסמוך ליציאתו, ועוד הדבר מצוה במכילתא דדרשו שם זכור מלפניו ושמור מאחריו מכאן אמרו מוסיפין מחול על הקדש, ועי' בילקוט זוית רענן שפירש דזכירה שייך עד שלא הגיע ושמירה משהגיע, הרי דמהך קרא דילפינן קידוש והצלה ילפינן תוספת, [ונראה שזהו מקורו של הרמב"ם שם דאף בסמוך לו שפיר דמי להזכירו], הלכך שייך תוספת אף בקידוש אע"ג שהוא בקום ועשה.

אבל שאר מנות שהם בקום ועשה כגון אכילת מנה ושיצת סוכה לא מלאנו בהם חיוב תוספת, דהם מנות היום ואין התוספת מיתוספת על היום, אבל ברא"ש ברכות כ"ז ב' וכתו' ר"פ ע"פ כתבו דלריך לאכול מנה משתחשך משום דאיתקש לפסח, ומשמע דס"ל דדין תוספת שייך גם על מצוות היום שהם בקום ועשה, [ועי' בשו"ע סי' תע"ג ותרג"ט], ורק משום דאיתקש לפסח א"ל לקיימו בזמן התוספת, ועי' כתו' כחצות מ"ז א' ד"ה דמסר דפשיטא להו דליכא מנות תוספת בשמחת יו"ט, ואפשר דכונתם מה"ט דלא מלאנו תוספת בקום ועשה, וז"ע.

ד) שו"ע או"ח סי' רס"א ס"ב רנה לעשותו כולו תוספת עושה כו', כתב במ"ב דהיינו ע"י דיבור או ע"י אמירת ברכו ואם מהני קבלה בלב עי' סי' תר"ח, ואין לדבר זה מקור, ואדרבה הרי בשיעור תוספת דאורייתא ודאי מקיים מנות תוספת ע"י פרישתו ממלאכה לשם מנות תוספת, וא"ל דיבור ולא מעשה, שהרי זוהי מנות שישבות קודם לשבת מעט, והרי לדעת המחבר בסו"ס זה הא דתנן שבת ל"ד א' ספק חשיכה כו' ומערבין

וטומנין את החמין, וכן הא דקיי"ל כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו צין השמשות כדלקמן סי' שמ"ב, [ועי' לק' סק"ה], היינו דוקא כשלא קיבל עליו שבת, ובדאי לאו ברשיעי עסקינן דעברי אמונות תוספת דאורייתא, אלא ודאי בלא שום קבלה נמי מיקיימא מנות תוספת כשפורש ממלאכה משום מנות תוספת, וא"כ ה"נ כשמוסיף יותר במנות תוספת, היינו נמי כשפורש ממלאכה לשם מנות תוספת, וא"ל לא דיבור ולא מעשה, והרי הוא מקיים בזה מנות תוספת מדאורייתא, ומיהו אם בא להמליך לאחר מכאן ורוצה לעשות מלאכה, בזה הדבר תלוי, לדעת הלבוש לעיל סק"א דאיקורו משום נדר הדבר תלוי בפלוגתא דנדרי נדקה בלב עי' בחו"מ סי' רי"ב וצו"ד סי' רנ"ח, ולדעת הא"ר לעיל שם דלידד דלא מהני שאלה, ודאי אינו יכול לחזור בו והוא במנות תוספת מדאורייתא, ומיהו גם לדעת הלבוש קיי"ל לחומרא בנדרי נדקה בלב, ודברי הרמ"א בסי' תר"ח יש לפרש כשאנו מקבל עליו כל מצוות יום הכפורים עדיין, ורק מאכילה סילק נפשי, וזהו אין כאן משום תוספת, והוי רק כנדרי תענית, וגם בזה כבר השיגו הגר"א ז"ל בסי' תקנ"ג דקיי"ל לחומרא בנדרי תענית בלב, [ודברי המ"מ בפ"ג מה' תענית דבעי דיבור, היינו לענין קבלת תענית, ולא לענין יום הכפורים במקבל תוספת עיי"ש], אבל במקבל עליו תוספת יום הכפורים בזה לא איירי כלל, ובאמת סגי במקבל בלב, [ובאמת מקור הדברים של הרמ"א שם איירי במסלק נפשיה רק מאכילה, וכמו שהשיגו הגר"א ז"ל שם, דזה אף קבלת תענית לא חשיבא, וכש"כ דלא איירי במקבל עליו תוספת יום הכפורים [דאורייתא], ואולי אפשר דהרמ"א כהלבוש ס"ל דרק משום נדר לא מצי הדר ביה, וממילא הדבר תלוי בקבלת נדרי נדקה בלב, ומצי איירי אפילו כשקיבל עליו כל מצוות יום הכפורים, אבל ל"מ כן במקור הדברים וכמש"כ.

ובאמת מסתימת הפוסקים נמי יש ללמוד דמנות תוספת דאורייתא מתקיימת בלא קבלה צפה, דאל"כ ודאי היו מפרשים הדברים בזה הטיב שיש מנה דאורייתא לקבל שבת מצעוד יום צפה, והרי מזמור שיר ליום השבת לא הוי קבלה כמ"ש המ"א בסוף הסימן, וגם לאו כו"ע אמרי ליה מצעוד יום, וכן ברכו לאו כו"ע אמרי ליה מצעוד

מדין נדר אינו רשאי לחזור בו, דשפיר הקילו ככה"ג בשבותים].

שבת ל"ה ב' סילק המסלק והטמין המטמין כו' ותוקע ומריע ותוקע ושוצת, לכאורה משמע ללאחר תקיעה אחרונה אינו רשאי להטמין, וה"נ תניא בתוספתא דסוכה פ"ה אפי' מיחס זידו מניחו על הארץ, ואע"ג דתנן במתני' דספק חשיכה טומנין את החמין, י"ל דתקיעות אינן תקנה גמורה מדרבנן, אלא הנהגה הראויה, ומי שנמצא במקום שאין תוקעין באמת מותר לו להטמין בין השמשות, אבל במקום שתקנו לתקוע חשבוהו לאחר תקיעה כללית כאלה הכוכבים, ומ"מ לענין שבות במקום מזה דקיי"ל כרבי דלא גזרו עליו בין השמשות, י"ל דאף לאחר תקיעה שרי, דדוקא הטמנה שהותרה אף שלא במקום מזה בין השמשות, והיא מלאכה תדירה של ערב שבת, בזה קבעו לה זמן קודם תקיעה, אבל במאורע לצורך מזה שהותר בין השמשות, שפיר י"ל שהתירוהו אף לאחר תקיעה, דבסתמא בין השמשות כבר לאחר תקיעה הוא ומ"מ אמרינן דלא גזרו, ועי' להלן, ועי' תשו' ח"צ סי' י"א.

ובמרדכי כאן הביא ב' דיעות אי לאחר שקיבל שבת שרי להטמין, דדעת ה"ר יואל להתיר, וכן הורה ר' שמרי' ושוצ חזר בו מכת ההיא תוספתא, ולא נזכר איך ה"ר יואל מיישב להך תוספתא, ואפשר דכבר דללו דסמכא היא, דכיון ששינו סתם דבספק חשיכה טומנין סתמו כפירוש דאף לאחר קבלת שבת שרי, שהרי תוקעין קודם ספק חשיכה, והא דאמרינן בסוגיין דהטמין המטמין אורחא דמילתא קמני דמסילק המסלק מיד רגילין להטמין שלא יתקרה, אבל לאו למימרא דלאחר מכאן אסור, (עי' רש"א), וגם לפעמים מטמין בדבר שאסור לטלטלו משספק חשיכה וכדחנן מ"ט א' בגיזי נמר ואין מטלטלין אותן, ועי"ל דהתם תקנת הציבור היא מדין התקיעות, וכמו נעילת חנויות והפסקת מלאכה בשדות, ולאו משום קבלת שבת דיחיד, הלכך יחיד אף לאחר קבלת שבת שרי במקום שאין תוקעין, ואפשר שזו היתה דעת המחבר שסתם בסו"ס רס"א לאסור לאחר זכור, [וזכרו במקום תקיעות קאין], ובסי' שצ"ג הביא ב' דיעות לענין אחר קבלה, ועי' בשע"ת שהביא כיו"צ בשם המח"ב, ועי' בדגמ"ר שכתב לחלק בין

יום, וגם הרבה מתפללים בבית ומאחרין, ונמצא מפסידין מנות עשה דאורייתא, וכש"כ צו"ט דלא אמרי מידי ומאחרין להתפלל, וכגון בעצרת, עי' ר"ס תל"ד צט"ז, והרי גם תוספת יו"ט דאורייתא, כדדרשינן בגמרא ר"ה ט' א', וזודאי לא היו הפוסקים משמיטים עיקר כי האי, אלא ודאי כל שפורש ממלאכה משום תוספת קיים המלכה, וא"כ לא קבלה צפה ולא שום מעשה, ואולי אף המ"ב לא נתכוין אלא לענין דלא מצי הדר ביה, ולא לענין עיקר מלותו, ועי' בא"ת.

ה' שם צשו"ע וצלצד שיוסיף איזה זמן שיהיה ודאי יום מחול על הקודש, נראה דמי שאינו רוצה להוסיף בתוספת שבת יותר משיעור המחויב מדאורייתא, והוא פורש ממלאכה מעט קודם בין השמשות משום שמא זהו הזמן המחויב, דקיים בזה מלות תוספת, אע"פ שאינו פורש ממלאכה בתורת ודאי משום שרוצה להוסיף מדעתו, אלא מכח ספק שמא הוא מחויב בכך, דזהו עיקר מלותו שיפרש ממלאכה קודם השבת מעט והרי פירש, ולפי זה כל זמן בין השמשות אינו במלות שבת אלא מספק, אבל מי שרוצה להוסיף בתוספת שבת והרי הוא פורש ממלאכה קודם בין השמשות לשם הוספה בתוספת שבת אף אם אינו מחויב בכך מן הדין, בזה הוא כבר צודאי במלות שבת מדאורייתא מיד עם פרישתו ממלאכה, אף שהוא עדיין בין השמשות.

ולחאמור אפשר להבין ב' דיעות שהביא המחבר לק' סי' שצ"ג ס"ה [וכאן בסוף הסימן סתם כדעת האוסרין], בדברים המותרים בבין השמשות, אם מותרים גם כשכבר קיבל שבת, דיש מקום לומר דכל שהוא צודאי במלות שבת לא הקילו חכמים בשבותים, ורק בספק הקילו, הלכך אם לא קיבל שבת ורק פורש ממלאכות מסמוך לבין השמשות, ונמצא כל הזמן בספק דאורייתא בזה הקילו חכמים בשבותים, אבל אם כבר קיבל שבת דנמצא שהוא מדאורייתא במלות שבת צודאי אף שאינו אלא באיסור עשה מ"מ לא הקילו חכמים, ויש מקום לומר דכיון שבשעת ספק סקילה הקילו, ה"ה דבשעת ודאי עשה הקילו, והרי קבלתו תוספת שבת אינה אלא לאיסורים דאורייתא או לשבותים שלא במקום מזה, [וכש"כ אם נימא דממלות שבת אינו מזהר שלא לחזור בו אף לאחר שקיבל, ורק

אם קיבל תוספת שבת לבין אם קיבל שבת עצמו, ולא נתחווירו הדברים, וכי מאין לנו שיש ענין נוסף מלבד קבלת שבת מדין תוספת, ואולי גם כונתו ז"ל לחלק בין תקנת הציבור כמו התקיעות דהוא ענין של תקנה לנהוג בקדושת שבת, לבין קבלת יחיד שהוא מדין תוספת שבת.

הטור הביא ב' הדיעות שבמרדכי לענין עירובי חצירות בסי' שצ"ג ואילו לענין הטמנה בסי' רנ"ז סתם דטומנין בין השמשות, [ואף שבסי' רנ"ו הביא ברייתא דתקיעות, מ"מ אין נראה דסמך על מש"כ והטמין המטמין דמזה נבין לאיסור לאחר קבלת שבת, דודאי הלכה מפורשת שכתב בסי' רנ"ז להיתר היא הקובעת את ההלכה, ולשון הטמין המטמין אורחא דמילתא מתפרש], וסתמו כפירושו אף לאחר קבלת שבת דהא הזכיר שתוקעין ושות קודם שקיעת החמה, ואפשר דס"ל להטור דאין הנידון לאסור ע"י קבלת שבת, אלא בדברים שהותרו בין השמשות אף שלא לצורך מזה, ואף אליבא דרבנן שלא הותרו שבותים בין השמשות לצורך מזה, אלא שבותים שיש בהם צורך מזה לרבי דהותרו שבותים בין השמשות לצורך מזה פשיטא דאף לאחר קבלת שבת הותרו, דסתם בין השמשות לאחר קבלת שבת הוא, וכמו שסתם הטור בסי' שמ"ז כרבי ולא הזכיר כלל לחלק בין אם קיבל שבת ללא קיבל, הלכך לדידן דקיי"ל כרבי יש להחיר הטמנה, דחשיבא צורך מזה [וכמו הדלקת הגר ע"י עכו"ם שהחיר הטור בסי' שמ"ז], שיהא לו חמין לשבת, ומותר אף לאחר קבלת שבת, ורק עירובי חצירות דלאו לעולם אית ציה צורך מזה [עי' מ"א סי' רס"א סק"ו בשם המ"מ], בזה הביא ב' הדיעות, ותוספתא דסוכה אחיא כרבנן דרבי דלא הותר שבות בין השמשות לצורך מזה, הלכך משקיבל שבת אסור להטמין, אצל המחבר סו"ס רס"א סתם לאסור אף הטמנה לאחר זכרו, ובמ"א שם הוכיח מזה דאף שבותים לצורך מזה שהותרו בין השמשות לא הותרו אלא בשלא קיבל שבת, וצ"ע.

ובאמת סמימת הפוסקים דשרי שבות בין השמשות לצורך מזה מבלי להזכיר אם קיבל שבת או לא, נראה דקובעת הלכה דשרי בכל גווני, דכשהנידון במה שהותר בין השמשות לא יתכן להעלים את העיקר דלאחר קבלת שבת אסור,

בזמן דעל פי רוב בין השמשות הוא לאחר קבלת שבת, והרי קבלת שבת של ציבור, גוררת את היחיד בע"כ, כמ"ש סי' רס"ג סי"ז, ולעולם גם תוקעין בערב שבת, [ולא דמי להטמנה דהתם הנידון במלאכת הטמנה ובה יתכן לשנות לשון המנה דטומנין בין השמשות מבלי להכנס לנידון של קבלת שבת, אצל כשהנידון על זמן בין השמשות מה הותר בו לא יתכן להשמיט דין קבלת שבת אם הוא גורם לאסור הכל], ובה"ל סו"ס רס"א הביא שכן מלמד הדה"ת, וכן דעת הח"צ בתשובה סי' י"א וכתב שכ"ד המהרש"ל, ומהתוספתא נמי אין ראיה נגד זה ד"ל דהתוספתא אולא כרבנן דרבי וכמס"כ לעיל, ועי' לקמן סק"ט, ובמ"ז סי' שמ"ז סתם לחומרא וכדעת המ"א, וכ"נ לענין מעשה, דהא הרבה חולקים בעיקר דינו של המחבר, וכמס"כ לק' סק"ח, ולכן עכ"פ בקיבל שבת יש להחמיר.

(ו) כתב המרדכי שלהי צמה מדליקין והיכא שרוב הקהל קבלו עליהם שבת המיעוט על כרחם נמשכים אחריהם ואסורים במלאכה וכ"כ ריב"ס דאם הקהל אמרו בערב שבת זכרו כו' והביא ראיה מפרק צמה מדליקין שנתנו חכמים שיעור לחזן בית הכנסת להוליך שופרו לציטו משמע אצל אדם אחר אסור ומיהו יש לדחות עכ"ל, נראה דר"ל ממה שאמרו אם בא להדליק מדליק שהרי נתנו חכמים שיעור כו' משמע הא לאו הכי אפילו אדם אחר אינו מדליק, הרי דנמשך אחר הרוב, [והלשון צריך תיקון קצת וצ"ל משמע הא לאו הכי אפי' אדם אחר אסור], ומס"כ ויש לדחות, אפשר דר"ל ד"ל דהתם היתה התקיעה ממש סמוך לבין השמשות, והנידון הוא על זמן התקיעה, שאם נתנו לו שיעור להוליך שופרו א"כ תקע קודם, ואם יש לו מקום בראש גגו תקע מאוחר יותר.

ובעיקר הדבר היה מקום לדון, דשאני תקיעות דעיקרם תקנה לאסור מלאכות משעת תקיעה, ואינו משום שהיחיד נגרר אחר הרוב, אלא שזו תקנה על הציבור כולו, משא"כ במקום שאין תוקעין והציבור אמרו זכרו, או שאמרו זכרו קודם התקיעות, ומעולם לא נתכוונו לתקן בזה זמן קבלת שבת לציבור, מנלן שיאסר עי"ז היחיד במלאכה, ועי' שו"ע סימן רס"ג סט"ו ובה"ל

עשיית כל השמות בין השמות, וכן הרש"א
העתיק דברי הראש"ד.

וזו נראה גם דעת הרי"ף שהעתיק מחני' דאלין
וצור ואוקמינהו כרבי, ובס"פ צמה מדליקין
העתיק המשנה דעשרתם כו' ואין מעשרין את
הודאי, וזה דלא כרבי לפרש"י, וכמו שפרש"י שם,
וכ"כ תו' לעיל ל' צ' ד"ה ולפרוש, ואם היה דעתו
ז"ל לחלק בין דבר מצוה לדבר הרשות וכדעת
הרמב"ם פכ"ד מה"ש ה"י, הו"ל לפרש, אבל
לדעת הראש"ד שפיר אחי' מחני' דאין מעשרין
כרבי.

ולפרש"י ותו' נראה דלרבי שרי אף לדבר
הרשות, דהא כל מקור דברי הרמב"ם
שם לחלק בין דבר מצוה לדבר הרשות, הוא כדי
ליישב המשנה דאין מעשרין כרבי, וכמש"כ המ"מ,
וכיון דרש"י ותו' כתבו דהיה מחני' דלא כרבי
ממילא לית לן מהיכן לחדש חילוק בין דבר מצוה
לדבר הרשות, ואע"ג דאין מערבין אלא לדבר
מצוה, ובפשוטו גם טבילת כלים ועישור ודאי דבר
מצוה הוא, ובפשוטו יש לפרש דלדורך שבת קאמר
ולא לדורך מוצאי שבת, מ"מ כיון שלא נזכר בגמ'
דרכי רק לדבר מצוה קאמר ואין לנו הכרח לומר
כן, אין לנו לחדש.

ברם לענין הלכה לית לן נפקותא דהא, דנראה
לדעת רש"י ותו' לית לן למיפסק כרבי,
דכיון דסתמא דס"פ צמה מדליקין דלא כוותיה,
אוקי סתמא לזהדי סתמא ואין הלכה כרבי מחזיריו,
וגם סתמא דס"פ צמה מדליקין עדיפא דאשכחן
בגמ' שם אמוראי דשקלי וטרו דהא דשלשה דברים
צריך אדם לומר כו' למימניהו דניחותא, וגם רב
אשי אמרינהו, ולרבי לא צעי למימר עשרתם כיון
דשרי בין השמות, וכדדייקין בגמ' שם לגבי
ערבתם, [ובא"ח העתיק דברי רש"י באין מעשרין
את הודאי דקסבר גזרו על שבות בין השמות,
ומ"מ הזכיר דשרי שבות בין השמות במקום מצוה
וה"ע].

ולחאמור מה שסתם המחבר צי" שם"צ להתיר
שבות בין השמות לדורך מצוה, לאו
דברי הכל היא, והראש"ד והרש"א והריטב"א
חולקין בהדיא, וכן נראה לפרש"י ותו', ומסתברא
דגם דעת הרי"ף כן, ודעת המחבר הוא דעת
הרמב"ם והר"י (המוצא בטור) וה"ה והטור.

שם צ"ס פמ"ג דמשמע דבאמת אינו קבלת שבת
אלא שנאסר במלאכה, ויש לפרש דהיינו באמת
מתקנת ליצור וס"ל דברכו כחקיעות וכמש"כ לקמן
ס"ק י"א.

(ז) שו"ע או"ח סי' רצ"ג ס"א מאחרין תפלת
ערבית כו' ובס"צ ולא יהיו מפוזרים
כו', יש לעי' למה צניסות שבת הזכירו שמתחלת
השקיעה אפשר לעשות תוספת וכמ"ש בסימן
רס"א, ומתפרש שהמראה הר"ו משותף, ואילו
במוצאי שבת לא הזכירו שום זמן, ואדרבה רהיטת
הדברים דכל התוספת הוא בשיעור שצין מפוזרים
לרנפים וכמ"ש צ"ס הירושלמי, ואפשר דשאני
עיולי יומא דכל שמקדים מקיים בזה גם זריזין
מקדימין למצוות, שמקדים לקיים המצוה, משא"כ
במוצאי שבת שכבר קיים המצוה מיד ברגע הראשון
אלא שמוסיף בזה, ועו"ל דיותר כבוד הוא בהקדמת
הכנסתו וכדאמרינן בואו ונא לא לקראת שבת מלכתא,
מאשר בהארכת הלוי' — ויש להסתפק מהו
שיעורו למעלה במוצאי שבת, דבערב שבת אשכחן
שיעורא מפלג המנחה, וקודם זמן הזה אי אפשר
לקדשו בקדושת תוספת, אבל במוצאי שבת לא
למדנו שום שיעור, ואפשר דשיעורו כפי הזמן
שמפלג המנחה עד הלילה, א"נ אפשר דשיעורו עד
נאח כל הכוכבים, ונ"ע, שו"ר צמ"א סי' קפ"ח
ס"ק י"ח כתב דצינאיתו אין מצות תוספת אלא
משהו, ועי"ש צ"ס עו"ת, ועיין רמב"ן בתורת
האדם ענין אצילות ישנה.

(ח) עירובין ל"ג א' ואסור ליטלו, רש"י פירש
דבשבת קאמר, אבל
הריטב"א צ"ס הראש"ד פירש דבין השמות
קאמר, דאע"ג דסבר רבי דקנה עירוב מ"מ ליטלו
אינו ראוי, ורק לענין עירוב הקילו לחשוב כאילו
יכול ליטלו, ובאמת לשון חכמים כל מקום שאסור
ליטלו אין עירובו עירוב, משמע דאין פלוגתא
ביניהם באיסור ליטול ל"ש בשבת ל"ש בין השמות,
ורק פליגי אם אפשר לערב אע"ג דאסור ליטלו,
וזה כפי' הראש"ד, דאם איתא דמודה רבי דאם
א"א ליטלו בין השמות אין עירובו עירוב, א"כ
הו"ל לרבנן למימר כל שאסור ליטלו בשבת אסור
ליטלו בין השמות, וכן ממה שלא נזכרו דברי רבי
אלא לענין עירוב משמע כפי' הראש"ד, דאל"כ לא
לישתמיט דרייתא דליתני פלוגתא רבי וחכמים לענין

שאסור לעשותו בשבת, או שחושבת להתפלל מנחה של חול, חשיב כחנאי.

שם סי"א ואפי' אם אומר שאינו רוצה לקבל שבת, נראה דר"ל שלא ידע ההלכה, והתפלל והתנה שאינו מקבל שבת, דבזה אמרינן שהוא מקור להכרעת הדין, וכיון שאסור לו להתפלל של שבת אם אינו מקבל שבת, ממילא אית לן למימר דאי הוי ידע היה מקבל שבת בתפלה שלא יהיו זכיותיו לבטלה, ודיינינן ליה עכשיו כן, אבל אם יודע הדין ורוצה לעבור בזמיו ואינו מקבל שבת, בזה אינו נאסר במלאכה, שאין קבלת שבת בעל כרחו של אדם, אלא שתפלתו לבטלה ונריך לחזור ולהתפלל לאחר קבלת שבת, ואף לר' יהודה דלעולם זמן תפלת ערבית מפלג המנחה מ"מ בערב שבת א"א להתפלל של שבת אלא א"כ מקבל עליו שבת, והיינו דאמר רב זככות כ"ו ב' אין צדינא וכמבואר עירובין מ' ב' דדייקין מהא דא"א לדרך זמן ולא להאסר במלאכה, והוא מקור דין זה, אף שאפשר לחלק דזמן שאני, שא"א לזכרו קודם הגעת הזמן, ועי' לעיל סק"ב.

יא) ברכות כ"ז א' אומר ר"ח נחזי אנן מדרב מנלי של שבת בערב שבת מצעוד יום ש"מ הלכה כר"י, משמע דפשוט לגמ' דכד שלים זמן מנחה מתחיל זמן מעריב, ואפילו הוא עדיין יום, דהא ר"י לא איירי כלל בזמן מעריב, ואפשר הטעם דהא ערבית כנגד איברים ופדרים תיקוה כדאמר לעיל כ"ו ב', ואינהו זיוס קריבין אלא שמתעכלין והולכין כל הלילה, הלכך ראוי לקבוע זמנם מצעוד יום, אלא דכל עוד שהוא זמן מנחה לא יתכן לערב בו תפלת ערבית, א"נ אי יעקב תיקן תפלת ערבית נמי מצעוד יום תיקן כמש"כ תו' לעיל כ"ו ב' ד"ה יעקב.

ולפי זה היה נראה דהמתפלל תפלת ערבית מפלג המנחה, אין בו שום ענין שמחשב זמן זה כלילה, דהא לר' יהודה עיקר זמן ערבית הוא מצעוד יום, ובדאי מודה ר"י דלאחר פלג המנחה הוא עדיין יום לכל מילי, וא"כ מה שייך לומר שהמתפלל מעריב בתחלת זמנה הר"י כמחשיב זמן זה ללילה, יותר מזה שמאחר להתפלל, הרי לכו"ע זמן מעריב קבוע וקיים, וה"נ לדידן, דהא המתפלל ערבית מצעוד יום הוא משום דעבד כר"י, ועוד דאם איתא דהמתפלל מעריב מצעוד יום נריך

שו"ע סימן שמ"ב כל הדברים כו' בין השמשות כו', לפי מאי דנהיגין בהגר"א אין להקל לחשבו בזין השמשות אלא שיעור ג' רבעי מיל משנתכסה החמה מעינינו, ואע"ג דאנו מחמירי' שלא לחשוב ממש כלילה עד זאת ג' כוכבים צודאי, וכמש"כ לקמן ס"ז ס"ק ט"ו, מ"מ לענין להקל אין לנו, כיון שמבואר בגמ' לשיטת הגר"א דלאחר מכאן כבר אינו בין השמשות.

שם צמ"ב סק"א דיש דברים כו', ובכלל זה כל מלאכות דאורייתא כלאחר יד, כמבואר בתו' עירובין ל"ג א'.

ט) טעמיהו דרבי ורבנן אפשר לפרש, דלפי דקיי"ל ספיקא דרבנן לקולא, ס"ל לרבי דה"ה צבין השמשות יש להתיר כל השבותים משום ספיקא דרבנן, וכיון דספק דבין השמשות קדם לתקנת חכמים בשבותים, ע"כ בתחלת התקנה לא גזרו על בין השמשות, ועדיף מכל ספיקא דרבנן דהכא היתירו מוחלט צודאי שלא גזרו עליו, ולכך יש מקום להתיר אפילו כשקבל עליו שבת, דכיון דבכלל לא היתה תקנת חכמים על שבותים בין השמשות אין לכלול זה בכלל קבלת שבת, ומיהו יותר מסתבר לאיסור, דאם ההיתר משום ספיקא דרבנן, אין מקום להתיר לאחר קבלת שבת שהוא כבר צמנות שבת צודאי מדאורייתא, ורבנן סברי דכיון דבין השמשות אינו ספק במאורע, אלא הוא מצב תמיד, ע"כ יש לחכמים בשעת תקנתם לדון ולהורות משפט בין השמשות, וכיון שכן ראוי להחמיר, דהא ספק שבת הוא, וכיון דבכל הלכות שבת יש להחמיר, אין להוציא הלכות שבת שהם מדרבנן מן הכלל, והלכך גזרו על כל השבותים בין השמשות, וחשיב ודאי דרבנן, ולדעת הרמב"ם גם לרבי גזרו על שבותים בין השמשות ולא היתירו אלא לצורך מזה או בשעה"ד, וז"ע אם שלא בשעת הדחק הוא ממש גזירת חכמים בחומר כל תקנות חכמים, וכדמשמע לשון המשנה אין מעשרין כו', או"ד כיון דבמקום מזה דחק היתירו, אף שלא במקום דחק אינו אלא הנהגה הראויה, שאין לזלזל בזין השמשות אף לא בשבותים, אבל אינו תקנת חכמים ממש.

י) שו"ע או"ח סי' רס"ג ס"י בהגה"ה ואפי' תנאי בלב סגי, נראה דלפי זה כל שחושבת בשעת הדלקה שתעשה לאחר הדלקה דבר

ולכמה פוסקים אף לאחר קבלת שבת, אבל בפוסקים נקטו לאיסור וכמ"ש בשו"ע סי' רס"ג סט"ו, ואפשר דכל שמתפלל בשבת ואינו מוזכר של שבת, גנאי הוא, [ואם הוא מזליין י"ח בשבת ודאי היו מוסיפים בו לקדושת היום], הלכך חשיב כחרי דסתרי, ועי' סי' תרס"ח צט"ז ומ"א, וגם התם י"ל דסתרי דסתרי חשיב דנראה כאילו חייב בסוכה בשמ"ע, שהרי מקדש ומוזכר שמ"ע ואיך יצרך לישב בסוכה.

שו"ע או"ח סימן רס"ג סט"ו מי ששהה בו עד שקבלו הקהל בו, עי' בה"ל בשם הפמ"ג, ולכאורה אם הוא קבלת שבת אלל היחיד מה שיין לחלק, אלל צריך לפרש שאינו קבלת שבת אלל שנאסר במלאכה מתקנת הציבור, וכמו בתקיעות וכמס"כ סק"ו, וס"ל ז"ל דזכרו דידן יש לחשוב כתקיעה לחייב להפסיק במלאכה.

שם אלל אם ענה וקיבל שבת עמהם בו, בזה"ד סי' ד' מצואר שיש לו להמנע מלענות זכרו כדי שיוכל להתפלל תפלה של חול, ומשמע דאם יענה זכרו לא מהני תנאי, וז"ע למה, שו"ר בזה בגליון הגרע"א ז"ל בסי"א ובס"ו, ומסיק דאמנם מהני תנאי.

(יז) ברכות ל' ב' בשחרית אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במוספין אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במנחה, ברא"ש ל"ג הא דבמוספין, וכתב הטעם דמנחה אינה במוספין ולכך לא מהני מה שיאמר במנחה, ומצואר דאי לאו האי טעמא היה מועיל מה שיזכיר במנחה, ואע"ג דבמוספין מוזכר ראש חודש בצרכה בפני עצמה, ואילו במנחה כוללה בתוך עבודה, ויש ללמוד מזה דגם במוספין אם התפלל של חול והזכיר קרצנות דראש חודש יא.

ובטור או"ח סימן קכ"ו כתב דהוא הדין בשבת ויו"ט אם התפלל בשחרית של חול אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במוספין, דמאי שנא שבת ויו"ט מראש חודש, עי"ש, ולכאורה שאני שבת ויו"ט שקובעין צרכה לעצמם, משא"כ ראש חודש שכוללו בעבודה, ומשמע מזה כמ"ש הב"י דגם בשבת ויו"ט אם התפלל של חול והזכיר שבת יא.

לחשבו כלילה, א"כ מנ"ל דס"ל לר"י ענין זה, דהא ר"י לא איירי בזמן מעריב כלל, ודוחק לומר שזו סברה פשוטה לכו"ע, אלל דלרבנן זמן מנחה מעכב, ועוד דהא מספקין שמא ר"י פלג מנחה גדולה קאמר, וכי ס"ד דבפלג מנחה גדולה יחשב כלילה, ועוד דהא ודאי לכל דיני התורה אין התפלה גורמת כלום, והרי הוא חייב בכל מצוות האמורות ביום מדאורייתא, ומגלן שחידשו חכמים ענין כזה שיהא האדם בתפלתו מעביר יום ומציא לילה, בזמן שלא מצאו לזה רמז בגמרא, ועוד דהא פשיטא לגמרא דמתפלל של שבת בערב שבת, אף אי נימא שאינו ראוי לקדש אלל משתחשך, ואף אי לא דדיל, הרי דתפלה ענין מיוחד הוא, אלל רבותנו ז"ל פשוט צפיהם שאין לצרך על תפילין לאחר תפלת ערבית אע"פ שעדיין יום הוא וכמ"ש בשו"ע או"ח סו"ס ל', וכן פקפקו לענין הפסק טהרה לאחר ערבית וכמ"ש ביו"ד סי' קצ"ו, וכן לענין אבילות פסקינן ביו"ד סו"ס שע"ה שאם שמע לאחר שהתפלל ערבית שאין היום עולה לו, וע"ש בש"ך, והדברים נל"ת.

אמנם בשבתות ויו"ט כשקיבלם מצעוד יום, וחל עליו דין תוספת מדאורייתא, שפיר נאסר דדברים שאסור בהם בשבת, וגם בזה מדאורייתא עדיין יום הוא לכל מילי, ואם נטל לולב לאחר קבלת שבת קודם שקיעת החמה שפיר קיים מצות לולב דעדיין יום ששי הוא, ואין קבלתו משנה את היום, אלל שהוא במצות שבתה גם בשעה זו, מיהו לענין דברים הנוגדים את השבת, כגון תפילין, בזה שפיר פטור הוא משעת קבלת שבת, דכיון שהוא במצות שבתה כבר הוא עצמו אות, וכן לענין עשיית שבתים שיין לדון כגון לתקוע שופר או ליטול לולב דכיון דאסרו חכמים בשבת ועכשיו הוא במצות שבת יש מקום לאסור עי' ט"ז סי' ת"ר, ותלוי דדין שבת בין השמשות במקום מצוה לאחר קבלת שבת עי' לעיל סק"ה.

ולענין תפלת מנחה של חול לאחר קבלת שבת, היה מקום לדון, דהא הא דלא מזליין י"ח בשבת אינו אלל משום דלא אטרחוהו רבנן כדאמר ברכות כ"א א', וגם איסור להרבות בתחנונים בשבת, י"ל שאינו בתפלות שצדק היום וכדשריין להתפלל של מוצאי שבת בשבת, וגם הרי אינו אלל שבות, ושריין בין השמשות לצורך מצוה,

משום שיתפללו במנחה, דהא במנחה לא יזכירו קרבנות מוסף, ונמצא שהציבור לא שמעו כלל תפלת מוסף, וכל האינס בקיאים שסומכים על הש"ץ לא התפללו כלל מוסף, ולכן פירש דהיינו שהיחיד התפלל של חול, ושומע מן הש"ץ תפלת מוסף, והקילו שיצא ידי חובתו בזה, כיון שעמיד להתפלל מנחה ולהזכיר ראש חודש, ואי גרס נמי בערבית אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשחרית כמו שהוא לפנינו, הרי על כרחך דלא כבה"ג דהא בלילה ליכא חזרת הש"ץ, ולפירוש רש"י על כרחך ז"ל דבערבית הקילו אע"ג דלא שמע מש"ץ.

— הרא"ש כתב דל"ג צמוספין אין מחזירין מפני שיכול לאומרה במנחה, דדוקא משחרית למוסף שמתפללין סמוכין זל"ז סמכין, ולא ממוסף למנחה, וז"ע דתיפ"ל שצמנחה לא יזכיר מוספין, ונמצא שלא התפלל מוסף כלל, והרי קיי"ל דלריך לחדש זה דבר כמ"ש סי' רס"ח ס"ד, שו"ר שכבר הקשה כן הגרע"א ז"ל בגליון המג"א סי' רס"ח סק"ט והוכיח מזה דהזכרת הקרבנות אינו מעכב, וכן צביאור הגר"א שם ס"ו.

(ג) שו"ע או"ח סימן רס"ח ס"ד ואם הזכיר של שבת בתוך י"ח אע"פ שלא קבע ברכה לשבת יצא, ד"ז כתבו הב"י מסבירא ולמד כן ממה דמבואר בירושלמי דאם התפלל של חול והזכיר מוסף של שבת דינא, והנה הנידון הוא בזה דאמרינן ברכות כ"א א' דהא דלא תיקנו י"ח בשבת דמשום כבוד שבת לא אטרחוהו רבנן, מה היו מתקנין אי לאו האי טעמא, אם היו קובעים י"ח דחול וברכה נוספת לשבת, או שהיו כוללים את השבת בעבודה כמו בראש חודש או בחול המועד, ונקט הב"י שהיו כוללים את השבת בתוך התפלה, והלכך לענין דיעבד השתא נמי אם כללו בתוך הי"ח שפיר דמי, אבל אם ננקוט שהיו מתקנים ברכה מיוחדת לשבת, השתא נמי ברכת שבת לעיכובא, ולטעם זה אין ראיה ממוסף, דצמוסף י"ל דאם היו מתפללים י"ח דלא היו מתקנים ברכה מיוחדת לשבת צמוסף.

ולבאורה מהא דס"ל לצ"ש בינה י"ז א' דציו"ט שחל להיות בשבת מצד שמונה, משמע שתיקנו ברכה מיוחדת לשבת וכן ליו"ט, ובשבת גם ב"ה מודו, ולמאי דקיי"ל כרבי שם הרי חותם גם שכל שבת וגם שכל יו"ט, ומשמע דתיקנו להם

והסמ"ג שהציא הטור שם דס"ל דדוקא בראש חודש אינו חוזר אבל בשבת ויו"ט חוזר, י"ל דטעמו אמנם כמ"כ משום דבשבת ויו"ט החסיר ברכה, משא"כ בראש חודש שרק החסיר אזכרה, [ואפשר דס"ל דאם התפלל בשבת של חול והזכיר של שבת דלא יצא וצ"ע], ולפי זה חול המועד כראש חודש, א"נ שהחסיר כל תפלת שבת ויו"ט שהרי החליפם בשל חול, אבל צ"י כתב משום דשבת ויו"ט אסור במלאכה לא חשו כ"כ לטורח הציבור, ולפי זה י"ל דחול המועד כשבת ויו"ט.

שם לאו איתמר עלה אר"י בצבור שנו, לפרש"י דשמע ליה מש"ץ ואפ"ה אמרו בגמ' מפני שיכול לאומרה צמוספין, ומשמע מזה דצמנחה מחזירין אותו אע"ג שיכול לשמוע מן הש"ץ, מבואר דחשבינן ליה כדיון בקי ואינו יוצא מן הש"ץ, ודלא כדעת בה"ג שהציאו תו' לעיל כ"ט ב' ד"ה טעה, ורק בשחרית הקילו משום שעמיד לאומרה צמוספין, והא דאמרינן כ"ט א' בצבור מ"ט לא משום דשמעיה מש"ץ, אמנם להאי שינויא הוי ס"ל כר"ג ר"ה ל"ד ב' דש"צ מוציא גם את הבקי, אבל סוגיין אולא כרבנן, והרשב"א והטור צסימן תכ"ב הקשו לפרש"י מהא דאמרו בגמ' מפני שיכול לאומרה צמוספין, וז"ע דהא ע"כ יש לפרש גם לפרש"י דדוקא קאמר וכמ"כ, ואם ס"ל כהבה"ג דכה"ג גם בקי יוצא מן הש"ץ הו"ל לפרש, וגם אין בזה קושיא אם רש"י לא ס"ל כן.

ולפירוש בה"ג דמשום טורח ציבור הקילו שלא לחזור הש"ץ, יש לעי' והא תפלתו להוציא את שאינו בקי, ונמצא שכל האינס בקיאים לא יצאו ידי תפלת שחרית, וי"ל דע"כ שהקילו חכמים שלא תהא לעיכובא חיוב ההזכרה בזמן ששומעין תפלת מוסף, ומזה למד בתשובת רמ"ע מפאנו סי' כ"ה והוצאה צמג"א סי' קכ"ו סק"ג דגם יחיד שלא הזכיר בשחרית דאם לא חזר עד שכבר התפלל מוסף דשוב אינו חוזר.

אפשר דמה שנטה רש"י מפירוש בה"ג, הוא משום דהוי גרס כמו שהוא לפנינו צמוספין אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במנחה, וכמו שפירש דהיינו שהתפלל אתה חונן, ואם כפירוש בה"ג שהש"ץ צמקום חזרת הש"ץ של מוסף התפלל אתה חונן, אין סבירא שלא להחזירו

בצקשה כדרך שמתפללים רנה צמנוחתנו, וכן ביכלה ויבא, ועכ"פ במקום תחנונים, אבל י"ל דלא דמי תפלה לצרכה המזון, דהא דעת הרא"ש דצרכת המזון כצרכה אחת דמי, וגם שאני צרכת המזון דהצרכות דאורייתא, וי"ל דצתפלה כו"ע מודו לר"א שם דבכל צרכה שמוכיר שפיר דמי, דלמעוטי צפלוגתא עדיף, עכ"פ מהלכה זו דהזכיר שבת בכל הי"ח שפיר דמי יש ללמוד ק"ו לראש חודש וחול המועד, ומיהו אם הזכיר צהודאה י"ל דגם בשבת לא יבא, וצחוק י"ח שהזכיר, לאו דוקא, דה"נ בג' ראשונות מסתבר דלא יבא, [ומהא דאמר כ"ט ב' נזכר צהודאה חוזר לעבודה, אין הכרח דגם אם אמר צהודאה חוזר, די"ל דלכתחלה מורין ליה לומר צמקומו צעבודה].

מה שהקשה המג"א מההיא דסימן תפ"ז ס"א דחתם ציו"ט בשל שבת לא יבא, ז"ע דהתם לאו שם תפלה עלה כלל, כמו שיתפלל של שבת בחול, משא"כ תפלת י"ח דשם תפלה עלה גם בשבת, אח"כ ראיתי שכבר כ"כ בחיי אדם כלל כ"ח דין ד'.

נראה דאם התפלל של חול בשבת ונזכר כשהגיע לרנה, דחוזר לשל שבת, ואם הוא כבר באמצע רנה, יש לדון אם יזכיר של שבת צרכה בלא צרכה, או שיצרך של שבת, וצמ"צ צסימן רס"ח ס"ק י"ג כתב דיחזור לומר של שבת. — ואם הוא צימות החמה ואמר טל ומטר, נראה דאינו חוזר אלא אומר של שבת במקום שזכר, דכיון דאינו חייב בצרכת השנים, יש לדנו כשאל מטר בשמע קולנו, דאינו חוזר, אח"כ ראיתי בשע"ת שלא כ"כ, וכתב לחלק בין נזכר עד שלא חזר לשל שבת לנזכר אח"כ עי"ש, ואין נראה, אח"כ ראיתי בחיי אדם כלל כ"ח דין ז' שכתב כמ"כ, ומיהו יש להסתפק בגמר של חול והזכיר של שבת באמצע בלא צרכה דינא כמ"ש המחבר, מה הדין אם אמר טל ומטר צימות החמה, מי אמרינן דטעמא מאי אינו חוזר משום דתפלת י"ח תפלה היא בחול הלכך חשיבא תפלה גם בשבת, והכא שהזכיר טל ומטר דגם בחול חוזר ה"נ בשבת יחזור ויתפלל של שבת, או"ד כיון דאינו חייב צי"ח הרי גם כשאמר י"ח יש לדנו כהזכיר טל ומטר בשמע קולנו, דתפלתו תפלה, ומסתברא דחוזר, וז"ע.

צרכות, דאל"כ אמאי לא סגי צמה שהזכיר של יו"ט צחוק של שבת, מי גרע מהזכיר של יו"ט צחוק של חול, ודוחק לומר דשל חול עדיף דקציעא וקיימא, משא"כ שבת ויו"ט כי הדדי נינהו, ואין לעשות יו"ט טפל לשבת. — רהיטת הדברים כדעת הפר"ח צסימן תפ"ז דבשבת ויו"ט חייב לחתום צשניהם לעיכובא, שזה עיקר התפלה, וכמו דלצ"ש פשיטא דלריך לצרך שמונה לעיכובא, ה"נ לרבי צריך שיזכיר שניהם צחתמה לעיכובא, וצבה"ל שם נזדמנה לו גירסא משובשת צירושלמי פ"ד דר"ה דרבי אומר התם דפותח בשל שבת וחותם בשל שבת (ומזכיר) של יו"ט צינתיים, ועל פי זה פירש דהא דרבי צתלמודן אינו אלא לכתחלה, אבל לפנינו ליתא תיבת ומזכיר ומתפרש דחותם בשבת ויו"ט כמו שהוא צתלמודן, ותיבת צינתיים ט"ס, [ובלא"ה אין כאן מקום לתיבת צינתיים, דצב"ה קתני צתלמודן ואומר קדושת היום באמצע, א"נ צא לומר דכולל שבת ויו"ט צצרכה אחת], ולפי זה ראוי לומר דהחתמה צשתיהן היא לעיכובא וכדעת הפר"ח, ועיין צשטמ"ק צינה שם צשם ריטצ"א דלריך שיאמר מקדש השבת וישראל וראשי חדשים ואם לא אמרן חוזר לראש.

ולפי מאי דנקט הצ"י שלא היו מתקנים צרכה מיוחדת לשבת, נקט ז"ל דבכל מקום שמוכיר של שבת צחוק הי"ח שפיר דמי, וכמו שהוא צמוסף צירושלמי וכמ"ש צמ"צ ס"ק י"א, [ובצ"א כלל כ"ח דין ו' כתב שאם הזכיר שבת צעבודה שפיר דמי, ואפשר דלאו דוקא קאמר דצמוסף שם דין ד' משמע דבכל מקום שהזכיר הקרבנות יבא, והרי המחבר למד ממוסף לשחרית], ונראה דיש ללמוד מזה לענין ראש חודש וחול המועד שאם הזכירם שלא צעבודה דגמי יבא, ודלא כהמאמר מרדכי צסימן תכ"ב, ומה שהציא מהא דצצרכת המזון מעכב רנה דוקא צצרכת צונה ירושלים, אין מזה ראיה, דהתם אמרינן דצצרכת הודאה לא יבא, דצצרכת הזן משמע צגמ' מ"ח צ' דלכו"ע לא יבא אף לר"א דגם צצרכת הטוב והמטיב שפיר דמי, וע"כ דצרכת הזן ענין מיוחד הוא, דא"ל לכלול צו ענינים אחרים, וא"כ צפלוגתא חכמים ות"ק שם אינו אלא צצרכת הארץ, ואף אם נימא דאפשר ללמוד תפלה מצרכת המזון, היה ראוי ללמוד רק דצהודאה לא מהני, צלריך להזכירו

שחרית, ואם לא היו חוששין לטירחא משום כבוד שבת, והיו מתפללים י"ח צל שחרית, ה"נ היו מתפללים במוסף ג"כ י"ח, והיו מחדשים זה דבר ויוצאין יד"ת, וא"כ מה שאין מתפללים י"ח במוסף הוא ג"כ משום דחששו לטירחא לכבוד שבת, וא"כ אם התחיל צרכה מן הי"ח במוסף שפיר גומרה כדרך שגומר בשחרית. — ונראה דאין מדברי הראצ"ד ראייה לדברי הצ"י דאם התפלל שבת שחרית י"ח והזכיר שבת בלא צרכה לעצמה דיאל, די"ל דבהוספת צרכה לשבת קאמר, וגם במוסף כן, וגם לפי זה איכא למישמע דאם התחיל בל חול גומרה, ואף אם נימא דבראש חודש וחול המועד לא הוסיפו צרכה על הי"ח, מ"מ בשבת י"ל דנריך להוסיף, והרי ר' אלחנן שהציא רבנו לק' סי"ח, וכן בתו' כ"א צ' פשוט להו דגם אם היו מתפללים י"ח בשבת שהיו מוסיפים גם צרכה י"ט לכבוד שבת.

(יד) שו"ע או"ח סימן רס"ח ס"ו הטועה בתפלת שבת והחליף של זו בזו אינו חוזר, נראה דהוא הדין אם התפלל כל השלש תפלות אחת קדשת או ישמח משה או אחת אחד דנמי יאל, דעיקר הטעם משום דסגי בתפלת או"ח רצה במנוחתו.

שם וי"א דאם החליף של מוסף באחרת או אחרת צל מוסף חוזר, של מוסף באחרת שפיר חוזר כיון שלא אמר ונעשה לפניך את חובותינו כדלעיל בס"ד, והוא מירושלמי דנריך לחדש זה דבר הוצא ברא"ש דלעיל סוף ס"ק י"ג, אבל אחרת צל מוסף נריך טעם מה צריך שהוסיף להזכיר ענין קרבנות מוסף בתפלת מנחה או שחרית, הרי אין זה מאורע שאר הימים, וגם במאורע שאר הימים דעת המחבר לעיל סו"ס ק"ח דאינו חוזר, [ובמג"א הזכיר ששיקר לפני המקום, ולא נתפרש מאי שיקר], והרי אם לא הייתה תקנת תפלת מוסף ודאי לא היה ראוי לומר דחוזר, ומה צריך שתיקנו תפלת מוסף, ואפשר דאם התפלל במנחה אחת אחד והזכיר גם קרבן מוסף דאינו חוזר, אבל כשהתפלל תפלת מוסף כיון שנתקנה למוסף, הרי זה כחוזר תפלת מוסף פעמיים, ואינה עולה לו למנחה, אע"ג דאם התפלל ישמח משה במנחה עלתה לו למנחה.

כתב הלבוש והציאו הד"ח בפ"ג דצרכות סמ"ט דלהסבירים דאם אמר במוסף אחת חונן פוסק אפילו באמצע צרכה, והם הי"א דלעיל ס"ב, ועיין צמ"צ דהכי קי"ל, לדידהו אם התפלל י"ח והזכיר קרבנות המוסף לא יאל, ויש לעיין דהא עיקר ראיית הצ"י דבשחרית אם התפלל י"ח והזכיר של שבת יאל, הוא מהא דמבואר בירושלמי דבמוסף יאל, וא"כ אם איתא דבמוסף לא יאל, ראוי לומר דגם בשחרית לא יאל, וי"ל דהא דלדידן במוסף לא יאל, הוא משום דמעולם לא נתקנו י"ח צרכות במוסף, ומה"ט נמי אם התחיל אחת חונן פוסק, אבל לפי הירושלמי דבראש חודש וחול המועד מתפלל במוסף י"ח צרכות, לפי זה מוסף שבת ושחרית שבת כי הדדי נינהו דבתרויהו ראוי לומר י"ח אלא דלא אטרחוהו רבנן, והלכך בתרויהו אם התחיל אחת חונן גומר, ואם התפלל י"ח והזכיר של שבת בשחרית ושל מוסף במוסף שפיר יאל, ונהי דקי"ל דבמוסף ליכא י"ח, וממילא אם התפלל מוסף י"ח לא יאל, ואם התחיל פוסק, אבל בשחרית שפיר ילפינן ממוסף בירושלמי דאם התפלל של י"ח והזכיר של שבת דיאל, דהא בשחרית ראוי להתפלל י"ח אלא דלא אטרחוהו רבנן.

רא"ש פ"ג דצרכות סי"ז והראצ"ד ז"ל כתב דל"ש דאפילו תפלת המוספין ראוייה הייתה לכל י"ח צרכות ואם התפלל י"ח צרכות וחדש זה דבר מועט במוספין יאל כדאמרין בירושלמי כו' רבא אמר נריך לחדש זה דבר כו' אפי' אמר ונעשה לפניך את חובותינו כו' וכ"מ בירושלמי כו' שהיו מתפללין במוסף של ראש חודש וחול המועד י"ח צרכות כו', נריך פירוש היכי משמע מן הירושלמי דנריך לחדש זה דבר, דאם התפלל י"ח וחדש זה דבר מועט יאל, הרי שפיר מתפרש במתפלל שבע כהלכתו, ובשלמא מאידך ירושלמי שהזכיר שומע תפלה שפיר מוכח אבל היכי מוכח מהא דנריך שיחדש זה דבר, וי"ל דהתם הירושלמי פליגי אם נריך לחדש זה דבר, ור"ל דאפשר להתפלל שתי תפלות שוות של שבת ותהיה הראשונה לשחרית והשניה למוסף, כדרך שמתפללין ביום הכפורים תפלה נוספת לשם נעילה, ואיכא למ"ד דבאמת א"צ לחדש זה דבר, ואיכא מ"ד דנריך לחדש, וחזינן מזה דתפלת מוסף כתפלת

ומוספים כהלכתם, וכן בשבת חול המועד, או ראש חודש, בזה"ל סימן ת"ז ס"ט.

ד. שבת חול המועד או ראש חודש והתפלל מוסף כראוי וחתם בשל שבת לחוד י"א, מ"ב סימן תכ"ה ס"ק ט"ו, ואם חתם בשל יו"ט או ראש חודש לחוד, נראה דדינו כדדין א'.

ה. שבת חול המועד והתפלל של יו"ט ושבת י"א, בזה"ל סימן ת"ז ס"ט.

ו. שבת לחוד, והתפלל של יו"ט ושבת לא י"א, עי' מש"כ בחו"ב ברכות ל' ב' במכתב.

ז. אם הזכיר חג סתם ולא פירש איזה, כתב במ"ב סימן תפ"ז ס"ק י"א בשם הדה"ח דלא י"א, ושהפמ"ג מסתפק בזה, אבל בגליון הגרע"א ז"ל שם כתב בשם בית יהודה ד"א, וכ"כ בפשיטות בנ"א כלל כ"ח דין ו', וכ"מ בגמ' מ"ט א' אומר ברוך שנתן ימים טובים לעמו ישראל כו', ואף שהטור בסימן קפ"ח הביא בשם הראב"ד שיש לפרש שם החג, מסתברא דלכתחלה הוא דקאמר לה, ובזה"ג כתב דשאר פוסקים לא כתבו כן, ואפשר דאם אמר ותתן לנו את החג הזה, או שהזכיר ביעלה ויבא ביום החג הזה, דגם הדה"ח יודה, ואין דבריו אלא דלא סגי בזה שמזכיר מועדי קדשך בהשיאנו, שאין שם התייחסות ליום הזה. — בסוכות שהחליף הימים במוסף י"א, כ"ה בנ"א כלל כ"ח דין ט"ז, וכן בתשובת בית יהודה שציינו הגרע"א ז"ל, דעד שלא הזכיר קרבן היום כבר י"א, והו"ל כהזכיר מאורע שאר הימים בשוגג.

סימן ז

א) פסחים צ"ג ב' אמר מר מעלות השחר עד הנץ החמה חמשת מילין מנא לן כו', יש לעי' מאי קשיא ליה מנ"ל הא שפיר י"ל דקיס ליה מתי הוי עה"ש ושפיר ידע כמה יש ממנו עד הנץ וממילא ידע איזה חלק הוא מכל היום ועל פי חשבון זה י"א לו דמעה"ש עד הנץ חמשת מילין, לפי שהוא חלק שמינית מעה"ש עד לאת הכוכבים, ואף את"ל דמסתבר ליה דקשה לקבוע בדיוק מתי הוא עה"ש ולא קיס ליה לעולא בזה, מ"מ הא מצוה"ר בסוגיא דמעה"ש עד הנץ שיה' למן השקיעה עד לאת הכוכבים ושפיר י"ל

ואם התפלל בשחרית תפלת מוסף במקום תפלת שחרית, כתב המג"א ד"א ידי מוסף, וחוזר ומתפלל של שחרית, ולפי זה נראה שאם נזכר לאחר שאמר בנ"א מקדש השבת, דאינו חוזר, וגומרה לשם מוסף, ונ"ע במ"ב ס"ק י"ז שכתב דאפילו לא עקר רגליו או שנזכר בג' אחרונות דחוזר לישמח משה.

ואם התפלל בשחרית ישמח משה והזכיר בזה גם קרבנות מוסף, נראה ד"א ידי שחרית ולא י"א ידי מוסף, דחכמים תיקנו תפלה מיוחדת למוסף ואינו נפטר בזה שכללה בתפלה אחרת, והרי למ"ד בירושלמי סוף פ"ד דא"ז לחדש בזה דבר, הרי הוא מתפלל שתי תפלות שוות אחת לשחרית ואחת למוסף, כמש"כ לעיל סוף ס"ק י"ג, וה"נ כשהזכיר מוסף בשחרית אכתי נשאר בחובתו להתפלל תפלה לשם מוסף, ומיהו תפלת שחרית שנתכוין לה י"א שאין זה מאורע שאר ימים, ואם חזר והתפלל ישמח משה לשם מוסף והזכיר בזה קרבנות מוסף י"א ידי מוסף, דהא גם אם התפלל של חול והזכיר הקרבנות כתב ברמ"א ד"א, ומ"מ בראשונה שנתכוין לשם שחרית לא אמרינן שי"א בזה ידי מוסף כיון שהזכיר הקרבנות, כדאמרינן בהתפלל תכנת שבת לשם שחרית, דסוף סוף עיקר נוסח התפלה הוא של שחרית וגם הוא נתכוין לשם שחרית.

טו) כמה דינים בטעויות. א. שבת ויו"ט והתפלל של שבת ויו"ט אבל חתם בשבת לחוד, או ביו"ט לחוד, נחלקו האחרונים בסימן תפ"ז במ"ב ס"ק י"ז, ובזה"ל שם נטה דבסיים בשל יו"ט לחוד לא י"א, ולפמ"כ לעיל ס"ק י"ג אין לנו מקור לחלק בין סיים בשל יו"ט לחוד או בשל שבת לחוד, וא"כ גם בסיים בשל שבת לחוד לא י"א, וכדעת הפר"ח ודעימיה, ומ"מ החושש לספק ברכות ואינו חוזר נמי יש לו על מה לסמוך, וה"ה אם התפלל של שבת והזכיר יו"ט ביעלה ויבא נמי נראה דכך דינו.

ב. שבת ויו"ט והתפלל מוסף של שבת ויו"ט וחתם באחד מהן, נראה דיש לדונו כספק ברכות ולהקל, [וכמ"ש בדין א', ובמוסף הרי אשכחן בירושלמי דהתפלל של חול י"א].

ג. שבת ויו"ט והתפלל מוסף של אחד מהם לא י"א, אע"פ שהזכיר ונעשה וכו' תמידים כסדרם

דר"י דפרישנא לעיל דמעה"ש עד לאת הכוכבים קאמר י' פרסאות ומשני אמר לך ר"י אנא ציממא הוא דקאמרי ר"ל מהנך עד השקיעה ורצנן הוא דטעו וחשבי דקדמא וחשוכא ר"ל שטעו וחשבו העשר פרסאות מעה"ש עד לאת הכוכבים, אח"כ ראינו שכן פירש הגר"א באו"ח סימן תנ"ט, ומיהו הרמב"ן בתוה"א שער אצלות ישנה כתב דפלג המנחה הוא מהלך של"ד אמה בקירוב קודם שקיעת החמה, וכ"כ הרשב"א ריש ברכות שהוא מהלך שעות מיל קודם השקיעה, ומבואר דמפרשי כפרש"י.

ב) רמב"ם פ"ה מהלכות ק"פ ה"ח ט' ואיזו היא דרך רחוקה חמשה עשר מיל חוץ לחומת ירושלים, מי שהיה כו', תימא דעולא איתותב בגמ', ולמסקנא לפרש"י הוי שיעורא ט"ז מיל, ולפירוש הגר"א כ' מיל, שו"ר שכתב תמה בזה הגר"א או"ח סימן תנ"ט, גם מה שכתב רצנו דשיעור זה הוא בהנך החמה לא כן פירשו רש"י ותו' אלא שיעור זה הוא בתחילת היום, ולדעת רצנו ששיעור זה הוא בצקר א"כ למה לא יתחיל מעה"ש, ומהיו בגמ' מבואר שאינו מתחיל מעה"ש אצל למה אמנם כן לפירוש רצנו, וגם עיקר הדבר ז"ע דלמה יקבע השיעור רק לתחלת זמן שחיטה ולא לסופו. — ומש"כ רצנו שהשיעור הוא מחומת ירושלים ולא מן המקדש נראה שלמד כן מלשון הגמ' מן המודיעים לירושלם ט"ז מיל ומשמע דהשיעור הוא עד ירושלים, ולכאורה בצבצא העיקר למקום המקדש, ואולי י"ל בגמ' דלאו דוקא קאמר לירושלם ור"ל למקום המקדש, וז"ע.

ג) ולענין שיעור מיל, לפרש"י נמצא שהוא כ"ב וחצי מינוט, ומעה"ש עד הנך שעה ומחצה שהוא שמינית היום, ולפירוש הגר"א שיעור מיל י"ח מינוט, ומעה"ש עד הנך שעה וחומש, והיינו עשירית היום, ונראה דראוי להחמיר כדעת הגר"א, אחרי שכן מוכח בסוגיא וכמש"כ לעיל סק"א, והגר"א הביא שגם צירושלמי מוכח כן, וגם דעת הרמב"ם בפיה"מ ריש ברכות כן.

ד) שבת ל"ה א' תוד"ה תרי, אצל תימא לר"י דצמאי פליגי כו' ועוד קשה דניחזי אנן כו' י"ל דמסקא להו מהו אדם צינוני, הנה דצריהם ז"ל להקשות מה נידון יש בהתחלת הלילה הא קרא מפורש דצנאית הכוכבים הוי לילה

דידע עולא מתי הוא לאת הכוכבים ועל פי זה ידע גם חשבון מעה"ש עד הנך החמה, ואין לומר דלאו בכל השעות אדם מהלך בשוה, דהא לקמן נפיק רבא סומכא דרקיעא מהא, וע"כ שמהלך האדם לעולם בשוה, וי"ל דהא איכא צין השמשות וממילא א"א לידע מתי הוי לאת הכוכבים, ולכך ע"כ לדייק ממהלך האדם ציוס, ממה שקיבלו מהלכו, והא דלא פשטו מהא מתי הוי לאת הכוכבים כבר הקשו כן תו' שבת ל"ה א', אצל תירוצא לא נתחוויר עי' לק' סק"ד, וכל זה לשיטת ר"ת, אצל לפירוש הגר"א ניחא בפשיטות דזמן לאת כל הכוכבים קשה לקבוע, ולכך הוצרכו לראיות לזה. — עוצדא דלוט בפסח היה כמש"פ רש"י בחומש, והיינו דמייתי לה לדרי"י דמיירי ציומי ניסן.

שם נמצאת עוביו של רקיע אחד מעשרה ציוס, רש"י פירש דקחשיז גם מעלות השחר עד לאת הכוכבים, וקשה דהא אורך היום ידוע וצא להודיענו אורך הזמן מעה"ש עד הנך החמה והיינו עובי הרקיע דקאמר, וכינא זה תלי שיעור זה לומר שהוא אחד מעשרה עם עצמו, והרי הוא עצמו אינו ידוע לנו, וכשנראה לידע שיעורו של התנא נכרך לחלק היום לשמונה חלקים ונוסיף שתי שמיניות ואח"כ חלק עשירי מן הכל הוא שיעור מעה"ש עד הנך, והרי בפשוטו היה לו לומר אחד משמונה ציוס שזה הוא שיעורו הפשוט, ועוד דרש"י פירש הא דקאמר לימא תיהוי תיובתא דר"י דהיינו דגמ' ספוקי מספקא ליה אי הא דאמר מעה"ש עד הנך החמה וכו' אי הוא מדברי ר"י, ולא משמע כן שאין זה סוגיית הש"ס דלעולם בגמ' ידעו דברי האמוראים, ועוד דא"כ הו"ל למימר לא ר"י לא קאמר לה ותו לא, ומאי האי דקאמר אמר לך ר"י כו', ועוד דקאמר דרצנן הוא דטעו וחשבי דקדמא וחשוכא ופרש"י שטעו לחשוב מיל מיותר שאדם מהלך קודם עה"ש ומיל מיותר אחר לאת הכוכבים ולמה הוצרכו לזה והרי מקרא למדו, והו"ל למימר דרצנן טעו דהתם ויאיצו שאני, והרי לא היה טעותם מחמת שמדדו הילוך האדם, וגם דקדמי ומחשבי צברכות ב' צ' הוא על מעה"ש עד הנך ומשקיעת החמה עד לאת הכוכבים, ולו"ד רש"י מתפרש בפשוטו דעשרה פרסאות דקאמר ר' יהודה היינו רק מהנך החמה עד השקיעה ואחד מעשרה ציוס ממש קאמר, וקאמרין לימא תיהוי תיובתא

מציאת שמש, [דהא קרא דוצא השמש הוי מפרשין
אשקיעה אי לאו וטהר], וכמו שהציא בצעה"מ שזו
גירסת הגאונים.

והנה אפשר לקיים פי' תו' אף אם נימא דלא
כפי' ר"ת דבין השמשות מתחיל בשקיעה
שניה, דמ"מ לר' יוסי מהלך ג' ריבועי מיל אחר
השקיעה עדיין יום הוא, וכדאמר שבת ל"ה א',
וכן לרז יוסף אליצא דר' יהודה נמי משקיעת
החמה עד הכסיף התחתון עדיין יום הוא ושפיר
פריך מנ"ל דלאו שקיעת החמה ממשי הוא, ואף
אליצא דרצה דמשקיעת החמה מתחיל בין השמשות
נמי פריך שפיר מנא לן דוטהר יומא ולא
הכוכבים קאמר וממילא מספקין ואסרינן לאכול
תרומה כל זמן בין השמשות, דילמא וצא השמש
תחלת שקיעה ואף אם הוא עדיין יום לשאר מילי
מ"מ לענין טמא כבר הותר לאכול בתרומה, ואה"נ
דאי קושטא הוא דלא תכנס הכוכבים הוא מיד עם
שקיעת החמה יש לפרש וטהר טהר גברא, אלא
לד' דבשקיעת החמה עדיין יום הוא אמרינן
דמפרשין וטהר יומא ולא שרינן לאכול בתרומה
עד זאת הכוכבים, ואע"ג דאי זאת הכוכבים
מתחיל בשקיעת החמה ע"כ וטהר גברא ולא חש
למיכתב ויטהר היינו משום דהתם ליכא למיטעו,
[דזמן התחלת הלילה הוא דבר ידוע], אבל אי
זאת הכוכבים מתחיל אחר השקיעה א"כ אפשר
למיטעי והו"ל למיכתב ויטהר, ומדכתב וטהר ש"מ
טהר יומא.

ו) ודעת הגר"א דשלש שקיעות הן, אחת בשעה
שהשמש מתכסה מעיינינו, שניה בהכסיף
העליון והשוה לתחתון שאז נעלמו ניצוצות החמה
המאדימין, שלישית בצאת כל הכוכבים שאז נשלמה
חשכת הלילה ונעלמה כליל זהירות החמה, ופירש
הגר"א דלר' יהודה וצא השמש היינו שקיעה
ראשונה, ומותרין הכהנים לאכול תרומה בין
השמשות, ולר' יוסי הוא דאמרינן דצאת הכוכבים
הוא דשרו לאכול בתרומה דלדידיה וצא השמש היינו
שקיעה שניה, וטהר יומא היינו בשקיעה שניה,
ובגמ' דהקשו דילמא צאת אורו הוא ר"ל שקיעה
שלישית, והא דפשוטו צמערבא מהא דקאמר סימן
לדבר היינו דבשקיעה שלישית שהוא זאת כל
הכוכבים לא שייך לתת סימן, אבל תימא מנ"ל לגמ'
לר' יהודה וצא השמש היינו שקיעה ראשונה,

ומעיקרא הוי יום, וגם לפי זה אין כלל זמן מסופק
וליכא בין השמשות כלל, ותירצו דפליגי מה נקרא
כוכב צינוני וגם מספקא להו בזה והיינו בין
השמשות והיינו דפליגי, וחזרו והקשו הא צפסחיס
אר"י דמשקיעת החמה עד זאת הכוכבים ד' מילין,
והוא צמוחלט ואין צו ספק, דהא נפיק סומכא
דרקיעא מהא, וגם צוקר מעה"ש עד הנץ החמה
זמן זה קצוב, וע"כ שהוא צמוחלט לא פחות ולא
יותר, וא"כ עדיין הדרא קושיא לדוכתה מה מקום
לספק בהתחלת הלילה, ותירצו דמספקא להו מהו
אדם צינוני, ואע"ג הא מפורש שם שיעור מהלך
האדם מהנץ עד שקיעת החמה וא"כ הרי ידעינן
שהוא אחד משמונה לפרש"י ואחד מעשרה לפי'
הגר"א מהנץ עד השקיעה, ומה צורך לדעת מי
הוא הצינוני, ועוד דלפי זה גם צוקר מעה"ש עד
הנץ יש זמן מסופק ולא משמע כן, ועוד דא"כ
תרי תילתי מיל ותלתא ריבועא מיל שבגמ' לא ידעינן
באיזה אדם קאי דהא לאו היינו שיעורי מיל דר"י,
וגם לפי זה אמנם לא ידעינן מתי הוא זמן שקיעה
השניה שלפי' ר"ת דהא לא ידעינן שיעור מיל דר'
יהודה, וגם לא ידעינן שיעור מיל דרצה ורז יוסף,
וכ"ז נריך רב, אח"כ ראיתי שלקושיא הראשונה כבר
רמו הגר"א באו"ח סימן רס"א.

ה) ברכות ב' א' וממאי דהאי וצא השמש צאת
השמש והאי וטהר טהר יומא
כו', לפרש"י צ"ע אמאי לא מפרש טהר גברא,
כדאיכא טוצא בקרא הכי, ומה הוצרך לפרש טהר
יומא דלא אשכחן דכוותה בקרא, [ובגמ' מצואר
דטהר יומא ממש קאמר כדאמר איערב שמשא
ואידכין], גם צ"ע מנ"ל אמנם שאין יתירין צהערב
שמש לחוד ומנ"ל להצריך זאת הכוכבים, ואפשר
דאמנם מודה רש"י דמוטהר נפקא ליה דמפרש
וטהר יומא, אבל צ"ע מנ"ל דילמא וטהר גברא,
ואפשר דמדאפקיה רחמנא בלשון וטהר דמתפרש
איומא ומתפרש אגברא מסתבר להו לחכמים
למידרשיה נמי איומא, וצ"ע, ויעוי' בצעה"מ שחמה
עוד לפרש"י אמאי לא פשוט ליה צמערבא
ממתניתין.

ולפירוש תו' אחי שפיר טפי אי נגרוס איפכא
דאי וצא השמש צאת אורו האי וטהר
טהר יומא ואי וצא השמש צאת השמש וטהר טהר
גברא, דציאת אורו מתפרש טפי זאת הכוכבים

לפסוק הלכה לענין כהרף עין שאין אדם יכול לעמוד עליו ועוד דבשבת גופא הו"מ למימר הלכה כר' יהודה בערב שבת וכו' יוסי צמוצאי שבת, אבל לפי זה נחא דאמננס נפ"מ ככל זמן בין השמשות דר' יהודה, והגר"א ז"ל הגיה שם עד דשלים בין השמשות דר' יהודה.

אבל יש לתמוה דבהדיא אמרו בשבת שם בין השמשות דר' יהודה כהנים טובלין צו ופריך למאן אילימא לר' יהודה ספיקא הוי, ומאי ספק הוא הא ודאי דאינן טובלין דהא וצא השמש היינו שקיעה ראשונה, ונריך לפרש דה"ק הא אמר ר' יהודה דספיקא הוי וא"כ ודאי וצא השמש היינו שקיעה ראשונה וצודאי אין טובלין צו, וז"ע.

(ז) **זבחים נ"ו א'** מנין לדם שנפסל בשקיעת החמה כו', ציוס שאתה זובח אתה מקריב כו', יעוי' צפרש"י כאן וצמנחות כ' ב', וכנראה דעמו ז"ל דאמננס דם נפסל בעמוד השחר כאימורין, וקרא אחי למימר דאי לן צראשו של מזבח אין מועיל שיוכל לזרוק למחר דציוס שאתה זובח אתה מקריב, ומיהו מהאי קרא לא אימעט אללא יום המחר אבל לילה לא שכ"כ רש"י צמנחות שם דצלילה משום ציוס צוותו אחינן עלה, ואפשר משום דצקדשים הלילה הולך אחר היום לפיכך חשיב שפיר יום שאתה זובח, והא דנקטו שנפסל בשקיעת החמה ר"ל שמששקעה חמה שוב אין לו תקנה דהא לזרוק א"א דהו"ל ספק לילה ולהשהותו למחר א"א משום דציוס שאתה זובח אתה מקריב, אבל אין ר"ל שנפסל בשקיעת החמה, ומיהו מ"מ חשיב חוץ לזמנו צחישב לזרוק לאחר שקיעה וכדמצינא לק' ב', אע"ג שהדם עדיין לא נפסל דכל דאידחי ליה מזריקה חשיב חוץ לזמנו, ולשון משמשקע החמה דקמני התם לאו דוקא ור"ל מהתחלת הלילה, אללא דהאי תנא סבר דמשמשקע החמה כבר הוא ספק לילה ולכך נקט האי ליטנא אבל עיקרו צאת הכוכבים שהוא כבר לילה, אבל צ"ע דא"כ הו"ל למימר מנין לדם שאין מועיל לו הלנה צראש המזבח, שהרי זהו עיקר חידושו, ולמה הזכיר שנפסל בשקיעת החמה שאין זה חידושו כלל, וכן צמנחות כ' ב' אמר נפסל בשקיעת החמה כמותה, ומשמע שיש פסול בשקיעת החמה, ומיהו רש"י פירש התם כנראה דר"ל שפסול צלילה, ולא נחית כלל התם לנידון אי מועלת הלנה צראש

דילמא ר' יהודה נמי מפרש וטהר וטהר יומא ובשקיעה שניה קאמר, ועוד דתיקשי לר' יהודה דילמא ציאת אורו הוא דהא לית ליה דא"כ ויטהר מיבעיא ליה, דהא מפרש לה בשקיעה ראשונה וא"כ וטהר וטהר גברא, ועוד מנ"ל דלר' יוסי שקיעה שניה קאמר דילמא לדידיה נמי שקיעה ראשונה קאמר, ועוד דאמאי פריך לר' יוסי דילמא ציאת אורו והיינו שקיעה שלישית דליכא מאן דסבר הכי ולא פריך דילמא שקיעה ראשונה דס"ל הכי לר' יהודה.

אבל לו"ד הגר"א היה נראה לקיים עיקר דבריו ז"ל, אבל לפרש צסוגיין אפשר כפירוש תו', ומה דקשיא ליה להגר"א ז"ל דציאת אורו משמע מאחר טפי, הא צצעה"מ אמננס גריס איפכא, ולפי זה י"ל דפשיטא ליה לגמ' דוצא השמש היינו קודם הלילה ולפיכך לר' יהודה דמסתפק לומר דהתחלת הלילה מיד אחר השקיעה הראשונה ע"כ דוצא השמש מפרש לה בשקיעה ראשונה ואלא מסתבר כלל לומר דספוקי מספקא ליה ואי התחלת הלילה רק צהכסיף העליון מפרשינן נמי וצא השמש על אותה שעה, דלית לן לחדש דמספקא ליה לר' יהודה צפירושא דקרא], ולפי זה כהנים צוכלין צתרומה מיד אחר השקיעה אף דעדיין הוא בין השמשות, והא דתלינן לה צצאת הכוכבים ע"כ לר' יוסי הוא דלדידיה צהכסיף העליון עדיין יום הוא לדידיה אפשר לפרש וצא השמש על שקיעה שניה, ולפי דפשטות וצא השמש יש לפרש טפי בשקיעה ראשונה, ע"כ דמאן דמפרש לה אשקיעה שניה הוא משום דמפרש וטהר יומא, וטהר יומא הוא בשקיעה שניה, ופרכינן מנ"ל אמננס דשקיעה שניה וטהר יומא דילמא שקיעה ראשונה וטהר גברא, ומשנינן דויטהר מיבעיא ליה, ור' יהודה לא חש לה להא, ומפרש שקיעה ראשונה וטהר גברא, וגם לר' יהודה ליכא למיטעי דודאי וצא השמש היינו קודם הלילה וא"כ ע"כ הוא שקיעה ראשונה וליכא למיטעי, ומיהו אי צאת הכוכבים הוא רק צרגע האחרון דהיינו צהכסיף העליון א"כ אפשר למיטעי לפרושי וטהר יומא, אללא דר"י לא חש לה להא כלל], ולפי זה יישב הגר"א הא דקאמר שבת ל"ה א' הלכה כר' יהודה לענין שבת וכו' יוסי לענין צרומה ומסיק דלא אכלי כהנים צרומה עד דשלים בין השמשות דר' יוסי, ותמהו צמו' חדא דמה שייך

לאחר שקיעת החמה, ובהך סברא לא אשכחן מאן
דפליג עליה, וז"ע.

ובתו' הקשו לפרש"י דלמ"ד לינה מועלת בראשו
של מוצח מאי איכא למימר, לפיכך פירשו
דהכא שקיעה ראשונה קאמר דאז עדיין יום לכל
מילי לפיר"ת ומיתורא דהך ציוס דאינו ענין לזאת
הכוכבים דתיפ"ל מציוס נאותו, ולמחר כבר נפסל
בעה"ש, דריש דע"כ שקיעת החמה קאמר, והא
דקאמר ציוס שאתה זוכה אתה מקריב ה"ק
דכשעבר היום שזכחת כבר נפסל הדם מלהקריב
ואם אינו ענין ללילה תנהו ענין לשקיעה ראשונה,
וגראה דמודו התו' שאין מועיל הלנה בראשו של
מוצח לא בשעת שקיעה ולא בשעת עה"ש, דלישנא
דקרא משמע דקא פסיל זריקה שלא ציוס זכיחה,
ולא שייך בזה הלנה בראשו של מוצח, כיון שאין
הפסול רק בדם, אלא שנשלל כאן ענין הזריקה
של הקרבן הזה, ומיהו קושטא הוא דהדס עצמו
נפסל בשקיעת החמה מהך קרא ודינו כדם פסול
ואפשר לשורפו מיד [כיון שהוא עדיין יום לשאר
מילי], דכיון דגלי הך קרא דמיפסיל לזריקה תו
נפסל הדם בעצמותו והו"ל נותר, ואף אם היה
בראשו של מוצח בשעת שקיעה נמי אפשר דישקף
מיד, [אם יש שריפה בדם, עי' זכאים ז"ב א',
ובעלמא אמרינן ישפך לאחיה, עי' בתשובות אור
שמש סימן ל"ד, ול"ע בזה כעת], דכיון שאינו
יכול להתכשר לזריקה תו אין המוצח מועיל לו,
וגם אפשר דפסול זה של שקיעת החמה פסול
מיוחד הוא ואינו כפסול לינה דעלמא ואין המוצח
מועיל לו.

ואפשר לקיים פי' תו' אף אם נימא דלא כפיר"ת,
אלא דלרבה אליבא דר"י מתחיל צין
השמשות מיד בשקיעה ראשונה, ומה דהקשו תו'
תיפוק ליה דיפסל בעה"ש וכלילה הא אי אפשר
לזרוק, י"ל שאין זו קושיא דהא קושטא הוא דנפסל
בשקיעת החמה ולא בעה"ש ושפיר קמ"ל קושטא
דמילתא, ואין שייך לשאול למה הוצרך הכתוב
לפוסלו בשקיעה הא יפסל בעה"ש, דשפיר
אשמועינן דיוס של דם נגמר בהתחלת הלילה ואז
נפסל ועה"ש אין פוסלו כלל, וגם אין לשאול למה
הוצרך ריב"א לאשמועינן זאת דשפיר יש לנו לדעת
קושטא דמילתא שאין עה"ש פוסל בדם, ותחלת
הלילה הוא שפוסלתו, ועוד י"ל דנפ"מ לענין

המוצח להכשיר להקטירו למחר, ולו"ד רש"י
במנחות היה אפשר לומר דאמנם מהאי קרא דציוס
שאתה זוכה אתה מקריב שמעינן דבהתחלת הלילה
נפסל הדם דכיון דתו אינו ראוי להקרבה נמצא
שכבר כלל זמנו והרי הוא כנותר, [ולמ"ד לינה
מועלת בראשו של מוצח, י"ל דכלא קרא ידעינן
דנפסל הדם בהתחלת הלילה דכיון שאינו ראוי תו
לכפר נמצא כלל זמנו והר"ז כנותר, וככל דבר
שעבר זמנו], ולפי זה אמנם הדם נפסל מיד
בהתחלת הלילה, ואי היו שורפין קדשים כלילה היו
שורפין אותו מיד, [אם דם בשריפה, עי' זכאים
ז"ב א' ובמש"כ בחו"ב שם], ואף אם שהה בראשו
של מוצח בזמן עה"ש נמי שורפין אותו מיד שכבר
נפסל, ומיהו זה אפשר דאף אי פסולו בעה"ש נמי
הדין כן דכיון דאינו ראוי למוצח למחר לא שייך
לומר שקלטו מוצח לענין שלא יועיל לו פסול לינה,
ול"ע בזה כעת.

והנה לא פירש רש"י דדם נפסל בשקיעת החמה
לענין שאין מועיל תו העלאה בראשו של
מוצח בשעת עמוד השחר, אצל אה"נ שאם שהה
בראשו של מוצח בשעת שקיעה אמנם לא נפסל,
דבקרא לא נרמו שקיעת החמה כלל ולשון ציוס
שאתה זוכה אתה מקריב מתפרש עיקרו שלא תועיל
זריקה שלא ציוס שנשחט והיינו שלא יועיל מוצח
לצטל פסול לינה, ולפיכך פרש"י שאין מועיל הלנה
בראשו של מוצח כלל, ולענין מתי נפסל אפשר תו
לומר דאמנם נפסל רק בעה"ש ואפשר דנפסל
בהתחלת הלילה וכמש"כ לעיל.

ויש לתמוה לפרש"י הא דאמר עולא בפסחים ז"ג
ב' מן המודיעים לירושלם ט"ו מיל והוא
שיעור הילוך האדם מחצות היום עד שקיעת החמה,
והשתא לפרש"י הרי אפשר לזרוק הדם עד התחלת
הלילה, וא"כ מנ"ל לעולא דס"ל לר"ע דהתחלת
הלילה הוא מיד בשקיעה, דילמא כר' יוסי ס"ל,
ואף אי כר' יהודה ס"ל אכתי ספיקא הוי, ודוחק
לומר דחכמים העמידו דצריהם במקום כרת עי'
תו', ואין לומר שלא חייבה התורה לילך אחר
שקיעת החמה דלעולם יצא אדם ויכנס כזי טוב
ולפיכך כל שעד שקיעת החמה אינו יכול להגיע
חשיב דרך רחוקה, דהא ר"י קאמר התם כל שאינו
יכול ליכנס בשעת אכילה ומצואר שיש לו להלך גם

המזרח, אלא דתנא קרי למערב מזרח לפי שהוא מאדים את המזרח.

והנה מבואר בסוגיין דעיקר ההכסף היינו במערב, ושם מכסף התחתון קודם לעליון, ומבואר בסוגיין דבחלק י"ב ממיל [דהיינו מינוט ומחנה לפי הגר"א וקרוצ לב' מינוט לפרש"י], אחר השקיעה כבר הכסף התחתון, [וצבה"ל סימן ר"ג כתב בשם הערוך דהכסף היינו הלצין, מלשון הכספו פניו (פסחים מ"ח ב'), ומש"פ רש"י השחיר כתב צבה"ל שם דל"ד אלא כל שחל מלהאדים קרי ליה הכסף וז"ע, ועי' ירושלמי הוצא בתוה"א], ולפי זה לכאורה אפשר לעמוד על מהות הכסף דהיינו שישווה העליון למראה התחתון בשני מינוט אחר השקיעה, וז"ע. — ואף שלכאורה מסתבר דכל הקרוצ יותר למערב ממשיך להאדים במאוחר ולפי זה התחתון יש לו להכסף לאחר העליון, אין בכך תימא, דה"נ אנו רואין שפני המזרח מאדים אף שאמנע הרקיע שהוא יותר קרוב למערב אינו מאדים כל כך, (ועי' חידושי הר"ן שכתב בשם ר' יהונתן שא"י לפרשו, ואולי ר"ל מחמת קושיא זו שהעליון יש לו להכסף קודם), ועי' לעיל ל"ד ב'.

אין כל ראיה מאב"י ורצא דהו דאוי אי ס"ל כרצה או כרצ יוסף, ד"ל דהו דאוי במוצאי שבת למידע אם כבר הכסף העליון, ואף אי בערב שבת הו' כפרש"י י"ל דלענין דברים המותרים לעשות בין השמשות הו' דאוי, אח"כ ראיתי שכבר כתב כן הרשב"א.

(ט) שם אמר ר"ח הרובה לידע שעורו של ר"ג כו', לפירוש רש"י וכן לפירוש הגר"א נראה דהאדם עומד קרוב לשפת הים וכשרואה חמה צראש הכרמל יורד וטובל, ושיעור פשיטת בגדיו וטבילתו ולבישת בגדיו הו' שיעור חצי מיל וקצת יותר, דכשרואה חמה צראש הכרמל עדיין יש שהות לגמר השקיעה, וקצ"ע דלכאורה יכול לטבול בפחות מכשיעור זה, דשיעור טבילה נ' אמה כמש"כ הרא"ש ושיעור פשיטת בגדיו ולבישתו אינו זמן כ"כ ארוך.

ולפיר"ת אפשר בשני פנים, חדא דאחי לאשמועין דעדיין טבל ביום ומיד ביציאתו מן המים מתחיל בין השמשות, ושיעור גמר בין השמשות דר"נ לא למדנו כאן, ואיירי שהאדם עומד צראש

מחשב לזרוק בתחלת הלילה דאפשר דמשום ביום צוותו לא חשיב חוץ לזמנו כיון שעדיין לא נפסל הדם, ועדיף ממשב לאכול לאור שלשי דפליגי לק' ב', דהכא פסולא דלילה אינו בקרבן זה אלא הוא פסול כללי בעבודות הקרבנות, ולכן אינטריך קרא דמיפסל בשקיעת החמה דחשיב עבר זמנו ופסול גמור הוא וחשיב חוץ לזמנו, [ומיהו לפרש"י מבואר דאף משום פסול לילה לחוד חשיב חוץ לזמנו וכמש"כ לעיל], גם י"ל דריצ"א כר' יוסי ס"ל, א"נ כרצ יוסף אליצא דר"י דעד שיכסף התחתון עדיין יום הוא, ורצה דסבר דמשקיעת החמה הו' בין השמשות ס"ל וצחים פ"ז א' דאין לינה מועלת צראשו של מוצא וניחא בפשיטות כפרש"י, [אבל אין לומר דנפ"מ לענין לשרוף מיד דאי נפסל בעה"ש עדיין אסור לשורפו, דצלא"ה נמי הא אין שורפין קדשים צלילה].

(ח) שבת ל"ה א' מי סברה פני מזרח ממש לא פנים המאדימין את המזרח, ר"ל דכונת התנא כל זמן שהמערב מאדים אלא דקרי ליה מזרח משום שלעולם כשמאדים במערב ניכר הדבר במזרח, ופירש במהר"ם דאמנע צעינן שיאדים במערב כל כך עד שיאדים המזרח מחמתו, והיינו דקתני כל זמן שפני מזרח מאדימין, ומיהו שיעור הכסף ודאי במערב הוא, אלא דשיעור הכספתו משלא יאדים פני מזרח, ומ"מ לעולם יש להסתכל במערב שבמזרח לפעמים מחמת איזה סיבות [כנראה ר"ל עבים] אין המזרח מאדים והיינו דהסתכלו במערב, אבל ז"ע לפי זה דאם כן מאי קאמר מי סברה פני מזרח ממש לא פנים המאדימין את המזרח, והא קושטא הוא דפני מזרח ממש קאמר, והכי הו"ל למימר במזרח לפעמים אין ניכר וטפי יש לראות במערב, ועוד דלישנא דברייתא משמע דהכסף היינו הפנים המאדימין שצרישא, ואילו לפירוש מהר"ם פנים המאדימים שצרישא היינו מזרח והכסף היינו במערב, (ואין לומר דתרוייהו) היינו מאדים ומכסף) בין במזרח ובין במערב דלכאורה מסתבר שאם במערב מכסף התחתון קודם מכסף המזרח העליון קודם וז"ע בזה), ועוד דמאי תמה רצא על אב"י דקא דאוי למזרח, לכך נראה דבמזרח אי אפשר כלל לעמוד על הדבר ולא נאמרו כל שיעורים בהאדמת פני

הלילה היינו שהוא הגבול ציניהם, אלא ודאי מודה ר"י שהעיקר ציניונים אלא דמספקא ליה מהו צינוני וכמש"כ תו', ומיהו אפשר לזרר על פי חשבון הזמן לדעת אי צינוני דידן הוא בכלל צינוני, דהיינו שיראו אם הכוכבים שנדמים לנו כצינונים נראים רק בזמן התחלת הלילה לר' יוסף, [ועי' לק' ס"ק י"ב].

לפירוש הגר"א דלר"י מתחיל צין השמשות מיד משנתכסה השמש מעינינו, ולפי זה מספקא ליה לר"י דאז כבר זמן נחת הכוכבים, יש לעי' לכאורה דאין אנו רואים כוכבים מיד אחר השקיעה, וצריך לומר שנתמנעה ראיית העינים, ועיקר נחת הכוכבים נראה שהוא בשעה שכהה האור בעולם עד שכבר ניכר ניצוץ אור הכוכבים, ואין מפסיד מה שמחמת קוטנם אין אנו רואים אותם עדיין.

שם ולא כוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה, מבואר שיש כוכבים שאינם נראים בהתחלת הלילה דר' יוסף, ורק הצינונים מתחילים להראות אז, ויש לעי' לפיר"ת דהא כבר בלטה אז כל זהירות החמה, וכדאמר מגילה כ' ב' למאיר ובא קראו יום מבואר דקודם עלות השחר אינה מאירה כלל, ודכוותה אחר נחת הכוכבים, וא"כ למה אין נראים אז כל הכוכבים, וצ"ל שעדיין לא נשלמה חשכת הלילה בסוף ד' מילין ומ"מ אינו נקרא מאיר ובא לפי שאין הזהירות היא ניכרת כל כך, ואינה חשוכה, וצ"ע.

שם א"ל רבא לשמעיה איתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אדשמא אריש דיקלי איתלו שרגא, לפירוש ר"ת ק"ק למה הקדים להם כל כך, ולפירוש הגר"א אי רבא כרב יוסף ס"ל נחא דלפי שאינם בקיאים בהכסף נזה להם להקדים, אבל אי כרבה ס"ל קשה דמאי האי דקאמר איתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן, וכי איזה שיעורא דרבנן יש כאן הא אין כאן אלא השקיעה ובה כו"ע בקיאי ביה שכשנתכסית השמש מעינינו היינו שקיעה, ואי משום דלאו בכל מקום יכולין להבחין בשקיעתה, שעל פי הרוב יש דברים המסתירים אותה, וצריך בקיאות לשער לפי מדת האור בצד השמש, אכתי אין זה שיעורא דרבנן אלא סתם השערות האדם בנוגע לשקיעה, והו"ל למימר איתון דלא קים לכו בשקיעת החמה, [ולפיר"ת וכן אי רבא כרב יוסף

הכרמל ובכדי שירד ויטבול הוי שיעור ג' מילין ורביע שהוא זמן שקיעה שניה, הפירוש השני [והוא מבואר ברש"א] דקמ"ל דכשיחזור ויעלה לראש הכרמל אז נגמר צין השמשות דר"נ והוי לילה, [ואמנם כשטבול עדיין היה הרבה שהות ביום לטבול דהא עליית ההר טפי מן הירידה היא ואם צין עליה וירידה ביחד יש ד' מילין ע"כ דהירידה נגמרה קודם צ' מילין], ולפירוש הראשון קשה מה ענין זה לשיעורו דר' נחמיה הו"ל למימר הרובה לידע מתי שקיעה שניה, (ואף אי כרב יוסף ס"ל מ"מ שקיעה שניה לא מיקריא שיעוריה דר"ח), ועוד יעלה ל"ל וכמשה"ק בגליון תו'.

שם ב' אר"י א"ש כוכב אחד יום שנים צין השמשות שלשה לילה, פירש הגר"א באו"ח סימן רס"א דאליבא דר' יוסף קאמר והוא מוכרח דודאי אין צין שנים לשלשה, שיעור ג' חלקי מיל ולא חצי מיל, וגם בצרייתא דבסמוך קתני ר' יוסף בזהדיא בשיעור הכוכבים, והנה לכו"ע בנחת הכוכבים הוא דהוי לילה וכדכתיב קרא וכמש"כ תו' לעיל, אלא דר' יהודה מספקא ליה בכל הזמן שמהשקיעה עד תלחא ריבעי מיל שמא הוא כבר נחת הכוכבים דמספקא ליה מהו כוכב צינוני, ור' יוסף סבר דכל הכוכבים שנראים עד סוף צין השמשות דר' יהודה אינם צינונים ורק אח"כ מתחילים הצינונים להראות וכד שלים צין השמשות דר' יהודה עולה הכוכב הצינוני השני ואז הוא צין השמשות ומיד עולה השלישי והוי לילה, [ואפשר אולי דמספקא ליה אי צעין נחת ג' כוכבים או דסגי בשנים], ולפי זה אין אנו יודעים משיעור זה כלום דהא לא בקיאינן למידע איזהו כוכב צינוני דר' יוסף, ושמואל קמ"ל דסוג הכוכבים שמתחילין לעלות בסוף צין השמשות דר"י הוא הצינוני דר' יוסף, וכשיש אחד עדיין יום גמור הוא, וכשעולים שנים מהם הוי צין השמשות, ושלשה הוי לילה, והיה אצלם ידוע סוג הכוכבים ההוא, [ואין לומר דמודה ר' יהודה דהצינוני דר' יוסף הוא הצינוני אלא דמספקא ליה שמא בנחת כוכבים גדולים הוי לילה ואין צורך לצינונים דוקא, ולפי זה היה מקום לומר דצינוני דידן הוא צינוני, דא"ל לומר כן דא"כ אין מקום להסתפק אלא על שעת יציאת כוכבים גדולים ועל שעת יציאת הצינונים ובגמ' מבואר דכל רגע של צין השמשות הוא ספק מן היום ומן

השמש כיון שזמן רב אחר כך גם כן מותר, והרמב"ן בתורת האדם (צדיני אצילות ישנה) כתב דמשום תוספת הוא דומן הוא שאחר שקיעה הוא מיוחד לתוספת רצה עושה כולו רצה מקצתו, ור"ל שכבר נהגו אז להפסיק המלאכות מי מיד מי אח"כ ולכך זמן המלאכות הרגיל היה עד שקיעת החמה ולפיכך נקטו ז"ה עם השמש, ואף שאין כל ענין בשקיעת החמה לענין תוספת, ואם רצה עושה תוספת קודם שקיעת החמה, (*) ואם רצה מאחרי עד רגע לשקיעה שניה מ"מ נהגו כן שמאחר השקיעה מתחילין כבר לפרוש ממלאכה וכדא"ל רבא לשמעיה אדשימשא אריש דיקלי אכלו שרגא, ועיין רמב"ן שם ד"ה והחם.

(יא) בדוכתי טובא אמרו בגמ' אחר שקיעת החמה והכוונה לזאת הכוכבים כגון זאה דמחשצין צדמו משתשקע החמה של שני ימים, וזאה דהמניח תפילין אחר שקיעת החמה, וזאה דתענית שלא שקעה עליו חמה, וכמש"כ תו' מנחות כ' ז'. (יב) כתב הרמב"ן בתוה"א שער אצילות ישנה דלר' יהודה זמן התוספת צמוצאי שבת הוא משיכסיף העליון עד זאת הכוכבים, דכשהכסיף העליון ודאי עדיין אינו זאת הכוכבים דהא בין השמשות דר' יוסי ע"כ מופלג מדר' יהודה דא"ה לא הוצרכו לפסוק כר"י לענין תרומה, וא"כ מאחר דלר' יוסי הוי לילה ציציאת ג' כוכבים צינונים ע"כ דלר"י קודם שיצאו ג' כוכבים הוי לילה, וממילא זמן התוספת הוא עד זאת הכוכבים, והא דאמרו משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן סימן לדבר זאת הכוכבים היינו לר' יוסי, אלו תוכן דבריו ז"ל, ולכאורה משמע דר"ל דלר' יהודה התחלת הלילה היא קודם זאת הכוכבים, אבל הוא דבר שא"א דהא צהדיא כתיב בקרא דעד זאת הכוכבים עדיין יום הוא וכמש"כ תו' ל"ה א', וכן בגמ' בכל דוכתי פשוט דקיי"ל עד זאת הכוכבים לאו לילה הוא, וכן עיקר דברי ר"ת צנויין על הא דאמר ר"י דעד זאת הכוכבים ד' מילין והוא ודאי דאז הוי התחלת הלילה ולפיכך ע"כ שיש שקיעה שניה צסוף ג' מילין ורביע, הרי מפורש דצנאא הכוכבים הוא דהוי לילה לכו"ע, לכך נראה לפרש דיש סוג כוכבים שנקראין צינונים צפי הכל, אלא

ס"ל אין להקשות למה הקדים להם צעוד השמש צראשי הדקלים, ולא אמר משקיעת החמה, דכיון דהוצרך להקדים כבר הקדים על זמן מצורר לכל, אבל לפירוש הגר"א אי רבא כרצה ס"ל א"כ אין ציניהם לצין ת"ח כלום דאינהו נמי קים להו בשקיעה, ואף אי לא צקיאי בשקיעה מ"מ אין זה שיעורא דרבנן, וי"ל דשפיר קרי לשקיעה שיעורא דרבנן שהוא השיעור שאמרו חכמים שהוא הגובל בין יום ללילה, ואינם צקיאים להבחין צה צשאין גוף השמש נראה, וגם אפשר שהיו מקומות שנוהגים כרצה והיו מקומות שנהגו כר"י, ורבא כללינהו לתרוייהו ואמר סתמא דמתון דלא קים לכו צשיעורים שאמרו חכמים לא צשיעור שאמר רבא ולא צשיעורא דרב יוסף לפיכך אדשימשא צריש דיקלי אכלו שרגא.

(י) שבת י"ז ב' וצכולן צ"ה מתירין עם השמש, לשון עם השמש מתפרש שקיעה ראשונה לכו"ע, ולפירוש הגר"א ניחא דאז מתחיל שבת ושפיר קאמר דצ"ה מתירין עד רגע כניסת השבת, והא דתוספת שבת פי' הגר"א דלית להו תוספת שבת, ולפי זה צ"ה כר' יהודה ס"ל, ואף לרב יוסף ניחא לשון עם השמש אף שמותר גם אחר שקיעתה עד שיכסיף התחתון דלפי שזמן מועט הוא לא חש לחשבו ונקט עיקר הסימן צגמר היום שהוא שקיעת החמה, א"נ י"ל דרב יוסף כבר דצ"ה אית להו תוספת שבת, ולפיכך לא החירו אלא עד השקיעה, א"נ כר' נחמיה ס"ל, ואפשר גם לומר דצ"ה כר' יוסי ס"ל ונקטו עם השמש אף שמותר גם אח"כ שעיקרו לומר שלא נאסרה מלאכה קודם כניסת השבת כלל ולא חשו לדקדק על זמן הרגע האחרון, גם אפשר לומר דאף צ"ה אית להו תוספת שבת ואפ"ה קתני דמתירין עם השמש דמשום פורתא דתוספת שבת לא חשו להזכיר דצנא"ה א"א לצמצם על שקיעת החמה ממש, וגם תוספת שבת אינו איסור מלאכות צפרטות אלא מ"ע להקדים השבת ודברי צ"ה עיקרם שלא אסרו חכמים לעשות מלאכה קדם השבת אף שחגמר צשבת.

ולפיר"ת שיש זמן גדול משקיעת החמה עד כניסת השבת ק"ק הא דקתני עם

(*) מיהו הרמב"ן הרחיק שיהא שי"ך תוספת שבת צעוד השמש כנגדו.

שהרי אין אנו רואים כוכבים לאחר השקיעה מיד כלל, ולר' יהודה הדבר ספק שכבר יאלו הצינונים, אלא ודאי ראיינו נתקטנה, ולכן נמי אין אנו רואים צינונים בסוף ג' ריבועי מיל, אצל כל שראינו ג' כוכבים צינונים דידן הוי ודאי לילה, וז"ע.

(ג) ירושלמי ברכות פ"א ה"א ר"ח חזרהון דרבנן בעי כמה דאת אמר בערבית נראו שלשה כוכבים אע"פ שהחמה נתונה באמצע הרקיע לילה הוא ומר אף בשחרית כן, כאן מבואר כפי' הגר"א וכמש"כ הרשב"א שמכאן ז"ע לפיר"ת, והכונה כאן דפריך דכמו בערבית משנראו שלשה כוכבים לילה הוא ה"נ בשחרית נימא דכל זמן שעדיין נראים ג' כוכבים שהוא לילה, ולמה קיי"ל דמעה"ש הוי יום.

שם אר"א כתיב השמש יא על הארץ כו' מקיש יציאתו לציאתו מה יציאתו משיתכסה מן הצריות אף יציאתו לכשיתודע לצריות, בפני משה פירש שזו ג"כ כקושיא הראשונה, ולא משמע כן דמשמע דתירוצא הוא, ועוד דודאי השמש יא על הארץ היינו הנך החמה ולא עה"ש דכתיב מעיקרא וכמו השחר עלה ויאינו כו', ולא הוצרך ללמוד כן מהיקש, וגם נראה דאין לספק לפרש השמש יא על הארץ דהעלם ג' כוכבים צינונים, דלישנא דנא על הארץ משמע שהשמש עצמה נראית ולא זהרוריתה לבד, וכן בצבלי פשוט דהשמש יא היינו הנך החמה, [ומה שפירש בחרדים תמוה דהא דלכתחלה אין עושין דברים שמוותן ציוס קודם הנך החמה הוא רק מדרבנן ומשום שאין עה"ש דבר מצורר ומקוים לכל וזו חכמים להמתין עד הנך החמה, ואין כאן מקום לקושיא, וגם לישנא דסוגיין ודאי משמע דאדינא דאורייתא קפריך ולא על גזירות חכמים], ואפשר דהירושלמי מפרש וצא השמש דהיינו שקיעה ראשונה וטהר טהר גברא, וה"ק דכתיב הכא השמש יא וכתיב התם וצא השמש דרשינן השמש השמש לגז"ש ומה וצא השמש היינו משנתכסה גוף השמש מעינינו אע"פ שעדיין לא נסתלק כל אורה, אף השמש יא נקרא יציאה משנתכסה גוף השמש במקום שיצאה ממנו והיינו משעלה עה"ש שאז כבר נכנסה בעובי הרקיע, ומיהו ודאי קרא דהשמש יא על הארץ איירי בהנך החמה, אלא דמדמפיק ליה קרא בלשון יא דמתפרש יציאתה ממקומה ולא יציאתה אלינו והר"ז

דלדין זאת הכוכבים אין זה מוכרע שלזה הסוג הכונה, יש לפרש דגם כוכבים קצת גדולים מאלו נמי בסוג הצינונים לענין דין זאת הכוכבים שהעיקר כוכבים שאינם נראים ציוס, וכל שאינם נראים ציוס הם כבר לר' יהודה בספק צינונים, וגם תלוי הדבר בגובה הכוכבים מאתנו שאין כל הכוכבים בגובה אחד, וגם אפשר שאין הדבר תלוי בראייתנו אלא באפשרות לראותם והיינו שכבר התחילו להצריך ואף שעדיין אין אנו רואים אותם מחמת קוצר ראייתנו וקטנותם, וס"ל להרמב"ן דהא דאמרו ג' כוכבים צינונים לילה לר' יוסי היינו כוכבים שנקראים צינונים צפי הכל, דאל"ה לא שייך לומר סימן זה של ג' כוכבים צינונים אחרי שמשקיעת החמה כבר יש לספק בכל הכוכבים הנראים שהם צינונים וכדס"ל לר' יהודה, א"ו הכונה לסוג צינונים שצפי בני אדם, וכן נמי הא דאמרו סימן לדבר זאת הכוכבים היינו נמי ע"כ לר' יוסי שהכונה לכוכבים הנחשבים כצינונים אלא כל אדם ושייך לתת בהם סימן אצל לר' יהודה אין שייך לתת בהם סימן אחרי שאינם מצוררים, ולפי זה מלאנו מבואר בגמ' מתי הוי צין השמשות דר' יוסי וממה שאמרו הלכה כר' יוסי לענין תרומה מוכח שצין השמשות דר' יוסי מופלג מדר' יהודה א"כ הרי מבואר דבהתחלת הלילה לר' יהודה עדיין אין ג' כוכבים צינונים, וא"כ י"ל דאף לר' יהודה אין לעשות מלאכה עד שיראו ג' כוכבים צינונים וזהו זמן התוספת.

והנה לפירוש זה יש לנו ענין בראיית ג' כוכבים צינונים דידן, דזה סימן להתחלת הלילה דר' יוסי, ומ"מ נראה דאין אנו בקיאים לידע מה נקרא צינוני, תדע שהרי הרמב"ן בשיטת ר"ת קאי וא"כ בסוף ד' מילין מהשקיעה הראשונה עדיין ליכא ג' כוכבים צינונים, והרי עיינו רואות אז הרבה מאד כוכבים קטנים [לפי ראות עיינינו], אלא ודאי אין אנו בקיאים מהו צינוני, וגם כהתה עיינינו, ואפשר שהקטנים אין אנו רואים כלל, וז"ע בזה, ומיהו לפי' הגר"א אין הכרח לומר שאין אנו יודעין מהו צינוני ושפיר י"ל שהצינוני דידן הוא הצינוני וכשמתחילים לראותו הוא תחלת הלילה לר' יוסי, ואף אם הוא מופלג קצת משיעור ג' ריבועי מיל, י"ל כמש"כ תו' דצין השמשות דר' יוסי מופלג קצת מדר' יהודה, [ואף שאין כן דעת הגר"א], א"נ כהתה עיינינו

כלשון וצא, שמעינן דהעיקר משעה שינאה ממקומה להאיר על הארץ אף שעדיין לא הגיעה אלינו, כבר חשיב כאילו ינאה השמש אללנו, וש"מ דיום הוא, [אבל ינא על הארץ ודאי מתפרש שגוף השמש נראה על הארץ], ודקאמר משיתודע לצריות ר"ל משהתחילה רק להתודע והיינו משעלה עה"ש. — והנה עדיין יש לשאול איפכא דנימא נמי דמשקיעת החמה עד זאת הכוכבים יום, ומקרא דוצא השמש ליכא למידק דהא אמנא אף לאחר שקיעה ראשונה עדיין יום הוא עד זאת הכוכבים, וע"כ דהך וצא השמש לאו גמר היום הוא, אלא דל"ק ליה הא דשפיר ידע דכל שנסתלק גוף השמש כבר אפשר לחשבו כלילה, אף שבזוקר כשמתחיל להאיר כבר חשיב יום, שיש לחלק בין התחלת ביאת האור להתחלת הסתלקות האור, ולכך אף שלא חשבינן כלילה עד זאת הכוכבים מ"מ אין כאן קושיא.

שם אמר ר' בא כתיב בזוקר אור התורה קראה לאור זוקר, היינו שמתחיל להאיר כבר הוא זוקר, ועי' מגילה כ' ב'.

שם א"ר יוסי בי רבי בון אס אומר ליתן עוביו של ריקע ללילה בין בערבית בין בשחרית נמצאת אומר שאין היום והלילה שוין כו', צמנחת כהן כתב להגיה אס אין את אומר, שהרי באחד בתקופת ניסן וכן בתשרי מהנך עד השקיעה י"ב שעות, ולפי זה לא נמצא תירוצו לקושיתו שהרי קיי"ל דמעה"ש יום, ואולי אפשר לומר דהא דאמר ר"ה נלפינה מדרך הארץ ר"ל שמה שאמרו היום והלילה שוין הוא בדרך העולם שאין קורין יום עד שרואין החמה דשרי מלכא עייל לא אמרין דעייל עד שעתא דעל, וגם משנתכסית מעיניהם כבר קורין לילה דשרי מלכא נפיק אע"ג דלא נפיק אמרין נפיק, ולדידהו יום וליילה שוין בתקופת ניסן ותשרי, אבל אין זה ענין לדין יום ולילה לגבי המנאות שבתורה, וי"ע.

אחרי שאין מסוגיא דפסחים סתירה לסוגיא דשבת, גם מהא דבעה"ש לא אשכחן פלוגתא בזמן התחלתו מוכח שאין ענין זאת הכוכבים תלוי בגמר כל האור מן השמש, ואפשר דכבר חשיב זאת הכוכבים אף שעדיין לא כלה האור מן השמש, ועוד דלפיר"ת בסוף ד' מילין עדיין אין נראים כוכבים קטנים ולפי המבואר כבר נשלב אז כל החושך וצדין הוא שיראו כל הכוכבים וכמש"כ לעיל סק"ט, [ומש"כ שם ליישב הוא דוחק], ועוד שעינינו רואות הרבה כוכבים קטנים קודם ד' מילין, ועוד דלא יתכן לקרוא שקיעה בסוף ג' מילין ורביע בשעה שאין אנו מבחינים אז בשום שינוי בזהר הרקיע, ואיך סתמו חז"ל דבר זה, ועוד דבירושלמי הנזכר לעיל ס"ק י"ג מבואר כפי' הגר"א, וכמש"כ הרשב"א, [דהא בדיא קמני דהוי לילה בראיית ג' כוכבים אע"פ שהחמה עדיין באמצע הרקיע], ועו"ק לדעת ר"ת הא דאמר ר"ה י"ד ב' ליקט אתרוג ערב ט"ו בשבט עד שלא תצא השמש וחזר וליקט משתצא השמש אין תורמין ומעשרין מזה על זה, ולשון ביאת השמש משמע שקיעה ראשונה [ובדפרי"ך ריש ברכות], והאידנא נהוג עלמא כדעת הגר"א, ובמ"צ סימן רס"א הביא שכן דעת הגאונים, ומיהו צמ"כ תו' והרא"ש וכ"כ הרמב"ן בתוה"א דבין השמשות דר' יוסי מופלג מדר' יהודה מדהוצרכו למיפסק כר' יוסי והגר"א ז"ל חלק עליהם, בזה הדבר ז"ע אי קיי"ל כהגר"א כיון שלא מצאנו לו חזר בראשונים ז"ל וגם אין ראיות להכריח כן זולת משמעות לשון הגמרא שהראשונים ז"ל הכריעו שאינו מכריע, ומיהו רהיטת הדברים שאין ציניהם אלא זמן מועט והרא"ש צידד שאין ציניהם אפילו שיעור טבילה שהוא מהלך חמשים אמה, וכשאנו רואים ג' כוכבים צינונים (דידן) כבר הוא זמן ניכר אחר שיעורו של ר' יהודה ולפיכך בזה ודאי סגי, גם אפשר שצינונים דידן היינו צינונים וממילא זהו שיעורו של ר' יוסי, וכמש"כ לעיל ס"ק י"ב.

יד) הנה נתבארו כל הסוגיות וישוּבן לפי' ר"ת ולפי' הגר"א, ולפי' ר"ת עדיין נשארו כמה קושיות, חדא דע"כ זאת הכוכבים דפסחים לאו היינו זאת הכוכבים דקרא שהוא התחלת הלילה דא"כ מה מקום לבין השמשות הא זמנו ידוע ד' מילין לאחר שקיעה, ומש"כ בזה בתו' לא נתפרש וכמש"כ לעיל סק"ד, וממילא אין מקור לפי' ר"ת

ובל זה בתקופת ניסן ותשרי שהם הימים הצינונים וכל שיעורי חז"ל עליהם, אבל צימות הקיץ שהימים גדולים יותר גם בין השמשות מתאחר, וכן הוא בחוש שאז נמשך יותר עד ראיית ג' כוכבים צינונים, וכ"כ הגר"א, ואם היינו צטוחים שזמן זאת הכוכבים תלוי בהרחק החמה מאתנו ר"ל במרחק

ובכן לענין עלות השחר אין כאן חשבון של אחד משמונה זיוס, שזיוס זינוי דוקא הוא כפי חשבון זה אבל זיוס קטן הוא יותר מאחד משמונה שאין סביר להקטין אם באנו לתלות זהילוך החמה, [ובזה אפשר להעיקר כפי הילוך החמה להשלמת החושך והתחלת האור מן החמה הם ותלוי במקום המלאה ו"ע], דכשנסתרת מעינינו עדיין מאירה מהלך ד' מילין, וכן בעלות השחר כשרחוקה ד' מילין מתחלת להאיר, ומה בכך שאין לנו רואים כל חצי היקפה ולפיכך היום קטן מ"מ משעה שנתכסית מעינינו החשבון אחד, ד' מילין, ועדיין ז"ע כ"ו.

(טו) המתבאר מכל האמור [למאי דקיימא לן כהגר"א], שאין לנו חשבון מדויק בזמן זאת הכוכבים, שאין לנו אלא מה שאמרו בגמרא זיוס זינוי וגם זיה עדיין יש להוסיף מה שיעורו של רבי יוסי מאוחר משל רבי יהודה, [דבזה אפשר לל"ל כהגר"א, וכמש"כ ס"ק י"ד], ולא נתפרש שיעורו, אבל אינו אלא זמן קטן, ובשאר הימים זין גדולים זין קטנים אין לנו זמן מסוים, אבל בראיית ג' כוכבים זינוים לפי ראות עינינו סגי בכל זמן, דרהיטת הדברים לפירוש הגר"א דכוכבים זינוים שגמרא הם הקרויים זינוים כפי הכל, [עיין לעיל ס"ק י"ז], וגם עינינו רואות זימים זינוים שיש צידו השיעור מגמרא, שעדיין אין לנו רואים אז כוכבים זינוים כלל, [ואף שיש להוסיף שיעורו של רבי יוסי מ"מ אינו אלא מעט], ולפיכך כל שאנו רואים שלשה כוכבים זינוים דידן הוא לילה, וכ"ה בשו"ע יו"ד סימן רס"ז ס"ו, ומיהו צריך לדעת בצירור שהם זינוים, [ומתחלה כל הכוכבים המתחילים להראות הם קטנים, והיו שכתב שם ס"ה דכוכבים קטנים הדבר ספק, והיינו ששרק התחיל לראות ג' כוכבים ואז לעולם עדיין הם קטנים, אבל אם כבר ניכרים הגדולים בפ"ע וכבר ילאו גם ג' זינוים אז הוא ודאי לילה, והוא הדין דבס"ו חו כונת הש"ך ונתיישב משה"ק הגרע"א בשם הפר"ח], וזה צריך דקדוק, כי מתחלה כל הכוכבים נראים קטנים, [ומיהו צהגר"א ציו"ד שם כתב לפי שאין לנו בקיאים מהו זינוי לפיכך ששראו כוכבים קטנים הוא רק ספק, אבל ז"ע דהא בס"ו כתב המחבר דציונים סמכין אף למו"ל בשבת, אבל נראה כונתו

שהיא נמצאת למטה ממנו שאז הארץ מסתרת את אורה מאתנו, היה אפשר לכון זמן זין השמשות בקיץ ובחורף לפי ערך מהלך החמה, כי בקיץ כשהימים גדולים מ"ז שעות, שקיעת החמה צאלכסון שהיא זורחת במזרחית צפנית והולכת צכוון מערבית דרומית עד תלות היום ואז חוזרת לצפנית מערבית, [היינו שאנו רואים אותה כך לפי שאנו שוכנים בחלק הצפוני, אבל באמת הילוכה לעולם צשוה], ונמצא שקיעתה ג"כ צאלכסון והיא שוהה צירידתה יותר, [ויש גם חשבון להאריך זמן זין השמשות בחורף יותר מזימים זינוים כי כשהגיעה החמה למחצית הגלגל שלה כבר כל הילוכה כלפי מטה משא"כ צעוד שהיא צאמצע המחצית העליונה של הגלגל, אין כל הילוכה צירידה אלא היא הולכת גם לצד מערב, וגם הנקודה המסתרת מאתנו אור החמה זיוס זינוי רחוקה מאתנו ז' מעלות דהיינו רבע היקף העולם שהרי לנו רואים ק"פ מעלות וז' לכל צד, ונמצא צנקודה ההיא אז חצי היום צדיק, ואילו צימות החורף שהימים צאללו קטנים לפי שקו המשוה שהוא גבוה מאתנו מסתיר את השמש מעינינו קודם אז צנקודה המסתרת עדיין לא הגיע חצי היום, [שהרי אילו היינו צגובה שוה עם הקו המסתיר עדיין היינו רואים את השמש זמן רב ואח"כ כשהיתה מתכסית מעינינו היה צנקודה המסתרת חצי היום], ונמצא שיימשך שם מאור השמש זמן רב וכל שעדיין השמש שם צגבורתה עדיין הרקיע מזהיר צאללו, ולפי זה יוצא להאריך הרבה זין השמשות בחורף מצדיק, והחוש מעיד להיפוך ול"ע צזה כעת כה"צ ו"ע], אבל שמעתי ממרן (שליט"א) זללה"ה שיתכן וישנן סיבות עלומות מאתנו הגורמות להחשיך שיהא זאת הכוכבים, ולפיכך אין לנו צזה מקום לחשבונות כפי מהלך החמה ואין צידנו אלא השיעור צימים זינוים המצואר צגמ'.

עוד מצואר צציאור הגר"א שכל החשבונות שגמרא הם על אופק ארץ ישראל או צבל, (צ"ע על אזה, שאינם שוים דצבל יותר לצפון), אבל צמדינות הנוטות לצפון מתאריך יותר, ומשמע דאף צשהימים שוים של י"צ שעות נמי מתאריך יותר, ואולי הטעם שכיון שהם קרובים לקצה אין אור השמש נסתר מהם כ"כ ו"ע, ול"ע צזה כעת היטיב.

לאחר זאת הכוכבים לא יתכן שיהא זמן מנחה וגם זמן ערבית, אלא ודאי היום שחשבוהו חז"ל ל"צ שעות הוא מהנך עד השקיעה.

ומיהו לאידך גיסא לדעת הר"ת ודעימיה אין הכרח לומר ד"צ שעות היום הם מעה"ש עד זאת הכוכבים, דנהי דלענין דיני התורה חשוב כיום גם מעה"ש וגם לאחר השקיעה, מ"מ לענין שיעור היום בשעותיו י"ל דכונת חז"ל כפי הנקרא יום אצל בני"א, והוא מהנך עד השקיעה, [וכדאמר רבא פסחים ז"ד א' אחד מששה זיוס, דכונת יום הוא מהנך עד השקיעה, ולפי' הגר"א גם אחד מעשרה זיוס, וכמה מהלך אדם זיוס דקאמר התם היינו נמי מהנך עד השקיעה], ויש כמה ראיות דאמנם יום שחשבוהו חז"ל ל"צ שעות הוא רק מהנך עד השקיעה.

הראיה הראשונה דמאחר שחשבו היום והלילה כל אחד ל"צ שעות ע"כ שהמדובר זיוס ולילה שלפעמים (לכה"פ) שוין, ואם תחשוב מעה"ש עד זאת הכוכבים לא תמצא יום ולילה שוין ולעולם היום עודף על הלילה, אף בחורף בא"י, וממילא אין לילה שתאריך מחצית מעל"ע דהיינו י"צ שעות, וגם לעולם הכונה ליום הצינוני ויום הצינוני הוא תקופת ניסן ותשרי והוא היום התמידי בקו השווה ובו הלילה והיום שוין רק אם תחשוב היום מהנך ועד השקיעה, ואם תחשוב מעה"ש עד זאת הכוכבים נמצא היום עודף ששה שעות על הלילה כי הלילה ט' והיום ט"ו, וזו הראיה כתב הגר"א באו"ח סימן תנ"ט.

הראיה השניה דבר"פ תפלת השחר אמרו דמנחה כנגד תמיד של בין הערבים תקנוה ואמר ר' יהודה דזמנו עד פלג המנחה שהוא י"א שעות פחות רביעי, ורבנן סברי עד הערב, ומבואר שם עוד דלרבנן מותר עד סוף פלג המנחה השניה [דאמרו שם דאי ר"י עד ועד בכלל קאמר היינו רבנן], ואיך יתכן שיהא מותר להקריב התמיד לאחר השקיעה, והא לכונ"ע דם נפסל בשקיעה ראשונה וכדאמר זכאים נ"ו א' וכמש"כ תו' שם, וגם עד סוף פלג המנחה השני כבר הוא נכנס בצין השמשות שהוא ספק לילה ממש, ועוד דלעולם ורבא דסברי פסחים ז"ג ב' ז"ד א' דמשקיעת החמה עד זאת הכוכבים ה' מילין לעולם פלג המנחה הוא אחר השקיעה ותיקשי להו א"כ היכי מתיר ר"י

דבליכא רק ג' כוכבים בזה אין אנו בקיאים להחליט אם הם צינוניים או לא, אבל בשיש הרבה כוכבים אז אפשר להבחין צינוניים, וכ"כ שם שצריך בקיאות גדולה לידע ג' כוכבים לצד והיו צינוניים, דייק לכתוב לצד], וכפי שהננו רגילים ע"פ מרן זללה"ה בערך כארבעים - ארבעים וחמש דק אחר השקיעה, חשיב ודאי זאת הכוכבים.

(טו) נראה דאם נקטינן כדעת הגר"א ודעימיה דמיד כשנתכסית השמש מעינינו הו' בין השמשות וצשיעור ג' ריבועי מיל אח"כ הו' לילה, ע"כ דשיעור היום שחלקוהו חז"ל ל"צ שעות הוא מהנך עד השקיעה ולא מעלות השחר עד זאת כל הכוכבים, [דהיינו ד' מילין, דזה ודאי שאין חושבין מעלות השחר עד ג' ריבועי מיל אחר השקיעה דא"כ לא הו' בשש, חלות, וזה פשוט בדוכתי טובא דבשש החמה צאמצע הרקיע ממש ואז מתחלת לנטות למערב], חדא דאחרי שזה הזמן הוא לילה לכל הדינים אין סבירא שיחשבוהו חז"ל בחשבון שעות היום, [ומיהו מה שחשבו מעלות השחר עד הנך בחשבון שעות הלילה אין בזה חימא דשעות הלילה לא למדנו לענין שום דינים ורק הלילה נחלקת למשמרות, וזה לענין שירה שהמלאכים אומרים וכמש"פ רש"י ריש ברכות, ואין בזה הפסד אם הזכירו עד הנך בחשבון זה, וגם בהנהגת בני האדם נחשב היום מהנך עד השקיעה שזהו דבר הנראה לכל אדם, אבל עלות השחר לולא דיני התורה אינו נחשב לבני אדם כיום, וגם החשבון לעולם על הימים הצינוניים שהם תקופת ניסן ותשרי, והם הימים התמידיים בקו השווה, ובהם משתווה היום והלילה אם נחשוב היום מהנך עד השקיעה, ולנוחיות החשבון טוב לבחור הימים והלילות בשוה ולפיקך החשיבו החשבון עד הנך ללילה], ועוד דמבואר בר"פ תפלת השחר דמותר להתפלל מנחה לרבנן בכל פלג השני של המנחה דהיינו מי"א שעות פחות רביעי עד י"צ שעות, [שהקשו שם דאי ר"י עד ועד בכלל קאמר א"כ היינו רבנן], ואם החשבון הוא מעלות השחר עד זאת הכוכבים נמצא שמוותר להתפלל מנחה אחר שכבר הגיע זמן ערבית דהא ערבית זמנה מנחת הכוכבים, וזו חימא גדולה, גם מבואר שם בגמ' דכל זמן שמוותר להתפלל מנחה לא יתכן שיהא מותר להתפלל ערבית ולפיקך אמרינן דרב דללי של שבת בערב שבת ע"כ כר"י ס"ל, וה"נ

הראיה הרביעית היא ממה שאמרו ברכות כ"ז ב' דפעם אחת נתקשרו שמים צעדים וכסבורין שחשיכה והתפללו של מוצאי שבת בשבת ואח"כ נתפזרו העצים וזרחה חמה וצאו ושאלו את רבי ואמר הואיל והתפללו התפללו, ומשמע דדוקא לאחר פלג המנחה הוא דאמרינן הואיל והתפללו לא מטרחינן עליהו אע"פ שצטעות היה, אבל קודם פלג המנחה שאינו כלל זמן ערבית אין סברא לומר אף בציבור שהואיל והתפללו התפללו דהא אינו זמן תפלת ערבית כלל, וכ"כ הב"י בסימן רס"ג, והנה זרחה חמה משמע ודאי שראו גוף השמש, והשתא אם איתא דפלג המנחה היינו שעה ורביע קודם זאת הכוכבים א"כ היינו מהלך שעות מיל קודם השקיעה וכי"ז זה התפללו כל הציבור מעריב בשעה מועטת כזו, אח"כ ראיתי שגם קושיא זו הקשה במנחת כהן.

הראיה החמישית מהא דאמרו ברכות כ"ט ב' דצמערבא לייטי אמאן דמללי עם דמדומי חמה משום דדילמא מטרפא ליה שעתא, ולשון עם דמדומי חמה משמע צעוד החמה נראית ואם איתא דיום שאמרו עד זאת הכוכבים הוא א"כ עדיין זמן רב לתפלת המנחה מהלך ד' מילין ואמאי לייטי, וראיה זו כתב הגר"א באו"ח סימן תנ"ט, וכן במ"כ במאמר ב' פ"ז.

הראיה הששית מהא דאמר פסחים י"ב א' דעד שאמר בשתי שעות יכול לומר שטעה והוי דד' שעות וכן יכול לומר שטעה והוי בשעה ראשונה אבל אינו יכול לומר שטעה והוי קודם שעה ראשונה דבין יממא לליליא לא טעי אינש, ואם התחלת השעות צעמוד השחר שפיר מצי טעי דלאו כו"ע בקיאי צעה"ש, ועדיפא מינה כתבו תו' שם י"א ב' דבאמר תחלת שעה שנית אף שאמר שהיה אחר הנך דבריו קיימים דלאו כו"ע ידעי דשעה שניה מתחלת קודם הנך, והשתא ומה נך שהוא דבר ניכר וידוע לכל כל שלא הזכיר נה"ח בפירוש אלא השעות אמרינן דטעי, כש"כ עה"ש שאינו דבר הניכר לכל דודאי טעי, אלא ודאי התחלת שעות היום צהנן החמה הם, ולפי זה ניחא נמי קושיא תו' הנ"ל ושפיר י"ל דהכל בקיאינן בהתחלת השעות, ואמנם אם יש סתירה בין השעות לקודם הנך לאחר הנך עדותן בטילה, ומיהו י"ל דהא דאמרינן בין יממא לליליא לא טעו היינו לומר בשתי שעות

להתפלל עד פלג המנחה והא הוא כבר אחר שקיעת החמה, וגם למש"כ תו' (והוא מירושלמי) דכנגד קטורת קאמר ר"י, [אף שז"ע בסוגיין שאין לזה רמו ובהדיא אמרו שכן תמיד של בין הערבים קרב עד פלג המנחה], נמי ז"ע שאין נראה כלל שיהא מותר להקטיר קטורת אחר שקיעת החמה, וכש"כ שלא נהגו כן לכתחלה, ור' יהודה הרי סבר דתיקנו תפלות כנגד הנהוג לכתחלה בקרבנות, [דאל"ה צמאי פליג ארצנן], אח"כ ראיתי שכבר דן בזה במנחת כהן, ובתרי"י אמנם כתב בהדיא דעד הערב שאמרו חכמים היינו רק עד השקיעה, ומינה דפלג המנחה היינו שעה ורביע קודם השקיעה, דהא פליגי בכל זמן פלג המנחה כמבואר בגמ' וכמש"כ לעיל, ובמנחת כהן הביא שגם רב נסים גאון ורב האי גאון כתבו כהתרי"י דעד הערב היינו עד שקיעת החמה, ולפי זה נראה דאף רצנן מודו דאחר שקיעת החמה מיד הוא זמן ערבית, ואע"ג דלפיר"ת עדיין הוא יום לכל מילי, מ"מ לענין תפלת ערבית משנגמרה עבודת היום של תמיד של בין הערבים כבר הוא זמן ערבית כנגד אצרים ופדרים, והא דאמרינן דמדרב עלי של שבת בערב שבת ש"מ כר"י ס"ל, נריך לפרש דהתפלל קודם השקיעה וסתמו בגמ' דידוע היה להם דקודם שקיעה היה מתפלל, אבל לאחר השקיעה אמנם אף לרצנן מותר.

הראיה השלישית הביא במנחת כהן מהא דהסכימו הפוסקים שאין להדליק הנר בערב שבת קודם פלג המנחה, וא"כ אם החשבון הוא מעה"ש עד זאת הכוכבים א"כ אין פלג המנחה קודם השקיעה אלא שעות מיל, וזה תימא שלא יהא אפשר להדליק הנר קודם השקיעה אלא צמאוס, ורצא אמר לשמיעה דאדשימשא אריש דיקלי אתלו שרגא, וכי"ז זה יתכן לצמאס שלא יקדימו לפלג המנחה, ויש להוסיף דהא רצא סבר דמשקיעת החמה עד זאת הכוכבים ה' מילין כדאמר פסחים ז"ד א' וא"כ לדידיה לעולם פלג המנחה אחר השקיעה אם נחשיב מעה"ש עד זאת הכוכבים, וכי"ז אמר להדליק צעוד השמש נראית, ואלא משמע דרצא שמע אח"כ הצרייתא דר"י דמיייתי בפסחים שם והדר ציה, אלא ודאי הי"ב שעות מהנך עד השקיעה, ופלג המנחה הוא קודם לשקיעה שעה ורביע.

והאמת שהיה קודם עה"ש, אבל אה"נ אילו אמר בשעה ראשונה אה"נ דהוי יהצין ליה טעותיה גם בשעה קודם עה"ש, ודוחק.

הראיה השביעית מהא דגבי וסתות קיי"ל דהעונה היינו מהנך ולא מעה"ש וכמבואר נדה ס"ג ב', ואמרין התם היתה למודה לראות בשש שעות מותרת מן המנחה ולמעלה לר' יוסי, והנה מכיון שעונת הוסת [לענין דחשצין לה רואה בשעת וסתה ולענין עבר וסתה] הוא מהנך מסתבר דאף השעות ענינם מהנך, [והשעות דהתם מסתבר שהם זמניות וכן מוכח מהא דקתני מן המנחה ולמעלה משמע דלעולם גמר שש שעות הוא צמנחה], והנה מבואר דשש שעות מהנך הוא זמן מנחה הרי שהיום נחלק מהנך ל"ב שעות.

והאמת שהיה קודם עה"ש, אבל אה"נ אילו אמר בשעה ראשונה אה"נ דהוי יהצין ליה טעותיה גם בשעה קודם עה"ש, ודוחק.

הראיה השביעית מהא דגבי וסתות קיי"ל דהעונה היינו מהנך ולא מעה"ש וכמבואר נדה ס"ג ב', ואמרין התם היתה למודה לראות בשש שעות מותרת מן המנחה ולמעלה לר' יוסי, והנה מכיון שעונת הוסת [לענין דחשצין לה רואה בשעת וסתה ולענין עבר וסתה] הוא מהנך מסתבר דאף השעות ענינם מהנך, [והשעות דהתם מסתבר שהם זמניות וכן מוכח מהא דקתני מן המנחה ולמעלה משמע דלעולם גמר שש שעות הוא צמנחה], והנה מבואר דשש שעות מהנך הוא זמן מנחה הרי שהיום נחלק מהנך ל"ב שעות.

והאמת שהיה קודם עה"ש, אבל אה"נ אילו אמר בשעה ראשונה אה"נ דהוי יהצין ליה טעותיה גם בשעה קודם עה"ש, ודוחק.

הראיה השביעית מהא דגבי וסתות קיי"ל דהעונה היינו מהנך ולא מעה"ש וכמבואר נדה ס"ג ב', ואמרין התם היתה למודה לראות בשש שעות מותרת מן המנחה ולמעלה לר' יוסי, והנה מכיון שעונת הוסת [לענין דחשצין לה רואה בשעת וסתה ולענין עבר וסתה] הוא מהנך מסתבר דאף השעות ענינם מהנך, [והשעות דהתם מסתבר שהם זמניות וכן מוכח מהא דקתני מן המנחה ולמעלה משמע דלעולם גמר שש שעות הוא צמנחה], והנה מבואר דשש שעות מהנך הוא זמן מנחה הרי שהיום נחלק מהנך ל"ב שעות.

מהא דברכות ג' א' דקאמר דר"א סימנא דסוף משמרה אחרונה אשמועינן ופ"מ למאן דגבי צבית אפל דכד תינוק יונק ואשה מספרת ליקום וליקרי אין הכרע, דהגר"א פירש דזמן זה הוא לענין סוף זמן ק"ש לר"א שהוא עם הנך, וסימנא דתינוק יונק ואשה מספרת אינו ממש בסוף המשמר דהיינו בשעת הנך לפי הגר"א אלא סמוך לסופה ועדיין יש שהות לקרות, ואילו דעת תו' שהוא בשעת עה"ש שהוא סוף המשמרה ממש, וישהה קצת עד שיכיר בין תכלת לכרחי.

דעת תו' בסוגיא דברכות הנ"ל וסוגיא דפסחים הנ"ל דהשעות הם מעה"ש עד צאת הכוכבים ושעות הלילה נגמרות בעה"ש, דמיד שנגמרים שעות הלילה מתחילין שעות היום כמבואר ברכות ג' ב', וכן דעת הרשב"א שכתב ריש ברכות דפלג המנחה הוא מהלך שעות מיל קודם שקיעת החמה ומבואר דפלג המנחה הוא שעה ורביע קודם צאת הכוכבים, ובגמ' מבואר שהוא צמנחון י"ב שעות היום דקתני דפלג המנחה הוא צ"א שעות פחות רביע, ומבואר דס"ל דחשצון שעות היום הוא מעה"ש עד צאת הכוכבים, וכן הרמב"ן צמח"א שער אצלות ישנה כתב ג"כ דפלג המנחה הוא זמן מועט מאד קודם השקיעה עד שצחוך שיחפלו כזר תשקע החמה גם כתב שם צהדיא שהוא מהלך של"ד אמות בקירוב קודם השקיעה והוא ג"כ כחשצון הרשב"א ומבואר נמי דס"ל דחשצון השעות מעה"ש הם.

יח) או"ח סימן נ"ח מ"א סק"א נ"ל דהכא לכו"ע מניין מע"ה כו', ז"ע מה מקום יש לחילוקים שאם כונת חז"ל לשעות היום שהם מתחילים מן הנך א"כ לעולם כשזכר שעות דדברי חז"ל הכונה לאלו, וכינ"ד זה אפשר לומר שלפעמים הכונה לשעות אחרות המתחילות מזמן אחר, וגם הם נחלקות ל"ב, ועיקר סברת המג"א בזה הוא משום דקשיא ליה ז"ל דברי הגמ' דהא לר"א סוף זמן ק"ש של שחרית הוא צנך החמה, וא"כ ע"כ סוף משמרה אחרונה בע"ה הוא וכמש"פ תו' וא"כ ע"כ דהשעות של היום מתחילות מע"ה כדמוכח בגמ' ג' ב' דמיד משנגמרת משמרה אחרונה מתחילות שעות היום, ועפ"י כתב דהכא ע"כ משום דברי הגמ' הללו כו"ע מודים דמונין מע"ה, אבל צאמת אין שום סברא לחלק בין ענין אחד למשנהו דלעולם שעות היום ענין אחד הם וכמש"כ, ואילו היה מוכח בסוגיא זו דמונין מע"ה היו כו"ע מודים דלעולם לכל מילי מונין מעמוד השחר, אבל כבר יישב הגר"א בסימן תנ"ט וכן צמ"כ דמגמ' אין ראיה דיש לפרש

היין והפת ולקדש בתפלה בזה ודאי פשיטא דקידוש היום עדיף, אע"ג דקידוש על היין אינו אלא דרבנן, דכיון דעיקרו דאורייתא חמור טפי, ולא לנו בזה בסוגיא כלל, וכן מתפרשים דברי הרשב"א והריטב"א בשבת שם שהם כדברי הר"ן, [ובמ"ב סי' רס"ג ס"ק י"ג וסי' תרע"ח סק"ו] כתב שני הטעמים בעדיפותא דנ"ח משום דאפשר על הפת ומשום דאפשר בתפלה, ולמש"כ יש בזה נפקותא לדינא באין לו פת].

ומדברי הרא"ש פ' ערבי פסחים סימן ה' נמי אין הכרע בזה דפליג על הר"י, שלא כתב אלא דלשון הגמ' משמע דשלא במקום סעודה אין לקדש כלל אפי' א"א לו לקדש במקום סעודה, וכן מבואר בגמ' בדליכא אורחים אין בשביל מה לקדש בבית הכנסת, אבל בטעמא דמילתא לא פירש כלום, ואפשר דכונתו דקידוש במקום סעודה דאורייתא, ואפשר דכונתו דקידוש על היין אינו אלא דרבנן ומדאורייתא כבר יצאו ידי חובתם בתפלה, ואם אינם יודעים להתפלל, כבר יצאו בזכרת מעין שבע של הש"ך, ומדרבנן ודאי אין לקדש אלא במקום סעודה, ואף דסתמית הדברים משמע יותר כפי' קמא שכתבנו והיינו דמודה הרא"ש להר"י דקידוש על היין דאורייתא רק דס"ל דקידוש במקום סעודה דאורייתא, [וכן נקט הגרע"א ז"ל שם בגליון המ"א, ונתקשה מנ"ל להרא"ש כן, דילמא קידוש על היין אינו אלא מדרבנן, ודאורייתא נפקי בתפלה, ולכך בדליכא אורחים אין לקדש], מ"מ נראה יותר כפי' שני דהרא"ש ס"ל דקידוש על היין אינו אלא מדרבנן, חדא שכ"כ בתו' הרא"ש סוכה ל"ח א', ועוד דכיון דדעת התו' בכמה דוכתי דעל היין אינו אלא דרבנן אם איתא דהרא"ש חולק לא הוי שתיק מלפרושי, ועי' בתו' הרא"ש נויר ד' א', ועוד דלא משמע דקידוש במקום סעודה הוא דאורייתא, דנהי דנפק"ל מוקראת לשבת עונג מ"מ אינו אלא דברי קבלה, וכיון דפלוגתא היא בגמ', למעוטי בפלוגתא עדיף ודי לומר דבדרבנן פליגי, וכן לשון הגמ' ברכות ל"ג ב' מה קידוש אע"ג דמקדש בצלוחתא מקדש אכסא, משמע דקידוש בתפלה הוי קידוש, וכמ"ש המ"א, ומ"ש צבה"ל סי' רע"א ליישב אינו מספיק אם הטעם משום דקידוש במקום סעודה דאורייתא, דלפי זה אינו ענין להצדלה כלל, דלא צרי במקום סעודה, וגם דוחק לומר דיהא איסור

דסימן דסוף משמרה אחרונה אינו בסוף ממש אלא בסמוך לסופה ועדיין יש שהות לקרוא וגמ' סוף זמן ק"ש קאמר דמיד ליקום וליקרי, ודלא כמו שפירשו תו'.

והלום ראיתי בקונטרס דבי שמשי להפר"ח ז"ל [נדפס בסוף ספר שמן למאור לגיסן], שכתב דנהי דנחלקו הראשונים לענין פלג המנחה אם הוא שעה ורביע קודם השקיעה או קודם זאת הכוכבים, [ודעת הפר"ח עצמו נוטה שהוא קודם השקיעה], אבל לענין ק"ש ותפלה וחמץ בערב פסח לכו"ע מעלות השחר מניין כיון שהוא יום התורה לכל מילי, והדברים אע"ג דמה ענין יום התורה לכאן הא אין כאן שום דבר שמן התורה דינו עד חלק מן היום שנאמר שהכונה ליום התורה, דק"ש עיקרו זמן קימה ושיערו חכמים מתי הוא ומסרו לנו זמנו בג' שעות ביום, ומה ענין אם השעות נמנות מן הנץ או מעה"ש לזה, וכן התמיד לא איחרו הקרבתו יותר מד' שעות, וכן חמץ בערב פסח הגבילו חכמים זמנו בשעות, וגם אין יתכן שלענין פלג המנחה שאמרו שהוא צ"א שעות חסר רביע הוא מהנץ עד השקיעה ונמצא שנחלק מהנץ עד השקיעה ל"ב שעות, ותו נחלק היום גם ל"ב שעות מעה"ש עד זאת הכוכבים, והא שעות אינן אלא כ"ד במעל"ע כמבואר בכמה דוכתי וצ"ז כ"ה א', וכן צמ"כ נקט בפשיטות דאין חילוק בין שעות שלענין פלג המנחה לשאר שעות שבגמ'.

סימן ח

א) הגרע"א ז"ל בגליון השו"ע או"ח סימן רע"א כתב להוכיח מדברי הר"ן שבת כ"ג ב' [שהקשה היכי דחינן קידוש היום שהוא דאורייתא משום נר ביתו ונר חנוכה, ותירץ דלא דחינן דאפשר לקדש אריפתא] דקידוש על היין הוא מה"מ, ונראה דלאו ראה היא די"ל דנקט ריפתא וה"ה דהו"מ למינקט בתפלה וכיו"ב, ועוד נראה דדוקא נקט ריפתא, אבל בשאין לו ריפתא ויין ודאי קידוש היום עדיף, אף שיכול לקדש בתפלה, דכיון דקושטא הוא דמקדשין על הפת, א"כ מה שדנו בגמ' הוא בעדיפותא דיין על הפת דשמא גם זה יש בו כדי לדחות נר חנוכה וע"ז מסקינן דנר חנוכה עדיף, אבל לדחות קידוש על

דאורייתא להתענות בשבת משום ציטול עשה דקידוש היום, ועוד דהרא"ש צ"י הציא ראית ר"ת דא"א לקדש על הפת מהא דדיינין שבת כ"ג ב' ב' דאורייתא היום, ואם איתא דקידוש על היין דאורייתא הו"ל לאקשו"י איפכא דא"כ פשיטא דקידוש היום עדיף דהוא דאורייתא, אלא ודאי אפשר לקדש על הפת, ומשמע מזה דס"ל להרא"ש דקידוש על היין אינו מדאורייתא, ומדאורייתא יצא יד"ח בתפלה, ולכך שפיר מיבעיא לן אי קידוש היום עדיף או נר חנוכה.

מהא דדיינין אי טעם מקדש נמי משמע דקידוש על היין דרבנן, דאי מדאורייתא לא מסתבר שיחמירו חכמים לדחות קידוש דאורייתא למחר משום שטעם, וכן מהא דמקדשין על הפת משמע דאינו מדאורייתא דאי מדאורייתא לא מצינו חשיבות אלא ליין, וכ"מ מהא דדנו בגמ' בשיכרא לענין קידוש, וראה זו הציא באו"י.

מלשון הגמ' ק"ו א' זכור את יום השבת לקדשו וזכרהו על היין, משמע דאינו תיקון חכמים בפני עצמו אלא הוא הידור במצות זכור דאורייתא, דכשזכרהו על היין הוא הידור מצוה מדאורייתא, ומדרבנן חייב בהידור זה, ולפי זה יש לזדד כמ"ש במ"ב סי' רע"א סק"ב לכיון לזאת המ"ע דקידוש בקידוש שעל הכוס ולא בתפלה, כדי שתהא המצוה דאורייתא בהידור דעל היין, וכ"כ בחת"ס שם בגליון השו"ע, וכש"כ אי זכירת יציאת מצרים בקידוש הוא דאורייתא, כמ"ש בזה"ל שם מדברי הרמב"ם בספר המצוות, וכן משמע קצת דמימרא דאמורא דדין מחודש קשה לפרש כאסמכתא, דודאי לא נפיק בתפלה, וכמ"ש בזה"ל שם, [וביום הכיפורים באמת איתא בתפלה גם זכירת יציאת מצרים], אבל לשון הגמ' ברכות ל"ג ב' מה קידוש אע"ג דמקדש בצלותא כו' משמע דמקיים מצות קידוש בתפלה, וכן בסברא יש מקום לומר דכיון דקידוש בתפלה הוא נמי כדי לקדש השבת בדברים, לא מחלקינן להקדים מצות קידוש דרבנן ולכוין שלא לזאת מצוה קידוש דאורייתא, (ועי' ר"ן ר"ה ל"ב ב' במשנה), וכן ביום הכפורים שחל להיות בשבת לא הזכירו הפוסקים שצריך לכיון בתפלה לזאת יד"ח קידוש, ואי בתפלה דשבת דעלמא ראוי לכיון שלא לזאת היה מן הראוי להזכיר, דביום הכפורים אינו כן וצריך לכיון לזאת,

ואף אי יציאת מצרים מעצבת, מ"מ י"ל דמכוין למצות קידוש היום גם בתפלה, אלא דלא סגי בזה כיון שלא הזכיר יציאת מצרים, אבל ביום הכפורים או צו"ט דעלמא דמזכיר גם יציאת מצרים שפיר נפיק, אבל אי צריך לכיון בכל תפלה שלא לזאת יד"ח קידוש, היה ראוי להזכיר דביום הכפורים אינו כן וצריך לכיון לזאת, וכן במ"א ובגליון הגרע"א משמע דנפיק בתפלה, הלכך הדברים מטין טפי דיש לכיון בתפלה למ"ע דקידוש, ואע"ג דקושטא הוא דעל היין הוא הידור במצוה דאורייתא, י"ל דאף כשחוזר ומקדש מקיים מצות הידור, דקידוש בדברים יש בו ענין של המרצה משוכת, ולכך שייך בו הוספת ההידור גם לאחר שכבר יצא יד"ח, [ובעיקר הדבר שכתב צבית הלוי ח"צ סי' מ"ז] דלא שייך הידור לאחר קיום המצוה, נראה דלאו בכל המצוות הדבר כן, והכותב ס"ת שאינה מהודרת אס חוזר ומהדרה או כותב אחרת בהידור ודאי מקיים מצות הידור, וכן נראה במילה שהזכיר ז"ל שם, [אף שיש לחלק דס"ת שאני שיכול למכור הראשונה ואז מתחייב בשניה מ"מ נראה דאף במילה כן], והדבר נידון פרטי בכל מצוה ומצוה, ובתקיעות מקדמינן בנשימה אחת לדעת הצ"י צ"י תק"ט אע"ג דב' נשימות הוא הידור עי' צ"י שם, ועי' חו"ב ר"ה ל"ד סק"א, וכ"מ פסחים קט"ו א' דעצדין זכר למקדש כהלל, אע"ג דגם להלל יצא אס אכלן בפ"ע, וא"כ צומן הבית אס קדם לאכלן כ"א בפ"ע אין לדעת הצ"ה שום מקום לחזור ולאכלן כאחד, ואין טעם לעשות בזה"ל זכר בכה"ג שאין לנהוג כן צומן הבית, אלא ודאי גם צומן הבית יש ענין לחזור ולאכלן כאחד, א"נ כיון דנתחייב לקדש בתפלה משום סדר התפלה, לא אמרינן ליה שלא יכוין לזאת חובת הדאורייתא בזה, אף שלא יוכל להדר אח"כ.

ב) שו"ע או"ח סי' רע"א סי"ד והגאונים סוברים שאם לא טעם המקדש לא יצא וראוי לחוש לדבריהם, רהיטת הדברים שאף זה ששמה לא יצא וכן משמע בטור, אבל הדבר תימא דבהדיא אמרינן בר"ה כ"ט ב' דר"פ הוא מקדש לאריסי' לאחר שכבר קידש, ולא הוא טעים, דהא פשטינן מהתם דמוציא בצרכת היין של קידוש היום אע"פ שאינו טועם, הרי בהדיא דאף שהמקדש אינו טועם מ"מ יצא השומע, וגם בסברא צריך ביאור דכיון

אפי' אינו מצרך עליו צפה"ג ואין צפה"ג אלא ברכת הנהנין, ומנא חזי שצבר הקשה כן הרש"ש, ועוד דהא בעי לטעום מלא לוגמיו כמ"ש בשו"ע סי' ק"ץ ס"ג (ועי"ש צפה"ל) דצכ"מ שצריך כוס צריך לשמות מלא לוגמיו, ואי משום ברכה דצפה"ג ליסגי בטעימה כל שהוא, [ועי' צכ"י יו"ד סי' רס"ה הציא תשובת הרשב"א דכוס דמילה א"צ מלא לוגמיו ושמה ה"נ דכוותה, אע"ג דמילה קיל טפי שלא נזכר ענין של כוס בגמרא גבי מילה, [וכן גבי ברכת חתנים], אבל לפי זה קשה איך למדו הראשונים ז"ל מכאן דאף בקידוש והבדלה סגי בטעימת אחר כמס"כ תו' פסחים ק' ב' ד"ה ידי, הא הך טעימה שאני דסגי בכל שהוא, ובמרדכי בסוגיין כתב דאף במילה צריך שיסתה מלא לוגמיו], לכך צריך לומר דכונת רש"י דגנאי הוא לכוס של ברכה כשאין נהנין ממנו לאלתר, ואפי' אם לא יצרך צפה"ג נמי, דגנאי דכוס של ברכה אינו ענין לצפה"ג, ומה שהוסיף דהו"ל צפה"ג שלא לצורך הוא לרווחא דמילתא ואה"נ דאי משום הא לא איריא דהוי אפשר שלא לצרך צפה"ג.

ויש לעי' לדעת תו' מגילה י"ט דקטן אינו מוציא גדול במילי דרבנן דתרי דרבנן לא מפיק חד דרבנן, א"כ הכא היכי מהני טעימת הקטן הרי הקטן לגבי הגדול כלאו צר חיובא הוא, ושמה מוכח מכאן דצאמת אף שטועם מי שאינו צר חיובא שפיר דמי דהעיקר שיטעום אדם מכוס של ברכה סמוך לצרכו כדי שלא יתגנה כמס"פ רש"י, וכל ששמה אדם אף שאינו צר חיובא תו לא הוי גנאי, [וכ"מ קצת ממה דס"ל להריטב"א בשם תו' דמטרפי כמה אנשים למלא לוגמיו כמ"ש צ"י בשמו סי' רע"א, ואם הוא דין בכוס של ברכה מסתבר כהטור דבעינן שאלה יהנה כמלא לוגמיו, אבל אם הוא רק שלא יתגנה לא בעינן אלא שיסתה רובא דכסא], ומיהו צריך שידע שהוא כוס של ברכה ולכך צעי דוקא הגיע לחינוך, ואפשר דצעי דוקא שיטעמו הברכה, ולפי זה אף מי שצבר יצא, המקדש לאחרים, אם שמה די בכך וא"צ שיסתה מי שמקדש עכשיו, וכן אחר שצבר יצא ושמע עכשיו יכול לשמות ולהוציא השומעים האחרים, ולפי זה אף צדאיכא אורחים צדיהכנ"ס יכול קטן שאינו מן האורחים לשמות והאורחים

דנתחדשה הלכה דשומע כעונה הרי זה כמקדש בעצמו, ומנ"ל לחדש שאינו יוצא בשמיעתו ושתיתו עד שיסתה המצרך, והגרע"א ז"ל בגליון סי' רע"ג ס"ד כתב דכשמקדש רק לאחרים שאני, וכגון זה צריך תלמוד מה בכך שגם הוא רוצה לנאת, נימא שהוא לא יצא והשומעים יצאו, כאילו שהוא נתכוין שלא לנאת רק להוציא השומעים, שכיון שלא היה בדעתו לשמות הרי אינו יכול לנאת, והר"ז כנתכוין להוציא ולא נתכוין לנאת, ועוד דאפי' טעה ונתכוין לנאת ולהוציא נמי למה לא יצאו אלו ששתו, וממה שכתב הגר"א דלהגאונים האורחים עזמן קידשו מצואר נמי דלא ס"ל חילוק זה, ואם היה אפשר לפרש שאין דברי הגאונים אלא שהמצרך לא יצא אבל השומעים ממנו ששתו או ששתה אחד מהם יצאו כולם, היה ניחא סוגיא דר"ה, וגם היה מתישב הא דמקדשין צדיהכנ"ס לשמואל והמצרך אינו שותה כיון שאינו יוצא עי' טור סימן רס"ט ובמרדכי פרק ע"פ, [ומס"כ הגר"א דהאורחין בעצמם קידשו, דחוק מאד לפרש כן בגמ'], וגם בסברא יש לזה מקום דכיון דהוא בעצמו מצרך גנאי הוא כשאינו שותה, ואין יכול להועיל לו שתיית אחרים להחשב כאילו שמה הוא, שהוא כעיקר והם כטפלים לו, אבל לשון הטור משמע דכשלא שמה המצרך לא יצאו אף השומעים ששתו, וצ"ע, ועי' במהר"ם חללואה ק"א א' ק"ה ב' משמע קצת כמס"כ, [והכרח אין משם די"ל דה"ק כשטעם המקדש א"צ שיטעמו השומעים אבל אם לא טעם המקדש אף השומעים לא יצאו, אבל רהיטת הלשון משמע קצת דר"ל שהוא דין מיוחד במקדש שהוא עצמו לא יצא אלא"כ טעם, אבל אחרים א"צ לטעום כאו"א וסגי בטעימת אחד אפי' אינו המקדש וכמס"כ].

ג) עירובין מ' ב' ליתציה לינוקא, פירש רש"י דהטעימה אינה אלא משום דגנאי הוא לכוס של ברכה שלא יהנה אדם ממנו לאלתר שמהא ברכת היין דבורא פרי הגפן שלא לצורך ומכי טעים ליה אחרינא שפיר דמי, וצ"ע דא"כ לא ליצריך צפה"ג כלל ולא נצטרך לטעום, ומשום ברכה על הכוס א"צ לברכת צפה"ג כמצואר בשו"ע סי' רע"א ס"ד דאם מקדש כשצבר קצע על היין מלפני השבת הר"ז מקדש בלא ברכת צפה"ג, הרי דחשיב שפיר על הכוס

בריאח הגפן, ומ"מ לא חייבו חכמים בצרכה על הנאות אלו, אבל כשנודמנו שניהם יחד במילה שלעולם מצרכין על הכוס, לא ראו חכמים לבטל את הכוס אף כשחל ציוס הכפורים, ותהא צרכת היין על אלו ההנאות של הצרכה ושל התינוק, אף שאינו יכול לטעום בעצמו.

(ד) פסחים ק' ב' תוד"ה ידי ומיהו ממקום למקום צבית אחד כגון מאיגרא לארעא נראה דמודה שמואל כו', יעוי' ברא"ש שהביא דעת הר"ן דאפילו מצית לצית שפיר דמי אם היה בדעתו בשעת הקידוש, ולפי זה צריך לפרש דלא צעי קידוש במקום סעודה אלא קידוש בשעת סעודה וכשדעתו לאכול מיד אחר הקידוש צבית אחר הרי מחשבתו מאגדת את הבחים וחשיב קידוש בשעת סעודה, אבל כשאין דעתו על הצית האחר אפילו אכל בו אח"כ לא חשיב בשעת סעודה אלא כנמלך לאכול, אבל צתו' כאן אפשר לומר דמחשבתו משוי ליה מקום סעודה ממש שהוא מחשיב את כל הצית כרשות אחת, אבל כשאוכל בחדר שלא נמכוין לאכול בו חשיב ההוא חדר מקום צפ"ע.

ויש לעיין אם כן למה נחית שמואל מאיגרא לארעא ואמאי לא קידש באיגרא ע"מ לאכול בארעא, [וגמ' ודאי איירי דקודם קידוש נחית מאיגרא, ולא רצה לקדש באיגרא, ולא שכבר קידש באיגרא ונמלך וחזר וקידש בארעא, דהא אין ראוי לעשות כן דהוה ליה קידוש קמא לבטלה, ועוד דקאמר זימנין סגיטין ומשמע שכן היה רגיל לעשות], ודוחק לומר שחשש שמא יחשבו מצני ציתו שדעתו לאכול באיגרא ואז לא יצאו ידי קידוש, דא"כ הו"ל למימר להו שיאכלו בארעא, וגם בסתמא צ"צ יודעים מקום אכילתו, שו"ר במרדכי הקשה כן ועי"ש מה שתיירך לחלק, אבל צתו' ל"מ כן, וי"ל דכיון דבלא דעתו לא חשיב מקום סעודה, שפיר איכא עדיפותא למיחת ולקדש בארעא שיהא מקום סעודה ממש, ועו"ק דהא תלמודן ודאי פליג אירושלמי דהא מצואר דמודה רב בנמלך, ובסוגיין בהא דרבה מצואר דאפילו לא אכל כלל יצא ידי קידוש לרב, וי"ל דמ"מ בדשמואל שאין הכרח דתלמודן פליג ניחא להו להשוות הסוגיות, אבל גם זה קשה שכבר כתב במהר"ם חלאה דצירושלמי נמי מסקינן דפליגי רב ושמואל ולשמואל אין תקנה

יוצאים בכך, ובאמת רהיטת הגמ' פסחים ק"א א' לא משמע דלשמואל היו שותים האורחים, דמשמע דקידוש שצביהכנ"ס שוין בו רב ושמואל בעוצה כיצד היו ורק נחלקו לשם מה קידשו, (ואם היו שותים קטנים כמ"ש הטור סי' רס"ט עי"ש ש"ד צין לרב צין לשמואל, אבל אם היו מדקדקים שיטתו האורחים זה לא יתכן לרב), וכ"מ במאירי שם דהתינוקות היו שותין והיו האורחים יוצאים בזה עי"ש, וגם אחד תירוך צתו' היו האורחים בחדר הסמוך לצביהכנ"ס בשעת קידוש ולא משמע שהיו מוליכים הכוס אללם, וכן לדעת השר מקוצי המוצא במרדכי מותר למקדש לשמות אף שאינו יוצא בקידוש זה, ומצואר דמהני שתייתו להוציא האורחים אף שהוא בעצמו אינו יוצא בקידוש זה, ואין נראה לומר דשאי המקדש בעצמו דאין בזה סברא כיון דסו"ס הוא לא יצא, ורק לענין איסור טעימה קודם קידוש אמרינן דכיון דהוא מקדש מותר לו לטעום מכוס של קידוש דאין זה גנאי לקידוש שאח"כ, [ואולי אף השומעים מותרים לטעום וכדמשמע הא דידי יין יצאו שדקדק מזה במרדכי עי"ש], ועי' במ"צ סי' רע"א ס"ק ס"ט שכתב שאם טעם אחד שלא כיוון עליו המזכך לא מהני, אבל אכתי אפשר שאם כיוון עליו בצרכה שפיר דמי אף שההוא כבר יצא, וכמו שצדדנו, והדבר צריך ראייה, וצ"ע. — [ואם נימא דצרכת זמן אף אי טעונה כוס סגי בטעימא כ"ש וכמ"ש בצ"י יו"ד סי' רס"ה בשם תשו' הרשב"א לענין מילה, א"כ אין ראייה מכאן כלל לענין קידוש, דשאי קידוש דצעי כמלא לוגמיו, אבל כתבנו לעיל דהראשונים למדו מסוגיין לענין קידוש].

הרמ"א צסי' תרכ"א מסיק במילה שציוס הכפורים שיש לצרך על הכוס ולהטעים לתינוק, ויש לתמוה הרי צרכת צפה"ג הו' לבטלה, דאינה צרכת המילה אלא צרכת הנהנין וכמש"כ לעיל לענין קידוש, והתינוק לאו צר חינוך הוא, ובאמת מה"ט רוב הפוסקים סברי דאין מצרכין על הכוס וכמ"ש בצ"י כאן וציו"ד סי' רס"ה, וצריך לדחוק דכיון דכל צרכת הנהנין היא על שעה שהאדם צא ליהנות ושעה זו ראויה להודות, יש מקום לומר דכשמאכיל לתינוקו נמי השעה ראויה לצרכה דהא נהנה מזה שיכול להאכיל, וכן כשמשמע צין לכוס של צרכה נמי ראוי הוא להודות על

מרביעית, [ואם שיעור ברכה אחרונה במשקים בכזית, לא קיימו אלא על השותים פחות מכזית], אבל נראה להציא ראה דיין אינו טעון ברכה לאחריו במקומו מהא דפרכין לר' יוחנן מזרייתא דקמני שינוי מקום צריך לצרך שינוי יין א"ל לצרך, ומדכיל להו להדדי משמע דשינוי מקום נמי ציין איירי, וכן פירש רש"י בצרכות נ"ט ב', [והיינו דהתנא בחצורה השותה יין איירי וקאמר דאם שינוי מקומם צריכים ברכה אבל בשינוי יין א"ל לצרך], ואם איתא דיין טעון ברכה לאחריו במקומו א"כ הך ברייתא ע"כ כר' יהודה איתא, וא"כ מאי קשיא לר' יוחנן דאיהו אמר כרבנן דר"י, אבל אי יין אין טעון ברכה לאחריו במקומו, ניחא דלית לן לאוקמי סתמא דברייתא כר' יהודה, ועוד דמדחני לה ציין ולא בפת משמע דכרבנן איתא דלר' יהודה אף בפת הוי מצי לאשמועין דשינוי מקום צריך לצרך, ונתיישבה קושית הגרע"א ז"ל ק"ב א', וכיון דכרבנן איתא וקמני דשינוי מקום צריך לצרך, איתותב ר' יוחנן דסבר דא"ל לצרך, ועוד דעיקר מימרא דר"ח על הך ברייתא קיימא, וכיון דברייתא ציין איירי הרי בהדיא דיין אין טעון ברכה לאחריו במקומו, שו"ר שכ"כ בתו' רי"ד עי"ש, ועי' בצעה"מ, אבל בתו' כתבו דברייתא מצינן לאוקמי בדברים שאין טעונין ברכה לאחריהן במקומן, ומשמע דלא פסיקא להו לפרושי שינוי מקום דברייתא ציין, וז"ע.

(ו) שו"ע אור"ח סי' קע"ח מ"א סק"ג וכו"מ בגמ' דאי ס"ד דפשוט הוא כו' הו"ל להקשות כו', מזה מוכח רק דיש מקום לחלק בין הניח מקצת חצרים ללא הניח אף בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומם, ולכך ליכא לאקשו לר"ח אלא מדקמני עקרו, והו' שדקדק המ"א וכתב דאי ס"ד דפשוט הוא כו' ר"ל דמוכח שאין הדבר פשוט ויש מקום לחלק בין הניח מקצת חצרים ללא הניח אף בדברים שאין טעונין ברכה לאחריהם במקומם, אבל אכתי אין מכאן ראה דבאמת לדינא הכי ס"ל, ושפיר י"ל דלמאי דדייקין מדקמני עקרו רגליהן דמייירי בדברים הטעונין ברכה לאחריהם במקומם, תו לא מצאנו מאן דמחלק בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומן בין הניח מקצת חצרים ללא הניח, וזו נראה דעת ה"צ והצ"ח והט"ו, ברם נראה להוכיח

לאכול בסוכה אלא א"כ יפסלנה מצעוד יום, וא"כ ודאי אית לן למינקט סוגיין כהך מ"ד צירושלמי ולא מהני לשמואל דעתו לאכול אפילו מאיגרא לארעא, וכדעת הר"ן והמהר"ם חלאוה, וז"ע, ומיהו באורחים שבצית הכנסת רהיטת הדברים שהם בציהכנ"ס בשעת קידוש ומשמע דמהני אף שאוכלים בחדר הסמוך כמ"ש תו' ק"א א'.

ק"א א' סבור מינה ה"מ מצית לבית כו', לגירסת רש"י ולפירושו דלענין שינוי מקום, מאיגרא לארעא לא חשיב שינוי מקום, מתפרש בפשיטות דס"ד דה"ה לענין קידוש במקום סעודה, ומסיק דלענין קידוש במקום סעודה חמיר טפי דכשאינו אוכל ממש במקום שקידש אין ניכר שהקידוש תחלת הסעודה ולא קרינן ביה קידוש במקום עונג, ולפירוש תו' יש לפרש דס"ד איפכא דלענין קידוש במקום סעודה קיל טפי ומהני אפי' מאיגרא לארעא אע"ג דלענין שינוי מקום חשיב שינוי מקום, ומסיק דכי הדדי נינהו וכל דחשיב שינוי מקום לענין ברכה לא חשיב מקום סעודה, א"נ למאי דס"ד דמאיגרא לארעא הוי מקום סעודה ס"ד נמי דלא חשיב שינוי מקום לענין ברכה, דהיה פשוט להש"ס דכי הדדי נינהו, ולמאי דמסיק מדשמואל דלא חשיב מקום סעודה ה"ה נמי דחשיב שינוי מקום לענין ברכה וכדאמר ר"ח דדוקא מפינה לפינה לא חשיב שינוי מקום, לפי גירסת תו'.

(ה) ק"א ב' תוד"ה אלא ומיהו קשה כו' א"כ אמאי איתותב ר' יוחנן לעיל כו' ועוד דא"כ פליג ר"ח ארצ ושמואל כו', למ"ש המג"א סי' ר"י סק"א דהאוכל פחות מכזית פת דינו כפירות לענין שינוי מקום כיון שאינו טעון ברכה לאחריו, יש ליישב דקים ליה להש"ס דעל כל האנשים שבציהכנ"ס קאמר ר' יוחנן דינאו ידי יין אע"ג שאינם טועמים רביעית דהא כל הכוס אינו אלא רביעית או מעט יותר, ואפשר דגם המקדש אינו טועם אלא מלא לוגמיו ואינו צריך ברכה לאחריו דסתמא הכוס מחזיק רביעית ומטעים ממנו להרבה, וא"כ מוכח דאף בדברים שא"ל ברכה לאחריהם במקומם סבר ר"י דשינוי מקום א"ל לצרך, ומה"ט נמי י"ל דר"ח לא פליג אדרב ושמואל דאפשר דמודו דמי ששתה רביעית ינא ידי יין ולא קאמרי אלא על הטועמים פחות

מתחלה, אי שרי לכתחלה. — כשעומד בסעודת פת הרי כל האכילות דין כפת אפי' רואה לאכול פירות, כמ"ש מ"א זשס תו'. — כל הדינים של הניח מקצת חצרים נראה דהיינו דוקא בשקצע אתם יחד ודעתו לחזור אליהם והם יודעים וממתינין לו.

במ"ב ס"ק כ"ח הביא דברי המ"א זס' ר"י דפחות מזית אפי' בדברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן דינו כדברים שאין טעונים ברכה במקומן, דהא א"ל כלל ברכה לאחריו, ובאמת יש להסתפק שמה מיגרע גרע אפי' מדברים שאין טעונים ברכה לאחריהן במקומן דלאו אכילה היא כלל, ומיהו למ"ש לעיל סק"ה ליישב קושית תו' על הסוברים דיין טעון ברכה לאחריו, נמצא מבואר בגמ' דפחות מכשיעור לר"י אין צריך לצרף בשינוי מקום, ומדר"י נשמע לדין דדינו כדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומם.

עייך בגליון הגרע"א ז"ל במ"א ס"ק י"ב, ומבואר דעתו ז"ל דהא דדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן קילי טפי לענין שינוי מקום, הוא משום דכיון דצריך לחזור ולצרף במקומו, לא נחצלה קביעותו, ולו"ד ז"ל היה מקום לומר דעלם האכילה חסובה, וכי היכי דחשיבותה גורמת להצריך ברכה במקומה ה"נ חשיבא קצע לענין שינוי מקום, ולפי זה אף שנקצע הדין מכח ספק דאין טעון ברכה לאחריו במקומו, מ"מ לענין שינוי מקום דינו כדברים הטעונים ברכה לאחריו במקומו, וז"ע.

(ח) **שו"ע או"ח סי' רע"ג ס"ה** בהגה"ה ולפי זה היה מותר למוהל ולסנדק לשמות כו', אלו דברי הב"י שכתב על דברי הגהמ"י שנותנין לחינוק לפי שאסור לשמות קודם קידוש דלדברי הגאונים יכול גדול לשמות ובלבד שישתה רביעית, וז"ע דבפשוטו בצרית מילה עושים גם סעודה, וא"כ הו"ל להגהמ"י לומר שישתה ויסעוד, אלא משמע דפשיטא ליה להגהמ"י דכוס של מילה אין יוצא בו יד"ח קידוש, ואפשר הטעם משום שאין עושין מצוות חצילות חצילות, ולכך כתב ליתן לחינוק, וז"ל דעת הב"י דאין כאן משום אין עושין מצוות חצילות משום דכוס דמילה אינו אלא ממנהגא, ובתענית לרוב פוסקים מצרכים בלא כוס, א"נ קידוש דלפרא שאינו אלא ברכה בפה"ג לא

כהמ"א מהא דפרכינן לר' יוחנן מצרייתא דר' יהודה ומשנינן דנקט עקרו לרבותא דר"י דאפילו בדברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן צעי מקצת חצרים, ולא משנינן בפשיטות בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומן ליתא כלל לדינ' דר"י, משמע מזה דדיניה דר"י לחלק בין הניח מקצת חצרים ללא הניח איתיה אף בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומן, אלא דנקט ליה התנא בדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן לאשמועינן דאף בזה צעי ר"י מקצת חצרים.

שם סק"ז וכ"מ בגמ' דקאמר היכא ששמעו קידוש צביהכנ"ס כו', ז"ע דבשאר דעתו לחזור לחצרות פשיטא דלא מהני מה שנשאר מקצת חצרים, וכל הנידון כשדעתו לחזור לחצרותו [שהם נקצעו יחד לאכול ולשתות, אלא שהוצרך להפסיק וחציריו יודעים שעתיד לחזור וממתינין לו], וזה שפיר י"ל דכיון דעדיין דעתו לחזור לחצרותו אין כאן היסח הדעת, וכשם שיהא מותר לו לאכול כשיחזור רשאי גם לאכול במקום שהוא עכשיו קודם חזרתו.

(ז) **שו"ע או"ח סי' קע"ח ס"א ז'**, כלל דנקטינן למעשה, לענין דיעבד, אין חוזר ומצרך, אלא בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומם, מבית לבית, בשלא הניח מקצת חצרים, ואפי' היה בדעתו בשעת ברכה, כדמוכח מהא דידי יין לא יצאו, [וביין ופירות משצעת המינים נמי היה נראה דמצרך מבית לבית, אע"ג דאיכא מ"ד דטעונים ברכה לאחריהם במקומם, דאיכא תרתי לחיובא חדא דשמה אין טעונים ברכה במקומן וכדעה זו נקט הגר"א לעיקר, ועוד דעת הרמב"ם וסייעתו דאף בדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם חוזר ומצרך, אצל במ"ב ס"ק מ"ה כתב זשס אחרונים ז"ל שלא לצרך], אצל מחדר לחדר אינו חוזר ומצרך כמו שכתב צה"ל, אפי' לא היה בדעתו בשעה ברכה, ולענין לכתחלה אין ראוי לזאת אפי' בסעודת פת אפי' מחדר לחדר אא"כ היה דעתו לכך בשעת ברכה, ואז מותר אפי' בפירות, [כדמשמע ברמ"א ס"א], ועי' במ"ב ס"ק ל"ד דבאינו יוצא אלא לשעה מועטת אפשר דשרי לכתחלה בסעודת פת אפי' לא היה בדעתו בשעה ברכה, וכנראה דר"ל אף מבית לבית, ועי"ש בס"ק ל"ג דדין מבית לבית בסעודת פת כשהיה דעתו

מדברי התו' כאן שפירשו דמודה ר"ש במוקצה מחמת מצוה, והואיל והוקצה למצוה הוקצה לאיסורו ר"ל דכיון דההקצה למצוה קימת כל עוד שהנר דולק, אף לענין שמן שטפטף מן הנר, ה"נ ההקצה לבסוס לדבר האסור והיינו היסח הדעת משימוש, קיימת ג"כ כ"ז שהנר דולק, ודינו ככוס וקערה ועששית דהוי מוקצה אף לר"ש, ואילו לא היתה ההקצה למצוה בשמן המטפטף, אזי גם ההקצה לאיסור לא היתה, ושמן המטפטף מנר שהדליקו להתחמם בו, באמת מותר לר"ש אף בעוד שהנר דולק, דכיון דליכא בו הקצה למצוה, אין גם הקצה לאיסור, וק"ק לפי זה הא דקתני במתני' אין ניאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן, דהא אין ניאותין משום שהוקצה למצוה, ורק מחמת זה נעשה אינו מן המוכן, אלא ש"ל דהתנא ביקש לאשמועינן איסור טלטול ולכך נקט לה בהאי לישנא, כיון דסו"ס קושטא הוא דהשתא אינו מן המוכן.

אבל ברמב"ן לק' מ"ה א' פירש למסקנא דכעין שמן שבנר קאמר דר"ל או משום שהוקצה לאיסורו או משום שהוקצה למצוה, וכמו דאמרין דההקצה למצוה היא כ"ז שהנר דולק אף בשמן המטפטף, ה"נ אמרינן האי סברא גופא דההקצה לבסוס לדבר האסור ג"כ נמשכת כ"ז שהנר דולק, ואף השמן שטפטף עדיין מוקצה הוא ככוס וקערה ועששית, כ"ז שהנר דולק, וכ"כ בחידושים הנדפסים ע"ש הר"ן ובריטב"א הנדמ"ת, [וגירסת הרמב"ן בגמ' שם הואיל והוקצה לאיסורו הוקצה למצוה, וגרים כן גם בס"ד וגם במסקנא, ולס"ד גרסינן והוקצה למצוה בוי"ו וכאילו תרוייהו צעינן, ולמסקנא מפרשינן דאז או קאמר והיינו כעין שמן שבנר ור"ל שיש בו אחת מן השנים שבשמן שבנר דהיינו או הוקצה לאיסורו או למצוה, וגרסינן בלא וי"ו, א"נ אף בוי"ו מתפרש שפיר או או, וכלפי ששאל לו ר"ל אם יש מוקצה לר"ש בדבר הראוי אלא שדחאו בידיהם, השיבו שאין מוקצה לר"ש אלא בדבר שאינו ראוי או משום מצוה או משום איסור, שו"ר במאירי ע"ש], ולפי זה אף שמן המטפטף ממדורה שעשאה להתחמם הוי מוקצה כ"ז שהמדורה דולקת, ולפי פירוש זה ניחא שפיר הא דקתני מתני' לפי שאינו מן המוכן אף לפי ר"ש דבאמת איכא נמי האי טעמא דמוקצה לחוד.

איכפת לן אם מצרך על כוס של מצוה אחרת, דסו"ס צריך על היין קודם סעודה, (ובכל קידוש מצרך גם ברכת צפה"ג נוסף לברכת הקידוש, עי' תו' ברכות ל"ט ז'), ומ"מ היה ראוי לפרש הני טעמי, ול"ע.

נראה דבקידוש דלפרא אם שכח ושתה בלא ברכה לא יצא חובת קידוש, דעיקר מצוה קידוש היא ברכת צפה"ג, דענינו תיקון חכמים להלל על היין, וכל שלא צריך אין כאן שום קידוש, וכ"מ בלשון הרמב"ם, ובני יעקב נ"י העיר דכ"ה משמעות הגמ' דאמרין מאי מצרך אר"י צפה"ג, ומ"מ נראה דמי שאינו מחויב בברכת צפה"ג מדין ברכת הנהנין (כגון ששכח וכבר צריך צפה"ג שלא בזכות קידוש) אינו יכול לצרך צפה"ג על סמך קידוש לחוד, דתיקון חכמים היה רק בגוונא שמחויב בברכת צפה"ג מדין ברכת הנהנין, וצריך להפסיק בשיעור שיתחייב בברכה או שישמע מאחרים.

סימן ז

(א) מ"ב ב' מתני' ואין ניאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן, המהרש"א בתוד"ה ואין נקט דרק בהנאה אסור אבל בטלטול שרי, אבל הדבר תימא דהא קתני לפי שאינו מן המוכן, והיינו שהוא מוקצה ואסור בטלטול, וכדתנן כי האי לישנא לק' קנ"ו ז' גבי גבילה לר' יהודה, והא דלא קתני ואין מטלטלין אותו, נראה משום דאם לא נטף השמן עד שחשיכה אשתכח דלא הוי הכלי בסיס לדבר האסור, דמניח בשבת על מנת ליטלו בשבת אינו נעשה בסיס וכדאמר קנ"ד ז' בשליפי זוטרי וכמש"כ לקמן סי"א ס"ק י"ג, וכיון שכן הרי צריך למקומו מותר לטלטל הכלי כשהשמן בתוכו, ולכך לא שייך למיתני ואין מטלטלין ונקט ואין ניאותין, וכדי שלא נטעה לומר דשרי בטלטול, פירש הטעם לפי שאינו מן המוכן, לומר שהשמן צעמו מוקצה, ועי' בתו' צ"ה ו' ז' ד"ה השתא שהקשו למאי איצטריך למימר שאינו מן המוכן, ולמש"כ מבואר.

וגם למש"כ תו' לפרש מתני' אליבא דר"ש, ובעוד שהנר דולק קאמר, היינו נמי דאז השמן מוקצה ואסור בטלטול, וכדאמר מ"ה א' הואיל והוקצה למצוה הוקצה לאיסורו, וכפי הנראה

שמעבד יו"ט ראוי היה ובאמצע יו"ט הוא שנדחה ולפיכך כל שהוא רוצה להשתמש בו אי אהה יכול לאוסרו עליו אלא א"כ תאמר דלא חזי כלל כאילו אין תורת כלי עליו כו' וזכה"ג לא שייכא פלוגתייהו דר"י ור"ש במוקצה כלל עכ"ל, ולכאורה רהיטת הדברים דבעוד הכלי במיאוסו אסור לטלטלו אפילו לר"ש, ואפילו בצריך למקומו, וכל פלוגתא כשנמלך לא לחוש למיאוסו ולהשתמש בו תשמיש היתר, ומשום מגו דאתקציא בין השמשות נגעו זה, וזהו ר"ש מחיר דלית ליה מגו דאתקציא ור"י קאמר דאית ליה מגו דאתקציא.

אבל אי אפשר לומר כן, חדא דהא ר"מ קאמר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת הרי דסבר מיגו דאתקציא במוקצה מחמת איסור, [ואפי' בשאינו מוקצה מחמת מיאוס כלל וכמש"כ תו' י"ט ז' ד"ה הני ובמהרש"א שם], ומ"מ מחיר לטלטל נר ישן, ודוחק לומר דדוקא במחמת איסור סבר מיגו דאתקציא ולא במחמת מיאוס, ועוד דר' יהודה דיינין בסוגיין בפמוט אי אית ליה מיגו דאתקציא במחמת איסור, אע"ג דאסר נר ישן, הרי דשפיר משכח"ל פלוגתא דר"י ור"ש במוקצה מחמת מיאוס אף אי גם ר"י לית ליה מגו דאתקציא, ומיהו י"ל דאע"ג דמוקצה מחמת איסור לית ליה היינו משום דיושב ומצפה, אבל מ"מ במוקצה מחמת מיאוס שפיר אית ליה מגו דאתקציא, [עי' להלן סק"ג], ועוד דהא גם ר"ש סבר מיגו דאתקציא אלא דבעי שיהא מוקצה בין השמשות לכל השבת וכמש"כ לקמן שם, וא"כ אם איתא דבעודו בהקצאתו מחמת מיאוסו אסור אף לר"ש דין הוא שיאסר לכל השבת משום מגו דאתקציא ואם יושב ומצפה אין ראוי לאסרו כלל כיון שהוא צידו בכל שעה לחזור מהקצאתו, ועוד דאיך יתכן לפרש כל הנרות מטלטלין דבאמת אסורין לטלטל לצורך מקומו, ורק בנמלך לבטל הקצאתו ומיאוסו מטלטלין אותן, ועוד דהיכן אשכחן דבאמצע שבת ראוי לבטל הקצאתו במחשבה בעלמא וחזירין להיתירן, עי' רמב"ן בסוגיין שהביא ירושלמי שאין אדם יכול להתנות על הדבר המאוס שלא יהא מאוסו מקצהו, ועוד דאמרינן מ"ו א' ר' אבהו כי איקלע לאתריה דריב"ל הוי מטלטל שרגא כי איקלע לאתריה דר"י לא הוי מטלטל שרגא, וכי יתכן לפרש דכ"ו איירי כשנמלך על

והגרע"א ז"ל בסוגיין בתוד"ה ואין כתב לפרש דהשמן אסור בטלטול משום דלא חזי למידי כל עוד שהוקצה למצותו, אבל ז"ע לפי זה לשון הו"א ומוקצה למצותו הוקצה לאיסורו, דהא לאו משום שהוקצה לאיסורו הוא, אלא משום דלא חזי למידי, והו"ל הו"א ומוקצה למצותו מוקצה הוא, ועוד דמידי דחוזר להיתירו בשבת אין ראוי לאסרו בטלטול אף קודם שהותר, דכיון שלא הקצהו מדעתו, א"כ למה לא יטלטלנו להכינו לעת הצורך, וכמו סבין של מילה כשיש לו מילה בשבת דרשאי גם צלילה לטלטלו להכינו למחר עי' לקמן סימן י"ב סק"ט.

לשון רש"י מ"ה א' ד"ה כעין דהואיל דהוקצה למצותו דשבת הוקצה לכל זמן איסור דליקתו כו', הלשון קשה, ונראה דז"ל הוקצה לאיסור לכל זמן דליקתו, וזה כפי שפירשנו בדעת תו'.

ז' מ"ד א' מחגי' מטלטלין נר חדש אבל לא ישן ר"ש אומר כל הנרות מטלטלין כו', פשטות הדברים דר"ש בעי הקצאה החלטית, ומחמת מיאוס אינה מוקצה כ"כ דלפעמים נוטלו ומשתמש בו תשמיש היתר, ולכך עדיין תורת כלי עליו ומותר לצורך גופו ומקומו ככל כלי שמלאכתו לאיסור, אבל מוקצה מחמת חסרון כים ההקצאה החלטית טפי ומודה זה ר"ש כדאמר קנ"ו א', ומהא דאשכחן הכא דר"ש בעי הקצאה גמורה, ילפינן לשאר הקצאות כמו תמרי דעיסקי וכרכי דוזוי ועז לחלבה ואיך דלעיל י"ט ז', דשרו לר"ש, וכן בשר תפל לקמן קכ"ח א' אף שעומד לאדם כיון דחזי לכלבים או לאומצא כבר אינו מוקצה.

ובר"ן צ"ה כ"ח ז', הביאו הגרע"א ז"ל בתוספותיו, הקשה בשפוד שאלו בו בשר למה אסור בטלטול הא קי"ל מוקצה מחמת מיאוס שרי, ותיירך וז"ל ול"נ דהכא לא שייכא פלוגתייהו דר"י ור"ש במוקצה מחמת מיאוס משום דלא איפלגו אלא בנר ישן שהוקצה בין השמשות מחמת מיאוסו ולפיכך לר"י דאית ליה מוקצה אע"פ שהוא רוצה להשתמש ממנו באמצע שבת ואינו חושש למיאוסו והרי הוא עכשיו אכלו כאילו נסתלקה ממנו הקצאתו אסור מכיון שהוקצה בין השמשות ולר"ש דלית ליה מוקצה כיון דהשתא חזי ליה אין הקצאתו שמעבד שבת אסרתה, אבל שפוד זה אינו כן

ככוס וקערה ועששית דהוי מוקצה אף לר"ש, אבל כשכלה השמן מרישא שמעינן לה דקתני חוץ מן הנר הדולק.

שם מסתפק מן הנר הכזה, פרש"י דכיון דכזה והולך לא מיחייב תו משום מכזה, ור"ל בנטילת השמן, דכשכזה והולך כבר אינו יונק מן השמן שכלי.

שם אמר אב"י ראב"ש סבר לה כחזה בחדא כו', אחי לאשמועינן דר"ש קאסר שמן המטפטף מן הנר כשעה שהוא דולק, דמהא דקאמר חוץ מן הנר הדולק בשבת לא שמעינן לה, די"ל דדולק ממש קאמר אבל שמן המטפטף לאו דולק הוא ושרי, ורש"י פירש דאב"י דייק לה מדקתני בצרייתא מותר שמן שזכר דר"ש מתיר משמע דוקא מותר אבל לא שמן המטפטף, וי"ל עוד דמהא דצרייתא גופה משמע דראב"ש לאפלוגי אחי, וכן ממחני' דקתני מעיקרא דאין נאותין משמן המטפטף וזתה הכי קתני פלוגתא דר"ש דקאסר בנר הדולק, משמע דצרישא לא שרי ר"ש, עיין תו' שם ולעיל סק"א.

לפירוש הרמב"ן שנתבאר לעיל סק"א פליג ר"ש בתרתי חדא דהוקצה למזותו כ"ז שהנר דולק, ואפי' צי"ט אסור להשתמש בשמן המטפטף כ"ז שהנר דולק, [ומיהו צ"ע דציו"ט י"ל דאף משכזה הנר, אסור, כיון שיכול לחזור ולהדליקו, ול"ע בזה כעת], ועוד דהוקצה לאיסורו, ואף שמן המטפטף מן הנר שהדולק להתחמם בו נמי אסור, וחשיב להו אב"י בחדא דחד טעמא נינהו שהוקצה לכל זמן הדלקתו, ואין להקשות מנ"ל באמת דפליגי בתרתי הא למעוטי בפלוגתא עדיף, די"ל דשקולין הן, ועוד י"ל דלמזותו מסתבר טפי, ולא סגי בהכי, דהא משמע דאף בטלטול קאסר ר"ש, וע"כ דסבר גם שהוקצה לאיסורו, [אם לא דנימא כהגרע"א ז"ל דלעיל סק"א], וסברא דהואיל שהוקצה למזותו, לכך גם הוקצה לאיסורו, לא ס"ל להרמב"ן.

שם אמר עולא סיפא אתאן לר' יהודה, כלומר לאשמועינן דסבר ר' יהודה גם מוקצה מחמת איסור, ובשאינן של חרס.

שם מוקצה מחמת איסור, הא דקרו לה מוקצה מחמת איסור, ולא מיגו דאתקלא, הוא משום דמודה ר"ש דאמרינן מגו דאתקלא צין השמשות אתקלא לכולא יומא, שזו סברה פשוטה בכל הש"ס,

הקאלתו ורואה להשתמש בו תשמיש היתר, הרי הדברים כפשטן שטלטלן לצורך מקומן, ועוד דבהדיא אמרינן מ"ה צ' דנפל מנחתא על גלימיה דרב אסי ולא טלטלה משום דסבר כר' יהודה אלמא דלר"ש שרי, ודוחק לאוקמי כל הני דוקא בשל מתכת, ועוד דקמפלגי מ"ו א' בשרגא דנפטא אליבא דר"ש, ואי צמוותר על מיאוסו וחפץ לשמש בו תשמיש המותר מ"ט דמאן דאסר.

ואפשר שאין כונת הר"ן דלר"ש באמת אסור לטלטל נר ישן לצורך מקומו, אלא דמסברא קאמר שאם צא לוותר על מיאוסו ולהשתמש בו דין הוא שיהא מותר אי לאו משום דאתקלא צין השמשות, וממילא בשפוד שהיה מוכן צין השמשות ראוי להתיר להשתמש בו אם אינו חושש על מיאוסו, ואין סתמא אמרינן אסור לטלטלו, וע"כ דשפוד גרע וכאבן חשיב, [וכמו שרגא דנפטא דאיכא למ"ד מ"ו א' דאסור אף לר"ש, וכן גרף צריך להיתר מדין גרף וכמ"ש במ"צ סי' ש"ח ס"ק קל"ו בשם הלבוש דאי לא"ה הוי מוקצה מחמת מיאוסו אף לר"ש], ולא מהני ביה מה שאינו חושש למיאוסו, ושפיר ניחא דכזה אף ר"ש מודה, אח"כ ראיתי שכבר כתב מרן זללה"ה בסי' מ"ג סק"ח דגם הר"ן מודה דלר"ש מוקצה מחמת מיאוס שרי לטלטלו לצורך מקומו, והוכיח כן מהא דשרי רב לטלטולי שרגא דחנוכתא משום דכדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעה"ד, ועי"ש מש"כ בפירוש דציו"ט.

ברשב"א צ"ה כ"ח צ' צמ"כ דקערות שאין צבית שרי לטלטלן לצורך גופו ומקומו, משמע דמוקצה מחמת מיאוס שרי לטלטלו לצורך גופו ומקומו אף למאן דאית ליה מוקצה ציו"ט, וכ"כ בהדיא בתשובות ח"א סימן תר"ו, וכתב שם גם על מוקצה מחמת איסור, והדברים תמוהים דהא אף נר של מתכת דמותר לטלטלו היינו רק לצורך גופו ומקומו, דהא הו"ל כלי שמלאכתו לאיסור וצוה אסרינן מוקצה מחמת מיאוס וכן מחמת איסור, ועיין שו"ע סימן רע"ט ס"ב וצבהגר"א וצ"י שם.

ג) מ"ד א' כבתה מותר לטלטלה, נראה דנקטה לאשמועינן דאפילו אירע שכבתה קודם זמנה נמי מותר לטלטלה, ולא אמרינן דאסח דעתיה מינה לכל הזמן שהיתה עתידה לדלוק וליהוי

לדון בהם אם יש לאסור מדין מוקצה לפי זה, ללכאורה לא דחינהו בידים ומחמת איסור קצירה הוקצו, אבל יש מקום לומר דפירות המחוזרין לא עדיפי מאוחר ולא חשיבי מוכן לר"י, [שו"ר ברש"א צינה צ' צ' כתב כטעם זה לענין דגים ולא על פירות הנושרין, ונתקשה מההיא דפסחים נ"ו ע"ש, ועי' במלחמות צינה כ"א צ'].

ולו"ד ז"ל אפשר אולי לומר דכיון דנשחטה בשבת, לא שייך לומר דאתקלף צין השמשות משום איסור שחיטה בשבת, דכשם שנשחטה בתר הכי כך יכולה היתה להשחט צין השמשות, וכאילו עומדת ומוכנה היתה לכך מתחלה, אבל בהמה שמתה דלא אחעביד בה איסורא באמת נשארה באיסור מוקצה כיון דאתקלף צין השמשות, (ועי' להלן בשם הרמב"ן סברא לאידך גיסא).

והנה ר' אבא ואב"י פליגי, ולר' אבא טעמיה דר"י לאו משום דמוכן לאדם אינו מוכן לכלבים, אלא משום דאף לאדם אתקלף צין השמשות מחמת איסור שחיטה, ולפי זה סוגיין דעלמא דמייתי מהא דר"י דמוכן לאדם אינו מוכן לכלבים, אם לא נפרש דממשנה יתירה שאינה מן המוכן קדייק וכמו שפי' תו', ע"כ דכאב"י אחיא, וסוגיין דלק' ט"ו א' דאמרינן ע"כ לא קשרי ר"מ אלא במבשל דראוי לכוס אבל שוחט דאין ראוי לכוס לא, כר' אבא אחיא, אבל הרמב"ן שם כתב ליישב הא דדייקין בעלמא מדר"י דמוכן לאדם אינו מוכן לכלבים, אף למאי דדחינן דשוחט שאני שאינו ראוי לכוס, והינו כדר' אבא דלעיל, וטעמא דכל מוקצה מחמת איסור אינו מוקצה אלא אם באמת הותר ע"י שנעשה בו האיסור, שמדרך זו הוקצה, אבל אם אירע שהותר שלא בדרך איסור הרי מזה לא הוקצה כלל, הלכך בהמה שמתה אם איתא דמוכן לאדם הוי מוכן לכלבים, שפיר מותרת שלענין מיתה לא הוקצתה צין השמשות, אבל אם נשחטה, אפי' היתה טרפה ומסוכנת, נמי אסורה, דלענין שחיטה הוקצתה מחמת איסור, וכן בן פקועה שנשחט בשבת נמי אסור אף שמוכן לאדם, [ומבואר ברמב"ן שפי' נשחטה בהיתר לחולה שחלה בשבת נמי אסורה], ולכאורה בכל מוכן דעלמא לא דייקין בצורת ההכנה וכל דמשכח"ל בדרך היתר אמרינן דלא הוקצה כלל, (וכעין דשרינן מבשל בשבת במידי

וגם בנוי סוכה בצינה ל' צ', והרי כוס וקערה ועששית דקאסר ר"ש, משום מגו דאתקלף צין השמשות הוא, שאם הדליק עכו"ם כוס באמצע שבת ואח"כ כבה, ודאי מותר למאי דקיי"ל אין מוקצה לחצי שבת, אלא דר"ש צעי שיהא מוקצה צין השמשות לכל השבת, אבל אם יושב ומנפה מתי תכבה נרו, לא אמרינן מיגו דאתקלף, והקצאה לזמן מחמת איסור קראוהו מוקצה מחמת איסור.

ד) חולין י"ד א' הכא מעיקרא מוכן לאדם והשתא מוכן לאדם, כבר תמחו בתו' דהא בהמה בחייה ודאי מוקצה לר' יהודה ומיגו דאתקלף צין השמשות איתקלף לכולי יומא, ואף לר"ש איכא למ"ד צינה כ"ו צ' דמודה ר"ש בצע"ח שמתו, ותירצו דאירי ציושצ ומנפה שמא ישחטנה חס"ו ואחרים רואין אותן, [ואף שהוא צעמו הרי שחט, ונימא דהיה דעתו מתחלה שיעשה כן, ז"ל דדעתו לעשות איסור לא מהני להסיר דין מוקצה מחמת איסור, ורק חס"ו דלאו בר איסורי נינהו מהני], ומלבד הדוחק הגדול לאוקמי בהכי, עוד יש לתמוה דמי הכניסן לחברייא לדוחק הזה ולאוקמי כר"י, הרי שפיר מתפרשא מימרא דרב אליבא דכו"ע ובאינו יושב ומנפה, ונראה דלפי דידוע דרב כר"י ס"ל וכדאמרינן שבת י"ט צ' קכ"ח א', לפיכך ראוי לפרש דבריו אליבא דר' יהודה, אי מדין מוקצה קאמר, ואי אף לר"ש אסור פשיטא ולא היה צריך רב לאשמועין, ולכך מפרשינן דבריו דה"ק דבכל גווני אסורה באכילה ליומא ולא משכח"ל גוונא דהיתירא, ומזה דייקין דאף ציושצ ומנפה שישחטנה חס"ו קאסר, [וכן למסקנא בכל גווני אסורה, דלא איירי מתני' בשוחט לחולה, דהא לע"פ שמתחייב צנפשו קתני, ואף דמיתוקמא בשוגג, אבל לא בחולה, עי' תו' ט"ו א' ד"ה כ'].

והרשב"א כתב דמוקצה מחמת איסור בלא דחייה בידים לא חשיב מוקצה דאריה הוא דרביע עלה וכשנשחטה הותרה, ואף באינו יושב ומנפה, ונראה דדוקא במוקצה מחמת איסור אמרינן האי סברא, דהדבר מוכן ואיסורא מילתא אחריתי היא, אבל פרי בוסר שלא נגמר בישולו עד אמצע השבת אסור לר"י, כיון דאתקלף צין השמשות מחמת מציאותו, ואע"ג דלא דחייה בידים, ופירות הנושרין יש מקום

בלא דחייה צידים אית ליה לר"ש מוקצה במידי דדמי לכוס קערה ועששית, וקמפלגי אס מחני' דמחמכין את הנבלה לפני הכלבים איירי אף בצריאה או דוקא בחולה, עי' רש"א חולין י"ד א', אבל ממה שנחלקו גם ציו"ט כמבואר ביצה כ"ז ב' אף דראויה לשחיטה, מוכח דלאו היינו טעמא, אלא דכיון דאידיחי מאדס חשיב כנולד, ובנולד כזה מודה ר"ש עי' לק' סק"ו, וברא"ש כאן הביא אוקימתא דאפרוח מת, וכתב צהגרי"א סי' שכ"ד סק"ח דמשמע מזה דס"ל להלכה כמ"ד מודה ר"ש בצע"ח שמתו, ועי' בפסקי הרא"ש ביצה פ"ג ס"ח ובטור סי' תקי"ח, ובצ"י סי' שכ"ד כתב דאית לן למינקט לקולא כיון דהיא פלוגתא בדרבנן, ולו"ד ז"ל אין לזה הכרע דהא פליגי אמוראי קנ"ז א' אי קיי"ל כר"ש במוקצה מחמת מיאוס ולכו"ע לא קיי"ל כוותיה במוקצה מחמת איסור, וא"כ מנ"ל דמאן דפסק כוותיה במוקצה מחמת מיאוס סבר דחלוק היה אף בצע"ח שמתו, ושיש לפסוק כוותיה גם צהא, (אף שאס היינו יודעים דאיהו סבר דחלוק היה, ממילא היה נשמע מדבריו דאף צהא הלכה כמותו דהא סתמא קאמר בכולי שבת, אבל אחרי שלא ידענו דסבר דחלוק היה, אין לנו שוב ראיה לעיקר ההלכה), והרי מ"ד דמודה ר"ש בצע"ח סבר דגריעי ממוקצה מחמת איסור, ומנ"ל לחדש דמ"ד חלוק היה סבר דעדיפי, דילמא לא סבר אלא דכמחמת איסור דמו ולא קיי"ל כר"ש צהא.

(ו) ביצה כ"ז ב' מודה רבי שמעון בצעלי חיים שמתו שאסורין הניחא למצ"א משמיה דרבא דאמר מודה היה ר"ש בצע"ח שמתו כו', יש לעי' אימור דשמעת ליה למצ"א משמיה דרבא בשבת, ציו"ט מי שמעת ליה, ובשבת שפיר אתקנאי צין השמשות לכולי שבת מחמת איסור שחיטה ודמי לכוס קערה ועששית, וכן לפירות מחוברין שפרש"י לעיל כ"ד ב' דמודה צהו ר"ש, אבל ציו"ט דאפשר לשוחטה, מאן לימא לן דצמתה אסורה, [ואף בעומדת לגדל ולדות מותר לשוחטה לר"ש כדאמר שבת י"ט ב'], והיה אפשר לפרש דהה"נ דאין ראיה מהא דמצ"א משמיה דרבא לענין יו"ט, ולא אמרינן אלא דלדידיה אפשר לומר מסבירא דאולי מודה ר"ש גם ציו"ט דצמתה אסורה, דאע"ג דמוכן לאדס מוכן לכלבים ולכן

דראוי לכוס, ומיהו לא דמי דהתם מעיקרא חזי לכוס, והכא מחיים לא חזי כלל).

ולו"ד ז"ל היה נראה שאס באלו ליישב הא דדייקין דלית ליה לר"י מוכן לאדס מוכן לכלבים, אליבא דכו"ע, דאית לן למימר דציו"ט ומנפה לית ליה לר"י מגו דאתקנאי במוקצה דלא דחייה צידים, וצוה אף ר' אבא מודה, וכיון דקאמר אס לא היתה נבלה מערב שבת אסורה משמע דאפי' היתה גוססת מערב שבת אסורה, [לפי גירסא דידן ביצה כ"ז ב', ולגי' הרי"ף שם, צריך לדחוק דל"ד נבלה], וזה ע"כ משום דמוכן לאדס אינו מוכן לכלבים, דצכה"ג דיושב ומנפה ל"ל לר"י מוקצה מחמת איסור, אבל בצמהה צריאה צאמת צין צמתה וצין צנשחטה יש לאסרה לר"י משום מוקצה מחמת איסור שחיטה, לר' אבא, וכן הא ביצה ב' ב' שבת דעלמא תשתרי יש לפרש נמי מהאי טעמא דיושב ומנפה ולא דחייה צידים.

(ה) מ"ה ב' א"ל כלום עשוי אלא לתרנגולין, נראה דהשתא מפרשין דהשיב לו שהוא מוקצה מחמת מיאוס לשאר תשמישין, ולכן אסור אף לצורך גופו ומקומו, וכן יש לפרש כזונת רש"י דהו"ל מלאכתו לאיסור ואינו ראוי להיתר, ולמאי דמתרנין בדאית ציה אפרוח מת, אין הנידון מחמת הכלי עצמו דצאמת אינו מוקצה דלית ליה לר' יוחנן מוקצה מחמת מיאוס, אלא דמדן צסיס אחינן עלה, ואיירי שהאפרוח מת בשבת ומודה ר"ש בצע"ח שמתו, ואע"ג דנעשה צסיס צאמנע השבת דהא צין השמשות בעוד האפרוח חי לא הוי צדין צסיס כיון שאפשר להפריחו וכמש"פ צתו"י, מ"מ הוא צדין צסיס ואסור לנער, דהא היינו דשאל אס חשיב כמניח או כשוכח וכמש"פ תו', והשיב דכמניח חשיב דהקינה מיוחדת לתרנגולין צין חיים צין מתים, ואף דאין דעתו שימות האפרוח, ומה"ט חשיב מוקצה, מ"מ כשמת חשיב כמניח ואסור לנער, וז"ל דחשיב כמניח לכל השבת, ואע"ג דלא חשיב מוקצה לשאר תשמישין מחמת הקנאות לתרנגולים, מ"מ לענין צסיס חשיב כמניח לכל השבת, דבעוד שמשמש לתרנגולים אין דעתו לשמש צו תשמיש אחר, ובמניח לכל השבת אף צאמנע שבת נעשה צסיס וכמש"כ סי"א ס"ק ט"ו.

שם מודה היה ר"ש בצע"ח שמתו כו', סברת פלוגתא היה אפשר לפרש דהיינו אס גם

דחשיב כנולד, ומודה ר"ש כנולד כי האי דפנים חדשות צאו לכאן.

ועיקר הטעם נראה משום דבהמה ציו"ט לא ניתנה אלא לשחיטה, לזורך אוכל נפש, ואף למה שצידד המ"א צסי' תצ"ח סק"כ דשרי להעלות בהמה מן הצור ציו"ט אף שאין דעתו לשחטה, היינו נמי משום שראויה לשחיטה ורשאי להצילה מצער שמה יצטרך לה, אבל כשאין שהות ציוס לשחטה, אסור להעלותה, ולכן כשמתה דיינין כאילו היתה מוקצה בחייה ולא היתה מוכנה לכלבים כיון שאין שוחטין לכלבים ואסורה אף לר"ש, אבל אם שחטה, אפילו אם נסרה הצער, מותר לכלבים, דכיון שנשחטה פקע שם מוקצה של צע"ח מינה ומוכן לאדם מוכן לכלבים לר"ש, אף למ"ד מודה ר"ש בצע"ח שמתו, דבשר תפל או תפוח אפי' נתפח בשבת נראה דשרי לכלבים לר"ש ואפי' לא היה עומד לתפוח, ואף למ"ד מודה ר"ש בצע"ח שמתו, דרק בצע"ח קאמר דמוכן לאדם אינו מוכן לכלבים משום דצע"ח לא חזו כלל לכלבים, וגם לא ניתנו להשחט לכלבים.

ובזה ניחא מש"כ תו' שבת מ"ה ב' ד"ה הכא דאי אפרוח חי חזי לשחוק צו חינוק לא יתכן לומר דאם מת שיהיה אסור, וכבר תמה מרן זללה"ה צסי' מ"א סק"ו דהא ציו"ט חי חזי לשחיטה ומ"מ אמרינן צילה כ"ז ב' דאם מת אסור למ"ד מודה ר"ש בצע"ח שמתו, ולמש"כ ניחא דודאי אם אפרוח חי היה חזי לשחוק צו, לא היה מוקצה אף כשמת, דר"ש לית ליה נולד וגם מוכן לאדם מוכן לכלבים, וכמו בשר שנסרס וכיו"ב, ורק משום שאפרוח חי לא חזי למידי והוא כמוקצה והותר רק לזורך שחיטה והצריך לו, לכן כשמת נשאר באיסורו.

ואע"ג דגם בשבת נשחט שרי לר"ש, כדאמר חולין ט"ו ב', ומשמע אף למ"ד מודה ר"ש בצע"ח שמתו, וכן משמע שם י"ד א' דאף לר"י צעין למימר דשרי, וא"כ כש"כ לר"ש, הרי דטעמא רק משום דמוכן לאדם אינו מוכן לכלבים, דהא מחיים הוא מוקצה לכל ושחיטתו מתירמו לאדם ואף לכלבים, ומיתתו אוסרתו כיון שאינו מוכן לכלבים, וא"כ דכוותה י"ל דאף דאפרוח חי חזי לשחוק צו, מ"מ לכלבים אינו מוכן וכשמת הו"ל מוקצה, ס"ל להתו' דלא שייכא האי טעמא אלא בדבר שהוא

מטלטלין בשר תפל לר"ש כדאמר שבת קכ"ח א', מ"מ כשנדחה מאדם באמצע השבת ואינו ראוי אלא לכלבים לא חשיב מוכן, ואף אי בשר שנסרס בשבת מותר לכלבים, מ"מ בהמה שמתה חשיב פנים חדשות טפי וכיון שאסור היה לשחטה לכלבים, חשיבא מוקצה, ואחיה מתני' אף כר"ש, אלא למ"ד חלוק היה ר"ש אף בצע"ח שמתו דאף בשבת שרי, לדידיה מאי איכא למימר, אבל בסמוך דפרכין הא דחולין שריא הניחא למר בריה דר"י משמיה דרבא כו' אלא למצ"ח משמיה דרבא כו' מא"ל, הרי מוכח דפשיטא לגמ' דלמ"ד מודה ר"ש בצע"ח שמתו שאסורין, דה"ה ציו"ט, עד דפרכין עליה ממתני' ומוקמינן לה במסוכנת, והדירה קושין לדוכתה מנ"ל לגמ' הא, ושמה הו' ידע הש"ס דפלוגתייהו לענין יו"ט איתנייא, דהא לא קיימו אמתני' דנבלה לפני הכלבים, דא"כ הו"ל מצ"ח משמיה דרבא אמר לא שנו אלא במסוכנת ומר בריה דר"י משמיה דרבא אמר חלוק היה ר"ש אף בצריאה, [ודוחק לומר ששימשו צלשון צע"ח על כונת צריאה, עי' לשון רש"י כאן ושבת מ"ה ב'], אלא בעלמא קיימו אפלוגתא דר"י ור"ש, ויתכן שידע הש"ס דאפלוגתייהו ציו"ט איירו.

א"ב אפשר מדנקטו צע"ח שמתו ולא נקטו צע"ח שנשחטו משמע לגמ' דנשחטו שרי לכו"ע, וע"כ דלא דמי לכוס וקערה, [וגם לא לפירות מחוברין, דלא חשיבי כדבר שבאור לרשותו וכמו דגים שנלדו עי' מלחמות צילה כ"א], וכיון שכן ע"כ טעמיה דמאן דאסר משום דכעין נולד הוא כיון דלא חזי השתא אלא לכלבים, ומה"ט אף ציו"ט כן.

א"ב אפשר דבאמת שנו פלוגתאן במתני' דמחתיין את הנבלה, ששם המקום הראוי לקבוע פלוגתאן, כיון דאיירי בצע"ח שמתו, וממה ששנו לשון צע"ח שמתו, הדבר מובן דר"ל שהמיתה היא הגורמת לאסור, ולא שהיו אסורות מחיים ונשארו באיסורן גם לאחר שמתו, דא"כ הו"ל במסוכנת פליג ומודה בצריאה, ואפשר דגם עיקר הלשון מורה כן, דאל"כ הו"ל מודה ר"ש בצע"ח ואפי' מתו, כיון דאיסורן דמחיים הוא הגורם לאסורן גם לאחר מיתה, ולשון שמתו משמע דהמיתה היא הגורמת את האיסור, ומזה מובן דצאו לרבות יו"ט, דאף שמחיים היו מותרין מ"מ כשמתו נאסרו,

מודה ר"ש זכום קערה ועששית, וה"נ אין המעות עשוין לינטל כל השבת, וכבר הקשה כן הרשב"א ותירץ דה"נ דעתו עליה ומנפה אימת יפלו או ינטלו המעות מעליה והוא ליה דומיא דנר קטן, נראה דעתו ז"ל דהא דאמרינן מ"ו ז' אדם יושב ומנפה מתי תכבה נרו, אין הכונה משום שסוף הנר להכבות באמצע שבת, דא"כ לא היה ליה להזכיר שיושב ומנפה, והוא ליה למימר סוף הנר להכבות, אלא הענין שדעת בני אדם על השימוש בנר לאחר שיכבה אם לצורך גופו או לצורך מקומו, ולא הסיח דעתו ממנו, וה"נ מעות שבמוכני אינן מבטלין את המוכני או את המטה מתשמישן ויושב ומנפה להשתמש בהן לכשינטלו המעות, ולא איכפת לן מה שהדבר רחוק שיפלו המעות או שינטלו על ידי עכו"ם, דהעיקר מה שלא הסיח דעתו מתשמישן המותר של המוכני והמטה והוא מנפה להשתמש בהן התשמיש המותר, מה שאין כן כוס קערה ועששית הרי חפץ בשימושן כבסיס לשלזת לכל השבת, והרי עשה מעשה לכך שנתן בהן שמן כמדתן לכל השבת, ואין לך אינו יושב ומנפה יותר מזה, שהרי אדרבה יושב ומנפה שלא יכבו, וזכור שאני דאינו צרשותו כלל כל עוד שאין צו מוס, והרי זה כדגים הנילודים, וגם מי יימר דמזדקק ליה חכם, מרחיק הדבר ביותר, דודאי לא ימצאו חכמים שיסכימו לעבור על האיסור ולראות מומין ביו"ט, והוא ליה מוקצה מדעתו בהחלט, והיינו נמי דפרכינן ממפירין נדרים, דס"ד דאינו יושב ומנפה כלל דהא אסור מדעתו לעולם, וכהקדש חשיב, ודמי לזכור, ואף דמותר להפר מ"מ דחייה בידים ולא אסיק אדעתיה להחיר. (לא נגמר).

סימן י

(א) ק"כ ב' תוד"ה פותח, עיקר דבריהם דנדנדו השמן יש צו משום מכבה ומצער, הוא מוכח בגמרא שהרי אמרו לעיל י"ב ז' דבקרר והטה חייב חטאת, וכן אמרו בינה כ"ז א' דאי זקף לשרגא והיינו שמרחק השמן מן הפחילה חייב משום מכבה, וכן אמרו צירושלמי ס"פ כירה אהיה דמנער את הטבלא, לפניו משום מצער לאחריו משום מכבה, [והוא הירושלמי שהזכירוהו בדיבור הקודם], ובהגהמ"י פ"ה מה"ש גרס צירושלמי נר המונח על הדלת ומסיים דלייטי עלה רב ושמואל,

מוקצה מחיים, והשחיטה או המיתה צריכים להחירו דבזה אמרינן שאינו מוכן להיות נותר לכלבים לחוד ע"י מיתה, (ובעין שמן שבנר שהוא מוכן להיות נותר ע"י כיצוי ולא ע"י טפטוף כ"ז שהנר דולק, ואף בלא טעמא דהוקצה למנוחו), אבל אם מחיים אינו מוקצה ודאי הוא מוכן לכל דבר ואף לכלבים בכל צורה שיזדמן, ואף במיתה.

(ז) ביצה כ"ז ב' תרגומה זעירי צבהמת קדשים, זעירי קדם טובא להנך אמוראי דפליגי אליבא דרבא, ולפי זה היה להם להוכיח מאוקימתא דזעירי דחלוק היה ר"ש אף בצעלי חיים שמתו, ולא משמע לומר דאף צדורו של זעירי נחלקו אמוראים בהכי, ואינהו לא פליגי אלא כיצד סבר רבא, ולכן נראה דאף למ"ד מודה ר"ש בצעלי חיים שמתו אוקמה זעירי שפיר צבהמת קדשים, דמתני' סתמא קתני צהמה שמתה, ומשמע אף בחולה או מסוכנת, ועוד דכיון דלדידיה פלוגתא דר"ש ור"י צבת, היא בחולה או מסוכנת, ונשנית סתמא, ע"כ אית לן לפרושי מתניתין דידן נמי דומיא דההיא, ולמסתמא כר' יהודה אחי, דתרוייהו סתמא נשנו ואית לן לאוקמינהו בחדא גוונא, ולכך ע"כ לאוקמי צבהמת קדשים, וגמ' סמכה אמסקנא דמסיק דיקא נמי ומוקמא לה משום הכי צמסוכנת, ולכך שצקה השתא כאילו ניחא למ"ד מודה ר"ש בצעלי חיים שמתו.

והך דיקא נמי סתמא דגמ' קאמר לה, ולא זעירי, ולכך דייקין צבת קנ"ו ז' דכר"ש ס"ל, מדדחיק לאוקמי מתני' צבהמת קדשים כי היכי דתוקים כר"ש אלמא ס"ל דהכי הילכתא, וזו כונת תו' שבת שם.

שם אלא טעמא דקדישא הא דחולין שריא, יש לעי' ודילמא לעולם אימא לך אף דחולין אסירא וקדשים אינטריכא ליה סד"א משום ציון קדשים לשתרי, וכמש"פ תו"י דע"כ היינו ספיקא דר"ט, קמ"ל, וי"ל דלא מסתבר לומר דשציק תנא הלכות שבזמן הזה, ונקט הלכות שבזמן הבית, ועוד דר"ט שאני, דהכי הוי עובדא, ולכך ע"כ דאי תני תנא איסורא צבהמת קדשים, לדיוקי אחי דבחולין שרי, אם אף צבריאה או עכ"פ צמסוכנת.

(ח) שבת מ"ד ב' ההיא רבי שמעון היא דלית ליה מוקצה, יש לעיין והא

ומצעיר שהרי שנינו מנער את הטבלא, ואפילו כו' ולאו פ"ר הוא, ור"ל דאף צנר שיש בו שמן קאמר ודלא כמ"ש תו', וצריך פירוש למה לא שייך מכבה ומצעיר כה"ג, ור"ל משום שהוא עראי ואינו לקיימא, אבל צ"ע דהא כשהנר יהיה במקום אחר הדבר רחוק שיעמוד צדיק בשוה למקומו הראשון ובכל שינוי יש בו או מכבה או מצעיר, ור"ל דשינוי קטן אינו מכבה או מצעיר ורק שינוי ניכר, וזה לאו פ"ר הוא, וצ"ע, ועי' בהגהמ"י פ"ה שהביא ג"כ תשובת מהר"ם.

ולענין הלכה סתם בשו"ע סי' רע"ז כפי' ר"י, וכן דין שהרי העתיקוהו הרא"ש והטור וכן הסמ"ג ופירש כן גם בדעת הרמב"ם, [וכן הסכימו הצ"ח והגר"א], ובהגהמ"י הביא כן הגירסא בהדיא צירושלמי, ואין בכלל ראיה שיש חולק בדין זה ממה שפירשו הגמרא צע"א וכמש"כ לעיל, ולא מנאנו אלא הר"ש שהביאו מהר"ם מרוטנבורג, וכ"כ במ"צ סו"ס תר"פ דכן הלכה אף שהמחבר הביא שם שיש מי שמתיר, מיהו בסמ"ג כתב בדנחת בנחת בזהירות שרי, ועי' לקמן סק"ב.

ב' מ"ו ב' כבתה אין לא כבתה לא מ"ט דילמא כהדי דנקיט לה כבתה כו', מבואר דפשוט לגמ' דטלטול נר הדולק לא חשיב פ"ר, ולק' ק"כ ב' מבואר בגמ' לפי' תו' דרב חשיב ליה פ"ר, ור"ל דהתם נמי לאו מעיקר הדין קאסר רב, דלייט עלה לא משמע אסור מן הדין אלא שאין הדבר ראוי, וכ"כ במאירי שם, ועי' לעיל סק"א, וכיון דבמתני' קתני דר"ש אסור מן הדין שפיר דייקין מאי טעמיה, א"נ אפשר דטלטול מועט בזהירות יתירה משכח"ל דלא הוי פ"ר, ומתני' דקאסר ר"ש טלטול נר הדולק משמע כל טלטול, דומיא דת"ק דאיסורו משום מוקצה, והיינו דפרכין דהא ס"ל לר"ש דבר שאין מתכוין מותר, אבל התם בפתיחת ונעילת דלת כדרכו אייריין וזה חשיב פ"ר, ועי' לר"ש אסר לטלטל נר הדולק אפי' בזמן שאין בו שמן כשכבר כלה מן הנר ואינו אלא בפתיחה, וכמש"כ בק"ג, דהא סתמא קאמר חוץ מן הנר הדולק בשבת, [ומש"כ בק"ג מגמ' מ"ד א' לכאורה לא מוכח התם מיד, דהא גם מן השמן המטפטף קאסר וע"כ דלאו משום חשש כיצוי בשעת הטלטול קאסר], דתו ליכא פ"ר כלל, ועי' פרכין מ"ט.

ולפי זה י"ל דאף אי מפרשין בסוגיין כפרש"י או כפי' ר"ח, מ"מ יש לקיים לדינא דברי התו', אלא דלשון אחורי הדלת לא משמע להו דדלת עצמה קאמר, [עי' מנחות ל"ב ב' או שהניחה אחורי הדלת], ואע"ג דלאו פ"ר ממש הוא וכמש"כ להלן, מ"מ לא מסתבר להחיר.

ומיהו הא דחשבינן לה בגמ' פסיק רישיה, אחי שפיר טפי לפירוש תו', דכשהנר צדלת והוא פותח ונועל א"א שלא יתנדנד השמן, אבל לפרש"י והר"ח לכאורה לאו פ"ר הוא, וצריך לומר דלפרש"י צרוח שעושה עם פתיחת ונעילת הדלת אייריין, ולא צמה שנגרס שיצוא רוח מן החוק, [וזה כמש"כ בק"ג ודלא כדנקיט המ"א בסי' רע"ז סק"א], ורוח זה לפעמים כשהנר קלוש יש בו פ"ר לכיצוי, באופן פתיחתו, וכן לפר"ח צמה שנוקש על המשקוף, ולפי דלפעמים יש בפתיחתו פ"ר, לכך לייט עלה רב, וניחא השתא הא דצרייתא שריא, דבאמת אינו לעולם פ"ר, אלא דרב חייש דזימנין דהוי פ"ר, וגם לפי' תו' נראה דלאו פ"ר ממש הוא דלא מצינו צרייתא דסברה דשרי פ"ר לר"ש, וגם לייט עלה לא משמע דהוא אסור מן הדין, אלא שהוא קרוב מאד לפ"ר, ולכך לייט עליה רב, וצרייתא לא חיישא, וכ"כ במהרש"א עי"ש.

לפרש"י והר"ח ניחא דקתני אם כבתה כבתה, דחשש הצערה אין כאן, [אף דלפר"ח יתכן שצנקה יטה קצת השמן, מ"מ י"ל דקרוב יותר לכיצוי] אבל לפירוש תו' כך יש לחוש להצערה כמו לכיצוי, והו"ל טפי להזכיר הצערה דהיא צריכה לגופה משא"כ כיצוי, והרי צרייתא כר"ש דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עלה, ושמא הך צרייתא היא סיפא דנר שע"ג טבלה, או דטלית שאחז זה האור, ואגב רישא נקט נמי בסיפא ואם כבתה כבתה, שו"ר שכבר כ"כ במהרש"א, א"נ אשמועינן דאפי' יש לחוש שמכבה לגמרי נמי שרי, דשמא הוי ס"ד דנדנוד השמן אין בו משום הצערה וכיצוי כיון שאינו אלא עראי לשעה ואין ניכר כ"כ צנר, עי' טור או"ח סימן תר"פ, אבל היכא שיש לחוש לכיצוי ממש שמא אסור, לכך קתני ואם כבתה כבתה, דאפילו הכי שרי.

ובטור סי' תר"פ כתב בשם מהר"ם מרוטנבורג בדעת הר"ש דלא שייך צננדוד הנר מכבה

ו"ע אם גם נזכר של נפט יש להחיר על אף שהוא כלול ביותר, וכמדומה דכל טלטול מנורת נפט ציד האדם בהכרח שיתנועע מעט, וקרוצ הדבר דהוא בכלל לייט עלה רב, ואולי נענוע מעט לאו פ"ר שיגרום הצערה או כיצוי, ורצ לא לייט אלא כדרכו, ומ"מ ז"ע למעשה, ואף צדין השמשות במקום מזה ז"ע דהא הוכיחו תו' עירובין ל"ג א' דדבר שקרוצ לצוא לדי איסור דאורייתא לא שרינן צין השמשות, וכן סתם צמ"צ סי' שמ"ב סק"א, וז"ע, ועי' באו"ז הלכות ע"ש סי' ל"ג כתב ג"כ לאסור משום נדנוד השמן.

(ג) ביצה ל"ו ב' וכי עושין גרף של רעי לכתחלה, לכאורה הריחיים צדין כלי שמלאכתו לאיסור דשרי לצורך מקומו, ומה שצריך ליטלו מחמת מיאוסו לא גרע מצריך למקומו, דמה לי אם צריך למקומו להשתמש בו, או צריך למקומו שיהא פנוי, [ועי' במאירי שבת קנ"ד שאין צורך מקומו אלא בשצריך למקומו לישב בו עי"ש, ואפשר דחיי החמור כיון שאין בהם צורך כלל בשבת הלכך לא חשיב כצורך מקומו אלא כצורך חול, ועי"ש ברש"א, וז"ע], וא"כ אין צריך להיתר גרף כדי להוציאו, דמדיון צריך למקומו שרי, ולא מצינו איסור לגרום שיהא צריך למקומו, ואפשר דרצה ואצ"י לטעמייהו דצצרי שבת קכ"ג ז' קכ"ד א' דכלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו לצורך מקומו, א"נ שם ריחיים כסיכי זיירי ומזורי דאמר שבת קכ"ג א' דלכו"ע אסור דכיון דקפיד עלייהו מיוחד להו מקום, אבל ברמב"ם פכ"ה מה"ש ה"ה חשב ריחיים ככלי שמלאכתו לאיסור, ואולי אין כל הריחיים שוין, ויש שמקפיד עליה. (*)

שם אמר שמואל גרף של רעי ועצט של מימי רגלים מותר להוציאן לאשפה כו', מבואר דמעיקר הדין הגרף והעצט מוקצה אלא שהקילו חכמים משום כבודו וכמו שפרש"י, וכן בכל הש"ס מדכרינן דין גרף שהקילו בו אף שהוא מוקצה, ויש לעי' למה הוא מוקצה נהי שהוא מאוס אבל הרי משתמשין בו בשבת והוא מוכן לכך, ואפשר דכיון דתשמישו להחזיק מוקצה אע"ג דרשאים להניח בו המוקצה בשבת מ"מ חשיב מוקצה, ואכתי קשה הניחא לגירסת הרי"ף והרמב"ם שבת קכ"א

ובזה ניחא הא דאמרינן דילמא בהדי דנקיט לה בכתה, ואם הנידון משום נדנוד השמן, א"כ איכא למיחש נמי להצערה כמו לכיצוי, והו"ל טפי למינקט הצערה דהיא מלאכה הנריכה לגופה, וצויתר קשה צמוד"ה דכל, שנדחקו דהא ליכא איסור דאורייתא כיצוי, ואמאי לא תירצו בפשיטות דגם להצערה איכא למיחש וגמ' חדא נקיט, אבל למש"כ דר"ש אסר בטלטול אף נר שאין בו שמן, ניחא דשפיר ליכא חשש הצערה אלא חשש כיצוי.

ולא אמור אין ראיה מסוגיין להחיר טלטול הנר בנחת דליכא משום מוקצה כגון בקבוע בדלת, ד"ל דסוגיין בנר שאין בו שמן איירי, דהתם קשיא מ"ט דר"ש, א"נ דאסור משמע טפי מלייט ואהא קשיא ליה, ורש"י פי' מ"ד א' איסור טלטול הנר משום שם יכבה, וצמח"ש"א דקדק דלא קיימא הכי במסקנא, וכן דקדק צמ"א סי' רע"ו ס"ק י"א, ואף דנראה דרש"י פירש לפי ההו"א כדרכו בנחת דוכתי, מ"מ למש"כ י"ל דאף באמת כן דאיכא נמי משום שם יכבה וכדלייט עלה רב, וניחא נמי מה שהרע"ב ג"כ פירש משום שם יכבה, ועי' מ"א ר"ס רע"ו.

והיה אפשר לומר דאף המתירין בנר שעל הדלת לפתוח ולנעול בנחת צוהירות, וכן ברייתא דשריא כדרכו, דהיינו דוקא בקבוע בדלת שעמידתו קבועה ואיתנה ואינו זו אלא ע"י תנועת הדלת בצירה, דצוה אינו פ"ר שיתנועע השמן כשפותח ונועל בנחת, אבל טלטול ציד האדם ממקום למקום אפשר דהוא פ"ר, דאחיזתו רפויה ומתנועע, אבל הראשונים ז"ל לא נקטו כן, וכמ"ש בהגהמ"י פ"ב בשם ר"ת להחיר לומר לעכו"ם לטלטל נר הדולק כיון שאפשר לטלטלו מן הצד, הרי דס"ל דליכא אלא משום מוקצה, וכ"ה בשו"ע סי' רע"ו ס"ג ועי"ש צמ"א סק"י י"א, והיינו כדעת הסמ"ג דבנחת צוהירות שרי, ועי' בא"ר סי' רע"ו מבואר דס"ל איפכא דציד האדם אפשר יותר למנוע נענועים מאשר ע"ג הדלת.

ולענין הלכה הקיל צמ"ב סי' רע"ז ס"ק י"ז לטלטל בנחת שולחן שיש עליו נר של שמן, בשלא נעשה בסיס, וכן שם סק"ז בנר שעל הדלת,

(*) שם נראה דאפשר שיש לחלק דאמנם אם צריך שהמקום יהיה פנוי חשיב כצורך מקומו, אבל אם אין צריך שהמקום יהיה פנוי מכל וכל, רק שיהיה פנוי מהגרף, כהאי גוונא חשיב כמטלטל לצורך הגרף, וכ"מ ברש"א שבת קכ"ד א'.

ומה שסיים עוד המ"א דלגירסתנו מותר לטלטל נואת אדם, משמע דס"ל דלגירסתנו גרף של רעי אינו מוקצה כלל, וזה ז"ע דהא שמואל אשמועינן היתר בגרף של רעי ומשום כבוד הבריות, משמע דמן הדין יש לאסור, וכמש"כ לעיל, וממילא בחזר אחרת, לליכא משום כבוד הבריות, אסור, ודוחק לאוקמי צרעי שאינו ראוי לכלבים, וכבר נתבאר לעיל מה שנראה בטעם הדבר.

(ד) שבת מ"ז א' הנח לנר שמן ופתילה הואיל ונעשה בסיס לדבר האסור, יש להבין למה השלהבת דבר האסור, וכבר נתקשה בזה מרן זללה"ה באו"ח סי' מ"א ס"ק ט"ו ע"ש, ואפשר להנידון נופל בטלטול השלהבת בלא הפתילה ובגון דאדיי אדויי כדאמר ביצה ל"ט א', וטלטול זה ודאי אסור משום כיצוי, וכיון דהשלהבת בעצמה אסורה בטלטול תו לא שרינן לטלטלה עם הנר והפתילה דכולם טפלין לה.

ולפי זה יש להסתפק כשהנר נעשה גרף אי שרי להוילאו, בשעה שהוא דולק, דאפשר דדוקא מוקצה מחמת גופו שרינן דאף דבר שאינו ראוי לשום תשמיש שרו רבנן להוילאו כשנעשה גרף, משום כבוד הבריות, אבל מוקצה מחמת איסור טלטול כמו נר, כיון דשלהבת בעצמה לא שייך להתיר בשום ענין, ה"ה נמי עם הנר לא שרו חכמים, דהכל צסיס לשלהבת, שהרי זהו טעם האיסור, ונראה דאין להקל בלא ראייה.

(ה) שבת מ"ה א' מהו לטלטולי שרגא דחנוכהא מקמי חצרי בשבתא כו' הכי הלכתא כו' כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעה"ד, נראה דיש ללמוד מכאן דאיסור טלטול מוקצה הוא אף במקום הפסד, דהא ודאי איכא הכא אימת יסורים והפסד, וכמש"פ רש"י סכנה, ואין ר"ל סכנה ממש, דכדי הא לא הוו שילי ר"כ ור"א הכי הלכתא, וגם לא שייך כדאי הוא ר"ש דבכל מוקצה יש להתיר, ואף איסור דאורייתא, אלא ר"ל סכנה שיענישנו אם ציסורי הגוף או בהפסדים גדולים, ומ"מ לא שרינן אלא מוקצה דר"י, שאינה מוקצה לר"ש, ומשום דכדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעה"ד, הא מידי דמוקצה אף לר"ש, אסור.

ולבאורה קשה מכאן לדעת הסה"ת המובא בשו"ע סי' של"ד ס"ב שהתיר לטלטל מוקצה מפני הדליקה או מפני אנסים, ואפשר

ב' דגם נואת אדם מוקצה ניחא, אבל לגירסת דידן התם דנואת אדם לאו מוקצה דחזיא לכלבים א"כ הדרה קושין לדוכתה למה הגרף מוקצה הרי הוא כלי המיוחד למאכל כלבים ומשתמשין בו גם בשבת, ואפשר דדוקא בנואה שבתא מהני הא דחזיא לכלבים דלא ליהוי מוקצה שהרי מונחת בהפקר, אבל נואת אדם שגרגר, כיון דאין דעת בנ"א להאכילה לכלבים, ובסתמא גם האשפה שמוציאין אותן לשם היא בחפירה ומכוסה קצת, ואינה נאכלת לכלבים כלל, חשיבא מוקצה, הלכך גם הגרף מוקצה שהרי אינו ראוי לשום תשמיש אחר מחמת מיאוס [ובמיאוס כזה אף ר"ש מודה וכמ"ש במ"ז ס' ש"ח ס"ק קל"ו בשם הלבוש], אלא להחזיק הנואה שהיא מוקצה, ומרן זללה"ה באו"ח סי' מ"ח סק"י כתב דבאמת הגרף אינו מוקצה מן הדין אלא גזירה בתרעה היא, והדבר ז"ע דהא אדרבה כבולי הש"ס מצינו שהקילו בגרף, ושמואל נמי שריותא אחי לאשמועינן, ואין נחדש שישבו ב"ד וגזרו מוקצה על גרף, ולא נזכר זה בשום מקום, [ומש"כ שם מהא דאמרין אגב מנא, ניחא בפשיטות למש"כ שהגרף עצמו אינו מוקצה אלא משום שמלאכתו להחזיק הרעי, ומחמת מיאוס הוא מוקצה משאר תשמישין].

נראה דביהכ"ס דידן שמיד שמשתמשין בו שוטפים במים, דאין דינו כאשפה שבתא, ומותר לפנות משם גרף, דה"נ איכא כבוד הבריות, כיון שהוא צבית, ולעולם הוא נקי, ואם ישאר הגרף בהכרח יעבר האויר גם בסמוך לו.

כלים שהתינוקות נפנין בהן לכאורה הם צדין גרף ואין לטלטלן אלא א"כ יתן לתוכן מים, אבל כמדומה שלא נהגו כן, ואפשר דהיינו טעמא משום שאינם של חרס ואינם צדין גרף וכמש"כ במ"ז ס' ש"ח ס"ק קל"ו, וכן צידד מרן זללה"ה באו"ח סו"ס מ"ח, והו"ל ככלי שמלאכתו לאיסור דשרי לטלטלו לצורך גופו ומקומו, ועי' רמב"ם פכ"ה הי"א כתב דכלי הנואה ככלי שמלאכתו לאיסור ושרי לצורך גופו, ואולי ר"ל בשל מתכת.

מ"א סי' ש"ח ס"ק נ"ט נ"ל דאם הוא מלא כו', ר"ל דאף שהוא במקום שאינו דר שם וליכא היתר גרף, מ"מ שרי משום כבוד הבריות, וכן להחזירו, [ומיהו יתן לתוכו מים דמה דאפשר אין להתירו], וכן פירש מרן זללה"ה בסי' מ"ח סק"י,

באו"ז ה' ערב שבת סי' ל"ו הביא דברי הסה"ת
 בשם דה"ג וכתב להסכים עם דה"ג מהא
 דאמרין בירושלמי פרק כל כתיבי כשם שמילין מן
 הדליקה כך מילין מיד העכו"ם ומיד הנהר ומיד
 המפולת ומיד כל דבר שאצד, ובאמת מן הירושלמי
 הזה נראה דאף בעכו"ם ומפולת גזרינן דילמא אחי
 למיעבד מלאכה דאורייתא וכמו בדליקה, ולא שרינן
 להציל אלא כדרך שהתירו בדליקה, וזה דלא
 כהסה"ת שהקיל לטלטל מוקצה בעצמו, דאדרבה
 אף הלא המותרת אסרינן, וכדעת הר"ן ר"פ מי
 שהחשיך.

שו"ע סי' של"ד ס"ז מ"ז סק"ה וטעם האוסרים
 כו' אצל באנסים ליכא למיחש למידי כו',
 זהו טעם הרשב"א והטור, אצל הרמב"ן כתב
 טעמים אחרים, דבמי שהחשיך אין כאן מאורע של
 הפסד, אלא השבת הוא הגורם, וזה מביא את
 האדם ביותר לידי נסיון, ועוד שהוא צריך לעשות
 מעשה להשליך כיסו לרשות הרבים, הלכך צהני
 חיישינן שלא יעמיד עצמו על ממונו, אצל כשאירע
 דליקה או באו אנשים, הם הגורמים ההפסד,
 ופעמים רבות שאף בחול אין ניתן להנצל מידם,
 ואין השבת אלא מונע אפשרות הצלה, ובשוא"ת,
 וזהו אין הנסיון גדול כל כך, וצ"ן הסכים שראוי
 להחמיר משום הפסידא, אצל אי אפשר משום דאדם
 צהול ואי שרית ליה אחי למיעבד נמי מלאכות
 דאורייתא, ולפי זה צבית אחר ראוי להחמיר לפמש"כ
 בס"א.

כתב דמ"ז סק"ז בשם המ"א והמ"ש דלענין
 הלכה אין להחמיר מוקצה משום הפסד,
 דדוקא בדליקה ואנסים שצהול הרבה התירו, והיינו
 משום דהתם חיישינן שלא יעמיד עצמו על ממונו,
 אצל בשאר הפסד שאינו צהול לא חיישינן ולא
 שרינן, [והדבר תלוי לפי הענין, וצליסטים כל ממונו
 בסכנה באופן פתאומי ואינו מעמיד עצמו], ויש
 לזה סמוכין בגמ' מ"ה א' דמשום חברי לא שרינן
 אלא מאי דשרי ר"ש, וכמש"כ סק"ה, שו"ר שכ"כ
 דמ"ז סי' רע"ט צשעה"ל אות ג', וחברי מסתברא
 דלא עדיפי מליסטים, וכן הסה"ת עצמו החמיר
 במקום פסידא אפי' שלא לומר לעכו"ם כל המציל
 אינו מפסיד וכמש"כ לעיל, ואף דלא קיי"ל כוותיה
 צהא כמ"ש צ"י סו"ס ש"ז ובשו"ע שם סי"ט,
 אצל ע"י ישראל ודאי אין להחמיר, וכ"כ דמ"ז סי'

דשאני התם דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו,
 שהרי זהו טעם ההיתר צמי שהחשיך כדאמרו קנ"ג
 א', ומוזה למד הסה"ת להחמיר אף במקום אנשים,
 אצל הכא שהנידון להחציא הנה לא שייך אין אדם
 מעמיד עצמו על ממונו, אע"ג שזה עלול לגרום
 לו הפסד ממון.

(ו) בסה"ת סי' רמ"ה רמ"ו הביא דברי דה"ג
 דצכל פסידא מותר לומר כל המציל
 אינו מפסיד, וחלק עליו מהא דאמרין כתובות ע'
 צ' בדליקה התירו למעוטי שאר איסורי שבת, והוצא
 צ"י סו"ס ש"ז, ויש לתמוה דבסי' רכ"ו והוצא
 בטור סי' של"ד כתב דאם באים מושלים ליקח
 בשבת מעות יכול לטלטלם ולהצניעם כמו שהקילו
 צמי שהחשיך לו בדרך, וא"כ כש"כ שיש להחמיר
 אמירה לנכרי כל המציל אינו מפסיד, וכדאמר
 עירובין ס"ח א' דשבות שאין צו מעשה קיל טפי,
 ואף שיש מקום לומר דכיון דכל טעם ההיתר הוא
 משום דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו,
 וכדאמרין שבת קנ"ג א', הלכך לא הקילו חכמים
 אלא צהנלה הרגילה בחול, והיינו שיהא הוא יכול
 לטלטל ולהצניע, אצל הצלה שאינה רגילה לא התירו,
 אף שצעיקרה היא יותר קלה מצד האיסור, אין
 נראה כן דהא מקור הדברים הוא מהא דמי
 שהחשיך והתם שרינן נתינה לנכרי, ואדרבה זו הדרך
 היותר מותרת, ואף דהתם מערב שבת הוא והכא
 דיינינן בשבת אין נראה לחלק בכה, וצריך לומר
 דאין מדמין בשבותים, וצריך הקילו צנתינה לנכרי
 שהוא צהוה יותר, וגם הקילו התם טפי שהרי
 הקילו גם פחות פחות מד"א, אצל בשאר פסידא
 לא התירו אמירה לנכרי, כשם שלא התירו פחות
 פחות מד"א, דנראה דזה לא הקיל הסה"ת במקום
 אנשים, דלאו לגמרי מדמין לה למי שהחשיך לו
 בדרך, ועי' דמ"ז סי' של"ד סק"ז דהסה"ת לא
 התיר אלא צליסטים שצהול הרבה, ולפי זה אולי
 יתכן דזהו שהשיג על דה"ג שהחמיר גם בשאר
 פסידא, ועדיין נ"ע.

בשטמ"ק כתובות שם בשם ריטב"א כתב
 דצירושלמי אמרינן למעוטי שאר
 איסורי שבת ואפי' צידקא ואפי' מיטרא, ולא נמצא
 כן צירושלמי, וכנראה הוא ט"ס, ויש צו חסרון
 דברים, ואולי כונתו לדברי דה"ג וחולק עליו,
 דצבה"ג איתא כלשון זה.

וכבר רמזו לזה בזה"ל שם, דהא זער צעלי חיים מצואר בגמ' קכ"ח ז' שהוא דוחה איסור ציטול כלי מהיכנו, [ועכ"פ בצירוף הפסד, עי' רמב"ן קנ"ד ז'], והא דמוקמינן קנ"ד ז' הא דר"ה בשליפי זוטרי, כבר פי' הריטב"א משום דלא ניחא לגמ' לפרושי טעמיה דר"ה משום זער צעלי חיים, דמשמע דאף בדליכא זער צעלי חיים שרינן, ואע"ג דר"ה לא שרי אלא משום הפסד, י"ל דא"א להשאיר את המשא על החמור כל השבת דבקי יכול להפילן או לנתנן במשך כל היום, ובאמת דברי הרמב"ן והרשב"א שם שכתבו שיש לו לשבון משום זער צעלי חיים ז"ע וכמו שתמה הריטב"א שם דליכא איסור זער צעלי חיים במקום הפסד, [ודוחק לומר דכיון דאין רגילין כן בחול להחזיק המשא כל היום חשיב זער צעלי חיים וכאילו האיסור הוא שמונע וחשיב ההפסד משום איסור מוקצה ולא משום זער צעלי חיים], ומיהו במ"מ כתב טעם ההיתר משום הפסד, ואולי תרתי צעי הפסד וזער צעלי חיים, וכמ"ש הרמב"ן קנ"ד ז' בזה"ל. בזהמה שנפלה לאמת המים.

ונראה דאף אם נפרש דפריקה בנחת היינו טלטול כי אורחיה, ונמצא שהתירו מוקצה, מ"מ אין ללמוד מזה לענין טלטול מוקצה במקום הפסד, דהא י"ל דמשום זער צעלי חיים הוא וכמס"ב, ואף כפי לשון המ"מ דמשום הפסד הוא נמי אין לדמות בשבותים דהא בזהמה שנפלה לאמת המים לא שרינן להעלותה אף דאיכא גם זער צעלי חיים וגם הפסד, ועוד טובא אשכחן דאסרו טלטול מוקצה אף בהפסד כמו בריחא דאביי ביצה ל"ו ז' ועוד.

מ"ש המ"מ דהרמב"ם מתיר אף ציטול כלי מהיכנו נראה לכאורה דהוא ממש"כ ומ"מ לא יניחם שם ע"ג בזהמה משום זער צעלי חיים, ומשמע ליה ז"ל דר"ל שאם א"א פריקה בנחת יש להתיר ע"ג כרים וכסתות ובלבד שלא יניחם ע"ג בזהמה, וצריטב"א שבת קנ"ד ז' כתב דנראה דהרמב"ם מפרש כהרמב"ן, משמע דסבירא ליה דהרמב"ם לא התיר ציטול כלי מהיכנו, וזה כהרמב"ן, ומתפרש ומ"מ לא יניחם שם ע"ג בזהמה דהיינו דמוטב שיצטרו ממה שניחם, משום זער צעלי חיים, אבל לצטל כלי מהיכנו לא הותר.

ש"ח ס"ק קמ"ו, ועי' ברמב"ן שבת קנ"ד והוצא בר"ן שם שהוכיח מגמ' דלר' ינחק דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל הוא במקום הפסד, ונראה דכש"כ מוקצה, [וכן שם ברמב"ן ורשב"א דבשליפי ברברי לא חיישינן לפסידא ולא שרינן ציטול כלי מהיכנו ולא טלטול מוקצה, ומיהו הם הרי החולקים על הטה"ת].

בבית מאיר כאן תמה מהא דסי' רס"ו ס"ט דבשליפי ברברי פורקן בנחת, והוא מדברי הרמב"ם פכ"א ה"י, וכ"ה בטור, ומשמע דמפרש דפריקה בנחת היינו טלטול כי אורחיה, וז"ע דא"כ ציטול כלי מהיכנו חמור מטלטול מוקצה שהרי אסרינן התם לתת כרים תחתיהן, וזה קשה בסברא דהא כל ציטול כלי מהיכנו משום שאסור לטלטל הכלי מחמת המוקצה, ואין סברא שיהא חמור מטלטול המוקצה עצמו, [אע"ג דיש מקום לומר דטלטול מוקצה הוא האיסור הנפגש ולכך הקילו בו, אבל איסור ציטול כלי מהיכנו הוא טעדיקי שלא לטלטל מוקצה וזה לא התירו כיון שאין האיסור הזה נפגש], ועוד דבסי' ש"ה סי"ט שרינן ציטול כלי מהיכנו בזהמה שנפלה לאמת המים ולא שרינן טלטול כי אורחיה כמ"ש במ"א שם בשם הרמב"ם, ואולי לא כל המוקצים שוין, ובצעלי חיים החמירו טפי, ועוד דמאי פורקן בנחת אטו סדרי פריקה אחי לאשמועינן ולא הול"ל אלא פורקן, [ומיהו י"ל דאשמועינן דאפי' פריקה בנחת כי אורחיה שרי, אע"ג דבכל פריקה בשבת אפי' בדבר שאינו מוקצה לא שרינן כי אורחיה, עי' סי' ש"ה סי"ח וצ"ה"ל שם], ואפשר דפורקן בנחת היינו שמתיר החבלים ואוחזן בידו עד שירדו השקים לארץ בנחת, והוא טלטול מן הזד, וכן מצואר בלשון המ"א בסי' רס"ו ס"ק י"ד שכתב דציטול כלי מהיכנו עדיף מפריקה בנחת דעכ"פ מטלטלן קצת, הרי בדיא שאינו טלטול גמור, והחידוש דשרי הוא משום שאינו ממש מן הזד, ולכך רק משום הפסד שרי, וגם פריקה כי אורחיה אסורה אף בדבר המותר כמ"ש סי' ש"ה סי"ח, וטלטול גמור באמת אסור דלא שרינן טלטול מוקצה כי אורחיה במקום הפסד, ואף להמתירין ציטול כלי מהיכנו במקום הפסד.

ואפשר דאף המתירין שם ציטול כלי מהיכנו, דלאו מטעם הפסד הוא אלא משום זער צע"ח,

כהרא"ש, ולכן הוצרך לפרש בקש שעל המטה דכורך דצר המותר חשיב.

ולענין הלכה נראה דטלטול ברגליו כי אורחיה אין להקל וכמש"כ מרן זללה"ה, אבל בדרכ הליכתו מותר לו לכוין ולדחוף המוקצה ברגליו, דכלאחר יד הוא, וכן בטלטול בגופו אם הוא כלאחר יד שרי, ובשעת הדחק אפשר להקל בטלטול בגופו כי אורחיה, וכדעת הרמב"ן, אבל לא ברגליו.

עוד מצוהר היתר טלטול מוקצה שלא בידיו, בסימן רע"ו ס"ג בהגה"ה שהתיר לומר לעכו"ם ליטול נר הדלוק והוא מהגהמ"י בשם ר"ת, וטעם ההיתר משום שהישראל יכול בעצמו לטלטל מן הצד, וכמש"כ שם במ"א, והנה חנן קיי"ל דטלטול מן הצד לצורך דצר האסור אסור וכמ"ש בס' ש"א ס"א וס"ח, ועל כרחק ר"ל טלטול בגופו כלאחר יד, ומיהו דברי ר"ת עצמו אפשר שהם על פי מה שהציא בשמו באו"ז ס' פ"ו אות ג' דס"ל דסוגיא דמ"ג ב' פליגא אמאי דמסקינן קכ"ג א' דהלכה כראב"ד, וקיי"ל כההיא דראב"ד, ולפי זה שרינן כל טלטול מן הצד אפי' לצורך דצר האסור, אבל ממה שהרמ"א העתיקו להלכה אף למאי דקיי"ל לאסור טלטול מן הצד לצורך דצר האסור, מוכח דס"ל להיתר לטלטל מוקצה בגופו כלאחר יד, ובאמת מזה נראה דאפילו כי אורחיה שרי וכדעת הרמב"ן, ולכן משכח"ל שיטלטל הנר תחת אציליו וכיו"ב, אבל טלטול נר בגופו וכלאחר יד לא משכחת לה, ועי' בתשובות מהרי"ל סימן ר' שכתב דכיון דע"י שינוי וכלאחר יד שרי, כש"כ על ידי ניפוח, [ומיהו במ"ב ס"ק ל"א כתב לחלק דהכא איירי לטלטל לצורך דצר המותר עי' מ"א סימן רע"ט סק"ט, [ועי' בספר מרן זללה"ה ס' מ"ז ס"ק י"ד], וכ"ה בצ"מ כאן בסימן רע"ו].

ח) שו"ע ס' שכ"ה ס"י בהגה"ה ויש מקילין כו' הואיל ואפשר לילך שם ולשחות כו', וכ"כ לעיל ס' רע"ו ס"ג דיכול לומר לעכו"ם לטלטל נר הדלוק הואיל ויכול לטלטלו בעצמו כלאחר יד, ולכאורה ק"ק מהא דאמרינן מו"ק י"ב א' לענין חול המועד דכל שאינו עושה אינו אומר לנכרי ועושה, אע"ג דמלאכת חול המועד בשינוי שרי לצורך המועד, וכן בשו"ע ס' תקמ"א ס"ד אסר לתקן מלבושיו ע"י עכו"ם והיינו באומן אע"ג דההדיוט תופר כדרכו, ואולי שאני התם דניכר

ז) שו"ע או"ח סימן ש"א ס"ח וטלטול בגופו אפי' לצורך דצר האסור מותר כו', מקור דין זה הוא מדברי הרא"ש פ"ג סימן י"ט, ועיין מש"כ מרן זללה"ה באו"ח סימן מ"ז ס"ק י"ב לפקפק בזה דטלטול ע"י שכיבה עדיף ואין ללמוד מזה לטלטול בגופו שלא בידים, אבל כונת המחבר נראה שלא לחלק בכך וכדעת המ"א, שהרי שנה סתם דטלטול בגופו מותר, וכן בצ"י ריש סימן ש"ח באופני ההיתר של טלטול מוקצה שנה בחלוקה הי"ג התירו לטלטל האיסור בגופו שלא בנענוע ידיו כו', וכן לשון הטור כלשון המחבר, אבל בפסקי הרא"ש שם הוסיף וכתב טלטול בגופו כלאחר יד, ומשמע דטלטול בגופיה כי אורחיה לא שרינן, אבל בטור לא הזכיר כלאחר יד, ובאמת הדברים נראים שיש לחלק בזה, דהא בקש שעל המטה איכא תרתי, שמטלטל בגופו ודרך שכיבה דהיינו כלאחר יד, ומנ"ל דסגי בחד, וכן קכ"ז א' אמרינן עושה זו שציל ברגליו בכניסתו וציציאתו ומשמע דדוקא בכניסתו וציציאתו התירוהו לפנות דאף שמפנה בכונה מ"מ כיון שהוא דרך הליכתו הוא כלאחר יד, אבל שלא דרך הליכתו אף שהוא ברגליו אסור, [ומיהו אפשר דהתם כיון שהאוצר מוקצה א"כ עשיית השציל היא לצורך חול ולכן אסרינן כי אורחיה, אבל אין נראה דמה"ט הוא], וכן קכ"ד ב' אמרינן בהיתה בהמתו טעונה שליף של תבואה, ופירש רש"י של טבל, דמניח ראשו תחתיה ומסלקו לצד אחר והוא נופל מאליו, וכתב הר"ן דמשום נער בעלי חיים התירו, הרי דאף טלטול מוקצה בראשו אסור, איברא דהרמב"ן שם [וכעת נתברר שאינו מהרמב"ן] כתב דיותר נראה לומר דמכניס ראשו תחתיה אפילו בעלמא צליכא נער בעלי חיים שרי משום שטלטול שגופו לא גזרו זו רבנן כדתנן בפ' תולין הקש שע"ג המטה לא ינענעו בידו אבל מנענעו בגופו ואמרינן נמי בפ' מפנין עושה זו שציל ברגלו בכניסתו וציציאתו עכ"ל, וממה שדימה הרמב"ן הא דעושה זו שציל בכניסתו וציציאתו לטלטול בגופו, נראה דס"ל דטלטול ברגליו לא שרינן דחשיב כי אורחיה, הלכך דוקא בכניסתו וציציאתו שרינן, אבל בראשו לעולם חשיב כלאחר יד ושרי, דאין דרך לטלטל בראש, ולפי זה הר"ן אף טלטול בגופו כלאחר יד לא שרי אלא במקום נער בעלי חיים, וזה דלא

ולפי מה שפירשו בתו' הדבר דחוק הרבה, דתחלה צריך לחדש קנס דרבנן במניח שלא נעשה בסיס דאסור לטלטלו עם ההיתר, וזה היה ידוע לר"נ אף שלא מצאנו כן מצואר בצרייתא, ומ"מ במקצת מגולה שרי לנער, ואף במכוסה כולו כמו טמן בגיזי אמר נמי שרי לנער כדחתן מ"ט א' וכמש"פ תו' נ"א א' דבמכוסה כולו איירי, אבל פגה וחררה במכוסה כולו במניח אסור לנער, אע"ג דתחיצת הכוש נראה דשרי אף לרבנן, [וכמו שמוחר להלך ע"ג עפר, וכ"מ מדקאמר והן נעירות מאליהם משמע דמשום אסור ניעור אסרי רבנן], דמ"מ כשצריכים לכוש דומה כמטלטל המוקצה, ופוגל ממהל למעלה אף שמגולה מקצתו דומה לפגה וחררה, שהעפר כבש על הפוגל ודומה כמטלטל מוקצה במכוסה כולו, אבל לא עדיף כולי האי כמו טלטול החצית עם האצן, דא"כ הו' ניחא אף לראצ"ת, ואין לפרש דר"נ איתותב אף מדרבנן וכמו שפירש במלחמות סוף פרק כירה, דאם איתא דפוגל לא גרע ממגולה מקצתו או אפי' ממכוסה כולו בקדירה, א"כ איתותב ר"נ ממחני' מ"ט א' דטומנין בגיזי אמר ונוטל הכיסוי והן נופלין, דהא לפי' תו' עפר שעל הפוגל ככיסוי שעל הקדירה, אלא ודאי פוגל במכוסה כולו בפגה וחררה, וגרע מקדירה המכוסה כולה, גם הא דאמרין דפליגי בטלטול מן הצד כדאמרין למימרא דסבר ר"נ טלטול מן הצד כו', קשה לפירוש תו', דכיון דצדו כו' שרי הרי לא שמה טלטול ורק קמפלגי אס גזרו במניח, גם כיון דלטלטל ההיתר עם האסור כמו אצן על פי החצית אסור לכו"ע, א"כ הרי איכא טלטול מן הצד דאסור, דג"ז טלטול מן הצד הוא וכמבואר מ"ג ב' צמת, ושם יש לדחוק דלמאי דהדר ביה ר"נ תו' ליכא כלל גזירה במניח, ואף לטלטל ההיתר עם האסור שרי, וקמפלגי בכל טלטול מן הצד אס חשיב טלטול לאסור במניח, [פרט לניעור דאף טלטול מן הצד לא חשיב], וקיי"ל דכולהו שרו, וכ"מ בתו' נ"א א' ד"ה או דאף להגביה כדי לנער שרי בטומן בגיזי אמר, ורק כשצריך לנגוע בכיסוי עצמו להגביהו אסור, וכמש"כ הגרע"א ז"ל בגליון השו"ע סימן ש"ט ס"ד ע"ש, אבל הגרע"א ז"ל בתו' נ' ב' נקט דלטלטל המוקצה ע"ג ההיתר אסור אף לראצ"ת לדעת תו', וכן פשטות הדברים.

בתפירה אס הוא מעשה אומן, וממילא תפירה כזו אי אפשר לעשותה בעצמו, ומיהו הרי ע"י פועל שאין לו מה יאכל אפשר לעשות הכל, ואולי ג"ז לאו בכל יומא מוזדמן, ועי' מ"ש צמו"ק שם.

סימן יא

(א) קב"ג א' תוד"ה פגה מיירי שהניחה שם ע"מ ליטלה כו' הו' בסיס לדבר האסור כו', הראשונים ז"ל חלקו בזה וסבירא להו דפגה אינה נעשית בסיס לתצן אפילו הניחה לכל השבת משום שהתצן משמש לפגה ולא הפגה לתצן, וכמש"כ הרשב"א והר"ן ס"פ צמה טומנין בשם הר"ה וכו' צו"ע סי' ש"א ס"ח בהגה"ה וכמש"פ צמ"א שם, ונראה דאף לדעת הרמב"ן דאצן שע"פ החצית אפי' נועד לכיסוי נעשה החצית בסיס לדבר האסור וכמ"ש במלחמות ס"פ כל הכלים ואפילו ניעור אסור, מ"מ פגה שטמנה בתצן וחררה שטמנה בגחלים אינן נעשין בסיס, וכן אף לדעת רש"י נ"א א' דבמניח נעשה הקדירה בסיס לכיסוי שאינו ניטל, מ"מ הכא מודה, וטעמא דמילתא משום שאין ליחס כלל שהתצן שוכן על הפגה או הגחלים על החררה, שהתצן והגחלים מונחים במקומם כמו קודם שנתנו הפגה והחררה לתוכם, והנחתם מתיחסת לתנור או לגדיש, אלא שנתחבה פגה או חררה ציניהם, וכן בפוגל דבסמוך נמי העפר מתיחס אל פני האדמה אלא שנטמן פוגל בתוכה, (וזה ק"ו מצגדים המונחים זה על זה דמסיק המ"א בסימן ש"ט סק"ו דלא הו' בסיס).

וגראה דבזה נמי ניחא מה שדקדקו בדבור הסמוך, למה פוגל ממהל למעלה אסור, כיון שאין הפוגל בסיס, מאי שנא משכח אצן ע"פ החצית דמותר אף לטלטל החצית עם האצן צריך למקומה כש"כ לנער, דכיון דאין התצן והעפר מתיחסים לפגה ולפוגל, הרי גם הטלטול אין ליחסו לפוגל לחוד אלא שיש על גביו עפר וכמו בחצית, אלא חשיב כמטלטל גם עפר ע"י הפוגל, והרי הוא צדין טלטול מוקצה מן הצד, משא"כ בחצית שהיא בסיס לאצן צמיתות הרי הטלטול מתיחס רק אל החצית אלא שזו חצית שיש על גבה אצן, וכל שאינה צדין בסיס והחצית מותרת בטלטול לא איכפת לן מה שהאצן נמשך עמה.

להגזיה הכיסוי עמהם, שמרים נד אחד של הכיסוי והם נופלים, וכן בסוגיין במקצת מגולה, אבל במכוסה כולו שא"ל לנער, אסור להגזיה ולנער, ומעות שעל הכר וכן אצן שעל החצית שלא לשם כיסוי, שפיר הוה הכר והחצית בסיס לדבר האסור ואפי' במגולה מקצתו אסור אפי' לנער שהכר והחצית עצמן נעשו מוקצים, ונחישב כל מה שהקשו בתו'.

אבל קשה ששימשו בגמ' קכ"ה ב' בלשון בסיס לדבר האסור, על דבר שאינו כלל בדין בסיס, ואם נפל האצן החצית מותרת בטלטול, ואם לא יחוס על החציות שצנצו רשאי גם לנער את האצן, וכולה מכליתין בסיס לדבר האסור מתפרש כפשוטו שהוא עצמו נעשה מוקצה, וכ"מ לשון רש"י שם ד"ה אבל, ועו"ק שלא נזכר כלל בגמ' וברש"י איסור זה של טלטול בשאינו בסיס וכל כי האי לא הו"ל לרש"י לסתום, ועו"ק דבסוגיין קחני נוטל ומחזיר ומשמע שרשאי אף להגזיה עם הכיסוי ואינו חייב לנער.

ואפשר דיש לחלק בעיקר דין בסיס בכיסוי בין היכא דאפשר לנער לבין היכא שא"ל לנער, דכשא"ל לנער ע"כ נעשה הקדירה בסיס, שמשכנו עליה קצע, וסופו להטלטל עם הקדירה, אבל כשאפשר לנער אין ליחס את הקדירה כמשמשת לכיסוי אלא אדרבה הכיסוי רק משמש לקדירה, ולפי זה אצן שע"פ החצית שצין החציות כיון שניתנה על דעת שלא לנער אס יטוּרַךְ לה בשבת אלא יטלטלנה עם החצית, הלכך נעשית החצית בסיס לאצן, ואף אם נפל האצן הרי החצית עצמה אסורה בטלטול, וכן בסוגיין בכיסוי שא"ל לנער, אבל במגולה מקצתה וכן חצית שאינה בין החציות כיון שאפשר לנער הרי לא נעשו בסיס, ומותר אף לטלטל הקדירה עם הכיסוי והחצית עם האצן אם נריך למקומם, וחילוק זה נלמד מלשון רש"י בסוגיין שסיים דהקדירה בסיס כדן מניח ובמקצתו מגולה מותר שאין זה טלטול, שמצדדו והכיסוי נופל מאליו, והרי ע"כ לפרש דכיון שאין זה טלטול אף הקדירה אינה נעשית לו בסיס, שאם היא בסיס הרי היא עצמה אסורה בטלטול, וגם על פי זה מתקיימין דברי הגרע"א ז"ל ביישוב דברי רש"י קכ"ה ב' בזה שפירש לא שנו אלא בשוכה אסיפא דהיתה בין החציות, דכשאפשר לנער

וצ"ע לענין הלכה אם אית לן לאסור טלטול האסור אגב ההיתר במניח שלא נעשה בסיס, דהטור בסימן ש"ט שכל את לשונו ולא הזכיר דין להגזיה החצית לדעת בעה"ת שהוא כדעת ר"ת שהציא ז"ל שם, ובתחלה כתב דלא מקרי מניח אם דעתו ליטלו בשבת, ומותר לנער, אבל גם לא כתב דדינו כשוכה, ואח"כ כשפירש דין היתה בין החציות שמגזיהה הוסיף ושכח עליה אצן אע"ג דעד השתא נמי בהכי קיימין, וכן בשה"ת וסמ"ג לא הזכירו אסור להגזיה במניח ע"ד ליטלו בשבת, והגרע"א ז"ל בסי' ש"ט ס"ד העתיק דברי התו', וז"ע.

ואפשר שאין דברי התו' אלא לשיטתם בדעתו ליטלו בשבת אינו נעשה בסיס, וזה אמרינן דאם לא יוכל לנער בשבת אח"כ יטלטל המוקצה עם ההיתר לא שרינן ליטלו, וממילא ישאר בסיס, דכיון דדעתו ליטלו בשבת יש לו לתקנו באופן שלא יטוּרַךְ לטלטלו עם המוקצה, אבל בדבר שאף אם ישאר כל השבת לא יהיה בסיס כגון לדעת הרו"ה ודעימיה שאין הקדירה נעשית בסיס למטמייה, בזה מותר אף להגזיה ולטלטל אף לדעת תו', דכיון שלא סמך כלל על מה שיטלנו בשבת, ולפעמים אף לא היה דעתו ליטלו בשבת, אלא שאח"כ נמלך, אין לנו לגזור, וכיון שאינו בסיס שפיר מטלטלו, ואף שהגרע"א ז"ל תמך בדברי רש"י קכ"ה ב' דאף בכיסוי שאינו נעשה בסיס אסור להגזיה ולנער, מ"מ למש"כ לק' סק"ב אין לזה הכרע.

ב' א' א' או שטמן בדבר הניטל בשבת וכיסה בדבר שאינו ניטל בשבת אם היה מגולה מקצתו נוטל ומחזיר כו', יעו"י בפרש"י ותו', ולמש"כ הגרע"א ז"ל קכ"ה ב' בדעת רש"י דכיסוי אינו נעשה בסיס לעולם אלא דמ"מ במניח לא שרינן אלא לנער אבל לא להגזיה ולנער, מתפרשין שפיר דבריו ז"ל שזכאן דאיירי שהכיסוי שעל הקדירה עצמה הוא דבר שאינו ניטל וכמו שפירש"י שהוא כעין כלי, וכיסוי כזה שפיר מצינו שא"ל לנער אח"כ יגזיה הקדירה שיש שנכנס בפנים בדוחק ויש שיש לו שפה סביב הקדירה, ובכה"ג איירי בסוגיין, ואף שאין כיסוי נעשה בסיס וכמו שפרש"י מ"ט א' במתני' דגיזי נמר, מ"מ להגזיה אסור ורק לנער שרי, וגיזי נמר שפיר אפשר לנערם מבלי

הכיסוי אין החצית נעשית לו בסיס, וקמ"צ ב' איירי צנחנה שלא על דעת כיסוי וצוה נעשית בסיס אף בשאפשר לנער.

וב"ז כדי ליישב דברי רש"י קכ"ה ב', אצל אי לאו הכי היה נראה לפרש כונת רש"י בסוגיין משום שהכיסוי סתמא רחבו כרוחב הקדירה או יותר ממנה, וכשהקדירה מגולה מקצתה ע"כ חלק מן הכיסוי חוץ לקדירה והוא נשען על מה שטמן בו הקדירה, או שהוא תלוי באויר, וצוה אין הקדירה נעשית לו בסיס, כיון שסמיכתו על הקדירה צרפיון וגם הוא תשמיש לקדירה, וכן אצל שמקצתו על החצית ומקצתו חוץ לחצית אין החצית בסיס לו, אצל אצל שכולו על החצית ומעות שכולן על הכר הרי החצית והכר בסיס להן, וכן אם כל הכיסוי על הקדירה הרי הקדירה בסיס לו, אף שהוא בא לשמש את הקדירה, ומש"כ רש"י במתני' מ"ט א' בגיז' אמר שנוטל הכיסוי וז"ל ואע"ג שהן עליה לא איכפת לן דלא נעשית בסיס להן שאין עשוי אלא לכסות קדירה, נראה דאין כונתו על הגיזין וכסדרת הרז"ה שהציא הר"ן, דא"כ הול"ל שאין עשויין, וגם אין זה לשון מדוקדק דהא סתם גיזין אין עשויין לכסות קדירה, והכי הול"ל כיון שהן משמשיין לקדירה ולא הקדירה להן, אלא נראה דאכיסוי קאמר, ור"ל שאין הכיסוי בא להחזיק הגיזין אלא לכסות הקדירה, והרי אנו רואין כאילו היתה הקדירה מוטמנת בגיזין ועכשיו תחב עליה הכיסוי, דכהאי גוונא הר"ז כפגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים שאין ליחס אחיזת התבן והגחלים להן וכמש"כ סק"א, וה"נ הכיסוי משמש לקדירה אצל אינו בסיס לגיזין, והקדירה עצמה נמי מה"ט אינה בסיס לגיזין, [א"נ הקדירה בסיס גם לתבשיל שבתוכה שהוא היתר, ומיהו בכיסוי שאינו ניטל הרי פרש"י שהקדירה בסיס לדבר אסור, ומשמע דלא מהני מה שהתבשיל בתוכה, ואפשר דתלוי בחשיבות הכיסוי והתבשיל ועי' רש"א], ועי' ב"י סימן ש"ט.

ועל פי מה שפירשנו בכונת רש"י במתני' יש ליישב משה"ק הגרע"א ז"ל קכ"ה ב' על הר"ן שצ"פ צמה טומנין כתב שאין הקדירה בסיס לכיסוי ולהטמנה כיון שהם משמשים לקדירה, ואילו צ"פ נוטל צהא דאצלן שע"פ חצית דאמרינן לא שנו אלא בשוכה פירש דאז שרי להטות אצל

במניח אף להטות אסור דנעשה החצית בסיס לאצלן, אף דאיירי שנתן האצלן לשם כיסוי כמבואר בדברי הר"ן שם שהקשה מאי שנא מחריזות, אצל למש"כ דהטמנה ענין אחר הוא שזה כפגה שצתבן וחררה שצגחלים שצכלל אין ליחס שהתבן מונח על הפגה, שהתבן הנחתו עם הפגה כמו צלי הפגה, וה"נ הגיזין או הצלחות שמטמינין בהן הקדירה, הרי אנו רואין אותן כמונחים זה ע"ג זה כקודם ההטמנה, אלא שעכשיו נחתו קדירה ציניהם, וכן כיסוי שצבגמ' נ"א א' מבואר שם צר"ן שהוא ג"כ צבגדים מעין הטמנה, ולא כלי כמו שמשמע מפרש"י, אלא שסדר ההטמנה צוה הוא כעין כיסוי, אצל אצלן שע"פ החצית לא שייך בו ענין זה, שלפנינו אצלן שהנחתו על החצית, וצוה צריך לדון מסבבא אחרת דכיון שאינו אלא לצורך החצית אף שמונח עליה לא תהא צדין בסיס, וצוה ס"ל להר"ן כדעת הרמב"ן שחולק על הרז"ה וס"ל דאף צוה נעשה בסיס וכמו שדקדק ז"ל מלשון נעשה בסיס ולא אמרינן עשאה בסיס.

ב"א א' תוד"ה או, לפיר"ת ור"י דא"א לנער מבלי שיטלטל דבר שאינו ניטל צידים, צריך לפרש חידושא דצרייתא דאף שטמן וכיסה בו לא צטל תורת מוקצה מיניה, [עי' קכ"ה ב' נעשה כיסוי להחצית], והא דנקט טמן וכיסה יש לפרש משום רבותא דבמגולה מקצתו נוטל ומחזיר, א"נ שמה אף לענין חידושא דאינו נעשה כיסוי שייך לחלק בין כיסה לבין טמן וכיסה.

ג) קמ"ב ב' אמר רצ"ח אר"י ל"ש אלא לצורך גופו אצל לצורך מקומו מטלטלן ועודן עליו, הא דלא שמעינן לה ממתני' דקתני היתה צין החציות מגביה ומטה על צדה כו', ומ"ל שירא על החציות שלא ישצרו או שצריך למקום, הוא משום דכשצריך לין אינו חפץ כלל בטלטול האצלן אלא שמתלטל צע"כ עם היין, אצל כשצריך למקום החצית הרי הוא חפץ גם בטלטול המוקצה, דמקום זה תפוס ע"י החצית וע"י האצלן, והרי הוא מעביר את שניהם לפנות המקום, וס"ד דחשיב כמתלטל לצורך המוקצה דאסור וכמש"כ תו' מ"ג ב', וקמ"ל דאף זה שרי, והו"מ לסיועיה מצרייתא דלעיל א' דמתלטלין תרומה טמאה עם הטעורה אפי' טעורה למעלה,

אלא דבלא"ה מיייתין ברייתא דתני חייא בר רב מדיפתי כוותיה.

ויש להסתפק אם מותר לטלטל תרומה טמאה עם הטהורה מחמה ללל כשהטהורה למעלה, ומהא דאר"ח לעיל א' דאי טהורה למעלה שקיל לה לטהורה ושציק לטמאה משמע לכאורה דאסור, דהא לאו בשופטני עסקינן דבעי למישקל גם לטמאה כשצריך רק לטהורה, וע"כ שיש לו ענין ליטול גם הטמאה, ואי לצורך מקומו הא מישרא שרי, אלא לאו מחמה ללל, ושמא יש לדחות דשניהם בכלי אחד ונוח לו לטלטל הכלי, וזה דינו כשלא לצורך, ומהא דאמרין בסוגיין בשכח ארנקי או לצינה דמניח עליה ככר או תינוק ומטלטלה, משמע דמחמה ללל נמי שרי, דהא משום הפסד הארנקי או הלצינה שרינן ליה, ואע"ג דלא אמרו אלא בשוכח או צמת, י"ל דהיינו להניח הככר או תינוק, אבל אם היה מונח הככר והתינוק עליהם מערב שבת שמא שרי בכל גווני, וכן משמע קצת מהא דאמר מר זוטרא הלכתא ככל הני שמעתתא בשוכח, משמע שיש מחירין אף שלא בשוכח להניח ככר או תינוק, כש"כ בשהיה מונח מערב שבת, ומיהו ממש"כ הרמב"ן והרשב"א קכ"ג דמדוכה שיש זה ככר אין מטלטלין אותה מחמה ללל, משמע אפי' יש זה ככר מערב שבת, דסתם מדוכה שיש זה שום, מערב שבת הוא, ודכוותה בככר, צרם יש לחלק דהתם הנידון כשהטלטול רק לצורך הכלי, [וזה ודאי אסור עי' מ"א סי' ש"ט סק"ה], וכי דיינין כשצריך לטלטל גם התרומה הטמאה, ומ"מ נראה עיקר דאסור, דכל שהטלטול לצורך דבר האסור אין להחיר ע"י ככר או תינוק, ועי' צבית מאיר סי' ש"ט, (וגם צוה אין נחשב הטלטול של ההיתר והאיסור כטלטול אחד, שהרי יכול ליטול הטמאה לצד להצילה מן החמה, ונמצא נטילת הטמאה כנטילתה לחוד, משא"כ בצריך למקומה שאין נטילת הטמאה לחוד מועלת לו כלום ונחשב הכל כטלטול אחד לפנות המקום, והמקום דבר המותר הוא. — ולפי זה אם צריך למקומה של הטמאה, אבל הטמאה עתיד להחזירה למקומה, יש לדון אם מותר לטלטלה אפי' כשהטהורה למטה כיון שכל הטלטול לפנות הטמאה, וצ"ע).

והא דצריך למקומו מטלטלין תרומה טמאה עם הטמאה אפי' כשהטהורה למעלה, נראה

דהיינו דוקא כששניהם בכלי, דשרינן לטלטל הכלי כיון שלא נעשה צקים שהרי גם הטמאה צתוכה, וכמו כלכלה עם פירות ואבן, אבל אם אינם בכלי וצריך ליטול הטמאה בידיים זה לא שרינן, דלא אמרו ככר או תינוק אלא צמת בלצד, ואפי' הככר עליו מערב שבת, וכן צרמב"ם פכ"ה מה' שבת ה"כ כתב אם היו שניהם בכלי אחד.

(ד) קמ"ב א' מיתבי מטלטלין תרומה טמאה עם הטמאה כו' צין שטהורה למעלה וטמאה למטה צין שטמאה למעלה כו', לכאורה איפכא הו"ל למיתני צין שטמאה למעלה צין שטהורה למעלה, דהא יש להקדים הפשוט תחלה, וי"ל דכשמטלטל לצורך מקומו יש טפי חידוש כשהטמאה למעלה שאפשר לערה בקל ואפ"ה שרינן לטלטלה עם הטמאה.

והנה משמע שאם ניטלה הטמאה אינו רשאי לטלטל הכלי עם הטמאה לחוד, דהא לא שרינן אלא כשהטהורה או למעלה או למטה, וכן מתבאר בלשון הרמב"ם פכ"ה ה"כ, ויש לעי' אמאי כיון שהכלי לא נעשה צקים, למה לא יותר לטלטל, כמו מעות שעל הכר, דצריך למקומם מטלטל הכר עם המעות, ונראה מזה דכל כלי קיבול כיון שאין שימוש אלא למה שבתוכו, אין הטלטול מתייחס אלא למה שבתוכו, וכשאין בתוכו אלא דבר המוקצה חזינן ליה כמטלטל המוקצה לחוד, שו"ר שכ"ה בריטב"א הגדמ"ח בשם הראב"ד וכן בחדושים ע"ש הר"ן, [ומיהו ברשב"א בסוגיין ובמ"א סי' ש"ט סק"ו ל"מ כן], והא דאמר קמ"ג א' אגב לקנא דמיא, או דאירי שיש בו מים, או דבטלי אגב כלי כמו שירי כוסות צינה כ"א ב', וצוה נמי ניחא הא דלא מוקמינן למתני' דכלכלה והאבן צתוכה דלכא פירות וצלא נעשה האבן דופן, אלא דאירי בשבת, ויהיה מפורש צמתני' דין צריך למקומו דמטלטלין ועודן עליו.

ובזה יש ליישב מה שהקשה הגרע"א ז"ל מ"ג ב' למה אין המטה שהמת עליה ככר או תינוק, ולמש"כ ניחא דהמטה משמשת למה שעליה, וכדתנן ז"ג ב' את החי צמטה פטור אף על המטה שהמטה טפלה לו, וכשמטלטלה עם המת חזינן ליה כמטלטל המת לחוד, ומה"ט נראה כמ"ש בצ"י סי' שיי"א דכסותו של מת נמי אינה יכולה לשמש צדן ככר או תינוק, וכ"מ קצת מהא דאמרין מ"ג ב'

דאיכא עליה שצרי עזים, לפרש"י ותו' לכאורה הול"ל אלל הכא צאפר המוכן קאמר שהרי זהו מה דמחדשין השתא, אלל כד דייקין בלשון רש"י ותו' ניחא, דודאי איכא אפר מוכן ואפר שאינו מוכן [וכגון שהוסק בשבת ע"י נכרי או שהיה ניסוק מערב שבת עד לאחר צין השמשות], ומעיקרא הוי מפרשין מחתה צאפרה דר"ל דאף שהאפר מוקצה מ"מ הותר לטלטלו עם המחמה, ומצואר דצאפר המוקצה קאמר, והשתא מפרשין מחתה צאפרה דר"ל אגב אפרה שהאפר הוא המחמה, וממילא מוכן שצאפר המותר איירי, ושיש על המחמה גם דבר האסור דהיינו שצרי עזים, דאל"ה מה נריך לאגב קיטמא.

ברם ז"ע מאי אשמועינן רבא הא תנן קמ"א ב' כלכלה והאבן בתוכה, [ואף דמוקמין לה קמ"ב א' כלכלה פחותה מ"מ לא נבטל האבן לכלי, דהא מחני' היתר טלטול אבן אגב הפירות והכלי אחי לאשמועינן, דומיא דכולה מחני', ולא צדיי ייחוד אבנים לשימוש כלי, וזה כדעת הסוברים דלא גרסינן אלל, עי' מ"מ פכ"ה הט"ז], ועי' רש"א, ומש"כ בתו' דשצרי עזים חשיבי טפי, נמי קשה ממ"נ אם חשבים טפי מן האפר למה צאמת שרי, ואם האפר חשוב טפי פשיטא, וגם הא דפרכינן משצרי פתילה קשה אמאי לא פרכינן עלה ממחני' דכלכלה והאבן בתוכה, ולישני כדמשני דבגלילא שנו שהפתילה חשובה מן השמן, ולמה הקשו לרבא, ועו"ק דצביצה כ"א ב' הו"ל לאתויי מחני' דמעוה שעל הכר דבשכח מותר לטלטלם צריך למקומם כדמפרשין קמ"ב ב', וה"נ שירי כוסות שלא נעשה הכלי ציסם צאמצע שבת ודעתו לנערס, ומיהו למש"כ לעיל סק"ד דכלי קיבול לא שרינן צדליכא בתוכו אלל דבר איסור, ניחא, אלל אכתי קשה למה לא הביאו מחני' דכלכלה והאבן בתוכה, ומה נחדש צדצרי רבא.

והיה נראה לפרש דהשצרי עזים חשיבי טפי מן הקיטמא, דהקיטמא אין לו ערך כלל, ולכסות צו רוק הוא דקאי, ואילו שצרי עזים עתיד להדליק בהן, והיינו דאשמועינן רבא דכיון דהקיטמא והשצרי עזים הכל משיירי ההצעה הן ולמישדיניהו מן הכנוגא קיימו (ואף אם צדעתו לחזור ולצבר שצרי העזים ולהדליק בהם, מ"מ השתא לפנותם מן הכנוגא קיימו), לא מהני חשיבותייהו

כי פליגי דליה ליה, ודוחק לומר דצבצרא ערטילאי קאמר, אלל אי צגדים לא מהני, שפיר מצי איירי שאין ככר או תינוק צמקום שהמת שם, ועי' בתו' רי"ד שם.

ה) שם ב' א"ר ינחק שכת לצניה צחצר מניח עליה ככר או תינוק ומטלטלה, נראה דאיירי צאופן שיש צזה הפסד רב, דאל"כ צטלת חורת מוקצה דכל צורך האדם אפשר לחשצו כהפסד מועט וא"כ יטלטל כל המוקצות ע"י ככר, ומ"מ ז"ע דסתם לצניה הפסד מועט הוא.

ומהא דמהני ככר או תינוק משמע קנת דגזירת מוקצה לא היתה לעשותם כאיסור חפצא, דא"כ מה מועיל שמתלטל ככר עמהם, אלל הוא איסור צבצרא לעסוק צדצרים שאינם צורך היום ולטלטלם, ונקצעו הדצרים שצסתמא אין צורך בהם, ונאסרו לטלטלם, ולכך כשמתלטל עמהם ככר או תינוק הרי יש חועלת צטלטולו ואינו עוסק צדצרים צטלים, וזהו נד הקולא שצדצרי.

ו) בדין צסיס לדבר האסור ולצבר המותר, לכאורה מסצבצרא לא היה לן להצריך שיהא ההיתר חשוב מן האיסור, דכל שמשמש גם להיתר לא שייך לעשותו מוקצה, וכמו דמהני ככר לארנקי ששוה אלף וזו דסו"ס משמש הוא גם לצבר המותר, וכיון שיש צו צורך שוב אינו מוקצה, אלל דלפרש"י ותו' צכנוגא אגב קיטמא מצאנו צגמ' מ"ז א' צזה דמשני צגלילא שנו, דאזלינן צתר החשוב, אלל לפי הרמב"ן שם דאיירי צקיטמא שהוא מוקצה אף למסקנא אלל צבטל אגב הכלי, וכמשמעות הגמ' ציצה כ"א ב' דמייתי לה לשירי כוסות, א"כ שצרי פתילה מצי איירי דליכא עמהן היתר, אלל שאינם מתצטלים אגב הכלי מחמת חשיבותם, [ומה שהציא הרמב"ן שם פי' ר' אפרים ורש"י היינו לפי פרש"י ותו' אלל לפירושו מתפרש כפי' ר"ח שהציא שם], ולפי זה לא מצאנו דאזלינן צתר החשוב לענין צסיס, ומסצבצרא שפיר י"ל דכל שמשמש גם היתר אינו צדין צסיס לדבר האסור, וז"ע צזה, ומה"ט ז"ע נמי צמש"כ צמ"ב סי' ש"י ס"ק ל"ג צשם אחרונים ז"ל דצשניהם שוין חשיצ צסיס לדבר האסור, ומנ"ל לחדש כן, הא מסצבצרא כל שמשמש גם להיתר ראוי להחיר, וז"ע.

ז) מ"ז א' אלל אמר רבא כי הוינן צי ר"נ הוה מטלטלינן כנוגא אגב קיטמא ואע"ג

הרי ע"כ נעשה בסיס לשעה זו, ואם הוא צין השמשות שיין לומר מיגו דאתקנאי צין השמשות אתקנאי לכולה יומא, הלכך כיון דבעוד הנר דולק ע"כ שכולם ישמשו בסיס לשלזבת הרי הם צדין בסיס, שוב הראוני ברש"א ריש ביצה שכתב כדברים האלו ע"ש.

(ט) קמ"ב א' ואמאי תיהוי כלכלה בסיס לדבר האסור, קיס לגמ' דין בסיס, ואפשר שהוא ממתני' דנר מ"ד א' דמוקמינן לה מ"ז א' משום בסיס, א"נ ממתני' דמוכני דמייחין מ"ד ב', א"נ ממתני' דאבן שצקיריה קכ"ה א', אבל בגמ' מ"ז א' פרכין ומי אמר ר' יוחנן הכי והתנן נוטל אדם כו' ואמר רב"ח אר"י כלכלה מלאה פירות עסקין טעמא דאית בה פירי כו', משמע דליכא משנה, ושם י"ל דמדר"י אדר"י עדיפא ליה למיפרך, דשם פלוגתא דתנאי היא, א"נ מחתה באפרה דמי טפי לאבן שכלכלה ששניהם כלי קיבול למה שכתוב.

שם ולנערינהו נעורי ארצ"א אמר רבא הכא כלכלה פחותה עסקין דאבן גופה נעשית דופן לכלכלה, לגירסא זו קיימא נמי השתא אוקימתא דר"י דבמלאה פירות עסקין, והאבן לא נתבטלה מתורת מוקצה דלא הדקה או דדעתו ליטלה, אלא דהשתא א"א לנער, ויש לעי' וכי לא משכח"ל גווי טובא שא"א לנער כגון שהפירות רכים ומרוצים והאבן מלמטה ועוד כיו"ב, ומאי דוחקיה לאוקמי כלכלה פחותה, ולפי מה שהעיר חתני הרי"ח נ"י דחידוש למדנו בתירוץ דרבא דאף שחפץ בטלטול האבן שמשמש לו כדופן, מ"מ שרי, ולא חשבינן ליה כמטלטל מוקצה ע"י דבר אחר, ניחא, דשפיר אית לן לאוקמי במתני' קלה החידוש בגוונא דשרי, והיינו ככה"ג שחפץ בטלטול האבן, ואפשר עוד דלשון והאבן כה"א הידיעה משמע דבאבן מיוחד איירי, וכן צנו מתפרש האבן שרגיל לשחק בו.

ולמדנו מסוגיין דאבן שע"פ החזית וחפץ להעבירה למקום אחר עם האבן כדי שימשיך לשמור את הכיסוי, דמותר, אף בשאפשר לנער ואינו צריך למקומו, וכמו דשרינן באבן שכלכלה, ומיהו כ"ז להך שינויא שכתבו בתו"י דלאוקימתא דרבא תו לא צריך לאוקמי בפירות המיטנפין, אלא אע"ג דמצי לנער שרי לטלטלם עם

דענים למיחשב הכנונא כבסיס להן, אלא הכנונא עיקר והם טפלים, [וכעין סברת הרמב"ן], והיינו דפרכין משברי פתילה שגם הם שיירי ההצנעה ולמשדינהו קיימו ומ"מ חשיב הנר בסיס להן, ולא דחינן דהתם בדליכא שמן איירי, דמ"מ אכתי הוי קשיא ליה דליצטלו שברי פתילה, כמו שיירי כוסות, דגריעי אפי' משברי עצים, ודחינן דחשיבי טפי בגלילא, ועדיפי משברי עצים לגבי הקיטמא, ואפי' בדליכא שמן, אסור, א"נ באמת איירי בדליכא שמן, והיינו דמייחין להא דרבא לענין שיורי כוסות דמאסי ולא חשיבי כלל, ודין הוא דליצטלו אגב כסא אפילו בדליכא מידי דהיתירא, כדבטלי שברי עצים בדליכא קיטמא, ודחינן דאיסורי הנאה שאני, ואפשר דר"ל דאיסורו חושבו, [ולמאי דקיי"ל דמומנין את הנכרי בשבת, י"ל דלא ס"ל האי סברא דאיסורו חושבו, וצטיל אגב הכוס, א"נ ס"ל דכה"ג לא חשיב עושה גרף לכתחלה, דלפני דלפני הוא ועכו"ם הוא דקעביד, וגם זימנין דלא משייר, עי' שעה"צ סי' שכ"ה אות א'], אבל בטור סי' ש"י כתב על הא דכנונא שצריך שהיתר יהא חשוב מן האיסור, וצ"ע.

שם תוד"ה ואמר תימה אמאי לא פריך כו' מעות שע"ג הכר כו', צ"ע הא עדיפא פריך שהמחתה עצמה תהא מוקצה מדין בסיס, ועוד דאי מהתם הוה מצי למימר דהכא צריך למקומו דכהאי גוונא שרי לטלטל החזית עם האבן, כדאמר קמ"ב ב'.

(ח) הרשב"א נ"א א' הקשה לדעת ר"ת דמניח ע"מ ליטלו בשבת אינו נעשה בסיס, מהא דאמרין מ"ז א' הנח לנר שמן ופתילה הואיל ונעשה בסיס לדבר האסור, והרי אדם יושב ומנפה מתי תכבה נרו, וצבית מאיר סי' ש"ט כתב לתרץ דכיון דכל זמן שהשלזבת בעולם הם בסיס לה, חשיבי בסיס, כיון דמה שחלים מלהיות בסיס אינו מחמת חשיבותם אלא מחמת שנעדרה השלזבת, ואין לדברים אלו מקור, וגם בסברא הדבר רפוי, וכל כי האי הו"ל לר"ת לבאר ולחלק, אבל אפשר דלא אמר ר"ת למילתיה אלא בצקים שצידו לסלקו בכל שעה דבזה חשבינן לשימוש כבסיס באופן עראי, וכעין בגדים המונחים זה ע"ג זה במ"א סי' ש"ט סק"ו, אבל אם יש זמן שאין ציד האדם לסלקו מלהיות בסיס,

דחכמים גזרו על זה באמת משום גזירה דבונה וסותר, שאם יתירו לתת כלי תחת הנר לקבל השמן יצאו להתיר לשבור או לבנות כלים, דהדבר רחוק טובא, ועוד דהא עושין מחיצה בכלי חרס ריקנין בפני הדליקה לכו"ע כדמתן לק' ק"כ א', אע"פ שיתבקעו, ולא גזרינן משום סותר, ואילו להניח לקבל ניצויות, כשלא יתבקעו, הוי אסרינן אי לא משום דאין בהם ממש, הרי דגרס סתירה ממש שרי וגרס ציטול כלי מהיכנו אסור, אלא שורש הדבר איסור מוקצה, דעיקרו לא לעסוק בדברים שאינם צורך היום, (עי' לעיל סק"ה), ומטעם זה ראוי לאסור טלטול כלי לעשותו ציסם לדבר האסור, שהרי טלטול זה כמוהו כטלטול מוקצה, שאינו מצורך היום, אלא דמ"מ אינו בכלל גזירת מוקצה כיון שעדיין מלאכתו להיתר, ולכן הוצרכו חכמים לגזירה מיוחדת על ציטול כלי מהיכנו, וגזרו אף כשמטלטל הכלי לצורך מקומו, כדמוכח מהא דלא משנינן אליבא דרב יוסף כמו אליבא דר' יצחק, אף שהטלטול עצמו אין לאסרו, וכן אסור להתיר החצלים בשליפי רבצני (עי' קנ"ד ז') אפי' הכרים מונחים שם מערב שבת, דג"ו ציטול כלי מהיכנו, ואיסור זה המחדש עשאוהו כעין סותר או בזנה, אבל עיקרו מגזירת מוקצה.

ובמ"מ כלי שיש בתוכו דבר האסור ודבר המותר, ודבר המותר חשוב יותר, שאינו צדין ציסם, שרי להוציא ממנו דבר המותר, ולא חשיב כמבטל כלי מהיכנו, וכדאמר קמ"צ א' דאם טהורה למעלה שקיל לה לטהורה, אף שעיי"ז תשאר הטמאה לצד בכלי, וטעמא דכיון שאינו עוסק לא בכלי ולא בדבר המוקצה, גרמא כי האי שרי, א"נ כיון שכבר הכלי ציסם לדבר האסור מערב שבת, והוא רק מסלק דבר המותר, לא דמי לסותר וזונה כלל, וכן נראה ממה שדנו המהרי"ל והמ"א בסי' רס"ה סק"צ אי שרי לסלק השולחן ועיי"ז יטפטף השמן לכלי שתחתיו, ולא פשטו מהא דמותר לסלק תרומה הטהורה, וע"כ שאין הטעם משום שעוסק שלא בכלי ושלל בדבר המוקצה, אלא הטעם משום שכבר מערב שבת הכלי ציסם לתרומה הטמאה, משא"כ בשולחן דהתם דעדיין אין הכלי שתחתיו ציסם לדבר האסור כלל.

וב"ז כשהיו שניהם בכלי מערב שבת, אבל אם היה מערב שבת רק דבר המותר בכלי,

האזן כדי שיהא נוח לטלטלם בכלי, וכן משמע מהא דבאמת לא אמר רב למילתיה דאירי צפירות המיטנפין, ארישא, אבל לפי מה שצידדו בתו"י דאף לאוקימתא דרבא איירי צפירות המיטנפין א"כ א"א לנער, ושפיר שרי לטלטלה עם האזן, דאף שחפץ בשימוש של האזן מ"מ לא שייך לאסור כיון דאף אם לא היה חפץ בו א"א לנער, ואין לחייבו לטלטל ציד ולהפסיד לגמרי שימוש הכלי, לפי זה אין ראייה להתיר טלטול החצית עם האזן כשיכול לנער.

לפירוש הרמב"ם וגירסתו שכתב במ"מ פכ"ה מה"ש הט"ז דלאוקימתא דרבא איירי באזן שנתבטל לכלי ושרי אף בדליכא פירות בכלכלה, צריך עיון למה שנאה התנא כאן אף שאינה מענין הרישא דנוטל את בנו והאזן צידו ולא דומיא דסיפא דמטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה ואזן שע"פ החצית, ולא שנאה לעיל קכ"ה א' גזי אזן שבקירויה, וצריך לדחוק דבעי למיכנף כולהו גוויי של טלטול אצנים בהדי דבר המותר.

(י' קמ"א א' מתני' הקש שע"ג המטה כו', לכאורה משמע שהקש ניתן על המטה כדי שיהא נוח לשכב עליו, אלא שלא ייחדו לכך ורק לפי שעה משתמש בו, ולפיכך תורת מוקצה עליו, דלשון הקש שע"ג המטה משמע שהמדובר בדבר ההוא, ולא צמעשה שאירע שהונח קש על המטה, ולפי זה צ"ע צמס"כ הר"ן מ"ג ז' דחשיב טלטול מן הצד לצורך דבר המותר דעיקר כונתו לשכב על המטה, ומיהו צרש"י נ' א' וכ"ה צר"ן שם כתבו שנתנו על המטה שלא לשכב עליו, ומשמע דמנאי הוא שממלא קש באזניו ונותן גם על המטה, ולכך שנאו התנא בהאי לישנא, ולפי זה באמת יש מקום לומר דחשיב כטלטול לצורך דבר המותר, כיון דטפי הוי ניחא ליה לשכב על המטה, אלא שאינו יכול לנער הקש כי צריך למקומו, ועי' צרא"ש שם דחשיב ליה לצורך דבר האסור אלא דבגופו כלאחר יד שרי, ואין מזה ראייה למש"כ, די"ל דאף צמטה מתוקנת ואין צורך לקש, נמי חשיב ליה לטלטול לצורך דבר האסור, כיון דהשתא מתקן הוא את הקש המוקצה לשכב עליו.

יא) במ"ג א' משום דקא מבטל כלי מהיכנו, בתו' הציאו פירוש רש"י אי משום דהוי כמחצרו צטיט או דהוי כסותר, ונראה דאין הכונה

ואשמועין ר"ה דלא חיישין לכל זה, ועיין רמב"ן דמסיק בפירוש זה.

ובן ברייתא דטבל ועשיות דלא פירשה היתר דברים וכסות, היינו דלא שריא טירחא של הבאת כרים להללה, ולס"ד, אף במקום הפסד מרובה, ולמסקנא רק במקום הפסד מועט, אבל משום ציטול כלי מהיכנו ליכא דהא טבל מוכן הוא, וגם עשיות דשליפי זוטרי בכלל דין הברייתא, ואפשר דדוקא נקט טבל לאשמועין דלאו משום ציטול כלי מהיכנו קאסר להציא כרים, וגם סתם טבל הפסדו מועט ע"י נפילה ודמי לכולסא, ומיהו ק"ק מהא דמבואר ביצה ל"ו א' דאף להפסד מועט חיישין ומכסין כדי יין ושמן בכלים מפני הדלף, וברמב"ן נדחק לפרש דהתם רק ציו"ט שרינן ויו"ט קיל טפי, אבל לשון המשנה שם ל"ה ב' משמע דאף בשבת שרי וכמ"ש הרא"ש שם, [ומיהו לפי מה שמחלק הרמב"ן בין הפסד מרובה למועט דבשבת שרי רק בהפסד מרובה וציו"ט אף בהפסד מועט, א"כ ניחא שפיר לשון המשנה דמשמע שדין מכסין הוא ממוצע, דמדיוקא דרישא משמע דאף בשבת שרי ואילו מדיוקא דסיפא משמע דלא שרי בשבת וכמ"ש בק"נ שם בשם מהרש"ל, ולפי זה א"ש דבאמת יש גוונא דשרי אף בשבת ויש דרק ציו"ט, וגם בכדי יין ושמן משכח"ל גוונא שהוא הפסד מרובה, וגם בפירות משכח"ל הפסד מועט, ולכך סתם התנא], ואפשר דהתם שהנידון במאורע הפסד של דלף, לא חילקו חכמים, והתירו למנוע כל הפסד של הדלף, דהדבר בזה, וצבית, ולא נגרס ע"י מעשי, ואין מן הראוי לזמנא בזה למדוד ההפסד, דגם דלף צבית הוא הפסד אפי' אין תחתיו כלום, משא"כ במאורע שהחשיך במשאו על החמור, והנידון פרטי בהפסד המשא, בזה שפיר מחלקין בשיעור ההפסד, וגם בחצר וצבהמה יש לחוש טפי, וכמ"ש לעיל דהיינו דאיצטריך ר"ה לאשמועין, ושפיר החמירו בזה בהפסד מועט, ובמלחמות כתב הרמב"ן דהפסד הכולסי מועט שצמועטים הוא ולכך לא חששו לו כלל.

לשון הברייתא מתיר החבלים והשקין נופלין ואע"פ שמתבאר, משמע דדינא לאשמועין שצריך לעשות כן, דאי רק איסורא דהבאת כרים וכסות אחי לאשמועין, הול"ל לא יציא כרים וכסות ויניח תחתיהן אלא מתיר החבלים כו',

ובשבת נתנו עם דבר המותר, תחת הנר וכיו"ב, לקבל צו דבר האסור, למ"ש בהג"א והוצא במ"א שם דשרי, שוב אסור להוציא דבר המותר מן הכלי, דהו"ל מצטל כלי מהיכנו, ולא מהני טנדקי שהקדים דבר המותר. — (וצעיקר דברי ההג"א דכלי שיש צו דבר המותר שרי להוסיף צו דבר האסור, היה מקום לדון מהא דבגמ' קנ"ד ב' לא אשכחן תקנה לכלי זכוכית בשליפי רבדני, (וכן לדבש שהדביש), ולא אמרו לתתם על כרים וכסות שיש עליהם דבר המותר, ושמא כיון שאינם עשויים להטלטל עם השליפי רבדני, ואילו מחמת דבר המותר יכולים להטלטל, חשיב ציטול מהיכנו, אף שעכשיו משמש גם לדבר המותר, וגם בלאו הכי אין צוה כדי הכרע, וגם בהג"א לא התיר אלא בדברים שאי אפשר לנער, דאז מותר הכלי בטלטול כמות שהוא, אבל דבר שאפשר לנער חשיב ציטול מהיכנו כיון שצריך להקדים ולנער קודם שיטלטלו, ודברים שאי אפשר לנער ע"ג כרים וכסות אינו דבר שצוהו כלל).

(י) קנ"ד ב' והא קמצטל כלי מהיכנו בשליפי זוטרי, פשטות הגמרא משמע דלאו היינו עיקר חידושיה דר"ה, אלא זה דבר ידוע דבשליפי זוטרי ליכא משום ציטול כלי מהיכנו, ומוקמינן לדב הונא בזה, וכן רהיטת הדברים דבשליפי זוטרי שרי לכתחלה אף שלא במקום הפסד, ולא נזכר רמז שיש שני סוגי ציטול כלי מהיכנו, ויש שהותר במקום הפסד ויש שלא הותר, אלא עיקר חידושיה דרב הונא דשרי לטרוח בהללה ולהציא כרים וכסות, וכמו דאיצטריך לתנא למיתני דנותנין כלי תחת דלף הראוי כדמפרשין מ"ג א', וכן מ"ב ב' שנצברה לו חבית בראש גגו מציא כלי ומניח תחתיה, וכמו שהוכיחו תו' שם דלאו צל טבל מיירי, ה"נ לאשמועין רב הונא דכשצריך להתיר החבלים ויפלו השקין רשאי להציא כרים וכסות להניח תחתיהם, ובכלל זה דשרי לטרוח בהללה, ושלא חיישין שמא יציא כלים דרך רשות הרבים, אע"ג דסתם פריקת צבהמה בחצר היא, וכל סוג הללה הוא נידון בפני עצמו, וכמו דגבי חבית תנא בברייתא בראש גג, לאשמועין דאף שאינה צבית מ"מ שרי, וה"נ צבהמה כל שמוסיף לטפל יש לחוש שיחמר אחריה, או שישתמש בה, או שיוציא מרשות לרשות,

ואפשר דבאמת דינא קאמר דמשום נער בעלי חיים חייב להתיר החצלים ולא לחוש להפסד המועט, משא"כ בהפסד מרובה יכול להשאיר המשא על הבהמה, וכדעת רש"י והריטב"א דנער בעלי חיים הותר גם כה"ג משום הפסד האדם, ולמאי דק"ד דאירי בהפסד מרובה, נמצא דמחייבין ליה להפסיד הרבה משום נער בעלי חיים, והיינו כמ"ד נער בעלי חיים דאוריתא וכדעת הרמב"ן.

ובדין ציטול כלי מהיכנו כשדעתו לנער לדעת הקוצרים לאיסור, כדמוכח מניחות ומדלף, נראה דשליפי זוטרי דשרינן אין צריך לפרש דמשום הפסד מרובה הוא שהתירו ללא משמע כן, דהיינו לשון הגמ' שזה דבר ידוע ופשוט דשליפי זוטרי ליכא משום ציטול כלי מהיכנו, ולכך מוקמינן לדרי"ה בזה, ולא שזה חידושו דר"ה, אלא דכיון דאפשר לשמוט הכרים אין כאן כלל ציטול מהיכנו, דעדיין במילתי קאי, דכשם שקודם שהונחו עליהן הקרני דאומני היה אפשר ליטולן לשימוש, כך גם עכשיו אפשר ליטולן, ויפלו הקרני דאומני ממילא מהם, וכן בקורה שסמכוה בארוכות המטה והיא רפוייה, נמי הרי הם מוכנים לשימוש כמו קודם שסמכו בהם, שיכול ליטולם כרגיל, ואין כאן שום ציטול מהיכנו, אבל כלי שיש לו תוך ומונח בתוכו דלף או שמן או ניחות או צינה, הרי צריך להפוך הכלי ולנערם, ונמצא שנחצטל הכלי מהיכנו עד שינוערו, וזה ציטול כלי מהיכנו, וכן שליפי רבדרי אפי' אם יתכן לנערם, מ"מ הדבר צריך זהירות וחשוד, והרי נחצטל הכלי מהיכנו עד שיטרח לסלקם בניעור, וזו נראה דעת הרמב"ם בפכ"א מה"ש ה"י ובפכ"ה הכ"ג כ"ה, ומש"כ בפכ"א שם שלהפסד מועט לא חששו היינו שלא התירו לטרוח להציא כרים, אבל משום ציטול כלי מהיכנו אין כאן כמו שהקדים שכיון שיכול לשלוף הכר נמצא שלא ציטל הכלי מהיכנו, וסתמו כפירושו שאין כאן ציטול כלל ולא שהותר משום הפסד, וכן לשונו בקורה בפכ"ה שם.

הרי"ף והרא"ש השמיטו צרייתא דטבל ועשיות ומאי דאיתמר עלה בגמרא, והדבר צריך יישוב, דהא הילכתא אשמועינן דלהפסד מועט לא חששו ולא שרינן להציא כרים וכסתות, ולפי מה שפירשנו דצרייתא דינא אשמועינן דמשום נער בעלי חיים חייב להתיר החצלים ולהפיל השקים אע"פ

שישתצרו, יתכן לפרש דלפי זה לא איירי כלל צרייתא בהלכות שבת, וכד מוקמינן לה בזולא היינו לומר שממילא אינו חפץ להציא כרים וכסתות דמשום הפסד מועט זה אין כדאי לו לטרוח ולהציא כרים וכסתות ולכללם בשקיו ופירותיו, והיינו דפרכינן ומאי אע"פ שמשתצרינן כיון שאינו הפסד של כלום, ומשני דמ"מ ס"ד דאף משום הפסד מועט זה ראוי לנער הבהמה ולא לפרוק, קמ"ל, והנה סברה הך צרייתא דנער בעלי חיים דרבנן ולכך משום הפסד מרובה ראוי לנער, אבל למאי דקיי"ל נער בעלי חיים דאוריתא אף בהפסד מרובה אינו ראוי לנער דכמו אלה, וכמו שפי' הרמב"ן בצרייתא דחמורו של ר"ג, ודין נער בעלי חיים דהוא דאוריתא כבר שנאו הרי"ף בס"פ מפנין וממילא מובן דהפסד ממון אין בו להתיר איסור, [אף דבאמת יש מקום לומר כהריטב"א דכשם שהותר לחרוש זה ולעבד, כך גם הפסד הנגרם מתיר לנער דשימוש שאינו רגיל, וצ"ע], ולכך השמיט הך צרייתא וכן צרייתא דחמורו של ר"ג, וצ"ע.

ברשב"א פתח בציטול כלי מהיכנו לשעה והוכיח מניחות ודלף, וזאת הכי קיים לאסור משום דבהלכה חששו לשמא יציא כלים דרך רשות הרבים, ולכאורה הדברים סותרים זא"ז, דהא בגמ' מ"ג א' מבואר טעמא דניחות ודלף משום ציטול כלי מהיכנו, ועי' רמב"ן, וצ"ע.

(ג) ב"א א' תוד"ה או וע"כ אור"ת דלא חשיב כמניח כיון שדעתו ליטלו בשבת ובפ' נוטל נמי תנן כו' וזה"ל מסלק את הטבלא ומנערה ולא חשיב לצ"ה כמניח, מבואר דס"ל שאין לחלק בין מניח מערב שבת ודעתו ליטלו בשבת, לבין מניח בשבת ליטלו בשבת, וכיון דמניח הקליפות בשבת לא נעשה ציס, ה"ה מניח מערב שבת, ובאמת כן נראין הדברים מסבא, דגידון מניח ע"מ ליטלו בשבת, הוא שאין נעשה ציס אלא"כ ייחדו לשימוש זה, ולכל השבת דינו כייחוד לעולם, אבל ע"מ ליטלו בשבת, אין שימוש בציס אלא עראי, ואינו אוסרו אף בשעה שהאיסור מונח עליו, ומותר לנער, ולטלטלו למקום אחר אם צריך למקומו, וכיון שכן אין מקום לחלק בין תחלת השבת לאמצע השבת, שאם שימוש עראי אינו עושה ציס, גם בתחלת השבת אינו עושה ציס, וחומרא

משום סותר בפירוקו, אבל תחלת נתינתו ברפוי ולכך אין זו משום צונה, וכן לשון רש"י קס"ד שמהדקו שם ואינו יכול שוב ליטלו, משמע דלאו משום מוקצה אחינן עלה, אבל אין הדברים מתחוררין דאם אחת דהקורה דבר המותר היא, א"כ הרי הספסל משמש לדבר המותר, (וגם כשם שהכניסו צהידוק וטורח כך יכול להוציאו, אלא"כ נאמר שההדק אח"כ ע"י הקורה), ומה ציטול כלי מהיכנו הוא, אדרבה הרי הוא בשימוש הראוי שהוכן לו, וכן בתו' מ"ג א' ד"ה ושני מצואר דאף לר' יצחק פרכין מהך מחני' דקורה שנשברה, [דלשון הגמ' אומציה כל הני תיובתי, היה מקום לומר דלאו דוקא כולהו, אבל בתו' הדבר מצואר], הרי דהקורה דבר שאינו ניטל הוא, ונ"ל דכיון דהקורה אחוזה בחזק בקירות הבית וסמיכתה על הספסל ברפיון, לא חשיב הספסל בסיס, ונ"ע.

ולענין הלכה נראה דלא קיי"ל כהתו' בזה, ומניח בשבת ע"מ ליטלו בשבת אינו נעשה בסיס, ומותר לנער, וכן צריך למקומו מותר לטלטלן ועודן עליו, דכל הראשונים בסוגיא קנ"ד ב' פשוט להו דמניח לשעה מותר לנער אלא שדנו אם הציטול לשעה אסור עי' רמב"ן ורשב"א ור"ן שם, וכ"כ הרשב"א קמ"ג א' להדיא, והרי אף במניח מערב שבת ע"מ לסלק בשבת הדבר במחלוקת כמ"ש ס' ש"ט, וכ"ז במניח ע"מ ליטלו, אבל במניח ע"מ שישאר כל השבת חשיב בסיס, אפי' לא היה עליו צין השמשות, ולשון הזה"ל ס' ש"י ס"ז ד"ה מטה, סתום, דהו"ל לפרש דכל הנידון כשהניח ע"מ לסלקן בשבת.

שו"ע ס' רס"ה בגליון הגרע"א ז"ל במ"א סק"ב, כתב טעם ההיתר בשליפי זוטרי משום שיכול להניח עליהם דבר המותר, והדוחק בזה גדול, וכמ"ש בעצמו בדרו"ת, אבל גם בעיקר הדין יש לדון, דבשבת אכן ע"פ חבית ואין צריך למקומו דדינו בניעור, ולא שרינן לטלטל המוקצה אגב ההיתר, שלא יהא רשאי לפזר על החבית דבר המותר שא"א לנער ועי"ז לטלטל החבית עם האבן, דאסור לגרום לטלטול המוקצה, ולכך כשאפשר לנער או ליטול דבר המותר אינו רשאי לטלטל כמצואר קמ"ב א', וא"כ אין יהא רשאי בידים לגרום שלא יוכל לנער כדי לטלטל המוקצה, וכש"כ במניח לדעת תו' דגם הכלי נעשה בסיס,

דצין השמשות אינו אלא בדבר שהוא צדין בסיס ונאסר, דבזה אמרינן שאם נאסר מתחלת השבת שוב אינו מן המוכן ואתקנאי לכולה יומא, משא"כ באמצע השבת יכול לחזור להיתירו, אבל כשהנידון אס לאסרו, בזה תחלת השבת ואמצעו שוין, וכן מצואר צדריהם לעיל מ"ד ב' ד"ה יש דאף במניח בשבת ע"מ ליטלו בשבת נעשה בסיס וצעוד המעות עליה אסורה צטלטול כדין בסיס, ואסור אפי' לנער, [ומיהו נ"ע לפירוש ר"ת אין יפרשו הא דיש עליה מעות אסורה, כיון דצדעמו ליטלה איירי אי יש מוקצה לחצי שבת, אלא"כ יחלק צין אכילה לטלטול כמו שכתבו תו' שם], וכן לקמן קכ"ג א' וצ"נה ב' א'.

ובבר תמה הגרע"א ז"ל מ"ד ב' וכן צבית מאיר מהא דלק' קנ"ד ב' בשליפי זוטרי, דמצואר דרשאי לשמוט הכרים, ונראה די"ל דשאי התם שאין צריך כלל שינוחו על הכרים, אף לא לפי שעה, ואם היו צמדרון ונופלים על הכרים ומתגלגלים ויורדים על הקרקע הוי ניחא ליה שפיר, ובכלל אין שימוש הכרים אלא למנוע חבטת הקרקע, וכה"ג לא חשיב כמניח, ועדיף טפי ממש"כ הר"ן ס"פ נוטל דלכך אין הטבלא בסיס לקליפות משום שלא הונחו עליה אלא ע"מ לזרקן, משא"כ בניצנות דחפץ שינוחו בכלי כדי שלא יפלו על השולחן, והרי הכלי משמש עכשיו לקבלת הניצנות, וכן בדלף.

והא דאמר מ"ג א' בקורה שסמכה בספסל או בארובות המטה דאיירי ברפוי דאי צעי שקיל להו ולכך לא חשיב ציטול כלי מהיכנו, לכאורה קשה דמ"מ ליתסר מדין בסיס, ואף שאינו מהודק מ"מ בסיס מיהא הוי, ואפשר דהקורה אינה מוקצה שהיא חלק מן הבית, וכן פרש"י קנ"א ב' לא שתעלה דמשום צונה הוא, ומדרבנן קאמר, דבתמיכת קורה בספסל לא מסתבר שהיא צונה דאוריתא, וגם אם היה בעלית הקורה אסור דאוריתא לא היו חכמים מתירים לסמכה כלל, וכיון דמדרבנן קאמר א"כ למה שבקי' לאיסור מוקצה דומיא דרישא במת, אלא ודאי אין בזה משום מוקצה, והא דחשבינן ליה ציטול כלי מהיכנו, היינו משום שצריך טירחא להוציאו, דאין לומר דאסור להוציאו משום סותר, דאם יש בהוצאתו משום סותר ראוי שיהא צהידוקו משום צונה, ואין הדקו, א"נ אפשר דמתהדק מעצמו ע"י הקורה עד שיש בו

ניעור, וכגון ליתן כלי שיש בו דבר המותר תחת הנר לקבל את הנילוות שיש בהן ממש, ודבר המותר חשוב יותר, שאינו נעשה בסיס לדבר האסור, הר"ז מותר, דאע"פ שאינו רשאי להשתמש בכלי קודם ניעור כמבואר קמ"ז א', מ"מ כיון שהכלי עצמו אינו נאסר, ורק משום שמושך עמו דבר האסור, י"ל שאין זה ביטול מהיכנו, כיון שאפשר לנער, וז"ע בזה.

טו) מ"ג א' קסבר מותר לטלטלו והתניא אסור לטלטלו בעודן עליו, האי קסבר היינו דאין מוקצה לחי שבת, וכמש"פ תו', ומבואר דבעודן עליו הוא נעשה בסיס, וכן לשון אסור לטלטלו מתפרש שהסל עצמו מוקצה, ולא שצריך לנער, וכן מבואר בתו' לק' מ"ד ב' ד"ה יש דלשון אסור לטלטלו מורה שאסור לנער, [ועי' רמב"ן ורשב"א קמ"ג א'], ולמדנו דאף שלא היה בסיס בין השמשות מ"מ נעשה בסיס, ואף לדעת ר"ת דדעתו לנער בשבת אינו נעשה בסיס, והכא הרי האפרוחים יורדים מעצמם, מ"מ כיון שהוא הקצה את הסל לזרכס לכל השבת חשיב כבסיס לעולם, ובעודן עליו הוא צדין בסיס, וכן מבואר מ"ה ב' דאמרינן דאית ביה אפרוח מת, והיינו שמת בשבת, דאל"ה הרי אף לר"י מותר בנתנבלה מערב שבת, ומבואר דנעשה בסיס, דהא מחיים לא היה בסיס כיון שאפשר להפריחו וכמ"ש תו' שם.

שו"ע או"ח סי' רס"ו ס"ט מניח תחתיהם כרים וכסתות ודוקא במשאות קטנים שיכול לשמטן כו', לא נזכר שצריך שיהא דעתו לשמטן, דהא מניח בשבת לכל השבת הוא ג"כ צדין בסיס וכמש"כ לעיל, וז"ל דכיון שאינו מניחן אלא שלא ישתכרו ופתיכי דעתו שאם ינטרך לכרים ישמטם, הר"ז כאילו היה דעתו רק לשעה ולא הוי בסיס.

טז) שו"ע סי' ש"ח סכ"ז אכל אס אין הקליפים ראויים למאכל בהמה אסור לטלטלם אלא מנער את הטבלא כו', מסתימת הדברים משמע דההנחה על הטבלא מותרת, ואפי' אין עליה דבר המותר, ויש לתמוה דהא הו"ל מבטל כלי מהיכנו, וכדמסיק המ"א סי' רס"ו ס"ק י"ד דיש להורות שאסור לבטל כלי מהיכנו אפי' לשעה שלא במקום הפסד מרובה, ומלשון המשנה קמ"ג א' נמי משמע שהדבר צהיתר אלא דהתם לפי' התו' הרי מיירי בראויים לבהמה, ואף לפרש"י י"ל

וזה באמת דלא כהט"ז סו"ס ש"י, וכן נראה דאסור לטלטל מוקצה ע"י ניפוח להעלותה ע"ג דבר המותר ולטלטלן לצורך מקומו, דכל כה"ג מתיחס הטלטול אל המוקצה, ועי' מ"א סי' ש"ח ס"ק נ"א שדקדק מדברי הרא"ש בפ"ב דביצה דאסור להניח פת לתוך סל שהניחו בו גרעיני תמרים כדי שהגרעינים יתבטלו אגב הפת ויוכל לטלטלו מבלי לנער, ודכוותה בנידון דידן, [ואף שסוף דברי הרא"ש לאסור להניח פת על הגרעינים עצמם בלא כלי, מ"מ מתחלת דבריו שכתב דוקא לזרקן לסל שהלחם בו, דקדק המ"א דאף באל לא מהני להניח לחם אח"כ], ואף למה שכתב שם דמתשו' הרא"ש משמע להקל, היינו דוקא התם שהגרעינים מתבטלים אגב הפת וכמאן דליתנהו דמי, אבל בנידון דידן דאף לאחר שהניח דבר המותר אכתי דינו בניעור, אלא שדבר המותר שיתקלקל מונע יש מקום לאסור לגרום לכך, וז"ע, [ולמה שזכינו לק' ס"ק ט"ז אין ראיה מדברי המ"א לדין להניח פת בכלי שיש בו דבר אסור עי"ש].

עוד שם הקשה מדלף, והמ"א בעצמו רמו דבדלף איכא שינויא אחרינא, וכמ"ש גם שאר קושיות הר"ן יש ליישב, ואפשר דר"ל דמשמע לגמ' דנותנין כלי תחת הדלף בכל ענין אף בסמוך לחשיכה שלא יפנהו עד מוצאי שבת.

יד) דברי הר"ן קנ"ד ב' שהציא פלוגתא הראשונים אי שרינן ביטול כלי לשעה שלא במקום הפסד, הוא לצד דבסיס לשעה אינו בסיס ושרי לנער, ולפי זה יש להוכיח מנילוות ודלף דאף שרשאי לנער ודעתו לנער מ"מ מיתסר משום ביטול כלי מהיכנו, כיון דעד שינער אינו יכול להשתמש בכלי, אבל לפי' תו' דלעיל ס"ק י"ג דאף בסיס לשעה באמצע השבת חשיב בסיס, [ושליפי זוטרי שאני וכמש"כ שם], אפשר לפרש דאסור ביטול כלי מהיכנו הוא צמה שהכלי נעשה מוקצה מדין בסיס, ואפי' נימא שיהיה רשאי לנער ע"י שיתן לתוכו דבר המותר, [עי' בגליון הגרע"א ז"ל סי' רס"ה במ"א סק"ב], ודעתו תהיה לכך, מ"מ אסור, כיון דבשעה שנתן לתוכו דבר האסור נעשה הכלי מוקצה כדין בסיס לדבר האסור, ואפרוחים שאני כיון שצידו להפריחם מבלי לנער ויחזור הסל להיתירו, וכן נמי לאידך גיסא אס לא נעשה הכלי בסיס אפי' א"א להשתמש בו קודם

אלא לצורך מקומן, ועי' רש"א ביצה כ"א ז', ואגב לקנא דמיה, אם היה צו מים וראויים לתשמיש, נחא דשרי, אבל אם היה ריק יש לדון משום ציטול כלי מהיכנו, אלא א"כ מותר לשעה או משום שא"א וכמש"כ לעיל, ד. תירוצ הראב"ד שהציאו הרמב"ן והרשב"א דהגרעינין צטלין לגבי הפת וקליפין לגבי טבולא, ולא נתפרש אם כונת הראב"ד רק לתרוץ למה לא חשיב צסיס וכמו במטה, וכעין שכתבו תו' ביצה כ"א ז' ד"ה כנונא בשם ר"ת, אבל באמת לא שרי לטלטל אלא בצריך למקומו וכמו בשכח מעות שעל הכר, או שזה בא להחיר לטלטל אף באין צריך למקומו משום דצטל וכליתיה חשיב, והטלטול מתיחס רק לפת או לכלי.

ובתשובת הרא"ש כלל כ"ז וכפי שהוצאה צרי"ו נ"ז ח"ג בשינויים קלים, הקשה מה מועיל אגב ריפתא וכי מותר לטלטל אצן אגב ריפתא, והציא תירוצ ר"ת דמעיקר הדין אין הגרעינים מוקצה ורק חומרא בעלמא החמיר שמואל שלא לטלטלן בפ"ע, ואח"כ כתב והתירוצ הוא דגרעינים צטלים אגב הפת וזה הטעם בשולחן ומפה שמגביהים אותה עם עצמות וקליפין אפי' בקליפי אגוזים ואין מנעם אבל כל מידי דלא צטיל לגבי הפת כו' לא שרינן ליה אגב ריפתא, עכ"ל, ואח"כ כתב הדרך הה' הוא שהתירו לטלטל האיסור ע"י ההיתר שעליו וזה הותר במת בלד ע"י ככר או תינוק ואע"פ שהתירו לטלטל עצמות וקליפין וגרעיני תמרה אגב הפת משום דלא חשיבי וצטילי לגבי פת כדפרישית לעיל עכ"ל, נראה דכוונתו להחיר לטלטל הגרעינים כשהפת עליהם דומיא דככר או תינוק, ולזה פירש הטעם משום דהם צטלים אגב הפת, ולפי זה נראה דשרי אף בא"צ למקומם, ודכוותה בשולחן ומפה נמי אפי' אין עליהם אלא הקליפי אגוזים נמי שרי להגביהה ולטלטלה אפי' אפשר לנער במקומה, דכיון דהטעם משום דצטילים, הרי הם כליתנהו, ואם כשאוחרם בידו והפת או לקנא דמיה עליהם אמרינן דצטלים, כש"כ כשהם צטלי, ואלא דמי למת דלא חשבינן המטה כככר או תינוק וכמש"כ טעמא דמילתא לעיל סק"ד משום דלורך המת הוא, דהתם לאו משום ציטול אחינן עלה, אלא דלריך שהטלטול יתייחס לדבר המותר נמי, ובעינן דבר שאינו מתצטל למת, אבל בצ"י סי' ש"ח לא פירש כן, אלא דאירי

דסתמא דמילתא יש על השולחן דברים המותרים נמי, וצכה"ג שרי כמ"ש המ"א סי' רס"ה סק"ז בשם הג"א דכלי שיש בתוכו דבר המותר שא"א לנער מותר לתמו תחת הנר לקבל השמן, והכא י"ל דאף בשאפשר לנער הדבר המותר שפיר דמי, כיון דהכא הם צטלים אגב הדבר המותר וא"צ לנער וכמ"ש המ"א בס"ק נ"א, אבל מסתימת המחבר משמע דאף בשאין על הטבולא דברים המותרים היה מותר לתת עליה הקליפות, ושמואל דעת המחבר להקל בציטול כלי מהיכנו לשעה וכדעת הר"ה וכן נראה מסקנת הרמב"ן בחידושו, וכ"ד הג"א, א"נ הכא כיון שא"א בעינן אחר דלא סגי דלא לינחיהו ע"ג השולחן וכמש"כ תו' קכ"ג א' ד"ה האי, חשיב כהפסד מרובה דשרי לכו"ע, א"נ קליפין מתצטלין אגב הכלי וכדעת הראב"ד שהציאו הרמב"ן והרשב"א קמ"ג א' וכ"ד הרא"ש בשו"ע כלל כ"ז, ומותר לטלטל הכלי בעוד הגרעינין בתוכו מבלי לנער ואין כאן ציטול מהיכנו, עי' להלן, וכן לדעת תו' קמ"ג א' וביצה כ"א ז' ד"ה עושה דשרי אף בהנחת פת על הגרעינין, משום דלא אפשר, א"כ כש"כ כשהגרעינים צטלי דשרי לטלטלם מבלי לנער, ומיהו הרי דעת המחבר בזה דלריך לנער.

קמ"ג א' שמואל מטלטל להו אגב ריפתא כו' אגב לקנא דמיה כו', ארבעה תירוצים נאמרו לחלק צין הא דאמרו לעיל קמ"ז ז' לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלד, א. תירוצ תו' בסוגיין וביצה כ"א ז' דכיון דלא אפשר הקילו, ואע"ג דאפשר להניחן לכתחלה בתוך כלי ואז יהא מותר לטלטלו לצורך מקומו כדין מעות שעל הכר, ז"ל דג"ז טריחא מילתא, א"נ גם בזה נריכים להחיר ציטול כלי מהיכנו לשעה, ומיהו נראה דלקושטא דמילתא אי שרינן לטלטלן ע"י שיתן עליהם פת, ואז משמע דשרי אפי' שלא לצורך מקומן, דכש"כ דשרי ליחנן בתוך כלי ויהא מותר לטלטלן עם הכלי אף באין צריך למקומן, ב. תירוצ ר"ת שהציא הרא"ש בשו"ע כלל כ"ז דאירי בגרעינין שאינן מוקצה מעיקר הדין, ולחומרא בעלמא החמירו להצריך ריפתא וכלי, ג. תירוצ הרמב"ן והרשב"א והר"ן דהכא היה מניח הגרעינים על הפת, והו"ל כמעט שעל הכר דלורך מקומו מותר, ורהיטת דבריהם דבאמת לא החירו

פת כלל, שהרי התיר אף בלא כלי ואף כשהפת על הגרעינים, וא"כ למקומו, דומיא דכר או תינוק דעלמא, וא"כ כש"כ כשהגרעינים על הפת או בכלל, וא"כ שיהא גם פת בכלל, ומיהו אה"נ דצפסקיו אמנם משמע כהב"י, ועי' בספר מרן זללה"ה סימן מ"ח סק"ג, ולמש"כ נתיישבו דברי המ"א.

סימן יב

(א) קב"ד א' כל הכלים ניטלין לצורך כו', אמר רבה לצורך כו' אלא אמר רבא כו', נראה דעיקר פלוגתא רבה ורבא היא בצבצא לר' נחמי' דסבר דכלי שמלאכתו להיתר אינו ניטל אלא לצורך תשמישו הרגיל ולא לתשמיש שאינו רגיל, וכדאמרינן לק' קמ"ו א' וצירוצין ל"ה א' דאסור לטלטל סכין לשבור חבית או לחתוך חבל לר"ג, אם לצורך מקומו שרי, דרבה סבר דטפי יש להתיר לצורך גופו לתשמיש שאינו רגיל, ומדהא אסור ודאי אף לצורך מקומו אסור, ורבא סבר דלצורך מקומו בכלל תשמיש הרגיל הוא ושרי, וכדקאמר רבא בסוגיין דלצורך מקומו לא שייך למיקרייא שלא לצורך, וה"נ קאמר לעיל קכ"ג ב' מכדי התירו קתני מ"ל לצורך גופו מ"ל לצורך מקומו.

והנה סדר המשניות דפירקין דקתני צרישא נוטל אדם קורנס לפצוע ב' את האגוזים, והיינו כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו, והדר קתני כל הכלים ניטלין לצורך ושלל לצורך ר"נ אומר אין ניטלין אלא לצורך, ודברי ר"נ ודאי יש לפרשן כדקאמר בהדיא בצרייתא, שאין ניטלין אלא לצורך תשמישן הרגיל, ודכוותה לצורך דת"ק נמי לצורך תשמיש הרגיל, ומבואר דבכלים שמלאכתן להיתר איירי, ומדלא פירש בהדיא לצורך תשמישן, יש להבין דשלא לצורך כולל ענין שלא לצורך לגמרי, כמו לצורך מקומו ומחמה ללל, ולא רק שלא לצורך תשמישו הרגיל שהוא לצורך גופו, ולכך גם צרישא סתם התנא לצורך ולא הזכיר תשמישו הרגיל, ולכך גם דדר"נ לא הזכיר.

והשתא לרבה דסבר דלר"נ לא שרי לצורך מקומו, ור"נ חידוש טפי אשמועינן דאף לצורך גופו שאינו רגיל אסור, א"כ מתני' דאשמועינן שריותא בכלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו, מוכחא דלצורך מקומו אסור, דהא לצורך גופו עדיפא, וכיון דר"נ לא שרי לצורך מקומו, א"כ רבנן דאמרי

דוקא כשיש גם פת על השולחן, וכן סתם צשו"ע שם סכ"ז, ועי' להלן.

רבפ"ב דציצה סט"ו כתב הרא"ש ח"ל פי' ריב"א כשאוכל הפרי זורק הגרעינים מפיו לתוך הסל כשהלחם בו אכל להניח לחם עליהו כדי לטלטל אסור דלא התירו ככר או תינוק אלא למת בלצד, עכ"ל, וזה כחירון הרמב"ן והרשב"א, אכל צ"ע מה הוצרך ללחם בסל, הרי בסל עצמו סגי כיון דמטלטלו לצורך מקומו, ולא נעשה בסיס כיון שדעתו לסלקו ולא היה צין השמשות ולא הניחן אלא כדי לזרקן, וע"כ צ"ל דבא להתיר אף שלא לצורך מקומו וזה דוקא כשהפת בתוכו ומשום שנתצטלו הגרעינים לפת, ומה שסיים בסיפא אכל להניח לחם על הגרעינים, ולא סיים אכל להניח לחם בסל על הגרעינים, משום דבזה לצורך מקומו שרי, אפילו ליכא פת כלל, ולכן נקט גוונא דאסור לגמרי והיינו בלחם על הגרעינים בלא סל, ונקט צרישא גוונא דשרי אפי' א"כ למקומו ונקט בסיפא גוונא דאסור אפי' בצריך למקומו, ולפי זה מבואר כדעת הב"י דלא שרינן צא"כ למקומו אלא כשיש גם פת בתוך הסל שהגרעינים בתוכו, וקצת משמע כן בגמ' דאמרינן רבא מטלטל להו אגב לקנא דמ"א, ומשמע דדוקא אגב לקנא שיש בו מים, דאל"ה הול"ל אגב כלי, [אם לא דנימא דמשום ציטול כלי מהיכנו הוא, אכל אם אירע שנתנו הגרעינים בתוך הכלי שרי לטלטלן אף בדליכא בכלי דבר המותר].

ולאמור נחבארו דברי המ"א בסימן ש"ח ס"ק נ"א ותו"ד ז"ל דמתשובות הרא"ש משמע דמתיר לטלטל הגרעינים ע"י שיניח עליהן פת אפי' בלא כלי, ואילו צפסקיו לא התיר, [וצדין להניח פת בכלי שבו הגרעינים בזה לא איירי המ"א], ואח"כ הביא דברי הרמב"ן והר"ן שחילקו בין ההיתר למטה לבין אם ההיתר למעלה, ולפי זה לא מלאנו שום היתר בגרעינים טפי מכלל מילי, ולעולם לצורך מקומו מותר כשלא נעשה בסיס וכדין מעות שעל הכר, אכל הרא"ש צפסקיו אינו תואם לגמרי עם שיטה זו, שהרי הוא הצריך פת בסל וע"כ היינו להתיר אף צא"כ למקומו, ומשום סברא דהגרעינים צטלים אגב הפת, ואח"כ כתב דדברי הב"י שפירש דברי הרא"ש כשנזכר כשיש גם פת על השולחן צ"ע, דרהיטת דברי הרא"ש שם שא"כ

כל הכלים על חידוש דמלאכתן לאיסור דשרו, וגם לשון לזורך ושלא לזורך אינו רגיל כ"כ וטפי היה ראוי לומר ויטלין אפי' שלא לזורך, ולכך מפרשין דה"ק כל הכלים צין שמלאכתן להיתר וצין שמלאכתן לאיסור ויטלין לזורך, ויש שניטלין גם שלא לזורך, והם אלו שמלאכתן להיתר, ולכך מפרשי רבה ורבא גם דין מלאכתו לאיסור דג"ז בכלל דינא דמתני', ולפי זה לזורך דמתני' אין פירושו לזורך תשמישו הרגיל וכמו שכתבנו, אלא כדמפרשי לה בגמ' אליבא דרבה ורבא.

עוד כתבו שם צמ' לדקדק מלשון אפילו דמודה ר"נ דכלי שמלאכתו לאיסור שרי לזורך גופו, ודלא כמש"פ רש"י בצוויין, ונראה דאין כונתם ללשון אפי' תרוד ואפי' טלית ואפי' סכין דבצרייתא דר"נ קמ"ו א', דהתם מתפרש בפשוטו דנקט הני כלים דאף בתחלת גזירת כלים לא היו, וכדאמרינן בגמ' קכ"ג ב' בראשונה היו אומרים שלשה כלים ניטלין בשבת מקצו של דבילה וזוהמא ליסטרן של קדרה וסכין קטנה שע"ג השלחן, ופירשו שם צמ' דכלי קיבול פשיטא דהוי שרי, והיינו דנקט תרוד ונקט טלית דעל סוג זה של כלים לא גזרו מעולם, וכן סכין דהיינו סכין קטנה שלא גזרו עליו אף שאינו כלי קיבול, והוי ס"ד שפיר דבהני מודה ר"נ שלא גזרו בהם כלום מעולם ושרו לכל דבר, להכי אשמועינן דאף בהני גזרו שלא יטלטלם לזורך שאינו רגיל, אלא כונתם ללשון ואפי' שבצוויין דבצרי רבה ורבא דאתא ר"נ למימר ואפי' דבר שמלאכתו להיתר כו', ואי משום הא לא איריא דכיון דאדכרו ברישא דדבריהם לרבנן למיפלג צין כלי שמלאכתו לאיסור לכלי שמלאכתו להיתר, נוי הלשון למימר דר"נ דאפי' בכלי שמלאכתו להיתר מחמיר, ואה"נ דבכלי שמלאכתו לאיסור לפי זה אף לזורך גופו לא שרי.

מתני' קכ"ג ב' רי"א כל הכלים ניטלין חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה, אי ת"ק פליג עליה, איכא לפרושי דבחצוצרות פליגי ות"ק כר"י ור' יוסי כר"ש, ולמ"ש תו' ל"ו א' דמתני' דקורנס כר"ש, ע"כ דר' יוסי לאו לאיפלוגי אתי, דהא ר"ש נמי הכי ס"ל כדאמר קנ"ז א', ויש לפרש כדאמרינן בעלמא, כולה ר' יוסי וה"ק נוטל אדם קורנס כו' שר' יוסי אומר כל הכלים ניטלין

ניטלין לזורך ושלא לזורך לשרויי לזורך מקומו קאתו, ואין לנו ראייה להחיר מחמה ללל, וממילא מזה נמי מוכח דכלי שמלאכתו לאיסור לא שרי לזורך מקומו, דהא בכלי שמלאכתו להיתר איכפל תנא לאשמועינן דשרי לזורך מקומו, ומשמע דוקא במלאכתו להיתר.

ורבא דסבר דלר"נ שרי לזורך מקומו, א"כ מתני' לזורך ושלא לזורך אית לן לפרושי במחמה ללל, וממילא ליכא לדיוקי מהא לענין לזורך מקומו בכלי שמלאכתו לאיסור, וכן מהא דבמתני' קמיייתא נקט שריותא דכלי שמלאכתו לאיסור לזורך גופו נמי ליכא למידק איסור בלזורך מקומו, דהא כלי שמלאכתו להיתר לר"נ שרי לזורך מקומו ואסור לזורך גופו שאינו רגיל, ואע"ג דלא דמי וכלי שמלאכתו לאיסור אם היה אסור לזורך גופו, היה לן לאסרו לזורך מקומו, דדוקא בכלי שמלאכתו להיתר שייך למימר דאף לזורך מקומו כשימוש הרגיל לזורך חשיב, מ"מ לבתר דשרי כלי שמלאכתו לאיסור לזורך גופו, תו הדר לזורך מקומו לדוכתיה שיש להתירו כשימוש רגיל, והיינו דסבר רבא דכלי שמלאכתו לאיסור שרי לזורך מקומו נמי, ורק מחמה ללל אסור, והא דאשמועינן תנא שריותא דכלי שמלאכתו לאיסור לזורך גופו ולא אשמועינן רבותא טפי לזורך מקומו, י"ל דכיון דטעמא דשרי לזורך מקומו הוא משום דמשכחת ביה שריותא בלזורך גופו לאגוזים ואינך, לכך אשמועינן תנא עיקר הדבר דלזורך גופו דהיתירא שרי, ועי' רמב"ן ורש"א דמבואר בדבריהם דאפשר להחיר כלי שמלאכתו לאיסור לזורך מקומו אף שאינו מותר לזורך גופו דהיתירא שאינו רגיל, וי"ע.

ולאחאמור ניחא מה שהוצרכו רבה ורבא להזכיר בדבריהם דין כלי שמלאכתו לאיסור שנתקשו בזה צמ' ל"ו א', דלמש"כ כולה חדא פלוגתא היא בפירושא דהני תרתי מתניתין וחדא מגו חצירתה מלמדה, גם מה שאמרו לזורך דבר שמלאכתו להיתר, ולא אמרו בפשוטו דכל הכלים דהך מתני' בכלים שמלאכתן להיתר איירי, משום דמלשון לזורך הוא דנלמד דאיירי במלאכתן להיתר, דלזורך מתפרש לזורך תשמישן הרגיל, דומיא דלזורך דר"נ, וכמש"כ לעיל. — ואפשר עוד דלשון כל הכלים אינו נאות להתפרש רק על אלו שמלאכתן להיתר, ומה גם דבמשנה הקודמת שנינו

משום חסרון כים, לא סגי במחשבה לחוד לחשבו כמיוחד גם למלאכת היתר.

ובל זה נוגע לדינא גם למאי דקיי"ל כרצא, דמ"מ מסר ויתד אסירי, ויש לדון אי מהני זהו ייחוד, וכיון דלרצ יהודה לא מהני, אין לנו לחדש פלוגתא בזה, אלא דלפי מה שפירשנו דלרצ יהודה סגי בשייחוד גם למלאכת היתר, וקורנא של אגוזים היינו שייחודו גם לאגוזים, [והא דפריך רחא ומלגו מי מייחדי ליה לקטן, היינו דכיון שאין הדבר בזהו אין ראוי לפרש כן במתני' שנשנה סתמא, דדוקא בקורנא שנחנך הכלי לאגוזים וכן אינך שייך לומר שהוא מיוחד גם לשימוש זה, אבל לתת אוכל לקטן אינו שימוש הנחנך לרחת ומלגו, ואין לנו לפרש מתני' בייחודו גם לשימוש הזה], אין לנו ראיה אלא דלא מהני במסר ויתד ייחוד גם למלאכת היתר, דכיון דאכתי למילתייהו קיימי אמרינן דיחוס עליהם מפני חסרון כים, אבל אם ייחדם רק למלאכת היתר י"ל דמהני, ועי' בשו"ע או"ח סימן ש"י ס"ז בהגה"ה א"כ עשה זו מעשה, ובזהגר"א שם, וע"ע בגליון הגרע"א ר"ס ש"ח.

ובמיהו ברמז"ן ורש"א כתבו בפשיטות דר' יוסי פליג, ומשמע דפשוט להו דלא שייך לפרושי הא דר' יוסי בייחוד, דא"כ מסר ויתד נמי, וכן נראה ממש"כ תו' דבייחוד כוזב העליון וכוזב התחתון נמי, משמע דפשיטא להו דייחוד מהני בכל מילי, וכן בסברא, וז"ע.

ברם יש לעי' ברייתא דשופר מיטלטל וחצוצרות אינן מיטלטלין, ל"ה ב', היכי מוקי לה רצ יהודה, דהא ודאי לא משמע דאיידי בייחודו לתשמיש היתר, ועוד דא"כ חצוצרות נמי, וע"כ דכלי שמלאכתו לאיסור שרי לצורך גופו, ועוד דברמז"ן ורש"א פירשו דר' יוסי לאיפלוגי אחי, וא"כ ר' יוסי מחיר כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו, ולמה לא נימא דגם תנא דקורנא הכי ס"ל ופלוגתאן בחצוצרות ובפלוגתא דר"י ור"ש, [ורישא לאו ר"ש היא, ובגטילת הקוז סבר לה כר"ש דדבר שאין מתכוין שרי], ומנ"ל לר"י לחדש דאיכא תנא דסבר דבר שמלאכתו לאיסור אפי' לצורך גופו אסור, ואולי אפשר לומר דרצ יהודה ס"ל מסברא דכל הני דמתני' דמו לחצוצרות, דשימוש ההיתר עראי טובא ולא חשוב כלל לגבי שימוש האיסור, וכיון דסיפא דר' יוסי, כר"ש, ומשמע ליה דפליג, אם כן רישא

חוק כו', א"נ כג' הספרים דלא גרסי ר' יוסי אומר, וכמו שהביא במסורת הש"ס.

ב) קב"ב ב' אר"י קורנא של אגוזין כו', לכאורה ע"כ דסבר ר"י דליכא תנא דשרי בקורנא של נפחין, דאם איכא דאיכא דשרי אמאי לא נוקי מתני' כוותיה, ויש לעי' לפי זה באידך מתני' דקאמר ר' יוסי כל הכלים ניטלין חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה, ובפשוטו יש לפרש דכלא ייחוד קאמר, דבייחוד אפי' מסר ויתד נמי, וא"כ הרי מצואר דשאר כלים שמלאכתן לאיסור שרו בלא ייחוד, ולא משמע לומר דא"כ אלא דמשמע ליה לרצ יהודה דר' יוסי לאיפלוגי אחי ומוזה מוכיח דת"ק ייחוד בעי, [שו"ר ברש"א עי"ש] דבגמ' מסקו קסבר דבר שמלאכתו לאיסור אפי' לצורך גופו אסור, ואם איכא הול"ל קסבר דר' יוסי לאיפלוגי אחי, וגם הול"ל לגמ' לפרושי דרציה סבר דר"י לאו לאיפלוגי אחי וכולה ר"י היא, כיון שזהו שורש פלוגתא, ועוד דכי היכי דלרציה ורצא איך לן לפרושי דר' יוסי לא לאיפלוגי אחי וכמש"כ לעיל סוסק"א, ה"נ לרצ יהודה, ועוד דהא איכא ספרים דלא גרסי כלל ר' יוסי אומר, ועוד דבתו' נתקשו מהא דשרי רצ יהודה כלי קיואי ושרגא דמשחא, ואם איכא דאף לרצ יהודה במחלוקת שנוי א"כ מאי קושיא אם רצ יהודה סבר דהלכתא כר' יוסי, ומנא תי בתו' הרא"ש הנדמ"ח שכתב דגם הא דר' יוסי בייחוד איירי, ובמסר ויתד לא מהני ייחוד, וז"ע אמאי, הא רצ יהודה גופיה סבר לעיל נ' א' דמהני ייחוד בעפר ולא בעי מעשה, ואפשר דדוקא בעפר שאין לו שום ייעוד, סגי במחשבה, אבל כלי שמלאכתו לאיסור אינו צדין שיועיל ייחוד במחשבה גרידא, דלא מהני מחשבה לאפוקי מחשיבותו לתשמישו אשר נוצר לו וזורתו מוכחת עליו, [ועי' קכ"ה ב' דאף באצנים איכא מ"ד דבעי מעשה], אלא דכי היכא דסבר רציה דכלי שמלאכתו לאיסור שרי לצורך גופו, אע"ג דאצנים לא שרו לצורך גופו וכדאמר קכ"ד א', והיינו טעמא דכלי שנועד לשמש את האדם, חשיב כמוכן ועומד לכל התשמישים שהוא יכול לשמש אף שאינו תשמיש הרגיל כ"כ, ה"נ ס"ל לרצ יהודה האי סברא בייחוד, דע"י הייחוד חשיב הכלי כעומד ומוכן גם לתשמיש ההיתר, והשתא שפיר י"ל דבמסר ויתד דקפדי עליהו טובא

ומבואר דדבר שאינו כלי אין הייחוד מועיל, ואע"ג דבעפר ס"ל לרב יהודה נ' א' דסגי בהזמנה, י"ל דמתני' כרצון דהתם דבעו מעשה, א"נ הכא מידי דבר עזיבא ציה מעשה הוא, א"נ שמא הכא בייחודו גם למלאכת היתר אבל לא הסיח דעתו מלהשתמש בו למלאכת איסור, וייחוד כזה לא מהני אלא בכלי, א"נ הכא בייחודו רק לשבת זו ומיהו לשון קורנס של אגוזים ל"מ כן, א"נ שאני עפר וחריית שאין שימוש חשוב, ובקל מינתקו למלאכת היתר, אבל כלי שמלאכתו לאיסור דשימוש חשוב אינו דין שתועיל מחשבה לשנותו למלאכת היתר אי לא משום דתורת כלי עליו, ולפי זה יש מקום לומר דכבוד העליון וכבוד התחתון לא יועיל צהם ייחוד למלאכת היתר, אם אין עליהם תורת כלי, כיון דעומדים לשימוש חשוב.

הא דהתירו וחזרו והתירו משמע דכר' יוסי אחיה, וכדמסיק עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן מסר הגדול ויתד של מחרישה, והן הנה דברי ר' יוסי במתני', ולפי זה מתפרש גם לרב יהודה או כאצ"י או כרצא, דאליבא דר' יוסי לא פליגי, ולמש"כ צמו' הרא"ש דגם הא דר' יוסי בייחוד איירי א"כ יש לפרש התירו צתרא הנלמד מלשון עד שאמרו כו' דמהני ייחוד לכלי שמלאכתו לאיסור, ותלתא היתירא קדמאי בכלי שמלאכתו להיתר לצורך גופו ומקומו ומחמה לל. — מתני' דכל הכלים ניטלין לצורך ושללא לצורך מתפרשא שפיר לרב יהודה נמי כדרכה ורצא ובכלי שמלאכתו להיתר.

ג) קב"ג ב' מתני' צין כך וצין כך ניטל בשבת, כלומר דתורת כלי עליו, ושמעין דמידי דאין עליו תורת כלי אינו ניטל אף לצורך גופו וכדאמר קב"ד א'.

שם אמאי פשוטי כלי עץ הוא כו' דומיא דשק כו', הא דלא פריך בפשוטו מ"ש רישא ומ"ש סיפא, הוא משום שיש מקום לומר דבסיפא לאו כלי הוא לגמרי לענין טומאה ומ"מ כלי הוא לענין שבת וכדס"ל לאצ"י לעיל א', ואין ראיה מסיפא דבעי כלי קיבול לענין טומאה, ולכך מיימי דבעי דומיא דשק.

ד) שם ת"ר צראשונה היו אומרים שלשה כלים ניטלין בשבת כו', לר' נחמיה גם על כלים אלו גזרו שלא יהיו ניטלים אלא לצורך

ר' יהודה היא, וע"כ לאוקמי בייחוד, אלא דלשון הגמ' קסבר דבר שמלאכתו לאיסור אפי' לצורך גופו אסור ק"ק לפי זה, דהא מודה בשופר וכיו"ב, ובאמת זה קשה גם לפי מש"כ תו' דמודה בכלי קיואי ושרגא דמשחא.

ולכן נראה דבאמת מודה רב יהודה דר' יוסי שרי כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אפילו בלא ייחוד, וכוותיה קי"ל וכדשרי ר"י גופיה שרגא דמשחא וכלי קיואי, אלא דמתני' דהכא משמע ליה לרב יהודה דפליגא וס"ל דכלי שמלאכתו לאיסור לא שרי והכא בייחוד איירי, ומשמע ליה כן ממה שהאריך התנא בכלים רבים ופירש בכולן את תשמיש ההיתר שלהן, ובכ"ז גמ' שנינו סתם כל הכלים ניטלין, שופר מיטלטל, חצוצרות מיטלטלין, ולא הזכירו לשמות בהן מים וכיו"ב, אלא ודאי מתני' בייחודן לכך איירי וה"ק מייחד אדם קורנס של נפחין לפסוע בו אגוזים וקרדוס לחתוך בו דבילה וכן אינך, ורצה פריך ליה מרחת ומלגז שאין הדבר צהוה לייחדם לתת עליהם לקטן], ומוכח דסבר כלי שמלאכתו לאיסור אפי' לצורך גופו אסור, ולפי זה ר' יוסי באמת לאיפלוגי אחי, ושרי אף בלא ייחוד, נאכל מלשון המשנה ר' יוסי אומר אין כל הכרח דפליג, וכדמפרשי לה רצה ורצא וכמש"כ לעיל סוסק"א, ואת"ל פליגי בחצוצרות פליגי ובפלוגמא דר"י ור"ש ל"ו א', ולכן לא פירשו בגמ' דדר' יוסי כלום דמחלקותן לא תלי בהא, ולרב יהודה איכא לפרושי צרייתא דאין מיטלטלין לא את השופר ולא את החצוצרות כתנא דמתני' דלא שרי כלי שמלאכתו לאיסור, ואין צורך לאוקמה כדר"ג, וצרייתא דתרייהו מיטלטלין כר' יוסי וכר"ש, ושופר מיטלטל וחצוצרות לא כר' יהודה וכדאמר ל"ו א', וכן מדוכה ועלי שפיר מיתוקמו לרב יהודה כתנא דמתני' דלא שרי כלי שמלאכתו לאיסור אפי' לצורך גופו.

לשון המשנה מתפרש דהחידוש הוא להיתירא, ומשמע דייחוד זה אינו מועיל בדבר שאינו כלי, וה"נ משמע מאידך מתני' דקנה של זיתים דקתני צין כך וצין כך ניטל בשבת, ולרב יהודה אף זה בייחודו להיתר יש לפרש, דהא הך קנה כלי שמלאכתו לאיסור הוא כמש"כ הרמב"ם פכ"ו מה' שבת ה"ז, ואשמועינן מתני' דאף בליית ציה צית קיבול מ"מ תורת כלי עליו ומהני ליה ייחוד,

וחזרו והתירו לזרז מקומן, וחזרו והתירו צני
צני אדם.

(ה) שם וחזרו והתירו מחמה לל כו' מחמה לל
לא כו', נראה דשרי לטלטל כלי שמלאכתו
לאיסור לכסות צו כלי שמלאכתו לאיסור מפני
החמה, שזה טלטול לזרז גופו, וכך לי לכסות כלי
שמלאכתו לאיסור כמו לכסות כלי שמלאכתו להיתר
או אוכלין, וראה לזה דרבה גופיה דס"ל כלי
שמלאכתו להיתר אסור מחמה לל לק' קכ"ד א'
מ"מ משמע דשרי לטלטל כלי לכופה על ציפה
שנולדה בשבת שלא תשבר, וכדמפרש טעמיה דר"ח
לעיל מ"ז ב', ולא עדיפא ציפה שנולדה בשבת מכלי
שמלאכתו לאיסור, ואין לומר דהתם קולא הוא
שהקילו משום הכלה, דהא מצוה שם בגמ' דלרבה
אף לזרז היתר לא שרינן בהכלה שאינה מצוה,
וכמש"כ תו' וכל הראשונים דלא כפרש"י, הרי
דרבה איסורא אשמועינן משום דאדם צהול ואי
שרית ליה אחי לטלטולי, ולכך פשיטא לן דאף לזרז
דבר המותר קאסר, אבל אם איתא דלזרז דבר
האסור אסור מדינא ורבה היתירא אחי לאשמועינן
בהכלה מצוה, א"כ לזרז דבר המותר ודאי שרי
ומאי פרכינן מחצית, ומדע דהא צבוגיין לא פרכינן
עליה דרבה מכל הנך מחנייתא דפרכינן לעיל שם
לרבה ולר' יצחק, אלא ודאי טלטול לכסות צו כלי
אחר חשיב טלטול לזרז גופו, ורק כשאינו משמש
בכלי שום שימוש אלא שמלטלו מחמה לל זה
אסרינן משום דחשיב כטלטול שלא לזרז, וכמצוה
לק' קכ"ד א' דקרי ליה מחני' שלא לזרז לטלטול
מחמה לל לרבה, ומצוה דהיינו טעמא דאסור
משום שהוא שלא לזרז, וכן צמימא דרז קכ"ד
ב' מר שלא יגנז זהו טלטול שלא לזרז כו', ואע"ג
דלזרז מקומו נמי אינו משמש בכלי כלום, שאני
זרז מקומו שהוא שימוש רגיל, וחשיב זרז חשוב,
וגם אם לא יוכל לטלו ממקומו לא יוכל לשמש צו
לזרז גופו, וחשיב זרז מקומו כזרז גופו, אבל
מחמה לל כשללא לזרז חשיב.

ולחאמור מוזן הא דאיתא צירושלמי רפ"ה דציפה
והוצא צמ"א סי' ש"ח סק"ח דשרי
להערים ולהכניס כלי שמלאכתו לאיסור מחמה לל
ע"י שיסתמש צו משהו בגופו, ולכאורה אם איסורו
משום שהוא טלטול שלא לזרז ולא התירו אלא
בזרז לזרז, א"כ מה מקום להערמה סו"ס אין

תשמישן הרגיל, והיתה הגזירה כללית על כל
הכלים ועל כל התשמישין פרט להכרחיות, והוא
כלי קיבול וג' כלים אלו לזרז תשמישן הרגיל,
שהרי תרוד וסכין הם מאלו שהיו מותרין וכמש"כ
תו' דלא גזרו על כלי קיבול, וסכין היינו שע"ג
השולחן, וכן טלית לא מנאנו שגזרו עליו, ונראה
דלמעטוי צפוגתא עדיף ואית לן למימר דאף
חכמים מודו לר"נ דצימי נחמיה כך היתה הגזירה
ואף אלו השלשה כלים לא הותרו אלא לזרז
תשמישן, אלא דאח"כ חזרו והתירו כל הכלים
שמלאכתן להיתר אפי' לזרז תשמישן שאינו רגיל,
ולפי זה נראה דלדעת הסוברים דמחמה לל דוקא
אבל שלא לזרז כלל אסור אף כלי שמלאכתו
להיתר, דגם השלשה כלים אלו אסורין שלא לזרז
כלל, דהא גם עליהם גזרו בתחלה שלא יהיו ניטלין
אלא לזרז תשמישן, וכשחזרו והתירו לא התירו
בהם יותר משאר כלים שמלאכתן להיתר, וזה
כרהיטת לשון הרמב"ם וכמש"כ צמ"ז סי' ש"ח
ס"ק כ"ג ובשעה"ז שם אות כ"א ודלא כשה"ג,
עי"ש. — [ועי' בהגהות הגר"מ הלוי ז"ל
בתוד"ה מקצוע דמשמע דס"ל דגזירה דר"נ שלא
יהא ניטל אלא לזרז תשמישן הרגיל היתה
מאוחרת, ומעיקרא לא גזרו על ג' כלים אלו כלל,
וכשחילקו אח"כ לפי הזרכים אז כללו גם כלים
אלו, אבל אין נראה כן דרהיטת הסוגיא דאח"כ
התירו וחזרו והתירו ולא שהוסיפו לגזור בשום
דבר].

אם צאנו לקיים הא דהתירו וחזרו והתירו אף
אליבא דר' נחמיה, לדעת רש"י דצמלאכתו
לאיסור לא שרי ר"נ כלום, יתכן לומר דהתירו כל
הכלים שמלאכתן להיתר, ולא רק ג' אלו, וחזרו
והתירו אף בשמי ידיו, וחזרו והתירו אף צב' צני
אדם, ומיהו התירו בתרא לית לן צמאי לאוקמי'
לר"נ, ושמא לרבה מעיקרא היו אסורין לזרז
מקומן, ואע"ג דלרבה לא שני ליה בין זרז גופו
לזרז מקומו, י"ל דהיינו לרצון דאף לזרז גופו
שאינו רגיל שרי, אבל לר"נ דלא שרי אלא לזרז
תשמישן הרגיל, י"ל דהיה אסור לזרז מקומו ורק
אח"כ התירו, ולפי זה אפשר לפרש התירו קמא
דהיינו ג' כלים אלו לזרז מקומן, וחזרו והתירו כל
הכלים שמלאכתן להיתר לזרז תשמישן הרגיל,

חשוב הוא ולצורך כלי אחר שרי אלא שלצורך עצמו דומה כמטלטל שלא לצורך וכמש"כ לעיל, וכה"ג כמטלטל לצורך הוא, ורצא אהדר ליה סתמא דשרי, וסבר רב מרי שמה היינו טעמא דשרי משום דסבר רצא שבאמת ישתמשו בו במשך היום, ואע"ג דהשתא אינו מטלטלו לשימוש אלא מחמה ללל מ"מ שרי כיון שסו"ס ישמש טלטול זה גם לשימוש, ולכך אהדר ליה דאית ליה אחרינא ולא ישתמשו בזה, ואהדר ליה רצא דמ"מ חזי לאורחים, ולטעמיה הוא דאהדר ליה, וכשאמר לו רב מרי דאית ליה נמי לאורחים, א"ל דלמאי דגלית אדעתך דכרבה ס"ל באמת אסור ככה"ג. — ואפשר שיש ללמוד מכאן לדינא לדידן בכלי שמלאכתו לאיסור, שמותר לטלטלו כדי שיהא ראוי לאורחים אם יודמנו, ואפי' עיקר כונתו מחמה ללל, וצ"ע.

(ו) קב"ד א' דהאי פורתא לא מיעפשא, ברש"א ותו' הרא"ש כתבו דרבה לטעמיה דאסר מחמה ללל בכלי שמלאכתו להיתר, הלכך אע"ג דהכא לצורך גופו הוא ושרי, מ"מ כיון דבהאי פורתא לא מיעפשא החמירו מלטלטל, אכל לרצא דשרי מחמה ללל אין מקום להחמיר, ומסקו מה"ט לעיקר כגירסא דידן דגרסינן רבה, ונראה מוכח מדבריהם דלרצא שרי אף שלא לצורך כלל, דאם איתא דגם לרצא אסור שלא לצורך ורק מחמה ללל היתרו, א"כ ה"נ ניחא לרצא כמו לרבה, דהא לקושטא דמילתא הכא לצורך גופו הוא, אלא דכיון דהיתר הטלטול משום הזרכים, לפיכך נמנעו כשאין הכרח, וזה אף לרצא אם איתא דשלא לצורך כלל אסור, אלא ודאי לרצא אף שלא לצורך כלל שרי, וברש"א מ"ג ב' הביא להסתפק בטלטול כלי שמלאכתו להיתר שלא לצורך כלל, [ומקום הספק הוא אם טעמיה דרבה דאסר הכלה שאינה מזוי' הוא משום דחשיב ליה כטלטול שלא לצורך, ולפי זה מוכח דשלא לצורך אסור [ואף שי"ל דרבה לטעמיה דאסר מחמה ללל, ז"ל דמסתימת הגמ' לא משמע ליה ז"ל דתלי הא בזהא], או שי"ל דטעמיה משום דבהול וחיישינן שיצא לידי הוצאה, וכן נסתייע מדר' יצחק וכנראה כונתו דאם איתא דשלא לצורך כלל שרי אין לאסור לצורך דבר שאינו ניטל, כיון דצריך למקומו מותר, וה"נ נחשוב כנוטל שלא לצורך כלל ואח"כ משמש לדבר שאינו ניטל, ומיהו ליה לא שייך הדיחוי דגזרו משום

כאן צורך המהיר, אכל לפמש"כ דבאמת הכלה מחמה ללל צורך חשוב הוא, ומותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לשמש בו להציל כלי אחר שמלאכתו לאיסור, אלא דכשמטלטל הכלי לצורך עצמו ואינו משמש בו כלום מיחזי כמטלטל שלא לצורך, אכל כשמערים ומשתמש בו שפיר דמי.

במ"א שם כתב ועי' קב"ד ב', נראה כונתו ז"ל לפרש בזה דאמרו שם בעובדא דרב ורב כהנא ואבע"א התם מחמה ללל הוה, דה"ק דעיקר הכונה היתה להציל השותא מחמה, אלא דכיון דאסור מחמה ללל לכך הערים שישב רב כהנא עליה, ולכך הוצרך לפרש ליחיד עלה, שכלא זה לא היה יושב עליה כי היה לו מקום אחר מוכן שם, או שהיה רגיל לעמוד, ורש"י פירש שהיו חושבים שמפני החמה קאמר, וזה ז"ע דלכך הו' סגי אי הו' אמר לכהנא, ולא היה צריך לומר ליחיד עלה, ועיקר דיוק הגמ' מהא דקאמר ליחיד עלה. — בגמרא שם יש מקום עיון בזה דאמרינן דהכי אמר להו שקולו שותא מקמי כהנא, דמהיכי תיתי נאמר כן, וכי משום שמותר לצורך מקומו יש לנו לחדש דהתם עובדא הכי הו', אכל נראה דתוכן מימרא דרב הוה שקולו שותא למיתב כהנא, ולשון זה מתפרש שפיר צין אם הכונה שישב עליה וצין אם הכונה שישב במקומה, ולהעומדים שם ודאי לא היה מקום להסתפק בדבר, אכל אכן מספקינן, הלכך למאי דדייקינן דלמיתב דקאמר רב מותר אי לאו לדייקא דלצורך מקומו אסור, דחינן דשמה עובדא הכי מתפרשא דלצורך מקומו הו'.

ובמחצית השקל פירש כונת המ"א לעובדא דרב מרי בר רחל ורצא, ובאמת צריך פירוש מאי הוה מספקא ליה לרב מרי כיון דכרבה הו' ס"ל, ועוד דמאי אהדר ליה לרצא אית לי אחרינא, הרי הנידון מחמה ללל הו' ומשום שלא יתקלקל, (דהא לצורך גופו פשיטא דשרי), ומאי נפקותא אם הוא עשיר או עני אי אית ליה אחריני או לא, ונראה דרב מרי הו' מספקא ליה להחיר משום שעוד ישתמשו בצית בסדיותא בו ציום ואם היה הך סדיותא בצית יתכן והיו משתמשים בו, וכה"ג דמי קצת כלצורך גופו אפי' אם באמת לא ישתמשו בו, כיון שיהיה מוכן לשימוש יחד עם האחרים ובאחדים מהם ישתמשו, והרי צורך מחמה ללל צורך

בחיובות הנרכים, וס"ל לרצא לזורך מחמה ללל נחוך טפי מזורך לגופו של כל הכלים, אבל אי לרצא התירו אף שלא לזורך כלל, נחא, דס"ל לרצא דראוי להקדים לבטל מוקצה מכלי שמלאכתו להיתר קודם שיצאו להתיר בכלי שמלאכתו לאיסור, וח"א העיר דשם תרוייהו ס"ל שאין להשוות כלי שמלאכתו לאיסור עם כלי שמלאכתו להיתר, ולכך ע"כ להקדים מחמה ללל לרצא, ומה שחלק אצ"י בהיתר צתרא בין צ' ידיו לשני בני אדם, ל"ק דשפיר קים ליה מסבירא דצשתי ידיו לאו כלום הוא, וכי אינטריך להתיר בשני בני אדם].

ומהא דס"ל לר' יצחק מ"ג א' דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת, אין להציא ראייה דאף לאחר כל ההיתרים עדיין אין לטלטל כלים שלא לזורך כלל, חדא ד"ל דר' יצחק כרצה ס"ל, ועוד דהא דר' יצחק נראה דענין מיוחד הוא, וגם אפשר דגזירה מאוחרת היא, ותדע דהא לדעת השה"ג ג' כלים מותרים אף שלא לזורך כלל, ואילו לר' יצחק נראה דאף ג' כלים אינם ניטלין אלא לדבר הניטל, וכדחזינן דדחקינן התם לאוקמי בצריך למקומו ולא מוקמינן בכלים כגון קערות וכוסות וכיו"צ, וגם מעיקר מימרא דר"י דאסור לטלטל כלי לכופה על צינה שלא תשבר משמע דליכא שום תקנה, וכן ממה שאמרו שם אומציה כל הני תיובתי אי קאי אף אחיצותא דאומצו לרצה משמע קצת דאף מהא דכופין קערה על הנר הקשו עליו אע"ג דקערה כג' כלים וכמש"כ תו' קכ"ג צ' ד"ה מקצוע, [ואפשר דגם אוכלין לדידיה אין ניטלין אלא לדבר הניטל, וצ"ע בזה, ועי' בחו"צ צינה ל"ו א' שהדבר במחלוקת הראשונים ז"ל], ואע"ג דכשהכלי צידו שרי לכסות צו דבר שאינו ניטל, וכדמשנינן בצריך למקומו, והנטיילה שלא לזורך כלל מותרת, מ"מ נטיילה לכתחלה לזורך דבר שאינו ניטל ס"ל לר"י דאסור.

במ"מ פכ"ה מה"ש ה"ג כתב דמדברי הרמב"ם נראה שאין לטלטל שום כלי שלא לזורך כלל, ולכאורה לפי מה שהעתיק המ"צ דברי השה"ג דצ"ג כלים שרי לכו"ע אף שלא לזורך כלל, א"כ ע"כ שמדברי הרמב"ם אין הכרע, דדברי הרמב"ם כלי שמלאכתו להיתר הם כוס וקערה וסכין, אלא שאין הכרע לדברי השה"ג וכמש"כ לעיל סק"ד עי"ש, צרם ממה שפסק הרמב"ם בפ"ה מה'

שבהול, דהא אף שלא במידי דהנלה קאסר ר' יצחק, ועי' להלן], וסיים והמחמיר תע"צ, אבל בספר עבוה"ק בשער המוקצה לא הזכיר איסור בשלא לזורך כלל וכך כתב שם הכלים והאוכלין מטלטלין אותן לכל דבר כו', ומשמע דכלים ואוכלין שוין, ובאוכלין לכו"ע שרי שלא לזורך כלל, [ועי"ש להלן שכתב שמתלטלין אפי' מחמה ללל], ובמ"מ פכ"ה מה"ש ה"ג תמך בדעת האוסרין שלא לזורך כלל וכו"כ בשם הרשב"א, וצ"ע. — ולכל היישובים נראה דהיינו לומר דמשום זה לא ביטלו מה שתיקנו עם גזירת כלים, דבהמשך התקנה איכא משום מיגדר מילתא, אבל לכתחלה ודאי חס לא היו גוזרים על כלי שמלאכתו להיתר לזורך גופו, אפי' היו גוזרים עליו לשאר נרכים, לא היו משנים סדרי לחם הפנים הכתובים בתורה וגורמים ביאות נוספות להיכל משום לחסוך טלטול כלים.

ובאמת מעיקר הדבר דס"ל לרצא דחזרו והתירו מחמה ללל נראה דהיינו שלא לזורך כלל, ונקט מחמה ללל לאורויי דשמלאכתו לאיסור אף מחמה ללל אסור, דאם איתא דשלא לזורך כלל אסור, מנ"ל לרצא דמחמה ללל התירו, הרי נידון מחמה ללל אינו בחשיבות הנרכים דנימא דקים ליה לרצא מסבירא לזורך חסוב התירו ובכלל זה מחמה ללל, דהא מותר לטלטל כלי שמלאכתו להיתר לרצה להציל כלי אחר מחמה ללל וכמש"כ סק"ה, הרי דחשיבות הנלה הכלי חסוב צורך להתיר טלטול בשבילו, אלא דכשהנידון לזורך הכלי עצמו מיחזי כשלא לזורך, ומנ"ל לרצא שעל מדוכה זו ישבו צית דינו של נחמי' ונמנו עליו והתירוהו, הרי זה נידון פרטי נדדי, ולא משמע לומר דקבלה היתה צידו, דהא משום קושיא דלמקומו וגופו כי הדדי נינהו אמר למילתיה, אבל אי מחמה ללל הכונה שהתירו לגמרי וביטלו גזירת מוקצה בזה, נחא שפיר דמסבירא קאמר רצא שהתירו כלי שמלאכתו להיתר לגמרי.

ובזה גם מיושב מה דלעיל קכ"ג צ' הקדים רצא שהתירו כלי שמלאכתו להיתר מחמה ללל ואח"כ התירו כלי שמלאכתו לאיסור לזורך גופו ומקומו, ובפשוטו קשה מה ראה על ככה לפלוגי אצ"י דסבר דהתירו כלי שמלאכתו לאיסור לזורך גופו ולא התירו כלי שמלאכתו להיתר מחמה ללל, הרי שזה ראוי להקדים להתיר, ודוחק לומר דפליגי

דחשיצי כלי שמלאכתו לאיסור, אף שמותר להפשיט
לצורך פסח, [עי' תו' סוכה מ"ז ז'], דסתם
הפשטה אסור בשבת, וגם הרי רבנן פליגי התם
עליה דר"א, ושמא טעמייהו באמת משום דאף
שאפשר צידיו שרי בכלי, ובאמת נראה דגם מקנים
דלחם"פ מוכח דהיכא דאפשר יש להמנע, שהרי
הוסיפו שתי ביאות נוספות להיכל, וציטלו סדר
העריכה שבתורה, כדי למנוע טלטול הקנים.

ברם צעיקר הראיה יש מקום לדון, דאפשר דרק
לאחר שזעזע גזירת כלים אסרו טלטול
המקלות במקדש, לכך צטעם כל דהו לא ציטלו
הסדר שנסדר מחמת גזירה זו, כיון שהנידון בקום
ועשה דדבר שבמקדש שהוא צפרהסיא טובא, אבל
יחיד הנפגש לכתחלה בצורך כלי לשימוש, י"ל שאין
לו לצקש טנדקי לחסוך מלהשתמש בו.

(ח) סוכה מ"ב ב' תוד"ה טלטול אע"ג דחזי
למנוה שייך ביה איסור
מוקצה לטלטול כו' כדאשכחן גבי קנים דלחם
הפנים כו', נראה דהנידון אי צורך מנוה כצורך
הדיוט לצטל מוקצה, הוא רק אם יש מקום
לחכמים להתעלם מצורך המנוה ולחשוב הדבר
כמוקצה, אבל ודאי שיש גם מקום לומר דכיון
דצורך מנוה הוא אין כאן מוקצה, ואדרבה זהו
פשטות הדברים, ואם חכמים הכריעו להיתר, אין
כאן מוקצה בכלל, והוה שכתבו דשייך לומר שיש
בו איסור מוקצה אף שראוי למנוה, והיינו שחכמים
יכולים לדון כאילו המנוה נפגשת באיסור מוקצה
ומצקשת לדחותו, וכדמוכח מהא דפרכינן טלטול
בעלמא הוא, דמשמע שיש כאן איסור טלטול.
— [ובאמת יש מקום לומר דהכי פרכינן טלטול
בעלמא הוא כלומר שאין כאן מקום לדון אלא
משום מוקצה, ואין ראוי לאסור, דכיון שהוא מוכן
למנוה אין בו משום מוקצה, והגמ' קיצרה וממילא
הוא מוכן, ואדרבה הכי ניחא טפי, דאל"כ קשה
קצת מאי פריך טלטול בעלמא הוא, אימא אה"נ
דטלטול הוא והעמידו דצריהם, ומיהו י"ל דפשיטא
לגמ' שאין כאן מקום להעמיד דצריהם, מחמת
איסור מוקצה].

ולדאמור במקום שלא העמידו דצריהם, הרי
באמת צורך המנוה מצטל ענין
המוקצה, ולכך צו"ט מותר לטלטל לולב אף שלא
לצורך מנוה, ולולב שנקצץ צו"ט אסור אף למנוה

תמו"מ הי"א למתני' דקנים ומצואר דאף לאחר
התרת כלים נשנית, יש הכרע דכלא צורך אסור,
וכתירווא דרבה בגמ' משום דצההוא פורתא לא
מיעפש, ומצואר דאף לדידן דקיי"ל כרצא מ"מ
אסור שלא לצורך כלל, ומיהו אפשר שאינו איסור
גמור מדרבנן, אלא הוא ענין נאות צבונת החכמים,
שהרי צקשו למנוע טלטול הכלים אלא שהתירו מפני
הצרכים ולכך טוב למנוע כשאפשר, ולפי זה טלטול
שלא לצורך כלל, וטלטול לצורך גופו שאפשר למנוע,
שוין, וכשם שצבני לא שייך לומר שהוא באיסור
גמור שהרי מטלטלו לצורך גופו, ואינו אלא כמדת
חסידות למנוע, ה"נ בשלא לצורך כלל, אבל בלשון
הר"ן משמע שגזירת כלים הראשונה נשארה בשלא
לצורך כלל, וכמו לרבה מחמה ללל, ולפי זה הוא
איסור ממש, וכן בש"ע סי' ש"ח ס"ד כ' דאסור.

(ז) שו"ע סי' ש"ח צמ"ז ס"ק י"ז ומיירי שאין
לו כלי היתר כו', נראה דר"ל כלי
שמותר לטלטלו אף שלא לצורך כלל כגון כוסות
וקערות וכמ"ש לקמן ס"ק כ"ג, או שיש לו כלי
שכבר הוא צידו, או שיכול לעשות הדבר צידו בלא
כלי, אבל אם צריך ליטול כלי שמלאכתו להיתר
שאסור בטלטול שלא לצורך, ע"ז אין שום ראייה
שיש להעדיף כלי שמלאכתו להיתר על פני כלי
שמלאכתו לאיסור, וצעיקר הדבר לכאורה אף בכלי
שמלאכתו להיתר הדין כן, וכדמוכח בגמ' שהציא
בשעה"ז אות י"ג, ואף דבגמ' רבה הוא דקאמר
לה ואיהו ס"ל דכלי שמלאכתו להיתר לא שרי
מחמה ללל, וכמו כלי שמלאכתו לאיסור לדידן, מ"מ
למאי דקיי"ל דשלא לצורך כלל יש איסור אף בכלי
שמלאכתו להיתר ראוי לקיים דין זה אף לדידן,
וכמ"ש הריטב"א דאי גרסינן רבא מוכח דכלי
שמלאכתו להיתר אסור שלא לצורך כלל, וכש"כ
למש"פ הרמב"ם כמתני' דקנים אף שפסק כרצא,
א"כ מוכח דתירון דצההוא פורתא לא מיעפש
קיימא לדידן בכלי שמלאכתו להיתר, כמש"פ רש"י
קכ"ג ז' דהני קנים כלי שמלאכתן להיתר נינהו.
— בשעה"ז הציא ממקלות דפליגי בהו רבנן ור"א
משום דהתם הוי ממש דומיא דהכא שאפשר בכלי
אחר, והתם נמי אפשר צידיו, אבל צקנים י"ל
דכשלא לצורך כלל חשיב כיון דצההוא פורתא לא
מיעפש, אבל לפי זה אין ראייה לכלי שמלאכתו
להיתר דמקלות דר"א דקיימי להפשטה נראה

עושים אותה אלא שבת אחת בשנה, נמי חשיב כלי שמלאכתו להיתר, ומילה שזדמנה בשבת ולא היה מצפה לה מאתמול נמי מותר לטלטל האויזמל עבודה, ומ"מ בשבת דליכא מילה אסור לטלטלו, הרי דחשיב כלי שמלאכתו לאיסור, ומוקצה מחמת חסרון כים, וא"כ אף בדאיכא מילה בשבת נראה דאסור לטלטלו קודם המילה מחמתה לל, אם אין בזה תועלת למילה, וכן לאחר המילה אף לא לצורך גופו ומקומו וכדעת הרמב"ן המוצא ברי"ו דרק בעודו בידו מותר להנניעו, [וכמו שפירשו במ"א סי' של"א סק"ה], וכן דעת הט"ז ביו"ד סי' רס"ו וכן הסכים שם בבהגר"א, וכן דעת המ"א שם, אבל קודם המילה לצורך גופו ומקומו שלא לצורך המילה אין הדבר ברור, וי"ל דכל טלטול שאין בו תועלת למילה אסור, והכי מסתברא, וי"ע.

(י) בבהגר"א יו"ד שם הביא תוספתא וירושלמי דלולב הניטל בשבת משהניחו בארץ אסור לטלטלו, ובאמת הוא מוכח בלשון המשנה סוכה מ"ב א' דקתני מקבלת אשה מיד בנה ומיד בעלה ומחזירתו למים בשבת, ולשון זה אומר דרשני, ומי סני ליה לתנא למיתני מותר להחזיר הלולב במים, אלא לפי שהוא באיסור מוקצה שלא לצורך מצוה, ורק בעודו בידו החזירו, אשמועינן מתני' דאף לתמו לאשתו שהיא תחזירנו מותר, ולא חשיב כנוטלתו מע"ג קרקע, ואף שאינה במצות לולב וכדאמרין בגמ'.

ובבהגר"א שם משמע דהלולב מוקצה אלא שלצורך מצוה החזירו לטלטלו, [ומ"מ לולב הנקצץ ביו"ט לא החזירו], ולו"ד ז"ל היה מקום לומר דכל דבר המוקצה שמייחדים אותו לשימוש היתר אינו נהפך עי"ז להחשב ככלי שמלאכתו להיתר, דלא עדיף מכלי שמלאכתו לאיסור שניטל לצורך גופו, והיינו משום דכל כלי חשיב מוכן לכל תשמישי האדם, וה"נ מוקצה זה משהכינוהו לתשמיש היתר חשיב כמשמש גם להיתר אבל עיקרו מוקצה דרובו לאו להיתר, וכיון שכן הרי דינו ככלי שמלאכתו לאיסור דאסור מחמתה לל, דמשום שאינו כלי, לא עדיף, ולפי זה מכנים אדם מלא קופתו עפר ועושה בה כל צרכו, אסורה מחמתה לל, דעיקרו עפר שהוא מוקצה אלא שנתייחד לתשמיש היתר, וכן אכנים שייחדן לישיבה, [ועי' ביצה ח' הכנים עפר לכסות בו דם לפור כו'], וכן משמע

שאין מצוה דוחה איסור מוקצה, ואין דברי התו' אלא שיש ציד חכמים לראות כאילו המצוה בזה לדחות איסור מוקצה, ואם רואים צורך מעמידים דבריהם, ועי' בספר מרן זללה"ה או"ח סימן מ"ט סק"ט ולקמן סק"י.

ראית התו' מלחם הפנים קשה דהתם באמת חשיב כלי שמלאכתו להיתר, ואפשר שהוא משום שמשמש ללחם הנאכל בו ביום, ואף בלא צורך המצוה, אלא דמשום גזירת כלים נגעו בה, שגזרו אף על כלים שמלאכתן להיתר, וכדאמר שבת קכ"ג ב', וכבר הקשה כן הגרע"א ז"ל וכן מרן ז"ל שם, ואפשר דאה"נ דמייטו רק שגזרו אף על דבר שמצותו בכך, וה"נ י"ל שגזרו בלולב, ותהיה משנתנו בימי נחמיה ומשום גזירת כלים, וכש"כ בלולב, והיינו דאמרין לטלטול בעלמא הוא, ואע"ג דבלחם הפנים באמת העמידו דבריהם, מ"מ בלולב ס"ל לגמ' שלא היה להם להעמיד דבריהם משום טלטול בעלמא, א"נ אם היה צורך מצוה כצורך הדיוט, לא היה מקום לגזור בקנים אף משום גזירת כלים, דכשם שהחזירו ג' כלים וכוסות וקערות כן היה ראוי להחזיר כלי שמיחד כל שבת לשימוש חובה, אלא לפי ששימוש מצוה יש מקום לחשבו כנוגד איסור מוקצה, ולא כצורך המבטלו, לכך גזרו על הקנים כשאר כלים, ודכותה הכא בלולב יש מקום לדון עליו כמוקצה ולאסרו.

(ט) איזמל של מילה נראה שיש לדנו ככלי שמלאכתו לאיסור, אע"פ שמלאכתו להיתר דהא מילה דוחה שבת, שזה כלי המיוחד לעשות חבורה, וחבורה היא מלאכת איסור, והרי זה כמי שיש לו מסר הגדול המיוחד רק לעבודות של פיקוח נפש, שאין בזה כדי לעשותו כלי שמלאכתו להיתר, ועוד דאף כלי שמלאכתו להיתר המוקצה לכל התשמישין האחרים מחמת חסרון כים, אפשר שאינו ניטל אלא לצורך תשמישו המיוחד לו, וכמו שדן הרשב"א מ"ג א' לפרש דלא החזירו הכלה שאינה מצויה אף בלא חששא דבהול להכלה, והיינו דשימוש שאינו צפוי לא החזירו, וזכר לדבר לא ניתנו עמים אלא להסקה, והכנים עפר לכסות בו דם לפור אסור לכסות בו נואה.

ומאחר דכו"ע מודים דדליכא מילה בשבת זו הרי הסבין מוקצה, ע"כ מוכח כנ"ל, דהא ודאי כלי שמלאכתו להיתר למלאכה מיוחדת שאין

באמת הביא גם מכל כלי שמלאכתו לאיסור שנשמש בו להיתר, אבל לא דמי דכין אם נחשבו כמשמש להיתר במילה בשבת, א"כ עיקרו להיתר, ואינו ענין לכלי שעיקר מלאכתו לאיסור.

ובמ"א שם הביא מההיא דסימן תקכ"ו ס"ו שהתיר הרמב"ן להחזיר כלי הקצורה, ופירשו המ"א שם ס"ק י"ד דמלאכתו להיתר דשם יטריך להם למת אחר משמע הא לאו הכי אסור, ודכוותה סבין של מילה, וז"ע דהא התם במת דיו"ט, ואיתקצאי בין השמשות, אבל הכא הרי הוא מוכן בין השמשות למילה למחר, ועו"ק דהא רק להחזיר התיר, אבל ודאי לכתחלה כלי הקצורה מוקצין הם, אף שיתכן שיטריך להם למת, וא"כ טעם ההיתר משום דכיון דכחול שווהו רבנן, הרי בכלל זה שגם לענין להחזיר דיינין להו ככלי שמלאכתו להיתר, ומה שהזכיר הרמב"ן שם יטריך למת אחר או שלא יגובו, היינו לומר שאין הטלטול שלא לצורך, אלא יש בו צורך שלא יגובו, או שיהיו מזומנים לו אם יטריך להם, וכן מבואר ברי"ו דחשיבי כלי שמלאכתו להיתר אף בלא טעמא דשם יטריך להם למת אחר עי"ש, וז"ע.

(א) רמב"ם פכ"ד מהלכות שבת הי"ז אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת כו' ומפני מה נגעו באיסור זה כו' ובהשגות עוד אמרו אטו טלטול לאו צורך הוצאה כו', לכאורה שתי גזירות הו, חדא באצנים ומת וכיו"ב, וזו גזירה מוקדמת שכבר היתה בימי דוד כדאמרין ל' ב' אצא מת ומוטל בחמה כו', ואחר כך גזירת כלים בימי נחמיה, ולשון רבנו אמרו ומה אם הזהירו נביאים וזו של יתיה הלכך בשבת כהילוכך בחול כו' משמע שגזירה מאוחרת הוא, וזה יתכן על גזירת כלים, אי נמי אם הזהירו נביאים מפי הקבלה קאמר, וכבר בימי משה או דוד הוזהרו על זה.

ומלשון הראב"ד משמע שלא בא לחלוק אלא להוסיף עוד טעם, ובאמת ממה שגזרו על מוקצה דיו"ט מוכח דלאו משום הוצאה לחוד אסרו דהא קיי"ל כצ"ה דאמרין מתוך, ועי' ביצה י"ז א' וברש"י ותו' שם, גם מה שאמרו אטו טלטול לאו צורך הוצאה הוא, ביצה ל"ז א' אמרו כן רק על מתני' דמשילין דמשום טירחא הוא, וגם סוגיא דשבת קכ"ד א' ב' אפשר לפרש דנמי קאי

קצת קכ"ז ב' דמוקי רב יהודה למתני' בקורנא של אגוזים והיינו קורנא של נפחים שייחדו לאגוזים, וקתני מתני' לפצוע בו את האגוזים ומשמע דוקא לצורך גופו שרי, וכמו דמתפרשא מתני' לרבה ולכולהו אמוראי, הרי דאף שייחדו למלאכת היתר מ"מ לא נפקע ממנו שם כלי שמלאכתו לאיסור.

ובמ"מ דיו"ט שלא חל בשבת מותר לטלטל הלולב אף מחמה ללל, דכיון שהיו"ט הוא האוסר והוא גם המתיר שמצותו בנטילה, הקילו חכמים לחשבו ככלי שמלאכתו להיתר, ועוד עדיף מזה, דאף לרבה נראה דמותר מחמה ללל, ואפשר דגם שלא לצורך כלל שרי, ובמ"ז סימן תרנ"ד סק"א כתב הטעם משום שרשאית לצרך עליו או משום שיש תורת כלי עליו לאנשים, ולא הוצרך לכך, שזה נאמר בגמ' רק לענין יו"ט שחל להיות בשבת.

ראית הט"ז מעלי שקצב עליו בשר וכן הביא במ"א ס' של"א סק"ה, ז"ע דהתם הרי הוא מוקצה מחמת חסרון כיס ולא הוכן למלאכת היתר כלל, ומ"מ התירו לטלטלו משום שמחת יו"ט, ומאי קושיא היא שיתירוהו שלא לצורך שמחת יו"ט, וכבר כתב כן בנקה"כ, ואף אם גם בזה דעתו מעי"ט לקצב עליו בשר דיו"ט אסור לטלטלו לצורך אחר, מ"מ אין ראיה מזה לאיזמל, דהתם העלי עיקרו למלאכת איסור אלא שראוי לשמש גם למלאכת היתר, ועי' שימושו להיתר לא נשתנה ענינו, וכמו קורנא של נפחים שפצע בו אגוזים, דעדיין הוא דין קורנא של נפחים, ולכך אפי' חשב מערב שבת לפצוע בו אגוזים, מ"מ לא נתחדש בזה כלום בנוגע לכלי, שאף בלא הכנה מותר לפצוע בו, והרי הוא דין קורנא של נפחים, וכמש"כ לעיל, אבל הכא באיזמל שעיקרו למילה שדוחה שבת יש מקום לחשבו ככלי שמלאכתו להיתר, עי' לעיל סק"ט, גם משפוד ליכא ראיה דהתם כיון שנמאס הרי הוא ככלי שנשבר, וזו נראה כונה הנה"כ שם, [וזה אי דינא דשפוד ככלי המתוקן לכך, אבל אי איירי בעץ בלא"ה ל"ק דהא לא ניתן אלא להסקה או לללות בו, ובאמת ק"ק לפי זה איך אפשר לאוקמי בשפוד של עץ, דא"כ לא נתחדש בו שום איסור מחמת צלייתו דגם קודם צלייה לא היה ראוי אלא לצלייה והסקה, ולזה מותר לטלטלו גם לאחר צלייה, ובגמ' ביצה כ"ח ב' משמע דמחמת צלייתו נאסר וז"ע], אבל כאן הסבין לא נתחדש בו כלום, ובמ"א שם

מותר לו להניחו במקום שירצה אף שכונתו שלא יגנז או מחמה ללל.

וענין ההיתר נראה דאינו משום שכשהדבר צידו קיל טלטולו ולא גזרו על טלטול כזה, דאין סבירא בזה דהא מוקצה נאסר בטלטול ולא צנעילה, אלא הטעם דכלים שהותר טלטולן לצורך גופן ומקומן ונאסר טלטולן לצורך עצמן או שלא לצורך כלל, כבר יצאו מענין מוקצה הכללי, דכל שיש לו שימוש המותר אינו מוקצה, אלא נתחדש איסור לטלטלן שלא לצורך או מחמה ללל שהוא דומה לשלא לצורך, וזהו כל שנוטלן לצורך לא חשיב כמטלטלן שלא לצורך, דהא כל רצון האדם חשיב צורך, אלא דלכתחלה חילקו חכמים בצרכים, ועי' לעיל סק"ה דלכך התירו אף להערים בזה.

וזו נראה כונת הגר"א ציו"ד סימן רס"ו סק"ג שכתב לתמוך צדעת מהרי"ל שלאחר המילה יש לצרף הסכין מידו אע"ג דמלאכתו לאיסור כשמטלטלו לצורך מקומו מותר להצניעו, וז"ל דדוקא בכלי שמלאכתו לאיסור שאינו מוקצה שמוותר לטלטל לצורך גופו ומקומו רק מחמה ללל אסור דהוי שלא לצורך דאפילו ר"ש דלית ליה מוקצה כלל מודה בזה כמ"ש חו"ס ספ"ב דשבת שם דאינו מחמת מוקצה וכמו כלי שמלאכתו להיתר שלא לצורך כלל בזה מותר כיון שמטלטל לצורך משא"כ במה שאסור לטלטל אף לצורך מקומו כו' עכ"ל, ומ"מ לענין איזמל של מילה אין הדבר מוכרע דנראה דהדברים דלענין מילה אין הסכין מוקצה, ולא שמצות מילה דוחה איסור מוקצה, דכיון דמילה דוחה שבת והסכין מוכן לכך הרי הוא לענין זה ככלי שמלאכתו להיתר עי' לעיל סק"ט, וכיון שכן מסתברא שמוותר להחזיר הסכין למקומו, דמה לי צורך גופו מה לי צורך מקומו, וגם יש כאן סופן משום תחלתו, וגם אין להחמיר בו יותר מצד כלי שמלאכתו לאיסור עכ"פ בטלטול שמחמת המילה, אף שהוא מוקצה לשאר תשמישים מחמת חסרון כים, וכיון שמוותר להחזירו למקומו מותר נמי להצניעו, כל עוד שהוא צידו, וכמו כל כלי שמלאכתו לאיסור שכשמטלטלו לצורך מקומו מותר להוסיף לטלטלו מחמה ללל, וזו נראה דעת הרמב"ן שהביא הרי"ו שמוותר להצניע הסכין בעוד שהוא צידו.

רק אמתני' דמשילין (עי' מלחמות בינה ל"ג), וקושיא דאין סומכין את הקדירה בצקעת י"ל דכיון דגזרו על מוקצה ציו"ט, כבר כללו בזה גם עצים שלא להסקה, משום אטו שבת, דכיון דמוקצה נוהג ציו"ט אם יטלטלו עצים לא מסקו אדעתיהו משום שראויים להסקה ואחו למימר דאין מוקצה בעצים אף בשבת, אבל בשאר מילי לא גזרינן יו"ט אטו שבת, ובגמ' לא חשו לפרש, וזהו ניחא דקיי"ל כמתני' דאין סומכין את הקדירה בצקעת אף דקיי"ל כב"ה, ועי' בצעה"מ ובמלחמות וברא"ש בינה ל"ג מה שכתבו בזה.

ואף אם נפרש סוגיא דשבת דגם על צקעת אמרינן אטו טלטול לאו צורך הוצאה היא, אכתי אין מוכח מזה אלא דגזירת כלים משום הוצאה הוא, אבל גזירה קמייא דמוקצה י"ל דהוא משום לתא דשבתה, דכל שמכניס לרשותו שלא מן המוכן אין זה שבתה, [ואשכחן סמך בקרא דוהכינו את אשר יצאו, שיש ענין בהכנה], ומיהו רהיטת הדברים דגזירת כלים הוסיפו כלים לגזירת מוקצה המוקדמת, וממילא יש לכללם בטעמים של גזירת מוקצה קמייא. — ולפרש"י בינה י"ב א' מוכח בגמ' דגזירת מוקצה היא רק אטו הוצאה עי"ש.

יב) שו"ע או"ח סי' ש"ח ס"ג ומותר לו לטול משם ולהניחו באיזה מקום שירצה כו', דין זה למדוהו הראשונים מהא דמשנינן מ"ג א' אליבא דר' יצחק בצריך למקומו, ונראה שיש לדקדק מזה דהא דר' יצחק אינה גזירה חדשה על דבר שאינו ניטל משום שמה יגע במוקצה עי' לעיל סק"ו, אלא הוא בכלל גזירת כלים, וכשם שלא התירו כלי שמלאכתו לאיסור מחמה ללל, ה"נ לא התירו לטלטל כלי שמלאכתו להיתר לצורך כלי שמלאכתו לאיסור להצילו מחמה ללל, [ומיהו לא מצאנו מפורש דין זה, ויש מקום לומר דדוקא לצורך דבר המוקצה ממש קאסר ר' יצחק, אבל לצורך כלי שמוותר לטלטלו לצורך גופו, לא קאסר, שו"ר ברמב"ן קנ"ד ב' עי"ש], וכש"כ להסוברים דשלא לצורך כלל אף כלי שמלאכתו להיתר אינו ניטל, דשפיר קים ליה לר' יצחק מסבירא לצורך דבר שאינו ניטל כשלא לצורך חשיב, וכיון דהכל בכלל גזירת כלים שפיר אית לן למילף מזה לדידן נמי דכשמטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו

אין ראה משם אי היה צידו מערב שבת חשיב כנטילה בהיתר, וכנראה דעת הגר"א דשני הטעמים אמת, דבמוקצה גמור לא מהני מה שהוא צידו, וגם כלי שמלאכתו לאיסור שהוא צידו מערב שבת אינו רשאי לטלטלו מחמתו ללל, דמה שהוא צידו מערב שבת לאו כלום הוא.

שבת ל"ה ב' אלא מקום ננוע יש לו לחון הכנסת בראש גגו ששם מניח שופרו לפי שאין מטלטלין לא את השופר ולא את החצוצרות, לכאורה לפי זה שובת מיד עם התקיעה ומ"מ רשאי להניע שופרו בגג שכן הוא הסדר שמי שקידש עליו היום ושופרו צידו אינו חייב לזרוקו אלא מניעו במקום שהוא שם, וכש"כ זה שקידש עליו היום בראשית, א"נ כל כלי שמלאכתו לאיסור שהוא צידו מותר להניעו, ומ"מ להניעו באותו בית לא התירו כי לפעמים יניחו מידו כשיבא לפתוח הדלת או לרדת בסולם, והיינו דקתני לפי שאין מטלטלין כו' כלומר ולכן תיקנו שיניעו בראש גגו ולא בבית שמתחת הגג, [ומעיקרא לריצ"ח משום הוצאה מרשות לרשות נגעו זה ולא משום מוקצה, וכן מתבאר בפרש"י], אבל במ"א סי' רס"ו ס"ק י"ט מבואר דפירש דגם למסקנא אינו שובת אלא לאחר שיעור שמניע, ולא נתת דברך לשיעורין כיון שהוא בראש גגו, אבל אם יניע בבית שוב נתת דברך לשיעורין כי יש שיעור בסולם מהר, וגם לפעמים יניעו בבית ולפעמים בעליה, והא דקתני לפי שאין מטלטלין כו' אינו טעם למה אינו מניעו בבית, דכמו שממתינ עם השביתה עד שיניעו בגג כך היה יכול להמתין עד שיניעו בבית, אלא דא"כ נתת דברך לשיעורין, אלא הוא טעם על כל הענין דלכך שוהה מלשבות עד שיניע השופר לפי שאסור לטלטלו בשבת.

(יג) קמ"ג א' רב ששת זריק להו בלישניה ר"פ זריק להו אחורי המטה כו' שהיה מחזיר פניו אחורי המטה כו', נראה דר"פ נקיט להו מפיו בידיה חורקן אחורי המטה, ואית לן למיפסק כותיה דבתרא הוא, וגם נראה דלא פליגי לדינא אלא דר"ש ור' זכריה היו מחמירים על עצמם יותר, [עי' בלשון הרא"ש פ"ב דביצה סט"ו זורק הגרעינין מפיו], ומ"מ נראה ללמוד מדברי כולם שאין לשהות צידו אלא כפי ההכרח עד לזריקתן אחורי המטה, ולפי זה כשמקלפין אגוזים

ולא אמור הדברים מחזורין כדעת האחרונים שהביא במ"ב ס"ק י"ג דלא נאמר דין זה אלא כלי שמלאכתו לאיסור ולא במוקצה מחמת גופו, וכמש"כ צביאור הגר"א יו"ד שם, וצבית מאיר הקשה על זה מדברי הרמב"ן שהתיר להחזיר סכין של מילה אף שהוא מוקצה מחמת חסרון כים, ולמש"כ בעוד הסכין צידו מחמת מילה מותר להחזירו למקומו וכיון שכן הרי דינו ככלי שמלאכתו לאיסור דמותר אף להניעו כשמטלטלו לצורך מקומו.

נראה דשלא לצורך כלל אסור לטלטלו אף כשנטלו לצורך מקומו, דדוקא שלא יגנב או מחמתו ללל שהוא צורך חשוב, והרי לצורך מחמתו ללל של כלי אחר שרי וכמש"כ לעיל סק"ה, אלא דלצורך הכלי עצמו נראה כשלא לצורך, וכן לצורך דבר שאינו ניטל דאין צו צורך לשבת חשבינן ליה כשלא לצורך, לכך כשהנטילה היא לצורך מקומו תו לא מיחזי כשלא לצורך ומטלטלו ללל או להניעו, אבל כשהטלטול הוא שלא לצורך כלל אין טעם להתיר משום שכבר הוא צידו.

ראית הגר"א ציו"ד שם דמוקצה גמור אף שהוא צידו אסור לטלטלו, מההיא דשבת ל"ה ב' דמוכחין מהא דמניע השופר בגג ואינו מטלטלו למטה בבית דאחיה כר' נחמיה, ומאי ראה דילמא שאני התם דמחמתו ללל הוא, דשלא יגנב מניעו, וכמשה"ק תו' שם, אלא ודאי אי לאו דר' נחמיה הו' שרי אף שלא יגנב כיון שכבר הוא צידו, אבל לר"נ דאסור אף לצורך מקומו לא מהני מה שהוא צידו, מלכד שיש לדחות כחירוך תו' שם, עוד יש לדחות כמ"ש הגר"א באו"ח סי' רס"ו ס"ק ט"ז דכה"ג שהחפץ צידו מערב שבת לא חשיב צא לידו בהיתר ואינו רשאי להמשיך בטלטולו, ודברי הגר"א באו"ח שם שהוכיח דאחיות החפץ מערב שבת אינו מתיר לטלטלו מההיא דשבת, אע"ג דלמ"ש ציו"ד התם מוקצה גמור הוא ולא מהני כלל אחי לידיה בהיתרא, אפשר ליישב דלדעת הרמ"א שם דאף צכיס של מעות מהני נטילה בהיתר קאמר דכיון דאף במוקצה גמור מהני נטילה בהיתר, אם כן מוכח מההיא דשבת דכה"ג שהיה צידו מערב שבת לא חשיב נטילה בהיתר, מדלא שרינן לו להניע בבית, אבל אה"נ דלמש"כ ציו"ד דבמוקצה לא מהני נטילה בהיתר, באמת

ובטנים אין לשהות הקליפות ציד כלל, ויש לדון אם מותר להעצירם מיד ליד לצורך זריקתן, ובאופן הרגיל מסתברא דשרי.

(יד) קב"ב ב' אר"י קורנס של אגוזים כו' קסבר דבר שמלאכתו לאיסור אפי' לצורך גופו אסור, יש לעי' ומה צדק דר"י סבר דדבר שמלאכתו לאיסור אסור אפי' לצורך גופו, אבל הרי ע"כ איכא תנאי דסברי דמלאכתו לאיסור שרי לצורך גופו, וכדחתן בקנה של זיתים צין כך וצין כך ניטל בשבת והיינו דתורת כלי עליו ולכן שרי לטלטלו, והוא כלי שמלאכתו לאיסור כמש"כ הרמב"ם פכ"ו ה"ז, ולא יתכן לפרש בשייחודו למלאכת היתר, דא"כ אפי' אין תורת כלי עליו נמי שרי וכמו דמהני ייחוד בעפר לעיל נ' א', ומתני' מתפרשא דאפי' לאשמועינן דתורת כלי עליו ולהכי שרי, ותנן נמי כל הכלים ניטלין חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה, ואם בייחוד, אף מסר ויתד נמי, וכן צבריימא דהתירו וחזרו והתירו מצואר דבלא יחוד קאמר, הרי דשרי כלי שמלאכתו לאיסור עכ"פ לצורך גופו, וכן תניא לעיל ל"ו א' דמטלטלין שופר וחצוצרות אף דמלאכתן לאיסור, וכיון דאיכא תנאי דסברי דקורנס של נפחים וסמס רחם ומלגו שרו למלאכת היתר, מי מכריחנו לדחוק משנתנו בדוחקים גדולים ולאוקמה בשייחוד למלאכת היתר, ולפרש דסיפא דקנה של זיתים תנא אחרינא הוא ופליג.

ועו"ק משה"ק תו' דרצ יהודה גופיה שרי כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו בכלי קיואי ובשרגא דמשחא, ומה שחירצו תו' לחלק צין סוג המלאכה של היתר, קשה, דבכלי קיואי ובשרגא דמשחא לא הזכיר שום שימוש, ושנה סתם דשרי לטלטלן ומשמע דלכל שימוש קאמר, וגם עתם הסבירא לחלק צין שימוש לשימוש הוא מחודש, וכל שראוי לשימוש חשוב כבר אית לן למימר שאינו מוקצה ושרי לטלטלו לכל השימושים.

ועו"ק דהא לא אשכחן תנא דאסר מלאכתו לאיסור לצורך גופו אלא ר' נחמיה, [וגם צ"ה דנו צה' ל"ו א'], ואמאי לא הזכירו רב יהודה, והכי הול"ל קורנס של אגוזים לפעם צו את האגוזין אבל של נפחין לא ומתניתין מני ר' נחמיה היא, ועו"ק דהא מדפליג ר"נ בסיפא א"כ משמע דרישא לאו

ר"נ היא, ועו"ק דאי בייחדן למלאכת היתר איירי א"כ מה הוצרך התנא למיחשב כל הני, הא איכא למילף כולהו מחד, ובשלמא אי במיוחדין לאיסור איירי ניחא דאשמועינן דכל הני אין בהם מוקצה מחמת חסרון כים וכיו"צ, ועומדין גם למלאכת היתר, אבל אי בייחדן להיתר איירי א"כ כולהו כי הדדי נינהו, ומיהו לפירוש תו' ניחא דאשמועינן דכל התשמישין הללו אינם חשובים וצריך ייחוד, אבל ג"כ קשה דהא לא הוזכר בהדיא במתניתין דבייחדן איירי, ואם כל החידוש דהני תשמישין עשו ייחוד, היה ראוי להזכיר, וגם עיקר חידוש תו' לחלק צין התשמישין קשה וכמש"כ לעיל.

ועו"ק רצא היכי מוקי למתני', והא אף לאוקימתא דרבה משמע דלא שרי כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו, דהא התנא אזיל כי רוכלא וחשיב מלאכת היתר בכל כלי וכלי ומשמע ודאי דלא שרי אלא לצורך גופו, וכ"ה צירושלמי, ואילו לרצא הרי כל דשרי לצורך גופו שרי נמי לצורך מקומו.

ועו"ק מאי פריך אצ"י לרבה ממדוכה, אטו לרצ יהודה מי ניחא, נהי דמתני' נמי אסרה, אבל הרי מתני' דקנה של זיתים ומתניתין דכל הכלים ניטלין חוץ מן המסר הגדול כו' ע"כ שריין כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו מיהא, ותקשה ממדוכה, וכן אדפריך לרבה ממדוכה ליסיעי' ממתניתין דקנה של זיתים ומסר הגדול.

ואפשר דרצ יהודה ס"ל דתנא דמתניתין שנה הא דהתירו וחזרו והתירו וחזרו והתירו, משום דקשיא ליה דאם איתא דמתני' אפי' לאשמועינן שריותא דכלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו, א"כ ל"ל למיחשב כל הני, הלא צדד מייניהו סגי, ועוד דכולה מתני' לא איצטרריך דהא קתני בקנה של זיתים דניטל אף דמלאכתו לאיסור, וגם תנן דכל הכלים ניטלין חוץ ממסר הגדול כו', ולמדנו דכלי שמלאכתו לאיסור שרי לצורך גופו מיהא, הלכך מפרש לה רצ יהודה דתנא דמתני' שנה הא דהתירו וחזרו והתירו, והנה התירו קמא היינו שאר כלים שמלאכתן להיתר לצד מהני תלת, והיינו ששנה התנא כל הנך כלים דאף אלו שריין, ולא רק אלו שתחלתן למלאכת היתר אלא גם אלו שתחלתן עשייתן למלאכת איסור מ"מ אם ייחדן להיתר הרי דינן ככלי שמלאכתו להיתר, ולכן פרט

ככו"ע, אבל לרצה דמתני' לאחר היתר כלים, א"כ מדוכה נמי לאחר היתר כלים נשנית, ואמאי אין מטלטלין, [וח"א שיחי' העיר דחזינן באמת דר"א דס"ל כרצא קכ"ד ז', מוקי קכ"ג ז' למדוכה קודם התרת כלים].

ובמה שפירשנו דרצא מוקי למתני' כרצ יהודה יש ליישב נמי מה דקשה בהא דאמר רבא קכ"ג ז' דהתירו משמע נמי לצורך מקומו ומשום זה מפרש דהתירו כלי שמלאכתו להיתר לצורך גופו ומקומו וחזרו והתירוהו מחמה לל"א אח"כ התירו כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו, ואילו לאצ"י ס"ל דלא התירו כלי שמלאכתו להיתר מחמה לל"א והתירו כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו, והשתא קשה נהי דרצא ס"ל להתיר כלי שמלאכתו להיתר מחמה לל"א משום דס"ל דלגופו ומקומו כי הדדי ואייתר ליה חד התירו, אבל מה ראה לחלוק על אצ"י ולהקדים להתירו קודם שהתירו כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו, והיה ראוי לומר דהתירו כלי שמלאכתו להיתר לצורך גופו ומקומו ואח"כ התירו שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו ורק אח"כ התירו מלאכתו להיתר מחמה לל"א, והא רבא לא הקשה אלא דהתירו משמע נמי לצורך מקומו ותו לא, אבל למש"כ ניחא דכיון דמתני' קתני הך דהתירו ושנה התנא היתר דמלאכתו להיתר צדד ולא חזר ושנאו לאחר היתר דמלאכתו לאיסור, ש"מ דהקדימו להתיר הכל במלאכתו להיתר, ומתפרשא שפיר מתני' דנוטל קורנס שיחדו לאגוזים אף מחמה לל"א, ואח"כ התירו מלאכתו לאיסור.

ולדאמור אפשר דפלוגתא רצה ורצא קכ"ד א' אי שרינן כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו, נמי תלי בהא, דמסבירא י"ל דרצה הוי מודה לרצא דיש להתיר גם לצורך מקומו, אבל כיון דרצה מפרש מתני' דקורנס במלאכתו לאיסור ודקדק התנא בכולן לפרש מלאכת ההיתר, הרי מוכח דרק לצורך גופו שרי, אבל רצא דמפרש למתני' צייחדן למלאכת היתר, תו אין ראיה לאסור לצורך מקומו, ובה ניחא קושית תו' ל"ו א' למה הוצרכו רצה ורצא להזכיר דין כלי שמלאכתו לאיסור, דכיון דכל מקורו של רצה דלר"י היתר מיוחד למלאכתו להיתר לצורך מקומו הוא ממתני' דכלי שמלאכתו לאיסור דלא שרי לצורך מקומו,

כלים הרצה לאשמועינן דלצר משלשה הראשונים הותרו גם אלו כשיחדן למלאכת ההיתר, והיינו הא דהתירו שאר כלים שמלאכתן להיתר, ולא נתפרש במתני' אם שרי גם לצורך מקומו ומחמה לל"א, דמתני' מתפרשא נוטל אדם קורנס שיחדו לפצוע צו את האגוזין וכו' ונוטל רחם ומלגו שהתקינו לתת עליו לקטן, ויתכן לפרש שנוטלו אף מחמה לל"א וכש"כ לצורך מקומו, ויתכן לפרש דנוטלו רק למה שיחדו או רק לצורך מקומו, ויתפרש לאצ"י כדאית ליה ולרצא כדאית ליה, וצטר הכי שנה התנא דין קנה של זיתים והוא כלי שמלאכתו לאיסור דניטל אם רק לצורך גופו או גם לצורך מקומו לכל מר כדאית ליה, וצטר הכי שנה כל הכלים ניטלין חוץ ממסר הגדול כו' להתיר בשחי ידים ובשני בני אדם.

והשתא ניחא כל משה"ק דהא דאמרינן קסבר דצר שמלאכתו לאיסור אפילו לצורך גופו אסור, היינו דתנא דמתני' הכי ס"ל השתא, אבל רב יהודה עצמו שפיר ס"ל כמסקנא דחזרו והתירו כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו, וכן משמע דקסבר אהנא קאי, בהא דגם ברצה איתא קסבר, ואין זו שיטת הגמ' למימרא קסבר, בזמן שהוא בעצמו פירש טעמו משום רחם ומלגו ומסיק אלא כו', וע"כ דאתנא דמתני' קאי, ודכוותיה נמי קסבר דרב יהודה, והיינו דשרי כלי קיורי ושרגא דמשחא, וכן ניחא מה דדחקו לר"י לפרושי מתני' צייחדן למלאכת היתר דאל"כ כולה מתני' לא איצטריך דהא כבר קתני סיפא בקנה של זיתים וצמסר הגדול דכלי שמלאכתו לאיסור שרי מיהא לצורך גופו, וכן לא הוי צריך למיחשב כל הני אם רק אחי לאשמועינן שריותא דכלי שמלאכתו לאיסור, אבל אי איירי במלאכתן להיתר שפיר חשיב לכולהו למימר דהתירו לא רק הני תלתא אלא אף אלו שעיקרן לאיסור, אם ייחדן להיתר, וגם ניחא שלא הזכיר ר' נחמיה, כיון דאיירי מקמי דהתירו כלי שמלאכתו לאיסור ושאפיר איתא ככו"ע, וכן רצא נמי מצי מוקי למתני' כרצ יהודה, ואיירי מתני' מקמי דהתירו כלי שמלאכתו לאיסור, ורצא למסקנא קאמר דשרי כלי שמלאכתו לאיסור אף לצורך מקומו, וניחא נמי הא דפריך אצ"י ממדוכה, דבשלמא לרב יהודה דאשכחן מתני' דאיירי קודם היתר כלי שמלאכתו לאיסור, שפיר איכא למימר דמדוכה נמי אז נשנית ואיתא

משאמרו כל הכלים ניטלין חוץ ממסר הגדול הותרו
בזה אף בשני צנ"א, ולרצא אף קודם היתר האחרון
כבר היה מותר בשתי ידיו, ורק הוסיפו להחזיר צנ'
צנ"א, (ס"ק זה נרשם לפו"ר).

סימן יג

א) ל"ד א' אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין
בדבר שאינו מוסיף הצל משחשכה
גזרה שמא ירחיק כו', בצשיל ולא בשיל והקדירה
רותחת שפיר משכח"ל איסור צישול ע"י ההטמנה,
כגון שהקדירה צריכה עדיין שהות מסוימת להיות
במצב של יד סולדת עד שתחבשל כמאכל בן
דרוסאי, ואם לא יטמינה תתקרב מיד, וכשמטמינה
תשמר בחוס יד סולדת הזמן הנחוץ להחבשל כמאכל
בן דרוסאי, ונמצא שההטמנה גורמת לה להחבשל,
וקרוב הדבר דחשיב צישול להתחייב על זה
מדאוריתא, וכבר הביא בן צבא"ל ס' רנ"ז סוף ד'
בשם הצ"מ, והמג"א שהביא שם נראה דאינו חולק
בדין זה, שהרי כתב דצאנו מוסיף הצל פשוט שאינו
גורם צשול, ור"ל באופן הרגיל שהקדירה מתקררת
לאט לאט גם בהיותה טמונה, ונקט גוונא דס"ח
שמוסיפה גם הצל לפעמים וצוה ודאי יש לחוש
משום צישול, אבל אה"נ דגם בהטמנה רגילה
משכח"ל צישול, שאם היתה כונת המג"א דאין
משום צישול בכך, היה מבאר הדבר בטעמו, וגם
מדרכנן הרי ודאי יש לאסור, ושפיר אפשר לפרש
דברי המחבר שגורם לה להחבשל ומיתער מדרכנן,
אלא ודאי מודה המג"א דמשכח"ל לפעמים צישול
ע"י הטמנה בדבר שאינו מוסיף, [ומ"מ התירו
להטמין בין השמשות דחשש רחוק הוא שיזדמן
צישול ע"י ההטמנה].

והא דלא אמרו בגמרא דמהאי טעמא אסרו
הטמנה בדבר שאינו מוסיף הצל, משום
דזימנין דיש בזה משום צישול, דהא במבוסל כל
צרכו ומצטמק ורע לו שרינן חזרה עכ"פ בגרופה,
ולא חיישינן אטו צשיל ולא בשיל, ואילו בהטמנה
אסרו גם מבוסל כל צרכו ומצטמק ורע לו, וע"כ
דיש טעם מיוחד לאסור הטמנה, ומפרשינן שמא
יצא להרתית, ופרש"י דיש בזה איסור דאוריתא,
אע"ג דבקדירה מבוסלת כל צרכה איירי, ומבואר
דס"ל ז"ל דלח שננטען יש בו משום צישול, וכמ"ש
הרא"ש פ"ג סי"א.

ולכך שפיר קרי ליה התנא לצורך מקומו שלא
לצורך, לכך הזכירו, ומיהו צל"ה נמי י"ל דכיון
דהתנא שנה במלאכתו לאיסור סתם דכל הכלים
ניטלין ובתור הכי פריש במלאכתו להיתר דניטלין
לצורך ושלא לצורך שפיר ראוי לפרש שתייהן צמה
שהן חלוקין.

ומה שחירצו תו' שם לחדש דלר"נ מלאכתו לאיסור
ומלאכתו להיתר שוין, ולרצה לצורך תשמיש
הרגיל שהוא היתר תרוייהו מותרין ולצורך מקומן
תרוייהו אסורין, לכאורה הדבר נסתר מהא דמוקי
רבה בסוגיין לצרייתא דמדוכה כר"נ, ואם איתא
דגם לר"נ ע"כ לפרש ואם לאו אין מטלטלין לצורך
מקומן או לתשמיש שאינו רגיל, אבל לתשמיש הרגיל
שרי, א"כ ה"נ הו"מ לאוקמי כרבנן ולפרושי דאין
מטלטלין לצורך מקומן, [וכדמוקי לה אצ"י קכ"ג
ב', לפרש"י ותו'].

ומיהו לרצא יתכן לקיים דברי התו' ולומר
דאליציה לר"נ כי היכי דשרי מלאכתו
להיתר לצורך מקומו וחשיב תשמישו המיוחד לו
ה"נ שרי מלאכתו לאיסור לצורך תשמישו אי
משכח"ל בהיתר, וצוה אפשר ליישב מה דקשה בזה
דפריך אצ"י לרצא ממדוכה, דמאי קושיא הא כי
היכי דניחא לדידיה דמוקמינן לה כר"נ או בלצורך
מקומו, ה"נ לרצא איכא לאוקמי כר"נ או במחמה
לצל, ומאי איכא צין לצורך מקומו למחמה לצל,
דשייך לאקשווי מזה, ובפרט דכבר הקשה בן לרצה
ואהדר ליה דאיתא כר"נ, אבל למש"כ ניחא ד"ל
דאצ"י משמע ליה דאין מטלטלין לגמרי משמע
וכמש"כ תו' והילכך לא בעי לאוקמי בלצורך מקומו
או מחמה לצל, וע"כ לאוקמה כר"נ, וזה ניחא
לרצה דלדידיה לר"נ לא שרי כלל כלי שמלאכתו
לאיסור, אבל לרצא דגם לר"נ שרי לצורך תשמישו
הרגיל אי משכח"ל בדהיתר כגון לתת לתוכה שום
וכיו"צ, א"כ גם לדידיה א"א לפרושי אין מטלטלין
כלל, והיינו דקשיא ליה, ודחיק רצא לפרושי דאין
מטלטלין רק מחמה לצל קאמר, ומיהו הו"מ נמי
למימר דמדוכה קודם היתר כלים נשנית וכדר"א.

קכ"ג ב' ועדיין צידו אחת כו' ועדיין צאדם אחד
כו', נראה דאף לאצ"י שרי גם בשני
צנ"א, אלא דאצ"י דמחמיר טפי וסבר דבהתירו
בתרא לא שרו מלאכתו לאיסור לצורך מקומו, סבר
נמי דאז לא התירו עדיין בשתי ידיו נמי, אבל

איריין א"כ מאי שנא דנקט רמך הרי בשבת אף בדבר שאין מוסיף הצל אסור להטמין, וישב לפי פירושו של רה"ג ע"ש, וז"ע דהא צ"ה לוננת היא ומותר להטמין את הלון בדבר שאין מוסיף הצל, וא"כ ע"כ למיתני רמך שהוא דבר המוסיף הצל, ועי' בתוד"ה אלא שכתבו דנידון ביסול גמור ליכא למיחש שיטעו להתיר בשבת, ור"ל דמדין איסור להטמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הצל, אין לאסור להטמין צ"ה לוננת, דודאי לא אחי להרתיחה, ולון מותר להטמין, ורק במוסיף הצל יש לאסור משום ביסול, וכיון דהוא בתולדות חמה אין לאסור לר' יוסי, ומיהו לון שמתחמם ע"י ההטמנה אין זו היתר הטמנת לון כמ"ש הרשב"א בשם הר"י מ"ח א'.

שם ב' ממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרי להו רבנן בטלה הטמנה בדבר המוסיף הצל ואפי' מצעוד יום, ציו"ט נראה דליכא איסור הטמנה במים בדבר המוסיף הצל מצעוד יום, דגם משחשיכה שרי להטמין צרמך ולחתות עכ"פ במים שראויים גם לשתייה, והסילון סתמא דמילתא שימשו מימיו גם לשתייה וגם לרחיצה בכל ימות השבוע, וגם אם נימא שלא הוצרכו לו אלא לשבת וציו"ט [וכדמשמע מהא דתצרינהו לסילונייהו], מ"מ ציו"ט מיהא נועדו המים לשמש גם לשתייה וגם לרחיצה, וא"כ לא נעשה איסור בהצאת הסילון לתוך האמה, [אח"כ ראיתי בתו"י ל"ט ריש ע"א שכתבו דגם ציו"ט אסור חיתוי לצורך רחיצה ע"ש], ומ"מ אמרו חכמים דדין המים כחמין שהוחמו ציו"ט ואסורין ברחיצה, דגם חמין שהוחמו ציו"ט בהיתר כגון שהוחמו לשתייה אסורין הן ברחיצה גופו, עי' סימן תקי"א ס"ב, ולכאורה לפי זה אין ראייה ממתניתין לאסור להציא את הסילון, דהיינו הטמנה מערב שבת במוסיף הצל, דגם אי שרי מ"מ דין המים כהוחמו בשבת, ומיהו מהא דקתני דבשבת אסורין גם בשתייה, מזה מוכח דהצאת הסילון אסורה, דאל"כ היה ראוי שיהיו המים מותרין בשתייה, דבהוחמו בשבת בהיתר לא מצאנו איסור שתייה, ויעויין בתו' שדנו אם איסור הטמנה קאמר שיש ללמוד מאנשי טבריא, או דאיסור שימוש אשמועינן.

והנה בפשוטו הסילון היו מימיו נמשכין ממעיין, והוא מקלח מים כל הזמן מחוץ לאמה של

ויעויין במלחמות שהקשה דלמה זה נחוש שאם ימצא אדם קדרה לוננת בשבת שידליק את האור וירתיחנה, ונראה דבאמת אין החשש אלא מיד בסמוך לצין השמשות בזמן שרוב הקדרות עדיין רותחות, והכירה עם גחליה שעדיין לא כבו, וזוה בקל עלול לטעות לומר שעדיין הקדרה יד סולדת זה והרי זו כחורה המותרת, או שיחשוב שעדיין לא שקעה חמה, או דיטעה לומר דלח שנגטון אין זו משום ביסול, או שיחזירנה כמתעסק בשכחת שבת, וכיון שאסרו בתחלת השבת, ממילא אסרו לכל השבת, וזוה ניחא משה"ק הגרע"א ז"ל אמאי שרי להטמין בין השמשות של מוצאי שבת, כמ"ש בתו"ח דהיינו ספק אינה חשכה דקתני, והלא אז סתם קדרות אינן רותחות ויש לחוש שמא ירתיח, ולמש"כ ניחא דבמשך השבת ודאי לא חיישינן שיצא אדם להדליק אש ולהרתיח קדרה לוננת, וגם יש להוסיף דבמוצאי שבת אין רגילים לעשות סעודות גדולות כ"כ שיטרה בשבילן מבין השמשות, וגם כיון שכלילה יכול לבשל לא יטעה להרתיח בין השמשות, וכמ"ש הגרע"א ז"ל.

ז' ל"ט א' רבה אמר גזירה שמא יטמין צרמך, יתכן לפרש דרבה ס"ל דהגזירה הקיימת על הטמנה בדבר המוסיף הצל מערב שבת וכש"כ בשבת, יש לקיימה גם על תולדות חמה, אע"ג דמותר לבשל בהם, דמ"מ אחי לאחלופי צרמך, וא"כ ר' יוסי לא חידש גזירה חדשה, ובהפקעת סודרין דליכא הטמנה ליתא לגזירה זו, ובתוד"ה שמא משמע דגזירה חדשה חידש ר"י בחול בתולדות חמה, דגזירת הטמנה ליכא במידי דשרי לבשל בו וכמ"ש בתוד"ה אלא, ולכך הוצרכו לפרש למה לא גזר בסודרין, וק"ק לפמש"פ דבסודרין ליכא למיגזר אטו תולדות האור דאין דרך לחממן כ"כ שלא יהיו נשרפים, א"כ מאי פרכינן וליפלוג נמי ר"י בהא, הלא בפשוטו י"ל דגם ר"י גזר תולדות חמה אטו תולדות האור, ורק בסודר לא גזר, דאין דרך לחממן באור, שו"ר שכבר הקשה כן במהרש"א, וכתב לתוך דחול ומים נמי לא דמו לתולדות האור דאין שכיח לחממן באור כה"ג ע"ש.

יעויין ברשב"א ומשמע דצרכיו ז"ל דהא דרבה שמא יטמין צרמך היא גזירת הטמנה בדבר המוסיף כדלעיל ל"ד ז', והקשה דכיון דבשבת

תו' בשם הר"ש מוורדון, והא מתני' נחתמם בשבת חשיב, וראיתי ברש"א שכתב דס"ל לר"ח דגם המים שנשתהו שם מצעוד יום אסור, ור"ל דגם אם סתמו פי הסילון נמי נאסרו המים שבתוכו, וזה נחא אם כה"ג דינס כהותמו מערב שבת והטמינס במוסיף הצל ונשתהו בשבת, אבל לפמש"כ בתו"י דכל שזוהין באמה של החמין דינס כהותמו בשבת, א"כ מנלן דהטמין מערב שבת חמין במוסיף הצל דרק משמר חומן דאסורין, וברש"א הביא אמנס דברי הרמב"ן דרק צלון ונתחמם או במטמק ויפה לו קאסר ר"ח אבל צעומד בחמימותו כשעה ראשונה אמנס שרי, ומיהו אף אם דין המים שבסילון כהותמו בשבת, מ"מ איטריך למילף מאנשי טבריא דאסור כה"ג, כיון דסו"ס לא נעשה בהם שום מעשה בידי אדם אלא מערב שבת, ועכ"פ נסתם פי הסילון מערב שבת.

מש"כ תו' דר"ח אשמועינן דגם קידרא חייתא אסור להטמין מערב שבת במוסיף הצל, ו"ע היכי מוכח לה ר"ח מהא דאנשי טבריא דאיירי במים, וצפשוטו מים שמתחממים בקל לית בהו היתירא דקידרא חייתא, וכ"כ הרש"א ל"ח א', [ועי' בתו' לק' מ"ז ב' דעת רש"ס דאמנס שרי בקידרא חייתא, ומיהו אין כן דעת ש"פ].

שם אמר עולא הלכה כאנשי טבריא, במלחמות הזכיר ג' טעמים להא דעולא, או דממים לא חשיב ליה הטמנה, או דכיון דממילא אחו שהרי המים מקלחים בתוך הסילון מעממן, או דבתולדות חמה לית ליה הטמנה, ועכ"פ מערב שבת, ומ"מ ק"ק דפשטא דמתני' דאנשי טבריא לא עשו על פי חכמים, וכששמעו חכמים בדבר אסור להם, וא"כ מאן נינהו תנאי דס"ל כאנשי טבריא, וכן בגמ' לעיל פרכין עליה דר' יוסי ממעשה דאסרי חכמים לאנשי טבריא, ולא ס"ד כלל לומר דפלוגתא הוא ור"י כאנשי טבריא ס"ל, אלא מפרשין דס"ל דתולדות האור נינהו דחלפי אפיתחא דגיהנס, וס"ל דעולא קים ליה דפלוגתא היא, וגם לפי זה עדיין קשה דסתמא דמתניתין משמע דהילכתא כחכמים, ובמלחמות הזכיר דאפשר דפסק כר' יוסי, וס"ל דר"י פליג אחכמים וס"ל כאנשי טבריא, ותולדות חמה נינהו, ועי' בצעה"מ וס"ע, (כל הכוזב בס"ק זה הוא לפו"ר ועי' לק' ס"ק י"ג).

החמין, כי פיו לחוך, כמש"פ תו', ולפי זה המים שנחתממו בשבת באו מעמנס לתוך הסילון, כי הבאת הסילון אין ליחסה אלא למים שבאו באותה שעה, ומ"מ כיון שגם זה אע"פ שהוא כממילא, יש בו איסור הטמנה, הלכך אסרו חכמים את המים בשתייה כאלו הותמו בידיים באיסור, ועי' במלחמות שהזכיר דאפשר דטעמיה דעולא דפסק כאנשי טבריא, משום שהמים באים ממילא, והלכך לא חשיב ליה כהטמנה מערב שבת במוסיף הצל, ומבואר נמי דהנידון במים הנמשכין מעמנס כל הומן, והמחבר בסי' שכ"ו ס"ג כתב דאפי' המים שנכנסו לה מערב שבת אסורים, ומשכח"ל כשסתם פי הצינור וכמ"ש במ"ב שם בשם הצ"ח, וצבה"ל שם ד"ה אפי' כתב לדון בדין המים הנמשכים מאליהם בשבת לתוך הסילון, ולהאמור כל דין המשנה במים הללו, ומש"כ תו' שהסילון מוקף מכל זד היינו שאין מימיו נשפכים לתוך האמה של חמין, שבתוך האמה הוא מוקף מכל זד, אבל חוץ לאמה פיו פתוח.

ובמש"כ שם המחבר ואם הביא סילון של מים מעיו"ט ציו"ט כחמין שהותמו ציו"ט כו', הוא העתק לשון המשנה שאמרו להם חכמים שאם ציו"ט דין המים כחמין שהותמו ציו"ט, וה"נ כונת המחבר שאם הניחו הסילון מעיו"ט הרי דין המים ציו"ט כחמין שהותמו ציו"ט, ולמעוטי המים שיוצאין דרך הסילון צעיו"ט, וצבה"ל שם נתקשה בלשון המחבר, ודין אם סתם פי הסילון צעיו"ט ונמלא שהמים נחתממו מצעוד יום ונשתמרו בחמימותן מחמת האמה, לא נזכר במחבר, ובאמת יש בזה מקום לדון דהא בערב ציו"ט אין לאסור הטמנה של מים במוסיף הצל, דהא לשתייה מותר לעשות כן לבתחלה, וא"כ ראוי לקיים דין המים כהותמו מעיו"ט, אבל צב"י נקט לאיסור וכמ"ש צבה"ל שם, ובאמת ראוי לדון המים שבסילון שעומדים ומתחממים מחמת האמה בערב שבת ובשבת, אם דינס כחמין שהותמו בשבת או כהותמו מערב שבת, ובתו"י ל"ט ב' בתוד"ה והא נראה דכה"ג דינס כהותמו בשבת וכמ"ש הצ"ח, וכן ציו"ט דינס כהותמו ציו"ט ואסורין ברחיצה.

ויש לעיין לפי זה היכי מוכיח ר"ח ממתני' דאנשי טבריא דצטלה הטמנה בדבר המוסיף הצל ואפי' מערב שבת, והיינו דאסור בדיעבד, וכמ"ש

משום זישול, והר"ן הקשה דאין זישול אחר זישול, ומשמע דמה שהם יד סולדת לא חשיב זישול, דהא גם כשפסקה רתיחתן עדיין הם יד סולדת, ומרן זללה"ה צסימן ל"ז ס"ק י"ג תמה דדברי הר"ר יונה דהא מיבעיא לן צפינה ממיחם למיחם שיהא מותר להחזיר, אלמא דאין צהם משום זישול. — מסקנא דמילתא יש לחוש צחימום מים ליד סולדת כמצב, ולענין לחשוב המים כמאכל בן דרוסאי לדין שהייה, אם שהו מיד סולדת כשיעור חצי זישול עד מעלה רתיחתו, אפשר דשפיר דמי, ושמא כל שהו מיד סולדת כשיעור חצי זישול עד שנחסרו על ידי הציסול סגי, וכלשון הר"י שצ"ן משמע דיד סולדת כבר חשיב כמאכל בן דרוסאי, ורק משום שנעשה כלי שני חשש משום זישול כשחזור ועושה אותו כלי ראשון, וע"ז הקשה מרן זללה"ה מפניה ממיחם למיחם, וז"ע.

(ד) מ' ב' אריצ"א פ"א נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ ובקשתי להניח לו פך של שמן באמצעי וא"ל טול בכלי שני ותן, מסקינן דצחמי טבירא הוי, וכיון דאמצעי כלי ראשון הוי ע"כ דהאמה נכנסת לתוכה, ומצוה דלית צנתינת הפך משום הטמנה, דאף אי הוי ס"ל לריצ"א דשמן אין צו משום זישול, מ"מ הא מסקו תו' מ"ז צ' דאף מצושל כל צרכו אסור בהטמנה, ובשבת לכו"ע, ויש לדעת מה צין זה לסילון דחשבינן ליה הטמנה במוסיף הצל לעיל ל"ט צ', ואין לומר משום דסילון כולו טמון וכמ"ש הט"ז סי' שי"ח ס"ק י"ט, דהא דעת הטור והמחבר ר"ס רנ"ג דהעמדה ע"ג גחלים חשיב נמי הטמנה, ואפ"ה העתיקו שם האז דינא דצ"ש שרי, וגם לא נזכר בגמ' צחיזה עומק של מים רצה להניח את הפך, וסתמא משקעו רובו, ואפשר דהטמנה צמים לא מיחלף בהטמנה צרמץ, ורק צאמה של חמין שהיא מחוצרת לקרקע והמעין נוצע שם, צזה דומה לתולדות האור או החמה, ויש לחוש דאם יתירו להטמין צאמה זו יתירו נמי להטמין צרמץ, והאמצעי כבר נפסק חיבורה מן המעין, דאם היתה מחוצרת היו מימיה רותחין ולא היה אפשר לרחוץ בתוכה, [ומיהו צגמ' מ"צ א' משמע דמי האמצעי לעולם חמין הרבה], ומ"מ דין כלי ראשון עליה כיון שמן המעין נכנס לתוכה, וכיון שהמים תלושין לא מיחלף צרמץ ואין צהן משום הטמנה, גם י"ל דדוקא סילון שהוא משמע

(ג) מ' ב' שמן יש צו משום זישול והפשרו זהו זישולו, נראה דאם הפשרו זהו זישולו מדאורייתא, ראוי לומר דכשחזור ונלטין שוב יהא צו משום זישול, דלא מסתבר לומר שההפשר פעל שינוי שאינו חוזר, אף אם נימא בעלמא דלא שנלטין אין צו משום זישול, ומ"מ חייב משום זישול על ההפשר, וכדאמרינן לקמן ע"ד צ' צארחת כופרא דאע"ג דהדר ואיקושא מ"מ חייב משום מצב, ומשמע דר"ל דכד הדר ואיקושי הרי הוא חוזר לכמות שהיה קודם ההרתחה, ואפ"ה חייב, וה"נ יהיה חייב שוב כשיחזור וימיכנה שנית.

ולמאי דמסיק ר"י אמר שמואל דאחד שמן ואחד מים יד סולדת צו אסור אין יד סולדת צו מותר, משמע דשיעור זישול צמים הוא ציד סולדת, [ועיין צזה צסימן ל"ח סק"ח], וכן נראה ממש"כ הרמב"ם פ"ט מה' שבת ה"א דשיעור כמות המים שמתחייב צחימום הוא כדי לרחוץ אצור קטן, ולענין רחיצה לא מסתבר שיש ענין צחימום יותר מיד סולדת, וכ"נ צא"ח הלכות שבת סימן נ"ג צשם הרא"ה דכל שהוחמו המים לכדי יד סולדת שוב אין צהם משום זישול, וכ"כ הפמ"ג צראש יוסף שבת ל"ח צ' ד"ה דע כי שיעור יד סולדת צמים ושמן הוא מדאורייתא, ועי' מש"כ לקמן סימן כ"ג סק"א צההיא דעירובין ס"ח דאישתפון חמימי, ומשמע דהוצרכו ליד סולדת דטפי מזה ודאי לא היו צריכים לרחיזה, ומשמע דצחכי מיחייב, ושמא הוצרכו להצברה ע"ש.

אבל קשה דלעיל ל"ז צ' אר"ש אר"י דמותר להשהות ע"ג כירה חמין שלא הוחמו כל צרכן, ומשמע דמ"מ הוחמו כעין קרימת פנים דלחם, ואם כל צרכו היינו יד סולדת, א"כ פחות מזה היינו פושרין, ולכאורה לא נעשה שום שינוי וזישול ע"י פושרין, וצחדושים הנדפסים ע"ש הר"ן שם כתב דשיעור זישול צמים הוא כשנחסרו קצת ע"י הציסול, [דומיא כמ"ש הראשונים שיעור זישול לענין יין נסך], ומשמע שם דכשהגיעו ליד סולדת הו"ל כעין מאכל בן דרוסאי צמצביל, וצ"מ כ"ט צ' אשכחן תועלת צמים שהרתיחו גם לאחר שנלטנו, אבל אפשר דהיינו דוקא כשהעלו רתיחתו, דלשון צוץ משמע השמעת קול עי' צערוך ערך צייך, וצ"ן ר"פ צמה טומינן הציא דצרי הר"ר יונה דמים מצושלים שפסקה רתיחתן יש צהם

עם הקרקע וכולו סתום שיין לחוש דמיחלף בהטמנה ברמץ, אבל פך תלוש שנותנו למים לא מיחלף בהטמנה דרמץ, וכן סתם המחצר בסי' שי"ח סי"ג, [ול"ע צמ"צ סו"ס רנ"ח שכתב לאיסור ולא הזכיר ההוא דסי' שי"ח סי"ג, והרי דעת המחצר בהטמנה במקצת אסורה], וכבר כתב כן מרן זללה"ה בסי' ל"ז ס"ק ל"ב דלהסוברים בהטמנה במקצת שמה הטמנה, ע"כ מוכח מסוגיין דנתינת כלי למים חמין לא חשיבא הטמנה, [ושם סייע ד"ו מהא דכל שצא בחמין מערב שבת שורין אותו בחמין בשבת ואמאי לא מיחסר משום הטמנה, ולו"ד ז"ל י"ל דאוכל במים לא מיקרי הטמנה, [עי' פמ"ג בא"א סימן רנ"ד אות י"ב], ולא דמי לכלי שנותנו למים, ומיהו בתו' ל"ז א' הזכירו הטמנה בחררה ע"ג גחלים, וכן באו"ז דקדק מזה בהטמנה במקצת לאו הטמנה היא, וכן אשכחן הטמנה צדיקה ל"ט א', ומ"מ אוכל הראוי לאכילה במים הראויים לשתייה אפשר לדמות למים במים דחלקו תו' על רש"י דלא חשיב הטמנה].

והא"ר בסימן רנ"ח כתב להחיר משום דמותר להטמין את הזנון, וס"ל דגם ע"ג כלי שני הו"ל מטמין את הזנון, ול"מ כן צפי' ה"ר יונה שהביא הר"ן ריש במה טומנין דהא דאסור להניח כוזא אפומא דקומקומא הוא משום דכיון דמתחמם אין כאן היתר דלונן, והאי טעמא איתיה גם בכלי שני, ועוד דהא ריב"א רצה להניח צאמצטי דהוא כלי ראשון, וש"מ דגם בכלי ראשון ליכא משום הטמנה בכה"ג, וע"כ דלא משום שהוא זנון אלא משום דאין דרך הטמנה בכך, ועי' לקמן שלהי ס"ק י"ג דברשצ"א בשם ה"ר יונה מצואר דאסור להטמין קיתון של זנון צאמצטי של חמי טבירא ומשמע שם דהא דרבי לא השקיע את הפך בתוך האמצטי אלא על גבי המים עי"ש, ולפי זה קיימא להלכה דאסור להטמין במים, ומיהו מיעוט נראה דשרי אף להאוסרים הטמנה במקצת דבמים שאני, דהא הרשצ"א אסר הטמנה במקצת ומ"מ העתיק דברי ה"ר יונה דמותר להניח את הפך ע"ג המים, ועי' לק' שם.

ה) מ"ח א' א"ל ר"ז מ"ש ממיחם ע"ג מיחם א"ל התם אוקומי קא מוקים הכא אולודי קא מוליד, הרשצ"א והר"ן הביאו פירוש ה"ר יונה דהא דתניא לקמן נ"א ב' מניחין מיחם

ע"ג מיחם, ר"ל דטומנין בשבת מיחם ע"ג מיחם שהיה טמון מלפני שבת, וה"ג בהדיא בתוספתא טומנין מיחם ע"ג מיחם דכיון דהראשון כבר היה טמון הרי השני נטפל אליו, והאי כוזא נמי דעצדיה דר"ג בהטמנה הוא מעשה, ור"ז הוא סבר דשרי כהך דרייתא, [וסקיפא דלא בשביל שיחמו לא שמיע ליה, כמש"כ ז"ל], ואהדר ליה רבה דלונן ע"ג חמין לא שריין, והיינו דקדקני בהדיא דברייתא ולא בשביל שיחמו אלא בשביל שיהיו משומרין, אבל הרשצ"א והר"ן הזכירו בכאן דר"ז הוא ס"ל דשרי משום דמותר להטמין את הזנון, וז"ע למה הוצרכו לכך למאי דמפרשי הא דמניחין מיחם ע"ג מיחם בהטמנה ומשום דמותר להוסיף על המוטמן, ולא משמע דצדריהם דלרווחא דמילתא כתבו כן, ושמא כונתם דלפירוש הר"י י"ל דר"ז שמיע ליה נמי סקיפא דברייתא, והיינו דאין להטמין מיחם חס שהוא באיסור הטמנה, ע"ג מיחם שטמון מערב שבת, אא"כ לא יוסיף המוטמן חוס לעליון, ומ"מ הוא ס"ל דהכא שרי משום דמותר להטמין את הזנון, וע"ז אהדר ליה רבה דאין כאן היתר דלונן כיון שמתחמם, ול"מ כן.

ולענין הלכה לא מנאנו מי שמתיר להוסיף קדרה לקדרה הטמונה, והרמב"ם בפ"ד מה"ש ה"ו העתיק דרייתא דמניחין מיחם ע"ג מיחם בשבת כו' וסיים שלא אסרו אלא להטמין בשבת אבל להניח כלי חס ע"ג כלי חס כדי שיהיו עומדין בחמימותן מותר, וכן העתיק הר"ן נ"א ב' האי טעמא, ומשמע דלהוסיף להטמין ודאי אסור.

שו"ר דיש לפרש לדעת הר"י הא דטומנין מיחם ע"ג מיחם במיחם שאין זו איסור הטמנה כגון שהיו שניהם טמונים מערב שבת, ועכשיו בא להניח זה ע"ג זה, [וכ"כ מרן זללה"ה במכתב שצסימן קנ"ו, ועי' לקמן ס"ק י"ב אי שרי כה"ג], או שהיה אחד מוטמן והשני פינהו ממיחם למיחם דמותר להטמינו, ועכשיו בא להטמינם זה ע"ג זה, ואשמועינן דרייתא דשרי בשביל שיהיו משומרים ולא שיוסיפו חוס אחד בחצירו, ור"ז למאי דלא ידע סקיפא דברייתא הוא סבר דשרי להטמין זה ע"ג זה אף כשמוסיף חוס, והלכך הוא סבר דמותר להטמין זנון על מיחם חס כיון דאין איסור הטמנה בזנון, ורצה אהדר ליה דכיון דמוסיף חוס אסור, אבל קדרה או מיחם שאסורין בהטמנה, אסור להטמינם

הטור הא' דר"ז דקופה שטמן זה אסור להניחה על גפת של זיתים, ומצואר דדוקא אס טמן זה הא' לאו הכי שרי, וכן צ"ח צסי' רנ"ג שם כתב על דברי הצ"י ותימא דהא צגמ' משמע דלאו הו' הטמנה אלא כשהקדרה מכוסה, ונראה נמי דכונתו להך דר"ז, דגמ' אחרת לא אשכחן צהא, עוד נראה דכונת הד"מ למש"כ הטור דכשיש אויר צין הדפנות לקדרה לא חשיב הטמנה, והיינו משום שאין הדפנות של הקדרה מכוסות, והיינו שמכסה למעלה שכתב הד"מ ר"ל הדפנות למעלה, דכלפי ההטמנה שצעמידה על הגחלים, נקראת כל הקדרה למעלה, ועיקרה הדפנות, ומרן זללה"ה צסי' ל"ז ס"ק י"ט נתקשה בכונת הד"מ, ולמש"כ מצואר. — ובגמ' ל"ט א' נמי אמרינן צגג דשמא יטמין צרמץ ליכא, ולפיר"ת שם איירי צמגלגל על עפר צצגג.

ולדאמור הרי מש"כ הרמב"ן צר"פ כירה וז"ל ור"ח ז"ל אמר שאינה הטמנה אלא כגון כסא של צרזל והקדירה יושבת עליו והיא תלויה בצננים או צכיו"צ אבל הטמנים ע"ג גחלים ד"ה אסור דקיי"ל הטמנה צדצר המוסיק צמזעוד יוס אסור כו', ר"ל שאם הטמין צגחלים ודאי אסור, דעיקר דצריז ז"ל שם הם לאפוקי מפרש"י, לומר דלא איירי צהטמנה, ואפשר דר"ל הטמנה גמורה צתוך הגחלים, או שמא צגחלים גם אם אינו מוטמן רוצו איכא גזירה דהטמנה שמא יחתה, א"נ שמא צתוך הכירה צתוך הגחלים נראה טפי כהטמנה אף אם אין הגחלים מכסים רוצה, אבל העמדה ע"ג גחלים שפיר י"ל דהוא כמו העמדה על גפת של זיתים דלא חשיבא הטמנה, א"נ צתס העמדה ע"ג גחלים רגילות הוא שהקדרה שוקעת ודמי להטמנה, והלכך גם אין להעמידה על הגחלים, וסתמא אמרו שמא יטמין צרמץ דסתמא שהייה צרמץ צדרך הטמנה הוא, וצרמוזים פ"ג סוס"א העתיק דצהטמנה אסור צדצר המוסיק ולא הזכיר דע"ג גחלים חשיב הטמנה, אע"ג דצרא"ש שם הביא פיר"ח דאיירי צכסא צצכירה ולא ע"ג גחלים.

וברשב"א אמנם הקשה מאי איירא שטמן הרי כל קדרה אסור להניחה ע"ג גפת משום דהטמנה צמקצת שמה הטמנה ותמך דצריז צמה שפר"ח והגאונים דשהייה צכירה היא על כסא

גם ע"ג מיחס מוטמן, ודלא כמ"ש צמ"צ סי' ש"ח ס"ק נ"א וכצר השיג ע"ז מרן זללה"ה, והרי מפורש כתבו דמשום דמותר להטמין את הצון הו' ס"ל לר"ז דשרי, הא לאו הכי אסור, וכן מפורש צרשצ"א מ' צ' ד"ה ומכלל דגם לדעת הר"י אסור להטמין ע"ג מיחס הטמון מערב צבת ואפי' צאותן הדצרים שהטמין המיחס.

ובעת הראני צני שלמה נ"י צתו' הרא"ש נ"א צ' שכתב וז"ל מניחין מיחס ע"ג מיחס צתוספתא קתני טומנים מיחס ע"ג מיחס וצערב צבת מיירי והא דקתני לא צצביל שיחמו משום דחשיב כטומן צדצר המוסיק הצל ומילתא דתמיה היא כיון שהתחתון מותר אף להתחמם למה יהיה העליון אסור, ואפשר דאפי' צצבת נמי שרי ואין זה כמו מטמין צצבת דאסור אפי' צדצר שאינו מוסיק הצל כיון שמשים מיחס ע"ג מיחס עכ"ל, וכנראה כונתו דכיון דשרי להטמין ז"ל דצערב צבת איירי, אבל קשה דא"כ למה אסור צצביל שיחמו, הא כשם שמותר להטמין הקדרה התחתונה כך יהא מותר להטמין עליה את הקדרה העליונה, ואין צצבא דהקדרה התחתונה תגרום שהעליונה תחשב כמטמנת צמוסיק הצל, דכמו צשנייהם חמין אין אחת גורמת לצצירתה להחשב כמוסיק הצל, ה"נ צאחת צוננת, ומסיק דאפשר דצצבת איירי, וכיון שמוסיק העליונה לתחתונה המוטמנת מערב צבת שרי, וזה דננקט המ"צ, אבל ז"ע למה לא פירש צמיחס המוטמן או שהוא כלי שני דשרי להטמינו, ורק כדי שיחמו אסרינן, וכדנקט הרשצ"א דלהוסיק למוטמן אסור.

(ו) מ"ז ב' ת"ש דאר"ז משום חד דצי ר' ינאי קופה שטמן זה אסור להניחה על גפת של זיתים, צרמב"ן כתב לפרש דאין לקופה שולים והקדרה הטמונה זה שוליה נוגעים צגפת, או שהופך הקופה על פיה ומכניס לתוכה הקדרה וטמונה זה כששוליה מגולים כלפי מטה, וע"ז קאמר דאסור להניח שולי הקדרה על הגפת, ולפי זה מפורש צגמ' דקדרה שאינה טמונה מותר להניחה על גפת ואין צכך משום הטמנה, ואפשר שזו כונת הד"מ שכתב צסי' רנ"ג אות ג' על מ"ש הצ"י דכששולי הקדרה נוגעים צגחלים הו' הטמנה דז"ע דהא לא מיקרי הטמנה אלא כשמכסה למעלה כמ"ש לקמן סי' רנ"ז, ור"ל דצסימן רנ"ז הביא

שמכוסה זה רוצו או כולו עכ"ל, הרי מפורש כדעת הרמ"א דהטמנה במקצת לאו שמה הטמנה.

ובן במרדכי ר"פ כירה כתב בשם א"י דמותר להשהות הקדרה ע"ג גחלים ממש כמו שאנו עושין בערב שבת שאנו משהים קדרה ע"ג גחלים עד שבאין מבית הכנסת ונראה שמותר לומר לנכרי להסיר אותה מעל הגחלים כו', והיינו משום שאין זו הטמנה, דהא מסיק ב' צמח מדליקין סי' רנ"א כדעת ר"ת דהטמנה אסורה גם במבזל כ"ל, וכ"כ בר"ש צמח טומנין, ובצ"י סי' רנ"ג פירש כונת המרדכי משום דס"ל כרש"ס דגם להטמין שרי במבזל כ"ל, ומימיה דהא בהדיא פסק דלא כרש"ס, ונראה דזו כונת הד"מ שם אות ג' דל"ע דכונת המרדכי משום דהטמנה במקצת לאו הטמנה היא, ובר"ש צמח טומנין הביא המרדכי דברי הסה"מ דקדרה טמונה אסור לתת תחתיה גחלים אע"פ שאין סביב הדפנות כדין קופה שטמן זה אסור להניחה על הגפת, והיינו נמי במבזל כ"ל ומשום דהטמנה אסירה, ומ"ש במרדכי ר"ש כירה דהיכא שנתבשל כמז"ד מותר להטמינו בגחלים, הרי להטמינו לאו דוקא אלא ר"ל להניחו ע"ג גחלים, דומיא דתפוחים שהביא שם, וכבר כ"כ בצגדי ישע שם, ובא"י כתב דכל שהוא כמאכל בן דרוסאי דהיינו שנתבשל שליש מותר לשהותו ע"ג גחלים ממש כו' אבל ודאי להטמינו בחוץ גחלים לצורך מחר בזה ודאי מסתברא כפר"ח דאסור דהא קי"ל דאין טומנין בדבר המוסיקי הבל גזירה שמה יטמין ברמץ וחתה וכן ריב"א ז"ל ור"ת ז"ל אוסרין להטמין בגחלים עכ"ל, הנה מבואר דמחלק בין שהייה ע"ג גחלים להטמנה בגחלים, והיינו משום דהטמנה במקצת לאו הטמנה היא, ובתור הכי דן שם צמח שנהגו צרינוס ורפת שמטמינים בגחלים, והזכיר דעת ה"ר יוסף שהביאו תו' בשם רש"ס דבמבזל גם הטמנה שרי.

ובן בריטב"א הנדמ"ח מ"ז ב' כתב דאם אין הקדרה טמונה מותר להניחה ע"ג גחלים עי"ש, וכן הביא בחדושים הנדפסים ע"ש הר"ן ל"ח א' בשם הרא"ה דקדרה מגולה מותר להניחה ע"ג גחלים.

ובן לשון תו' מ"ח א' מכאן יש לאסור להניח גחלים תחת הקדרה כו' אין להטמין קדרה עליהם כו', משמע נמי דאין לאסור להניח גחלים

ולא על הגחלים, וכתב לפרש דלהניחה תלויה כנגד הגפת קאמר ולא ע"ג הגפת, והדבר דחוק, גם קשה א"כ מאי ס"ד למיפשט מהא לגפת דשומשמים, לענין להטמין בחוץ, עוד כתב דמשום דהקופה מפסקת הלכך לא אסור אלא בהטמין, דע"י הטמנה נחשבת הקופה כחלק מן הטמנה, וגם ברמז"ן הזכיר אפשרות לפרש גם כשהקופה יש לה שולים המפסיקים בין הקדרה לגפת, ומ"מ חשיבא הטמנה בדבר המוסיקי כשהקופה נוגעת בגפת, דהקופה והקדרה המוטמנת בתוכה כחד חשיב, אבל אם לא הטמין הקדרה בקופה, אלא סתם נתן הקדרה בקופה והקופה על הגפת, לא חשיבא הקדרה כמוטמנת על הגפת, אבל ממה שהקדים לפרש ששולי הקדרה נוגעים בגפת ומ"מ לא אסור אלא משום שהקדרה מוטמנת, שמענין דאין בהעמדת קדרה על גפת משום הטמנה.

ובן הביא בצ"י סימן רנ"ז דהסמ"ג והסמ"ק וסה"ת כתבו לאסור לתת גחלים בוערות תחת הקדרה שמטמין אע"ג שאין גחלים סביבה כדאמרינן קופה שטמן זה אסור להניח הקופה על הגפת כו', הנה מבואר דאם אינו מטמין את הקדרה רשאי לתת תחתיה גחלים בוערות ואין צוה משום הטמנה, ואפילו הגחלים נוגעים בקדרה וכדמוכח ממש"כ אע"פ שאין גחלים סביבה, [ור"ל שאם היו גחלים סביבה היה אסור משום הטמנה אפי' כשלא היתה הקדרה מוטמנת], ובסמ"ג לפני זה כתב ואע"פ שמוותר להשהות הקדרה ע"ג כירה שיש בה גחלים בוערות מ"מ אם עושה הטמנה כמו שרגילין לעשות א"כ גילה דעתו שלא תתקרב ומקפיד בכך ואסור שהרי תנן אין טומנין בדבר המוסיקי הבל כו', והם דברי התו' ר"פ צמח טומנין לאפוקי מדעת רש"ס, ועכ"פ מבואר דבאינו מטמין רשאי להשהות הקדרה ע"ג גחלים, וכ"כ בהגהמ"י ר"ש פ"ג, וז"ע בצ"י סוף סימן רנ"ג שהביא מדברי הסמ"ג הללו שאסור להניח הקדרה על גבי הגחלים שזה נקרא הטמנה, והרי מפורש כתבו הקדרה שמטמין וסמכו על הא דקופה שטמן בה, וז"ע.

ובספר הישר לר"ת כתב וז"ל וחמין שלנו שאנו טומנין אע"פ שיש סביבותיו מעט רמץ בגובה אצבע אין כאן אסור הטמנה דמשמע

שוב ליכא למיחש שמא ירתית, ואיירי שאין רצונו לקררו ומעצירו שלא צרצונו למיחש האחר, רק כדי שיהא רשאי להטמינו, וה"ה אם פינהו ממיחש למיחש משום שהיה נחוץ למיחש הראשון לשימוש אחר, נמי רשאי להטמינו, דכל שפינהו למיחש אחר רשאי להטמינו, דגם כזה אמרינן דכיון דאקורי מיקר ליה לא אחי להרתחו, וז"ע בר"ן דנקט בדעת רש"י דרק כשפינהו כדי לקררו רשאי להטמינו, והרי כשמפנהו כדי שיהא רשאי להטמינו, אין לחשוב פיגוי זה כמכוין לקררו, גם מה דנקט ז"ל דלהטמין זונן כדי שלא יטנון יותר אסור לדעת רש"י, לו"ד ז"ל יש לומר דמה שפרש"י דמטמין את הזונן שלא יתחמם, הוא משום דהכי משמע ליה לישנא דמטמין את הזונן, דהיינו לשמור צניעותו, ולא אמרו אם נטנון מותר להטמינו, וגם כמו שפירש שאין דרך להטמין מים זוננים תחת כר וכסת כדי לחממן שאין מתחממן בכר, והלכך אין הדבר צהוה להטמין זונן שלא יטנון, אבל לענין הלכה י"ל דמודה דשרי דצונן לא גזרו שלא להטמינו.

בר"ן כתב צהא דשרי רש"ג פינה ממיחש למיחש משום דלא גזרו אלא בכלי ראשון אבל בכלי שני שרי בדרך שהתירו להטמין את הזונן, ונראה דגם לפי זה יש להתיר פינה ממיחש למיחש אף אי משכחת לה דגם השני נשאר עדיין צדין כלי ראשון לענין הלכה, [עי' בזה"ד סימן קפ"א ולהלן סק"ח בזה], דלישנא דרש"ג לא אסרו אלא אותו מיחש [שהוחמו בו כפרש"י], משמע דכל שהעצירו מן המיחש שהוחמו בו שרי להטמינו, דגם כזה איכא למימר השתא אקורי קא מקיר לה כו'. — ובעיקר הדבר דפירש הר"ן דפינה ממיחש למיחש הוא כדין מותר להטמין את הזונן, ז"ע דצדין להטמין את הזונן קתני בסיפא פלוגתא דרבי ורבנן, ומשמע דאין זה ענין להא דרש"ג, [וגם שקלו וטרו כזה אמוראי בגמ', ולא פשטוה מהא דרש"ג], ומיהו ע"כ ברייתא לא שמיע להו דהא בסיפא צהדיא קתני לה], שו"ר כזה ברמז"ן עי"ש, ובפשוטו י"ל דצונן יש מקום לגזור דמרתח ליה, כמו דגזרינן בכל הטמנה ל"ד א', כל שהוא באותו כלי שנתבשל בו, אבל פינה ממיחש למיחש כיון דמיקר ליה לא חיישינן, ולפי זה אין לתלות דין זה צדין כלי ראשון וכלי שני.

תחת הקדרה מפני שזה הטמנה, אלא משום שהקדרה טמונה, וכן מן הטעם שכתבו מ"ז ב' שהחמירו בהטמנה יותר משהייה משום שכשהקדרה טמונה מועיל לה מעט חיתוי, נמי יש להצריך עכ"פ שתהא רובה מוטמנת, וכשרק עומדת על גחלים אין זה אלא שהייה, וכן צהגר"א זיין דצרי התו' הללו למקור לדברי הרמ"א דלא מיקרי הטמנה במגולה למעלה, וכן בסקה"ת בסי' רל"א דקדק לפרש בלשון ר"ת דמכסה מכל ז' עי"ש.

מש"ב הרשב"א דמהא דתנן מ"ט א' נוטל את הכיסוי והן נופלות משמע שאין הכיסוי מוטמן ואפ"ה חשיבא הטמנה, כזר תמה כזה בחדושי הר"ן דשפיר מתפרש שיש בית יד לכיסוי שהוא אינו מוטמן, אבל הכיסוי מוטמן, ויותר קשה דהא כיון שצנטילת הכיסוי הן נופלות ע"כ שהגזין על הכיסוי וכמו שפרש"י, גם מש"כ שאם חשיבא הטמנה בלא כיסוי מלמעלה תו י"ל דגם מקצת הטמנה חשיבא הטמנה, דאל"כ נתת דבריך לשיעורין, ז"ע דהא בכל התורה קי"ל רובו ככולו, ומה ענין זה לשיעורין, וכבר הצאנו לעיל דצרי ר"ת בספר הישר דצרוצו הדבר תלוי.

שו"ע או"ח סימן רנ"ג ס"א צהגה"ה וי"א דאפי' אם הקדרה עומדת ע"ג האש ממש כל זמן שהיא מגולה למעלה לא מיקרי הטמנה ושרי וכן המנהג כו', לעיל נתבאר מדברי ר"ת בספר הישר דכל שמוטמן רוב הקדרה חשיב הטמנה, ויש לפרש דמ"ש הרמ"א מגולה למעלה ר"ל למעלה מתחתית הקדרה והיינו שגם הדפנות מגולות, וכמש"כ לעיל שגם צד"מ כונתו למ"ש הטור שהדפנות אינם מכוסות, אבל אם רוב הדפנות מכוסות הוא צדין הטמנה, וכן בסברא דצעלמא קי"ל רובו ככולו, וז"ע במ"צ ס"ק מ"ח ס"ט.

ז' נ"א א' וכן היה רש"ג אומר לא אסרו אלא אותו מיחש אבל פינה ממיחש למיחש מותר השתא אקורי קא מקיר לה ארתוחי קא מירתח לה, פרש"י דבתוספתא גרסינן אבל מפנה הוא ממיחש למיחש אחר ומטמין והיינו נמי פינהו ממיחש למיחש מותר דהשתא ליכא למיגזר שמא ירתית דהשתא אקורי קא מיקר להו במתכוין ארתוחי מרתח ליה בתמי', נראה דר"ל דמפנהו ממיחש למיחש כדי שיהא רשאי להטמינו, וכיון דהוצרך לפנותו שיתקרה כדי שיהא רשאי להטמינו

הו"ל פינה ממיחס למיחס, א"כ נימא דדדבר גוש לא מהני פינה מקדירה לקדירה, ומה שכתב טעם ההיתר מפני שהוא לפי שעה ז"ע דלא מצאנו שיעור זמן להטמנה, [ומ"ש צירושלמי שלהי צמה טומנין כאן לשעה כאן לשהות, לא נתפרשה הכונה, וגם הריטב"א לא הציאו, ורהיטת דבריו דהדבר פשוט מסביר שאין זו הטמנה], ונראה כונתו כשהצטרף על השולחן ערוך לסעודה וצעודו אוכל דברים אחרים מכסה את הצער במפה, והערה שדדבר מוכיח דלאו נורת הטמנה היא אלא מעין כיסוי לשעה.

(ח) מ' ב' ואמר לי טול בכלי שני ותן, פרש"י דהאמצעי שהחמין נמשכין לה מן המעיין חשיב לה ככלי ראשון שנרתחו בו שאע"פ שהעצירו מעל האור מצט"ל כו', ואע"ג דהסבירא שכתבו בתוד"ה וס"מ דכלי ראשון מתוך שעומד על האור דופנותיו חמין, ליכא הכא, אפ"ה חשיב לה ככ"ר, ואפשר דחמי טבירא שחמימותו טבעית ומרובה יש לחשבן כתולדות האור או החמה, והרי הם מחממין את דופנות האמצעי מתוכה.

ובתרומת הדשן סימן קפ"א כתב ללמוד מכאן דכלי העומד על האש ומרתח ועובר על גדותיו דכל הנמשך ממנו חשיב כעירו מכלי ראשון כל זמן שיד סולדת בו, וכתב ז"ל דאין לחלק דשאני חמי טבירא שאין בטבע שלהן שהקרקע מקררתן, דהא בגמ' מוכיחין דהך עובדא דרבי צחמי טבירא איירי מהא דלאחר גזירה הוא, ואמאי לא מוכיחין מהא דחשיב לה לאמצעי כלי ראשון, וס"מ דאף בלא חמי טבירא משכח"ל אמצעי כלי ראשון, אע"ג שאין המים מתחממין בתוכה אלא נמשכים לה מן היורה שנתחממו בו, וכתב ז"ל דאף את"ל דהראיה קצת דחוקה מ"מ הדעת נוטה לחשוב את כל הנזחל כעירו מכלי ראשון כ"ז שהיד סולדת בו, והנה בגמ' מ"ב א' דנו כל הראשונים ז"ל אם איירי באמצעי כלי ראשון, אף דלא איירי צחמי טבירא, ומבואר עכ"פ דמשכח"ל אמצעי כלי ראשון, ולרש"י והר"ן שם אמנם איירי באמצעי כלי ראשון, [ואין צריך לראיה הדחוקה, דשפיר יש לדחותה דהא דלאחר גזירה הוא, היא ראיה אלימתא טפי ופשוטה טפי], וז"ע שלא הציא סוגיא זו, ודוחק לומר דכיון דהתם לא איירינן בעובדא, יתכן לפרש דהנידון בגוונא

כתב מרן זללה"ה בס' ל"ז ס"ק ל"ב דאפשר לפנות ממיחס לבקבוק טרמ"ו, דאף אם נחשוב את הטרמ"ו כמוטמן יש כאן היתר של פינה ממיחס למיחס, ולמש"כ לעיל אף אם מערה מן הכלי שעל האש שפיר דמי, אף אם נחשוב את הטרמ"ו כה"ג ככלי ראשון, דהא לא אסרו אלא אותו מיחס שהוחם בו, וגם מה שלא ניתן להרתיח צעודו בטרמ"ו יש לו יתרון, וכתב ז"ל עוד שם די"ל דלא אסרו ליתן לתוך כלי שמציאותו הטמנה, דלא אסרו אלא להטמין את הכלי, ור"ל דטרמ"ו יש לחשבו ככלי שעשוי בתכונה שמחזיק את החום, וכשם שמותר ליתן לכלי שדפנותיו עדים או כפולים שע"ז מחזיק חום, דאין זו הטמנה, ה"נ הטרמ"ו אף שזין דפנותיו נמצא הכסף החי, מ"מ הוא על תכונה כלי, ולא כמטמין.

שו"ע סי' רנ"ז ס"ה אם פינה התבטל בשבת מקדירה שנתבטל בה לקדירה אחרת כו', בגמ' איתא לא אסרו אלא אותו מיחס אצל פינה ממיחס למיחס מותר, וסתם מיחס היינו של מים חמין כמ"ש רש"י מ"א א' צמיחם שפינהו, ולפי זה היה מקום לדון בתבטיל שכרגיל יש בו גם גושים, ולדעת מהרש"ל צ"ד יו"ד סי' ק"ה סק"ח כל גוש נשאר בדין כ"ר גם כשפינהו מקדירה לקדירה, דהגושים ישארו באיסור הטמנה, אצל הרמז"ם והטור הזכירו תבטיל נראה דפשיטא להו דהגושים שבתבטיל נגזרים בתר הנוזלים, וגם הם מותרים להטמין, דגם זהו אמרינן השתא אקורי קא מקיר לה כו', אצל גוש שהוא לצדו בכלי, יתכן דגם אם פינהו מכלי לכלי שישאר באיסור הטמנה, ומיהו טעמא דאמרינן בגמ' השתא אוקורי קא מוקר ליה ארתוחי קא מרתח לה איכא גם בגוש, ומסתברא להקל, ומ"מ אפשר דישאר בדין כ"ר גם לדעת הרמ"א שהציא הש"ך שם, דהא א"ל לכלי, וז"ע ועי' צביאור הגר"א שם ס"ק י"ז שהציא ראיה דלא כמהרש"ל ממתני' דמעשרות.

בריטב"א הנדמ"ח מ"ז ב' כתב מה שנוהגים לכסות הצער בצגדים או במפות בתוך הסעודה כדי שלא יצטננו מותר ואריך ואע"פ שאסור להטמין משחשיכה אפי' בדבר שאינו מוסף כה"ג שהוא לפי שעה כדי שלא תצטנן אינה הטמנה כלל וכן הורה מורי הרב ז"ל, עכ"ל, ובפשוטו כיסוי הצער משמע שאינו בקדירה שנתבטל בה, וא"כ

שהאמצטי היא כלי ראשון כגון שחיממו זה גופה את המים, ועי' מ"צ סימן ר"ל סק"ה, ועי' ראצ"ה סימן ר"צ ור' פרחיה מ' ב', אע"ג דסתם אמצטי המים נמשכים לה מן היורה, דפשטא דמילתא כל אמצטיות שוין.

ומבואר מדברי התה"ד דכלי שמערין לתוכו מים רותחין מכלי שעל האש, חשיב ככלי ראשון, וזהו תיתוקם אמצטי כלי ראשון, ואע"ג דלקמן קנ"א א' אמרינן דמחממין מים בקומקומים ומערין לתוך האמצטי, והיינו שמורידים את הקומקומין מן האש ומערין אותן לאמצטי י"ל דהיינו באמצטי קטנה, אבל סתם אמצטי גדולה מתוקנת באופן שהמים נמשכים מהיורה שעל האש לאמצטי, והלכך חשיבא האמצטי כלי ראשון, וז"ע כמה שהתה"ד נקט דהו"ל דדין עירוי מכלי ראשון, ולפי זה נפסק הקילוח הו"ל כלי שני, דהא מהרריה שהציא מאמצטי מוכח דאף נפסק הקילוח הו"ל כלי ראשון, דהא אמצטי זהו איירי, וכמו שהציא רש"י מהא דהאילפס והקדירה שהעבירן מרותחין, ושם ס"ל דעירוי אוסר בכולו, [וכן ראיתי שכתב בפר"ח סי' ז"צ ס"ק ל"א ובגליון הגרע"א בס' ז"צ ס"ט], ולפי זה נקט עירוי וה"ה דגם נפסק הקילוח הוא דדין כלי ראשון, ולפי זה י"ל דדין האמצטי כדין עירוי, ולמאי דס"ל להתה"ד דאוסר בכולו, ה"נ אסור לתת פך השמן לתוכו, אבל הנוטל מן האמצטי או מערה מתוכה אינו דדין עירוי מכלי ראשון, א"נ בנזחל ע"ג הכירה כיון דליכא דפנות לא חשיב ככלי ראשון נפסק הקילוח, ודוקא באמצטי חשיב כלי ראשון גם לאחר שנפסק הקילוח, ולפי זה י"ל דמה"ט נקיט ליה בלשון עירוי לומר דנפסק הקילוח שעל הכירה לא חשיב ככלי ראשון, אבל עד שלא נפסק אוסר בכולו אף אי עירוי מכלי ראשון בעלמא אינו אוסר אלא כדי קליפה, דעירוי מכלי שעל האש חמיר טפי וכל זמן שלא נפסק הקילוח דין כלי ראשון עליו, א"נ שם לשון עירוי לאו דוקא, ועי' ביו"ד סי' ז"צ ס"ז בהגה"ה, ולא הביא שם דדוקא בשהרתיח ונזחל מקדירה שעל האש, וכבר העיר בזה בפמ"ג סי' ז"ה בש"ד ס"ק י"ח, ועי' להלן ד"ה עוד.

ברם יש לעי' ממה שנסתפקו תו' בע"ז ל"ג ב' ד"ה קינסא בנותן קערה למחבת שעל האש

עד שהמים שצקערה גם מעלים רתיחה, אם חשיבי המים שצקערה כלי ראשון לאחר שהוציא הקערה מן המחבת, ועי"ש בתו' ה"ר אלחנן, וכן בט"ז יו"ד סי' ז"צ סק"ל הביא בשם מהרי"ל והוצא גם במג"א סי' תנ"צ סק"ט, שלא יגעיל בכלי ששואב בו מן הכלי שעל האש, אלא א"כ השהה את הכלי בתוכו עד שיעלה רתיחה, והנה כשמעלה רתיחה בתוך הכלי ששואב בו בזמן שהוא על האש, ודאי יש לחשוב את הכלי ככלי ראשון, דהא מתבאר בתולדות האור, וכדאמר ל"ט א' לר' יוסי דחלפי אפיתחא דגיהנס דהו"ל תולדות האור, והכא עדיף כיון דהאור תחתיו ודמי כאור ממש, אבל עד שלא מעלה רתיחות י"ל דמספקא ליה כמו שנסתפקו בתו' ד"ל דלא חשיב ככלי ראשון שעומד על האש שדופנותיו נחממו משא"כ בשאיבה, וכיון דגם בשואב מכלי שעל האש נסתפקו אם הוא כלי ראשון, כיצד יתכן דבמערה מכלי שעל האש לכלי אחר שיחשב השני ככלי ראשון, וע"כ דמפרשי דהיא דרבי דטול בכלי שני שאני משום דחמי טבירא שאני, ואמצטי כלי ראשון דלקמן מ"צ א' לא מיתוקם אלא כשנחממו המים באמצטי, ואף דהתו' ספוקי מספקא להו, מ"מ מדמספקי בשואב משמע דבמערה פשיטא דלא חשיב כלי ראשון, דדוחק לומר דגם במערה בכלל הספק.

ולפמ"ש"ב לעיל לפרש דהתה"ד הוכיח רק דהאמצטי היא כלי ראשון עירוי מכלי ראשון, ואינה ככלי ראשון ממש, וס"ל דעירוי אוסר בכולו, ומה"ט גם אסור לתת הפך לתוך האמצטי, לפי זה אם מערה מן האמצטי הרי העירוי דדין כלי שני, ואינו כעירוי מכלי ראשון, ולכך רק אם שואב מן הכלי שעל האש שייך לדון שיהא תורת כלי ראשון על הכלי ששואב בו שיוכל לערות ממנו כדי להגעיל, והן הנה דברי התו' בע"ז, ולפי זה אין סתירה מדברי התו' לדברי התה"ד.

ומיידו כל זה אם עירוי אוסר בכולו, אבל למאי דקיי"ל דעירוי אינו אוסר אלא כדי קליפה, א"כ אם האמצטי דדין עירוי היה מותר לתת לתוכה את פך השמן, דהפך יחזק על השמן, ועל כרחק מוכח דהאמצטי כלי ראשון ממש, ואם יערה מן האמצטי יהא העירוי דדין עירוי מכלי ראשון, [כרם יפה העירני ר"י הכהן נ"י דהא דקיי"ל דעירוי אינו מבטל אלא כדי קליפה הוא משום

בפשיטות מה שדנו בתו' בשואב מכלי שעל האש
אם חשיב ככלי ראשון, וכן ברמ"א הנ"ל מבואר
בפשיטות דכל נפסק הקילות הוי כ"ש, ודבריו הם
ע"פ התה"ד.

בעיקר ראית התה"ד מהא דלא מוכיחין דבחמי
טבריא איירי מהא דאסר לתת לאמבטי,
אע"ג דבסתמא היא כלי שני, י"ל דלא הוי מצי
לאוכוחי מזה, דהא אשכחן שהחמירו גם באמבטי
כ"ש לקמן מ"צ א' לדעת תו' שלא לתת לתוכה
זון, ושמא ה"נ החמירו שלא לתת לתוכה פך של
שמן, ועי' רמב"ם פכ"ב ה"ה וכן לא יתן לתוכו
פך של שמן כו' ובמ"מ משמע דבכ"ש קאמר, [אבל
נ"ע לפי זה צמא שאמרו דש"מ דכ"ש אינו מבטל,
ובמק"א כתבנו ליישב].

פשטא דלישגא דטול בכ"ש ותן, מתפרש שישאב
בכלי מן האמבטי ויתן את הפך לתוכו,
[ודלא כמ"ש הט"ז סי' נ"ב סק"ל], ולדעת התה"ד
כפי מה שפירשנוהו דדין האמבטי כעירוי מכלי
ראשון, ניחא בפשוטו דגם אם ישאב מן האמבטי
יהא השאב צדין כלי שני, כיון שאין האמבטי צדין
כלי ראשון, אלא כעירוי מכלי ראשון, וגם לדעת
הסוברים דעירוי אינו מבטל אלא כדי קליפה,
לדלידהו מבואר דהאמבטי היא צדין כלי ראשון
ממש, מדאסר לתת לתוכה את פך השמן, נמי י"ל
דכיון דחידוש הוא בחמי טבריא, אין לך בו אלא
חידושו באמבטי שהאמה נכנסת לתוכה, אבל בשואב
מן האמבטי הרי השאב צדין כ"ש, ואף אם בעלמא
השואב מכלי שעל האש יחשב ככלי ראשון, מ"מ
באמבטי של טבריא שאינה על האש י"ל דשאני,
(כל האמור בס"ק זה אינו אלא להעיר כי לא
קאימנא בעיון בזה).

(ט) מ"ח א' תוד"ה דזיתים ואור"י שיש ליתן
טעם לקיים המנהג דגבי גפת
איכא למיחש שמא יטמין כולה בתוכה אבל בכירות
שלנו לא שייך למיחש הכי כו' ומטמינן זה את
הקדרה כו' אבל תנור או חפירה שיש אור כו',
גם בהטמנה שעל הכירות יש עכ"פ בגדים על
הקדרה מלמעלה, וגם בהטמנה שבחפירה נותנים
בגדים על הקדרה מלמעלה, ובחירוט נתייב דלא
חשיבא הטמנה במוסיף הצל, כיון דבכירה ליכא
למיחש שיטמין בתוכה, ובחפירה נמי ליכא הטמנה
בתוך החפירה, אבל אכתי לפירוש ה"ר יונה

דתתאה גבר, וא"כ אם נחדש דהאמבטי הוא צדין
עירוי מכלי ראשון, הרי תבטל זכולו גם לדידן,
דהא היא תתאי, ולא קאימנא בעיון צדינים אלו,
וכל הכתוב אינו אלא להעיר, וא"כ מדדנו התו'
צדין השואב מן הכלי שעל האש, מוכח דאם עירה
מן הכלי שעל האש לכלי אחר, אין הכלי צדין כלי
ראשון, דרק בשואב נסתפקו, וא"כ ע"כ דאמבטי
דחמי טבריא שאני וכמ"ש התה"ד לחלק, וראיתו
ממה דלא מוכיחין דבחמי טבריא הוי מעשה מהא
דחשיב לאמבטי כלי ראשון, יש לדחות דראיה
דלאחר גזירה הוי, פשוטה יותר, ואמבטי דמ"צ
א' יש לפרש דר"ל אם חיממו זה להסוברים
דבכלי ראשון איירי, ולפי זה המערה מכלי שעל
האש לכלי אחר, הרי אותו הכלי צדין כלי שני,
ורק אם שאב מן הכלי שעל האש נסתפקו בתו'
אם הכלי ששואב בו חשיב כלי ראשון, [צדק שמענו
בשם מרן זללה"ה שחשב לעירוי מכלי שעל האש
בזמן שהכלי המקבל קרוב אליו דשמא יש לחשבו
ככלי ראשון, והוא על פי דברי רש"י באמבטי
דרכי דאיירי בנפסק הקילות, ונ"ע].

עוד נראה דממה שהתה"ד שנה משנתו בלא נפסק
הקילות מן הקדרה שעל האש, וכמבואר
בשאלתו וכן בתשובתו, וכן הרמ"א בס' נ"ב ס"ו
כתב בפשיטות דנפסק הקילות הוי כ"ש, ומתפרש
צין בקילות מקדרה שאינה על האש, וצין בקילות
מקדרה שעל האש, אע"ג דבאמבטי דרכי משמע
נפסק הקילות מהאמה של החמי טבריא, וכמו
שפרש"י דהוא צדין האילפס והקדרה שהעבירן
מרותחין, והכי מסתברא דחמי טבריא חמין הרבה
וא"א לרחוץ בהן בעודם מקלחים, נראה דראית
התה"ד ממה שלא הוכיחו דבחמי טבריא איירי מהא
דחשיב לה כלי ראשון, דמזה מוכח דגם בקילות
מכלי ראשון שעל האש הוי האמבטי כלי ראשון,
ולאו דוקא בחמי טבריא, אין מזה ראיה אלא בלא
נפסק הקילות, דאם בלא נפסק הקילות חשיבי כל
המים שבאמבטי כעירוי מכלי ראשון, כבר ניחא שלא
הוכיחו מזה דבחמי טבריא איירי, דהו"מ לאוקמי
בלא נפסק הקילות מהיורה שעל האש, אבל בנפסק
הקילות שפיר י"ל דהוי כ"ש, ורק בחמי טבריא
פרש"י דהו"ל כלי ראשון גם משנפסק הקילות, ולפי
זה לא מנאנו בדברי התה"ד דעירוי מכלי שעל
האש עושה כלי ראשון לאחר שנפסק הקילות, וניחא

יותר כשהם חיים, ומים ראויים יותר כשהם מבושלים, אבל יש לשאול דלכאורה הפירות בתחלת צישולן כבר אינם ראויים לאכילת חיים, ואילו להיותם מבושלים עדיין טעונים צישול, ויש לחוש שמא יחתה כבשיל ולא בשיל דעלמא.

(י) שו"ע סי' רנ"ז ס"ח אע"פ שהבגדים אינם מוסיפים הצל מחמת עצמם כו', המחבר סתם כדעת הרשב"א והר"י דטעמא דקופה שטמן זה אסור להניחה על הגפת של זיתים, משום דע"י הגפת חוזרים הבגדים לדין מוסיף הצל, אבל הרבה חולקים וס"ל כהרמב"ן שהציא הר"ן דרך הנגיעה בגפת אסורה משום הטמנה במוסיף הצל, אבל אם אין הקדרה נוגעת בגפת אף שמגיע לה חום מן הגפת שרי, דהטמנה של הבגדים היא צדין אינו מוסיף הצל, והציא הר"ן שכן נהגו, והם החו' והרא"ש שכתבו טעם ההיתר משום שא"א להטמין בתוך הכירה, ואע"ג שהכירה מוסיפה הצל, וכן כתבו תירוצו זה לחלק בין דבר המיטלטל לקרקע הסה"ת והסמ"ג והמרדכי, עוד הביאו הסה"ת והסמ"ג שנהגו בחופה לשים קדירת התבשיל על האש ומכסים אותה בנסרים, ומשמע דהנסרים הם כביסוי של הטמנה ואע"פ שהקדרה על האש שרי, [דאינה נוגעת בגחלים], ולא חשבינן לנסרים כמוסיפים הצל מחמת האש, ומיהו שמא הנסרים אינם אלא כעין דף שמשימין על הקדרה ולאו הטמנה היא.

שם ואין שולי הקדרה נוגעים בגחלים, הדבר פשוט כמ"ש המ"א דלרמ"א לעיל רנ"ג ס"א שרי גם כשנוגעים, ומשה"ק הא"ר דהו"ל להרמ"א להגיה לאו קושיא היא דטובא אשכחן שאינו חוזר ומגי', ואין לחדש משום כך דינים חדשים לאסור ע"י הטמנה שאין נוגעים בקדרה.

שם ואם נתן על הקדרה כלי רחב שאינו נוגע בצדי הקדרה כו', לכאורה משמע דאיתו כלי רחב כפאו על פיו ונתנו על הקדרה, ואם אינו רחב הרי דפנותיו נוגעים בדפנות הקדרה, ומ"מ נתינת הכלי אינה הטמנה, אלא שכשיניח הבגדים על הכלי והם יקיפו גם דפנות הכלי, אז יחשב כהטמנה, ולא תועיל חציצת הכלי דכיון שנוגע בדפנות הכלי הרי הוא והכלי חד, ומ"מ כשהכלי רחב לא חשיבא הטמנה נתינת הבגדים על הכלי למעלה אף דשולי הכלי מונחים על כיסוי הקדרה,

והרשב"א דההטמנה בבגדים חשבינן להו כדין מוסיף הצל מחמת המוסיף הצל שמלמטה, יש לאסור את ההטמנה של הבגדים שמלמעלה, וע"כ מוכח דהחו' לא ס"ל כפירוש הר"י והרשב"א, אלא טעמא דקופה שטמן זה משום דע"ג הגפת נמי חשיבא הטמנה, וקדרה שכולה טמונה ומקלטה במוסיף הצל אסורה כדין הטמנה במוסיף הצל, וכדעת הרמב"ן שהציא הר"ן, או דנימא דהטמנה שמלמעלה לחוד הטמנת מקלטה היא ולאו שמה הטמנה, ואמנם המחבר סתם כמ"י רנ"ז ס"ח כדעת הר"י והרשב"א לא התיר שם אלא"כ הניח כלי רחב על הקדרה והניח הבגדים על אותו כלי, וברא"ש הביא שמכסין הקדרה באפר לוגן, ומשמע דרובה מוטמנת, ואפ"ה כתב להתיר משום שאין ראוי להטמין בתוך הקרקע, ומשמע דלא יחבינן לאפר דין מוסיף הצל מחמת שגמלא במקום שמוסיף הצל, וזה דלא כהר"י והרשב"א.

שם בא"ד שיש חויר בין הדפנות לקדרה כו', משמע שאם הקדרה ממלאה את החפירה חשיבא הטמנה, וכ"מ בט"ז סי' רנ"ז סק"ו, ובשעה"צ אות מ"ג, אע"ג שהדפנות הם צנין לבנים, ולא שייך להטמין בתוכם, וכמ"כ לעיל גבי כירות שלנו, [ול"ד לסלעים שהם אצנים קטנות כמ"ש במ"צ סי' רנ"ז ס"ק כ"ד], ואפשר דכיון דהחפירה של לבנים נועדה להוסיף הצל לקדרה שיטמינו בתוכה, הרי זו לורת הטמנה אף שביסוי הבגדים רק מלמעלה, דגם ע"י הטמנה זו איכא למיחש שמא יטמין ברמץ, כיון שהלבנים נעשו להטמין הקדרה בתוכם, ומ"מ אפשר דהיינו דוקא כשהקדרה משתפשפת על הלבנים, אבל כל דאיכא חויר ואין הקדרה נוגעת בלבנים דשפיר דמי וכמ"ש בתחילת דבריהם דלא אסרו אלא כשמטמין ומדביק סביב הקדרה דומיא דרמץ, [ועי' בשו"ע הגר"ז סי' רנ"ז ס"י דאף אם התנור קטן וזר א"א שלא יהיה חויר קצת מפסיק ציניהם], וצ"ע.

שם בא"ד אומר ר"ש דמותר לשום תפוחים אצל האש סמוך לחשיכה אע"פ שלא יוכלו לללות מצעוד יום דנאכלין טפי כמו שהן חיינ מתבשיל שנתבשל כמאז"ד כו', צריטב"א הנדמ"ח נ"א א' הקשה מ"ש ממים דגם ראויים חיים ואפ"ה אסור להשהותם, [ועיין בב"י סי' רנ"ז בשם מרדכי שכתב להתיר גם מים עי"ש], ויש לחלק דפירות ראויין

לומר עיקר איסור הטמנה, לא נאות למינקטיה סתם על כיוונו.

מה דנקטו תו' בפשיטות דגילהו זידים גרע ואם גילהו מצעוד יום לא יכסנו משתחשך, לכאורה יש גם עדיפותא בגילהו שהרי דעתו להחזירו, משא"כ בנתגלה מאליו, [עי' בגליון הגרע"א ז"ל סי' רנ"ג ס"ב צדין נטלו אחר לענין חזרה ע"ג גרופה], ולפי זה י"ל דנקט כסוה ונתגלה לרבותא דאפי' נתגלה מאליו מצעוד יום מותר לכסותו משתחשך, וכש"כ גילהו ע"מ לכסותו, ומשמע דלא ניחא להו לתו' למימר הכי, ויש לעי' אם יש ללמוד מזה דגילהו בשבת ע"מ שלא לחזור ולכסותו, נמי רשאי להמליך ולכסותו, ובצ"ח סי' רנ"ז כתב בפשיטות דאם גילהו בשבת ע"מ שלא לכסותו דשזב אינו רשאי לכסותו, [וכ"מ במאירי שכתב דמחזיר אף בהניחו ע"ג קרקע משמע דמדמי לה לחזרה דבעינן דעתו להחזיר, ואף דלענין ע"ג קרקע הקיל], ועי' ברא"ש ובטור וז"ע צוה. — [צוה' הרא"ש כתב כמו צוה' שלפנינו].

רמב"ם פ"ד מה"ש ה"ד חמין שטמן מערב שבת ונתגלו בשבת מותר לכסותו שהרי אינו מוסיף בו, מלשון זה שהרי אינו מוסיף אפשר שדקדק המ"מ דס"ל לרצונו שאסור להוסיף כיוס, והכ"מ כתב לנטות מדברי המ"מ, ולא כתב דבר ליישב מש"כ הרמב"ם שהרי אינו מוסיף, ובמרכבת המשנה כתב לפרש שהרי אינו מוסיף הצל, כלומר שהרי איירי בהטמין דדבר שאינו מוסיף, וכנראה דגם הכ"מ פירש כן, ואמנם גם אם הכונה שהרי אינו מוסיף כיוס, נמי הלשון נראה כמיותר, אבל מ"מ מתפרש שפיר.

יז) ירושלמי סוף"ד נטלו מצעוד יום מחזירו מצעוד יום נטלו משחשיכה מחזירו משחשיכה נטלו מצעוד יום וקידש עליו היום ר"ב בשם ר"י אם נתקלקלה הגומא אסורה, נראה דקאי אמתני' דאמרי חכמים דנוטל ומחזיר ומיבעיא ליה בנטל מצעוד יום וקידש עליו היום אם רשאי להחזיר, והא דפשיט מנתקלקלה הגומא לפי מה שפירש הרמב"ם בפיה"מ דהיינו טעמא דנתקלקלה הגומא אסור להחזיר משום דמיחזי כהטמנה חדשה, יש לפרש דה"ל קאמר דכשזבא להטמין בנתגלה בשבת מיחזי כהטמנה חדשה, וכבר פירש כן בצהגר"א סי' רנ"ט ס"ג.

דהכלי וכן דף חולצין, ונראה הטעם דצבד על הכיוסו אינו כ"כ צורת הטמנה והלכך מהני חליצה, משא"כ בצדדים, ומ"מ מה שהרא"ש עשה דפנות הכירה גבוהות יותר מן הקדירה, נראה דהוא משום שהחמיר על עצמו שלא להניח צבדים גם לא על דף שעל הכיוס, וכן נראה בלשון הטור והיה אומר שאין זה דרך הטמנה כיון שאין הקדירה נוגעת בשום דבר, עכ"ל, ומ"מ לענין דינא שפיר דקדק הצ"י מלשון הר"ן ור"י דמותר לתת צבדים על דף שעל הכיוסו של הקדירה. — בקופה שטמן זה הזכיר הרמב"ן גם אפשרות לפרש דשולי הקופה חולצין בין הגפת לקדירה, ומ"מ חשיבא הטמנה בגפת, דהקדירה והקופה אחד, ויש מקום לומר דכשהקדירה טמונה בקופה חשיבי טפי אחד, גם י"ל דתחת הקדירה בטיל טפי.

יא) נ"א א' מחני' לא כסוה מצעוד יום לא יכסנו משתחשך בו, פרש"י דכאן אשמועינן איסור הטמנה בשבת בדבר שאינו מוסיף, ויש לדקדק אמאי נקט לה צהאי ליטנא, ואמאי לא שנה אין טומנין משחשיכה, ולפי מה שנקטו צוה' דכסוה מצעוד יום ונתגלה מכסוה משתחשך, ניחא דנקט לה הכי להאי דיוקא דכסוה מצעוד יום ונתגלה מכסוה משתחשך דנדע לפרש הא דכסוה ונתגלה מותר לכסותו דגם נתגלה מצעוד יום בכלל, וגם לדיוקי דגילהו מצעוד יום אינו מכסוה משתחשך כמ"ס צוה', אבל לפי מה דמשמע דירושלמי שהציא הסמ"ג דנתגלה מצעוד יום מכסוה רק מצעוד יום ולא משתחשך, [כ"מ בצמ"ג שלא היה לפניו סיומא דירושלמי שלפנינו נתגלה מצעוד יום וקדש עליו היום, דמשמע דמסקפא לירושלמי צהא, ובצהגר"א סי' רנ"ז ס"ד נקט דהא דקתני צוה' הכי תני אין טומנין חמין משחשיכה, דהוא פשיטותא לבעיא דנתגלה מצעוד יום וקדש עליו היום, אבל לכאורה משמע דהוא ענין בפ"ע, ולפי זה נשאר צסק [ו"ע], ז"ע אמאי נקט לה תנא צהאי ליטנא, ומהא דנקט לה בכיוסו אפשר שיש לפרש דצא לומר דאפי' הטמינו מצעוד יום ורק לא כסוה, ג"כ לא יכסנו משתחשך, [ואף אי הטמנת מקצת לאו הטמנה היא מ"מ השלמת ההטמנה חשיבא כהטמנת כולו ואסירא], ולכך הוצרך למינקט לא כסוה מצעוד יום למימר דהטמינו ולא כסוה, ולא הו"מ למינקט רק אין מכסין משתחשך, דכיון דצא

בדרך הטמנה, שמא יטמין ברמץ, ולרצ יוסף לא מיתסר אלא משום שמא יזי עפר, אבל להטמין בתולדות חמה שרי כי היכי דשרי לבשל, ועי' בתוד"ה אלא שכתבו קרוב לזה, ובחדושי הגר"מ הלוי ז"ל שם כתב כמש"כ, [ולפי זה רצ חסדא מצי סבר נמי כרצ יוסף, דלרצנן דאסור לבשל אסור גם להטמין, אבל הרשב"א כתב דר"ח כרצה].

ונראה דהא דשרי ר' יוסי לבשל בתולדות חמה דהיינו דוקא בדברים שנתחממו מחמת החמה, דס"ל דכי היכי דחמה לא מיתלפא באור גם לרצנן, ה"נ תולדות חמה, אבל דברים שחמין מחמת עצמם כגפת וצל ומלתא, אע"ג דלאו תולדות האור נינהו, וכדחנן רפ"ט דנגעים בגפת, מ"מ מודה ר"י דגורנין זהו אטו תולדות האור, דכיון דאינם מתחממים ע"י החמה שפיר מיתלפי בתולדות האור, וחמי טבריא יש לפרש דנפגשים עם החמה או קרנותיה בדרכם ושם מתחממים הרבה, דהא אין להם חום עצמי, א"נ אף שאינם מתחממים מן החמה, מ"מ כיון שאין להם חום עצמי ומתקררים והולכים לא גזרו בהם אטו תולדות האור, משא"כ בגפת ואינך שיש להם חום עצמי, וזה ניחא דמודה ר"י דמתני' דבמה טומנין גם לפי מה שפירשנו, דכיון דאסור לבשל בהם שפיר אסור להטמין בהם, וזני יעקב נ"י הערני שכן מבואר ברמב"ן שכתב לקמן ב' בטעמיה דעולא דס"ל הלכה כאנשי טבריא דלית ליה הטמנה מצעוד יום בתולדות חמה שלא אסרו אלא בשבת, א"נ ס"ל כרצ יוסף אליבא דר' יוסי דאפי' בשבת מותרת הטמנה בתולדות חמה, והא ודאי לא פליג עולא דמתני' דבמה טומנין, וע"כ דהני דמתני' אינם דדין תולדות חמה.

ויש לעי' לדברי הר"ן דטעמיה דרצ יוסף משום דבחול שמתקרר ליכא משום הטמנה במוסיף הבל ולכך שרי בצונן, דא"כ מאי פרכינן עליה ממעשה דאנשי טבריא הרי חמי טבריא אין הולכים ומתקררים כחול ושפיר אסור משום הטמנה, וכבר הקשה כן הרשב"א דפירש ג"כ טעמיה דרצ יוסף בשם ה"ר יונה כפי' הר"ן, ומירץ דמהא דאיתנו דמתני' מעשה דאנשי טבריא לבתר הא דלא יטמינו בחול משמע דשייכי אהדדי, והיינו דלרצה ניחא, אבל עדיין קשה למאי דמשני רצ יוסף דארישא קאי ומייתו רבנן מאנשי טבריא דאסור לבשל בתולדות

ולדעת הרמב"ם ודאי אסור להחליף מהטמנה להטמנה וכדנקט הגרע"א ז"ל בגליון השו"ע שם וכן במשניות, וצירושלמי בסוגיין אמרינן מכירה לטמינה אסור מטמינה לכירה אסור מטמינה לטמינה צריכא, משמע דמיציעא ליה, וצ"ע לפי זה אמאי לא פשיט ליה מנתקלקלה הגומא, ושמא פשיטא ליה דלעשות הטמנה חדשה אסור, אבל מציעא ליה מגומא שהטמינו בה לגומא אחרת שהטמינו בה, וצ"ע.

ויש לעי' אמאי לא פשטינן לה מהא דרשב"ג דנוטל את הסדינין ומניח את הגלופקריין, וצ"ל דכשהקדרה במקומה ומחליף את הכיסויין אף שהם עיקר ההטמנה וסוצצים כל דפנותיה עדיף טפי מהטמנה במקום חדש, ולפי זה צריך לפרש מש"כ בשו"ע סי' רנ"ז ס"ד וכן אם רוצה ליטלו כולו ולתת אחר במקומו דהיינו נמי הכיסוי וההטמנה מסביב, אבל הקדרה תשאר במקומה, וכן נקט הרש"ש נ' ב', וזה נתייבבה קושית הגרע"א ז"ל וכמש"כ שם, אלא דמשמע שם דנקט דרק הכיסוי מחליף וכל ההטמנה תשאר, אבל למש"כ הכיסוי הוא עיקר ההטמנה שהוא מסבב את כל הקדרה מסביב, וכמו ששנה התנא עיקר איסור הטמנה בלשון לא יכסנו משתחשך, וג"ז רשאי להחליף, ובלבד שהקדרה תשאר במקומה.

ונראה דאף להחולקים על הרמב"ם בטעמא דנתקלקלה הגומא צסי' רנ"ט ס"ג, מ"מ יש לקיים הדברים דמטמינה לטמינה יהא אסור כיון דהוא צעיר דלא איפשיטא צירושלמי, ומהא דרשב"ג יש לחלק דכשהקדרה נשארת במקומה עדיף.

(ג) ל"ט א' ולא יטמינה בחול וליפלוג נמי ר"י בהא כו', כבר הקשה בחדושי הר"ן דהא שפיר י"ל דמודה ר"י באיסור הטמנה ומירץ דלהטמין זונן בחול שהולך ומתקרר אין לכלול בכלל איסור הטמנה, דיש לדונו כמטמין זונן בדבר שאינו מוסיף הבל דשרי, ורצה תירץ דאע"ג דשרי ר' יוסי לבשל בתולדות חמה ולא גזר אטו תולדות האור, אבל בדרך הטמנה גזר תולדות חמה אטו תולדות האור שמא יטמין ברמץ, והלכך אסור מדין מבשל, ולו"ד ז"ל היה נראה דלר' יוסי דמותר לבשל בתולדות חמה לכתחלה בשבת, לא שייך לאסור הטמנה בתולדות חמה, דמיחזי כחוכא דלבשל שרי ולהטמין אסור, ומשני רבה דבאמת גם לבשל אסור

חמה, ומאי ראייה נימא דהתם משום הטמנה הוא דאסרו, ולפמ"ש"כ לפרש דאם שרי לבשל בתולדות חמה יש להחיר נמי הטמנה בתולדות חמה ניחא, אכל לפירוש הרשב"א והר"ן קשה.

שבתי וראיתי דשפיר אפשר לפרש כונת הר"ן דכל שחומו מחמת השמש והולך ומתקרר לא גזרו להטמין בו לר' יוסי, ובכלל זה גם חמי טבריא אף שחומן מחזיק יותר זמן, דמ"מ לא דמי לגפת ואיך שחמין מחמת עצמן, וכן נ"ל לדעת הרשב"א.

שם רבה אמר גזירה שמא יטמין ברמץ, כבר כתבנו דר"ל דר' יוסי גזר תולדות חמה בחול אטו תולדות האור, ולפי זה אין מזה ראייה לאסור מערב שבת, דהא בערב שבת שרי להטמין ברמץ, ונריך להוסיף שמא יטמין ברמץ שיש בו גחלת ויחתה כדאמר לעיל ל"ד ב', ובדברי רבה כאן קאי לפרושי שמא יטמין ברמץ בשבת והיינו תולדות האור, אבל מהא דאמרינן דמעשה דאנשי טבריא ניחא לרבה, אע"ג דהתם מערב שבת הו', דקדקו הראשונים ז"ל דסגי בטעמיה דרבה גם לאסור מערב שבת, ואכתי י"ל דחמי טבריא שאני שהמים היו באין בשבת אע"ג דהבאת הסילון היה מערב שבת, אבל בפשוטו גזירה דשמא יטמין ברמץ היא בזמן הפעולה, והלכך משמע דלטעמיה דרבה גם מערב שבת אסור להטמין בתולדות חמה לר"י, ורק בחול שרי משום שבכניסת השבת כבר ינטון.

שם בשלמא למ"ד שמא יטמין ברמץ היינו דדמיא להטמנה, כלומר ולכך גזרינן בהו אטו תולדות האור, ואע"ג דהכא מערב שבת איירי וכדקאמר ר"ח בתר הכי, וגם בתולדות האור שרינן שהייה מערב שבת עכ"פ בגרופה וקטומה, וחמי טבריא יש לדמות לגרופה וקטומה, תירץ הר"ן בחידושו במשנתנו דבחמי טבריא הרי הנידון על מים שבאים בשבת, ואף שבאים מאליהם שייך לגזור כיון דבאים בשבת ומתבשלים בשבת, ועי' להלן.

שם אר"ח ממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרי להו רבנן בטלה הטמנה בדבר המוסיף הכל ואפי' מבעוד יום, יש לעי' הרי שפיר מתפרש דחכמים אסרו משום שהמים באים בשבת, ומשום שמתבשלים בשבת, ומנ"ל לאסור המוטמן בשבת, תירץ הרשב"א דרב חסדא ס"ל דאפי' אם פקקו את מוצא הצינור מערב שבת נמי אסרו רבנן המים שבצינור, אע"ג

ששוהין שם מערב שבת, וע"כ דמשום הטמנה בדבר המוסיף הכל הוא, ויש לעי' מנ"ל לר"ח הא דילמא באמת לא אסרו אלא המים שבאים בשבת, ואפשר דהיה ידוע דתצרי סילונייהו וכדאר"י בתר הכי, וסתמא דמילתא היו המים משמשים להם גם בימות החול, ואם איתא דאין איסור אלא במים שבאים בשבת, הרי היו יכולים להשאיר הסילון ולסתום מוצא המים מערב שבת עד מוצאי שבת, ובשלמא כניסת הצינור שקבעוהו בתוך המעין י"ל שהיה צעומק ולא ניתן לסתמו כל ערב שבת, אבל מוצא הצינור ששם המים מקלחים שפיר היו יכולים לסתום], אלא ודאי גם אם יסתמו מוצאו יש איסור לשהות המים שבתוכו מדין הטמנה, ומיהו לפי זה אין ראייה אלא לאסור להשהות הסילון גם אם יסתמוהו מדין אין טומנין, אבל אכתי אין ראייה לאסור המים אם עבר והטמין, די"ל דמה שאסרו להם חכמים היינו כרגיל שהמים באים בשבת, שו"ר בתו' הרא"ש שכתב דמהא דקתני אם בשבת כחמין שהוחמו בשבת, משמע דהני מיא לא הוחמו בשבת, וע"כ דאסרו אף אם סתמו פי הצינור, [ומיהו לפמ"ש"כ הרמב"ן והרשב"א דבעומד בחמימותו ולא הוסיף שרי, א"א לקיים דיוקו דהרא"ש].

ויותר נראה דעובדא דאנשי טבריא יש לקיים כפשטה שהיו המים זורמים כל הזמן, ומ"מ פירש ר"ח דטעמא משום הטמנה, משום דס"ל מקצרא דמחמת שהייה אין לאסור גם אם המים מתחלפים, דכיון דמותר לשהות ע"ג כירה גרופה מים זורמים מערב שבת, הרי דלא חיישינן בזה שמא יחתה, ה"נ יש להחיר בזמן שהמים מתחלפים מעצמם, וכדין פותקין מים לגינה שהביאו תו' ל"ח ב', דלא שייך לחשבו כמשהה בתחלה בשבת, וחמי טבריא לא גריעי מגרופה, [ועי' רמב"ן ריש במה טומנין דלא נאסר שהייה אלא בגחלים ולא בשאר מוסיפין הכל], וע"כ טעמא דמתניתין משום הטמנה דאסרו להטמין מערב שבת צמוסיף הכל, וכמ"ש תו' מ"ז ב' טעמא שהחמירו בהטמנה טפי מבשהייה, וסילון דאנשי טבריא הטמנה הוא, [ועי' ברשב"א ד"ה וי"מ שכנראה כונתו כמ"ש"כ].

ודאיתאן עלה נראה דגם רבה ורב יוסף לעיל מפרשי למתני' דאנשי טבריא משום הטמנה, ופרכינן דבשלמא לרבה דלא שרי ר' יוסי לבשל בתולדות חמה בדרכי הטמנה דגזר שמא יטמין

עלמי ומתקריין והולכין, והוא מטמין לונן, דומיא מש"כ לענין חול, ורצ חסדא דפירש טעמא דטצריא משום הטמנה כרצה ס"ל, וגם ס"ל דאסרו אף המים שנכנסו בסילון מערב שבת ומזה הוכיח דמשום הטמנה הוא, א"כ ממה ששנו במשנה מעשה טצריא לאחר הא דלא יטמינהו בחול ולרצה היינו משום הטמנה, משמע ליה דגם הא דטצריא משום הטמנה הוא. — ויש לדון מהא דאסר הסילון משום המים שבאים בשבת, דה"ה העמיד קוף מים בשבת ונחממו שיהיו אסורים, ע"י בספר מרן זללה"ה סל"ו ס"ק כ"א, וע"י בתו' ל"ח ב'.

כתב הרשב"א בשם ה"ר יונה והציאו גם ה"ר דק"ל כרצה והלכך אסור להטמין קיתון של מים לוננים מערב שבת באמצעי של חמי טצריא אע"ג דתולדות חמה יינהו, אבל להניח על גביו מערב שבת מותר ובשבת אסור, ור"ל דלרצ יוסף שאין איסור הטמנה בחמי טצריא ומה שאסרו חכמים הוא בגלל המים שמגיעים בשבת, לפי זה שרי להטמין קיתון של מים מערב שבת, אבל אכן קי"ל כרצה ויש איסור הטמנה בחמי טצריא, [ובזה ניחא שהציא הרי"ף פלוגתא דרצה ור"י אף דפלוגתתן אליבא דר' יוסי, כ"כ הרשב"א], ומשמע מדברי ה"ר יונה שם דעובדא דרבי מ' ב' דציקס להניח לו פך באמצעי וא"ל טול בכלי שני ותן ר"ל ע"ג המים שלא בהטמנה, והיינו דמוכחין מיניה איסור ציטול בחמי טצריא דמשום הטמנה לא היה שם, [וגם מהא דא"ל טול בכ"ש ותן משמע דלא היה שם משום הטמנה, דלכאורה גם בכ"ש יש לאסור הטמנה, ע"י לעיל סק"ד וע"י להלן], ומצואר דע"ג המים לא חשיב הטמנה אף דהרשב"א ס"ל דהטמנה במקצת שמה הטמנה, וע"כ ע"ג מים שאני, והא דכתב דבשבת אסור גם ע"ג המים היינו משום ציטול ובכלי ראשון דוקא כעובדא דרבי, וכיון דהדבר מפורש בהר"י והרשב"א והר"ן לאסור הטמנה במים, לכאורה יש להזהר כשמחממין האוכל לתינוקות שלא להשקיע אלא מקצת הכלי במים, ואף דמרן זללה"ה צסימן ל"ו ס"ק ל"ב כתב להקל, אבל כנראה לא היו לפניו ז"ל דברי הראשונים הללו, וע"י מג"א סי' ש"ח סק"י שהעתיקם, [ולא הזכיר שם אמצעי אלא חמי טצריא], ברם בא"ר כתב דבכלי שני לא חשיב כדבר המוסיף ושרי כדן מטמין את האונן והוצא במ"ב סי' רנ"ח בשעה"ל

ברמץ, שפיר אסר הטמנה בחמי טצריא וכמו רבנן, אלא לרצ יוסף דשרי ר' יוסי לצטל בתו"ח גם דלרצ הטמנה בזמן דליכא משום מזוז עפר, א"כ שרי לצטל בחמי טצריא בשבת, ודין הוא דגם הטמנה יהא מותר, וכמש"כ לעיל דאם מותר לצטל אין לאסור הטמנה, ומשני דס"ל לר"י דחמי טצריא תולדות האור יינהו, ואסור לצטל בהן, וממילא איכא זהו גם גזירת הטמנה.

ברם לפי זה ז"ע מש"כ בחדושי הר"ן במתני' דלכך אסרו לאנשי טצריא אע"ג דדמי לקידרא חייתא [ומצואר דס"ל דמים יש בהם היתר דקידרא חייתא, וז"ע דפפוטו לא אמרו כן אלא בצ"ש דתורא דלרצ זמן רב לציטולו וכ"כ הרשב"א ל"ח א'], משום דהמים היו באין בשבת משא"כ בקידרא חייתא דמה שהונח מערב שבת הוא המתצטל בשבת, ואמאי לא פירש משום הטמנה וכד"ה, ואולי כ"כ לרווחא דמילתא ליישב גם לדעת רשב"ס שהציא ריש במה טומנין דגם הטמנה שרי בקידרא חייתא ודוחק, גם קשה דאם איתא דאפשר לפרושי כן מתני', א"כ מנ"ל לר"ח ללמוד ממתני' איסור הטמנה דציעצד, וז"ע.

יעויין ברשב"א שהאריך בסוגיין ולא עמדתי בצירור בדעתו ז"ל, אבל רהיטת הדברים דשינויא דרצה דשמא יטמין ברמץ ר"ל דמודה ר"י בהטמנה, ומ"מ בחול שרי בערב שבת משום דמתקרי עד הלילה, אבל בחמי טצריא אסור גם מערב שבת מדין הטמנה, ורצ יוסף ס"ל דר' יוסי מתיר גם הטמנה בתולדות חמה אפי' בשבת וכש"כ מערב שבת, והיינו דפרכינן מ"ט אסרו לאנשי טצריא ומפרשינן דקסבר תולדות האור יינהו, ויש להסתפק אם לדידיה פליג ר' יוסי אפירקין דבמה טומנין, או דמודה בהני דיש בהם חוס עלמי, ויש לדון בין לענין לצטל עליהם ובין לענין להטמין בהם, ולרבנן יש לאסור סילון דטצריא גם משום הטמנה, וגם משום שהמים באים בשבת ומתחממים בשבת, ור"ח ס"ל דגם המים שהיו בסילון מערב שבת אסרו וע"כ משום הטמנה, [ואריך לפרש שהיו בסילון מערב שבת והוסיפו להתחמם בשבת, דהא בעומד בחמימותו שרי דציעצד], עוד מצואר ברשב"א דלרצ יוסף הא דאסרו לאנשי טצריא הוא משום שהמים באים בשבת ומתחממים בשבת, ומשמע דמשום הטמנה ליתא כיון שאין להם חוס

לענין יו"ט ענין לאלתר, ומלשון צורר כדרכו שצדצרי צ"ה דקדק ו"ל שמתפרש כדרך שהוא צורר בחול והיינו אפי' לאח"ז (כל שהוא צו ציוס), ואם היה צדצרי צ"ש שצריך לאלתר, היה מפרש דצ"ה פליגי נמי בזה, והיה זה עיקר הנידון אי גם בזה פליגי צ"ה.

שם וצ"ה אומרים צורר כדרכו בחיקו בקנון ובתמחוי אצל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה, כדרכו היינו פסולת מתוך האוכל וכמבואר בגמ' דבהא פליגי, ובחיקו מתפרש בפשוטו שנותן את הקטניות בחיקו וצורר צידו את הפסולת מהם, וצא לאפוקי שאינו ראוי ליתן את הקטניות בטבלא ולצרור מהם צידו את הפסולת דמיחזי כעושה לזמן מרובה וכדקתני אצל לא בטבלא, אצל צ"י סי' ש"ט משמע דמפרש דלאחר שצירר את הפסולת נותן את האוכל המצורר לתוך חיקו, ומתפרש צורר כדרכו ונותן לתוך חיקו, וכנראה פירש כן להשוות עם הא דתנן במעשרות ומייתי לה לעיל י"ג צ' המולל מלילות של חטים מנפח על יד על יד ואוכל ואם נפח ונתן לתוך חיקו חייב ואמרינן עלה וכן לשבת, חזינן דנתינה לחיק עושה קצב, והיינו דשרו צ"ה הכא, ולפי זה אצל לא בטבלא מתפרש נמי דאף לאחר שצירר את הפסולת לא יתן את המצוררים לתוך הטבלא, דג"ז מיחזי כעושה לימים הרבה, ועי' דרישה, שו"ר צצ"ח כתב כמש"כ.

ובתמחוי פרש"י לעיל י"צ צ' קערה גדולה, ולכאורה משמע שאינה כלי המצורר אלא הוא סתם קערה גדולה ולפי זה יש לפרש דהא דקתני בתמחוי היינו לומר דרשאי לשים הקטניות בתמחוי ולצרר מהם צידו את הפסולת, ולא זו אף זו קתני דלא דוקא בחיקו מותר אלא אף בתמחוי מותר ובלבד שלא בטבלא, אצל קשה לפי זה דלא הו"ל להפסיק בקנון באמצע והו"ל למיתני בחיקו ובתמחוי ובקנון [ולגי' הירושלמי דל"ג ובקנון ניהא], ועי' דצצ"ח ע"ד א' אמרינן דבקנון ובתמחוי פטור אצל אסור ומשמע דכלי ברירה הם, ואולי י"ל דהרגילות הוא כמצורר בקנון שנותן התמחוי תחתיו והמצוררים נופלים לתמחוי ולכך תנינן להו גבי הדדי, והם דצר אחד, אצל לשון בקנון ובתמחוי משמע שהם שני דברים, וכן צירושלמי לא קתני קנון וקתני תמחוי, ובכלים

אות ה', וכ"כ בשו"ע הגר"ז בסי' שי"ח סכ"ג, ואף דמעבדא דרבי ליכא להוכיח מידי דהא ריב"א זיקש להניח בכלי ראשון וע"כ דהוי בגוונא דאין צו משום הטמנה, מ"מ יש מקום לדון דצמתקורר והולך לא יחשב כמטמין את החמין, שהרי רב יוסף ל"ט א' ס"ל דגם בחול שמתחמם מן החמה ליכא משום הטמנה צלון עי' צרצ"א שם, ואף דקיי"ל כרבה ולדעת הרש"א שם רבה משום הטמנה דעלמא קאמר, מ"מ מים בכלי שני י"ל דקיל טפי, ובגמ' מ"ב א' א"ל ר"ה לר"א דלמא שאני התם דמפסיק כלי ומבואר דנותן קיתון של מים לתוך ספל של מים צלון לתוך חמין אין צו משום הטמנה, והיינו בכלי שני עי"ש בתיב, וסתמו כפירושו דבתוך המים קאמר ולא על גבי המים, וכן בתיב הרא"ש שם כתב דהא דאין מניחין מיחם ע"ג מיחם שיתחמם היינו דוקא ע"ג מיחם כלי ראשון, ואפשר דכונתו במטמין כפירוש ה"ר יונה וכמו שהוא בתוספתא, והציאו בתיב הרא"ש נ"א צ', הוצא לעיל סוף סק"ת, ולפי זה מבואר דמטמין ע"ג כלי שני יש צו קולא דמטמין את הנוזל, אע"פ שמתחמם מעט, וכ"מ מסתימת המחבר בסי' שי"ח סי"ג דצכ"ש שרי, וגם המג"א שהעתיק שם צכ"י דצרי הרש"א והר"ן באמצעי, לא העיר כלום בסי"ג שם, וסתמו כפירוש דאף במשקיע רוצו בתוך המים שרי, ולפי זה קיימין דברי מרן ז"ל דלעולם החימום בכלי שני, ועי' צשה"ג שלהי במה טומנין צשם ריא"ז שהחיר להטמין צלון שיתחמם.

סימן יד

(א) ביצה י"ד ב' הצורר קטניות ציו"ט צ"ש אומרים צורר אוכל ואוכל כו', לכאורה משמע דצ"ש תרתי צעו, שיצורר האוכל וגם שיאכלנו לאלתר, והיינו דקתני צורר אוכל ואוכל ר"ל ואוכלן מיד, אצל קשה דא"כ תיקשי ליה לעולא דס"ל שבת ע"ד א' דמותר לצרור לצו ציוס, והא הכא אף ציו"ט לא שרו צ"ש אלא לאלתר, וצ"ה נמי לא פליגי אלא ציו"ט אצל לא בשבת, לכך נראה דצורר אוכל ואוכל שצורר כל אוכל ואוכל שהוא צריך, א"נ צורר אוכל אוכל גרסינן כמ"ש במלאכת שלמה במשניות, ולא איירו כלל צ"ש אס צורר לאכול לאלתר או לאח"ז, וכ"מ במ"מ פ"ג מה' יו"ט ה"ו שלא נזכר כלל

אם צורר לאחר השבת כל שהוא בתוך מעט לעת
אין כאן איסור צורר, ורק משום הכנה יש לאסור,
ומיהו יתכן לומר דגם בשבת אינו רשאי לצרור מליל
שבת למחר, דכל שהוא למחר בכלל האיסור אפי'
אם הוא אותו יום, ורק משחרית לאותו יום שרי,
[ואף לסעודת הלילה שרי, ורק משום הכנה אסור],
ולפי זה ליכא למימר דמדב"ש יליף דהתם אף מליל
יו"ט ליו"ט שרי, וי"ע.

ושעמא דשרי לבו דיום או לאלתר לאציי, הוא
משום דהנוטל אוכל מן הפסולת ונותן
לתוך פיו לא חל על זה שם מלאכת צורר, שאינו
אלא סדר אכילה, והרי הוא אוכל את האוכל,
וממילא הפסולת נשאר, עי' מ"א סי' ש"כ סק"ו,
וה"נ בשיעור לאלתר כנוטל האוכל ואוכלו דמי, אבל
בנוטל הפסולת וכש"כ בנפה וכברה לא שייך לומר
שזה סדר אכילה אף שעושה לאכול לאלתר, אלא
הוא סדר צריה לצורך אכילה, וכיון שהוא צורר
הרי הוא חייב, [לדעת רה"פ דפסולת מתוך אוכל
חייב אפי' לאכול לאלתר, ולדעת הטור דאף פסולת
מתוך אוכל שרי לאלתר, ז"ל דגם זה חשיב תיקון
זרבי סעודה ודוחק], והא דשרינן בצינה י"ג ב'
נפח צידו אע"ג דהוי פסולת מתוך האוכל, י"ל
דצידו לאו דרך צריה הוא כלל ואינו אלא עראי
לצורך אכילה, ועי' רמב"ן בסוגיא, ולכאורה משמע
דבנתן לתוך חיקו דמחייבין ליה התם דאפי' נתן
לתוך חיקו לאכול לאלתר חייב, דבפסולת מתוך אוכל
לא שרינן אלא באוכל מידו, וכן משמע דלענין
מעשר מסתבר דאף בנתן לחיקו לאכול לאלתר חייב,
ודכוותה בשבת מחייבין נמי אפי' נתן לתוך חיקו
לאכול לאלתר, וזה סיעתא להאוסרים פסולת מתוך
אוכל לאלתר, ועי' רמב"ן וי"ע, שו"ר בספר
המכריע סי"ב כתב לפרש דנתן לתוך חיקו היינו
דוקא לאח"ז.

וא"ת וכיון שאין שינוי במלאכה ורק מחשבתו
מוציאתו מידי צורר, [ואם צירר ע"מ
לאכול לאלתר ונמלך והניח פטור, ואם צירר להניח
ונמלך ואכל חייב] א"כ אמאי לא הוי מלאכה שא"צ
לגופה, וכמו ב"ד נחש שלא ישכנו, וה"נ צורר לשם
אכילה, וי"ל דצורר לאו מלאכה חשובה היא ורק
בצירוף מחשבתו לשם צריה לאור חשיבא מלאכה,
שהלוקח שלא במתכוין ועלה צידו הפסולת אין כאן
מלאכה כלל, ורק כונתו לצרור משוי לה למלאכה

פט"ז מ"א בר"ש מצואר דתמחוי הוא כלי שיש
בו הרבה מגורות קטנות כעין קערות קטנות בתוך
קערה גדולה, ולפי זה אפשר דהוא כלי של צריה
דנותן התערובת באמצע ומצרר כל מין לתוך
קערה אחת ואף שמצררם צידו מ"מ חשיב כלי
של צריה, ואפשר נמי שיש מינים המתצררים
בהנעת התמחוי לחוד שהעגולים מתגלגלים בקל
לתוך אחת הקערות ושאינם עגולים נשארים
במקומם, וכן בצ"י סימן שי"ט פשוט ליה ז"ל
דקנון ותמחוי כלי צריה הם דומיא דנפה וכברה,
אח"כ ראיתי בצ"ח שפירש דתמחוי צוררין בו
כדרך שצוררין בקנון עי"ש.

ב) שבת ע"ד א' אמר עולא ה"ק צורר ואוכל
לבו דיום כו', נראה דדוקא
אוכל מתוך פסולת, דהא אף ציו"ט אסרי בצ"ש
בצינה י"ד ב' פסולת מתוך אוכל, ואף ב"ה לא
פליגי אלא ציו"ט ולא בשבת, וכן ז"ל לכולהו
אמוראי דשמעתין, בר מלר"ח דלדידיה אפשר
דבפחות מכשיעור שרינן אף פסולת מתוך אוכל,
וב"ש בכשיעור איירי, וכן לאציי יתכן לומר דב"ש
לא איירו בלאלתר, דלאו צורר הוא ואף בשבת שרי,
ועי' תוד"ה והתניא, (ולרב יוסף איכא עוד ראייה
לומר דלא שרי אלא אוכל מתוך פסולת, דהא
פרש"י דמלאכת צורר היינו ציד, וא"כ עיקר
המלאכה דאורייתא הוא ציד, וע"כ לחלק בין אוכל
מתוך פסולת לפסולת מתוך אוכל, ואין נראה לחלק
בין דבר הראוי לאכילה לדבר שאינו ראוי עדיין
לאכילה).

והנה נראין הדברים דעולא לאו מהאי צרייתא גמר
לה להאי דינא דלבו דיום שרי, דהא ודאי
הך צרייתא איכא לאוקמי כדאציי, אלא משמע דקיס
ליה האי דינא מדנפשי' ומוקים לצרייתא בזהכי, ויש
לעי' מג"ל לעולא הא, כיון דחזינן דר"ח פשיטא
ליה לאיסורא, וכן אציי ורצא ואינך אמוראי, ואפשר
לומר דמסברא קיס ליה דכל לבו דיום לאו שם
מלאכה עליה, ואפשר נמי דיליף לה מדב"ש בצינה
שם, דכיון דאסרי אף קנון ותמחוי, חזינן דאף
באיסור דרבנן לא שרו בצ"ש צריה ציו"ט, ומ"מ
אוכל מתוך פסולת שרו לבו דיום, ש"מ דזה שרי
אף בשבת. — שיעור בו דיום משמע דהיינו
מעל"ע, ואף בליל שבת רשאי לצרור לצורך סעודת
מחר, דסתמא קתני צורר ואוכל, ולפי זה אף בשבת

ולכך כל שזורר לשם אכילה לאו שם מלאכה עלה כלל, שכל פעולתו מתיחסת לאכילה ואינו אלא אוכל ולא זורר, ועדיפא מינה כתב המ"מ פ"ב מה' שבת ה"ב לענין מנרף וקוטס להריח דבלא מתכוין לא חשיבא מלאכה כלל, והכא צבורר עדיף טפי, וכמש"כ.

שם מתקיף לה ר"ח וכי מותר לאפות לצו ציוס כו' אלא אר"ח צורר ואוכל פחות מכשיעור כו', לכאורה משמע דר"ח ס"ל דלאלתר נמי אסור, דאל"כ הו"ל לפרושי צרייתא בהכי ולמה נאיד לגמרי מאוקימתא דעולא, וגם מלשון וכי מותר כו' משמע דחשיב לה מלאכה גמורה, וממילא אף לאלתר אסור כמו אופה ומבשל לאלתר, אבל בתוד"ה ולא כתבו דליכא מאן דאסר אוכל מתוך פסולת לאלתר.

שם אלא אר"י צורר ואוכל ציד כו', פרש"י דס"ל דציד לאו צורר הוא כלל, ונ"ל דהיינו נמי דוקא באוכל מתוך פסולת, דהא אף ציו"ט אסרי צ"ש פסולת מתוך אוכל ציד, וכמש"כ לעיל, ולענין חיוב משמע דס"ל דציד ליכא חיוב אפי' בפסולת מתוך אוכל, [ופליג אדר"א דאמר צינה י"ג ב' וכן לשבת, א"נ התם שאני דדרכו בנפות, אבל ציד אין דרך צרייה], דאם איתא דמודה דציד בפסולת מתוך אוכל איכא חיובא אמאי לא מוקי מתינתא בהכי וכדרכ המנוגא, אבל רש"י במתני' פירש דצורר היינו שצורר פסולת צידיו, ומשמע דזוהי עיקר המלאכה, ונפה וכברה תולדה דמרקד הוא, ודוחק לומר דר"י פליג בהא, ונ"ע.

שם מידי אוכל מתוך פסולת קתני, לדעת רה"פ דאף אצ"י לא שרי אלא אוכל מתוך פסולת, יש לפרש מידי אוכל מתוך פסולת ופסולת מתוך אוכל קתני, כלומר דצרייתא משמע רישא וסיפא בחד צרייה, [ובין מיד ובין לאחר זמן ניחא דהכי מתפרשא צרייתא בהדיא דצורר ואוכל וצורר ומניח היינו לאלתר וצורר סתם הוא לאחר זמן].

ג) שם חזקיה אמר הצורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן חייב כו' וכפסולת מתוך אוכל דמי, יתכן לפרש הא דחזקיה צבורר לאחר זמן, ופרכינן לימא פליגא אדרב המנוגא, ומשנינן דכפסולת מתוך אוכל חשיב, ואצ"י מצי לתרוצי דבאמת כאוכל חשיב ובא לפוקי מדרכ המנוגא, וכדפרכינן לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור, אבל הראשונים

ז"ל נקטו הא דחזקיה בלאלתר ולמדו מכאן לאסור פסולת מתוך אוכל לאלתר, [ועי' לעיל סק"ב כתבנו להוכיח נמי לאסור פסולת מתוך אוכל לאלתר מהא דצינה י"ג ב'], ונראה טעמם ז"ל דכיון דאיכא סבא למיחשב תורמוסין כפסולת, אם איתא דחזקיה בא לשמועין דאוכל מתוך פסולת אסור, לא הו"ל למינקט תורמוסין אף אי ס"ל דכאוכל חשיב, אלא הו"ל למינקט מידי דפשיטא לכו"ע דהוי אוכל, ומדנקט תורמוסין ש"מ דדוקא נקט ולאשמועינן דפסולת מתוך אוכל הוא ואסור, ואם איתא דלא מייירי בלאלתר א"כ ע"כ לית ליה דאצ"י, ולכך ע"כ לפרושי דלאלתר איירי ולא פליג אדאצ"י.

ובטעמא דחשיבי תורמוסין פסולת רבו הפירושים, ופירוש ראשון שצ"י לא נתפרש, והפירוש השני נראה דר"ל דגם הפסולת של התורמוסין נאכל לרוב צני אדם, אלא שהוא גרוע מן התורמוסין, והיה ראוי לחשוב התורמוסין כאוכל, אלא דאיירי בגוונא שהתורמוסין יתקלקלו במהרה אבל לא הפסולת, ובשליקה מועטת כן הוא, הלכך צריית התורמוסין מועיל לפסולת שלא יתקלקלו, בהיות התורמוסין המקולקלים בתוכם, [אם משום שגם הם יתקלקלו, אם משום שתערובתם מקלקלתם], ולכך חשיב צריית התורמוסין תיקון בפסולת, והר"ז צבורר פסולת מתוך אוכל.

ובמצנינו למידין לפי זה דצריית פסולת לאכילה לאלתר יש בה חיוב חטאת, אף בפסולת הנאכלת לרוב צני אדם, או במלקט הפסולת לאכילה בהמה לאלתר, וטעמא דמילתא דצריית הפסולת חשיבא מלאכת צורר באוכל הנשאר, וזוהי לא מהני מה שהפסולת נאכל, אבל קשה דהא בשני מיני אוכלין שרינן לצרור את שרוצה לאכלו אע"ג שהנשאר נעשה מצורר, ונהי דאין ללמוד מזה להחיר לצרור פסולת לאכילת בהמתו, ד"ל דדוקא בשניהם שוים מהני צרייתו לאכילה להוציא מידי מלאכת צורר, אבל בפסולת מיחשבא עיקר מלאכת צורר באוכל הנשאר ולא מהני מה שאוכל הפסולת, אבל הכא בתורמוסין כשני מיני אוכלין דמי שהרי עיקר האוכל התורמוסין והוא צוררן לאכילה, ומה בכך שהנשאר נעשה מצורר, ובאמת מדצרי רש"י אין ראיה, דברש"י לא מזכיר כלל לפרש דלאלתר איירי, ואדרבה מדמפרש דהתורמוסין עדיין טעונין שליקה משמע שעדיין אינם ראויים לאכילה, וכן למה

חשיב טפי וחשבינן לתורמוסין כפסולת ממש, אף שזאמת הם העיקר ללאכילה [כדמשמע מהא דפרכינן לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור], וגרע משני מיני אוכלין, והדבר ז"ע בסברא כמש"כ לעיל, ומ"מ יש ללמוד מדברי הר"ן לאסור פסולת מתוך אוכל לאכילת הפסולת לאלתר, ולא לאסור בלבד אלא אף לחיוב חטאת.

לפירוש הרב הלוי שזרש"י יש לפרש שהתורמוסין נפקדין מיד כנגילתם עוד לפני שהוציאו מן השאר, ולכך כשמוציא חשיב כמוציא פסולת, שהם כבר גרועים מחזריהם.

והרמב"ם בפ"ח כתב מפני שהפסולת שלהם ממתקת אותם כשישלקו אותם עמהם ונמצא כזורר פסולת מתוך אוכל וחייב, והדברים סתומים, דמה בכך שאפשר למתקם כשיצטלו עם הפסולת, סו"ס השתא הרי נוטלין לאכלן קודם המיתוק, והפסולת בפשוטו גרע מהם, ולכה"פ שזה להם, והו"ל כשני מיני אוכלין, ולא כפסולת מתוך האוכל, [ואין לפרש דהתורמוסים הנשארים עם הפסולת חשיבי האוכל לפי שיומתקו אח"כ, דא"כ הרי הם נעשים פסולת רק לאחר שהוציאו ובשעת הוצאתם הם אוכל, וראוי להיות דינם כזורר אוכל מתוך אוכל לגבי התורמוסים הנשארים], ונריך לדחוק דה"ק דקודם שישלקו אותם עמהם אין התורמוסים מתוקים, וגריעי מהפסולת ולכך חשיבי פסולת מתוך אוכל, וכ"כ שפי' במ"ב סי' ש"ט ס"ק י"ט, ולפי זה איירי בציררס קודם שליקה דוקא, ומשמע דראויים לאכילה, דהא ע"כ בצירר לאכילה איירי דא"ל"ה הא אף באוכל מתוך פסולת חייב בצירר להניח, ומיהו י"ל דציררס לאכילת בהמה, אבל לשון הגמ' לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור משמע דהתורמוסין ראויין לאכילת אדם, ובת"י הגמ' לא משמע דהדרו מזה, לפרש דאיירי בתורמוסין שאינן ראויים.

וגם לפי זה למדנו דאסור לצרור פסולת מתוך אוכל אפי' לאכול הפסולת לאלתר, ויש בזה חיוב חטאת.

כתבו הרמב"ן וה"ה דדעת הרי"ף כדעת ר"ת, ונראה כונתם ממה שלא פירש הרי"ף בדאביי כלום, ומתפרש בפשוטו שאין תקנה לצרור לבו ציום כלל, וגם לא הזכיר תירוצא דרב המנוגא, ונקט סתמא בדחזקיה לימא קסבר אוכל מתוך

שדקדקו בתוד"ה והתניא, שרי לרש"י לאלתר אף פסולת מתוך האוכל, וא"כ ע"כ דחזקיה לאו לאלתר איירי, ומתפרש בפשוטו דזורר התורמוסין להשליכם שלא יקלקלו את הפסולת, ולאכלם אינו יכול דעדיין טעונים שליקה, וממילא הו"ל ממש פסולת מתוך האוכל, אבל דברנו הם אם באנו לפרש כפרש"י לדעת הראשונים ז"ל דמפרשי הא דחזקיה בלאלתר, ואולי אפשר לדחוק דכיון דהתורמוסין מקלקלים לפסולת חשיב עיקר הצריה להגיל הפסולת וחשיב צריה התורמוסין ממש כצריה פסולת, וחשיב עיקר מלאכת הצריה בפסולת הנשאר, ולא מהני אכילת התורמוסין, וגם יש להוסיף דהתורמוסין עדיין לא גמרה שליקתן ושמא אין אכילתן אלא מדחוק, אבל לא מסתבר כן, הלכך משמע דהמפרשים הא דחזקיה בלאלתר לא מפרשים כפרש"י, ועי' להלן בדברי הר"ן.

וגירסא דידן ואי לא שקלי ליה מסרת, והיינו שצריך להפריד התורמוסין מן הפסולת, שאל"כ יופקדו התורמוסין, ואפשר לפרש דה"ט דחשיב כפסולת דכיון דיש הכרח לצרור בשעה זו, ממילא כל צריה מתפרשא לכונת צריה ולא מהני מה שדעתו לאכול, וכמו בצירר הפסולת דאמרינן דחשיב מצרר לצורך אכילה ולא חשיב כאוכל, ה"כ הכא כיון שהצורך לצרור דחוק והם עומדים עכשיו לצריה הרי נטילתו מעשה צריה ואף שדעתו לאכול לא מהני, דחשיב כמצרר לצורך אכילה.

ולפי פירוש זה לא למדנו דין פסולת מתוך אוכל להאכיל הפסולת לבהמה לאלתר, ומשני מיני אוכלין אין ראיה כמש"כ לעיל דהכא עיקר הצריה באוכל הנשאר שאין עושה בו כלום, משא"כ בשני מיני אוכלין ששניהם הם עיקר, [ולפ"ר יש לדון בנוטל פסולת מתוך אוכל והתרו בו משום צירור הפסולת ולא משום שהאוכל מתצרר אי חייב, דאפשר דעיקר מלאכת הצריה היא על האוכל, דומיא דמשכן, עי' ירושלמי פ' כלל גדול ה"ב יש שהוא צורר צורות כל היום ואינו מתחייב בו, והיינו משום דכל שעדיין נשאר פסולת בכרי לא גמר מלאכתו, ומצואר דעיקר הצריה היא באוכל].

אבל הר"ן פירש הא דחזקיה לאלתר וכתב דהתורמוסין מסרחי והפסולת לא מסרח הלכך כפסולת מתוך אוכל דמי, משמע דמפרש כפרש"י דהפסולת ראוי לאכילה וכיון דלא מסרח

פסולת אסור, ומשמע כאילו כבר נתפרש שזה ראוי להיות מותר, וגם לא פירש בדחוקיה דהיינו דוקא בצורר לבו ציוס, ונקט סתמא דהוי כפסולת מתוך האוכל וחייב, ומשמע דזו בלבד סיבה מספקת לחייב, ומשמע דלא הותר פסולת מתוך אוכל כלל, וגם בצרייתא גרסינן היו לפניו מיני אוכלין ולא הוזכר פסולת, ובסתמא צורר ואוכל מתפרש שצורר את האוכל, וגם לא נזכר צרי"ף דבשני מיני אוכלין חשיב פסולת זה שאינו רוצה לאכלו, הלכך יש לפרש דהא דחוקיה בלאתר איירי וממילא נתפרש היתירא בדאצ"י, וממילא שמעינן דהא דאצ"י רק באוכל מתוך פסולת, ובצ"ל סימן שי"ט ד"ה מתוך נתקשה מנ"ל להראשונים ו"ל שכן דעת הרי"ף ולמש"כ מבואר, [ומש"כ שם דלמש"כ התו' דהא דאמרינן אי משום דקסבר אוכל מתוך פסולת אסור היינו לאחר זמן ה"נ הא דאמרינן לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור יש לפרש בלאחר זמן, נראה דל"ד, דודאי לומר דלקושטא דמילתא סבר רב ציבי דאוכל מתוך פסולת אסור לית לן לחדש כן כיון דלא אשכחן מאן דסבר הכי, אבל שפיר יש לגמ' לפרש דמדחוקיה לא משמע לאסור אוכל מתוך פסולת בלאתר].

— מכתב —

פסולת מתוך אוכל ציד בלאתר חייב ובקנון ותמחוי פטור, ומיהו לעיל סק"ב כתבנו דאף רב יוסף לא שרי אלא אוכל מתוך פסולת, אבל אכתי יש מקום לשאל דאם פסולת מתוך אוכל ציד חשיב צריה ולא סדר אכילה, כש"כ קנון ותמחוי שאינו סדר אכילה, וליחייב, ואפשר דבקנון ותמחוי כו"ע מודים שהוא סדר צריה בשינוי, ולכך לעולם אין צו איסור דאורייתא ואסור מדרבנן, כדין בלאתר יד בכל המלאכות, ורק בפסולת מתוך אוכל ציד שייך לדון אי חשיב צריה כי אורחה, או סדר אכילה, ולפי זה קנון ותמחוי לאחר זמן נמי אין צו חיוב חטאת, אבל במ"ב סימן שי"ט סק"ט נקט בפשיטות דאף בקנון ותמחוי לאחר זמן חייב חטאת, וקצת יש משמעות כן בלשון הרמב"ן והר"ן והריטב"א שהזכירו בלאתר גבי פטורא דקנון ותמחוי, ולפי זה נ"ל דלאצ"י חשיב קנון ותמחוי סדר אכילה טפי מפסולת מתוך אוכל ציד, ולכך מיפטר מדאורייתא, ואפשר דגם רב יוסף מודה לזה בעיקר הסברא אף אם נימא דר"י קשרי אפי' פסולת מתוך אוכל, וסבר דתרווייהו שרו מדאורייתא, ומ"מ אסרו חכמים קנון ותמחוי לפי שהם כלים ויש לגזור בהם אטו נפה וכברה, והתירו ציד פסולת מתוך אוכל אף שהוא יותר קרוב לצריה, דציד ליכא למיגזר אטו כלים.

(ה) שו"ע או"ח סימן תק"י ס"ב הצורר קטניות כו' בד"א כו', יעויין במ"ב סק"י וסק"ח ומשמע דכשהפסולת מועט עדיף טפי לצ"ה ליטול הפסולת מליטול האוכל, וכ"מ בטור, ולכאורה צ"ה לא פליגי אצ"ש דליטול האוכל עדיף טפי, אלא דצ"ה מקילין טפי ושרו אף ליטול הפסולת, וכ"ה בהדיא ברש"י שבת קמ"ב ב' דצ"ה אמרי שיטול הפסולת אם ירצה, ורק בפסולת מרובה דאיכא תרתי שיט טורח מרובה בצריית הפסולת וגם הוא דרך צריה, [עיי' בה"ל ר"ס שי"ט], בזה מודו צ"ה דלא יצרור את הפסולת, ומיהו אפשר דכיון דסברי צ"ה דהותר לצרור כדרכו צידו פסולת מתוך אוכל, תו לא מהדרינן לשנות לצרור האוכל, דלא מנאנו הידור בזה, ולכך אית לן למיזל לעולם בטרחתא, וכשקל יותר לצרור הפסולת אין לו לצרור את האוכל, וי"ע.

ע"ד מש"כ צענין צורר פסולת מתוך אוכל להאכיל לבהמתו או לעצמו בלאתר, הנה לאחר שמתאנו בגמרא גבי תורמוסין דצורר אוכל מתוך פסולת לאכול בלאתר חייב חטאת, משום שיש לזרז בצריה, וחשיבא מלאכת הצריה עיקר, ה"נ יש לומר דצורר פסולת מתוך אוכל הרי מלאכת הצריה עיקר, ואכילת הפסולת אינה מפקעת שם הצריה, ואף אם יש מקום לומר דתורמוסין גריעי מחמת הזרז בצריה עכשיו, הנה מי יערב לבו לסמוך על סברא זו צנידון דאורייתא. (עד כאן).

(ד) וא"ת לדעת רוב הפוסקים דאצ"י לא שרי אלא אוכל מתוך פסולת א"כ אם נימא דלרב יוסף שרי אפי' פסולת מתוך אוכל ציד דהא סתמא קשרי ציד נמא דאצ"י ורב יוסף פליגי בצבירות הפוכות דהא לרב יוסף שרי פסולת מתוך אוכל ציד, ובקנון ותמחוי אסור, ואילו לאצ"י

בשמרי' ולסנן בין הגיתות, משום שעדיין לא נפרשו השמרים מן היין יפה יפה וכל היין כגוף אחד הוא, והיינו כמש"כ דבגוף אחד לא חשיב צורר להפריד חלק ממנו, וס"ל לר"א בכל שמרים כן, ויתכן לפרש כן גם כונת רש"י, ועי' לק' סק"ת.

קל"ח א' מי איכא מידי דרבנן מחייבי חטאת ור"א שרי לכתחלה כו' מי סברת ר"א אדר"מ קאי כו', עיקר הקושיא נראה דדבר שדעת רבים שזו עיקר המלאכה וחייבין עליה חטאת, אין ראוי ליחיד להתירה לכתחלה, דהא מתחזיא מיהא כמלאכה, כיון דחזינן דרבים סברי שזו מלאכה גמורה, ולכך לא היה לר"א להקל לכתחלה, ואפשר דאף ביחיד ויחיד כן, דאם שכנגדו ס"ל דזו מלאכה גמורה, יש לחוש עכ"פ דדמי למלאכה ולא להתיר לכתחלה, אבל רבים דפליגי איחיד, ורבים שרו לא איכפת לן, דדחינן לדברי היחיד, ואף לא חיישינן ליה, וכמו שהוכיח הרשב"א מפלוגתא דעניבה, והנה אם החכמים דפליגי אר"מ ואסרי לכתחלה היה טעמם משום דדמי למשוי, היה ראוי אף לר"א לחוש ולא להתיר לכתחלה, כיון דר"מ מחייב חטאת ואף חכמים חוששים לדבריו מדרבנן, ואפשר דרב יוסף הכי הו' ס"ל, אבל לקושטא דמילתא אף רבנן פליגי אר"מ ושרו אף לכתחלה ולא חיישי לטעמא דידיה, דלא דמי למשא כלל, והא דאסרי לכתחלה הוא מטעמא אחרינא דדילמא משלפא ומחוי כדאמרין נ"ט ז', והיינו דאהדר ליה אצ"י דר"א לאו אדר"מ קאי, אלא אדרבנן קאי, ודברי ר"מ נדחו מחמת רבים דפליגי עליה ושרו לכתחלה ולא חשו לטעמיה, אבל ר"א אטעמא דרבנן קאי דאסרי לכתחלה משום דילמא משלפא ומחוי, ואהא הוא דפליגי דאין לחוש לכך כדמפרשינן טעמיה לעיל שם, אבל צדין אי חשוב מלבוש או משא דהיינו נידון דר"מ לא איירי כלל, (ואפשר עוד דבאמת ר"א לא איפלג עם ר"מ דהא ר"מ תלמידיה דר"ע ור"ע תלמידיה דר"א, ודברי ר"א נאמרו במחלוקת עם החכמים דקדמו לר"מ, ופלוגתאן רק אם יש לחוש למשלפא ומחוי, ובתר הכי צדור של ר"מ היה נראה לר"מ לחייב חטאת, וכיון שבשעה שנחלקו לא היה מי שמחייב חטאת לכך לא ראה ר"א לגזור לכתחלה, ועי' לעיל ס"ז א' דמשמע דר"א ור"מ נחלקו יחד, ועי' תו' ג' א' ד"ה צר, וה"ה דהו"מ לאתויי בסוגיין ההיא דכזולת).

(ו) קל"ז ב' ר"א אומר תולין את המשמרת צו"ט ונותנין לתלויה בשבת כו', פרש"י דטעמיה דר"א משום דאין צורר צורר צורר, ולא נתפרשה כונתו ז"ל וכי איזה שינוי יש כאן, וברשב"א בסוגיין כתב דטעמיה דר"א משום שמעלמן הם מסתגנים דרך המשמרת, אבל קשה דהא בתחלת נתינתו הרי הוא מפרש מקצת יין ע"י נתינתו לתוך המשמרת, שמיד בנתינתו נטף מעט בכח ראשון, [ועי' מש"כ בזה בגמ' קל"ח א'], ועו"ק דאם זו ממש פעולת צריה אלא שנעשה ממילא היה ראוי עכ"פ לגזור מדרבנן, [ועי' לקמן סק"ת נתפרשו דברי הרשב"א], ועוד דמשמע דבמחצן מודה ר"א דחייב חטאת כדחזינא ז"ה א' דהא ר"א איירי בה ולא פליג בהא, אף שהמים מתמזין ונוטפין מאליהם, וכמו שפרש"י שם, וכן בגמ' דדיינינן שימר מאי לא מוכיחין מהא דמחצן, ואפשר שאין מלאכת צורר אלא בשני מינים המעורבים, אבל הסוחט ענבים אין בהם משום צורר שזה כמפריד חלק מן האוכל, וכן מותר לסחוט פירות שאינם עומדים לסחיטה אף לרבנן כדאמר קמ"ד ז' ולא חשיב צורר, וס"ל לר"א דאף שמרים כן, שהשמרים והיין גוף אחד והרי סינון השמרים כסחיטת ענבים, וכיון דאין כאן משום דש מותר, דלאו צורר הוא, ובמחצן י"ל דהתם כיון שהחלב כבר הועמד והרי הוא גוש והמים טופחין על פניו, חשיבי כשני מינים מעורבים ומודה ר"א דיש בהם משום צורר, [ומיהו אף במעמיד החלב ע"י קיבה חשיב צורר, כמבואר בשו"ע סי' שצ"ט סי"ז ע"ש במ"ב, וקשה לומר דבזה פליג ר"א, ודוקא במחצן ע"י משמרת מחייב, וגם לרבנן יש לדעת מ"ש מחצן ע"י נתינת קיבה מסוחט, ואפשר דאדרבה כיון שבחלב עצמו לא מצינו שני מינים כלל ולא יתכן להפריד חלק מחלק כמו שאפשר בסחיטת פירות, רק צריך להעמיד את החלב בתכונה מיוחדת ע"י החומצה של הקיבה ואז מופרש חלק מחלק, הלכך לאו אוכלא דאיפרת הוא, וחשיב צורר, ועי' מ"מ פ"א מה' שביטת עשור ה"ג], ורבנן דפליגי אר"א במתניתין וסברי דחייב חטאת כדמסקינן בגמ' ס"ל דאף שמרים ויין חשיבי כשני מינים מעורבים וכמו במחצן.

וזו נראה כונת הרמב"ם שכתב בפ"ח מה' שבת ה"ד בטעמא דשרינן קל"ט ז' לטרווד חבית

וה"נ הכא בעכורים אף לרבנן, דקצת משמע דאף במים עכורין צעין להחיר, וצמים עכורין לא שייך האי טעמא, דהא הוא ממש תערובת מים ועפר, ונראה דתערובת לח ויבש המתערר במסגרת הוא סוג מיוחד של תערובת, וסוג מיוחד של ברירה, ואינו דומה לזורה וזורר ומרקד, ואפשר ללמוד שחילקה תורה זורר בג' אבות, אף שאפשר היה ללמוד כולן מאחד כדאמר ע"ג ז' היינו זורה היינו זורר היינו מרקד, ילפינן מזה דלריך שיהא דומה ביותר לאב, שהרי בחילוק מועט חידשה תורה אב אחר, [ותולדה דזורה אינה תולדה דזורר, אף שלולא ג' האבות היינו למדים זורה מזורר וה"ה תולדות זורה, מ"מ השתא שנאמרו ג' אבות חילקה תורה זוה], ולכן סינון במשמרת שהוא מסתכן מאליו ושהוא תערובת לח ויבש כיון שאינו דומה ממש לג' האבות, אינו בכלל מלאכה, והיינו דבעינן למישרי לסנן מים עכורים אף שאינם ראויים לאדם אלא ע"י הדחק, וזו כונת הרשב"א שכתב בטעמיה דר"א דלפי שמסתכן מאליו אינו דומה לזורר ומרקד, ואין ר"ל דכיון דהוא בלא מעשה מותר, דודאי אין זה טעם מספיק ולכה"פ מדרבנן יש לאסור וכמש"כ לעיל סק"ו, אלא כונתו דלאו מלאכת זורר הוא כיון שהוא בלא מעשה, ולא חשיב ברירה כלל בתערובת כזו המתעררת בלא מעשה, וכן מבואר בלשונו ז"ל.

ובמ"מ צממרים מסקינן דחשיב זורר, והיינו משום דתערובתן אלימא ואין היין ניכר בהן כלל, וא"א לשחותן כמות שהם, והיינו נמי טעמא דמחצן דחייב אף לר"א, משום דתערובת הקוס והגזינה שבחלב תערובת אלימא היא ואינם ניכרים לעצמם כלל, וכה"ג אף בלא חשיב ברירה ואף שהולך ומתערר מעצמו במשמרת.

ואפשר דאף למסקנא דאסרינן לסנן מים ויין עכורים, מ"מ אין בהן חיוב חטאת, דכיון דחזינן דלא דמו לצממרים, תו אין לנו מהיכן ללמוד בהם חיוב, ונראה דכן מוכח להרשב"א ודעימ' דמתירין לדינא לסנן יין עכור בסודרים, ואם במשמרת יש בזה חיוב חטאת לא יתכן להחיר בסודרין, שאינו אלא שינוי, ובכל המלאכות אסרינן בלאחר יד, וכ"מ בתו' קל"ד א' שפירשו דלא הו' זורר כיון שגם הפסולת ראוי, והיינו דחשיב כעכורין, [דהא אף בשני מיני אוכלין חשיב זורר,

ז' קל"ט ב' מתני' נותנין מים ע"ג השמרים בשביל שיצלו, יש לעי' מ"ט שרי, כיון דמשמר חייב חטאת א"כ היכי שרינן ליה לללל את השמרים שיצאו יין שלולא הצילול לא היו מסתגנים דרך המשמרת, ואף מדאורייתא יש מקום לאסור כש"כ מדרבנן, ואפשר דהיין המעורב צממרים שאינו עתיד לצאת אלא יצילול את השמרים, דחשיב לכו"ע כגוף השמרים ולא כתערובת, והרי סינונו צדין סחיטת פירות ולא צדין זורר וכמש"כ לעיל סק"ו בטעמיה דר"א, (ומשום דש אין כאן כיון שכבר נסחט מן הפרי), ולכן אין כאן איסור מדאורייתא כלל, ואף רבנן לא אסרו כיון שכבר הוא בתוך המשמרת מערב שבת, וכל פעולתו אינה צמעה השימור, והרי פעולתו רק להציל את השמרים, וממילא נגרם עי"ז שמסתגנים כיון שהם צממרים, ולמש"כ לק' סק"ח דאדרבה כל שהוא גוף אחד עם השמרים יש בו משום זורר, ליתא למש"כ, אצל לפמש"כ שם להוכיח דין עכור אין בו משום זורר מדאורייתא, ניחא מתני' בפשיטות, דהיין הנפרש מן השמרים ומתערב במים, אין בסינונו אח"כ משום זורר כיון שכבר אינו גוף אחד עם השמרים, ותערובתו עם השמרים אינה אלא כמו יין עכור, ומה שהוא נפרש ע"י נתינת המים אין דרך זורר בכך והרי מותר לתת מים על שמרים שבכלי, [עי' במאירי דמפרש כן במתני'].

ח) שם אמר זעירי נותן אדם יין ללול ומים ללולין לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש אצל עכורין לא כו' תרגמא זעירי צין הגיתות שנו, מבואר דעכורין אינם צדין אין נותנין לתלויה בשבת, ולפי מה שפירשו הראשונים ז"ל דללולין היינו דרוב צנ"א אינם מקפידין, ע"כ עכורין היינו דרוב צנ"א מקפידין לסננס, ויש לדעת מה נשתנה דינם משמרים, ואין סברא לומר דכיון דמיעוט צנ"א שותים בלי סינון שוב אין חשיב תיקון ע"י סינון, דאית לן למיזל בתר רובא דאינשי, וגם כל פירות הנצטרין מפסולתן בפשוטו יש מהן שאפשר לאכלן בלי ברירה למיעוט צנ"א, וכש"כ בשני מיני אוכלין, ובמרקד אמרינן דהדיא לעיל ע"ז ב' דעני אוכל פתו בעיסה בלוסה, וגם אין לומר כמש"כ לעיל סק"ו בטעמיה דר"א דין משמרים הוא צדין סחיטה ואוכלא דאיפרת הוא ואין בו משום זורר,

שאין מקפידין עליה, ואנו צריכים לטעם השני שהזכרנו.

רמב"ם פ"ח מה"ש הי"ד כדי שיהא כלול ביותר, לשון זה משמע שאין צו קיסמין או שאר פסולת, אלא שצסינון נעשה יותר כלול, והמתעבב בסודר אין עליו שם פסולת ממש לגודל מיעוטו ורכותו, וחשיבא מלאכה זו כמלאכה להכליל היין ולא כצורה, ולפי זה אין מכאן ראיה להתיר כשיש קצת קיסמין או שאר פסולת, אבל בשו"ע סימן שי"ט לא מבואר כן.

שם ונותנין מים ע"ג שמרים שצביל שיטלו, לא הזכיר רבנו דצמרים הנחונים צממרת איירי, וזה נותן מקום לומר דרבנו ז"ל מפרש למתני' צממרים שצבלי, וכמו שפירש המאירי, וכן בחידושים הנדמ"ח ע"ש הר"ן, וכן ברע"ב הביא פ"י זה, וכן משמע מדסמין ליה רבנו לדין ביצה בחרדל לדעת רבנו בפיה"מ הנידון משום שהביצה כשהיא בחרדל גורמת לעשותו כלול, אבל אינו צורך חלק מן הביצה, וכן דין חרדל שלשו היינו לעשות את החרדל כלילה רכה.

שם חרדל שלשו מערב שבת למחר ממחה ושוחה [מיצה ושוחה אין לו ציחור ולא נזכר בשום מקום וכנראה הוא ט"ס, וכן מלאחי בקרית מלך דבכת"י ליתא] כו', ד"ז אין לו ענין לצורך שאינו אלא שעושה את החרדל לכלילה רכה, ומ"מ כללו רבנו כאן בהדי הנך דלולין, דכל שצבילתו רכה הוא יותר כלול, ולמש"כ דנותנין מים ע"ג שמרים מפרש רבנו צממרים שצבלי א"כ גם מתני' כללה הך דינא בהדי דיני צורה, וגם דומה קצת לצורך שצבילתו מצבילו קצת מחיבורו ותערובתו.

שם וכן יין מגתו כו', האי וכן קאי אלעיל אדין דמים ויין כלולים, אלא שהפסיק באמצע בכל השייך ללולין. — ומש"כ רבנו הטעם שעדיין לא נפרשו השמרים מן היין יפה יפה וכל היין כגוף אחד הוא, אין ר"ל שהכל מין אחד ועדיין אין כאן תערובת, דהא גם מחצץ חייב משום צורך והיינו שנותן קיבה לתוך החלב ומעמידו כמש"כ רבינו פ"ז ה"ו, אף שקודם נתינתו הכל גוף אחד, וה"נ הכא הרי הוא מפרש שמרים צסינון, והשמרים יש לחשבן כפסולת גמור, אלא אפשר לפרש דר"ל שזה כמין פרי שיש בו לח ויבש, ונטילת היין כסחיטת הפרי וכמש"כ סק"ו, ויחזק עוד דכל שלא נפרשו

ומה צרך דהפסולת ראוי, אלא כונתם דחשיב כעבורין כיון שגם הפסולת ראוי, ומבואר דעבורין לא חשיב צורך מדאורייתא.

ולאחמור אפשר דהא דשרינן לסנן מים ויין כלולים, לפי דכיון דרוב צנ"א שמו להו צלא סינון לא חשיב תיקון, דהיינו דוקא צמים ויין לפי דלא דמו לצורה, ואף בעבורין אין בהם איסור תורה, אבל אוכלין המעורב בהן מעט פסולת שאין דרך צנ"א להקפיד עליהן, אסור לצרור הפסולת, כיון דבפסולת מרובה איכא חיוב חטאת, [ומיהו אפשר דמדאורייתא אין לאסור כיון דלא מיקרי תיקון, אבל מדרבנן אין לנו ראיה להתיר, ובפשוטו ראוי לגזור כה"ג], תדע דהא לדעת הרשב"א ודעימיה שרינן אף בעבורין בסודרין, ואילו בתערובת יבש ציבש ודאי אסור צורך אף כלאחר יד, ועוד יש לחלק בין תערובת צלה לתערובת ציבש, דצלה חזר הכל להיות משקה דכל המשקה אחד ומתבטל הפסולת, אבל ציבש אף שיש הרבה ואין חשיבות למעט הפסולת, מ"מ באכילתו זימנין דנפגש עם הרבה פסולת בחמיכה שגוטל, שאינו נוטל כל האוכל ביחד, וגם אין הציטול אלים בתערובת יבש ציבש כמו צלה, הלכך אין ללמוד היתר ליטול הפסולת בתערובת יבש ציבש במקום שהוא מועט ואין דרך להקפיד עליו, מהא דיין ומים כלולין.

ואף צמים ויין דשרינן כלולים נראה דהיינו דוקא בשאין מקפידין על הפסולת לגודל מיעוטה, אבל אם אין מקפידין על הפסולת משום שאף הפסולת ראוי, בזה לא שרינן לסנן, דלא עדיף מצ' מיני אוכלין דאסור לצררן, וצ"ל דצממרים שיקדים שהזכירו הפוסקים ז"ל היינו נמי שהפסולת מועט ואין מקפידין מחמת מיעוטו, וצ"ע.

וב"ז לדעת רוב הראשונים ז"ל דעבורין עדיפי משמרים, ושרו בסודרין, אבל ברמב"ם פ"ח מה"ש הי"ד משמע דכל עכורין צין מים או יין או שמן יש צסינון חיוב חטאת, וצ"ל דאף דדיינין צדין עכורין ומשמע דלא דמו לשמרים שאין נותנין לתלויה, מ"מ למאי דמסקינן אבל עכורין לא, הרי דינם כשמרים ממש ויש בצרירתן חיוב חטאת, ולפי זה ליתא לטעם הראשון שזכרנו לעיל לחלק צין יין ומים כלולים לתערובת מועטה של פסולת ציבש

דסחיטה הוא שימוש צפרי צאופן זה ואינו צסוג מלאכת צורר.

(י) מ"מ פ"א מה' שציתת עשור ה"ג והקשו על פירושם דאי להסיר העלים הרעים היינו צורר והיינו מלאכה גמורה כו', לנקר צשר לא חשיצ צורר וכמ"ס צשו"ע סו"ס ת"ק, וצאמת אף צסצרא כן דלא דמי לצורר שאין כאן תערובת, ותיקון אוכלא צעלמא הוא, ולפי זה ה"ה לחתוך זנבות הירקות או ראשן נמי לאו צורר הוא, עי' לקמן ס"ק י"א צדין קילוף פירות צסצוק סימן שכ"א, ויש לפרש דהיינו קניצת ירק, אצל להסיר העלים המעופשות י"ל דחשיצ צורר, וכמו צצורר ענצים הצאושים מתוך אשכול של ענצים דמסצצור דחשיצ צורר אף שיש להם חיצור, דמ"מ חשיצ תערובת כה"ג, וה"נ צעלי ירקות שיש ציניהם מעופשות אף שצציקרן הן מחוצרין מ"מ דמי לתערובת, ויש כאן משום צורר, ולפי זה י"ל דאף המ"מ מודה דלחתוך חלק מן הפרי אינו צכלל צורר אף אם חותך את המקולקל, וכל דצריו לפרש למה אין משום צורר צהסרת העלים המעופשות.

ובונתו ז"ל צחירונו צצמין אחד לצרור את היותר גרועים ולהשאיר את הטובים, לא חשיצ צורר מדאורייתא, שאין זה תיקון חסוב כמו צרירת פסולת או מין אחר, משא"כ צמגנן או משמר התם חשיצ תיקון חסוב הפרשת היין מן השמרים או הגצינה מן המי חלב, דכשהיו צתערובת לא היה כלל גצינה או יין ראוי, וצהפרדתו כאילו צוראם, משא"כ צתערובת יצש ציצש אף קודם צרירתו היו הטובים קיימים והיה יכול להשתמש צהם, (ולכאורה י"ל עוד דגצינה ומי חלב וכן יין ושמרים צב' מינים חשיצי כיון דחלוקים צטעמם, ועי' לק' ס"ק י"צ וכבר רמז לזה המג"א צס"ק ט"ז).

(יא) ומכאן מוצא דצקילוף אגוזים ורמונים ליכא איסור צורר, דהא ל"ק להו ז"ל אלא מקניצת ירק אצל מהא דמפנעין צאגוזין ומפרכין צרמונים ל"ק להו, וצפשוטו מפנעין צאגוזים היינו שמקלפן ומפרידן מן הפסולת, ואף למה שצידד צד"מ ס' תרי"א צשם מהרא"פ דרק מפנען ומשאירן עם הפסולת, ועי' צצה"ל שם, מ"מ צהא דמפרכין צרמונים ודאי מתפרש שמפרידן מקליפתן, דאין טורח לחתכן ולא היה צריך לעשות כן מן

השמרים מן היין יפה יפה, אף צמשמרת אינם נשארים, והרי חלק ניכר מהם עוצר צמשמרת עם היין, וכמדומה דכן הדצר צהוה, ונמצא שמצצור יין עם שמרים מיין עם שמרים אלא שצאלו יותר שמרים וצאלו פחות, וזה לא חשיצ צורר, [עי' ירושלמי צפ' כלל גדול יש צורר צרורות כל היום ואינו חייב, והיינו משום שלא צצורר הכרי כיון שעדיין נשארו צו צרורות], שאין צזה תועלת חסובה לצני אדם דעדיין נשאר יין עם שמרים.

שם וכן החרדל וכל כיו"ב, לא נתפרש, ואם היינו מפרשים כונת רצנו ציין תוסס כמס"כ לעיל משום שאין הסינון מועיל דגם השמרים עוצרים דרך המסננת, היה יתכן לפרש דה"ק וכן הא דמותר צחרדל לעשותו צלול וצלילה רכה, היינו נמי משום שאינו מפרישו לגמרי מן הפסולת ועדיין נשאר פסולת צכל חלק וחלק אלא שיש חלק יותר טוב, וצ"ע.

(ט) שו"ע או"ח ס' שי"ט מ"א ס"ק ט"ז דלא אסרו סחיטה משום צורר שהכל מין אחד, לפי זה צ"ל דצצשים ושלקות נמי חשיצי מין אחד עם המים הצלועים צהם, וכסוג פרי כזה חשיצ, וסחיטתן אוכלא דאיפרת הוא, דהא שרינן לקמן צס' ש"כ ס"ז לסחוט צצשים ושלקות לקדירה, ולפי זה אפשר דאף מים עכורין דשרינן צסודרין לעיל ס"י, היינו נמי משום שהמים נחשצין כסוג פרי כזה, וסינונו צכלל סחיטת פירות, וכמו צצשים ושלקות, אצל אם הם עכורים לגמרי דינם כצוסר דיש צסחיטתו משום צורר לדעת ר"ת צס' ש"כ ס"ה וכמו שפי' צמ"א שם, וכן כל פרי שנפסל מאוכל אדם אף שראוי לסחיטה יש צו משום צורר, ואם ראוי לצלילה אף שרוב צנ"א אין אוכלין אותו הרי הוא צדין סחיטת פירות, [ונמצא לפי זה דאדרצה תערובת לח ויצש חשיצ טפי תערובת וכחד חשיצי ולעיל סק"ח כחצנו איפכא].

ואפשר דצצרי המג"א דטעמא דסחיטה לאו צורר הוא משום דחשיצ מין אחד, יסודתו לפמ"ס צס' ש"כ סק"ז לפרש צצוסר אסור לסחוטו מדין צורר, ונמצא לפי זה דיש צסחיטת פרי משום צורר אם אינו ראוי אלא לסחיטה, ולפי זה ע"כ דצראוי ה"ט דצרי משום שהכל מין אחד, אצל למ"ס הצה"ל שם דמשום דש קאמר, א"כ שפיר י"ל דאף צצוסר ליכא משום צורר ומשום

שהם מחזירים בראשם וכאשכול של ענבים, אבל
במ"א סו"ס שכ"א לא מצוה כן, וי"ע.

ושמעתה לדד דכונת הראשונים ז"ל לאסור קילוף
שומים וצנלים הוא משום דש, ומשום
דקאמר בירושלמי כד מפריך ברישיה משום דש,
אבל אין הדבר כן, וז"ל הא"ח לאחר שכתב דיני
זורר ושיעור לאלתר וצ' מיני אוכלים, ומכאן אסר
הר"ף ז"ל לקלף צנלים או שומים קודם סעודה
דהוי כזורר לכו ציום דחייב חטאת אפי' ציד, וכן
בסמ"ג וסמ"ק וסא"ת וכל זו סיימו ללאלתר שרי
וההיא בירושלמי מיירי לאחר זמן ולכך אסור וכמו
שפי' ר"ח, ודברי ר"ח מפורשים בדין זורר, ולא
נוכר כלל בדין דש קולא ללאלתר, ובסמ"ג מצוה
בהדיא דההיא בירושלמי דמחייב משום דש מיירי
באינו קולף אלא כותשו בקליפתו וההיא דמחייב
משום זורר מיירי בקולף לאחר זמן, וכן ברי"ו
נתיב י"ב ח"ח כתב לשון זה ומה שאמר בירושלמי
להסיר מקליפתו חייב משום זורר דוקא כדי לשחקו
אבל אם מסיר לו הקליפה כדי לאוכלו כך מותר
וכן כתב בעל התרומה כדי לאוכלו מיד מותר, וכן
הדין בצנלים קטנים ורצנו פרץ כתב דוקא מעט
מעט אבל לקלף קצוץ גדול יחד נראה כזורר
ואסור עכ"ל, וממנו יש ללמוד גם כונת הסא"ת
אף שלשונו קצת סתום, וכן הבינו המ"א והלבוש
והא"ר וכל האחרונים ז"ל דמשום זורר אחיך עלה
ולא משום דש.

(יב) בידון זורר צמין אחד שדן בזה התה"ד
וצרמ"א סי' שי"ט ס"ג, הוא נידון
אם תיקון זה חשיב לקצוע לו שם מלאכה כדוגמת
פסולת מתוך אוכל, ובאמת אף בשני מיני אוכלין
נחלקו בירושלמי פ' כלל גדול וסופ"ק דצינה אם
יש זו משום זורר, והיינו נמי אם תיקון זה חשוב
כמו ברירת פסולת, וזה קיי"ל דיש זו משום זורר
כמש"כ תו' ע"ד א', וכ"ה בתוספתא פי"ז דשבת,
והוצא ברמב"ן ר"פ חבית, וכבר הביא בא"ר
בבירושלמי שם אמרו דע"ד דחזקיה אפילו עיגולים
מגו עיגולים ורמונים מגו רמונים, ומצוה בהדיא
דיש זורר אף באותו המין, אבל נראה דלאו כל
אנפי שוין, ויש כמה סוגים בצרירת מין אחד.

הסוג הראשון פירות שהם שוין בשמא ובמרעה
וחלוקין בטעמם, כגון שקדים המרים
והמתוקים, או רמונים חמוצים ומתוקים, באלו נראה

המנחה ולמעלה, אלא ודאי מפרידן מקליפתן
ומכניס לאכילה, וגם לשון מפרידן היינו שפורכן
לאחדים, [עי' מעשרות פ"א מ"ו ובר"ש שם],
ומצוה דאין בזה משום זורר, וכן תניא בתוספתא
הוצאה צהגר"א שם דמפנעין באגוזין ומפרידן
ברמונים לאותה שבת, ומצוה דאף לאחר זמן שרי,
ומצוה דאין בזה משום זורר.

והראשונים ז"ל הוצאו צב"י סו"ס שכ"א דקדקו
מירושלמי פ' כלל גדול דיש בקילוף
שומים וצנלים משום זורר, ובאמת לו"ד ז"ל היה
נראה דאין ראיה מהירושלמי, דהתם איתא כד
מצרר בקליפיה משום זורר, ויש לפרש דאיירי
בשהשומים וקליפתם מעורבים דאורחא דמילתא הכי
הוא שמפרידן מקליפתן החיצונה וכדקתני כד מפריך
ברישיה משום דש והיינו שמפרר השום לאחדים
והם נשארם מעורבים עם הקליפות החיצונות
ואח"כ מצררן מן הקליפות, ואף אם אורחא
דמילתא לאו הכי מ"מ דברי הירושלמי הם לפרש
כל החטאות שאפשר להתחייב בהם בשחיקת שום,
וכן הם כל דברי הירושלמי שם בהרבה דברים,
ומתפרש באופן שהשומים והקליפות מעורבים
ומצרר מהם, אבל אין כונת הירושלמי דע"ס הקילוף
יש זו משום זורר, וכן בערוך ערך דש הוצא לק'
ס"ק י"ט כתב דזורה וזורר ומרקד כולן מעצירין
פסולת המעורבת באוכל ואינה מחוברת ואינה כגון
קליפה שצריכה פירוק כו', מצוה בהדיא דס"ל
דקילוף פירות אינו בכלל זורר, ברם לשון הסמ"ג
ושאר ראשונים שהביא ז"ל שם צב"י, משמע
דפירשו דבכל קילוף שומים וצנלים יש משום זורר,
ויש לדעת מה נשתנו אגוזים משומים וצנלים, וגם
רהיטת הדברים לא משמע דקילוף פרי יהא זו
מלאכה זורר, דל"ד לזורר, ועדיף נמי מניקור גה"כ
דשרינן בסו"ס ת"ק, דהכא כן הוא סדר אכילתו
דמקלפין הקליפה ואוכלין התוך, ולא שייך זה
למלאכה כלל, ואולי מודו הראשונים ז"ל דבכל פרי
שקליפתו דבוקה זו ומקיפתו מכל נדדן דלא שייך
ציה זורר, אבל שומין וצנלים דקליפתן החיצונה
אינה דבוקה באוכל רק שצראשה מחוברין יחדיו,
בזה ס"ל דדמי למעורבת כיון שאפשר להגיע אל
האוכל מבלי לקלף את הקליפה, ודמי לעלין
מעופשין דחשיבי מעורבת וכמש"כ לעיל סק"י אף

בגה"נ שאני שיש עוד טעמים דלא דמי לצורה, כיון שהם יחד מתחלת צרייתם, ועי"ש צמ"א, ועכ"פ מדרבנן אפשר שיש לאסור, ועי' במנח"ח.

ירושלמי פ' כלל גדול ה"ב והתני ובלבד שלא יצור את כל אותו המין אם עשה כן בשבת חייב, נראה דהכל הוא לשון הצרייתא [ולפנינו בתוספתא פי"ז הגי' אחרת], ופריך לר' יוחנן למה הוא חייב הרי ר"י פטר צריה בשני מיני אוכלין, [וצרייתא בשני מיני אוכלין איירי כדאיתא שם], ומשני דה"ק ובלבד שלא יצור את כל אותו המין שכן בצריית פסולת מתוך אוכל חייב כה"ג, אבל בשייר מקצת פסולת אין זו חיוז כדאמרין לעיל יש צורך צורות כל היום ואינו מתחייב, הלכך בשני מיני אוכלין שרי לכתחלה, ומפרש לתוספתא דצורך ומניח על השולחן לאכול לאח"כ, וצורך רק מקצת אבל לא את כל המין, כיון דצמקום אחר והיינו בפסולת ואוכל יש זו חיוז כה"ג.

שם דעתיה דחזקיה אפי' עיגולין מן גוא עיגולין כו' הוא צניחותא, או כיני אפי' בני נש מן גוא בני נש, נראה דר"ל דדוקא בשהעיגולים והרמונים מעורבין דאל"כ אטו באגשים נמי יהא משום צריה, ומ"מ למדנו מכאן דאף דצברים גדולים כרמונים ועיגולים שייך תערובת וחשיב צריה, ועי' בתה"ד סי' נ"ו.

שם מ"י כדון כל עמא מודיי להדא דר' אימ"י כו', נראה דלאו אפלוגתא דחזקיה ור"י קאי אלא דלעיל קאי צדין אוכל מתוך פסולת בשבת דאמרין עשה כן בשבת ע"ד דצ"ש כו', וזוהו מסיק דכו"ע מודו דלאחר שרי אוכל מתוך פסולת כדאמר להו ר' אימ"י שישאירו הפסולת לצפוף.

(ג) שבת ק"מ א' לפי שאין עושין אותה אלא לגוון, לפירוש רש"י המסננת

מעכצת את החלבון, ורק החלבון עובר בה, ויש להבין למה אין זה צורך חלבון מחלבון בכלי, ומה מועיל מה שאינו עשוי אלא לגוון, ויתכן היה לפרש דכיון שאינו עשוי אלא לגוון חשיב הגוון סוף התכלית שזהו השימוש העיקרי, וממילא חשיב לעולם כלאחר דהגוון בזה הוא כמו האכילה באוכלין, ולא מיבעיא אם החרדל צמסננת ושם הוא מתגוון דיש להחיר, דסינונו מן החלבון אח"כ לא חשיב צורך שכבר החלבון חלק מן החרדל וכאילו כבר הופרש מן החלבון לצורך גוון החרדל, אלא

דחשיב צורך, דלגבי התיקון יש לחשדם ממש כשני מיני אוכלין, כיון דחלוקין בטעמם, וצנ"א מקפידין בשינוי זה, ובכלל זה כל גוונא שיש קפידא לצורך השימוש, בצרייתו, וכגון צמא טחונה שיש להוציא החתיכות הגסות [שהציא הט"ז], וכן צרש"י ע"ד צ' בצריית יפות לעשות כוורת, או בצריית הרגבים הגסים [צרש"י כתב צורות, אבל נראה דאף רגבים גסים המונעים עשיית החצית בכלל] נמי חשיב צריה כיון שהקפידא מוחלטה לצורך השימוש, עי' פמ"ג במשניות סק"ב, וצמ"א סי' תק"ד סק"ט, והסוג השני, גרועים וטובים, וזוהו כתב המ"מ פ"א משנית עשור ה"ג דאין זו משום צורך מדאורייתא, אפי' אין הגרוע נאכל אלא ע"י הדחק, [ואע"ג דרגילין להקפיד עליו, מ"מ כיון ששויס בטעמם ונאכלים באותו תמחוי אלא שזה גרוע וזה יותר טוב, לא חשיב צרייתם כולי האי, אבל אם חלוקים בטעמם כמו חמוצים ומתוקים חשיב צריה וכצנ"א, אפי' אם צמאיאות מקפידים יותר על תערובת הגרועים מאשר על תערובת החמוצים, דשינוי טעמים משוי להו כב' מינים ואין אכילתם יחד כלום אלא כב' מינים הנאכלים יחד], אבל יש זו משום צורך מדרבנן, והסוג השלישי הוא קטנים וגדולים, וזה קרוב להיתר, שאין כאן תיקון חשוב בצירורם דאין צעירוסם פגם כ"כ, וזה נידון התה"ד, [וכמ"ק צמ"מ הנ"ל דדוקא בפסולת הנאכל ע"י הדחק יש זו משום צורך מדרבנן], והירושלמי יש לפרשו צנ"א הראשון דצוה כו"ע מודו דיש זו משום צורך, ועיגולים מגו עיגולים מתפרש נמי בשינוי גדול ציניהם, ומה שהציא המ"צ ס"ק ט"ו צשם הפמ"ג להסתפק אי תפוחים מתוקים וחמוצים חשיבי צ' מינים, נראה דהיינו באופן שאין הבדל גדול ציניהם ואין בני אדם רגילין כל כך להקפיד ציניהם, וכן הדבר בזהו צנ"א תפוחים שאין ההבדל ציניהם רב, אבל באופן שרגילין להקפיד, חשיבי כב' מיני אוכלין, וכמו בשר צלי ומבושל, וכיו"ב.

ויש עוד סוג רביעי, והוא פירות ששזין בשמן ובטעמן, אבל יש ציניהם אסורים כגון שנתערבו פירות ערלה בפירות המותרין מין צמינו, ורואה לצורך את המותרים, ולכאורה משמע מדברי המג"א סי' ת"ק ס"ק י"ב דכה"ג לאו צורך הוא, כיון שאין כאן פסולת צמאיאות, ומיהו י"ל דהתם

ממנה מחמת קטנותה, אם כן אף לאצ"י שרי כהאי גוונא למש"כ לעיל, שזה דרך אכילה כאוכל מתוך פסולת, ולפי זה אין כאן חידוש בדבריהם ז"ל, אלא שנקטו דוגמא דדרך אכילה שראוי להחיר, אף אי לא מפרשין לברייתא בלאתר, וקמפרשי דר"ח סבירא ליה דכל שהאוכל מועט פחות מכגורגרת חשיב כדרך אכילה ולא דרך ברירה, אבל באמת אף בפסולת מרובה שאפשר לאחוז בו ולהסירו נמי נראין הדברים דכל שהפרי צידו והפסולת דבוק בו לית לן נפקותא אם מושך את הפרי מן הפסולת או שמושך את הפסולת מן הפרי, דתרוייהו דרך אכילה, שאין אדם מקפיד איך להפרישם וכדרך שמזדמן לו עושה, ועיקר מלאכתו תיקון האוכל לאכילה, וכיון דטרח בהיתירא לאכול בלאתר שרי, וכעין סברא זו כתב צ"ח שלמה סוף פ"ק דביצה הוצא במג"א סימן תק"י סק"ד דאגוזים ובטנים שנשתברו ועדיין בקליפיהן ויכול לטול את האוכל או את הפסולת, דאין כאן קפידא מדין אוכל מתוך פסולת דחד מינא נינהו ובאזיה אופן שמפרישם שפיר דמי, ואם כי התם עדיף דתחילת ברייתן יחד ועל כרחך להסיר הקליפה להגיע לאוכל, מ"מ התם נמי גרע שהרי אינם דבוקים זה בזה ויכול לטול כל אחד לעצמו, משא"כ צניידון דידן דנריך לאחוז בשניהם ולהפרישם זה מזה, ולעולם פעולתו גם באוכל, ואף המג"א לא השיג אלא דמ"מ שם מלאכה על זה וחשיב בורה, כדין קליפת פירות בסוף סימן שכ"א, אבל צניידון אם יש כאן קפידא איזה לטול מדין אוכל ופסולת בזה לא השיג על ה"ס של שלמה, (רק מדין טירחא ציו"ט שיש לבדור את הקל), וגם פעולה שאחזו בשניהם ומפרישם יש לחשוב לעולם כאילו מושך שניהם שאחזתו זו היא משיכתו, ולפי זה דברי הרמב"ן והריטב"א מתפרשים בפשוטן שנקטו ברירה שהיא דרך אכילה ושרי לכו"ע, והיינו באחוז האוכל צידו לאכלו ומלא בו פסולת דבוק ומפרישו, ופשיטא להו שזה כדין אוכל מתוך פסולת דשרי בדרך אכילה, וועי' בזה"ל בס"א ד"ה מן שכתב להחיר לחלוש העלין המעופשין כמו דשריין לקלוף דזהו דרך אכילה, וה"נ הכא אף שאין הפסולת בתולדתו].

והנה אין דבריהם ז"ל אלא בחתיכה שאחזה צידו ומפריש ממנה את הפסולת הדבוק בה,

אפי' אם החרדל כבר עבר במסגרת ועכשיו הוא מסגן רק את הביצה נמי יש להחיר דחשיב כלאלתר כיון שנופלת מן המסגרת לחרדל, ואף שהוא בכלי שרי דאין דרך בורה של ביצה בכך, אבל הראשונים ז"ל לא פירשו כן, וגם בגמ' ע"ד א' לא סייעו לאצ"י מהא, ועי' בטור ס' שי"ט ובצ"ח ודרישה שם ובמג"א שם ס"ק ט"ז, ואפשר דכונת הטור דבאמת ביצה חשיב מין אחד דרוב השימושים של ביצה באכילה אין מפרידין את החלמון מן החלבון, הלכך בסתמא נטילת אחד מהם לא חשיב בורה, אלא אוכלא דאיפרת הוא, ואף לאחר זמן ראוי להחיר, אלא דאם כונתו באמת לאכול אחד מהן ולא את השני, ראוי לאסור מדרבנן דדמי לשני מיני אוכלין כיון דחלוקין בטעמן ובמראיתם, אבל כשנוטל לגוון לא חשיבא כונתו זו להפרידם ולעשותם כשני מיני אוכלין, דלגוון לאו שימוש חשוב הוא, ודיינין להו כמין אחד, ונטילת החלמון כנטילת חלק מן הביצה.

(יד) שו"ע סימן שי"ט ס"ד הבורר פסולת מתוך אוכל אפי' צידו אחת חייב, נראה דפסולת מועטה הדבוקה על פני האוכל שא"א להחזיק בה ולהפריד האוכל, מחמת מיעוטה, דשרי להסירה, דהא באמת אוכל מתוך פסולת נמי דרך ברירה הוא דהא לאחר זמן חייב חטאת, אלא דמ"מ צבור לאלתר חשיב דרך אכילה כיון דעוסק באוכל, וה"נ דכוותה כיון שעוסק באוכל שמתקנו ומסיר הפסולת לאכילה לאלתר חשיב דרך אכילה בכך, וכמו בקולף פירות דשריין לאלתר אף שהוא מסיר את הפסולת וכמ"ש בזה"ל סוף סימן שכ"א, ועי"ש במ"ב בשם הפמ"ג לענין גרעיני הפרי, ואף דהתם כן הוא סדר הפרי והכא במאורע עסקינן מ"מ כיון שאי אפשר בע"א חשיב דרך אכילה.

כתבו הרמב"ן והריטב"א והוצאו בזה"ל כאן, בטעמא דר"ח דמתיר פחות מכשיעור, שאין דרך ברירה בכך אלא כאוכל ומלא פסולת בחתיכה שהוא אוכל ומפריש פסולת מתוך אוכל הוא שמותר, נראה כונתם ז"ל דאף הני דלא מפרשי לברייתא כאצ"י, מ"מ מודו שיש דרך אכילה שהוא מותר ולא חשיב ברירה, ונקטו דהיינו באוכל ומלא פסולת בחתיכה שמותר להסירה, והנה אם מיירי בפסולת מועטה שדבוקה על פני האוכל והוא מסירה, ולא יתכן לאחוז בה ולמשוך האוכל

ואינה שקועה בתוכו, והרי הוא אוחז בשניהם ומפריד ואוכל ותמונת הדברים בכללותם הם הקובעים אם יש כאן מעשה של צריכת פסולת, או שמפריש חלק מחלק לאכלו].

(טו) שו"ע סימן ש"ט ס"ג צה"ל ד"ה היו לפניו, הדבר מפורש בתוספתא פ"ז והוצאה ברמב"ן ר"פ חצית, וצירושלמי בפרק כלל גדול, דחייב חטאת, ואנן קיי"ל כחוקיה צירושלמי שם כדמוכח בתלמודן ע"ד א', והיה דחלמון צינה לגוון אינו ענין לכאן, וכבר נתבאר לעיל ס"ק י"ג טעמא דשרינן התם, ואין כאן ענין שמחשיב אחד לפסולת, אלא הפרדת מינים הוא צורך גמור, אבל אם נוטל מין אחד לאכלו שרי דלא גרע מאוכל מתוך פסולת, וכדעת הבה"ל.

במ"ב סק"ז ואפי' אם אין העלין הללו פסולת גמור כו' יש איסור לצררם מדרבנן כו', הם דברי המ"מ פ"א מה' ש"ע ה"ג, ודוקא באלו שהם מין אחד מתחלת צריכתם אף שנחשפשו ונתקלקלו קצת, מ"מ לא חשיב צורך גמור, אבל בתערובת מין אחד אפי' ראוי ע"י הדחק, חייב חטאת, שהרי אפילו בשני מיני אוכלין אם צירר המין שאינו חפץ לאכול, חייב חטאת, ואפי' אין הפסולת מין חשוב לעצמו רק הוא נאכל בתערובת זו נמי אם ציררו חייב, ועי' לעיל סק"ת, ועי' צה"ל דבעלין מופרדין יצרור האוכל ואין ר"ל מופרדין לגמרי דאף במחוצרין בעיקרן ופרודין מלמעלה הדין כן, ולא בא לאפקי אלא כעין חזרת וכדמסיק.

שם במ"ב ס"ק ט"ו ואפשר דאם תלויים כמה בגדים כו', עי' צה"ל, ויש להוסיף דאפשר דהעליונים לא חשיבי כלל תערובת עם התחתונים, וכדאמרינן קל"ט ז' דרק צנינויות איכא משום צריכה, ובדבר גוש י"ל דאף זה הנוגע במין השני שתחתיו נמי אין צו משום צריכה דגם הוא אינו מעורב דנגיעה לאו תערובת היא, ודוקא בלח שהם מעורבים במציאות וא"א להפרידם ממש אלא בדקדוק רב חשיב צורך, ועי' מ"א סוף ס"ק ט"ו, ועוד י"ל דאף שלא הקיל התה"ד למעשה אפי' בתחיתות גדולות וחשיב להו כתערובת, מ"מ י"ל דהיינו דוקא בדברים שיש להם שימוש וחשיבות יחד, כגון צמיני אוכלין, דכור רמונים הוא דבר בעל חשיבות בפ"ע, וכן קערה דגיס, אבל בגדים

דבזה אחיזתו באוכל משתתפת במעשה ההפרשה, אבל האוחז בידו כף מלאה אוכל ליתנה לתוך פיו ומלא בתוך הכף פסולת, ודאי איסור להוציאו, שזה צורך פסולת מתוך אוכל, ואין מעלייתא במה שאוחז את הכף בידו, דטפי מלאחר לא מצינו, והרי גם זה בכלל לאחר דפסולת מתוך אוכל חייב, והרי מעשה הצריכה היא רק בהוצאת הפסולת, וראיה לזה מהא דצינה י"ג ז' דמנפח בידו ואוכל שהק' הרמב"ן הא הוא פסולת מתוך אוכל ואמאי שרי, וחירץ משום דמשני שאין דרכו בכך, הרי בהדיא דאף באוחז בידו לאכילה איסור לצרור הפסולת, וכן בתולעים שבמים ודאי איסור להוציאם, אפילו אוחז את הכוס בידו, שאחיזתו אינה שותף במעשה הצריכה כלל, והרי אחיזתו מעשה קרקע בעלמא, וזה דלא כמו שנקט צה"ל, ובצ"ה נמי אין מדברי הרא"ש ראיה, דסינון הוא מעשה נפה וכברה, ואי הוא אורחיה בהכי הוא איסור אפילו לאחר, וע"כ ז"ל כן דהא הוא אוכל מתוך פסולת לאחר, ומה צריך טעמים אחרים להחיר, וכבר כתב כן בצ"מ, וכבר השיג מרן זללה"ה בספר או"ח סימן נ"ד על הבה"ל, אבל נקט ז"ל לפרש דברי הרמב"ן והריטב"א במוציא הפסולת מפיו, [והדבר קשה להעמיס כן בסתימת דבריהם ז"ל, וגם לפי זה אין זה ענין לצרור פחות מכשיעור], אבל בעודו בידו לא הקיל ז"ל אלא למשך האוכל אף באוכל ופסולת דבוקים ואף בדבוקים בתולדותם כגון ענף או גרעין, וצ"ע. — [בצמנות קטנות שיש מהם הרבה בתחיתה נראה לאסור להוציא העצמות אף באוחז הדגים בידו שזו מעשה צריכה, שהעצמות מעורבים באוכל, ובכל מעשה ההוצאה של העצמות אין נחשב אחיזתו האוכל כמשתתף בזה, שאין זה מפריש שני גושים אלא זה הוצאת הפסולת, ואף אם אוחז הענף בידו ומושך את הצער בידו השניה יש לחוש דחשיב כצריכת הפסולת כיון שאין משיכתו עכשיו מיד לצורך אכילה אלא לצורך הוצאת העצמות, וגם במשיכתו האוכל עדיין לא נצרר מכל הפסולת, כמו בכל צריכת אוכל, שהרי עדיין יש צו עוד עצמות והרי הוא מושך אוכל ופסולת להפרישו ממקצת פסולת, וכבר רמז לזה מרן ז"ל שם שיש מקום לאסור אף במושך האוכל, אבל דברנו הם, בתחיתה של פסולת שדבוקה על פני חתיכת האוכל

מ"ב ס"ק י"ט ומצלעדי זה התורמוס מר מאוד וחשיב כפסולת, ומ"מ איירי בראוי לאכילה אדם וזוררו לאכילה לאלתר, דהא פרכין בגמ' לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור, ומצואר דהיה פשוט לגמ' דהתורמוסין חשיבי אוכל, ובתירוצ הגמ' לא משמע דמוקים לה בתורמוסין אחרים ממאי דס"ד, וכמש"כ לעיל סק"ב.

(טז) ק"מ א' מתני' ואין שולין את הכרשינין ולא שפין אותן אבל נותן לתוך הכברה כו', רש"י פירש תרוייהו משום צורך, וכן משמע ממנה דקתני אבל נותן לתוך הכברה, אבל צירושלמי אמרו דאין שפין משום דש, וגם לפי זה ניחא הא דמסיים אבל נותן לתוך הכברה דגם דישה ענינה להסיר הפסולת, ושפיר מפרש האופן המותר, ומסתמית המשנה נראה דאפי' לאכול לאלתר אסור, דסתמא קתני שאלו מלאכות אין עושין אותן בשבת, ויש לפרש הטעם משום דחשיב דרך צריה בכך כנפה וכברה, או כקנון ותמחוי.

ונראה דאין ללמוד מכאן איסור לרחיצת פרי שנתלכלך, דרחיצת פרי ענין אחר הוא, דחשיב תיקון האוכל, וכמו הדחת כלים, אבל בכרשינין שנתינת המים מפרדת הפסולת המעורב בהן, הר"ז כנפה וכברה, וכן אין ללמוד מכאן לאסור לנגב צידו פרי המלוכלך, כדאסרינן לשוף את הכרשינין, דבכרשינין דרך דישה בכך ודרך צריה בכך, דמוללין מלילות ומנפחין, אבל נגוב פרי להסיר הלכלוך שדבוק בו הוא ענין אחר, ומיהו אף דכרשינין גרע, מ"מ אין זה מספיק להחיר, דאכתי י"ל דכל רחיצת פרי בכלל צורך דסו"ס ענינו להפריד הפסולת מן האוכל, וכן נגוב הפסולת י"ל דהוא בכלל צורך פסולת מן האוכל, [ומהא דכתב המ"מ פ"א מה' שביטת עשור ה"ג דמדיחין כזשים ושללקות ולא חשיב צורך, אין ראייה די"ל דהתם סגי אי מדאורייתא שרי, ואין ראייה דאף מדרבנן שרי, [ומיהו דהערות על סדר המסכת קי"ד ב' כתבו דמשמע דהא דאסור בשבת הוא רק משום שמכין למוצאי שבת], ומיהו קצת משמע דהדחת כזשים ושללקות אינו ענין לצריה כלל, ולפי זה יש להחיר לרחוץ פרי שנפל לחלב או לשאר משקה הראוי, דומיא דכזשים ושללקות, אם לא דנימא דהתם כחד מינא חשיב כיון שגם בתוך הפרי נשאר חלק מן המים של

שנמכרים בזמנין ולפי מדתם אין בהם חשיבות בהיותם יחד, והצורך אחד מהם לא עשה צנשאר כלום, שלא הטיב ולא הרע, והרי כאן רק שהחסידי בגד, וכש"כ בצגדים שונים ומשונים של אנשים הרבה, וכן לענין ספרים שונים וקערות גדולות שונות המונחים על השלחן, (ועי' רמב"ן ר"פ חצית דאף בפירות גדולים חשיב תערובת כשנתפזרו צהר ומיחוי בצורה, וי"ל דאיירי נמי בחול הרבה דדמי לתערובת), וי"ע. — להוציא ספר מבין ספרים שים כגון גמ' מבין המשניות או איפכא, ודאי אסור משום צורך, שעושה תיקון צנשארים.

בבה"ל ד"ה שצירר ויש אחרונים כו' ויש לזיהר כו', באמת הדבר תימא לחדש חילוק בזמן דלאלתר, בין אוכל ופסולת לב' מיני אוכלים, בלא שום מקור בגמ', והדבר אינו מובן בצבא כלל, ועיקר שיעור לאלתר שלמד ר"ח וכל הבאים אחריו מן הירושלמי דמפרש שהיו האורחים אוכלים ראשונה ראשונה הוא בשני מיני אוכלים כמצואר צירושלמי ובתוספתא פ"ז, וגם אין לדקדק כן מלשון הרמב"ם, ואם היתה זו כונתו היה מפרש הדבר בהדיא ולא היה מצליעו, ומה ששנה לחוד דין שני מיני אוכלים הוא משום שהוא מחלוקת צירושלמי, ולכך פירשו בהדיא בפ"ע דאף שאין בו פסולת יש בו חיוב חטאת וכחזקיה, ולא כללו בהדי אוכל ופסולת.

בבה"ל ב"ס ד"ה מתוך וד"ה חייב הזכיר להיתר לצורך עצמות מתוך הבשר אם ימנע כל עתם בפיו לפני שמשליכו, והיתר זה ז"ע דהא בתורמוסין מצואר בגמרא לפי' הרמב"ם שהעתיקו המחבר ב"ס"ה וכן לפירוש הר"ן שאפילו צורך התורמוסין לאכלן לאלתר חייב משום צורך כיון שיש עליהם שם פסולת, אע"פ דהתם סתם תורמוסין לאכילה, כש"כ בעצמות שהם בסתמן למישדיניהו קיימי, הלכך אין להקל בזה כיון שיש כאן חשש דאורייתא, [ועי' לעיל סק"ג], וכן מש"כ במ"ב ס"ק נ"ה אם אינו רוצה לאכול השומן לאלתר דמשמע דאם רוצה לאכול השומן לאלתר שרי, יש בזה נמי מקום לפקפק דאפשר דהשומן חשיב פסולת כמו התורמוסין ולא מהני מה שדעתו לאכול לאלתר, ושמא השומן עדיף דעומד טפי לאכילה, א"נ לא חשיב תערובת כ"כ עי"ש במ"א.

הירושלמי דאין שפין משום דש, א"כ איירי בשהם עדיין בקליפתו. — ועיין מש"כ בזה לקמן סימן ט"ו סק"ג ד"ה וזוה.

(י) כתב הט"ז סו"ס ש"ט שאם נפלו זבובים לכוס אסור להוציאן לצדן אלא יקח מן המשקה קצת עמהן, וצריך טעם מנ"ל דמהני מה שלוקח גם קצת משקה, ובסידור הגר"ז ז"ל כתב באמת לאסור אף כשלוקח קצת משקה, ולכאורה הנידון אם חשיב הכל כמערוצת, או שיש חלק מן המשקה דלא חשיב מעורב, ואם יש צרוב בכלי למטה נראה דמותר לפותחה, ולא חשיבי המים התחתונים כמעורבים, כיון שהזבובים נפלים למעלה, וכדשריין בס"ד לשפות העליונים, אבל הנידון אם כל העליונים חשיבי מעורבים, ומרן זללה"ה באו"ח סי' נ"ג פירש דבאמת דעת הט"ז כדעת מהריט"ל והצ"ח דדבר גוש האף ע"פ המים לא חשיב מעורבת כלל, ורק המים הטופחים ע"פ הזבוב וצין סנפיריו חשיבי מעורבת עם הזבוב, ולכך כשנוטל את הזבוב והמים נמשכים ונוטפין הימנו חשיב צורב במה שהפריד המים שע"פ הזבוב מן הזבוב, והרי הוציא את הפסולת ממים אלו, אבל כשלוקח משקה עמהם אין כאן צורב, וק"ק דלפי זה צדק יש להחיר ליטול את הזבוב לצדו דהא לא ימשכו ולא ינטפו מימיו ורק למשוך את הזבוב מן המים יש לאסור, ולא משמע כן דסתמא בנוטל צדק איירי שהרי אמרינן לו שיטול משקה עמהם ולא הזכירו כלל שיטול צדק ויטול משקה ש"מ דבפשוטו בנוטל צדק איירינן, ונ"ל משום דדרך פסולת מועט האף להשתמט ואינו עולה צדק צקל, וכשרודף אחריו ודוחפו ממקום למקום הרי נשמיים המים הטופחים על פניו, וחשיב צורב, ואע"ג דמותר לערב את המים עם הזבובים, מ"מ כשצא להוציא הזבובים גרע וחשיב הכל חלק מן הצריחה.

ורדיטת דברי הט"ז שלא דן כלל בטעם ההיתר כשלוקח גם משקה, משמע דפשוט ליה מסבא דכל כה"ג לאו צורב מיקרי אלא כמחלק את המשקה בשני כלים ואע"ג שעי"ז מתברר חלק מן המשקה שרי, וכמו בשיש זבוב אחד בכוס דרשאי לחלקו לצ' כוסות אע"ג דעי"ז אחד מהם יתברר מן הזבוב, וכן בשיש כמה זבובים רשאי לערות חלק לכלי אחר ולהפסיק כשיראה שכל הזבובים כבר עברו לכלי השני, וכמו בשומן שע"פ המרק או

הכבושין והשלוקות, ונ"ע, ועי' לק' ס"ק י"ז, אבל אם נפל למשקה שאינו ראוי או שנתלכלך צעפר אין בכלל ראיה משם], וכ"כ במ"ב סי' ש"ט ס"ק כ"ט דכל פרי המלולך אסור לרחצו במים משום צורב, ומשמע אפי' לאכול לאתרו קאמר, [ועי' לק' ס"ק י"ט שיש ליזהר הרבה צדצר לפיר"ח והערות, באם הוא עפר שמשעת גדולו ע"פ רוב], ומיהו לנגב הלכלוך מסתברא להקל לאתרו וכמש"כ ס"ק י"ד דכל פסולת שא"א לאחוז בו ולהפריש הפרי ממנו מסתבר דשרי לנגבו ולהסירו, לאכול לאתרו, דחשיב כאוכל מתוך פסולת דשרי לאתרו, ואע"ג דכרשינין משמע דאף לאתרו אסור, הא כבר כתבנו דניגוב לכלוך שצפרי לא דמי לאין שפין דכרשינין, וכש"כ בדליכא אלא מעט דלא דמי לצורב, ועי' במ"ב סו"ס שכ"א, (וכדנתן נמי קמ"ב ב' היתה עליו לשלש מקנחה בסמרטוט כו'), ואף דהתם עדיף דלאו צר מערובת וצריחה היא כלל, מ"מ ה"נ בפסולת מועט הדבוק על פני הפרי לא מסתבר לחשוב את הסרתו כצריחה האסורה אפי' לאתרו, והרי מדיחין כלים אפי' קטנים ומלולכים הרבה), ומ"מ צעפרות שדבוק משעת גידולו אפשר דלפי ר"ח והערות אף ניגוב אסור ולא רק ניפוך, דכיון דניפוך דאורייתא ראוי לאסור אף ניגוב, ונ"ע.

ויש לעי' ז"ל לאסור לשלות הכרשינין משום צורב תיפ"ל משום לש כדתנן י"ז ב' אין שורין דיו וסמנים וכרשינים אלא כדי שישורו מצעוד יום והיינו משום לש כדמוכח בגמ' שם, וכן מהא דכדי שישורו מוכח כן, דאי משום צריחה הול"ל עד שיצוררו וגם בסתמא מיד צנתינת המים מתברר הפסולת, וכן פירש בהדיא בשנו"א שם דגם כרשינין משום לש, ואי גרסינן אין שולין וכגירסא דידן, אפשר לפרש דאיירי בשהמים נתונים מערב שבת, ואשמועינן דאסור לשלות ולהסיר הפסולת, וכן באמת מתפרש לשון ישלה כדתנן ביצה י"ד ב' אף מדיח ושולה וכמו שפרש"י שם, אבל רש"י פירש דמציף עליהם מים ומשמע דמתני' אסור נתינת המים אשמועינן וכן לגירסא אין שורין קשה, ובמאירי י"ז ב' פירש דאיירי בכרשינין קלופים, ולפי זה אפשר דבאינס קלופים לא שייך לש שאינס נדבקים יחד, וא"כ ינחא דמתני' בפשוטו באינס קלופים איירי דהא צעי לשופן ולשרותם להסיר פסולתם, וכש"כ לפי

חשיצי תערוצת, מ"מ אפשר שגם זה דוקא בזבז שיכול לשמות עם המים אז המים שעליו טפלים לו וחשיצי הכל תערוצת, מה שאין כן בדבר גדול שאינו יכול להטפל עם המים, וי"ע, [ועיין במ"צ ס"ק ס"ו] בשם התוספתא, והתם נמי בדברים קטנים איירי וזמערצים היטיב צמסקה, והיינו דאסרינן צשומשמין ואגוזים].

(יח) שו"ע סי' ש"ט ס"ג בהגה"ה ואפי' היו שני מינים וזורר משניהם ביחד כו', אם חפץ להוציא משני המינים וגם להשאיר משני המינים ואינו מקפיד בין גדולות לקטנות אין כאן מקום לדון דודאי שרי שאין כאן זורר אלא מחלק לב' כלים, ומיהו אם נוטל אחת אחת יש מקום לומר דכל אחת שנוטל חשיצא מזררת בזמן שהיא בידו ולא מהני מה שדעתו לחזור ולערצה, ומ"מ נראה דשרי אם נוטל בלא קפידא מן המזדמן בידו, דכה"ג לא חשיצא ברירה, עי' צבה"ל ס"ג ד"ה לאכול, ובזוחר הגדולות מכל מין היה מקום לומר דכיון דמתכוין לברירה חשיצין כזורר מין אחד מחצירו, דכל חתיכה גדולה שנוטל מזררה מתוך הקטנות של המין השני, ומתכוין לכך, ואף שחוזר ומערצה עם הגדולות של המין השני, מ"מ ביררה מתוך הקטנות, והיינו דאשמועינן התה"ד והם דברי הרמ"א דאף כה"ג שרי, וטעמא דכל חילוק של התערוצת לב' כלים יש בו הפרדת חלק מן הפסולת מחלק מן האוכל שהרי מעיקרא היה כל חלק מעורב בכל הפסולת ועכשיו בחצי פסולת, ואין זה זורר כלל אלא חילוק התערוצת לב' כלים, וה"נ הכא, אבל אם חפץ להשאיר מין אחד ודאי אסור אף שמוציא משני המינים, כגון שיש כ' תפוחים וי' רמונים ומוציא תפוח ורמון תפוח ורמון, עד שמוציא את כל הרמונים, שהרי מזכיר את התפוחים שישארו, [ואף המתירים צמסקה להוציא הזבז עם המשקה שמסביבו היינו דוקא שמוציא כל סביבו אוכל, ודוקא צמסקה, ועי' לעיל ס"ק י"ז], ולא עוד אלא אף להוציא חמשה תפוחים וחמשה רמונים יש לאסור אם כוננו שהתפוחים הנותרים לא תהא תערוצתם גדולה.

(יט) כתב הערוך ערך דש וז"ל פי' הוא המפרק מן האוכל פסולת שהיתה מחוברת לו ומכין אותה לברירה בין צוריה בין בהרקדה וכן מי שהוא מפרק מן האוכל מדבר שהוא מחובר

החלב דרשאי לשפוך לכלי אחר את כל השומן ובלבד שיפוך קצת מן המרק והחלב עמהם דאז לא חשיצא זורר וכמס"כ במ"צ ס"ק נ"ה, כיון שהתחתונים לא היו מעורבים עם העליונים כלל והמקצת שנגע דחשיצא תערוצת צאמת לא הפרידו מהם ושפכו עמהם, [וזה נראה שיש להחיר, אף אם נפקפק בהיתר הט"ז], ואף שצאמת ראוי לפקפק בהיתר זה ולומר דמעשיו מוכיחין עליו דלברירה מתכוין ולא לחלק המשקה, שהרי משתדל להוציא הזבזים והזבזים חשיצי מעורבין בכל המשקה ולא רק צמסקה שמסביבם, וזו צאמת דעת הגר"ז וז"ל שיש כאן חשש חיוב חטאת, מ"מ דעת הט"ז נראה כן, [ואולי למד כן מדברי התה"ד סי' נ"ז אבל אין נראה כן ועי' להלן ס"ק י"ח מש"כ בדברי התה"ד], ועי' במ"צ ס"ק ס"א וסי' תק"ד סק"כ שכתב גם לענין תערוצת דבר יבש שיקח הפסולת עם מעט מסביבו, וכן בס"ד צבה"ל ד"ה הזורר כתב ג"כ בפשיטות או שישליך מן האוכל עמו, ומבואר דפשוט ליה נמי דדברי הט"ז הם על ברירה בכלל ולא רק בתערוצת יבש בלא הנף על פניו, וצאמת ז"ע לדינא בדבר יבש כיון דדברי הט"ז צריכין ראייה ומסבירא נראה להחמיר, והגר"ז חולק בהדיא וחשיב ליה חששא דאורייתא, ובדבר לח חזי לאינטרופי המהריט"ץ והצ"מ דס"ל דאין כאן זורר כלל, אבל ביבש ז"ע.

מ"א סימן ש"ט ס"ק ט"ו ואפשר דלא שייך ברירה אלא בדברים המעורבים אבל הכא לחודא קאי, נראה ללמוד מכאן דדבר גוש כגון פרי וכיו"צ המונח צמסקה דמותר להוציאו ולא חשיצא זורר, והדבר ק"ו אם שומן צמאכל לא חשיצא זורר כש"כ תפוח או רמון המונחים צמים, ואף דבזבז שצמים נקטינן דחשיצא תערוצת ודלא כהמריט"ז והצ"מ וכמ"ש צבה"ל ס"ז, היינו דוקא בדבר קטן שאפשר לשמותו עם המים, דאז נטפל להמים וחשיצא תערוצת אבל אוכל גדול המונח צמים לא חשיצא תערוצת, ומותר להוציאו, ועוד יש להוסיף דנראה דתפוח אחד ורמון אחד המונחים יחד דלא חשיצי תערוצת ומותר ליקח אחד מהם להניעו לאחר זמן, וה"נ אפילו כמה תפוחים שצמים לא חשיצי טפי תערוצת מצתפוח ורמון, ואף למש"כ מרן זללה"ה דהמים המטפחין ע"פ הזבז חשיצי תערוצת עם הזבז, וא"כ ה"נ המים המטפחים ע"פ האוכל

דרכו, בזה ס"ל ז"ל דחשיב כנפה וכברה, אבל באמת יש לומר דאף שכן דרכו מ"מ שרי, דהא אוכל מתוך פסולת נמי לא חשיב שינוי, ולאחר זמן חייב חטאת, ומ"מ שרי לאלתר, וה"נ הכא כיון שאי אפשר בענין אחר, ואף כשנוטלו לאכילה לאלתר על כרחך נוטל בכף, חשיב נמי דרך אכילה בכף, וכל שטורח באוכל ונוטלו לאכלו לאלתר שרי, ודוקא נפה וכברה חייב שאין דרך אכילה בכף, וגם טורח גם בפסולת, והרי מלאכתו ברירה על מנת לאכול לאלתר, ולא נטילה לאכילה.

מ"א ס"ק ט"ו והכא כשמערה מהכלי אסור כמו בשכר, אין ר"ל דעירוי מן הכלי לא חשיב צורר ביד, דמסתברא דדרך אכילה בכף וכבורר ביד חשיב, אלא ר"ל דהכא שמערה הפסולת מן הכלי אסור דלא הותר אלא אוכל מתוך פסולת לאכלו לאלתר, ומ"ש כמו בשכר ר"ל דכהאי גוונא חשיב מעורבת השומן והחלב כמו השכר בהגיע לניצונו, א"נ חני והדר מפרש, וה"ק דבשומן מהמאכל שייך צורר כמו בשכר דגם בשני מיני אוכלין שייך צורר ולא שרי אלא לאכול לאלתר, והדר מפרש דעירוי מן הכלי כצורר ביד חשיב, ובשומן אסור אף לאלתר משום דהוי פסולת מתוך האוכל.

— מכתב —

קילוף פרי אין מלאכת הקילוף מלאכת ברירה, שאינה אלא פעולה להסיר המחיצה מעל פני האוכל, אלא דמסתעף מן המלאכה ענין ברירה, ולא דמי לכף שבהסרת השומן מעל פני החלב, דפעולת הכף לצרור, ואעפ"כ פשטא דמילתא דהכף גם שם אינו ענין לכלי ברירה וכמ"ש בספר.

קבוצ פירש רש"י ע"ד א' דבעלי מטבע עושים אותם, ואם כן המשמש צו לברירת קטניות, יתכן לחשבו כלאחר יד, אף אם נוח צו יותר מזיד, והרי אגבא דמהולתא חשיב שינוי כדאמר בינה כ"ט ב', ומיהו אם לאחר זמן חייב חטאת על כרחך דלא חשיב שינוי, ואריך טעם בפטור דלאלתר, אלא אם כן נדחוק דחשיב דרך אכילה, וי"ע.

בבוגע לאכול בכף את המרק שבתוך התבשיל, מסבירא היה נראה דחשיב דרך אכילה אוכל מתוך פסולת, אלא שלפי דברי המ"צ הנ"ל בשומן החלב, יש מקום לדון בזה, וי"ע למעשה. (עד כאן).

צו כדי שיהא נכון לאכילה המנפץ נופץ עפרורית מן האוכל וכן המנפט מולל שכלין נמנא הזורה והצורר והמרקד כולן מעבירין פסולת המעורבת באוכל ואינה מחוברת ואינה כגון קליפה שזריכה פירוק או כגון עפרורית שזריך ניפוצ אלא מעורבת בלצד, עכ"ל, וכ"ה בלשון הר"ח הנדמ"ח שבת ע"ד א', ונראה דאין ר"ל דכל דבר המחובר כגון קליפה הוא בכלל דש, דהא מותר לקלף פירות לאכילה לאלתר, וכדאמר בינה י"ג ב' מקלפא ליה כסי כסי, ולא אשכחן היתירא בדש לאלתר, אלא צא רק לאפוקי דצורר לא שייך במחובר, אבל דש נמי לאו בכל מחובר הוא אלא דוקא במפרק מן השכלים וכמס"כ תו' בינה שם, ולא בקילוף המפורקים, וכן נמי בקילוף שאר פירות, ומ"מ למדנו מדבריהם ז"ל דכל פסולת המחוברת וכל שכן קליפות לאו בכלל צורר נינהו, ויש בזה להוסיף לדברי הבה"ל ס"ד ד"ה מתוך, אבל אין כן דעת שאר פוסקים שהרי פירשו ז"ל אין שפין משום צורר, והיינו או מעפרורית או מקליפות ולדברי הערוך והר"ח תרוייהו משום דש, [ועיין לעיל ס"ק ט"ו דצירושלמי איתא באמת משום דש], וכן בקליפות הזכירו לאסור משום צורר וכמס"כ לעיל ס"ק י"א, וכן דברי הרמב"ן והריטב"א שהזכרנו לעיל ס"ק י"ד בפסולת דבוקה מתפרשין.

ופירושם ז"ל במנפץ לא הזכירוהו הפוסקים, וכנראה פירשו כפרש"י דהיינו בפשתן, ומ"מ משום צורר יש לאסור וכמו אין שולין את הכרשינין ולא שפין אותן וכמס"כ לעיל ס"ק ט"ו, ויש לזהר הרבה בדבר כיון שלפי ר"ח והערוך יש כאן חששא דאורייתא, ונראה דמעט פסולת או עפר הדבוק במקום אחד אינו בכלל דש, אף לדבריהם ז"ל, ודוקא בעפרורית שעל פני כל הפרי או רובה כרגיל בהוה משעת גידולו חשיב דש, וי"ע, ובאגלי טל כתב ג"כ דדוקא בעפר שמשעת גידולו קאמרי.

כ) מ"ב סימן שי"ט ס"ק ס"ב אבל ליקח השומן בצמנאס אסור אפילו דעתו לאכול לאלתר שהרי הוא לוקח בכף, נראה דבכל אוכל מתוך פסולת דשרי ודאי אין נפקותא צין נוטלו בידו או בכף או במזלג, והרי כשנוטל הזבוב עם המשקה נוטלו בכף ומ"מ שרי, ורק בקליטת השומן מן החלב שיש כאן צורך בכף להפרדת השומן וזה

סימן טו

(א) ע"ד ב' אר"פ שבק חנא דידן צישול סממנין דהוה צמשכן ונקט אופה כו', מצואר דאופה לא הוה צמשכן, ולפי זה ז"ל דזורה וזורר ומרקד הוה צסממנין, דהא אמרינן לעיל ע"ג צ' דהוה צמשכן ולכן חשבינן להו בתלמא, אע"ג דהיינו זורה היינו זורר היינו מרקד, וכן לישה ז"ל דהוה צסממנין, וכן פרש"י לעיל מ"ט צ', וצדיו פרש"י כ"ג א' דגורר השחרורית מעל הזכוכית ומגבלו צשמן קימעא ומייצשו, וכ"כ הרמב"ם צמעשה הדיו צפ"א מה' תפלין ה"ד שנגבלו לשחרורית צשרף האילן וצמעט דבש, וא"כ איכא למימר דהיינו לישה דהוה צסממנין, ואע"ג דלא אשכחן שהיו צריכים דיו צמעשה המשכן, שמה לכתיבת האזכרות צאו"ת היו צריכים לדיו, [ועי' סוטה מ"ח צ'], א"נ שמה איכא צסממנין שמעשיהן כמעשה הדיו, דאע"ג דסתם סממנין משמע דמוציאין מהן הצבע ע"י צישול והיינו צישול סממנין דאמרינן, מ"מ אפשר שיש מהן שנטחנין קודם או שמתקצץ צבען ע"י צישול צשולי הקדרה והם נאספין ומתגבלין ומשמשינן כצבע, וכדמשמע י"ז צ' צמתני' דשורין סממנין כדרך ששורין דיו, ולפי זה שפיר חשיב דיו מידי דבר גיבול, והא דאמר י"ח א' דדיו לאו צר גיבול הוא, יש לפרש דהיינו צשרייטו צעפאים לאחר שכבר נחייבש, דצהכי איירי התם, [ועי' לקמן סק"צ צטעמא דחשיב לישה צשרייט זו], ולפי זה הא דאמר כ"ג א' לגבל היינו גיבול ממש וכמו שפרש"י סס, ודלא כמש"כ תו' י"ח א' דאינו אלא עירוב, ועי' לק' סק"צ דגם התו' מודו לפרש"י.

ובראיה דהא דמחייבין שדא סיכתא לאתונא וארתח כופרא משום מצשל, וכן מצשל פחילה וכיו"צ וכמש"כ הרמב"ם פ"ט ה"ו, דהיינו משום דציסול דמשכן הוה צסממנין, ואין הציסול אלא חועלת שנעשה ע"י צישול, וממילא כל החועליות צכלל, אצל אי הוה צישול דמקדש צפת או צתצטיל, לא הוה ילפינן אלא תיקון לאכילה וכיו"צ.

(ב) י"ח א' מאן חנא נתינת מים לדיו זו היא שרייתו כו', לכאורה הול"ל זו היא לישתו, וי"ל דהא לישה לא הוה צמשכן, וכל מלאכת לישה מסממנין גמרי לה, הלכך הנידון הוא אי נגמרה מלאכת שריית הסממנים צשרייטן לחוד, וממילא זו היא מלאכת לישה דאית לן למילף, או

דרק צעירוב שאח"כ נגמרה מלאכתו, וממילא לית לן למימר דשריית לחוד חשיבא מלאכה, ומפרשינן דהיינו פלוגמא דרבי וריצ"י, וקמפלגי צקמח וה"ה צדיו, אי צנתינת מים לחוד חייב, או דבעי עירוב או גיבול, ודחינן דאפשר צדיו לכו"ע חייב צנתינת מים לחוד, דאין מחוסר כ"כ העירוב, ורק צקמח ס"ל לריצ"י מסבא דהתם הנתינת מים לחוד ליכא למיחשבה כעירוב גמור, דעדיין צריך גיבול.

והנה מצואר דמלאכת לישה למידה מעירוב הסממנים עם המים, ואע"ג דלפרש"י לקמן כ"ג א' וכן צרמב"ם צפ"א מה' תפלין ה"ד מצואר שהיה גיבול ממש צדיו, ומסתמא ה"ה צסממנים דכהדי תנינו צמתניתו, מ"מ לא ילפינן מינה להצריך גיבול, דמעשה השריית עיקר, וכיון דמחייבין אשריית לחוד או אשריית ועירוב תו ליכא לאצרכי גיבול, ועוד דגיבול זה אינו אלא לנוחיות להכנת הצבע שיהא מזומן לכל שעה, אבל אי בעי מגרר השחרורית מיד לתוך מי העפאים ונותן קצת שמן או דבש לתוך המי עפאים, ואינו מגבל כלל, הלכך מהאי גיבול לית לן למילף.

ובראיה דאי ריצ"י פליג נמי צדיו, היינו דמצריך עירוב, אבל גיבול לא מצאנו צדיו צשרייטו, דהא השריית לפרקו.

מהא דקתני מתני' כדי שיטורו מצעוד יוס, מצואר דאין הנידון צסממנים ודיו הטחונים לצבק, דא"כ מיד עם שרייתם הם נישורים, וע"כ בגושים מדובקים איירי, ועד שיטורו היינו שכל הגושים ימסו, ומצואר מזה דהדיו והסממנים הם אצקים שנתגבלו ונדבקו וכמש"כ רש"י לקמן כ"ג א' וצרמב"ם פ"א מה' תפלין, וע"כ דגם התו' מודו בזה, ומש"כ תו' דלגבל דלקמן היינו עירוב ולא פירשו כפרש"י סס דהיינו הגיבול הראשון שמקצץ הפיח, משום דהתם צגמ' משמע שהשמן זית יפה לגיבול, היינו שהוא יפה לדיו, דאמימרא דריצ"ל התם קאי, והגיבול שמקצץ הפיח אינו אלא לשם איסופו ושמירתו, ועל שימוש זה אין שייך לומר שהוא יפה לדיו, וע"כ תועלתו אח"כ צשרייטו וצעירובו, ונמצא דמה שהוא יפה לגבל היינו שהוא מועיל צעירוב האחרון, ואין כאן מקום להזכיר מה שהוא מועיל צאיסופו ושמירתו עד לשרייטו, והו"ל לגמ' למימר לעשן או לערב, והיינו שפירשו דהאי

כשמשם הצבע צמי עפאים חייב, משום שצובע את המים ועושה אותם לבצע.

דעת הרמב"ם נראה דפשוט ליה מסבירא דצמידי דלאו צר גיבול, לא שייך שם מלאכה דגיבול, דהא היינו דאמרינן דלאו צר גיבול הוא, הלכך או דחייב צרייה לחוד או דלא מיחייב כלל, ועל כרחק אי צרייתא באפר איירי סבירא ליה לריצרי"י דפטור אף כשיגבולו, והא דקאמר עד שיגבול ר"ל דליכא חיוב לישא עד שיגבול, וממילא מובן דלא שייך באפר כלל, א"נ ה"ק אינו חייב עד שיגבולו והרי אי אפשר לגבולו, וכאילו אמר לכשיגבולו, ואפשר דמהאי טעמא דחקינן למימר מאי אפר עפר משום שאין הלשון נאות כ"כ דהול"ל ריצרי"י פוטר, ולפי זה אפשר דאף למאי דסבירא ליה להרמב"ם לקושטא דמילתא דריצרי"י פוטר באפר, והוא משום דלא שצקינן פשיטותי' דרצ יוסף מקמי ספיקיה דאצ"י, וגם צרייתא דמורסן קנ"ה צ' כרצ יוסף דייקא, מ"מ משצקינן צרייתא למיגרם עפר משום לשון עד שיגבול.

ולדעת הרמב"ם ניחא הא דשרינן לגבול מורסן וקלי ע"י שינוי לקמן קנ"ו א', ואי צמגבל כי אורחיה איכא חיוב חטאת, היכי שרינן בכלאחר יד, אבל לדעת הרמב"ם דלא משכח"ל חיוב לישא צמורסן וקלי צום גוונא, שפיר החירו לגבול צשינוי, וכבר רמז לזה המ"מ, ונראה עוד דגם לרבי ליכא חיוב לישא צמורסן, וכדמשמע לישנא דצרייתא קנ"ה צ' דקתני אין נותנין מים למורסן דברי רבי ולא קתני אחד נותן את המורסן ואחד נותן את המים האחרון חייב דקתני צקמח ועפר ואפר, וטעמא דמורסן לאו צר לישא הוא כלל, וכחטיי ושערי דמי דפשיטא לגמ' זכחים צ"ד צ' דלית צהו משום לישא, וצוה ניחא דלא פרכינן עליה דאצ"י י"ח א' מצרייתא דמורסן דריצרי"י מתיר לתת לתוכן מים וכמשה"ק תו' שם, ותירוץ התו' לא יתכן אליבא דהרמב"ם דגם צמגבל מורסן פטור לריצרי"י, אבל למש"כ ניחא דהתם אף לרבי פטור, ואע"ג דאצ"י גופיה ס"ד קנ"ה צ' למימר דמודה ריצרי"י צמורסן דלאו צר גיבול הוא דגם נתינת מים אסור, י"ל דלאו לחיובי קאמר לה אלא לענין איסור, וס"ד דצמידי דלאו צר גיבול מודה לרבי, הלכך צמורסן נמי מודה לרבי, ומיהו צמורסן אף לרבי ליכא חיובא אלא איסורא, א"נ אף אי לס"ד

לגבול היינו לערב, ומ"מ גם פרש"י מתפרש שפיר ונקטו צגמ' הפעולה הראשונה שצו מתערב השמן, ואה"נ דעיקר תועלתו צעירובו.

יש לעי' צהא דחשבינן שריית הסממנים ללישה, והרי העושה צלילה רכה מצלילה עצה לא חשיב לישא צומן שהוא מפרק ומדלל את החיבור, וכמש"כ מרן זללה"ה באו"ח סי' נ"ח סק"ז, [וכ"מ צהא דשרינן ק"מ א' להמחות החרדל שלשו מערב צבת, ועי' צבה"ל סי' שכ"א סט"ו צוה], ונריך לחלק צין יצש ללח, דכשנותן טיט לח אפילו עצה לתוך המים הרי המים מפרקין את החיבור לגמרי, אבל כשנותן רגב עפר יצש למים הרי צתחלה המים מדצקינן את החלקים כחיבור לישא, וכאילו טחנו אותו וחזרו ודבקו אותו, וציראים כתב דכל שדרך להמחותו ע"י משקינן נקראת לישא, וצ"ע דהא לישא הוא להדציק ע"י המשקה, ושמה כונתו דוקא דומיא דדיו וסממנים וצ"ע.

ג) לדעת הרמב"ם צפ"ח הט"ז דמידי דלאו צר גיבול אין צו משום לישא אף אם גיבול, יש לעי' היכן אשכחן צמשכן לישא צמידי דצר גיבול, הרי דיו אמרינן דלאו צר גיבול הוא, ודכוותה סממנים, וי"ל דגיבול השחרורית צדצש הוא גיבול גמור, ומיניה ילפינן לישא, והא דאמרינן דדיו לאו צר גיבול הוא, היינו צשרייתו לאחר שנתגבל, ולפי זה משמע דפלגי רבי וריצרי"י מהיכן ילפינן לישא, דרבי סבר משריית הדיו היצש צמי עפאים, וריצרי"י סבר מגיבול השחרורית צשמן או צדצש, וק"ק דלפי זה הול"ל מאן תנא נתינת מים לדיו זו היא לישתן, ומיהו צמ"מ פ"ט הי"ד פירש לה לדעת הרמב"ם משום צובע, ודוחק וכמ"ש המ"מ צעממו, ופשיטא נראה דגם הרמב"ם מפרש סוגיין משום לש וכדמייחין עליה פלוגתא דרבי וריצרי"י, וכן תנינן לה צמתני' צהדי כרשינין, והתם ודאי משום לש, והא דלא מיחייב משום צובע ואף לריצרי"י, י"ל דהכא צסתם מים הם שרויין ולא צמי עפאים, דדומיא דכרשינין קתני, וחיוב דעושה צצע הוא רק כשצרה צמי עפאים וכלשון הרמב"ם שם, [ומקורו דהרמב"ם צעושה עין הצצע, ודאי לאו מהאי סוגיא הוא, ומסתמא מנא כן צאצו מקום], ויש להסתפק כשישים אח"כ העפאים צמים הצצועים אם יתחייב משום צובע, דאפשר דדוקא

ולבאורה נראה להוכיח דכרשינין כורע פשתן חשיב, דהא קתני מתניתין דאין שורין את הכרשינין אלא כדי שיסורו מצעוד יום, וטעמייהו דבית שמאי משום שציתת כלים, והיינו משום שנעשה איסור בתוך הכלים אע"ג דלא קעביד מעשה, ודוקא דדבר שיש בו חיוצ חטאת, דהא לא אסרינן להחזיק מוקצה בכלים, דהא אי לא נתן הנזכר ליורה שפיר דמי אע"ג דסתם נזע מוקצה הוא, והשתא איכא למידק מאי חיוצ חטאת נעשה בכלים לאחר שרייתן, בשלמא דדיו וסממנים כל קורט וקורט יבש כשהוא נשרה היינו לישה, ושפיר איכא קרטין שאינם נשרים מיד עם נתינתם למים אבל בכרשינין הרי כל גרעין וגרעין משנשרה במים היינו לישה, וכבר גמר איסורו מיד עם שרייתן, אבל אם נימא דכרשינין כורע פשתן דמי, י"ל דזרע פשתן אי לאו רירי לא הוי חשיב כבר לישה וגיבול אף לרבי, דכחטי ושערי דמי דלית בהו משום לישה כדמשמע בוצחים שם, ורק לפי דנפיק רירי מנייהו ומידבקי אהדדי הלכך דמי ללישה, ולכך כששוהין במים ונפיק רירי אז נעשה בהם מעשה הלישה דחיוצ חטאת, ואע"ג דהזורק זרע פשתן למים חייב מיד כדמשמע לשון הזורק, היינו משום שעמיד להתגבול, ומידי דהוי אזורע דחייב אע"ג דהקליטה נעשית אחר השבת, דכל שאינו מחוסר מעשה זהו חיוצו, אבל מעשה הלישה אינו נעשה אלא בשהייתן במים, והיינו דאיכא משום שציתת כלים, ועיין במ"א סימן של"ו ס"ק י"ב דמשמע דזרע פשתן גמר חיוצו מיד, ולקמן ס"ק י"ד.

ובזה אפשר ליישב מאי דקשה במתניתין ק"מ א' דקתני אין שולין את הכרשינין [וברי"ף ורא"ש שם הגירסא אין שורין] והיינו שאין מציפין עליהם מים וכמו שפרש"י שם, ומשמע דאיסורא דרבנן הוא דומיא דאינך דמתניתין, ומשום דורה, וחיפ"ל משום לישה, ועי' לעיל סי' י"ד ס"ק ט"ז מש"כ בזה, ועי' בתו' רי"ד קנ"ה ב' ובפסקי הרי"ד הנדמ"ת, ולמש"כ י"ל דהתם אינם שוהין במים אלא מיד כשמציף המים הרי הפסולת נפ' מלמעלה והרי הוא מפרידן, ומוציא המים או הכרשינין מן המים, וכיון שאין הכרשינין שוהין במים ליכא משום לישה, וכיון שדעתו לכתחלה להפרידן מיד אין זו מלאכת לישה.

הוי ס"ל דשמא מחייבי במורסן בנתינת מים, אבל לבתר דאיתנין ברייתא דריצר"י מתיר ורבי אומר, אמרינן דלכו"ע ליכא חיוצא דלש במורסן, [ובמ"מ משמע דבאמת איפריך ליה הא דאזיי י"ח א' מברייתא דמורסן, וסמכו בגמ' אהא דמיייתין לה קנ"ה ב', וקנ"ה משמע כן מהא דבתרויהו אזיי הוא דקאמר לה].

ולפי זה נראה דרק במורסן מתיר ריצר"י נתינת מים, אבל בדיו ואפר לא, דבמידי דחייב חטאת לרבי לא שרי ריצר"י לכתחלה, וכל שכן בדיו דאף לריצר"י משכחת ביה חיוצ בגיבול וכמש"כ לעיל דעיקר לישה על כרחך מסממנים ילפינן לה, ובזה ניחא מש"כ הרמב"ם בפ"ג ה"ב דשורין דיו וסממנים מערב שבת דמשמע דבשבת אסור, [ואף דלא מיתסר אלא מדרבנן, ובגמרא מבואר דמתניתין במידי דאסור מדאוריתא מתפרשא, לא חש הרמב"ם לזה ושנה כלשון המשנה לפי מה שהוא לדידן, וזו נראה גם דעת הרי"ף שהעתיק למתניתין כזורתה אף דפסק כריצר"י], ומיהו התם בלאו הכי ניחא כמש"כ הלח"מ בפ"ח הט"ז דמשום נזע הוא לדעת הרמב"ם, וכן משמע ממה שהרמב"ם השמיט כרשינין.

הרמב"ם בפ"ח הט"ז העתיק מימרא דרבא בוצחים ז"ד ב' דזרק זרע פשתן למים חייב, והיינו משום דראוי לקיים מימרא דרבא אף למאי דקיי"ל כריצר"י, וי"ל דזרע פשתן מתדבק על ידי הרירי כאלו נתגבול, דהא לריצר"י עיקר לישה נפקא לן מגיבול הסממנים וכמש"כ לעיל, ואילו שריית הסממנים לא חשיב לישה לדידיה, ואם כן אין לנו לישה אלא בגיבול, ולפי זה זרע פשתן חשיב כבר גיבול, אלא דשרייתו זהו גיבולו.

דין כרשינין לא נתפרש ברמב"ם, ואפשר דלא פסיקא ליה דיניה אליבא דריצר"י דהא מתניתין כרבי מוקמינן לה, ושפיר חייב על שרייתן, אבל לריצר"י אפשר דחשיבי כבר גיבול ואינו חייב עד שיגבול, ומיהו זה לא יתכן דהא משמע דאזיי מוקי למתני' כריצר"י, וע"כ דכרשינין כדיו וסממנים דמי דלאו בר גיבול הוא, אבל אכתי אפשר דכאפר ומורסן חשיב דאפי' גיבול פטור, ואפשר דזרע פשתן חשיב וחייב בנתינת מים לחוד.

בספק, וקצו כן בגמרא, וזה עדיף מלדחוק
דאיכא תרתי גוויי במידי דלאו זר גיבול, וגם לפי
זה שפיר י"ל דלמאי דאשכחן דשרי נתינת מים
למורסן, על כרחך דמורסן לאו זר לישא וגיבול
הוא כלל, ואף כשגבולו פטור, אח"כ ראיתי בספר
שביטת השבת שהציא דברי הריטב"א מכת"י שכתב
דמורסן לכו"ע לאו זר לישא הוא ואף לרבי לא
מיתסר אלא מדרבנן, וכדמוכח לישנא דברייתא,
וכמש"כ, וכ"כ ג"כ בתו' רי"ד.

ולקמן קנ"ו א' ברש"י ד"ה ריב"ר"י משמע
דמורסן איכא חיובא לרבי בנתינת מים,
אבל כבר מחקו רש"ל שם, ובעיקר מש"כ שם
רש"י דה"ט דלרבי אסרינן נתינת מים לקלי
ולמורסן משום דלא מהני ליה שינוי כיון דמנתינת
מים חייב, לכאורה לכו"ע דגם בנתינת מים שייך
שינוי כדאמרינן דנותן את השתית ואח"כ את
החומץ, ושם אין זה שינוי דמינכר כ"כ, אבל
יותר נראה דלרבי דהאיסור דאורייתא הוא בנתינת
המים, לא מינכר זזה להבדיל בין מידי דזר גיבול
למידי דלאו זר גיבול, ושפיר יש לחוש דאי שרינן
ליה במידי דלאו זר גיבול, שיצא ליתן מים גם
במידי דזר גיבול, משא"כ לריב"ר"י דהאיסור
בגיבול, זזה שפיר יודעים לחלק בין מידי דזר
גיבול למידי דלאו זר גיבול, ואם יתירו לגבול
בשינוי במידי דלאו זר גיבול, לא יצאו עי"ז להתיר
גיבול במידי דזר גיבול, והוא דהתירו ברכה אף
לרבי, שאני רכה שאינו ענין ללישה כלל.

(ה) לענין הלכה בפלוגתא דרבי וריב"ר"י כתב
הרי"ף קנ"ו א' דמהא דאר"ת היכי
משני והיינו אליבא דריב"ר"י ש"מ דהילכתא
כוותיה, ואע"ג דמפרשין נמי ברכה היכי משני,
התם איכא נפקותא זזה אף לריב"ר"י להתיר
במרוצה וכמש"כ הרמב"ן, ולכאורה מהא דקצו
בגמ' הא דכתיב אפינקסיה דלוי דהוה לווח רבי
על דהו גבלין שתייתא בצבל ולית דשמיע ליה
ולית חילא בידיה למיסר מדריב"ר"י, מבואר דהלכה
כריב"ר"י, ונהוג עלמא כוותיה, [שו"ר בר"ח
הנדמ"ח דבאמת הוכיח מזה דהלכה כריב"ר"י],
ובאמת דז"ע מזה על הסה"ת ודעימיה דפסקו
כרבי, וגם מזה משמע דסתם גובלין כולל גם
נתינת המים, דאל"כ לא הוי דלא כרבי, דהא
בשינוי היו גובלין וכמש"פ רש"י דהא אף לריב"ר"י

(ד) י"ח א' תוד"ה אבל וא"ת והא מורסן כו'
וי"ל דהתם לגבי קמח קאמר דאינו
זר גיבול אבל זר גיבול הוא טפי מדיו כו', ז"ע
דאי מודה ריב"ר"י במידי דלאו זר גיבול, על כרחך
דליף מלכת לישא משריית סממנין וכיו"צ דלא
בעי גיבול, והא דמנריך גיבול בקמח, הוא משום
דקמח הוא סוג מיוחד שאין לו ענין בעירוב בלא
גיבול, ולכך מפקינן ליה מסתם לישא דעלמא לומר
דלא מייחב אלא אם כן גיבול, אבל במורסן דחזינן
דפשיטא לגמרא מסבירא דלאו זר גיבול הוא אם
כן מהיכי תיתי נחדש דלית ביה משום לישא אלא
בגיבול, ומה בכך דעדיף מדיו ואפשר לגבול, אבל
הרי מלכת לישא היא בלא גיבול, וסתם מורסן
לאו זר גיבול הוא, ועו"ק דהא פשיטא דגם
לריב"ר"י אסור לתת מים לקמח, וכדקאמר אינו
חייב עד שיגבול חיובא הוא דליכא הא איסורא
איכא, ואם כן היכי שרי לתת מים למורסן והרי
מורסן יותר קרוב מקמח להתחייב משום לישא
בלא גיבול, ולא זו בלבד אלא שגם התירו לגבול
בשינוי כמבואר קנ"ו א', ומש"כ צ"י וצבה"ל
סימן שכ"ד ס"ג בשם הט"ז ופמ"ג משום שזריך
להאכיל לבהמה ולעוף הוא דחוק טובא, דבכל יכול
להכין מערב שבת, או לתת המורסן לחוד והמים
לחוד, או מאכל אחר, ולו"ד ז"ל היה נראה דלמאי
דחזינן דריב"ר"י שרי נתינת מים למורסן, ועל כרחך
דלית ליה מלכת לישא אלא על ידי גיבול, בין
במידי דזר גיבול ובין במידי דלאו זר גיבול, תו
השתא מורסן מוגרע גרע כיון דלאו זר גיבול
הוא, ושפיר י"ל דאף אם נגרוס אפר בצרייתא
ונפרש דריב"ר"י מחייב כשגבול האפר, מ"מ
במורסן י"ל דפוטור אף כשגבולו, דאינו זר לישא
וגיבול כלל, ולפי זה אפשר נמי לומר דריב"ר"י
מחייב בדיו ואפר בנתינת מים לחוד, ומ"מ
במורסן פטור, ולכך לא מיייתינן הכא צרייתא
דמורסן, וכדמשמע נמי בצרייתא קנ"ה ב' דגם
לרבי רק איסורא איכא בנתינת מים למורסן,
כדקתני אין נותנין, ולא חיובא, ואף אם נימא דאי
חייבין בנתינת מים לחוד אין לחלק בין מורסן
לדיו ואפר, נמי אין כ"כ חימא אם סמכו בגמ'
על סוגיא דמורסן, ולא מסקו הכא לפרוכי לדאזיי,
וגם אפשר דאשכחו בגמרא ההיא צרייתא כד יתיב
קמיה דמר, וכד דן עם רב יוסף נשאר הדבר

ובפשוטו מתפרש נמי דאין להקל מחמת שאינו בר גיבול דבגמ' רק דנו להחמיר מחמת זה ולחייב בנתינת מים לחוד, וכדנראה מתחלת דבריו שכתב שאם נתן זהם מים וגיבול, אצל ממה שהזכיר כמו שהוא חייב בזרע שומשמן וזרע פשתן, משמע שצא לחייב בנתינת מים לחוד דומיא דזרע פשתן דבנתינה למים חייב, וכן נראה דנקט המ"מ בדעתו כמס"כ בפ"ג מה' יו"ט ה"י, אצל יותר נראה דגם הראש"ד מודה שאינו חייב בלא גיבול, ונקט זרע שומשמן ופשתן, לומר דשייך גיבול אף במידי דלאו בר גיבול וכדחזינן דשייך גיבול בזרע פשתן ושומשמן, אף דהתם אינו גיבול ממש אלא שהם רק מחערדין ונתלין זה בזה, וה"נ שייך גיבול באפר וכיו"ב, וכן נקט מרן זללה"ה שם בדעת הראש"ד.

ובנידון אי מגבול אפר חייב לריב"ר נראה דקיי"ל דחייב, דאף ע"ג דרהיטת דברי הרי"ף ורש"י מתפרשין כהרמב"ם, וכדנקט הרי"ן י"ח א', [אע"ג דבבב"א כתב לדחוק דכונת הרי"ף משום דדמי לבנין], מ"מ רוב הראשונים חולקים, וגם פשטא דברייתא מתפרשא דעד שיגבול אפר קאי, ומיהו במורסן נראה דאף אם גיבול פטור דהא לדעת הרמב"ם והמ"מ ותו' רי"ד והריטב"א מבואר בגמ' דפטור, ולהתו' רי"ד והריטב"א אף לרבי, ודעת הרי"ף ורש"י נמי נראה כן, וכמס"כ בבב"א ל"ב ב', ובבב"א ד לא נזכר דין מורסן, וגם מהתו' והרשב"א והר"ן אין הכרח צדין מורסן שגיבולו לריב"ר, דאע"ג דכתבו דמורסן הוא בר גיבול טפי מדיו, היינו שאין לחייב בו בנתינת מים לחוד דעדיין צריך עירוב, אצל גיבול ממש י"ל דלא שייך בו, ועי' בחמד משה סימן שכ"ד, אצל בב"י ר"ס שכ"ד נקט דמורסן כאפר, ולפי זה נתקשה למה החירו לתת מים וגם לגבול בשינוי, ודחק לתרץ משום הצורך לחיה ועוף, והדבר קשה טווא שחירו חכמים איסור דאורייתא גמור כללית יד משום צורך כי האי, ובקל יכול להכין מערב שבת או לתת מאכלים אחרים וכיו"ב, וצ"ע.

בבה"ל ריש סימן שכ"ד כתב בשם הט"ז והפמ"ג להחמיר בנתינת מים לקמח לצורך בהמות ועופות ולגבול בשינוי, והוא ע"פ מאי דנקטו דגם במורסן איכא איסור דאורייתא בגיבול, אצל למה שזכינו לדברי התו' רי"ד והריטב"א

בעי שינוי, ולדעת הסה"ת בנתן המים מערב שבת שרי לגבול בשינוי אף לרבי, ודכוותה הא דאמר רב ירמיה בר אבא משמיה דרב דגובלין היינו נמי דאף בנתינת מים שרי, והיינו כריב"ר, וגם ר"ה בר"ה דר"ח עבד כן, וכן הא דאין גובלין את הקלי היינו בנתינת המים, דהא בנתן המים מערב שבת שרי אף לרבי לגבול בשינוי, ווי"א גובלין היינו נמי בשינוי כדמפרשין, ומבואר דסתם גובלין כולל גם בנתינת המים, ובאמת דרוב הפוסקים פסקו כריב"ר, והמה הרי"ף והרמב"ם והראש"ד והר"ה והרמב"ן והרשב"א והרא"ש והמ"מ והר"ן וכן בריטב"א שהעתיק בספר שביטת השבת, וכ"ה בר"ח הנדמ"ח, וכן באגודה העתיק מתני' דנותנין מים למורסן, ומבואר דפסק כריב"ר, וכן הביא בבב"ל ר"ס שכ"ד דגם דעת האו"ז והרוקח ורי"ו והמאירי דקיי"ל כריב"ר.

ובבב"א דרב יוסף ואב"י נראה פשוט דלית לן למישצק פשיטותיה דרב יוסף משום ספיקה דאב"י, דגם אי הוי פליג אב"י בזדאי, אין הלכה כתלמיד במקום הרב, ואף דאב"י בתרא, וכדמשמע ברי"ף ריש עירובין, כש"כ דאב"י רק בלשון דילמא קאמר, וגם דלפי סוגיא דקנ"ה ב' משמע דאידיה הא דאב"י, אם לא נדחוק לחלק כמס"כ תו', וגם התם משמע דרבה לא הוי ס"ל הך סברא דאב"י גם בלא ברייתא דמורסן, וגם ברייתא דאפר מסייע לרב יוסף ולית לן לשבשוי ולמיתני עפר, ובאמת שלא מנאנו בראשונים ז"ל מי שפוסק כאב"י, דהתו' בסוגיין ובבב"א ל"ב ב' וכן הרשב"א והרא"ש ובר"ן שם כולם לא כתבו אלא דאין להקל לגבול אפר דאדרבה מנאנו רק שדנו בגמ' להחמיר באפר שיהא חייב בנתינת המים אף לריב"ר, אצל לא באו כלל לומר דלקושטא דמילתא יהא חייב בנתינת מים לאפר, ומס"כ בבב"א ס' שכ"א סק"נ דהרבה ראשונים סברי דלריב"ר חייב בנתינת מים במידי דלאו בר גיבול תמורה וכבר השיגו מרן זללה"ה בסימן נ"ו סק"ג, ומיהו בלשון הראש"ד יש מקום לדון דז"ל בפ"ח הט"ז כמדומה לי שטעה בזה שהוא סובר שאם נתן זהם מים וגיבול שאינו חייב משום לשה כמו שהוא חייב בזרע שומשמן וזרע פשתן ואינו כן שלא אמרו אפר אינו בר גיבול אלא שאינו מחוסר גיבול ובנתינת מים לצד חייב עכ"ל.

וכמדומה שההוראה המעשית בזה היא עדיין מקודם שנת תשי"ד בחיי מרן זללה"ה.

— ג —

לאחר שלפי ראות עיני בשר, לא דמי גיבול של מאכלי התינוקות שבאצקות שאינם מחוסרים ביסול, לגיבול קמת, לכן במה שבזוהר דדברי מרן זללה"ה ובמ"צ שאפשר להקל בקמת, ובספר חששו להחמיר משום דעת התו' רי"ד והריטב"א, דקלי שבגמ' אינו צר גיבול, וממילא לא מלאנו קולא דבליה רכה ושינוי במידי דבר גיבול, הרי שבאצקות הללו אין להחמיר דמסתברא דלא עדיפי מקמת קלי.

שיעור בליה רכה לא נתפרש בהדיא, אבל מסתברא דכל שנוטלו במולג ולא נשאר בין השיניים כלום דשפיר חשיב רכה. (עד כאן).

ו) ק"מ א' איחמר חרדל שלשו מערב שבת למחר אמר רב ממחו כו', לשון ממחה היינו שמדללו, וכמו שפירש רש"י במים או ביין, ובהיהא דחולין ק"כ א' שהמחה את החלב וגמעו, וכן בזבחים נ"ד א' וממחה ושופך, ומשמע מזה דגם זו פעולה של לישה, אם כי מסתברא דאינו אלא מדרבנן, ואע"ג דשריית דיו וסממנין מבואר לעיל י"ח א' דהוי דאורייתא, שאני התם דכבר נתייבשו, וע"י שרייתן הם נעשים כטיט, אבל בעודו לח ומדללו אין כאן לישה מדאורייתא, וכן מבואר בזה"ל סימן שכ"א סט"ו עי"ש.

ומהא דקמני חרדל שלשו ולא קמני ששחקו או שריסקו כדקאמר בשחליים ושום, מבואר דהכא איירי שעשה לישה גמורה מערב שבת, ואם החרדל טחון כקמח וכמו שהוא כהיום, ע"כ שלשו במשקין מן החוץ, ואם הוא בשחליים ושום, אפשר לפרש דלאחר ששחקו הוסיף ללושו במשקין של ענמו, ואפשר דהמשקין שלו מועטין ונריך ללושו עד שיתדבק, ומיהו יותר נאות לשון לישה אם הוא ע"י משקין שמבחוץ, ועי' בזה"ל שם.

ובסה"ת סי' ר"כ מבואר דפירש דחרדל שלשו היינו דומיא דשום שריסקו, דפעולת ריסקו דחרדל הוא על ידי פעולות הדומות ללישה, ואין כאן שום נזל מבחוץ, וכתב דהיה נראה דממחו היינו ע"י נתינת משקין בשבת, וזה שרי אף לרבי דאסר נתינת מים למורסן, דהכא כבר הם מגובלים ע"י הלישה והריסקו, אבל צירושלמי אמרו דהנותר

דמורסן שאני, וכדמוכח מלישנא דברייתא דאף בדברי רבי לא נקט חיובא, ולמש"כ אין ראיה שיש חולק עליהם בזה, לפי זה אין שום מקום להקל בקמת ועפר וכיו"צ דיש בהם גיבול מן התורה לכו"ע.

— מכתבים —

שמחתי לקראת דבריו במשמחי לב, ואם כי קשה עלי לשווב לעיין בדבר כראוי, אך לתציתיה דמר ולתורתו ארשום מקופיא הנראה בזה, וליצא דאינש אינש הוא, ועדיין אני חושב שאין הכרח בדעת תו' והרא"ש בדין מורסן, כלומר שאם היינו מוצאים מפורש דריצ"י פותר במורסן שגיבולו, לא היינו מניחים לפי זה דברי התו' י"ח א' במימא, אלא היינו מפרשים במש"כ תו' דבפרק בתרא מבואר דלריצ"י במורסן אינו חייב עד שיגבל, דכונתם דמבואר שם דבלא גיבול אינו חייב, שזה העיקר הנגד לקושיתם, וזה הדבר המבואר בפרק בתרא, שהרי מתיר לכתחלה לתת מים למורסן, אבל אם הוא חייב כשגיבול זה לא מבואר שם, וגם התו' לא הולכו לזה.

ובן דברי תו' הרא"ש הם העתק דברי התו', ומש"כ דקמני התם אחד נותן את המורסן כו' אינו חייב עד שיגבל, אין ספק שלא היתה לו גירסא זו שם בגמ', וגם אין ספק שלא נתכוין לשנות לשון הגמ' ללמדנו הלכות נוספות, אלא שיטפא דלישנא הוא, א"כ איפה אין לנו בדבריו ז"ל יותר מן המבואר בתו', וחושבני שראיתי את התו' הרא"ש בשעתו.

מאד קשה לקבל שחז"ל יתירו איסור דאורייתא בלאחר יד, כדי שהזהמות יוכלו לזכות במורסן שלא נתגבל מערב שבת, וזה מן העיקרים שהנחו את הספר לתמוך בדעת הסוברים דגם מורסן שגיבולו פטור, גם מה שבברייתא נחלקו בדין מורסן לענין לכתחלה, וגם בדברי רבי לא נזכר אלא איסור, יש בזה סיוע לשיטה זו, ואשר לפי זה אין להקל בקמת לזהמות בשינוי כמ"ש בספר, ויש לקיים הדברים אף אם מלאנו עוד כמה ראשונים הסוברים דמורסן שגיבולו חייב. (עד כאן).

— ד —

בדבר דייסת התינוקות, לא מסתבר לחשבן צר גיבול כשנועדין בעיקר לשמש כמסקה, והגושים הנשארים הם שלא לרנון ומקומם לאשפה,

אסור מדאורייתא לרבי משום לש, זהא לא איירי סוגיין, וממילא הוא מוצן דאיירי בגוונא שאין כאן איסור תורה, ונקט ה"ה חרדל שהוא הראשון בסוגיא, וה"ה לשחליים ושום דנמי מתפרשי שהקדים נתינת משקין מערב שבת, ולא הוזכרו בגמ' להזכיר דפשיטא דלא איירי כאן באיסורי תורה, וכ"ה בהגהמ"י פכ"ב הי"ב דגם שחליים איירי שנתן מים מערב שבת, וצ"ע.

שם ונותן לתוכו דבש כו', נראה דאין צוה חידוש, ולא נקטו אלא לאשמועינן איסור טריפה והטריפה היא לאחר נתינת הדבש, ולדעת ה"ה דיש איסור בנתינת משקין וממחהו רק במשקין שנתן מערב שבת, יש חידוש גם בהיתר נתינת הדבש, דמותר להוסיף משקין.

שם וממשיך לתוכו אמיתא, נראה דנקט לשון ממשיך לומר דאיירי באמיתא שהוא נוזל, דבזה שייך לשון המשכה, אבל במאירי לא כ"כ.

שם ולא ישחוק אלא מערב וממשיך את אמיתא כו', אף אי איירי בתבשיל של פול וגריסין, שייך שחיקה ששוחק את הפול והגריסין בתוך התבשיל. — והא דקתני וממשיך את אמיתא הכא לאחר דקתני ולא ישחוק, ולא קודם ולא ישחוק כדקתני גבי שחליים, הוא משום דאמיתא נוזל הוא ואינו ענין ללא ישחוק, ובני משה נ"י העיר דנראין הדברים דהך וממשיך את אמיתא לתוכו הוא העמק מלעיל, וכמו אמר מר, ומפרש מאי אמיתא, וכ"מ בתוספתא וברמב"ם ובמאירי, ומיהו צאו"ז הביא הך אמיתא גם בשום.

(ז) בתה"ד סימן נ"ג והוצא צ"י סי' שכ"א פירש טעמיה דה"ה שחוקר נתינת משקין בשבת לחרדל שחליים ושום, משום דפסק כרבי, וטעמיה דה"ה דמתיר משום דפסק כריב"ז, וזה יתכן רק אם נימא דכל הני לאו בני גיבול נינהו כמו מורסן, דלפי זה ראוי להתיר נתינת מים לריב"ז כדשרינן נתינת מים למורסן, אבל אם בני גיבול נינהו לא מנאנו להתיר נתינת מים גם לריב"ז וכמ"ש לעיל סק"ה, אלא א"כ נימא דדעת התה"ד דגם מורסן צר גיבול הוא, ואפ"ה שרי נתינת מים, אבל הדבר צ"ע דהא קתני בצרייתא י"ח א' דאינו חייב עד שיגבול, ומשמע דחיובא הוא דליכא הא איסורא איכא, וכמ"ש לעיל

משקין לשום מרוסק יש צו משום לש, הלכך יש לפרש דהכא איירי שהמשקין נתן מערב שבת לתוך החרדל, ובשבת הוא רק ממחהו, ואף דקתני דנותן לתוכו דבש, כיון דכבר יש משקין מערב שבת תו ליכא איסור אם מוסיף עוד קצת, ויש לתמוה דבשלמא בחרדל שלשו דקתני רק ממחו, יתכן לפרש שנתינת המשקין קדמו מערב שבת, וממחו היינו רק פעולת המיחו, וגם יתכן לומר דלרבי נתינת מים היינו לישא, הרי בכלל שלשו גם נתינת המים, אבל בשחליים ששחקן מערב שבת דקתני דלמחר נותן לתוכו שמן וחומץ, כיצד יתכן לפרש שהקדים נתינת המשקין, הרי קתני רק ששחקן ולמחר נותן שמן וחומץ, וה"ה ככלל לא הזכיר הך מימרא, [אח"כ ראינו מש"כ רש"י דשחיקת השחליים היה במים, וכנראה דרש"י כ"כ משום הירושלמי וכדעת סה"ת, ואפשר דה"ה סמך ע"ז ולכך לא הזכיר שחליים], וכן בשום שריסקו מערב שבת דקתני דלמחר נותן לתוכו פול וגריסין וממשיך את אמיתא לתוכו, נמי משמע דהיינו תבשיל של פול וגריסין וכן לשון ממשיך את אמיתא, משמע שהוא נוזל, ומבואר דמותר לתת נוזל לתוך שום שריסקו, וגם מזה לא הביא ה"ה כלום, והרי דברי הירושלמי הם בשום, וה"ה דין אם יש לחלק בין חרדל לשום, ואילו מימרא דשום לא הביא כלל, ושם י"ל דשחליים מימיהן מרובין וכששחקן כבר יצאו מימיהן והרי הם כבר מגובלים במימיהן, ולכך אין איסור להוסיף מים, [ואע"ג דהשוחקן אינו חייב משום לש וכמ"ש מרן זללה"ה צ"ח נ"ח סק"ה, היינו שאין זו פעולה של לישא אלא של ריסוק וטחינה, אבל מ"מ אהני מימיהן דגם הנותן לתוכו מים אינו חייב משום לש, ומיהו מרן ז"ל שם בסוף הסימן לא כ"כ וצ"ע], וכמו דשרינן לתת דבש לחרדל, כשיש בהן משקין מערב שבת לדעת ה"ה, או דסתם שחיקת שחליים הוא במים וכמו שפרש"י, וההיא דשום שמה מוקי לה בפול וגריסין שאין בהם משקה, וכן משמע בלשון הרא"ם שצאו"ז שהוכיח דמותר לתת משקה לשום מדשרינן בחרדל ושחליים ומשמע דבשום לא מנא דגמ' דנותן בהם משקה, וממשיך את אמיתא, לא משמע ליה דאיירי בלח, א"כ שמה סוגיין איירי בדברים האסורים משום תיקוני מאלכל ועודא דחול כמו הטריפה, או משום שדומין ללש, אבל בנידון איסור נתינת מים שהוא

לחת מיס לחרדל ואינך אלא מערב שבת, והיינו משום דאפשר לקיים הירושלמי אף למאי דקיי"ל כריצר"י.

(ח) באו"ז כתב דהירושלמי דאוסר לחת משקין לשום כחוש ס"ל כר"א בגמרא דידן דאחד זה ואחד זה אסור, אבל למאי דמסקין דלית הילכתא ככל הני שמעתא הלכך הלכה למעשה היכא שכתש שומין או של"ש או חרוסת ולא נתן בהם יין מצעוד יום בערב שבת נותן בהם בשבת יין וחומץ ומערב באצבעו עכ"ל, ולא נתפרש אמאי מערב באצבעו דהא מסקין דבין ציד ובין בכלי, וכבר נתקשו בזה האחרונים ז"ל ברמ"א סימן שכ"א סט"ז שהעמיקו, ואפשר דהא משמע בסוגיין דבעי שינוי, דהא רב סבר ככלי ולא ציד ומשמע דגם זה שינוי, וכן שמואל סבר ציד ולא ככלי שזה שינוי, הלכך אף דמסקין דבין ציד ובין בכלי, מ"מ י"ל דשינוי מיהא בעי, והשינוי הוא במה שאינו טורף דדרכן בטריפה, אבל בשום ושל"ש וחרוסת שאין דרכן בטריפה על כרחך למנא שינוי, ולכך כתב במערב באצבעו, אבל ברמ"א העמיק על שחליים ושום שעירב בהן פול וגריסין ד"א שלא יערב בכף, אף דהני משמע דדרכם בטריפה, ושמא ס"ל דדוקא בחרדל שלשו אמרו דבין ציד ובין בכלי, אבל בשחליים ושום לא שרי אלא ציד, דלעולם בעי שינוי, והני דרכם בכף, אבל דברי המרדכי שכתב גם כן שמערב באצבעו, אכתי לא נתיישבו, וכמו שתמה בצ"י.

(ובסברא היה מקום לחילוקו של המרדכי, דהיינו לומר דאי שרינן נתינת המשקין בשבת משום דלא חשבינן לנתינת המים כגיבול, א"כ יש להחמיר בגיבולו יותר ואין להחמיר כדרכו, דהא גיבולו הוא עיקר לישתו, אבל אי אסרינן נתינת משקין בשבת משום דנתינתן זהו גיבול, א"כ כי נתן מערב שבת כבר נתגבולו מערב שבת, ואפשר להקל לגבולן בשבת כדרכן, אבל שיהא מותר לחת בשבת ויהא חילוק בין נתן בשבת לנתן מערב שבת, אין לו מקור, וגם עיקר הדבר אינו דהא אי מפרשינן חרדל ואינך בלא נתן משקין מערב שבת, א"כ הרי מפורש בגמ' דנותן בשבת ואפ"ה ממחה בין ציד ובין בכלי, ואי מפרשינן בנתן המשקין מערב שבת, א"כ אין להחמיר נתינת משקין בשבת

סק"ד, וכ"כ במ"ז סימן שכ"א ס"ק נ"ז ובצה"ל ר"ס שכ"ד.

ברם עיקר הדבר נראה דלאו בזה תליא, דהא רש"י משמע דפסיק כריצר"י וכמש"כ בי"ה ל"ז ב' דקיטמא שרי משום דלאו בר גיבול הוא, ואפ"ה פירש דשחיקת השחלים במים, ומשמע דהיינו משום דלא שרי נתינת מים בשבת אם לא קדמו מערב שבת, ובחרדל שהחיר נתינת מים או יין להמחותו, היינו משום דנילוש מערב שבת ע"י מים, ובשום שריסקו יפרש דהפול והגריסין יבשים], ומבואר דאף לריצר"י אסור נתינת משקין בשבת, וכן לא מנאנו דהר"י בעל התוספות פסק כרבי, ובאו"ז הביא דהר"ס פסק כרבי וחלק עליו ולא הביא דעת הר"י כלל, וכן באגודה פסק כריצר"י, ואין דרכו לחלוק על התו', ואילו הא דאיידי בסוגיין שנתן המשקין מערב שבת כתב בסה"ת בשם ר"י, ולעומת זה הר"ס פסק כרבי החיר נתינת מים לחרדל ושחלים גם בשבת, וכן האו"ז פירש טעמא דהירושלמי משום דפסק כמ"ד דבין ציד בין בכלי אסור, ולדידיה אף נתינת המשקין אסור, ולכך אית לן למינקט לקולא כדמסיק מר זוטרא, ולא משום דקיי"ל כריצר"י.

אלא כל הנידון לפי שמנאנו בירושלמי דאוסר נתינת משקין לשום מרוסק, וס"ל לסה"ת דיש לקיים כן אף לתלמודא דידן, ולפרש סוגיין שנתן המשקין מערב שבת, ולפי זה אף אי קיי"ל כריצר"י י"ל דאסור נתינת משקין, דשום בר גיבול הוא, ולא שרי נתינת מים, וכמו בקמח, ודעת האו"ז דפשטא דסוגיין שנותן המשקין בשבת, הלכך יש לפרש הירושלמי כהני אמוראי דאסרי בסוגיין, ולדידהו אף נתינת המשקין אסור, [וחייב דקתני בירושלמי נראה דלפי זה לאו דוקא הוא, דלא משמע בסוגיין דבדאורייתא פליגי], ואנן קיי"ל כהילכתא דמר זוטרא הלכך שרי, ומיהו אין ראיה אי אף לרבי שרי, די"ל דכ"ז למאי דקיי"ל כריצר"י, והרא"ס ס"ל דקיי"ל כרבי הלכך יש לפרש סוגיין נמי אליביה, וכפשטא דמילתא דנותן המשקין בשבת, ואף לרבי שרי, וטעמא משום דריסקו גיבולו, ולהוסיף מים שרי אף לרבי, ופליגא סוגיין אירושלמי, וכן ברי"ו נתיב י"ז ח"י פסק כריצר"י דנותנין מים למורסן, ולא הביא שום חולק בדבר, ואילו בח"ח הביא דבסה"ת בשם ר"י לא החיר

לרבי דנתינת מים היינו לישא, י"ל דליכא כלל ענין בגיבול, דלא אשכחן ליה במלאכת המשכן ע"י לעיל סק"א ז', ומיהו אס ע"י הגיבול הוא משרה חלקים יבשים מן הקמת או מן העפר היינו נתינת מים דחייב, וכדחנן י"ז ז' אין שורין דיו וסממנים וכרשינין אלא בכדי שישורו מצעוד יום, ומבואר דלאחר נתינתם במים עדיין נעשה בכלי איסור לישא וכמש"כ לעיל סק"ג, והיינו במה שנשרים חלקים שעדיין לא נשרו, ודכוותה בגיבול, אבל גיבול במה שכבר נשרה לא מלאנו לרבי, ומ"מ אין לדבר הכרע וי"ל דכיון דגיבול דומה בתכלית פעולתה לנתינת מים שפיר חשיב תולדה דלישא אף לרבי.

והרא"ש ז"ל דקיימא שרי בינה ל"ז ז' הקשה אפרש"י דלא יתכן להחיר גיבול במידי דלאו בר גיבול דאדרבה מיגרע גרע ומנתינת מים דיינין לחייבו, וכתב וז"ל ואליצא דר' אפשר לפרש דמיירי שנתן זו מים מעיו"ט ונתינתו זהו גיבולו וכבר נתגבל מעיו"ט, ורהיטת הדברים משמע דכללא הוא דלרבי לא מייחייב אגיבול שלאחר נתינת מים, אלא דקשה דא"כ מאי איריא קיימא, הרי עפר נמי וכדשרינן ברכותא דפרת, ואפשר לומר דבעפר לא שרינן אלא בנתגבל מעיו"ט דומיא דרכותא דפרת דחשיב כמגובל, אבל בנתינת מים לחוד לא סגי להחיר גיבולו, משא"כ בקיימא דלאו בר גיבול הוא בזה שרינן לגבול משניתן זו מים מעיו"ט, אבל קשה דכל כי האי הו"ל להרא"ש לפרש ולא לסתום הדברים, והרי הרא"ש ס"ל כדעת תו' דגם לריב"ז אס גיבול אפר חייב אף לרבי יוסף שבת י"ח א', וא"כ אין הדבר פשוט לחלק בין עפר לאפר לרבי, והצ"ח בהגהות הרא"ש הגיה ואליצא דריב"ז, נראה טעמו משום דקשיא ליה דאי לרבי מ"ש קיימא הרי עפר נמי, ולזה גרס אליצא דריב"ז דלדידיה בעפר ודאי אסור דנתינת המים לאו כלום היא, אבל באפר י"ל דסבר כאז"י שבת שם דמנתינת מים חייב הלכך שרי לגבול, ועי' במהר"ם שפירש כן בכונת תו' בינה שם, ולפי פירוש זה אין ראיה מה הדין לרבי אס שרי לגבול משנתן המים מעיו"ט, די"ל דדוקא לריב"ז דבמידי דבר גיבול אין חיוב אלא בגיבול ובמידי דלאו בר גיבול חייב בנתינת מים, בזה נשתנה דין מידי דלאו בר גיבול להחיר גיבולו משנתן מים מעיו"ט, אבל לרבי אין לחלק בין מידי דבר גיבול

כלל, דאין ראיה דתלמודן פליג אירושלמי, והיינו מה שחמה צ"י).

ולדעת הסה"ת דפסק כרבי ומפרש הא דאמרינן קנ"ו א' דגובלין מורסן שמי וערב אליצא דרבי ונתן המים מערב שבת, נמצא מבואר דגם בנתן המים מערב שבת ולרבי דנתינתו זהו לישא, צריך לגבול בשינוי, [ואף במורסן דמשמע דאין זו משום לישא מה"ת וכמש"כ לעיל סק"ד, ומיהו רהיטת לשון הסה"ת משמע דס"ל דאיכא לישא במורסן], ומיהו יש לחלק בין מורסן לחרדל ואיך דבהם כבר ריסקו כגיבולם.

ט) נראה דמהא דאמר בינה ל"ז ז' אן ארקתא דפרת סמיכין, יש לדקדק דאין לישא אחר לישא, דהא ודאי בשריקת התנור עושה מעשה גיבול בטיט, ואפ"ה שרי, ואין לומר דהוי גיבול כלאחר יד ולכך שרי, דאס איתא דגיבול בשינוי שרי, א"כ מאי קמתמה אהא דשרקין ליה תנורא, דילמא מגבול כלאחר יד, דהא רבינא לא ידע כיצד מגבול, דא"כ הוי ידע דארקתא דפרת סמיך אלא ודאי אף גיבול כלאחר יד אסור, [ואע"ג דאכתי איכא משום ממרח עי' רשב"א ורא"ש שם, י"ל דהיה נותן המריחה סתם ולא היה מחליקה, אבל גיבול גם בנתינה סתם איכא מעשה גיבול], וכ"מ מהא דאמר צירושלמי פ' כלל גדול והוצא באו"ז דהלש והעורך והמקטף חייבין משום לש, ואמאי לא קאמר רבותא טפי דגם החוזר ולש חייב, אלא משמע דרק בעורך ומקטף שהם פעולות נוספות הנזרכות הוא דחייב אבל לא בלש אחר לש, (וצראצ"ה הנדמ"ח סי' ש"מ כתב בנידון לסתום נקב החצית בלחם, וכשמרכך הלחם ביד, וכתב שם דאין לישא בכה"ג ולא פירש למה, ואפשר משום דאין לישא אחר לישא או דהוי מקלקל ושם סיים דהא דטח פיה בצנץ נ"א ז' היינו מערב שבת וזה תמוה, גם לא נתפרש למה הוצרך לזה, הלכך קשה למיסמך עלה דכנראה יש שם חסרון דברים).

המוסיף קמח לעיסה וגיבול היינו לש, ואס יש כגרוגרת במה שהוסיף חייב, ויש להסתפק הוסיף מים לעיסה וגיבול ועדיין היא עבה מהו, מי אמרינן אין לישא אחר לישא, או"ד כיון דהוסיף מים הרי נתחדשה כאן לישא מחודשת במים הנוספים וחייב, ועי' לק' ס"ק י"א.

שיעור אסור, וגם הרי מגבל הכל על יד על יד ומצטרף לכשיעור שלם, וכמ"ש הנ"ל בעצמו, ואם לפי מנהגנו כהיום אין נראה לנו דעל יד על יד חשיב שינוי, שפיר יש לדון לאסור, דהא מפורש אמרו שצריך שינוי וזה תלוי במנהג המקום והזמן, אבל צדינא דגמ' אין כאן מקום לדון דודאי היה חשיב שינוי בקלי הא דע"י ע"י, וגם אין הדבר קשה דהא משמע ששותין את הקלי לאחר גיבולו, ואין דרך לשחות מעט, ומסתמא הדבר צריך תבלינים למתיקות ומליחות וכיו"ב, וכשעושה מעט מעט א"ל לכיון את הטעמים שיהיו שוין לכשיתערבו, ולכן שפיר נוהגים לעשותו במרוצה, וכמ"ש הרמב"ן דדרכו במרוצה, וכל אופן אין הצננתו קובעת את הענין, דצדינא למדנו בגמ' דבגיבול קלי אם עושין מעט מעט הוא שינוי, גם מש"כ צה"ל שם דהוא דרך אכילה ובעת האכילה, אין בכל זה טעם להתיר, דודאי אסור לישא גם בדבר המוכן לאכילה ובשעת האכילה, וברוטב שנותן לתבשיל טעם ההיתר משום שכבר יש בו משקה מערב שבת ואינו אלא ממחהו וכמו בחרדל ושחלים ק"מ א', וגם המים מפרקים את החיצור.

ולאמור אין לנו להחשיב שינוי בלישה מעט מעט בשום דבר, דהא בעלמא לא חשיב חצי שיעור כשינוי, ואין לנו אלא מה שאמרו חכמים בקלי, וגם צוה יש לדון דאם כהיום דרכו גם במועט שיהא אסור, וכבר תמה מרן זללה"ה בסמ"ח נ"ח סק"ח על המ"צ בס"ק נ"ו שהתיר בקמח מזה כשעושה מעט מעט, דאין לנו אלא צמה שאמרו חכמים דדרכו במרוצה, הא לאו הכי יש כאן חשש חטאת.

(א) שו"ע סי' שכ"א סי"ד ומותר לגבל את הקלי כו' מותר לגבל ממנה כו' והוא שיהיה רך כו', לדעת הרמב"ם קמח קלי ושחיתא אין בהם משום גיבול ואף אם גיבלם פטור, ולפי זה פשיטא שאין ללמוד מהם להתיר במידי דבר גיבול ע"י שינוי או ברכה, דהא לא מנאנו שהקילו בגמ' אלא במידי שאין בו משום לישא, ואף לדעת החו' וסייעתם דאף בגיבול מידי דלאו בר גיבול חייב, מ"מ מורסן וקלי י"ל דגריעי ואין בהם משום לישא וכמ"ש הרמב"ם המוצא בספר שביטת השבת, וכדמשמע לישנא דברייתא דאף לרבי לא קמחי אלא אסורא במורסן וקלי ולא חיובא, וממילא

למידי דלאו בר גיבול, ויתכן דצנניהם גם לאחר נתינת מים יש איסור לגבל ויתכן דבתרומתו שרי, אבל גם פירוש זה קשה דבגמ' אסיקו להא דאזיי צודילמא ורהיטת הגמ' קנ"ה צ' דהא דאזיי איפרוך מצרייתא דמורסן, וקשה לומר דהא דרבינא אחיא כחז"י, ובמהרש"א צתו' צ"ה שם גריס דשרי בלא צייריה וכתב שכ"ה צתו' וכו' גם בחדושי המאירי שם, ולפי זה יתכן לומר דנתן מים על עפר מעיו"ט לא חשיב כצייריה, ולפי זה עפר וקיטמא שוין לענין גיבול דמשנתן המים מעיו"ט חו אין איסור לגבלן ציו"ט לרבי, אלא דעפר שנתן עליו מים לא חשיב כצייריה והוי מוקצה, משא"כ אפר דלעולם מוכן הוא, ועפר שגיבולו מעיו"ט חשיב כצייריה ולכן לא יתכן לפרש קיטמא שנתגבל מעיו"ט ואף לריצ"י ואשמועינן דשרי בלא צייריה, דא"כ עפר נמי, ולפי זה מתפרש וקיטמא שרי בלא צייריה דלעולם מוכן הוא, וכמוצן דדוקא בגוונא דלית ביה משום גיבול, והיינו בשנתן בו מים מעיו"ט, וז"ע.

בבה"ל סי' שכ"א סי"ד כתב דאף לרבי דנתינת מים חשיב לישא מ"מ אם גיבל אח"כ חייב, כדאמרינן בירושלמי דהעורך והמקטף נמי חייב משום לש, ומש"כ הרא"ש צדינא דצנתן מים מעיו"ט מותר לגבל ציו"ט היינו רק באפר דלאו בר גיבול הוא, ולהאמור לעיל יתכן דהירושלמי דהעורך והמקטף חייב משום לש אינו אלא לריצ"י, ואף לריצ"י אין לש אחר לש, ורק עורך ומקטף חייב, ולכן אף אי גם לרבי חייב עורך ומקטף אחתי י"ל דצטיט אין המגבל חייב כשנתן מים מערב שבת, דצטיט ליכא עורך, והו"ל כלישה אחר לישא כשמגבל עפר שכבר שרוי במים, וכ"מ מרקתא דפרת, ומדברי מהר"ם צתו' צ"ה ל"צ צ' משמע דפשוט ליה דלרבי גם כשנתן מים בעפר מעיו"ט מותר לגבל ציו"ט וכמו באפר שצרא"ש.

(ב) בבה"ל שם ד"ה שמא הביא דברי הנשמת אדם בדבר השינוי דמעט מעט דליהוי כדן חצי שיעור, והדברים תמוהים דהא בגמ' אמרו והנ"מ הוא דמשני היכי משני אר"ח על יד על יד, הנה מפורש בגמ' דצריך שינוי ושעל יד על יד בקלי חשיב שינוי, וא"כ מבואר בהדיא בגמ' דקלי הוא סוג מיוחד דעשיית מעט חשיב בו שינוי, ומה מקום לשאול מהא דבעלמא אף חצי

סק"ט, ולעומת זה יש גם כד חומר בטיט דניחא ליה בגיבולו, משא"כ בסתם עפר הו"ל פ"ר דלא ניחא ליה, ולמאי דקיי"ל מעיקר הדין כריצ"י הו"ל פ"ר דלא ניחא ליה דדרצנן, ולפי זה יש להסתפק אם נקט טיט דדוקא משום דניחא ליה בגיבולו, אבל עפר שרי דהו"ל פ"ר דלא ניחא ליה דדרצנן וכבוד הצריות, או דלרבותא נקט טיט דאע"ג שכבר הוא מגובל בערב שבת אפ"ה אסור וכש"כ עפר.

ופשטא מתפרש דדוקא טיט קאמר, וכן נראה דבעפר שרי, דהא אמר ר"ה א' הרוצה לרצץ את ביתו בשבת מביא עריצה מלאה מים ורוחץ פניו בזוית זו ידיו בזוית זו רגליו בזוית זו ונמצא הבית מתרצץ מאליו, אלמא דלא חיישין משום לישה, ובעירובין פ"ח א' נמי מבואר דמותר לשפוך מים בחצר והוא בשו"ע לקמן סי' שני"ז, ולא הזכירו כלל נידון לישה, ונראה מזה דאף לרבי שרי, ונראה הטעם דאין דרך לישה בכך ומעשיו מוכיחין דלאו ללישה קמכוין, הלכך אין כלל שם מלאכה עלה, וכמו קוטס להריח ומנרץ שהביא המ"א בסי' שי"ח ס"ק ל"ו בשם המ"מ דלא חשיבי מלאכה כלל בלא כונה, והכא עדיף טפי דמעשיו מוכיחין עליו שאין כונתו לשום מלאכה, ומ"מ בטיט שצריך לגיבולו ס"ל להמ"א שיש לאסור, ובאמת נ"ע על הא"ר דאסר נמי בעפר מה יענה בההיא דסי' שני"ז וההיא דנ"ה א'. — במ"ז ס"ק נ"ז הזכיר עפר תיחות, ולא מנאנו לחלק בין תיחות לאינו תיחות, ובכל עפר איכא לש, וגם בתיחות מוכח דאין כונתו ללישה, ושמא באמת פשיטא ליה דבאינו תיחות שרי מכח ההיא דמנרץ וההיא דעירובין. — עוד כתב שם בשם הח"א דכשמכסה מ"ר בחול ואפר שיתן הרבה אפר וחול דאז לא מינכר כלל הלישה, ונ"ע דהא המתערב במ"ר הוא המועט ובו אנו חוששים ללישה וא"כ מה בכך שמכסהו בעפר, אטו מותר לתת הרבה קמח לחוך מים מועטים משום שרוב הקמח העליון לא יתערב, ואי משום דכה"ג מינכר שאין כונתו ללישה, בלא"ה נמי כל המכסה מ"ר בעפר מינכר שאין כונתו ללישה, ומיהו למש"כ בכל ענין שרי, דרק בטיט קאסר המ"א [ועי' ביראים והובא באו"ז במלאכת לש], ובאו"ז במלאכת זורע כתב דלמאי דקיי"ל דמשקה מים חייב משום זורע ולא משום חורש, שרי לשפוך מים בקרקע שאינה

אין לנו ללמוד מכאן להחיר במידי דבר לישה, ואף אם נימא דמורסן וקלי בני לישה נינהו והמגבולן חייב, נמי נראה דאין ללמוד מהם למידי אחרת, דהא לפי זה חידוש גדול למדנו דהתירו חכמים מלאכה דאורייתא ע"י שינוי, מה שלא מנאנו בשום מלאכה אחרת, וא"כ אין לך בו אלא חידוש, ומסתמא ראו לורך בזה, ואין לנו ללמוד לדברים אחרים.

ולפי זה קמח ועפר אסור לתת עליהם מים אף לא בצלילה רכה, ואף בשינוי, ואף לא מעט מעט, וכן בקמח מנה נמי נראה דאין להקל וכמו בקמח, ואף ביש מנהג קבוע מה להקדים נמי אין מועיל לשנות, ודלא כמ"ש במ"ז ס"ק נ"ז, דקמח מנה אפסר דדינו לענין לישה כסתם קמח, ואף שנטחן טחינה גסה אין בכך כלום, דלא מנאנו ענין טחינה גסה אלא בקליות שמעולם לא היו קמח ושפיר י"ל דבתכונתן אינם צולעים כ"כ ואינם בני לישה, וכמו חטים, אבל קמח מנה שמתחילתו קמח רגיל וגם נילוש, שפיר י"ל דגם לאחר אפייתו כשחזרו וטחנוהו חזר לדין קמח שצולע יפה ומתגבול יפה, ואיסור גיבול בקמח מנה מפורש בתוספתא פי"ג והובאה במ"א סו"ס שי"ט מפרפרין גלוסקין לחולה בשבת ובלבד שלא יגבול, [וקצת משמע מזה דאף בשינוי אסור דהא בעוסק לורך חולה איירי ואם איתא דאיכא תקנתא הו"ל למיתני, והרי בצרייתא בגמ' קמחי סתם גובלין את הקלי ומתפרש בשינוי, ונהי דאשכחן נמי סתם דקמחי אבל לא גובלין במורסן במתני' קנ"ה ב' ושרי בשינוי, אבל מ"מ הכא דעסיק גבי חולה ראוי היה למיתני תקנתא ושריותא אם איתא דאיכא].

כתב המ"א בס"ק י"ט דאסור להשתין על טיט, ויש לעי' מ"ש דנקט טיט ולא נקט עפר שהוא יותר צהוב, ובא"ר כתב על טיט ועפר, ונראה דמדעתו הוסיף עפר, ולא שצגירסתו היה כתוב במ"א גם עפר, והנה יש כד קולא בטיט שכבר הוא מגובל, והרי בחרדל ושחליים ושום שרינן להוסיף מים בשבת כשכבר נתן בהם מים מערב שבת, וכמ"ש במ"ז ס"ק ס"ד, [והוא מבואר בגמ' בחרדל ושחליים שנותן לחוכן דבש ויין וחומץ], אלא שי"ל דדוקא התם שממחה אותם לצלילה רכה שרי, אבל כשנשאר טיט עזה הרי הוספת המים כגיבול מחודש במים הנוספים, וכמו שנסתפקנו בזה לעיל

ואחד זה אסור, דאינו אלא מדרבנן, וחייב לא דוקא, תדע דאי חיובא ממס קאמר הול"ל דהיינו דוקא לרבי ולא לריב"ז, [ולא משמע לומר דשום מרוסק עדיף ומודה ציה ריב"ז], ואפשר דטעמיה דהירושלמי דאע"ג דכבר הוא כמגובל ע"י ריסקוק, מ"מ כיון שאינו אלא במשקין של עצמו דצוה לא חשיבא ליה, הלכך כד מוסיף משקין דעלמא חשבינן ליה כחחלת נתינת משקין, ע"י בספר מרן זללה"ה סו"ס נ"ח, ולפי זה מפרשין סוגיין שנתן המשקין מערב שבת, ושרינן ליה לערב בשבת, דהעירוב אינו פעולת לשה אלא דילול ופירוד, וכן מותר להוסיף משקין בשבת, כיון שכבר נתערבו משקין מן החוץ מערב שבת, והם כבר מגובלין במשקין של עצמם, ואף אם נאמר דהירושלמי חיוב ממס קאמר, י"ל דהיינו דוקא לרבי דנתינת המשקין הוי לשה, אבל לריב"ז א"א לחייב על העירוב שאח"כ, דעירוב זה אינו גיבול, אלא שמפריד המגובל, הלכך ליכא למיתסר מן הדין ושפיר התירו בלא טריפה.

(יג) שו"ע או"ח סי' שכ"ד צבה"ל ד"ה אין כתב דלרבי יש חיוב חטאת בנתינת מים למורסן, ולמש"כ לעיל סק"ד דעת הריטב"א ותו' רי"ד דגם לרבי אין לשה במורסן, וכן מוכח בגמ' קנ"ה ב' וכמש"כ המ"מ, וכמעט שלא נמצא מפורש מי שחולק בזה, ומטעם זה נמי אין להקל כלל בנתינת מים לקמח שהזכיר צבה"ל ובמ"צ סק"ז בשם הט"ז, דלא מצאנו שהקילו במידי דיש בו משום לשה, וגם לפי מאי דנקט צבה"ל דאיכא חיוב לשה במורסן ואפ"ה הקיל ריב"ז בנתינת מים משום האורן, נמי אין ללמוד מזה למידי אחרינא, דכיון דחידוש הוא שהתירו מלאכה דאורייתא בשינוי אין לנו בו אלא חידוש, ומסתמא היה הדבר במורסן כורך גדול, ולא במידי אחרינא, דהא ודאי כל איסורי דאורייתא לא הותרו בשינוי משום נער בעלי חיים וכורך בהמה, דהא אף שצותין לא התירו וכמבואר קכ"ח ב' קנ"ד ב'.

גם מש"כ צבה"ל דדעת הרבה ראשונים לפסוק כאצ"י דבמידי דלאו בר גיבול חייב בנתינת מים גם לריב"ז, לא מצאנו מאן דסבר הכי זולת המ"מ דדעת הראב"ד וכמש"כ לעיל סק"ה.

מש"כ דבמוץ פשוט דאינו בר גיבול וממילא חייב בנתינת מים לדעת אלו הראשונים, מלבד

זרועה ואפי' בעומדת לחרישה, [והוצא בשעה"ס סי' של"ז אות י"ח ועי"ש צבה"ל בשדה ניר], ועי' לעיל ע"ג א' מה שנתקשנו בדבריו ז"ל, אבל עכ"פ משמע דמשום לש ליכא למיחש.

(יז) שו"ע שם סט"ו חרדל שלשו מערב שבת למחר יכול לערבו כו', יעוי' צבה"ל שנתקשה הרבה בזה שהתירו ותלה הכל במשקין שניתנו מערב שבת ונילושו בזה, אבל באמת אין הדבר תלוי בזה, דכשם דאמרינן דנתינת משקין ומיחוי בחרדל שנילוש במשקין מערב שבת, לאו שמה לשה שאינו אלא הפרדה ודילול, ה"נ י"ל בשחליים ושום שריסקן מערב שבת, אפילו לא לשן ולא נתן בזה משקין מבחוץ, וכן בחרדל שנילוש במימיו, דמ"מ כשנותן בזה משקין בשבת ומערבין אין כאן אלא הפרדה ודילול ואינו ענין לשה, וריסקוק הוא כעין לשתן, דהריסקוק כפעולת גיבול, אלא דבמשקין של עצמם לאו שמה לשה אלא ריסקוק כמש"כ מרן זללה"ה בסי' נ"ח סק"ח והיינו בחשיבות שם המלאכה, אבל צמאיאות נעשו מגובלין, ועכשיו העירוב במשקה הוא בא להפרידן ולדללן, הלכך אין כאן לשה מה"ת כלל, ושפיר נותן בזה משקין בשבת ומערבין, ואיסור הטריפה י"ל נמי דלאו משום גיבול הוא אלא משום טירחא ועוצדין דחול וכדאסרינן נמי טריפת ביצים, ומיהו אפשר דהכא משום לתא דלישה אחינן עלה, ומש"כ השה"ג בשם ריא"ז בשם הרי"ד דבחרדל צעי דוקא שיהא נילוש מערב שבת משא"כ בשחליים ושום, נראה דהיינו משום שהחרדל מימיו מועטים וצריסקוק לחוד עדיין אינו מגובל, והרי נתינת המשקין והעירוב בשבת כגיבול ולא כמיחוי ולכך צעי שיהא נילוש מערב שבת כי היכי דיחשב כמגובל ואז יהא רשאי להמחותו בשבת, [ומיהו אין הכרח אם הלישה היא רק במימיו או דנותן משקין מבחוץ], משא"כ שחליים ושום שמימיהן מרובים הרי צריסקוק לחוד כבר נחשבים כמגובלים, ועירובן במשקין בשבת אינו אלא הפרדה ודילול.

וב"ז להפוסקים דסוגיין איירי שנותן המשקין בשבת, ופליגא אירושלמי דאוסר לתת משקין לשום מרוסק, אבל למש"כ השה"ס להשוות תלמודן עם הירושלמי דאוסר לתת משקין לשום מרוסק, ונראה דאינו אלא מדרבנן, [וכמו שהוא לפירוש הא"ז דהירושלמי סבר כר"א בסוגיין דאחד זה

לקראת הצמיחה, ואין צריך שיצאו שרשים, אלא כל שכר חל שינוי בתוך החטה לפעולת הנביטה, הר"ז זורע.

ומ"מ לעיקר הקושיא אמאי לא מייחייב הנותן זרע פשתן למים גם משום זורע, נראה דברי הנ"א דכל שאין דעתו להצמיח ליכא משום זורע, והר"ז נמי כמנרף וכקוטס דבאינו מתכוין לא חשיבא מלאכה כלל כמ"ס המ"מ והוצא במ"א סי' ש"ח ס"ק ל"ו, והרי הזורק זרעים לבקעה צימות הגשמים אין לחייבו משום זורע, ומ"מ אם מכוין לזריעה י"ל דחייב, [וה"נ המשקה מים לקרקע העומדת לחרישה אפשר דחייב משום חורש וכמ"ס לעיל ע"ג א', ואילו באינה עומדת לחרישה מותר לשפוך עליה מים].

סימן טז

(א) ע"ג א' מתני' המלצנו, פרש"י מכבסו צנהר, ומ"מ חשיב כיבוס בגדים תולדה כמ"ס הרמב"ם בפ"ט הי"א, לפי דליון הנמר הוא תיקון חשוב כדדייקין לחשבו כשינוי בצ"ק ז"ג ב', ואילו המכבס בגד פשיטא דלא חשיב שינוי. — פשתן ושינוי וכיו"צ כתב הרמב"ם שם ה"י דדיקן כנמר, וליבון הוא אב.

המלבן שלא ע"י כיבוס, אי הוה כי אורחיה, היינו מלבן וברש"י י"ז ב' ד"ה אונן משמע דבפשתן אורחיה צהכי, עי' נגעים פ"א מ"ח, ולפי זה ה"ה צבגד אי משכח"ל ליבון כי אורחיה שלא ע"י כיבוס, הוה ליה תולדה דמלבן, ומה שמיאנו תו' קמ"ז א' ד"ה המנער צפרש"י דמן העפר קאמר, דאין נראה שיהא שייך בזה ליבון, היינו משום שהעפר היוצא ע"י ניעור, לא היה בלוע צבגד, והרי ניעורו כמו מגרד מכלי, אבל אי משכח"ל ליבון ככיבוס, ע"י ניעור או אופן אחר, שפיר הוה תולדה דמלבן, ועי' צבג"ל סי' ש"צ ס"ט ד"ה מותר.

צמר שליבנו וחור ונתלכלך, נראה דכשיכבסנו עכשיו אינו אלא תולדה, דלענין גזילה כה"ג פשיטא דלא הוה שינוי, דרק הליבון הראשון עושהו פנים חדשות, וכן נראה דדוקא צעדו צמר הוה ליבון אב, אבל אם עשה בגד מצמר שאינו מלובן ואח"כ כיבס את הצבגד אינו אלא תולדה, דלענין גזילה פשיטא דלא הוה שינוי, ומיהו אע"ג דלפי סדר

שכר כתבנו דלא מנאנו מאן דסבר הכי אליבא דריצ"ר, הנה גם אליבא דרבי קרוב הדבר דפטור בזמן, דהא בחטים ושעורים מצואר בזבחים ז"ד ב' דליכא משום לשה, ולדעת הרמב"ם והריטב"א ותו' רי"ד גם במורסן ליכא משום לשה, ואף לרבי, וא"כ מאן לימא לן דבזמן איכא לשה, הרי אף אי איכא חולקין במורסן, אית לן למעוטי בפלוגתא ולמימר דבזמן מודים.

(ד) זבחים צ"ד ב' וכ"ת משום דמקדח א"ה חיטי ושערי נמי כו', למאי דמסקינן דמשום לשה הוא, צריך לדעת אמאי ליכא משום זורע, דהא לא משמע דחייב שטים, והיה אפשר לומר דאין דרך זריעה בכך, אבל במשכנ"י הוכיח מהא דאמר שבת י"ח ב' דגיגית לב"ש אפקורי מפקר להו, דמצואר מזה דאיכא איסור דאוריתא בשהיית השעורים בגיגית, וכיון דמצואר בסוגיין דשעורים ליכא משום לשה, א"כ ע"כ דמשום זורע הוא, והדרה קושיין לדוכתה אמאי צורע פשתן ליכא משום זורע, ובמ"א סי' של"ו ס"ק י"ב כתב לחלק דלענין זורע צעי שישהה הרבה משא"כ משום לשה, ובנ"א הקשה דממ"נ אם דרך זריעה בכך ליחייב לאלתר, כמו צורע בקרקע, [עיין חו"א שביעית סכ"ו סק"ג], ואם אין דרך זריעה בכך כי שהה הרבה מאי הוה, וגם במש"כ המ"א שישהה חצי היום נתקשה דעד שיצמח צריך כמה ימים, ונראה דס"ל להמ"א דזריעה צמים לא דמי לזריעה בקרקע, דזריעה בקרקע נגמרה מלאכת האדם בנתינה בקרקע, וכאילו ההמשך נעשה מאיליו, משא"כ פעולת הזריעה צמים נחשב האדם כעושה הפעולה באמצעות המים, והרי הנותן צמר ליורה סמוך לחשיכה צאופן שלא יקלוט העין עד מוצאי שבת מסתברא דפטור, וה"נ הזורע צמים להא דמ"א, ואפשר דגם לענין שביחת כלים יהא נפקותא בין זורע צמים דאיכא משום שביחת כלים כדאמרין בגיגית, לבין זורע צע"ץ שלא יהא צוה משום שביחת כלים, דהתם הע"ץ אינו מסייע לזריעה אלא אדרבה הוא חונך בין העפר שבתוכו לקרקע עולם ופעולת הזריעה באדמה כנעשית מאיליה חשבינן לה, [ויש להסתפק הזורע צמים שבקרקע אי כזורע צמים חשבינן ליה או כזורע בקרקע], ומש"כ המ"א שיעור שהייה חצי יום, נראה דהיינו זמן שכר תחל פעולה בתוך החטה

אבל לא כסכום, והיינו מדרבנן, וחדושיה דרב חייא ב"א הוא דהלכתא כמתניתין דשבת ורבנן, ולא כמתניתין דזבחים וכאחרים, וגם אשמועינן דשכשוך נמי מותר, ולא רק נתינת מים עליו, וכן מבואר בא"ח דנתינת מים קיל משכשוך, ושכשוך היינו שמכניס הנעל צמים ומנענעו וכמ"ש להלן.

והנה לא נתפרש בגמ' היכי מפרש אב"י לקרא דרבא דכל כלי העור אשר תכבס, ואין נראה לומר דמה דהזרעת מחלחל ליה משווי ליה טפי מר, דפשטא דגמ' לא משמע דמקמי רבא כבר הוי ידעינן הך סברא, וגם למ"ש להלן איכא משמעות בסוגיין דרכין עדיפי מקשה שנתחלחל ע"י זרעת, ונראה דהנה על עיקר הדין דמהני כיבוס בעור לענין נגע, לא שייך למיפרך מידי אף אי עור לאו בר כיבוס הוא, דמ"מ פעולה זו שנקראת כיבוס בצגד, אם הוציאה את הנגע מן העור, שפיר אמרה תורה דדינו כדין צגד, אלא דלפי זה אין ראוי לנו לומר לענין דם חטאת דעור לאו בר כיבוס הוא, כיון שזוכר בקרא לשון כיבוס גבי עור, וגם מחכמת הלשון יתכן דאין לשמש בלשון כיבוס אם תכונותיו הן מעין כלי עץ וכיו"ב, וממילא יש ללמוד מזה גם לענין שבת דבר כיבוס הוא, אבל בזה שפיר י"ל דנקט רחמנא לשון כיבוס אגב צגד ושתי וערב דקרא, מדע דהא כתיב בויקרא ט"ו וכל צגד וכל עור אשר יהיה עליו ש"ז וכבס צמים וגו', הרי דכתיב בקרא כיבוס בעור שאין בו נגע, ואף דהך כיבוס היינו טבילה, מ"מ לא שייך לשמש בלשון זה בכלי דאינו בר כיבוס, ולא מנאנו כיבוס בתורה אלא בצגדים, וע"כ דאגב צגד הוא, וה"נ דכוותה, ורבא ז"ל דס"ל דדוקא לענין טבילה שייך למינקט לשון כיבוס בעור אגב צגד, כיון שהפעולה בשניהם שוה, אבל כשהנידון בכיבוס ממש אין לנו לומר אגב.

שם ושכשיכי ליה מסאניה צמיא, נראה דלשון שכשוך הוא נענוע, וכלשון כשכוש, וכן במנחות כ"ג א' משכשכו בשיירי הלוג, והיינו שנותן הקומץ על שיירי הלוג ומנענעו, וכמו שפרש"י שם שמשפשו, וכן בע"ז נ"ז ב' שדי ביה ידיה שיכשך ביה, ושם ל"ג ב', וה"נ מתפרש שהכניס הנעל לתוך כלי מלא מים ונענעו, ואשמועינן דג"ז שרי כמו נותן עליה מים עד שתכלה, דאין חילוק בין אם שוטף את המים על העור או את העור צמים,

המשנה משמע דהליצון הוא קודם הניפוך, מ"מ נראה דאם ליצנו אחר הניפוך נמי הוי אב, וכן אפשר דחשיב שינוי, אבל לאחר טווייה ז"ע, ומיהו בפשתן הליצון הוא לאחר טווייה כמס"כ תו' כ"ז ב' ד"ה אונין, וברמב"ם כתב דהמלצן את הפשתן הוי אב, אבל בצ"ק שם איתא אמר וליצנו פשתן ונקאו, ולא זכר ליצון בפשתן, ואפשר דהיינו משום שהליצון לאחר טווייה וזוהי כבר לא חשיב שינוי כ"כ, ולפי זה צריך לפרש דמס"כ הרמב"ם דמלצן את הפשתן הוי אב, דהיינו בליצנו קודם טווייה, ושמה לעולם מלצנין אותו פעמיים, ומיהו אפשר דהא דנקט פשתן ונקאו משום דבעי למינקט שינוי הראשון שבפשתן, וכמו בצמר דהליצון הוא השינוי הראשון שלאחר גזיזתו, ולפי זה י"ל דגם הליצון שבפשתן חשיב כמו הליצון שבצמר, ואע"ג שהוא לאחר טווייה, וז"ע בצ"ז.

ב' זבחים צ"ד א' למימרא דעור בר כיבוס הוא ורמינהו כו' היתה של עור נותן עליה מים כו', וא"ת מאי מדמינן כיבוס דדם חטאת לכיבוס דשבת, הרי בשבת כיבוס לא כתיב, והמלצן את הצמר שלא ע"י כיבוס נמי חייב אי אורחיה בהכי, וכמס"כ לעיל סק"א, וא"כ אף אי עור לאו בר כיבוס נמי אפשר לומר דמ"מ לענין שבת יהא חייב המכבסו, ואיכא נמי למימר לאידך גיסא, דהא לכו"ע צמיתות עור הוא סוג ממוצע בין צגד לכלי, [דאף שבעור נבלע קצת, ה"נ בכלי עץ נבלע קצת ומ"מ לאו בר כיבוס הוא], ושפיר י"ל דלענין מלצן לא מדמינן ליה לצגד, אף אי לענין דם חטאת בר כיבוס הוא, וי"ל דהנידון הוא על הצלוע בעור אי דמי לצלוע בצגד או לצלוע בכלי, דצגד נעשה הצלוע כגופו של הצגד, ואילו בכלי חשיב רק כדבוק בו, וזוהי תלוי גם אי חייבין על כיבוסו בשבת, שאם הצלוע כצלוע בצגד, הרי הליצון תיקון חשוב כמלצן, וה"נ תלוי זה אם בר כיבוס הוא או בר גרירה.

שם אמר אב"י ל"ק הא רבנן הא אחרים כו', רהיטת הסוגיא דאב"י לא מחלק כלל בין קשין לרכין, והיינו דמוקמינן להא דרב חייא ב"א דשכשך למסאני דרב, כרבנן, דלאחרים אף בקשין אסור, ומתני' דעור טעון כיבוס איירי אף בקשין וכאחרים, ומתני' דנותן עליה מים עד שתכלה לא מיתוקמא אלא כרבנן, ואף לרבנן לא שרינן אלא נתינת מים

לאפוקי מס"ד דרבא, אלא כדהדר ביה, והכ"מ שם לא הראה מקורו.

שם הדר אמר רבא לאו מילתא היא דאמרי ניקו נימא ליה לקרא כו' מי לא עסקין בכלי אכסלגיא הבאים ממדה"י וקאמר רחמנא ניצעי כיצוס, מעיקר פרשת נגעים קדייק, דכיון דכתיב סתמא או בעור או בכל מלאכת עור וזתר הכי כתיב וכבסו את אשר צו הנגע, משמע דבכל כלי עור שייך כיצוס, והיינו דקמסיק ואמר רחמנא ניצעי כיצוס. — מהא דקאמר מי לא עסקין בכלי אכסלגיא כו' ולא קאמר סתם מי לא עסקין בקשים, דקדק בני אי"ש נ"י דמשמע מזה דבכלי אכסלגיא מודים גם אחרים דלאו בני כיצוס נינהו, והיינו דקמוכח רבא טעמיה דלרעת מחלחלא אליבא דכו"ע.

שם אלא אמר רבא לרעת כיון דמגופיה קא פרחא מחלחלא ליה ומשוי לה רך, אע"ג דקרא כתיב וכבסו את אשר צו הנגע ודייקין מזה דלריך גם לכבס סביבות הנגע וכמ"ש הרמב"ם פ"ג מטו"ז ה"ה, ז"ל דה"נ מחלחל קצת סביבות הנגע.

שם ב' אלא אמר רבא כל כיצוס דלית ליה כסוכס לא שמייה כיצוס כו' שכשוך אין כיצוס לא אי צרכין וכד"ה אי צקשין וכאחרים, הא דאמרין השתא שכשוך אין כיצוס לא, היינו משום דלהך אוקימתא דרבא לא יתכן לפרושי דהיתר שכשוך אחי לאשמועינן, דהא מתניתין היא דנותנין עליה מים עד שחלה, וליכא מאן דפליג עליה, וצרכין מיתוקמא אע"ג דלכו"ע בני כיצוס נינהו, [ורק מעיקרא דהוי ס"ל דכל דבר כיצוס הוא אסור גם שכשוך, ומתניתין דנותנין עליה מים צקשין וצרכין, שפיר איצטריך ליה לאשמועינן דהלכה כצנן], וע"כ חידושיה דכיצוס אסור, [ולא משמע לומר דאחי לאשמועינן דשכשוך כנתינת מים דמי, דזה פשוט לגמ' מסבירא], ונראה דהא דאמרין אי צרכין וכד"ה אי צקשין וכאחרים, היינו קושטא דמילתא דלינא, דצרכין לכו"ע כן, וצקשין עכ"פ לאחרים, אבל אין כונת הגמ' לקבוע כן דהא דרצ"א, חדא דאי צרכין קאמר קשה מאי אחי לאשמועינן הא ממחני' נמי דקחני נותן עליה מים עד שחלה מוכחא מילתא דכיצוס אסור, וכמ"ש פ"רש"י לעיל א', ועוד דאמרין אי צקשין וכאחרים, ומג"ל דלרבנן שרי, הא לאוקימתא דאצ"י דליכא כיצוס

ובלשון הטוש"ע סי' ש"צ משמע דפירשו שנתן מים על הנעל והמים שכבסו את הנעל, והיינו ממש כמחני' דנותן עליה מים עד שחלה.

שם אמר רבא ומי איכא למ"ד עור לאו צר כיצוס הוא כו', הא דלא קאמר מתקיף לה רבא, הוא משום דאצ"י לא אדכר כלל אי איירי צקשין או צרכין, וספיר יש לקיים דברי אצ"י אף לצתר הא דרבא, ומוקי למתניתין כאחרים דמשמע ליה דמתניתין אף צקשין איירי, והא דשבת ע"כ כצנן.

שם אלא אמר רבא קרא ומתניתין צרכין כו', פשטא דגמ' דרבא ארומיא דמתניתין אהדדי קאי, דהא מוקי למתניתין צרכין, ומשמע דקשיא אמתניתין ובעינן לאוקמה לתרוצי, וכן סידרא דגמ' הכי מתפרש, ולפי זה ז"ע דהשתא הו"ל למיפרך דהא צרכין וכסותות רכין נינהו ואמאי נותן עליה מים, דהא השתא מתפרש דרבא מוקי למתניתין דנותן עליה מים עד שחלה צקשין, ואמאי אפסיקו בגמ' באידך דרבא, ונראה דהנה חזין דמסבירא ליכא לאכרועי צדין עור אי צר כיצוס הוא, ואפשר דאף רכין לאו בני כיצוס נינהו, ואפשר דגם קשין בני כיצוס נינהו, ורק מחמת קושיא דקרא מוכחין דאיכא כיצוס בעור, ומחלקין בין רכין לקשין, ולפי זה י"ל דכיון דחזין צמתניתין דכריס וכסותות לאו בני כיצוס נינהו, ע"כ אית לן לאוקמי קרא צרכין טפי מכריס וכסותות, וכריס וכסותות צקשין חשיבי, והכי מיתוקמא השתא לרבא, אבל לצתר דהדר ביה רבא ומוקי לקרא אף צקשין ומשום דלרעת מחלחלא, בזה קים ליה מסבירא דכריס וכסותות קרובים טפי לכיצוס מכלי אכסלגיא שנתחלחלו מלרעת, והיינו דקשיא ליה.

בראיה דלמאי דס"ל לרבא השתא, אין נוהג דין נגעי בגדים אלא צרכין, אבל צקשים דלאו בני כיצוס נינהו, אין נוהג בהן דין נגעים כלל, דהא כתיב וזוה הכהן וכבסו את אשר צו הנגע, ומוכח דלא איירי קרא אלא צראויין לכיצוס, ולפי זה הו"מ רבא לאזכורי דאיכא כיצוס בעור מכל דין נגעי בגדים בעור, אלא דניחא ליה טפי לאחויי קרא דכתיב כיצוס סמוך לכלי עור, אבל לאצ"י לפמש"פ לעיל מתפרש קרא דיעשו בעור מעשה שנקראו כיצוס בצגד, וז"ש הרמב"ם בפ"ג מטו"ז ה"א דנוהג נגעי בגדים בעור בין רך בין קשה, והיינו

בסי' ש"צ ס"ט ד"ה אבל לא נתחווירו לפי זה, ועי"ש צד"ה זה.

מש"כ רש"י שבת קמ"ג ב' דבכרים וכסתות אסור כיצוס הואיל ורכין הן, היינו דרכין כו"ע מודו דאיכא איסור כיצוס, אבל בקשין לרבנן דאחרים אף כיצוס גמור שרי, וכדאמרין בסוגיין דאי הא דרחצ"א בקשין וכיצוס אסור, היינו כאחרים, ומיהו לענין הלכה שפיר מודה רש"י דאית לן למינקט כר"פ ורבא למסקנא דאף בקשין אסור כיצוס, והיינו משום דס"ל דהלכה כאחרים, וכדפסק השאלות.

ג) שו"ע או"ח סי' ש"צ ס"ט מותר ליתן מים ע"ג מנעל לשכשכו אבל לכבסו דהיינו שמשפשף נדו זע"ז אסור, בטור איתא סתם דאסור לכבסו, והמחבר הוסיף לשון רש"י בכבסו, ועפ"י יש מקום לטעות להחיר שפשוף ביד, ולפרש כן לשון לשכשכו, אבל לשון המשנה דקמני נותן עליה מים עד שחכלה מוכח בהדיא דלא שרי שום שפשוף אפי' רק בידו, ורק נתינת מים החירו עד שחכלה, וכ"כ רש"י בהדיא בזבחים נ"ד א' ד"ה היתה נותן עליה מים עד שחכלה צט"פ מים ומיהו שפשוף בידים לא, הנה לא החיר להעביר הלשלת אלא ע"י שטיפת מים, ולא ע"י שום שפשוף בידים, והיינו דלשון המשנה מוכיח כן, ולכן פירשו אף שלא נתבאר שם בגמ', וכן בשבת קמ"ג ב' פרש"י דנותן מים עד שחכלה אבל כיצוס ממש לא כו' ומיהו שרייתן לא זהו כיצוס, ומבואר דלא החירו אלא שרייתן, וגם בצבצא לא מנאנו גדרים צהלות כיצוס אם לשפשף מין צמינו דהיינו נדו זע"ז או לשפשף צבצרים אחרים, וכל השפשופים שוים, ולא מנאנו אלא דשרייתו לאו היינו כיצוסו בעור, ורש"י פירש לשון כסכוס לפי הענין הרגיל, אבל הכוונה בכל כיצוס דלית ליה כסכוס, היינו דלית ליה שום שפשוף איזה שהוא, וצבצא ס"צ א' כיצוס כחם דתנן דלריך לכסכס פרש"י לשפשף, וצחר הכי פירש סדר השפשוף נדו עם נדו, ומשמע דלשון כסכוס היינו רק שפשוף, וכן הרמב"ם צפכ"צ הי"ח כתב מנעל או סנדל כו' מותר לשכשכו צמים אבל לכבסו אסור, ולשכשכו היינו להכניסו בתוך המים ולנענעו כי ההיא דע"ז ל"ג ב' נ"ז ב', וכמש"כ לעיל סק"ב, והיינו מימרא דרחצ"א, וזו אותה הפעולה של נתינת מים עליה עד שחכלה,

לרבנן בשום עור, דגם רכין לאו בני כיצוס, אפ"ה אסרינן כיצוס, דרק נתינת מים שרינן, וא"כ כש"כ למאי דקיימין השתא דרכין בני כיצוס, דשפיר יש לאסור כיצוס אף בקשין אטו רכין, ומנ"ל לפרושי הא דרחצ"א רק כאחרים, אלא ודאי גמ' לא נחית אלא למינקט הפשוט והמבואר, דלאחרים מיהא חיוצא נמי איכא.

ולפי זה נראה דלקושטא דמילתא אית לן לפרושי הא דרחצ"א בקשין ואשמועינן איסור כיצוס, והיינו דהדר אוקים רבא אמורא עליה ודרש דכיצוס אסור, וע"כ מנעל היינו קשין, ואלא דמי למסאני' דמתפרש גם צרכין וגם בקשין, דרכין מתניתין היא דאסור כיצוס, ור"פ אותיב ליה מהא דרחצ"א דע"כ בקשין מיתוקמא, דצרכין פשיטא ומתני' היא, ועיקר חידושו דכיצוס אסור, ונראה דהשתא נמי לא מפרשינן דרחצ"א אחי לאשמועינן דהלכה כאחרים, אלא דאף לרבנן קאמר דכיצוס אסור, דהא שפיר י"ל דגם רבנן אסרי כיצוס מדרבנן, ולמה לן לדחוקי דרב שציק רבנן ועבד כאחרים, וזו דעת הרמב"ם שפסק צפ"ח ממעה"ק ה"ב דקשין לאו בני כיצוס נינהו וצרכנן, וצפכ"צ מה' שבת הי"ח פסק צסתמא דאסור כיצוס צמנעל וסנדל והיינו אף בקשין, וצלח"מ צה' מעה"ק שם נתקשה צזה, ולמש"כ מיושב, וכ"כ בכל צו דאסור לכבס עור אף שאינו צר כיצוס, והיינו כדעת הרמב"ם.

הא דאמר רבא כל כיצוס דלית ליה כיסכוס לא שמייה כיצוס, ר"ל דנתינת מים לחוד לא חשיב כיצוס, אבל אם שפשף בידו שפשוף המועיל לכיצוס, הר"ז ככיסכוס, דלא נאמרו דינים צסדר הכיצוס, וכל פעולה המועילה להוציא הלכלוך הצלוע הר"ז כיצוס, ולא הוציאו אלא נתינת מים לחוד, דבעור לא אמרינן שרייתו זהו כיצוסו, והיינו דנקט רבא צחר הכי סתמא דמנעל מותר לכבס, וזה כולל גם כסכוס וגם שפשוף בידו וכיו"ב, וכן צכולה סוגיין ליכא נפקותא אי גרסינן כסכוס או כיצוס, והרי"ף והרא"ש הציאו צס"פ תולין מימרא דרבא דכיצוס צמנעל אסור, והיינו כל סוגי כיצוס, ואף בקשין, והציאו מתני' דנותן עליה מים עד שחכלה, לאשמועינן דבעור נתינת מים לאו היינו כיצוסו, ואף צרכין, וכן הרמב"ם צפכ"צ הי"ח כתב איסור כיצוס והיתר נתינת מים ושכשוך, ודצרי הצה"ל

זהו כיצוס, ונראה דר"ל דכשם דהגסה חשיב כמבשל, וכן סחיטה חשיב כמלנן וכמ"ש הרמב"ם פ"ט הי"א ואשכחן נמי נתינת מים דחשיב לש, ה"נ שריית הבגד הוא תולדה דמלנן, דכל מלנן הרי השרייה מועלת לו, והיינו דאמר רבא זרק סודר למים חייב, ר"ל דהשרייה אף קודם שגרמה לניקוי הבגד, כבר היא מלאכת מלנן, והיינו דנקט זרק, דמיד צוריקתו נתחייב ואפילו הוציאו מיד, דלשון זריקה נופל על דבר הנעשה במהירות בשחייה מועטת, והשתא ניחא דאמרין רבא לטעמיה, דאי לא דשרייתו היינו תולדה דמלנן, באמת היה ראוי להצריך כסוכס אף בבגד, דלענין ניקוי ראוי להשוות בגד לעור, כמו דלענין כיצוס נגעים דינן שוה, אבל מאחר דאמרין דשרייה בבגד הוי תולדה דמלנן שכבר הוא פועל על הכלל, ענין זה לימא בעור דכלא כסוכס אין השרייה פועלת, אבל ממ"ש תו' שבת קי"א ב' ובתו"י יומא ע"ז ב' לחלק בין איכא טינוף או שהושחר סתם לכאורה ל"מ כן, ועי' להלן סק"ה, וז"ע, [ועי' לעיל סי' ט"ו סק"ג שכתבנו דזרק זרע פשטן למים אם דעתו להוציאו מיד פטור, אלא דאם אין דעתו להוציאו חייב אף שיתדבק לאחר השבת, וכמו זורע דחייב אף שהקליטה נעשית לאחר שבת, ולפי זה יתכן דגם זרק סודר למים אם דעתו להוציאו מיד וליצאו שמה יהא פטור, אבל אם דעתו להשהותו אף אם זרקו סמוך לחשיכה נמי חייב, וז"ע].

שם דאמר רבא זרק סודר למים חייב, אשמועינן דהא דלא יתן מים כבר ובסתא כמבואר במתני' הוא מדאורייתא, וגם אשמועינן דאף קודם שנתלנן כבר חייב על השרייה לבד.

(ה) במשנה"ק תו' בסוגיין מהא דביצה י"ח א' דנדה מערמת וטובלת בבגדיה ואמאי לא אמרין שרייתו זהו כיצוס, וציומא ע"ז ב' בתו"י הקשו ג"כ מהא דהתירו התם לעבור עד נוארו במים להקביל פני רבו או לנטורי פירי, וכן הקשו בשבת קי"א ב', לכאורה היה נראה דלא חשיב מלנן אלא בבגד שכיצוסו מלננו ומוסיף בו לבנונית, אבל בגד מכוסע שזרקו למים לא שייך בו כיצוס, דהא כיצוס ממלנן ילפינן ומלנן היינו שמשנהו הרבה כמבואר ב"ק ז"ג ב' דדיינינן לחשבו כשינוי, וא"כ היה אפשר לפרש ההיא דהולך לקבל

וכל שמוסיף על זה הרי הוא בכלל כיצוס, וכן העתיק שם מתני' דבבגד מקנחה בסמרטוטו ושל עור נותן עליה מים עד שתכלה, ולשון הטור מותר ליתן מים ע"ג מנעל לשכשכו, מתפרש שהמים ישכשכו את המנעל, ואפשר שפירש כן הא דרמב"ם, ועי' לעיל סק"ב.

מסקנת הדברים, בבגד שרייתו זהו כיצוס ואסור לתת עליו מים כלל, אבל עור שרייתו לאו היינו כיצוס ומותר לתת עליו מים או להכניסו במים ולנענעו, אבל אסור לשפשו כלל אף לא ביד, ואם שפסף שפשוף המועיל לכיצוס, אם הוא עור כך חייב חטאת, ואם הוא עור קשה פטור אבל אסור, לדעת הרמב"ם ולדעת השאלות גם כן חייב חטאת, [ומלבד זה יש לדון במשפסף את העור משום ממחק, וכמו בחולב לדעת ר"ת ע"ג ב', ועי' לק' ס"ק י"א].

(ד) **זבחים צ"ד ב'** בגד שרייתו זהו כיצוס רבא לטעמיה כו', לכאורה ק"ק מה שייך כאן לטעמיה, הרי איסור שריית בגד במים מפורש במשנה דקתני מקנחה בסמרטוטו, ורבא רק חידש בעור דמתניתין דשריא נתינת מים איירי בעור דבר כיצוס הוא, ואפ"ה נתינת מים שרי, וגם אי הזורק סודר למים פטור נמי ע"כ לקיים דברי רבא ולחלק בבגד החמירו טפי, והו"ל לגמ' למימר בגד שרייתו זהו כיצוס כדברא, דרק מאידך דרבא שמעינן לה, וי"ל דס"ל לגמ' דאי בגד שרייתו לאו היינו כיצוס ואפילו הכי אסרו נתינת מים, דלפי זה אין לחלק בין עור לבגד אי עור בר כיצוס הוא, אבל אי אין כאן גזירת חכמים ונתינת מים לסודר אסורה מדאורייתא, שפיר י"ל דבעור אוקמוה נמי דאורייתא ושרי בלא כסוכס.

ועוד נראה דהא דאמר רבא כל כיצוס דלית ליה כסוכס לא שמיא כיצוס, דקאי אכיצוס דקרא, וכדאמר לקמן ז"ה ב' דנריך להעביר ז' סממנים ולכסכם על כל אחד מהן ג' פעמים, וממילא אין ראיה דאיכא כיצוס בעור אלא בכיצוס שע"י כסוכס דבהכי איירי קרא, והיינו דלא קאמר כל כיצוס בעור דלית ליה כסוכס, דגם בבגד איכא להאי דינא לענין נגעים, וע"ז פרכין א"ה בגד נמי דכי היכי דנגעים גם בבגד נריך לכסכם ה"נ נימא לענין שבת דלא מיחייב בלא כסוכס, וכמו דאמרין לענין עור, ומשנינן בבגד שרייתו

שרייטו זהו כיצוסו זהו דוקא שיש עליו מעט טינוף
אבל כשצגד כולו מלוכלך או כולו לצן אין זה
כיצוס וליצון אלא ליכלוך ושרי עכ"ל, ולפי זה
כשיש במקום אחד כתם של יין וכיו"צ חשיב נמי
כיש עליו טינוף, וכ"מ בסמ"ג, ודלא כיראים
שנסתייע מדברי זה"ג שאסר לתת מים על צגד
שנשפך עליו יין, דמזה מוכח דאף צלא לשלשת
אסור.

למאי דקיי"ל כר"ש דדבר שאין מתכוין מותר,
לכאורה ניחא בפשיטות כל הני דשרינן
לעצור במים כההיא דיומא ע"ז ב', וההיא דצינה
י"ח א' דמערמת וטובלת בצגדיה, וכן ההיא דק"כ
א' דטלית שאחו צה האור מנד זה דנותן עליה
מים מנד זה, וכן ההיא דקל"ט ב' דנותן מים
ללולין לתוך המשמרת, דכלל הני לא הוי פ"ר
דיתכבס, ולכך כיון שאינו מתכוין לכיצוס שרי, והא
דאמרינן שרייתו זהו כיצוסו היינו במכוין לכיצוס,
אלא דלא ניחא להו לרבותנו למימר דלר"י דדבר
שאינ מתכוין אסור ליתא לכל הני הילכתא, וגם
ההיא דטלית שאחו צה האור רב קאמר לה ואיהו
כר"י ס"ל כדאמר כ"ב א', ועי' לק' סק"ו דסתימת
דברי הראשונים ז"ל משמע דאף למאי דקיי"ל
כר"ש קשיא להו.

(ו) מסקנת התו' קי"א ב' וצווחים נ"ד א' ותו"י
יומא ע"ז ב' והרא"ש שם כפי מה
שהגיה ר"ת בספר הישר דה"ט דשרי לטבול
בצגדיה ולעצור במים משום דהוי דרך לכלוך,
[וכ"ה בטור סי' תרי"ג], והלכך אף באיכא טינוף
בצגדים נמי שרי, וכן הציא דבריו הרשב"א דצינה
י"ח א', ונראה הכונה דאין מתכוין כי האי לא
חשיב כלל מלאכה אף אי מתכבס קצת צכך, ואף
לר' יהודה דדבר שאין מתכוין אסור, כה"ג שרי,
וכן אף אי הוי פ"ר לדידן, וכמ"ש המ"מ פ"ב
ה"ב לענין מצרף וקוטס להריח הוצא צמ"א סי'
שי"ח ס"ק ל"ו, וכבר רמז לזה הגר"א צסי' שי"ט
ס"י, והענין דההולך במים עם צגדיו הרי הוא
משתמש בצגדיו כדרך שהוא משתמש בהם צינשה,
וגם במים הם צלים ומתלכלכים, ולא שייך לחשבו
כמתכבס, וכמו ההולך בזמן הגשמים, ונראה דהיינו
נמי טעמא דשרי לתת מים ללולים למשמרת כיון
שעשויה לכך ואינו חושש לליצונו כמ"ש הטור סי'
שי"ט, ור"ל דסינון המים צממרת הוא השימוש

פני רצו וההיא דמערמת וטובלת בצגדיה דאירי
בצגדים שעלו מן הרחצה דשזב אין הכיצוס מועיל
בהן כלל, ולכך לא שייך שרייתו זהו כיצוס, ואין
בזה דוחק דהא התנא לאו צהלכות כיצוס איירי,
אלא אי מותר להערים להטבילן או אי מותר
צינה"כ לעצור במים, ושפיר מיתוקמא בגוונא דליכא
משום כיצוס, ונהי דדוחק הוא לאוקמי בצגדים של
עור היינו משום דסתם צגדים אינם של עור, אבל
לאוקמי בצגדים מכוסים אין בזה דוחק, דכל צגד
זימנין שהוא מכוס, ואפשר דס"ל להתו' דאם
איתא דכלל צגד אמרינן שרייתו זהו כיצוס, א"כ
שרייה וכיצוס צככוס כי הדדי נינהו, וכשם
דמסתבר דכיצוס צככוס ודאי אסור מדרבנן אף
בצגד שכבר נתכבס כל צרכו, ה"נ יש לאסור שרייה,
ולכך הוצרכו לחדש קולא צהא דשרייתו זהו כיצוס,
ומיהו אכתי היה אפשר לאוקמי במים עכורים, אלא
דניחא להו לאוקמי בכל גווני.

ומה שכתבו בתו"י יומא שם, וכ"ה גם צרא"ש
שם, לחלק צין צגד שהושחר משימוש לצין
אם נפלה עליו לשלשת או דם, דרק צשיש עליו
לשלשת או דם אמרינן שרייתו זהו כיצוס, כנראה
כונתם משום דלשלשת או דם עלול ליפול מחמת
שרייה לחוד, משא"כ צשהושחר מחמת לצינשה, אבל
קשה דרצא סתמא קאמר זרק סודר למים חייב,
ופשטא צלא לשלשת מתפרש, וכבר הק' כן
ציראים, ועוד דלפרש"י לשלשת אינו דבר מסוים,
וכל טינוף ולכלוך בכלל, ושפיר איכא לשלשת שהוא
צתכונתו צלוע כמו השחרות, וגם בזה משמע
דשרייתו היינו כצוס, ועוד דלשלשת שלא נבלעה
ונופלת מחמת שרייה, מסתבר דאין צה משום
כיצוס, כמו צעור, דכל החילוק צין עור לצגד הוא
משום דצצגד נבלע טפי, וא"כ כל הכיצוס צלשלשת
הוא רק צמה שנבלע צצגד, והוא צתכונתו כמו
השחרות, שמחמת לצינשה, וע"ז הוא שאמרו שרייתו
זהו כיצוס, ואפשר דכונתם דמקום מסוים צצגד
שיש עליו כתם ניכר כמו דם או לשלשת, שפיר
יש לו תועלת צשרייה שהכתם דוהה או שהולך
לו, אבל כשאין כתם מסוים הניכר אלא שכל הצגד
צריך ליצון, בזה אין השרייה מוסיפה כלום,
ולפעמים אף נעשה יותר גרוע ע"י השרייה, וכ"מ
צלשון המרדכי צרכות פ' אלו דברים הוצא צצ"י
סי' ש"ב שכתב וז"ל והא דאמרינן צפ' דם חטאת

ק"כ א' דעל הצגד לאו דוקא כתבנו לעיל סוסק"ה דהיינו משום דהך מימרא רב קאמר לה ואיהו סבר כר"י דדבר שאין מתכוין אסור, אבל ממש"כ הטור לאסור נתינת מים מוכח דגם למאי דקיי"ל כר"ש אסור וע"כ דחשיב ליה פ"ר, וכן רהיטת דברי התו' ושאר ראשונים ז"ל שנתקשו בזה דעובר עד לאורו ובהא דטובלת בצגדיה דהא שרייתו זהו כיצוסו, משמע דאף למאי דקיי"ל דשא"מ מותר נמי קשיא להו, ונראה מזה דזימנין שכבר לפני נתינת המים ידוע בהחלט שיתכבס, והוי פ"ר, [דהדבר תלוי בצגד ובמים וזה ניתן לדעת גם מקודם], הלכך אין כאן היתר דשא"מ, והרמב"ם שכתב צפי"צ ה"ו היתר נתינת מים, העתיק לשון הגמ' כדרכו, ואם בגמ' מתפרש מים עכורים דוקא, ה"נ יתפרשו דבריו.

ז' שו"ע סי' ש"צ ס"ט אבל בגד שיש עליו לכלוך כו', עי' בזהגר"א דה"ה באין עליו לכלוך, אלא משום סיפא נקטי' דמקנחו בסמרטוט וכונתו על הטור דאיהו ס"ל דאף בליכא לכלוך אסור כמ"ש סי' של"ד, אבל המחבר נראה שלא רצה לסתום נגד דעת הסמ"ג והסמ"ק ואיך שהביא צ"י, שהרי הביא דעתם לק' סי' של"ד סכ"ד, ולכך נקט מילתא פסיקתא דביש עליו לכלוך לכו"ע שרייתו זהו כיצוסו, ומיהו קושטא הוא כמש"כ הגר"א ז"ל דנקטו בזה"ג דליכא למידק הא אין עליו לכלוך שרי, די"ל דאגב מקנחו בסמרטוט נקט ליה, לפי שלא רצה להכריע דין זה, דלקמן בסי' של"ד שם כשהביא י"א דבאין עליו לכלוך שרי כתב דנראה דעת האחרים.

שם פן יסחוט, היינו שהלכלוך לח ואם יקנחו בדוחק יסחוט הלכלוך הצלוע בצגד, אח"כ ראיתי שכ"כ באליה זוטא, ודברי הלבוש ז"ע.

שם בהגה"ה ובגד שאין עליו לכלוך מותר לתת כו', ז"ע דנקטו כאן דאיידי בנתינת מים לנקות, וזה ליכא מאן דשרי, ולא עוד אלא דאפשר דחיובא נמי איכא, דכל שהשרייה מועלת, היינו כיצוסו, והמתירין לא התירו אלא משום שאין תועלת בשרייה בדליכא לכלוך וגם שאינו מתכוין, עי' בסה"ת וסמ"ג, ובמרדכי פרק א"ד שהביא הב"י חשיב ליה דרך לכלוך, וכבר כתב במ"צ דע"כ באין מתכוין לכבסו איירי, ובאמת דעיקר דבריהם באינו מכויין כלל לנתינת מים איירו כמו עובר במים

במשמרת כמו ההליכה בצגדים, והוא הלכלוך של המשמרת ולא הכיצוס, שאין דעתו כלל על הליצון האפשרי ע"י הסינון, וחשיב דרך לכלוך, והגע עצמך בגד המיוחד לגשמים מי שייך לאסור להלך בו בגשמים משום ליצון, הרי זהו שימוש ודרך לכלוכו, וה"נ דכוותה.

ובמ"א שם ס"ק י"א נתקשה מה מועיל עשוי לכך לענין שרייתו זהו כיצוסו, ומפני זה נטה לפרש דברי הטור דאיידי באין בו לכלוך וס"ל דאין בו משום ליצון ע"י שרייה, ורק משום גזירת סחיטה אחי עלה, וזה מהני מה שעשוי לכך שאין מקפיד על מימיו, ואמנם לענין סחיטה הדברים נכונים וג"ז בכלל דברי הטור, אבל לענין שרייתו זהו כיצוסו לא נזכר בטור דבאין בו לכלוך שרי, וכמ"ש הב"י בסי' ש"צ דאף צרמזים לא הזכיר הטור האי סברא, דלמסקנא אין הטעם אלא משום דרך לכלוך, ובשאינו דרך לכלוך אף באין בו לכלוך אסור, וכמ"ש הטור בסי' של"ד דאסור ליתן מים על טלית שאחז בו האור, והיינו אף באין בו לכלוך, דאל"ה היה ראוי להעתיק הגמ' דנותן מים, ולפרשה בצגד שאין בו לכלוך, וומיהו ע"כ ליישב הגמ' דשרי מים זלולין אף להסוברים דגם באין בו לכלוך אמרינן שרייתו זהו כיצוסו, ומ"ש הגרע"א ז"ל בגליון המג"א בשם השעה"מ דזעירי לית ליה הא דשרייתו זהו כיצוסו הוא דוחק גדול, ומיהו אפשר לאוקמי במשמרת מכובסת לגמרי שאין המים מוסיפים בליצונה כלום, וכמ"ש לעיל סק"ה דבזה לכו"ע לא אמרינן דשרייתו זהו כיצוסו, והטור לא רצה לסתום כן למעשה לפי דבקהל מתלכלך מעט, או דהמים מוסיפים בליצון, ואפשר נמי לפרש הגמ' במים זלולים שאינם לצנים כ"כ, באופן שהצגד נעשה כהה על ידם], אבל למש"כ נחא דמים במשמרת חשיב דרך לכלוך, דלאחר מספר שימושים צריך לכבס המשמרת, ואף כשהמים זלולים, ורק בטלית שאחז בה האור לא חשיב נתינת מים דרך לכלוך, דפעולתו בכונת נתינת המים על הצגד, ושפיר יכול להתכבס ע"י המים, וגם ראונו שהמים יבלעו בצגד, והר"ז נתינת מים דרך שרייה שלא לכונת כיצוסו, די' לאסור משום פ"ר.

ברם הדבר ז"ע אי הוי פ"ר שיתכבס, ולכאורה אין נראה שיהא הכרח שיתלבן ע"י נתינת מים, וכל שלא נתלבן אין כאן חיוב, ומש"כ תו'

וטובלת בצגדיה וכיו"צ, אלא דממ"ש תו' ק"כ א' על דברי רש"ס דנותן מים מצד זה ל"ד על הצגד קאמר, דבס"פ שמונה שרצים נתפרש, משמע דכונתם להחיר אף נתינת מים ממע דליכא לכלוך, ואפשר דרמ"א סמך דסתמא שאין עליו לכלוך מתפרש שהוא נקי, וממילא מוצן שאין נתינת המים לנקותו.

ויש כאן מקום עיון צעיקרי הדברים, דהנה הרמ"א נקט דעת הסה"ת והסמ"ג והסמ"ק לקולא דצגד שאין עליו טינוף לא אמרינן ציה שרייתו זהו כיבוסו, והטור דאזיל לפי מה שהגיה ר"ת בספר הישר, לחומרא, דאף צליכא טינוף אמרינן שרייתו זהו כיבוסו, והוא על פי דברי הצ"י בדעת הטור שאסר לתת מים על צגד שאחזו בו האור, ולא כתב דצליכא טינוף שרי, דהיינו משום דס"ל דלפי מה שהגיה ר"ת בספר הישר דדרך לכלוך שאני, תו צטל ליה תירוצא דטינוף, [ומה שנתקשה צ"י על שצרמזים לא הביא תירוצא דטינוף, ז"ל דס"ל דאע"ג דהתו' הדרו מתירוצא דטינוף, מ"מ הרא"ש שדבריו לענין פסק אית לן למימר דכיון שהביא תירוצא דטינוף ש"מ דלא צריכא ליה דצטל ליה, וז"ע], אבל הדבר קשה דתלמידיו ר"ת יחלקו עליו לקולא מסבא דעלמא, ועוד דבהדיא כתב צסה"ת שדבריו לקוחים מדברי ר"ת בספר הישר, והיינו ע"כ מסקנתו שהגיה, וז"ל סה"ת וליכא למיפריך גבי רבו וגבי נדה ליחסר משום שרייתו זהו כיבוסו אפי' בלא סחיטה כדאמר פ' דס חטאת ופ' נוטל היתה לשלשת כו' לפי דשרייתו זהו כבוסו לא היא התם דאיכא טנוף דוקא שייך כבוס דנתינת מים עליו וגם מתכוין לכך להעביר הטנוף אבל גבי נדה הטובלת בצגדי' ומקבל פני רבו שנכנס במים עם צגדיו ושורה אותן אפי' הם שחורים מחמת שהם ישינים לא שייך צהו כבוס וגם אדרבה מלוכלכין יותר צשרייתן וטבולן במים וראה לדבר קנות ידיו צמפה דהוי מותר צשבת וכן ספוג אלוטטית שמקנה כל גופו לאחר רחיצה צשבת דאדרבה מלוכלכין יותר כך תירץ רבנו יעקב צספר הישר עכ"ל, הנה כתב מפורש טעם ההיתר משום שהוא דרך לכלוך וכמו מקנה ומסתפג, והן הנה הדברים שהגיה ר"ת צספר הישר שהביאו תו' קי"א צ' ותו"י [והמעין צתו"י יראה שהסה"ת כלל שני התירוצים גם יחד] והרא"ש יומא ע"ז צ', אלא

שהוסיף להצריך גם שלא יהא טינוף, והיינו שחשש לחומרא גם לתירוצ קמא, ושמא גם לא פסיקא ליה דר"ת הגיה להקל אף צדאיכא טינוף, דשמא צא רק להוסיף דצעי נמי דרך לכלוך, ולפי זה אדרבה דהסה"ת מחמיר דלא סגי צדרך לכלוך אלא צדליכא טינוף, והטור מיקל צדרך לכלוך אף צדאיכא טינוף שהרי לא הזכיר לחלק צכך צסי' תרי"ג וכן כאן, וכן ממש"כ תו' ק"כ א' על דברי רש"ס דאין נותן המים על הטלית, דלעיל צס"פ שמונה שרצים פרשתי, נמי משמע דתירוצ דטינוף קיים, דאי צדנקט הצ"י דלפי מאי דהגיה ר"ת תו לא מחלקינן צין אית ציה טינוף ללית ציה, ולפי מאי דנקט הטור דצנתינת מים על הטלית לא שייך סבא דדרך לכלוך, א"כ ע"כ לקיים דברי רש"ס אף לפי מה שפירשו לעיל, וע"כ דכונתם כמ"ש צ"י דלתירוצ דלא אמרינן שרייתו זהו כבוסו אלא צאיכא טינוף ניחא דאיירי הכא צליכא טינוף, ומשמע דלא הדרו מהך תירוצא, ומיהו לפמש"פ נראה כונת תו' דגם נתינת מים על הטלית הוי דרך לכלוך, שאינו מדקדק צנתינתו ולא צמקומו ופעמים רבות שמתלכלך עי"ז.

ומחזורתא דמילתא צדעת הסה"ת, דר"ת תירץ שני תירוצים צהא דלא חיישינן לשרייתו זהו כיבוסו כשעובר במים לקבל פני רבו ולשמור פירותיו וצהא דנדה מערמת וטובלת בצגדיה, א. משום דלא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו, אלא כשיש עליו לשלשת או טינוף דציה מועילה השרייה לשפר פני הצגד, אבל צגד שהושחר מחמת שימוש וכיו"צ צזה אין תועלת צשרייה לחוד, וציה לא אמרינן דשרייתו זהו כיבוסו, צ. דכניסה עם הצגדים במים אינו דרך ליצון אלא דרך לכלוך וציה לא אמרו דשרייתו זהו כיבוסו, ולענין איסור דאוריתא ס"ל דסגי צכל חד מן התירוצים לחוד, ואף השורה לכצס צגד שאין עליו לכלוך, פטור, וכן העובר במים צצגד שיש עליו טינוף נמי פטור, אבל לענין איסור דרבנן אי סגי צחד מן התירוצים, כלומר אם מותר לכתחלה לעבור במים צצגד שיש עליו טינוף, או אם מותר לתת מים על צגד שאין עליו טינוף, שלא צכונת כיבוס, [דצכונת כיבוס פשיטא שיש לאסור מדרבנן], אבל שלא צדרך לכלוך, צזה שכל את לשונו מלהכריע, ואף דממה שהחיר ר"ת לקנה ידיו צצגד שיש עליו מ"ר משמע דאף צאיכא טינוף שרי דדרך

לכלוך, לא רצה להכריע בזה כיון שהר"י [רצו של סה"ת] חולק, ויש גם מקום לדון אם מ"ר חשיב כטינוף, דהא ציראים נסתייע מהבה"ג ד"ן, ומשמע דס"ל ד"ן לא חשיב כטינוף, וא"כ י"ל דה"ה מ"ר, אבל בסמ"ג פשיטא ליה ד"ן כטינוף, וכן בסמ"ק גם מ"ר חשיב ליה כטינוף, וכן בהגהות סמ"ק, ולכך גם לא הזכיר דין המניקות של ר"ת, וכל מה שהזכיר להיתר או לחיוב הזכיר שני הטעמים יחד, ומיהו משמע בלשונו דכל דליכא טינוף הרי כל שאינו מכיון לכיבוס שרי, דלפי מאי דנקט דבליכא טינוף אין תועלת בשרייה לחוד, ממילא כל שרייה שלא לשם כיבוס חשיב כדרכך לכלוך, ולפי זה בטלית שאחז זה האור יש להחיר נתינת מים באין זה טינוף, [ומ"מ ליתן בגד שאין עליו טינוף במים משום שצריך למקומו וכיו"צ י"ל דאסור דזה לא חשיב כלל דרך לכלוך].

מסקנא דמילתא דכיון דיסוד ההלכה הוא דברי ר"ת והתו' שכתבו שני התירושים, וגם דברי הסה"ת והסמ"ק והגהות סמ"ק והסמ"ג והמרדכי והטור מקורם בזה, לית לן למשווי פלוגתא צינייהו ללא הכרח, ויתכן דגם הטור מודה דבליכא טינוף לא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו מדאורייתא אף כשנתכוין לכיבוס, דרהיטת דברי התו' משמע דמסבירא קים להו כן דאין תועלת בשרייה זו, וא"כ לית לן למימר דהדרו מזה באידך תירוץ, אלא שלא הוצרך הטור להביא דין זה דלית לן נפקותא ביה אלא לענין חיוב, אבל לענין לכחלה ס"ל להטור דאף בליכא טינוף לא שרינן נתינת מים אלא בדרך העברה דבהכי איירו, אבל לתת מים בהדיא אף שאינו מתכוין לכיבוס אסור, ובתירוץ דדרך לכלוך רק הוסיפו דאף באיכא טינוף שרי, אבל גם לתירוץ קמא בעי מעין דרך לכלוך, הלכך בטלית שאחז זו האור אסור, א"נ אף אי לתירוץ קמא הוי שרינן נתינת מים בליכא טינוף אף בגוונא דאחז זו האור, אבל לתירוץ בתרא בעי דרך לכלוך דוקא, ומש"כ תו' ק"כ א' על דברי רש"ם דלעיל פירשתי, יש לפרש דר"ל דבדרך לכלוך שרי, ונפ"מ שכשנחטף זו רשאי להכנס זו למים, או שמא אף בנתינת מים יתכן דרך לכלוך כגון שמונח הטלית במקום מלוכלך וכיו"צ, א"נ שמא כונתם דלתירוץ קמא שרי אף שלא בדרך לכלוך, אבל אה"נ דלתירוץ בתרא ע"כ כרש"ם,

וכן אף שנזכר בדברי הסה"ת והגהות סמ"ק דבליכא טינוף אין איסור בנתינת מים דבליכא חשש סחיטה, מ"מ כיון שידוע שדבריהם סובבים על הנידון לעצור במים, וגם מפורש דבנתכוין לכיבוס ודאי אסור, תו' י"ל שאין לנו להחיר אלא בדרך העברה במים דבהכי איירי, דמינכרא מילתא שאין מתכוין לכיבוס, אבל בטלית שאחז זה האור י"ל דאסור וכדס"ל להטור, [אח"כ ראיתי שהסה"ת והסמ"ג הביאו מימרא דרב דטלית שאחז זה האור מנז זה נותן עליה מים מנז זה, ולא פירשו כלום, ומשמע דס"ל דשרי לתת מים על הטלית, שהרי ידעו דברי רש"ם ואפ"ה סתמו, ומשמע דס"ל דגם זה חשיב דרך לכלוך, או דכל דליכא טינוף שרי וצ"ע], וצדין לעצור במים בבגד שיש עליו טינוף, מסתימת הטור צסי' שי"ט וצסי' תרי"ג משמע דס"ל דשרי, וכן ממה שהסכים כאן לדברי ר"ת לקנח ידיים במקום המ"ר, נמי משמע דשרי, ואף דקינות ידיים חשיב טפי דרך לכלוך, וגם מ"ר י"ל דלא חשיב כ"כ טינוף, מ"מ אין ראיה שיש לחלק בכך, וה"נ אין הכרח דהסה"ת ואינן דעתם לאיסור בזה אם כי רהיטת לשונם משמע שלא פירשו להחיר אלא בליכא טינוף.

במציענו למידין. א. לא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו לענין חיוב אלא בשיש עליו טינוף, אבל אם אין עליו טינוף אפי' נתכוין לכיבוס פטור. טינוף זה, היינו דבר שהשרייה לצד מועלת לו לנקותו מעט, ב. גם כשיש עליו טינוף אם נשרה ע"י שעבר עמו במים וכיו"צ פטור, [ועי' דין ג'], ואפשר דאף אם נתכוין לכיבוס מ"מ חשיב כלאחר יד כה"ג, ואם שראו במים שלא בכונת כיבוס, כגון בצריך למקומו או שלא תאחז בו האור וכיו"צ, יש להסתפק אי חייב כיון דהוי פ"ר, ג. לקנח ידיו הרטובות דרך לכלוך שלא בכונת כיבוס יש מתירין אף בבגד שיש עליו טינוף, וכ"כ בצה"ל בשם הפמ"ג, ואפשר דגם לעצור בו במים שרי, [לצורך מצוה], ד. בגד שאין עליו טינוף מותר לעצור בו במים [לצורך מצוה דליכא משום שמא יסחוט], אבל אסור לתת עליו מים אף כשאינו מכיון אלא להצילו מן הדליקה, [כדעת רש"ם והטור וכמש"כ המחבר צסי' של"ד סכ"ד, ומרמז"ס אין ראיה דכך דרכו להעתיק לשון הגמ', ומיהו הסה"ת והסמ"ג משמע דמתירין], ה. לכונת כיבוס אסור

ושמא באמת זכונת המכסכם אין חילוק, אלא דבזה ניכר טפי האולודי חורא ומיחזי כמכין לך, אבל רש"י לא פירש כן, גם היה אפשר לומר דבזה נורף הריכוך אינו כ"כ גדול, ולכך מיחזי כאולודי חורא, אבל ג"ז לא כפרש"י, ולפי' הרי"ף י"ל דנקט האי ליטנא לפי דלא קאי שהרי גם כיתניתא שרי, והיה ראוי לומר הכא ס"ד טפי דלאולודי חורא קמכין, ונקט מיחזי במקום ס"ד.

עבין זה דאולודי חורא נראה דאינו אלא לאחר כיצוס כשמתקשה מחמת הכיצוס, וענינו שמוליד נקיון נוסף בצגד, וחורא לאו דוקא דאף באוכמי וסומקי איכא ענין זה, אלא ד"ל דבלבנים יש יותר ענין בהוספת החורא, אבל לקמן קמ"ז א' משמע דבאוכמי קפיד טפי, ומיהו י"ל דאבק וטל שאני, ועי' לקמן סק"ט דבצהג"א משמע דבכל צגד שייך אולודי חורא.

(ט) קמ"א א' אמר ר"כ טיט שע"ג צגדו מכסכו מצפנים ואין מכסכו מבחוץ, לדעת תו' קמ"ז א' דאין איסור בניעור מעפר, ניחא דה"ל אין איסור להסיר הטיט שאינו אלא כמגרה, דמה שיוצא בלא מים לא היה בלוע מעולם, וכשם שמותר לגרר טיט מכלי ה"נ מותר לגרר מצגד, אלא דמ"מ כיון שמכסכם דמי קצת למלצן, לכך הנריכו שינוי שיחזיק הצגד מצפנים בשעת הכסכום, וענין אולודי חורא לא שייך כאן כמו דשרי לנער מן העפר לפי' תו', דאולודי חורא אינו אלא לאחר הכיצוס כשמתקשה ומרככו וכמש"כ לעיל סק"ח, [ועי' להלן, ובצה"ל סי' ש"צ ס"ח ד"ה י"א צסם שה"ג].

ולפי' רש"י קמ"ז א' דמנער מן העפר חשיב מלצן, נריך להבין א"כ אמאי כסכום הטיט לא חשיב מלצן, ונראה דכל מידי דלכלוך שצריך כיצוס זמים להוציאו, כמו טיט וזיעה ושחרות המתהוה, דלעולם אפילו אחר כסכוסים רבים ישאר רישומם עד אשר יבאו זמים, לא שייך לחשוב הכסכום כמלצן מקצת, דאינו כלל מלצן בלא נתינת מים, וכמו שפרש"י בכאן דלא הוי מלצן כיון שאינו נותן עליו מים, וכיון דמדאוריתא שרי לא החמירו חכמים כשמכסכם מצפנים דהוי שינוי, אבל באבק ועפר שעיקר הליצון מהם הוא ע"י נייעור, והנייעור מנקה לגמרי ואין צורך זמים, בזה אמרינן דג"ז בכלל מלצן, ומיושב מה שדקדק הגרע"א ז"ל, אבל

להשרות אף זמים מועטים ועכורים ואף צגד שאין עליו לכלוך, [כ"נ דלכונת כיצוס הכל אסור וכדמשמע בפה"ת].

(ס) ק"מ א' לרכוכי כיתניתא קא מיכוין ושפיר דמי או"ד לאולודי חורא קמיכוין ואסיר כו', נראה דאף אי לאולודי חורא קמיכוין מ"מ לא מתסר מדאוריתא, דלא דמי למלצן שאינו אלא שיפור קל בלבינוטו, ואינו חשוב, והיינו דאינטרין ליה למימר או"ד לאולודי חורא קמיכוין ואסיר, שאין הדבר פשוט לאיסור, ונראה דעיקר הפעולה נעשית לריכוך שהוא נורף חשוב, אלא שצדוע שגם מחלצן קצת עי"ז, וקמיציעא ליה אם יש לחשוב כאילו מכין גם לאולודי חורא וממילא יש לאסור, או דכיון דעיקר כונתו לרכוכי שרי, דדיינינן לאולודי חורא כדבר שאינו מתכוין, ואפשר דאין כאן פ"ר שיתלצן, וממילא באינו מתכוין שרי, ואפשר דגם באופן שהוא פ"ר שיתלצן נמי שרי דלא גזרו רבנן בכה"ג, וכ"נ, ועי' רשצ"א קמ"ז א' במנער טליתו, ולקמן ס"ק י"ח.

ולפי' מה שפירשנו נמצא דטעם ההיתר תלוי לא רק בחסרון החשיבות של האולודי חורא, אלא גם בחשיבות הנורף לרכוכי, דכיון דהרכוכי הוא נורף חשוב הרי חשיבין כל הפעולה לך, אבל אי משכח"ל צגד שאין כ"כ נורף צריכו, אף אם חשיבות האולודי חורא במקומו עומד, נמי יש מקום לאסור.

שם דצעי מר"ה ופשיט לי ותיפשיט ליה למר מסודרא כו', מהא דלא פירש ליה היכי פשיט ליה ר"ה, משמע דלהיתירא פשיט ליה דומיא דרב ספרא, וזה מובן מתשובתו דסודרא כבר פשט ליה ר"ה, אבל אי לאיסורא פשט ליה הו"ל לפרש, וזה נראה טעמיה דהרי"ף, וגם מהא דקאמר ותיפשיט ליה למר מסודרא ולא קאמר מ"ש כיתניתא מסודרא, משמע דלהיתירא פשט ליה, ולפרש"י ז"ל דרנצ"י נמי לא ידע היכי פשיט ליה ר"ה, עד דאמר ליה התם מיחזי כי אולודי חורא, ודוחק.

שם א"ל התם מיחזי כי אולודי חורא כו', לפי' הרי"ף גרסינן הכא מיחזי כו' הכא לא מיחזי כו' וכמו שהוא בחידושי הרמב"ן, וכן ז"ל במ"מ וכמ"ש בלח"מ, ויש לדקדק דהו"ל התם לאולודי חורא קמכין וכדקאמר לעיל בצע"א דכיתניתא,

שצבה"ל סי' ש"צ ס"א, וכן פשטות לשון הרמב"ם בפכ"ז הי"ז שלא הזכיר כלל שנתכנס, ורק בכיתניתא התירו משום דלרכוכי קמכוין, ולא גזרו על אולודי חיורא צאינו מכוין, וכן צמכסם לגרד הטיט אף דזה חשיב כמגרד טיט מכלי דשרי, שאינו מוציא את הצלוע אלא את הדצוק, מ"מ יש מקום לאסור משום דלא עדיף מגרד נקי דאסור לכסכסו, וגם יתכן שיש מקומות דבאמת מוליד חיורא שהרי מכסכס גם סביבות הטיט וכמש"כ, לזה פירש הגר"א דג"ז שרי משום שאינו מכוין לאולודי חיורא, שאין כונתו אלא לגרד הטיט, ואף שחפץ צנקיון הבגד מ"מ כיון דעיקרו לגרד הטיט וצמקום הטיט אינו מוליד חיורא, אלא דיתכן להוליד חיורא מסביבותיו, צוה נמי דמי למכוין לרכוכי דאין לנו כלל ענין באולודי חיורא, ולא חשיב כלל כמלאכה, עי' לעיל סק"ח, ולכך התירו מצפנים, אצל לא מצחוץ כיון דסו"ס עוסק לנקות.

ואפשר דאיכא נפקותא צפירוש הגר"א לענין אם הטיט הוא על הצד הפנימי של הבגד אי מותר לכסכסו מצפנים, דצפשוטו השינוי הוא שאותו ידיו שלא צמקום הטיט ומכסכס, וא"כ כשהטיט צפנים אסור לכסכס מצפנים, [וגם מצחוץ נראה דאסור, דלא התירו שום כסכס כי אורחיה כשכונתו לנקיון], אצל לפי הגר"א משמע דהנידון הוא משום דמיחזי כמכסכס לאולודי חיורא, וצוה מהני מה שמכסכס מצפנים, דכל המכסכס לצחצחו לאולודי חיורא עיקר כונתו ופעולתו מצחוץ, ולפי זה אף כשהטיט מצפנים רשאי לכסכסו מצפנים, דכל שמכסכס מצפנים לא מיחזי כאולודי חיורא, וכסכסו לגירוד הטיט שרי בכל גוונא, וצ"ע צוה, [ומיהו צבגד שאין עליו טיט נראה דאסור לכסכסו מצפנים לאולודי חיורא מצחוץ לפי הגר"א, דרק צדאיכא טיט דהטיט מוכיח שאין כונתו לאולודי חיורא צוה הוא דשרינן מצפנים].

ולכל הפירושים סתמא דגמ' כפירושה דמכסכס מצפנים כמה דצעי, וכדפשוט ליה להט"ו, ואף לאחר שכבר נתגרד הטיט הדצוק נמי רשאי לכסכס, דהצלוע לעולם לא יצא ע"י כסכס צלא מים, ומה שאינו צלוע הרי הוא בכלל גירוד, ואף לדעת רש"י דמנער מן העפר חייב חטאת, היינו דוקא מעפר יבש שנפל על הבגד, דצוה הניעור כביצוס וכמש"כ לעיל, אצל טיט אין ניעור וכסכסו

אין נראה לאוקמי בחיורי וסומקי או צאינו מקפיד, דמשמע דבכל הבגדים שרינן כסכסו מצפנים, ועוד דצטיט כו"ע מקפידין, ובכל הבגדים מינכר טובא, וראוי לחשוב את הניקוי כמלצן.

בלשון הגר"א סי' ש"צ ס"ז ז"ע קצת, שכתב צהא דשרינן הכא לכסכס מצפנים, אע"ג דכסכסו סודרא אסור משום אולודי חיורא, דהתם שאין טיט ודאי מכוין לצחצחו כו' אצל כאן ודאי כונתו משום טיט רק דדמי למלצן כו', ולכאורה לאו ככונתו לחוד תליא מילתא, אלא דצמציאות יש כאן שינוי, דהסודרא יתלצן ע"י הכסכסו, ואילו מקום הטיט לא יתלצן, ועי"ש צבהגר"א צס"ה, ושמא צא לומר דאף צסודרא שנתכנס ונפל עליו טיט יהא מותר לכסכסו דאין כונתו לאולודי חיורא אלא להסיר הטיט, אצל ג"ז ז"ע דאם צמציאות יועיל הכסכסו לאולודי חיורא, למה יהא מותר, הרי כונתו לנקות הבגד, ולא מצאנו אלא צמכוין לרכוכי דשרי, אצל כשמכוין לנקות הרי זה צהדיא כונה לאולודי חיורא נמי, וע"כ ז"ל דכונת הגר"א ג"כ כמש"כ דהתם ענין אחר הוא שמכוין לצחצחו, ושמא אף צבגד שלא נתכנס אסור לכסכסו לצחצחו, דזהו בכלל מנער מן האצק לפרש"י, ואפשר דאף התו' מודים דכסכסו מן האצק אסור, ורק לנער שרי, אצל צמקום הטיט שאין שם אפשרות לצחצחו וודאי כונתו משום טיט הלכך שרי, ואפשר דלפי דלא יתכן לכסכס רק על מקום הטיט וצהכרח שמכסכס גם סביבות הטיט, וזה ס"ל להגר"א דכסכסו מן האצק מודים התו' דאסור, לכך הוצרך לטעם שאינו מכוין אלא על הטיט.

ובאמת די' משמעות צלשון הגמ' ק"מ א' דאיכא ענין אולודי חיורא אף צבגד שאין צריך ריכוך, דאם אימת דליכא ענין אולודי חיורא אלא צאלו שנתכנסו וצריכין ריכוך, א"כ למאי דמסיק דלרכוכי כיתניתא קמכוין נמצא דלעולם אין דעת צנ"א על האולודי חיורא הזה, והיה ראוי לפי זה לומר או"ד כיון דקמוליד חיורא לאולודי חיורא קמכוין, ולשון הגמ' או"ד לאולודי חיורא קמכוין משמע שזה ענין ידוע וקיים, ורק קמביצעי' ליה צביסכסו הרגיל צכיתניתא דהיינו לאחר כיצוס אם יש לחצבו כמכוין גם לאולודי חיורא, וזו כנראה דעת הגר"א דכל צגד אסור לכסכסו לאולודי חיורא, ואף שלא נתכנס ולא נתקשה, וכ"נ דעת השה"ג

מועילים להעזירו לגמרי, ועוד דאס היה אסור כסכום מרובה היה ראוי לאסור אף כסכום מועט, וכן סמימת הפוסקים כפירושם בזה דמכסכם כל זכרו, וזה דלא כמ"כ צה"ל ס' ש"צ ס"ז ד"ה דהוי.

וא"ת לפרש"י דמנער מן העפר חייב חטאת, אמאי לא גזרו חכמים לאסור כסכום הטיט אטו עפר, תריץ ולטעמין לכל הפירושים במנער אמאי התירו לכתחלה דלא קפיד זמן דזקפיד חייב חטאת, וע"כ נראה מזה דשקדו חכמים על נקיון הבגדים מלכלוכים לכבוד שבת.

(י) שו"ע ס' ש"צ ס"ז טיט שעל בגדו כו', אפשר דדוקא בגדו שלבוש צו, דבזה מייכרא השינוי שמגרד מצפנים, אבל אם פשטו אפשר דאסור, דבזה לא מייכרא השינוי כ"כ, ומיהו אם נימא דכשהטיט מצפנים ראוי לגרר מבחוץ, א"כ השינוי הוא במה שאוחז בצד שאין עליו טיט, ולפי זה י"ל דאף כשאינו לבוש צו מייכר ושרי, אבל לעיל סק"ט כתבנו דאין נראה להחיר כסכום מבחוץ אף כשהטיט מצפנים, ולפי זה י"ל דלעולם אינו מכסכם אלא כשהוא לבוש צו דאז מייכר השינוי כשמכסכם מצפנים, וכשהטיט מצפנים ז"ע אי שרי לכסכם וכמ"כ לעיל שם, או דאין לו תקנה אלא לגרר בצפורן.

שם וי"מ דה"מ לא אכל יבש אסור כו', יש לתמוה דהיכי שרי לכסכם טיט לת, הרי סוחט ומכסם, דאטו מותר לכסכם בגד צמים עכורים, והלא בלששת לקמן ס"ט דמקנחה בסמרטוט איתא שיקנח צקל ולא בדוחק פן יסחוט, וכשמכסכם אין לך דוחק גדול מזה, ואין לך סחיטה גדולה מזו, ועו"ק דאטו בשופטני עסקין שמכסכם טיט לת הרי אדרבה הבגד יתלכלך הרבה יותר, והיה ראוי לומר מקנחו בסמרטוט דהיינו לשלשת, ועו"ק דצמכסכם טיט יש גם לחוש למגבל ולש, וצירושלמי פ' כלל גדול איתא נפל טיט על בגדיו הר"ז ממרחו בידו אחת ובלבד שלא יכסכו, ובפשוטו מדקתני ממרחו משמע דכלל איירי, וקתני דלא יכסכם, [ממרחו היינו מקנחו], ועו"ק דכלל צו העתיק דברי ה"ר פרץ בשם תוספות רבינו יהודה ז"ל הללו בתר שכתב דין משכסכו מצפנים ומגררו בצפורן, וא"כ מתפרשא צרייתא בטיט לת, ודכוותה איכא לפרושי הא דמנעל מגררו בגב סכין צצרייתא

ובמימרא דר' ינאי, ואמאי מסקינן לאיסמיה, הרי הכל צו מסיק דהא דאין מגררין מנעל היינו דוקא בטיט יבש, וכבר כתב הצ"י לדברי הר"פ ע"כ אסור מנעל אף בלח ודלא כהכל צו, אבל הרי הכל צו העתיק דברי הר"פ באתו דיבור, וכן כתב צ"צ שם דכשמגרר בצפורן לא חיישין לחלישת שערות הבגד כיון דלא ניחא ליה, ואם בטיט לת הרי אין כאן חלישת שערות כלל, ולא משמע דאין דבריו אלו אלא קודם שהביא הא דתוספות ר"ג, ואפשר דטיט לת שכתב הר"פ אין הכוונה שעכשיו הוא לת, אלא ר"ל שהיה לת בשעה שנפל על הבגד, והיינו שהיה טיט שהמים נפים עליו ושפרה שוחה ושוחה הימנו, באופן שאם היה נופל על אבן והיה מתיבש לא היו רגבים מדובקים כלל, ובכה"ג גם כשנפל על הבגד אין צו משום טוחן, ולפי שהדבר פשוט דלא שייך כסכום אלא בדבר יבש, לכך לא חש לפרש, והרי גם מעיקר הסברא ראוי לפרש טיט שעל בגדו צוונא דליכא משום טוחן בטיט יבש, דהא ודאי פשטא בטיט יבש מתפרש, וז"ע.

(יא) קמ"א א' מכסכם מצפנים ואין מכסכם מבחוץ, לפי מאי דמשמע בצירור הגר"א שהוצא לעיל סק"ט דאיכא אסור כסכום לאולודי חיורא, ומשמע דלאו מהך מימרא ילפין לה, אלא זה דבר ידוע דגם מלבן בלא מים אסור במידי דאורחיה צה"כ, יש לפרש דהכא תרתי אשמועינן גם דמצפנים מותר וגם דמבחוץ אסור.

שם טיט שע"ג מנעלו מגררו בגב סכין, אשמועינן דבחודו של סכין אסור, ושצבנו מותר, ואע"ג דהממחק עור בגב סכין נמי חייב חטאת, דהא אף בשף העור על העמוד חייב כמ"כ תו' לעיל ע"ה ב', מ"מ הכא שאינו מכיון למחק, לא הוי פ"ר בגב סכין, ומיהו אף לר' יהודה דדבר שאין מתכוין אסור מסתברא דשרי, דהכא כשאינו מכיון למחק לא חשיבא כלל מלאכה, וכמו שכתב המ"מ הוצא צמ"א ס' שי"ח ס"ק ל"ו לענין קוטס להריח ומצרף, ואפשר דאף בחודו של סכין לא הוי פ"ר ואפ"ה אסרו, לפי שהפעולה היא ממש פעולת הממחק, וכ"נ דלא מסתבר שכל גירוד טיט יהא פ"ר שיחליק העור, וזה דלא כמ"ש צמ"כ ס' ש"צ ס"ק ל"ז, והא דאסרו בצפורן אף דלא מסתבר שיהא עדיף למלאכת ממחק מגב סכין, נראה דהוא

משום דלא מינכר שינוי, והממחק צפורה נמי חייב, דהא אף השף צידו על העור המתוח חייב משום ממחק, כמש"פ הרמב"ם בפ"א ה"ו בהיהא דלעיל ע"ה ז'.

יעוי' במ"א וט"ז סי' ש"ז שנתקשו צמה שנהג מהרי"ל לנקות מנעליו על הצרזל העשוי לכך סמוך לביהכ"ס, דהא מסקינן דאין מגרין מנעלים אף לא בגד סבין, ולפמ"פ דלעולם אין בגירוד טיט פ"ר למלאכת ממחק, והיה ראוי להחיר כדין דש"מ, ומה שאסרו הוא רק משום דפעולה זו היא ממש פעולת הממחק שמגרר בסבין על העור הלך ושוב להחליקו, לפי זה י"ל דכשמקנה צדבר המיוחד רק לקינוח, ואינו חד כ"כ, לא גזרו, שהרי לכו"ע מותר לקנה בכותל או בקורה אף דגם צוה שיך ממחק כמו שף על העמוד, אלא דכיון דלאו אורחיה למחק בכה"ג שרי כיון דאינו פ"ר, וה"נ הכא.

שם ושעל בגדו מגררו צפורה, יש כאן חידוש דשרי לגרר כי אורחיה, ושאין כאן משום מוקצה, ונהטעם נראה משום שמנקה עצמו וכמו דשרינן לטול את הקוץ וכן רחיצת כוסות וקערות משיירי אוכל דחשיבי מוקצה וכמש"כ לעיל קמ"ז ז'], ובכל צו כתב דלא חיישינן נמי לחלישת שער הבגד כיון דלא מכיון והו"ל פ"ר דלא ניחא ליה, ויש לעי' למאי דס"ל דפ"ר דלא ניחא ליה נמי אסור וכדאיתא סי' ש"כ סי"ח, אמאי שרי לגרר צפורה, ושמה כל גירור וגירור לאו פ"ר הוא, דזימנין שהטיט מתקלקל והולך לו, שו"ר שכ"כ באהל מועד דרך ששי נתיב ג'.

שם ובלבד שלא יכסכם כו', משמע דמסבירה היה ראוי להחיר כסכום, ואע"ג דלדעת הגר"א כל כסכום לאולודי חירור אסור, הכא שמכסכם להורדת הטיט אינו ענין לאולודי חירור, עי' לעיל סק"ט.

שם לא שלא יכסכם מבחוץ אלא מצפנים, אף למה שנתפקנו לעיל סק"ט י' דכשהטיט מצפנים שלא יהא ראוי לכסכם לא מצפנים דהוי כי אורחיה, ולא מבחוץ דנראה כמכסכם לאולודי חירור, מ"מ לא ניחא לגמ' לאוקמי בהכי, דסתם טיט שעל בגדו מתפרש שהוא מבחוץ.

שו"ע סי' ש"ז ס"ח אין מגרדין בסבין או צפורה מנעל כו' מפני שקולף העור והוי

ממחק, ממחק אינו ענין לקילוף העור אלא להחלקתו, והרי פירש ר"ת ע"ג ז' דחולצ חייב משום ממחק שמחליק הדד, אלא שאם לא היה מגרד אלא הטיט לא היה שיך ממחק, ורק לפי שמגרד גם את העור לכך הוי ממחק, וגירוד זה של העור הגורם להחלקתו הוא קולף ממנו משהויים שע"ז נעשה חלק.

ומשמע דבסמרטוט או ציד שלא צפורה מותר לגרד, וכ"מ בתוספתא פ"ד דקתני אצל מקנחין אותן, ונראה דהיינו רק לגרד כמו מקנח אצל לשפסף אסור, דגם שפשוף ציד יכול לגרום לממחק כמו חולצ לר"ת, וכמו שף ציד על העור המתוח לפי הרמב"ם פ"א ה"ו.

ובהיום שזובעין הנעלים במשחה שהשפשוף בסמרטוט גורם להצדקה, נראה דיש להמנע מלגרד ומלקנח בסמרטוט, דשפשוף הגורם להצדקה, מסתבר דהוא בכלל זובע, וכל קינוח וגירוד יכול להוסיף בהצדקה, ואף דלא הוי פ"ר, מ"מ כיון שכונתו לנקות י"ל דחשיב נמי כמכיון לנחלוחו, דהא לולא איסור שבת ודאי ניחא ליה בהכי, ומיהו צטיט לח או צלששת לחה נראה דשרי, דקינוח צלח אינו שפשוף, וגם צלח אינו מצדק.

יז קמ"ב ב' מתני' מקנחה בסמרטוט, לכאורה לא הול"ל אלא מקנחה, דהא עיקרו לומר דאסור ליתן עליה מים כמו צל עור, ונראה דכאן נרמז הדין שבתוספתא פ"ז והוצאה צרמב"ם וצשו"ע סימן ש"ז סי"א דאסור לקנח טיט וכיו"ז אלא צדבר שאינו עומד לכיבוס, והיינו דקתני בסמרטוט, צדצבר אחר אסור לקנח משום שמה יצא לידי כיבוס.

שו"ע סי' ש"ז סי"א מי שנתלכלכה ידו צטיט כו', נראה דאין דין זה אלא צטיט ולשששת וכיו"ז, שאין שום בגד המיוחד להם, ורק במאורע הם נפגשים צבגד, וגם מקפידים עליהם הרבה, וממהרים לכבס הבגד, ולכן חיישינן, אצל צגדים המיוחדים ללכלוכים כמו אלונטיות שמנגבים צהם צבית המרחץ וכן מטפחות האף, וסמרטוטים שמנגבים צהם הרצפות, מותרים לשמש צהם לתשמיש הרגיל, (כשהם יבשים), ולא חיישינן שיכבסם צצבת, דגם צחול אינו ממהר לכבסם בכל עת, וכן מצאתי צירושלמי פרק כלל גדול ה"ז זה

שרוקק מצליעו בכסותו ואינו חושש, וכן בגדי התינוקות שמלפפים בהם נמי שרי לנקותם בהם, לא מביעא באותו בגד שכבר נתלכלך, אלא אף חיתול נקי נמי שרי לקנחו בו, דכיון דעומד לכך אינו צהול לכבסו, וא"ע.

ויעויין צה"ל, ואמנם פשטא דתוספתא משמע דנקט כל הני לאשמועינן שריותא דידהו, דהא עיקרה דצרייתא לאשמועינן איסורא דמפה, ולא הו"ל למיתני אלא אין מקנחין במפה, א"נ מקנחין בסמרטוט ואין מקנחין במפה, וכדקתני במתני' סמרטוט, וע"כ דנקט כל הני רק לאשמועינן דזה לא חשיב משתמש צבע"ח או מטלטל מוקצה דאסור, והנה אשכחן סוגי טלטול המותרין צבע"ח כדתנן קב"ח צ' דדוחין תרנגולת ומדדין עגלין וסייחין, [ומיהו צר"ן פירש התם משום נער צעלי חיים], וכן משפספין צידי הבהמה אי צדין לא אסירי בשימוש כמבואר קנ"ד צ', ולא חשבינן ליה כמטלטל מוקצה, וכן סבין את המת ולא חשבינן ליה כמטלטל, ולפי' המ"א צסי' שי"צ סק"ו אשכחן התם קינוח צעשצים שהם מוקצה, ומשמע דמשכח"ל קינוח צלי טלטול, וה"נ יש לפרש הכא, ומיהו כבר חלקו שם אחרונים ז"ל ופירשו דהעשצים אינם מוקצה, [וצע"ח הם מוקצים כמ"ש תו' קנ"א א' ד"ה אין וקנ"ו צ' ד"ה והא וצמ"צ סי' ש"ה סק"ע, וכדמוכח קב"ח צ' דלא שרינן להעלותה צידים אף בדאיכא נער צעלי חיים, וא"ע צמ"פ צסי' של"צ סק"א טעמא דאין מילדין את הבהמה משום טירחא יתירה, ותיפ"ל משום מוקצה, ורש"י פירש טעם טירחא על יו"ט ולא על שבת], ומ"מ י"ל דכשמקנח בזוג בדרך העברה לא חשיב כמטלטל, אבל אכתי צריך טעם אמאי לא מיתסר משום משתמש צבע"ח, והרי מהא דקתני זנב הפרה ולא קתני פרה משמע דבפרה ענמה אסור לקנח, וע"כ משום דמשתמש צבע"ח, וא"כ בזוג נמי, ואפשר דלא גזרו על שימוש צבע"ח אלא כשמשתמש בחיותו של הצבע"ח, וכל השימושים נחשבים כשימוש צבע"ח ואף כשנשען על צפרו וכיו"צ, דאינו דומה נשען על צפר החי לנשען על צפר המת, אבל שימוש צבע"ח הונח בזה אין שום חילוק בין אם היה השער גזוז ותלוש לבין אם הוא מחובר, וגם אין הצבע"ח מרגיש בשימוש בזה, [ומשמע דאף בשועל כן].

הלכך לא חשיב כשימוש צבע"ח, ולפי זה אפשר דגם לא חשיב מוקצה כיון דראוי לשימוש, דכל מוקצה צבע"ח הוא רק משום שאסור להשתמש בהן, וכיון דבשער הזנב מותר להשתמש תו לא חשיב מוקצה, וא"ע, [ועי' בחגיגה ט"ז צ' דמבואר דאי אין צריך סמיכה בכל כחו, משכח"ל שפיר סמיכה שאין צה איסור משום משתמש צבע"ח, ועי' צה"ל סו"ס של"ו בזה, [ושם כתב שאין איסור אלא בנשען בכל כחו, ולכאורה אין משם ראייה אלא דאי אין צריך בכל כחו משכח"ל גוונא שאין בו משום משתמש צבע"ח, אבל אפשר שהוא רק כשסומך בקל], אלא דאם נימא דקינוח כסמיכה קלה א"כ אף בבהמה גופה נמי, ועוד דמה שמקנח צה יש לחשבו שימוש כמו מניח עליה וכיו"צ], שוב שמעתי דכמדומה דרגילין לשמש בזנבות הללו שימוש כלי לניקוי כמו שמשמין כהיום הכלים העשויות משערותיהן, ואם אמנם כן הרי הדבר פשוט כדברי התו"ש דבתלושין קאמר, ונקט הני לאשמועינן דבסתמא משתלשו עומדים לכך ולא חשיבי מוקצה, וכן מפורש צרי"ף צפ' כל הכלים דמכזדין בזוג שועל.

יג) קב"ח ב' ואם אינו ספק ציד מציאה בשערה כו', נראה דהא דציד חשיב טפי שינוי הוא משום דבשערה הוי אורחה קצת שסכה שמן בשערותי', ומ"מ חשיב שינוי דלענין הולאה אין דרכה בכך, וכן מאן דסחי צמיא לקמן קמ"א א' נמי אפשר דחשיב שינוי, [אף שאין עליו ריבוי מים יותר מן הרגיל כמו בשמן דכאן, דמשמע דהוי יותר מן הרגיל, וגם בשמן אפשר דכפי הרגיל בטל לגבי הגוף ולא חשיב הולאה, כיון דאורחיה בזהכי], עי' צמ"צ סי' שכ"ו ס"ק כ"ג, דלענין הולאה אין דרכו להוליא בכך, ועי' רש"א שהניח בקושיא מאי עדיפותא דיד מבשערה.

שם רבה ור"י דאמרי תרוייהו אין סחיטה בשער, מדלא קאמר זאת אומרת אין סחיטה בשער, משמע דמסבירא קאמרי לה ולאו מהך צרייתא. — ונראה דהשתא מפרשינן הא דאם אין ספק בשערה מציאה לה בכלי, שזה כולל גם שמציאה בכלי כלאחר יד, דהא תנא מהדר אשינויי, ובדאי שפיר אפשר להציא בכלי נמי בשינוי, וכולל גם שאם א"א בשינוי דמציאה כי אורחה.

דאין סחיטה זשיער מ"מ כשסוחטת השמן משערה מיחזי כסחיטה וצדין הוא דנגזור אטו סחיטה דעלמא אלא דמשום פקו"נ התירו והלכך היכא דספק צידה לא שריא זשערה כו', עכ"ל, ומשמע דאיכא כאן סחיטה זמלאות, וזה אסור מדרבנן אלא דשריא משום פקוח נפש, וז"ע דא"כ למה זאמת התירו להציא דרך שערה, כיון דיכולה להציא בכלי דרך שערה.

יד) נראה דהמלצן את הזמר ע"ג הצהמה דפטור, דאין דרך ליצון צכך, וכדאמר ע"ד צ' לענין טווייה, וכן אם כסכס העור וליצנו ע"ג הצהמה נמי אין דרך כיצוס צכך, ואפשר נמי דלא חשיב צר כיצוס זחייה, ואף משנשחטה עד שלא הופשט נראה דהמכצסו פטור, והא דאצטרין למעוטי זצחים ז"ג צ' דאין טעון כיצוס עד שלא הופשט משום שאינו מקבל טומאה, היינו לפטרו מכיצוס אף לכשיפשיטנו, ולפטרו מלהפשיטו ולכצסו.

לדעת הרמב"ם והרמב"ן דכל סחיטה חולדה דמלצן, אצל משום דש ליכא אלא זגדולי קרקע וכמ"ס זמ"מ פ"ט הי"א, וואע"ג דצהמה חשיבא גדולי קרקע לענין חולצ דעת הרמב"ם וכמ"ס זמ"מ פ"ח ה"ז לחיובו משום דש, היינו רק לענין חולצ שהוא מגוף הצהמה, אצל מים שנבלעו זצהמה לא חשיבא הצהמה לענין זה כגדולי קרקע לחייב הסוחטן, ועי' רמב"ן ז"ה א'. — ולדעת ר"ת ודעימיה לא נתפרש למה דנו זגמ' זסתמא זסחיטה דדש זשיער וזצגדים, ולא הזכירו כלל הא דרצא ע"ה א' דאין דישה אלא זגד"ק, ועי' זחו' הרא"ש ז"ה א', וזפסקי הרא"ש פ"ז ס"ז ג', א"כ מהא דדיינין אי יש סחיטה זשיער, משמע דאיכא כיצוס זשיער, דרך לענין סחיטה דיינין, וכן משמע ממה שהרמב"ם סיים שם זפ"ט דה"ה שאין חייצין על סחיטת העור, ובעור הרי זרכין איכא משום כיצוס כמזואר זצחים ז"ד, וכ"פ הרמב"ם זפ"ח ממעה"ק, וזכ"מ מהא דתנן שם ז"ג צ' דשק טעון כיצוס, ושק כולל העשוי זשיער כמ"ס הרמב"ם פ"א מה' כלים הי"ב, ומזואר עכ"פ דכשהוא ארוג חשיב צר כיצוס, ומיהו התם הוא נמי טווי כדאמר ס"ד א', ועי"ז חזר זתכונת זגד, וזוה נתיישב מה שנתקשה זמנח"ח זמלאכת מלצן, וכן זצה"ל סי' ש"ז ס"ט ד"ה אסור], ואי הנידון זסוגיין זסחיטה הוא

שם רא"א אפי' תימא יש סחיטה זשיער מזיאה לה בכלי דרך שערה דכמה דאפשר לשנויי משנינן, מדלא קאמר רא"א מאי זשערה זכלי דרך שערה, משמע דאי אין סחיטה זשיער מודה ר"א דאית לן לפרושי זרייתא כפשטה זשערה זמש קאמר, אלא דקאמר דאין הכרח לזה ואף אי יש סחיטה זשיער אפשר לקיים הזרייתא, והא דמסיק דכמה דאפשר לשנויי משנינן, אע"ג דלכל הפירושים מתפרשא הכי זרייתא, נראה דהוא משום דהול"ל ואם אינו ספק צידה מזיאה זכלי כלאחר יד, ולא הו"ל להזכיר שהשינוי הוא ע"י שהכלי זשערה, להכי קאמר דהתנא פירש קדר השינוי משום דכמה דאפשר לשנויי משנינן, ולפי זה משמע דזכל פעולה כלאחר יד יש חשיבות להוסיף זשינוי, [אצל לרצה ור"י אין ראייה אלא דמהדרינן להציא זלא כלי, אע"ג דהכלי טפל לשמן], וז"ע דמאי ואם אינו ספק זשערה דקאמר לפי זה, הרי יכולה להניח כלי גדול על שערה, ואפשר דמתפרש גם שהכלי מכוסה זשערה, וזה א"א זכלי גדול, והא דקתני ואם אינו ספק זשערה מזיאה לה זכלי, כולל גם זכלי כלאחר יד, וכולל גם דאם א"א זשום שינוי דמזיאה זכלי כדרכו.

יש לעי' למש"כ המ"מ זפ"ט מה' שבת הי"א דאע"ג דאין סחיטה זשיער מ"מ איסורא איכא, א"כ אמאי מזיאה לה זשערה וקעברה אחרי דרבנן חדא דהולאה כלאחר יד וחדא דסחיטה, זציא לה זכלי כלאחר יד ולא תעבור אלא חד דרבנן, וי"ל דאף כשמזיאה זשערה סתמא דמילתא אין כאן סחיטה דהשמן הטופח על פני השערות כטופח על הזשר דמי, ורק דחיישין דילמא סחטה, וזוה כיון דרך מדרבנן איכא סחיטה זשער, הלכך לא חיישין לה, ואפשר דהמ"מ חידש כן ליישב קושית הרשב"א דמאי עדיפותא דיד, הא אדרבה זשערה חשיב שינוי טפי, לכך פירש דמדרבנן איכא סחיטה ולכך ציד עדיף.

ובאמת תירץ כן זחידושי הריטב"א אלא דכחז זשערה שייך למיגזר דאחי לאחלופי זמידי דצר סחיטה, ורהיטת הדצרים זשמע זבאמת איכא סחיטה כשמזיאה זשערה, ואין זה רצוי לכתחלה משום דמיחלף זמידי דצר סחיטה, ומשמע דזשיער אף איסור דרבנן ליכא זסחיטה, וזחידושים הנדפסים ע"ש הר"ן כתב וז"ל דאע"ג

דבחיפה לא גזרו דהא משמע דכלא נתר וחול שרין, באו הדברים סתומים, ויש לפרש דלפי זה ז"ל דהא דפריך ותיפ"ל משום סחיטה, דלאו איסור דאורייתא קאמר, דהא בשיער מחובר באדם ליכא משום מלצן, אלא ר"ל סחיטה דרבנן, ופריך משום דמלצד איסור הוצאה כללית יד, נוסף גם איסור סחיטה, והיה ראוי להציא בכלי כללית יד דליכא אלא איסור הוצאה כללית יד, ועל זה אמרינן דאין סחיטה בשיער גם לא בתלוש, וכל שכן במחובר.

אבל הדברים לא יתנו לפש"כ המ"מ דגם למ"ד אין סחיטה בשיער מכל מקום מיתסר מדרבנן, ומבואר דהקושיא ותיפ"ל משום סחיטה מתפרש מדאורייתא, והא דאסור מדרבנן לא קשיא לן וכמ"ס לעיל ס"ק י"ג, וכן הלשון תיפ"ל משמע דזה לצד יש צו כדי לאסור וכן פרש"י, וכן פשטות הקוגיא.

וע"כ ז"ל דהא דשרי לחוף צדליכא משום השרת שיער, היינו מעין שכשון דשרינן בעור זבחים ז"ד ב', אבל כיצום גמור אסור, ואע"ג דהשיער מחובר באדם מכל מקום נחשב הוא כדבר בפני עצמו ואיכא כיצום בשיער, [ועיין בערכין ו' ב' דגם צמת סבירא ליה לרנב"י דהשער מותר כדבר בפני עצמו חשיב], אי נמי אפשר דבשערות קצרות שבאדם, אין דעת בני אדם כלל על כיצום, ואינו מתכוין בחפיפתו אלא על ראשו, ואף שגם שער נחפף, אינו אלא כאין מתכוין וכשכשון בעלמא, אבל שערות ארוכות שבאשה שקולטות שמן יותר מאשר ציד, שייך בהו כיצום, וכמו בתלושין, והיינו דפרכינן ותיפוק ליה משום סחיטה ור"ל סחיטה דאורייתא משום מלצן, ומשני רבה ורצ יוסף דאמרי תרויהו אין סחיטה בשיער, דאע"ג דכיצום איכא סחיטה ליכא, שאין השיער מתלצן על ידי סחיטתו.

— עד כאן —

טו) לענין הלכה פסק הרמב"ם בפ"ט הי"א דאין סחיטה בשיער, וכפשטה דגמ' דרצ אשי לא פליג ארצה ור"י, ולא קאמר אלא דמצרייתא אין הכרת, [וכ"כ בספר חדושי הר"ן, ועי' בא"ח סי' רנ"ט צ"ס הר"י מקורביל, וז"ע אם כונתו דהוי ספיקא], ולפי זה קיימא לדינא, דמציאה ציד ואם אי אפשר ציד מציאה בשערה ואם אי אפשר בשערה מציאה בכלי דרך שערה

מדאורייתא, כדמשמע מהא דכתב המ"מ דמדרבנן לכו"ע איכא איסור סחיטה בשיער, וכן מהא דפריך ותיפוק ליה משום סחיטה, א"כ משמע דהמכבס שער ראשו חייב חטאת, דהא רק בסחיטה פליגי, אבל כציצום משמע דמודו, ומהא דשרי לטבול בשבת אין ראיה, דהא בעור נמי שרינן שכשון אע"ג דכיצום חייב חטאת, וה"נ ז"ל בשיער, דאם מכבס יהיה חייב, אבל אין הדברים נראין, דאף המלצן אמר ע"ג הבהמה פטור, כש"כ מלצן שערות על האדם, ואף דאדם דרכו ברחיצה מ"מ אין זה כיצום שערות, ובגמ' נ' א' משמע דצדליכא חשש תלישת שער שרי לחוף בשבת, וכמ"ס צבה"ל סי' ש"צ ס"ט ד"ה אסור, ולכן היה נראה דפליגי בשיער תלוש אם יש צו משום סחיטה, ולכו"ע יש צו משום כיצום, וגזרו במחובר אטו תלוש, אבל במחובר לכו"ע פטור אף כציצום ע"י כסכום, וז"ע.

וא"ת וכיון דאיכא כיצום בשיער ובעור, וסחיטה תולדה דכיצום היא, א"כ אמאי אין סחיטה בשיער ובעור, וי"ל דכיון דאינס צולעים כ"כ, אין סחיטת המים מנקה את הלכלוך הצלוע.

ולדעת ר"ת בכתובות ו' א' ולעיל קי"א ב' דהכא בסחיטה שהיא תולדה דדש איירינן, ודיינינן אם שערות צולעים למיחשב את היוצא כדש, לפי זה י"ל דאין כלל כיצום בשערות האדם, והרי הם כפניו ידיו ורגליו דרשאי לרחצם ולכסכסם לכתחלה, וכפשטא דגמ' לעיל נ' א', ושערות תלושים אם יש בהם משום כיצום נמי לא למדנו, ואפשר שזה תלוי בנידון אי יש סחיטה בשער, דאי אין סחיטה הרי זה ככלי עץ וכיו"צ דלאו צו כיצום הוא.

— הוספה —

במש"כ לעיל לדעת הרמב"ם והרמב"ן דסחיטה דדש ליכא אלא בגידולי קרקע, וסחיטת בגדים משום מלצן נגעו בה, דלפי זה יש לפרש פלוגתא אם יש סחיטה בשיער, דבשיער תלוש פליגי, ולכא עלמא יש צו משום כיצום מדאורייתא וכדתנן זבחים ז"ג ב' דשק טעון כיצום אע"פ שהוא עשוי משער כמ"ס צבה"ל סימן ש"צ סעיף ט' ובסחיטה פליגי, דשיער המחובר באדם אין צו משום כיצום כמבואר נ' ב' דדיינינן רק בנתר וחול משום נשירת שיער, וגזרו בסחיטת שער מחובר אטו תלוש למ"ד יש סחיטה בשיער, [אע"ג

ואם אי אפשר בכלי כלל אחר יד מציאה בכלי כי אורחה, והרמז"ם צפ"צ הי"א לא הביא הכ סידרה וכתב סתם דכל שאפשר לשנות בשעת הצאה משני כגון שחציה לה חצירה כלי תלוי בשערה כו', ונראה דלפי שאין הדבר כל כך צהוב שתוכל להביא צידה או בשערה כדי סיפוק וגם לאהבת הקיטור, לכך סתם הדברים באופן כללי, והזכיר השינוי בכלי תלוי בשערה ולא כתב סתם כלל אחר יד, לאשמועין דכמה שמוסיף בשינוי עדיף, וכמש"כ לעיל ס"ק י"ג, דהיינו דאמרינן דכרז אשי דכמה דאפשר לשינוי משני, אבל לקושטא דמילתא ודאי קיימא הכ צרייתא לדינא דיש להקדים ציד או בשערה לכלי דרך שערה, דאע"ג דהכלי טפל לשמן כמבואר במתני' נ"ג ב', מ"מ כל כמה דאפשר להביא בלא כלי עדיף טפי, ולשמא תסחוט לא חיישינן כיון דאין סחיטה בשיער.

ויש לתמוה דצ"י סימן ש"ל כתב דטעמו דהרמז"ם שכתב מציאה לה כלי תלוי בשערה, משום דאע"ג דאין סחיטה בשיער איסורא מיהא איכא וכמ"ס המ"מ וא"כ מוטב לעשות הוצאה ע"י שינוי מבלי איסור אחר מלהוסיף עליו איסור סחיטה, [ומיהו צפ"ע השמיט הדין, וכתב רק שאם צריכה כלי חצירה מציאה לה בשערה, ולא הזכיר שמן, שכל את לשונו שיוכל להביא דברי הרמז"ם מבלי להכנס בנידון הסוגיא], והדבר תימא דהא מבואר בגמרא דלרצה ור"י מתפרשא צרייתא כפשטה דמציאה בשערה, ומי הוא זה שחלק עליהם, והרי גם ר"א לא אמר אלא אפילו תימא יש סחיטה בשיער, אבל אי אין סחיטה בשיער גם ר"א מודה דמציאה בשערה, ולענין איסורא דרצנן לא מנאנו פלוגתא, ועוד דהא ע"כ מדברי הרמז"ם ליכא למישמע מיד, דהא גם לא הביא הא דאם ספק צידה דמציאה צידה, ונ"ל דס"ל להצ"י דרז אשי מוקי לה בכלי דרך שערה אף אי אין סחיטה בשיער, וה"ק אפילו תימא יש סחיטה בשיער אחי שפיר, דצרייתא בכלי דרך שערה קאמר, והא דלא קאמר סתם מאי בשערה בכלי דרך שערה, משום דאי הו קאמר הכי, הו סבירין למימר דמשום דסבר יש סחיטה בשיער דחיק לה לפרושי הכי, לכך קאמר אפי' תימא יש סחיטה, למימר דלא קבע הילכתא צהא, או דאדרבה סבר דאין סחיטה בשיער, אלא דאפילו

תימא יש סחיטה מתפרש נמי שפיר, וכיון דאית לן למיפסק כר"א, נמנא דאף למאי דקיי"ל אין סחיטה בשיער מ"מ אין להביא בשערה אלא בכלי דרך שערה, ורצה ור"י או דהו סברי דאף מדרבנן אין סחיטה בשיער, או דלדידהו הו מוכחא צרייתא דאף מדרבנן יש סחיטה בשיער מ"מ עדיף להביא בשערה, דבסתמא ליכא למיחש לסחיטה וכמש"כ לעיל ס"ק י"ג, וצפסקי ריא"ז הגדמ"ח כתב דמציאה צידה ואם אי אפשר צידה מציאה בכלי דרך שערה, ומשמע נמי דמפרש דרז אשי לקושטא דמילתא, מפרש הכי לצרייתא, [דאין נראה לומר דפסק יש סחיטה בשיער דלא מנאנו מאן דפסק הכי, שו"ר בארחות חיים ובכל צו שכתבו דקיי"ל כרז אשי ונ"ע], וכן באור זרוע הלכות יולדת כתב ואם אין ספק ציד מציאה לה בשערה ופר"ח כר"א דאמר מציאה לה בכלי דרך שערה כו', ומשמע נמי דלר"א לקושטא דמילתא צרייתא הכי מתפרשא ואף אי אין סחיטה בשערה, אבל צרי"ו נ"א ח"א העתיק צרייתא כלשונה, והיינו כרצה ור"י דמציאה בשערה, וכן במאירי כתב דמציאה ציד ואם אין ספק ציד מציאה בשערה ולא חיישינן לסחיטה ואם אין ספק בשל שערה מציאה בכלי דרך שערה, וכפשטה דסוגיין, וכ"ה צה"ג, ונ"ע לדינא, אבל המ"א בסימן ש"ל סק"ג העתיק דברי הצ"י, ואפשר דכהיום שחסר הדקדוק בהלכה וקרוז הדבר שיבאו לידי סחיטה ממש, או שיבאו לטלטל מותר השמן שבשערה שלא לצורך דלא תשים על צהא שלא לצאת עד שהשמן יבלע, באמת ראוי לנהוג כן להביא בכלי כלל אחר יד.

בב"י יו"ד סימן קצ"ט כתב בשם הראצ"ד והכל צו שיש להמנע מלטבול בשבת משום חשש סחיטה, וכן במ"א סי' שכ"ו סק"ח כתב בשם מהרי"ל דיפה נהגו הנשים שלא לטבול שלא בזמנה בשבת משום סחיטה ועוד עי"ש, ולכאורה כל ניגוב אינו פ"ר לסחיטה, דהא אף צריכה לשמן שבשערה משמע דליכא סחיטה, מדאמרינן שחציה בשערה ולא בכלי דרך שערה לרצה ור"י, וכמש"כ לעיל ס"ק י"ג, ולדעת צה"ג ורי"ו והמאירי קיימא כן לדינא וכמש"כ, וע"כ דליכא סחיטה בשיער אלא א"כ דוחק הרבה, וא"כ בניגוב סתם ליכא למיחש לסחיטה, וגם ליכא למיגזר שמא תסחוט כיון דאין סחיטה בשיער מדאורייתא, וכש"כ לדעת ר"ת דהך

ברפיון ואין כאן פ"ר לסחיטה, ולפי פירוש זה גם אם היינו גורסים עור בית אחיזה נמי אין ראייה דאין סחיטה בעור, דשאני הכא שהוא לגמרי יבש וקשה, ואינו משמש אלא מעשה כלי להחזיק הספוג.

וצ"ל דמקורו הוא מהא דשרינן נתינת מים על של עור כדחנן קמ"צ ז', וכן שרינן שכשון בזבחים ז"ד ז', ונהי ללא חיישינן שמא יכבס בכסכות, אבל לסחיטה היה ראוי לחוש דזימנין טובא שהרטיבות מונעת השימוש, וכדחיישינן בעלמא בזבחים, וע"כ דאין סחיטה בעור, ואפשר נמי דמסבירא קים ליה דסחיטה לאו שם כסכות עלה, והרי אין כיבוס בעור בלא כסכות, כדאמר זבחים שם, וכל סחיטה לדעת הרמב"ם הרי אינה אלא משום כיבוס, וזו נראה כוונת המ"ע.

(יז) קמ"ג א' מתני' ספוג אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו כו', לפרש"י נראה דבספוג יבש או קרוב ליבש איירי ומקנח בו את הטבלא שנשפכו עליה משקין, [וכן מבואר בתו' כתובות ו' א'], והקינות ברפיון כך שאין צוה פ"ר לסחיטה, דאין צו הרבה רטיבות שהרי יבש היה ורק מה שקינח נספג לתוכו, אבל במקום שמחזיקו באצבעותיו ע"כ לדחוק שיהא נאחז, וצוה יש פ"ר לסחיטה, הלכך אם יש לו בית אחיזה של דבר שאינו סופג והוא מחזיקו בלוחו בית אחיזה שפיר דמי, דע"י אחיזתו ליכא סחיטה, וע"י הקינות לא הוי פ"ר, אבל אם אין לו בית אחיזה אסור דע"כ סוחט באחיזתו בין אצבעותיו, וגם ליטלו שלא לקינות אסור דא"ל ליטלו בלא סחיטה, והיינו דפרש"י הא דבין כך ובין כך ניטל בשבת דכשהוא יבש קאמר, ואין מכאן ראייה לאסור לטלטל בגד שנשר במים בזמן שיש בו מקלפת נגוב, ואוחז במקום הנגוב, דהכא לאו משום גזירה שמא יסחוט אתינן עלה, אלא דאחיזתו ודאי סוחטת, אבל כשאוחז במקום נגוב לית לן צוה, וז"ע בדברי הכ"צ שצב"י סי' ש"כ דמהני ברזא ארוכה במסוכרייתא והרי התם איכא פ"ר בדחיקת המסוכרייתא בנקב החצית, ועי' במ"צ שם ס"ק נ"ה, ובספר מרן זללה"ה סי' נ"ו סק"ה.

לא נתפרש אם ספוג הוא צר כיבוס שיהא בסחיטתו משום מלצן, וכן לא נתפרש אם צר סחיטה דמפרק הוא, או דדמי לשיער ועור וכיו"צ דאין בהם משום סחיטה דמפרק, ועי' להלן בדברי

סחיטה משום מפרק, דודאי ליכא איסור מדאורייתא כיון שא"צ להנסחט, והרי לא חששו בגמ' לסחיטה אף לענין להעדיף להציא בשערה מלהציא בכלי דרך שערה אף כשהכלי טפל, חזינן דאין בחשש זה כלום אף לא לזכר מחמתו על פני הידור קל, ואפשר דרק בטבילה חששו לכך, לפי דכל זמן שנשארים מים טופחים יש כאן איסור הוצאה כמבואר בגמ' קמ"א א', וע"כ לדקדק שלא ישארו מים, ולכך יש חשש סחיטה, וכמו שהזכיר מהרי"ל גם חשש הוצאה, והיינו דממ"נ אם לא תנגב יפה יש כאן חשש הוצאה ואם תנגב יפה יש חשש סחיטה וגם מהומה לביתה, אבל הרוחץ פניו שפיר מנגב זקנו כדרכו ואינו חושש דודאי לאו פ"ר הוא, [וגם מעט המים שנשארים נראה דאין בהם משום הוצאה כמו מי גשמים צבי' שכ"ו ס"ו], וכן מקנח זקנו אם נטף עליו ריר או מקפה וכיו"צ, והרי גם בצגד שיש בו סחיטה מה"ת, רשאי לקנח לשלשת רכה אף דשייך צו סחיטה.

(טז) מקור דברי הרמב"ם בפ"ט הי"א דאין סחיטה בעור לא נתבאר, ולפרש"י קמ"ג א' צוה דספוג אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו, דהיינו שהנידון משום שכשאוחזו נסחט בין אצבעותיו, ואם היה לו בגד בית אחיזה היה חשש סחיטה, אבל עור לא, הנה משמע דאין סחיטה בעור, ואף שאפשר לומר דבספוג יבש איירינן ורק ע"י הקינות הוא סופג מים, והעור לא יספוג שאין דרכו לספוג, משא"כ בגד, אבל עור שנשרה במים וספג לעולם אימא לך שיש בו משום סחיטה, מ"מ עדיף טפי לפרושי דבעור ליכא משום סחיטה, דאל"כ כשמקנח הרבה מים מע"ג הטבלא, גם בעור כבר ראוי לאסור.

אבל הרמב"ם צפיה"מ ובפכ"צ הט"ו לא הזכיר עור אלא כתב סתם בית אחיזה וכן במלכת שלמה כתב דהרב צלאל ל"ג ליה, וכן בגמ' באימא סיפא ל"ג לה, [וכן בשנויי נוסחאות שבמשניות הביא נוסחאות דל"ג לה], ולפי המשמעות צפיה"מ נראה שהספוג מונח בתוך כלי הסגור כמעט כולו ורק שפתו בולט מעט, ומעבירין אותו על גופו כשאוחזו בכלי שהוא הבית אחיזה ושפתו הפתוח נוגע באדם וסופג את המים שעל גופו, כך שא"ל לסחוט את הספוג כלל כי כולו מונח בבית אחיזה העשוי מדבר קשה, והמקלף הנוגע בצער נוגע

הראב"ד, ומתני' מתפרשא שפיר אף אם סחיטתו אינה אסורה אלא מדרבנן.

והראב"ד בפכ"ז הט"ו כנראה מפרש לה בספוג לה, ותמה מאי מהני בית אחיזה הרי מ"מ פ"ר הוא לסחיטה, לכך פירש דספוג מן הדין אין בו משום סחיטה דאינו צולע, ורק המים טופחין על פניו בנקבים הרבים שבו, הלכך מן הדין היה ראוי להחיר לסחטו, אלא דמ"מ דמי לסחיטה, אבל כשיש לו בית אחיזה הו"ל כנלוות מלאה מים שמותר להוריקה, כ"נ כונתו ז"ל, ואפשר דמפרש בית אחיזה כמש"כ לעיל ס"ק ט"ו דעת הרמב"ם בפיה"מ דהיינו כלי שמחזיק את כל הספוג בתוכו, אלא דאפ"ה נסחט במקצת הגלוי כשמקנחים בו, ובזה"ג שפיר דמי לנלוות ואלא אחי לאיתלוףי במידי דבר סחיטה, ונ"ע דמ"א סי' ש"כ ס"ק כ"ב דמשמע שלא פירש כן בכונת הראב"ד, וכבר נתקשה בזה מרן זללה"ה בסי' נ"ו סק"ה ע"ש.

ובמאירי פירש בספוג לה וכחצ הטעם משום שנסחט בין אצבעותיו, ולא נתפרש איך יחרץ קושיית הראב"ד דהא ודאי בספוג לה אף כשיש לו בית אחיזה אי אפשר בלא סחיטה, ונ"ע, ועי' צבה"ל סי' ש"כ סי"ז דדן בדין ספוג יבש ומשמע דספוג דמתני' איירי בספוג לה, ומ"מ כתב במ"ב דעת רש"י והרמב"ם דלא הוי פ"ר, ונ"ל דלח מחמת הקינוח קאמר או שמעצמו הוא קצת לח באופן דלא הוי פ"ר, אבל במאירי כתב שטובלו במים וזה ודאי קשה.

שם גמ' בזה אפי' ר"ש מודה דאזי ורצא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפ"ר ולא ימות, יש לעי' בשלמא לדעת ר"ת דהכא משום מפרק אחינן עליה, שפיר חשיב פ"ר דבדאי נסחט, וגם ניחא ליה במשקה הנסחט שמועיל לניקוי הטבלא, וכן נמי לעיל קי"א ז' במסוכרייתא דנזייתא, ניחא ליה במשקה הנסחט לחוך החצית, אבל לשיטת הרמב"ם והרמב"ן דכל סוחט משום מלצן הוא, א"כ הרי הדבר תלוי אם באמת נתלצן הספוג והבגד ע"י סחיטה זו, ומאן לימא לן דפ"ר הוא שיתלצן, הרי זימנין טובא שמתלכלך ע"י היין והשמן וכיו"ב, ולכן נראה דכשם שכל המלאכות אסורות אף כשהם מקלקלים, כגון מכזה וקורע אף באופן דלא יתכן שיהא בזה תיקון, דכיון דזו אורת המלאכה לא יתכן לחכמים להחיר, וה"נ אסור לכבס בגד ע"י כסוכס

אף בגד שנתלצן כל לרכו, וכן אף במים עכורים ובאופן שהבגד יתלכלך ולא יתלצן, דזהו מלאכת מלצן שאסרה תורה, דעיקרה כסוכס הבגד בנזולים, אלא שעכשיו הוא מקלקל, ואף שיש לחלק דמלצן עיקר המלאכה הליצון ולא הכסוכס בנזולים, מ"מ שפיר מסתבר דראוי לחכמים לגזור כל כיבוס בנזולים, ה"נ קצתו חכמים לסחיטה כמלאכת מלצן ואסרוה אף כשהיא במלצן של מקלקל, [ועי' בתוספתא שהביא הרמב"ן קי"א ובמ"מ פ"ט הי"א דאיכא מ"ד דסוחט מלאכה בפ"ע היא], והלכך לא דיינין אלא אם הסחיטה היא פ"ר, וכל שהסחיטה פ"ר הרי הוא אסור, ובזה נמי ניחא דאסרינן סחיטה אף בשמן קכ"ח ז' וכן בשכר משום דכל סחיטה אסרו חכמים והיינו נמי דמדכרינן בכל דוכתא סחיטה כאיסור בפ"ע, דחכמים גזרו איסור על סחיטה, ומיהו לגזור שמה יבא לידי סחיטה, בזה י"ל דלא חששו אלא במים משום דבמים סחמא דמילתא כי סחיט מתלצן והו"ל איסור דאורייתא, אבל לא בשאר משקין, דהתם כי נמי סחיט לאו פ"ר הוא שיתלצן, ועי' בתו' כתובות ו' א' וברמב"ן קי"א, ועדיין ז"ע.

לכאורה לדעת הרמב"ם והרמב"ן דכל סוחט בגד חיצו רק משום מלצן, א"כ מוכח מהא דאסרינן מסוכרייתא דנזייתא קי"א א', דפ"ר דלא ניחא ליה אסור, דהא ודאי אין דעתו על הליצון, [וכש"כ למש"כ דאין כאן פ"ר שיתלצן, ורק משום דפ"ר שיסחט אסרינן, דודאי אין דעתו ורצונו שיסחט], וכמו דאין דעתו על הליצון ביומא ל"ה לפי הערוך, ולמש"כ דאין כאן פ"ר שיתלצן, והאיסור משום שיסחט, א"כ למדנו דפ"ר דלא ניחא ליה באיסור דרבנן נמי אסור, דהא הסחיטה בדליכא פ"ר שיתלצן אינה אסורה אלא מדרבנן, וכן הר"ן בס"פ שמונה שרצים כתב דאיסור הסחיטה במסוכרייתא דנזייתא אינה אלא מדרבנן, ומבואר לפי זה דפ"ר דלא ניחא ליה אסור אף בדרבנן, ועי' במ"א סימן שי"ד סק"ה, ובפמ"ג סי' ש"כ בא"א סק"ב, ובספר מרן זללה"ה סי' נ"ו סק"ה, ול"ע בזה כעת.

(יח) קמ"ז א' המנער טליתו בשבת חייב חטאת כו', לפיר"ת [ומש"כ בתו' ר"ח הוא ט"ס כמבואר בסמ"ג ואדרבה הר"ח מפרש כפרש"י] דמן הטל קאמר, לריך להבין מה בין זה

שיהא חילוק בין אוכמי לחיורי וסומקי כיון שהקפידא משום הרטיונות צעיקר, וכבר הק' כן המ"מ, ועוד דסתם ניעור היינו מן האצק וכדכתיב בקרא התנערי מעפר, וכי"ל יתכן למיסתם המנער טליחו על כונת טל.

עוד יש לשאל לפיר"ת מה מקום לחלק בין מקפיד ללא מקפיד, אטו איכא אדם שאינו מקפיד שיפלו מים או טל על מלבושיו, ובין קפידא רבא לקפידא זוטא אין מקום לחלק, וראיתי ברש"א והוצא במ"מ שכתב וז"ל מנער הטלית מן הטל כו' ומשום מכבס ולמאן דקפיד הוי פ"ר ולמאן דלא קפיד ליכא אלא דשא"מ שאינו כבוס גמור עכ"ל, ולכאורה אין הדברים מובנים דהכי הו"ל דלמאן דקפיד חשיב כיבוס, ולמאן דלא קפיד לא חשיב כיבוס, ונראה מזה דמפרש דמקפיד לאו על הטל קאמרינן, אלא שמקפיד על נקיון הבגדים, ולפי שע"י ניעור הטל בהכרח שגם מעט מתנקה הטלית, הלכך למאן דקפיד על נקיון הטלית חשבינן לניעור גם כמכבס משום דהו"ל פ"ר שיתנקה מעט מן הלכלוך, אבל למאן דלא קפיד על נקיון הטלית לא חשבינן ליה כמכבס על המשהו שמתנקה, והו"ל דבר שאין מתכוין ושרי, ור"ל דניקוי זה לאו שם מלאכה עליו באינו מתכוין, וכמו קוטס להריח ומנרף וכיו"צ שכתב המ"מ בפ"צ ה"צ והוצא במ"א סי' שי"ח ס"ק ל"ו, דכלא מתכוין לא חשיב מלאכה כלל, אבל לשון הטור והשו"ע שמקפיד עליו שלא ללבושו בלא ניעור, משמע שהקפידא על הטל, וז"ע.

ולפרש"י אחיא סוגיא כפשטה דהנידון בניעור מן האצק, וזה דבר ההוא תמיד וכבר הדבר מוחלט וידוע אי קפיד או לא, וזה ודאי באוכמי קפדי אינשי טפי, והא דמייתינן לה בסוגיין דאיירי בנשרו כליו במים, י"ל משום דנשרו רגילות הוא לנער, ואשמועינן דגם בלא מים איכא לפעמים חיוב חטאת בניעור, א"נ דכשם שנתפרש דין נשרו בגדיו במים ראוי נמי לפרש נשרו באצק, וגם לאשמועינן דמאן דלא קפיד שרי לנער צפרהסיא, א"נ באחרא דלא קפדי, והכי מסתברא דבאחרא דקפדי ראוי ליחיד להזהר מלעשות צפרהסיא, והא דשרינן לעיל קמ"א א' לכסכם טיט מצפנים, ומשמע אף באוכמי חדתי וצטיט כו"ע קפדי, כבר נתבאר לעיל סק"ט.

לסוחט דחייב משום מלצן אף בחיורי עתיקי ולא קפיד, ונריך לפרש דאיירי שמנער הטל שעדיין לא נבלע צבגד, והיינו דנקט טל דרגילות הוא שאינו נבלע, וה"ה מים עד שלא נבלעו, וז"ל דסתם ניעור אין צרכו להוציא הצלוע ולכך שרי בחיורי וסומקי ועתיקי, ובאוכמי חדתי וקפיד חשבינן לטל כטינוף ולניעורו ככיבוס, אף שעדיין לא נבלע, ולא כקינוח, ובלא קפיד א"נ בחיורי או עתיקי לא חשיב הטל כטינוף וממילא אין ניעורו ככיבוס, א"נ כמס"כ לקמן בדעת הרשב"א דע"י הניעור גם יוצא מעט מן הלכלוך, ולמאן דקפיד על נקיון הבגד חשיב פ"ר, וצירושלמי פ' כלל גדול איתא נפלו מים על בגדיו רב הונא ור' ירמיה חד אמר מנערה שרי וממחקה אסור וחרגא מחלק, והיינו נמי במים שעדיין לא נבלעו דשייך למחקה, ומיהו לא נזכר שם אוכמי וקפיד, וטעם האיסור בממחק משום שמעציר המים ממקום למקום ושרייתו זהו כיבוס, ומאן דשרי משום דאין דרך כיבוס בכך דהא אדרבה עיסוקו הוא להעציר המים, ולפי זה נראה דמאן דאסר ממחק דאף בחיורי ועתיקי ולא קפיד אסר, וא"כ ה"ה מאן דאסר ניעור נמי אף בחיורי ואינן אסר, ונמצא לפי סוגיין דאית לן למימר דר"ה שרי, אבל א"א לומר כן דמדסתמו משמע דאף באוכמי חדתי וקפיד שרי, ואפשר דטעמא דמאן דאסר ממחק אינו משום שמעציר המים ממקום למקום, אלא כטעמא דאסרינן ניעור בסוגיין דה"נ מעציר המים דחשיבי כטינוף, ולפי זה אפשר לפרש דאיירי נמי דוקא באוכמי חדתי וקפיד.

והרבה דברים קשים לפיר"ת חדא דהא מצואר בגמ' דגם ניפוך שרי וכדחזא לרבנן דמנפצי גלימיהו, ובניפוך מסתברא דהוי פ"ר שינא גם מקצת מן הצלוע צבגד, דהיינו סחיטה ממש, וכי"ל שרי, ועי' לק' מש"כ לפרש"י בעוצדא דרב יוסף, ועוד דאין דרך לנפץ צבג אלא מן האצק וכדאמר כתובות ק"ו א' כי הווי קיימי רבנן ממחיצתא דר"ה ונפצי גלימיהו הוה סליק אצקא וכסי ליה ליומא כו', ועוד דטל או מים שנפלו על הצבג הוא מאורע שאינו רגיל, ולא שייך לקבוע בזה כלל דאנן לא קפדינן, ועוד דעולא איקלע לפומבדיתא חזא רבנן דקא מנפצי גלימיהו מתפרש שהוא דבר ההוא תמיד, ולא דאירע שנפל טל על צבגיהם, ועוד דבקפידא שעל הטל לא מסתבר כ"כ

כלל למקפיד שגורם להחשז כמלצן, ולפי ראיית הענין יש מקום להסתפק שהיה ראוי להיות ודוקא בכלים חדשים יש להזהר לפי שמקפיד עליהם יותר כו', ור"ל שיש להזהר מלהרטיצם או מללצם כשהם רטובים, לפי שיש לחוש שיצא לסחטם לפי שמקפיד עליהם יותר לפי שמתקצרים במים, [ואשכחן איסור כי האי צהא דאין יורדין לקורדימא קמ"ז צ' והוא צשו"ע סי' ש"א סמ"ו צהגה"ה שאסור לילך במקום שיכולים להחליק משום שמא יצא לידי סחיטה], ולפי שכתב צרישא דמי שנשרו כליו במים מהלך מהם ואינו חושש שמא יצא לידי סחיטה, קיים צוה דכלים חדשים יש להזהר, וצ"ח סתם דאסור לנער בגד שנשר במים או שנפלו עליו גשמים, ולא הזכיר דוקא חדתי ע"ש.

אבל הרמ"א בסימן ש"צ ס"א העתיק דברי הכלבו כמות שהם לפנינו, וע"כ ז"ל דמפרש דגם בצגדים שנשרו במים מרובים יש אפשרות של ניעור קל שאין לחוש בו משום סחיטה, וזה מותר רק בעתיקי, אבל בחדתי לא שרינן אף ניעור קל משום דכיון דמתקצרים במים קפיד טובא ויש לחוש שינער בחזק, ואין זה ענין לקפיד שבגמ' אלא הוא גזירה מחודשת מסבבא, ובמים מועטים אין חשש שיתקצר ולכך שרי אף בחדתי אי לא קפיד או בחיורי וסומקי, וכמו שהקדים דר"ת מפרש המנער טליתו מן המים ואוקימנא באוכמי חדתי וקפיד, הא לאו הכי שרי, אבל במים מרובים שמתקצר מחמתן צוה לא שרינן בחדתי כלל. — ונראה דאין לנער שום בגד שנשר במים או שנפלו עליו מי גשמים וכמ"ס המ"א צסס ספר הזכרונות, ועי' במ"צ סק"ד צסס הש"ג, דאין אמתו יודע להבחין מהו ניעור קל שאין בו פ"ר לסחיטה.

שו"ע סי' ש"צ ס"א המנער טלית חדשה שחורה מן הטל כו' י"א דאסור לנער בגד מן האצק כו' וטוב לחוש לדבריו, נראה עיקר כמ"ס צא"ר דמן הדין יש לחוש לדעת רש"י כיון שזו גם דעת הר"ח וכמ"ס הסמ"ג צשמו, וכ"ה צר"ח הנדמ"ח, ועל פי זה נראה דיש לן למינקט שזו גם דעת הרי"ף, דהא ודאי סתם המנער מתפרש מן האצק, וכיון שגם ר"ח פירש כן, אם איתא דדעת הרי"ף לחלוק ודאי היה חובתו לפרש, וסתימתו כפירושו דמן האצק קאמר, וכן דעת ראצ"ן, וכן

לפרש"י נראה דאית לן לפרש הנידון בכומתיה דרב יוסף נמי משום ניעור האצק, אלא דאי לאו טלא לא היה מנער, ועכשיו בגלל הטל הוצרך לנער מן הטל, וממילא יתנער נמי האצק, ואמר ליה ר"י דאנן לא קפדינן מידי ושרי, דלא מסתבר לומר דטל ואצק כי הדדי נינהו והיה פשוט לגמ' דניעור מן הטל כניעור מן האצק, דצפשוטו ענינים אחרים נינהו, ומ"מ נמצינו למידין אף לפרש"י דשרי לנער ולנפץ בגד מן הטל, ולא דנו צוה בגמ' כלל משום סחיטה, והדבר צריך ישוב, דצפשוטו קרוב להיות פ"ר לסחיטה, ונראה דכיון דהנידון במאורע ולא זהו הנידון שצפוגיא שפיר אפשר לאוקמי בגוונא שידוע היה שלא נבלע כלום מן הטל בצגד, וגם יתכן שלא היה הטל אלא במקום אחד מן הצגד, וצניעור קל היה סגי והכלל שלא היה פ"ר לסחיטה, וכיון שלא היה כונתו לנקות הצגד הלכך שרי כדין דשא"מ צעלמא, וצפיר"ח הנדמ"ח פירש דטלא היינו טינוף וניחא טפי.

יט) בב"י סו"ס ש"א הביא דברי הכלבו וז"ל מי שנשרו כליו בדרך מהלך צהם ואינו חושש שמא יצא לידי סחיטה אבל אינו מנער מן המים שאם ינערם יהיה חייב משום סוחט שכן דרך כל צגד צלוע במים כשמנערין אותו המים נסחטין ממנו ודוקא בכלים חדשים לפי שמקפיד עליהם יותר לפי שמתקצרים במים, עכ"ל, והדברים תמוהים דכיון שהנידון משום סחיטה מ"ל כלים חדשים מ"ל כלים ישנים, הרי כל סוחט הוא חולדה דמלצן, וכדחיישינן במסתפג באלונטיית שמא יצא לידי סחיטה, וכן צפגע באמת המים וכל אינך שהציאו תו' כתובות ו' א', והיינו דכל סחיטה הוא חולדה דמלצן, ואף דבגמ' קמ"ז א' מחלקינן בין חדתי לעתיקי ולפיר"ת צמנער מן הטל איירי, התם בטל שלא נבלע עדיין איירי, וליכא משום סחיטה, אלא דמ"מ כשמקפיד עליו באוכמי וחדתי חשבינן ליה כלכלוך ולניעורו ככיצום, דסו"ס חיבורו לצגד ע"י לחותו, או דע"כ מתנקה קצת מן הלכלוך, וכמס"כ לעיל מדברי הרשב"א, אבל במים הצלועים צצגד צכל ענין הוא סוחט, ועוד דענין מקפיד דהתם היינו שמקפיד שלא ללוצשו עם הטל, וחשיב הטל כלכלוך, או שמקפיד הרצה על נקיון הצגד, וכל משהו נקיון חשוב צענינו, אבל מה שאין ראונו במים הצלועים לפי שגורמים לקצר הצגד אינו ענין

בסה"ת, וכן דעת הרא"ם זיראים, [ושם כתב גם מנער מן המים, ואפשר דמעוצדא דרז יוסף דייק לה, ומפרש דמשום הטל חשש אביי ע"י לעיל ס"ק י"ח, א"נ משום סחיטה קאמר ולא מהאי סוגיא], וכן בפסקי הרי"ד ופסקי ריא"ז הנדמ"ת, וכן במאירי, [ושם משמע דגם הראב"ד מפרש כפרש"י, שכתב בשמו [והיינו גדולי המפרשים] דלנער מן הגשמים שרי באינו מקפיד כדמוכח מעוצדא דרז יוסף, ומשמע דמעיקר המימרא לית לן זה, וזה דלא כזהשגות], והסמ"ג והסמ"ק וא"ח וכל זו ושכלי הלקט והאל מועד ורי"ז הביאו שני הפירושים ולא הכריעו, ומתפרש שיש לחוש לשניהם, ובא"ז כתב בהדיא לחוש לדעת רש"י, וכן במרדכי הביא בסוף כדעת רש"י, [ומיהו מעיקרא הביא שם פי' ר"ת וע"י במפרשי המרדכי ובצ"ח], וע"י לעיל ס"ק י"ח דרהיטת הגמ' משמע כפרש"י.

בבה"ל ד"ה עליה כתב דלפיר"ח דטלא היינו טינוף, ואפ"ה לא שרי אלא משום דאינו מקפיד, נמינו למידין דהמקפיד על טינוף אסור לקלפו, והדבר תימא דהא מתניתין היא קמ"ז ב' היתה עליו לשלשת מקנחה בסמרטוט, ואין לך אדם שאינו מקפיד על לשלשת, בין לפי רש"י שם ובין לפי הערוך, וכש"כ דת"ח יש לו להקפיד על רבב או טינוף, וע"כ דדרז יוסף היה הנידון משום שלא היה לו זמה לקנח את הטלא, והוצרך לנפץ ועי"ז ממילא מתנפץ כל הבגד והו"ל דדין מנער לפרש"י, אבל להסיר את הטינוף ודאי שרי, ודברי הבה"ג מקורם במתני' דלשלשת, [ואין לחלק בין קינוח לניפוך לגבי הלשלת עצמה, לומר דקינוח אינו מנקה לגמרי ולכך שרי, ע"י לעיל סק"ט, דבכל ענין חנן מקנחה בסמרטוט ואף בגוונא שלא ישאר שום רועש], ובתנשיל על בגדו סתמא כל אדם מקפיד ואפ"ה שרי.

(כ) שו"ע סימן ש"א סמ"ו בהגה"ה ואסור לטלטל שמה יבא לידי סחיטה כו', מקור דין זה הוא מספר יראים והוצא במרדכי פרק חצית שכתב דממתני' קמ"ז א' מסתפג אדם בעשר אלונטיות ולא יציאם בידו למדנו שכל דבר ששרה במים אסור לטלטל גזירה שמה יסחטנו כו', והדבר תימא דאדרבה מדקתני ולא יציאם בידו ופירש רש"י לא יציאם בידו בתוך ביתו אפילו ע"י עירוב שמה ישכח ויסחט בצואו, הרי מבואר דליכא

איסור טלטול דרק להציא לתוך ביתו אסור, וכן הוא הלשון בצרייתא שם ב' ר"ש אומר מסתפג באלונטיות אחת ומציאה בידו לתוך ביתו, וה"נ תניא התם דמניחה בחלון ופירש רש"י הסמוכה לכותל המרחץ, וסתמא דמילתא אחר שנסתפג זה מניחה ולובש בגדיו וחוזר ונוטלה, ומניחה בחלון, וה"נ תניא התם שלא ימסרנה לאוליירין מפני שחשודין על אותו דבר, הא לאדם אחר שרי, ותנן נמי קמ"ז ב' מי שנשרו כליו במים מהלך בהן ואינו חושש, ופירשו תו' נשרו כמו פירות הנושרין כמבואר בצ"ה ל"ה ב', ומבואר דרשאי ליטלם וללכדם ולהלך בהן, [ולא משמע לפרש דנשר מקצת הבגד שלבוש בו ועיין בשעה"ל אות ר"ג], והתם נמי אמרינן דשוטחן בחמה והיינו שלאחר שפשטן נוטלן ושוטחן בחמה, [ותנן נמי קמ"ג א' ספוג אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו, ולא אסרינן לטלטלו משום שמה יסחוט, ומיהו התם י"ל שאינו מקפיד על מימיו], ומנער טליתו לפירוש ר"ת וכומתיה דרז יוסף לכו"ע הו' שרי בטלטול ולא גזרו שמה יסחוט, ואין מימיהן מועטין יותר מן המסתפג, ולא מנאנו בגמרא אלא שאסור לגרום להרטבת הבגדים משום שמה יבא לידי סחיטה וכדאמר מ"ח א' דסתודר אפומא דכזבא, והתם נמי רק נהיה ולא אמר ליה שהוא מוקנח, וכן קי"ג ב' באמת המים, וכן קמ"ח ב', אבל לאחר שנשרה הבגד לא מנאנו שאסור לטלטלו, ואם היה איסור טלטול היה נחשב כמוקנח ולא היה מועיל עשרה בני אדם, והרשב"א והר"ן קמ"ז א' לא הקשו אלא דהכי שרי להסתפג הרי מרטיב הבגד, וזה יש לאסור משום דילמא אחי לידי סחיטה, ועל זה תירצו דאי אפשר בלאו הכי, אבל על הטלטול לא שאלו, וכן בסה"ת פירש דלכך מותר להסתפג משום דליכא למיחש לסחיטה דליכא אלא מים מועטין, וכן למאי דקיי"ל דמותר להציאו בידו, מתפרש נמי מהאי טעמא דבמים מועטין לא חיישינן לסחיטה, [ובציאור הגר"א כתב דאין מקפידין על מימיו, אבל זיראים ל"מ כן, דהא למד האיסור מאלונטיות, ואילו ההיתר באין מקפיד על מימיו למד מהא דמסננין בסודרין, ומשמע דסבירא ליה דאף מאן דשרי להסתפג וכדקיי"ל היינו לאו משום דאין מקפיד, אלא משום דהמים מועטים, או טעמא אחרת, ואולי כמ"ס הרשב"א והר"ן וכמ"ס כ

צירושלמי שאוחז העור וממחקו על העמוד, ולפי זה באמת כך הוא סדר העבודה שמשרטטו וממחקו ומחתכו.

ונראה דהמשרטט סתם על העור שלא במקום שצריך לחתכו, פטור, שאין זו מלאכה, ואין חילוק אם משרטט בקנה או באבר או בדיו, דלסימן השרטוט כולן שווין, ומשום כתיבה בלאו הכי אין כאן, וכן כתב הרמב"ם בפ"א הי"ז שהמעביר חוט של סיקרא על גבי הקורה כדי שינסור בשוה הרי זה תולדת משרטט, וכן העושין כן באצנים כדי לפללן בשוה ואחד המשרטט בצבע או בלא צבע חייב.

ברם לפי זה יש מקום לדון המשרטט בקלף כדי לכתוב עליו, אם שייך לחטבו כחולדת משרטט, דהרי שרטוט זה ענין אחר לגמרי הוא ומצרכי הכתיבה הוא, ולא מצרכי העיבוד, ועכ"פ אינו אלא תולדה, ואילו ברמב"ם שם חשב את המשרטט לכתוב כאב, והמשרטט כדי לחתכו כתולדה, וכן בפ"ו ה"א שנה השרטוט לאחר הממחק והמחתך והכתיבה והמחיקה, וגם לכאורה לא מלאנו כתיבה במשכן שהיו צריכים לשרטט, דסתם כתיבה על הקרשים אין משרטטין, וי"ע, ועי' בשעה"צ סי' ש"מ אות נ"ג נ"ד.

שם רבא אמר אין עיבוד באוכלין, נראה הטעם דאין חשיבות לעיבוד הנעשה בדבר שסופו לאכילה, דעיקר העיבוד הוא לעשות דבר המתקיים ואינו אלא בדבר העומד לקיום, ולפי זה אין חילוק בין מאכל אדם למאכל בהמה, וכן חלב שעומד לסיכה או להדלקה נמי אפשר שלא יהא צו עיבוד לפי טעם זה, אבל בר"ן בינה י"א מבואר די ש עיבוד בחלב, וכ"מ קצת בגמ' שם וברש"י.

שם אמר ר"א ואפילו רב"ה לא אמר אלא דקא צעי ליה לאורחא אבל לביחא לא משוי אינש מיכליה עץ, יש לדקדק דלא הול"ל אלא לא שנו אלא במליחא כדלאורחא אבל מליחא דביחא לאו כלום הוא, שהרי עיקרו לומר דצעי מליחא רבחא, ומאי האי דמסיים לא משוי אינש מיכליה עץ, ונראה דבא לומר דצעי ליה לאורחא משוי ליה כעץ, והוא מצי למימר אפילו רב"ה לא אמר אלא דקא צעי ליה לאורחא דמשוי ליה כעץ אבל לביחא לא, ונקט לה בהאי לישנא, ועי' בתו' חולין קי"ב א', [ומש"כ בזה במהדורא קמחא אין נראה].

במ"א], ובגמרא קכ"ח ב' בזהמה שנפלה לאמת המים דמציא כרים וכסתות ומניח תחתיה פרכינן דהא קמבטל כלי מהיכנו פרש"י דדמי לסותר בנין, וכן פי' בר"ן שם, וכן ברש"י שם פירש דלילמא לא תעלה ואז מבטלו מהיכנו, ואף הרמב"ם שכתב בפכ"ה הכ"ו ואע"פ שמבטל כלי מהיכנו שהרי משליכו לצור לתוך המים, נמי כונתו משום שאינו ראוי לשימוש, וכמש"כ המ"מ שם, אבל לא משום איסור מוקצה שמה יסחוט, ובמ"א סי' ש"ה ס"ק י"א כתב דבגדים ראויים לשימוש אף כשנפלו לאמת המים, וצ"ל לכאן, והאחרונים פירשו דר"ל סמ"ה דמי שנשרו כליו במים מהלך בהן כו', ונ"ל דמפרש דהא דאסור לטלטלן היינו שלא לצורך לבישתן ודוחק. ואף לפמש"כ בהערות על סדר המסכת דף קמ"ו ב' דמשגיג לכתוב החיצונה אינו ראוי לילך בצגדים הרטובים, נמי נראה דרק ללבושם אסור, דבזה יותר קרוב שיצא לסחוט שאין אדם הולך בצגדים רטובים, או שיצאו לחשדו שכבסם, אבל לטלטלם לא מלאנו איסור, ודברי הרמ"א נ"ע.

סימן יז

א) ע"ה ב' היינו מולח והיינו מעבד ר"י ור"ל דאמרי תרויהו אפיק חד מינייהו ועייל שרטוט, האי שרטוט מצרכי העיבוד הוא וכמו שפרש"י דמשרטטין כיצד לחתכו, ולפי זה נראה דמעבד היינו משרטט, דמתפרש כל צרכי העיבוד, וכ"ה צירושלמי מה עיבוד היה במשכן שהיו משרטטין בעורות, אלא דר"י ור"ל ס"ל שאין ראוי לסתום כולי האי ולכך אמרו אפיק חדא מינייהו ועייל שרטוט, והא דלא אמרו אפיק מעבד ועייל שרטוט, הוא משום דאפשר דראוי טפי למיתני המעבד והמשרטט ולא המולח והמשרטט, א"נ אפשר דגם המשרטט את העור קודם עיבודו נמי חייב, כל ששרטטו כדי לחתכו, ולפי זה אפשר נמי להקדים המשרטט קודם המעבד, ואפיק מולח ועייל משרטט. והא דהקדים שרטוט קודם מחיקה, אף דבסתמא ראוי להסמיך השרטוט לחיתוך, דהא משרטטו כדי לחתכו, אפשר דבאמת משרטטו קודם שממחקו, כדי לדעת איזה שטח צריך למחקו, כי הקצוות שעמיד לחתכן ולורקן אינו צריך למחקו, וגם אינו חותך עד לאחר המחיקה, כדי שיהא לו הקצוות למקום אחיזה בשעה שממחקו, כדמשמע

רק צידו כשהוא מתוח חייב משום ממחק דכל שפשוף מועיל להחליקו, וזמ"מ שם הביא פי' הירושלמי והרמב"ן השף העור ע"ג העמוד, וסיים עליו ועיקר, והיינו לאפוקי מפי' הרמב"ם.

יש להסתפק אם לא היה אפשר לחדש ממחק כמלאכה בפ"ע, אם היינו מחייבים את הממחק משום תולדה דמעבד.

ג) שם הממרח רטיה בשבת חייב משום ממחק, צריך להבין איך שייך ללמוד מחליק משחה ממחליק עור, ומה ענין זה לזה, הרי מחליק עור יש להבין שהוא מעניני העיבוד, ומה שייך לזה המחליק משחה וכיו"ב, ועוד דאף צעור עיקר הענין משום שיש תועלת בהחלקתו, אבל במשחה שנותנים על המכה מה לנו אם תהיה חלקה או מעלות ומורדות, העיקר שתהא חופפת את המכה, ולכאורה היה נראה מזה דדוקא בממרח על הרטיה שהיא בגד של קיימא, והמשחה צלילה עבה, וזוהי אם לא יחליקו את המשחה על הרטיה לא תהיה הרטיה נאותה לשמש זה, וגם לא תחזיק יפה, ולכן כל העושה רטיה מחליק עליה את המשחה יפה יפה, שתהא נוחה לשימוש, וכיון שע"י החלקת המשחה על הצגד הופך הצגד לשמש כרטיה, לכך חשיבא ההחלקה כמלאכת ממחק, דמה לי ממחק ומחליק העור ומ"ל מחליק בגד לשמש כרטיה, אבל אם ימרח את המשחה על המכה, אין זה ממחק, שאינו מתקן שום דבר, אלא מפזר המשחה, וקצת משמע כן בעירובין ק"ב ב' דתניא תחם שמגלה מקצת הרטיה ומקנה פי המכה כו' ורטיה עצמה לא יקנה מפני שהוא ממרח כו', ומשמע דאותו קינוח דשריטין צפי המכה אסרינן על הרטיה, ואם איתא דגם ממרח המשחה על המכה חשיב ממחק, א"כ כי הדדי נינהו והיה לן לאסור לקנה פי המכה, ומיהו י"ל דסתמא דמילתא לא נשאר מן המשחה על המכה משא"כ על הרטיה, ולפי זה מוכח דהמשחה שעל הרטיה היא קשה, דאל"כ לא יתכן שלא ישאר ממנה על המכה.

ומש"ב הרמב"ם בפ"א ה"ו שהממרח שעה או זפת וכיו"ב מדברים המתמרחין עד שיחליק פניהם חייב משום מוחק, י"ל דשעה שאני שהיא קשה ויש בה אפשרות שימוש של פנקס כמ"ש רש"י ק"ד ב' וההחלקה מלאכה חשובה, א"נ בשעה שעל לחי הפנקס או שצחצח וכיו"ב קאמר,

ב) שם ארצ"ח השף בין העמודים בשבת חייב משום ממחק, צרא"ש הקשה לפרש"י דמה מחיקה שייך ביה אם משפסף צידו על גבי אבן או ע"ג נסר, ולא נתפרשה כונתו דאם משפסף להחליק ע"כ עושה באופן שיש תועלת, ואם הם קשים ע"כ משפסף בכלי וכיו"ב, ללאו צשופטני עסקינן, וצ"ב צ"ב הקשה דצמחוצר הו"ל צונה כדלעיל ע"ג ב' בגזשוסית וגומא, ואפשר דבדליכא גזשוסית וגומא, ואין פעולתו אלא להחליק לא מיחייב משום צונה אלא משום ממחק, דאין זה תיקון חשוב להיות נחשב כצונה, וכן לקמן קכ"א ב' צהא דרוק דורסו לפי תומו פירש רש"י דליכא משום ממרח ומשום אשוויי גומות ע"ש.

ובתו' פירשו ע"פ הירושלמי שמשפסף את העור ע"ג העמוד, ולשון בין העמודים קשה לפי זה, וצרא"ש משמע דלפי פי' ר"ח יש להגיה ע"ג העמודים, אבל כבר הקשה הר"ן דא"כ היינו עיקר מלאכת ממחק, דהא כונתו להחליק העור, וכן צירושלמי מפרש דהיינו עיקר הממחק שהיה במשכן, ולישנא דגמ' ודאי משמע שיש כאן מחודש דג"ז בכלל ממחק, וכמו ממרח רטיה וכיו"ב, ומש"כ צ"נ דממחק היינו הסרת השיער, וכמו שפרש"י צמתני', אין צוה כדי ליישב דגם הסרת השיער עיקרו להחליק העור וחיוצו משום דמחליק העור, ולכן ילפינן מזה ממרח רטיה וכיו"ב, וגם מאן לימא לן דאין השפשוף ע"ג העמוד להסרת השיער, וראיתי צרמב"ן שכתב השף העור בין העמודים כדי לרככו חייב משום ממחק שכן דרך הרצנים להחליקו ולרככו בכך ומפורש צירושלמי כו', נראה דהשפשוף עיקרו לרכך העור אלא דמועיל גם להחליקו, ואפשר שיש עוד פעולות נוספות להחליק, והם עיקר מלאכת ממחק, ואשמועינן רצ"ח דגם השפשוף בכלל ממחק.

וברמב"ם פ"א ה"ו כתב וכן השף צידו על העור המתוח בין העמודים חייב משום מוחק, נראה דעתו ז"ל דאמנם קאי על העור וכמבואר צירושלמי, אבל כיון דצגמ' דידן איתא בין העמודים, ע"כ דלא מתפרש כצירושלמי ע"ג העמודים, לכך פירש שכהעור מתוח בין העמודים, כמו שהוא כרגיל במלאכת העיבוד שמתחים את העור ע"ג עמודים שיתצב כשהוא מתוח, וגם משפספים אותו כשהוא מתוח, דע"ז קאמר שאם שף אותו אפי'

הרי"ד הנדמ"ח כתב בממרח רטיה דחייב משום ממחך בין בממרח על הצג ובין בממרח על המכה וכן רהיטת דברי הרמב"ם דבחתיכת שיעור או זפת נמי איכא ממרח, אף שאינו ממרח על דבר אחר, וכן דנו בנרות שיעור משום ממרח צה"ט סי' שי"ד סק"י ובמ"א סי' תקי"ד סק"ו, וכן בצורית צמ"צ סי' שכ"ו סק"ל בשם מעש"ר.

ולבן נראה דכל מידי דאקושי שהוא מתטלטל בפני עצמו שייך בו מירוח אף בפני עצמו, והיינו כשעוה זפת וכיו"ב, וכשמחליקם שיהיו חלקים וישרים היינו תולדת ממחך, בין כשמחליקם כשהם בפני עצמו ובין כשמחליקם על הרטיה או על המכה, דלעולם ההחלקה מתיחסת להם עצמם, והחלקתם מעשה המתקיים הוא, אבל דברים רבים שמתטלטלים רק בכלים אין בהם מירוח בעצמם, שאין המירוח תיקון בהם ואינו צר קיימא ולא שייך כלל לדמותו לממחך דעור, ומ"מ אם פושטו על הצג או על החצית יתכן לחייבו משום ממחך, דמתצטל אל הצג והחצית ושניהם יחד משמשים כגוף אחד דשייך בו ממחך, [ומיהו שמן עב אף שיש בו סמיכות ויכול לפעמים אף לעכב מזילת היין מן החצית מ"מ מצוה צמ"ו קמ"ו ב' דאין בו משום ממרח, והיינו משום רכותו, ולא משום שהוא אוכל], ורק משום גזירה אטו שיעור אסרינן ליה, אבל חלב ושומן כתבו אחרונים ז"ל בשם ראצ"ן דדינו כשעוה, ומ"מ כשהם צפ"ע אפשר דאין בהם משום ממרח מדאורייתא, ועי' צה"ל סו"ס שכ"א ד"ה תע"ב, אלא די"ל דהתם משום שהם אוכל קאמר, וכשנתנס בנקב החצית נחצטל שם אוכל מהם], אבל אם החליקם על המכה אין בהם משום ממרח, וכאילו היו צפ"ע, דאין שייך לטפלם אל האדם לחשבן כגוף אחד, [ואף דלפמס"כ תו' ע"ג ב' ד"ה מפרק דהחולצ חייב משום ממחך שמחליק את הדד, יתכן לפי זה דגם באדם אם יחליק בשרו יהא בו משום ממחך, אף דיש לחלק דשאני בהמה שיש לה עור וכממחך דעור חשיב, [וגם צהמה ז"ע דבפשוטו אין ההחלקה מתקיימת, ולא מצאנו חיוב בממחך שאינו מתקיים], מ"מ במריחה לחוד אף צהמה לא חשיב ממחך דהא דיינינן נ"ג ב' להחיר סיכה צהמה, ולכו"ע באדם שרי], ולפי זה מה שדנו בממרח באוכלין יש לפרש בדאקושי כשעוה וכיו"ב.

דבסתם חתיכת שיעור אין ענין בהחלקת פניה, וכן צופת שעל הגג או צספינה איירי, דההחלקה מלאכה חשובה בהם, ולא איירי בסתם חתיכת זפת שצידו, דצוה אין שום ענין בהחלקתה, וגם כיון שעומדת להתכה לצורך שימושה אין זה עיצוד דדמי לאוכלין וכמש"כ לעיל סק"א, וכבר כתב במרדכי דמה"ט גם ממחך ליכא באוכלין.

ומה שהזכירו הרא"ש והר"ן י"ח א' חשש ממרח בקילור שע"ג העין, התם נמי איירי שנותן הקילור ע"ג צגד, וכמו שפרש"י שם דקילור היינו תחבוסת, ועי"ש במתרגם, וכן צתו"י שם פירשו דההיא דק"ח ב' איירי שאינו נותן הקילור על התחבוסת, משא"כ הכא איירי שנותן הקילור על התחבוסת.

ובן יש לדקדק ממ"ש המרדכי פרק צמה בהמה והטור בסימן שכ"ח והוא צשו"ע שם סכ"ב דאסור לסוך בחלב משום שהוא נימוח והוי נולד, וכן צמ"א סימן שכ"ו ס"י, ותיפ"ל משום אסור ממרח דחושש משום חטאת, ואין לומר דחלב רך הוא ואין בו משום ממחך, דהא אמר קל"ג ב' דאספלינתא דכולהון כיצי שז מינאי תרצא וחדא קירא, וממרח רטיה חייב משום ממחך, ודוחק לומר דהשמינית קירא הוא הגורם, וכן צה"ט סי' שי"ד סק"י כתב בשם ראצ"ן דחלב דינו כשעוה לענין מירוח, אבל אי על צשר אדם ליכא משום ממרח ניחא, ומיהו י"ל דבסיכה חפץ שיהא נימוח לגמרי ואין צוה משום ממרח וכמ"ש המ"א בסי' שט"ו ס"ק כ"ד לענין רוק, אבל לא דמי דצרוק חפץ שלא יהיה כלל, משא"כ כאן שרופה לשמש בו לסיכה, ובסיכה ע"כ שישהה על גופו עד שיצלע, ועוד דאם איתא דיתכן בו חיוב חטאת, אם יחפון שישאר עליו קצת צעין, היה ראוי לאסור בכל גווני, וגם מדאסר חלב משום נולד משמע דשמן עב דאין בו משום נולד [דהא שמואל שרי קמ"ו ב'], מותר לסוך בו, אף דבחצית קיי"ל כרצ דמישחא אסור, וע"כ דיש לחלק בין ע"ג חצית לע"ג אדם.

אבל ממה שדן המרדכי פ' כלל גדול והוצא צמ"א סו"ס שכ"א במחליק מאכל של תפוחים אם יש צוה משום ממחך, וכתב להחיר משום דאין עיצוד באוכלין, מצוה דאף בלא צגד איכא משום ממחך, והיינו במאכל עצמו, וכן בפסקי

אם היה מתמרח היה שייך לדון משום ממרח, דאף שצפני עצמו אין בו מירוח אבל ע"ג ספקל יתכן שיהא בו משום מירוח וכמס"כ לעיל סק"ג כשממרח על הצגד, ונקט כשכונתו שיתמרח כו' רוצה שיכלע כו', לאשמועינן דכיון דאינו רוצה בכך אף אם היה עושה כן בשעוה, נמי לא היה בו משום ממרח.

(ה) שו"ע או"ח סי' שכ"א סי"ט בהגה"ה ומותר להחליק האוכל בשבת כו' הואיל ואפשר לאכול בלא זה כו' שדרכו בכך כו', יש לעי' מה טעם הוא זה דאפשר לאכול בלא זה, הלא ממחק בעור נמי אפשר לשמש בו בלא זה, וכן ברטיה וכיו"ב, ומ"מ חייבין, ונראה דהוא טעם לומר דאף מדרבנן אין ממחק באוכלין, דאע"ג דלענין עיבוד אשכחן דאע"ג דמדאורייתא אין עיבוד באוכלין מ"מ מדרבנן יש עיבוד באוכלין, וכדלעיל ס"ה, שאני עיבוד שאין האוכל ראוי בלא העיבוד, והוי תיקון חשוב ולכך גזרו ביה רבנן, אבל ממחק שאינו אלא מייפה אין לנו לחדש דגזרו ביה רבנן, ואית לן לאוקמיה אדינא דאין ממחק באוכלין, ולפי זה אין ממחק באוכלין אפילו מדרבנן, אבל במרדכי סיים שהמחמיר תבא עליו ברכה, והוסיף הרמ"א דהיינו דוקא במידי שדרכו במירוח דבזה הוא דיש מקום לומר דגזרו רבנן, דבזה חשיב המירוח כתיקון, אבל אוכל שאין דרכו במירוח מותר למרחו שאין המירוח תיקון שיהא ראוי לגזור עליו. — וכל זה במירוח שהוא נעשה לייפות את האוכל לתקנו על צורתו ומתכונתו, אבל מריחה על הלחם וכיו"ב שאין דעתו על הנורה כלל, רק שיהא מרוח על כל הלחם, בזה אינו ענין כלל לממרח, וז"ש הרמ"א בשם הגהות סמ"ק.

(ו) נ"א ב' וטח את פיה בצנק, בהלכות הטמנה אין בזה חידוש, אלא דאף שהצנק קר ואינו אפוי אפ"ה שרי, אע"ג דצקדרה לא שרינן אלא שיהיו משומרים, ולכאורה משמע דאף כשהצנק יכול להתחמם שיהא יד קולדת בו שרי, דהא מה דאסרינן בשביל שיחמו היינו בשיכול להגיע ליד קולדת, וכמ"ש בזה"ל סי' שי"ח ס"ו ד"ה עד, וז"ע למה החירו, וז"ל משום דלא משכח"ל שיבא לידי אפייה בכה"ג, אבל לא מסתבר שיהא מותר לשים צנק ע"ג קדירה שיכול לבא על ידה ליד קולדת, אלא רק כשעושה לשם טיחה שרי, דאין

מה שמצוי כהיום במשחות המשמשות לרפואה שמונחים בשפופרות וע"י לחיצת השפופרת יוצאת המשחה, אם הם רכים באופן שאין מתלטללין אלא בכלי, אין בהן משום ממחק כשהן בפני עצמן, ולכן מותר ללחוץ השפופרת שתצא המשחה, אף שפי השפופרת מתוקן צעידול או במלצן, אבל לפושטן על הצגד אסור, ויתכן גם שיהא בזה חיוב, ולכן יש לנהוג ליתן המשחה על המכה ולא על הרטייה, וגם כשנותן על המכה יש להשליך המריחה ולא למרוח, וכמס"כ מרן זללה"ה בסי' נ"ב ס"ק ט"ו, אף דבזה נראה דלא יתכן חיובא, וכמס"כ.

(ד) מ"א סי' שט"ז ס"ק כ"ד וז"ע דליתסר משום מירוח עצמו וי"ל דממרח לא שייך אלא כשכונתו שיתמרח דבר ע"ג חצירו אבל הכא רוצה שיכלע בקרקע, ז"ע מה מירוח שייך ברוק, ואף ברוק עבה נמי לא שייך מירוח, דאין צורתו מתקיימת כלל, ואף בשמן ליכא ממרח ורק בשמן עב שאפשר לסתום בו נקב של חצית אמרינן דגזרינן שלא יסתמו בו את החצית אטו שעוה, עי' סימן שי"ד במ"ב ס"ק מ"ה, [ועי' במ"א במ"ק כ"ה] דמשמע דבסתם רוק איירי, ויתכן לפרש שהרוק מחליק פני הספסל או הרצפה ע"י השפשוף, וכמו שפרש"י קכ"א ב' ברוק הדורסו לפי תומו דאיכא ממרח, והוא לשון השו"ע בכאן, והיינו שמחליק האדמה עם הרוק, וס"ל להמ"א דגם בספסל ורצפה מחליקן, ומס"כ משום מירוח עצמו, אין הכונה עצמו של הרוק, אלא ר"ל משום מירוח לבד בלא אשוויי גומות, דהמחבר הזכיר שני הטעמים, ובמרוץ ע"ג ספקל נהי דליכא משום אשוויי גומות אבל משום ממרח לבד ליתסר, אבל לפי זה אין תירוץ ז"ל מובן, דהא ממחק בעור אינו ממרח עליו שום דבר אלא שמחליקו, וה"נ מחליק את הספסל והרצפה, וכן בכלי כסף שמחליקן בסו"ס שכ"ג והוא בגמ' נ' א', וכן בחולב לפירוש ר"ת ע"ג ב', ולכן ז"ל דכונתו באמת שממרח הרוק, והו"מ לשנוי דברוק לא שייך ממרח, אלא דעדיפא משני דאף אם היה עושה פעולה זו בשעוה ופת נמי הוי שרי כיון שדורס עליהם לאצדס ולא להחליקם, א"נ ה"נ קאמר דכיון דאין הרוק מתמרח על הרצפה והספסל אלא נכלע בהם ממילא לא שייך ממרח, ואה"נ דהיינו משום צלילותו, הא

היה אפשר לומר להגבול אפשר מעיו"ט, שו"ר שכבר כ"כ בצ"ח סי' תק"ז, ומיהו קשה דאם איתא דכל האיסור הוא משום דאפשר מעיו"ט, א"כ הו"ל לרבינא לאסוקי אדעתיה דשרקין ליה תנורא צטיט שנתגבל מעיו"ט, ועוד דאם צטיט אפשר מעיו"ט אין ראוי להתיר מחמת זה לגבל באפר אי צר גיבול הוא משום דאפר א"א מעיו"ט, וכמש"כ הרשב"א, דהו"ל לשרוקי צטיט המוכן, וע"כ ז"ל דגם טיט סתמא א"א מעיו"ט לפי שמתייבש, ואפ"ה הו" פשוט ליה לאיסורא מטעמא דהר"ן, לכך הקשה לו ואהדר ליה דע"י רקתא דפרת משכח"ל דאית ליה מגובל מעיו"ט.

ברם עיקר הדבר דהותר ממרח ציו"ט משום שריקת התנור, ז"ע, דבכל אפשר להכין דף לסתום התנור שלא יהא צריך דוקא לשרקו, ועוד דאף כששורקו אפשר להשליך הטיט ולא להחליקו, ולמה זה נחיר מלאכת ממרח, וכן ז"ל לפיר"ת שהציא הרא"ש דבאמת לא הותר למרח וע"כ שרקין ליה תנורא בלי מירוח], והרא"ש כתב דמשמעות סוגיין דלא חיישין לממרח אצל לא פירש הטעם למה.

ולו"ד ז"ל היה אפשר לומר דכי היכי דליכא משום צונה בשריקת התנור, דהא צונה לא הותר ציו"ט, [וע"י תו' שבת ז"ה א'], והיינו משום דהוא צנין עראי דמקומו מוכיח דלמסתריה קאי, וכמו דשריין לסתור השריקה אף בשבת כדאיתא באו"ח סו"ס רנ"ט, משום דחשיב צנין עראי וכמ"ש במרדכי פרק כמה טומנין ופרק חצית, הוצא בצ"י שם, ה"נ לא חשיב ממרח, דממרח ענינו תיקון צורה בדבר של קיימא, וכיון דמדאוריתא לא הו" ממרח, שפיר התירו לצורך אוכל נפש, וצוה יש ליישב נמי הא דשריין בשבת נ"א צ' לטוח פי הקדרה בצצק שנתקשו צוה האחרונים ז"ל דניחוש משום ממרח, כמש"כ לעיל סק"ו, ולהאמור ניחא דכיון שאינו לקיימא ליכא ממרח מדאוריתא, וכיון דבסתמא אין דרכו למרח, שאין לו כל ענין בצורה, וגם צצק אינו ממרח צקל, שפיר התירו לטוח אף לבתחלה.

(ט) ע"ג א' מתני' והמחטכו, נראה דעיקר המלאכה היא כל פעולת תיקון שע"י הפרדת חלק מחלק, צין אס' התיקון בשניהם

דעתו על הצצק כלל, וגם צרוב פעמים א"א שיבא ליד סולדת, והיינו דאשמועינן דשרי לטוח בצצק אף שהוא קר ועלול להתחמם.

ועוד יש כאן חידוש דלא חיישין לממרח, ובמ"א סימן שי"ח ס"ק כ"ז מבואר דפירש בצצק אינו דבר המתמרח, ולא פירש למה, ובמחנה"ש שם נטה לפרש דהכונה שאין דרכו למרח, אצל אס מירח חייב, ואין זה במשמעות לשונו ז"ל, גם עיקר הדבר קשה שיתירו חכמים לטוח בזמן שאם שפסף והידק חייב חטאת, וזה קשה גם לפירוש הט"ז שם סק"י, ואפשר דאין חיוב ממרח אלא בדבר שיש ענין בצורתו ומירוחו מתקיים, אצל צצק אין מירוחו מתקיים דמעצמו תופח ומצטמק, וגם אין כלל ענין בצורתו על פי הקדרה, הלכך אפילו מירחו פטור, וג"ז בכלל חידושא דברייתא, ואפשר דכונת המ"א לפרש בגמ' דנקטו צצק למעוטי שאר דברים דשייך בהם מירוח, וע"י לקמן סק"ח.

(ז) כתב המ"א סי' תקי"ד סק"ו דאסור לחמם נר שעוה ציו"ט לדבוקו במנורה משום שמא ימרח, ונראה דה"נ אסור לחתכו לעשותו יותר דק להתאימו לפי המנורה, דה"נ איכא למיגזר שמא ימרח, ואף דלא דמי לסתימת נקב החצית דהתם ממרחו לסתום הנקב, משא"כ הכא שא"ל לסתימת הנקב ורק שיכנס הנר, ודמי למש"כ הט"ז סימן שי"ח סק"י הוצא לעיל סק"ו דבטיחת פי הקדרה לא חיישין שמא ימרח, מ"מ הכא שפי המנורה מתוקן בצורה והוא צריך להתאים הנר, שפיר יש לחוש שמא ימרח, ואף דלחתוך הנר לשנים לא אסרינן אלא מחמת הפחילה שעושה עי"ז שתי נרות, ע"י ביצה ל"צ ובסימן תקי"ד ס"ג, אצל נר של שעוה בלא פחילה מסתבר דשרי לחתכו, שאני התם שאין לו כל ענין בצורת הנר, וכן אס' פי המנורה צר אסור לדחוק הנר עד שיכנס, שע"י"ז הוא ממרחו מן הצדדין, ורק כשקרוב להתאים וליכא פסיק רישיה למירוח, יש להתיר.

(ח) ביצה ל"ב ב' א"ל אגן ארקתא דפרת סמכינן כו', הרשב"א והר"ן הקשו דאכתי איכא ממרח שהוא אצ מלאכה, ותירצו דכיון דא"א מעיו"ט הר"ז כהצעה דשרי, והא דלא שרי גיבול כתב הר"ן משום דמיחוי כמגבל לצנין, וז"ל שהיתה סבא פשוטה שיש לגזור צוה דהא רבינא תמוהי קמתמה אמאי שרקין ליה תנורא, ולו"ד ז"ל

בדלל קפיד אמשחתא, מ"מ אמרו שם בגמ' משום מתקן מנא, דזה טעם יותר הגון למיגזר צו"ט לזורך אוכל נפש, דדמי לעושה כלי, משא"כ מחתך דרבנן יש מקום להחיר לזורך או"מ, [עי' תו' ביצה כ"ח ב' ד"ה גריפת לענין מוקצה לזורך או"מ], וכן הא דאין חותכין את הפתילה לשנים שם ל"ב א' מפרשין נמי משום דקמתקן מנא, ולא משום מחתך או קורע, והיינו נמי כמש"כ דקורע לא שייך בחתיכה שהיא תיקון, ומשום מחתך אין כאן דלל קפיד אמשחתא.

הפותח בית הנזאר נראה דאין לחייבו לא משום קורע ולא משום מחתך, דיש לדנו כחותך ועושה בית הנזאר בתחלה, דמשום מחתך אין כאן, דלא נאמר מחתך אלא כשמקנע את הבגד או שחותכו לכמה חתיכות, אבל עשיית זורת הבגד ע"י חיתוך יש לדנו כעושה בגד, וכמו בעושה חלון במגדל של עץ דלא שייך לדנו משום מחתך [אף דגם בעץ שייך מחתך כדאמר ע"ד ב' ואי קפיד אמשחתא], אלא משום בונה, ומה"ט נמי אינו ענין לקורע, דאין קורע אלא פעולת הפסד שיש בה תיקון וכמש"כ לעיל, והיינו דפרש"י מ"ח א' דמשום מכה בפטיש חתינ עליה, ואף הרמב"ם שהביא לדין פותח בית הנזאר צפ"י ה"י דדין קורע, נמי י"ל דמשום מתקן מנא קמחייב, אלא לפי שזו מעשה של קריעה לכך קצעה בהלכה זו, [שו"ר שכ"כ מרן זללה"ה צסי' נ"א סק"ד], וכ"מ במ"מ שם שהעתיק פרש"י, ולא העיר כלום, ועי' בבה"ל סו"ס ש"מ שכתב נמי דלכך ליכא משום קורע בפותח בית הנזאר משום שהיא מלאכה של תיקון, [אלא שכ"כ רק בדעת רש"י ע"ש].

ודברי הרמב"ן והריטב"א מכות ג' ב' שכתבו לפרש"י דפותח בית הנזאר היינו שחותך בתחלה את בית הנזאר בצגד, דלפי דלא מיחייב קורע אלא ע"מ לתפור לכך ס"ד דר"כ לפוטרו, אפשר נמי דכונתם ז"ל דקריעה שהיא בעצמה תיקון, אינה מלאכת קורע שעיקרה במפסיד ע"מ לתקן, אבל קריעה של הפסד שהיא בעצמה תיקון כמו קורע על מתו שחייב לקרוע שפיר חייבין עליה, דכל קורע שאינו מקלקל חייבין עליו, ואין צריך שיהא דוקא ע"מ לתפור, וכמש"כ הגרע"א ז"ל בגליון הש"ס ע"ג ב', וזו גם כונת הב"י צסי' ש"י שכתב כדברי הרמב"ן והריטב"א,

כגון המחתך עור לשנים וצין אם התיקון באחד כגון המגדר ראשי כלונסות לקמן ע"ה ב', ומסתברא דלא מיחייב עד שהפרידו לגמרי, אבל המקנע עור והשאיר מחובר את מה שהקניע אע"פ שחתך רוצו פטור.

וגרמא דמעיקר המלאכה אין חילוק בין בכלי לביד, אלא דאי אורחיה בכלי ממילא כשעושה ביד חשיב שינוי, אבל מידי דאורחיה ביד שפיר חשיב מחתך כשתולש ביד, וכ"מ בירושלמי פ' כלל גדול וכמ"ש להלן, וכ"כ בבה"ל סי' שכ"ב.

ומלאכת קורע נראה דאינה אלא בקריעה שהיא בעצמה הפסד אלא שיש בה לורך לתיקון, כמו בנפל בה דרנא או דעצידא כי יסחא או על מתו, אבל קריעה שהקריעה בעצמה היא תיקון כמו המחלק צגד או עור ע"י קריעה זהו בכלל מחתך, ובכל אופן אינו בכלל קורע, ואף בגוונא דמיפטר משום מחתך וכגון דלא קפיד אמשחתא, ובירושלמי פרק כלל גדול [והוצא בבה"ל סי' ש"מ סי"ג] איחא דקורע באמצע ומחתך מן הצד, ונראה דר"ל עיקר המלאכה של קורע היינו כשצריך לקרוע באמצע והיינו קריעה לשם תיקון, ומחתך היינו שמקניעו מן הצד, [ואפשר נמי דמן הצד מתפרש שמפרידו לגמרי וכמש"כ לעיל משא"כ בקורע שאינו קורע אלא מקצת הצריך], ומשמע מן הירושלמי דאף מחתך משכח"ל ביד וכן קורע משכח"ל בכלי, ולכך הוצרך לפרש החילוק שבעיקר מלאכתם.

ולפי זה לפי מאי דמשמע בגמ' ע"ד ב' דבלא קפיד אמשחתא ליכא משום מחתך, א"כ המחתך או קורע נייר או צגד לחתיכות ולא קפיד אמשחתא, אין כאן לא משום מחתך ולא משום קורע, דקורע אין כאן שהרי הקריעה היא תיקון לחלקו, וזו היא מלאכת מחתך, ומשום מחתך ליכא כיון דלא קפיד אמשחתא, ובה ניחא מה שנתקשה בבה"ל סי' ש"מ סי"ג בשם הפמ"ג בהא דבביצה ל"ב ב' מפרשין טעמא דאין חותכין את הניר משום דמתקן מנא ותיפ"ל משום קורע, ולמש"כ לא שייך התם קורע אלא מחתך וכיון דלא קפיד אמשחתא [וכדחזינן נמי דשובר החרס לאותו לורך, ולעולם אין השצירה ישרה] ליכא נמי משום מחתך, ואע"ג דמסתבר דמדרבנן ודאי אסור מחתך אף

ונחייש צוה מה שנתקשה בדבריהם צבה"ל סימן
ש"מ ס"ד, וע"ע צ"ז בסימן מ"ה סק"ח ט' י'.
(י) מצאנו קריעת קלקול המותרת לכתחלה בסימן
ש"ד ס"ז בחותמות שבכלים, ושם
צמ"צ ס"ק כ"ה בשם תוספתא בעור שע"פ חזית,
ושם בסק"ח בחותלות של תמרים, ובס"ט בקשרי
השפוד, וצבה"ל שם בסק"ח פירש הטעם משום
דבחותלות ליכא ע"מ לחפור לכך לא גזרו רבנן,
אבל בעור שע"פ חזית לא שייך טעם זה, וע"כ
ז"ל דכשעיסוקו להגיע לאוכל, וקריעת הקלקול
אינה מטרתו כלל, אלא שהיא מוכרחת לאפשר לו
להגיע לאוכל דיינין ליה כשוצר קליפות להגיע
לאוכל וכמ"ש המחבר שם ס"ח לענין חותלות, ולא
גזרו על קריעה זו.

ואבתי יש לשאול דהא לדעת תו' לא שרינן לשזור
חזית לאכול הימנה גרוגרות אלא במוסתקין,
וכן פסק בשו"ע סי' ש"ד ס"א, ואף להמתירין
גם בחזית שלימה, היינו משום דאין צנין וסתירה
בכלים, וא"כ למה שרינן לקרוע עור שע"פ חזית,
הרי יש קריעה בעור, ואף שהוא מקלקל, מ"מ
מדבצנן אסור, וכמו שצירח חזית אי יש צה משום
סתירה, וכמו פותחת של עץ או מתכת דאסור
כמש"כ תו' קמ"ו א'.

ואפשר לל האמירו בעוסק להוציא האוכל, אלא
כששוצר או קורע דבר שעומד לאיבוד,
דבזה ליכא למיגזר שמא יעשה ע"מ לתקן, וגם
לא אושא מילתא כל כך, דמנא תצירא תצר וקרע,
אבל דבר שעומד לקיום והוא נמלך עכשיו לשזור,
זה בכלל כל המקלקלין דפטור אבל אסור, ולפי זה
ז"ל דעור שעל פי חזית וכן חותמות שבכלים
וחותלות של תמרים וקשרי השפוד סתמא לקריעה
עומדין, [ומיהו לא משמע כן בעור שעל פי החזית,
וכן כתב מרן זללה"ה באו"ח סי' ס"א סק"ב
דבחול מתיר], וכן יש לפרש מ"ש צ"י סו"ס ש"ז
בשם שבלי הלקט דאין איסור בפסיקת תלוש
כשמקלקל, דהיינו רק צמידי דעומד לקלקול
בסתמא, אבל חבל שבראש הגמל או הספינה ודאי
אסור לחתכו או לקרעו, אף שהוא מקלקל, ומה"ט
נמי ס"ל לתו' דפותחת של עץ או של מתכת אסור
לשברה, משום דרגילות לקיימן ולשמע בזה עוד,
וע"ע צ"ז.

יא) מ"ח א' מתירין בית הנזאר בשבת אבל לא
פוחחין, לכאורה ראוי לפרש אבל
אין פוחחין דומיא דהא דאמרין בתר הכי הפוחח
בית הנזאר בשבת חייב חטאת, ושם נחלקו רש"י
ותו' כמ"ש הרמב"ן והריטב"א מכות ג' ב', דרש"י
פירש על פתיחה ראשונה של בית הנזאר ע"י
האומן, וזה קשה דא"כ פשיטא, וגם מה ס"ד
דר"כ לדמות למגופת חזית, ופירשו תו' [שם הביאו
כן בשם ר"ת ורי"ו הביאו בשם תו' וכ"ה בתו'
שנן הגדמ"ח], דלאחר שכבר חתך בית הנזאר,
רגילות הוא לחזור ולתפרו בחוטים, או שחוזרין
ומחזרין את מה שנחתך בתפירה עראית במקומה,
[וכנראה זה להחזיק מקום החתך כמדתו הראויה
כלפי הבגד, שאם לא יהיה תפור זימנין יתרחב
מקומו במתיחת הבגד לאורך או לרוחב], ועל
פתיחת התפירות הללו בגמר הבגד אמר רב דחייב
חטאת.

והנה לפירוש תו' מתפרשא הך צרייתא דמתירין
בית הנזאר מקשירת הכובס וכמו שפרש"י
שדרך הכובסים לקשרן, אבל לא פוחחין מתפירת
האומן, ואפשר לפי זה דה"ה שאם הכובס תפרן
דנמי לא פוחחין, דרק להחיר הקשירת עראי שרינן,
אם כי לענין חיובא דפוחח בית הנזאר יש מקום
לחלק צין תפירת הכובס לתפירת האומן, דתפירת
האומן היא קודם גמר הבגד, ועדיין לא חל שם
פתח על בית הנזאר, ולכן בגמר הבגד כשפותח
בית הנזאר הו"ל מתקן מנא וחייב משום מכה
בפטיש, אבל תפירת הכובס שהיא לאחר גמר הבגד
וכבר חל על בית הנזאר שם פתח, י"ל דתפירתו
לא נתבטל לגמרי שם פתח ממנו, והלכך ליכא
חיובא כשחוזר ופותחו, אבל מ"מ לענין איסור אם
בשל אומן חייב לא מסתבר להחיר בשל כובס, ויש
לכלול באצל לא פוחחין גם מתפירת הכובס, ושמא
גם חיובא שייך למירמא עליה, ונימא דהתפירה
מבטלת שם פתח.

אבל לפרש"י דפותח בית הנזאר היינו תחלת
פתיחת הנזאר ע"י האומן, וכן פירש נמי
אצל לא פוחחין לכתחלה דהשתא עבד ליה מנא,
נמא דדין פתיחת בית הנזאר מתפירת הכובס, או
מתפירת האומן שלאחר פתיחתו, לא נתפרש,
דצרייתא לא שנינו אלא היתר מקשירת האומן,
ואיכא למירמי דיוקי דרישא וסיפא אהדדי, דמדשרי

הנזכר גם בתפלה, ופירש דרך המופרים לתפלה מעט סמוך לבית הנזכר קודם שיתפרו כל הבגד כדי שתתפשט התפירה בטוב ואינו עשוי להתקיים ולכך מותר לקורעו, וע"כ דמפרש הא דפותחין בית הנזכר כפרש"י, וכן מוכח עוד ממה שסיים שם דמדתה לה למגופת חצית דאינו חיצור משום דאינו עתיד להתקיים, הרי דמה שאמרו על פתח בית הנזכר שהוא חיצור דהיינו עד שלא נפתח, דחשיב כעומד להתקיים שהרי הוא גוף אחד.

ולאחריהם הרי הרמב"ן והריטב"א צמכות שם שתמכו בפירוש תו' דהפוחת בית הנזכר היינו מתפירת האומן שלאחר פתיחת הנזכר, ע"כ ס"ל כדעת הריטב"א דרק מקשר של הכובס מתירין דאינו קשר של קיימא, אבל מתפירת הכובס אסור לפתוח, דהתפירה מצטלם שם פתח מבית הנזכר ויש צפיתתו משום תיקון מנא, אם מדאורייתא אם מדרבנן עי' לעיל, ומ"מ נראה דגם לפי זה אכתי יש מקום לדון בתפירת הרצועים זוג הנעלים זה לזה, אם ראשית לנתקן, דתפירתן זה לזה אינה מצטלם מהם שם נעל, ואין צנתיקתן תיקון מנא, והרי הנידון אם תפירה שאינה של קיימא היא כמו קשר שאינו של קיימא ושאינו לנתקן, או דחמירא טפי, דקשר תחלת עשייתו לשמש מעין דלת שלפעמים פתוחה ולפעמים נעולה, והלכך שרי לפתוח קשר שאינו של קיימא, אבל תפירה היא עשויה לקיום, והלכך גם במקום דמוכחא שהיא עראי י"ל דלא שרינן לפתחה.

ולבאורה הרי לתפירה שאינה של קיימא כמו חיצור הנעלים זה לזה, מסתברא דאסור לכו"ע, עי' צ"י סוף סימן ש"מ בשם שבלי הלקט, [וכ"כ השואל בתשובת גינת וורדים סימן י"ח], וא"כ ע"כ דתפירה לא דמי לקשירה, ומהיכי תיתי נימא מסתברא דלענין ניתוק הרי תפירה כקשירה ושאינו של קיימא, ובשלמא האו"י ודעימיה דנוטין לפרש הא דמתירין בית הנזכר גם מתפירת הכובס או המופר, יש להם סמך בגמ' להחיר לנתק תפירה שאינה של קיימא, אבל תו' והרמב"ן והריטב"א דלדידהו מתירין בית הנזכר ע"כ איירי רק מקשירת הכובס וכמש"כ לעיל, מהיכי תיתי נחדש להחיר לנתק תפירה שאינה של קיימא, ומיהו אי קושיא דר"כ היא להחיר לגמרי אף מדרבנן, א"כ י"ל דהא דמשני רבא זה חיצור

רק היתר הקשר, משמע דאם נתפר אסור לפתוח, ומדקתני סיפא אצל לא פותחין והיינו לכתחלה, משמע דמתפירה שלאחר פתיחה אפשר לפתוח, ונמצא דליכא למישמע מינה, ושמה איכא למימר דאצל לא פותחין הרי מתפרש ואם פתח חייב חטאת, דהא היינו הפותח בית הנזכר דקאמר רב חייב חטאת, וא"כ איכא למימר דשפיר איכא לדיוקי דפתיחה מתפירה שלאחר פתיחה אינו חייב חטאת, ומדיוקא דרישא איכא למישמע דדוקא להחיר הקשר שרי אצל לפתוח מתפירת הכובס אסור, וקיימי תרתי הדיוקי, וכ"מ בזהגרי"א סימן ש"ז ס"ג דגם לפרש"י אסור לפתוח מתפירת האומן שלאחר פתיחתו.

ובהגהמ"ר כתב וז"ל מתירין בית הנזכר כו' ריב"א פי' בית הנזכר שאם נתקשר בשעת צניקתן מתירין אצל אם היה תפור פי' בית הנזכר או כמו שמדבקים הרצועים זוג של מנעל אסור לנתקן זה מזה שלא מנינו חילוק בין תפירה של קיימא לתפירה שאינה של קיימא ורפיא בידי עכ"ל ורבנו יואל מחיר אפי' בתפירה הוהיל ולאו להתקיים עמיד וכן אמרינן לקמן פ' כלל גדול וכן כתב ראצ"ה משום רשב"ם עכ"ל, נראה דמפרשי הא דהפוחת בית הנזכר כפרש"י דהיינו תחלת פתיחתו, ולפיכך נסתפק ריב"א אם היה פי' בית הנזכר תפור והיה רפיא צידו אם אסור לפתוחו, ורבנו יואל וראצ"ה בשם רשב"ם מתירין, אבל אם היו מפרשים כפירוש תו' דהפוחת בית הנזכר חייב חטאת היינו מתפירת האומן שלאחר פתיחתו, א"כ מה מקום להחיר אם היה פי' בית הנזכר תפור, הרי בזה אמרו חייב חטאת, וגם אם נחלק בין תפירת האומן לתפירת הכובס מסתברא שהזכרנו לעיל, נהי דיש בזה מקום למיפטר מחטאת אצל לא יתכן להחיר לכתחלה, וגם לא הזכירו כלל כשהיה תפור פי' בית הנזכר מי תפרו ומתי תפרו, אלא ודאי דמפרשי כפרש"י.

ובאור"י הלכות שבת סימן ס"ח הביא נמי שיש שהיו רוצים לדקדק דדוקא להחיר קשר שרי אצל אם היה תפור אסור, וה"ר יוסף פירש דאף אם היה תפור שרי, וה"ר יואל הביא ראיה דלשון מתירין מתפרש גם להחיר תפירות כדאמרינן לקמן ב' הבגד שהוא תפור בכלאים חיצור עד שיתחיל להחיר, ומבואר דמפרש הא דמתירין בית

והציא דברי הגהמ"ר צווג של מנעל שמדצקים הרצונים וכן בית הנאור שהיה תפור דלדעת רי"ז"א אסור לנתקן ורפיא צידיה ושרבנו יואל ורצ"ה בשם רש"ס מתירין וסיים ואין להקל בפני ע"ה, משמע דנקט להקל, ולא הציא שם דברי רי"ז בשם התו', ומשמע דכיון דרי"ז"א רפיא צידיה ור"י ורצ"ה ורש"ס מתירין סמך להקל, ומ"מ לענין תפירת בית הנאור כיון דלפירוש תו' היינו מימרא דרב דחייב חטאת היה ראוי להחמיר.

(ג) שו"ע או"ח סי' ש"י ס"ג מתירין בית הנאור מקשר שקשרו כובס שאינו קשר של קיימא אבל אין פותחין אותו מחדש דמתקן מנא הוא, זה לשון הטור ומשמעו כפרש"י, והרמ"א הוסיף אפי' כבר נפתח רק שחזר האומן וקשרו או תפרו ציחד כדרך שהאומן עושין, והיינו דברי רי"ז בשם תו', ולא כתב בלשון י"א, כי גם לפרש"י י"ל שזה אסור אלא דליכא חיוב חטאת, ולכך לא מפרשין לדבר זה, וכ"מ בצנהגר"א דגם לרש"י דין זה קיים, עי' מש"כ ס"ק י"א, ויהא וקשרו היינו בגוונא שלא ניתן להמירו וכמ"ש במ"ב וכמבואר ברי"ז והיינו שהאומן במקום לתפרו קשרו באופן שיצטרך לחתוך].

שם בהגה"ה ולכן אסור לנתק או לחתוך זוג של מנעלים התפורים יחד כדרך שהאומנים עושין אע"ג דהתפירה אינה של קיימא כו' ויש מתירין בתפירה שאינה של קיימא כו', האי ולכן לאו דוקא ואולי ז"ל וכן, דהא טעמא דבית הנאור משום מתקן מנא, ואילו טעמא דמנעלים משום דלא שרינן לנתק או לחתוך תפירה שאינה של קיימא, ואי גרסינן וכן, קרוב הדבר דמה שסיים ויש מתירין בתפירה שאינה של קיימא ולא כתב סתם ויש מתירין, דבא לומר דהיינו רק צווג מנעלים התפורים יחד, אבל לא בבית הנאור שנפתח וחזר וקשרו או תפרו האומן, דהתם משום מתקן מנא הוא ולא משום תפירה שאינה של קיימא, ואמנם כן ראוי להורות, דבבית הנאור כיון דלדעת תו' והרמב"ן והריטב"א אמרו בזה בגמרא דחייב חטאת, ראוי להחמיר, ורק במנעלים התפורים יחד דליכא בזה משום מתקן מנא, והנידון אם הקילו לנתק בתפירה שאינה של קיימא, שהוא נידון בדרכן, [עי' מש"כ לעיל סק"ט], בזה אפשר לסמוך על המקילין, ונראה דגם בזה אין להקל אלא

וזה אינו חיבור מהני רק לומר דבבית הנאור איכא משום מכה בפטיש, אבל בחיבור המנעלים דליכא משום מכה בפטיש, י"ל דקיימא סבירא דר"כ דיש להחמיר.

(ז) לשון רי"ז נתיב י"ב ריש ח"ד אסור לפתוח בית הנאור בשבת כך פשוט בשבת פי' ול"ד לפתחו לכחלה כי בודאי הוא מתקן כלי אלא אפי' שיהיה פתוח וקשרו בחוטין ואינו יכול להמירו אלא"כ חותך החוטין אסור וכן אם הוא פתוח וחזר ותפרו כמו שעושין האומנים שתופרים אותו עד שגמרו מלאכתן אסור לפתחו ולהמיר אותה תפירה וכ"כ בתו' עכ"ל, וכוננו מבוארת דלאו דוקא כפירוש רש"י דהיינו תחלת פתיחת בית הנאור, אלא אפילו כבר נתן בית הנאור ואח"כ קשרו בחוטין [או תפרו], באופן שאינו יכול להמירו אלא"כ חותך החוטין, או שחזר ותפר תחית בגד בתוך בית הנאור [עי' ריטב"א מכות ג' ב' ובאו"ז הנ"ל] כמו שעושים האומנים אסור לפתחו ולהמיר אותה תפירה, והיינו כפירוש ר"ת שהציאו הרמב"ן והריטב"א, והוסיף ז"ל דגם בקשר אם קשר באופן שלא ניתן לפתוח הקשירה הרי נחבטל תורת הפתח ואסור לחתוך החוטין, אע"ג שאם היה ניתן להמיר הקשירה והיה מותר להמירה, דהיינו דתניא מתירין בית הנאור בשבת, היה מותר גם לחתוך החוטין, אבל כשאי אפשר להמיר הקשירה הרי זה כתפירה ואסור לחתוך או לנתק החוטין, [עי' מ"ב סי' ש"ז סק"ז דכל קשר שמותר להמירו אם אינו יכול להמירו מותר לנתקו, והוא מדברי מהרש"ל שצפרישה שם, ויש לפרש דהיינו קשר שקשרו הכובס ע"מ להמירו ונסתבב שאינו יכול להמירו בזה מותר לנתקו, אבל אם תחלת קשירתו היה באופן שלא יוכל להמיר אלא לנתק הר"ז כתפירה ואסור לנתק וכמ"ש רי"ז].

ולפמ"ש"כ ס"ק י"א אית לן למינקט צדעת רי"ז כדעת רי"ז"א דלא שרינן לנתק תפירה שאינה של קיימא, כדלא שרינן לפתוח בית הנאור מתפירת התופר לאחר פתיחתו, וכ"מ בצ"י צסי' ש"ז שלאחר שהעתיק דברי רי"ז כתב וגם בהגהמ"ר פ' צמה טומנין כתוב בשם רי"ז"א שאם היה תפור בית הנאור אסור ושרבנו יואל ממיר וכ"כ ראצ"ה בשם רש"ס, משמע דר"ל דדברי רי"ז כדברי רי"ז"א, ומ"מ בסוף הסימן שם חזר

ללורך גדול, כיון דלמש"כ לעיל ס"ק י"א הרי קרוב להוסיף דעת תו' והרמב"ן והריטב"א ללד האוסרים.

אותות הכוזבים של היום שכותבים שם הצעלים על הגיר או על המטלית ומתדקים את הגיר או את המטלית במהדקי ברזל לבגד, לכאורה ראוי לדונם, בזמן שהם במקום גלוי ומפריעים ללבישת הבגד, כתפירה שאינה לקיימא וכמו מנעלים התפורים זה לזה, דבשעת הדחק אפשר להקל בהיש מתירין שברמ"א לנתקם, ואע"ג דלא דמי כ"כ, דבנעלים שני הנעלים אינם חפצים בחיצורם, משא"כ באותות הכוזבים דהאזות לא איכפת ליה, מ"מ מה צריך הרי העיקר דהמחצרים לא ינחא ליה לקיים חיצורם, וכמו בקשר שאינו של קיימא, ומיהו בזמן שהם במקום שאינו מפריע ללבישת הבגד, וזוהי גם זמנן שאין הצעלים ממחרים להורידו, י"ל דאסור להורידו, וזמן שמותר להורידו יש לדקדק שלא לקרוע הגיר או המטלית שלא מנאנו שהותר אלא ניתוק החיצור. — ולענין הולאה בזמן שהם במקום שאינו מפריע לשימוש הבגד, לכאורה לא חשיבי משא, וכההיא דסימן ש"א סל"ט דדבר שנחלש ונשאר מחובר קלת אס אינו דבר חשוב לא חשיב כמשא, ועי"ש במ"ז ס"ק ק"ג, ול"ד למ"ש שם ס"ק פ"ז דלא מהני חיצור לבגד לענין הולאה, דהתם בדברים החשובים לעצמם, וי"ע.

נראה דאף המתירין לנתק או לחתוך תפירה שאינה של קיימא, דהיינו רק תפירה שמעשיה מוכיחין עליה שאינה של קיימא, דומיא דמנעלים התפורים יחד, אבל תפירה שרק דעתו שלא לקיימה, אסור לנתקה או לחתכה לכו"ע, וזמן שמעשיה מוכיחין עליה חשיבא אינה של קיימא אפי' עלולה להשאר בחיצורה ימים רבים דומיא דנעלים דנשארים בחיצורם עד שימצא להם קונה והוא יפרידם.

שם במג"א ס"ק י"א וכתב יש"ש פ"ד דביצה ס"ט אכן הכתונת שנתקשרו המשיחות ולא יוכל להתיר שרי לכו"ע לנתקן כו' וא"כ ז"ל דס"ל דדוקא כשקושר האומן אסור לנתקן אבל שאר קשירות שרי כו', לכאורה קשירת האומן לבית הולאה הוא מתחלה על דעת לנתק או לחתוך, דסתמא דרכו בתפירה ע"מ לנתק או לחתוך, ואם אירע שקשר היינו נמי ע"מ כן, משא"כ במשיחות

אינו חפץ בקשירתן אלא באופן שיוכל להתירן, שהרי זהו שימושן לקשור ולהתיר במתיחתן ובהרפותן, ואם אירע שנקשרו ואינו יכול להתירן, יש לחשבן כאילו אפשר להתירן וכמ"ש במ"ז ס"י שי"ז ס"ק כ"ג בשם הח"א, כיון שנעשה שלא בכוונה, ומשמע דהמג"א נקט דגם בצית הולאה כשקשר היה על דעת להתיר אלא שאירע שאינו יכול להתיר, ואפ"ה אסור לנתק, וגם לפי זה אכתי לא דמי למשיחות, דבצית הולאה כיון דסתמא אורחיה בתפירה הרי כשנקשר ואינו יכול להתיר, הרי"ז כאילו חפר כי אורחיה, ושפיר מצטל זוה לבית הולאה, משא"כ במשיחות דנעשה לשימוש בקשירה והתרה, וכשאינו יכול להתיר הוא לו להפסד, אין הקשירה מצטלתן, ושמה גם כונת המג"א כך וקשירת האומן קרי לקשירה שהיא תחת תפירה, ובמ"ז כתב לחלק דקשירת האומן היא קודם גמר הבגד ושפיר מהני לבטל את צית הולאה, משא"כ קשירה שלאחר גמר הבגד, ועי' בספר מרן זללה"ה סי' נ"ב ס"ק י"ז, וי"ע.

בריטב"א מכות ג' ז' מבואר דמפרש הא דהפוחת צית הולאה בשבת חייב חטאת, גם כשהכוזב תפרו, דגם תפירה זו שהיא כבר בבגד גמור מועלת לבטל שם פתח מיניה, ובפשוטו החולקים בהגהמ"ר זוהי ואוסרים, לא משמע דמדאורייתא קאמרי, דלא מסתבר דמר מחייב חטאת ומר שרי לכתחלה, וגם בסברא הדבר רחוק דתפירת עראי של הכוזב תועיל לבטל שם בגד ממנו עד שהמנתק התפירות יתחייב משום מכה בפטיש, ובשלמא תפירת האומן עד שלא גמרו י"ל דשפיר מעבז גמירתו ועדיין לא נחית עליו שם בגד, אבל תפירת הכוזב לאחר שכבר נגמר ומשמע כבגד ז"ע, ובריתב"א הנדמ"ח מבואר עוד דגם בקשירת הכוזב דרשאי להתירו אם נתקו או חתכו יתחייב חטאת, וזו תימא גדולה דקשר שניתן להתירו יבטל שם בגד ממנו, וע"כ ז"ל דכונתו כשא"א להתירו וכמ"ש ברי"ו הובא לעיל סקי"ב, ואיהו דחיק ומוקי אנפשיה.

(יד) מ"ח ב' מה צין זה למגופת חצית א"ל רבא זה חיבור וזה אינו חיבור, נראה דר"כ לא שמיע ליה ברייתא דלעיל מתירין צית הולאה בשבת אבל לא פותחין, דאי הוי שמיע ליה הו"ל למיפרך אבריתא, דהא במגופת חצית שרי

דיבוק לתופר, ובתפירה איכא צ' דעות צסי' שי"ז
 ס"ג אם מותר לקרוע כשאני עשוי לקיום, והו"ל
 להמג"א לציין ההיא דסי' שי"ז, ומיהו צסי' שי"ד
 ס"י מסיים זה דמטעם זה מותר להסיר דף
 שמשימין אותו לפני התנור ושורקין אותו צטיט
 שאינו עשוי לקיום, ומשמע דילפינן מקשר לענין
 חיבור צטיט, דלפי שאינו עשוי לקיום כלל שרי,
 [ובציאור הגר"א שם אמנם ציין להיא דשי"ז
 ס"ג], וה"נ הדפוס נדבקו ע"י דבק או שעה
 שנטף על חודיהם ונפרד בקל ואינו עשוי כלל
 לקיום.

בהיום מצויים רטיות שקורין פלאסטר שמשוחים
 בדבק להדביקם על מכה שצנשר, וכדי
 לשמור על הדבק מניחים עליהם נייר מיוחד שנפרד
 מהם בקל, ויש להסתפק אם אפשר להקל בשעת
 הצורך לפרקו כיון שאינו עשוי לקיום ושהוא רפוי
 ותחלת עשייתו ע"מ להסירו, דלא גרע מתפירה
 שאינו עשוי לקיום, דשרי להמתירים צסימן שי"ז
 ס"ג, וצ"ע, ושמעתי להעיר שאם בא לשמש בו
 במכה שצאצבע יש לזהר שלא תדבק הרטייה אלא
 על הצנשר ולא על עצמה דהו"ל תולדה דתופר,
 וכש"כ שלפעמים אינו עמיד להפרידה שמסיר
 הרטייה כהסרת טבעת והו"ל דיבוק לעולם, ויש
 להזהיר על זה. — [וכל זה בגוונא דשרי מטעם
 רפואה צצנת].

חיתולי התינוקות שיש עליהם מדבקות של דבק
 להדביקם אסורים לשמש בהם צצנת, דהא
 דיבוק תולדה דתופר כמ"ש צשו"ע כאן, ואף
 להמתירין לנתק תפירה שאינה עשויה לקיום צסימן
 שי"ז ס"ג, מ"מ לתפור לכו"ע אסור, וה"נ אסור
 לדבק, ושמא תפירה שאינה עשויה לקיום מיתסרא
 מדאורייתא, עי' צ"י סו"ס זה צסם שצלי הלקט,
 ובספר מרן זללה"ה צסימן קנ"ו לסימן שי"ג, וגם
 זימנין שמדבקה כשנועדה לאשפה שהוא דיבוק
 לעולם.

(טו) בדבר שקיות ניילון שמלאים אוכלין וקשרו את
 פיהם, צ"ע אם מותר להמיר הקשר
 כדין קדרה של צנר שצת קי"א צ', דהכא רגילים
 לקרוע השקית והקשר נשאר, ולקרוע את השקית
 להפוסקים דשוצר אדם את החצית לאכול הימנה
 גרונות אף שלא צמוסתקי, עי' מש"כ צסי' י"ח

לכתחלה, ואף אם לא פותחין מדרבנן נמי קשיא,
 ועוד דלהסוברים דמתירין גם מתפירת הכוץ עי'
 לעיל ס"ק י"א, הרי מגופה שפיר יש לדמות
 לתפירת הכוץ, אלא ודאי לא שמייע ליה הך
 צרייתא.

והא דמשני רבא זה חיבור וזה אינו חיבור, צפשוטו
 ר"ל דהמגופה היא כלי לעצמה שנועדה
 לשמש כמגופה להפתח ולהסגר, וע"י חיבורה היא
 משמשת לסגירה, אבל נשאת כלי לעצמה, ואינה
 מתבטלת לחצית, וכמו דשני צגדים אין מתבטלין זה
 לזה ע"י שלילתם זה לזה, משא"כ בית הנזאר צין
 לפרש"י צין לפירוש תו' שנתבאר לעיל ס"ק י"א
 הרי היא בטלה לצגד, וראיתי מוצא מספר מעשה
 רוקח צסם ר"א צנו של הרמב"ם צסם אציו שהזכיר
 דחיבור בית הנזאר [והוא מפרש כפי' תו' שחתכו
 בית הנזאר וחזר וחיברו חיבור עראי], הוא מעין
 חיבור כל הצגד, ואף שהיא תפירת עראי לא תתן
 דצריך לשיעורין, משא"כ חיבור המגופה לחצית
 צטיט אינה חיבור שאין חיבור החרס אלא"כ נשרף
 ונהיה כולו גוף שוה, ונראה דמ"מ עיקר החילוק
 כמו שפירשנו, דמסתבר דכלי אדמה שעשה לה
 מגופה וחיברה באדמה דנמי רשאי לפתחה אף
 דחיבורה ממין החיבור של הכלי, דסו"ס מינכרא
 שהיא מגופה וחיבורה כחיבור מגופה, אלא שהוסף
 עוד צטעם הדבר דחיבור בית הנזאר הופכו לחלק
 מן הצגד ע"י חיבורו כחיבור הצגד, משא"כ חיבור
 המגופה, שהיא ככלי צפ"ע ולא נעשית ככלי אחד
 עם הכלי צצנשן.

ונראה דממה דשרינן לפתוח המגופה אין ללמוד
 דשרי לנתק שני מנעלים התפורים זה לזה,
 דשריקת המגופה צטיט הוא סדר שימושה, והרי
 פתיחתה כפתיחת דלת, שלכך נוצרה, משא"כ שני
 צגדים או מנעלים התפורים זה לזה, דניתוקם הוא
 קריעת חיבורם, א"נ צלשון אחרת דפתיחת מגופה
 הוא כהסרת קשר שאינו של קיימא, ואילו ניתוק
 הצגדים הוא כקריעת תפירות שדנו בזה הראשונים
 ז"ל.

(טו) מג"א סי' ש"מ ס"ק י"ח נ"ל דאם נדבקו
 הדפין להדדי ע"י שעה או צשעת
 הקשירה מותר לפתחן כמ"ש סי' שי"ד ס"י דלא
 נעשה לקיום כש"כ הכא דנעשה ממילא, צ"ע דהתם
 צסי' שי"ד לענין קשר איירי והכא הרי מדמינן

הי"ד שכתב דעת הרמב"ם דהעושה נקב כלול של תרנגולים חייב שמים משום זונה ומשום מכה בפטיש, ועי' להלן סק"ז מש"כ דעת הרמב"ם, ולפי זה אין שום ראייה מדבריו ז"ל לנידון דידן, וכעת ראיתי במרכזת המשנה שהשיג על הלח"מ, ודעתו ג"כ דכל דאיכא שם מלאכה לא מחייבין משום מכה בפטיש, והציא ז"ל שכ"מ צירושלמי דאיכא התם דמה שלא מלאו לסמוך למלאכה סמכוה למכה בפטיש, [ומהא דק"ד ב' להשלים שאני, אין ראיה ד"ל דהתם עדיין איכא מלאכה לגמר, וכמו בצגד דעדיין צעי למישקל אקופין], ועי' ציראים הוצא בהגהמ"ר דכל זונה אינו מלאכת מכה בפטיש, דאין מכה בפטיש אלא בחסרון מעשה זוטא, הלכך אף אי אין צנין וסתירה בכלים, מ"מ אם עשה מעשה דחשיבא צנין במחזור לא מחייב משום מכה בפטיש, ועי' בחי' הנדמ"ח ע"ש הר"ן ע"ה ב' שכתב דמסתמא חייב משום מחתך וממחק ומכה בפטיש, ור"ל אם עשה כל הסיבות מחללתו עד סופו, שצטעה שחתכו למדתו נחתייב משום מחתך וכשהחליקו משום ממחק וכשגמר סיתותו ציפיו משום מכה בפטיש, וכמש"כ תו' שם, וכן מבואר בדבריו ז"ל במש"כ בשם י"מ, אבל על מעשה אחד לא מחייב משום אב מלאכה וגם משום מכה בפטיש, וכן ע"ד ב' בחציתא וחלתא שהציאו הראשונים בשם ירושלמי דחד מינייהו זונה וחד מינייהו מכה בפטיש, היינו נמי בשני מלאכות וכמבואר צירושלמי.

ב) רמב"ם פ"י מה"ש הט"ז המכה בפטיש כו' וכל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא כו', מדברי רבנו מבואר דהא דצעי נקב העשוי להכניס ולהוציא כדאמר קמ"ו א' הוא לענין להתחייב מדין מכה בפטיש, ולא מדין זונה, דמפרש דהתם איירי כלול שאינו מחובר לקרקע דומיא דחצית, וכמ"ש המג"א סימן שי"ד סק"ג, וממילא ליכא משום זונה, וע"כ לפרש משום מכה בפטיש, אבל ז"ע לענין מכה בפטיש מה מקום יש להצריך שיהא עשוי להכניס ולהוציא, והרי שקיל אקופי מגלימי, וזר לורה בכלי, ומגרד כל שהוא, יש בהן משום מכה בפטיש כשהם גמר מלאכה, ומה גרע נקב להכניס, או להוציא, בזמן שהוא גמר מלאכה, וכתו' ק"ב ב' ד"ה לול כתבו דה"ט דשמואל דקצר דהעושה נקב כלול של תרנגולים

סק"י י"א, ה"ג שרי, אבל המחבר סתם בסי' שי"ד ס"א דרק במוסתקי שרי, אלא דאם הטעם במוסתקי משום דאין לחוש שיעשה פתח הגון, עי' רש"י צינה ל"ג ב', [וצתו' שם פירשו בע"א], י"ל דה"ג הכא לקריעה קיימא, וכל קרע מוסיף והולך, אבל מ"מ לא דמי, דהכא שובר כלי שלם, ולא רעוע, ולא דמי לעור שעל פי החצית שצתוספתא הוצאה במ"ז סימן שי"ד ס"ק כ"ה, דהתם נראה דהיא כעין כיסוי על פי המגופה, ודמיא למגופה, משא"כ הכא שהשקית כלי קיבול, ולכן ז"ע לדינא, ובשעת הדחק במקום מניעת שמחת שבת ויו"ט אולי יש להקל, עי' מש"כ לעיל סק"י ובסימן י"ח ס"ק י"א.

סימן יח

א) ע"ה ב' רצה ור"ז דאמרי תרוייהו כל מידי דאית ציה גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש, נראה דהכא בפטיש ליישר הכלי [שזהו עיקר הכא בפטיש, כמ"ש המ"מ פ"י מה"ש הט"ז, וכדעת תו' ק"ב ב', ודלא כמ"ש רש"י במתני' ע"ג א'] קודם גמרו, לכו"ע לא חשיבא מלאכה, ואף לז"ש דיש צנין וסתירה בכלים, דאין זו עבודה חשודה, ורק כשהיא בגמר כלי חשיבא עבודה, דחשיבות הענין של גמר הכלי משוה לה עבודה חשודה, [עי' ק"ד ב' להשלים שאני], ואשמועינן רצה ור"ז דלא תימא דוקא הכא בפטיש חשודה עבודה בגמר מלאכה, אלא אף מלאכות פחותות ממנה מ"מ כשהם בגמר מלאכה חשובין מלאכה, וכמו שקיל אקופי מגלימי וכיו"ב. ולפי זה נראה דמלאכה מל"ח מלאכות שנודמנה בגמר מלאכה אין חייבין עליה משום מכה בפטיש, דכיון דמלאכה חשודה היא צפ"ע לחייב עליה לא שייך לחייב גם משום מכה בפטיש, שאין גמר מלאכה בלא שום עבודה, מכה בפטיש, [עי' רש"י ע"ד ב' ד"ה תנור], אלא דכל עבודה גרועה חשיבא עבודה כשהיא בגמר מלאכה, אבל עבודה חשודה שנודמנה בגמר מלאכה לא שייך להוסיף בה חיוב משום גמר מלאכה כיון שאף בלא גמר מלאכה חייבין עליה, וזו נראה דעת מרן זללה"ה שכתב באו"ח סי' נ"א ס"ק י"ד בפלוגתא דרב ושמואל ק"ב ב' דכל היכא דאיכא משום זונה ליכא משום מכה בפטיש, אבל אין כן דעת הלח"מ בפ"י מה"ש

בחומר שמנקבו דומיא דעץ ומתכת, ולעולם בתלוש
איירי, וי"ע.

לא הזכיר רבנו דין הקודח כל שהוא דחייב לרב
משום בונה כדאמרינן ק"ג א', ואדרבה ממ"ש
כאן שאינו חייב אלא בעשוי להכניס ולהוציא, וכן
הזכיר בהי"ד כדי שיכנס להן האורה, משמע דבאינו
עשוי להכניס ולהוציא פטור בין משום מכה בפטיש
ובין משום בונה, ואפשר דס"ל דהא דמחייבין
קודח לרב היינו משום דדמי למסתת, ולא משום
דדמי לנוקב לול או לעייל שופתא, עי' תו' שם,
[וכן משמע קצת ממה שהקדימו בגמרא הא דבעא
רנצ"א מר"י מסתת כו' להך ת"ש הקודח], וכיון
דקיי"ל דמסתת משום מכה בפטיש, ה"ה קודח לא
מחייב אלא כשהוא גמר מלאכה ומשום מכה
בפטיש ולא משום בונה, וזוהי דרמא דפרזלא,
לא הולך רבנו להציא, שכבר כתב דכל דבר שהוא
גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש.

שם הי"ח המלמד את האבן כו', כנראה רבנו
גרס כן בגמרא וכמו שהציאו תו'
ק"צ ב' גירסא זו, אבל י"ע כמ"כ תו' דפשטא
דמשום בונה קאמר, דמאי גמר מלאכה איכא
בתתאה.

(ג) ק"ב ב' מתני' רש"ג אומר אף המכה
בקורנס על הסדן בשעת מלאכה
חייב כו', לפי מה שפרש"י ע"ג א' דכל מכה
בפטיש הוא החלקת הקורנס על הסדן בשעת גמר
מלאכה, א"כ רש"ג אחי לאוספי דאף באמצע
מלאכה חייב על החלקת הקורנס, [וא"א לגרוס
כג' שזרי"ף בשעת גמר מלאכה], ובאמת י"ע
לחלק בין החלקת קורנס באמצע המלאכה לבגמר
מלאכה, דכיון דהמלאכה בקורנס מ"ל אם דעתו
לעשות עוד מלאכה או לא, וגם בפשוטו אינו מכה
הקורנס על הסדן אלא כשעוסק במלאכה עדיין
וכמו שפרש"י לק' ק"ג א' כדי שלא יבקע הטם,
ובר"ן ע"ג א' חמה לפרש"י מה הולך רש"ג
לומר אף המכה בקורנס על הסדן הלא זהו מכה
בפטיש ולא הו"ל לומר אלא אף המכה בפטיש
בשעת מלאכה חייב, [עי' רש"ש שלא פירש כן
כונתו ונתקשה בדבריו ז"ל], ובאמת אפשר דמה"ט
פירש רש"י במתני' מכה בפטיש צענין אחר דבחולצ
אזנים איירי דמלאכות צנין יש לפרש מתני', ולפי
זה שפיר פ"י רש"ג דבקורנס המכה על הסדן

חייב משום מכה בפטיש ולא משום בונה, ומשום
דלא חשיב ליה פתח העשוי להכניס ולהוציא, הנה
פשיטא להו דלענין מכה בפטיש א"צ שיהא עשוי
להכניס ולהוציא, ורק לענין בונה אמרינן לה, וי"ע,
(ומיהו לפרש"י דאין צנין בכלים כלל ע"כ לפרש
דפתח להכניס ולהוציא במכה בפטיש הוא, אם לא
דנימא דהוא במחוצר וגזרו בתלוש אטו מחוצר),
ועי' במ"ב ס' שי"ד בשעה"ל אות ט'.

כתב המג"א בסי' שי"ד סק"ג דמש"כ רבנו לעיל
בהי"ד דעושה נקב כלול של תרנגולים חייב
משום בונה היינו במחוצר לקרקע, ומש"כ בפכ"ג
ה"א דחייב משום מכה בפטיש איירי כלול מיטלטל
ואין צנין בכלים בעשיית חור, [אע"ג דבתוקע עץ
צעץ תלוש חייב משום בונה, עי' בחידושי הגר"א מ
הלוי הורבץ ז"ל ע"ד ב' בתוד"ה חציתא], ורק
משום מכה בפטיש אחינן עלה, ויש להוסיף דההיא
דקמ"ו א' יש לפרש דומיא דחצית, והאחרונים ז"ל
נתקשו ממש"כ רבנו כאן והעושה נקב כל שהוא
כו' צין צנין כו' הר"ז תולדת מכה בפטיש,
והמג"א עצמו הביא דבריו ז"ל, ובאמת היה אפשר
לומר דצין צנין אמגרד קאי שהרי כתב והמגרד
כל שהוא והעושה נקב כל שהוא צין צעץ צין
במתכת צין צנין צין בכלים כו', ויש לפרש דצנין
דנקט משום מגרד נקטו, [ואף צנין יש שהגירוד
הוא גמר מלאכה (ועי' נ' א' בכל חפין כו' ופרש"י
משום ממחק, וע"ה ב' המגרר ראשי כלונסות כו',
אבל רבנו פ"י הא דהמגרד כ"ש ק"ג ב' דהיינו
במלאכת מכה בפטיש) ועי' פכ"ב הי"ח], אבל
עושה נקב צנין באמת חייב משום בונה, ומגרד
צנין דינו כמסתת דחייב משום מכה בפטיש כמ"ש
בהי"ח, אבל המג"א שם העתיק דברי רבנו העושה
נקב כל שהוא צין צעץ צין צנין צין במתכת צין
בכלים חייב משום מכה בפטיש כו', משמע דצין
צנין גם אעושה נקב קאי, ואפשר דצין צנין ר"ל
באזנים וכיו"צ אבל אף בתלושים איירי, ועל סוג
החומר קאמר, וכשם שהמסתת אבן חייב משום
מכה בפטיש כן גם הנוקב אבן בנקב שימש צנין
להכניס ולהוציא הרי הוא כבר חייב משום מכה
בפטיש, ויש ליה סמך במה שהמג"א הכניס צין
צנין צין עץ למתכת, ולא כמו שהוא לפנינו צין
צנין צין בכלים, והיינו דר"ל דהנידון צנין הוא

בתלוש לאו כלי הוא, ואינו אלא מכין לבנין, ומ"מ משום מכה בפטיש יש כאן דסוף סוף האצן מוכן וגמור לבנין, (והרי אף מפיו מורסא יש בו משום מכה בפטיש).

ולכאורה יש נפקותא בין רצ לשמואל דלרצ בסיטות ראשון נמי חייב משום זונה,

ולשמואל צריך שיגמור סיתותו ורק בגמר הסיתות שייך לחשב מכה בפטיש, אבל רש"י כתב שהמקום שחרץ חריץ זה לא יחרוץ עוד, משמע שאף בתחלת הסיתות חייב משום מכה בפטיש, ואפשר דכל חריץ יש בו ייפוי ויש שמקיימין בחרץ אחד, הלכך משחרץ חריץ אחד כבר חשיב גמר אף שדעתו להוסיף, ועי' לקמן ק"ג ב' ה"ר זכאי נורה כל שהוא ופרש"י מן הנורה, וזרמז"ס פ"י מה"ש הט"ז אפילו מקנת הנורה, משמע נמי דלאו דוקא גמר הנורה, אלא אפילו דעתו להוסיף ולגמור הנורה נמי כבר חשיב מכה בפטיש, וכ"מ בגמ' שם דאמר ר"ש עד שיזור כולו.

שם העושה נקב בצול של תרנגולים, במחוצר איירי, דסתם לול מחוצר לקרקע כמבואר לק' קכ"ב ב', ולכך לא הוי ידעין לה מקמייתא ובתרייתא דהו"א דמודה שמואל במחוצר לקרקע, וזו כונת תוד"ה אבל.

שם והאנן תנן המסתת והמכה בפטיש כו', נראה דפריך דאין להקדים התולדה קודם האב, ומשני דאחי לפרושי נמי דחיוצ מסתת משום מכה בפטיש הוא, והכי מתפרשא המסתת המכה בפטיש וצמנעל, דכי הדדי נינהו, אבל גם חיוצ מכה בפטיש בכל שהוא אחי מחני' לאשמועינן, דאי רק לפרושי דמסתת חיוצו משום מכה בפטיש אחי לא שייך להזכיר וצמנעל, וכן צריך לפרש כונת רש"י.

שם ת"ש הקודח כו' מיחזי כמאן דחר חורתא לבניינא כו', במתני' פרש"י נוקב עץ או אצן בכותל, משמע לכאורה דאם נוקב עץ או אצן תלוש לקצו צכותל פטור, וז"ע דא"כ מנ"ל לגמרא דאיכא בזה פלוגתא בין רב ושמואל, כיון דבתלוש אף לרצ פטור א"כ לא דמי למסתת, ולנקב בצול של תרנגולים הרי נמי לא דמי כמש"כ תו' דהתם להכניס ולהוציא הוא, ואף לרצ לא דמי, אלא דהכא משום דמכשירי בנין הוא וכמסתת, וא"כ שמא מסתת במחוצר אף שמואל מודה, ודכוותה בקודח,

קאמר, אבל יש לתמוה מהא דפריך בגמרא מאי קעביד ודחקי רבה ור"י לפרושי מפני שמאמן ידיו, ואם כל מכה בפטיש דמתני' היינו שמחליק הקורנס א"כ לא נתחדש כאן צדצרי רש"ג צעיקר המלאכה כלום, וכבר הסכימו הראשונים ז"ל כפי' תו' וכמ"ש המ"מ פ"י מה"ש הט"ז.

ויש לדעת לפירוש תו' מה אחי רש"ג לחדש, אם בא להוסיף מלאכה על הל"ט מלאכות שבת, א"כ לעיל ע"ה ב' דאמרינן מנינא לאפוקי מדרי' יהודה דאמר אף השוצט והמדקדק, אמאי לא אמר לאפוקי מדרש"ג דתנינן ליה במתני', וגם א"כ הו"ל למיתנייא הא דרש"ג לעיל ע"ה א' במתני' דאבות מלאכות, ואפשר דס"ל לרש"ג דמחליק הקורנס הוא כמו מכה בפטיש, שעי"ז נעשה הקורנס ראוי לרדד בו, ומ"מ אי לאו דאשכחן ליה במשכן לא הוי חשבינן ליה למלאכה, כיון שכמעט אין פעולתו ניכרת, וגם כל שעה מקלקלו ומתקנו, והיינו טעמייהו דרצנן, ומיהו כ"ז לאציי ורצא אבל לרבה ור"י לכאורה ע"כ לפרש שזו מלאכה מחודשת, וז"ע. — הא דנקט רש"ג בשעת מלאכה לכאורה הוא לפרש סוג הפעולה, דהיינו ההכאה שמכה בקורנס על הסדן בשעת מלאכה דאז קהה הצרול והוא מחליקו, אבל ה"ה אם החליקו שלא בשעת מלאכה, אבל לשון המשנה מפני שהוא כמתקן מלאכה משמע דרק בשעת מלאכה, וכ"מ צירושלמי דאינו אלא כהכנה למלאכה, וכן ברש"ג א' ע"ה, וכ"מ בחידושים הנדמ"ח ע"ה הר"ן, וז"ע.

ד' ק"ב ב' מסתת משום מאי מיחייב כו', בתו' לעיל ע"ה ב' מבואר דבמסתת איכא משום מחתך ומשום ממחק, אבל נראה דמסתת דמתני' לכו"ע יש לפרש או משום זונה או משום מכה בפטיש דבהדי הני תנינהו, ומיירי בסיטות שהוא לאחר שהיא כבר מרובעת ומתוקנת אלא שמייפה אותה ועושה בה שרטוטין וכמו שפירשו תו' שם, ומ"מ סבירא ליה לרצ דחייב משום זונה כיון דצורך בנין הוא, ונראה דלרצ ליכא שום מסתת דחיוצו משום מכה בפטיש ולא משום זונה, וכן לשמואל ליכא שום מסתת דחיוצו משום זונה, והיינו דפליגי, וטעמיה דשמואל דכיון דהאצן תלוש ואינו משמש בתלוש כלום לא שייך בסיטותו בנין, אף אי יש בנין בכלים, דכיון דאין בו שימוש

עושים בהידוק קצת), והנה אף לאחר חיבורן אינם נעשים כאחד וכל טלטול הם מתפרקים, והרי הם שנים המשמשים יחד.

ובדין תקע צמטה של טרסיים או צמורה לכו"ע חייב חטאת, דכל שתקע אין שייך להזכיר מטה של טרסיים, ומנורה של פרוקים, והר"ז כעושה מטה או מנורה בתחלה, וכן בקנה של סיידין אפשר דאם תקע דינו כעיל שופתא בקופינא דמרא ק"צ ב', דחייב או משום צונה או משום מכה צפטיש, ואף שרגיל לפרקו ולהחליפו מגדול לקטן.

ובדין סתם חזרה נחלקו הצרייתות וכן רב ושמואל, ור' אבא ורהב"ח, דלצרייתא קמייתא בקנה מנורה ומטה של טרסיים חייב חטאת, דדיינין ליה כעשה מטה בתחלה, ודעתו לפרקה לא מהני לצטל מעשיו, רק בקנה של סיידין דגם בפירוקו הוא משמש, והארוך והקצר שוין בחשיבותן, צוה לא חשיב צונה, וכן סברי רב ושמואל, ואילו צרייתא בתרייתא סברה דפטור, דגם זה בקנה של סיידין כיון שעשויה לנטותה ולפרקה, והכי סברי ר"א ורהב"ח.

וברפוי, לכו"ע ליכא חיוב, שהרי לא חיבר מאומה אלא קרב אחד אל חצירו, אלא דהני דסברי דמחזיר סתם חייב חטאת, ודאי יש לאסור כל חזרה ולגזור רפוי אטו מהודק, ואף הני דסברי דליכא חיוב חטאת במחזיר סתם, מ"מ יש מקום לומר דכיון דסתם חזרה יש לאסור אין להחיר אף במקרה שהוא רפוי, כיון דרפוי הוא קלקול וצטתם הוא מהודק, וכל חיבור עדיף שיהא מהודק, ואף באלו שאפשר לקיימם רפויים, אין להוסיף מן הכלל, וצוה נחלקו ת"ק ורשב"ג בצרייתא בתרייתא.

ולדינא קי"ל כרשב"ג וכמש"כ הפוסקים דרבא דהוא צתרא הכי ס"ל, נמצא דרפוי שרי לכתחלה, וצמהודק דהיינו סתם חזרה מיתסר מדרבנן, ובתקע דהיינו שלא כסתם חזרה אלא שהוסיף בו קציעות כאילו אין דעתו לפרק, חייב חטאת.

הא דקמני רשב"ג אומר אם היה רפוי מותר ולא קמני רשב"ג מחיר רפוי, או רשב"ג מחיר ובלבד שלא יהדק, היינו משום שאין הדבר צוה, שאם החיבור בהידוק לא יתכן לחצר ברפיון שהרי ע"כ להכניס חלק בחלק, וכיון שהם דחוקים ע"כ מהדק, לכך לא שייך נידון רפוי אלא אם כבר

ועו"ק דאמרינן מיחזי כמאן דחר חורתא לצניינא, משמע דלא איירי בצניינא, ולו"ד רש"י ז"ל היה אפשר לפרש בקודם באבן תלושה ע"מ לחצרה, והוי ממש דומיא דמסתת, דה"נ מתקן את האבן לזרז צנין אלא שאינו גמ"מ והיינו דפרכינן לשמואל. — ולפי זה יש ליישב קושית תוד"ה העושה דלכך הפסיק במכה צפטיש לפרושי דבתלוש איירי דומיא דמכה צפטיש, ולשמואל בלא"ה ניחא דהא צעי למיתני המסתת המכה צפטיש כדאמרינן בגמ' למימר דמסתת חיובו משום מכה צפטיש, ואם הוי מקדים קודם למסתת לא הוי ידעינן לה דהוי מפרשינן דמלאכות מלאכות נקט, ואף דלא הוי תני והמכה צפטיש צו"מ מ"מ כיון דאיכא תרתי הכי הוי מפרשינן לה, לכך ע"כ למיתני קודם לצתר מכה צפטיש, ועוד דהא בלא"ה יש להקדים האב לתולדה כדפרכינן בגמרא וכמש"כ לעיל, וא"כ דין הוא למיתני קודם לצתר מכה צפטיש, ומסתת הקדים כדמפרש בגמרא.

שם תוד"ה האי אור"י דהיינו דוקא בהחזרת כו', נראה הטעם דודאי יש ללמוד ממשכן דעשיית שולחן וארון ומנורה חשיבי מלאכה, דלא גריעי ממסתך וממחק ומפשיט וכיו"ב, ורק על חלק מן המלאכה שייך לומר מסבירא דלא חשיב מלאכה, דלא דמי לצונה במחזור דהתם כל חלק מינכר צנינו משא"כ הכא דכל שאינו עושה צורת כלי לא מינכרא מלאכה כלל, והיינו פלוגתא דצ"ש וצ"ה צינה י"א ב', ולפי זה עושה כלי הוא אב ולא תולדה, דהא הוי במשכן עשיית שולחן וארון וכיו"ב.

ה) מ"ז א' אינהו דאמור כי האי תנא כו', עי' מלחמות ק"צ ב', ותוכן הסוגיא דיש ג' מדות בחזרה א. רפוי, ב. סתם חזרה שהוא מהודק, ג. תקע, וענין תקע היינו שמחבר חיבור גמור כדרך שמחברין שלא ע"מ לפרק, דהיינו שתוקע יחידות כמו שפרש"י, וכאילו עושה ממטה של טרסיים מטה קצועה שלא לפרקה, וכל שדעתו לחזור ולפרקה אינו תוקע, וסתם חזרה היינו צמהודק שכן הדרך בכל מידי דמחברין שהוא מהודק שאל"כ יפול, אבל הוא מהודק באופן שניתן לפרקו ולחצרו, ורפוי היינו שנתקלקל וכבר כל החיבורין רפויין, או בדבר שמתחלה א"צ חיבור אלא שיטכנו זע"ז כמו מלצנות המטה דאפשר מתחלה לעשותם רפויים, (ומיהו גם צוה נראה דלכתחלה

הרגילה זכום מיקרי רפוי והלכך בכל הכוסות שרי חזרה כפי הרגיל, אצל להדק ממש אסור, ולעשות ברפוי במידי דדרכו בהידוק אין ראייה מדברי הטור, דכונתו רק דאפשר לומר סתם זכום שרי להחזיר דאין רגילות להדקו.

ונראה להוכיח כדעת הצ"י דמידי דאורחיה בהידוק אסור אף ברפוי אף שאין דרכו בתקיעה, מדין מנורה לדעת הרמב"ם שפסק בפכ"ו ה"א כמסקנא דגמרא מ"ו א' דאסור לטלטלה שמה תתפרק ויחזירנה, וכ"ה בשו"ע סוף סימן רע"ט, אע"ג דפסק בפרק כ"ז הכ"ו שאם החזיר פטור, ומנורה אין דרכה בתקיעה אלא בחזרה, הרי דכל שדרכה בחזרה בהידוק אסרינן אף לטלטל, כל שכן שיש לאסור להחזיר ברפוי, ועל כרחק דלא שרי ברפוי אלא בסוג מנורה שחיבורה ברפוי וכמו שדקדק צ"י מלשון הרמב"ם, אצל כל שדרכו בהידוק גזרו אף ברפוי, וכן פסק הרמ"א, ואף הרי"ף שהשמיט ההיא דמנורה, י"ל דהיינו משום דלא ס"ל לאסור טלטול מנורה שלימה משום גזירה שמה תפול ושמה יחזיר והחזרה אסורה רק מדרבנן, וכל שכן דאין לגזור בשלימה ואית בה חידקי, ולכך אוקמה כמ"ד יש ציון בכלים, אצל במפורקת וצא להחזיר ברפוי י"ל דמודה הרי"ף דיש לאסור שמה ידק כיון שדרכו בכך וחדא גזירה היא, [ועי' במאירי שכתב שאינו מחזיר כל זכור אלא עד מקום שנכנסת שם ברפוי גמור כו' ועיין ברש"א שכתב גם כן לשון זה שאינו מחזיר כל זכור, ומיהו במאירי שם בתר הכי הביא דברי הראש"ד].

במציענו למידין דלא שרי ברפוי אלא במידי דאף בחול דרכו בכך, אצל דבר דדרכו בהידוק וכש"כ אם דרכו בתקיעה, אסור אף ברפוי, ויש שאף לטלטל אסור, כמו מנורה של חוליות וכירה, ונראה דאין צריך שתהא תחלת עשייתו לשמש ברפוי, אלא אף אם נשתפשף ומחמת זה נהיה רפוי נמי שרי כל דאף בחול אינו מהדק, וראיה לזה מהא דשנינו סתם בחזרת מטה של טרסיים דרב ושמואל מחייבי חטאת וע"כ אינו ברפוי וכמש"כ תו', הרי דמטה של טרסיים אין תחלת עשייתה ברפוי, ומ"מ למדנו בסוגיין דברפוי שרי, ולא משמע לומר שיש שני סוגי מטה של טרסיים, ויש שמתחלה עשויה רפוי ויש שמתחלה עשויה בהידוק.

נשתפשפו הפרקים ואחזתם ברפוי, והיינו דקמני אם היה רפוי, וכ"ה ג"כ לשון הרמב"ם בפכ"ז הכ"ו ואם היה רפוי מותר להחזירו, ומיהו אם נזדמן שהפרקים מיצר והולך ואפשר לחזרם ברפוי ואפשר לחזרם בהידוק, וצחול לעולם מהדק, לא למדנו מכאן אם כה"ג רש"ג מתיר ברפוי.

אבל הצ"י בסימן שי"ג כתב לדקדק מלשון הרמב"ם שכתב אם היה רפוי מותר להחזירו, דלא שרינן ברפוי אלא במידי דאף בחול דרכו ברפוי, אצל דבר דצחול דרכו בהידוק לא שרינן אף ברפוי דחיישינן שמה יצא להדק, ונסמייע לזה מדברי הג"א בסוגיין והם דברי תמו' מ"ח א' והכ"ז בשם הראש"ד, וצאמת בדבריהם לא נזכר אלא בדבר דדרכו לתקוע או לקשור, דכיון דהוא איסור דאורייתא שפיר גזרינן, וכדאמר קכ"ז ב' גזירה שמה יתקע, וכן בכירה אסרינן קל"ח ב' אף לטלטל משום שמה יתקע, אצל במידי שאף בחול אין דרכו בתקיעה אלא בהידוק אין ללמוד לאסור רפוי אטו הידוק כיון דהידוק גופא אינו אלא מדרבנן.

עוד נסמייע צצ"י מדברי הטור וז"ל מטה של פרקים כו' ואם היה רפוי מותר לכתחלה וראיתי כתוב ע"ש הר"מ מרוטנבורג דהוא הדין כוס של פרקים אסור להחזירו אלא א"כ יהא רפוי ונראה דכוס אין דרך להדקו כל כך ושרי בכל ענין עכ"ל, ופירש הצ"י דאף זכום ודאי אסור בהידוק ממש, אלא דכיון דאין דרך להדקו יש להחזיר להחזירו ברפוי כהרגלו ואין לחוש שמה יתקע, אף זכום שאפשר להדקו, ודלא כמהר"ם שלא החזיר אלא זכום שאי אפשר להדקו, ואם כן הרי מוכח בהדיא דמידי דדרכו בהידוק אסור אף ברפוי אם הוא מידי דאפשר להדקו, ומרן זללה"ה בספר או"ח סימן נ' סק"י פירש כונת הטור דזכום אין דרך לתקוע ושרי אפילו הידוק, דדוקא במידי שיש לחוש לתקיעה אסרינן הידוק, וז"ע דהא לברייתא קמייאת בחזרה לחוד חייב חטאת אפילו בלא תקע, אם כן הוא הדין זכום בחזרה בהידוק בלא תקיעה יש לחייב חטאת, ואם כן מי איכא מידי דמר מחייב חטאת ומר שרי לכתחלה כדפריך כהאי גוונא קל"ח א', וגם לפי זה הו"ל להטור לומר ונראה דזכום שרי אפילו הידוק דאין לחוש שמה יתקע, שאין דרכו בכך, אצל יתכן לפרש כונת הטור דכל חזרה

שרוי"ף אינו אלא מדרבנן אף במהודק וכמש"כ לעיל הלכך שרי.

(ו) ביצה כ"ב א' תוד"ה וז"ה וי"ל דהתם מיירי בשבת והכא מיירי ציו"ט כו', אם כונתם דהכא לא שרו צ"ה חזרה אלא זקיפה, והיינו רבותא דלא נטלטל בלכוד שרי אלא אף לזקפה אם נפלה אע"ג דזוה קרוב יותר לחוש שמתפרק, אבל איירי בשלא נתפרקה, [ועי' רמב"ן ק"צ ב'], נחא דבאמת אם נתפרקה אף ציו"ט אסור להחזיר וכמבואר שבת מ"ז ב' במטה גלליתא דלא שרי להחזיר אלא ברפוי אפילו ציו"ט, ובשלא נתפרקה לענין טלטול וזקיפה יש חילוק בין יו"ט לשבת, אבל לשון הגמרא דמיחזי כזונה משמע דבלהחזיר עסקינן וכן נקטו בפשיטות בתו' שבת מ"ו א' דצ"ה שרו להחזיר ציו"ט, וכן כאן בא"נ י"ל נמי משמע דלר"ך להחזירה אלא דמוקמי לה במחוצרת עדיין מכלל דעד השתא בשנתפרקה עסקינן, וא"כ קשה מההיא דשבת דמבואר דאף ציו"ט לא שרינן להחזיר מטה גלליתא אלא ברפוי, ושם יש לדחוק דבמנורה איכא טפי משום שמחת יו"ט והוא לורך אור"נ משא"כ מטה.

ונראה להכריח כחירות בתרא, או כחירון שכתבו בשבת שם דמיירי ברפוי ולישנא דזוקפין הכי משמע, דאל"ה הול"ל מחזירין], דהא ע"כ יש לן לפרושי מתני' אף אליבא דרב ושמואל שבת מ"ז א' דסברי דאיכא חיוב בחזרה וכברייחא קמייחא שם דהמחזיר קנה מנורה בשבת חייב חטאת, ולדידהו ודאי אף ציו"ט מיתסרא חזרה, וע"כ דהכא במחוצרת, [ועי' לקמן מה שהערנו בזה מההיא דאין מעצבין את הקטן], א"נ ברפוי וציו"ט הקילו, עוד נראה דע"כ גם חירון זה א"א לקיים להווא מרבנן שם ב' דהוי סבר דאף ציו"ט אסור ברפוי, וודאי הוי ידע מתני' דזוקפין את המנורה, וכן רבא לא אהדר ליה מהך מתני', וע"כ דהו מוקמי לה במחוצרת, שו"ר ברשב"א שבת מ"ו א' שהקשה כן בשם תו' והכריחו מזה דבמחוצרת איירי, וכיון דלדידהו מוכח כן, מנ"ל לחדש דלדידן שרינן אף חזרה ציו"ט, וכש"כ דבמטה מבואר שבת שם דאף לדידן אסור להחזיר ציו"ט וכמש"כ לעיל, ודוחק לומר דרב ושמואל כר"ג ס"ל ומחמרי אף לאחרים, אבל מודו דלצ"ה שרי חזרה בשבת מדאורייתא וציו"ט אף מדרבנן,

נראה דאין היתר של רפוי אלא בדבר של פרקים, אבל דבר שמתחלתו גוש אחד ונשצר אפילו הורגל לשמש בו ברפוי אף בחול, מ"מ אסור דחיישינן שמה יתקע, דכיון שמתחלת עשייתו בגולם אחד, חשיב לעולם כדרכו בתקיעה, ועפ"ז לר"ך לפרש מ"ש המ"א סי' ש"ח ס"ק ל"ד דהיינו אם הוא לעולם של פרקים ורפוי ועי' בצה"ל שם, וי"ע.

שו"ע אור"ח סימן שי"ג מג"א ס"ק י"ב וי"ל דכוסות שלנו העשוין בחריצים סביב ומהודקים בחוץ לכו"ע אסור, ר"ל דמיקרי דרכו בהידוק וממילא אסור אפילו רפוי, ואין כאן היתר של הטור כיון דרגילין להדקו ממש, אבל נראה דדין תקע אין כאן, כיון שאין חיבורו אלא כסדר חיבור הפרקים ולא הוסיף כאן שום מעשה לחברם בקבע, וגם השרוי"ף נפתח בקל בסיבוב, ולכך אף שמתהדק היטיב מ"מ אין כאן אלא דין הידוק ולא תקיעה, ולא עוד אלא דאפשר דאף ברייתא קמייחא ורב ושמואל דמחייבי חטאת במחזיר סתם בהידוק, דמ"מ בשרוי"ף [היינו כשלא הידקו בסיבובו ורק חריצי השרוי"ף מעצבין פירוקן] מודו דפטור כיון דע"י סיבוב מתפרק בקל, (וכמ"ק מהא דשרי לכתחלה בדיקוי כלים וכמ"ש בסמוך), וכ"כ בשעה"צ אות ל"ב בשם המאמר מרדכי דשרוי"ף אינו אלא מדרבנן, וכ"מ בט"ז וכמש"כ שם. — [מיהו מה שכתב שם בשעה"צ דאם אינו אלא מדרבנן שרי לדעת הטור ברפוי, ז"ע דבפשוטו כל שדרכו בהידוק אף שאינו אלא מדרבנן מ"מ אסור אפילו ברפוי, ורק משום שאין דרך להדק כזו המיר הטור ברפוי וכמו שנתבאר לעיל, וע"ע בשעה"צ אות ל"ה].

שם ול"ד לדיקוי הכלים כו', ר"ל דדיקוי הכלים גם פירוקן וגם חזרתן הוא שימוש בכלי הלכך לעולם הן עראי, ולא שייך לחשבן כקבע בשעת חיבורן, שהרי ע"כ לפותחן לכל שימוש בכלי, משא"כ מוט טרסיים וכיו"צ דבשעת חזרתן אפשר להשאירם כן בקבע, וזהו עיקר שימושן, ופירוקן אינו אלא מחמת רצונו, ואפשר דלא שרינן אלא הידוק אבל לא תקיעה בתיכודות וכיו"צ, אע"ג דמדאורייתא נראה דאף תקיעה שרי, וכ"מ בההיא דסי' שי"ד ס"י שזיין המ"א, מ"מ מדרבנן יש לאסור, כיון דלעולם תקיעה מיתסר מדאורייתא, אבל

גם אכתי ההוא מרבנן ורצא ע"כ לא ס"ל הכי מדלא הזכירו מתני'.

ולא אמור יש מקום עיון במה שפסק הרמב"ם בפ"ד מה' יו"ט הי"ג דשולחן ומנורה של פרקים מותר להחזיר ציו"ט וכן פסק בשו"ע סי' תקי"ט ס"ב, והרי מפורש למדנו בשבת מ"ז ב' דצי ר"ח הוה מטה גללימא הוה מהדרי לה ציומא טבא כו' אנא כרש"ג ס"ל דאמר אם היה רפוי מותר הרי בהדיא דאף ציו"ט לא שרינן אלא רפוי, ולא שייך לומר דסוגיא דביצה דסתמה פליגא, דהא ע"כ גם לרצא אית לן לפרושי מתני' דביצה, ואין נראה לפרש דה"ק אנא כרש"ג ס"ל דמתיר רפוי משום דסבר אין בניהן וסתירה בכלים וא"כ יש להתיר ציו"ט אף במהודק, דהא אף ת"ק דרש"ג סבר אין בניהן בכלים דהא פטר בחזרה אף במהודק, ואולי הרמב"ם לא היו גרים בגמרא שבת שם תיבות ציומא טבא, [שו"ר בתו' רי"ד עירובין ל"ה א' דגרים בגמרא בשבתא במקום ציומא טבא, ועוד יש שם שינוי מגי' דידן דהתם גרים דר"א ורהב"ח לא היו בידיהו ואילו בגי' דידן איתא דהתירו], ולפי זה יש לן להחמיר כגי' דידן, ובאמת הרא"ש לא העתיק אוקימתא דגמרא דזוקפין את המנורה והיינו משום שאין צוה חידוש דכדינו בשבת כך דינו ציו"ט, וכן הטור לא הביא דין מנורה ציו"ט, והיינו נמי משום דכדינו בשבת כך דינו ציו"ט, וכן צרי"ו נ"ד ח"א כתב ג"כ דלא שרי אלא או במחוצרת או ברפוי, וכן באגודה כתב על מתני' דאין זוקפין שכבר נתבאר בשבת, ובשבת לא הזכיר היתר אלא ברפוי, וכן בתו' רי"ד שם נמי לא חילק בין שבת ויו"ט אלא שכתב לחלק בין חיצור המנורות ואולי כונתו כעין תירוצ' בתרא שבתו'.

ברם הרש"א בעצה"ק בבית מועד שער ג' דין ג' כתב ג"כ דציו"ט מותר אף ברפוי ואינו רפוי, אע"ג דבשבת מ"ו א' כתב בשם תו' דע"כ איירי במחוצרים דהא ההוא מרבנן שבת מ"ז ב' הוה סבר דאף רפוי אסור אפי' ציו"ט, הרי מפורש דגרס כגירסא דידן ומ"מ התיר ציו"ט אף רפוי ואינו רפוי אף דבשבת אסור, ונראה דזהו שסיים ויראה לי שלא אמרו אלא במנורה שאין עשויה לתקוע חוליותיה אצל עשויה לתקוע חוליותיה אסור לזוקפה, וכונתו ז"ל לחלק דהיא דמטה גללימא

עשויה לתקוע לפעמים ולכך אסור אף ציו"ט וכאן איירי במנורה שאינה עשויה לתקוע אלא להדק וצוה הקילו ציו"ט אע"ג דבשבת ג"ז אסור, והא דקיס ליה ז"ל דבשבת אסור אף כה"ג י"ל מדסתמו בשבת מ"ו א' במנורה משמע דכל מנורה אסורה, א"נ דינא דזוקפין את המנורה משמע שהוא דין מיוחד ציו"ט דבהלכות יו"ט קבעוהו, ומהו משמע דבשבת אסור, ואפשר דמהאי טעמא נטה מחירון תו' דמייירי ברפוי או במחוצרת, דלפי זה בשבת נמי, וכדמשמע באמת בתו' דאין חילוק בין שבת ויו"ט, [ובאמת אף במחוצרת יש מקום לומר דבשבת אסור, שהרי אין מעצבין את הקטן משום דמיחזי כצונה כדאמר קמ"ז ב', אף דמחצרי, אבל לפי זה ציו"ט מעצבין את הקטן, ול"מ כן, ועי' לקמן סק"ח].

אבל הרמב"ם לא ס"ל חילוק זה וכמ"ש המ"מ, שהרי שנה סתם בכל דבר של פרקים, ול"ד במנורה, ולדידיה ע"כ ליישב ההיא סוגיא דכירה לפוס גירסא דידן, ונראה דס"ל דרצא קושטא דמילתא אהדר ליה לההוא מרבנן דאף בשבת שרי כה"ג וכרש"ג, אבל אה"נ דציו"ט אף באינה רפויה שרי, וההוא מרבנן דהוה סבר דאף רפוי אסור ציו"ט שמא הוה מפרש מתני' במחוצרת, או בזקיפה ולא בחזרה וציו"ט לא גזרו שמא תתפרק, [עי' רמב"ן ק"ב ב'], ואנן קיי"ל כפשטא דסוגיא דביצה דלענין להחזיר תנן, ודוקא ציו"ט ולא בשבת, כדמשמע מדקבעוהו בה' יו"ט, וע"כ באינה רפויה, ואינה מחוצרת, ומ"מ שרי ציו"ט, ורצא לא חש לפרש לההוא מרבנן אלא דהיתר עשו הני דצי רב חמא ואף בשבת רשאים לעשות כן, ודברי הרמב"ם העתיקו הא"ח והכלבו, וכן במ"מ משמע דמסכים לדעת הרמב"ם, והדבר במחלוקת וכמו שנתבאר לעיל.

(ז) קב"ב ב' ת"ר דלת של שידה כו' נוטלין אבל לא מחזירין כו', יש לעי' למסקנא מ"ש נטילה מחזרה, הניחא להסוברים דאף במקע לא מיחייב משום צונה אלא משום מכה בפטיש עי' רא"ש כאן ומלחמות ק"ב ב', ניחא דבסתירה לא יתכן שום חיוב, הלכך לא גזרו, אבל להסוברים דבתקע חייב משום צונה עי' ר"ן כאן ובתו' ק"ב ב', א"כ ה"נ בנטילה יש לחייב משום סותר, כדמשמע בסוגיין דכי הדדי נינהו, וא"כ למה

לישנא משום המחובר דבעי תקיעה, וי"ע דאין
לחדש כאלו בלא ראיות, ובפשוטו כל המחובר
לקרקע כקרקע.

שו"ע סי' ש"ג ס"ו וכו' של פרכים מותר
לפרקו כו', מצוה דמטה של פרכים
שאסור להחזירה אסור אף לפרקה, ויש לעי' מ"ש
מדלת שידה דנוטלין וכדלעיל סי' ש"ח ס"ט אע"ג
דאסור להחזירה, וי"ל דהתם אף כשהדלת ניטלת
משמשות גם היא וגם השידה תשמיש כלי, וכדחנן
קכ"ב ז' ודלתותיהן עמהן כו', הלכך לא דמי
לסותר, משא"כ הכא דמטה מפורקת אין לה שום
תשמיש דמיא לסותר, ועוד דהוי מוקצה עם
פירוקה דהא להחזירה אסור ובפירוקה לא חזיא
למידי, ועוד דאסור לטלטלה שמה יחזירנה
וכדאמרינן במנורה דאף לטלטלה בעודה מחוברת
גזרינן שמה תתפרק, ונהי דהכא בעודה מחוברת
לא גזרינן וכמ"ש המ"א, אבל אם נתפרקה ודאי
יש לחוש הלכך אסור לפרקה.

או"ח סימן ש"ח צמ"צ סק"מ כ"כ בספר תו"ש
אבל בפמ"ג כו', אין ספר תו"ש תח"י, אבל
הדבר תימא להשוות דלת לכיסוי, והרי אף בשידה
תיבה ומגדל שאינם מחוברים לקרקע אסרינן
להחזיר דלת, ואילו כיסוי כלים מי איכא דאסור
להחזיר.

(ח) צ"ה א' גודלת ופוקסת משום בונה כו' מגבן
חייב משום בונה, יש להבין הא בונה
באורייתא לא כתב, אלא דלמדנו מלאכות ממשכן,
וא"כ מה בכך דקליעה מיקרי בנין, הא מ"מ לא
דמי להקמת המשכן, וכן צמגבן יש לשאול דאטו
דמי לבנין דמשכן טפי מבנין דכלים, והרי אין בנין
וסתירה בכלים כש"כ באוכלין, [ובעירובין ל"ה א'
משמע דר"א נמי אית ליה אין בנין וסתירה
בכלים], וכן יש לשאול צמפ"ס מורסא ק"ז א'
כמוצות ו' ז' דפרש"י משום בונה, ואפשר דאדם
משום חשיבותו כל תיקון הנעשה בו לא גרע
מתיקון צבנין, הלכך מפ"ס מורסא כעושה פתח
צבנין הוא, וכן גודלת ופוקסת, ואי לאו דאשכחן
לקליעה דמיקרי בנין, לא הוי מחשבינן לגודלת
כתיקון חשוב באדם, אבל כיון דאשכחן בקרא
דחשיב לקליעה בנין מו אמרינן דקליעה באדם
תיקון חשוב הוא כצנין, אבל גודלת בתלוש מודה
ר"א דלאו בנין הוא, [וקרא דויצן כיון שנעשה

נוטלין, אח"כ ראיתי שכבר הק' כן בלח"מ פכ"ב
הכ"ה והניחו צ"ע, וי"ל דבתקוע בודאי אין נוטלין
אבל באינו תקוע לא גזרו אטו תקוע, דבתקוע אין
דרך ליטול, וגם זו עבודה קשה ובקל ידעו דאסור
בשבת, משא"כ בחזרה לעולם יש לחוש שמה יתקע,
דכל שעוסק לתקן עלול לתקן כפי צרכו, וראיתי
בחי' הנדמ"ח ע"ש הר"ן שכתב לשון זה כלומר
ניטלין כל היכא דאין תקועין דבנטיילה לא גזרינן
אין תקועים אטו אחרים תקועים אבל בחזרה
חיישינן שמה יתקע באלו דחייב, עכ"ל, ר"ל דאינו
תקוע אטו תקוע לא גזרינן אבל בזה גופא לעולם
חיישינן שמה יתקע, ומ"מ נראה דאי לאו דבתקוע
אין דרך ליטול היה ראוי לגזור אינו תקוע אטו
תקוע, דגם בחששות יותר רחוקות חיישינן, עוד
י"ל דסתירה בדרך כלל מקלקל הוא, ואין מצי
כ"כ שנוטל על מנת לתקן, [דאף נוטל על מנת
להחזיר מקלקל הוא], עוד י"ל דאף דתקיעה
חשיבא בנין אף בכלים מ"מ אין מזה הכרח דהסרת
התקיעה יהא סותר אף בכלים, דכיון דלאו כל בנין
וסתירה בכלים חשיב בנין שפיר אפשר לחלק
דתקיעה חשוב עשיית כלי ויש בו משום בונה אבל
הסרתו לא חשיב כ"כ, וביותר שהרי הסרת
התקיעה מקלקל הוא, אלא העיקר התיקון שנעשה
עיי' לזורך תיקון, ושפיר מסתבר דתיקון זה אינו
כעשיית כלי, אלא כתיקון בכלי ואין בנין בכלים,
עי' רמב"ם פ"י הט"ו.

שם בשלמא של לול של תרנגולים קסבר כיון
דמחברי בארעא יש בנין בקרקע כו', לשון
קסבר צריך יישוב דהא ליכא מאן דפליג בהא,
ונראה מזה דנהי דיש בנין בקרקע מיהו אין מזה
ראיה דכל המחובר לקרקע יש בו בנין, ולכך
אמרינן דקסבר דלול המחובר לקרקע כקרקע דמי
לענין בנין, ולפי זה אפשר דיש דברים דחיצורים
לקרקע רפוי ולא חשיבי כקרקע לענין בנין, ועפ"ז
יתכן ליישב דברי הרמב"ם בפכ"ב הכ"ה שכתב
גזירה שמה יתקע גבי דלתות המחוברות לקרקע,
וכבר תמה בזה המ"מ שם דהא בקרקע חשיב
בנין אף בלא תקיעה, [ודברי הר"ף כבר יישבם
הר"ן], ולהג"י דהך גזירה שמה יתקע שייך בסיפא
גבי שידה תיבה ומגדל לא יתכן משום לשון התוקע
כו' לפיכך כו' אבל כו', אבל אם לאו בכל מחובר
לקרקע יש בונה בלא תקיעה, י"ל דנקט האי

מזה חוה חשיב כזנין באלדס], ואף בצעלי חיים אפשר דמודה ר"א דלאו זנין הוא, [ומפסיק מורסא בצע"ח יש להסתפק אי חשיב זנין, ולשון רש"י כתובות שם משמע דבכל צע"ח כן], וצמגזן לריך לפרש דיצירת גוש מנוול, תיקון חשוב הוא מעין עשיית זנין, [אף דמגזן היינו לאחר שכבר נתחבץ ונחלק הקוס מן החלב, והוא מדבק הרגזים, מ"מ הרגזים עדיין לא חשיבי כגוש ממש, ועשייתם גוף אחד מונק חשיב כזונה], ועדיף מזנין בכלים שאינו אלא לירוף גושים, [שו"ר שכ"כ הרשב"א ק"צ ב'], וה"נ העושה משתי גבינות אחת, לא יתחייב משום כזונה.

ובן הא דאין מעצבין את הקטן משום דמיחזי כזונה כדאמר קמ"ז ב', היינו נמי דהעמדת האדם על מכונו חשיב כזנין, אבל עצם תקיעת החוליות לא חשיב כזונה, מדע שהרי כתבו תו' מ"ו א' דמנורה של חוליות המחוברת אין זה משום זנין אף בזקפה ומתקן החוליות אל נכון, וא"כ ה"נ צמגזן את הקטן, אלא ודאי הטעם דתיקון האדם על מכונו זה דמי לזנין.

ט) קמ"ו א' שובר אדם את החצית לאכול הימנה גרוגרות כו', נראה דיש לדקדק ממתני' דדוקא לאכול הימנה גרוגרות שרי, אבל חצית ריקה אסור, דאע"ג דמוקמינן למתני' כר"ג, מ"מ לא הו"ל לתנא לכלול דין אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו בהדי דין שצירת חצית, ורק לפי דלא שרי אלא בחצית של פירות הלכך נקט גרוגרות לאשמועינן כדר"ג, וכדאמרין בגמ' דאי לאו ר"ג הו"ל למינקט פירות, אלמא דאף אי לאו כר"ג מ"מ אינטריך למיתני ליטול הימנה פירות, ולא סגי לכתוב סתם שובר אדם את החצית.

ויש לפרש הטעם משום דהכלי בטל לגבי הפירות וכאילו אין כאן עסק אלא בהוצאת הפירות, שאינו יכול להוציאם אלא"כ ישבור החצית, ואין דעתו כלל על הכלי, וכמו חותלות של תמרים שלא נעשו מעולם לשמש אלא לתמרים אלו ועם הוצאת התמרים מפקיע וחותך, וה"נ יש חציות שאין דעתו עליהם אלא לשימוש זה ואח"כ שוברו וחורקו, הלכך צכהאי גוונא לא גזרו חכמים שמא יתכוין לעשות כלי ולא חשבוהו כסותר, והתירו לשבור החצית, וכן בחידושים הנדמ"ח ע"ש הר"ן כתב דהר"ז כמשבר

קליפי אגוזים ורמונים, ועי' שו"ע סי' שצ"ד ס"ח, אבל כלי שאינו מיועד לפירות אפילו אם יש בו פירות אסור לשבורו, דכל מעשיו מתיחסים לכלי ולא התירו לשבור כלים בשבת, כמו שאסרו כל סותר ומקלקל, וזוהי יש ליישב סוגיא דעירובין ל"ד ב' ל"ה א' דפשיטא לגמרא דאסור לשבור המגדל, והיינו משום שהמגדל כלי צפ"ע אלא שהניח בו עירובו, וממילא אסור לשבורו, והא דרבה ור"י שם מוקמי לה משום דאין זנין וסחירה בכלים, היינו דמוקמי דאפשר ליטול הדלת וכדאמר קכ"ב ב', ור"ש ואב"י ורצא לא ניחא להו בהכי דא"כ מ"ט דר"א דלא מצאנו מאן דסבר אהל הוי כדמסקינן שם בגמרא, וע"כ דאיידי בדלת תקועה שא"א ליטלה, וא"כ מ"ט דרצא, ולכך מוקמי לה בגוויי אחרייני, [א"נ אפשר דרבה ור"י מוקמי לה כרבי דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו זין השמשות], וצ"ע על שרבותנו הראשונים ז"ל לא פירשו כן, ואפשר לפי דצירושלמי ע"כ לית להו האי סברא שהרי אמרו דמגדל של עץ נעשה כשובר החצית לאכול הימנה גרוגרות לכך לא ניחא להו ז"ל לחדש כזה פלוגמא חדשה בין תלמודין והירושלמי, ועדיף טפי לומר דפליגי במאי דאשכחן בגמרא דמוקמינן לה למתני' במוסתקי, ואע"ג דמוקמינן לה אליבא דר"א הא הוכיחו תו' דגם לרצא ע"כ כן, אבל להסוברים דלרצא צאמת לא מוקמינן לה במוסתקי, וא"כ עלינו לחדש פלוגמא בין הצלי והירושלמי, שפיר י"ל דבהא פליגי, (ועי' בערוך שהביא מפרשים דמוסתקי היינו קציעות מהודקים בתוך החצית וכ"ה בר"ח הנדמ"ח ואולי ר"ל כמש"כ), ועי' רשב"א עירובין ל"ד ב'.

מש"כ תו' ואם צאת לחלק זין נטילת העירוב לנטילת הגרוגרות א"כ קשה היכי מוקי לה התם כר"מ, נדחקו כזה צמגרש"ל ומהרש"א, ויתכן לפרש דיש חילוק זין אומר של פירות, למאורע שנשאר עירובו צמגדל, דמשום שמחת יו"ט הקילו טפי באוצרות פירות, וחציות גרוגרות, אבל לא הקילו צמאורעות, והיינו דקשיא להו ז"ל דלפי זה אין ראיה מר"מ דמיירי צבית שהוא מלא פירות לענין נותן עירובו צמגדל.

מהא דפריך צינה ל"ג ב' ולית ליה לר"א הא דתנן שובר אדם כו', מצויר דצבור החצית אם מתכוין לעשות כלי חייב חטאת, ובר"ן שם

אשר ינן משום דדמי לעושה פתח, א"כ ע"כ שצירה דשרינן משום שאין זה דרך עשיית פתח כלל, ורק לר"א דבקוטס לחנוך צו שיניו מחייב חטאת אף שלא החליקו, לדידה י"ל דאף בשובר את החצית לעשות כלי חייב, וזה כדברי הר"ן, ולפי' תו' והר"ש ז"ל דל"ד לקוטס לחנוך צו שיניו, דהכא כבר הוא כלי עשוי, ואינו חסר אלא פתח, ואף בשצירה אורחיה לפעמים צהכי.

שבת קמ"ו א' רש"ג אומר מביא אדם חצית של יין ומחזיר ראשה בסייף התם ודאי כו', נראה דאפילו עשה כן לשם פתח נמי אינו חייב חטאת ואפילו לר"א ביצה ל"ג ב', דאילו קדם והסיר המגופה ואח"כ החזיר ראשה, הרי אין כאן שום תיקון אלא שצירה, ואף שהפתח נחרב, אין דעת בנ"א לכך ואין כאן אלא קלקול [אם לא באופן שמשמשים בכאלו לשום צורך], וה"נ כשצ"א החזיר הראש עם המגופה, והרי את המגופה רשאי לפתוח כמו שפרש"י במתני', וכן אם החזיר הראש השני שאינו כנגד המגופה נמי אין לחייבו, דכש"כ דחשיב השתא שבר כלי שאין לה שוליים אלא המגופה, ול"ד למש"כ סק"ט בעושה נקב דהתם החצית שלימה והשתא משמש בה דרך הנקב, ומ"מ מדין המשנה ליכא למשמע דשרי להחזיר הראש, דסו"ס כונתו לעשות פתח והוא מזהר מלשבור את החצית כל עוד היין בה, ויש מקום לאסור מדרבנן טפי משובר חצית של גרוגרות שאינו מדקדק כלל היאך לשוברה ולא איכפת ליה אם תשבר כולה, והיינו דמייחנן מזה דאף בשובר באופן שבדאי יעשה פתח נמי שרי, וא"כ ה"ה למיבזר צבוריטא, ודחינן דהכא מיחזי טפי דרך שצירה ומוכחא דלעין יפה קמכוין, ועי' רש"ב"א, וכונתו כמש"כ, ונראה לפי זה דלהסבירים דשובר אדם את החצית היינו דוקא במוסתקי, דאף להחזיר בסייף לא שרי אלא במוסתקי, דהא חזינן בגמ' דלהחזיר בסייף גרע מסתם שצירה, ואע"ג דבמתני' בסייף אפילו נתכוין לפתח לא מיחייב למש"כ, מ"מ גזרינן אטו פתח אחרינא, ואע"ג דשם יעשה פתח יפה כתיקונו לא חיישינן, מ"מ בשצירה חיישינן שם ישבור מעט ולא יחזי כל הראש, ואז הוי פתח, וכ"כ במ"ב סי' ש"ד ס"ק כ"ג בשם אחרונים ז"ל, אבל מרן זללה"ה בסי' נ"א סק"ג לא לידד כן, ועי' סק"ז וס"ק י"א.

פירש דהיינו דוקא לר"א דמחייב אף בקוטס לחנוך צו שיניו, וזוהי ניחא דלרבנן לא הולכין לאוקמי במוסתקי, אבל תו' והר"ש נקטו דאף לרבנן כן, דבזה לא אשכחן פלוגתא בין ר"א ורבנן, וע"כ לפרש דחשיב צונה, או מכה בפטיש לפרש"י דאין כלל צנין בכלים, ואע"ג דרש"י פי' במתני' דשרי להסיר המגופה וע"כ משום דאינה כגוף החצית אלא ככיסוי החצית, [עי' כלים פ"ג מ"ו דמגופת החצית אינה חיבור, וכן אמרו מ"ח ב' זה חיבור וזה אינו חיבור], ולפי זה יש לחשוב החצית כפתוחה, ולא מסתבר דהעושה נקב בחצית פתוחה יהא חייב משום צונה או מכה בפטיש, ז"ל דכשעושה נקב בחצית ואינו פותח המגופה הרי הוא עכשיו מבטל את המגופה לחצית ועושה פתח חדש, וממילא דינו כעושה פתח בחצית סתומה.

(י) ביצה ל"ג ב' אר"א כי תניא הריא במוסתקי, אי לר"א דוקא קאמר, מתפרש דה"ק אפילו תימא ר"א הב"ע במוסתקי, כלומר דבאמת אפשר דתנא דמתני' סבר כר"א ולא התיר אלא במוסתקי, אלא דלשון כי תניא הריא במוסתקי משמע קצת דקושטא הוא וכמש"כ הרש"ב"א.

ונראה דעיקר הנידון אי לר"א דוקא קאמר או אף לרבנן תלוי בסברא, אם שייך לומר דבחצית ג"כ במתכוין לעשות כלי תלוי בפלוגתא דר"א ורבנן, דאם אפשר לומר כך וכמש"כ הר"ן, יש לפרש סוגיין כפשטא דרק לר"א פרכינן ורק אליביה מפרשינן לה במוסתקי, אבל אם בחצית אף לרבנן חייב חטאת במתכוין לעשות כלי, א"כ יש לפרש כפי' תו' והר"ש, דאף לרבנן קאמר, דאין לנו לחדש פלוגתא חדשה בין ר"א ורבנן ואית לן למימר דמודו רבנן דאי חייב חטאת במתכוין לכלי יש לאסור אף באינו מכוין, וגמ' דפריך ול"ל לר"א הא דתנן כו' לרווחא דמילתא נקט דאיהו קאמר צהדיא דגזרינן, וממילא מובן דה"ה לרבנן בחצית.

והנה משמע דלא גזרינן שם יעשה נקב כדרך האומנין במקדח ויחליקנו יפה, דא"כ אף בקוטס להריח יש לגזור אף לרבנן שם יקטמנו לחנוך צו שיניו ויחליקנו יפה, דבזה מודו רבנן דחייב חטאת וכמש"פ רש"י, אלא עיקר הגזירה שם יכוין בשצירתו לעשות כלי, ולכאורה דרך שצירה יש לחשוב כלאחר יד, מדע דהא אף למיבזר צבוריטא

חיבורן אלים עד שעלולים להקרע ולא להפרד, נראה דאסור, דתו לא חשיב כמגופה.

טבלאות או פתילות שלרפואה המונחות בין שתי נירות דבוקות מכל סביבותיהן, נראה דמותר לקרוע הניר כדין עור שע"פ חזית שצמ"צ סי' שי"ד ס"ק כ"ה, ועי"ש צמ"א ס"ק י"ד, ויש לזהר שלא לקרוע במקום שיש אותיות.

בקבוקים שיש על פיהם מגופה הנזרזת [צתכונת שריו"ק], ויש למגופה זו טבעת מתכת המחוצרת לה כדי שאי אפשר יהיה להוריד המגופה אלא אם כן יסובבו בחוזק עד שתנתק הטבעת ממנה, נראה דאסור לנתקה בשבת ויש צוה חשש חטאת משום מכה צפטיש, שעם ניתוק הטבעת נעשית המגופה מגופה, אבל אם אפשר לקרוע המגופה קודם שינתק הטבעת אין צוה איסור מלד עלמו וכדין קורע עור שע"פ חזית דסו"ס שם מגופה עלה, אלא דכיון דאין דרכו בכך בחול, והסרת המגופה כדרכה יש צוה חשש דאורייתא, מסתבר דהוא בכלל גזירות חכמים שמא יעשה כלי, ולפי מאי דמשמע דתו' עירובין ל"ד ב' דצטלימה יש איסור שצירה משום סותר, ה"נ הכא יש לאסור משום סותר, דאף קודם הסרת הטבעת תורת כלי עליו.

(יב) בדין מכה צפטיש באוכלין, צבה"ל סי' שי"ח ס"ד הרחיק הדבר, אבל צירושלמי פ' כלל גדול הדבר מפורש בשום וחטים שיש בגמר מלאכתן משום מכה צפטיש, ובהגהמ"ר פ' חזית הוצא הירושלמי הזה, וכן צתשובות הרשב"א ח"ד סי' ע"ה, וצמאירי צדף ע"ג, וכן צבהגר"א סי' שכ"א ס"ק כ"ב, ואף אם נפרש דלאו חיוב גמור מדאורייתא קאמר אבל אחתי מדרבנן אסור, אלא דודאי צריך ציבור מה נקרא מכה צפטיש באוכלין, דהא מותר להכין אוכלין לאכילה כל דליכא משום צישול וצורר וכיו"ב, ואפשר דדוקא בעושה צורה אחרת מן המאכל כגון שכותש האוכלין עד שאינן ניכרים ועושה מהם פשטידא וכיו"ב, דיצירת מאכל זה דבר חשוב הוא וצגמר עצודתו שמתקנו ומעמידו על תכונתו שייך מכה צפטיש, אבל כשהאוכל נשאר כמות שהוא אלא שמתקנו לאכילה כגון שמתקן ירקות ומערבן עם שמן וכיו"ב, לא שייך כאן מכה צפטיש, שהם כמות שהיו אלא שתיקנו לאכילה, וכן המצבאל צחמה או קוליס

לענין הלכה סתם המחצר צסי' שי"ד ס"א כדעת תו' והרא"ש דלא שרי אלא צמוסתקי, וכבר נתקשה צק"נ צצבת שם דהא הרי"ף והרמב"ם והרשב"א והר"ן חולקים, וכן צבהגר"א שם כתב דהעיקר כהרשב"א והר"ן, [ומש"כ מרן זללה"ה צסי' נ"ח סק"ו לפרש צכונתו ז"ל צ"ע], וצד"מ הביא דהא"ו נמי הכי ס"ל, וכן צרה"ה צינה ל"ג וכן צריטצ"א עירובין ל"ה, ועי' לעיל סק"ט כתצנו דלא הותר אלא צכלי פירות דהכלי טפל לפירות, אבל כלי חשוב יותר מן הפירות או כלי שאין צו אלא פרי אחד, לא הותר, וכן אם יש לו אפשרות להוציא הפירות מצלי לצבור כגון שיש פתח אחר אינו רשאי לצבור, [וזה נזכר גם צרהשוניס ז"ל דלא הותר אלא לצורך צצבת].

(יא) כתב מרן זללה"ה צסי' נ"א ס"ק י"א דהא דשרינן לצבור הצצית היינו דוקא צצית המגופפת צמגופה, ורשאי להסיר המגופה צצבת כמש"כ רש"י קמ"ו א', וחשיבא הצצית כפתוחה, וכל נקב שמנקצה מן הצד הר"ז מעשה קלקול, וצוה אמרינן דמותר לצבור ולא חיישינן שיכיון לפתח, ואף צוה קיי"ל לפי מה שסתם צשו"ע דלא הותר אלא צמוסתקי, אבל קופסאות מתכת הרצופין מכל צד צחיצור שלם אין כאן דין מגופה כלל, וכל פתיחה חשיבא פתח, ואסור אף להמקילין לצבור אף צצצית שלימה, ולפי זה אף אם יפתחנה מלדה לארכה דצוה שוב אין דעת צני אדם להשתמש צה כלל, מ"מ אסור, דפתיחה צגוף אטום אינה שצירה דרך קלקול, אלא דרך תיקון, ודינו כמכיון לפתח דאסור.

ויש להסתפק צשקיות ניילון המצויות כיום והן גוף אחד הפתוח רק מרוח אחת, ולאחר שמילאוהו אוכלין מדצקין השפתים צדצק, וכצצאין לפותחן מפרידין אותן מדיצוקן ציד, והן נפרדין צקל, אי חשבינן לצדק זה כמגופה המרוחה צטיט דשרי לפותחה כצסימן שי"ד ס"י אף צמחוצר, [ול"ד לאגרת צצמ"צ סי' ש"מ סי"ג דהתם א"א להפריד הדיצוקן], ולפי זה אפשר דאף לקרעה מותר, דכמוסתקי חשיב דאין דרך כלל לשמש צה דרך קרע מן הצד, דצקל הקרע מוסיף והולך, או"ד דדיצוק גוף הכלי חשיב טפי חיצור ודינו כקופסאות הנ"ל, עי' מ"ח ב' צתוד"ה וכי פי' ר"ת, ואם

המחזיקים מ"ס טהורים, ה"ה דחשיבי אהל לענין
 בנין, וכ"כ רש"י בסוגיין, אצל לפי שני הרי אף
 שמחזיק מ"ס בלא מ"מ אם נחשב כהיסט למה
 שכתובו עדיין שם כלי עליו, וא"כ למסקנא דלא
 מנאנו פלוגתא בשיעור כלי לענין היסט למה
 שכתובו, ולעולם כל שניסט מחמת כחו חשיב
 היסט אפילו בזהל, א"כ י"ל דה"ה דחשיב כלי
 לענין בנין וסתירה, ולא ידענו שיעור מתי נקרא
 אהל לענין בנין וסתירה, אצל מ"מ מסתבר דיש
 כלי הנחשב כזהל לענין בנין וסתירה, דהא
 מסבא הוא דקיס לגמרא דיש כלי דדינו כזהל,
 וא"כ יש לקיים כן למסקנא נמי מסבא, וכ"כ
 הרשב"א ל"ד ז' דאף כלי המחזיק מ"ס עדיין
 שם כלי עליו לענין שבת, ובשו"ע סי' ש"ד ס"א
 בהגה"ה סתם דשיעורו כל שמחזיק מ"ס, והוא
 מא"ז, [ועי' בתו' רי"ד שכתב לחלק בטומאת
 היסט דלא בעי מיטלטל מלא וריקן וכל שניסט
 טמא, עי"ש, ולפי פירושו מבואר דלאו בשיעור
 מ"ס הדבר תלוי].

אף להסוברים דיש בנין וסתירה גמורה אף בכלים
 ולדידהו איירי סוגיין לענין נטילת דלת המגדל
 כמש"כ תו' לעיל ל"ד ז', מ"מ מבואר בגמ' דיש
 כלי דדינו כזהל והיינו כקרקע ואף ליטול הדלת
 אסור כדין מחובר קכ"ז ז', ונמצינו למידן לכו"ע
 דיש כלי דדינו כקרקע, ונפ"מ גם דאף ברפוי
 אסור, דבמחזור אף ברפוי חייב חטאת כמש"כ
 מרן זללה"ה באו"ח סי' נ' סק"י, וכן לענין שצירה
 במוסתקי, דהא מבואר בירושלמי דבשל אבן ליכא
 לדינא דשובר את החצית, וא"כ ה"ה לדידן בגדולה
 דכזהל חשיבא, ובזה"ל שם בשם א"ר בשם רשב"א
 לא כ"כ, ודברי הרשב"א הם בעצוה"ק ש"ז דין
 ז', ונראה דלמד כן דכי היכי דלר"א דבמתכוין
 חייב חטאת מ"מ במוסתקי לא גזרינן, א"כ ה"נ
 לדידן בגדולה במוסתקי ליכא למיגור, ומשום סותר
 נמי ליכא במוסתקי כי היכי דליכא בקטנה, ומ"מ
 בסבא אין הדבר מוכרע וכדחזין בירושלמי דבשל
 אבן אסור אע"ג דבשל עץ מותר אף בשלימה,
 והירושלמי סובר דאיכא בנין בכלים כמ"ש
 במלחמות ק"ז ז', וכש"כ למש"כ סק"ט דלא
 התירו אלא בכלי המתבטל לאוכל, וזה לא שייך
 בזהל ולא במחזור, ועי' בספר מרן זללה"ה לאו"ח
 סימן נ"א סק"ט.

האיספנין ושיווי אוכלא שבזה"ל שם, ועוד אפשר
 דכל שאינו גומר סמוך לעיקר עשייתו אין כאן
 משום מ"ב, דכיון דכבר הוא מוכן בלא הגמרא,
 כבר הוחלט כאינו מקפיד על גמרו וליכא משום
 מ"ב, כדאמר ע"ה ז' בשקל אקופי מגלימא
 דדוקא במקפיד, ואפשר דבאמת באוכלין לעולם
 לא חשיב מקפיד כיון דאינו עשוי לקיום אלא
 לאכילה, ולכך אין שם מ"ב אלא מדרבנן, וכשגמר
 עשיית האוכל מערב שבת ולא דקדק לייפותו
 בגמר מלאכתו, אף מדרבנן לא גזרו תו לייפותו
 בשבת, וזה אחי שפיר שהפוסקים השמיטו ד"ז,
 דלא משכח"ל אלא בגוונא דירושלמי שהקדים
 לעבור על צורר וטוחן ועוד כמה איסורים, [ואו
 שעשה הכל סמוך לשקיעת החמה וגמר לאחר
 שקיעת החמה ואין הדבר צהה כל כך], אצל
 אם עשה הכל מערב שבת וגמר בשבת לאח"ז
 מותר, עוד משמע בתשובות הרשב"א שם דסמוך
 לאכילה שרי, ונ"ע.

יג) עירובין ל"ה א' רבה ורב יוסף דאמרי
 תרויהו הכא במגדל של
 עץ עסקינן דמר סבר כלי הוא כו' ומ"ס אהל הוא
 ובפלוגתא דהני תנאי כו', יעוי' בריטב"א שפירש
 שתי לשונות בפלוגתא, א. אי באמת אינם מקבלים
 טומאה כשהן באין במדה, וכדאשכחן פלוגתא
 בעריצה בפט"ו דכלים, ב. דלכו"ע אינם מקבלים
 טומאה כיון שמחזיקין מ"ס בלא, ופלוגתאם לענין
 מה שכתובם, דאם כזהל חשיבי הרי הם צדין דבר
 שכתו יפה ולא חשיב כאילו הזב הסיט מה שכתובם
 אצל אם הם ככלי חשיב כאילו הזב הסיט מה
 שכתובם.

וגראה דיש נפקותא לדינא בין הני תרי לישינ,
 דענין כלי לדין אין בנין וסתירה בכלים,
 י"ל שאינו תלוי כלל צדין כלי לענין טומאה, דאף
 העשוי לנחת י"ל דעדיין שם כלי עליו ואין זו
 משום בנין, דסו"ס לא דמי להקמת המשכן, אצל
 לפי קמא הרי מנאנו בגמרא דהא זהא תליא,
 דהא רבה ור"י תלו לה בפלוגתא דרבנן ור"נ
 ור"ש לענין קבלת טומאה, ונהי דאיפרכו בפירושא
 אצל לא איפרכו לענין דינא ושפיר יש לקיים
 דשיעור כלי לענין טומאה הוא שיעור כלי לענין
 בנין, וממילא למסקנא דלכו"ע שדה חיצה ומגדל

ולא גרע מתקע, דהתם חיזר פרקים שלא נמחדש
בחיבורם דבר, אלא שהם קרוצים זל"ז, וגם לפירוק
קיימא, והכא עשה כלי מחודש ע"י חיבורם, ומה
שמפסיקין אח"כ, חשיב כדעתו לשזור הכלי, כללו
של דבר כיון דבשעת חיבורו הוא בתכלית השלימות
על מתכונתו הראויה, בצורה מחודשת, הרי דינו
ככלי שלם מגולם אחד, ואין לזלזל בחיבור זה
מחמת דעתו לפרקו, (ומצינו במפיק מורסא לרש"י
כתובות ז' דחיובו משום צונה אף שהולך ומתרפא
ואינו לקיימא).

גם אין לשאול דיהא דינו כדלת הסובבת על צירה
דמותר לפתחה ולסגרה, וכמו שמותר לפתוח
ברז המחובר לקרקע, דהתם אין החיבור עושה שום
פעולה מחודשת אלא שהדלת משנה את מקומה,
אבל כאן שהחיבור מקשר שני חוטים לעשותם כלי,
לא שייך כאן היתר מחמת חיבורו לזיר, דסו"ס
השתא עושה כלי, והגע עצמך הרי שנתן חוט על
הדלת ועם סגירת הדלת הוא מתחבר לחשמל האם
שייך בזה היתר של דלת, וה"נ אם החוט יש לו
ציר, והיה אפשר לדמות זה לזלזל של תרנגולים של
פרקים המחוברים בצירים המחובר לקרקע דלא
מצינו בזה היתר להחזירו ולפרקו, ומדברי מרן
זללה"ה במכתב המוצא להלן, נראה דאף אם כלול
שרי כה"ג מ"מ הכא אסור, דבזמן שהחשמל דלוק
זהו עיקר הכלי וכאילו הוא גוש אחד שזהו עיקר
שלימותו, ופירוקו כשצירתו ולא כפירוק פרקים,
ע"ש.

ולדאמור גם כשאנו מחובר עדיין לזרם החשמל,
נמי יש בהדלקתו משום צונה, כיון
שמכין את החוטים לקבלת זרם, ואף שעדיין הזרם
לא בא, ומיהו בכלי תלוש יש מקום לדון דהא
דחשבינן ליה כתקע וכגולם אחד שיהא דוקא בשיש
בו זרם, דאז הוא על שלימותו, וז"ע, ועי' במכתב
מרן זללה"ה המועתק להלן.

במקדורים החשמליים יש מנורה הנדלקת עם
פתיחת הדלת ונכבית עם סגירתה, כי
הכפתור נלחץ עם סגירת הדלת, ולהאמור אף
בשאין המקרר מחובר לזרם נמי אסור לחבר
ולהפסיק, ואף בשהוציאו המנורה, אלא שיש מקום
לומר דכפתור זה לא שייך לחשבו כתקע כיון
ששימושו תלוי בפתיחת הדלת וסגירתה, והרי צורתו
ומקומו מוכיחין על עראי, ואם אין כאן חששא

כהיום הדבר מצוי בארונות הקודש שכנגד אמצע
הדלת יש מקל שנועד להצטיה את הס"ת
כשהדלת פתוחה שלא תכופף לחוץ, והמקל הזה
ניטל בקל כי אינו תקוע אלא מונח על בליטות
שבשני הצדדים החקוקים לקבלתו, ונהגו ליטלו
ולהחזירו בשבת ויש ארונות שהם מחוברים לבנין
ויש שיש בהם מ"ס, ולכאורה אף ברפוי אסור
כמש"כ מרן זללה"ה בס"י נ' סק"י, דבמחובר אף
ברפוי חייב חטאת, [עי' ק"צ ב' בהנחה בעלמא],
ואפשר דדמי לכיסוי כלים דאף במחובר לקרקע
שרי אם יש להם בית אחיזה כדחתן קכ"ו ב',
וכ"ה בשו"ע סי' ש"ח ס"י, והכא המקל כל חזותו
מוכחת עליו, ויש לדמותו ליש לו בית אחיזה, [אבל
נראה דאין לדמותו לפקק החלון שבס"י ש"ג ס"א,
דנראה דהא דפקק החלון עדיף מכיסוי, הוא
משום דהפקק הוא עראי טפי, דעיקר שימוש
החלון נועד כשהוא פתוח, אלא שלפעמים סותמו
ולכן חשיב עראי טובא ושרי אף במחובר, משא"כ
כיסוי צור ודות שנועדו לשמש עם הכיסוי, הלכך
חשיב הכיסוי טפי קצת, ולפי זה המקל הזה יש
לדמותו לכיסוי], ועדיין ז"ע.

(יד) כתב מרן זללה"ה באו"ח סי' נ' סק"ט
דהמדליק נר החשמל בשבת יש בו
משום תיקון מנא כיון שמעמידו על תכונתו לזרם
את זרם החשמל בתמידות וקרוצ הדבר דזה
ממלאכת צונה מה"ת, כעושה כלי, וכש"כ כאן שכל
החוטים מחוברים לבית כו' ע"ש, נראה כונתו
וכמדומה שכן שמעתי בשמו ז"ל, דכשם שהמכניס
החוטים בצירים חשמליים, הדבר מובן שיש בו
משום תיקון מנא, ואפי' אם אחיזת החוטים רפויה,
[אם כן הוא באופן הרגיל], וכן המכניס החוטים
במנורת שולחן, ה"נ המכניס החוטים בקיר,
דמנורה המחוברת חשיבא כלי מחובר, דכש"כ שיש
בו משום בנין, והרי הוא עושה כלי המחובר
לקרקע, וכשם שהכנסת החוטים בקיר חשיב בנין,
ה"נ ההדלקה שהיא חיבור שני חוטים נמי חשיב
בנין, ואין כאן היתר רפוי, דליכא במחובר, וגם
בתלוש ככה"ג שזהו החיבור התמידי הרגיל, שפיר
יש בו משום בנין אף שהוא רפוי, גם אין בו דין
מנורה של פרקים, דכיון שזהו חיבורו המושלם,
וע"י חיבורם נוצר בשניהם יחד צורה מחודשת וכה
מחודש, אין דינו כחיבור פרקים אלא כעשיית כלי,

דמיתא משום אהל, וי"ל דעיקר קסמין דאשכחן דר"א מחמיר טפי מחכמים גבי אהל, והכא מיקל טפי, והיינו דקשיא ליה, וזוהי נמי ניחא דלא משני דשאי פקק דמבטל ליה כדאמר סוכה כ"ח א' משא"כ משמרת, כדאמר התם לענין סדין.

שם וארצב"ח אר"י הכל מודים כו' ציו"ט כו', מייתי לה להוכיח דאף ציו"ט קאמר ר"א פקק החלון, ור"י קים ליה כן מסבירא דהא אין בין שבת ליו"ט אלא אוכל נפש, והא דאינטריך לאשמועינן הוא משום דבמחנותין אשכחן דר"א מיקל לענין אהל ציו"ט.

שם אימר דשמעינן ליה לר"י במכשירין שא"א לעשותם מעיו"ט כו', במגילה ז' ב' דרשינן לה מקראי וכמו שהביאו תו', וק"ק דלא אשכחן דכוותה בדאורייתא לחלק באיסורי מלאכה בין נחלקלך מעיו"ט לנחלקלך ציו"ט, דרך בכה"ג הוא דמשכח"ל מכשירין שא"א לעשותן מעיו"ט, דבלא"ה הרי כל מכשירין אפשר מעיו"ט, עי' ביצה כ"ח ב', וכן להחמיר אם היה טרוד מעיו"ט, ואפשר דבאמת לאו דלא תעשה כל מלאכה ליכא אף בשאפשר מעיו"ט, אלא דנתחדש לאו הבא מכלל עשה מקרא דהוא לצדו לחייב להשתדל לעשות מעיו"ט כל המכשירין, ול"ע.

שם דר"א עדיפא מדר"י, כבר הקשו בתו' מנ"ל למישווי פלוגתא ביניהם, הא לא אשכחן דדר"י אלא דשרי אף מכשירי אוכל נפש כדתיבא בצרייתא, אבל לא מצינו דמפליג בין אפשר מעיו"ט לא"א, ורק בגמ' מגילה ז' ב' אמרינן כתיב הוא וכתיב לכם ודרשינן לה אליבא דר"י לחלק בין אפשר מערב יו"ט לאי אפשר, וכיון דמדר"א מוכח דלא דריש לה, א"כ שמא גם ר"י לא דריש לה, ובתו' הניחו הדבר בקושיא גם לפי מאי דפירשו דר"א לא קאמר לה אלא באיסורי דרבנן, ונראה דלישנא דגמ' דהכא ל"ק להו דאיכא לפרושי דהכי קאמר דר"א עדיפא מדר"י, דמדר"א שמעינן נמי דאף באפשר מעיו"ט שרי, משא"כ מדר"י איכא למימר דלא שרי אלא בא"א, אבל אה"נ דאין ראיה לזה ושפיר יתכן דגם ר"י כר"א ס"ל, ושרי נמי בדאפשר, וכונת תו' להקשות אסוגיא דמגילה שם וכן ביצה כ"ח ב' דמסקינן אליבא דר"י דלא שרי אלא בא"א מעיו"ט, ומנ"ל לגמ', ואפשר דר"א לטעמיה דמשווה מכשירין כמנ"ל לדחות את השבת

דאורייתא יש לצדד להיתר משום פ"ר דלא ניחא ליה, וגם אפשר דחשיב כלאחר יד אף דאורייתא בזה, ומ"מ ראוי להחמיר.

ובעת מנאחי מכתב ממרן זללה"ה צידון הג"ל וי"ל יסוד הדברים שיקול הדעת, ויש חילוק בין פועל הנורה ע"י פעולה בלתי ממשית, כמו מחמם ברזל באש, ובין מחבר ב' פרקים וע"י זה נעשה כלי, ואנו נכנסין לדיון של רפוי ותקוע שאמרו רז"ל, וזוהי אין אנו בטוחים למיקרי רפוי בזמן שההרכבה שאנו עושין יש בה ב' תופעות, א. חיבור נפרדים לגוף אחד, ב. הבאת מעבר לזרם החשמל, ואחרי שחיבור הפרקים הוא בונה בתקיעה, יש כאן בחיבור חוט החשמל בונה, וטענת רפוי אינה מושיעה כאן משום יצירת הזרם שהוא ענין תקוע וקיים, וביחד מיקרי בונה וכמנורה של פרקים שתקע פרקיה, ויעוי' בספר צפנים.

טענת עשוי לסגור ולנעול, אינה אלא צדלת וכיסוי, שהפתיחה והנעילה יחד מטביעים את צורת הכלי, אבל כאן החיבור הוא הכלי המשמש, וההפסקה היא ביטול התשמיש ושבירת הכלי, ואם אדם יתפור בגד ע"מ לנתק את התפירות תיקף ולחזור ולתפור ולנתק, לא יתבטל בשביל זה שם מלאכה, וכאן ג"כ ההפסקה משמשת לחשך תשלומי החשמל וכיו"ב, ואינו ענין לפתיחת דלת וכיסוי, ויעוין בספר צפנים.

התחלת בישול ודאי אסור, אבל אין שם בישול על קדירה של מתכת כיון שבזמן שהיא מלאה לעולם לא תרכך על האש, לא חייל עלה שם בישול, דבישול במתכת אין לך בו אלא חידוש, בזמן שהמתכת על האש כדרך הניתכין, אבל לא בזמן שהוא לבוש שריון ואינו מתירא מן האש, עכ"ל.

סימן יט

א) קל"ז ב' השתא ר"א אוסופי אהל עראי לא מוספינן כו', יש לעי' מי דמי התם מוסף אהל עראי על אהל קבע ושפיר איכא למיגזר שיצאו להחיר אהל קבע, אבל הכא אין צנין וסמירה בכלים, ותדע דהא אף לרבנן שרינן להערים לחלות בה רמונים כדלקמן קל"ט ב', וכש"כ לפי מה שפרש"י שם דבאמת ליכא כלל במשמרת משום אהל ורק משום עובדא דחול אסרינן, ורק מה"ט הוא דשרינן להערים, דלפי זה ודאי שאני פקק החלון

נפש עצמו שלא הותרו כל המלאכות כמו קצירה ודישה וכיו"ב, אלא מלישה ואילך, וה"נ לא שרו מכשירין אלא שהם בחיקון האוכל בסופו, אבל הבאתו מחוץ לתחום אסור כמו דאסור קצירה, וגם בסבבא כן דהבאה מחוץ לתחום לאו מכשירין נינהו אלא כאוכל נפש עצמו וכמו הוצאה, וראוי היה להתיר לכו"ע, וע"כ דטעמא דאסור משום דמי למלאכות שבשדה, ולפי זה אין משם ראייה לאסור לר"א מכשירין שאפשר מעיו"ט בשבותין, ושפיר נקטו דר"א כל איסורי דרבנן קשרי במכשירין שאפשר מעיו"ט והיינו דאמרו דדר"א עדיפא מדר"י, ורק קשיא להו מנ"ל לגמ' דגם ר"י לא ס"ל הכי.

ולפי זה לפי דברי התו' בפסחים שם דנקטו דממתני' דהתם מוכח דר"א קאסר גם שבותין במכשירין שאפשר מעיו"ט ורק במשמרת שרי, ע"כ נצטרך לומר דסוגיין ס"ל דר"א אף איסורי דאוריתא שרי במכשירין שאפשר מעיו"ט, ורק משום כך הקיל במשמרת, דאל"כ אין מקום לומר דדר"א עדיפא מדר"י, ולא הול"ל אלא שאני משמרת דקיל.

ובעיקר מאי דמסקו בתו' דר"א נמי דריש הוא למעט מכשירים שאפשר לעשותם מערב יו"ט, קשה לרב יוסף דאמר תלה חייב חטאת מאי איכא למימר, והרי לדידיה ע"כ דר"א שרי אף איסורי דאוריתא במכשירין שאפשר מעיו"ט, וכיון דלרב יוסף כן תו אין לחדש דאצ"י פליג בזה, והגרע"א ז"ל כתב לפרש דהא דרב יוסף אינו אלא אליבא דרבנן, אבל זה יותר קשה וכמשה"ק בעצמו דאם איתא דלר"א פשיטא לן דתלה אינו אלא משום שבות, א"כ מהיכי תיתי נחדש דרבנן פליגי עליה בזה, ללא כל מקור, כיון דעיקר פלוגתא היא במכשירין, אלא יש לפרש דכיון דמסקנא דגמ' דלא כרב יוסף לא חששו לתרומי אליציה, ואה"נ לדידיה הו"מ גמ' לאקשו"י לר"א הוא מאי עבד ליה.

מה שהזכירו תו' סוגיא דביצה ל"ב ד' דאהל עראי אינו אלא מדרבנן, ולא הזכירו הא דאצ"י, הוא משום דהשתא מפרשין דטעמא משום אהל עראי כדפרכין השתא ר"א אסופי אהל עראי לא מוספיין כו', ולזה הביאו מהתם דאהל עראי אינו אלא מדרבנן, אבל בדאצ"י הרי לפרש"י אין הטעם משום אהל אלא משום עובדא דחול, ומזה אין ראייה

לעיל קל"א א' ואף שאפשר מערב שבת, וה"נ ראוי להשוותם כאוכל נפש, וע"כ דמפיק הוא לדרשא אחריתי, אבל ר"י דסבב כרבנן דמכשירי מילה לא דחו שבת, מסתבר דה"נ דריש הוא למעט מכשירין שאפשר מעיו"ט, ולפי זה שפיר אפשר דר"א אף איסורי דאוריתא שרי במכשירין אף באפשר מעיו"ט, וה"נ מסתברא, דאי מיתסרי מדאוריתא, א"כ מה ראה ר"א להתיר איסורי דרבנן בזמן שהאיסור הוא משום שאפשר מעיו"ט, הא בעלמא לא אשכחן דהקילו חכמים בכה"ג, וזה דלא כדמסקו בתו', ומיהו מדרבנן נראה דגם ר"א לא שרי אלא במשמרת משום דלא דמי כ"כ כאהל, דהא בפסחים ס"ה ב' א"ל ר"י לר"א יו"ט יוכיח שהתירו זו משום מלאכה ואסור זו משום שבות, ופרש"י דמכשירין שאפשר מערב יו"ט אסורין, אף בשבותים, וכ"כ תו' שם ס"ח ב' דדוקא במשמרת הוא דשרי.

ובאמת דמזה מוכח נמי דר"א שרי מדאוריתא מכשירין שאפשר מעיו"ט, דכיון דר"א אסר אף שבותין במכשירין שאפשר מעיו"ט ולא התיר אלא במשמרת, א"כ אם איתא דס"ל לר"א דמכשירין שאפשר מעיו"ט אסורין מדאוריתא, ורק משום דמשמרת קיל ליה שרי, א"כ מה מקום לומר דר"א עדיפא מדר"י, לא הו"ל למימר אלא דמשמרת קיל ליה לר"א, וע"כ דס"ל לגמ' דאי מדאוריתא לא שרי לר"א מכשירין שאפשר מעיו"ט, דא"כ אין להתיר גם משמרת, ורק משום דס"ל לר"א דמדאוריתא שרו גם מכשירין שאפשר מעיו"ט ורבנן הוא דאחמרו, לכך הקילו במשמרת, והיינו דמשנינן דר"א עדיפא מדר"י, וז"ע לדעת תו', ואולי דזה בכלל קושיא דמנ"ל דדר"א עדיפא דילמא גם ר"י מודה בזה, והיינו דלא הול"ל אלא דשאני משמרת דקיל.

ברם אין נראה כן דלפי זה היה ראוי להביא מתני' דפסחים ולהוכיח דאף בשבותין אסר ר"א מכשירין דאפשר מעיו"ט, וכמש"כ בפסחים ס"ח ב', וגם רהיטת דצריהם בכאן דכל שבותין שרי ר"א במכשירין אף באפשר מעיו"ט וכמו משמרת, ולכן נראה דהתו' כאן ס"ל דממתני' דפסחים דמוכח דאסר ר"א הבאת אוכלין מחוץ לתחום ציו"ט, אין ראייה דאסר מכשירין שאפשר מעיו"ט, דאף לר"י דשרי מכשירין מ"מ לא עדיפי מאוכל

למאי דס"ד דמשום אהל הוא דאינו אלא מדרבנן, ותירוץ דדר"א עדיפא מדר"י הרי אליבא דטעמא דאהל עראי אולא.

ז) שם בגמ' איבעיא להו תלה מאי אר"י תלה חייב חטאת, יש לעי' מאי קמיבעיא להו ומ"ט דר"י הלא פשיטא דאינו אלא עראי, ואף במחזור לקרקע אין צוין צכה"ג וכמו כיסוי קרקעות לעיל קכ"ו ז', ואף אי דרכה צמיחת, עי' רמב"ן ורשב"א בהא דתולה לרמונים, ומיתוח אסרינן לקמן ז' עי' לק' סק"ט, מ"מ אינו אלא מדרבנן, ונראה דלפי דכל כלים כה"ג פשיטא דליכא משום אהל, דהא למישטח בה רמונים שרי לכתחלה כדלקמן קל"ט ז', ואף להאוסרים פרוקא אכוליה כוצא לק' שם משום אהל, לא אסרי אלא בגדול ורחב טובא, וא"כ הכא ענין מחודש הוא מחמת השימוש לשמר, דבזה צריך הכיסוי למנוע את השמרים, וצריך לאויר שתחתיו לסנן בו את היין, ומשום זה דמי לאהל, וכן הא דאסרינן לקמן שם להגביה הכפיפה מצרית טפת, היינו נמי רק במסנן דרך הכפיפה, אבל סתם כפיפה שכלי שרי להגביהה, והיינו נמי משום דכשעוסק בסינון דמי טפי לאהל, הלכך יש מקום לומר דהעמדת המשמרת על מקומה לשימושה חשיב עשיית אהל, ואף שדעתו לפרקה אח"כ הר"י כסתירת אהל, והצונה ע"מ לסתור חייב משום בונה, ויש להסתפק אם דוקא בתלה המשמרת צפי הגיגת קמחייב ר"י, או דאף בתלחה בסיכתא נמי, ומהא דפריך אביי תלה כוזא בסיכתא משמע קצת דמשמרת בסיכתא יתכן לחייב לר"י, ועי' רשב"א דמשמע דסתם משמרת אין תולין אותה על הכלי, וצ"ע.

נראה דלתלות משמרת לתת לתוכה רמונים י"ל דשרי אף לרב יוסף, דכשאין דעתו לשמש בה כמשמרת הרי היא כסתם סודר דפשיטא דמותה לתתו על כלי לקבל בו רמונים, כיון שאין דעתו לאהל כלל, אבל להערים ודאי אסור, ולא עוד אלא דאפשר דחיוצא נמי איכא, כיון שצשעת תלייתו בדעתו לשמר בה.

שם א"ל אביי אלא מעתה תלח כוזא בסיכתא ה"ג דמייחייב, נראה דאביי צא לומר שאין שום יתרון במשמרת ושימושה, וממילא יש לדמותה לענין אהל כתלח כוזא בסיכתא, דיש לחשוב המשמרת

ככוזא, דפריסתה לאו כלום הוא, וכן תלייתה, והיינו לומר דמעיקר גזירת אהל אין ראוי לגזור במשמרת כמו שאין גזרין בתלח כוזא בסיכתא, והיה ראוי להיות מותר אף מדרבנן, והכא גזירה מחודשת היא משום שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, ויתכן לפרש דמשום זה גזרו צוה דיני אהל וכדעת הרמב"ן, ויתכן כפרש"י דהוא גזירה צפ"ע משום עוצדא דחול, ואף לר"א דנותנין לתלויה, וכן לרבנן ציו"ט, מ"מ חשבינן לתלייתה כעוצדא דחול דכל מלאכות שאינם בסדר היום הרגיל בכל יום ויום שייך בהם ענין עוצדא דחול, ומש"כ הרמב"ם צפ"כ א"י הי"ז משום שמה יצא לשמר, וכדרכו בכל עוצדא דחול שבגמרא, קושטא דמילתא קאמר לפי מה שפסק צפ"ח דהמשמר חייב חטאת, אבל ע"כ אין הטעם רק משום האי חששא, דהא לר"א שרי לשמר, וכן לדין ציו"ט, וגם שם צפ"ג מה' יו"ט הי"ז כתב הרמב"ם שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, אלא ר"ל שלא יצא למלאכת צורר כגון שירקד קמח צנפה וכצדקה.

ג) קל"ט ב' ארצ"ה מערים אדם על המשמרת ציו"ט לתלות בה רמונים כו', הא דשרי לתלות משמרת בצביל רמונים הוא דבר פשוט ולא איצטריך לאשמועינן, וכמו דשרי להחזיר קדרה ע"ג כירה וכמש"כ תו' ציפה ל"ז ז', וכש"כ כשתולה אותה בסיכתא דשרי, ונכשתולה לשמר הוא דדמי לאהל, וכמש"כ סק"ז, ואם נמלך אח"כ ורואה לתת בה שמרים נמי פשיטא דשרי, ואע"פ שעדיין לא נתן לתוכה רמונים, דכיון דהתלייה היתה בהיתר הרי נותנים לתלויה ציו"ט, וכל חידושיה דרבנן הוא דשרי להערים צוה, והוא דתלה בה רמונים וכדמפרשין.

וצ"ע צמה שפירש רש"י דאוקימנא דטעמא דמשמרת לאו משום אהל אלא משום עוצדא דחול, דמשמע דאי טעמא משום אהל יש לאסור אף כשתולה לרמונים, וכן פירשו בדעתו ז"ל הרמב"ן והרשב"א, ומ"ש מכל כיסוי כלים, והא רק בכוצא אסרינן פרוקא משום שהיא גדולה ציו"ט וכמש"כ תו' ציפה שם, וכל שאין דעתו לשמר הרי המשמרת כסתם סודר, וכיון דלרמונים שרי, תו שפיר התירו להערים, כמו דשרינן לטעמא דעוצדא דחול ושמה לענין עוצדא דחול סבירא הוא טפי להקל מחמת ההערמה, מלענין אהל, דכשעיקר

כונתו לשמרים הרי תלייתו לאלה, אף שדעתו גם לשמש זה לרמונים, וז"ע.

שם אר"א והוא דמלה זה רמונים, יש לתמוה פשיטא, דאי לא יתלה רמונים, הרי אף הערמה אין כאן, דאטו אם ישקר בפיו ולבו כל עמו מי מקרי הערמה, הרי אין זה אלא פטומי מילי, ותלייתו לשמרים, ולא דמי לדלעיל קי"ז ב' דמערס להזמין אורחים אף שידוע שיתירו, דהתם עשה מעשה שהזמינם וגם יכולים לא להותיר, וכן התם באותו ואת בנו דמעלה את הראשון ע"מ לשחטו ואינו שוחטו וחוזר ומעלה את השני כו', נראה דהיינו דאמרינן ליה שלא יחליט עדיין בלבו איזה ישחוט ורק לאחר שיעלה שניהם יחליט, והרי כשאניס אותו ואת בנו שרי להעלות שניהם ואף כשאין צריך להם, משום שמא יצטרך להם, כמ"ש במ"ב ס' תנ"ח ס"ק נ"ז, אלא דבאותו ואת בנו דאחד מהם ודאי לא ישחוט גרע, וזה אמרינן ליה שלא יחליט עדיין בצירור וממילא יעלה את הראשון לספק שישחטנו וכן את השני, [ואם באמת כבר החליט בלבו על אחד מהם שלא ישחטנו, נראה דבאמת אסור להעלותו, ורק כשעדיין יש לו ספק קצת שישחטנו שרינן ליה], אבל הכא אם לא יתלה רמונים הרי הוא תולה לשמרים ותו לא, וע"כ צריך לפרש דרב אשי אחי לאשמועינן דלא סגי אם יתלה רמונים לאחר השמרים, אלא צריך שיקדים לתלות הרמונים, והיינו דפרכינן משכר דסגי שישתה בתר הכי וכמו שפירשו הרמב"ן והרשב"א, אבל ז"ע אמאי לא הכריחו דע"כ זהו עיקר חידושיה דרב אשי וכמס"כ.

ובמיהו אשכחן בסמוך הערמה שאינה אלא בפיו בזה דשקל צרא דתומא ומנח בצרזא דדנא ואמר לאזנועיה קמיכוניא, והדבר צריך פירוש דמאי הערמה האי זו דאטו אמירת שקר הערמה מיקרייא, ונראה דבאמת היה ראוי להחיר סתימת הנקב בצרא דתומא דאין לך עראי גדול מזה, ועדיף אפילו מעץ המתוקן לסתימת הצרזא, דהשום מטמא והולך לו, ולא יתכן לעשותו קבע, מלכד דגם מציאותו כוונת ואומר שאינו קבע, וע"כ דטעם האיסור הוא שלא יתעסק בתיקון הנקב, משום שמא יבא לתקנו בדבר של קבע, ובזה יש מקום לומר שאם לוקח אוכל שמניעין כמוהו, ואומר שמניעו בכאן ואח"כ יחזור ויטלנו לאכלו, ואפילו

מפרש שמניעו בכאן כדי שיסתום את הנקב, דבכה"ג לא נגזור דילמא אחי לסתמו בדבר של קבע, כיון שאומר שעוסק להניע את האוכל, אף שכונתו להניעו כאן כדי שיסתום את הצרזא, והיינו דשרינן בצורבא מרבנן, [ועי' במ"ב ס' שי"ד בשעה"כ אות מ"ה ולא נתפרשה כונתו ז"ל], אבל במשמרת שתולה אותה לשמרים לא שייך שיועיל אם ישקר ויאמר שתולה אותה לרמונים, ועל כרחק לפרש דחידושיה דרב אשי הוא דבעי שיתלה רמונים בתחלה.

שם מערים ושותה מן החדש, היינו מעט מן החדש, וכ"מ במו"ק י"ב ב', ואפשר לפי זה דאם ישתה כל החדש דאינו ענין להערמה, דאף שעושה כן רק משום שרוצה לעשות במועד, אבל כיון שמשמש בו במועד היינו לצורך המועד, ונפקא מינה לדינא לפי מש"פ המחבר בסימן תקל"ג דאסור להערים. — [ועי' מש"כ בהערות ע"ס המסכת קי"ז ב'].

ד) שם ארשב"ח ובלכד שלא יעשה גומא, בטור סימן שי"ט כתב וכשמסגנין היין בסודר צריך ליזהר שלא יעשה בו גומא לקבל היין אלא ישפוך עליו והוא ישקע מעצמו, ומשמע דלאחר ששקע מעצמו מותר לסנן בו, וז"ע דהא ליכא שינוי, והרי כל מה שהוצרכנו לשינוי הוא על הסינון, דפורס סודר שלא לשם סינון אין נפקותא אם עושה בו גומא או לאו, ואם שרי לפרוס שרי גם לעשות גומא, והאיסור לעשות גומא היינו לסנן כשיש בו גומא, וכן מוכח ממש"כ הר"ן דלכך כשמסנן בסודר לא קפדינן שלא יהא גבוה טפח מקרקעית הכלי כדאמרינן בכפיפה מנרית, משום דהכא כבר איכא שינוי במה דליכא גומא, ומבואר דשינוי זה קיים בשעת הסינון, ואינו דין בפריסת הסודר, ולפי זה צריך לפרוס הסודר בדוחק שלא ישקע כשישפוך עליו, כדי שיהא ניכר השינוי כל זמן הסינון, ואם נעשה גומא אסור לסנן בו, ואולי מה ששוקע מעצמו אינו אלא מעט ולא חשיב גומא, אבל ל"מ כן, וז"ע.

והנה המחבר העתיק לשון הטור והשמיט תיבות אלו דישפוך עליו וישקע מעצמו, כנראה דלא הוי צריח ליה דין זה וכמס"כ, ובירושלמי ראיתי דאיבעיא להו אם מותר לכפות הכלי ותעשה גומא מאליה ומסיק דשרי, ונראה דר"ל דגם כשהסודר

זכיון כלים נרין לחלל שמתחיו כשאנים ריקים, וע"כ ז"ל דשימוש של שימור משוי ליה טפי לאהל וכמש"כ לעיל סק"ב, אבל הרשב"א לעיל קל"ח א' לא הזכיר סברא זו, וזאת דלפי סברא זו היה מקום לומר דכיון של בגד על כלי הלח חשיב טפי אהל מכיון של עץ או מחבת, דכיון בגד אפשר ליטול את מה שצבלי מבלי להורידו, וכן האויר חודר דרך הבגד, והר"ז מעין אהל שמשמש להאחיל, משא"כ כיון כלי שכשהוא מכוסה אין שום קשר למה שצתוכו עם האויר שעל גביו, והרי הכיון משמש כמו כל שאר מחיצות הכלי, ואין שום יתרון לשימוש הכיון על פני שאר הדפנות, הלכך לא חשיב כאהל, [ופלגא דכלי לא חשבו למהיב ליה לכיון שם אהל, ולא דמי למקרה חצי בית], אבל לא מצאנו סברא זו בראשונים ז"ל.

וסיים הרשב"א ז"ל ויותר נראה דברי הראש"ד ז"ל שפירש משום משמר ואכולה כוזא אסור משום דמיחוי כמשמרת שכן דרכו בחול אבל פלגא דכוזא שרי דלאו היינו אורחיה וכי הא מילתא אר"פ בסמוך לא ליהדק אינש כו' משום דמיחוי כמשמרת וכיון דלא מיהדק הו"ל כפלגא דכוזא ושרי, והדברים נריכים צירור, דתחלת דבריו משמע דהנחת הפרונקא על הכוזא אסור משום דמיחוי כמשמרת, וגזרינן פרונקא אטו משמרת, והנה אם משמרת אסורה משום אהל, א"כ היה ראוי לפרש מ"ש משמרת מכיון כלים, ולפי טעם זה לדון אי פרונקא דמי למשמרת, ואי משמרת אסורה משום עובדא דחול, נרין להבין מה ראוי חכמים לגזור בפרונקא שאין זה כלל עובדא דחול, אטו עובדא דחול דמשמרת, הלא לא שייך לגזור במידי דלאו עובדא דחול אטו עובדא דחול, וסוף דבריו ז"ל שהביא הא דר"פ, והא דר"פ אינו איסור על נתינת הצינייתא, אלא על סיון היין דרך הצינייתא וכמו שפירש הרמב"ן, וכן בחדושים הנדפסים ע"ש הר"ן כתב דבעשה הצינייתא מערב שבת קאמר ר"פ שלא יסגן דרכו שבת, [נראה דס"ל דהצינייתא מוקצה או דהוי כמתקן מנא שעושה כזרה], ופירש דאם לא מיהדק שרי כפלגא דכוזא, משמע דלענין לסגן בפרונקא קאמר, דכשהיה אפלגא דכוזא שרי לסגן זה, וז"ע דהיה ראוי לפרש אם במים או ביין איירי ואם בצלולין או בשאנים צלולים, וגם לא דמי פלגא דכוזא ללא

אינו שוקע, אם כופה הכלי על דו יכול לסגן בו כי אורחיה דדפנות הכלי מונעים שלא ישפך לחוך ברוב השטח, וקמבעיא ליה אי חשיב שינוי, וזוה נמי משמע דעיקר האיסור הוא לסגן כשיש גומא, ולא עשיית הגומא, דאל"כ אין מקום לאסור כפיית הכלי דודאי לא חשיב עשיית גומא, וז"ע.

הא דשרינן פריסת הסודרין לסינון ולא אסרינן משום אהל, לדעת הרמב"ן ודעימיה דתליית משמרת אסור משום אהל, יש לפרש משום דכל מאי דחשיב אהל הוא מחמת שעומד לסגן בו וכמש"כ לעיל סק"ב, הלכך כי היכי דמהני השינוי שאינו עושה גומא לענין הסינון, מהני נמי לענין אהל, ועוד דהמשמרת דדרכה בכך חשיבא תלייתה כקבע, משא"כ הסודר אינו אלא עראי, וגם לא מימתח ולא מיהדק כ"כ.

שם ארחצ"א א"ר ובלבד שלא יגביה מקרקעיתו של כלי טפת, לפירוש ה"ר יונה דמשום שינוי קאמר מתפרש השינוי במלאכת הסינון שאין דרך להחזיק המשמרת סמוכה לקרקעית הכלי, ואשמועינן דרך בשינוי שרי לסגן בכפיפה מזרית, ומתפרש שפיר דומיא דובלצד שלא יעשה גומא דהיינו נמי שסגן בשינוי, אבל להמפרשים משום אהל ז"ע דסתם כפיפה מזרית משמע שהיא קטנה כדאמר מנחות ס"ט א' פיל שבלע כפיפה מזרית, וא"כ אין זה משום אהל, [ומיהו י"ל שהיא מתקמטת ויכול לבולעה אף שהיא גדולה], וגם משמע דאף במגביה בידו נרין שלא יהא טפת, אע"ג דסתם כשמחזיק בידו חפץ לא חשיב אהל, וגם כלי בתוך כלי דמי לפלגא דכוזא, וז"ל דהכא כיון שעוסק בסינון דמי טפי לאהל וכמש"כ לעיל סק"ב לענין משמרת.

שם א"ר האי פרונקא אפלגא דכוזא שרי אכוליה כוזא אסור, בתו' ביצה ל"ב ב' הקשו מהא דשרי חזרת קדרה ע"ג כירה גרופה בשבת, והרשב"א כאן הקשה וכי יש זכיון כלים משום אהל, ובתו' שם תירצו משום דכוזא רחצה הרבה, והרשב"א לא ניחא ליה בזה דהא גם כיון קרקעות שרי, ולא הזכירו בגמ' שיעור הגודל, ועוד דאי משום אהל אמאי אפלגא שרי, והנה בזה דאסרינן תליית משמרת ולרב יוסף ודאי הוא משום אהל, ואף לאצי רהיטת הדברים דמשום אהל הוא וכדעת הרמב"ן, נמי אפשר לשאול מ"ש מכיון כלים, וגם

מיהדק דלנייטא, דהתם שופך דרך כל הנקב וכשלא מיהדק עוצרים גם השמרים ואין כאן צריכה, אבל צפרונקא אפלג' דכוצא יכול לסנן דרך הפלגא לצד ויסתכן כראוי, אלא דמ"מ יש לומר דחשיב שינוי הא דאינו אלא אפלגא ולא גרע מסודר בלא גומא, אבל אינו ענין להא דר"פ, ועי' צפיר"ח הנדמ"ח, וז"ע, וכעת ראיתי בספר חידושי הגר"א לשבת שפירש דלענין לסנן דרך הצפרונקא קאמר, וכשהיא אפלגא דכוצא חשיב שינוי, וכתב דשינוי שלא יעשה גומא א"א לעשות צפרונקא, ואפשר דמשום שהוא רחב הרבה ע"כ שוקע באמצעותו, ולכך צריך לעשות השינוי שלא יכסה את כל הכוצא, ופירש כן בדעת הרי"ף, ואולי זו ג"כ כונת ה"ח צפי' קמא, וכ"מ ממה שקבעו בגמ' כאן דאירינן בדיני סינון ולא בדיני אהל.

ה) סוכה ט"ז ב' ע"כ לא קאמר ר"י הכא אלא בסוכה דמנות עשה אבל שבת דאיסור סקילה לא וא"ת כו', א"א לפרש דלענין דאורייתא קאמר דאיסור סקילה לא מהני מחילה תלויה, דהא גם רשות הרבים הוא גורם לאיסור סקילה, וא"כ מה סבה הוא איסור סקילה להחמיר להצריך מחילות שאינן תלויות לעשות רשות היחיד, וממילא יהא במקום המחילות איסור סקילה מחמת רשות הרבים, ואף אם נימא דגם אי מחילות תלויות לאו מחילות נינהו מ"מ לא יהא כנגדן למטה רשות הרבים אף אי רבים צוקעים בו, משום שאינו דומה לדגלי מדבר, וא"כ רק דין רשות היחיד יכול לגרום חיוב סקילה, נמי אכתי קשה דדין שבת צשיעורי מחילות שנאמרו בו תלוי ואין הרשויות משתנות אם הם באיסור סקילה או באיסור לאו, שאין חומר האיסור גורם בהגדרת הרשות, ועוד דהא אדרבה חזינן דלענין שבת סגי בצו"ה לעשות רשות היחיד וכן עומד מרובה, משא"כ לענין סוכה דצעי דוקא מחילות גמורות, וגם חזינן דאמרינן מגו ממחילות סוכה למחילות שבת כדאמר לעיל ז' א'.

ולבן על כרחך לפרש כמ"ש הריטב"א עירובין פ"ו צ' דהכא לענין להחמיר מדרבנן קאמר, ומדאורייתא כיון דס"ל לר"י דמחילה תלויה מתרת בסוכה, ה"ה בשבת, אלא דכיון שאין המחילה ניכרת כ"כ למטה, יש מקום לומר דאע"ג דלענין סוכה הכשיר מחילה תלויה, מ"מ לענין שבת

שם פירסו ס"ד מהיכן הביאום בשבת כו', יעוי' צפרש"י ותו', והנה צפרש"י לפנינו בשבת קכ"ה צ' כתב דמעובדא דשמואל מוכח דשרי מחילה לנניעותא, וההיא דפקק החלון פירש משום שטיקא הבנין הוא קבע, וזה מתאים עם דעת תו', אלא דכאן פרש"י דשרי לפרוס הסדינין כדמוכח מההיא דשמואל, ולפי זה יש לפרש דס"ל לרש"י דנפל דופנה דעירובין מ"ד א' דהיינו דופן ג' כדמוקמינן לה התם גרע דכמוסיף בצנין קבע דמי וכמו שפרש"י לפנינו בשבת שם בפקק החלון, ועוד גרע טפי דסוכת החג צחג כשמתקנה ודאי דמי לבונה, ואין ללמוד מזה איסור לענין פריסת הסדינים דסוגיין, וכן מהא דאסרינן התם מחילה של בני אדם לדעת, נמי ליכא ראייה להכא, דהתם נראה דאין האיסור העמדת האנשים לחוד, דאין דרך בנין צכך כלל, ואנשים שנעמדו לשם מחילה ולא טלטלו על ידם כלום, נראה דדינם כצקשו לעשות איסור ולא כעשו, והאיסור הוא רק ביחד עם הטלטול, וכן משמע בעובדא דרבא התם דאסר להו להכניס הזיקי לשבת אחרת, אף דלא שייך לאסור הליכת התלמידים, ואם האיסור הוא רק על האנשים העושים המחילה, א"כ לאחר שאינם מתכוונים ורשאים להלוך למה נאסרו אלו להכניס על ידם, אלא ודאי האיסור הוא רק ביחד עם הטלטול, ואילו העושה מחילה לשם טלטול, כבר

מחיצה רגילה דכשרה לכו"ע, ולכך לא חששו בגמ' למאי דאפשר היה להציא דרך מלבוש, ופירשו מיד קושטא דמילתא, דמנאלו סדינים פרוקים במחיצה תלויה וסמכו עליהם.

(ו) עירובין מ"ד ב' במחיצה של צנ"א כו', נראה דנריך שיהא צין האנשים דע"ד דהו"ל בחורת מחיצה, אבל צ' אנשים או ד' שעומדים סמוכים זל"ז דא"ל לעשותם רשות היחיד אלא בחורת גוד אסיק כמו עמוד, לא הו' רשות לעצמם אלא נטפלים לרשות שנמצאים בו, ומיהו כל שיש ציניהם דע"ד אפילו נתמלא צנ"א אחרים שפיר דמי, דהחילונים עושים המחיצה, ויש להסתפק אם על גבי החילונים העושים המחיצה הו' רשות היחיד וכדאמרין לענין מחיצה שאין בה ד' שבת צ"ט צ' לאחרים עושה מחיצה הוא עצמו לא כש"ב, או ד' אנשים שאני, וכדחזינן שאינם נעשים רשות היחיד מדין עמוד, שהם יותר נטפלים לרשות שנמצאים בו, ולא מנאלו דמהני הך ק"ו במקום שאין דנין גו"א.

שם לוי אעילו ליה תיבנא זעירי אספקתא רשצ"ח מיא, יש לדעת למה קבעו הדבר בגמ', וכי מה חידוש יש בתיבנא טפי מצויק, וגם למה לא פירשו בגמ' דגם אינהו אסרי להו לשבתא אחריתי, ואם היינו אומרים דדברים שאין כ"כ צורך להכניסם ולעולם אין האדם טורח לעשות מחיצה בשבילם, וגם כשיש מחיצה, לא תמיד מכניסם, וגם לא בחול, שרו אף לשבתא אחריתי, דג"ז חשיב כשלא לדעת, דהבאים ומשמשים מחיצה באמת אינם יודעים אם עתידים להשתמש בהם גם בפעם הזאת, היה ניחא, דהיינו דאשמועינן דתיבנא ואספקתא ומיא היו מכניסים גם בכמה שבתות, אבל הדבר נריך הכרע.

(ז) שבת קל"ח א' תוד"ה כסא וכל הנהו דאסרינן צבינה אור"ת דדוקא דברים שיש להם מחיצה כו', צבינה ל"ב צ' הוכיחו מהא דשרינן להחזיר קדרה ע"ג כירה גרופה בשבת, ואילו להקיף חציות לשפות עליהם קדרה אסרינן אף ציו"ט, וע"כ דלא אסרו אלא כשעושה גם את המחיצות בשבת, וברשצ"א הקשה מהא דאסרינן גוד אף דליכא מחיצות, ונראה דשאני גוד שהוא נקשר ציתידות המחוצרים לקרקע והרי זה ממש כנוטה אולה, אלא שאין כונתו לכך, אבל

עשה איסור לדעת תו' אף אם לא יטלטלו כלל, וא"כ אין ללמוד מאיסור מחיצה צנ"א מדעת, לענין פריסת הסדינים לחוד, ואם פריסת הסדינים מותרת, תו' גם י"ל דהטלטול אח"כ נמי שרי, ומחיצה של צנ"א שאני משום דנחשז כעושים המחיצה בכל רגע ורגע והרי מנטרף עשיית המחיצה עם הטלטול, וגם י"ל דמינכרא הערמה טובא ע"י מחיצה של צנ"א, דצנ"א אינם מחיצות והם נטפלים לרשות, וכשגורמים לשנות הרשות הר"ז הערמה, וגם זימנין דמרחקי מהדדי יותר מג"ט, ולפי זה אין סתירה מסוגיא דעירובין לפרש"י דכאן.

אלא דמ"מ קשה דמשמע דרש"י מנאל בגירסת הספרים דפריך אפריסת הסדינים והא הכל מודים שאין עושין אהל עראי בשבת, וכמו שהוא לפנינו בעירובין פ"ו צ', ומחקו משום ההיא דשמואל דנגידו ליה גלימא עירובין צ"ד א', וזה ודאי קשה דהא שפיר יש לחלק צין מחיצה להחזיר לצין מחיצה לנעושתא, וכדחזינן בנפל דופנה דמשום חשיבות הסוכה אסור, וא"כ מה מכריחנו למחוק הספרים, ואפשר דגירסת רש"י היתה כמו שהוא לפנינו דבסוגיין גרסינן מהיכן הביאום בשבת, ובעירובין גרסינן והא הכל מודים שאין עושין אהל עראי בשבת, וכתב רש"י דגירסת סוגיין עיקר דרהיטת הגמ' בעירובין צ"ד בעובדא דשמואל משמע דאין איסור לפרוס הגלימא אף אי היה צריך לה להחזיר הטלטול, וגם קושיא דמהיכן הביאום בשבת הרי ל"ק כ"כ וכמש"כ תו' דאפשר להציא דרך מלבוש, ואם אימא דיש איסור משום אהל צפריסתן ודאי היה ראוי להקשות הך קושיא, אלא ודאי דס"ל לסוגיין דשרי לפרסן, וממילא יש לגרוס גם בעירובין כבסוגיין, ואה"נ דאי הו' גרסינן גם בסוגיין כבעירובין דהכל מודים שאין עושין אהל עראי, דלא היה רש"י מוחק הספרים והיה מחלק צין מחיצה המתרת למחיצה לנעושתא והיה מפרש ההיא דשמואל כמו שפירשו תו'. — משה"ק תו' אמאי לא תירצו שהציאו דרך מלבוש, י"ל דא"כ הו"ל לר"ד למימר למחר הציאו סדינים דרך מלבוש ופירסום, שזה יותר חידוש שהתירו לעשות כן, וגם מעיקר העובדא ע"כ מוכח שהיו סדינים פרוקים, דאל"כ אמאי פרסו למעלה דליהוי מחיצה תלויה ולא פרסו למטה

יש לפרש דהתם חדא מתרי נקט, ואה"נ דהו"מ נמי למימר שיכרוך חוט או משיחה.

ויש לעי' דבסמוך אמרינן בכלי דר"ה דנגידו מאורחא ומצפרא חציטא רמיא, ובשלמא אי בכרך חוט שרי אף בליכא טפה, שפיר י"ל דמותר לחזור ולקפלן עד שלא יהא בהם טפה, ואח"כ רשאי להורידן לגמרי, והיינו דמצפרא חציטא רמיא, אבל אם נריך שיהא בהם טפה מערב שבת א"כ דין הוא דליחסר להורידן לגמרי דהא סתם אהל עראי של טפה, וחציטא רמיא משמע שסילקן לגמרי, ועיין בספר מרן זללה"ה סימן נ"ב סק"ו בזה.

ובעיקר שריותא בכרך עליה חוט או משיחה יש להקשות מהא דלק' ב' אמרינן גוד בסיסנא מותר לנטותה ופרש"י דהיינו שמתוקן ברצועותיו, ובתר הכי אמרינן דה"מ ב' ב' ב' אכל באדם אחד לא, וכילה אפי' עשרה ב' לא, ומשמע דכילה דומיא גוד בסיסנא היא וא"כ הו"ל כרך עליה חוט או משיחה ואמאי אסור לנטותה, והרי כילה בטלית כדאמרינן בסמוך דכילה דמותרת היינו כדמי בר יחזקאל, ובזה"ל סי' שט"ו סי"ב הביא בשם הר"מ הנדמ"ח לחלק דהתם בכילה שיש ברחצה טפה, והכא דשרינן כרך היינו רק בלא רחב טפה וכמש"כ הרי"ף, ואפשר דמפני קושיא זו פירש כן, וס"ל דטלית גרע מכילת חתנים כיון שאין הטלית עומד לך, משא"כ כילת חתנים, וכן מבואר בלשון הרמב"ם פכ"ב וכו' ב' ב' ב' כ"ג, והיינו דמהני כרך חוט או משיחה דעי"ז הוי ככילת חתנים, אבל בפרש"י ל"מ כן, וכו' דהדיא ברא"ש עי"ש, ונראה דכילה דהתם הוי דומיא גוד דנמתחת ע"ג יחידות וזוה אסור כיון דמימתחא, אבל כילה דהכא הוי דומיא דטלית דניתנת על הקינוף ואינה נמתחת כלל.

(ט) שם ב' גוד בסיסנא מותר לנטותה בשבת כו', פרש"י גוד ברצועותיו ומונה על מקום קבוע שלו, ולעיל א' פרש"י דמקומו הוא להיות נמתח ע"ג יחידות, ומשמע לכאורה לפי זה דר"ל שהוא קשור ע"ג שתי יחידות ומתפרש גוד בסיסנא גוד התלוי בסיסנא, ומותר לנטותו ולמתחו על עוד שתי יחידות, ונמשמע דליכא טפה כשהוא תלוי על שתיים, דא"כ תיפ"ל משום שמוסיף על אהל טפה, ולפי זה ראוי לפרש דהא דאמרינן לעיל גוד היינו כשאנו תלוי, אבל רש"י כתב דהיינו

אכתי יש לשאול מהא דאמרינן סיבנא דאית בה טפה לקמן ב', אע"ג דליכא מחיצות כלל, וי"ל דשאני התם דהוא עשוי להאחיל על האדם מן החמה וכל שכונתו לאהל יש לאסור, אבל הנותן קדרה ע"ג כירה אין כאן שום כונה לאהל.

ואפשר דבכל הני דאמרינן בצירה שם מלמטה למעלה היינו טעמא דהכנת דפנות שיוכלו לתת עליהם דבר דומה לצונה, ואף אם אח"כ ימלך ולא ישים עליהם מלמעלה דבר, נמי איסורא דעבד עבד, ולפי זה י"ל דנתינת הקדרה לעולם לא מיקרי צונה דאין כאן אלא עראי ואין כאן כונה לאהל, אלא דהכנת הדפנות להחזקת הקדירה דומה לעושה כירה, אבל מלמעלה למטה נראה כסומך את העליון, וכ"מ מהא דפרכינן בצירה שם לר"נ דשרי לזדד אבני ציהכ"ס מהא דאין מקיפין שתי חציות לשפות עליהן את הקדרה, ואף דמשנינן שאני התם משום דקא עבד אהל, מ"מ אם במתניחין לא נזכר איסור אלא כשגם שופת את הקדרה, א"כ אין מקום לשאול על זידוד אבני ציהכ"ס שאין שם אהל כלל, אבל אי במתניחין מתפרש דהקפת החציות לצד אסור, שפיר פרכינן דה"נ זידוד האבנים יש לאסור, ומשנינן דכשאין דעתו לשים עליהם אהל לא אמרינן, ומ"מ כשהקיף החציות באיסור לא שרינן לשפות הקדרה דכו"ס זה חלק מן האיסור, ורק כשהקיפן מערב שבת שרינן לתת הקדרה.

(ח) שם תוד"ה כרך כגון ששייר בה טפה כו', כבר תמה ברשב"א דא"כ ל"ל כרך חוט או משיחה, ואפשר דלפי זה מתפרש כרך עליה חוט או משיחה אורחא דמילתא, ועיקרו שאם השאירה כרוכה על הקינוף מותר לפורסה, ולפי דכרגיל נותן עליה חוט או משיחה לכך הזכירו התנא, וכן לשון כרך עליה חוט או משיחה משמע שכרך סביבה ולא שקשר בה למתחא זו וכמו שפרש"י, ואפשר עוד לפמש"כ הריטב"א עירובין ק"ב בשם תו' דכרוך בודיא ושייר בה טפה היינו שישייר טפה פרוס ולא סגי במה שעוצי הכריכה טפה, דלא מיינכר בה אהל, דאם כרך עליה חוט או משיחה סגי במה שיש בכרוך טפה, דהחוט הכרוך משוי לה כאילו היא גוש אחד. — ראית התו' מעירובין היא מהא דלא אמר התם שיכרוך חוט או משיחה, ומשמע דלעולם צעי טפה, ולא"נ

בפחות מטפח כל שהפרוץ מועט יש לאסור, ואפשר עוד דכיון דהאהל שנעשה בשבת זהיתר רשאי גם לסלקו בשבת, ממילא א"ל להתיר להוסיף עליו כיון דאם יסתירו נמצא דרך האהל שנעשה בשבת קיים, וכיפי דארצא קבועין היו.

ולפי זה אהל העשוי על צירים דמותר לפתחו ולסגרו בשבת, אין מוסיפין עליו כדין מוסיף על אהל טפח, לא מיבעיא אם לא היה משמש אהל מערב שבת דהשתא חשיב כעושה אהל בשבת, אלא אף כשהיה נטוי מערב שבת נמי אפשר דאסור דכיון דיכול לסלקו בשבת, אשתכח דתר הכי דעשה אהל חדש בשבת, וגם י"ל דלא התירו להוסיף אלא על אהל קבוע ולא על אהל שעל צירים שאפשר לסותרו בכל שעה, וי"ע צוה.

ואפשר עוד דאע"ג דשריין לתת מחללת על אהל של לבד, דהיינו דוקא בזהל קבוע כמו כיפי דארצא, דצוה מינכרא התחלת האהל אף ע"י קנים בפחות מג', אבל בזהל עראי של קנים פחות מג' י"ל דאסור לתת מחללת עליהם, דקנים של עראי לא חשיבי אהל ע"י לבד, ואפי' נתנם מערב שבת, וי"ע.

כתב מרן זללה"ה בס' נ"צ סק"ח דאם אין הכיפי דארצא שאין ציניהן ג' על כל הספינה, אינו רשאי לפשוט המחללת אלא על הכיפי שאין ציניהן ג' ולא על המותר, ואף לאחר שפשוט המחללת על הני שאין ציניהן ג', אפשר דאסור להמשיכה יותר, עי"ש, ובאמת דעיקר מה דשריין לעשות אהל על לבד חידוש הוא, דהא לבד לא חשיב אהל שהרי מותר לעשותו בשבת, וא"כ אין לך צו אלא חידוש, ולא שיהא חשוב אהל להוסיף עליו.

שם זיל כרוך בודי"א ושייר זה טפח כו', בריטצ"א בשם חו' כתב דמלשון זה משמע דלריך לשייר טפח פרוס מלכד הכריכה, וכ"ה בשו"ע סי' שט"ו, וטעמא דעי אמאי לא היו הכריכה כאהל טפח, ומרן זללה"ה בס' נ"צ סק"ח כתב דאם מניח הכריכה וצא לפרוס מחללת אחרת דשפיר דמי אף בדליכא טפח פרוס מלכד הכריכה, ורק כשצא לפשוט המחללת לא מינכרא מחללתה, ויש לדון אם מותר להזיז את האהל טפח ממקום למקום, דאף שהתירו להוסיף, י"ל דדוקא כשהטפח נשאר במקומו, אבל להזיזו אסור, ואם נימא כן ניחא בפשוטו מה שזריך טפח חוץ מן הכריכה, דכריכה

היכא דלא הוי מתוקן בסימין, וגם עיקר הדבר קשה דבפשוטו כל גוד יש צו רצועות, דלא אייריין אלא בעשיית אהל בשבת ולא בקשירת חוטין, וגם אם איתא דבחוטין קשורים מותר למותחו, וכשאינו רוצה למתחו רשאי לקשור צו החוטין בצעניצה וכיו"צ], א"כ ראוי להתיר גם שניהם שאין לזרף קשירת החוטים למעשה הנטייה, וי"ל דמש"כ רש"י היכא שאינו מתוקן בסימין היינו שאינו תלוי בסימין, וי"ע.

מזהא דאמריין בבילה א"ל דלא מימתחא פורתא, מבואר דהא דאסריין באדם אחד הוא משום המיתות, ונראה דהוא איסור מחודש אף בגוונא דנטיית האהל מותרת, דכיון דאהל דרכו במיתתה כדכתיב וימתחם כאהל לשבת, לכך כל דבר שזריך מיתות דומה לעשיית אהל ואסורו חכמים, וגוד כשצא לקשרו אדם אחד ע"כ זריך למתחו להרימו, משא"כ בשני צנ"א שמרימים אותו בידיהם, א"כ אלא לקשרו, ובבילה מתוך שהיא דקה וארוכה אין מועיל מה שהיא מורמת וכשצא לקוצעה על היתידות רגילות הוא למותחה, ולכך אסור.

והנהא הא דבעיין הכא לטעמא דמימתחא הוא לפי שהנידון בגוד שהוא קשור בשני יתידות מערב שבת, אבל כשצא לתחו במחלה י"ל דאף בלא טעמא דמימתחא אסור, אבל ברשצ"א הקשה דהא אף קדריה אסריין אף דלא שייך בה מיתות, נראה דלא פירש גוד בסימנא שמונח כבר על היתידות כמו שפרש"י, וי"ע.

(י) עירובין ק"ב א' א"נ אין צהן טפח ואין צין זה לזה שלשה למחר מציא מחללת כו', כבר הקשה במהרש"א למש"כ חו' בד"ה לא דשרי לנטות בשבת צ' חוטין סמוכים זה לזה פחות מג', א"כ אף באין כיפין מערב שבת יניחם בשבת בפחות מג' ואח"כ יתן עליהם מחללת, וכן קשה בסמוך דזיכרי דר"ה אמאי לא אמר ליה שיניח בשבת בודי"א שאין זה טפח ושניה סמוכה לה בפחות מג' ואח"כ יניח עליהם המחללת ויוסיף לפרסה על פני כולה, ומוכח מכאן דלא התירו להוסיף על אהל הנעשה בשבת אף כשנעשה בהיתר, דכל שמערב שבת לא היה כאן אהל ובשבת נעשה אהל אסור חכמים, וכן בפשוטו דכשצא לקוצעה על אהל אסור אף לעשותו מחוטין דקין, ולפי זה אסור לקמון החוטין זה לזה בשטח של טפח, ואפשר דאף

דסתם אדם אין בו ז' טפחים, וא"כ ע"כ הנידון
בנשתייר מקצת, די"ל דלעולם איירי בלא נשתייר
כלום ומעמידו לאדם בפחות מג' סמוך לדופן.

שם ס"ג אלא ישים הקרשים תחלה באויר כו',
הא דמותר לשים הקרש באויר הוא
כדין מטה דשריין קל"ח א' וכמו שפרש"י שם דלאו
מידי עבד אלא לאותו צדי בעלמא, והענין דלא גזרו
להחשיב כעושה אהל אלא כשמחבר שני דברים כגון
שנותן דף ע"ג יתדות או דפנות וכמו גוד [וכן
סיאנא החשיבו את האדם כמעין דופן], אבל דבר
שהוא גוש אחד מותר להפכו מצד אל מצד ואף
שע"ז נעשה אהל תחתיו, ולכן מותר להעמיד מטה
זקופה על רגליה, ומלכד זה יש גם מקום לומר
דציד האדם לא חשיב אהל דהוי עראי טפי, אבל
כאן אין צריך לזה, דאף אם היו רגלים לקרשים
נמי היה ראוי להעמידם, ולפי זה לא נתפרש מה
שהביא בזה"ל כאן ד"ה מטות בשם הגר"א ז"ל
דמא דשריין מלמעלה למטה מוכח דאין איסור
באהל בלא מחיצות, והרי גם מטה שיש לה מחיצות
שעומדת זקופה מותר להעמידה על רגליה, ואולי
ס"ל ז"ל דיד האדם כיתדות, וז"ע.

שם וכן רגלי השולחן כו', בטור הביא בשם התו'
דלא יתכן לאסור מטה ממטה למעלה אלא"כ
יש לה מחיצות גמורות שהרי אין העולם מזהירם
ליתן השולחן ע"ג הרגלים בשבת, ובתור הכי הביא
בשם הרשב"א בשם תו' דכשאין צריך לאויר של
מטה ליכא משום אהל ולכן שרי להניח ספר מכאן
ומכאן ואחד על גביהן והוא בסמוך צ"ס, ולכאורה
הדברים סותרין דהא כתב הרשב"א דשולחן אין
צריך לאויר שתחתיו, משא"כ מטה, וע"כ דס"ל
להתו' דמטה ושולחן שוין, ואם באנו להשוות צין
התו' וכדמשמע בטור דהביא שניהם, ע"כ צ"ל דגם
בשולחן צריך לאויר שתחתיו, ובאמת דלעולם סתמא
דמילתא ניחא שיהא אויר תחת השולחן שיוכל
להתקרב לשולחן ולהניח רגליו תחתיו, וז"ע.

במ"ב ס"ק כ"ב כתב דהא דאסור להניח הדף
של השולחן כשיש מחיצות לרגליו, היינו
דוקא כשמטלטל הרגלים ממקום למקום, אבל
כשהרגלים במקומם מערב שבת מותר להניח הדף,
והוא ע"פ דברי התו' ביצה ל"ב ב' דלא אסרו
אלא כשעושה גם המחיצות בשבת, ונראה דהא
דאסור כשמטלטל הרגלים ממקום למקום היינו

עצמה בקל יתכן שכשיצא לפרסה יזינה ממקומה
ע"י שיגלגלה באופן שלא תפשט מיד, ואפשר עוד
דכשהצודייה כרוכה ראוי להורידה דלא חשיב
כסותר אהל, דהא כשכורכה צלילה אין לו חפץ
בטפח הנשאר לשימוש, ואף שמשאירה כדי להחזיר
להוסיף, מ"מ י"ל דלא חשיב אהל לענין סתירה,
ואם כן י"ל דה"ט דלא סגי בהכי, דלא שריין
להוסיף על אהל עראי שאפשר לסתור בשבת, וכמו
שזדדנו לעיל, ולפי זה אף אם ישאיר הכרוך אינו
ראוי להוסיף מחללת אחרת, וז"ע.

(א) שו"ע או"ח סי' שט"ו ס"א בהגה"ה אם לא
שהיה מצעוד יום טפח שאז מותר
להוסיף כו', ד"ז למד במרדכי מהא דשריין להוסיף
באהל שיש בו טפח בעירובין ק"ב, ולו"ד ז"ל יש
מקום לחלק, דהא אהל טפח אסור לעשות בשבת
דשם אהל עליו, והלכך כשישנו מערב שבת חשיב
כיש כבר אהל ומותר להוסיף עליו בשבת, אבל
מחיצת טפח דמותר לעשותה בשבת כיון שאינה
מתרת כלום, מאן לימא לן דמהני מה שנעשה
הטפח מערב שבת, ומיהו אשכחן דכוותה בחוטין
פחות מג' דמותר להניחן בשבת, ומ"מ אם הניחן
מערב שבת מותר להניח עליהם אהל בשבת,
וכמש"כ לעיל סק"י.

ואין להביא ראיה מהא דהקיל ר' ישמעאל ב"ר
יוסי סוכה ט"ז ב' עירובין פ"ו ב' במחיצה
תלויה ואמאי לא הורידו את הסדינים לפחות מג',
אלא ודאי גם כשיש טפח אסור להוסיף לעשות
מחיצה המתרת, [דריהטת הדברים דריצ"ר לא פליג
אצוהיה דאסר מחיצה תלויה, אלא דבשעת הדחק
לענין עירובי חצירות הקיל, ואם היה אפשר לחקק
מחיצה גמורה ודאי היה ראוי לעשות כן], די"ל דהיו
קשורים בקשר של קיימא וא"א היה להורידן, א"כ
אפשר דלא שריין אלא להוסיף על האהל טפח, אבל
לא להורידן, [ויתכן גם שאם היו מורידין אותו שלא
היה נשאר טפח במקום אשר היה שם אהל
בתחלה], ובני יעקב נ"י העיר לגירסת תו' דפרכיין
איך פירסו הסדינים הא אין עושין אהל עראי, אמאי
לא משניין דהעמודים היה בהם טפח וחשיבי כתחלת
מחיצה דאפשר להוסיף, וי"ל דהעמודים לא מיינכר
בהו מחיצה, שלא נעשו לשמש כתחלת מחיצה, וכן
אין להביא ראיה מהא דמשמע עירובין מ"ד א'
דאדם אחד נמי אסור להעמידו לדופן ג', אע"ג

סימן ב

(א) קל"ג א' אמר אבי לא נזכרה אלא לר"י דאמר דבר שאין מתכוין אסור, כתב הרשב"א דמכאן מבואר דלר"י מיתסר דשא"מ מדאורייתא, מדאינטריך קרא למישרי, ולפי' תו' יומא ל"ד ב' מוכיחין לה בגמ' מהכא, ויש לעי' מהיכי קיס ליה לגמ' דר"י סבר הכי, הרי ממתני' ביצה כ"ג ב' דכל הכלים אין נגדירין לא שמעינן אלא איסורא דרבנן, והרי לדעת תו' מ"א ב' באמת מודה ר"י בשבת דדבר שאינו מתכוין שרי מדאורייתא, ומההיא דזכורות ל"ג ב' דזכור שאחזו דם אפילו מת אין מקיזין לו, נמי ליכא ראייה, דהא התם אף במקום שאינו עושה צו מוס קאסר וכדמפרשין טעמיה בפסחים י"א א' מתוך שאדם צהול על ממונו אמרינן אי שרית ליה במקום שאינו עושה צו מוס אחי למיעבד במקום שעושין צו מוס, ומהא דזבחים ז"א ב' יין נסך לספלים או אינו אלא לאשים אמרת לא יכבה, נמי ליכא ראייה דהתם לא מידכר ר' יהודה צברייתא, וי"ל דקיס לגמ' דטעמיה דר"י דאסר בגרירה הוא משום דסבר דבכל התורה כולה מיתסר אין מתכוין מדאורייתא ולכך יש להחמיר אף בגרירה, אע"ג דגם צמתיון אינו אלא מדרבנן כמבואר מ"ו ב', א"נ אף אי כל אינו מתכוין בשבת שרי מדאורייתא וכדעת תו', מ"מ אסור מדרבנן, ור"ש נמי מודה דאי צכה"ת הוי אסור מדאורייתא דהיה ראוי לגזור אף בשבת, אלא דסבר דבכל התורה שרי, וכן משמע בגמ' כ"ב א' דמקור פלוגתתן הוא בגרירה, וכן פרש"י פסחים כ"ה ב'.

ובזה ניחא הא דפרכין בצבורות ל"ד א' אהא דפסיק שמואל כר"ש בצבור עד השתא לא אשמועינן שמואל דבר שאינו מתכוין מותר, ולכאורה קשה דהא בשבת אף ר"י מודה דלא מיתסר מדאורייתא, כמ"ש תו' מ"א ב' יומא ל"ד ב', וא"כ שפיר ס"ד דבשבת הוא דפסיק כר"ש דשרי, אצל בכל התורה כולה שמא כר"י ס"ל דמיתסר מדאורייתא, [ועי' תו' ק"י ב' ד"ה ת"ל], אצל למש"כ דכל עיקר פלוגתתן הוא בכל איסורים אי מיתסר מדאורייתא, ניחא, דכיון דפסיק כר"ש בשבת ממילא ידעינן דפסק כוותיה בכל התורה כולה. ואכתיו יש לעי' כיון דר"י רבה סבר כ"ט ב' דר"ש נמי לא שרי בקטנים, אע"ג דמסתמא גם

דוקא כשאין הרגלים מחוברים זה לזה, אצל כשכל הרגלים מחוברים אף כשמטלטלם ממקום למקום שרי להניח הדף, וכמו בזירה שמוזה הוכיחו תו' דשרי, דודאי אף כשמטלטלה ממקום למקום שרי להניח הקדרה עליה, וכן מבואר בתו' הרא"ש עירובין ק"א א' דמה שמטלטל המחיצות המחוברות ממקום למקום לא מיתחי כבונה, וכ"נ דעת מרן זללה"ה בסימן נ"ב סק"י ע"ש.

שם במ"ב סק"כ והיכא שפורס סדין או מחללת לשם אהל כגון להגן מפני החמה כו' אסור אף בלא מחיצות כו', מקור ד"ז הוא ברא"ש ביצה פ"ד ס"א שהקשה על מש"כ דאין אהל בלא מחיצות מהא דעירובין ק"ב דזיכרי דר"ה דלארכיה לשייר טפה אף דפשטא משמע דהתם לא היו מחיצות, ומירץ דהתם שאני דהוי צנין חשוב וגם עיקר כונתו לעשיית אהל, נראה כונתו דהתם שטח גדול הוי, וגם הקונדיסים שפורס עליהם מחוברים לקרקע, וגם מה שצריך הוא שיהא שם אהל, וצכה"ג ודאי ראוי לחכמים לאסור דהא עוסק בהקמת אהל, ואינו דומה כלל לפוריא וחציתא וכיו"ב, דרק דמו קצת לאהל, [ודברי הק"נ שם סק"ט לא נתפרשו], ולפי זה אין מכאן ראייה לאסור לפירוס מחללת לל על רגלי שולחן וכיו"ב, ולפמש"כ צכה"ל בשם הגר"א דמהא דשרינן מלמעלה למטה מוכח דאין איסור בלא מחיצות, א"כ יש להוכיח דאף כשמכוין לל שרי מההיא דמ"ג ב' חס להם מלמעלה זה מביא מחללת כו', אלא דעיקר ראייה זו נ"ע וכמש"כ לעיל, וז"ע.

שם ס"ה כסא העשוי פרקים כו', טעם ההיתר דכיון דכל פרקיו מחוברים, לא חשיב עשיית אהל ולא גזרו רבנן צכה"ג, ולפי זה כל כלי של פרקים שכל פרקיו מחוברים מותר לנטותו אף שעושה מחיצות וגם.

שם ס"ו לא יסדר התחתונות תחלה כו', במ"ב כתב דהכא צריך לאויר שתחתיו שלא יתעפשו, ולכאורה נראה דאף אם מסדרן כך לנוי נמי חשיב כצריך לאויר שתחתיו, דכל שיש לו ענין שיהא כאן אויר כבר דומה כמסדר צנין וגזרו ציה רבנן, ולא שרי אלא כשלל איכפת ליה להניחם זה ע"ג זה בלא שום סדר, דבזה אף שנודמן אויר לא חשיב אהל, וכן בספרים או בשולחן לדעת הרשב"א.

ואבתי קשה מההיא דזבחים ז"א ב' דתניא יין נסך לספלים או אינו אלא לאשים אמרת לא יבזה ומוקמינן לה כר"י, אבל לר"ש מולפו ע"ג האשים, ומדשרי לר"ש אלמא לאו פ"ר הוא, וא"כ צדין הוא דאף לר"י שרי דהא לא אפשר ולא קמכוין, וי"ל דהתם כאפשר חשיב, דהא דיינינן בתחלת הכונה במצות נסכים, והרי אף אי לא אפשר ולא קמכוין אסור נמי לא שייך להקשות אם היה מפורש דיין לאשים, ואמאי הא קמכבה, דהא שפיר מצותו צריך ולא אסרה תורה כיצוי דמנחה וכדאמרין התם בסוגיא, אלא דכשאלו צאים לדון בכונת התורה שפיר משמשינן בטעמא דאיסור כיצוי לפרש כונת התורה שהיין לספלים, והר"ז כאלו אנו דנים אם לחדש מנחה של יין לאשים, ושפיר אמרינן דכיון דאין מתכוין נמי אסור אין לנו לחדש כן, אע"ג דאם נחדש יהא מותר מדין לא אפשר ולא קמכוין, [ואה"נ דגם לר"ש היה מקום לומר כן, אלא דר"י מחמיר טפי באינו מכיוון].

אח"כ ראיתי בספר מרן זללה"ה באו"ח סימן נ' סק"ו שהקשה במילה צרעת לאציי אליצא דר"י הא הוא לא אפשר ולא קמכוין וכמשה"ק לעיל, וכתב לתוך דרך באיסור הנאה ס"ל דמודה ר"י בלא אפשר ולא קמכוין, ומשום דלא חשיב נהנה בכה"ג, אבל לא בשאר איסורים, אבל לכאורה ממשו"ק תו' בפסחים שם בזה דאסרינן בכתובות ה' לר"י למיבעל בתחלה בשבת דהא הוא לא אפשר ולא קמכוין, הרי מוכח דלא מחלקי בין איסור הנאה לשאר איסורים, וגם צעיקר הסברא יש גם נד איפכא דבאיסור הנאה שפיר חשיב נהנה בכל ענין, וכדאמרין כריתות י"ט ב' לענין מתעסק בחלצים ועריות דחייב שכן נהנה, אלא שיש לחלק בין היכא שהאיסור הוא ההנאה ובלא נהנה שרי, לבין מעשה אסור שעיקרו הנאה אבל הוא באיסורו גם כשלא נהנה כמו חלצים ועריות, ולישנא דגמ' פסחים שם הנאה הבאה לו לאדם צע"כ משמע כאלו דרך בהנאה דיינינן, וכדברי מרן ז"ל, אבל קשה דהא לא אשכחן שום פלוגתא בין ר"י ור"ש במידי דהנאה, וא"כ מסברא הוא דאמרין דאע"ג דר"י קאסר גם לא אפשר ולא קמכוין כדחזינן בדאציי במילה צרעת, מ"מ במידי דהנאה מודה דשרי, וא"כ איך אפשר למילף מזה דר"י שרי אף לא אפשר וקמכוין ופליג אדר"ש בזה לקולא כדס"ל

לדידיה אית ליה לר"ש בכל התורה כולה דדבר שאינו מתכוין מותר, ועולא ס"ל התם דר"י נמי מתיר בגדולים, אע"ג דמסתמא גם לדידיה אית ליה לר"י בכל התורה כולה דבר שאינו מתכוין אסור, וא"כ מנלן דר"י ור"ש פליגי בדבר שאינו מתכוין, הלא לר"י רבה מצי סבר ר"ש נמי דדבר שאינו מתכוין אסור, ומ"מ מתיר בגדולים כדשרי ר"י אליצא דעולא, והיינו משום דלא אפשר ולא קמכוין שרי, ואפשר דדוקא בדברצנן ומשום דחורש כלאחר יד הוא כדאמר מ"ו ב', וכן לעולא מצי סבר ר"י נמי דדבר שאינו מתכוין מותר, ומ"מ קאסר בקטנים כדאסר ר"ש אליצא דר"י רבה, ולא משמע לומר דעולא ור"י רבה לית להו דר"י ור"ש פליגי בדבר שאינו מתכוין, והא דקיי"ל דפליגי בדבר שאינו מתכוין הוא משום דס"ל דר"ש שרי אף בקטנים ור"י אסר אף בגדולים, וי"ל דקבלה היתה צידס דטעמא דפלוגתייהו הוא משום דפליגי בדבר שאינו מתכוין, בין אי פליגי בקטנים או בגדולים.

בפ"ר לר"ש מבואר בגמ' ע"ה א' ק"ג א' דאף לענין חיוב חטאת בשבת קאמרי דמודה, ויש לדקדק דלשון מודה משמע דמודה לר"י בר פלוגתא, והרי לדעת תו' מ"א ב' אף לר"י ליכא חיוב חטאת בשבת באין מתכוין, ואין לומר דעיקר מימרא דרבא דמודה ר"ש נאמרה בסוגיין לענין קציצת בהרת, ובזה הרי לר"י איכא חיוב דאורייתא אף באינו מכיוון, ובזה מודה ליה ר"ש בפ"ר, ואגב הכא נקטו האי לישנא גם גבי שבת, דפסיק רישיה לענין איסור נטילת נשמה בשבת נאמר, וי"ל דכיון דעיקר פלוגתתן לענין שבת נשנית בגרייה, לכך נקטו גם דמודה בפ"ר לענין שבת, אע"ג דלשון מודה לא א"ש כ"כ, דהא לא מצינו דעת ר' יהודה בפ"ר.

וא"ת והיכי מוקים לה אציי כר"י, והא אציי גופיה ס"ל בפסחים כ"ה ב' לתרתי לישי דמודה ר"י דלא אפשר ולא קמכוין שרי, והכא לא אפשר דהא צריך לקיים מצות מילה, וי"ל דאף למאי דס"ד דאציי דר"ש אף בפ"ר פליג, מ"מ ר"י לא מודה בלא אפשר ולא קמכוין דשרי, אלא בדליכא פ"ר, ומיהו ל"צ דגם לא אפשר וקמכוין שרי לר"י, קשה דלא מסתבר דפ"ר גרע ממתכוין, ועי' להלן ולקמן סק"ב, וס"ק י"ג.

ואמאי לא איפלגו בשבת אי שרי ר"ש אף בקטנים
או רק בגדולים וכדנחלקו שבת כ"ט ז'.

ולבן נראה דאין מתכוין גבי איסור הנאה קיל טפי
מאין מתכוין דכל איסורים שבמעשה, וכמש"כ
מין זללה"ה הוצא לעיל סק"א, דאיסור התלוי
במעשה אף שנעשה באין מתכוין מ"מ אין שום שינוי
במעשה שנעשה, דההרת נקלטה ואש המערכה
כזה, [וגם אף בגוונא דלא הוי פ"ר מ"מ ידע
שהדבר יעשה], משא"כ באיסור הנאה שהאיסור
תלוי במציאות ההנאה, ואין הנאה אלא בדעת,
והנכנס למקדש שלא לצורך, לא שייך לחייבו על
הנאת הכל כשלא מתכוין לכך כלל, הלכך אף לר"י
דדבר שאין מתכוין אסור מדאורייתא בכל איסורין
שבחורה, מ"מ באיסור הנאה אפשר דלא מיתסר
שאין מתכוין אלא מדרבנן, ומיהו הכי קים ליה
לגמ' דר"י אף באיסור הנאה קאסר אין מתכוין,
אף דלא אשכחן ליה בהדיא, ומיהו דוקא בדאפשר
אבל דלא אפשר פשיטא דשרי דלא נאסר להכנס
למקדש לצורך, וכן לא נאסר לדור בעיר שיש בה
ריח של ע"ז וכיו"ב, [אבל בשאר איסורין דלא
הנאה, י"ל דאף לא אפשר ולא קמיכוין קאסר ר"י
וכמש"כ לעיל סק"א, וז"ע בדברי התו' שהקשו
מכתובות], והשתא נחלקו לר"י דאסר אין מתכוין
בהנאה, ומ"מ דלא אפשר, והיינו שהמעשה נעשה
לצורך אחר, שרי, אם גם במכוין שרי, דלא חשיבא
הנאה כשאין בה ליהנות, והנכנס למקדש לצורך
עבודה שרי אף כשיודע שיהנה מן הכל ושמח בזה,
או"ד דכל שמכוין בקבלת ההנאה אסור, ואפשר גם
דבכלל פלוגתתא אם אינו מכוין בהנאה מיתסר
לר"י מדאורייתא, דאי מיתסר מדאורייתא, ואפ"ה
שרי דלא אפשר, א"כ ה"ה לא אפשר וקמכוין
נמי יש להתיר, אבל אי לא מתכוין בהנאה לא
מיתסר לר"י אלא מדרבנן, א"כ דוקא דרבנן שרי
דלא אפשר, אבל במכוין דמיתסר מדאורייתא אסור
אף דלא אפשר, ואפשר דלאו הא בהא תליא,
ומיהו אליבא דר"ש פשיטא דלא אפשר וקמכוין
אסור, דכיון דלא מיכוין שרי, א"כ לעולם כאפשר
חשיב שהרי יכול שלא לכיון להנאה וכשמכוין דינו
כאפשר וקמכוין, ואף כשאין צידו שלא לכיון מ"מ
כיון דבלא כונה שרי, הרי הכונה כקום ועשה
לאיסור, וא"א להתיר, [ומיהו יש להסתפק אם זו
סברה מדאורייתא, עי' להלן], ועי' לקמן סק"ו, ועי'

לאב"י בפסחים שם, הלא לא מצינו לר"י דמחלק
בין אפשר ולא קמכוין ללא אפשר ולא קמכוין, ורק
אין מסביר מחלקינן אליבא, ועי' לקמן סק"ב
נתפרש, ועי' סק"ו.

(ב) פסחים כ"ה ב' איתמר הנאה הבאה לו לאדם
בע"כ אב"י אמר מותרת
ורבא אמר אסורה, נראה דלתרתי לישנא נאמרה
פלוגתתא בלשון הזה, אלא דל"ק מתפרש הנאה
בע"כ הבאה לו לאדם מדעתו, והיינו אפשר ולא
קמכוין, ול"כ מתפרש הנאה דמדעתו הבאה לו
לאדם בע"כ והיינו לא אפשר וקמכוין.

ל"ל"ק אפשר דגם אב"י מודה דלר"י גם לא אפשר
ולא קמכוין אסור, והא דאמרינן כו"ע ל"פ
דשרי היינו אב"י ורבא אליבא דר"ש וכמש"כ תו',
ולפי זה לא נחלקו אב"י ורבא אלא אליבא דר"ש
באפשר ולא קמכוין, ופלוגתתא אי ר"ש דוקא
בגדולים שרי וכסא דומיא דמטה, או דאף בקטנים
שרי ומטה דומיא דכסא וכדאמר שבת כ"ט ז',
ור"י ודאי אף בגדולים פליג, ולפי זה פלוגתתא
בדרבנן עד כמה הקיל ר"ש באין מתכוין,
ומדאורייתא אין חילוק בין גדולים לקטנים כלל, ואף
קטנים שרי לר"ש.

אבל ל"כ יש לתמוה כיון דאין מתכוין אסור לר"י
מדאורייתא כדמוכח שבת קל"ג א' וצחים ז"א
ז', מה מקום יש להתיר לא אפשר ולא קמכוין,
אטו אשכחן היתר בשעת הדחק מדאורייתא, הרי
לא אפשר דכוליה שמעתתא אינו אלא דומיא
דגדולים שבת כ"ט ז' וכיו"ב וכמש"כ בתוד"ה לא,
ואינו אלא מעין שעת הדחק, ואף דעי"ז מיינכר
טפי שאינו מכוין, אבל אין לחלק מדאורייתא בכמו
אלה, ועו"ק דמנ"ל לאב"י למשווי פלוגתא בין ר"י
ור"ש בדין לא אפשר וקא מיכוין, כיון דלא מנאנו
מפורש דר"י שרי בלא אפשר ולא קא מיכוין,
ולמעוטי בפלוגתא עדיף וכיון דלר"ש אין להתיר
מטעמא דלא אפשר, ה"נ נימא לר"י, ועו"ק דהא
קיי"ל כר"ש כדאמר שבת ז"ה א', ואב"י גופיה
אמר שבת כ"ז א' דרבה עבד כר"ש בגיריה, וכן
בלי"ק תרוייהו כר"ש ס"ל, ואילו בהך ל"כ תרוייהו
פליגי אליבא דר"י, ועו"ק ל"ק דפליגי אי ר"ש
שרי באפשר, מאי שנא דנקטו פלוגתייהו במס'
פסחים ובדבר מחודש הנאה הבאה לו לאדם בע"כ,

ומשה"ק לל"ק נמי ניחא, דכיון דהנאה הוא נידון אחר, שפיר י"ל דגם אצ"י מצי סבר דלא התיר ר"ש אלא בגדולים דלא אפשר, ומ"מ באיסור הנאה שרי אף באפשר ולא קמכוין, דבאיסור הנאה כל שאינו מכוין לא חשיבא הנאה כלל, ומיהו ק"ק דא"כ מנ"ל דר"י פליג גבי הנאה, וגם רהיט לישנא דגמ' משמע דבמאי דפליגי ר"י ור"ש דהיינו בגרירה, צוה פליגי אצ"י ורצא אס' גם בדאפשר פליגי.

(ג) שם ב"ר א' אמר אצ"י מנא חמינא לה דתניא אמרו עליו על ריב"ז שהיה יושב בצילו של היכל כו' והא הכא דלא אפשר ומיכוין ושרי כו', יש לעי' אי גם בלא טעמא דלל היו בוצרים דוקא במקום הזה שלא היה מקום אחר רחבת ידים כמוהו, א"כ מנליה דהיה מכוין להנאת הכל, דילמא הוא לא אפשר ולא קמכוין, ואס' בחרו במקום הזה דוקא מחמת הכל, א"כ הו"ל אפשר וקמכוין וליכא מאן דשרי, נורש"י פי' והא הכא דלא אפשר מלדרוש לרבים הלכות החג, ונריך לפרש דר"ל נמי דלא אפשר במקום אחר, דאל"כ אכתי הו"ל אפשר ומיהו רש"י פירש מפני החמה עי' להלן], ונ"ל דבאמת גם בלא הכל לא היה מקום אחר כזה, אלא דהאי תנא דברייתא דקאמר שהיה יושב בצילו של היכל, ע"כ אחי למימר דהיה מכוין, דהכי משמע לישנא שהיה יושב בצילו, וש"מ דהאי תנא סבר לא אפשר וקמכוין שרי, והשתא ניחא דלא נריכין למימר דר"ש פליג אהך עובדא, דשפיר י"ל דגם הוא מודה דעובדא הכי הוא, אלא דאיהו סבר דריב"ז לאו ללל איכוין.

ואפשר עוד דאף אס' בחרו במקום הזה דוקא מחמת צילו, וכמש"כ רש"י דמפני החמה היה דורש שם, דנמי הוא צדין לא אפשר, דהא כל הצאים אין ביאתם אלא לשמוע הדרשה, ובמקום אחר א"א שאין דורשין אלא כאן, והו"ל צדין לא אפשר, וריב"ז עצמו נמי לא בחר המקום הזה לטובת עצמו ליהנות צללו, דבקל היה מוצא לעצמו כל בכל מקום שהוא, ורק משום טובת הציבור קבע במקום הזה, ונמצא דגם לדידיה הו"ל לא אפשר, שאין ביאתו אלא לדרוש, ועפ"ז מתפרש לשון רש"י כפשוטו דלא אפשר מלדרוש הלכות החג, דמשום כך הוא שבא ריב"ז לכאן, ואין כלל דעתו על הכל, והא דחשבינן לה לא אפשר

רמב"ן שבת כ"ט ז' שהקשה אהא דשרי ר"י בגדולים מהא דבכור, ולא תירץ, ונ"ע שלא הזכיר מסוגיין.

לא אפשר וקמכוין היינו בשאינו נהנה אלא ההנאה הצאה לו בע"כ, ואינו מוסיף ליהנות יותר מזה, אלא שידוע שתצא לו ההנאה ושומח בה, ואיירי שבגלל הנאה לא היה עושה המעשה, והיינו לא אפשר, וגם ליכא פ"ר להנאה.

וא"ת וכיון דלא אפשר ולא קמכוין אסור לר"י בכה"ת כולה, ומ"מ בהנאה שרי, א"כ מנלן דאפשר ולא קמכוין בהנאה אסור לר"י כדאמרינן דהיינו פלוגתייהו, דילמא גם צוה מודה בהנאה דשריא, וי"ל דמתני' דכלאים דאסרה ללבוש כלאים להצריח את המכס דאחיא כר"י כדאמר ב"ק קי"ג א', ע"כ מוכחא דגם בהנאה אסור באינו מכוין, דהתם הנאת הלבישה היא האיסור, ואינו מכוין לה. והשתא ניחא כל משה"ק, דהא דאשכחן קולא משום דלא אפשר, לאו משום שעה"ד וכיו"צ הוא, אלא דכשהאיסור הוא ליהנות, שפיר י"ל דכשההנאה צאה מעצמה ולא נתכוין לה, הרי אף ששומח ונהנה מ"מ אין זה האיסור ליהנות שאמרה תורה, ורק באיסור הנאה שייכא סברא זו, אצל בשאר איסורים י"ל דאף לא אפשר ולא קמכוין מיתסר מדאוריתא לר"י, והא דמחדשין פלוגתא בין ר"י ור"ש צהא, הוא משום דלר"ש כל מכוין חשיב נמי כאפשר שהרי יכול שלא לכוין, משא"כ לר"י דמשכח"ל לא אפשר וקמכוין, כיון דגם אס' לא יכוין נשאר באיסורו, ולא אפשר ולא קמכוין דשרי באיסורי הנאה הוא פשוט לגמ' מסבירא וממעשים בכל יום, ושפיר דיינינן למילף מזה אליבא דר"י להתיר נמי לא אפשר וקא מיכוין.

ומשה"ק דהא קי"ל כר"ש, ל"ק דכיון דלר"ש לא משכח"ל לדון בלא אפשר וקמכוין, דכיון דיכול שלא לכוין ויהא מותר חשיב לעולם כאפשר, שפיר דנו אליבא דר"י, ואפשר עוד דאיכא נפקותא בפלוגתתן גם אליבא דר"ש, דאי לא אפשר וקמכוין מיתסר לר"י מדאוריתא, הרי גם לר"ש מיתסר מדאוריתא, אצל אי לר"י שרי, לא מיתסר לר"ש אלא מדרבנן, דכיון דהנאה שבאה מאליה לא חשיבא מעשה הנאה באיסור לר"י, הרי ה"נ לר"ש, ורק מדרבנן מיתסר משום שיכול שלא לכוין.

דלא משום שהוא אסור בהנאה, וכנראה ר"ל דאין הטעם אלא משום חומרא דע"ז, וכמ"ש תו' ע"ז מ"ח ב', וס"ל דאע"ג דאשרה עשוי' לזל, היינו רק לזל שתחתיה, אבל לזל דמן הצדדים לא, [א"נ שם ס"ל להירושלמי דגם זל שתחתיה לא מתסר מן הדין], ומשמע מן הירושלמי דכל איסורי הנאה מותר לישב בללם, ואף האסורים שלא בדרך הנאתו, דקצר נראה דאסור אף שלא בדרך הנאתו, וכמ"ש בגליון הגרע"א ז"ל ציו"ד סי' שמ"ט לענין תכריכים, [דאיסור הנאה דתכריכים ילפינן מותקצר שם מרים וילפינן שם שם מע"ע וכמ"ש בש"ך שם, והאי קרא בקצורה כתיב], וע"כ הטעם משום שאינו אלא כמצריח ארי, ולישנא דגמ' נמי א"ש טפי לפי זה, דה"ק שאני היכל דלתוכו עשוי, ולכן ה"ל שחוצה לו מותר כדין מצריח ארי כיון שאינו עשוי בשבילו, משא"כ בתוכו אסור לפי שעשוי לכך, אף שגם הוא מעין מצריח ארי, דכשעשוי לכך הרי זו נזרת הנאתו וחשיב נהנה ממנו, ואילו לפי תו' הול"ל התם שלא בדרך הנאתו הוא.

שם כדי שלא יזונו עיניהם כו' והא הכא דלא אפשר כו', הו"מ למימר דחיישינן שמה יזונו עיניהם יותר ממה דלא אפשר, וזה ודאי אסור כדין אפשר וקמכוין, אלא דלישנא דמתני' דקמני כדי שלא יזונו עיניהם כו' ולא קמני שמה יזונו עיניהם, משמע דאף מה דלא אפשר נמי אסור.

שם ותסבירא והארש"פ כו' קול ומראה וריח כו', יעוי' בתו', ולכאורה הו"מ ל' ותסבירא א"ה היכל ועזרה נמי, ולפי מאי דמשמע בסמוך דראוי לפרש הך מימרא אהנך דעומדים בפנים, אפשר לפרש דאשמועינן דה"ט דשרי לעמוד בפנים משום דקול ומראה וריח אין בהם משום מעילה, ומ"מ איסורא איכא על המוסקיף ליהנות יותר ממאי דלא אפשר, [דעל ההוספה היינו כעומד בחוץ], ונמצא לפי זה דבהך מימרא נתפרש טעמא דשרי לעמוד בפנים, והיינו דפריך ותסבירא דהא שרינן לזורך, ואע"ג דגם אי הוי מעילה בקול ומראה וריח נמי נראה דהיה מותר להכנס לזורך, וא"כ א"א לפרש הך מימרא כטעמא על ההיתר לעמוד בפנים, י"ל דשם אי הוי מעילה היה צריך הנכנס לאטום אזנו ולכופ ראשו כדי שלא יבא לידי מעילה, אבל כיון דליכא מעילה שפיר נכנס כדרכו דלא גזרו חכמים בזה.

וקמכוין, משום דשפיר יש לחוש דחלק מן הצאים יכוונו גם על הנאת הכל, ואפשר נמי דכיון דעומדים שם על היום ע"כ שיכוונו גם על הנאת הכל, ואם איתא שיש בזה איסור, היה ראוי להמנע מלצחור המקום הזה, אלא ש"מ דלא אפשר וקמכוין שרי, ולכן שפיר צחרו במקום הזה דכל הצאים הם צדין לא אפשר, כיון שהיה בזה צורך בשביל הדרשה, [ולפי זה נמי י"ל דר"ש לא פליג אהך עובדא, אלא דס"ל דלא חששו שמה יכוונו לזל, דהא ודאי לולא הדרשה היה כל אחד הולך לביטו ואין דעתם כלל על הכל, אלא דמ"מ תנא דברייתא משמע דאחי לאשמועינן שריותא במכוין גם לזילו של היכל וכמ"ש לעיל], ואפשר עוד דס"ל לאציי דצחירת המקום מחמת הכל יש לחשוב כמכוין, כלומר דאי לא אפשר וקמכוין אסור, לא היה לחכמים לצחור המקום בללו של היכל, אף אם הצאים יהיו צדין לא אפשר ולא קמכוין, וצריך עוד עיון בכ"ז. — בהגהות הגר"מ הלוי ז"ל כתב דכיון דתנן כל היום ע"כ פנה לזל הכל והיינו דחשבינן ליה מכיון, והדברים תמוהים דכל כה"ג הו"ל עושה ומכוין ממש וליכא מאן דשרי, דגרע מאפשר ומכוין, דאפשר ומכוין מתפרש נמי שעשייתו לאו לשם ההנאה, אלא דהיה יכול לעשות באופן שאין בו הנאה, אבל כשעושה המעשה לשם הנאה זהו עיקר האיסור, גם מה שהוכיח מכל היום לאו הוכחה היא דבפשותו ישב בצפוניו של ההיכל, דצדדומו לא יועיל כלום לזל, וצמורה ומערב גם לא יועיל אלא לחצי היום, ובצפוניו שפיר נהנה מן הכל כל היום.

שם שאני היכל דלתוכו עשוי, בתו' משמע דטעם ההיתר משום דחשיב שלא בדרך הנאתו, וק"ק דשלא בדרך הנאתו דעלמא היינו בשינוי, אבל כאן אין זה שינוי אלא שאין זה עיקר תשמישו, ולו"ד ז"ל היה אפשר לפרש דהנאת הכל אינו אלא כמצריח ארי דשרי צמודר הנאה כדאמר נדרים ל"ג א', ורק בעשוי לזל חשיב נהנה ולא כמצריח ארי, ולכן בחוץ הבית אסור להכנס ליהנות מן הכל, וכן באשרה לפי תירוצו תו' שבכאן, וצירושלמי דע"ז פ"ג ה"א פריך אהא דאסרינן זל דאשרה מפני מה צילה אסור משום שהוא בהנאה הרי הקצר אסור בהנאה וזילו מותר הרי היכל הרי הוא אסור בהנאה וריצ"ז יושב ושונה צלילו של היכל הוי לית טעמא

ולכך שרי, אבל בר"ן פ' גיד הנשה ז"ג ב' כתב
דהוי פ"ר ומ"מ שרי דזהנאה שרי דשא"מ אף
דהוי פ"ר, ונראה דדבריו שם הם בשיטת הערוך
דפ"ר דלא ניחא ליה שרי, וכן הביאו צחידושו
בסוגיין, והוא ז"ל ס"ל דכל לבישה אסורה לענין
כלאים וטעם ההיתר משום דלא ניחא ליה וכמ"ש
הרמב"ן בשמו שבת קי"א, וכן בחדושי הר"ן שם
שנדפסו ע"ש הריטב"א, אבל כבר דחו שם דבריו
וכתבו דכלאים לא אסרה תורה אלא לבישה בכוונה
הנאה, וכדאמרינן ביצמות שם, וממילא לא הוי פ"ר,
וכמ"ש כ' תו' שבת כ"ט ב'.

(ד) פסחים ל"ג א' תאמר במעילה שאם הושיט
ידו לכלי ליטול חפץ וסך ידו
בשמן של קודש שמעל, וא"ת והא הוי לא אפשר
ולא קמכוין דשרי לכו"ע לעיל כ"ה ב', ואף לענין
מעילה מייחין לה לעיל כ"ו א' בללו של היכל וקול
ומראה, ואין לומר דלאחר שנודע לו סך מעל,
דהיחא שעתא הו"ל מכיון, דאם כן אינו ענין
למתעסק ובכל איסורין שבתורה נמי, ועוד
דמסתברא דלאחר סיכה כבר נתחלל אע"ג שלא
מעל, וכדאמרינן לענין שמן של תרומה כריתות ז'
א', ועוד דמי לא עסקין שידע שהוא שמן של
קודש, ונמצא שהוא מויד לאחר שנודע לו סך,
וי"ל דסיכה כשתייה דמי, ולא אמרו דלא אפשר
ולא קמכוין שרי אלא באיסור הנאה גרידא, דלא
חשיב נהנה בלא מתכוין, וכמ"ש כ' לעיל סק"ב, אבל
סיכה שהיא הנאה כשתייה, שפיר חשיבא הנאה אף
כשלא נתכוין לה, דכו"ס נתפסם ונהנה גופו מזה,
ועוד י"ל דלא דיינינן לא אפשר ולא קמכוין אלא
כשלא פגם בשל הקדש, אבל כל שפגם בשל הקדש,
הר"ז כגזילה דהדיוט, דלא שייך למיפטר אף בלא
אפשר ולא קמכוין.

בבר כתבנו בחו"ב כריתות ס"ו סק"ה דהא
דאמרינן כריתות י"ט ב' דהמתעסק בחלצים
ועריות חייב שכן נהנה, היינו דאיסורים אלו אין
נגרע מחשיבותם גם כשנעשים במתעסק, אבל כל
איסורי הנאה שייך בהם שפיר פטור מתעסק,
וכדחזינן נמי בסוגיין דדומיא דמעילה בשאר
איסורים פטור במתעסק עי"ש, וגם בחלצים ועריות
אין האיסור על ההנאה, והדברים מבוארים בזה
דדיינינן לעיל כ"ה ב' בזהנאה הבאה לו לאדם
בע"כ, ומסקינן דכלא אפשר ולא קמכוין לכו"ע

שם מאי לאו לאותן העומדין בפנים כו', ור"ל
דאחי למימר להו שלא יכוונו, דאיסורא מיהא
איכא, אבל כשלא יכוונו שרי לכו"ע.

שם לא לאותן העומדין בחוץ, ל"ד בחוץ, אלא ר"ל
על הבאים ליהנות יותר ממאי דלא אפשר.

שם בשביל שתינק ותדוש פסולה והא הכא דלא
אפשר כו', אם כניסתה גם לכוונה דשה, אינו
ענין ללא אפשר וקמכוין, דכיון דלדישה לחוד נמי
מכניסה, אין כאן גריעותא מחמת שרונה גם
שתינק, והנכנס למקדש מפני החמה דין הוא
שימנעול אף שדעתו גם להשתחוות, ולכן נריך לפרש
דס"ל לגמ' דגם כשמכניסה רק בשביל שתינק, כל
שידע שדדוש וניחא ליה צדך פסולה, דלא מכשרינן
בדישא אלא כשלא היה דעתו כלל על דשה, וזוה
הוא דפריך דהו"ל לא אפשר וקמכוין, כיון שבשביל
הדישה לא היה מכניסה.

שם ב' נודמנו לו אורחין כו', נראה דאף אי לא
אפשר וקמכוין אסור, מ"מ לזרכה ולזרכו
אפשר להתיר, דהא לאו מילתא דאיסורא הוא
דנימא דכיון שנהנה לזרכו אסור, דאדרבה ראוי
לומר זה נהנה וזה לא חסר כופין על מדת סדום,
אלא דמק"ו פריינן דא"צ דלא אפשר וקמכוין
אסור שפיר י"ל דגזרו חכמים גם לזרכה ולזרכו,
דחשיבין ליה כלזרכו, אא"ל דלא אפשר וקמכוין
גם גבי איסורים שרי, א"כ כש"כ דבאצדה ראוי
להתיר לזרכו ולזרכה, ולפי זה למסקנא דלא אפשר
וקמכוין אסור, אכתי אין ראיה לדין לזרכו ולזרכה,
וממה דהזרייתא נקטה בנודמנו לו אורחים דאיכא
משום עינא ומשום גנבי, משמע דכלא אורחים שרי,
וזה דלא כמ"ש באהבת חסד פ"ו.

שם ת"ש מוכרי כסות כו' ובלבד שלא יתכוין בחמה
מפני החמה כו', יש לעי' והא כי לא מיכוין
מפני החמה שרי מן הדין משום דלא אסרה תורה
אלא בכוונה לבישה כדאמר יצמות ד' ב', וא"כ אינו
ענין לאפשר ולא קמכוין, דהתם נעשה החרין שהוא
האיסור גם בלא כוונתו, משא"כ הכא דלבישה
למכירה אינה אסורה, וי"ל דהא לא קתני ובלבד
שלא יהנה מפני החמה כו' אלא ובלבד שלא יתכוין
קתני, והיינו שלא יתכוין בלבישתו מפני החמה
והגשמים, אבל אם לא נתכוין, אף שנהנה על ידם
מפני החמה והגשמים, נמי לית לן זה דדבר שאינו
מתכוין שרי, ובפשוטו נראה דלא הוי פ"ר שיהנה

כשהדבר עלול להעשות שלא במתכוין מחייבין ליה, עי"ש, וי"ע.

שם גמ' רש"א עד שיאמר לפלוני אני מתכוון בו, יש להסתפק זרק אכן שכרגיל יפול על ראובן, וצ"ד רחוק על שמעון, ואומר לשמעון אני מתכוון, מהו, מי אמרינן כיון דכרגיל יפול על ראובן הר"ז כמכוון על ראובן, וחשיב כקיצל התראה, ומה שאומר שמתכוון לשמעון לאו כלום הוא, ואם פגע בראובן חייב, או"ד גם בכה"ג פטור, ואם נימא דגם כה"ג לא קרינן ביה וארצ עליו, יתכן דזהו מקורו של ר"ש בזה דסבר בעלמא דדבר שאינו מתכוין מותר, ומיהו למאי דס"ד דאזי שבת קל"ג א' דר"ש אף צפ"ר שרי, לא מסתבר דגם בריחה יפטור כשהוא פ"ר, דכל כה"ג רוצח ממש הוא, ולפי זה י"ל דגם בלאו פ"ר מודה ר"ש דחייב לענין רציחה.

(ו) קל"ג א' אמר אבי לא נצרכה אלא לר"י כו', יש לעי' מאי אשמועינן, ואפשר דאשמועינן דר"י מדאורייתא אסר דבר שאינו מתכוין, א"נ דר"ש לא מודה צפ"ר.

שם מודה ר"ש צפ"ר ולא ימות, היינו לענין איסור נטילת נשמה גבי שבת, ואיירי בגוונא דניחא ליה במיתתו אע"ג שאין זו כונתו, דאל"ה הו"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה וכמש"כ תו' ע"ה א' ד"ה טפ.

שם איכא דמתני כו' ואזי לית ליה האי סברא כו', יש לעי' מאי קשיא ליה, והא חזינן לר"י דדריש מלעשות להחיר דבר שאינו מתכוין, מ"מ איצטריך ליה צר להחיר פ"ר, וכמש"כ תו' דלישנא דר' יאשיה משמע דאיירי באין מתכוין, ואפ"ה איצטריך קרא, ומשמע דשלא במקום מילה לא שרינן בסיב כשהוא פ"ר, וכיו"צ כתב ברש"א דאין ללמוד מלעשות להחיר מילה בצרעת אף באינו מכוין לקצינת הצהרת, וא"כ הרי שפיר אפשר דמודה ר"ש צפ"ר, ומ"מ לא בעי אבי לאוקמי ללעשות אליציה להחיר פ"ר, דלא מסתבר להחיר פ"ר, ואין לומר דא"כ לעשות לר"ש ל"ל, דהא משמע בגמ' דלעשות לא מייחר להכי, מדלא פרכינן לאזי אליצא דר"ש מקמי דקיצל מרבא, האי לעשות מאי עביד ליה, כדפרכינן אצטר, וי"ל דס"ל לגמ' דלית לן לאפוקה לצרייתא דלעשות לצר מהילכתא, אם אפשר לאוקמה להחיר פ"ר אליצא דר"ש, ומיהו ק"ק

פטור, ולא אמרינן דאף מתעסק חייב שכן נהנה, וכעת ראינו ברמב"ם פ"ד ממ"א הי"צ שכלל בהלכה אחת דין מתעסק בחלצים דחייב, ודין נהנה צע"כ דאינו אסור אלא במתכוין, וכונתו לחילוק שבתצנו, ועי' בר"ן פרק גיד הנשה ל"ג א' דדין ריחא מילתא שכתב דהנידון אם ריחא כאכילה וחייב מתעסק, או דהוי רק כהנאה ופטור מתעסק עי"ש, ועי' בתו' סנהדרין ס"ז ב'.

(ה) ביצה כ"ג ב' מתני' חוץ מן העגלה מפני שהיא כוזבת, בגמ' פרש"י דגם עגלה זימנין דעושה חריץ אלא דלא שכיח, ויש להסתפק אם טעמא דשרי משום שאין לחוש שיעשה חריץ כיון דלא שכיח, אבל אם באמת אירע שעשה חריץ יש כאן עבירה באונס, או דלא מתכוין במילתא דלא שכיחא שרי אף לר"י, דחשיבא המלאכה כנעשית מאליה, ולכאורה מסתברא דמנאי הדבר שגם עגלה עושה חריץ, והיה ראוי לחוש, אם זו שגגת עבירה, אלא דכיון דאין הנידון אלא בדרכנן כדאמר שבת מ"ו ב' י"ל דלא החמירו כ"כ, ואפשר דבהכי פליגי הני תנאי אליצא דר"י, ויותר היה ניחא אי הוי אמרינן דאין מתכוין דלא שכיח שרי אף לר"י גם בדאורייתא, ועי' כתובות ו' ב' פירצה דחוקה כו', וי"ע.

סנהדרין ע"ט א' מתני' נתכוון להכות את הגדול והיה זה כדי להמית את הגדול והלכה לה על הקטן ומת חייב, בגמ' ילפינן לה מואס אסון יהיה ונתת נפש תחת נפש, וי"ע דכי מתרו ביה על הקטן הרי הוא משיב שאינו עושה שום מעשה להרגו, דסתמא כשמתכוון על הגדול אין לחוש שילך על הקטן, ואמאי חייב, והרי בשאר איסורים שבתורה אף לר"י דדשא"מ אסור שרי כה"ג כדשרינן בעגלה וכמש"כ לעיל, ומה מוסיף לנו מה שנתכוון על הגדול, ואע"ג דלענין מוסיף חייב בתשלומין אף כה"ג, שאני מוסיף דמריבין נמי שוגג ואונס, אבל לענין חיוב מיתה מנלן לחייב בכה"ג, וי"ל דלענין עבירת רציחה אין לחלק בין אדם לאדם, והר"ז כמתכוין ללקוט תאנה זו וליקוט אחרת, דשפיר י"ל דמהני התראה סתם על ליקוט תאנים על שתיהן ולא חשיב כטעות עי' כריתות ס"ו סק"ג, וה"נ כשהתרו בו על רציחה סתם שניהם בכלל, ולא חשיב טעות בריחה מה שהלכה על הקטן, ובסנהדרין ס"ז סק"ט כתבנו דדוקא

צירופן, דבזה הו"ל אינו מכיון למעשה האיסור, אבל כשמעשה האיסור הוא הקציצה של הבהרת, והוא מכיון לקוצצה אלא שאין מטרתו בשביל לטהר, בזה י"ל דלא שרי לר"י מטעם לא אפשר ולא קמכוין כיון שלמעשה האיסור הוא מכיון, ורק שאינו מכיון למטרת האיסור, ונ"ע.

(ז) זבחים צ"א ב' והא קא מכבי כו', יש לתמוה כיון דשמואל קרא קדריש דמנאותו בכך, מה שיך לשאול הא קא מכבי, אטו שיך לשאול אמנות ייבוס דהא איכא איסור אשת אח, ונראה דשמואל אחי נמי לאשמועינן שאין צריך ליזהר מכיבוי ויכול לזלף באופן דהוי פ"ר לכיבוי, והיינו דקאמר מביא ומזלפו ע"ג האשים, ולא קאמר סתם המתנדב יין לאשים כדקתני בצרייתא שמן כדצרי ר"ט לאשים, ואהא פרכינן דנהי דיין נסך לאשים דס"ל כר"ש וכדמסקינן בסמוך, אבל ראוי שיטנו בטיפין דקים, או שיתן ע"ג צמר או ענבים שעדיין לא אחזי בזה האור, בגוונא שלא יהא ודאי כיבוי, ואמאי קאמר שמואל דמזלפו בהדיא ע"ג האשים, ומשנינן דס"ל לשמואל דכיבוי במקצת לא שמייה כיבוי, ולפי זה צריך לפרש הא דתניא בסמוך או אינו אלא לאשים אמרת לא יכבה, משום דזימנין שהאש מועט ואחי לכבות לגמרי, ואבע"א כיבוי דמנאה שאני, דכיון דמנאותו בכך לא חשיב כיבוי, ושרי אף בגוונא דהוי פ"ר, ומ"מ לר"י דדבר שאינו מתכוין אסור ולא משכח"ל זילוף אלא בגוונא דאסור משום כיבוי כדבר שאינו מתכוין, מפקינן קרא מפשטיה ומפרשינן דיין לספלים, ורק לר"ש דדבר שאינו מתכוין מותר לדידיה מפרשינן דיין לאשים, ושרינן אף בגוונא דהוי פ"ר, דכיבוי דמנאה לא חשיב כיבוי דאיסור.

ויש לתמוה במש"כ רש"י בסמוך בזה דמוקמינן לה כר"ש וא"ת פ"ר ולא ימות הוא אפשר דמזליף ליה בטיפין דקות מאד הלכך א"י מכבה בטיפים גסות דבר שאין מתכוין הוא, עכ"ל, ואמאי חשיב דבר שאינו מתכוין בזמן שעושה מעשה שהוא פ"ר, ואמאי לא נחייבו לזלף בטיפין דקות בגוונא שלא יהא פ"ר לכיבוי, [ונראה דאמנם כונת רש"י דיש לזלף בטיפין דקות, וכמ"ס תו' יומא ל"ה א', אלא דאף אם יארע ששפך טיפין גסות הרי לא נתכוין לכך], ולפמש"פ הא דפרכינן והא קא מכבי, היינו נמי למסקנא דכר"ש אחי, ופרכינן דזילוף

דלישנא דצרייתא ואם עברה עברה משמע דלא איירי בפ"ר, ועי' בספר חדושי הר"ן.

שם ואצ"י אליבא דר"ש האזי צמר מאי עביד ליה כו', לכאורה בלישנא קמא היה ראוי למיתני, ואפשר דה"נ דהוא סיומא דל"ק, אלא דקבעוה בגמ' לצתור לישנא בתרא, משום דלל"צ אף לרבא איכא למיפוך הכי, דכיון דכבר נפקא לן מלעשות להחיר פ"ר, א"כ למאי אינטריך לקרא דצמר, וע"כ כתיבנא דר"ע דנכתוין אינטריך, אלא דהני דתנו לישנא בתרא לא דקדקו ליישב קרא דצמר דלא איירו ציה, ולר' יהודה גם לל"צ ניחא דאינטריך קרא דצמר להחיר פ"ר, דאע"ג שהתירו באין מתכוין, אחתי י"ל דפ"ר אסור, וכמ"ס תו' דלישנא דר' יאשיה משמע דאף בלא מתכוין אינטריך קרא, א"י אפשר דלרבא גם לל"צ ל"ק לר"ש, דאיכא למימר דדוקא בעושה בסיב ובמוט כלאחר יד שרינן אף בפ"ר, אבל לחתוך כדרכו אסור אף כשאינו מכיון, ולכך אינטריך צמר להחיר במקום מילה, ודוקא לאצ"י למאי דס"ל מעיקרא דכל פ"ר שרי לדידיה קשיא, כ"ו מתבאר ברמב"ן וברשב"א.

שם אר"ע באומר לקון בהרתו הוא מתכוין כו' ואי איכא אחר כו', האזי מתכוין היינו שנהנה בכך, אבל ודאי אי לאו מילה לא היה קוצץ, דלאו ברשיעי עסקינן, ומשמע דבזה לא משכח"ל שיהא צדין אין מתכוין, דכיון דניחא ליה, ע"כ הוא צדין מתכוין, והיינו לא אפשר וקמכוין.

ועיינן לעיל סק"א ב' שנתקשינו מסוגיא דפסחים דלא אפשר ולא קמכוין שרי אף לר"י לכו"ע, והכא באינו מכיון לקון הרי הו"ל לא אפשר ולא קמכוין, ואף לר"י דין הוא דלישתרי, וא"כ צמר ל"ל, ועי"ש מש"כ ליישב, ואפשר עוד דהנה כבר הקשה הרשב"א דמילה צרעת דמי למלאכה שאינה צריכה לגופה שהרי מתכוין לקון אלא דלאו לשם טהרה, ומלאכה שאינה צריכה לגופה לכו"ע חייב צמאר כל המנאות, ומירץ דהכא אין מעשה הקציצה האיסור אלא כונת הטהרה ע"י הקציצה הוא האיסור ולכך חשיב דבר שאינו מתכוין, וא"כ אפשר דלא אמרינן דלא אפשר ולא קמכוין שרי לר"י, אלא כשישנן שתי פעולות וכונתו לאחת כגון שמוזלף יין ע"ג המערכה לשם הקטרה ויש כאן כיבוי שאין דעתו עליו כלל, או שמחמם המים לכה"ג ועי"ז מוצרף העשיות ואין דעתו כלל על

ע"ג האשים הוי פ"ר, ולא שרינן אלא משום דכיבוי דמנזה שאני, או דכיבוי במקצת ל"ש כיבוי.

ולפמש"פ דהא דפריך והא קא מכזי הוא אף למסקנא דאחיא כר"ש, יתכן ליישב צוה דברי הרא"ש ששבת התמוהים מאד דשבת צדק ק"ג א' הציא דהערוך הוכיח דפ"ר דלא ניחא ליה שרי, מהא דבסוגיין מוקמינן להא דשמואל כר"ש, וס"ל דאף בגוונא דהוי פ"ר אית לן למישרי, דלית לן לדחוקי לקרא רק בגוונא דלא הוי פ"ר, וע"כ מוכח דפ"ר דלא ניחא ליה שרי לר"ש, ואילו צדק קי"א כתב דבשאר איסורים דליכא צוה פטורא דמלאכת מחשבת, לא שייך להזכיר דברי הערוך דבעינן דניחא ליה מדפריך הש"ס בסוגיין והא קא מכזי אע"ג דלא ניחא ליה, ועי"ש בק"נ מש"כ ליישב, ולמש"כ דהא דפרכינן והא קא מכזי הוא אף למסקנא דכר"ש אחיא, א"כ ע"כ נריך לפרש דפרכינן דנהי דשרי מדאורייתא אף צדהוי פ"ר, מ"מ מדרבנן היה ראוי לחייבו לזלף בגוונא דלא ליהוי פ"ר, ומזה הוכיח הרא"ש דאע"ג דשבת ס"ל להערוך דפ"ר דלא ניחא ליה שרי אף מדרבנן, מ"מ בשאר איסורים אסור מדרבנן, דהא לא שרינן אלא אי כיבוי במקצת ל"ש כיבוי או משום דכיבוי דמנזה שאני, ומיהו הדברים דחוקים, דאם אחיא דליכא לפלוגי בין איסורי שבת לשאר איסורים מטעמא דמלאכת מחשבת דדאורייתא הוא דליכא לפלוגי, ולא לומר דדאורייתא גם בשאר איסורים שרי פ"ר דלא ניחא ליה, ולענין דרבנן להחמיר בשאר איסורים, ומיהו צמו' יומא ל"ה א' משמע דשייך לפלוגי בין שבת לשאר איסורים לענין איסור דרבנן עי"ש, ועוד דלפי' הערוך דהא דמוקמינן לה כר"ש הוא להחמיר פ"ר דלנ"ל, לפי דסתם זילוף הוא פ"ר, לפי זה לא יתכן לפרש דהא דפרכינן והא קא מכזי דהיינו למסקנא ושיש להחמיר מדרבנן, דמידי דמנזתו צדך לית להו לחכמים לאחמורי, ואף ש"ל דהיינו דקמשני כיבוי דמנזה שאני, מ"מ דקארי לה מאי קארי לה, וע"כ לפירושי דכד פרכינן והא קמכזי אכתי לא ידעינן דכר"ש אחיא, ודברי הרא"ש נ"ע.

שם ת"ש יין כדברי ר"ע לספלים כו', צמו' הקשו דהא ר"ע כר"ש ס"ל, ותירצו דתרי תנאי נינהו אליבא דר"ע, ויש לעי' מנ"ל לשמואל לחדש כן, הרי יש מקום לומר דאף אי דשא"מ מותר,

מ"מ לית לן לאוקמי קרא צהכי, דסו"ס עדיף שלא יכזה, וגם זימנין דהוי פ"ר, וגם צלא"ה עדיף אי יין דנסכים ויין דבאים צפ"ע שוין, והרי לחדש דפליגי תנאי אליבא דר"ע, הוא חידוש גדול דראוי למנעו, דהא חד מינייהו ע"כ דלבו אנסו, ואפשר דלשון הצרייתא כדברי ר"ע משמע דליכא מאן דפליג, וע"כ דהוא ר"ש דשרי דבר שאינו מתכוין, וממילא ע"כ דתנאי נינהו אליבא דר"ע, ומיהו רש"י לעיל פירש דאגב דבעי למיתני שמן כדברי ר"ט נקט ציין כדברי ר"ע ע"פ פלוגתא מנחות ק"ד צ', ולפי זה אין ראיה דליכא מאן דפליג, [ומ"מ גם לפרש"י ע"כ דר"ע סבר לספלים, דלא יתכן למיתני כדברי ר"ע אם אליבא דר"ע אין הדין כן, ולכן שפיר הוצרכו צמו' לומר דתנאי נינהו אליבא דר"ע], וכ"מ בתוספתא פ"צ דמנחות דלא נקטו ר"ע אלא לפי שהוא פירש דמתנדבין יין, ועי' צמו' מנחות נ"א צ' חולין ס"ג צ' דלא גרסי שמן בצרייתא, ואם גם כאן היה כן בגירסתם, א"כ ע"כ דתנאי נינהו אליבא דר"ע, כיון דטעמיה דר"ט משום דסבר כר"ש, אבל קשה דלעיל פרכינן מדויין כולו לספלים שמן כולו לאשים, ומצואר דגרסינן שמן בצרייתא, וכן בסוגיין לא משמע דפריך דתנאי הוא, ונ"ע.

ח) שבת מ"ב א' והאמר שמואל מכזין גחלת של מתכת צרשות הרבים כו', יש לעי' דהא המים שמכזה בהם יתבטלו, והוא פ"ר דמעט מים יעלה רתיחה, ולא דמי למיחם דלעיל שלא נתחמם אלא בזמן שהיו המים צחוכו, ואין המים הניתנים לחוכו מתחממים אלא צשהייה, וכשנותן מים מרובים מיד, אין באים המים לידי י"ס כלל, והיה אפשר לומר דמכזה צחול ואפר וכיו"צ קאמר, אבל הראשונים ז"ל דנו כאן משום מנרף יעוי' צרמז"ן וצרשצ"א, ומשמע דפשוט להו דהכא צסתם כיבוי קאמר דהיינו צמים, ונ"ל דכיון דהמים מועטים והולכים לאיצוד מיד אין זה דרך צישול, ולא מיתסר אלא מדרבנן, וצמקום היזיקא דרבים שרי, ונ"ע.

ומבואר בסוגיין דאי שמואל כר"י ס"ל גם כדבר שאינו מתכוין, מ"מ ניחא הא דמכזין גחלת של מתכת, והקשה הרמב"ן והרי מנרף, [אבל לר"ש נראה דל"ק, דלאו פ"ר הוא דכל עוד שהמים צמים אין מנרפין, וכשנתקררו כבר נפלו מן הגחלת

אופן ואופן, וכן הצורר אוכל לאכול לאחור דלא חשיב צורר הוא נמי לפי שאינו מכון ע"י סימן י"ד סק"ב.

(ט) ויתכן דגם צנידה אם לא ידע בשעת נעילת הדלת שנמצא צני בתוכו, דלא חשיבא צנידה כלל ואף לא כמתעסק, ונפקא מינה שאין חייבים למנעו אלו שידועים, ע"י תשובת הגרע"א ז"ל סימן ח', וע"י להלן.

ולקמן ק"ו צ' תנן ישב הראשון על הפתח ומילאהו ובא השני וישב צנידו אע"פ שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צני שמור בתוכו, ויעוי' שם ברש"י וברמב"ן ור"ן דמשמע שהצני כבר היה ניזוד קודם נעילת הדלת, [ומיהו מש"פ נעילה במפתח לדלת מגופפת, ז"ע דהא ברישא דמתני' איתא ונעל אחד בפניו חייב, ומבואר דהך נעילה היינו הגפת הדלת], ובאמת דמהא דמדמה לה לבא השני וישב צנידו, נמי משמע דצני שהוא ניזוד כבר איירי, דומיא דהכא שכבר ניזוד ע"י הראשון, ולפי זה ראוי לפרש ונמצא צני שמור בתוכו, דהך ונמצא אינו על משקל יין ונמצא חומץ, אלא כמו כל העם הנמצא בה, וכאילו היה קמני והיה צני שמור בתוכו, והיינו שנעל דלת צנית שנמצא שם צני שמור, וכגון שהוא קשור וכמ"ש הרמב"ן, ובמשה"ק תו' שם דמאי אולמא הך מהך, לכאורה החידוש הוא שאין מחייבין אותו לעמוד וללכת מן הפתח, ונעילת דלת הדבר פשוט שאין לחייבו לפתחה, דהא השתא לאו מידי עבדי, אבל כשישכח בפתח הרי כל זמן ישיבתו אפשר לחשבו כעושה מעשה, והיינו דקאמר דישיבתו כשוא"ת דמי וכמו שנעל דלת.

אבל בתוספתא פ"ג מפורש דין נעל דלת ונמצא צני בתוכו או שנחכסה בטלית ונמצא לפורית בתוכה אע"פ שמתכוין לישב עד שתחשך פטור מפני שקדמה צידה למחשבה, הנה מפורש דאיירי שזך נעילתו אלא שלא ידע, ומהא דקמני מפני שקדמה צידה למחשבה, משמע דלאו משום מתעסק או אנוס פטרינן ליה, אלא שאין צידה בלא מחשבה, ולא חשיבא צידה כלל, ואפשר דאם ידע שיש שם צני ושכח שהוא שבת ונעל דהא ודאי חייב חטאת, דכה"ג לא שרינן ליה לישב עד שתחשך, ואף שנעל מחייבין ליה לפתוח, דכל שנעילתו עבירה, חייב

ברוב פעמים, וגם יתכן שאין מנרף אלא כשכולו צמים ע"י צפירוש רש"י צמיחם, או שאר סיבות], ותירץ דאפשר דכל צירוף אינו אלא מדרבנן, א"כ צירוף דגחלת שאין דעתו על הצירוף, לכו"ע אינו אלא מדרבנן, ואף לר"י דדבר שאינו מתכוין אסור מדאורייתא והיינו ההיא דיומא ל"ד ב', [ומשמע דס"ל דאף בשבת מיתסר לר"י דבר שאינו מתכוין מדאורייתא, ודלא כדעת תו' לעיל מ"א ב'], וכמו דקיסם שאם קטמו לחנוך צו שיניו חייב חטאת כדאמר ביצה ל"ג ב', ואם לא נתכוין לחנוך צו שיניו פטור אף לר"י, ונראה דבהא דקיסם הדבר פשוט ליה ז"ל מסבירא דלא יתכן לחשבו כמתקן כלי כשאין דעתו על תיקונו, [דבגמרא לא אשכחן דין קטם להריח לר"י], ובא לחדש דגם צירוף להא דמ"א.

והנה אף שדברי הרמב"ן הם צמידי דלאו פ"ר, מ"מ י"ל דאף צפ"ר כן, דהא לר"י לא אשכחן חילוק בין פ"ר ללאו פ"ר, אבל אין לדבר הכרע, וזו כונת המ"מ צפ"ר מה"ש ה"ב שהכריח דלהרמב"ם אף צפ"ר לא חשיב מנרף כשאינו מכין, וסיים שקרוב לזה כתב הרמב"ן, ור"ל דהרמב"ן כתב כן אליבא דר"י בדבר שאינו מתכוין, ואין הכרע אם גם צפ"ר כן, אבל הדבר קרוב.

ובממה שהמ"מ הביא לדוגמא הא דקוטם קיסם, אע"ג דהתם לאו פ"ר הוא שיהא ראוי לחנוך צו שיניו ע"י הקטימה, ואילו נידון המ"מ במנרף הוא בגוונא דהוי פ"ר, נראה נמי כמ"כ דבקוטם פשוט להו מסבירא דלא שייך לחשבו כמתקן כלי אם אינו מכין לכך, ואף אי משכח"ל צפ"ר נמי פשוט להו דשרי, דאין עליו תורת כלי כלל כשאינו מכין, [וכיו"צ כתב הרמב"ן שבת קי"א דהממעט ענבי הדס צפסח פשיטא דלאו כלום הוא], וצניאור הגר"א סימן שי"ט ס"י כתב ג"כ ע"פ דברי המ"מ הללו דלא שייך כיצום כשנותן למשמרת כיון שאין דעתו על כיצום, וכן צסי' שי"ד ס"א לגבי סכין התקוע בחצית, ועי' קי"ג א' גומות ממילא קא הויין, והדבר כשלעצמו מוכרח צסברא, דאטו ההולך בגשם שייך לחייבו משום מכצם, אף כשיש טינוף צבגדו, או שיתחייב משום לש כשמערב מים צטיט צהליכתו, (או שדורס על רוק וממרח ומשווה גומות כמ"ש הטור סי' שט"ז, אם נימא דשרי אף לר"י), וכיו"צ, אלא שצריך לשקול בכל

בש"ע ס' שט"ז ס"ג לענין זבובים, ושם בשעה"ל
אות ל"ג.

(י) נראה דהא דמודה ר"ש בפ"ר, אינו משום
דחשיב כמכוין, דלענין כונת האדם אין
לחלק בין פ"ר ממע לקרוצ לפ"ר, ועוד דאם
הטעם משום דחשיב כמכוין, א"כ אין להחיר אין
מתכוין אלא למי שעמד בסוד הדבר ויודע שאינו
פ"ר, אבל מי שסבור שהוא פ"ר יש לחייבו חטאת
דכיון דחשב שזה פ"ר נמצא דכמכוין חשיב, ול"מ
כן, דא"כ א"א להחיר דבר שאינו מתכוין אלא
לאחר שילמדוהו דלאו פ"ר הוא, ואנן סתמא חנן
דמוכרי כסות מוכרין כדרך, ושריין לכבד ולרצון
כדאמר ז"ה א' אע"ג דר"א סבר דהוי פ"ר
וכמש"כ תו' שם, וגורר אדם מטה כסא וספסל,
ונותן מים למיחם שפינה ממנו מים, וכיו"ז, אלא
הענין דהרי חידוש הוא להחיר דבר שאינו מתכוין,
דהא סו"ס הוא עושה הפעולה האסורה ויודע
שתעשה על ידו, ולא חידש ר"ש להחיר כשהוא
פ"ר, [ואצ"י ס"ד מעיקרא דאף בפ"ר שרי ר"ש
ורק לבתר הכי הדר ביה כדאמר קל"ג א'], ואף
שנמצא בראשונים דפ"ר כמתכוין חשיב, [עי' תו'
ור"טב"א יומא ל"ד ז' וברא"ש פסחים כ"ה ז'
ובמערכת הגרע"א ז"ל ליומא], הכונה דדינו
כמתכוין, דאין בזה קולא דדבר שאינו מתכוין, אבל
לא דבמציאות יש שינוי בכונה.

ולפי זה נראה דה"ה איפכא דהעושה דבר שהוא
פ"ר וכסבור שאינו פ"ר, דחייב, שאינו אלא
כשאר שוגג דאומר מותר, ולפי מה דסבר שאינו
פ"ר היה מותר מדין דבר שאינו מתכוין, אבל לעצם
הדבר אין בזה קולא מחמת ססבר שאינו פ"ר,
דכונתו שזה בין אם הוא פ"ר ובין אם אינו פ"ר,
דלעולם עיקר כונתו אינה למלאכה, אבל יודע הוא
שהמלאכה תעשה, ורק בהלכה יש נפקותא בין פ"ר
לאינו פ"ר.

הרמב"ן במלחמות מ"א ז' וכן ברש"א שם
פירשו הא דמבואר בגמ' שם דלר"ש
שרי לתת מים למיחם שפינה ממנו מים, ואמאי לא
חשיב פ"ר לזירוף, משום דאפשר שהמיחם לא הגיע
לזירוף שהמים שצתכו מונעים אותו, וכונתם ז"ל
דאף כשהגיע המיחם לחום היותר גדול שיכול
להגיע בעוד המים צתכו, מ"מ אין פ"ר שיטרוף
אח"כ ע"י נתינת המים, דהמים מונעים אותו

לפתוח, ואף שאין בזה תיקון למפרע, מ"מ מדרבנן
מחייבין ליה לבטל מעשיו, ורק בלא ידע שיש שם
זכי דכה"ג לא חשיבא שגגת עבירה, שריין ליה
לישב עד שתחשך, ולפי זה מוכח דבלא ידע לא
חשיבא שגגת עבירה, אבל ברמב"ן שם פירש
דהפטור משום מתעסק ואנוס, ועי' ברש"א שם,
ול"ע.

ואף דפשטא משמע דהתוספתא לפרושי מתני'
קאמי, אבל הדבר ז"ע דהא גוונא דמתני'
עדיפא טפי, דהא השני שישב לא עשה כלום וזכי
שניטוד זכ, ואמאי תלי ליה תנא במי שזד בשבת
אלא שלא ידע, דמיגרע גרע טובא, וגם בגמ'
מוכחין דפטור ומותר מהא דקתני למה הדבר
דומה, ומשמע דנועל ביתו לשמרו פשוט טפי
להחיר לכחילה.

דברי הרש"א שם שכתב דזירושלמי משמע דאף
במתכוין לנעול בעדו ובעד הנצי שרי, נראה
דהכונה שעושה הפעולה רק בעדו אלא שידוע שיש
שם זכי ובע"כ יהא ניטוד וניחא ליה בכך, ודומיא
דפורש מלודא להעלות חינוק וניחא ליה אם יטוד
דגים עמו דזירושלמי שם, אבל ודאי אין כונתו
בנעילתו לטוד הנצי, דלאו ברשיעי עסקינן, והרי
יודע שאסור לטוד בשבת, ובר"ן שם משמע דלא
פירש כן עי"ש, והנה נידון זה הוא לא אפשר
וקמכוין, דס"ל לאצ"י פסחים כ"ה ז' אליבא דר'
יהודה דשרי, וא"כ אין כאן תימא אם הירושלמי
נמי הכי ס"ל, אלא דכבר כתבנו לעיל סק"א ז'
דגם לא אפשר ולא קמכוין משמע דאסור גבי מילה
וגבי מוס בצכור ובכיוי המערכה, וע"כ דלא אמרו
כן אלא גבי הנאה, ולפי זה הדירה תמיהת הר"ן
לדוכתה, דהא הוי פ"ר ואיך אפשר להחיר, ואפשר
דזידה תלויה טפי במחשבה, והרי שנכנס כלב או
חמול לביתו שלא צטובתו והוא מגרשם ולא עלה
בידו, לכאורה יש מקום לומר דאף אי בעלמא אסור
פ"ר דלא ניחא ליה, מ"מ הכא לא נאסור עליו
לנעול את ביתו, דכיון דאין דעתו עליהם כלל, הרי
לא חשיבי כניטודים ע"י נעילת הדלת, ואם בפ"ר
דלא ניחא ליה כן, תו י"ל דאף צניחא ליה כל
שעושה הפעולה רק לצורך עצמו, לא חשוב זידה,
ונהי דטפי מסתברא לאיסור, אבל אין כ"כ תימא
אם הרש"א דקדק מן הירושלמי להיתר, ועי'

בסבור דלאו פ"ר הוא, אמאי לא ליפטר משום מלאכת מחשבת, דהא מלאכת מחשבת דין הוא שיהא תלוי בדעתו, ואי מיפטר לר"י כש"כ לר"ש, וי"ל דלענין דעת האדם אין חילוק בין פ"ר לקרוב לפ"ר דצתרוייהו כונתו שיהא, וכמש"כ לעיל, והא דפטור לר"י, היינו משום דצשבת דבעי מלאכת מחשבת ס"ל לר"י כדס"ל לר"ש בעלמא דלא חייבה תורה דבר שאינו מתכוין כל דליכא פ"ר, אבל דדאיכא פ"ר ליכא פטור דבר שאינו מתכוין אף גבי שבת, ואין הדבר תלוי בדעתו.

(א) שבת מ"ג ב' אי ר"ש ל"ל מוקצה כו', משמע דלישנא דבבלא דאמר ר"ש יתכוין לזר נחא שפיר לר"ש, אע"ג דמודה ר"ש בפ"ר, וצ"ה ל"ו ב' כתבו דאירי דאיכא חור קטן אבל לר"י צריך חור גדול, וז"ל שם הא דותסברא דר"ש והא אצ"י ורצא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפ"ר כו' וכמ"ש מהרש"א ומהר"ם שיף שם, וכן ברש"א שם מבואר דל"ג לה, וז"ע דא"כ גם לר"ש צריך לפרש ובבבא דלא יעשה מנודה, דמ"ל חור גדול ומ"ל קטן, וז"מ כן בגמ' אלא דלר"ש נחא בפשוטו, ולכאורה בכל פרישת מחללת יש אפשרות לדבורים להמלט עד שלא תכסה עליהם המחללת, ואם אינו אוחד את המחללת בידי עד סוף פרישתה, כבר לא חשיב פ"ר, שמשנא המחללת מידו עדיין יש אפשרות לדבורים להמלט, ולפי זה לר"ש הכי מתפרש ובבבא דלא יתכוין לזר ואם אינו מתכוין שפיר דמי אף אם ניזודו ע"י פרישתו דאין כאן פ"ר, אבל לר"י אסור אם ניזודו, ולכן צריך לפרש דאירי דאית ציה כו' כדמפרש בבבא דהשתא מתפרש לשון ובבבא דלא יתכוין לזר, דר"ל ובבבא דלא יפרשנה באופן שיזוד, כיון דאם יפרוש כרגיל אינם ניזודים, שאין החלונות נסתמים בך, אח"כ ראיתי ברמב"ן שפירש כן דלר"ש ר"ל שיפרוש באופן שיוכלו להמלט קודם פרישתו, וכן במ"מ.

טור סי' שט"ז וז"ל שא"ל לדקדק בזה כו' וז"ל לדבורים בכורות כו' כי הכוונת קטנה היא והדבורים ניזודים זה ועוד דבכורות גופה קטני ובבבא דלא יכוין לזר אלמא כי לא מתכוין שרי, מה שתמה הב"י דהא צריך שלא יהיו ניזודין זה, והא על פי מה דגרס בבבא דהשתא שם ותסברא דר"ש והא אצ"י ורצא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפ"ר כו',

מלהתחמם הרבה, ובחוס הזה ליכא פ"ר שיטורף, והדבר תלוי בסיבות רבות בחוס האויר ובקור המים, וסוג המתכת, וכמות המים, ועוד, והנה אין הכוונה שאנו מסופקים לשעבר לאיזה מדת חוס הגיע המיחם ואם היינו יודעים יתכן שהיה פ"ר לצירוף, דכל כה"ג הו"ל ספק פ"ר, עכ"פ אם היה הדבר ניתן לצירור, אלא כונתם דגם כשהגיע למדת חוס היותר גדולה אכתי ספק אם יטורף, וצ"ה ל"ל סי' שט"ז ס"ג כתב להוכיח מזה דספק דלשעבר נמי לא חשיב פ"ר, כיון שהעושה המעשה מסופק, ולמש"כ אין מדצריהם ראייה, ומסברא כבר כתב הבה"ל שם שאין נראה כן וכמו שהביא מדצרי הגרע"א ז"ל.

ובעיקר הדבר משמע קצת בגמ' יומא ל"ד ב' דאף בהגיע לצירוף לא חשיב פ"ר, מדאמר אצ"י דשרי משום דבר שאינו מתכוין, ועי' תו' ותו"י שם, אלא א"כ נדחוק דהתם מקמי דקבלה מרצא דמודה ר"ש בפ"ר אמרה, וכמ"ש הרמב"ן שבת קי"א, ועי' בלח"מ פ"ב מעיה"כ, וברמב"ן בחידושים בשבת שם הזכיר שאם המים יתחממו ע"י העשיות לא יהיה צירוף שאין צירוף אלא במים קרים, ונראה דהדבר תלוי גם במהירות הזמן דלא מסתבר שעשיות שכבר נטננו ע"י מים חמים, שיהא בהם צירוף אם ישימם במים קרים, דכיון שהעשיות כבר אין יד סולדת מהם לא מסתבר דשייך בהם צירוף, אלא צריך שבעודם חמים יפגשו במים קרים שלא יוכלו לחממם, ולפי זה באמת לעולם לא חשיב פ"ר, אף כשנדע שהמים ישארו קרים או חמים בסופו של דבר, וצריטב"א יומא שם כתב עוד דאפשר שלא יטורפו במים אלא מפני שלא ישהו שם אלא מעט ועוד שאין כל המתכות מנטרפות בכניסה למים וכל דאפשר בשום צד בלא מלאכה לא חשיב פ"ר עכ"ל, ובמלחמות בשבת שם כתב עוד דשם כבר נזקק קודם שנעשה כלי ועכשיו אין צירוף זה תיקון לו, כלומר דלאו כלל הוא שלעולם הצירוף מוסיף לחזקו, ונראה דכל הני טעמי אמת, ומפני כל הני סיבות ליכא פ"ר לא בצירוף מיחם ולא בצירוף עשיות ולא בצירוף גחלת.

וא"ת לר' יהודה לדעת תו' דפטר גבי שבת דבר שאינו מתכוין משום דלא חשיב מלאכת מחשבת, ומ"מ בפ"ר גם גבי שבת חייב, א"כ

להמלט, ולפי זה אין מקום למה שנתקשה הא"ר המוצא צבה"ל, וגם צלה"ה ניחא שפיר כמ"ש צבה"ל.

יב) סנהדרין פ"ד ב' דילמא חביל והו"ל שגגת איסור כו', בפשוטו נראה דהחשש הוא שעלול לטעות ולפגוע עם המחט בצשר, ולא בקוץ או בכוותא, ועבד חצורה בשגגה, ואינו ענין לדבר שאינו מתכוין דעלמא, דהתם עושה פעולה שמתכוין לה ובעשייתה עלול להעשות איסור, וזה שרי למאי דקיי"ל כר"ש, ואף באיסור סקילה י"ל דשרי, דהתם האיסור כנעשה מאליו חשיב, משא"כ הכא שהוא עושה פעולת איסור בפ"ע, אלא שעושה אותה בשגגה, והיינו דחשבינן ליה שגגת איסור ככל שגגה דעלמא, ולא כדבר שאינו מתכוין, וא"ע בתו' לק' פ"ה א' ד"ה ור"ש שלא פירשו כן, ונקטו דכל דבר שאינו מתכוין אסור בשגגת מיתה, וגם מהא דשגגת לאו שרי דבר שאינו מתכוין כדחזינן במוכרי כסות ובהקזת דם בצכור וצנויר, מוכח דדבר שאינו מתכוין אינו ענין לחששא דשגגת איסור דסוגיין, דאם איתא דאיכא חשש איסור אין מקום להקל צלאו, דגם ספק לאו לחומרא, וביבמות קי"ט א' אמרו מ"ל איסור כרת מ"ל איסור לאו, ולא חילקו בסוגיין בין לאו למיתה אלא בענין רפואה דע"כ לעשות, ואי ליכא אחר, ע"כ יעשו הבן, וכדאיתא ביו"ד סי' רמ"א ס"ג בהגה"ה, וצוה אמרינן דעדיף אחר דאינו אלא שגגת לאו, מן הבן דהוי שגגת מיתה, אצל במוכרי כסות וכיו"צ אם איתא דאיכא חשש איסור, למה להו לחכמים להחיר, אלא ודאי כל דבר שאינו מתכוין שרי, ולא גזרו בו חכמים כלל, והכא בקוץ חיישינן לעשיית איסור נוסף בפני עצמו בשגגה, וכמש"כ.

ומש"כ תו' שם דהחשש הוא שיסתבצ מפעולתו שיהא פ"ר לעשות חצורה בהוצאת הקוץ, ולא ישים אל לבו ויוציאו, ונמצא שחילל שבת בפ"ר, ו"ע דהתינח גבי שבת, אצל בן אצל אציו הרי אף כה"ג שרי מן הדין, דהא מסקינן דבן מותר להקיז דם לאציו מעיקר הדין, וה"נ בקוץ שע"כ לעשות חצורה בהוצאתו, וע"כ דהחשש שיעשה חצורה נוספת בשוגג שאין צו ענין להוצאת הקוץ, וכמש"פ, וגם עיקר הדבר דחוששים שישכח ויעשה איסור בידיים, הוא מחודש, והרי לא חיישינן שיתחיל

אצל כזר נחבאר דהראשונים ז"ל ל"ג לה, ומתפרש דלר"ש שרי לפרוש המחללת משום דסתמא יש אפשרות לדבורים להמלט ואין כאן פ"ר, וכמש"כ לעיל בשם הרמב"ן והמ"מ, וה"נ צנעילת התיבה סתמא סוגר את התיבה בכחו ואינו מחזיק הכיסוי צידו עד סוף הנעילה, וממילא בשעה שגמר פעולתו אין כאן פ"ר דעדיין יכולים להמלט, וז"ש רבנו שא"ל לדקדק בזה, ולא כתב דמותר לנעול התיבה אע"פ שיש בתוכה זבובים, דבאמת זה אסור, אלא דסתם נעילה לא חשיבא פ"ר וכמש"כ.

ומש"כ רבנו כי הכוונת קטנה היא והדבורים ניצודין צה, אפשר דכוונתו למש"כ הצ"י להשיג על צעה"ת דכוונת היא מקום שהם ניצודים והוי כמכניס אריה לגרוקי שלו, ור"ל דכשם דארי לא חשיב כניצוד כשהוא ציד האדם, ואעפ"כ כשהוא בגרוקי שלו חשיב ניצוד אפילו אם הגרוקי גדולה, דכיון דשימוש האדם בארי הוא בגרוקי שלו, הרי כשנכנס לגרוקי שלו זהו צידו, דלהכא קבעי ליה, ה"נ דבורים בכוונת שזהו המקום שמשמשים צו לאדם, הרי כל שמכניסם לכוונת חשיב צידה, משא"כ זבובים בתיבה שאין לאדם שום שימוש בהם בתיבה, וכשיצא ליטלם צידו מן התיבה יצרחו, אין לחששם כניצודים ע"י סגירת התיבה, [וצוה נתיישב משה"ק צצ"ח על הצ"י בזה], וז"ש רבנו שהכוונת קטנה והדבורים ניצודין צה, ר"ל לשמש לאדם, והוצרך לומר שהיא קטנה, דהנועל דלת ציתו לא חשיב כצד הדבורים שבה אפילו אם יש להם שם כוונת, משא"כ זבובים שאינם ניצודים בתיבה, אח"כ ראיתי שכן פירש מרן זללה"ה כונת הטור, אלא שלא הזכיר שזו כונת הצ"י בדחייתו לדברי צעה"ת.

ולחאמור אין שום מקור בדברי הטור למה שחידש הט"ז בסימן שט"ז סק"ג דכשאנו יודע אם יש זבובים בתיבה שרי לנעלה לפי דלא חשיב פ"ר, וכבר כתבנו לעיל סק"י דספק פ"ר נמי אסור, וכמ"ש צבה"ל.

שו"ע או"ח סי' שט"ז ס"ד וגם הוא בענין שאינו מוכרח שיהיו ניצודים כו', מלשון זה משמע כפי מש"פ הרמב"ן והמ"מ דהפריסה היא באופן שיכולים לברוח עד שלא תגיע המחללת, וכמש"כ לעיל, אצל לאחר שנפרסה המחללת שפיר א"א להם

להוציא קוץ שיש בו פ"ר לחצורה, וה"נ אם יסתבב
באמצע עיסוקו, נמי יפרוש.

(ג) יומא ל"ד ב' ומי אמר אביי הכי כו', לפירוש
רש"י נראה דס"ל לגמ' כדעולא שבת כ"ט ז' דר"י לא פליג אלא בקטנים
אבל בגדולים מותר, ולפי פשטא דשמעתא פסחים
כ"ה ז' ס"ל הכי לאביי ורבא שם וכמש"כ תו'
שם, [ועי' לעיל סק"ב], ולפי זה שרי ר' יהודה
דבר שאינו מתכוין בשאי אפשר, ושפיר ניחא
תירוץ דאביי דדבר שאינו מתכוין מותר, ומתפרש
דלא הוי פ"ר וכמו כל דבר שאינו מתכוין דעלמא,
ולא פרכינן אלא מהא דאביי גופיה קאמר דלר"י
אסור דבר שאינו מתכוין גבי מילה, ואע"ג דלא
אפשר, ומשנינן דרק באיסור דאורייתא קאסר
בשאלא, אבל באיסור דרבנן לא אסר אלא בשאפשר
דהיינו בקטנים, אבל הכא בעששיות א"א ושרי, וזה
מיושב כל מה שהקשו בתו', וגם משה"ק ממיחס
אף אי גם צירוף מיחס אינו אלא דרבנן נמי י"ל
דהתם אפשר שימתין מעט, והוי דומיא דקטנים
דאסר ר"י, משא"כ הכא דצריך להפיג צינת המים,
שוב הראוי שכבר כ"כ במגניי שלמה בשבת מ"א
ז', וכתב שם גם ליישב משה"ק לעיל סק"א ממילה
בזרעת להא דס"ל לאביי ורבא דלא אפשר ולא
קמכוין שרי, דרק בדרבנן ס"ל דשרי, ולא
בדאורייתא, עי"ש.

ונראה דלפי פרש"י ראוי לדקדק מהא דאמר אבל
הכא צירוף דרבנן הוא, דכל אין מתכוין
דשבת מיתסר מדאורייתא לר"י, ורק הכא בצירוף
הוי דרבנן, ובאמת דגם לפי תו' הלשון קשה
דהול"ל אבל גבי שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה
וכמו שהציאו תו' גירסא זו, אלא דלפירוש תו'
מימרא דאביי דבר שאינו מתכוין מותר מתפרש
דמותר מדאורייתא, ומשמע שהאין מתכוין גורם
ההיתר, וממילא ראוי לפרש דהוא כלל בכל אין
מכוין דשבת, משא"כ לפרש"י דמתפרש דדבר שאינו
מתכוין מותר בשאלא, ומפרשינן דהיינו רק באיסור
דרבנן כמו צירוף, ומתפרש דרק צירוף דרבנן ולא
כל אין מתכוין.

בעיקר דברי התו' דגבי שבת מודה ר"י דמשא"מ
שרי מדאורייתא, יש לדקדק דהא משמע
דרק אליבא דר"ש דנו אביי ורבא שבת קל"ג א'
אי מודה בפ"ר, אבל אליבא דר"י לכו"ע בפ"ר

חייב, ואם איתא דיש חילוק לר"י בין פ"ר ללאו
פ"ר, א"כ מנליה לאביי לס"ד דר"ש פליג גם
אפ"ר, כיון דלא אשכחן כלל דאירי בפ"ר, ועי'
לעיל סק"ד, וגם בספרא לענין מלאכת מחשבת אין
לחלק בין פ"ר לקרוב לפ"ר, דאי אזלינן בתר כונתו
הרי בשניהם אינו מכוין למלאכה, ואי אזלינן לפי
מה דידע, הרי גם בלאו פ"ר יודע הוא שהמלאכה
תיעשה, [והרי בכל התורה אזלינן בתר רובא, וה"נ
צבוב פעמים המלאכה תיעשה].

ומה שהוכיחו תו' בסנהדרין פ"ה א' מהא דמשמע
שבת ז"ה א' דרבנן דר"א דסברי דמכבד
ומרבץ אינו אלא משום שבות, סברי כר"י דדבר
שאינו מתכוין, דהא לר"ש שרי לכתחלה, ואמאי
אינו אלא משום שבות, וע"כ דדבר שאינו מתכוין
בשבת לר"י לא מיתסר אלא מדרבנן, יש לדחות
דשאני כיבוד וריבון דאף אי משווי גומות לא חשיב
תיקון גמור למיחשב כזונה, עכ"פ בשאינו מכוין
לכך, שאין דעת בני אדם על תיקון קל זה, ומדע
דהא אף לר"י אשה חכמה מרבצת ביתה בשבת,
וחזינן דאף כשמתכוונת לרבץ שרי כשעושה כללחר
יד, ואם איתא דחשיבא מלאכה כיצד שרינן בכללחר
יד, והא גם מלאכה דרבנן לא שרינן כללחר יד,
אלא ודאי אשווי גומות בכללחר יד באינו מכוין
לאו שם מלאכה עלה כלל, ודמי לקוטס להריח
דלעיל סק"ח.

ומה שהוכיחו עוד בסנהדרין שם מהא דפטרין
בכריתות י"ט כ' כמה גווי דמתעסק משום
מלאכת מחשבת, אף דבכל התורה לא חשיבי
מתעסק, [ונתיישב מה שהקשה הגרע"א ז"ל בשלהי
המערכה דיומא], וכש"כ כשאינו מכוין אלא
לגרידה, י"ל בפשוטו דלאו ק"ו הוא דשאני אינו
מכוין שידע שהמלאכה תיעשה בפעולתו ואין לו
שום טעות אלא שאין כונתו ורצונו לעשותה, משא"כ
בהני גווי דהתם שיש טעות לפניו, ועי' בתו'
כתובות ה' ז' ד"ה את"ל.

(יד) בב"מ פ"א מה"ש ה"ו כתב בשם הר"א בשם
הרמב"ם ז"ל דההפרש בין מלאכה
שאינה צריכה לגופה ובין פ"ר הוא דגבי פ"ר אינו
מכוין למלאכה כל עיקר אלא שהיא נעשית בהכרח
כגון שסגר פתח ביתו והיה שם צבי שהוא לא כיוון
לשמירת הצבי אלא שהמלאכה נעשית בהכרח, אבל
מלאכה שאינה צריכה לגופה הוא מתכוין לגוף

וכמש"כ הגרע"א ז"ל ל"א ז', וז"ע כיון דמורסא זו פתח יפה לה, כדחזינן דצמכין לפתח חייב, א"כ אמאי לא ניחא ליה, וכש"כ דלא שייך למיתני שריותא בצתמא, וז"ל דלפי זה מתפרשא מתני' אם להוציא ליחה ולא לפתח, ור"ל דאיידי בגוונא דלא ניחא ליה צפתח, וכגון שהוא במקום גלוי וכיו"ב, ובמ"א סי' שכ"ח ס"ק ל"ב כתב דאינו חושש אם תחזור ותסתם מיד, והוא לשון רש"י ק"ז א', וז"ע דהא לפרש"י ע"ה א' אם לא איכפת ליה הפתח כבר חשיב צריכה לגופה, ונריך דוקא שירצה שלא יהיה פתח, [ועי' להלן מש"כ בכונת רש"י], ואף לפי תו' ז"ע אם סגי במה דאינו חושש אם תסגר, די"ל דמ"מ כיון דלרפואתו טוב שיהיה פתח שפיר חשיב צריכה לגופה, ונריך דוקא שיהא לו ענין שלא יהא הפתח, וז"ע לדינא, [ואף דהרמב"ם פסק לה אף דס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, מ"מ פשטא דסוגיא דלא שרי אלא לר"ש וכדעת תו' והרמב"ן והרשב"א ג' א'].

ורש"י לעיל א' כתב ואם להוציא לחה של עכשיו ואינו חושש אם תחזור ותסתם מיד פטור ומותר דאין כאן תיקון ורצון נמי לא גזור בה שבות משום צערא, נראה דמפרש דלהוציא ליחה עושה פתח קטן שאינו מועיל לשמש פתח, וכן משמע ממה שכתב צאם לעשות לה פה דבתוספתא חני הכי אם לקולפה ולעשות לה פה כדרך שרופאים כו', משמע שזה פתח יותר גדול דנריך גם לקלוף, ולפי זה פתח שלהוציא לחה בדין הוא שיהא מותר דלאו כלום הוא, וזה שכתב רש"י דלא גזור ביה רצון, דנריך שמהא גזירה מיוחדת לאסרו, משום שדומה לפתח, ומשום צערא לא גזור, ולפי זה ז"ל דלפי דס"ל לשמואל דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב כדאמר לעיל מ"ב א', ופשטא משמע דשמואל לדינא קאמר דפטור ומותר, ולא רק אליבא דמאן דפטר דהיינו ר"ש, לפיכך פירש ז"ל דשמואל מפרש לה בשני צורות של פתחים, ולפי זה אפשר נמי דבהא פליגי הני לישי דרב דמאן דמתני לה אצידה שלא לצורך, לא מתני לה אמפיק מורסא, ומפרש לה כדשמואל דכשעושה להוציא לחה אין הפתח ראוי לשמש כפתח, דאי ניחא ליה הרי חשיב צריך לגופה כמש"כ תו' ע"ה א' וכמבואר בגמ' ק"ג א',

המלאכה אלא שאינו מכויין לתכליתה, עכ"ל, ולפי זה ראוי להיות מלאכה שאינה צריכה לגופה חמור טפי מפ"ר, ואמנם כן הדבר למאי דס"ד דאזיי קל"ג א' דר"ש מחיר דבר שאינו מתכוין אף צפ"ר, ומ"מ נראה דידע אזיי דכל פטורי דשבת פטור אצל אסור, ובכלל זה מלאכה שאינה צריכה לגופה דפטר בה ר"ש ז"ג ז', וכן כ"ט ז' דדר' יוסי כדמסיק ל"א ז', וע"כ דמלאכה שאינה צריכה לגופה חמור טפי, ולמאי דמסיק דמודה ר"ש צפ"ר דחייב, ואע"ג דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, מתפרש דוקא פ"ר דניחא ליה, דכה"ג לא מיפטר משום שאינה צריכה לגופה, וכמש"כ תו' ע"ה א' ד"ה טפי.

ק"ז ב' איכא דמתני לה אהא המפיק מורסא כו', לכאורה ליכא מידי צין הני לישי וכל חד מודה לחצריה, אצל אפשר דמפיק מורסא יתכן לפרש דבזמן שעושה להוציא ליחה, ליכא פ"ר שיעשה פתח, דפתח צריך שיהא גדול קצת ובאופן שלא יסתם מיד וכמ"ש רש"י לעיל א', ולפי זה יתכן להחיר אף למ"ד מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, אי ס"ל דדבר שאינו מתכוין פטור, והיינו דאשמועינן רב דמתני' איירי אף בגוונא דהוי פ"ר ופטור משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה וכו"ש, ולפי זה יתכן דמאן דמתני לה אצידת נחש דהוא סיפא דמפיק מורסא, ולא מתני לה ארישא דמפיק מורסא, היינו לאשמועינן דרישא איירי בצמת דדליכא פ"ר, ומאי אחיא אף כמ"ד מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, ואפשר דבגוונא דהוי פ"ר לא שרי לכתחלה אף למ"ד מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, ולפי דרב נמי ס"ל דפטור ומותר קתני, לפיכך אוקמה דדליכא פ"ר, ולא דמי לצייד נחש דהכא יכול להמתין עד לערב, א"נ אורחא דמילתא דבמפיק להוציא ליחה ליכא פ"ר שיעשה פתח הראוי להכניס ולהוציא, ולפי זה יש ענין צהני תלת לישי, דל"ק לא איירי רב כלל במפיק מורסא, ואפשר לפרושי דהוי פ"ר, ואפשר לפרושי דדליכא פ"ר, אצל לאידך לישנא פירש רב דאיירי צפ"ר, וללישנא בתרא מוכח מדרב דאיירי דדליכא פ"ר.

ואי מפיק מורסא איירי צפ"ר שיהא פתח, ע"כ צריך לפרש דאיירי בגוונא דלא ניחא ליה צפתח, דאי ניחא ליה הרי חשיב צריך לגופה כמש"כ תו' ע"ה א' וכמבואר בגמ' ק"ג א',

דשמואל דמחייב צמלאכה שאינה צריכה לגופה, ודוחק לומר דמפרש לה צמכנת נפשות, דא"כ מה הוצרך שמואל לראיה.

ובב"מ פ"י ה"ז כתב צדעת הרמב"ם דמאן דמתני להא דרב אצידה שלא לצורך לא מתני לה אמפיס מורסא ונחש, וכן שמואל אף אליציה דס"ל כר"י דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב נמי אמר דהני פטור ומותר, וטעמא משום דהרמב"ם מפרש דחיוצא דמפיס מורסא משום מכה בפטיש, וכשאינה אלא להוציא לחה אינה גמר מלאכה, שעדיין ינטרך לפתוח ולהרחיב הפתח, [והוא כעין מש"כ צדעת רש"י אף דחיוצו משום צונה], וצלידת נחש כתב הטעם משום שאינו צד אותו כדרכו אלא כמתעסק, או דחשנין ליה כסכנת נפשות, אע"פ שאינם ממיתים כיון שהוא היציקא דרבים ונ"ע דהרמב"ם לא הזכיר שם צהכ"ה שיצוד כמתעסק, וכתב סתם דמותר לצוד אותם, וגם לומר שהוא נידון כפיקוח נפש קשה דא"כ אמאי מתנינן בחד לישנא דרב דלר"י דמחייב צמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב נמי צלידת נחש, ודוחק גדול לומר דפליגי הני לישני אי חשנין לה כפיקוח נפש, ובשם ספר הצתים הביא שם לתרץ וכנראה כונתו דעשיית הפתח למורסא לא חשיבא בלא כונה, וכן צידת הנחש למנוע נשיכתו לא חשיבא כצידה, דומה לקוטס להריח וכיו"צ דלעיל סק"ח ט', ונ"ע, ועו"ק דהא תנן קב"א א' אר"י מעשה צא לפני ריב"ז צערב ואמר חוששני לו מחטאת, הרי דלר"י אף ציד שלא ישכנו, דצהכי איירי התם רישא דקתני על עקרב שלא תישך, נמי חייב חטאת, ונ"ע.

בתו' לעיל ק"ג א' הקשו לפי הערוך דפ"ר דלא ניחא ליה שרי מהא דמפיס מורסא להוציא ליחה היה אסור אי לאו משום צערא דגופא אע"פ שאינו נהנה כלל בצנין הפתח ואינו מתכוין כלל לצנין הפתח אלא לנקיצה צעלמא, וכונתם דמהא דחשנין לה צמכנת מלאכה שאינה צריכה לגופה, מוכח ע"כ דאיירי שאינו נהנה ואינו מתכוין כלל לפתח, דאל"כ הרי חשיב צריכה לגופה, ומיהו צהא דחשבו לה כדצר שאינו מתכוין יש מקום עיון דבפשוטו כיון שכונתו לנקוב המורסא הר"ז דומה למלאכה שאינה צריכה לגופה כמו מוציא את המת או כמו צד שלא לצורך, דלא שייך צהו דצר שאינו

מתכוין, שהרי מתכוין לפעולה זו, אלא שאינו מתכוין לתכליתה, ומנאמי שכצר הקשה כן הגרע"א ז"ל דדרו"ח כתובות ו' א', ונראה מזה דס"ל להתו' דפתח צמכה אינו דצר שצמציאות לחוד, אלא צריך גם כונה, וכמו קוטס להריח דלא חשיב כעשה כלי כשאינו מתכוין לחצוץ צו שיניו, ה"נ פירצה צמורסא לאו פתח הוא כשאינו מתכוין, וע"כ למיתי מדין פ"ר, [ואף דצקיסם גם פ"ר לא מהני, הכא עדיף], והא דחשנין ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה, היינו משום דחשיב כעושה פתח מחמת הפ"ר ושפיר קשיא להו דאי פ"ר דלא ניחא ליה שרי צעלמא, מה שייך לדון צמפיס מורסא. — ומש"כ דלא שרי אלא משום צערא דגופא, כונתם להא דאיצטרך שמואל ק"ז א' למידק ממחתי דפטור ומותר קאמר, ומצואר שהוא נידון פרטי צמפיס מורסא, והיינו משום צערא, ומצואר צעלמא ליכא למישרי כה"ג, דאם איתא צעלמא שרי פ"ר דלנ"ל, א"כ מה מקום לדון צמפיס מורסא, [שו"ר צרצ"א שצטמ"ק כתובות ו' א' שכתב כן, ומיהו צתר הכי כתב צסם מורו ז"ל לדחות דלאו משום צערא התירו דהא אדרבה אשכחן דגורו משום שחיקת סממנים צמקום צערא, אלא משום דלא ניחא ליה שרי עי"ש, ולדעת תו' נראה דלאו כל עניני צער שוין, ושפיר ראו צורך להקל צמפיס מורסא].

וקצת יש להביא ראיה לדעת תו' דצמפיס מורסא חשיב דצר שאינו מתכוין, מהא דלא שרינן לכבות הנר צשביל חולה שאין צו סכנה לעיל ל' א', הרי דלא שרינן מלאכה שאינה צריכה לגופה צמקום צערא, ואמאי התירו מפיס מורסא, אבל אי מפיס מורסא הוי דצר שאינו מתכוין ניחא, די"ל דלא התירו מלאכה שאינה צריכה לגופה צמקום צערא אלא כשאינו מתכוין למלאכה אע"ג דהוי פ"ר, אבל כשמכוין למלאכה דלא הוי אלא מלאכה שאינה צריכה לגופה לא התירו, וצוה נמי ניחא קושית תו' קל"ה א' ד"ה מפני עי"ש, דהתם ליכא אלא מלאכה שאינה צריכה לגופה וזה לא שרינן.

ק"ז א' וממאי דפטור ומותר דתנן מחט של יד ליטול צה את הקוק, פרש"י דהיינו דומיא דליחה דמצער ליה ואינו חושש אם יסתם מיד וקאמר ניטלת לכתחלה, נראה דמפרש שיש כאן ג"כ ענין צפתה, וצהוצאת הקוק עושה פתח

שרי להורגו אין רגילות לכפות עליו כלי, ויש לפרש דאח"כ דכו"ע מודו דאי מצי לכפות עליו כלי אין לו להורגו, והיינו דינא דמתניתין, והשתא פליגי בשאי אפשר לכפות עליו כלי אי שרי להורגו, דריב"ל סבר דרק הידור הוא לכפות כלי אבל בשאי אפשר שרי להורגו, ור"ה סבר דלא התירו אלא כפיית כלי, וז"ל דמשמע להו דכיון דריב"ל סתמא קאמר דכל המזיקין נהרגין בשבת משמע דאף כשיכול לכפות כלי או לדרוס לפי תומו קשרי להורגו, ולפי זה ז"ל דהא דנקטה מתני' כפיית כלי הוא לרבותא דריב"ז דאף בזה חושש לחטאת, אבל לת"ק הוא הדין דשרי להורגו, ובמתניתין דעדיין דקתני צדד ולא קתני דרשאי להורגו, הוא משום דצדי למיתני דלרפואה חייב אף צדד דחשיב צמינו ניזוד, וז"ע.

ובטעמא דלהורגו גרע פירשו ז"ל משום דמיפרסמא מילתא טפי מצדידה, נראה כונתם דצידה הוא דבר התלוי בצדעו והכופה כלי ואינו יודע שעקרב מתחתיו לא חשיב כצד, משא"כ הריגה דאינו תלוי אלא בצמאיאות וכל שהרגו הרי עשה מלאכה, והרי דעת הרמב"ם דאף דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב מ"מ מותר לזודו כמתעסק שלא ישכנו, ועי' במ"מ פ"י הי"ז בטעמא דמילתא.

ומיהו נראה דכונתם מיפרסמא מילתא ממש דניכר הדבר טפי, ולמדו כן מהא דשריין להורגו לפי תומו, והיינו אף במתכוין להרגם וכמ"ש הרשב"א, וע"כ משום דלא מיינכר ולא מיפרסמא מילתא, וה"נ צידה במתכוין שלא ישכנו לא מיינכר מלאכת צידה כ"כ.

הא דאמר ר"י בשם ריב"ז במתני' לעיל א' חוששני לו מחטאת, ואמאי לא מייחייב ודאי חטאת כיון דס"ל דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, אפשר לפרש דמספקא ליה אי צידה ע"י כפיית כלי חשיב כי אורחיה, או דהוי כלאחר יד, א"נ שמא מספקא ליה כסדרת המ"מ שם בשמואל ק"ז א', אבל לרב ק"ז ב' א"א לומר כן, דהא קאמר דלמ"ד מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, יש לחייב צדד נחש שלא ישכנו, ולא משמע דפליגי רב ושמואל בזה דריב"ז, ושמואל יש לפרש דמספקא ליה לריב"ז אם עקרב חשיב יש צמינו ניזוד, א"נ שמא תלוי בגודל ריאתו של העקרב, דלפעמים חשיב

אלא שאינו חושש אם יסתם מיד, ולפמש"פ בכונת רש"י דמפיס להוציא למה אינו ראוי לפתח והנידון אם גזרו חכמים על פתח כי הא, יש לפרש דה"נ הפתח שמתהוה ע"י נטילת הקוץ ראוי היה לגזור עליו, ואף דשאני קוץ דכדלת חשיב וכאילו הפתח כבר קיים, ז"ל דהפתח מתרחצ ע"י הוצאת הקוץ, א"נ אף כשעלה קרום על הקוץ נמי שרינן להוציאו.

ולדעת תו' והרמב"ן והרשב"א ג' א' דאף לשמואל איירי במלאכה שאינה צריכה לגופה, והיינו שגם להוציא למה הוא עושה פתח גמור שאם היה דעתו לפתח היה חייב עליו, ופטורו רק משום דמכוין להוציא למה והו"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה, לפי זה ע"כ לפרש דגם בנטילת הקוץ משכח"ל חיוצ אם יכוין לפתח, דאל"כ אין ראיה מזה, ואפשר לפרש דס"ל לגמ' דגם קוץ שעלה עליו קרום שרי ליטול, דסתמא קתני ליטול את הקוץ והדבר מצי, וצוה יש כאן עשיית פתח שאם היה דעתו עליו לפתח היה חייב, וש"מ דהתירו מלאכה שאינה צריכה לגופה במקום נערא.

אבל התו' לא פירשו כן, ודבריהם ז"ל צ"ע דבסנהדרין פרכינן ניהוש דילמא חביל והוי שגגת אסור, ומשינין דמקלקל בחצורה פטור ולמ"ד מקלקל בחצורה חייב ס"ל דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, אבל אין מקור לחדש דאף בודאי חביל שרי, וגם מה שתיירא דמוכחיין מדרי' יהודה דדבר שאינו מתכוין אסור ואפ"ה שרי ליטול את הקוץ, נמי צ"ע דלא דמי למפיס מורסא, דבין אף אם יכוין הו"ל מקלקל בחצורה, דס"ל לר"י דפטור, ושפיר שרי צאין מתכוין כדאמר כתובות ו' ב' ע"ש בחד"ה אם, משא"כ במפיס מורסא דאם מכוין לפתח חייב חטאת, ושפיר י"ל דכה"ג לא התירו לכתחלה להוציא למה, וז"ע.

מהא דחשבינן למפיס מורסא כבונה לדעת רש"י, וכן הגודלת והפוקסת, והמגבן, צ"ה א', וכן בחומרי שדרה מייחזי כבונה קמ"ז ב', נראה דמושג בונה הוא תיקון הדבר על מתכונתו.

(טו) קב"א ב' תוד"ה כל אע"ג דתנן במתני' כו', לכאורה איפכא איכא למיפריך דמהא דתנן במתניתין דמותר לכפות כלי על עקרב שלא תישך, משמע דאסור להורגו, דאי

כניסו גם קודם כפיית הכלי כיון דבזקל מטיא ליה
בחד שיחיא, ואפשר נמי דתלוי בגודל הכלי שפכה
עליו.

שם מני חילמא ר"י הא אמר מלאכה שאינה
צריכה לגופה חייב עליה, ומקלקל נמי לא
חשיב, כיון שמונע נשיכתו.

שם ואמר ר"ש נחש דורסו לפי תומו ואר"ק עקרב
דורסו לפי תומו, לפמ"ש"כ לעיל דמתני' דקתני
כופה את הכלי משמע דלהרוג אסור, אהו
לאשמועינן דה"מ להרוג כי אורחיה, אבל לדרוס
לפי תומו שרי, ואפשר דעדיף מכפיית כלי, ואפשר
דכי הדדי נינהו, וברש"ב"א משמע דכפיית כלי עדיף,
ולפי זה אשמועינן דבא"א לכפות כלי שרי לדרוס
לפי תומו, וכן בכלל דצריהם דלהרוג כי אורחיה
לא שרינן.

והנה כולה סוגיין מוכחא דהנידון כשחפץ להרגם,
וכדענו מיניה מר"י מהו להרוג נחשים
ועקרבאים בשבת כו' ואהא אמרינן דילמא לפי תומו
הוא דשרי, וכן מימרא דרב ששת ודרב קטינא איירו
צדין הריגת נחש ועקרב, וא"כ אף אי נפרש לפי
תומו דהיינו שאינו מוסיף ואינו משנה בפסיעותיו
כלום, נמי הוא צדין מתכוין, דכל שיודע שהוא
הורג וחפץ בכך, ויכול לשנות פסיעותיו ולא להרגו,
הרי הוא צדין אפשר וקמכוין, ולפי זה ז"ע דצדרי
רש"י שכתב הואיל ולא נתכוין כו', דאמאי חשיב
ליה אין מתכוין, וגם מה שפירש אליבא דר' יהודה
הוא קשה טובא לאוקמי כל הני אמוראי דלא
כהילכתא, דהא קיי"ל כר"ש, ולדידיה אף בכל
שקלים ורמשים שאינם מזיקים נמי שרי, דהא הו"ל
דבר שאינו מתכוין ולא פ"ר, וכבר תמהו בזה
במלחמות ובר"ן, ובר"ן משמע דגרים ברש"י
דאפילו לר' יהודה, וברש"ב"א משמע דל"ג לה
ברש"י, שפירש דלרש"י מיתוקמא כר"ש משום דבר
שאינו מתכוין, (ויתכן דמש"כ רש"י דבר שאינו
מתכוין ר"ל שדורס לפי תומו והיינו כלאחר יד,
ומש"כ דדבר שאינו מתכוין לר"י מדרבנן הוא, היינו
לר' ינאי דמפרשין דלפי תומו קאמר, ואינו ענין
לדבר שאינו מתכוין דפלוגתא דר"ש ור"י, דהכא
מכוין הוא, וי"ע).

שם אמר להו לא צריכתו הכי אר"י רוק דורסו
לפי תומו, בפשוטו היינו שיכולים לילך בכונה
במקום הרוק אף שאין לו צורך ללכת שם, כדי

שדרכו עליו צהליכתו לפי תומו, וכן הוכיחו מזה
הרמב"ן והרשב"א והר"ן דגם דורסו לפי תומו
דנחש ועקרב היינו נמי כשמתכוין לילך במקומן
ולדרוס עליהם דהכא ע"כ הכי קאמר דאל"כ אכתי
צריכי לסחוף מאנא עד שיזדמן מי שידרוס עליהן
צהליכתו, וכ"כ המ"מ פכ"א ה"צ ופכ"ו הי"ג,
ומ"ש צב"י סי' שט"ז דהכא לא שרי במכוין היינו
במכוין למרח או לאשוויי גומות, דהכא הרי אין
צורך במירוח ואשוויי גומות, ואין שום סיבה
להתירן, ורק שצריך לבטל מיאוס הרוק, וממילא
פשיטא דלא שרי אלא במכוין לדרוס עליה כדי
לבטל מיאוסה, ולא במכוין למרח או לאשוויי גומות,
משא"כ בנחש דאף במכוין להורגו שרי, ודברי
הגר"א ז"ל שם סי"א נע"ג.

כתב בדרישה סי' שט"ז על מ"ש הטור בשם
הר"מ מרוטנבורק שאין לשפשו ברגליו דלא
קאמר אלא דורסו אבל לא לשפשף וז"ל השו"ע
אבל מותר לדרסו לפי תומו שאינו מתכוין למרח
ולהשוות גומא ואע"ג דממילא ממרח הוא כי לא
מכוין שרי משום מאיסותא עכ"ל מכאן נראה
לדקדק דמותר לשפשף אותו דרך הלוכו לא כמו
שראיתי מדקדקים שאינו ממרח כלל רק מעמידין
עליו רגל מיהו כשאינו דרך הלוכו ודאי אסור כ"א
להעמיד עליו רגל עכ"ל, נראה כונתו דמותר לדרוס
עליו כדרכו צהליכתו ואע"פ שעי"ז משפשף קצת
בדרך ההולכים שהרגל נישופת קצת לאחריה, ולא
כמו המדקדקים שמשנים צהליכתם ורק דורכים על
הרוק ומרימים רגלם שלא בדרך הליכה, ומיהו
כשאינו דרך הליכה, והיינו שעומד במקום הרוק
ואינו הולך, ודאי לא שרי אלא להעמיד הרגל עליו
ולא לעשות שפשוף שעושין צהליכה.

ולפי זה לא שרי לדרוס אלא צהליכתו הרגילה
ללא שום שינוי, והן הנה דברי מהר"ם
מרוטנבורק שצטור, ולענין אם שרי ללכת במקום
הרוק כדי שידרוס עליו דרך הלוכו, לא נזכר נידון
זה בדרישה, וכבר נתבאר לעיל מדברי הראשונים
דמוכח בגמ' דשרי, וזה דלא כמ"ש צמ"צ שם
ס"ק נ"א בשם הדרישה והא"ר דאסור, [הא"ר
רק העתיק דברי הדרישה], ומה שזכר בדרישה
דשרי להעמיד עליו רגל, נראה דהאי שריותא היינו
נמי רק ממה שאמרו רוק דורסו לפי תומו, דגם
בהעמדת רגל איכא למיחש למירוח ואשוויי גומות,

כלום, ובאופן זה אין כאן פעולה חיונית לכיבוי, אלא דכיון שאין תחתיהם גחלים הרי גחלת כמה דשציק לה מעמיא עמיא ואזלא, ויש מקום לומר דלא חשיב אלא גרמא ולא מכבה, והיינו דקמ"ל דג"ז מכבה, אבל רש"י פירש שמילא כלי עם גחלים והכיבוי הוא שעכשיו העליונות למטה והוא נותן עליהם המשא של אלו שהיו מקודם תחתונות, ועי"ז הוא גורם כיבויים, ולפי זה יש כאן פעולת כיבוי ממש, ומ"מ אפשר שיש כאן חידוש דס"ד שאין מכבה אלא כשקוטם באפר או בחול, אבל כשנותן עליהם גחלים לוחשות, אין זה כיבוי, אע"פ שהאש של התחתונות מתמעט, שאין דרך כיבוי בכך והרי כולם יחד מהוים את האש, והיינו דקמ"ל, ובפי' הנדמ"ח ע"ש רגמ"ה פירש החיתוי כהיהא דיומא וכמס"פ, ואפשר דרש"י ס"ל דכיבוי דמעמיא עמיא ואזלא אינו אלא גרמא וא"ל לחייב עליו.

שם אלא דלא קא מכיון להצער מ"ט דמאן דמחייב תרתי, יש לעי' וכי לא ידע דר"י מחייב בדבר שאינו מתכוין, [לדעת החולקים על התו' וס"ל דגם בשבת מחייב ר"י בדשא"מ, וכמ"ש כאן בשטמ"ק בשם תו' דלא איירי בפ"ר], וגם למה נדחקו כל הני אמוראי, ועו"ק דבאוקימתא דר"א אמרינן כגון שנתכוין לכבות והוצער מאיליהו, ומשמע כאילו שזו אוקימתא חדשה, ואמאי לא אמר לעולם דלא קא מכיון להצער וראב"ז סבר לה כר"י, ועו"ק דבחומה גחלים להתחמם והוצערו מאיליהו לא משמע דהוצערו מאיליהו קאי על הנשארים, דכפשוטו חמה גחלים ולקחם להתחמם ואין לו ענין בנשארים כלל, ואף אם הוצערו הו"ל דבר שאינו מתכוין כלל, ואילו התם משום מלאכה שאינה צריכה לגופה אחינן עלה ולא משום דבר שאינו מתכוין עי' תו' שבת מ"א ב', אלא משמע דהוצערו מאיליהו על הגחלים שחתה קאמר, ודכוותה איכא לפרושי בדבר אשי, ומכל זה היה משמע דמה שע"י לקיחת מקצת גחלים, נצעים הנשארים, לא חשיבא מלאכה באינו מכיון, ואף לא לר"י, שאינו אלא מעין גרמא, ורצ אשי מוקים לה שהגחלים שחתה הוצערו, וזה ע"י מעשה החמייה וחשיבא שפיר מלאכה לר"י אף באינו מכיון, והדבר מצוי שבחמיית הגחלים הם מוצעים, וכמו כהיהא דשמא יחתה בגחלים, ובנתכוין לכבות חשיבא להצערה דבר שאינו מתכוין, ובמתכוין להתחמם

ולא הותר אלא משום מיאוס, ותדע דאל"כ הני דבי ריש גלותא למה הוצרכו למיסקח מאנא ואמאי לא הניחו רגליהם עליו אחת ושתיים דקיל טפי מלסחוף מאנא, אלא ודאי למאי דלא ידעו הא דרב יהודה דרוק דורסו לפי תומו, היו סוברים דגם להעמיד הרגל אסור, וכן מה שהביא המ"א שם בשם מהרי"ל דמותר להעמיד עליו הרגל היינו נמי הך דדורסו לפי תומו, ורק חידשו דלאו דוקא דרך הליכה, אלא גם כשעומד שם יכול להניח רגלו עליו אלא שלא יעשה פעולת השפשוף הנעשית בהליכה כשאנו הולך, וז"ע בדברי המ"א ס"ק כ"ה, ולפי זה בדליכא מיאסותא אף להעמיד רגלו עליו אסור.

הא דהיה פשוט לריש גלותא דאסור לדרוס על הרוק וכש"כ לשפסף, אע"ג דכפשוטו לאו פ"ר הוא לא למירוח ולא לאשוויי גומות, וקיי"ל כר"ש, נראה דהוא מההיא דרב יהודה לקמן קמ"א א' דטיט שע"ג רגלו אסור לקנח בקרקע דילמא אחי לאשוויי גומות, א"נ מסבירא פשוט דראוי לגזור בזה.

וגראה לדרוס לפי תומו ברוק שרי אף לר' יהודה דאוסר דבר שאינו מתכוין, וכ"מ קצת מהא דאמר להו לא צריכתו, ואם איתא דלר' יהודה אסור, דילמא אינהו כר"י ס"ל דהא רב סבר כר"י כ"ב א', וטעמא משום דכה"ג כשאנו מכיון לאו שם מלאכה עלה כלל, עי' לעיל סק"ח, [ואף אי בנחש ועקרב אסור לר"י].

טז) בריתות ב' א' ת"ר החומה גחלים בשבת חייב חטאת, לשון חומה מצאנו בשני פנים, א. שלוקח גחלים במחתה מערימה של גחלים, וכהיהא דתנן יומא מ"ג ב', ועוד מצאנו בשבת ל"ד ב' גזירה שמא יחתה בגחלים, והוא מעין ערצוב להגדיל האש, והנה בסוגיין מבואר דהחיוצ שלא נחלקו בו הוא משום מכבה, ולפי זה א"ל לפרש דבחומה להגדיל האש איירי, וע"כ דבחומה כי היהא דיומא איירי, וסתם חומה בגחלים שאין עליהם קדירה, הכי מתפרש, ומשמע מלישנא דברייתא דהוא חידוש שצריך להשמיענו, ואע"ג דכונתו לכבות כדמשמע דבהכי איירי, ואפשר לפרש דאיירי כשחתה מעט גחלים באופן שגם במחתה נשארו העליונים למעלה או שכלל לא חתה אלא גחלים צודדים שאין עליהם

קמ"ח א', והא דתנן קמ"ז א' אין מתעמלין י"ל משום עובדא דחול כמו אין מתגרדין כפרש"י שם, א"נ אין כל כך לורך צוה וגורו, והא דאין עושין אפיקטוין היינו דוקא צסם וכדאמר קמ"ז ב' ועי"ש בפרש"י, והא דאמר קמ"ז ב' אסור לעמוד בקרקעיתא של דיומסית י"ל דמים מלוסס דמי לסממנים, א"נ אין צוה לורך כ"כ.

אבל הרי"ף פירש דדוקא בזהמה לא גזרינן דאין אדם צהול על רפואת צהמתו ולא אחי לידי שחיקת סממנים, ולפי זה א"ש צפשוטו הא דפרכינן ולצהמה מי גזרינן, ולפי זה למסקנא אף רפואה של סממנים שרי לצהמה, למאי דקיי"ל כר' אושעיא, דאין לנו לחלק בין הרפואות, וכדעת הרי"ף כ"כ הרמב"ם והרא"ש וכן צתו' מו"ק י' ב', ולפי זה באדם יש לאסור אף רפואה צלא סממנים, ועי' סי' שכ"ח סמ"ג.

שם רנצ"י אמר שחיקת סממנין גופה תנאי היא דתנאי צהמה שאכלה כו', אי רצינא שמיע ליה הך ברייתא, קשה מנ"ל למידחק ולאוקמי ברייתא צתוך תחוס שלו ומ"מ אינו רשאי ללכת להציאה וכמ"ש תוד"ה כגון, כיון דיכול לאוקמה צפשוטו כר' אושעיא, לכך צ"ל דלא שמיע ליה הך ברייתא, ולפי זה אית לן למינקט כרנצ"י וכרצא, ושרי לקרוא לצהמתו אף כשהיא חוץ לתחומו, וכן מעמידין אותה צמים, וכן פסקו הפוסקים, אצל יש מקום לומר דרצינא ידע הך ברייתא, והכי מסתברא דרצינא ור"א סוף הוראה והס קיצצו כל מימרות האמוראים וידע הא דרנצ"י, [אס לא דהך רצינא הוא אחר שהיה קודם רנצ"י וכדמשמע מהא דהקדימיהו בגמרא], אלא דס"ל דלהריצה צחצר קיל מלהעמידה צמים, ואין ראה דר' אושעיא מחיר להעמידה צמים, ודכוותה לקראה מחוץ לתחומו, ולפי זה אית לן למיפסק כרצינא, דהוא צתרא, והיה אפשר לומר דזו דעת הסה"ת שהציא הטור צסימן של"ב, אצל צסה"ת עצמו כחצ דאף רנצ"י מודה דלהריצה צמים אסור אף לר' אושעיא, ואינו מציא ראה תנאי אלא משום שחיקת סממנין גרידא לצהמה ולא לדמותן יחד להוליכה צחצר ולהעמידה צמים, משמע דר"ל דרנצ"י ה"ק דאיכא למימר דלהעמידה צמים תנאי היא, דכי היכי דאשכחן דפליגי תנאי צהרצה צחצר אי גזרינן משום שחיקת סממנים, ה"נ י"ל דפליגי תנאי אחריני

דניחא ליה צהצעה חשיצא מלאכה שאינה צריכה לגופה וכמס"כ תו' צשצת שם, אצל הראשונים ז"ל לא פירשו כן, וצ"ע.

שם וראצ"ל אמר חייב, לפי זה סצר דגס מקלקל צהצעה חייב וגס מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, וקשה מכאן לפרש"י צצת ק"ו א' דפלוגתא דמקלקל תליא צפלוגתא דמלאכה שאינה צריכה לגופה. (צסימן זה יש דצרים שעדיין טעונים צירור).

סימן כא

(א) נ"ג ב' ולצהמה מי גזרינן כו', רש"י לא הזכיר כלל דרק צצהמה פרכינן וכחצ סתם ומי גזרינן צמקוס פסידא כה"ג, וצריך לפרש דהא דאמרינן ולצהמה דה"ק ולצהמה דאמרת דאין מעמידין אותה צמים מי גזרינן, [וצרש"י כחוצ ומי גזרינן ומשמע קצת דל"ג ולצהמה], אצל הקושיא כללית צצמקוס הפסד כזה לא גזרו, ונראה דכש"כ דצאדם לא גזרו כה"ג וא"צ לטעמא דנראה כמיקר, דצער דאדם חמור טפי מחשש הפסד הצהמה, [אצל צאדם משמע דלא חיישינן שיסתכן דא"כ פשיטא דשרי אף אי אין נראה כמיקר], ואע"ג דמשניות טובא נשנו באיסור רפואה צשצת צדתן ק"ט ב' אין אוכלין איצוציון כו' וקי"א א' החושש וכו' וכן קמ"ז א' וכמו שפרש"י שם, צריך לחלק בין רפואה של סממנים לרפואה צלי סממנים, וכן פרש"י צסוגיין דמסקינן דרפואה תנאי היא דהיינו אי גזרינן שאר רפואות אטו שחיקת סממנים, משמע דר"ל שאר רפואות שאין צהס סממנים כלל, אי גזרינן אטו רפואות של סממנים, וצזה יש לייצב משה"ק הגרע"א ז"ל צגליון דהא תחומין דרצבן ושחיקת סממנים דאורייתא, ולהאמור אף צרפואה יש כאן גזירה לגזירה דהיינו רפואות שלא ע"י סממנים אטו של סממנים, וסממנים גופא גזירה שמא ישחוק, ועי' רמב"ם פכ"א הל"א וצשו"ע סימן שכ"ח סמ"ג.

ולפי זה משמע דלמסקנא לפרש"י צאמת לא גזרו שאר רפואות אטו רפואות של סממנים, דהא מסקינן הלכה כר' אושעיא, ולפרש"י צזה פליגי, ולא מצינו חילוק בין צהמה לאדם, ומיהו אפשר דדוקא צמקוס צער גדול דומיא דהפסד הצהמה, וצ"ל לפי זה דס"ל מחזירין את השצר כשמואל

בהעמדה במים אי גזרו משום שחיקת סממנים, ומאן דשרי שרי נמי לקרואה מחוץ לתחום, וזה דחוק טובא.

(ג) רמב"ם פ"ג מה"ש ה"י ואם היו צריכים לדברים שאין בהם מלאכה כו', המ"מ פירש דר"ל דברים שאין איסורם מן התורה, ע"י ריש פכ"א, ולפי זה קשה מש"כ דכחל עיניו מן הנכרי והלא אפילו מישראל יש להתיר דהא כחל אינו אלא משום שבות, ולכן פירש ז"ל דזה איירי בחולי אבר אחד ואף סכנת אבר אין בו, וזוה לא התירו אלא ע"י נכרי, ונמצא לפי זה ג' מדות בחולה שאין בו סכנה.

א. מיחוש בעלמא ומתחזק והולך כצריא אסור אפילו אמירה לנכרי לעשות שבות, [כ"נ וכפי' שני שבלח"מ, שהרי המ"מ התחיל דוקא בנפל למשכב או מנטער ונעשה חולה שרינן לכול, ודין לכול הרי מבואר בדברי רבנו דהיינו דוקא מן הנכרי, וא"כ במיחוש בעלמא אף מנכרי אסור, וכ"ה פשטות הלשון, ועוד שהדברים הם דברי הרמב"ן וברמב"ן ק"ל ז' מבואר דאף שבות דשבות אסור, ועוד דלשון ולא עוד אלא דברים שאין בהם מלאכה כו', אינו משאיר מקום לדון שהותר כאן איזה איסור שהוא, שהרי ה"ק ולא זו בלבד שלא הותר כלום אלא אף אסרו דברים המותרים, ועי' פ"ו ה"ט ובמ"מ שם, ולכאורה צריך לפרש כונתו ז"ל שם דאיירי דוקא בנפל למשכב או שמונטער ונעשה חולה וכמס"כ כאן, אבל צ"ע דהא אף בכאיז ליה טובא הוא בכלל מתחזק והולך כצריא ואסור ברפואה וכמבואר ע"ז כ"ח א' דכאיז ליה טובא נמי חושש קרי ליה, ואילו מלשון הרמב"ם שם והוא שיהיה שם מקצת חולי או יהיה צריך לדבר צורך הרבה כו' מסתבר להתיר כאיז ליה טובא שזה צורך הרבה, וכ"מ מלשון המ"מ שם, [שו"ר צב"מ או"ח סי' שכ"ח שעמד בזה], אלא דיש לפרש דהיינו דוקא במידי דליכא משום רפואה כגון שמציא לו דברים שהם מאכל צריאים ומועילים לרפואתו, אבל רפואה אסור אפילו ע"י נכרי, די"ל דלענין גזירת שחיקת סממנים הדבר תלוי במתרפא, ואסור אפילו אם עכו"ם כחל לו ונותן הרטיה, דכל שאנו מתירים לו לעסוק ברפואתו יש לחוש שיסחוק סממנים, [עי' תו' שבת ז"ג א' ד"ה אמר שכתבו כצבא זו לס"ד דר"א, ומשמע דלמסקנא לא ס"ל

כן, אלא כיון דאינו אלא מסייע אין בו משום שחיקת סממנים, אבל דעת שאר הראשונים ז"ל, דכל דשרינן ע"י נכרי והיינו בנפל למשכב, לא גזרו בו משום שחיקת סממנים כלל, ולפי זה שפיר י"ל כמס"כ דאף בנכרי העושה רפואה לישראל שייך גזירה דשחיקת סממנים כיון שהמתרפא ישראלי, הלכך אין להתיר לכול מן העכו"ם אלא בנפל למשכב דליכא משום גזירת שחיקת סממנים, אף דאמירה לעכו"ם בשאר שבות שרי לזרכו, ואולי אפשר לפרש כן בכונת המ"מ, ומ"ש שלא התירו אפילו ע"י עכו"ם אלא בנפל למשכב היינו דברים של רפואה כמו לכול עין וכיו"ב, דכיון שיש כאן איסור רפואה, הרי האיסור על המתרפא, אבל שבות שאין בו משום רפואה באמת שרי לומר לעכו"ם, ומקצת חולי כולל אפילו לא חלה ולא נפל למשכב, עי' מ"א סי' ש"ז סק"ז דנקט בדעת המ"מ דקצת מנטער שרי אמירה לעכו"ם בשבות, וצ"ע], וכן יש בו משום גזירת שחיקת סממנים לאסור כל מידי דרפואה.

ב. חולי אבר אחד ואין בו אף סכנת אבר, ונפל למשכב או מנטער ונעשה חולה, אין בו איסור רפואה, ומותר אמירה לנכרי בדבר שהוא משום שבות.

ג. חולי כל גופו שאין בו סכנה, מותר לעשות לו כל השבותים אפילו ע"י ישראל, ומותר לומר לעכו"ם לעשות כל מלאכות דאורייתא, וכס"כ אם יש בו סכנת אבר, [כן מבואר במ"מ וכבר השיג במ"א סי' שכ"ח סק"ק י"ב על הכ"מ, וגם נראה דלא יתכן סכנה לעין שאין בו סכנת נפשות למאי דמסקינן בע"ז כ"ח דשורייני דעינא באוצנתא דליצא תליין].

ויש לעי' איך אפשר להתיר שבותים ע"י ישראל בחולה שאין בו סכנה, הא אמרו בי"ה כ"ז א' ח"ל ר"א לאמימר מאי דעתך דאמר עולא בריה דר"ע כל צרכי חולה עושין ע"י נכרי בשבת ואמר רב המנונא כל דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה ה"מ היבא דלא מסייע בהדי' אבל מר קא מסייע בהדי' דקא עמיץ ופתח, הרי בהדיא דלא התירו בחולה שאין בו סכנה אלא אמירה לעכו"ם, ולא התירו כלום ע"י ישראל, גם משמע דכחילת עין הוא צדין חולה שאין בו סכנה דמותר אמירה לעכו"ם אף במלאכה גמורה דהא רב אשי

מדמה להו, ומיהו בזה אפשר לדחוק דה"ק מאי דעתך דכי היכי דבחולה גמור התירו אמירה לעכו"ם במלאכות גמורות ה"נ בסוף אוכלא נחיר אמירה לעכו"ם בשבותים, אבל אכתי הא דקאמר ה"מ היכא דלא מסייע בהדיה ודאי משמע דקאי אמירא דעולא ורב המנונא, וכבר תמה כן בט"ז, ונריך לדחוק דה"ק מאי דעתך דכי היכי דבחולה כל גופו שרינן כל שבותים ה"נ בחולה אבר אחד יש להחיר מיהא שבות דשבות, אבל איך אפשר להחיר עמין ופתח, וכן קשה מהא דלא שרינן לשבות הגר לזורך חולה שא"כ סכנה אף לר"ש כדאמר ל' א' וכמו שהביא מזה הרמב"ן, ועו"ק דאם כונת הרמב"ם להחיר כל שבותים ע"י ישראל, א"כ מה זה שסיים לפיכך מעלין אזנים ומעלין אנקלי ומחזירין שבר, הלא דברים אלו לא למדנו בזה שום איסור עד עכשיו, אף אם נימא דראוי לאסור משום עובדין דחול ע"י מ"א ס' שכ"ח ס"ק מ"ח, ומשום שחיקת סממנים כתב רבנו לקמן פכ"א הל"א דליכא למיגור בהו, וגם משמע מזה שאם היה מקום לגזור היה אסור, ועו"ק דלפי זה לא הו"ל להרמב"ם לכתוב דין כחילת עין מן הנכרי באמצע הלכה זו אלא בקופה, שהרי הא דכתב להחיר ע"י ישראל לא קאי עליה, ונ"ע.

ג) ודעת הרמב"ן דחולה שאין בו סכנה לא הותר בו שבות ע"י ישראל, ורק אמירה לנכרי הותר, וכפשטא דגמ' צ"ה כ"ז א', וכן הותר מלאכה כללית יד מדתניא בכתובות ס' א' גונח יונק חלב בשבת מ"ט מפרק כללית יד הוא, [ולו"ד ז"ל היה מקום לומר דדוקא יניקה לגונח הותרה, דהתם ליכא למיחש שיחלוב כי אורחיה דעיקר רפואתו היא לינוק מן הבהמה, וגמלא דרפואתו באופן הרגיל היא במלאכה כללית יד, וגם אין הדבר מצוי שאדם יינק מן הבהמה, ובגונח זו רפואתו התמידית, וע"י בשטמ"ק כתובות ס' א' בשם רמב"ן, אבל שאר איסורים י"ל שלא הקילו אפילו בשינוי, וכן משמע מדלא מצינו היתר אלא ע"י עכו"ם, והרי רב אשי הוא סבר דעמין ופתח יש לאסור אף דכוחלת רק משום שבות, כש"כ שיש לאסור מלאכה דאורייתא בשינוי, וכ"מ מעובדא דאמת' דמר שמואל ע"ז כ"ח ב', דנהי דליכא לאוקמי שלא היה להם סממנים שחוקים וגם נכרי לא נזדמן להם, אבל אם מותר לישראל ע"י שינוי

למה לא עשו, דהא ודאי ידעו שיש סכנת אבר, ורק לא ידעו שזה פיקוח נפש, והו"ל למידק חדא חדא בקתא דסכינא, ואין לומר דלא הוי להו כלל סממנים, דבגמרא משמע דאלמלא דהוי שבת היו מרפאין אותה, וע"כ שאפשר היה להשיג סממנים, ואין לך מלאכה שא"ל לשנות בה, ואע"ג דמצינו נמי שם בכתובות שהתירו בצינור שעלו בו קשקשים למעכן ברגלו משום הפסד אע"ג דמשמע דאם מיעכן צידו יש בו חיוצ חטאת וכ"מ ברי"ף פ' חצית, אין לדמות בשבותים כמש"כ המ"מ פ"ו ה"ט, ובמ"א ס' ש"ז סק"ז כתב בשם הגהמ"ר דה"ט משום שיש לחוש שיעשה צידים, וואפשר שהוא משום שאין נראה לאדם איסור בדבר וההפסד רב, וכן התירו מפיו מורסא דהוא מלאכה שאינה צריכה לגופה ומשמע אף במתחזק והולך כצריא, אלא שאין לדמות בשבותים, וע"י ברי"ף פ' חצית משמע דעתו דאם אפשר ע"י עכו"ם אין לעשות ע"י ישראל כללית יד, ובפ' ח' שרצים שכתב כל הדינים, השמיט היתר ע"י ישראל כללית יד, וע"י שבת קכ"ח ב' דגבי יולדת שיש בה סכנה מציאין לה בשינוי, ומשמע קצת דרך ביש בו סכנה שרי מלאכה דאורייתא ע"י שינוי, ונ"ע, אבל מלאכה כי אורחה אפילו דרבנן לא הותרה, וכמו שאסרו לנחול ולטרופ יין ושמן, ומיהו איסור רפואה אין בו דלא גזרו בו משום שחיקת סממנים, כיון שחלה כל גופו, וע"י ע"ז כ"ח א' דבעי למידק דכאיב ליה טובא שרי לגמוע חומץ, וש"מ דמכה של חלל היא, וכן מעובדא דר' יוחנן דרצה להתרפאות בשבת, ולכאורה מאי ראייה אימא דהוי חולה כל גופו, ושרי רפואה, וכן ע"י נכרי, ונ"ל דקים לגמ' דאין רגיל להיות חולה כל גופו ממיחוש שיניים וכן מצפידנא, בזמן שיש להסתפק עדיין אם יש בו סכנה, וע"י רמב"ן שם.

ובדאיכא סכנת אבר דעת הרמב"ן דהותרו כל השבותים ע"י ישראל, וראיתו מהא דע"ז כ"ח ב' דסבור מינה ה"מ דשחיקי סממנים מאתמול, הרי דהוי ס"ד שאין בזה סכנת נפשות ומ"מ שרי כוחל שהוא משום שבות, ואע"ג דלמאי דס"ד זהו עיקר חידושיה דרב, וא"כ למאי דמסקינן דאחי לאשמועינן שיש בזה סכנה, תו ליכא למישמע דבסכנת אבר לחוד שרי שבות ע"י ישראל, וכמ"ש הט"ז ס' שכ"ח ס"ק י"א, מ"מ מסתברא

משמע נמי דמימרא אחריתי היא, לכך נראה לפרש דרב המנונא בחולה שיש בו סכנה איירי וקאמר דדבר שצריך לו ואין צמיעתו סכנה אומר לנכרי ועושה, וכ"ה צפרש"י שצת שם, וגמרא דייק מזה דהוא הדין בחולה שאין בו סכנה נמי שרי לנכרי על ידי נכרי, ולא פליג רב המנונא אדעולא, ורב המנונא נקט לה בחולה שיש בו סכנה לאשמועינן דלא שרי אלא על ידי נכרי, ועולא צריה דר"ע נקט לה בחולה שאין בו סכנה לאשמועינן דעל ידי נכרי שרי, ויותר נראה דרב המנונא צין בחולה שיש בו סכנה וצין בחולה שאין בו סכנה קאמר, ולכך נקט האי ליטנא דדבר שאין בו סכנה שכולל שניהם, דאי ציש בו סכנה לחוד קאמר הו"ל לפרש, וצ"י סימן שכ"ח דקדק מדברי רש"י דסבירא ליה דלא שרי בחולה שיש בו סכנה אלא דבר שיש צמיעתו סכנה, ולהאמור לפירוש רש"י הדבר מפורש בגמרא, ועיין צבה"ל סימן שכ"ח ס"ד, ועי' לקמן סק"ז מש"כ לפרש צדעת המ"מ, ולפי זה י"ל דמודה לרש"י בפירוש הגמ'.

(ה) מ"ב סי' שכ"ח ס"ק נ"ד עושין צשינוי היינו האיסור דרבנן, משמע דר"ל דלא התירו איסור דאורייתא צשינוי, אבל צ"ע דעיקר מקור הרמב"ן להתיר צשינוי הוא מהא דגונח יונק חלב דהוי מפרק כלאחר יד, וחולצ ס"ל לרה"פ דהוי דאורייתא כמ"ש צמ"צ לקמן ס"ק ק"ו, הרי צהדיא דהתירו איסור דאורייתא צשינוי, צרם צצברא דדבר קשה טובא דמסתברא דאיסור דאורייתא כלאחר יד חמור טפי מאיסור דרבנן, וכדמוכח עירוצין ל"צ צ' דלא שרי לרצי צין השמשות איסור דאורייתא כלאחר יד, דאל"כ אף למעלה מעשרה יכול להציאו כלאחר יד, וכמש"כ תו' שם ל"ג א' ד"ה והא ובגליון שם, ועי' שם ל"ד א' ד"ה ואמאי, אף דכל דבר שהוא משום צצות לא גזרו עליו צין השמשות, וה"נ מסתברא דצשעה צצא לעשות דבר האסור מן התורה אף צצא לשנות צו יש לחוש טפי שיעבור על איסור תורה, שהרי עוסק צטצדקי לעבור על ד"ת, וולא עוד אלא אף לפי מה דנקט המ"מ צדעת הרמב"ם דבחולה שאין בו סכנה שרי צצות ע"י ישראל, מ"מ י"ל דדאורייתא כלאחר יד חמור טפי ואסור, וכן לשון הרמב"ם לדברים שאין צהם מלאכה משמע דהיינו צברים שעיקרם מדרבנן, ואף שמאלנו שהתירו צמפרק כלאחר יד וכן צצור

דהכי קושטא דמילתא, ועוד דהא מסקינן קמ"ח א' דמחזירין את השצר, נראה דעתו ז"ל דצחורת צצר יש איסור צצות, מלצד גזירה דשחיקת סממנין, דאם לא כן הרי אין ראה להתיר צצותים, דהא צחולי כל הגוף לא התירו שום צצות ע"י ישראל, ומ"מ לא גזרו משום שחיקת סממנים, וועיין צחידישי הרמב"ן ע"ז כ"ח וצר"ן פ' שמונה שרצים שהזכירו איסור שחיקת סממנים צכוחל והוכיחו מזה להתיר איסור דרבנן צסכנת אצר, וכן צר"ש צע"ז שם, ומשמע לפי זה דספיקו דהר"א ש הוא גם לאסור רפואה צלא סכנת אצר, וכן צטור לא הזכיר דאיסור רפואה הוא רק צמיעוש ומתחזק והולך צצריא וכתב סתם צר"ס שכ"ח דכל רפואה אסורה, ומשמע נמי דהיתר רפואה בחולה שאין בו סכנה תלוי צספיקא דהר"א ש, אבל צצ"י שם פירש דברי הטור ע"פ דעת הרמב"ן דאין איסור רפואה אלא צמיעוש, וצ"ע, ואפשר שיש צו משום צונה דומיא דעירוצ הקטן דתנן צהדיה, וכ"מ צמ"א סימן שכ"ח ס"ק נ"א, ולפי זה לא היה דין זה פשוט צפי האמוראים, דהא רב יהודה הוי סצר דאין מחזירין את השצר, אלא דלמאי דמסקינן דמחזירין ילפינן מזה דהוא הדין לכל איסורין דרבנן צמקום סכנת אצר.

ובמתחזק והולך צצריא, צזה איכא גזירת רפואה, ואצ"ל שלא הותר שום איסור אף לא אמירה לנכרי צאיסור צצות.

(ד) ביצה כ"ב א' א"ל רב אשי לאמימר מאי דעתין דאמר עולא כו', משמע מזה דאין היתר צאמירה לנכרי צצצות יותר מצאמירה למלאכה, דאם לא כן אין צריך להא דעולא, אח"כ מציאתי שכ"כ צציאור הגר"א סימן ש"ז ס"ה.

שם ואמר רב המנונא כל דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה, לכאורה משמע דר"ל חולה שאין בו סכנה, אבל לפי זה הו"ל וכן אמר רב המנונא, וגם לשון דבר שאין בו סכנה אינו מתפרש כלל על חולה שאין בו סכנה, וגם אין לפרש דר"ל מכה שאין צה סכנה דהא צאמת לאו צכל מכה שרי אמירה לנכרי ורק צנפל למשכב, וגם לשון דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה, משמע שהדבר שאין בו סכנה עושהו הנכרי, וכן צצבת קצ"ט א' אמרינן וכדאמר רב המנונא

לעשות הרפואה כלילה, אסור לחלל שבת, ונראה דאף לדעת המ"מ דבחולה שיש בו סכנה מותר לעשות כדרכו אף שאפשר לשנות, וכן מותר לעשות ע"י ישראל אף שאפשר על ידי עכו"ם, ע"י לק' ס"ב, מ"מ הכא אסור, דהכא לא ניתנה שבת לידחות דכיון דאפשר לעשות רפואתו לאחר השבת חשבינן ליה עכשיו כאין בו סכנה, משא"כ בשצריך לעשות לו עכשיו רפואה הרי ניתנה שבת לידחות, ואפשר דאף בחולי הממתין אם חילל שבת לרפואתו אינו חייב חטאת דסו"ס עוסק בהלל נפש, ומיהו לפי זה ראוי לומר דמדאוריתא אף יהא מותר לכתחלה, וא"כ צריך מקור לומר דרבנן גזרו בכה"ג אף שהוא חולה שיש בו סכנה, ובטור לא כתב שממתין ע"ש, ולשון המחבר הוא לשון הרמב"ן, וצ"ע. — אפשר דלא נקרא ממתין אלא בשאחזה הרפואה שמספקת עכשיו תספיק גם בערב, וגם בחול אין ממחרת לעשותה, אבל אם כלילה ינטרו להוסיף, אף שרפואתו בטוחה, י"ל דשרי, וצ"ע.

יומא פ"ד ב' אר"י א"ר לא ספק שבת זו בלד אמרו אלא אפי' ספק שבת אחרת כו', פרש"י שלא ימות אלא בשבת אחרת, ויש להבין מאי קאמר אטו דוחי בהם כתיב שימות מיד, הא פשיטא דכל שעוסקים בהלל חיים, נדחים כל המצוות, ומה לי חיים של היום או של מחר, ועוד דא"כ מה זה דמסיק דאמדהו לתמניא יומי כו', בפשוטו הול"ל אפי' ספק שימות לשבת אחרת, ועוד דוכל ספק נפשות מתפרש לאתויי ספק קל דה"ק כל ספק אפילו קל ביותר דוחה את השבת, אבל לא מסתבר לרבות מזה מיתה מאוחרת באותה מדה של ספק, לכך נראה דבאמת ה"ק דאפילו ספק רחוק נמי דוחה את השבת, וספק שבת אחרת אינו שהיום יכבד חליו ויעשה טריפה אלא שיעשה עד מיתתו תמניא יומי, דזה מיקרי ספק שבת זו, אלא ר"ל דבמשך שמונה ימים עלול חליו להכביד עד שלא יועילו הרפואות, והיינו דמסקינן וה"ד דאמדהו לתמניא יומי, והדבר מובן דבחולי כזה הנמשך ורפואתו נמשכת ימים רבים אין איחור מספר שעות נראה כגורם לסכנה, והוי ס"ד דניעכזיה עד לאורתא ולא נחלל עליה שבתא היום, [ותרי שבתא דבגמרא אין ר"ל דשנים חמורים מאחד אלא ר"ל כי היכי דהיום לא נחלל עליו שאין לחוש כ"כ אם נתעכב עד לאורתא], קמ"ל דכל

שעלו בו קשקשים, יש לפרש דכל אחד הוא ענין בפ"ע שראו בו חכמים צורך להחיר, שהרי לא התירו שאר איסור דרבנן בגונה כדמוכח מהא דעמיך ופתח צ"ה כ"ז א' ועוד וכמס"כ הרמב"ן, וכן במקום הפסד, ויש לפרש דכיון דגונה כך דרכו בחול ועוסק בזה צריפות ואין רפואתו אלא בכלאחר יד וכמס"כ הר"ן, לא ראו חכמים לגזור, ואשכחן נמי מאורעות שראו בהם חכמים צורך להקל, כמו שהתירו מפסי מורסא, וכן צלפורן שפירשה רובה, ושקלו צפלק את המאורע בכללותו, ובגזר שעלו בו קשקשים יש לפרש משום שיש לחוש שיעשה כדרכו כמ"ש הגהמ"ר דהוא דבר פתאומי והפסד גדול ואין נראה לבני אדם כאיסור, אבל אין לנו ללמוד היתר לכל איסור דאוריתא כלאחר יד במקום חולה שאין בו סכנה או במקום הפסד, דהדבר תימא להחיר כל איסורים דאוריתא לחולה שאין בו סכנה ע"י ישראל בשינוי, וצולדת שיצ"ס שינוי שמציאין לה בשערה, אבל באין בו סכנה לא שמענו, וכבר כתבנו בזה עוד לעיל סק"ג, ומהעמקת הטוש"ע דברי הרמב"ן ליכא למישמע אלא באיסור דרבנן, ויתכן לפרש אולי דגם כונת הרמב"ן היא רק להחיר אם דרך רפואתו בחול כלאחר יד, דומיא דגונה, וצ"ע.

בר"ן פ' חצית כתב דה"ט דשרו בגונה כלאחר יד ולא אמרינן דיעשה ע"י עכו"ם, משום דרפואתו לינק מן הבהמה, ומבואר דפשוט ליה דע"י עכו"ם קיל טפי, וכן רהיטת דבריו בפ' שמונה שרצים שלא התירו בחולה שאין בו סכנה אלא ע"י עכו"ם, ובתר הכי ציינור שעלו בו קשקשים כתב דאפשר דה"ט דהתירו אע"ג דלא התירו אמירה לנכרי בדליקה, משום דהוא כלאחר יד וקיל טפי מאמירה לנכרי בדליקה אף דהוא שבות דשבות לר"ש כיון דנעשה כי אורחיה, והדברים סותרים זא"ז, ונראה דבאמת כונתו כאן לפי דעת הרמב"ן שהציא לעיל דבחולה שאין בו סכנה התירו גם בשינוי, ולפי זה תו י"ל דשינוי אף קיל מאמירה לנכרי בשבות, ומ"מ הדבר צ"ע בסברא, וגם מההיא דעירובין.

(ו) שו"ע סימן שכ"ח ס"ד אבל כשיודעים ומכירים באותו חולי שממתין וא"צ חילול כו', היינו אפי' הוא צודאי חולה שיש בו סכנה אם לא יעשו לו הרפואה, מ"מ כיון שבטוחים שאפשר

שם גמ' תנ"ה מחמין חמין לחולה בשבת בין להשקותו בין להצרותו כו' ואין אומרים נמתין שמה יצירא, פרש"י מעצמו, ולפי זה ענינו זריזות שאין ממתינין אלא עושין מיד, ונ"ע ה"ד אי איכא סכנה בהמתנה פשיטא, ואי ליכא שום סכנה למה אינו רשאי להמתין שמה באמת יצירא ולא יצטרך לחלל שבת, ואפשר דהתנא אשמועינן דבכל חולה שיש בו סכנה יש הפסד בהמתנה, אבל בשו"ע סימן שכ"ח ס"ד מבואר דאף בחולה שיש בו סכנה ממתינין אם יודעים שהחולי ממתיין, אבל נראה שיש לחלק בין אם יודעים בודאי שהחולי ממתיין לבין אם הדבר ספק אם ממתיין או לא, ואף שאפשר להמתין שעה ויתצבר, ובהמתנה זו אין שום הפסד, מ"מ אין ממתינין לו, דכיון דהוא עכשיו בספק סכנה הזריז הר"ז משוצח.

והרמב"ן בתוה"א פירש דלהשקותו ולהצרותו הם שתי רפואות ויש ספק שאחת מהן תועיל, ואשמועינן תנא דמחמין מיד חמין לשתייהם, ולא אמרינן נחמם רק להשקותו שמה יצירא בזה, אלא מחמין מיד גם להצרותו, כיון דאין ודאי שיצירא בשתייה לבד, ואף שהוא כעין ספק ספיקא שמה יצירא בשתייה, ואף אם לא יצירא שמה לא יגיע שום נזק כשיחממו אח"כ, אפילו הכי מחללין, ונראה דמודה רש"י לדינא דהרמב"ן מסבירא, (בלשון הרמב"ן משמע דהיינו באמדוהו שצריך לשתייה), אבל נראה דלא בא לאפוקי אלא בשיועיס דסגי באחד אבל כל שמסופקים אם סגי באחת שפיר מבינין השניה מיד, דהא כיון דס"ד שנמתין שמה יצירא בראשונה ש"מ דיש מקום לומר דסגי בראשונה).

(ז) בבה"ל ס' שכ"ח ס"ד האריך בדברי המ"מ פ"צ הי"ד שכתב דמשמע דבחולה שיש בו סכנה לכל צרכיו מחללין ואע"פ שאין במניעת דבר שעושין לו סכנה, ומסיק דרוב הפוסקים חולקים עליו, אבל באמת יש כאן מקום להבין מה נידון שייך בזה, הא לא מצינו אלא דפיקוח נפש דוחה שבת וא"כ כל דבר שאין בו פיקוח נפש מהיכי תיתי להתירו, ואף אם היה הותרה ולא דחוייה נמי אין היתר אלא לעשות הפיקוח נפש באיזו צורה שהיא ואין לנו לחשוך בחילולי שבת, אבל לעשות מלאכות שאין בהם צורך לפיקוח נפש מהיכי תיתי להתיר, כש"כ דהאמת

ספק אפילו קל שבקלים מחללין עליו את השבת, וזו כונת רש"י דפשיטא לן דהיום לא ימות כלומר שלא יכביד עליו חליו לגרום למיתתו, ועדיין רבות תקוות להצלתו בימים הבאים, אבל יש ספק רחוק דאחור הרפואה עד לערב עלול להיות קוצב את חייו, ועיין צביאור הגר"א יו"ד סימן קנ"ה ס"ק כ"ד. — ואם היינו אומרים דחולה שיש בו סכנה מותר לחלל שבת לרפואתו אע"פ שאנו יודעים שאפשר להמתין עד לערב, הוי א"ש טפי חידוש הגמרא דאשמועינן דאף שאפשר להמתין לערב ומנצ הסכנה הוא בזמן ארוך מ"מ מחללין שבת ומתחילין ברפואתו מיד, אבל כבר סתם בשו"ע דאם ידוע שממתין אסור לחלל וכמש"כ לעיל. — וכעת ראיתי ברש"ש שנתקשה ג"כ כנ"ל וכתב לחדש דחולה שכבר חיללו בשבילו שבת מותר לחלל עוד אף שאפשר בודאי להמתין למוצאי שבת, והדברים תמוהים מאד, ובדאי כל פעולה שאינה נפגשת עם פיקוח נפש אסורה, ומה שהביא מההיא דמנחות ע"ב שכבר דחתה שחיטה את השבת, התם הנידון בכוונת התורה אם כשאמרה תורה להקריב תמידין ומוספין בשבת אם יש לנו להוציא הקטרת אימורין מן הכלל כיון שאפשר במוצאי שבת, או שיש לנו לפרש כונת התורה על כל פרטי הקרבן ואף הקטרת אימורים, ובה אמרינן דכיון דאמרה תורה לדחות שבת בשבילם מסבירא דהכל בכלל, אבל כשאנו באים לדון אם אמרה תורה שקצירת העומר דוחה שבת או לא, שפיר יש לנו לומר דכיון דנקצר ציוס כשר סבירא הוא שלא אמרה תורה שידחה שבת, ויש לנו לפרש כונת התורה לקצור מערב יו"ט כשחל בשבת, וכן היא דמנחות ס"ד נמי יש לנו לפרש דאמרה תורה שידחה שבת לעשותו כפי הלכתחלה שרגילין לעשותו בחול, דהכי שביחא מילתא, אבל חולה שאין בו פיקוח נפש אם ימתין, מה מקום להחיר לחלל שבת בשבילו משום שכבר חיללו, וכונת הגמרא ופירוש רש"י כבר נתפרש. — ומלשון הרמב"ם פ"ב מהלכות שבת ה"ב משמע דהחידוש הוא דמותר לחלל שבתות הרבה, והדבר נ"ע בסבירא דהא פשיטא הוא, גם לשון ספק שבת אחרת ק"ק, דהול"ל לא שבת אחת בלבד, וגם לשון המשנה וכל ספק נפשות כו' משמע דאחי לרצויי ספק אחר ולא שבת אחרת בספק זה.

דאינו אלא דחוייה וכמ"ש בכ"מ רפ"ב, ועי' לעיל סק"ד דלשון הגמ' מוכיח כפרש"י.

לכך נראה דכונת המ"מ בדברים שיש בהם יתרון לרפואתו, דכל שהרגשת החולה יותר נעימה יש בזה תועלת לרפואתו כמצואר בכורות ל"ט א' לגבי בהמה וכש"כ באדם, ואף שאין נראה סכנה במניעת דברים מעין אלו, מ"מ על דרך רחוק ביותר יתכן שיש בזה משום הצלת נפשות, ולכך כיון שאין כל רפואה בטוחה ועדיין הוא בסכנת נפשות הלכך עושין כל דברים הרגילים לעשות לו בחול לצרכי רפואתו להנעימו ולהטיבו, דג"ו בכלל פיקוח נפש, אבל דבר שאין בו כלל שום דבר תועלת בפיקוח נפש ודאי אין עושין לו אף שהוא חולה שיש בו סכנה, והיינו דלכך אומד לענין יום הכפורים, ואפשר דכל דבר שאין החולה מבקשו אין עושין לו, דרק עם רצונו ביתרון הזה הוא נעשה לורך, דיתוצי דעתא דחולה דבר חשוב הוא בפיקוח נפש כדאמר קכ"ח ב' בסומא.

ועיקר כונת המ"מ נראה דכלפי שכתב הרמב"ם בפ"ב ה"ב ומדליקין לו את הנר ומכבין מלפניו את הנר ושוחטין לו ואופין ומבשלין ומחמין לו חמין בין להשקותו בין לרחיטת גופו כללו של דבר שבת לגבי חולה שיש בו סכנה הרי הוא כחול לכל הדברים שהוא צריך להן, לא שייך לסיים אבל אין עושין לו מדורה להתחמם בה, דכיצוי הנר והדלקת הנר יותר רחוקים שיזדמנו בצורך המתירם מעשיית מדורה, ואם עשיית מדורה איירי דוקא בשאין החולה מבקש וחפץ בה וכיצוי הנר איירי דוקא כשמבקשה הו"ל לפרש, לכך עדיף טפי לפרש דהא דאין עושין מדורה איירי בחולה שאין בו סכנה.

ואפשר עוד דכונת המ"מ דבר שאין במניעתו סכנה היינו אם יעשו הדבר בדרך היתר, כמו שהזכיר שאפשר שיחממוהו בצגדים, אבל אם לא יחממוהו כלל ודאי יש בזה פיקוח נפש, ובכה"ג הוא דס"ל דשרי לעשות בדרך אסור אם רגילין בן בחול, ואף דדחוייה היא שבת וכיון דאפשר למנוע חילול שבת יש למנוע, י"ל דהיינו דוקא בשוין, אבל כיון דמדורה עדיפא אף שאין צעדיפות זו משום פיקוח נפש, מ"מ רשאי לרפאותו במדורה, דדרך הרפואה הרגיל הוא הנפגש עם אסור שבת ודוחהו ולא מחייבין בטלדקי שאינם

טובים כ"כ אף דסגי בהם לרפואתו, וה"נ בדבר שיכול לעשות בשינוי דס"ל להרמב"ן דיש לשנות וכמ"ש המ"מ שם הי"א, י"ל דהיינו נמי בשוין, אבל אם בלא שינוי עדיף לרפואתו אף שאין צעדיפות זו משום פיקוח נפש מ"מ שרי לעשות כי אורחיה, וכש"כ לפי מה שנקט המ"מ שם לדעת הרמב"ם אף באפשר לשנות לא מחייבין ליה, דודאי י"ל דה"נ אין לאסור לעשות מדורה אע"ג דאפשר בצגדים.

ועיין קל"ד א' הכא צעי ליכא, ומשמע שיש בזה לורך ומ"מ לא שרינן אף שיש בו סכנה, וטריפה אינה אסורה אלא מדרבנן, ואפשר דהתם ה"ט משום דהו"ל להכין מערב שבת וכמ"ש במ"מ בפ"ב הי"א לענין שינוי, וצ"ע, וע"ע ע"ז כ"ח ב' ברש"י דאשרינן בסם כיון דאפשר ביד אף שיש בו סכנה, ול"ע בזה כעת, וצ"ע. (ל"נ לע"ע).

ח) ערבין ז' א' האשה שהיא יוצאה ליהרג כו' פשיטא גופה היא כו', נראה דכל הנידון הוא כשצהריגת האם ודאי ימות הולד, ובזה קתני מתני' דאין ממתינין והורגין האם אף שע"ז ימות גם הולד, וע"ז פרכינן פשיטא גופה היא ואין לנו לחוש לולד, ומשנינן דס"ד ממונא דבעל הוא, ואמי קרא דגם וגלי לן שאין לחוש לכך והורגים האשה אף שהולד ימות, אבל אם אפשר להרוג האשה ולהוציא הולד חי ודאי יש לעשות כן, שהולד אינו חייב מיתה שהרי בנולד לאחר גמ"ד פשיטא שאין הורגין אותו, וה"נ בכל גווני שאפשר להמית האשה ולא להמית הולד, וקרא דגם לא אחי אלא לומר שאין לחוש בהריגת הולד המסכסב מהריגת האשה, [וכ"מ בתוד"ה ישבה שכתבו שאין ממתינין משום עינוי הדין, משמע דחיוצ להרוג גם הולד ליכא מקרא דגם], וכשישבה על המשצר אין ממתינין האשה אף שאפשר שיצא הולד חי כמצואר בדשמואל, דמ"מ סכנה הוא לו וכיון דעקר גופא אחרינא הוא ואסור להציאו לידי סכנה ולכך ממתינין ואין הורגין אותה.

ובראה לדקדק לפי זה דאף בכלו לו חדשיו אם עדיין לא ישבה על המשצר א"א להוציא הולד חי לאחר הריגתה [עי' אור"ח סי' ש"ל ס"ה בהגה"ה] שהרי אמרו בגמרא דמכין כנגד בית הריון תחילה כדי שימות הולד ומשמע צפשוטו

וכבר כתב הגרע"א ז"ל בגליון דהשבו"י כתב דכן הוא עיקר ודוקא נקטו הרמב"ם והמחבר יושבת על המשבר, (ואינו תח"י כעת), ועי' לעיל וז"ע.

איסור הריגת עובר הוא לאוריתא כדמוכח סנהדרין נ"ח ב' נ"ט א' ליתא מידי דשרי לישראל ואסור לעכו"ם ועכו"ם נהרג על העוברין כדאמר שם נ"ז ב', וכמש"כ תו' שם נ"ט א' ד"ה ליתא ובחולין ל"ג א' ד"ה אחד, דבישראל אסור, ומיהו לאו גמור ליתא והיינו דאין נהרגין עליו וכמש"כ תו' נדה מ"ד ד"ה איהו וכן מפורש בקרא דמשלם דמי ולדות, [ראה זו כתב הרמב"ן בתה"א שער הסכנה], ונראה דאיסור זה נלמד מסברא דחזוין שהקפידה תורה על איבוד נפש, [וכן הריגת אדם ע"י גרמא נמי חשיב איסור לאוריתא מה"ט], ומסתברא לחכמים דה"ה קודם שנגמרה יצירתו, והיינו דבסנהדרין שם לא חשבינן לאיסור הריגת עובר פרשה שלא נשנית בסיני [ואז היה לן לומר דרק לישראל נאמרה] דכיון דעיקר איסור רציחה נשנה בסיני חשיב גס איסור הריגת עוברין כנשנה בסיני אף דלעונש לא נשנה. — יש להסתפק אם אף קודם מ' יום כן, בין עכו"ם לענין חיוב בין בישראל לענין איסור לאוריתא.

וזכורני שבה מעשה לפני מרן זללה"ה אם מותר להרוג עובר משום סכנת אבר לאמו, [עי' ש"ך יו"ד סי' קנ"ז אם מותר לאו במקום סכנת אבר], וכמדומה שהורה לאיסור, [והלום ראיתי במהרי"ט ח"א סי' נ"ט עי"ש].

הצלת עובר אם יש לו דין פיקוח נפש לדחות כל איסורין שבתורה הוא צמחלוקת כמו שהביא הרמב"ן בספר תה"א שער הסכנה והוצא ברא"ש ור"ן פ' יוה"כ, [וכתבו ז"ל שם דלעולם סכנה לעובר הוי סכנה לאשה ולא משכח"ל סכנה לעובר לחוד], ומהא דאמר שמואל ציושבת על המשבר ומתה דמציאין סכין דרך רשות הרבים אין ראה דמתה שאני דחשיב הולד כילוד, ולו"ד ז"ל היה נראה דמהא דאמרו בסוגיא מ"ד התם הוא דהו"ל חזקה דחיותא כו' איכא למידק מיהא דקודם שכלו לו חדשיו אין מחללין, שהרי מהא דפריך בפשיטות מאי קמ"ל דמספיקא מחללין שבתא תנינא, מצואר דכילוד גמור חשיב ליה, ואפ"ה משני דס"ד דבלא חזקה חיותא לא מחללין וקמ"ל דאף בלא חזקה מחללין, וא"כ מהיכי תיתי נחדש השתא דאף בלא

דבכל יוצאה ליהרג כן אף בכלו לו חדשיו, וכ"מ מסתימת לשון הרמב"ם פי"ב מה' סנהדרין ה"ד ואם איתא שעדיין הולד יכול לחיות, למה זה נמיתנו, בשלמא בשאינו יכול לחיות בהריגת אמו שפיר מקדמינן להורגו משום ניוול אצל בשיכולים להחיותו ודאי יש לנו להחיותו, וכן משמע נמי מהא דשמואל בסוגיא דקאמר ציושבת על המשבר ומתה דמציאין סכין דרך רשות הרבים ומשמע דדוקא ציושבת על המשבר ומשמע דצאינה יושבת א"א שיחי' הולד, ומיהו בתו' נדה מ"ד כתבו דציושבת על המשבר איהי מיתא צרישא וי"ל דמשום זה נקט לה ציושבת על המשבר, אצל רש"י בסוגיא כתב דזימנין דהיא מיתא צרישא משמע דאין חילוק בין יושבת על המשבר לאינה יושבת אלא דאיכא לפעמים שהיא מתה קודם ולפי זה משמע מהא דנקט לה שמואל ציושבת על המשבר, דצאינה יושבת אי אפשר שיחיה הולד, ומיהו בתו' נדה שם נקטו בפשיטות בבהמה שנהרגה שאפשר להוציא הולד חי בכלו לו חדשיו אף בלא יצאה על המשבר, ואף שאפשר לחלק דבהמה שאני דאית בה חיותא טפי עי' תו' ד' א' ד"ה ולא, אצל פשטות דצריהם שם ל"מ כן, וז"ע, [ואין לומר דלכך הורגין העובר תחילה משום דא"א לחיבה ליהרג ולנוול, ויש לה רשות לומר שאינה חפצה בניוול, דסתמא דמילתא תסכים בצרן להחיות פרי בטנה אף שתצוא לידי ניוול].

או"ח סי' ש"ל מ"א סק"י מיהו מדסתם הרמב"ם והמחבר משמע דס"ל כמ"ש רש"י כו', למש"כ לעיל נראה דהא דשמואל דאמר ציושבת על המשבר הוא דוקא דאל"ה הו"ל למימר מעוברת שמתה, ולדעת תו' הוא משום דצאינה יושבת על המשבר לא משכח"ל, דלעולם הולד מת ראשון, ולדעת רש"י דאף ציושבת על המשבר הולד מת ראשון אלא שאין זה כלל גמור, א"כ הא דנקט יושבת על המשבר הוא משום דצאינה יושבת על המשבר אף שהאם מתה ראשונה מ"מ הולד לא יחי' וכמש"כ לעיל, ואף לדעת תו' נראה לומר כן דאל"כ ציושבת ליהרג למה לא נזיל הולד מיד לאחר הריגתה, ודברי התו' הם רק לפרושי דהא דמשכח"ל שהאם מתה ראשונה היינו משום דאירי ציושבת על המשבר, ולפי זה לכו"ע דין זה דוקא ציושבת על המשבר וכמש"כ הרמב"ם והמחבר,

נגמר יצירתו עדיין נמי מחללין, שהוא נידון אחר לגמרי, ומיהו בכלל לו חדשיו אף שאמו חיה שפיר אפשר שזה בכלל הא דשמואל דמחללין דלא חסר ליה אלא חזקה דחיותא, (עי' תו' ע"ז כ"ו א' ד"ה סבר), ועי' רמב"ן נדה מ"ד.

(ט) עירובין ק"ב ב' מתני' מחזירין רטייה במקדש אבל לא במדינה, פרש"י משום שמא ימרח, וצ"ה י"א צ' פרש"י משום שחיקת סממנים, ואפשר לקיים שניהם, אבל בתו' כתבו אבל לשחיקת סממנים ליכא למיחש כיון דמאחמול הוה עילויה, [אין הכרע בלשון התו' אם כתבו כן בדעת רש"י או בשמו, עי' תו' הרא"ש שבת ס"ד צ'], ולא מנאנו מקור לומר דכל דהוה עילויה מאחמול ליכא משום גזירת שחיקת סממנים, דמהא דתניא שבת י"ח א' נותנין איספלנית ע"ג מכה ומתרפאת והולכת כל היום כולו, ליכא למישמע אלא שאין צריך להסיר האיספלנים עם כניסת השבת, אבל אכתי י"ל דלהחזיר אסור, והרשב"א שבת קכ"ט א' הביא דברי הרמב"ן דאין מחזירין רטייה משום שחיקת סממנים, וכדעת ה"ר יוסף בתו', ונפ"מ ברטייה שאין זה משום ממחק אם ראוי להחזירה בשבת, וצ"הגר"א סי' ש"א סכ"ז כתב להוכיח מן התוספתא שצ"ע שם דקליפת שום וצ"ל אם נפל לא יחזיר, אע"ג דליכא בהו מירות, וגם לא מיחזי כבא להוציא, ומבואר דמשום רפואה אסרינן גם להחזיר, ונראה דלדינא יש לחוש לדעת כל הני פוסקים דגם במידי דאיסורם רק משום רפואה אסור להחזיר בפירש ע"ג קרקע, ובפירש ע"ג כלי דשרי היינו משום דחשבינן ליה כהמשך אחד וכאילו לא פירש, וצ"ע במ"ז סי' שכ"ח ס"ק פ"א שכתב בסתם דליכא למיחש משום שחיקת סממנים במידי דהיה עליו מאחמול. — זהא דפלפל וגרגיר מלח לא יחזיר שנמשקו בזה בתו', וכן בקליפת שום וצ"ל, העיר בני אי"ש נ"י די"ל דבכל הני לא מינכר בהו שכבר היו בפיו ועל המכה, משא"כ ברטיה שניכר שהיא משומשת.

שם גמ' ת"ר רטיה שפירשה מע"ג מכה מחזירין בשבת ר"א הוחלקה למטה כו', לפי מש"פ רש"י דרב אשי לא ס"ל לדר"ח ומודה ר"י דפירשה ע"ג כלי מחזירין, ולא פליגי אלא בפירשה

ע"ג קרקע ולת"ק מחזירין, וא"כ מתני' דלא כת"ק, ולזה הוכרח רש"י לפרש דפירשה מעצמה שאני דמילתא דלא שכיחא היא ולא גזרו רבנן, אבל נטלה בכונה גם ת"ק מודה דאין מחזירין, והיינו מתני', אבל הדבר קשה בלישנא דר"י דקאמר הוחלקה למטה כו', והרי נטלה לגמרי הוא גם מתיר להחזיר בפירשה ע"ג כלי, גם עיקר הדבר לחדש דפירשה הוא מילתא דלא שכיחא ולא גזרו בה רבנן, הוא מחודש וגם לא נזכר רמז מזה בגמ'.

אבל לפירוש תו' והרי"ף דרב אשי לא פליג אדרב חסדא, וגם הוא מוקי לפלוגתאם בפירשה ע"ג כלי, ומתני' בפירשה ע"ג קרקע ואחיא ככו"ע, ורב אשי אדשמואל פליג דאמר הלכתא כר' יהודה, מתפרש הכל שפיר, ואין צריך לחדש חילוק בין פירשה מעצמה לבין נטלה בידים, וכדעת הרי"ף כן דעת הר"ז והרא"ש והר"ן (בפרק ר"א דמילה), וכן ברשב"א צ"ה י"א צ' מבואר דגם בנטלה בידים והניחה ע"ג כלי דשרי להחזיר.

בב"י סימן שכ"ח סכ"ה הביא דברי השצלי הלקט דהא דשרינן להחזיר רטייה שנפלה ע"ג כלי, דהיינו דוקא ברטייה שנפלה מעצמה, אבל אם נטלה אפי' הניחה ע"ג כלי אסור להחזירה, והצ"י תמה מנלן לחלק כן, וצ"הגר"א השיג על הצ"י דזהדיא חילק כן רש"י, וכן צ"הר"ר יהונתן על הרי"ף העתיק דברי רש"י, אבל לפמש"כ רש"י לשיטתיה דס"ל דרב אשי פליג וס"ל דפלוגתא ר"י וחכמים בע"ג קרקע, וא"כ תיקשי דמתני' דלא כת"ק, ולזה חילק דמתני' לכתחלה ולכו"ע אסור וצרייתא בפירשה ממילא, אבל לדעת הרי"ף ותו' והרא"ש דגם ר"א מוקי לפלוגתא דר"י וחכמים בע"ג כלי וכר"ח אלא דס"ל דלית הלכתא כשמואל דפסיק כר"י ומתני' ע"ג קרקע וככו"ע, לפי זה לית לן מהיכן לחדש חילוק בין נטלה לנפלה, ומ"מ לא הו"ל להצ"י לתמוה סתם מנלן לחלק כיון דרש"י פירש כן, ודברי שצ"ה"ל בשם העיטור הוא ע"פ פרש"י, וכ"ה ג"כ באו"ז.

ומלשון הרמב"ם בפכ"א הכ"ז שכתב רטייה שפירשה ע"ג כלי מחזירין אותה ואם פירשה ע"ג קרקע אסור להחזירה ומחזירין רטייה ע"ג המכה לכתחלה במקדש, משמע שיש ענין נוסף בלכתחלה במקדש, וכמ"ש המ"מ שם וכתב רבנו

לעולם שינה יפה לחולה, וממה שהפוסקים השמיטו הך צרייתא משמע דפירשו לה בחולה שיש בו סכנה, וזה פשיטא דיש להחיר השמעת קול בשביל שישן, שהרי גם כיצוי החירו שם, אבל אם היו מפרשים לגמרא בחולה שאין בו סכנה היה ראוי להציא הלכה זו, גם מהא דס"ד דניס וצעי דליתער משמע דבחולה שיש בו סכנה איירי, דבחולה שאין בו סכנה הרבה דרכים יש להעירו בלא איסורי שבת, ולא היו צריכים להחיר השמעת קול, אבל במג"א סימן של"ח סק"א משמע דפירש דלחולה שאין בו סכנה קאמר דשרי, שכתב דאם לחולה מותר כש"כ לדבר מזה. (עירובין ק"ד א').

סימן כב

(א) ק"ג א' מתני' הכותב שתי אותיות כו' בין משם אחד בין משתי שמות כו', פשטא דמתני' משמע דאף שאין שום תוכן לשתי האותיות כגון א' ג' או א' א' אפ"ה מיחייב, וכמו שפרש"י, [ורק בשם קטן משם גדול צריך שיהא תוכן עי' לק' סק"ב], והרי לרב יעקב ברה דבת יעקב דמוקי למתני' כר' יוסי ע"כ כן הוא, דהא לר' יוסי אמרינן לקמן ב' דאשתי שריטות נמי מיחייב, וא"כ ה"ה לאוקימתא דאצ"י דרישא לאו ר"י היא מ"מ סתמא דמתני' מתפרשא דבכל שתי אותיות מיחייב, והרי משתי שמות משמע דלכו"ע מיחייב גם כשאין להם תוכן [וכ"מ ברמב"ם פ"א ה"ט דסתם דחייב בשתי אותיות, ובכפל אותו האות הצריך שיהא תיבה שם בזה"י], ומדקמני בין משם אחד בין משתי שמות, משמע שהם שוין, והלכך גם לפי מה דמשמע דעת הרמב"ם בפ"א מה"ש ה"י דלא מיחייב בשתי אותיות משם אחד אלא א"כ יש להם תוכן וכדנקט במ"מ שם, ראוי לפרש דמתני' מחייבא בכל גוויי אלא דלא קיי"ל כן, ועי' בזה"ל סי' ש"מ ס"ד בזה, ובחדושים ע"ש הר"ן ע"ה ב' בשם הרשב"א, ולק' סק"ב.

ומהא דתנן לקמן ק"ד ב' דאין חייבין על שתי אותיות אלא"כ נהגין זה עם זה, יש ללמוד דגם בשתי אותיות שאין להם מובן ביחד, מ"מ יש יתרון בהיותם נהגין זה עם זה, דהכותב שתי אותיות במקום אחד חשיבא טפי מעשה מהכותב אות אחת כאן ואת אחת במקום אחר.

לכתחלה לומר שרשאי ליטלה ולהחזירה וזה מצוה צפ"ק דיו"ט, עכ"ל, ומשמע דבמדינה אינו רשאי לכתחלה ליטלה ולהניחה ע"ג כלי ולהחזירה, משא"כ במקדש, ומ"מ נראה דאם עבר ונטלה במדינה דרשאי להחזירה, דרק לכתחלה אמרינן ליה שלא יטלנה, דסתמא קמני ברישא שאל פירשה ע"ג כלי מחזירין אותה, וענין הלכתחלה י"ל שדקדק רבנו מלשון שפירשה, ולא קמני סתם מחזירין רטייה.

מלשון הטור שכתב רטייה שנפלה ולא כתב שפירשה כלשון הגמ', וכן ממה שהעתיק סיפא דצרייתא ומגלה מקצת הרטייה ומקנה פי המכה, וחוזר ומגלה קצתה השני ומקנה, משמע שאין לו לסלקה כולה ולקנה ולהחזירה, וזה כדנקט המ"מ דדעת הרמב"ם, ופירש דסיפא דצרייתא ת"ק קמני לה, ומוכח מזה מן הצרייתא גופה דלכתחלה יש ענין שלא להסיר כל הרטייה ולהחזירה, ועי' בזה"ל שנתקשה בזה.

הר"ן בפרק שמונה שרצים משמע דהיה גירסתו ברמב"ם ומחזירין רטייה ע"ג המכה לכתחלה במקדש, וכמ"ש המ"מ שזו הגירסא הנכונה, אלא שסבר שגם לפני הראב"ד היתה גירסא זו, ואפ"ה השיג ודייק מזה דס"ל להראב"ד דמחזירין גם במדינה בנפל ע"ג קרקע, והדברים מחודשים לדחות סתמא דמתניתין אבל לא במדינה מהלכה, אבל לפי מה שהוא בראב"ד לפנינו דגרס ברמב"ם ומניחין רטייה, הדבר פשוט שכונתו כמו שפירש המ"מ שהשיג על שהרמב"ם החיר במקדש לכתחלה, וצ"ע בצ"י שפירש כונת הראב"ד כהר"ן ולא הזכיר פירוש המ"מ. (עירובין ק"ב ב').

(י) עירובין ק"ד א' ומטיפין מיארוק לחולה בשבת כו', יש לעי' האי חולה היכי דמי, אם הוא חולה שיש בו סכנה, אם כן מאי איריא מטיפין מיארוק, הרי גם מלאכה גמורה שרי, ואם הוא חולה שאין בו סכנה, א"כ מאי טעמא שרי, וי"ל דאיירי באין בו סכנה, ומ"מ החירו, ואצ"ל דאיירי בחולה שיש בו סכנה אלא דאין במניעת המיארוק סכנה, ואפילו הכי שרו רבנן, ובפירוש ר"ח הנדמ"ח כתב שהחירו לחולה משום סכנה, ואין נראה דר"ל שיש סכנה במניעת המיארוק, אלא דהוא חולה שיש בו סכנה, והלכך שרי להטיף המיארוק אף שאין סכנה במניעתו, ועיין בזה"ל סימן רע"ח ד"ה בשביל שישן שכתב

סימניות, שהם כסימנים לאותיות, (וכמו שיש היום כתב רש"י וכתב יד הרגיל), שו"ר צצה"ל סי' ש"ו סי"א שהציא דברי"ו כתב דשתי אותיות משתי לשונות מטטרפין, וצצה"ל שם כתב דאפשר שמפרש כן מה דאיתא בירושלמי מהו בכל לשון אפי' אלף אלפא, ויתכן לפרש דכתב צכתב יווי ע"י שקלים פ"ג מ"ב דאלפא כתב יווי אבל הכוונה לאותיות של לה"ק, ולפי זה אין ראיה דשתי אותיות משתי לשונות מטטרפין.

שם אר"י לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם שכן כותבין על קרשי המשכן כו', נראה דלכו"ע הו' כתיבה ממש צמשכן באורים ותומים כמ"ש רש"י צפ' תלוא שהיה שם כתב שם המפורש והיינו קרא דונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התמים וגו', ואפשר דגם כתב שעל הציץ יש ללמוד ממנו מלאכת כתיבה, וכן על הקרשים היו כותבים אותיות לסימן, וס"ל לחכמים דילפינן מלאכת כתיבה מאורים ותומים וממילא יש ענין בחשיבות האותיות, ואף שהיו משמשים בקרשים לסימן, מ"מ עיקר מלאכת הכתיבה ילפינן מאו"ת, ור"י סבר דילפינן כתיבה ממה שהיו כותבים על הקרשים, ושם לא היו נריכים לאותיות, שהיו יכולים גם ע"י שריטות לקצוץ סדרם, והלכך אף שכתבו שם אותיות, מ"מ ילפינן מינייהו דכל רושם שיכול לשמש לסימן בקרשים חשיב מלאכה לענין שבת, דגם האותיות לא שימשו שם אלא כרושם, ונע"ק ברש"י ע"ג א' שכתב דכותב אשכחן בקרשים, ומשמע דלכו"ע מקרשים ילפינן, ושם ניחא ליה לפרש מה שנתפרש בגמ', א"נ י"ל דגם חכמים ילפי מקרשים, אלא דס"ל דכיון דלמעשה שימשו שם אותיות, לית לן למילף לשריטות, וכמ"ק מלישנא דר"י דגם חכמים מודים דמקרשים ילפינן.

ויש לעי' לפי מה שצדדנו דרבנן ילפי כתיבה מכתיבה של או"ת, א"כ מוחק מג"ל, בשלמא אי ילפינן מקרשים פרש"י ע"ג א' דזימנין שטועה ומוחק, אבל באו"ת סתמא לא טעה, וי"ל דשפיר איכא למילף מקרשים גם לרבנן, אלא דמ"מ לא סגי ברושם דעיקר הילפותא מאו"ת דנריך אותיות, ולפי זה י"ל דלכך כתב רש"י דגם כתיבה ילפינן מכתיבה דקרשים כי היכי שיוכל לפרש מהיכן ילפינן מוחק, ויותר נראה כמ"כ לעיל דגם רבנן ילפי מקרשים.

לכאורה מנאנו ד' מעלות זו למעלה מזו לענין חיוז, הראשונה לחיוז שתי אותיות משתי שמות משמשים כתיבה כגון שם נח, למטה הימנה שתי אותיות משתי שמות שאינם משמשים כתיבה כגון אג אה, למטה הימנה שתי אותיות משם אחד המשמשים כתיבה כגון גג דד, למטה הימנה שתי אותיות משם אחד שאינם משמשים כתיבה כגון אה צב. — ומה ששנה התנא בין משם אחד בין משתי שמות, אע"ג דצעלמא נקט הפשוט תחלה, וכדקתני הכא בין צימינו בין צשמאלו, נראה משום דראוי להקדים אחד לשנים. — עדיפותא דשתי שמות מוצנת, דהא אילו לא היו משמשים כאותיות, הרי הדבר מובן דשתי צורות חשיב טפי מאותה צורה פעמים, וה"נ צומן שהם משמשים כאותיות.

יש לעי' מה שקבעו חז"ל שיעור כתיבה בשתי אותיות, אם אהני לזה מה שישנן תיבות של שתי אותיות, ולפי זה צשאר לשונות אם אין שם תיבות משתי אותיות שלהן, יהא שיעור החיוז יותר משתי אותיות, או דשתי אותיות לא גריעי משתי שריטות לר' יוסי, ונהי דרבנן לא מחייבי אשריטות, אבל מחייבי מיהא אשתי אותיות, ולפי זה גם בכל הלשונות יתחייב בשתי אותיות.

שם בין משתי סימניות, ברש"א הקשה לפרש"י דהו"ל למיתני צמתני ק"ד צ' דאיירי צדיו ובסיקרא, ונראה דל"ק דהכא צמידון צירוף האותיות איירי אם מטטרפין, וכמו משם אחד, וה"נ דיו וסיקרא היה מקום לומר דאינן מטטרפין זל"ז, והו"ל כמו שאין נהגין זע"ז, ואשמועינן דמטטרפין, ובצמתני דלקמן איירי באיזה דיו וצבע נכתבין ולא איירי בחסרון שצירופן.

נראה דשתי אותיות משתי לשונות אינם מטטרפין, דאין נהגין זע"ז, ויש לעי' בשני כתבים בלשון אחת כמו בלשון הקודש שיש אשורית ויש צורות אחרות לאותיות בלשון הקודש, [נעי' סנהדרין כ"א צ' כתב עברי ולשון הקודש], אם כתב אות אחת אשורית ואות אחת מן האחרות אם מטטרפין, כיון דשניהם משמשים באותו לשון לאותן האותיות, ואם נימא דמטטרפין, אולי אפשר לפרש כן הא דשתי סימניות, דצורת האותיות האחרת קורא לה סימניות, וכגון שכתב אל"ף אשורית וצ"ת כתב ליצונאה, או שיש כתב נוסף, וכתב ליצונאה ואותו כתב, ולכתבים האחרים שאינן אשורית קורא להן

אותיות יתחייב, משמע דחייב צ"ל מינחק, [והא דפטור באל סמך על מ"ש פי"א ה"י], ועיין להלן סק"ג.

ולמסקנא דליכא מאן דמחייב באל דאזרך, היינו בנתיבין לכתוב אזרך, אבל נתיבין לכתוב רק אל שפיר י"ל דחייב וכמ"כ סק"א, וכ"ה בזה"ל ס' ש"מ צ"מ ר"י ויהרע"צ ושכן מבואר ברש"י וכ"נ דעת הר"י ויהרע"צ ע"ש, וכ"כ בחדושים ע"ש הר"ן ע"ה צ' צ"מ הרש"א, וכ"כ המאירי כאן צ"מ גדולי הפוסקים, [ושם משמע כמ"כ לעיל סק"א דא"ג צפ"ע חייב לכו"ע], ודלא כדעת הרמב"ם דלא מחייב צ"מ משם אחד אלא כשמשמשים תיבה כמ"ש פי"א ה"י וכמ"ש במ"מ שם, ועי' בתו' הגרע"א ז"ל במשניות שכתב לפרש דתנא דמתני' פליג אמתנאי דברייתא, ולמ"כ דנתיבין לשם ארוך שאני נחא, וכ"כ בזה"ל שם.

למש"כ דתנא דמתני' מחייב באל צפ"ע, הא דאמרינן לר"ש לס"ד דמחייב כיון דאית' בגלגל, ולא אמרינן סתם דמחייב, משמע מזה דמקצת משם ארוך לא מחייבין אלא"כ יש ענין במקצת הזה, ולפי זה י"ל דגם צ"ל מינחק לא יתחייב.

ובירושלמי בסוגיאן איתא תני צ"מ ר"י כתב שני אותות שוים והן שם חייב כגון שם תת גג כו' ורצון אמרי צ' אותות בכל מקום, אשכחא אמר קלת וחמרת על דר"י קלת וחמרת על דרצון, קלת על דר"י כתב שתי אותיות שוין והן שם ע"ד דר"י חייב ע"ד דרצון פטור קלת על דרצון שתי אותות מ"מ אע"פ שאין שם ע"ד דרצון חייב ע"ד דר"י פטור, ע"כ, ומשמע דר"ל דלר"י לא מחייב אלא על שתי אותיות שהם שם אצל אג אה לא, ולרצון לא מחייב אלא על שתי אותיות משני שמות, ובאלו חייב גם כשאניס שם, ומשמע דגם כשנכתבים בתחלה ולא משם גדול, ואפשר דירושלמי לשיטתיה דמוקי למתני' דמחייבא צין משם אחד צין משני שמות כר' יוסי כדאמר מאן תנא סימניות ר' יוסי, והלכך י"ל דלר' יהודה לא מחייב על שתי אותיות כשאניס שם, אבל לא צ"י דמוקי למתני' בשולט בשתי ידיו וא"כ לא איתא כר' יוסי דהא משמע דכל אדם לא מחייב בשתייהן, ואפ"ה התנא מחייב בסתמא ומשמע אף כשאין שם

ויש לעי' לר' יוסי ליחייב באל אחת, ולא מיבעיא בזה וקו"ף שיש בהם צמתיאות כשתי שריטות, אלא גם בכל אות שנעשה בשתי כחות דעד שלא חיצרו כולו הרי היו שני קוים, בשלמא לרצון באלויות שיש בהם צורת שתי אותיות כמו בחי"ת שיש בו שני זייני"ן ומ"ם שיש בו כ"ף וי"ו ולד"י שיש בו י' ונו"ן ליכא לאקשויי שיתחייב באל אחת, דעד שלא חיצרן היו שתי אותיות, דכיון דלא מיחייב באל באל, שפיר אהני כונתו להשלים האות שלא יתחייב עד שגמר האות, אבל לר"י שאין ענין באלויות קשה, וי"ל דלר"י נמי אהני כונתו להשלים, וכמו שלא יתחייב בשריטה אחת גדולה כשנים, ה"נ כל שדעתו לחצר חשיב הכל כאחד, וגם בזה"ל וקו"ף כיון שמשמשים כאחד לא חשיבי כשתיים.

לכאורה שיעור מוחק לר' יוסי הוא כדי לכתוב שתי שריטות.

צ' שם אר"י מצינו שם קטן משם גדול שם משמעון כו', אתי לאשמועינן דאפי' נתיבין לשם גדול, מתחייב בשתי אותיות אם הם יכולים לשמש כתיבה, ולאפוקי מר"ש דס"ל דאינו חייב עד שיכתוב את כל השם שנתיבין לכתוב, ואפשר דמשום דעיקר שיעור שתי אותיות ילפינן מקרא דמתאח דמתפרש מקצת משם גדול כדאמרינן בגמ', הלכך נקטיה התנא הכא במתני'.

ובמשמע דאם כתב י' מינחק או יע מיעקב לא מיחייב לר"י, דהא נקט דוקא שם משמעון ונח מנחור, אבל לר"י דברייתא דהוא משם ר"ג דמחייב גם שם מששצ"ר ותת מתחנן, יש לעי' אי מחייב נמי י' מינחק וכן יע מיעקב, דאע"ג דכתבו לעיל סק"א דא"ג א"ה עדיף מג"ג ד"ד, י"ל דהיינו דוקא כשנתיבין רק לכתובתן, אבל כשנתיבין לשם ארוך ומחייבין ליה במקצתו י"ל דצ"ה עדיף טפי כשיש תיבה במקצת שכתב, וממה שאמרו בגמ' דאולי פליג ר"ש באל דאזרך ולא אמרו דפליג צ"ל מינחק, משמע קצת די' מינחק עדיף משם מששצ"ר, וכיון דמודה ר"ש צ"ש מששצ"ר, דהא לא צ"ינן לאוקמי דפליג בזה, [עי' תו' וברש"י משמע דהיינו ת"ק כולל נמי דהיינו ר"י], מודה נמי צ"ל מינחק, ולכך מוקמינן ליה באל דאזרך, אבל אין לדבר הכרע, ומסתמית לשון הרמב"ם צפ"א מה"ש הי"ד שמשכתוב שתי

תיבה, ור' יהודה רק בשם קטן משם גדול מנריך תיבה, וז"ע.

ולפמש"פ כדמשמע ברש"י דיש חילוק בין כותב שתי אותיות בפ"ע לבין שם משמעון שחשב לכתוב שם ארוך, י"ל דגם לר' יוסי דחייב בשורט שתי שריטות, מ"מ בנתכוין לכתוב שמעון לא מיחייב עד שיכתוב שם, וניחא בזה בסוגיין לק' ב' ולעיל ע' ב' שהזכירו אליבא דר' יוסי אחת שמעון מאחת שם משמעון, ונתקשו בזה בתו' לעיל שם דהא לר' יוסי סגי בשריטה, ולמש"כ ניחא דבנתכוין לכתוב שמעון הרי גם לר' יוסי לא מיחייב עד שיכתוב שם, וכן ראיתי בחידושים הנדמ"ח לתו"כ בשם ר' שמואל, ומיהו ע"כ דמחייב גם בשם מששצנר דהא בצרייתא בגמ' מתפרש דלאוסופי אר' יהודה קאחי דמחייב בשם מששצנר, ואפשר דאחי למימר דחייב גם באל, ומיהו כיון דנריך מיהא שתי אותיות שפיר נקטו בגמ' שם משמעון שהוא הפשוט יותר.

ג) ק"ג א' אלף אשמאל אחמי הא אין דרך כתיבה בכך כו', מהא דאינטריך לאשמועינן במתני' לעיל ז"ב א' דהמוציא בין זימניו בין בשמאלו חייב, וכן נמי תניא בתוספתא פ"י דהתולש בין זימניו בין בשמאלו חייב, משמע דבשאר מלאכות הרגילות זימין פטור בשמאל, כגון התופר והקוסר וכיו"ב, ובמ"ב ס' ש"מ ס"ק כ"ב כתב בשם הח"א דכל המלאכות חוץ מכתבה חייב גם בשמאל, ונסמיע מן התוספתא דתולש, ובפשוטו משמע דדוקא בתולש קאמר משום דאין אדם מקפיד לתלוש דוקא זימין, וכמו דפרכינן בסוגיין בפשיטות אכתיבה דהא אין דרך כתיבה בכך ה"נ איכא למיפרך אתפירה וכיו"ב, ואף אם לא יהיה ניכר שינוי בתולאות התפירה, [עי' סו"ס תקמ"א, ובתה"ד ס' פ"ז], נמי חשיב שינוי לענין שבת, דגם בכתבה אם דקדק לכתוב יפה בשמאל נמי פטור, אף שכתב כתיבה יפה, ומיהו רוב מלאכות יש לדמות להוצאה ותלישה דאין אדם מקפיד עליהם בין ימינו לשמאלו, [ועי' בחידושים ע"ש הר"ן ר"פ ר"א דמילה דפשוט ליה דמילה בשמאל חשיב שינוי, וכן נקט הגר"מ הלוי ז"ל בפסחים ס"ו דשחיטה בשמאל חשיב כלאחר יד].

שם אר"י באטר יד שנו ותהוי שמאל ידיה כו', משמע דר' ירמיה הו' סבר דאטר שכתב

זימין דעלמא חייב, ומתפרשא מתני' דמשכח"ל דחייב בין זימניו בין בשמאלו, והיינו דאחי מתני' לאשמועינן, דכיון דמשתדל לעשות ככל אדם, דיינינן ליה ככבוד כתיבה ולא כשינוי, אבל גמ' לא ניחא לה בזהי וכדפרכינן.

שם אלף אמר אביי בשולט בשתי ידיו, וא"ת א"ה מאי קמ"ל, וי"ל דאפ"ה איכא עדיפותא זימין, דאע"ג דכתבו המג"א והגר"א בס' ל"ב ס"ה דאם כתב בשמאל כשר, מ"מ במקדש מסתבר דנריך שיעבוד זימין, ושפיר אשמועינן דגם בכתב בשמאל חייב, וכן לרבי בכורות מ"ה ב' דפסל ליה לעבודה דחשיב ליה כאטר נמי יש חידוש דחייב גם זימין, ומתפרשא מתני' דמשכח"ל בכתבה דחייב בין זימין בין בשמאל והיינו בשולט ב' ידיו, ואע"ג דבין זימניו בין בשמאלו דהוצאה לעיל ז"ב א' מתפרשא בכל גווני, מ"מ סמך התנא דנבין דבכתבה לא מתפרש בכל גווני, ולחומר לא דק, ואפשר דמה"ט מוקי לה ר"י כר' יוסי, דפשוטא דמתני' דכל אדם חייב בין זימניו בין בשמאלו.

שם ר"י ברה דב"י אמר הא מני ר' יוסי היא דאמר לא חייבו שתי אותיות אלף משום רשם כו', מצוה דאע"ג דנתכוין לכתוב אותיות, אפ"ה סגי ברושם לחייבו, וכתיבת שמאל לא גרע מרושם, ואף דכתבו לעיל סוף סק"ב דנתכוין לכתוב שמעון גם לר' יוסי אינו חייב אל"כ כתב שם משמעון, שאני התם דלא אתעבידא מחשבתו דחשב לכתוב שמעון, אבל הכא אתעבידא מחשבתו שהרי כתב שתי אותיות שחפץ, ולענין זה גם כתיבת שמאל חשיבא כתיבה, וכיון דסגי ברושם שפיר מיחייב.

ד) ק"ג א' והתניא ועשה אחת יכול עד שיכתוב כל השם כו', פרש"י התיבה קרוי שם, ולפי זה כל שכתב תיבה שלימה הרי זו עיקר המלאכה וכמי שארג כל הבגד, ולית לן לחדש חילוק בין אם התיבה של שלש אותיות או של שתיים, ובין אם היא מאותיות שונות או מאותו האות, כל שמשמשין כתיבה הר"ז בכלל ועשה אחת, ונראה דלפי זה יש לחייב כל שכתב שתי אותיות שיכולים לשמש כתיבה, אף שהוא לא נתכוין לשמש בזה כתיבה, כל שנתכוין לכתוב רק שתי אותיות אלו, דשפיר קרינא ביה ועשה אחת, וכמו שארג בגד ואין דעתו לשמש בו לבגד, [ואפשר דמזה יש ללמוד

מ"מ חייב לענין שבת, וע"ז פרכין מיתבי ומשינין הוא דאמר כי האי תנא. — לא מנאחי זרמז"ס ובטושו"ע דין זה דפתוחים שעשאו סתומין או איפכא וכן פשוטין כפופין, ומסוגיין אין הכרע גמור כיצד למינקט להלכה, דהא דברי ר"י נשנו במתני', וכן הזכירו בגמ' שם משמעון דדר' יוסי, ולעיל ע' ז' ז"ז ז', וכן ריב"ז מכשיר, והכא סתם ברייתא אשכחן דפסיל, ומיהו הרי"ף בהלכות קטנות העתיק הך ברייתא, ובציאור הגר"א סימן ל"ז סי"ח כתב שכל הפוסקים הציאו הברייתא להלכה וכ"ה במ"ס עי"ש, וכן לשון הגמ' מי דמי כו' הוא דאמר כי האי תנא, משמע דפסילא דמילתא דפתוח וסתום וכפופין ופשוטין מעכבין, ורק אשכחן תנא דמכשיר.

ק"ד א' ואמר ר"ח כתב שכלוחות נקרא מצפנים ונקרא מצחוץ כגון נצוב צובן כו', בקרא צפ' כי תשא כתיב לוחות כתובים משני עבריהם מזה ומזה הם כתובים, ואם לא היה הכתב חקוק מעבר לעבר, היה אפשר לפרש כפשוטו שהיה כל כתב שכלוחות כתוב פעמיים פ"א צעבר הזה ופעם שניה צעבר השני, אבל מאחר שהיו חקוקות מעבר לעבר א"כ צריך היה למעשה נסים שיהיה הכתב נקרא משני עבריהם, דכל אות שחקוק מעבר הזה הרי צד השני הוא נראה הפוך, ואשמועינן ר"ח דזה היה הנס שהיה נקרא ישר גם מצד השני מימין לשמאל והיה נקרא צובן במקום נצוב, כן פירש במהרש"א עי"ש, ומתפרש מזה ומזה הם כתובים שכל אות נקרא בצורתו משני עבריהם, ומסתבר שיש ענין בכל הנכתב צעבר השני בכל תיבה כתיבה לעצמה, ולפי זה מוכח מזה נמי דסתומין ופתוחים ופשוטין וכפופין אין מעכבין, שהרי צעבר השני היה יוצא סתומים ופשוטין בראשי תיבות, ואפשר דהיה הענין שהיו נקראים כל עשרת הדברות צעבר השני מצד שמאל לימין, כשצורת האותיות בצורתם מימין לשמאל, ועי' צירושלמי שקלים פ"ו ה"א דנחלקו אמוראי טובא בכתב שכלוחות, וברדב"ז ח"ג סימן תקמ"ט.

ה' ק"ד ב' מתני' על שני כותלי זויות ועל שני לוחי פינקס והן נהגין זע"ז חייב, פרש"י שכתובין על שני שפתי הלווחין סמוכים זל"ל, ונראה שהלווחין קשורים זל"ל דהיינו פינקס, דאל"כ אפי' אינם סמוכין יש לחייב מכיון שיכול לקרוב,

דשיעור כתיבה הוא שתי אותיות, ואף כשאניס משמשים כתיבה, עכ"פ כשאין דעתו לכתוב יותר, וכמו שני חוטין בצבד ושני בתים בנפה], וס"ל לת"ק די' מינחק או יע מיעקב לא מיחייב, ואחי מאחת לרבות דשם משמעון חייב, אבל שם מששצנר לא מיחייב, דשתי אותיות שונות חשיבי טפי, ור' יהודה מחייב גם בשם מששצנר, וקצת משמע דהא דאמר ת"ק דאינו חייב עד שיכתוב שם קטן משם גדול, דגם ר"י מודה בזה, אלא דס"ל דשתי אותיות שוות המשמשות כשם נמי חשיבי כשם קטן משם גדול, ולפי זה די' מינחק ויע מיעקב גם לר"י פטור, ולעיל סק"צ נסתפקנו בזה.

שם ב' לפיכך שרט שריטה אחת על שני נסרין או שתי שריטות על נסר אחד חייב, לבאורה שריטה אחת על שני נסרין, היינו שתי שריטות על שני נסרים, דהנשרים מחלקים והרי עשה שריטה על כל נסר, וי"ל דאשמועינן דאע"ג דעשאו בכתב אחד אפ"ה חשיב כשתי שריטות.

שם ור"ש סבר כיון דאיתיה בגלטורי בעלמא חייב, יש לעי' אי מילתא בעלמא קאמר דזימנין די' ענין גם באלף אלק, או דדוקא קאמר ומשום דידעו דאיתיה בגלטורי, ונפ"מ די' מינחק ויע מיעקב, דאם באא דאזורך לא בעינן לחייבו אלא משום דאיתיה בגלטורי, אע"ג דאא צפני עצמו כתב רש"י במתני' דחייב, א"כ ה"נ י"ל די' מינחק ויע מיעקב דלא ליחייבו אלא אם איתנהו בגלטורי, אע"ג די' ויע צפ"ע חייבים עליהם.

שם אר"ח זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר, נראה לפי זה דנקט שם משמעון לאשמועינן דסתום ועשאו פתוח כשר, ונקט דן מדיאל לאשמועינן דפשוטין שעשאו כפופין כשר, ונקט נח מנחור וגד מגדיאל למעוטי שם מששצנר.

שם הוא דאמר כי האי תנא דתניא ריב"ז אומר נאמר בשני ונסכיהם כו' מכאן רמז לניסוך מים מן התורה, ק"ק דשפיר הו' רמז גם אם פתוח ועשאו סתום פסול, וגם הרי על ר' יהודה קיימין דתנא הוא, ומאי עדיפותא דאמר כי האי תנא, ואפשר משום דריב"ז קדים שהיה בזמן הצית כדאמר פסחים ג' ז', אח"כ ראיתי שכבר העיר בזה הגרע"א ז"ל, ואפשר דהא דר"ח אינו מוכרע, דאפשר לומר דאע"ג דסתום ועשאו פתוח פסול

מידי דהוי על שפת לוח זה בטבריא ועל שפת לוח זה ציפורי כמש"פ רש"י בגמ'.

לכאורה נמשכן כתבו אלף על קרש זה וזית על קרש השני, ואף אם כתבן באמצע הקרשים, נמי יש לחשבן כנהגים זע"ז כיון שיש ענין בצירופם.

שם המסרט על צשרו כו', נראה דחכמים פוטרין משום שאין דרך כתיבה בכך, והיינו דפרכין מנן סטדא, וכמ"ש רש"י ד"ה שוטה, אבל משום שאינו מתקיים ליכא למיפטר, דגם בכותב על צשרו אין הכתב מתקיים הרבה כמ"ש הרמב"ם פ"א מה"ש הט"ז שחמימות הצשר מעצרת הכתב.

שם וכתב ע"ג כתב, יש לעי' הרחיב קצת כתב העליון מהו, וכן יש להסתפק בהעביר קולמוס לשמה לרצון דלא מהני, מה הדין בהרחיב, וממה שלא אמרו לעשות כן, משמע שלא יועיל, ולפי זה גם לענין כתב ע"ג כתב לא יתחייב, [וכעת הערני בני יעקב נ"י דיירושלמי פריך לרצון [עי' ק"ע שם] דאינו מן המוצחר הא כתב הוי והכא קתני דפטור בכתב ע"ג כתב, ומשני מהו כתב ע"ג כתב חד לעיל מן חד, ומשמע דר"ל דכתב למעלה מן הכתב הראשון ולא על גביו, שהכתב הראשון נשאר כמות שהיה, והלכך אין חשיבות לכתב הנסמך אליו מלמעלה, ואם אין זו כונת הירושלמי ז"ע באמת כה"ג מאין, ואם העליון אינו ממלא כל רוחב התחתון, יש מקום לומר דלא יועיל גם לר"י, דכיון שלא נפגש עם הגויל הר"ז ככותב צשחור על ניר שחור דלאו מידי עבד. — כמו"כ יש לעי' בכתב ע"ג כתב צצבע שאין בו ממש רק חזותא, אם מהני לר"י.

שם גמ' כתב ע"ג כתב מאן תנא אר"ח דלא כר"י כו', בצבצא טובא איכא לחלק בין שבת דבעי מלאכת מחשבת, ובכתב ע"ג כתב דלא מיינכר מידי, אין כאן מלאכת מחשבת, משא"כ לענין לשמה שפיר י"ל דמהני, ומנא תי ברמב"ן וריטב"א גיטין י"ט א' שכתבו דרב אחא בר יעקב דסבר דצבט גם לרצון מהני העצרת קולמוס לשמה, ס"ל אמנם דאין לדמות שבת ללשמה, ואחיא שפיר מתני' גם כר' יהודה, דאל"כ מתני' מני, ומירוך תו' דיש לחלק גם לענין שבת אם העביר קולמוס לשמה או סתם כתב ע"ג כתב, הוא דחוק, גם לאוקמי דפליגי אם יש לפרש כתב ע"ג כתב

דמתני' גם צהעביר קולמוס לשמה הוא דחוק, ומיהו גם לפי' הרמב"ן והריטב"א קשה דסתמו בגמ' הכא כר"ח ולא הזכירו כלל אפשרות לחלק. ברמב"ן שם הזכיר עוד לפרש מתני' צסיקרא ע"ג דיו, וזה דחוק טובא לאוקמי סתם כתב ע"ג כתב צהכי, ואם נימא דכשהכתב העליון אינו ממלא כל רוחב הכתב התחתון לא מהני גם לר"י, כיון שאינו נפגש עם הקלף והגויל שצריך להקיפו, וכמו שנסתפקנו בזה לעיל, י"ל דנוקי מתני' צהכי, ברם אפשר דכה"ג כיון שאם התחתון לא היה כתב, ג"כ א"א לחייב על העליון, שהרי הוא ככותב צשחור על שחור, לית לן לפרש כן בלשון כתב ע"ג כתב, ושמא היה מקום לומר דע"ג כתב עדיף מעל ניר שחור והיינו דאשמועינן.

שם תנא כתב אות אחת והשלימה לספר ארג חוט אחד והשלימה לבגד חייב מאן תנא ארבר"ה ר"א היא דאמר אחת על האריג חייב, ז"ע דא"כ מאי איריא השלימו לבגד ולספר, הרי ר"א מחייב אחת על האריג וכן אות אחת סמוך לכתב, ושמא בא לומר דהאי תנא כר"א ס"ל ומיהו לאו לגמרי כותיה אלא דבעי שישלים הספר והצגד, ועיקרו דס"ל דלרצון דפליגי עליה דר"א גם צהשלים לספר ולצגד פטור, ורב אשי פליג עליה וס"ל דלהשלים גם רצון מודו.

שם רא"א אפי' תימא רבנן להשלים שאני, כתב הרשב"א דלכאורה משמע דדוקא להשלים את הספר אבל להשלים את השם לא דאם איתא ליתני להשלים את השם ואנא ידענא דכש"כ להשלים את הספר אבל בתוספתא גרסינן כתב אות אחת להשלים את השם אות אחת להשלים את הספר חייב ואיתא נמי צירושלמי פ' האורג, עכ"ל, משמע דפירש ז"ל את השם דכל שם קאמר והיינו כל תיבה, ולפי זה התוספתא גופא קשיא דכיון דקתני להשלים את השם למה תו איצטריך למיתני להשלים את הספר, ונראה די"ל דלהשלים את השם לא מיתוקמא צשם של שתי אותיות, כגון שהיה כתוב נ' והשלים ח' לשם נח, דלא מיקרי השלים כיון דמעיקרא לא הוי כתוב אלא אות אחת, ורק בתיבה גדולה שחברה אות אחת והשלימה בזה קאמר דחייב, משא"כ צהשלים את הספר דגם צהשלים אות אחת של תיבה בת שתי אותיות נמי חייב, אבל

ממה שפרש"י דהגהה חשיב תיקון כהשלימו
לספר, משום דאסור להשהות ספר שאינו
מוגה, משמע דאיידי שהתיקון הזה עדיין לא
השלימו לספר, דא"כ למה הוצרך להזכיר איסור
להשהות ספר שאינו מוגה, ולעיל בהשלימו לספר
לא פירש כלום, ומשמע דבהשלימו לגמרי פשוט
דחשוב באות אחת, ובלא השלימו אמנם פטור
באות אחת, ומשמע דספר שחסר צו עדיין
להשלימו אינו בכלל ספר שאינו מוגה, דמיכבד
מילתא שעדיין לא הושלם, והלכך לא מיחייב בכל
אות משום שמוציאו מספר שאינו מוגה, ורק
באות אחרונה מיחייב משום שהשלים הספר, אבל
טעות שיש בספר חייבים לתקנו ואסור להשהותו,
ובזה כל תיקון טעות חשוב כהשלימו לספר וחייב
אפי' באות אחת, שהרי הוציאו מכלל ספר שאינו
מוגה.

ומ"מ ק"ק דקושיית הגמ' היתה השתא כתב אות
אחת פטור הגיה אות אחת חייב, והתשובה
לזה היא דאסור להשהות ספר שאינו מוגה, וזה לא
נזכר כלל בגמ', ורצא רק הזכיר כיצד מתקן ע"י
ההגהה, אח"כ ראיתי צריטב"א הנדמ"ח שכבר
הקשה כן, וכן בחדושי הגרע"א ז"ל.

מש"כ הרשב"א דמהא דרצ ששת דנטלו לגגיה
דחיי"ת ועשאו שני זיינין מוכח דכה"ג לא
הוי חק תוכות, וכן לאוקימתא דרצא גרירת הדל"ת
לעשותו רי"ש, אינו מוצן למה לא חשיב חק תוכות,
וגם אם נימא דאיידי דלכתחלה כתבם שני זיינין
ובטעות נתחברו לחי"ת, אף דלא משמע כן כלל
לישנא דגמ' כגון שנטלו לגגיה של חי"ת, הרי גם
זה אחתי יש לדון דליחשב כחק תוכות כיון דסוף
סוף עכשיו אות ח' לפנינו, ועי' צכ"ז באורכ בגליון
הגרע"א ז"ל באו"ח סימן ל"ז סי"ז ושם כתב
דהרשב"א חזר בו, וכן בתשובות רע"א תנינא סל"ו,
גם הביא שם ושם דכל הראשונים חולקים על
הרשב"א, וס"ל דהוי חק תוכות אלא כמ"ש הר"ן
דלענין שבת חייב גם בחק תוכות.

ז) שם תוד"ה נתכוין וא"ת אפי' נתכוין לכתוב
שני זיינין כו', משמע דס"ל דאפילו נתכוין
לכתוב שני זיינין וכתבן בלא זיון פטור, דנקטו
דכותב בלא זיון פטור, ותימא דהא זיונין הם דין
בסת"מ, אבל ודאי חשיב כתב בלא זיונין, והרי בכל
לשון חייב, ולה"ק בלא זיון לא גרע משאר לשונות,

לו"ד ז"ל היה אפשר לפרש דלהשלים את השם
היינו שם קודש, אבל סתם להשלים תיבה אינו חייב
אח"כ משלים זה את הספר, וכ"מ בירושלמי ר"פ
האורג דקתני התם הכל מודים בכותב את השם
עד שעה שישלים, ופי' בק"ע שאפי' כתב צ' וג'
אותיות אינו חייב עד שישלים, והיינו ע"כ בשם
קודש, [והטעם משום דאין האותיות משמשות אלא
לשם הקודש כשישלימו], ובתור הכי קתני כתב אות
אחת להשלים את השם ואות אחת להשלים את
הספר חייב, ומשמע דהיינו נמי בשם קודש, ולמאי
דאמר דאינו חייב עד שישלים, ניחא טפי דחייב
בהשלמה שזה כאילו כתבו כולו, אבל הדבר מחודש
לומר דכתב צ' אותיות של שם פטור.

ו) שם אר"א כתב אות אחת בטצריא ואות אחת
בציפורי חייב כתיבה היא אלא שמחוסר
קריבה, פרש"י על שפת לוח זה בטצריא ועל שפת
לוח זה בציפורי ואתה יכול לקרובן שלא צמעה
אלא קריבה בעלמא, וכ"כ הרמב"ם בפ"א מה"ש
הי"צ שכתבן בשתי מגילות, ופי' המ"מ שם ע"פ
הירושלמי משום שהמגילות רכות וניתנות לכתוב
הלכך אפי' כתב באמצע המגילה מיקרי נהגין וע"ז,
וצרש"א כתב דבאותה מגילה קאמר, ויש לתמוה
דא"כ מאי קמ"ל, וקרוב הדבר שהוא ט"ס, וז"ל
במגילה אחרת.

שם אר"ש הצ"ע כגון שנטלו לגגיה של חי"ת ועשאו
שני זיינין, פרש"י והספר צריך לכתב, ומשמע
דאם היה כתוב חי"ת שלא בספר ונטלו לגגיה כדי
שיהיו שני זיינין לא מיחייב דלא חשיב ככתב שתי
אותיות, ואפשר דמלשון הגיה משמע ליה לרש"י
דרך בהגיה ספר עי"ז, אבל ברמב"ם פ"א הי"ג
משמע דגם בחי"ת צפני ענמו שנטלו לגגיה ועשאו
שני זיינין מיחייב.

והנה משינויא דרצא דאיידי באות אחת וע"כ
חיובו משום שהספר צריך לכתב, יש לדקדק
דגם לאוקימתא דר"ש מיתוקמא בספר ושצריך לכתב,
אלא די"ל דהרמב"ם ס"ל דלכתב ר"ש לא מוקי לה
כרצא, משום דצעי לאשכוחי חיובא גם שלא בספר,
ושמא נמי לא ס"ל דמשום אל תשכן באהלך עולה
חזר דינו כהשלימו לספר וכמו שפרש"י, ולכך נקט
נטלו לגגיה דחי"ת ועשאו שני זיינין דבזה מיחייב
בכל גווני.

בשבת לא מחייב בלא זיונין, מדפריך עליה התם מהא דשקליה לגגיה דח"ת ועשאו שני זיינין].

ובן יש לדקדק מהא דאמר מנחות כ"ט א' ל"ד א' דהא דקתני מחני' התם דאפילו כתב אחד מעכבן היינו קולו של יו"ד ופריך פשיטא, ולפרש"י קולו של יו"ד היינו רגל ימיני, ולפירוש ר"ת היינו עוקץ השמאלי, ועכ"פ מדפריך פשיטא על כרחך דהוא מעיקר האות, ואמאי לא מוקי לה בשעטנ"ז ג"ץ דודאי לא הוי פשיטא כיון שאינו מעיקר אורת האות, אלא ודאי זיוני שעטנ"ז ג"ץ פשיטא לגמ' דלא מעכבי, וצמרדכי שם כתב דר"ת היה אומר דהזיונין מעכבין מידי דהוי אקולו של יו"ד, ונראה דאין ר"ל דלא גריעי מקולו של יו"ד, דהא פרכינן פשיטא אקולו של יו"ד, ואזיונין ודאי לא שייך למימר פשיטא דמעכבין, אלא ר"ל דמנינו תג קטן דמעכב, וה"נ י"ל בזיונין, ומיהו בהגהמ"י פ"א דתפילין כתב דלא גרע מקולו של יו"ד, וגם לפי זה נראה דר"ל דר"ת הוי סבירא ליה לדינא הכי, אבל לא דהדבר פשוט דעדיפי מקולו של יו"ד], ואין לומר דהא דמשני דבא לרבות מוקף גוויל עדיפא ליה, דודאי לשון כתב אחד הוי אחי שפיר טפי אזיונין, וכדחזינן דמקדמינן לפרושי אקולו של יו"ד.

לשון הרא"ש צה' תפילין לאחר שהעתיק דברי השמושא רבא על התגין שבתפילין ושמוסיים שם אמר רבא כל תפילי דלא בדיקי צהני אחרותא פסילי, והני זיוני דמפרשי הכא היינו תגים גדולים כו' ובגמ' דידן לא הוזכרו כלל אלו התגין ולא מסתבר כלל למיפסל תפילין בשביל חסרון אלו התגים והרבה דברים כתב בשמושא רבא שאין לסמוך עליהם כו', מלשון זה נראה דליכא לדיוקי דחסרון זיוני דשעטנ"ז ג"ץ מעכב כיון שזכרו בגמ', דשפיר מתפרש דמש"כ השמושא רבא דחסרון אלו התגין פוסל לא מסתבר כלל והרי לא הוזכרו כלל בגמ' דידן, ומיהו אלו שהוזכרו בגמ' דידן שפיר יש לדון אם העדרם פוסל, והשמושא רבא הרי לא הזכירם כלל כמ"ש הרא"ש, ולא כתב לפסול בהעדרם, וזו נראה דעת הרי"ו שצנ"צ ח"צ סתם בשם המפרשים דאם לא זיין שעטנ"ז ג"ץ כשר, ולא היה סותם נגד דעת הרא"ש עכ"פ מצלי להזכיר דעתו, ול"ע בטור יו"ד סי' רע"ד שדקדק

ועוד דהא אמרינן בגמ' דנטלו לגגו דח"ת ועשאו שני זיינין חייב אע"ג שלא זיינס, ואפי' כשכתב הזיינין בס"ת וגם אם נימא דהזיונין מעכבין, נמי יש לחייבו עד שלא זיינן, דהשתא אחריות נינהו, וחשיבי כנכתבו כסדרן, וזיינין אח"כ לקיים דין זיון, ובגמ' יש לפרש דנכתבין לכתוב ח"ת וכתב שני זיינין במקום שהם צריכים זיון, לא מחייבין ליה, כיון דנכתבין לכתוב ח"ת, ולא נכתבין לשני זיינים, וגם הזיינין שנכתבו עדיין לא גמרו, משא"כ בנכתבין לכתוב מ"ם וכתב כ' וי"ו, כיון דהכ"ף וי"ו לא חסר בהם כלום שפיר מחייבין ליה אף שנכתבין למ', אבל נכתבין לב' זיינים בלא זיון שפיר חייב, וכבר נכתבו עיקרי הדברים בטה"ת סי' קי"ד הביאם הגרע"א ז"ל ועי"ש מש"כ בזה, והוא בתשובות סכ"א.

גם מש"כ דהתנא נקט נכתבין לכתוב ח"ת וכתב צ' זיינין פטור, אע"ג דנכתבין לכתוב צ' זיינין וכתבן בלא זיון נמי פטור, דהוא לדיוקי דנכתבין לכתוב ח"ת וכתב שתי אחרות חייב, הוא קשה מאד, והוכרחו לכל זה לפי מה שפירשו דהא דאמרינן בגמ' הא דצעי זיוני הא דלא צעי זיוני, דאחריות דצעי זיוני אינו חייב עליהם עד שזיינס, ולפי זה גם ס"ל דזיונים מעכבים בטה"ת וכתב"ש המרדכי בהלכות קטנות סי' תתקנ"ג בשם ר"ת, וכן בהגהמ"י פ"א דתפילין, ובטו"ד סי' רע"ד, אבל לפמש"כ בטה"ת קי"ד, וכן במרדכי שם, וכן בסמ"ג ה' גירושין, דשפיר חייבין בשבת גם בלא זיונין, וכדמוכח מהא דשקליה לגג' דח"ת ועשאו שני זיינין, וגם בסברא דודאי כתב אשורית הוא כתב בלה"ק אף בלא זיונין, ולא גרע משאר לשונות דחייב בשתי אחרות], והא דאמרינן דצעי זיוני פטור, הוא רק בנכתבין לכתוב ח"ת, מתיישב הכל שפיר דדוקא בנכתבין לכתוב ח"ת וכתב שני זיינין פטור, אבל בנכתבין לכתוב שני זיינין, ודאי חייב אף בלא זיונים, ולפי זה שפיר י"ל דאין זיונים מעכבין בטה"ת, וכדעת הרמב"ם פ"ה ה"ג ופ"ו ה"ט וכמ"ש הרי"ו בשם המפרשים ורה"ג, ומהיה בטה"ת שם משמע דאף אי בשבת חייב גם בלא זיונין מ"מ י"ל דבטה"ת מעכב זיונים, אבל מ"מ הריצ"א שהביא שם דס"ל דזיונין מעכבין הוא משום דהוי ס"ל דגם בשבת פטור בלא זיונין, וכ"נ במרדכי שם דר"ת דפוסל הוא משום דס"ל דגם

מלשון זה של הרא"ש דהתגין שזוכרים בגמ' מעבדים.

(ח) ק"ה א' ל"ק הא דבעי זיוני הא דלא בעי זיוני, ע"י בתו' לעיל ק"ד ז' ד"ה נתכוין ובמש"כ לעיל סק"ז בשם הסה"ת דלענין שבת שפיר חייב גם בלא זיוני, וכדאמרינן לעיל דנטלו לגבי דחי"ת ועשאו שני זיינין חייב, ויש כאן לפרש הא דנתכוין לכתוב אות אחת ועלו בידו שמים דחייב, היכי דמי, דנראה דהכותב חי"ת באופן שכותב תחלה שני זיינין ואח"כ מחצרון, או שכותב מ"ם באופן שכותב תחלה כ"ף וי"ו ואח"כ מחצרון, אם ישכח מלחצרון או שנמלך אחר כתיבתו מלחצרון, א"א לחייבו, שהרי אם יחצרון יפטר, ונמצא שתחלת כתיבתו לאות אחת, ומה שנמלך אח"כ או שכתב א"א לחייבו על זה, וע"כ צריך לפרש דבשעה שכתב השני זיינין או הכ"ף וי"ו שכתב כבר שדעתו לכתוב חי"ת או מ"ם, והרי הוא עוסק בכתיבת שני זיינין או כ"ף וי"ו, ומ"מ אהני מה שתחלת עיסוקו היה לכתוב חי"ת, דאם הזייני"ם הם במקום שצריכים זיונים ולא זיינים, הדרינן למחשבה קמייתא ואמרינן שלא נתכוין אלא לכתוב אות אחת חי"ת, [ואשכחן דכוותה צכריתות י"ט כ' בנתכוין ללקוט תאנים והלכה ידו על הענבים, דאף שידוע שמלקט ענבים מ"מ י"ל דחשיב מתעסק, ע"י מש"כ כריתות ס"ו, והכא יש כאן צלל אחד עדיפות שגם בזכותו לעשות חי"ת הרי הוא כותב תחלה שני זיינין, ולעומת זה יש כאן גריעותא דגם לאחר שכתב שני הזיינין אכתי בידו לחצרון לעשות חי"ת], והיינו דינא דמתני' דנתכוין לכתוב חי"ת וכתב ז' זיינין פטור, אבל אם הזיינין הם במקום שא"צ זיונין או שנתכוין לכתוב כ"ף וי"ו, אזלינן בתר כונתו בשעת כתיבתו, וחשיב כנתכוין לכתוב שתי אותיות וחייב, והיינו צרייתא דנתכוין לכתוב אות אחת ועלו בידו שמים דחייב.

ולפמ"ש פ' נחא משה"ק תו' לעיל שם אמאי חייב בנתכוין לכתוב אות אחת ועלו בידו שמים בדלא בעי זיוני, ומ"ש מנתכוין לזרוק שמים וזרק ארבע דפטור לעיל ע"ג א', דשאני הכא דבשעה שכתב השמים ידע שכותב שמים ונתכוין להם שהרי לא זכר באותה שעה שנתכוין לעשות ח' או מ', משא"כ בנתכוין לזרוק שמים שלא נתכוין לזריקת הארבע וכמתעסק נזרקו, ונראה שזו כונת

הרמב"ן שכתב לשון זה שאני הכא דבכל מקום השמים נתכוין לכתוב אותה האחת אבל התם לא נתכוין לזרוק חוץ למקום השמים עכ"ל, ור"ל דשאני הכא שנתכוין לכל כתיבת השמים גם כשנתכוין לאחת, שהרי נתכוין לכתוב הכ"ף והי"ו או שני הזיינים, משא"כ בנתכוין לזרוק שמים שלא נתכוין לזרוק ד' כלל, [ולפי' תו' בנתכוין לזרוק שמים וזרק ד' דהיינו שנמצאו ד', ע"י מש"כ לעיל ע"ג א', אפשר דליחא להאי תירוץ, דהא גם בנתכוין לזרוק שמים נתכוין שהחפץ יגיע לד' אלא שחשב שהוא שמים, וניחא מה שהתו' נתקשו בזה, ברם נראה דגם לפי' זה של התו' ניתן לקיים התירוץ, דבשעת שזו שמים שפיר חשיב כמתעסק בזריקת ד', משא"כ כאן דבשעה שכותב השמים א"א לחשבו כמתעסק, כיון שכתב באותה שעה שמתכוין לעשות ח' או מ', והרי הוא יודע שכותב שמים, ואף שבידו יהיה לעשותם אח"כ אחת לכשיזכר, ועי"ש ברמב"ן דלא ניחא ליה בחירון התו'.

(ט) ק"ד ב' מתני' לאחר ידו בפיו ובמרפקו כו', בכל המלאכות לא שנינו במשנה פטור דכלאחר יד וזאת בהוצאה ז"צ א', והתם אינצטריך משום דבשמאל ובכתף חייב, וס"ד דבכל גיוני חייב, אבל הכא בכתיבה לכאורה פשיטא, וי"ל דאינצטריך לר' יוסי דחייבו משום רשע, ולא מיבעיא למאן דמוקי לרישא דבין דימינו בין בשמאלו בכל אדם ובר' יוסי, דשפיר מתפרשא לר' יוסי, אלא אף לאבי דמוקי לה רק בשולט בשתי ידיו, מ"מ הרי התנא הזכיר צרישא דצרי ר' יוסי, ושפיר סתם הכא דגם אליביה פטור כללא".

שם גמ' כתב אות אחת סמוך לכתב מאן תנא ארבר"ה דלא כר"א דאי ר"א האמר אחת על האריג חייב, גם לר"א שיעור כתיבה הוא ז' אותיות בזמן שאינם סמוכים זל"ז וניתן לקרובם, וגם כשהם קרובים על שני לווי פנקס וכתב אות אחת מערב שבת והשניה בשבת נראה דפטור גם לר"א, דלא חשיב סמוך לכתב אלא כשהם בהכרח ציחד ולא כשניתן לרחקם. — וכן נראה דמחק אות אחת סמוך לכתב דפטור גם לר"א, וכן לרבנן במחק אות אחרונה שבספר, דאין חשיבות למקום אלא לאות שנכתב, ועוד שהרי יכול לכתוב את האות גדולה יותר משטח המחק

ואז צדין הוא שיהיה פטור, אח"כ ראיתי צב"ל סימן ש"מ ס"ג ד"ה המוחק בשם הפמ"ג שלא כ"כ.

(י) שו"ע או"ח סי' ש"מ ס"ג בהגה"ה אסור לשבור עוגה שכתוב עליה כמין אותיות כו' דהוי מוחק, מלאכת מוחק שצמשכן היא בין באותיות ובין בדיו סתם שנפל וכמו שהביא הרא"ש פ"ו ס"ט מן המוספתא, דעיקר המלאכה היא הכשרת הקלף לכתוב עליו, ולפי זה שצירת אותיות אין לחשוב כמחיקה שהרי לא הכשיר שום מקום לכתיבה, וצ"ל דמ"מ כיון דסתם מחיקה שהיה צמשכן הוא על אותיות שנכתבו בטעות וכמש"כ רש"י ע"ג א' וכן צרא"ש הנ"ל, הלכך גם שצירת אותיות יש לאסור מדרבנן אטו מחיקה.

ובראה פשוט דאם מירח על העוגה סתם מירוח בלא אותיות [מאותו מירוח שעושה אותיות] דשפיר יכול להורידו, ולא נימא דהוא כמוחק טשטוש דיו על מנת לכתוב, דסתם עוגה לאו לכתיבה עומדת, ודכוותה נראה דמי שנתפחמו ידיו או נתלכלכו בדיו, דשפיר רשאי לרוחצן בשבת ולנגבם ולא חשדין ליה כמוחק טשטוש של דיו, דדוקא דיו שעל הקלף או שעוה שעל הפנקס חשיבא הסרתו כמחיקה כמ"ש המחבר, ולא שעל העוגה או שעל ידיו, וזה דלא כמ"ש החיי אדם בהלכות נטילת ידיים כלל כ"א דמי שנתפחמו ידיו אסור לו לנגבם בשבת משום מוחק, ומיהו אם היו כתובים אותיות על ידיו, בזה יש לחוש למוחק וכמו שצירת עוגה שיש עליה אותיות, וכ"כ באשל אברהם בגליון השו"ע כאן בשם תשובות פ"ה, דכשיש אותיות על ידיו לא ינגבם, ומינה דסתם לכלוך שפיר מנגב.

שם צמג"א סק"ו הביא בשם כנסת הגדולה בשם הר"ש הלוי דאין דברי הרמ"א אלא צעוגות שכותבין עליהם אותיות שלא מהעוגה עצמה אלא ממין אחר, אבל כשהאותיות מהעוגה עצמה צדפוס או בידים שרי ולכן אוכלים העוגות שיש עליהם ציורים, [כנראה הכונה לסריקין המצוירים שהביא הדגול מרצבה], נראה דכונת החילוק דמי שעשה עוגה בצורת חית"א או סמ"ך אין לאסור אכילתה משום מוחק, שהרי אין כאן קלף שמתכשר על ידי מחיקתה, שהרי הוא אוכל את כל האות, ונהי דבאותיות ממש לא שרינן לקרוע נייר שיש עליו

אותיות משום מוחק, [אף צדליכא משום קורע], היינו באותיות ממש ומשום אטו מוחק, אבל בעוגה העשויה בצורת אות לא חשיבא אכילתה כמוחק, והיינו סריקין המצוירין שנאכלין צפסח ולא חשדין להו כמוחק, וגם כשרק החלק העליון של העוגה בצורת אות כגון שעשויה צדפוס שמחצית העומק אותיות, נמי כיון שכשתחתוך החצי שבה האותיות הרי תשאר העוגה פרוסה מצלי יכולת לכתוב עליה כלום כדרך הפרוסות, הרי זה כאוכל כל האות, ואפשר דמש"כ המג"א וצ"ע הוא על אופן כזה, אבל כשכל העוגה היא האות י"ל דניחא שפיר, ומרן זללה"ה בסימן ס"א סק"א גם נתקשה בחילוק הזה של הכנה"ג וכתב ז"ל לחלק מהא דסריקין המצוירין לצורות על הפת לאו כלום הוא אלא צורת הפת, משא"כ אותיות, ולמש"כ כשכל העוגה היא האות אפשר לדמות לצורה, וגם כשחלק מן העוגה בצורת אות, עדיף מעובדא דמהר"ם שכתבו על העוגה אותיות ממין אחר, דהתם הרי הוא כתב ממש, ועי' דגמ"ר, וצ"ע. נראה דעוגה שיש עליה אותיות רשאי להעמידה בחמה שימסו האותיות, וכש"כ דמותר לצלוע תרופות שיש עליהם אותיות.

(א) עיין צמג"א וצט"ו צענין האותיות הכתובות על חודי הדפין, ועי' צמ"צ מסקנת האחרונים בזה, ויש לעי' דף שנקרע אם מותר לקרב הקרעים זה לזה, ולכאורה י"ל דזה גרע מחודי הדפים דהתם לעולם עשויים להמחק ולהכתב ע"י פתיחת וסגירת הספר, משא"כ כאן אם יקרצם לפעמים ישארו מקורצים, ומסתבר דאסור לקרצם, אבל פתיחת הספר וסגירתו במקום הדף הקרוע, י"ל דאינו פסיק רישיה שיתצברו האותיות והתיבות יפה עי"ז, וכיון שאינו מכיון ואינו פסיק רישיה שפיר יש להתיר לפתוח ולסגור, וצ"ע.

סימן כג

(א) עירובין ס"ח א' א"ל ולא שני לך צין שבות דאית ביה מעשה דהא מר לא אמר לנכרי זיל אחיס, דלית ביה מעשה דהא מר לא אמר דגרסינן דהא מר לא אמר לנכרי זיל אחיס, ליתא צס"א, וכן מוכח בתוד"ה לשבות, וכן צפי' ר"ח הנדמ"ח ליתא, וכן צב"ג

מה מדת הצורך לחמימי דינוקא, וגם בפשוטו כולהו עובדי דאשתפוך חמימי שוין דאיירו לפני המילה, גם לומר דל"ג נכרי ואיירי ע"י ישראל והיה בתוך ז' מעל"ע הוא דוחק ללא נזכר כלום בגמ' שאירע שהיה תוך ז', וגם מסתברא דלהתיר ע"י ישראל תוך ז' לא הוי אמר רבא אימור תונצא בעלמא הוא דנקיט לה, וגם למה באמת לא אמר דניחוס נכרי גם אם אימיה לא צריכא, וכי לא היו נכרים בעיר, וצדעת ר"ח ניתן לקיים הדברים, שכתב בהדיא בעובדא דרבא דאיירי לפני המילה ושיחמם נכרי אגב אימיה, הרי דמשום הקטן לא שרינן, אע"ג דצצות דלית ביה מעשה פירש כהצ"ה"ג דהיינו אמירה לנכרי, וע"כ דטלטול בחצר שאינה מעורבת ע"י עכו"ם לצורך מילה שרינן, אבל מלאכה גמורה לא שרינן.

בתו' גיטין ח' ז' ז' ק"פ ז' ז' הזכירו לפרש עובדא דרבא בתוך ז' וע"י ישראל אלא דהקשו דא"כ אסור לרבות בשביל הקטן, והנה בפשוטו לרחיטת הקטן אין צורך שיהיו המים בכדי יד סולדת, וצפחות מכאן אין איסור בישול, וע"כ הנידון משום הצערה וזהו אין ענין לרבות דבעך שהדליק יש בכדי לחמם לתרויהו, וזהו נמי ניחא משה"ק הגרע"א בעירובין לפי הר"ן, ומיהו פשטא דלישנא דגמ' משמע שיש כאן ריבוי בשיעורין, וכמבואר נמי בראשונים, וע"כ ז"ל דלפי הענין היו צריכים להחם החמין בשיעור יד סולדת כי כרגיל הם מתקררים בצדך, ולרחיטת צריך שיהיו קרובים לים, דאל"כ מסתמא היה מצוי תנור או כירה שאפשר לחמם בהם, ולמה הוצרכו אגב אימיה, אלא ודאי הוצרכו לחימום שהיד סולדת.

במ"מ פ"ו מה' שבת ה"ט כתב דהרמב"ם מפרש כל הני עובדי דינוקי דפרק הדר שלא בקשר עם המילה, אלא דינוקא נחון לו רחיטת וסגי בצורך זה להתיר אמירה לנכרי באיסור דרבנן, ולכאורה לפי זה גם לאחר ל' יש להתיר ללא מנאנו ענין מיוחד ברחיטת דוקא בתוך ל', וקשה דא"כ אמאי אמר רבא נישילה לאימיה, דמאן יימר דהוא תוך ל', וז"ל דידע רבא דהוא עובדא הואי תוך ל', ולפי זה שפיר התיר הרמב"ם אמירה לנכרי בשביל כל מצוה, דכיון דגמ' לא איירי משום מילה, תו מסברא ראוי לומר לצורך כל מצוה לא

הוצא צרי"ף שלהי פרק ר"א דמילה, והרי"ף שם האריך לקיים הגירסא, והנידון הוא אם הא דחשיב לה שבות דלית ביה מעשה, הוא משום דאמירה לנכרי לאו מעשה הוא, וכפי' צה"ג והר"ח הגדמ"ח, או דלית ביה מעשה משום שאינו אלא טלטול בחצר שאינה מעורבת.

וגרצין הדברים כדעת הצ"ה"ג והר"ח דלשון דהא מר לא אמר לנכרי זיל אחים, אינו לשון הגמ' אלא הוא גליון שכתב צ"דו לפרש, ונשתרצב בפנים, [וכיו"צ כתבו בתו' מנחות נ"ט ז' ע"ש] דאף אם הפירוש בגמ' הוא כדעת הרי"ף דלית ביה מעשה הוא משום שאינו אלא טלטול בחצר שאינה מעורבת, נמי אין מקום להזכיר שלא אמר לנכרי זיל אחים, אלא הול"ל דלית ביה מעשה דאינו אלא טלטול בעלמא, ואם בא להזכיר ללא איירי בדאורייתא, היה ראוי להזכיר ללא א"ל להציא דרך רשות הרבים, [ומיהו י"ל דיותר צה"ה להחם], דהא ידעין דאיירי שאמר לו דנייתו ליה מגו ביתאי, ומה מקום להזכיר שלא א"ל להחם, גם הול"ל דהא מר לא אמר דנימא ליה לנכרי זיל אחים, דהא רבה לא דיבר עם הנכרי, וגם עיקר הדבר דהוא חשיבא מעשה, וטלטול בחצר שאינה מעורבת לא חשיב מעשה, אינו פשוט כ"כ, ויש מקום גם לומר איפכא דהוא לא חשיבא מעשה, דהא מותר להחין מים על חצירו בבית או בחצר, ואילו טלטול בחצר שאינה מעורבת אסור ואיך הזכירו הדבר בפשיטות כ"כ, [אח"כ ראיתי שכבר הקשה כן בצעל העיטור, ומיהו צרי"ף משמע דאית ביה מעשה ולית ביה מעשה לא קאי אהוא לא אלא אמירה לעכו"ם], ומכל זה נראה דהא דחשיבין ליה שבות דלית ביה מעשה הוא משום שאינו אלא אמירה לנכרי וכדעת צה"ג והר"ח, והא דהא מר לא אמר לנכרי זיל אחים הוא גליון שכתב לפרש כדעת הרי"ף ונשתרצב בפנים.

ובמ"מ לענין דינא אי שרינן אמירה לנכרי במלאכה דאורייתא לצורך מילה, שפיר אית לן לדיוקי מעובדא דרבא דלקמן דאמר דנישילה לאימיה אי צריכא נחיס ליה נכרי אגב אימיה, דלא שרינן אמירה לנכרי במלאכה גמורה לצורך מילה, ומש"כ תו' צ"ק פ' ז' לדחות דהתם לאחר מילה וכבר נתרפא אבל עדיין נחון לרחצו בחמין, הדבר קשה דא"כ לא למדנו כלום מהאי עובדא, דלא ידעין

גרע מהנורך לרחיצת הינוקא, וכן שאר כל נורך גדול וכמ"ש הרמב"ם שם.

ומה שלא התירו צדליקה לומר לנכרי שיכבה כדמתן שבת קכ"א א', אע"ג דודאי הוא נורך גדול, הגה לדעת הרמב"ם דפסק כר"י דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייבין עליה, ניחא בפשוטו דכיצו מלאכה דאורייתא היא, ולא התירו אמירה לנכרי בכגון אלו אלא בשבות, אבל נראה דגם לר"ש הדין כן דאין אומרים לו כבה, [וכ"ה ברמב"ן ק"ל ב'], והטעם דמלאכה שאינה צריכה לגופה וכן מלאכה כללית יד חמירי טובא משבות ולא הותרו, וכמו דלרבי דמותר שבות זין השמשות מ"מ לא התירו שבות דכלאחר יד, דאם איתא דהתירו היה ראוי להתיר גם אם עירובו למעלה מעשרה דהא יכול להציאו כלאחר יד, ואנן תנן בעירובין ל"ב ב' דלמעלה מעשרה אין עירובו עירוב, אלא ודאי כלאחר יד במלאכה דאורייתא לא הותר זין השמשות, וכן זה עוקר וזה מניח וכיו"צ וכמס"כ תו' שם ל"ג א', וכן מלאכה שאינה צריכה לגופה, וכ"כ במ"ב סי' שמ"ב סק"א, וגדולה מזו מצאנו שם ל"ד ב' דמשום גזירה שמא יקטום נמי לא התירו זין השמשות, וכן כתבו תו' שם ל"ד א' דשבות דפחות פחות מד"א נמי לא הותר זין השמשות, וה"נ שבות דאמירה לעכו"ם דהתירו במקום נורך גדול לדעת הרמב"ם לא התירו אלא בדבר דעיקרו שבות, אבל כיצו דמלאכה גמורה היא אלא שאינה צריכה לגופה לא התירו.

ובמש"ב רש"י שבת ק"נ א' דהתנא שנה איסור אמירה לעכו"ם דהא דמתן קכ"א א' נכרי שבת לכבות אין אומרים לו כבה, כבר נתקשה בזה הגרע"א ז"ל דמזה אין ללמוד איסור אמירה לעכו"ם באיסור שבות, לא מיבעיא אם מתני' כר"י דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, אלא אף אי מתני' כר"ש דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה נמי מ"מ חמירא משאר שבות, והא דפריך רב אשי שם ק"נ א' אמירה לעכו"ם שבות, כבר כתבנו לעיל שם לפרש דר"ל דלא הו"ל למינקט איסור זה גבי שכירות פועלים כיון דהוא איסור כללי, [ובני אי"ש נ"י העיר דשמא ס"ל לר"פ דמהא דאמירה לעכו"ם שבות ליכא למילף לאיסור אמירה לעכו"ם במידי דאיסורו רק משום ודבר דבר], ואיסור אמירה לעכו"ם בשבות, אפשר דהא

נלמד דהא דמתן קכ"א א' נכרי שהציא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל, וסתמא היינו איסור תחומין, וכש"כ דאיסור לומר לו, גם י"ל דמתני' קכ"ג א' דמי שהחשיך לו דרך נותן כסו לנכרי מוכח דגם באיסור דרבנן לא שרינן אלא בשחשיך לו דרך, דהא מוקמינן הא דמניחו על החמור דאיירי בגוונא דליכא משום מחמר, ומיהו י"ל דהתם נמי קרוב לאיסור דאורייתא, ואפשר דר"פ דפירש שם ק"נ א' דחזירו נכרי הוא משום דס"ל דראוי שיהא נוכר במשנה איסור אמירה לעכו"ם בשבות, וההיא דחלילין י"ל דסתמא עבר ברשות הרבים דדרכו, [מש"כ הגרע"א ז"ל דמתני' י"ז ב' דצ"ה מתירין עם השמש, דמצואר דשבת אסור, שמעינן איסור אמירה לעכו"ם דאורייתא, לכאורה התם י"ל דמיסתר מדין שכירות פועלים שבת דכשנותן עורות לעבדן וכלים לכובס הר"ז שכירות פועל, דשכירות בקבלנות נמי שכירות פועל הוא].

בעיקר דברי המ"מ דהרמב"ם מפרש עובדי דינוקא דאשתפוך חמימי דלא בקשר עם המילה, הדבר קשה שהרמב"ם יחלוק בכגון דא על הר"ח והרי"ף שפירשו דלענין מילה איירי, וכדמוכח נמי מהא דהוי פשיטא ליה לרבא דעדיין תוך ל' ללידתו איירי, אבל יתכן דהך סוגיא אמנם איירי בחמימי דקודם המילה, אבל קים ליה להרמב"ם דגם בלא מילה ראוי להתיר שבות דשבות, במקצת חולי או נורך גדול, וכמו שיתבאר. (לפי' דה"ג ע"כ לומר דגם אם אמו לא הוית צריכה היה מתיר רבא לחמם לינוקא, אלא דלרובא דמילתא אמר נשיילא לאימי, למאי דגרסינן נכרי בעובדא דרבא, וכן בעובדא קמיתא משמע דאזי הוי סבר דאם לא יזדמן עכו"ם היה רבה מתיר לישראל לאתויי מחמר שאינה מעורבת, דאל"כ אדפריך מהזאה ליפרוך מהך עובדא גופה דהתיר ע"י עכו"ם ולא ע"י ישראל).

דהנה פי' דה"ג ופי' הרי"ף בגמ' דעירובין חלוקים בעיקרן, דלפי' דה"ג הנידון לחלק למה איסור הזאה לא התירו, ואילו איסור אמירה לעכו"ם התיר רבה, ועל זה מחלקינן דאיסור אמירה לעכו"ם קיל משום שאין צו מעשה, ולפי זה מפורש בגמ' דאיכא איסור אמירה לעכו"ם בעובדא דרבא, אע"ג דרק התיר לטלטל בחצר שאינה מעורבת, ושמעינן דשבות דשבות נמי אסור,

לפרש מש"כ הרמ"א בסי' ש"ו ס"ה דיש מקילין
אפי' במלאכה דאורייתא, דלא קאי אלא אצמקום
מזוה ולא אחינך.

(ג) לענין הלכה כתב צמ"צ סי' ש"ו ס"ק כ"ג
בשם הלבוש והא"ר דהלכה כהרמב"ם,
ולענין שאר דבר מזוה בשבות דשבות, אמנם רבו
העומדים בדעת הרמב"ם דמילה ושאר מצוות שוין,
וכדס"ל לזעה"ע, וכן הראצ"ד בהשגות שבמ"מ שם
הסכים לדעת הרמב"ם, וכן הראצ"ה הוצא צ"י
שם, ובמרדכי שלהי צ"ה ע"ש, וכן דעת ה"ר יונה
הוצא בטור סי' תקפ"ו, וכן המ"מ כתב שהעיקר
כדעת הרמב"ם, והגידון דדרבנן ושפיר יש להקל,
[והא"ר כתב דמהא דפריך אצ"י בעירובין מהזאה
למילה, משמע דמילה ושאר מצוות שוין, וי"ל דהתם
משום פסח שפיר יש להשוות למילה], אבל במקצת
חולי ולורך הרבה שהקיל הרמב"ם בזה לא מלאנו
בזעה"ע והראצ"ה והר"י שהסכימו, וכן צמ"צ שם
ס"ק כ"ג כתב בשם המ"א דדוקא במקום הפסד
גדול אבל בלא"ה אין להקל כלל ושהא"ר מפקפק
גם בזה, ושם הביא תשו' הריצ"ש סי' שפ"ו דאף
המקילים לורך שאר מצוות מ"מ במקום הפסד
אסור, והרי דעת תו' והרמב"ן והגהמ"י והביא כן
גם בשם מהר"ם, [וכ"מ דעת הרא"ש שלהי
מרוצה] והטור בסי' של"ח, דאף לשאר מצוות לא
שרינן שבות דשבות, וכ"נ דעת הרשב"א גיטין ח'
ב' שסתם כדברי תו', [אף דבשבת ר"פ ר"א דמילה
הביא גם דעת הרמב"ם לענין שאר מצוות], ועי'
סי' שכ"ה ס"י בהגה"ה דמשמע שמקיל לורך
ו"ע.

ואף במקום מזוה דשרינן שבות דשבות היינו
אמירה לעכו"ם במידי דרבנן כגון טלטול
בחצר שאינה מעורבת או לעלות באילן, אבל לעשות
מלאכה שאינה צריכה לגופה או כלאחר יד אין לנו,
דאע"ג דהרמב"ן ר"פ ר"א דמילה הוכיח דאסור
שבות דשבות במקום הפסד מהא דאין אומרים
לעכו"ם כזה, ומשמע דאי שרינן שבות דשבות היה
ראוי להחיר גם במלאכה שאינה צריכה לגופה, וכן
בטור סי' תקפ"ו בשם הר"י משמע דהחיר לחתוך
שופר כלאחר יד ע"י עכו"ם, מ"מ לדעת הרמב"ם
דשרי שבות דשבות במקום לורך הרבה, ע"כ מוכח
ממתני' דאין אומרים לו כזה, דבמלאכה שאינה
צריכה לגופה לא החירו, דגם להרמב"ם שפסק

ולא הותר אלא לורך מילה, אבל לפי הרי"ף
מתפרש דמחלקינן בין אמירה לעכו"ם לעשות
מלאכה דאורייתא לבין אמירה לעשות אסור דרבנן,
וגמ' ה"ק כי אמרינן אמירה לעכו"ם שבות באיסור
דאורייתא אבל באיסור דרבנן לא אמרינן אמירה
לעכו"ם שבות, ולפי זה ראוי להחיר אמירה לעכו"ם
באיסור דרבנן אפי' שלא לורך מזוה, דהא אמרינן
דבזה לא אמרו אמירה לעכו"ם שבות, ומהא דאין
אומרים לעכו"ם כזה שהזכיר הר"ן הרי ליכא
למילף לאסור אמירה לעכו"ם בשבות במקום הפסד,
דהא להרמב"ם כיצוי מיתסר מדאורייתא, וגם למאי
דקיי"ל כר"ש מ"מ מלאכה שאינה צריכה לגופה
חמיר טפי וכמש"כ לעיל, אלא דמ"מ מהא דמוקי
ר"פ למתני' ק"נ א' דלא יאמר לחצירו נכרי לשכור
לו פועלים, ור"א קאמר דהוא פשיטא דאמירה
לעכו"ם שבות, שמעינן דגם באיסור דרבנן לא שרי
אמירה לעכו"ם, וכן צבינה כ"צ א' לענין לכוול
את העין מבואר דשלא במקום חולי אסור, אע"ג
דכוחל אינו אלא שבות, וע"כ לחלק דאע"ג דאמרינן
דבשבות שאין צו מעשה לא אמרינן אמירה לעכו"ם
שבות, דמ"מ שלא לורך לא החירו, ולזה חילק
הרמב"ם דגם לורך כל המצוות שרי וכן במקצת
חולי או מנטער שצריך הרבה לדבר, דהא פשטא
דגמ' דעירובין לפי הרי"ף דליכא כלל איסור
אמירה לעכו"ם בשבות, וההיא דשכירות פועלים
שלא לורך כלל היא, הלכך המחמיר עליו הראיה,
וגם אשכחן מפוס מורסא דהחירו במקום נערא,
וגונח יונק דהוא מפרק כלאחר יד משום נערא,
ונזנר שעלו צו קשקשים ממעכן ברגלו משום הפסד,
וכדאמר כתובות ס' א' הביאן הראצ"ד הוצא צמ"מ
פ"ו מה' שבת ה"ט לסייע לרמב"ם.

ולחאמור נראה דלדעת צה"ג אין לנו מקור
להחיר אמירה לעכו"ם אלא במקום
מילה, דהא בהכי אמרינן דהקילו להחיר שבות
דאמירה לעכו"ם משום שאין צו מעשה, ואף אם
באנו להשוות שאר מצוות למצות מילה וכדעת
בזה"ע שהביא הר"ן שלהי פרק ר"א דמילה, מ"מ
שאר צרכים כמו מקצת חולי או צריך לדבר הרבה,
אין לנו מקור להחיר, דודאי מילה עדיפא,
[וכדאמרינן כיצוי], ואף בשבות דשבות דהא בהכי
איירי הא דרבה, ולפי זה א"א לנרף דעת צה"ג
לדעת הרמב"ם להחיר במקצת חולי או לורך, ונריך

העושה אינו מפסיד, דזה מסקינן בכתובות ע' ב' דלא התירו אלא בדליקה ולא בשאר איסורי שבת, והיינו שלא בהפסד הבא פתאום דומיא דדליקה, וכן מצואר באו"ו שממנו מקור דין זה דשם בסי' פ"ד אות כ"ה כתב דרמזיה לעכו"ם בשבת נמי שבות כמ"ש בהלכות ערב שבת, ושם בסי' ל"ו הביא מה דאמרינן בכתובות שם דרך בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד, ופירש דה"ה בכל היזק הבא פתאום, ולמעוטי לבנות ביתו ולתפור בגדיו וכל כיו"ב.

ומש"כ דה"ה בכל הפסד הבא פתאום, בשטמ"ק כתובות שם בסי' ריטצ"א בשם ירושלמי כתב בדליקה התירו דקאמר בא למעוטי דקרא ומטרא, דאע"ג דהוא הפסד גדול מ"מ אין אדם בהול בזה כמו בדליקה ולכך לא התירו, [עי' מש"כ בזה לעיל ס"י סק"ו] ומשמע דאף בהיזק הבא פתאום לא התירו, ולשון הגמ' למעוטי שאר איסורים דשבת, ולא אמרו למעוטי שלא במקום הפסד, משמע קצת כהריטצ"א, דלא התירו אלא כיצוי, ואע"ג דבהלכה מדליקה שפיר יכול לומר כל המזיל אינו מפסיד ואפי' יזיל שלא ע"י כיצוי אלא ע"י שאר איסורים, מ"מ שפיר נקטו בגמ' שאר איסורים בדליקה סתמא מכבה, ומיהו בשו"ע סי' של"ד סכ"ו משמע דגם בשאר הפסדים שרי, [ואף אם הלשון שם ניתן לפרש דקאי רק דרשאי לקרא לעכו"ם, נמי איכא למישמע דגם לומר כל המזיל אינו מפסיד שרי, דלהתיר לקרא לעכו"ם למד הרא"ש מהא דכל המכבה אינו מפסיד, ומיהו במ"צ סי' ש"ז ס"ק ע"א חילק ביניהם עי"ש], ובירושלמי שלפנינו לא מצאתי מה שהביא הריטצ"א, ובסי' ש"ז סי"ט הביא ב' דעות, ובצ"י שם הביא מה שנחלקו אם למעוטי שאר איסורי דשבת, ר"ל שלא במקום הפסד, או דגם במקום הפסד לא התירו אלא בדליקה משום דבהיל.

מלשון הגמ' בכתובות שם ובשבת קכ"א א' בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד, משמע שהוצרכו להתיר הדבר, ובלא היתר היה הדבר אסור, אע"ג דמסקינן בכתובות שם דכל המכבה אינו מפסיד לאו שליחותי' קעביד ושרי במודר הנאה, [וגם אינו חייב לשלם אח"כ כמ"ש הראשונים בשטמ"ק בכתובות שם, ובש"ך חו"מ סי' קכ"ט סק"ו ובנתה"מ שם], ושמעינן מזה דאף בלא

כר"י אית לן לקיים מתני' גם לר"ש דמלאכה שאינה נריכה לגופה פטור, וע"כ דלא התירו בהני דאית להו דררא דאורייתא, וכמ"ש הר"ן בפ' חצית, [דאין לך נורך הרבה יותר מדליקה], וכלאחר יד נמי דכוותה וכמ"כ לעיל סק"ב לענין שבות בצין השמשות, אע"ג דאשכחן קולות בכלאחר יד ציניקה ובננור שעלו בו קשקשים צרי"ק פ' חצית, אין לנו אלא במה שאמרו, אבל במ"א ר"ס ש"מ מצואר דאף שבות דכלאחר יד שרינן באמירה לעכו"ם במקום מצוה, [ועי"ש גם לענין מלאכה שאינה נריכה לגופה], וכמו שהביא שם זו גם דעת הש"ך, וכן סתם במ"צ שם, ואולי נטילת נפורן ציד חשיב שינוי טפי ולא דמי לשאר כלאח"י, וכן רהיטת הדברים דכשהוצרכו למלאכה דאורייתא דחינן מילה לדעת הרי"ף ודעימיה, אע"ג דכרוז הדברים משכח"ל כלאח"י, וז"ל לפי זה דכלאח"י חמיר טפי ממלאכה שאינה נריכה לגופה, דהא המ"א שם התיר ע"י עכו"ם גם בכלי, וז"ע.

משנה"ק מ"א סי' ש"ז סק"ח להאוסרים לנורך שאר מצוות מהא דאמרינן עירובין ז"א א' דבשעת הסכנה היו מעלין ס"ת מגג לחצר לקרות בו, ז"ע דהא ע"כ התם שאני, דהא גם המתירין לא התירו אלא אמירה לעכו"ם ולא שבות ע"י ישראל, והתם שרינן ע"י ישראל, וע"כ דשעת הסכנה שאני, [ואולי לזה נחבין הגרע"א ז"ל בגליון בעירובין שם], או דהתם סמכו אדר"ש דגגות חזרות וקרפיפות רשות אחת הן, [עי' גיטין י"ט א' כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעה"ד], שוב נראה דמש"כ המ"א דז"ל דאין מדמין בשבותין ר"ל דשעת הסכנה שאני, דהא דאין מדמין בשבותין היינו צרכים להתירם כמ"ש בסק"ו בשם המ"מ דמשום ישוב א"י התירו ומשום מילה לא התירו, וה"נ שעת הסכנה שאני.

ד) שו"ע סי' ש"ז סכ"ב בהגה"ה כל דבר שאסור לומר לא"י לעשותו בשבת אסור לרמוז לו לעשותו כו', לרמוז לו לעשותו אם ר"ל לזוות לו לעשותו שלא ע"י דיבור, הדבר אין צריך לפנים, דודאי אמירה לעכו"ם שבות היינו הצינו לעשות, וגם אלס באיסור זה, והרי גם מערב שבת אסור לומר לו שיעשה בשבת כדלעיל ס"ב, ובחול אין איסור לדבר, אלא כונת הרמ"א הוא לרמוז שהדבר ראוי לו והעכו"ם יעשה מעצמו, והיינו לומר כל

בשבת אסור לומר לו למה לא עשית כך בשבת שעבר, ונ"ע היכן מלאנו חילוק בדיון אמירה לעכו"ם בין בשבת לבין בחול, וכבר רמז הפמ"ג שם במשניות סק"ז דלא מלאנו לחלק בזה, ומש"כ הט"ז שם סק"ז דהא שרי לומר כל המכזה אינו מפסיד, לא נחפרש דהא שלא בדליקה אסור, וכבר הקשה בן הפמ"ג שם, ואמנם זו נראה דעת הטור שסיים ע"ז דמסתברא קצת לאיסור, ונ"ע דעת המתירים.

ולדאמור לעיל אפשר דאירי שמוכחו על שלא עשה דבר שחובתו לעשות מצלי להתיחס אם היה הדבר בשבת או בחול, כגון שאומר לו למה כשהנר נכזה לא הדלקת נר אחר, או שכשהיה פחם בראש הנר למה לא קנחתו וכיו"ב, וממילא מבין שאין להשאיר האנשים בחושך, ואם יזדמן בן בשבת הבאה או ביום אחר כבר ידע לתקן, ואמירה זו אין לאסרה שהיא כמלמדו סדר העבודה בביתו כל ימות השנה, ומה שע"ז יעשה בשבת גם כן, אין זו אמירה לעכו"ם האסורה, אבל אם יאמר לו למה בשבת לא הדלקת הנר כשהעכו"ם יודע שהכונה דוקא על שבת ומבין שמורו לשבת הבאה, באמת זו אמירה האסורה אף שאומר בחול, ועדיין נ"ע דמ"מ גם כשאין דבורו על שבת דוקא מ"מ כשהעכו"ם עושה בשבת הוא עושה לדעתו דישראל, ונ"ע.

(ו) בב"י סי' ש"ז הביא דברי ראב"ה שבהגהמ"ר שלהי שבת דשרי אמירה לעכו"ם אף במידי דאורייתא, אי משכח"ל בדרך היתר, כגון לטלטל מרשות הרבים לרשות היחיד כיון דאפשר ע"י מחיצה של בני אדם, ונ"ע מה טעם הוא זה הרי מ"מ עכשיו העכו"ם מטלטל מרשות הרבים לרשות היחיד, ומה בכך שאפשר היה לעשות מהרשות הרבים רשות היחיד, ולא מלאנו בגמ' ק"נ ז' אלא דרשאי לומר לכרך פלוני אני הולך למחר שאם יש צורגנין הולך, דלא חשיב שהזכיר מידי דאיסורא דליתסר משום ודבר דבר, אבל לומר לעכו"ם להביא מחוץ לתחום אסור כמ"ש סי' שכ"ה ס"ח, ומיהו התם אינו יכול לעשות הצורגנין בשבת אבל הכא מחיצת הבני אדם יכול לעשות גם בשבת, אבל מ"מ סברת האיסור דאמירה לעכו"ם דהוא משום שנראה כשלוחו או דאחי למיעבד בעצמו איתא גם בכה"ג, גם לא דמי למ"ש הב"י בסי'

ציווי אסור לגרום לעכו"ם שיעשה מלאכה, ולכאורה נ"ע מזה למ"ש במ"ז סי' ש"ז סק"ק נ"ו בשם האגודה דרשאי לומר לעכו"ם איני יכול לקרוא האגרת כל זמן שאינה פתוחה, ויבין העכו"ם ויפתחנה, וכן שם סק"ק ע"ו דיכול לומר לעכו"ם שהנר אינו מאיר יפה, או שאינו יכול לקרות לפני הגר הזה, שמזה יבין העכו"ם להסיר הפחם מן הגר, ודוחק לחלק דלומר אינו מפסיד גרע שמפתחו לעשות, דהא לומר לו לעשות בחנם ג"כ אסור, וכשאומר שאינו יכול לקרוא אם אינו פתוח, או עם הפחם, הר"ז כאומר לו לפתוח ולהסיר, ונ"ל דמ"מ צהני גוויי העכו"ם מדנפשי' חפץ להטיב עמו, שהרי לא ביקש ממנו מאומה וצמקרה מזדמן, וכבר כ"כ המ"א בסק"ק ל"א, ולא דמי למש"כ הרא"ש להתיר לקרוא לעכו"ם כדי שיראה הדליקה ויכבה, דהוא צדין כל המכזה אינו מפסיד וממילא אסור בשאר מילי, דהתם קריאתו כאומר לו דמי.

(ה) ונראה דגם לפני השבת אסור לומר כל העושה אינו מפסיד בדברים שבשבת אסור, דכיון דפשוט לגמ' דאמירה זו היא בכלל אמירה לעכו"ם שבות עד שהורכו להתיר בדליקה, הרי זה צדין אמירה לעכו"ם דעלמא, ואין חילוק בדיון אמירה לעכו"ם בין בשבת ללפני השבת וכמ"ש סי' ש"ז סק"ז כמו שהוכיח הר"ן מהא דמי שהחשיך לו בדרך.

ברם כל זה בזמן שאמירתו מתיחסת לשבת כגון שאמר בימות החול מי שידליק או יכבה נרי בשבת אינו מפסיד, דהאמירה אסורה, וממילא אם יבא העכו"ם לעשות יש למחות בידו, אבל בזמן שאמירתו מתיחסת לכל ימות השנה, כגון שאומר כל מי שישקה שדי אינו מפסיד, דאין לאסור אמירה זו, בזה אף כשמשקה בשבת אין צריך למחות בידו, דהא לא חשיב כשלוחו כדשרינן במודר הנאה, והרי זה כאילו העכו"ם עושה מעצמו, ואף בשכרו להשקות מתי שירצה נמי יש להתיר כמ"ש סי' רמ"ד ס"א ע"ש בכל הפרטים.

ויש לעי' במ"ש בשו"ע סי' ש"ז סק"ז דמותר לומר לעכו"ם למה לא עשית דבר פלוני בשבת שעבר אע"פ שמבין מתוך דבריו שרצונו שיעשה בשבת הבאה, ואמאי שרי, הרי גם בחול אסור לומר כל העושה אינו מפסיד שלא בדליקה, ובמ"ז שם הביא בשם אחרונים דבחול שאני, ואמנם

רע"ו בשם הגהמ"י הוצא במג"א שם ס"ק י"א דמותר לומר לעכו"ם לטלטל נר דלוק כיון דהישראל יכול לטלטלו מן הנד, ומוצא דס"ל דמותר לטלטל מוקפה מן הנד, ע"י מש"כ צוה לעיל בסי' י' סק"ז], דהתם הרי לא מחוסר מידי, ואם היה הישראל מטלטלו מן הנד שפיר י"ל דיכול לומר לעכו"ם שיטלטלו בשבילו, דליכא כ"כ למיחש דאחי למיעבד בעצמו כי אורחיה, אבל ברשות הרבים דכל זמן דליכא מחיצת בנ"א אין הישראל יכול לטלטלו למה יהא מותר לומר לעכו"ם, ובתשובות ראצ"ה הגדמ"ח בסי' רנ"ז וש"א מוצא שלא התיר אלא לומר לעכו"ם שיציא לאחר השבת, דלא מיתסר משום ודבר דבר כיון דבמחיצת בנ"א שרי, ודמי לצורגנין, אבל לא התיר לומר שיציא בשבת.

וצ"ע לפי זה במ"ש הרמ"א סי' שכ"ה ס"י דנהגו היתר לומר לעכו"ם להציא שכר או שאר דברים דרך כרמלית בלא עירוב ואין למחות בידם לצורך שבת או שעה"ד דהא יש להקל בצמירה לעכו"ם לצורך כמ"ש סי' ש"ז וכש"כ בכה"ג, והדברים האלו מוצא דמ"מ שהם ע"פ דעת הראצ"ה וכמ"ש בצהגר"א שם, והיינו דסיים וכש"כ בכה"ג ר"ל בגוונא דמשכח"ל בדרך היתר, ולפי מה שמצא צראצ"ה הרי לא התיר הדבר, גם עיקר הדבר נ"ע דהא בסי' ש"ז לא התיר המחבר לדעה ראשונה שם אלא לדבר מזה או במקצת חולי או צורך הרבה, ולא להציא דברים להוסיף בסעודת שבת, ושם הזכיר גם לענין לטלטל בחצר שלא עירבו, וכבר כתב במ"צ בסי' שכ"ה שם ס"ק נ"ז שהאחרונים נדחקו מאד בטעם הדבר, ולכן לדינא נ"ע בדבר, כיון דהרמ"א לא הקיל אלא מטעם דאפשר בדרך היתר ע"פ דעת הראצ"ה, וכפי המצא צראצ"ה לא הקיל בדבר, [גם יש כאן מקום עיון במש"כ דאפשר בדרך היתר, דמחיצת בנ"א לא תועיל להתיר בלא עירובי חצירות, וא"כ לא משכח"ל בדרך היתר, ואולי ע"י ביטול רשות, או לאכול בחצר, ולכאורה מהא דפריך אצ"י עירובין ס"ז ב' מהזאה, ולא חילק בדבחר שאינה מעורבת אפשר בדרך היתר, ע"כ דלהראצ"ה מפרשין דלא הוי אפשר בדרך היתר בלא עירובי חצירות בעובדא דרבה].

ז) שו"ע או"ח סי' רע"ו ס"ד אס' יש נר צבית ישראל וצא עכו"ם והדליק נר אחר מותר להשתמש לאורו בעוד נר ראשון דולק בו, נראה דלא שרי אלא תשמיש שיכול לעשותו במקום שעושהו לאור הנר הראשון, דאף שצנר הראשון עושהו בדוחק ועכשיו עושהו בריוח שרי, אבל אם במקום שעומד לא היה יכול לקרוא מחמת הנר הראשון לחוד, אסור לקרוא לאור הנר שהעכו"ם הדליק כיון שהדליקו בשביל ישראל, ולשון המ"צ בסי' ק"ל ל"ב ק"ק לפי זה, ואף לדעת ר"ת שהציא בזהגה"ה בסי' שכ"ה ס"י דכשיכול לשחות בצור מותר לשחות ממה שהעכו"ם הציא, היינו דוקא בגוונא שיכול לשחות ללא סיוע מעשה העכו"ם, אבל כל שצלא סיועו לא היה יכול לשחות מים אלו גם לפיר"ת אסור, וגם רבו החולקים על ר"ת כמ"ש במ"צ שם.

מקור דין זה הוא בטה"ת וסמ"ג והגהמ"י והמרדכי, וכולם הביאו דעת ר"ת לק' קכ"ב א' שדקדק ממה שאמרו שם מילא מים להשקות בהמתו, דבמילא להשקות לאדם שרי כיון שיכול לטפס ולשחות, והיה מקום לומר דגם דין זה שאם הוסיף נר מותר להשתמש לאורו הוא ע"פ דעת ר"ת, אבל ממה שהטור הביא דין זה בסתם ואילו בסי' שכ"ה הביא גם דעת ר"י החולק על ר"ת וכן ממה שהמחבר העתיק דין זה, אף שבסי' שכ"ה השמיט דעת ר"ת, וכנראה בצ"י שם דעתו דלא קיי"ל כר"ת, מוצא דאף לדעת האוסרים שם, מ"מ הכא מותר, ונראה דמקור דין זה הוא בצבצ"א דאין לנו לאסור ליהנות ממה שעשה העכו"ם במעשה שניתן לעשותו בלא סיועו, והרי סיועו נידון כאין צו ממנו, ועוד דלאו כל כמיניה לאסור עלינו לעשות דברים שאפשר לעשותם בלא מעשיו, וכעין שכתב הטור בשם ירושלמי והוצא בזהגה"ה כאן שאין הישראל חייב לנאת מציתו מחמת הנר שהדליק העכו"ם שנהנה ממנו בע"כ.

ובבהגר"א זיין מקור לדין זה מהא דשריין במוצאי שבת בכדי שיעשו, דחזיין דכל שיכול להשיג הדבר בלא מעשה העכו"ם לא אסריין ליה ליהנות ממעשיו, וה"נ הכא, ואף דבמוצאי שבת שריין אף שיכול להשיג ממקום אחר, ואילו הכא ודאי מי שיש לו פירות בתוך ביתו נמי

ידעו מתני' מדנקסתפקו שאין פסח דוחה שבת], ואף אם ידעו דבמילה העמידו דבריהם באיזמל ולא התירו להציאו כלל אחר יד, מ"מ י"ל דבפסח נסתפקו, משום שהוא צא רק לפרקים, וגם הוא ענין שבמקדש שלא גזרו בו שבותים, וגם יש בו כרת, ובמסקנא דהתירו שבות דשימוש צבהמה ומחמר כלל אחר יד שפיר מקיימין מתני' דשבות כי אורחיה לא שרינן, וכמ"ש תו'.

(ט) ב"מ ז' א' ונכרי הדש בפרתו של ישראל אינו עובר משום כל תחסום וישראל הדש בפרתו של נכרי עובר משום כל תחסום, פשטא מתפרש כפרש"י דנכרי הדש היינו תבואת עזמו, ואפי' אמר לו ישראל לחסום אין ישראל עובר, וישראל הדש בפרתו של עכו"ם היינו שהישראל דש תבואת עזמו בפרתו של עכו"ם והרי הוא מזהר בלא תחסום, ודין נכרי שהוא פועל אלל ישראל והפרה והתבואה של ישראל או ישראל שהוא פועל אלל נכרי והפרה והתבואה של הנכרי לא למדנו מה דינם, והטור בסי' של"ח כתב דישאל שהוא פועל אלל עכו"ם אפי' הדישה והפרה של העכו"ם הרי הוא עובר בלא תחסום, אלל באו"ז כתב לפרש"י דישאל שהוא פועל אלל עכו"ם אינו עובר, והטעם נראה משום דאיסור החסימה על צעל התבואה נאמר, וכמו דשרי לדוש בחסימה בתרומה ומעשר וכן בהקדש כדיליף מדישו במעילה ה"נ שרי בשל עכו"ם כיון שאין העכו"ם מלווה בזה, וגם הזכיר שם דשמה מילתא דפשיטא היא ולא אינטריך לאשמעינן עי"ש, וכ"מ בתו' רי"ד שעיקר האיסור על צעל הפירות. [ישראל הדש בשל ישראל אפי' הבעלים אומרים לו לחסום י"ל שהדש עובר, עי' ירושלמי פ"ז דתרומות ופ"ג דכתובות].

שם איבעיא להו מהו שיאמר אדם לנכרי חסום פרתי ודוש זה מי אמרינן כי אמרינן אמירה לנכרי שבות ה"מ לענין שבת כו', נראה דמה שפרש"י דוש זה דישה שלך, לא צא למעוטי דאם אמר לו דישה שלי דפשיטא דאסור, דאי שרינן אמירה לנכרי בשאר איסורים, שפיר יהא רשאי גם לומר חסום פרתי ודוש דישה שלי, אלל לרבותא פירש כן דלגד דאסור הרי גם לומר לו שידוש דישה שלו אסור, והוא מוכרח לפרש"י מהא דבעינן למיפשט מהא דקתני נכרי הדש בפרתו של ישראל אינו עובר דמשמע דמיעבר הוא דלא עבר הא

אסור לו להשתמש בפירות שהציא העכו"ם מחוץ לתחום וכמ"ש במ"א סי' שכ"ה ס"ק כ"ד, היינו דבשבת החמירו טפי, אלל כשיכול לעשות מעשה זה במקום זה בלא סיוע העכו"ם, אין לאסור ליהנות ממעשה העכו"ם, ומזה נמי מוכח כמ"כ לעיל דלא שרי אלל כשיכול לעשות שימוש זה גם בלא הנר שהדליק העכו"ם.

(ח) פסחים ס"ו א' פ"א חל י"ד להיות בשבת שבתו ולא ידעו אם פסח דוחה שבת כו', מעשה נסים היה ששכחו כדי שימליכו את הלל כדאמר בירושלמי, דדבר המצוי כ"כ לא יתכן שכולם ישכחו, ובהגהות הגר"מ ז"ל כתב דידעו שהציאו פסח גם בשבת, אלל שנסתפקו שמה שחטו בשינוי כלל אחר יד, וכיון דגזרו חכמים על כלל אחר יד שמה יש להמנע מלהקריב, ואין הדברים נראים, דאם מנאות התורה להקריב פסח בשבת יש לפרש דהיינו לעשותו כי אורחיה, ואם א"א כי אורחיה יש להבין דלא אמרה תורה להציאו, ולית לן לפרש כונת התורה שיציאוהו בשינוי, ועוד דלא מסתבר דאיסור כל המלאכות כלל אפי' גזר צאותה תקופה, ובפשוטו היא גזירה קיימת מסביר לעולם בלא מושב ב"ד מיוחד לכך, [וכמ"ש כ"כ במק"א בשם מרן זללה"ה בדמוכח מהא דאמרינן מהו דתימא לגזור].

שם א"ל רבי שבת ולא הציא סכין מערב שבת מהו א"ל הלכה זו שמעתי ושכחתי אלל הנח להן לישראל אם אין נציאים כו', נראה לפרש דאמר להן שמעתי שיש תקנה לדבר ושכחתי מהי והנח להן לישראל כו', שאם היה מסופק שאין תקנה א"כ יש לפרש הנח להם לישראל שאם אין תקנה לא יציאו, ואין הלשון אם אין נציאים הן בני נציאים הן נוח כ"כ על כונה זו, גם מספק יש להם להמנע מלהציא וישתדלו להשתמש בסכינים שאחרים הציאו מערב שבת, גם לשון שמעתי ושכחתי נאות יותר על תקנה שיש לדבר, ולא על ההלכה אם אסור או מותר.

שם ב' היינו דקא בעי מיניה דבר שיש לו היתר מן התורה ודבר שבות עומד לפניו לעקרו כלל אפי' במקום מנזר מאי, נראה דמתפרש דבר שיש לו היתר מן התורה לעקרו כלל אפי' ודבר שבות עומד לפניו במקום מנזר מאי, ומיבעיא ליה דשמה במקום כרת ומנאות פסח לא העמידו דבריהם לאסור להציא כלל אחר יד, ואפילו בעזמו, [דהא לא

דישראל שהוא פועל אלל נכרי נמי עובר אם ידוש בחסימה, ומיהו הטור עצמו אע"פ שפירש כן בסוגיית הגמ', מ"מ קיים גם דעת רש"י מסבירא דגם בעכו"ם הדש פירותיו צפורה דישראל מיעביא ליה לאסור.

ויש מקום לומר איפכא דגם לפרש"י יהא מותר למסקנא לומר לעכו"ם חסום פרתי ודוש זה תבואתך, דכשם שיכול להשכירה לעכו"ם סתם ויהא העכו"ם רשאי לחסמה ולדוש זה שהרי אינו מנזוה על לא תחסום, ה"נ יהא רשאי גם לומר לו שיחסמנה, וכד דייקין מהא דנכרי הדש צפרתו של ישראל אינו עובר דמשמע דאיסורא מיהא איכא ולפרש"י איירי בנכרי הדש תבואה של עצמו, אה"נ דכד דייקין הכי הוי מחדשין איסור לישראל לומר לעכו"ם חסום פרתי ודוש זה תבואתך, ולכך פרש"י דג"ז בכלל הצעיא, כי היכי דתתפרש יפה הך פשיטותא, אבל לבתר דמתרצין דאידי דקתני סיפא עובר קתני רישא אינו עובר ולעולם איסורא נמי ליכא, מקיימין כן למסקנא דאין לאסור לומר לעכו"ם חסום פרתי ודוש זה תבואתך, וגם אי אף בשאר איסורים איכא איסור אמירה לעכו"ם, היינו רק כגון לומר לעכו"ם חסום פרתי ודוש זה תבואתך, אבל דוש זה תבואתך אינו ענין לאמירה לעכו"ם, (ואולי זו כונת האו"ז שכתב דלמסקנא לפרש"י נדחית הא דהוי אמרין מיעבר הוא דלא עבר הא איסורא איכא בעכו"ם הדש תבואתו צפרה של ישראל, אלא כל כי האי שרי לכתחלה, ורק בגוי הדש תבואה של ישראל איכא איסורא דאמירה לעכו"ם, אבל מסיק התם דעזירה נמי איכא ומשמע דר"ל לאו גמור וכדעת הלח"מ ול"ע כעת ול"ע), ונראה דאף צפרה דעכו"ם איכא איסורא, דכי היכי דאסור לישראל לדוש פירותיו בחסימה צפרה דעכו"ם מדאורייתא כדתינא דעובר עליו, ה"נ איכא בזה איסור אמירה לעכו"ם כשאומר לעכו"ם לעשות כן.

בשו"ע או"ח סי' ש"ז סכ"א פסק דאסור לומר לעכו"ם צצבת הילך צצר זה וצצל אותו לצרכך ואפי' אין מזונותיו עליו, ומקור ד"ז ברא"ש בסוגיין על פי מה שהסכים לפרש"י דחסום פרתי ודוש זה לצרכך נמי בכלל אמירה לעכו"ם, [וס"ל כן גם למסקנא וללא כמו שצדדנו], ויש כאן לדעת הרי שנתן הצצר לעכו"ם צצבת צמנה, ואח"כ

איסורא איכא, והך צרייתא מתפרשא דהנכרי דש תבואת עצמו צפרתו של ישראל כמו שפרש"י לעיל, הרי דאי אסרינן אמירה לנכרי אסרינן נמי פרה של ישראל צדישה של הנכרי, וכ"ה צמ"מ פי"ג מה' שכירות ה"ג דרש"י לשיטתיה פירש ודוש זה דישה שלך.

ובלח"מ שם כנראה נקט בפשיטות כדעת הטור דישראל הדש צפרה של עכו"ם תבואה של עכו"ם נמי עובר בלא תחסום, ולפי זה צרייתא דישראל שדש צפרתו של עכו"ם עובר מתפרש גם כשהתבואה נמי של עכו"ם, וא"כ דכוותה ניתן לפרש רישא דעכו"ם שדש צפרה של ישראל דאיירי גם כשהתבואה נמי של ישראל ואפי"ה אינו עובר, ומזה הוא דדייקין הא איסורא איכא, אבל עכו"ם הדש תבואת עצמו צפרה של ישראל י"ל דהישראל גם איסורא לא עבר, ומנ"ל לרש"י לפרוש דגם עכו"ם תבואת עצמו צפרה של ישראל מספקין לאיסורא, והוכיח מזה דס"ל לרש"י דעכו"ם הדש צפרה של ישראל תבואה דישראל הרי הישראל עובר, וע"כ דצרייתא דקתני דעכו"ם הדש צפרה של ישראל אינו עובר איירי תבואה של העכו"ם, וע"ז אמרינן הא איסורא איכא, ונתקשה צטעם הדבר דהא היינו אמירה לעכו"ם וכי"ד יתכן שהישראל עובר צמעשה העכו"ם, ולמש"כ מדברי האו"ז הכל מיושב דצרייתא דישראל הדש צפרה של עכו"ם עובר לא מצי איירי אלא תבואה דישראל, ודכוותה מתפרשא רישא דעכו"ם הדש צפרה דישראל שדש תבואת עצמו, [אע"ג דקושטא הוא דגם צדש תבואת ישראל אין הישראל עובר], ועל זה אמרינן הא איסורא איכא, וכן מתפרשים דברי המ"מ.

ולזהסוברים דחסום פרתי ודוש דישתך לא ס"ד למיסר, ע"כ יפרשו צרייתא דעכו"ם הדש צפרתו של ישראל אינו עובר עליו, דר"ל אפי' עושה כן תבואת הישראל אין הישראל עובר, ועל זה הוא דדייקין מיעבר הוא דלא עבר אבל איסורא איכא, אבל עכו"ם הדש תבואת עצמו צפרה דישראל אין הישראל עובר, אע"פ שאמר לו חסום פרתי ודוש זה, ולפי זה יש לפרש גם הא דקתני ישראל הדש צפרתו של נכרי עובר משום כל תחסום, דמתפרש אפי' דש תבואה של הנכרי, דיש לפרש סיפא דומיא דרישא, וזה כדעת הטור

ובשלהו לזרכך, וק"ק שהצ"י סתם להחמיר, אף שהנידון צדדצנן, וכנראה לא היה לפניו דברי הרשב"א בשם הראש"ד וכן הריטב"א. — ברא"ש הביא דהראש"ד כתב דכיון דלא איפשיטא בעיין נקטינן לקולא, אבל בהשגות הראש"ד צפ"א דכלאים ה"ג כתב דנקטינן לחומרא.

(י) שם תוד"ה חסום ומהירושלמי דהנוקין גבי מחזיקין ידי נכרים בשביעית דקאמר אל"ל מרוש זה טבאות כו', ז"ע הרי הסם יש לדמות לאומר לנכרי חסום פי פרתך ודוש זה תבואתך דלכו"ע שרי, שאין כאן שום דבר של הישראל, ואולי כיון דאמר ליה שיקחנה ממנו הר"ז כעושה בשביל ישראל, וראוי להיות אסור, אבל צו"ד סי' רצ"ז ס"ד ובציאור הגר"א שם סק"ז מבואר דאף כה"ג שרי, גם קשה מאי דרכי שלום איכא צוה, וכי נתחייב ליקחה ממנו, וז"ע. — מדין שביעת הארץ [עי' להלן] אין כאן כיון שהשדה של העכו"ם, ומיהו קי"ל אין קנין, וי"ל דאף בשל עכו"ם איכא משום שביעת הארץ.

אם שביעית צוה"ז דרבנן, לכאורה מוכח מדבריהם דאי איכא איסור אמירה לנכרי גם בשאר איסורים, הרי איכא איסור זה גם צדדצנן, ואע"ג דאמרינן ה"מ לענין שבת דאיסור סקילה אבל חסימה דאיסור לאו לא, וא"כ אף אי גם באיסור לאו אמרינן דאיסור אמירה לעכו"ם, אבל מנלן דגם באיסור דרבנן אמרינן כן, י"ל דדומיא דשבת דאף באיסורי דרבנן דשבת אמרינן דאמירה לעכו"ם שבות כדאמר שבת ק"ג א' בינה כ"ב א', וה"נ בשאר איסורים אם תיקנו לאסור אמירה לעכו"ם כבר לא חילקו צדדצנן ואסרו גם באיסורין דרבנן, ועי' בתו' ר"ה כ"ד ב' ד"ה שאני, [ומש"כ תו' שם וכן ברשב"א שם דמשום מלוא שרי אמירה לנכרי, [ועי' ברא"ש ע"ז מ"ג שפירש שלקח מן העכו"ם שעשה לעצמו, ועי' להלן], אם איסור עשיית צורת לבנה הוא מדאורייתא, הרי מוכח דעת תו' דשרינן אמירה לעכו"ם אפי' באיסור דאורייתא, במקום שאר מצוות, וז"ע [ועי' בגליון הגרע"א יומא נ"ד ב'], ובני אי"ש נ"י העיר דבפשוטו הטבאל שצ"ר עליה היתה של הנכרי וא"כ הרי הנכרי עשה לעצמו ואח"כ לקח ר"ג ממנו, וצוה לא חשיב אמירה דאורייתא, ולפי זה כונת תו' ג"כ כהרא"ש], ועי' בגליון מהרש"א יו"ד סי' רצ"ז ס"ד

אמר לו לבשלו בשבת, הרי ראוי להיות מותר, דהא רשאי לומר לעכו"ם שיעשה מלאכה לעצמו, כמ"ש שם בהגה"ה, ובמ"צ שם ס"ק ע"ג, וא"כ מה צריך לעשה שני הדברים כאחד, וכן צפרה אם השכיר פרתו לעכו"ם, הרי רשאי העכו"ם לדוש צה בחסימה, וממילא גם רשאי לומר לו לחסמה לאחר שכבר זכה בשכירותה, וא"כ מה צריך לעשה שני הדברים כאחד, וי"ל דבאמת כה"ג מותר, ומה שאסור לומר לו הילך צמר זה ובשל אותו לזרכך, היינו צומן שאינו נותן לו את הצמר במתנה, ועד שהעכו"ם אוכלו הרי הוא של ישראל, וזה שפיר יש לאסור שהרי אמר לעכו"ם לבשל צמר של ישראל בשבת, ודכוותה נמי בחסימה מיירי שלא השכיר הפרה לעכו"ם אלא הרשהו לעצוד צפרתו, וגמלא שפרתו החסומה עוסקת בדישה, וזה אסור חכמים, וכן מבואר ברמב"ן שכתב דאין רשות לגוי לחסמה אלא בהסכמת הישראל, וכ"מ בלשון הש"ך יו"ד סי' רצ"ז סק"ד דמה שאסור היינו כעושה צדדצנן של הישראל, וכן הוא ג"כ בלשון הנמו"י בסוגיין, אבל במג"א שם ס"ק כ"ט משמע דאף שנתן הצמר לעכו"ם אסור עי"ש, וגם כתב שם דהישראל השכיר הבהמה לעכו"ם והוסיף בשכרו מחמת שרשאי לחסמה, וכן הביא במהרש"א בסוגיין, וכן במ"צ שם ס"ק ע"ג ע"ד באו הדברים סתומים, וכן בלבוש כתב דגם אם יתן לו הצמר במתנה אסור וז"ע. — מש"כ בתו' בסוגיין דבנבלה יכול הישראל ליתן לפיו של העכו"ם, כונתם דבעוד הנבלה של הישראל לא נעשה צה שום עצירה, משא"כ בחסימה וכן צנותן צמר לבשל בשבת, הרי בעוד הצמר של הישראל הוא מתבשל בשבת, וכן הפרה בעודה של הישראל נחסמת, משא"כ בנבלה שהאיסור הוא האכילה, וכשאוכלה כבר אינה של הישראל.

ובעיקר דין חסום פרתי ודוש צה תבואתך, דעת הראש"ד והרשב"א והריטב"א בשם הרמב"ן [ואף שלפנינו הזכיר הרמב"ן גם דעת רש"י, וגם מה שהביא הריטב"א ממה שרופא ישראל אומר לעכו"ם לעשות לרפואתו ציטול והצברה, הלא צוה גם רש"י מודה, דהו"ל כחסום פרתך ודוש צה תבואתך, מ"מ הרי הריטב"א מסיק דלפירוש הרמב"ן מותר חסום פרתי ודוש צה דישתל], והמ"מ, דשרי, והוא הדין הילך צמר זה

כלאחר יד ולא ע"י עכו"ם, [עי' מש"כ צוה מרן ז"ל שם], ולפי זה אפשר דאע"ג דפותקין מים לגינה ערב שבת עם חשיכה ומתמלאת והולכת כל היום כולו כדתינא שבת י"ח א', דמ"מ אין לפתוח ברו מים ערב שביעית שתתמלא כל השנה, [גם כשכל המים כבר אזורים בצריכה], וא"ע צוה.

ומהא דתנן בפ"ד ופ"ה דשביעית דמחזיקין ידי נכרים בשביעית, נמי משמע שיש ענין בשביעית הקרקע, דלא משמע דאינטריך לאשמועינן דמחזיקין ידי נכרים בחוה"מ, [הא דסיים במתני' שם אצל לא ידי ישראל ק"ק לכאורה למאי אינטריך וכי"ס"ד שיהא מותר לחזק ידי עובדי עזירה, ושם אף בעוסקים באוקמי אילנא דשרי, אפ"ה אין מחזיקין ידיהם וא"ע].

יא) שבת קב"א א' מתני' נכרי שבת לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה מפני שאין שביעיתו עליהן, טעם זה שאין שביעיתו עליהן כגי' לומר דאף בדליכא הפסד נמי אין אומרים לו אל תכבה, וכן משמע מהא דאמרין בגמ' דדליקה החירו לומר כל המכבה אינו מפסיד, ואמרין בכחוצות ע' ב' דאמי למעוטי שאר איסורי דשבת, ופי' הרא"ש בסוגיין בשם זה"ג דהיינו למעוטי שלא במקום הפסד, ומשמע דלומר כל המכבה אינו מפסיד הוא דלא שריין שלא במקום הפסד, אצל אין צריך למחות צידו, ואע"ג דכל פעולתו בשביל הישראל, ועי' להלן.

ולכאורה יש ללמוד מכאן דעכו"ם הבא להדליק נר בשביל ישראל שאין צריך למחות צידו, אפילו באופן שיהא רשאי ליהנות ממנו כגון שיש לו נר נוסף עי' סי' רע"ו ס"ד, וכ"ה בטושו"ע שם דמותר למחות צידו, אצל אין חיוב למחות, ועי"ש במ"א דהיינו כשהנר של העכו"ם, אצל בנר של ישראל חייב למחות, וצריך לדקדק במש"כ בהגהמ"י פ"ו אות א' שכתב שלא יאמר לעצדו בערב שבת למחר תעשה האש או הלילה תדליק או תכבה הנר או אם תכבה אחת מן הנרות תדליקנה וכל כיו"צ אצל לאחר השבת מותר לומר לעצדו ולשפחתו מדוע לא עשית כך וכך בשבת ואע"פ שע"י כן יעשו כן לשבת הצאה עכ"ל, ונהי דלא מיתסר משום אמירה לעכו"ם בכה"ג, אצל הרי סתמא העצד או השפחה משל צוה"צ הם מדליקים, וחייב למחות צידם, ואין רשאי לגרום

שהציא דמדצרי הש"ך ציו"ד סי' ש"ז סק"ד מצואר דאף באיסור דרבנן אסרינן אמירה לעכו"ם, ואפשר לדחות דשאני התם שהמעשה בגוף האדם, [דהתם הנידון בנטילת כפרנים לאצל, דהעיקר הוא מה שניטלו הכפרנים, אע"ג דלא אסרינן אלא בכלי], גם משביעית צוה"ז אין כ"כ ראייה די"ל דכעין צומן הבית תיקנו.

אח"כ ראיתי באו"ח סי' תס"ח ס"א שנחלקו לענין לעשות מלאכה בע"פ אחר חלות ע"י עכו"ם, וכתב שם בציאור הגר"א ובפר"ח דטעם המתיירין משום דעד כאן לא איבעיא לן אלא בלאו, אצל דדרבנן לכו"ע שרי אמירה לעכו"ם, והרמ"א סיים שם דהמנהג להקל, ובזהגר"א שם הזכיר עוד דאפשר דגם האוסרים מודים דדרבנן שרי אמירה לעכו"ם, אלא דבאיסור מלאכה ס"ל דאסרו ע"י עכו"ם אטו שבת ויו"ט, ונראה דצוה נמי יש ליישב משה"ק תו' בסוגיין אמאי לא פשטינן דגם באיסור לאו אסור אמירה לעכו"ם מחוה"מ דתינא צמו"ק י"ב א' דכל שאינו עושה אינו אומר לנכרי לעשות, ותיירנו בתו' דחוה"מ ושבת ויו"ט חדא מילתא היא, ולמש"כ הגר"א י"ל דאיסור מלאכה שאני.

המהרש"ל בח"ש בתוד"ה אצל כתב דאף אי הו' שרינן אמירה לעכו"ם גם בשבת, מ"מ בשביעית יש לאסור משום דכתיב שבת שבתון יהיה לארץ, ומשמע דמדאורייתא מיתסר, וכן נראה דעת תו' ר' אלחנן והריטב"א ע"ז ט"ו ב', וכמש"כ מרן זללה"ה בשביעית סימן י"ז ס"ק כ"ה, ונראה דאף לפי מאי דנקט ז"ל שם בדעת הרמב"ם ותו' דאין איסור מדאורייתא לבעל השדה אם עכו"ם עובד בשדהו, דמ"מ אם הצעלים יעבדו זה כלאחר יד י"ל דעובר בעשה דושבתה הארץ ושבת שבתון יהיה לארץ, ואע"ג דבשבת אין איסור עשה על מלאכה כלאחר יד, מ"מ הכא דאדכר רחמנא שביעית הארץ סברא הוא דכל פעולה המבטלת שביעית אסורה, [וכעין דכתב הרמב"ן בפ"י התורה בפ' אמור דגם בשבת יש עשה על טורח מרובה גם בלא מלאכה אסורה, וה"נ בשביעית כל פעולה המבטלת שביעית הקרקע, בכלל העשה], ואף אם נימא דאין כאן איסור עשה בלא מלאכה, מ"מ יש כאן איסור מעין נבל צרשות התורה, שזו פעולה נגד כונת התורה, ולכן שפיר כתיב וכי תאמרו מה נאכל כו', דאין לזרוע לא

וא"כ צדליקה ממעט שאר הפסד דא"צ למחות ותו י"ל דצמקוס דליכא הפסד צריך למחות.

יעזיין צמג"א סק"ל שדקדק מלשון הרא"ש דהא דאסור צרגיל משום הערמה, היינו כשהישראל מערים צבך, דומיא דההיא דצ"מ ז', והיינו שמכיר טובה להעכו"ם על כך, או שמשלם לו, וע"י כך העכו"ם מוסיף לעשות כן, אבל אם העכו"ם מעצמו רגיל צבך א"צ למחות צידו, וכן הלשון צרי"ו נ"צ ח"צ וז"ל וגוי שליטת עשבים ומאכיל לבהמת ישראל אין אומרים לו אל תאכיל פי' ודוקא גוי שעושה מדעת עצמו כדאמרינן בגוי שצא לכבוד אבל אם מכירו ומערים ישראל צבך ורגיל לעשות דצריז בערמה ע"י גוי אסורים כדאמרינן גבי סירוס וכ"כ הרא"ש עכ"ל, הנה דקדק לפרש שהישראל מערים צבך ע"י הגוי, אבל מלשון המרדכי משמע שהגוי מערים צבך מעצמו וגם צוה צריך למחות צידו, וכתב המג"א דלשון השו"ע משמע כהמרדכי, וזה פשוט דאם הישראל מערים לא שייך לכתוב שצריך למחות, אלא שאסור לו להערים, ולשון א"צ למחות לפי שעה אבל אם רגיל צבך צריך למחות, משמע דאף כשאין הישראל שותף להערמה, נמי אם הגוי מערים צבך צריך הישראל למחות, דכל שרגיל צבך חזינן ליה כשלוחא דישראל, ואע"ג דגם הטור כתב לשון זה, ע"כ ז"ל דלא ס"ל לדקדק בלשון הרא"ש דכונתו דוקא שהישראל מערים, וס"ל דאורחא דמילתא קתני, אבל ה"ה אם הנכרי לצד מערים, או דהחמיר טפי, וצמ"צ ס"ק ע"צ לא פירש כלום מי המערים, ובשעה"צ נתקשה צמ"כ המג"א דלשון המחבר כהמרדכי, והנה גם סתימת המ"צ כהמרדכי דלשון המחבר אבל אם רגיל צבך צריך למחות היינו שהעכו"ם רגיל, ועל זה פירש צמ"צ דהוא רק הערמה בעלמא, ומי יעלה על דעתו דהכונה אם הישראל מערים צבך, וצאמת צעיקר הדבר לא מסתבר לחדש פלוגתא אם יש כאן הערמה המותרת, דסברא הוא דכל הערמה יש לאסור, ויש לפרש דהרא"ש נקט שהישראל מערים שהוא הדבר שבהוה, אבל אה"נ שאם העכו"ם מערים מעצמו וצטוט שהישראל יפייסנו על כך אח"כ, והוא אומר שעושה לעצמו דגם הערמה זו יש לאסור, והיינו כשרגיל צבך, דבפעם אחת אפי' ליקט בתחלה צבציל בהמת הישראל אין לאסור, וזו דעת הטור,

שיעשו, וועי' לעיל סק"ה צעיקר דינו של הגהמ"י, ולא משמע לומר דלא קאי אלא אכיצוי וכיו"צ ולא על הדלקה, וכן צמ"צ ס' ש"ז ס"ק י"א פירש דין זה גם לגבי הדלקה ע"ש, וצאו"ו ס' כ"ה צסם סה"ת כתב צהדיא דלאחר השבת מותר לומר לעצדו או לשפחתו למה לא עשית האש ולא הדלקת הנר בשבת שעצרה אע"פ שגראה הערמה כדי לעשות לשבת הצאה, עכ"ל, ודוחק לומר דמדליקין משל עצמם, ושמא אינו חייב למחות אלא צמידי דניכר שהוא צבציל ישראל, אבל העצדים והשפחות שגם הם יכולים ליהנות מן הנר אף שמדליקין צבציל הישראל אינו חייב למחות, וז"ע.

שם נכרי לדעתיה דנפשיה עמיד, פרש"י שידוע שלא יפסיד, ונראה דלאו דוקא הוא, והעיקר דקטן העושה לדעת אציו מרגיש בעצמו חוב לעשות רצון אציו, וחשיב כשלוחו, משא"כ נכרי דלדעתיה דנפשיה עמיד לפי רצונו, והלכך אף דודאי מכיון לטובת הישראל, אפ"ה אין כאן מעין אמירה לעכו"ם כיון שעושה לדעת עצמו.

שו"ע ס' שכ"ה ס"י ג' אם ליקט עכו"ם והאכיל לבהמת ישראל אין צריך למחות צידו לפי שעה אבל אם רגיל צבך צריך למחות, ד"ו כתבו הרשב"א קכ"צ א' צסם תו' וכ"כ הרא"ש, והיינו דלמדו כן ממתני' דקתני טעמא מפני שאין שציתתו עליהן, ומשמע דאין הטעם משום צדליקה הקילו משום הפסד, אלא משום דמה שהנכרי עושה על דעת עצמו אין אחריותו עלינו, וכמש"כ לעיל, והלכך גם צמאכיל לבהמת ישראל כן, אבל הרשב"א כתב דאפשר דמתני' רק משום הפסד הקילו, והיינו טעמא דיוסף בן סימאי שלא הניחן, דכסבור דגם צמקוס הפסד לא הקילו, דאי בעלמא נמי שרי אמאי לא הניחן, אבל דעת תו' והרא"ש דכיון דמתני' קתני טעמא משום שאין שציתתו עליהן הרי טעם זה גם צלא הפסד ישנו, ואפשר דיוסף בן סימאי לא סיימוה קמיה טעמא, וכסבור דמשום הפסד הוא שהקילו, וחשב לנכון להחמיר צוה ממדת חסידות, וולעיל הוכחנו כן גם מהא דאמרינן צדליקה החירו לומר כל המכזה ומשמע דשלא צמקוס הפסד לא שרינן כל המכזה אבל גם א"צ למחות, אבל הרשב"א בתשובה הוצאה צצ"י ס' ש"ז לא ס"ל כהצה"ג

וגם המרדכי לכך נתכוין דברגיל העכו"ם ומערים יש לאסור, וזו גם כונת המג"א, וכנראה שהמ"צ פירש כונת המג"א דלשון השו"ע משמע דאפילו פעם אחת שהגוי מלקט בשביל ישראל אסור וזוה קשיא ליה היכן משמע כן, אבל כונת המג"א במערים, ואפשר דגם בפעם אחת אם הוא משקר לומר שליקט לעצמו וידעינן שליקט בשביל ישראל, דחשבינן ליה כרגיל ומערים דאל"כ מ"ל לשקר.

כתב הרא"ש בסוגיין דכיון דשרינן לומר כל המכנה אינו מפסיד כש"כ דשרי לקרוא לעכו"ם שיראה הדליקה וממילא יכבה, ויש מקום לחלק דהא לומר אם תזון לא תפסיד אסור כמ"ש במ"צ סי' ש"ז סק"ע והוא מדברי התו' כתובות ע' ז', וכשקורא ליחיד לראות דומה כאומר ליחיד אם תזון לא תפסיד, שהרי קריאתו מתיחסת ליחיד הזה, ומיהו אם באומר אם תזון לא תפסיד מתחייב לשלם ע"י שטמ"ק כתובות שם בשם ריטב"א וציו"ד סי' רכ"א בט"ז ס"ק ל"ח, הרי זה גרע טפי, דהוי ממש כשלוחו.

ובראה דלדינא אין לנו להתיר לקרא לעכו"ם אלא במקום דמותר לומר כל המכנה אינו מפסיד, דאע"ג דהרא"ש למדו בק"ו, מ"מ אמרינן דיו, ומש"כ במ"צ שם ס"ק ע"א דבכל פסידא במאורע רשאי לקרא לעכו"ם אף להאוסרים לומר כל המכנה אינו מפסיד בשאר פסידא, נראה דלא בא לומר דהאוסרים לומר כל המכנה מתירים לקרא, [ואין ספר עו"ש תח"י], אלא דלענין לקרא לעכו"ם, לכו"ע אפשר לסמוך על המקילים ומתירים בכל פסידא לומר כל המכנה אינו מפסיד, וטעמו דכיון דהוא ק"ו שמא מודים בזה.

(י) **שבת קכ"ט א'** וכדר"ע צריה דרז עילאי דאמר כל זרכי חולה נעשין על ידי ארמאי בשבת וכדר"ה דאמר רב המנונא דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה, [עי' מש"כ לעיל סימן כ"א סק"ד דהא דרז המנונא איירי בין בחולה שיצ"ס וכמו שפרש"י אלא שאין במניעת הדבר סכנה, ובין בחולה שאין בו סכנה], לשון כל זרכי חולה מתפרש כל זרכי הרגילים, ואין חייבין לדקדק מה שאפשר למנוע, וכ"ה לשון הרמב"ם בפ"צ ה"י חולה שאין בו סכנה עושין לו כל זרכי על ידי נכרי כיצד אומרים

לנכרי לעשות לו והוא עושה לבשל לו ולאפות כו', ואם אמנם זריכים להשתדל להכין מצעוד יום כל האפשר, אבל כשלא הכינו הרי הכל מותר כפי זרכי הנחוצים, ואין צריך לומר שאם הוא שרוי בחושך דמדליק לו את הנר, אפילו שאין עדיין הצורך במלאכה שאי אפשר לעשותה בחושך, וכן מתפרש מ"ש בשו"ע סי' רע"ו ס"א שאם הדליק לצורך חולה שאין בו סכנה דמותר לכל ישראל, דהיינו שהדליק לזרכי שלא יסב בחושך, וכש"כ מש"כ שם בהגה"ה שאם הדליק לצורך קטנים שהם כחולה שאין בו סכנה, דודאי ע"ס השעייה בחושך בקטנים הוא כבר קרוב לסכנה, וכמו בנסגרה דלת יומא פ"ד ז' דודאי ללא שום צורך בפעולה מיוחדת שצריכה אור מותר לנכרי להדליק בשבילם, [ומש"כ בצדהג"ר שם דהיינו מה שהם זריכים הרבה, קאי אמדורה ושאר זרכים, אבל אור לעולם הוא צורך הרבה, גם ראיית הגר"א מעירוצין ס"ח אינה אלא דאין מחמין לו מים ע"י נכרי סתם לרחיצה, דשפיר אין צורך לרחוץ כל יום בחמין], וכן מש"כ בסימן שכ"ח סי"ז דמותר לומר לאינו יהודי לעשות תבשיל לקטן שאין לו מה לאכול דסתם זרכי קטן כחולה שאין בו סכנה דמי, היינו נמי בצורך הרגיל, וכמו בכל חולה שאין בו סכנה, ואפילו אם יכול להטעור ולהמתין מלאכול נמי מותר, וכן פירש מרן זללה"ה באו"ח סי' נ"ט סק"ד, ע"ש, [מה שזו"י כמקור לדברי הרמ"א רי"ו ורמב"ם ורשב"א הוא כנראה ט"ס דרק לענין ציולי עכו"ם הוצאו דבריהם צ"י סוף סימן שכ"ח, ומקור דברי הרמ"א הוא במ"ש הב"י סו"ס ש"ז בשם האגור בשם מהר"י מולין שמותר לומר לעכו"ם לעשות מאכל מקמח ומים לחינוק בשבת דהוה קצת דומה לחולה שאין בו סכנה והטלטול נמי מותר לדעת הרא"ש עכ"ל. ופירש הב"י דהיינו באין תבשיל אחר להאכילו ע"ש, וכן בסי' רע"ו ס"א בהגה"ה והוא מהמרדכי שהוצא בד"מ שם נמי דסתם חינוק דינו כחולה שאין בו סכנה, וממילא עושין כל זרכי ע"י אינו יהודי, וכ"מ בהגהמ"י פ"ו אות ה']. — ועי"ש עוד במש"כ שבזמננו כל קלקול מעיים לקטנים הוא ספק סכנה, ואם כן גם החזקת מאכליהם צקור שלא יתקלקלו הוא קרוב לפיקוח נפש, ועכ"פ לא גרע מחולה שאין בו סכנה דאומר לנכרי ועושה.

הרצים, או שאר מלאכה דאורייתא, ולא אמרינן שיאמר לנכרי שיאמר לחצירו, [ובני אי"ש נ"י העיר דשמא המתירין אמירה לאמירה היינו כשהגוי השני אינו יודע שעושה בשביל ישראל, ומיהו פשטא ל"מ כן, ועי' צפמ"ג במשניות סי' רע"ו אות ה'].

(ד) ע"ז ט"ו ב' והרי שדה דאדם מלווה על שציתת שדהו בשביעית כו',

פשטות הדברים בשביעית כשצת, וכשם דצצת אס עכו"ם או אחר עובד צצתה ישראל צצת, הרי הישראל עובר משום שציתת בהמתו, ה"נ בשביעית אס עכו"ם או אחר עובד צצתה ישראל הרי הצעלים עובר משום שציתת שדהו, וכמ"ש רש"י מקרא דצצת שבתון יהיה לארץ, ולפרש"י נאסרה מכירת שדה לעכו"ם בשביעית אטו שכירות, דבשכירות הרי המשכיר עובר, ואף שלא נזכר טעם זה בגמ' במכירת קרקע הוא משום דעדיפא מינה אמרינן לקמן כ"א א' משום חנייה בקרקע ומשום דמפקע לה מתרומות ומעשרות, וזה בכל השנים, משא"כ משום שציתת קרקע שאינו אלא בשביעית, אצל קושטא הוא דאיכא למיגזר מכירה בשביעית אטו להשכיר, ונפקא מינה בישראל החשוד לעבד בשביעית, דאף אס משום לפני עור הוי חלין דשמא יוצירה, אצל משום שאס יעבד ישראל יש לאסור, והיינו קושא דאצ"י לפרש"י.

ובתו' חלקו על רש"י דבקרקע לא מצינו שגזרו לאסור מכירה אטו שכירות שאלה ונסיוני, ובתו' ה"ר אלחנן מבואר דטעמייהו משום דשכירות קרקע לא שכיחא, [בתו' לא הזכירו אלא שאלה ונסיוני, אצל על כרחך גם שכירות בכלל, ובתו' ה"ר אלחנן הזכיר גם שכירות], ומיהו מה שהוכיחו כן ממה שלא הזכירו בגמרא טעם זה באיסור מכירה, ז"ע דהיכן היה לגמרא להזכיר טעם זה, והרי עדיפא אמרו משום חנייה בקרקע שהוא איסור דאורייתא, ומשום דמפקע לה מתרומות ומעשרות, שהם טעמים לכל השנים, מה שאין כן אטו שכירות שאינו טעם אלא על שביעית, אצל בדבריהם מבואר דקים להו מסבירא דלא גזרו מכירה אטו שכירות, אע"ג דקושטא הוא דבשכירות הרי המשכיר עובר משום שציתת שדהו כשיעבדו זה העכו"ם, וכמו שסיימו בקוף דבריהם דאס זרע ישראל אחר יש לצעלים איסור דאורייתא,

שיעור תינוק לענין זה שנחשב כפיקוח נפש אפשר שהוא ב' וג' שנים כמו סתם תינוק מסוכן אצל חלב שכתב ז"ל שם בסק"ג, [שו"ר צוה נדפס מכת"י מרן ז"ל שאי אפשר לקבוע צוה גיל והכל לפי הענין], אצל לענין דברי הרמ"א שדינו כחולה שאין צו סכנה מסתברא דהוא גם ביותר מזה, [ולענין שלא לשהות בחושך ודאי הוא אף בשיעור יותר גדול].

סתימת הדברים משמע דכשאומרים לאינו יהודי לעשות נרכי חולה שאין צו סכנה, אמרינן ליה סתם לעשות והיינו כי אורחיה, ולא אמרינן ליה לעשות בשנינו, אף שעל ידי זה יהא שבות דשבות, ועיין לעיל סק"ג לענין כלאחר יד ומלאכה שאינה נריכה לגופה במקום מזה.

במדומה דזמננו כל חשב דליקה יש לחשוב לספק סכנה, וכש"כ דיש לקרא לאינו יהודי ולומר לו שיכבה.

(ג) במ"ב סימן ש"ז ס"ק כ"ד הביא פלוגתא העה"ג והחו"י אס מותר לומר לעכו"ם שיאמר לעכו"ם חצירו שיעשה מלאכה, וז"ע מה מקום לנידון זה, הרי אמירה לעכו"ם אסורה גם מערב שבת כמ"ש סי' ש"ז ס"ב, ואטו נאמר דאס אמר מערב שבת שיאמר לעכו"ם חצירו יהיה מותר, הרי צערב שבת אין לאסור שום אמירה או פעולה, ורק משום שע"ז יעשה העכו"ם צצת מיתסר, ומה לי אס אמר לעושה צעמנו או שאמר לחצירו, ועוד דהא עכו"ם שעשה מעצמו בשביל ישראל נמי אסור ליהנות ממנו כדתנן קכ"ב א', והוא משום אטו שיאמר לו לעשות, ומה"ט בכל גווי דשרי אמירה כגון במקום מזה וכיו"צ שרי נמי ליהנות ממה שעשה, וא"כ אס איתא דשריא אמירה מאחד לחצירו דין הוא שיהא רשאי ליהנות ממה שהעכו"ם עשה צעמנו, כיון שהיה רשאי ללוותו לעשות בדרך היתר ע"י עכו"ם, אלא ודאי ג"ז אסור, וכבר רמז במ"ב שם דגם להמתירים היינו דאין איסור אמירה וחשיב כה"ג כאילו עשה העכו"ם מעצמו, אצל אסור ליהנות ממעשיו כדין עכו"ם שעשה לצורך ישראל, ובמקום דאסור שבות דשבות ודאי אסור שהרי הוא מזה לעכו"ם לעשות שבות דאמירה לעכו"ם, אלא אף במקום דשרי שבות דשבות, כה"ג כשבות דמלאכה חשיב, והרי דחינן מילה צומן שצריך להציא סכין דרך רשות

ור"ל משום שציתת שדהו, וכ"ה בתו' הר"א, וכן בריטב"א ובתו' רי"ד.

והנה דברי רבה מבוארין בטעמן דנהי דלענין לפני עור סגי בתלייה להחיר, אף שהיא בגדר מיעוט, [עי' מש"כ בחו"צ שביעית ס"ו סק"ו] בטעמא דמילתא דלא אסרינן ספק מכשול, היינו שלא אסרה תורה נתינת מכשול כי הא, אבל המשכיר צהמתו לעוצד כוכבים שאם העוצד כוכבים יעצוד זה בשבת יעצור הישראל המשכיר על אסור שציתת צהמתו, ודאי אין להחיר ע"י תלייה דשמא לא יעצוד, כיון שאם יעצוד יעצור הישראל, ואף בחשש של מיעוט יש לאסור, וכיון דחכמים אסרו מכירת צהמה לעכו"ם אטו שכירות הרי כשם ששכירות לא מהני תלייה להחיר, הכי נמי צמכירה אין להחיר משום תלייה, והיינו דפריך רבה דאין ללמוד מהא דשרי למכור לחשוד פרה החורשת שביעית דתלינן להקל שמא ישחטנה, להחיר למכור פרה לעכו"ם כשיש חשש שיעצוד בשבת דאיכא משום שציתת צהמתו, ולפרש"י היינו נמי דפריך אצ"י ממכירת שדה ניר שביעית, דיש לאסור מכירה לחשוד אטו שכירות דאיכא משום שציתת שדהו, ואינו דדין שתועיל תלייה, לפי סברת רבה, כיון ששכירות הרי המשכיר יעצור, וגזרו צמכירה אטו שכירות.

אבל לפירוש תו' דלא גזרו לאסור מכירת שדות לעכו"ם משום שביעית אטו שכירות, נריך יישוב א"כ מאי פריך אצ"י מהא דאדם מצווה על שציתת שדהו, הרי צמוכר עסקינן שהוא לא יעצור כשהלוקח יעצוד, ומשום לפני עור הרי סגי בתלייה, וי"ל דכיון דאם היה צא להשכיר את השדה ניר לחשוד למספר שנים, דאע"ג דמשום לפני עור דהחשוד יעצוד בשדה, היה אפשר להחיר בתלייה שיכול להוצירה בשנה זו, מ"מ משום שציתת הארץ היה ראוי לאסור כיון שכשהחשוד יעצוד יהיה אסור שציתת הארץ על המשכיר, וצוה לא מהני תלייה כמש"כ לעיל לענין שציתת צהמתו, דכל שיש חשש אסור יש לאסור, וס"ל לאצ"י דמשום ענין זה דשציתת הארץ יש לאסור גם כשצא למכור את השדה לחשוד, ולא רק כשצא להשכיר, דסוף סוף יהיה צמכירה זו נגד שציתת הארץ. — ואפשר צלשון אחרת דחשוד הרי אסור לו להשכיר שדה ניר שלו שביעית לחשוד אחר למספר שנים,

דאע"ג דמשום לפני עור שהחשוד יעצוד באסור אין כאן כיון שיכול להוצירה בשנה זו, אבל מ"מ משום שציתת הארץ שהמשכיר יעצור אם השוכר יעצוד יש לאסור, וה"נ חשוד שהקדים להשכיר לחשוד כל שדות שיקנה, אם אדם מקנה דבר שלא צא לעולם, הרי יהיה אסור למכור לו שדה, כיון שעם קנייתו את השדה הרי היא מושכרת לחשוד ויש כאן אסור משום שציתת הארץ, וא"כ כל מכירת שדה ניר לחשוד שביעית יש לאסור משום שציתת הארץ.

ומיהו צלשון תו' וה"ר אלחנן הזכירו ענין גנאי צדור שהוא גוף האסור, ולא הזכירו צמכירות צהמה בשבת איכא אסור דאורייתא אם העכו"ם יעצוד זה, ואסור המכירה הרי הוא אטו שכירות, ונקטו צמכירה כאלו הנידון באסור מכירה כשלעצמו, וצוה חילקו צהמה בשבת שהיא גוף האסור יש להחמיר טפי לפי רבה, ולא להקל מחמת תלייה, משא"כ פרה חורשת שביעית, ואצ"י פריך דשדה שביעית היא גוף האסור ויש להחמיר לפי רבה שלא לסמוך על תלייה, כמו צהמה בשבת, ועי' בריטב"א שגראה כמו שפירשנו.

ולפי מה שנתבאר הרי דעת תו' כדעת הר"ר אלחנן וכפשטא דגמ' דאדם מצווה על שציתת שדהו שביעית כדרך שמצווה על שציתת צהמתו בשבת, ואם מניח לעכו"ם לעצוד בשדהו שביעית הרי עבר צעשה דשבת שצתון יהיה לארץ, וכמו שהוא לפרש"י, וכדמסיק בתו' רי"ד, וכן בריטב"א, ומש"כ הרמב"ם צפ"א מה' שמיטה ה"א דהעושה מלאכה מעצודת הארץ שביעית עבר על עשה ולא תעשה, קושטא הוא דגם על העוצד איכא אסור עשה, וגם כשעוצד בשדה חצירו, אבל אין זה צא למעט הא דאיכא עשה על הצעלים גם שלא יעצדו אחרים, ולא הו"ל להזכיר אסור השכרת שדה לעכו"ם משום זה, שכבר שנה צפ"י מה' ע"ז ה"ג שאין משכירין להם שדות גם לא בשאר ימות השנה, אבל מן זללה"ה צס"ז ס"ק כ"ה נקט צכונת תו' דלכך לא גזרו לאסור מכירת שדה לעכו"ם אטו שכירות, משום דגם ששכירות אין הצעלים עובר, ויש לפרש סוגיית הגמ' לפ"ז צהא דפריך משביעית דאדם מצווה על שציתת שדהו, דכיון דדין שביעית על השדה, הרי יש כאן גנאי אם ימכרנה לחשוד

סימן כד

(א) יבמות קי"ד א' אלמא קסבר קטן אוכל נבלות אין ז"ד מצוין להפרישו, נראה דהנידון מדאוריתא, וכדמייטין לקמן מקראי דשרצים ודס וטומאה, ואי ז"ד מצוין להפרישו היינו דילפינן מהתם, ואע"ג דמזכירין להו לקראי, מ"מ לבתר דאיתנהו כולהו ילפינן מינייהו צמה הצד לכל איסורין שבתורה, וכ"כ הרמב"ן צ"י התורה ריש פ' אמור, וכ"מ בסוגיין דהא צעין לסיוע מקרא דשרצים לענין שבת ונבלות דחייבין להפרישו ומשמע דילפינן מהתם, ומ"ד אין מצוין להפרישו היינו דמפרש הני קראי רק דלא ליספו להו צידים כדאמרינן לקמן וממילא לא מצאנו חיוב להפרישם. — וכיון שהנידון בדאוריתא ממילא פשוט דאף קטן שלא הגיע לחינוך בכלל, דהא חינוך מדאוריתא ליכא, וכן מצוה בסוגיין דרק משום דסתם חינוך מסוכן אצל חלב שרי לינק מצהמה טמאה, הא לאו הכי אסור אף שלא הגיע לחינוך, וכ"מ ברש"א, ומיהו אשכחן בגמ' נידון מצוין להפרישו אף בהגיע לחינוך כדאמרו גמ' נזיר מ"ו ז' וכמש"כ הרשב"א, וצוה נתקשו תו' נזיר כ"ח ז' ותו' יומא פ"ב א'.

ויש לעי' הא לענין שבת מקרא מלא דבר הכתוב לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך וגו' והיינו הקטנים, ולא דוקא אצו מזהר עליו אלא זו אזהרה לגדולים על הקטנים וכלשון המכילתא שהביא הגר"א ז"ל בגליון, וא"כ מה זה ענין לקטן אוכל נבלות, ואף אם נימא דה"נ בהך תליא דאי מפרשינן לא תאכילום דנימא להו לא תאכלו ה"נ גבי שבת מפרשינן דהיינו שהגדולים מזהרים להפרישן, ואי מפרשינן התם דלא ליספו להו צידים ה"נ גבי שבת מפרשינן דרק לא לימא להו שיעשו אצל אינו חייב להפרישם, מ"מ הו"ל לגמ' לפרושי הך קרא ברישא, דהא מקרא מפורש הוא ואין צורך להביא ברייתא, לכך נראה דהך קרא לא בא אלא לאסור שהקטנים יעשו מלאכה לצרכנו, וכמו גר תושב או עבד גר תושב שאסורין לעשות מלאכה לצרכנו ורשאים לעשות לצורך עצמן, וכמשנ"ט צמ"מ פ"כ מה' שבת ובשו"ע סי' ד"ש, וה"נ קטן דומיא דצמה ועבד ערל מתפרש שרק לצרכנו אסורים לעשות מלאכה, אצל לא נזכר בהך קרא איסור לומר לקטן שיעשה מלאכה לצורך

שיעבוד צה, ודוחק, וגם פשטות סיוס דצרי התו' דכשהוא ציד ישראל אחר יש צו איסור דאוריתא אם זרע צו ישראל, מתפרש דבעל הקרקע עובר על איסור דאוריתא, וכמו שהוא בתו' הר"א.

ועי' במהרש"ל צח"ש צ"מ ז' א' במד"ה אצל, שכתב דגם אי הוי שרינן אמירה לעכו"ם בשבת, מ"מ בשביעית יש לאסור משום דכתיב שבתון יהיה לארץ, ומשמע דר"ל שאדם מצווה על שביעת שדהו דגם עכו"ם לא יעבוד צה, ועי' מש"כ לעיל סק"י, [ומש"כ צח"ש שם דבתו' ז"ל שבת צמקום שביעית, כ"ה בתו' הרא"ש שם].

בתשובות מצי"ט ח"צ סי' ס"ד הביא דצרי התו' רי"ד בסוגיין דאסור להשכיר שדהו לגוי בשביעית דאדם מצווה על שביעת שדהו שנאמר שבת שבתון יהיה לארץ, ומסיק דרק בשנת השביעית אסור, אצל אם משכירה לכמה שנים שאפשר שלא יעבוד בשביעית שרי, וכן הביא דצרי המהרי"ט צח"צ סי' נ"ב, והדבר תימא דהא מתני' היא ע"ז כ' דאין משכירין להם שדות, והלכה פסוקה היא ברמב"ם פ"י מה' ע"ז ה"ג, ושם בשעת הדחק גדול קאמר וכמו שהביא הרא"ש צמק"ז דצירושלמי מתיר, ומיהו קשה דגם מדצרי התו' רי"ד שיש צוה משום שביעת שדהו יש ללמוד דגם בהצלעת שנים אחרות יש לאסור, דומיא דצמה שאסור להשכיר לגוי גם לכמה ימים אם שבת ציניהם, כמ"ש במלחמות שלהי פ"ק דע"ז, ושלחי פ"ק דשבת, וכמש"כ לעיל דלא מהני תלייה דהיתירא אלא לענין לפני עור, ולא אם הישראל עובר, ומיהו צוה י"ל דכל זה למאי דפריך אצו, אצל לפי מה דמסיק רב אשי דכל היכא דאכא למיתלי תלינן ואפי' מצווה, תו י"ל דגם צמה וגם שדה מותר להשכיר בהצלעת ימים או שנים, בתלייה שזירה בשביעית ושלל יעבוד צמה בשבת, וכדעת הצעה"מ שם, אצל הדבר תימא להמיר כה"ג להכנס לספק איסור דאוריתא אם הנכרי יעבוד צמה בשבת, או שהנכרי יעבוד צדהו בשביעית, וכמ"ש במלחמות שבת שם, ודצרי רב אשי הרי נאמרו צנידון דמכירה כעובדא דר"ה וכשה ניר, דלא מיתסרו אלא משום גזירה אטו שכירות, וראיתי בספר שמן המר שכבר תמה עליהם צוה, עי"ש, וכן בספר נחפה בכסף סימן ד', וז"ע. (שביעית ס"ד סק"א).

עצמו, והיינו דלקמן גבי זריכותא דקראי דמזהירין גדולים על הקטנים לא מדכרינן האי קרא כלל, דלכו"ע האי קרא לאו יתירא הוא שנחדש שלא ישחמש גדול בקטן לעשות לו מלאכה, ואף אי בכל איסורין ז"ד מנווין להפרישו או דאסור להאכילו מ"מ בשבת ניתוסף לאו יתירא בגדול המנוה לקטן לעשות לו לזכרו, ואי לאו לא תאכילום לא הוי ילפינן מהך קרא אפי' איסור ספי' זידים, דהכא איסור אחר הוא דומיא דגר תושב, ועי' לק' סק"ז דאפשר דילפינן מהאי קרא איסור בגוונא דלא חשיב ספייה זידים וליכא משום לא תאכילום.

ז) שם לא יאמר אדם לתינוק הבא לי מפתח כו', למאי דמוקמינן לה בזכרמלית, אפשר דהבא לי דוקא קתני, אבל הבא לך שרי לומר לו בזכרמלית דרבנן, וטעמא דמילתא י"ל דלזורך של גדול דניתוסף לאו יתירא גבי שבת וכמש"כ סק"א החמירו חכמים לאסור אף באיסור דרבנן, אבל לזורך הקטן דאין כאן אלא משום לא תאכילום לא החמירו חכמים לאסור באיסור דרבנן, אבל למאי דקיי"ל קטן אוכל נבלות אין ז"ד מנווין להפרישו ולפי זה מפרשינן זריכותא כפשטה באיסורי דאורייתא, קשה למה נקט הבא לי הא אפי' הבא לך אסור בלומר לו דהוי כמו ספייה זידים, ואפשר דנקט התנא בזה וסמך אדיוקא דסיפא דלא שרי אלא מניחו תולש אבל לומר לו אסור, א"נ אפשר דאמירה לא חשיב ספייה זידים ושרי מדאורייתא, בכל איסורים, (ועי' רש"י שבת ז' ז' ד"ה דילמא, והתם גרע דהא נותן לו זידו אף שאינו מנווהו לאכול), ולכך נקט דוקא הבא לי דזה אסור בשבת מקרא דבנך, כמש"כ לעיל, ובסיפא נקט רק מניחו תולש דהבא לך אסור מדרבנן דדמי לספייה זידים, והשתא ניחא דלא תקשה דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא, והא דאמרינן בסמוך בקטן העושה על דעת אביו, דאסור, אע"ג דלמש"כ לא חשיב ספייה כה"ג י"ל דמדרבנן קאמר דדמיא לספייה זידים, א"נ מדאורייתא מקרא דבנך דהא הכיזי לזורך של גדול הוא.

ג) דעת הרשב"א דלמאי דקיי"ל קטן אוכל נבלות אין צית דין מנווין להפרישו באיסור דרבנן נחתין חד דרגא ושרי להאכילו זידים, אלא דבמידי דלזורך של גדול הוא יש לאסור משום

דילמא אחי למיסרך כדאמר עירובין מ' ז' שבת קל"ט א', והביא ז"ל מההיא דשבת שם דזרע כשומא על ידי תינוק נכרי ולא אסרו בישראל אלא משום דילמא אחי למיסרך, ואין משם ראייה דהתם שרי מן הדין אף על ידי גדול וכמש"כ רש"י ותו' שם, ומדת חסידות הוא דעבד, וכמש"כ הריטב"א, ואדרבה זרייתא דמייטין בסוגיין בזן חצר שהיה רגיל אצל אבי אמו ע"ה משמע איפכא, דפשוטו בדמאי איירי דסתם ע"ה דמאי הוא, וכן בגמ' אמרו בדמאי הקילו ולא אמרו הב"ע בדמאי, ומשמע דדוקא לילך לאבי אמו שרינן אבל לתת לו פירות זידו לא, ודוחק לומר דדמאי חמור טפי משאר דרבנן, עיין תו' שהזכירו הך סברא, וכן במתני' דקטן שבה לכבות אית לן לפרושי אליבא דהילכתא דקיי"ל כר"ש דמלאכה שאינה זריכה לגופה פטור, [ונהי דכד פרכין ש"מ קטן אוכל נבילות צית דין מנווין להפרישו, מפרשינן לה כר"י וכמ"ש הרשב"א, היינו דאפילו אי נוקמא כר"י אכתי קשה, אבל למסקנא למאי דמפרשינן לה בעושה על דעת אביו נראה דאף כר"ש אית לן לפרושי], ולא משמע דמשום דילמא אחי למיסרך הוא, דהא בהדיא קתני מתני' ששזיתמו עליהם, ועוד דרב אחא בר יעקב לית ליה חששא דאחי למיסרך כדאמר עירובין שם, ולא משמע דלדידיה ע"כ מתני' דוקא כר"י, ועוד דלדעת תו' שבת קל"ט א' כה"ג שאינו אלא באקראי, ליכא משום אחי למיסרך, ועוד נראה דבעושה על דעת אביו ל"ל למיחש דלילמא אחי למיסרך כיון שאינו מנווהו ממש לעשות, וכן הא דמבואר ר"פ מי שהחשיך דאסור ליתן לתינוק לטלטל באיסור דרבנן רק צמי שהחשיך לו בדרך [דהא דקטן איירי דומיא דבהמה דנותנו ונוטלו כשהוא מהלך כמ"ש תו' והר"ן שם] לא משמע דמשום חשש דאחי למיסרך הוא ולרב אחא בר יעקב אמנם שרי, ובז"י סימן שמ"ג הביא שהרשב"א עצמו כתב שאין דבריו ז"ל אלא להלכה ולא למעשה, והרמב"ם חולק בהדיא וכן הריטב"א והביא כן בשם מהר"ם, וכן בהג"א פ"ד דר"ה כתב סתם דאסור לספות לקטן אפי' איסור דרבנן, וכן במרדכי שם, [ומדברי התו' שם ל"ג א' ד"ה תניא אין כל כך ראייה ד"ל דדצריהם אי קטן אוכל נבלות צית דין מנווין להפרישו], וכ"מ בתו' שבשטמ"ק ערכין ז' ז', ומיהו הר"ן העתיק דברי

(ד) נדה מ"ו ז' לאותן המזהרים עליו ש"מ קטן אוכל נבלות בית דין מנווין להפרישו, באמת במידי דרבנן ליכא למ"ד דמנווין להפרישו, ואפשר דה"נ קאמר ש"מ דאפילו בדרבנן בית דין מנווין להפרישו, וליכא למ"ד הכי, א"נ מצי למימר דמופלג סמוך לאיש דאורייתא לענין אחרים אבל הוא עצמו אין צו איסור מדאורייתא אלא לאותן המזהרים עליו, והשתא ניחא למ"ד בית דין מנווין להפרישו, שו"ר במל"מ סוף הלכות מאכלות אסורות כבר הרגיש בזה עי"ש, וא"ת ולימא לאותן המזהרים עליו דלא ליספו ליה בידים, וכבר הקשה כן במל"מ שם, וי"ל דבלאו הכי לא מצי קאי האי שניו"א כמש"כ תוד"ה לאותן, ויתכן עוד דלמ"ד בית דין מנווין להפרישו חשיבא מעשה הקטן מעשה עצירה, אלא דלאו צר דעת הוא לזו"מ, ולפיכך אחרים מנווין להפרישו, אבל אי אין בית דין מנווין להפרישו היינו דמעשה קטן לאו כלום הוא ולא חשיבא עצירה כלל, אלא דגזירת הכתוב הוא דלא ליספו ליה בידים והוא מזה מחודשת מעין מנות חינוך, ולשון הצרייתא שהשוה הכתוב הקטן כגדול משמע דמעשה הקטן חשיבא מעשה עצירה, ולכך לא מפרשין לה רק לאיסור ספייה בידים.

ובראיה דמהני טעמי נמי לא שייך לשאל דנפרש לאציו המזהר עליו מדין חינוך, דודאי לא יתכן לפרש הצרייתא במנות חינוך דא"כ מאי שייטיה דקרבן הכא וכמש"כ תו', וגמ' לא חש לפרושי כולו טעמי, וממילא אין לדקדק מסוגיין כלום להלכות חינוך, ועי' רש"א יצמות קי"ד.

שם אי דאורייתא קטן אוכל נבלות הוא, ברש"א יצמות קי"ד הקשה הא צו חינוך היא, וס"ל ז"ל דגם לענין חינוך אין לחלק בין אב לב"ד וכי היכי דמחייבין לאב בחינוך ה"נ יש לחייב לב"ד, [וממילא נמי אין לחלק בין בן לבת], והוכיח מזה דאין חינוך אלא במ"ע ולא בלא מעשה עי"ש, ועי' תו' נזיר כ"ח ז', [ובדעת הרמב"ם משמע שם דנקט ז"ל דאף בלא הגיע לחינוך אציו מחויב להפרישו, ונתקשה לזה מסוגיא דיצמות, עי"ש ול"ע בדבריו ז"ל כה"צ], ולכאורה סברא יותר פשוטה היא לחלק במנות חינוך בין אב לב"ד וכמש"כ תו' יומא פ"ב א' ד"ה בן, והכא ציתומה עסקינן, מלחלק בין עשה ללא מעשה,

הרש"א, וכן בהגהמ"י פכ"ט מהלכות שבת משמע כהרש"א צמה שהתיר ליתן לחינוך קודם קידוש, [ומעיקר דין זה אין ראיה די"ל כמ"ש תו' ר"ה שם דמידי דמנזה שאני, עיין מג"א סימן רס"ט סק"א וסימן שמ"ג סק"ג, אבל שם כתב הטעם משום שאינו ל"ת], ועי' ט"ז סימן שמ"ו סק"ו.

ויש לתמוה לדעת הרש"א מהא דאמרינן יומא ע"ח ז' דחינוקות אסורים צנעילת הסנדל משום דאמרי אינשי עצדי להו, והיינו על כרחך איסור ספייה בידים וכמ"ש רש"י שם, וא"כ להסוברים דשאר עינויים דרבנן הרי מפורש בגמ' איסור ספייה בידים באיסור דרבנן, ואין לומר דבהגיע לחינוך איירי ומשום מנות חינוך, דבמנות חינוך לא מנאנו חילוק בין אם ספי ליה בידים או שאינו מפרישו, וז"ל דהרש"א יסבור דשאר עינויים דאורייתא, אבל הר"ן מסתפק אם שם עינויים דאורייתא או דרבנן, ואיהו ס"ל כהרש"א להתיר ספייה בידים באיסור דרבנן וא"כ הרי מוכח בגמ' דשאר עינויים דאורייתא, וז"ע, ומ"מ משמע דכל הראשונים הסוברים דשאר עינויים דרבנן סברי דאסור לספות איסור דרבנן.

במציענו למידין, קטן שלא הגיע לחינוך אסור מדאורייתא להאכילו שום איסור, או להשתדל עמו שיעשה שאר עצירות, אבל אין מנווין להפרישו כשעושה מעצמו, [ולומר לו שיעשה יש להסתפק אם חשיב כספייה בידים ואסור מן התורה או שאינו אסור אלא מדרבנן], וקטן העושה על דעת אציו [היינו לפי שחושב שהדבר רצוי לאציו אף שאציו לא אמר לו מאומה], לצורך אציו או לצורך שאר גדול, במלאכת שבת, אסור מדאורייתא, ואף בשאר איסורים אפשר דחשיב כספייה ואסור מדאורייתא, ומיהו מדרבנן ודאי אסור, וקטן העושה לעצמו ממלאכות שבת אין מנווין להפרישו, כמו בשאר איסורים. — ובאיסורין דרבנן, שלא לצורך הקטן, לכו"ע אסור לספותו בידים, אבל לצורך הקטן הדבר במחלוקת, ובשו"ע סתם להחמיר, ובמידי דמנזה צומן איסור דרבנן כגון כוס של קידוש לפני קידוש או להתלמד תקיעות, שרי לספות בידים, [עי' מג"א סימן שמ"ג סק"ג בשם רי"י והוא בתו' ורא"ש פ"ד דר"ה]. בכל דינים אלו אין חילוק בין אציו לאחר, כמש"כ הרש"א.

שם סי' ד' מותר להוליך לשם קטן אפי' בנו כו', ד"ז ז"ע דבסתמא כה"ג הגיע לחינוך מיקרי לענין איסור טלטול וחייב אציו להפרישו, וכן סתם במ"ז סי' שס"ז ס"ק מ"ד.

שם סי' כל דבר שאין בו איסור מלך עצמו אלא שהיום גורם כו', ד"ז ז"ע ולא נמצא לו מקור כלל, ואדרבה הרי מחנכין במצוות יום הכפורים, וכן בסי' רס"ט במ"א כתבו הפוסקים ז"ל טעמים אחרים, וכן בחקיעת שופר, ומשום דמידי דמנחה הוא התירו אבל לא משום שהיום גורם, ולעיל בסימן ג' כתב ז"ל בעצמו דאף מן השבותים של שבת ויו"ט וכו' מחייב להפרישם, ואולי כונתו ז"ל רק במידי דהוו רבותיה דמינוק כגון אכילה, עי' מ"א סי' רס"ט, ול"ע בזה כעת ורשמתי לפו"ר.

(ו) סוכה כ"ח ב' ושמיא מחמיר ומעשה נמי יולדה כו', בר"ן וריטב"א מבואר דלאו לחומרא בעלמא עבדי כן, אלא דס"ל דחכמים חייבו בחינוך אף הנריך לאמו, ויש לעי' נהי נמי דלא פטרינן ליה משום דנריך לאמו, אבל קטן הנולד לאו בר חינוך הוא כלל, והרי בכל המצוות לא מחייבין לקטן אלא ביודע לעשות המצוה בעצמו וכדאמר לק' מ"ז, ובמגילה י"ט ב' אמרינן דר"י מכשיר בקטן שהגיע לחינוך, ומבואר דכלל הגיע לחינוך אף שיכול לקרות אינו מוסיף, והגיע לחינוך משמע דהיינו למצות מגילה [ועי' ש"ס ברש"י שהביא מחינוך דיום הכפורים, וזע"ק דמיון זה, ושמיא מסבירא קים ליה לרש"י דגם לענין מגילה כך שיעורו וז"ע], חזינן דאף שיכול לקרות המגילה מ"מ עדיין לא נתחייב במקרא מגילה מדין חינוך, וכן בסבירא דלא שייך חינוך בחינוך שנולד, שלא יתרגל עי"ז בקיום המצוה כלל, ונראה דבסתמא חומרא בעלמא הוא וכלשון הגמ' ושמיא מחמיר, ומיהו קושטא הוא דמחייב מן הדין בקטן דשייך בו חינוך, אפילו נריך לאמו, דאי קטן הנריך לאמו פטור מן הדין ולא נתחייב מדין חינוך, אין כאן מקום להחמיר דהו"ל פטור מן הדבר, אבל אי אף נריך לאמו חייב מדין חינוך, יש מקום להחמיר אף בשלא הגיע עדיין לחינוך כיון שאין בו סבה הפוטרת אלא שלא הגיע עדיין לכלל חיוב, [ושיעור הגיע לחינוך לענין סוכה אי אף נריך לאמו ראוי לחייב, נראה דהיינו משמרגיש השינוי בחליפת הדירות],

אלא שהרשב"א הזכיר גם הדין דלאותן שמוהרין עליו והתם הו"מ למימר לאציו, אלא שכבר כתבנו לעיל שאין משם ראיה, וסבירא דהחילוק בין עשה ללא תעשה היה נראה לפרש דהיינו בין קום ועשה לשב ואל תעשה, ומשום דבקום ועשה חשיב טפי הרגל למנוחה, אבל הא מצינו דיומא שם חינוך בעינוי דיום הכפורים אע"ג דהוא שב ואל תעשה, וע"כ לחלק סתם בין עשה ולא עי' תו"י שם, וזה קשה דהא לא תעשה חמור טפי, ושמיא עינוי דיומא שמיא דבקום ועשה חשיב כיון שממנה מטבעו, ונקבע הדבר בלבו, עי' בתו"י יומא שם, וגם יש בו כרת, וגם ראוי להרגילו שלא יקשה עליו כשיגדיל, ולפי זה אפשר דבסתמא החילוק הוא בין קום ועשה לשב ואל תעשה, וז"ע, ולענין נעילת הסנדל דמשמע ע"ה ב' דאיכא חינוך בזה, [ואף בלא הגיע לחינוך אסור להלבישו צידים], נמי ז"ל דכמנחה עינוי דאכילה ושתיה חשיב דשייך ביה חינוך, וז"ע.

(ה) ולענין הלכה רהיטת הפוסקים בסימן שמ"ג דאף בלא תעשה איכא חינוך, וחייב להפרישו, וכן הכריע צי"ש יצמות שם, [וכן בסבירא שראוי לגזור בזה טפי כיון דבספייה אית ביה איסור תורה], וכן סתם במ"א (כלל ס"ו) וכן במ"ז שם, אבל מצות חינוך רק באב ולא באחרים [ובאם, או ב"ד עי' במ"ז שם], [ומשמע דמותרים אחרים לכתחלה לסבב שיעשה הקטן מעצמו כדמוכח בהא דטליא וטליא, דלמש"כ במ"ז שם דשיעור חינוך בלא תעשה כל שמצין שאומרים לו שזה אסור, לכאורה סתם טליא וטליא שמצינים להביא מפתחות מציינים נמי כשאומרים להם שזה אסור, ושמיא נריך להצין ענין שבת שידע שהיום גורם לאסור, ולפי זה מצי איירי בלא הגיעו לחינוך], ואף באיסורין דרבנן נריך להפרישו.

בח"א כלל ס"ו סימן ג' אפי' לא הגיעו לחינוך רק שהתינוק הוא בר הבנה כו', לכאורה הטעם משום דכיון שמצין כשאומרים לו שזה אסור הרי חשיב בר חינוך לענין זה, אבל אם מצין רק שאומרים לו שלא יעשה ואינו מצין שדבר זה אסור ולא ידע מזה לפרוש בפעם אחרת לכאורה לא שייך בו חינוך ואף אציו אין מחויב להפרישו, וכן מבואר בלשון המ"ז סי' שמ"ג סק"ג.

שייך מינוי בקטן כלל, ומותר לו לאכול בלא מינוי, וא"כ אין צריך לשחוט את פסח על הקטן ועל כרחק דרך אשמועינן דמותר לשחוט עליו ולא חשיב שלא לאוכליו, ואם כן לא אשכחן באמת דחייבין לחנכו משיכול לאכול, ובפשוטו שיעור הגיע לחינוך אינו בקטן כי האי דזורק אגוז ונוטל זרור, [כמבואר בסוכה שם דיכול לאכול בזית עלי היינו בשיעור זה דאינו מצחין צין אגוז לזרור], ונראה דלשון שוחטין עליו את הפסח משמע שכן ראוי לעשות ולא רק שמותר לשחוט עליו, והיינו שראוי לשחוט עבורו [אע"פ שאין לו דין מניין], ולהאכילו, וקרא דמייתי היינו רק לומר שהוא ראוי לכך, ודלא כר"י דפליג, אבל אשמועינן נמי דמחנכין אותו בכך, וע"ז לא מייתי קרא.

צע"ק שלא הוצא בשו"ע ד"ו דקטנים, ובמהרי"ל הועתק.

ולמדנו מכאן דשיעור הגיע לחינוך אינו תלוי לעולם בדעתו להצין ענין מזה, וזו, דהא קטן שיכול לאכול פת הוא עדיין משולל הבנה לגמרי כדאמרינן דזורק אגוז ונוטל זרור, ודכוותה אמרינן ביודע לדבר דמלמדו קריאת שמע ותורה זוה, [ומיהו התם שאני דלימוד זה עומד לו עד גדלותו, ועוד דהוא עיקר תורה], וכן בראייה אמרינן ריש חגיגה דמשיכול לעלות ברגליו מירושלים להר הבית חייב בראייה, אף דעדיין לאו בר דעת הוא בסתמא, וכש"כ לב"ש שם, ואילו במגילה משמע דאף משודע לקרות עדיין לא נתחייב בחינוך וכמש"כ סק"ו, וכ"מ בתקיעת שופר ר"ה ל"ג ז' דאף שיכול לתקוע עדיין לאו בר חינוך הוא, ועוד דהתם מנאות שופר בשמיעה היא, ומ"מ לאו כל תינוקות חייבים בה, ואפשר דמנאות מחודשות לא רמינן על תינוקות עד שיצינו, אבל מנאות שהם צדכרים שעושים בלא"ה כגון אכילה והליכה, מחייבין להו אף קודם שיעור זה, דכי היכי דאוכל שאר פת יאכל מזה, וכן ילך למקדש כי היכי דהולך סתם לטיול עם אביו, א"נ עלייה לרגל מילתא דמידכרא טובא, ויש תועלת לחינוך אף בעודו קטן ביותר, א"נ מקדש שאני דיראה כל זכורך צעין, ואשכחן מזה בטף נמי בהקהל, ועי' לעיל סק"ו כתבנו לחלק צין מנאות דאין מתעסק גורע מחשיבותם, כגון אכילה, למנאות דשייך זהו חסרון דמתעסק.

והלום ראיתי ברש"ש שהציא דהמהרש"ל ביצמות ט"ו א' פירש דהיה לה קטן שהגיע לחינוך שצריך לאמו והיתה יושבת אמו בסוכה, וכשילדה והיה הצינה קשה לה פחת את המעזיבה ועשה סוכה צבית בשביל הקטן ההוא, והדברים מאד מחודשים, ולשון הגמ' שסייך על גבי המטה מוכיח דבשביל הקטן הנולד עשה דבשביל קטן שהגיע לחינוך אין מסככין על מטתו שהרי אינו במטה כל היום, וכן רהיטת לשון רש"י כאן מוכח כפשטות הדברים דמשום קטן הנולד סייך, וכן יש ללמוד מסתימת כל המפרשים.

א"נ אפשר דבמנאות דאכילה ושינה ללא שייך ענין מתעסק וכדאמרינן בחלצים ועריות חייב שכן נהנה, וה"נ אכילה ושינה בסוכה לא שייך זו הגריעותא דמתעסק דסו"ס ישן ואוכל הוא בסוכה [עי' מש"כ כריתות סימן ו' סק"א], לכך שייך לחייב אף קטן שלא הגיע לחינוך דבמעשה המזהו אין חסרון מחמת קטנותו, אבל מנאות כקריאת המגלה ותקיעת שופר וכיו"צ דגורעת מחשיבות המעשה דמתעסק בזה לא שייך לחייב קטן שלא הגיע לחינוך, דמתעסק חשיב.

א"נ אפשר דבמעשים הנעשים ע"י הקטנים בזהו צמידי דרשות שייך לחייבם בחינוך אף קודם שהגיעו לחינוך, דכיון דדר צבית שפיר יש לחייבו לדור בסוכה כי היכי דדר צבית, וכן במנאות אכילה דכי היכי דאוכל שאר מאכלים ה"נ יאכל מזה בלילה הראשון, אבל דברים מחודשים לא מחייבין להו אלא משהגיעו לחינוך.

(ז) רמב"ם פ"ו מהלכות חו"מ ה"י קטן שיכול לאכול פת מחנכין אותו מנאות ומאכלין אותו בזית מזה, כתב המ"מ דרצנו למד ד"ו ממה שאמרו סוכה מ"ב ז' קטן שיכול לאכול בזית עלי שוחטין עליו את הפסח, משמע דכל שידוע לעשות הדבר מחנכין אותו, ולכאורה הא דקתני שוחטין עליו את הפסח מתפרש דמותר לשחוט עליו ולא חשיב שלא לאוכליו, ולא מדין חינוך איירי, דהא מסיק מקרא דאיש לפי אכלו והאי קרא ליכא למילף חינוך מיניה, [ודכוותה קתני התם היודע לשחוט אוכלין משחיטתו חזינן דקתני אף מילי דלאו חיוב חינוך], ועוד דמסקינן נדרים ל"ו א' דשה לבית אבות לאו דאורייתא ולא

חייב צהן במצוות, והתם נמי הכונה שחייב להשתדל שיקיימו, צהיות הדבר צידו, ואינו מצות חינוך, וזה אמנם גם באשה וגם בצח, והכא הנידון במצות חינוך דרצנן כמו שאמרו סוכה מ"צ א' היודע לשמור תפילין לוקח לו תפילין כו' היודע לנענע כו', וזה ליכא באשה ולא בצח, דלא מצאנו מאן דפליג אר"ל צהא.

(ט) קדושין כ"ט ב' ת"ר הוא ללמוד וצנו ללמוד הוא קודם לצנו רי"א אס צנו זריו וממולח כו', נראה דלא יתכן לפרש דעל לימוד מקרא קאמר כדמסקינן לקמן ל' א' דזהו חיוב האצ לצנו, דא"כ צ"ל דצנו זריו וממולח צהצנת המקרא קאמר, וראצ"י לא לימדו אציו מקרא, ולא למד צעצמו עד שכבר גדל צנו והגיע למקרא, (ואעפ"כ היה צכחו להמית המזיק), וגם ראצ"י לא היה יכול ללמד לצנו מקרא, וגם לא מצאנו פטור מללמד מקרא לצנו, גם כשהאצ זריו וממולח, ואפשר דמכאן למד הרמ"ה צטור יו"ד סימן רמ"ה וצשו"ע שם ס"ו דהא דאמרין דאינו חייב ללמדו אלא מקרא היינו רק בדלא אפשר ליה דדחיקא ליה שעתא, אבל כשאפשר מצוה ללמדו משנה והלכות וגמרא ואגדות, [אח"כ ראיתי שכבר כ"כ ציש"ש], דללמדו מקרא היא מצות עשה מיוחדת דולמדתם אתם את בניכם, והרי זה כמו שחייב למולו ולפדותו, ה"נ חייב ללמדו מקרא, ואפילו הוא זריו וממולח ואי אפשר שילמדו שניהם, נמי הכן קודם שזו חוצת האצ לצנו, אבל משנה וגמרא הוא מכלל חיוב החינוך הכללי, וכ"כ מרן זללה"ה דאס חייב ללמדו אומנות כש"כ דחייב ללמדו תורה שיכח צה לחיי עולם, וצוה הוא דאמרין דאס אי אפשר ששניהם ילמדו הרי הוא קודם לצנו אלא אס כן צנו זריו וממולח, ועי"ש צדצרי מרן זללה"ה צהערות קדושין לקמן ל' א', וצביאור הגר"א ציו"ד שם כתב על דברי הרמ"ה דהוא מדין שכל אדם חייב ללמוד, ור"ל דכשם שעל האצ מוטל להשתדל שצנו יקיים כל המצוות וכמו שלוקח לו תפילין וציית כו', ה"נ חייב להשתדל שילמדו, ולפי זה אפשר לפרש דצוה אמרינן שאס אי אפשר שילמדו שניהם הרי האצ קודם אלא אס כן הכן זריו וממולח, ואפשר נמי דאיירי צצנו שהגדיל ועדיין סמוך על שולחן אציו גם לחכמו ולחנכו.

במרור לא הוזכר חינוך לתינוקות משיכולין לאכול, ומשמע דצוה צאמת לא מחנכין להו עד שיצינו ענין המצוה, חדא דשלימות המצוה צהרגשת המרירות ותינוקות לאו צר הכי הס, שאין מצחינין אלא אס ערב להם, והו"ל כמתעסק לענין המרירות, (והרי פטרינן מלולב ציכול ליטול ואינו יכול לנענע כראוי), ועוד דפת לעולם אוכלין, אבל כזית מרור לעולם אינס אוכלים ולית לן לחייצם שזה מצוה מחודשת, ועוד דמרור לתינוקות עלול להזיק, וכל שינוי וסת תחלת חולי מעיים, ולכך אין ראוי לחנכם צוה.

בארבע כוסות צעינן הגיע לחינוך לפי מה שפסק צשו"ע סימן תע"צ סט"ו, והיינו דפסק הרא"ש כת"ק וצצר דצהגיע לחינוך פליגי, ומה תועלת לתינוקות ציין מתפרש כמ"ש הר"ן שאין שמחים צוה, ולאו דרך חירות הוא, וצמהרי"ל כתב דמשמע צגמרא דאפילו לא הגיעו לחינוך חייבין, נראה דמפרש פלוגתתם צלא הגיעו לחינוך והיינו דאשמועינן הכא טפי מצשאר מצוות דמחנכין אותן, והיינו דפריך ר"י דצלא הגיעו לחינוך מה תועלת להם ציין. (ועי' מש"כ צפסחים ק"ח צ').

(ח) נזיר כ"ט א' קסבר איש חייב לחנך צנו במצוות ואין האשה חייבת לחנך את צנה כו' צחו אינו חייב לחנכה כו', נראה דאין כאן נידון צחינוך שישמור מצוות לכשיגדיל, דזה גם אשה חייבת וגם צחו חייב לחנכה, וזה חיוב דאורייתא כדכתב למען אשר יצוה את צניו ואת ציתו אחריו ושמרו וגו', וגם הוא דצר המוצן מאליו צכונת התורה, וצכאן הנידון אס חייב לחנכו שיעשה המצוות צעודו קטן וזה חיוב דרצנן כדאמרין צסוגיין ואמי חינוך דרצנן כו', וצוה מחלקינן דאשה אינה חייבת וצחו אינו חייב לחנכה, וצמ"א סימן שמ"ג הציא דצילקוט אמור משמע דגם צחו חייב לחנכה וכן העיר ע"ז צזית רענן שם, ושם הנידון צדאורייתא דמקשה התם למה איצטריך למיכתב דמטמא לצנו ולצחו והלא ק"ו מאחיו ואחותו שאינו חייב צהם צמצוות ומטמא להם כל שכן צנו וצחו שהוא חייב צהם צמצוות עי"ש, והתם הכונה על ענין החינוך לשמור מצוות לכשיגדילו, וגם כשגדלו להשתדל עמהם שיקיימו, [וכיו"צ מצינו צפ"ד ידיים מ"ז עצדי ואמתי שאני

הוספות שנדפסו בספר ליקוטים

סימן כה

(א) כ"ה ב' ר' ישמעאל אומר כו' מאי טעמא כו', אע"ג דקתני מתניתין מפני כבוד השבת, מכל מקום פריך מאי טעמא, לפי שלא אסרו חכמים להדליק עיטרן בחדרו, לאחר שכבר הדליק נר שבת, ואם כן אין האיסור אלא על הנר שמדליק למנוה, ועל זה פריך מאי טעמא, דהא שפיר הנר מועיל לתקנת נר שבת, ומה שיש ריח ענין אחר הוא, ומשני דחיישין שלא ישתמש בנר הזה כלל.

שם אמר ליה אביי ויאל, עי' בתו' דודאי ידע אביי דאיכא מצות הדלקת נר שבת כדתנן ל"א ב' על שאין זהירות כו' ובהדלקת הנר, אלא דלא הוי סבירא ליה דאיכא חובה לסעוד במקום הנר, וז"ע דאם כן היכי משמע מלישנא דרב דהדלקת נר בשבת חובה דלריך שיסעוד במקום הנר, הלא מתפרש שפיר על עיקר המנוה, ודוחק לומר דעיקר המנוה פשיטא ולא הולך להשמיענו, וע"כ דאמי לרבווי דלריך שיסעוד במקום הנר.

ואפשר דאביי הוי סבירא ליה דכשם שאם יש לאדם צדימו עטרן שריחו רע, דמכל מקום שפיר חייב להדליק בו נר שבת, דמועלת הנר לדחות החושך שפיר קיים בכל בית, הכי נמי כשמדליק הנר בעטרן יש כאן המועלת שצנר לגרש החושך שזו עיקר המנוה, ואם יש הפסד לבית, הרי זה הפסד צבית, אבל אינו ענין לומר שאין להדליק בו, והא דדייקין מלישנא דהדלקת נר בשבת חובה, הוא משום דלשון חובה מתפרש דלריך שהדבר יתקיים בכל מצב, דאם היה שונה הדלקת הנר מנוה, היינו אומרים דאם כבתה בשבת או שמא אפילו בערב שבת אין זקוק לה דמנוה דרמיא עליה שפיר קיים, והלכך גם בהדליק בעטרן כיון שיש אור צבית הרי קיים המנוה, אבל השתא דאמרין חובה יש בכלל זה דלריך בשבת להשתדל למנא אפשרות לאכול במקום שיש נר, דחובה מתפרש דלריך שהדבר יתקיים בכל גווני, והלכך אם ייחנה לנר ויאל לא יתקיים הדלקת הנר חובה.

ועי' בתו' הרא"ש שהזכיר לפרש דאביי הוי ס"ד דמתניתין ל"א ב' שאין זהירות

בהדלקת הנר היינו שמאחרין להדליק משחשיכה, ולא הוי ידע דאיכא תקנת חכמים להדליק נרות, והדברים דחוקים דאם ליכא מנוה להדליק, אם כן אינם זהירין במלאכות שבת, ולא בהדלקת הנר, [ומיהו אם איכא מנוה שפיר י"ל דבכלל אינם זהירים גם שמאחרים ונכשלים בחילול שבת, דומיא דלינך עבירות שיש בהן חיוב מיתה], וגם דחוק טובא לומר דאביי לא הוי ידע תקנת החכמים להדליק נר שבת, וכל מה שנדחק בזה הוא משום דקשיא ליה מה ראייה מהא דהדלקת נר בשבת חובה שלא ייחנה ויאל, טפי מכל מצות הדלקת נר שבת, וצמא שפירשנו נחישא.

ובקטו רש"י ותו' דעיקר תקנת הדלקת נר היתה על שעת אכילה, ורש"י הביא סמוכים לזה מהא דיומא ע"ה ב' דלא ליכול סעודתא אלא בכעין יומא, ומכל מקום אשכחן בפסחים נ"ג ב' דרשב"א אומר דאף במקום שנהגו שלא להדליק את הנר בליל יום הכפורים מכל מקום כשחל בשבת מדליקין מפני כבוד שבת, ואף דליכא אכילה, [ובמדרכי יומא סימן תשכ"ח הביא בשם ספר המנוות דאין מצרכין כיון דליכא אכילה, ומיהו לא קיימא לן כן], ובפסחים ק"א א' ברש"י ותו' שם משמע דאי מתעקרא שרגא לא היו אוכלין עד הבקר, ומקיימין שלש סעודות ציום, ולפמ"ש"כ יש לפרש דהוא משום דהדלקת נר בשבת חובה, והיינו שיהא אור בשעת הסעודה, ואם כי ודאי מן הדין רשאים לאכול כשנכזה הנר, מכל מקום יש בזה ענין שלא לאכול בחושך, והא דאמרין לעיל כ"ג ב' דצנר ציתו איכא משום שלום בית יש לפרש נמי דהיינו שמצטערים לאכול בלא נר, וברש"י שם כתב שצני ציתו מצטעריין לישב בחשך, ולקמן דדרשא דתוונת משלום נפשי זו הדלקת הנר פרש"י שאין שלום שנכשל באפילה, וצ"ח שם הביא גירסא שאוכל באפילה.

והנה לפרש"י ותו' [וכ"נ לפמ"ש"פ] מתפרש הא דשמא ייחנה ויאל דעל שעת אכילה קאמר, [ועי' סוף סימן רע"ג דיש אומרים דאין מקדשין בלא נר], ונמצא משמעות בגמ' דיש להדליק הנר במקום הסעודה, וכן הוא צמ"צ סימן רס"ג ס"ק מ"ה, ועי' בסוף סימן רע"ג.

(ב) שו"ע סימן רס"ג ס"ו צחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם צריכים להדליק נר שבת

בחדרם ולצרך עליו אצל מי שהוא אצל אשתו אינו צריך להדליק בחדרו ולצרך עליו מפני שאשתו מזכרת בשבילו, זה לשון המרדכי, והדברים מבוארים דאיידי צנשואים שהרי חילק רק בין אם הוא אצל אשתו או לא, ולא בין אם יש לו אשה או לא, וכמו שכתב צד"ל, ובכל צד איתא בהדיא בחורים שלא אכלו אצל נשותיהם, גם מבואר דאיידי בחדר שרק ישנים שם, דומיא דאצל אשתו, דע"כ הנידון בחדר שאינו אוכל, דשם אשתו מדלקת, גם במרדכי סיים שהם צריכים להדליק בחדרם ולצרך עליו משום דהדלקת נר בשבת חוצה משום שלום בית שלא יכשל בעץ או באבן, והיינו דגם במקום שאינו אוכל איכא חיוב הדלקה משום שלום בית, ויש לדעת היכן אוכלים הבחורים, דאין לומר שיש להם חדר לאכול, דאם כן היו צריכים להדליק ולצרך שם ולא במקום שישינים, דלכולי עלמא לכתחלה צריך להדליק במקום הסעודה, וכמש"כ לעיל סק"א.

ובראיה דאיידי דאוכלין על שולחן בעל הבית, ואם לא היה להם חדר לעצמם, היה דינם להשתתף בפריטי, אי לא הוו מדלקי עלייהו בגו ביתם, וכדאיתא בסעיף ז', והשתא אשמועינן דאם יש להם חדר לעצמם יש להם להדליק בו, ואפילו מדליקים עלייהו בגו ביתם, דהדלקת נר שבת חוצה גם בחדר שיש בו, אלא דבביתו מיפטר בצרכת אשתו בחדר שאוכלין, אצל כשהוא צעיר אחרת ואוכל אצל בעל הבית שפיר מצרך בחדר שיש בו.

ועייין בסעיף ז', והנה למדו ז"ל דין נר שבת מדין נר חנוכה, דכשם דבנר חנוכה אם אין לו חדר לעצמו משתתף בפריטי הכי נמי בנר שבת, וכשם דבנר חנוכה אם מדליקין עליו בגו ביתו אינו צריך להשתתף הכי נמי בנר שבת, וכשם דבנר חנוכה כשיש לו חדר לעצמו מדליק בפתחו הכי נמי בשבת, אצל נראה דבשבת חיובו מן הדין, אע"ג דבנר חנוכה חיובו רק משום חשדא כמו שכתב הר"ף, דנר שבת היא חוצה בכל מקום שהאדם שוהה בליל שבת, וכל זה באוכל על שולחן בעל הבית, אצל מי שיש לו שני בתים ואוכל באחת וישן באחת, יש לו לצרך במקום שאוכל וכמש"כ סק"א, אף דחייב להדליק בשניהם, וכמו שכתב במג"א סימן רס"ג ס"ק י"ד.

יש להסתפק באורח שאין לו חדר לעצמו לצרך להשתתף בפריטי כדאיתא בסעיף ז', מהו

שיהא רשאי להדליק בעצמו ולצרך, דלכאורה קולא הוא שהקילו דסגי בפריטי, אצל אם רצה שפיר מדליק ומצרך, [ובנר חנוכה כתב במ"צ סימן תרע"ז סק"ג דאם יש לו נר יותר נכון שידליק בעצמו, אלא דשם הזכיר טעמא דחשדא, עיי' בשעה"צ שם אות י', ואף שלא כתב שם בהדיא דגם יצרך, אצל כן נראה כונתו], ואף אם נימא דהמהלך במדבר אינו מצרך על הדלקת הנר, שלא תיקנו אלא במדליק בבית ולא בשוק, אף דגם בזה הדבר קרוב יותר דמצרך במקום אכילה, עיין מג"א סימן רס"ג ס"ק כ"א, מכל מקום בבית בעל הבית שפיר מדליק ומצרך, והכי מסתברא, ואף כשמדליקין עליו בביתו דפטור מלהשתתף בפריטי, יש מקום להסתפק שיהא רשאי להדליק ולצרך, דהא אם בעל הבית לא ידליק במקום הפיתא, הרי יתחייב האכסנאי להדליק שם ולצרך, ואם כן גם כשבעל הבית מדליק יש מקום לומר שיהא גם האכסנאי רשאי להדליק ולצרך, דחייב הוא בנר אלא שנפטר בשל בעל הבית.

עיקר הדבר שפטרו את האורח שמדליקין עליו בביתו מלהשתתף בפריטי כמ"ש בסעיף ז' ולמדוהו מחנוכה, והוא מראצ"ה, [ובגהות מרדכי ובאגודה לא הביאו הא דאיידי באין מדליקין עליו בביתו], יש בו מקום עיון, דחנוכה חיובו בפתח ביתו וכיון דאשתו מדלקת בפתח ביתו שפיר י"א ידי חובתו, אף אם הוא צפונדק עכו"ם שאין מדליקין שם, אצל בנר שבת חיובו בנר בכל מקום שהוא, ומה שאשתו מדלקת בביתו, אינו גורע מחיובו כלום, ואי אפשר לפטרו אלא משום שיוצא בשל בעל הבית, ושפיר יש מקום שישתתף בפריטי, שהרי אם בעל הבית לא ידליק יתחייב הוא להדליק ולצרך, וז"ע.

ג) מי שיש לו שני בתים אחת לאכילה ושתייה ואחת לשינה, חייב להדליק בשניהם, בנר שאוכל כמו שכתבו רש"י ותו' כ"ה ב' ובפסחים ק"א א' דעיקר הנר הוא בשעת הסעודה, והרי יש אומרים דאין מקדשין בלא נר עיי' סוף סימן רע"ג, ובזו שיישן, היינו דינא דבחורים דסעיף ו' דאף שאין אוכלין שם חייבים להדליק ולצרך, והלכך גם אם אין לו אפשרות להדליק אלא באחד מהן, מדליק ומצרך, וכשמדליק בשניהם צרכה אחת פוטרת, שתייה וכמ"ש בסעיף ו' דצרכה אשתו פוטרת,

(ד) שו"ע סימן רס"ג ס"ח ז' או ג' בעלי בתים אוכלים במקום אחד יש אומרים שכל אחד מצד על מנורה שלו ויש מגמגם בדבר כו', יש לעיין אדם אחד שגר בפונדק של עכו"ם ויש שם נרות שהעכו"ם הדליקו, אם גם הוא צנידון זה שלא יוכל לצדק, וכן צבית שיש נר דלוק מצדו יום שלא לשם שבת אם גם בספק הזה, דיש מקום לומר דחכמים חייבו להדליק בכל מקום שהוא, ורק כשכבר נתקיימה מצות הדלקה צבית זה, בזה יש מקום לדון, ובשליטי הגזורים על המרדכי בפרק במה מדליקין אות ג' הביא ספק זה של מהר"ח א"ז וסיים ומיהו נהגו שכל אחד מזהיר על שלום בית ומצד פסקי מהר"ם, עכ"ל, ומשמע דאין הטעם כמו שכתב מהר"ל משום שכל נר מוסיף אורה, וכמו שכתב צ"י, ואשר מהאי טעמא כתב המ"א בשם שלי"ה שלא ידליקו במנורה אחת, משום שראוי להרחיק הגרות זו מזו כדי להרבות אורה, אלא שכן הוא תקנת חכמים שכל אדם חייב להדליק, וכן הלשון בדרשות מהר"ח אור זרוע הנדמ"ח ומיהו נהגו העולם שכל אחד מדליק על שלום ביתו ומצד, עכ"ל, ובצ"י הביא מתשובת מהרי"ל דיש שנהגו כן, ועל פי זה כתב בשו"ע דיש להזהר בספק ברכות, אבל בשליטי הגזורים בשם פסקי מהר"ם אימא שכן המנהג וכן העתיק בדרכי משה הארוך וכמ"ש בהגה"ה, [ואף שכתבו דלימא בדפוס ראשון, מכל מקום דברי הרמ"א הם].

ולפי מה שפירשו הטעם משום שכל אחד חייב בנר, ולא משום תוספת אורה, נמצא דמי שהדליק ולא בירך, ובאופן שכבר אינו יכול לצדק, או להסוברים כן, או להמזכרים קודם הדלקה, לא יוכל להוסיף נרות ולצדק, דלא מצינו ברכה על תוספת אורה בלי חיוב דמנורה, והרי כבר יצא ידי חובת המנורה בהדלקה ראשונה.

ויש להסתפק אם גם הצחורים דסעיף ו' שאוכלים אצל בעל הבית ומדליקים ומצרכים בחדרם, אם גם שם יוכל לצדק כל צחור בנר שלו, די"ל דכשהדלקה לצורך אכילה, הרי כל אחד אכילתו בפני עצמו, מה שאין כן כשמדליקים בחדר שאין אוכלים הרי כולם משותפים בו, ונראה דיש להחמיר שלא יצדק אלא אחד.

ונראה דיש להסמין הצרכה למקום אכילה שזה עיקר, וכל שכן צבית אחד ויש לו חדר לשינה וחדר לאכילה דיש לצדק במקום אכילה.

ומי שדר בעיר והולך לאכול צליל שבת אצל אביו או חמיו, לכאורה היינו צחורים דסעיף ו' שישינים בחדרם ואוכלים אצל בעל הבית כמ"ש סק"ז, ואמרין דידליקו ויצרכו בחדרם, והכא נמי יש לו להדליק ולצדק צביתו, ואם רוצה להחמיר על עצמו ולהדליק גם במקום אכילה, וכן ראוי לנהוג דעיקר התקנה הייתה במקום הסעודה וכמ"ש סק"א, והרי אם אביו או חמיו לא היו מדליקין שם היה חייב להדליק שם ולצדק, יש לו להקדים ולהדליק במקום אכילה, ולא להפסיק, ולהדליק צביתו ולצדק, ובשעת הדחק יכול להקדים ולהדליק צביתו, ולא להפסיק, ולהדליק במקום שאוכל ולצדק שם, דכיון דעוסק בהדלקה דמנורה לא חשיב הפסק, [והרי מסיק צב"ל סימן רס"ג סעיף ה' בשכח דיכול לצדק כל זמן שמותר להדליק, עיין לקמן סק"ז].

וראיתי שנדפס מכתב ממרן זללה"ה וז"ל צריך להדליק נר בחדר השינה אף שאינו אוכל שם ולצדק עליו, ועל לאמפ של גאז מצרכין ודי בנר אחד עכ"ל, וקרוצ הדבר שהיה הנידון בצחור בישיבה, אבל לא ידוע היכן היה אוכל, ולכאורה האוכלין בחדר אוכל של הישיבה יש לדון כולם כמשפחה אחת, ובחדרים שצבית הרי מדליקים ומצרכים במקום אכילה, ואם כן ראוי שידליקו בחדרים בלא ברכה ויצאו לשמוע הצרכה משלוחם המדליק בחדר אוכל. ושמעתי שיש אומרים בשם מרן זללה"ה בחדר שהלך עם ביתו לאכול צבית הוריו שאמר להם להדליק שם בצרכה וצביתו שלן שם ידליק בלא ברכה, ואם כנים הדברים הרי שהורה להם לכתחלה לנהוג כן להדליק צביתו ולהדליק ולצדק במקום שאוכל, ואפשר דבית הוריו כציתו חשיב, והרי צביתו פשיטא דמקדים להדליק במקום שאינו אוכל ואחר כך מדליק במקום שאוכל ומצדק, או שמא הוי סבירא ליה דהא דסעיף ו' בצחורים שמדליקים בחדרם, איירי כשאינם יכולים להדליק במקום אכילתם, אבל אם יכולים להדליק גם במקום אכילתם, יש להדליק בשניהם ולצדק במקום אכילה.

בעוד היום גדול כו' ובלבד שיהא מפלג המנחה ולמעלה כו', לשון המחבר מורה דאם אינו מקבל עליו שבת בהדלקת הנר אינו רשאי להדליק גם לא לאחר פלג המנחה, ומקורו מדברי התו' ושאר ראשונים ברכות כ"ז א' שהקשו מהא דובלבד שלא יקדים אהא דרב, וכמש"כ לעיל, ולפי זה נריך לדעת מאיזה זמן רשאי להדליק זה שאינו מקבל שבת בהדלקה, דלא מנאנו זמן מסויים בין פלג המנחה לובלבד שלא יאחר, ונראה דכיון דלדעת בה"ג דהדלקת הנר הוי קבלת שבת, אם כן מה שאמרו ובלבד שלא יקדים אינו אלא שלא להקדים קודם פלג המנחה, ולפמש"כ לעיל אין ראיה דהתו' ואיך חולקים בזה, ואין הנידון אלא לענין לכתחלה כמו שכתב הגרע"א ז"ל, הלכך בשעת הנורף יכול להדליק שעה קודם השקיעה, עי' סימן רנ"ו דאז מכריזין להיות מוכנים לשבת, ועי' במ"צ ס"ק כ"א דאפשר להדליק ולהתנות ואחר כך ללכת לבית הטבילה לרחיצה וחפיפה, וע"כ להקדים הרבה.

(ו) שו"ע סימן רס"ג ס"ה בהגה"ה ויש מי שאומר שמצרך אחר ההדלקה כו', יעויין במ"א שהטעם משום שאם מצרך קודם, כבר קבלה לשבת ואסורה להדליק, וטעם זה נ"ע דאין יתכן לחשוב את הברכה כקבלת שבת לאסור להדליק בזמן שהברכה היא להדליק נר של שבת, ועי' בגליון הגרע"א ז"ל שבמג"א ס"ק י"ב שנתקשה גם כן בטעם זה, ולו"ד ז"ל נראה דרצו שלאחר הדלקת הנר יקבלו שבת, וכמו שכתב הר"ן בפ"ב דשבת דחכמים קבעו שהמלאכה האחרונה תהא הדלקת הנרות, וכיון שאם מצרך קודם, ינטרכו לומר דהדלקת הנר האחרונה תהיה קבלת שבת, וזה אינו נאות דהדלקה מעשה חול היא ולא מעשה שבת, לכך תיקנו לזכר אחר ההדלקה דהברכה שפיר מוכל לשמש לשם קבלת שבת.

גם במג"א סק"כ ובגליון הגרע"א ז"ל שבמג"א ס"ק י"ב משמע דנקטו דהא דמצרכין אחר הדלקה, הוא משום דחיישינן להסוכרים דלא מהני תנאי, ואם יצרך לא יוכל להדליק, ותימא דהמקור שלא מהני תנאי הוא הכלל דב' צדדים הר"פ שהציא הב"י, ובכלל דב' צדדים שכתב קודם הדלקה, ונכמדומה שלא נמצא צדדים ראשון שמצרכין אחר הדלקה, שהרמב"ם כתב בהדיא דרפ"ה שמצרכין קודם הדלקה, וכל מי שכותב שמצרכין סתמו

(ה) כ"ג ב' סברה לאקדומה אמר לה ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים ושלל יאחר, בתו' ורא"ש והתר"י ברכות כ"ז א' פשוט להו דגם לאחר פלג המנחה הוא עדיין בובלבד שלא יקדים, וקשיא להו הא דרב הקדים התם להתפלל של שבת ומסתמא גם הקדים להדליק, ותייראו דאם מקבל שבת לא חשיב כמקדים, ונ"ע מנין קים להו ז"ל דבלא קבלת שבת חשיב כמקדים גם לאחר פלג המנחה, ומתי הוא הזמן דלא חשיב כמקדים גם אם אינו מקבל שבת, והרי לדעת בה"ג דלעולם הדלקת הנר הוי קבלת שבת, ע"כ לפרש דסברה לאקדומי היינו קודם פלג המנחה, דהא מפלג המנחה שפיר דמי, ועו"ק דאי סברה לאקדומי לאחר פלג המנחה, אם כן אמאי אמר לה ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים, הוה ליה למימר לה שתקבל שבת בהדלקתה.

ונראה דנקטו ז"ל את היותר פשוט, דהא פשיטא דאם מקבל שבת דיש לו להקדים הדלקת הנר, ולא שייך לחשבו מקדים כיון שאינו יכול לאחר, ורב הרי קיבל שבת כדאמר התם אין צדילנא, ממילא לא שייך לדון משום מקדים, ואמנם יתכן לפרש ובלבד שלא יקדים קודם פלג המנחה, אבל לאחר פלג המנחה שפיר דמי גם אם אינו מקבל שבת, אלא דאין לזה הכרח, דהא דרב ניחא אף אם נימא דגם לאחר פלג המנחה חשיב כמקדים, דהיינו רק בלא קיבל שבת, ורב הרי קיבל שבת.

ונראה דאף אם נימא דובלבד שלא יקדים מתפרש אף לאחר פלג המנחה אם אינו מקבל שבת, דאין זה אלא לכתחלה, אבל אם הדליק לאחר פלג המנחה שפיר יא' ידי חובתו, דכיון דאם יקבל עליו שבת הרי זה עשה כמצותו, אין לפסול הדלקתו משום שאינו מקבל שבת, וזו נראה דעת הגרע"א ז"ל בשו"ע סימן רס"ג סעיף ד' שכתב דמה שכתב הרמ"א דאם היה הנר דולק מצעוד היום גדול נריך לכבות ולחזור ולהדליק לכבוד שבת, דהיינו בהיה דלוק שלא לכבוד שבת, אבל בהדליקו לכבוד שבת שפיר יא' אף שלא קיבל שבת, והיינו מפלג המנחה ולמעלה, אף דלכתחלה לא היה לו להקדים כל כך, והיינו דנקט דעת תו' דובלבד שלא יקדים קאי גם לאחר פלג המנחה, אם אינו מקבל שבת.

שו"ע סימן רס"ג ס"ד לא יקדים למהר להדליקו בעוד היום גדול כו' ואם רוצה להדליק נר

אחר השחיטה, היינו משום דלשון הזכרה על השחיטה דמתפרש שפיר לשעבר, משא"כ זכרה להדליק ע"ש, ומכל מקום שפיר י"ל כדעת מהר"ש דכל זמן שהמזוה נמשכת עדיין יכול לזכר זלשון הזכרה.

(ח) בשו"ע שם ס"ד לא יקדים למהר להדליק בעוד היום גדול כו' וגם לא יאחר כו', זמ"ז ס"ק ט"ז כתב דלכך לא יאחר משום שמה צין כך וצין כך יאחר הזמן, והדבר קשה דבגמ' שבת כ"ג ב' אמרו הטעם משום דכתיב לא ימנע עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה מלמד שעמוד ענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, ופרש"י דקרא יתירא הוא להך דרשא שעמוד האש היה בא קודם שישקע עמוד הענן, והיינו שצריך להדליק עד שלא תחשך, ומהאי טעמא סברה לאקדומי, אבל חשש של איחור לא נזכר כלל, ונפקא מינה דדבר לענין יום טוב דמשום חשש איחור ליכא, אבל משום לא ימנע איכא, ולכן גם ציוס טוב צריך להדליק מצעוד יום.

ומשמע דסבירא ליה ז"ל דהא דתניא ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר, דהאי שלא יאחר לא מתפרש משום לא ימנע, אלא ענין אחר הוא שלא יבא לאחר ולהדליק צין השמשות, והיינו דרז יוסף לא אמר לה לדביתו דתניא ושלא יאחר, לפי שלא הייתה מאחרת כל כך שיהא מקום לחוש שדליק צין השמשות, אבל קשה דכיון שיש דין שלא לאחר משום לא ימנע, וזמן זה הוא קודם לזמן של לא יאחר משום חשש שיבא להדליק צין השמשות, אם כן אמאי לא נימא דבלבד שלא יאחר דקתני בצרייתא נמי נתכוין לאיחור זה של לא ימנע, ורז יוסף מילתא בטעמא אמר לה לדביתו כדליף מקרא דלא ימנע, והרי חובת התנא לפרש כל איחור האסור, ומיהו שמה י"ל דאית לן לפרושי שלא יאחר דומיא דשלא יקדים, וכי הכי דשלא יקדים מתפרש לעיכובא בקודם פלג המנחה, הכי נמי יש לפרש שלא יאחר נמי לעיכובא, והלכך ע"כ סמוך לצין השמשות קאמר, ומיהו גם לפי זה טעמא דלא ימנע קושטא הוא לענין לכתחלה, ואף ציוס טוב.

ויש להסתפק עד אימתי יכול לזכר ולהדליק ציוס טוב, ואם כבר אכל וישן שינת קבע, אע"פ שעדיין קודם חלות, נראה דתו אינו מזכר, דאף שמבואר בסעיף ו' דבחורים שאוכלים אצל בעל

כפירושו כזכרת כל המצוות עובר לעשייתן, וע"כ זכרת להדליק לא יתכן שתאסור להדליק וכמש"כ, וכמו שנתקשה בזה גם הגרע"א ז"ל בגליון הנ"ל.

והנה הגרע"א ז"ל נקט דלא שייך לדון לא פלוג לומר דגם ציוס טוב יזכרו אחר ההדלקה, כיון דטעם דמזכרין אחר ההדלקה אינו אלא משום דחיישינן לדעת הסוברים דלא מהני תנאי, ועל פי זה נקט צבה"ל בסעיף ה' ד"ה אחר ההדלקה כדעת הגרע"א ז"ל דמי שמתנה שאינו מקבל שבת בהדלקה, יש לו לזכר קודם שדליק, אבל לפי מה שכתבנו דתיקנו לזכר אחר ההדלקה כדי שהזכרה תשמש לקבלת שבת, יש לחשוב הדבר כתקנה, ושייך לדון בו לא פלוג כמו שכתב המג"א, והלכך גם מי שמתנה שאינו מקבל שבת יש לו לזכר אחר ההדלקה, וצבה"ל שם צ"ש דרך החיים כתב כן, דגם כשאנו מקבל שבת יזכר אחר שידליק, אלא דהוא סבירא ליה גם ציוס טוב כן, ואנן ציוס טוב קיימא לן דמזכר קודם שידליק וכמו שכתב דגמ"ר דלא שייך לא פלוג כיון שנוסח הזכרה אחרת.

(ז) שו"ע סימן רס"ג מג"א ס"ק י"א הביא צ"ש מהר"ש צ"ש מהר"ם דאפשר לזכר על הגר גם לאחר זמן, ותמה המ"א דלא שייך זכרה בזלוקה ועומדת, ומכל מקום מסיק דאפשר דציעבד לסמוך על מהר"ש, וצבה"ל בסעיף ה' דרך כל זמן שמוותר להדליק, ויש לעיין בכתה דנראה דזקוק לה וכמש"כ לעיל סק"א, אם צריך לחזור ולזכר, ואם נימא דצריך לחזור ולזכר, תו אין תימא אם נימא דכשלא צריך דיכול לזכר כל זמן שהנר דולק ומוותר להדליקה, דהא המזוה נמשכת, וכמו בזמזוה אם לא צריך כשקבעה דנראה בתשובת הגרע"א ז"ל תנינא סימן י"ג דיכול לזכר אחר כך כיון דהמזוה נמשכת, [ועי' יו"ד סימן י"ט צ"ש"ך סק"ג], והכי נמי צ"ב כיון שאם כבתה זקוק לה, הרי המזוה נמשכת כל הזמן שהיה חייב להדליקה, איצרא דגם בזמזוה היה מקום לדון, דשמה לא תיקנו זכרה על קיום מזוה צ"ב ואל תעשה, ולא דמי לציניא ותפילין דמה שהוא לבוש בהן חשיב מעשה, גם לשון הזכרה שהוא לקבוע מזוה ולהדליק נר של שבת, הוא לשון עתיד, וי"ל דאין לזכרו על לשעבר, וכן כתב בתשובת מהר"י ברונא סימן פ"ד דאף להסוברים בשחיטה דיכול לזכר

הבית ויש להם חדר שישנים בו, דמדליקין בחדרם בצרכה, י"ל דהיינו כשמדליקים צומנם וגם יכולים לאכול לאור הנר, והרי הם במצות הדלקת נר, אבל זה שאכל ושתה וישן שינת קבע, כבר אצדה ממנו מצות הדלקת הנר, וגם צאכל לצד יש מקום להסתפק שכבר לא יוכל לצרף, דעיקר התקנה בנרות שעל השולחן, ע"י סעיף י' בהגה"ה, וכמו שכתבו רש"י ותו' כ"ה ב', וז"ע.

ט) שו"ע סימן רס"ג ס"י ויש אומרים שאינו מועיל לה, זו דעת יחידאה בכל בו בשם הר"פ, והטעם נראה שהוא כמו שכתב הב"י דבהתפלל של שבת אין מועיל תנאי, וכמ"ש בס"א, דכיון דהזכיר קדושת היום בתפלה אי אפשר לעשותו חול, וס"ל שהוא הדין ברכת להדליק נר של שבת, ובתפלה משמע בגמ' דאין מועיל תנאי כמו שכתב בא"ר מהא דפרכינן מרבי בצרכות כ"ז ב' ולא משינין בהתנה, וכן מההיא דעירובין מ' ב' דמוכחינן מהא דאמר רב אין צדילנא, דהוי קבלה, [ו]ז"ע בכל בו שם שהביא לפרש מי צדלת דהיה רשאי לא להבדל, וכבר נתקשה בזה בא"ר כאן], אבל כל הראשונים חולקים וסבירא להו דהדלקת הנר או דלא הוי קבלה כלל או דמועיל תנאי, אלא דלפמ"ש כ"ה ר"ן צ"ב דשבת יש משמעות שרצו חכמים שהדלקת הנר תהא מלאכה אחרונה של חול, וגם לפי זה י"ל דהיינו צאופן כללי, אבל שפיר אפשר להתנות בשעת הצורך, ובמג"א סק"כ כתב דמהא דנהיגינן לצרף אחר הדלקה, ולא אמרו להדליק תחלה ולהתנות, משמע שאין להתנות אלא לצורך, ואפשר דמה שנהגו הוא על פי סברת הר"ן, ע"י מש"כ לעיל סק"ו, ומכל מקום הכל מודים דלצורך אפשר להתנות, ומש"כ כאן צביאור הגר"א לתלות הדבר בסוגיא דאיני צודל בעצי סוכה בינה ל' ב', לא זכינו לכוננו ז"ל בזה.

סימן כו

א) ל"ח ב' מתני' מעשה שעשו אנשי טבריא והציאו סילון של זונן כו' אם בשבת כחמין שהוחמו בשבת כו' אם ביום טוב כחמין שהוחמו ביום טוב כו', יש לעיין דבפשוטו היה להם תועלת בזה גם בימות החול שהיה להם מים חמין, ואם כן כמה שאמרו להם שיהיה איסור שימוש במים בשבת וביום טוב, זה לא יגרסו

שיציאו את הסילון, דאכתי צריכים לו לימות החול, וכיון דאיסור הטמנה בדבר המוסקף הצל, הוא גם במטמין למוצאי שבת, דכל שהדבר מוטמן בשבת איכא משום גזירה שמה יטמין צרמץ ושמה יחתה, והיינו מתנייתין דאין טומנין בדבר המוסקף הצל, דעצם ההטמנה אסורה, אם כן היה לחכמים לומר להם דאסור להשהות את הסילון בשבת, וי"ל דהכי קאמרי להו אם בשבת הרי דין המים כמים שהוחמו בשבת באיסור לפי שההטמנה אסורה, וכן ביזם טוב נמי ההטמנה לרחיצה אסורה כמו שכתב התו"י בגליון התוד"ה מעשה.

ולבאורה נראה לדקדק לפי זה דחמין שהוחמו ביום טוב בהיתר כגון שהוחמו לשתיה, דמותר להשתטף בהן כל גופו, לר"ש, דמפרשינן למתנייתין כוותיה ל"ט ב', ורק לרחוץ בהן כל גופו אבר אבר אסור דתניא לקמן מ' א' ואין צריך לומר חמין שהוחמו ביום טוב, ומתפרש גם בהוחמו בהיתר דומיא דערב שבת דקתני התם, דהא אית לן לפרש אם ביום טוב כחמין שהוחמו ביום טוב דומיא דאם בשבת כחמין שהוחמו בשבת, דבהוחמו באיסור קאמר, דחמין שהוחמו בשבת בהיתר כגון שחיממן עכו"ם לעצמו מותרין בשתייה דלא גרע ממבצטל בשוגג לר"מ, וגם יש לפרש דאמרו להם איסור השהייה בהטמנה וכמו שפירשו דאמרו להם אם בשבת הרי המים אסורים כחילו נתחממו בשבת באיסור, דהשהייה בהטמנה אסורה, ודכוותה נמי יש לפרש אם ביום טוב כחמין שהוחמו ביום טוב דהיינו כחמין שהוחמו ביום טוב באיסור, דהשהייה בהטמנה לצורך רחיצה אסורה, ואסורין ברחיצה שאמרו היינו להשתטף כדאמר ל"ט ב', ומבואר דרק בשהייה באיסור אסור להשתטף, אבל בנתחממו ביום טוב בהיתר מותר להשתטף, והא דאמרינן מ' א' דפקקו נקביו של המרחץ צנני צרק והיינו שנשארו המים חמים מערב יום טוב, אע"ג דהתם רק נשתטפו, הוא משום דאסור לחמם המים ביום טוב לצורך רחיצת כל גופו או להשתטף כל גופו, דרק לפניו ידיו ורגליו שרו בית הלל, אבל אם נתחממו ביום טוב בהיתר שפיר שרי להשתטף בהן.

ולבאורה רב ושמאל מ' א' פליגי אי להשתטף קיל טפי או רחיצת אבר אבר קיל טפי, דראוי לפרש פלוגתתם אליבא דר"י דפסיק ר' יוחנן כוותיה דאסר להשתטף בחמין, וקאמר רב דמכל

דמרחק של צ"ב דפקקו נקציו מערב יום טוב ולמחר נכנסו ראצ"ע ור"ע והזיעו צו ויאלו ונשתטפו צבית החילון, דנשתטפו צלון קאמר וכמו שפירש ה"ר יונה כמו שהוא בתוספתא, משמע דסבירא ליה כן לדינא דמים שהוחמו מערב יום טוב אינו משתטף בהן למחר, אע"ג דלרחוק אבר אבר שרי, וי"ל דאע"ג דלר"ש קיל טפי להשתטף מאבר אבר, דהא קיימא לן דאבר אבר אסור בחמין שהוחמו מערב שבת, ולהשתטף שרי ר"ש, מכל מקום ר' יהודה דאסר להשתטף בחמין שהוחמו מערב שבת, סבירא ליה דלהשתטף כרחיצה דמי, ואף ציום טוב אסור אפילו בחמין שהוחמו מערב יום טוב כדקאמר דראצ"ע ור"ע נשתטפו צלון כדאימא בתוספתא, אע"ג דרחיצה אבר אבר שרי כדמוכח בצרייתא דאין לרין לומר חמין שהוחמו ציום טוב, ולפי זה אפשר דר' יוחנן פסיק כר' יהודה גם לענין יום טוב.

ומה שלא הקשה הרשב"א לדעת הרי"ף והרמב"ן דשרי גם לרחוק כל גופו ציום טוב בחמין שהוחמו מערב יום טוב, מהא דנשתטפו צבית החילון צלון כדאימא בתוספתא, י"ל דהוה מצי לשנויי דמרחק שאני, וכמו שכתב הר"ן, וכדמוכח דאף צלון לא ראו להשתטף אלא צבית החילון, אי נמי שמא סוגיין מתפרשא שנשתטפו בחמין ודלא כהתוספתא, וממה שלא ראו אלא נשתטפו ליכא למידק מיד, דשמא צבית החילון לאו מקום רחיצה הוא.

(ב) ל"ט ב' והא מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוה ואסרי להו רבנן, עיין תו' שהקשו דמעשה טבריא משום מעשה שבת נאסרו, וביותר קשה דהא גזרו חכמים על איסור הטמנה בדבר המוסיף הכל מצעוד יום משום שמא יחמה או שמא יטמין ברמץ, ואם כן נאסרו המים שנתחממו בשבת כדין מצול בשבת, ומה זה ענין לדברי ר"ח דלא גזרו איסור רחיצה צמים שבקרקע כשלא נעשה בהם שום איסור, ומהאי טעמא גם קשה למש"כ בתו"י צס מהר"ם דפלוגמא דר"מ ור"ש ור"י היא גם בנתחממו מערב שבת והוסיפו לשמור חומם בשבת, דמכל מקום כל זה שלא באיסור אצל צעודא דאנשי טבריא דהטמנה באיסור שפיר נאסרו ליהנות מהם, גם מה שחיראו דר"מ היה אסור ערב

מקום אבר אבר שרי, ושמאל דאסר אבר אבר נראה דגם אליבא דר"ש דשרי להשתטף קאמר דמכל מקום אבר אבר לרחוק אסור, וכן רהיטת הגמ' ל"ט ב' דפרכינן אילימא רחיצת כל גופו אלא חמין שהוחמו בשבת הוא דאסורין הא חמין שהוחמו מערב שבת מותרין והתניא חמין שהוחמו מערב שבת למחר רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו אצל לא כל גופו, ומהך צרייתא פרכינן מ' א' לרב, דפשטא דצרייתא דלא שרי אלא פניו ידיו ורגליו ולא כל גופו אבר אבר, דהא פניו ידיו ורגליו גם רוחס אבר אבר, ולמאי דאיתותב רב ודאי מפרשינן הך צרייתא כפשטה, ואם כן פרכינן דגם רחיצת כל גופו אבר אבר אסור בחמין שהוחמו מערב שבת, ועל זה מסקינן דצלהשתטף כל גופו מתפרשא מתניתין וכו"ש דשרי צהוחמו מערב שבת, אלמא דלהשתטף קיל טפי מרחיצה אבר אבר.

כתב הרשב"א מ' א' דמהא דתניא התם חמין שהוחמו מערב שבת למחר רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו אצל לא כל גופו אבר אבר ואין לרין לומר חמין שהוחמו ציום טוב שמעינן מינה דחמין שהוחמו מערב יום טוב רוחץ בהן למחר כל גופו אבר אבר ושהרי"ף והרמב"ן התירו גם לרחוק כל גופו כאחד ולדבריהם הא דאר"י הלכה כר' יהודה דצרייתא בשבת לצד היא שנויה ולא איום טוב, ומשמע דאי לא סבירא ליה כהרי"ף והרמב"ן ולא שרינן לרחוק אלא אבר אבר, אפשר לקיים הא דאר"י הלכה כר"י דאסור להשתטף גם ציום טוב בחמין שהוחמו מערב יום טוב, ולכאורה קשה דכיון דמצוואר צגמ' דשרי אבר אבר בחמין שהוחמו מערב יום טוב, אם כן כל שכן דיש להמיר להשתטף בהן, דהא שמואל אסר אבר אבר בחמין שהוחמו מערב שבת גם לר"ש דשרי להשתטף, אלמא דלהשתטף קיל טפי, וי"ל דאפשר לומר דר' יוחנן דפסיק כר' יהודה סבירא ליה כרב דגם לר"י שרי אבר אבר דלהשתטף חמיר טפי, ואף דאיתותב רב ואסור אבר אבר, מכל מקום אכתי י"ל דלהשתטף חמיר טפי, והלכך אף ציום טוב דשרי אבר אבר מכל מקום להשתטף אסור, ומיתוקמא צרייתא דר' יהודה אף ציום טוב.

ובמש"כ הרשב"א בתר הכי צהא דתניא מרחק שפקקו נקציו מערב יום טוב למחר נכנס ומזיע ויאלו ומשתטף צבית החילון, וכן עובדא

ובבהגר"א שם זיין עוד דכן מצואר ל"ט ז' דחמין שהוחמו בשבת אסור אפילו ליטול ידיו זהם, נראה כונתו ז"ל לצרייתא דמיתנין התם דחמין שהוחמו מערב שבת למחר רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו, דמשמע דוקא בהוחמו מערב שבת אבל הוחמו בשבת גם אם הוחמו בהיתר דומיא דערב שבת, אין רוחץ בהן אפילו פניו ידיו ורגליו, דאי לאו הכי הוה ליה למיתני מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין בשבת, וממילא הוי מפרשין לה בחמין שהוחמו בהיתר, דבהוחמו באיסור היינו דין המבשל בשבת, ומיהו י"ל דנקט לה בהוחמו מערב שבת לאשמועינן דאפילו הכי אסורין ברחיצה בשבת, ורק פניו ידיו ורגליו שרי, ועי' בשעה"ס סימן שכ"ו אות ח' דנקט דהגר"א סבירא ליה בדעת הרמב"ם דהוחמו בשבת בהיתר דינו כחמין שהוחמו מערב שבת, עי"ש.

הגרע"א ז"ל בגליון המג"א סימן שכ"ו סק"ד הקשה במש"כ שם בשם תו' דאם היו המים שבסילון מתערבים עם חמי טבירא דלא היה זהם איסור הטמנה, היה מותר לרחוץ בהם, והא הוה להו מים שנתחממו בשבת שהרי הזונין נתחממו על ידי התערובת עם החמים, וצדין הוא שיהא אסור לרחוץ בהן, וכן הקשה בחדושי מ' ז' מהא דאמרינן מ"ז א' אלא בשבת רחיצה בחמין ליכא, ופרש"י דאף בהוחמו מערב שבת צריך להוסיף זהם מים זוניים להפג רחיצתו, הרי דאע"ג שהזוניים נתחממו בשבת שרי לרחוץ בהן, ולכאורה בפשוטו ניחא ד"ל דכל כה"ג מיקרי חמין שנלטנו בשבת ולא זון שהוחמו בשבת, ולא מיבעיא כשאין לו צורך להרבות המים דסגי לו במעט החמין אלא שצריך לקררן שיוכל להשתמש בהן, אלא אף כשחפץ להרבות המים אפשר לחשוב כאילו הנאת החום היא כולה מהחמין של ערב שבת, והרי דין זה דשרי לערב חמין וזון ולרחוץ בהם פניו ידיו ורגליו, מפורש בגמ', והנידון אם להוכיח מזה דגם חמין שהוחמו בשבת יהא רשאי לרחוץ בהן פניו ידיו ורגליו, ודלא כדנקטו המג"א והגר"א, וזוה שפיר יש לחלק כמש"כ.

(ד) מ' ב' ובלבד שלא ישתטף בצונו ויתחמם כנגד המדורה מפני שמפסיר מים שעליו, ברא"ש מפייס זה לכך צריך אדם להזהר

שבת אטו שבת קשה ללא גזרינן היתירא אטו איסורא, והרמב"ן והרשב"א פירשו דפריך על הא דאוקימנא למתניתין כר"ש משום דלר"מ ור"י גם בהוחמו מערב שבת אסור, ואמאי הא בקרקע קאמר ר"ח דלכולי עלמא שרי, ולא צעי גמ' למימר דר"ח פליג אאוקימתא דרב איקא ז"ת, וכל שכן אי גרסינן דאמר לה משמיה דרב.

(ג) קל"ד ב' מתקיף לה ר"י ולא שני לך בין חמין שהוחמו בשבת לחמין שהוחמו מערב שבת, למאי דמפרשין דמתניתין בחמין שהוחמו בשבת מדקתני דראב"ע נפיק ליה מויהי ציום השלישי בהיותם כואבים, והיינו לומר שסכנה היא לו, ושרי לחלל שבת לרוחאו, אם כן מתפרש דרב יוסף צא לומר דלעולם בהרחצת מילה פליגי, אלא דפליגי אי שרי להחם מים לרחיצה זו, אבל אם יש לו מים שפיר רוחץ כדאמר רב דאין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה בשבת, אבל לשון הגמ' ולא שני לך בין חמין שהוחמו בשבת לחמין שהוחמו מערב שבת דחוק טובא לפי זה, דהוה ליה למימר לעולם הרחצת מילה ופליגי אם רשאי להחם מים בשבת לרחיצה זו, אי נמי ולא שני לך בין להחם מים בשבת לבין חמין שהוחמו מערב שבת, ונראה דמשום כך פירשו המג"א והגר"א בסומן שכ"ו סעיף ה' במג"א סק"ו דר"ל דחמין שהוחמו בשבת אפילו בהיתר אסור לרחוץ בהן, אפילו ידיו, והכא ראב"ע שרי לרחוץ המילה בחמין שהוחמו בשבת, ומשכחת לה הוחמו בשבת בהיתר כגון על ידי עכו"ם אי נמי ליולדת כמו שכתב הרמב"ן, עי"ש, וזוה פליגי רבנן עליה, והא דרב דאין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה בשבת בחמין שהוחמו מערב שבת, ואע"ג דקושטא הוא דראב"ע שרי גם להחם מים לרחיצה זו, מכל מקום ליטנא דמתניתין דמרחיטין מתפרש שפיר טפי אם פליגי בהיתר הרחיצה, וצבית מאיר שם השיג על המג"א דכונת הגמ' אם מותר להחם מים לרחיצה זו, ולמש"כ מיושב, גם י"ל דלרחיצה אין צריך שיהיו המים יד סולדת בהן, דהא יהא כריסו נכוה, וממילא ליכא משום ציטול בחימום המים, ולא מיתקרי אלא משום שהוחמו בשבת, ומיהו י"ל דפליגי אם מותר לעשות הצערה בשביל לחמם המים להפשירן.

שחיממם עכו"ם לעצמו, וכיו"צ, לאסרם ברחיצה כל דהו, בעוד שלשתייה הם מותרים, דהא גם פת שאפה עכו"ם לעצמו בשבת שרי אי לאו משום נולד עי' סימן שכ"ה סעיף ד', וגם לא מלאנו דין זה בשום ברייתא, והזכירו הדבר בגמ' קל"ד ב' כדבר ידוע, ולמש"כ מצואר צ"י דלא סבירא ליה כן, וכן הבית מאיר והפמ"ג דחו לראית המג"א מההיא דקל"ד ב', וצ"ע.

לפירוש תו' והרמב"ם והרמב"ן והרשב"א דמשום רחיצה בחמין אסורין לה, מוכח לכאורה דגם בפושטין אסור לרחוץ כדקתני מפני שמפשיט מיס שעליו, וכן בסבירא דסתם אנשים אין רוחצין בחמין שהיד סולדת מהן וכריסו של תינוק נכוח, וראוי לגזור גזירת מרחצאות אף בפחות מיד סולדת, וכן כתב הגרע"א ז"ל בשו"ע נדפס בחידושי יומא לדף ל"א, עי"ש סבירא זו, וכן כתב בבית מאיר כאן בסימן שכ"ו וצו"ד סימן קצ"ו דאף בפושטין איכא גזירת מרחצאות, אבל נהוג עלמא שהנשים טובלות במים שהפיגו צינתן וכמו שכתב החכם צבי סימן י"א והנודע ביהודה תנינא סימן כ"ד, ויש לפרש דכל שאסור בחמין ונמצא תחלת חימום המים בדרגת פושטין והולכים ומתקררים כבר לא יצאו לרחוץ, ובכנגד המדורה שאני דחום המדורה עם המים משוי ליה כרוחץ בחמין, וכדאסר בירושלמי משום מצשל, ויש להשתדל שיהיו המים פושטין גמורים, ואם הנכנס לתוכן אינו נהנה מחומן, קרוב הדבר דחשיבי לזנין, והיינו הפיגו צינתן שזכרם צבי ושבתא שו"ע הגרע"א ז"ל שם.

מים שהוחמו מערב שבת ונשתהו על הכירה בשבת לשמור חומם, נראה דדינם כמים שהוחמו מערב שבת, דהא כתבו הטור והמחבר בסימן שכ"ו סעיף ג' דזמנשה דאנשי טבריא אסרו להם גם המים שנתחממו מערב שבת ומערב יום טוב, והיינו כגון שסתם פי הסילון שלא יצאו מימיו, אפילו הכי נאסרו, והיינו משום שהוטמנו באיסור דגם מצעוד יום אסור להטמין בדבר המוסף הבבלי, ומשמע דאי לא דהוטמנו באיסור היו מותרין כדין מים שהוחמו מערב שבת ומערב יום טוב, בשתייה וברחיצה, אע"פ שמשממר חומן בשבת על ידי חמי טבריא המגיעין, וכ"מ ברש"י מ"צ א' שפירש הא דאמרינן שם אלא בשבת

אם נטל ידיו שלא יחמם כנגד המדורה עד שינגצם, נראה מזה דמפרש מפני שמפשיט מיס שעליו דחימום המים אסור ולא משום שרוחץ בחמין, והוא כמו שהביא בתו' הרא"ש מן הירושלמי, וכן בריטב"א הנדמ"ח הביא בשם ר"י דלטעם הירושלמי יש לאסור לחמם ידיו עד שינגצם, והיינו דלפירוש תו' דהטעם משום שרוחץ בחמין, אין לנו לאסור אלא ברוחץ כל גופו, ולא ברוחץ ידיו לבד, וגם אם נימא דבחמין שהוחמו בשבת אסור לרחוץ גם ידיו לחוד, וכדנקט המג"א סימן שכ"ו סק"ו, מכל מקום אם היתה זו כונת הרא"ש כמש"כ במג"א שם, היה ראוי לפרש הדבר, והרי עיקר הדבר חידוש הוא דגם במחמם המים לאחר רחיצה חשבינן ליה כרוחץ בחמין, ואם מלאנו כן ברוחץ כל גופו, אין לנו ללמוד מזה לרחיצת ידיו לחוד, והוא ליה להרא"ש לפרש שאינו מחלק בכך, גם עיקר הדבר דבהוחמו בשבת בהיתר אסור ליטול ידיו בהם, לא נזכר ברא"ש, ואם היה מתכוין לכך היה מפרש הדבר, ועי' במג"א שם סק"ה.

וטעמא בירושלמי יש לפרש דאע"ג דשרי להניח קיתון של מים כנגד המדורה להפיג צינתן כמו שהביא בתו' הרא"ש גם מן הירושלמי עי"ש, מכל מקום במחמם המים שעל גופו או שעל ידיו חיישינן שמא יתקרב לצד המדורה וטיפת מים שעל ידיו או גופו תגיע ליד סולדת, כיון שהמים שלא בכלי והם כנגד המדורה.

ובב"י סימן שכ"ו כתב דלדעת הרמב"ם והרמב"ן דהאיסור משום שנראה כרוחץ בחמין, יש להתיר בנטל ידיו לחמםם כנגד המדורה, [וכמש"כ הרמב"ם בזה"ל בפכ"צ ה"ד], משמע דלא סבירא ליה דבהוחמו בשבת אסור אפילו רק ליטול ידיו, דאם לא כן הרי שפיר יש לאסור לחמם ידיו כדאסרינן לחמם גופו, [ועי' מג"א סימן שכ"ו סק"ה], ומה שהביא המג"א שכן הוא בספר התרומה ובסמ"ק דהוחמו בשבת אסור אפילו לרחוץ בהן ידיו, יתכן דכונתם בהוחמו באיסור וכדאמרו חכמים לאנשי טבריא, ונקטו לרחוץ ידיו והוא הדין לשבת.

ובאמת דדברי המג"א מחודשים דנמצא שעשו חכמים גזירה מיוחדת על חמין שהוחמו בשבת בהיתר, דהוא מילתא דלא שכיחא, כגון

לכונן, וע"כ צנשמר חומן על כירה וכיו"ב, ומבואר דמותרין צרחינה, וכמש"כ לעיל.

(ה) הגרע"א ז"ל בגליון השו"ע סימן שכ"ו סעיף א' כתב די"ל דמנטער רשאי לרחוץ כל גופו צחמין, ומקורו מדברי הרמב"ם פ"ו מהלכות שבת ה"י הוצאו צשו"ע סימן ש"ו סעיף ה' דמותר לומר לעכו"ם להציא מים דרך חצר שלא עירצו לרחוץ צו המנטער, ולכאורה יש לומר דאין דברי הרמב"ם אלא דבמקצת חולי או צורך הרצה מותר אמירה לעכו"ם, ולא נזכר כאן שום קולא צהלכות, ואם מנטער אסור צרחינת כל גופו צחמין, הרי יתפרש שפיר צרחינת פניו ידיו ורגליו, שצעיקר הדין לא מנאנו קולות צצחותים לענין מנטער, והיה אפשר לומר דלשון הרמב"ם שכתב מים חמים להרחיץ בהם קטן ומנטער, משמע דכי הדדי נינהו, וכי היכי דצקטן סתמא מתפרש לרחוץ כל גופו, הכי נמי צמנטער, אצל יפה העיר צני יעקב נ"י דגם צקטן יש לפרש רק פניו ידיו ורגליו, דהא צגמרא קל"ד צ' מבואר דלרבנן התם אין מרחיטין את הקטן צשלישי למילה, ומשמע שם צראשונים דמשום גזירת מרחצאות הוא, ועיין תו' הרא"ש יומא ע"ח צ', וצמג"א סימן תרט"ו סק"א, וסימן תקי"א סק"ו, וצמש"כ לקמן סק"ז.

ויש לדקדק דהטור והמחבר צהעתיקס דברי הרמב"ם השמיטו חיבת חמים וכחצו רק מים, והמחבר גס השמיט חיבת קטן, וזה מספק לנו דשמא צצירא להו דלא התירו לרחוץ צחמין למנטער, ויתפרש להציא מים צוננים [או פושרים אי שרי], אי נמי חמים לפניו ידיו ורגליו עכ"פ, לפי מה שהשמיט המחבר קטן, [שוב נראה דהמחבר השמיט קטן על פי מש"כ צסימן של"א סעיף ט' דצומן הזה דין קטן ככל אדם, ויתכן לפרש מים לפניו ידיו ורגליו, ולקטן צומן הגמ' היה שרי להציא על ידי עכו"ם, וצומן הזה דינו כלכל אדם ואסור], וגם לפי מה דמשמע צרמב"ם אפשר דהאי מנטער היינו מקצת חולי, וכן מבואר צלשון הטור שלא הזכיר היתר צצורך הרצה שהזכיר הרמב"ם וכתב רק מקצת חולי ועל זה סיים כגון להציא מים לרחוץ צו החינוק או המנטער, ואם כן סתם מנטער לכולי עלמא אסור לרחוץ, ומיהו צרמב"ם נראה דכוננו דקטן היינו מקצת חולי,

רחינה צחמין ליכא, דגם חמין שהוחמו מערב שבת צריכין להפיג רחינתן, ואם לא נשתהו על גצי כירה וכיו"ב הרי סתמא דמילתא אין צריכין להפיג רחינתן, ועי' צחו"י צצגליון החו' ל"ט צ' ד"ה והא, וז"ע.

מש"פ רש"י מ' צ' דהא דקתני וצלצד שלא יציא קומקומוס של מים חמים ויתנו על צני מעיס צצבת, דהוא משום שמא ישפכו עליו ונמלא רוחן צחמים, קשה טובא שיגזרו גזירה לגזירה וצכהאי גוונא, וגם צנשפך שלא צכונה לא שייך גזירת מרחצאות, ונראה דמהאי טעמא מיאנו צחו' צפרש"י, ועיין מש"כ צצבת ס"ב א' דלשון וצלצד מתפרש על איסור ידוע.

עוד יש לשאל דהא אף אם ישפכו לא ישפכו על רוב גופו, ואין איסור רחינה על אצר אחד כמ"ס צהגה"ה שכ"ו סעיף א', וצצ"י שם נדחק לפרש דחייטין שישפכו על רוב גופו והדצר דחוק טובא, דגם עיקר החשש שישפך הוא רחוק, ורק לענין סכנה חששו לו, כל שכן שאין לחוש שישפך על רוב גופו, וצמג"א שם סק"ז כתב שיש לחוש שהוחמו מעט צצבת, ופירשו צמחית השקל דמעט היינו שהופשרו צצבת, דלחממן צצבת הרי אסור, ור"ל דהוה להו חמין שהוחמו צצבת דאפילו להושיט ידיו בהם אסור, וקשה דצרייתא סתמה שלא יציא קומקומוס של חמין, וצחמין של ערב שבת מותר, וסתם חמין צצבת הוחמו מערב שבת, ועוד דפשטה דצרייתא צחמין מתפרשא כדקתני דאף צחול אסור מפני הסכנה, וצפושרין ליכא סכנה, ואין נוקים לצרייתא דוקא צפושרין שהופשרו צצבת, ומיהו צרש"י כתב מפני הסכנה פעמים שהם רוחטין, ומשמע דאסרו פושרין אטו רוחטין, ועי' צצה"ל צסימן שכ"ו סעיף ו' שכבר דקדק צזה, גס לשון מעט צפשוטו אינו מתפרש על הפשר, וצצית מאיר כתב שאינו יודע לפרשו מה לי מעט מה לי הרצה ואם היינו אומרים דחמין שהוחמו מערב שבת ושוהים על כירה צצבת כיון שהכירה מוסיפה מעט הרי דינס כחמין שהוחמו צצבת, היה אפשר לפרש כונת המג"א צזה, אצל לעיל כתבנו דכהאי גוונא חשיצי כהוחמו מערב שבת, וכ"מ מ"ב א' דאמרינן אלא צצבת רחינה צחמין ליכא ופירש רש"י דחמין של ערב שבת צריך

ומנטער היינו לורך הרצה, אבל י"ל דמנטער הרצה קאמער דדומה כמקל חולי.

(ו) מ' א' ואין צריך לומר חמין שהוחמו ביום טוב, יש לעיין מאי קל וחומר הוא, הרי בפשוטו איירי בהוחמו בהיתר, דומיא דערב שבת, ואם כן בשבת דאיכא גזירת מרחצאות שפיר אסרו גם בהוחמו מערב שבת, אבל ביום טוב דבהוחמו מערב יום טוב שרי לרחוץ בהן אבר אבר כדמוכח מהך ברייתא גופה, דדוקא בערב שבת אסור ולא בערב יום טוב וכמו שכתב הרשב"א, ולדעת הר"ף גם רחיצת כל גופו שרי בהוחמו מערב יום טוב, אם כן שפיר יש להתיר גם בהוחמו ביום טוב בהיתר וכמו בהוחמו מערב יום טוב, וי"ל דה"ק אם אסרנו רחיצה בשבת משום גזירה שהצלנים יחממו בשבת וכדאמרינן לקמן, אע"ג דבעלמא לא נחשדו על השבתות, אם כן כל שכן דביום טוב שהותר הצערה וצישול ללורך אוכל נפש ורחיצת רגליו, שיש לחוש, שאם יתירו רחיצה, שיחממו ביום טוב מים לרחיצת כל גופו, ונהי דבהוחמו מערב יום טוב לא גזרינן, אבל בהוחמו ביום טוב ודאי ראוי לגזור.

ולאמור מצואר בגמ' דבחמין שהוחמו ביום טוב איכא גזירת מרחצאות לאסור לרחוץ בהן כל גופו, אף בהוחמו בהיתר כגון שהוחמו לשתייה, וכן מצואר ברמ"א סימן תקי"א סעיף ב' שכתב דמותר לרחוץ תינוק בחמין שהוחמו על ידי ישראל ביום טוב, מכלל דגדול אסור לרחוץ בהן, וכמ"ש במ"צ שם ס"ק י"ב, ובמג"א סימן שכ"ו סק"ו כתב לסייע מזה למש"כ שם דחמין שהוחמו בשבת אסור אפילו לרחוץ ידי בהם, ולמש"כ דהכא משום גזירת מרחצאות הוא, אם כן ענין אחר הוא, ואין ללמוד מזה לאסור לרחוץ ידי בהוחמו בשבת, ושמא אין כונתו אלא דחזינן דזימנין גזרו בהוחמו ביום טוב מה שלא גזרו בהוחמו מערב יום טוב, אע"ג דטעם הגזירה שייך גם בהוחמו מערב יום טוב.

(ז) שו"ע או"ח סימן תקי"א ס"ב בהגה"ה אבל מותר לרחוץ תינוק במים שהוחמו על ידי ישראל ביום טוב, במרדכי פ"ב דביצה כתב לדייק כן מהא דשרינן יומא ע"ח ב' לרחוץ תינוק ביום הכפורים, והנה מהא דלא גזרו לחנך תינוק בעינוי דרחיצה ביום הכפורים אין ללמוד מזה

לאיסור רחיצה דמחמת שבת ויום טוב, אלא יש לפרש דהיא גופה קשיא ליה נהי דמדדן עינוי דיום הכפורים לא גזרו בחינוק, אבל תיפוק ליה משום איסור רחיצה דשבת ויום טוב, אלא ש"מ דגם זה שרי, אבל קשה דהא בשבת קל"ד ב' מצואר דלא התירו לרחוץ קטן אחר המילה לרבנן, וכבר הקשה כן בתו' הרא"ש יומא שם וז"ל וא"ת ורחיצת תינוק היאך מותרת אפילו בלא תענוג יום הכפורים הא מוכח בפרק ר"א דמילה דאסור לרחוץ כל גופו בשבת אפילו בחמין שהוחמו מערב שבת אם לא ללורך המילה, וי"ל דהכא מיירי ברחיצת ידיו ורגליו אי נמי כל גופו על ידי גוי דסתם תינוק חולה הוא אלא חמין וחולה שאין בו סכנה אומר לגוי ועושה עכ"ל, הנה לא התיר אלא רחיצת ידיו ורגליו או על ידי עכו"ם, ויתכן דגם לא התיר אלא בחמין שהוחמו מערב יום טוב, ומיהו בהגהמ"י פ"ג משביתת עשור ה"ז כתב וז"ל וכתב רבנו יהודה שמואל לומר לנכרי לרחוץ התינוק אפילו בחמין שהוחמו בו ביום דאמר רבא כל מידי דאית ביה רבייתא לינוקא לא גזרו ביה רבנן כו' ועוד דסתם תינוקות חולין הן אלא חמין והוי כמו חולה שאין בו סכנה דאומר לנכרי ועושה עכ"ל, הנה התיר גם בחמין שהוחמו בו ביום, אבל רק על ידי עכו"ם, ודברי המרדכי הם גם בשם ה"ר יהודה, ושמא יש לפרש דגם כאן לא התיר אלא על ידי עכו"ם.

אח"כ ראיתי שכן הוא בטור וברמ"א סימן תרט"ז דעל ידי עכו"ם מותר לרחוץ התינוקות ביום הכפורים, וכתב במג"א שם סק"א דהא דלא שרי על ידי ישראל הוא משום גזירת מרחצאות וכדאסור בשבת, ודלא כמו שכתב הב"י שם דהוא משום דהישראל מרחץ ידיו, ובאמת דלאחר שמנאנו הדברים בתו' הרא"ש יומא, אין ספק דכונת הטור לדברי תו' הרא"ש דמשום איסור רחיצה דשבת צריך עכו"ם, ובמג"א שם תמה על הב"י והב"ח שלא הזכירו גזירת מרחצאות, דהא מצואר שבת קל"ד דבלא מילה לכולי עלמא אין מרחיטין את הקטן.

עוד תמה במג"א שם על המרדכי הנ"ל שלא הזכיר על ידי עכו"ם, ומשמע דמתיר על ידי ישראל, והא מצואר בשבת שם דאסור על ידי ישראל, וסיים דשמא ביום טוב מיקל וכן מוכח דעת רמ"א שכתב, ור"ל דנ"ל דהמרדכי סבירא ליה

עכשיו בשליחות האב, שפיר יש לחוש שאם לא ימנע מים חמים מוכנים, שיחמם בשבת, מידי דהוי אצלנים, והלכך יש לאסור גם לרחצו על ידי עכו"ם, ולפי זה יתפרש מש"כ הטור והרמ"א דמותר לומר לעכו"ם לרחצו דהיינו פניו ידיו ורגליו, דליכא בזה גזירת מרחצאות, וזהו שרי לקטן על ידי עכו"ם, וניחא השתא דקשיא ליה להב"י למה אסור על ידי ישראל, ותירץ משום שהישראל רוחץ ידיו על ידי זה, ואף שכתב הטור דשרי גם בחמין שהוחמו בו ביום, אף דזה אסור בגדול, ז"ל דלא החמירו בזה כולי האי לאסור בקטן על ידי עכו"ם, ומיהו בתו' הרא"ש יומא הנ"ל מצוה דגם ברחיצת כל גופו של התינוק מהני על ידי עכו"ם, ופניו ידיו ורגליו שרי על ידי ישראל, ואם כן ע"כ כונת הטור לרחיצת כל גופו של הקטן וכדנקט המג"א, וכפשטא דמילתא.

סימן כו

א) ע"ג א' מתני' והמעמר, מעמר נקרא האוסף את התבואה אחרי הקוצר וכדכתיב ירמיה ט' כ"א וכעמיר מאחרי הקוצר ואין מאסף, ואף דשם עמיר נופל על אגודה של שבלים, עי' בפיה"מ, מכל מקום נראה דבאספת שבלים בודדים נמי חייב, וכן הוא בתו' רי"ד ובמאירי, אחר כך ראיתי בתשובות מהר"ח או"י סימן רי"ד שנתמקם דשמא אינו חייב עד שיאסף השבלים ויקשרם יחד, וכתב דממש"כ הרמב"ם בפ"ח ה"ו שהמקבץ דבילה ועשה ממנה עגולה או שנקב תאנים והכניס החבל בהן עד שנתקבצו גוף אחד הרי זה תולדת מעמר וחייב, ובפכ"א הי"א כתב דנתפזרו לו פירות בחצר לא יאספם לתוך הקופה שמא יכבשם בידו בתוך הקופה ויצא לידי עימור, משמע שצריך שיאסף השבלים ויקשרם לעשות אלומה, וכתב שם דמלח הנאסף ביחד חשיב כאלומה, והציא שם שיש חולקים דגם צביצים יש עימור אף שאינם נעשים גוף אחד, למאן דאמר יש עימור שלא בגדולי קרקע, וגם שלא ממקום גידולם.

ובממה שהקשו תו' ביצה ל"א א' במגבצ עצים מן הקרפף שיתחייב משום מעמר, משמע דאף כשאינו אוגדם חייב, דסתמא דמילתא אינו אוגד את העצים, אלא מכניסם לתנור אחד אחד, ועכ"פ היה אפשר לפרש מתניתין בכה, אלא משמע דגם במה

לחלק בין שבת ליום טוב, ובשבת לא שרי רחיצת קטן אלא על ידי עכו"ם, וכן ביום הכפורים, אבל ביום טוב שרי, ולכך סתם הרמ"א בכהן דמותר לרחוץ תינוק ביום טוב אפילו במים שהוחמו על ידי ישראל, והיינו שהישראל רשאי לרוחצו, ומכל מקום ז"ע דכיון דמקורו דהמרדכי הוא בסקוגיא דיומא, והתם כל הראשונים מפרשים דעל ידי עכו"ם קאמר כמו שכתבו בתו' הרא"ש והסמ"ג ל"ת ס"ט והטור והגהמ"י בשם ה"ר יהודה [שהמרדכי מציא היתר בשמו], אם כן מנלן להחיר על ידי ישראל, וקרוצ הדבר דהן הן דברי ה"ר יהודה שבהגהמ"י ושמרדכי, ונשמט דעל ידי עכו"ם קאמר, ועי' במג"א סק"ו שכתב דלמאי דנהיגין לאסור רחיצת ביום טוב גם במים שהוחמו מערב יום טוב כמו שכתב הרמ"א בסוף סעיף זה, אין להחיר רחיצת קטן, ואף דסתימת דברי הרמ"א לא משמע כן, וכמו שכתב במ"צ ס"ק י"ח, מכל מקום נראה דיש להחמיר כהמג"א דבלאו הכי דברי הרמ"א מחודשים. — ועי' בהגהות מרדכי עירובין פרק הדר שהציא בשם ר"י דגם בשבת יכול ישראל לרחוץ הקטן במים שהוחמו בהיתר כגון על ידי נכרי, וז"ע מה יענה לסקוגיית הגמ' בשבת קל"ד ז', ושמא כונתו דליכא עכו"ם ולאחר המילה סמוך לה דהוה ליה כחולה שאין בו סכנה דיש מתירין שבות על ידי ישראל עי' בסימן שכ"ח סעיף י"ז, וסקוגיית הגמ' בזמן שאין לו דין חולה שאין בו סכנה, וז"ע.

שו"ע או"ח סימן תרט"ז ס"א ומותר לומר לעכו"ם לרחצו כו', עי' במג"א דהא דלא שרינן אלא על ידי עכו"ם הוא משום איסור רחיצת דגזירת מרחצאות, ועל ידי עכו"ם שרי כדין כל צרכי חולה שאין בו סכנה דאומר לעכו"ם ועושה, וכמו שכתב הטור, והם דברי תו' הרא"ש ביומא הוצא לעיל, ונראה דרק בקטן יש קולא שרוחצו עכו"ם, אבל גדול שהוא חולה שמתרץ לו רחיצת, אין ענין שירחצו עכו"ם, דכל שמתרץ לדעתו יש בו משום גזירת מרחצאות, ואין חילוק אם הוא שופך המים על עצמו לבין אם עכו"ם שופך עליו לרחצו, או אם העכו"ם מושיצו במים.

ובאמת דגם ברחיצת קטן, יש מקום לומר שלא יועיל לרחצו על ידי עכו"ם לסלק גזירת מרחצאות, דכיון דלורך רחיצתו על האב, והוא רוחץ

במקצת הדבולות והתאנים מן השדה, ממקום גדילתן, ולפי זה מצוה דגם במאספס מן השדה צריך שיעשם עגולה או שיחברם בחוט, והמג"א בסימן ש"מ ס"ק ט"ז העתיק דברי הכ"מ שם הרמ"ך, אבל ממש"כ בפכ"א הי"א דאם נתפזרו לו פירות בחצר לא יתנם לסל או לקופה משום שאם יכבשם צידו יבא לידי עימור, מצוה דגם בנתפזרו בחצר שייך עימור אף שאינו מקום גידול, וכן פשטות דבריו בדבולה ותאנים מתפרש גם כשהם צבית.

במה שפרש"י ל"ו ז' בהא דאמרינן החם דמקושש מעמר הוה כדאמרינן האי מאן דכניף מילחא חייב משום מעמר, ולא פירש מעיקר מלאכת מעמר דתנן במתניתין, משמע דאי מתניתין היה אפשר לומר דאין מעמר אלא האוסף לאחר הקצירה, וגם במדבר היתה מלאכת העימור דכולהו ממדבר ילפינן, ועי' מ"ט ז' הם זרעו וקצרו כו', אבל מקושש ענין לא מתפרש שאסף הנקצרים לאחר הקצירה, דאם כן הו' כולי עלמא מפרשי דחיובו משום מעמר, דהיינו מעמר ממש, והלכך אין ללמוד לחייבו ממעמר, ורק מהא דחזינן דכניף מילחא נמי חייב הרי דאף שלא אסף לאחר הקצירה חייב, והכי נמי מקושש. — עי' בילקוט הראובני פרשת שלח בשם ספר סודי רזא להרוקח דמאכל הבהמות במדבר היו ירקות שהיה מעלה להם הטל, ובמדרש רבה שיר השירים פרשה ד' איתא שהבאר היה מעלה להן מיני דשאים מיני זרעונים מיני אילנות, ומייתי לה מקרא דלא מקום זרע שאמרו כן משנסתלקה הבאר, ועי' תנחומא קדושים סימן ז'.

בראיה דיש עימור אחר עימור, כגון שאסף השבלים ועשאן אלומות, הרי אם יחזור ויעמר האלומות למקום הדישה, יתחייב גם כזה משום מעמר, והרי אם יש עמור שלא בגדולי קרקע שפיר יש לחייבו על העימור השני, דלא גרע ממעמר מלת, והכי נמי כשאין עימור אלא בגדולי קרקע, הרי גדולי קרקע נינהו, וגם חשיב עימור ממקום גידולן, כיון דכן הוא סדר אסיפתן.

במה שפסק הרמב"ם בפכ"א הי"א דאין מקצצין את המלת, מצוה דאע"ג דאין עימור אלא בגדולי קרקע, דהיינו רק לענין חיוב, אבל מדרבנן מיתסר בכל מילי.

שמאספס צידו יחד גם זה חשיב עימור, ועי"ש בשו"ת מהר"ח, וכן משמע ברש"י ע"ד ז' גבי חלתא דאסיפת הקנים הוי מעמר אף כשלא קשרן, וכן מצוה עוד ברש"י ל"ז ז' שפירש דשנים אוחזין במלגז ולוגזין דהיינו מעמר, ובאמת אין הכרח דהרמב"ם פליג בזה, די"ל דמה שהצריך הרמב"ם שיעשו גוף אחד, היינו כשאינו אוספן ממקום גידולן דאינו אלא תולדה דמעמר, אבל המעמר לאחר קצירה ממקום גידולן, י"ל דבאסיפה לחוד חייב, וימיהו לפי מה שפירש הכ"מ שם הרמ"ך בפ"ח ה"ו דברי הרמב"ם במאספן ממקום גידולן, מצוה דגם באוספן ממקום גידולן צריך שיעשם גוש אחד, אבל פשטות דברי הרמב"ם ל"מ כן, וכמש"כ להלן. — מקור דברי הרמב"ם הוא בירושלמי פרק כלל גדול ה"ז דאיתא החם תולדה דמעמר איזו היא ההוא דשטח נמוקין קולטה חייב משום מעמר, [כן הגירסא בהגהות מרדכי וכן הביא בגליון הירושלמי מן הרוקח], וכבר כתב כן בא"ר סימן ש"מ, ומפרש דקולטה ר"ל שכבשן עד שנעשו גוף אחד.

ולו"ד הרמב"ם היה אפשר לפרש הירושלמי דרך קלט הנמוקים ממקום ששטחן לעשותן נמוקים, ודמי לקולטן ממקום גדילתן דומיא דמלת, וכדתנן מעשרות פ"א מ"ו הנמוקין משיעמיד ערמה דהיינו גמר מלאכתן, ומכל מקום חשיב תולדה, דאינו ממקום גדילתן ממש, ואין צריך שיעשם גוש אחד, דסגי באסיפתן לכלי, או לערמה, וכן אם עשה עגולה מדבולות שצבית י"ל דלא יתחייב דבעינן שיאספס ממקום גידולן, ועי' ברש"י ביצה י"ג ז' ד"ה ושלח שכתב בהא דאמרינן החם דהעמיד ערמה בשבת פטור דהיינו לאחר שאסף הצללים צביתו, נראה כוננו דאם העמיד ערמה מן הצללים שצבדה חייב משום מעמר, ומשמע דבהעמדת ערמה לחוד חייב, אף שלא כנסן לכלים, ומיהו יש לחלק בין שבלים שדרכן לאגדן לאלומות, לצללים שדרכן רק להעמיד ערמה, דודאי גם בצללים שייך מעמר, ולפי זה לא היה צריך למש"כ בשו"ת מהר"ח הנ"ל דמלת נעשה כעין גוש באסיפה בעלמא, דגם אם לא נעשה כגוש יש לחייבו כיון דלא שייך צו אסיפה אחרת, וכמו בהעמדת ערמה בצללים וצמוקים. — ומיהו בכ"מ פ"ח ה"ו הביא דברי הרמ"ך לפרש גם כונת הרמב"ם

בדין עימור שלא במקום גידולו מבואר בתו' בינה ל"א א' דשרי לכתחלה, וכן הוא בר"ן שם ל"ג א', וכן בסמ"ג ובסמ"ק ובתו' רי"ד ע"ג ז', וכן ברש"י בינה ל"ג ז', וכן מבואר ברמב"ן שבת קמ"ג ז' שלא מנא טעם לאסור לאסוף מי שנתפזרו לו פירות בחצר אלא משום חשש צורר אבל נתפזרו בצית שרי, וכן נראה דעת הרמ"ך שבכ"מ פ"ח ה"ו, [נאע"פ שלא כתב שם דמותר לכתחלה, אבל לשון רש"י בינה י"ג ז' שאין זו מלאכה, והרמ"ך סמך דבריו על ההיא דבינה], וכן נראה דעת רש"י בינה י"ג ז', והמג"א בסיומן ש"מ ס"ק ט"ז העתיק דברי הכ"מ בשם הרמ"ך על לשון הרמב"ם שהביא בשו"ע שם, משמע דר"ל דגם דברי הרמב"ם במקצת דיולה ועושה עיגול או מכניס חוט לחצר התאנים, מתפרשים כשאסף אותם ממקום גידולם, ואם כי פשטות דברי הרמב"ם לא משמע כן, וכמבואר מדבריו בפכ"א הי"א כמ"כ לעיל, מכל מקום כיון דכלאו הכי הרבה ראשונים חולקים וסבירא להו דשלא ממקום גידול ליכא איסור מעמר שפיר דמי להקל, ובמ"ז שם ס"ק ל"ח הביא דבנשמת אדם צידד להחמיר כדעת הרמב"ם דאף בצית חייב משום מעמר כשמדבק הפירות, ולפי זה האותו נמוקים וכיו"צ צידו צריך להזהר שלא לכבשם.

סימן כח

א) קמ"ה א' אמר רב חייא בר אשי אמר רב דבר תורה אינו חייב אלא על דריסת זיתים וענבים בלבד וכן תני דבי מנשה דבר תורה אינו חייב כו', פרש"י כלומר אסרה תורה מלאכה ודריכת זיתים וענבים הוא דהויא מלאכה אבל שאר דריכות לאו אורחיהו דהכי ולא מלאכה מינהו, והדברים נריכים פירוש דאמאי לא חשיבי מלאכה ומה בכך דלאו אורחיהו כל כך, מכל מקום אינו בגדר שינוי ולא כלאחר יד וגם לא מקלקל. והנהה הא דחשבינן לסחיטת זיתים וענבים כתולדה דדש יש בזה מקום עיון, דלא דמי לדש, דהתם החטים מעורבים בפסולת המון ואינם ראויים לשמש בהם עד להפרדת האוכל מן הפסולת, וזו היא פעולת הדישה, משא"כ בזיתים וענבים שהם ראויים לאכילה כמו שהם ואין בהם פסולת, וצ"ל דכיון דזיתים וענבים עיקרם לשמן

ויין, הרי כשסוחטם חשיב השמן והיין האוכל, והנסחט הפסולת, וחזינן להו כאילו מתחלה האוכל והפסולת מעורבין, ואף שהם נאכלים כמות שהם, מכל מקום כשסחטן חזינן להו כהפריד הפסולת מן האוכל, דהיינו תולדה דדש, ולפי זה יש לפרש דבשאר פירות שאין כל כך חשיבות להמשקה היוצא מהן, לא חזינן לסחיטתן כהפרדת אוכל מן הפסולת, שאין המשקה כל כך אוכל, ויש שהוא זיעה בעלמא כמבואר חולין ק"כ ז', וממילא גם הנסחט לא חשיב כל כך פסולת, והרי זה כמפריד אוכל מאוכל ואינו ענין לדש.

ובן פרש"י לעיל קמ"ד ז' בטעמא דשמואל דסוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה, דכיון דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי הרי זה כמפריד אוכל מאוכל ואין זה מפרק, הנה פירש הטעם דכיון דאין למשקה היוצא חשיבות של משקה, לא חזינן לנסחט כפסולת ולמשקה כאוכל, והרי זה כמפריד אוכל מאוכל, והאי טעמא שפיר מהני לשאר פירות שאין חשיבות למשקה שלהן, דהפרדתן כהפרדת אוכל מאוכל.

והנה לא אשכחן מאן דפליג אהא דרב ותני דבי מנשה, וגם הא דתני דבי מנשה דרייתא היא, ויש לפרש דר' יוחנן דסבירא ליה דבכשים ושלקות דלמימיהן חייב חטאת, נמי מודה דבשאר פירות פטור, ורק דבכשים ושלקות דמימיהן מים גמורים דתורת משקה גמור עליהם כדתנן מקואות פ"ז מ"ז דפוסלין בג"ל, סבירא ליה דחייב חטאת, ומשום כך הוצרך רש"י לפרש דטעמיה דרב דסבירא ליה דבכשים דלמימיהן פטור הוא משום דתערוצת המים דבכשים לא משוי להו כחד, ולא דמי לדש שהתערוצת מתחלת ברייתן, דטעמא דפטור בשאר פירות ליכא במים דבכשים, דתורת משקה גמור עליהן, וצ"ע בתוד"ה דבכשים שכתבו דרב לטעמיה דסבירא ליה דבשאר פירות פטור אבל אסור, דמשמע מזה דר' יוחנן דמחייב דבכשים מחייב נמי בשאר פירות, וזה תימא דכיד יחלוק על ברייתא דתני דבי מנשה, אחר כך ראיתי בתו' רי"ד שבכר כתב כן.

ונראה דמש"כ תו' דרב לטעמיה דסבירא ליה דבשאר פירות פטור אבל אסור והוא הדין דבכשים, היינו לאפוקי מפרש"י דטעמיה דרב משום דאין תערוצתן מתחלת ברייתן, דגם תערוצת צידי

למחך הקערה, אפילו הכי אסור דכיון דעכשיו אין זה אוכלין הרי זה תולדה דדש, דהמשקין בחשיבותן קיימי, ומסתברא נמי דחיוצא איכא צהא, כיון דהשתא המשקין לעצמן קיימי אף שחושב לערבן עם אוכלין.

ולפי זה נראה דגם מה שפרש"י לעיל קמ"ד ז' אכל לא למחך הקערה דזימנין דלמשקה קאי ואע"ג דבקערה לא שמי אינש לא מוכחא מילתא ואיכא איסור, דנמי בקערה ריקה קאמר, ונקט דאיכא איסור דזה ודאי מפורש בגמ', ולא פסיקא ליה למיכתב דאיכא נמי חיוצא, שאין הדבר מפורש בגמ', אע"ג דמסתברא דכן הוא, וכבר הביא המאירי שיש שפירשו כונת רש"י בקערה שיש זה אוכלין ואין הדברים נראין כלל, ור"ל דבקערה שיש זה אוכלין שפיר שרי כמו לקדירה, וגמ' בקערה שאין זה אוכלין קאמר, וגם כונת רש"י כן, ולעיל מזה כתב דבקערה שאין זה אוכלין הוה ליה מפרק, והיינו דמיתסר מדאורייתא, ומשמע דפירש גם דעת רש"י כן, וכן כתב מרן זללה"ה בס"י נ"ה סק"ו דהעיקר כדעת הדרישה דחולצ לקערה ריקה ע"מ ליתן לתוכה אוכל חייב, דגם מה שחושב ליתן לתוכה אוכל, לא חשיב כמבטלה מתורת משקה דשפיר נותנין משקה לאוכל, אלא דנקט שם שהמאירי פירש כונת רש"י בקערה שיש זה אוכלין, והוא על פי מה שהעתיקו צה"ל סימן ש"כ סעיף ד', אבל המאירי הביא שיש שפירשו כן והרחיק הדבר, ומכל מקום אף שכונת רש"י בקערה ריקה ומשמע דאין זה אסור אלא מדרבנן, אפשר דרש"י מילתא דפשטא נקט דאיסורא ודאי מפורש בגמ', אבל שפיר י"ל דחיוצא נמי איכא, ומכל מקום הלשון ז"ע, ועי' תו' רי"ד שכתב דמשמע מרש"י שאם היה מוכח דלתבשיל צעי לה היה פטור אף בקערה ריקה, וחלק עליו.

ברם נראה דדעת רש"י דבסוחט לקערה ע"מ ליתן עליו את האוכל, דלא חשיב מדאורייתא כדש, כיון דאין דעתו לשמש בו כמשקה, ואפשר דגם אינו חשוד כמשקה לענין הכשר, אלא מדרבנן ולא מדאורייתא, ועכ"פ לענין שבת דבעינן מלאכת מחשבת, ומחדשינן דכונתו למשקין משוי ליה להנסחט כפסולת, לית לן למימר כן בזמן שאין כונתו לשמש ציוצא כמשקה, וכן משמע מהא דאיתרירך למיתני אבל לא למחך הקערה, דעיקרו

אדם חשיב תערוצת לחייב את הסוחט כדחזינון מאודרא אפומא דשישא, אלא טעמיה דעל ידי הכבישה מתבטל חשיבות המים והרי הוא כמי שאר פירות, משא"כ באודרא וכן בספוג ובשער, שפיר חשיבא סחיטה, ומיהו בטעמיה דר' יוחנן דפליג אדרב לא פירשו כלום, ושפיר י"ל דסבירא להו דעל ידי הכבישה לא נתקלקלו המים להחשב כמי שאר פירות, ולכן חייב עליהם, אבל מודה ר"י דבשאר פירות פטור כתנא דבי מנשה.

בתו' לפנינו מבואר דלפמש"פ טעמיה דרב משום דאין חייבין אלא על סחיטת זיתים וענבים ניחא ההוא דאודרא אפומא דשישא גם אליבא דרב, ורק לפרש"י כתבו דהתם אחיא כר"י, והיינו כמו שפירשנו, ובתו' הרא"ש כנראה נשמטו דברים שכתוב שם דלפירוש תו' יש לפרש ההיא דאודרא כר' יוחנן, עי"ש, וכן מבואר ברא"ש סימן ד' כמו שהוא בתו'.

ברשב"א תמך דלא קיימא לן כר"י בכבשים, מהא דתנא דבי מנשה דאינו חייב אלא על סחיטת זיתים וענבים בלבד, ומשמע דסבירא ליה דר"י פליג אמתא דבי מנשה, והדבר תימא דהא ברייתא היא, אחר כך ראיתי שגם הרי"ף והרא"ש כתבו להוכיח מתנא דבי מנשה דלא כר' יוחנן, אבל בר"ח לפנינו כתב דהא דתנא דבי מנשה לא קשיא לר' יוחנן, ועי' צה"ל סימן ש"כ סעיף ז' ד"ה ולר"ח דלפנינו בר"ח מבואר דפסק כר"י דכבשים ושלקות למימיהן חייב חטאת, ומכל מקום התיר בשאר פירות.

ז' קמ"ה א' ודג לצירו אפילו למחך הקערה, ומפרשין דכרז אחיא דשלקות אף למימיהן שרי, ודג לצירו כשלקות למימיהן, ולפי זה מתפרש אפילו למחך הקערה לקערה ריקה, דאם אחיא דסתם קערה מתפרש שיש זה אוכלין, הוה ליה למיתני אפילו למחך הכוס, ושמעין נמי דקערה שאין זה אוכלין וכוס שוין הן, מדנקט קערה ולא נקט כוס, ולפי זה הא דקאמר ברישא סוחט אדם אשכול של ענבים למחך הקדירה אבל לא למחך הקערה, היינו נמי קערה ריקה, ואשמועינן דאף שעומד לתת התבשיל למחך הקערה, דהכי הוא אורחא דמילתא שנותן התבשיל מתוך הקדירה לקערה, וכדתנן לעיל מ"ז א' האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין אבל נותן

טפי כפסולת מתחלתו ממה שהענינים עד שלא נסחטו, והיינו דאיטריך ר"ח לאשמועינן שלא נחלק בך.

להמפרשים הא דר"ח רק ציוס טוב, מבואר ברמב"ם פ"ח מהלכות שבת ה"י דמכל מקום גם בשבת לא מיתסר אלא מדרבנן, ונראה דמהא דסתם ר"ח למילתיה ולא הזכיר דציוס טוב קאמר משמע כן, דבשלמא אם עיקר הא דליף מדשמואל לחולצ הוא גם לענין שבת, ניחא דמסתם לה סתומי, וסמך דנדע דמכל מקום בשבת יש לאסור משום מוקצה, אבל אם בשבת חיובא נמי איכא דכיון דאינו יכול לשחוט העו ע"כ הוה ליה פסולת, ודאי היה צריך ר"ח לפרש דרק ציוס טוב קאמר, ומיהו איכא ראשונים דנקטו דבשבת חיובא נמי איכא וכמו שכתב מרן זללה"ה בשבת סימן נ"ו סק"א, ולא מצאתי כן אלא בלשון הרשב"א והריטב"א הנדמ"ח בדעת ר"ח, אבל בדעת הרי"ף והרא"ש י"ל דסבירא ליה כדעת הרמב"ם, וכן כתב מרן זללה"ה שם דבמ"מ משמע שדעת הרי"ף כהרמב"ם, וז"ע.

שם מתיב רמב"ח זכ שחולצ את העו החלצ טמא ואי אמרת משקה הבא לאוכלין אוכל הוא במאי איתכשר כו', פרש"י דפריך מדלא מפליג בין לתוך הקדרה בין לתוך הכוס, ובפשוטו קשה דסתם חולצ אינו חולצ לאוכלין ואמאי הוה ליה לתנא לפרושי דין חולצ לאוכלין, ושם י"ל דאי חולצ לקדרה הוא אוכל, הרי גם בחולצ לכוס לא חייל עליה שם משקה עד שנכנס לתוך מחיצות הכוס, דבעודו באויר עדיין יכול ליתן תחתיו קדרה, והלכך לא חייל עליה שם משקה, וכשמגיע לתוך מחיצות הכוס כבר ליתא למשא הזב, וסתם חולצ אינו נותן הדדים לתוך מחיצות הכלי, שאין נוח לחלוצ כשידיו בתוך מחיצות, משא"כ בטמא מת שסחט שפיר רגילות הוא שנותן ידו תוך מחיצות הקערה וסוחט, לכך מוקמינן לה בסוחט לתוך הקערה.

קמ"ה א' ואי אמרת משקה הבא לאוכל אוכל הוא במאי איתכשר כו', בפסחים ל"ג ב' איכא תרי לישני, אחד לישנא אמרינן דמשקין מיפקד פקידי, וכשנטמאו הענינים אפשר לסוחטן פחות פחות מבציה ויין כשר לנכסין, דאף שהענינים טמאים המשקין היוצאין מהם טהורים, ולכאורה לפי זה אי איירי במשקה הבא לאוכל וימא

לומר דקערה לא דמי לקדירה, דלא איטריך לאשמועינן שלא יסחט לתוך הכוס, והיינו משום דקערה דמי קצת לקדירה, וצדעתו לתת למוכה את התבשיל איירי, דסתמא הכי הוא ומעשיו מוכיחין עליו דלאוכל קבעי לה, וסבירא ליה לרש"י דרק איסורא איכא בכה"ג ולא חיובא.

שם וזיתים וענבים לא יסחוט ואם סחט חייב חטאת, נראה דלכולהו אוקימתי אחי לאשמועינן דזיתים וענבים אף לגופן חייב חטאת, דכיון דהמשקה קיים הרי הוא מולדה דדש אף שאין כונתו עכשיו על המשקה, ולרצ ושמאל היינו פשטא דברייתא דכבשים לגופן יסחוט ולמימיהן לא יסחוט ואם סחט פטור אבל אסור, וזיתים וענבים אף לגופן חייב חטאת, ולר' יוחנן מתפרש דכבשים לגופן שרי, ולמימיהן נעשה כסוחט זיתים וענבים דאף לגופן חייב חטאת, דלכך הזכיר כאן זיתים וענבים ולא כתב סתם דלמימיהן חייב חטאת, דהוא לאשמועינן דזיתים וענבים אף לגופן חייב חטאת, כל שהיין והשמן אינם הולכים לאיבוד.

ג) קמ"ד ב' אר"י אמר שמואל סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדירה כו', נראה דאין מזה הכרח דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי ואינו מכשיר, ד"ל דלענין שיחשב משקה הרי גם צבא לאוכל תורת משקה עליו, ומכל מקום לענין מלאכת דש דעיקרה הפרדת אוכל מפסולת, לא חשבינן לנסחט כפסולת בזמן שהיוצא משמש גם הוא כאוכל, וחזינן ליה כמפריד אוכל מאוכל, כיון דעד שלא סחטן הוה ליה אוכל ועכשיו גם הנסחט והיוצא משמשין כאוכל, ולכך ניחא דקבעו בגמ' הא דאלמא קסבר משקה הבא לאוכל אוכל הוא לבתר הא דאר"ח מדברי רבנו נלמד כו', דכיון דליף ר"ח מענינים לחלצ, ש"מ דחלצ הבא לאוכל תורת אוכל עליו, דאי תורת משקה עליו לא הוי חשבינן ליה כמפריד אוכל מאוכל, דודאי יש לחשוב את העו כפסולת לגבי משקה, ורש"י פירש אלמא קסבר משקה הבא לאוכל כאוכל הוא, דמדשמואל קדייק, והיינו דהכי קושטא הוא דכיון דר"ח יליף מדשמואל ממילא כל מה דמוכח מר"ח מוכח מדשמואל.

שם אר"ח מדברי רבינו נלמד חולצ אדם עו לתוך הקדירה כו', שני חילוקים יש בין סחיטת ענבים לחציה, חדא דהחלצ חשיב טפי משקה עד שלא נחלצ, מהיין עד שלא נסחט, ועוד דהעו חשיב

וגם סתם סחיטת פירות למימיהן הן וכסחיטת בית מנשיא צר מנחם, ולא יתכן למיתני סתם סוחטין בזמן שלמימיהן אסור, ועוד קשה דשמואל אמר לעיל קמ"ג ז' דמודים חכמים לר"י בשאר פירות ומפרשין דמזרייתא דסוחטין בפגועין יליף לה, ואם איתא דסוחטין בפגועין לא איירי בסוחט למשקין, אם כן מתני' דקתני בהדיא אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין, שפיר מצי איתא כי הך זרייתא דסוחטין בפגועים, ובשאר פירות לגופן, לפיכך פירשו הראשונים [פרטן צצה"ל ר"ס ש"כ] דגם השתא מפרשין סוחטין דזרייתא למימיהן, ותרדין כרמונים דמי, ואשמועין ר"ח דיש גם תורת משקין על הנסחט, למאי דסבירא ליה לגמ' דאין פוסל שינוי מראה אלא על ידי משקה, וכיון דאהני אחשביניהו למיהב תורת משקין לנסחט, שפיר יש לאסור לסחוט רימונים משום דהסוחטן אחשביניהו, והיינו דר"נ ונקט בית מנשיא צר מנחם לומר דאיכא דאחשביניהו, ולפי זה פגועין ופרישין ועורדין סוחטין למימיהן לכתחלה, וכפשטא דזרייתא, ורק תותים ורמונים ותרדין אסורין לסחוט.

בראיה דגם למאי דדחי ר"פ דגם מידי דלא חשיב משקה פוסל את המקוה בשינוי מראה, וממילא אין ראה מר"ח דמהני אחשביניהו, מכל מקום שפיר י"ל דר"נ הכי סבירא ליה דכרמונים מהני הא דאיכא דסחטי להו למימיהן, להחשיבן כמשקה לאסור סחיטתן, כי היכי דסבירא ליה סתמא דגמ' דדעתיה דר"ח, וכן מבואר ברשב"א, ומה שכתב דרב נחמן כאז"י, ר"ל למאי דאמר דטעמיה דרב נחמן כרב חסדא.

פלוגתא דאז"י ורבא ור"פ ע"כ לפרושי דפלוגתייהו בפירושא דמוחל דמתניתין, דאם איתא דלא צעי תורת משקה למיפסל בשינוי מראה, הרי ע"כ שנתכוין התנא למוחל שאין עליו תורת משקה כיון דגם הוא פוסל, ואם לריך דוקא שתהא תורת משקה, הרי ע"כ נתכוין התנא למוחל שחורט משקה עליו, ואם כן פלוגתתם בפירושא דמתניתין, אלא דפלוגתתן בסבירא ועל פי זה פירשו למתניתין, ולכך הביאו בגמ' למתניתין ואז"י ורבא.

וטעמא דפלוגתתם לפמ"ש"כ הראב"ד צצה"נ דפסול שינוי מראה מדרבנן, ואפשר שהוא גזירה שלא יעשו מקוה ממני פירות, לפי זה י"ל דפליגי אם גזרו גם על מי פירות שאין רגילים

דדינו כאוכל למפרע, הרי הוא טמא בטומאת הענבים, דכחלק מן הענבים חשיב, ואין חילוק בין כביצה ליותר מכביצה, דכחלק מן הענבים הטמאים חשיב, ולפי זה לא הוה ליה למיפרך במאי אחכשר דהא הוא חלק מן הענבים שכבר הוכשרו וכבר נטמאו, אלא הוה ליה למיפרך מה לי כביצה מה לי יותר מכביצה הרי הוא כבר טמא מעיקרא.

ולבן יש לפרש סוגיין אליבא דאידך לישנא דמשקין מיבבל בליעי, ואיירי בענבים טהורים שלא הוכשרו, ועל ידי הסחיטה הם נוגעים במשקה הנסחט ומתכשרים ומתטמאים על ידי הטמא מת שנוגע בהם במקום הנגוב, ואי משקה הצא לאוכל משקה הוא שפיר מתכשרים הענבים על ידי הטיפה היוצאת, אבל אי אוכל הוא במאי מתכשרים. — [וצרש"י משמע דאיירי שהענבים והזיתים נטמאו, ומכל מקום פרכינן על המשקה היוצא במאי אחכשר, ומשמע דאף שתורת אוכל על המשקה היוצא מכל מקום לא נטמא בטומאת הענבים ונ"ע].

ולמאי דמסיק בסוחט לתוך הקערה מתפרש שפיר גם למ"ד מייפקד פקיד, והטיפה היוצאת תורת משקה עליה, והיא מתטמאת מן הכביצה ענבים שהם טמאים, ומשמע שהטיפה היוצאת אף בעודה נוגעת בענבים כבר תורת משקה עליה, עי' רמב"ם פ"א מטו"א הכ"ד דענבים שדרכן משיהלך בהן שתי וערב מתטמאין משקין.

הא דס"ד דאיירי בסוחט לתוך הקדירה, אפשר דהוא משום דהכי הוא אורחא דמילתא דאין אדם סוחט אשכול צידיו אלא כשנריך לו לתוך הקדירה, והיינו נמי דדחי דאיירי בסוחט לתוך הקערה ולא אמרו בסוחט לתוך הכוס, ומיהו י"ל דנקט קערה לרבותא דאף שעומד לתת לתוכה תבשיל אפילו הכי תורת משקה עליו אם מדאורייתא אם מדרבנן, עי' לעיל סק"צ בדעת רש"י.

ד קמ"ד ב' אלא ה"ט כדר"ח דאר"ח תרדין שסחטן ונתנן במקוה פוסלין את המקוה בשינוי מראה והא לאו בני סחיטה נינהו כו' ה"נ כיון דאחשביניהו הו"ל משקה, לפרש"י ותו' קשה דעד השתא הוי פשוט לגמ' דסוחטין דזרייתא היינו למשקין וכדאמרין אימר דשמעת ליה לר"י יצאו מעצמן סוחטין לכתחלה מי שמעת ליה, וכי"ז יתכן דהשתא הדרו מזה ולא פירשו בגמ' כלום,

להשתמש בהם, דסו"ס הם פסולים למקוה, או שלא גזרו אלא על אלו שרגילות לסחטן למימיהן דאחשזינהו.

יש לעיין בשלמא לאציי שפיר נקט ר"ח תרדין דדוקא תרדין דומין לרמונים ואחשזינהו למימיהן, אבל שאר מי פירות באמת אין פוסלין את המקוה, אבל לר"פ ורבא דהוא הדין כל מי פירות אם כן מאי שנא דנקט תרדין, ולא נקט סתם פירות שסחטן לרבותא דגם פירות כפרישין ועוזרדין פוסלין מימיהן בשינוי מראה, ואפשר דר"ח אמנם כאציי סבירא ליה, אבל ממה דנקטו הא דר"פ הכא משמע דאחי למידחי דמהא דר"ח ליכא סייעתא לר"ג, ולעולם גם בתרדין ליכא אחשזינהו, ואפילו הכי קאמר ר"ח דפוסלין, ואפשר דתרדין הוא פרי דגם עד שלא סחטוהו אם יתנוהו למקוה ישנה מראיתו, ואז יהא כשר, ואשמועינן דאפילו הכי אם סחטוהו הרי מימיו פוסלין, משא"כ שאר פירות אם יתנוס במקוה לא ישנו מראיתו, ורק מימיהן משנים מראיתו וקרוצ יותר למיפסל.

בפשוטו ר"פ לא אחי אלא למימר דמדר"ח ליכא למישמע לסבירא דאחשזינהו, דגם בינאחו מעצמן יפסלו בשינוי מראה, כיון שאין עושין מהן מקוה בתחלה, אבל ר"ג שפיר י"ל דסבירא ליה טעמא דאחשזינהו, דר"ג לא תלי טעמיה דדר"ח, ולפי זה קיימא מה שפרש"י ותו' דהשתא מפרשינן צרייתא דסוחטין בפגעים וצפרישין דצסוחטן לגופן איירי, וכן כתב צריטצ"א הנדמ"ח, וז"ע צצ"י סימן ש"כ דנקט דלר"פ הרי גם רש"י ותו' מפרשין לצרייתא כפשטה דשרי לסחוט פגעין ואינך למימיהן, ומש"כ שם ליישב הא דר"ג צע"א כבר נתקשו צוה הדרישה והט"ז דבגמ' לא מצוהר כן.

ה) קמ"ג ב' ור' יוחנן אמר הלכה כר"י בשאר פירות כו', בפשוטו נראה דלמאי דמסקינן לקמן מצרייתא דסוחטין בפגעים וצפרישין כו' דמודים חכמים לר"י בהני, ולא פליגי אלא בתומים ורמונים, דלפי זה הא דקאמר ר"י דהלכה כר"י בשאר פירות היינו בתומים ורמונים, דבהני הוא דנחלקו, אבל צרמז"ן ורשצ"א וכן צר"ן נקטו דר' יוחנן סבירא ליה דגם בשאר פירות פליגי רבנן עליה דר"י, וז"ל דלפי זה יפרשו צרייתא דסוחטין בפגעים דאחיא כר' יהודה וכמו שכתב רש"י צד"ה וחכ"א, וכ"מ צבהגר"א ר"ס ש"כ, והדברים ז"ע

דסתמא דגמ' מסיק דצרייתא דסוחטין בפגעים כרבנן נמי אחיא, ומנלן לומר דר' יוחנן פליג צוה, גם צעיקר קושיתם צהא דאסרינן צינא משום משקין שצו, י"ל דצינא דמי לתומים ורמונים דדעתו על המשקה, והרי הרמז"ן הזכיר צתירוך ראשון דר"ל דצינא דמי לזיתים וענבים, כש"כ דר"ל דדמי לתומים ורמונים, ולפרש"י דלמסקנא סוחטין בפגעים היינו רק לגופן, י"ל דשפיר פליגי רבנן ואסרי גם צינא מעצמן, אבל הרי הרמז"ן והרשצ"א חולקין על רש"י ומפרשי דלמסקנא סוחטין בפגעים למימיהן], וז"ע.

שם ארנצ"י מסתברא בתומים ורמונים פליגי דתניא זיתים שמשך כו', רש"י נדחק לפרש הא דקאמר מסתברא אע"ג דהדבר מפורש צצרייתא, וזה לפי מה שפירש דמשך דצרייתא היינו שנמשך מאליו, אבל לפי מה שפירשו תו' דמשך היינו שמשך בכונה, יש לפרש דקאמר מסתברא משום דר"ל דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דר"י בתומים ורמונים אלא צמשך מהם תחילה מים ויין, אבל צלא משך שמה מודים לר"י דצהכניסן לאוכלין מותרים צינא מעצמן, קמ"ל דמסתברא דגם צוה פליגי.

וזה לפי מה דנקטו בתו' דצמשך איכא טפי למישא שמה יסחוט, אבל למש"כ להלן צשם הריטצ"א סבירא לאידך גיסא דצלא משך איכא טפי למישא שמה יסחוט, נקט מסתברא דלא נימא דדוקא צמשך שרי ר"י צהכניסו לאוכלין, אלא דאף צלא משך נמי שרי בתומים ורמונים צהכניסן לאוכלין.

בתו' נקטו צפשיטות דמשך מהם תחלה קרוצ יותר לאיסור כיון שכבר היה דעתו על המשקה, אבל נראה דיש גם סבירא איפכא דכל שכבר סחט והכניס המותר לאוכלין תו ליכא למישא שמה יסחוט, אף אם צלא משך חיישינן, וזכרה סבירא זו צריטצ"א הנדמ"ח, דלפי זה אצ"ל כמו שכתבו תו' דלשמואל נקט משך משום רבותא דר"י בתומים ורמונים, אלא דנקט משך לרבותא דגם צמשך אסר ר"י גם לאוכלין צזיתים וענבים.

שם למשקין ולסתם היוצא מהן אסור דר"י כו', ז"ע לפירוש תו' דכל שהתומים והרמונים באמצע דריכתו, כמדומה דלא שייך לקרא הכנסתן כסתמא, דכל שלא חשב עליהם לאוכלין הרי צמילתייהו קיימי למשקין, וצתו' לקמן קמ"ד א' דה' תומים הקשו דנימא דלכך היוצא מהן אסור

שמותר לסחטן למימיהן כשהם ראויים לאכילה, מכל מקום כל זמן שאינם ראויים יש לאסור, אלא דמשמע דרק לדעת ר"ת קאמר, ולמש"כ י"ל דגם להמתירין צוסר, מכל מקום צשאר פירות משכחת לה לאסור, ויש לפרש דאין דברי המג"א אלא צוסר דשאר פירות שאינם גרועים מצוסר דענבים.

במג"א סימן רנ"ז ס"ק י"ט נראה דנקט דהסוחט צוסר לקערה חייב חטאת, ומשמע דכן הוא לשתי הדעות צוסר לקדירה, ולהמתירין צוסר לקדירה, נמצא צוסר שזה לענבים סתם, וכשארזו אין חייבין אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד הרי גם צוסר בכלל, אע"ג דהמים היוצאים מן הצוסר אינם צדין יין, ע"י שע"ת סימן ר"ז סק"ד וציו"ד סימן קכ"ג, וצ"ע מנ"ל לומר כן דאע"ג דצרכתן שהכל מכל מקום חשיבי עומדין לדריכה כענבים, ולדעת האוסרים צוסר לקדירה, ומשום צוסר כפסולת, י"ל דלכך חייב חטאת למימיהן, דאע"ג דאינם חסודים כיון, מכל מקום כיון דחשיבי משקה ונסחטו מפסולת היינו דש, אלא דלפי זה היה מקום לומר דגם צסחטן לקדירה יהא חייב חטאת, דגם אוכל מפסולת היינו דש ולא דוקא משקה, ורהיטת הדברים דר"ת רק אוסר צוסר לקדירה אצל אינו מחייב חטאת, וצ"ל דגם לר"ת הא צוסר לקערה חייב חטאת הוא משום דדמיא לענבים, וצברא צוסר כפסולת לא מהני אלא לענין לאסור לכתחלה לסחוט צוסר לקדירה, וצ"ע.

ז' י"ט א' מאן תנא דכל מידי דאחי ממילא שפיר דמי אמר ריב"ז ר' ישמעאל היא דתנן השום והצוסר והמלילות שרסקן מצעוד יום רי"א יגמור משתחשך כו', הא דקאמר מאן תנא ע"כ ר"ל דהא דאמרן דאי סחיט צצבת זיתים וענבים שחתת הקורה לית צהו חיוצ חטאת ומשו"ה מודו צ"ש צהא, לאו כו"ע הכי סצירא להו, ופריך מאן תנא, וקאמר ריב"ז דמהא דשרי ר' ישמעאל השום והצוסר והמלילות שנתרסקו מערב צצבת לסחטן צידים צצבת, דהיינו לגמור דקאמר, וכעו"ל צצתו, מוכח דצצירא ליה דאין איסור מדאורייתא לסחוט המרוסקים אף לא צזיתים וענבים, דאם צזיתים וענבים איכא חיוצ חטאת לסחוט המרוסקים לא הוי שרי ר"י צשום וצוסר ומלילות, וצצירא ליה לגמ' צשום וצוסר ומלילות דמו לתותים ורמונים דלא שרו

משום שהקדים למשוך, וכונתם דלכך אסור צסתמא, אצל כמדומה דלא שייך מציאות של סתמא צפירות שעומדים צאמצע סחיטתם, ואולי אפשר לפרש דהאי סתמא ר"ל צסתם תותים ורמונים שעדיין לא משך מהם כלום, ושמא נמי הא דקתני למשקין היינו נמי גם צסתחלת כניסתן למשקין וצלא משך, ונקט משך לרצותא דגם צמשך אס הכניסן לאוכלין הרי היוצא מהן מותר, אצל למשקין ואפילו סתמא הרי היוצא מהן אסור אף צלא משך, ותתישב גם קושית תו'.

ו' שו"ע או"ח סימן ש"כ ס"א ושאר כל הפירות מותר לסחטן, יש לעיין אס גם צעודן צוסר מותר לסחטן, וצאופן שהמים היוצאים ראויים טפי לאכילה מן הצוסר עצמו, די"ל דדמי לדש שמוציא אוכל מתוך הפסולת, ולא דמי לפרי גמור דחשיב כמפרר אוכל מאוכל, ולכאורה יש לתלות הדבר צפלוגתא צצסעיף ה' לענין לסחוט צוסר של ענבים לתוך האוכל, דלדעת ר"ת דאסור כיון שהצוסר אינו ראוי לאכילה, הכא נמי הכא יש לאסור, ולדעת ה"ר יוסף דמתיר צצוסר הכא נמי יש להתיר.

ברם יש מקום עיון צטעמא דהמתירין צוסר, דהא לא התיירו אלא לתוך הקדירה ולא לתוך הקערה, וצמצור כן צגמ' י"ט א' דלא שרי ר"י אלא צריסקן מצעו"י, ומשמע דיס חשיבות יחירה למים היוצאים מן הצוסר כשהם צפני עצמן דומיא דיין, ולכך חשיבא סחיטתן לקערה כמוציא אוכל מן הפסולת דומיא דדש, ולפי זה י"ל דטעמייהו דשרו לקדירה משום דצצירא להו דגם צוסר יש לו חשיבות אוכל, וכדתנן צציעית פ"ד מ"ח דהצוסר משהציא מים אוכל צו פתו צצדה, וכן קיימא לן כר"ע עוקצין פ"ג מ"ו דמטמא טומאת אוכלין, והלכך מותר לסחוט לקדירה דהוה ליה כמפרר אוכל מתוך אוכל, וכמו ענבים לקדירה, ולפי זה יש לדון צכל צוסר, מן הפירות שמותר לסחטן, אס הפרי והמים היוצאים ממנו שוין להקרא אוכל, דאי משכחת לה פרי שהצוסר אינו ראוי כלל והמים היוצאים ראויים, הרי יש לאסור סחיטתו גם להמתירין צצוסר, ויש גם לדון צכה"ג לאוסרו מדאורייתא, ונראה דזו כונת המג"א סק"ז שכתב דהוא הדין צשאר פירות שאינם ראויים לאכילה אסור לסחטן למימיהן, דר"ל גם שאר פירות

דברי ריב"ח ודברי ר' יוחנן, ויחא מה שנתקשו על הרי"ף וכמו שכתב הר"ן.

מה שהזכירו בתו' חיוז חטאת במחוסרין דיכה, אע"ג דקיימא לן דבר תורה אין חייבין אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד כדאמר קמ"ה א', ז"ל דהיינו לפי שיטתם שם דר' יוחנן פליג בזה וכמש"כ לעיל סק"א, וכן ברש"א לקמן שם כתב דלר' יוחנן איכא חיוז חטאת גם בשום ובוסר ע"ש. — מהא דכילי התנא בוסר בהדי שום, אע"ג דשום ראוי קודם ריסוק, ואילו בבוסר הרי דעת ר"ת דהקוחטו חשיב כמוציא אוכל מתוך פסולת וכמש"כ סק"ו, משמע דלא חשיב כולי האי כפסולת לחייב הסוחטו, דהא אוכל זו פתו בשדה ומטמא טו"א וכמש"כ לעיל שם.

בשה"ג הביא לשון ריא"ז ותוכן דבריו דיגמור דקאמר ר' ישמעאל היינו דשרי לסוחטין בשבת בידים, והא דבזיתים וענבים לא שרינן אלא לטעון הקורה מערב שבת הוא משום דסחיטת זיתים וענבים אסורים מדאורייתא, ויש שם השמטות ובפסקי ריא"ז הנדמ"ח הלשון מתוקן וז"ל מותר לטעון בקורת בית הבד הזיתים הטחונים, וכן הענבים הדרכות בעיגולי הגת, והן נסחטין והולכין לאחר שחשיכה, השום והבוסר והמלילות שריסקן מצעו"י נותן תחת המכשש מצעו"י ונסחטין והולכין לאחר שחשיכה כמו שביאר המורה ומו"ה, ול"נ שאפילו לגמור סחיטתם בידים לאחר שחשיכה מותר, שכל עיקר סחיטתן אינה אסורה אלא מדברי סופרים גזירה משום סחיטת זיתים וענבים, ובמרוסקין לא גזרו על סחיטתן שאף הזיתים והענבים אין בסחיטתן איסור תורה אלא מד"ס, ובאילו לא גזרו על המרוסקין כל עיקר, כמבואר בקונטרס הראיות, דד"א כשנידוכו כל זרעין ואין זריכין אלא סחיטה אבל אם לא נידוכו כל זרעין אסור לגמור סחיטתן אחר חשיכה שהרי הן דומין כאילו לא היו מרוסקין, עכ"ל, ובחדושי הגרא"מ הלוי ז"ל נתקשה למה לא חילקו בתו' דלכך הקילו בשום ואינך לסחוט לכתחלה בשבת, משום דאין בסחיטתן איסור מה"ת משא"כ בזיתים וענבים, והנה הריא"ז אמנם חילק כן. (ס"ק זה נכתב לפו"ר).

(ח) שו"ע סימן ש"כ ס"ב שכל יין היוצא מהענבים מתבטל בזין שבגיגית, נראה דלא שרי

למסחטינהו לכתחלה בשבת כפגעין ופרישין ועוזרדין לקמן קמ"ד ז', וכמו שכתבו תו' וכ"ה ברש"א קמ"ה א', והלכך גם במרוסקים מערב שבת לא הוי שרי, אם בזיתים וענבים איכא חיוז חטאת במרוסקים.

ולמאי דאיתי ר"ה מנהרדעא מתניתא בזיתים וענבים שנתרסקו מערב שבת ויאלו מעצמן בשבת דר"א ור"ש מתירין, ומבואר דלסחוט בידים אסור, יש לחלק דבזיתים וענבים החמירו טפי, ומיהו ע"כ דאי סחיט להמרוסקים בשבת דפטור, דאם היה חיוז על סחיטת המרוסקים, היה ראוי לאסור היוצא מעצמו משום שמא יסחוט, ומכל מקום אכתי י"ל דסבירא ליה לריב"ח דגם מהא דשרי ר' ישמעאל לסחוט השום ואינך המרוסקים, נמי מוכח דליכא איסור דאורייתא לסחוט מרוסקים, דאע"ג דקילי מזיתים וענבים מכל מקום לא הוי לן למישרי לסחטן לכתחלה.

והא דאמרו בגמ' דריב"ח ברייתא לא שמיע ליה, אע"ג דר' אלעזר שמיע ליה ברייתא ומכל מקום מייתי ממחנותין דחלות דבש, דניחא ליה לאתויי ממשנה, ואם כן שמא ריב"ח נמי שמיע ליה ברייתא, ומכל מקום עדיף ליה לאתויי ממשנה, לא דמי דכיון דבמשנה דריב"ח איתא דיגמור בשבת, ובברייתא דר"ה מנהרדעא מפורש דבזיתים וענבים לא יגמור בשבת, דרק ביאלו מעצמן מתירין, אם כן ע"כ דאין ראיה מהא דר' ישמעאל לזיתים וענבים דמתניתין, ואע"ג דמכל מקום סבירא ליה לריב"ח דלא הוי לר' ישמעאל למישרי לכתחלה, אם בזיתים וענבים איכא חיוז חטאת, מכל מקום כבר טפי הוה ליה לאתויי ברייתא דר"ה אי הוי שמיע ליה.

ואף למאי דאמרינן דר"א לא אמר כריב"ח משום דר' יוחנן דבמחוסרין דיכה מודה ר' ישמעאל דלא יגמור, מכל מקום י"ל דריב"ח אף אליבא דר' יוחנן מייתי מדר' ישמעאל, דסבירא ליה דאם איתא דבמחוסרין דיכה מיתסר מדאורייתא, לא הוי שרי ר' ישמעאל באין מחוסרין דיכה לסחוט בידים בשבת, וכמו שכתבו תו', ולפי זה י"ל דהיינו טעמא דבזיתים וענבים לא שרו לסחוט לכתחלה, דהוא משום דמחוסרין דיכה, ואין צריך לחלק משום בזיתים וענבים חמירי טפי, ולפי זה שפיר יש לקיים

בעיקר הדבר שהראשונים ז"ל העתיקו התוספתא להלכה, יש מקום עיון דכיון דבגמ' גרסינן אצל נותן הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה ואינו חושש, משמע דבא ליתן טעם דרשאי לתת, שאין לו לחשוש מה שעל ידי הנתינה ימחרו להיות נמסים, כיון שאינו עושה מעשה צידים, ומשמע דלרסק אסור, ולית לן לשבשי צרייתא שבגמ' משום הגירסא שבתוספתא, והרי אם שרי לרסק למה שנה התנא נותן ולא שנה מרסק, ובגמ' א"ס ימנן ש"כ ס"ק ט"ז נקט דמו' והרא"ש ושא"ר ראשונים שכתבו שיש ליזהר שלא ירחוץ ידיו במים שלג או צרד מעורב בהם, פליגי וסבירא להו דאסור לרסק לתוך כלי של מים, דסתם רחילה במים הרי המים הולכים לאיבוד ביחד עם השלג והצרד והנשחט מהם, ועדיף מלתוך הכוס, ואלא דמי לנוטל ידיו בצרד ושלג לצד, דחשיב מוליד המים שנוטל בהם, ולא חשיב כלאיבוד, שהרי משתמש במים שנתרסקו מהשלג והצרד, והרי זיתים וענבים רשאי לסחוט לאיבוד וכמו שכתב בשו"ע שם ס"ח לענין מסוכרייתא דנזייתא, עי"ש בגמ' א"ס ס"ק כ"ג בשם הרשב"א והמ"מ והריצ"ש, וכל שכן אם נפרש שרוחץ ידיו בתוך הכלי, דודאי מוכח דפליגי אהך תוספתא, והמחבר שם סעיף ט' העתיק לשון הטור שהוא כלשון הגמ' ולא העתיק לשון הרמב"ם שהוא כלשון התוספתא, וממה שבהגהמ"י פכ"א מהלכות שבת הי"ג העתיק לדברי המו' ליזהר מליטול ידיו במים שיש בהם צרד או שלג, אף שהרמב"ם שם החזיר לרסק לתוך הכוס, נראה דאין ללמוד מזה דסבירא ליה דגם לדעת הרמב"ם שמוחר לרסק לכוס, אסור ליטול ידיו בהם, דפעמים רבות שמעתיק דברי המו' אף שאינם תואמים עם דעת הרמב"ם.

ומכל מקום אין הכרח לדברי המג"א, ואפשר לומר דאף המחזירין לרסק לתוך הכוס או הקערה, מכל מקום יחמירו בנוטל ידיו במים שיש בהם צרד או שלג, דבמרסק לתוך הכוס אינו משתמש במה שריסק, משא"כ בנוטל ידיו במים שיש בהם צרד או שלג הרי צנטיילתו, ר"ל בשפשופו דזהו עיקר החשש, הוא משתמש במה שריסק, ואף שמים מעורב בהן מכל מקום יש מקום לאסור כמו במרסק צנטיילתו בלי מים, כיון שהמרסק משמש לעצמו, ולא בתוך מים, אחר כך הראוי בחמד משה

אלא כל זמן שהיין היוצא מן הענבים הוא מיעוט והיין שבגיגית מערב שבת רבה עליו, וכן מתבאר בלשון הספר התרומה ובלשון הסמ"ק וכן בריטב"א הנדמ"ח י"ט ז', אצל אם היין שיוצא מהענבים הוא רוב שפיר חוזר וניעור להאסר כדין משקין שזבו גזירה שמה יסחוט, דרק לענין חומרא דדשיל"מ אמרינן דכשנולד בתערובת מקילינן, אצל כל שרבו היוצא דחוזר וניעור כבכל איסורין, לא מהני מה שנולד צביטול, ועי' לשון הש"ך יו"ד סימן ק"צ ס"ק י"ב, וועי' נו"צ תנינא יו"ד ס"ד כ"ד בתשובה מבן המחבר, ועי' פמ"ג סימן של"ה בא"א סק"ה.

ט) נ"א ב' ואין מרחקין לא את השלג ולא את הצרד בשבת בשביל שיזכו מימיו אצל נותן הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה ואינו חושש, לשון ואינו חושש מתפרש שאינו חושש דגם זה יחשב כריסוק, שהרי המים או היין שבקערה ובכוס גורמים למחר שחיקתן של השלג והצרד, וכן מבואר בפרש"י, והטעם משום דאינו אלא כגרמא ונימוחין מאליהן, אצל צרמז"ן הביא דבתוספתא תניא דאף לרסק לתוך הכוס או הקערה שרי, אע"פ שעושה ריסוק גמור ואם נפרש שנותן ידיו עם השלג והצרד לתוך המשקה שבו ושקערה ומרסק, ניחא דכה"ג לא חשיב כמוליד משקה, אצל אין הדבר צהוב להכניס ידיו לתוך היין או המרק, ולכן יש לפרש דמרסק צידיו והמרוסקין והמים נופלים לתוך המשקה, וכ"מ ברשב"א ובריטב"א הנדמ"ח, ומכל מקום שרי דכיון דאין המים ניכרין לעצמן שהרי מתערבים במשקה, לא נראה כל כך כמוליד המים, ובגמ' א"ס ימנן ש"כ ס"ק י"ג כתב טעם המחזירין לרסק לתוך הכוס דטעם האיסור שמה יסחוט פירות העומדים למשקין וכיון שנתערב במים לא גזרו, וק"ק טעם זה דהא ודאי פירות העומדים למשקין אסור לסחוטן למשקין, אלא שהמג"א הוצרך לזה לפי שהרשב"א והמ"מ פירשו כן טעם האיסור, ומכל מקום העתיקו התוספתא להחזיר לרסק לתוך הכוס, וועי' ברשב"א שכתב הטעם לפי שהכל יודעים שגם הנקרא מים הוא, ולא דמי לסחיטת פירות עי"ש, אצל הרמב"ן כתב רק טעם רש"י משום סרך מלאכה דנראה כצורא המים, וצוה ניחא טפי דשרי לתוך הכוס דכיון דאין המים הנסחטים נראין לא דמי כל כך למלאכה.

והרשב"א נקטו בדעת הספר התרומה דאיסור נולד קאמר, וכן בר"ן.

שו"ע או"ח סימן ש"ח סט"ז בהגה"ה ויש מחמירין ונהגו להחמיר מיהו במקום לורך יש לסמוך אסברא ראשונה, המג"א פירש כונת הרמ"א דאפילו דיעבד אסור השומן דהוי נולד, [ומש"כ דאפשר להניח קודם שהוסק התנור, ר"ל בגוונא שהשומן שיפטר יתערב בתוך הפשטיד"א דבזה יש להקל דיעבד כמו שכתב המג"א], ואמנם כן ראוי לפרש, כיון דדצ"מ נזכרו דצרי הר"ן בדעת הספר התרומה ועל פי זה כתב דיש מחמירין, אבל מכל מקום לשון הרמ"א סתום דפשוטו יש מחמירין מתפרש רק שנמנעים מלהניח האינפאנד"ה כנגד האש, אבל אין שום רמז לאיסור נולד, [ועי' צביאור הגר"א שצ"ן דיש מחמירין דסבירא להו כפרש"י], ואולי אפשר דמש"כ הרמ"א שנהגו להחמיר היינו רק שאין מניחין האינפאנד"ה סמוך לאש, אבל אין מנהג לאסור מה שנימוח באיסור נולד, וגם מסתבר שאין צוה מנהג, דכיון שנמנעים מלהניח ממילא אין נפגשים צידון נולד, אם כי נפטר לצד שפיר יש לדון דין נולד, וצוה ינחא דלקמן בסימן ש"כ סעיף ט' שכתב המחבר דשלב וצד שהניחם בחמה או כנגד המדורה ונפשרו מותרים, לא הגיה הרמ"א כלום לומר דנהגו להחמיר, דבאמת לענין דיעבד אין מנהג להחמיר. — ומה שהמחבר שם כתב לשון דיעבד שדקדק בזה הגרע"א ז"ל שם, יפה העיר נכדי אי"ש נ"י דהמחבר שם לישנא דהר"ן נקט, ובאינפאנד"ה כתב מותר כלשון המ"מ, אבל לא נזכרין לחלק ביניהם לענין דינא.

ובבמ"ב ס"ק ק"ז כתב על דצרי הרמ"א דצמקוס לורך יש לסמוך אסברא ראשונה, דהיינו דאז אפילו לכתחלה מותר ודיעבד בכל גוויי אין לאסור, ולא נתפרש מאי ניהו דיעבד, ואם ר"ל כשנימוח, נמצא דליתא כלל לדין נולד צוה, והיה ראוי לפרש דיש מחמירין שלא להניח, אבל אם הניח ונפטר מותר ולא שייך צוה איסור נולד, ודלא כמו שכתב בס"ק ק"ה, ובשולחן ע"י שטיס ושו"ע הגר"ז שהם המקור לדצרי המ"ב, ניתן לפרש דאמנם לא מחמירין כדעת המחמירים לענין לאסור מדין נולד, ואפשר דטעמם דשלא לאסור את השימוש חשיב לעולם כלורך, והרי צמקוס הצורך

שכתב כתב כן, ועי' בשלטי הגבורים אות ו' שכתב דאיכא פלוגתא בטעם איסור הריסוק צין הרמב"ם והסמ"ג והרמב"ן והרשב"א וצין רש"י ורצנו ברוך והרא"ש והטור ויש נפקותא לענין נתינת הפשטיד"א כנגד האש ורחינת ידים בצדד ושלג בשבת כשמעורב עמהם מים אחרים ושפשוף ידים במלח כו', וצ"ע בזה שהזכיר רחינת ידים במלח, דזה יש לאסור לכולי עלמא כמו מרסק שלג וצדד צידיו לרחינה, אחר כך ראיתי בשלטי הגבורים פרק במה בהמה אות ג' והוצא במג"א סימן שכ"ו ס"ק י"א, שכתב לחלק דשלג וצדד עומדים למשקין עי"ש, וגם המחבר בסי"ב כתבו בלשון יש להזהר שלא ישפסף ידו במלח, ולא כתבו בלשון איסור, ומיהו בסימן שכ"ג סעיף י' כתב שאין חופפין כלים במלח.

(י) לשון הרא"ש בשלהי פ"ד כתב רצנו ברוך ז"ל בספר התרומה ואסור להחם פשטיד"א בשבת אלל המדורה משום דשומן הנקרא נימוח והוא ליה מוליד ודמי להך דאין מרסקין לא את הצדד ולא את השלג עכ"ל, ולשון זה מתפרש דמשום סרך מלאכה קאמר דאסור וכמו שפרש"י משום דקא מוליד בשבת ודמי למלאכה שצורא המים האלו, ולא עלה כלל נידון שיהיו המים אסורים משום נולד, וכן צרמזים לא הזכיר אלא שאסור להניח במקום שימס ותו לא, וגם נולד עצמו לא פסיקא דאסור עי' בק"נ שלהי צינה, ובמ"ב סימן תצ"ה ס"ק י"ז כתב בשם אחרונים דקיימא לן דנולד מותר בשבת, והטור צקו"ס ש"ח כתב דאסור ליתן אינפאנד"ה אפילו בריחוק מקום מפני שהשומן שבה שנקרא חוזר ונימוח והוא ליה נולד ואסור וספר המצוות התירו כיון שאינו עושה צידים וא"א הרא"ש ז"ל אסר וכן כתב בספר התרומה, ומדכתב דהסמ"ג התירו כיון שאינו עושה מעשה צידים, משמע שאין כאן נידון אלא משום אין מרסקין, ולא דהוא ליה מוקצה מדין נולד, דלענין זה גם צנימוח מאליו יש לאסור, ומבואר דמש"כ והוא ליה נולד הוא כמו מוליד וכלשון הרא"ש ורש"י, ולאז מאיסור נולד איירי, וגם איסור נולד אינו פשוט להזכירו בפתח, וכמש"כ במ"ב הנ"ל דקיימא לן להקל, וגם כיון דמשקין שזבו מפירות דקיימי לאוכלין שרו, אי אפשר לומר בפשיטות דשומן שנימוח אסור משום נולד, ומיהו הרמב"ן

ואם קרש כולו, אם ראשי להוסיף מים בקדרה, כדי שיתבטל כשיופשר, נראה דאף להרא"ש בסימן ש"כ סי"ד שנוהר מלהטיל מים בשלג, י"ל דהכא שרי דנתינת מים עדיפי ממ"ר, וגם קדרה שקפאה לקרח עדיפא משלג, וגם מה שהמים נשארים בקדרה הרי זה דומה כמרסק לתוך הכוס דהרבה מקילין כמ"ש במג"א סימן ש"כ ס"ק י"ג, [ועי' מג"א סימן רנ"ג ס"ק מ"א לענין רותחין], ובעיקר הדין מסיק במ"ז שם ס"ק מ"א להקל בהמהר"ם, ולאחר שהוסיף מים תו הוה ליה כדין משקין שקרשו מלמעלה דרשאי להעמידם כנגד המדורה, כיון שמה שיופשר יתבטל במים.

נראה דסתם אינפאנד"ה נקרשה בשבת, דסתם קדירות צין השמשות רותחות הם, וכן כל זרכי שבת נעשים בערב שבת סמוך לשבת, ומשמע דעד שלא נימוחה שפיר ראשי לאכלה, וחזין דמים שקרשו לא חשיבי כנולד, והא דכשנפשרו השומן שבאינפאנד"ה חשיב נולד, ניחא שפיר דאע"ג דאין מוקצה לחצי שבת, יש נולד לחצי שבת, דצינה שנולדה בשבת הרי אסורה, והכי נמי כל נולד חזין ליה כאילו לא היה בעולם צין השמשות, ויפה העיר נכדי אי"ש נ"י דנולד יש לדון כאילו עדיין לא עברה סיבת המוקצה, דכל השבת הוא בחסרון של נולד, אבל נפ"מ כשחזר ונקרש בשבת, דחזין ליה כנולד בשבת והנולד נקרש.

ויש כיוצא בזה בעכו"ם שחקק קב בצקעת ציום טוב וחזר ושברה אם מותר להסיק בו, דעשיית כלי חשיב נולד כדאמר שבת כ"ט א', וכן שצירת כלי כדאמר התם, וכשחזר ושברה יש לדון אם מתבטל מוקצה דנולד כיון שהיה ע"ס צין השמשות ועכשיו חזר לזה, ואת"ל דחשיב נולד אכתי יש מקום לדון בעכו"ם שחקק קב בצקעת שלו דלא חשיב נולד למש"כ המג"א סימן תקפ"ו ס"ק כ"ה, אם על ידי שצירתו יחשב כנולד כיון שחזר למה שהיה צין השמשות.

שוב הראוני במג"א סימן תק"ו סק"ו שכתב דאפר שננטנן ציום טוב שהוא נולד אם חזר והוחם מותר דאין נולד לחצי שבת, והדבר תימא דמה שהוא מותר בעודו חם הוא משום דעדיין חשבינן ליה כעצם, וכמ"ש המג"א סימן תל"ח ס"ק כ"ט, ועי' מש"כ צינה ח' א', אבל משננטנן והוה ליה נולד, מה יוסיף שיחממוהו הרי הוא נולד

הקיל הרמ"א גם לכתחלה, [וקצת משמע כן בשלחן עזי שטים], ובתשובות פנים מאירות סימן פ"ד כתב דאף הרמ"א לא נתכוין בזה לאסור דדיעבד שהרי כתב ונוהגים להחמיר ומיהו במקום הצורך יש לסמוך אסברא ראשונה עכ"ל, ומשמע נמי דר"ל דלענין שלא לאסור דדיעבד חשיב לעולם כמקום הצורך, גם האריך שם להוכיח דאין לאסור משום נולד, והוצא כאן בשערי תשובה, ולמש"כ לעיל אפשר דליכא מנהג לאסור משום נולד, ומש"כ הרמ"א דנהגו לכתחלה להחמיר היינו רק לענין שלא להניח, ועי' במ"ז סימן ש"כ ס"ק ל"ח ואפשר לפרש דכונתו שם רק לענין איסור להניח כנגד המדורה דבזה לדעת הרמ"א יש להחמיר, ואף שהזכיר שם איסור נולד היינו לטעם על איסור ההנחה, אבל לא לענין לאסור לאחר שנפשרו, ומיהו דבריו שם הם העתק מדברי המג"א שם, ובמג"א שם מתפרש דגם לאחר שנפשרו אסורים לדעת הרמ"א משום נולד, וכמ"ש בסימן שי"ח.

ולענין הלכה אפשר דיש מקום להקל בשומן וקרח שנפשרו דאינם אסורים משום נולד, כמו שכתב במ"ז דדיעבד מותרים, וכשצריך להם הרי מפורש ברמ"א דאפשר להקל, וגם יש להוסיף הא דקיימא לן בנולד להקל, ודברי הרמ"א יש לפרש אליבא דהמחמירין בנולד כמו שכתב בסימן תל"ה, ומיהו נראה דגם ציום טוב דמחמירין בנולד, מכל מקום אפשר להקל דלא חשיב נולד וכדעת המחבר, דמש"כ במ"ז דדיעבד מותרים, היינו גם אם נולד אסור, דלענין דיעבד מקילין דלא חשיב נולד, כרוב הראשונים שחולקים על הספר התרומה, וגם דעת הרא"ש והטור נראה דגם הספר התרומה לא אסר משום נולד, וכל שכן כשיש צורך בזה דגם הרמ"א מסיק להקל, [וגם אפשר דציום טוב שרי מדין אוכל נפש, כדשרי לטגן שומן ציום טוב, ולא עיינתי בזה כעת].

ולענין להעמיד כנגד המדורה תבשיל שקרש, אחאן לפלוגתא דהמחבר והרמ"א וכתב הרמ"א שנהגו להחמיר שלא במקום צורך, וכמו שכתב במ"ז ס"ק ק"ה, ואם יש צו מקצת שלא קרש הרי הוא צדין משקין שנקרשו מלמעלה שכתב במ"ז ס"ק ק"ה דשרי להעמידם כנגד המדורה, ומשמע בשעה"ל שם אות קל"ג דאפילו רובו קרש שפיר דמי.

והרי הוא כמקלף תפוחים וכיו"ב, יש לעיין אם כן מאי הוי ס"ד דר' אבא בר ממל דנתן לתוך חיקו יהא חייב בשבת, כדפריך ורישא למעשר אין לשבת לא, וז"ל דהוי סבירא ליה דקילופן הוא כגמר הדישה, דכל הפעולות הנזכרות להוצאת גרעין השעורה הוא פעולת דישה, והיינו דקרי לה גמר מלאכה.

והקשה הגרע"א ז"ל בשבת ע"ד וכן בשו"ע או"ח צמג"א סימן שי"ט סק"ח מהא דאמר שבת ע"ד א' וליחשב נמי כותש ופרש"י שכותשן במכתשת להסיר קליפתן, הרי דגם לאחר שנפרקו מן השבילים עדיין כתישתן להסיר הקליפה חשיב דש כמו שפרש"י שם, והנה ברמב"ן שם הביא בשם רש"י דחייב כותש משום צורר, וצריטב"א הנדמ"ח בשם רש"י נראה דפירש משום טוחן, ואפשר דהתו' נמי פירשו כן, א"נ אף אם הוא דש אפשר לפרש דלמאי דמסקינן שכן עני אוכל פתו בלא כתישה, תו אמרינן דלא חשיבא מלאכה, כיון שאין זה צורך כל כך, ומיהו רש"י שם לא פירש כן, אלא דאף למאי דמסיק שכן עני אוכל פתו בלא כתישה, חייב הכותש משום דש אלא דלא חשיב ליה משום דעני אוכל בלא כתישה, ויתכן לומר דאף דקילוף השעורים לא חשיב מלאכה מכל מקום הסרת המורסן או הסובין של החטה דמנריך כתישה חשיבא ממלאכה דש כעין סחיטת זיתים וענבים, אע"ג דקליפת השעורים חשיבא טפי כפסולת מן המורסן, והדברים מחודשים.

ובבב"ל סו"ס שכ"א תמה דצברי הגרע"א הללו דפשיטא דכותש שאני, ולא נתפרש מנין פשיטא ליה כל כך דכותש שאני, והרי נמצא לפי זה דדישת השעורים להוציאם מן השבילים הוא מלאכה דש, ואחר כך קילופם מן המוך אינו דש, ולאחר שהוציאם מן המוך כשבא לכותשם להסיר המורסן או הסובין שוב יש צו משום דש, ונראה מדבריו דפירש הא דאמרינן צקוגיין מלאכה מחשבת אסרה תורה דהיינו מלאכה שיש בה חכמה ואומנות כלשון רש"י, והלכך קילוף השעורים לא חשיבא מלאכה, משא"כ קילוף המורסן והסובין שיש צורך בכתישה שפיר חשיבא מלאכה, אבל לכאורה מלילת החטים אינה טורח ואומנות יותר מקילוף המוך מן השעורים, וגם לצרור פסולת מתוך אוכל דחייב משום צורר אינה יותר טירחא ואומנות מקילוף

שנתחמם, והרי גם כשהוא לוגן הוא ראוי לתשמישים, אלא שהוא נולד, ומה נתחדש שנעשה ראוי לתשמיש נוסף, [ועי' צבינה לעתים פ"ג ה"י שתמה על המג"א דאם כן גם עד שלא נטמן לא יהא מוקצה כיון שאפשר לחממו], וכנראה דעת המג"א שכשנתחמם הרי זה כחזר להיות עזים ולא הוי נולד, אבל הדבר קשה.

יא) ביצה י"ג ב' תוד"ה ואם וי"ל דהתם מיירי לתלוש מן השבילים כו' והכא מיירי בשכבר נתלשו מערב שבת מן השבילים כו', כפי ההוה הרי החטים מוקפים צמוץ ועל ידי פעולת הדישה רובם נפרדים מן המוך, ונשארים חטים בלא קליפה, מלבד המורסן [או הסובין] שסובב את החטה שאינו נפרד אלא על ידי כתישה, והוא נחשב כחטה עצמה כמש"כ רש"י חולין קי"ז ב' ד"ה קליפה, לעומת זה שעורים לאחר דישה נשאר עדיין עליהם קליפה כעין המוך, והוא צדוק לשעורה, וניתן לקילוף, ואינו נפרד על ידי מלילה, ולפי זה דבריהם מובנים דמלילת חטים הוא פעולת הדישה לפרקם מן השבילים והמוך, משא"כ קילוף השעורים הוא לאחר שכבר נידושו ונפרדו מן השבילים אבל נשארים עדיין עם קליפה שניתן לקלפה, וכן מתבאר בתו' הר"פ וריטב"א הנדמ"ח דכונתם על קילוף השעורים לאחר שכבר נידושו ונפרדו מן השבילים, וכן בשטמ"ק.

וקרוב הדבר דמש"כ רש"י וצ"ל נחמרחו קאי שמקלפן מתוך שכולת שלהן, אין ר"ל שמוציאן עכשיו מן השכולת, שזו פעולת דישה, ומה הוצרך רש"י לזה, הרי לא בא לפרש אלא דאיירי קודם גמר מלאכה דהיינו מירות, אלא ר"ל שמקלפן משנתפרקו מתוך השכולת שלהן, ומתפרש שפיר כפירוש תו' שלא עשה עכשיו מלילה לשעורים, אלא שכבר הם מחוץ לשכולת, ועכשיו הוא רק עוסק בקילופם, אבל ממש"כ רש"י דאחת אחת לא הוי מפרק תולדה דש דכלאחר יד הוא, משמע שיש בקילופם משום דש, וע"כ או דסבירא ליה לרש"י דגם קילופם שהוא גמר הסרת המוך חשיב דש, או דבאמת מיירי שמוציאן מתוך השכולת לקלפן, אבל לפי זה היה ראוי להחשיב כדש את הוצאתן מן השכולת ולא קילופן, וי"ע.

והנה לפירוש תו' קילוף השעורים לאחר שהוצאו מן השבילים מערב שבת, אינו ענין לדש,

כסי, הוא משום דריבוי הכמות הוא כעין העמדת ערימה דלא חשיבא מלאכה גבי שבת, ואחת אחת הוי שינוי גם כשאני אוכל אחת אחת, דקילוף השעורים נעשה על ידי כתישה במכונת הטחינה וכיו"צ הרבה ביחד, [דלא מסתבר כלל שיטרכו לקלוף השעורים אחת אחת], וכשמקלף אחת אחת הוי כללית יד.

ודאמתאן עלה אפשר דגם לפירוש תו' שריותא דאחת אחת משום כללית יד הוא, אלא דסבירא להו דמולל מלילות אסור גם אחת אחת אף דהוי נמי כללית יד, ולזה פירשו דבעודם בשבליים גרע, והכא כשכבר הוצאו מן השבליים מערב שבת, ולפי זה לא קשה מכותש, דהתם במרובה דהיינו אורחיה, ואע"ג דבמרובה חייב, מכל מקום הקילו אחת אחת, משום שאינו כתישה, וגם אחת אחת, משא"כ במולל מלילות שזו מלאכה דישה הרגילה אסרו גם אחת אחת, וכ"נ שפירש בגשמתא דאם כלל פ"א דגם לפירוש תו' שרי רק משום שהוא שינוי, ועי' להלן דדעת הרי"ף וש"פ נראה דשרי בלא שינוי, ואפשר דגם דעת רש"י ותו' כן, ואין דברי רש"י אלא לס"ד.

יש לעיין על השמטת הרי"ף והרא"ש וכן הרמב"ם והטור הא דרצ ור"ח דמקלפי להו דביטלו כסי, ולמש"פ דקאי על הקליפה הדקה שנשארת על השעורה לאחר גמר הדישה כפירוש תו', י"ל דפשיטא דשרי כמו קילוף תפוחים וכיו"צ, ולא הוצרכו להזכיר, ולפי זה משמע דסבירא להו דלמסקנא דמלאכת מחשבת אסרה תורה אמרינן דשרי משום שאין זו מלאכה כלל ולא משום שינוי דכללית יד, ויתכן גם לומר דכ"ה לכולי עלמא למסקנא ומש"פ רש"י כללית יד אינו אלא לס"ד, ומכל מקום אם כותש אסור משום דש, היה ראוי להזכיר דקילוף שרי, אבל גם הא דכותש לא הזכירו, ואם זה משום דש היה ראוי להזכיר, ומשמע דפירשו משום צורך, וזה פשיטא דלאחר כתישה אסור לצרור הפסולת, ולא מצאתי בפוסקים מי שהעיר בזה.

הקשה הפרמ"ג בסימן ש"כ בא"א והביאו הגרע"א ז"ל בסימן שי"ט סעיף ו' במה שכתב הרמ"א שם דאסור לפרק האגוזים מקליפתן הירוקה, אבל מעיקר קליפתן שרי כמ"ש במ"צ שם ס"ק כ"ד, [ומתניתין היא שבת קכ"ב ב' קורנס

השעורים, ובפשוטו מלאכת מחשבת היינו מלאכה חשובה, ומלילת החטים שהיא הצאת החטים לרשות האדם משבולות השדה, הרי זה מלאכה חשובה, משא"כ קילוף השעורים לאחר שהם כבר צרשמו, והכי נמי קילוף המורסן על ידי כתישה צומן שכבר אסף החטים לרשותו מן השבליים, אינה מלאכה חשובה כל כך, והיינו דקשיא ליה להגרע"א ז"ל, ועי' לקמן ד"ה הקשה.

והנה כל מש"כ ליישב היינו להחמיר קילוף השעורים, אבל חטים אם בא לקלפם היינו כותש, ולכן דברי המג"א שכתב על מש"כ בשו"ע דמוללין מלילות בראשי אצבעותיו, דאם פרקן מערב שבת מן השבליים דמותר לכולי עלמא לקלפן בשבת, קשים, דמלילות היינו בחטים ולכולי עלמא אסור לקלוף החטים ממורסן גם אם הוצאו מהשבליים קודם שבת, דהיינו כותש, ואפשר דמשום כך קבע הגרע"א ז"ל דבריו על המג"א, [וצראש יוסף פירש גם כונת תו' על קילוף הסובין ואפשר דגם הגרע"א ז"ל פירש כן, ולפי זה קושיתו מכותש על כותש, ותו' י"ל דלפמש"פ כונת תו' על המון שנשאר דבוק לשעורה, דלא קשיא מכותש], ואפשר דהמג"א פירש דברי התו' שנפרקו מן השבליים מערב שבת, דהיינו שנחלשו מן הקנה של השבליים אבל נשארו עדיין עם כל המון שסביבם, וכ"מ קצת בד"מ הארוך, ועל זה כתבו דשרי לפרקם מן המון בשבת, ולא איירי כלל במורסן וסובין, והקליפה הדבוקה בשעורים גם היא בכלל המון, וצאמת לפי מה שפירשנו כונת תו' בקליפה הנשארת דבוקה בשעורים לאחר גמר הדישה, יש מקום לדון בחטה שנחלשה מן הקנה ונשארה עם כל המון שסביבה, אם שרי למוללה, דזו פעולה של מלילה ממש שהיא דש, ומאן יימר שעל ידי תלישתה מן הקנה כבר אין זה משום דישה, ומה"ט נמי קשה לומר דהמג"א פירש כן כונת תו', ולעומת זה גם קשה לומר דהמג"א נתכוין לקלוף המורסן והסובין, שהרי אינם ניתנים לקילוף אלא על ידי כתישה, ומחזורתא דמילתא לומר דיש חטים שאחר מלילתם ודישתן שכבר נפל כל המון, עדיין יש עליהם קליפה דקה שניתנת לקילוף, וכעין המון שעל השעורה, ועל זה נתכוין המג"א, אבל לא שמענו שיהא כן, וי"ע.

לפרש"י דמקלף אחת אחת חשיב כמפרק לאחר יד, יש לפרש דהא דלמסקנא שרינן כסי

שאינה קלופה דקליפתה חוץ וז"ל השעורה מטרתה, דתבואה דומיא דצנץ, וניחא ליה לרבא לפרושי לענין טומאת אוכלין דלפי זה סבת הנידון לענין הצירוף מפורש בצרייתא דהוא צין תבואה לצנץ, משא"כ לאינך אוקימתי דלא נזכר בצרייתא חדש וחמץ ומעשר שני.

והא דחטה שאינה קלופה מטרתה פירש רש"י דקה ורכה היא וראויה לאכול, והנה קליפת החטה היינו המוץ שסביבה, וכדדרשין כדרך שצני אדם מוציאין לזריעה חטה בקליפתה, והיינו כשנשאר כל המוץ שסביבה ונתלשה רק מן הקנה, והדבר מצוי הרבה שאין הדישה תולשת את כל המוץ, [אבל רוב החטים נתלשים מהן המוץ על ידי הדישה, והיינו שנקצרת ערומה, וכיון שכשצנץ לזרוע נוטל גם אלו שנשארו עם המוץ הרי זה כדרך שצני אדם מוציאין לזריעה, ויש לפרש כן כונת תו', וכו' בתו' הרא"ש חולין קי"ז ב'], אבל חטה שנתלשה מן המוץ ונשאר עליה רק הסובין והמורסן שאינו נפרד אלא על ידי כתישה, זו החטה עצמה ולא קליפתה וכמ"ש רש"י חולין קי"ז ב' ד"ה קליפה, והכל אוכל, ולפי זה צריך לפרש כונת רש"י שהמוץ נאכל, וכמדומה שבמציאות קשה לומר כן, וקרוצ הדבר דקליפת השעורים תהא נאכלת יותר ממוץ החטה, וגם אם אוכל הוא הול"ל קליפת חטים אוכל, ומה ענין לומר שמטרתה, וגם בתנא דבי ר"י משמע דגם חטה בקליפתה נלמד מהא דמוציאין לזריעה, ואם אוכל היא מה צריך לרבות, וכמו שהקשה רש"י בקליפת שעורה ללשון ששמע דהוא אוכל, ולו"ד ז"ל נראה דהיינו טעמא דחטה שאינה קלופה מטרתה, משום דקליפת החטה מורכבת משלש מוצים נפרדים שאינם דבוקים בחטה, ולכן אם נתן חטה בקליפתה צנץ או באוכל אחר הרי צתמא שהאוכל נוגע בחטה עצמה בצריות שצין הקליפות, ואפילו אם אירע שלא נגע אינה חשובה לחצוץ, משא"כ קליפת השעורה מקפת את השעורה מכל צדדיה ודבוקה בה, ואינה נופלת על ידי הדישה, ולכן שפיר חוץ, ומיהו למאי דמסקינן דקליפת החטה הוי שומר, וקליפת השעורה איירי בזמן שאינה שומר אם בלחה אם ביבשה כפי הפירושים, ניחא בפשיטות דשומר אינו חוץ, ושאינו שומר חוץ.

לפנע צו את האגוזים], ומ"ש קליפתן מקליפתן הירוקה, ונראה דמלכת דש היא בפעולות שאינם מסדר האכילה אלא בהצאת האוכל לרשותו של האדם, ולשימוש, ובכלל זה סחיטת זיתים וענבים שעיקר הפרי הוא היין והשמן ואינם עד לאחר הסחיטה, וכן כבשים וכן שלקות למימיהן לר' יוחנן חשיבי המים כנעלמו מן העולם עד לסחיטתן מן הכבשים, אבל פעולה שהיא צדד האכילה לאחר שכבר האוכל ציד האדם, תקוני אוכלא הוא ואינו בכלל דש, [ע"י צמ"צ שם צמ"ש הי"ש], וכמו קילוף תפוחים וכיו"ב, והלכך הקליפה הירוקה שכרגיל היא כבר נופלת צדדה, הרי אם צא לפרקה יש לחוש לדישה שזו פעולה להצאת האגוזים לרשותו ולשימוש של האדם, משא"כ הקליפה הקשה וכן הדקה שלאחריה שהם נפרקים בשעת האכילה אינם אלא תיקון המאכל ולא דש. — כתישת החטים כיון שאין זו פעולה הנעשית בשעת אכילה, וגם זו מלכת עמל, וכרגיל זו הכנה לטחינה, שפיר יש בה משום דש, לפרש"י אף שכבר נידושו החטים והגיעו לרשותו של האדם. — קילוף השעורים דשרי אע"ג דאחר הקילוף אם יצא לכתשן להסיר סובין ומורסן יהא בהם משום דש לפרש"י, וכבר נתקשנו בזה לעיל, אפשר דסתם קילוף השעורים ציד הוא לאכילתם כמות שהם, והלכך קילופן כקילוף תפוחים דשרי, ומסתברא נמי דקילופן לאכילה הוא רק בעודם רכים, [וכמ"ש רש"י י"ב ב' ד"ה מלילות לענין חטים, דכל שנאכלים כמות שהם לא יתכן אלא צעודן רכים], ואינם ראויים עדיין לכתישה וטחינה, ולפי זה יתכן דלאחר שנתיבשו ואינם ראויים לאכילה, ועומדין לטחינה, דגם קילופן יהא אסור וכמו כתישתן, ומיהו לפי זה היה ראוי להרי"ף ופ"פ להציא שריותא דקילוף השעורים לאכילה, דמחודש הוא.

(ב) מנחות ע' ב' רבא אמר לענין טומאת אוכלין והא קמ"ל דתבואה וקמחין דומיא דצנצנות מה התם אוכלא צעיניה אף הכא נמי אוכלא צעיניה והתניא חטה צין קלופה כו' שאינה קלופה אין מטרתה כו', לענין טומאת אוכלין הוה ליה למיתני דכל האוכלין מטרתין וכדתנן מעילה י"ז ב', וע"כ דנקט הני לרבותא, ומפרש רבא דבא לומר דתבואה שבצנץ אינה מטרתה אם יש הפסק בינה לצנץ וכגון שעורה

לחות מאשר חטים, דמקלפא כסי כסי מלאנו בשעורים צצילה י"ג ז'.

מתניתין דפ"א דטצו"י מ"ה לכולי עלמא שעורה שאינה קלופה אינה מיטמאה בטבול יום, ולר"מ אף לא בכל הטומאות, ע"כ מיתוקמא בלחות לדעת הרמב"ם, ואף דסתם שעורה יציאה, ע"כ איהו דחיק ומוקי אנפשיה, וכדמפרשין בסוגיין לברייתא דחטה בין קלופה בין שאינה קלופה מטטרפת, ושעורה קלופה מטטרפת ושאונה קלופה אינה מטטרפת, דאירי צרכין לפירוש הרמב"ם, ואף דהתם איריין צירוף השעורה לצנץ וכיו"צ ושפיר י"ל דזה מצוי רק צרכין שהשעורים נאכלים בעינן, מכל מקום חזינן דסתם ברייתא ניתן לאוקמי צרכין, והכי נמי מתניתין, וכבר נתקשו אחרונים ז"ל על שהראשונים שם לא הביאו סוגיא דמנחות.

ברם הדבר קשה לאוקמי סתם מתניתין דשעורה דלא קאי אסתם שעורות אלא על זמן קצר של השעורה בעודה לחה, וכן ברייתא דסוגיין דנשנה סתמא דשעורה שאינה קלופה אינה מטטרפת דחוק לאוקמה דוקא בעודה לחה, ומש"כ הכ"מ דממה דליפתין בשעה שצני אדם מוציאין לזריעה משמע דמרצה יצות, אין צוה שום משמעות, דקרא רק אחי למימר דאירי בציטין ושעורים שראויין לזרוע דהיינו אף כשהם בקליפתם, אבל באיזה זמן קליפתן חשיבא שומר לא אירי קרא כלל, ושפיר י"ל דלא חשיבא שומר אלא בעודן לחין, ועוד נראה דקרא אחטים קאי שהם לאחר דישה ערומים, ואחי קרא למימר דאף אלו שנשארו בקליפתן כמו שהם ראויים לזריעה נמי מתטמאין, אבל שעורים שגם אלו שאינם לזריעה נשארים בקליפתן ליחנהו בהך דרשא, אלא דממילא מתרבו גם הם, והיינו דנקט ר"י גם שעורים בקליפתן, וחטים הרי לכולי עלמא גם יצאים מטטרפין, וגם קרוב הדבר לומר דאם כשהם יצות הם לריכים לקליפתן דיש לחושבו שומר מתחלת גדילתו.

וטעמא דמילתא דבעוד השעורים רכים משמשת קליפתן כשומר ניחא בצבצרא דצקל הם יתקלקלו בכל דחיקה ולחילה, משא"כ כשהם יצאים, והא דחטים חשיב בקליפה שומר גם יצאים, י"ל דהכי קים להו לחכמים דהחטה כיון שחשובה ושוקלת יותר ועדינה יותר ומשמשת גם לעיקר מחיתו של האדם, ולכן ראוי שהשומר ימשך לשמרה

שם איני והא תנא דצי ר"י על כל זרע זרוע כו' שעורה בקליפתה כו', מהאי קרא ילפינן דין שומר כדאמר חולין שם, והיינו דאף שאינו אוכל מכל מקום מטטרף, ופרכינן דאם כן דין הוא ששעורה שאינה קלופה מטטרף עם הצנץ, ולכאורה קשה דנהי דהקליפה מטטרפת עם השעורה, אבל מאן לימא לן דהקליפה מטטרפת עם הצנץ, והרי מספקא לן חולין קי"ט ז' דשומר שחלקו אינו מטטרף כיון דהאי לא מגין אהאי והאי לא מגין אהאי, והכא נמי אין הקליפה מגינה על הצנץ, וכיון שאינה מטטרפת עם הצנץ, שוב תחלוץ שגם השעורה לא מטטרף דבעינן אוכלא בעיניה דומיא דצנץ והכא הקליפה חולצת, תירץ מרן זללה"ה בעוקצין סימן א' סק"ג דסבירא ליה לגמ' דאם הקליפה מטטרפת עם השעורה דין הוא שלא תחלוץ לצירוף השעורה עם הצנץ, וברייתא קתני דומיא דצנץ דאוכלא בעיניה והיינו דגם השעורה אינה מטטרפת, ומיהו גם אם נימא דקושית הגמ' אזלא לצד דשומר שחלקו מטטרף נמי אין צוה קושיא, ואין לפשוט מכאן את הספק דקושטא קמשני דאיכא דלא חשיב שומר.

שם לא קשיא הא בלחות הא ביבשות, מש"פ רש"י דיבשות לא הוי שומר דמיפרכי ונפלי, ונפלי דקליפות החטים מיפרכי ונפלי הרבה יותר מקליפת השעורים שדבוקה וחצוקה ואינה נופלת, ואפילו הכי הוי שומר, גם קשה דכדרך שצני אדם מוציאין לזריעה היינו ביבשות וכמ"ס בכ"מ פ"ה מטו"א הי"ב, גם מה שהביא רש"י לפרש בלחות ראיות לאכילה כבר הקשה רש"י על זה דאם כן היכי ילפינן מחטה ושעורה בקליפתן לשומר שאינו אוכל, ולכן משמעות הדברים כדעת הרמב"ם דיבשות הוי שומר ולחות לא הוי שומר, ועי' להלן.

וטעמא דלחות לא הוי שומר, אפשר דהנקצרות בעודן לחות סתמן עומדים לאכילה כמות שהם, וצוה בשעורים הקליפה להם לרועץ שצריך להשתדל לקלפה, ואין צוה תועלת כי בזמן הקצר שמן הקצירה עד לאכילתן בעודן לחים אינם לריכים לשומר, וינא שכן צהפסדן בטורח הקילוף, אבל בחטים אפילו הנקצרים בעודן לחים לאכלם כמות שהם אין הקליפה להם לרועץ כי נקלפת במלילה שאין צוה טורח, ולכן ראוי שהקליפה תשמור עליה עד לאכילה, ושם גם מצוי טפי בשעורים לאכלן

עד טחינתה, וגם אפשר לזרף הא דהחטה נפשטת בקל מלבושה ושפיר ניחא להו לשמרה עד טחינתה, משא"כ שעורה דטורח הוא להסיר קליפתה וגם רוצה למאכל בהמה כדאמר פסחים ג' ז' לא ושר, ואין ענין לשמרה, וכל שאין לפרי תועלת מן השומר פקע ממנו דין שומר.

(ג) שבת ע"ג ב' אמר ר"פ האי מאן דשדא פיסא לדקלא ואחר תמרי חייב שמים אחת משום תולש ואחת משום מפרק כו', יעויין ברש"י ורמב"ן, ונראה מדבריהם דלכולי עלמא הנוטל מכזבה עם תמרים שנתלשה מערב שבת, ומנערה או חוצטה בשבת להסיר התמרים חייב משום דש, ואע"ג שאין כאן פסולת החופה את התמרים, ע"ס תלישת התמרים מן המכזבות הוא כפירוקן מן הפסולת, ולעולם צדישת שעורים הרי כל הקליפה נשארת על השעורה גם לאחר הדישה, ואין הדישה אלא לתלוש השעורים מן הקנה שצבולת, וימיהו גם זקן הסאסאה שעל השעורה נתלש], ויתכן שהדישה שהיתה צממנים היתה כעין הדישה שבמכזבות או של השעורים, ומשמעות הדברים דזה דבר ידוע ולא זהו דאחי ר"פ לאשמועינן, ודין זה קיים אף לרב אשי, דכהאי גוונא דרך פריקה בכך.

ובקט הרמב"ן בדעת רש"י דאע"ג דהפיסא לא תלש מכזבות, רק הסיר תמרים מן המכזבות, אפילו הכי קאמר ר"פ דחייב גם משום מפרק והיינו חידושיה, והרמב"ן חלק עליו דזה רק כחולש פירות ואינו חייב אלא משום תולש, ויש להסתפק גם אם בעולה לראש הדקל ומנער המכזבה ומסיר תמרים סבירא ליה להרמב"ן דאינו חייב אלא משום תולש, או דכיון דעבד מעשה דישה ממש שאני ואם יש דישה במחוצר [עי' בדושים הנדפסים ע"ש הר"ן זכאן] יתחייב גם משום דישה, ורק צורק פיסא ופגע בתמרים סבירא ליה להרמב"ן דאינו אלא תולש, ויתכן גם דאף אם נימא דצורק פיסא במכזבה תלושה לשם פירוקה דיחשב מפרק, מכל מקום במחוצר אינתיק הכל למלאכת תולש].

ולבן פירש הרמב"ן דהפיסא תלשה למכזבה ונפלה המכזבה לארץ ונפרקו התמרים, ואשמועינן ר"פ דכשנתלשה המכזבה נתחייב משום תולש, ונפילתה לארץ מכחו חשיבא פעולת דישה

וחייב משום מפרק, ואע"ג דלענין רציחה לא חשיבא הירידה לתחת כחו כדאמר סנהדרין ע"ז ז' וברש"י שם ד"ה והלכה, היינו דוקא כשחזר האצן מעצמו ככלות כח הזורק, אבל הכא שנתק את התמרים חשיבא נפילתם מכחו כמבואר מכות ח' א' אר"פ מאן דשדא פיסא לדקלא ואחר תמרי כו' מ"ד ככח כחו דמי כו' וכמש"כ בחו"כ שם, ומיהו אף אם לא חשיב כחו יתכן מכל מקום שלענין שבת חייב, ועי' בזה בספר מרן זללה"ה סימן ל"ו סק"א וסימן ל"ח סק"א, ומה שהביא שם בסל"ו סק"ב דברי הרמב"ן צללי שבת, הם דברי תלמיד הרמב"ן כפי שנתבאר בדמ"ח. — ומש"כ שם בפירוש דברי התו' י"ז ז' לענין ידה, יש להעיר דברש"א ותו' הרא"ש שם מבואר כהמג"א ועי' בתשובות בית אפרים סימן כ'.

ובב"ח בגליון הר"ן שכתב בדברי הרמב"ן, הקשה דאם כן מאי שגא תמרים, שיהא גם באשכול ענבים משום מפרק, ומלכד דלא יתכן לפרק אשכול ענבים בחצטה וניעור, שיתקלקלו, הנה כל פעולה שהיא בצד האכילה אין זה משום מפרק, וכמו לפזע באגוזים וכיו"ב וכמש"כ לעיל סוף ס"ק י"א, והכי נמי ענבים פירוק האשכול הוא בשעת אכילה.

ומדברי התו' נראה דסבירא להו דמפרק התמרים מן המכזבה אפילו כי אורחיה בתלוש, לא חשיב מפרק, שאין מפרק אלא במפריד מן הפסולת, [ומשמע דנקטו בדעת רש"י דהוי מפרק משום שמיקל על האילן, ולא דוקא במכזבה של תמרה], וגם שעורים אף שנפרקים עם הסובין, אבל משתחררים מכל מה שסביבם על הקנה מן הזקנים והסאסאה שמוחצאים על ידם, משא"כ תמרים גלויים אין תלישתם על ידי ניעור אלא תלישה, וכמו בייחור של זית וכיו"ב, וכ"נ בתו' הרא"ש, ולכן פירשו דיש קליפה על התמרים שמתפרקת על ידי הניעור, [עי' רש"י פסחים נ"ב ז' מתחלי דעלה שומר הגדל סביבות התמרים בקטן כעין פקס הגדל סביבות אגוזי יער הדקות כו' וכשגדילין הוא יבש וגופל, ובתו' הרא"ש כאן כתב דמהתם משמע שיש קליפה לתמרים], והך פיסא פרקה לתמרים מן הקליפה והוי ממש דש, ומשמע דקליפה זו הוא כעין המון של החטים, ולא כקליפת השעורים דמקלפי להו כסי כסי, והוא

ומבואר בסוגיין דדג לזירו דמי לשלקות, ואפשר דהחילוק בין כבשים לשלקות הוא דהכבשים הם עומדים להאכל לבדם כשיוצאו ממימיהן, משא"כ שלקות בסתמא עומדים להאכל ביחד עם מימיהן, והוא לכו כחולל דאיפרת, ואף דגים נאכלים בצירן, ועי' באו"ח סימן ר"ב סעיף י' וסימן ר"ה סעיף ב', דזימנין דעל מי השלקות מצרך צפה"א.

שו"ע סימן ש"כ ס"ז אם לגופם שא"צ למים כו', נראה דצריך שלא יהא דעתו להשתמש במים, דאם דעתו להשתמש במים אף שאין צריך להם, מכל מקום לר' יוחנן דלמימיהם חייב חטאת, אי אפשר להתיר כה"ג, ואית לן להשוות לגופן דר"י ודרב שמואל.

שם ואם צריך למימיהן מותר לסחוט לתוך קדרה שיש בה אוכל כו', ר"ל וישמש במימיהן לתיקון האוכל, אבל אם דעתו להפריד המשקה אסור.

שם סי"ח חבית שפקקו צפקק של פשתן לסתום נקב שצדופנה כו' והוא שלא יהא תחתיו כלי כו' וחלקו עליו כו', מבואר דאע"ג דהנכחט הולך לאיצוד אסור, והדבר קשה מאי שנא מכבשים לגופן דשרי כיון שאין דעתו על הנכחט כש"כ כשהולך לאיצוד, וצתו' כתובות ו' א' כתבו דשאני כבשים דאף למימיהן פטור אבל אסור, אבל קשה דהמינח דלרב אבל הרי ר' יוחנן קמ"ה א' סבירא ליה דלמימיהן חייב חטאת ואפילו הכי שרי לגופן, והרמב"ן קי"א א' אמנם הקשה מר' יוחנן וכתב ואפשר דלרב אסור כיון דקא סחיט מכל מקום אע"פ שאין צריך לסחיטה זו שהרי דרך סחיטה בהן ואסור לכתחלה וכן עיקר עכ"ל, נראה כונתו דלרב דלמימיהן פטור אבל אסור י"ל דסבירא ליה דאין להתיר לגופן אם למימיהן חייב חטאת, והיינו דאשמועינן דמסוכרייתא דנזייתא אסור גם באין מתכוין והולך לאיצוד כיון דלמימיהן חייב חטאת.

ויש לעיין בהשמטת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש הא דמסוכרייתא דנזייתא, וכל שכן לפירוש הרמב"ן שיש כאן חידוש דאסור גם כשהמשקה הולך לאיצוד, דודאי היה צריך להזכיר, ונראה דמפרשי דהנקב בחבית הוא למעלה וכמו שהביא הר"ן קי"א צ"ח הערוך, ולפי זה הדבר פשוט לאיסור ממה שכבר כתבו דלא שרי אין מתכוין

משום דקליפה זו מתפרקת בעבודת השדה ולא בשעת אכילה, ועי' מש"כ עוקצין סימן ג' סק"ב בענין דברי הראב"ד בקליפות התמרים, ובמש"כ הכ"מ דכהיום אינם.

(יד) צ"ה א' ת"ר החולב והמחצץ והמגבן כו', לדעת הסוברים דכולה ר"א היא ופליגי רבנן עליה, עי' רמב"ן, מתפרש דבחולב פליגי אי יש דישה שלא בגדולי קרקע ובפלוגתא דר"י ורבנן לעיל ע"ה א', כמו שהזכיר הרמב"ן, אבל במחצץ ומגבן לא נתפרש במאי פליגי, ובחדושים שע"ש הר"ן כתב דסברי רבנן אין דרך ברירה בכך ואין דרך צנין בכך, ואין דרך צנין בכך מוצן בפשוטו דלא עדיף מכלים דאין בהם צנין וסמירה, אבל ברירה לכאורה דרך ברירה בכך, צין אם מחצץ הוא לעשות גבינה כפרש"י, וצין אם הוא לעשות חמאה כפירוש הערוך, תרוייהו יש לחשוב כדרך ברירה, וצ"ל דמכל מקום לא דמי לברירה דתבואה וסממנין. — צריטב"א עירובין ל"ה א' וכן צריטב"א הגדמ"ח ק"ב ב' כתב דס"ד שיש צונה במגבן אלא שדחו שאין צנין באוכלין, ואולי כונתו לטעמייהו דרבנן דפליגי, ועי' רשב"א ק"ב ב' שכתב דיצירת גוש כעשיית כלי עי"ש.

שם אמר להו משום חולב כו', נראה דהוי סבירא ליה דכולהו מדרבנן נינהו, והיינו דאהדר להו, והא דאהדרו ליה רבך קטיל קני באגמא הוי, משום דמכל מקום הוה ליה לפרושי מ"ט גזרו בהו רבנן, ולפי זה צ"ל דלאו אצרייתא שאלוהו, דהא בצרייתא קמני דחייב חטאת, ולדעת הרמב"ן דרבנן פליגי, אפשר דאהדר להו לטעמייהו דרבנן.

(טו) קמ"ה א' ודג לזירו אפילו לתוך הקערה, דג לדמו היינו חלזון לעיל ע"ה א' דאי יש דישה שלא בגדולי קרקע, יש בו משום דש, ומיהו י"ל דהיינו דוקא בחלזון שיש שימוש מיוחד בדמו לצביעת תכלת, אבל דג העומד לאכילה י"ל דדמו וצפרו חד, ולא גרע מפגעין ופרישין דסוחטין לדעת הרמב"ן ודעימיה, דאוכלא דאיפרת הוא, וכן כתב במ"ב סימן ש"כ ס"ק ל"א, אבל באו"ח במלכת דש כתב דדג לדמו אסור, ואפילו אי לזירו מותר, וצ"ע. — סתם דג לזירו כתב המג"א שם ס"ק י"ב דהיינו שסוחטו ממשקה שנבלע בו.

דקוֹרָר, ומיהו צעוף מסקינן דתלישה אורחיה הוא, והוה ליה תולדה דגוז, וקאָט דוחק הוא לומר דבגמ' נסתפקו אס תולש מזהמה תולדה דקוֹרָר, וגם לאחר דס"ד דהוא תולדה דקוֹרָר, לא פירשו דהדרו מזה אלא שיש להצין כן במה דאמרו דהוה ליה עוקר דבר מגידולו כללית יד, ויש מקום לטעות בזה לומר דאכתי חיובו משום קוֹרָר ומ"מ חשיב כללית יד.

יעריין בתוד"ה והיינו, ובאמת דלשון הגמ' משמע דלא נסתפקו כלל בפירושא דמתני' אלא בטעמא דמתני', וכדאמרינן טעמא דריב"ה משום דקסבר תולש לאו היינו גוזו כו' או"ד בעלמא קבר ריב"ה תולש היינו גוזו וה"ט דשרי דהוה ליה דבר שאינו מתכוין כו', ולא אמרינן והכא באינו מתכוין עסקינן, משמע דגם עד השתא מפרשינן לה באינו מתכוין, וכן לשון המשנה עושה מקום לקופיץ מכאן ומכאן, משמע שמפנה את השער לכאן ולכאן ולא שחולשו, דאם תולשו לא הול"ל אלא השוחט את הבכור תולש את השער ועושה מקום לקופיץ, ולא שייך להזכיר מכאן ומכאן, [בזרם הרמב"ם בפ"א מהלכות מעילה הי"א כתב תולש את השער מכאן ומכאן לעשות מקום לסכין], ולשון הברייתא לקמן כ"ה א' תולשו ומראה את מומו, נמי מתפרש דומיא דתולש את השער דמתניתין, דהיינו שמושך השער לכאן ולכאן לראות את המום ואם נתלש נתלש, וכמ"ס בשטמ"ק אות ג', והרי לנד דטעמא דריב"ה משום דבר שאינו מתכוין ע"כ הכי מתפרשא, והא דאר"ל ל"ש אלא ביד אבל בכלי אסור, היינו דגם לפנות השער לכאן ולכאן אסור בכלי וכמ"ס הרמ"א באו"ח סימן תל"ח ס"ב, וכבר תמה בדברי חמודות על הטור והמחבר דביו"ט לא התירו אלא באינו מתכוין, ואילו בזכור כתבו סתם דמותר לתלוש, וברא"ש וכן בתו' מבואר דגם בזכור לא שרי אלא באין מתכוין, גם ברמזים משמע דמחלק בין יו"ט לזכור בעוד שברא"ש מבואר דהדיא דגם בזכור לא שרי אלא באין מתכוין, וכבר העיר גם בזה בד"ת, וי"ע.

אמנם יש מקום לומר דלמאי דאמרינן דסבר ריב"ה דדבר שאין מתכוין אסור, דלפי זה הדרינן ממה דהוי מפרשינן למתני' באין מתכוין, ומפרשינן דשרי לתלוש במתכוין כיון דתולש לאו

בפסיק רישיה, ואם כן תו לית לן מהיכן לחדש איסור דהולך לאיצוד, ואית לן למילף מר' יוחנן דשרי לגופן אע"ג דלמימיהן חייב חטאת, דהוא הדין במסוכרייתא דנזייתא יש להחיר, וכדעת הרשב"א והמ"מ והריב"ש שהביא המג"א ס"ק כ"ג, וכ"נ דעת מרן זללה"ה צסימן נ"ו סק"ד דדעת המג"א להקל, עי"ש, ובסק"ה.

שוב הערני נכדי משה נ"י דלדעת הרמב"ם דסוחט בגד חיובו משום מלצן, הרי יש לאסור אף כשהנקב למטה והולך לאיצוד, ומה שלא הביא הא דמסוכרייתא דנזייתא, י"ל דסמך על מה שהביא בפכ"ז הט"ו הא דרבא קמ"א א' דלא ליהדיק אינש אודרא בפומא דשישא דילמא אחי לידי סחיטה, וגם על השמטת הרי"ף והרא"ש י"ל שסמכו על ההיא דרבא, אס מפרשים כפירוש הערוך, ומיהו צ"י סימן ש"כ משמע דנקט דעת הרא"ש דאף כשהנקב למטה והולך לאיצוד אסור, וי"ע.

טז) בכורות כ"ד ב' טעמא דריב"ה משום דקסבר תולש לאו היינו גוזו וציו"ט אסור דהוה ליה עוקר דבר מגידולו כו', הרמב"ן והרשב"א והר"ן והריטב"א שבת ק"ז ב' כתבו דצסוגיין משמע דאי תולש לאו היינו גוזו כנגדו ציו"ט מותר דלית ביה משום עוקר דבר מגידולו, וכבר תמהו הרי"ט אלגזי והמנחת חינוך דבפשוטו איפכא מבואר כאן דאף אי תולש לאו היינו גוזו לענין זכור מ"מ ציו"ט אסור משום עוקר דבר מגידולו.

אבל הדברים מבוארים ברמב"ן שבת ע"ד ב' וכן בריטב"א שם, דאמנם השתא ס"ד דתולש תולדה דקוֹרָר ומיתסר ציו"ט, ולענין קוֹרָר לא חשיבא תלישה כשינוי דכל דבר מגידולו אורחיה נמי לעוקרו בתלישה, אבל למאי דמסקינן לקמן כ"ה א' דהיינו טעמיה דרב דכנגדו ציו"ט שרי משום דתולש לאו היינו גוזו והוה ליה עוקר דבר מגידולו כללית יד, ס"ל דתולש לאו היינו תולדה דקוֹרָר, דקצירה אורחיה נמי בתלישה ולא הוי כללית יד, אלא ליכא תלישה רק בגידולי קרקע, ונטילת השער איסורו משום גוזו, ותולש לאו היינו גוזו, והוה ליה כללית יד, וכן מבואר ברמב"ן דהלכות דלמסקנא הוי תולש תולדה דגוזו ולא תולדה

סימן ע"ה כתב שלא אסרו על אדם לאכול מאכלו חתיכות גדולות או קטנות, ונסתייע מזוהר דלאכול לאתרי שרי, והביאו הר"ן בסוגיין, וכעת ראיתי בריטצ"א הנדמ"ח שכתב וז"ל פרי" דוקא צהא שאינו אוכל כמות שהוא חי אבל צפת וכיו"צ שראוי לאוכלו לאתרי הרי הוא מותר וכן הורה רבנו בשם רבו הגדול ז"ל עכ"ל, וצח"ו רי"ד קכ"ח א' צמס"כ רש"י ובלבד שלא יקטום צכלי כדאמרן האי מאן דפריס סילקא דדמי לטוחן כתב וז"ל ואינו נ"ל שאם כן אל יחתוך אדם לננות או כרישים עדים חתיכות קטנות על שולחנו או לא יפתות את פתו דהוי תולדה דטוחן, אלא כל מידי דבעי למיכליה לית ציה משום טוחן ופריס סילקא לא מיחייב אלא כי פריס ליה ע"ד לבשן שאין הסילקא נאכל חי עכ"ל, וכן הרמב"ם צפ"ז ה"ה וצפכ"א הי"ח כתב המחמך את הירק דק דק כדי לבשלו הרי זה תולדת טוחן וחייב, הנה התנה כדי לבשלו.

ובאמת דמהא דנקט ר"פ למילתיה צסילקא דבעי צישול, ואין הדבר כלל צהיה שאדם יפרמנו צצבת שהרי אינו עתיד לבשלו צצבת, ולא נקט למילתיה צכל ירק שמחתכו דק דק, יש לדייק צכל ירק פטור, ומיהו אין ללמוד מזה צכל נאכל כמות שהוא אין צו משום טוחן, דמסתבר דקליות של חטים אע"פ שנאכלים כמות שהם מכל מקום אם יטחנס יתחייב משום טוחן, אלא הענין דפירות וירקות העומדים לאכילה, הרי פירוקן לחלקים קטנים, הוא תיקונם וסידורם לאכילה ולא חשיבא מלאכה, ולא מיבעיא כשעומדים להאכל לאתרי וכדעת הרשב"א, אלא אף כשעומדים להאכל לאחר זמן נמי זימנין י"ל דהוא תיקונם לאכילתם, וומיהו אם ידכס צמדוכה י"ל דיחשב טוחן שאין זה סדר אכילה אלא טחינה], וכיון דצפירות וירקות הנאכלים לאו צכולהו גווי מתחייב צפרימתן, לפיכך נקט סילקא דצזה צכל גווי חייב.

במש"ב ח' קי"ד צ' דהא דהתירו קניצת ירק ציום הכפורים היינו חתיכות גדולות, והא דפריס סילקא היינו חתיכות קטנות, אין לדקדק דצצירא להו צכל ירקות איתא לדינא דרצ פפא דצפריס חייב, די"ל דקושטא קמתרצו דצקניצת ירק אין ענין אלא להסיר הקצוות של הירק, וכדפליגי צעדיות פ"ג מ"ג אם חייצין על

היינו גווי, דאי הוי אסור צמתכוין לא הוי שרינן צאין מתכוין כיון דדבר שאין מתכוין אסור, ואפשר שזו דעת הרמב"ם שסתם גם לענין יו"ט צפ"ג מה' יו"ט ה"ג, וגם צענין צכור פ"א ממעילה הי"א, דתולש את השער, וכבר כ"כ הצ"י צאו"ח סי' תצ"ח הביאו צד"ח שם.

במש"ב הרמב"ן להתיר לתלוש נוזות העוף קודם שחיטה משום דעתיד לתולשם אחר שחיטה, ואיסור גווי שזה מחיים ולאחר שחיטה, והלכך כשם שמותר לאחר שחיטה ה"נ יש להתיר קודם שחיטה, וחלק עליו הרא"ש דקודם שחיטה אכתי לאו אוכל הוא, והוא ליה מכשירין דאסורין כשאפשר מערב יו"ט, וכן המ"מ צפ"ג מה' יו"ט ה"ג כתב דמן הדין יש לאסור כיון דצהמה צחייה צחזקת איסור עומדת לאו אוכל הוא, ויש לעי' אם צא לתלוש הנוזות שלא צמקום שחיטה, ומשום דממהר לאכלה, אם גם צזה ס"ל לאיסור, ואח"ל דאח"ג, יש לשאול דאטו אסור להסיק התנור קודם שחיטה צצציל לצלותה אחר שחיטה, ודוחק לחלק משום דתנור יכול לשמש גם לשאר מידי דאכילה, דהא מ"מ אסור להסיקו צצציל לאפות צו לצורך מחר, וצ"ל דמ"מ כשמתעסק צעוף חי גרע.

סימן כח

א) ע"ד ב' אמר רצ פפא האי מאן דפריס סילקא חייב משום טוחן, יעויין צח' שכתבו דדוקא צסילקא שייך טחינה אבל שאר אוכלין שרי, ולא פירשו מה צין סילקא לשאר אוכלין, והנה סילקא אינו נאכל חי ע"י עירובין כ"ח צ' סילקא חייא קטיל גצרא, וצצרכות ל"ח צ' דצרכתו שהכל, ועי"ש ל"ט א' ועציד תוך תוך וצפרש"י שם, ולפי זה יתכן לפרש כונתם כמ"ש צחדושים ע"ש הר"ן צשם הרא"ה וז"ל דדוקא סילקא שהוא מחוסר הכשר אחר דהיינו צישול ולאפוקי פת וכל דבר הראוי לאכילה צלא מחוסר הכשר אחר דמותר דאוכלא דאפרת עכ"ל, ועי"ש שהציא כן גם צשם ספר התרומה דמותר לחתוך צללים כיון דנאכל כמות שהוא, וכן צרא"ש תמה על פרש"י דדבר שהוא אוכל ומחתך אותו דק דק אין שייך ציה טחינה, משמע נמי דהטעם משום שהוא אוכל, וכן הרשב"א צתשוצה ח"ד

טוחן ולמה לי טעמא דטירחא, וי"ל דבתוספתא מסיים זה אצל מרסק הוא ציד של סכין ובעץ הפרור ואינו חושש, ואילו בזהמה חנן סתמא דאין מרסקין וכלל זה דגם בשינוי לא שרי, ועל זה בעינן לטעמא דטירחא, ולפי זה י"ל דהרמב"ם נקט טעמא דדמי לטוחן זהא דאסור כי אורחיה, וכדמוכח מתוספתא דלפני הזקנים, וגמ' מפרש טעמא דטירחא זהא דאסרינן אף על ידי שינוי ומיהו לפי זה נצטרך לומר דהא דשרי ר"י בחרוצין לדקה היינו בשינוי, וכן הא דמשמע בגמ' דאיכא לשרוי או באקושי או ברכיכי לר"ה או לר"י נצטרך נמי לאוקמי בשינוי ודוחק.

ברם שוב נראה עיקר דאין מרסקין דמתניתין עיקרה שאין מחלקין את השחת ואת החרוצין לשנים ולא רבועה שזה הנצרך לזהמה, ולפי שאין מחתכן בסכין אלא קורעין צידו לפיכך קרי ליה ריסוק, וזהו שפרש"י אין מחתכן, וכרגיל נשארים חתיכות גדולות ללא חשיב טוחן, משא"כ בריסוק לפני הזקנים דהיינו כותש כדקתני דשרי ציד של סכין, וזה שפיר חשיב טוחן.

ברמב"ם שם מסיים אצל מחתכן את הדלועים לפני הזהמה ואת הנבלה לפני הכלבים שאין טחינה אלא בפירות, עי"ש במ"מ שזו הגירסא נראית עיקר, ונראה דלועים לפני הזהמה הדבר פשוט דמחתך חתיכות גדולות דאורחה בזהמה בחתיכות גדולות, ואין צריך בזה לטעם ההיתר, ורק נבלה לפני הכלבים דמזוי לעשות חתיכות קטנות בזה איצטרך לטעמא אמאי לא הוי טוחן, ומפרש משום שאין טחינה אלא בפירות ולא בצער.

התוספתא דאין מרסקין את הדבילה ואת הגרוגרות ואת החרוצין לפני הזקנים בשבת, ראוי לפרש דגם לאכול לאחר אסור, דסתם לפני הזקנים הכי מתפרש, ועוד דאדמסיים דמרסק ציד של סכין לפלוג וליחני בדידה דלאלתר שרי, ולכן צריך לפרש דריסוק שאני שזו מלאכה של טחינה ולא הותרה לאכילה לאלתר, דגם אין זו דרך אכילה, ובזה ניחא דהרמ"א בסימן שכ"א סי"ב שניה מלשון התוספתא דאיירי בריסוק וכתב דאסור לחתוך גרוגרות וזימוקים לפני זקנים, משום דמדסיים בתר הכי דכל זה לא מיירי אלא בחותך ומניח אצל אם לאכלו מיד הכל שרי, וזה רק

קניצת ירק של תרומה, ואף אם תיקנו גם להחיר לחתוך הירקות לאחר קניצתן, וגם זה בכלל קניצת ירק, וכמ"ש הרמב"ם פ"א משביתת עשור ה"ג ומהו הקינוצ שיסיר את העלים המעופשות ויקנץ השאר ויתקן אותו לאכילה, מכל מקום שפיר חתכו חתיכות גדולות שלא יהא זהם משום טוחן, ועוד דגם סילקא י"ל שהיו קונצין דכיון דצרכתו שהכל לא חשיב מוקצה, ואם כן ע"כ שחתכו חתיכות גדולות, וכן כרצא וקארי שהזכירו קט"ו א' בני ציטול נינהו דצרכתן שהכל כדאמר ברכות ל"ח ב', ומיהו שאר ירקות הנאכלים כמות שהם אפשר שהיה מותר לחתכם לחתיכות קטנות, א"נ שמא בשעה שאסור לאכול והוא מתקן ללאחר זמן, הרי גם ירקות הנאכלים אסור לחתכן דק דק, א"נ שמא מש"כ התו' דשאר אוכלין שרי כונתם לאלתר וכדעת הרשב"א.

ב הא דתנן קנ"ה א' אין מרסקין לא את השחת ולא את החרוצין לפני הזהמה צין דקה צין גסה ור"י מתיר בחרוצין לדקה, ומבואר בגמ' שם דהנידון משום מטרע באוכלא, יש לעיין ותיפוק ליה משום טוחן, והרמב"ם בפכ"א הי"ח אמנם כתב מפני שנראה כטוחן, אצל כזר כתב שם בכ"מ בשם תשובות הרשב"א דבגמ' משמע דמשום מיטרח באוכלא הוא, ועוד קשה אמאי אינו טוחן ממש, וגם מ"ט דר"י דשרי בחרוצין לדקה, ולכאורה מוכח מכאן דרק מחתך לבשל חשיב טוחן כמש"כ שם הרמב"ם, אצל מחתך לאכילה מיד שרי, והכי נמי מחתך לאכילת זהמה מיד נמי יש להחיר, ורק משום מטרע באוכלא אסרינן, שו"ר שכבר כתב כן הגר"א בסימן שכ"א ס"ק י"ז, ולמ"ש הרמב"ם משום שנראה כטוחן, אפשר דהיינו דוקא במרסק, אצל לחתוך י"ל דלא מיתסר אלא משום טירחא, ובכלל דינא דמתניתין גם דאין מחתכן וזה מפרשין טעמא דמטרע באוכלא, ודוחק, ויותר נראה דסבירא ליה להרמב"ם דאי לאו דדמי לטוחן לא הוי אסרינן משום טירחא.

ובמיהו יש לעיין דתניא בתוספתא פט"ו דשבת ופ"ק דביצה הוצאה בצ"י סימן שכ"א דאין מרסקין את הדבילה ואת הגרוגרות ואת החרוצין לפני הזקנים בשבת, ומשמע דאף לאכילה מיד, וע"כ משום טוחן הוא, דלפני הזקנים כל טירחא שרי, ואם כן לזהמה נמי תיפוק ליה משום

מהא דתניא בתוספתא פט"ו דשבת ופ"ק דביצה דאין מרסקין דבילה וגרורות וחרוצין לפני הזקנים בשבת, [ותוספתא זו הביאה הרמב"ן והרשב"א והר"ן קמ"א א'], וע"כ לחלק בין ריסוק לחיתוך דק דק, דחיתוך דק דק בשעת אכילה הוא זורח אכילה ולא שם מלאכה עלה, וכמ"ש הרשב"א שלא אסרו לאכול חתיכות קטנות, וז"ל לפי זה דהראשונים ז"ל שכתבו דדוקא סילקא פירשו פריס סילקא דהיינו חיתוך דק דק, דאי פריס היינו כותש וכפירוש הערוך, אם כן אסור גם בשאר ירקות כדמוכח מהתוספתא.

ברם דעת מרן זללה"ה נראה דאף שיש לחלק בין ריסוק לחתיכה דק דק מכל מקום יש להחמיר אף בחיתוך דק דק, ובאמת נראה כן גם דעת המחבר שסתם בסימן שכ"א סי"ב דהמחתך הירק דק דק חייב משום טוחן, ולא כתב כלשון הרמב"ם על מנת לבטלו, וגם לא כתב כלשון הטור דאסור, אלא שנה דחייב, וגם לא הזכיר שריותא דלאלתר, נראה דעתו ז"ל להחמיר, וכמ"ש בב"י שיעשו חתיכות גדולות קצת, והמ"א כתב דהשלטי גבורים מפקפק על ההיתר דלחתוך לאכול לאלתר וגם הב"י כתב ליזהר לחתוך חתיכות גדולות, ומכל מקום הנוהגים להקל יש להם על מה שיסמוכו, משמע נמי דראוי להחמיר, וכל זה בחיתוך, אבל ריסוק ודאי אסור, ודעת מרן זללה"ה שיש בזה חשש חטאת, ומכל מקום החירו בקתא דסכינא כדתניא בתוספתא, כי היכי דהתירו בפלפי קמ"א א' בשינוי, [אע"ג דבפלפלי הרי השינוי מדיקה למיעוץ משא"כ בגרורות].

מה שהרשב"א למד טוחן מצורר לענין להתיר לאלתר, בפשוטו ז"ע דהא בצורר גופא פסולת מתוך אוכל חייב, [ואף אם נימא דהרשב"א סבירא ליה דגם פסולת מתוך אוכל שרי לאלתר כדמשמע בעבודת הקודש, ע"י צנשמת אדם כלל ט"ז אות א' בזה, ובזה"ל סימן תק"י סעיף א'], מכל מקום הר"ן שהעתיקו סבירא ליה דפסולת מתוך אוכל חייב, אלא נראה דעיקר הענין כמ"ש הרשב"א שלא אסרו חכמים לאכול חתיכות קטנות, והיינו דהוא סדר אכילה ולא מלאכה, ולדוגמא בעלמא הביא דגם בצורר אשכתן דשרי אוכל פסולת לאלתר משום שהוא סדר אכילה.

בחומך, וז"ע במג"א שם ס"ק י"ד, ועי' להלן, ומכל מקום ק"ק דהוה ליה לפרש דלרסק אף לאכילה לאלתר אסור, כיון שזה עיקר הידוש של התוספתא, וגם הוה ליה לפרש דבקתא דסכינא שרי, כדקתני בתוספתא, ודוחק לומר שסמך על מש"כ בסעיף ז' לענין פלפלין, ובזהגר"א שם ס"ק ט"ו י"ז משמע דמפרש דריסוק וחיתוך כי הדדי נינהו וכמ"ש רש"י קנ"ה א' אין מרסקין אין מחתכין, ולפי זה יש לפרש דהתוספתא דלפני הזקנים מתפרשא להניח לפנייהם ולא לאכול לאלתר ולכך אסור, אבל לאכול לאלתר שרי וכמו שסיים הרמ"א, ואף ריסוק יהא מותר, וכדחזינן במשנה שם דרק משום מטרע באוכלא לזהמה אסרינן ריסוק, ומתפרש שם לאכול לאלתר דלכך לא מיתסר משום טוחן, ומיהו למש"כ לעיל ריסוק דלפני בזהמה איירי בחתיכות גדולות.

והרשב"א בתשובה הנ"ל ח"ד סימן ע"ה הביא הא דאמר צירושלמי פרק כלל גדול גבי שום דכי שחיק במדוכתיה משום טוחן, ופירשו דבשוחק להניח איירי, וז"ע דצדך במדוכה שפיר יש לאסור גם לאלתר, דומיא דנפה וכברה בצורר דאסור גם לאלתר, דלא חשיב דרך אכילה, ושמא קושטא קמפרש כמו שהוכיח שם ממלאכת מכה בפטיש שהביאו שם צירושלמי דאיירי במניח.

דברי הרמ"א סימן שכ"א סי"ב דהוא הדין דאסור לחתוך גרורות וחרוצים לפני זקנים מתפרש בפשוטו במחתך דק דק, והיינו דינא דתוספתא, וכמש"פ לעיל, ודברי המג"א בס"ק י"ד צריך לפרש דסבירא ליה דאפשר להקל כדעת ח' והרא"ש עכ"פ בפירות לחתכן לפני מי שיכול לאכלן בלא חיתוך, ועי' בזה"ד סימן נ"ו, וז"ע.

ג) בדין לאכול לאלתר בצורר הגאכל כמות שהוא, רבו המתירין לחתוך דק דק, והמה ח' והרא"ש וח' רי"ד והרמב"ן והרשב"א והרא"ה והר"ן והריטב"א והרמ"ך [הוצא בב"מ פ"ז ה"ה] והאגודה, והג"א, [ולענין חיוז גם הרמב"ם כתב על מנת לבטלו, אבל אין מזה ראייה דנגאכל כמות שהוא שרי לכתחלה], ובחדושים ע"ש הר"ן הביא כן גם בשם ספר התרומה, וכן נראה דעת העיטור [בהלכות יום טוב שלהי מחלוקת י"ב] הוצא בשבלי הלקט, אבל מרן זללה"ה בסימן נ"ז שדא בזה נגרא

— מכתב —

לפי דעת מרן ז"ל שהממעך צננות במזלג חייב חטאת, לא יתכן להחזיר למעכס בקת המזלג לכתחילה, שזה שינוי קל בצורת המלאכה, ולא בפעולתה ולא בתוצאות, וכמו כל מלאכה דאורייתא דאסורה אף כללית יד, והרבה יותר מזה אסרו חכמים, וגם זכורני שהיה היתר בדוחק.

ומה שמצאנו בגמ' היתר לדוך פלפלין בקתא דסכינא, הוא ענין אחר, דהתם בכתישה בצורת מדוכה דיינין, והדך פלפלין בקתא דסכינא שלא במכתשת, הרי זה פעולה אחרת לגמרי, וכן בגרוגרות ודצילה וחרוזין, נמי הנידון צדיקה, וכמ"ש המ"א, וזוהי הפעולה בקתא דסכינא ושלא במכתשת משנה כל צורת ופעולת הדיקה, וכן אי מרסקין היינו חיתוך ע"י ציצור הגר"א, נמי חיתוך בקתא דסכינא אין לך משונה גדול מזה, אבל צננות שפעולתן במיעוץ והפעולה שזה במזלג ובקתו, אף שחייב שינוי בקתא, אין להחזיר ע"י שינוי כהאי, ובצ"י שם שצלי הלקט הקשה היכי שרינן בקתא דסכינא והרי כל מלאכה בשינוי פטור אבל אסור, ותיירך דממדות של עץ למדוך של אבן הוי שינוי, ואילו בקתא דסכינא הוי שינוי גמור, וכונתו כמש"כ שזו לגמרי צורת מלאכה אחרת, אבל דבר שמתמעך בין מיעוץ במזלג או בקתו ודאי לא שייך לחשבו כשינוי גמור ואם במזלג חייב חטאת על כרחך גם בקתו יש לאסור. (עד כאן).

הוספות חדשות

סימן ל

(א) י"א א' מתני' לא יא' החייט במחטו סמוך לחשכה שמה ויאל, נראה דהאי לא יאל כולל גם יציאה מרשות היחיד לרשות הרבים וגם היציאה ברשות הרבים עצמו, כמו במה אין אשה יוצאה, ואע"ג דלא דמי דהתם אשמועינן דלא חשיב מלבוש, ואילו הכא אי מייירי דנקיט ליה צדיקה אין צורך להשמיענו דלא חשיב מלבוש, מ"מ פירוש דלא יאל שזה בשניהם שזה כולל גם הליכה ברשות הרבים, ואפילו נמצא במחטו ברשות הרבים מצעוד היום גדול, נמי אסור לו להמשיך לנאת צו משהגיע סמוך לחשיכה, ולפי זה מתפרש שפיר שמה ישכח ויאל, דהכי קאמר דאסרו לו

לנאת במחטו סמוך לחשכה משום שמה ישכח שהוא שבת ויאל משחשיכה, וכמו שפרש"י, ולפי זה אין צריך להזכיר כאן שכתת המחט, ע"י תו', ושמה ישכח ויאל כולל גם יציאה מרשות היחיד לרשות הרבים, וגם יציאה ארבע אמות ברשות הרבים עצמו.

אבל קשה לפי זה הא דאמרינן לקמן י"צ א' דמותר לנאת בתפלין ערב שבת עם חשיכה, כיון דאסור להסיק דעת מהן הלכך מדכר דכיר להו, ומה מהני דזוכר התפלין כיון דהחשש הוא שיכח את השבת, ויש לפרש דכיון דזוכר התפלין יזכור לחלל קודם השבת, ע"י תו' הרא"ש, ובחדושי הר"ן, ובמאירי, מה שאין כן במחט שיכחנה ותשאר אצלו בשבת, ואחר כך ישכח שהוא שבת ויוליחנה.

(ב) מה דנקטו תו' בפשיטות דליכא למיחש שמה ישכח המחט ויאל, כיון דכהאי גוונא פטור כדאמר ב"ק כ"ו ב', לו"ד ז"ל היה מקום לומר דאפילו הכי גזרו כיון שמטלטל בשבת כי אורחיה ורק מחשבתו גורמת פטור, ויותר מזה כתבו תו' לעיל ג' א' דגם אי עקירת גופו לאו כעקירת חפץ, אפילו הכי שפיר גזרו שמה ישכח ויאל, ולא דמי להוציא דרך מלבוש דמבואר בגמ' דלא גזרו לרבא, דהתם ניכר שהוא דרך מלבוש, וכן בכרמלית, ולפי זה היה מתפרש שמה ישכח ויאל כפשוטו שיכח המחט או הקולמוס ויוליח, שו"ר שכ"כ במאירי ובהשלמה, וכש"כ אי מתני' בדנקיט ליה צדיקה, דודאי יש לחוש דכל רגע עלול להזכר דנקיט ליה צדיקה וימשיך בהלכו, ומיהו י"ל דזו כונת תו' דאח"כ יזכור המחט וישכח שהוא שבת, וכמש"כ בהערות ע"ס המסכת. — בעיקר הדבר יש מקום לומר דמחטו צידו לא חשיב כמתעסק אף כשאין דעתו עליה בכל רגע, דמ"מ לא חשיבא כשכות, ולא דמי להכיר בה ושכחה, ע"י מש"כ שם, ומיהו כשהוציאו בזכירת שבת, על כרחך לחשבו כמתעסק.

(ג) יש לעיין אי מתני' בתחובה לו בצגדו, וכדמשמע בגמ' דהכי מתפרש לאצ"י, וכן אי מתני' רבי יהודה היא, אם ראוי לפי זה לומר דרק בתחובה בצגדו גזרו, דבזה מצוי שיכח, אבל בדנקיט ליה צדיקה אמרינן דודאי בהתקרב

שבות, הא צמזיא ממש לכרמלית דברים שהן משום שבות אסור, שלא מצינו היתר להוציא פחות מכשיעור לכרמלית, וכן כזית מן המת וכזית מן הנבלה, אלא עשו כרמלית כרשות הרבים לדברים הללו עכ"ל, ועי' בשו"ע סוף סימן שמ"ט דפחות פחות מארבע אמות אסור גם בכרמלית, ועי"ש צביאור הגר"א דכל השבותים אסורים גם בכרמלית, ועי"ש צמ"ב וצבה"ל וצאצן העוזר וצ"מ שם ובסימן ש"ג, ובתשובות הגרע"א ז"ל סימן כ"ח, וההיא דשבת קכ"ז א' כתב צבה"ל שם דמשום דבר מצוה הקילו, ולו"ד רש"י שם היה אפשר לפרש דעל ידי אנשים הרבה טלטלו כל אחד פחות מארבע אמות, וכדמפרשין התם כן משום טירחא, [ועיין עירובין נ"ח א' ד"ה אלא דזמנין דגם אצ"י מיקל בכרמלית].

(ו) שם והתניא לא יאז החייט במחטו התחובה בצגדו ערב שבת עם חשיכה כו', בפשוטו האי עם חשיכה היינו סמוך לחשיכה דמתני', אלא דהאי תנא קרי ליה עם חשיכה, דלא יתכן לפרש עם חשיכה ממש, דא"כ כבר יוצא זה משחשיכה, דאם עם חשיכה לא מתפרש סמוך לחשיכה, יש לפרשו עם חשיכה ממש, וז"ע צביאור הגר"א סימן רנ"ב ס"ו שכתב לפרש הא דתפלין לקמן י"ב א' דאינטיריך לטעמא דמדכר דכיר להו אע"ג דהיוצא בתפלין בשבת פטור, [ובמשה"ק הראשונים ז"ל שם עיין רמב"ן ורשב"א ור"ן], משום דעם חשיכה חמיר טפי ואסור גם במידי דאם יאז בשבת פטור, ולא נתפרש כיצד תחייב לפ"ז הא דאמרינן הכא דעם חשיכה שרי לר"מ בתחובה בצגדו, [ודוחק לומר דהגר"א ז"ל הו"י גריס כאן סמוך לחשיכה], וז"ע.

ולאחאמור דעם חשיכה דכאן היינו סמוך לחשיכה, יש לדקדק מזה דסמוך לחשיכה אינו מנחה קטנה עיין צבה"ל סימן רנ"ב בזה בשם ירושלמי, דסמוך למנחה קטנה לא יתכן לקראו עם חשיכה, ועל כרחק כמ"ש שם בשם הפמ"ג דהיינו חזי שעה סמוך לחשיכה, דומיא דסמוך למנחה דריש ערבי פסחים, דהיינו מתשע שעות.

ולאחאמור גם הא דתניא לקמן י"ב א' חנניא אומר חייב אדם למשמש בצגדו ערב שבת עם חשיכה, יש לפרש נמי דהיינו סמוך לחשיכה, וכן

השבת יניעם ולא יטלטלם בשבת, דמדכר דכיר להו, ומותר לו ללכת בהם סמוך לחשיכה.

ואם אמנם כן יש לתמוה על הרי"ף והרא"ש שלא הביאו לאוקימתא דנקיט ליה בידיה, ומתפרש בפשוטו בתחוב לו בצגדו, ונהי דלמאי דפסקו כרבי יהודה, שפיר אסור גם בתחוב לו בצגדו, אצל מ"מ היה להם להזכיר דגם בידו אסור, כדמוקמינן למתני' אליבא דרבא ורבי מאיר, וז"ל דסמכו דסתומת הדברים מתפרש בין בצגדו ובין בידו, וכן ז"ל דברייתא לקמן ב' דלא יאז החייט במחטו התחובה לו בצגדו ערב שבת עם חשיכה, דמתפרש דלרבותא נקט תחובה לו בצגדו בין לר"מ ובין לר"י וכל שכן בידו.

(ד) בב"י סימן רנ"ב הביא בשם רי"ו דלאו דוקא חייט והוא הדין כל אדם, ולפי זה אסרו חכמים מלאכת הוצאה סמוך לשבת, ואם כן הוה ליה לתנא למיתני לא יאז אדם וחפץ בידו סמוך לחשיכה, וגם אין מקום להזכיר לצלר בקולמוסו, כיון דחייט לאו דוקא וכל אדם בכלל, ולו"ד ז"ל היה נראה דדוקא נקטו חייט במחטו ולצלר בקולמוסו, דדברים אלו הם בידם כל היום ואין דעתם עליהם, ובקל יש לחוש שישארו בידיהם גם משחשיכה ואזו ללכת בהם גם בשבת, אצל סתם חפצים ביד האדם זכור בהם ויסלקם מידו קודם השבת, וכ"מ במאירי, ועוד העיר בני יעקב נ"י דבי"ח דבר שהשווה בית שמאי ובית הלל לקמן ט"ו א' מנו הרמב"ן בחידושו והרמב"ם בפירוש המשנה חייט ולצלר בתרתי, ואם חייט לאו דוקא והוא הדין כל אדם אם כן כבר לצלר בכלל.

(ה) י"א ב' איבעיא להו כרמלית מאי אמר אצ"י היא היא כו', נראה דלאצ"י כלל הוא דכל דאסור ברשות הרבים אסור נמי בכרמלית, וגם בגמ' לא איבעיא להו אלא בעוסק בהיתר גמור אלא דחיישינן שמא יוציא כליו, וכן במתני' דהנידון בערב שבת וגזירה אטו שבת, וזוהי הוא דהקיל רבא, אצל כל איסורי דרבנן לא אשכחן מאן דפליג אצ"י בכרמלית ורשות הרבים שוין, וכ"כ הרמב"ן לקמן ז"ד ב' וז"ל שהכרמלית כרשות הרבים לכל דבר אלא שאין גוזרין בה בשאינו עושה המלאכה כגון ההיא דרבא בשותה ברשות היחיד והוא בכרמלית, וכן ברשות הרבים אין גוזרין סמוך לחשיכה שמא ישכח ויוציא בדבר שהוצאתו משום

משמע כן בטור שהעתיק הא דחנניא משום הולאה
אע"ג דסבירא ליה דלית לן האידנא רשות הרבים
כמ"ש בסימן ש"ג, ולפמ"כ הרי מהאי טעמא
שינה לכתוב מלוא במקום חייב.

שם ולא נגר בקיסם שבאזנו כו', צירושלמי איתא
נמי ולא הלבלר בקולמוסו באזנו.

סימן לא

(א) י"א ב' מאי שנא זכ בעל שתי ראיות דחייב
כו' אמר ר"ז האי תנא הוא דאמר
כל אלו טינוף לא קא חשיב כו', כל הנידון בבא
הוא אם חשיבא הולאה כי אורחיה וחייב חטאת
או דהוי הולאה בשינוי ופטור אבל אסור, וזה
אמרינן דאם צריך לכיס לספירה או לצדיקה חשיבא
הולאה כי אורחיה וחייב חטאת, ואם צריך לו רק
לאכול טינוף בזה הוי סבירא ליה לר"ז דלא חשיב
הולאה כי אורחיה דלאו צורך חשוב הוא, וגמרא
דחי דגם זה צורך חשוב והוא ליה הולאה כי
אורחיה וחייב חטאת, אבל אין כאן נידון מתי יחשב
כמלבוש שהא מותר ללכת בו, ונראה דהוא משום
דכיס שמשמע לקבלה בכל גוויי אין לו תורת
מלבוש, ואין הנידון אלא אי חשיבא הולאה כי
אורחיה או לא, ועי' נדה י"ג ב' דמשמע שהיה
הכיס של נחשת.

ולפי זה בגד שמשמע צורת בגד, שפיר יחשב
כמלבוש ויהא מותר ללכת בו, גם אם
לבישתו רק לאכול טינוף, וגם לר' זירא, דאכולי
טינוף צורך חשוב הוא, וכ"ה בב"י ובשו"ע סימן
ש"א ס"ד דבגד גמור שאינו אלא לאכול טינוף
שרי, ונראה דזו דעת רש"י לקמן ס"ד ב' שפירש
דמוך שהתקנה לנדתה דמותרת ללכת בו הוא עשוי
לאכול טינוף, והיינו דמוך זה אפשר לחשבו
כמלבוש, אם משום שעשוי צורה כזו, או דכיון
דעל כרחק כל הנשים צריכות לו לדבר שבחולדתן
שפיר חשיב בגד בכל צורה שהיא, [ולא גרע
מרטייה שעל המכה], והלכך אף שכונתם רק
לאכול טינוף מ"מ חשיב שפיר בגד, ולא דמי לכיס
הזב שמשמע ככיס ולא כבגד, [ועי' מה שכתב
הגרא"מ הלוי ס"ד ב'].

וצ"ע במו' לקמן שם שהקשו לפרש"י דאכולי
טינוף לאו בגד הוא כמבואר בסוגיין דחשיב
משא, וכנראה נקטו ז"ל דכיס הזב לא חשיב בגד

הוא בלשון הטור סימן רנ"ב דמלוא למשמע סמוך
לחשכה.

ויש להסתפק בלשון חייב למשמע אם פירושו
שצריך למשמע ולרוקן כל כיסי הצגדים שלא
ישאר בהם כלום, וכמש"כ בד"מ בשם הכלבו, או
דקאי במשמוש שכבר יהא זכור שיש חפצים בצגדיו
ויזכור להוציאם אם יבא ללכת, או כשתחשך, ומש"כ
הד"מ הוא לרווחא דמילתא, והנה אם מתני' דלא
ינא החייט במחטו מתפרש בתחובה לו בצגדו,
וכדקתני בצרייתא, א"כ תקשה לן מאי איריא
כשתחפץ ללכת לרשות הרבים, תיפוק ליה דאפילו
יושב בביתו חייב להוציא המחט משום הא דחנניא,
וכבר העיר בזה בזה"ל סוף סימן רנ"ב, ומשמע
דאם כבר משמש וזכור יכול להשאיר החפצים
בצגדיו, אבל אסור לו ללכת בהם, ומיהו אי מתני'
בנקיט ליה בידו, ניחא שפיר דכל שאינו יונא שפיר
אוחז בידו, וגם צרייתא דלא ינא במחט התחובה
לו בצגדו מתפרש שפיר דגם אם בא ליטלה בידו
לא ינא בזה, ונקט תחובה בצגדו לרבותא דגם
בתחובה אסור וכדרי"י, ולפ"ז שפיר י"ל דמלוא
המשמוש היא להוציא החפצים מצגדיו, וכן כתב
במעשה רב שלא לטלטל שום דבר גם בבית רק
בידיו, וכ"כ בשו"ע הגר"ז סימן ש"ג סכ"ג.

מה ששינה הטור וכתב מלוא למשמע ולא בלשון
הגמרא חייב למשמע, נראה דהוא משום
דסבירא ליה דלדידן לית לן רשות הרבים כמש"כ
בסימן ש"ג, והלכך ליכא חיובא, [ומ"מ העתיק
מתני' דלא ינא החייט במחטו כלשונה], ומלוא
שפיר איכא גם בכרמלית.

במג"א סימן רנ"ב ס"ק כ"ו כתב דגם האידנא
דליכא רשות הרבים מ"מ מלוא למשמע
משום שמא יש שם דבר המוקצה, הנה משמע
דסבירא ליה דהאידנא מותר ללכת במחטו סמוך
לחשיכה, כיון דלית לן רשות הרבים אלא כרמלית
וכמש"כ נמי שם ס"ק כ"ג, ומ"מ משום מוקצה
צריך למשמע, ולכאורה למה יש להחמיר משום
מוקצה טפי משום כרמלית, ויש לפרש דשמא ינא
הוא חשש יותר רחוק, מה שאין כן נגיעה במוקצה
שהוא גם ביושב בביתו כל היום שפיר יש לחוש,
וכיון דהטור כתב רק מלוא ולא חיוב, שפיר יש
מלוא גם בזה, ומשמע דהמג"א סבירא ליה דמשום
שמא יוציא לכרמלית גם מלוא למשמע ליכא, ולא

ולבאורה יש להוכיח דאזלי טינוף חשיב שפיר כמלבוש, מהא דתנן לקמן נ"ב ב' דהרחלות יוצאות כזונות, ומפרשין נ"ד א' דהיינו כיסוי לאזלי מטינוף הנמר, הרי דחשיב כמלבוש, ושמו י"ל דהתם שהוא כיסוי על כל הרחל הו"ל כמלבוש גמור דגם לאזלי טינוף חשיב מלבוש, א"נ כיון שכל גידול הרחל הוא בשביל צמרה, הלכך לאזלי מטינוף הנמר חשיב כאזלי כל הרחל.

ג) הרמ"א בסיומן ש"ג סט"ו על מש"כ המחבר דרשאים לצאת במוך שהתקינה לנדחה, הוסיף שלא יפול דם עליה ויערנה, ואין כונתו דכל אשה שנותנת המוך צריך שתהא כונתה משום שהדם שיפול על צורה יערנה, שכבר קבעו חז"ל לכל הנשים דמותרות לצאת במוך שהתקינה לנדחה, אלא כונת הרמ"א דאם כבר נתמעט הדם שאין חשש שיפול על צורה ויערנה, ואינה חוששת אלא שלא יטנפו בגדיה או צורה, אז אסורה לצאת בו, [וצהירות ע"ס המסכת לדף ס"ד ב' נחקשנו בכונת הרמ"א צוה]. — דברי הרמ"א הם העתק דברי הב"י שהעתיק דברי התו', והוא שצריך שהמוך יגן על הבשר שלא תטעור מן הדם, אבל מאחר ולא משכחת לה מוך שיגן על הבגדים והבשר רק מטינוף ולא מצער אלא א"כ הדם מועט, לכך פירשנו כן.

ויש להסתפק בספוג ומוך שנוהגים לחברו בצגד הסמוך לבשר, והוא משמש ממש מעשה הבגד במקום הזה, אם יש לדנו כצגד דגם כשנעשה לאזלי טינוף שרי לצאת בו כמ"ש בסיומן ש"א סי"ד, או דכיון דעמיד להנטל הרי הוא דדין מוך דלא שריין לאזלי טינוף כדעת תו', [ודלא כדעת רש"י והרי"א^[ז]], ונפקא מינה צומן שאין חשש אלא להפרשה מועטת דאין צה אלא משום אזלי טינוף, וצ"ע.

ד) מש"כ תו' ס"ד ב' דלכך שרי מוך שהתקינה לנדחה ולא חשיב אזלי טינוף, לפי שאם יפול על צורה ויחייב יערנה, נראה דהוא כלל לכל דבר שכשמתייבש נשאר ממנו צעין על הבשר דומיא דדם, דלא חשיב אזלי טינוף אלא מניעת צער הגוף וחשיב כמלבוש, ולפי זה הוא הדין במניקות שמנטף חלב מדדיהן, דרשאות לצאת בספוג שמניחים לספוג את החלב, דגם חלב כשמתייבש על הבשר הוא צעין ומצער, וכל

משום שאינו עשוי אלא לאזלי טינוף, ור"ז וסוגית הגמ' נחלקו רק אם חשיב הוצאה כי אורחיה או כלאחר יד, ולפ"ז גם מוך שהתקינה לנדחה אינו דדין שישמש כצגד אם אינו עשוי אלא לאזלי טינוף, ומשום כך חידשו דדם נדות מצער כשמתייבש על הבשר והלכך חורת צגד על המוך, ולפ"ז גם אם זיבת הזב היה מצער על הבשר היה מותר לצאת בכיסו, [עי' להלן סק"ה], וצ"ע למה לא פירשו דכיס לאו צגד הוא, והלכך לא דנו בגמ' אלא אם הוצאתו חשיבא הוצאה כי אורחיה או כלאחר יד, אבל דבר שיכול לשמש כצגד גם אם עשוי לאזלי טינוף חשיב צגד, וכמו שסתמו המחבר והרמ"א שם, ויתפרש מוך שהתקינה לנדחה צאופן שיכול להחשב כצגד, ואפשר דסבירא להו לתו' דכיון דמוך זה עומד לאשפה כמבואר לקמן ס"ה א' דליכא למיחש שמה תטלטלנו, הלכך לא חשיב צגד, אבל צ"ע מרטייה דחשיב כחכשיט אף שסופה לאשפה, עי' סיומן ש"א סכ"ב, ומ"מ מה שנראה מדבריהם דמסוגיין מוכח דדבר שמטרתו לאזלי טינוף לא חשיב צגד, לכאורה יש לדחות דכיס הזב שאני דכיס הוא ולא צגד וגרע מרטייה.

ז) תובין הדברים דצסוגיין מבואר דכיס הזב לא חשיב כמלבוש בין אם לובשו לספירה או לצדיקה בין אם לובשו לאזלי טינוף, ולא נזכר בגמ' שום טעם למה אינו מלבוש, דנידון לאזלי טינוף הוא לאחר שאינו משמש כמלבוש, אם חשיב הוצאה כי אורחיה או צסוגיין, ונקטו בתו' דלכך לא חשיב כמלבוש משום שאינו אלא לאזלי טינוף, ועל פי זה נתקשו למה מוך שהתקינה לנדחה חשיב כמלבוש, וקשה דנימא דכיס הזב לא חשיב כמלבוש משום שהוא כיס, ולעולם כל דבר שעשוי לאזלי מטינוף אם אפשר לחשבו כמלבוש שפיר חשיב מלבוש.

ובפסקי ריא"ז הנדמ"ח פרק צמה אשה ה"ד אות ג' כתב לא יצא הזב בכיסו ואם יצא פטור משום שזו מלאכה שאינה צריכה לגופה, ואין זה דומה למוך שהתקינה לנדחה שהמוך מונח במקום הקניוח ודומה לרטייה שעל גבי המכה אבל הכיס הוא מונח לקבל עכ"ל, ומשמע דתרווייהו לאזלי טינוף נינהו, ומ"מ שרי מוך דחורת צגד עליו מה שאין כן כיס.

זה בספוג שהחלב נבלע בו, אבל אלו שמהדקים כלי קיבול שמקבל את החלב, אסור לזאת בזה, מלכד דאפשר דלא בטילי לגוף ולא חשיבי כמלבוש, [עי' להלן סק"ה], הנה יש כאן גם איסור מלכד טלטול החלב, וכמ"ש תו' נ"ג ב' ד"ה כאן, ואם על ידי הידוק הכלי עלול להיות נפלט חלב, יש כאן גם משום מפרק.

והא דזיבת הזב לא חשיבא כדס שמנער את האדם כשמחייב, ויחשב כמלבוש, לפי מה דנקטו תו' דרק משום אלו טינוף לא חשיב כמלבוש, יש לפרש משום שהוא מועט ואין האדם מקפיד עליו אלא משום אלו טינוף, עי' ריטב"א ס"ה א'.

ה) בתו' שם הוכיחו דאולי טינוף לא מחשיב כמלבוש, מהא דכיס הזב לא חשיב כמלבוש, ולכאורה משמע מזה דלמאי דמסקו דמניעת זיבת דס נדה לא חשיב כאולי טינוף, אלא כמניעת נער הגוף, וחשיב כמלבוש שהוא להגן על האדם, ולכך שרי מוך שהתקינה לנדתה, דלפי זה גם יהיה מותר לתת כיס לקבל דס נדוטה, אבל לא מסתבר דכיון שבשעה שיהיה דס בכיס יהיה ראוי לדונה כמוציא דס נדה שנחלקו בו לקמן ע"ה ב' אם חייבין עליו חטאת, אם כן אין להתיר לתמו לקבל דס נדה, וראית התו' מוז יש לפרש מהא דאיכא חנא דמחייב חטאת, ומזה ודאי מוכח דלא חשיב מלבוש, ומוך שהתקינה לנדתה בטל הדם למוך, ולא חשיבא כמוציא דס.

שו"ר דמסתמית הראשונים דבזב מבואר דאולי טינוף לא חשיב בגד ומאי שנא ממוך שהתקינה לנדתה, משמע דס"ל דאם לאולי טינוף היה תורת בגד, היה מותר לזב לזאת בכיסו דומיא דמוך, ולא רק שלא היה חייב חטאת, ומבואר דגם כיס אם עשוי למנוע שהדם לא יזכרנה היה מותר, ומ"מ נראה דהיינו דוקא בזמן שהכיס ריק דומיא דכיס הזב דגם אם יש בו משהו זיבה בטל הוא לכיס ולא חשיב כמלטל זיבה, אבל אם יהיה דס בכיס, יש לדנו כמוציא דס נדה, ואם יהיה עיקר מטרתו לקבל הדם יהיה מקום לדון אם יהיה מותר לזאת בו גם כשהוא ריק.

ולפי זה אלו שסובלים מעצירת המי רגלים או מטפטוף ומחצרים להם נזור עם כלי קיבול לקבל המ"ר, הרי אף אם נימא דמניעת דליפת המ"ר לא חשיב כאולי טינוף אלא כמניעת נער

הגוף דומיא דדס נדה, ומותר לזאת עם הזינור, וגם הנזור נחוך לרפואתו ועדיף מרטייה וכיו"ב, מ"מ אין להתיר להוציא את השקית עם המ"ר, שזה כמוציא מ"ר הוא, ואף כשהשקית ריקה יש מקום לדון אם מותר לזאת בזה.

ובכן באלו שפותחים להם פתח בצטן וכופפים בתוכו קצה המעי להוציא יציאותיו, ומחצרים שם שקית להתמלאת, וכשנמלאת מוציאים אותה ומניחים אחרת תחתיה, הנה בזמן שהיא מלאה הרי זה כמוציא מה שבתוכה, אבל גם בזמן שהיא ריקה יש לדון כיון שעיקר תכליתה להתמלאת ואז לא יהא רשאי לזאת בזה, ולא דמי לכיס הזב שלא נועד לטלטל בו בזה שבתוכו ואינו אלא לאולי טינוף, אבל אפשר לחבר שם ספוג או מוך שיעכב ויספוג שלא יצא לחוץ, וזה ודאי דומה למוך שהתקינה לנדתה, דיציאותיו על צדו ודאי יזכרוהו יותר מדם הנדה, ורשאי לזאת בו, [וגם בשביל דברים שבקדושה ראוי לעשות כן, אע"ג דמסתבר שאינו בדין שותת, עיין מש"כ בצרכות ס"ז ס"ק י"ג י"ד]. ואלו שאין יכולים לזכור כדרך כל הארץ, ופותחים להם פתח בצטן ומחצרים לקיבה או למעי, ושופכים האוכל דרך זינור לתוך הקיבה, וזינור זה קבוע בתוך הפתח, אלא שכל כמה חדשים לפעמים יש צורך להחליפו, הדעת נוטה דזינור זה לא גרע מרטייה או ממקל של חיגר או מכבל דעבדא או מקמיע, שהרי הוא משמש את האדם שימוש חשוב, וי"ע.

ו) רא"ש פ"ו סימן י"ח ובלכד שלא יכרוך עליה חוט או משיחה כו', רבנו העתיק כל לשון הרי"ף כדרכו, אלא דברי"ף הגירסא ובלכד שלא יכרוך עליהן חוט או משיחה, ורבנו כתב שלא יכרוך עליה, ונראה דרבנו פירש כונת התוספתא ובלכד שלא יכרוך עליהן דאמכות דעלמא קאי ולכך שנה לשון רבים, אבל הכונה שלא יכרוך על המכה, ולכך שינה הלשון וכתב עליה, ופשיטא ליה דגם הרי"ף לכך נכתב, ולכך לא הזכיר כלום, וכן הטור בסימן ש"א סכ"ז העתיק דין התוספתא וכתב בהדיא שלא יכרוך חוט או משיחה על המכה לזאת בו דכיון שאין מרפאין הוי משא, וברישא בספוג ומוך כתב שהן מרפאין ולכך שרי.

וגם בדעת הרמב"ם אפשר לומר כן שכתב בפ"ט ה"ג דיוציאין במוך ובספוג שעל גבי המכה

שלא יכרוך על המכה, דאם כן הול"ל אצל אין יוצאין בחוט או משיחה שעל גבי המכה, ועל כרחק לפרש שלא יכרוך על המוך והספוג חוט או משיחה ויאל עמהן, וזריך לפרש דהספוג והמוך תועלתן מועטת למכה ואין רגילות לצטל להן חוט או משיחה, כלשון הרמב"ם שהרי החוט והמשיחה חסודין אכלו ואינם מועילים למכה, ולכך אסור ללאת עמהן, וואפשר דעל איספלנית ורטייה אפשר לכרוך חוט או משיחה, שהם חסודים ותועלתן למכה מרודין, והרי החוט והמשיחה מתצטלין להן, ומש"כ הטור דאין יוצאין בחוט או משיחה שעל גבי המכה, י"ל דס"ל דאם צפני עמנן יוצאין בהן, היה ראוי שיהא מותר ללאת עמהן גם כשהם על המוך והספוג, אצל מ"מ לא נתייבז מה שהטור לא הביא דאין יוצאין עמהם גם כשכרכן על המוך והספוג שזה עיקר דין התוספתא, וי"ע.

ובני יעקב נ"י העיר דשמא אפשר לפרש התוספתא צמוך וספוג לחין, [דבאלו הכי אי אפשר ללאת בהם, דיבשין אינם נדבקים], שתועלתם למכה מרובה, עיין לקמן קל"ד ז' שנותנין עליהן חמין, ובתוספתא פ"ג, ואיירי שנתונים מערב שבת, וכשצא ללאת בהן רגילות לכרוך עליהן חוט או משיחה לפי שחזיתן רפוייה ובקל יכולים ליפול, ואשמועינן התנא דאסור לכרוך עליהן משום סחיטה, דהוא פסיק רישיה דניחא ליה שהמים יפין למכה, וניחא לשון ובלבד שלא יכרוך דהכריכה עצמה אסורה ולא רק שאסור ללאת בהן, וגם ניחא לשון ובלבד דבעלמא מתפרש כדבר ידוע ע"י מש"כ לעיל ס"א סק"ד, ולפי זה י"ל דגם אגד אינו ראוי לכרוך על המוך והספוג הלחין, ורק אגד צפני עמנו או על איספלנית מותר דליכא משום סחיטה, דגם מה שמורחין על האיספלנית לאו צר סחיטה הוא.

ז' בדין מוך או ספוג שנתנן על המכה שלא יסרטו צגדיו את מכתו, אם מותר ללאת בהן בשבת, הנה הטור צסימן ש"א סכ"ז כתב דלכך מותר ללאת צספוג ומוך שעל המכה לפי שהן מרפאין, ומשמע דמוך וספוג חדשים ויבשין שאין מרפאין כדאמר קל"ד ז' אסור ללאת בהן, וכ"כ שם צסכ"ח צסלע שעל הצינית שהוא גם מרפא, וכתב המג"א שם ס"ק מ"א דמשמע שאם אינו מרפא אלא נותנו שלא ינגף אסור ללאת בו, וצ"י

ובלבד שלא יכרוך עליהן חוט או משיחה שהרי החוט והמשיחה חסודין אכלו ואינם מועילים למכה כו', ואם כונתו שכורך החוט והמשיחה על המוך והספוג, מה שייך לומר שאינם מועילים למכה, הרי אינם נפגשים עם המכה כלל, ואם תועלת למכה קאמר, הרי צזה שמצמידים את המוך והספוג למכה יש צזה תועלת, אלא ודאי בחוט ומשיחה שהם על גבי המכה צלא ספוג ומוך קאמר, ואמנם אין צהן תועלת למכה, [דגם שלא יסרט אינם מועילים כל כך עיין א"ר סכ"ח], וכיון שחסודים הם אינם מתצטלים לגוף האדם ולכך אין יוצאין בהם, אצל אם כרכן על גבי הספוג והמוך או על גבי רטייה ואיספלנית, י"ל דמותר ללאת צהן כיון שמשמטין שימוש גמור להצמיד את הספוג או את הרטייה למכה, והיינו דין אגד שגשנה צסיפא דתוספתא והוא כולל כל המאגידים, גם חוט או משיחה וגם סמרטוטים, דצכולס רשאי ללאת, ולשון אגד מתפרש על דבר המאגיד אחרים כמו לולב צריך אגד, ומתפרש שהוא על איספלנית או על רטייה או על מוך וספוג, והוא אודם למכה, וכן נראה דעת הצ"י שכלל הרי"ף והרא"ש והטור צחדא מחתא מכלל דאין מחלוקת ציניהם, וגם לא הביא דעת הרמב"ם לנטות מזה, וזה דעת הצ"ח סימן ש"א סכ"ב, ודלא כדעת המג"א שם ס"ק ז"א.

אבל צביאור הגר"א שם כתב לפרש צדעת הרמב"ם דחוט או משיחה על המוך והספוג קאמר, והם חסודים ואינם צטלים למוך ולספוג, וצסיפא דיוצאים צאגד שעל גבי המכה, גם צאגד חסוד שרי, כיון שהוא מועיל שלא תסרט המכה, והדברים צ"ע דמאי פסקה דכל חוט או משיחה, חסודין הם מלשמש צהם לקשירת ספוג או מוך, צשלמא אם על המכה קאמר, כיון שאין צהן כמעט תועלת, דגם שלא תסרט המכה אין חוט או משיחה מועילים כל כך, [ע"י א"ר סכ"ח], הלכך אהני להו חסיבותם שלא יתצטלו, אצל אם הם מחזיקים את הספוג או המוך שפיר זהו תפקידן, וגם סתם אגד מתפרש על רטייה או איספלנית דכשמו כן הוא שמאגד אחרים.

שבת וראיתי דלשון התוספתא יוצאין צמוך ובספוג שעל גבי מכה ובלבד שלא יכרוך עליהן [או עליה] חוט או משיחה, לא יתכן לפרש

דאינטריך לאשמועינן להצחין בין בגדו לבגדי אשתו, וצדין שמש לבדוק כוסות וקערות.

שם חר"י ח"ש אפילו להצחין בין בגדו לבגדי אשתו, יש צוה שני חדושים, חדא דאע"פ שאין ההצחנה קשה כל כך, ועוד שהוא עיסוק של רגע אחד ולא דבר הנמשך, ומזה לכאורה כבר יש ללמוד כמעט לכל דבר שצריך הצחנה, ועי' בירושלמי דאיכא מ"ד דלכך שרי לבדוק כוסות משום שהוא לשעה.

הגרע"א ז"ל במשניות דקדק למה לא נתפרש במתני' טעמא דשמא יטה, וי"ל דכיון דקמני לאור הנר הרי הדבר מובן דהוא שמא יטה, ועי' במהרי"ך חיות מה שהביא בשם הגר"א.

עוד דקדק ז"ל בהא דקמני את כליו, וי"ל דלשון לא יפלה סתם יש בו מקום לטעות מלשון לפלא נדר, ולא מצי למיתני אין פולין, משום דבעי למיתני דומיא דלא יקרא, דבא ללמד שריותא דשנים, ואין לטעות דגם פולין בשנים, דבלפלות אין שייכות בין השנים, דהו"ל כשני ענינים וגרע טפי, ולא מצי למיתני ולא יפלה את ראשו, דאין אדם מפלה את ראשו בעצמו לאור הנר וכמש"כ ז"ל. — ועיין להלן סק"ד.

(ב) י"ב ב' אמר רבה ואפילו גבוה שתי קומות ואפילו שתי מרדעות כו', נראה דר"ל אפילו הנר גבוה שתי קומות ושתי מרדעות, דבשתי קומות עדיין בקל יוכל להגיע שיעמוד על כסא ויפשוט ידיו וכבר יגיע לגובה של שתי קומות אדם, אבל אם גבוה עוד שתי מרדעות כבר צריך להביא קולם וכיו"ב, ואיכא למימר אדהכי והכי מידכר אפילו הכי אסור.

שם ואפילו עשרה בתים זו על גב זו, מפרש"י נראה דבא לומר ואפילו בגוונא דליכא למיחש שמא יטה, אפילו הכי לא פלוג רבנן, ואף על גב שהוא קורא לאור הנר שצצית העשירי מ"מ לא ילך להטותו אף לא בחול, שהוא טורח מרובה, ולפי זה נתפרש בגמ' דאפילו בגוונא דליכא למיחש שמא יטה אפילו הכי אסור דלא פלוג רבנן, ולפי זה הוא הדין כשהנר סגור במפתח והמפתח ציד אחר נמי יש לאסור משום דלא פלוג רבנן, וכן הלשון בטור ובשו"ע סימן ער"ה דאפילו גבוה עשר קומות שאינו יכול להגיע אליו אפילו הכי אסור שלא חילקו חכמים בדבר, וכן איתא בירושלמי

גם לסכ"ב, ומשמע דלאו דוקא מטבע, אבל ברי"ו בנתיב י"ב חלק ט' כתב דכל דבר הקשה מותר ללכת בו, והיינו אע"פ שאינו מרפא עי' ס"ה א', וכן במאירי שלהי צמה אשה פירש דספוג ומוך דתוספתא נותנן שלא יסרטו בגדיו את המכה.

ובאמת בסברא כל בגד שעשוי למנוע צער מן האדם, היינו כמלבוש גמור, וכן הקשה הגרע"א על המג"א הנ"ל מהא דשרי ללכת במוך שהתקינה לנדחה, שהוא למנוע צער כשיתייבש כמ"ש תו' ס"ד ב', וכן פרש"י נ' א' דיוצאין בפקורין היינו כשנותנן על המכה שלא יסרט, וכן פירש שם בריטב"א, וכן מצואר בגמ' נ"ג ב' דכים שנותנין לצהמה שלא יסרטו דדיהן מותר ללכת בו, ועי"ש בתו' דמאן דאסר הוא משום שהוא רפוי ואיכא למיחש דנפל ואחי לאיתויי, הא במיהדק שפיר דמי, וכ"ה שם בתו' הרא"ש, וכן הוכיח צבה"ל סימן ש"א סכ"ב מהא דלא קמני צהאי תוספתא ברישא בספוג ומוך שאם נפלו לא יחזיר, כדקמני שם בספא, דש"מ דאיירי במוך שאינו מרפא ואינו אלא שלא יסרט דמותר להחזירו בשבת כדאמר קל"ד ב', וש"מ דאפילו הכי מותר ללכת בו, ומיהו למש"כ רש"י לקמן שם דחדש מרפא ולאחר שכבר נשתמשו בו למכה שוב אינו מרפא, י"ל דמיירי בחדש שמרפא ולא מצי למיתני שאם נפל לא יחזיר, דלאחר שכבר נשתמשו בו שוב אינו מרפא ומותר להחזירו, ובא"ר בסכ"ח הביא שגם צשה"ג ובמהרי"ל מצואר דשלא יסרט מותר ללכת בו, וכ"כ במ"ב שם ס"ק ע"ז דלדעת הגר"א דדעת הרמב"ם נמי מותר ללכת בחוט או משיחה שמשמירין שלא יסרט, וכ"כ בהגהמ"י פי"ח הט"ז אות ג' בשם ר"י, וכבר כתב במ"ב שם ס"ק ק"ח להקל למעשה.

סימן לב

(א) י"ב א' ת"ש אין פולין לאור הנר ואין קורין לאור הנר אלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון כו', מצואר שהם שתי הלכות, וכן מנאן הרמב"ם בפיה"מ, ונראה מזה דמאין פולין אי אפשר ללמוד שאין קוראין, ואפשר הטעם משום דפולין צריך עיון טפי, א"נ בקריאה יש להקל משום קריאה דמנאה, וגם לאחר שאסרו תרויהו אכתי אין זה כלל לכל מילי, והיינו

ונקיות הקילו, גבי שמש וכוסות, ומראה של זכויות ענין אחר הוא שלא גזרו אלא צמחית שהוא כסכין, ואם גזרו שלא לראות בסכין, אין לעשות לא פלוג על כל המראות, ולא דמי לנר שהנידון לתקן את הנר עצמו שכהה אורו שהוא משתמש לאורו, ואדם חשבו חשיבותו גורמת שלא להשוותו.

שם אמר ר"ה וצמדורה אפילו עשרה בני אדם אסור, צמדורה של עצים איירי וכמ"ש רש"י, ומצואר דפשוט לגמ' דשמא יטה לאו דוקא, דהא בעצים לא שייך הטייה, אלא כל תיקון המגדיל את האור הוא בכלל הגזירה, וחישינן בעצים שמא יחתה, ומוזה סייעתא למ"ש הב"י לאסור נר שעוה משום שמא ימחוט, דפשיטא דגם משום שמא ימחוט יש לאסור, וכן היה פשוט למרן זללה"ה דאף לאור החשמל אין קורין משום שמא יתקן תיקון שהוא מאיסור בונה.

ג) שם חד הוא דלא ליקרי הא תרי שפיר דמי, נראה דדייק משום דהו"ל למייתי אין קורין לאור הנר, וכדקחני צברייתא לעיל, ומדשני ונקט לשון יחיד משמע דשנים שרי, וכן מהא דחני צברייתא צסמוך לא אחד ולא שנים, משמע דמסבירא היה מקום להתיר שנים.

שם אמר ר"א ל"ק כאן צענין אחד כאן צשני ענינים, צפשוטו נראה דענין אחד ר"ל שלומדים צוותא ענין אחד, דאם אין להם שייכות זה עם זה, מה צכך ששניהם עסוקין צאותו ענין, וכן מוכח ממש"כ האו"י הוצא צד"מ סימן ער"ה דגם צשני ספרים מותר צענין אחד, ואם אינם לומדים צוותא מה צכך ששניהם עסוקין צאותה סוגיא, כשכל אחד מעיין צספרו, אלא ודאי ענין אחד היינו שלומדים צוותא, והלכך גם צשני ספרים יש מקום להתיר, וכן הלשון צאו"י שכל אחד נותן לצ לקריאת חצירו.

ולפי זה ז"ע צמש"כ הרמ"א צסימן ער"ה ס"צ דכיון צשני ספרים אפילו צענין אחד אסור הלכך אסור לומר פיוטים צליל יו"ט שחל צשצת, דמשמע דאם היה מותר גם צשני ספרים צענין אחד, היה מותר לומר פיוטים, והא צפיוטים אף כשאומרים אותן הפיוטים, אין שייכות צין אחד לחצירו, והו"ל צשני ענינים, וכן צב"י כתב דממה שאסר הטור לומר פיוטים צליל יו"ט שחל צשצת, מוכח צשני ספרים אף צענין אחד אסור, ומשמע

אחד הנר שהוא יכול להטותו ואחד הנר שאינו יכול להטותו ע"ש, ומש"כ הרמב"ם צפ"ה מהלכות שבת הי"ד אין פולין לאור הנר ולא קוראין לאור הנר כו' ואפילו עשרה צחים זה על גב זה והנר צעליונה לא יקרא ולא יפלה לאורה צתחתונה שמא ישכח ויטה, יש לפרש דטעם עיקר התקנה קמפרש, ולא צא לומר דגם צעשרה צחים חיישינן שמא יטה, וכבר כתב כן הב"ח, וכן משמע לקמן קמ"ט א' דהא דרצה הוא דין כללי צאיסורי שבת דאמרינן לא פלוג כמש"פ רש"י שם ד"ה דרצה, דהא מדמינן התם הא דרצה לענין גזירה שמא ימחוק ושמא יסיר נימין, ואפשר דהנידון הוא אם אמרינן צחששות דשכחה דאדהכי והכי מידכר כשצריך שהות, עי' צעה"מ עירובין ז"ח ולקמן קמ"ט וצמלחמות שם, ולפי זה י"ל דליה לן למימר לא פלוג אלא צגוונא שיכול להטות אלא דסתמא דמידכר, אצל צגוונא שאינו יכול להטות י"ל דלא אמרינן לא פלוג, וזו נראה דעת תלמידי מהר"מ שהניחו הנר צעששית וסגרוה צמפתח והניחו המפתח ציד אחר, כמו שהציא צמהר"ח אור זרוע צסוף הדרשות וכן הוצא צב"ח, דכהאי גוונא שאינו יכול להטות לא אמרינן לא פלוג, ומלשון הטור והמחבר משמע דאיכא לא פלוג גם צגוונא שאי אפשר להטות, וכ"נ צירושלמי, וכן אסרו נר הקצוע צכותל אף על גב שאי אפשר להטותו, וכמו שאסרו מראה של מתכת הקצוע צכותל סוף סימן ש"ב, אף על גב דאי אפשר להסיר על ידו הנימין.

לקרות לאור החשמל היה מרן זללה"ה מורה לאיסור, משום דלפעמים יש התרופפות של חוט או של מנורה, וכן צצייצור החשמל ישנן מלאכות שנעשות לשפר האור, ונראה דהוי ס"ל שיש לא פלוג על כל אור, אף צחשש שהוא רחוק וכמו שאסרו גצוה עשרה צחים, וכדעת האוסרים נר של שעוה אע"פ דליכא חשש של הטייה, וחשש של מיחוט רחוק, וכן צמעשה רב משמע שאסר בכל הנרות, ועי' רמב"ן קמ"ט א' דצאותו המין אמרו לא פלוג אצל לא גזרו מין אחר אטו אותה המין, והתירו מראה של זכויות, אע"פ שאסרו של מתכת אפילו קצועה צכותל, וכמו שלא גזרו אדם חשבו אטו שאינו חשבו, ודנפטא אטו דמשחא, והנה לא התירו דנפטא אלא צשמש וכוסות, וצירושלמי הוצא צרמב"ן י"ב צ' דמשום הסכנה

דאף כשאין שייכות בין אחד לחצירו מותר כל שעוסקים באותו ענין ובאותו ספר.

והנה בהגדה של פסח משמע דשרי שנים בספר אחד אף על גב שאין לומדים בלוחות, דמ"מ הם משותפים בקריאת ההגדה, וכשלא ילך להטות, חצירו ישים על לבו לדעת לאן הלך חצירו, ויש לפרש בפיוטים נמי כהאי גוונא דשנים בספר אחד שאומרים פיוטים הרי הם משותפים, והרי כשגומרים עמוד כל אחד ממחין לחצירו, וכל שילך אחד הרי חצירו ישים על לבו לדעת לאן הלך ולמה הלך, והלכך גם בפיוטים יש להתיר שנים בספר אחד, ומיהו מש"כ באו"ז להתיר בשני ספרים בענין אחד, יש לפרש דוקא כשלומדים בלוחות, וכמו שהזכיר שכל אחד נותן לב לקריאת חצירו, ולא בפיוטים, וגם לא בהגדה, ויש לפרש דברי הרמ"א דכיון דבשני ספרים בענין אחד אסרינן אפילו בדומיא דהגדה, הלכך יש לאסור לומר פיוטים, ועיין ריטב"א.

ולפי מה שפירשנו דהא דהתיר האו"ז בשני ספרים בענין אחד, היינו כשלומדים בלוחות וכל אחד נותן לב לקריאת חצירו, אין הכרח שיש חולק בזה, דמה שהביא הב"י חולקים אלו שאסרו לומר פיוטים, לפמש"פ י"ל דגם האו"ז מודה בזה, ואמנם לגבי פיוטים כתב טעמים אחרים, ומהרש"ל על הסמ"ג כתב דגם הסמ"ג ס"ל כהאו"ז דשרי גם בשני ספרים, וגם ממש"כ רש"י גבי מדורה שיושבים רחוקים זה מזה, משמע נמי דגם בשני ספרים יש להתיר בענין אחד שלא במדורה וכמ"ש בבה"ל סימן ער"ה ס"ה, ונראה דבשנותנים דעתם זה לזה שלא יטו ויושבים סמוכים ובנרות שלנו אפשר להקל.

ד) המג"א בסימן ער"ה סק"ה כתב בחד תירוצא דלא התירו שנים בספר אחד אלא לקריאה שהוא מצוה, ור"ל דסתם קריאה דהדיוט אסורה בשבת, עי' במחש"ס, וממילא הנידון בדבר מצוה, ובאור גדול במשניות הקשה מאלוונטית קמ"ז א', וממש"כ הרשב"א קמ"ט א' דלמנות אורחיו ומנותיו נמי שרי בשנים, ובאמת בריטב"א שם כתב לתרץ דלכך לא אמרו שם דאיכא צינייהו בין טעמא דשמא ימחוק לטעמא דשמא יקרא בשטרי הדיוטות, בשנים, משום דלא שרי אלא לדבר מצוה, וסיים שאין כן דעת רבותיו, [ועי"ש מש"כ בענין

אלוונטית], וכן במאירי דן למה לא שרינן לפלות בשנים, וכן הביא במאמר מרדכי בשם צרכי יוסף בשם ספר הבתים שדן לענין לפלות בשנים, וכתב שם בצרכי יוסף דמזה מצוה דס"ל דלאו דוקא בדבר מצוה שרי בשנים, אלא גם לדבר הרשות, ולהמתירים שומר מסתבר דאף לדבר הרשות מתירין, ואכתי הו"מ למימר החם דאיכא צינייהו שומר דמשום שמא ימחוק ליכא ומשום שטרי הדיוטות איכא, ומשמע דאי לא שרינן שנים אלא לדבר מצוה, דהוא הדין שומר נמי לא שרינן אלא לדבר מצוה, ומ"מ לדינא יש להקל על ידי שומר אף לדבר הרשות.

ה) שם תני חדא שמש בודק כוסות וקערות לאור הנר ותניא אידך לא יבדוק כו', רש"י פירש שבדוק שמא ימצא בהם דבר מגונה והיינו שבדוקן אם הם נקיים, וכ"כ ברמב"ן ובר"ן שהביאו מה שאמרו בירושלמי שהתירו לבדוק מפני הנקיות ומפני הסכנה, ובשל נפט פרש"י דכיון שהוא מסריח לא יבא להטות, וכן ברי"ף הזכיר שהוא מאוס ולא יבא להטות, ואע"ג דבאין קורין לאור הנר לא מצאו קולא בשל נפט, שאני הכא שמפני הנקיות והסכנה, וגם בדוק כוסות וקערות של אכילה, וכל משהו ריח מקלקל את האוכלין, ולפי זה מתפרש שפיר שיש נידון מיוחד בכוסות וקערות של אכילה ושמים, מחמת הנקיות והסכנה, ואין כלל חשש של להסתפק מן הנר, ומ"מ יש חילוק בין דמשחא לבין דנפטא, ובאמת דחשש של להסתפק ממנו הוא מחודש מאד לחוש שמחמת השימוש לאורו, יבא להכחות אורו ע"י שימוש בשמן שבנר, שהוא גם נמאס כמ"ש הרמב"ם פ"ה הי"ב, [ואינו ענין להביא דלקמן כ"ט ז' דהתם השמן בכלי בפני עצמו, וגם בלא שום שימוש באור הנר יש חשש שיבא להסתפק ממנו, שלא יחשוב שהוא הוקצה לנר].

אבל הרמב"ם בפ"ה הט"ז פירש דהנידון בכוסות וקערות הדומין זה לזה והוא צריך לברור מציניהם את המתאימין לסעודתו, ופירש טעם ההיתר בשמש קבוע מפני שמכירין ואין צריך עיון הרבה להכירם, מה שאין כן שמש שאינו קבוע שאינו מכירין וצריך עיון הרבה, ואין חילוק בין דמשחא לדנפטא, ושמש קבוע מותר בשניהם, ושאנו קבוע אסור בשניהם, אלא דבשמש קבוע דמשחא

וקערה ריקין לצדקס אם הם נקיים, ודאמרינן שהוא לשעה, משום דאיידי צבעל הצית שזדקק רק הכוס והקערה שהגיעו לפניו, ואם איירי צמלאים וזדקק מה שצתוכס הרי אם יראה משהו שזריך עיון, יעמיד שומר, אבל הסתכלות ראשונה לראות מה שלפניו לא גרע מראשי פרקים דשרי, והיינו טעמא דמאן דאמר מפני שהוא לשעה, ואינו חולק צמה שאמרו י"ב ח' דלהבחין צין בגדיו לצגדי אשתו אסור אע"פ שהוא לשעה, דהתם שניהם לפניו וזריך להבחין ציניהם.

ובבב"ל סימן ער"ה ס"ז כתב דתלמודן פליג אטעמא דלשעה, ולמש"כ אין כאן מחלוקת, וגרסה דגם מ"ד מפני הנקיות ומפני הסכנה יתכן דמודה למ"ד מפני שהוא לשעה, אלא שצא לרבות דגם בדבר הנמשך שרי, [וכמו שהביאו הראשונים האי טעמא לדין שמש שצסוגיין], וכדאמרינן דאיכא ציניהו קניצת ירק, וכ"כ במאירי שיראה כדצרי שניהם.

(ו) שם והאמרת רישא רואה מאי לאו לקרות כו', משמע דהיה גם אפשר לפרש לקרות אע"ג דקתני סיפא אבל הוא לא יקרא, וכן משמע מהא דפרכינן וכולה פרשה לא מיתבי כו', ומשמע דמתני' אפשר לקיים גם אם כולה פרשה לא, אלא דקשיא ארצה בר שמואל, ותירץ הרמב"ן דהיה אפשר לפרש דרואה היינו לקרות כל הפרשה ושרי משום דאיהו צהדי חינוקות כשנים בספר אחד דמי, ודקתני אבל הוא לא יקרא, היינו צפני ענמו, והוי אחיא שפיר צרייתא דרשב"ג דקורין הכל צהדי החון, או דחינוקות לצד נמי כשנים בספר אחד דמי, ואמרינן דמאי רואה לסדר ראשי פרשיות, [ומשמע דראיית ראשי פרשיות לא חשיב קריאה, דהם דברים שגוראים צמצט ראשון, וזה שרי לאור הנר כדברים שאין צריכים עיון], אבל הוא לא יקרא יותר מראשי פרשיות, והוא הדין דהחינוקות נמי אין קורין אלא ראשי פרשיות, ואין דינן כשנים בספר אחד, ולשון הוא לאו דוקא, ופרכינן דצצרייתא דרשב"ג משמע דהחינוקות קורין כל הפרשה כדקתני מסדרין פרשיות וקורין לאור הנר, ודחינן ללאו דוקא קורין אלא מסדרין ראשי פרשיות, ואצ"ל דחינוקות לעולם אימת רבן עליהן וקורין לאור הנר, והשתא מתפרשא מתני' כפשטא שהחון רואה רק ראשי

לא מורינן ליה לכתחלה לצדוק משום שמא יסתפק ממנו, ועי"ש צמ"מ גירסתו צגמרא, וכנראה דהוי ס"ל דריח הנפט אינו צדין שימנע הטייה, כי מצחוץ הכלי נקי, ומשום כך הוצרך לפרש שיש כאן חשש שמא יסתפק ממנו, וזה איכא רק צמשחא ולא צנפטא.

שו"ר צרמב"ס שהזכיר טעם צשריותא דנפט מפני שאורו רב, וזו סבה שלא לחוש להטייה, ולפ"ז משמע דצמשחא חיישינן להטייה, ויש לפרש דמעיקרא כשאמרו הא צדמשחא הא צדנפטא, לא חששו כלל לשמא יסתפק, ואסרו משחא משום שמא יטה, ולל"ק לא חששו, וכד איציעא להו שמש קצוע צדמשחא מאי, והיינו אי קיי"ל כאצ"ל קמא דשמש קצוע מותר גם צדמשחא, או דאינו מותר אלא צדנפטא שאורו רב, וכמו שפירש המ"מ לגירסת הרמב"ס, יש לפרש דפשוטו כל"ק דלא חיישינן להטייה, ומ"ד אין מורין כן צזה פירש הרמב"ס משום שמא יסתפק, וניחא השתא דצאמת גם להרמב"ס שמא יסתפק הוא חשש רחוק ואינו משמש אלא שלא להורות היתר לכתחלה, ולישנא דאסר צדמשחא הוא משום שמא יטה.

וצ"ע צטור סו"ס ער"ה שכתב צשריותא דנפט משום שהוא מסריח ולא חיישינן שמא יסתפק ממנו, ומשמע כאילו כל מה שאסרו צדמשחא הוא משום שמא יסתפק, אבל לא יתכן דהא הטור הקדים צתחלת הסימן דאיסור להשתמש לאור הנר הוא משום שמא יטה, ועל זה סיים דדברים הדומים זה לזה וזריך עיון להבחין ציניהם אסור לאור הנר, והיינו משום שמא יטה, וכבר כתב הצ"י שם שזריך להוסיף צטור דגם ליכא למיחש להטייה צדנפטא משום שאורו רב [או משום דנזהר מלנגוע צו מחמת ריחון], וגם ליכא למיחש לשמא יסתפק, ולפ"ז יתכן גם צטור לפרש כמש"כ דחששא דשמא יסתפק אינו אלא טעם שלא להורות כן לכתחלה.

איתא צירושלמי צסוגיין והוצא צראשונים וגם צמג"א סק"י, תני ר"ח אבל מסתכל הוא מה שצכוס ומה שצקערה ואינו חושש אית דצעי מימר שהוא לשעה ואית דצעי מימר מפני הנקיות ומפני הסכנה כו', אפשר לפרש צכוס וצקערה שיש צהן אוכל קאמר, כדמשמע מעוצדא דמייתי דאיירי צכוס וקערה מלאים, אי נמי גם צכוס

ליחיד לאור הנר דכל אדם הוא אז כאדם חשוב שאין דרכו להטות מפני שהוא יום סליחה וכפרה ואימת היום עליו ולא יבא להטות עכ"ל, ומלשון זה משמע דגם ללמוד יש להתיר, וכן בארצות חיים הסמיך אימת יום הכפורים לדין אימת רצן, ומשמע נמי דהכל שרי, וכן נראה באגודה שהזכיר תחלה דמותר לומר קרובות זיוס הכפורים משום אימת ליצור, ואח"כ כתב דיחידים שקורין זיוס הכפורים אימת יום הכפורים עליהן, ונראה דבגרות שלנו אפשר להקל.

נראה דכל גזירות חכמים על שבת הם גם על יום הכפורים, ולא הוצרכו לגזור על יום הכפורים בייחוד, דאין צין שבת ליום הכפורים אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בידי שמים כדתנן מגילה ז' ז', ולכן לא יפלה את כליו זיוס הכפורים לאור הנר כמו בשבת, ובה לא יועיל אימת יום הכפורים, וכן לא ימנה את אורחיו מתוך הכתב, ולא יסתכל במראה של מתכת, ורק לענין תפלה לאור הנר משמשינן בסברא דאימת יום הכפורים עליו, ולכן יש לדון אם גם לענין תורה כן כמ"ש לעיל. — גזירות חכמים שיש בחששותיהם מלאכות שאסורות גם ביו"ט, יש מקום לדון אם נכללים בזה שגזרו לענין שבת, או שהיה צריך מפורש לגזור גם על יו"ט, ועי' מש"כ בזה בחו"ב במתני' דביצה ל"ו ב'.

סימן לג

(א) י"א א' מתני' כיוצא בו לא יאכל הזב עם הוצה מפני הרגל עצירה, נראה דבאיש ואשתו מתפרש, והיינו לשון הזב והוצה הידועים, ולא קמני זב עם זבה, וכן מבואר במש"כ ברא"ש בקיצור הלכות נדה דכיון שהתירו יחוד החמירו לאסור אכילה ביחד, וכן ברמ"א אה"ע סכ"א ס"ה הביא דעת הרשב"א דבשאר עריות מותר לאכול עמהם, וכן משמע בגמרא י"ג א' דמדמינן לה לאכסנאים דבאין מכירים אוכלין בשר וחלב על שולחן אחד, ודכוותה בזב וזבה שאין מכירין, ולשון הרמב"ם שלהי הלכות טו"א נמי יש לפרש דזב וזבה באיש ואשתו קאמר, ונממ"כ רש"י מפני שמתייחדין אין ראיה דבאלו שמתירין להתייחד איירי, דנראה דכונת רש"י מפני שמתייחדין לאכול ביחד, ואין כונתו להיתר ייחוד.

פרשיות והתינוקות קורין כל הפרשה, אבל הוא לא יקרא יותר מראשי פרשיות.

יש לעיין החזן דסגי ליה בראשי פרקים, אם ראשי לקרא הכל מתוך הספר או לצריך לקרא בעל פה, ובטור סימן ער"ה כתב שיכול לראות לאור הנר כו' ולסדר ראשי הפרשיות אבל לא יקרא כל הפרשה [מתוך הכתב כמ"ש ב"י], משמע קצת דאע"ג שידע בעל פה מ"מ אין לו לקרות כל הפרשה מתוך הכתב, וכ"מ בב"י שם שכתב דמאחר שאינו מעיין בספר תמיד אינו ליה היכירה ולא אתי לאטווי, [אבל הדברים נ"ע מי קבע לו הלכה שצריך קצת בספר וקצת בעל פה שישמש לו כהיכר], ולפי זה אם קורא הכל מתוך הספר הרי לית ליה היכירה, אבל בפשוטו נראה דכל שידע בעל פה הרי גם כשקורא בספר אין קריאתו אלא כראשי פרקים, והיינו דשרי, דכדבר שאין צריך עיון חשיב.

והדבר מוכח משריותא דהגדה דחשבינן לה כראשי פרקים, משום דהכל בקיין זה, כמ"ש בשו"ע סימן ער"ה ס"ט, והתם קורין את כולה מתוך הכתב.

הני תינוקות לא נתפרש אם צנוי י"ג איירי, או דגם בפחות מ"ג ומשום חינוך, ולפמ"ש הרמב"ן דהחזן יחד עם התינוקות חשיב כשנים בספר אחד, יהיה מוכח מכאן דגם קטן פחות מבן י"ג יכול לשמש כשומר, ונ"ע.

(ז) שו"ע סימן ער"ה ס"ז מותר לקרות במה מדליקין לאור הנר כו', לכאורה החשש שמא יטה הוא שיעשה כן מבלי לחשוב כהרגלו בחול, וגם בעוסק באיסור הטייה לאור הנר יש מקום לחוש, ונראה דלא התירו אלא בקורא, ולא במעיין, [ובמאמר מרדכי לא כתב כן], ושמא אהני גם הא דרגילין לקראו, כדלעיל סימן ע"ר, וכן נראה באגודה.

שם ס"ח נוהגים לקרות צליל יום כפור במחזורים כו', לכאורה נראה דלא התירו אלא תפלה ותחנונים, וכמו שהזכיר בסקה"ת דגם יש צורך להרבות בתחנונים, אבל ללמוד לא, [ואף שצסק"ת הזכיר גם אימת ליצור, הטור לא הזכירו, וכן המחבר, וסתמו כפירוש דגם ביחיד שרי], ומיהו בהגהמ"י פ"ה מהלכות שבת אות ס' כתב וז"ל אבל זיוס הכפורים מותר לקרות

לאחיותיה אבי ידיהו, ומוכח דלא ק"ל האי היקשא דנדה לאשת איש, דבאשת איש פשיטא דכל הנאה בקירוב אסור, ונהי דמשום חשש ביאה אסרו חכמים כל קירוב בשר בכל עריות, אבל הוא צגגדו והיא צגגדה אפשר דשרי דליכא למיחש לביאה כיון דאיכא שינוי ודעות, ולפ"ז צע"ן לא איפשיטא לר' פדת, ומ"מ לענין הלכה י"ל דכיון דלרב יוסף פשיטא ליה לאיסורא, אע"ג דלר' פדת איכא לספוקי, אית לן למינקט כרב יוסף דפשיטא ליה לאיסורא, וכ"כ הר"ן.

ג) והנה הרמב"ן פירש דרב יוסף דפשיט ליה מהיקשא דקרא, סבירא ליה דיש איסור עצמי על הנאת הקירוב, גם דליכא חשש ביאה מחמת זה, ונראה דקים ליה ז"ל הכי משום דאם איסור הוא צגגדו והיא צגגדה באשת איש, הוא מצד הרחקה שלא לבא לידי מעשה, אין סבירא להקיש בזה נדה לאשת איש, דודאי אשת איש צעי הרחקה טפי, וגם לא חשיב שינוי, אבל אם האיסור הוא הנאת קירוב, שפיר יש להקיש דבכל עריות יש לאסור הנאת קירוב.

ולפי זה נראה דלרבי פדת דס"ל להרמב"ן דמודה דבאשת איש אסור גם הוא צגגדו והיא צגגדה, דהוא מטעם הרחקה, ואף אם אסרו הנאת קירוב גם בגוונא דליכא חשש ביאה, [עי' צרמב"ן דענין שינוי לא שייך באשת איש, דרק באשה ובעלה חשיב שינוי הוא צגגדו והיא צגגדה], מ"מ אינו אלא משום הרחקה, והלכך אית לן להקיש שאר עריות לאשת איש, דודאי אשת איש צעי הרחקה טפי.

ומבואר צרמב"ן בהשגות לספר המצוות דליכא מאן דאמר בגמרא שיהא איסור לאו בהנאת קירוב מדאורייתא בעריות, גם לא באשת איש, ומשמע דגם לרב יוסף שהוא איסור עצמי אינו אלא מדרבנן או מדברי קבלה, ובאמת דמצע"א דגמרא צהוא צגגדו והיא צגגדה מוכח כן, דאם איתא דיש איסור דאורייתא על הנאת קירוב, מלכד דראוי לדון דגם צהוא צגגדו והיא צגגדה יהא בכלל האיסור קירוב כיון שנהנין זה מזה בחיבוק וקירוב, כמש"כ הרמב"ן, ותו' סנהדרין ל"ז א', אבל גם אם נימא דלא מיתסר מדאורייתא אלא בקירוב בשר, מ"מ רבנן ודאי היו צריכים לאסור גם כהאי גוונא, ודוחק לפרש דלא

ויש לעיין דלקמן י"ג א' צע"ן למיפשט דאסור לישן עם אשתו נדה הוא צגגדו והיא צגגדה מהא דלא יאכל הזב עם הזבה, ודחינן דשאני צגגדו דאיכא שינוי, וא"כ למאי דפשיטא לן התם דבאשת רעהו אסור הוא צגגדו והיא צגגדה, א"כ כש"כ שיש לאסור אכילתם יחד.

ומיהו הכי קושיא איכא לאקשווי גם באשתו נדה, דהא מסקינן מהיקשא לאסור הוא צגגדו והיא צגגדה, וא"כ כש"כ שיש לאסור לאכול ביחד, ואמאי הוצרכו לגזור כן צ"ח דבר, וע"כ צ"ל דאע"ג דאפשר לומר דהוא צגגדו והיא צגגדה דאיכא שינוי קיל טפי מלאכול ביחד, מ"מ איכא נמי סבירא לאידך גיסא דלישן יחד איכא איקרוצי דעתא טפי מלאכול יחד, והלכך גם לבתר דילפינן מהיקשא לאסור הוא צגגדו והיא צגגדה, אכתי י"ל דמותרים לאכול יחד, לכך הוצרכו לגזור על אכילה צ"ח דבר, ותו י"ל דלא גזרו אלא באשתו ולא בשאר עריות.

צ) י"ג א' איבעיא להו נדה מהו שמישן עם בעלה היא צגגדה והוא צגגדו כו', סתם ישנים יחד נוגעים זה בזה, [עי' צרמב"ן ובתו' סנהדרין ל"ז א'], וכל שנוגעים זה בזה ע"כ נהנים מן הקורבה, וס"ד דהנאה זו מותרת מן הדין, כדרך שרשאי ליהנות מראייתה, אלא דמסקפא ליה לאסור משום שמא יבא לידי מעשה, וכמו שאסרו בשר וחלב על שולחן אחד, [ובאופן שאין נוגעים זה בזה כגון שהמטה רחבה נראה דשרי מדינא דגמ', דבשינוי כי האי ודעות ליכא למיגזר, עי' לקמן ב' תוד"ה מטה].

ולמאי דפשיטין דהוקשה נדה לאשת רעהו, פירש הרמב"ן דילפינן דע"ס השכיבה ביחד הנאה זו אסורה, ובאשת רעהו פשיטא דזה אסור מן הדין, וילפינן מזה גם לנדה, ולאו משום גזירה שמא יבא לידי מעשה, והלכך לא מהני כאן שינוי ודעות, [ובהשגות לספר המצוות ל"ח שג"ג הזכיר הרמב"ן דאפשר דאיסור הנאה בקירוב בשר יהא מדאורייתא כעין חזי שיעור].

והא דאמרין דפליגא דר' פדת, פירש הרמב"ן דר' פדת קאמר דבכל עריות לא מיתסר מדאורייתא אלא ביאה, אבל הנאה אפילו בקירוב בשר שרי מדאורייתא, ולא אסור מדרבנן בגוונא דליכא משום חשש ביאה, וכגון עולא דמנשק

ללא תקרבו לגלות ערוה דקרא. — ובתו' שם
הקשו דע"כ מודה ר"פ דהוא צבגדו והיא צבגדה
אסור צנדה, דהא אפילו לאכול ביחד תנן דאסור,
ואע"ג דצבגדיא צבצת צעינן למיפשט צעיא דהוא
צבגדו והיא צבגדה מאיסור אכילה, ודחינן דהכא
איכא דעות ושינוי, מ"מ מאיסור אכילה שמעינן
דגם לר"פ איכא מילי דהחמירו חכמים.

סימן לד

(א) י"ז ב' מתני' צ"ש אומרים אין שורין דיו
וסמנים וכרשינין אלא כדי שיטורו
מצעוד יום כו' אלא כדי שיטורו מצעוד יום כו',
יעויין בתו' לקמן י"ח א' ד"ה ולימא דאיכא
דמפרש טעמייהו דצית שמאי משום שציתת כלים,
ואיכא דמפרש משום גזירה שמא יעשה צבצת,
ולכאורה איכא נפקא מינה צין הטעמים אם עשה
צבדי שיעשה מצעוד יום ואירע שראה שלא נעשה
מצעוד יום, כגון שראה שהמלודה עדיין ריקה עם
כניסת השבת, ולפי הטעם משום גזירה שמא
יעשה צבצת, הרי כל שעשה צבדי שיעשה מצעוד
יום לא גזרו, אבל אם הטעם משום שציתת כלים,
הרי עכשיו יודע שהכלים לא יצתו וחייב למנעם,
ומיהו הא ודאי שאינו חייב לשזב ולצדוק אם עשו
מצעוד יום, שזה ודאי מתפרש בלישנא דמתני' שאין
צריך, (ושמא יש גם מקום לומר דאף לטעמא
דשציתת כלים, כל שהניחם באופן שלא יעשה
מלאכה בהם, הרי כבר יצא ידי חובתו, ולא עבר
על שציתת כלים, עי' מלחמות י"ט א' צ"ש
הראב"ד דאם גוי עושה מלאכה בכליו של ישראל
לא עבר ישראל משום שציתת כלים, ובכהאי גוונא
י"ל דעדיף, ועי' מג"א סימן ש"ה ס"ק ט"ז
כשהצדמה נושאת משא מעצמה אם הצעלים חייבים
למונעה, אבל עיקר נראה דמשום שציתת כלים
חייב לסלק המלודות).

שם ולא את הנמר ליורה אלא כדי שיקלוט העין,
הכא לא קתני מצעוד יום, לפי שאינה צבא
צפני עצמה, כדקתני ולא את הנמר ולא קתני אין
נותנין נמר, והלכך סמיך אמצעוד יום דקתני גבי
אוינין.

ובירושלמי משמע דקליטת העין צבצת הוא כעין
מאכל בן דרוסאי באוכל, דעדיין אינו
ראוי כל כך לשימוש, דפריך מה נהנה, ומשני שיש

מיציעא לן אלא כשרחוקים זה מזה דגם בגדיהם
אין נוגעין זה בזה, ומשום מטה אחת מספקינן
לאסור, דהא לענין לישן יחד מיציעא לן, ובדאי
יש לחוש שחוך כדי שינה יתקרבו ויהנו זה מזה.
והנה מהא דאמרין ופליגא דר' פדת, מצואר דרב
יוסף לא הוי מצי למימר מימרא דר' פדת,
אע"ג דגם רב יוסף מודה דלא אסרה תורה הנאת
קירוב צעריות לדעת הרמב"ן, והוא משום דלשון
לא אסרה תורה מתפרש דגם מדרבנן שרי וכמו
שהוכיח הרמב"ן, והיינו צגוונא דליכא חשש ציאה
וכמו עולא דמנשק לאחיותיה, ולרב יוסף אסור
מדרבנן, דבאשת איש גם לר' פדת אסור כעין
דאוריתא כל קירוב מסבא אע"ג דליכא צוה לאו,
מ"מ מדצרי שלמה דמחייב הרחקה מוכח דכל
קירוב אסור, והוא מובן בצבצת, כן משמע לפי
הרמב"ן בספר המלוות, וכיון דרב יוסף מקיש נדה
לאשת איש ע"כ ס"ל עכ"פ דמדרבנן אסור כל
קירוב צעריות. — ולכאורה לפירוש הרמב"ן ראוי
לפסוק כר' פדת, דהא עולא סבר כוותיה ועבד
מעשה, וכן רב אחא דמרכיז לה אכתפיה כתובות
י"ז א' משמע לכאורה דכרצי פדת ס"ל, וכן רב
אחא בר אבא קדושין פ"א ב' דאוחצה צנפיה,
שהציא הרמב"ן בהשגות לספר המלוות.

(ד) הא דאמרין צע"ז י"ז א' דהא דדרשינן דלריך
להרחיק מפתח זונה ארבע אמות הוא דלא
כר' פדת, צ"ל לפירוש הרמב"ן דסתם זונה לאו
אשת איש, ואין צריך להרחיק מציתה לר' פדת,
כיון דבכל עריות אין איסור קריצה מדאוריתא,
והרמב"ן הביא האי קרא דאל תקרב אל פתח
ציתה דילפינן מיניה התם להרחיק ארבע אמות,
לענין אשת איש, ומשמע דמפרש דלר' פדת
מיתוקמא האי קרא באשת איש ולא צסתם זונה
כדמוקמינן ליה התם, ולכאורה צרייתא משמע
דאיכא דמוקי לה צוונה, ותקשה לר"פ, גם הוה
מצי למימר דר"פ מוקי לקרא צוונה אשת איש,
[עי' חדושי הר"ן צבצת י"ג א' שכתב דגם צוונה
אשת איש איירי].

ובתו' ע"ז שם פירשו דלר' פדת דלשון קריצה
מתפרש על גילוי עריות, הרי גם לשון אל
תקרב אל פתח ציתה יש לפרש על קריצה דגילוי
עריות, וצ"ע דאל פתח ציתה לא משמע גילוי
עריות, ושפיר י"ל דמודה צוה ר' פדת, דלא דמי

מעשה כלל, וכשריית דיו ואונין של פשתן, וקורת בית הצד יש לפרש דעדיף טפי כמ"ס חו', א"נ במלאכות דרבנן ליכא שציתת כלים כדליכא שציתת בהמתו, וכמ"ס הגרע"א ז"ל והציא כן בשם הר"ן.

ורבה אפשר ליישבו גם אם אף לב"ש לית להו שציתת כלים, וכדמשמע דרבה לא הוי ס"ל ברייתא דשציתת כלים, ור"י הוא דאיייתי ליה הך ברייתא, וכל מה דאסרי במתניתין הוא גזירה שמא יעשה משתחשך, וכמו שאמרו בגמ' י"ט א' דהני דאי עביד להו בשבת מיחייב חטאת גזרו בהו רבנן, והיינו טעמייהו דב"ש, וב"ה פליגי דלא גזרינן, ולפי מה דחילקו בגמ' בין קורת בית הצד להני דמתני' משום דאי עביד להני דמתניתין בשבת איכא חיוב חטאת, משא"כ בקורת בית הצד, ע"כ לפרש דבמלכות אי עביד להו בשבת איכא חיוב חטאת, כמ"ס חו' י"ז ב' ד"ה אין דאם יאוד מיד עם פריסתו יתחייב חטאת, וכמו שהציאו מן המוספתא, ונראה דהיינו כשהחיה לפניו ומקרב אליה את המלודה עד שנכנסת לתוכה, דכה"ג חשיב כד', [ועי' בספר מרן זללה"ה לב"ק סימן י"ד ס"ק י"ב וז"ע], אע"ג דמניעת בריחתה, החיה עומה גורמת תוך כדי כניסתה. — א"ה, עיין עוד מש"כ בזה לקמן בסיומן מ"ו סק"ה.

ג) ובמש"כ חו' דלרבה ברייתא דמרבה שציתת כלים אחיא כב"ש, כבר תמה הגרע"א ז"ל דכיון דטעמייהו דב"ש במתניתין משום גזירה אטו שבת, מנלן לחדש דב"ש סברי שציתת כלים טפי מכל חנא אחרינא, גם מה שכתב הגרע"א ז"ל לפרש דמלכות ליכא בהו חיוב חטאת גם אם פורסן בשבת, וע"כ טעמייהו דב"ש משום שציתת כלים כשיאוד בשבת, אין נראה כן, דהא משמע דרב יוסף הוי ס"ל דרבה לא שמיע ליה ברייתא דשציתת כלים, ומ"מ מתפרש לו שפיר פלוגתייהו דב"ש וב"ה במתניתין, וע"כ בטעמא דגזירה וכדמחלקין בין הני דמתני' לקורת בית הצד, וא"כ מוכח דמלכות אם פורסן בשבת איכא חיוב חטאת, וחיישין לה.

ובפשוטו רבה לא הוי שמיע ליה ברייתא דשציתת כלים, ולצטרך דשמיע לה סבירא ליה דברייתא דמוגמר וגפרית פליגי עלה, וב"ה דשרו מלכות נמי פליגי עלה, ושמא סבירא ליה דאין לחלק בין עביד מעשה ללא עביד, אי מרבינן שציתת

שאינם מקפידין ומשתמשין בצגד משקלט העין, ור"ש בשם ר"א אמר דטעמייהו דב"ש [וצנדרפס ב"ה והוא ט"ס] דילפי ממלאכת אסור דכשם שהלוצע בשבת מתחייב משקלט העין, ה"נ סגי בהכי בערב שבת, וזה ניחא בין לטעמא דשציתת כלים ובין לטעמא דגזירה, דמשקלט העין שוב אינו חייב עליו משום לוצע, דאם יש בו עדיין משום לוצע ראוי שיהא אסור להשהותו מידי דהוי אגריגת, והכא לא נימא דאפקורי מפקר להו, שלא אמרו כן אלא בשכר דע"כ להשהותו יותר משבעה ימים כמש"פ רש"י, וכן לטעמא דגזירה שמא יעשה בשבת כיון שכבר עשה מערב שבת שכבר ראוי בשעת הדחק חו' לא גזרינן.

ב) י"ח א' א"ל ר"י ולימא מר משום שציתת כלים דתניא ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו דרב יוסף חידש לרבה דאיכא ברייתא דמרבה שציתת כלים, ורבה לא שמיע לה, או דהוי סבר דיחידא הוא, או דלא מיתניא בי ר"ח ור"א, [וכעת ראיתי בתו' ר"י הזקן הנדמ"ח שהזכיר דאפשר דרבה סבירא ליה דאינה עיקר אותה ברייתא], והנה רב יוסף הוי סבירא ליה דלכו"ע אית להו שציתת כלים, ולפ"ז יש לפרש פלוגתייהו דב"ש וב"ה במתניתין, אם גם צדלא עביד מעשה איכא משום שציתת כלים, דב"ה סברי דרב דמעשה אסור, והיינו ברייתא דריחים, ומלכות בלחי וקוקרי, וב"ש סברי דגם צדלא מעשה אסור, וכדאסרי דיו וסמנים, ואונין של פשתן, וקורת בית הצד חשיב טפי מחוסר מעשה מכל הני דמתניתין וכמ"ס חו', ולכך שרו, או דלא אסור שציתת כלים אלא במלאכה דאורייתא, א"נ אפשר דטעמייהו דב"ש משום גזירה ע"ש אטו שבת, עי' רשצ"א ור"ן.

ורב אושעיא א"ר אסי דשציתת כלים ב"ש היא, ע"כ דסבירא ליה דטעמייהו דב"ש במתניתין משום שציתת כלים, והלכך פירשו דברייתא דאסרה שציתת כלים ב"ש היא, ולפי זה ב"ה לית להו שציתת כלים כלל, גם לא צדעביד מעשה, וברייתא דריחים כב"ש אחיא, ולכך ריחים אסור משום שציתת כלים, ואם נפרש כב"ה [ולא גרסינן הא מני ב"ש היא], יש לפרש כדרבה משום השמעת קול, [והא דפרכין ממוגמר וגפרית הוא אליבא דרב יוסף], וב"ש אית להו שציתת כלים גם צדלא עביד

ורהיטת הגמ' דהשתא גם רב יוסף מודה דברייתא דשציתת כלים ז"ש היא, וגמ' י"ט א' יש לפרש דאזלא אליבא דמאי דהוי ס"ל לרבה מעיקרא, או דס"ל לגמ' דגם ז"ש לית להו שציתת כלים אלא בדעציד מעשה, [וברש"י משמע שיש שהיו גורסים ההיא די"ט א' מיד צתר מתני' מקמי הא דר"י ור"א, ולפ"ז מתפרש בפשוטו דהשתא דקאמר הש"ס הוא נמי לאפוקי מזה, וגם אי טעמייהו דז"ש משום שציתת כלים ניחא בפשוטו קורת צית הצד דכיון דאין כאן אלא איסור דרבנן, לא חמירא שציתת כלים משציתת בהמתו דשרי במלאכות דרבנן כמ"ש הגרע"א והר"ן, ולא הוצרכו בגמ' לפרש טעמא דקורת צית הצד אלא לטעמא דגזירה], ועי' ריטב"א, וכן ברייתא דלקמן י"ט א' דברביעי וחמישי מותר להשכיר כליו לנכרי מוכחא דליכא משום שציתת כלים עי"ש צתו, [ואי איירי בחלוק וטלית מאי שנא דנקט עכו"ם הרי גם לישראל יש לאסור דנראה כמשכירו לשבת, אלא ודאי בכלים העושים מלאכה איסור בשבת איירי, ועי"ש בראשונים ובמש"כ לקמן סל"ה סק"א].

(ה) י"ח ב' התם מנח אחרעא, יש לעיין ותיפוק ליה משום הגחלים שמרתיחים את המוגמר והגפרית והם נמי צעו שציתה, דכלים לאו דוקא, וכמו שהקשו תו' מעורות, וגחלת שייך זה בעלות, דהא בשל הקדש מועלין זה כדאמר ביצה ל"ט א', וז"ל דבזה פשוט טפי לומר דאפקורי מפקר להו דהא מעמיא ואזלא, וכש"כ בדמנחי אחרעא, א"נ כיון שכלין עם שימושן הרי הם כעין אוכלין דלאו בני חיוב שציתה נינהו, ולא דמו לכלים.

ועוד יש להוכיח דכלים לאו דוקא, מהא דפרכינן בסמוך משפוד לז"ש, ופרש"י דשפוד היינו מלליית הפסח, והפסח היה נזלה על שפוד של רמון כדתנן פסחים ע"ד א', ושפוד של רמון לאו תורת כלי עליו, וחזינן דמ"מ חיוב שציתה עליו.

שם גיגית נר וקדרה ושפוד מ"ט שרו ז"ש, פשיטא לגמ' דז"ש לא פליגי בהני, והנה בגיגית ונר פעולת הכלי היא לעכב שלא יתפזרו המים והשמן, ומשמע דזה חשיב מלאכה דאורייתא, דאיסור דרבנן לית בו משום שציתת כלים, כדאמרין בקורת צית הצד, וכמ"ש הגרע"א וז"ל דלא חמיר שציתת כלים משציתת בהמתו, דכל שצחצירו פטור

כלים, וא"כ ז"ש נמי פליגי עלה דהא שרו קורת צית הצד, ולא ס"ל לחלק כמ"ש תו', וע"כ תנא יחידאה הוא ולא קיי"ל כוותיה, ומיהו אפשר דלצטר דשמיע ליה לרבה דרב אושעיא ורב אסי מפרשי טעמייהו דז"ש משום שציתת כלים, דהדר ציה רבה וסצירא ליה כוותיהו, ומ"מ ברייתא דריחים מוקי לה אף כז"ה, אלא דלפי זה ק"ק גמ' י"ט א' דתלי לה לטעמייהו דז"ש משום גזירה, ומיהו י"ל דכלא עציד מעשה מיתסר שציתת כלים לז"ש רק משום גזירה, ובהני דאי עציד בשבת איכא איסור דאורייתא, ועי' בפני יהושע שפירש גם כן על דרך זה.

מש"כ תו' דלרבה דטעמייהו דז"ש צמתניתין משום דגזרי ערב שבת אטו שמה יעשה משתחשך, דלפ"ז מצודות דמתני' בלחי וקוקרי, הוא פשוט דכיון דמתני' אחי לאשמועינן הך גזירה לא יתכן להכניס כאן סתם מצודות דאסיורי מדאורייתא לז"ש משום שציתת כלים, [למש"כ תו' דלרבה ברייתא דשציתת כלים ז"ש היא], וע"כ דתני מצודות משום דכילל גם לחי וקוקרי דבהם צעינן למיתי מטעם הגזירה דערב שבת אטו שבת, דדלילא מעשה לא ס"ל לז"ש שציתת כלים, וז"ה שרו גם צמצודות רגילות דלית להו שציתת כלים, וז"ע בדברי הגרע"א וז"ל צה.

(ד) בדעת הרוקח דאסר שציתת כלים בדעציד מעשה כמ"ש הגהמ"ר בשמו, אפשר לפרש טעמו דס"ל דרב יוסף לא הדר ציה, וס"ל דברייתא דשציתת כלים אחיא ככו"ע ורק בדעציד מעשה, וגמ' י"ט א' מסייע ליה דמפרשינן טעמא דז"ש משום גזירה ערב שבת אטו שבת, ומוכח דמשום שציתת כלים ליתא, ופסק כוותיה דרב יוסף, אע"ג דר' אושעיא ור"א פליגי עליה, משום דגמ' י"ט א' משמע כוותיה והוא סתמא דגמ', וכבר כ"כ בצ"ח סימן רמ"ו.

אבל כל הראשונים שפסקו דלית לן שציתת כלים, ס"ל דכשאמרו בגמ' והשתא דאר"א אר"א מאן תנא שציתת כלים ז"ש היא ולא ז"ה, ומוקים לברייתא דריחים כז"ש, אצל ז"ה לית להו שציתת כלים כלל, משמע שזו מסקנת הש"ס, וגם רבה לא הוי ס"ל שציתת כלים אליבא דז"ה כדשרי ריחים, אי לאו משום שמיעת הקול, וגם פשטא דמתני' דמצודות כל מצודות צממע ולא רק בלחי וקוקרי,

בזקין, אף אם נימא דלא מחייבין לעכו"ם על גרמא בעלמא, מ"מ בכאן שהעכו"ם מחזירה מרצונו שפיר אין כאן משום גזל, גם י"ל דאין חזרו קונה לו כיון שאין הדבר ראוי והגון.

סימן לה

(א) י"ט א' ת"ר לא ישכיר אדם כליו לנכרי בערב שבת בד' וזה' מותר, לפמש"פ תו' דהטעם הוא משום דכשמתחיל מיום השבת לא מיינכרא ההצלעה כל כך, לכאורה היה ראוי שיהא דין זה גם בישראל אם משכירו דבר שמשמש בו גם בשבת כגון מטה ושולחן וחלוק, שיהא אסור להתחיל השכירות מערב שבת, גם כשהוא משכיר לשבוע או לחודש, ולפי זה ראוי לפרש דהא דקתני בצרייתא לנכרי, הוא משום דאיירי בכלי מלאכה כגון מחרישה וריחים וכיו"צ דהני רשאי להשכירם לישראל בערב שבת, דהדבר ידוע שאינו שוכרם לשבת ואינו נותן שכרו על השבת, והא דנקט לה התנא בכלי מלאכה ובנכרי, ולא נקט בשולחן וחלוק ובישראל, י"ל משום דבעי לאשמועין דגם מחרישה וריחים שרי להשכיר לנכרי בד' וזה' דלא חיישין לשביתת כלים, אבל בתו' הזכירו גם דאפשר דאיירי בחלוק וטלית למ"ד דחייש לשביתת כלים, ונ"ע דלפי זה מאי שנא דנקט לנכרי ולא נקט לה בישראל, וברא"ש הביא בשם ר"י לחלק בין ישראל לנכרי בענין הצלעה בשכר שבת, לומר דבישראל שרי להתחיל מערב שבת ולא בנכרי אף שלא בכלי מלאכה, וכבר סיים הרא"ש בשם ה"ר יונה דאין סברא לחלק בזה בין ישראל לנכרי, ועי' ברש"א.

והנה הרבה ראשונים קיימו ציטת תו' דהטעם משום שכר שבת, ואף בחלוק וטלית אסור לפי זה כמ"ש תו' והר"ן, והם סה"ת וסמ"ג והרמב"ן, וגם הרשב"א הביא פירוש זה, וכן הריטב"א והמרדכי, אבל לא מישתמיט שיזכירו דגם להשכיר לישראל יהיה אסור לפי טעם זה דלא מיינכרא ההצלעה כשמשכיר בערב שבת, וסתימת הדברים דרך להשכיר לנכרי אסור, וכ"ה צרי"ו, אבל צריך טעם לחלק בחלוק וטלית בין ישראל לנכרי, והרא"ש הביא דר"י פירש משום שכר שבת ודוקא לנכרי אסור אבל לישראל מותר, והביא שה"ר יונה כתב דכלים שאין עושין מלאכה לא

אבל אסור בזהממו מותר לכתחלה כדאמר קנ"ג ב'. — ובקדירה שפיר חשיבא מלאכה דאורייתא דכל הציסול נעשה מחמתה, ואיירי בקדירה שיש בה משום ציסול מדאורייתא, ומשכח"ל בקידרא חייבא וקיס לגמ' דגם צ"ש שרו, א"נ אם גם בציסול כמאכל בן דרוסאי אכתי יש בו משום ציסול ושרי להשהות, א"נ בלח שנצטנן אי יש בו משום ציסול וקיס לגמ' דצ"ש שרו להשהות עכ"פ בגרופה, ומצטנן יום, עי' ר"פ כירה, אבל רש"י פירש במצטמק ויפה לו, ונ"ע דכל שמצטנן כל זכרו לכו"ע אין בו משום ציסול מדאורייתא, ועי' בחדושי הגר"מ הלוי ז"ל שכתב דרש"י לשיטתו בר"פ כירה הוכרח לפרש כן, עי"ש. — א"ה, ועיין עוד מש"כ בזה לקמן סימן ל"ח סק"ו.

(ו) שם דמפקר להו אפקורי, בשו"ע סי' רמ"ו הביא מ"ש בתו"י כאן דאם העכו"ם עיכב בהמתו של ישראל בשבת, צריך שהישראל יפקירנה כדי שלא יעבור על שביתת בהמתו, וכתב שם שלא יפקירנה אלא לשבת כדי שלא יוכלו לזכות בה מן ההפקר לאחר שבת, [דבשבת היא משומרת ע"י העכו"ם, עיין במ"צ שם ס"ק י"ח], ועיין בספר מרן זללה"ה למה"ע סוף סימן ע"ד שכתב ליישב משה"ק הגרע"א ז"ל בתשובה סימן קמ"ה דאי אפשר להפקיר לזמן דאין החפץ יחזור אליו לאחר שהיה הפקר, ולא משכח"ל אלא בתנאי שאם יזכה זה אחר תוך הזמן יהיה הפקר, ואם לא יזכו תוך הזמן לא יהיה הפקר, והלכך כשעבר הזמן חוזר החפץ לבעליו, וא"כ נמצא שלא היה הפקר ועבר על שביתת בהמתו, וכתב ז"ל לפרש שהתנאי יהיה שאם יזכה זה אחר לאחר השבת יהיה בטל ההפקר, אבל אם יזכה בשבת ההפקר קיים וזכה זה לבעולם, והלכך בשבת הבהמה הפקר, ולאחר שבת כבר לא ירצו ולא יוכלו לזכות בה, שאם יזכו הרי ההפקר בטל, ונמצא שההפקר קיים עד שהבהמה תחזור אליו.

והגרע"א ז"ל בשו"ע שם הקשה דכיון דבשבת הבהמה הפקר הרי העכו"ם יזכה זה ע"י חזרו אפילו שלא מדעתו, ואח"כ כשמחזירה לבעלים יש כאן משום גזל עכו"ם, ונראה דכיון דהעכו"ם עיכבה שלא מדעת בעה"ב ועי"ז גרם לבעלים שיצטרכו להפקירה, הרי רשאי הישראל לזכות בה כדי להציל את העכו"ם מאיסור גרמא

הישראל, וישלם לו על כל טחינה וטחינה ועל כל חרישה וחרישה, ונמנא עובר על אמירה לעכו"ם, וגם משא ומתן, ולמד ז"ל דחיישין כהאי גוונא מהא דתנן ע"ז כ"א א' דלא ישכיר אדם את מרחצו לנכרי משום שנקרא על שמו, ופרש"י דיתשבו שהמרחץ נשאר של הישראל והנכרי עוזד בו בשליחותו, וכשהשכיר ציוס ששי חיישין גם בשאר מילי שישאר נקרא על שמו, וכן מתפרשים דברי הר"י בטור סימן רמ"ו, ומה שסיים דדוקא להשכיר אסור משום שכר שבת, אין ר"ל איסור שכר שבת, אלא משום שיש כאן שכר בשבת הלכך מיחזי כשלוחו, וכמו שפירש הרא"ש דלפי שהנכרי בשכירותו מחשב גם את יום השבת לכך אסור, וכן ברש"א הביא פירוש זה באי נמי.

ברם מה שקשה לפירושנו הוא שלא נזכר בדברי הר"י לא ברא"ש ולא בטור דחיישין שיאמרו שלא השכיר את הכלים, וגם אין הדבר צהיה כל כך שעובדים בכלי אומנות שלא ע"י שכירות, ולכן צריך לפרש דגם בשכירות דומה לשלוחו, דחזין ליה כאומר לנכרי שכור ממני מחרישה זו מהיום שתוכל לעבוד צה למחר, והוא ליה כאומר לו שיעבוד למחר, וכיון שהישראל נהנה צה כמו שפירשו ז"ל, חזין ליה כדומה לשלוחו, ע"י סימן ש"ז סכ"א דאסור לומר לנכרי קח צמר זה ובשל אותו לנכר, [וע"י מש"כ צה לעיל סימן כ"ג סק"ט דהרצה חולקים צה], והכא גרע טפי שהישראל נהנה במלכתו שאם לא כן לא היה שוכר.

לשון הראב"ד צפ"ו הט"ו ניתן לפרשו כהר"י, אבל צמ"מ שם משמע שפירשו כפירוש תו' ובר"י שצרא"ש, ואפשר דהמ"מ לא נתכוין אלא דלענין הלכה דעת הראב"ד כהר"י אבל לא בטעמו, וצ"ע צמ"י סימן רמ"ו שכתב דהמ"מ פירש דעת הראב"ד כה"ר יונה, והרי צמ"מ לא נזכר פירוש ה"ר יונה כלל, ופירש רק משום שכר שבת, ואפשר דגם כונת הצ"י לענין דינא ולא לטעמא.

ג) ב"מ נ"ח א' השוכר את הפועל לשמור את הפרה כו' אין נותנין לו שכר שבת לפיכך אין אחריות שבת עליו כו', אם איירי שפסקו שיסמור צסקל ליום ולא דברו במספר ימים, אין צורך לומר שלפיכך אין אחריות שבת עליו, דפשיטא כיון שאין נותן לו שכר ליום השבת מהיכי תיתי יתחייב לשמור צו, אלא יש

מסתבר לחלק בין נכרי לישראל, והרש"א הביא שיש מפרשים דבישראל מותר משום שיודע דשכר שבת אסור וההצלה היא המתרת, הלכך גם כשמשכיר צערב שבת סמיך אהצלה, אבל לנכרי אסור, וכתב דאינו מחוור, דגם צמשכיר לנכרי הרי ישראל המקבל שכר יודע דשכר שבת אסור, וגם הוא סמיך אהצלה, וסיים דיש לפרש דבכלים שעושין צהן מלאכה איירי וצוה דוקא לנכרי אסור אבל לישראל שרי שהרי אינו צריך לכלי לשבת, ואפשר דר"ל דלפי זה צחלוק וטלית יהיה אסור גם לישראל, אלא שאח"כ הביא פירוש הר"י דמשום שגראה כשלוחו ולאו משום שכר שבת, ובכלים שהנכרי עושה צהן מלאכה, ואפשר דבישראל כשפוסקין צהצלה כדי להתיר, פתיכי נמי צדעתייהו אפשרות שיהא השבת צחנס, [אע"פ שהאמת שהשכר גם צעד השבת כמבואר צמ"מ נ"ח א' דאחריות שבת עליו], וזה מיקל לחשוב צהצלה גם כשמשכיר צערב שבת, משא"כ בין ישראל לנכרי.

ולענין הלכה נראה דיש מקום להחמיר שלא להשכיר כלים לגוי צערב שבת, גם לא כלים שאין עושין צהם מלאכה כשולחן וחלוק וכיו"צ, כמש"כ תו' והר"ן, כיון שזו דעת הרצה ראשונים שהטעם משום שכר שבת, אבל לישראל מותר להשכיר צהצלה צערב שבת, וזה דלא כדנקט צבה"ל ריש סימן רמ"ו דגם לנכרי מותר להשכיר צערב שבת כלים שאין עושין צהם מלאכה, וכדעת ה"ר יונה, ומש"כ שם שהרש"א כתב שזו השיטה המחוררת, לפיניו כתב הרש"א כן על שיטת תו', אלא שאח"כ כתב באי נמי שיטת ה"ר יונה.

הא דקתני צד' וצה' מותר ובעלמא דייקין צכהאי גוונא אם צחמישי מותר צרביעי לא כש"כ, אפשר דהוא משום דהא דאסור צערב שבת אינו אסור אלא ציוס, אבל צליל ששי מותר, והיינו דקתני צערב שבת ולא קתני צששי, ונקט ד' וה' דכשם צד' הרי ליל ה' עמו, ה"נ צה' ליל ו' עמו.

צ) רא"ש פ"א סימן ל"ו והר"י ז"ל פירש דאי איירי בכלים שאין עושין צהן מלאכה כו' ופירש דאיירי בכלים שעושין צהן מלאכה כגון ריחים ומחרישה ושאר כלי אומנות משום דמיחזי מלאכה שעושין צהן הנכרי צשבת כשלוחו של ישראל כו', נראה דר"ל שיחשבו שלא השכיר את הריחים והמחרישה לנכרי, אלא שהנכרי עוזד צהן צשליחות

דבתוספתא ליתא זרעים וכמו שהעתיקוה הרי"ף והרא"ש צפרק שואל, וכל קושית הגמ' לפירושם הרי היא מזרעים, ועל כרחק צרייתא אחריתי היא, ומ"מ אם פרה ותינוק דתוספתא מתפרשין צהדיט, ה"נ יש לפרש כן פרה ותינוק דגמ', וזו כונתם.

יש לעיין לשמור את התינוק מה ישלם אם לא שמר, אם מיירי בשומרים התינוקות לפרה, וכן אם מיירי צהדיט כפירוש הראשונים ז"ל מי יכול למנות שומר על קטן, הרי אינו נכסים של אביו, ואין אדם ממנה שומר על של חבירו כמס"כ בחו"צ שצעות מ"ב ב', וגם אם קנו מידו אינו בחיובי שמירה, ואם יתחייב הרי"ף כמתחייב מעצמו במתנה לאביו בתנאי אם יזוק התינוק, ולכאורה בתינוק על כרחק לפרש כדרכה להפסיד שכרו, וכן בזרעים אי מיירי בשומרי ספיחין לעומר, נמי אין נראה שיטערכו לשלם אם לא שמרו כראוי, שהרי הם שומרים של הפקר, ועל כרחק יתפרש אחריות שבת עליו להפסיד שכרו.

ולאחאמור דתינוקות וזרעים על כרחק מתפרש אחריות שבת עליהן להפסיד שכרו, וכן אין תימא לפרש גם פרה לענין להפסיד שכרו, ורישא אפשר לפרש דאין אחריות שבת עליו דאינו חייב לשמור, ושמא גם לא כשומר חנם, וגמ' חשבה לדוחק וגם רבה אשתיק, אצל לא איפריך.

הא דנקט הני תלתא גווי, לפרש"י דכולהו צהקדש קמיירי, אפשר לפרש דנקט פרה שהיא הקדש בדק הבית, ונקט תינוק שהוא מדברים שההקדש עוסק בהן, ונקט ספיחין שיש להקדש לורך בהן ושמירתן בשל הפקר, דאשמועינן דכולהו נתמעטו משמירה צמיעוטא דהקדשות, ולפירוש הרמב"ן ודעימיה דבחולין קמיירי יש לפרש דנקט פרה שהיא מטלטלין הרגילין שהשומר מתחייב תמורתה צגניצה ואצדה, ונקט תינוק שאין בו חיוז אלא להפסיד שכרו, ונקט זרעים דאין בהן חיוז שמירה דכקרקע חשיבי אלא אם כן קנו מידו, ויש חידוש דגם בקנו מידו לא נתחייב שמירה צרישא וכמס"כ.

(ד) ב"מ שם לא להפסיד שכרו, כלומר אם אירע קלקול צפקדון צצבת יפסיד שכרו, ועל כרחק לפרש שיפסיד כל שכרו, דאם לא כן אם רגע אחת לא שמר וגנבה הפרה, אטו יחשבו כמה רגעים יש צצצוע או צחודש או צשנה, ויחשבו השכר לפי זה, אלא ודאי כל שכרו קאמר, וכן

לפרש שסיכמו שישמור צצוע או מספר אחר של ימים או עד יום פלוני צשקל ליום, וצזה אמרינן דאע"ג שסוכס לשמור צצוע, מ"מ כיון שפסקו שקל ליום, ואינו נותן לו שכר צצבת, לפיכך אינו חייב לשמור צצבת, ולמאי דמוקמינן לה צקנו מידו, יש גם חידוש דאע"פ שקנו מידו על הצצוע אפילו הכי אינו חייב לשמור צצבת, ואפשר דמהאי טעמא שנה התנא דינו צאלו שאין צהן דין שמירה אלא צקנו מידו, לאשמועינן דאף צקנו מידו אין אחריות צצבת עליו, שלא קנו אלא לסלק פטור הקדש ולא יותר.

רבעת ראיתי למהר"א ששון צספר תורת אמת סימן ע"ג שנסתפק דשמא כהאי גוונא חשיב הצלעה, ולפי זה נצטרך לפרש דלא הזכירו מנין ימים כלל, אלא סתמו שישמור צשקל ליום ומתפרש עד שירצו להפסיק, וגם צזה יש חידוש דצאינו נותן שכר צצבת אין אחריות צצבת עליו, ודוחק דכהאי גוונא פשיטא, ועי' רמ"א סימן ש"ו ס"ד דמשמע כמס"כ, ועי' מש"כ לקמן סק"ו.

ועיין צר"ן נדרים ל"ז ב' שכתב דשומר חנם מיהא הוי גם צצבת, ויש לזה משמעות צגמ' שם דגרסינן צצרייתא לפיכך אם אצדו אינו חייב צאחריותו, דמשמע דרק צאצדה פטור, [אף דצסוגיין מוכח דלא גרסינן הכי, דהא צעינן לאוקמי דהנידון להפסיד שכרו, ולא לחייב צאחריותו], ואפשר דלמאי דמסקינן הכא דהנידון בחיוז שמירה, הוסיפו שם צגמ' לשון זה צצרייתא], ולמאי דמוקמינן לה צקנו מידו, יש לומר דרק צזה הוי שומר חנם, אצל צלא קנו מידו י"ל דשומר חנם נמי לא הוי, ואף אם נימא דגם צסיכמו על צצוע צלא קנין נמי הוי שומר חנם, דהא לפירוש הרמב"ן צצרייתא לא איירי צהקדש, וקושית הגמ' מזרעים דהוי קרקע, אם כן איירי צרייתא גם צמטלטלין דהדיט דלא צריך קנין, מ"מ אם לא הזכירו מנין ימים ורק פסקו שקל ליום צזה י"ל דכיון שאינו נותן שכר צצבת דגם שומר חנם לא הוי, ולפמס"כ צתו' נ"ז ב' ד"ה שומר חנם דצסוגיין מוכח דפטור צהקדש גם מפשיעה, מוכח דס"ל דצאינו מקבל שכר הרי גם שומר חנם לא הוי.

הרמב"ן והרשב"א והריטב"א דחו פרש"י דמיירי צהקדש משום דבתוספתא נשנה צענין השומרים ולא צענין ההקדשות, וצע"ק

הכא לא היו מפסידין אגרייהו, שלא היו משלמין אלא המותר על שכרן.

ובן לשון הגמ' ז"מ ז"ג ז' ר"ח ורצ"ה לא ס"ל הא דרצה דאמרי להכי יהי לך אגרא לנטורי לי נטירותא יתירתא, משמע דלקושטא דמילתא יהיב ליה אגרא, דאם לא כן הו"ל להכי אמרי דיהיב לך אגרא, שהרי אינו נותן לו האגרא, אלא שהצטיחו שאם ישמור נטירותא יתירתא יתן לו אגרא, ועי"ז יתחייב כשומר שכר, ונהי דלד אחד בשכר סגי לחייבו כשומר שכר, דלא גרע מפרוטה דרב יוסף שאינו אלא ספק אם יודמן, אבל לשון הגמ' מתפרש שנתן לו את השכר.

ובן צהא דאמר ר"ז ז"ק ז"ט ז' הרוצה שיתחייב לו טבח יקדים לו דינר, לא משמע שאם ינצל ישלם ויחזיר לו גם את הדינר, ובני יעקב נ"י העיר שכן מוכח ממש"כ הטור חו"מ סימן ש"ו דטבח הלוקח בשכרו כרכשאות מן הכשרות חשיב בשכר אע"פ שכשנתנבלה אינו לוקח, כיון שאם לא נתנבלה היה לוקח, ואם איתא דבנתנבלה מחזיר שכרו אם כן לעולם כך הוא שאין לו שכר אלא מן הכשרות, ויש לציין למש"כ הטור חו"מ סימן ש"ו דאם מצטיח לו שכר אם יהיה כשר דגם זה חשיב בשכר, אם כן הו"ל לר"ח למימר דהרוצה שיתחייב לו טבח יצטיחו שכר אם יהיה כשר, וי"ל דהכא בטבח שיסכים גם לשחוט בחנם, ולכך גם אמר שיקדים לו דינר, שאם יצטיחו דינר, יתכן שיאמר לו שגם בחנם הוא שוחט לו, וכש"כ שיוותר על שכר דרק אם יוכשר. — הא דמבואר בשו"ע סימן ש"ו ס"ה דשחט בסכין פגומה מפסיד שכרו, היינו ששכרו עולה לו בתשלומיו, שאינו משלם אלא להשלים על שכרו כמה שחסר להפקד.

ובעת ראיתי בתשובות מהרי"ל דיסקין זקו"א אות רמ"ט שכתב להוכיח דאין חילוק לענין שכרו בין נגנזה לפשע, מהא דתניא בתוספתא שלהי שזועות דשומר שכר שנשבע שנגנזה ואח"כ הודה שאכלו פטור, והיינו לפי שאין כאן כפירת ממון, ואם איתא שיש חילוק דבנגנזה מקבל שכרו ובאכלו אינו מקבל, הרי יש כאן כפירת ממון, ונראה דכיון דלא היה כאן תביעה על השכר אין כאן שזועת הפקדון, ואף אם בנגנזה מנכה לו שכרו מתשולם הגניבה, מ"מ הו"ל כנשבע שישלם לו מחאה, וגם היה יכול לומר שלא היה דעתו לנכות.

מתפרשא בפשוטו, והא דפריך מרישא דאין לו שכר שבת ולא מפרש דיפסיד כל שכרו, דהתם שהוא שכיר יום, גם אם היה אחריות שבת עליו נמי לא יפסיד אלא שכרו של אותו היום, וכבר כתב כן ברש"ש וצמח"ס שיף, ועי' צוה צפ"ת חו"מ סימן ש"א סק"ב, ועי' צוה"ל סימן ש"ו ס"ד ד"ה נותן.

הא דמפסיד שכרו פרש"י לעיל כד אמרינן אגרייהו מיהו לפסיד, דכיון דנתחייב לשמור מגניבה ועל זה קיבל שכרו והרי לא השלים מלאכתו, ולפי זה כל שומר שכר שלא שמר מגניבה ראוי שיפסיד שכרו, אבל יש לחלק דכל שומר שכר הרי נתחייב לשלם אם יגנב, וחיוז זה גם הוא תמורת שכרו, והלכך גם אם לא שמר מגניבה יקבל שכרו תמורת חיוזו לשלם, והרי ישלם הגניבה וינכה מן התשלום את שכרו, וכ"כ המאירי שלהי האומנין, וכן נקט מרן זללה"ה צ"ק ס"ז ס"ק י"ח דאין ראוי שהבעלים ירויח על ידי התשלומין יותר מכשהפך בעין, אבל דעת הקצה"ח סימן רכ"ז ס"ק י"א דכיון שלא שמר מגניבה מפסיד שכרו, ומ"מ משלם הגניבה.

והנה שומר שכר שלא שמר כלל והפך נשאר בשלימותו, או שנעלם ומשלם, לא מסתבר שיקבל כל שכרו שהרי הוא פועל שלא עשה פעולתו, ואפשר שלא יקבל כלום, ואפשר שישומו כמה שזה התחייבות לשלם מצלי לשמור, ומסתברא שלא יקבל כלום, שלא קבעו לו שכר אלא אם ישמור, ועי' צוה"ל הנ"ל.

מה שנראה מסתימת הדברים דשומר שכר ששמר כשומר שכר ואף על פי כן נגנב, שהוא משלם ואינו מפסיד שכרו, דסתמא דמילתא כל מפקיד כך דעתו שנותן לו שכרו שישמור גם מגניבה ואצדה ואם יגנב ישלם, ונראה דכן יש לדייק מלשון הגמ' נ"ח א' דאמרינן והא נגנבו או שאצדו קמני ושומר שכר בגניבה ואצדה חיוצי מיחייב וה"נ נהי דשלומי לא משלמי אגרייהו מיהא לפסיד, ואם איתא דשומר שכר משלם ומפסיד אגריה הו"ל למימר ושומר שכר בגניבה ואצדה חיוצי מיחייב ומפסיד אגריה וה"נ נהי דשלומי לא משלמי אגרייהו מיהא לפסיד, אלא משמע דשומר שכר סגי ליה בחיוצי מיחייב דשכרו עולה לו בתשלומיו, וה"נ אי הוה משלמי

לו דמי שכירותן של הרועים והמקלות, הלכך גם עכשיו שישלמו לו, וזוהי זכות הצעלים לומר שישלמו לו צאם יהיה להם כל היתרונות שהיו להם אם היו שוכרים הרועים והמקלות, וכיון שאז היה להם כושרא וטירחא, הרי גם עכשיו הם זכאים לזה, ולפי זה יש מקום לומר דגם כשהשכירות פחות מכדי דמיהן, נמי ישלם דמי כושרא וטירחא בנוסף לדמי הפרה, כמ"ש בפרישה.

(ו) כתובות ס"ד ב' תוד"ה מיחוי וא"ת והא שכר שבת על ידי הצלעה מותר כו' דאין מוסיפין לכל שצוה יחד כו', ס"ד דחכמים קבעו שיעור ההוספה לכל שצוה, ואם יחזור באמצע השצוה או שכבר הפסיד שיעור כל השצוה או שלא הפסיד כלום, ואם כן הרי"ו הצלעה, ותיירו דאין הדבר כן דחכמים תיקנו ההוספה לכל יום ויום, ואדרבה הר"ן הוא שיחזור בו כל יום, ואין לך שכיר יום גדול מזה, ומה שנקטו השיעור לשצוה הוא רק לרמוז שכשהיא מורדת פוחתין לה גם כנגד השבת, מה שאין כן כשהוא מורד, וכל שמתפייס באמצע השצוה לא הפסיד אלא כנגד הימים שעברו עד שנתפייס, וזו גם כונת הר"ן.

ולדאמור לא מנאנו גבי מורד שום ענין בשצוה, אלא קנסוהו כל יום להוסיף חצי דינר, וצ"ע בד"מ או"ח סימן ש"ו שכתב וז"ל כתב הר"ן בסוף פרק אע"פ אם שכרו לחדש אם התנה עמו שישלם לו לפי חשבון הימים מיקרי שכיר יום והוי שכר שבת כו', והיכן מלא בר"ן דין אם שכרו לחודש, וכבר כתבו כן בא"ר ובמאמר מרדכי, וכן בשו"ת שבו"י סימן ו'.

ובשו"ע שם בס"ד כתב הרמ"א ואם שכרו לחדש והתנה עמו לשלם לו כל יום כך וכך מיקרי שכיר יום, וכתב ע"ז במג"א שם סק"ז וכן כתב בצדק הצית צאם שצלי הלקט וכתב עליו ואין נראה כן מדברי הפוסקים ואפשר שלא ראה דברי הר"ן שכתב הטעם שאם יסלקו באמצע השצוה אין צריך לשלם לו בעד השצוה כולה אלא בעד הימים שעברו ולכן מיקרי שכיר יום והוי שכר שבת ע"כ ומוכח כן מהגמ' עכ"ל, וצ"ע שדברי הר"ן הם צמוד שאין מזכיר שם כלל לא שכיר שצוה ולא שכיר חדש, ומנפים שיחזור בו כל יום והקנס הוא על כל יום, וכן בגמ' אין שום משמעות יותר מזה עי"ש בתו' ובתו' הרא"ש.

(ה) כתב הטור חו"מ בסימן ש"ג דרועה שהיה יכול לשכור רועים ומקלות להצריח הארי, ולא שכר הרי זה חייב, ואם דמי הרועים והמקלות כדמי הצהמה, אינו משלם אלא דמי טירחא לקנות צהמה אחרת, וכ"כ הראב"ד בפ"ג מהלכות שכירות ה"ו וכן דעת המ"מ שם, וכן נוטה דעת הרמב"ן הוצא צמ"מ שם, וכבר תמה הגתה"מ שם סק"ח דמאי שנא מכל ליסטים מזויין וגזלן שאינם משלמים אלא דמי הצהמה, ויש להוסיף דגם כל שומר צנגנא אינו משלם אלא דמי הצהמה, ויותר מזה דכאן גופא אם היו דמי הרועים פחותים מדמי הצהמה, הרי זה משלם ההפרש כמבואר בדבריהם, ולא הזכירו כלל שיוסיף דמי טירחא או דמי כושרא, וכמ"ש הפרישה שכ"מ בראב"ד.

ובראה דהנה צאמת כל מפקיד היה צידו להתנות עם השומר שאם יגנב שישלם וגם יפסיד שכרו כיון שלא שמר כחיצו, אלא דעין יפה הוא מכל מפקיד דכיון שהשומר מפקיד צמה שמשלם כל הפקדון, שלא ידחה אצן אחר הנופל להפסיד לו גם את שכרו, וכל זה צומן שהשומר משלם, אבל ככושרא דחיותא וטירחא יתירה, אם נפטור את השומר, נמלא דבעה"צ הפסיד ע"י פשיעת השומר, והשומר אינו נפסד כלום, וזוהי סברא הוא דעל מנת כן לא נתן לו המפקיד את שכרו, והלכך כנגד שכרו יש לחייבו לשומר ככושרא דחיותא וטירחא יתירה, ואמנם אם הכושרא והטירחא הם יותר מכדי שכרו לא ישלם השומר מכיסו כמו כל מזיק וגזלן, אבל כנגד שכרו מפקיד דמי הכושרא והטירחא, דעל מנת כן נתן שכרו.

ואפשר שזו כונת הריטב"א ב"מ ז"ג ב' שכתב וז"ל ושומר שכר חייב לשלם כל מה שהיתה הצהמה שיהיה יותר משכר הרועים והמקלות, דאילו כושרא דחיותא ואגר טירחא לית ליה לשלומי אלא שמפסיד שכרו בלצד, עכ"ל, ויתפרש שאינו משלם כושרא וטירחא אלא כנגד שכרו בלצד.

ועייין בספר ב"מ שם כתבנו יישוב אחר לקושית הגתה"מ, דהכא שאני דהשומר שלא שכר הרועים והמקלות צדין הוא שישלם צהמה שלימה, שהרי לא עשה מה שהיה חייב לעשות, אלא שטוען לזכותו שגם אם היה מזיל היה צה"צ צריך לשלם

ובעת ראיתי בתוספתא ב"מ ריש פ"ח דקמני ואם היה שכיר שבת לא יאמר לו תן לי שכר של שבת אלא אומר לו תן לי שכר של י' ימים, ובפשוטו אינו מוצן שאם אינו אלא שכיר שבת הרי לא עבד אלא ז' ימים, ואפשר דל"ל אלא תן לי שכר של ז' ימים, דהעיקר שלא יזכיר שם של שבת, א"נ תיבות ואם היה שכיר שבת מיותרין וז"ל רק ולא יאמר לו תן לי שכר של שבת אלא אומר לו תן לי שכר של עשרה ימים, וכמו שהוא בתוספתא שלהי שבת וכמו שהוא ברי"ף ורא"ש פרק שואל, ולפי זה אפשר דבשכיר שבו יאמר תן לי שכר שעבדתי, וגם לא יזכיר שבעה ימים.

מה שנראה במג"א דהשוכר בית לחודש זה' דינרים לשבוע והתנה המשכיר שיוכל לחזור בו באמצע השבוע וישולם השכר לפי חשבון, דכהאי גוונא חשיב כשכיר יום והו"ל שכר שבת, וכן ברבית אם התנה כך וכך לשבוע, ולא חשיב שכיר חודש אלא אם כן התנו שאם יחזור באמצע השבוע שישלם בעד כל השבוע או לא ישלם כלום בעד אותו שבוע, הדברים ז"ע דבפשוטו כל שכיר חודש או שבוע הוא נותן שכר שבת כלשון הברייתא ב"מ נ"ח א', והרי אם התנה ז' דינרים בשבוע הדבר מוצן דגם שבת בכלל, אלא דכל שאינו מתייחס בפרטות לשבת לא גזרו חכמים, והלכך כשתחלת הפסיקה היתה לחדש או לשבוע אין כאן שכר שבת, ומה שחושבין כשנתבטל באמצע הזמן לפי ערך החודש או השבוע אינו משנה כלום בעיקר הפסיקה, וכל פוסק לחודש יכול לחזור בו באמצע החדש אם הפועל יכול להשכיר עצמו לאחר, ויחשב לפי ערך מה שעבד, והיינו שכיר חודש, ומה שהזכירו תו' והרא"ש והר"ן גבי מורד דאין הקנס על כל השבוע, היינו לאפוקי ממה שנראה כלשון המשנה שמוסיפין לה ג' דינרין בשבת, דמשמע שהקנס הוא לעולם בשבועות, לזה כתבו שאין הדבר כן שהקנס הוא על כל יום, ואם יחזור בו באמצע השבוע לא ישלם קנס אלא לפי הימים עד שחזר בו, הלכך הו"ל כשכיר יום, אבל בדבר שהפסיקה היא על חדש חשיב הבטלה אף שכחזרו בהן מנכין לפי חשבון, ואינו ענין לדברי הרמ"א דמתפרש ששכרו בשקל ליום עד חדש, כיון שהתנה בתחלה ששוכרו עד חדש לשלם שקל ליום.

והב"י צדק הבית שם לאחר שהביא דברי הרי"ף והרמב"ם והרא"ש פרק שואל [בשם התוספתא וב"י לא נזכר שזו תוספתא] דבשכיר שבת או בשכיר חודש או שנה דנותנין לו שכר שבת ולא יאמר לו תן לי שכר של שבת אלא אומר לו תן לי שכר של עשרה ימים, הביא דברי השבלי הלקט שאם אמר לו כך וכך תתן לי בחדש שיבא כך ליום הוי נמי כשכר שבת, וסיים הב"י שאין נראה כן מדברי הפוסקים שכתבתי בסמוך, נראה כונתו דכיון שיכול לבקש שכר של עשרה ימים, ש"מ שקבעו את השכר לחודש לפי כך וכך ליום, ואפילו הכי חשבי ליה כהבלעה, אבל י"ל שלא קבעו מתחלה אלא שכר של חדש, ועכשיו הוא מבקש שיחשבו כמה יוצא לשליש חודש שהוא עשרה ימים ויתנו לו, והדבר מוכח שבשבלי הלקט עצמו הביא אח"כ הא דלא יאמר לו תן לי שכר של שבת אלא אומר לו תן לי שכר של עשרה ימים, ומבואר שאין צוה סתירה למש"כ תחלה, ועי' בבה"ל ד"ה מקרי.

ואפשר דמש"כ הב"י לנטות מדברי שבלי הלקט, דאין מזה ראייה דגם לא יקיים דברי הרמ"א, דיש חילוק בין השבלי הלקט להרמ"א, דהשבלי הלקט איירי שקבע סכום לשמירת החודש כך וכך, וסיים שיבא כך ליום, וצוה י"ל דחשיב כשכיר חודש, שזוהי עיקר הפסיקה, ומה שפירש שיבא כך ליום אינו אלא להנעימו לפועל, מה שאין כן כלשון הרמ"א שלא הזכיר שום סכום לחדש רק שכרו לחדש וישלם לו כך וכך ליום, צוה יותר קרוב שהוא שכיר יום, שאין הזכרת החודש אלא קביעת זמן עד אימתי הוא שוכרו בשקל ליום, ודאחאן עלה י"ל דגם הרמ"א לא פליג אגוונא דשבלי הלקט די"ל דחשיב שכיר חודש וכדעת הב"י.

הא דלא יאמר לו תן לי שכר של שבת לא נתבאר מאי ניהו, אם ר"ל שלא יבקש שכר של יום אחד ויפרש לו שהוא של יום השבת, או שמבקש שכר של כמה ימים ומפרשם בשמותיהם והשבת ביניהם, או שכולל גם כשמבקש שכר של כל השבוע וקורא לה שבת כדרך שהתנא קורא שכיר שבת, ובכל אופן נראה דאינו אלא הנהגת סלסול, אבל גם אם גבה שכר של יום השבת לחוד נמי יהיה מותר, כיון שהפסיקה היתה בהבלעה.

באמצע, שיטתך לשלם שכר של כל העשרה ימים, ע"י מג"א סימן ש"ו סק"ז ובמש"כ לעיל סק"ו, דע"ז נקבעו העשרה ימים כזמן לעצמו.

ויש להסתפק בשלשה ימים מאי כגון ששכרו לשני ושבט וראשון, ובאופן שאם יחזור צו יטטרך לשלם בעד כל השלשה ימים, דאף שהשכר מובלע מ"מ כהאי גוונא י"ל דחשיב שיש התייחסות גם ליום השבת, וע"י במג"א סימן רמ"ה סק"ג, ובמ"ז סימן ש"ו סק"כ כ"א הקיל בשם החי' אדם גם בהבלעה דמעט קודם השבת ומעט במוצאי שבת, והדברים צריכים ראייה, ועיין לקמן סק"ח בשם מהר"ם חלאוה, [ואינו ענין להבלעה דאחריו ודמעט בהמה בכורות ל"א ז' שמצליע הבשר בעור ואחריו כלול, דהתם נותן האחריו והבשר במתנה, מה שאין כן כאן דלריך שיקבל שכר על השבת כדי שיתחייב באחריותו].

(ח) כתב המרדכי בשלי פרק אע"פ צהא דאמרינן דמיחזי כשכר שבת אם יוסיפו לה, דמכאן יש חשש על החזנים ששוכרים אותם להתפלל, וריך טעם למה לא כתב דמסוגיא דב"מ נ"ח א' דאמרינן דאסור לתת שכר שבת יש חשש על החזנים, ולמה תלה החשש צהא דאמרינן בכתובות דמיחזי כשכר שבת, ואפשר דשכירת החזנים אינו כעין שכירת פועל, אלא הוא כהצטחת פרס, והלכך דמי להא דמוסיפין לה על כתובתה, וצוה מוזן נמי הא דמסיים שם במרדכי דה"ר שמואל היה אומר דאין איסור דהא נותנין לו שכר לקיים המצוה להתפלל, דר"ל שאין כאן שכירות פועל אלא שנותנין לו שכר על מה שעושה וריך לעשות מעצמו ולהתפלל, ובאגודה הוצא בהגהות אנשי שם במרדכי שם הוסיף דהא נוהגין לפעמים לקיים המצוה להתפלל בחנם, והיינו נמי שאין מתפללים בתמורת השכר, אלא שנותנים להם פרס את השכר.

ובהא דאמרינן פסחים נ' ז' דשכר המתורגמנין אין רואין בהן סימן ברכה משום דמיחזי כשכר שבת, ומשמע דשרי מן הדין, נמי נראה דאין שוכרין אותן כשכירת פועל, אלא שנהגו לתת להם פרס, ומאחזי כן בספר הנדמ"ח ע"ש תוספות חכמי אנגליה וז"ל דמיחזי כשכר שבת פירוש ולא שכר ממנו הוא דאינם עושים לו תנאי קצוב אלא מנהג של אותן בני העיר לנדב לבס לתת למתורגמנין עכ"ל.

מש"כ המג"א דבפוחת ליכא משום שכר שבת, כבר כתב הגרע"א ז"ל בגליון דר"ל בכיו"צ בקנס, אבל השוכר פועל לעבוד בשבת ונותן לו שכר צניכוי מחוץ שהוא חייב לו היינו שכר שבת ממש, וכ"ה בריטב"א בכתובות ס"ד א', והרי פשיטא דגם בהקדמת שכר איכא משום שכר שבת.

מש"כ תו' עירובין מ"ג א' דסייר נכסי בשבת שרי דאפילו בשכר שרי כמבואר שבת קנ"א א' דשמור לי ואשמור לך שרי, כונתם דאין איסור לסייר נכסי, אבל לא נחתי לנידון שכר שבת, ומתפרש שפיר בהבלעה, א"נ דומיא דשמור לי ואשמור לך דחשיב כשכר, ואין צו משום שכר שבת, וע"י מש"כ בחו"צ שבת בהערות ע"ס המסכת שם, וע"י בגליון הגרע"א ז"ל סימן ש"ו ס"י, ובסימן רמ"ו ס"א.

(ז) הבלעה שמאלנו בגמ' ז"מ נ"ח א' הוא בשכיר שבת או שכיר חדש או שכיר שנה או שכיר שבוע, [היינו שמיטה], ובכל אלו אפילו צידוע שהשכר גם בשביל שבת, כגון בשכיר שבת שקבעו ז' דינרין, או שלשים דינרים לחדש, דהדבר מוזן שהוא דינר ליום כולל שבת, וכדקתני שנותנין לו שכר שבת, ואפילו הכי שרי דכל שאין נזכר שבת להדיא בקביעת השכר, לא גזרו צו רבנן משום מקח וממכר, דהוא טעם איסור שכר שבת כמ"ש רש"י בכתובות ס"ד א', וכן במו' נדרים ל"ז א'.

ובל זה בדברים שקובעים זמן לעצמם כמו שבוע וחדש ושנה, ויש לעיין שכרו לעשרה ימים מאי, מי אמרינן כיון דבעינן למיחי למספר ימים בקביעת השכר, הר"ז כאילו קבעו השכר לימים ושבט ציניהם, ויש צוה משום גזירת מקח וממכר, או דילמא סוף סוף עכשיו הנידון בשכר של עשרה ימים ולא נזכר שבת ציניהם, וממה שהזכירו בתוספתא שלהי שבת ורפ"ח דב"מ הוצא ברי"ף ורא"ש פ' שואל דשכיר חדש או שנה לא יאמר תן לי שכר של שבת, אלא יאמר תן לי שכר של עשרה ימים, יתכן שיש צוה מעין רמז דגם קציה של עשרה ימים חשיבא הבלעה, דבפשוטו הו"ל לומר תן לי שכר של שבוע או של חצי חודש או שלש חודש, ומאי שנא דנקט עשרה ימים, ואם אמנם כן דגם עשרה ימים חשיבא הבלעה, צוה נראה דהיינו דוקא כשקבעו שאם יחזור צו צעה"ז

ובביאור הגר"א שם כתב בטעם המתירים שכירת החזנים, משום דהוי חפצי שמים כההיא דסימן ש"ו ס"ו, ומתוך צוה נמי שכל המתורגמנים, ור"ל לאיסור שכל שבת הוא משום מקח וממכר, ומקח וממכר פרש"י ותו' ביצה ל"ז א' בלשון ראשון דהוא משום ממלא חפץ, וגם נחמיה שאסרו כמ"ש רש"י ביצה כ"ז ב', י"ל דהוא מהאי קרא, וצוה דרשין שבת ק"נ א' דחפצי שמים מותרין, וא"כ מותר מקח וממכר לאורך מלוא, וכש"כ דיט להחיר שכל שבת, אבל ז"ע דהא בנדריס ל"ז א' אסרינן שכל פיסוק טעמים משום שכל שבת, ורק משום הצלעה אחינן עלה, וכבר רמז לזה הפר"ח בסימן תקפ"ה, וצתו' שם ב' כתבו דנטילת שכל לאו חפצי שמים הוא, ור"ל דרק דיבור שרי אבל אין להחיר נטילת שכל משום כך, וכ"ה צתו' הרא"ש הנדמ"ח שם, וצרמז"ס פכ"ג מהלכות שבת הי"ב כתב טעם איסור מקח וממכר כטעם שני שרש"י ותו' דהוא משום שמא יכתוב, ולפי טעם זה אף חפצי שמים יש לאסור, ובמג"א סימן ש"ו ס"ק י"א הביא דברי הר"ן שבת ק"נ א' דאין מקדישין אע"פ שהוא חפצי שמים דדמי למקח וממכר, ומבואר דס"ל דמקח וממכר אין להחיר לאורך מלוא, ולדעת הגר"א יש לחלק בין מלוא למלוא, דמלוא שזמנה גורם ואי אפשר לדחותה שרי, משא"כ אין מקדישין.

יש לעיין מהו שיהא ראוי להערים בשכל שבת, כגון שיכפיל שכל שמירתו צער שבת, ויתנה שבשבת יהיה צדין שומר חנם, או אפילו שיפטר גם מפשיעה, מי אמרינן הרי קושטא הוא השתא שאינו מקבל שכל על שמירתו בשבת, וגם הרי אין איסור לקבל שכל שבת, שהרי בהצלעה הוא מקבל שכל גם על השבת, אלא דקביעת שכל על השבת דומה למקח וממכר, ובכאן הרי לא קבע שכל על השבת, או"ד דדיינינן ליה כקבע שכל על השבת והתנה להפטר גם מפשיעה, ומיהו אכתי תיבעי לך כשהתנו שאינו חייב לשמור בשבת אלא לרצונו בטובה מהו, ולכאורה קשה לאסור כהאי גוונא וז"ע, וכל זה כשעושה מלאכה בששי שראויה לשכל, אלא שמגדיל שכרו, אבל להתנות שנותנין מתנה זה לזה נראה דאסור, עי' ריש פ"א דמעשר שני וסוכה ל"ט א', דשרינן כהאי גוונא, אבל הכא נראה דאסור.

ובב"י סימן תקפ"ה משמע לכאורה דטעמא דאין איסור צדצר משום ששוכרין אותן מערב שבת ולא בשבת, אבל לא יתכן דכל שכל שבת סתמא איירי בששוכרין מערב שבת, דסתם שוכר פועל לשמור פרה לאו בשבת איירי, והרי כתבו תו' שבת י"ט א' דצשוכר צערב שבת גם בהצלעה אסור ורק צרביעי וחמישי שרי, ודכוותה שכיר יום דאסור נמי בשוכר צרביעי וצחמישי איירי, וי"ל דמש"כ דאין איסור משום ששוכרין אותן מערב שבת לאו לאיסור שכל שבת קאי, אלא דשכירות ענמה יש לאסור משום דהוא כעין מקח וממכר, וכמו שהביא שם לשון רש"י בכתובות דשכל שבת אסור גזירה משום מקח וממכר ושכירות, וע"ז כתב דגזירה דמשום מקח וממכר הוי גזירה לגזירה ואינו איסור גמור אלא הנהגה ראויה, וצמקום מלוא לא חששו, ומשום שכירות ליכא דהא שוכרין מערב שבת, ולשון הב"י וטעמא כדפרישית, דכיון שאינו שוכר אותו בשבת ענמה כו', תרי מילי נינהו, וטעמא כדפרישית, היינו דכל שכל שבת אינו אלא גזירה לגזירה, וצמקום מלוא לא חששו, ומוסיף לפרש דמשום שכירות ליכא כיון שאינו שוכר אותו בשבת ענמה אלא צערב שבת, וכ"נ שפירש דברי הב"י במהה"ש סימן תקפ"ה ס"ק י"ב.

ובמהר"ם חלאוה כתב לפרש טעמא דמתורגמנין מותרים מן הדין משום שהיו מתרגמין לפעמים גם צימות החול, ומ"מ לא חשיב הצלעה כיון דתרגום דשבתות רובא, ולפי זה משמע דכהאי גוונא חשיב הצלעה מן הדין, דהא משמע בגמ' דלא אסרינן להו, והדצר דחוק דלא נזכר כלל שהיו מתרגמין גם צימות החול ושקצעו שכלן ביחד, וגם לא מסתבר דכהאי גוונא חשיב הצלעה, כיון דהעיקר שבת. — בלשון המהר"ם חלאוה כתוב דמ"מ אסור כיון דשבתות רובא, אבל על כרחך ליטנא דאסור לאו דוקא, דהא משמע דרק אינס רואים סימן צרכה ודומיא דאינך ג' פרוטות שנשנו שם.

ולפמש"פ דלא היו קולצין שכירות גמורה למתורגמנין, לפי זה ראוי למינקט דשכל שבת איסור גמור הוא מדרבנן, וצמקום מלוא יש לנהוג שלא לקלוצ כשכל פעולה ממש אלא בהצטחת פרס, אבל צמ"צ סימן ש"ו ס"ק כ"ד כתב שנהגו להקל.

להלן דדין סתמא ליכא למילף מזרייתא דרבינא, ע"כ דאייירי שאמר ישראל לעכו"ם שיעבדו בשבת, אלא דרצא הוי סבר דאמר לו כן לאחר שנשתתפו, וכ"ה בפה"ת, ואפ"ה התיר, ואיתותב מזרייתא דרבינא ואיכסיף, ולשון שרא להו מתפרש רק שהתיר להם חלוקת השכר, ודומיא דשרא להו להלן לענין ערלה, אבל אין בכלל זה שהתיר להם לנהוג כן להבא, ועי' דר"ן שכתב דסתמא אסור למאי דמפרשינן עובדא דרצא לענין שבת, דעובדא דרצא בסתמא איירי, אבל ז"ע דהא ע"כ מוכח בגמ' דמזרייתא דרבינא ליכא לאוכוחי לדין סתמא, וא"כ אמאי איכסיף רצא, וז"ל דהוי ס"ל דאין מעליותא בסתמא.

שם לא יאמר ישראל לעכו"ם טול חלקך בשבת ואני בחול כו', סתם שדה אין מחלקין פירותיה לפי הנקצר ונאסף יום ביום, אלא אוספים כל הפירות הנלקטים במספר ימים ואח"כ מחלקים, ולפיכך אין לפרש טול חלקך בשבת שיהא לוקח לעצמו הפירות שנאספים בשבת, ויש לפרש טול חלקך מה שאתה חייב לעבד בשדה, בחרישה ובזריעה ועוד, טול לחלקך את השבת כלומר שתעבד עבדוהך בשבת, ואני אעבד בחול מה שאני חייב לעבד מחמת חלקי, ואת הפירות יחלקו בשוה בזמן קצירתם כמו שנשתתפו בתחלה, וזו כונת סה"ת שהביא צ"י סימן רמ"ה, ומש"כ ותטול בשעת קצירה או בצירה כנגד עמלך בשבת, ר"ל תטול מחצה כמו שנשתתפו תמורת עבדוהך מחצה, וכן אני תמורת עבדוהי בחול, אבל אין ר"ל שישערו כמה עבד ויקבל חלקו בפירות בהתאם לכך, דסתם שותפים אין נוהגים כן אלא שניהם עובדים ושניהם חולקים בשוה, ואמנם קושטא הוא שאם אחד לא יעבד, שינוי מחלקו וכמ"ש בפרישה, אבל לשון טול חלקך מתפרש שתעבד כפי חלקך ותחלוק כפי חלקך.

ולאחר שכבר עבד הגוי בשבת והישראל בחול, אמרינן שאסור לישראל ליהנות מעבדות הגוי בשבת, ולכן העכו"ם לוקח כל שכר השבת לעצמו והשאר חולקין שוה בשוה כמ"ש הרמב"ם פ"ו מהלכות שבת הי"ז וצו"ע סימן רמ"ה ס"א, ויש כאן שאלה למה ירויה הגוי מעבדות הישראל בחול במקומו, ומסתבר דבאמת יטרוך הגוי לשלם לו כפועל על חצי היום שעבד בשבילו, ואם בא

(ט) ביצה כ"ט ב' מחגי' הולך אדם אלל חנוני הרגיל אללו ואומר לו תן לי צינים ואגוזים צמנין כו', התירו כאן חכמים מקח וממכר גמור משום נורף שמתח יו"ט, וכמ"ש צמ"צ סימן ת"ק סק"ז בשם הלבוש, ומשמע דרשאי החנוני למכור בשער שמוכר תמיד ולא חיישין משום שכר שבת, ואפשר דכשם שהתירו כאן מקח וממכר משום נורף יו"ט, ה"נ התירו שכר שבת שאינו אלא גזירה משום מקח וממכר, ולא רצו לחייב את החנוני למכור בלא ריוח משום דלא ירצה למכור, ועי' מש"כ בחו"צ ביצה כ"ז ב'.

ואפשר דליכא משום שכר שבת אלא צמידי שיט התיחסות ליום, כגון פועל שעושה עבודה בשבת כההיא דצ"מ נ"ח א', וכן נמי בההיא דכתובות ס"ד א' שקונסים אותו בכל יום, וכן נמי המזיל מן הדליקה בשבת ק"כ א' שהוא כפועל באותה שעה, אבל מכירת חפצים שלו בריוח אין לו ענין עם היום, ולא חשיב שכר שבת, ונפקא מינה צמי שמכר חפץ בשבת באיסור, אם רשאי להשתמש צדמים שהריות, לפי מש"כ הרמ"א סו"ס רמ"ג דהעיקר דאסור ליהנות משכר שבת, וכמ"ש סו"ס רמ"ה.

ובארחות חיים הלכות שבת סימן ש"ה ובהל מועד שער השבת דרך ח' כתבו דאפשר שאין איסור שכר שבת אלא באדם העובד, אבל לא בהשכיר כלים, [וההיא דכתובות יתפרש לפי זה דמה שהאשה מטערת חשיב פעולת אדם], אבל אין כן דעת הראשונים שפירשו ההיא דשבת י"ט א' דלא ישכיר כליו לנכרי בערב שבת דהוא משום שכר שבת, עיין לעיל סק"א, וכן הזכירו צו"ע סימן רמ"ו ס"א, וסו"ס רמ"ה, וכן במרחץ שלהי פ"ק דע"ז כתב שם דר"ן דמיתסר משום שכר שבת, ונסתיע מההיא דכתובות ס"ד, דאף באחי לידה בהיתירא איכא משום שכר שבת.

(י) ע"ז כ"ב א' הנהו מוריקאי דעכו"ם נקיט בשבתא וישראל אחד בשבתא לחו לקמיה דרצא שרא להו, משמע דאחו לקמיה דרצא לאחר שכבר נהגו כן שהעכו"ם עבד בשבת והישראל אחד בשבת, וא"כ באו לשאול אם רשאים לחלוק את השכר שוה בשוה, ולפי מאי דמבאר

הישראל להמלך עד שלא עבד בחול, יש לו להמנע מלעבד בחול לצדו, אלא עם הגוי בידו.

ויש כאן לפרש דטול חלקך בשבת מתפרש גם שהרווחים של שבת יקח לעצמו כגון בחנות כמ"ש הרמב"ם פ"ו מהלכות שבת וצו"ע סימן רמ"ה, ותמורתם יקח הישראל את הרווחים שיהיו ביום חול שהוא יעבד לעצמו, וזה מה שאסור, אבל אם לא יתנו שיעבד הישראל לצדו ביום חול ויקח הרווחים לעצמו, בזה אין כאן איסור, דהעכו"ם נפשיה הוא עושה.

ואם העכו"ם עשה מעצמו לצורך חלקו, כתב הר"ן והוצא ברמ"א סימן רמ"ה ס"א דבזה מותר לישראל ליקח גם ממה שהרוויח בשבת דאין כאן מיחוי כשלוחו, ומשום שכר שבת כתב הר"ן שיקח בהצלה השכר של ימי החול, וצ"ע מה זה ענין להצלה, הרי זה תערוכת של מעות של עצמו, שהרוויח בחול.

והנה הא דציד השותף הגוי לעבד בשבת ואין השותף הישראל יכול למנוע בעדו, מבואר הוא בגמרא לעיל כ"א ב' דאי עבדי אינשי אריסותא למרחץ היה האריס הגוי למרחץ רשאי להסיקו בשבת ולהשכירו למתרחצים, וכש"כ בשותף גוי, אבל אם הישראל רשאי ליטול השכר שבת בשבת אינו מבואר בגמרא, ומהא דנהנה הישראל מעבודת האריס הגוי בשבת, אין ראיה למרחץ, דשאיני שדה דאם היה עושה האריס את העבודה ביום חול, נמי היה מגיע אותו ריוח לישראל, ואין הישראל נהנה ממה שהעכו"ם עשה העבודה בשבת, וגם אם נודמנה פעולה שהיה עדיפות לעשותה בשבת, מ"מ אין השבת גורם את ההנאה, וגם לא ניתן להפריד את השבת מן השדה, וגם י"ל שהוא צדין מעשה שבת ולא צדין שכר שבת, משא"כ במרחץ שיום השבת הוא הגורם לשכר, ושכר השבת, ידוע לעצמו.

אבל יש מקום לומר דכהאי גוונא ששכר השבת בהכרח שיגיע וצדק היתר ואין ציד הישראל למנועו, דאין לחייב את הישראל להפקיר את השכר או להשאירו ציד השותף הגוי, דכה"ג אין לגזור אטו מקח וממכר כיון שאין הישראל עושה דבר לרצונו, והלכך אין כאן אלא משום דמיחוי כשכר השבת, וכההיא דמורד כתובות ס"ד א' שהציא הר"ן, וכיון שאין כאן איסור שכר שבת מן הדין, שפיר קגי בתערוכת שכר שאר הימים לחשבו כמיחוי

בהצלה ולהתירו, והגר"א בסימן רמ"ה ס"א הביא סמך להצלה זו והיא דתוספתא שלהי שבת דגם כשנוטל שכר שבת בהצלה, לא יתבע במפורש שכר של יום השבת אלא יבקש שכר של עשרה ימים, נראה גם דעמו ז"ל שאין כאן שכר שבת מן הדין אלא דמיחוי ודומיא דההיא דתוספתא, וכ"מ במג"א סק"ו שכתב דאע"ג דמותר אפילו בפני עצמו מ"מ מיחוי כשכר שבת.

לבאורה כשהישראל לוקח מהרווחים של המרחץ בשבת, דין הוא שהעכו"ם יוכל לתבוע ממנו שכר כפועל שעבד במקומו, ואם הישראל ישלם לו יראה כשלוחו לעבד בשבת, וי"ל דהעכו"ם לא יתן לישראל מריוח השבת אלא הנוטר לאחר שינכה שכר פעולתו, ונמצא כאילו לקח שכרו בעצמו, וגם אם הישראל ישלם לו יחשב כמחזיר לו מה שקיבל מן הרווחים יותר מהמגיע לו.

שם ואם באו לחשבון אסור, כבר כתב הש"ך צי"ד סימן רצ"ד ס"ק כ"ז דמדבריי הרמב"ם בפ"י מהלכות מאכלות אסורות הי"ד מבואר דמפרש דקאי אהתנו, וכ"ה צביאור הגר"א סימן רמ"ה ס"א, ואפשר לפרש דאע"ג דהתנו שהעכו"ם יעבד בשבת והישראל בחול זה כזה, והיינו דיחלקו בשוה, אבל אם יבאו לחשבון כגון שנגמרה עבודתם בחד בשבתא ולפי זה נמצא שהגוי עבד שתי שבתות והישראל יום אחד בחול, אסור להם לתבוע יתרון לגוי מחמת זה, דלפי זה נמצא דמה שהתנו אינו פוטר את הישראל מיום השבת, וכן פירש הראב"ד הוצא ברמב"ן, אלא דשם מבואר דתחלת התנאי שזה בשבת וזה בחול פירשו שלא יחלקו בשוה, ומשמע דעבודתם בקצירת הפירות וזכיתם בנקצר כל אחד ציומו, וכן מבואר בחדושי הראב"ד, ואמנם הרמב"ם בפ"י מהלכות שבת הי"ז העתיק דין הצרייתא כשהשתתפו בסחורה או בחנות והתנו שכל אחד יזכה מה שיעלה ציומו הן מעט הן רב, והיינו למעט באו לחשבון כמ"ש הש"ך, ויש לפרש דבגמ' דאירי בעבודות השדה ולא באסיפת הפירות לא הוי מצי למיתני הן רב הן מעט, ולכך הוזכרו לפרש דאם באו לחשבון אסור, ומתפרש כמו שפירשנו שאם נודמן שאחד עבד יום יותר אין לו לתבוע יתרון, אבל הרמב"ם שהעתיק הדין בחנות וכיו"צ שפיר כתב הן מעט הן רב למעט

עכו"ם אינו יכול לזכות בשביל ישראל כל מה שיקנה, דהא אין שליחות לעכו"ם, וע"כ שיהיה כולו מלוה, ע"י תשובות מהר"ט סימן קט"ז, והנה לא מיציעא אס הוא כולו מלוה, דלפ"ז העכו"ם נותן לו רבית פלגא ממה שהוא מרויח, ואין כאן שום שייכות לשכר שבת, שאין כאן אלא רבית מן הגוי, ואין לנו ענין מתי שהגוי הרויח, אלא אף אם גם עיסקא עם העכו"ם הוא צדין פלגא מלוה ופלגא פקדון, מ"מ כיון שהמעוה מעורבים והעכו"ם לצורך עצמו הוא עושה, וחיוצ הרווחים לישראל הוא מצד העכו"ם, הרי ישראל מקבל מיד העכו"ם את שכרו מצלי להתיחס כיצד נעשו הרווחים.

סימן לו

(א) ל"א ב' א"ל שאני החם כיון דכתיב על פי ה' יחנו כסותר על מנת לבנות במקומו דמי, כשהוא על מנת לבנות במקומו, הרי הסתירה לורך הבניה היא, וחשיבא כבונה, משא"כ סותר על מנת לבנות שלא במקומו, הרי הסתירה כדבר לעצמו וכל סתירה זה מקלקל, והשתא אמרינן דכיון דסתירת המשכן וצנייתו על פי ה' הרי הכל דבר אחד וחשיבא הסתירה לורך הבנין, וכאילו בונה במקומו.

ויש לעיין היכי ילפינן מסותר דמשכן לחייב סותר על מנת לבנות, והא כיון דסתירת המשכן היא מצוה, הרי שפיר חשיבא תיקון, מידי דהוה אקורע על מחו שהוא חייב לקרוע עליו, ומנלן דגם סתירה דלאו מצוה חייבין עליה, וי"ל דכיון דאם מצא סותר אינו חייב להקים ולסותר, לא חשיבא הסתירה מצוה שיחשב תיקון, שאינה אלא כהכשר מצוה, ולא דמי לקריעה שהוא חייב לקרוע, עוד י"ל דכיון דאין פירוק המשכן מצוה על היחיד, אלא על הציבור, הרי לא חשיב תיקון ליחיד העושה, ונכדי מאיר נ"י העיר עוד ד"ל דקים לחכמים דסתירת המשכן היא מלאכת סתירה וצאה ללמד על מלאכת סתירה על מנת לבנות, ואין המלאכה נעשית מלאכת תיקון על ידי שנצטוו עליה.

(ב) שם כדאמר רב המנונא ואיתימא רבא"א הכא בפתילה שצריך להצהבה עסקינן דצהבהו אפילו ר' שמעון מודה דקא מתקן מנא, משמע

צאו לחשבון בתחלת התנאי שיהיו שוין, והרמב"ם סיים שם וכן אם קיבלו שדה בשותפות דין אחד הוא, והיינו להעתיק דין הצרייתא, ומתפרש דומיא דחנות שאין מחשדין את השבת כנגד החול, אם חולקין צפירות בשבת וחול, ובפירוש הר"ח הגדמ"ח פירש בצרייתא נמי בלקיחת רווחים ופירש הן רב הן מעט.

ועיין במג"א סימן רמ"ה סק"א בתנור שהלקוחות מסיקין אותו ואופין בו ונותנין שכר על השימוש בתנור, ובשבת השותף הגוי מתעסק לקבל את השכר, דהו"ל שכר שבת החלק של ישראל, וצריך שיתנהו לישראל בהצלעת שכר שאר הימים, ולכאורה היינו ממש כדברי הר"ן במרחץ, אלא דכאן אין הגוי עושה מלאכה בשבת, וי"ל נמי כמש"כ דכיון דאין ציד ישראל למנוע צעד העכו"ם מלהשכיר התנור ללקוחות בשבת, אין כאן איסור שכר שבת ממש, אלא דמיחזי כשכר שבת, והלכך סגי בהצלעה כי האי שאינה אלא תערוכת של כסף של עצמו.

בעובדא שבמרדכי בסימן רמ"ה ס"ו שעכו"ם אפו בשבת בתנור של ישראל צע"כ ונתנו לו פת בשכרו דאסור ליהנות בו, י"ל דהתם אסור השכר מעיקר הדין, ולא דמיחזי כשכר שבת, דלא דמי לשותפין שמן הדין יכולים להכריח שגם חלקו של ישראל יעבוד בשבת, ומ"מ י"ל שאם היו אופין גם בחול ונותנים השכר בסתמא, דהיה מותר לישראל לקחתו, דהוי חשיב בהצלעה ממש, כיון שהיו גם יכולים שלא לשלם כלום, ולא זכה ישראל בשכר אלא עם נתינתם, והרי נתינתם בהצלעה, וכ"ה צמ"צ שם, ושםא גם ציד ישראל לחשוב את כל השכר כתמורה על השימוש בתנור בחול.

(ג) שו"ע או"ח סימן רמ"ה ס"ד יכול ישראל ליתן לא"י מעות להעסק בזה ואע"פ שהא"י נושא ונותן בזה בשבת חולק עמו כל השכר בשוה כו', צמ"צ ס"ק י"ז כתב דמשום מיחזי כשכר שבת ליכא דהא הוא בהצלעה, ומשמע שאם העכו"ם נתעסק רק בשבת דיש בזה משום שכר שבת, אבל מסתימת הדברים נראה דגם למחרת השבת ראוי לחלוק עמו בשכר, והנה יש להסתפק בנותן מעות לעכו"ם לעיסקא אס הוא צדין פלגא מלוה ופלגא פקדון כמו בישראל, או"ד

דאי לא הוי מוקמין לה כר"ש לא היה צריך לאוקמי בפתילה שצריך להצהבה, ומצואר דאף בפתילה שאין בה הצהוב חייב לר"י על כיצויה, וכ"כ תו' לקמן ז"ד א' דגם בפתילה מהוצהבת יש בה משום כיצוי לר' יהודה.

ולמדנו מזה דאע"ג דכיצוי דהוי במשכן הוא כיצוי לעשות פחמין בשביל הנורפים כמש"כ תו' ז"ד א', מ"מ אנו למדין מזה גם כיצוי שאינו גורם לעשות פחמין, עכ"פ לרבי יהודה, וגם לרבי שמעון פטורו משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, כמש"כ תו' שם דלמטרה אחרת ממה דהוי במשכן חשיב אינה צריכה לגופה, אבל עיקר המלאכה של כיצוי הוא גם כשאינו עושה פחמין. ובזה ניחא הא דתניא ב"ב א' דהמסתפק מן הנר חייב משום מכבה, ופירשו תו' שם משום שמכבה אורו, אע"ג דאין כיצוי זה שום גורם בעשיית פחמין או צהבהוב פתילה, והיינו דכל כיצוי הוא בחיוב מכבה לר"י, ומיתוקמא הך ברייתא כר"י.

ונראה דאין לפרש דכיצוי לעשות פחמין, הוא רק למנוע שריפת הפחם, כלומר דנחשוב כאילו הפחם נעשה ע"י האש שדלקה בו, ועכשיו אם לא נכבה, הרי האש תכלה את כל הפחם, דאם אינא שזו מלאכת הכיצוי, היה ראוי לומר דגם לר"ש יהיה חייב כחם על הנר כחם על השמן, דכיון דהמלאכה היא כיצוי שלא ישרוף, א"כ כל כיצוי הוא מלאכה הנצרכה לגופה, דהיינו כאותה מטרה שהיתה במשכן.

ולכן ז"ל דהכיצוי לעשות פחמין מסייע לעשיית הפחמין, ואפשר דחוס השלהבת גם שורף ואינו עושה הכל פחמין, וכיצוי השלהבת שהוא גורם למעט מדת החוס, הוא הגורם להתהוות הכל פחם, ואפשר גם דמעשה הכיצוי מסייע להתהוות הפחמים, ואף שהוא רק מסייע קצת, מ"מ חשיבא מלאכה מחמת זה, ולכן מלאכת כיצוי הנצרכה לגופה הוא רק כיצוי לעשות פחמין, או להצהב הפתילה שגם הוא עשיית פחם, וכל שאר הכיצוים הם כדין מלאכה שאינה צריכה לגופה, ופטור עליה לר"ש.

א"כ אף אם התועלת בכיצוי אינו אלא שלא ישרף הפחם, מ"מ חשיב צריכה לגופה, שכן הוא סדר עשיית הפחמים שמדליק את העץ ומכבהו,

והרי הכיצוי מעיקר המלאכה של עשיית הפחמים, וחשיב צריכה לגופה, ולא דמי לכל כיצוי של פחילות וגחלים שלא ישרפו שאין הכיצוי צריך לגופה, וז"ל הרמב"ן ז"ד א' וכן כיצוי הפתילה והגחלים לעולם מלאכה שאינה צריכה לגופה, חוץ מפתילה שלא הוצהבה שהוא צריך להדליקה ולכבותה והכיצוי הוא התיקון בעצמו, וכן במכבה את הגחלים לפחמים, עכ"ל, וכ"כ הרשב"א שם וז"ל וכן כיצוי פתילה וגחלים מלאכה שאינה צריכה לגופה שאין הנאה לו בגופו של כיצוי אלא בכיצוי של פתילה שצריך להצהבה וגחלים לעשות מהן פחמים שצריך להדליקם ולכבותם והכיצוי בעצמו הוא התיקון ממש עכ"ל.

ולפמש"כ מלאכת כיצוי הוא גם בכיצוי שאינו עושה פחם, א"כ יתכן דהמכבה שמן שדולק בלא פתילה נמי יהא חייב לר"י דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, והא דמצואר מ"ב א' דהמכבה גחלת של מתכת פטור, יש לפרש דגחלת של מתכת הוא אש אחר, ולא דמי לגחלת של עץ שיש בה שלהבת, [עי' פסחים ע"ה א'], והרי המכבה גחלת של מתכת נשאר כמזו שהיתה גם אחר הכיצוי, ולא נשתנה בה כלום אלא מחוס לקור, משא"כ בגחלים של עץ שע"י הכיצוי משתנה להיות פחם, וכ"כ רש"י קל"ד א' ד"ה בגחלת, וכ"כ בספר הנדמ"ח ע"ש ר' פרחיה בשם הרמב"ם בשם הר"י מייגאש וז"ל כי כל דבר שתחלתו אש וכשיכבה ישתנה לדבר אחר כגון גחלת של עץ שקודם כיצויה הוא אש, וכשתכבה תשתנה לדבר אחר ומיעשה פחם, זהו הכיצוי האסור מדאורייתא, אבל גחלת של מתכת שתחלתה מתכת וכשתכבה היא מתכת כשהיתה בתחלה, אין כיצויה מן התורה לפי שאין זה כיצוי שאין גוף האש נתלית בצרזל אלא צרזל חס היה ועכשיו אחר הכיצוי הוא צרזל זונן הלכך הכיצוי מדרבנן עכ"ל, ועיין רמב"ם פ"ב ה"א ב'.

הא דקחני במתני' ע"ג א' המכבה והמצעיר, הקדים כיצוי להצערה, כבר דקדקו בזה בתו' ע"ג ב' וכן בתו"ט במתני' שם, ונכדי אי"ש נ"י העיר די"ל דאי הוי קחני המצעיר והמכבה, היה מתפרש בסתם כיצוי של אש, ואפילו אין הכיצוי עושה פחמים, ולר"ש פטור כהאי גוונא, וגם לר' יהודה דמחייב היינו כדין מלאכה שאינה צריכה לגופה, אבל כיצוי שהיה במשכן שהוא כיצוי הנצריך

במקומו חשיב צונה וחשיב כיצוי וחייב, והחיקון לשמן ולנר חשיב כחיקון גם לגבי הפחילה שבה עיקר הכיצוי.

ולזה אמור אפשר לתרץ משה"ק תו' דהו"ל למיתני במתני' ע"ג א' המכבה על מנת להצטער, דכיון דלרבי יהודה חייב גם במכבה שלא להצטער אלא משום דחס על השמן, לא בעי למיסתם דלא כר' יהודה, גם י"ל דמהא דהקדים כיצוי להצטרה כבר מוזן דבמכבה לעשות פחמין קאמר דהיינו על מנת להצטער, וכמש"כ לעיל סק"ב.

מדהא דאמרינן לעיל ל' א' המכבה את הנר בשביל שישן חולה שאין בו סכנה חייב לרבי יהודה, יש ללמוד דגם מכבה בשביל שיהיה חושך חשיב כסותר על מנת לצנות שלא במקומו, דבמכבה בשביל החולה לא מסתבר לשתף צוה ענין הנר והשמן והפחילה, ועל כרחק דהצורך לחולה גורם לחיוב.

וא"ת אם איתא דמכבה כסותר דחשיב כמקלקל, א"כ אמאי מהני צורך שלא לגופו בשביל לחייב לר' יהודה, והא אמר ר' אבא לקמן ע"ג ב' דמודה ר"י בחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה דפטור כיון דמקלקל הוא ומודה ר"י במקלקל דלא מתחייב צאינה צריכה לגופה, וי"ל דלא דמי קלקול דכיצוי לקלקול דסותר בזמן שיש צורך שחך לגופו, דבחופר גומא הרי בשעה שחופר כולו קלקול וכשישתמש בעפר יהיה חיקון נדדי, ולכן הקלקול קלקול, מה שאין כן במכבה שאינו קלקול כל כך, וגם בשעה שמכבה נתקן כל הצורך שחך לגופו, הרי הקלקול שביצוי כאילו הלך לו, ולכך דיינינן ליה ככל צורך שחך לגופו דחייב לרבי יהודה. — והדברים נראין צפשוטן, דבחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה, הרי בלא הא דר' אבא ראוי לומר מסבירא דאי אפשר לחייב על הגומא שצבית, דמקלקל הוא, וכלל הוא דכל המקלקלין פטורין בכל המלאכות, וצין בצריך לגופה וצין באין צריך, משא"כ במכבה נר כל שיש צוה תועלת לחולה או לנר ושמן ופחילה, שפיר יש לומר דאזיל ליה תורת מקלקל מנייה, ועי' בספר מרן זללה"ה סימן נ"א ס"ק ט"ו, ובמאירי ק"ו א', ע"ג ב'.

לגופה גם לר"י היינו כיצוי שעושה פחמים, לכך הקדים התנא מכבה למצטער לומר דלא איירי בסתם מכבה אלא במכבה לעשות פחמים, ומיהו רש"י ע"ג א' כתב המכבה והמצטער באש שתחת הדוד של סממנים, וז"ע דסתם מכבה פטור לר"ש דהו"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה עי' תו' ז"ד א', וגם לר' יהודה אינו עיקר הכיצוי שהיה במשכן, ועי' לקמן סק"ג.

ובתו' הרא"ש ע"ג ב' כתב דמכבה דמתניתין היינו כיצוי אש לעשות פחמים, וגם ביטול הסממנים היה בגחלים שנעשו מן הפחמים, וניחא ליה לתנא למיתני מצטער באש של הפחמים שבו נתבטלו הסממנים, מלמינקט הצטרה דעצים לעשיית פחמים.

ומש"כ התו"ט דמשום דאיכא ר"י דסבר הצטרה ללא יצאת, לכך הקדים כיצוי דלכו"ע יש צוה חיוצ כמ"ש תו"י כ"ט ב', נראה דוחק, דכיון דתנא דמתני' לא ס"ל דללא יצאת דהא קתני מנינא לומר שאם עשאן כולן צהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת כדאמר ע"ג ב', וא"כ אדרבה הו"ל לאקדומי הצטרה לומר דחיוצא איכא צוה ולאפוקי ממ"ד ללא יצאת.

ג) ל"א ב' אמר עולא לעולם כר"י סבירא ליה וקסבר ר' יוסי סותר על מנת לצנות במקומו הו' סותר כו', הא דחשיב לכיצוי כסותר וכקלקול, וההצטרה כחיקון, הוא משום דאיירי דהפחילה משמשת תפקידה כראוי, והוא מכבה אותה על מנת לזרקה לאשפה ושפיר חשיב כקלקול, והנה ר"י קאמר דבחם על הפחילה שחפץ לחזור ולהדליקה חשיב סותר על מנת לצנות במקומו, שיחזור ויתקן את הפחילה, אבל בחם על הגר והשמן, מתפרש שאינו חס על הפחילה שאין דעתו לחזור ולהשתמש בה, ואף שיש כיצוי חיקון לשמן ולנר חשיב חיקון שלא במקומו, והא דנקט לשון סותר ולא קאמר דכיצוי על מנת להדליק חשיב כיצוי, נראה דהוא משום דלגבי סותר הדבר מוזן טפי שיש לחלק צין על מנת לצנות במקומו לעל מנת לצנות במקום אחר, ורהיטת הגמ' משמע דר' יהודה דמחייב גם בחסם על השמן והנר נמי מודה דכיצוי הפחילה לזרקה חשיב קלקול כסותר, אלא דס"ל דגם בסותר על מנת לצנות שלא

סימן לז

(א) מבחנות נ"ו ב' אמר ר"א הניח שאור על גבי עיסה והלך וישב לו ונתחממה עיסה והלך וישב לו ונתחממה עיסה חייב עליה כמעשה שבת, הלשון מוכיח דחידושיה הוא דהנחת השאור חשיבא כמעשה על כל החימוץ שנגרם מזה, וכן מבואר ברמב"ם פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות ה"ז שהעתיק הא דר"א וסיים שהוא לוקה דהנחת השאור זו המעשה, ויכול להתפרש כמעשה שבת של הדבקה פת בתנור, או כנתינת קדירה ע"ג כירה, דבאלו נמי המעשה הראשון חשיב מעשה על כל המסתעף.

ופרכיבן דכמעשה שבת כהאי גוונא מי מחייב והאמר רבנ"ח אר"י דהניח בשר על גבי גחלים ולא היפך פטור, וה"ל הנחת השאור דומה להנחת הבשר על גבי גחלים וחזינן דפטור, ואולי אפשר לפרש דגמ' אכתי לא ידע דהא דר"י צנצלה רק כמאכל בן דרוסאי, ומשום דכמאכל בן דרוסאי צנצלה לאו כלום הוא, וס"ד דר"י פטר משום דלא חשיבא ההנחה כמעשה על כל הצלייה, והא דלא דמי למדציק פת בתנור ולנותן קדירה ע"ג כירה, צ"ל דגחלים באויר מנצח אחד גרע טפי, ושמא משום דאורחיה דפת וקדרה צהכי, משא"כ צלי באויר ומנצח אחד גחלים לאו היינו אורחיה, א"ל למאי דס"ד אמנם הו"מ למיפרך מאי שגא בשר ע"ג גחלים מפת בתנור וקדרה ע"ג כירה. ומשני רבא דרבא אמי כמעשה צלי גמור של שבת קאמר, ואפשר לפרש דר"ל דהא דר"י כדמפרשינן בחר הכי דצנצלה כמאכל בן דרוסאי קאמר, ומשום דכמאכל בן דרוסאי צנצלה לאו כלום הוא, ורבא אמי כמעשה צלי גמור שנעשה מנצח אחד קאמר, וכדאמר רבא בחר הכי דצנצלה כגרוגרת במקום אחד צלייה גמורה מודה ר"י דחייב, א"ל כמעשה צלי של שבת שהפך ונצלה משני צדדים קאמר, דשאור מנצח אחד מחמיץ העיסה, כמו גחלים צלליה משני צדדים, וכמו שפירש רש"י דשאור מנצח אחד דמי לגחלים משני הצדדים.

(ב) אבל בחר' מיאנו לפרש דפרכינן מדר' יוחנן מקמי דידעינן מאי קאמר, ועוד דאי טעמיה דר"י משום דלא חשיב מעשה הנחת הבשר ע"ג הגחלים לצלייה שנעשה אח"כ, א"כ מדציק פת בתנור נמי יש לשאול דלא יחשב מעשה, אע"ג דאפשר לחלק, ועוד דקשה לומר

דבשינויא דרבא דכמעשה צלי של שבת קאמר, נכלל דהשתא הדרינן ומפרשינן לדר"י משום דכמאכל בן דרוסאי מנצח אחד לאו כלום הוא, ועוד דלישנא דרבא מאי חייב נמי דקאמר משמע דבמילתא קמא קיימינן.

לכך פירשו בחר' דכד פרכינן מדר"י ידעינן דטעמיה דר"י משום דאיירי דכמאכל בן דרוסאי, וכמאכל בן דרוסאי מנצח אחד לאו כלום הוא, וס"ל לגמרא דה"ל שאור מנצח אחד אינו מחמיץ אלא נד אחד וחמץ נוקשה, ואינו צדין שיתחייב על זה, ומשני רבא דרבא אמי נמי צדינן איירי דומיא דצלייה דר"י, והיינו דקאמר מאי חייב נמי כמעשה שבת דקאמר רבא אמי דעצד כמעשה צלי של שבת דהיינו צהפך.

אבל הדבר דחוק דהא ודאי משכחת לה צלי נמי גוונא שצלא היפך גם נצלה כל צרכו עכ"פ נד אחד וחייב, וכדקאמר רבא בחר הכי, אלא דר' יוחנן איירי בגוונא שלא נצלה אלא כמאכל בן דרוסאי, ואם כן ה"ל בשאור על גבי עיסה נמי מסתבר דמשכחת לה גוונא שהשאור החמץ חימוץ גמור עכ"פ נד אחד, ואם כן למה לן לאוקמי לדר' אמי בגוונא שהשאור לא החמיץ חימוץ גמור, הלא רבא אמי לא צא אלא להשמיענו דנתינת השאור חשיבא מעשה על החימוץ, ושפיר יש לפרש דצריז בגוונא שהשאור חימץ חימוץ גמור, וחייב גם צלא היפך, גם עיקר הדבר לחדש דבשאור איכא ענין של נד אחד ודומה לכעין מאכל בן דרוסאי ללא רמוז בגמרא דחוק טובא, ולכן צריך לפרש דלמסקנא דרבא מפרשינן אמנם כן לדר' אמי בשאור שחימץ חימוץ גמור וחייב גם צלא היפך, ורבא הכי קאמר מאי חייב נמי דקאמר רבא אמי דדומיא דמעשה צלי גמור של שבת.

שוב נראה עיקר דלית לן לפרושי דגמרא מעיקרא לא ידע מה דמפרשינן לדר' יוחנן בחר הכי, ועל כרחק לפרש כמ"ש תו' דס"ל לגמ' דחימוץ מנצח אחד לאו חימוץ גמור הוא, והיינו דמדמינן לה לצלייה כמאכל בן דרוסאי מנצח אחד, ומתוך רבא דאיירי צהחמיץ קצת חימוץ גמור, דומיא דנצלה כגרוגרת על ידי הגחלים מנצח אחד צלייה גמורה לחייב גם צלא היפך, וזו גם כונת תו'.

(ג) שם נ"ז א' וקמ"ל דכל מנצח אחד כמאכל בן דרוסאי לא כלום הוא,

מנצח אחד כצד דרוסאי לא סגי, ונפקא מינה כשהנצח השני היה מצושל מנצח אחד מערב שבת, אם כזה יתחייב כשיצלה שבת כמאכל בן דרוסאי מנצח אחד בצד השני.

ואם נימא דגם צכהאי גוונא כמאכל בן דרוסאי מנצח אחד לאו כלום הוא, אפשר ליישב כזה מה שהקשה האור גדול צפ"א דשבת מ"י על הצ"י בסימן רנ"ד שכתב דהא דאמרינן דאין צולין בשר וכו' מערב שבת אלא אם כן יצולו כמאכל בן דרוסאי מצעוד יום, דהיינו כמאכל בן דרוסאי משני צדדים, דהא מסקינן בסוגיין דמאכל בן דרוסאי מנצח אחד לאו כלום הוא, והקשה האור גדול ותיפוק ליה דאסור להשהותו משום שהנצח השני לא נצלה כמאכל בן דרוסאי, ואפילו נצלה מנצח אחד צליה גמורה נמי אסור, ולמש"כ י"ל דנפקא מינה כשהיה מצושל מנצח אחד, ונצלו כמאכל בן דרוסאי מנצח השני, דאסור להשהותו משום דמאכל בן דרוסאי מנצח אחד לאו כלום הוא, דאילו מחמת הנצח השני מותר להשהותו שהרי הוא מצושל.

ובלאו הכי נמי נראה דלא קשה דשפיר הזכיר הצ"י מה שמצוה צסוגיין דגם הנצח שנצלה כלא נצלה חסוב, אף דליכא נפקותא דתיפוק ליה משום הנצח השני, גם יתכן נפקא מינה כשהנצח השני אינו ראוי לאכילה מאיזה סבה, דאין איסור שהייה מחמתו.

שם אמר רבא אם נצלה צו כגורגרת מנצח אחד במקום אחד חייב, נראה דאף צנצלה צליה גמורה צנצ אחד, מ"מ חסר ליה צאיכות כלפי בשר שנצלה משני צדדים, והיינו דאחי רבא לאשמועינן דאפילו הכי צצליה גמורה חייב, ועי' צחדושים שע"ש הרשב"א שנתקשה צהא דרבא, ולמש"כ ניחא.

הא דמאכל בן דרוסאי מנצח אחד לאו כלום הוא, צפשוטו מתפרש דכשהוא מנצח אחד חסר צאיכותו, ואין טעמו שיה למאכל בן דרוסאי משני צדדים, והלכך גם בן דרוסאי לא יאכלנו, ואף אם יתמוך רק הנצח שנצלה גם לא יאכלנו, ומה שהגיע למאכל בן דרוסאי היינו צמדת זמן צישולו וגם צרכותו אצל חסר צאיכותו, וכן לענין איסור נא צפסח אם נימא דמאכל בן דרוסאי כצר אין צו משום נא, מכל מקום כמאכל בן דרוסאי צנצ

וקמ"ל נמי דצצשיל כמאכל בן דרוסאי חייב משום מצשל, וקמ"ל נמי דצהנחה לחוד חייב דחשיב כעציד מעשה, וצלא הפך דפטור הוא משום דכמאכל בן דרוסאי מנצח אחד לא חשיב, וצשני צדדים דחייב נמי יכול להתפרש גם כשללא עשה אלא הנחה צעלמא תחלה מנצח אחד ואחר כך מנצח השני, ומיהו י"ל גם דהנחה על גבי גחלים פשיטא דחשיב מעשה ולא איצטריך לאשמועינן, ורק צשאור הוא דאיצטריך רב אחי לאשמועינן דהנחה חשיבא מעשה, דאין פעולת השאור אלא מעין ריחא, וס"ד דיחשב כגרימא, והיינו דאשמועינן רב אחי דחייב כמעשה צלי של שבת.

ד) מהא דאמרינן שבת כ' א' דכדי שיצולו מצעוד יום היינו כמאכל בן דרוסאי, אין רציה דחייבין משום צישול צכמאכל בן דרוסאי, די"ל דאע"ג דעדיין לא חשיב מצושל, מ"מ כצר לא חיישינן שמא יחתה, והרי לדעת הרמב"ם ודעימיה אכתי יש צו משום צישול מדאורייתא גם לאחר שנתצשל כמאכל בן דרוסאי, ואפ"ה שרינן להשהותו משום דלא חיישינן שמא יחתה, ומיהו מהא דאמרינן התם איתמר נמי אר"א אר"י כל שהא כמאכל בן דרוסאי אין צו משום צישול נכרים, משמע דהטעם דשרי להשהות משנצלה כמאכל בן דרוסאי הוא משום דכצר חשיב כמצושל, דהיינו טעמא דאין צו משום צישול נכרים.

וגראה דשיעור כמאכל בן דרוסאי חשיב ראוי לאכילה על ידי הדחק, וקיס להו לחז"ל מסבירא דסגי צהכי לכל דיני צישול, וכן לענין מצשל צצר צחלב דתניא חולין ק"ח צ' צאיזה צשול אמרו צצשול שאחרים אוכלין אותו מחמת צשולו, ופרש"י שנתצשל כל צרכו, פירש שם הריטב"א דכונתו כמאכל בן דרוסאי, דנכרים אוכלים כן, וצתוספתא מכות פ"ג איתא כמה יתצשל ויהא חייב כדי שיהא נאכל משום צישול, וכמאכל בן דרוסאי שפיר חשיב נאכל משום צישול.

נראה דצצר שיש צו קדושת צציעית מותר לאכלו צנתצשל כמאכל בן דרוסאי ולא חשיב הפסד, עי' סוף פ"ד דצציעית דשרינן צפירות לאכלן קודם שהגיעו לחיוצ מעשר.

ה) יש להסתפק צהא דאמרינן צסוגיין דמאכל בן דרוסאי מנצח אחד לאו כלום הוא, אם הטעם משום דהנצח השני צצר חי, או משום דצליה

(ו) נראה דהמבשל בשר בערב שבת עד קרוב למאכל בן דרוסאי, ובשבת הניחו על האש עד שנעשה כמאכל בן דרוסאי דחייב, דכך לי שנעשה מקלי הדישול מחמת מעשיו, לקלי הדישול בתחלת יצירתם, סוף סוף עכשיו מתבשל על ידי מעשיו.

ולפי זה יש מקום לומר דהמבשל בשבת עד מאכל בן דרוסאי ולא עד בכלל, שלא יהא בזה איסור מדאורייתא, דטעמא דאסור חצי שיעור משום דחזי לאיטרופי ליכא הכא, דהא לעולם אין צריך לחימום שעד כמאכל בן דרוסאי בשביל להתחייב, שהרי גם אם נעשה מערב שבת יתחייב המשלים בישולו בשבת.

ומדן זללה"ה בסימן נ' סק"ט כתב דאסור לחמם פחות מכמאכל בן דרוסאי ואפשר דאסור מן התורה כעין חצי שיעור, הנה דקדק ז"ל לכתוב כעין חצי שיעור, משום דמדין חצי שיעור הרגיל ליכא כאן, וכמש"כ דלא חזי לאיטרופי, אבל מ"מ אפשר דאסור מן התורה כעין חצי שיעור, ומיהו התם לענין מחמם את המכתה, ויש מקום לחלק, [עיין בהשגות הרמב"ן לספר המצוות לא תעשה שנ"ג שהזכיר דאפשר שיהא קריבה לעריות אסור מדאורייתא כעין חצי שיעור, ועיין מ"מ פ"ח מהלכות מאכלות אסורות הט"ז דשלא כדרך הנאה באיסורי הנאה יתכן שיהא אסור מדאורייתא כדין חצי שיעור].

ועיין בבית מאיר יו"ד סימן פ"ז שכתב לדון דפחות מכמאכל בן דרוסאי חשיב חצי מלאכה ולא חצי שיעור, וחצי מלאכה לא מיתסר מן התורה גבי שבת שהרי עקירה בלא הנחה לא מיתסר אלא מדרבנן, [ואשכחן נמי דגם מדרבנן שריין לטלטל פחות מארבע אמות ברשות הרבים], אלא דאפשר דהיינו רק לענין שבת, עי"ש דמשמע דלענין בשר בחלב נימא על פחות מכמאכל בן דרוסאי דיהיה אסור משום דחזי לאיטרופי, וזה דלא כמש"כ דלא שייך בזה חזי לאיטרופי, וז"ע שם מה מסקנתו ז"ל, ובראש יוסף ל"ח ב' כתב דפחות מכמאכל בן דרוסאי אסור כדין חצי שיעור. — א"ה, וע"ע במש"כ לקמן סימן מ"ג סק"ז בזה.

אחד יהא צו משום נא, וכן הציא באור גדול שם בשם המנחת חינוך, ושם פירש טעמא דכמאכל בן דרוסאי מלד אחד בענין אחר ונתקשה על המנחת חינוך ועל הב"י.

ולפמש"כ יתכן דאם היה רק כגרוגרת בשר ונלאו ראובן מלד אחד כמאכל בן דרוסאי, ובא שמעון והפכו ונלה כמאכל בן דרוסאי את המלד השני, דיתחייב שמעון כאילו נלה גרוגרת שלם, כיון דלתיבתו הועילה גם למלד השני.

יש להסתפק בהא דאמרינן דכמאכל בן דרוסאי מלד אחד לאו כלום הוא, וצריך שיהפוך וינלה גם המלד השני כמאכל בן דרוסאי, אם צריך שיהפוך בעוד המלד הראשון יד סולדת מחמת גלייתו, דבזה הוא דמהני הגלייה מלד השני שגם המלד הראשון יהא בדין נלה כמאכל בן דרוסאי, אבל כשכבר נטטן המלד הראשון לא יועיל לו מה שיהפוך וינלה המלד השני כמאכל בן דרוסאי, ולפי זה גם יש להסתפק אם המלד השני יהא בדין מאכל בן דרוסאי או דגם הוא יחשב כמאכל בן דרוסאי מלד אחד, או דגם בננטן מהני מה שיהפוך וינלה המלד השני כמאכל בן דרוסאי, ומיהו אם מחמת גליית המלד השני שהפך יגיע חוס יד סולדת לחצי הראשון, מסתבר דסגי בהכי, גם אם כבר ננטטן מלתיבתו הקודמת.

נראה דאם צנצלות וטריפות האוכל חי פטור דלא חשיב דרך אכילה, עיין תו' פסחים כ"ד ב' ד"ה פרט, והאוכל מבושל כמאכל בן דרוסאי חייב, דאם אכל מבושל כמאכל בן דרוסאי מלד אחד דיהיה פטור כדין אוכל בשר חי, והיינו דאמרינן דכמאכל בן דרוסאי מלד אחד לא כלום הוא, ומיהו יותר משמע דאוכל בשר חי צנצלות וטריפות חייב כדתנן מנחות ז"ט ב' שהצבליים אוכלין אותו חי, משמע דחשיבא אכילה, וכ"מ פסחים ע"א א', ואמרינן נמי דבשר חי מותר לטלטלו בשבת, עי' סימן ש"ח במ"ב ס"ק קכ"ה דחזי לאומנא, וכתב הרשב"א שבת קכ"ח א' דכל בשר חזי לאומנא, והתו' בפסחים לפי מה שהקשו מנפור שפיר תירצו דעוף שאני כדאמרינן בשבת שם, אבל לקושטא דמילתא י"ל דמודו להרשב"א, ועי' מש"כ בחו"ב עירובין ל' א' בשם ירושלמי דמערבין בבשר חי כדתנן שהצבליים אוכלין אותו.

סימן לח

ויותר נראה לדקדק מזה דכשצאין ביחד לבשל התצלין על ידי שזה יתן התצלין וזה יגיס, שפיר הוו שותפין לחייב שניהם, והרי השני נידון כרוח מצויה, [וגדולה מזו מצוהר צרמז"ס פ"ט מהלכות שבת ה"ד דגם המציא את האור ואת העצים בתחלה חייבין משום מצשל, שכל העושה דבר מצרכי הבישול הרי זה מצשל, ועיין להלן סק"ב].

והנה הנותן קדרה על האש וזה אחר והוסיף על העצים ועל ידי זה הוקדם הבישול מעט, אף אם נחייב את השני משום מצשל כמ"ש הריטב"א שבעות י"ז הוצא בגליון הגרע"א ז"ל ר"ס שי"ח בהפך השני וקירצ הבישול, [והא דלא הוכיח בן ממגיס, י"ל דשאיני מגיס שמוסיף גם באיכות התצלין], מ"מ הראשון אפשר שנשאר בחיובו, ודכותה במגיס קודם שהגיע למאכל בן דרוסאי, מ"מ הראשון נשאר בחיובו, וכשיגיע למאכל בן דרוסאי יתחייב.

ב) רמב"ם פ"ט מהלכות שבת ה"ד אחד נתן את האור ואחד נתן את העצים ואחד נתן את הקדרה כו' כולם חייבים משום מצשל שכל העושה דבר מצרכי הבישול הרי זה מצשל כו' וזה אחר ונתן את האור וזה אחר ונתן עצים על האור וזה אחר והגיס שנים האחרונים בלצד חייבים משום מצשל, יש כאן שלשה דברים שצריכים יישוב, האחד למה המציא את האור ואת העצים קודם הקדרה חייבין משום מצשל, הרי לא ביטלו כלום, ורש"י פירש בגמרא דחיובם משום מצעיר, [מש"פ רש"י דנותן את האור חיובו משום מצעיר דבשעה שמולך את הגחלת הרוח מצעירה, ז"ע דזה דבר שאין מתכוין וגם אינו פסיק רישיה, ולו"ד ז"ל היה נראה דנותן את האור הוא גם מדליקין], וכעת ראיתי במהרשד"ם או"ח ס"ג שכח דמש"כ הרמז"ס כולם חייבים משום מצשל לאו דוקא ולא קאי אמציא את האור, ועי"ש בכל השוזה, ובסיפא נמי שנים האחרונים בלצד חייבים משום מצשל דנותן את האור חייב משום מצעיר, ועי' להלן.

והדבר השני קשה מה שהשיג הראצ"ד דהוה ליה לפרש דבקדרה חדשה עסקין ומשום ליצון רעפים, ועיין בלח"מ פ"ג מהלכות יו"ט הי"א שכח דלדעת הרמז"ס שם גם צרעפים ישנים

א) ביצה ל"ד א' תניא אחד מציא את האור ואחד מציא את העצים ואחד שופת את הקדירה ואחד מציא את המים ואחד נותן לתוכו תצלין ואחד מגיס כולן חייבין כו', לדעת הסוברים דגם לאחר שנתצשל כמאכל בן דרוסאי עדיין חייבין עליו משום בישול, מתפרש שפיר הצריכתא כשכל אחד גמר חיובו קודם מעשה השני, דבשופת את הקדירה דמוקמינן לה בקדירה חדשה ומשום ליצון רעפים, צריך שתלצן עד שלא הגיעו המים, דאין רעפים מתלצנים עם מים, כמש"כ רש"י ותו', וא"כ איירי שגמר חיובו של נותן הקדירה עד שלא נתן חצירו את המים, ודכותה אפשר לפרש שהגיעו המים למאכל בן דרוסאי קודם שהגיעו התצלין, וכן התצלין הגיעו למאכל בן דרוסאי קודם שהגיס, ומ"מ המגיס חייב דהא חייבין משום בישול גם לאחר שהגיע למאכל בן דרוסאי.

אבל להסוברים דמשהגיע למאכל בן דרוסאי שוב אין חייבין משום בישול, אם כן איירי שהגיס המגיס עד שלא הגיעו התצלין למאכל בן דרוסאי, והשתא יש לשאל אם חיוב המגיס משום שגרם להקדים בישול התצלין, כגון שאם לא היה מגיס היו התצלין מתצשלים בתרי שעה, ועל ידי הגסתו נתצשלו בשעה, אם כן חיוב המגיס פשוט שגרם לתצלין להתצשל, אבל בחיובו של נותן התצלין יש מקום לדון, דהא אם נתן התצלין שעה לפני מוצאי שבת ודאי יש לפוטרו, שהרי לא עשה מעשה של בישול בשבת, ומה שהמגיס הגיס ונגמר הבישול בשבת אינו ענין לנותן התצלין, ואם כן הוא הדין שאם הגיע התצלין באמצע השבת, ואחר כך הגיס המגיס, אבל הסיר את הקדרה לאחר שעה, וכן היה דעתו מתחלה, או אפילו בלא היה דעתו מתחלה, מכל מקום עכשיו שהסיר הקדרה איגלאי מילתא דמחמתו לא היו התצלין מתצשלים, וראוי לפוטרו, בין אם ידע שהמגיס יגיס בין אם לא ידע, ואם אמנם כן הרי גם כשלא הסיר הקדרה נמי יש לדון לפוטרו שלא נתצשלו התצלין מחמתו, ולפי זה נצטרך לדחוק דצריכתא דקמני כולן חייבין, איירי כשהגסה הועילה בשבת התצלין, אבל לא גרמה להקדמת הבישול.

מהלכות שבת ה"ג ע"ש צמ"מ, ודלא כהרא"ש, ועי' צדרישה שהאריך להשיג על הצ"י, ודעתו דהטור אינו חולק על הרא"ש, ושייך בו ציטוט מדרבנן קאמר.

ויש כאן מקום עיון צעיקר הדבר, דהא פשיטא דצנתצשל כל זכרו לא שייך לחייב על ציטוט צעודו רותח כגון שיעצירו מכירה לכירה, דכיון שכבר הוא מצויל אין ציטוט אחר ציטוט, ואם כן לאחר שלמדנו דשיעור מצויל שאסרה תורה הוא כמאכל בן דרוסאי עיין לעיל סימן ל"ו סק"ג ד', אם כן מנגלן לחדש שיש ציטוט נוסף שחייבין עליו, לאחר שכבר נחשב כמצויל וכבר נתחייבו על ציטוטו.

ובשבת ל"ו ז' איתא אר"ש אר"י כירה שהסיקוה בגפת ובעצים נותנין עליה חמין שלא הוחמו כל זכרן ומצויל שלא ציטוט כל זכרו עקר לא יחזיר עד שיגרוף או עד שימתן אפר, ומשמע דאם גרף וקטס יכול להחזיר בשבת חמין ומצויל שלא ציטוט כל זכרן, ועל כרחק דליכא צהו משום ציטוט, ודוחק לאוקמי דוקא מערב שבת.

ובין צירושלמי פ"א ה"י איתא ר"צ צס"ר יוחנן מצויל שור שנתצשל כמאכל בן דרוסאי מותר להחזירו ע"ג כירה קטומה, הרי מפורש דצנתצשל כמאכל בן דרוסאי כבר אין בו משום ציטוט.

עוד העיר בני יעקב נ"י דמהא דמשמע דמודו בית שמאי למתניתין י"ט ז' דלולין בשר צלל וצינה שנללו כמאכל בן דרוסאי מצעוד יום, מוכח דצנתצשל כמאכל בן דרוסאי תו ליכא משום מצויל, דאם לא כן הרי אמרו י"ט א' דכל מילי דאי עביד להו בשבת חייב חטאת, גזרו עליהן בית שמאי להשהותן מצעוד יום.

ואמנם כן דעת הרמב"ן והרשב"א והר"ן והריטב"א י"ח ז' גבי מגיס דכל שנתצשל כמאכל בן דרוסאי אין חייבין עליו משום ציטוט, [וצרשב"א ל"ט א' מצויל דגס איסור דרבנן ליכא], וכן דעת הרא"ש צפ"ג ס"א, וכ"כ רי"ו צס"ה ה"ר יונה הוצא צצ"י סימן ש"ח דכל שנתצשל כמאכל בן דרוסאי מותר להחזיר ע"ג כירה בשבת, וכ"כ צא"ח אות נ"ב צס"ה הרא"ה דכל שנתצשל כמאכל בן דרוסאי מותר להגיס בו שכבר אין בו משום ציטוט, וכן מצויל צהו' וצסה"ת וצמרדכי שפירשו מתני' דריש כירה גם צמצויל רק כמאכל

חייבים, ומ"מ מה שכתב משום מצויל קשה דליצון רעפים משום מתקן מנא הוא כמו שפרש"י צגמרא, ומיהו צחדשים לדעת הרמב"ם פ"ט ה"ו יש בו משום מצויל.

והדבר השלישי קשה מש"כ צסיפא דשנים האחרונים חייבים, והם המציא את העצים והמגיס, ולמה שציק למציא את האור, ואמנם צתוספתא פ"צ דשבת הכי איתא, אבל צהגהות הגר"א שם הפך הגירסא והקדים את המציא את העצים למציא את האור, ושנים האחרונים הם המציא את האור והמגיס, אבל לגירסא דידן קשה, וכנראה דליישוב קושיא זו כתב רבנו וצא אחר ונתן עצים על האור, ור"ל שהאור שהגיע לקדירה הוא מן העצים שדלקו מן האור, וכיון שרבנו פירש דחיוצ כולם משום מצויל, הרי צכהאי גוונא אין על האור חיוצ מצויל, וצרישא מתפרש שנתן העצים צסמוך לאור וגם האור חתם את הקדירה, אבל צסיפא כיסו העצים את האור ולא הגיע חומו לקדירה, ומה שנשתנה הדבר מרישא לסיפא, אפשר דצסיפא שנותן העצים כשהקדירה צמקומה והוא צריך לתת את האור והעצים תחתיה עדיף לו צאופן זה, ודוחק.

ובפשוטו היה נראה דלעולם נותן העצים על האור, אלא שכשנותן צאור הדבר פשוט שהוא כן, אבל צסיפא שנותן תחת הקדירה הרי נוח לתת צלד האור, ולפעמים לא ידלקו מחמת האור, לכך הוצרך לפרש שנותן על האור, ולעולם גם חוס האור מגיע לקדירה ואפשר לחייבו משום מצויל צסיפא כמו צרישא.

ולפמשי"ב לעיל צס"ה המהרשד"ם דמש"כ הרמב"ם צרישא דכולם חייבים משום מצויל, לא קאי אמציא את האור דחיוצו משום מצעיר, ולא חש לצאר לפי שהוא פשוט, לפי זה יתכן דגם צסיפא לא הזכיר נותן את האור דחיוצו משום מצעיר, וכן כתב שם, והא דלא חייב משום מצויל, י"ל דאין כח צאור שמציא לחתם את הקדירה, ול"ע. — א"ה, ועיין מש"כ צצינה י"ב א' ס"ק י"ב.

ג) שו"ע א"ח סימן ש"ח ס"ד ואפילו נתצשל כמאכל בן דרוסאי שייך בו ציטוט אפילו צעודו רותח כו', צצ"י נקט דשייך בו ציטוט מדאורייתא קאמר, וכדמשמע צרמב"ם פ"ט

בנתבשל כמאכל בן דרוסאי, וכמש"כ בצה"ל, וכן סה"ת הוכחנו לעיל דס"ל דליכא משום בישול בנתבשל כמאכל בן דרוסאי, והוא המקור לאיסור להוסיף על הכיסוי, ועל כרחק דמדרבנן קאמר, וכן בארחות חיים אות ע"ד הביא דין זה דאין להוסיף על הכיסוי, אע"ג דסבירא ליה דבבבשל כמאכל בן דרוסאי ליכא משום בישול.

ברם יש לשאול דהא ממימרא דר"י ל"ז ב' דמשהין חמין ותבשיל שלא בישלו כל זרעין ועקר לא יחזיר עד שיגרוף או עד שיתן אפר, הרי משמע דבגרוף וקטום מותר להחזיר תבשיל שלא בישל כל זרעין, וכן מוכח ממתניתין ריש כירה לפירוש תו' וסה"ת דאיידי גס בנתבשל רק כמאכל בן דרוסאי, ועל זה אמרו בית הלל דמחזירין אף בשבת, וכן מהירושלמי הנ"ל דמתיר להחזיר קדרה שנתבשלה כמאכל בן דרוסאי, ועל כרחק זרעין לחלק דחזרה שאני ולא גזרו בזה רבנן.

(ה) הא דפריך י"ח ב' וניחוש שמא מגיס, נראה דיש לפרש כמש"כ תו' שם דר"ל דיתחייב משום נוצע, דכן היא מלאכת הנציעה, שנותן הנמר ליורה ומגיס כדי שיקלט הנצע בצמר יפה יפה ויכולו בשוה, דאם באנו לפרש משום בישול הסממנים, קשה, דלא שייך לחייב משום בישול אלא א"כ ההגסה גורמת שיתבשל כמאכל בן דרוסאי, או שגורמת שיתבשל כל זרעין, אבל אם כבר נתבשלו כל זרעין אין לחייב על ההגסה, כיון דגם משום בישול ליכא, וכן אם נשאר כבן דרוסאי גם לאחר ההגסה נמי אין לחייב משום בישול, וא"כ ניחא מתני' שפיר דאיידי שכבר נתבשלו הסממנים כל זרעין, ואין צריך לאוקמי בטוחה, אלא ודאי משום נוצע קאמר, והרא"ש בפ"ג סימן י"א כתב עוד ד"ל דסממנים לצד נציעה צריכים בישול לעולם, וצריך לפרש דכל הגסה מוסיפה בבישול הסממנים, וזה מחודש גדול, שיהא לעולם חיוז משום בישול בכל הגסה והגסה. — לשון רש"י ובבבשל הוא בישול, והעירוני ד"ל דכונתו דברותהו בישול, ולא נחית לנידון אם יש בישול אחר בישול בבבשל כמאכל בן דרוסאי או כל זרעין, שו"ר בפמ"ג סימן רנ"ב במשניות סק"א ע"ש.

ובעיקר הדבר לכאורה פשוט בצבירה שהמגיס בשעה שהצמר בתוך מי הנצע, דיש לחייבו משום נוצע, דפעולת ההגסה היא שיגיע

בן דרוסאי, ואפילו הכי סבירא להו לב"ה דמחזירין אפילו בשבת, ומבואר דאין בזה משום בישול, וכן הביא בצה"ל בשם המאירי, וכן דעת הרמ"ך הוצא בכ"מ פ"ט ה"ג.

(ד) ולעומת זה המקור לומר שיש בישול גם לאחר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי, הוא משמעות לשון הרמב"ם שכתב בפ"ט מהלכות שבת ה"ג המבשל על האור דבר שהיה מבושל כל זרעין או דבר שאין צריך בישול כלל פטור, ומשמע דדוקא נתבשל כל זרעין, ויש לדחות דהפשוט יותר נקט, א"נ דלאו דוקא כל זרעין קאמר, דכל שנתבשל כשיעור שחייבין עליו משום בישול, כל זרעין קרי ליה, וגם לאשמועינן דפטור אבל אסור גם בנתבשל כל זרעין, וכ"כ בדרישה אות ד'.

ועייין בארחות חיים סימן נ"ו שהעתיק לשון הרמב"ם המבשל דבר שהוא מבושל כל זרעין או שלא היה צריך בישול כלל פטור וכל שצא בחמין מלפני השבת כלומר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי שורין אותו בחמין בשבת אפי' בכלי ראשון כו' דאין בישול אחר בישול כו' שכל שהגיע למאכל בן דרוסאי אין בו משום בישול כו' עכ"ל, הנה העתיק לשון הרמב"ם ומפרש לה בנתבשל כמאכל בן דרוסאי, אלא שהמ"מ נקט בדעת הרמב"ם דדוקא כל זרעין קאמר. — [ומש"כ בארחות חיים שם שלא יהיה על האש שמא יגיס ויתחייב משום בישול, ומשמע דאף דליכא משום בישול, מ"מ מגיס חייב, וכ"ה בכל זו הוצא בצ"י סימן רנ"ג, ע"י שעה"צ סימן ש"ח ס"ק קמ"ח שכבר תמה בזה, ועי' להלן סק"ז].

ובמה שהביא בצה"ל מהאור זרוע שכתב דכל שצא בחמין איירי דוקא בנתבשל כל זרעין, י"ל דהוא משום דבכלל נתבשל כל זרעין מיתסר מדרבנן, ומה שהביא מסה"ת וסמ"ג ואינך שאסרו להוסיף על הכיסוי לאחר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי, מתפרש שפיר דמדרבנן קאמר, וכן מבואר בחדושי הר"ן ל"ט א' בשם תו' דאף דליכא משום בישול בנתבשל כמאכל בן דרוסאי, מ"מ מדרבנן אסור, וכן מבואר בתו' ל"ט א' שפירשו הא דכל שצא בחמין נתבשל כל זרעין, ומשמע דבנתבשל כמאכל בן דרוסאי אסור לשרות בחמין, והיינו מדרבנן, וכן מוכח ממה שהרא"ש הביא גם כן הא דלא יוסיף כיסוי, אע"ג דסבירא ליה דליכא משום בישול

להוציא ממנה בשבת מפני שמגיס זה וזה מזכיר הציסול הוא ונמצא כמצול בשבת, סתם מי שצא להוציא מקדירה, לאכילה הוא מוציא, וזה בקדירה מצוללת, וכן ממה שאמר רק כשהיא על האש, נמי משמע דבקדירה שאין זה משום ציול מדאורייתא איירי, דאם לא כן יש לאסור גם כשהורידה מעל האש כל זמן שהיא עדיין רותחת ובכלי ראשון, [ומש"כ בכ"מ דעל האש לאו דוקא, לא משמע כן].

ובכן נראה שפירש דבריו בהגהמ"י שכתב דהס"ת חולק בזה, והוא משום שהתיר בקדירה מצוללת כל צרכה להכניס ולהוציא בקף, [ומיהו ז"ע דהא הס"ת מיירי בזמן שאינה על האש, ורצו ז"ל אסר כשהיא על האש], וכן נראה שפירשו הראש"ד שכתב שהפריז על מדותיו, ואם איירי בקדירה שיש זה משום ציול דאורייתא כשמגיס, שפיר ראוי לאסור להוציא ממנה במגריפה, ומשמע דסבירא ליה לרצו דאף צמצול כל צרכו אסור להגיס בעודו על האש, ומשום כך אסר גם ליטול במגריפה, ועיין בפמ"ג סימן רנ"ב צמצולות סק"א.

ובכל צו הוצא צ"י סימן רנ"ג משמע דנקט צדעת הרמב"ם דגם צמצול כל צרכו אע"ג דליכא משום מצול מ"מ איכא חיוב מגיס בעודו על האש, [וכ"מ בארחות חיים המוצא לעיל סק"ד], וכן פירשו מרן זללה"ה צסימן ל"ז ס"ק ט"ו, ולפי זה מובן דאסר ליטול במגריפה, והראש"ד כתב שהפריז לפי דלא סבירא ליה שיש איסור מגיס צמצול כל צרכו, ואין לומר דמקורו דהרמב"ם משום שפירש הא דפריך י"ח ב' וניחוש שם מגיס, דמשום מצול קאמר ואיירי צמצול כל צרכו, דלפי זה הרי מצולא שם בגמרא דגם בעקורה אסור, ועיין ברמב"ם פכ"א הי"ג שהתיר הגסה שלא על האש, ועל כרחק לפרש דהתם משום צובע קאמר.

במ"מ פירש דברי רצו שלא צמצול כל צרכו, ועדיין יש צו משום ציול מדאורייתא כדנקט המ"מ צדעת רצו צפ"ט ה"ג ד', דצמצול כל צרכו אין לאסור הכנסת מגריפה, כיון דאין צו משום ציול, ומצולא דמכל מקום הגסה ממש אסור גם צמצול כל צרכו, והוא מצולא דדברי רצו צפרק כ"א הי"ג שלא התיר שחיקת הריפות

הצבע לכל המקומות, ויצבע כראוי, לכל הצמר צוה, וכ"כ הריטצ"א שפעולת ההגסה שיקלט הצבע יפה, וכ"כ הרא"ש, וזו פעולה שנעשית תמיד בשעת הצביעה, וראוי לפרש גם סוגיין כך דמשום צובע קאמר, ולית לן לחדש חיוב מגיס משום מצול דדבר שכבר נצטל. — א"ה, ועיין עוד להלן סק"ז, ובסימן מ' סק"א ג'.

(ו) עוד יש לפרש מה שאמרו י"ח ב' דקדירה לצ"ש אפקורי מפקר להו, ומצולא דיש איסור דאורייתא צשהיית הקדירה בשבת, דצאיסור דרבנן ליכא משום צציתת כלים לצית שמאי כדאמר י"ט א' בקורת בית הבד, כמ"ש הר"ן וכן כתב הגרע"א ז"ל י"ח א' דלא חמירא צציתת כלים לצ"ש מצציתת צהמתו לדידן דצדרצנן לא גורו, ועי' להלן, וצשלמא אס איכא משום ציול גם לאחר כמאכל צן דרוסאי שפיר אשכתן דשרו צ"ש צהסיקו צקש וגצבא, או שמא גם צגרוף וקטוס צמתני' דריש כירה דאיירי צכמאכל צן דרוסאי כמ"ש תו', אבל אי ליכא משום ציול לאחר שנתצול כמאכל צן דרוסאי, היכן מצינו דשרו צ"ש לשבות צלא נצצול כלל, וצ"ל דקים לגמרא דקידרא חייתא גם צ"ש שרו עכ"פ צהסיקו צקש וגצבא, א"נ שמא גם צלא שצטנן שרו.

ורש"י פירש שאי אפשר שלא תצטמק בשבת, משמע דמפרש לה צמצול כל צרכו ואיסורו משום דמצטמק ויפה לו, ולא נתפרש דהא צעינן איסורא דאורייתא, וצנתצול כל צרכו לכו"ע ליכא איסור דאורייתא, ולכאורה מוכח מזה דסבירא ליה לרש"י דלצית שמאי אסרו צציתת כלים אף צמלאכה דרבנן, וקורות בית הבד י"ל משום דממילא, ולפי זה ניחא הא דקים לגמרא דצית שמאי שרו קדירה צדאיכא איסור דרבנן, [ונתקשה בזה הגרע"א ז"ל], ועי' צחדושי הגר"מ הלוי.

ובנמו"י ור"י מלוניל כתבו דקדירה היינו שלא נצצולה כל צרכה, ואי סגי באיסור דרבנן ניחא שפיר, אבל אי צעי איסור דאורייתא, צ"ל דצלא נצצול כל צרכו איכא איסור דאורייתא, או דכל צרכו לאו דוקא, ור"ל שלא נצצול כשיעור שחייבין עליו משום מצול, והיינו כמאכל צן דרוסאי. — א"ה, וע"ע מש"כ בזה לעיל סימן ל"ד סק"ה. (ז) רמב"ם פ"ג מהלכות שבת הי"א אסור להכניס מגריפה לקדירה בשבת והיא על האש

דזה כמאכל בן דרוסאי, אכל אס אין ענין צמים מבושלים, אס כן הענין צמים חמים, ויהיה שיעורן להתחייב ציד סולדת, וכ"מ ממש"כ הרמב"ם פ"ט ה"א דשיעור המחמם את המים הוא כדי לרחוץ בהן אבר קטן, ואס השיעור הוא צריכה, ראוי שיהא שיעור החימום כפי הראוי לרחיצה, וכשנתחמם כשיעור יד סולדת יהא ראוי להשתמש בו לרחיצה שהרי הולך ומתקרר, וכ"מ בעירובין ס"ח א' בההוא ינוקא דאשתפוך חמימיה דבשיעור הנחוץ לרחיצה חייב, אלא דיש לפרש דהתם משום הצערה, עי' מש"כ בסיומן כ"ג סק"א, ובסיומן י"ג סק"ג, ובאחרות חיים סיומן נ"ג בשם הרא"ה משמע דשיעור החיוב צבישול המים הוא כדי יד סולדת, וכ"מ בלשון הרמב"ם שכתב דהמחמם את המים חייב, וסתם מחמם מתפרש ציד סולדת, וכ"מ בגליון הגרע"א על המג"א סו"ס ש"א, וכן כתב הפמ"ג בראש יוסף שבת ל"ח ב', ועי' מש"כ בסיומן י"ג סק"ג. — ועיין להלן ס"ק י"א.

ומ"מ על כרחך דיש ענין צמים מבושלים, דהא אמרינן ל"ז ב' דחמין שלא הוחמו כל צרכן מחזירין בגרופה וקטומה, ועל כרחך ציד סולדת איירי, דלונן מבשל גמור הוא, ומ"מ חשיבי לא הוחמו כל צרכן, ועיין בעליות הר"י ב"ב י"ט. — א"ה, וע"ע מש"כ בזה לקמן בסיומן ל"ט סק"א, ובסיומן מ' סק"ו.

ט) וברא"ש פ"ג סיומן י"א נקט צדעת רש"י דגם תבשיל שיש בו מים, הרי דין המים חמים דעלמא, שיש בהם ציטול אחר ציטול אס נצטננו, והטעם דאע"ג דהטעם שקלטו ע"י הציטול נשאר קיים גם כשנצטננו, מ"מ כח המים עדיין קיים בהן לחייב עליהם משום מבשל כשנצטננו, ובסמ"ק ובאהל מועד וכלל בו הזכירו שיהיו המים צלולים, ומשמע דאס הם עכורים ומעורב בהן מן התבשיל, י"ל דדין כדבר יבש דגם כשנצטננו חשיבי כמבושלים, ורק מרק צלול יש בו ציטול כשנצטנן.

ובראיה דמסבא קים להו ז"ל הא דלח שנצטנן יש בו משום ציטול, דמהא דאמרינן ל"ד א' גזרה שמה ירחת, אין ראייה לחייב משום מבשל, דשפיר אפשר לפרש דמשום חיתוי דגחלים דחייב משום הצערה קאמר, כמ"ש הרא"ש, אלא דמסבא קסברי דמים כיון שלא נעשה בהם שינוי חשוב ע"י

אלא לאחר שהורידו הקדרה מן האש, וגם בסבא יש מקום לאסור הגסה במבשל כל צרכו על האש, אטו שאינו מבשל כל צרכו, וכ"כ הריטב"א י"ח ב' דבעוד הקדרה על האש אסרו חכמים הגסה אף במבשל כל צרכו, נראה דפשוט ליה כן מסבא עד שכתב דאסרו חכמים, [ול"ע צמה שנתקשה בזה מרן זללה"ה שם], ולא דמי לחזרה שמחזירים לכמות שהיתה ואין עושין דבר מחודש, וגם בעוד הקדרה על האש לפעמים אפשר לטעות שכבר הגיעה למאכל בן דרוסאי גם כשלא הגיעה, אכל כשנוטלה סתמא נוטל ומשתמש צמה שצחוכה ושפיר קים ליה, [ומרן זללה"ה לענין מעשה כתב שם שלא להגיס בעודה על האש אף במבשל כל צרכו, אע"פ דחזרה שרי, ומיהו טעמו משום לחוש לדברי הכל בן].

ח) בר"ן ר"פ צמה טומנין הביא דברי ה"ר יונה דמים מבושלין אס פסקה רתיחתן יש בהם משום ציטול, וכתב על זה ולא ידעתי מנין לו שהרי כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת אע"פ שהוא לונן גמור ולא ידעתי הפרש בין מים מבושלין למבשל אחר ול"ע ובדיקה עכ"ל, ונראה דעת ה"ר יונה דאין ענין צמים מבושלים אלא חמימותם זהו ציטול, וכשמצטננים חוזרין לכמות שהיו, וכמו מחכת ופחילה וכופרא שגם אס הורחתו ונעשו נוזל, מ"מ כשנצטננו וחזרו לקשיותם הרי הם כצחלה, ויש בהם משום ציטול, כמו כן מים לאחר שנצטננו חוזרים להיות כצחלה, ואע"ג דבצ"מ כ"ט ב' אשכחן ענין צמים שנתבשלו גם לאחר שנצטננו, כדאמרינן כסא דחרשין ולא כסא דפושרין כו' ולא אמרן אלא דלא לוי' כו', הוא ענין מיוחד דומיא דאמרינן התם והני מילי בכלי מתכת כו', אכל אינו נקרא מבשל, כיון שלא נשתנה טעמו וריחו, וכ"כ מרן זללה"ה בסיומן נ"ז ד"ה ענין וסיומן ל"ז ס"ק י"ג דהנידון הוא אס יש ענין צמים מבושלים. — ומש"כ אס פסקה רתיחתן בכלל זה גם כשצב אין יד סולדת בהן, וגם כשיד סולדת בהן כיון שהם כלי שני הרי כשעושה אותם כלי ראשון חשיב מבשל.

ולפי זה גם לענין שיעור חימום להתחייב משום מבשל, אפשר דבהא תליא, דאס יש ענין צמים מבושלים, הרי שיעור ציטול להתחייב כשירחיקו ויעלו רתיחת, א"כ חזי או שליש מזה

הבישול, הלכך כשיצטננו יחזרו לכמות שהיו. — א"ה, עיין עוד במש"כ לעיל סימן י"ג סק"א.

(י) יש מקום לומר דגם להסוברים דלח שנצטנן אין צו משום בישול, דהיינו רק בלח שנתבשל כל זרכו או כמאכל בן דרוסאי, אבל לח שרק הגיע ליד סולדת ונצטנן יהא צו משום בישול, וכמו בשמן למאן דאמר דהפשרו זהו בישול, אס מדאורייתא קאמר, עיין לקמן סימן ל"ט סק"ו, דודאי מסתבר דמה שהיה פושרין שעה אחת, לא יועיל לחשבו כמבוסל שאס יצטנן כבר לא יתחייבו על הפשרו, דנראה שהפשר לא פעל שום שינוי בשמן, וה"נ יד סולדת במים, וכדחשבינן להו ל"ז ב' כלל הוחמו כל זרכן כמש"כ לעיל סק"ת, ונ"ע בזה.

ומלשון הר"ן בהשגחו על הר"י דלא ידע שום הפרש בין מים מבוסלים למבוסל אחר, משמע דאין שום הפרש ביניהם, וא"כ כי היכי דבמבוסל אחר לא משכחת לה חיוב נוסף לאחר שנתחייבו עליו משום מבשל, ראוי לומר דה"נ במים משנתחייבו עליו משום מבשל, תו ליכא שום גוונא שיתחייב עליו חיוב נוסף משום מבשל, וכיון דבנעשה יד סולדת חייבין עליו משום מבשל, תו ליכא צו משום מבשל גם אס נצטנן.

ועיין במאירי מ' ב' ד"ה מציא שכתב דמאחר שהמים יש בהם בישול גמור ביד סולדת, כל שנתבשלו כן מאתמול אין בהם עוד בישול, וכנראה כונתו גם כשיצטננו, וכ"ה בארחת חיים סימן נ"ג.

(יא) ברם יש לעיין אס איתא דחיוב מבשל מדאורייתא במים ושמן הוא בשיעור יד סולדת, א"כ למה התירו לתת שמן ומים בכלי שני, הרי הדבר בזהו שיכול לפעמים לבא לידי יד סולדת, ואין לומר דמה דאמר רבי מ' ב' טול בכלי שני ותן, היינו משום דידע דבכלי שני לא יוכל השמן להתחמם כדי יד סולדת, דהא בגמ' למדו מזה דכלי שני אינו מבשל, וכן אמרו מ"ב א' נותן אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים, והרי אס הפשרו זהו בישולו חייבין גם בכלי שני, דהא לגירסת הגאונים היינו דמוכחינן דהפשרו לא זהו בישולו, ממאי דשרי בכלי שני, ומה לי הפשר מה לי יד סולדת, והפוסקים סתמו

דמוחר לתת קיתון של מים או של שאר משקין לתוך כלי שני כמ"ש בשו"ע סימן שי"ח ס"ג.

ושמא יש לומר דכיון דכלי שני אינו מבשל, הרי גם אס אירע שנתחממו המים בכלי שני, לא חשיב בישול כי אורחיה להתחייב עליו מדאורייתא, ועיין לקמן סימן מ' סק"ו, ונ"ע.

עוד יש להעיר דלכאורה שיעור בישול לענין שבת ושיעור בישול לקצוה לענין מעשר ראוי להשוותם, ובפ"ק דמעשרות מ"ז קאמר רבי יהודה דנתינת שמן לכלי ראשון אינו קובע למעשר, אע"ג דודאי יתחמם השמן שמהא יד סולדת צו, ומשמע דשיעור בישול דשמן אינו ביד סולדת צו מדאורייתא, דמדרבנן ודאי אסור לחמם שמן ביד סולדת כדאמר רבי יהודה גופיה מ' ב' דרק להפסיר שרי, וכן אמר רב יהודה אמר שמואל התם, ונ"ע.

ולמ"ש"כ אפשר דלמאן דאמר מ' ב' שמן אין צו משום בישול, דגם לענין מעשר לא יהא צו משום בישול, ולמאן דאמר הפשרו זהו בישול, אס מדאורייתא קאמר, הרי גם לענין מעשר יהא כן, ולא מסתבר, ונ"ע בכל זה, ועיין לקמן סימן מ' סק"ו. — א"ה, וע"ע מש"כ לקמן בסימן מ' סק"א.

סימן לט

(א) מ' ב' ת"ר מציא אדם קיתון מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו אלא בשביל שחפיו צינתו, בלשון רש"י מבואר דאירי שבמקום שמיניח את הקיתון יכול להתחמם שמהא יד סולדת צו, אלא שדעתו לסלקו מיד כשיפוג צינתו, וזה חידוש דשרינן כהאי גוונא, ואפשר דרק בקיתון שרי שאינו כלי שמניחים אותו על האש, וגם משתמשים בו בסמוך לסעודה, ואין מחממין אותו אלא בשעה שצא להשתמש בו, ובזה התירו חכמים להפיג צינתו, כי בידוע שלא ישהנו, אבל קדרה וכיו"צ י"ל דאסור להניחה במקום שיכול לבא לידי יד סולדת, אף כשדעתו לסלקה מיד כשחפוג צינתה, ומיהו סתימת הדברים משמע דלאו דוקא קיתון.

וברמב"ן כתב דמסתברא דגם על גבי המדורה שרי, נראה טעמו דסבירא ליה דאין דרך לבשל על גבי מדורה, ומינכר שזה עראי רק

והר"ן, והיינו דפליגי התם ר"ז ורצה, דר"ז הוא סביר דשרי להפסיר במקום שיכול להגיע ליד סולדת, ורצה אסור.

ב) ולפירוש רש"י צריך יישוב טעמיה דרצה [מ"ח א'] דאסור להניח כוזא אפומא דקומקומא להפסיר, [דאין לפרש לחמם, דאם כן מאי טעמא דר"ז], והרי שרינן להפסיר כנגד המדורה אף במקום שיכול להגיע ליד סולדת, ואפשר לדחוק דעל גבי קדירה רגילין להשהות, ויש לחוש שלא יטלנו קודם שיתחמם, עיין פסקי ר"ד ומאירי.

וברי"ו כתב דלפירוש רש"י מתפרש העוזבא דהקומקום היה מונח על האש, וכ"כ באהל מועד, וזה שפיר חיישנן שמה לא יוריד כשיפסיר, ולפ"ז משמע דר"ז גם על האש היה סביר להחיר, ועיין להלן סק"ג.

ועיקר הדבר דמשמע דר"ז היה פשוט לו להחיר להניח במקום שיכול להגיע ליד סולדת כשדעתו להפסיר, צריך יישוב, שהרי הדבר קרוב לחוש לביטול, ומאי קשיא ליה אם רצה הוא ס"ל לאיסור.

ג) יעויין ברמב"ן מ"ח א' שפירש דהכוזא היה מתחמם רק על ידי ההצל היוצא מן הקומקום, ולא מן הקומקום עצמו, והיה סביר ר"ז שאין דינו כתולדות האור, וצ"ע למה הרי סוף סוף תולדות האור הוא, גם מה שהזכיר מיחס ע"ג מיחס קשה דהא התם גם כשהמיחס התחתון מתחמם נמי שרי, וע"כ דהתם במבוא, וצ"ע, ועי' להלן מש"כ עוד בדברי הרמב"ן בזה.

ואפשר דכונן הרמב"ן דר"ז הוא ס"ל דהמתחמם בהצל היוצא מכלי ראשון שאינו על האש, דינו כמתחמם בכלי שני דמשמע צסוגיין דמוחר גם בצונן, דהא אמרינן דאינו מבשל, ורצה סבירא ליה דדינו ככלי ראשון, אלא דכיון דר"ז נסתייע ממיחס ע"ג מיחס, לכך השיב לו דלא דמי למיחס שהוא חם, וממילא מוזן דר"ל בצונן אסור משום דדינו ככלי ראשון, וגם לפירוש תו' מתפרש כן דרצה ס"ל דגם להפסיר אסור במקום שיכול להתחמם, ומ"מ תשובתו לר"ז היתה רק דלא דמי למיחס ע"ג מיחס. — ולפי זה יתכן דגם רש"י מפרש כן, שהרי לא הזכיר דהנידון היה להפסיר.

להפיג צינתו, והרי זה כמו כנגד המדורה במקום שיכול להגיע ליד סולדת, דאידי ואידי לאו אורחיהו, דהא מסתבר דעל גבי כירה אסור, [וצ"ע בספר הצמים], והרי בעוזבא דרצי להפסיר קצעי ואסור לו בכלי ראשון, כש"כ על גבי כירה, ואע"ג דהרמב"ן מ"צ א' כתב דאמצטי חמיר טפי מכלי ראשון, מ"מ לא חמירא מעל גבי כירה, ומה שנסתייע ממיחס, יש לפרש דמיחס תולדות האור הוא, ואם יתן לתוכו מים מועטים ויגיעו ליד סולדת יתחייב משום מבשל, ואפילו הכי שרי מרובין להפסיר, וה"נ על גבי המדורה דלאו אורחה, ומ"מ לו"ד ז"ל היה נראה להחמיר על גבי המדורה, וכן דעת הרשב"א והר"ן.

— מתבאר —

אין הדעת סובלת שיהא מותר להפסיר על גבי כירה, ומה גם לאחר דאסור להפסיר באמצטי, גם הרמב"ן כתב דמסתברא דלאו דוקא כנגד המדורה אלא הוא הדין על גבה, משמע דמסתברא קאמר שאין לחלק ביניהם, והחילוק בין כנגד המדורה לעל גבי כירה הוא כבין יום ללילה, ואף שסיים הוכחה ממיחס, מ"מ מסתברא קאמר. (עד כאן).

ואפשר שיש ללמוד מדבריהם דשיעור החיוב בצישול מים הוא צמעלה רתיחות, או בחצי צישול כזה, דיחשב כמאכל בן דרוסאי, דאם איתא דצחימוס של יד סולדת יש חיוב חטאת, לא יתכן להחיר להפסיר במקום שיכול להגיע ליד סולדת, וזה דלא כהארחות חיים והראש יוסף שהבאנו לעיל סימן ל"ח סק"ח, וכן משמע מהא דאמר רב יהודה אמר שמואל צסמוך אחד מים ואחד שמן יד סולדת צו אסור, אם מתפרש דלחממו כיד סולדת אסור כמ"ש הר"ן, משמע שאין צו חיוב מדלא קאמר חייב, ועיין ברמב"ן ריש כירה ד"ה גמ' וד"ה מהו שהזכיר שיעור מאכל בן דרוסאי לגבי חמין.

אבל דעת תו' לקמן מ"ח א' והרשב"א כאן וכ"ה צסו"ע דלא שרינן כנגד המדורה אלא במקום שאינו יכול להגיע ליד סולדת, אבל במקום שיכול להגיע ליד סולדת אסור להניח, והיינו נמי מימרא דר"י אמר שמואל דאחד מים ואחד שמן במקום שיכול להגיע ליד סולדת אסור וכמ"ש הרשב"א

(ה) מ' ב' ושמע מינה הפשרו זהו בשולו, לפי גירסא זו דמוכח ממה שאסור להפסיר בכלי ראשון, דהפשרו זהו בשולו, דרק משום זה אסור להפסיר בכלי ראשון, א"כ מים דלכו"ע הפשרו לא זהו בשולו, יש להחיר להפסירו בכלי ראשון, אע"ג דיכול להגיע ליד סולדת, משום דסמכינן שיסלקו קודם, ומוכח מזה כמו שפירש רש"י לעיל דמציא אדם קיתון מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו, דהיינו גם במקום שיכול להגיע ליד סולדת, ונ"ע לפי זה לפי מש"כ הרשב"א דגירסת תו' נמי כגירסת רש"י, א"כ איך מסקו לקמן מ"ח א' דאסור להניח להפסיר מים כנגד המדורה במקום שיכולים להגיע ליד סולדת, שו"ר בדברי הגרע"א מ"ח א' דפירש דעת תו' דרק בחמי טבירא אינטריך לטעמא דהפשרו זהו ביסולו לאסור להפסיר בכלי ראשון, ולכך צמים מותר, אבל בחמי האור גם מים אסור.

אבל הדבר דחוק דלא נזכר ברש"י ותו' כאן קולא דתולדות חמה בחמי טבירא, אבל לפמש"כ בתו"י בגליון תו' דרבי לא רחץ בחמין שיד סולדת בהן, ואפילו הכי אסור להניח הפך דמחמירין בכלי ראשון, לפי זה ניחא שפיר דמוכחינן דשמן הפשרו זהו בשולו, דאם לא כן לא היה אסור להניח הפך בכלי ראשון שאין יד סולדת בו, ולפי זה לא למדנו כלום מכאן לנידון אם מותר להפסיר מים בכלי שיכול להגיע בו ליד סולדת, ושפיר נקטו בתו' לאיסור, ורש"י שכתב דשמע מינה הפשרו במקום הראוי לביסול זהו בשולו, משמע דמפרש לה בכלי שיכול להגיע בו ליד סולדת, ואפילו הכי לא אסרינן אלא משום דהפשרו זהו בשולו, ושפיר מוכיח מזה דמים דהפשרו לא זהו בשולו שרי להפסיר במקום שיכול להגיע ליד סולדת. — מש"כ רש"י הפשרו במקום הראוי לביסול, הוא לאפוקי כלי שני, ועיין להלן בשם הריטב"א.

אבל צריטב"א כתב דלגירסת רש"י שמע מינה הפשרו זהו בשולו, מתפרש דאסור להפסיר שמן במקום שיכול להתבשל, ואין פירושו כהפשרו זהו בשולו דלעיל, דהתם פירוש דהמפסיר שמן הרי הוא כמחמם מים ליד סולדת, וממילא אסור גם להפסיר בכלי שני, והכא הרי אמרינן שמע מינה דשרי בכלי שני, אלא הכא פירוש דאסור להפסיר במקום שיכול להתבשל, אבל במקום שאינו

לשוין הרמב"ן מ"ח א' וא"ת לא צ"ד המיחם היה מניח אלא בתוך המים והמיחם היה מונח על האש, והיה ר"ז סבור לחלוק בהן ולית ליה הא דאמר רבי טול בכלי שני ותן, הדברים סתומים קצת, ואפשר דכונתו כלפי מה שפירש דאם היה להפסיר קשה למה אסר רבה, וצא ליישב דבתוך המים שצמיחם שעל האש גרע מכנגד המדורה, ואסור גם להפסיר, ומ"מ ר"ז היה חולק להחיר, וסיים דאי אפשר לומר כן דוכי לית ליה לר"ז הא דאמר רבי טול בכלי שני ותן, אע"ג דלהפסיר היה.

ויתכן לפרש דאמעיקרא קאי, והיינו שנתן הכוח להתחמם, וגרוס והמיחם לא היה מונח על האש, וצא ליישב דשמא ר"ז הו"ס"ל דנותן כלי בכלי ראשון אין דינו בכלי ראשון כיון דהכלי מפסיק, ומסיק דאי אפשר לומר כן מהא דאמר רבי טול בכלי שני, אע"ג דהיה כלי מפסיק, ועדיין נ"ע בכונת הרמב"ן.

(ד) הא דפריך ר"ז מאי שנא ממיחם על גבי מיחם, יתכן לפרש דלמאי דהוי סבירא ליה לר"ז דכיון דלהפסיר קבעי ליכא למיגור שמא יחמם, היה סבור דשמא סבירא ליה לרבה דכלי על גבי כלי נמי דמי להטמנה ואסור, ועל זה הקשה לו דמאי שנא ממיחם ע"ג מיחם דשרי, ואהדר ליה רבה דמשום ביסול נזהיה ולא משום הטמנה, ומשום דאיכא למיגור שמא ישהה עד שיחמם, כמו שפירשו תו', ולמש"כ ניחא שקבעו הך עובדא בהלכות הטמנה שנתקשו בזה הראשונים, דהוא משום דר"ז הו"ס"ל דאסור דשמא רבה נזהיה משום הטמנה, וגם ניחא דר"ז ידע הצרייתא ומן הצרייתא פריך, וגם ניחא דלא למד ר"ז היתירא מחם לצונן.

בראיה דהעבד לא היה דעתו להוריד הכוח קודם שיתחמם, דאם לא חשש לסחיטה כש"כ שלא היה חושש לשמא יתחמם, ומ"מ ר"ז הצין דרבה אסר גם אם יוריד קודם שיתחמם, דאל"כ לא היה לו לגעור בו אלא לומר לו שיריד קודם שיתחמם, [ולא דמי לאידך עובדא שיש איסור לפרוס סודר שמקפיד על מימיו], ולפירוש תו' על זה הוא ששאל לרבה למה אסר להפסיר. — א"ה, עיין מש"כ לעיל בסימן י"ג סק"ה.

משמע דלאו דאורייתא הוא הא דהפשוטו זהו בשולו, דאם לא כן לא הוי שרי כללית יד, וכ"כ בפנ"י, ואפשר דלא שרי אלא לבנה קטן, ומתפרש שפיר לשון ואינה חוששת, והיינו להפסיד כנגד המדורה, אבל להפסיד בכלי שני הרי הותר גם לרבי, למאי דגרס רש"י דהפשוטו זהו בשולו, ובסה"ת סו"ס רל"א כתב דלפרש"י דגרס הפשוטו זהו בשולו, יש לפרש דאינו אלא מדרבנן מדשרי בכלי שני, אבל ר"ח גרס ש"מ הפשוטו אינו בשולו מדשרי בכלי שני, ומשמע לכאורה דלפירוש ר"ח הפשוטו זהו בשולו מדאורייתא, וכ"מ ברש"א.

שם איבעיא להו שמן מה הוא לת"ק רבה ור"י דאמרי תרווייהו להיתירא ורנב"י אמר לאיסורא כו', יש להבין במאי קמיפלגי הרי ברייתא לא מוכחא מידי, ואפשר דרבה ור"י לא ניחא להו לאוקמי דת"ק ורש"י פליגי בכללית יד, ורנב"י לא משמע ליה לחדש דאיכא מאן דסבר דשמן אין בו משום בישול, כיון דר"י ורש"י סבירא להו דיש בו משום בישול.

שם אר"י אמר שמואל אחד שמן ואחד מים יד סולדת בו אסור אין יד סולדת בו מותר, ברש"א ור"ן משמע דפשטא דמילתא מתפרש דעל מקום קאמר, דבמקום שיד סולדת אסור להניחם ובמקום שאין היד סולדת מותר, ומתפרש דבמקום שיד סולדת אסור להניחם אפילו רק כדי הפשר, אלא דלדעת רש"י צריך לפרש דעל עצמם קאמר, שאם הגיעו ליד סולדת אסור ואין יד סולדת מותר, ונראה המשמעות דלא כפירוש רש"י, דלפרש"י הו"ל למימר אחד שמן ואחד מים אין אסור אלא בכדי שהיד סולדת, א"נ יד סולדת אסור פחות מכאן מותר, דלשון היד סולדת בו אסור ואין יד סולדת בו מותר, משמע שהנידון על מקום מסויים חס, ואמרינן דאם אין יד סולדת בו מותר, וכן איתא למימרא זו דרב יהודה בירושלמי שהביאו הראשונים, ושם מפורש דעל מקום קאמר, דאיתא התם מותר להפסיד במקום שהיד שולטת בו ואסור להפסיד במקום שאין היד שולטת בו.

שם פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ כו' ואמר לי טול בכלי שני ותן, וברש"י, א"ה, עיין מש"כ בסימן י"ג סק"ד ח'.

יכול להתבטל שרי להפסיד, והיינו משום דהפשוטו לא זהו בשולו, והרי שתי הגירסאות עולין בקנה אחד, וכתב שכן פרש"י, [ומייהו ברש"א כתב דהא דשרינן בכלי שני בעובדא דרבי, הוא משום שהוא תולדות חמה].

לגירסת הגאונים שמע מינה הפשוטו לא זהו בשולו, מתפרש דמוכחין כן מהא דשרי בכלי שני, מכלל דהפשוטו זהו בשולו אסור גם בכלי שני, וכן משמע לדעת תו' מ"ח א' דהא דשרינן להניח קיתון של מים כנגד המדורה היינו רק במקום שאינו יכול להגיע ליד סולדת, ולרש"י ורנב"י גם לת"ק דסבירא להו הפשוטו זהו בשולו אסור להניח שם שמן, ולכאורה דכוותה יש לאסור בכלי שני, ולכן אם גרסינן שמע מינה הפשוטו זהו בשולו ושרינן בכלי שני, על כרחך כפירוש הריטב"א, דהאי הפשוטו זהו בשולו אינו אלא לאסור להפסיד במקום שאפשר לבטל, ולא דהפשוטו כיד סולדת דמים, ועדיין צ"ע בכ"ז.

ולגירסת הגאונים שמע מינה הפשוטו לא זהו בשולו, והיינו מדשרי בכלי שני, לפי זה מוכח דאסור להפסיד בכלי ראשון משום שיכול להגיע ליד סולדת, ולפי זה הוא הדין מים אסור להפסיד כנגד המדורה במקום שיכול להגיע ליד סולדת, וכ"כ הרשב"א, ואיירי באמצעי שהיא יד סולדת.

אבל ברמב"ן משמע דגרס בגירסת הגאונים דשמע מינה דהפשוטו לא זהו בשולו, שהרי הקשה לר"ז מ"ח א' מהא דרבי, ור"ז במים איירי, ואם איתא דגרסינן הפשוטו זהו בשולו אם כן טעמא דאסור בכלי ראשון משום דשמן הפשוטו זהו בשולו, ומ"מ נראה דעתו כדעת רש"י דמותר להפסיד במקום שיגיע ליד סולדת, שהרי כתב שם להקשות אמאי אסר רבה, וכן נראה בדבריו מ' ב', וכן כתב המ"מ בשמו פכ"ז ה"ד, וצריך טעם למה אסר רבי להפסיד בכלי ראשון, ובדבריו מ"ב א' נראה דאמצעי חמור טפי מכלי ראשון, וניחא שפיר.

(ו) מ' ב' רש"י אומר אשה סכה ידה שמן ומחממתה כנגד המדורה וסכה לבנה קטן ואינה חוששת, למאי דמפרשינן ברש"י סבר שמן הפשוטו זהו בשולו ומ"מ שרי כללית יד,

סימן מ

(א) מ"ב א' מתני' האילפס והקדרה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין אצל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי, בפשוטו שנה כאן התנא דינא דכלי ראשון מבשל וכלי שני אינו מבשל, וק"ק דלעיל מ' ב' דייקין לה מעובדא דרבי דכלי שני אינו מבשל, ודוחק לחלק דהתם לענין שמן והכא לענין תבלין, ועוד דלענין שמן נמי תנן לה במעשרות פ"א מ"ז דנותן שמן לתמחוי אצל לא יתן לקדרה וללפס כשהן רותחין, והיינו נמי משום דכלי ראשון מבשל וכלי שני אינו מבשל, ונריך לומר דהא"נ דתנן לה הכא, ומ"מ מדייק מדרבי מאי דאפשר לדיוקי.

ובכתב הגרע"א ז"ל דמהא דר"י שרי לכתחלה, יש ללמוד דהא דחכמים אסרי אינו אלא מדרבנן, דהא אמרינן לקמן קל"ח א' דמי איכא מידי דלרבנן חייב חטאת ור"א שרי לכתחלה, ואפשר דכל צישול דכלי ראשון אינו אלא מדרבנן ע"י רמב"ן ע"ז ע"ד ב', ואפשר דרק בתבלין הוא דרבנן, ולכאורה מפורש בגמ' חולין ק"ד ב' דאלפס ראשון הוי דאורייתא, וכ"מ י"ח ב' דצורה עקורה נמי איכא משום מבשל, להמפרשים שם דלאו משום צובע קאמר לחייב את המגיס אלא משום מבשל, ורק משום איסור דאורייתא חיישין התם, וכן מסקו הפרי"ח והפמ"ג יו"ד סימן ס"ח דקיי"ל דכלי ראשון מבשל מדאורייתא, וע"כ דרק בתבלין הוי דרבנן. — א"ה, ועיין להלן סק"ג.

ובן ממש"כ תו' לקמן ב' דרק בתבלין שרי ר' יהודה, נמי משמע שיש קולא מיוחדת בתבלין, ואין לומר דתבלין אין צו משום צישול, וכמו שמן למ"ד דאין צו משום צישול, דבצ"ה ל"ד א' תניא דהנותן את התבלין חייב משום מבשל, [ומיהו התם איירי ע"ג האור, ועדיף מתבשיל שיש צו חומץ וז"ל, ומודה ר"י דאסור], ונריך יישוב מה קולא דתבלין דמתניתין, ואין לומר איפכא דתבלין נריבין צישולא כבישרא דתורא, דכל הראשונים נקטו דתבלין הוא מקלי הציסול עיין רש"א ור"ן, והכי מסתברא, ועוד דהא בשמן נמי קאמר ר"י בפ"ק דמעשרות.

ועוד קשה דמתני' דמיחס לעיל מ"א ב' מוקמינן לה כרבי יהודה ואסור לתת מים מועטין

לכלי ראשון, ומאי שגא מים מתבלין ושמן דשרי רבי יהודה, ולא משמע לומר דהתם מוקמינן לה כר"י דסבירא ליה דבר שאין מתכוין אסור, ולא דכולה מתניתין כר"י, דפשטא דמילתא דר"י לא פליג במתני' דמיחס, וכבר הקשו כן הפני יהושע והגרע"א ז"ל.

ואפשר דמים דשיעורן להתחייב עליהם משום מבשל הוא ציד סולדת, דמ"מ אם יתנס בתבשיל שלא הגיע למאכל בן דרוסאי, דלא יתחייב עליהם ציד סולדת אלא לכשיגיע התבשיל למאכל בן דרוסאי, דכשהם בתבשיל דינס בתבשיל, והלכך גם כשנותנס בתבשיל שנתבשל כל זכרו, מ"מ לא יתחייב עליהם אלא כשיתבשלו כשיעור שהיו מגיעים למאכל בן דרוסאי במצב של התבשיל, וזה אפשר ליישב הא דמודה ר"י דמיחס, דהתם מים במים הוא ומשהגיעו ליד סולדת חייב משום מבשל, משא"כ שמן שנותן לאלפס וקדרה של תבשיל, נריך שיתבשל כשיעור בן דרוסאי של התבשיל, וזה ס"ל לר"י דבסתמא לא יגיע לזה בכלי ראשון שאין צו חומץ וז"ל, ולכך שרי, ותבלין נמי איירי בתבלין המתערב בתבשיל, דהא משמע שאפשר לחמו בכלי שני מכלל דאינו נריך כל כך לציסול, וכ"כ באו"ז סימן ס"ב דדברי התו' ל"ט א' דנתינת תבלין לקדרה לא מיחזי כמבשל, דגם צנון אפשר לערב התבלין, והלכך אף תבלין שרי ר"י בכלי ראשון, [ובמלת חזינן בגמרא דאף שהוא נמס ומתערב בתבשיל, מ"מ עדיין נריך צישול כבישרא דתורא].

ולדאמור גם אם נקיים דיוקו של הגרע"א דרבנן לא אסרי אלא מדרבנן, י"ל דהיינו דוקא בתערובת בתבשיל, אצל שמן ותבלין בפני עצמן שפיר י"ל דמתבשילין בכלי ראשון מדאורייתא, וניחא נמי הא דאיתריך לעיל לדיוקי מדרבי דכלי שני אינו מבשל, דהתם בשמן בעין ולא שמעינן לה ממתניתין.

שבתי וראיתי דלענין מים דשיעורו ציד סולדת אם מדאורייתא אם מדרבנן, לא יתכן שיחיר ר"י בכלי ראשון, דודאי כלי ראשון יכול להציא ליד סולדת, והלכך במתני' דמיחס על כרחך יודה ר"י, וגם בשמן יודה ר"י דמתבשל בכלי ראשון כיון דשיעורו יד סולדת, והא דסבירא ליה דאין כלי ראשון קובע למעשר בשמן, הוא משום דלענין קביעת מעשר לא סגי ציד סולדת, דנריך צישול,

דרבינא מהא דמדיח צחמין אשכחן דמחייב שגם החמין תולדות האור, וכש"כ צד המיחם, ומלשון שהיא גמר מלאכתן משמע ליה דר"ל שהיא מלאכה גמורה מדאורייתא. — והעיר בני יעקב נ"י דלפי מאי דהוי מספקא לגמרא אי חייבין על תולדות האור, היה ראוי להסתפק גם אם חייבין על ציטול בכלי ראשון, ומו יש מקום לדון אם לצטרף שפשוטו דצד המיחם חייב אם הוא הדין בכלי ראשון, דשמא כלי ראשון גרע וכדעת הרמב"ן.

ובשיטה להר"ן ופסקי רי"ד פירשו דמיציעא להו אם שיעור ציטול שרק הועיל שתתגלגל אם חייב ציטול להתחייב עליו, כלומר אם הוא כעין מאכל בן דרוסאי צאחר אוכלין, ופשיט ליה דחייב חטאת, ומסייע ליה מהדחת קוליים האיסופין ומליח דגם זהו לאו ציטול גמור הוא וחייב, ור"ל דקים לגמרא דדמיון להדדי, חוסר הגמר צמליח וקוליים, לחוסר הגמר שצביעה מגולגלת.

ומרן זללה"ה צסימן נ"צ ס"ק י"ט כתב לפרש דציה מגולגלת הוא מעין מין ציטול אחר, ואינו ענין של חצי ציטול וכמאכל בן דרוסאי, שהרי כולם אוכלים אותה, ויש שמעדיפין אותה על פני ציטול כל זכרו, וכשם שיש ציטול וצליה יש גם ציטול שתתגלגל, ומיציעא ליה אם חייבין על ציטול זה ופשיט ליה דחייבין, ומסייע ליה מהדחת מליח הישן וקוליים האיסופין, דגם הם מין ציטול מיוחד הנעשה על ידי הדחה זו וקמני דחייבין שהוא גמר מלאכתן, אם כן דכוותה ציה מגולגלת.

ג) לדעת הרמב"ן ע"ז ע"ד ז' על פי הירושלמי דכלי ראשון אינו מבשל אלא מדרבנן, ור"ל דצד המיחם עדיף מכלי ראשון, שהרי מסקינן דחייב חטאת, דהמיחם הוא תולדות האור, וכמו אילו היה מיחם ריק שנתחמם, דשפיר מוצן שחמו גדול ממם של כלי ראשון, וה"נ המיחם שיש בו מים, מבחון חומו רב יותר מן המים.

אבל אין צוה כדי ליישב, דהא הירושלמי דקאמר דאין חייבין אלא כשהאור מהלך תחתיו, על כרחך יפטור ציה צד המיחם דאירי צמיחם שאינו על האש, כמ"ש בפיה"מ וברי"ו, ואם כן על כרחך דתלמודן פליג אירושלמי, ושפיר י"ל דלתלמודן גם כלי ראשון מבשל מדאורייתא, וכ"כ הר"ן בע"ז שם דתלמודן פליג אירושלמי וכן כתב גם בפירקין, ואפשר דכוונתו מהא דמסקינן דגלגל חייב חטאת,

ולא מיציעא אם שיעור יד קולדת צמים ושמן הוא מדרבנן, [עיי' לעיל סימן ל"ט סק"א], דניחא בפשוטו דרק לענין שבת החמירו, אלא דגם אם נימא שזה מדאורייתא, יש מקום לומר דמ"מ לענין מעשר לא סגי בהכי, וכמו דלמ"ד הפשרו זהו ציטול לא יקבע ההפטר לענין מעשר, ה"נ יד קולדת, ורבנן ור"י פליגי בחשיבות הציטול שע"י כלי ראשון, דלרבנן הוא ציטול חשוב וקובע לענין מעשר, ולר"י אינו אלא כיד קולדת, אלא א"כ יש בו חומץ וזר, והלכך אינו קובע לענין מעשר, [צ"ע] הערוני דאם נימא דהמבשל שמן עד שיד קולדת בו שוב אין מתחייב עליו משום מבשל זה שיוסיף לצלו, דלפי זה היה ראוי לקבוע לענין מעשר כיון שכבר נחשב כמבשל, ואם כי אין לזה הכרח, דלמאן דאמר הפשרו זהו ציטול, לא מסתבר שיקבע למעשר, גם אם נימא דהמוסיף לחממו לא יתחייב משום מבשל, מ"מ הדעת נוטה כן].

מ"ב ב' תוד"ה לכל נראה דדוקא צמלין פליג אבל צאחר דברים מודה דכלי ראשון מבשל אף כשהעצירהו מעל האור, ממה שלא פירשו הטעם לחלק ולחזק דברים נכתובנו, נראה דכוונתם לומר דבכל מקום שזכר בגמ' דכלי ראשון מבשל אין נורף לפרש דצמחלוקת שניה ור"י פליג, אלא בכל מקום מודה, והיינו כגון ההיא דחולין ק"ד ז', וכן ההוא דמיחם שפינהו לעיל מ"א ז', וכן ההיא דאמבטי דרבי מ' ז', [ויש לחלק משמן דצמחיתין דמעשרות דהחם צמחירות, או דקציעות דמעשר שאני], ואפשר דגם ציה דאסרינן צד המיחם ל"ח ז' דמיא לכלי ראשון ומודה בה ר"י. — לשון הגמ' מליח אינה צמלין, משמע קצת שיש ענין מיוחד צמלין, ומיהו י"ל משום דמליח הוא צמלין נקט לשון זה.

ז) ל"ח ב' איציעא להו גלגל מאי אמר ר"י גלגל חייב חטאת, בפשוטו מתפרשת הציעא אם עשה מה ששנה התנא שלא לעשות אם חייב חטאת, ודומיא דלקמן קמ"ה ז' הדיח מאי, דהיינו נמי מה ששנה התנא שלא להדיח מליח ישן וקוליים האיסופין אם חייב חטאת צעבר והדיח, וה"נ מיציעא ליה אם עבר ונתן ציה צד המיחם מאי, ופירשו הרמב"ם והרשב"א והר"ן והריטב"א דמיציעא ליה אם חייבין חטאת על ציטול בתולדות האור, ופשיט ליה דחייב חטאת, וסייעה מר צריה

וכן סוגיא דחולין ק"ד ב' משמע דכלי ראשון
לדאורייתא.

וגם מתני' דמסייעין מינה מהדחת מליח ישן
וקוליים האיספנין דחייבין עליהן, ז"ע אם
אפשר לקיים כן לפי הירושלמי, דהא אין האור
מהלך תחתם, ועל כרחק דהירושלמי לא יסבור
דיוקא דהדחתן זו היא גמר מלאכתן לחייב חטאת,
ומצואר לפי זה נמי דתלמודן פליג.

ובן נראה דעת תו' דכלי ראשון מבשל מדאורייתא,
ממה שנתקשו מ' ב' מה בין כלי ראשון לכלי
שני, ואם הידון בדרבנן שפיר החמירו בראשון ולא
בשני, וכלשון הירושלמי עשו הרחקה לכלי ראשון
ולא עשו הרחקה לכלי שני, וכן העיר נכדי מאיר
נ"י דממש"כ תו' מ"ב ב' דלדעת רש"י דבתרי
לישני בדאורייתא הלך אחר המחמיר, יש להמנע
מלחת מלח גם בכלי שני, משמע דפשיטא להו דיש
כאן נידון בדאורייתא, וכן נראה ממה שדנו לענין
עירוי מכלי ראשון מ"ב ב' ובשאר דוכתי, ונסתייעו
מחויב הגעלה דקרא, וכ"מ בדבריהם ל"ט א' ד"ה
כל, ועי' לעיל סק"א, ועי' בביאור הגר"א יו"ד
סימן ק"ה ס"ק י"ג שפירש הירושלמי בע"א, וכן
ברשב"א מ"ב א' הזכיר דכלי ראשון מבשל
מדאורייתא, וכן בדף מ' ב'.

ואפשר דלשון הירושלמי דאין מבשל אלא כשהאור
מהלך תחתיו, לאו כלל הוא, ולא בא
אלא למעט כלי ראשון, דומיא דמייתי דאין חלוט
אלא שהאור מהלך תחתיו, דמסתבר דלא בא אלא
למעט חלוט בכלי ראשון, ולכן צבינה צד המיחס
שפיר י"ל דמודה הירושלמי שאם גלגל חייב חטאת,
וכן בתולדות האור שלא על ידי משקה, וכן בהדחת
מליח ישן וקוליים האיספנין, דהתם דסגי רק
בהדחה הוא ענין אחר, ושפיר מודה הירושלמי
דהדחתן זו היא גמר מלאכתן מתפרש מדאורייתא,
ונמצא דרך סוגיא דחולין ק"ד ב' סותרת את
הירושלמי, [דיוורה עקורה י"ח ב' יש לפרש משום
לוצע כמ"ש תו' שם], וכחצ הפמ"ג צו"ד סימן
ס"ח במשצנות די"ל דחיישינן שיעלה הגבינה
באילפס ראשון בעודו על האש, ומעיקרא ס"ד
דאילפס רומח שהוא כלי שני קאמר, דאין דרך
להביא אילפס כלי ראשון על השולחן שאוכלין עליו,
ודחינן דמ"מ חיישינן שיביא אילפס ראשון, וכיון

שמעבירו מעל הכירה לשולחן, תו י"ל דחיישינן
שיתן הגבינה בעוד האילפס על הכירה.

מזהא דאמרין מ' ב' דהמבשל בחמי טבריא פטור
אין להוכיח דכלי ראשון אחר חייב, די"ל
דחמי טבריא במקומן עדיפי מכלי ראשון, דכאילו
עדיין נוגעים במקור החום, מדע דהא להרמב"ן
כלי ראשון אינו מבשל אלא מדרבנן, ואיך יתחייב
בפסח, והעירוני דכ"מ מהא דאמרין פסחים מ"א
א' פסח שצטלו בחמי טבריא, ומשמע דמתבשל
בהן, אע"ג דבישרא דתורא מצואר מ"ב ב' דלא
בשלה בכלי ראשון, אלא א"כ נחלק בין בשרא
דתורא לבשרא דשה.

ד) ירושלמי מעשרות פ"א ה"ד עד היכן ריב"פ
ר"ס בשם ריב"ח עד כדי שיהא נותן
ידו לתוכה והיא נכזית כו', בפשוטו נראה דקאי
אהא דקתני מתני' אצל לא יתן ללפס ולקדרה כשהן
מרותחין, ובעי עד כמה נקראין מרותחים, ודכוותה
יש לפרש בפ"ג דשבת ה"ד דקאי אהא דתנן
האלפס והקדרה שהעבירן מרותחין, ובעי עד היכן
נקראין מרותחין, ושם נדפס בה"ד והוא ז"ל בה"ה
כענין בפני עצמו כמו שנשנה כאן, [ומה דאיתא
התם ואפילו במקום שאין היד שולטת, נראה דהוא
ט"ס, וכן ברא"ש ס"י ליתא, ואינו שייך להא דעד
היכן], וקאמר דנקראין מרותחין כל זמן שנותן ידו
לתוכה והיא נכזית, ואפשר דהיינו יד סולדת
דתלמודן, ואפשר דהירושלמי סבר דלריך שמהא יד
נכזית ולא סגי ביד סולדת בשביל לאסור.

ואין לפרש דקאי אנותן לחמיטה ולתמחוי וקא' בעי
עד איזה חום מותר ליתן לכלי שני, דלא שייך
לומר עד היכן בזמן שלא נשנה כל גבול בכלי שני
ומתפרש דשרי בכל חום שהוא, ואם בא לתת שיעור,
הול"ל לא שנו אלא שאין ידו נכזית, וגם בחר הכי
פליגי אמוראי אי יד שולטת בכלי שני או לא.

וצ"ע ברמב"ם פ"ג מהלכות מעשר הט"ו דנראה
שפירש דאכלי שני קאי, וקאמר דאם ידו
נכזית גם בכלי שני אסור, אצל בהלכות שבת נראה
מלשונו דגם ביד נכזית שרי, שכתב בפרק כ"ב
מהלכות שבת ה"ו וכן קדרה רותחת אע"פ
שהורידה מעל האש לא יתן לתוכה תבלין כו' ואם
יבא המבשל מקדרה לקערה אע"פ שהוא רותח
בקערה מותר לו ליתן לתוך הקערה תבלין שכלי
שני אינו מבשל עכ"ל, ולשון זה כמפורש שהעביר

איירי שאין היד שולטת והיינו שהיד קולדת או נכוית, ולפי זה משמע דגם בכלי שני אסור אם היד קולדת, ובכלי ראשון אסור גם אם היד שולטת, דאם לא כן הרי אין חילוק בין כלי ראשון לכלי שני, אלא בין יד שולטת לאינה שולטת, וי"ל דגזרו בכלי ראשון, ואם שולטת ואינה שולטת דירושלמי היינו נכוית, אפשר לומר דמה שהחמירו בכלי ראשון היינו באינה נכוית אצל קולדת, אצל אם אינה שולטת היינו קולדת נמצא דאסרו בכלי ראשון גם באין היד קולדת, וי"ע עד כמה וכי אסרו בפושטין.

שוב נראה דלשון המשנה אצל לא יתן ללפס ולקדרה כשהן מרותחין, משמע צהדיא דכשאינן מרותחין שרי, ולפי זה לפי מאי דמשמע דלחמיטה ולתמחוי לא שרי אלא כשאין יד קולדת בו, נמצא דאין חילוק בין כלי ראשון לכלי שני, דבתרומתו יד קולדת אסור ואין יד קולדת מותר, וצריך לפרש לפי זה דמתניתין הכי מתפרש דנותן לחמיטה ולתמחוי מפני שאינם רותחין אצל לא יתן ללפס ולקדרה מפני שהן רותחין, ונמצא שהתנא שנה חילוק בין יד קולדת בו לאין יד קולדת בו, והזכיר כלי ראשון וכלי שני רק לדוגמא, ומתני' דשבת צריך נמי לפרש על דרך זה דהתם נמי קאמר ר"י כן, ויתפרש האלפס והקדרה שהעצירן מרותחין לא יתן לתוכן תצלין מפני שהן מרותחין, אצל נותן הוא לתוך הקערה ולתוך התמחוי מפני שאינן רותחין.

שם אמר ר"י כאן וכאן אין היד שולטת אלא עשו הרחקה לכלי ראשון ולא עשו הרחקה לכלי שני כו', ר"ל דבין כלי ראשון ובין כלי שני איירי דאין היד שולטת דהיינו שהיד קולדת או נכוית, ועשו הרחקה לכלי ראשון, משמע דרמב"ן ע"ז ע"ד ב' דר"ל דכלי ראשון אינו מבשל, ומדרבנן הוא דאסרוהו, ולא גזרו על כלי שני, וכדמסיק בתר הכי דאין ציטור אלא כשהאור מהלך תחתיו, ובתר הכי מסייע מהך פינכא ומהך פינכא דחזין דגם בכלי שני הם רותחים, וכדמפרש דאם מפני ליה מן אחר לאתר ועד כדון הוא רתח.

וז"ל הסמ"ג לאוין ס"ה וצירושלמי דמעשרות גרסינן מה בין כלי ראשון לכלי שני אר"צ בכלי ראשון אין היד שולטת בכלי שני היד שולטת אר"י אף בכלי שני אין היד שולטת אלא עשו

רותח לכלי שני והוא עדיין רותח מותר לתת לתוכו תצלין, ובפשוטו יד נכוית כהאי גוונא, ואפשר דמחלק בין מעשר לשבת, דלענין מעשר חשיבא אכילת קצת גם בכלי שני שיד נכוית, אע"פ דלענין שבת לא חשיב ציטור, אצל צירושלמי שנו בשבת ובמעשרות כי הדדי, ואפשר דס"ל דלענין שבת תלמודן פליג כדמוכח בחולין ק"ד ב' דצכל כלי שני שרי, והלכך לא קיי"ל כהירושלמי, אצל לענין מעשר י"ל דתלמודן לא פליג אירושלמי והלכך קיי"ל כוותיה, וכבר הזכיר כן מרן זללה"ה במעשרות סימן ד' ס"ק י"ח, ועיין ב"י יו"ד סימן ק"ה שכתב דכלי שני אינו מבשל אפילו כשמעלה רתיחות עי"ש, והחיי אדם צספר שערי צדק נקט דלדעת הרמב"ם כלי שני מבשל ציד נכוית גם לענין שבת, ותמה על שלא הזכירו כן הפוסקים, והנה הב"י כתב צהדיא דגם במעלה רתיחות אינו מבשל, ומ"מ כתב מרן זללה"ה צסימן נ"צ ס"ק י"ט דקשה להקל באיסור שבת.

ובעת ראיתי צרצ"א ור"ן מ' ב' שהציאו הירושלמי דשבת כמו שהוא לפנינו דמותר להפשיר במקום שהיד שולטת ואסור להפשיר במקום שאין היד שולטת ואפילו במקום שאין היד שולטת עד היכן ריב"פ ור"ס צשם ריב"ח עד כדי שהוא נותן ידו לתוכה והיא נכוית, ונראה לפי זה דמתפרש עד היכן כמו היכי דמי אין היד שולטת, ומפרש שהיא נכוית, ואפשר דפליג איתלמודן דשיעורו צכריסו של תינוק, ואפשר דחד שיעורא הוא ולא פליג, וכ"כ צאו"ה סימן ל"ד אות כ', ולפירושם אין מקור לחדש איסור בכלי שני ציד נכוית, וק"ק דצירושלמי דמעשרות נמי איכא להא דעד היכן, ושם ליחא הא דלהפשיר במקום שהיד שולטת או אינה שולטת].

ה) ירושלמי שם הכל מודים בכלי שני שהוא מותר, זה קאי אפלוגתא דר"י ורבנן, וקאמר דר"י לקולא פליג ואכלי ראשון פליג, ומודה בכלי שני וכדמסקינן בתלמודן מ"צ ב', וכן פירשו המפרשים.

שם מה בין כלי ראשון מה בין כלי שני אר"י צר"צ כאן היד שולטת וכאן אין היד שולטת, לכאורה קאי אמתני' דמחלק בין חמיטה ותמחוי ללפס וקדרה, וקמפרש דחמיטה ותמחוי איירי שהיד שולטת כלומר דאין היד קולדת, ולפס וקדרה

הרחקה לכלי ראשון ולא עשו הרחקה לכלי שני, ומצואר כמו שפירשנו בדעת הרמב"ן, ור"ב סבר דלא הותר כלי שני אלא כשאין היד סולדת בו, ולר"י שרי אף כשהיד סולדת בו, ובכלי ראשון אסור מדרבנן, [ומצואר דמפרש היד שולטת דר"ל שאינה סולדת], וכבר העיר בזה בתו"ש סימן שי"ח ס"ק ל"ד.

ובספר תשובות בית יעקב ס"כ הביא דבערוך מפרש שולטת סולדת, ולפי זה מצואר צירושלמי דקאמר כאן וכאן באין היד סולדת, דאסרו בכלי ראשון אף כשאין היד סולדת, וכדעת מהרש"ל שהביא הש"ך ציו"ד סימן ק"ה, וכמש"כ המג"א סימן שי"ח ס"ק כ"ח, ויש לפרש הירושלמי דר"י קאמר דכלי ראשון כולל גם כשאין היד סולדת בו ועשו הרחקה לכלי ראשון, אבל קשה דהא קמני מתנייתין כשהן מרותחין, ואיך אפשר לומר דאסור גם כשאין היד סולדת בו, ולפי זה צריך להגיה צירושלמי שבת פ"ג ה"א וה"ד דמותר להפסיר במקום שאין היד שולטת בו ואסור להפסיר במקום שהיד שולטת בו, ועי' צביאור הגר"א או"ח שם, ועי' בתו"י מ' ב' שהזכירו דאפשר שלפעמים החמירו בכלי ראשון אף באין היד סולדת, וכן צריטב"א מ"ב א' כתב דאף כשאין יד סולדת באלפס ובקדרה אין לתת לתוכן תכלין.

ביש"ש פרק כל הנשר סימן ע"א והוצא בש"ך שם ובט"ז סימן ז"ד כתב לאסור בכלי ראשון שאינו יד סולדת בזמן שעומד על האש, ולכאורה מה שהביאו מן הירושלמי לענין שבת דעשו הרחקה לכלי ראשון, לא איירי בעודו על האש, דבעודו על האש יש לאסור בכל ענין אף בזמן שהוא פושר משום דמיחזי כמצשל, כמ"ש הרשב"א והר"ן מ' ב', וגם ההצדל בין כלי ראשון לכלי שני שנוי במשנה בכלי ראשון שהעזירוהו מן האש, ועל זה קאי הירושלמי דמה בין כלי ראשון לכלי שני, ומסיק דעשו הרחקה לכלי ראשון, וכבר העיר בזה בפמ"ג במשניות ציו"ד סימן ס"ח, ואמנם המג"א הנ"ל איירי בכלי ראשון שהעזירו מעל האש, והזכיר חומרת הירושלמי והמהרש"ל באין יד סולדת.

ולענין הלכה סתם צמ"ב סימן שי"ח ס"ק ס"ד דלא כהמג"א ושרי ליתן תכלין בכלי ראשון

שאין היד סולדת בו, ועי"ש בשער הציון אות פ"ט, ויש להוסיף דברש"א ור"ן גם מצואר דפירשו יד שולטת דאינה סולדת. — ומש"כ שם צמ"ב דכשהוא על האש אסור ליתן לתוכו מלח או תכלין אפילו דעתו לסלק קודם שיתבשל משום שמה ישכת, נראה דגם צמניח סמוך למוצאי שבת שצודאי לא יתבשל, נמי אסור משום דמיחזי כמצשל, וכמ"ש הרשב"א והר"ן מ' ב'. — א"ה, ועיין מש"כ בזה בסימן מ"ג סק"ז.

(ו) מ' ב' תוד"ה וש"מ תימא מאי שנא כלי שני מכלי ראשון כו', מהא דאשכחן במתני' לקמן מ"ב א' דאסור ליתן תכלין לכלי ראשון ומותר ליתן תכלין לכלי שני, לא קשיא כל כך, ד"ל דתכלין בכלי שני לעולם לא יתבשל, ובכלי ראשון זימנין שיתבשלו בזמן שהוא רותח יותר מכלי שני, והלכך אסרו כל כלי ראשון כל זמן שהיד סולדת בו, והחירו כל כלי שני, ואפשר שזה כוננם בחירוס והוסיפו לבאר דבכלי ראשון יש יתרון מלבד דמשכחת לה שיהא יותר חם מיד כשהעזירוהו מן האש, עוד יש בו יתרון שדפנותיו חמים ואינו ממהר להתקרר, ולכך מצשל ואסרוהו חכמים כל זמן שהיד סולדת בו, מה שאין כן כלי שני דמלבד שהוא יותר קר מכלי ראשון, גם דפנותיו קרים וממהר להתקרר, הלכך אינו מצשל בכל גווני.

ועיין בהגהות מרדכי בשם ראבי"ה שכתב אמנם דרק בשעה שהעזירין מרותחין מצשלים התכלין ולא כשהוא והטננו קצת, אלא דמשמע דדעתו להחיר לתת תכלין לכלי ראשון לאחר שנצטנן קצת, וזה השיגו הב"י סימן שי"ח ובט"ז שם ס"ק י"ב, [ועיין בא"ר שם], דודאי משמע דאסרו לתת תכלין בכלי ראשון כל זמן שהיד סולדת בו, וכ"נ בתו' כאן, אבל בעיקר הדין אפשר דבשול גמור דאורייתא לא הוי אלא צעודו רותח, ועי' לעיל סק"ד ה'.

ובן גבינה דמצואר חולין ק"ד ב' דאינה מתבשלת בכלי שני אלא בכלי ראשון, י"ל נמי דדמיא לתכלין, ובכלי שני לא תתבשל לעולם.

אבל מה שקשה הוא דמשמע דשיעור מים ושמן להתחייב על צישולם הוא בהגיעם ליד סולדת וכמש"כ לעיל בסימן י"ג סק"ג ובסימן ל"ח סק"ח, וכיון דצמיאות נראה דגם בכלי שני יכולים להגיע ליד סולדת, דין הוא שיהא אסור לחמם מים או

בש"ע שם סי"ג בהפסק כלי, דמה שאסר שם בכלי ראשון, הרי אינו אלא בשיכול להגיע ליד קולדת, כמ"ש בזה"ל שם בשם הבית מאיר, וזה הוא דהתיר בכלי שני, אלא ח"כ נימא דבכלי שני אי אפשר להגיע ליד קולדת, דלא כנראה במציאות, אבל בעניינתו לא זכינו לטעמא דמילתא להסבירים דכלי ראשון מבשל מדאוריתא, וששיעור יד קולדת במשקין חשיב ביטול מדאוריתא, [והרי מלח למ"ד דמתבשל בכלי שני, משמע בתו' מ"צ ז' דהוא מדאוריתא, ומה נשתנו משקים כששיעור ביטולם יד קולדת ומגיעים לזה בכלי שני], ולא משמע לומר דבמציאות לא יתכן להגיע ליד קולדת בצוננים על ידי כלי שני, [ובפסחים ע"ו א' [נדפס להלן סק"ח] הזכרנו אפשרות לומר דכלי שני חשיב מעין שינוי בצורת הביטול], אבל מדברי הרשב"א דצונן מועט לתוך חמים מרובים בכלי שני, אמרינן דלא נתחממו הצוננים, והיד קולדת רק מחממת החמים, לכאורה מוכרח מזה דבמציאות לא יתכן דכלי שני יחמם מים עד שיהא היד קולדת, ואם זה נוגד את המציאות כיום, הרי הדברים יגעים, וכבר הזכרנו לעיל סק"ד דברי הב"י צו"ד סימן ק"ה דכלי שני גם כשמעלה רתיחות אינו מבשל, וז"ע.

(ז) פסחים מ' ב' מאן יש אומרים אמר ר"ח רבי יהודה היא דתנן האלפס כו' ר' יהודה אומר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וזיר, פרש"י לכל כלי שני הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וזיר, וז"ע דבשבת מ"צ ז' איבעיא להו אי ר"י ארישא קאי ולקולא או אסיפא קאי ולחומרא, ופשטינן מצרייתא דארישא קאי ולקולא, ולפי זה לא איירי בכלי שני כלל.

ונראה דרש"י קשיא ליה דאי ר' יהודה ארישא קאי, ואמי למישרי נתינת תבלין לכלי ראשון שאין בו חומץ וזיר, ח"כ לא אשכחן דר"י מחמיר בחומץ וזיר, דמתפרש שפיר דכו"ע מודו דיש יתרון בקדירה שיש בה חומץ וזיר שהוא יתבשל יותר, ולכו"ע זין בקדס חומץ וזין בקדס קמח יש תועלת בחומץ וזיר, אלא דלאו כי הדדי נינהו, ור"י לא בא אלא להקל דבכלל חומץ וזיר שרי ליתן תבלין אפילו בכלי ראשון, לכך פירש דסוגיא דהכא ס"ל דר' יהודה פליג זין ברישא ולקולא כדמוכחין בשבת שם מצרייתא, וכן פליג נמי בסיפא לחומרא דגם בכלי שני אסור כשיש בה

שמן בכלי שני, וממה שאמרו כאן מעובדא דרבי דמיירי בשמן דש"מ דכלי שני אינו מבשל, משמע דר"ל דיותר לתת שמן לחממו בכלי שני, דאע"ג דעובדא דרבי איירי בלהפשיר, מ"מ מדאסר בכלי ראשון והתיר בכלי שני ילפינן דכלי שני אינו מבשל, וע"כ דר"ל דבכלי שני אינו יכול להגיע לידי ביטול, ולכן שרי להפשיר בו, ומבואר דשרי לחמם שמן בכלי שני אף כשיגיע ליד קולדת.

ובן מבואר ברמב"ן ורשב"א ותו' מ"צ א' דהא דקתני במתניתין דמיחם מ"א א' דנותן לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשיר, לא קאי כדי להפשיר אלא אמיחם, אבל לתוך הכוס שהוא כלי שני שרי גם לחמם, ואמאי שרי כיון דחמום מים היינו ביטולם, וכבר נתקשנו בזה לעיל סימן ל"ח ס"ק י"א.

וברשב"א מ"צ א' כתב דהא דשרי צוננים מועטים לחמין מרובים בכלי שני אע"ג דהיד קולדת מן התערובת, הוא משום דאמרינן דסלידת היד הוא מן החמים שהיו ולא נצטנו, אבל הצוננים שהגיעו לא נתחממו שיהא היד קולדת בהן, חזינן דפשיטא ליה דגם בלא הפסקת כלי אין מים חמים שבכלי שני יכולים לגרום ליד קולדת צמים צוננים שהגיעו, וא"כ כל שכן שבהפסק כלי לא יתחממו שיהא יד קולדת בהן, ולפי זה לתוך הכוס לעולם לא יגיע ליד קולדת, ומש"כ דכדי להפשיר לא קאי אכוס, הוא משום דבכוס לא יתכן טפי מלהפשיר, דגם כשיהיה יד קולדת מן התערובת, נחזיק שהצוננים לא הגיעו ליד קולדת, ובנותן לתוכו דקתני כדי להפשיר מתפרש שבתערובת לא תסלוד היד.

אבל בר"ן לא הזכיר סברת הרשב"א, וכתב סתם דבכלי שני בכל ענין שרי ואפילו טפי מהפשר דכיון דכלי שני אינו מבשל למאי נחוש לה, ואם כדי להפשיר דמתני' קאי נמי אכוס, הוא משום דחמין שלו נמי הפשר קרי ליה, וכ"כ הרמב"ן, ומשמע דאף שהצוננים יתחממו שרי כיון דכלי שני אינו מבשל.

מסקנת הדברים דמדברי הפוסקים משמע דמים ושמן ושאר משקים מותר לחמם בכלי שני זין בתערובת וזין בהפסק כלי גם כשיגיעו על ידי זה ליד קולדת, וכמ"ש במ"צ סימן ש"ח ס"ק פ"א שלא בהפסק כלי, [ומיהו בזה י"ל כמ"ש הרשב"א דסלידת היד הוא מחמת החמים], וכמ"ש

בחולין סימן י"ח סק"ג], וי"ל דלאו כל הרגשה מיקרי טעם לענין איסור, דלפעמים אינו אלא מעין ריחא וכיו"ב, דלכריך איכות חשובה, ולפעמים נרגש טפי והוא פחות חשוב, ולפעמים איפכא, וה"נ הטעם הנרגש הוא קלוש בין בתחלה חס וצין בעילאה חס, ונחלקו מחי חשיב טפי, [ובצבוס כמבואר ג"כ נראה דפלוגתאם צעוד הטעם קלוש, אבל ודאי איכא כבוס שטעמו ודינו כמבואר], ועי' מש"כ בפסחים ע"ו א' בדברים האוסרים במשהו אי נמי אמרינן דתחלה גבר.

ברם מה שנחלקו הראשונים ז"ל אם כלי שני מבשל כמבואר ביו"ד ס' ק"ה ס"ב ק"ק אמאי לא נכריע דין זה מכת המליאות, דהנה ממה שנוכר בגמ' דכלי שני אינו מבשל לענין שבת ולענין בשר בחלב, ודאי אין להוכיח מזה לענין בליעה ופליטה וכמש"כ הרשב"א בתה"א ריש שער התערובות, והרי גם המבשל בתולדות החמה לא חשיב בישול לענין שבת, וכן לענין בשר בחלב כמ"ש בצה"ט בשם הפר"ח סימן פ"ו סק"א, וה"נ כלי שני אינו נזרע הבישול הרגילה, אבל לענין בליעה לא נאמרו הלכות ואין הדבר תלוי אלא במליאות, וכיון שיתכן חוס גדול גם בכלי שני ויש על ידו נתינת טעם איך אפשר להחיר, וכן בוצחים ז"ה ב' הזכירו בגמרא דאיכא בליעה בלא בישול, ודברי הירושלמי במעשרות כבר י"ש בתה"א שם, וזו באמת טענת הרשב"א שם, ופשוט הדברים דדעתו ז"ל דכלי ראשון וכלי שני שוים צדינס לענין בליעה ופליטה, [ומ"ש בשו"ע שם דעתו דלא אסר אלא כדי קליפה לכאורה בתה"א וכן בקצ"ר ל"מ כן שלא הזכיר שם קליפה אלא כתב סתם דכלי שני מבליע, ומה שנסתייע מחוס צית השחיטה, אינו אלא דאשכחן בליעה בחוס מועט, וא"כ כש"כ בכלי שני, דעכ"פ צריך קליפה, וכיון דע"כ שאני בליעה מבישול מו לית לן מהיכן לחדש דכלי שני אינו ככלי ראשון לענין בליעה ופליטה, וזו דעת הטור שהשיג על הרשב"א דראיתו אינה אלא להצריך קליפה, ומבואר דפשוט ליה דהרשב"א לא ס"ל דסגי בקליפה, ועי' ביו"ט ובי"ש שם, ועי' בש"ך שם סק"ה בשם מהרש"ל ובנקה"כ שם].

ולבן נראה דאף הסוברים דכלי שני אינו מבליע ומפליט, היינו על דרך כמו כבוס אינו כמבואר למאן דס"ל הכי חולין קי"א ב', דודאי גם

חומץ וזיר, ונמצא דאשכחן דר"י מחמיר בחומץ וזיר טפי מרבנן, ושפיר קאמר ר"ח דמאן י"א ר"י היא דאשכחן דמחמיר בחומץ וזיר לאסור גם בכלי שני, וכ"כ בפנ"י, ועי' ברמ"א יו"ד סימן ס"ט ס"ט שכתב לאסור בכלי שני כשיש מלח, ואפשר דמקורו מכאן, ועי"ש בציאור הגר"א, שו"ר בכו"פ שכבר דן בזה, וכתב דאי ר"י פליג גם בסיפא, א"כ פליגי רבנן עליה גם בסיפא וראוי לפסוק כרבנן, וגם דוחק לחדש דסוגיא דפסחים פליגא אסוגיא דשבת, ועוד העירוני דלא מסתבר למישוי פלוגתא רחיקא כולי האי בין ר"י ורבנן, דלר"י שרי ליתן תבלין בכלי ראשון בדליכא חומץ וזיר, ובדאיכא חומץ וזיר אסור גם בכלי שני, ולרבנן אסור בכלי ראשון גם בלא חומץ וזיר, ושרי בכלי שני גם עם חומץ וזיר.

ומיהו אם נפרש דהחילוק בין קמח תחלה לחומץ תחלה, הוא דבקמח תחלה נותן את החומץ על הקמח כשעדיין אין שם מים, ובחומץ תחלה הרי החומץ מעורב במים ואח"כ הקמח, וכן מבואר בפסקי רי"ד ובהר"י מלוניל וכ"מ בתו' מ"א א', לפי זה נמצא דת"ק וי"א פליגי אם יש יתרון לחומץ בזמן שהוא מעורב בתבשיל, וא"כ ניחא שפיר דמיייתנן מדר' יהודה גם אי פליג רק ארישא ולקולא, דמ"מ אשכחן דס"ל שיש יתרון לחומץ גם כשהוא מעורב בתבשיל, ועי' בספר מרן זללה"ה סימן קכ"א ס"ק י"ד.

(ח) פסחים ע"ו א' רב אמר עילאה גבר כו', וא"ת אמאי ליכא למיקם עלה דמילתא, נשקול בשר רותח ונשדיניה למים צוננים ונשקול בשר צונן ונשדיניה למים רותחים, ונראה מחי איכא טעם טפי במים, וכעת ראיתי בכו"פ סימן ז"א שהקשה כן, וכתב דהטעם קלוש מאד, ולא נתפרש דמה בכך, הלא אין הנידון אם טעם זה חשוב להיות נאסר, אלא הנידון מחי איכא טפי טעם, וזה ודאי מן הראוי להיות נרגש, שו"ר בכו"ב קמא יו"ד סכ"ח שג"כ דן בזה עי"ש, [ומשה"ק כן שם בפלוגתא דששים ומאה, לכאורה התם הנידון איזה שיעור לקבוע מחמת הדברים המעטים שנותנים טעם יותר מן הרגיל], [וה"נ איכא לאקשווי בזה דנחלקו חולין קי"א ב' אי מליח כרותח ואם כבוס כמבואר, דניחוי אגן, ועי' מש"כ

ביותר וכשמבקשין לאכלה צריך לשרותה בחמין, נראה כונתו דשרייתה בחמין היינו ציולה וכמ"ש המ"מ, וזה גם טעם לאיסור ביאתה בחמין כשלא באה מערב שבת, ועי' צ"י סימן שי"ח צוה.

והנה מבואר מדברי המ"מ דסתם דברים שנשרו בכלי ראשון בערב שבת אסור לחזור ולשרותם בכלי ראשון בשבת, והוא פשוט משום דעדיין לא נתבטלו כמאכל בן דרוסאי או כל זכוכי, ולהסודרים דגם נתבטלו כמאכל בן דרוסאי עדיין חייבין עליהם משום ציולה, עיין לעיל סימן ל"ח סק"ג ד', ולפי זה מש"כ הרמב"ם בפכ"ז ה"ח דדבר שנשרה בחמין מערב שבת מותר לחזור ולשרותו בחמין בשבת היינו דבר שע"י שרייתו בחמין נעשה מבטל כל זכוכי, וכונתו למתני' דכל שבת בחמין כמו שפירש המ"מ דהיינו בתרנגולתא דר' אבא, וכ"מ ממה שכתב דבר שנתבטל קודם השבת או שנשרה בחמין מלפני השבת, ואם סגי בכל דבר כשרק נשרה בחמין, מה הולך לכתוב שנתבטל, הרי כל דבר שנתבטל כבר נשרה בחמין, אלא כונתו דבר שנתבטל כל זכוכי או שנשרה בחמין ועל ידי זה נתבטל כל זכוכי, [אבל צ"י סימן שי"ח לא פירש כן, ועי' צד"מ שחמה עליו].

ועיין במג"א סימן שי"ח ס"ק י"ד שכתב דממה שהמחבר השמיט או שנשרה, ש"מ דסבירא ליה דלא סגי בנשרה בכלי ראשון מערב שבת להחזיר לשרותו בחמין בשבת, וטוב להחמיר, ולפמ"כ זה אסור מן הדין לכו"ע אם לא נתבטל ע"י נתינתו בערב שבת לכלי ראשון כל זכוכי או כמאכל בן דרוסאי, וכבר העיר בזה בפמ"ג ובמנחת ברוך סימן י"ב, ואם כונתו כשנתבטל כל זכוכי על ידי השריה בכלי ראשון, א"כ לא מנאנו מי שאוסר, [פרט לצ"ח שכתב המג"א דלא קי"ל כוותיה].

ונראה דגם לפרושי הא דקתני דכלא בא בחמין מדיחין, צענין לאוקמי בתרנגולתא דר' אבא, דמידי אחרינא לא אשכחן דליסגי לה בהדחה שמהא ראיה לאכילה בכה, ורש"י פירש בשר חי יבש שנאכל ע"י הדחה, וצ"ע למה לא פירש דהיינו נמי תרנגולתא דר' אבא, ושמה ס"ל דתרנגולתא דר' אבא היתה מתבטלת, ובא בחמין היינו ציולה גמור, ולא סגי בהדחה, גם לא להאכל ע"י הדחה, ולפמ"כ פ' הא דשרי הדחה צריך לפרש כמ"ש תו' ל"ט א' דעירוי ככלי שני.

לדידה כוזבין כזשים ונותנים טעמים ולפעמים יותר מציסול, אלא דליכא צוה כלל דמיד בכבישת מעט לעת נותנין כל הכזשים טעמים, והכל לפי הענין, וה"נ בכלי שני ס"ל דאינו מבטל ומפלט במחלט כמו כלי ראשון, אלא הדבר תלוי לפי הענין, ואם יישהו הרבה בכלי שני זא"ז שהם רוחמים הרי כל דבר יתן טעם, ויש קלי הציסול דבכל כלי שני נותנין טעם, אבל רוב הדברים אינם נותנים טעם בשהייה רגילה בכלי שני, ולכן בסתמא או כשאי אפשר לזכור לא אסרינן בכלי שני, אבל בכל אופן של שהייה בכלי שני שקרוב הוא לתת טעם לפי המציאות, הרי לכו"ע אסור.

הא דתנן שבת מ"ב א' האלפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין, לא תקשה לרב, דהא מודה רב דכדי קליפה מיהא מבטל, ועוד דכשהתבלין שוקעין תו' הו"ל תחאי, ועילאה גבר.

(פסחים ע"ו א' מסוה"ד).

סימן מא

א' קמ"ה ב' מתני' כל שבת בחמין מערב שבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מערב שבת מדיחין אותו בחמין בשבת, כל שבת בחמין מערב שבת מתפרש שכבר נעשה מבטל מערב שבת, ונקט לשון כל שבת בחמין משום שיש דברים דבביאה בחמין כבר נעשים מבטל, וכתב המ"מ צפ"ט מהלכות שבת ה"ג דהיינו דאמרינן בגמרא כגון מאי, דר"ל איזה דבר נעשה כמבטל לגמרי על ידי ביאה בחמין לחוד, עד שכבר מותר לחזור ולשרותו בחמין בשבת, ומפרשין דהיינו תרנגולתא דר' אבא שהיתה מלוחה והוי סגי לה בביאה בחמין בכלי ראשון שמתבטל כמבטלת, ומיהו מתני' כוללת גם דברים שצריכים ציסול ונתבטלו, דלשון בא בחמין מתפרש כפי הצורך, ואשמועינן מתני' דאין ציסול אחר ציסול, וכן פרש"י בא בחמין כלומר שנתבטל, וכן פירשו תו' לעיל ל"ט א' דכל שבת בחמין פירוש שנתבטל לגמרי, אלא שסיימו כדמפרשין דהיינו תרנגולתא דר' אבא, ויתכן דכונתם דבביאה במים נתבטל לגמרי וכמו שפירש המ"מ, או דסביר דתרנגולתא דר' אבא גם היתה מתבטלת, ויתפרש בא בחמין שנתבטל, וכ"מ בטור, והרי"ף שכתב דתרנגולתא דר' אבא היתה מלוחה

אבל אם מוסיף אותו, ז"ע מה מהני הא דעביד לטעמא.

יעויין במהרש"א שהקשה מהא דדייקין לעיל מ' ב' מעובדא דרבי דכלי שני אינו מבשל על שמן זעין, ותירץ דשאי התם דמפסיק כלי, ונראה דהתם יותר נראה שצא להפסיד מלומר שצא לבשל, ולכך לא גזרו. — א"ה, עיין עוד מש"כ בזה בהערות על סדר הדפים לדף קמ"ה ב'.

(ב) מ"ב ב' סבר ר"י למימר מלח הרי הוא כחבלין כו', מלאנו כאן ג' נדדים או דמלח גם בכלי שני בשלה, או דרך בכלי ראשון, או דגם בכלי ראשון לא בשלה אלא על גבי האור, ויש לעיין במאי פליגי, והנה מלח יש לחשבו כנאכל כמות שהוא חי, דהא גם צונן אפשר לערבו, ויהיה נאכל, ויש לפרש דיש בו יתרון מסויים על ידי ביסול בכלי שני, ויש יתרון נוסף על ידי ביסול בכלי ראשון, ויש יתרון נוסף על ידי ביסול על האור, ואין לחשבו כמבשל אלא על ידי אחד היתרונות, וזה יהא נחשב כמבשל כל נכחו, ופליגי איזה יתרון חשוב טפי.

ובהא דאמרין דלריכא מילחא ביסולא כבישרא דתורא, מבואר בראשונים דיש יתרון לבישרא דתורא בביסול על האור, ע"י בלשון הרמב"ם פכ"ז ה"ו שהמלח אינו מתבשל אלא על ידי אש גדולה, וכן במרדכי שאינו מתבשל אלא על ידי רתיחות, וכ"מ ברמב"ן ע"ז ע"ד ב', וכן יש יתרון בזמן הביסול ע"י בר"י מלוניל, וכן בר"י נ"צ ח"ג כתב שאינו מתבשל כל כך במהרה, וכ"ה לשון הטור שאינו ממחר להחבשל, וכן בשבלי הלקט המובא בצי"ח בסיומן ש"ח כתב דמקדים להתערב קודם שיתבשל שהרי צריך ביסול כבישרא דתורא, ויש לדעת אם המלח צריך שני הדברים גם אש גדולה, וגם זמן כבישרא דתורא, או דסגי בעל גבי האור, ולכאורה ממה דרגילין לשער כל תבשיל כשיעור בן דרוסאי או כל נכחו לפי מה שהוא התבשיל, ולא חשבינן כבישרא דתורא בגלל המלח שכרגיל ישנו בכל תבשיל, וזה נוגע באיסור דאורייתא בחזרה בגרופה וקטומה, משמע דאין צריך הזמן של בישרא דתורא, וסגי במה שנתבשל על ידי האור, וכל תבשיל מתבשל על ידי האור, (וכ"נ ממ"ש המרדכי דמלח שלנו שהוא מבושל לכו"ע אפשר להניחו בכלי ראשון, ומשמע דסגי בתבשיל

אבל מש"כ תו' עוד דאפשר לפרש מדיחין מכלי שני, קשה טובא דודאי פשטא דמתני' מתפרשא דהנך חמין דקתני דבבא בחמין שורין בהן, בהנך חמין גופא בלא בא בחמין מדיח בהן, [שו"ר שכתב הקשה בן הגר"מ הלוי ז"ל, ועי"ש שכתב לתרץ קרוב למש"כ], ולו"ד ז"ל היה נראה ללמוד ממתניתין דאע"ג דבעלמא עירוי ככלי ראשון, מ"מ בתרגולתא דר' אבא אין העירוי מבשל, דלענין עירוי חשיבא כבישרא דתורא, והרי פעולת ההדחה מועילה רק להפיג קצת את המליחות ולרכך הבשר, כמו הדחה מכלי שני, וגם משום כך מוקמינן למתניתין בתרגולתא דר' אבא, ועי' ביראים סימן רע"ד דמפרש מדיחין מכלי ראשון אע"ג דמסיק לחוש דעירוי ככלי ראשון, משום דבהדחה אין מתבשל והיינו כמש"כ, ועי' להלן.

ל"ט א' תוד"ה כל אבל לפיר"ת כו' ע"כ מדיחין אותו מכלי שני קאמר כו', כבר כתבנו דסתומת המשנה משמע דמדיחין מאותן חמין דאיידין זהו צבא בחמין, ולפמ"ש כו' לאסור שרייה אף בכלי שני, אפשר בדוחק ליישב קצת דלפי זה מתניתין מתפרשא דכל שלא בא בחמין מערב שבת אין שורין אותו בחמין בשבת גם לא בכלי שני, אבל מדיחין אותו, ולפי זה אפשר לפרש דמדיחין רק בכלי שני, ואין מערין מכלי ראשון, דהתנא באיסור שרייה והיתר הדחה איירי, ואפשר לאוקמי באוקימתא דרך בכלי שני קאמר, כיון דגרמנו כאן דין איסור שרייה בכלי שני, אבל ללשון שני שכתבו דשרי שרייה בכלי שני, ואם כן לא איירי מתני' בכלי שני כלל קשה.

בא"ד היינו דוקא תבלין שהן עשויין למתק את הקדירה ולא מיחזי כמבשל, באור זרוע הזכיר הטעם דגם צונן לפעמים מערבין את התבלין, ונראה דגם תבלין שצריכים חמין, מ"מ כיון שניתנים בתוך התבשיל ונשארים שם, אין ניכר שצא לבשלן, אלא שצא לערב למתק, מה שאין כן בתרגולתא דר' אבא וכיו"צ ששורה אותה בחמין ומוציאה, דניכר הדבר שהשרייה הוא לבשלה, וזה מיחזי כמבשל, ועי' מג"א סימן ש"ח ס"ק ט"ו שכתב דבכל דינו כתבלין כיון דלטעמא עבידי, ואם הבטל נשאר בתבשיל ונאכל עמו, ניחא גם לפמ"ש פ,

ברא"ש שכתב דמותר לתת בשר חי לכלי ראשון אי לאו משום דהלחלוות שבו מתבטל, וצחוקותיו ל"ט א' העתיק דברי התו' לאסור להניח בכלי שני משום דמיחויי כמבשל, וז"ל דלא ס"ל להלכה כההוא שינויא שבתו' דבכלי שני נראה כמבשל, אלא כאידך שינויא שכתבו שם והעתיקו צחוקותיו, ואמנם בפסקיו לא הביא דברי התו' לאסור להניח בכלי שני משום דנראה כמבשל, ומיהו י"ל דבשר בכלי ראשון לא מיחויי כמבשל כיון דבשר צריך על גבי אש גדולה, ולא דמי להמתבטלים בכלי ראשון שנקטו תו' לאסורם גם בכלי שני, דראשון בשני מיחלף ונראה כמבשל, אבל כלי ראשון בעל גבי האור לא מיחלף, וכן ברמב"ן ע"ז ע"ד ז' נראה דדברים שאין מתבטלים אלא כשהאור מהלך תחתיו, מותר להניחם בכלי ראשון, [ובהערות ע"ס המסכת קמ"ה ז' נתקשינו בדברי הרא"ש, ולמש"כ מיושב].

במרדכי הביא דמלח שלנו שמבשל אין לחוש כדמתן כל שצא בחמין כו' ומ"מ המחמיר תבא עליו צרכה שלא ליתן מלח אפילו בכלי שני, ורהיטת הדברים משמע דגם במלח שלנו קאמר, וכן נראה באגודה, וכן העתיקו ד"מ סימן שי"ח, וכן זיין הגרע"א ז"ל בגליון המג"א שם ס"ק ל"א שכתב מדנפשיה דמלח הנעשה על ידי צישול אין לחוש, וזיין הגרע"א דממרדכי ואגודה כתבו דמ"מ טוב להחמיר, ואף דבבבגי ישע על המרדכי כתב דמש"כ המרדכי דהמחמיר תע"צ לא קאי אמלח שלנו, ואפשר דגם באגודה יתכן לפרש כן, ומש"כ תחלה המחמיר תבא עליו צרכה הוא העתיק דברי התו' מ"מ רהיטת הדברים שכתבו כן לאחר שהביאו דברי ר' דן על מלח שלנו שהוא מבושל, משמע שסיימו הדברים למעשה גם לאחר דברי ר' דן.

והדבר צריך יישוב דמתני' דכל שצא בחמין מערב שבת שורין אותו בחמין בשבת, לא מנאנו מי שצריך לזה שמחמיר בזה, וכש"כ בכלי שני, ושמא י"ל דיש כאן משום חומרא דלח שנצטנן דחוששין משום צישול, ועי' במתה"ש על המג"א שם שכתב דמ"ש המג"א עיין סט"ז כונתו לומר דחשיב יבש ולא לח כמ"ש שם סק"מ, ואי צריכא צישולא כבישרא דתורא, ודאי מסתברא דלאחר הבישול כבישרא דתורא, אינה חוזרת להיות זה שוב משום צישול, ואף לישנא דמתבטל גם בכלי שני

כל דהו, אלא א"כ נימא דכל מלח שלנו מתבטל על האור גם זמן כבישרא דתורא, עי' רש"י ע"ג ז' ד"ה דכניף).

שם א"ל אביי תני ר"ח מלח אינה כתבלין דבכלי שני נמי בשלה, כתב בחדושי הר"ן דס"ל להאי לישנא דמלח הפסירה זהו צישולא, ונראה דאין ר"ל שהיא בשלה גם בכלי שני שאין היד קולדת בה, דכל שאין היד קולדת בה לא מיקרי כלי שני, אלא דכיון דכלי שני אינו מבשל, הרי כל המתבטל בכלי שני חשיב כהפשר, צין אס לא הגיע ליד קולדת וצין אס הגיע, וכ"כ הר"ן בסוגיין דבכלי שני שרינן כל מידי אפילו טפי מהפשר דכיון דכלי שני אינו מבשל למאי ניוש לה, והא דמתן או לתוך הכוס כדי להפסירן לא תידוק מינה דטפי מהפשר אפילו בכלי שני אסור דליחא, אלא משום דכלי שני אינו מבשל חמין שלו הפשר קרי ליה עכ"ל, וסבירא ליה דגם במלח דאמרינן דבכלי שני נמי בשלה הכונה דכל מה שכלי שני מבשל בעלמא ולא חשבינן ליה כמבושל, הרי במלח חשבינן ליה כבישול, ולפי זה מלח שנתחמם צדרגה של הפשר על ידי כלי שני שאין היד קולדת בו לא יחשב כמבושל גם להאי לישנא, אבל אס נתחמם ע"י כלי שני שיד קולדת בו חשיב כמבושל גם אס המלח עצמו לא נתחמם שמהא יד קולדת בו, ולו"ד הר"ן היה אפשר לומר דהא דמלח בשל בכלי שני היינו דוקא אס נתחמם שיהא המלח יד קולדת בו, ועי' לעיל סימן מ' סק"ו דמדברי הרשב"א משמע דאין שום דבר מגיע ליד קולדת על ידי כלי שני, אבל כמדומה שזה נוגד מה שעיינו רואות ע"ש.

שם א"ל אביי תני ר"ח מלח אינה כתבלין דבכלי ראשון נמי לא בשלה, הא דתני ר"ח אמתני' קאי דקמני דהאלפס והקדרה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין, וקאמר ר"ח דמלח אינה כתבלין ומותר לתת מלח להאלפס והקדרה, ולפי מה שכתבו תו' לעיל ל"ט א' דכתבלין אין נראה כמבשל, והוא משום דגם צונן מערבין לפעמים תבלין, כמש"כ באו"ז הוצא לעיל סק"א, ונראה כנא למתק את התבשיל ולא כנא לבשל, אבל דברים אחרים אסור ליתן לכלי שני משום דמיחויי כמבשל כשנותנו לכלי שני ומוציאו, לפי זה נראה דכל שכן שיש לאסור ליתן בשר חי לכלי ראשון דודאי נראה כמבשל, וגרע מכלי שני דאינו מבשל בעלמא, וז"ע

דאפשר להקל, אצל לא זיד נכוית, ממש"כ שם
בנוגע ללימוד.

ובטור תמה על הרא"מ למה אסר ליתן פת בכלי
שני, ואפשר דמדמה ליה למלח ואין נראה,
ולכאורה דבר המסתבר הוא דדבר האפוי יתבטל
בכל, וכיון דמלאנו שיש דברים שמתבטלים בכלי שני
למה לא נחוש, ושמא ס"ל להטור דכללל הוא דכלי
שני אינו מתבטל ואין לנו להוציא דברים מן הכלל
אם לא מלאנו בגמ', א"נ גם אפוי אין חייבין על
בישולו אלא א"כ היה בישול שיכול לבשלו בלא סיוע
האפיה.

ובר"ן מ"ז ב' כתב דנראה משריותא דמלח ובשר
בכלי ראשון דרך דברים קלים מתבטלים
בכלי ראשון, [עי' רמב"ן ע"ז ע"ד ב'], אלא דכיון
דלא ידעין איזה דברים חשובים קלים, הלכך
מחמירין בכולהו פרט להמבוארים בגמרא לקולא,
ומכלל הדברים משמע דבכלי שני פשיטא דהכל
שרי, אצל כבר כתבנו דנוהגין להחמיר לכחלה.

(ד) יעויין במ"ז ס"ק ל"ט מש"כ בענין עלי התה
בשבת, ובמנחת ברוך סימן י"ב השיג
על הדברים דלא מהני מה שיערו על התה בערב
שבת מכלי ראשון בשביל להחמיר לשבוע לערות עליהם
בשבת, דנהי דעירוי מכלי ראשון מתבטל, מ"מ בשביל
להחמיר לשבוע ולערות צריך שיהיה מבושל כל צרכו,
או לכל הפחות כמאכל בן דרוסאי, ועל ידי עירוי
מכלי ראשון עדיין לא נעשה כמאכל בן דרוסאי,
והלכך לעולם אסור לערות על התה בשבת מכלי
ראשון גם כשכבר עירה עליהם מערב שבת, ע"ש,
ולפי זה גם כשירתיח על האור מערב שבת נמי
לא יועיל להחמיר לערות עליהן בשבת, כי מי יודע
מתי נקרא כמאכל בן דרוסאי בעלי התה, וכבר
העיר בזה בשער הציון אות ס"ג ע"ש, (ולכאורה
יש מקום לדמות עלי התה לקממנים של צבע, דכל
זמן שצובעים יש לחוש שעדיין הם קודם בישול
כמאכל בן דרוסאי, אע"ג שיש גם נחינת טעם בעלי
התה, דכל זמן שיש צבע יש גם טעם).

סימן מב

(א) מ"ב א' מי סברת רבי שמעון אסיפא קאי
ארישא קאי כו' ורבי שמעון בן
מנסיא אסור ליתן לתוך חמין, יש לעיין דלפי זה

מ"מ יש לחלק בינה לבין מים, גם המרדכי
והאגודה לא הזכירו בספריהם חומרא דלח שננטון,
ולכן נראה דסיימו להחמיר משום דלא קים להו
דכל מלח שלנו מבושל, שהרי כל הראשונים דנו
בדין מלח ולא הזכירו לפרש דמלח שלנו שאני,
(ואפשר דלא מתבטל זמן כבישור דתורא), או דיש
גם מלח שלא נתבטל כלל, ולכן סתמו דטוב
להחמיר, והמג"א שדן מפורש במלח שבידוע
שנתבטל חמנם לא הזכיר מקום להחמיר, ועי' במ"ז
שם ס"ק ע"א ובשעה"כ שם אות ז"ו שחילק בין
כלי ראשון לכלי שני לענין זהירות לכחלה.

(ג) שו"ע או"ח סימן שי"ח במ"ז ס"ק מ"ז
והוא הדין דלדעה זו יש להחמיר נמי
בשאר דברים שלא ליתנם בכלי שני, הדברים הללו
מבוארים בהדיא בספר יראים להר"א ממין שהוא
מקור דינים אלו, וז"ל בסימן רע"ד ואין בישול
תלוי לא בכלי ראשון ולא בכלי שני אך לפי שהוא
דבר המתבטל פעמים שהוא דבר רך ומתבטל אף
בכלי שני ויש דבר קשה שאפילו בכלי ראשון אינו
מתבטל כו' כדאמרינן בפרק כירה סבר רב יוסף
למימר כו' מלח אינה כתבלין דבכלי שני נמי בשלה
כו' הלכך יזהר אדם שלא להכניס בשבת שום דבר
בכלי שני ואף בכלי שלישי שהיד קולדת בו שאין
אנו בקיאים בדברים רכים וקשים מי הוא מתבטל
בכלי שני ומי הוא שאינו מתבטל כו' עכ"ל,
ומבואר בדבריו דממה דמבואר בגמרא דאיכא
דסבר דמלח מתבטל גם בכלי שני, חזין דיש
דברים שמתבטלים בכלי שני, תו יש לחוש לכל
דבר דלא ידעין שמה הוא מהמתבטלים בכלי שני,
וגם מפורש בדבריו שאין הבדל בין כלי שני לכלי
שלישי כל שהיד קולדת בו, וזה כמש"כ מרן
זללה"ה סימן נ"ז ס"ק י"ט, [וכדעת הב"ח גבי
אמצטי], ולמש"כ המ"ז בס"ק מ"ח בשם החיי
אדם דביד נכוית לכולי עלמא כלי שני מתבטל, [עי'
לעיל סימן מ' סק"ד דל"מ כן], ואין אנו יודעים
להבחין מתי נקרא יד נכוית, נמצא שלמעשה אין
לנו להשתמש בהיתר כלי שני, עי' מש"כ מרן
זללה"ה שם דאף דמשמע דתלמודן פליג בזה דיד
נכוית, מ"מ קשה להקל באיסור שבת. — ומשמע
שם דלכחלה נוהגין להחמיר שלא ליתן שום דבר
בכלי שני זיד קולדת, אצל בשעת הצורך משמע

נקטבו דהא דקתני אכל באמצעי חמין לתוך זון ולא זון לתוך חמין, דהכונה שנותנים חמין לתוך זונגין שבאמצעי, [וכ"ה ברמב"ם פכ"ז ה"ה], ואין נותנין זונגין לתוך חמין שבאמצעי, [ולעולם לתוך המרוצין מתפרש כמש"כ תו'], אכל ראיתי בר"ן דמפרש דאמצעי פירוש חמין שבאמצעי, ודקתני חמין לתוך זון ר"ל ששופך ממים חמין שבאמצעי לזונגין שבמקום אחר, ובשו"ע סימן ש"ח סי"א כתב לאמצעי אחרת, ולדעת תו' מתפרש שנותן מן החמין שבאמצעי לתוך זונגין מרוצין, ולא זון לתוך חמין מתפרש שהחמין באמצעי וצא לתוך זונגין מעט זונגים ממקום אחר, וגם לפי זה היה אפשר ליישב קושית הגרע"א ז"ל דבחמין שבאמצעי החמירו לאסור גם שלא לתת לזונגין מרוצין, והר"ן פירש ולא זון לתוך חמין אפילו זונגין מרוצין, וכ"ה ברמב"ן, אע"ג דזמיחם שרי, באמצעי אסור, אלא שהגרע"א ז"ל הוכיח דתו' לא ס"ל כן.

יש לעיין למש"כ תו' דטעמייהו דב"ש דגזרי כלי שני אטו כלי ראשון, אם גם פליגי אמתני' דשריא תכלין בכלי שני, או דדוקא במים קאמרי, ונראה דרק במים פליגי, ומשום דנעשה התערובת יד סולדת, וגם אין ניכר הבדל בזה בין כלי ראשון לכלי שני דבתרומתו התערובת יד סולדת בזה, אכל בכל דבר גוש המתבטל כתכלין וכיו"צ מודו ב"ש דכלי שני אינו מבטל, וגם במים היכא דמפסיק כלי יש להסתפק אם אסרי בית שמאי, [ואף דבאור זרוע במלאכת אופה הזכיר דאפשר דסברי ב"ש דכלי שני מבטל, יש לפרש נמי דרק במים קאמר]. — בלשון הרמב"ן דלמאי דס"ד דספל באמצעי אע"פ שהוא כלי שני מבטל הוא במים, משמע דוקא במים, ומיהו הרמב"ן קאי אמתני' דאז לתוך הכוס כדי להפסיר, ומבואר דאסור זון לתוך חמין בכלי שני אע"ג דתכלין קתני דמותה, ועל כרחק דמים שאני.

ובן באמצעי דאסרי ב"ה זון לתוך חמין להסבירם דאיירי באמצעי כלי שני, נמי אפשר דהיינו רק לענין מים, ובדלא מפסיק כלי, אכל בדמפסיק כלי, או לענין תכלין, דין אמצעי ככל כלי שני, ורק לענין תערובת לרחיזה דיינינן לאמצעי ככלי ראשון משום שמחממן הרבה וחפץ בחימומו, וכ"מ בגמ' דאמרינן דילמא שאני התם דמפסיק כלי, ולפירוש תו' ר"ל דלעולם אימא לך דספל באמצעי ומפסיק

היה ראוי למיתני רבי שמעון בן מנסיא אומר כוס באמצעי, והיה צרור דאכוס דרישא קאי ולאסור זון לתוך חמין, ואילו השתא דקתני רבי שמעון בן מנסיא אסור לא ידעינן אהייא קאי, ושמה דברי רבי שמעון בן מנסיא נשנו ברישא קודם כמה דברים אמורים בכוס כו', אלא דהאי תנא שנאו בזה דין האמצעי, ומ"מ ראוי לשנות דבריו בלשון שנאמרו, א"נ מודה רבי שמעון בן מנסיא דיש טעם להחמיר באמצעי, ואי הוי קאמר כוס באמצעי הוי משמע שאין טעם להחמיר.

ולחך לישנא אחי שפיר הא דאחי רב הונא בריה דר"י לאשמועינן דרבא לית ליה דר"נ דפסיק הלכתא כרשב"מ, וכוס וספל אסור בזה זון לתוך חמין, ורבא שרי, אכל אי רשב"מ אסיפא קאי ולאסור באמצעי חמין לתוך זון, א"כ בזה דרבא י"ל דכו"ע מודו דהיינו ברייתא דספל אינו באמצעי, דשרי בספל גם זון לתוך חמין, ומאי אחי לאשמועינן, ובזה העיר הרא"ש דמזה משמע דגם למסקנא רשב"מ ארישא קאי, ובתו' ד"ה נותן כתבו דס"ד דהא דספל אינו באמצעי לא קאי אלא ארשב"מ דאסור באמצעי אף חמין לתוך זון אי אסיפא קאי, ולכך איננו צריך רב הונא בריה דר"י לאשמועינן דבספל גם זון לתוך חמין שרי.

לצד דרשב"מ אסיפא קאי וקאסור באמצעי גם חמין מועטין לזונגין מרוצין, [כפי מש"כ תו' דלעולם לתוך מרוצין מתפרש], יש להבין מאי טעמא, הרי באמצעי נמנאים הזונגים ולא שייך למירמי עליה חומרא דכלי ראשון, וגם הרי הנידון לשפוך חמין, וז"ל לפי דבאמצעי מנאי לעולם מים חמין, וזה רזון כל אדם, הלכך אסרו חכמים נחיתת חמין לאמצעי שמה יצא לחממה צרוב חמין, ואין דין זה אלא באמצעי, או בשאר כלי העומד לרחיזה, אכל בעלמא מותר לתת מעט חמין להרבה זונגים, או לשפוך הרבה זונגים על מעט חמין, והיינו מתני' דמיחם מ"א א' שנותן לתוכו מים מרוצין כדי להפשירן, והגרע"א ז"ל נתקשה במש"כ תו' דמתני' דמיחם מנאי אחיא כרשב"מ, גם למאי דמוקמינן לרשב"מ אסיפא, והא באמצעי אסרינן מעט חמין להרבה זונגים, ובמיחם שרינן הרבה זונגים במעט חמין, ולמש"כ דאמצעי שאני מיושב שפיר.

ומ"מ אסרין אפילו זון מרובין בחמין לתוך זון
לרשצ"מ, ועי' להלן בדברי הרמב"ן.]

לשון הרמב"ן מ"ב א' הא דתנן אצל נותן לתוך
הכוס כדי להפשיר, למאי דס"ד מעיקרא
דספל כאמצטי דאע"פ שכלי שני הוא מצל הוא
במים, דוקא כדי להפשיר הוא דמותר אפילו בכוס,
עכ"ל, נראה דר"ל דזרייתא דקתני זרישא דז"ה
מתירין זון לתוך החמין בכוס מתפרש בזון
מרובין, וספל כאמצטי דגם זון מרובין אסורין,
דבאמצטי פשיטא לזון מרובין אסורין כמש"כ בחר
הכי דסתמא קתני זון לתוך חמין אסור, וגם
מדנקט אמצטי ולא נקט מיחס או כלי ראשון
דעלמא, וגם י"ל דלמאי דס"ל להרמב"ן דבאמצטי
כלי ראשון איירי, הרי פשוט לזוננין מועטין אסור
דמתן גבי תבלין, ועיקר חידושא דזרייתא דגם
מרובין אסורין, ומתפרש נמי דספל כאמצטי לאסור
מרובין, ובכוס ודאי דשרי מרובין דיינו שריותא
דקתני זרישא.

והנה יליף הרמב"ן כוס מספל לענין זוננין מועטין,
אע"ג דלענין זוננין מרובין חזינן דספל חמור
מכוס, והוא משום דספל חלוק מאמצטי, דאמצטי
כלי ראשון וספל כלי שני, ולית לן למיהב חומרא
דאמצטי לספל, ורק משום דנראה לחכמים להחמיר
גם בכלי שני לענין מים, בחר הכי שייך להשוות
ספל לאמצטי לענין מרובין כיון דתרווייהו לרחינה,
וחומרא דמרובין באמצטי היינו נמי רק משום
דלרחינה מחמירין, דהא במיחס שרינן מרובין, וזה
ספל כאמצטי.

ברם הדבר דחוק טובא לפרש סתמא דזרייתא
דקתני דז"ה מתירין זון לתוך החמין, דר"ל
דוקא זון מרובין כדי להפשיר, אצל זון מועטין
אסור, דודאי פשיטא דמילתא מתפרש דז"ה מתירין
גם זון מועט לתוך חמין מרובין.

ובדוחק אפשר לומר דכונת הרמב"ן אליבא דר"ש
בן מנסיא, דלס"ד דרז יוסף ודאי ארישא
קאי לאסור זון לתוך חמין לז"ה, ופסק ר"נ
הלכתא כוותיה, דלפי זה זון מועטין אסור לתוך
חמין בכוס, ומתפרש מתני' או לתוך הכוס כדי
להפשיר, דלחמם גם בכוס אסור, ורק במרובין כדי
להפשיר שרי, וכמו במיחס, והו"מ למימר לרשצ"מ
מצלי להזכיר הא דספל כאמצטי, דהא רשצ"מ אכוס
קאמר, אלא דהא דרשצ"מ ארישא קאי אמרינן רק

כלי שאני, אלא דבגמ' מתפרש משום שמתמעט
החום על ידי הפסק הכלי, ואנן דיינינן גם משום
שאנו בתערובת, ונפקא מינה לתבלין.

ומיהו ברש"י יוסף במתני' דהאלפס והקדמה, וכן
הח"א בשערי דק, הוכיחו מאמצטי דז"ה
לאסור בכל כלי שני שחם הרבה, ומצואר דנקטו
דאמצטי דז"ה מצל גם תבלין, לפי מה דמפרשין
טעמא דאמצטי משום דחם הרבה.

ב) מ"ב א' סבר רז יוסף למימר ספל הרי הוא
כאמצטי, נראה דראוי לפרש דברי
ר"י הללו זין לתנא דזרייתא וזין לרשצ"מ, זין אי
ארישא פליג זין אס אסיפא פליג, זין אס הלכה
כמותו זין אס אין הלכה כמותו.

והנה לתנא דזרייתא דמחלק אליבא דז"ה זין כוס
לאמצטי דזין זון לתוך החמין, דבכוס שרי
ובאמצטי אסור, שפיר קאמר ר"י דספל כאמצטי
ואסור זון לתוך חמין גם בספל.

ולרשב"מ אי אסיפא פליג וצא לאסור באמצטי
גם חמין לתוך זון, ובזון לתוך חמין
מודה לת"ק דבכוס שרי ובאמצטי אסור, אשמועינן
ר"י דגם בספל אסור גם חמין לתוך זון.

ואי רשצ"מ ארישא פליג וס"ל דכוס ואמצטי שוין,
ובתרווייהו חמין לתוך זון מותר וזון לתוך
חמין אסור, יש לפרש דהא דקאמר ספל הרי הוא
כאמצטי ולא אמר ספל הרי הוא ככוס, דלא הוי
ידעינן אליבא דמאן קאמר, אצל השתא דאמר דהוא
כאמצטי הרי צוה כולן שוין לאסור, ומיהו אס כוס
אסור אין מה לדון בספל.

ויתכן עוד דגם לרשצ"מ יש חילוק זין כוס
לאמצטי לענין זוננין מרובים, דבאמצטי
דקתני דאסור זון לתוך חמין י"ל דמתפרש גם
זון מרובין, אצל זרישא לא אסרין אלא זון
מועטין לתוך חמין מרובים, דהא לא שנינו בדברי
ז"ה לשון דאסור זון לתוך חמין רק דרשצ"מ
אסור, ויכול להתפרש רק במועטין, ולפי זה יתפרש
ספל הרי הוא כאמצטי גם לרשצ"מ לאסור גם זון
מרובים, אלא דק"ק דנהי דבאמצטי אפשר לפרש
דאיירי בכלי ראשון והחמירו באמצטי לאסור גם
זון מרובין, אצל בספל שהוא כלי שני לא מסתבר
לאסור זון מרובין מה דבמיחס שרינן גם בכלי
ראשון, ונמיהו לדעת תו' איירי באמצטי כלי שני

בגמ' מפני שנחשתה מחממתה, נראה דר"ל דאנטיכי שהיא גם כן כלי המשמש יחד עם מקום הגחלים, הלכך גם כשהוא גרוף חומו רב מחמת כחליו, לפיכך אסרו גם גרוף, כמו שאסרו מוליאר שאינו גרוף.

ובחדושי הר"ן מפרש נמי למתני' באיסור שהייה, אלא דפירש מה שאמרו צירושלמי שהרוח נכנסת והגחלים צוערים, שהוא טעם למה לא התירו בקטומה, ואילו האיסור באינה גרופה הוא כאידך מימרא צירושלמי משום שעשויה פרוקים, ועלולה להתקלקל בהעדר מים, וחיישינן שיוסיף מים, ומפרש גם טעמא דאנטיכי משום הך חששא, דכיון דמתחממת טפי חיישינן דגם בגרופה יחוש לקלקול ויוסיף מים.

ובריטב"א פירש לפי שיטת רש"י דלכך החמירו צמוליאר שאינו גרוף אע"ג שהמים מצושלים כל צרכם מערב שבת, לפי דכיון דהכל כלי אחד המים והגחלים אחד למימר שהמים נתחממו בשבת, אבל כשהוא גרוף שאינו חס כל כך, ידעו שלא נתחממו בשבת, והרי זה ככירה דעלמא דמשהין עליה חמין שצשלו כל צרכו, ובאנטיכי דחומה גדול גם כשהיא גרופה, אחד למימר שהמים נתחממו בשבת, וסיים שכן פירש מורו הרב צסס רצנו הגדול ז"ל, ואפשר דלפי שבתלמודן לא פירשו הטעמים בצירושלמי, לפיכך פירשו טעם אחר דאחז למימר שהמים נתחממו בשבת כי אורחיהו בכל יום שמתצזלים צמוליאר.

והרשב"א צמסקנתו על פי הירושלמי פירש נמי דמתניתין איסור שהייה אשמועינן, אם משום דכיון שהגחלים נוגעים בגופו של כלי דמי להטמנה, אם משום שהרוח נכנסת והגחלים מוצעים וחיישינן נמי שמא יחתה, אם משום שהכלי מתקלקל בהעדר מים וחיישינן שיוסיף מים בשבת, ומכל הני טעמי אסרינן צמוליאר שאינו גרוף, ובאנטיכי אע"פ שהיא גרופה.

וברשב"א וריטב"א נראה דאם עבר ושהה אסור לשמות, וניחא טפי לישנא דמתני' אין שותין, דמתפרש שאסור לשמות ואם שהה אסור לשמות.

פירוש ה"ר פורת צתו' כבר נתקשה צו הרשב"א צסס ה"ר יונה, דלא הוה ליה למיתני אין שותין, דהא מותר לשמות מהן ולהשהותן, רק לתא

אליצא הא דאמר ר"י ספל כאמצטי, ומיהו רהיטת לשון הרמב"ן משמע דסמין אהא דספל הרי הוא כאמצטי.

מ"א א' מתני' אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן, ממה שלא דנו בגמ' כיצד מתפרשא מתני' אי כצ"ה אליצא דת"ק דברייתא או כר"ש צן מנסיא אי ארישא פליג, וגם ר"נ פסיק הלכתא כרשב"מ, נראה דמתני' אפשר לפרשה אליצא דכו"ע, דאפשר לפרש אבל נותן לתוכו או לתוך הכוס מים מרובין כדי להפשירן, ומתפרש כצ"ה אליצא דרשב"מ דגם צכוס לא שרי מועטין וזון לתוך חמין, ואפשר לפרוש מתני' אבל נותן הוא לתוכו מים מרובין או לתוך הכוס אפילו מועטין כדי להפשירן, דצכלי שני גם מועטין כהפער חשיב, ויתכן גם דר"נ משמע ליה טפי פשטא דמתני' דגם לתוך הכוס צעי מרובים, והלכך פסיק הלכתא הכי דהיינו כצ"ה אליצא דרשב"מ.

ג) מ"א א' מתני' מוליאר הגרוף שותין הימנו בשבת כו', נראה דכיון דהמוליאר הוא כלי אחד שצחלקו המים וצחלקו הגחלים, אין נאות לשנות באינו גרוף שאין משהין אותו בשבת, דהא אם אין שותין ממנו אין ענין להשהותו צחמימותו בשבת, ושלא צחמימותו שפיר מותר להשהותו, ולכך שנה התנא ששותין ממנו, לדיוקי דשאנו גרוף אין שותין ממנו, ור"ל שאין משתמשין צו, וצכלל זה שאסור להשהותו, ואע"ג דחמין שצשלו כל צרכן מותר להשהותן ע"ג כירה שאינה גרופה, הא פירשו צירושלמי שלשה טעמים למה גרע המוליאר, אם משום שהגחלים נוגעים בגופו, והוא כמשתמש צכירה בשבת, אם משום שהרוח נכנסת בגופו והגחלים צוערות, והיינו שהאש מלהטת צו יותר מאשר צכירה, או משום שבהעדר מים הרי הגחלים מקלקלים את הכלי, וחיישינן שמא יוסיף מים בשבת, וזו נראה דעת הרמב"ן שהציא קושית הירושלמי דגם באינו גרוף ראוי שיהא מותר כדין חמין שצשלו כל צרכן דמותר להשהותן ע"ג כירה שאינה גרופה, ומה שמתרצים ע"ז צירושלמי, [תירון קמא לא הציא כנראה שלא היה צגירסתו], ומשמע דמפרש דצאינו גרוף יש איסור שהייה, ואשמועינן מתני' דצגרוף ליכא איסור שהייה.

ובאנטיכי הציא הרמב"ן טעמא דירושלמי מפני שמתחממת מכותליה, והוא כמו שאמרו

מהם לזון אסור, וגם זה קיי"ל דחמין לתוך זון שרי, ועוד, ומה שפירש ה"ר יונה דבאנטיכי חיישין שיוסיף מים בשבת, לכאורה גם במוליאר היה ראוי לחוש לכך, כי מסתבר שגם במוליאר רגילין להוסיף מים כשמשתמשין בו, ומלכד שהוא נותן זוננים מועטים לכלי ראשון, ראוי גם לדון את המוליאר הגרוף ככירה גרופה דלכו"ע אין נותנין עליה בשבת.

א"ה, הדברים שמכאן עד סוף הסימן נכתבו לפני רבות בשנים תוך כדי לימוד, ועדיין טעונים בירור.

ד) מ"ב א' ת"ר נותן אדם חמין כו', דעת רש"י נראה דלמסקנא מתפרש אצל באמבטי דקאמרי ב"ה דר"ל דבכלי ראשון אסור ליתן לתוכו זון, [וכדאמר לעיל מ"א ב'], אצל אין חילוק בין מיחס לאמבטי וכל שהוא כלי ראשון אסור ליתן לתוכו זון, והנותן הוא בחשש חיוב חטאת שאם נתחממו הזוננין חייב משום מבשל, ומש"כ רש"י סברת החילוק בין מיחס לאמבטי דלפי שהוא לרחיצה מתחממן אותו יותר, אינו לפי המסקנא, אלא לפרש סברת רב יוסף דספל כאמבטי כתב כן, והיינו דר"י הו"ס"ל דאף כלי שני כל שהוא לרחיצה אסור ליתן לתוכו זון, א"כ אי ר"ש בן מנסיא אסיפא קאי ע"כ אנו זריכין לסברא זו שהרי במיחס שיש בו זון ודאי מותר ליתן לתוכו חמין, ורק באמבטי קאסר לפי שהוא לרחיצה, אצל בדברי ב"ה הכונה דכל שהוא כלי ראשון אסור ליתן לתוכו זון בשביל שיחמו, ואין חילוק בין אם הוא לרחיצה בין אם הוא לשתייה, ובכלי שני לעולם מותר.

והא דלא נקט בצרייתא כוס ומיחס, דאי הו' תני הכי הו' אמינא דדוקא לשתייה שרי אצל בספל אסור, ולא נקט נמי ספל ואמבטי, דהו' אמינא דוקא בספל ואמבטי קאסרי ב"ש ור"ש בן מנסיא, אצל בכוס לכו"ע מותר, ומיה"ט נמי לא הו' מצי למינקט במה דברים אמורים בספל אצל במיחס כו', דהו' אמינא דבכוס אף ב"ש מודו, ונקט במה דברים אמורים בכוס אצל באמבטי כו' לאורויי דאין חילוק בין רחיצה לשתייה לדברי ב"ה, ובתרווייהו בכלי שני שרי ובכלי ראשון אסור.

ויש כאן מקום עיון אחרי שמים חימומן זהו ביטול, אם כן למה מותר ליתן זון לתוך כלי שני, אם גם אחר נתינת הזון יד סולדת בהן, וא"כ ודאי נתחממו הזוננין ויתחייב חטאת, ותיירך הרשב"א ז"ל דמה שהיד סולדת מהמים גם אחר נתינת הזוננין אין זה מורה שהזוננין נתחממו, שאף אם לא נתחממו אפשר שסלידת היד מחממת החמין, שיש כאן חמין וזוננין מעורבין, ולפי שהחמין עדיין יד סולדת בהן אף אחר נתינת הזון, לפיכך כל המים יד סולדת בהן, אצל שפיר אפשר שהזוננין לא נתחממו, וקצת ראייה לזה שתיכף בנתינת הזוננים היד סולדת מכל המים ואם היה סלידת יד בלתי אפשרי אלא א"כ כל המים יד סולדת מהן, היה צריך להרגיש תיכף בנתינת המים, מקום שאין היד סולדת בהן שהרי אין הזוננין מתחממין ברגע נתינתן אלא א"כ ישהו מעט, אלא ודאי אף אם לא נתחממו הזוננין אפשרי סלידת יד, ובזה קבעו חז"ל שבכלי ראשון אפשר שיתחממו הזוננין ובכלי שני אי אפשר שהזוננין יתחממו, [ומיהו הראיה שכתבנו יש לדחות דכיון שכל הזוננין מעורבין בחמין אפשר שיתחממו תיכף כאילו נתן מים זוננין על גבי טס רותח שאפשר שיתחממו תיכף].

במצבינו למידין לדינא לדעת רש"י, א. מותר לתת זוננים מועטים לתוך חמין מרובים שהם בכלי שני. ב. אסור לתת זוננין מועטים לתוך חמין מרובין שהם בכלי ראשון ויש בזה חשש חיוב חטאת, אצל זון מרובין בשביל שיפשירו שרי. ג. מותר לערות מים חמין מרובין מכלי ראשון לתוך זוננים מועטין, ואם כדעת הרי"ף דלמסקנא נמי קאי הא דר"ש בן מנסיא ארישא ולא קיי"ל כוותיה, א"כ דינים אלו שוים בכל מקום בין במיחס בין באמבטי, ואם כדעת תו' דלמסקנא קאי הא דר"ש בן מנסיא אסיפא וקיי"ל כוותיה, א"כ אסור לערות חמין לתוך אמבטי שיש בו זון, [ומיהו אם לא יתחממו המים נראה דשרי, דכל להפשיר שרי], כר' שמעון בן מנסיא, (דחמין לתוך זון מתפרש שהזוננין באמבטי והוא נותן עליהם חמין), ומיהו לתוך מיחס ודאי שרי, דדוקא באמבטי קאסר.

ה) ודעת תו' נראה דלכ"ש אף נתינת חמין מרובים לתוך זוננין מועטין אסור, אע"ג דלא שייך למיגזר כאן אטו כלי ראשון שהרי

ובמצא לדינא לדעת תו', א. מותר לתת זון מועט לתוך חמין שכלי שני, צמה דברים אמורים צום או צספל אכל צאמצטי אסור. ב. לתוך כלי ראשון אסור לתת זוננים מועטים צשציל שיחמו, אכל נותן לתוכו זון מרובה צכדי להפשירן, צמה דברים אמורים צמיחם אכל צאמצטי אפילו הוא כלי שני אסור. ג. מותר לערות חמין מרובין מכלי ראשון לתוך זוננים מועטים, צמה דברים אמורים צשהזוננים צמיחם או צספל, אכל צאמצטי אפילו חמין מועטין לתוך זון מרובה אסור, (כר"ש בן מנסיא), [כלל דמילתא לדעת תו' אין חילוק בין נתינת החמין קודם או הזון קודם, ולעולם אפשר לנו לדון כדן נותן זון לתוך חמין, ואף צנותן חמין לתוך זון אנו יכולים לדון כאילו נתן החמין קודם ואח"כ הזון, וצזה צ' דינים דלתוך כלי ראשון אסור לתת זון מועט ומותר לתת זון מרובה, וצכלי שני אף זון מועט מותר לתת, ודין אמצטי דאף שהוא כלי שני אסור לתת לתוכו זון מועט, ולר"ש בן מנסיא אף זון מרובה אסור].

(ו) ודעת הרשב"א צפירוש הסוגיא דה"ט דצית שמאי כיון דצכלי ראשון אפשר לצוא לידי חיוב חטאת צנתינת זון לתוכו, לפיכך אסרי צית שמאי אף צכלי שני, אכל נתינת חמין לתוך זון צצזה אי אפשר לצוא לידי חיוב חטאת לעולם, שאף צמעה מכלי ראשון אינו מצשל, [אף אס עירוי כלי ראשון צכלי ראשון, היינו דוקא צמעה על דבר גוש אכל צמים תיכף הן מתערבין], לא אסרי צ"ש כיון שחממת מלאכה זו אין צה לעולם איסור דאורייתא, וצ"ה לא גזרי כלי שני אטו כלי ראשון וקא שרו ליתן זון צכלי שני, ודוקא צום אכל אמצטי אפילו הוא כלי שני אסור ליתן לתוכו זון, לפי שכיון שהן לרתיצה מחממין יותר ואפשר לצוא לידי צישול, [צ"ע היאך אפשר דדין כלי שני אינו מצשל אינו צכל הכלים ותלוי צמדת החום, ויש שמצשל אס חממו הרצה, ולא משמע כן אלא כל כלי שני אינו מצשל, וצרבצ"א משמע יותר דאף ליתן זון הרצה צשציל להפשיר אסור, וזה יותר תמוה דצאמצטי כלי שני אפשר לצוא לידי צישול וצמיחם כלי ראשון שרי, (ומיהו אפשר שאין זה אלא לר"ש בן מנסיא עי' צסמוך), ויותר היה נראה דודאי אף צאמצטי אי אפשר לצוא לידי צישול כיון

לעולם צעירוי הוא כלי שני, [אף אס עירוי כלי ראשון צכלי ראשון היינו דוקא צשמעה על דבר גוש, אכל צמים תיכף הם מתערבין, ולעולם עירוי ככלי שני כ"כ הרשב"א, ואין נראה שיחלוקו צזה דודאי צצרת הרשב"א נכונה, ומש"כ הא מצשל כדי קליפה ומשמע דשייך כאן צישול מחמת העירוי, אין לדקדק מזה, שגם הרשב"א הקשה קושיא זו, וכונתו דכי היכי דלא שייך לומר שמצשל כדי קליפה משום שהם מתערבין ה"נ מה"ט גופיה לא שייך למימר תתאה או עילאה גבר, וכן יש לפרש דברי התו' צצכאן, (וצתו' פסחים מ' צ' משמע כדברי הרשב"א), ועי' לקמן ס"ק י"א צפירוש סוף דברי התו' צכצצו לפי שהזוננין מרובין עי"ש וצדברי התו' פסחים הנ"ל, מ"מ כיון שגזרו צ"ש על כלי שני אטו כלי ראשון כל שהוא כלי שני הוא צכלל האיסור, ואף חמין לתוך זון אסור אס החמין מרובים, וצ"ה ס"ל דמותר לתת זוננין לתוך כלי שני, אף אס החמין מרובים, ומיהו צכלי ראשון לכ"ע אסור ליתן לתוכו זון מעט, ודין לערות מכלי ראשון על זון הוא צכלל דין כלי שני, ולפי זה אס נפרש דאמצטי צצדברי צ"ה ר"ל כלי ראשון, א"כ מאי דקאמר חמין לתוך זון מותר, הוא אף צשהזוננין מועטין, שהרי נתינת החמין הוי צכלי שני וכמש"כ וצכלי שני שרו צ"ה אף זון לתוך חמין, ולפירוש תו' עיקר החילוק צין זון לתוך חמין וחמין לתוך זון הוא צין הזון מרובה לצין שהחמין מרובין, וחמין לתוך זון ר"ל שהזון מרובה והחמין מועטין, ולפיכך פירשו צתו' דאמצטי צצדברי צ"ה הוא כלי שני ואסור לערות חמין מרובין לתוך זון מועט צצאמצטי, ודוקא חמין מועטין לתוך זון מרובה שרי, והיינו דצ"ה קשרו חמין לתוך זון והיינו צשהזוננין מרובין, וקאסרי זון לתוך חמין והיינו כל שהחמין מרובין, וצכלל זה אף חמין לתוך זון צשהחמין מרובין, וגם נסתיעו מגמ' לפרש דהאי אמצטי ר"ל כלי שני, אכל לפירושם ודאי צריך לפרש כן צגמ', וכמשנ"ת.

ובתבו צתו' דלמסקנא קאי הא דר"ש בן מנסיא אסיפא וקיי"ל כותיה, ולפי זה צאמצטי אף חמין לתוך זון אסור, [והיינו לתת חמין לתוך אמצטי של זון], וטעמא דמילתא נראה דכיון שהוא לרתיצה גזר ר"ש דילמא אתי להס.

הר"ן דוקא בכלי ראשון, וזונו לתוך חמין דקאסרי
 ב"ה אפילו זון מרובה כדי להפסיר אסרי, [דלון
 מועט פשיטא וא"ל לאשמועין], דאמבטי כלי
 ראשון גרע ממיחם, וחמין לתוך זון מפרש הר"ן
 לערות מאמבטי, (והיינו לפי דס"ל דאמבטי גרע
 ממיחם הוצרך לאשמועין דלערו ממו מותר,
 אבל לדעת רש"י הנזכר לעיל סק"ד, דין אמבטי
 כדין כל כלי ראשון ואין משמיענו כאן דין עירוי
 מכלי ראשון, וחמין לתוך זון מתפרש לערות לתוך
 האמבטי חמין כשיש בתוכו זון, ואמר שזה מותר
 שאין שום חידוש באמבטי אלא שלתוך כלי ראשון
 אסור ליתן זון זהו דין אמבטי, ופשטא דלישנא
 דברייתא נמי משמע דאירי צנות לתוך האמבטי
 ולא צמעה ממנו לכלי אחר, ולפיכך פירשנו כן
 לדעת רש"י לעיל שם, [וכ"ה בר"מ פכ"ז ה"ה],
 וגם לפירוש הר"ן היה אפשר לפרש כן, אבל
 הר"ן פירש דר"ל לערות מאמבטי לכלי אחר,
 לתוך כלי של זון, וכן גם לערות מכלי אחר
 לתוך זון שבאמבטי נמי שרי דכל שהוא כלי שני
 שרי.

ובדברי הר"ן לא הוכרע אם ס"ל כדעת הרי"ף
 או כדעת תו', ואם ס"ל כדעת הרי"ף,
 נמצא לדינא, א. מותר ליתן זון לתוך חמין שבכלי
 שני, בין בכוס בין באמבטי. ב. לתוך כלי ראשון
 מותר ליתן זון מרובה כדי להפסיר, כמה דברים
 אמורים במיחם אבל באמבטי אסור. ג. מותר
 לערות חמין מכלי ראשון אפילו מאמבטי לתוך זון
 אפילו החמין מרובים, ואם ס"ל כדעת תו' דין א'
 וב' קיימים ודין ג' דוקא ממיחם אבל מאמבטי
 אסור, ומיהו לערות ממיחם לתוך זון שבאמבטי
 שרי, דלא אסר ר"ש בן מנסיא אלא עירוי מאמבטי
 כלי ראשון.

(ח) רמב"ם פכ"ז מהלכות שבת ה"ה אמבטי של
 מרחץ כו', האי אמבטי ע"כ כלי
 ראשון הוא שהרי כתב רבנו שאסור ליתן לתוכו פך
 של שמן, והיינו עובדא דרבי מ' ב' ואמרו שם
 בגמ' מדאמר ליה טול בכלי שני ותן ש"מ כלי שני
 אינו מבשל, ומבואר דאמבטי הוא כלי ראשון, וא"כ
 ודאי האי אמבטי כלי ראשון הוא, ויש לעיין א"כ
 למה נקט האי דינא באמבטי לחוד, ולהלן בה"ו
 כתב דלכל כלי ראשון אסור ליתן מים זונין, ומה
 שנה כאן באמבטי לחוד, [וכן דין אסור להניח פך

שהוא כלי שני, אלא דאמבטי כיון שחם הרבה ויש
 אמבטאות שהן כלי ראשון, גזרי ב"ה נמי דלא ליחסי
 לאחלופי בכלי ראשון, אבל ודאי מדאורייתא שרי שאין
 כלי שני מבשל, ואף אם נתחמם הרבה, אבל לשון
 הרשב"א משמע שאפשר לבוא לידי ציטול באמבטי
 כלי שני כיון שחממו הרבה יותר מדאי, וזה ז"ע,
 והוסיף עוד דאף לתת זון מרובין אסור, ודייק לה
 מדפריך רח"ה צמין ליכא, ואם איחא משכח"ל
 צנות מים מרובים כדי להפסיר שהרי אין אדם
 רותח צמין שהיד סולדת בהן, ומשמע דס"ל דאף
 לב"ה אסור אף זון מרובים, [ואף שמהר"ה
 שהציא אפשר דלר"ש בן מנסיא אסור אף זון
 מרובין, אבל לב"ה שפיר שרי זון מרובין], וחמין
 לתוך זון דשרו ב"ה ע"כ ז"ל דר"ל לערות
 מאמבטי כלי שני ע"ג זון, שאי אפשר לפרש
 דמותר לערות חמין לתוך זון שבאמבטי, שהרי חילו
 עירה החמין קודם הרי היה אסור ליתן הזון
 מעיקר הדין, [כ"מ ברשב"א וכמ"כ לעיל], וא"כ
 ה"נ ליתן החמין ע"ג הזון אסור, וכן מאמבטי
 כלי ראשון אסור לערות ע"ג זון מה"ט, ולפיכך
 ע"כ חמין לתוך זון דקאמר ר"ל לערות מאמבטי
 כלי שני ע"ג זון, וקא שרו ב"ה, ור"ש בן מנסיא
 אסר, [למאי דס"ד דר"ש בן מנסיא אסיפא קאי,
 אבל אין כן המסקנא].

והנה הסכים הרשב"א לדעת הרי"ף דאף
 במסקנא קאי הא דר"ש בן מנסיא ארישא
 ולא קיי"ל כוותיה אלא כסתמא דברייתא כדברי
 ב"ה, וכרצא דלא איקפד, ונמצא לדינא. לדעת
 הרשב"א, א. לתוך כלי ראשון אסור ליתן זון
 מועט בשביל שיחמו, אבל נותן לתוכו מים מרובין
 בשביל שיפשירו, כמה דברים אמורים במיחם אבל
 באמבטי אסור ואפילו הוא כלי שני. ב. מותר לתת
 זון לתוך חמין שבכלי שני, כמה דברים אמורים
 בכוס או ספל אבל באמבטי אסור. ג. מותר לערות
 חמין מכלי ראשון לתוך זון אפילו החמין מרובים,
 כמה דברים אמורים במים שהוחמו לרחיצה בספל
 או לשתייה, אבל חמין שהוחמו לאמבטי אסור
 לערות מהן לתוך זון, כמה דברים אמורים בזמן
 שהן בכלי ראשון אבל מכלי שני מותר לערות לתוך
 זון.

(ז) והר"ן מסכים עם פירוש הרשב"א צרישא
 דברייתא, אבל דין אמבטי מפרש

ומהאי טעמא נקט אמצטי, עי"ש [תו' ורשב"א ור"ן] בהדיא ולא נמצא מפורש חולק עליהם בזה חוץ מהטור. ב. לתוך כלי שני מותר לתת זון מועט בשביל שיחמו, במה דברים אמורים בכוס או ספל אבל באמצטי [כלי שני], יש אוסרים ויש מקילין. ג. לערות חמין מכלי ראשון לתוך זון דינו כדין נתינת זון לכלי שני, (עי' לקמן ס"ק י"א שראוי להחמיר בזה).

במ"ב סימן שי"ח ס"ק ע"ז כתב בשם אחרונים להקל ליתן זוננים מרובים לתוך אמצטי של חמין, ולמש"כ לעיל באמצטי כלי ראשון אין להקל כלל, ובאמצטי כלי שני ודאי אפשר להקל.

(י' ודעת הטור שכתב ספל לא נתפרש, דודאי צדין ספל ליכא לדון כלל דודאי הוא ככוס וכמסקנת סוגיין וכדחני ר' חייא, ומיהו באמצטי ודאי יש לן למיחש דעת הטור מה שכתב בספל, [והאמת נראה שתיבת ספל ט"ס וז"ל אמצטי, אבל אין לנו רשות להגיה], והנה דעת הטור כדעת הרשב"א דבאמצטי כיון שחמין הרבה אף כלי שני מבשל, [ולמסקנא לא קיי"ל כר"ש בן מנסיא, דאף למסקנא ארישא קאי, וכדעת הרי"ף], ולפי זה היה נראה דאף לערות מכלי ראשון ע"ג זון שבאמצטי אסור, שהרי אילו עירה החמין ואח"כ הזון ודאי היה אסור, שהרי לאמצטי אף כלי שני אסור ליתן זון, ומה לי שהזון היו קודם ואח"כ נתן החמין, מ"מ יש כאן חוס שראוי להחם הזוננין, ומה דקחני חמין לתוך זון דשרי באמצטי היינו לערות מכלי שני לכלי שלישי, ובזה אף זון לתוך חמין שרי דלא אסרי צ"ה באמצטי אלא כלי שני, אבל לפי זה לא היה לו להטור להזכיר תמאה גבר כיון דההיתר הוא מטעם שהוא כלי שלישי, לפיכך נראה דהטור מפרש דאמצטי כלי שני הוא דומיא דכוס וספל, וקאמרי צ"ה דחמין לתוך זון מותר והיינו שהחמין באין מכלי ראשון לתוך זון שבאמצטי, דומיא דזון לתוך חמין דקאסרי צ"ה דהיינו שאסור ליתן זון לכלי שני, ובזה המירו צ"ה בחמין לתוך זון והיינו צבאין מכלי ראשון, ואז הם כלי שני, דאי צבאים מכלי שני א"כ הם כלי שלישי, והתם אפשר דאף זון לתוך חמין שרי, ומפרש הטור שיש כאן היתר משום דתמאה גבר, ומיהו זון מרובה המיר הטור, ודלא כדעת הרשב"א.

של שמן נמי נראה דצכל כלי ראשון הוא, ומיהו בזה יש להסתפק עי' ר"ן מ"ב א', אמנם לדעת הרבה ראשונים חמור אמצטי משאר כלים, ולדעת הר"ן אסור לתת זון מרובה לאמצטי כלי ראשון, (לדעת רשב"א ותו' אף בכלי שני), מה שאין כן במיחם שרי ליתן לתוכו זון מרובה כדי להפשיר, אבל רבנו סתם ולא הזכיר כלל דין נתינת זון הרבה לתוך חמין, ולשונו כאן מתפרש שפיר צזון מועט וכן לשונו צה"ו, וז"ע מה נתחדש צדין אמצטי ששנאו ביחוד, ואפשר משום דין הסיפא שלא הזכיר בגמ' אלא באמצטי נקט ליה רבינו נמי באמצטי, והזכיר גם דין איסור נתינת זון לתוך אמצטי והיתר נתינת חמין לתוך זון שבאמצטי, לפי שהזכירו דינים אלו בגמרא בהדיא, [ואפשר דרבינו אחרי שהזכיר היתר נתינת זון לתוך מיחם שפינה ממנו מים, בשביל להפשיר, ממילא סמך שנדע דהוא הדין ליתן זון הרבה לתוך חמין מועטין בשביל שיפשיירו, דהיינו הך, ואדרבא במיחם יותר קרוב הדבר לחייב דתולדות האור ממש הוא וכדחנן ל"ח ב', ושנה הדבר במיוחד באמצטי לפי דהתם אף זון מרובה אסור, ולא הזכיר הדבר בהדיא לפי שלא נזכר בגמ' בהדיא, אבל סמך שמאחר שלא הזכיר היתר נתינת הזון אלא במיחם, ואמצטי שנוי במיוחד לפי שהוא חמור יותר ממילא לא נלמוד היתר ממיחם לאמצטי, ולפי זה דעת רבינו כדעת הר"ן, וז"ע אחרי שהדברים סתומים], וז"ע, (עי' לקמן ס"ק י"ג).

(ט) והרי"ף והרא"ש העתיקו לשון הגמרא ולא פירשו, ונראה דודאי סבירא להו דאמצטי כלי ראשון, דאי לאו הכי היו מפרשים אחרי שבגמרא מ' ב' הזכיר אמצטי כלי ראשון, ומיהו יש להסתפק אם מפרשים כמש"כ לעיל סק"ד לפירוש רש"י ולפי זה אף באמצטי מותר לתת זון מרובה, או דמפרשי כדעת הר"ן דבאמצטי אף זון מרובה אסור, ואחרי שהר"ן פירש כן דעת הרי"ף, וברש"י הדבר סתום נקטינן הכי דדעת הרי"ף דבאמצטי אף זון מרובה אסור, ודוקא במיחם שרי.

ובמצא להלכה, א. לתוך כלי ראשון אסור לתת זון מועט בשביל שיחמו אבל נותן לתוכו זון מרובה בשביל להפשיר, במה דברים אמורים במיחם אבל באמצטי אף זון מרובה אסור, [אחרי שכן דעת הרמב"ן [כ"ה בהדיא בחידושו שזה פשוט לכו"ע

רמש"ב הטור וכן הדין בכלי ראשון והוא לשתייה שמותר לערות ממנו לתוך כוון ואסור לערות כוון לתוכו, אפשר דאינו משום דתתאה גבר שאין אנו זריכים לטעם זה אלא באמצעי שאף לכלי שני אסור לתת כוון, אבל הכא דמייירי לשתייה וזוהי הרי מותר ליתן כוון בכלי שני, וא"כ צפשוטו יש להתיר לערות מכלי ראשון לתוך כוון לפי שהעירוי אינו בכלי ראשון, ואף אי צעלמא עירוי בכלי ראשון היינו דוקא צמעה על דבר גוש אבל צמים תיכף הם מתערבין, וכמש"כ הרש"א והר"ן, ונראה דאמנם כן דעת הטור וכונתו רק דכן הדין גם בכלי ראשון לשתייה, אבל אמנם הטעמים חלוקים.

ובמצא לדינא דעת הטור. א. לתוך כלי ראשון אסור לתת רק כוון מרובה בשביל להפסיד וזה שרי גם באמצעי. ב. לתוך כלי שני מותר לתת כוון מועט, במה דברים אמורים בכוס אבל באמצעי אסור. ג. לערות מכלי ראשון לתוך כוון מותר בין בכוס בין באמצעי.

יא) שו"ע סימן שי"ח ס"א אבל נותן הוא ממים חמין שזוהי האמצעי כו', המהצר כיוון שמותר לערות מכלי ראשון לתוך כוון, והיינו משום דאף אם עירוי כלי ראשון בכלי ראשון היינו דוקא צמעה על דבר גוש, אבל צמים כיוון שהן מתערבין תיכף אין כח בקילוחן לצל, וכמש"כ הרש"א והר"ן וכן דעת הטור, [שהתיר לערות מכלי ראשון לתוך כוון (ע"י לעיל סק"י צטעם הדבר) ואין ספק דצונן מועט מייירי], ולא נמצא חולק עליהם, וגם דעת תו' אפשר לפרש כן וכמש"כ לעיל סק"ה, [ולשון התו' ולכן אין מצטלין החמין המועטין כלל לפי שמתערבין צונן המרובים, אינו משום דבחמין מרובים יש כאן משום ציטול, אלא לפי דחמין לתוך כוון מתפרש כשהצונן מרובים קושטא הוא נמי שהם מתערבים במרובים ואין בהם כח לצל, ולפי דאף באמצעי שאסור ליתן כוון אף בכלי שני ואפילו הכי חמין מועטין לתוך כוון מרובה שרי, [אע"ג דחמין מרובין אסור], והיינו משום שמתערבין החמין המועטין צונן המרובין ואין שם סרך ציטול כלל, לפיכך נקטו האי טעמא, אבל שפיר אפשר דעירוי מכלי ראשון לתוך משקה כוון הוא בכלל דין כלי שני, [וכמש"כ אמנם בתו' פסחים מ' ב' ד"ה

האילפס, ולא הזכירו שם כלל רוב אלא שכל עירוי מכלי ראשון למשקה הוא בכלל כלי שני, ואף שיש לדחות דכוונתם לפירוש ר"ת שכתבו צפוגין ודוקא כשהחמין מועטין, אבל פשטא משמע דכל עירוי למשקה הוא בכלי שני, ועיין במ"א ובמח"ש, וכן נראה אחרי שהרש"א והר"ן והטור (אף שלדעת הטור אפשר שהוא מטעם אחר משום דתתאה גבר מ"מ לדינא הדין דין אמת, וע"י ס"ק י"צ) [והתו' צפסחים] ולדעת הצ"י גם דעת הרמב"ם כן [ובצ"י כתב כן צפסחות] ס"ל דעירוי מכלי ראשון לתוך מים צונן לעולם הוא כלי שני, הכי נקטינן], ולפי זה מותר לערות חמין מרובין מכלי ראשון לתוך צונן מועטין, אבל במ"א משמע דמפרש דדוקא חמין מועטין לתוך כוון מרובין שרי, ובמ"ב הביא שכ"כ גם הפמ"ג, ולפיכך ז"ע להקל. [ג"כ. ועיין צב"ל צ"ס הצ"מ שאין להקל].

ומיהו כל זה בכוס לשתייה, אבל באמצעי כיון שהרמ"א מחמיר אף בכלי שני א"כ אין להקל לערות מכלי ראשון לתוכו דלא עדיף מכלי שני, ולא מלאנו בזה מי שהתיר רק הטור משום דתתאה גבר, אבל דעת הרש"א ותו' נראה דזה לא עדיף מכלי שני וכיון שאמצעי אף אם הוא כלי שני אסור ליתן כוון לתוכו, הוא הדין דאסור לערות מכלי ראשון לאמצעי כוון, ולפי זה צריך לפרש מש"כ אבל נותן הוא ממים חמין כו' כמש"כ הרמ"א ופמ"ג דר"ל חמין מועטין לתוך כוון מרובין, ומיהו אפשר דאין להחמיר באמצעי כלי שני כיון שהר"ן ורש"י מחירים בדיאל, וכ"נ דעת הרי"ף והרא"ש וכמש"כ לעיל סק"ט, ולא החמיר הרמ"א אלא מחמת דעת הטור, ובעירוי כיון שגם הטור מתיר אפשר דיש להקל, ולפיכך לא הוסיף הרמ"א בסיפא כלום, ולהלכה יש להחמיר באמצעי ולא לערות חמין לתוך כוון, בזמן שהחמין מרובין, ובכוס שיש בו צונן מועטין ורובה לערות עליו חמין מרובין מכלי ראשון, יש להזהר מזה, [ג"כ. ועיין בגליון דלעיל].

יב) מש"ב הטור דמותר לערות חמין מכלי ראשון לתוך כוון שצפסל, (היינו אמצעי למש"כ לעיל ס"ק י"א), משום דתתאה גבר, אין כונתו לחדש דין תתאה גבר בכל יידון של ציטול, אלא כונתו דמה שחששו לציטול בכלי שני באמצעי אף שלעולם קיי"ל דאין כלי שני

שני קאי, ובגמרא אמרו טול בכלי שני ותן, ואין לפרש דכלי שני לאו דוקא ור"ל כלי שלישי, [ונפרש אמבטי כלי שני], שהרי מסקינן ש"מ דכלי שני אינו מבשל, ולעיל שם הוכחנו מזה דהר"מ מיירי בכלי ראשון, וע"כ צריך לדחוק דרבונו מפרש דהתם בחמי טבירא (כן מיירי התם וכמש"כ רש"י) ודאי שרי בכלי שני שהרי לא הוחמו ביחוד לרחינה שנאמר שחממו יותר מדאי, והרי הם התם ככלי ראשון דעלמא וככלי שני דעלמא ושרי בכלי שני, אבל הכא מיירי במים שהוחמו ביחוד לרחינה ומאחר שהוחמו יותר מדאי אף בכלי שני אסור, ולמד כן רבנו מדין זון לתוך חמין דס"ל לרבנו שאין חילוק בין היכא דמפסיק כלי להיכא דלא מפסיק, והתם צעובדא דרבי מותר לתת אף זון ממש לתוך החמין שכלי שני, שאינם באמבטי ולא הוחמו לאמבטי, ולפיכך שרי אף היכא דלא מפסיק כלי, אבל באמבטי דידן דהיינו שחממין מים לצורך אמבטי בזה שפיר אמרינן דכלי שני דינו ככלי ראשון, ועדיין צדוקה שרינן, אבל לא מנאמי דרך אחרת אם נפרש דהר"מ מיירי בכלי שני, וז"ע, (ואפשר עוד דלא החמירו באמבטי כלי שני אלא כשהוחמו בכלי בשביל לערות לאמבטי דהתם מחממין הרבה שלא יטבון מן העירוי, ולפיכך אף אמבטי כלי שני אפשר שיבשל, אבל במחמם באמבטי אינו מחמם יותר מן הרגיל בשאר כלי ראשון שהוא לשתיה דכיון שאינו מערה, ממילא משתמר חומו, וזוהי אין הנלקח מן האמבטי ככלי ראשון אלא ככלי שני דעלמא, ולפי זה ניחא אף אם נפרש ההיא דרבי שלא בחמי טבירא).

(יד) שו"ע סימן שי"ח סי"ג צבה"ל בשם הב"מ דכלי שיש בו מים זוננין מרובים שא"א שיחמו אף בכלי ראשון מותר ליתן, ק"ו ממה שמותר בלא הפסק כלי, ואם לדין יש תשובה חדא דהתם מיד כשנכנסין המים אין כאן מים חמין כלל שהרי נחערצו, משא"כ כאן שהמים שבכלי ראשון נשארינן רותחין, וצדין כלי ראשון, ועוד דמשמע דאף אם אין הזוננין מרובים כל שלא יוכלו לבוא ליד סולדת שרי, והתם צנוטן זוננים מרובים בשביל להפסיר אף אם יטעה קצת ליתן מחנה על מחנה או פחות מזה נמי לא יבוא לידי איסור דאורייתא שהמים לא יחמו שהרי כלי שני אינו מחמם אפילו טפת זון, וא"כ אין כלי

מבשל, משום שדרכן לחממן הרבה, בזה לא חששו אלא כשהזוננין באין לתוך החמין שכלי שני, אבל כשהחמין באין לתוך הזוננין בזה תיכף הם מתקררים מעט ותתאם גבר, ודקדק כן מן הסוגיא וכמשנ"ת לעיל סק"י, אבל לתת זון מרובין לתוך חמין מועטין שרי, ולא שייך להקשות הא תתאם גבר שאין זה נותן כח צמיעוט לחמם המרובה, ולא אמרו אלא שזה מספיק לזון מים שכלי שני שאנו חוששים בו לבישול, להשוותו לכלי שני דעלמא שאין בו משום בישול, אבל לא אמרו דלעולם תתאם גבר, ומה"ט לא קשה קושיות התו' על רש"י גם אדברי הטור, שאין דברי הטור צדין תתאם גבר ובפלוגתם רב ושמואל, וניחא קושית הב"ת, ולפי זה משמע ודאי דדעת הטור דעירוי מכלי ראשון לתוך מים זוננין הוא ככלי שני וכמו שזדדנו לעיל סק"י.

(ג) לעיל סק"ח כתבנו דעת הר"מ דאף אמבטי אין אסור אלא כלי ראשון, ושבת ורחיטי צט"ז שהגיה בדברי ה"ה דל"ל ואמבטי זה כלי שני הוא, והאמת שכן נראה כונת המ"מ, וכן ראינו ברש"א מ"ב א' שכתב דכולה סוגיא מיירי בכלי שני וכן דעת הרמב"ם והגאונים, ומבואר דמפרש דעת רבנו דבאמבטי אף כלי שני אסור ליתן לתוכו זון, וכן המ"מ הביא שכן דעת הגאונים, ומבואר דגם המ"מ מפרש דעת רבנו בכלי שני.

ומיהו הא דאמר מ' ב' דאסור לתת פך של שמן באמבטי ובכלי שני שרי, פירש הרשב"א דאמבטי דהתם ודאי כלי ראשון הוא, ויש לעיין למה שרי בכלי שני שהרי דעת הרשב"א דבאמבטי אף כלי שני מבשל והיינו משום דדרכן לחממן הרבה, ואם כן הכא נמי הכא כשנוטל מים מן האמבטי הרי הוחמו לרחינה באמבטי וסתמא חמין הן הרבה ואם כן אף כלי שני מבשל, וי"ל דשאני התם דמפסיק כלי ולפיכך כל שהוא כלי שני אינו מבשל אפילו אמבטי, אבל כלי ראשון מבשל, אבל בנתינת הזון לתוך החמין, בזה אף אמבטי כלי שני מבשל, [ועיין בסמוך דהתם בחמי טבירא מיירי, וניחא בלאו הכי].

אבל דעת הר"מ לפי מה שפירשו הרשב"א וה"ה דבכלי שני מיירי ז"ע דלפי זה דין הסיפא שכתב וכן לא יתן לחובה פך של שמן, נמי אכלי

אסור, והיינו דגם חכמים מודו דבחול ובאצק דרכים יש טעם נוסף לאסור, וכן מוכח מהא דפרכין עליה דרשב"ג מהני טעמי, ואם איתא דר' יוסי הוא דסבירא ליה להני טעמי, ורבנן לית להו, מאי קשיא אי גס רשב"ג לא סבירא ליה להני טעמי, ומה בכך דמדשרי לגלגל על גג רותח מוכח דסבר כר"י דלא גזר בתולדות חמה אטו תולדות האור, אלא ודאי קים לגמרא דליכא מאן דפליג דליכא טעמא לאסור להטמין בחול ובאצק דרכים אף אי שרי בתולדות חמה, וכ"מ מהא דפרכין בגמ' ממעשה דאנשי טבריא למאי דס"ד דאסיפא קאי דמשמע כמעמא דשמא יטמין ברמץ, והיינו דמשמע ממתני' כהאי טעמא.

וזו נראה דעת הרי"ף שהביא הך פלוגתא דרבה ור"י וגם מאי דליכא בינייהו, ונפקא מינה להטמין בינה מבזבלת בחול ובאצק דרכים, דמשום זישול ליכא ומשום טעמי דרבה ור"י איכא, וכן הזכיר בחדושי הר"ן די"ל דרבנן דר"י נמי ס"ל הני טעמי ולכך הביאם הרי"ף.

ויש גם מקום לומר דבגג ליכא למיגזר משום תולדות חמה, לפי מה שפירש רש"י דהא דגזרינן תולדות חמה אטו תולדות האור דהוא משום דהרואה יחשוב שהוא תולדות האור, ובגג ליכא למיחש להכי, [עיי' תשובות מהרש"ל סימן ס"א דסבירא ליה כן לקושטא דמילתא דשרי בגג], ואם כן רשב"ג מצי סבר כרבנן, ואפילו הכי פרכין עליה, ומיהו פשטא משמע דגזרו תולדות חמה אטו תולדות האור, דאם יאמרו דתולדות חמה שרי, יבאו גם לומר דתולדות האור שרי, ולפי זה גם בגג יש לאסור, וכ"כ הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן דרשב"ג כר' יוסי אצל לרבנן אסור לגלגל על הגג, והביאו כן מן הירושלמי, וכ"כ המג"א סימן ש"ח סק"י, ודלא כהמהרש"ל. — א"ה, עיין עוד במש"כ לעיל סימן י"ג סק"ב, וס"ק י"ג, ובהערות על סדר הדפוס לדף קמ"ז ב', ובפסחים מ"א א', ובזינה י"ז ב' ד"ה איסורא.

(ב) נראה דבינה שנתבטלה בחמה או בתולדות חמה כל זכרה, דדינה כמבזבלת לכל דבר, ואם יחזור ויבטלה באור פטור, וכן אפשר שיהא ראוי להניחה כנגד המדורה במקום שיד סולדת זה כדין דבר מבזבל צסימן ש"ח סט"ו, או ע"ג קדירה מלאה שעל האש כצסימן רנ"ג

ראשון מחמם זון כשיעורו ואף קצת פחות, אבל הכא אם יטעה ויתחממו המים חייב משום מבזבל ושפיר אפשר שאין נותנין לכל אחד ואחד תורתו בידו במקום שאפשר לבוא ע"י טעות קצת לחיוב חטאת, וגם אם יתן זון מרובה נמי אין הדבר ברור שלא יוכלו להתחמם עד שתהא כריסו של חינוק נכוית, דנתייב שכתמערב עם החמין אין זה מתחמם היינו משום שמתיש כח החמין, אבל כשמפסיק כלי אינו מתיש כח החמין כל כך ואפשר שיצוא לידי חימום.

ובמ"מ נראה שהדין דין חמת וכל שהוא בטוח שלא יתחמם אפילו אם יעמוד כל היום, מותר אף בכלי ראשון, [וכי היכי דהתירו דבר שאין בו משום זישול], והמחמיר תע"ב.

שם במ"ב ס"ק פ"ג בשם החי' אדם דזון מרובין נריך שישפוך בשפיכה גדולה דאל"כ מתבטל ומאי מהני מה שמננן אח"כ, ובשעה"צ הקשה מדבר חריף דקיי"ל כדי שיתן על האור ויתחיל להרחיח, ולא עדיף כלי ראשון מעל האור, אבל באמת כאן א"צ זישול וחימומן זהו זישול, וסבר הח"א דמכיון שתיכף בנתינת המים היד סולדת מכל המים א"כ יש כאן חיוב זישול על שחימם את המים, אבל א"כ גם שפיכה גדולה היה אסור דסוף סוף מגיע קצת בתחלה ומתחמם, אלא האמת שאין מחום המים הוכחה שכל המים חמין, וגם אם מקצת פושרין ומקצת חמין אפשר שתהא היד סולדת מכל המים וכמש"כ לעיל סק"ד בשם הרשב"א, ולפי זה שפיר נראה שאין המים מתחממין תיכף בהתערבותם בתוך החמין, עד שישיהו שם מעט וכמש"כ לעיל שם, ולפיכך כל שהוא שופך כדרך ששופכין שרי ואין נריך שפיכה גדולה משונה מן הרגיל אלא שופך כדרך השופכין, ומיהו לשפוך מעט מעט או קילוח דק ביותר אפילו אינו מפסיק ודאי אסור, ומיהו אחרי שהוא נוגע לדאורייתא ראוי להחמיר כדברי הח"א.

סימן מג

(א) ל"ט א' וליפלוג נמי ר"י בהא רבה אמר גזירה שמא יטמין ברמץ ר"י א מפני שמזיז עפר ממקומו כו', נראה דמתני' מתפרשא כאילו הוי קתני בתולדות חמה פלוגתא דר"י ורבנן, אבל להטמין בחול ובאצק דרכים לכו"ע

והלכך פטור בשבת, וכן בפסח, וכן בצער בחלב, וזהו שכתב רש"י ל"ט א' דאין דרך ציטול צדק, ויתכן גם שיש איזה חילוק שהוא באיכות המתבשל, אבל גם בדליקת חילוק אין זה ציטול האמור בתורה, ווגם מקרא דאת אשר תבשלו בשלו, שמעינן דבשבת אסור לבשל, וכאילו כתיב לשון ציטול באיסור מבשל בשבת, וציטול דקרא על ידי אש].

יש לעיין ציטול בתולדות חמה מהו שיקבע לענין מעשה, ולפמש"כ המ"מ פ"ט ממ"א ה"ו דחמי טבריא משמע צירושלמי ריש פ"ו דנדרים דדינא שיה למעושה, אם כן גם לענין מעשה כן, וצירושלמי שם הו' צעיא דלא איפשיטא אי מעושה קובע למעשה, וכן פסק הרמב"ם בפ"ה מהלכות מעשה הי"ד דמעושה הרי זה ספק אם קובע, ויש גם מקום לומר דלענין מעשה כל ציטול שהוא קובע, ואפילו בחמה.

ולענין הדחת דג מליח וקוליים האיספנין דגם בכלי שני חייב, יש להסתפק בהוחמו בתולדות חמה אם יתחייב המדיח, עי' ברש"א מ' ב' דאפשר דגם אם הפשרו זהו ציטול וחייב דגם בכלי שני, דמ"מ בתולדות חמה יהיה פטור. — א"ה, עיין עוד במש"כ בחו"צ חלה סימן ב' סק"י.

ג) ע"ד ב' אר"א בר"ע האי מאן דשדא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל פשיטא מהו דתימא לשרורי מנא קא מיכיון קמ"ל דמירפא רפי והדר קמיט, פרש"י דחיוצ הציטול הוא על פעולת הרפיון, דעל מה שנעשה קשה, לא מיחייב, דהא אמרינן מ"ד לשרורי מנא קא מיכיון, כלומר וראוי שיהיה פטור, חזינן דמה שמועיל לשרורי אין לחייבו, וזה דלא כמ"ש הרמב"ם בפ"ט מהלכות שבת ה"ו שהמקשה גוף רך חייב משום מבשל.

ויש לעיין בהא דפריך פשיטא, דלכאורה ראוי לומר דהוי ידעינן דמירפא רפי ושעל זה חייב, וקשה א"כ מאי משני קמ"ל דמירפא רפי והדר קמיט, והרי זה ידעינן מעיקרא כד פריקנן פשיטא, וצ"ל דה"ק מהו דתימא לשרורי מנא קא מכיון, והלכך נדון הא דמירפא רפי כדבר שאין מתכוין ופטור קמ"ל דגם הא דמירפא רפי בכלל כונתו וחייב.

ס"ה, דאין לנו לחדש דבנתבשלה בתולדות חמה חסר באיכות הציטול, שו"ר שכ"כ בפמ"ג סימן שי"ח במשצנות סק"ו, ועדיין צ"ע דשמא יש חילוק מקוים באיכות המתבשל בין אור לחמה, ובעת ראיתי בתו' פסחים כ"ד ב' ד"ה פרט דמשמע דבנתבשל בחמה דינו כחי, והדברים צ"ע דודאי אין לחשבו כאוכל צער חי, שו"ר שכבר כ"כ בחדושי הר"ן שם].

אבל האופה בחמה אפשר דאם יחזור ויאפה בתנור דיהיה חייב, דלענין חלה כתב הרמב"ם בפ"ו מהלכות זכורים הי"ב דהעושה עיסה ליבשה בחמה בלצד פטורה מן החלה שאין מעשה חמה לחם, ולפי זה י"ל דאם חזר ואפאה בתנור עשאה לחם, ולפי זה אם עשאה על מנת לאפותה בחמה ולחזור ולאפותה בתנור ראוי שתתחייב, שהרי חשב לעשותה לחם, ויתפרש כן לשון בלצד שכתב הרמב"ם, לאפוקי אם חשב גם לאפותה בתנור, וה"נ לענין שבת, ומיהו י"ל דלאחר שנאפה בחמה אף שאין זה מעשה לחם מ"מ כבר הוא אפוי ואין אפייה אחר אפייה בין לענין חלה ובין לענין שבת, ולשון בלצד פירש הב"י ציו"ד סימן שכ"ט דבא למעט אם חשב לאפות בתנור חלק מן העיסה, או היכא שחשב להתחיל לאפותה בחמה ולגמרה בתנור.

ויש להסתפק לענין ציטול צער בחלב, דאם כבר נתבשלו ביחד אינו חייב אם יחזור ויבשלים, כמ"ש הפמ"ג סימן ק"ה במשצנות סק"ב ד"ה עוד, וכ"כ בספר הזמנים שער צער בחלב שער ראשון, ובשר בחלב שנתבשלו בחמה או בתולדות חמה פטור כמ"ש הרמב"ם פ"ט מהלכות איסורי מאכלות ה"ו דמבשל צער בחלב בחמי טבריא פטור, מה הדין בנתבשלו בחמה או בתולדות חמה, אם יתחייב כשיחזור ויבשלים באור.

הא דפשוט לגמרא דמבשל בתולדות חמה בשבת פטור, וכן בפסחים מ"א א' לענין איסור ציטול דפסח, נמי אמרינן דמאי שנא שבת דבעינן תולדות אש פסח נמי, נראה דהוא משום דכל ציטול דאשכחן בתורה הוא על ידי אש, דכן הו' במשכן, וכתיב נמי על האש אשר תחת זבח השלמים, וכתיב ויבשלו את הפסח באש, ומהו הפסח מיעט הכתוב גם תולדות אש במצות הפסח ולא באיסור ציטול, הלכך כל דבר שמתבשל שלא על ידי אש ותולדותיו, נחשב כטעדיקי להשיג ציטול שלא על ידי ציטול,

דסיכתא לאתונא, ומצואר דמפרש דחיוז הבישול אינו על הרפיון אלא על הא דהדר קמיט.

ועיין ברש"י ד"ה תנור שכתב דבחיזת ליכא משום מכה בפטיש, משום דמאליה נגמרה מלאכתו בתנור, נראה דר"ל דכיון דעל נתינת החצית לכבשן לצרפה חייב משום מצשל, תו אי אפשר לחייבו משום מכה בפטיש, וכן הדין בכל מלאכות דשבת דלא מייחייב משום מכה בפטיש כל שיש עמה מלאכה אחרת, וכמש"כ בסימן י"ח סק"א, וכש"כ כאן שמלאכת הבישול קודמת, וכל הנידון הוא לאחר שנגמרה מלאכת הבישול דמירפא רפי, דעכשיו יתחייב על הא דהדר קמיט משום מכה בפטיש, וזה אי אפשר דמלאכה זו מאליה נגמרה בתנור ללא שום מעשה, והא דאמרין דציצה ל"ד אי דהשופת קדירה ריקנית חייב משום מתקן מנא, והיינו משום מכה בפטיש כמש"כ הרא"ש שם, יש לפרש דהתם בקדירה שכבר נגמר מלאכתה בכבשן, ומ"מ יש תועלת נוספת בבישול הראשון, [עי' חזו"א כלים סימן ז'], ועל זה הוא דאמרו שם דחייב משום שזריך לחסמן, ואף אם הקדירה שוהה עד שמתחסמת נמי שפיר חייב משום מכה בפטיש, כמו שמתחייב בבישול כה"ג.

ובמגזחת חינוך צמוסך השבת צמלאכת אופה נקט דכל מצשל ואופה ראוי לחשבו כגרמא, שהרי צנתינתו על האש עדיין אינו מצושל רק לאחר זמן, אלא דכיון שכן הוא צמסכן ילפינן לחייב האי גרמא, אבל צמלאכת מכה בפטיש דמה שהיה צמסכן הוא שהמלאכה נעשית מיד עם עשייתה, לית לן למילף לחייב גרמא בבישול ואפייה, והלכך אי אפשר לחייב נתינת החצית לכבשן משום מכה בפטיש, וזו כונת רש"י שהמלאכה נעשית מאליה, והשאייר בצע"ג הא דציצה ל"ד אי מחייבין שופת קדירה חדשה משום מכה בפטיש, אבל אין הדברים נראים דמצשל שחייבה תורה יש להצין שנתנית הקדירה על האש חשיבא מעשה על כל הנעשה מזה, [וק"ו מנותן חטים בקרקע דחשיבא מעשה זריעה אף שנקלט לאחר זמן שלא מכחו], והלכך לגבי כל מלאכות המסתעפות מנתינת הקדירה על האש חשיב כעשה אותם בידו, ושפיר אפשר לחייבו על מכה בפטיש, וכונת רש"י כבר נתבאר דעל נתינת החצית לכבשן כיון דחייב משום מצשל, אי אפשר לחייבו משום מכה בפטיש, ואחר כך

והא דאמרין צע"ז ל"ח אי מהו דתימא לבשולי מנא קמכוין קמ"ל לשרורי מנא קא מכוין, מתפרש נמי דמהו דתימא שכונתו גם להא דמרפי רפי ונמצא כונתו לבשל, קמ"ל דעיקר כונתו לשרורי מנא ואין כונתו לבישול, אע"ג דפסיק רישיה הוא שמצשל.

ובל זה לפרש"י דסיכתא היינו יתד שהוא מתרפה על ידי האש ומוציא מימיו ומתקשה, אבל לפירוש הרי"ף דסיכתא היינו כלי גללים או כלי אדמה כפירוש הרמב"ם דעל ידי ההיסק הם נעשים כלי חרס, אם כן אין כאן אלא פעולה אחת להקשות, ומירפא רפי היינו קודם ההיסק, כמ"ש הרמב"ן צע"ז, ולפי זה חיוז בבישול הוא מחמת שמחזק את הכלי, אם כן לשרורי מנא קמכוין, ואין כאן לבשולי כלל, ומאי האי דאמרין דס"ד דלבשולי קא מכוין, וזו נראה כונת הרמב"ן צע"ז שם שכתב דלפירוש הרי"ף קשה, וכן לשון הגמרא בשבת נמי קשה, ועי' בלח"מ שנדחק ליישב, ועי' להלן מדברי הערוך. — מש"כ הרי"ף צע"ז דלכסוף אסור, נראה כונתו כמו שפירשו הרא"ש שם, דר"ל דאם העכו"ם יודע שיש בתנור קרא בשעה שמדליקו, יש לאסור.

ברם גם לפירוש רש"י מצואר דהמצשל כלי אדמה לחזקם חייב משום מצשל, שכן פירש צמסוך הא דאמרין דמאן דעבד חציתא חייב משום שבע חטאות, דכשמצרפו בכבשן חייב משום מצשל, ובערוך ערך סך כתב דהמצרף בכבשן חייב משום מצשל וזה שנזכר לומר כן דלא תימא אין המפחר כלי חרס מצשל מפני שמחזק הכלי אשמועינן דמרפי רפי כשהן טיט ומתצטלין ואח"כ מתחזקין כשיצטרפו ויתפחרו עכ"ל, הנה פירש מה שאמרו קמ"ל דמרפי רפי והדר קמיט גם לפירוש הרי"ף דבכלי גללים או כלי אדמה מיירי, דגם אלו כשהן טיט מתצטלין ומתפזין ואח"כ מתחזקים, [וזה דלא כמש"כ הרמב"ן דלפירוש הרי"ף מרפי רפי היינו קודם שמגיעין לאור, ומיהו י"ל דאע"ג דהם רפויים קודם שמגיעים לאור מ"מ האור מוסיף להרפותם], ואפשר לפרש כן גם צדעת רש"י שפירש דחיוז המצשל בסיכתא הוא על הרפיון, דגם בחציתא כן. — ומיהו הרמב"ם שכתב דהמקשה גוף רך חייב משום מצשל, בפשוטו מקורו מהא

של פשתן משתלכנו משמע משום ליצון, הנה רצה הריצ"א לומר דגם בגד לח מתרכך באור וחוזר ומתקשה, ויחשב הריכוך כבישול, והדר ביה, נראה דלמאי דלא הוי צעי לפרושי משום מלכך, היה מוכרח לחדש דבכל בגד לח יהא ריכוך וקישוי ויהיה צו משום מבשל, אבל לאחר שלמדנו דחיוצ האונין משום ליצון, תו לית לן לחדש בישול בבגד לח.

במרדכי סוף פרק תולין סימן תל"ד כתב דבגדים ששרויים במים אסור להניחם סמוך לאש שיתגבזו משום מלכך כאונין של פשתן, ומשום מבשל כסיכתא לאתונא, ולו"ד ז"ל יש מקום לדון בתרומה, דלויין של פשתן ענין מיוחד הוא שהם יבשין, [כ"מ בביאור הגר"א סימן ש"א סמ"ו], ומתלבנים מחמת ההבל שעולה מהם בקדרה בתוך התנור, ואין ללמוד מזה דבגד השרוי במים מוסיק להתלבן אם המים יתחממו, וגם מש"כ משום מבשל, בפשוטו כל בגד הוא דבר שאין צריך בישול שאין חייבין עליו משום מבשל, וסיכתא לאתונא משום שמקשה דבר רך לדעת הרמב"ם, או משום שמתרפה וזהו סדר עשייתו כדי להתקשות, וחשיב על ידי זה כדבר שמתבשל, אבל סתם בגד אינו צר בישול, ובפיה"מ י"ז ב' פירש ששורין האונין במים ואפר קודם נתינתם לתנור, ואפילו הכי הזכיר רק איסור מלכך, ומשמע דליכא משום מבשל אף ששרויין במים, והוא משום שאין המים אלא לסייע בליצון, ואין בהן תועלת לאונין עצמם והלכך לא חשיב בישול.

שו"ע או"ח סימן ש"א במג"א ס"ק נ"ו ומיהו במקום שאין היד סולדת צו ליכא משום בישול כמ"ש סימן ש"ח ס"ד ובמקום שאין בישול אין ליצון דאם לא כן בחמה נמי ליתסר משום ליצון אלא ע"כ כמ"ש עכ"ל, באין יד סולדת מסתבר שלא מתבשל ולא מתלבן, אבל בחמה אי משכחת לה שיהיה חום שיהבילו צו האונין מסתבר שיתלכנו, ואמנם יהיה אסור, ולא מצאנו דין אונין בחמה רק בבגדים קמ"ו ב', וגם הדבר רחוק מאד דיכול להיות שיהבילו בחמה, ולית לן מהיכן ללמוד דליכא משום מלכך בחמה, ועי' במ"ב סימן ש"ב ס"ט ובזה"ל שם דגם בחמה יש משום מלכך.

הגרע"א ז"ל בגליון העיר על דברי המג"א דכל דליכא משום בישול ליכא משום מלכך, דלאו כלל הוא דאם שרה הבגד במים מבוסלים

כשנגמרה מלאכת הבישול ומתחיל גמר הכלי שהוא מכה בפטיש ליכא מעשה, ובההיא דביצה כיון דליכא משום מבשל שפיר חייב משום מכה בפטיש. — א"ה, עיין מש"כ לעיל סימן ט"ו סק"א, ובביצה י"ב א' ס"ק י"ב.

(ד) כתב הרמב"ם בפ"ט מהלכות שבת ה"ג דהמבשל דבר שאין צריך בישול פטור, ולפי זה צריך לפרש לפירוש רש"י ע"ד ב' דסיכתא היינו יתד, דכיון דצריך לייבשו בשביל להקשותו, דמלאכת היתדות הוא כשנכנסים בדוחק, ואם לא יתייבשו יתפרוץ, וזהו לעולם מקדים להתרפות ולהוציא מימיו, הלכך חשיב כצריך לריפוי שלו והריפוי חשיב כבישול, ואמנם לפירוש הרי"ף והרמב"ם דאיידי כללי אדמה וגללים שצריכים לכבשן להחשב ככלי חרס, וזהו הדבר מוצן טפי דחשיבי כצר בישול, שזהו סדר עשייתם, יש מקום לדון אם מודים לסיכתא דרש"י דהיינו יתד שיש גם צו משום בישול, די"ל דלא חשיבא רפוי ידידיה להחשב כצר בישול, ומיהו לפמש"כ הרמב"ם דכל מקשה גוף רך חשיב מבשל, הרי שפיר אפשר דגם ביתד יהיה משום מבשל.

אונין של פשתן דמבואר במתני' י"ז ב' דמהבילין בתנור וחשיבא מלאכה, מבואר שם ברש"י ותו' שזו מלאכת מלכך, שכן סדר ליצון שנותן האונין [והם חוטים] בתוך קדרה לתנור ומעלים הבל ומתלבנים על ידי זה, עי' תו' כ"ז ב' דמשמע שהם חוטים, וכן בר"ש פ"א דנגעים מ"ח, ואין צהן משום בישול, ובתו"י י"ז ב' הביאו דהריצ"א רצה לפרש דלויין היינו פשתן שעולה מן המשרה ומייבשין אותו בתנור ומתרכך וחייבין עליו משום בישול כדאמרינן בסיכתא לאתונא, ונראה דרק רצה לפרש כן אבל הדר מזה, דלקמן כ"ז ב' מבואר בתו' דהריצ"א מפרש דלויין היינו לאחר טווייה, וממילא מתפרש משום ליצון וכפירוש רש"י ותו', [וכן נראה בהגהות מרדכי י"ז ב' ע"ש, וכן בביאור הגר"א סימן ש"א סמ"ו], ולמאי דס"ד שהוא פשתן מן המשרה, היה מתפרש שכן סדר עשייתו, והיה חייב משום בישול.

ובהגהות מרדכי י"ז ב' כתב דריצ"א רצה לפרש משום בישול דכל דבר המתייבש נתרכך תחלה מחמת הלחלוטית שבו ומתקשה כדאמרינן בסיכתא לאתונא, אבל בצמה מדליקין אמרינן האונין

שאין זה משום זיטול, מ"מ יהיה זה משום מלצון, משמע דעתו ז"ל להחיות משום זיטול הנלמד במרדכי מסיכתא לאתונא, הוא משום המים, וכן נראה בלבוש, וזה תימא דהתם הביטול משום דמירפא רפי העץ, וחייב משום זיטול על העץ, וכלשון רש"י וכי רפי צרישא היינו זיטולו, וה"ל כונת המרדכי כמ"ס בהגהות מרדכי שהצגד מתרכך מחמת הלחלוטית וחשיב מבשל, אבל לא על המים, שאין דעתו לבטלם, ואין צורך בזיטולם, והם נעלמים כשהם בתוך הצגד, וכן הרמב"ם למד מכאן דהמקשה דבר רך הוא מבשל, ולא ס"ד כלל דהביטול הוא במים, ולפי פירושו דסיכתא היינו כלי אדמה יתכן שאין זה מים צעין, ועי' ציראים סימן רע"ד שכתב שמי לחלוטית של עץ מתבטלים, ונראה דאין כונתו דחייב על זיטול המים, שזה מלאכה שאינה צריכה לגופה, וגם אין דעתו על כך, וגם זימנין שהוא משהו, וגם נשאר בעץ וכלה, אלא כונתו שמי הלחלוטית של עץ גורמים לו להתבטל.

(ה) רמב"ם פ"ט מהלכות שבת ה"ו המחיק אחד ממניי המתכת כל שהוא או המחמם את המתכת עד שתעשה גחלת הרי זה תולדת מבשל, יעויין במ"מ דמקור הדברים הוא צירושלמי ובמה שאמרו ק"ו א' מה לי זיטול פתילה מה לי זיטול סממנים, ומבואר דהא דמחמם את המתכת עד שתעשה גחלת דחייב הוא נמי משום שכשנעשה גחלת נעשה רפוי שכבר אפשר לשנותו ולכוין בו צורה, והרי זה כמתוך, ובהגהות רפ"י צ"ל להא דשדא סיכתא לאתונא, והיינו נמי משום דמירפא רפי, ואף לפירוש הרמב"ם שהוא כלי אדמה מתפרש מירפא רפי ע"י הביטול בכבשן עי' לעיל סק"א בשם הערוך, ומיהו אין נראה כן בדעת הרמב"ם כמ"ס ס"ב, ומיהו י"ל דהגהות רפ"י לא נתכוין לדון מחמם את המתכת כלל, וז"ל המקור למבשל כלי אדמה, אבל בראש"ד פ"ב ה"א למד מסיכתא לאתונא לחייב מחמם את הצרול, עי' להלן, ומבואר מדברי רבנו דרק כשנעשה גחלת חשיב תולדה דמבשל, אבל עד שלא נעשה גחלת פטור, וכן דין כיון דחייבו כמבשל הוא משום דמירפא רפי, וזה רק משנעשה גחלת, ומיהו אלה הניתיבין קודם שנעשים גחלת ודאי חייבין עליהן משניתכו, אבל אלו שאינן ניתבין קודם שיעשו גחלת אין חייבין עליהן עד שיעשו גחלת.

ובפרק י"ב ה"א כתב רבנו דהמחמם את הצרול כדי לזרפו במים הרי זה תולדת מבשיר וחייב, ואפשר דהיינו גם קודם שנעשה גחלת כל שהגיע לצירוף, דהוא קרוב לגחלת, עי' יומא ל"ד ב', לצירוף איכא אף קודם שנעשה גחלת, כדאמרין מ"א ב' גבי מיחם, וכן כתב במרכבת המשנה כאן, ובזה עדיין ליכא משום מבשל, וכשנתכוין לזרף יש בו משום מבשיר, ומשמע דכשלא נתכוין לזרפו ליכא משום מבשיר, וזהו מותר להחזיר מיחם על גבי גרופה וקטומה ולא חשבינן ליה כמבשיר, אע"ג דאם יפנהו יהיה שייך בו צירוף, ואפשר דכשהוא עם מים הרי גם אם יחשוב לזרף לא יתחייב, עי' מכתב מרן זללה"ה לעיל סוף סימן י"ח, וגם מסתבר לצירוף שעל ידי חימום עם מים לא יחשב צירוף מדאורייתא, ומכל מקום לכשיעשה גחלת יתחייב משום מבשל, ובהשגות כתב שיש לחייב משום מבשל כשדא סיכתא לאתונא דמירפא רפי והדר קמיט, אבל דעת רבנו לעיל פ"ט דחייב זה היינו רק משנעשה גחלת דאז הוא דמירפא רפי, ומיהו לדעת הרמב"ם חייב מבשל דסיכתא הוא על מה דהדר קמיט, ולא על המירפא רפי, כמ"ס לעיל סק"ב. — מה שכתב המגיד משנה דכשנעשה אור חשיב מבשיר ולא מבשל, כבר תמה בלחם משנה מדברי רבנו פ"ט ה"ו.

ומיהו ממ"ס רבנו ב"ב סדר הצירוף כשנעשה גחלת, משמע לכאורה דגם מש"כ ב"ב ה"א דהמחמם את הצרול כדי לזרפו במים הרי זה תולדת מבשיר, דהיינו במחממו עד שנעשה גחלת, אבל כיון דמלאנו גבי מיחם דאיתא צירוף גם בלא נעשה גחלת, ולפי מש"כ להלן דנראה דמקור דברי רבנו דחשיב מבשיר הוא מדין צירוף, א"כ גם בנתחמם עד שלא נעשה גחלת כל שהגיע לצירוף יש לחייבו, ומיהו למש"כ לעיל לצירוף דמיחם אינו אלא מדרבנן ליכא ראייה לחייב משום מבשיר כשלא נעשה גחלת, ועי' בפיה"מ צפרק כלל גדול בל"ט מלאכות מש"כ לענין מלאכת מבשל במתכת, ואם נימא דכדי לזרפו במים שכתב רבנו היינו כשנעשה גחלת, נצטרך לחלק דכשדעתו לזרפו הוא מבשיר וכשדעתו לעשות בו צורה וכיו"צ חשיב מבשל, וכ"כ מרן זללה"ה בסימן נ' סק"ט, וכ"כ בנשמת אדם כלל כ', ושמא יש לחלק בין צרול שראוי לצירוף

במשכן ולא חשיבי הו"ל תולדה, כמ"ש תו' צ"ק
צ' א', והנך לא חשיבי כבישול סממנים.

שם אמר רבא האי מאן דעבד חציתא חייב משום
שבע חטאות כו', יש לעיין מאי אחי
לאשמועינן, ואפשר דאחי לאשמועינן חיוב מצול על
הצירוף בכבשן דלדעת הרמב"ם היינו דאשמועינן
רבה בר רב הונא דאחיבא לאחונא, ושם נמי
אשמועינן דהחלקת החציתא הו"ל ממחקה, דהיה
מקום לומר שזה חלק מעשיית החצית דחשיב בונה
לדעת תו', ואפשר נמי דאשמועינן דליכא משום
מכה בפטיש בגמר הצירוף בכבשן, דאם כן הו"ל
שמונה, ואפשר נמי דאשמועינן כמ"ד הצערה לחלק
ינאח, וכן דפטור במלאכה שאינה צריכה לגופה
מדלא חשיב חופר כמ"ש רש"י, ומיהו אין הכרח
לאלו דשם סבירא ליה הצערה ללא ינאח ומחייב
במלאכה שאינה צריכה לגופה, ויש לפרש אליבא
דהלכתא.

נראה דראוי לפרש השבע חטאות דבזרים שהם
כמוכרחים בעשיית החצית, ולכן ז"ע במה
שפירש רש"י צורר הצורות, דהא שפיר יכול
לסמוך על הריקוד ואין צורך להקדים צרירת
הצורות, ואמנם לדעת תו' שהוסיפו בונה כתב
בתו' רי"ד וכן צריבצ"א דמפקינן צורר.
— המוסיפים בונה מצואר צרמבצ"ס פ"י הי"ג
דהיינו בעשיית הכלי קודם שיצרפו בכבשן. — ז"ע
בחלתא אם כל המלאכות כמוכרחות.

שם רש"י ד"ה חלתא זומר הקנים והוא צריך להם,
נראה מזה דסתם קוץ קנים חשיב כזומר,
דאל"כ הרי כאן אין לו צורך אלא בקנים.
— מש"פ רש"י צורר יפות הו"ל צורר, יש
להסתפק אם יש לפרש שצורר את הרעות מתוך
היפות, שאם צורר היפות לעשות מהן החלתא, יש
לדמות לצורר אוכל מתוך פסולת לאלתר, וכ"נ
שפירש במאירי עי"ש, ועי' צערוך, או דגם בצורר
היפות יש משום צורר, שו"ר שכבר העיר בזה בנ"א
כלל ט"ז אות ג'. — א"ה, עיין עוד מש"כ לעיל
בסימן י"ד ס"ק י"ב, ולקמן בסימן מ"ה סק"ו.

ז) כתב מרן זללה"ה בסימן ל"ז ס"ק י"א דאסור
להניח בשבת קדירה ריקנית של מתכת
על הכירה, [כדי שיהא רשאי להחזיר הקדירה עליה
כדין גרופה], דיש לחוש למחמם את המתכת דאם
נעשה גחלת חייב משום מצול, ואף כשלא נעשה

דבזה כשמתכוין לצירוף הוי מצעיר, ובמתכות דלא
שייך בהו צירוף חשיב מצול, וז"ע.

ומקור דברי רבנו לחייב מחמם צרול משום מצעיר,
אפשר דהוא לשיטתו שכתב בפ"צ ה"ב
דמזרק חייב מדאורייתא משום מכבה, וליכא מכבה
אם לא קדם להיות מצעיר, והלכך זה רק כשנתכוין
לזרק, וצבול דשייך בו צירוף, ולעיל בפ"ט ה"ו
הזכיר מתכת סתם ומהם שאינם ראויים לצירוף,
לכך לא הזכיר חיוב מצעיר שם, וגם לא איירי
בנתכוין לזרק, ועיין לעיל סימן ל"ו סק"ב.

ובשנתכוין לזרק וחיממו עד שנעשה גחלת, אם
נימא שכבר קדם להתחייב משום
מצעיר עד שלא נעשה גחלת, יש להסתפק אם
יתחייב גם משום מצול כשיעשה גחלת, [עי' לח"מ
שפירש כן בכונת המ"מ דחייב שתיים], או דכיון
דדעתו לזרק וכבר נתחייב משום מצעיר, תו ליכא
משום מצול דאין ציול בגחלת. — א"ה, עיין
מש"כ בסימן כ' סק"ח י'.

ו) ע"ד ב' אמר רבה בר ר"ה האי מאן דארתח
כופרא חייב משום מצול פשיטא מ"ד
כיון דהדר ואיקושי אימא לא קמ"ל, יש לעיין
ולישמועינן במים למאן דאמר לא שנתנו יש בו
משום ציול, א"כ הדר למילתא קמיימא, וי"ל דמים
נשאר בהם תועלת ממה שנתצלו כמצואר ב"מ
כ"ט ז', אלא דהקוצרים דיש ציול בלא שנתנו
סביר דלא סגי בהך יתרון למיפטר, [עיין לעיל
סימן ל"ח סק"ח], משא"כ כופרא דהדר למילתא
קמיימא לגמרי וכאלו לא הורתח מעולם, והרי מים
שמתצלים סתמא דמילתא הוא על דעת להשתמש
בהם לכשחפוג חמימותם, דבעוד היד סולדת בהם
אין שומין אותם ולא רוחצין בהם, כמ"ש הרשב"א
מ"ב א' ד"ה נותן, וא"כ כל עיקר ציולם לשמש
בהם אחר כך, מה שאין כן כופרא משתמשים בו
בעודו לא לטות אותו על הגגות וכיו"ב, ובמים
שכבר נתצלו ונצטנו הוה מצי למימר, אצל עדיף
כופרא צראשונה.

וא"ת והיכי ס"ד למיפטר משום דהדר ואקושי,
והא התכת כסף וזהב הואי במשכן אע"ג
דהדר ואקושי, וי"ל דכיון דלא חשיב להו במתניתין
גבי אבות, ליכא למילף מינייהו, וא"ת ולמה באמת
לא חשבינן להו גבי אבות, וי"ל דבישול סממנים
חשיב טפי שזו מלאכה מתקיימת, והנך דהואי

להתבשל כלל נמי אסור משום שמא ישכח. — וכן מש"כ צצה"ל ס"ו דמשמע דלא חיישין שיתבשל הצנץ שטח צו פי הקדרה, התם שפיר דמי לכנגד המדורה וכיו"צ דאין דרך לבשל ע"ג קדרה הטמונה וכל שכן על ידי טיחת פיה, ועי' מש"כ לעיל בסימן י"ז סק"ו.

ומש"כ המג"א סימן שי"ח ס"ק ל"ז שלא להניח כלי עופרת סמוך לאש שמא יותך, ומשמע דמה שנעשה יד סולדת שרי אס לא יותך, התם בקדרה מלאה עסקינן כמ"ס צמ"צ שם ס"ק ז"א, וקדרה מלאה לא קפדינן שמתחממת ציד סולדת כמ"ס מרן זללה"ה במכתב הנדפס לעיל סוף סימן י"ח, [ומ"מ בעופרת משכחת לה שיתוך מה שלמעלה מן המים, מה שאין כן בשאר מתכות].

(ח) בתבואה ח' מ"ח א' דאם הטמין תפוחים כצ"ב הקדרה ונתגלה דאסור להחזיר הכיסוי שאם יחזיר נמצא מבשל בשבת, וסתמו כפירושו דמבשל מדאורייתא קאמרי, וכ"ה בהדיא בספר התרומה סימן רל"א וז"ל אצל משהשחין אסור להטמין התפוחים ולא לתת סמוך לאש לפי שמבשל בשבת וחייב חטאת עכ"ל, וכן באור זרוע במלאכת אופה בשם ריב"א כתב לענין פירות הנאכלים חיים דאע"ג דהנאכל כמות שהוא חי אין צו משום צישולי עכו"ם מ"מ לענין שבת אסור דהא מים אין בהן משום צישולי עכו"ם והמבשלים בשבת חייב חטאת, ומשמע דר"ל דגם בפירות חייב חטאת, וכן בסמ"ק סימן רפ"צ כתב כדברי התו' וסיים דשייך צישול גם בנאכל כמות שהוא חי, ור"ל מדאורייתא, ובאמת דממים שיש בהן משום צישול מדאורייתא כדתיא צינה ל"ד א', יש ללמוד לכל הנאכלים כמות שהן חיים דיש בהן משום צישול, ודוחק לומר דאי לא שנצטנן יש צו משום צישול, א"כ אין הציסול במים אלא לשמש בהן בעודם חמים, ולזה י"ל דלא מהני נאכל כמות שהוא חי, משא"כ בדברים שנעשים מבושל, וכן הביא בשעה"צ סימן שי"ח אות קי"ד בשם הפמ"ג והגר"ז והח"א דפירות שנאכלים חיים יש בהם משום צישול מדאורייתא, ומש"כ הרמב"ם בפ"ט ה"ג דהמבשל דבר שאין צריך צישול כלל פטור, ר"ל דבר שאינו משתבש כלל על ידי הציסול, ויש להוסיף שכ"מ צמ"מ שם שהציא מקור לזה ממ"ד

גחלת נראה דאסור, [וכ"כ עוד מרן זללה"ה במכתב הנדפס לעיל סו"ס י"ח דהתחלת צישול ודאי אסור], והדברים מסתברים דודאי אסור לבשל קדרה בשבת גם פחות מכמאל כל צד דרוסאי, ולא מיבעיא כשצשהייה מרובה יכול להעשות משהו מן הקדרה גחלת, דודאי יש לאסור, דאף כנגד המדורה קי"ל כדעת תו' מ"ח א' דאסור גם להפסיר אס יכול להגיע ליד סולדת, וכש"כ ע"ג הכירה דנראה כמבשל, דאף מבושל כל צרכו אסור להניח כמ"ס הרשב"א מ' ב', אלא אף כשגם צשהייה מרובה לא יגיע להיות גחלת נמי יש לאסור דנראה כמבשל, וגם יש לאסור עכ"פ מדרבנן כעין חזי שיעור, ועד כאן לא החיר הרשב"א להניח בשר בכלי ראשון או כנגד המדורה במקום שאינו יכול להתבשל לעולם, משום דהני לא מיחזי כמבשל, והרי הוא לגבי בשר כעין כלי שני לגבי שאר מילי, אצל להניח על האש צכירה ודאי יש לאסור, אף כשהאש קטנה ולא יגיע לכמאל כל צד דרוסאי, ובראש יוסף ל"ח ב' כתב דפחות מכמאל כל צד דרוסאי אסור מדין חזי שיעור, ועי' בספר מרן זללה"ה סימן נ' סק"ט, ולעיל סימן ל"ז סק"ו.

ובן נראה צמ"צ סימן רע"ז ס"ק כ"צ שכתב דאסור לכפות כלי מתכת על הנר שלא תאחז בקורה, משום מחמם את המתכת, אע"ג דכרגיל אס אפשר ראוי לו להניח הכלי רחוק מן הנר, דאם הוא קרוב יתאסף פיה עליו וידלק, וגם סתמא דמילתא אינו חפץ להחשיך את אור הנר, והוא מניח הקערה סמוך לקורה, ומיהו פעמים רבות שאין לו אפשרות להניח הקערה רחוק ומניחה סמוך, אצל מ"מ גם בזה אש הנר קטן, ואין לחוש שהקערה תעשה גחלת, גם אם מניחה סמוך לנר, כדמשמע צמ"צ שכתב שישאר אור.

ומש"כ צמ"צ סימן שי"ח ס"ק ס"ד דאסור ליתן תבלין או מלח בקדרה שעל האש אפילו דעתו לסלק את הקדרה מהר שמא ישכח כמ"ס סי"ד, חדא מחרי טעמי נקט, דהא ודאי לכו"ע אסור משום מיחזי כמבשל וכמ"ס הרשב"א מ' ב', [וכמ"ס לעיל סימן מ' סק"ה], אלא דטעמא דשמא ישכח מפורש בשו"ע לכך נקטיה, והוא הדין נמי דאם יתבשל שם קצת דאסור גם משום מקצת צישול, אלא דגם אם יסלקנו מהר שלא יספיק

שלא על ידי כלי, [ועיין תשובות פני יהושע יו"ד סימן כ"ה], וא"כ דכוותה חמיטה שנאפתה בתור שלא בכלי נמי דין הוא שתחשב כלי ראשון, אבל י"ל דאפיה לחוד ולליה וצישול לחוד, ופת שנאפה ממנה להתקדר וגם אינו קולט כל כך חוס, ואינו מבשל את הנוגע בו לאחר שהונח בכלי, ולפ"ז אין ראיה מחמיטה לדעת הרמ"א נגד המהרש"ל.

ומ"מ חזינן דעת הגר"א דאף בדבר שנתחמם על האש ממש, נמי לדעת הרמ"א חשיב ככלי שני כשהונח בכלי, וכן מוכח נמי ממש"כ בד"מ שם סק"ד הוצא צביאור הגר"א שם, דדגים שעלו בקערה דמבואר בגמרא דאי לאו נ"ט צר נ"ט היו אסורים, דהיינו משום דחשיב כעירוי, ומשמע דאם הונחו הדגים בכלי שני היו צדין כלי שני, אע"ג דרש"י פירש דאירי צדגים שנללו, ומ"מ גם דגים שנחבשלו בכלי והוציאם מן הכלי, כל זמן שלא הונחו בכלי שני הרי הם צדין עירוי מכלי ראשון שלא נפסק הקילוח, דהד"מ לא הזכיר דדגים שעלו בקערה אירי דוקא בנללו על האש, וכ"כ ברמ"א סימן ק"ה ס"ג דגוש שהוצא מכלי ראשון דינו ככלי ראשון כל זמן שלא הונח בכלי שני, ועי' בנ"א כלל כ' אות ג'.

וא"ת למה כלי ראשון שהורידוהו מעל האש ונתנוהו בכלי ריק, עדיין נשאר כל מה שצרכו צדין כלי ראשון, ואילו דגים שנללו על האש אמרינן דכשהוסרו מעל האש והונחו בכלי ריק הרי דינם ככלי שני, וי"ל דאוכלין ממהרין להצטנן באויר, והלכך כשהורידו הדגים מן האש לאויר נפגם חומם והרי הם צדין עירוי מכלי ראשון, וכשהגיעו לקרקע או לכלי ריק נצטננו קצת מן הכלי וחשבינן להו כעירוי שנפסק הקילוח, משא"כ קדירה שומרת על מה שבתוכה שלא יתקררו באויר, והרי מה שבתוכה נשאר כלי ראשון גם כשהונחה הקדירה בכלי או על גבי קרקע.

סימן מד

א) נ"ג ב' ת"ש סכין ומפרכסין לאדם ואין סכין ומפרכסין לבהמה מאי לאו דאיכא מכה ומשום צער כו', מבואר דהסיכה והפרכוס מונעין צער בזמן דאיכא מכה, ולפ"ז לא יתכן לפרש דמפרכסין היינו שמורדין גלד שעל המכה, שאין זה מונע צער אלא מוסיף צער, ובערוך צערך פרך

דשמן אין בו משום צישול, וכתב שהוא פשוט, ודבר שיש תועלת צישולו אינו פשוט ואין ללמוד משמן. ובספר מנחת כהן סוף פ"ד נקט דכונת הרמב"ם גם פירות שנאכלים חיים דאין בהן צישול מדאורייתא, וכן נקט הגרע"א ז"ל בגליון המג"א סימן רנ"ד ס"ק י"ד, וכבר כתבנו בדבריהם הראשונים מבואר דהוא מדאורייתא, [מה שנתקשה שם הגרע"א ז"ל בלשון כש"כ שכתב המג"א שם, נראה דהכש"כ לא קאי אלא על מש"כ דאסור להניחם בשבת, ולא על מה שסיים ואפילו קודם שהוסק]. — א"ה, עיין עוד בסימן י"ג סק"ט.

ט) מ"ב סימן ש"ח ס"ק ס"ה ואם מונח בכלי שני דבר גוש שהיד סולדת בו יש ליזהר בזה דיש פוסקים שסוברים דדבר גוש כל זמן שהיד סולדת בו דינו ככלי ראשון, ר"ל שאם הוציאו מכלי ראשון דבר גוש ונתנוהו בכלי שני, אסור לתת תבלין בתוך הגוש הזה, אבל תבשיל שנתנוהו בכלי שני אפילו יש בתוך התבשיל גם דברים גושיים, מותר לתת תבלין לתוך התבשיל, דגם אם יגעו בדבר הגוש תוך התבשיל לאו כלום הוא, וכן מוכח ממה שציין למג"א ס"ק מ"ה, ושם אירי בגוש צלי אם מותר לסוכו בשמן, אלמא דבכהאי גוונא אירי, ולא בגוש שבתוך התבשיל, וכן סתמא דמילתא דבכל חילפס וקדירה יש גם גושים, ובה קתני אבל נותן לתוך הקערה.

ואם הוציאו את הגוש מן התבשיל שצלי שני, יש מקום לדון אם עדיין יש לו חשיבות גוש להחשב ככלי ראשון, דאפשר דכיון שנצטנן בתוך התבשיל שהוא כלי שני, כבר בטל ליה חשיבותו, או דילמא צרכו עדיין הוא ככלי ראשון ואסור לתת לתוכו תבלין, ועיין בזה ציו"ד סימן צ"ד בפתחי תשובה סק"ז בשם סולת למנחה, ובחוו"ד סימן צ"א ס"ק י"ג.

בביאור הגר"א יו"ד סימן ק"ה ס"ק י"ז כתב לסייע דעת הרמ"א דגם גוש שעצר לכלי שני יש לו דין כלי שני, מהא דתנן סוף פ"ק דמעשרות דנותן לחמיטה לא חשיב צישול כמו שנותן לכלי שני, וחמיטה היינו עוגה שנאפית, ואם זו הוכחה יש לשאול לכולי עלמא, דהא כתב מרן זללה"ה ציו"ד ס"ט סק"ה ובאו"ח בסימן קכ"ד לדף ע"ו א' דבצלי מודה הרמ"א דחשיב כלי ראשון גם כשהונח בכלי, כיון שהוא נללה על האש ממש

לתענוג, מ"מ הסרת הגלד שמונע לער בעוד המכה קיימת, אינו אותו גלד שהמכה עדיין זקוקה לו, אלא הוא גלד שלפעמים הוא נוסף על הגלד הרגיל, כמו שלפעמים רואים גלד עזה ביותר והוא מיותר, או שהוא חוץ למכה, והוא מנער דומיא דגלדי נואה, או דאפשר שלפעמים קיימות חתיכות עור שנתייבשו מחמת המכה, ותנועתם מכאיבה, והסרתם מונע לער, והם בתכונת גלד שכבר נפקקה חיותם ועתידים ליפול במשך הזמן, אם נימא שמוחר להעצירם.

שו"ע או"ח סימן שכ"ח סכ"ז מעצירין גלדי המכה וסכין אותה כו', בגמרא נ"ג ב' מצואר דהסרת הגלד במכה הוא מונע לער, ובסוף מכה הוא לתענוג, וע"כ לא איירי בגלד הרגיל שטרם נתרפא הבשר תחתיו, דבזה יש לער בהעצרתו, וגם זימנין דאיכא פסיק רישיה להוציא דם, וגם יש לחוש שחולש גם בשר שעדיין מחובר, וע"כ איירי בגלד שאין בו כל החששות הללו, וכגון שהוא חוץ למכה וכיו"צ וכמש"כ לעיל, ועי' סימן של"ז ס"ב.

— מכתב —

הנושא העיקרי הוא להצין מה שלפי הטור מצואר בגמ' שבתחלת המכה הרי הסרת הגלד לתועלת ומונע לער, ואילו הסרת הגלד במוקד המכה אינו אלא לתענוג, וכפי המציאות כיום הרי הסרת הגלד בתחלת המכה מוסיפה לער, ובנוסף לזה קרוב הדבר שיש פסיק רישיה להוציא דם בהסרת הגלד בתחלת מכה, ומלבד חצורה גם מסתבר שנחלש חלק מן העור שהוא עדיין חי ע"י הסרת הגלד, והנושא כמה נחלש מן החי אם אחד ממאה מן הגלד או פחות או יותר אין בו נפקותא. (עד כאן).

(ב) נ' ב' כי הא דתניא מגרר אדם גלדי נואה וגלדי מכה שעל בשרו בשביל לער אם בשביל ליפות אסור, נראה דכל שהיה מגררם גם במקום סתר הרי זה משום לער וש"י, וליפות היינו שלא היה מגררם אלא במקום זה כדי להתייפות, ולכאורה הנידון לענין רחיצת פניו בדבר המנחמת, וכמו שפירש רש"י שהאהל עשוי ללבוש ולנחמת כבודית, ולפי זה היה מקום לומר דלמר זוטרא אסור לרחוץ פניו בצורית, אבל למש"כ דכל רחיצה שעושה גם במקום סתר מוכחא דעושה

גרים בסוגיין ומפרכין ופירש דהיינו מגרדין, ויתכן דהיינו גירוד שאינו מוריד את הגלד ושפשוף המכה עם השמן ממחר הריפוי ומונע לער, והטור בסימן של"ז העתיק נמי כגירסת הערוך אין מפרכין לבהמה גלדי המכה, והיה אפשר נמי לפרש דהיינו גירוד שאינו מוריד את הגלד, אבל בסימן שכ"ח סכ"ז כתב מעצירין גלדי המכה וסכין אותה בשמן כו' ואפילו בגמר מכה כו', והנה מצואר דמקורו בסוגיין דלאדם אף בגמר מכה שרי, וכתב מעצירין גלדי המכה, ומשמע דפירש מפרכסין שמורידין את הגלד, ומלבד שזה נוגד את המציאות דהסרת הגלד אינו מונע לער אלא מוסיף לער עכ"פ בתחלת מכה, הנה גם יש לחוש משום עוקר דבר מגידולו או משום גוזל, מידי דהוי אפי"ן שבסימן שכ"ח סל"א דהמורידן בכלי חייב חטאת, ועי' בזה"ל סימן ש"מ ס"ז דהני דאורחיהו לתלשן ציד יתכן שיהא חייב חטאת בתלישה ציד, והסרת הגלד אורחיה ציד, גם פעמים רבות שהוא פסיק רישיה שיוציא דם, ואף דרוב הגלד אין לו חיות, מ"מ מסתבר שבתחלת מכה אם מורידים את הגלד שגם נחלש עמו מעט עור חי.

ובגמ' נ' ב' איתא מגרר אדם גלדי נואה וגלדי מכה שעל בשרו בשביל לער, הנה כ"ל גלדי נואה בזהדי גלדי מכה, וגלדי נואה הרי תלושין נינהו, שהרי הם מלמולי זיעה שנתייבשו כמ"ש בערוך ערך גלד, וראוי להורידם ככל לכלוך, וראוי לפרש דכוותה גלדי מכה נמי תלושין שצריך להורידם, ואין לומר דהיינו גלד שחוץ למכה דתנן פ"ט דמקואות מ"ב, ומה שסתם הטור סתם מעצירין גלדי מכה י"ל דהיה פשוט ליה דגלד שעל המכה שהמכה צריכה לו להתרפאות, אין אדם מורידה, וכל הנידון בגלד שמן הראוי להעצירו, דא"כ מה חילוק בין תחלת מכה לגמר מכה, כיון שהנידון בגלד שחוץ למכה.

ונראה דמ"מ הא פשיטא דמה שכתב הטור דמעצירין גלדי מכה, אין הכונה הגלד הרגיל בעוד שהמכה זקוקה לו, והסרתו פשיעה וגורמת לער ולפעמים גם חצורה, דהא מצואר בגמ' דהסרתו מונעת לער, וע"כ דאינו אותו גלד, ואע"ג דהא דבגמר מכה הסרתו לתענוג, מיירי בגלד הרגיל, לאחר שכבר נקרה העור תחתיו, ועתיד ליפול מעצמו במוקדם, דאז הקדמת הסרתו

הבגדים בשפתותיהם וקצץ שני ראשי החוט שעשה בו תכיפה אחת בשניהם וקשרו, [וכן העתיקו הטור בסימן ש'], ואשמועינן דחשיב חיבור, ודלא כמו דמסיק הרא"ש בפסקיו בפ"ט דנדה בהלכות כלאים סימן י"ז דלא הוי חיבור, וכן פירש כונת הרמב"ם בציאור הגר"א יו"ד סימן ש' סק"ה, וכתב שם דלענין שבת מודה הרמב"ם דלר"ך דוקא שתי תכיפות, וק"ק דהא לענין שהשומטה בשבת חייב שנינו במתני' גם בעשה שני ראשיה ללד אחד, ואם השומטה חייב דין הוא שגם התופר יהא חייב, וממה ששנה הרמב"ם לענין שבת דחייב בשתי תפירות בפ"י ה"ט, אין ראיה לפטור בקצץ שני ראשיה ללד אחד, דהרמב"ם לישראל דמתני' דשבת נקט, ומיהו ממש"כ הרמב"ם קצץ שני ראשי החוט כאחד או שתכף שתי תכיפות הרי זה כלאים, משמע דבשתי תכיפות הוי כלאים אע"פ שלא קשר ראשי החוט, ולענין שבת כתב והוא שקשר ראשי החוט, ומצואר שמחלק בין כלאים לשבת, וכן הטור בסימן ש' העתיק דעת הרמב"ם דלענין כלאים סגי בתכיפה אחת וקשר ראשי החוט, או בשתי תכיפות אע"פ שלא קשר, שוב הערוני דכונת הגר"א דהרמב"ם מחלק בין שבת לכלאים רק לענין דאין לר"ך קשירה בשתי תכיפות, וכ"ה בט"ז, אבל לא לענין תכיפה אחת בשני קשרים דבזה כיון שהשומטה חייב הוא הדין התופר, ועי' לקמן סק"ה.

ובאמת יש לעיין מאי מספקא ליה להרא"ש בפירושו אם גם בתכיפה אחת וקשר ראשי החוט בשפת הבגד חייב, הלא גבי שבת חנן דהתופר שתי תפירות חייב, והיינו בקשר ראשי החוט כדאמר ע"ד ז', ומשמע דדוקא בשתי תכיפות חייב ולא בתכיפה אחת, ודוחק לומר משום דבסתם תפירה אין ראשי החוט צלד אחד בתכיפה אחת לכך אמרו שתי תפירות, דודאי משמע דלעולם צעין שתי תפירות, וצלשון הרא"ש אפשר לומר דלא מספקא ליה מה הדין, אלא דמספקא ליה מ"ט לא סגי בתפירה אחת וקשר גמור, וכ"מ מהא דבפסקיו כתב בפשיטות דלא מייחייב אלא בשתי תפירות, אבל ק"ק מה מקום לשאל אם צעין תפירה חשובה בשביל להתחייב, ומיהו דברי הרא"ש הם לענין כלאים, ואפשר דלענין שבת ניחא ליה דבעי שתי תפירות דוקא, ואין כונתו לפרש

בשביל לערו, ניחא, דכיון דגם כל גופו רוחץ בצורית שפיר שרי גם פניו, וצדדא יש לפרש שהוא מצלחצ ביותר ואין רוחצין בו כל הגוף.

שם ואינהו כמאן סברוה כי הא דתניא רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו משום שנאמר כל פעל ה' למענהו, סתם רחיצת פניו ידיו ורגליו כל אדם עושה כן שלא בשביל להתיפות, דומיא דרגליו, אלא מהא דמיימי ע"ז קרא מתפרש דר"ל שיש לאדם להתיפות לכבוד קונו, וכמו שפרש"י דיש שבת בצריות נאות, ומוכח דהך ברייתא פליגא אברייתא קמיימא, ושריא לגרר גלדי נואה ומכה גם כדי להתיפות.

ולענין הלכה כיון דאמימר ורב אשי הכי ס"ל ראוי למיפסק כוותיהו, דגם רב אשי לחוד קי"ל כוותיה נגד מר זוטרא כמ"ש תו' צ"מ ט"ז א' ד"ה ארצי, כש"כ הכא דאיכא אמימר בהדיה, וכן פסק בריטב"א, וכן כתב רי"ו בחלק חוה נתיב כ"ג ח"א דגם להעביר גלדי נואה להתיפות שרי שכן פשוט בסוגיין, וכ"כ במאירי בסוגיין, וכ"כ בפסקי ריא"ז הנדמ"ח.

וב"ז להסיר גלדים או לצלחצ פניו, אבל לסלסל שערו אסור בשביל להתיפות, דאין בזה ענין לכבוד קונו, ולכך הוצרך המרדכי בשביל להסיר להסיר השערות המרוצות שעל הידים, לדברי התו' דאם מתצייש בפני אנשים אין לך נער גדול מזה, וחשיב משום נערא ולא להתיפות ושרי גם למר זוטרא וברייתא דידיה, ולפ"ז שפיר י"ל דגם דעת המרדכי לפסוק כאמימר ורב אשי, ומ"מ הוצרך לטעמא דנערא, עיין בציאור הגר"א יו"ד סימן קנ"ו סק"ז.

סימן מה

(א) כלאים פ"ט מ"י התוכף תכיפה אחת אינו חיבור כו' עשה שני ראשיה ללד אחד חיבור כו', לפירוש הר"ש והרא"ש הא דעשה שני ראשיה ללד אחד חיבור, ר"ל שעשה שתי תפירות, וצ"ע אמאי לא שנה התנא דשתי תכיפות חיבור, וכמו ששנינו במלכות שבת התופר שתי תפירות, ונראה דמשום כך פירש הרמב"ם בפ"י מהלכות כלאים הכ"ד דהא דעשה שני ראשיה ללד אחד חיבור היינו בתכיפה אחת, ור"ל בגוונא שהרא"ש בפירושו נסתפק, והיינו שחיבר שני

המשנה דכלאים גם צכהאי גוונא כיון דקתני דהשומטה חייב.

ובדעת הרמב"ם אפשר לומר דגם בשבת חייב צתכיפה אחת אם קשר שני ראשי החוט זה צזה, ומה דאמרין דצתכי תכיפות צעי נמי שיקשור, משמע בלשון הרמב"ם פ"י מהלכות שבת ה"ט שכתב לשון זה התופר שתי תפירות חייב והוא שקשר ראשי החוט מכאן ומכאן כדי שתעמוד התפירה ולא תשטט עכ"ל, דר"ל שיעשה קשר בסוף כל חוט שלא ישטט דרך החור של המחת, ולא איירי בקשר שני ראשי החוט זה צזה, וכן פירש מרן זללה"ה בסימן ג' ס"ק י"ב, וכמו שפירש בחוות יאיר סימן קמ"ג, ולפי זה י"ל דבקשר ראשי החוט זה צזה חייב גם צתכיפה אחת, וכמו לענין כלאים, וכדחנן דהשומטה בשבת חייב, אבל כשלא קשר ראשי החוט זה צזה, אלא שעשה קשר בקצה החוט שלא ישתטט, צזה לא יתחייב אלא צתכי תפירות, והיינו שהזכירו לעולם גבי שבת שתי תפירות, דבתמא אין קושרין קצות החוטים זה צזה, דצתכיפה אחת אינם צד אחד, רק עושין קשר בקצה החוט שלא ישתטט, אבל הדבר ק"ק לומר דהא דנקטו לעולם גבי שבת שתי תפירות דאינו צדוקא, וחייב גם צתפירה אחת אם קשר ראשי החוט, ועי' לקמן סק"ה.

צ) והיה נראה דלפי מש"פ צדעת הרמב"ם ניחא מה שהקשו הראשונים ע"ד צ' צזה דאמרין והוא שקשרן דאם כן לא משכחת לה חיוב תופר אלא א"כ יתחייב גם משום קושר, ול"מ כן, ולפמש"פ צכונת הרמב"ם דקשרן היינו קשר אחד בסוף כל חוט, י"ל דאף שהקשר של קיימא מ"מ כיון שאינו מקשר שני דברים זה לזה אינו בכלל מלאכת קשירה דילפינן ממשכן, אם מיריעות אם מחלזון, דצתרוייהו הקשירה נועדה לחצר שני דברים, אבל צמרדכי ר"פ אלו קשרים כתב דגם העושה קשר צראש חוט לפני התפירה חייב משום קושר, והוצא צרמ"א סימן ש"ז ס"א, ולפי זה צגוונא שכתב הרמב"ם תופר שני תפירות חייב נמי עוד שמים משום שני הקשרים שעשה, ול"מ כן, שו"ר צמרצבת המשנה שכתב כמש"כ דצקשרים שהזכיר הרמב"ם ליכא משום קושר, דאינו מחצר שני דברים, ולפלא שלא הזכיר דברי המרדכי. — [וצירושלמי פ"ז ה"צ ושלהי כלאים מזכר לשון

קושר מכאן ומכאן, בלשון הרמב"ם, וגם מזכר שם קשירה צמותח חוטי תפירה, [ועיין צציראור הגר"א יו"ד סימן ש' סק"ה], וסתם קשירה צמותח מתפרש צחוט אחד, ומשמע שם שהוא חייב].

ובהגהמ"י פ"י מהלכות שבת ה"ט הביא דברי הרא"מ וסה"ת דמהא דאמרין ע"ד צ' והוא שקשרן מוכח דקשר אחד של שני חוטיין זה על גב זה אינו חייב משום קושר, דא"כ כל תופר יתחייב משום קושר, וכנראה כוננו לפרש גם דברי הרמב"ם שעשה רק קשר אחד שני החוטים זה עם זה, אבל לשון הרמב"ם שקשר ראשי החוט מכאן ומכאן כדי שתעמוד התפירה ולא תשטט, משמע כמו שפירש החוות יאיר דר"ל קשר אחד בכל קצה חוט, ולפ"ז מוכח דכה"ג אינו חייב משום קושר, ודלא כמו שסיים שם צהגהמ"י, דהא משמע דהדבר פשוט דחיוב תפירה צתכי תפירות יש לפרש צלא חיוב משום קושר, וכ"כ ג"כ הרמב"ן והר"ן והריטב"א ע"ד צ', ואפשר דמשום כך פירש הרמב"ם והוא שקשרן דעל כל ראש חוט קאמר ולא פירש שקשר ראשי החוט זה עם זה, משום דס"ל דקשר אחד לאו כלום הוא, ולא חשיבא תפירה מתקיימת, ואם קשר שני קשרים זה על זה יש לחייב משום קושר, אבל צקשר צצסוף החוט שאינו מחצר שני דברים ס"ל דליכא משום קושר, ומ"מ מועיל לקיים התפירות.

ויש לעיין דצצבת קי"צ א' אמרין דהמתיר קשר דקשרי אושכפי חייב חטאת, ופרש"י שם שצשמכניס הרצועה צנקב המנעל קושר צה קשר מתוכה שלא תוכל לצאת מן הנקב, ומשמע דהוא ממש קשר אחד צקצה החוט וקתני דחייב חטאת, ושמא הרמב"ם מפרש לה צגוונא שקושר הרצועה למנעל, א"נ שמא כיון דתחלת עשיית המנעל הוא צאופן זה שיש נקב צר להכנסת הרצועה ויש לקושרה שלא תוכל לצאת לעולם, חשיב צקשר המחצר את הרצועה למנעל.

ובמ"מ כיון דהרא"ם וסה"ת והמרדכי והגהמ"י כולם פשוט להו דקושר קשר אחד צקצה חוט חייב משום קושר, קשה לחדש מדקדוק לשון הרמב"ם דחולק צזה, ומסה"ק דהא קושר דילפינן ממשכן הוא קשר שמחצר שני דברים, אם מצדי חלזון אם מתופרי יריעות, אולי אפשר לומר דקשר צחוט אחד נמי כאילו מחצר חלק מאמצע החוט

החוט ע'צמו שפיר חשיב כשתי תכיפות שהרי נתחבר תחלה ע"י תכיפה בלא קשירה וחזר ונתחבר עוד ע"י הקשירה, אבל אין ללמוד מזה לענין חיבור שני בגדים.

(ד) נראה דאף למאי דמסיק הרא"ש בהלכות בלאים סימן י"ז דתכיפה אחת בשני קצות הבגד וקשר החוט זה בזה שני קשרים, אחת לא הוי חיבור לענין בלאים, וולעיל סק"א כתבנו דנראה דהרמב"ם חולק בזה, דמ"מ אם עשה כן פעם נוספת בחוט אחר, דמודה הרא"ש דכבר יחשב חיבור, דהא יש כאן שתי תכיפות, ומה שנעשו בשני חוטים לא מגרע.

ויש לעיין לענין שבת מאי, מי צעין דוקא שתי התפירות באותו החוט, או דגם בעשה שתי תפירות בשני חוטים וכגון שקשר החוטים שני קשרים זה ע"ג זה בקצות הבגד כל חוט לעצמו, נמי חייב, והדעת נוטה דגם לענין שבת יחשב שפיר כשתי תפירות, והרי גם בחוט אחד יתכן שירחיק התפירות זה מזה, [עי' מג"א סימן י"א ס"ק י"ג דהעושים שני נקבים לחלות בזה הצינע הו"ל שתי תפירות, ואף דכה"ג כל קיום התפירות ע"י הקשר].

ובל' זה בתפר תפירה אחת בשפת הבגד וקשר שני קצות החוטים זה בזה שתי קשירות, אבל אם תפר תפירה אחת ועשה קשר בראש החוט מכאן ובראש החוט מכאן שלא ישמטו החוטים, וכן עשה בחוט אחר עוד תפירה אחת כיו"צ, ז"ע אם יתחייב, ואע"ג דבעשה שתי תפירות וקשר קשר אחד בראש כל חוט נקטנו לעיל סק"א דעת הרמב"ם דחייב, יש לחלק בין שתי תפירות לתפירה אחת.

ממה שהרא"ש נתקשה בכלאים למה לא יתחייב בתכיפה אחת וקשר ראשי החוט על שפת הבגד, וכן נתקשה למה עדיף לר"י שלש תפירות בלא קשירה משתי תפירות בקשירה, נראה דמפרש דבעשה שתי ראשית לז' אחד דהיינו שתי תפירות דאירי בקשר שני קשרים בחוטים, [וכ"מ צפרישה יו"ד סימן ש'], דבזה הוא דאיכא למימר שיתחייב בתכיפה אחת, וכן דשמים בקשירה עדיפי משלש בלא קשירה, אבל אם עשה רק קשר אחד ושזרו או ענבו כמו שפירשו הראשונים שבת ע"ד ז', ליכא לאקשווי דליסגי בתכיפה אחת, וכן שפיר עדיפי שלש תפירות משני תפירות בקשר אחד,

לחצירו, דהא הקשר נעשה ע"י הוספת חלק מן החוט לחצירו.

בהגהמ"י פ"י ה"ט כתב בשם הרא"מ דמהא דאמרין ע"ד ז' והוא שקשרן, מוכח בלא חשיב קשר אלא שני פעמים זה על גב זה, ור"ל דהא ודאי יש לפרש והוא שקשרן בגוונא בלא מיחייב משום קשירה, והיינו פעם אחת זה ע"ג זה, ונראה דשילוב החוטים פעם אחת זה בזה לא סגי נמי לענין שיחשבו התפירות בני קיימא, שהרי אינם מחזקים את התפירות כמעט כלום, אלא יש לפרש שקושרם קשר אחד ועונצם או שזרן כמ"ש בחדושי הריטב"א ע"ד ז' ק"ה א', ועיקר דברי הרא"ם דכל שלא עשה שני קשרים זה ע"ג זה לא מיחייב אפילו עשה כל טלדקי וקשר אחד לקיים התפירות.

(ג) מרן זללה"ה בהלכות צינע ס"ג ס"ק י"ז הקשה על הרא"ש והטור דסבירא להו דבתכיפה אחת אפילו קשר שני ראשי החוט בשפת הבגד שני קשרים זה ע"ג זה נמי לא הוי בלאים, דהא בלאים צינע היינו כה"ג שזה תכיפה אחת בשני קשרים זה ע"ג זה ואמרין מנחות ל"ט א' דהיינו בלאים דאורייתא דאינטריך רחמנא למישרי צינע, וכן הקשה במג"א ס"א ס"ק י"ג, וכבר כתב הפרישה צו"ד סימן ש' ע"פ מהרש"ל והציאו הגרע"א ז"ל בתוספותיו במ"ח, דיש לחלק דלענין לחצר שני בגדים זה עם זה בחוט משי לא סגי בתכיפה אחת ואפילו יקשור ראשי החוט, אבל לענין החוט עצמו אם הוא פשתן בבגד זמר, הרי כל שהחוט מחובר בקשר גמור שפיר הוי בלאים.

לשון הרמב"ן נדה ס"א ז' בזה דאמרין מנחות ל"ט א' ש"מ קשר עליון דאורייתא דאי ס"ד לאו דאורייתא בלאים דשרא רחמנא גבי צינע ל"ל והא קיי"ל התוכף תכיפה אחת אינו חיבור אלא ש"מ דאורייתא והו"ל שתי תכיפות אלמא מדאורייתא הוי חיבור עכ"ל, וכ"כ ג"כ הרשב"א ציצמות ה' ז' דאי קשר עליון דאורייתא הו"ל שתי תכיפות, ולכאורה יש ללמוד מדצריהם דהתוכף תכיפה אחת וקשר שני ראשי החוט דהו"ל כשתי תכיפות, ולפ"ז דין הוא שיחבר שני בגדים של זמר ושל פשתן ודלא כמסקנת הרא"ש בנדה שם, אלא כדעת הרמב"ם שכתבנו, אבל נראה די"ל דכונתם דע"י הקשירה הוי חיבור כמו תוכף שתי תכיפות, דלגבי

אחת אפילו קשרן בשפת הבגד אין זו משום כלאים.

לפי מה דנראה ברמב"ם פ"י מהלכות כלאים הכ"ד מפרש מתני' דעשה שני ראשיה ללד אחד, קאי אתוכף תכיפה אחת ור"ל שקשר שני ראשי החוט על שפת הבגד, וכמ"ס צביאור הגר"א, וכו' כ"מ, וכן בטור סימן ש', וזה קמני דהוי חיבור וכלאים והשומטה בשבת חייב, ומשמעות מתני' דדוקא בתוכף תכיפה אחת הוא דבעי שיקשור, אבל בשתי תכיפות לא בעי שיקשור, וזה נשתנה דין כלאים משבת דשבת גם בשתי תפירות בעי שיקשור, וכמ"ס לעיל סק"א, אבל קשיא לן דהא קמני נמי מתני' דהשומטה בשבת חייב, ונראה דיש לפרש דהא דהשומטה בשבת חייב לא קאי אלא אתכיפה אחת שקשר ראשי החוט זכ"ו, אבל משמעות המשנה דבשתי תכיפות לא בעי שיקשור, אינו אלא לענין כלאים, ולא לענין שבת, ושם גם לא לענין חיבור להזאה וטומאה, וטעמא י"ל דלענין כלאים סגי בחיבור לשעה, משא"כ לענין שבת בעי מעשה המתקיים.

והא דבתכיפה אחת וקשר ראשי החוט זכ"ו בשפת הבגד חייב גם בשבת כדקמני והשומטה חייב, ל"ק מהא דבשבת שנינו שתי תפירות, דהתם בסתמא בתכיפה אחת אין נפגשים ראשי החוט, ורק עושין קשר בראש כל חוט שלא ישתמט, וקשר זה לא מהני להתחייב בתכיפה אחת, אבל בעשה תכיפה אחת בשפת הבגד וקשרן זכ"ו שפיר חייב, ולפי מה שפירש הרמב"ם דעשה שני ראשיה ללד אחד קאי אתוכף תכיפה אחת, הרי החילוק מבואר במשנה צמה ששנה בשבת שתי תפירות, וכמ"ס לעיל סק"א, והעירוני דרישא דמתני' דהתוכף תכיפה אחת אינה חיבור, יש לפרש בעשה קשר בראש כל חוט, דכלא קשר לא איצטריך לאשמועינן, וגמלא לפירוש הרמב"ם דמתני' חילקה בהדיא בתכיפה אחת צין קשר בראש כל חוט לצין אם קשר שניהם יחד, צין לענין כלאים וצין לענין שבת. — וגם י"ל דהתנא לא שנה תפירה אחת בקשר בשבת, משום דלא בעי למיתני תפירה שחייבין עליה גם משום קושר.

— מכתב —

לאחר שנתאמת בלב שהרמב"ם פירש למתני' דעשה שני ראשיה ללד אחד קאי אתוכף

ויעי' ברע"ב שפירש מתני' דשבת דתופר שתי תפירות איירי בקשר קשר גמור, וחייב גם משום קושר, ומ"מ אין הכרח דהרא"ש פליג על מה שפירשו הראשונים שבת ע"ד צ' דמשכח"ל קשר של קיימא שאין חייבין עליו, ומ"מ סגי זו לחייב על השתי תפירות, אלא דמתני' דכלאים ודשבת פירש בשני קשרים שחייבים עליהם.

ולפי זה יש מקום להסתפק לר' יהודה דאמר בשלהי כלאים עד שישלש, ואכולה מתניתין קאמר, ומשמע דגם בשבת השומטה פטור גם בעשה שתי תפירות וקשר ראשי החוט זה עם זה בשני קשרים, מה הדין בעשה שלש תפירות בשלשה חוטים וקשר ראשי כל חוט זה בזה שתי פעמים, דכיון דחייבין לדידיה דשתי תפירות בקשר גמור לא מהני, ושלש תפירות מהני, חייבין דיש יתרון בשלש תפירות בלא קשר, ושפיר י"ל דלא מיחייב אלא בשלש תפירות בחוט אחד דלא בעי קשירה.

ומרן זללה"ה בסימן ג' ס"ק י"ב פירש דעשה שני ראשיה ללד אחד דהיינו שתי תכיפות איירי בלא קשר החוטים שני קשרים, ואפ"ה משכח"ל קשר דהוי חיבור, וכמו דנקטו הראשונים ז"ל ע"ד צ' לענין שבת, ועל פי זה כתב דבשתי תכיפות ושני קשרים מודה ר"י דהוי חיבור, ולא בעי עד שישלש אלא לחייב בלא קשירה עי"ש, ולפ"ז גם לר"י יש מקום לומר דסגי בג' תפירות עי"ג חוטים ובכל חוט תפר תפירה אחת וקשר החוט בשני קשרים בשפת הבגד.

(ה) בלאים פ"ט מ"י התוכף תכיפה אחת אינה חיבור כו' עשה שני ראשיה ללד אחד חיבור, כבר נתקשינו לעיל סק"א לפירוש הר"ש והרא"ש דעשה שני ראשיה ללד אחד הכונה שעשה שתי תפירות, למה לא שנה התנא התוכף שתי תכיפות חיבור, ומה ענין להזכיר עשה שני ראשיה ללד אחד, ואפשר דלשון זה בא לדיוקי דרישא דתכיפה אחת איירי כשלא עשה שני ראשיה ללד אחד, כמו דמשכח"ל בשפת הבגד, ומשום דבעשה שני ראשיה ללד אחד בשפת הבגד וקשרן, הרי אף בתכיפה אחת מיתסר מיהא מדרבנן, והרי הרא"ש נתקשה למה מותר מדאורייתא, ולפירוש הרמב"ם זה אמנם כלאים דאורייתא, וראוי לומר דלפירוש הר"ש והרא"ש יש לאסור מיהא מדרבנן, אבל מסתמא הרא"ש בפסקיו מתפרש דבתכיפה

תכיפה אחת, וכמו שפירשו הגר"א והכ"מ וכו' נצטור, הרי מלאנו משנה מפורשת שהתוכף תכיפה אחת בשפת הצגד וקושרה חייב משום תופר בשבת כדקמני דהשומטה חייב, וכשאלו צאים להקשות על זה אם כן למה שנינו בשבת התופר שתי תפירות, הרי התשובה פשוטה דלריץ שיקשור החוט זה צוה בשני קלותיו, וזה לא יתכן בבתם תפירה שאין ראשי החוט נצד אחד, והתם לא משכחת לה קשירה אלא בקצה כל חוט לעצמו, וקשירה זו אינה מחייבת תכיפה אחת, אבל אם תופר בשפת הצגדים ויכול לקשור החוט בשתי קלותיו זה צוה, שפיר חייב גם בתכיפה אחת. (עד כאן).

שם ר"י אומר עד שישלש, לפירוש הרמב"ם דעשה שני ראשיהם לצד אחד איירי בתכיפה אחת, יש לפרש דר"י אדיוקא דמתני' קאי דקמני התוכף תכיפה אחת אינה חיבור, מכלל דשתי תכיפות חיבור, וע"ז קאמר עד שישלש דלא סגי בשתי תכיפות, ומיהו בכלל דבריו נמי דתכיפה אחת וקשר שני ראשיהם לצד אחד נמי לא מהני, דגם אמאי דנשנה בהדיא במתניתין קאי.

(ו) שבת ע"ד ב' והא לא קיימא אמר רבנ"ח אמר ר"י והוא שקשרו, הר"ן הביא שהרא"ם דקדק מכאן דבקשר אחד לא מחייב משום קושר, דלא משמע שכל תופר יתחייב נמי משום קושר, אלא ודאי דבקשר אחד לא מחייב, ואיירי הכא שעשה רק קשר אחד, וז"ע דקשר אחד דהיינו שילוב שני ראשי החוט זה צוה, פשיטא דליכא לחיובי עליה, דלא קיימא כלל, וגם קרוב הדבר שלא יועיל נמי לקיום התפירות, ונראה דיש לפרש דר"ל דכל שלא עשה שני קשרים לא מחייב אפילו עשה קשר אחד וסיבב החוטים זה תחת זה ושורן, אפ"ה לא מחייב אע"פ שהקשר מחזיק, וכש"כ שמועיל לקיים התפירות, וברמב"ן כתב שמרכיבן זה על זה כעין קשר, נראה דפשוט ליה ז"ל דקשר אחד לאו כלום הוא, ולא סגי ביה לקיים התפירות, וכן צריטב"א הביא פירוש הרמב"ן בשם רבו, וכתב עוד דאפשר שקשר על מנת להתיר דמשום קושר ליכא, ומ"מ משום תופר חייב, ועי' עוד בדבריו לקמן ק"ה א', ולעיל סק"ב.

ובריטב"א הביא בשם תו' דכיון שאין הקשירה אלא להעמיד התפירה לא חשבינן ליה אלא משום תופר בלחוד, ונראה דאין הכונה דחצר

בחשיבות הקשירה כיון שמטרתה להעמיד התפירה, דמה בכך מ"מ חשיבות הקשירה במקומה עומדת, אלא יש לפרש דכיון דהקשירה נצרכת לתפירה, ואם לא היתה מלאכת קושר במשכן, היינו מחייבין על קשירה זו משום תופר, שהיא השלמת מעשה התפירה, הלכך גם עכשיו דליכא מלאכת קושר, מ"מ קשירה זו חייבין עליה משום תופר, ואי קשיא דליחייב תרתי, י"ל דקושר ותופר בני זיקתא נינהו, דתרוייהו פעולתם לחצר, והלכך אין לחייב על פעולה אחת תרתי, [וכר לצד צונה ומכה בפטיש, עי' מש"כ בסיומן י"ח סק"א], וכיון דעיקרה להעמיד התפירה לא מחייב אלא משום תופר, ובתוי"ט הקשה מהא דאמרין ע"ד ב' צעציד חלתא דאי חייטיה לפומיה חייב י"ג, ופרש"י משום תופר ומשום קושר שאחר התפירה, ואפשר דהתם שהנידון בחיבור הקנים יש יתרון בקשר מלצד תועלתו לקיים את התפירות, ואפשר נמי דהתם בחלתא עשה יותר משתי תפירות שכבר לא הולך לקשר בשביל קיום התפירות, ולכך חייב משום קושר, ומיהו כל הראשונים שבקשו יישובים אחרים לפטור מקושר, ע"כ דלא סבירא להו כסברת הריטב"א.

לפי מש"כ צריטב"א יש להסתפק אם תפר ראובן ב' התפירות ושמעון קשר, אם יש לחייב לשמעון משום קושר, כיון דאינו מתחייב משום תופר, או"ד סוף סוף קשירה זו חלק מן התפירה היא.

קושית הגמרא והא לא קיימא אינה אלא דאין לחייב משום תופר, אבל מדרבנן ודאי אסור, [ושמא גם מדאורייתא כדין חצי שיעור], ואפילו תכיפה אחת, וכדתנן כלאים פ"ט מ"י התוכף תכיפה אחת אינה חיבור כו' והשומטה בשבת פטור, והוא ככל פטורי דשבת דפטור אבל אסור, ואפילו לשמוט וכש"כ לתפור, ומיהו שמא יש לדחות דהתם דוקא דקשר.

ונראה דאפילו במקום דמוכח מילתא שאינו אלא לזמן, כגון שתופר שני מנעלים זה לזה, נמי אסור, דכשם דכל המלאכות חייבין עליהן גם לזמן, כגון צונה וכותב וכיו"ב, ה"נ בתופר יש לאסור מיהא מדרבנן אפילו במקום דמוכח שהוא לזמן, דרק בקושר אשכחן קולא לזמן, לפי שמלאכת קושר היא עשויה להיות ניתנת, דרוב שימוש

בירושלמי פ"ו ה"ב, ועיין צביאור הגר"א יו"ד סימן ש' סק"ה].

והנה יש כאן חידוש דעל אותה תפירה חייבין שנים, דגם זה שתפר בלא מיתוח יש לחייבו משום תופר, וזה שמתח אח"כ חוט התפירה נמי חייב משום תופר, ואע"ג דרש"י פירש דאירי שנתרופפה התפירה הראשונה, ואם כן איירי שהראשון תפר במיתוח, מ"מ נראה דגם אם הראשון תפר שלא במיתוח נמי חייב, וכ"נ ברמב"ם עי' להלן.

רמב"ם פ"י מהלכות שבת ה"ט והמותח חוט של תפירה בשבת חייב מפני שהוא מצרכי התפירה, נראה דרבונו מפרש שהתופר בתחלת תפירתו תופר שלא במיתוח ואח"כ מותח, והרי הוא חייב על המתיחה לפי שהוא מצרכי התפירה, וכעין זה כתב רבנו פ"ט הי"ד המכבס בגדים הרי הוא תולדת מלצן וחייב והסוחט את הבגד כו' הרי זה מכבס וחייב שהסחיטה מצרכי כיבוס הוא כמו שההגסה מצרכי הבישול, ושם בה"ד כתב וזא אחר והגיס כולם חייבין משום מבשל, שכל העושה דבר מצרכי הבישול הרי זה מבשל, וה"נ מתפרש ככאן שהתופר חייב מע"פ שלא מתח את חוט התפירה, והמותח אחריו גם הוא חייב, ועי' צ"י סימן ש"מ שנטה לפרש כונת הרמב"ם לענין יישור החוט קודם התפירה, ול"מ כן, גם במ"מ מבואר שפירש כונת הרמב"ם כפרש"י אלא שנתן טעם אחר קצת, וכבר השיגו הא"ר.

בא"ר דקדק למה שנו הך מימרא דמותח חוט תפירה לבתר דין קורע על מנת לתפור, ולפמש"פ דדעת הרמב"ם כמדומה שצמניאות בתפירה של קרע מצוי יותר שאין מותחין את החוט אלא לאחר כמה תפירות שהם צרפיון, משא"כ בתחלת תפירת בגד, ולקושטא דמילתא נראה דלפי דמימרא דרב זוטרא בר טוביה משמיה דרב כללה עוד ענינים כמו הלומד מן המגוש והיודע לחשב תקופות ומזלות, הלכך לא רצו לקבוע מימרא זו בין תופר לקורע על מנת לתפור דענין אחד הם, לכך קבעוה לאחר עניני תפירה, וקריעה על מנת לתפור, ובספר תו"ש כתב לדקדק מזה דהמרפה חוטי תפירה חייב משום קורע, ואין נראה כן, דלאו קריעה היא.

הקשרים הוא על מנת להתיר, והרי זה מעין דלת שמשמשת לנעילה ופתיחה, והלכך אפילו במקום דלא מוכח שהוא לזמן, יש קולא במכיון לזמן, משא"כ בתפירה דצמקום דלא מוכחא מילתא שהוא לזמן, יש לחייבו גם כשמכיון לזמן, וכ"כ מרן זללה"ה הוצא לעיל בסימן י"ח ס"ק י"ד, אבל במקום דמוכח שהוא לשעה, י"ל דלא מיתסר מדאורייתא, אבל מדרבנן ודאי אסור.

רמב"ם בהגהות מרדכי פרק כמה טומנין סימן תנ"ז דמתירין בית הנזאר היינו אם נתחבר על ידי קשר בשעת כביסה, אבל אם היה תפור פי בית הנזאר או כמו שמדבקים הרצוענים זוג של נעל אסור לנתקן זה מזה שלא מצוינו חילוק בין תפירה של קיימא לתפירה שאינה של קיימא ורפיא בידי עכ"ל ורבינו יואל מתיר אפילו בתפירה הוואיל ולא להתקיים עמיד וכן אמרינן לקמן פרק כלל גדול כו' עכ"ל, נראה דלא התיר רבנו יואל אלא להתיר אבל לא לתפור, ומש"כ וכן אמרינן לקמן פרק כלל גדול, תיבות פרק כלל גדול הם ט"ס דלא מצאנו מזה בפרק כלל גדול, ודברי רבנו יואל מוצאים בראב"ה סימן ר"ו, ובא"ו סימן ס"ח, ושם כתב להוכיח דלשון מתיר מתפרש גם לנתק תפירות ולא רק להתיר קשרים מהא דאמרינן לקמן ר"ל בפרק כמה טומנין מ"ח ז' בגד שהוא תפור בכלאים חיבור לטומאה עד שיתחיל להתיר, חזינן דלשון להתיר משמש גם לנתק תפירות, וממילא מתירין בית הנזאר יכול להתפרש נמי בבית הנזאר שהוא תפור, ועי' בספר גינת וורדים סימן י"ז י"ח. — א"ה, עיין עוד לעיל בסימן י"ז ס"ק י"ג י"ד ט"ו.

(ז) שבת ע"ה א' אמר ר"ז בר טוביה אמר רב המותח חוט של תפירה בשבת חייב חטאת, נראה דבשתי תפירות אין נופל לשון זה של המותח חוט תפירה, דכששני ראשי החוט קשורים זה בזה אף אם קשורים צרפיון מקוים הרי הבא לקשור צהידוק, ראוי לקרותו המהדק חוט של תפירה, ולא המותח, ולכן ע"כ איירי בשיש יותר משתי תפירות דבזה שייך לשון מותח, וכ"כ בא"ר סימן ש"מ ס"ו דצמותח ודאי יש יותר משתי תפירות, ולפ"ז אין צורך בקשירה, דהא בשלש תפירות א"צ שיקשור כמ"ס הרמב"ם צפ"י מהלכות שבת ה"ט, וכ"כ בא"ר שם, [שו"ר

דהוי מחייבין ליה משום קורע, כיון שאינו מקלקל
 אע"ג דלא הוי על מנת לתפור, אלא דקיס לגמ'
 דרב חיובא דמכה בפטיש אחי לאשמועין, דהיינו
 דנקיט לה בפותח בית הנזכר שהוא גמר תיקון
 הדבר, וע"ז פרכינן ממגופת חצית, ומשינן, ומיהו
 כל שאפשר לחייב משום מכה בפטיש, ליכא משום
 קורע, אבל לא יתכן לפרש וכי מה בין זה למגופת
 חצית, דר"ל שיתחייב משום קורע במקום מכה
 בפטיש, דודאי מתפרש שיהא מותר דומיא דמגופה,
 (ושמא משכח"ל פותח בית הנזכר גם בקריעת
 תפירה אחת, וכדמשמע קצת לפירוש ר"ת, והלכך
 משום קורע אין כאן, ומ"מ משום מכה בפטיש
 שפיר איכא, אבל לא יתכן לאוקמי גמ' זכה"ג).

שוב נראה דמהא דפרכינן וכי מה בין זה למגופת
 חצית, אין ראיה לליכא לחיובי משום קורע,
 דגם על קורע איכא למיפריך דליכא לחיובי אס זה
 דומה למגופת חצית דלא חשיב חיבור, דנהי דלא
 נימא דמותר גם מדרבנן, אבל חיוב חטאת שפיר
 איכא למימר דליכא כיון דאינו חיבור, והרי בסיומן
 שי"ז ס"ג שרינן לקרוע נעלים התפורים יחד,
 ועכ"פ לפירוש ר"ת דאירי בתפירה שלא נעשית
 לקיום, ולפ"ז למאי דמסקינן שזה חיבור, שפיר
 אפשר לחייב משום קורע, אלא דקושטא הוא דרב
 משום מתקן ומכה בפטיש קמחייב ליה, והיינו דנקט
 ליה בפותח בית הנזכר, וטעמא דכיון דהא דקריעה
 זו לא חשיבא מקלקל הוא משום דהוי מתקן ומכה
 בפטיש, הרי חיובא דמכה בפטיש קדים.

ברם זרמז"ן וזריטצ"א מכות שם [וכפי
 שהעתיקו זכ"מ פ"י מהלכות שבת ה"ז]
 הרי מצאנן דסבירא להו דפותח בית הנזכר ליכא
 לחיוביה משום קורע כיון שאינו על מנת לתפור,
 ונריך ליישב מה שחמה הגרע"א ז"ל והעו"ש דכיון
 דאינו מקלקל שפיר יש לחייבו משום קורע כמו
 קורע על מחו וכמו שהבאנו לעיל, ואפשר דקורע
 על מנת לתפור חשיבא הקריעה מצרכי התפירה,
 והרי הקריעה נחשבת כפעולה חיונית לתפירה, וכן
 קורע בחמתו ועל מחו, הרי הקריעה פעולה
 חיונית כיון שהקריעה היא הנזכרת ומשמשת
 כפעולה חיונית מנד עצמה לחקן, ושפיר חייבין
 על פעולה זו, אבל הקורע בית הנזכר אין הקריעה
 פעולה חיונית, אלא פעולתה קלקול והשחתה כמו
 כל קורע אלא שבמקום הזה יש תועלת בהשחתה

(ח) שבת מ"ח א' אר"י א"ר הפותח בית הנזכר
 בשבת חייב חטאת מתקיף לה
 ר"כ מה בין זה למגופת חצית א"ל רבא זה חיבור
 וזה אינו חיבור, יעויין זרמז"ן וריטצ"א מכות ג'
 ז', ונראה דמהא דפריך וכי מה בין זה למגופת
 חצית משמע דאין החיוב משום קורע, דאס איכא
 דהחיוב משום קורע, ולפי דאינו קלקול לא צעין
 על מנת לתפור, א"כ אין מה לשאל ממגופת
 חצית, דהתם ליכא משום קורע, ומשום סחירה
 י"ל דלא חשיב סחירה, דגם בהיות המגופה
 מחוברת תורת כלי ותורת מגופה עליה, וגם י"ל
 דאין סחירה בכלים, משא"כ קורע שפיר איכא גם
 כשהתפירה עראי, וכ"מ זרמז"ן שם דאי איכא
 משום קורע ליכא למיפריך ממגופה, ומיהו התם
 צעושה פתח גמור בתחלה, וכן העיר זכה"ל סוף
 סימן ש"מ דמהא דכילל לה צברייתא בהדי חזרת
 מוכין מוכח דמשום מכה בפטיש הוא.

והגרע"א ז"ל ע"ג א' הציא דברי הז"י והמג"א
 בסיומן שי"ז דפותח בית הנזכר ליכא
 משום קורע אלא משום מכה בפטיש, כיון שאינו
 על מנת לתפור, ונתקשה בזה דהא קורע על מחו
 שחייב לקרוע עליו מצאנן בגמ' ק"ה ז' דחייב
 משום קורע, אע"ג שאינו על מנת לתפור, כיון
 דאינו מקלקל, וא"כ ה"נ בפותח בית הנזכר כיון
 דאינו מקלקל יש לחייב אע"פ שאינו על מנת
 לתפור, וכן הקשה צעו"ש זיינו המג"א שם,
 ולמש"כ הקושיא היא על הגמ' דבגמ' משמע
 דליכא משום קורע, ואפשר לומר כמש"כ בסיומן
 י"ז סק"ט דמלאכת קורע אינה אלא בקריעה שהיא
 הפסד אלא שיש בה תועלת, כמו קורע על מחו,
 וכן צנפל דרנא ע"ה א', [או דעבדא כי כיסתא
 ק"ה ז'], דהיינו קריעה דהואי במשכן, אבל קריעה
 שהיא תיקון כמו פותח בית הנזכר, לא שייכא
 למלאכת קריעה, ויש לדון משום מחתך, או מכה
 בפטיש, או מתקן מנא, וכ"כ זכה"ל סוף סימן
 ש"מ דעת רש"י, [וכעין זה כתב בעולת שבת
 סימן שי"ז ס"ק ט"ו, עיי"ש], ולמש"כ מוכח כן
 בגמ', אבל הדברים מחודשים, וגם סתימת הרמז"ן
 והריטצ"א ק"ק, דהו"ל לפרש למה ליכא משום
 קורע אע"ג דאינו מקלקל.

ושמא י"ל דהה"נ דאי הוי דומה למגופת חצית
 ולא היה אפשר לחייבו משום מכה בפטיש,

זו של קלקול, וזו לא סגי לחייב עליה, דלא דמי לקורע על מנת לתפור. — א"ה, עיין עוד לעיל בסיומן י"ז סק"ט - י"ד.

בבה"ל סוף סימן ש"מ כתב לדעת רש"י שפירש דחיוצא דפותח בית הנזיר הוא משום מכה בפטיש, ז"ל דסבירא ליה דלכך אין לחייבו משום קריעה שיש בה תיקון, דאין מלאכת קורע אלא בזמן שהקריעה קלקול, אלא שיש תועלת בקלקול הזה, כמו בנפל דרנא שקורע שיוכל לתקן, וכן קורע על מתו, אבל קריעה שהיא תיקון אינה בכלל מלאכת קורע, וכמו שהבאנו לעיל, והנה כל הראשונים כולם פירשו כן דחיוצא דפותח בית הנזיר הוא משום מתקן כלי ומכה בפטיש, הלא המה רש"י, וכן בתו' הזכירו שהוא עשוי להכניס ולהוציא, וכן ברשב"א, וכן בסמ"ק וסמ"ג ויראים הכניסוה במלאכת מכה בפטיש, וכן ברמב"ן וריטב"א במכות שם, וכן בהגהמ"י פ"י מהלכות שבת ה"י, וכן הביא שם המ"מ פרש"י שהוא מתקן מנא, וכן בר"ן, וכן בטור ובשו"ע סימן ש"ז, ולא נמנא מי שפירש הטעם משום קריעה שיש בה תיקון, ומה דנקט בבה"ל שם כן בדעת הרמב"ם שכתב הלכה זו בסמוך לקריעה שחייבין עליה, כבר כתב מרן זללה"ה בסיומן נ"א סק"ד שאין מזה ראיה, דכיון שזו מלאכה של קריעה שפיר קבעה בהדי מלאכות קריעה, והרי המ"מ והגהמ"י הביאו פרש"י על הלכה זו, ומיהו בתשובה של ר"א בנו של הרמב"ם המוצאה בספר הגדמ"ח ע"ש ר' פרחיה יש קצת משמעות דמשום קריעה של תיקון מחייב לה, ועי' מש"כ בסיומן י"ז סק"ט. — א"ה, עיין עוד לעיל בסיומן ל"ו.

(ט) **הא דתנן** צינה ל"צ ב' דאין חותכין את הנייר לללות זו ומפרשין טעמא בגמ' משום דמתקן מנא, ולא משום קורע, ונתקשה בזה בבה"ל סימן ש"מ סי"ג בשם הפמ"ג, כבר כתבנו בסיומן י"ז סק"ט ליישב דכל נייר תחלת עשייתו בגדול על מנת לחלקו לחתיכות לפי הצורך אם לללות זו או לכתוב זו, וכיון שזו עיקר מטרתו הרי הוא בדין מחתך, ובקפיד אמשחתא חייב משום מחתך, ובלא קפיד אמשחתא מיתסר מדרבנן, אבל אינו ענין לקורע שקריעתו הפסד אף שלפעמים הוא מתקן, ואיסור תיקון מנא חמור טפי מאיסור מחתך בדלא קפיד אמשחתא, ולכך הזכירו בגמ' טעם זה.

ואף לדעת הרמב"ן והריטב"א לעיל סק"ח דפותח בית הנזיר היה אפשר לחייבו משום קורע אלא שאינו על מנת לתפור, וחזוין דקריעת תיקון נמי שייך לחייב עליה משום קורע, נייר שאני שקריעתו בדין מחתך שהוא סדר עשייתו, וכרגיל גם קפיד אמשחתא, והלכך גם כשלוקה לללות זו ולא קפיד אמשחתא לא נפיק מתורת מחתך.

ונראה דגם פחילה צינה ל"צ א' תחלת עשייתה ארוכה על מנת לחלקה לפי מדה, ובקפיד אמשחתא יהא חייב משום מחתך, [עי' ע"ה ב' דגם מגרר כלונסאות חייב משום מחתך], והלכך בלא קפיד אמשחתא איסורו משום מתקן מנא ולא משום קורע, כדאמרינן התם.

והנה כל חותך נייר לללות זו סתמא דמילתא משתדל לחתוך לפי זרכו, ומבואר דזה לא חשיב קפיד אמשחתא, ודוחק לומר דבבחיבה אחת לא חשיב מחתך, וז"ל דנייר לללות זו אין מקפיד על מדתו ולפעמים מקצר ולפעמים מגדיל, הלכך לא חשיב קפיד אמשחתא, אע"ג דאיכא גדול מדאי וקטן מדאי דלא ניחא ליה בזה.

הא דסלית סילתי שבת ע"ד ב' פרש"י שמחתך ע"ס דקים בלא מדה, וחייב משום טוחן, ובקפיד אמשחתא ומחתך לפי מדה חייב משום מחתך, והרמב"ם בפ"ח ה"טו' פירש סלית סילתי שמנסר ע"ס בשביל להשתמש בנסורת, ומ"מ מודה דגם המחתך ע"ס דקים חייב משום טוחן כפרש"י, שכן כתב שם אבל המחתך ע"ס אינו חייב עד שידקדק מהן כדי לבשל כגורגרת מצינה, הנה כתב דהמנדקדק בע"ס חייב משום טוחן, והיה דקפיד אמשחתא העתיק הרמב"ם בפ"א ה"ז לענין עור, ולא נתפרש למה לא שנאו בע"ס כמו שהוא בגמרא, ושם משום דעיקר מלאכת מחתך דמשכן גבי עור. — א"ה, עיין עוד לעיל בסיומן י"ז סק"ט.

(י) **רמב"ם** פ"י ה"י הקורע כדי לתפור שתי תפירות על מנת לתפור שתי תפירות חייב, יעוין בגליון הגרע"א ז"ל דר"ל שצריך שיהא באורך הקרע כדי לתפור שתי תפירות, לאפוקי אם קרע באורך תפירה אחת, אע"פ שהוא סמוך לקרע ויש בו צורך לשתי תפירות פטור, ויש כאן לפרש דלכאורה כל קרע קטן גם מחייב שתי תפירות, דצריך שיהא ראשי שני החוטין בצד אחד, כמו

והלכך בקריעת תפירה אחת חשיב כקרע שטח של שתי תפירות, ויש לעיין שיעורו בכמה דאס דילג הרבה תפירות לא מסתבר שיחשב כסמוס.

(א) מג"א סימן שי"ד ס"ק י"ד בתוספתא פי"ז קורע אדם את העור מע"פ חצית של יין ושל מוריים ובלבד שלא יכוין לעשות זינוק, נראה דהעור משמש ככיסוי לחצית, והא דשרינן לקרוע משום שזו קריעת קלוקל, וכיון דעיסוקו להגיע לחצית נחשבת הקריעה קצת כלאחר יד, וכשזכר קליפות להגיע לאגוז, עי' ס"ח, ועי"ש בזה"ל, ובספר מרן זללה"ה סימן ס"א סק"ב. — א"ה, עיין עוד לעיל בסימן י"ז סק"י וס"ק ט"ז.

סימן מו

(א) ק"ו ב' מחני' וזא השני וישב צידו אע"פ שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשמרו ונמלא צבי שמור בתוכו, יעויין ברמב"ן ורשב"א ור"ן שהזכירו כאן שני פירושים, או שהדלת היתה מגופה והיה הצבי שמור והוסיף לנועל את הדלת במפתח, או שהיה צבי שמור בתוכו על ידי שהיה קשור וזא זה ונעל את הדלת, ובשני הפירושים מתפרש שאח"כ נחבטלה השמירה הראשונה, והצבי שמור רק על ידי נעילתו, והוא בדומה שעמד הראשון והלך לו, ונראה דעיקר הנידון בכאן היה שאפשר לחשוב את ישיבתו בתוך הפתח כמעשה של קום ועשה, והרי הוא כעוסק בצידת הצבי, דאס הניח דלת בעוד הראשון ממלא את הפתח, לא איצטריך לאשמועינן שאינו חייב לסלק את הדלת כשהלך הראשון, ורק משום שהוא יושב ראוי להסתפק, ודכוותה בגמ' בצפור שנכנסה לו תחת כנפיו, נמי היה מקום לחשוב את ישיבתו כמעשה בקום ועשה, עכ"פ מדרבנן, והיינו ששנה התנא דזה דומה לנועל את ביתו שאינו עושה שום מעשה עכשיו, וה"נ ישיבתו כשז ואל תעשה, וממילא הוא פטור ומותר, ומיושב מה שנתקשו בתו'.

ומיידו לענין רציחה כה"ג כגון שמוגע אויר מלהכנס לבית, אפשר דחשיב כעושה מעשה ויהיה חייב כדין מנמס סנהדרין ע"ז א', וכמו דלבוש בכלאים דחשיב כעושה מעשה במכות כ"א ב'. הקשה הרשב"א מה מקום לדון על מעשה של השני, הרי אף ליטול את הצבי צידו יש

שפירשו הר"ש והרא"ש שלהי כלאים דעשה שתי ראשיה לצד אחד היינו שתי תפירות, וי"ל דמה שגם בקרע קטן זקוקים לשתי תפירות בשביל שיהיו שני ראשי החוט לצד אחד שיוכל לקשור, לא חשיב מחמת זה כקרע המנריך שתי תפירות, והרי אם הקרע הזה בקצה הצגד יכול לעשות תפירה אחת ולקשור, אבל שיעור שתי תפירות הוא כפי מה שרגילים כל המופרים להרחיק מרחק מסויים בין תפירה לתפירה, ונריך שיקרע באריג קרע שיש בארבו שיעור שתי תפירות.

ויש להסתפק בקורע בחמתו או על מחו, שהקריעה עצמה היא תיקון וחייב עליה, אם נריך שיהא בזה באורך הקריעה כדי לתפור שתי תפירות, ומסתברא שהדבר תלוי לפי הענין של התיקון, אח"כ ראיתי שכבר דן בזה בזה"ל סימן ש"מ ס"ד, ועי' בתוספתא פי"ב דהמוחק כדי לתקן כל שהוא חייב.

יש לעיין לפירוש הרמב"ם במחני' דכלאים, נחבאר לעיל סק"א ה', דהא דעשה שני ראשיה לצד אחד איירי במכיפה אחת לצד הצגד, ועלה קתני דהשומטה בשבת חייב, אח"כ מבאר דא"צ שיקרע שיעור שתי תפירות, וי"ל דכל שבתפירה חייב בתפירה אחת, ה"ה דסגי בקריעה בשיעור תפירה אחת, ורק בגוונא שבתפירה אינו חייב אלא בשתי תפירות, בזה הוא שהנריך הרמב"ם דגם הקריעה תהיה בשיעור שתי תפירות.

כתב בשנות אליהו בפ"ז מ"ב ח"ל הקורע על מנת לתפור שתי תפירות פי' אפילו קורע תפירה ומקומה גדול ומחשבתו לתפור שתי תפירות חייב, עכ"ל, והערוני דכוותו כשהצגד תפור כדרך המופרים כשיעור תפירה בין תפירה לתפירה, ובמקום אחד האריך את התפירה למרחק של שתי תפירות, הרי אם יקרע תפירה אחת במקום הזה, דנמלא שיהא פרוץ שטח של שתי תפירות, הרי יתחייב אם דעתו לעשות שתי תפירות, ור"ל דלכך לא קתני הקורע שתי תפירות, כי לפעמים סגי אם קורע תפירה אחת, כגון בכהאי גוונא.

ולדאמור גם השנות אליהו מודה דקורע על מנת לתפור שתי תפירות, נריך גם שיקרע קרע של שתי תפירות, וכדנקט הגרע"א ז"ל בגליון הרמב"ם הוצא לעיל, אלא דס"ל דכהאי גוונא לא חשיב השטח שדילג בתפירתו כאילו הוא פרוץ,

ישיבתו ושמירתה, ש"כ ו"ל לאחר שהציא לשון המשנה אע"פ שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני לא עשה כלום ומותר לו לישב במקומו עד הערב ולוקח הצבי, למה זה דומה לנועל ביתו לשמרו ונמצא צבי שמור בתוכו שלא עשה כלום, ור"ל שהיה צבית צבי שמור בשעה שנעל, דומיא דישב השני בזמן שהראשון יושב, דפשיטא שאין לחייבו לפתוח הדלת, וכן בחר הכי בצפור כתב דיושב ומשמרה עד שתחשך ומותר, והיינו פטור ומותר שאמרו בגמ' על זה, ומה שהציא המ"מ שם דברי הרמב"ן, אין כונתו לפרש כן בדעת הרמב"ם, אלא הציא דיניה דהרמב"ן ע"פ התוספתא, דדברי הרמב"ם מתפרשים בשלא עשה השני או הנועל את הצית שום צידה.

ברמב"ן והוצא במ"מ שם כתב דניתן לפרש מתני' ע"פ התוספתא דנועל את ביתו לשומרו איירי שהוא צבי צידה גמורה בנעילתו, אלא שלא ידע שיש צבי צבית והרי הוא מתעסק ואנוס, ומ"מ מוכיחין בגמ' מהא דלמה זה דומה דרישא פטור ומותר להמשיך בישיבתו, אע"ג דבנועל ביתו עבד איסורא דצידה, ואילו יושב על הפתח לא עשה כלום, משום דהדבר פשוט דמי שנעל את ביתו אף כשעשה איסור אין לחייבו לפתוח את ביתו, דמאי דעבד עבד, ופתיחת הדלת לא תתקן את העבר, ודכוותה ציושב על הפתח לא נחייבנו לקום, אבל הדבר ק"ק דלמה הדבר דומה ראוי שיצא ללמד קולא בחטא, ולא לדמותו לחטא חמור יותר, והיה ראוי לדמותו לנועל ביתו בזמן שצבי קשור בתוך הצית, וצ"ל דא"כ, אבל כיון דגם בצבי מותר אין מחייבין אותו לפתוח את הדלת, ע"כ יש לכלול גם כהאי גוונא דדין המשנה, וצ"ע.

ואבתי קשה דבתוספתא קתני טעמא דנועל את ביתו משום שקדמה צידה למחשבה, ומשמע דאם צד באיסור, [או שמא אפילו בשוגג שלא במתעסק, עי' בה"ל סי' שט"ז ס"ו], מחייבין ליה לפתוח את הדלת, וא"כ טעמא דנועל את ביתו דלא מחייבין ליה לפתוח הוא משום שהיה מתעסק, וא"כ היכי קתני דלכך ישב על הפתח בזמן שהראשון עדיין יושב, לא מחייבין ליה לקום כשהלך הראשון, משום שדומה לנועל את ביתו וצד בנעילתו במתעסק, הרי אדרבה התם מיגרע גרע,

להתיר כיון שכבר נילוד ועומד, והרי השני אף אם נחשבו כלל, הרי הוא צד צבי שכבר נילוד, ונראה דיש ללמוד מכאן דמי שצד צבי בשבת ומחזיקו באפסר, דאין חזירו רשאי ליטלו ממנו באפסרו, שזה נראה מדרבנן כמסייע לצידיהו, אע"ג שאם היה צד הצבי מערב שבת ומחזיקו באפסר דהיה מותר לשני ליטלו ממנו, והיינו דנקטה מתני' בגוונא דהראשון חייב, דבזה הוא דאינטריך לאשמועינן דהשני פטור ומותר, והוא משום דלא קעביד מעשה.

צ) יעויין בתו' ד"ה למה שפירשו דס"ד לאסור ישיבת השני בצדו, משום דנראה כבא להוסיף שמירה לצבי, ומדמה לזה הנועל את ביתו לשמור כל הצית, דאע"פ שיש צבית צבי שהוא כבר נילוד ושמור, אין לחשוב את הנועל את הצית כבא להוסיף צבית הצבי, וה"נ היושב בצדו, ונראה מפרש"י דאיירי שיש צבית צבי שנילוד והוא שמור אם על ידי זה שצד אותו שמחזיק בו, או דסגי בעומד על ידו, או שמירה אחרת, ועכשיו על ידי נעילת הדלת הרי הצבי שמור על ידי הדלת, והצד אותו כבר אינו משמרו, דרש"י מפרש שהצבי כבר נילוד ועומד, ועכשיו הוא נהיה שמור על ידי נעילת הדלת, שלא היתה לשמירת הצבי.

ונראה דאע"ג שפירשו תו' דהחידוש הוא שאין לאסור את ישיבת השני בשעה שישב, וזה נלמד מנעילת הדלת שהיתה לשמירת הצית ולא נתיחדה לשמירת הצבי, מ"מ ע"כ יש גם חידוש שרשאי להמשיך ישיבתו לאחר שהראשון הלך, דהא בגמ' מוכיחין ממתני' בנכנסה לו צפור תחת כנפיו דרשאי לשמרה עד שתחשך, והתם בתחלה לא עשה כלום, וכן רנצ"י בלישנא בתרא לא מיייתי רישא דמתני' אלא סיפא דאע"פ שעמד הראשון והלך לו כו', דזהו דדומיא דנכנסה לו צפור, ומצואר בגמ' דגם זה דמותר שמעינן לה מסיפא דלמה זה דומה, והיינו כמש"כ לעיל סק"א דצדלת שאינו עושה מעשה אח"כ, פשיטא שאין לחייבו לפתחה, ורק על ישיבתו היה מקום לדון שיחשב כעושה מעשה בקום ועשה.

וברמב"ם פ"י הכ"ג נראה דכל הנידון אם פטור ומותר או פטור ואסור הוא על המשך ישיבת השני לאחר שהלך הראשון, וצדומיא דנכנסה לו צפור תחת כנפיו שאין הנידון אלא על המשך

הדלת יתחייב זה שינעול אותה, ואף אם נפרש דברי המג"א בגוונא שהלצי אינו מודע שנפתחה הדלת, וגם איירי זנועל מיד, אכתי הדברים מחודשים, וצצה"ל הביא בשם נהר שלום דהמג"א לא החיר אלא בשנתכוין לשמור הבית ולא לזידת הלצי, וגם בזה צ"ע, אבל ממה שהמג"א השיג על התו"ט מבואר דס"ל דגם בגוונא דמתניתין שרי, אע"ג דמתניתין מתפרשא כשדעתו על הלצי.

(ד) ק"ר ב' ת"ר הלז לצי סומא וישן חייב חגיר וזקן וחולה פטור א"ל אצ"י לר"י מאי שנא הני ומאי שנא הני הני עידי לרביי הני לא עידי לרביי, נראה דאצ"י סומא וישן הוא דקשיא ליה, דכיון דלד אותם כאילו הם כפותין עד שלא הרגישו ציד האדם למה חייב, אבל הא דחגיר וזקן וחולה פטור ניחא שפיר דכיון שהם במצב דלא עידי לרביי גם כשמרגישין יד אדם, הרי הם כנילודין ועומדין, ואהדר ליה ר"י דסומא וישן לא חשיבי כנילודין כיון דכשמרגישין יד אדם בורחין, והרי הם בני צידה ואף שצדן בקלות חייב.

ולפי זה לא למדנו פטור אלא בתשושין שגם כשמרגישין יד אדם אינם מנסים להשתמט, וכן פרש"י מחמת אובצנא שאינו יכול לזוז ממקומו, ויש לעיין בחיגר שיכול להלך ועבד לרביי אלא שאינו יכול לרוץ והצא לצדו צד אותו צדד שיחיא מאי, ולכאורה מהא דמוקמינן לברייתא בזהני דלא עידי לרביי, משמע דבעידי לרביי חייב אף כשנילודין בקל, ולא מצאנו שיעור חד שיחיא אלא כשהם בחוץ הבית דחשיבי כנילודין, אבל ברשות הרבים אף דמטי להו צדד שיחיא, מ"מ שם צידה עליו, ונכמדומה דכל עקרב מטי ליה צדד שיחיא, ומ"מ יש בו משום צידה דמתניתין קכ"א א'], ובמ"צ סימן שט"ז סק"ז כתב דחיגר שיכול להלך אלא דמטי ליה צדד שיחיא פטור דכנילוד ועומד חשיב, ולמש"כ אין לזה מקור, ואדרבה משמעות הגמרא דחייב כהאי גוונא, וצ"ל דמש"כ המ"צ דיכול להגיעו בשחייה אחת ר"ל בלא ריצה אחריו כלל שאינו יכול אלא להלך מעט מעט, וזה חשיב כלא עידי לרביי.

שם ל"ק הא בחולה מחמת אישתא הא בחולה מחמת אובצנא, רש"י פירש דמחמת אובצנא פטור, ולפי זה יש לפרש דמחמת אישתא דחייב איירי בעבד לרביי, דהא בלא עבד לרביי אמרו

דבישז על הפתח כשהראשון שם לא עשה שום סרך של איסור, ומשא"כ זנועל את ביתו לפי התוספתא דאיירי צדד את הלצי זנועל, אלא שלא היה יודע, ובשלמא אי הוי אמרינן דלפתוח את הדלת לעולם לא מחייבין ניחא דמדמה לחייבו לפנות הפתח כחיוצו לפתוח דלת, אבל כיון דבעשה באיסור מחייבין ליה לפתוח את הדלת, א"כ היכי תלי קל בחמור, ובגמ' מוכחין דפטור ומותר מהא דלמה זה דומה.

ולכן נראה דלעולם לא מחייבין לפתוח הדלת, גם לא זנועל באיסור, דמאי דעבד עבד, והא דקמני בתוספתא מפני שקדמה צידה למחשבה הוא טעם למה אינו חייב זנועלה ראשונה, ואינו טעם למה לא מחייבין ליה לחזור ולפתוח, ומיהו ביטול על הפתח וצד באיסור עדיין י"ל דחייב לקום מדרכנו, וברש"א משמע דגם זנועל את הדלת באיסור חייב לחזור ולפתוח, אבל ברש"א לא הזכיר לפרש נועל את ביתו דמתניתין צדד על ידי נעילתו. — א"ה, עיין עוד לעיל בסימן כ' סק"ט.

(ג) שם במשנה אע"פ שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור, יעויין בתו"ט ובמג"א סימן שט"ז ס"ק י"א שנתקשו דבפשוטו ישיבת השני היא יותר קרובה לציאה, וא"כ כשהראשון הלך לו ובפשוטו שהלך לחוץ, הרי ע"כ שהשני פינה לו את הפתח שיכול לצאת, וא"כ כבר בטלה צידת הלצי, וכשחוזר למלאות הפתח יתחייב משום צידה, ומשום כך פירש התו"ט שהראשון הלך לחוץ הבית, ובתו"ט פירש שהשני ישב לפניו מן הראשון, ולו"ד ז"ל היה נראה לדקדק מכאן דכשהשני עומד צפתח ואינו זו אלא צדדי שיעבור הראשון והוא חוזר וממלא את הפתח, דכהאי גוונא לא נחצטלה צידת הלצי כלל, דהפתח משומר על ידי השני גם בשעה שנותן לראשון לעבור, וגם הלצי לא ינסה לעבור כשהאדם צפתח, וגם משכח"ל כשהוא ארוך קצת, ובעוד הראשון ממלא את כל הפתח חוזר השני וממלא את הפתח במקום שכבר עבר הראשון, וכשנפגשים עומדים על צידן.

מה דנקט המג"א שם דלאחר שהלצי ניצוד אין צידתו מתבטלת על ידי פתיחת הדלת, כבר נתקשו בזה האחרונים ז"ל, והא"ר והרש"ש הביאו דבתוספתא מפורש דגם לאחר שניצוד אם נפתחה

מחמת אובצנא דבגמרא לפירוש ר"ח, ופירשנו לפ"ז דחיובו משום שעל ידי שילוח הכלבים הוא גרם לעייפותו והלכך אף שתפשו כשהוא עיף חייב, [וכ"נ בגמרא אדם], אבל הדברים נראים רחוקים, וברמב"ם גם לא הזכיר שזדו כשהוא עיף, ודברי הר"ח מתפרשים בפשוטו שחולה מחמת אובצנא דהיינו מחמת עייפות ולא מחמת חולי, ונקט לדוגמא כגון שהתעייף מחמת צריחתו מכלבים וכיו"ב, להדגיש שהעייפות לא מחמת חולי, וס"ל דבזה עדיין עזיד לרצוי וגם בהתאמתו יוכל לברות, ודברי הרמב"ם צמטל כלבים הוא ענין לעצמו דלדידה על ידי כלבים צידה היא, ומסתמא מנא דין זה באיזה מקום, ודין חולה מחמת אובצנא לא הביא לחייבו לפירוש ר"ח, ולפי זה אפשר שפיר לקיים דברי הגר"א דהרא"ש והטור מפרשי כפירוש ר"ח דמחמת אובצנא חייב כיון שאין בו חולי אלא עייפות, אבל חולה לעולם פטור ולכך סתמו.

(ה) י"ז ב' תוד"ה אין פורסין אע"ג דבשבת נמי אם פירס מלודא אינו חייב חטאת שאינו יודע אם ילוד אם לאו כו', נראה דאין כונתם דפטור משום הספק שמא לא ילוד, דגם בפורס בחורשין שכתבו צמטון בשם ירושלמי דודאי ילוד, נמי פטור, שאינו אלא גרמא שהחיה צניקתה למלודא גורמת להיותה ילודה, ופריסת המלודא אינו אלא גרמא, אלא יש לפרש כונתם דכיון דפריסת המלודא אינה מכריחה את הילדה, לפיכך אינו אלא גרמא, וכ"ה בתו' הרא"ש דאינו חייב חטאת לפי שאינו צד בידים, וכן ברשב"א.

שם בא"ד דפעמים אתי לידי חיוב חטאת כגון שצטע פריסתו ילוד כו', נראה דר"ל דבפורס המלודא לפני החיה או מקרב המלודא אליה ונכנסת לתוכה חשיב צידה, שזה כמושכה להכנס למלודא, וכן המוספתא יש לפרש כך, והיינו דקתני ונכנס לתוכה ר"ל שקירב המלודא אל הצהמה או העוף עד שנכנסה לתוכה, אבל אם הניח המלודא שלא צפניהם, אפילו הגיעו מיד ונכנסו לתוכה פטור שאינו אלא גרמא, שאין חילוק אם הגיעו מיד או לאחר זמן, עי' מש"כ מרן זללה"ה בסימן ל"ו סק"א. — א"ה, עיין עוד במש"כ בזה לעיל סימן ל"ד סק"ב.

המג"א בסימן שט"ז סק"ט הביא דברי התו' וסיים דנ"ל דמהאי טעמא אסור להעמיד

בגמ' שהוא פטור, ואיירי שעדיין יכול להלך אלא שהוא תשוש וקל לתופסו, ומ"מ חייב, ולפירוש ר"ח שהביא המ"מ בפ"י מה' שבת הכ"א כ"צ דמחמת אובצנא חייב, וא"כ מחמת אישתא פטור, מתפרש מחמת אישתא בלא עזיד לרצוי דהיינו להשמיט כשמרגיש יד אדם לפרש"י, ולפ"ז אין מחלוקת בין פרש"י לפירוש ר"ח דדין חולה, דלכו"ע בעזיד לרצוי חייב בלא עזיד לרצוי פטור, ובערוך ערך אש הביא שני פירושים האחד דמחמת אישתא יכול לרוץ ומחמת אובצנא אינו יכול לרוץ, ופירוש אחר דמחמת אישתא אינו יכול למירהט ומחמת אובצנא רהיט, והיינו כמש"כ, ולא הביא מה דנקט המ"מ בפירוש ר"ח שרדף אחריו עד שעייף על ידי כלבים וכיו"ב, וכדנראה שם ברמב"ם הכ"ב, וחיובו משום שהוא גרם לעייפותו, [עי' להלן בזה], ובערוך בערך דב הביא גירסא אחרת בסוגיין ובצינה כ"ד א', דגרסינן בעי לרצוי ולא בעי לרצוי, ופירש דהיינו אם ניגדין מיד או שצריך לארוץ עליהם ללוד, ונראה דאין נפקותא בין פירוש זה לפרש"י לדינא, דכשאין צריך לארוץ היינו שאין נשמטין כשצא לתופסו, וצ"ע בזה"ל סימן שט"ז ס"ב ד"ה או חולה.

בביאור הגר"א שם כתב דהרא"ש והטור סתמו דחולה פטור ולא פירשו לחלק בין מחמת אישתא למחמת אובצנא, לפי שהם מפרשים מחמת אובצנא כפירוש הרמב"ם דהיינו המשכה כלבים, ונמנא דחולה דבריייתא מתפרש סתם חולה לפיכך סתמו, אבל ודאי דמתפרש חולה בלא עזיד לרצוי כפרש"י כמבואר בגמ', ולו"ד ז"ל כיון שלא הזכירו ענין שיסוי כלבים נראה דמפרשי שפיר מחמת אובצנא כפרש"י, ומ"מ סתמו דחולה פטור כיון דכל חולה בלא עזיד לרצוי פטור, והו"ל לפרש דחולה דעזיד לרצוי חייב, מה שלא נזכר בהדיא בגמרא בחולה, וכידוע דלא עסקי בהלכות חיוב חטאת, וכל פטורי דשבת פטור אבל אסור לפיכך סתמו, שו"ר שכבר כ"כ בדרישה.

והרי"ף גם לא הביא בריתא דסומא וישן חייב וחיגר וחולה וזקן פטור, משום דס"ל דרך משום חיוב ופטור הוא דהוצרך התנא למיתני, אבל דאסור פשיטא בכל גווני, ולכך השמיטם.

נקטנו על פי דברי המ"מ דמש"כ הרמב"ם בזה"ל המשלח כלבים כו', שהוא פירוש

כפ"י הכ"ד פירש דחכמים פליגי על כל דברי ר"מ, וכאילו הו' קמני וחכמים פוטרין דכל שאין במינו ניזוד פטור, ולפי זה זרייתות דבסמוך דמחייבי בחגבים אחיין כר"מ, וק"ק דהא חגבים נאכלים דתנן חולין ק"ג ב' חוץ מבשר דגים וחגבים, וא"כ ע"כ שיהיו ניזודים, ושמה נימא דלדין אותן רק בשעת הטל, וכהאי גוונא חשיב אין במינו ניזוד, כיון שנאספים במצב שאין עליהם שם יודה, ודוחק.

מזהא דתנן עדיות פ"ב מ"ה ומייטין לה לקמן ק"ז א' ב' דהלך נחש לרפואה חייב, שמעיין דחשיב יש במינו ניזוד, אע"פ דמסתבר לזידתו לרפואה היא מיעוט ורוב זידתו שלא יישר, וכן נמי מהא דתנן קכ"א א' דיש חשש חטאת בזידת עקרב, מבואר דעקרב נמי חשיב יש במינו ניזוד, אף לזידתו סתמא הוא שלא יישר, וזידתו לרפואה [עי' גיטין ס"ט א'] הוא מיעוט, וכן בשמונה שרצים דתנן לקמן ק"ז א' דהלך חייב יש בהן עכבר דסתם זידתו הוא שלא יזיק, ואפ"ה האזו לזורך חייב דחשיב יש במינו ניזוד, וכן בשאר שקצים ורמשים דתנן שם דהלך לזורך חייב, כתבו תו' ושאר ראשונים דסתם זידתו הוא שלא לזורך, ואפ"ה האזו לזורך חייב.

והנה כתבו תו' לקמן ק"ז א' ד"ה שלא דאלו שאין במינו ניזוד הרי אף האזו לזורך פטור, וחזין דאף שיש שזד אותן לזורך גופן אחתי נשאר דדין שאין במינו ניזוד, ויש לפרש דלרעין ויתושין ופרעושין נשארין דדין אין במינו ניזוד ופטור גם כשזד אותן לזורך גופן, [עי' לעיל ע"ז ב' דיתוש משמש לרפואה], דלאו מידי לזידה נינהו, ובזיזה ל"ו ב' משמע דגם דבורים בגורל הזה דלא חשיבי במינו ניזוד אף שיש בהן תועלת לכוורת, [וכבר נתקשו אחרונים במש"כ הכ"י בסימן שט"ז דדבורים במינס ניזוד, ושמה יש לדחוק דאין כונת הכ"י דחשיבי במינס ניזוד לדינא דגמ', אלא שיש מי שזד אותם לכוורת מה שאין כן זבובים ויתושים], וטעמא נראה משום שגם אם יודם אינו שליט עליהם, דבעודם במזודה אין שום תועלת בהם, וכשיפתח המזודה הם יעופו לנפשם, וגם אם יניחם לכוורתם נשארים חפשים לזאת ולזוא, וגם זימנין שלא ישארו שם, ונמצא שזידתו לא גרמה לו להיות בעלים עליהם, והלכך חשיבי אין במינו

מזודה העכברים בשבת, וק"ק דהא היינו מתני' דכ"ה מחירין בערב שבת גם ככדי שלא יזד מערב שבת, אבל דבשבת אסור פשיטא, ונריך לומר די"ל דכיון דמתני' מייירי בחורשין דלד מיד לכך אסרו בשבת, אבל מזודה עכברים דכידוע שלא תזד מיד דהעכברים בורחין מבני אדם, שמה ס"ד דשרי גם בשבת, לכך תלה הדברים בדברי תו', דבשבת בכל גווי פטור אבל אסור.

בעילת הדלת בפני הנזי דתנן לקמן ק"ו ב' דחייבין עליה משום יודה, אינו ענין לגרמא, דנעילת הדלת גורמת שהנזי ברשותו והיינו יודה ממש, שאין צריך שיגע בניזוד זידו, וכ"כ בתשובות בית מאיר החדשות סימן י', ועי' רש"י ב"מ י' ב' דנעילת דלת נעשה גולן, ועי' מש"כ ב"ק ק"ה ב'.

(ו) ק"ו ב' ת"ר האז חגבים גזין נרעין ויתושין בשבת חייב דברי ר"מ כו', נראה דאייירי כשיש לו לורך בצרעין ויתושין וזדן לזורך, אבל אם זדן שלא יזערוהו פטור, דר"מ מצי סבר שפיר כר"ש דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, וחכמים דפטרי משום שאין במינו ניזוד מצי סברי כר"י דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, ואע"ג דמינן ניזודין שלא יזערוהו, אפ"ה פטור דבעינן שיהיו מינן ניזודין לזורך גופן, ועי' רש"י כתובות נ"א ב' דחכמים דפליגי אר"מ ר' יהודה דהדיהו, וצירושלמי פי"ד ה"א קמני ר' יהודה במקום חכמים, וכן בחוספתא פי"ג, ונ"ע בתו' רי"ד ק"ז ב' שכתב דר"מ דמחייב בצרעין ויתושין כר"י דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, וחכמים דפטרי כר"ש דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, והא דכתב דר"מ כר"י היה אפשר לומר דמשמע ליה דר"מ מחייב גם בזדן שלא יזערוהו כפי אורחא דמילתא, ולכך כתב דכר"י סבירא ליה וחייב גם על שאין במינו ניזוד, אבל מש"כ דחכמים כר"ש הא ודאי תימא דהא טעמייהו משום שאין במינו ניזוד, והיינו דגם בזדן לזורך גופן פטור.

שם וחכמים אומרים כל שבמינו ניזוד חייב וכל שאין במינו ניזוד פטור, רש"י פירש דחכמים פליגי רק אצרעין ויתושין, וכן נראה מצרייתות דמייטין בסמוך דהלך חגבים חייב, אבל הרמב"ם

ניאוד, ומ"מ אסור לזודן בכוורתן מדרבנן כדמסיק
בזינה שם.

(ז) יש להסתפק הזד שמונה שרצים או בעלי חיים
אחרים לזודן עורן, על ידי שזורק עליהם
חצים להורגן כדי שיוכל לתפסן, אם חשיב זידה
אע"פ שאינו זוכה בהן בחייהן, והרי בקרא כתיב
גבי יצחק ועשו שא נא כליך תליך וקשתך ונא
השדה וזודה לי זיד, חזינן דעל ידי קשת רגילין
לזוד, ונהי דהתם מסתבר שלא נחזיין להריגה,
דינחק לא היה אוכל נבלה, וא"כ נחזיין שיפגע
בזידה שלא במקום שעושה אותה טריפה, ואח"כ
יתפסנה וישחטנה, מ"מ חזינן בזידה היא על ידי
קשת, וכשאינו צריך אלא לעורן או לבשרן שפיר
יורה חז להרגן, וחשיב זידה, או דאין זידה אלא
בזד בעל חי בחייו, וכדחנן ע"ג א' הזד נבי
השוחטו כו' דבזידת חי איירי.

ואת"ל דכהאי גוונא חשיב זידה בהריגה, קרוב
הדבר דנשלמה מלאכת הזידה בהריגה,
גם עד שלא נטלה לרשותו, וגדולה מזו נסתפק
בזה"ל סימן שט"ז ס"ב ד"ה או דגם בדרך אחר
הנבי עד שנתעייף ואינו יכול לזוז, שכבר יתחייב
גם עד שלא נטלו לרשותו.

והנה כל הנידון לחייב משום זידה בהריגה, הוא
בזמן שכונתו לזוד, אלא שזדו על ידי שזורק
חצים עליו להורגו, אבל מי שאין כונתו לזוד והורג
פשיטא שאינו חייב משום זידה, ויש לתמוה
בראבי"ה הנדמ"ח סימן קצ"ד שהזכיר אפשרות
לפרש דהורג נחש כדי שלא ישכנו לר"י דמלאכה
שאינה צריכה לגופה חייבין עליה דאמרין לקמן
קכ"א ז' דחייב, דהיינו משום זידה דהריגתו היינו
זידתו, ושמה כונתו אם יתכוין ליטלו אחר הריגתו,
ו"ע.

(ח) ק"ז ב' ואיכא דמתני לה אהא הזד נחש
בשבת אם מתעסק בו שלא ישכנו
פטור אם לרפואה חייב מאן חנא אר"י א"ר ר"ש
היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור
עליה, הרמב"ם פסק כר"י דמלאכה שאינה צריכה
לגופה חייב עליה, ומ"מ בפ"י הכ"ה כתב דמותר
לזוד המזיקין בשבת והוא שיתכוין להנצל מנשיכתן
כיזד הוא עושה כופה כלי עליהן או מקיף עליהן
או קושרן כדי שלא יזיקו, וכתב המ"מ שם בזה"ל
דהרמב"ם סבירא ליה דמאן דמתני לה להא דר"י

א"ר אמתייתין דשאר שקצים ורמשים הזדן לזודן
חייב שלא לזודן פטור, ופסקה הרמב"ם שם
הכ"א, לא מתני לה אהא דהזד נחש דמתעסק בו
שלא ישכנו דפטור גם לרבי יהודה כיון שאינו זד
כדרכו, והראיה לזה דשמואל קאמר לעיל א'
אמתני' דנחש דמותר לכתחלה אע"ג דסבר מלאכה
שאינה צריכה לגופה חייב עליה, וכמש"כ תו' לעיל
ג' א', ו"ע דהא לעיל פרכינן עליה דשמואל
ממאי דפטור ומותר, ומשינן דתנן קכ"א א' כופין
קערה על עקרב שלא תישך, והיינו זידה דהתיר
הרמב"ם גם אליבא דרבי יהודה, והתם במתניתין
קתני אמר ר"י מעשה בא לפני ריב"ז בערב ואמר
חוששני לו מחטאת, הרי דלר"י דמלאכה שאינה
צריכה לגופה חייב יש לדון בחיוב חטאת, ואם כן
על כרחך דשמואל דקאמר פטור ומותר היינו
דלר"ש דפטור דהוא גם מותר, וכמ"ש הראשונים
ג' א', אבל לר"י אמנם אסור, ועי' מש"כ בסימן
כ' ס"ק י"ד ט"ו, ונ"ל דמשכחת לה כופה כלי
גם בזנות זידה גמורה, וזוה נחזיין ריב"ז דזימנין
דחייב חטאת.

הא דקתני מתניתין אם מתעסק בו שלא ישכנו,
ולא קתני סתם הזד נחש שלא ישכנו פטור,
נראה דהוא משום דלא אמרינן דפטור ומותר אלא
כשמעשיו מוכיחין עליו שאינו אלא מתעסק שלא
ישכנו, אבל לזוד אותו כדרכו כדרך הציידין לא
שרינן לכתחלה, אע"ג דכונתו שלא ישכנו, ודומיא
דכופין קערה דמיייתין לסייעתא דפטור ומותר,
דסתמא אין דרך זידה בכך, ו"ע בשו"ע סימן
שט"ז ס"ז שסתם דהזד נחשים ועקרבים בשבת
בשזיל שלא יזיקו מותר, ולא פירש דהיינו דוקא
במתעסק שלא יזיקו וכגון כופה כלי וכיו"ב, וכגוני
שהזכיר הרמב"ם, [לשיטתו דפסק כר"י].

(ט) ביצה כ"ד א' אר"י אר"י א"ש כל שאומר
הבא מזודה ונזודנו, כפי
פשטות הלשון היה נראה דר"ל דכל שאפשר לזוד
בלא מזודה חשיב אינו מחוסר זידה, ואפילו לא
מטי ליה בחד שיחיא, ורק אם צריך מזודה זה
חשיב מחוסר זידה, אבל אי אפשר לומר כן דא"כ
מאי פרכינן עליה דשמואל מהא דהזד אוזיין
ותרגוליס ויוני הרדיסאות פטור, הרי אדרבה אי
לאו דשמואל הרי הוי דיינינן מחוסר זידה גם
כשאין צריך מזודה, וכש"כ דהוי קשיא אוזיין

שם לכלובן קאמרינן דעצידי לרצוי, ר"ל בכלובן קאמרינן דאווזין ותרנגולים כשהם צערצ בכלובן, אינם נשמטים כשמרגישים יד אדם, מה שאין כן יוני שובך ויוני עלייה דגם כשהם בכלובן נשמטים ובורחין, וכ"ה בתו' רי"ד.

הא דתניא לקמן כ"ה א' דאווזין ותרנגולים כו' מותרין ואין צריכין זימון, איירי בגוונא שאין בהם משום צידה, ואשמועינן דחשיבי מוכנים ואין בהם משום מוקצה, אע"פ שלא הזמינם, וכן הרי"ף והרא"ש הביאו הך ברייתא דדף י' בהלכות זימון, וכן הרמב"ם בפ"ב מהלכות יו"ט ה"ה, והטור בסימן תנ"ז שהזכיר שמותר לזודן, אוסופי הוא דקמוסיף מההיא דכ"ד א' ומש"כ שם הרא"ש.

(י) ביצה כ"ג ב' מתני' אין לדין דגים מן הציצרים ציו"ט כו', יש לעיין למאי דמוקמינן למתניתין ציציר קטן, וגם דרש"ג לפרושי מילתא דת"ק אחי, א"כ מ"ש דנקט דגים לאיסורא וחיה ועוף להיתירא, ולא קמני רק מילתא דרש"ג צין לדגים צין לחיה ועוף, וכמש"פ אמנם הרמב"ם בפ"ב ה"ז, ונראה דציצר יש לו שיעור למטה, ולאו כל כלי עם מים מיקרי ציצר, וכל ציצר דגים שצו צריכים מנודה, ואמת המים לאו ציצר מיקרי, ולכך סתים להו לאיסורא, משא"כ ציצר דחיה ועוף יש מהן קטנים דמטי להו בחד שחיא, ולא ציצר דדגים גדול מציצר דחיה ועוף, דמסתבר דציצר דדגים קטן יותר, אלא דלענין שאין חסר מנודה הרי דגים גם ציצר קטן צריכים מנודה, אם מחמת קטנותם אם מחמת שנשמטים גם בעומק, אם מחמת שאינם נראים כ"כ, והנה הרמב"ם ששנה ההלכה לדורות, ואין מנהגי הציצרים קבועים לעולם, וגם פירש שיעור הציצר דהיינו אם צריך מנודה, שפיר כלל דגים וחיה ועוף בהדדי, אבל התנא שנה ההלכה ציצירין הרגילים, וגם לא פירש שיעור דמחוסר צידה, לכך שנה צדגים לאיסורא וצחיה ועוף להיתירא, דמזה גם יובן דהענין לפי גודל הציצר אם צריך מנודה, ולפ"ז אין מחלוקת לדינא צין הרמב"ם והרא"ש וכן הרש"א, דלכו"ע הדבר תלוי במציאות אם אומר הבא מנודה, וכן אין צורך לומר דרש"ג פליג אח"ק צענין דגים כמש"כ ה"ה, אלא כולם שוין

ותרנגולים, וגם בלא הא דרש"ג ושמואל הו"מ למיפרכ אאווזין ותרנגולים למה פטור, לכך צריך לפרש כמש"כ דמנודה לאו דוקא ור"ל כל שאומר הצה נאודנו חשיב מחוסר צידה, ורק כשאומר הצה נקחנו חשיב כאינו מחוסר צידה, כלומר כשיכול לטלו בלא התאמצות אז הוא כנילוד, ואפשר שזו כונת רש"י שכתב הצה מנודה כלומר שצריך לבקש תחבולות לתפשו.

שם ותניא הנד אווזין ותרנגולים ויוני הרדיסאות פטור, היינו אף כשצדן צרשות הרצים, ואף כשהנד אותן מתכוין לגזולן, אפילו הכי פטור משום שהם כנילודין ועומדין, וכן מבואר בבה"ל סוף סימן שט"ז.

שם אמר רב"ה אמר שמואל הללו באין לכלובן לערב כו', בפשוטו לכאורה ר"ל שהם צדין חיה ועוף שצרשותו דתנן שבת ק"ז א' דהצדן פטור, ורש"י פירש דגם מותר לזודן אפילו מחוץ לכלובן, ואפשר דפטור דצרייתא לאו כלל הוא דאסור, וכמו שהזכירו הראשונים, עי' רש"א, אבל הרי במשנה דשבת קמני פטור על חיה ועוף שצרשותו, ופטור דמשנה לכו"ע כלל הוא דאסור, ושם יש לחלק צין שבת ויו"ט, עי' רמב"ן שבת ק"ו ב', א"נ אשכחן פטור ומותר ואגב חייב קמני פטור כדאמר ל' א', עי' שו"ע סימן שט"ז ס"ב צמג"א וציציר הגר"א וצדה"ל שם, ועי' רא"ש כאן בשם צעה"ע, גם י"ל דחיה ועוף שצרשותו אינם כוללים אווזים ותרנגולים.

שם אלא אמר רב"ה אמר שמואל הללו באין לכלובן לערב ומזונותן עליך כו', מהא דתניא דיוני שובך ויוני עלייה דהצדן חייב מבואר דלא חשיבי חיה ועוף שצרשותו, וחזינן דמזונותן עליך הוא הקובע להחשב כחיה ועוף שצרשותו, ואמנם כן דאווזין ותרנגולים שניזונין מצעליהן הן צרשותו, וכשהן צערצ צרשותו גם לא ישתמטו כ"כ כשיצא לתופסן וכדאמרינן דלא עצידי לרצוי, והן בהרגשה ששם ציתן, מה שאין כן יוני שובך ויוני עלייה דניזונין מעלמא, אין להן זיקה לצעליהן ולכלובן, דאינו אלא מקום נוח ללון, ואם ישצר הכלוב ישוטו לעצמן למצא מקום אחר, לא כן האווזין והתרנגולים אם ישצר כלובן ישוצו לבית צעליהן לבקש מנוח.

א"נ שמא הו"מ למיפך מ"ט דגים לרבנן, ועי' רש"י במתני' שכתב קס"ד השתא כיון דמוקפין גדר הוה להו כנילודין ועומדין, [וכנראה כוננו כמש"כ דכיון דשליט עליהם זכא בעלות חו חשיבי כנילודין], אבל דגים נשמטים לחורים ולסדקים והוי צידה ציו"ט, והיינו דלא סגי בהו להיות כנילודין ע"י כח בעלות.

ובענין לפרושי דגם בעופות חשיבי ניילודין לרבנן כשהגיעו לרשות הבעלים, והיינו במקורה, ואף שמחוסרין צידה, ופרכינן דחזינן בצפור דלא חשיב צידה צבית אף שכבר הבעלים שליטין עליו, ומתרגינן דצפור דרור אמנם לא חשיב צידה אף כשכבר הוא ברשות הבעלים כיון שדר צבית כצודה וצריך טירחא מרובה לצודו, ומסקינן דהשתא דאמינן להכי דמשכח"ל ברשות הבעלים ולא חשיב עדיין כנילוד, א"כ חו לא נפרש דפליגי ר"י ורבנן אם סגי זכא בעלות להיות ניילוד, אלא פליגי בשיעור דמחוסר צידה מהו, וא"כ שפיר איכא לאוקמי כולהו כרבנן וכאן צביצר קטן כאן צביצר גדול.

שם אר"א כל היכא דרהיט אצתרה ומטי לה בחד שחיא ציבר קטן כו', נדפס בדף ק"ו ב'.

שם א"ל אביי הלכה מכלל דפליגי כו', נדפס בדף ק"ו ב'.

שם אר"י אר"י א"ש כל שאומר הבא מצודה וניילודו, לכאורה משמע דכל שאפשר לצודו בלא מצודה הרי הוא כניילוד, אבל אי אפשר לומר כן דגם הניילוד צחרי שחיא קרוב הדבר שלא יציא מצודה לצודו אלא יילודו צחרי שחיא, ואף לרבנן אסור לצודו, ורש"י ורשב"ג בפשוטו לאחמורי אחי וכמש"כ לעיל, וכן אוזיין ותרגולין כמדומה דרגילות לצודן ציד ולא במצודה ואפ"ה פרכינן מינייהו להא דשמואל, ולכן צריך לפרש דכל שאומר הבא נילודו קאמר, והזכיר מצודה לצריכים מצודה, והעיקר דכל שאינו אומר הציאהו או צאו ונטלנו, אלא משמש בלשון הבא נילודו הר"ז אסור לצודו, וכ"מ בפרש"י שכתב הבא מצודה כלומר שצריך לבקש תחבולות לתפשו כו', ולפ"ז י"ל דמחמיר טפי מרב אשי דלעיל, דגם בדמטי ליה בחד שחיא אפשר שמשמין בלשון צידה, ורב אשי מפרש למילתייהו דרבנן אף אי רשב"ג לפלוגי אחי, והא דאמרינן הלכה מכלל דפליגי הוא משום דקים ליה דרשב"ג לפרושי אחי ולא פליגי רבנן עליה, אבל מהא דמוקמינן לה

שהדבר תלוי באומר הבא מצודה, ודגים צביצרים שבזמן הגמ' לעולם היו צריכים מצודה, והרי הרמב"ם לא החיר דגים אלא בזמן שאינם צריכים מצודה אף כשהם מכוסין מן העין, וזכה"ג אין לנו טעם ולא מקור לאסור, והשגת הראב"ד אינה אלא דהו"ל לשנות כלשון המשנה, ולשון הרמ"א סימן תצ"ז ס"א צ"ע לפ"ז שכתב דאפי' במקום שאינם מחוסרים צידה אסור לצודו, לפי שהצביצר רחב והם נשמטים אילך ואילך, וא"כ הרי הם מחוסרים צידה, [וכבר העיר בזה בט"ז שם סק"ב ע"ש], ואם אמנם אינם מחוסרים צידה על אף שהם נשמטים, א"כ באמת ראוי להחיר, וצ"ע.

תוד"ה ואין לכך נ"ל דהא צהא תליא כו' גורה שמא ילודם כו', בשבת ק"ו ב' כתבו בלשון זה כיון דמדאורייתא כניילוד ועומד נותנין לפניהם מזונות כו' דחשיב טפי מזונותיהם עליך אבל כאן שמן התורה אין ניילודין לא חשיב מזונותיהן עליך והוי כאותן שהן כל שעה צודה כו'. (ב"ה כ"ג ב').

יא) ביצה כ"ד א' בשלמא חיה אחיה ל"ק הא ר"י הא רבנן כו'

אלא עופות אעופות קשיא כו' השתא דאחיה להכי כו', יש לדקדק אם אחיה דאיכא פלוגתא בין ר"י ורבנן באחיה מדה חשיב ניילוד, למה לא משכחת לה כהאי גוונא גם בעופות, גם מאי האי דקאמר השתא דאחיה להכי, ופרש"י דלא מוקמת עופות בפלוגתא, והרי עד השתא נמי לא מוקמינן עופות בפלוגתא אלא בקושיא, ואם ניתן לחלק בין הצביצרים אמאי לא נוקמינהו בהכי גם עד השתא.

ובראה דגמ' השתא ס"ד דר"י ורבנן פליגי אם צידה היינו הצאת הניילוד לרשות הצד בתורת בעלות, ואף אם הצביצר גדול וצריך מצודות לצוד, מ"מ כיון שהצביצר סגור כלפי כל העולם והרי כל אשר צביצר מתיחס לבעליו הר"ז צידה, והיינו דס"ל לרבנן דלד צבי לצביצר חייב אפי' ציבר גדול דצריך מצודה לצודו צחוכו, דכיון שכבר הוא מוצטח לו הרי זה בכלל דד, ואילו ר"י ס"ל דלא מקרי ניילוד אלא כשצוב אינו מחוסר צידה, ומתנייתין רבנן וצרייתא ר"י, ודגים יש לפרש דכיון דהגדול אוכל הקטן וגם עידי דמשחמטי ומכוסין ודרין צבית כצודה, לא חשיבי ניילודין ע"י הבעלות,

משוי אינש מיכליה עך, אבל ברמב"ן ור"ן חולין ט"ו ז' וברש"א שם ז"ג מזוהר דפשוט להו דמה דאר"א אבל לציחא לא משוי אינש מיכליה עך, היינו דליכא חיובא גם לרבר"ה, אבל מ"מ מיתסר מדרבנן, וכדאסרינן פוגלא ק"ח ז', אח"כ ראייתו בא"ר שהביא דבריו כתב להיתר, ועי' בזה"ל סימן שכ"א ס"ה, וז"ע.

יש לעיין במולח עור אי מיחייב במליחה כדמלח בשר לציחא, ואח"ל דלא, א"כ איתא למימרא דרב אשי גם למאי דקיי"ל כרבא דאין עיבוד באוכלין, דנפקא מינה לענין עור, אבל בציצה י"א אי משמע דגם מליחה כלקדירה חשיב עיבוד בעור, אלא די"ל דהתם לענין איסורא ולא לענין חיובא, ועיין בלח"מ פ"ו מהלכות מאכלות אסורות ה"י ובשער המלך פ"ג מהלכות יו"ט ה"ד שכתבו לחלק דבעור סגי במלח מועט.

הא דקאמר אבל לציחא לא משוי אינש מיכליה עך, נראה דבא לומר דכד צעי ליה לאורחא משוי ליה כעך, והוה מצי למימר אפילו רבר"ה לא אמר אלא דקא צעי ליה לאורחא דמשוי ליה כעך אבל לציחא לא, ונקט לה בהאי לישנא, ועי' בתו' חולין קי"ב א', [ומש"כ בזה במהדורא קמא סי"ז סק"א אין נראה].

ב) בדבר קושית המל"מ צפ"א מהלכות שבת ה"ה ובפ"א מהלכות תמו"מ ה"ז דל"ל קרא במנחות כ"א על מלח דתקריב אפילו בשבת הא אין עיבוד באוכלין ותיירצו דבכלל יש עיבוד, כ"כ בציחא מאיר בתשובה הנדמ"ח סימן י', וכ"כ בשער המלך פ"ג מהלכות יו"ט ה"ד, אבל קשה דהא אין עיבוד אלא בשהייה, וא"כ למה להתיר הרי יכול למלוח ולהקטיר מיד, וכבר הקשה כן בשער המלך שם, וכתב לתרץ כמ"ש מהר"ם מרוטנבורג דאינטריך קרא להתיר הקטרת המלח שיש בו משום הצערה, אבל קשה לפ"ז דבאמת יהא אסור להשהות החלצים במלחן, וממה ששנינו בתמיד שהיו מולחין אותן ומניחין על הכבש והולכין לקרות קריאת שמע, ובפשוטו דגם בשבת היו עושין כן, משמע שלא היו חוששין לשהייה, אף די"ל דקריאת שמע הוא פחות משיעור עיבוד, מ"מ אם יש איסור בשהייה היה ראוי לדחות מליחתן לאחר קריאת שמע.

וי"ל דכל הקרבנות שדוחין שבת הרי הותרה שבת להן, ולית לן להדורי למנוע מלאכות, וכמו

בציצר קטן אין הכרח לזה, וזוהי נחא דהרי"ף והרא"ש לא הביאו אלא הא דשמואל, משום דלא חמורי אחי, וכן נחא דקצו בגמ' הא דשמואל ולא סמכו אהא דרב אשי, משום דאי איכא מאן דסבר דרש"ג לפלוגי אחי, הרי דמחמיר טפי מרב אשי, אבל למאי דקיי"ל דלא פליגי, שפיר מפרשינן דאידי ואידי חד שיעורא הוא. — ולפי זה אין צריך לפרש דהא דשמואל אעופות קאי וכמ"ש תו', ועי' יש"ש שפירושם דחוק, והא דבשבת לא הביאו להך מימרא דשמואל, נראה דהוא משום דהתם ליכא נפקא מינה למעשה אלא לענין אם עבר ועשה אם חייב חטאת, משא"כ הכא דנפקא מינה דמותר לזודו כשאינו מחוסר זידה. (ביצה כ"ד א').

סימן מז

א) ע"ה ב' ר"י ור"ל דאמרי תרוייהו אפיק חד מינייהו ועייל שרטוט, עי' מש"כ בסימן י"ז סק"א דלפרש"י דשרטוט ר"ל המשרטט בעור מקום לחתוך, אין ראיה דגם המשרטט לכתיבה יהא חייב, ונראה דאף אם נלמוד מזה גם למשרטט לזורך כתיבה, מ"מ לא נלמוד מזה שיהא שיעור השרטוט כדי שתי אותיות, ובאמת דגם לפי מה שפירש הרמב"ם דעייל שרטוט היינו שרטוט לזורך כתיבה, נמי יש מקום לומר דיהא השיעור בכתב הנריך שרטוט ולא בשתי אותיות, דאין לך מי ששרטט לזורך שתי אותיות, אבל הרמב"ם כתב דשיעורו כדי שתי אותיות, וז"ע.

שם אמר רב אשי אפילו רבר"ה לא אמר אלא דקא צעי ליה לאורחא כו', לכאורה שמא יש לדקדק דרב אשי לא ס"ל להא דרבא, דאי ס"ל מאי נפקא מינה בזה דרבר"ה, ואמנם כ"כ בפסקי רי"ד, אבל בחדושים ע"ש הר"ן כתב דליכא לאוכוחי מזה, ועי' א"ר סימן שכ"א, והיה אפשר לומר דכיון דהא דאמר רבא אין עיבוד באוכלין אינו אלא דליכא חיוב חטאת אבל מדרבנן אסור כמ"ש תו', לכך בא ר"א לומר דמה דליכא חיובא לרבר"ה, דזה שרי נמי מדרבנן, וזוהי יש ליישב מה דסיים ר"א לא משוי אינש מיכליה עך, ולכאורה הוא מיותר דלא הול"ל אלא דבמליחה דציחא לא אמר רבר"ה, אבל למש"כ י"ל דבא לפרש שאין לגזור מליחה דציחא משום שמא ימלח בדבשי לאורחא קמ"ל דליכא למיחש להכי דלא

ר"ס שכ"א אין עושין מי מלח הרבה ביחד לתת לתוך הכבשים דכיון שעושהו כדי להתקיים דומה לעיבוד שהמלח מקיימם, אבל יכול לעשות ממנו מעט לתת לתוך התבשיל, ונ"ע אם תירון זה מתיישב לדעת הרמב"ם].

והזכיר התנא כבשים שבתוך הגיסטרא, שהוא המקום שכובשים להתקיים, דגיסטרא הוא כלי פגוס ואינו יכול לשמש לדבר ששימושו תדיר משום שעלולים להשרט בו, לכך הוא משמש לכבשים שאינם משמשים אלא להכניס למוכס פעם אחת ולהוציא, וכדחנן בכלים פ"ל מ"ד לגינין גדולים שניטל פיהם טמאים מפני שהוא מתקן לכבשים, לאפוקי של פליטון שניטל פיה טהורה מפני שהיא קורחת את היד כדקתני התם ברישא, וכמו שפירש שם במלכת שלמה.

שו"ע או"ח סימן שכ"א ס"ב אין עושין מי מלח הרבה ביחד לתת לתוך הכבשים משום דדמי לעיבוד אבל יכול לעשות ממנו מעט לתת לתוך התבשיל, יש לעיין בדיוקי דרישא וסיפא סתמן אהדדי, דברישא משמע לתת לתוך התבשיל אף הרבה יש להתיר, וכן דמועטין אף לתת לתוך הכבשים יש להתיר, ואילו מסיפא משמע דגם לתבשיל לא שרי אלא מעט, ונ"ל דבתחלה נקט שורש האיסור והוא כשעושה הרבה לתת לתוך הכבשים דדמי לעיבוד, ומה"ט אסרו הכל ולא התירו אלא מעט לתת לתוך התבשיל, אבל הרבה אסור, וגם מעט בשביל הכבשים אסור, והרי גם לעשות כבשים בשבת אסור כבסעף ג', ואף צמי מלח העשוי מלפני השבת.

ובמ"ב סק"ט הביא צ"ח ספר תוספת שבת להתיר לעשות מי מלח הרבה בשביל לתת לתוך התבשיל, והדבר נ"ע דבגמ' סתמו דאין עושין מי מלח מרובין, וגם המחבר לא התיר לקדירה אלא מועטין, וכן ברמב"ם פכ"ב ה"י כתב דאף לתבשיל אסור לעשות הרבה, ובמ"צ מסיק צ"ח הא"ר והמאירי לאיסור, ונ"ע דבסימן ש"כ ס"ק ל"ח הזכיר להיתר לעשות מי מלח מרובין ליטול ידיו בהם, וכדי אי"ש נ"י העיר דשמא יש לחלק בין עושה מי מלח לתת לתוך התבשיל, לעושה ליטול בהם ידיו או כלים, דליכא למיגזר אטו כבשים, ולפי זה אפשר לפרש גם כונת התוספת שבת להתיר מרובים רק לאורך ליטול ידיו, וכ"מ

שיכול להקטיר כזית כזית, אע"ג שאם מקטיר ביחד אין כאן אלא ריבוי צשיעורין, וה"נ כשאמרה תורה למלוח הרי בכלל זה היתר לכל המלאכות המסתעפות מזה, ולית לן לחייב למהר הקטרתו, והא דאיצטריך קרא דתקריב, היינו משום דס"ד שאין מלוח מלח בשבת, אבל מכי אהדריה קרא למלוח בשבת, הרי הוא בכלל מלוח התמיד להיתר בכל גווני.

ג) ק"ח ב' תניא נמי הכי אין עושין מי מלח מרובין לתת לתוך הכבשים שבתוך גיסטרא אבל עושה הוא מי מלח מועטין ואוכל בהן פתו ונותן לתוך התבשיל, מדיוקא דסיפא איכא למישמע דאסור לעשות מי מלח מרובין גם בשביל לאכול פתו ולתת לתוך התבשיל, דהא לא שרי בסיפא אלא מי מלח מועטין, ולפ"ז צריך יישוב למה קתני ברישא לתת לתוך הכבשים שבתוך גיסטרא, הרי לכל שימוש אסור מרובין, ולא הו"ל למיתני אלא אין עושין מי מלח מרובין אבל עושה מי מלח מועטין וכדמפרשין למתניתין.

ובראה דעיקר איסור עשיית מי מלח שהוא משום דדמי למעבד כמו שפרש"י והטור, הוא משום שמשמש לעשות כבשים, דעיקר מלאכת עיבוד הוא לעשות קיום לדברים, והיינו שעושה מן העור שעומד להתעפש ולהרקב, דבר של קיימא, ונחייב גם על כל הדברים שגורמים שיפור לעור כגון שמושחו בשמן קמ"א ב' וכיו"צ], וכן עיבוד לאוכלין לרבר"ה הוא שעושה את הבשר כדבר המתקיים ע"י מליחתו, וה"נ כל כבשים הוא גורם לכבשים להתקיים, ובהיות שהמי מלח הוא המקיים את הכבשים לכך אסרוהו, וכיון ששורש האיסור הוא בגלל הכבשים לכך שנה התנא איסור עשיית מי מלח בשביל הכבשים, שזהו שורש האיסור, ושנה האיסור לעשות מי מלח בשביל לתת לתוך הכבשים, והיינו גם כשעמיד לתת לתוך הכבשים לאחר השבת, ולא משום מכין משבת לחול, אלא דעיקר עשייתן אסורה, ולתת לתוך הכבשים בשבת גם מי מלח שעשה מערב שבת אסור, שאין כובשין כבשים בשבת, ומתפרשא ברייתא שאין עושין מי מלח מרובין שראויים לשמש בהן לתת לתוך הכבשים אף כשלא יתנם בשבת, ואף אם ישמש בהם לאכילה, ומסיפא שמעינן דמועטין דשרי היינו לטבול בהן פתו או לתבשיל ולא לכבשים, וכ"ה בלשון הטור

מלאכה מרובה אסורה כו', ויש לפרש דשיעור המצוי לרוב בני אדם לצורך תצטילם ולטבול פיתם, חשיב מועט, ויתר על כן חשיב מרובים, וגם אם עושה משתה לבנו ויש לו הרבה קדירות, לא יעשה הרבה מי מלח ביחד, ולפי זה יתפרשו דברי הגהמ"י והמג"א בהלכות פסח דשרי מפני דסתמא הם מועטים.

העיר נכדי א"ש נ"י דלשון המשנה אבל עושה הוא את מי המלח וטובל בהן פתו ונותן לתוך התצטיל, משמע קצת שעושה את המי מלח וטובל בהן פתו ונותן לתוך התצטיל מיד, וכן בצרייתא קתני אבל עושה הוא מי מלח מועטין ואוכל בהן פתו ונותן לתוך התצטיל, ולא קתני לאכול בהן פתו ולתת לתוך התצטיל כדקתני ברישא לתת לתוך הכבשים, [ומיהו ברישא דקתני איסורא לא הו"מ למיתני בלשון אחר], ומשמע מיד כמ"ש המג"א בשם הר"ן.

ומ"מ פשטא דשמעתא דמועטין מותרין, ואין ללמוד מדיוקא אלא דלכתחלה ראוי להסמיך העשייה לסעודה, אבל אין ללמוד עיכובא, וגם הר"ן מסתבר שלא נמכוין ללמד עיכובא, וכמ"ש הא"ר, ואת"ל שיש ללמוד עיכובא מדברי הר"ן, היינו בשעושה מי מלח מועטין למשמרת שמא יצטרך, אבל כל שעושה לצורך סעודה אפילו עשה מבשחרית לצין הערבים שפיר דמי, וכן פשטות לשון הרמב"ם פכ"ז ה"י דכל שעושה מעט שפיר דמי וכמ"ש הא"ר, וכמו שהביא מהשגלי הלקט דלצורך יומו שרי, וכן סתם במ"ב סימן שכ"א ס"ק י"א, וכן כל הכותבים שמועטין מותרין סתמן כפירושן דכל ליומו שרי, וכ"ה בר"י מלוניל, וכ"מ בריטב"א.

שוב נראה דמלישנא דצרייתא ליכא לדיוק, דהא רישא דצרייתא דקתני דאין עושין מרובין לתת לתוך הכבשים קשיא, דאתי למיטעי דמשמע דמועטין מותר לעשות לתת לתוך הכבשים, וכש"כ שאם יש לו מי מלח מערב שבת דרשאי לתת לתוך הכבשים בשבת, ונהי דהתנא רצה לשנות שורש האיסור דמי מלח כמ"כ לעיל סק"ג, אבל מ"מ אין ראוי לתת מכשול מהאי דיוקא, וע"כ ז"ל דסתם התנא דמדיוקא דסיפא נלמד דאסור גם לתת לתוך הכבשים בשבת, והיינו מדקתני דטובל בהן פתו ונותן לתוך התצטיל, דמשמע אבל לא לתוך הכבשים, ואי הוי קתני אבל עושה הוא מי מלח

ממה שאסר בסק"ז לעשות מי מלח לסעודה אחרת, והדברים סתומים, וצפשוטו כשאסרו לעשות מי מלח מרובים, אסרו עשייתם ללא ענין לצורך מה עושין, וזו כונת הט"ז בסימן ש"כ סק"ט שלא יעשה מרובין גם לצורך ליטול ידיו, ושמא י"ל דכשעושה מי מלח שלא לקיום, אלא ליטול בהן עכשיו ידיו או כלים, לא חשיב כעושה מי מלח, אבל לעשות מי מלח שיהיו משומרים בשביל ליטול ידים או כלים יהיה אסור במרובים.

ד) לא נתבאר מהו שיעור מרובים ומועטים, וממש"כ המג"א סימן שכ"א סק"ד דלצורך סעודה אחרת אסור, לכאורה היה משמע דלאותה סעודה מותר גם לא סמוך לסעודה, וא"כ משמע דלצורך שתי סעודות חשיב כמרובים, אבל ממה שסיים המג"א וכ"מ ס"ה ועיין סימן שי"ט, מבואר דר"ל דאף לסעודה ראשונה לא שרי אלא סמוך לסעודה, ולסעודה אחרת דאסור היינו לסעודה שהיא לאחר זמן, ומ"מ יש מקום לומר דכל שעושה מי מלח לקיום לצרכים שיזדמנו חשיב כמרובים דומיא דהילמני, וכל שעושה לצורך מיוחד הקיים חשיב כמועטים, וכשעושה שימש לבמה סעודות חשיב כמרובים, כי הלא לסעודה השניה חשיב כאילו איננו עדיין, [וזה לדעת המג"א, אבל לדעת הא"ר כל שעושה לצורך אותו יום שפיר דמי].

ולפי זה צליל הסדר שחל להיות בשבת הרי כל שעושה לצורך אותה סעודה יש לחשוב כמועטים, ועי' בהגהמ"י פ"ח מהלכות חמץ ומצה ה"ב, וכ"כ במג"א סימן תמ"ג סק"ה דבסימן שכ"א מבואר דכל מה שצריך לאותה סעודה מותר לעשות בשבת, וזה דלא כמ"כ בט"ז ובח"י שם והוצא במ"ב שם ס"ק כ"א דבשבת יש לעשות מעט, ומיהו אפשר דכונתם שיעשה מעט, לאפוקי שלא יעשה הרבה שימש גם לליל הסדר השני, דאף אי נימא דליכא בזה משום מכין כשמרצה קצת, מ"מ חשיב כעושה מי מלח לסעודה אחרת, אבל מה שצריך ללילה הראשון הכל חשיב מעט, [ולמש"כ להלן מתפרש כפשוטו שאם נזדמנו לו הרבה בני אדם, שלא יעשה מי מלח מרובים בכלי אחד].

ומ"מ נראה דיש לפרש דברים כפשטן שיש חילוק בין הרבה למעט, וכדקאמר ר"י בצרייתא וכי מפני שהללו מרובין והללו מועטין כו' יאמרו

דסיפא רבי יוסי קאמר לה והיינו דפריך לרבי יהודה, וכן ר' יוחנן דאליטריך לאשמועינן דרבי יוסי לאסור קאמר, היינו נמי משום דאפשר היה לפרושי מתני' דסיפא דואלו הן מי מלח המותרין סתמא דמתניתין היא.

שם אלא אלו ואלו אסורין הן ואלו הן מי מלח המותרין נותן שמן ומלח כו', פשטא דלישנא משמע דאלו הן המותרין קאי נמי אמרוצים, דהא קאי אאלו ואלו אסורין, ועוד דאם לא כן אכתי יאמרו דמלאכה מרובה אסורה ומלאכה מועטת מותרת, וכן מוכח ממש"כ לעיל דרבי יהודה הוא מפרש דסיפא דמתניתין דואלו הן מי מלח המותרין סתמא דמתניתין היא, והלא סתמא דמתניתין לא אסרה אלא מרובין, ועל כרחך דעל זה קאי הא דמותרין, וכן בסברא לפמש"פ רש"י דטעמא דשמן מחיר הוא משום שמחליש כח המלח, ולפי זה גם במרובין ראוי להחיר, וז"ע דריטב"א שכתב טעמא דשריותא דשמן משום שהוא שינוי, וכתב דמסתברא דמשום שינוי זה לא שרי רבי יוסי אלא צמועטין, ועי' בפמ"ג סימן שכ"א זא"א אות ד' שכתב דלכך הביא הרי"ף צעיר דגמרא אי רבי יוסי לאסור או להיתר, והא דתניא נמי הכי, כי היכי דנדע דהא דשרי שמן תחלה הוא גם במרובין.

אבל מהשמטת הפוסקים שריותא דשמן, נראה דפירשו כהריטב"א דרבי יוסי רק צמועטין קאמר לשריותא דשמן, והלכך למאי דקיי"ל כרבנן אין לנו ענין בזה, דאם איתא דרבי יוסי גם במרובין קאמר, לית לן לחדש דרבנן פליגי עליה, והיה ראוי להביא דין זה, ואפשר דמשמעות דרבי יוסי הן צמתניתין והן צבריתא דלא אחי להוסיף קולא על דברי חכמים, אלא לאחמורי אחי דגם מועטין אסור, ועל זה מקיים ואלו הן מועטין המותרים, ונכדי מאיר נ"י העיר דאפשר שיש לזה משמעות במשנה דקאמר רבי יוסי והלא הוא הילמי בין מרובה בין מועט ואלו הן מי מלח המותרין כו', והיה ראוי לומר ואלו הן הילמי המותר, ומאי שנא דנקט לשון מי מלח דהוא הלשון ששימשו בו חכמים במשנה לכונת מועטין, אבל אי לא קאמר אלא צמועטין ניחא דמשום הכי נקט לשון מי מלח שהוא משמש למועטין, והטעם י"ל דבמרובין לא רצו להחיר אף שהשמן מחליש, א"נ שמא אין דרך לתת הרבה שמן במרובים,

מועטין לטבול בהן פתו ולתת לתוך התבשיל, הוי שמעינן רק דאסור לעשות מועטין לתת לתוך הכבשים, אבל כשיש מי מלח עשויים לא הוי ידעינן דאסור לתת לתוך הכבשים, אבל השתא מתפרש שיש מי מלח מועטין המותרים, וקאמר דיכול לטבול בהן פתו ולתת לתוך התבשיל אבל לא לכבשים, ולפ"ז גם אפשר שיש מקום לדיוקי דמותר לעשות מועטין בסתמא לשמש בהם תשמישין המותרים, ומתניתין נמי דקתני כלישנא דצרייתא, אי הילמי משמש לתת לתוך הכבשים, הרי יש לפרש מתני' כצרייתא, וגם אם הילמי אינו משמש לכבשים, נמי שפיר שנה התנא לשונו כשיש מי מלח מועטין המותרים שטבול בהן פתו ונותנו לתוך התבשיל, ולא לכבשים.

מג"א סימן שכ"א סק"ד משמע דלצורך סעודה אחרת אפילו מעט אסור אפילו נותן שמן אסור כנ"ל וכ"מ ס"ה ועי' סימן שי"ט ס"א, נראה דמש"כ אפילו נותן שמן אסור, היינו לאחר נתינת המלח, [כמ"ש התו"ש ודלא כהמח"ש], דאם הקדים נתינת השמן שרי כמש"כ המג"א סק"ז כדמוכח מדרי' יוסי, ור"ל ולא פליגי רבנן עליה, וכ"כ בפמ"ג שם, והוצרך להשמיענו איסור אע"ג דבמרובים פשיטא דלא מהני שמן אח"כ כמבואר בצרייתא דר' יוסי, די"ל דכשעושה מרובים שהם אסורים, לא מהני מה שיתן אח"כ שמן להחיר, אבל בעושה מועטין שעשייתן מותרת ורק מחשבתו לשמש לאחר זמן היא הגורמת איסור, בזה היה מקום לומר שיועיל גם שמן אח"כ, דגם שמן אח"כ מבטל כח המי מלח, לזה כתב דנ"ל דאסור דכיון דחשז לשמש לאחר זמן כבר עבד איסורא בנתינת המי מלח, ומש"כ וכ"מ ס"ה ארישא קאי דלסעודה אחרת אסור כמו בס"ה דלהניח אסור, ומש"כ ועי' סימן שי"ט ס"א ר"ל מה נקרא סעודה אחרת.

ה) ק"ח ב' איבעיא להו ר"י לאסור או להחיר אמר ר"י להחיר כו' א"ל רבה והא מדקתני סיפא ואלו הן מי מלח המותרין מכלל דר"י לאסור קאמר כו', נראה דרבי יהודה הוי מפרש דסיפא דמתניתין דואלו הן מי מלח המותרין, סתמא דמתני' הוא ולא מדברי רבי יוסי, וכן סתמא דגמרא דמיבעיא להו דשמא רבי יוסי להחיר, היינו דלפי זה יתפרש דואלו הן מי מלח המותרין סתמא דמתניתין היא, ורבה פשיטא ליה

מה שהרי"ף הביא צעיר דגמרא אי ר' יוסי לקולא או לחומרא, הוא משום דעתיד היה להביא הא דאמרין בעירובין י"ד ז' דאין הלכה כר"י בהילמי, לפיכך הוצרך לפרש מאי קאמר ר' יוסי, וכבר הביא נמי הא דתנ"ה, וגם משום שנזכר שם כצעים ופת ותצטיל, ודלא כמו שדקדק מזה הפמ"ג ללאשמועין דגם מרובין שרי בהקדמת שמן, נקט לה.

(ו) בטעם איסור עשיית מי מלח ומליחת נון וכבישת כצעים, לפרש"י נראה דכולהו משום דדמי למעבד, ובמי מלח הדבר מפורש ברש"י במתניתין ק"ח ז' דנראה כמעבד, וצננו כחב כן בגמ' שם, ונראה דאף כצעים היינו טעמא, ולכך הזכירו בצרייתא אין עושין מי מלח לתת לתוך הכצעים, ועוד דכל מה דמי מלח דומה למעבד, הוא משום שימשו לכצעים, וכ"כ הר"ן כפרש"י, וכן הטור בסימן שכ"א, ובמליחת נון כל הראשונים ע"ה ז' חולין ט"ו ז' כתבו דאע"ג דאין עיבוד באוכלין מדאורייתא, מ"מ מדרבנן יש עיבוד, כדאשרינן מליחת נון, ומבואר דמפרשים דמשום עיבוד הוא, ולפ"ז יש לפרש טעמא דשרי ר"י בהקדים שמן, כמו שפרש"י שהשמן מחליש כח המלח, וכ"כ תו' ק"ח א' דהשמוניות ממתיק המלח, וכן צסה"ת ובסמ"ג.

אבל הרמב"ם בפכ"ז ה"י כתב דאיסור עשיית כצעים צצבת הוא משום שהוא כמצטיל, ומליחת נון כתב דאיסור שהוא ככובש כצעים, ועפ"ז הוצרך לפרש איסור עשיית מי מלח מפני שהוא עושה מלאכה ממלכת התצטיל, ולפ"ז יש לפרש הא דר"י מחלק בין הקדים שמן להקדים מים ומלח דהוא משום שינוי כמש"כ המ"מ שם, [עי' קנ"ו א' דאשכחן שינוי בכהאי גוונא], וכ"כ בריטב"א ק"ח ז' דהא דשרי ר"י בהקדמת שמן משום שינוי הוא, שעושה הפסק בין נתינת המים לנתינת המלח ודרכו בחול לתת המים והמלח בתחלה, ובטעם איסור עשיית מי מלח כתב דהוא כעובדין דחול, נראה כונתו דעושה מלאכה ממלאכות חול, אם משום שנראה כעושה לכצעים או לתצטיל או לחול, אבל צננו משמע דצדריו שם וע"ה ז' דטעם האיסור משום דמדרבנן יש עיבוד באוכלין.

ולא סגי בהכי, וכ"כ הא"ר דמרובין אסור אף בהקדמת שמן, והביא שכ"מ צרי"ו, וכן במאמר מרדכי, ודלא כהעו"ש ותו"ש.

ויש להוסיף דצדרי ר"י מתפרשים כאילו נותן תקנה לאלו שצריכים מי מלח שיכולים להוסיף שמן בתחלה, ומתפרש אף במי מלח שאין צריכים שמן, ואינו מוסיף אלא צצטיל להחיר עשייתו, ובמועטין שמוסיף מעט שמן שייך לפרש תקנה זו, אבל במרובין שצריך הרבה שמן לא נאות למיתני תקנה זו אם איירי במי מלח שא"צ שמן, ומוכח מזה דר"י אמועטין קאי.

ומש"כ דאכתי יאמרו דמלאכה מרובה אסורה ומלאכה מועטת מותרת, י"ל דכיון דהוא ע"י טלדקי לא קשה, ומש"כ מהא דלרז יהודה הו"ס"ל דסיפא דמתני' רבנן, י"ל דאה"נ דלפ"ז היה מוכח דמהני מלח גם במרובין, ועי' ריטב"א שכתב דלרז יהודה הו"ס"ל דר"י לדבריהם דרבנן קאמר להו.

וכן נראה ברמב"ם פכ"ז ה"י שכתב מערב אדם מים ומלח ושמן וטובל בו פתו או נותנו לתוך התצטיל והוא שיעשה מעט אבל הרבה אסור מפני שנראה כעושה מלאכה ממלכת התצטיל, ולפי קתימות הדברים דמערב אדם מים ומלח ושמן, וגם לפי הטעם שכתב, יש להצין שאין חילוק אם הקדים לערב המלח או את השמן, דאף בהקדים השמן מוצן דהרבה אסור, וכן במ"מ שם כתב דמבואר בגמ' דמי מלח הם מים ושמן ומלח, הנה הקדים שמן למלח לומר דגם זה לא שרי הרבה, ואמנם צמעט יש חידוש טפי דשרי גם בלא שמן, וכן בהקדים המים והמלח לשמן, וכמו דנקט הרמב"ם, והמ"מ פירש טעמא דר"י דמחלק צמועטים בין הקדים שמן להקדים מים ומלח, משום שינוי, דכרגיל מאחרים נתינת השמן, וכשמקדים חשיב שינוי, ויחכן דלפי הטעם שכתב הרמב"ם דנראה כעושה מלאכה ממלכת התצטיל, אין סבה אחרת להחיר, דמסתברא דכשנותן הכל לתצטיל אין חילוק בסדר תערובתו, דבתצטיל הכל מתערב ונותן טעם, משא"כ כשממש במי המלח לכצין, יש ענין בחריפות המלח בכל הזמן, וכשמקדים השמן נחלש כח המלח כמש"פ רש"י במתניתין.

זכונת המחבר דבס"ג סתם דצינים מותר למלחן וסתמו כפירוש דגס לסעודה אחרת שרי, ובס"ה העתיק דברי השבלי הלקט, וכ"כ בט"ז שאינו מן הדין אלא מהיות טוב, אלא שכתב כן גם על זשר מבזשל, ועי' במ"ז ס"ק כ"א.

שם ממלח לא מלחנא טבולי ודאי מטבילנא, פרש"י ממלח לא מלחנא שתיס ביחד טבולי בשעת אכילה מטבילנא ואכילנא, פשטא משמע דממלח היינו מכל זדדיו ולהשהותו במלחו עד שיזיע ויפיג חריפותו, ואילו מטבילנא אינו מטביל אלא קצתו וגם אוכלו מיד, ולפ"ז דין הוא שיהא מותר לטבול במלח שתיס ביחד ולאכלן מיד, ויהא אסור למלוח אחד ולהשהותו במלחו, ול"ע אם אפשר לומר כן זכונת רש"י דמש"כ שלא למלוח שתיס יחד, הוא משום שאין זה דרך אכילה ושוהה קצת, והוא הדין אחד יש לאסור אם ישהה, [עי' הגהמ"י פכ"ז ה"י זשס ירושלמי], וכ"ה במ"ז ס"ק י"ד, ועי' באו"ז סימן ע"ג, ובשעת אכילה דשרי משום שאינו שוהה, ואם יטבול שנים ביחד ויאכל נמי יהא מותר, ועי' תה"ד סימן נ"ה, וכעת ראיתי בראצ"ה סימן רכ"ג שכתב דמסקינן בגמרא דלנון אסור להרבות במלחו אבל לטבול במלח מותר, משמע דמפרש דהדבר תלוי בזמנות המלח, וממה שפירשו המפרשים דלא שרי להטביל ולהשהות אלא צריך לאכול מיד, יש ללמוד דאף מעט מלח לא שרינן להשהות, וכן יש ללמוד ממש"כ המ"ז שס דהחומרים לננו דק ומולחים דרק משום ששופכין את החומץ או השמן שרי, וסתם מליחתם מסתמא הוא רק כדי ליתן טעם ולא להזיע, ואפ"ה אי לאו החומץ והשמן היה אסור, ומיהו י"ל דלנון לעולם מהני להפיג חריפותו.

(ח) ביצה י"א א' הא קמ"ל דאפילו לזלי כעין קדירה אסור, יעויין ברש"א דאע"ג דמליחת עור זיו"ט היא מלאכה גמורה ולוקין עליה, מ"מ הקילו כאן חכמים מליחה כללית יד משום שמחת יו"ט, וגם במולח לקדירה נמי חשיב כללית יד אלא דכולי האי לא התירו חכמים, ולפי זה יש לפרש דהיה מקום לומר דחכמים קצבו את הדבר לפי כונתו ואם מכיון לזלי אפילו מולח הרבה יהיה מותר, ואם מולח לקדירה אפילו מעט יהיה אסור, והיינו דאשמועינן אצ"י דלא אזלינן בזה

והמחבר בסימן שכ"א ס"ז כתב כדעת רש"י דאסור מי מלח משום דדמי למעבד, וכן טעם אסור הכזשים, נמי משמע דמשום מעבד הוא, ואילו בס"ג העתיק כדעת הרמז"ס דאסור מליחת לננו ועשיית כזשים משום דהוי כמבשל, וכבר העיר בזה בספר תו"ש.

(ז) ק"ח ב' רב חזקיה משמיה דאצ"י אמר לננו אסור ביצה מותרת, נראה דמסתפרש כאילו א"ל אצ"י לר"י בר חביבא קמי ביצה מצרייתא, דהא אצ"י לא אחי לאיפלוגי אצרייתא, ואפשר דריצ"ח קיבלה מיינה, ולפ"ז ליכא פלוגתא בדין מליחת ביצה, וטעמא דביצה מותרת כתב המג"א בסימן שכ"א סק"ה משום שאין המלח מועיל להם כ"כ, ור"ל שאין המלח עושה שום שינוי בביצה, כמו בלנון שמפיג חריפותו, ובזשר שעושהו כעץ שיתקיים, ולפי טעם זה גם מסתבר שלא יהא בזה פלוגתא, שוב הראוני ביראים סימן רע"ד שכתב דאצ"י תני לה מצרייתא הכי ולא לחלוק על הצרייתא בזה.

והנה סתימת הגמרא והפוסקים דמותר למלוח ביצה, [וסתם נידון מליחה בביצה, נראה דבמבזשל איירי, דחיה לא שייך למלחה], סתמו כפירוש דכל שמולח ללורך שבת שפיר דמי, דאין אסור מליחה בביצה, ויש לתמוה דבשבלי הלקט והוצא צ"י ובשו"ע סימן שכ"א ס"ה כתב דמותר למלוח זשר מבזשל או ביצה מבזשל לאוכלה לאחר אכל למולחה ולהניחה אסור וכן מנאחי בתשובות הגאונים כו', ובתשובת הגאונים שהציא לא נזכר אלא זשר מבזשל ולא נזכר ביצה כלל, ובזשר מבזשל הדבר מובן, דמליחת זשר הרי איכא למ"ד ע"ה ז' דחייב חטאת, ונהי דהתם בזשר חי, וגם לא קיי"ל כוותיה, מ"מ מדרבנן לכו"ע אסור כמש"כ הראשונים הוצאו לעיל סק"א, ושפיר יש לדון דגם במבזשל יחשו לעיבוד, וזה כתבו הגאונים שלא להקל אלא לאכול באותה שעה ולא להניע, אבל בביצה שמפורש אמרו בגמ' דמותר למולחה, מנלן לחדש דאין זה אלא לאכול לאחר, ושמא אפשר לדחוק דביצה דנקט אגב גרר דשריותא נקט לה, אבל מה שסיים דלהניחה אסור לא קאי אלא אבזשר מבזשל שעל זה הציא תשובת הגאונים, א"נ שמא ס"ל דלכתחלה ראוי לנהוג גם בביצה כן מנז הנהגה אבל לא מן הדין, ושמא נרמז הדבר קצת

כונתו וגם כשמכוין לללי אם מולח הרבה אסור, ומלשון הצרייתא לא הו' ידעין לה.

ואפשר עוד דבכלל חידושיה דאביי גם ללא שרי אלא לללי כעין לללי, וכל שמולח יותר מן הרגיל לללי חשדין ליה כעין לקדירה ואסור, דכל שאינו כעין לללי, הו"ל כעין לקדירה, דבכלל חידושיה דאביי דהא דקתני בצרייתא לללי דוקא הוא, וכן פירשו רש"י והר"ן דאביי אשמועינן דאפילו לללי קרוב למליחה דקדירה נמי אסור, אבל הרמב"ם פ"ג מהלכות יו"ט ה"ה כתב שמולח לללי שאינו צריך מלח הרבה, ובמ"מ פ"ו ממ"א ה"י"ב משמע דנקט דלהרמב"ם צריך מליחה גמורה לללי, וכ"כ ברביב"ש סימן קס"ה, וכן לשון הרמב"ם בהלכות איסורי מזבח פ"ה ה"א ומזה למלוח הצער יפה יפה כמולח צער לללי שמהפך את האבר ומולח, ולפי זה משמע דמולח מליחה הגונה גם לללי אלא שאינה כמו לקדירה, ועי' שער המלך בהלכות יו"ט שם, ולפי זה יש לפרש דאביי לא אסר אלא במולח כלקדירה ממש, דגם זה ס"ד להתיר אם מכוין לללי וכמש"כ, אבל במולח פחות מכלקדירה והוא מכוין לללי שפיר דמי, ומ"מ פשטא משמע טפי דכל שמולח יותר מן הרגיל לללי אסור, ומיהו דעת הרמב"ם נראה כהשער המלך שאין צריך מליחה לללי כלקדירה, וכלשונו בהלכות יו"ט, ולפי זה גם להרמב"ם י"ל דאביי לא שרי מליחה קרוב לקדירה.

בחדושי הרא"ה נראה דפירש דאי לאו דאביי הו' מפרשין דהא דקתני בצרייתא לללי, אחי למעוטי לקדירה רק אם ישהה את הצער על העור בשיעור מליחה לקדירה, אבל אם לא ישהה הו' ס"ד דיכול למלוח כלקדירה, ואשמועינן אביי דגם אם ישהה רק כמו לללי נמי אסור אם ימלח כמו לקדירה, אבל ברש"י ור"ן מצוה דפירשו דגם מצרייתא הו' ידעין דגם מליחה כלקדירה בלא שהייה אסור, ואביי בא להוסיף דאף כעין לקדירה נמי אסור, וכ"ה פשטא דמילתא דגם מלללי דצרייתא הו' ידעין למעוטי כלקדירה אף בלא שהייה, דהא לא שריא אלא לללי.

מש"כ המג"א בסימן תצ"ט סק"ד דהא דאמרין דלקדירה אסור מיירי שהעור מונח באלכסון דא"ה הו"ל כלי שאינו מנוקב, ומצוה דפירש דלקדירה היינו שמולח ממש לקדירה, נ"ע

דהא ודאי דאביי מסיק לללי כעין לקדירה אסור, ומתפרש דגם לללי דצרייתא אחי למעוטי לללי כעין לקדירה, ואפשר שפירש כהרא"ה דאי לאו דאביי הו' מפרשין דצרייתא אחי למעוטי כשמולח על העור לקדירה, ועל זה בא לפרש דהו' ס"ד שמניחו באלכסון, א"כ גם אם לא מפרש כהרא"ה, מ"מ לשון הגמ' אבל לקדירה לא, נאות לפרש אם באמת אפשר למלוח על העור לקדירה.

כתב הרשב"א די"ל דלא התירו למלוח צער לללי ע"ג חלצים כדרך שהתירו ע"ג העור, משום דחלצים סגי להו במליחה מועטת והו"ל מעבד גמור, ומשמע מזה דבעור התירו משום דצריך הרבה מלח, ולא הו' עיבוד גמור ע"י מליחת צער לללי, ומ"מ נראה די"ל דאם ימלח העור צפני עצמו כמליחה הנעשית ע"י מליחת צער לללי, דיהיה חייב משום מעבד אע"ג שאינו מעבד גמור, ורק משום שהוא כלאחר יד התירו משום שמחת יו"ט, וכן משמע ממש"כ הרשב"א דלכך התירו מליחת צער לללי, ולא התירו מליחת צער לקדירה, משום דכיון שהתירו לו לללי כבר לא ימנע מלשחוט, והלכך לא הוצרכו להתיר לקדירה, ואם איתא דצמליחה לללי אף כי אורחיה ליכא חיוב משא"כ בלקדירה, א"כ החילוק פשוט, עי' לעיל סק"א, ומיהו בטור סימן תצ"ט משמע דצמליחה כמו לללי אין עיבוד לעור, רק נראה כעבוד, ומסתברא דלאו כללא הוא, והרי אמרו צירושלמי שמולח כל העור ע"י צשרים הרבה ללליה. — ומ"מ יש ללמוד מזה דאינו ראוי לשוב ולמלוח צער לללי על המקום שכבר מלח, דכיון שיהיה ריבוי מלח הו"ל מעבד גמור דלא שרינן כמו בחלצים.

בטעמא דלא שרינן למלוח צער לללי ע"ג החלצים שכתב הרשב"א והטור משום דחלצים סגי להו במליחה מועטת והו"ל מעבד, והר"ן כתב משום שאין דרך למלוח על החלצים מחמת איסורם, לכאורה יש לחלק בפשיטות דעור הוא דבר גדול ומשמש מעשה שולחן וכיו"ב, ושפיר יכולים גם בחול למלוח עליו, אבל חלצים שהם חמיכות קטנות לא יודמן לעולם שמולחין עליהם צער באויר אלא א"כ מכוין למלוח החלצים, והרי מעשיו מוכיחין עליו שצא למלוח החלצים, ויתכן שגם הכלאחר יד אינו משמש כל כך דכא למלוח תרוייהו דמי.

וחדש אינו נקלף, ובתוספתא פ"ד תני להו גבי הדדי, ואפשר שהדבר תלוי כל זמן שניכר שהוא חדש, וז"ע.

שם ותו לנחמנו מי איכא מאן דשרי, ר"ל דפשיטא דאסור לנחמנו ואפילו ליכא אלא כדי לנחמנו, וכן משמע ברש"י, וז"ע שהרי"ף והרא"ש לא הביאו לזה, ובטור סימן שכ"ז הביא דאסור לכיון לנחמנו אפילו סך רגלו ואין צו אלא כדי לנחמנו, וגראה דממכו על הלשון ואינו חושש שכתבו, דמתפרש שסך גופו שמן כשיעור לנחמנו ומתעגל על גבי קטבליא ואינו חושש אע"פ שזה מנחמנו, מכלל דלכיון לנחמנו אסור.

סימן מח

(א) איסור מקח וממכר בשבת מצוה צקרא בנחמיה כמ"כ רש"י ביצה כ"ז ב', וטעם האיסור פרש"י ביצה ל"ז א' או שהוא משום ממלא חפץ דדרשינן שבת קי"ג א' ק"נ א' דחפץ אסורין, או משום דאחי לידי כתיבה, והרמב"ם בפכ"ג מהלכות שבת הי"ב כתב הטעם שמה יכתוב, אבל ברמב"ן בפירוש התורה פרשת אמור כתב דטורח ועמל רב יש צו איסור שביעה מדאוריתא, וכן הוא ג"כ בדרשה לר"ה, והוצא בריטב"א ר"ה ל"ב, ולפי זה נראה דמשום זה אסרו מקח וממכר שלא יבא לידי טורח ועמל, וכ"נ בריטב"א שם.

איסור קריאה בשטרי הדיוטות הנזכר בשבת קמ"ט א' לפי מה שפרש"י שם דהיינו שטרי מקח וממכר, הדבר פשוט שהוא בכלל איסור דמקח וממכר, וכ"כ הרשב"א שם דשטרי הדיוטות היינו שטרי מקח וממכר, אלא שכתב לאסור איגרות שלום גזירה אטו שטרי מקח וממכר, ובחידושי הגר"מ הלוי ז"ל שבת קט"ז ב' כתב דמ"כ רש"י שם דשטרי הדיוטות היינו שטרי חשבונות או אגרות השלוחות למלא חפץ, כונתו נמי כמ"ס הרשב"א דעיקר הגזירה היא על שטרי מקח וממכר ומשום כך אסרו גם לקרא אגרות דברי חפץ, [וברשב"א שם משמע דלא נקט כן בדעת רש"י], והרמב"ם בפכ"ג מהלכות שבת הי"ט כתב אסור לקרות בשטרי הדיוטות בשבת שלא יהא כדרך חול ויבא למחוק, ובמ"מ שם הביא מפיה"מ דגם אגרות שלום אסור, ושם

הא דאסרי ב"ש להניח לפני הדורסן, גם בדאיכא עליו כזית בשר דשרי לטלטלו, ע"י מאירי שכ"כ, או בזמן שהוא בידו מחמת ההפשט, כמ"ס בחדושי הרא"ה, הוא משום דמוכחא מילתא דלעצדו קעביד לה, ולא דמי למולח עליו בשר לזלי שאינו מטלטל את העור כלל.

שם ת"ר אין מולחין את החלצים כו', בגמרא לקמן ב' אמרינן דאסרו חכמים לשוטחן ברוח משום שמה יבא למלחן, ומשמע דמליחתן אסורה מדאוריתא, וכ"נ ברש"י ור"ן שם, וע"י לעיל סק"ב, וגראה דהו"ד דהנא לאשמועינן, משום דס"ד דדמו לאוכלין שאין בהן משום עיבוד, דהיה מקום לומר שאין עיבוד אלא בדבר העומד לקיום דומיא דעור, לא במידי דאכילה, או דעומדין לסיכה והדלקה, והיינו דקמ"ל דגם בחלצ יש צו משום עיבוד, ולרצ"ה דס"ל דיש עיבוד באוכלין בשבת ע"ה ב', י"ל דה"נ היינו דאשמועינן, א"נ דגם עיבוד כלביתא דמודה רצ"ה התם דשרי מדאוריתא, אפילו הכי אסור מדרבנן גם ביו"ט, דסתמא קמני אין מולחין וכל מליחה בכלל. — יש להסתפק אם שומן דינו כחלב או כבשר, לענין עיבוד, ובחיי אדם פשוט ליה דדינו כחלב, וז"ע.

כתב המג"א בסימן תל"ט סק"י דבזמן הזה דאין דרך למלוח על העור י"ל דאסור למלוח על גבי העור, כמ"כ הר"ן לענין למלוח על חלצים, ולכאורה גם בזמן הגמרא לא היו רגילין להשתמש על גבי עור לח עיין מג"א סק"ט, ואפילו הכי שרינן למלוח על גביו, [בזלשון המג"א נראה דז"ל דגם בחול אין דרך למלוח על העור, ועיין במחזיק השקל]. — א"ה, ועיין מש"כ בחו"ב ביצה י"א א'.

(ט) שבת קמ"א ב' ולא יסוך את רגלו שמן והוא בתוך המנעל או בתוך הסנדל כו', בתוספתא פ"ד מפורש דזה קאי רק על חדשים, ומיושב מה שנתקשה בק"נ כאן על הרמ"א, ובבר רמז לזה הגר"א בשו"ע סימן שכ"ז ס"ד.

ויש לעיין מה נקרא חדשים לענין זה, אם כל זמן שעדיין לא נמשח בשמן, או דגם בנמשח כל שהוא עדיין חדש יש צו תועלת בסיכה נוספת, או לאידך גיסא דכל שהוא ישן אע"פ שלא נמשח מעולם נמי שרי, ולגבי מגרדין פרש"י דישן נקלף

דיומא ס"ח ז' ובעשור שצחומש הפקודים קורא על פה, ודקדקו מזה דנקט מפיו לדיוקי דדוקא מפיו אסור מן הכתב, אבל במחשבתו שרי.

ועל כל פנים נראה ללא כתבו כן אלא במנין אורחים דאית ליה היכירא, אבל שטרי הדיוטות ודאי אסור לקרותם גם במחשבתו, לא מיבעיא שטרי מקח וממכר דאיסורם משום מו"מ דאין בהם ענין בקריאה צפיו, שאינם משמשים אלא לראיה, אלא ה"ה כל מה שאסרו אטו שטרי הדיוטות, אסרו גם קריאה בהסתכלות במחשבה, והלכך אין ראיה לסתור דברי התו' מהא דקתני בתוספתא דאסור להסתכל בכתב שתחת הדיוקנאות שהוכיח מזה ה"ר יונה ללא כתו' כמ"ש הרשב"א והרא"ש בשמו, דלמש"כ מודו תו' בכל מה שנאסר אטו שטרי הדיוטות דאסור גם קריאה בלא דיבור.

אבל בציאור הגר"א סימן ש"ז ס"ד כתב בטעם המתירין קריאה שלא בדיבור משום דדרשין דיבור אסור הרהור מותר, וזכר כן בהגהמ"י פכ"ג דשבת ה"ט, אבל ז"ע דהא שלא מתוך הכתב גם דיבור מותר בדברים שבאגרות, ואין האיסור אלא מתוך הכתב ומשום שמה יקרא בשטרי הדיוטות, והיינו שטרי מקח וממכר, וזהו ודאי אף קריאה שלא בדיבור יש לאסור, אם משום מקח וממכר אם משום שמה יכתוב או שמה ימחק, ובהגהמ"י מסיים זה אע"ג דתניא בתוספתא דכתב המהלך תחת הדיוקנאות אין מסתכלין בו, ולא נתפרש למה אין מן התוספתא ראיה לאסור קריאה בלא דיבור כמו שהוכיחו ה"ר יונה והוצא ברשב"א וברא"ש, וקצת משמע דר"ל דאין מסתכלין לאו דוקא ור"ל שלא יקרא צפיו, ובמרדכי סוף פ"ק דשבת כתב דנראה דעיון כתב בדרך העברה מותר ואין אסור אלא היכא דאיכא למיגזר למוחק ושטרי מקח וממכר, ואפשר לפי זה להסתכלות היינו להסתכל ולקרות, וכמ"ש המג"א סי' רכ"ה סק"כ ובצ"י סי' רכ"ט בשם אבודרהם בשם תשו' הרא"ש, בהסתכלות לאו היינו ראיה בעלמא, והוצא בגליון הגרע"א ז"ל מגילה כ"ח א', אבל ראיה בעלמא דרך העברה מותר, ומ"מ מדבריהם משמע דהמתירין קריאה בלא דיבור מתירין כן גם באגרות שלום ולמאן חפץ, וכן מבואר במחבר שם, שהתיר לקרא אגרת ודוקא שלא צפיו.

הציא בשם הרמב"ן דאגרות שלום מותר וכן נהגו, והוא ברמב"ן לפנינו קנ"א א', וכן הציא בשמו הרשב"א בתשובה הוצאה בצ"י סימן ש"ז והוא בצ"י סימן שמו"ו.

ולבאורה ממה שאסרו לקרא כתב המהלך תחת הדיוקנאות שבת קמ"ט א', יש ללמוד דלאו דוקא שטרי מקח וממכר אסורין, דהני לא מיחלפי בשטרי מקח וממכר, וגם ליכא בהו משום שמה יבא למחק, ורק אם גזרו גם על אגרות שלום, שייך לומר לא פלוג לאסור גם אלו, גם מהא דאר"י קט"ז ז' מפני מה אמרו כתבי הקודש אין קורין בהן כדי שיאמרו בכתבי הקדש אין קורין וכש"כ בשטרי הדיוטות, משמע ודאי דלדידיה גם אגרות שלום אסורין לקרות בהן, ונהי ללא קי"ל כוותיה בכתבי הקודש, אבל באגרות שלום לא מנאנו דנחלקו עליו, ודוחק לומר דלדידיה רק עם גזירת כתבי הקודש גזרו על אגרות שלום, אח"כ ראיתי שכבר כ"כ הרא"ש קמ"ט א'.

ונראה דעת הרמב"ן דלא אסרו אלא כתב המשמש שימוש מסויים, דומיא דשטרי מקח וממכר שמשמשים כראיה, וכן כתב של האורחים והפרפראות משמש הכתב בשעתו לזכרון ולחשבון, וכן כתב המהלך תחת הדיוקנאות שהוא כתב העומד לקיום ומשמש לפרש הדיוקנאות, אבל אגרות שלום, שאין להם שום שימוש ולאחר קריאתו אדם זורקו לאשפה, או לזר על פי כלוחיתו, לא דמי כלל לשטרי הדיוטות, וכעין זה כתבו תו' קט"ז ז' דאגרות כיון שאין צריך למה שכתוב בהן לא דמי לשטרי הדיוטות, וכתובים לר"י כיון שהוא ספר קיים ומשמש לעולם, שייך ללמוד ק"י ממה שאסרוהו, דכש"כ שטרי הדיוטות. — א"ה, ועיין מש"כ בהערות ע"ס המסכת דף קט"ז ז'.

ז) כתב הרשב"א שבת קמ"ח ז' בשם תו' דלא אסרו למנות אורחיו ופרפרותיו מתוך הכתב, אלא בקורא צפיו ולא במסתכל בכתב ומונה במחשבתו דהא אית ליה היכירא, נראה דלמנות אורחיו ופרפרותיו הרגילות הוא צפה, ולכן כשנמנע מלמנות צפיו הוי היכירא, ואפשר שדקדקו כן מלשון המשנה דקתני מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב, ובפשוטו היה ראוי לומר דמונה בעל פה ולא מן הכתב, וכההיא

במג"א שהשמש קורא מתוך הכתב את האורחים המוזמנים, והיינו מלות הכנסת אורחים, ולא דמי למתני' קמ"ח ב' דאסור למנות אורחיו ופרפרותיו מתוך הכתב, דהתם הוא מונה אותם בתוך ביתו בהכנותיו ולא מיקרי קריאה דמנחה, גם י"ל דהתם בסעודת מריעות כמ"ש בלבושי שרד.

ומהא דאסרו קריאה בכתבי הקודש קט"ז ב' לר"נ אע"ג דמנחה הוא, התם לכו"ע לא היו צריכים לגזור אטו שטרי הדיוטות, וכמו דלא גזרו לקרות בנביאים ובכל ספרי הקודש, ועיקר הטעם משום ציטול בית המדרש, אלא דיש בזה משום סייג לשטרי הדיוטות דידונו ק"ו אם אסרו כתבי הקודש כש"כ שטרי הדיוטות, ולכך אסרו גם שלא בזמן בית המדרש או שלא במקום בית המדרש, ובא"ר הביא דהש"ג בשם א"ז אוסר נמי לקרא אגרת שיש בה לשדך התינוקות או ללמדם ספר, ומ"מ י"ל דלרבי רבי' עדיף, וברמב"ן צדק קנ"א כתב דאגרות שלום ושל עסקי רבים אין בהם משום שטרי הדיוטות, ומשמע דשל רבים הוא טעם להחיר, ובמ"צ סי' ש"ז ס"ק מ"ז מסיק דיש להקל כהמג"א, ויש להוסיף דגם באגרות שלום כתב המ"מ דנהגו להקל כהרמב"ן, וכן דעת רש"י כמ"ש כ' תו' קט"ז ב', וכן הביא במרדכי סופ"ק דביצה בשם ראב"ה, והוצא בהגהמ"י פכ"ג דשבת, ושם הביא כן גם בשם מהר"ם, וגם הרשב"א בתשובה כתב דאין למחות ציד הנוהג כהרמב"ן].

כתב המג"א סימן שכ"ג סק"ה דכתב שכתב בו שמות אנשים מותר לקרא בו דלא מיקרי שטרי הדיוטות אלא כשכתב בו איזה עסק, ובאליהו רבא סימן ש"ז הקשה מכתב שחתם הדיוקנאות, ונראה דל"ק דשאני התם שהכתב מפרש ענין הדיוקנאות, ונראה דהוא הדין רשימת ספרים מותר לקרא, אבל אם כתב שם מקומו של כל ספר, י"ל דכבר חשיב כעסק, וכעין כתב שחתם הדיוקנאות, וכן רשימה של רחובות המלוירות כדרך שהן, שאפשר לדעת להגיע אליהן על ידי הכתב, י"ל נמי דדמי לכתב שחתם הדיוקנאות, כיון שהכתב משמש להראות הדרכים, ולפי זה כל הצוירים שברש"י ותו' עם הכתב שחתמיהן, היתירין משום צורך מנחה, ולכאורה מוכח מזה היתירא דצורך מנחה, ומיהו להמתירין אגרות שלום או דברי חכמה

(ג) בב"י סימן ש"ז הביא שהרשב"א אוסר לקרא באגרות שלום, ומתיר לקרא בספרי חכמה ורפואה, והביא שם דברי האגור שכתב בטעם היתר ספרי רפואות משום שחכמה היא ולא דמי לשטרי הדיוטות, ויש להסתפק אם לפ"ז יהא מותר גם אגרת שיש בה רפואות, או דוקא ספר רפואות, ומיהו גם אם נימא דרק ספר שרי, מ"מ ספר של אגרות שלום נראה דאסור, דעיקר ההיתר משום חכמה, אלא די"ל דבעי נמי שיהא ספר.

מש"כ בד"מ וכן בשו"ע בהגה"ה סט"ז להחיר הכתוב בלשון הקודש, צ"ע דהא פשיטא דשטרי הדיוטות הכתובים בלשון אסור לקרא בהן, וא"כ ה"ה כל מאי דגזרינן בהו אטו שטרי הדיוטות, ומש"כ תו' קט"ז ב' אותן מלחמות הכתובים בלשון, אינו אלא לסימנא בעלמא על איזה ספר כונתם, וכמש"כ בט"ז, שהרי הוצרכו לסיים דגם בחול אסור, וכן מבואר בלשון האגודה שכתב ובספר מלחמות כגון ספרי לשון אשכנז, הרי שלשון אשכנז אינו אלא לסימנא בעלמא על איזה ספר מלחמות קאמר, וזו נראה כונת המג"א שם ס"ק כ"ד שכתב דשל"ה אוסר וכ"מ באגודה, וכ"נ שפירשו הגרע"א ז"ל בגליון וכתב שכ"כ בצאר שבע.

גם עיקר הדבר דשטרי הדיוטות שאפשר ללמוד מהם דינים או דברי קודש יש להחיר צ"ע מנ"ל, דמה צריך, מ"מ שטרי הדיוטות ניהו, או שיש לגזור בהם משום שטרי הדיוטות, ולא נזכרה סברה זו אלא בגט לענין איסור טלטול, דכיון דאפשר ללמוד ממנו הלכות גיטין אינו מוקצה, ומשום שטרי הדיוטות לא דנו כלל בגט, ונראה דס"ל דהוא ענין לעצמו ולא דמי לשטרות דעלמא, א"נ שמא אפשר ללמוד ממנו הלכות מבלי לקרא את תוכנו כקורא אגרת, ושמא ליכא בזה משום אטו שטרי הדיוטות. — א"ה, ועיין מש"כ בהערות ע"ס המסכת דף קמ"ט א'.

ד) כתב המג"א בסימן ש"ז ס"ק ט"ז דקריאה מתוך הכתב לצורך מנחה שרי, ק"ו מחשבוניות של מנחה דשרי כדאמר ק"נ א', אע"ג דחשבוניות לאו דמנחה אסור, חזינן דלא גזרינן בשל מנחה אטו לאו דמנחה, א"כ כש"כ שיש להחיר לקרא מתוך הכתב לצורך מנחה, ואין לגזור אטו שטרי הדיוטות דחשבוניות דלאו דמנחה, והנידון שם

אין ראיה, ומיהו על כרחך גם האוסרים לורך מנזה ואגרות שלום ודברי חכמה, על כרחך יודו דכתב המהלך תחת הדיוקנאות שזרש"י ותו' דמותרין, דכדברי תורה חסובין.

(ה) כתב זרי"ו נתיב י"ז ח"ז והוצא זצ"י סימן ש"ז וזמג"א שם ס"ק י"ט דאגרות שאינו יודע מה כתוב בהן מותר לקרותן בשבת דשמא יש בהן דבר הנריך לו ולא מיקרי שטרי הדיוטות, ולעיל מזה הביא המחלוקת באגרות שלום וסיים דאף האוסרים באגרות היינו כשיש ימים רבים שנשלחו לו, אבל אגרות שהגיעו בשבת

מותר דשמא יש בהן דבר הנריך לו ולא מיקרי שטרי הדיוטות, ומשמע דטעם ההיתר אינו משום דשמא יש באגרת דבר של פיקוח נפש או לורך גדול כלשון תו' קט"ז ז', אלא דדבר שיש בו לורך לא מיקרי שטרי הדיוטות, ומשמע דאגרות שלום שאין בהן לורך מסויים גזרו בהן אטו שטרי הדיוטות, אבל אגרות שמלמדים לאדם דברים שצריך לדעת אותם לא מילפי בשטרי הדיוטות, [ענין לורך לכאורה הוא כגון שנוח שם ליהודים או להיפוך, ואם נוח שם להתפרנס, ואם אין מחלות מנזיות שם, וכל הנעשה שם למיודעיו ומכיריו וכיו"ב].

ברוך רחמנא דסייען

מפתחות

על סדר הסימנים

ולפי"ז ע"כ איירי שיש בעומק המים ג', ומבואר דאחזתו הרוח למעלה מג' חשיב הנחה ורק משום חסרון מקום ד' איכא למיתי עלה. מקור הרמב"ם ה' א' והא בעינן עקירה מע"ג מקום ד'. ובמימרא דר"י שם בקיבל מי גשמים. ז. עירובין צ"ח ב' ובלבד שלא יוציא חוץ מד"א, אי קאי גם אמטלטל ברה"י. שם צ"ט א' הא הוציא חייב חטאת כו'. ח. ח' ב' המעביר חפץ מתחלת ד' כו' דרך עליו כו' בפרש"י ותו', ולפי' תו' אפשר לפרש שהאדם גם הלך אלא שלא הלך ד"א ואילו החפץ עבר מתחלת ד' לסוף ד' והיינו שהעבירו דרך עליו, ואין צריך לפרש דהשלים ד"א ע"י זריקה, וגם א"צ לחדש דכנגד גוף האדם עדיף. בהא דמדמינן עומד על האסקופה להא דרבא בסוגיין ובעירובין צ"ח א'. אדם המוליך ידו ובא אחר ועקר ממנה אי חשיב כעקר ממהלך. ט' א' הכא נח אי ר"ל בדנח או דחשיב כנח בדברי הראב"ד והרמב"ם בזה. ובדברי הרמב"ם פ"ב הי"ד ופט"ו הכ"א ובקו' הט"ז סי' שנ"ב. ובהא דעירובין צ"ט א' נימא תהוי תיובתא דרבא. ובמש"פ הרמב"ם בפט"ו ה"א דפטור ובמ"מ שם. עוד בסוגיא דעירובין שם לפי' תו' אמאי משלים לד"א מה שמטלטל החפץ בידו הפשוטה לרה"ר, ובפרש"י שם. ט. עירובין צ"ט א' בחפיצין הצריכין לו ודברי הכל, הלשון קשה דהול"ל שאני מים שחפץ לשתותם, וכמשה"ק המ"מ פט"ו ה"ב, וסייע מזה לדעת הרמב"ם שם. ואי שרי בחפיצין הצריכין לו בהכניס ראשו ורובו. י. בדברי רש"י שם שהמים נחים בפיו ובמה שפירשו בכונתו בתו' עירובין כ' א'. במוציא מחנות לסטיו ובהליכתו זרק לפלטיא אי מיחייב. עוד שם בתו'. יא. שבת ג' א' ואינו דומה לידו. בקושית הגרע"א עירובין כ' א'. בעיקר הבעיא דעקירת

סימן א

בעניני הוצאה

א. ד' א' קלוטה כמי שהונחה דמיא. מתי נאמרה הלכה דהנחה לר"ע, וע"כ דבמעביר נאמרה, וא"כ לא מצי סבר גם דמהלך כעומד, ובזה ניחא קושית הגרע"א ו' א' מנ"ל דמודה ב"ע בזורק. ה' ב' הא לא נח. כשהחפץ תלוי ברשות אחר לא שייך לומר בו קלוטה כמי שהונחה במקום שנמצא, ובתו' עירובין צ"ח ב'. בקושית הגרע"א ז"ל דנימא קלוטה בזמן שהחפץ חציו ברה"ר וחציו ברה"י. בהא דמבואר עירובין צ"ח ב' דאפילו אין מסולק מן הארץ אלא כמלא החוט לא חשיב כמונח, ומ"ש מאחזתו הרוח דחשיב כמונח. ב. ק' א' מתני' זרק לתוך ד"א ונתגלגל כו' מאי אתי לאשמועינן, וכל הסוגיא שם, ואי מוכח מהתם דגם בד"א ברה"ר אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי שנסתפקו בזה בתו' ה' ב'. ג. בדברי הרמב"ן במלחמות ח' א' דבסופו לנוח לא בעי הנחה תוך ג' שתמה הגרע"א מסוגיא ק' ב'. ד. צ"ב א' התם למעלה מג' ופרש"י דלא חשיב הנחה, ומ"ש מאחזתו הרוח, ומשמע דאחזתו הרוח למעלה מג' לא חשיב הנחה כלל ואף אי לא בעי מקום ד'. ה. פ' א' כאן בזורק כאן במעביר, בטעמא דמעביר עדיף אם משום דכל רגע כח מחודש או משום דמהלך כעומד, ונפ"מ כשהושיט רק ידו ואינה נחה אי חשיב הנחה תוך ג', אי אגד גוף ל"ש אגד. ראית מרן ז"ל מהא דצ"ט ב' עקר חוליא ואמאי לא מיחייב משום עקירה כשהחוליא תוך ג'. ובעקר החוליא ע"י עשבים התלויים בה למעלה מג' או ע"י מרא וחצינא שמקצתן חוץ לבור. ו. ה' ב' אגוז ע"ג מים כשאין בעומק המים ג'. בדברי הרמב"ם דבע"ג מים החסרון משום מקום ד'

ברה"ר, ובתו' שם. ד. ק"ב א' זרק ונחה בפי הכלב כו' בכלב דוקא בעומד, אבל בכבשן אף בנשרף כשהוא מהלך חשיבא הנחה. שם אף אנן נמי תנינא כו'. פ' א' כתבן כשהוא מהלך כו' כשהניר אינו במקום דע"ד או שהוא מעופף באויר. ה. ח' א' ברה"י כו"ע ל"פ כדר"ח כו' בדברי התו' דר"ח לא בעי מקום דע"ד ברה"י, ובפי' הר"ן דדוקא קנה הנפוץ וכסברא דשדי נופו בתר עיקרו. במה דמשמע בר"ן דאף לפירושו דמשום שדי נופו הוא מ"מ אינו אלא ברה"י, ובטעמא דמילתא. ו. ח' א' עמוד ט' כו' ברש"י ורמב"ם, ואי בעי דע"ד למיחל עליה שם רה"ר או כדי לחייב הזורק, ובדברי הרשב"א והראב"ד בזה. שם מאי לאו אסיפא כו', משמע דהקופה חשיבא רה"ר, ולא מ"פ כמ"ש בהג"א. ז' ב' חורי רה"ר כו'. ז. ד' א' הא מני ר"ע כו' היכי מוכח מקלוטה כמ"ש דלא בעי מקום ד', ואי גם בד"א ברה"ר מחלקינן בין עקירה להנחה. ח. צ"ז ב' עד דנפקא לי' לרה"ר תנוח, מה מהני סברא דקלוטה כמ"ש לענין אתעבידא מחשבתו, בדברי הראשונים ז"ל שם. לאחר שנגמרה העקירה לא איכפת לן דלא אתעבידא מחשבתו בהמשך הפעולה. בשינוי פחות מד"א אי חשיב לא אתעבידא מחשבתו. ט. שם אי להכי קבעי לה כו' מאי קושיא ולמה לא סגי במה שרוצה שיהא בדין קלוטה כמ"ש. עוד שם בסוגיא. י. שם נתכוין לזרוק שמונה זורק ד' ובג"י הרשב"א והרמב"ם. יא. בתו' שם ד"ה למימרא ובקושי הגרע"א ז"ל. יב. צ"ח א' רשויות מצטרפות, מנ"ל דמצטרפות, ואם צריך שיהיו כל הד"א לאותו רוח. במה שפרש"י דאתי לאפוקי מדר"י פ' א', ובדעת הרמב"ם והרשב"א. יג. ה' ב' המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו כו', אם בסטיו אחז את החפץ בשינוי אי חייב. צ"ב א' אר"א המוציא משאוי למעלה מי"ט כו', במה שפרש"י דעל כתפו מתני' היא, והלא מתני' לא איירי אלא דלא חשיב כלאח"י, ולא בדין

גופו. ובעקר תינוק וחפץ בידו. בדברי התו' בהא דלא מיבעיא ליה אלא בהטעינו חבירו. ובדברי הרשב"א בתו"י דבהנחה לא קמיבעיא ליה. בדברי הרא"ש בהושיט ידו מלאה פירות, ובפי' הק"נ. ה' א' כגון ששלשל ידו למטה מג', איך מתפרש לפ"ז הא דאינו דומה לידו. ובשהה החפץ בידו של עני לאחר שהכניסו קודם שנתנו לבעה"ב. באגד גוף אי חשיב כמונח ואגוד ברשות אחרת או דלא חשיב כמונח, ונפ"מ כשהיה אסקופת כרמלית בין רה"ר לרה"י ופשט העני את ידו והשהה אותה בכרמלית תוך ג' ואח"כ הכניס אי מיפטר, עוד בהא דאינו דומה לידו. ובורק העני מידו לרה"ר לאחר שבעה"ב נתן לידו אי חייב. ובדין אחר שעקר מידו של עני. ובדברי מרן ז"ל מהא דד' א' לחצר אחרת. יב. ג' ב' פשיטא לי ידו של אדם כו' מהו שתעשה ככרמלית כו' ולענין אדם אחר. יג. צ"א ב' בין שהוציאן אחר כו' מאי אתי לאשמועינן.

סימן ב

עוד בעניני הוצאה ובמקום דע"ד

א. ה' א' עקר ממקומו וקיבל כו' הא מתני' היא ק"ב א' קלטה אחר. ב. ד' א' והא בעינן עקירה והנחה מע"ג מקום דע"ד, למה בעקירת גופו חשיב שהחפץ נעקר ממקום דע"ד, וכשעקר החפץ מן האדם לא חשיב מקום דע"ד. בהוציא תינוק וכיס תלוי בצוארו. נעץ קנה ועליו חפץ ועקר הקנה עם החפץ אי חשיב עקירה ממקום ד' לגבי החפץ. תלש שערו של אדם אי חשיב עקירה ממקום דע"ד. בדברי התו' דאין רגילות להניח החפץ במקום שאין בו דע"ד. ובהא דמחשבתו משוי ליה מקום בהשתין ורק, ואם אחר הוציא לו רוקו מפיו. ידו של תינוק או של ישן אי חשובה כדע"ד. אי במתני' שייך אחשביה בבעה"מ ובתו' ד' ב'. ג. ז' א' לכינה זקופה כו' מאי קמ"ל. בהדביק דבלה שמנה על כותל עגלה המהלכת ברה"ר אי חשיב הנחה

ד. בדברי המלחמות. ובמה שהקשה עליו הרשב"א. ובקושי הגרע"א. ובזרק כוורת שאין לה שוליים. בדעת הרא"ש בסוגיא. ה. בדברי רש"י שאין חייבין על זריקת רשות ובקושי הגרע"א והתו"י. ז. שו"ע סי' שמ"ה סי"ט מקום פטור שפרוץ לרה"ר משתי רוחות בפחות מד' אי חשיב מ"פ. בדברי הרשב"א והריטב"א עירובין י"ג במבוי שאינו רחב ד'. ובטעמא דהני דפליגי אדרב אחלי. ומבוי שפרוץ למ"פ והמ"פ פרוץ לרה"ר. לדעת הרמב"ם מבוי שכל רחבו פחות מד' אי צריך תיקון. עשה ג' מחיצות ברה"ר ואין במחיצות הצדדין ד', וברוח רביעית פרוץ לרה"ר בד', אי הוי מ"פ. ואי נימא דהוי כרמלית א"כ מצינו כרמלית פחותה מד'. ברמ"א ובבהגר"א סו"ס שמ"ו בזה. ח. עירובין ח' ב' הכל מודין בבין הלחיין שאסור, מה דין כנגד עומ"ר, וכן כנגד הלחי במפולש לענין דאורייתא. ובראשונים שם משמע דאי משום מחיצה ראוי לאסור כנגד המחיצה. ובהא דלאחרים עושה מחיצה צ"ט ב' וכן בהא דעובי החומה כלפנים פסחים פ"ה ב'. ואפשר לחלק בין ע"ג הכותל לבין פירצה שבכותל. כותל אחד ופירצה באמצעו וצואה בפירצה אי שרי לקרות ק"ש כנגדה מן הצדדים, במה שהוצרכו תו' בעירובין שם לפרש דטעמא דבין הלחיים גרע משום דשיעורו במשהו. ובמה שהקשה עליהם הרשב"א. ט. עירובין ט' א' א"ר מנא אמינא לה כו' מקום שאין בו דע"ד כו' מה טעם הוא זה, הרי ודאי מן הלחי ולהלן רה"י גמור מדאורייתא אף באין בו ד' ולדעת הרשב"א אף בפתח נעול. ובעיקר מימרא דר"י מה אתי לאשמועינן. ולמה לא אסרינן מ"פ שברה"ר משום שפרוץ לרה"ר, אם אינו גבוה י'. י. שיטות הראשונים ז"ל שם בסוגיא ובדעת הרמב"ם והרשב"א דאף תחת הקורה אסרינן בפתוח לכרמלית. יא. בסוגיא דאסקופה שבת ט' א' בדברי התו' שם, ואי איכא תורת לחי על הלחי הנמשך בפתח נעול,

למעלה מ'. בסברת החילוק בין ידו לכתפו. בהא דיליף ר"א ממשא בני קהת, אטו לא טלטלו אלא בגוונא דאסור. ובטלטול הארון שהוא רה"י אי חייבין. סברא דמחייבין באדם למעלה מ' הוא מעין שדי נופו בתר עיקרו, ואמאי באילן לא מחייבין למעלה מ'. יד. ה' א' לימא דלא כריבר"י ובתו' שם דפשיטא להו דאחר הנוטל מן האדם למעלה מ' לא חשיב כעוקר מרה"ר, ובדברי הרשב"א בזה. עוד בסברא דחשיב רה"ר על האדם למעלה מ'. בהא דעירובין צ"ט א' דרק חייב חטאת אף דפיו למעלה מ'. טו. צ"ז א' ופליגא דר"א כו'. טז. שם לפי שא"א לרה"ר שתילקט במלקט כו', ואי בעי תוך ג' לקרקע, או דסגי בתוך ג' לחפץ שעל הקרקע, בתו' פ' א' בזה, ובכתובות ל"א. ותוך ג' מן הצד אי חשיב תוך ג' כגון שיש גבשושית ברה"ר, פ' א' והעבירה דרך עלי' כו', לפי' תו' אי סגי בתוך ג' לחצי גרורת הראשונה אף כשמונחת ע"ג כלי. פ' א' ואם קדם והגביה ראשונה כו', אם צריך שתהא הראשונה מהלכת בשעת הנחת שני', או דסגי כשהיתה במצב של הילוך בין הנחתה להנחת השני'. שם בגמ' והוא שיש חיוב חטאת ביניהם כו', לאו משום שאינו יכול לקרבן זל"ז, אלא סברא בעלמא דרשות מפסקת.

סימן ג

בסוגיא דכוורת ואיסקופה

א. ח' א' א"א לקרומיות של קנה כו', הנידון בסיבים וקליפות דקות היוצאות מן הקנה, שאינם בכלל המדה. ב. שם בגמ' כפאה על פיה כו' בפרש"י ותו'. וטעמא דכפאה עדיף משום דאז דיינינן על הקרקע שתחתיה. ובטעמא דמיפטר משהגיע תוך ג' אף דאח"כ מתבטל הרה"י, ואמאי לא הוי כזורק מרה"י לרה"ר דרך רה"י. ובנתהפכה כוורת על צדה בתוך ג'. ג. בקושי הרשב"א לדעת ר"ח דתוך ג' לא בעי הנחה א"כ אף בלא כפאה על פיה ליפטר.

אין עושין רה"י ביניהם. בדברי הרמב"ן במלחמות ח' א' דבכוורת לא מנח עליה מידי, והיינו דלא קאי להכי. לענין הלכה אי עובי המחיצות מצטרפין במ"א ר"ס שמ"ה. בדין תוך המחיצות, כשעל גבן רה"י מכח סברא דאי בעי מנח עליה מידי. ה. במ"ב סי' שמ"ה סק"ג בזה. ו. בתו' גיטין ט"ו ב' דגידוד ומחיצה יצטרפו משום דאי בעי מנח עליה מידי. ובדברי תו' הרא"ש שם בזה. אי במחיצה שיש בה ד' מודה ר"ח דגידוד ומחיצה מצטרפין. אף בפחות מי' שייך גו"א. ז. צ"ט ב' ומוקף לכרמלית ובתו' שם. בסברא דלאחרים עושה מחיצה כו'. ברוחב החוליא ד' גם לדעת הרשב"א לא הוי ע"ג רה"י אם אינה גבוהה י' מקרקע רה"ר, ומנליה להרשב"א דלא בעי גובה י'. ואם יש פירצה בחוליא מה דינה להרשב"א. בכל עומ"ר אי חודו החיצון מתיר. ח. צ"ט ב' התם לא מבטל ליה ובקושי הרמב"ן לפי' תו'. אמאי לא קמיבעיא ליה בזרק חוליא לבור י"א. שם בגמ' זרק דף ונח ע"ג יתדות, אי רבא לטעמיה דיתדות ממעטין, ובפרש"י ותו' ותו' הרא"ש בזה. הזורק חפץ לכרמלית וקודם שהגיע החפץ לכרמלית עשאו הזורק רה"י. ט. ק' א' חילקה במחצלת כו', אמאי לא נתבטל כבר הרה"י בתחלת הכנסת המחצלת. בדין חילקה שלא באמצעה. וברחבה ט'. שם בגמ' כש"כ חוליא כו', אי פליג ר"י גם בזורק חפץ לבור שכבר חילקו במחצלת. י. ק"א א' ויש בקצר שלו ג' כו' כשכל העמוד רוחב ג' אי מחייב אף בהניח עליו טרסקל דע"ד, וכמה שיעורו, ולפרש"י ותו' שם. יא. בבית שאין תוכו י' בתו' ז' ב' בטעמא דלא בעי שיהא החקק סמוך לדפנות כמו בסוכה, ואם בסוכה מהני כשהדפנות סמוכים לשטח שמתכשר רק מדין חורי סוכה. בדברי הרמב"ן שם במה שהקשה מגידוד ומחיצה. ובלכא י' מבחוץ אי מהני חקק בדברי הא"ר בזה. ובדברי הגר"א והתה"ד בסי' שנ"ח. במה שדן בבה"ל

ובדבריהם דבפתוח לרה"ר אף בפתח נעול שרי. שם הכא באסקופת מבוי כו', בדעת הרמב"ם והרשב"א דאירי בפתוח לרה"ר. ובקו' תו"י דלוקמה בלחי. ואי אירי בעשאה לשם קורה. עוד שם בתו' וברא"ש. יב. שם בגמ' רב אשי אמר כו'. יג. לענין הלכה כנגד הכותל בעומ"ר. ובתוך צו"ה, ובגמ' קכ"ד א' תוך הפתח כלפנים כו'. יד. בדברי המ"א סי' שמ"ו שהתיר בפ"פ ואין בו ד' שנתקשה בהם בבה"ל שם דהא לדעת המחבר בפתוח לכרמלית אסור תחת הקורה. טו. בדעת הרמב"ם בפ"ד ה"ו בדין בור שבכרמלית. ובדין מ"פ שבכרמלית בשו"ע סו"ס שמ"ה בזה.

סימן ד

בצירוף בור וחולית, ובבית שאין תוכו י'. ובסוגיות צ"ט ק'.

א. צ"ט א' בור וחולית מצטרפין לעשרה, הנידון בחוליא גבוהה ג' ואינה רחבה ד'. בור חמשה והקיפו בכלים חמשה מהו. בפירושא דמתני' שם ובפרש"י. ובצירוף החוליא לרוחב ד'. שם בגמ' בור ברה"ר עמוקה י' כו' ובדברי התו' שם אי משתרי בפסין. ב. עירובין ע"ח א' נעץ בו יתד מיעטו כו' והיינו דהוי כרמלית ולא מ"פ. בבור וחולית מודה ר"ה. ג. בסברא דאי בעי מנח מידי שם בסוגיא. בפלוגתא תו' והרשב"א בחוליא שאינה גבוהה י' מקרקע רה"ר אי הוי רה"י משום דלאחרים עושה מחיצה, ובשא"א למינח עליה מידי אי הוי רה"י. בדברי הרשב"א שהקשה בהא דחילקה במחצלת דנימא אי בעי מנח עליה. בור רחב ט' שחילקו במחצלת מה דין ע"ג המחצלת. ובדברי רש"י ח' א' באינה רחבה ו' דחייב משום דלא הוי רשות מדאוריתא. ד. בדעת רש"י ותו' ח' א' גבי כוורת דעובי הדפנות משלים לדע"ד, מדאב"י ורבא ור"ה מוכח דבעי ממש שיהא יכול למינח עליהו מידי. מחיצות באויר בלא שולים

דלא יצא החייט י"א א'. ואם כל הני מי"ח דבר ברמב"ם בפיה"מ. ד. שם בגמרא לכתחלה אמאי לא כו' מי שאינו יכול להתפלל אם נאסר ג"כ בכל הני. בתו' שם דקיי"ל כתיורין קמא. ה. ברמב"ם פ"ו מתפלה ה"ה כיון שהגיע כו'. אמאי לא כתב סמוך. ו. ברכות ד' ב' שלא יהא אדם בא מן השדה כו'. קודם סמוך למעריב איירי. ובמש"כ תו' דמוכח מכאן דאסור לאכול קודם מעריב. ז. מסוגיין מוכח דמותר ללמוד סמוך למעריב. בדעת רש"י ברכות ה' ב' דאסור ללמוד משהגיע זמן שחרית. ואי קיי"ל כן. בשו"ע סי' פ"ט. ח. בדברי הרמב"ם פ"ב מק"ש דפוסק מד"ת לק"ש. ואי ת"ת חשיב לעולם כליכא שהות ביום כיון שאין לו קצבה מחמת עצמו. ובמה שפסק הרמב"ם דאם התחילו אין מפסיקין אף לק"ש, ובדעת הראב"ד בזה. במה שלא הביא הרמב"ם דבדליכא שהות פוסק מיד.

סימן ו

**בדין תוספת שבת ובדין שבות בין השמשות
ובדין טענה בתפלת שבת**

א. שו"ע סי' רס"א, מנלן דתוספת אפשר להרבות בו ולמעט ואינו דבר קצוב, ואם קיבל שבת אם יכול לחזור בו, ובדברי הלבוש דצריך התרה, ובדברי התר"י פ"ד דברכות. ב. בסוגיא דברכות כ"ז ב' מי בדלת, ובדברי המ"א סי' רס"ג דאף בחול אם סבור שהוא לילה והתפלל ערבית ונתברר שהוא אחר פלג המנחה דחזור ומתפלל, אם לרבנן דר"י נמי אפשר לקדש ולהבדיל מבעו"י. ג. בילפותות דתוספת ר"ה ט' א' ובקושי הגרע"א ז"ל שם, אם מצות תוספת היא רק על שביתה או גם על מצוות היום שהם בקו"ע כגון מצה וסוכה. ד. בהא דקידוש מהני בזמן תוספת, אם צריך לקבל תוספת שבת בפה או דסגי כשפורש ממלאכה, בדברי המ"ב סי' רס"א ס"ק כ"א. ה. אם אף בקיבל שבת שרי השבותרים שהותרו ביה"ש"מ בשו"ע סי' שצ"ג וסי' רס"א, ולצורך מצוה דשרינן שבותרים בסי' שמ"ב

סי' שמ"ה אי הא דבית שאין תוכו י' הוי כרמלית אם הוא מה"ת. בגג הבולט דאסור לטלטל ע"ג, נמי מהני חקק בתוכו. יב. ז' א' אילימא דאי איכא מחיצה עשרה כו', מבואר דבמ"פ מותר לטלטל יותר מד"א ודלא כדעת הרא"ה שבר"ן. יג. ז' ב' חוקקין להשלים בדברי התו' חולין קכ"ו דבחור כ"ש איירי. ובדברי הרשב"א דבחור שאינו מפולש איירי, ואמאי הוי רה"י הא אין החור גבוה י', ובזה לא מצאנו דחוקקין, ובמהרש"א שם בפירוש ראית התו' מהירושלמי, ובב"מ בזה דעמוד לא בעי אויר י'. בדברי הרי"ף והרמב"ם והטור דחורי רה"ר נדונים לפי מדותיהם. ובמש"כ הרמב"ם דבנמוך מג' הוי רה"ר. ובכותל הגבוה י' והחקק נמוך מי', ק' א' וחכמים פוטרינן, אי אסור לדעת הרשב"א. יד. ק' א' מלאה פירות פטור, והוי כרמלית ולא רה"ר. ובבור שאין בו דע"ד שמילאו פירות וכן בור ברה"י שמילאו פירות, ובעקר הפירות ודאי חייב ולא שייכא בבעיא דעקר חוליא מבור ט', ובהניח קצת פירות ובתו' בזה. עמוד שהקיפו בפירות. שם תנ"ה כו' אי פליגי רבנן. טו. ק' א' כזורק באויר, מה אתי לאשמועינן. טז. צ"ט ב' או"ד כיון דממקום פטור קאתיא כו' וברמב"ן שם. ובפי' ה"ר פורת בתו'. יז. צ"ח א' המעביר ד"א ברה"ר מקורה כו', אי קירוי מקצת מבטל שם רה"ר.

סימן ה

בדין סמוך למנחה

א. שבת ט' ב' האיכא שהות ביום טובא, אי איכא מאן דשרי סעודה קטנה משהגיע זמן מנחה קטנה, במ"א סי' רל"ב בזה. ב. במש"כ תו' דקיי"ל כריב"ל בהא דאם התחילו מפסיקין, בהתחיל סמוך למנחה קטנה, אע"ג דבהתחיל סמוך למנחה גדולה אינו מפסיק אף לאחר שהגיע זמן מנחה קטנה. ג. בתו' הגרע"א שבת ט' ב' למה חלק התנא ספר מאינך, וכן במתני'

מוסף בשניה. טו. שבת ויו"ט והזכיר שניהם וחתם רק באחד מהם, בשחרית לא יצא ובמוסף יצא, שבת ויו"ט והזכיר של יו"ט ביעלה ויבא.

סימן ז

בענין בין השמשות, ובחשבון שעות היום.

סימן ח

בדיני קידוש ושינוי מקום

א. אי קידוש על היין מה"ת בדברי הגרע"א ז"ל בזה, אם יש לכוין בתפלה לצאת ידי קידוש דאורייתא, אם שייך הידור לאחר שכבר יצא, ב. בדברי הגאונים שצריך דוקא שהמקדש יטעום. ג. עירובין מ' ב' ליתביה לינוקא ובדברי רש"י שם בטעמא דצריך לטעום, בדין מילה ביוהכ"פ. ד. בדין שינוי מקום לענין קידוש פסחים ק' ק"א. ה. ובדין שינוי מקום לענין ברכה. ו-ז. שו"ע סי' קע"ח. ח. בשתיית כוס של מילה קודם קידוש, אם שכח לברך בפה"ג בשבת בשחרית אם יצא חובת קידוש.

סימן ט

במוקצה לר"ש ולר"י

א. מ"ב ב' מתני' ואין נאותין ממנו כו' בדברי המהרש"א אי אסור אף בטלטול. בהא דאמרינן מ"ה א' הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו. בפי' הרמב"ן שם. בדברי הגרע"א דכ"ז שהשמן הוקצה למצותו הוא מוקצה לענין שבת כיון דלא חזי למידי. ב. מ"ד א' בטעמא דפלוגתייהו במוקצה מחמת מיאוס. בדברי הר"ן ביצה כ"ח ב' גבי שפור דמשמע דמפרש פלוגתא דמוקצה מחמת מיאוס רק לאחר שהחליט להשתמש בו היתר ומשום מגו דאתקצאי, בדברי הרשב"א שם ובתשובה דמוקצה מחמת מיאוס אף לר"י שרי לצורך גופו ומקומו. ג. מ"ד א' כבתה מותר לטלטלה כו' מוקצה מחמת איסור כו'. ד. חולין י"ד א' הכא מעיקרא מוכן לאדם כו' בפי' תו' והרשב"א למה לא הוי מוקצה

אם אף בקיבל שבת הותרו. ו. בדברי המרדכי דאם הציבור קיבלו שבת היחיד נגרר אחריהם בע"כ. ז. בהא דבמוצ"ש לא אשכחן שמאריכין בתוספת שבת כשיעור מפלג המנחה, ומהו השיעור למעלה בתוספת שבת במוצ"ש. ח. עירובין ל"ג א' ואסור ליטלו, בשיטת הראב"ד דאף לרבי לא הותר לעבור על שבות, ורק לענין עירוב חשבינן ליה כאילו יכול ליטלו, ולשיטת רש"י ותו' דמתני' דאין מעשרין דלא כרבי, אי קיי"ל כרבי ומה נקרא ביהש"מ לד"ז. ט. בטעמייהו דרבי ורבנן, י. בשו"ע סי' רס"ג במתפלל ומתנה אי מהני. יא. במה שנקטו הראשונים ז"ל דהמתפלל מעריב מבעו"י נחשב לדידיה כלילה לענין תפילין והפס"ט ואבלות ומנ"ל הא, אם מהני תנאי שאינו מקבל שבת בעניית ברכו. — יב. המתפלל בר"ח במוסף תפלה של חול והזכיר הקרבנות יצא, ובדין מוסף של שבת ויו"ט וחוה"מ בכה"ג. יג. בדברי השו"ע שאם התפלל י"ח בשבת והזכיר של שבת יצא. ואם דוקא בהזכיר בעבודה. ובהזכיר בהודאה ובג' ראשונות מסתבר דלא יצא. בשבת ויו"ט צריך לחתום בשניהם לעיכובא. בר"ח וחול המועד אם הזכירם שלא בעבודה נמי יצא, מי שהתפלל י"ח בשבת ונזכר כשהגיע לרצה, מי שהתפלל י"ח בשבת ואמר טל ומטר בימות החמה. ובהזכיר גם של שבת בתוך י"ח דיצא אם חוזר באמר טל ומטר בימות החמה. בדברי הלבוש דיי"א שאם התפלל י"ח במוסף והזכיר הקרבנות לא יצא. יד. החליף בתפילת שבת אתה קדשת או ישמח משה או אתה אחד יצא. התפלל של מוסף בשחרית יצא ידי מוסף וחוזר ומתפלל של שחרית, ובנזכר לאחר שאמר מקדש השבת אינו חוזר לישמח משה אלא גומרה לשם מוסף. מי שהתפלל של מוסף במנחה. התפלל בשחרית של שבת והזכיר גם את הקרבנות דמוסף, יצא רק ידי שחרית. ואם חזר והתפלל שנית ואמר ישמח משה והזכיר קרבנות דמוסף יצא ידי

הב"מ מהא דסי' רס"ו ס"ט דפורק בנחת. ובדברי המ"מ פכ"א ה"י. ז. בדין טלטול מוקצה בגופו בשו"ע סי' שי"א ס"ח. ח. בדברי ר"ת בסי' שכ"ה ס"י דכל שיכול להגיע בעצמו אל הדבר מותר לומר לעכו"ם להביאו. מהא דבחוה"מ אסרינן ע"י עכו"ם.

סימן יא

בדין בסיס לדבר האסור

א. בתו' קכ"ג א' שהקשו בפגה ופוגלא דליהוי בסיס, ומשה"ק עוד למה אסור פוגלא כשאינו בסיס, ותיירצו דבמניח אסור להגביה ורק לנער שרי. ואי קיי"ל כן. ואם בכל מניח שאינו בסיס כן או דוקא בדעתו ליטלו בשבת. ב. בדעת רש"י נ"א א' מתי הקדרה נעשית בסיס לכיסוי. ובדברי הגרע"א ברש"י קכ"ה ב'. ובדברי התו' נ"א א', בקושית הגרע"א על הר"ן שסובר דאין הקדרה בסיס לכיסוי ומ"מ באבן שע"פ החבית פירש כפשוטו דאף לנער אסור. ג. בטלטול החבית והאבן בצריך למקומו קמ"ב ב'. ובהא דמטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה קמ"ב א'. ומחמה לצל אי שרי. ובלא כלי אי שרי. ד. בניטלה הטהורה אי מטלטל הכלי עם הטמאה לחוד. ה. קמ"ב ב' שכח לכינה בחצר מניח עלי' ככר או תינוק. בסברת ככר או תינוק. ו. בדין בסיס לאיסור ולהיתר דאזלינן בתר חשיבות אם אף לפי הרמב"ן מ"ז א' כן. ז. מ"ז א' כנונא אגב קיטמא בפרש"י ותו' שם. ח. בקושית הרשב"א נ"א א' לדעת ר"ת דמניח ע"מ ליטול בשבת אינו נעשה בסיס מהא דנר שמן ופתילה הוהיל ונעשה בסיס לדבר האסור, למה השלהבת אסורה בטלטול, נר הדולק שנעשה גרף אי שרי להוציאו. ה. שבת מ"ה א' כדאי הוא ר"ש כו' מבואר דמוקצה דר"ש אין להתיר אף בשעה"ד. בדברי הסה"ת דשרי טלטול מוקצה במתירא מאנסים. ו. ובדברי הבה"ג דשרי בכל הפסד לומר כל המציל אינו מפסיד. בשו"ע סי' של"ד ס"ב בטעם האוסרים טלטול מוקצה במקום הפסד, ולענין הלכה. בקו'

מחמת איסור שחיטה. ובדברי הרמב"ן שם. ה. שבת מ"ה ב' כלום עשוי אלא לתרנגולין כו', מודה ר"ש בבע"ח שמתו כו' כמאן קיי"ל בב"י סי' שכ"ד. ו. ביצה כ"ז ב' מודה ר"ש בבע"ח שמתו. מנ"ל דאף ביו"ט מודה, ובטעמא דמילתא, ואי בהמה ביו"ט מותרת בטלטול שלא לצורך. במש"כ תו' שבת מ"ה ב' דאי אפרוח חי חזי לשחק בו תינוק הוי שרי אף כשמת. והרי ביו"ט שרי מחיים ואסורה כשמתה. ז. עוד בסוגיא ביצה שם. ח. שבת מ"ד ב' ההיא ר"ש היא. בקושית הרשב"א מ"ש מכוס וקערה ועששית.

סימן י

במלמוץ נר הדולק בשבת, ובדין גרף ומלמוץ מוקצה במקום הפסד, ובלא"ח.

א. בשיטות הראשונים בסוגיא שבת ק"כ ב' נר שאחורי הדלת, ואם לכו"ע יש בנדנוד נר הדולק חשש דאוריתא. ב. בשבת מ"ו ב' דילמא בהדי דנקיט לה כבתה, ואמאי לא נקיט הבערה, ואם איירי ביש בו שמן. ובדין טלטול מנורת נפט ביד האדם דיש לחשבה כמלאכה דאוריתא דהוי פ"ר. ג. ביצה ל"ו ב' וכי עושין גרף של רעי לכתחלה, למה לא שרי מדין צריך למקומו. שם גרף של רעי ועביט כו'. למה גרף ועביט מוקצה. ובהא דשבת קכ"א ב' דחזיא לכלבים, בתיכ"ס דידן אם מותר לפנות מהם הגרף, גרף של מתכת אי שרי לטלטלו בלא מים, בדברי המ"א סי' ש"ח ס"ק נ"ט. ד. שבת מ"ז א' הנח לנר שמן ופתילה הוהיל ונעשה בסיס לדבר האסור, למה השלהבת אסורה בטלטול, נר הדולק שנעשה גרף אי שרי להוציאו. ה. שבת מ"ה א' כדאי הוא ר"ש כו' מבואר דמוקצה דר"ש אין להתיר אף בשעה"ד. בדברי הסה"ת דשרי טלטול מוקצה במתירא מאנסים. ו. ובדברי הבה"ג דשרי בכל הפסד לומר כל המציל אינו מפסיד. בשו"ע סי' של"ד ס"ב בטעם האוסרים טלטול מוקצה במקום הפסד, ולענין הלכה. בקו'

כלים שרו אף שלא לצורך כלל. ה. בסברת האיסור במחמה לצל. ובדין לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לכסות בו כלי אחר שמלאכתו לאיסור מן החמה. ומהא דמ"ג ב' לכפותה על הביצה מוכח דשרי. בדברי הירושלמי פ"ה דביצה דמותר להערים במחמה לצל. קכ"ד ב' מחמה לצל הוה. ובעובדא דרב מרי בר רחל ורבא שם בסדיותא דבי שימשא. ואם חזי לאורחים מתיר לטלטל כלי מחמה לצל. ו. קכ"ד א' בהאי פורתא לא מיעפש, אם גם לרבא כן ברשב"א ותו' הרא"ש בזה. ובדין לטלטל כלי שמלאכתו להיתר שלא לצורך כלל. ובדברי המ"מ בדעת הרמב"ם. ואם לדעת האוסרים הוא איסור מוקצה ממש, או כדבר הראוי להמנע ממנו. ז. בדברי המ"ב שאין להשתמש בכלי שמלאכתו לאיסור אם אפשר בכלי שמלאכתו להיתר. ח. בתו' סוכה מ"ב ב' אי צורך מצוה חשיב צורך לבטל שם מוקצה. ובקושית הגרע"א שם. ט. בדין איזמל של מילה אי חשיב כלי שמלאכתו לאיסור. י. ביו"ד סי' רס"ו בבהגר"א שם בשם תוספתא וירושלמי דלולב הניטל בשבת אין לטלטלו לאחר שיצא בו. ובטעם הדבר משום דלא עדיף מכלי שמלאכתו לאיסור. וכן מכניס אדם מלא קופתו עפר אי שרי מחמה לצל. וביו"ט שחל בחול. בראיות הט"ז והמ"א סי' של"א. בדברי הרמב"ן דמותר להחזיר כלי הקבורה. יא. בטעם גזירת מוקצה ברמב"ם וראב"ד פכ"ד מה"ש. ואם יש לחלק בין גזירת מוקצה קמייא לבין גזירת כלים. בהא דשבת קכ"ד ב' אטו טלטול לאו משום הוצאה הוא. יב. בשו"ע סי' ש"ח ס"ג דכלי שמלאכתו לאיסור שהוא בידו מותר לטלטלו לכל מקום שירצה. ובבהגר"א יו"ד סי' רס"ו ואו"ח סי' רס"ו בזה. ל"ה ב' מקום צנוע כו'. יג. גרעינים וקליפות שאינן ראויין לבהמה אין להשהותם בידו, קמ"ג א' ר"ש זריק להו בלישניה כו'. - יד. עוד בסוגיא דכלי שמלאכתו לאיסור קכ"ב ב' קכ"ג קכ"ד.

שבירת כלי משום סותר. כלי שיש עליו דבר האסור והמותר למה רשאי ליטול דבר המותר הרי יבטל הכלי מהיכנו. יב. בסוגיא קנ"ד ב' בשליפי זוטרי. ולדעת הסוברים דביטול כלי מהיכנו לשעה נמי אסור למה מותר בשליפי זוטרי. בדעת הרמב"ם בזה. ובהשמטת הרי"ף והרא"ש ברייתא דטבל ועששיות. יג. בדין בסיס כשדעתו ליטלו בשבת בתו' נ"א א'. ובדין בסיס באמצע שבת ודעתו ליטלו ובקושית הגרע"א בתו' מ"ד ב' מהא דשליפי זוטרי. בקורה שסמכוה בארוכות המטה למה ליכא ביטול כלי מהיכנו כיון שנעשה בסיס. לענין הלכה בנעשה בסיס בשבת לשעה. בנעשה בסיס בשבת אם רשאי להניח עליו דבר המותר ולטלטלו בט"ז סו"ס ש"י ובגליון הגרע"א במ"א סי' רס"ה. יד. לדעת תו' דגם במניח בשבת לשעה נעשה בסיס, יתכן לפרש דביטול כלי מהיכנו תלוי רק אם חל עליו דין בסיס. ולא באם אפשר להשתמש בו קודם נייעור. טו. מ"ג א' בעודן עליו מבואר דמניח בשבת נעשה בסיס. בשו"ע סי' רס"ו ס"ט לא הזכיר שצריך שיהא דעתו לשלוף הכרים. טז. בסי' ש"ח סכ"ז בקליפים אם מותר להניחם על השולחן או הקערה מדין ביטול כלי מהיכנו. קמ"ג א' אגב ריפתא כו' בקושית הראשונים הלא לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד, ובדברי הרא"ש בתשובה ובפ"ב דביצה. במ"א סי' ש"ח ס"ק נ"א.

סימן יב

בדיני מוקצה בגזירת כלים

א. בסוגיא קכ"ג קכ"ד בדין כלי שמלאכתו לאיסור. בדין כלי המוקצה מחמת חסרון כיס אי סגי בייחוד למלאכת היתר, או דבעי מעשה, ואי סגי בייחודו גם למלאכת היתר. ב. קכ"ב ב' בקורנס של אגוזים כו'. ברייתא דשופר וחצוצרות ל"ה ב' היכי מתפרשא לפ"ז. אם גם בתחלת הגזירה פליגי ר"נ ורבנן. ד. בדברי השה"ג דג'

ז. קל"ט ב' נותנין מים ע"ג השמרים בשביל שיצולו. ח. בדין בורר בדבר שאפשר לאכלו עם הפסולת. ט. בדברי המג"א למה אין בסחיטת פירות משום בורר. י. בדין קניבת ירק ביוהכ"פ בדברי המ"מ פ"ג מש"ע. יא. בדין קילוף פירות בסו"ס שכ"א. יב. בדין בורר במין אחד, יג. בהא דנותנין ביצה במסנת של חרדל, יד. בפסולת מועט הדבוק באוכל, בדברי הבה"ל בשם הרמב"ן והריטב"א. טו. בורר בבגדים, בבורר עצמות ומוצצן. טז. אין שולין את הכרשינין ק"מ א', בדין רחיצת פירות. יז. בדברי הט"ז בזבוב שנפל לכוס. יט. בדברי הערוך דהסרת האבק מן הפרי הוי דש.

סימן טו

במלאכת לישה

א. ע"ד ב' שבק תנא דידן בישול סממנים דהוה במשכן כו', משמע דכל מלאכות הפת היו בסממנים, והיכן היה לישה בסממנים. בדברי הרמב"ם בחיוב מבשל בפ"ט ה"ו ובממסס את הדונג אי מחייב בלא י"ס. ב. י"ח א' מאן תנא נתינת מים לדיו כו'. ובמש"כ תו' דלא הי' גיבול בדיו. ובהא דאיכא משום לישה בשריית הדיו והסממנים, אע"ג דהשרייה מפרקת את חיבורן. ג. בדעת הרמב"ם דמידי דלאו בר גיבול פטור אף כשגיבולו. והיכן אשכחן גיבול במשכן במידי דבר גיבול. ובדברי המ"מ דהרמב"ם מפרש סוגיין משום צובע. ובעיקר דעת הרמב"ם דמידי דלאו בר גיבול פטור המגבלו, וסוגיא דמורסן הכי משמע. וגם ניהא קושית תו' י"ח א' אמאי לא פרכינן לאביי מברייא דמורסן. לדעת הרמב"ם לא שרינן נתינת מים לדיו וסממנין לריבר"י, דרק במורסן שרינן. בזרע פשתן לריבר"י. דין כרשינין אי מחייב בנתינת מים לחוד לדידן. בהא דאין שולין את הכרשינין ק"מ א' אמאי ליכא משום לישה. ד. בדברי התו' י"ח א' לענין מורסן, ואי אית ביה משום גיבול לרבי. בהא דמבואר קנ"ו א' דלרבי לא שרינן אף

סימן יג

בדיני בישול והטמנה

א. ל"ד א' גזירה שמא ירתיח, בדברי המג"א בדין בישול שע"י הטמנה, בקושית הגרע"א אמאי שרי להטמין בין השמשות של מוצ"ש. ב. ל"ט א' גזירה שמא יטמין ברמץ, בדין הטמנת מים לרחיצה ביו"ט בדבר המוסיף הבל, בדברי הבה"ל במים שנכנסו מאליהם, ובמים שנתחממו ביו"ט, מים שנתחממו בע"ש ובשבת אם דינם כהוחמו בשבת. ג. בדין בישול בשמן שנתבשל ונצטנן. בשיעור בישול של מים מדאוריתא, ומתי חשיב כמאב"ד. ד. בדיני הטמנת כלי במים, והטמנת אוכלין באוכלין. ה. במיחם ע"ג מיחם, ולהוסיף לקדירה המוטמנת. ו. בדין הטמנה במניח ע"ג גחלים, ובדין הטמנה במקצת. ז. בדין פינה ממיחם למיחם, ובדין הטמנה בטרמ"ו, בדבר גוש שפינהו ממיחם למיחם, בדברי הריטב"א בהטמנת בשר בבגדים לפי שעה. ח. בדין עירוי מכלי שע"ג האש, ובנפסק הקילוח, בכלי שעומד ע"ג האש ועובר על גדותיו, ובדין כלי שבתוך כלי שע"ג האש. ט. בדעת ה"ר יונה והרשב"א בבגדים שמוסיפין הבל מחמת האש, ובדין הטמנה בבנין כשאין אויר מפסיק. י. בענין הנ"ל ובדין כיסוי בגדים על הדף שע"ג הקדרה. יא. בדין כיסוהו ונתגלה מבעו"י. יב. במחליף מהטמנה להטמנה. יג. במעשה דאנשי טבריה, ובהעמיד קוף מים בשבת, בדין הטמנת אוכלין במים לחממן, ובכלי שני.

סימן יד

בדיני בורר

א. ביצה י"ד ב' הבורר קטניות כו', מה נקרא תמחוי. ב. סוגיא דשבת ע"ד א', בטעמא דשרי לבו ביום. ג. בבורר תורמוסין שם, אסור לבורר פסולת להאכיל לאלתר לבהמה. ה. לבורר ביו"ט האוכל כשהפסולת מועט אי שרי, ו. בסנינון יין ומים במשמרת שבת קל"ז קל"ח,

צ"ד א' למימרא דעור בר כיבוס הוא כו' כל הסוגיא. היכי מפרש אביי לקרא דכתב כיבוס גבי עור, ובקרא דוכל בגד וכל עור וגו' וכבס במים וגו'. מהו שכשון. בהא דשכשון אין כיבוס לא. אם אף בקשין אסור כיבוס ובדעת הרמב"ם בזה. ובמשה"ק בלח"מ פ"ח ממעה"ק. כסכוס לאו דוקא וה"ה כל שפשוף המועיל לכיבוס. בדברי רש"י קמ"ב ב'. ג. בשו"ע סי' ש"ב ס"ט מותר ליתן מים ע"ג מנעל לשכשכו כו', היינו שהמים משכשכין, אבל לשפשוף ביד אסור. ד. זבחים צ"ד ב' רבא לטעמיה כו', כל כיבוס דלית לי' כסכוס ל"ש כיבוס היינו לענין נגעים. בזרק סודר למים דחייב אם הוא אפילו הוציאו מיד ועדיין לא נוקה. ה. בקושית תו' בטובלת בבגדיה ובעובר במים אמאי לא אמרינן שרייתו זהו כבוסו. בדברי התו"י יומא ע"ז ב' בזה. אי גם למאי דקיי"ל כר"ש דדשא"מ מותר קשה הא דעובר במים ואינך. ו. מש"כ תו' דעובר במים הוא דרך לכלוך היינו שאין ע"ז שם מלאכה כלל כשאנו מכוין וכמו שמותר לילך בגשמים. ובדברי הטור בסי' שי"ט דבמשמרת מותר לתת מים כיון שעשויה לכך. ובקושית המ"א מה מועיל עשוי לכך לענין שרייתו זהו כבוסו. ז. בשו"ע סי' ש"ב ס"ט ובגד שאין עליו לכלוך כו', בדעת הסה"ת וסמ"ג וסמ"ק בזה. ומסקנת הדינים. ח. ק"מ א' לאולודי חיורא קמכוין ואסור כו', מדרבנן קאמר, אי גם בבגד שלא נתכבס שייך אולודי חיורא ע"י כסכוס. ט. קמ"א א' טיט שע"ג בגדו מכסכו מבפנים כו' מה בין זה למנער טליתו לפרש"י. בדברי הגר"א בסי' ש"ב ס"ז דמשמע דבכל בגד שייך אולודי חיורא. כשהטיט מבפנים, אם מגררו מבחוץ, או דאסור לכסכו לגמרי. אם מותר לכסכו כל צרכו, ובבה"ל בזה. במה שהקילו כאן חכמים להתיר לכתחלה בדלא קפיד בזמן שבקפיד חייב חטאת. י. שו"ע סי' ש"ב ס"ז טיט שעל בגדו כו', בבגד שאינו לבוש

בשינוי בעבה. ה. לענין הלכה בפלוגתא דרבי וריבר"י. ובפלוגתא דר"י ואב"י. ובמגבל אפר. אף לצורך בהמות ועופות אין להתיר נתינת מים בקמח, ודלא כהבה"ל ר"ס שכ"ד. ו. ק"מ א' חרדל שלשו כו' ובדברי הסה"ת דמיירי בנתן מים מע"ש. ז. בדברי התה"ד בטעמי' דהסה"ת. ואם הדבר תלוי אי קיי"ל כרבי או כריבר"י. ח. בדברי האו"ז דמערב באצבעו. ט. בדין לישה אחר לישה ומהא דביצה ל"ב ב' מבואר דמותר לשרוק בטיט מגובל. בדברי הירושלמי דהעורך והמקטף חייב משום לש. המוסיף קמח או מים לעיסה. ולרבי אם חייב על גיבול כשנתן מים מע"ש. בדברי הרא"ש ביצה שם דקיטמא שרי איירי בנתן מים מע"ש, ואמאי בעפר כה"ג אסור. ובדברי מהר"ם בתו' שם. י. בדברי הבה"ל סי' שכ"א בזה. בדברי הבה"ל שם בשם הנ"א בהא דמעט מעט חשיב שינוי, ואין ללמוד מקלי למידי אחרינא למיחשב כשינוי מעט מעט, וגם קלי עלול להיות תלוי במנהג בכל זמן. יא. שו"ע סי' שכ"א ס"ד. ובדין קמח ועפר בבלילה רכה ובשינוי. בדברי המ"א שם דאסור להשתין על טיט, ואם גם על עפר אסור. במ"ב שם. ובהא דשרינן לרבץ בערמה צ"ה א', וכן נתינת מים בחצר עירובין פ"ח. יב. בדברי הבה"ל שם סט"ו בחרדל שלשו. יג. בבה"ל ר"ס שכ"ד בדין מורסן וקמח, ומוץ. יד. זבחים צ"ד ב' וכ"ת משום דמקדח כו' בדברי המ"א סי' של"ו דלענין זריעה צריך שרייה כחצי יום, ובמה שתמה עליו בנ"א. ובדברי הנ"א שהדבר תלוי בכונת הנותן דאם מכוין להצמיח חייב חטאת וכשאנו מכוין שרי לכתחלה.

סימן מז

במלאכת מלכין וסחיטה

א. הא דכיבוס בגדים חשיב תולדה הוא משום דליבון צמר הוא תיקון חשוב. מלכין שלא ע"י כיבוס אי חייב. עשה בגד מצמר שאינו מלובן וכבסו אי הוי אב, ובפשתן. ב. זבחים

טובלין בשבת משום סחיטה, והא בגמ' מבואר דבשערה עדיף מכלי דרך שערה. ובדין לקנח זקנו. טז. מקור דברי הרמב"ם בפ"ט הי"א דאין סחיטה בעור. יז. במתני' קמ"ג א' ספוג אם יש לו עור בית אחיזה כו' ובפיה"מ בזה, ובפרש"י והראב"ד בזה. בהא דחשבינן לספוג וכן במסוכרייתא דנזייתא קי"א ב' לפ"ר דסחיטה למ"ד משום ליבון, הרי בסתמא אין פ"ר שיתלבן ע"י סחיטה מעט, ונראה דמדרבנן אסור כל סחיטה אף בידוע שאינה גורמת ליבון, וכמו דאסור לכבס במים עכורים וכמו מקלקל דעלמא. לדעת הרמב"ם והרמב"ן דסוחט חייב רק משום מלבן, א"כ מוכח ממסוכרייתא דפ"ר דלא נחא לי' אסור, ואף באיסור דרבנן. יח. קמ"ז א' המנער טליתו, בפרש"י ור"ת, ובדברי הרשב"א שם. אי קפיד היינו על הטל או על נקיון הבגד. יט. בדברי הכלבו שברמ"א סי' ש"ב ס"א דבחדשה שמקפיד שמתקצר אסור לנער אף בחיורי וסומקי. ולענין הלכה אין להתיר נייער דלעולם יש לחוש לסחיטה. שם בהגה"ה לשיטת רש"י יש לחוש מן הדין דרוב הראשונים הכי סברי. בדברי הבה"ל דאסור לנער לשלשת במקפיד. כ. צ"ע בדברי הרמ"א סי' ש"א סמ"ו דאסור לטלטל בגד רטוב דל"מ כן בגמ'.

סימן יז

במלאכת ממחק ומחתך וקורע

א. ע"ה ב' אפיק חד מינייהו ועייל שרטוט, האי שרטוט הוא כדי לדעת היכן לחתוך, ומשרטטו קודם שממחקו, והוא מצרכי העיבוד, ולפ"ז אינו ענין לשרטוט שמשרטטין לכתובה ישרה. והרמב"ם חשב השרטוט לכתובה ישרה כאב. שם אין עיבוד באוכלין, טעמא דמילתא משום שאין העיבוד לקיום. שם לא משוי אינש מיכלי' עץ. ב. שם בגמ' השף בין העמודים כו', בפרש"י וברא"ש ובדברי הר"ן והרמב"ן והרמב"ם בזה. ג. שם בגמ' הממרח רטיה כו', איך ילפינן ממרח רטיה ממחליק את העור. אי

אי שרי. שם וי"מ דה"מ לח כו', צ"ע דבלח היינו כיבוס בכסכוס, ועוד, ושמא ר"ל שהיה לח בשעה שניתז, באופן דליכא עכשיו טוחן. יא. קמ"א טיט שע"ג מנעלו כו', כל מגרד ליכא פ"ר למלאכת ממחק, והא דאסרו לפי שזו פעולת הממחק. במה שנהג מהרי"ל לנקות מנעליו בברזל שסמוך לביהכנ"ס. בהא דשרי לגרר בצפורן ואמאי לא הוי מוקצה, ואמאי לא חיישינן לתלישת שערות הבגד. סי' ש"ב ס"ח אין מגרדין כו'. כהיום אם מותר לשפשף נעליו. יב. קמ"ב ב' מקנחה בסמרטוט, נקט סמרטוט למימר דבמפה אסור וכבשו"ע סי' ש"ב סי"א. שם סי"א מי שנתלכלכה ידו בטיט כו', בבגדים המיוחדים ללכלוכים שרי. בדברי הבה"ל דזנב הסוס הוי מוקצה, ואיזה שימוש אסור בבע"ח ובבה"ל סו"ס של"ו בזה. יג. קכ"ח ב' ואם אינו ספק ביד מביאה בשערה כו', בקושית הרשב"א אמאי ידה עדיפא משערה. שם אין סחיטה בשער כו' אפי' תימא יש סחיטה כו', אם יש ענין להוסיף בשינוי. לדעת המ"מ דאף אי אין סחיטה בשער מ"מ אסור מדרבנן, א"כ אמאי מביאה בשערה וקעברה אתרי דרבנן. יד. המלבן את הצמר בעודו מחובר בבהמה, וכן בעור עד שלא הופשט. לדעת הרמב"ם והרמב"ן דכל סוחט תולדה דמלבן א"כ מאי דיינינן קכ"ח ב' משום סחיטה בשער, אטו הרוחץ שערות ראשו יהיה חייב משום מלבן. הא דשק חשיב בר כיבוס בזבחים צ"ג ב' אע"ג דעשוי משיער, הוא משום דנעשה ע"י טוייה. לדעת ר"ת דההיא דשער משום סחיטה דדש, איכא למימר דליכא כלל איסור כיבוס בשערות הראש אף לא מדרבנן. טו. במה שהשמיט הרמב"ם הא דמביאה בשערה אע"ג דפסק אין סחיטה בשיער. ובדברי הבה"ל סי' ש"ל בזה. ולענין הלכה בזה. בדברי הבה"ל יו"ד סי' קצ"ט בשם הראב"ד שיש להמנע מטבילה בשבת משום חשש סחיטה. ובדברי המ"א סי' שכ"ו בשם מהרי"ל דשלא בזמנה אינן

סימן יח

במלאכת בונה ומכה בפטיש

א. ע"ה ב' כל מידי דאית ביה גמ"מ חייב משום מכה בפטיש, ענין מלאכת מכה בפטיש, ואם נזדמנה מלאכה מל"ח מלאכות בגמר מלאכה אם חייבין עליה גם משום מכה בפטיש. ב. בדעת הרמב"ם בעושה נקב כלול של תרנגולים ובדברי המ"א בזה, ובדין קודח. ג. בהא דרשב"ג ק"ב ב' אף המכה בקורנס כו'. ד. ק"ב ב' מסת משום מאי מיחייב כו' כל הסוגיא. ה. מ"ז א' המחזיר מטה של טרסיים כו' כל הסוגיא ובב"י סי' שיי"ג. ובמ"א שם. ובדין שריו"ף. ובדין כיסוי הכלים, ו. ביצה כ"ב א' במנורה של חוליות ובתו' שם, ובדעת הרמב"ם והשו"ע שיש חילוק בין יו"ט לשבת בדין חזרת מנורה, ובדין אם מעצבין את הקטן ביו"ט. ז. קכ"ב ב' דלת שידה כו' נוטלין אבל לא מחזירין. בטעם דשרי נטילה, אם בכל מחובר לקרקע יש בנין. בדברי הרמב"ם שכתב במחובר לקרקע גזירה שמא יתקע. ובשו"ע סי' שיי"ג ס"ו בדין לפרק מטה של פרקים. בדברי המ"ב בשם התו"ש סי' ש"ח סק"מ להשוות חזרת דלת לכיסוי בור ודות. ח. בגדרי בונה בגודלת ופוקסת ומפיס מורסא ומגבן ועיצוב הקטן. ט. י. קמ"ו א' שובר אדם את החבית כו' ובתו' שם ובסוגיא דעירובין ל"ד ב' וביצה ל"ג ב'. י. קמ"ו א' מתיז את ראשה כו' אם מכויץ לפתח מאי. במה שהמחבר סתם כדעת תו'. יא. בדין קופסאות הסגורות, ושקיקי ניילון מלאים אוכלין ודבוקים בשפתותיהם, וטבלאות שבניירות דבוקות, ובקבוקין שעל פיהם מגופה הנברגת וצריך לנתקה בפעם הראשונה. יב. בדין מכה בפטיש באוכלין בבה"ל סי' שי"ח ובירו' פ' כלל גדול. יג. בשיעור כלי דדינו כאהל לענין בנין וסתירה עירובין ל"ה א'. מקל שבארון הקדש. יד. באיסור הדלקת החשמל. ובזמן שהזרם מופסק במחובר ובתלוש, כפתור החשמל שבמקררים הנדלק עם פתיחת הדלת.

ממרח המשחה על המכה ולא על הרטייה בכלל ממחק. בדברי הרמב"ם בממרח זפת ושעוה. ובהא דסי' שכ"ח סכ"ב דאסור לסוך בחלב משום נולד ותיפ"ל משום ממחק. בדברי המרדכי שברמ"א סו"ס שכ"א במחליק המאכל אי איכא משום ממחק. בשיעור דאקושי לענין ממחק. ובדברי ר"ת ע"ג ב' דחולב משום ממחק. במשחות של רפואה. ד. בדברי המ"א סי' שט"ז ס"ק כ"ד שדן בממרח בדורס על הרוק. ה. ברמ"א סו"ס שכ"א דמותר למרח האוכל כיון דאפשר לאכלו בלא מירוח, מה טעם הוא זה. ו. נ"א ב' וטח את פיה בבצק, למה לא חיישינן למבשל ולממרח. בדברי המ"א והט"ז בסי' שי"ח בזה. ז. בדברי המ"א סי' תקי"ד דאסור לחמם נר שעוה. ח. ביצה ל"ב ב' אנו ארקתא דפרת סמכינן, בדברי הרשב"א והר"ן שיש בזה משום ממרח, ומ"מ שרי, ואמאי, ואפשר דבאינו עשוי לקיימא ליכא ממרח, וכן מיושב בזה הא דטח בבצק. - ט. ע"ג א' והמחתכו מהו עיקר המלאכה. ואם יש חילוק בין ביד לבכלי. ובמלאכת קורע. ובדברי הירושלמי דקורע באמצע ומחתך מן הצד. בקו' הפמ"ג בהא דביצה ל"ב ב' אין חותכין את הנייר כו' דקמתקן מנא כו', ואמאי לא מיחייב משום קורע. ובדין פותח בית הצואר וברמב"ן וריטב"א מכות ג' בזה ובמשה"ק בבה"ל סי' ש"מ. י. בקריעת קלקול המותרת כגון עור שע"פ חבית וכיו"ב ולמה לא אסור מדין מקלקל, ובב"י סו"ס שי"ז בשם שבה"ל. - יא. בשיטות הראשונים במתירין בית הצואר, ובתפירת הרצענים המנעלים זל"ז. יב. בדין לנתק בחוטים ובדברי המ"ב דקשר שמותר להתירו מותר לנתקו. יג. בשו"ע סי' שי"ז ס"ג ובאותות הכובסים לענין ניתוק ולענין הוצאה. יד. בדין מגופת חבית. טו. בדפים שנדבקו ע"י שעוה וכיו"ב, בהפרדת רטיה מהדבק, ובדין חיתולים הנדבקים. טז. בשקיות ניילון הקשורות שמלאום אוכלין.

סימן יט

בדיני אהל

א. קל"ז ב' השתא ר"א אוסופי אהל עראי כו', עיקר הקו' דאשכחן דר"א מחמיר טפי. שם במכשירין שא"א לעשותם כו', היכן אשכחן לחלק כה"ג בדאורייתא. ואי ר"א לטעמי' דשרי מכשירין במילה ובשאר מצוות. ובהא דבפסחים ס"ה ב' אמר ר"א גופיה שלא התירו משום שבות ביו"ט ופרש"י דהיינו מכשירין שאפשר מעיו"ט. ואי ר"א שרי מדאורייתא מכשירין שאפשר מעיו"ט. הבאה מחוץ לתחום אם הוא כקצירה וכיו"ב או כמכשירין ובדעת תו' בזה. לדעת תו' דר"א נמי אסר מכשירין שאפשר מעיו"ט מדאורייתא, איך יפרשו אליבא דר"י דאמר תלה חייב חטאת. ב. שם בגמ' תלה חייב חטאת, ואמאי הא קושטא הוא דאינו אלא אהל עראי בכלים. ולתלות בה רמונים אי שרי אף לר"י. בהא דאביי דשלא יעשה כדרך שעושה בחול וברמב"ן ורמב"ם בזה. ג. קל"ט ב' מערים אדם על המשמרת לתלות בה רמונים כו', כל החידוש הוא דשרי להערים אבל הא פשיטא דשרי לתלות לרמונים ואם נמלך אח"כ רשאי לתת לתוכה שמרים כדין נותנין לתלויה. במאי דמשמע ברש"י דאי טעמא משום אהל, אסור אף לרמונים. שם והוא דתלה בה רמונים, מאי קמ"ל הא אי לא תלה אף הערמה אין כאן, ולא דמי להא דק"י ב' דמערים להזמין אורחים. ובהערמה דאותו ואת בנו שנפל לבור. ובהא דקל"ט ב' דמערים בברא דתומא ואמר לאצנועי קא מיכוין. מה הערמה היא זו הרי אינו מיכוין לאצנועי. שם מערים ושותה מן החדש, היינו מעט. ד. שם בגמ' ובלבד שלא יעשה גומא, בדברי הטור דע"י השפיכה נעשה גומא ושרי, ובמה שהשמיטו בשו"ע, ובדברי הירושלמי דכופה הכלי ונעשה גומא מאליה. שם בגמ' ובלבד שלא יגביה מקרקעיתו של כלי טפח, אי טעמא משום אהל או משום שינוי. שם האי פרוונקא אפלגיה דכובא שרי כו', וברשב"א בזה ובדברי התו' ביצה ל"ב. בדברי הראב"ד שהביא הרשב"א דמשום

משמר אסור דמיחזי כמשמרת, אם כונתו כשמסנן דרכו או דרך מניחו. ה. סוכה ט"ז ב' אלא בסוכה דמ"ע אבל שבת דאיסור סקילה כו', לענין דרבנן קאמר דלענין דאורייתא ליכא לחלק בין עשה לסקילה. שם פירסו ס"ד מהיכן הביאום, בדעת רש"י בזה ובמשה"ק תו'. ו. עירובין מ"ד ב' במחיצה של בנ"א, נראה דצריך שיהא ביניהם דע"ד, אבל מכח גו"א לא נעשה אדם רה"י, ויש להסתפק כשיש ביניהם דע"ד אי ע"ג האנשים העושים המחיצה נמי הוי רה"י או לא. שם לוי אעילו ליה תיבנא כו', מאי אתי לאשמועינן. ז. קל"ח א' בתו' דלא אסרו אלא בעושה מחיצות ג"כ ובקושית הרשב"א מגוד. בכל הני דאסרינן בביצה ממטה למעלה, אם יש איסור גם כשעשה רק המחיצות. ח. שם בתו' בדין כרך עליה חוט או משיחה, ובקושית הרשב"א. ובהא דמשמע קל"ח ב' דכילה דומיא דגוד בכיסנא אסור ובבה"ל בזה. ט. קל"ח ב' גוד בכיסנא כו' א"א דלא מימתחא כו'. י. עירובין ק"ב א' א"נ אין בהן טפח ואין בין זל"ז ג' כו', בקושית מהרש"א לדעת תו' דמותר להניח קנים פחות מג' א"כ יניח ואח"כ יוסיף, ומבואר דאסור להוסיף על מחיצה שנעשתה בשבת אף שנעשתה בהיתר, ולפ"ז אהל הסוכב על צירים דמותר לנטותו בשבת אסור להוסיף עליו אם לא היה נטוי מע"ש. ואם שרי להוסיף על אהל עראי של לבוד אף בנעשה מע"ש. שם זיל כרוך בודיא ושייר בה טפח כו', בדברי הריטב"א בשם תו' דהבודיא הכרוכה לא מהני, ואמאי. ואם מותר להזיז הטפח ממקום למקום. ואם מותר להוריד הבודיא כשהיא כרוכה, או דחשיב כסותר. יא. שו"ע סי' שט"ו ס"א דמותר להוסיף על מחיצת טפח, ואם יש לחלק בין אהל טפח למחיצת טפח. שם ס"ג בבה"ל בשם הגר"א דמהא דשרינן מלמעלה למטה מוכח דאין איסור באהל בלא מחיצות. שם וכן רגלי השולחן כו', אי שולחן חשיב דצריך לאהל שתחתיו. שם במ"ב ס"ק כ"ב כשמטלטל רגלי השולחן ממקום למקום אם מותר

א' מכבין גחלת של מתכת כו', אמאי לא חיישינן לבישול המים, ואם הוא פ"ר לצירוף. בדברי המ"מ דכשאינו מכוין לצירוף לא חשיב מלאכה כלל, וכמו קוטם להריח, ועוד כיו"ב. ט. בצידה כשלא ידע שיש חיה בבית אי חשיבא עבירה בשוגג. במשנה ק"ו ב' למה זה דומה לנועל את ביתו כו', ברמב"ן ור"ן שם, ובתוספתא שהביאו. ובדברי הרשב"א שם ובמה שהשיגו הר"ן. י. פ"ר לא חשיב כונה, ואין נפקותא אם העושה יודע שהוא פ"ר או שאינו יודע. וספק פ"ר אסור כדין ספיקא דאוריתא. ובדברי הרמב"ן והרשב"א מ"א ב' במצרף דשמא לא הגיע לצירוף אינו ספק בלשעבר, אלא ספק אם המים יגרמו לצרפו בעתיד במצב זה. בדברי הבה"ל סי' שט"ז והגרע"א ז"ל בזה. לר"י לדעת תו' דבשבת פטור בדשא"מ משום מלאכת מחשבת, א"כ כשלא ידע שהוא פ"ר ליפטר משום מ"מ. יא. שבת מ"ג ב' אי ר"ש ל"ל מוקצה כו' אי בפריסת המחצלת איכא פ"ר לצוד ובדברי התו' בזה. בדברי הטור סי' שט"ז שא"צ לדקדק בנעילת התיבה שיש בה זבובים, ובדברי הט"ז שם. יב. סנהדרין פ"ד ב' דלמא חביל והו"ל שגגת איסור כו', לכאורה הכונה שיפגע בבשר עם המחט שלא במקום הקוץ, ולפ"ז א"צ לחלק בין איסור מיתה לאיסור לאו לענין דשא"מ לר"ש וצ"ע בתו' שם פ"ה א'. יג. יומא ל"ד ב' ומי אמר אביי הכי כו', לפרש"י יש לפרש הנידון אי פליג ר"י בדלא אפשר והיינו בגדולים כדפליגי שבת כ"ט ב' ומיושב קו' תו'. בעיקר דברי תו' דמודה ר"י דבשבת פטור בדשא"מ, ובראיות שהביאו ממכבד ומתעסק. יד. בדברי הכ"מ פ"א ה"ז בחילוק שבין מלאכה שאצל"ג ודשא"מ בפ"ר. למאי דס"ד דאביי קל"ג א' נמצא דמשאצל"ג חמור טפי, ולמאי דהדר ב"י פ"ר חמור טפי. בדין מפס מורסא ק"ז ב' ואי פליגי לישני דמתני לה אהא ואי הוי פ"ר לפתח במפס מורסא. ואי במפס להוציא לחה ראוי גם לשמש כפתח ברש"י ק"ז א' בזה. ובדברי המ"מ פ"י ה"ז במש"פ הרמב"ם להא דמפס מורסא

לשים עליהם הדף. שם במ"ב סק"כ כשפורס לשם אהל בלא מחיצות. שם ס"ו לא יסדר התחתונות תחלה כו', כשרוצה שיהיה פנוי מתחת החבית אפי' רק לנוי י"ל דחשיב צריך לאויר שתחתיו אף שאין לו שום ענין באויר.

סימן כ

בענין דבר שאינו מתכוין

א. קל"ג א' לא נצרכה אלא לר"י כו', מבואר דלר"י מיתסר דשא"מ מדאוריתא. ומנין קים לגמ' דפליגי מדאוריתא. ובשאר איסורין. ומפלוגתא דגרירה אין ראייה לדאוריתא וגם י"ל דפליגי בקטנים או בגדולים כדפליגי כ"ט ב'. בהא דפסחים כ"ה ב' דלא אפשר ולא קמכוין שרי לר"י, וקשה ממילה ומיין לאשים, וכן מבכור ע"י רמב"ן כ"ט ב'. ב. מה סבה היא לא אפשר, אטו אשכחן היתירא בשעה"ד בדאוריתא. ואי איסור הנאה שאני, בכל הסוגיא דפסחים שם. ג. פסחים כ"ו א' בצלו של היכל כו' ובפרש"י שם. שם שאני היכל דלתוכו עשוי, בדברי תו' דהטעם משום שלא כדרך, או דחשיב כמבריא ארי, ונפ"מ באיסורי הנאה דאסורים אף שלא כדרך כגון קבר. עוד שם בסוגיא. שם ב' נזדמנו לו אורחים כו', בק"ו קפריך, אבל אף אי לא אפשר וקמכוין אסור מ"מ הכא אפשר דשרי דהו"ל זה נהנה וזה לא חסר, הלכך לדינא לא ידעינן דין לצרכו ולצרכה מהכא. שם במוכרי כסות, ובדברי הר"ן פ' גיד הנשה. ד. פסחים ל"ג א' תאמר במעילה שאם הושיט ידו כו'. ה. ביצה כ"ג ב' חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת כו', כשחשש חריץ הוא רחוק אם שרי לר"י. סנהדרין ע"ט א' נתכוין להכות את הגדול כו', שם בגמ' רש"א עד שיאמר לפלוני אני מתכוון כו'. ו. בסוגיא שבת קל"ג א'. ז. זבחים צ"א ב' והא קא מכבי כו', מאי קושיא הא מצותו בכך. ובדברי רש"י שם דשרי גם כשהוא פ"ר. בדברי הרא"ש בשבת הסותרים זא"ז בעינן אי בשאר איסורים שרי פ"ר דלא ניהא ליה להערוך. שם בזבחים בקו' תו' דר"ע כר"ש ס"ל. ח. שבת מ"ב

סימן כב

במלאכת כותב

א. ק"ג א' בין משם אחד בין משתי שמות, אם חייב גם כשאין להם ביחד שום תוכן, ובדעת הרמב"ם. מ"ט קבעו חז"ל שיעור כתיבה בשתי אותיות. ב' אותיות משתי לשונות אי מצטרפין, וב' כתבים בלשון אחת. במש"כ רש"י ע"ג א' דגם רבנן ילפי מקרשים. לר"י למה לא ליחייב באות אחת באופן שנעשה בשתי כחות דומיא דב' שריטות. שיעור מוחק לר"י. ב. שם קטן משם גדול, למסקנא דפטרינן באא דאזורך, מ"מ בנתכוין לכתוב רק אא חייב, בירו' בסוגיין, בקו' תו' ע' ב' במה שהזכירו בגמ' לר"י שם משמעון, הרי סגי בשריטות. ג. בדין שאר מלאכות בשמאל, ובדברי הח"א בזה. בשולט בשתי ידיו מהו החידוש דחייב על שמאל, ובמקדש אי צריך לעבוד דוקא בימין. ד. בדין יצ מציחק. לענין הלכה בפתוח ועשאו סתום. בנסים שבלוחות. ה. המסרט על בשרו, בטעמא דפטרי רבנן, בכתב ע"ג כתב כשהרחיב כתב העליון, ובירושלמי בסוגיין. בדברי הרשב"א דלהשלים את השם נמי חייב. ו. אות אחת בטבריא ואות אחת בציפורי, בפרש"י ורמב"ם, שם שנטלו לגגו של חי"ת, במ"ש רש"י שהספר צריך לכך, ודהגהה חשיב תיקון כהשלימו לספר בענין חק תוכות. ז. בדין זיון דשעטנ"ז ג"ץ. ח. ק"ה א' הא דבעי זיוני, ובתו' ק"ד ב' ד"ה נתכוין. ט. במה שבכל המשניות לא נשנה פטור דכלאח"י רק בכתיבה ובהוצאה, שם כתב אות אחת סמוך לכתב, גם לר"א שיעור כתיבה הוא בב' אותיות. ודין מחק אות אחת סמוך לכתב לר"א. י. בד' הרמ"א דאסור לשבור עוגה שכתוב עליה כמין אותיות, ובמרח על העוגה סתם מירוח בלא אותיות. בדברי הח"א דמי שנתפחמו ידיו אסור לו לנגבם בשבת משום מוחק. בדברי המ"א דכשהאותיות מהעוגה עצמה שרי, בדין לבלוע תרופות שיש בהן אותיות. יא. באותיות הכתובות על חודי הדפים, ובדף שנקרע אי שרי לקרב הקרעים זה לזה.

אע"ג דפסק כר"י במשאצל"ג. בתו' ק"ג א' דהקשו על הערוך ממפיס מורסא דלא ניחא ליה. ובמש"כ שם דלא שרי אלא משום צערא. ק"ז א' וממאי דפטור ומותר דתנן מחט של יד כו', ובדברי התו' שם בזה. טו. קכ"א ב' בתו' בטעמא דכפיית כלי עדיף מלהרוג. בגמ' שם בנחש וברוק דדורסו לפי תומו, והיינו שהולך לפי תומו במקום שהם כדי לדורס עליהם, ודלא כמ"ש במ"ב ברוק בס' שט"ז, ובבהגר"א שם. ובדין להעמיד רגלו על הרוק. טז. כריתות כ' א' החותה בגחלים כו' מהו חתייה.

סימן כא

בדין רפואה בשבת

א. בסוגיא נ"ג ב' בגזירת שחיקת סממנים בבהמה. בשיטת רש"י והרי"ף, ואם יש חילוק בין רפואה שע"י סממנים לרפואה שאינה ע"י סממנים. בדברי הטור בשם הסה"ת דקיי"ל שאסור להעמיד בהמה במים. שיטת הראשונים בהלכות רפואה בשבת. ב. בדברי המ"מ פ"ב ה"י בדעת הרמב"ם. ג. ובשיטת הרמב"ן. ד. ביצה כ"ב א' מאי דעתין כו' דבר שאין בו סכנה כו', אי מתפרש אף בחולה שיש בו סכנה וכמש"כ רש"י שבת קכ"ט א' ודלא כהמ"מ פ"ב הי"ד, אי לדעת הרמב"ן באמת שרי כל מלאכה דאוריתא בשינוי בחולה שאין בו סכנה, ה. במ"ב סי' שכ"ח ס"ק נ"ד. ו. שו"ע סי' שכ"ח ס"ד אם ידוע שממתין כו' מ"ש מהא דשרי שלא בשינוי להמ"מ אף שאפשר בשינוי, ואם חייב חטאת אם לא המתין, בסוגיא יומא פ"ד ב' ספק שבת אחרת ובפרש"י שם. בדברי הרש"ש שם שכתב לחלק בין אם כבר חיללו שבת בשבילו היום או לא, עוד שם בגמ' בין להשקותו בין להברותו. ז. בדברי הבה"ל סי' שכ"ח ס"ד דרה"פ חולקים על המ"מ שכתב דמותר לעשות לחולה שיש בו סכנה דבר שאין במניעתו סכנה, בכונת המ"מ בזה. - ח. בפיקו"ג דעובר, ערכין ז', או"ח סי' ש"ל.

בשאר מלאכות. ח. בפסחים ס"ו א' ולא ידעו
אם פסח דוחה שבת. ט. ב"מ צ' א' ונכרי הדש
כו'. בדין פועל אצל עכו"ם, ובאיבעיא דאמירה
לעכו"ם, בדין ליתן לעכו"ם בשר ולומר לו
שיבשלו לצרכו. י. בדין אמירה לעכו"ם
בשביעית בזמן הזה, ובשאר איסורין דרבנן, ואם
יש חיוב שביתה על הקרקע בשביעית. ובישראל
העושה מלאכה כלאחר יד אם אסור מדאורייתא.
אם פותקין מים לגינה בערב שביעית. יא. שבת
קכ"א א' נכרי שבא לכבות כו', במקום שאין
הפסד אם צריך למחות בידו. ובעכו"ם הרגיל
בכך. ואם העכו"ם מערים שעושה לעצמו, בדברי
הרא"ש דמותר לקרוא לעכו"ם שיראה הדליקה.
יב. בענין צרכי חולה שאין בו סכנה וצרכי תינוק
וקטנים. יג. בדברי המ"ב אם מותר לומר
לעכו"ם שיאמר לעכו"ם חבירו. - יד. ע"ז ט"ו
ב' דאדם מצווה על שביתה שדהו בשביעית כו',
אם עכו"ם או אחר עובד בשדה ישראל הבעלים
עובר משום שביתה שדהו, ואי איכא למיגזר
מכירה בשביעית אטו להשכיר, להשכיר שדהו
לגוי בשביעית.

סימן כד

בדיני חינוך דקטן

סימן כג

בדין אמירה לעכו"ם

א. עירובין ס"ח א' בדין אמירה לנכרי
בדאורייתא לצורך מילה ואם מיירי באיסור
הבערה או בישול. ב. בדעת הרמב"ם באמירה
לצורך כל מצוה, ובסוגיא דעירובין אם מיירי
לפני המילה, ברמ"א סימן ש"ז ס"ה דיש מקילין
במלאכה דאורייתא. ג. ולענין הלכה במילה ושאר
מצוות ובמקצת חולי ואם מותר גם לעשות
בעצמו כלאחר יד. ד. בדין רמיזה לעכו"ם,
ובדליקה ושאר הפסד הבא פתאום. בדין לגרום
לעכו"ם לעשות מלאכה בלא ציווי, במש"כ
האגודה דרשאי לומר לעכו"ם שאינו יכול לקרות
האיגרת. ה. בדין אמירה לפני שבת כל העושה
אינו מפסיד. ובאומר גם על מי שיעשה בימות
החול. בס"י ש"ז ס"ב דמותר לומר לעכו"ם למה
לא עשית דבר פלוני בשבת שעבר. ו. במש"כ
ראבי"ה דאי משכח"ל שיעשה בדרך היתר מותר
לומר לו. ובדברי הרמ"א סימן שכ"ה ס"י דנהגו
היתר לומר להביא דרך כרמלית. ז. בשו"ע סימן
רע"ו ס"ד בעכו"ם שהדליק מנר לנר דמותר
להשתמש כל זמן שהראשון דולק, ודכוותה

הוספות שנדפסו בספר ליקוטים

שמדליקין עליו בביתו לפטרו מלהדליק. ג. מי
שיש לו שני בתים מדליק בשניהם ויברך במקום
האכילה, ובדין ההולך לאכול אצל אביו או חמיו
וישן בביתו היכן מברך. ד. כמה אנשים האוכלין
בבית אחד אם כולן מברכין, הדליקו נרות לשם
אורה ולא לשם שבת אם די בכך, הדליק נר
ושכח לברך אם יכול להוסיף עוד נרות ולברך,
בחורים במקום לינה אם כולן מברכין או שאחד
מברך ומוציא את כולן. ה. כ"ג ב' ובלבד שלא
יקדים, אם לאחר פלג המנחה כבר אינו בדין
מקדים, ואם הדבר תלוי אם מקבל שבת

סימן כה

בדיני הדלקת הנר

א. שבת כ"ה ב' הדלקת נר בשבת חובה,
ובטעמא דאין מדליקין בעטרן אע"פ שמי שיש
לו בביתו עטרן חייב ג"כ להדליק נר של שבת,
עיקר מצות הדלקת הנר הוא על שעת אכילה
ובמקום אכילה. ב. בדין בחורים או נשואים
שאינם אצל נשותיהם היכן מדליקין, ואם
משתתפין בפרוטה במקום שאוכלין, אורח שאין
לו חדר לעצמו אם רשאי להדליק ולברך אף
כשמדליקין עליו בביתו, ומה מהני מה

סימן כז

במלאכת מעמר

א. במלאכת מעמר אם היא באסיפה בלבד למקום אחד, או דבעינן לעשות מהם אגודה אחת, אם יש מעמר אחר מעמר. אין מעמר אלא בגדולי קרקע היינו מדאוריתא אבל מדרבנן אסור. בדין מעמר שלא ממקום גידולו.

סימן כח

במלאכת דש

א. בטעמא דאין חייבין אלא על דריסת זיתים וענבים, ובטעמא דסחיטה חשיב דש. ב. חולב לקערה ריקה על מנת ליתן לתוכה אוכל אי חייב. ג. ב' חילוקים בין סחיטת ענבים לחליבה, בדעת הראשונים ז"ל בשריותא דחולב אדם עז לתוך הקדירה אם הוא גם בשבת, בפלוגתא אי משקין מיפקד פקידי או מיבלע בליעי. ד. בחילוק שבין תרדין לשאר פירות לענין פסול את המקוה. ה. אי ביצה דומה לתותין ורמונים, במשך מהם תחלה אם קרוב יותר לאיסור או להיתר. ו. שאר כל הפירות דמותר לסחטן אם גם בעודן בוסר מותר, ובטעמא דמאן דשרי בוסר ענבים לתוך הקדירה, ואי לתוך הקערה חייב חטאת. ז. בדין סוחט זיתים וענבים המרוסקים. ח. בדברי השו"ע סי' ש"כ ס"ב דיין היוצא מן הענבים מתבטל ביין שבגיגית, היינו דוקא בזמן שהיין היוצא הוא מיעוט. ט. אם מותר לרסק שלג וברד לתוך הכוס, ובמה שכתבו הראשונים שלא לרחוץ ידיו במים ששלג וברד מעורבין בו. י. אם באיסור נולד אסרינן גם דיעבד, בתבשיל שקרש כולו אם רשאי להוסיף מים בקדרה כדי שיתבטל כשיופשר, מים שקרשו אי חשיב נולד, בדברי המג"א דאין נולד לחצי שבת. יא. בדין קילוף חטים ושעורים, ובמלאכת כותש, במ"ש

בהדלקתו או לא, ולדינא מאיזה זמן רשאי להדליק זה שאינו מקבל שבת בהדלקה. ו. בטעם מה שמברכים אחר ההדלקה, ואם כשמתנה שלא לקבל שבת בהדלקה יברך קודם שמדליק, ובדין הדלקה ביו"ט. ז. בדין הדליק ולא בירך אם מברך אחר כך, ובככתה אם חוזר ומברך, וכן במזוזה. ח. ביו"ט אם יש להדליק מבעוד יום משום טעם לא ימיש, ועד אימתי מדליק ביו"ט, ואם אכל וישן ועמד בלילה אם מדליק ומברך. ט. אם מועיל תנאי לאשה שלא תקבל שבת בהדלקה.

סימן כו

בדיני רחיצה בשבת

א. חמין שהוחמו ביו"ט לשתייה אם מותר להשתטף בהן כל גופו. ב. עובדא דאנשי טבריא מפני מה נאסר. ג. חמין שהוחמו בשבת בהיתר אי מותר לרחוץ בהן ידיו, מה האיסור בלהחם חמין לתינוק כיון דבסתמא אין רוחצין אותו ביד סולדת. אם מי הסילון היו מתערבים בחמי טבריא אם יש בזה איסור משום מים שנתחממו בשבת. ד. בדין להתחמם כנגד המדורה, אם זה משום איסור בישול המים או איסור רחיצה בחמין, עוד בדין חמין שהוחמו בהיתר אי שרי לרחוץ בהן ידיו. אם יש איסור רחיצה בפושרין, והרי נהוג עלמא שהנשים טובלות במים שהפיגו צינתן, המשהה חמין מערב שבת חשיב הוחמו מערב שבת, במה שפירש רש"י דאסור ליתן קומקום של חמין על בני מעים בשבת שמא ישפכו ונמצא רוחץ בחמין. ה. בדברי הגרע"א ז"ל דמצטער רשאי לרחוץ כל גופו בחמין, אם יש דין קטן בזמן הזה לענין רחיצה. ו. חמין שהוחמו ביו"ט לשתייה אם מותר לרחוץ בהן כל גופו. ז. בדין רחיצת תינוק ביום הכפורים על ידי ישראל וע"י גוי, גדול החולה אם יש ענין שירחצנו גוי דוקא, וכן בקטן יש לדון.

סימן כט

במלאכת טוחן

א. בחילוק שבין סילקא לשאר אוכלין לענין טוחן. ב. בהא דאין מרסקין את השחת והחרובין מ"ט לא אמרינן משום טוחן, ובהא דאין מרסקין את הדבלה לפני הזקנים, אם היינו אף לאכול לאלתר. ג. בדין לאכול לאלתר בדבר הנאכל כמות שהוא. רבו המתירין לחתוך דק דק, אבל מרן זללה"ה שדא בה נרגא, במה דיליף הרשב"א טוחן מבורר לענין לאלתר.

בשולחן ערוך שאסור לפרק האגוזים מקליפתן הירוקה. יב. בחילוק שבין קליפת חטה ושעורה לענין טומאה. יג. המנער מכבדה תלושה עם תמרים לדברי הכל חייב משום דש, אם בשבת חייב גם כשאינו כחו. יד. מאי טעמא חולב לא חשיב בורר. טו. בדין סוחט דג לדמו, במסוכרייתא דנזייתא למה ליכא היתר משום שהולך לאיבוד וכל שכן מכבשים לגופן. טז. בפלוגתא הרמב"ן והרא"ש אם מותר לתלוש נוצות העוף קודם שחיטה.

הוספות חדשות

סימן לא

בדין אצול'י טינוף, ומוך שהתקינה לנדתה

א. י"א ב' כל אצול'י טינוף לא קא חשיב כו', הנידון אי חשיבא הוצאה כי אורחיה או דהוי שינוי, אבל אין כאן נידון שיחשב מלבוש, כיון שהוא כיס המשמש לקבלה. ובהא דמוך שהתקינה לנדתה מותר לצאת בו, בדעת רש"י ותו'. ב. ובהא דרחלות יוצאות כבונות אף דהוא רק לאצול'י מטינוף הצמר. ג. במוך שהתקינה לנדתה אם כבר נתמעט הדם באופן שאינו מצערה אסור, ובמוך שמשמש ממש מעשה בגד אם מותר גם בזה. ד. במניקות שמנטף חלב מדדיהן אם רשאות לצאת במוך כמו בהתקינה לנדתה. ה. ואם מותר לצאת בכיס שהתקינה לנדתה, והרי לאחר שיהיה בו דם יהיה אסור לצאת כדין מוציא דם נדה. ובאלו שסובלים מעצירת מ"ר ומחברים להם צינור עם כלי קיבול אם מותרים לצאת בו. ו. בדין מוך וספוג ורטיה שעל המכה. ז. ואם יש נפקותא אם זה לרפאות או שלא יסרט.

סימן לב

בדין לא יקרא לאור הנר

א. י"ב א' אין פולין כו' בסוגיא. ב. י"ב ב' ואפילו עשרה בתים, אם יש ללמוד מזה לנר סגור

סימן 5

בדין לא יצא החייט במחטו

א. י"א א' מתני' לא יצא החייט במחטו כו', היינו בין מרשות היחיד לרשות הרבים בין ברשות הרבים עצמה. למה מותר לצאת בתפילין כיון דאסורין בהיסח הדעת, הרי החשש שישכח את השבת. ב. בדברי התו' דחשיב מתעסק על המחט, י"ל דמ"מ גזרו כיון דרק מחשבתו גורמת פטור. ג. אי מתני' בתחובה בבגדו. אם ראוי לומר דבדנקיט ליה בידו לא גזרינן כיון דודאי יזכר. ובמה שהשמיטו הרי"ף והרא"ש להך אוקימתא. ד. מתני' דקתני חייט משמע דוקא חייט ולבדר, ולא כל אדם. ה. י"א ב' כרמלית מאי בכל איסורי שבת לא אשכחן מאן דפליג אאביי דכרמלית ורשות הרבים שוין. ו. שם לא יצא החייט במחטו כו' ערב שבת עם חשיכה, בדברי הגר"א דעם חשיכה חמיר טפי, ומהו שיעור סמוך לחשיכה. בהא דחייב אדם למשמש בגדיו עם חשיכה כו', ובמה ששינה הטור וכתב מצוה למשמש. בדברי המג"א דהאידנא נמי מצוה למשמש משום מוקצה, ולמה מוקצה חמיר מכרמלית.

דקדירה חשיב מלאכה דאוריתא. ובדברי רש"י במצטמק ויפה לו. ו. שם דמפקר להו אפקורי, בדברי השו"ע בגוי שעייכב בהמתו של ישראל אצלו בשבת דצריך שהישראל יפקירנה, ובקושית הגרע"א דהגוי יחזור ויזכה בה בחצר, ואיך יכול הישראל לחזור וליקחנה.

סימן ע"ה

בדין שכר שבת

א. י"ט א' לא ישכיר אדם כליו לנכרי בערב שבת כו', לדעת תו' דהטעם משום דלא מינכר ההבלעה ראוי לאסור גם במשכיר לישראל כלים המותרים, ואם יש סברא לחלק בדברים המותרים בין משכיר לישראל או משכיר לנכרי, ואם ליל ששי דינו כיום ששי. ב. בדברי הרא"ש בטעם האיסור. ג. ב"מ נ"ח א' לפיכך אין אחריות שבת עליו כו', צ"ל דאיירי בשפסק עמו לשמור עד יום פלוני בשקל ליום, דאל"כ פשיטא. בדברי הר"ן דבשבת הוי מיהא שומר חנם, ואם יש לחלק דדוקא בקנו מידו הדין כן. מה שייך דיני שומרים על תינוק הרי אינו נכסים של אביו. ד. שם להפסיד שכרו, היינו שיפסיד כל שכרו, משא"כ ברישא גם אם היה אחריות שבת עליו לא היה מפסיד אלא שכרו של אותו יום. שומר שכר שלא שמר מגניבה אם מפסיד שכרו, ואם לא שמר כלל. שומר שכר ששמר כשומר שכר ונגנב משלם ואינו מפסיד שכרו. ה. בדברי הטור ברועה שהיה יכול לשכור רועים ומקלות ולא שכר דחייב, ואם דמי הרועים והמקלות כדמי הבהמה אינו משלם אלא דמי טירחא לקנות בהמה אחרת, ומאי שנא מכל גזלן שאין משלם אלא דמי הבהמה. ו. כתובות ס"ד ב' מיחזי כשכר שבת, אם שכר פועל לחודש והתנה שישלם לפי ימים אם שייך ללמוד מסוגיין אי חשיב שכר שבת. בהא דתניא בתוספתא לא יאמר לו תן לי שכרי של שבת, אם הכונה שמבקש של יום אחד ואומר של שבת, או כמה

במפתח, ובדין לקרות לאור החשמל, ובדברי הרמב"ן דליכא לא פלוג על מין אחר אטו אותו המין. ג. בדין נר של שעה דהאיסור שמא ימחוט, וכן בחשמל שהאיסור הוא בונה. בענין אחד דשרי היינו כיון שהוא בצוותא, ולפ"ז בפיוטים שכל אחד אומר לעצמו הוי כב' ענינים, וכשלומדים בצוותא בב' ספרים מהו. ובדין נרות שלנו בכה"ג. ד. בהיתירא דשנים בספר אחד אם הוא רק במידי דמצוה, ובדין שומר בזה. ה. י"ב ב' תני חדא שמש בודק כוסות וקערות כו' ותניא אידך לא יבדוק כו', בדברי הראשונים ז"ל בטעמא דמילתא, ובדברי הירושלמי דמסתכל מה שבכוס מפני שהוא לשעה. ו. בחזן דסגי ליה בראשי פרקים אם רשאי לקרוא הכל מתוך הספר. בתינוקות דשרינן לא נתפרש אם איירי בבני י"ג, ואם קטן פחות מבן י"ג יכול להיות שומר. ז. בטעמא דהיתירא דבמה מדליקין, ודיום הכפורים, ואם מותר גם ללמוד, ואם מותר לפלות את כליו ביום הכפורים.

סימן ע"ו

בדין לא יאכל הזב עם הזבה

א. י"א א' לא יאכל הזב עם הזבה, היינו איש עם אשתו, אבל בשאר עריות מותר, ומיהו לישון ודאי אסור. ב. י"ג א' נדה מהו שתישן כו'. ג. בפירוש הרמב"ן בסוגיא. ג. ע"ז י"ז א' אל תקרב אל פתח ביתה כו', אי קרא איירי באשת איש.

סימן ע"ז

בדין שביתת כלים

א. י"ז ב' בש"א אין שורין דיו כו', ב' טעמים איכא או משום שביתת כלים או גזירה שלא יעשה בשבת, ואי נפקא מינה בשעשה המלאכה בכדי שיעשה מבעוד יום, ולבסוף ראה שעדיין לא נעשה. ב-ג. י"ח א' ולימא מר משום שביתת כלים כו', בסוגיא. ד. לענין הלכה בשביתת כלים. ה. י"ח ב' התם מנח אארעא, באיסור שביתת כלים בגחלים עצמם. בהא

בשבת אי שרי, בנותן מעות לגוי לעיסקא אי הוי
בדין פלגא מלוה פלגא פקדון כמו בישראל, ואם
כולו מלוה ודאי לא שייך לדון משום שכת.

פימן 15

בדין סותר ע"מ לבנות ומכבה ע"מ להדליק

א. ל"א ב' כיון דכתיב ע"פ ה' יחנו כו',
למה סותר שבמשכן לא חשיב מצוה כמו קורע
על מתו. ב. שם בפתילה שצריך להבהבה כו',
כיבוי שבמשכן הוי לעשות פחמין, ומ"מ למידין
מזה לר' יהודה גם כשאינו לצורך זה, וכן
המסתפק מן הנר חייב משום מכבה. בטעמא
דכיבוי לעשות פחמין חייב גם לר"ש. במכבה
שמן שדולק בלא פתילה אי חייב לר' יהודה,
אף דהמכבה גחלת של מתכת פטור. ע"ג א'
המכבה והמבעיר, למה הקדים התנא מכבה
למבעיר, ולמה לא קתני המכבה על מנת
להבעיר. ג. בהא דאמרינן דכיבוי על מנת
להדליק חשיב סותר, במכבה את הנר בשביל
שיישן חשיב כסותר על מנת לבנות שלא
במקומו. אם מכבה כסותר דחשיב מקלקל, למה
חייב לר' יהודה, הרי מודה ר"י בחופר גומא
וא"צ אלא לעפרה דפטור.

פימן 16

בדין בישול כמאכל בן דרופאי

א-ב. מנחות נ"ו ב' הניח שאור ע"ג עיסה
כו', בפירוש רש"י תו' והרמב"ם. ג. נ"ז א' כל
מצד אחד כמאכל בן דרופאי לאו כלום הוא,
ד. בהא דחייבין על מאכל בן דרופאי, וכן
בבשר בחלב. ואם מותר לאכול בשר שיש בו
קדושת שביעית כשנתבשל כמאכל בן דרופאי.
ה. בהא דמצד אחד לאו כלום הוא אם הטעם
משום דהצד השני חי או משום דצליה מצד
אחד כבן דרופאי לא סגי, ונפקא מינה כשהצד

ימים והשבת ביניהם, ועיקר הך דינא הוא
הנהגת סלסול. בדברי המג"א בשוכר בית
לחודש בחמש דינרים לשבוע והתנה המשכיר
שיוכל לחזור באמצע השבוע דחשיב שכת שבת.
ז. בשוכר לעשרה ימים אם נמי חשיב הבלעה,
ובשוכר לשלשה ימים ששי שבת וראשון. בדברי
החיי אדם דמעט קודם השבת ומעט במוצאי
שבת חשיב הבלעה. ח. בשכירת חזנים אי חשיב
שכת שבת או הבטחת פרס, ובשכר מתורגמנים
דמשמע בגמ' דשרי מן הדין, בדברי הב"י
דמשמע דאי שוכרין מערב שבת ליכא משום
שכת שבת, ואם יש היתר שכת במקום
מצוה, ובדברי הגר"א דהוי חפצי שמים, וקשה
מהא דשכר פיסוק טעמים מבואר בגמרא
לאיסור. אם מותר הערמה בשכר שבת כגון
שיכפיל שכר שמירתו בערב שבת, ובשבת יהיה
בדין שומר חנם וכיו"ב. ט. ביצה כ"ט ב' הולך
אדם אצל חנוני כו', התירו כאן מקח וממכר
גמור משום צורך שמחת יו"ט, ואם הותר כאן
גם שכר שבת ויו"ט, או דמכירת חפצים אינו
ענין ליום, ואם יש איסור שכר שבת בכלים ולא
באדם עצמו. י. ע"ז כ"ב א' הנהו מוריקאי כו',
שם לא יאמר ישראל לעכו"ם טול חלקך בשבת
כו', הנידון לאחר שכבר עבד הגוי בשבת
והישראל בחול, ויש לשאול למה ירויח הגוי
מעבודת הישראל בחול תחתיו, ואם העכו"ם
עשה מעצמו לצורך חלקו מותר לישראל ליקח
גם ממה שהרויח בשבת, ובדברי הר"ן למה לא
חשיב שכר שבת. שם ואם באו לחשבון אסור,
בדברי הרמב"ם דקאי אהתנו, ובדברי הש"ך.
בדברי המג"א בתנור שהלקוחות מסיקין ואופין
ונותנין שכר על השימוש בתנור. בעובדא
שבמרדכי בגוי שאפה בשבת בתנור של ישראל
בעל כרחו ונתן לו פת בשכרו דאסור ליהנות בו.
יא. בנותן מעות לגוי להתעסק ונתעסק הגוי רק

ובדברי רש"י דגם במצטמק ויפה לו אסור. ז. ברמב"ם פ"ג הי"א דאסור להכניס מגריפה לקדירה בשבת, ע"כ מתפרש בקדירה מבושלת ואע"ג דחזרה הרי מותר, ובדברי הראב"ד והמ"מ. ח-ט. בדברי רבינו יונה שהביא הר"ן ריש במה טומנין דמים מבושלים אם פסקה רתיחתם יש בהן משום בישול, ובדברי הר"ן בזה, ומהו שיעור בישול במים. בטעמא דפלוגתת הראשונים אי יש בישול אחר בישול. י. בלח שהגיע רק ליד סולדת ונצטנן אי לכו"ע יש בו משום בישול. יא. בהא דמותר ליתן מים ושמן בכלי שני, הרי יכול לבא לידי יד סולדת, ובדין הפשרו זהו בישולו בשמן, ובטעמא דכלי שני, ואם דין בישול לענין שבת כדין בישול לענין קביעה למעשרות.

סימן ל"ט

בדין הפשרו זהו בישולו, וליתן כנגד המדורה

א-ב. מ' ב' מביא אדם קיתון מים ומניחו כנגד המדורה כו', בדברי הרמב"ן דגם על גבי המדורה שרי, ומ"מ ע"ג הכירה ודאי מסתבר לאיסור, ואם יש ללמוד מדברי הראשונים ז"ל שיעור חיוב בבישול דמים. בדברי התו' מ"ח א' דבמקום שיכול להגיע ליד סולדת אסור, והרי ר"ז ע"כ היה פשוט ליה להתיר. ג. בדברי הרמב"ן מ"ח א' דהכוזא היה מתחמם רק ע"י ההבל היוצא מן הקומקום. עוד בדברי הרמב"ן שם. ד. ובהא דפריך ר"ז מאי שנא ממיחם ע"ג מיחם. ה. מ' ב' הפשרו זהו בישולו, מבואר דמים מותר להפשרין בכלי ראשון, ובדברי התו' מ"ח א', ובדברי הגרע"א לפרש הנידון בסוגיין רק בחמי טבריא. בגירסת הגאונים בסוגיין, אם הפשרו זהו בישולו הוא מדאוריתא. ו. מ' ב' סכה אשה ידה שמן כו', אם שרינן רק לבנה קטן, שם אחד שמן ואחד מים יד סולדת בו אסור כו', ברשב"א ור"ן מתפרש דר"ל ליתן במקום שהיד סולדת.

השני מבושל. ובקושית האור גדול במש"כ הב"י דהא דתנן אין צולין בשר כו' אלא א"כ יצולו מבעוד יום, דהיינו כמאכל בן דרוסאי משני צדדים, ותיפוק ליה דאסור להשהות משום הצד השני. הא דמצד אחד לאו כלום היינו שחסר באיכותו שגם בן דרוסאי לא יאכלנו. צלה כמאכל בן דרוסאי מצד אחד, ובא אחד וצלה צד שני יתחייב השני, ואם היינו דוקא כשהצד הראשון עדיין יד סולדת בו, ולפ"ז גם הצד השני לא יתחייב עליו, שגם הוא יחשב כצד אחד. אם האוכל נבילות וטריפות חי פטור, הוא הדין מבשל מצד אחד. ו. המבשל בשר מערב שבת עד קרוב למאכל בן דרוסאי, ובשבת הניחו על האש והגיע לכמאכל בן דרוסאי חייב, ולפי זה יש לדון דלבשל עד קרוב למאכל בן דרוסאי בשבת לא חשיב חצי שיעור דאסור מן התורה, ואם חשיב חצי מלאכה.

סימן ל"ח

בדין מגיס ובישול אחר בישול

א. ביצה ל"ד א' אחד מביא את האור כו' ואחד מגיס, בפלוגתת הראשונים ז"ל אם חייבין לאחר מאכל בן דרוסאי משום בישול, ואם המגיס חייב משום שהקדים הבישול, א"כ למה נותן התבלין חייב, סוף סוף נגמר הבישול ע"י המגיס. נותן קדירה על האש ובא אחר והוסיף קיסם והוקדם הבישול מעט י"ל דשניהם חייבים, וכן במגיס. ב. בדברי הרמב"ם פ"ט ה"ד ובראב"ד ולח"מ שם. בדברי רש"י דנותן את האור חיובו משום מבעיר למה לא הוי דבר שאינו מתכוין. ג-ד. מה הטעם לדון לחייב לאחר מאכל בן דרוסאי מאחר שהוא כבר מבושל, ובמשמעות לשונות הראשונים ז"ל בזה, ואם מדרבנן מיהא אסור, ואם יש לחלק בין חזרה לשהייה בתחלה. ה. י"ח ב' וניחוש שמא מגיס, אם הטעם משום מבשל או משום צובע. ו. בהא דאמרו שם קדירה לב"ש אפקורי מפקר לה, מבואר דיש איסור בשהיית הקדירה בשבת,

שיעור מים ושמן להתחייב הוא ביד סולדת א"כ איך שרינן ליתן בכלי שני, והרי חזינן במציאות שיגיעו ליד סולדת בכלי שני. בדברי הרשב"א מ"ב א' בהא דשרי צוננים מועטין לחמין מרובין. ז. פסחים מ' ב' מאן י"א אר"ח ר"י הוא כו', אם סוגיא דהכא סברה דר"י פליג גם בסיפא ולחומרא. ח. עוד בדין כלי שני, ולענין בליעות ביו"ד סי' ק"ה.

סימן מא

בדין קלי הבישול

א. קמ"ה ב' כל שבא בחמין מערב שבת שורין אותו כו', בפ"י הראשונים ז"ל בזה, ובתרנגולתא דר"א, ובנשרה בחמין מערב שבת אסור מן הדין לשרותו בכלי ראשון בשבת, בדברי התו' ל"ט א' דמדיחין מכלי שני קאמר, בתרנגולתא דר"א י"ל דלכו"ע אין עירוי מבשל. עוד בדברי התו' דרק בתבלין שרי בכלי שני, ובטעמא דמילתא, ולענין בצל אי דינו כתבלין. ב. מ"ב ב' סבר ר"י למימר מלח הרי הוא כתבלין, בצדדי הנידון, והא דאמרינן צריכא מילחא בישולא כבישרא דתורא, אם הכונה לאש גדולה, או לזמן ארוך, במשמעות הראשונים ז"ל בזה, ואי נימא דבעינן זמן של בישרא דתורא, אם כן כל תבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי דכבר שרי להשהותו ולהחזירו [לדעת הרבה ראשונים] יהא עדיין אסור כי המלח שבו עדיין לא הגיע למאכל בן דרוסאי. בדברי הר"ן דמ"ד מלח בכלי שני נמי בשלה היינו דהפשוטו זהו בישולו. אם מותר ליתן בשר חי לכלי ראשון. בדברי המרדכי במלח שלנו. במתני' דכל שבא בחמין מבואר בהדיא היתר ליתן בכלי שני, ואיך נימא להחמיר במלח שלנו. ג. בדברי המ"ב דלדעה זו יש להחמיר בשאר דברים שלא ליתנם בכלי שני, וכ"ה ביראים, ושגם בכלי שלישי אסור. ובדין בישול אחר אפיה. ד. בדין עלי תה בשבת.

סימן מ

בדין כלי ראשון וכלי שני

א. מ"ב א' האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין כו', לכאורה נשנה כאן דין כלי ראשון מבשל וכלי שני אינו מבשל. בדברי הגרע"א דמהא דר"י שרי לכתחלה אלמא דלרבנן אינו אסור מדאוריתא, ובחולין ק"ד ב' מבואר דבבשר בחלב כלי ראשון מבשל מדאוריתא. וכן ממש"כ תו' דרק בתבלין שרי ר"י משמע דיש קולא מיוחדת בתבלין, ולא משום דכלי ראשון בעלמא קיל. ובטעמא דתבלין קיל. מתני' מ"א א' דמיחם מוקמינן כו' יהודה דאסר ליתן מים לכלי ראשון, ומאי שנא מתבלין. הנותן מים בתוך תבשיל אם מתחייב כשיגיעו ליד סולדת, או רק כשהתבשיל יגיע לכמאכל בן דרוסאי. בהא דאין כלי ראשון קובע בשמן למעשר, ובהא דלא אמרינן הפשוטו זהו בישולו לענין מעשר. ב. ל"ח ב' גלגל מאי גלגל חייב חטאת, מאי גלגל, בשיטות הראשונים בטעם הספק, ולצד דהספק אם חייבין על תולדות האור, א"כ גם בכלי ראשון היה ראוי להסתפק. ג. בדעת הרמב"ן ע"ז ע"ד ב' ע"פ הירושלמי דכלי ראשון אינו מבשל אלא מדרבנן צ"ל דבצד המיחם עדיף מכלי ראשון, ובהא דחייבין בהדחת מליח ישן אף שאין האור מהלך תחתיו. ובהא דמבואר בבשר בחלב דאסור בכלי ראשון מדאוריתא. חמי טבריא במקומן י"ל דעדיפי מכלי ראשון. ד. ירושלמי מעשרות פ"א ה"ד עד כדי שיהא נותן ידו לתוכה והיא נכוית כו', בפשוטו קאי אכלי ראשון, ובדברי הרמב"ם דפירש דאכלי שני קאי, ובהלכות שבת נראה דהתיר גם יד נכוית, ולענין דינא. ה. עוד בירושלמי שם מה בין כלי ראשון מה בין כלי שני, ואם יש לדון לאסור בכלי ראשון גם כשאין היד סולדת. ו. בדברי התו' מ' ב' בחילוק שבין כלי ראשון וכלי שני, ואם מרותחין דתנן במתני' היינו דוקא מרותחין. אם

הרמב"ם דמקשה גוף רך חייב משום מבשל. בדברי רש"י דבבבית ליכא משום מכה בפטיש כיון דמאלה נגמרה מלאכתו בתנור. בדברי המנ"ח לחלק בין מבשל ואופה דחייב אף שהוא כגרמא למלאכת מכה בפטיש שהמלאכה נגמרת עם עשייתה. ד. באונין של פשתן לתנור דמבואר י"ז ב' דהוי מלאכה אי היינו מלבן או מבשל. בדברי המרדכי בבגדים ששרויים במים אסור להניחם סמוך לאש משום מלבן ומשום מבשל. בדברי הגרע"א בשרה בגד במים מבושלים דאין בהם משום בישול ומ"מ יש בהם משום מלבן, מבואר דחייב בישול היינו על המים. ה. רמב"ם פ"ט ה"ו המתוך אחד ממיני המתכת כו' עד שתעשה גחלת כו', ובמש"כ פ"ב ה"א במחמם את הברזל כדי לצרפו הרי זה תולדת מבעיר, ו. ע"ד ב' האי מאן דארתח כופרא כו' כיון דהדר ואיקושי כו', למה לא אמרו כן במים להסוברים דלח שנצטנן יש בו משום בישול. שם האי מאן דעבד חביתא כו', מהו החידוש. בדברי רש"י דבורר יפות הוי בורר, למה לא הוי כאוכל מתוך פסולת לאלתר. ז. בדברי מרן זללה"ה דאסור להניח קדירה ריקנית של מתכת על האש משום מחמם את המתכת, ואף קודם שנעשה גחלת אסור, ובדברי המ"ב דאסור לכפות כלי מתכת על הנר משום מחמם את המתכת. בטח פי הקדירה בבצק סימן שי"ח ס"ו למה לא חשיב כמבשל. בדברי המג"א סי' שי"ח שלא להניח כלי עופרת סמוך לאש שמא יותך. ח. בדברי תו' מ"ח א' דאסור לבשל תפוחים ובאו"ז במלאכת אופה אף דנאכלים חיים. ט. במ"ב סימן שי"ח ס"ק ס"ה דאם מותר בכלי שני דבר גוש אסור ליתן לתוכו תבלין, בדברי הגר"א לסייע דעת הרמ"א דגוש שעבר לכלי שני דינו ככלי שני, מהא דתנן במעשרות פ"א מ"ו דנותן לחמיטה לא חשיב בישול וחמיטה היינו עוגה שנאפית. בדברי מרן ז"ל דבצלי עצמו מודה הרמ"א דחשיב כלי ראשון גם כשהונח בכלי, וא"כ תיקשי לכו"ע הך מתני'.

סימן מב

בדין אמבטי וספ"ל, ומוליאור ואנטיכי

א. מ"ב א' ר"ש אסיפא קאי כו', הא דקתני באמבטי חמין לתוך צונן היינו שנותן חמין לתוך צוננין שבאמבטי, אבל בר"ן פי' ששופך ממים חמין שבאמבטי לצוננין שבמקום אחר. למש"כ תו' דב"ש גזרי כלי שני אטו כלי ראשון אי פליגי נמי אמתני' דתבלין או דתבלין שמתערב שאני. ובמים היכא דמפסיק כלי מאי. באמבטי דאסרו ב"ה צונן לתוך חמין אם היינו רק במים ובדלא מפסיק כלי, או גם בדמפסיק כלי, ובתבלין. ב. מ"ב א' סבר ר"י למימר ספ"ל הרי הוא כאמבטי כו', בדברי הרמב"ן בסוגיא. מ"א א' אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כו', אי מתני' פשטא מתפרשא דגם לתוכו בעינן מרובין אפשר דלכך פסק ר"נ הכי. ג. מ"א א' מוליאור הגרופ כו' בדברי הירושלמי שהביאו הראשונים ז"ל ובפירוש הראשונים ז"ל במתני'. ד-יד. מ"ב א' ת"ר נותן אדם חמין כו', בבירור דעות הראשונים ז"ל באורך, ולענין דינא.

סימן מג

בדין בישול בתולדות חמה, ובסיכתא לאתונא, וחימום מתכת, ובדין דבר גוש

א. ל"ט א' רבה אמר גזירה שמא יטמין ברמץ ר"י אמר כו', בדעת הרי"ף שהביא הפלוגתא ומאי בינייהו. ב. ביצה שנתבשלה בחמה וחזר ובישלה באור פטור. ובאופה בחמה וחזר ואופה בתנור. בשר בחלב שכבר בישלם יחד אינו חייב אם חוזר ומבשלם, ואם כשנתבשלו בחמה יתחייב כשיחזור ויבשלם באור. מנין פשיטא לגמ' דאין חייבין על תולדות חמה בשבת, ובפסח. בישל בתולדות חמה מהו שיקבע לענין מעשר. לענין הדחת דג מליח בכלי שני ובתולדות חמה. ג. ע"ד ב' האי מאי דשדי סיכתא לאתונא כו', בפירוש"י והרמב"ם. בדברי

בחוט זה בזה שני קשרים אינו חיבור בכלאים, מ"מ אם עשה כן פעם נוספת בחוט אחר הוי חיבור, ויש לעי' לענין שבת מאי, ומיהו תפר תפירה אחת ועשה קשר בראש החוט מכאן ובראש החוט מכאן שלא ישמטו החוטים וכן עשה בחוט אחר עוד תפירה אחת כיו"ב, צ"ע אי חייב לר' יהודה דאמר בכלאים עד שישלש, ומשמע דהוא הדין בשבת. יש לעי' בעשה שלש תפירות בשלשה חוטים וקשר ראשי כל חוט זה בזה שתי פעמים. ה. עוד בפ' הר"ש והרא"ש דעשה שני ראשיה לצד אחד היינו שעשה שתי תפירות, ובדברי הרמב"ם דמפרש דקאי אתוכף תכיפה אחת, ומשמע דבשני תכיפות לא בעי שיקשור לענין כלאים. ו. ע"ד ב' והוא שקשרן, בדברי הרא"מ שדקדק מכאן דעל קשר אחד לא מיחייב משום קושר, ובדברי הריטב"א דכיון שאין הקשירה אלא להעמיד התפירה לא מיחייב אלא משום תופר, ואם תפר ראובן ב' התפירות ושמעון קשר, אם בזה מיהא חייב גם הקושר. בקושי הגמ' והא לא קיימא היינו מדאורייתא, אבל מדרבנן ודאי אסור, ואפילו במקום דמוכחא מילתא שאינו אלא לזמן, ומה שהתיר המרדכי פרק במה טומנין היינו להתיר אבל לא לתפור. ז. ע"ה א' המותח חוט של תפירה בשבת חייב חטאת, אם איירי בשתי תפירות או ביותר ובזה אין צורך בקשירה, והנה יש כאן חידוש דזה שתפר בלא מיתוח חייב משום תופר, וגם זה שמתח אח"כ חוזר ומתחייב. בדברי הרמב"ם פ"י ה"ט המותח חוט של תפירה כו' מפני שהוא מצרכי התפירה. בקושי הא"ר למה שנו הך מימרא לאחר דין קורע על מנת לתפור. המרפה חוט תפירה אין נראה שיהא חייב משום קורע. ח. מ"ח א' הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת כו', החיוב משום מכה בפטיש ולא משום קורע, בקושי הגרע"א למה לא הוי כקורע על מתו, כיון שאינו מקלקל. ט. ביצה

סימן מד

בדין מעבירין גלדי מכה, ובדין לא ילביש

א. נ"ג ב' ת"ש סכין ומפרכסין לאדם כו', בדברי השו"ע דמעבירין גלדי מכה, ולמה לא חשיב עוקר דבר מגידולו או פסיק רישיה להוציא דם, והנה ע"כ לא אמרו בגלד הרגיל שהסרתו גורמת צער. ב. בגמ' נ' ב' מגרר אדם גלדי צואה וגלדי מכה כו', החילוק בין צערו ללייפות הוא אם היה מגררו גם במקום סתר, לענין הלכה, ולסלסל שערו בשביל להתיפות ליכא ענין לכבוד קונו יתברך.

סימן מה

בדין תופר וקושר וקורע בשבת ובכלאים

א. כלאים פ"ט מ"י התוכף תכיפה אחת כו' עשה שני ראשיה כו', בפ' הרמב"ם והר"ש אי ר"ל בשתי תכיפות או בתכיפה אחת, בספיקת הרא"ש אם גם בתכיפה אחת וקשר ראשי החוט בשפת הבגד חייב, הרי בשבת משמע דוקא בשתי תכיפות. בדעת הרמב"ם אפשר דגם בשבת חייב בתכיפה אחת אם קשר שני ראשי החוט זה בזה, והא דבשתי תכיפות נמי בעינן שיקשור היינו בסוף כל חוט ולא בקשר שני ראשי החוט זה בזה. ב. בקושי הראשונים ז"ל בגמ' ע"ד ב' והוא שקשרן, דא"כ לא משכח"ל חיוב תופר אלא בדחייב גם משום קושר, ואפשר לומר דבקשר בעינן קושר שני דברים זה לזה, אבל בדברי הראשונים ז"ל מבואר דגם העושה קשר בראש החוט לפני התפירה חייב. בהא דאמרינן קי"ב א' מתיר קשר דקשרי אושכפי חייב. ג. בדברי הרא"ש והטור דתכיפה אחת אפילו קשר שני ראשי החוט בשפת הבגד שני קשרים זה על גבי זה לא הוי כלאים, הרי זהו כלאים בציצית דשרי רחמנא. בדברי הרמב"ן נדה ס"א. ד. לדעת הרא"ש דתכיפה אחת בשני קצות הבגד וקשר

אתי לידי חיוב חטאת היינו כשמקרב המצודה אליה ונכנסת לתוכה, בדברי המג"א דאסור להעמיד מצודת עכברים בשבת. נעילת הדלת בפני הצבי אינו ענין לגרמא. ו. ק"ו ב' הצד חגבים גזין צרעין כו', היינו בצדן לצורך, וחכמים פטרי משום שאין במינו ניצוד, כפי' הרמב"ם דרבנן פליגי גם בחגבים קשה הרי חגבים נאכלים, בהא דצד נחש לרפואה חייב אף דרוב צידתו שלא יישך, ומ"מ בצרעין ויתושין אמרינן דלחכמים אין במינן ניצוד אף שצדן לצורך, וכדין צידת דבורים. ז. הצד בעלי חיים על ידי שזורק חץ להורגם, אם חשיב צידה, ומיהו כל הורג ודאי אינו חייב משום צידה. בספיקת הבה"ל ברודף אחר הצבי עד שנתעייף ואינו יכול לזוז. ח. בדברי הרמב"ם דפסק דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, ומ"מ התיר לצוד המזיקין בשבת, והוא שיתכוין להנצל מנשיכתן כו'. בסוגיא ק"ז ב' מאן תנא כו' ר"ש היא כו', הא דקתני מתני' אם מתעסק בו שלא ישכנו, היינו דבעינן שמעשיו מוכיחין שאינו אלא מתעסק שלא ישכנו. ט. ביצה כ"ד א' כל שאומר הבא מצודה ונצודנו כל הסוגיא. י-יא. ביצה כ"ג ב' כ"ד א' אין צדין כו' כל הסוגיא, מטי לה בחד שיחא, אף בשטח ארוך הרבה כל שהצד שולט בכל רוחב השטח לעכבו מלהמלט, ובנפלי טולא דכתלי אהדדי באיזה שעות ביום איירי.

סימן מז

במלאכת מעבד

א. ע"ה ב' עייל שרטוט, משרטוט דעור ליכא ראיא למשרטט לכתובה, ואם שיעורו שתי אותיות. שם האי מאן דמלח בישרא כו' דקא בעי ליה לאורחא, אם כהאי גוונא לביתא שרי אף מדרבנן. במולח עור אי מיחייב. ב. בקושית המל"מ למה לי קרא להתיר להקריב מלח בשבת הא אין עיבוד באוכלין, ועוד דהא אין עיבוד אלא בשהייה. ג. ק"ח ב' אין עושין מי מלח

ל"ב ב' אין חותכין את הנייר לצלות בו ומפרשינן טעמא משום מתקן מנא, ובקושיית הפמ"ג מאי טעמא לא יתחייב משום קורע. י. רמב"ם פ"י ה"י הקורע כדי לתפור שתי תפירות, בדברי הגרע"א דבעינן שבאורך הקרע יהא כדי לתפור ב' תפירות, ובקורע בחמתו או על מתו אם גם צריך שיעור זה בקרע. בגד התפור כדרך התופרים כשיעור תפירה בין תפירה לתפירה ובמקום אחד האריך את התפירה למרחק של שתי תפירות הרי סגי שיקרע תפירה אחת לחייב. יא. בדברי המג"א בקורע עור שעל פי חבית.

סימן מו

במלאכת צידה

א. ק"ו ב' ובא השני וישב בצידו כו' הא למה זה דומה כו', הנידון בכאן דהיה אפשר לחשוב את ישיבתו כמעשה של קום ועשה, אבל אם הניח דלת בעוד הראשון ממלא את הפתח, לא נימא דיהא צריך לסלקו כשהלך הראשון, וכדין רציחה כי האי גוונא. בקושיית הרשב"א שהרי גם ליטול הצבי בידו יש להתיר כיון שהוא ניצוד ועומד. הצד צבי בשבת ומחזיקו באפסר אי מותר לחבירו ליטלו ממנו באפסרו, ובצד כערב שבת כהאי גוונא אי שרי. ב. לשון התוספתא בנועל את ביתו משום שקדמה צידה למחשבה, אי משמע מזה דבנועל באיסור מחייבין ליה לפתוח הדלת. ג. בדברי המג"א דלאחר שהצבי ניצוד אין צידתו מתבטלת ע"י פתיחת הדלת. ד. ק"ו ב' הצד צבי סומא וישן חייב חיגר זקן וחולה פטור כו', בחיגר שיכול להלך אלא דמטי ליה בחד שיחא. בדברי הרמב"ם פ"י הכ"ב המשלח כלבים כדי שיצודו צבאים כו', אם זהו פירוש מחמת אובצנא שבגמ'. ה. י"ז ב' תוד"ה אין פורסין שאינו יודע אם יצוד כו', אין הכוונה לפי שהוא ספק שמא לא יצוד, אלא דכיון דאין הפריסה מכרחת את הצידה חשיב גרמא, והא דפעמים

רק על חדשים, ויש לעי' מהו חדשים, שם ותו
לצחצחו מי איכא מאן דשרי, בהשמטת הרי"ף
והרא"ש.

סימן מח

**באיסור מקח וממכר וקריאה בשטרי הדיוטות
בשבת**

א. בטעם איסור מקח וממכר אם משום
ממצא חפצך או שמא יכתוב, או כדברי הרמב"ן
דטורח ועמל רב יש בו איסור שביתה
מדאוריתא. איסור קריאה בשטרי הדיוטות אם
היינו שטרי מקח וממכר, הרי הוא נכלל באיסור
דמקח וממכר. מהא דאסרו כתב המהלך תחת
הדיוקנאות יש ללמוד דלאו דוקא שטרי מקח,
וכן מדאר"נ דאסרו בכתבי הקדש, ובאגרות
שלום יש לאסור לכו"ע, ובטעמא דהרמב"ן
דהתיר אגרות שלום. ב. בדברי הרשב"א קמ"ח
ב' דלא אסרו למנות אורחיו ופרפרותיו אלא
בקורא בפיו, ומ"מ שטרי הדיוטות ודאי אסור
לקרות גם שלא בפה. בדברי הגר"א דיש
מתירין קריאה שלא בדיבור, משום דדרשינן
דיבור אסור הרהור מותר. ג. בדברי הד"מ
והרמ"א להתיר הכתוב בלשון הקדש, צ"ע דהא
פשיטא דשטרי הדיוטות אסור אף בכתובים
בלשון הקדש. ד. בדברי המג"א דקריאה מתוך
הכתב לצורך מצוה שרי, ובכתב שכתוב בו
שמות אנשים, וברשימת ספרים, ואם כתוב שם
מקומו של הספר. וברשימה של רחובות
המצוירות כדרך שהן, שאפשר לדעת להגיע
אליהן ע"י הכתב, י"ל דאסור. והציורים
שברש"י ותו' עם הכתב שתחתיהן היתירן משום
צורך מצוה. ה. בדברי הרי"ו באגרות שאינו
יודע מה כתוב בהן.

מרובין לתת לתוך הכבשים כו', למה הוצרך
לשנות לתוך הכבשים, כיון דמרובין אסור בכל
גווני. ד. מהו שיעור מרובים ומועטים, ובליל
הסדר שחל בשבת כל שעושה לצורך אותה
סעודה יש לחשוב כמועטים. לשון המשנה אבל
עושה הוא את מי המלח וטובל בהן פתו כו'
משמע קצת שטובל ונותן מיד. בדברי המג"א
סק"ד דלצורך סעודה אחרת אפילו מעט אסור
אפילו נותן שמן אסור. ה. שם גמ' ואלו הן מי
מלח המותרין נותן שמן ומלח כו', בטעמא
דשריותא דשמן בפירש"י ובריטב"א. בהשמטת
הפוסקים שריותא דשמן, ובדברי הרמב"ם פכ"ב
ה"י, במה שהעתיק הרי"ף בעיא דגמ' אי ר"י
לקולא או לחומרא. ו. בטעם איסור עשיית מי
מלח ומליחת צנון וכבישת כבשים, לרש"י
ולהרמב"ם. ז. שם גמ' צנון אסור ביצה מותרת,
סתימת הגמ' והפוסקים דכל לצורך שבת שפיר
דמי, ובשו"ע איתא לאלתר. שם ממלח לא
מלחנא טבולי ודאי מטבילנא, פרש"י שתיים
יחד, טבולי בשעת אכילה, ומשמע דלטבול
שתיים בשעת אכילה מותר. ח. ביצה י"א א'
דאפילו לצלי כעין קדירה אסור, בדברי הרשב"א
דהקילו חכמים משום שמחת יו"ט, ואם שרי
יותר מלצלי כעין לצלי. בדברי המג"א דלקדירה
דאסור היינו שהעור מונח באלכסון דאל"כ הו"ל
כלי שאינו מנוקב. בדברי הרשב"א דלא התירו
למלוח בשר לצלי ע"ג חלבים כדרך שהתירו
ע"ג העור, ובטעמא דמילתא. שם ת"ר אין
מולחין את החלבים כו', אם זה אסור
מדאוריתא, ובדין מליחת שומן אי דינו כחלב
או בשר, בדברי המג"א דבזמן הזה דאין דרך
למלוח על העור אסור. ט. שבת קמ"א ב' ולא
יסוך את רגלו שמן כו', בתוספתא מבואר דהיינו

מפתחות על סדר הש"ס

ברכות

ב' א' וממאי דהאי ובא השמש
כו', ס"ז סק"ה.
ד' ב' וחוטפתו שינה, ס"ה סק"ו.
שם תוד"ה וקורא, ס"ה סק"ו.
ה' ב' תוד"ה אלא, ס"ה סק"ז.
ו' ב' ירוץ אדם, קי"ג א'.
י"ד א' שיעשה חפציו, ק"נ ב'.
י"ד ב' ומתני לן פרקין, ס"ה
סק"ז.
כ"ו ב' ומפני מה אמרו תפלת
כו', ס"ז סק"י"ז.
כ"ז א' שזו עוברת, ס"ה סק"ז.
שם נחזי אנן, ס"ו סקי"א.
כ"ז ב' מי בדלת, כל הענין, ס"ו
סק"ב.
שם פ"א נתקשרו כו', ס"ז ס"ק
י"ז.
שם אומר קדושה, ס"ו סק"ג.
כ"ח ב' ברא"ש סי"א, ס"ה סק"א
ב'.
כ"ט ב' לייטי עלה במערבא כו',
ס"ז סק"י"ז.
ל"ג ב' מה קידוש אע"ג כו',
ס"ח סק"א.
מ' א' קודם שיתן לבהמתו, עי'
קי"ז ב'.
נ"א א' ובברכת הארץ, ע"ו ב'.
נ"ט ב' רש"י ד"ה שינוי, ס"ח
סק"ה.
ירו' פ"א ה"א, ס"ז סק"י"ג.
דמאי
פ"א מ"ד בתוי"ט, קכ"ח א'.
כלאים
פ"ט מ"י, סמ"ה סק"א ה'.

שביעית

פ"ד מ"ג, סכ"ג סק"י.
פ"ה מ"ט, סכ"ג סק"י.
פ"ח מ"ד בר"ש, קמ"ח א'.
פ"י מ"ב, קמ"ח ב'.

מעשרות

פ"א מ"ז, ס"מ סק"א.
ירו' פ"א ה"ד, ס"מ סק"ד ה'.

עירובין

ח' ב' תחת הקורה, ס"ג סק"י
י"א.
שם לימא בהא קמיפלגי, ס"ג
סק"ח.
שם בבין לחיים, ס"ג סק"ח.
שם תוד"ה הכל, ס"ג סק"ח.
ט' א' פוק תני לברא, ס"ג סק"י.
שם דכי אתא ר"ד כו', ס"ג
סק"ט י' י"ג.
שם צריך לחי אחר, ס"ג סק"י.
שם מצא מין את מינו, ס"ג ס"ק
ט"ו.
שם תוד"ה לרשב"ג, ס"ג סק"י
י"ג ט"ו.
י"ג א' ברשב"א וריטב"א, ס"ג
סק"ז.
כ' א' תוד"ה לא, ס"א סק"י.
כ"ה א' אכסדרה בבקעה, ס"ד
סק"י"א.
ל' ב' תוד"ה ולפרוש, קנ"ז א'.
ל"ב ב' נתנו באילן, וברשב"א,
קנ"ג א', סכ"ג סק"ב.
שם נתנו בבור, ס"ג סק"ט"ו.
ל"ג א' ואסור ליטלו, ס"ו סק"ח
ט'.
שם תוד"ה והא, ס"א סק"ח.

שם תוד"ה וכלכלה, ס"ד סק"י.
ל"ד א' מחזקין ריעותא, קנ"ז
א'.
שם תוד"ה ואמאי, סכ"ג סק"ב.
ל"ד ב' גזירה שמא יקטום, סכ"ג
סק"ב.
ל"ה א' במגדל של עץ, סי"ח
סק"ט י"ג.
ל"ח א' משום הכנה, קי"ג א'.
מ' ב' ליתבי לינוקא, ס"ח סק"ג.
מ"ג א' תוד"ה הלכה, קנ"א א'.
שם בתו', סל"ה סק"ו.
מ"ד א' נפל דופנה, סי"ט סק"ה.
שם לא יעמיד כו', סי"ט ס"ק
י"א.
מ"ד ב' כאן לדעת, סי"ט סק"ה.
שם במחיצה של בנ"א, סי"ט
סק"ו.
שם ואסר להו, סי"ט סק"ה.
שם תיבנא, אספסתא, מיא, סי"ט
סק"ו.
ס"ז ב' ההוא ינוקא כו', סכ"ג
סק"ב, סל"ח סק"ח.
ס"ח א' מה הזאה כו', סכ"ג
סק"ג ו'.
שם ולא שני לך כו', סכ"ג
סק"א.
ע"ז א' תוד"ה כותל, ס"ד סק"ו.
ע"ח א' ונעץ בו יתד כו' בסוגיא,
ס"ד סק"ב ג' ד' ה'.
שם בור וחוליתה, ס"ד סק"א ג'
ד' ה'.
שם תוד"ה אלא, ס"ד סק"ג ד'
ה'.
פ"ו ב' פרסו סדין על העמודים,
וברש"י, סי"ט סק"ה י"א.

פ"ה ב' החומה כלפנים, ס"ג
סק"ח.

שם תוד"ה בנגררין, ס"ב ס"ק
ט"ז.

צ"ג ב' מן המוריעים, ס"ז סק"ז.

שם מעלות השחר, ס"ז סק"א.

צ"ט ב' תוד"ה עד, ס"ו סק"ג.

ק' ב' תוד"ה ידי, ס"ח סק"ד.

ק"א ב' סבור מינה כו', ס"ח
סק"ד.

שם תוד"ה אלא, ס"ח סק"ה.

ק"ב א' בגה"ש, ס"ח סק"ה.

ק"ו א' זכור כו', ס"ח סק"א.

קט"ו א' זכר למקדש, ס"ח
סק"א.

רא"ש פ"י ס"ה י"ז, ס"ח סק"א.

רא"ש פ"י סט"ו, קי"ט ב'.

ראש השנה

ט' א' נפק"ל מדתניא כו',
ובגה"ש, ס"ו סק"ג.

כ"ד ב' תוד"ה שאני, סכ"ג סק"י.

כ"ט ב' אתי אריסיה, ס"ח סק"ב.

יומא

ל"ד ב' בתו' ובתו", ס"כ סק"י
י"ג.

ל"ה א' תוד"ה הני, ס"כ סק"ז.

ע"ז ב' עובר ובלבד כו', קמ"ו
ב'.

שם בתו"י ד"ה עובר, סט"ז
סק"ד ה' ו'.

פ"א ב' מכאן שמוסיפין, ס"ו
סק"ג.

פ"ג א' תו"י ד"ה חולה, קכ"ח
ב'.

פ"ד ב' שמא יבריא, סכ"א סק"ו.

שם ספק שבת, סכ"א סק"ו.

שם ושייר בה טפח, ובריטב"א,
סי"ט סק"ח י' י"א.

שם תוד"ה לא, סי"ט סק"י.

ק"ב ב' ורטיה עצמה, סי"ז
סק"ג.

ק"ד א' כדרך שה"ע בחול, קמ"ג
ב'.

פסחים

ד' א' דילמא משכא ליה, ס"ה
סק"ז.

י"א א' אתי לבטולי, קי"ג א'.

שם רש"י ד"ה פסיקא, קי"א ב'.

י"ב ב' ארשב"א כו', ס"ז ס"ק
י"ז.

כ"ד ב' תוד"ה פרט, סמ"ג סק"ב.

כ"ה ב' הנאה הבאה לו כו', ס"כ
סק"ב ג' ד'.

כ"ו א' ב' כל הסוגיא, ס"כ
סק"ג.

ל"ג א' הושיט ידו, ס"כ סק"ד.

ל"ז א' וסריקין המצוירין, סכ"ב
סק"י.

מ' ב' מאן יש אומרים, ס"מ
סק"ז.

מ"א א' פסח שבשלו, ס"מ
סק"ג, סמ"ג סק"ב.

נ' ב' שכר מתורגמנין, סל"ה
סק"ח.

ס"ה ב' משום שבות, סי"ט
סק"א.

ס"ו ב' פ"א חל י"ד כו', סכ"ג
סק"ח.

ס"ו ב' שיש לו היתר כו', סכ"ג
סק"ח.

ס"ח ב' תוד"ה מה, סי"ט סק"א.

ע"ו א' עילאה גבר, ס"מ סק"ח.

ע"ז א' צד חמור, קל"א ב'.

פ"ז ב' אין חורין לכרמלית, ס"ג
סק"ט"ו.

פ"ח א' אין שופכין כו' אא"כ
כו', סט"ו ס"ק י"א.

פ"ט א' תוד"ה במחיצות, ס"ד
סק"ק י"א.

צ"א א' מעלין ס"ת כו', סכ"ג
סק"ג.

צ"ג ב' גידוד חמשה, ס"ד סק"ו,
י"א.

צ"ד א' נגידו בה, סי"ט סק"ה.

צ"ה ב' נותנן לחבירו, קנ"ג א'.

שם וההיא סתמא כו', ק"כ א'.

שם אפילו טפי נמי, ס"ה ב'.

צ"ז ב' תוד"ה ר"ש, קנ"ג א'.

צ"ח א' תוד"ה והאמר, ס"א
סק"ח י'.

שם תוד"ה והא, ס"א סק"א.

צ"ח ב' רי"א כו' בסוגיא, ס"א
סק"א ב' ד' ה'.

שם ומטלטל ברה"ר, ס"א ס"ק
י"ב.

שם ובלבד שלא יוציא, ס"א
סק"ד.

שם תוד"ה אלא, ס"א סק"א.

צ"ט א' הא הוציא חייב, ס"א
סק"ז.

שם תיהוי תיובתיה, ס"א סק"ח.

שם ורק, ס"ב ס"ק י"ד.

שם והא בעינן עקירה, ס"ב
סק"ב.

שם בחפיצין שצריכין לו, ס"א
סק"ט.

שם היא היא, ס"ד סק"א.

שם רש"י ד"ה רישא, ס"א סק"י.

ק"א א' תוד"ה וכן, סי"ט ס"ק
י"א.

ק"ב א' אין בהן טפח, סי"ט
סק"י.

סוכה

ד' א' היתה גבוהה מכ"א כו',
 ס"ד ס"ק י"א.
 ד' ב' תוד"ה פחות, ס"ד ס"ק
 י"א.
 ו' א' כגורגרת להוצאת שבת,
 ע"ה ב'.
 ה' א' תוד"ה ואל, ס"ג ב'.
 ט"ז ב' דאיסור סקילה, ס"ט
 סק"ה.
 שם פירסו ס"ד, ברש"י ובתו',
 ס"ט סק"ה י"א.
 כ"ח ב' ושמאי מחמיר, סכ"ד
 סק"ו
 ל"ח א' למימרא דמפסיק, ס"ה
 סק"ב.
 שם דאיכא שהות, ס"ה סק"א.
 שם מאי קושיא כו' דיקא נמי
 כו', ס"ה סק"ח.
 מ"ב א' מקבלת אשה, ס"ב
 סק"י.
 מ"ב ב' לאכול כזית צלי, סכ"ד
 סק"ז.
 תוד"ה טלטול, ס"ב סק"ח.
 מ"ג א' שאינו דוחה אלא יו"ט
 הראשון, קל"א ב'.

ביצה

ו' ב' תוד"ה השתא, ס"ט סק"א.
 ט' א' גלגל עיסה, קמ"ח ב'.
 י"א א' שאם קצב עליו, ס"ב
 סק"י.
 שם דאפילו לצלי, סמ"ז סק"ח.
 י"ב א' רש"י ד"ה לפלגו, ס"ב
 סק"י י"א.
 י"ב ב' רש"י ד"ה תמחוי, ס"ד
 סק"א.
 י"ג א' ומחשב, קמ"ח ב'.
 י"ג ב' מנפח ע"י ע"י, וברמב"ן,
 ס"ד סק"ב י"ד.

י"ד ב' הבורר קטניות, ס"ד
 סק"א.
 שם בורר כדרכו, ס"ד סק"א.
 שם וילון טמא, נ"ח ב'.
 י"ז א' מתפלל שמונה, ס"ו ס"ק
 י"ג.
 י"ח א' מערמת וטובלת, ס"ז
 סק"ה ו'.
 כ"א ב' אגב כסא, ס"א סק"ז.
 שם תוד"ה עושה, ס"א ס"ק
 ט"ז.
 שם ברא"ש, ס"א ס"ק י"ג ט"ז.
 כ"ב א' אומר לנכרי, סכ"א סק"ב
 ד'. סכ"ג סק"ב.
 שם והמסתפק ממנו, ובתו', סל"ו
 סק"ב.
 שם תוד"ה וב"ה, ס"ח סק"ו.
 כ"ג ב' חוץ מן העגלה, ס"כ
 סק"ה.
 שם אין צדין כו', סמ"ו סק"י.
 כ"ד א' חיה אחיה כו' בסוגיא,
 סמ"ו סק"י י"א.
 שם הבא מצודה כו', בסוגיא,
 סמ"ו סק"ט.
 כ"ה א' אווזין ותרנגולין, סמ"ו
 סק"ט.
 כ"ז ב' מודה היה ר"ש, ס"ט
 סק"ה ו'.
 שם בבהמת קדשים, ס"ט סק"ז.
 שם במסוכנת, ס"ט סק"ז.
 כ"ח ב' שפוד שצלו בו, ס"ט
 סק"ב, ס"ב סק"י.
 כ"ט ב' הולך אצל חנוני, קמ"ח
 א' ב', ק"נ א', סל"ה סק"ט.
 ל"ב א' אין חותכין את הפתילה,
 ס"ז סק"ט, סמ"ה סק"ט.
 ל"ב ב' ואין חותכין הנייר, ס"ז
 סק"ט.

שם ארקתא דפרת, סט"ו סק"ט,
 ס"ז סק"ח.
 שם וקטמא שרי, ובתו', ורא"ש,
 סט"ו סק"ה ט'.
 שם דקא עביד אהלא, ס"ט
 סק"ז.
 שם אין סומכין, ס"ב סק"י י"א.
 שם תוד"ה מלמטה, ס"ט סק"ד
 ז' י"א.
 שם ברא"ש ס"א, ס"ט סק"י
 י"א.
 ל"ג ב' קוטמו, ס"כ סק"ח.
 שם ולית ליה לר"א כו', ס"ח
 סק"ט.
 שם במוסתקי, ס"ח סק"י.
 ל"ד א' אחד מביא, סל"ח סק"א.
 שם שופת את הקדרה, סמ"ג
 סק"ג.
 שם נותן לתוכו תבלין, ס"מ
 סק"א.
 ל"ה ב' וכן כדי יין, ס"א סק"י
 י"ב.
 ל"ו ב' אין מקדישין, קמ"ח ב',
 קנ"ז א'.
 שם ואין מחרימין, וברש"י,
 קמ"ח ב'.
 שם תוד"ה אלא, ס"כ סק"י י"א.
 ל"ז א' פשיטא, קמ"ח ב'.
 מ' א' רש"י ד"ה לא, ק"ג א'.

מגילה

ז' ב' מ"ט דת"ק כו', ס"ט
 סק"א.
 ח' ב' שהספרים נכתבים בכל
 לשון, קט"ו ב'.
 שם לא התירו שיכתבו, קט"ו א'.
 שם מקרא שכתבו תרגום, קט"ו
 ב'.
 ט' א' מעשה בתלמי המלך, קט"ו
 א'.

שם תוד"ה בשלמא, קט"ו ב'.
 י"ז ברמב"ן, קט"ו ב'.
 י"ט ב' תוד"ה ור"י, ס"ח סק"ג.
 כ' ב' למאיר ובא, ס"ז סק"י.
 ל"ב א' תוד"ה הלוחות, קט"ז א'.

מועד קטן

ב' ב' המנכש כו', קל"ח א'.
 י"ב א' אינו אומר לנכרי, ס"י סק"ח, סכ"ג סק"י.
 י"ב ב' מטילין שכר כו', קי"ז ב', ס"ט סק"ג.
 כ"ג א' כלים חדשים, קי"ג א'.

חגיגה

כ"ג א' תוד"ה ונפסקה, קי"ב א'.

יבמות

ה' ב' ברשב"א, סמ"ה סק"ג.
 י"ד א' תוד"ה במקומו, ק"ל א'.
 ע"ב ב' נימולין ביום ובלילה, קל"ז א'.
 ע"ו א' פריצותא בעלמא, ס"ה א'.
 קי"ד א' קטן אוכל נבלות, כל הסוגיא, סכ"ד סק"א-ג'.
 שם הבא לי מפתח, סכ"ד סק"ב.
 שם ברשב"א, סכ"ד סק"ג ד'.

כתובות

ו' א' המפיס מורסא, ס"כ ס"ק י"ד.
 ל"א ב' תוד"ה נימא, ס"ב ס"ק ט"ז.
 ל"ב א' צד חמור, קל"א ב'.
 מ"ז א' תוד"ה דמסר, ס"ו סק"ג.
 ס' א' גונח, סכ"א סק"ג.
 ס"ד ב' תוד"ה מיחזי, סל"ה סק"ו.
 ע' ב' בדליקה התיירו, ס"י סק"ו, סכ"ג סק"ד.

נדרים

ל"ז א' שכר פיסוק טעמים, ובתו', סל"ה סק"ח.
 ל"ז ב' לפיכך אם אבדו, סל"ה סק"ג.

גיטין

ח' ב' תוד"ה אע"ג, סכ"ג סק"א.
 ט"ו ב' תוד"ה גידוד, ס"ד סק"ה ו' י"א.
 י"ט א' כתב עליון כו', ברמב"ן וריטב"א, סכ"ב סק"ה.
 ל"ז ב' דתלי ליה, קמ"ח ב'.
 ס' א' ספר אפטרותא, קט"ו ב'.
 ס"א א' ומחזיקין ידי נכרים, סכ"ג סק"י.

בבא קמא

ב' א' בין אב לתולדה, קל"ח א'.
 כ"ו ב' היתה אבן, י"ב א'.
 כ"ו ב' זורק ארבע, ס"ב סק"ח.
 שם תוד"ה נתכוין, ע"ג א'.
 צ"ג ב' פשתן ונקהו, סט"ז סק"א.
 צ"ט ב' יקדים לו דינר, סל"ה סק"ד.
 קי"ג א' דשא"מ, ס"כ סק"ב.

בבא מציעא

כ"ט ב' כסא דחרשין, סל"ח סק"ח.
 נ"ד א' עד שיתן את החומש, קכ"ז ב'.
 נ"ז ב' תוד"ה ש"ח, סל"ה סק"ג.
 נ"ח א' השוכר את הפועל, סל"ה סק"ג ד' ז'.
 ע"ה א' בני חבורה, קמ"ט א'.
 צ' א' ונכרי הדש כו', סכ"ג סק"ט י"ד.
 שם מהו שיאמר כו', בסוגיא ובתו', קנ"ג א', סכ"ג סק"ט י'.

צ' א' ה"מ לענין שבת, קנ"ג א'.
 צ' ב' אערימו עלייהו, קנ"ג א'.
 צ"ג ב' להכי יהבי לך אגרא, סל"ה סק"ד.
 שם בריטב"א, סל"ה סק"ה.

בבא בתרא

כ"ב א' תוד"ה אנא, קמ"ט ב'.
 קכ"ז א' ספוקי מספקא, קל"ה א'.

סנהדרין

ס"ח א' ועוסקין באיסור שבות, קל"ב א'.
 ע"ט א' והלכה לה על הקטן, ס"כ סק"ה.
 שם לפלוני אני מתכוין, ס"כ סק"ה.
 פ"ד ב' דלמא חביל, ס"כ ס"ק י"ב.
 פ"ה א' תוד"ה ור"ש, ס"כ ס"ק י"ב י"ג.

מכות

ג' ב' הפותח בית הצואר, בראשונים, ס"ז סק"ט, י"א י"ב י"ג י"ד.
 ד' ב' צד חמור, קל"א ב'.
 כ"א ב' בחי' הגרע"א, צ"ג ב'.

עבודה זרה

ט"ו ב' והרי שדה כו', בריטב"א, סכ"ג סק"י י"ד.
 י"ז א' אל תקרב כו', סל"ג סק"ד.
 כ"א א' לא ישכיר, סל"ה סק"ב.
 כ"ב א' הנהו מוריקאי, סל"ה סק"י.
 כ"ח א' חושש הוא דלא, סכ"א סק"ג.
 כ"ח ב' ההיא אמתא, סכ"א סק"ג.

מפתחות

טז

י"ט ב' שכן נהנה, ס"כ סק"ד.
כ' א' החותה גחלים, ס"כ ס"ק
ט"ז.
כ"א ב' בשטמ"ק בהשמטות,
צ"א ב'.

מעילה

י"ז א' שטומאתו ושיעורו שוין,
ע"ו א'.

נדה

י"ז א' הא בחדתי, קי"ג א'.
כ' א' רש"י ד"ה אוליירין, קי"ד
א'.
מ"ד א' תוד"ה איהו, סכ"א
סק"ח.
מ"ו ב' ש"מ קטן אוכל נבלות
כו', סכ"ד סק"ד.
שם אי דאורייתא כו', סכ"ד
סק"ד.
ס"א ב' ברמב"ן, סמ"ה סק"ג.

כלים

פ"כ מ"ו, נ"ח א'.

מקואות

פ"ז מ"ז, נ"ז א'.
פ"ח מ"ה, נ"ז א'.

מכשירין

פ"ב מ"ה, קכ"ב א', קנ"א א'.
פ"ה מ"א, קמ"ד א'.
פ"ו מ"ה, קמ"ג ב'.

ידיים

פ"ג מ"ד, קט"ז א'.
פ"ג מ"ה, קט"ו ב', קט"ז א'.
שם בר"ש, קט"ז א'.
פ"ד מ"ה, קט"ו ב'.

כ"א א' תקריב, סמ"ז סק"ב.
כ"ט א' לא נצרכה אלא לקוצו
ש"י, סכ"ב סק"ז.
ל"ד א' ל"נ אלא לקוצו ש"י,
סכ"ב סק"ז.
נ"ו ב' הניח שאור כו' בסוגיא,
סל"ז סק"א.
נ"ז א' כמאב"ד, סל"ז סק"ג.
ע"ב ב' שהרי דחתה, סכ"א
סק"ו.

חולין

י"ד א' ונסבין חבריא כו', ובתו',
ס"ט סק"ד.
ט"ו א' אבל שוחט, ס"ט סק"ד.
מ"ג א' אמוראי נינהו, קי"ב א'.
צ"ג ב' בר"ן, ס"כ סק"ג.
ק"ד ב' כלי שני כו', ס"מ
סק"א-ו'.
ק"ח ב' באיזה בישול, סל"ז
סק"ד.
קכ"ו א' תוד"ה אנן, ס"ד ס"ק
י"ג.

בכורות

כ"ד ב' לאו היינו גוזז, ובתו',
סכ"ח ס"ק ט"ז.
ל"ד א' עד השתא כו', ס"כ
סק"א.
ל"ה א' והתירו, קנ"ג א'.

ערכין

ז' א' גופה היא, ובתו', סכ"א
סק"ח.

כריתות

ט"ו א' קצר וחזר וקצר, צ' ב'.

ל"ג ב' תוד"ה קינסא, סי"ג
סק"ח.
ל"ח א' לשרורי מנא, סמ"ג
סק"ג.
מ"ח ב' תוד"ה לא, ס"כ סק"ג.
ע"ד ב' ברמב"ן, ס"מ סק"ג ה'.

מסכת סופרים

פ"א ה"ז, קט"ו א'.
פ"ב ה"ד, קט"ז א'.

זבחים

מ"ז א' זה מחשב וזה עובר, ע"ו
א'.
נ"ו א' מנין לדם שנפסל, ס"ז
סק"ז.
צ"א ב' כדברי ר"ע, ס"כ סק"ז.
שם והא קא מכבי, ס"כ סק"ז.
שם אמרת לא יכבה, ס"כ סק"א
ד'.
צ"ג ב' לרבות עור, סט"ז ס"ק
י"ד.
צ"ד א' דעור בר כיבוס כו',
בסוגיא, סט"ז סק"ב.
שם רש"י ד"ה היתה, סט"ז
סק"ג.
שם תוד"ה מקנחה, סט"ז סק"ה
ו'.
צ"ד ב' שכשוך אין, סט"ז סק"ב.
שם רבא לטעמיה, סט"ז סק"ד.
שם זרק סודר, סט"ז סק"ד.
שם זרק פשתן, סט"ו סק"ג.
שם חיטי ושערי, סט"ו ס"ק י"ד.

מנחות
ט"ז א' על דעת ראשונה, צ' ב'.
כ' ב' נפסל בשקה"ח, ס"ז סק"ז.

רמב"ם

הלכות שבת

ה"י, סכ"ב סק"א ב'.	הי"ג, סי"ד סק"ג.	פרק א' ה"ז, ס"כ ס"ק י"ד.
הי"ב, סכ"ב סק"ו.	הי"ד, סי"ד סק"ו ח'.	ה"י, כריתות ס"ו סק"ג.
הי"ג, סכ"ב סק"ו.	הט"ו, ביצה ל"א א', סמ"ה סק"ט.	הי"ד, סכ"ב סק"ב.
הט"ז, סכ"ב סק"ה.	הט"ז, קנ"ה ב', קנ"ו א', סט"ו סק"ג ה'.	פרק ב' ה"ב, קכ"ח ב'. סכ"א סק"ו.
פרק י"ב ה"א, סמ"ג סק"ה, יומא ל"ד.	פרק ט' ה"א, סל"ח סק"ח.	ה"ג ד', ע"ז ס"ב סק"ו.
ה"ב, ס"כ סק"ח, סמ"ג סק"ה.	ה"ג, סמ"ג סק"ד ח'.	ה"י, סכ"א סק"ב, סכ"ג ס"ק י"ב.
ה"ו, סט"ז סק"ו.	ה"ד, ביצה י"ב א' ס"ק י"ב.	הי"א, סט"ז ס"ק ט"ו.
ה"ז, קכ"א א'.	ה"ג, סל"ח סק"ד.	שם במ"מ, קל"ג א'.
הי"ד, ובראב"ד, צ"ב א'. ס"א סק"ח.	ה"ד, סל"ח סק"ב, סמ"ה סק"ז.	ה"כ כ"א, יומא פ"ד ב'.
	ה"ו, סט"ו סק"א, סמ"ג סק"ה.	הי"ד במ"מ, סכ"א סק"ז.
פרק י"ג ה"ד, ס"א סק"ו.	ה"ח ט', צ"ד ב'.	פרק ג' ה"ב, סט"ו סק"ג.
הי"ז, ס"ב ס"ק י"ב.	הי"א, סט"ז סק"א י"ג י"ד ט"ז.	הי"א, סל"ח סק"ז.
הכ"א, ס"ב סק"י.	הי"ד, סט"ו סק"ג, סמ"ה סק"ז.	הכ"ד במ"מ, ק"כ א'.
פרק י"ד ה"ו, ס"ג ס"ק ט"ו.	פרק י' ה"ד, קי"ב א'.	פרק ד' ה"ד, סי"ג ס"ק י"א.
ה"ח, ס"ב סק"ו.	ה"ט, סמ"ה סק"א ז'.	פרק ה' ה"ד, ק"נ ב'.
ה"ט, ס"ד סק"ג ד'.	ה"י, סי"ז סק"ט, סמ"ה סק"י.	הי"ד, סל"ב סק"ב.
ה"י, ס"ד ס"ק י"ג.	הי"ד, סי"ח סק"ב.	הט"ז, סל"ב סק"ה.
הט"ו, ס"א סק"ח.	שם בלח"מ, סי"ח סק"א.	הי"ט במ"מ, קי"ז ב'.
הי"ז במ"מ, ס"ב סק"ה.	הט"ז, סי"ח סק"ב ד'.	פרק ו' ה"א, קנ"ג א'.
פרק ט"ו ה"א, ס"א סק"ח.	הי"ז, ס"כ ס"ק י"ד.	ה"ג ובמ"מ וכ"מ, קכ"ב א'.
ה"ב, ס"א סק"ט.	הי"ח, סט"ז ס"ק י"ח, סי"ח סק"ב.	ה"ו, קנ"א א'.
הכ"א, ס"א סק"ח.	הכ"ב, סמ"ו סק"ד.	ה"ט ובמ"מ, סכ"א סק"ב, סכ"ג סק"ב.
פרק י"ז הי"א, ס"ג סק"י.	הכ"ג, סמ"ו סק"ב.	
ה"י, ליקוטים לעירובין כ"ב א' סק"ה.	הכ"ד, סמ"ו סק"ו.	שם בהגהמי"י אות א', סכ"ג ס"ק י"א.
	הכ"ה, ס"כ ס"ק י"ד, סמ"ו סק"ח.	
פרק י"ח ה"ב, ע"ו ב', ע"ח א'.	פרק י"א ה"ה, קט"ז ב'.	ה"י, סימן כ"ו סק"ה.
שם במ"מ, ע"ו ב'.	שם במל"מ, סמ"ז סק"ב.	הט"ז בראב"ד, סל"ה סק"ב.
ה"ג, ע"ו א'.	ה"ו, סי"ז סק"ב ג'.	הי"ז, סל"ה סק"י.
ה"ה, ביצה ל"ט א'.	ה"ז, סמ"ה סק"ט.	פרק ח' ה"א, פ"א ב'.
ה"ו, ע"ט א'.	ה"ט, סכ"ב סק"א.	ה"ו, סימן כ"ז סק"א.

שם במ"מ, קי"ז ב'.	פרק כ"ב ה"ה, סמ"ב סק"ח.	ה"ז, צ' ב'.
פרק כ"ד ה"ב, ק"נ א'.	ה"ו, ס"מ סק"ד, סמ"א סק"ב.	הי"ב, פ"א א'.
ה"ד, ק"נ א'.	ה"ח, קמ"ה ב', סמ"א סק"א.	הי"ד, ע"ט א'.
ה"ה, קנ"א א'.	ה"י, סמ"ז סק"ג-ו'.	הי"ח, צ"ד ב'.
הי"ב, סי"ב ס"ק י"א.	הט"ו, סט"ז ס"ק ט"ז י"ז.	הי"ט, צ"ד ב'.
פרק כ"ה ה"ג, סי"ב סק"ו.	הט"ז, קי"ז ב', קמ"ג ב'.	הכ"א במל"מ, ע"ה ב'.
הט"ו, נ' ב'.	הי"ח, סט"ז סק"ב.	הכ"ד, ס"ב ס"ק י"ב.
הט"ז, סי"א סק"ז ט'.	ה"כ, קמ"ו ב'.	הכ"ו, צ"א א'.
ה"כ, סי"א סק"ד.	הכ"ב, קי"ג א'.	פרק י"ט הי"ג, ס"ד ב', סל"א
הכ"ג, סי"א ס"ק י"ב, ביצה ל"ו א'.	הכ"ה במ"מ ובלח"מ, סי"ח סק"ז.	סק"ו.
הכ"ה, סי"א ס"ק י"ב.	הכ"ו, סי"ח סק"ה.	פרק כ' ה"ו, קנ"ג א' ב'.
הכ"ו, סט"ז סק"כ.	פרק כ"ג ה"ו, קמ"ו ב'.	פרק כ"א ה"ב, ס"כ ס"ק ט"ו.
פרק כ"ו הי"א, סי"ח סק"ה.	ה"ח, ביצה י"ח א'.	ה"ט, קנ"ג א', קנ"ד ב'.
הי"ג, ס"כ ס"ק ט"ו.	הי"ב, סל"ה סק"ח, סמ"ח סק"א.	ה"י, ס"י סק"ו, סי"א ס"ק י"ב.
הט"ו, ביצה ל"ה ב' ל"ו א'.	הי"ד, קמ"ח ב'.	הי"א, סימן כ"ז סק"א.
פרק כ"ט הי"א, ס"ו סק"ג.	הט"ו, ביצה י"ז ב'.	הי"ג, סל"ח סק"ז.
פרק ל' ה"א, סוכה מ"ח א'.	הט"ז, ביצה י"ב ב'.	הי"ז, סי"ט סק"ב.
ה"ט, קי"ז ב'.	הי"ט, סמ"ח סק"א.	הי"ח, סכ"ט סק"ב.
	הכ"ה, ק"כ א' קמ"ג ב'.	הכ"ז, סכ"א סק"ט.

רמב"ם

הלכות מעשה הקרבנות
פ"ו ה"ה, קל"ג ב'.
פ"ח ה"ב ובלח"מ, סט"ז סק"ב.

הלכות תמידין ומוספין
פ"א ה"ז במל"מ, סמ"ו סק"ב.
פ"ה הי"א, סי"ב סק"ו.

הלכות קרבן פסח
פ"א הי"ד, קי"ז א'.
פ"ה ה"ח ט', ס"ז סק"ב.

הלכות טומאת מת
פכ"א ה"א, צ"ו א'.
פכ"ב ה"ג, צ"ו א'.

הלכות טומאת צרעת
פי"ג ה"א, סט"ז סק"ב.

הלכות מטמאי מו"מ
פ"ז ה"ו, צ"ג א'.

הלכות כלים
פ"א ה"ה, ט"ז א'.
פ"ט ה"ד, ס"ג ב'.
פכ"ח ה"ב ג', ס"ג ב'.

הלכות גניבה
פ"ז ה"י, קמ"ט א'.

הלכות מכירה
פ"ל ה"ז, קמ"ח א'.

הלכות שכירות
פי"ג ה"ג ובלח"מ, סכ"ג סק"ט.

הלכות מלוה ולוה
פ"י ה"ב, קמ"ח ב'.

הלכות אבל
פ"א ה"ח, קל"ה ב'.

הלכות חנוכה
פ"ד ה"א, כ"ב א'.
שם ה"ז, כ"א ב'.

הלכות איסורי ביאה
פט"ז הי"א, קי"א א'.
פכ"א ה"ח, ס"ה א'.

הלכות מאכלות אסורות
פי"ד הי"ב, ס"כ סק"ד.

הלכות נזירות
פ"ה ה"ב, ע"ז א'.

הלכות כלאים
פ"ב הי"א, נ' ב'.
פ"ט ה"ט, צ"ב ב'.
פ"י הכ"ד, סמ"ה סק"א ה'.

הלכות תרומות
פ"ז הי"א, קל"ה א'.

הלכות מעשר
פ"ג הט"ו, ס"מ סק"ד.
פ"ה הי"ד, סמ"ג סק"ב.
שם הט"ז, י"א ב'.

הלכות בכורים
פ"ו הי"ב, סמ"ג סק"ב.

הלכות שמיטה ויובל
פ"א הט"ו, נ' ב'.
פ"ה ה"י, צ' א'.
פ"ט ה"ה ט', קמ"ח ב'.

הלכות ביאת מקדש
פ"ה ה"ה, י"ד א'.

הלכות איסורי מזבח
פ"ה הי"א, סמ"ז סק"ח.

הלכות יסודי התורה
פ"ו ה"ח בכ"מ, קט"ז א'.

הלכות דעות
פ"ז ה"ה, ל"ג ב'.

הלכות עבודת כוכבים
פי"ב ה"י, צ"ד ב'.

הלכות קריאת שמע
פ"ב ה"ה ו', ס"ה סק"ח.

הלכות תפלה
פ"ו ה"ד ה', ס"ה סק"ה ז' ח'.
פ"ז ה"י, ס"ה סק"ז.

הלכות תפילין
פ"א ה"ד, סט"ו סק"א ב'.
שם ה"ז, ובהגהמ"י, ע"ט ב'.
פ"ג ה"ה בכ"מ, ע"ט ב'.
פ"ה ה"ג, סכ"ב סק"ז.

הלכות עירובין
פ"א ה"א, ק"ל ב'.

הלכות שביתת עשור
פ"א ה"ג במ"מ, סי"ד סק"י י"ב ט"ז.

הלכות יו"ט
פ"א הט"ז, ל"ט ב'.
פ"ג ה"ה, סמ"ז סק"ח.
שם ה"י, סט"ו סק"ה.
שם הי"ז, סי"ט סק"ב.
פ"ד ה"י, ע"ד ב'.
שם הי"ג, סי"ח סק"ו.
פ"ה ה"א, קכ"ו ב'.
פ"ז ה"ח, קי"ז ב'.

הלכות חמץ ומצה
פ"ו ה"י, סכ"ד סק"ז.

שלחן ערוך

אורח חיים

מ"ב ס"ק ט"ז, סכ"ה סק"ח.
 סימן רס"ה מג"א סק"ב, סיי"א
 ס"ק י"א י"ג.
 סימן רס"ו ס"ט, ס"י סק"ו, סיי"א
 ס"ק ט"ו.
 סיי"א, קנ"ג ב'.
 מג"א ס"ק י"ד, ס"י סק"ו.
 מג"א ס"ק י"ט, סיי"ב ס"ק י"ב.
 בהגר"א ס"ק ט"ז, סיי"ב ס"ק י"ב.
 מ"ב ס"ק כ"ט, קנ"ג ב'.
 סימן רס"ח בטור, קי"ט ב'.
 ס"ג, ברכות י"ב סק"ג.
 ס"ד, ס"ו ס"ק י"ג.
 ס"ו, ס"ו ס"ק י"ד.
 שם במג"א סק"ט בגליון הגרע"א
 ס"ו ס"ק ט"ו.
 שם במג"א סק"י, קי"ט ב'.
 מ"ב ס"ק י"ג, ס"ו ס"ק י"ג.
 מ"ב ס"ק י"ז, ס"ו ס"ק י"ד.
 סימן רע"א ס"א בבה"ל, ס"ח
 סק"א.
 סיי"ד, ס"ח סק"ב ג'.
 שם בהגהות הגרע"א, ס"ח סק"א.
 מ"ב סק"ב, ס"ח סק"א.
 סימן רע"ג ס"ה, ס"ח סק"ח.
 ס"ד בהגהות הגרע"א, ס"ח סק"ב.
 סימן רע"ה בטוש"ע, סל"ב
 סק"ב ה' ו'.
 ס"ב בהג"ה, סל"ב סק"ג.
 ס"ז ח', סל"ב סק"ז.
 סיי"ב בבה"ל, סל"ב סק"ה.
 מג"א סק"ה, סל"ב סק"ד.

סימן רנ"ג ס"א ובב"י וד"מ, סיי"ג
 סק"ו. ועי' ס"ו סק"ה.
 סימן רנ"ד בב"י, סל"ז סק"ה.
 שם ס"ז בבה"ל, קי"ז ב'.
 שם מג"א ס"ק י"ד, סמ"ג סק"ח.
 שם מג"א ס"ק כ"ג, קי"ז ב'.
 שם מ"ב ס"ק מ"ג, קי"ז ב'.
 סימן רנ"ז ס"ד, סיי"ג ס"ק י"א
 י"ב.
 שם בבה"ל, סיי"ג סק"א.
 שם במג"א ס"ק י"ג, סיי"ג סק"א.
 ס"ה, סיי"ג סק"ז.
 ס"ח, סיי"ג סק"ט י'.
 סימן רנ"ח במ"ב סק"ב ובא"ר,
 סיי"ג סק"ג.
 שם בשעה"צ אות ה', סיי"ג ס"ק
 י"ג.
 סימן רס"א ס"ב, ס"ו סק"א ד' ה'.
 בהגר"א ס"ק י"ב, ס"ז סק"ו ט',
 וע"ש סק"ד.
 סימן רס"ג ס"ד, סכ"ה סק"ה
 ח'.
 ס"ה, סכ"ה סק"ו.
 ס"ו ז', סכ"ה סק"ב – ה' ח'.
 ס"ח, סכ"ה סק"ד.
 ס"י, סכ"ה סק"ט.
 ס"י י"א, ס"ו סק"י.
 סיי"ד, ס"ו סק"ב.
 סט"ו, ס"ו ס"ק ו' י"א.
 מג"א ס"ק י"א, סכ"ה סק"ז.
 מג"א ס"ק כ"ו, ס"ו סק"ב.
 מ"ב ס"ק י"ג, ס"ח סק"א.

סימן י"א מג"א ס"ק י"ג, סמ"ה
 סק"ג ד'.
 סימן ל"ב ס"ה בבהגר"א, סכ"ב
 סק"ג.
 ס"ז, ע"ט ב'.
 סיי"ז בגליון הגרע"א, סכ"ב סק"ו.
 סיי"ח בהגר"א, סכ"ב סק"ד.
 סימן ע' ס"ה בבהגר"א, ס"ה
 סק"ח.
 סימן צ"ב ס"א בהג"ה, ל"ג א'.
 סימן קנ"ג מג"א סק"ב, קט"ו א'.
 סימן קע"ח ס"א ב', ס"ח סק"ז.
 סימן רמ"ב מג"א סק"ג, ב"ק
 פ"ב א'.
 סימן רמ"ה בב"י, סל"ה סק"י.
 ס"א במג"א ובהגר"א, סל"ה סק"י.
 ס"ד, סל"ה ס"ק י"א.
 שם במ"ב ס"ק י"ז, סל"ה ס"ק י"א.
 סימן רמ"ו ס"א בב"י, סל"ה
 סק"ב.
 ס"א, בבה"ל, סל"ה סק"א.
 ס"ג ובגליון הגרע"א, סל"ד סק"ו.
 סימן רמ"ט ס"א ובמג"א
 ובבה"ל, סוכה ס"י לדף מ"ד ב'.
 סימן רנ"ב בב"י וד"מ, י"ב א',
 ס"ל סק"ד.
 ס"ו בהגר"א ובה"ל, ס"ל סק"ו.
 שם מג"א ס"ק י"ט, סכ"ח
 סק"ו.
 שם מג"א ס"ק כ"ו, ס"ל סק"ו.
 שם בבהגר"א ס"ק כ"ט, י"ב א'.

סימן רע"ו ס"א, סכ"ג ס"ק י"ב.
 ס"ב בבה"ל, קב"ב א'.
 ס"ג, ס"י סק"ב ז' ח'.
 ס"ד, סכ"ג סק"ז י"א.
 מג"א ס"ק י"א, ס"י סק"ב.
 שם במ"ב ס"ק ל"ב, סכ"ג סק"ז.
 סימן רע"ז ס"א, ק"כ ב'.
 ס"ה במג"א ובט"ז, קכ"א א'.
 במג"א סק"א, ס"י סק"א.
 מ"ב ס"ק י"ז, ק"כ ב', ס"י סק"ב.
 מ"ב ס"ק כ"ב, סמ"ג סק"ז.
 סימן רפ"ב במג"א סק"ו, נדרים
 ל"ז ב'.
 סימן רפ"ו בטור, ברכות ס"ט
 סק"ט.
 בהגר"א סק"י, ברכות ס"ט סק"ט.
 סימן רפ"ח בטור, תענית י"ט א'.
 סימן רצ"א במג"א, ק"ח א'.
 סימן רצ"ג ס"א, ס"ו סק"ו.
 בבה"ל ד"ה שירא, ס"ז סק"ח.
 סימן רצ"ט ס"ז, ליקוטים
 לברכות מ"ב ב'.
 סימן ש"א בב"י, ס"ה ב'.
 ס"א, ק"ג א'.
 ס"א, ס"ב א'.
 סכ"ב בטור ושול"ע ואחרונים,
 סכ"א סק"ט, סל"א סק"ו ז'.
 סכ"ג, נ"ז א', ס"ב א'.
 סל"א, קמ"ו ב'.
 סל"ג, נ"ז א'.
 סל"ו, ס"ה ב'.
 סמ"ד, ס"ה ב'.
 סמ"ה, קמ"ו ב'.
 סמ"ו, סט"ז סק"כ.
 מג"א ס"ק נ"ז, סמ"ג סק"ד.
 בהגר"א ס"ק ק"ד, ברכות סט"ז
 סק"ב.
 מ"ב ס"ק נ"ד, ס"ד ב'.

בשעה"צ ס"ק קצ"ו, ברכות סט"ז
 סק"ב.
 סימן ש"ב ס"א, סט"ז ס"ק י"ט.
 בה"ל ד"ה עליה, קמ"ז א', סט"ז
 ס"ק י"ט.
 שם ד"ה י"א, סט"ז סק"ט.
 ס"ג בטוש"ע, ק"ג א'.
 ס"ז, סט"ז סק"י.
 שם בהגר"א ובבה"ל, סט"ז סק"ט.
 ס"ח, סט"ז ס"ק י"א.
 ס"ט, סט"ז סק"ב ג' ד' י'.
 שם בבגר"א, סט"ז סק"ז.
 בבה"ל ד"ה אבל, סט"ז סק"ב.
 שם ד"ה אסור, סט"ז סק"י י"ד.
 ס"א, ובבה"ל, סט"ז ס"ק י"ב.
 מג"א ס"ק י"ז, סט"ז ס"ק י"א.
 מ"ב ס"ק ל"ז, סט"ז ס"ק י"א.
 מ"ב ס"ק מ"ו, סט"ז סק"ז.
 סימן ש"ג בטוש"ע ס"ט, ס"ב א'.
 סט"ו, ס"ד א', סל"א סק"ג.
 מג"א סק"ז, ס"ב א'.
 סימן ד"ש ס"י כ"ד סק"א.
 סימן ש"ה ס"ח, ס"י סק"ו.
 שם בבה"ל, קנ"ג א'.
 מג"א סק"ו, קנ"ג א'.
 מג"א ס"ק י"א, סט"ז סק"כ.
 מג"א ס"ק ט"ז, סל"ד סק"א.
 מג"א ס"ק י"ח, קנ"א א'.
 סימן ש"ו בב"י ובד"מ, סל"ה
 סק"ו.
 ס"ד, סל"ה סק"ג.
 שם בהג"ה ובמג"א סק"ז, סל"ה
 סק"ו.
 שם בבה"ל, סל"ה סק"ד.
 ס"ה בהגר"א, סל"ה סק"ח.
 ס"א בבה"ל, סכ"ב סק"א.
 מג"א ס"ק י"א, סל"ה סק"ח.
 מג"א ס"ק ט"ו, קמ"ח א'.

מ"ב ס"ק כ"א, סל"ה סק"ז.
 מ"ב ס"ק כ"ג, ק"נ א'.
 מ"ב ס"ק כ"ד, סל"ה סק"ח.
 סימן ש"ז בב"י, סכ"ג סק"ו,
 סמ"ח סק"ג.
 ס"ב, סכ"ג סק"ה.
 ס"ה, סכ"ו סק"ה.
 שם בהג"ה, סכ"ג סק"ב.
 ס"ז, ק"נ ב'.
 ס"ח בבה"ל, ק"נ ב'.
 ס"י, קנ"א א'.
 ס"א, קמ"ט א'.
 ס"י בהגר"א, סמ"ח סק"ב.
 סט"ז, סמ"ח סק"ג.
 סכ"א, ק"נ א', סכ"ג סק"ט, ע"ז
 ס"ב סק"א.
 סכ"ב בהג"ה, סכ"ג סק"ד.
 שם בט"ז סק"ב, סכ"ג סק"ב.
 מג"א סק"ז, סכ"א סק"ג.
 מג"א סק"ח, סכ"ג סק"ג.
 מג"א ס"ק י"א, סכ"ג סק"ו.
 מג"א ס"ק י"ג, ק"נ א'.
 מג"א ס"ק ט"ז, סמ"ח סק"ד.
 מג"א ס"ק י"ט, סמ"ח סק"ה.
 מג"א ס"ק כ"ט, סכ"ג סק"ט.
 מג"א ס"ק ל"א, סכ"ג סק"ד.
 מ"ב סק"י, סכ"ג סק"ה.
 מ"ב ס"ק י"א, סכ"ג ס"ק י"א.
 מ"ב ס"ק כ"ב כ"ג, סכ"ג סק"ג.
 מ"ב ס"ק כ"ד, סכ"ג ס"ק י"ג.
 מ"ב ס"ק נ"ו ע"א ע"ו, סכ"ג
 סק"ד.
 מ"ב ס"ק ע"ג ע"ד, סכ"ג סק"ט.
 סימן ש"ח ס"א בגליון הגרע"א
 ז"ל, קנ"ז א'.
 ס"ג, ס"י ס"ק י"ב.
 ס"ד, ס"י סק"ו.
 ס"ט, ס"י סק"ז.

מפתחות

יט

שם במג"א ס"ק י"ח, ס"ז ס"ק
ט"ו.
ט"ז סק"ז, ק"ג א'.
שם במ"ב סק"ז, ס"ז סק"י"ב.
מ"ב ס"ק כ"ג, ק"ג א'.
מ"ב ס"ק ל"ד, ק"ג א'.
סימן שי"ח ס"ד, סל"ח סק"ג.
שם בבה"ל, ס"ח סק"י"ב, סל"ח
סק"ד.
סי"א, סמ"ב סק"י"א.
סי"ג, סל"ח סק"י"א, ס"מ סק"ו.
שם בבה"ל, סמ"ב סק"י"ד.
סט"ז, סכ"ח סק"י.
מג"א סק"י"ד ט"ו, סמ"א סק"א.
מג"א סק"כ"ב, ס"ז סק"ו.
ט"ז סק"י, ס"ז סק"ו.
מ"ב סק"ד, קמ"ה ב'.
מ"ב סק"ל"א, סמ"א סק"ב.
מ"ב סק"ל"ז, סמ"ג סק"ז.
מ"ב סק"ל"ט, סמ"א סק"ד.
מ"ב סק"מ"ב, סמ"א סק"ג.
מ"ב סק"מ"ח, סמ"א סק"ג.
מ"ב סק"ס"ד, סמ"א סק"ה, סמ"ג
סק"ז.
מ"ב סק"ס"ה, סמ"ג סק"ט.
מ"ב סק"ע"ז, סמ"ב סק"ט.
מ"ב סק"פ"א, ס"מ סק"ו.
מ"ב סק"פ"ג, סמ"ב סק"י"ד.
מ"ב סקנ"א, ס"ג סק"ה.
סימן שי"ט בטור ובב"י, ס"ד
סק"א, סט"ז סק"ז.
ס"ג, ס"ד סק"י"ב י"ח.
ס"ד, ס"ד סק"י"ד.
ס"ו, סכ"ח סק"י"א.
ס"י, ע"י ס"ד סק"ט.
סי"א, ס"ט סק"ד.
סט"ז, סוכה נ' א'.
מג"א סק"ח בגליון הגרע"א,
סכ"ח סק"י"א.

סימן שי"ד ס"א, ס"ח סק"י.
ס"ז, ס"ז סק"י.
ס"ח ובבה"ל, ס"ז סק"י.
מג"א סק"ה, ק"ג א'.
מג"א סק"י"ד, סמ"ה סק"י"א,
ביצה י"ב א' סק"י.
בהגר"א ס"א, קמ"ו ב'.
מ"ב סק"כ"ה, ס"ז סק"י.
שעה"צ אות מ"ה, ס"ט סק"ג.
סימן שט"ו ס"א, ס"ט סק"י
י"א.
ס"ג ובבה"ל, ס"ט סק"י"א.
ס"ה ו', ס"ט סק"י"א.
ס"ה בבה"ל, ס"ט סק"ח.
מ"ב סק"כ, ס"ט סק"י"א.
מ"ב סק"כ"ב, ס"ט סק"י"א.
סימן שט"ז בטור ובב"י, וב"ח,
ס"כ סק"י"א, סמ"ו סק"ו.
שם בב"י ודרישה, ס"כ סק"ט"ו.
ס"ב בבה"ל, סמ"ו סק"ד ז'.
ס"ג בבה"ל, ס"כ סק"י.
ס"ד בבה"ל, ס"כ סק"י"א.
ס"ז, סמ"ו סק"ח.
סי"א בבהגר"א, ס"כ סק"ט"ו.
מג"א סק"ט, סמ"ו סק"ה.
מג"א סק"י"א, סמ"ו סק"ג.
מג"א סק"כ"ד, ס"ז סק"ד.
מג"א סק"כ"ה, ס"כ סק"ט"ו.
ט"ז סק"ג, ס"כ סק"י"א.
מ"ב סק"ז, סמ"ו סק"ד.
מ"ב סק"נ"א, ס"כ סק"ט"ו.
סימן שי"ז בב"י, ס"ז סק"ט י',
סמ"ה סק"ח.
ס"א, ק"ב א', ק"ג א'.
שם בבהגר"א, ק"א ב'.
ס"ג, ובמג"א, ס"ז סק"י"ג.
ס"ה, ק"ג א'.

סכ"ז, ס"א סק"ט"ז.
סכ"ט, קכ"ז ב'.
סל"ו בבה"ל, ביצה ל"ו ב'.
מג"א סק"ח, ס"ב סק"ה.
מג"א סק"י"א, י"ב א'.
מג"א סק"ל"ד, ס"ח סק"ה.
מג"א סק"נ"א, ס"א סק"י"ג ט"ז.
מג"א סק"נ"ט, ס"י סק"ג.
מג"א סק"ס"א, ביצה ל"ו ב'.
מג"א סק"קל"ו, ס"ט סק"ב.
מ"ב סק"י"ב, ס"ב סק"ז.
מ"ב סק"י"ג, ס"ב סק"י"ב.
מ"ב סק"כ"ג, ס"ב סק"ד ו'.
מ"ב סק"כ"ו, ע"י ביצה ל"ו ב'.
מ"ב סק"מ, ס"ח סק"ז.
מ"ב סק"נ"ח, ק"ב א'.
מ"ב סק"ס"ג, ס"ט סק"כ.
מ"ב סק"קכ"ז, קכ"ח א'.
שעה"צ אות י"ג, ס"ב סק"ז.
סימן ש"ט ס"ד, ס"א סק"א.
מג"א סק"ו, ס"א סק"א.
סימן ש"י ס"ז, ס"ב סק"ב.
בבה"ל ד"ה מטה, ס"א סק"י"ג.
ס"ח, ס"א סק"ז.
ט"ז סק"ח, ס"א סק"י"ג.
מ"ב סק"ל"ג, ס"א סק"ו.
סימן שי"א ס"ח, ס"י סק"ז, ס"א
סק"א.
מ"ב סק"ט"ז, ס"א סק"ד.
מ"ב סק"כ"ב, קנ"א ב'.
סימן שי"ב מג"א סק"ו, סט"ז
סק"י"ב.
סימן שי"ג בטור ובב"י, ס"ח
סק"ה.
ס"ו, ס"ח סק"ז.
ס"י, עירובין ק"ד א'.
מג"א סק"י"ב, ס"ח סק"ה.
שעה"צ אות ל"ב, ס"ח סק"ה.

מג"א ס"ק י"א, סט"ז סק"ו.

מג"א ס"ק ט"ו, סיד" ס"ק י"ז כ'.

מג"א ס"ק ט"ז, סיד" סק"ט.

מג"א ס"ק י"ט, סט"ו ס"ק י"א.

ט"ז ס"ק י"ג, סיד" ס"ק י"ז.

מ"ב סק"ז, סיד" ס"ק ט"ו.

מ"ב ס"ק י"ב, סיד" ס"ק ט"ו.

מ"ב ס"ק ט"ו, סיד" ס"ק ט"ו.

מ"ב ס"ק י"ט, סיד" ס"ק ט"ו.

מ"ב ס"ק נ"ה, סיד" ס"ק ט"ו.

מ"ב ס"ק ס"א, סיד" ס"ק י"ז.

מ"ב ס"ק ס"ב, סיד" סק"כ.

בבה"ל ד"ה היו, סיד" ס"ק ט"ו.

בבה"ל ד"ה שבירר, סיד" ס"ק ט"ו.

בבה"ל ד"ה מתוך, סיד" ס"ק ט"ו.

סימן ש"כ בב"י, סט"ז ס"ק י"ז.

ס"א, סכ"ח סק"ו.

ס"ב, סכ"ח סק"ח.

ס"ז, סכ"ח ס"ק ט"ו.

ס"ט, סכ"ח סק"ט י'.

סי"ז, סט"ז ס"ק י"ז.

סי"ח, סכ"ח ס"ק ט"ו.

מג"א סק"ז, סיד" סק"ט.

מג"א ס"ק י"ג ט"ז, סכ"ח סק"ט.

מג"א ס"ק כ"ב, סט"ז ס"ק י"ז.

מ"ב ס"ק י"ח, קמ"ד ב'.

מ"ב ס"ק ל"ח, סכ"ח סק"י, סמ"ז סק"ג.

מ"ב ס"ק ק"ה ק"ז, סכ"ח סק"י.

סימן שכ"א בב"י, סיד" ס"ק י"א, סכ"ט סק"ב.

ס"ב ג', סמ"ז סק"ג ו'.

ס"ה, סמ"ז סק"ז.

סי"ב, סכ"ט סק"ב ג'.

סיד", סט"ו ס"ק י"א.

שם בבה"ל, סט"ו סק"ט י'.

סט"ו, סט"ו ס"ק י"ב.

סט"ז, סט"ו סק"ח.

סי"ט, סיד" סק"ג ה'.

מג"א סק"ד, סמ"ז סק"ד.

מג"א סק"ה, סמ"ז סק"ז.

מג"א סק"ז, קי"ח א'.

מג"א ס"ק י"ד, סכ"ט סק"ב.

מג"א ס"ק י"ט, סט"ו ס"ק י"א.

מ"ב סק"ט, סמ"ז סק"ג ו'.

מ"ב ס"ק י"א, סמ"ז סק"ד.

מ"ב ס"ק כ"א, קי"ח א'.

מ"ב סק"ג, סט"ו סק"ה.

מ"ב ס"ק נ"ז, סט"ו סק"י י"א.

בבה"ל סוף הסימן, סכ"ח ס"ק ט"ו.

סימן שכ"ג ס"ד בבה"ל, קמ"ח א'.

ס"ה, ביצה כ"ט ב'.

ס"ז, ביצה י"ח א'.

מג"א סק"ה, סמ"ח סק"ד.

מג"א סק"ח, קי"ח א'.

סימן שכ"ד בב"י, ס"ט סק"ה, סט"ו סק"ה.

ס"א בבה"ל, סט"ו סק"ה י"ג.

ס"ג בבה"ל, קנ"ה ב', קנ"ו א', סט"ו סק"ד.

מג"א סק"ב, קנ"ו א'.

בהגר"א סק"ח, ס"ט סק"ה.

מ"ב סק"ז, קנ"ה ב', סט"ו ס"ק י"ג.

שעה"צ אות כ"ד, קנ"ו א'.

סימן שכ"ה ס"י, ס"י סק"ח, סכ"ג סק"ג ו'.

שם בגליון הגרע"א, קכ"ב א'.

שם בבה"ל, קכ"ב א'.

שם סי"ג, סכ"ג ס"ק י"א.

מג"א ס"ק כ"ח, קכ"ב א'.

מג"א סק"ל, סכ"ג ס"ק י"א.

מ"ב ס"ק נ"ז, סכ"ג סק"ו.

מ"ב ס"ק ע"א ע"ב, סכ"ג ס"ק י"א.

סימן שכ"ו בב"י, סכ"ו סק"ד.

ס"א בהג"ה, סכ"ו סק"ד.

ס"ג, סכ"ו סק"ד.

שם, ובבה"ל ד"ה אפי', סי"ג סק"ב.

ס"ה, סכ"ו סק"ג.

ס"ו בבה"ל, סכ"ו סק"ד.

ס"י, סיד" סק"ג.

שם בבה"ל, פ"ו א'.

מג"א סק"ו, סכ"ו סק"ו.

מג"א סק"ח, סט"ז ס"ק ט"ו.

בגליון הגרע"א ס"א, סכ"ו סק"ה.

סימן שכ"ח בטור, צ"ד ב'.

סימן שכ"ח בטור וב"י, סכ"א סק"ג ד'.

ס"ד ובבה"ל, סכ"א סק"ו ז'.

ס"ז בבה"ל, קל"ג א'.

סי"ב, קל"ג א'.

סי"ז, סכ"ג ס"ק י"ב.

סכ"ב, סיד" סק"ג, סמ"ד סק"א.

סכ"ה בטור וב"י ובהגר"א, סכ"א סק"ט.

סל"ו, ס"ד ב'.

מג"א ס"ק ל"ב, ס"כ ס"ק י"ד.

מ"ב ס"ק נ"ד, סכ"א סק"ה.

מ"ב ס"ק פ"א, סכ"א סק"ט.

סימן ש"ל בב"י, סט"ז ס"ק ט"ו.

ס"א, סט"ז ס"ק ט"ו, קכ"ח ב'.

שם בבה"ל, קכ"ח ב'.

ס"ז, קל"ה ב'.

מג"א סק"ג, סט"ז ס"ק ט"ו.

מג"א סק"י, סכ"א סק"ח.

מ"ב סק"ג, קכ"ח ב'.

סימן של"א בב"י, קל"ג א'.

מפתחות

כ

ס"ה, יבמות ס"ז סק"ט.

מג"א סק"ה, ס"ב סק"ט י"ב.

סימן של"ב בטור, סי' כ"א סק"א.

מ"ב סק"א, סט"ז סק"י"ב.

סימן של"ג ובב"י, קכ"ו ב', ביצה ל"ו א'.

סימן של"ד ס"א, קט"ו א', קי"ח א'.

שם בבה"ל, קי"ז ב'.

שם בבה"ל בשם תו"ש, קי"ז ב'.

ס"ב, בטוש"ע, ס"י סק"ה ו'.

ס"ה, קי"ז ב'.

ס"ט, ק"כ א'.

סי"א בבהגר"א, ק"כ א'.

סט"ז, בבהגר"א, קי"ז א'.

סי"ט, קט"ז א'.

סכ"ב, ק"כ א'.

סכ"ד, סט"ז סק"ז.

סכ"ו, סכ"ג סק"ד.

מג"א סק"ו, קי"ז ב'.

מג"א סק"י"ג, ק"כ א'.

מג"א סק"י"ח, קט"ו ב'.

מ"ב סק"ה ז', ס"י סק"ו.

מ"ב סק"י"ב, קי"ז ב'.

מ"ב סק"כ, ק"כ א'.

מ"ב סק"נ"ה, ק"כ א'.

סימן של"ה ס"א, קי"ז ב', קמ"ג ב'.

ס"ג בבהגר"א, קי"ז ב'.

מ"ב סק"ט, קי"ז ב', קמ"ג ב'.

סימן של"ו במג"א סק"א, עוקצין ס"ה סק"ח.

ס"ב בבה"ל, עירובין ק' ב'.

ס"ז בב"י, דמאי ס"ט סק"ב.

ס"ח בבה"ל, עוקצין ס"ה סק"ח.

סי"ב בבה"ל, עוקצין ס"ה סק"ח.

סי"ג בבה"ל, סט"ז סק"י"ב.

מג"א סק"י"ב, סט"ו סק"ג י"ד.

מ"ב סק"מ"ב, דמאי ס"ט סק"ט.

שעה"צ סק"י"ח, שביעית ס"ב סק"ד.

סימן של"ח בב"י, ביצה ל"ו ב'.

מג"א סק"א, סכ"א סק"י.

מג"א סק"י"ב, מ"ג א'.

סימן של"ט במג"א סק"ח, בכורות ס"ו סק"י.

מ"ב סק"כ"ג, קמ"ח ב'.

סימן ש"מ במג"א בהקדמה, סכ"ג סק"ג.

ס"א בבה"ל, צ"ד ב'.

ס"ב בבה"ל, עירובין ק"ג א'.

ס"ג, סכ"ב סק"י.

שם בבה"ל ד"ה המוחק, סכ"ב סק"ט.

ס"ד בבה"ל, סכ"ב סק"א ב'.

סי"ג י"ד בבה"ל, סי"ז סק"ט, סמ"ה סק"ח ט'.

מג"א סק"ו, סכ"ב סק"י י"א.

מג"א סק"ט"ז, סכ"ז סק"א.

מ"ב סק"י"ז, סכ"ב סק"י"א.

מ"ב סק"כ"ב, סכ"ב סק"ג.

מ"ב סק"ל"ח, סכ"ז סק"א.

שעה"צ אות י"ג, עירובין ק"ג א'.

סימן שמ"א ס"א, קנ"ז א'.

סימן שמ"ב, ס"ו סק"ה ח'.

סימן שמ"ג בדיני חינוך, סי' כ"ד.

סימן שמ"ה סי"ט, ס"ג סק"ז ט"ו, ס"ד סק"ד.

סט"ו בבה"ל, ס"ד סק"י"א.

מג"א סק"א, ס"ד סק"ד.

מ"ב סק"ג, ס"ד סק"ד ה'.

מ"ב סק"ס"ג, ס"ד סק"י"א.

סימן שמ"ו ס"ג ובבהגר"א, ס"ד סק"י"ג.

במג"א ובבה"ל, ס"ג סק"י"ד.

סימן שמ"ט ס"ג בבה"ל, קנ"ג א'.

סימן שנ"ב ס"א בט"ז, ס"א סק"ח.

סימן שנ"ח ס"ב בבהגר"א ובה"ל, ס"ד סק"י"א.

סימן שס"ב ס"ב בבה"ל, ס"ד סק"י"א.

שם מ"ב סק"מ"ד, סכ"ד סק"ה.

סימן שס"ה ס"ה ו', קמ"ח ב'.

סימן שפ"ח במג"א, ק"ל ב'.

סימן שצ"ג ס"ה, ס"ו סק"ה.

סימן ת"ה מג"א סק"י"ד, קכ"ב א'.

סימן תמ"ג מ"ב סק"כ"א, סמ"ז סק"ד.

סימן תנ"ב מג"א סק"ט, סי"ג סק"ח.

סימן תנ"ט בבהגר"א סק"ה, מתבאר בסימן ז'.

סימן תע"ב ס"א, ס"ו סק"ג.

סימן תפ"ו במ"א ובבהגר"א, ע"ה ב'.

סימן תפ"ז במ"ב סק"י"א, ס"ו סק"ט"ו.

סימן תצ"ז ס"א, סמ"ו סק"י.

שעה"צ אות ס"ט, קנ"ו ב'.

סימן תצ"ח ס"ח, קנ"ו ב'.

מג"א סק"כ, ס"ט סק"ו.

מ"ב סק"נ"ז, קי"ז ב'.

סימן תצ"ט מג"א סק"ד י', סמ"ז סק"ח.

סימן תרל"ב בטור, ס"ד ס"ק י"א.

סימן תרל"ט ס"ג, ס"י סק"ג.

סימן תרנ"ד מ"ב סק"א, ס"ב סק"י.

סימן תרס"ז מג"א סק"ג, קי"ג א'.

סימן תרס"ח מג"א סק"ג, ס"ו סק"י"א.

סימן תרע"ז ס"ב, כ"ב א'.

סימן תרע"ח מ"ב סק"ו, ס"ח סק"א.

סימן תר"פ בטור, ס"י סק"א.

מג"א ס"ק י"ד, ס"ב סק"י.

סימן תקל"ג ס"א, קי"ז ב'.

שם מ"ב סק"ז, קי"ז ב'.

סימן תקמ"א ס"ד, ע"י ס"י סק"ח.

סימן תקפ"ה בב"י, סל"ה סק"ח.

סימן תר"ח ס"ג, ס"ו סק"ד.

מג"א סק"ג ובבה"ל, נ"ה א'.

סימן תרי"א ס"ב בבה"ל, ס"ד סק"י"א.

סימן תרי"ג בטור, סט"ז סק"ז.

סימן תרכ"א ס"ג, ס"ח סק"ג.

יורה דעה

סימן רע"ד בטור, סכ"ב סק"ז.

סימן רצ"ד ש"ך סק"כ"ז, סל"ה סק"י.

סימן רצ"ז ס"ד ובהגר"א וגליון מהרש"א, סכ"ג סק"י.

סימן ש' בהגר"א סק"ה, סמ"ה סק"א.

סימן שי"ד ס"ה בגליון הגרע"א, קמ"ה ב'.

סימן של"ח ס"ה בטור סכ"ג סק"ט.

סימן שע"ד ס"ח, קל"ה ב'.

סימן שע"ה ס"א, ס"ו סק"י"א.

סימן ש"צ בש"ך סק"ד, סכ"ג סק"י.

סימן קצ"ו ס"א, ס"ו סק"י"א.

סימן קצ"ט בב"י, סט"ז סק"ט"ו.

סימן רכ"א ט"ז סק"ל"ח, קכ"א א'.

סימן רס"ב בב"י, קל"ז א'.

ס"א, קל"ז ב'.

שם ש"ך סק"ב, קל"ז ב'.

ס"ה ו', ס"ז סק"ט"ו.

סימן רס"ה ס"ד, ס"ח סק"ג.

שם בש"ך סק"ה, קל"ז ב'.

סימן רס"ו בטור, קל"ג ב'.

ט"ז סק"א, ס"ב סק"ט"י.

בהגר"א סק"ג, ס"ב סק"ט"י י"ב.

בהגר"א סק"כ"ה, ק"ל א'.

חשן משפט

שם בנה"מ סק"ח, סל"ה סק"ה.

סימן ש"ו בטור, סל"ה סק"ד.

שם ס"ה, סל"ה סק"ד.

סימן רס"ב בב"י, קי"ד א'.

שם סכ"א, קי"ד א'.

סימן ש"ג בטור, סל"ה סק"ה.

סימן ת"ק מג"א ס"ק י"ג, קי"ח א'.

סימן תק"ג מ"ב סק"א, קי"ז ב'.

סימן תק"ד מ"ב סק"כ, ס"ד ס"ק י"ז.

סימן תק"ו ס"ז, קי"ז ב'.

שם מ"ב סק"ל"ח, קי"ז ב'.

סימן תק"י ס"ב, ס"ד סק"ה.

מ"ב סק"ו ח', ס"ד סק"ה.

סימן תקי"ד מג"א סק"ו, ס"י סק"ג ז'.

סימן תקי"ט ס"ב, ס"ח סק"ו.

סימן תקכ"ו ס"ו, ס"ב סק"י.

סימן ס"ח בפמ"ג, ס"מ סק"ג ה'.

סימן ס"ט ס"ט בהג"ה, ס"מ סק"ז.

סימן צ"ב ס"ז בהג"ה, ס"ג סק"ח.

שם בט"ז סק"ל, ס"ג סק"ח.

סימן ק"ה בב"י, ס"מ סק"ד.

ס"ב, ס"מ סק"ח, סמ"ג סק"ב.

בהגר"א סק"י"ז, סמ"ג סק"ט.

סימן ק"כ בהגר"א סק"י"ט, ט"ז א'.

סימן קנ"ה ס"ב, קט"ז א'.

סימן קנ"ז ס"ג, קט"ז א'.

שם בהגר"א סק"ד, קכ"א א'.

סימן קע"ט ס"ב, קט"ו ב'.

סימן רכ"ז קצה"ח סק"י"א, סל"ה סק"ד.

סימן רנ"ט ס"ז, ק"כ א'.